Est 33
N 97

R. 9
1/9

BARTOLI SAXOFERRATEI,

IN PRIMAM CODICIS PARTEM PRÆLECTIONES, AD IMMENSUM

auctæ, summa ope, ac studio recognitæ, forma speciéque longè venustissimæ: atque, vt semel dictum sit, omnium vt postremæ, ita absolutissimæ & integerrimæ. Quibus excudendis, nec fidelissimorum, omne genus Exemplarium copia, nec Doctiss. hominum defuit irrequieta sedulitas.

Lege, expende, pereant, ni iuuent ac placeant.

LVGDVNI AD CANDENTIS SALAmandræ insignæ, in vico Mercenario promercales habentur.

Cum Priuilegio.

Anno. 1546

Priuilege du Roy

IL HAPLEV AV ROY NOSTRE SIRE De donner Priuilege & Permission à Iacques & Iehan Sennetons Marchantz demeurantz à Lyon D'imprimer, ou faire Imprimer les Lectures de Bartole, auec plusieurs & infinies Restitutions de Lieuz infinitz par cy deuant non restitués, tant par Layde des vielles Copies & exemplaires par eulx à grands fraitz recouuertes, que par le labeur & doctrine de plusieurs gentz Doctes & scauantz tant en lung, que lautre Droict: ensemblement les decorations des Accẽtz Dypthongues & necessaires Distinctions, ny iamais mises, ne adioustées, le tout au grant Soulaige de la posterité, auec letres & Charactes nouuellemẽt pour ladicte Oeuure preparées & disposées, de egrege forme & Beaulté, & non iamais par cy deuant accoustumées, ne veues en ladicte Oeuure. Comme le tout appert & est mentioné és Patentes dudit Priuilege Par lequel sont faictes Defenses à touts Libraires Imprimeurs, ou aultres, sur certaines & grandes Peines y contenues, de non Imprimer, ou faire Imprimer, vendre, ne distribuer icelles Lectures auec lesdictes Correctiõs Restitutiõs Dypthõgues Accẽtz & Distinctiõs prinses sur les Copies desdictz Suppliãtz & Impetrãtz, ne en aultres Charactes portants Accentz & Dypthongues, & ce iusques à cinq ans finitz à cõpter ledict temps du iour & Date, que lesdictes Lectures seront paracheuées D'imprimer, comme le tout est plus à plain contenu esdictes Patentes, sur ce octroyées & despeschées à Villiers Costeretz, le dixiesme iour Decembre, Mil cinq cẽs quarãte cinq: & du present Regne le Trenteungiesme. Signées, Par le Roy en son conseil Duthier. Et seelées de Cire Iaulne à simple Queue.

Et ont esté lesdictes Patentes Leues Publiées & enregistrées en la Cour du Suzerain Parlement pour le Roy Nostredict sire à Paris, ouys surce Nosseigneurs les gentz dudict sieur le Roy. Delaquelle Publication la Teneur Sensuit.

SVR LES LETRES PATENTES DV ROY *Donées à Villiérs Costerétz le dixiesme Iour de Decembre, signées Par le Roy en son conseil, Duthier. Par lesquelles le Roy permect & octroye à Iacques & Iehan Sennetõs freres & marchãtz demeurãtz à Lyon, quilz puissent Imprimer, & faire Imprimer, vẽdre, & distribuer les Lectures de Bartole à plain mẽtionées esdictes letres auec les Correctiõs Restitutiõs, & Annotations D'accẽtz & Diphtongues y faictes. Sans ce que pendãt & durant le tẽps & terme de cinq ans à compter du iour & date de la premiere impression, que lesdictz Sẽnetõs ferõt, ou feront faire desdictes Lectures, aulcũs aultres Imprimeurs Libraires, ne aultres quelz quilz soient, les puissent imprimer ou faire imprimer, vendre, exploicter, ne distribuer en ce Royaulme, ne allieurs. Ce que ledict seigneur Roy leur prohibe & defend expressemẽt, Si ce nest du gré & consentemẽt diceulx Sennetõs. Et ce sur peine d'amẽde arbitraire de confiscation des liures, ensemble de dommages & interestz desditz Sennetons, & Ainsi & comme il est plus amplement contenu en icelles letres, par lesquelles ainsi le Roy mande à la Cour de ceans faire & souffrir iouir & vser plainement & paisiblement Iceulx Sennetons, sans leur fayre, mettre, ne souffrir estre faict aulcun destourbier: ou empeschemẽt au cõtraire: & à ce faire souffrir, & obeir, entretenir, garder & obseruer, les susdictes prohibitions & defenses à contraindre, & faire contraindre tous ceulx, quilz appertiẽdra & pour ce seront à contraindre reaulment & de faict, par toutes voies deues & Raisonnables: Nonobstãt oppositions & appellatiõs quelzcõques, & sans preiudice dicelles. Veu par la Cour lesdictes letres patentes ensemble la Requeste presentée à icelle par lesdictz Sennetõs tendantz à lenterinemẽt & verification dicelles letres, & le consentement du Procureur general du Roy, auquel elles ont esté monstrées de l'ordonãce de ladicte Cour: Tout considere Ladicte Cour ha enteriné & enterine ausdictz Sennetons lesdictes letres patentes selon leur forme & teneur: & en ce faisant, ha permis & permect à iceulx Sennetons iouir & vser de leffect & contenu en icelles. Faict en parlement le dixneufiesme iour de Decembre Mil cinq cents quarante cinq. Signe Berruyer.*

Indicem Rubricarum habes in calce huius partis.

BARTOLI SAXOFERRATEI, IN PRIMAM Codicis Partem Prælectiones longè Luculentisſimæ, & omnium, vt poſtremæ, ita multò caſtigatiſsimæ.

De nouo codice faciendo. *Rub.*

SVMMARIVM.

1 *Inuocatio diuini nominis, in principio cuiuſlibet operis, debet præcedere.*
2 *Notarius Chriſtianus conficiens inſtrumentum, inter Iudæos inuocat nomen Chriſti.*
3 *Codicis appellatione ſimpliciter prolati, uenit hic liber.*
4 *Genitiuus, quando ſignificet id, quod eſt alterius.*
5 *Statutum, ꝙ ſi quis dederit damnum in re alterius, uerificatur etiã ratione poſſeßionis, ex communi uſu loquendi.*
6 *Genitiuus, ꝙ regatur ex natura poſſeßionis.*
7 *Iuſtinianus, ꝙ non fuerit hæreticus.*
8 *Perpetuum, uel ſempiternum, ꝙ duret in ſecula ſeculorum: & ꝙ nullum elementum poteſt eſſe perpetuum.*

RVbrica iſta habetur diuerſimodè.
Vera rubrica eſt illa, quam
dicã vobis legendo: & debet dici conſtitu-
tio prima: aliâs liber primus: ſed non bene
ſtat. Diuiditur in duas partes per glo. ſuper
verbo de nouo. Tu potes diuidere rubricã
iſtam, in tres partes. Primò ponitur quædam Rubrica genera
liſsima, ad omne opus faciendum: vt inuocatio Diuini nomi
nis. Secundò ponitur rubrica generalis ad totum hunc librũ.
Tertiò ponitur rubrica ſpecialis, ad hanc conſtitutionẽ. Se-
cunda ibi: Codicis Domini Iuſtiniani. Tertia ibi: de nouo Co
dice faciendo. ¶ Iterum hæc ſecunda pars diuiditur in tres
partes, quia ponitur primò denominatio huius libri, cum ad
iectione Principis, tanꝗ cauſæ efficientis. Secũdò ponitur cã
materialis. Tertiò cauſa formalis. & lego rubricã totã, vt iuue
nes intelligãt. Secũda ibi: repetitæ prælectionis. Tertia ibi: in
1 cipit cõſtitutio prima. ¶ In prima particula, nota † ꝙ in prin
cipio cuiuſlibet operis debet pręcedere inuocatio Diuini no
nis vt habet̃ infrà de epiſ. & cler. lege, Deo nobis. & de off. p̃-
fec. pręto. l. in nomine dñi, &. l. j. &. ij. infrà de vet. iure enuc.
¶ Ad iſtud opp. qñ nomen Chriſti inuocat̃, ab homine diuer
ſæ ſectæ, videt̃ fieri in contemptũ. infrà de Iudęis lege, Iudęos
Sed cõſtat, ꝙ in hoc libro ſunt leges diuerſorũ Imperatorũ,
q fuerũt diuerſæ ſectę: ergo inuocatio iſta nõ bene ponit̃. Gl.
dicit ſuper rubrica Digeſti, ꝙ fuit factũ à cõpilatoribus, qui
2 erant Chriſtiani, & etiam Iuſtinianus Chriſtianus erat. ¶ † Et
a ex hoc habetis[a], quòd licet notarius Chriſtianus conficiat in
b ſtrumentum[b] inter duos Iudæos, bene poteſt dicere: in no-
mine Domini noſtri Ieſu Chriſti: non attento, qui ſint con-
trahentes. ¶ Venio ad ſecundam partem: & dicitur hic. Co-
dex domini Iuſtiniani. Contrà: quia nomen generis non fa-
cit rem eſſe nominatam: vt not. infrà de rerum permutatio. ſu
per rubrica. Sed nomen Codicis eſt nomen generis: quia oĩs
liber poteſt dici Codex: vt lege argentarius. §. ſecundo. de edẽ
do. Reſpondeo, nomen Codicis ſimpliciter eſt nomen gene-
ris: ſed cum adiectione eſt nomen ſpeciei electæ. Et ita hic di
citur Codex domini Iuſtiniani. & per hoc differt ab alijs Co
3 dicibus. † Fateor, quòd ſi Codex ſimpliciter profertur intel-
ligitur de iſto propter excellentiam: vt inſti. de iure naturali
gen. & ciui. §. ſed ius quidẽ ciuile. & gl. hoc ſentit. ¶ Vlteriꝰ
hic dicitur, Codex do. Iuſtinia. Cõtrà: imò eſt Codex mei Bar.
4 natura, eñ genitiui eſt ſignificare † illud ꝙ eſt alteriꝰ: vt. ff. mã
da. l. ſeruum titij. de religi. & ſump. fu. l. ij. §. in locũ. Rñ. nam
vt grãmatici dicũt, genitiuus regit̃ qñq; ex natura cauſæ effi-
cientis: qñq; ex natura cauſę materialis. Et hic ſunt duo geni
tiui. vñ dico, ꝙ vnꝰ eſt ex natura cauſę efficiẽtis: alius ex natu
ra cauſæ materialis: qa dicit̃ repetitę prælectiõis. & hoc, qa cõ
ſtat de mente: vbi aũt nõ apparet, regit̃ ex natura eiꝰ, ꝙ eſt al
c teriꝰ: vt in cõtrarijs. ¶ Ideo ſi ſtatutum[c] diceret: ſi qs dederit
damnũ in re alterius: nõ intelligit̃ alterius ex natura cauſæ ef-
ficientis: ſed alterius, vt ſignificet dominiũ. Ita dicit tex. not. ĩ
d. l. ij. * §. in locũ. * de religio. † & ex vſu loquẽdi cõiverificat̃
5 etiã ex poſſeſsiõe[d] ſola vnde põt dici res alterius, hoc eſt poſ
d ſidentis tantùm. ita tex. probat in. l. j. §. ait prætor. &. l. ſeq. ff.
nau. cau. ſtab. Pro hoc habes gl. no. ſatis. in. l. ij. circa prin. ff. de
ori. iur. vbi dicitur, ꝙ fundus dicitur coloni, & equus dicit̃ ra
6 gatij: & ideo qdã boni grãmatici dicebãt, ꝙ genitiuus † rege-
bat̃ ex natura poſſeſsiõis. ¶ Sequitur in rubrica: ſacratiſsimi.
Contrà: imò videtur, ꝙ hæreticus: quia dicit ſpiritum ſanctũ

a POMATES. ¶ Et ex hoc habetis. Certè iſta inductio non conſonat: quia tempore quo Iuſtinianus edidit opus hoc: nulli ibi erant conditores legum: aut canonum: vt ſunt quando rogatur de inſtrumẽto notarius à parte. Præterea Iuſtinianus non dicitur inuocaſſe ſuper re infidelium, ſed in re ſua. argu. l. j. §. omnia. j. de vete. iure enu. & pro hoc facit etiam dictio noſtri. Non enim potuiſſet hoc Iuſtinianus, reſpectu eorũ cum ipſi non haberẽt do. Chriſtũ & ita nec notariꝰ reſpectu Iudęorũ. Prætereà conſidera ad qd iſta inuocatio: & ſic nũqd talis conſideratio caderet reſpectu Iudęorũ. Pręterea conſidera: & certè videt̃ ꝙ non: Aut enim hoc fit gratia venerationis: & hanc non adhibet Iudæus Chriſto: Aut fit vt illa ſequantur, quę ponit gl. in authẽ. de hæredi. & falci. in princip. colla. j. & quid ad nos de his quæ foris ſunt. ij. queſtione. j. c. multi.

b ¶ Conficiat inſtrumentum. Et cum inuocatio diuini nominis ſit de ſolennitate, adeò vt eius omiſsio vitiet inſtrumentum: vt in. c. non obſeruetis. in fin. xxvj. q. vij. Item: cum ſit de conſuetudine, quæ conſuetudo multum attenditur in inſtrumentis: vt. c. cum dilectus. de fide inſtrumentorum. Cuius etiam tranſgreſſor punitur. xj. diſtin. in his igitur, & ſi notarius inter Iudęos faciat inſtrumentum, debet inuocare nomen Domini, cum ipſe ſit iudex chartularius iudęi. & ad ipſum adeuntes prorogant iuriſdictionem ſuam, & loci. Benefacit quod dicit do. Anto. in prooemio Decretalium. benefacit gloſſ. in authen. de armis. & in. l. in nomine Domini. C. de offi. præfect. præto. & de prædictis Raph. alleg. tex. in authen. vt præpo. nomen Imperat. §. imperij. & Imol. in rubrica de oper. noui. nuncia. Adde, altiſsimi præſidio ſemper inuocato, beatęque Lucię Virginis, cuius vigilia hodiè celebratur, quod Alexand. in rub. de operis noui nunciatione tenet contrariũ eius, quod hic dicit. & quòd inuocatio Diuini nominis non ſit de ſubſtantialibus, tenet Bald. & Pau. de caſt. qui ita dicit ita ſeruari Piſtorij. & hoc per gl. in. l. generali. de tab. libro. x. vbi ponuntur ſubſtantialia requiſita, ad inſtrumenta conficienda, inter quæ non ponitur inuocatio Diuini nominis. Dicit tamen Abb. in. c. j. de fide inſtru. quòd iuncto tex. c. non licet. xxvj. q. vij. cum bona conſuetudine, & antiqua, quod ponatur, dici poſſe, ſi omittatur, inſtrumẽtum publicum non valere: Ex quo habes, ꝙ ſi eſt de ſubſtantia inter Iudęos, debet inuocari: ſi verò non eſt de ſubſtãtia nõ debere inuocari. Et ita inter cõſilia Ang. xciiij. eſt copia vnius trãſactiõis iuratę, factę inter Iudęos p notariũ Chriſtianum, in qua nõ eſt nomen dñi. An autem omiſsio nominis Papę vel Imperatoris vitiet inſtrumentum, vltra Io. an. in data. vj. Abb. in. d. c. j. Ange. plenè cõſi. ccxj. vnũ verbũ per Ro. cõſil. cexciiij. Bald. cõſi. cxxx. lib. ij. per Abb. conſi. liij. vbi etiam ponit, an ſufficiat parti alleganti conſuetudinem eſſe, ꝙ inſtrumenta conficiantur abſq; nomine Papę, vel Imperatoris producere decem inſtrumenta abſq; prædictis nominibus. & quòd officialis loci ſcribat, vel fidem protocolli faciat, ita ſeruari: vide ibi pulchrè Quid autem de nomine domini, & indictiõe, & quæ ſit indictio, & quare dicatur: vide Specu. in titu. de inſtrumẽ. edit. §. j. verſicu. poſt annos domini. & de omiſsione indictionis, vide Dyn. conſil. xxxiiij. Roma. conſilio. ccxliij. & an literæ Papales fidem faciant, ſi in earum plica non ſint anni domini: per eundem conſilio. ccxxxv.

c POMATES. ¶ Ideo ſi ſtatutum. Vide ad hęc, q̃ poſui in rubri. ff. de oper. noui nunciatio.

d ¶ Ex poſſeſsione. Contra doctrinã Bart. hic eſt tex. in. l. j. §. j. de ſer. cor. vbi appellatione ſerui corrupti, non venit ſeruus bona fide poſſeſſus: ergo genitiuus caſus includit ſolum dominium, & non poſſeſsionem. Pro Bartol. ſunt iura infinita, de iure canonico. vt eſt text. in capitulo pro illorum. extrà de præben. & vide Bar. in rubrica. de oper. noui nunciatione. vide Benedic. de plumb. in. l. is qui ſuis numis ff. de manu. & Barto. in. l. j. §. ſi. ff. de pecu.

a POMATES. ¶ Perpetuũ. Et de illa dictione perpetuum, vide etiam gloss. in.c.reperiuntur.j.q.j.

b ☞ Item actiones. Locus iste cõueniẽtẽ sensum meo iudicio nõ habet. exẽplar nostrum scriptũ ita habet: Itẽ actiones, q̃ introducunt à Principe: quia non sunt elementatę possunt esse perpetuę: vnum tamen fateor ꝙ iura &c. Alex. Loseus.

solũ à patre procedere: vt.j.de sum.tri.& fide catho.l.ij. hoc autem est hęreticum: vt.c.j.extrà de sum.trini.& in symbolo dicitur, q̃ à patre filioq; procedit. Gl. soluit. nõ dicit sacratissimus: q̃a sanctus: sed q̃a tradidit sacratissimas leges, vel q̃a
7 fuit inuẽtor inuict⁹. Certè placet expositio glo. nec tñ † arbitror ipm fuisse hęreticũ: q̃a licet diceret spiritũ sanctũ pcedere à patre, nõ tñ negauit à filio: & audiui ꝙ dominus Iustinianus fuit positus in decalogo sanctorum. ¶ Sequitur: perpetui. Contrà: imò nihil est in mundo perpetuum: vt. j. de seruitu. vrbano. prædio.l.eum debere columnam. & in aut. de non alienandis.§.vt autem. Huius timore gloss. exponit.
8 perpetui.i.generalis.& vide gl. circa hoc. ¶ † Demũ, si vis scire, vtrum aliq̃d possit esse perpetuũ[a], vel sempiternũ, ꝙ duret in secula seculorum: debes scire: ꝙ nullũ elementũ põt esse perpetuũ: ita not.in.d.l.eũ debere.& in aut. de non alienã.§.vt autẽ. Ea verò, quę non sunt elementa: vt anima, ista sunt sempiterna. ¶ Itẽ actiones[b] quę nõ introducũtur à Principe q̃a nõ sunt elemãtatę: põt esse ppetuę nõ tẽporales, vt Princeps introducit cõuenire: tñ fateor, ꝙ iura incorporalia si essent accessoria corporalibus, vt seruitutes, q̃ nõ possunt esse sine pdijs: vt.l.j.cõia pdio. tũc sicut illud corporale elemẽtum nõ põt esse perpetuũ: ita nec illa iura: vt.l.si aliena.§.j. de vsu capio. ¶ Sequit in rubri. repetitę prælectionis. Cõtra: qñ ista cõstitutio fuit facta, nõ erat lectio repetita. Nã tũc erat lectio repetita, qñ fuit facta emẽdatio secunda: de qua videbitis.j.titu.ij. Sol. dicũt quidã hanc rubricã fuisse compositã post primam, & secundã emẽdationẽ: meritò hic dicitur repetitę prælectionis, & hoc satis placet, prout refertur ad primas duas partes rubricæ: quæ sunt generales: sed prout refert se ad vltimam partem, dico ꝙ illa facta fuit prior præsentis constitutionis, vel institutionis. ¶ Item opponitur, quòd vna tãtùm lectio fuit repetita. gloss. dicit, ꝙ abundat istud pręs: sicut dicimus: de dote prælegata. &c.

✻ ¶ Pro cõcordia. aduerte ꝙ Bar. in uoluitur vitio cõtrarietatis, per. d. Ias. in tit. institu. de actio.§. omniũ circa. iij. col. dum dicit in.l.fi.C. de iudi. ꝙ licet à sententia cõpromissarij, nõ liceat appellare: tamẽ à sententia arbitri iuris sic. Idem dicit a idẽ tenere Barto. ĩ.l.j.C. de arbi. & in.l.ij. in fi. illo eo tit. Adde Bar. ĩ.l. j.§. interdum. ff. à quibus appella. non li. licet se remittat ad no. per eum in.l. nemo potest. ff. de lega. primo. Contrarius allega. in hac prima constitut. Tu dic, si bene cõsyderetur Barto. non meretur argui de cõtradictione & potest saluari. vt ẽt saluat Ioan. de Imo. & nouissi. quia aut statutũ simpliciter loquitur de cõpromisso: & tũc possit saluari: vt dicit Bart. in. d. l. fi. cum si. Aut statutũ procedit vlteri⁹ disponẽdo, & tenet ꝙ oĩno stet cõpromisso, sub pœna cõpromissi: & tũc etiam videat tollere appellationem. & ita loquatur hic in hac. j. consti. Et in hac sentẽtia videtur etiam residere ipse do. Iason. dũ alleg. Imol. in. d. l. j. columna. penul. & ita voluit innuere Bar. in. l. j. in fi. ff. à quib. appel. non licet.

c POMATES. ¶ Cogantur. De isto statuto vide q̃ posui ad Alex. in rub. solu. matri. in. j. col. & in. l. qui se patris. in gl. fi. & ibi Moder. j. vnde li. Raph. Fulg. cõsi. lij. aliâs. clij. & Panor. consi. xxxj. col. j. in primo dubio. in. ij. vol. Fel. in proœ. decre. col. iij. in. c. q̃ in ecclesiarũ. col. xv. ad finem. de cõsti. & in. c. ecclesia sanctę Marię. col. xlij. eo. tit. & in. c. fi. col. x. ver. fallit. iiij. eo. tit. & in. c. licet. colum. iij. in fi. de testa. & in. c. exceptionẽ. col. xij. versi. idem dic de excep. q' in facto extrà de exce. Bar. consi. cxvij. Barba. consi. xlij. col. ij. in. j. vol. & in colũ. xij. Feli. in. c. sicut. col. j. de re iudi. & aliquid in simili per Barba. consi. xxxvj. col. xix. volu. ij. Panor. & ibi Fely. in rub. ix. de treu. & pace. in fine. Alex. in. l. j. colũ. j. & colum. iij. ff. de leg. j. & in. l. j.§. lex falcidia. colum. j. ad legem falc. aliquid per Alex. in. l. ex facto.§. si quis rogatus. col. j. ff. ad Trebel. & colum. xiij. & sequen. & addita ad Anna. cõsi. xlviij. &. lxxxix. Anchara. in. c. canonum statuta. colum. lxxxij. de cõsti. & col. lxxxiij. & do. Alex. cõsi. lxxxij. col. ij. vol. j. Barba, in. c. cum omnes. col. ix. in prin. de consti. & Alex. cõsi. ccx. vol. ij. Ias. in. l. veluti.§. hæc vox. quã legit cum. l. si quis.§. Prętor. in. iiij. not. ff. de eden. aliâs de in ius vocã. & in. l. ij. C eo. & in. l. q̃se patris. col. xxxj. post alios ibi. j. vnde libe. & Alex. in. l. j. col. j. j. vnde vir & vxor. & in cõsi. xxxvij. col. penul. vol. ij. vbi quærit. an tale statutum habeat locum in legitimato sup actu iurato. & in cõsi. lx. in. iij. dub. vol. ij. Vbi quærit, an stante statuto, ꝙ inter cõtrahẽtes fiat cõpromissum: illud habeat locũ in legitimato. et in secũda quęrit: an habeat locũ in naturali, & spurio. &. lxij. col. fi. eodẽ vol. ij. vbi articulus iuris, vel res essent claræ, vel peteret animo calumniãdi. & do. Feli. in. c. inter monasteriũ. col. xiij. ĩ versicu. lxxx. limita. de re iudi. & Alex. lxxij. col. iij. vol. iij. vbi dicit, ꝙ nõ habet locũ in causa appellatiõis. & Pau. de ca. cõsi. lxxv. vbi & ipse ponit de hoc, scilicet de cã appellationis: an tale statutũ respiciat ordinẽ procedẽdi, vel decidendi. & alia pulchra. Circa hoc vide Ro. cõsi. cccc. vbi dicit, ꝙ tale statutum exorbitat à iure, & nõ comprehendit casum mistum. & Ias. ĩ. l. fratris. j. de trãsac. vbi dicit ꝙ tale statutum non habet locum in agnatis, obst. exceptio litis finitæ. & Sozi. in. iiij. vbi ponit, an tale statutum habeat locum: vbi ex forma statuti petitur executio instrumẽti guarentigiati. &. xxxvij. col. vij. vbi ponit, an habeat locum. vbi petenti compromissum obstaret exceptio litis finitæ: seu impediens litis ingressum. & Bald. in capitulo. cum venissent. columna. iij. de eo, qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ. vbi ponit an comprehendat clericum. & consilio quinto. in secunda parte & an comprehendat minorem? vide Baldum. & ibi addidit in. l. finali. j. de restitu. in integrum.

d ¶ Quòd non. Contrarium concludit Imol. in. l. prima. soluto matrimo. & ad plures quæstiones similes. vide per Bart. in. l. ambitiosa. de decretis ab ordi. facien. sed an statutum. de quo hic, sit fauorabile. Bal. ꝙ sic in. l. qui se patris. in pe. col. C. vnde libe. & vide de hoc Bal. hic.

☞ SVMMARIVM.

1 Princeps qua necessitate astringatur?
2 Pronomen hic hæc hoc, ꝙ sit demonstratiuum ad oculum.
3 Constitutio hæc ꝙ fuerit facta post secundam compilationem Codicis.
4 Priores ciuitatum habentes arbitrium super publica utilitate: an possint statuere, ꝙ litigantes teneantur compromittere?
5 Dictio prius, ꝙ duobus modis in iure assumatur.
6 Statutum, ꝙ litigantes compromittant, non habet locum, ubi est instrumentum habens executionem paratam.
7 Viri sufficientes, debent præponi ad opus faciendum.
8 Laudes, & dignitates alicuius debent dici.
9 Verbum unum potest exponi, secundum duas expositiones. Consul, & uir consularis, est quid diuersum.
10 Doctoratus ꝙ sit dignitas.
11 Doctor qui legit per. xx. annos efficitur Comes.
12 Iudæi, & infames, ꝙ non possint doctorari.
13 Contrarietates debent adiuuari per diuisiones.
14 Intellectus quando circa leges sunt plures: si iudicatur secundũ unũ, sententia non est nulla.
15 Arbitrium si est datum in concernentibus publicam utilitatem: an ex uigore talis arbitrij, non possint statuta corrigere?
16 Præfationes quæ sint resecandæ, & cuius utilitatis sint.
17 Imo, quando correctiuè, & quando implicatiuè ponatur.
18 Instrumentorũ duorum scriptorũ in una charta, primo scriptum præsumitur primo celebratum.
19 Ordo scripturæ, quando attendatur?
20 Dies in leg. clausa in corpore iuris, non requiritur: secus in priuilegio.
21 Constitutio rescripta ad certam personam, quando faciat ius generale?
22 Lites cito dirimere, ꝙ pertineat ad utilitatem communem.

HAEc quæ necessario.

¶ Gloss. j. hic diuidit hanc leg. in quatuor partes, & bene: vt in ea habetis. ¶ Hic dicit: hęc q̃ necessariò. & sic innuit ꝙ Princeps hoc habebat necessariò facere. Contra: quia Princeps est solutus legibus: vt. l. Princeps. ff. de legibus. Solu. quædam est necessitas
1 † ex parte, personæ: & ista non est in Principe, vt in contrario Et est quædam ex parte rei, quę indiget emendatione: vt hic. Simile in domo quæ cadit, quam ego dominus non habeo necesse reficere, tamen domus ipsa habet necessitatem reficiendi: vt not. in. l. j. circa princip. ff. de impensis. &. in. l. impensæ. eo. tit. & de verb. significa. l. impensæ. &c. ¶ Secundò oppon. & videtur quòd iste tex. contradicat sibijpsi: quia dicit: in præsenti. &. j. dicit: censuimus: quod est præteriti temporis. Sic sumitur in. l. verbum oportebit. ff. de verbo. significa. sol. vt in gloss. ¶ Circa istam partem quæro, vtrum ista constitutio fuerit facta post secundam emendationem Codicis an ante. Hic in gl. sunt opi. quidam, quòd post. & exponũt hęc scilicet iam correcta: quidam quòd ante. per vnam dispositionem, innuit, ꝙ fuit ante, per aliã ꝙ post. Pro primo facit hæc
2 litera, quæ dicit hęc. Nã † hoc pronomẽ hic hęc hoc est demõstratiuũ ad oculum: vt. l. nemo.§. j. de hęr. instit. & no. in. l. hoc artic. & allegat. l. meuius.§. duob⁹. de legatis. ij. Sed illud ꝙ nõ est, correctũ demõstrari nõ posset: ergo innuit iam esse correctũ. Secũdò facit, pro hoc ꝙ hic dicit in præsenti. Itẽ facit p hoc donare: illud ꝙ non est, nõ põt donari: vt. l. in ædibus. in fi. ff. de don. ¶ Itẽ pro hoc facit, ꝙ dicit: censuimus. ¶ Item in contratiũ facit rubrica de nouo Codice faciẽdo. Itẽ hoc ꝙ dicit: corrigẽda. Itẽ prout dicit, resecauimus. quæ oĩa denotant
3 pręteritũ tẽpus. ¶ Et hæc vera. † ꝙ apparet per secũdã cõstitutionẽ. j. positã. Ad ea quæ allegant in contrariũ patet rñsio clara. ¶ Venio ad vnũ. hic dicit ꝙ amputare prolixitatẽ litiũ pertinet ad publicã vtilitatẽ. hoc apparet in fine istius cõstitu
4 tionis, &. j. de iud. l. properandũ. in prin. &.§. j. ¶ † Super hoc quęro. Priores huius ciuitatis habẽt potestatẽ super bono, & pacifico statu huius ciuitatis, sicut sup publica vtilitate: vigore huius arbitrij faciũt statuta: ꝙ habentes adinuicẽ causas co
c gant[c] ad cõpromittendũ: quęritur an valeat? & ostẽdo ꝙ nõ.[d]
d Nã arbitriũ datũ super publica vtilitate, intelligit de publica vtilitate oĩum: nõ de vtilitate priuatorũ: vt. l. j. in princ. ff. de mag. cõue. &. l. ij. in fi. ad munic. Sed hoc pertinet ad priuatã vtilitatẽ principaliter: secũdariò ad publicã: vt. l. si q̃s ingenuã.§. fi. ff. de capti. ergo &c. secũdò arbitriũ datũ intelligit sine lęsiõe iuris alteri⁹: vt. l. ij.§. merito. et.§. si q̃s à prĩcipe. ff. ne q̃d in loco pub. &. l. in fraudẽ. de testa. milit: de admi. tut. l. ĩpuberi. j.

emancipa.

a ¶In contrariū. Et an posſit appellari ab arbitris electis ex neceſsitate ſtatuti. vide Bar. hic. In contrarium tenuit idem Barto. in. l. j. in fi. à quibus app. non licet, & ibi vide quæ dixi per Bart. Adde de arbitris electis ex forma ſtatuti: an ſint meri iudices, vel arbitri, vel arbitratores. Pet. de ancha. conſi. cclxx.

b ¶Minor lęditur. Et an ſtatutum de cauſis cōpromittē dis liget minorē. Bald. ꝙ ſic in. l. fi. de in integ. reſti. & per Pet. de ancha. in. c. canonum ſtatuta. de cōſti. & conſuluit Bar. adde pulchrè Bald. cōſil. inci. pupillꝰ. & ibi an valeat renunciatio de non petēdo reductionē. Et qd ſi ſtatutū denegat reclamari. ē nu. cccxc. ij. li. & p eūdē ſup ſtatuto Laudenſi, conſil. ccvj. iij. lib. per eundem cōſilio. cccxxxvij. j. li. per Ro. pulchrè cōſi. xc. & ibi etiā quid ſi ſtatutū remouet reclamationem quærelæ ap. et ſimilia: qualiter minori ſuccurratur. Et ꝙ ſtatutū liget minores, voluit Bald. conſil. liiij. j. li. vbi dicit, ꝙ ſi ſtatutum diſponit, ꝙ miſſus in poſ. ibi ex primo decreto lucretur fructus: ligabit & minorem in caſu, quo contra ipſum poteſt fieri miſsio: & hoc no. ad ſcripta in. l. ſi finita. §. Iulia. de dam. infect. Alex.

de emancipa. libe. l. nec auus. ſed per tale ſtatutū ius alterius lęditur: ergo nō valet. Et quòd p tale ſtatutum lædatur ius alterius, eſt text. in. l. ſi minor. §. j. ff. de mino. vbi minor eoipſo: ꝙ compromittit lęditur. Præterea. vt gl. ibi dicit, eoipſo ꝙ aufertur alicui beneficium appellandi, lęditur, vt ibi gl. dicit, Sed per tale ſtatutū aufertur beneficium appellandi. vt. j. de arbit. l. prima. ergo &c.
a In contrarium[a]: ꝙ valeat tale ſtatutum, videtur caſus hic: quia pertinet ad publicam vtilitatem, et pacificum ſtatum huius ciuitatis: vt hic in princ. & in fine. & l. properandū. Hoc puto verū. & ex ſolutione contrariorū apparebit veritas. ¶Non ob. primum contrarium, ꝙ illud quod &c. quia
5 debes ſcire, †ꝙ prius, in iure noſtro, aſſumit altero de duobus modis. Vno modo. vt denotet quēdā ordinē naturę, vt ſi fit iniuria principaliter filio: & per conſequentiam patri: vt. l. j. §. j. ff. de iniur. Iſtud prius: non denotat ordinem temporis: quia eodem tempore fit iniuria vtriq;: ſed denotat quēdam ordinem iuris. Secundo modo, dicitur aliquod prius, ſecundum quendā ordinē intellectus facientem, ſeu patientem: & huic intellectui finis eſt principium, & illud dicitur prius, ꝙ eſt finaliter. verbi gratia: Ego recipio te fideiuſſorem, antequam reus obligetur: poſtea obligatur reus: reus tenetur prīcipaliter, fideiuſſor acceſſoriè: qa intellectus prior iuris erat talis, vt lege ſtipulatus. de fideiuſſoribꝰ. & l. generaliter. Si ergo aliqd fieret vniformiter ad duos fines, vtroq; reſpectu diceretur fieri prius. Verbi gratia. mutuo tibi procuratori cōtēplatiōe procuratoris, & domini: vterq; principaliter obligat̃: vt. l. ſi pupilli. §. j. cum ſua glo. ff. de neg. geſt. & ff. quod cū eo. l. eum quí. Vel mutuo pecuniam animo conſtituēdi duos reos: quilibet obligatur principaliter: vt l. ſi nō ſinguli. j. ſi certū peta. & l. eandē. in princi. ff. de duo. reis. Item ſi idem actus geritur à duobꝰ reſpectu diuerſorum finium. contemplatione cuiuſlibet diceret̃ prius, ſecundū ſuū reſpectū. Verbi gratia. emptor & venditor faciunt vnū cōtractum: emptor prius, vt habeat rē: vēditor prius, vt habeat pretiū. vnde ſecūdū ītellectū cuiuſlibet dicit̃ fieri prius, vel nō prius. ¶Nunc ad propoſitum ſi fit iniuria filio, lex imaginatur patrem & filium principaliter iniuriari: vt. l. eum qui nocētē. §. fi. ff. de iniur. nec dicit̃ actio patris acceſſoria, ratione filij: vt. l. j. §. vſq; adeò. de iniur. ita in propoſito licet ſecundū ordinē naturę propter lites damnū ſit priuatorū principaliter. Secūdario Reipublicę, tñ ſecundum ordinem intellectus lex intelligit vtrunq; prius lædi: licet ſecundum ordinem naturæ ſecus: ideo ad publicam vtilitatē pertinet. Non obſtat ſecundū. in quo dicitur, quòd lęditur ius alterius &c. Quia quandoq; per aliquod ſtatutum factum ex vigore alterius arbitrij: læderetur ius vnius partis: ita quod non alterius. tunc fateor contrarium. Ita loquuntur contraria. ſed quando poteſt lædere actorem, ſicut

reum, neutra pars lęditur: hic eſt tex. not. in. l. de fideicommiſſo. j. de tranſact. ¶Non obſt. l. ſi minor. xxv. annos filio. §. j. de minoribus. vbi dicit, quòd eo tempore, qui compromiſit læditur.: qa fateor in minore compromittente, qui vniuerſaliter cām ſuā nō agitabit diligenter: vnde ab ini-
b tio minor læditur:[b] quia beneficium appellandi perdit: ſed in duobus maioribus cōpromittenti
6 bus hoc nō eſt. ¶Et per hoc dico, †ꝙ ſupradictū ſtatutū, ꝗꝗ generaliter factū: non porrigeretur
c ad eum, qui haberet paratam[c] executionē inſtrumenti, vel teſtamēti: quia tunc ius ſuum lædere t̃: ita quòd non alterius: ut de minoribus. l. minor vigintiquinque annnis, cui fideicōmiſſum. ¶Per hoc etiam apparet reſponſum ad illud, ꝙ de appellatione dicitur. & hoc de iſto principio. ¶Sequitur, ideoque: incipit ſecunda particula. videt̃ hic primò, ꝙ ad quodlibet opus faciēdum debēt
7 præponi viri †ſufficientes ad illud: hoc autem in principe præſumitur: vt de officio præfect. præ
8 to. l. j. †Secūdò not. ꝙ quis debet dicere laudes, & dignitates eorum, de quibus hic dicitur, & in rubr. ff. ¶Opponitur hic: exponit ex quæſtor: id eſt qui queſturam dimiſit. Contra, in. l. petitionem. §. egredientem. de aduoc. diuer. iudic. Solutio, poſſumus dicere: ꝙ nomen dignitatis eſt: & concordat cum illa. Vel poſſumus dicere. ille q quæſturam dimiſit: & tunc poſſumus dicere, ꝙ
9 non eſt †incōgruum. vt vnum uerbum exponat̃ ſecūdum duas expoſitiones. ¶Op. j. de conſ. lib. xvj. l. prima. Solu. aliud eſt dicere conſu. & intelligitur de eo, qui habet adminiſtrationem. aliud vir conſularis, & intelligitur de eo, qui dignitatem habet ſine adminiſtratione. ¶Quæro circa
d hæc: vtrum doctoratus ſit dignitas?[d] hic videtur tex. ꝙ ſic, ibi; Teophilum virum clariſsimū &c. In cōtrarium facit rubrica procemij. ff. vbi vides, ꝙ nominat illuſtres doctores. quod nota. & hoc modo pōt reſponderi quòd vir erat clariſsimus:
10 quia Comes: nō quia doctor. ¶Solu. dico †quòd doctoratus eſt dignitas. caſus eſt extra de magiſt. c. quanto. Hoc etiam apparet: quia doctor habet iuriſdictionem ordinariam in ſcholares, vt authē. habita. & in prima conſtitutione. ff. §. fi. Sed habere iſtam iuriſdictionem eſt dignitas: quod ex eo apparet: quia ab ea aliâs repelluntur infames: vt. l. cum prætor. ff. de iudicijs. Fateor tñ, quòd nō eſt illuſtris; vt in rubrica. ff. Sed ſi legiſſet per
11 †viginti annos, tūc eſſet Comes[e] ſacri palatij, vel
e ſaltē clariſsimus. ¶Et ideo dico, quòd infames,
12 apoſtatę, †& ſimiles, qui non ſunt capaces, non
f poſſunt doctorari.[f] ¶Hoc ēt dico pro iudæis: quia nō pñt doctorari: quia nō ſunt capaces alicuius dignitatis: vt. l. fin. j. de Iudæis. licet de iure antiquo fortè aliud eſſet: vt. ff. de decurio. l. generaliter. §. fina. ¶Venio ad tertiam particulam q̄ incipit: quibus ſpecialiter. Primò ponit tria præcepta, & conferentia ad ea. Secūdò ponit quartū pręceptum. Tertiò ponit quintū. Quartò & vlti

c ¶Paratam executionem inſtrumenti. Et ad hoc vide Barto. & quę ibi dixi in. l. elegāter. in princi. ff. de condi. inde. Item nō poſſet peti tale cōpromiſſum, publicatis atteſtationibus. ſecundū Bald. no. in. l. j. C. de tranſact. adde Pet. de anc. cōſil. clxxxiij. Bald. conſilio. clij. lib. iiij. & conſil. clxxxiij. iij. li, & conſi. xxxvj. j. li. & conſi. cxciij. iij. lib. aliâs. iiij.

d ¶Sit dignitas. Dicit tñ tex. no. in. l. i. C. de profeſ. qui in vrb. cōſtantinopoli, ꝙ doctor qui legit per. xx. annos efficitur Comes. & not. hic & vide in procemio florum. & per do. Abb. c. propoſuiſti. de proba. Et ad hęc dicta per Bar. vide vnū notabilem text. in aut̃. vt lic. matri. & auiæ. §. reliquum. colla. viij.

e ¶Tunc eſſet Comes. Et pro hoc tu alle. l. Alexan. C. de decurio. libr. x. omnes tñ doc. ſunt nobiles per. l. prouidendum. j. de poſtulan. Et quis debeat magis honorari; an doctor, vel miles? dicit Bald. in rub. de iuſti. & iur. circa fi. ꝙ doct. legum ſciētes deberet præferri, ſed nō doctorelli. Ange. autem in. l. tribunus. ff. de teſta. mili. dicit, ꝙ tempore belli, ſunt magis honorandi milites, ſed tempore pacis ſunt magis honorandi docto. arg. tex. in. §. fi. in proœ. inſti. Et no. ꝙ hoc dictū Ange. debet intelligi de militibus militantibus: non de militibus noſtri temporis, qui non ſunt armatæ militiæ, nec ſunt vtiles tempore belli: & ſic non habent priuilegia militum: vt dicit Cy. in. l. j. j. de iur. & fac. igno. Et adde, ꝙ milites noſtri temporis non habent aliqua priuilegia: niſi quia honorātur in ſedendo, & bibendo. Nec etiam dignitas eſt militibus, etiam ſi ſtant in expeditiōe militiæ armatę: vt eſt in procemio huius libri. §. quibus. p docto. vide Io. de Im. ī. c. j. de maio. et obed. de milite creato à Principe vel à Papa: quia licet ſit poſterior ī tpe: tñ debet præferri militi creato ab īferiore, vel ab alio. Et ita videt̃ dicendum in doc. et vide Bal. in. l. j. ī fi. q bo. cede. pñt. de militibus à Prīcipe creatis: qa hodie licet ſint ī exercitio militari: tñ aliqua retinēt priuilegia. Et vide p Mod. ī. l. j. ff. de re iud. Adde Al. latiꝰ in rubri. de vul. et pup. & cęteris paribus præcedit antiquior ſanguine, & nobilior: vt voluit Bal. in. l. nemini. p illū text. j. de aduoc. diuer. iud. et doctor primò licētiatus, poſteà doctoratꝰ, pcedit medio tpe doctoratum: ut uoluit Ang. aret. ī. §. quædā inſt. de actio. p tex. ī. l. j. C. de conſuli. lib. x. legiſta, prȩcedit artiſtam. et canoniſta vtrūque, et doctor iuris vtriuſque præcedit vtrūq;. theologus uero omnes preterq; ī bñficijs obtinendis: tūc purè canoniſta præfert̃ theologo ſecūdum Hoſtié. & Ioā. and. in. c. j. de cōſang. et affini. niſi eccleſia in qua beneficiū obtinere curauit, indigeret theolo. ut quia eſſet uicina hæreticis. & hoc ſequitur Roma. conſil. cccxxxiij., circa finem. Et an doctoratus poſsit propter ſufficientiam literarum auferri, & à quo, vide Baldum conſilio. cccxxxiiij. tertio libro. & an qui doctorari voluit ex priuilegio, & non obtinuit: poſsit redire ad ius commune per eundem conſilio. cccxxxvij.

f ¶Doctor. Quid in Iudæis, vide legē generaliter. in fin. ff. de decu. & Bartolus in dicta lege fin. Adde, quòd idem in eo, qui non eſt legitimè natus, per. l. primā. §. in honoribus. ff. de mune. & honorib. ita dixit Gemin. & Petr. de Ancha. in cle. ij. de magiſt. Adde ſecundum Pau. de caſtro hoc idem eſſe in nutrito malis moribus. alle. l. medicos. de profeſſ. & medic. qa ſunt infames ſaltem infamia facti. De Iudęis cōſuluit Petr. de Anch. conſi. cclxxij. ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ nullus eligatur ad officia ſub poena, niſi ſit fidelis, et deuotus eccleſię Roma. ꝙ ſi quis balotādo procuret quod Iudęus eligatur, non incidit in pœnam. ibi vide.

a ¶ Leges certæ. Et pro hoc vide.quod eleganter dicit Bar. in.l.fi.§.pen. de condic.indeb.

b ¶ Item op. Et adde Bar. in.l.qui Romæ.§.duo fratres.ff.de verbo. obli. dixi in.l.ij.j.quando prouocare non eſt neceſſ. & idem ſequitur Bal.in ij.conſtit.huius tit.in ver.arma.& Bal.in.l.ij.& ideo dixit Io.and.in nouel. in. c.j. de poſtul.prælat.in. vj. ꝙ vbi ſunt cõtrariæ opin. error iuris tali caſu dicit probabilis, ſicut error facti.

POMATES.

c ¶ ff. manda. Vide Ro.cõſ.lxv. col.j. Panor.cõſ.ciij.co. j.ij.vol.Ro.cõſ.xxxvij.in.j. co. ĩ.ij. dubio ver.ij. quia et Fel.in.c.j.colũ. xiiij. cum ſeq. de cõſt.et Ro.cõſ.ccxviij.in.ij.co.& vide corroboratum hoc dictum,p pulchra exempla per Barba. in. c. cũ.in co.xxx. & ſequẽ. de conſtit. & in.c. cũ oẽs.col. vij. eo. tit. & vide Al.cõ. cvj.vol.ij.col.ij.& colũ.iij.

d ¶ Imò ponit. De dictione imò : adde bonum tex. in l.cognitio. de off. eius cui mand. eſt iuriſdi. & facit ad not.per Imo.in.l. j.ff.de re iudi. & p Bar.in.l. ſi ita ſcriptũ.ff. de hęre.inſ.

e ¶ De ordi. Not.ordinem hic attendi, ꝙ eſt verum ſi leges ponant ĩ eo. tit. ſecus ſi ĩ diuerſis.no.gl. & Bart.ĩ l.iij.in prĩ.de cõd.

POMATES.

f ¶ Et iſtud facit. Vide Al.cõſ.cxxij.ĩ iiij.colũ.& vide q̃ poſui in.l.j. ff.ſol. matr. & vide etiã Ale.conſi. cxij.in uerſ.nõ ob.vol.v. vbi limitat:niſi ita pręſumẽdo act⁹ de quo agitur vitiaretur : quia tũc pſumeret ; ꝙ imo ſecundum in ordine eſſet prius factum.&.lxxxj.colum.iij. volum.ij.

g ¶ Pro caſu. Vide eundem Bar. in.l. j. in princi. ff. ſol. matr. Ibidem ſi reperiuntur duo inſtrumenta, in vna charta, preſumit primò celebratum.ꝙ eſt primo ſcriptum. benefacit.l.ſi quis ex argentarijs.§.ſi initium.ff.de eden.& hoc expreſſe tenet Bal.in.l.de rebus.C.de don.ante nup.& Bal.hic in.§.qbus. Limita ſingulariter per Bal.& Imo. in.l.cum in teſtõ.de hæred.inſtit.bene facit ꝙ not.Bar.in.l.ij.§.prius.in fi.ff.de vul.& pup.et uide quę dixi poſt Bartol.in.d.§.prius.

h ¶ Et conſule. Sed an ualeãt ſine data, & ſimiliter in ſtatuto: vide Bar.in

mo remouet quandam dubitationem circa prædi
cta: Secũda ibi:colligentes. Tertia ibi : ita tamen
Quarta ibi:& ſi quæ earum &c. ¶ Venio ad pri-
mã partẽ,& ſcribe caſum in prima parte. Domi-
ne Imperator video ꝙ vos, hoc alijs cõmiſiſtis:
ſed quam dediſtis formam eis? dicit Imperator,
Nos pręcepimus eis principaliter, ꝙ ipſi compo
nerent leges certas:& breui ſermone & congruis
ſubderent titulis. ¶ Capio ſecundum illud ſcili-
cet, ꝙ dixi breui ſermone: & iſtud fiet reſecatis ſu
perfluis præfationibus, & reſecatis ſimilibus, &
reſecatis legibus.à legibus, quæ in deſuetudinem
a abierunt. Item dicis, ꝙ debeant fieri leges certæ.[a]
quomodo poterunt fieri leges certæ? fient reſeca
tis contrarijs, addendo, vel minuendo, vel mutan
13 do, ſi opus fuerit. ¶ † Nota quòd contrarietates
debent adiuuari per diuiſiones, & diſtinctiones,
quod facit ad dicta teſtium: & eorum dicta diui-
ſionibus debeant adiuuari: vt extrà de teſtibus:c.
cum clamor.& plenè in.l.inter ſtipulantem.ff.de
verborum obligatio. ¶ Opponitur. hic dicitur ꝙ
decem ſapientibus.imo quinque, ſicut in conſtitu
tione ſequenti. Solu.gloſſ.in ſecunda conſtitutio
ne fuerunt quinque:in iſta prima fuerunt decẽ.
b ¶ Item opponitur. [b] dicitur hic certas. Contra
de.l.dos à patre.&.l.ſequenti. ſoluto matrimo-
nio.vbi eſt obſcuritas. Reſpondeo ad leg. ſequen
tem, nihil ad propoſitum. ſed quantum ad.l. dos
à patre dicit gl. Fallit vbicunque eſt opinio ma-
giſtrorum: & dicit bñ. Impoſſibile ẽm eſt ꝙ lex
14 fiat ita clarè, quod dubitationem non habeat. † Et
propterea dixi aliàs, quia vbi circa leg. eſt opinio
varia licet aliquis iudicaret ſecũdũ vnã opi.non
veram, ſententia valet: nec dicitur continere ex-
preſſum iuris errorem: vt.l.cum prolatis. ff.de re
iud. ſecũdum vnam lect. ¶ Glo. quęrit de duobus
dic, vt in ea. ¶ Extra gl. quęro datum eſt arbitriũ
quibuſdã ſapiẽtibus, ſuper aliquo negocio: vt ſu
per abundantia, vel publica vtilitate: an huius ar-
bitrij vigore poſſint corrigere ſtatutum? hic vide
tur tex. ꝙ non: niſi ſpecialiter demandetur. Bene
15 dico quod ex vigore cuiuſcunque arbitrij † non
poteſt quis ſtatuta iam facta corrigere, vel muta-
re: niſi hoc ſpecialiter ſit permiſſum: vt hic. vel ni
ſi ſuperueniat cauſa correctionis de nouo, quę nõ
erat: vel ignorabatur tempore ſtatuti cõditi, tex.
c habes notabi.in.l.ſi hominem.ff.mãdanti.[c] ĩ iſto
§.omiſi duo contraria. ¶ Opponit, & videtur ꝙ
pręfationes non debeant reſecari: vt.l.j.ff.de ori.
16 iur. hic dicitur contrariũ. quare malè. † Sol. contra
hic loquitur de pręfationibus ſuperfluis, vtiles
vero pręfationes nõ ſunt reſecandę. ita dicit.glo.
Sunt enim pręfationes vtiles, in quibus nomẽ do
mini inuocatur: vt nota.in rubr. huius conſtitu-
tionis. Item ſunt vtiles pręfationes, ex quibus po
teſt colligi mens conſtituẽtis. de hoc habetis legẽ
no.ff.de hęredi.inſtituen.l.finali.vbi dicitur, ꝙ ex
iſtis pręfationibus mens diſponentis colligitur.
d ¶ Opp. hic dicitur, imò &c. imò, ponitur[d] pro et
Gl. opponit, ꝙ dictio imo: ponatur corręctiuè, nõ
17 implicatiuè. † de hęredib.inſti.l.ſi ita ſcriptum.&
de ma.teſta.l.ſtichus. Gl. non ſoluit, dic ꝙ quan-
doque, dictio imo adijcitur cũ copulatiua &: vel
etiã tunc ponitur copulatiuè, vel implicatiuè: vt
l.iuriſgentium.§.quinimo.ff.de pact. ſecũdũ vnã
lecturam: Qñdoque ponit ſimpliciter: & tũc aut
profertur ab homine: & ponitur correctiuè: vt
l.contraria. Aut à lege: & tunc aut eadem eſt ratio, vel maior in pręſent
cauſa, quam in eo quod adijcitur, per dictionem imò: & ponitur impli-
catiuè: vt.l.iubemus.§. œconomus. de ſacroſan.eccl. Aut non eſt eadem
ratio: tunc ponit correctiuè: vt lege, ſi uehenda.in prin. &.§.ij.ad.l.rho.
de iac.&.l.ſi ita ſcriptum.et.l.ſtichus imo Pamphilus.ff.de manumiſ.te-
ſta. ¶ Venio ad uerb.colligentes. Dixi ꝙ in hac parte &c. hic ponitur
quartum præceptum ibi: ita tamen. ponitur quintũ pręceptũ. ¶ Nota
e hic de ordine,[e] quod priores in electiõe primo ponũtur: ſequentes po-
f ſtea. Et iſtud facit[f] in argu. imo colligitur pro caſu,[g] ſi reperiuntur duo
g inſtrumenta ſcripta in vna charta, inſtrumentũ primo † ſcriptũ pręſu-
18 mit primo celebratũ: per iſtũ tex. tene mẽti. ¶ Opponitur, ꝙ reperio le
ges nouas poſtpoſitas. Nam in titu. de ſum. trinita. ponũtur leges Iuſti-
niani: in alijs tit. inferioribus, reperiũtur alię leges aliorũ Imperatorũ an
tiquorũ. Solue ut in gl. ¶ Opponitur, & videtur, ꝙ iſte ordo nõ ſit at-
19 tendendus: vt.l.nec enim.ff.de ſolu. Sol. quando mens diſponentis † eſt
certa: ordo nõ attenditur vt ibi: ſed quando eſt dubia, inſpicitur ordo:
ut hic. Iſta eſt ſol. dixi.in.d.l.nec enim.& dixi in.l.ij.§.prius. de vulg. &
h pup. ¶ Oppo. et uidetur, ꝙ leges non ualeant, ſine die et conſule:[h] ut.j.
20 de diuer.reſcri.l.ſi qua. Sol, priuilegia Imperialia, † quę in corpore iu-
ris non ſunt clauſa, requirunt diem & conſulem: vt.l.cõtraria. ſecus in
his, quę ſunt in corpore iuris clauſa: vt hic.

21 **Et ſi quæ.** ¶ Hic remouet vnũ dubium. ¶ Opp. inſtitu. de iure
natu.§.ſed & quod principi. Sol. gl. hic loquitur, de †
his, quę ſunt clauſa in corpore iuris: ibi ſecus. et hoc tenet Dy. in. c. in ar-
gumentũ. de reg. iur. li. vj. d. Iac. but. dicebat aliquãtulũ latius ſic. Aut eſt
certum, ꝙ Princeps uoluit facere ius ſuũ generale : et eſt ius ſine dubio.
Aut eſt dubiũ: et tunc aut nõ eſt clauſum in corpore, et nõ eſt ius genera-
le: vt.d.§.ſed et ꝙ princ. Aut eſt clauſum in corpore iuris: et eſt ius gene
rale, ſi tñ tenor eorũ hoc patiatur. vt hic. et.l. nõ plures.j. de ſacroſanct.
eccle. et de decur.l. neque dorotheum.

Hæc igitur. ¶ Hęc eſt ultima pars ſecundum gloſ. in qua Im-
perator etc. ut dicit gloſſ.j. huius conſtitutionis.
22 ¶ Nota. ꝙ ad communem vtilitatem † pertinet, vt lites citius decidan-
tur. quod facit ad ea quę dixi, ſuper ea conſtitutione. in princ. non ha-
betis alia &c.

De ſumma trinitate. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Relatiuum quando ponatur declaratiuè: quando augmentatiuè: & qñ reſtrictiuè?*
2 *Lex non debet eſſe ludibrio.*
3 *Verbum uolo: quando inducat diſpoſitionem?*
4 *Relatiuum quis uel qui, eſt relatiuum ſubſtantiæ.*
5 *Religio, quomodo ſumatur: & quid nobis afferat?*
6 *Vſuræ, quomodo poſſunt de mente, & uoluntate iuris ciuilis exigi, & ut intereſſe peti: num. 8.*
7 *Minus malum permittitur, ut euitetur maius.*
9 *Dementia alia uera: alia ficta.*
10 *Argumentum de periurio ad hæreticum: quando procedat?*
11 *Hæretici hodie ſunt infames, & repelluntur à teſtimonio.*
12 *Infames de facto, quando poſſunt teſtificari?*
13 *Hæretici qua pœna puniantur.*
14 *Statutum loci contractus, quoad ſolennitatem eius attenditur.*
15 *Quo ad ordinationem litis inſpicitur locus iudicij.*
16 *Locus contractus, circa dubia quæ oriũtur tempore contractus, ſecundum ipſius, naturam inſpicitur. Fallit in dote. num. 17.*
18 *Statuta quænam circa dubia quæ oriuntur poſt contractum, propter negligentiã uel moram, attendantur?*
19 *Statutum loci uiri, quoad lucrum dotis inſpicitur.*
20 *Reſtitutio ex læſione contingente in ipſo contractu quando petitur, ꝙ ſtatutum attendatur.*
Forenſis delinquens in uno loco, ſecundum quæ ſtatuta puniatur.
21 *Statutum, quòd teſtamentum coram duobus teſtibus poſſit fieri, an ualeat. 22.*
Et an comprehendat forenſem ibi teſtantem. 24.
23 *Solennitas publicandi teſtamentum, poteſt per ſtatutum minui, & mutari.*
25 *Statutum circa ea, quæ ſunt uoluntariæ iuriſdictionis, cõprehendit forenſes.*
26 *Statutum ꝙ filiuſſamilias poſſit teſtari, non comprehendit filiumfamilias ibi teſtãtẽ.*
27 *Statutum ubi res eſt ſita ſeruari debet.*
28 *Statutum, & conſuetudo laicorum, quando liget clericos? & ſeruari debeat in curia epiſcopi.*
29 *Statuta, quæ dicantur eſſe contra libertatem eccleſiæ.*
30 *Conſuetudo laicorum in his, quæ pertinent ad proceſſum, ſeruatur in foro eccleſiaſtico.*
31 *Statutum, ꝙ teſtamenta inſinuentur, an liget clericos?*
32 *Statutum quando porrigat effectum extra territorium?*
33 *Statutum ꝙ filia, fœmina non ſuccedat, cum ſit prohibitum, & odioſum, non trahitur ad bona alibi ſita.*
34 *Statutum permiſſiuum, quando habeat locum extra territorium?*

35 Inſtrumenta confecta à notario extra territorium, quòd faciant ubicunque fidem.
36 Teſtamentũ conditũ corã quatuor teſtibus, ſecundũ diſpoſitionem ſtatuti loci, ualet etiam quo ad bona ſita extra territorium.
37 Lex poteſt facere, ꝙ quis decedat pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus.
38 Statutum habilitãs perſonam, quãdo trahatur extra territorium? & nu. 41.
39 Actus uoluntariæ iuriſdictionis, non poſſunt exerceri extra iuriſdictionem concedentis, qui ſit inferior à principe. nu. 40.
41 Additio hæreditatis, an porrigat effectum ſuũ extra ciuitatem. & nu. 43.
42 Conſuetudo Angliæ, ꝙ primogenitus ſuccedat in omnibus bonis, quãdo trahatur ad bona alibi ſita.
44 Statutum punitiuum, quãdo porrigat effectum ſuum extra territorium, ubi ponit regulam cum fallentijs.
45 Delinquens in loco efficitur de iuriſdictione loci.
46 Forenſes duo ſi exiſtentes in exercitu Peruſino, in territorio Aretino delinquãt, ꝙ potuerunt puniri per Poteſtatem Peruſij.
47 Statutũ punitiuum ſimpliciter loquens, qñ cõprehendat ciuem delinquentẽ extra territorium. ad hoc, ut poßit cõtra eum procedi, & pugniri, ſecundum ſtatuta ſuæ ciuitatis. & nu. 48.
49 Cautela in formãda inquiſitione contra ciuem delinquentem extra territorium.
50 Pœna impoſita quãdo extendat effectum ſuum extra territorium iudicantis.
51 Publicatio bonorum, an extendatur ad bona alibi ſita. Et ad quem dominum petineãt

CVnctos populos. Diuide legem iſtam
in tres partes: ſed pri
ma ſubdiuidiť in duas: quia prima prçcipit fidem ſer-
uari, declarando eã implicitè, vſq; ibi, hoc eſt &c. Ibi de
clarat eã explicitè, ſcilicet fides trinitatis ſecundũ apo-
ſtolicã doctrinã eſt ſeruãda: & eã ſeruantes vocabũtur
Chriſtiani: nõ ſeruantes vt dementes hçretici, & infames, à Deo, & à Prĩ
cipe puniuntur. h. d. Poſito caſu in terminis, & lecta litera, notabilia col
lige per te. ¶ Opp. primũ hic dicitur cũctos populos &c. innuit, ꝙ qui
a dam ſunt populi, qui nõ ſunt ſub imperio[a]. Nã relatiuum quis, vel qui
vnitum generalitati ſine copula, habet reſtringere: vt. ff. de lega. iij. ea tñ
adiectio. Sed lex dicit quòd Imperator eſt dominus totius mundi: vt. l.
deprecatio. ff. ad leg. rho. de iac. igiť malè dicit hic. ¶ Pro ſolutiõe huius
1 † cõtrarij, oportet nos ſcire de natura huius relatiui[b]: qa qñq; relatiuum
b adiungitur qualitati, quç qualitas naturaliter ineſt cuilibet de genere: &
tunc declaratiuè poniť: vt. l. oẽs populi. de iuſti. & iur. nã ibi poniť: oẽs,
qui reguntʳ &c. qui ſcilicet oẽs &c. Aliquando relatiuũ adijciť qualitati:
quæ naturaliter non ineſt cuilibet de populo. & tunc aut apponiť cum
copula. et ponitur augmentatiuè: aut ſine copula. et poniť reſtrictiuè: ut
d. l. ea tñ. de lega. iij. et dixi in repetitione dictç. l. omnes populi. in prĩa
oppoſitione. ¶ Nũc ad propoſitũ, aut uerbũ regit hic poſitũ, intelligiť
prout de iure eſt: et tunc de iure regit omnes populos: et ſic relatiuum
ponitur declaratiuè: quos ſcilicet omnes. et hoc hic, ſic puto fuiſſe de mẽ
c te Imperatoris. Aut uis intelligere prout eſt de facto: et tunc[c] quia quidã
de facto nõ obediũt: et ſic talis qualitas non competit omnibus de gene
re. tunc relatiuũ ponitur reſtrictiuè. et hoc ſecundo modo intelligit hic
2 Cy. per duas rationes. Primò ne leges ſint apud eos ludibrio: † quod eẽ
non debet. l. ſi Prætor. de iudic. et. l. fi. ne quid in loco publi. Secũda ra
tio eſt: quia nõ ſunt digni legũ laqueis innodari: ut. j. de adul. l. quæ adul
terium. Hoc non multum placet: quia ſequeretur, ꝙ leges imperiales nõ
ligarent florentinos, et alios qui non obediunt Principi de facto. ¶ Se-
cundò opp. dicitur hic, uolumus. Contra uerbũ uolo nõ inducit diſpo-
ſitionem: ut no. in. l. ſerui electione. in princ. ff. de lega. j. Huius timore ad
dit hic Franc. accur. et etiam prçcipimus: imò eos, qui facere noluerint,
ſubiugamus: ut hoc titu. et. j. de hæreticis et apoſtatis. et Iudæis. Et hãc
gl. quidam habent. certè illa gloſ. non fuit neceſſaria. Nam uerbum uolo,
inducit diſpoſitionem in legali diſpoſitione: ut hic: et inſti. de iure nat.
§. ſed quod principi. Ratio eſt: quia dat formam futuris negocijs: ut. l. lç
ges et conſtitutiones. j. de legi. Idem in ultimis uoluntatibus, quæ di-
ſponunt de futuris. ¶ Huius gratia, eſt ſciendum de natura huius uerbi
3 uolo uis, † utrum inducat diſpoſitionem. Circa quod debes ſcire: quòd
d uolo,[d] de ſe nihil eſt dicere, niſi ratione adiuncti determinetur. Aut ergo
habet limitationem certam, et limitatam de præſenti. et inducit diſpoſi
tionẽ: ut. l. ij. ff. de optione legata. et quia in incertis non certis locus eſt
coniecturis: ut. l. continuus. §. cum ita. ff. de uerbo. oblig. Aut habet de-
terminationem incertam: puta per uerbum infinitum. & tunc aut ver-
bum uolo, proferetur in præſenti: aut in futuro. Primo caſu, aut reci-
pit determinationem ab actu, explicando per alium, & inducit diſpoſi
tionem: vt hic. &. l. quoniam indignum. Cod. de teſti. &. l. omne uer-
bum. §. j. communia de lega. Nam ſi teſtator dicit: uolo talem eſſe hçre-
dem: uel uolo titio dare centum: inducit diſpoſitionem, ſic &. ff. man-
dati. l. prima. Ratio: quia ab ipſo diſponente, non erat aliud faciendum,
quàm explicatio uoluntatis, quæ iam eſt facta. Aut recipit determina-
tionem ab actu explicando à ſeipſo: et tunc aut talis actus non perfici-
tur ſola uoluntate et conſenſu: et non inducit diſpoſitionem: ut ſi di-
co: uolo aſcendere arborem. non ergo ſequitur: ego aſcendo: niſi ſequa
tur aſcenſus: vt no. j. de contrahen. emptione. l. in uẽdentis. Aut talis act⁹
perficitur nuda uoluntate; & tunc aut voluntate ſolius loquentis: aut
communi voluntate, et conſenſu duorum. ¶ Pri
mo caſu & tunc aut eſt actus, qui conſueuit habe
re dependentiam de futuro, ut ultimç uoluntatis
& inducit diſpoſitionem: ut. l. Pamphilo. §. præ-
poſitũ. de lega. iij. Vbi dicit teſtator: uellẽ relin
quere Ceio prædia. cõſtat ꝙ ipſe actus relinquẽ
di eſt explicandus ab ipſo teſtatore: licet act⁹ dã-
di ſit explicãdus ab hærede: tñ ibi inducit diſpo
ſitionẽ. Idẽ credo in legali diſpoſitione eadem ra
tione. ¶ Si verò eſt actus, qui de ſui natura nõ cõ
ſueuit habere dependentiam de futuro: & tũc di
ſpoſitionem non inducit: ut not. in. d. l. ſerui ele-
ctione. in prin. ¶ Aut talis actus perficiť cõi con
ſenſu duorũ: et tũc cũ ab utroq; fuerit declaratũ,
e per verbum uolo, inducit diſpoſitionẽ:[e] vt no. in
d. l. in uendentis. de contrahẽ. empt. Rõ: quia illa
uerba debent intelligi ſecũdũ naturã cõtractus:
ut. l. ſi uno. ff. loca. &. l. ſi ſtipulatus. ff. de uſur. Sed
natura emp. eſt, ut non pendeat ex uoluntate alte
rius: et dicta uerba videntur proferri: ut non ha-
beant dictam oſtenſionem, et dependentiam: niſi
clarificata voluntate utriuſque: licet Petr. aliter
ibi dicat, & malè: Aut proferuntur in futuro: &
tunc aut in vltima noluntate, et inducit diſpoſi-
tionem: ut. d. l. Pamphilo. §. præpoſitum. de lega.
iij. Aut in alijs diſpoſitionibus: & tũc ſecus: ut no.
in. d. l. in uendentis. Et prædicta uera, quando ꝓ-
ferũtur in uim diſpoſitionis: ſi uerò in uim cõdi-
ditionis, nõ eſt noſtra materia. ¶ Tertiò opp. nã
debet facere bonam grammaticã: vt. l. Plautius.
de aur. et arg. leg. cũ falſa latinitas vitiet reſcriptũ
ut de reſ. c. ad audientiam. Sed ſecũdũ grãmaticã,
ſi antecedens eſt qualitatis, debet ſubijci relatiuũ
qualitatis, quia dicit tali: et tñ ſubijcit relatiuum
4 ſubſtãtiæ quia dicit quam: ꝙ † eſt relatiuum ſub-
ſtantiæ: ut no. de ſenten. quæ pro eo ꝙ intereſt. in
gl. quæ incipit ex cõuentione. ¶ Hui⁹ timore ex
ponit gl. quam. i. qualem. uidetur ergo ſecundum
hoc, ꝙ omniũ nõ ſit una fides numero: ſed ſimilis
in qualitate. Sed eccleſia ponit, ꝙ una ſit eccleſia,
et una fides: imò potius crederẽ, ꝙ illud tali non
apponatur, ut ſignificet qualificatiuè, ſed demõ-
ſtratiuè: ut pronomẽ illa. quaſi dicat, ſub illa uo-
lumus religione uerſari etc. Vel forſan poſſumus
dicere, quòd aut aſſumimus fidem in abſtracto:
& una eſt omnium credentium. Aut prout eſt in
qualibet anima: et tunc ſicut ſunt plura ĩdiuidua
ita plures fides, ſed ſimiles, ita uoluit hic intellige
re gl. ſed ꝙ pri⁹ dixi, magis placet. ¶ Quartò op
po. hic dicitur religione. & ſic uidetur dicere: ꝙ
omnes ſumus monachi, uel religioſi. de quibus. j.
tit. prox. authen. ingreſsi. & extra de re. & trã. ad
religio. ꝙ tñ nõ eſt ſic. Reſpondeo. religio poteſt
5 ſumi largè, pro tota fide Chriſtiana. et ita † ſumiť
hic. Alio modo ſtrictè: ita in cõtrario. Religio em̃
aſſert nobis curam cerimoniarum, et aliorum ob
ſeruandorum, quæ obſeruãt Chriſtiani. ¶ Quin-
tò opp. cum fides præcipiat vſuras non exigi: ta
men Iuſtinianus permiſit: vt. j. de uſur. per totũ.
Solut. dicunt quidam, quòd per hanc leg. et per
tit. in authen. de eccle. tit. ſit correctus tractatus
totus de vſur. unde aliqui concedunt, quòd vſu-
ræ ſunt permiſſæ de iure ciuili. Ad iſtã rubri. re-
ſpondent, ꝙ hic præcepit fidem ſeruari: et euan-
gelicam doctrinã quoad fidem. Sed certè hoc di-

extrauagan. q ſint rebelles. in ver. data. & an ſtatutũ debeat edi, cũ die & cõſule: & an reqrat ſcripturã. Vide. q̃ dixi in rub. ff. de oper. noui nũc.

* Aduerte: ꝙ Bar. alle. cõtrarius hic in hac. l. j. ſed in quo artic. arguať de contradictione & pro ſaluatione Bar. vide cõcordãtiam, quã poſui ad. l. q Romæ. in. §. fi. ff. de verb. oblig. Alexan.

a ¶ Sub imperio. Et an & qũo intelligať, ꝙ imperator ſit dñs mũdi. vide Bart. & quæ ibi dixi poſt eũ in. l. j. §. ꝑ hãc. ff. de rei vẽ.

b ¶ Relati. No. de dictione quis vel q. Adde Bal. in. l. ꝑci pimus. j. de ap. & Bar. in. d. l. ea tñ. et vide Ang. de Ar. in tit. de ãctiõe. §. oĩum. j. col. Adde Old. conſi. cxxvj.

POMATES.

b ¶ De relatiuo qs vel qui, qũo ponitur ꝑ Bal b. cõſi. xxxviij. in. xviij. colum. in. ij. vol.

c ¶ Et tũc. In quo vide Inno. in. c. ꝙ ſuper his. de voto. et vide gloſ. notab. lxiij. diſtin. Adrianus. el. ij. q dicit ꝙ Gallia & Hiſpania non ſubſũt Imperatori Alex.

d ¶ Verbum volo: De materia huius verbi uolo: uide q̃ no. Bald. in auť. ei in. xx. co. j. de bo. autho. iudi. in qõ. an per hçc verba uolo te ire in poſſeſsionẽ, interponatur primũ decretum. & de verbo uelle: vide Bald. in l. in vendentis. de contrahenda emptio. poſt gl. & vide Bald. hic. & de materia plenè per Ang. in. c. ex literis. de ſponſa.

POMATES.

d ¶ De uerbo volo. ꝙ ſit ĩtroductoriũ iuris noui, de quo ſunt bonç gl. in cle. vnica. de offic. vica. & ĩ clem̃. vnica. de rerũ permu. in fi. in ver. uolumus. Pan. cõſ. j. in. j. col. ij. volu. & gl. in cle. fi. de reſ. qui idem dicit, in uerbo ſtatuimus, & q̃ ibi poſui. De iſto verbo volo: uide aliquid per Fel. in. c. humanum. co. ij. diſt. j. et Barb. in. c. nam concupiſcentiam. col vij. de conſtit. Bal. in. c. ad aures. col. ij. de reſcrip. et in. c. ſciſcitatus. co. ij. eo. ti. Panor. in. c. ſedes. col. iij. et ibi addita. et ibi Fel. in. viij. colum. e. tit & etiam aliquid per Sozin. conſi. lxviij. et ſequen.

e ¶ Diſpoſitionem. Adde ꝙ hoc idem referendo Bar. idem tenet Ale. de Imo. cõſi. xv. col. j. in. ij. uol.

e ¶ Diſpoſitionem. Sed Ang. & Imo. uidentur tenere contrarium in. l. ſerui electione. hic allegata.

a ¶ Sint prohibitę. Vide Bal.in.l.improbum.& quod ibi dixi.j. de insa. & Angel.in.q.sua Astensis miles in fine.remittit ad Ioan.an.in cle.j.de vsur.per Bal.in.l.j.C.de vsur.rei iudica.glo.in.l.socium, qui.ff. pro socio.& quod not.Inno.in.l.in insulam.§.vsuras.ff.solu.matri.Vtrũ autẽ hodierna cambia sint licita?Bald.quòd sic,in rubri.C.de consti.pec. & in.l.ij.in princ.de vsu.rei iudi.&no. in.c.in ciuitate.de vsur.¶ An autem statutum permittẽs vsuras teneat? vide Bald. in auť. sed omnino.ĩ sexta columna. j . ne vxor pro mari. et in.l. eos . §. super. C.de vsuris. Et an possim à te licitè capere pretiũ? vt pro te fideiubeã, & non cõputetur in sortẽ. dicit Bal. quòd sic.in.l. antiquę.in princip,ad velleia. Et quare vsurę fuerint phibitę. vide Bald.in rubri.j.de vsuris. & ibi multũ not.ĩ materia. Et ꝙ dixi an statutum valeat?vide Baldum in.l.ij.j.de vsur. et in. l. cum allegas. in fin.& in authẽ. ad hęc.in.ij. colũ. eo.tit. & Innocẽ. in.c.quod pleriq; extra de immu.ecclesi. Et quod dixi,statutum etiam iuratum super vsuris non valere : tenuit Paulus de leaza.& Stepha.& Petr.de anchara.in clemen.j.de vsuris.per illum tex. & gloss.ibi.& est gl.in.l.eos.§.j.in versi.consuetudine.& ibi Bal.de vsuris.Fallit tamen in casu.l.fin.§.pręterea.j.de iure dotium.Bald. videtur approbare statutum volens,quòd soluatur ad rationẽ decẽ,pro cẽtenario.Et etiam non valet statutũ,quòd vsurarius posit liberè testari,secũdum Bal.in.l.cõsulta.C.de test.¶ Sed qd de reditu,qui percipiť ex pecunia montis in ciuitate Florentię, vel Venetiarum:an talis reditus sit licitus?vide per Cano.in.c.in ciuitate.extrà de vsur.& disputatum fuit & determinatum cõtrario modo,per quosdam theologos:quorũ vnus fuit de ordine prędicatorum,& alius de ordine ęremitarum sancti Augustini:vt referť per scribentes in.c.cõsuluit.de vsur.ibi per eximium & famosum doctorem Laurentium de rodulphis de Florentia: licet meo iudicio hęc materia non sit bene declarata,dominus Petr.de anchara.tenuit illum reditum licitum ita simpliciter:vt refert Imol. & Romañ. & Pau.de ca.in.l.si tibi.x.ff.de pactis,dicũt,ꝙ si mercatores sua sponte posuerunt pecunias,vt inde haberent emolumentum,non est licitum: sec⁹ si coactè.& ita determinat etiam beatus Tho.de aquino secunda secundę quæstio.xlj.& ita tenet Sal.in auť.ad hęc.j.de vsuris.& firmat Ioan. Calde.in repe.c.nauiganti,de vsur.Sed quid si emo à te annuum reditũ pro quinquaginta florenis in anno,pro pretio florenorum mille, quos tibi soluo:vtrum iste contractus sit licitus?Bald.in tit.si de feu.vasal. ab aliquo fuerit interpellatus.dixit.ꝙ ibi est argu. quòd sic. Alij secundũ eum dicunt,quòd iste cõtractus non est sine scrupulo vsurarũ.& de hoc dicit se alibi dixisse.cui nunc addo,quod dicit,ꝙ apposito pacto,ꝙ illa mille cõuerterentur in emptionem prædiorũ,iste cõtractus iustior esset, & si vẽditor non vult emere,imputet sibi.& cõsydera super ista cautela. Et cogita ne per istas cogitationes lędas conscientiam tuã.secundũ eum prædictis addo Bald.in.l.hac edictali.§.is illud.in pe.col.j.de secũ. nup. & ibi etiam de reditu.& Bal.hic.Et adde de isto reditu,& de pacto legis cõmissoriæ,& similibus pulchras quæstiones.in.l.j.de pactis pigno. vide quæ dixi in.l.insulam §.ij.ff.sol.mat.

cere quod vsura sit licita,pertinet ad fidem:& qui
diceret,quòd nõ esset illicita ptinaciter,esset hæ-
reticus.extra de vsu.capitulo primo.§.fin.in cle.
Alij dicunt,quòd sacrę leges nõ dicunt quòd sint
a prohibitę[a]. sed hoc est falsum;quia in euangelio
lucę est dictum:mutuum dantes,nihil inde sperã
6 tes.Dicebat Dominus Iaco.but.& bene†,vt pu-
to:quòd de mente,& voluntate iuris ciuilis est.ꝙ
vsurę posint exigi secundũ formã.l.eos.j.de vsu
ris,vt patet in.c.nauiganti.extrà de vsur.&.§.fin
autẽ distulerint.in auť.de ecclesiasticis tit.sed ta-
men nõ sunt de potestate:qa cũ Imperator sit in-
ferior,non potuit legem Dei tollere:vt.l.nam ma
gistratus.ff.de arbi.ad treb.l.ille à quo.§.tempe-
stiuum.¶ Et si dicatur,quare Imperator Iustinia
nus,qui fuit catholic⁹ valde,hoc permisit?ad hoc
respondet glo.in decretis.x.distin.c.j.quod fecit
7 vt euitarentur maiora mala†: vt rapinæ. Simile.
xxxiij.q.ij.c.si quid verius.Et ista talis pmissio nõ
excusat à peccato.Et ideo tenẽdũ est vsuras nul-
8 lo modo exigi,vt vsuras:sed vt interesset†,secũdũ
præceptum iuris canonici.vt gloss.dicit hic,&.j.
de actione empt.l.curabit.& de vsuris.l.secunda
ff.de actioni.empti.l.Iulianus.§.idem papinia.ex
tra de vsuris.c.conquęstus.quicquid dicat Cyn.
j.de vsur.auť.ad hęc.¶ Item oppo.dicitur hic:de
mentes.Contra.ff.de officio presi.l.diuus.Soluti.
b quædam est dementia[b] vera, sic† loquitur ibi.
9 quædam ficta,& impropria:vt hic,&.l. titia . de
inoffi.testa.¶ Item opponitur,quòd non debeãt
puniri,nisi à Deo:vt.j.de iniurijs.l.secunda. So-
lu.dicit gloss.periurium,de quo loquitur ibi;nõ
punitur corporaliter,sed alio modo sic:vt hic.&
10 l.penul.j.de indi.vid.tollen.† Tu dic arg.de per-
iuro ad hæreticum nõ procedere:nisi fortè dice-
retur periurium non esse peccatũ:quia tunc esset
hæreticus.dic ergo aliud in hæretico.vt hic.aliud
in periuro:ut ibi.de quo dic plenè.ut ibi, p Cyn.
¶ Itẽ oppo.hic dicitur.ꝙ duo sunt Petri aposto
li.Solu.ut in glo.¶ Nonò opponitur dicitur hic
quòd hæretici sunt infames .Contra:infames re-
pelluntur à testimonio:ut.l.iij.§.leg.Iulia.ff.de te
stibus.Sed ego uideo,quòd admittũtur:ut.l.quo
niam.j.de hæreticis.ergo non sunt infames. Ti-
more huius contrarij , sunt in gloss.duæ solutio-
nes principales.prima est quòd hic intellexit de
infamia,quæ infertur ipso iure. Ad contraria re-
spondet tribus modis.Secunda solutio est,quòd
hic sunt infames:scilicet per sententiam,non ipso
iure.& ideo,ante condemnationem possunt esse
c testes[c]:vt in.l.contraria. Ista uera : alia solutio
non est uera:quia contra hunc textum.nam si be-
ne inspicitur, primò dat eis pœnam ipso iure: qa
vocantur hæretici:& erunt infames.Secundò pu
nientur à Deo.Tertiò punientur pœna imponen
da per sentẽtiam Principis.Apparet ergo,quòd
primò loquitur de pœna quæ infertur ipso iure.
Sed hanc solutionem quidam intelligũt de infa-
mia facti,quæ infertur ipso iure:ut est exemplum
primę partis.Quidã de infamia iuris:& hoc intẽ
dit secũda,& tertia solutio,q̃ est uerior.¶ Breui-
11 ter dicite:aut loqmur de iure nouo:† & omnes hę
retici sunt infames & etiã repellũtur à testimonio
vt in auť.gazaros.j.de hęreticis.Aut de iure isto.

a ¶ Adde,quòd vsurę sint omnino prohibitę:tenuit Angel.consil.ccxix. &.cclxxij.domi.Anto.de prato veteri inter cõsilia domini Alex.xlix. iiij.volu.vbi dicit quòd non valet statutum permittens vsuras:& quod tempore beati Bernadini:ipse obtinuit:quod Iudęis non poterat permitti,vt vsurę extorquerẽtur à Christianis.& idem tenet Pet.de ancha. quod dñs temporalis nõ posit cum cõscientia permittere Iudęis fœnerari in suo dominio,eius consi.ccxliiij.Pau.de castro consi.ccclxxx.consuluit simpliciter,quod posint domini temporales permittere Iudęis

fœnus exercere in terris suis.Idem consuluit Alexand.ęquius tamen si domini habent licentiam à summo Pontifice:eius consilio.cvij.secundo volumi.An autem ualeat statutum quod pro interesse creditoris, soluãtur duo denarij pro libra.uide Bald.consilio.clj.iij.libr.vbi tenuit quòd nõ,& Abb.cõsi.xxxix.quod nõ ualet statutũ,quòd mulieri soluto matrimonio debeanť alimenta , donec dos soluať:consuluit Petr.de anch. quòd testator nõ põt mãdare hæredibus, ut soluant decẽ pro centenario vxori suę: donec dos soluatur. eius consi.xcij. Et an licitum sit dare pecunias ad honestam partem lucri vide Roma.consilio.ccccxij.Abb. consilio.cxiiij. Et an si conuenio , si non solues mihi ad terminũ, quòd possum pecunias accipere sub vsuris.si non soluis,et illas accipio : an à te licitè recipere possim. uide Ro. consilio.cj.& an si correus pro correo soluit vsuras, possit illas petere? Abb.consil. vij.ij. libro . & an illud quod sponte dat debitor creditori sit usura? vide Abba. consil.lx.ij.libr.Quando autem annui reditus sint liciti,vide Rom. consilio.ccij.Oldra.consi.ccvij.Bald.consil.xvij.&.cccxxxiiij.j. uolu. & consil.cxviij.iij.uolumi.Quid autem de reditibus montis Florẽtini, & Venetiarum. Vide Pau.de cast.consi.xix.Quid de cambijs,vide Roma.consil.ccxxxviij.vbi pulchrè de materia vsurarum.Quid autem de eo,qui dat pecunias mercatori:cum hoc quod de damno non posit sentire:nisi ad computum decem pro centenario.Similiter,nec de lucro.vide Abba.consi.lxxvij.j.lib.

b ¶ Quædam est dementia.Dementia duplex.vide eundem Bald. in.l. quod nerua.ff.depositi.

c ¶ Esse testes.An infamis posit esse testis? Adde ꝙ indistinctè ad probandum ingratitudinem infamis,infamia facti non admittiť.c . j. quod sint necessaria ad probandum in vsibus feudorum.ibi integrę opiniõis, quam ibi ad hoc Bald.not.Et ad hoc adde,quę habẽtur in.l.iij.aliâs est l.iiij.incipiens,diuus.§.leg.iulia.ff.de testi.Adde dum hic diciť.quod hęretici duplici pœna puniuntur:quia sunt infames,& à Deo puniuntur ꝙ Bal.infert ad quæstionem,ꝙ si aliquis commisit incestum,vel adulterium cum consanguinea vel nupta:& Episcopus illum damnauerit ad carceres ppetuos,quod nihilominus potestas poterit ipsum facere decapitare:quia crimen non bene punitum erat per ipsum.& cum Baldo transit Pau.de cast.qui dicit videndum Antonium de but.in.c.j.de offi. ordinarij.& quod Ang.aliâs Perusij consuluit:cum quidam homicida pecuniariter fuisset condemnatus in loco delicti:quòd iudex domicilij poterat illũ capitaliter condemnare.Pro quo facit quod cõsuluit Roma.consi.cccxxv.quod si Abbas monachum de crimine sufficienter nõ punit:quòd Episcopus potest illum punire.An autem infamia priuet quem à publicis officijs:vide Paulum de cast.consilio centesimo nonagesimo octauo.&.ccxxiij.Et qualiter probetur infamia:& an laicus ad mittať ad accusandum clericũ de infamia:vide Federicum cõsi.xxiiij.Et scias quod testis deponens de infamia tenetur reddere rationem dicti sui,non interrogatus.ita Innocen. in.c.cum oporteat.de accu.& Abb. in.c.causam.de testibus.

c ¶ Nota tamẽ secundũ Bal.in.l.penul.C.de senten.quę sine certa quãtitate.quòd valet condemnatio:si est probatum per testes infames.Et vbi requirũtur testes,omni exceptiõe maiores,infames infamia facti repelluntur,secundũ Bal.in.l.optimam.in prin.de contrahen.& commiten.stipula.Et de infame,an posit esse testis,vide gl.& doc.in.l.cũ lege.ff. de test.& ibi per Imol.Adde tamen singularem,quod vnus testis infamis infamia facti:& alter bonę famę,plenè probant,secundũ Bald.in.l.si qs ex argentarijs.§.j.ff.de edendo.

& sunt

a ¶In maiori hæresi. Qua pœna puniatur hęretici.& facit quod no.gloſſa,& docto.in.l.apud Iulianum.§.primo.de lega.primo.& in.l.multũ. ff.de verbo.obliga.

b ¶Et primò quero. Vtrum statutum porrigatur ad non subditos,intra territorium.vide vltra Bart.hic.Bald.in.l.j.C.ne fil.pro pa.& Iacob.de Belui.in.l.j.C. de emanci. lib. Et in hac materia,quòd statutũ sit seruandũm, an rei, an actoris, vel loci in quo agitatur iudicium: & maximè in delegato: vide glo.xij. dist.illud. quã allegat Bald. in rubri.j.ne filius pro patre. quam omnino vide in hac materia.& gl. & Bal.in.l.j.j.quę sit lon. consue. & facit textus.& ibi Ang.in.l.& si prętor.ff.de offic.eius cui mãd.est iur.& illam gloſſ.in.d.c. illud.ibi sequitur Archidia.vide tamen Innocẽ.in.c. fi.de fer.& in rub. de consue.& ibi p docto.in.c. quod clericis.de foro cõpeten. Quod facit a etiam,an iudex appellationis seruet statuta iudicis à quo: vt not.in prędictis locis.& videtur text. & ibi not.in auť.vt cum. de appel.cogno. circa princi.dicimus in fine huius colũ.per Innoc.in rubri.de consuet. Bal.omnino in.l. aduersus.C.si aduer.rem iudic.in margine, quid si statuto cauet Bononię: ꝙ nisi instrumentum fuerit positum in memorialibus, non probet. Titi⁹ existẽs Bononię promisit se cẽtũ Seio Mutinę soluturũ. nec in memorialibus fuit positum:an Mutinæ ex tali instrumento poſsit probari? vide Petr.de ancha.c.canonum statuta.in.xxiiij.charta.in versicu.sequitur alia quæstio.

& sunt infames de facto nõ de iure, vt hic.secundum Pet.& Cy.& Ia.bu.quod apparet ex continuatione literę, q̃ dicit bonos vocari Christianos: malos verò demẽtes.&c.Et sic loquit̃ de quadã infamia facti:& hæc non repellit quẽ à testimonio: q̃a habet solũ duos effectus: vt.j.de infa.l.nullã.ff. de his,q̃ notã.infa.l.j.in prin.vnde hęretici secundum ista tẽpora,non repellebant̃ a testimonio vigore huius leg.sed p dispositionẽ.l. quoniã.j.de hæreti.
12 ¶†Habes ergo, quòd infames de facto possunt esse testes.Contra,facit.l.caſsius.j.de sententen.cuius occasione distingue.Aut queris de infamia iuris,aut facti.si iuris:sine dubio repelluntur à testimonio:vt.l.iij.§.leg.iul.ff.de testi.nisi fortè in subsidiũ:& tũc cũ tormentis:vt.l.serui.cũ glo. ff.de testi.&.l.ob carmẽ.§.pe.eo.tit.Aut de infamia facti:& tũc nõ repellit̃,sed minus ei credit̃:vt in hac gl.& no.ff.de carbo.edic.l.iij.§.duę causæ. Possunt tñ intãtũ esse viles,& ignoti quòd essent necessaria tormenta:vt in auť.de testi.§.si vero.in prin.hoc in ciuilib⁹ causis.Aut in causis criminalibus:& ibi nõ admittent̃:q̃a debẽt esse probationes luce meridiana clariores: vt.j.de ꝓba.l.sciãt. sed isti⁹ testis fides vacillat:ergo &c.Istud probat̃ extra de testi.c.testimoniũ.quod intelligo,nisi in subsidium:sicut dictũ est de infamia iuris,& facti l.q vltimo.ff.de pœnis.¶Querit̃:quę sit illa vindicta,quã ponit Princeps?
13 †Rñdeo.nota secũdũ vltramontanos:aut sunt in maiori hæresi: [a]& puniuntur ad mortẽ:vt.j.de hære.l.arriani.&.l.manicheos.Aut sunt in minori,& puniunt̃ alia minori pœna:vt eodẽ titu.l.quicũq;.sed Beru.extrà de hære.c.penul.simpliciter dicit.auť q̃s docet hęresim,& punit̃ ad mortem.aut est de discentibus:& tunc minori pœna:vt.l.quicunq;.sed dic, vt ibi. ¶Nunc veniamus ad gl.quæ dicit, quòd si Bon̄.&c.Cuius occasione videnda sunt duo.& primò, vtrũ statutũ porrigat̃ extra territoriũ ad nõ subditos.Secũdò vtrũ effectus statuti porrigat̃ extra territoriũ statuentiũ.
b ¶Et primò quæro. [b]q̃d de contractibus, pone contractũ celebratũ p aliquẽ forensem in hac ciuitate.litigiũ ortũ est:& agitatur lis in loco originis cõtrahentis:cuius loci statuta debeant seruari,vel spectari:q̃a illæ quæstiones sunt multũ reuolute,omissis aliis distinctionibus,plenius q̃ docto.dicãt,hic distingue, aut loquimur de statuto:aut de cõsuetudine,q̃ respiciunt ipsius cõtractus solennitatẽ:aut litis ordinationẽ: aut de his,quæ pertinẽt ad iurisdictionẽ, ex ipso contractu euenientis executionis.¶Primo casu,
14 inspicitur†locus cõtractus:vt.l.si fundus.de euictio.&.l.ij.j.queãdmo.testa.aper.¶Secũdo casu:
15 aut quæris de his,quæ pertinent ad litis†ordinationem.& inspicitur locus iudicij :vt.ff.de testi.l. iij.in fine.¶Aut de his, quæ pertinent ad ipsius litis decisionem:& tunc,aut de his quæ oriuntur secundum ipsius cõtractus naturam tempore cõtractus:aut de his,quæ oriũtur ex post facto pro
16 pter negligentiam vel moram.¶†Primo casu:in
c spicitur locus cõtractus:vt.d.l.si fundus[c] in princip.& intelligo locum contractus,vbi est celebratus contractus:nõ de loco,in quẽ collata est solutio.Nam licet fundus debeat solui vbi est:tamen inspicitur locus celebrati contractus, vt.d.l.si
17 fundus.& ita sentit Dy.in.l.contraxisse.ff.de act.
d & oblig.¶†Fallit,in dote:[d] vt.ff.de iudi.l.exige-
18 re.propter rationẽ ibi positam in tex. ¶†Secun
e do casu:aut solutio est collata in locũ certũ:[e] aut in pluribus locis alternatiuè:ita quod electio sit actoris:aut in nullum locũ : quia promiſsio fuit facta simpliciter.Primo casu inspicitur cõsuetudo,quæ est in illo loco, in quem est collata solutio:vt.ff.si certum petatur.l.vinum.in fin.& in.l. in hac.de tritica.&.l.si.expresse.ff.de vsur.l.j. in prin.cum gl.Secundo & tertio casu inspicit̃ locus,vbi petitur:vt.d.l.vinũ.& de tritica.l.fi. Ratio prędictorũ est:quia ibi est cõtracta negligentia seu mora.¶Ex prædictis possunt solui multæ quæstiones.Statutũ est Aſsisij,vbi est celebratus contractus dotis,& matrimonij:quod vir lucret̃ tertiã partẽ dotis,vxore moriente sine liberis:in hac verò ciuitate Perusij,vnde est vir, statutũ est,quòd vir lucret̃ dimidiã : quod spectabit̃?
19 † certè statutũ terræ viri:[f] vt dicta lege, exigere.
f ¶Ecce alia.[g] hic est statutum,quod iura petẽdi
g debitum præscribantur[h] decem annis.modò q̃-
h dam Florentinus mutuauit centum in curia Romana sub pacto de reddendo in ciuitate Perusij: certè,si tacuit per.x.annos,erit ibi locus statuto: quia est contracta in illo negligẽtia.¶Sed prędicta videntur contra gl.quæ est.ff.de eo,quod certo loco.l.secunda.in prin.vbi videtur dici,quòd non inspiciatur locus contractus, sed iudicij. certè illa gloſſa ibi reprehenditur.Sed hic Guil.saluat eam in hunc modum.ꝙ aut loquimur quando contractus tractat de his,quæ inspiciũt quem libet,secundum contractum rei.& exprouisione cõtrahẽtium.& tunc inspicitur locus cõtractus: vt.d.l.si fundus.Sed in his quæ veniũt ex improuiso:vt quãdo agitur ad resoluẽdum cõtractum:
i tunc inspicitur locus iudicij:[i] vt dicta glossa.Ad quod facit.ff.de solu.l.qui res.ver. diuersum. ita dicit ipse.& ista verba non habent saporem veritatis.Nam regula iuris est:ꝙ inspicitur cõsuetudo loci.vbi cõtractũ est:vt.l.sẽp in stipulationi
20 bus.de regu.iur.Breuiter dicerem sic.† aut quis vult petere restitutionem ex lęsione cõtingente. in ipso cõtractu tẽpore cõtractus: & inspicimus

hæres per seruum.ff.de acqui.hære.in penultima.q.statuti Mediolanẽ Et quid in cõsuetudine,vide no.per Inno.in rubrica extrà de cõsuetudi.adde Bal.consi.ccccviij.j.volu.Sed quid si in loco originis mariti,sit vnum statutum,aliud in loco domicilij : quod erit attendendum? vide Bald.consilio.ccxxix.j.lib.& consi.cccxxviij.in fi.iij.volumi.vbi voluit,quòd si in loco originis sit statutum de dote lucranda:& in loco domicilij seruetur ius commune, ꝙ illud seruari debeat.Idem voluit dominus Alexã. quòd attendatur locus domicilij, eius cõsilio.cj.iij. volu.Barba.verò fuit in opi.quod si Rheginus habitans Bononiæ vadit Rhegium ad contrahendũ matrimonium: ꝙ attenditur locus origini .& cõtractus & dicu quòd hic est nouus casus,ad quem docto.non aduertunt : quia ipsi loquunt̃ quãdo Rheginus habitans Florentiæ vadit Bononiam ad contrahẽdum matrimonium:q̃a tunc bene attenditur locus domicilij. latius vide eius consilio.iiij.libro secundo. dicit ita tenuisse Abb. antiquum in.c.j. de sponſ.& Guil. de monte lauduno. in clemen.ſepe.de verborum significationibus.

POMATES.
g ¶Ecce alia.Vide quę posui in.d.l. exigere. & vide Alexandrũ consilio.c. volumi.iij. vbi ponit, an dicta.l.exigere.habeat locum quando mulier ignorasset statutũ domicilij viri.& de quo domicilio intelligatur:& quid si vir postea mutasset domicilium: & an videatur renunciatum dictę.l.exigere.si maritus promisit restituere dotem, in loco contractus,& vbiq; locorum.& quid si mulier esset mortua, nõ in domicilio viri,sed in ciuitate sua,vel alibi.& ad materiam talis statuti,vide aliquid per Ang.consi.cliij.

c POMATES. ¶Dicta.l.si fundus.Vide Alex.cõsi.xxxvij.volumine secundo.col.ij.& colum.iiij.ad finem.ibi ponit vnũ dictũ circa hoc in.ij.col.vol.iij.,vbi loquit̃ in ciuitate,& capitulo.col.penulti.vol. iij.vbi declarat,qualiter intelligat̃.d.l.si fundus.&.xxxvij.col.volu.v. &.iiij.col.s.eo.vol.v.

d ¶In dote.Nota speciale in dote,quod facit in quo loco debeat solui gabella.de quo per Bald.in.l.j.de contrahen.empt.

e ¶In locum certum.Adde nouiter,quòd statutum attendatur : an loci destinatę solutionis,an vero contractus.Et vide de hoc latè per do.Maria.Sozi.in.d.c.dilecti.dę foro.compe.articulo.iiij.prin.Et vide Alex. sequentem Barto.hic in consi.xxx.columna.ij.& ibi concord.in secundo.volu.I.T.

f ¶Terrę viri.Nota ꝙ seruatur statutum viri,non vxoris.Bene facit lex finalis.ff.vnde liber.quod nota,de viro qui lucratur partem dimidiam. bene etiã facit.quod no.in lege,si a matre.C.de suis &.legi.alleg.in lege

h ¶Præscribantur.Vide Petrum de anch.in.c.canonum statuta.in.xxiiij. char.in versicu.item quantum ad præscriptionem.de constitutio.ex opposito,quid in materia executionis sententię. dic quòd seruatur statutum illius loci non autem loci,vbi fuit pronunciatum.secundum Bald. in.l.j.C.de execu.rei iud.& Bald.hic.An autem statutum volens, ꝙ cõtrahentes soluant gabellam,liget forenses.Bald.quòd sic,in.l.j.j.de contrahen.empt.& de gabella vide Bald.in.l.magis.§.illud.ff.de reb.corũ. Adde Bald.consi.lxiiij.iiij.lib.

i ¶Iudicij. Sed an iudex vbi habet ius commune,& statutum,poſsit seruare quod vult? dixi incidenter in.l.si domum.ff.de furtis. per Bald.in authen.sed nouo iure.j.de seruis fugi.Facit quod dixit Bald.in.l.j.infra si aduer.deli.& in.l.in eum.C.de fur.& si iurat seruare statuta. vide Bal. in.l.non est nouum.ff.de legi.

a ¶ Inspicimus locum contractus. Adde, quod ultra ea, quæ.s.proxi.dicta sunt.Bal.in.j.cõsti.in ver.de causis.dicit, quod si quæstio est de processu in causa appel.per iudices appellationis, illud ius, quod primus iudex, debeat seruare.qa id quod debebat secundũ iustitiã causę,& fori facere primus iudex:facere debet iudex appellatiõis.qa ei succedit, vt confirmator, vel reformator: & ideo quod nõ est iniquũ iudici sed equum: ex quo nõ grauat pte.& sic a nõ grauamine iniuste ap pellat.in auc.vt cũ, de appella.cog.in princ.saluo,qa ex nouis actis nouam potest facere sententiam, & vterem etiam custodire.l. fina.ff. quod cum eo.& vide Petrũ de anchar.in.c.canonum statuta.in xxiij.char.in ver. item quantum ad ordinationem.

POMATES.

b ¶ Secũdò quęro. Vide Alex.consi. lxxxvj.in.ij. col. volu.iiij.& Panor. in.c.cũ contingat. col.iij.de for.com pe.& non ab re Bellamerã decisi. sua. cccccxlj.& opi.Bar.hic est cõ munis: vt per Panor.in capi.fi.in.j. colũ.in versi.circa hoc queritur.extra de fo.compe. vide etiam Feli.in c.ij.in versi.tertia cõclusio.in.iij.col. extra de consti.

c ¶ Iure communi. An si statutũ dam nat factũ aliàs dãnatum a iure: & si imponat nouã pœnam.an liget probabiliter ignorantem: textus videtur esse, & gl.in.d.c.vt animarũ.de consti.lib.vj.quod nõ.Sed Bar.& Cy.vt refert Imo.in.c.ij.de cõstitu.tenent cõtrariũ per.l.vulgaris.§.si quis es. ff.de fur.& Ioã.de lig.concor.opi.vt valeat, si pœna veniat imponẽda, ipso iure procedat:quod dicit in.d.c.vt animarũ.sed si venit inferenda per iudicem:tũc etiã poterit inferre talẽ pœnã ignoranti:si sibi videbit. Nam videt esse iusta causa:vt possit illã imponere,ex quo delinquens attentat factũ damnatũ.sed Imo.in.d.c.ij.se nõ firmat. Ego istius addo glo.in.c.a nobis.el.j.de sentẽ.excõ.de hac materia,an ignorãtia excuset etiam in penis statutorum:vide etiã per Petr.de ancha.in.d.c.canonum statuta.in versi.restat vlti.sed Ioan.and.in addi.Spec.in tit.de consti.& Petr.de anch.in.d.c.canonum.tenent etiã isto casu idẽ, quod tenet glo. in.d.c.vt animarũ.contra Bar.hic.sed Pet.tenet opi.Bart.& Bald.hic.& de materia per Specu.in tit.de consti.& hic adde Gandinum in trac.de constit.in.iij.q.& in.v.& in.vj.Cyn.in.l.j.in fi.j.quæ sit long.consue.& vide Ioã.cal.in repe.c.de illis.de rap.in.v.q.

d POMATES. ¶ Induco. Forẽsis ergo præsumit habere ignorantiam statutorum.& vide Alex.consi.c.col.j.vol.iij.& quod trahens moram pręsumatur scire &c.vide do. Alexã.consi.xlj.col.ij.vol.v.

e ¶ Talẽ excusationẽ. Pro hoc facit, quod dixit Bal.in rub.de cõsue.recti feu.quod non licet ignorare generales consuetudines, sicut generales leg. alle.Iac.de are.in hac.q.an extraneus, si faciat cõtra consuetudinẽ excusetur? & vide per Innoc.in rub.de consue.An autem in iure admittatur ignorantia statutorum:dico quod in iure nouo admittit.casus est singularis in.l.qui cũ vno.§.fi.ff.de re mili.quod hic bene videt sentire Bar.& expresse Bal.in.l.data opera.in.xj.col.C.qui accu.& adde Bart.in.l.quod nerua.ff.depo.& quod.s.dixi per Bald.no.in.l. ante penul.in fi.j.de leg.

locum cõtractus[a].aut ex læsione cõtingente,post contractũ ex aliis negligẽtiis,vel mora: & inspicimus locũ,vbi est illa mora cõtracta:vt ex predictis apparet.& sic si esset in loco iudicij inspicimus locum iudicij.& hoc modo illa gl.posset verum dicere:aliàs est falsa. ¶ Secundò quæro[b],qd de delictis.si forensis delinquit hic: vtrũ puniat secundũ statuta huius ciuitatis? † Ista quæstio tangitur per Cy.hic.& j.quæ sit lon.cõsue.l.j.dic latius. Aut illud quod cõmisit in hac ciuitate est delictũ de iure cõmuni:& punit secũdũ statuta, seu cõsuetudinem huius ciuitatis: vt.j.vbi de cri.agi oport.auc.qua in prouincia.ff.de extraordi.cri.l. sacularij.§.j.& extrà de sen.excõ.c.à nobis.el.j.& ibi not.per gl.& hoc tenet Dy.ff.de acc.l.fi.§.pe. & Ia.de Are.& oẽs. Nec ob.l.j.vbi sena.vel cla.& ibi no.per Cy. Aut nõ erat delictũ de iure cõi[c].& tũc aut ille forensis ibi tantã morã traxit, quod verisimiliter debet scire statutũ:& tũc idẽ. Pro hoc in duco[d],vbi de cri.agi oport.l.ij.& quod ibi no.in vlti.gl. Aut ibi nõ cõtraxit tantã morã.& tũc aut illud factũ erat cõiter, per oẽs ciuitates prohibitum:vt puta,vt nõ trahatur frumentũ extra territorium, quod est cõiter prohibitũ per totã Italiam.& isto casu nõ licet allegare talẽ excusationem[e]:vt.ff.de publi.l.fi.§.licet qs. Aut non est ita generaliter prohibitũ:& nõ tenet, nisi fuerit sciẽs: vt.l.fi.ff.de decre.ab ordi.facien.& est hodie tex. de hoc extrà de cõsti.c.vt animarum.lib.vj.vbi ignorans nõ tenet:nisi ignorantia fuerit crassa,& supina. ¶ Tertiò quæro:qd in testamento[f].pone quod statutũ, vel cõsuetudo est Venetiis, quod testamẽtum valeat corã duobus, vel tribus testibus. Quidam aduena fecit ibi testamẽtũ:an valeat. Ex hoc themate, primò est videndũ, an cõsuetudo vel statutum valeat:secundò si valeat, an locũ habeat in forensi? ¶ † Circa primum[g] passum Iaco.de aret. qui de hac disputauit, ita determinauit.aut illa cõsuetudo est sine cõsensu Principis: & nõ valet. est enim expressè prohibitũ, cũ ad minus debeãt esse quinque testes in locis, in quibus nõ est legum peritia: vt.j.de testa.l.fi.ergo tale statutũ, vel consuetudo videt mala & temeraria[h]. Nã propter timorem falsi, est inuentũ, vt sint septẽ testes: vt.j. de testamẽ.l.iubemus.j.de fideicõmis.l.fi. Sed ex obseruantia talis statuti, faciliter falsitas poterit perpetrari: vt.C.de ind.vid.tol.l.ij.in fi. Aut con suetudo est de cõsensu Principis, & valet quasi videat hoc induxisse eo, quod hoc scit, & patit: vt ff.de his, qui notan.infam.l.qd ergo.§.primo.& l.cum in plures.§.locator horrei.ff.loca.& ff.de exerc.l.j.§.magistrũ.& constat hoc ipsum Principem Venetis indulgere potuisse, ex priuilegio speciali: vt.j.de testamen.l.si nõ speciali.& ex tali consuetudine inducit priuilegium: vt.ix.questio. iij.ca.cõquestus.& ita determinauit ipse. ¶ Ego credo, quòd statutũ, & consuetudo, valeãt etiam Principe ignorante.[i] Nã ad hoc, vt testamentum in scriptis factũ prosit.requiritur publicatio.j.de testa.l.publicati.& ff.quemadmodũ testa.aper.l. prima.§.si quis ex signatoribus.vt ibi no. Sed illa solennitas publicandi, põt per statutũ & † cõsuetudinem minui, & mutari: vt.l.ij.j.quemadmod. testa.aper.ergo &c. Secũdò: pater põt inter liberos cum duobus testibus disponere: vt.l.hac consultissima.§.ex imperfecto.j. de testa.& j.famil. ercis.l.fi.ita potest patria disponere circa subditos: cum eius potestas equiparet potestati patris. vt.l.velati.ff.de iusti.& iure.ff.de cap.l.postliminium.§.filius. Preterea, nõ reperitur prohibitum facere tale statutũ: ergo videtur permissum.vt.d. l.omnes populi. ¶ Non obstat.l.fi.j.de testa.quia ibi consuetudo preterita limitatur: non autẽ futura prohibetur[k].& ita videtur sentire Cy.in.l.du dum.de cõtrahenda emptione. Non obstat quod dicitur, quod est temeraria.quia imò vtilis,& bona, & fauorabilis facta tam ratione testantis: sicut iura statuunt in militantibus: quinetiam ratione eorum, quibus relinquitur: sicut iura faciunt inter liberos, etiam ratione testium: ne a suis negociis auocentur.argu.ff.quemadmo.testamen.ape. l.sed si quis ex signatoribus. ¶ Circa secũdum: an talis consuetudo trahatur ad forensem, † Iaco.de areti.determinauit quod non.per.l.si non speciali.j.de testamen.de iure fis.l.sed si accepto.in fin. Præterea: licet sit concessum rusticis,[l] vt possint testamenta facere coram quinque testibus: tamen quibuslibet illic existentibus non conceditur hoc.argumen.ff.de iure codicil.l.conficiuntur.§. j.Præterea, statutum dicitur ius proprium ciuitatis: ergo non trahitur ad extraneos: vt dicta.l. omnes populi. ¶ Mihi autem videtur dicendum[m].aut statutũ limitat personas ciuium, & nõ porrigitur ad forenses.sic intelligo.l.fin.de testa-

f ¶ Quid in testamẽto. Et quod statutum seruet in testamẽtis: vide Ioan. and.in tit.de instrumẽ.edi.§.cõpendiosè.in ver.sed quid si.de cõsuetu. & Bal.contra Bar.in.l.ius ciuile.j.de iusti.& iure.& quod no.do.Ant.in c.ij.de proba.& Ange.in.l.qui testamẽto.ff.de testa.Lud.& Bald.in.l.si non speciali.C.de testa.

POMATES.

g ¶ Circa primum. Vide domi.Felin. in.c.ij.colũ.iiij.de proba.& Ancha. in ca.canonum statuta.col.xlv.ad fi. & sequen.de constitu.& Alex.in.l. si non speciali.colum.ij.C.de testa. vbi ponit de his duabus quæstionibus.

h ¶ Et temeraria. An valeat statutũ, quod possit qs testari corã duobus testibus, per Bar.in.l.si non speciali.C.de testa.& Imol.in.l. testamenti. vide Pe.de ancha.in.d. c.canonum statuta.in.xx. chart.in versicu. sed iuxta prædicta quæro. de constit. Sed an valeat cõsuetudo, quod filiusfami. possit testari Bal.not. quod sic.in auc.in gressi.in prin.s.de sacrosan.eccl. Sed an monachus possit testari.vide Bar. j.ea.l.iij.colum.& Bald.in.xiiij. col. versicul. vlterius quero.

ADDE Oldra. cõsil.ccxlviij.inci. prçsupposita consuetudine Parisiensi.vbi dicit, quod non valet testamẽtum, nec consuetudo, quòd testari possit citra formam legalem. Idẽ videtur voluisse Bal. consi.clxiij.iiij.lib.super quodam testamẽto facto in damasco. Sed quid si sit statutum in ciuitate: quòd nulla mulier de illa ciuitate possit testari, nisi seruata certa forma:& fuerit ibi nupta mulier alterius ciuitatis: vbi viget aliud statutum, quòd non debebit testari illa mulier.vide Bal. consi.ccccxxxiij.ij.volu.

i ¶ Ignorante. Adde quod not.dixit Bald.in auc.sed omnino.C.ne vxor pro mari.in.vj.col.quod priuilegium concessum loco, nõ se extendit ad eos, qui non sunt sub protectione loci.& ideo incolę qui non subeunt munera in loco, tanquam aduenę, non gaudent priuilegio in ciuibus abdicatis, vel absentatis a loco.vide ibi. Ad quod facit quod no.Bal.in rub. C.si a non compet.iudi.& ibi an ciuis originarius, si alibi sibi constituat domicilium, ligetur statuto originis.

k POMATES. ¶ prohibetur. Lex.in.l.si mihi & tibi.§.fin.in.iij. colum.& seq.ff.de leg.j.

l ¶ Rusticis. Adde Bald.in.d.l.si non speciali.& ibi etiam an extendatur ad ciues, extra locum suum testantes.& Bald.& Barto.in.d.l.j.C.de testamentis.

m ¶ Videtur dicendũ. Ad hoc vide no.per Bar.& doct.in.l.quia latronibus.ff.de testa.medio ix.colũ.ibi: sed circa hoc dubitatur &c.quid si statutum disponit, quod si filiusfa. possit facere testamentũ: an forensis poterit? & de hac materia vide plenè per do.Petr.de ancha.in.c.canonum statuta in.xix.char.de consti.in ver.venio ad tertium articulum.vbi notabiliter distinguit in materia.& ibi etiam tangit quod si priuilegium est concessum patrię, vt valeat testamentum cum duobus testibus: nunquid proderit illud omnibus: an ciuibus tantum? vide ibi.

mentis.

mentis.coniuncta.d.l, conficiunt. §.j.nam ibi lo-
quitur specialiter in rusticis:nec rationes ibi posi
tę habent locũ in omnibus.Aut statutũ loquitur
simpliciter,& indefinitè, & habet locũ in foren-
sibus ibi residentibus.vt.d.l.ij.quemadmodum te
stamenta aperiant.¶ Et circa ea,quæ sunt de vo-
25 luntaria iurisdictione:†statutũ continet forenses:
vt.l.j.j.de emanci.libe.Pro hoc induco speciali-
ter.ff.de testa.milit.l.fi.Prętereae:ita est in contra-
ctibus.vt.l.si fundus.de euic.vt.s.dictum est.ergo
&c.Nec obstat.l.si non speciali.quia intelligo se-
cundum istam distinctionem.Nec obstat.l.sed si
accepto.quia loquit in obsidibus,qui nõ sunt ci-
ues Romani,nec habent testamenti factionẽ:vt.l.
obsides.ff.de test.ideo oportet quod accepto vsu
togę,habeant vt ciues,vt possint facere testamen
tum,secundũ consuetudinẽ locorum:vt dictũ est.
¶ An autem tale testamentũ porrigatur ad bona
alibi existentia:vbi non est cõsuetudo.j.dicemus.
a ¶ Sed circa hoc dubitat[a]:quid si statutum dispo
nit circa personam,vt quod filiusfamilias possit
facere testamentum:forensis filiusfami.in illa ci-
26 uitate testatur:an valeat?dico†q nõ:quia statuta
non possunt legitimare personam sibi nõ subdi-
b tam:nec circa ipsam personã aliquid disponere[b]:
vt.ff.de tuto.& cur.datis ab his.l.j.in fi.& de tute.
l.etiam.& ibi not.Non ob.quod.s.dictũ est circa
solennitatem.nã solennitas actus,pertinet ad iu-
risdictionem eius,in cuius territorio agitur.ideo
variatur secundũ diuersitatem locorum:vt.l.iij.in
fi.ff.de testi.&.j.quemad.testament.aper.l.ij.cum
c similibus.sed persona vbicũq; est vniformis:[c]ibi
est impediẽdo psonã:vt ecce statutũ dicit, quòd
quis infirmus non põt disponere,nisi circa perso
nam sibi subditã.¶ Sed cõtra predicta est.l.j.j.de
eman.libe.vbi etiã persona nõ subdita legitima-
tur secundũ formam statuti?Respondeo,illud sta
tutum non legitimat directò personã : quia non
potest.sed legitimationi ibi fiendę dat formã , &
solennitatem:vt q emãcipatio fiat cũ tali iudice.
cum ergo respiciat solennitatẽ:trahitur ad foren
d ses.¶ Et ideo dico,si statutũ disponit[d] impedien-
do personam:vt ecce statutũ dicit.vir non potest
instituere vxorẽ suam.Certè si forẽsis hic testabi-
tur:non impeditur instituere vxorem suam , per
prędictas rationes.hoc tenet Spec.in tit.de sentẽ.
§.qualiter.ver.item pone quidam. ¶ Quartò quę
ro,quid in his,quę non sunt contractus, neq; deli
cta,neq; vltimę voluntates?Pone , quidam habet
domum hic.& est quęstio,an possit altius eleua-
re?breuiter cũ est quæstio de aliquo iure descen-
27 dente,ex re ipsa debet seruari cõsuetudo:†vel sta
tutum loci,vbi est res:vt.j.de ædi.priua.l.an in to
tum.ita intelligo.l.venditor.§.si constat.commu
nia pręd.¶ Quintò quero:vtrũ statuta, & consue
dines laicorũ ligent clericos & debeant seruari in
curia episcopi:videt q non.extrà de consti.c.quę
in ecclesiarũ.&.c.ecclesia sanctę Mariæ.quod te-
28 net Cy.j.quæ sit longa cõsue.circa fin.¶ †In hoc
puncto mihi videt,quòd nos habemus aut.cassa.
j.ti.j.ex cuius intellectu declarat iste punctus.Di
cit enim ibi,q nõ valeant statuta laicorum cõtra
libertatem ecclesiarũ,& earum personas.à contra
rio ergo innuit,q ea,quę non sunt contra liberta-
tem ecclesiarum,& earum personas , valeant:hoc
etiam dicit.c.nouerit extrà de sentẽ.excõ.Sed illa
29 statuta dicuntur esse cõtra libertatẽ ecclesię,†quę
sunt contra priuilegia cõcessa ecclesijs,& clericis,
vel collegijs à Papa , vel à Principe : vt nota.per
Inno.in.d.c.nouerit.¶ Hoc premisso in hac quę
stione sic distinguerẽ.aut statuta sunt directò su-
per ecclesijs,vel rebus ecclesiasticis: & non valẽt:
quia non pertinent ad iurisdictionem conceden-
tis:vt extrà de constitutionibus.c.ecclesia sanctę
Mariæ.aut statuta sunt facta simpliciter : & tunc
aut redundãt contra ea,quę sunt cõcessa ecclesijs,
vel clericis in priuilegium:& non valent:vt.d.au-
thenti.cassa.&.cap.nouerit.aut contra ea, quę cõ
petunt ecclesijs,vel clericis non in priuilegium:
e sed vt cuilibet:& tũc ligant clericos[e]:& sunt ser-
f uãda in foro episcopali[f]:dũtamen sint honesta:vt
extrâ de eo,qui mit.in posses.cau.rei ser.c.cũ ve-

a POMATES. ¶ Dubitat.An statutũ posset legitimare sibi non subditũ:vult Panor.cõsi.lj.i.ij.dubio.vol.ij:Roma.ccxxiiij.col.ij.in ver. iij.prin.& vide quæ addidi ad Panor.in.c.quod clericis.colũ.vij.in ver. ij.ad prædicta in addi.quæ incipit qd autẽ.& Ancha.in.c.canonũ statuta.col.xxx.ad fi.de cõstit.& col.xxxvj.& seq.in prin.&.xlvij.& seq.& Barb.in.c. ecclesia sanctæ Marię.col. vij.de constitu. & ibi Feli.col.xxix. in ver.& adde etiã aliã rõnẽ.& Aret. liiij.col.ij. &.lxxiij. colũ.iij. & seq. vbi dicit q etiã in quęrẽtib[9] processum,forenses non gaudẽt beneficio statuti.& Alex.xliiij.vol.v.vbi latè sequitur Bart.

b ¶ Dispo.per Bar.& doc.in.l.j.§.fin. ff.de ventre inspi.

c In scripto exẽplari : in illis verbis:sed psona : ita lego. Sed psona. vbiq; est vniformis:et qs non põt disponere, nisi circa psonã sibi subditam. Sed contra &c. Alex.losæus.

d ¶ Si statutũ dispo. Sequit Pe.de anc. in.c.canonũ statuta.in versi.ex quo, infert ad statutum &c.melius in ver. qd ecõuerso. vtrũ statutum possit inhabilitare &c. in xj. quæstio. & in xxiij.char.in ver. sed circa psonas.

POMATES.

e ¶ Ligãt clericos. vide Barba.latè in rub.de re.eccle.nõ alie.& salua opi.Bar.vt per Bar.cõsi.liiij.inci.pręclare scripsit psalmista.ij.vol.vbi vide Panor.improbans istud dictũ Bar. in.c.q clericis.in primo no.de foro compe.& in.iij.iiij.&.v.col.

f ¶ Foro episcopali. Et hanc opi.quòd statutum laicorum generaliter loquens,cõprehendat clericos,si sit iustum,& honestũ,videtur primò tenere do.Ant.in.c.ecclesia sanctę Marię.de cõsti.& in cap.dilecti.de foro compe.postea tamẽ idem do.Ant.videt tenere cõtrariũ dum reprobat opi.Bar.hic,& hæc opi.videtur tenenda contra Bar.secundũ Imol.in.d. c.ecclesia.& hoc in decisorijs.sed in modo procedendi, tũc bene ligaret clericum agentem in foro seculari:vt per ea quę statim hic subdit Bar.& hanc opi.cõtra Bar.sequitur Ioan.de lig.in.d.c.ecclesia.respõdendo ad iura Bar.vt ibi per eos.Quid autẽ in cõsuetudine locorum?do.Anto.in d.c.ecclesia.videtur tenere,q liget clericos.postea tamẽ sentit contrariũ & bene,secundũ doctores ibi.& hæc omnia in rebus ecclesiarum. Doc. idem dicunt in.d.c.ecclesia.nisi statutũ,vel consuetudo,iniecisset vinculum ante clericatũ:tunc ligabit in patrimonialibus.Fortius dixit domi. Ant,quòd etiã si statutum nõ iniecisset vinculũ ante clericatũ,si tantum ius de quo quęritur est originatũ principaliter à facto clerici.quòd tũc etiam in decisorijs seruabit statutũ loci.ar.l.si fundus.ff.de euic.Sed contrarium in hoc vltimo credit ibi Imo.cõtra do.Ant.per not. p do.Cald. in sua quæstione,quæ incipit,statutũ ciuitatis.vbi dicit, quòd si statutũ est in loco,quod non possit probari cõtractus per testes: sed per instrumentum,quod si clericus cõtrahit cũ laico, & agatur cõtra eum in foro seculari,quòd poterit probari per duos testes.& vide Ioã.an.in regula: sine culpa.in mercurialibus.& latius per Imol.in.d.ca.ecclesia.post do. Ant.Ex opposito do.Ant.alleg.cõtra Bar.casum in.c.fi.de vi.& hone. cle.& hanc materiam plenè examinat in.c.quod clericis.de foro cõpet. & facit quod no.Bart.in.l.si quis sub conditione.de condi.insti.& cõtra Bar.etiam videtur text.extrà vt lite pendente.c.ecclesia sanctæ Mariæ. Ibi enim erat statutũ generale,de nõ alienando rem litigiosam: nec tendebat contra libertatem ecclesiæ:imo erat iuri communi cõforme.& tamen non extenditur ad ecclesias,& earum bona: vt ibi.& etiã bene facit text.in.d.c.ecclesia sanctæ Mariæ.de constitu.ex quibus infertur ad id,quod voluit Matthe.matthesilan[9] in suis dictis:dicto.vj.c.xc.quod si extet statutum dictans,q cognati vsq; ad quartũ gradum excludant fœminas:hoc statutum nõ comprehendit clericos,vt eo vti possint.prędicti doct.in.c.ecclesia sanctæ Mariæ.de cõsti.& in ca.fin.de solut.& valet quod clerici non possunt vti statutis laicorum, etiã fauorabilib[9]: nisi ea specialiter approbauerint.& hoc firmat Ioã.de Imo.in dicto.c.ecclesia sanctæ Mariæ.sed vt ipse refert domi . Anto. ibi videtur velle contrarium : videlicet quod clerici possint vti.Adde quod no.docto.in c.j.de consue.Pet. de ancha.in.c.canonum statuta.in vij.char.in.d.c.dicit etiã valere statutum,concedens priori fraternitatis laicorũ:q possit petere & distribuere legata ad pias causas : quia est in fauorem pię causæ, quod concurrent cũ episcopo.Sed ego reperio q Bald.in aut. omnes peregrini. C.communia de successio. videtur tenere cõtrarium. Et vide quod no. Bart.in.l.i.in vltima quæstio.j. titulo primo de statuto contra fauorẽ piæ causæ.Ant. de but.in.c.quod clericis.de foro competenti.in statuto de successione.tenet idem, quod includantur clerici ad eorum fauorem.Bald.hic in.l.de quibus.in.xiiij. q.ff.de legi.

ADDE huic apostillæ Pau.de cast.consi.ccxvij.in fin.an statuta generaliter loquentia,comprehẽdant clericos:per eundem consilio.clxxxj. vbi ponit,an valeat statutum,quod ecclesia,vel hospitale,non possit institui?& cõsilio.cccxxxvij.vbi ponit,an statutum excludes fœminas à successione comprehẽdat moniales?de hoc etiam per Pet.de Ancharano consilio.cvij.& Bald.consilio.cccxxx.tertio volumine.& per eundem:an valeat statutum editum contra ingredientes monasteria, eius consilio.ccxvj.tertio volumine.& per Abb.etiam, an statutum de quo supra comprehendat moniales , eius consilio.cxj.secundo libro.an autem clericus litigans cum laico possit cogi ad compromittẽdum ex forma statuti?vide Baldum consilio.clxj.iij.volumine. & an clericus quo ad litis ordinationem subijciatur statutis laicorum:vide Angelum consilio.clj.& ibi an valeat statutum quòd clericus agens non audiatur,nisi satisdet de parendo laico.& an valeat statutum Florentinum:quòd nulla persona cuiuscunq; gradus existat,audeat aliquas ecclesias in ciuitate,vel comitatu existentes possessas,per supra nominatas personas intrare,vel occupare.sine licentia dominorum priorum , vide Angelum consilio.xxiiij.vbi dicit tale statutum commendabile.Abbas tamẽ cõsilio.lxxxiiij.j.lib.videtur aliter sentire.Et an possit per laicos fieri statutum,propter quod reditus sui augeantur,& ecclesiæ alicuius minuantur:vt puta aliqua communitas habet molendina:aliquis etiam prælatus habet ibidem molendina:communitas facit statutum,per quod reditus suorum molendinorum augetur , & illius episcopi minuitur . vide per Pet.de anchara.qui consuluit in regno Vngarię,eius consi.xxij.xxxiij. & seq.& consi.cliiij.vbi contra communitatem cõsuluit ipse,& complures alij.licet communitas diceret id fecisse:ne victualia exirent ciuitatẽ. Contrarium & pro communitate consuluit Bal.inter eadẽ cõsilia.cõsil. xj.& vide per Bal.an statutũ Lucanũ quod prohibet fieri alienationem nisi seruata certa forma:comprehendat legata facta ad pias causas,eius

consi.ccccliiij.j.volu. Et an statutum Brixiæ, quo disponitur, ꝙ nullus audeat in vita, nec in morte facere aliquam alienationem, per quam dominium, vel possessio de bonis sitis in districtu Brixiæ, in aliquod collegium, vel aliquam personam, quę non sustineat onera cõmunis Brixię: an tale statutum comprehendat ecclesias, vel pia loca. vide Bald. consil. ccccxxj.iij.vol.& an valeat statutũ, quòd alienatio nõ possit fieri in non subditos, tanquam cõtra libertatẽ. quod quidem statutum est Mediolani. & plus dicit, siue sit persona ecclesiastica, siue nõ. Barba. eius consi.xiiij.ij.volu. refert do. Card. in c. perpẽdimus. de sen. excom. referre quendam do. Fran. de albergo. consuluit tale statutum valere: nec in ecclesiam posse fieri aliquam alienationẽ: quia dñi rebus suis licitè legem ponere possunt. & ita dicit vo luisse Bal. in cap. quæ in ecclesiarũ. de constit. Refert etiã quod do. Ricchar. de sali. tempore suo. & domi. Ioã. Archiepiscopi. & do. temporalis Mediola. conuocato collegio doctorum, & sapientibus ipsius dominij, disputauit & conclusit tale statutum valere. & idem consuluit dominus Signo. cõsil. xix. & ipse Cardina. consuluit super statuto Pistorij disponente, quòd donatio sit ipso iure nulla: nisi fuerit denunciata: quod si facta sit donatio clerico per laicum, quòd clericus denunciare teneatur. Et ipse Barb. consuluit. quòd stante statuto Bononiẽ. quod finita locatione intelligatur reconductio facta. quod tale statutum ligat personam ecclesiasticã. Et an statutum quòd non subeuntes munera in communi, sint incapaces, ex testamento, comprehendat ecclesiam. vide Pet. de ancha. consil. lx. Et an valeat statutum, ꝙ mulier non possit testari pro anima: nisi ad computum decem pro centenario. vide Pe. de anch. consi. xxiiij. & per eundem, an testator legando fundũ ecclesiæ, cũ hoc ꝙ soluat collectas, possit ecclesiam grauare: eius cõsil. ccxvij. Et an stante statuto quòd res alienata possit relui ab illis de parentela: & ecclesia emerit vtile dominium alicuius rei emphyteuticę: an illa res, emphyteutica poterit relui ab illis de parentela. vide Bal. cõsi. ccliij. vol. & nota: quia raro inuenies. Et ad materiam huius articuli, an statuta laicorum ligent clericos: vide Alexandrũ consi. ccxxj. j. volu. Et an statutũ disponens quod de empt. soluatur gabella, habeat locum, si ematur ab ecclesia: vide Baldum consilio. xxxj. iij. volu. & qualiter intelligatur statutum, quod tale ius reddatur clericis in foro seculari, quod laicis in foro ecclesiastico. vide eũdem Bald. consi. xiiij. j. volu. Et an statutum Perusinum dictans, quòd nullus natus de prole militari audeat per se, vel per alium recipere aliquam actionem cessam, quocunque titulo inter viuos realem, vel personalem contra aliquam popularem personam: & si aliter factum fuerit talis cessio, non valeat, & cedens puniatur: an comprehendat ecclesias: scilicet vt illa non possit cedere vigore dicti statuti. Federi. tenuit ꝙ sic, eius consilio. lxxxv. quod vide. Et an valeat statutum laicorum disponens, quod de omnibus bonis transferendis quocunque titulo, siue inter viuos, siue inter vltimas voluntates: etiam si sint hospitalia teneãtur soluere duos denarios pro libra, pro reparatione alicuius pij loci, vide Abb. consi. lxxvj. j. lib. tenentem, quòd non. & an feuda ecclesiastica regulentur secundum consuetudines feudorum. vide Pet. de anch. consil. clxxiij. & inquantum Alex. in fine tenet, ꝙ statutum disponens: ꝙ mulier non possit testari sine cõsensu duorum propinquorum. Et hoc statutum non arctat, cum vult testari ad pias causas.

nissent. de in integ. resti. c. constitutus. de re iudi. in. c. cum causa. vbi ideo retractatur: quia fuit cõsuetudo mala. secus si fuisset bona: vt ibi no. & per gloss. ff. de positu. l. ex ea. in fi. ¶ Subijcio exẽplũ. est hic statutum, ꝙ instrumentum publicũ mandetur executiõi sine libello. Modo quidam laicus petit a clerico coram episcopo: an offeratur libel-
a lus[a] cõtra prædictam constitutionem? videtur ꝙ non: quia in foro episcopali debet seruari tale statutum. Sed Hostien. in summa de cõsuetudine. §. de veritate. versic. sed pone, ꝙ inter laicos. & ver. quid si clericus. dicit cõtrariũ. Sed hoc non placet: quia contra prædictum capi. cũ venissent. In
30 his, quæ pertinent † ad processum in foro ecclesiastico, seruatur consuetudo laicorũ: vt apparet ex tex. cum dicit: vellent procedere & c. ¶ Do etiam
b alia exempla[b]. Cauetur statuto huius ciuitatis, ꝙ non valeant testamenta propter omissam insinuationem: modò quidã clericus fecit testamẽtũ, nõ fuit insinuatũ: nõ valet nisi cõtineantur legata ad pias causas: & quãtum ad illa testamentũ non infirmaretur: quia concessum est in priuilegium. vt valeãt etiam cum duobus testibus. extra de testa. c. relatum. Quãtũ vero ad alia † testamentum
31 vitiatur: quia clericis nõ est cõcessum priuilegiũ vt ipsi possint facere testamentũ. & ipsi possunt eo iure, quo possunt alij homines: & consuetudo
c seu statutũ honestũ est, vt obuietur fraudib[c]. vt ponit de testamen. Hostiẽ. in summa. ti. de testa. §. qualiter. ver. sed contra. videtur dicere, ꝙ in foro seculari seruantur iura sua: in foro ecclesiastico secus. quod inquantum distinctioni pręcedenti cõtradicit, non placet ex iuribus prædictis. ¶ Sextò vidẽdum est, an statuta, vel cõsuetudines, por-
32 rigant effectum suum extra territorium? † quod examinandum est per multas quæstiones: quia quædam statuta sunt prohibitoria non ratione pœnæ. sed ratione alterius solennitatis. quædam sunt permissiua, quædam prohibitiua. ¶ Circa primum sic dico: aut statuta sunt prohibitiua ratione solẽnitatis alicuius actus, vt quia dicit statutum quòd nõ fiat testamẽtum, seu instrumentũ, nisi corã duobus notarijs, vel alia solẽnitate: tunc tale statutum non porrigitur extra territoriũ statuentis: quia in solẽnitatibus semper inspicimus locum. vbi res agitur: vt. s. dictum est tam circa contractus, quam circa vltimas volũtates. ¶ Aut statutum est prohibitiuum in rem, & respectu rei: vt quia prohibet dominium rei alienari extra cõsortes. tunc vbicunque fiat dispositio de tali re, non valet: quia talis dispositio afficit rem, & impedit dominium transferri: vt institu. quib. aliena. lic. in prin. & de fun. do. l. j. de rei vxo. acti. l. j. §. cum lex. & no. in. l. ea lege. de cõdi. ob cau. facit. l. an in totum. de ædi. pri. ¶ Aut statutum est prohibitiuum in personam: & tunc aut cõtinet prohibitionem fauorabilẽ: vt puta ne minores decipiantur in cõfectione testamentorũ: statuitur quòd minor. xxv. annis nõ possit facere testamentũ. Vel pone: statutũ est, ꝙ vir nõ possit legare vxori, vel ecõtra: & hoc est factũ ne mutuo amore se inuicẽ spolient, vel decipiãt. tũc talis prohibitio cõpre-

hendit

a ¶ Offeratur libellus. Vide hanc questionem latè per do. Pet. de anch. in c. canonum statuta. in. xviij. char. in ver. etiam querit Bal. si statuto caue tur & c. & ibi ponit multas pulchras quæstiones in materia.

b ¶ Exempla. Imo. & do. Anto. in. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti. dicit, ꝙ si statutum vult ꝙ testamentum debeat firmari, vel fieri, cum certa solẽnitate vltra ius cõmune, aliter non valeat: ꝙ si clericus testetur, ꝙ non tenetur seruare dictam solennitatem: secus tamen putat si testamentum fieret a laico, licet relinquat clerico: quia tũc actus sit principaliter a laico, qui est subiectus statuto. Secus tamẽ dicit secundũ Bar. hic, si sit testamẽtũ, in quo fieret relictum ad pias causas: quia & ad talia nõ extẽditur statutum. facit quod habetur in. c. cum tibi, extra de test. secũdũ eum. Et de ista materia vide latius per Imol. in. ca. quod clericis. de fo. cõpe. & vide Bald. in. l. omni innouatione. j. ti. j. & Pe. de anch. latè in. d. c. canonum statuta. & no. Bal. in authẽ. cassa. j. ti. j. vbi omnino Vide. ¶ Adde etiam ꝙ statutum laicorum nõ extendit se ad actum pium, seu ecclesiasticum, secũdum Bal. in. l. generali. in fin. j. ti. j. Adde tamẽ secundum Bal. in. l. si qs. in fi. de epi. & cle. ꝙ licet statutum non possit auferre alteri ius commune: tamen per statutum laicorũ potest auferri protectio cõcessa per statutum. Itẽ auferri priuilegium quod no. & adde quod dicit Ioã. an. in. c. fi. de immu. eccle. lib. vj. quòd non obstante statuto, ꝙ immobilia non possint alienari in forẽses, seu in non suppositos iurisdictioni, poterunt talia bona donari ecclesię: quia statutum inferioris non potest tollere priuilegium indultum ecclesię per principem. Hanc opi. tenet Bal. in. d. l. generali. j. ti. j. & expresse sequitur Abb. siculus in. c. relatum. de testa.

b ¶ Quęrit etiam Abb. in. d. c. relatum. statuto cauetur, ꝙ mulier non possit testari, vel donare, sine consensu duorum proximorum. tenet Abbas quòd non requiritur talis consensus ad pias causas, per illum text. vbi tollitur solennitas iuris ciuilis. l. omnes populi. Ad hoc etiam adducit illud dictum Ioan. and. in. d. c. fin. not. per Bald. in authen. cassa. & adde prędic. tex. not. in. c. fi. & quod ibi not. Abb. post alios de reb. eccle. nõ alie. & in materia vide Bald. in. l. j. in. vj. colum. j. de contrahen. emptio. vbi etiam quęrit, an statutum liget clericos ad solutionem gabellę. Et nota tamen quod licet minor, vel prodigus, habens curatorem, possit ingredi religionem absque authoritate curatoris, & bona in monasterium transferre: tamen dicit, quòd in aliam piam causam sine debitis solennitatibus non posset. l. si quis rem. §. voto. ff. de pollicitationibus. ita dicit Ioã. an. in. c. in presentia. de probatio. & ibi sequitur domi. Anto. & an statutum loquens, quòd detrahi possit de legatis certa portio, liget ecclesiam. vide Bald. in. l. & in legatis. j. ad leg. falci. quid si statuta laicorũ sint confirmata per sedem apostolicam, vide Bal. in. l. omnes populi. in vj. colum. ff. de iusti. & iure

ADDE quod Abb. consi. lij. lib. ij. dicit, quòd dubitat de dictis Bart. hic, ibi: do etiam. Et an statutum disponens, quòd mulier non possit testari, nisi certa forma seruata: an habeat locum cum testatur ad pias causas. vide Bal. consi. cclix. ij. lib.

c ✣ POMATES. ¶ Fraudibus. Vide Alexan. consi. cv. in. iiij. volu. in. j. & . iij. colum. Pau. de ca. in authen. cassa. quę. j. titu. ij. Panor. consil. cccxxxij. col. ij. vo. j. & . iij. col. & consi. lij. eo. vo. Feli. in. c. ecclesia sanctę Mariæ. in. xxiiij. col. de consti. & in col. xxviij. & seq. vbi tangit de superioribus verbis Bar. & in. c. ad nostram. in. ij. col. ver. not. primo de proba. Barba. consi. xiiij. in. v. col. in. ij. vo. & consi. liij. & . xix. col. ij. vo. j. & consi. lviij. & . xij. col. ij. vo. iij. & Imo. consi. cxij. in. ij. & pe. col. & Alex. consi. cxj. col. ij. & seq. vo. ij. Ancha. in. c. canonum statuta. col. xxxviij. de consti. & vnum verbum eius etiam in. c. possessor. col. ix. de re iudic. & quatuor sequẽ. Panor. in. d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, in. iij. notabili. & Barba. consi. xij. col. xix. & seq. vo. j. & aliquid duobus seq. in princi. & aliquid etiam consi. iiij. & seq. vo. j. & in. d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. iij. & . viij. seq. & col. xviij. post Bal. ibi & Alex. consi. ccxj. vo. ij. & Are. lxix. & Sozi. lv. col. maximè prima. & . ccxxx. in secundo dubio.

a ¶Vbicunq; ſint bona. Illud intelligit verum Petrus de anchara.in.c.ca-
nonum ſtatuta.quando contraherent cum viro eiuſdem territorij ,non
ſeruata ſolennitate ſtatuti : ſecus ſi cum forenſi exiſtente extra territo-
rium,qui non obligatur ſtatuto.& ita dicit determinaſſe diſputãdo do
minum Zacha.de Treuiſio eius compatrem:ibi vide. Adde vt Bartol.
ſequamur in hoc
articulo non Ale-
xã.& primò quã-
do ſtatuta ſunt ꝓ
hibitiua , ratione
ſolẽnitatis. Ange.
conſilio.cc. ſuper
ſtatuto Lucano:
quo diſponitur,
quòd inſtrumen-
ta non producan-
tur ĩ curia: niſi ſer
uata certa ſolenni
tate : an confecta
in alio loco habe-
ant robur in dicta
curia? Bald. conſi.
ccccxij.iij.lib. ſu-
per ſtatuto Par-
mæ:quo diſponi-
tur , quod inſtru-
menta confecta
etiam per certum
ſpatiũ,extra Par-
mam non valeant
niſi ſint duo nota
rij. Quæro : cum
ſtatutum eſt pro-
hibitiuum in rem
adde Bal. conſilio
cxl.incip. ſtatutũ
ij.li.vbi conſuluit
ſuper ſtatuto Eu-
gubij : quo cauet,
quòd nullus poſ-
ſit teſtari : niſi ſal-
uo iure communi
tatis.& quidã Eu
gubin9 Fani erat
teſtatus: dixit li-
gari ſtatuto : quia
prohibitio eſt in
rem.quo verò ad
ſtatutũ,quod pro
hibet vxori lega-
ri:an ſit fauorabi-
le, vel odioſum?
Roma. conſuluit
pro opi.eius con-
ſili.xxxix. ſuper
ſtatuto Rhegino
prohibente lega-
ri vxori : ꝙ ſi vir
ligat vxori,licet alibi teſtetur,& alibi ſint bona:tamen non debetur le-
gatum.Bal.autem hic,& conſilio.cccxx.lib.j.tenet contrarium,quo ve
ro ad ſtatutum excluſiuum fœminarum:an trahatur ad bona alibi ſita:
vide Bald.conſi.ccxv.tertio lib.Paulum de caſt.conſi.ccxxiiij. & con-
ſi.allegato.cccxx.& conſi.cccxvj.lib.iij.

hendit etiam ciuem illius ciuitatis,vbicunq; exi
ſtentem in ſimili.& in eo cui in ſuo iudicio bonis
interdicitur intelligitur generaliter. Nam illa in
terdictio,quæ eſt fauorabilis:ne ſua bona pereãt
a extendit effectum ſuum vbicunq; ſint bona[a]:vt
hic.& de verb.obliga.l.is cui bonis.de cur.fur.l.
Iulianus.eadem ratione.Preterea iſta interdictio
ſpecialis in iſto actu,& iſta æquiparatio interdi-
ctionis generalis & ſpecialis, probatur.ff. de ca-
ſtren.pecu.l.ex caſtrenſi.in prin.&.§.j.de admi.
tu.l.ſi duo.in fi. Aut ſtatutũ cõtinet prohibitio-
nem odioſam:& tũc nõ porrigitur extra territo-
b riũ[b] ſtatuentiũ:vt.l.ex ea.in fi.ff.de poſtu. Et ideo
c dico,quod ſtatutũ diſponẽs,ꝙ filia fœmina[c] non
33 ſuccedat,cũ ſit prohibitoriũ , &† odioſum,vt.l.
maximũ vitiũ j.de liber.præte.ad bona alibi ſita
d nõ porrigitur[d].& de iſta diſtinctione , de prohi-
bitione rõnali,fauorabili,&odioſa:facit extrà de
34 ſen.excõ.c.ſi ſñia.§.fi.lib.vj. ¶†Septimò quæro
circa ſtatuta permiſſoria,circa ꝙ ſunt duo viden
da,ſcilicet,an actus ꝑmiſſus poſſit exerceri extra
territoriũ permittentis. Item ſi exercetur in ipſo
actu,ſeu loco ꝑmiſſo:an habeat effectũ extra ter-
ritoriũ.& iſta duo ſimul tractabimus. Aliqñ em̃
ſtatutũ cõcedit,& ꝑmittit id ꝙ rationabiliter nõ
cõpetit:niſi in his,in qbus ſpecialiter priuilegiũ
eſt cõceſſum. Verbi gratia:ꝑ ſtatutũ ciuitatis, ali
e quis eſt effectus notarius[e]:nũquid poſſit cõfice-
re inſtrumentũ extra territoriũ ciuitatis illius?de
hoc diſputat Specu.in ti.de inſtru.edit.§. reſtat.
ver.quid de his. ¶Ego credo, ꝙ extra territoriũ
nõ poterit cõficere inſtrumẽta.& idẽ in ſimilibus
quæſtionib9,quæ fieri poſſunt in territorio. Nã
actus † qui etiã ſpectãt ad iuriſdictionẽ volunta-
35 riam:[f] qñcũq; cõcedũtur ab alio inferiore à prin
f cipe:non poſſunt exerceri extra territoriũ.ff.de
offi.proconſu.l.ij.quæ no.eſt ad hoc. facit de fo-
ro cõpe.c.Romana.verſi.nec clericos.li.vj.& illã
36 alleg.Spec.pro caſu.Credo † ꝙ inſtrumenta à ta
li notario confecta, in territorio vbicunq; extra
territorium faciant fidem. Sic emãcipatio facta
coram eo,qui habet iuriſdictionẽ à lege munici-
g pali[g] habetur rata vbicũq;:vt.j. de emãci.lib.l.j.
& hoc ideo:quia hoc eſt magis ad ſolennitatem,
quàm ad diſpoſitionem:vt.j.dicet. ¶Quandoq;
ſtatuta ſunt permiſſiua,permittẽdo id,ꝙ de iure
communi permittitur. Sed per ſtatutum tollitur
obſtaculum,ꝙ erat de iure cõmuni.& iſtud pluri
bus modis contingit. Quãdoq; tollitur obſtacu-
lum ſolennitatis:vt puta.per.l.in teſtamento re-
quiritur,ꝙ ſint ſeptem teſtes. Statutũ eſt,ꝙ ſuf-
ficiant quatuor.certè hoc ſtatutũ valet.& ſi dubi
tetur:vtrũ teſtamentũ factũ intra territoriũ obſer
uetur quo ad bona teſtatoris,quę ſunt extra terri
toriũ. Iſta queſtio tractat̃ ꝑ multos.ſcilicet ꝑ Hu-
bertum de Bobio.& alios vltramonta.antiquos,
quorum opi.refert Spec.de inſtru.edi.§.cõpen-
dioſè.ver.qd ſi de conſuetudine:nec ibi apparet,
h quid veniat. Poſtea ſuperuenit Iac.de Raue.[h] qui
dixit,quod inſtitutus habebit bona,quæ ſunt in-
tra territoriũ:bona verò quæ ſunt extra territo-
rium habebũt veniẽtes ab inteſtato.per legẽ.pu-
pillo.ff.de tuto.& curato.da.ab his.& de admini.
tut.l.Titiũ.§.tutores. Nec ob.quod deceſſit pro
ꝑte teſtatus,& pro ꝑte inteſtatus:vt.l.ius noſtrũ.
ff.de reg.iur.qa hoc facit diuerſitas cõſuetudinũ:
ſicut hoc facit : aliâs diuerſitas patrimonij: vt.ff.
de adoptiuis.l.ſi arrogator.& quod ibi not.& in
hoc olim reſidebat Cy. ſuperuenit poſtea Gul.de
37 Cug.qui dixit indiſtinctè teſtamẽtum† valere,&
porrigi,ad bona vbicũq;:etiã ſi ſint extra territo
rium. Probat primò:qa ſtatutũ operat̃ circa teſta
mentũ:quod ſi fuerit validũ,aditio tamen ex ipſo
teſtamẽto porriget̃ ad omnia bona per quandam
conſequentiã:licet ſtatutũ nõ poſſit diſponere de
bonis directò:ſed per conſequentiã:vt.l.iij.§.j.de
leg.tuto. Præterea:ſicut actio cõpetẽs põt propo
ni alibi,quã ſit fundus:& ſic diſpoſitio alibi põt
fieri quã ſit res:vt.j.de præſcript.long.temp.l.fi.
Præterea acta facta corã vno iudice, faciunt fidẽ
in alio:vt.infrà.de eden.l.is apud quẽ.de ap.l.ne
cauſas.&.l.à procõſulibus.de teſt.l.fi.& de arbit.
ne in arbitris.circa fi. Preterea:dicit ipſe,ꝙ hic ca
ſus eſt.j.de teſta.l.omniũ.in fi.ſi faciat teſtamẽtũ
corã vno iudice.vbi minor requiritur ſolẽnitas:
tamen ex eo adiri poterit hęreditas : quæ aditio
effectum habet omni loco.& in hac opi.fuit poſt
ea Cy.& fecit additionẽ in lec.ſuis, licet nõ plenè
recitauerit opi.domi.Gul.& do.Iac.but.idẽ tene
bat per.l.ſi nõ ſpeciali.j.de teſt.vbi videt̃ caſus.&
per.l.ij.quemad.teſta.aperi. Iſta opin.mihi pla-
i cet,[i] per ratiões prędictas excepta prima ratione
Gul.quæ mihi diſplicet:vt.j.dicã, Ad prędictorũ
confirmationẽ induco.l.fi.j.de teſta.vbi teſtamen
tum factum in rure,coram quinq; teſtibus.habet
ſuum effectum vbicũq;:licet in alio loco require-
retur maior ſolennitas. Ad idem ꝙ teſtamentum
factum in militia porrigit ſuos effectus vbicũq;:
& circa ſolennitatẽ actus,de quo agitur, inſpicit̃
conſuetudo regionis:vt.l.j.in fi.ff.de ven.inſpi.&
illud tenerẽ. Prima autẽ ratio Gul.non placet:qa
verum eſt quòd directè non licet:ſed per quandã

& Ancha.in.c.canonum ſtatuta.col.iij.ad fi.de cõſtitu.& col.xciiij.aliâs
xiiij.& Alex.conſi.cxxviij.co.j.vol.j.& Capram.xlij.col.ij.& pulchrè.
Bellamer. Are.xcij.col.ij.& in cõſi.clxiij.col.ij.& Iaſo.in.l.j.col.ij.j.de
ſucceſ.edi.& Alex.cõſil.vij.col.ij.vol.ij.vbi ponit:quod tale ſtatutũ nõ
excludit filias a legitima.&c.&.cxv.col.ij.eo.volu.vbi loquit̃ in ſtatuto
excludente matrẽ
à ſucceſſione filij,
iure ſtatuti.& do.
Car.& Feli.ĩ.c.po
ſtulaſti. colũ. ij. in
ver.cũ dicũt.de fo
ro compe.& vide
etiam Bart.conſil.
cclxv. in.j. parte,
vbi ponit: an ſta-
tutũ,quo diſponi
tur , quòd mater
tranſiens ad ſecũ-
da vota,nõ ſucce-
dat aliquo modo
filio : intelligatur
etiã de tranſacto:
an trahatur ad bo
na alibi ſita.in eo.
verſi.in verbo ,&
odioſum. Et ꝙ ta-
lia ſtatuta, licet va
leant, ſint odioſa,
vult etiã Sozi.cõ-
ſil.lxxxiiij.& Bar
bat. xxxviij.in.ij.
dubio. vol.iij. vbi
ſimiliter Bart.hic
in.x.col.& Bald.
vbi videtur decla
rare.& conſil.cl-
xxix.in.v.parte.
e ¶Effectus nota-
rius. Et vide quod
no.Bal.in.l.repeti
ta.C.de epiſco.&
cleri.& ibi etiã an
poſſit prorogari
iuriſdictio nota-
rij.de quo etiã di
xi in.l.j.poſt Bar.
ff.de iud.per Gul.
in.l.ſi aliter.de ad
opt.
f ¶Volũtariam. Et
ſic cõſuetudo dat
fidẽ ſcripturę hu-
ius cõtractus.dicit
Bal.ꝙ extenditur
vbiq;:ita dicit ĩ.l.
exceptione. C.de
proba . contrariũ
videtur velle in
rub.C.de fi.inſtr.in pe.col.in ver.vj.ſupplementũ &c.vide tamẽ ipſum
in ver.incip.ſeptimũ ſupplementũ & vltimũ.vbi alleg.c.cũ dilectus.de
fi.inſtru.vbi videtur caſus.& ibi etiã ſubdit no.Bald.ꝙ ſi Græcus legat
omnes libros Platonis:intelligit̃ de his, qui apud gręcos intelliguntur
Platonis:licet apud latinos non cenſeatur Platonis.& ibi etiam vide in
vlti.col.vbi declarat.& vide de hac materia Pet.de anch.in.c.canonum
ſtatuta.in.xxj.char.in ver.venio ad tertium articulum.de conſti.

b ¶Extra territorium. Vide Petrum de Anchara.in.c.canonum ſtatuta.
in.xxj.char.in verſicu.venio ad aliud membrum,iuncto verſiculo , ſed
circa perſonas.

c ¶Filia fœmina. Vide Bal.in.l.fi.j.de in ius voc.& ĩ.l.certum.j. vnde cog.
& dicit Bald.in.l.inter filios.C.fa.erc.ꝙ illud ſtatutũ dicitur eſſe contra
ius,& naturalem ęquitatem,per illum tex.& vide Bal.in.l.ij.C.de his,ꝗ
ad liber.perue.non poſ.&.l.ſancimus.C.de ap.& ibi.an valeat ſtatutũ?
vide hic in.xvj.col.& hoc etiam ponit:an ſit odioſum.

d ❧POMATES. ¶Non porrigitur. Idem tenet Alexand. in conſi.
ſuo.xvj.incip.viſo titulo quæſtionis præmiſſę.in.j.volu.in.j.colum. &
in.l.ij.col.ij.ad finem.j.de in ius voc.& in conſi.cxxviij.col.j.eo. volu.j.
& conſi.vij.col.ij.in.ij.volu.& Ang.conſi.ccx.& ad hæc vide, quæ not.
Bar.in.l.iij.j.de nup.vide etiam Io.de Ana.conſi.lxix. & conſi.lxxxix.
& conſi.xxij.Barba.conſi.iiij.col.ij.volu.j.& conſil.xij.col.ij.& conſil.
xiiij.col.ij.vol.j.& conſi.xvj.col.ij.& duabus ſeq. & conſi.xxiiij.col.v.
oĩa in.j.vo.& cõſi.xxxiij.colũ.xvj.vo.ij.& quaſi per totum conſiliũ.&
do.Ant.de but.cõſi.xxvj.col.j.&Ro.cõſi.cxxix.& Ana.lxix.&.lxxxix.

g ¶A lege municipali. Et an ratione rerũ,quæ in territorio alicuius poſ-
ſidentur à forenſibus,poſſit aliqd contra eos ſtatui.vide Pet.de Anch.
in.c.canonum ſtatuta.de cõſti.xxiij.char.in ver.expreſſè tamẽ ver.&c.

h ¶Iac.de raue. Nota.ſecundũ iſtam opi.caſum,in quo quis poteſt dece-
dere pro parte teſtatus,& pro parte inteſtatus. Alius eſt caſus.in.l.ſi ar-
rogator.de adop.& in.l.j.C.de ſec.nup. Alius etiam nota.per doc.in.l.
ſi quis.ff.de vulg.& pup. Alius in eo,qui ingreditur monaſteriũ : qui ſi
ſuper ſolam medietatem bonorum teſtatus ſit,decederet pro parte in-
teſtatus,ſecundum Bal.in aut̃.ſi qua mulier.in pe.co. Idem ad pias cau-
ſas ſecundum Bar.in.l.j.in.v.q.prin.j.tit.j. Adde in materia Spec.in tit.
de ſen.§.qualiter.ver.debet,& veriſimiliter Petr.de ancha.in.c.canonũ
ſtatuta.de conſtitu.in.xxij.char.in verſic.vlterius circa ſtatuta. Adde,ꝙ
opi.Iac.de Rau.ſequitur Bal.conſi.ccxv.lib.iij.

i ¶Mihi placet. Adde not.per Barto.in.l.ſi non ſpeciali.maximè in ver.
item no.j.de teſta.

a ¶ Per ſtatutũ. Vide hic plenè Bal. in rub. xiiij. col. & quod poſt eũ dico.

b ¶ Sed inſurgit fortè. Et inquantum Bar. alleg. §. territorium. videtur ꝙ contradicat illi. §. quia dicit iudex illius loci, cuius eſt territorium, habet ius terrendi, & non alius. Item quia dicit: ꝙ in territorio hoſtium debet ſeruari ius cõmune. l. qui à latronibus. in prin. ff. de teſta.

nia inter virum, & vxorem: & altero decedente ſuperſtes ſuccedat in omnibus bonis, quòd ſuperſtes non ſuccederet in bonis alibi ſitis: & ſi teſtator voluerit ſuper viuentem ſuccedere: quia teſtator falſa cauſa ductus: videtur ad ſic diſponendum: putans bona alibi ſita comprehendi vigore conſuetudinis. latius ibi vide.

POMATES.

c ¶ Solennitatem actus. vide Bald. in l. & ſi contra. j. de nup. Et not. quia ratio hæc põt eẽ, cũ in hereditatib⁹ debeamus ſtare iuri ciuili: quod ſpectat ad Imperatorem, nõ ad Papã. & ſic illa legitimatio quo ad quedã tenebat, & quoad q̃dã nõ, quod no. Item ad hoc facit quod not. Bartol. in. l. q in prouĩcia ff. de ritu nupt. & Bal. in. j. conſti, C. & in terminis conſuluit Bald. Ang. &. d. Pet. collegiũ Paduanum tenuerunt do. de Ro. & adde quod notat Bar. in auẽ. ex cõplexu. in fi. j. de inceſt. nupt. Adde Bal. in. l. eã quam. in. x. col. C. de fideicom.

d ¶ In Anglia. Pet. de ancha. in. c. canonũſtatuta. ĩ. xij. q. prĩcipali. ĩ ver. quero iuxta p̃dicta, de q̃ſtione tali cauet ſtatuto Tuderti, & c. dicit qđ Bal. in cõſil. incip. In nomine domini. Pũctus talis. cõſuluit, quòd non, adhibita diſtĩctione, an in pſonã, an in rem ſeruenẽ ſtatuta loci, quoad bona ibi ſita: & ita dicit communiter teneri, & ita tenet nunquã tamen inuenire potui ſuum cõſiliũ. Ex oppoſito etiam vide qđ not. Bart. in. vj. q. prin. & idẽ ſequitur Bald. & Flor. hic. ſed vide etiã vltra Flo. quid cõſulendo tenuerit Ioã. cald. in conſi. poſito ſub rub. de teſt. ĩ cõſi. xxxiiij. Adde quod Pau. de ca. videẽ trãſire cũ opi. Bar. conſi. xxiiij. de qua queſtione vide etiam Pet. de anch. conſi. clxij. vbi dicit, quòd ſtante conſuetudine gallicana, quòd omnia bona ſint cõmu-

cõſequẽtiam: quãdo iſtud, quod nõ licet directè,
habet neceſſariã cõſequẽtiã ad permiſſum: aliâs
ſecus: vt. l. ſi is ꝗ duos. de lib. leg. & de his, ꝗ not.
infa. l. Athletas, §. ſiue autẽ. & no. p Dyn. in, l. j. ff.
de auth. tu. Sed ſi teſtamẽtũ inde nõ ſequatur: ne-
ceſſe eſt quòd habeat omnia bona. Ratio, quia ex
38 legis poteſtate, põt † quis decedere pro parte te
ſtatus: & pro parte inteſtat⁹: ſicut in milite: vt. ff.
de teſta. milit. l. ſi miles. & l. miles ita. §. j. ad idẽ. j.
de ſecũ. nup. l. j. & quod ibi no. ¶ Interdũ verò re
periũtur ſtatuta permiſsiua, tollẽtia obſtaculum
39 qualitatis pſonæ: vt ecce dicit ſtatutũ, † ꝙ filiuſ-
fami. poſsit facere teſtamentũ, vel aliqua perſona
de iure prohibita, vel cõtineẽ in ſtatuto, ꝙ ſpuri⁹
poſsit inſtitui: quæ de iure cõi ſunt prohibita, po
ſito pro cõſtãti, ꝙ talia ſtatuta valeant alibi dicã;
modò de ipſorũ valore nõ dicã. ¶ Quæriẽ, an ta-
lis perſona extra territoriũ poſsit inſtitui: & hæ-
reditatẽ adire? & dico ꝙ nõ: cũ hoc cõcedatur ab
40 alio † inferiori, à principe, licet ſpectet ad actum
voluntariũ. tñ nõ põt exerceri extra iuriſdictio-
nem cõcedentis: vt. l. ij. ff. de offi. procõſu. & lega.
Pro hoc in auẽ. quib. mo. na. effi. ſui. §. filiũ verò.
colla. vij. vbi legitimatio filij, quæ fit per oblatio
nem curiæ ciuitatis, non habet locũ, niſi in patre
offerẽte, & filio: nõ auo, vel inter alios. Ita in pro
a poſito legitimatio facta p ſtatutũ[a] ciuitatis, nõ ha
bet locũ, niſi in ipſa ciuitate legitimãte. ¶ Sed in
b ſurgit fortè[b] dubiũ, & quotidianũ tale. Quidam
ſic legitimatus facit teſtamẽtũ in ipſa ciuitate: vel
idem hæres inſtituitur, & hæreditatẽ adijt: an ta-
le teſtamẽtũ valeat, vel talis aditio porrigatur ad
41 bona, quæ ſunt in alia ciuitate? & videẽ † ꝙ ſic, p
ea quæ dicta ſunt in ſtatuto diſponẽte circa ſolẽ-
nitatem. Preterea: ad idẽ de emãcipa. lib. l. j. nam
emãcipatio ibi facta, habet effectum in omni lo-
co: vt ſuprà dictum eſt in pſona notarij. Præterea
ſnĩa lata per iudicem, mãdatur executioni, per iu
dicem alterius territorij in bonis alibi poſitis: vt
l. argentarium. in fin. de iudi. & l. à diuo. §. j. de re
iudica. & j. de iudic. l. properandum. §. ſinautem
reus, ita hoc teſtamentum quod eſt quaſi ſenten-
tia: vt. ff. de teſta. l. j. porrigatur ad bona alibi po
ſita. ¶ Sed cõtrà videtur, quòd non porrigatur:
vt. l. pupillo. de tuto. & curato. datis ab his. & de
excu. tuto. l. nõ ſolum. §. quæ in teſtamẽto. & ibi
no. Præterea, ſimplex diſpoſitio, nõ intelligitur
niſi de bonis quæ ſunt in territorio diſponentis;
vt. l. cum vnus. §. is qui. de bo. autho. iudi. poſ. ff.
Pro hoc in. d. auẽ. qui. mo. natura. effi. ſui. §. filiũ.
vbi legitimatio intelligitur fieri ſtricta. Pro hoc
videtur expreſſum, extra qui filij ſint legi. c. per
venerabilem. vbi legitimatio facta per Papã nõ
trahitur ad ea, quę non ſunt ſuę iuriſdictionis: vt
ad hæreditatem, & ad alia temporalia, quæ ſunt
in territorio Imper. j. & ibi no. p Gul. gl. & doct.
modernos. ¶ Ad contraria reſpondeo. nã aliud
c eſt in diſpoſitione circa ſolẽnitatem actus.[c] quã
circa legitimationem perſonæ ad actum. Reſpõ-
deo: quia facta diuerſitate locorũ, diuerſificatur
ratio ſolẽnitatis. Nam in militia requiruntur pau
ciores teſtes: quia per occupationem militarem
non poſſunt homines haberi. ideo ibi ſtatutum
eſt de pauciori numero teſtium. Poteſt etiã eſſe,
quòd in vna ciuitate ſunt homines magis legales,
quàm in alia: ideo fiunt ſtatuta diuerſa. Ideo iſta
ratio ſolẽnitatis habet locum in teſtamẽto foren-
ſis, ſicut in ciue. Ideo ius voluit, ꝙ quantùm ad ſo
lẽnitatem inſpiciatur effectus eius, ad omnem lo-
cum. Non enim per hoc alteri ciuitati præiudica
tur: cùm ille actus vbiq; poterit celebrari: licet nõ
cum illa ſolẽnitate. Sed diſpoſitio circa perſonã
legitimandam ad actum faciendum nõ eſt huius
naturæ, ideo non poſſum legitimare: niſi quãtũ
ad meipſum diſponentem ptinet: nec porrigitur
extra meũ territoriũ: quia facere alteri præiudi-
ciũ. Nõ ob. l. j. de emã. libe. & quod. ſ. dictum eſt,
de notario: quia ibi ſtatutum non diſponit dire-
ctò, circa actũ: ſed circa ſolẽnitatẽ actus. Nõ enim
ſtatutum emãcipat filium: quia tunc nõ porrige-
retur ad forenſes: ſed pater filium emãcipat cum
ſolennitate ſtatuti. Idem in notario. non enim ad
hibetur ipſe ad diſponendum: ſed ad ſolẽnizan-
dum circa actum ab alio diſpoſitum. vnde eſt ea-
dem ratio, quæ. ſ. dicta eſt in ſolẽnitate. Non ob.
quod. ſ. dictum eſt de ſentẽtia: qa ibi iudex diſpo
nit ſuper iure iam fundato, & formato: quod ius
reſpiciebat pſonã vbiq;. Vt puta: cõdẽnat aliquẽ
occaſione præcedẽtis obligationis, quæ ligat reũ
obligatũ in omni loco: ideo mãdatur executioni
per alium iudicem. Sed quãdo ipſe iudex de no-
uo inducit ius faciendo intra territoriũ: tunc nõ
porrigitur extra territorium; vt. ſ. probatum eſt.
¶ Sed poſſet dubitari de tali quæſtione: cõſuetu
d do eſt in Anglia,[d] quod primò genitus, ſuccedit
in oĩbus bonis. Modo qdã habẽs bõa in Anglia,
& in Italia deceſsit. quæriẽ qd iuris? Iac. de raue.
& Gul. de cu. tenẽt ꝙ de bonis exiſtẽtibus in An
glia iudiceẽ ſecundũ cõſuetudinem illius loci: de
alijs quæ ſunt in Italia ſtetur iuri cõi, vt diuidaẽ
inter fratres p. d. l. pupillo. de tu. & cur. da. ab his.
& qa certa forma eſt data ĩ bõis ibi poſitis, vbiq;
nõ extẽdaẽ, vt. j. de iure fiſ. certa forma. ff. ad mu. l.
cõſtitutio. Idẽ tenet Cy. hic. Alij dicunt, ꝙ debet
inſpici locus, vbi eſt adita hæreditas: & ſic vbi
quaſi cõtractus eſt celebratus: vt. d. l. apud. Iul. in
fi. ff. ex q. cau. in poſ. ea. ſicut in cõtractib⁹ inſpici
42 mus locũ cõtractus: vt. l. ſi fund⁹. de eui. ¶ † Mihi
videẽ, ꝙ verba ſtatuti, ſeu cõſuetudinis ſunt dili-
gẽter intuẽda. Aut enim diſponunt circa rẽ; vt p
hæc verba bona decedẽtiũ veniãt in primogeni
tũ: & tũc de oĩbus bonis iudicabo ſecũdũ cõſue-
tudinẽ & ſtatutũ, vbi res ſunt ſituatę: qa ius affi-
cit res ipſas, ſiue poſsideanẽ à ciue, ſiue ab adue-
na: vt. l. reſcripto. ĩ fi. de mu. & ho. & l. an in totũ.
de ędifi. priua. Aut verba ſtatuti: ſeu conſuetudi-
nis diſponũt circa pſonã: vt p hæc verba: primò
genitus ſuccedat: & tũc aut ille talis decedẽs non
erat de Anglia, licet ibi hñet poſſeſsiones: & tale
ſtatutũ ad eũ, & eius filios nõ porrigiẽ: qa diſpo-
ſitio circa pſonas, nõ porrigiẽ ad forẽſes, vt dictũ
eſt. ſ. in. iij. q. ĩ fi. Aut talis decedẽs erat Anglicus,
& tũc filius primogenitus ſuccederet in bõis, quę
ſũt in Anglia, & in alijs ſuccederet de iure cõi, ſe-
cũdũ quod dicũt dicti doc. qa ſiue dicaẽ hoc eſſe
ſtatutũ priuatiuũ filijs ſequẽtib⁹: qa eſt odioſum
nõ porrigiẽ ad bõa alibi poſita: vt. ſ. pbatũ eſt in
vj. q. Siue dicas ſtatutũ eſſe pmiſsiuũ tollẽdo ob
ſtaculũ: ne ſequẽtes filij ĩpediãt primogenitos: &
idẽ, vt. ſ. dictũ eſt. Ad hoc vt ĩſpiciaẽ, vtrũ diſpo-
ſitio ſit in rẽ, vel in pſonã, facit. ff. de cõtrah. emp.
43 l. fi. in fi. Neç placet illorũ opi. † ꝗ inſpiciũt locũ
aditionis hęreditatis: qa aditio nõ põt ſe referre,
niſi ĩ quãtũ eſt delata hęreditas: vt. l. ãtiq. ff. ſi pars
hęre. pe. l. ſi ex aſſe. & l. ſi ex ſemiſſe. ff. de acq. hę.
e Sed nõ eſt delata[e] niſi prędicto mõ; vbi nemo prę
cedit & c. ſed cõtract⁹ ſe extẽdũt quaten⁹ volũtas
cõtrahẽtis fuit, q̃ fuiſſe pręſumiẽ ſecũdũ cõſuetu
dinẽ loci. vbi res agitur; vt. ſ. dictũ eſt. ergo & c.
¶ Octauo circa ſtatuta punitiua, vel punitoria,
hoc examinãdũ eſt p multas qõnes. Primò an ex
44 preſſè † poſsint porrigere ſuũ effectũ extra terri
toriũ. Ad ꝙ dico, ꝙ aliqñ vterq;. ſ. delĩquens: &
ille in quẽ delinquiẽ, extra territoriũ eſt forenſis:
tũc regula eſt ꝙ, ſtatutum ẽt ſi expreſſè caueaẽ in
eo nõ porrigiẽ ad eos, ꝗ extra territoriũ & c. vt. l.
fi. ff. de iuriſd. om. iud. qa ſtatuta ſunt ius pprium
ciuitatis: vt. l. oẽs populi. ff. de iuſti. & iu. ¶ Itẽ re
gula

POMATES.

d ¶ De tali quæſtione: conſuetudo eſt in Anglia. in qua quæſtione. vide Alex. cõſi. xvj. vo. j. & aliqd per Panor. conſi. lxxij. in prin. j. volu. & ad iſtam etiam quæſtionem ad materiam per Felin. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. colũ. xxxviij. q. xv. de cõſti. & in. c. auditis col. vij. ver. conſuetudo. de pręſcri. & aliquid per Barb. conſi. iiij. col. viij. & conſi. xiiij. col. iij. in. j. vol. Cardi. Flor. in conſi. ij. & Panor. in. c. quod clericis. col. vij. in ver. ad prædicta. de fo. cõpe. & quę ibi addidi. & Ancha. in. ca. canonũ ſtatuta. col. xlvij. de conſti. & colũ. lij. & Alex. conſil. cxxviij. col. ij. vo. j. & Sozi. ccxcij. & Alex. xliiij. vo. v. & Car. xv. in titu. de conſti.

e ☞ In illis verbis: ſed non eſt delata Habẽt veneti codices. vbi nemo p̃cedit. ſcripta verò exẽplaria, niſi p̃ dicto modo, loco illorum verborũ, vbi nemo pręcedit: Alex. Loſeus.

gula fallit in ciuitatibus confœderatis & colliga-
tis inuicē, vt si statuto [a] perusij caueatur, quòd de
linquens Assisij possit puniri hic, vt no. ff. de ca-
pti. & postli. reuer. l. nō dubito. in fi. ¶ Idē puto,
si ciuitas in cuius territorio delinquit, istud statu-
tum facere consensisset: eadē ratione aliquādo ex
tra territoriū huius ciuitatis forensis offendit ali-
quem ciuē & cauet aliquo statuto, ꝙ forensis hic
possit puniri: an valeat? & videt ꝙ sic: quia laicus
offendens clericū efficitur de foro ecclesię. vt. j. de
epis. & cle. aut. item nulla cōmunitas. extra de fo.
cōpe. c. cū sit. Pręterea ratione loci, in quo delictū
45 committit quis efficit† de illa iurisdictione, etiā
si est forensis. ff. de offic. præsi. l. iij. j. vbi de cri. agi
oport. l. j. & in aut. qua in prouincia. Sed si delin-
quit in loco ciuitati subiecto, scilicet in persona ci
uis sui: ergo &c. sed illa nō faciunt: quia in clerico
offenso est ratio: quia cōmittit sacrilegiū, quod est
crimen ecclesiasticū ideo pertinet ad ecclesiam: vt
d. c. cū sit. Et illud quod dicit ratione loci &c. ītel-
ligo ratione rei immobilis [b], vt territorij: non rei
mobilis, vel se mouentis. Dic ergo regulariter tale
statutū nō valet: quia non potest disponere extra
territorium suum, & in personis sibi nō subditis.
¶ Fallit in capientibus ex naufragio, qui possunt
puniri à iudice personæ offensę. & sic cū tale statu
tum permaneat ad personas eius iurisdictiōis po-
terit aduersus tales delinquentes extra territoriū
fieri statutū, vt. ff. de incen. ru. nau. l. ne quid. §. de
his. & ibi no. per gl. licet Cy. eam nō teneat in. d.
aut. qua in prouincia. in. iiij. q. ¶ Item fallit in ci-
uitatibus fœderatis, vt. s. dixi. ¶ Itē fallit si iudex
loci, vbi ciuis me offendit offensam non vindicat:
tunc poterit fieri statutum contra offendentē ci
uem extra territoriū. arg. j. de Iudę. l. nullus. cū sua
gl. & xxiij. q. ij. c. dominus noster. pro hoc indu-
co Inno. extra de fo. comp. c. postulasti. vbi tenet
hoc statutū expresse valere. Aliquādo ciuis delin
quit extra territoriū. [c] de tali delicto extra cōmis-
so statutū expresse loquitur. Puto quòd tale sta
tutum valeat: scilicet qa ratione originis pōt pu-
niri de delicto vbicꝫ cōmisso, vt. l. j. j. vbi de crim.
agi oport. cū ergo tale delictum sit de eius iurisdi-
ctione poterit de hoc facere statutū. pro hoc fa-
cit. l. fin. ff. de decret. ab ordi. fac. Pro hoc optimè
facit de eunuchis. l. ij. & j. de commer. & merca. l.
mercatores. ¶ Sed iuxta prædicta pōt dubitari:
exercitus huius ciuitatis est supra Aretiū, [d] vnde
forensis occidit ibi aliū forensem: vtrū poterit pu
46 niri† à potestate huius ciuitatis? & videtur quod
non, etiā si expressè statuto sit cautū: vt supra di-
ctum est. Cōtrarium obseruatur de cōsuetudine.
Probatur sic. territoriū dicitur à terrendo: vt. j. de
verb. sig. l. pupillus. §. territoriū. sed dictus exerci
tus huius ciuitatis est ibi, vt terreat & coerceat
illum locū: meritò delictum ibi cōmissum poterit
puniri à potestate: quoniā cōmissum in eius terri-
torio. ita dicebat Mar. & Iac. but. ¶ Item quæro,
quid si in statuto hoc non caueatur expressè, sed
47 simpliciter loquat statutū: † vtrum porrigatur ex-
tra territorium? Ad eius inuestigationē pono quę
stionē antiquitus tactā. Cauetur statuto ciuitatis
Perusij, [e] ꝙ potestas de quolibet homicidio pos-
sit inquirere, vel procedere per accusationē, vel
inquisitionem. Alio statuto cauetur, ꝙ pro homi
cidio imponat certa pœna. Accidit, ꝙ quidā Pe-
rusinus delinquit extra territoriū: quæritur vtrum
potestas huius ciuitatis possit inquirere & puni
re secūdū formā statuti: an solùm de iure cōmuni?
Ista quæstio fuit facta per Odofr. & determina-
uit, ꝙ non possit per inquisitionem procedi: nec
delinquēs possit puniri secūdū formā statuti: sed
solùm de iure communi. Cuius opi. ponit Alber.
de gan. in fine sui libelli. Postea do. Cy. disputauit
istam quæstionem in ciuitate Senarū: & determi
nauit contrariū tangendo iura Odofr. licet de eis
nulla fiat mentio. idcirco eius disputationem hic
recito, multa inutilia reijciendo. Certum est ꝙ de
iure cōmuni potest delinquens puniri in loco do
micilij vel originis de delicto alibi commisso: vt
j. vbi de crim. agi opor. l. j. ff. de inter. & rele. l. rele
gatorum. §. sed & in eas. & §. si quis. ¶ Hoc prę-
misso videamus vtrum possit procedi per viam
accusationis tātū [f]. s. de iure cōmuni: an per viam
inquisitionis de iure munici. & videtur, ꝙ solùm
per accusationē de iure cōmuni inquisitio fiat ad
vindictam publicam: vt in aut. de manda. prin. §.
ꝙ si delinquentes. colla. iij. & ad delictum puniē
dum nō occultandum. vt in aut. de armis. §. sanci-
mus. colla. vj. sed iniuria non videt facta, nisi in eo
loco, vbi quis deliquerit, nō in loco vnde oriun-
dus est: vt. ff. de iurisdi. om. iud. l. si quis id quod. &
l. si familia. ergo iudex originis non poterit pro-
cedere, vel inquirere. Pręterea rectores ciuitatum
dicuntur patres subiectorum: vt. d. §. sancimus, &
in aut. vt iudices sine quoquo suffra. §. eos autem.
col. ij. sed homo forēsis offensus extra territoriū,
non est subiectus illi iudici terræ originis offen-
dentis: & sic nō est ei, tancꝫ pater. meritò de iniu-
ria ei facta nō pōt procedere. ¶ Econtra, ꝙ possit
procedere: quia de iure cōmuni habet iurisdictio
nem: vt. s. dictū est: ergo illa iurisdictione poterit
vti, cum qualitate sibi addita per statutum: quod
procedat per inquisitionem: cū qualitas de facili
addatur, vt. l. in delictis. §. si detract. ff. de noxa.
Pręterea hoc probatur ratione proprij interesse.
Nam reipub. interest habere bonos subditos. ff.
de his qui sunt sui vel alie. iur. l. j. §. fi. & in aut. vt
iudi. sine quoquo suffra. §. cogitatio. sed homines
boni efficiuntur, si eis pœna imponat ex delicto:
vt. l. j. de iusti. & iur. ibi non solū bonos &c. Et de
hoc quod expressè sit ratio publicę disciplinę, vt
l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de publi. interest ergo
sua punire subditos: & sic statutū ad eos extende-
retur. Pręterea eadē ratio videt, siue per accusatio
nem, siue per inquisitionē procedatur: Inquisitio
enim succedit loco accusatiōis: ergo &c. Pręterea
pone ꝙ titius extra territoriū incidit in. l. si qs. j.
de epi. & cleri. certū est, ꝙ iudex ratione originis
poterit inquirere: ergo idē in proposito. Pręterea
statutum loquit generaliter: ergo &c. vt. l. j. §. ge-
neraliter. de leg. pręstan. Propter quę determina
uit Cy. ꝙ iudex possit procedere per inquisitio-
nem & denūciatione, sicut per accusationē: quod
an sit verū infra dicā. ¶ Super alio verò puncto
scilicet de cōdemnatione: videt primò, ꝙ debeat
puniri secundū legē loci, vbi delinquit: vt. C. vbi
sena. vel clarissi. l. j. Præterea cōtractus & delicta
æquiparantur, vt. ff. de iudi. l. tam ex cōtractibus.
& l. omnē. sed in cōtractibus inspicit locus cōtra-
ctus: vt. ff. de euictio. l. si fundus. & supra probatū
est. ergo &c. Pręterea supra circa principiū huius
tractat⁹ dictū est debere inspici locū delicti. ergo
&c. Pro hoc est casus extrà de cōstitutionibus. c.
vt animarū. §. j. lib. vj. ¶ Ex aduerso quòd possit
puniri secūdū legē ciuitatis suæ, probat sic: lex &
sententia æquiparantur: vt. ff. de manumissioni. l.
seruus hac lege. Sed suum subditū pōt ligare sua
sentētia: ergo sua lege. Pręterea si aliqs delinquit
in ecclesia, quā constat nō esse de iurisdictione se-
culari: tamē poterit à iudice seculari sua lege pu-
niri: vt. j. de adulte. aut. si quis. * & j. l. j. * Præterea
hoc probatur expressè. j. de eunuchis. l. ij. vbi sub
ditus ligat etiā extra territoriū. ¶ Ex quibus Cy-
nus determinauit ciuem ex delicto in alia ciuitate
commisso posse in sua ciuitate puniri, secundùm
legē suæ ciuitatis. [g] Et si dicat quomodo porrigit
suum effectū extra territoriū? * Respōdet ipse, fa-
teor quòd extra territoriū * nō pōt inducere no-
uam obligationis substantiā, sed bene pōt illi deli
cto, ꝙ ē de iure cōmuni addere nouā qualitatē, quę
facilius adijcit, cꝫ substātia: vt. l. in delictis. §. si de-
tracta. ff. de noxa. Non ob. c. vt animarū. qa illa de
cisio processit ex errore canonistarū: vel speciale
ibi in sententia excōmunicationis. hic est effectus
suorū verborū. & prędicta sunt ex verbis. Pet. ex
repeti. sua. in. l. extra territoriū. ff. de iuris. om. iud.
48 ¶ Mihi autē vident verba statuti diligēter intuen
da. Aut expressè disponit de eo, quod ciuis facit
etiam extra territoriū: & tunc contra eū procedi

a ¶ Statuto perusij. Adde quæ dixi post Bar. in. l. pupill⁹. §. territoriū. de verbo. signi.

b ¶ Rei immobilis. Latius & melius, vt per Bal. in. l. fi. de iurisdi. om. iud. post Cyn. & per Ang. in. l. hęres absens. §. si quis. ff. de iudi.

c ¶ Extra territorium. Vide omnino Bal. ī. l. iubem⁹ nullā. & quod ibi dixi post Bar. j. ti. j. & p Spec. de materia in tit. de constitu. ver. sed si extraneus in ciuitate. & Ioā. And. de sent. excō. c. à nobis. per Bal. in. l. ij. j. de eunuchis. Adde Bal. cōsi. cxxxix. lib. iij. & consil. ccccLxxiiij. li. iij. Et quomodo inchoans maleficiū in vno loco & finiēs in alio debeat puniri, vbi incœpit, vel vbi finiuit, vide Bal. cōsil. cxj. iiij. lib. Et an quis possit puniri in loco delicti & in loco originis, et qualiter iudices dicātur pręuenisse vnus alterū, vide per eundē cōsi. cxc. lib. iiij. & cōsi. ccccxviij. lib. ij. vide etiam per Fede. consi. ij.

d ¶ Supra Aretium. De delicto commisso in exercitu & hoc p Bald. hic in antepe. col.

e ¶ Ciuitatis Perusij. Vide Innoc. & cano. in. c. postulasti. de fo. cōp. ver. fina. ibi accidit, ꝙ quidā Perusinus &c. & quod not. Bal. in. l. si quis in hoc. j. de episco. & cle. no. Ang. in. l. si vacātia. in. v. char. & Io. An. in addi. Spe. de compe. iudic. & adde Bal. in l. ij. j. de eunuchis. vbi dixit no. verbum per Bal. in. l. negāda. in. vj. col. cum seq. j. de accu. per Iaco. de bello. in. l. j. de emanci. liberorum.

f ¶ Accusationis tantùm. Ange. in disputatione sua Bono. suæ ciuitatis &c. in prima quęstio. tenet opi. Cy. & Bar. quòd possit vigore talis statuti inquiri. Adde an possit inquiri de delicto alibi commisso. Bald. cōsil. ccxxij. iiij. li.

g ¶ Suæ ciuitatis. Cōtrarium tenet glo. in cle. j. de for. compet. Adde vt per Bal. consi. xxiiij. lib. j. incipien. Rodul.

a ¶ Ciuitatis originis. sed Ang. in sua disputa. Bono. suæ ciuitatis exbannitus &c. in pe. q. φ cõtũ etiã ad pœnã imponat pœna statuti cõtra Bar.

b ✤POMATES. ¶ Vbi delinquit vide Pau. cõsi. lj. col. pe. in. ij. vol. Cepo. in cõsi. viij. col. ij. & Panor. in. c. j. cũ contingat. col. ij. de fo. cõp. & Alex. cõsi. iij. col. j. & ij. vol. j. & Pau. de ca. cõsi. lxxv. vbi sequit doc. Bar. hic inferius ad pulchrum casum, de quo ibi per eum.

c ¶ Vltimo quero. vide. d. Anto. in. c. postulasti. de for. cõpe. & in. c. quod clericis. eo. titu. & ibi moder. do. Pe. & Io. de Imo. in. c. cũ olim. de cl. coniu. Bar. in suo trac. de Guelphis & gebellinis. in. iij. q. princi. vbi dicit, φ statuta ĩ dubio debent intelligi de his, quę fiunt & respiciũt territoriũ statuentis. alle. l. fi. de iurisdi. om. iu. l. cũ vnus. §. is qui. de bo. aut. iu. pos. vide Bar. in tract. de represa. ĩ. iiij. q. primæ questionis principalis. Bal. in l. j. C. ne fis. propa. Sal. in. l. filius. eo. ti. Lap. in suis allegationibus, in tit. de cõsti. Bal. in. l. si qua. ff. de his qui sunt sui. Latissimè cõsului superioribus diebus, vide quæ in illo consil. dixi. & Io. Calde. in cõsil. suis, in tit. de consti. & in tit. de testa.

d ¶ Serua pœnæ. Adde. l. quidam sunt. ff. de pœn. et quod hic dicit de damnato ad mortẽ, φ nõ põt cõtrahere, nec testari, vide quod no. Bal. post Bart. in. l. j. j. tit. j. no. et Bart. in repe. et Barto. in. l. qui vltimo. et quę ibi dixi. ff. de pœ. et quod dixi post Bar. in. l. j. ff. de bo. dã. et quid si decedat intra tẽpus ad appellandum, per Imo. in. l. qui à latronibus. de test.

✤POMATES.

e ¶ Publicata. vide Cepol. in consil. xvij. col. x. cũ seq. et do. Ant. de But. consi. lix. et. lxij. et Imo. cõsil. xxxvj. col. viij. et col. fin. Oldr. cõsil. xvij. et omnino ad hæc Ang. are. ĩ tra. maleficiorũ in glo. et eius bona publicamus. in. ij. q. et

poterit, & puniri. dicta. l. ij. de eunu. & . §. proxi. questione dixi. Aut limitatiuè loquit de eo, quod fit intra territorium: & tunc non extenditur ad ea, quæ fierent extra. l. si verò. §. de viro. ff. solu. matri. cum si. Aut statutũ simpliciter loquitur: & ista est quæstio nostra. & de hoc casu dicam. Aut queritur de modo procedendi: & posset procedi secũdum statutũ ciuitatis originis.[a] quia statuta, quæ respiciunt processum seu litis ordinationem porriguntur ad omnem litem, quæ in ipsa ciuitate agitatur: posito quòd sit de eo, quod est extra ciuitatem actum: vt. l. iij. §. fina. ff. de testi. & . l. ij. in fi. quemadmo. testa. ape. & . l. cum clericis. in fin. j. de episco, & cleri. ita supra dictum est circa contractus. Pro hoc. j. de custod. reo. l. j. in princip. Et sic, in primo puncto tene opi. Cy. quòd posset per inquisitionem procedi. ¶ Aut quæris de modo puniendi: & tunc puniatur vel de iure communi: vel secundum statutum loci, vbi deliquit:[b] quia statuta quæ respiciunt litis decisionem, non porriguntur ad ea, quæ extra territorium sunt commissa: sed debet inspici locus, vbi res est situata: vt supra dictum est, tam circa cõtractus, quàm circa delicta. & hic est casus in dicto. c. vt animarum. §. j. facit de bo. autho. iudi. pos. l. cum vnus. §. j. & in hoc teneo opi. Odoffre. & Alber. de gan. ¶ Sit ergo cautus iudex quando format inquisi-
49 tionem vt in conclusione† inquisitionis dicat: super quibus omnibus & singulis intendo procedere, & inquirere secundum formam huius ciuitatis, & eum culpabilem punire, & condemnare secundum formam iuris. & sic procedendo se refert ad statuta: in condemnãdo ad ius commune.

¶ Vltimò quæro[c] de effectu pœnæ vtrum extendat suum effectũ extra territorium iudicantis: et omissis omnib⁹ allegationibus, pono quòd mihi
50 videtur distinguendo† super diuersis membris. Aliquando enim reperitur pœna quæ respicit personam, aliquando quæ respicit bona. ¶ Primo casu: aut pœna imposita respicit certi loci interdictionem, & non porrigitur extra territorium interdicentis ex potestate sententiæ: sed bene porrigitur ad quædam loca per consequentiam & iuris dispositionem. vt. l. relegatorum. §. j. & . §. interdicere. & . §. sequẽ. de interdi. & releg. Aut nõ respicit interdictionem certi loci, sed certæ artis: & tunc nõ porrigitur extra territorium: vt. ff. de postulan. l. ex ea. Aliquando verò non respicit* principaliter interdictionem* loci, nec artis, sed diminutionẽ status: vt quando quis efficitur infamis: tunc dicitur status eius minui: vel efficitur seruus pœnæ: & tunc etiam dicitur status minui: vt. ff. de var. & extraordi. cogni. l. cognitionum. §. æstimatio. & . §. fina. Et primo casu pœna imposita hic habet effectum vbiq;: vt. l. ex ea causa. de postula. vbi loquitur de infamia. Idẽ dico in his, qui efficiuntur serui pœnę per sententiam multom agis. Nam in his contingit diminutio status solum ex qualitate pœnę: vt dicta. l. qui vltimo de pœnis. & . l. quidam. & . j. de dona. inter virum & vxorem. l. res. ibi, ex pœnæ qualitate. Si igitur ex genere pœnæ, non curo, vtrum talis pœna imponat ex forma statuti, vel ex iure communi. Facit ad hoc. ff. de his qui notan. infa. l. ictus fustium. & quod ibi no. Et crederem quòd illa mulier, quæ fuit hic condemnata ad ignem, & postea fuit recepta à familia, quòd statim fuit effecta serua pœnæ[d] etiam secundum iura hodierna. vt dicta. l. qui vltimo, & quod ibi nota. de donatio. inter virum & vxorem. authenti. sed hodie. Nam post sententiam non debuit superuenire. & ideo vbicunq; sit, dico quòd est serua pœnæ. nec potest facere testamentum, nec contrahere, & similia facere. & dico idẽ in excommunicato: quia vbiq; dicitur excommunicatus: vt. iiij. q. v. c. quisquis. Istæ enim pœnæ quæ respiciunt diminutionem status infliguntur in personã, & ipsam personam sequuntur, sicut læpra læprosum. & facit. ff. de pecu. leg. quis ergo casus. pro socio. l. iij. in princi. & quod in eis no. ¶ Secũdo casu quando pœna respicit bona. pone, quidam est cõdemnatus in ciuitate in publicatiõe bonorum: habet quædam bona alibi: vtrum illa sint publicata?[e] Gul. de cug. tangit hic, & . ff. de capitis diminutione. l. ij. & tenet quòd quælibet ciuitas habet bona in territorio suo sita. nam dicta bona sunt quasi vacantia: vt infra de bonis vacan. l. prima & repelluntur venientes ab intestato. Et ideo cũ quęlibet ciuitas reputetur fiscus,[f] cuilibet accrescent illa bona prout sunt in territorio. argu. ff. de vsufruct. accres. l. idem Neratius. secundo responso. Pro hoc. j. de epis. & cleri. l. si quis presbyter. vbi partem bonorum habet ecclesia: partem curia, fiscus, vel patronus. facit de censib. l. forma. §. si verò quis agrum. de tuto. & curato. da. ab his. l. pupil. & . l. iurisperitos. §. cum oriũdus. de excu. tut. & videtur casus de exa. trib. l. fina. de bo. va. l. si quando. ij. responso. secũdum eum. ¶ Alij dicunt quòd Nico. Matta. in quadam sua disputatione dicit: aut iudex, qui publicauit bona habet iurisdictionẽ à lege communi, & imposuit pœnam secundum ordinem iuris communis: aut vtrunq; scilicet iurisdictionem & pœnæ impositionẽ[g] habeat à lege municipali, siue alterum tantum. Primo casu talis pœna extenditur ad patrimonium vbiq; positũ: sed incorporatio in possessionem fisci fiet: & per illum officialẽ in cuius territorio sunt sita bona: vt. l. à diuo Pio. §. j. de re iudi. & . l. cùm vnus. §. j. de bo. authori. iud. pos. & quod ibi no. & dicta. l. si quando. & . l. fina. de bo. vac. A simili: sicut quãdo plures sunt tutores eiusdem pupilli habentis patrimonium in diuersis ciuitatibus, seu prouincijs: vnus in vna prouincia procurat quòd restituantur bona, quæ sunt in alia: vt. l. tutores. §. hæres. de administra. tut. ita hic plures officiales in diuersis prouincijs repræsentant vnũ fiscum. In secundo casu quando vtrunq; vel alterum tantùm procedit à lege municipali: tunc publicatio non extenditur ad bona, quæ non sunt illi iurisdictioni subiecta, vt. j. qui' da. tuto. pos. l. neq; cum simi. Mihi in ista. q. videtur dicendum, quòd ciuitas nõ potest sibi publicare bona[h] propter delicta de iure communi: vt. C. de bo. vac. l. j. & ibi no. Item ciuitas de iure communi non habet merum imperium & cognitionem istorum delictorum grauiorum. vt. j. de defen. ciui. l. defensor. Illæ ergo ciuitates Italiæ, quæ illam iurisdictionem exercent, & quæ bona sibi publicant, hoc faciunt vel ex priuilegio eis concesso[i] p principem: vel ex constitutione antiqua, quæ habet vim constituti priuilegij: vt. l. j. §. ductus aquę. de aqua quoti. & æsti. & . l. j. in fi. de aqua plu. arc. & ita dicit glos. in authen. de defen. ciui. §. iusiurandum. in fi. mag. glo. Et sic ciuitates, *quæ habent hodie iura fiscalia*, possunt dici procuratores fisci in rem suam in ipsa ciuitate. Nam ad sui vtili-
51 tatem vtuntur iure fiscali ex concessione principis tacita vel expressa: vt dictum est. ¶ † Hoc pręmisso in questione pręcedẽti sic dico. Aut iurisdictiones sunt separatæ, sed bursa fiscalis est vna in effectu in vtroq; loco: aut sunt separatę iurisdictiones & separatæ bursę fiscales. Primo casu: aut illa publicatio fit de iure communi & bona vtriusq; loci erunt publicata, vt. l. si quando. de bo. vacan. & fiet executio p officialẽ illius loci, vbi sunt bona: vt supra dictũ est. vnde dico si pręses qui est in marchia Anconitana[k] pro ecclesia romana publicaret de iure cõmuni bona alicui⁹: φ intelligerent bona

ibi addita.

f ¶ Reputetur fiscus. Quælibet ciuitas habet fiscum. adde Bart. in. l. item veniunt. ff. de peti. hered. et in. l. j. C. de hęre. vel actio. vendi.

g ¶ Impositionem. Adde, φ Bal. in. l. Mercatores. j. de commer. & merca. ponderat tex. ibi, φ imperator poterit publicare bona mobilia sita extra territoriũ: quia dicunt respicere territorium. & de questione Bar. hic adde Bal. & Imol. in. l. sed si plures. §. à substituto. ff. de vulg. & pupil. Ex hoc põt ampliari constitutio apostolica, quę dictat bona damnatorũ debere diuidi in tres partes: quarũ vna sit domini temporalis: alia officialium inquirentium: tertia in officij subsidiũ. habẽs immobilia. ferrarię fuit Florẽtinus & per inquisitionẽ florentiæ dãnatus. vide per disputationẽ Ioã. Cal. quæ incipit pręsupposito, φ cõstitutio &c. per Pe. de ancha. in repe. c. postulasti. de foro. compe.

h ¶ Publicare bona. Quomodo ciuitas hodie dicat habere fiscum, & possit publicare bona sequit hoc Bal. in. l. j. j. de hęre. vel ac. vend.

✤POMATES.

i ¶ Eis cõcesso. vide ibi Alex. cõsi. cxj. in. iij. col. in princ. in. iiij. vol. & in. ij. col. & in consil. vj. maximè in fi. vol. j. & Ro. consi. lix. in. iij. co. in. v. dub. Panor. consi. vj. in primo dub. vol. ij. & consil. xvij. col. ij. secundo dubio. eo. volu. Feli. in. c. quæ in ecclesiarũ. col. ij. de consti. et in. c. cum à nobis. col. iij. in versic. iij. no. de testi. et Barba. consil. xj. col. viij. vol. j. et ancha. in. c. canonum statuta. col. liiij. de cõsti. et Are. cõsil. x. vbi pulchrã quæstionẽ ponit circa hanc materiam.

k ¶ Marchia Anconitana. Et in hac q. adde quod not. per Dyn. Ray. et Bal. Ange. et Imo. in. l. si pluribus. in fi. de lega. j.

bona publicata, quæ ille habet ī ducatu: sed in il-
lis bonis fieret executio per ꝓcuratorē fisci, q est
in ducatu. Aut publicatio fit secūdū cōstitutionē
vel leges speciales: & tunc aut ille leges speciales
sunt ī vtroque loco, vbi sunt oīa bona. Exēplum
plures iudices sunt deputati ab vno rege ꝑ diuer
a sa territoria regni [a]: vn⁹ publicat secūdū cōstitu-
tionē regalē: & tūc oīa bona, q̄ sunt ī regno, essent
publicata eadē rōne: & ꝑ easdē leges. Aut dictę le-
ges spāles non sunt communes ad vtrūq; locum.
❡Exēplū: ī Marchia sunt quędā cōstitutiones,
q̄ nō sunt ī ducatu: tūc talis publicatio nō extēdi
tur ab bona, q̄ sunt extra locū, ad quē se ꝓtendit
cōstitutio vt. l. extra territoriū. ff. de iu. om. iu. &
c. vt aīarū de cōsti. lib. vj. & . j. q da. tu. pos. l. neq;
& de tu. & cura. da. ab his. l. j. ī fi. & . l. pupillo. cū
simi. ❡Secūdò. qñ iurisdictiones sunt distinctę:
bursę fiscales distinctę. aut publicatio nō fit de iu
re cōi: & tūc nō extēdit ad alia bona, etiā alibi sita,
per dictas leges Aut fit de iure cōmuni: & tūc ad
b omnia bona etiā alibi posita extēditur. [b] tñ q̄libet
ciuitas habebit bona in suo territorio sita secūdū
quòd dicebat Guil. de cugn. ꝙ probo: quelibet ci
uitas dicitur procurator fisci: vt. s. ostensum est.
sed si procurator esset fisci, & ad vtilitatē fiscalē
ad eius officiū spectaret ei⁹ acceptatio: & incorpo
ratio dictorum bonorū in fiscum: vt dictum est.
ergo nūc ad eum pertinet, et ad eius vtilitatē. Pro
hoc est casus. in. d. l. fi. de autho. tuto. & extra de
fo. cōpe. c. postulasti. nec placet, vt distinguas, an
iudex habeat iurisdictionē à lege cōi, vel a lege
municipali: quia nō curo, vnde iurisdictionę ha-
beat: sed hoc solum, an pronūcietur eo, quòd de
iure cōi est dispositū: an vero de nouo disponat:
vt dixi. s. ī vij. q. ver. sed īsurgit fortè dubiū, &c.

c *De sacrosanctis ecclesiis.* [c] *Rubrica.*

❡Glos. continuat rubricam istam. ideo dic, vt in
ea habes &c.

SVMMARIVM.

1 *Collegio clericorum potest relinqui,*
2 *Relictum collegio non uitiatur,*
3 *Relicta ad pias causas quando ualeant, & debeantur ex testamento defectiuo, & ibi de remedio, ut legata ad pias causas conseruentur, numero. 4.*
5 *Stylus quòd sit circa ordinem, & arbitrium circa dispositionem. & in repeti. nume. 3.*
6 *Relictis ad pias causas, an requiratur solennitas.*

HAbeat vnusquis-
que. Breuit dicit. Collegio religio-
sorū seu ecclesiasticorū pōt relinq.
h. d. Primò ponit dictū. Secūdò re
mouet vnā dubitationē, aliâs obiectionē ꝓpter
fauorē ei⁹, cui relinquit. Tertiò ponit rationē ꝓ
pter fauorē relinquetis. Secūda ibi: & nō sint cas
sa. Tertia ibi: nihil enim est. Tex. debeat. i. expe-
diat. vl' propriè debeatur. s. a Prīcipe, seu ab ipsa
iustitia. ❡No. ergo, quod qs pōt reliquere† col
legio clericorū. ❡Secūdò no. ꝙ relictū collegio
nō †vitiatur tanquā relictū incertæ personæ. vi-
debitis ī. l. id quod pauperib⁹. j. titu. j. ❡Modò
aduerte, op. de. l. is cui bonis. ff. de test. & . j. q test.
fa. pos. l. furiosum. & . l. pen. Sol. dicit glos. ꝙ hic
d dicitur, habeat vnusquisq; s. habilis [d] ad testan-
dū. & sic nō obstant cōtraria. Gñalitas ergo legis
recipit limitationē de habilitate. habes ī. l. vt gra
datim. §. & si lege. de mu. & hono. dicit ibi, ꝙ pos
sint esse certi homines de cōsilio. s. habiles. ❡Se
cūdò op. & videtur quòd ante hāc. l. poterat re-
linqui collegio. vt. l. omnibus ciuitatibus. ff. ad
Trebel. & . l. si hæres. §. vicis. de leg. j. gl. hic videt
fateri cōtrariū. Tu dic clarius, verū est, ꝙ poterat
relinqui collegio approbato: sed tpe quo erat fa-
e cta ista lex, erat dubiū, [e] an collegiū clericorū es-
set approbatū vel nō. Nā tpe horū Imperatorū
erāt contra ecclesiam magnæ persecutiones: ideo
fuit facta hæc lex vt tolleret istud dubiū. Itē op.
de. l. hac cōsultissima. §. j. de testa. & . l. iubem⁹. eo.
ti. vbi testamēta nō facta solēniter irritantur. Sol.
dicit glo. ꝙ relictum ecclesiæ valet: nec pōt irrita
ri ea rōne: qa ecclesiæ relictum sed si est in illa vo
luntate alius defectus: tunc illa dispositio irritare
tur. & alleg. gl. multas leges: q̄ ponuntur de testa-
mentis, circa vltimas voluntates. & vide gl. tuam
3 quam no. ❡†Aduerte: qñq; testamenta deficiūt
ꝓpter defectū testium: tunc dicit gl. ꝙ non valēt
etiā in relictis ad pias causas: de iure vero canoni
co sufficiunt duo testes: vt extra de testa. c. relatū
& istud seruat hodie. ❡Qñq; testamētū deficit
ex causa p̄teritionis, vel exhæredationis: & tunc
gl. ista tenet, ꝙ etiā nō valēt relicta ad pias causas:
nisi sint illa relicta, q̄ confirmantur per authē. ex
causa. j. de lib. p̄teri. & hoc verū p. l. si qs ad decli
nādam circa prin. j. ti. j. & ibi no. Quandoq; testa
mētū deficit: qa non est secuta hæreditatis aditio:
tūc etiā videt ꝙ relicta ad pias cās nō valeāt secū-
dū generalitatē istius tit. et quod innuit tex. ī. l. ge
neraliter. j. eo. Spec. ī tit. de inst. edi. §. nūc aliqua
ver. sed pone, ꝙ ex eo. ponit de hac op. nec se fir
mat. videt tamē magis inclinare: ꝙ licet nō adeat
hęreditas, legata ad pias causas valeāt. quod tamē
no ꝓbat aliqua bona leg. vel aliqua bona ratione
4 ❡†Ego: cū aliâs de facto haberē sup hoc videre:
dixi de iure tali reperiri remediū: quòd alicui ad-
f dicant [f] bona testatorū, legatorū ad pias causas cō
seruandorū gratia, secūdū formā illius tit. īsti. de
eo cui lib. cau. bo. addic. §. liber. cū sua gl. & . j. de
manu. te. l. fi. ff. de fideicō. lib. l. iiij. Idē ī ꝓposito
hui⁹. l. sed si hæreditas esset omissa ex testamēto,
& agnita ab intestato: nō esset dubiū, quòd debe
rētur legata: per illū ti. si qs omis. cau. test. j. & ff.
& hoc puto verū. ❡Op. ad. l. istā. j. de Iudęi. l. j.
& de hære. inst. l. collegiū. glo. dicit, ꝙ hic loquit
in collegiis licitis: ibi loquit ī illicitis: & dicit ve-
rū. ❡Querit hic gl. de duab⁹ q̄ōnibus. Primo qd
est dictū stylus gl. exponit. quòd dicit stylus: ītel
ligo de testamēto ī scriptis. ꝙ dicit arbitriū: intel
ligo sine scriptis. Mihi vr̃, quòd hic velit aliud di
5 cere. & dico quòd hic appellat†stylus circa ordi
nē: arbitriū respicit substantiā dispositionis. qua
si dicat possit disponere eo modo, q̄ vult: & illud
ꝙ vult habet liberū stylū circa ordinē: liberū ar-
bitriū circa dispositionē: & possit relinq̄re illud
ꝙ, vult: & eo ordīe q̄ vult & vide tex. q hoc videt
innuere. ❡Et per hoc disputando possemus di-
6 cere, ꝙ in relictis†ad pias causas nulla requiratur
iuris solēnitas: nec ex pte personæ relinquentis:
nec ex parte ordinis: nec ex virtute seu veritate
substantiæ ipsi⁹ dispōnis, ꝑ ista verba hic posita.
Quod ꝓbo: datū est priuilegiū militibus, quòd
possint libere testari q̄uo velint: vt. j. de test. mil.
l. j. illa verba importāt, ꝙ etiā si est inhabilis inha
bilitate ciuili: & etiā si cesset solennitas testatorū
et etiā si pręterea filius: ꝙ talia testamēta valeant
vt patet ꝑ oēs leges, q̄ sunt ī illo tit. de testa. milit.
ergo ista ī ꝓposito: hic dat libertas, quòd liber sit
stylus & licitū arbitriū relinquendi ꝙ vult: ergo
oēs illæ solēnitates iuris vident euacuatę. ❡Con
tra hoc videt. j. e. l. generaliter. vbi dicit: ꝙ testm̄
sit alia iuris ratione irritum. Rñdeo: verum est, ꝙ
ille defect⁹, q vitiaret testm̄ militare haberet vi-
tiare illā dispositionē: & illo modo intelligo ibi.
❡Cōtra hoc facit. j. eo. authē. si qua mulier. dico
ꝙ per illā aut. nō est huic generalitati ī aliquo de
rogatū: qa legitima liberorū nō debet minui: sicut
nec ptestm̄ militare minui debet hodie: vt videbi
tis ī. l. cū lex. j. ti. j. dicā ī aut. ex causa. & dixi alio
anno in. l. j. si quis a pa. fue. ma. Licet disputando
g ista opi. possit sustineri: [g] tñ minime sunt mutāda,
q̄ ītep̄tationē certā semp habuerūt: vt. ff. de leg.
l. minimè. iō teneatis opi. gl. q̄ dixi. s. q̄ cōit tenet.

SVMMARIVM.

1 *Generalitas recipit limitationem de habilitate,*

a ❡Territoria re. Et quādo cōtigit, quòd bona alteri⁹ loci non publicentur, an dānat⁹ liberetur, à debitis ꝓ parte. Itē, an creditores agēt cōtra fiscū Perusinū, si cōdēnat⁹ ibi habeat bona publicata an vero contra fiscū Florētinū, vbi etiā cōdēnatus habebit bona publicata. vide Bal. ī. l. ij. j. ad leg. Iulian. de vi. & latius per Imo. ī. l. ex facto. la. j. ī. vl. col. de hęre. instit.

❡Extēdit. Petr. de Anch. ī. c. canonū statuta. in ver. postremo. circa ista tenet cōtrariū qñ ordo ꝓcedēdi nō eēt de iure cōi. ꝑ cle. pastoralis. de re iud. vt qa vigore statuti cōtumax habeatur ꝓ confessio.

* Pro cōcordia. aduerte, quòd testamētū nō solēnę, & maxiè rōne numeri testiū, an obseruet in pijs causis? gl. q̄ seqtur Bar. in hac. l. j. tenet ꝙ nō in le. Bal. tñ & docto. ī. l. j. ff. de le. j. allegāt ipsum fuisse cōtrariū secundum. d. Alexā. de Imo. ī hac. l. j. ī repe. ī pe. & fi. col. Tu dic, ꝙ plures accōmodari possent solutiones: vt patet ex di. Bart. in. d. ꝓx. seq. rep. Tamē vnico verbo cōstringendo veritatem: dic, q̊d Bar. loquit in hac lect. attēta dispositione iuris ciuilis: in repe. verò ꝓximè se. cōcludēter saltē, licet videat arguere ad ptes loquit attēta dispositione iuris canonici, cui in hoc est stādū: vt ipse probat ī. d. seq. repe. si videant eius dicta & maximè ī fi. colū. & in vltimis verbis. Adde ad spālitatē Lud. ro. in repe. aut. similr C. ad. l. fal. in spāli. xviij. circa vltimas voluntates. Scias tñ ꝙ q̄ de qua hic stat sola, quando ratione

numeri testium te
c stamētū īprobat,
☞De sacros. eccles. Dicit. d. Phili. decius remissiuè. in l. j. in fi. j. co. C. vñ vir & vxor. ꝙ leges oēs q̄ habētur in hoc ti. & in tit. sequ. sunt sublatę de iure canonico. ꝙ nota quia mihi nō videtur ita īdistinctè verū. Alexand. Losæus.

d ❡Habilis. Cōtrariū tenet Bar. ī. l. j. in rep. post prin. & vide. j. ea. l. ī fi. sed Bar. tamen idē tenet, ꝙ hic. ī. l. j. §. nūtiatio de op. no. nūti. Et an verbū q̄libet recipiat restrictionē de habilitate: vide ꝙ dixi post Bar. ī. d. l. ij. de verbo. obli. in margine.

e ❡Erat dubiū. Et no. ꝓ his quæ dixit Bar. ī. l. j. §. nūciatio. in. iiij. col. de ope. no. nūtia.

f ❡Addicātur. Idē tenet Bart. ī. l. eam quam. j. de fideic. licet cōtrarium tenuerit Bart. ī rep. in. iiij. & . v. q. Sed videtur tenēdū id ꝙ tenet hic Bart. ꝙ hic cōmuniter impugnat. & nota: quia talis successio videtur anomala: vt not. gl. & ibi Bald. ī. l. ex testamēto. C. de manu. test. & de hoc hærede anomalo: vide Bal. in. l. hac edictali. ī. xl. colū. de secun. nup. & . in. l. ꝓ hæreditariis. in vlti. col. de hære. actio. in. l. eā quam.

g ❡Sustineri. Videlicet. quòd hęc lex. recipiat restrictionē de inhabilitate. contrariū tenet Bar. in repeti. Idem ꝙ hic tenet Bar. ī. l. j. §. nuntiatio. de op. no. nū-

2 Collegio licito, & cuilibet de collegio potest relinqui.
3 Iudæo particulariter potest relinqui.
4 Constantinus fecit hanc legem, & fuit primus Imperator Christianus, & numero.7. & ibi. quòd fecit ordinare primũ consilium generale, & numero.32.
5 Lex, q debeat intelligi secundum propriam significationem & q extenditur ut euitetur fraus, absurditas, & contrarietas, & quòd debet per diuisionem adiuuari.
6 Verba priuilegij, quòd debeant intelligi in eum casum, in quo ius aliter disponit, & nu.12. & nume.54.
8 Fides Christiana, quòd incœpit tempore Constantini prædicari.
9 Casus in terminis huius legis.
10 Religio circa Deum est maximum præceptum, de iure diuino & humano.
11 Inhabilis ad testandũ, q testatur ad pias causas, & nu.15.
13 Verbum uniuersale quando additur uerbo futuri temporis, continenti extensionem actus iam concessi, q non recipiat limitationem de habilitate.
14 Dictio geminata de eius natura est, q omnia comprehẽdat.
16 Furiosus & mente captus, quòd non possint relinquere ad pias causas.
17 Dispositio huius legis, quòd tollat inhabilitatem inductam de iure ciuili solum.
18 Pupillus ad pias causas non testatur, nec obligatur uoto, numero.19.
20 Filiusfamilias, seruus, uel monachus, quando possint testari ad pias causas. numero.23. & .24. & .25.
21 Priuilegium debet intelligi cõcessum, sine alicuius iniuria.
22 Dispositio huius leg. quòd non habeat locum in prohibito testari, fauore alterius.
26 Damnatus ad mortem, q non testatur ad pias causas, nisi causa cognita fuerit sibi reseruatum. nume.27.
28 Dubius de statu suo, quòd possit testari ad pias causas.
29 Infamis, quando possit testari in piam causam.
30 Vsurarius non testatur & ad piam causam, etiã beneficio huius le. nisi satisdatione præstita iuxta formam c. q̃q̃, de usur.
31 Testamentũ illius, quẽ constat manifestè decessisse in peccato mortali. non sustinetur etiam beneficio huius leg.
32 Dispositio istius leg. q habeat locũ in quocũq; relicto. etiã particulari ad pias causas.
33 Animæ contemplatione quod fit, ad pias causas fieri dici.
34 Legatũ factum diuiti expressè amore dei, quòd non ualeat, ut relictum ad pias causas.
35 Eleemosynam facere diuiti, quando sit laudabile.
36 Relictum pro male ablatis incertis, dicitur relictum ad pias causas.
37 Relicta pro male ablatis certis, gaudent beneficio istius leg. & quando possit de tali legato falcidia detrahi?
38 Absoluere ab excommunicatione in mortis articulo, q quilibet possit, licet aliâs non possit, nisi papa.
39 Constitutus in mortis articulo, quis dicatur?
40 Dispositio huius legis, an habeat locum in eo, qui est in actu moriendi ciuiliter?
41 Testamẽtũ ad pias causas conditum, per constitutum in articulo mortis, si euasit periculum, an irritetur.
42 Testamentum conditum a sano, & sic non constituto in mortis articulo iuxta dispositionem huius legis, si subito talis moriatur, an talis uoluntas gaudeat priuilegio huius legis?
43 Institutio hæredis facta in testamento condito iuxta dispositionem huius legis, quòd huius legis beneficio sustineatur.
44 Substitutio pupillaris, uel exẽplaris, an sustentetur beneficio huius leg. quando est facta in testamento, iuxta eius formam condito.
45 Hæres non conficiens inuentarium, in foro conscientiæ non tenetur ultra uires hæreditarias.
46 Ecclesia uel pauperes, si instituantur, quòd non teneantur ultra uires hæreditarias.
47 Sacerdos institutus hæres ratione affinitatis, uel amicitiæ tenetur in solidum.
48 Verbum licentia, q importat liberam uoluntatem.
49 Verbum iudicium, intelligitur .i. pro uoluntate.
50 Verbum plenum, uel liberum, importat liberã uoluntatem,
51 Verbum placebit, importat arbitrium boni uiri.
52 Arbitrio boni uiri, debet intelligi dispositio testatoris ad pias causas, super quantitate facta.
53 Testator quando testatur ad pias causas, committitur in libera eius uoluntate, circa modum & personas.
54 Testator testando ad pias causas, quod non possit minuere legitimam debitam filijs. & numero.55. nec patri nec patrono, & nume.56. nec Falcidiam, nec Trebellianicam, & nu.57.
Et quando quarta quæ debetur curialibus. nume.58.
59 Relictum ad pias causas non ualet, quando est præteritus posthumus ignoranter.
60 Legata facta ad pias causas in testamẽto, in quo scitẽer est præteritus, uel exhæredatus filius scienter, ualent, & idem de fideicom.
61 Testamentum in quo sit instituta pia causa, & filio nihil relictum, non sustinetur ex dispositione huius legis, secus si filio aliquid relinquitur, licet non iure institutionis. 62.
63 Solennitas iuris ciuilis, quòd non habeat locum in relictis factis ad pias causas, à constituto in mortis articulo, numero.74.
64 Relicta ad pias causas in secretis mentis alienæ quòd ualeant, & si collata in alienam uoluntatem, quando ualeant.
65 Relictum factum ad pias causas, quando ualeat, si in testamento non sit institutus hæres, uel adita hæreditas, & numero.66.
67 Votum est alicuius boni deo facta promissio, uel pollicitatio.
68 Testamentũ factũ ad pias causas, an possit per eum qui miraculosè resurrexit reuocari?
69 Resurrectio duplex.
70 Testamento facto ad pias causas, quòd quis possit decedere pro parte testatus & pro parte intestatus.
71 Testamẽto ad pias causas, quòd possit substitui maiori directo, & compendiose, & 72.
75 Testamẽto cõficiẽdo ad pias causas, nõ requiritur solẽnitas testiũ, nec rogitus, & nu.76.
77 Testamentis ad pias causas, quòd uerba enuntiatiua sufficiant.
78 Relicta ad pias causas, an efficiantur caduca propter non existentiam personarum.
79 Testamentum conditum non adhibita solennitate iuris ciuilis, quando dicatur testamentum, uel ultima uoluntas?
80 Dispositio huius legis, quòd habeat locum in quacunq; dispositione facta ad pias causas, etiam in non constituto in mortis articulo, & lex in contrarium facta non ualeret.
81 Canones in concernentibus peccatum præualent legibus,
82 Duci spiritu dei, quomodo quis dicatur.
83 Relicta ad pias causas non obstante aliqua lege communi, uel municipali, quòd iudicentur secundum canones.

HAbeat vnusquisque. Primò legam legem secundũ doc. recitando apparatum. Secundò ostendam qualiter hoc procedat, vel non. Tertiò ponam intellectum quem habeo in le. nostra. Quartò examinabo materiã leg. nostræ, nihil extentendo &c. ad primum breuiter. h.d. Collegio catholico, & pio, potest in vltima voluntate relinqui. h.d. Primò ponit statutum suum. Secũdò remouet dubium: aliâs obstaculum. Tertiò ponit rationem. Secunda ibi: & non sint cassa. Tertia ibi, nihil enim est. notabilia patent. ¶ Opp. ad id quod dicit vnusquisq;. Nã multi sunt, qui non possunt testari: qui ponuntur per glo. ff. de test. l. si quæramus. & illi non possunt in codicillis relinquere: vt. l. ij. ff. de leg. ij. Sol. vnusquisq; dicit gl. scilicet habilis ad testandũ: & non ob. contra-
1 ria. Nam† generalitàs recipit limitationem, & habilitatem:[a] vt. l. vt gra
a datim. §. & si. ĩ. de mu. & hono. hæc prima gl. ¶ Secundò op. quia ante hanc le. poterat relinqui collegio licito: vt. ff. ad Trebel. l. omnibus. de leg. j. l. si hæres. §. vicis. ĩ. ad Trebel. l. iij. & l. cũ senatus. ff. de reb⁹. dub. Sol. dicit gl. fateor quòd potest relinqui collegiis: & etiam singulis personis sed de ecclesijs hoc dicit, quia de eis magnis dubitatur. ¶ Tertiò opp. dicitur hic, q non sunt cassa talia relicta. Cõtra: imò talia relicta debent habere solennitatẽ: aliâs sunt nulla: vt. ĩ. eo. l. generali. & aut. si qua mulier. Sol. dicit gl. q non debent esse cassa ob hoc, q non relinquũtur ecclesiæ: tamen omnes aliæ solennitates requiruntur in forma, & substantia: In forma: vt. d. l. generali. In substantia, apparet per aliam leg. quã gl. allegat, &c. ¶ Quartò op. ĩ. de Iudæ. l. j. Sol. vt gl. quia ibi in col
2 legiis illicitis: hic verò in licitis. † sed quando collegiũ est licitum potest relinqui cuilibet de collegio: vt in. l. cũ senatus. ff. de reb⁹. dub. Fallit in collegio hæreticorum: quia illa secta est damnata: vt. ĩ. de hæreticis. l.
3 manicheos bene ergo poterat relinqui vni† Iudæo singulariter: quia eorum secta sustinetur: non tamen faciunt collegiũ. ¶ Quintò op. dicitur hic, q iterum non redit arbitrium. Cõtra: quia est ambulatoria volũtas vsq; ad mortem: vt. l. rem legatam. & ff. de adimen. leg. ff. de dona. inter vir. & vxo. l. cum hic status. §. ait oratio. So. dicit gl. id nolle non potest scilicet secuta morte. nã vsq; ad mortẽ est ambulatoria. ¶ Sextò opp. q magis homines debeant timere deũ, & eum diligere: vt. ff. de iusti. & iure. l. ij. Sol. hic hyperbolicè loquitur secundũ doctores. ¶ Quæro: quæ est ratio huius dispositionis, dicit gl. fauore collegij, cui relinquitur: vt colligitur statim in princip. leg. Item fauore relinquentis; vt colligitur statim ex fi. ibi, dum dicit: nihil enim est. Secũdò quæritur, quid vult dicere stylus, & arbitriũ, gl. dicit: stylus dicitur quãdo dispositio fit in scriptis: hic est intellectus gl. quem omnes doc. sequuntur. ¶ Venio ad secũdũ: & præmitto q lect. gl. et doc. est vera, & verissima. inquantũ dicit, q valeat relictum factum a persona habili cum solennitate debita: sed inquantũ vellet concludere: quòd per personam inhabilem, & sine solennitate communi: non posset relinqui: hoc ostendam non procedere.
b ¶ Et pro intellectu istorum[b] docto. præmitto, q hæc est lex Imperato
4 ris† Constantini lata ad populum: vt apparet ex superscriptione ĩ libris antiquis. vnde principaliter nõ solũ fuit facta ĩ fauore vniuersi populi. & priuilegiorum, sed etiam personarum ecclesiasticarũ. ¶ Secundò præmitto,

POMATES.
a ¶ Et habilitatem. Vide de hoc Barba. cõsil. j. col. viij. vol. ij. & consi. lvj. co. xij. cum seq. in ij. vo. & Ro. consi. clxxx. col. ij. & cõsi. ccxiiij. & Alex. lxxx. co. pe. vol. j. & cõsi. ciiij. col. ij. vol. j. & facit tex. in. l. j. in prin. ff. ad le. fal. & Bal. ĩ. c. j. colũ. iiij. de rescri. & glo. in. l. ij. ĩ. vbi de ratio. & Bar. in l. j. ff. de eo, quod certo loco. Seue. in repe. l. oẽs populi. char. xxviij. col. ij. ff. de iusti. et iur. & vide etiam tex. & ibi Bar. ĩ. l. si infanti. co. iiij. in fi. ĩ. de iu. delict. & Ias. in. l. q̃diu. col. iij. ĩ. qui admit.

POMATES.
b ¶ Pro intellectu istorũ. Et posset sustineri hæc opi. Bart. quamuis ab omnib⁹ reprobetur p regulã, qua cauetur: q lex generaliter loquens non recipit restrictionem de habilitate: quando tractatur de fauore publico. l. si qs. in §. in ver. hi quoq; ff. ad Sille. de quo quidẽ in casu nostro, sine dubio tractatur etiam & principaliter, nõ solum de fauore, publico, sed etiam q plus est de fauore animæ: quæ cũctis rebus est præferenda: vt. l. sancimus. ĩ. eodem.

præmitto, quòd in rubri. noſtra tractatur de tri-
bus. ſ. de ſacroſanct. eccleſi. Item de rebus earum.
Item de priuilegiis earũ: vt ex ea patet. Sed ĩ hac
le. nil diſponit̃ de eccleſiis, ſiue capiam⁹ pro loco
ſiue pro perſonis enumeratis: cũ enunciatur colle
gium eccleſiarum eſſe approbatum catholicum,
& ſanctũ. ſed hoc per hanc leg. principaliter non
diſponit̃. Itẽ hac leg. non diſponitur de reb⁹ eccle
ſiarũ: prout res eccleſiarũ primò acq̃ſitæ ſunt ſed
diſponitur de iure, ſeu mõ acquirẽdi: in mõ ergo
acquirẽdi debet eſſe aliq̃d priuilegiũ cõe: vt cõ-
gruat Rubricæ in ſecũda parte. hoc etiã ſentit gl.
rubricę, dũ dicit: quib⁹ oĩbus. & ponitur aliquod
5 ſingulare. ¶ Tertiò præmitto, ꝙ † verba legis de
bẽt intelligi ſecũdũ ꝓpriã ſignificationẽ: nec ad
alia debet extẽdi: niſi reſultaret fraus, et abſurdus
intellectus: vel niſi eſſet cõtrarietas. Itẽ ꝙ debent
aliqua ſubdiuiſione adiuuari: vt. ff. de leg. l. in am
bigua. &. ſ. in prima cõſtitutione. §. quib⁹. ¶ His
6 p̃miſsis arguo ſic. verba priuilegij † debẽt intelligi
in eũ caſum, ĩ q̃ ius cõe aliter diſponebãt: vt. ff. ad
muni. l. j. & ibi per Iuriſconſultum reprehenſa eſt
ſnĩa eorũ, qui intelligebant ius cõe, ſecundum ꝙ
priuilegium diſponebat: ſecũdum lec. gl. hæc lex
contra ius commune nihil inducebat ſpeciale, vel
ſingulare: ergo nulla eſt hæc lec. Ad idem. quia. l.
debet eſſe ꝓlata in caſu dubij. vt. l. ꝙ labeo. ff. de
Car. edic. ſed ſecũdum hanc lect. iſta. l. eſt prolata
in caſu certi: ergo mala eſt lec. Nec ꝙ dicit gl. pro
deſt: q̃a de eccleſia magis dubitabat̃. & hoc falſũ
eſt cũ oẽ collegiũ eccleſiaſticũ eſſet approbatum
hac leg. vt hic apertè colligitur. ergo caſus legis
erat, ꝙ collegio approbato poſſet relinqui: vt le.
ſ. alle. ff. de colle. illi. l. j. Statim ergo ꝙ Imperator
Conſtantin⁹ approbauit fidem chriſtianam, fuit
certũ de iure, ꝙ collegio eccleſiaſtico poterat re-
linqui. vñ ſecũdũ hãc lec. Imperator populò ſer-
uiuit de vento. Probat̃ ꝑ iſtas gl. et intellect⁹ hui⁹
leg. reſtringit̃ vltrà, q̃ ſignificatio verborũ impor
tat, et ad hoc nulla Lex vel rõ copellit, vt patet,
ergo &c. ¶ Venio ad ſecundã & tertiã lec. quã in
tendo tenere. & eſt cõgrua veritati. breuiter. h. d.
Vnuſquiſq; in mortis articulo cõſtitut⁹ põt relin
quere ad pias cãs de bonis ſuis, hoc ꝙ optauit: ali
a quo defectu iuris ciuilis[a] circa perſonã, diſpoſitio
n, vel ordine nõ obſtante. h. d. tex. le. cũ toto eo,
ꝙ dictu ⁹ ſũ. Diuide. l. ĩ tres partes: vt. ſ. ¶ Anteq̃
7 ponã caſum ĩ terminis p̃mitto † ꝙ Cõſtãtinus au-
thor huius leg. fuit primus Imperator chriſtian⁹:
8 vt. j. de na. li. l. diui. & eius † tpe incœpit prędicari
Chriſtiana fides in remiſsionem peccatorum per
Ieſum Chriſtum. In eodẽ tpe fuit coadunatum
illud generale cõſiliũ vniuerſorũ ſanctorũ. cccx-
viij. patrũ: vt. ſ. tit. j. epiſtola victor. &. xvj. diſtin.
c. ſexta ſynodus. &c. c. vnde contingat, quòd mul-
ti relinquebãt de bonis ſuis ꝓ anima ſua in remiſ
ſione peccatorum amore dei ad pias cauſas: maxi
mè ſanctis collegiis clericorum, & potiſsimè, dum
erant in extremis conſtituti: quæ voluntates caſ-
ſabantur per varios defectus: & ſic pię volũtates
defunctorũ defraudabantur. Quod dum ad prin
cipis venit notitiã ſe intromittẽs in fauorem po-
9 puli: hãc leg. condidit. ¶ Pone ergo † caſum hic.
Propoſitũ fuit coram Principe, ꝙ voluntates de
functorũ ad pias cauſas q̃ factæ fuerãt, dũ eſſent
tempore mortis in extremis, caſſabantur per va
rios defectus, qui erant cõtra ſalutem animarum
ſubditorũ ſuorũ: quare ſupplicatũ fuit, ꝙ place-
ret ſup hoc ꝓuidere. Imperator rñdet & ſtatuit:
Nos prouidemus ꝙ vnuſquiſq; decedens, hoc eſt
in actu decedẽdi exiſtens, habeat licentiam relin-
quendi ſacro collegio catholico, de bonis ſuis id
quod optauerit. hoc eſt ſtatutum. Secundò remo
uet obſtaculũ dicens, ꝙ dicta iudicia non ſint caſ
ſa aliqua rõne, nec ex defectu pſonę: vt colligit̃ ex
dictioe vniuerſali, vnuſq̃ſq;: ſupra poſita. Nec ex
defectu diſpõnis: vt colligit̃ ex dicto vniuerſali. ſ.
poſito, vt relinqueret ꝙ voluerit, &c. ¶ Sequit̃:
nihil eñ. hic ponit̃ rõ. & dicũt q̃dã, ꝙ Imperator
hic loquit̃ hyperbolicè: ſed certè imò loq̃tur pro
10 priè. vñ ad huius leg. euidentiã p̃mitto, ꝙ † de iu-
re diuino, & humano primũ & maximum eſt prę
ceptũ, religio circa Deum: vt. ff. de iuſt. & iur. l. ij.
& in euangelio. Dilige deum tuum ex toto corde
tuo: & ex tota anima tua: & omnibus virib⁹ tuis:
& ex toto ſpũ tuo, & ex tota mente tua: & dilige
proximum tuum, ſicut teipſum. Itẽ: licet ſemper
omnis homo debeat habere religionẽ erga deum
tñ illo tẽpore plus, qñ eſt in mortis articulo cõſti
tutus. Nã poſtea nõ eſt locus pœnitẽtiæ. ¶ Hoc
præmiſſo dicit imperator: cã quare prædicta ſta-
tuim⁹, eſt q̃a p̃dicta relicta et legata reſpiciũt reli-
gione erga Deũ: & ſic ĩ extremis, poſtq̃ aliud vel
le, & nolle nõ põt, nihil eſt, ꝙ magis debeat̃ homi
nibus, q̃ quòd in hoc ſtylus, hoc eſt ordo ſit liber
à ſolennitate iuris: & arbitrium ſit licitum, ꝙ iterũ
nõ redit. h. d. Et ꝑ hanc expoſitionẽ expone lite-
ram leg. quia clarius patebit in ſequẽtib⁹. ¶ No
b tabilia patet ꝑ ſe. ¶ Venio ad quartum, [b] ſcilicet
examinando materiam leg. noſtræ, quã intendo
examinare prĩcipaliter ꝑ. vj. q̃ões. & circa quã
libet illarũ aliquos articulos facere. Primò, circa
perſonam reliquentis ibi, vnuſquiſq;. Secũdò: cir
ca perſonam eius, cui relinquitur. ꝙ tangitur ibi:
venerabili concilio, aliâs collegio. Tertio, circa tẽ
pus, quo relinquitur: ꝙ tangitur, ibi: decedens.
Quartò circa res, quæ relinquuntur. quod tangit̃
ibi. bonorum ſuorum. Quintò, circa iſtam diſtin-
ctionem, diſpoſitionem, ſeu voluntatem, ꝙ tangi
tur ibi: optauerit. Sextò, circa ordinem, & ſolen-
nitate relinquẽdi: ꝙ tangitur ibi: liber ſit ſtylus.
¶ De perſona relinquentis tractaturi primò exa
minem⁹ tex. ibi, habeat vnuſquiſq;. vtrũ hæc ver
11 ba comprehendant etiam inhabiles. † videtur ꝙ
nõn: vt. l. vt gradatim. §. & ſi lege. de mune. & ho
no. In contrarium eſt veritas. nam iſta lex cõtinet
priuilegium ipſorum, qui ſunt in mortis articulo
12 & etiam eccleſiæ: ſed † verba priuilegij debent in
telligi in caſu: in quo de iure cõi non diſponitur:
vt. l. j. in fin. ad municipa. ergo, &c. Præterea: quã
13 do verbũ vniuerſale † additur verbo futuri tẽpo-
ris continenti extenſionem actus, iam conceſsi:
tunc no recipit limitationem de habilitate: vt. ff.
de op. no. nun. l. j. §. item nuntiatio omnibus. vbi
iſta qualitas omnibus diebus non reſtringitur ad
iuridicos: ſed comprehendit etiam dies feriatos.
ſic. ff. de tu. l. ij. §. quolibet loco. ita dicit Iaco. de
Aret. & Odof. in. d. §. item nuntiatio omnib⁹. Et
per hoc reſpondeo ad. l. vt gradatim. §. & ſi lege.
quia ibi continet conceſsionem alicui⁹ noui actus
hic verò conceſſum vniuerſaliter, quòd poſsit re
linqui extenditur per hanc leg. Præterea: hoc vi
detur expreſſum in ſimili. ff. de mili. teſtat. l. j. §. j.
coniuncta. l. iure militari. eod. titu. Nam ibi. l. pri
ma concedit militibus liberum arbitrium, quòd
poſsint teſtari: hęc autem non recipit limitationẽ
de habilitate. imo miles ſurdus, & mutus poterit
teſtari: vt. l. iure militari. Præterea: natura dictarũ
14 dictionũ geminatarũ † eſt omnia comprehendere:
vt. ff. ad Trebel. l. baliſta. facit de iure fiſci. l. ait di
uus. §. j. ſed hic eſt dictio geminata vnuſquiſq;: er-
go, &c. ff. de hære. inſt. l. hoc articulo. Cõcluditur
15 ergo: ꝙ hoc † verbo comprehenditur etiã inhabi
lis ad teſtandũ: nõ tamen intelligas de omni inha
bilitate: vt. j. dicã. Itẽ q̃ dicam hic. & ibi. locũ hñt
in omnibus, qui ſunt in mortis articulo, vt dicam
j. in. iij. queſtio. principali prout de iure ciuili lo-
quitur, ſed de iure canonico, & etiam diuino, idẽ
in quolibet diſponẽte ad pias cauſas: vt dicam in
vj. q. principali. in vltima. q. ¶ His viſis, ꝓ iſtius
paſſus declaratione, de quo inhabili intelligitur,
facio multas quæſtiones. Primò an habeat locum
in furioſo, mente capto, et ſimilibus. Secundò an
in pupillo. Tertiò, an in filiofamilias, & in ſeruo,
& monacho, & ĩ capite minuto: aliâs capto. Quar
tò, quid in damnato ad mortem. Quintò an in du
bio de ſtatu ſuo. Sextò, an in infame & vſurario.
c ¶ Primò quæro: an in caſu huius. l. furioſus. [c] &
mente captus, & ſimiles, poſsint relinquere & vi
det̃ ꝙ ſic: q̃a dicit vnuſquiſq; & ſic comprehẽdit

POMATES.

a ¶ Iuris ciuilis. Vide Panor. conſili xxxij. col. ij. volumine. ij.

b ¶ Venio ad quartum. Et in quantũ Bar. voluit quòd quando relinquit̃ pro vſu. ab eo, qui laborat ĩ extremis ſufficit de iure ciuili queque volũtas: licet iſta lectu. ſua ſit noua, tamẽ nõ vera: nec in iudiciis, nec in ſcholis. & contra eum conſuluit Ang. in cõſi. inci. in nomine dei amen. ĩ cauſa prędicta. & allega. cõtra Bar. c. cũ eſſes. &. c. relatũ. de teſti. Et qñ ibi dicit, ꝙ ſecundum leges humanas teſtamentũ conditũ in extrema voluntate requirit ſeptẽ teſtes. or vide ibi Ang. & de his, qui ſunt ĩ extremis cõſtituti, vide. d. Abba. ĩ cõſi. xj. And. Barba.

c ¶ Furioſus. Ad de q̃d in prodigo cui ꝑ Principẽ interdictũ eſt bonis & datus curator an faciat teſtamentum inter filios, & ſubſtituat pauperes valet teſtamentum. vide Bald. ꝙ ſic. eius conſi. ccc. xxxvij. lib.

16 inhabiles. ¶ Contrarium † est verum. Nam secū
dum hāc interpretationē hæc lex implicaret con
tradictionē in terminis. Nā hoc pmittit vltimam
volūtatē cōdere, prout optauit: & iō dicitur libe-
rū sit arbitriū. in furioso & mente capto nō cadit
recta voluntas, nec arbitriū, &c. ꝑ hoc expressè
17 vide. j. de test. mi. l. fi. † Præterea, vt dixi ī summa
rio: per ista verba videt̄ dispensatum cōtra oēm
inhabilitatē inductā, nō iure naturali, sed iure ciui
li: sed furiosus & mēte captus sunt huiusmodi. s. in
habiles de iure naturali q̄ ad dispositionē, ꝙ pa-
tet: qa nō naturaliter obligant̄: vt. ff. de fideius. l.
Marcellus & ibi no. ergo, &c. de re. ī. l. ī negotiis:
nisi faceret eo tp̄e, quo haberet dilucida interual
la: vt. l. furiosum. j. q test. fac. pos. Ecce ergo prīa
declaratio, ꝙ hæc cōstitutio nō dispēsat cū inha-
bili ex defectu intellectus: & hoc ꝓbat̄ in simili.
Cōcessa est militi licentia, & libera facultas testā
di tn̄ hoc intelligit̄ ꝙ sit libera ab omni solennita
te iuris ciuilis, nō gentiū. vt. d. l. fin. j. de testa. mili.
l. neq; enim. §. si seruum ꝓpriū. nō ergo pōt miles
instituere seruū propriū. cui⁹ status est annihila-
tus de iure gētiū: quia seruitus est cōstituta à iure
gentiū: potest autē institui deportatus, in quo est
defectus iuris ciuilis tn̄: vt. l. neq; enim. §. depor-
a tati. ¶ Secūdò quæro. [a] an habeat locū in pupillo
18 dicunt quidam, † ꝙ nō. per. d. l. fi. j. de testa. mi. &
ff. de test. l. qua ætate. ꝙ est indubitanter verū ī pu
pillo infante, & infantiæ proximo, q non potest
obligari naturaliter. cùm nō intelligat. vt. l. ꝙ pu-
pillus. ff. de cōdi. inde. not. plenè. ff. de noua. l. j. qa
est inhabilis ex defectu intellectus: vt dixi in præ
ce. q. sed si est pupillus proxim⁹ pubertati, q pōt
naturaliter obligari: & tunc habet dubium. tamē
idē dico, ꝙ non poterit disponere: licet obligetur
naturaliter cōtrahēdo cū alio: tn̄ nuda voluntate
19 nō obligatur: nisi † vouēdo deo: vt. ff. de polli. l. ij.
§. voto. ergo nō valet dispositio eius facta in vlti-
ma voluntate: quia ex sui propria volūtate dispo
nit illud votum. Nūqd ad hoc requirit̄ tutorū au
thoritas: quia effectus vltimæ voluntatis confert̄
post mortē: & sic an tutorū authoritas cōferat̄ in
tp̄s finitæ tutelę? dic ꝙ non licet sit ar. cōtra. C. de
do. ante nup. l. ꝙ sponsę. facit quod no. ff. ad treb.
l. j. §. fuit quęsitum. ¶ Itē: quia istud disponere in
vltimis volūtatibus est donare: vt. l. legatū. ff. de le
ga. ij. cui non authoratur tutor: vt. l. j. §. ij. de tu. et
cura. distin. hoc etiā patet: quia hic est actus sapien
tum virorū pupillus enim mortis cogitatione tur
batus, non intelligeret seipsum: vt. l. fin. j. de test.
mil. Pro hoc. de sepul. c. licet. lib. vj. vbi impubes
non pōt sibi eligere sepulturā. Et hic sumas talem
rationem: quòd in illo actu vltimæ volūtatis, pu
pillus etiam ꝓximus pubertati, non dicitur ha-
bere intellectum. Et hoc cadit sub prima regula,
quia per hanc, cum isto nō videtur dispensatum:
quia in eo est defectus rōne intellectus. ¶ Tertiò
20 quæro: qd de filiofa. seruo, † & monacho, etiā in-
telligo de adulto, & capace intellectus? Respon. fi
liusfa. si habet castrense peculiū, vel quasi: de isto
iure communi pōt disponere: vt. j. qui test. fa. pos.
l. fi. Potest etiam habere peculiū profectitiū, & de
isto non potest disponere, quia non suū: vt. l. cer-
tum. j. fami. ercis. & hac lege dicitur bonorum suo
rum, &c. Et per hoc idē dico in monacho, vel ser-
uo cū nihil habeāt: & sic aliquo modo nō pn̄t di-
sponere: vt in aut. ingressi. Ista eñ ꝓhibitio magis
est rōne rerū, q̄ rōne personarū. ¶ Fallit vbi mo-
nachus potest disponere: vt dicam. j. eo. aut. si qua
mulier. Item potest habere peculium aduentitiū:
& istud est duplex quia vel patri quæritur vsus-
fructus, vel non. Primo casu de iure cōi filiusfami.
nō pōt testari patre inuito, uel etiā uolēte: ut. l. ult.
qui testa. fa. pos. ¶ Et hic est duplex ratio, Prīa
ratio. nō potest testari patre inuito, & hoc in fauo
rē patris: ne turpitudini dediti filij sentiant tristē
euentū, &c. ut. j. de bo. q̄ libe. l. fi. §. filius autē. Cō-
tra hāc rationē non uidet̄ dispensatū p hanc leg.
21 quia nunquā priuilegiū concessū p † principē in
telligitur cū alteri⁹ iniuria: ut. l. nec auus. de emā.
lib. & l. ij. §. merito. ff. ne qd in loco pub. Ne ergo
fraudet̄ pater non poterit testari fili⁹, sine consen
su patris: ut. l. j. de test. mi. ff. coniuncta. l. in fraudē.
22 in prin. eo. ti. ¶ Ecce ergo alia limitatio. † quādo
quis prohibet̄ testari propter fauorem alterius:
tūc p hāc legē ex tali defectu, non intelligit̄ dispē
b satum. ¶ Secūda ratio est, ꝙ fili⁹ non pōt testari
prē uolēte de tali peculio aduētitio; quia ultimæ
uoluntates nō debet pēdere ex alieno arbitrio: ut
l. receptum. ff. commu. prædi. sed si posset ꝓpter
patris consensum, pēderet ex alieno arbitrio: er-
go, &c. ita no. p Cy. q tes. fa. pos. l. Seniū. §. j. ¶ Cō
tra hūc defectū puto dispēsatū p hāc le. nā capta
c toria uoluntas, q̄ pēdet ex alieno arbitrio, [c] ualet
ad pias cās: ut extra de testa. c. cū tibi. Concludit̄
23 ergo, ꝙ filiusfami. † in mortis articulo constitutus
consentiente prē per modū ultimę uoluntatis de
d aduētitio peculio disponere potest. [d] p hanc leg.
e Pro hoc. extra de sepul. c. licet. [e] in fine. libro. vj.
* ¶ Potest etiā hrē filiusfa. peculiū aduētitiū, cui⁹
patri nō quęritur usufructus: & de isto cōiter nō
f potest testari: [f] ut. l. pe. ī fi. j. q test. fa. pos. & l. qui
in potestate. ff. de testa. & ad Treb. l. j. §. in filij. sed
24 in proposito dico † ex beneficio huius leg. ꝙ in ul
g ti. uoluntate poterit disponere, [g] sine consensu pa
tris. Si enim filius uiuens inter uiuos potest absq;
patris consensu donare: hac lege dispositū est: ut
qcqd possit in quacūq; solennitate inter uiuos fa
cere: ꝙ in mortis articulo cōstitutus possit libere
absq; alicuius solēnitatis obseruatione illud idem
facere. & hoc est ꝙ dicit: liber sit stylus, & liberū
sit arbitriū: & intelligo de rebus suis: & q̄ suæ du
rāt usq; ad tp̄s mortis: ut statim dicā. ¶ Vbicūq;
25 autē. s. dixi filiū nō posse testari: ītellige † nisi quo
ad sepulturā: ut ī. d. c. licet. de sepul. lib. vj. Itē pn̄t
monachi. c. fi. eo. & d. c. licet. Idē puto in seruo, &
in alio casu: ut. j. de secū. nup. l. ī qb⁹ secūdū cōem
modū loquēdi. ¶ Quartò q̄ro: qd de his q dānant̄
h ad morte: an possint dispōere. [h] ad pias cās: ex pri
uilegio hui⁹ legis. Et constat ꝙ de iure cōi nō pos
26 sunt: ut. l. eius, q in fin. ff. de test. Puto † autē ꝙ nec
ex beneficio huius legis pn̄t primò: ut dixi p hāc
leg. esse dispēsatū in defectu, q esset de iure ciuili
sed hic defectus est de iure gentiū, ꝙ naturale ap-
pellat̄: ꝙ probo. Ideo iste non potest testari: quia
efficitur seruus: ut. d. l. eius qui. in fi. Seruitus autē
est constituta de iure gentium: ut. l. iiij. ff. de sta. ho
mi. q̄ est contra. ergo, & c. licet hoc casu p actū iu-
ris ciuilis sit inducta. s. p cōdemnationem: tamen
i de iure gentiū [i] est ipsa. Pro hoc. ff. de test. mil. l. ex
militari. facit eo. ti. l. neq; enim. §. sed si seruū. Præ
terea: hac lege permittitur ꝙ decedens relinquat
de bonis suis quod optauit: & sic de bonis q̄ sua
erāt tp̄e mortis: sed iste postq̄ est lata sentētia per
dit libertatem: & omnia bona sua anteq̄ moriatur
ut. l. quod ad statum & l. qui ultimò. ff. de pe. Præ
terea bona istorum sunt alteri attributa: per aut.
bona damnatorū. si ergo intelligerem de bonis
posse disponere: priuilegiū tenderet ī pręiudiciū
iuris alteri⁹. ꝙ esse nō debet: ut ꝓbatur ī præcedē
ti quæstione. Nec ob. ꝙ donare possit inter uiuos
uiuens: ut dixi in fi. præcedentis quæstionis: quia
fateor: ut. l. post cōtractum. ff. de do. qñ illa dona
☞ tio sumit uires tempore quo celebrat̄. sed hic dis-
positio sumit uires tempore mortis q̄ desinēt res
esse suæ: quæ ratio cessat in præcedenti q̄stione:
facit. j. ff. de dona. causa mortis. l. si quis. Prædicta
27 uera, † nisi in sententia fuerit reseruatū sibi cā co-
gnita:

a ¶ Secundò quæro, an habeat locum. Adde. xvj. q. j. c. si quis laicus. xx.
q. j. per totum. de re. c. j. & ij. c. ad nostram. c. si quis. eo. ei. Andr. Barba.
POMATES. ¶ Vide do. Præpo. Phili. ī repe. c. si pater. de test. in
vj. in. iij. colū. & not. quid per rescriptū speciale. j. de prec. imper. offe.
vide etiam Bar. consil. lviij. in. j. vo. & Caprā. lxxxv. & Ias. in. l. licet. j.
de test. mili. & ibi Panor. in fine. & Alex. col. j. & Ias. in. l. seniū. col. vij. C. q testa. fa. pos. & in. l. si frater. eodem titu.

b ¶ Dispensatū. Et ex hoc dicit Bal. ꝙ si statutū dicit, muliere nō posse testari sine consensu propinquorū: poterit tamen ad pias causas sine eorum consensu testari: secundū eum ī. l. generali. j. eo. pro cuius dicto facit. l. iubemus nullam. & ꝙ ibi ipse no. j. e. Adde Bal. consi. cclxix.

POMATES.

c ¶ Alieno arbitrio. Vide Pañ. cōsi. lxiij. co. vij. ī fi. volu. j.

d ¶ Disponere pōt Consil. ccxciiij. & consi. ccxcviij. & do. Alex. in. l. j. §. hoc autem. col. ij. ff. ad Treb. & Ias. in. l. seniū. col. iij. & iiij. seq. j. q test. face. pos.

e ¶ Ca. licet. De cuius intellectu vide Bal. ī. l. senium. j. qui test. face. pos.

f ¶ Testari. Vide Roma. qui limitat hoc dictū Bar. per tex. in. l. cū multa. j. de bo. quę lib. in d. l. pe. & fi. j. q te. fa. pos. Adde plenè per Paul. de ca. consi. ccj.

g ¶ Poterit disponere. Contrarium tenet idem Bar. in l. qui in potestate. ff. de testamen.

* ¶ Pro concordia Aduerte, quod cōsensus patris non requiritur in testamento filiifamil. in bonis aduentitiis, vbi patri non quæritur vsusfructus. ita Bar. ī hac repe. ver. potest ēt habere filiusfami. vbi. d. Alexan. in apostil. alleg. Bar. sibi contrariū in. l. qui in potestate. ff. de testa. Tu dic ipse: Bar. sensit idē ꝙ hic dū specialiter loquitur in testamento ad pias causas, vt possit testari: & ita loquitur etiam Bar. hic. dum dicit ex beneficio huius legis, quæ loquitur ad pias causas. Adde ad no. per ipsum. d. Alex. in. l. senium & in. l. fi. C. qui testa. fac. pos. vbi refert eandem contrarietatem. colū. ij. Et si bene consyderentur eius dicta posset solui aliter secundum verba Fulgo. quæ ibi refert. Adde etiam ad cōsil. Paul. de cas. cxcix. ad Bar. in. l. imperator. ad Trebel. & ad materiam. l. filiusfa. ff. ad. l. fal. & l. si quæramus. ff. de testa.

h ¶ Possint disponere. Quid de eo, qui est apud hostes. dicit d. Abb. in. c. fi. in fi. de test. credo, ꝙ non possit disponere, quia seru⁹ est, nec plus dicit. cogita: & vide in. l. qui a latronibus. ff. de tes. Et ex opposito facit ꝙ no. Bald. ī. l. j. ad fi. s. tit. j. vide tn̄ ꝙ no. Bal. in. l. fi. in vlti. col. si à nō cōpe. iud, vbi dicitur, ꝙ si relinqt ꝓ malè ablatis valet. Et circa ista vide Archi. iij. q. ij. illud & Io. an. ī. c. q̄q̄. de vsur. in. vj. Adde ꝙ Io. and. in addi. ad Specu. ī ti. de inst. edi. ī. § cōpendiose. ponit de Rege Hērico filio Federi. qui captus fuit à Bononiensibus, & ibi facit testamentum, & mortuus est ꝙ eius testamentū nō valebat: & ita dicit tenuisse Accursium quia capta sunt capientium, & capti fiunt serui. & vide per Specu. vbi. s. & ꝙ deportat⁹ ꝓ malè ablatis possit testa, voluit Roma. consil. clxiiij.

POMATES.

i ¶ Iure gentium. Vide Pano. consi. lxij. col. iij. vol. j.

a ❧POMATES. ¶ Vsurario. Et quid in excōmunicato? vide Fed. consi.lxxiiij.& consi.cxviij.

b ¶ Non valeant. Contrarium consuluit do. Ant.de Bu.incip. in nomīe patris.ad primū dubiū,&c. Idem cōsuluit Pet.de Anchara. & per ipos in rubri.extra de testi.in decretalibus.& Bal.hic in repeti.& ꝙ nō valet etiam de voluntate Episcopi:nisi p̄stita cautione: sed Bal.nota.in.l. executorem.in.ij.colum.de execu.rei iudic. Adde quod Paul.de cast.consil.cxlviij.tenet ꝙ testamentum vsurarij valeat, ī quo pauperes sūt substituti: donec probetur, quòd illis quibus erant extortæ, ītererat cautionem præstari: quia vsuræ possēt ee incertæ, & pauperibus distribuēdæ per alias rationes. Idem consuluit Petr. de Ancha.cōs.ccccxxx. vbi de Bar.hic mētionem facit opi. tamen Bart. secu. est Abb.cōs.j.li.ij.

❧POMATES.

c ¶ Ecclesia. Vide Panor. consilio. xxxiiij.ī.j.colum. volu.j.& do. Anto.de But. consil. xxv.& cōs.xxix. col.fina.

d ¶ Collegio. Et ad de Bal. in.l. iubemus.in.j.colū.j̄.de testa.

e ¶ Homini locupleti. De ista qō. uide Bart. & quæ ibi dixi post eum in.l. alio.in.ij.col. j̄.de ali.& ciba.legat. dicit tn̄ Bald. hic in lectu.no. in repe.in.ij.&.v.colum.ꝙ relinquere consanguineo est quid pium: si est pauper. Et idē dicit Abb.Sicu.si relinquitur consanguineo religioso: & allegat Bal.hic, ita tenere.& hoc si amore Dei fiat: idem dicit, si relinquatur consanguineo pauperi. secundum Bald.hic quem ipse allegat. & vide etiam Bal. in repetitioni. & Ange.& Imol.in.l si stichum.§.stipulatio.de verborum obligationib⁹. Contra hoc facit, ꝙ voluit Alexan.in.l.si certis annis.in.iiij.vel.v.colum.j̄.de pac.reprehēdens Angel.ibi volentem, quòd.l.j.j̄.de fideicom.non habeat locum in alimentis relictis diuiti.& hic adde etiam Bart.in.l.si cui annua.ff.de annu.leg, vbi tenet, ꝙ alimenta relicta pauperi non sint ad pias causas. Adde ꝙ legatum locupleti dicatur pro annua. Petr.de Ancha.consi.xiiij. Bald.consi.ccclvj.ij.lib.

gnita:vt.d.l.ex militari. ¶ Quintò quæro: qd in
28 dubio de statu suo? Respōdeo:credo ꝙ† possit ex
dispositione huius legis: si est in mortis articulo
cōstitut⁹, de bonis suis disponere:vt.ff. de test.mi
li.l.j.cōiuncta.l.ex militari.§.si miles incert⁹.ff.eo
dem tit. Hic est enim defectus iuris ciuilis, in quo
dispensatum est. ¶ Sextò quæro: quid de īfame
a & vsurario[a]? an cum eis per hanc legem videatur
dispensatum. Respondeo: infamis de iure commu
29 ni potest testari regulariter:† vt.j̄.de secun.nup.l.
j. Fallit in damnato de crimine famoso: vt.ff.de te
stamen.l.is cui.§.fi.& eodem tit.l.cum lege.et.ff.
de testibus.l.ob carmē. In isto autem casu, si vsq;
ad mortem suam retinet bona sua: puto, ꝙ possit
disponere ex dispositione huius legis: quæ remo
uet omne impedimentum ciuile. Si em̄ possit ad
pias causas donare inter viuos vsq; ad vltimū vitæ
spiritū, siue exitum. quare non posset relinque
re ad pias causas: non video. Nec huic legi contra
rium visum est fauore piæ causæ.& religiōis: quę
erga Deum debetur: vt dictū est. ¶ De vsurario
vero: licet iure ciuili non videatur prohibitū, qn
possit facere testamentum: tamen iure canonico
est statutum, ꝙ vsurariorū testamentum nullum
sit: nisi sit præstita satisdatione: & aliter facta nō va
b leant,[b] secūdū formam.c.quāq̄ extra de vsuris.li-
30 bro.vj. Dico † tibi, quòd si vsurarius seruat for-
mam illius satisdationis, gaudet priuilegio istius
legis. si verò fecit testamentum illa forma nō ser-
uata: & satisdatione non præstita, & in mortis ar-
ticulo constitutus: non valet ex dispositione hui⁹
legis. & quia constat ipsum in peccato mortali de
cedere: relicta ad pias causas per eum non sunt re
c cipienda, nec ad relicta admittit̄ ecclesia[c] vt extra
de vsuris.c.quia in omnibus. vnde quicquid ipse
relinquit vel pio collegio, vel pio loco, nō potest
ad pias causas dici: quando relinquens non sit in
31 vnitate ecclesiæ. ¶ Idem dico † de quocunq; quē
constat notoriè in peccato mortali decessisse: vt
quia interfectus in furto: vel seipsum occidit: vel
similia: vt extra de furtis.capitulo: qui cum fure.
xxviij.quęstio.v.capitulo.placuit.cum in eorum
relictis non est locus priuilegiis, q̄ à iure ciuili, vel
canonico statuuntur in relictis ad pias causas.per
hanc legem.& per aut.similiter.ad.l.falcidiā.& p
l.nulli.j̄.tit.j.& hæc circa personas relinquentiū
sufficiunt: ex quibus clarè apparebit respōsio ad
oia, quæ circa personas relinquentium quęri pos
sunt. ¶ De persona cui relinquitur videndū est.
& prīo examinemus intellectū literæ, quæ dicit:
Sanctitissimo catholico, venerabiliq; concilio. di
d cit glo.collegio,[d] siue monachorum, siue clerico.
hoc non videtur verum. Nam tex.dicit: catholico
concilio: acsi dicat vniuersali: vt not.s̄.tit.j. super
rubrica.& concilium uniuersale primò fecit coa-
32 dunare† Cōstantinus Imperator, author huius le
gis: ut.xvj.distin.c.vj.synodus.ut.s̄.dixi. Sed di-
co quòd licet dicatur hic: quòd de uniuersali con
cilio loquatur: tamē idem in quolibet collegio re
ligioso: & pio: ut dicit gloss. & statim probabo.
¶ Vnde pro eorum declaratione quæro: qd si re
linquat̄ ad aliā piā causam uenerabili collegio cle
ricorum? Secundò, quid si relinquatur homini lo
cupleti, cui detur amore dei? Tertiò, qd si relin-
quatur pro restitutione alicuius mali ablati, uel
debiti. ¶ Super primo si relinquatur ad aliā piā
causam, videtur non habere locum priuilegium
huius legis: quia est cōtra ius cōmune: ergo nō de
bet extendi: vt.l.quod vero.&.l.ius singulare.ff.
de legi. ¶ In contrarium videtur hic glo.& no.j̄.
eod.l.illud.vbi dicit, ꝙ debet extendi ad omnem
causam similem: etiam si nulla esset prohibitionis
extensio. Sol. dico, ꝙ ista relicta catholico colle-
gio, videntur priuilegiata fauore religionis, q̄ est
erga deū: vt hic dicit tex.et.s̄.dixi. licet ergo ī hac
leg.non nominet̄ Deus, vel religio: tamen dico, ꝙ
propter hoc idē fit: perinde est ergo: acsi vni pro
uideretur, & alterius nomen scribat̄ in testamēto
quo casu illud conceditur ei, cuius causa fit ꝓui-
sio. Nam si in testamento nominetur vnus, & alte
ri relinquatur: perinde est acsi ille cui relinquitur
foret nominatus: & attenditur is cui relinquit̄, nō
qui nominatur: & attēditur principalis prouisio,
non ꝙ accedit: vt.ff. de legat.j.l.seruo legato.§. si
testator.& de leg.iij,l.fideicommissa.§.interdum
licet ergo hic nominetur concilium, perinde est
acsi diceret: habeat vnusquisq; licentiā relinquen
di Deo, vel alteri piæ causæ, quæ respicit religio-
nē: ergo bene dicit glo.hic de aliis collegiis cleri-
corum: & bene dicit in.l.illud.j̄.e.vbi non exclu
ditur alia causa similis. Nam in causa simili in hoc
casu, non est extendere legem, sed vnum & idem
ratione dicere. semper ergo apud Deum fit cum
principaliter respicit illū. Ista lex ergo hic sic vi-
detur ponere casum. sic dicim⁹ interdicto vti pos
sidetis posito in ædibus: quia gratia exēpli illud
habet locum in fundo: vt.j̄.vti possidetis.l.vnica
33 & ibi not.per gl.& per doc.latius. Dico autē† ad
pias causas esse quicquid fit pro salute animæ.vt
l.si quis Titio.de leg.ij.& ibi no.per gl. ¶ Secū-
* dò quæro: quid si relinquatur homini locupleti
c euidenter[c] amore dei. videtur quòd valeat: quasi
deo legum: vt.d.l.fideicommissa.§.interdum. de
legatis.iij.sed Deo potest relinqui simpliciter: vt
in aut.de eccles.titulis.§.si quis in nomine. ergo,
34 &c. Solu.puto,† ꝙ non videtur relictum ad pias
f causas,[f] vt gaudeat aliquo priuilegio huius legis
vel alio concesso relicto ad pias causas: debet
g enim talis largitio fieri pauperi,[g] & non diuiti: vt
lxxxvj.dist.c.non satis.&.xij.q.ij.c.quisquis eps
& hoc videtur sentire gl.j̄.eo.l.illud.& facit.ff.de
castren.pe.l.& si fortè. ꝓ hoc.j̄.de mendi. vali.l.
j.lib.xj. Potest tamen aliquis esse diues indigens
35 alicuius secūdum statum suum: & tunc etiam † est
laudabile ei facere eleemosynam: vt dicit sanctus
Thomas de aquino in.iiij. parte.q.xxxij.articu-
lo.vij.sed dare euidenter diuitibus, non est dare
ad pias causas: vt ibidem dicit sanctus Thomas.
Sed si eis datur, magis videtur, dari causa amicitię
vel causa consanguinitatis, & premij. vt histrio-
nibus, & similibus: quam amore dei: vt dicit glos
sa.in.d.l.illud.&.lxxxvj.distin.c.donare.&.c.se
quen. Sed si aliquis reliquerit diuiti, quem puta-
bat inopem, quantū ad se rectè relinquit ad pias
causas.xlij.distin.c.quiescamus. sed ab illo diuite
h fortè legata essent auferenda,[h] & conuertenda in
alium usum.argumen.ff.de usufruct.leg.l.legatū.
Tertiò quæro: quid si aliquid relinquatur pro re
i strictione malè ablati,[i] certi, vel incerti, vel indebi
ti: an sit loc⁹ priuilegio huius legis? uidetur quòd
non: quia non relinquitur collegio, vel ad aliam
piā causam. Ecōtra videtur, quòd sic quia magis

* Pro concordia. Aduerte, ꝙ in.l.alio.ff.de ali.cib.le.Bar.dicit: ꝙ quidqd reliquitur pro anima etiā diuiti, uidetur relictum ad pias causas: & per consequens adde ꝙ habet priuilegia piæ causæ: ut in detractione falcidię, &c. Cōtrari⁹ allegat̄ ī hac rep.uer.ij.q̄ro: qd si relinqt̄ homini locupleti euidēter, &c. Tu dic illud verbū homini locupleti euidēter, dat solu. Aliam sol. dat Alb.ītra.gab.ī.v.parte.viij.prin.q. ꝙ qn̄ legati diuiti que credebat esse diuitē, vel nó erat ita diues: vt exigit status suæ nobilitatis: & tunc ꝓcedant dicta. in.d.l. alio.al's secus. Sed melius & tutius secundū: ꝙ colligit̄, ex verbis Bar.ī.l. quis annuū.ff. de an.le. scilicet vt ꝓcedat prima opi. qn̄ relictum de sui natura erat fauorabile: vt in causa dotis, vel alimētorū.ꝑ not. in.l.si qs titio.ff. de lega.ij. vel etiā posset solui ex not.par eum in.l.ciuilib⁹. ff. de reb. dubiis. vt qn̄ ille diues erat rector alicuius ecclesiæ: quia videt̄ relictum ecclesiæ: al's secus.

❧POMATES.

f ¶ Ad pias causas. Vide Alex.consi. cxxv.vo.j. & consi.cxxvj.eo.vo.& Barb.cōs.lviij.co. xvij.vol.j. & pulpulchè, et latè bal. nouel.ī tra. de dote.ī.v. parte prin. in.vj.char.in vers. nunc me transfero.per totum.

g ¶ Fieri pauperi. Quid si est diues sed nō secūdū qualitatem suam. uide Bal.ī re.ī.viij.col.

h ¶ Auferēda. Vide Bal.hic, qui tenuit cōtrariū in repe.in.xvij.col.in ver.diuitiæ.& dicit ibi etiā Bal. qd in filio spurio.

i ¶ Malè ablati. Vide Bal.in.d.l.illud j̄.eó. circa princi. vbi dicit etiam ꝙ si relinquitur fraternitatibus, non est pia causa. Vtrū aūt executor relicti pij, aut incerti possit distribuere fraternitatib⁹ vide latè Bald.in.l.id ꝙ pauperibus.in.ix.colum.j̄.tit.j. & quid si relinquat̄ hospitalia, ad ꝙ spectet istud relictum. dixi post Barto.in.l.orphanotrophos.j̄.titu.j. Sed quid si relinquitur executori pro solutione malè ablatorum? an posset soluere debita ex contractu. vide Bal.in.l.id ꝙ pauperibus.in.v.colū.j̄. titu.j. Sed quid si testator relinqueret mille pro malè ablatis, & incertis soluenda: & non reperiuntur tot malè ablata, quæ capiant totā summam. vide Bal.in.l.si quis ad declinandā.in.v.co. de epi.

&cleri. An aũt re
lictũ pauperib⁹ ꝓ
malè ablatis poſ-
ſit diſtribui ĩ unũ
tãtum: uide Bald.
hoc. Et an ſup ma
lè ablatis & incer-
tis poſsit tranſigi
cũ epiſcopo, Bal.
in.l.poſt deciſio.ĩ
de furt. q remittit
ſe ad Paul. de lea-
za.in cle.j.de pœ.
&re.& no.Ang.ĩ
diſpu.Aſtenſis.Et
qũo executor de-
beat iſta ĩcerta de
clarare, uide Bal.
in.l. captatorias.
C.de teſta.mili. &
hic adde Bal.ĩ auꝭ.
ſimilr.C.ad.l.falc.
Adde, an fraterni
tates dicantur loca
pia,cõſil. clxxxj.
Abb.cõſ.xxxj.&
quid de collegio,
ꝑ Paul.de ca.cõſi.
cclxxxix. & an
poſsint legata ꝓ
malè ablatis ĩ aliũ
uſũ cõuerti, ſi ma-
lè ablata non repe
riũtur tanta: uide
Paul.de caſt. cõſi.
xliij.quod ſic.

relinquitur pro anima,quòd reſtituatur malè ab-
latum,quòd eſt neceſsitatis:q̃ ſi aliquid relinqua
tur ſimpliciter,ꝙ eſt voluntatis.ſi pro anima: er-
go ad pias cauſas:vt dictum eſt. So.dicendum eſt
36 ꝙ ſi quid relinquitur pro malè† ablatis incertis:
ita ꝙ veniat diſtribuendũ inter pauperes:iſtud di
citur relictum ad pias cauſas.ſ.pro anima illi⁹ cu-
ius fuit:vt extra de homi:c.ſicut dignum.§.cos in
ſuper.&ibi no,ꝑ Bernar. Sed ſi relinquit qs debi
bita,vt malè ablata certa illis perſonis, quib⁹ de-
bentur;tunc non videreꝭ ꝓpriè relictum ad pias
cauſas.Proxima em̃ cã relicti eſt, quia debitũ eſt
non ipſa pia cauſa:Tunc em̃ propriè eſt relictum
ad pias cauſas,qñ nulla neceſſitas ſubeſt, ſed ſolũ
ipſa religio,& ipſa liberalitas erga Deũ,& ꝓ hoc
facit in ar.ff.de don.l.j.vnde verba iſtius legis,ſe
cundum propriã ſignificationẽ in hoc non habe
rẽt locũ.Puto tñ ꝙ iſtud extẽdaꝭ ĩ quibuſcũq; re-
lictis vbi eſt eadẽ rõ:ſed in his eſt eadẽ rõ : quæ in
his quæ relinquunꝭ ad pias cauſas, imò maior:qa
abſolutè eſt neceſsitatis,ꝙ talia debita reſtituanꝭ:
non ſic de aliis relictis ſimplicibus.Pręterea ſic ꝓ
bo.in omni diſpoſitione omne tacitũ ſubintelli-
giꝭ:ſine quo talis diſpoſitio nõ poteſt habere effe
ctũ:vt.l.cui iuriſdictio.ff.de iuriſ.om.iudi,&.l. ſi
ſtipulatus fuero ꝑ te nõ fieri,quominus.ff.de ver
bo.obl.q̃ lex dicit ꝙ ſuperuacuũ eſt in diſpoſitio
ne,ꝙ illud exprimaꝭ:cũ illud intelligaꝭ:vt.l.vete
res.de iti.actuq; pri.ff. Sed ĩ ꝓpoſito : ſi talia ma
lè ablata non liceret ſic relinqui: ergo nec alia ad
pias cãs.cũ illis non relictis decederet in peccato
mortali.& relicta ad pias cauſas non valerent,nec
eccleſia reciperet:vt dixi in vlti.q.præce.q.ergo
37 hoc vr̃ permiſſum.Puto† igitur,ꝙ talia relicta gau
deãt priuilegio huius legis:nõ tamen ꝑ hoc dico,
ꝙ habeãt talia priuilegia eorũ,quæ relinquuntur
ad pias cãs : & ſic de his poterit detrahi falcidia:
niſi ille cui relinquitur verè probaret ſibi debitũ
aliũdè,q̃ ex teſtamento.vt.ff.de aur.& argen.leg.
l.q vxori.ij.rñ.& hæc ſufficiãt ſuper perſonis qui
bus relinquitur. ¶ Super tẽpore,quo relinquiꝭ,
eſt vidẽdũ:vt dixi:quo ad hoc,vt gaudeant bene
ficio hui⁹ cõſtitutionis:requiriꝭ,ꝙ ſit in mortis ar
ticulo cõſtitutus,Videam⁹ an iſta hic ꝓbenꝭ. rñ.
ſic,ex eo ꝙ dicit hic:decedens. Iſtud em̃ partici-
piũ ſignificat tẽpus vitæ,ꝙ eſt in actu moriẽdi,vt
l.qui duos.§.j.ff.de manu.teſt.facit.ff.de leg. iij.l.
cũ qs decẽdẽs.in princ.&.l.pamphilo.§.ꝓpoſitũ
&.l.q dam decedẽs.ff.de admi.tut.in prin.hoc ẽt
intellexiſſe apparet Imperatorẽ in text.dũ dicit:
poſtq̃ iã aliud velle non poſſunt .& ſic loquiꝭ de
eo,qui eſt ĩ extremis,q veriſimiliter nõ habet po
teſtatem variandi:hoc etiã patet ibi.dũ dicit: ite-
rũ nõ redit arbitriũ.hoc etiam perſuadetur ratiõe
ſi certũ eſt,ꝙ quis magis tenetur deo quam reipu
blicę:vt.l.ij.ff.de iuſt.& iur.vt.ſ.dixi. Item teneꝭ
quis magis procurare ſalutẽ animæ,quã aliam rẽ
cũ anima præferatur omnibus rebus:vt.ĩ.codem
l.ſancimus.ſed omnis homo,qui eſt in hoſtili loco
pro ſalute reipublicę poteſt liberè omni priuile-
gio militari teſtari.vt.ff.de teſt.mil.l.j.multoma-
gis ergo debet concedi ei,q eſt in articulo mortis,
& in pugna cũ peccatis & aduerſario noſtro,libe
ra poteſtas diſponendi ad pias cauſas: vt ĩ dicta
pugna uincat:& aĩam non perdat.Pro quo facit:
38 quia ĩ mortis articulo† qlibet poſſet abſoluere ab
excõicatione:licet al's nemo poſsit, niſi papa : vt
extra de offi.ord.c.paſtoralis.§.j.eſt ergo hæc in-
terpretatio æqua,uera iuſta,& ſancta. ¶ Quæro
circa hoc quatuor.Primò,q̃ro qs dicaꝭ ĩ articulo
mortis cõſtitut⁹,Secũdò qd ſi nõ eſt in actu mo-
riẽdi naturaliter , ſed ciuiliter moriꝭ in mundo:ut
eſt ingrediens monaſteriũ?Tertiò, quid ſi ab illo
periculo euaſit:an teſtamentum irritetur?Quartò
quid ſi nullũ inſtabat periculum, & ſubitò uenit
mors poſt factũ teſtamentũ? ¶ Super prĩo,quan
39 do quis dicatur in articulo† mortis conſtitutus,di
co,ꝙ hoc uerbũ habere poteſt latã interpretatio-
nem:quia quilibet uiuẽs põt dici in articulo mor
tis conſtitut⁹,nam omnes morimur: & ſicut aqua
dilabimur.& ſic ſemper poteſt dici decedens:quia ſemper de uita ſua mi
nuitur.Sed alia eſt intentio:tunc enim dicitur in articulo mortis conſti-
tutus,quando eſt inſtans periculum mortis expectatę de proximo:ut ſi
eſt infirma ualetudine detentus:uel ſi ſubeſt periculum mortis ab hoſti-
bus,uel prædonibus , uel hominibus potentibus crudelitate,uel odio:
aut incidit in tempeſtatem,uel ſimilibus.quæ omnia ponuntur in.l.iij.
& ſequen.ff.de dona.cau.mor.facit q: no.per Ber. in.d.c. paſtoralis.§.j.
extra de offi.ordi. ¶ Secundò quæro.quid ſi eſt in actu moriendi ciuili
40 ter† per ingreſſum monaſterij?Reſpondeo:non eſt idem per hanc legẽ,
per regulam:quòd ciuilis mors, & naturalis non æquiparãtur:ut . ĩ.de
his,qui ue.ætã.impet.l.fina.ff.de lega.ij.l.ſi ita quis.§.fina.Prætereà:aut
quis moritur ciuiliter,& neceſſario quo ad deportationem, uel damna
tionem in metallum:& habet locum hæc lex:ut dixi.s.in quarta quæſt.
primæ quæſt.Aut moritur uoluntariè,per ingreſſum monaſterij:& tũc
ceſſat ratio huius legis.quia aliud poteſt uelle:& quia iterum redit arbi
trium:nam hunc ingreſſum poteſt diferre,ſi uult:& pluries teſtari. Sed
per authenti.de mona.§.illud.id inducitur:quòd ingrediens monaſte-
rium diſponat de rebus ſuis quomodo uoluerit:quæ uerba debent ĩtel-
ligi:non attentis ſolennitatibus iuris:aliâs uerba nil operantur.Pręterea
uerba ſic interpretantur:quando conceſſum eſt militib⁹, quòd poſsint
teſtari,quomodo uoluerint:ut.ff.de teſtamen.mili.l.j.& ſeq, ¶ Tertiò
41 quæro,quid ſi ab illo periculo euaſit:an teſtamentum irriteꝭ? ¶ † Vide
tur quòd ſic : quia per iſtam legem requiritur , quòd ſit talis uoluntas:
poſtquàm aliud uelle non poteſt. Sed ſi euaſit:ergo aliud uelle iam põt
ergo,&c,Probo hoc facit id, quod dicimus de donatione cauſa mortis:
quæ reuocatur reſtituta conualeſcentia:ut.l.non omnis.ff.ſi certum pe-
tatur.Contrà: uidetur quod non irritetur:quia tunc ſufficit quod fuerit
iuſtus metus:ſed metus mortis eſt iuſtus metus : ſiue mors fuerit ſecuta,
ſiue non:ut.ff.ad legem aquil.l.ſi quis fumo.§.finali.& ibi not... Solu.di
co,quòd ſecuta conualeſcentia teſtamentum eſt nullum:non dico quod
irritetur:ſed nunc apparet ipſum retro fuiſſe nullum : quia hæc lex re-
quirit:quod talis ſit decædens:at iſte conualeſcens apparet : quòd non
fuit ille decedens:ergo,&c.ut.ff.de teſtamen.mili.l.fina.& ſic hoc eſt de
omnibus caſibus,in quibus ex poſtfacto apparet quid fuiſſe actum:ut
l.qui duos.ff.de rebus dubijs.l.qui res.ff.de ſolu. ¶ In contrarium di-
co,quod propter inſtans periculum,quandoq; lex permittit:quod pro
anima fiat:quod tũc debet recipere ſuam perfectionem,& conſumma-
tionem,& tunc ſufficit inſtans metus : licet non ſequatur effectus:ut.l.ſi
quis fumo.§.fina.Quandoq; lex permittit,quòd fiat pro anima:& tunc
non perficitur,ſed pendet ſicut uoluntas ultima.Item.euentu non ſecu
to,apparet retro nil ualuiſſe. ¶ Quartò quæro:quid ſi ſanus animo: &
robuſtus non imminente periculo,de quo ueriſimiliter ſuſpicetur,fecit
42 teſtamentum , † & ſtatim ſubito mortuus eſt an talis uoluntas gaudeat
priuilegio huius legis?Reſpondeo non:quia dicit hic decædens : quòd
decædens importat cum mortis inſtat periculum ut dictum eſt. Item
hoc quod eſt cauſa pietatis faciendi teſtamentum ſecundum formam hu
ius legis:debet eſſe congruum facienti: ut.l.ij.ff.de conditionib . & de-
monſtrationibus.Sed hoc non erat congruum:ergo.&c. Pro hoc caſus,
l.ſi aliud.§.eſt alia.uerſicu.quòd ſi nullo.ff.quòd ui aut clam:ſuper tem-
pore hæc dixiſſe ſufficit. ¶ Super rebus,quæ relinquuntur,uidendum
eſt,hic tex.dicit : bonorum , quod intelligendum eſt ſuorum: de alienis
autem non teſtatur:ut in authentica ingreſsi.ĩ.eodem.& intelligo teſta-
ri de ſuo,ſi relinq̃ret pecuniam:licet eam non habeat in peculio:ſi tamẽ
habeat tantum,quòd ualeat: ut.l.propemodum.ff. de uerborum ſigni-
ficatio.uel ſi grauat alium de re aliena:ſi tamen de ſuo tantundem reli-
querit:ut.ff.de legatis ſecundo.l.Imperator.per totam legem. ¶ Et ꝓ
declaratione iſtius leg.quæro primò:an in heredis inſtitutione ſit locus
priuilegio huius legis?Secundò,an in ſubſtitutione pupillari uel exem-
plari?Tertiò,an ſi relinquitur ultra uires hereditarias ad pias cauſas: &
hæres non fecit inuentarium:an teneatur inſolidum?Quartò, ſi paupe-
res,uel eccleſia inſtituãtur,& adeãt abſq; beneficio inuentarij:an teneã
tur inſolidum? ¶ Ad primum,an in hęredis inſtitutione ſit locus bene-
ficio huius legis.uidetur quòd non:quia hic intelligitur bonorum ſuo-
rum.ſed hæreditas non eſt ſua:nam donec uiuit, hęreditas non eſt:ut.l.
43 j.ff.de hæredita.uendita.&,ff.pro hærede.l.j.Contrarium puto.† Nam
hæreditas licet non ſit uiuentis formaliter : tamen eſt eius cauſaliter.
Nam ipſo moriente,quòd nunc eſt patrimonium,inciperet eſſe hæredi
tas: & ideo propria locutio dicitur:ſi teſtator dicit: lego partem hære-
ditatis meæ:uel ſimilia uerba:ut.ff.de legatis ſecundo.l. ſi quis ſeruum.
§.fin.&.l.cum pater.§.hereditatem.& ad Trebellia.l.cogi.circa princi
piũ.uerſi.ſed ſi quis ita rogauerit.&.l.ex facto.in principio.&.l.mulier.
§.fina.ſicut dicimus in uſufructu,q licet nõ ſit formaliter in bonis domi
ni:tamen eſt cauſaliter.& hoc eſt quod dixi.ſ.proximè.quòd ualet,ſi te
ſtator relinquit rem,quam propter bona ſua poſſet habere cauſaliter:
44 ut dicatur de bonis ſuis relinqui. ¶ Secundò quæro† an in ſubſtitutio
ne pupillari , uel exemplari ſit locus priuilegio huius legis ? & uidetur
quòd ſic: quia priuilegium datum militibus porrigitur ad ſubſtitutio-
nem pupillarem:ut infra,de teſtamento militis leg. in teſtamẽto .&.ff.
eo.ti.l.in fraudem.§.item cauſa, cum ſimi. ¶ In contrarium uidetur:qa
per pupillarem ſubſtitutionem non ſuccceditur ſibi decedenti, ſed pu-
pillo,qu

pillo[a], q remanet: vt inst. de pup. subst. ĩ princ. & sic nõ habet bona: qa hæc lex requirit, ꝙ quis sic decædẽs habeat bona, &c. Dico, ꝙ quatenus pupillaris & exẽplaris extẽderẽtur ab alia bona pupilli, vel demẽtis, nõ relicta sibi p testatorem qd̃ talis substitutio non gaudeat tali priuilegio: sed quatenus porrigiť ad bona defuncti: tũc secꝰ. Pro hoc videť. ff. de test. mil. l. miles. §. exhæredato. hoc ꝓbo rõne. Ista lex cõcedit priuilegiũ testatori decedenti disponẽti ad pias causas: & sic respectu religionis debitæ erga Deum. sed faciẽdo testamentũ filio disponit rõne pietatis erga filiũ debitæ: et sic ratio legis cessat. Et si dicis, ergo decedit ꝓ pte testatus[b] & pro parte intestatus, põt dici ꝙ testaretur ad pias causas iure fideicommissi: vel veriꝰ non est inconueniens, ꝙ hoc casu pro parte decesserit testatus: vt dicã. ĩ. in prin. sequẽ. quæstio. ¶ Tertiò quæro, qñ relinquitur vltra vires hæreditarias, & hæres non fecit inuẽtarium: an teneať insolidũ:[c] & quo iure: & videtur ꝙ sic: per. l. fi. §. j. de iure delibe. & in auť. sed cũ testator. ĩ. ad. l. falci. ¶ In contrariũ videť hæc lex quæ solũ permittit,[d] ꝙ de bonis suis relinquať. & hoc puto verum

45 tamẽ canonistæ tenẽt, ꝙ in foro † conscientiæ, hæres nõ teneatur vltra vires hæreditarias: licet non fecerit inuentarium: vt no. Hosti. in summa de testa. §. penul. versi. sed quid si bona. idem Io. And. in. c. quãq̃. extra de vsur. lib. vj. in nouella. Idẽ colligi in multis summis. Ratio potest esse: quia tale non est debitum de iure naturali. ideo ecclesia respuit. & hoc verũ siue testamentum sit ex priuilegio huius legis, siue ex solennitate de iure communi. ¶ Quartò quæro: quid si ecclesia: vel pauperes[e] instituantur: & adeant absq; beneficio inuẽtarij: an etiam teneantur insolidũ? & videtur ꝙ sic licet possint restitui ad exemplum pupillorũ: vt in auť. de hære. & fal. §. si. Cõtrariũ dico.[f] † ad simi-

45 litudinẽ fisci, q nõ teneť vltra vires hæreditarias: vt. ff. de iur. fisc. l. ĩ. §. an bona. & l. nõ pñt. Præterea iura ciuilia nõ pñt obligare ecclesiã, & pia loca vltra vires hæreditarias: cum talis obligatio non sit de iure naturali: vt dictũ est, & ĩ. dicã. Præterea in hærede extraneo nõ faciẽte inuẽtariũ, rõ est: qa p̃sumiť assumpsisse bona: vt in auť. de hære. & fal. §. sancimus. q̃ rõ cessat in ecclesia, & in aliis piis locis. Preterea hoc videť expressum. ĩ. e. auť. sicut alienatio. ubi nihil põt ecclesia acquirere: ex q̃ ipsa

47 onereť vltra q̃ accipiat. ¶ Si tñ aliqs † sacerdos instituať hæres, ratione cõsanguinitatis, vel amicitię nõ respectu religionis diuinæ: tunc eum puto teneri insolidũ: vt in auť. de hære. & fal. §. si. sed secꝰ si amore dei, vel pro anima sua: vt dictũ est: & hęc de rebus, q̃ relinquunť, dixisse sufficiat. ¶ Circa ipsam dispositionẽ seu voluntatẽ testatorũ aliqd videamꝰ. & qa tex. dicit hic: ꝙ optauerit relinquere, examinemus, an istud importet ipsius volũtatẽ liberã: an vero arbitriũ bõi viri. & vř ꝙ importet liberã volũtatẽ ꝓpter verbum licentiã, supra

48 positum, ꝙ † exponiť per Odo. id est: liberã uolũtatẽ. Idem Inno. de statu mona. c. cum ad monasterium. circa fi. Pro hoc facit ꝙ. ĩ. sequitur: nec sint

49 cassa. iudicia. nã hoc uerbũ iudicio, † exponiť. i. uolũtate de fideic. liber. l. thais. §. luciꝰ. ꝓ hoc facit ꝙ ĩ. seqť: liber sit stylꝰ. Nã ex eo, ꝙ dicit liber sit: idẽ est acsi diceret: ꝙ sit in tua uolũtate: ut. ff. de le. iij. l. fideic. §. quãq̃. ibi plenũ arbitriũ, &c. Hoc enim

50 uerbũ plenũ, † uel liberũ,[g] denotat liberã uoluntatẽ: etiã si adiiciať dictioni, q̃ importat arbitriũ bõi uiri: qa tm̃ est dicere, ꝙ optauerit, quantũ ꝙ sibi

51 placebit, † uel ꝙ sibi uidebitur: sed illud uerbum placebit: importat arbitriũ boni uiri: ut. ff. de fideic. lib. l. thais. §. sorore. & l. fideicõmissaria. Pręterea. ĩ. dicit arbitriũ, &c. ¶ Pro huiꝰ declaratione est sciẽdũ, ꝙ circa dispõnẽ uoluntatis cõtingit ipsum prĩo disponere, circa quãtitatẽ eiꝰ, ꝙ relinquiť. secũdò circa modũ. s. utrũ iure legati, uel fideicõmissi, uel iure instõis. Itẽ circa qualitatẽ. s. an purè: an sub cõditiõe. An ipse exprimat arbitriũ:

52 an arbitrio alterius cõmittať. Dico ergo, † ꝙ circa quãtitatẽ eius ꝙ relinquiť, non cõtineť eius libera uolũtas: sed arbitriũ. ꝙ patet p id ꝙ dicit: optauerit. ꝙ significat arbitriũ boni uiri: & nõ referť, nisi ad id ꝙ relinqť & quãtitate ipsiꝰ. Sed cõtra hoc facit, qa opto, idẽ est ꝙ cupio: & cupio, idẽ est ꝙ uolo: ut. ff. de fideic. lib. l. rogo, ergo importat liberã uolũtatem. Sol. idẽ importat cupio, ꝙ uolo: quia utrũq; reqrit uolũtatẽ: tñ aliter & aliter: qa uerbũ uolo liberè: aliud secũdũ arbitriũ boni uiri. & eo. mõ rñdeť ad. l. qm̃ indignũ. ĩ. de test. li. mãdati. l. j. & ꝓbať. ĩ. e. l. ij. ubi uult, ꝙ ista uerba ĩportẽt legitimũ sensũ. ¶ Alia circa modũ & qualitatẽ, dico

53 ꝙ † cõmittũtur in liberã uolũtatẽ. hoc em̃ uerbũ legitimũ supra positũ respicit uerbũ relinquere. & hoc uerbũ uelle eorũ secũdũ p̃dictos liberã potestatis uolũtatẽ importat: et sic circa ipsũ actũ habeat liberã ptãtẽ. Idẽ si exponiť habeat licẽtiã. i. licitũ sit relinqre. nã cũ cõtinet priuilegiũ intelligi

54 debet † aliter quã de iure cõi: ut. ff. de bonis lib. l. et in prin. ꝓbať & no. ĩ. l. si qñ. ĩ. de inoff. test. hoc ꝓbať ex eo, ꝙ seqť: & nõ sint cassa iudicia. Itẽ ꝓ hoc facit ꝙ. ĩ. seqť: liber sit stylus. ¶ Sed cõtra p̃dicta op. ego intellexi: si unusquisq;, etiã inhabilis. sed qñ ei q nõ põt testari cõcediť libera testamẽti factio intelligiť seruato ordine iuris: ut. ĩ. de inoffi. test. l. si qñ. ergo intelligiť, ꝙ in oĩbus serueť ordo. Sol. qñq; illa libera testamenti factio conceditur uni: & tũc si aľs ille erat inhabilis intelligiť dispẽsatũ solũ de habilitate p̃sonæ: tñ serueť talis solẽnitas: ut dicam. in. l. si qñ. s. alle. Si uerò aliâs erat habilis, tunc uideť remisisse alias solennitates: ut no. in. d. l. si quando. Si uero libera testamenti factio cõcediť pluribꝰ.[h] quorũ quidam pñt esse habiles quidam inhabiles: tũc uidetur dispensatũ cũ habilitate p̃sonæ, & cũ solẽnitate: ut patet ĩ priuilegio militis: ut. ff. de test. mil. l. j. & itaĩ. l. presenti cõcessum est priuilegiũ cuilibet decędenti. hoc etiã

a ¶ Sed pupillo. Bal. hic in repe. in. ix. col. & in lec. in. v. colum. aliter loquitur tenendo contrarium.

b ¶ Pro parte testatus. No. an ad pias causas possit qs decædere ꝙ parte testatus: & pro parte intestatus. Bal. hic. in antepe. co. reprehendit Bar. hic. ĩ. ea. l. in. v. q. prin.

c ¶ An teneatur in solidũ. De hac quęstione mihi uideť casus, in authẽ. de eccle. tit. §. si autẽ hæres. de quo per cano. in. c. j. de dolo & contumacia, in. x. col.

d ¶ Solũ permittit In foro conscientiæ hæres non tenetur ultra uires hæreditarias, licet non fecerit inuentarium. uide Bald. in. l. filium quẽ habent. C. famil. ercis. Angel. tamen in. l. j. §. hæc stipulatio. ff. si cui plus quam per legẽ falcidiã. dixit quòd hoc erat uerum in aliquibus casibus: regulariter tamen dixit ipse, ego teneo contra Barto. vide Bar. ĩ rub. de acquirenda hæredi. & in. l. gerit. eodem titul. licet ipsemet Ang. fuerit sibi contrarius in. d. rubrica. & in d. l. j. & uide Bald. in. l. fina. C. de iure deliberãdi tenẽdo idẽ cũ Bart. quod tamen intelligas ut uoluit Bald. in l. uentre. ff. de acquirenda. heredita. et uide quod notat Bal. in. l. cum à matre. ĩ fine, C. de rei uendicatione ubi dicit, quòd de iure canonico non requiritur inuentariũ. & quòd de illo iure non detrahitur falcidia. pro trebellianica, uoluit dicere ĩ foro cõscientię. Adde primò in uersi. super rebus quę relinquuntur quòd Roma. consi. ccxxxv. dicit nouam esse opinio. quòd sicut ualet legatum libertatis factum seruo alieno, ut. l. Paulus. de fideicommis. lib. ita & eodem modo ualeat legatum factum pio loco rei alienę, quam testator putabat suam: ita ut hæres teneatur illam rem redimere, & præstare ecclesiæ, uel iustam æstimationem, si dominus uendere nolit. Et quòd hęres in foro conscientiæ non teneatur ultra uires hæreditarias: tenuit Abb. consilio. lxiij. ij. libro.

e ¶ Si ecclesia, uel pauperes. Ad istam. q. adde Bal. in. l. fina. in princi. ĩ. de iur. delib. & Bar. in. l. j. ĩ. de acquir. hære. & Bart. in. l. j. §. an bona. ff. de iur. fis. Ang. in. l. j. §. hæc stipulatio. ff. si cui plus q̃ per. l. fal. & uide q̃ dixi post Bar. in. d. §. an bona. & Bar. dubitauit, & tangit hanc. qõ. in auť. sed cũ testator. ĩ. ad legem fal. & contra Bar. est glos. extra de test. c. j. & Bal. idem tenet, ut antea, sicut alienatio. ĩ. eodem titu. & in. l. fi. ĩ. de iur. delibe randi. tangunt cano. in. c. j. de solutio. & uide Barto. in authen. si qua mulier. in fin. iij. colum. ĩ. eodem. Clericus uero hæres bene tenetur ultra uires hæreditarias: ut not. Pe. de ancha. in. c. canonum statuta. in, vj. charta. de consti. Et not. ꝙ relictum mulieri si ad melioris uitę frugem peruenerit, dicitur ad pias causas. secundum Baldum per textum illum. l. imperialis. in principio. ĩ. de nuptijs. & uide Bal. hic de meretrice. Vtrũ autem incertitudo, uel qualitas uitiet relictum ad pias causas: uide not. per Cyn. & Baldum in. l. priuilegia. ĩ. eodem. & quod not. Bar. in. l. quidam. de rebus dubiis. & Barto. in. l. Titia. §. Seia. de auro. & argen. lega.

ADDE, ꝙ clericus non conficiẽs inuentarium, teneatur vltra vires hæreditarias, consulit Abbas consilio proximè allegato. xxiij. ij. lib.

POMATES.

f ¶ Contrarium dico. Vide Paulum consi. xxxiiij. columna. iij. uolu. j. & consilio. lxxiij. columna. v. in. ij. dubio. uolu. ij. & ubi ponit etiam in superioribus uerbis. Bartol. consil. cij. colum. iij. eod. uolu. & Feli. in. c. ecclesia sanctę Marię. colum. xxj. de constit. & Panor. in dicto. c. ecclesia col. v. ad finẽ. & in c. Raynaldus. col. iij. ĩ materia. co. antep. de testamẽ. & Iason. in. l. fina. §. fina. in ultima colum. ĩ. de iur. delibe. & Barba. in. c. j. de testa. Aretin. in. l. si seruus plurium. §. si antep. ff. de lega. j. & in rubri. ff. de acquire. hæredi. in. vj. col. in uersi. iiij. Adde ubi dicit, ꝙ ecclesia non teneatur, est communior. & uide unum uerbũ Felin. in. c. pastoralis. colum. ij. de officio delegati.

g ¶ Plenum uel liberum. Vide Bar. in. l. alio. ff. de alimen. & ciba. lega.

h ¶ Conceditur pluribus. De verbo liberè adde quod Bald. in. c. j. extra de rescriptis. dixit, quòd verbum liberè: importat uoluntatem munitã rationibꝰ legalibus, & solennitatibus. unde dixit ꝙ ꝓpter tale verbum non possit appellari in causa momentaneæ possessionis: nec post decem dies ad appellandum. & dicit non obstã. l. j. de testa. mili. quia respondet ꝙ non seruata iuris solennitate, ibi non veniebãt in preiudicium alicuius. Sed circa hoc Salic. in repe. huius legis vbi videtur omnia improbare dicta Bart. dicit, quòd in. d. l. j. de testa. mili. probatur, ꝙ illa verba videantur remisisse iuris solennitatem. nam ꝙ milites possint testari. cũ sine solennitate inducta fuit, non per illam. l. fi. sed per. l. iure militari. cum multis simi. ff. de testa. mili. vnde non est credendum Iurisconsultum aliquam superfluam legem fecisse. & de isto uerbo liberè: vide quæ habes post Barto. in. l. fr sic. de lega. j. & per Moder. in. c. sanè. de exces. præla. & vide Bal. in. l. dotem. ff. de testa. mili.

a ✤POMATES. ¶Cōsilio Augustini. Vide Alex. cōsi. cv. vol. iiij. maxime in vj. columna. Panormitanū consilio. lxiij. volumine. j. & per Alexan. in. l. pactum, quod dotali. colum. ij. ʒ. de pact. & consi xlv. colum, penulti. volumine. j. Pau. de cast. in. l. sicut certi. ʒ. de testament. mili. in fine. & Iason. in. l. hac consultissima. §. si quis autem. col. ij. ʒ. de testa. uide etiam Iason. in. l. iubemus. colū. ij. ʒ. de testa. in fi. & uide Alexā. cōsi. xcij. uolu. iij. dicit, ꝙ est fauorabilior reliquis decædentibus, saltem illis quibus non competit legitima. & Sozi. ccxxx. i. ij. dubio. ubi ponit, quid iuris, quando legitima foret aucta ꝑ statutum, & loquitur in persona ecclesiastica & tertij ordinis: dū poterat dubitari, an ligaretur tali statuto.

b ¶Instituit. Licet filius non habeat iure institutionis, tamen fauore piæ causæ ualet testamentū. uide Bald. hic in. xxvj. colū. & cum Bartol. tenet Flo. hic, & Pe. de ancha. & Imo. in. c. cum esses. de testa. licet Salice. teneat contrariū: & nota: quia dicit Bald. simpliciter, quòd relicta ad pias causas in testamēto imperfecto debeantur: quia est perinde, acsi esset adiecta clausula codicillaris. l. in testamēto. ff. de fideicōmis. liberta. ita notanter dicit Bald. in l. si mater. C. de testamen. manumis. & adde quòd ad pias causas, ualet volūtas nutu facta. capitulo, cum tibi. de testamentis. secūdum Baldum. in. l. si post. ʒ. de iuris & facti ignoran. facit quod nota. l. iubemus. ʒ. de testamentis. dicit etiam Bartol. ibi quòd in codicillis valet: & est uerū. l. nutu. de leg. iij. qa in eis nō instituitur hæres.

c ✤POMATES. ¶Ad pias causas valeat. Vide Alex. consi. xiij. colum. iiij. uolu. j. & Panor. xxxij. columna. ij. uolumine ij. cōsilio. cx. in. j. dubio. eodem volumi. & Barto. consilio. v. & vj. Roma. consilio. ccxxviij. colum. iiij. & Cardin. cxxxiij. & Areti. xciij. columna. ij. & Ias. in. l. captatorias. col. fi. & ibi omnes. ʒ. de test. milit. Areti. omnino in. l. ij. colun. j. in. ij. notabili. vbi dicit, quòd dicta Bar. hic quòd valeat statutum, uel cōsuetudo dictās, quòd dispositio captatoria valeat quoties statutum, uel consuetudo disponeret, ꝙ ille in cuius voluntate dispositio ponitur, tenetur illam declarare ad arbitrium boni uiri. vide plenè ad hæc omnino Imolam in l. captatorias. ff. de hæredibus instituendis. ubi latè ꝓsequit̃ quòd ualeat institutio, uel relictū captatorium: etiam in alijs, quā ad pias causas.

est in mortis articulo cōstituto. Istorū quidā pn̄t esse habiles, quidā inhabiles: ideo videt̃ dispensatum cū persona & etiā de solēnitate. ¶Circa prædicta, primò quæro, an priuilegiū hui⁹ legis possit minuere parte alijs debitā? ¶Secūdò, an relictā ad pias causas uitientur ex causa præteritiōis uel exhæredationis. ¶Tertiò, an in relictis ad pias causas valeat volūtas captatoria? ¶Quartò an ualeat talis uolūtas sine hærede, uel si nō adeat̃ hæreditas. ¶Quintò, an possit decædere ꝓ parte testat⁹, & pro parte intestatus. ¶Sextò: an in prædictis maiori possit quis substituere cōpēdio sē directò. ¶Circa primū dico, ꝙ priuilegio huius leg. nō pōt quis plus relinquere, quā pri⁹ pos

55 set. †quoniā illud uerbū, ꝙ optauerit: importat arbitriū boni viri: ut. s. dixi. & ideo nō posset qs relinquere diminuēdo legitimā filio debitā. hoc etiā uerū est de iure canonico. qn̄ qs uult paupe res instituere, & filios exhæredare: & ꝓ consilio quærat aliū, quā Augu. ut not. ʒ. ti. ꝓxi. in. l. si qs ad declinādā. xvij. q. iij. c. fi. Et est ratio: qa auferē do filio, est facere contra officiū pietatis: vt. l. ij. ff. de inoffi. test. & sic cōtra pietate non est piè relinquere. Est em̄ cooperire unū altare, & alterū discooperire: ꝙ nō licet: ut. ʒ. q po. in pig. ha. l. assi-

56 duis. Et eadē ratiōe puto, †ꝙ nō possit minui debita portio patri, uel patrono: ut. ʒ. eo. aut̃. si qua mulier. & ibi no. arg. ff. de inoffi. test. l. nā & si parētibus. De falcidia verò, & trebellianica, dico ꝙ

57 nō †possit minui priuilegio hui⁹ legis, ut dixi sed minuit̃ hodie ꝑ aut̃. similiter. ʒ. ad. l. fal. Itē quarta

58 quæ debet̃ curialib⁹ †bn̄ficio hui⁹ legis nō minuitur priuilegio, sed per. l. penul. ʒ. eo. quæ totaliter cessat in relictis ad pias causas. Quæ aūt sit ratio ꝙ hodie pōt fieri hoc modo: patebit in. iiij. q. huius legis. ¶Secūdò quæro, an relicta ad pias causas uitient̃ ex causa præteritiōis, vel exhæredationis. Circa ꝙ dic, ꝙ quandoq; fit præteritio de filio, quē se habere ignorabat: vel de posthumo cū

59 uxorē pregnante nesciebat. & tunc †nō ualet relictum ad pias causas: qa deficit uolūtas defuncti. nō enim est uerisimile, ꝙ sic reliqsset, si sciuisset: vt. l. si vnquā. ʒ. de reuoc. dona. si ergo reuocat̃ donatio pfecta, ꝙ est plus: ergo multomagis relicta & c. xvj. q. iij. c. fi. Quod etiā ꝓbat̃. nam in testamento militis sublata est omnis solennitas iuris ciuilis, & remanet solum in æquitate naturali & gētiū: sed militis testamētum propter præteritionem de ignorato factum rumpitur: vt. ʒ. de testa. milit. l. sicut certi. & . l. cum vel in utero. & . ff. de testa. tute. l. si quis. §. si quis cum. nisi ea mēte fuerit, vt ei⁹ uellet filiū pterire: siue sciuisset esse, siue nō esse: vt. ff. de test. mili. l. qui iure militari. quo casu uolūtas adest. Sed an ualeat? dico idē quod in eo dico, qui præterijt sciēter. Si uerò quis præterijt sciēs se habere talē, uel exhæredat: tunc qn̄q; relicta ad pias causas sunt per modum legati, vel fi-

60 deicōmissi: & illa remanet †firma, etiā de iure cōmuni, per aut̃. ex causa. ʒ. de lib. præte. qa solū institutio vitiatur. ¶Quandoq; relinquit̃ ad pias causas iure institutionis: & tunc quandoq; filius præteritur, uel exhæredat̃, & nil sibi reliquit̃: &

61 †tunc illud factum est cōtra officium pietatis: ut l. ij. de īoffi. test. & ideo ecclesia admittit eum nec

a ex eo uult aliquid acquirere: consilio Augusti[a]. vt. d. c. fi. xviij. q. iiij. ¶Sed huic ob. ꝙ testamētū militis admittit̃. licet fili⁹ prætereatur de iure antiquo. licet in hoc sit hodie limitatum: vt. l. cū lege. & aut̃. presbyteros. ʒ. titu. proxi. plenè in aut̃. ex causa de libe. præte. sed ut dixi eccl'ia pietatis mater: ut. ʒ. eod. l. decernimus, circa finē. & ideo non admittit pro se testamenta facta contra officium pietatis. ¶Sed cōtra: quia ecclesia admittit eū, qui dedicat se & sua, licet habeat filios. Respō. principaliter dantur bona ꝓ se, sed accessoriē ex causa: quia persona offertur: cuius personę oblationem recipere est per se simpliciter pium. Item cōtra iniquitatem quæ insurgit ex oblatione bonorum, prouidet̃ per aut̃. si qua mulier. ʒ. e.

b Si uerò ecclesiā, aut alium piū locū instituit, [b] & filio aliquid relinquit: non tamen iure institutio

62 nis, prout hodie requiritur: tūc† dico, ꝙ testamētū non irritatur. Quod probo: quia hoc testamētum non est factum contra officium pietatis. nā de iure antiquo, si habeat legitimā quoq; relicti titulo, nō subijciebat̃ querelæ: vt. ʒ. de inoff. test. l. cū quærit̃. & in aut̃. de triē. & semis. §. j. & si erat minus legitima supplebat̃: vt. l. omnimodo. & . l. scimus, §. repletionem. ʒ. de inoffi. test. Si igit̃ hodie est inductum, ꝙ habeat iure institutionis: ista

63 est mera solennitas iuris ciuilis: q̄ est remota† in relictis factis ad pias causas, quando est facta in mortis articulo, ꝑ hanc legē: ergo & c. Dico etiam ꝙ si lex expressè diceret, ꝙ talis dispositio ad pias causas nō ualeret, ꝙ talis lex nō ualeret: & est nulla: ut dicā in ultima q̄stione seq. super ordine. ¶Tertiò quæro, an in relictis ad pias causas ua-

c leat[c] uoluntas captatoria, [d] qn̄ talis dispositio cō-

d fertur in secretis mentis alienæ. vt. ff. de hære. insti. l. captatorias. & uidet̃ ꝙ nō ualeat. Quod probatur in testamento militis: in quo cessat omnis solennitas iuris ciuilis. ʒ. de testa. milit. l. captato-

64 rias. In contrarium† est casus rotundus. extra de testa. cū tibi. & ibi nota. & hoc uidetur notari de iure ciuili, ꝙ relictum libertatis potest cōferri in uoluntatem alterius: vt. ff. de fideic. lib. l. fideicōmissaria libertas. & hec uera. Ad cōtrariū respondeo, ꝙ licet aliquid cōferat̃ in alterius uoluntatē: tn̄ ab illius volūtate intelligit̃ exclusus oīs dol⁹: ut. l. creditor. §. lucius. ff. man. Et adhuc talis uolūtas debet esse regulata respectu iurisgētiū: ut patet in milite, in cui⁹ libera uoluntate est posita libertas testandi: vt. l. j. de test. mili. tn̄ regulæ iuris ciuilis remanent: ut. s. dixi. circa princi. q. principalis. Nunc ad propositum: uolūtas captatoria, nisi ad pias causas, nō ualet: qa in illis nulla regula iuris ciuilis limitat uolūtatē: sed ī relictis ad pias causas, est regula iuris ciuilis, & gētiū: sit ergo religio erga deū: ut. l. ij. ff. de iusti. & iur. Debem⁹ ergo pctā nostra redimere eleemosynis: vt. xiij. q. ij. c. animæ defunctorū. & de peñ. dist. j. c. medicina. vn̄ nō pōt hoc non uelle: licet in alijs relictis secus: ut ibi no. Sed pdicta sunt uera, & si aliquid relinquat̃ arbitrio alterius simpliciter, nec dicat̃ ad quid: quia in dubio intelligitur ad pias causas: vt. d. c. cū tibi. & ibi no. per Archi. ꝙ satis placet quādo dicit in arbitrium. nā bonus uir sic arbitrat̃, nisi cā ostēderet quare debeat aliter arbitrari: ut ꝓ malè ablatis. sed si diceret ad uoluntatem talis, nec exprimeret ad pias causas: tunc remaneret regula. ꝙ uoluntas captatoria nō ualet. ¶Sed uidet̃ etiā, ꝙ si exprimat ad pias causas, ꝙ nō ualet si relinquit̃ in uoluntate hæredis libera:

e ut. ff. de fideic. lib. l. fideicōmissaria libertas. [e] sed libertas est res pia: ergo & c. Sol. illa facit pro, inquantū permittit libertatē relinqui in voluntatē tertij. sed inq̄tum prohibet in uoluntate hæredis est cōtra. Dico autem ꝙ tunc procedit quando libertas nō relinquitur pro anima: al's secus: ut dicto. c. cum tibi. ¶Quartò quæro, an ualeat talis voluntas,

b ¶Voluntas captatoria, Vide Baldum in . l. captatorias. ʒ. de testamen. milit. qui dat unam bonam solutionem ad. c. cum tibi. hic allega. & uide ibi etiā dominum meum & adde hic notata per Bartolum & Imol. in . l. captatoriæ . ff. de leg. j. & ibi de ītellectu. l. fideicōmissaria libertas. & latius per Imol. in. l. illa institutio. de hæredibus. instituendis. & ad c. cum tibi. uide Bartolum in . l. theopompus. de do. pre. & in consilio qdā habens bona cōmunia. vide. s. in aposti. & Bal. in. l. & in epistola. ʒ. de fideicō mis. Ex opposito & quòd ualeat uoluntas captatoria ad pias causas consuluit Bartol. in consilio incipiente visa quadā petitione & c. & Bartol. in consilio quodam . per Baldum in pe. in ij. colū. de executi. rei iud. & . l. & in epistola. C. de fideicō. & quòd ualeat, tenet Bald. in . l. j. ff. de legatis. ij.

c ✤POMATES. ¶Fideicommissaria libertas. Aduerte: quia Barto. hic videtur sentire, quòd datio libertatis non sit res pia: nisi relinquatur gratia animæ. de quo vide Alexandrū in . l. captatorias . in principio. in prima columna: circa medium. ʒ. de testamēto mili. & in. l. si pecuniam. columna. ij. & sequē. ʒ. de condictio. ob cau. & Iason. in. l. si vnus. colum. ij ʒ. de testamentis.

voluntas,

a ❧POMATES. ¶Sine hærede. Vide ad hoc pulchrè Barba.cõsi.viij.col.x.& seq.vol.j.& Alex.in.l.Marcellus.col.iij.ad fi.ff.ad Trebel.& Ana.cõsi.xxviij.colũ.iiij.& Bal.xxxix.in.v.parte.& Areti.lxiiij.in ij.dubio.col.vj.& Alex.iiij.co.v.uol.ij.Are.in.l.si filius, qui patri.col,j.de vulga.& pupil.& Ro.cõsil.ccccxxviij.vbi distinguit.

a voluntas.sine hærede,[a] vel si nõ adeať hereditas.
65 Ad quod respõdetur, † ꝙ quãdoq; relinquitur certa res:& de alijs nihil disponitur:& tũc de iure cõmuni valet, vt codicillus:vt.l. Pamphilo.§. propositũ.de lega.iij.Quãdoq; relinquũtur omnia bona,nec hæres instituitur:vt si dico: omnia bona mea distribuantur inter pauperes p talem: dico ꝙ testamentũ valet,& ille executor est:vt.ĵ.tit.j.l.si quis ad declinandã.& extra de testamentis.c.cũ tibi.& ibi per Innoc.& Ioã.and.in eod, titulo.c.Ioannes.et Spec.de instru.edi.§.nunc verò aliqua Vnde scias,ꝙ talis executor positus ad eligendum pauperes,an possit eligere aliquos in dictis rebus:an debeat vniuersalis hæres eligere? Item,an requiratur præsentia electi,dixi in quæstiõe quã disputaui,quæ incipit:filiũ adultũ &c. ¶Si verò relinqueret omnia bona sua pauperibus:tũc ipsi pauperes essent instituti hæredes.vt ff.de hæredi.insti.l.his verbis.in prin.& ibi not. Sed eo casu,quo aliquis priuatus est institutus:et certa relicta sunt facta ad pias causas.si hæres institutus nõ adeat,& nõ facit in fraudem:& sic nõ habet locũ titulus,si quis omissa cau.testemen. an legata ad pias causas debeãtur?& videť quòd non:quia non valet testamentũ. Ex quo nõ adi-
b tur hæreditas[b],vt.l.nemo.de testamẽ.tute.de regu.iuris.l.si nemo.& etiã relicta non valent, si hereditas non adeatur:vt.ĵ.de manumi.tes.l.fin. & de fideicõ.liber.l.j. &.ff. de hæredi.institu.l. qui filio.§.j.in gl.liber.& loquuntur dicta iura in libertate,q̃ est fauorabilis & pia:& ideo in libertate fuit introductũ remedium,ꝙ cum libertate bona adijcerentur cõseruanda:vt institu.de eo cui.liber.causa bo.addic. Istam quæstionem tangit Specu. in titu. de testamen.§. nunc verò aliqua. versi.sed pone,ꝙ ex eo testamento,& ibi recitat
66 opi.nil.tamẽ boni alleg.Mihi videť,†quòd in legatis ad pias causas,ad eorum cõfirmationem nõ requirať aditio:vt ĩ casu huius legis:nec aliquo alio:nam in eis cessat omnis solennitas iuris ciuilis:vt.s̃.dictum est,& infra dicetur:sed de iure naturali,vel gentium,nõ requiritur aditio.quod patet in testamẽto militis,in q̃ sublata est omnis solennitas iuris ciuilis: vt patet.ff.de testament. mili.l. miles ita.§. finali. Paulus apostolus dicit ad Hæbreos.ix.capi.Vbi testamentum est,mors necesse est vt intercedat testatoris. Testamẽtum enim in mortuis confirmatum est,alioquin non valet,dũ viuit,qui testatus est &c. Et quod dicit nisi morte confirmetur:exponit glos.id est per mortem testatoris.Not.quòd dicit mortem,non adijcit aditione hæreditatis:in tantum,hoc est verum,quòd ille qui relinquit ad pias causas:licet nolit eis deberi eo viuo:& licet possit mutare voluntatem tamen eo mortuo in eadem voluntate confirmatur & illa relicta sunt debita,sicut si voluisset dare aliquid in certum euẽtum,et ille euenisset.Est enim hoc relictum,quædam pollicitatio facta intuitu mortis,si voluntatem non mutet:ergo &c.vt not.ff.de pollicita.l.ij. ¶Et hoc intelligitur ex diffinitione voti. Est enim vo-
67 tum†alicuius boni deo facta promissio,vel policitatio:ut patet in.d.l.ij.hoc enim est etiam uerũ de iure ciuili.Probo:quia iure nouo statuitur, ꝙ in relictis ad pias causas cessat falcidia:ut.ĵ.ad.l. falci.auť.similiter.& in corpore unde sumiť. sed ubi cessat falcidia in test.necesse est ꝙ ꝓpter hæreditatem non aditam non irritetur:ut dicit tex. in authen.de here.& falci.§.si verò expressim,& tũc qa aliâs lex esset iniusta,& cõtra publicã utilitatem:quia hæredes uidentes se priuatos,omni cõmodo cessarent adire:ut irritarẽtur testamẽta:quę seruare publicè interest:ut.l.uel negare.ff. queãd.testamẽ.aper,& ideo de iure antiquo in libertate statutum est: ut bona adiiciantur causa conseruandarum libertatũ,hodie uerò per dictũ §.si uerò expressim.prouidetur,ut ualeat. ¶Ex p̃dictis quæ dixi:quòd post mortẽ transit in uotum. ¶Formo quæstionẽ talẽ,Pone quod testator qui multũ relinquit,decessit:deinde miracu-
c lose resurrexit:[c]an possit testamẽtum reuocare,
68 † maximè ad pias causas?uidetur quòd nõ, sicut
69 nec uotum.Dico sic,ꝙ duplex est resurrectio. † quidã em̃ resurrexit iterum moriturus.ut Lazarus:& testamentum eius per resurrectionẽ reuocatur sicut per natiuitatem filij,quẽ non putauit sibi nasciturum:ut dictũ est secundũ Ang.xvij.q.iiij.c.fi. Secundo modo:qdã resurrexit glorificatus iterum non moriturꝰ,sicut Christꝰ:& sicut facient oẽs in generali resurrectione.tunc iste non posset reuocare:quoniam talis resurrectio non mutatur circa ista temporalia.Dicitur em̃ in euãgelio Mattei.vij.c.cum autem resurrexerint,nec nubẽt,nec nubẽtur:sed erunt sicut angeli in cœlis.Itẽ apostolꝰ ĩ dicto.c.ad Hebræos.ix.dicit testamentũ Christi confirmatũ per eius mortem.& loquebatur postq; resurrexit. ¶Quintò,quęro, an ĩ p̃dictis possit quis decædere pro parte testa-
d tus,& pro parte intestatus?[d] dic quòd sicut † di-
70 ctum est in prædictis cessat omnis ciuilis solennitas:sed de naturali æquitate non est necesse,ꝙ qs in totũ decædat testatus:vt.l.si miles.ff.de testa. mil.ergo.&c. ¶Et ideo est aduertẽdum,aut aliquis fecit testamentum,& instituit quem in parte:& de alia nõ dixit:& in dubio videť velle eum quẽ in pte instituit habere totũ:ac si esset facta institutio ad pias cãs:qa ibi esset p̃sumpta volũtas, Aut apparet voluntas, quòd nolit eum habere in totum:& tũc procedit,quoniam decessit pro parte testatus & pro parte intestatus:vt dicta.l.si miles.ĵ.de testamen.milita.Et ideo not.quòd ecclesia quæ instituta est ex tertia parte,hoc acto, quòd amplius petere nõ possit,erit hæres pro illa parte tm̃,& plus nõ petet. ¶Sextò quæro an
e maiori[e] possit substitui ĩ prædictis directò? vide-
71 tur † ꝙ sic:quia hoc potest facere miles,in quo cessat omnis solennitas iuris ciuilis:vt.l.cẽturio. de vulg.et pupil.&.ĵ.de test.mili.l.in testamẽto. ergo &c. ¶In cõtrarium videtur:quod ecclesia non acceptat,hoc etiam si instituãtur pauperes: vbi fit substitutio directa,si cõditio p̃sonæ repugnet de iure ciuili:vt in.c.si pater.de test.libr.vj. Sol.dico,ꝙ si aliquis instituit primum, ita quòd eius ĩstitutio nõ respicit piã causam:tũc oportet eum esse hæredẽ de iure ciuili.Cuius cõditio est: vt q semel est hæres,in ppetuũ nõ desinat esse heres.l.ei q soluẽdo.ff.de hæred.insti.ideo ecclesia constituit,ꝙ etiã pauperes vocentur per fideicõmissum:aliâs oportet dicere,ꝙ in persona primi hæredis,non seruentur regulæ iuris ciuilis.hoc autem habere per fideicommissum:aut nihil,aut modicũ preiudicat.In cãm em̃ piã trãsit sine alia restitutione:vt.ĵ.eo.l.fi.Item nõ detrahitur Trebellianica secũdũ opi.quã teneo.ff.ad Tre.l.Marcellus.§. quod autẽ.Solũ ergo hoc releuat fortè in his,q̃ notantur in.l.quia perinde.ff.e.Sed si po

b Additur hæreditas. Vide Barto.in l. eam quam.ĵ. de fideicõm.in uerb. Titius tamen.& in uer.aliũ casum &c.

c ¶Miraculosè resurrexit. Vide ꝙ nota Bartol. in.l. nam ad ea. cum se. ff.de leg.Ante istã apostillam in uer. hodie,nota per.d.§.si uerò expressum &c. & sic per ea quæ hic, et. supra.proximè dicũtur uideť cõcludere Bar, quòd relicta ad pias causas ualeant hæreditate non adita, neq; facta aditione bonorum. Sed contrarium tenet Bar. in hac.l. in lectura ordinaria non in repetitione & in l.eam quã.ĵ. de fideicõmis.sed Bar. in.l.j.C.de bo. ua.lib.x.sequitur idẽ quod hic.& istam opin. uideť sequi Bal. & Imo. in.l.j. in fi.ff.de lega.j.& per no. per Spec. in titu. de fide instru.§. cumpẽdiosè.uersi.sed pone, hæres.& ibi Ioan. andr. in addi. Sed contra Bald.hic in uersicu. iuxta hoc quæro. an executor distinguendo aliter dicit, quam Barto. de quo hic per eum quem ad literam sequitur Angel. in.l.j. circa finẽ. si quis omis. cau.testa.sed idem Angel.in.l.qui filio.§.j.ff.de hered. institu.tenet indistinctè opi. quam tenet Baldus.in locis contrarijs,uidelicet quòd requiratur aditio.& ita dicit de facto fuisse determinatum. & ita sequitur Baldus. in.d.l. qui filio.sed idem Baldus in dicta.l.eam quam uidetur exigere aditionem. sed Salice. hic in uersic.quæro.xiij.an hereditate nõ adita &c.multum latè disputat,& finaliter tenet cõtra opi.Bar.hic,quòd requiratur aditio.& hoc sequitur Rapha.in. dicta.l.qui filio.maximè in foro ciuili:et ita etiam hoc tenet Imola.in. dicta.l. qui filio. quòd non:nisi adeatur hæreditas.& adde quod Moder.insti.de acti.in.§.ex maleficijs.& ideo uidetur tenendum id quod tenet Bal.in locis contrarijs:qa communiter illud nõ impugnatur,si bene cõsyderes.& hoc tenet do.Flo.in.d.l.eam quam.& obseruatur in practica.& adde Bal.in.l.j.aliâs.ij.si quis omis.cau.testa.et Ange.in.d.l.ij. si quis omis.cau.testa.Adde tamen quòd existentia sui heredis instituti,confirmat legata ad pias causas,etiam ab alio herede dependentiã:sicut in libertatibꝰ.l.sed et si quis.de fideicom.liber.&.l. stichum. de manu. testamẽ. ita not.dicit Angelus & Imola in.l.si filius qui patri. de uulga. & pupilla. ad hoc facit quod not.Barto.in.l.j.§.cui bona.ff.de iur.fisci.et quod requiratur: tenet etiam Baldꝰ in.l.id quod pauperibus. in viij.colũ. & quòd non requiratur. tenet dominꝰ Abb. in.c.relatum.de testamen.illum tex. adde Baldum in.l.fina.in prin.C. de test.manu. vbi.remouentur omnes solennitates iuris ciuilis, scilicet ad pias causas.

d ¶Intesta.Baldus hic in antepe.col. contrarium tenet. Adde quod not. Bal.s̃. eo.l.in.ij. et.iiij.q.prin.& vide etiã Barto.in auť.si qua mulier.ĩ.vj.q.j.co.ubi uult,ꝙ si ante ingressum qs instituit filios immediatè:de filia nihil dixit:quòd per ingressum monasterij,alia pars acquiratur monasterio: per illam authẽ.fauore religionis.& uide Baldũ in.ix.colum.in versiculo.iij.quero incidenter & Bald. etiã in lectura,non in repetitione. in ultima columna. Sed cum Barto. uidetur simpliciter transire hic.& maxime Imo.in. capitu.cum omnes de testa. Non intelligas tamẽ,quòd hic propter hoc cesset ius accrescendi:qa imo locum habet etiam in testamẽto milit. ut not. in.l.j.ĵ.de test.mi.

❧POMATES.
d ¶Vide Alex.cõsil.cv.in fi.uol.iiij. Panorm.consil.iij. ij.col.vol.ij.& Ias.in.l.hac consultissima.§.ex imperfecto.col.iiij.ad fi.ĵ. de testa.

e ¶An maiori. An maiori ad pias causas possit directo substitui?& tene quòd sic Bal.tamen hic in.xj.col.tenet contrarium.& per Bal.in.l.extraneum.in pe.col.ĵ.de hære.insti.

a ¶Articulo constitutus. Et ꝙ hoc vide tex. in. l. si pater. §. si. ff. de fidei commis. libe. & ibi dixit Ang. not. casum pro opi. Bart. dum dicit, cum in extranea esset valetudine &c.

b ☙POMATES. ¶Pias causas est inductum. Vide Alexan. cōsil. cv. in iiij. col. vo. iiij. & Panor. consi. xj. in j. dubio. col. ij. vol. j. & aliqd etiam per Alexā. cōsi. xlj. col. ij. vo. j. et Are. lxiiij. i. ij dubio. colū. vj. et lxviij. col. ij.

c ¶Sint rogati. Et hoc ibi tenet Io. andr. in d. c. relatum. pro hoc. l. diuus. ff. de testa. mili. dicit. d. Abba. sic. in c. cum oēs. de testa. in princ. per illum text. ꝙ illo iure non est necesse, vt testis se subscribat: vel ꝙ sint rogati, non ꝙ oēs sint masculi: qa ibi Papa videt se fundare sup iure diuino. & statuto sanctorū patrū. secundū q nō reperit hæc diuersitas. Et dicit ꝙ hoc sentit apertissimè Bal. hic in fin. ꝙ putat valde no. dicit tamē Abb. ꝙ ille text. posset cauillari: qa ibi Papa intendit tollere legem ciuilem, respectu: numeri testiū tantùm: in alijs remanet ius ciuile illesum, & ita dicit se audiuisse, ꝙ cōsuluerunt. In cōtrarium facit, ꝙ Papa ibi loquit generaliter. Abb. & hanc opiñ. cum Bal. etiam sequitur ī fine prædicti capituli. pfatus do. Abb. & ī. d. c. tenet secundā lec. videlicet, ꝙ illud c. deroget hodie iuri ciuili, etiam quo ad forū seculare: qd lex humana cōtra diuinam est nulla. xxv. q. j. sunt qdam. & alijs rationibus generalib⁹. & licet ibi do. Anto. teneat ꝙ etiā in relictis ad non pias causas: sufficiūt duo testes sine pbytero. tñ ibi Abb. ꝑ illū textū tenet, ꝙ in relictis ad pias causas tantū illud procedit. in alijs verò requiritur presbyter, vel duo alij testes loco ipsius: sequendo Specul. de instru. edit. § compendiose. versicu. item ꝙ per ius canonicum. Et adde, quod dicit secundū lecturā. ad. d. c. Tenet etiā Goff. & do. Anto. ibi, & quod not. gl. ij. q. iiij. c. j. etiā quod non requiritur, ꝙ testes sint rogati. tenet idem Abbas in c. relatum. & de omni solēnitate iuris ciuilis, per illum text. in relictis ad pias causas; refert tamen quod Frācis. de are. consuluit testes debere esse rogatos: qa non debemus recedere à iure ciuili, nisi inquantum reperitur expressum. sed Hoc nō obstā. Abba. tenet id, quod. s. per illū tex. do. Anto. & Imo. in. d. c. cum esses, tenent, ꝙ non requiratur rogati: & ponit ibi Imol. in duobus locis. & sequitur ibi etiam hic Pet. de anch. Pro hoc facit: quia etiam inter liberos nō requirit; vt concludit. Baldus. in auē. ꝙ sine. j. de testa. Ad prædicta oīa vide Imo. in. l. nemo potest. de lega. j. Item ꝙ non debeat rogari, facit. l. militis. de testa. mili. etiā iunctis no. in. l. miles ita. ff. de testa. mili.

¶Et not. Aliud speciale ī pia causa: qa. l. licet. j. de pac. habet locum ad pias causas. et ibi est tex. ꝙ ualet pactum de futura successiōe deferēda ad pias causas. vt not. Bald. in. l. fi. in. vj. col. C. de pac. Itē dixit bal. in. l. j. in pe. col. j. de inoffi. testa. ꝙ natiuitas posthumi nō rumpit legata ad pias causas: nisi pro legitima. Ali⁹ fauor, ut relictum pium solutū ex testō falso non repetat. l. quāuis. & ibi bal. de fideicō. libr. ꝙ intellige. ut ibi. & vide ꝙ no. Barto. hic de foro cōsciētiæ. Adde Bal. cō. si. lij. ij. vol. Paul. de cast. cōsi. ccj. & ccclriij. cum seq. Ang. cōs. ccxxiij. quem omnino uide. Ro. tamē cōsi. cccvj. dicit, ꝙ testes debēt esse rogati in testamento ad pias cās: alleg. Lap. ita tenere alleg. xxx. per tex. in. c. relatū. el j. de testa. in uersi. cōuocatis. ꝑ quo ipse dicit facere: qa milites nō possunt ualidè testari extra cōflictum belli: nisi testes sint rogati. l. diuus. uers. ꝑuocatis. de testa. milit. Sed istud iudicio meo parum obstaret: imo facit, ꝙ si intelligerem⁹ hāc leg. ꝑut qs testat, cū est in actu moriendi: licet quia Bar. sequitur generaliter. ideo cogita.

72 neres institutionum.† secundum quod respiceret piam causam. tunc putarē, quod possit substitui directò, & compēdiosè: quia cessant regulæ iuris ciuilis, & stamus regulis iurisgentium: vt dictum est: sed de iuregentium licitum est: vt patet in. iiij. quæstione. ¶Circa ordinem vero. & solennitate relinquēdi: ꝙ tāgitur ibi. liber sit stylus &c. vidēdum est, & dico: quod hæc verba hoc īportant: li
73 ber sit stylus.† hoc est liber sit ordo: vt, j. de bo. vacāti, l. si qñ. la. ij. li. decimo. & extra de crimine falsi. c. quam graui. hoc autem quod dicit: liber sit stylus. debet intelli. liber ab omni solennitate iuris ciuilis: quia per hanc legem confertur priuilegium generaliter omnibus: & sic etiā his, qui sunt inhabiles. vnde per hanc concessionem liberam
74 intelligitur solennitas † remissa: vt. l. etiā. in prin. ff. de bo. liber. & j. de inoffi. test. l. si qñ. & dixi. s. in prima parte. q. Præterea; hoc esse æquū apparet, si cut in dispositiōe vltimæ volūtatis inter filios, sufficit cuiuscunq; volūtatis iudiciū: vt videbitis in. l. fi. j. fa. erci. & l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. j. de test. multomagis in testō, ꝙ ꝑ aīa sit, & respectu religionis diuinæ q charior est, q̄ sint filij. Præterea hoc de iure canonico est decretum expressè: siue sit in articulo mortis cōstitut⁹: siue non: vt statim dicam. ¶Nec obst. prædictis j. eo. l. generali vbi dicit: dummodo omni alia iuris rōne sit munitū: quia ibi loquitur, qñ testator non erat in mortis articulo constitutus: hic secus: licet de iure canonico idē si non sit in mortis articulo constitutus: vt statum dicā. Vel si intelligeres in cōstituto in mortis articulo: tunc exponerem oīa illa iura: munitū ratiōe: hoc est, ꝙ relictū sit rationabile: & nō sit contra pietatem. hoc em̄ nulla ratione permittitur. vt dicam. non autem exponitur iuris ratione id est solennitate ꝑut glo. facit ¶Ad declaratiōnē præsentis articuli, quæro: an in relicto ad pias causas requiratur solennitas testium: ¶Secūdò, an in his sufficiant verba enunciatiua: ¶Tertiò, an requiratur ꝙ subsit psona, eo tempore, quo pēdet dies legati. & an efficiant caduca: ¶Quartò, an dispositio sine solenitate talis sit testm̄. ¶Quintò, an ea quæ. s. dicta sunt in eo, ꝙ fecit testamentū in mortis articulo sint vera in quolibet disponente ad pias causas: etiam in nō mortis articulo, ita ꝙ si Imperator disponeret
75 contra, nō valeret: ¶Ad primum respōdeo,† ꝙ non requiratur solennitas testium in testamento
a eius, qui est in mortis articulo cōstitut⁹.[a] sed hoc non est cōstitutum per hāc leg. sed per iura canonica: cum indistinctè in quolibet disponente, ad
b pias causas sit inductū:[b] vt non stetur solennitatibus iuris ciuilis. stetur autem iuri diuino, vel naturali: ꝙ in ore duorū vel trium stat omne verbū: vt extra de testa. c. relatum. & c. cum esset. Et aduerte: dico, ꝙ dicta capitula nō ꝑcedūt statuēdo sed declarando, ꝙ lex ciuilis, vel cōsuetudo, q̄ specialiter loquitur, ꝙ in testamento requirūtur. vij. testes, vel qnq;, nō habeat locū in relictis ad pias causas. sed in illis ius naturale seruetur. Item ad
76 uertendum, ꝙ etiam non requiritur,† ꝙ sint roga
c ti:[c] vt in. d. c. relatum. circa fi. dicitur. ¶Secundò quæritur: an in prædictis sufficiant verba enūcia
d tiua: puto ꝙ sic[d] †, Primò ꝑ casum extra de suc
77 cess. ab intest. c. si. Secūdò ꝑ ratiōnē: qa id permittitur militi, de quo minus videt: vt. j. de test. mili. l. ex his. Præterea ex hoc apparet: qa de iure naturali, vel gentium sufficiunt verba enuntiatiua. ¶Tertiò quæro: an requirat ꝙ subsit persona
78 tepore quo cædit. uel pendet dies legati: uel† efficiantur caduca? Istud tangit gl. in. c. nos quidem. de test. & ibi tenet, ꝙ nō efficiant caduca. In contrariū induco tex. de lega. iij. pater. §. Tusculan⁹. & ibi plenè hanc. q. examinaui. Quartò qro: an talis voluntas facta sine solenitate ciuili, sit testa
79 mentum. In qua. q.† dico, aut accipimus testamētum large, ꝑut est testatio mētis: vt accipitur instit. de testa. in prin. & tunc potest dici testamētū proprie. Si uero dicis testamentū, prout proprie diffinitur. ff. de testa. l. j. tunc proprie non dicitur testamentum, si deficiunt solennitates, quas. s. dixi. & sic magis proprie appellatur vltima uoluntas, quā testamētū. not. j. eo. aut. si qua mulier. & in aut. de mona. §. illud. & j. de testa. l. hac cōsultissima. §. si quis aūt. ¶Quintò quæro: an ea quæ. s. dicta sunt in disponente ad pias causas in mortis articulo, sint uera, etiā in quolibet disponēte constituto in nō mortis articulo: ita ꝙ si Imperator
e disponeret contrarium non ualeret?[e] Respondeo
80 in dispositionib⁹ factis ad pias causas, † siue per constitutum in mortis articulo, siue non, nulla requiritur iuris ciuilis solēnitas: nec in persona testatoris: nec in qualitate dispositionis: nec in ordine disponendi. dum tamen talis dispositio non repugnet bonis morib⁹, seu pietati: ut. s. dictum est. & si Imperator etiam constitueret cōtrarium non ualeret: & omnes leges statuētes contrarium nō essent seruandæ. Quod ꝑbo: quia leges factę super rebus pertinentibus, ad pia loca, uel pijs actibus deputatis, nō ualēt, nisi authoritate eccle
f siastica fuerint cōfirmatæ:[f] ut extra de cōsti. c. ecclesia sanctæ Mariæ. sic est in proposito. Præterea: in his, quę spiritualia sunt, uel in quorū obser
81 uatiōe emergūt peccata, iura† canonica præualēt legibus: ut. j. eod. l. priuilegia. & ibi not. & ꝑ Io, Andr. de reg. iur. c. ij, libro. vj. Sed relicta ad pias causas respiciūt spiritualia, & per ea qs cōsequtur remissionē peccatorū: ut dictū est. ergo ī eis præualent canones legib⁹. Sed de iure canonico hoc uidetur expressum, extra de testa. c. cū esses. & c. relatum. in quib⁹ licet specialiter exprimatur de numero testium: tamē generaliter dicit, quod talia relicta non debēt iudicari secūdū leges humanas, sed secūdū sacros canones, & iura diuina: secūdū q oēs solenitates cessant: ut. s. ostēsum est. & j. dicā. Præterea dicta Apostoli præualēt in spiritualibus dictis Imperatoris: ut. j. de secun. nup. l. j. & ibi no. & extra de secun. nupt. c. penul. Sed ab Apostolo habem⁹ in multis locis, ꝙ testamēta ad pias causas nō subiacent dictis solennitatibus iuris: ergo &c. Primò em̄ hoc dicit Apostolus ad Galatas. iij. c. fratres, secūdū hominē dico: tñ hominis confirmatum testamentum, nemo spernit, aut superordinat. & gloss. magistri sentētiarū sic exponit. confirmatum testamentū morte testatoris, nemo spernit: ut dicat non ualet: cum bene factū esse apparet: aut superordinat aliquid, vt de reb⁹ istis disponat: sed est &c, Ex his apparet cōfirmatū testamentū, scilicet ꝙ duobus uel tribus testibus testm̄ etiam cōfirmatum est. Item morte testatoris. nec dicit adita hæreditate, uel alia iuris solenitate. Itē ex eo, ꝙ dicit: nemo spernit: ap

d ☙POMATES. ¶Puto, ꝙ sic. Vide Panor. cōsi. x. col. ij. in primo dubi. volu. j.

e ¶Non valeret, Non valet statutum contra fauorem piæ causæ. sequit Ant. de but. & Imo. in. c. relatum, de testa.

f ¶Fuerint confirmatæ, Vide Bal. in. l. generali. j. eo. vide tame Bal. in. l. licet. in antepe. col. in versi. super. & in hac. l. & in lect. & in repe. in fi.

a POMATES. ℭ Debent iudicari. Vide Alex.cōſi.xv.in.iij.col. uol.iiij.& Panor.cōſi.xxvj.& conſ.cvj.uol.j.& Fede.de ſenis conſ.cc-xvij.& Ana.xxviij.col.iiij.et.lvij.et Car.ultimo in ti.de conſti.

b ℭ In eccle.fieri. Vtrū quis poſſit citari in eccleſia? uide in.l.preſenti.C. de his qui ad eccle.confu.& ad omnia iſta vide Bar.& quæ ibi dixi in.l. actus.j̃.de ferijs.

c ℭ Adde,an ſyndicatus ruſticorū poſsit fieri ī eccleſia? an poſsit dari tutor? an arbitrari: vide hic ꝑ Bal.& conſi.eius.cccc xij.iiij.lib.dicit tñ hoc dictū Barto. nota.inquantū dicit, quòd dic.teſt. trahiť ad locū iuramēti: qa ſiqs accuſat teſtē de falſo, debet deponere locū iuramēti. nec eſt neceſſe, ꝙ ponat locū depoſiti hic tñ dicit nō affirmari. cui inquātū dicit, ꝙ qs nō pōt capi authoritate iudicis ſecularis, Adde ꝙ nec eccleſiaſtici: niſi ſit de criminibus grauibus & exceptuatis: vt voluit Ro.cōſi.ccxxvij. ꝓ quodā pſbytero capto pro debito.

c ℭ Sūt nulla. Vide quē dixi poſt Bart.in.l. dāni.§. Sabini.ff.de dam. infecto.

d ℭ Non plures. Nota. priuilegia cōceſſa clerico videnť cōceſſa eccleſiæ bñficiatæ.l.ſi filio.de cōdi.& de.& de habita æquiparatiōe ſerui, & monachi. & ibi Bal.ſubdit vnum ſingulare dictū,ꝙ moriente monacho añ aditā hæreditatē monaſteriū adire poterit ꝙ tenebat Imola in.ca.in pñtia.de proba.eſſet tñ videndus Bart.in.l. is qui hæres.ff.de aq.hære,ꝑ Bar.in l.j.§.cū fili⁹.ff.de vul.&pup. Limitatñ ꝙ dixi.s̃, in prin.relinquente clerico: qa tūc nō videť relictum eccleſiæ.tex.eſt bo. vt.s̃.in.c. requiſiſti.de teſta. bñ facit.l.ſi tutor petitus.§.quæ a tutorib⁹.ff. de excu. tut.& ita etiā limita.l. annua.§. titia.ff. de ann.leg. & iſtá glo.ſingulariter tene menti.

e ℭ Cōtemplatiōe eccleſiæ. Et iſta faciūt,ꝙ ſi cōcedatur priuilegiū poteſtati intelligitur cōceſſum oībus,qui ab illo ſunt. et videtur tex.in.l. reſtituende,cum glo.j̃.de aduo.diuer.iud.& ibi Bal.in.l.j.j̃.vxo.mi. Et quòd etiam extendatur ad familiares, eſt text.in.c.licet.de priuilegijs. in.vj. & ſimiliter ſi ei ꝓhibitū videtur, & domeſticis ſuis.l. pen. quod met.cau.aliàs fieret fraus de perſona ad perſonā, vt faciunt vſurarij q faciunt contract⁹ concipi in perſona filiorū, vel amicorum. ca. quāto. & ꝙ ibi no.de priui. Contrarium tenet Bal.in.l.j.C.ſi rector prouinciæ & dixi in. l.iij.j̃. de pact.pig. facit quod not. Bal.in l.non dubiū.j̃.de legi:& Bal.in.l.j.&.ij.j̃.tit.j. & habetur in auť.habita.j̃.ne filius pro pat. Adde ꝙ priuilegium datum filio intelligitur cōtemplatione patris. Ei dicit Paulus de caſtr.ꝙ ſemel fuit qō de facto: quia conceſſum fuit priuilegiū Titio, vt ipſe et filij poſsint eſſe de cōſilio populi: deinde fuerunt reuocata oīa priuilegia excepto priuilegio Titij: querebatur? an eſſet reuocatū quo ad filios. dicit ꝙ non ſecundū Iac. But.& an priuilegium conceſſum patri,& filijs.ſi extinguatur quo ad patrem extinguatur quo ad filios. vide Bal.in.l.ij.j̃. de libe. & eorum libe.

paret ꝙ nec Imperator pōt illud annulare. Item ex eo,ꝙ gl.dicit,ꝙ eſt in authoritate canonū: apparet,ꝙ oēs illud debent obſeruare, ſiue in terris eccleſiæ, ſiue imperij. Itē ex eo, quòd dicit: nemo ſpernit. vt dicat non ualere, cū bene dictū eſſe apparet, quòd tolliť omnis exceptio iuris ciuilis. Et iterū apoſtolus ad Galatas.v.c.dicit. Qui ſpiritu Dei duciť nō eſt ſub lege. ecce apparet,ꝙ in his q ſpiritu Dei ducti ad pias cās relinquūt nō habet locū leges ſcriptę. ℭ Et ſi dicas, qūo ſciā,ꝙ diſpo

82 nit ad pias cās,& ſpiritu Dei ducať. Rñ. hoc † declarať ad Hebręos.viij.ubi dř: Qui ſpū dei aguntť, hi filij dei ſūt. dicit em̄ gl. hāc ſñiam nota,ꝙ eſt differētia īter agere & agi, ſeu duci. Agere dř ille. q ex ſe aliqd facit. Agi ſeu duci, diciť ille q nō aliqd facit, ſed magis ſpiritu quodā: et iō quocūq; modo inſtigatiōe ſacerdotis. uel alteri⁹ ad pias cās aliquid relinqt, ſpū dei agi diciť: et ſic nō eſt ſub lege. Itē in authoritate ſupra alleg. ad hebræos.ix. c. Apoſtol⁹. dicit. vbi teſtm̄: neceſſe eſt mors īter cedat teſtoris: nec alicui⁹ confirmationē requirit. ℭ Ex qb⁹ cōcludo,ꝙ nō obſtāte aliqua lege cōi

83 municipali, vel īperiali facta, vel fienda: relicta †

a ad pias cās debēt iudicari [a] ſecundū canōes, et iura diuina, et naturalia, ſeu gētiū, et nō ſecundū leges, ſecundum quod.s̃.dictum eſt &c.

SVMMARIVM.

1 *Contractus fieri qui poßint?*
Iudicia eccleſiaſtica poſſunt in eccleſijs exerceri.nu.2.
2 *Iudicia uerò ſecularia pertinentia ad uoluntariam iuriſdictionem ſic.nu.3. concernentia uerò ad contentioſam non: & facta non tenent.numero.4.*
5 *Teſtis iurantis extra eccleſiam, & deponentis in eccleſia, quòd dictū ualeat: & etiā ſi iuret, & deponat in eccle.*
6 *Torturæ cognitio fit coram aduocatis: tortura uerò adhibetur ipſis abſentibus.*

NEmo apoſtolorum.

ℭ Iſta lex eſt breuis,& habet plures lectu. ideo nō pono ſummariū. Secundū primam lec. dicit,ꝙ corpora nō debēt ſepeliri in eccleſia: imo nec etiā in ciuitatib⁹: vt.l.iij.§. diuus.de ſepul.vio. ſed hodie clerici ꝓpter auaritiā ſepeliūt eos iuxta oculos. Secūdo modo legiť,ꝙ hoies ſeculares nō debēt ſedere in choro qñ diciť officiū. Tertio modo legiť,& eſt verior lectura,& dicit breuiter,ꝙ in eccleſia nō pōt fieri cōtractus. Secūdū quā no.ꝙ cōtractus nō pōt celebrari in eccleſijs. iſtud pōt intelligi duobus modis. vno modo in eccleſijs: id eſt ſup eccleſijs emēdo. vel vendendo eccleſias: & tūc ſine dubio hec lex ē vera: vt.j̃. l.ꝓxi. Secūdò pōt intelligi.ꝙ nō valet cōtractus celebratus in eccleſijs: qa ſi cōtract⁹ fit intra eccleſiā nō valet. Pro hoc vř text⁹.j̃.de oper.pub.l.baſilicā. de immu.eccľie.c.decet.lib.vj. ℭ In cōtrariū videť.j̃.de his, qui in eccle.ma.l.j. &.j̃.de his, qui ad eccle.cōfu.l.pñti.§.cū autē.& ī auť.quib. mo.na.effi. legi. §.qñcunq; vero colla.vj. Solu.

1 † aut quæris de cōtractib⁹: aut de iudicijs. Primo caſu aut ille, qui cōtrahit in eccleſijs, nō pōt ſecurè exire eccleſi.& valet cōtractus: vt.d.l. præſenti.§ cū aūt. Aut pōt exire ſecurè: & tūc aut eſt cōtract⁹, q reſpicit pietatē: & pōt cōtrahi ī eccleſia: vt.d.§.qñcunq; verò.in auť.q.mo.natu.effic.legi.&.j̃.de his qui in eccle.manu,l.j.&.ij. Nec obſt.l. baſilicā. qa ſpeciale eſt in illa baſilica: hoc eſt ī domo imperiali. de qua loquiť ibi: Si verò ſunt alij cōtract⁹ nō reſpiciētes pietatē: vt emptio, vēditio.& mercimonia: iſta nō debēt fieri in eccleſia: & ſi qs facit peccat mortaliter: tum facti cōtractus valent: vt in.d.c.decet.de immu.eccle.lib.vj.& ibi not. ℭ Si verò.qris de iudicijs.& tūc iudicia ec-

2 cleſiaſtica † poſſunt in eccľijs exerceri: vt.d.c.de

3 cet. Iudicia verò ſecularia, † quædā ſunt, quæ pertinēt ad iuriſdictionē voluntariā: & iſta poſſunt

b in eccleſijs fieri [b]: vt.l.j.&.ij.de his,q in eccle.ma-

4 nu. qdā cōcernūt iuriſdictionē † cōtentioſam.& hęc nō poſſunt in eccleſijs exerceri et facta ipſo iu

c re ſunt nulla: [c] vt.d.c.decet. ℭ Quæro ergo iux-

5 ta hoc, an valeat † dictū teſtis examinati in eccľia: Rñ. ſi quidē teſtes iurauerūt in palatio, licet poſtea ſint examinati ī eccleſia, hoc nō ꝑiudicat, ſi extra eccleſiā iurant: eò, qa tūc videnť deponere cū iuramēto, eo loco, quo iurant: vt.l.ſi qñ.& ꝙ ibi no.j̃.de teſt.& ꝙ no.de offi.deleg.c.j.in clemē. Si verò ipi iurāt,& deponūt in eccleſia: hic pōt eſſe dubiū. Finaliter tñ putarē,ꝙ valeret. nā debetis ſcire,ꝙ antequā teſtis recipiať primò ꝓcedit qdā cognitio: an teſtis ſit recipiēdus vel nō: vt.j̃.de teſti.auť.ſi teſtis ꝓductus dicať.& illa cognitio nō debet fieri in eccleſijs: qa pertinet ad actū cōtentioſum. Recipere aūt iuramentū. vel dictū teſtis vt hic, nō eſt actus cōtentioſus, ſed magis eſt act⁹ pi⁹. Eſt eī iuſiurādū qdā religio erga deū vt.l.j.de iureiurā. ℭ Pro hoc facit,ꝙ dictū doc.de aliquē

6 torquēdo cogni. † debet fieri pñtib⁹ aduocatis: tortura aūt ipſis abſentib⁹. ita ītelligiť.l.ſi poſtulauerit.§.qſtioni.ff. de adult.& de pub.iudi.l.cuſtodia.& ꝙ no.ꝑ gl.ij.in.l.legis virtus.ff.de leg.&c.

NEmo martyres.

Quærit gl. quid ſi fuit hoc factū. dicit glo.ꝙ non ſolum, nō valet cōtract⁹: ſed etiā extra ordinē puniť. Duas ergo pœnas habet diuerſarū legū: qa puniť: & qa nō v3 cōtractus. hoc quaťr ꝓcedat dixi ī.l.ſenat⁹. de accuſ. vbi vide plenè &c.

SVMMARIVM.

1 *Clericorum numerus taxatur ſecundum facultates eccleſiæ.*
2 *Priuilegia cōceſſa clericis, intelligūtur cōceſſa fauore eccľiæ.*
3 *Clericorū numer⁹ poteſt, augeri auctis facultatibus eccleſiæ.*
4 *Clericus non renunciat priuilegijs ſuis.*
5 *Clerico relictum quando eius contemplatione, uel eccleſiæ factum intelligatur, remißiuè.*

NOn plures.

d
1 [d] No.ꝙ † numerus clericorū debet taxari ſecūdū facultatē Eccleſiæ, ī qua moranť. & habes rubricā ſpālē, in auť. vt deter. ſit nu.cle.colla.j. ℭ Secūdò no.et

2 ꝑpetuò teneatis mēti.ꝙ priuilegia † cōceſſa clericis ītelligunť cōceſſa fauore Eccľiæ, nō fauore pſonę eorū.& vide tex.& gl.q colligit circa pri.&c. ℭ Quero, qd ſi facultas Eccľiæ multū excreue-

3 rat certe pōt tūc † addi illi numero taxato: vt ī.c. cū.M.farrariēſis.&.c, ex ꝑte epi. in gl. extra de cōſti.in.c.quāto.de cēſi. vbi gl, ℭ Quero: an cleric⁹ poſsit renūciare priuilegijs & īmunitatib⁹ ſuis?

4 Per iſtā legē habes expeditū, † ꝙ nō: qa quis nō pōt renūciare priuilegijs, nō inductis in fauorem ſuum. ſed hæc priuilegia ſunt inducta in fauorē. Eccleſiæ: ergo eis clericus nō pōt renūciare: cū nō ſint inducta in eius fauorē. extra de fo.compe.c.ſi diligēti. ℭ Quero: quādo relinquiť aliquid clericis, vtrū videať relictū contēplatione perſonę, an

5 † contemplatione eccleſiæ: hic videť glo.ſentire

e ꝙ videtur relictū contēplatione eccleſiæ. [e] dominus Cy.s̃.eo.l.j.tractat. Ego expediā plenius in.l. ij.de reb.dub.& dicam in auť.licentiam.j̃.ti.j.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia debet ſoluere canonem ordinarium.*
2 *Eccleſia tenetur ad tributum. & ad onera realia.*
3 *Collecta non poteſt imponi eccleſijs, nec clericis.*
4 *Tributum quid ſit, & quòd afficiat rem.*
5 *Cautela, ut eccleſia teneatur ad tributum Eugubinorum.*

PLacet. ¶Ecclesia non tenetur, nisi ad ordinaria tribu-
ta.h.d.Diuiditur per glo.in septem
partes.uide illã diuisionẽ p teipsum
1 ¶Not.quod eccle.† debet soluere canone ordi
nariũ,et nihil aliud. ¶Opp.ĩ.ti.j.auт.itẽ null'
cõmunitas.dicit gl.ꝙ ista lex. est hodie correcta
quia hodie nullum canonem debet soluere. et ui-
de gl.super uerbo canonicam. Videte:debetis sci
2 re,quòd quædã sunt onera realia,ut tributa † &
ista subit Ecclesia etiam hodie:ut.ĩ.titu.j.l.de his
a xj.q.j.c.si tributum.quædam sunt onera, [a] quæ
b imponuntur [b] personæ pro rebus, ut collectæ:
ut.l.rescripto.§.finali.ff.de munc.& hon.& illæ
3 † non possunt imponi clericis uel ecclesijs: quia
non sunt sub potestate laicorum: sicut de iure
non possunt imponi forensibus habentibus præ
dia in territorio isto: ut.d.l. rescripto.§. finali
4 ¶Vt intelligas tu Perusine, quæ sint tributa †
quę afficiunt rem: dico propriè quòd sunt pos-
sessiones, quæ sunt inclusæ in territorio Perusi-
no.nam commune istud debet habere tributum,
á quolibet possessore, scilicet tertiam partem.
Item dicuntur tributa, quæ habẽt Reges annua-
tim:& illud tributum soluit Ecclesia ad quã tran
siret prædium.ideo hodie de iure est factũ, quòd
ciuitas ista fecit omnia prædia istius ciuitatis sibi
tributaria:& ideo omnes Ecclesiæ soluunt tribu
ta de prædijs, quæ perueniunt ad ipsas: quia affi
ciunt rem.hoc tangitur per Innocen.extra de fo
ro compe.c.proposuisti. ¶Et eugubini fecerũt
hoc multum solenniter: quia ibi erant ecclesiæ, et
monasteria multum potẽtia, & quæ exhauriebãt
5 totum patrimonium priuatorum.† ideo proui-
derunt, & fecerunt, quòd omnes ciues, & foren-
ses donauerunt dominiũ omniũ prædiorũ, q̃ ha-
bebant in communi:& ideo ad quencunq; per-
ueniat, soluit tributum:& eis permitit alienare:
& semper dicit saluo iure communis & ideo Ec-
clesia & omnes soluunt tributa.

POMATES.

a ¶Quędam sunt onera. Vide Panor.cons.iij. uol.j. & cõs.vj.& cõ.ix. eo.uol.et cons.liij. eo.et Paul.de cast. in.l.iubemus.ĩ.eo. ti.proxi.et Panor. cons.xiij. uol.ij. & cõs.c.col.j.eo.uol. et q̃ scripsi in.d.l. rescripto.§.sciendum &.Bar. cons. clxxv. et Ale.lxviij. col.iiij. uol.ij. et.c.xxxvj.col.iij. eo.uol.et feli.in.c. uerũ.in fi.de foro compe.

b ¶Personæ. Adde Bald.in.l.neq; per se.ĩ.de here.insti.et Bart.in.l.j.ĩ. de mulierib⁹, & in quo loco.lib.x.in fi.et uide quę dixi hic post Bal.& uide Bald.in.l.munerum.§.patrimonium.ff.de mu.& ho.et Bal.in.ti.de pa.constã.in uerb. Nos Romanorũ.in usibus feud.

SVMMARIVM.

1 Ecclesia non tenetur ad extraordinaria tributa.
2 Ecclesia propter non solutum tributum, non perdit dominium.
3 Ecclesia, si nõ soluit censum, cadit a feudo, uel emphyteusi.
4 Exceptio excõmunicationis potest opponi in foro ciuili.
5 Excommunicatio non potest dici exilium.
6 Pœna spiritualis, & temporalis, pro eodem facto imponi potest: & ideo percutiens clericũ ultra pœnam tẽporalem, est etiam excommunicatus: & potest a iudice seculari & ecclesiastico puniri. numero.7.
8 Priuilegium huius leg. quòd porrigatur ad res de nouo acquisitas.
9 Munerum publicorum, quòd sint tres species.
10 Patrimoniale munus, quod dicatur? & nu.11. & nume.13.
12 Priuilegium datum prioribus, non durat finito eorum officio.
14 Vectigalia sunt munera realia.
15 Gabellam quis teneatur soluere, dominus mercantiæ, an mulio: & id qua ratione?
16 Munera extraordinaria quæ dicantur.
17 Munus personale, quod dicatur?
18 Exemptus quòd non dicatur ille, qui seruire habet per substitutum.
19 Onus patrimoniale quod dicatur?
20 Officia publica, nun quis habere poßit?
21 Officium priorum uel ancianorum, est publicum munus.
22 Scribere acta communis, quòd nullus poßit: nisi deputatus ad id: & quando. numero.23.
24 Syndicatus communis est munus publicum.
25 Electus ad unum officium, non cogitur ad aliud. Et quid si ambo deferantur?
26 Si prohibetur continuatio officij per statutum filius non poterit immediate poni post mortẽ patris ad officium paternum.
27 Onus mistum quod dicatur.
28 Aestimum factum quando corrigi poßit.
29 Onus mistum a mero quomodo cognoscatur.
30 Munera quis indicat?
31 Collecta quibus imponatur.
32 Ciuibus & incolis imponuntur munera personalia, et mista, non clericis uel forensibus.
33 Statutum, quòd quilibet habitans teneatur facere custodiam, uel soluere buletas: quando comprehendit clericos, uel forenses ibi habitantes.
34 Forenses, quòd teneantur ad collectas, quando facerent æstimum.
35 Clerici et ecclesiæ quòd teneantur ad collectas.
36 Fratres tertij ordinis tenentur ad collectas.
37 Clerici quando teneantur soluere collectas pro suis bonis patrimonialibus. & paternis.
38 Forensis habens beneficium in loco: an efficiatur ciuis illius loci?
39 Matrimonium carnale mutat originem.
40 Tributa & gabellas fructuum, quòd teneatur soluere conductor, qui percipit fructus: non dominus qui percipit pecuniam: qui tamen tenetur soluere collectam.
41 Emphyteota tenetur ad solutionem collectarum.
42 Aestimum patris prodest filio.
43 Cohæres, qui est soluẽdo, quando cogi poßit pro cohærede, ad solutionem collectarum.
44 Comitatensis si acquirat a ciue. allibratio fiet secundum conditionem possessoris.
45 Bannitus, quando teneatur ad collectas?
46 Patrem ciuem habens & matrem comitatensem: an pro bonis paternis sit ciuis: & pro bonis maternis comitatensis?
47 Sententia, quòd faciat forensem ciuem, uel guelphum, uel gebellinum.
48 Natus in territorio, an dicatur ciuis originarius. remißiuè.
49 Collectarum. non solutarũ occasione, & muneris personalis ratione, potest quispiam capi. & nu.50.
50 Debitor priuati quando capiatur.
51 Minor pro collectis capi potest personaliter.
52 Mulier pro debito pecuniario non capitur: sed pro personali sic.
53 Fratres habitantes sub eodem tecto, an dicantur plures fumantes.
54 Hæreditas iacens tenetur ad collectas.
55 Statutum, quòd frater pro fratre capiatur, quòd non ualeat.
56 Bannum pœnale, an uitietur errore scriptoris, uel preconis?
57 Collecta quòd imponatur per solidum & libram: & quando per capita.
58 Statuto si caueatur quòd quodlibet castrum. xxx. fumantium debeat soluere cẽtum: distributio istorum centum fiet per æs & libram.
59 Ecclesia, quando teneatur.
60 Immunitas a muneribus quando extendatur?
61 Statutum, quòd omnes soluant aliquo modo non obstante: an tollat priuilegium.
62 Statutum si redigit munus extraordinarium: an duret immunitas.
63 Collecta quæ nõ põt imponi clericis, ꝙ non imponatur eius molẽdinarijs, & famulis.

PLacet. Ecclesia non tenetur ad munera sordida, uel ex
traordinaria: sed soluit ordinaria debita: pro-
pter quæ tamen non soluta, res ecclesiæ non confiscatur. &
extorquens ab Ecclesia munera sordida est excommunican
dus, & ad perpetuum exilium damnandus. hoc dicit. ¶Not.quòd Ec-
1 clesia† nõ tenetur ad extraordinaria tributa. ¶Not.quòd Ecclesia pro
2 pter censum, † vel tributũ non solutum non perdit dominium: sed nec
patitur pœnam confiscationis. ¶Et est argu. quòd licet ecclesia nõ sol
3 uat censum non cadat a feudo, uel ab emphyteusi. quod non credo † ue
rum: quia in tributis Ecclesia est priuilegiata, sed in feudo & emphyteu
si non reperitur. Et ideo propriam naturam emphyteusis & feudi serua
bo in ecclesia, sicut in priuato: ut no.ĩ.eodem auт. qui rem.in glossa Ec-
clesia. versicu. quid si vna ecclesia. quod not. ¶No.pęnam excommu-
nicationis esse cognitam de iure ciuili: ergo exceptio † excommunica-
4 tionis potest opponi in foro seculari. et hoc no.ĩ.de iur.et fac.ignoran.
5 l.j. ¶Not. excommunicationem non dici exilium: † cum ponatur, ut
diuersa, licet similia sint: ut not. institu. de capi. dimi.§.minor ¶No.pro
6 eodem facto imponi † pęnam spiritualem scilicet excommunicationis:
et temporalem scilicet exilij: & sic concurrit utrunq; brachium ecclesia
sticum & seculare. Si percutiens clericum, licet soluat pęnam, tamen ni
hilominus ibit ad Papam pro absolutione excommunicationis, quam
incurrit secundum Petr. Et pœna spiritualis imponitur ab episcopo:
temporalis ad iudice seculari: cum ciuilis pœna ueniat ex lege. Et si qui-
dem alio modo delinqueret contra Ecclesiam: puta in ecclesia: nam a iu-
7 dice† seculari, & ab episcopo puniri potest. & idem in criminibus eccle
siasticis: quia vterq; iudex est offensus secundum Gul. & ideo vterq; uin
dicat se sua lege. argumen. ff. de iniur. l. eum qui. §. si nupta. & in authen.
de san. epis. §. si vero crimen. ¶Erunt ergo necessaria duo iudicia. Nam
secularis non facit executionẽ criminis processus ecclesiastici: nec econ
tra. De hoc dic, vt no. extra de offi. ordina. c. j. per Inno. ¶Quæro: vtrũ
priuilegiũ istius leg. porrigatur ad nouas leg. ecclesiasticas, & res de no-
uo quæsitas. Dic quòd sic †: quia est priuilegium vniuersale secundum
8 Pet. & facit quod no. de fundo instru. l. lucius. Item: qa quod iudex con
cedit, uel statuit, extendiт ad futura: ut.ĩ. eo.l. sancimus. Itẽ: quia priuile
giũ indefinitè cõcessum extenditur ad præsentia & futura: ut extra de
priuile.c.qa circa. quod q dã cõcedũt, si est corpore iuris clausum: aliàs
nõ: quod non placet Pet. ¶Quero: qd de datijs, uel gabellis, & colle-
ctis: utrum eccle. uel ecclesi. psonę teneanт ad talia munera. Sed. vt hunc

articulũ, & ceteros declarare possim: altius tractatum exor
diar. ¶ Et primò quotsunt spẽs munerũ publicorũ. ¶ Se
cũdò qualiter diffiniatur munus publicum. ¶ Tertio quis
imponit. ¶ Quartò quibus personis imponitur. ¶ Quin-
tò quibus rebus. ¶ Sextò videndum est de immunitate mu
9 nerum. ¶ Munerum publicorum † tres sunt species: Rea-
le, seu patrimoniale: ꝑsonale: & mixtũ: vt. l. munerũ. de mu
ne. & hon. & videtur, ĩ. de dec. l. vacuatis. lib. x. & de vac. pu
10 bli. mune. l. j. lib. x. ¶ Patrimoniale est, † quod nõ ĩponitur
nisi patrimonio seu rebus; ita quòd res sunt immediatè cau-
sa impositionis. Exemplum habemus. C. de suscep. & arca.
l. modios. & nota. ĩ. de anno. & tri. super rubrica. lib. x. & do
11 hanc regulam, † quod omne munus, quod imponitur p no-
mina quotę. dicitur munus merè patrimoniale: vt decima, q̃
imponitur Ecclesijs a Papa, est onus patrimoniale ipsarum
ecclesiarũ. Nec enim ideo est personale, vel mistũ: quia fiat
mentio personæ: quia præstatio in ipsam rem scripta est. vt
ff. de iudic. l. si fideicõmis. §. j. de leg. j. l. apud Iulia. §. hæres.
de lega. iij. l. qui concubinam. §. qui hortos. cum simi: Priui-
12 legiũ † datum prioribus, vel præsidibus, nõ durat officio fi
nito. de excu. tut. l. athletæ. in prin. & quod ibi not. Et p has
13 rationes dico de reb⁹. † quæ præstẽtur clericis per laicos ꝙ
dicũtur tributũ. & onus reale. Facit quod no. s̃. de pe. hære.
l. si a patre, vel a dño. §. fi. & ĩ. de mu. patri. l. neq;. vbi de hoc
& argu. eorũ, quæ not. ff. de seruit. rustico. prædio. l. ꝑtoris.
¶ Sed an sorores tertij ordinis sint ecclesiasticæ? no. in. c. j.
extra de religio. domi. in cle. Ex hoc etiã oĩa ꝑdia, q̃ sunt in
clusio Perusino quæ respondent in quartam partem fru-
ctuum, sunt tributaria. Sed: quid si nõ sunt talia nomina re-
spectiua: sed alia in rem scripta: puta Binascum, seu Belfor-
tiaria terra soluat. x. ¶ Rñ. istud est onus patrimoniale: vt
ĩ. de impo. luc. de. l. j. §. res verò. Istorum munerũ tributario
rum: quædã sunt ordinaria, quædam extraordinaria: vt hac
lege. ordinaria sunt, quæ habent certã annuã, vel similẽ prę
stationem: & sunt imposita per constitutionem superioris:
14 vt tributa. ¶ Vectigalia etiã † sunt munera realia, & ordi-
naria. vt. ff. de pub. l. Impator. ¶ Quis debet soluere gabel
15 la, an mulio, vel dñs mercantiæ? dic † quòd pro salma domi
nus: pro mulo mulio. ff. locati. l. cum in plures, §. vehiculũ.
¶ Sed an ratione muli salma confiscetur, vel ecõtra? dic vt
not. de nauti. fœno. l. cũ proponas. per Cy. & vide de pub.
l. cotem. §. dominus. Quorum sumptibus debeãt fieri expẽ
sæ, & opera publica? dic. vt. ĩ. eo. tit. l. ad instructionẽ. in auꝛ.
de mãda. prin. §. deinde. ibi. quæ valde. ¶ Extraordinaria
16 sunt, quæ nõ sunt † imposita per cõstitutionẽ scriptam: sed
per modum superioris inducuntur: & certam formã nõ ha-
bẽt simile. ff. de annu. lega. Seio. §. medico. Extraordinariũ
etiam & reale mun⁹ est: scilicet quod asini comitatiuorũ va
dãt quolibet anno ad clusium pro frumento publico: quia
istud principaliter est onus rei: Asinus enim portat sarcinã,
non dominus. Onus etiã reale & extraordinariũ est: si Po-
testas accipit asinũ, vt portet furem, vel latronem ad furcas,
vel frumentũ ad exercitum. ff. de pigno. act. l. fi. ad finem.
¶ Item alia est distinctio per quam aliud est inductum: ꝙ
quãdoq; ipsi subditi ꝓfitentur & taxãt sibi: & Imperator
cofirmat, vel Rex, vel alius dñs. ĩ. de au. & argẽ. leg. l. fi. al's
17 de anno. & tribu. l. fi. lib. x. ¶ Personale est, † qũ ꝑsona est
immediata causa impositionis: & venit explicandum per fa
ctum corporale ipsius personę. Et eorum quidã sumũt in se
laborẽ, & honorẽ: vt decurionatus, ꝙ est stipẽdiũ & digni-
tas, & ꝑsidatus & quodlibet officiũ iurisdi. saltẽ cum habet
sportulas: vt insti. de ac. §. tripli. Quædã habent in se laborẽ
& damnũ amissiõis operarũ. Quædã etiã sunt onerosa, &
fœtida, aliâs sordida: vt ferre lapides pro muralio publico.
Pro his em̃ vilibus ministerijs persona affligitur: & vocan-
tur angariæ: vt. l. neminem. ĩ. eo. Est etiã personale munus,
ꝙ vnus de qualibet domo vadat ad exercitũ qa ꝑsonæ ve-
nit applicandũ hoc munus: pecunia redimi nõ valet. l. illud
18 de excu. mune. lib. x. ¶ Itẽ not. hic, ꝙ nõ dicitur exẽptus †
ille, q habet seruire p substitutũ. vt. ĩ. de decu. l. pe. lib. x. &
a etiã ibi per Ang.[a] Est etiã personale munus, si fiat statutũ, ꝙ
pro quolibet fumãte seu foculario debeant solui dño. x. vel
ciuitati. Nam pecunia pro capitibus a familijs seu personis
magis, quã ꝓ re præstatur: sicut si imponeretur gabella tri-
butorũ. Nã on⁹ capitis est. ff. de censi. l. si. & not. de anno. &
tributis. l. fi. j. respõ. & l. cũ antea. ĩ. de agric. & censi. lib. xj.
Est ergo ꝑsonale, ꝙ ĩponitur ꝑsonę nulla habita contẽpla-
tiõe patrimonij. siue istud on⁹ cõsistat ĩ faciẽdo, siue ĩ dãdo.
19 ¶ On⁹ patrimoniale est, † ꝙ ĩponi᷑ patrimonio nulla ha-
bita cõtẽplatiõe, siue cõsistat in faciẽdo: vt in albergaria: vti
in multis hospitib⁹: siue in dãdo: vt ĩ decimo, siue vigesimo
siue mixtim: vt in equis stipendiatorũ aledis: vt. j. de mu. pa
tri. l. nõ vr̃. lib. x. ¶ Sed, an põt qs habere duo publica offi-
20 cia salario publico? dic ꝙ nõ: † vt de ꝓximis sacro. scri. l. hac
parte. nisi fuerit annexa, vel vnita: vt ĩ auꝛ. vt iudi. sine quo-
quo suffra. §. illud tñ. & nota. ĩ. l. cõperim⁹. de proxi. sacro.
scri. & in. l. agẽtes. de ꝑpo. agẽ. in re. & in. l. is qdẽ. q milit. nõ
possunt. lib. xij. & i. §. nulla. ĩ auꝛ. de defen. ciui. ĩ gl. ¶ Sed
21 an priorum, vel ancianorum est publicũ † munus? dic ꝙ sic:
vt nota. ĩ. l. fi. C. q milit. non pos. & de decu. l. vniuersos. lib.
22 x. Et nullus põt scribere, † nisi deputatus ad tale officiũ. de
iure fisci. l. in fraude. §. quoties. de sportu. l. j. & no. in. l. ij. de
23 execu. & exacto. lib. xij. ĩ auꝛ. de tabellio. §. nos. Nisi forte †
propter absentiã, vel impedimẽtũ prĩcipalis notarij, aliqñ
cõmittatur vt no. ĩ auꝛ. de hær. & fal. §. si vero absunt. ibi tñ
nõ erat de publico, sed voluntariè electus à patre. Adde ꝙ
24 no. Guil. an syndicatus cõmunis sit munus publicum? † dic
ꝙ sic. Et ideo si quis ex hoc grauatur, nõ renũciat: vt in auꝛ.
de defen. ciui. §. interim. sed appellat. ĩ. de appel. l. ad scriba
tum. & l. hi, qui ad ciuilia: secus in syndico collegij, q nõ co-
gitur. & adde illud. ĩ. de proc. l. j. p Iac. de Ra. Et adde illud
quod nota. de prox. sacro. scri. l. in sacris. ¶ Et not. ꝙ elect⁹
25 ad officium vnum † interim nõ cogitur ad aliud. Et si simul
deferãtur, quid iuris sit? dic vt no. ĩ. quẽadmodũ ci. mu. in-
du. lib. x. & in Spec. in tit. de electione. §. oportet. ver. qd si
electus. ¶ Sed pone: prohibetur numeratio, & cõtinuatio
26 officij per statutum: † modò pater fuit tabellio: an fili⁹ pote
rit ibi poni immediatè post mortem patris? dic ꝙ non: qa di
cit continuatum: quia hic filius habet immediatè officiũ: vt
ĩ. de mune. & ho. no conti. l. j. lib. x. & ibi p Andrę. de Baru
27 lo. ¶ Nunc de misto onere videam⁹. Mistũ onus † est, quod
imponitur ꝑsonæ principaliter, rei secũdario. Vel veri⁹: ꝙ
imponitur personæ prĩcipaliter ꝓpter rem: ideo permista
ratione rei, & personę: & hic neq; res tantũ, neq; persona, tã
tum est immediata causa impositiõis: sed vtrunq; simul Si-
mile no. in. c. priuilegium personale. per Dy. de reg. iur. lib.
vj. & ĩ. ad velleia. in. l. hæredes. per Cy. Exemplũ ponũt do
ctores in collecta, quæ imponitur iuxta æstimũ: puta ad ra-
tionẽ. xx. solid. pro centenario. de collecta habetur. ĩ. de in-
dictio. l. j. lib. x. ff. de mu. & hono. l. rescripto. §. fi. de æstimo
habetur. ff. ad munici. l. incola. Et de his ĩ gl. & ĩ. de censi. &
censito. & peræquato. l. omne territoriũ. lib. xj. vbi etiã glo.
dicit, quòd ꝓpter depauperatos de nouo sit æstimũ: quod
28 secundũ vulgare Perusinorũ vocatur catastrũ. quod † cata-
strũ cũ est factũ, nõ potest corrigi: nisi causa cognita per cõ-
petẽtes officiales, si est publicatũ apud acta: & assignatur il-
lis desyderiũ. apud acta verò nõ publicatũ, nõ põt corrigi:
vt no. ĩ. de omni agro deser. l. iura. lib. xj. & de cẽsi. l. i. & l. q
29 grauatos. ¶ Sed quomodo cognoscã merũ à misto: † an ex
forma iurisdictionis, an ex forma muneris? Respõdetur, ex
vtroq;. nã si dicit statutum, quod omnes comitatiui soluant
collectas decem solidorũ pro suo æstimo: munus mixtũ est:
quia ex forma sua non est indictũ, nisi subditis. ff. de mune-
ribus & hono. l. rescripto. §. fin. Ex qualitate muneris: quia
non est munus intrinsecum ipsius rei, sed à re: vt fructus rei.
sic. ff. de munerib⁹ & honoribus. l. rescripto. §. fi. & ex eo ve
nit, qa eo ipso, ꝙ appellat datium, vel collectas. Aliud verò
appellatur munus mistum impositum nõ subditis: vt. d. l. re
scripto. §. fina. Et si quis amittere vult rem, non tenetur ad
illud munus, quod imponitur personæ pro re. secũdũ Pet.
hic allega. de muneri. & honori. l. munerum. §. patrimoniũ
30 ¶ Circa secundum quis † ista munera indicat? Respondeo,
vbi Papa, vel Legatus eius, aut Imperator indicit non po-
test superindici: vt. l. j. de superindic. lib. x. & istos modos
31 tradidit. ¶ Circa tertiũ: ad quos † pertinet imponere colle-
ctas de iure communi, sunt Reges, Item duces, & Barones,
in suo ducatu: & ciuitates non pedissequæ quæ merũ impe
rium præscripserũt: vt in auꝛ. de defen. ciuit. §. interim. in fi.
magnæ gl. & in auꝛ. quibus modis natura. effic. sui. §. si quis
igitur ex qualibet. collatio. vij. Castra autem & villæ, non
possunt imponere collectas: nec remittere in præiudicium
superioris: vt nota. ĩ. de excusatio. mune. l. placet. lib. x. sed
pro suis debitis persoluendis ¶ Circa quartum: quibus
32 imponãtur: dico, † quod personalia, & mista ciuibus, & in-
colis tantum: vt dicta. l. rescripto. §. fina. vnde si sit statutũ.
quod vnus de qualibet domo debeat ire ad exercitum, vel
facere custodiam de nocte: non continẽtur clerici, vel foren
ses: & idem in collecta Buletarum. Et hoc si istud verbum
simpliciter, & sine adiuncto proferatur. ¶ Si autem dicere
33 tur, quod quilibet habitans, † teneatur facere custodiã, vel

a ¶ Item no. ibi. & etiã ibi, p Angel. Debet hęc esse additio. meo iudicio cum Barto. fuerit Ange. antiquior. vel voluit Barto. adducere Andre. de Baru. quę statim citat in seque. Alex. Ioseus.

ſoluere Buletas: tũc includũtur clerici, & forenſes. tamẽ cleri
ci nõ poſſunt exigi propter priuilegiũ: nec foreſes de cõmu
ni iure de excuſa. tut. l. nõ tantũ. §. fi. qa nõ ligãtur tali ſtatu
to: cũ nõ ſint ſuppoſiti iuriſdi. ſtatuẽtiũ. de lib. cauſa. l. diui.
Cõtrariũ tamẽ videtur: qa habitãdo cõſentit, & prorogat iu
riſdictionẽ: qa quaſi efficiẽ ciuis. quo ad hoc arg. ff. de verb.
ſigni. l. ædificia. Si aũt nõ vult ſoluere: ibi nõ habitet, vt. l. in
cola. ff. ad munici. ¶ De colle. ſimpliciter eſt dicendũ: ꝙ nõ
34 tenẽtur † forẽſes, niſi fecerint æſtimũ: qa faciẽdo ęſtimũ vidẽ
tur cõſentire, & ſe obligare. arg. ff. de fideiuſ. tute. l. cũ oſtẽdi
mus. §. fi. & quod no. in. d. l. ĩcola. Nã q vult antecedẽs, vult
& cõſequẽs: quod ĩcluditur ſub ãcedẽti. & q cõſentit in ge
nere, videẽ cõſentire in qualibet eius ſpecie: vt. l. j. ĩ. de his, q
ſpõ. mu. ſuſce. &. l. ij. eo. ti. & quod no. ĩ. de dõat. l. ſenſualis.
in. d. l. reſcri. §. fi. p Dy. de cleri. ciuib⁹: an teneãtur ad colle
35 ctã certã, videtur ꝙ nõ † pro reb⁹ eccle. ĩ. ti. j. aut. itẽ nulla cõ
munitas. Itẽ p ſtatutũ: qa eſſent tributaria. vide hoc ĩ authẽ.
demãd. prin. §. ſed etiã ſuſcipiẽtes. col. iij. & ibi gl. pro colle
ctis. Nã ſicut Eccle. non tenetur ad tributa: ſic nec ad colle
ctas, q ſuccedũt loco tributorũ: cũ pdia ſint tributaria. arg.
ĩ. ſine cẽ. vel reli. l. oẽs. & ĩ. e. authẽ. ſicut: quod nõ placet: qa
ad certa tributa indicta, tenetur qcũq; ſit aduena ſiue eccle.
Sed poſtquã eccle. eſt dña ad extraordinaria indicta non te
netur: vt. d. l. incola. Et vide Iacob. But. ĩ. de le. l. ab admini
ſtratione. vbi dicit ſic: ꝙ licet ſtatutum dicat, ꝙ ſi clericus à
collecti. ſe excuſet: poſſet impunè offendi: nec reddatur ius,
quòd licet non ſoluat collectã: nihilomin⁹ debet ius ei reddi:
quia nõ ipſe excuſat: Sed tamẽ Iaco. dicit ꝙ eccle. nõ tenetur
ad collectas de iure: dicit tamẽ quòd ſecus eſt de cõſuetudine
Italiæ præterquã in ciuitate Romana. ¶ Et ꝙ Eccleſia nõ te
neatur ad collectas: do exemplũ. extra de immu. eccle. c. non
minus. Nec valet, ſi dicas, ſtatutũ dicit, ꝙ ſint tributaria. qa
non propterea ſpecificãt tributũ. ſicut dicimus in ſimili, in
operis incertis, ꝙ inſpicitur tempus declarationis, & indi
ctionis. ff. de oper. lib. c. ſi qs hac. §. iudiciũ. & no. de condi. in
debi. l. ſi nõ ſortẽ. §. libertus. extra de priuileg. c. cũ & plãta
re. §. de confratribus. ¶ Sed qd de fratribus tertij ordinis:
36 vel gaudẽtibus? Dic quòd † debẽt ſoluere: vt. l. cura. §. fi. ff.
de mu. & hono. in glo. ordi. ¶ Sed an clerici teneantur pro
37 ſuis bonis patrimonialibus, vel paternis? † argu. quod non
ĩ. de his, qbus vt indig. l. polla. & ibi no. contrariũ, quòd ſic,
præſertim de præſcriptiõe in æſtimo. qa adeundo hæredita
tem videtur cõtrahere cum fiſco creditore collegiorũ, ſicut
in alijs creditoribus: vt in. §. hæres. inſti. de obli. quæ ex qua
ſi cõ. Itẽ: quia bona iſta adſunt: vt not. in Spec. de cleric. con
iuga. facit. l. j. ĩ. de impo. lucra. deſcrip. lib. x. ¶ Ego ſuper
iſta queſtione conſului, & dixi: quòd ſi res allibrata venit ad
clericũ, quòd clericus nõ tenetur ſoluere collectas poſteà im
poſitas. Primo: qa collecta eſt munus extraordinariũ. Nam
quod non imponitur lege, ſenatuſcõ. conſtitutionibus Prin
cipum: extraordinarium munus eſt: vt. C. de bo. vacat. l. j.
lib. x. & de vac. mu. l. j. libro. xj. Sed clerici non tenentur ad
munera extraordinaria. Itẽ: qa hic ſyndicus nõ eſt: ergo &c.
38 Et not. in. l. reſcripto. §. fi. Idẽ in gabella. ¶ † Sed nunquid
ordo clericalis, vel beneficium eccleſiaſticũ facit aliquẽ forẽ
ſem ciuem illius loci? dic quòd nõ: vt. ĩ. de incol. l. ciues. libr.
x. quod bene no. Secus in matrimonio carnali: quia eſt tãtæ
39 potẽtiæ † quòd originem mutat quo ad forũ, & munera: vt
not. ĩ. de mu. & in quo loco. l. j. lib. x. ¶ Itẽ q̃ro, qs tenetur
ſoluere collectas: an domin⁹, an conductor? Reſpond. tribu
40 ta † ex ipſis fructibus. & gabellis fructuũ tenetur ſoluere cõ
ductor, q pcipit fructus: non dominus, q pcipit pecuniã: vt
no. ĩ. de annonis & trib. l. j. lib. x. in glo. ordi. & de vſufruc. l.
ſi pendẽtes. §. ſi qs. & de admi. tuto. l. ſi ſine hęrede. §. lucius.
de agrico. & cẽſi. l. iij. lib. xj. Et vide ibi Andræã de barulo.
Sed in collecta, q̃ imponitur pro æſtimo eſt ſecus: qa iſta ſe
quela æſtimi, & æſtimũ loqtur in pſona dñi. & idẽ in dño &
41 fructuario. ¶ Sed qd in emphyteuta: dic † quòd emphyteu
ta habet, vel habere debet rẽ in æſtimo: & ſic merito tenetur
ſoluere collectas ſuas. l. lucius. §. idẽ rñdit. ff. ad munici. con
42 iuncta. l. neq;. ff. de impẽ. in reb⁹ do. fac. ¶ Sed an æſtimũ †
patris pdeſt filio? dic ꝙ ſic: qa etiã filius videtur deſcriptus
in lib. patris: vt not. in. l. ij. q æta. lib. x. ¶ Sed qd ſi ſunt duo
cohæredes, et vn⁹ nõ eſt ſoluẽdo, & alter ſoluẽdo: an põt co
43 gi ſoluere † vnus pro altero? dic vt no. in. d. l. j. de anno. & tri
bu. in gl. q̃ videtur dicere, ꝙ ſic quòd eſt verũ pro collectis
teſtatoris nõ pro facto ipſorũ hæredũ: vt. ĩ. de decur. l. licet
in diuerſa. lib. x. & vide. ff. de excu. tut. l. ſi is q tres. §. fi. et. l.
tria onera. qa nõ ſunt correi. arg. de euic. l. rẽ hæreditariam.
& arg. ĩ. eo. cõmunia de leg. l. j. in fi. videtur etiã, quòd p col
lectã vnius fundi, nõ ſint obligata omnia bona: ſed ſolũ illa
res de pub. l. Imperatores. & de prę. nauicu. l. ij. li. xj. ¶ Sed
quid ſi comitatẽſis emit rẽ ciuis, qualiter ei allibrabitur. Re
44 ſpon. ſecundũ conditionẽ † noui poſſeſſoris. de public. l. li
citatio. §. fi. de impo. luc. de. l. j. lib. decimo. & ibi p Andræã
de Barulo. Et vide in authẽ. qbus modis natura efficiun. ſui
§. ſi quis igitur ex qualibet. in gloſ. nota villas. ¶ Quęro, an
45 exbanniti † teneãtur ad collectas? & dic quòd ſic ſi ibi habẽt
æſtimũ, vel originẽ. ff. de pollici. l. de pollicitatio. §. nam &
ſi. tex. allegat Iacobus zapharinus de Piſis. de excuſat. tuto.
§. pe. l. planè. la. j. niſi eſſet tale bannũ, quod reputaretur ibi
pro hoſte, & mortuo: quia ibi dicitur annulatus & nudus.
de capi. dimi. per totũ. & l. tutelas. §. penul. ¶ Sed an ſoluat
maiores collectas? dic quòd nõ de iure communi: vt. l. j. ĩ. de
apochis pu. Quilibet enim ſoluere debet partem, ſecundum
qualitatem. & quantitatem bonorm: ſed aliter ſeruatur in
regno per cõſtitutionem regni. ¶ Sed pone, quòd qs habet
patrẽ ciuẽ, matrẽ comitatẽſem: an ſolũ pro bonis patris ſit ci
46 uis: † pro bonis matris ſit comitatẽſis? videtur quòd matrẽ
ſequatur. ff. ad munici. l. prima. dic cõtrarium, quòd illud ex
priuilegio, niſi eſſet naturalis, vel ſpurius. An igitur patrem
ſequatur? facit. ĩ. de decuri. l. null⁹. libro decimo. ¶ Sed nun
47 quid ſentẽtia † facit forẽſem ciuẽ? dic quòd ſic: quia ſentẽtia
& origo ambulãt paribus paſſibus: vt. ĩ. de decurio. l. quo
tieſcunq;. pari ratione facit aliquẽ Guelphum, vel Gebelli
num: non quo ad veritatẽ, ſed quo ad effectum, ſiue obſit, ſi
ue proſit facit de muner. patri. l. nõ videtur. libro. x. ¶ Sed,
48 an † natus in territorio dicatur ciuis originarius? dic vt no
tatur infra de munic. & orig. l. filios. aliâs ciuis originarius.
¶ Sed an pro collectis non ſolutis põt quis capi? dic quòd
49 ſic, † præcedẽtibus monitionibus ſaltẽ gñalibus: quæ p pre
conẽ, vel edictũ debẽt pręcedere ad hoc vt ſoluturi poſſint
ſe pparare ad ſoluẽdũ: vt. ĩ. de indictio. lib. x. de exact. tribu.
. l. nemo carcerẽ. & ille, q datur inter non ſoluẽtes pręſumi
tur non ſoluiſſe. de exac. tribu. l. j. lib. x. quocunq; opponẽte
non ſolum fiſco: & ſic probatur negatiua nõ ſolutionis per
libros cõmunes: vt. ff. de rebus corum. l. magis puto. §. in pri
mis. in verbo edi. rationes. te. ff. de probatio. l. cum de inde
bito. & facit ad hoc, quod not. per Innoc. extra de accuſa. c.
ſuper his: & declaratur. ff. de verborum oblig. l. hoc iure. Et
hæc vera, niſi probet per inſtrumentũ, quod ſi eſt amiſſum,
iteratò debet refici. l. ij. de diſcu. libro decimo. Aliâs qui per
trienniũ, vel decennium, ſoluit perpetuo præſumitur ſoluiſ
ſe: ſi hoc alleget, quod eſt nota. ¶ Debitor vero priuati
non capitur de iure cõmuni: niſi in condẽnationem bonis
excuſſis. ĩ. qui bonis cæde. poſſ. l. j. & nota. ff. de ſuſpe. tuto.
l. iij. §. tutores, qui. in glo. ordina. quam gloſſam nota. & fa
cit ad. l. Iulia. pecul. l. ſacrilegi. §. fina. ¶ Ratione etiã mune
50 ris † perſonalis, quis capi poteſt. ĩ. de decurio. l. generali. li
bro decimo. & ibi vide andream de Barulo. Sed nũquid mi
51 nores poſſunt capi? credo † quòd ſic: quia ſtatutũ ligat mi
norem filiũfamil. & omnes. ff. de adminiſtratione tutorum.
l. ſi ſine hærede. §. lucius. ¶ In muliere tamẽ licet obligetur
52 ad munera alias debita: nõ tamẽ capi põt perſonaliter † pro
pecuniario debito: ſed pro ſeruitio pſonali ſic: vt. l. omnes.
de agrico. & cẽſ. ¶ Sed pone quòd imponitur collecta pro
53 focis: vel pro fumãtibus. An plures fratres ſtantes † ſub eo
dem tecto, dicãtur fore plures fumãtes? & dic, vt not. in. l. cũ
ratio. §. fi. de bon. dan. per Dynum. & facit de excuſa. tuto
rum. l. ſi is, q. in fine. de teſtamẽ. tutel. l. duobus. ¶ Sed nun
54 quid hæreditas iacẽs. † & bona vacãtia. teneantur ad colle
ctas? dic ꝙ ſic. l. debitor. de negotijs geſtis. non tamẽ incidũt
in pœnã. ſi termin⁹ præfigitur pſonæ. de in diẽ adie. l. pdia.
¶ Sed pone: vxor mea habet bona paraphernalia: an dica
tur habere fumãtes? dic ꝙ nõ: qa eſt de familia mea: vt. l. pri
55 ma. §. ſi vir. ff. ad Silla. Sed an valeat ſtatutũ: vt poſſit † capi
frater pro fratre? Reſpõdeo, vt nota. in fine. ĩ. de decurio. in
rubric. & l. j. libro decimo. Sed pone, ꝙ pco erat, dũ nunciat
indictionẽ collectæ: quia exprimit maiorẽ, vel minorẽ quã
titatẽ: nunqd hoc nocet fiſco? dic ꝙ nõ: vt. l. fi. de cano. Larg.
titul. lib. x. ¶ Et idẽ dico in bãnis pęnalibus: vt non vitiet
56 error pręconis, vel ſcriptoris. † ſed ipſo iure reducantur ad
debitã quãtitatẽ, & ipſo iure inſit, quod debetur. de fideiuſ
ſori. l. finali. Et idem dico, ſi erratũ ſit in termino maiori, vel
minori, quã præfigat ſtatutũ. Nã ipſo iure reducitur ad de
bitum terminũ, ex quo eſt aliquis taxatus. argumen. ĩ. de iu
re. deliberandi. l. finali. §. ſed quia in contrarium facit, quod
notatur. ĩ. de teſtamen. l. ambiguitates. vbi dicitur quòd
ſi aliquis abfuerit & errore tabellionis, ibi fuit deſcri
ptus: quòd iſte eſt pro recepto in numero malè arbitratorũ

a ¶Omni innouatione. Vtrum iudex secularis corã quo proponitur incidenter exceptio remittēda ad iudicem ecclesiasticum, possit statuere excipienti terminum, intra quē in curia ecclesiastica habeat probare? Barto.no.in.l.ij.de regu.iur.in.l.Præses.C.de appel.& Bal.in dicta.l. quoties.tenuerūt quòd nō.argu.c.psona.&.c.ex.insinuatiōe.de appe. et Imol.in dicto c.īnotuit. Refert Io.And.& Ant. de but. videri sentire quòd sic: sed dicit innocē. hoc pēdere expressè a.q.vtrū cã vsurarum possit discuti coram iudice seculari? de quo etiã vide per Petr.de Anch.ī cō.xxxj. per Lapum allegatione.lxx.inci. quidam coram iudice laico &c.vbi etiam habes latè de dicto articulo vsurarū, scilicet an coram seculari agi possit causa vsurarū? nō omitto quòd de iure ciuili Digestorū talis causa corã seculari agi poterit.l. Titia.ff.solu.mat. sed hodie seruatur ius canonicū in hoc,& in simili causa.

¶Iuxta hoc quæro: quid si corã arbitratore opponat exceptio vsurarū: an possit coram eo cognosci, qui super hoc factus fuit arbitrator à partibus? & in hoc Bal.in ca.j.§.similiter.in tit. de controuer.inuesti.in vsi.feu.dicit: aut cōpromissum fuit in laicū arbitratorem de vsuris præteritis: puta quia iam solutæ erant: & valet tale cōpromissum: aut super vsuris futuris,& nō valet: quia dolus præteritus pōt remitti, nō aūt futurus.arg.l.si vnus.§.illud.de pactis.sed Ro.in.d.l. Titia.solu.matr.dicit. quòd imo etiã super præteritis non valet laudū vsurarium: cum peccatum cōtineat.argu.c.ij.extra de arbi.sed Abb.in.c.cōtingit.eo.tit.refert & sequitur dictum Bal.& subdit, quòd inquantū Bal.dicit valere compromissum super vsuris præteritis, non procederet quando vsurarius, fraude induxisset illum, à quo vsuras extorsit ad cōpromittēdum.arg. dicti.c.ij.& hæc cōcedo vera. Nō ob.ar.Ro.qa Bal.nō querit, an laudum valeat: sed an cōpromissum teneat. Bene tamē fateor verū esse dictū Ro. vbi talis arbitrator ferret laudū iniquū,& peccatum cōtinēs, q nullū esset. Sed nihil ad propositum Bald. De hoc articulo tetigit etiam Imo. in.c.innotuit.ad fi.de arbi.

ADDE ibi Eugubini.vt per Pet.de Anch.consi.ccciiij.

b ¶Episcopū. Circa hoc in questiōe matrimonij, melius videtur loqui Bal.in.l.filium.ff.de his, qui sunt sui, vel ali.iur.

c ¶Ego dico sic. Lapus alleg.lvij.& seq.& alleg.lxxv.mouetur dicere: quòd in causa vsurarū tantūmodo in foro canonico tractari debeat & gaudeāt iuribus canonicis, quæ multū sunt cōtra vsuras: ego aūt dico q aliter fieri debet,& pōt in foro seculari: qa cū de pacto agatur in causa vsurarum: merito etiam in foro ciuili seruabuntur iura canonica.c.possessor.& ibi gl.ordi.de regu.iur.in.vj.& in.c.fi.de prescript. & in.c.licet mulieres.de iureiuran.lib.vj.& legistę.in.l.priuilegia.C.de sacrosanctis ecclesijs. Ex opposito dixi in.l.Titia.ff.soluto matrimo. Et ad materiã, quæ ponitur in hac lege: in illa didici multas limitationes, inter quas, vbi statutum disponeret posse secularem tales admittere: & secundum eas iudicare; & ibi allegaui alia multa. Et ratio: quòd ego intelligo etiam de statuto laicorum. Et idem in terminis tenet Rapha.in dicta.l.Titia. mouentur doctores ibidem allegati, cum possit per partes fieri: quòd probatio imperfecta habeat pro perfecta. capitulo tuis.extra de testibus. vbi casus. & idem Innocent.in c.cum causa.de testibus. Et Bald.in.l.finali.C.de testi.& Baldus in autē. si quis in aliquo. C.de eden. Ita ergo potest fieri per statutum, argumē. gloss.notabi.in rubri.C.de decre. decu.libro decimo. plenè per Bartolum in.l. omnes populi.in.vj.questione princip.ff. de iustitia & iur. Contrarium tamē videtur voluisse Federi. de senis in consilio. xcj. & Anto.de but.in.c. cum sit generale. de foro competenti. vbi dicit non posse per statutum laicorum disponi, quòd per famam sufficit probare instrumētum esse vsurariū. Not. quia si essemus in facto cōsulerem', ne vlterius procedatur.

¶In fine leg.not. cautelam. per quã iudices ecclesiastici traherent ad se omnes causas, quas Bart.hic remouet. & idem dicit Bar. in.l.Titia.ff. soluto matrimonio & Barto.in.l.quoties.ĩ.de iudi.& per eundē in.l.j.ĩ.de iurisdi.omni.iudi. Adde quod no.Bart.hic & in locis præalleg. dixit, quòd exceptionem vsurariam potest cognoscere iudex, si cōsistit in facto, non in iure: quia glos.sentit cōtrarium.in cle.dispēdiosam.de iudi.in glo.cū repetantur. licet ibi super hoc referat opi.cū Bar.tamen Paul.de lya.in clemen.prima.de vsuris.& plenè idem refert in dicta.l.titia.& sic etiam consuluit recolēdæ memoriæ.do.Gaspa.de cal.& do.Pet.de Ancha.licet aliter loqui videatur in lec.sua.in dicta clemen.cum Bart.etiam cōcordat gl.do. Anto.de butr.in dicto.c.tuam.hic alleg.& in.c.cum sit generale.de foro compe. Aduerte tamē: quia dixit Bal.in dicta.l.Titia.q istud est verum quando factum est abstractum ab omni spiritualitate: aliâs cognoscere debebit iudex ecclesiasticus.facit.c.quanto.extra de iudiciis.& pro hoc forte posset attētari: quod dicit Imo.in.d.l.titia.quòd quãdo est questio facti an contractus sit init' de duplo sortis, vel non, in fraudem vsurarum: cum possit eadem dubietas, an probationes quæ fierent sint sufficientes: an non, ad conuincendum de vsuraria priuatè? quòd forte hoc casu iudex ecclesiasticus habet cognoscere: & debebit per coniecturas contra ipsos probari: vt in capitulo, cū in diœcesi.extra de vsuris.& facit quod no.in capitulo, ex literis.extra de iureiurando.& in capitulo, ad nostram.de emptione & vēditione. Et sic fortè iudex ecclesiasticus admitteret aliquas probationes, quas fortè non admitteret alius iudex: ideo equius videtur quòd ipse cognoscat. Quid autem de exceptio-

sed ibi ideo: qa. fuit omissa forma.et omissio for
mæ,& modi vitiat.de verbo.oblig.l. q Romæ.§.
flauius.hic autem non fuit omissa.quia ipso iure
videtur inesse.arg.de re iudic.l.iiij.§.si quis con-
demnatus.de inoffi.testamen.l.sancimus.in prin.
¶Sed pone, quòd estimator, vel locator grauat
aliquē, an pōt petere errorē corrigi, vel amoueri
grauamen? dic quòd sic.tamen causas quibus esti
metur debet nominatim exprimere.ĩ.de prę.de
curi.l.j.li.xj.¶Sed qualiter debet imponi colle-
cta.vtrū p capita, vel fumãtes: an p solidū? & dic
57 †quòd p solidū vel librã: qa ponitur psonæ con-
templatione patrimonij: ideo est onus mixtum
personale.& hoc verum de collecta propriè sum
pto vocabulo: vt not.in dicta.l.rescripto.§.fina.
sed largo modo etiã, quæ pro capite imponitur
dicitur collecta.& quado descēdit a numero ca-
pitum: tūc vadit p capita, quæ subrogantur loco
primi muneris: & ideo eodē iure cēsentur: vt.l.j.
§.lucra.ff.de impo.lu.descrip.vnde p statutū mu
nus psonale pōt pecunia redimi: pro ista pecunia
imponeret collecta p capita, in qua nō cōtribuūt
exempti à prima, seu à psonalib' munerib': nec
inhabiles.quod not.& hoc teneo in.l.iiij.§.actor.
ff.de re iudi.¶Sed dicit statutū, q habet castrū.
xxx.fumãtiū, uel supra, debeat soluere ciuitati
58 quolibet anno centū: † qrit quariter isti de castro
ista centū distribuãt inter se? Respond.per librã,
& solidum, sicut cætera debita castri: pro patri-
moniali tamen portione nō in capita quilibet cō
ferre debet. Secus, si diceret, unus de qualibet do
mo u- dat ad exercitum: aliâs uilla soluat centum
quia ista centū diuidūtur per focos, seu fumãtes,
sicut onus principale. Nã ille tenetur ad debitū
uel pœnã, q fecit eam incidere.ff.de pec.leg.l.ser-
uus habet.uer. quicqd.ad leg.Rhod.de iactu.l.ij.
§.cum in eodem.de uerborum obli.l.ij.§.fina. de
libera causa.l.igitur.cum simi.ĩ.de sump.inmunc.
munc.l.j.libr.xj.¶Circa quintum de rebus: dic
quòd omnes tenentur ad tributa, excepta eccle.
59 In qua† distinguitur, aut cępit possidere prędiū
liberum: aut tributarium: aut dubitatur. Primo
casu nō tenetur: qa semen sanctorum. Facit quod
not. Innocen.de foro compe.c.uerum.& ideo nō
tenetur ad pedagia,& huiusmodi: licet sint one-
ralia: quia res erat libera ecclesiæ. Secundo casu
tenetur: ut not.ĩ.sine censu, uel reli.l.oēs. Tertio
casu pro possessore est præsumendū: attamē ha-
bes quòd præsumatur pro fisco: ut not.in simili.
60 in.l.j.de iure fisci.libro.x.¶Circa sextū de†pri
uilegio,& immunitate.dic, ut in.l.sordidorū. de
excus.mune. De extentione de persona ad perso
nam: de extēsione uero de munere ad munus: dic
quòd in generali sermone nō intelligitur munus
reale: ut.ĩ.de mu.patri.l.ij.libr.x.qa ista sunt ma-
gis præcise debita, quã aliqua alia. Itē quę psonæ
sint immunes? dic ut plenè.s.notaui.¶Sed po-
ne, qdã habet priuilegiū: postea superuenit gene
rale statutū, quòd oēs soluant aliquo non stante:
61 †utrum uideatur sublatū priuilegiū? & uidetur
quòd nō: nisi sit facta specialis mētio de eo: ut le
gitur,& no.ĩ.de silētiarijs.l.decurionib'.li.xj. Itē
gñalis clausula nō obstãte: firmat statutū contra
ius statuētiū: nō cōtra ius ptis: ut no.ī.c.cū aliqb'
de electio.li.vj.¶Vltimò: doc.qrūt qd si munus
extra ordinariū redigat in formã ordiarij., an du
62 rat īmunitas.† Tu dic, q est casus q no.ī.l.j.de in
dictio.li.x.Pe.tenet cotrariū, q nomē extraordi-
nariū apponit hic ad declarationē, nō ad substan
tiã: & tūc arguit de.l.si cognatis.de re.du.¶Sed
ego dico, q priò designat cãm finalē. p Pe.facit.
c.fi.extra de priui.li.vj.¶Sed an colecta, q non
pōt īponi clericis, possit īponi eorū molendina-
63 rijs, uel famulis, †uel colonis? Dic quòd nō: qa fie
ret fraus legi.extra de priui.c.quãto.et arg.ĩ.de
postli.reuer.l.ab hostib'.in fi.et sic nō ob.l.ędiles
ff.de uia pu.illi tñ q nō portãt habitū, nō debent
censeri cle.extra de pri.c.ex pte.nec pōt reassume
re habitū, post delictū cōtractū: ut ibi dicit.Bar.

SVMMARIVM.

1 *Dubium si quod emergit circa spiritualia, terminatur per iudicem ecclesiasticum,*
2 *Causa usuraria,& matrimonialis terminari debet per episcopum: si quæstio non est super facto.*

a OMni innouatione.[a]
Nota ex hac lege & ppetuò tene menti,
quod qñ est aliqd dubij circa ea quę spiritualia
sunt debet determinari p episcopū.ibi: ut si quid
1 dubietatis.quod not.bene.† Et sic ea, quæ sunt
spiritualia, debet determinari p iudicē ecclesiasti
cum. Simile habes extra q fil.sint legiti.c.lator.et
de ordi.cogni.c.tuã.et de senten.excō.c.si iudex
laicus.lib.vj.¶Et p hoc dicim', quòd exceptio
usuraria: uel si incidit quæstio matrimonij.debet
b de hoc cognosci p dñm episcopū [b]& ex hoc se-
quitur, quòd oēs causas trahent ad se, hoc modo.
Si petis hæreditatē: qa fuit filius legitim' talis: &
sic est qstio de mrimonio, ideo tūc remittētur ad
2 episcopū.¶Ego dico sic,[c] quòd †qñq; est quæ-

ne periurij, an posit cognoscere iudex secularis. recurre ad no. per Io. and. in. c. cum. C. laicus. de fo. cõpe. lib. vj. dixi in autẽ. sacramẽta puberum. C. si aduer. vendi. De hęresi videtur, ꝙ nullo modo posit se intro mittere iudex secularis. c. vt inqsitionis. §. prohibem⁹. extra de hæret. in. vj. Quid autẽ de exceptione excõmunicationis, videtur dependere ex his, quæ dicta sunt de exceptione vsuraria: maximè per not. in. c. pia de except. in. vj. et in. c. licet. de sen. excom. eo. li. & Bald. in. l. ij. in fi. ĵ. de iudi. Et adde etiam quæ subdit. not. Bal. in. d. l. Titia. quòd licet iudex secularis nõ posit se intromittere, & cognoscere: p viã cõtẽsiosam de cã spirituali: tamẽ secus dicit, si de plano se velit informare, si aliter contentiosè in dubiũ nó reuocatur. facit quod not. spec. in titu. de recõuen. §. his. versi. ij. & Bal. ĩ autẽ. et qui. in. v. col. de bon. autho. iudic. pos. Et adde, dũ dixi. s. secũdũ Innoc. post Bal. & maximè ibi dum dixi, & per hoc fortè posset attentari, quod dicit Imo. &c. vbi in effectu vult tenere cõtra Bar. in. d. l. Titia. cũ cócordã. et pro eo videtur tex. in. c. si iudex laic⁹. de sentẽ. excõmu. in. vj. vbi solũ de facto dubitatur. & tamẽ &c. ¶ An aũt causa secularis rõne mãdantis, possit & debeat cognosci in foro ecclesiastico? dic ꝙ sic, et videtur tex. in. c. de prudẽtia. de dona. inter virũ & vxo. & hoc tenẽdo illã opinionem, quòd causa dotis sit secularis; licet in veritate posit ptinere ad forũ ecclesiasticũ. pro quo est tex. de dona. inter vir. c. p vestras. c. ex pte. de foro cõpetẽti. de quo p Angel. & Imol. in. l. j. ff. solu. matrimonio. & pro hoc ratio: qa forũ magis potens trahit ad se minus potẽs. l. quæritur. ff. de statu ho. His adde Bal. in. autẽti. et q. in. v. col. de bo. autho. iud. pos. & Fed. de se. in cõs. ccxl. Archidia. xiiij. q. iiij. circa princ. &. c. qd dicã. & vide etiã Bal. hic, in dicta. l. quoties. de iudi. ĵ. & in autẽti. ad hæc. C. de lati. liber. tol. quæ videtur variè loqui. & Lapus allegatiõe. lv. & allegat. lxx. ¶ Sed an de causa vsuraria posit cõpromitti in arbitratorẽ? vide Bal. in. c. j. §. si mulier. de controuer. inuestitu. & de hac materia vide p dominũ Anto. & docto. in. c. cũ sit generale. de foro competẽ. & dum. s. dixi de pecuniario. Adde quod Bal. de pace cõstã. dicit. de periurio põt cognoscere iudex laicus. allegat Io. and. in. c. licet. de iureiuran. in. vj. in nouella. & qa istud est crimẽ vtriusq; fori, in autẽ. de mãd. princi. §. si verò canonicũ. & adde dũ. s. dixi. an de causa vsuraria posit cõpromitti in arbitratorẽ? & illud in decimis, & alijs spiritualibus dicit Bal. de pace constan. in ver. possessores. quòd sup illis in arbitratorem potest cõpromitti, non in arbitrum. alleg. no. per Innocen. in. c. j. de rerum permuta. per Bal. in. l. j. C. de confes. latè & latissimè de omnibus per do. Lu. in. d. l. Titia. Adde istis, quod Bal. in. l. j. in vlti. co. ĵ. de reb. credi. tenet, quòd lite pendente corã seculari super contractu, posit recurrere ad curiã epi ratione iuramenti: vt faciat obseruari iuramentum. Et circa materiam de qua hic, per Bar. Adde Pet. de anch. in clemẽ. dispendiosam. extra de iud. vbi tenet & approbat omnia dicta per Bald. in. l. quoties. C. de iudi. & ad dicta per Bar. hic adde Bald. in autenti. ad hæc. C. de lati. lib. tol. vide tamẽ ad materiam vsurarũ, & spiritualium. quæ no. Bal. in. l. j. in fi. de sentẽ. quæ sine certa quantitate. Adde quod secundũ Bal. in autẽ. & q. in. v. col. C. de bo. aut. iud. pos. Predicta fallũt vbi causa esset summaria, vel extraordinaria: qa secularis se intromittit, vel p cõfessionẽ procederet. In alijs casib⁹ teneo opi. Bar. pro vera. Et subdit ibi, ꝙ sufficit probare quasi possessionẽ, vbi nunq̃ causa est spiritualis: & ideo in possessorijs secularis se intromittit. Adde an causa vsuraria debeat cognosci p iudicẽ ecclesiasticũ. Paul. de cast. cõsil. ccc. xxxiij. Pet. de Anch. cõsi. ccxxv. p Bal. cõsi. clxix. ij. li. consi. cccix. iiij. volu. an arbiter posit cognoscere de causa vsuraria. vide Paul. de cast. consi. lxxxiij. & quid de causa matrimoniali. Ro. consi. ccxcix.

stio super facto. Verbi gratia: instrumentũ debiti centũ florenorũ est clarũ: tamen vna pars dicit quòd in veritate medietas fuit sors: alia medietas fuit promissa pro vsuris: nullũ est dubium circa spiritualia, nisi circa facta: merito põt cognosci
a per iudicẽ secularẽ. Itẽ de matrimonio [a] est quęstio. vtrũ ille despõsauerit, vel nõ: & pót cognosci p iudicẽ secularẽ: sed vbi est dubiũ, an cõtract⁹ esset vsurarius, vel nõ: & cõtractus est clar⁹: vt qa emi frumentũ ante tẽpus: hic nõ est dubiũ de cõtractu: sed de pacto: scilicet vtrũ iste cõtract⁹ sit vsurarius, vel nõ. vel si inter Titiũ & Bertã interuenerũt aliqua verba: dubitatur an ista verba fecerint matrimoniũ vel non. Certè istud pertinet ad ecclesiã: quia respicit spiritualia: & non est dubium de facto. & vide tex. q dicit non absq; &c. nisi pdia essent tributaria: vt dixi. s. e. l. placet.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia tenetur ad refectionẽ uiarũ publicarum, &c. nu. 3. ubi quomodo.*

2 *Ecclesia, an teneatur ad cõstructionẽ murorũ ciuitatis?*

AD instructiones. Quero, de quibus itinerib⁹ † loquitur: dic quòd de publicis. et ita intelligit gl. ¶ Quęrit gl. [b] vtrũ teneatur cõferre ecclesia [c] ad faciendos muros ciuitatis? † gl. dicit quòd nõ. Iaco. de arena videtur tenere contrariũ, p. l. oẽs. la. ij. ĵ. de ope. pub. nec ob. l. fi. de exact. tri. lib. x. qa loquitur in sordidis munerib⁹. ¶ Quero: an hodie ista lex sit correcta, p aũt. itẽ nulla cõmunitas. ĵ. tit. j. Et aduerte hic: vos debetis scire, † quòd refectio vię qñq; est onus [d] reale. Nã qlibet debet reficere viam ante domũ suã: vt. l. fi. ff. de via publi. et itine. tũc ptinet ad eccle. quãdoq; est on⁹ quod imponitur psonę pro rebus: vt pro faciẽdo viã, vel pontẽ: & tũc nõ posit imponi ecclesi. vt in dicta authen. itẽ nulla cõitas. vñ eccl. nõ debet soluere

SVMMARIVM.

1 *Scholaris matriculatus, qui nõ intrat, nec studet, non gaudet priuilegio scholarium.*

2 *Matriculatus in aliqua arte, si illam non exercet, non gaudet priuilegio.*

3 *Quis nõ trãsit de uno collegio ad aliud, sine licentia primi.*

QVi sub prætextu. [e] Qui officiũ diuinũ solo noĩe exercet, priuilegio clericorũ [f] non gaudet: sed debet eius loco alius subrogari. h. d. ¶ Nota ex lege ista arg. quòd ille, q est in matricula † scholariũ, & nõ intrat, nec studet, nõ debet gaudere priuilegio [g] scholariũ. facit. l. j. ĵ. de collegiatis. lib. xj. vbi est ista lex de verbo ad verbum. ¶ Facit etiã, quòd ille q est ĩ mřicula † alicuius artis: et nõ exercet illã artẽ, nõ gaudet priuilegio illius artis. [h] . ff. de iure immu. l. semper. §. penul. ¶ Vltimo not. quòd qñ aliqs trãsit † ad aliud collegiũ, non põt trãsire sine eius consensu, sub quo est. hoc est verũ: nisi transeat ad arctiorẽ regulam & vide gl. quę hoc dicit. & not. bene &c.

SVMMARIVM.

1 *Ciuitas capit animalia priuatorum ad perferẽdum frumentum ad exercitum, uel ad ciuitatem.*

2 *Iudex potest capere asinum priuati, pro portando condemnatum ad furcas.*

3 *Factum prælati quando noceat ecclesiæ?*

IVbemus nullam. [i] Breuiter dicit. Nauis ecclesię non excusatur ab onere ferendarũ rerũ, vel personarũ ex re publica: & illa quæ subtrahitur, publicatur. hoc dicit. ¶ Nota ex lege ista argu. quod commune istius ciuitatis [k] † potest capere

POMATES.
a ¶ De matrimonio. vide q̃ posui ad Bar. ĩ. l. Titia. ff. solu. matrimo.

POMATES.
b ¶ Querit gl. Vide Panor. consil. iij. vo. j. & latè ad hoc Barb. consilio. j. &. xxiij. in volu. iij.

c ¶ Cõferre ecclesia. & vide Bal. de pa. cõstan. in ver. munitio ciuitatũ. Itẽ, an possit clericus compelli ad collectas, & ad alia, de quibus per Bartol. in. l. nulli. C. de cursu publi. libro. xij. circa finem: in cõtrarium vide Salic. in. l. neminẽ. ĵ. eodem & Fulg. tenet. Pro Bar. fa. gl. in. l. professio. C. de mun. patrimo. lib. x. aliâs est in. l. neq; pfessio. C. de excu. mu. primo. quę sentit ꝙ ista imponũtur psonę pro rebus.

POMATES.
d ¶ Quãdoq; est onus. Vide Ale. cõsi. lxviij. col. ij. volu. ij. & col. iiij. vbi reprobat Bar. in hoc de via.

e ¶ Qui sub pretextu. Vide Bar. in. l. incola. in fi. ff. ad munici. vbi allegat hanc legem.

f POMATES. ¶ Priuilegio clericorũ. Vide vnũ verbũ Alexã. in. l. cẽturio in. iij. col. ad fi. ff. de vulg. & pu. & cõs. cviij. vol. iiij. et Fely. in proe. decreta. co. xiiij. & seq. et vide ad istã leg. p Barb. in. c. cũ. in co. xxxix. de cõsti. ꝙ qui priuatur officio, intelligitur etiam priuatus beneficio quod dabatur propter illud, & idẽ bene econtrà cõcesso officio videantur & data illi annexa. & vide Bal. in. c. constitutis. col. x. de rescrip. & vide Iaso. post alios in. l. scriniarios. ĵ. de test. mili. & Alex. cõs. lxxxij. col. iij. vbi dicit, ꝙ ille q alias exercuit artẽ mercatoriã: licet tũc diceretur mercarius: tamẽ tũc nõ dicitur, si nõ exercet. & ibi ideo infert quòd posset testificari pro mercarijs.

g ¶ Gaudere priuilegio. Adde Baldũ in authẽtica habita. in. viij. columna. ĵ. ne filius pro patre. & Barto. in. l. sub pretextu. C. de succepto. & arca. lib. xij.

h ¶ Illius artis. Vide quę dixi in. l. centurio. faciendo vnam conclusionem, dum ibi disputaui: an priuilegia cõcessa militibus. & aduerte, aut erãt doctores actu & exercitio, aut solo animo. & allegaui istũ textum & Bartolum hic. & vide etiá p Bart. in. l. duos. §. j. de excusa. tutorum. & in. l. prima. C. de colleg. lib. vndecimo. & l. semper. §. diuus quoq; pius. ĵ. de iure immu. & expressè Bar. in. l. medicos. C. de profes. & medicis. libro. x.

i ¶ Iubemus nullam. Per hanc. l. dicit Innocen. in. c. postulasti. de foro compe. ꝙ statuto, vel cõsuetudine ciuitatis, fieri põt, ꝙ bona cujuscũq; communitatis propter offensam publicentur, & applicẽtur offensæ. pro quo facit quod no. glo. mag. in aut. de defen. ciui. in. §. nulla. super ver. iurisdictione. in. xij. col.

k POMATES. ¶ Ciuitatis. Vide alleg. per Bar. cõsi. iiij. col. ix. volu. j. & do. prepo. Alexan. in. c. omnes. ad finẽ distin. j. Alexã. consi. clxxxix. col. iij. volumine secundo. & vide Are. aliter per Roma. consilio. cccc xxxvj. vbi dicit, per hanc legem, ꝙ priuilegium quãtũcũq; generale alicui etiam primo loco cõcessum ad priuatam vtilitatem, nunquàm id includit, cuius conclusione derogaretur publicę vtilitati. & vide Barbatium consi. j. volu. iij.

animalia

a ¶ Quando iudex. Et ad hanc leg. bene facit, quod notat Bald. in. l. fi. de
constitu. princip.
b ¶ Non est bona. Vt est glossa in. l. filium quem habentem. ȷ̃. familia er-
ciscundę.
c ¶ Prȩiudicare. Per do. Anto. plenissimè in. c. j. de dolo & contu. & Bar.
in. l. aut facta. §. fi.
de pe. in ult. co. fa
cit, an etiã per in-
gratitudinem re-
uocetur donatio
facta ecclesię: de
quo per Spec. in
ti. de dõa. §. j. uer.
quid si. Bar. quem
sequitur. d. Abb.
in. c. fi. de dõa. hic
adde duo uerba p
Bal. in. l. meminerint.
ȷ̃. unde ui. Et
dum Bart. hic di-
cit, ꝙ in iure quę-
rendo potest prę
iudicare Prȩlatus
uide ꝑ hoc. c. suã.
extra de pęnis. &
quę dixi post Sa-
li. in. l. j. ȷ̃. qui ad-
mit. ad bonorum
posses.
d ¶ Capituli. Etiam
ratum habeat ca-
pitulum, uel con-
uentus, quod fa-
ctum est per pręla
tum hoc casu obli
gatur ecclesia, etiã
in delictis: ut not.
glo. in. c. cum dile
ctus. de ordi. cog.
in gl. iij. no. etiam
glo. & ibi Bart. in
l. si quis in tantã.
ȷ̃. unde ui.
A D D E secun-
dum Pau. de cast.
referentẽ Guil. de
cu. quòd si maior
pars capituli con
sensisset, & minor
cõtradixisset, ad-
huc non fieret prę
iudicium ecclesię.
Nõ obstat. l. quod
maior. secundum
ipsos. quia debet
intelligi de his, q̃
tendunt ad utili-
tatem. uel saltem
non tendũt ad dã-
num: sed quando
actus tẽdit ad dã-
num, requiritur ꝙ omnes concordent: & contradictio unius faceret, ne
uideretur gestum ab uniuersitate. quod dicit perpetuo menti tenendũ.

animalia ad perferendũ salmas causa mittẽdi fru
mẽtũ ad exercitũ: vel causa faciẽdi venire frumẽ
a tum de clusio. ¶ Facit etiã, quòd quãdo iudex[a]
mittit aliquẽ ad furcas, possit facere accipi asi-
2 num, † sup quo portetur. ad hoc. ff. de pig. act. l.
fi. facit. ȷ̃. de naui. nõ exc. l. ij. li. xj. ubi est ista lex
de uerbo ad uerbũ. ¶ Opp. uides hic in fi. quòd
3 factũ Prȩlati nocet † ecclesię: quia nauis publica
tur. Cõtra. ȷ̃. e. l. iubemus. & authẽ. hoc ius porre-
ctũ. de re. iu. c. delictũ ꝑsonę. li. vj. Gl. dat tres so
lutiões. Prima est, delictũ prȩlati nõ nocet eccle-
siæ regulariter. Fallit in casib⁹ istius legis: & qbus
b dã aliis. vide gl. Ista solutio nõ est bõa[b]: quia non
ponit rõnẽ spãlitatis. soluit gl. aliter: quod eccle-
sia hẽt regressum cõtra prȩlatũ: & sic nocet p̃la-
to nõ ecclesię. ista solutio non est perfecta. Quid
enim si prȩlatus nihil hẽt ꝓprij. unde glo. soluit
tertio modo, quòd prȩlatus põt facere cõditionẽ
ecclesię deteriorẽ delinquẽdo: vt hic: nõ cõtrahẽ
do: ut in cõtrario. Ista est bõa solutio, quãtũ ad le
gẽ, iubemus. & auth. hoc ius porrectũ. sed quãtũ
4 ad. c. delictũ ꝑsonę. nõ est bõa sol. ¶ † Ideo bre-
uiter dic: aut quæris utrũ p̃lat⁹ possit prȩiudica-
re ecclesiæ cõtrahẽdo: aut aliud faciendo. Primo
c casu nõ põt prȩiudicare:[c] nisi licitè cõtrahat: ut.
d. l. iubem⁹. & auth. hoc ius porrectũ. ¶ Secũdo
casu, aut loqtur in quęrẽdo: & põt prȩiudicare: ut
in auth. de nestorianis. ȷ̃. de her. & in corpe vnde
sumitur. Aut in iã quæsitis: & tũc aut negligẽdo:
& põt ecclesiæ prȩiudicare: puta patiẽdo cõtra
se præscribi: vt in auth. quas actiones. ȷ̃. eo. Aut
aliud faciẽdo: & tũc aut facit cũ cõsensu capituli:
& põt ei prȩiudicare. ita loqtur hæc lex. Aut sine
d cõsensu capituli[d]: & tũc nõ põt prȩiudicare eccle
siæ: vt. d. c. delictũ ꝑsonę. ita itelligũt illud capitu
lũ doc. ¶ An aũt factũ procuratoris, vel tutoris,
noceat domino, uel pupillo: nõ est nostra mate-
ria hic tractãda. sed dic, ut scripsi. in. l. j. §. si ꝓcu.
ff. si quis ius di. non obtemp. Bar.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia, nec priuatus à muneribus incumbentibus propter principis expeditionem, se excusat,*
2 *Gualdana principis, an id quod accipit, Iustê alienet? Et an rectê etiam accipiat?*

NEminem. Ad euidẽtiã prę-
mitte, que dicũtur
in gl. que differẽtia est inter angaria &
parãgaria, & plaustra. & habes in glo.
1 Et breuiter. h. d. A munerib⁹ incũbetib⁹ † ꝓpter
expeditionẽ: nec priuat⁹, nec ecclesia se excusat.
¶ Op. de. l. pe. §. pe. ff. de mu. & ho. Sol. fallit in q
busdã ꝑsonis, quæ ab isto munere excusantur. gl.
hic format unam quęstionem. utrum quod acci-
2 pit † gualdana principis, licitè alienet & acci-
e piat[e]? Et arguitur ꝓ & cõtra: ut uidetis in gl. satis
clarẽ. Finaliter ꝙ ualeat: allegat duas leges, quas
nescires inducere: nisi ego inducã tibi. alleg. l. be
nè a zenone. de quadri. ꝑscri. de iud. l. nõ alias. §.
fi. de uer. ob. l. si stipulat⁹ fuero. q̃ leges simul iun
cte faciũt hoc mõ. ꝙ licet domino, & eius familię i
ut. l. nõ alias. de iudi. & l. si stipulat⁹ fuero. de uer.
ob. sed Imperator põt licitè accipere: quoniã oĩa
principis esse intelligũtur: ut. l. benè a zenõe. de
quadrien. ꝑscri. ergo licet eius familiæ: tamẽ fina
liter glo. determinat, quòd non licet. nota eã &c.

e ¶ Licitè alienet, & accipiat. Adde ꝙ Bal. de pac. constan. in uer. non in
trantibus. dicit, hic determinatur. q. gl. de gualdana, formata in. l. nemi-
nem. nam gualdana Imperatoris nõ debet aufferre res aliorum: quia de
bet emere: nisi forte deficeret pecunia. l. ij. ff. ad leg. rho. de iac. uel nisi ru
stici adeo tenaces essent, quòd nõ uellent ei uẽdere uictualia. Bal. alleg.
f POMATES. ¶ Ignorante. Vide Alexã. consi. lix. in. j. uolu. in
pe. col. Feli. in. c. ad nostram. col. iij. uersi. ulti. de proba.
g ¶ Canonibus. In decisionibus, quæ authoritas præferatur. s. legum,
uel canonũ? & dic ꝙ dicta doctorũ ecclesię, si fundãtur in nouo uel uete
ri testamẽto preferũtur oĩbus. Si uerò fundantur tantũ in dictis docto-
rum: tũc standũ est decisioni Papę, uel Imperatoris: ut est glo. sing. in. c.
de libellis. xx. dist. que alleg. tex. hoc probantem. xxxvj. q. ij. c. tria. ubi
authoritas Hieronymi fuit prælata cuiuscunq; consilio.
h POMATES. ¶ Canoni. uel ecõtra. Vide Panor. cõsi. xciiij. col.
iiij. in. iiij. dubio. uol. ij. & Feli. in. c. j. de consti. in. iiij. char. in uersi. iij. decla
ratio. & in. c. ecclesia sanctę Marię. col. xiij. & seq. eod. ti. & in. c. in causis.
no. ij. de testi. & in. c. fraternitatis. col. ij. in prin. eo. ti. & in. c. testimoniũ.
col. iij. eo. ti. & Barba. cõsi. xiij. col. iij. vol. j. & Alex. cõsi. clxvij. in fi. vol.
ij. si autẽ nõ contradicit, an seruetur in foro canonico. uide Alex. consi.
xcij. in fi. uol. iiij. & uide Alex. consi. xxxiiij. in. ij. uol. & in consi. lxiij.
in. iij. col. uolu. iiij. & cõsi. xcix. in. ij. col. eo. ti. & consi. cv. in. iij. col. eo. ti.
ad hæc etiã uide Pau. de ca. in authẽ. causa quæ. ȷ̃. ti. proxi. col. ij. & Pa-
nor. consil. iij. col.
iiij. q. xiiij. uolu. ij.
& col. xviij. & cõ-
si. vij. colũ. iij. in. ij.
dubio. eo. uolu. ij.
& . xix. col. j. in fi.
eo. uolu. ij.
¶ Cui sit standũ.
Adde, quod not.
Ioan. an. in nouel.
in. c. si duobus. de
app. in. vj. & gl. in
cle. dispendiosam.
de iud. & not. Ar-
chidia. singu. in. c.
quod a patribus.
lxxv. distin. dicit,
quòd etiã in his,
quæ spectãt ad fo
rum canonicũ: &
ius canonicum sta
tuit rigorem: ius
ciuile æquitatem.
stabimus iuri ciui
li. Et p hoc, si cleri
cus iurat dare in-
tra decẽ dies etiã
quo ad pænam
piurij inspicimus
diem, a media no-
cte secundum ius
ciuile: ut not. in. l.
more. de fer. sed se
cũdum ecclesiam
a uesperis: ut not.
in. d. l. more. quia
ęquius est ius ciui
le in hoc, quod be
ne not. quia facit
ad multa in mate-
ria. Et an quo ad
legitimationẽ ꝓ-
lis. & quo ad præ
sumendũ, & pro-
bandum matrimo
nium stetur iuri ci
uili, uel canonico.
uide Cyn. & Bal.
in. l. & si contra. ȷ̃.
de nup. Adde ta-
mẽ, ꝙ quoties du
bitatur de aliquo
in iure ciuili, stan
dum est indistin-
ctè interpretatio-
ni iuris canonici.
c. per uenerabilem. hic alleg. & no. in. c. licet ex suscepto. de foro compe.
& in. l. quãquã. ȷ̃. ad leg. falci. coniuncto. c. Raynu. extra de testib. Adde
quod no. d. Ant. que sequitur Imo. in. c. clerici. de iudi. quòd si in causis
miserabiliũ personarũ, uel pauperũ, canones contrariantur legibus, ser
uari debẽt canones, etiam in foro ciuili. & nũquid in causa ecclesiastica
possunt leges allegari? uide Spec. de disputa. §. porro. uersi. sed nũquid.
& uide de hoc Bal. in. l. omni nouatione. & in. l. iubemus nullã. in prin.
ȷ̃. eod. Item: quòd quãuis, ubi ius ciuile non reprobatur ab ecclesia, nec
in se continet peccatum, debet obseruari ab ecclesia. capi. j. & ibi no. de
ope. no. nunciatio. Tamen limita singula. secundum Abba. sic per illum
tex. in. c. filius. extra de testamen. nisi lex ciuilis foueret lucrũ odiosum
proximo, uel rigorem quẽdam: tunc non est seruandum in foro canoni
co: licet expressè nõ reprobetur. pro quo. c. dilecti. de iudi. & c. j. de do
lo & contu. quod est singu. secundum eum.
¶ Et an in foro ecclesiastico sint seruãdæ leges: uide latè Pe. de ancha.
in. c. canonũ statuta. iij. q. de consti. & ibi ponit pulchram distinctionẽ.
k POMATES. ¶ Seu consuetæ. Vide Panor. consil. ij. col. xix.
uolu. ij. & consi. iiij. in primo dubio. eodem uolu. & consi. xxxix. col. ij.
in fi. ij. uolu. & consi. lxv. colum. j. uolu. ij.

SVMMARIVM.

1 *Confirmatio priuilegiorum, quid operetur?*
2 *Lex si contradicit canoni, cui standum?*
3 *Statutum per quod reuocatur eleemosyna, quæ solita sit dari religiosis, ꝙ non ualeat*

PRiuilegia. Bona lex est. Diui-
ditur. Primò cõfir
mat priuilegia ecclesiarũ. Secundò re-
uocat priuilegia in contrariũ cõcessa.
Tertio pricipis eleemosynas cõsuetas dari iubet
Secũda ibi: oẽs. Tertia ibi: qa & humanitatis. Ex
pediam⁹ ꝑ pticulas. ¶ In pría q̃ro utrũ cõfirma
1 tio † priuilegiorũ aliqd opetur? breuiter qñq; cõ
firmãtur priuilegia ĩualida ex certa sciẽtia prin-
cipaliter prĩcipis: tũc sine dubio ualẽt: ut. l. ado-
ptio nõ iure facta. cũ. l. seq. ff. de adopt. ¶ Qñq;
f cõfirmatur prĩcipe ignorãte[f]: & tũc nihil releua
rẽt: nec cõfirmãtur: ut extra de cõfir. uti. uel inut.
c. ij. & iij. ¶ Qñq; cõfirmãtur priuilegia ualida:
& tũc nihil releuãt: nisi, qa fiũt cã dubitatiõis tol
lẽdę: ut. l. q mutuã. ĩ prin. ff. mãd. & l. quæ dubita
tiõis. ff. de re. iu. ¶ In secũda pte hẽs, quòd leges
g succũbũt canonib⁹,[g] qa leges quę sunt cõtra ca-
2 nones, nõ ualet. ¶ † Quero ergo: qñ lex cõtradi-
h cit canoni, uel ecõtra,[h] cui sit stãdũ[i]? Gl. hic tãgit,
i & uñ ꝙ sit stãdũ canoni, ut hic, cũ simi. alleg. p gl.
¶ Tu dic: aut loqmur in spũalib⁹, & ptinetibus
ad fidẽ: & stamus canoni ut hic, cũ simi. cũ cõcor
dantijs positis in glo. & extra de consti. c. ecclesia
sanctæ Mariæ. Aut loquimur in temporalibus:
& tunc aut in terris subiectis ecclesiæ: & sine du-
bio stamus decretalibus. Aut in terris subiectis
imperio: & tũc aut seruare legẽ est inducere pec-
catũ, at quòd præscribat possessor malęfidei: &
tũc stamus canonibus: ut de reg. iu. c. ij. li. vj. & ibi
p Io. an. ¶ Aut nõ inducit peccatum: & tunc sta-
mus legi: ut extra qui fi. sint legi. c. p uenerabilẽ.
de hoc per cano. de oper. no. nũ. c. j. ¶ Ex tertia
particula habetis, quòd eleemosynæ debitæ seu
k cõsuetæ[k] dari pauperibus, debẽt dari perpetuo.

¶Quæro ergo:ciuitas ista dabat religiosis certã
quãtitatẽ frumẽti quolibet ãno: postea fecerunt
3 statutũ†:p qđ est reuocata talis eleemosyna,quę
a ritur an valeat tale statutũ?p legẽ istã vr̃ ꝙ nõ[a].&
vide tex.q nõ vult,ꝙ ista talia ab aliquo minuan
tur.Itẽ in eo,qđ eis tribuit ꝑpetuã firmitatẽ. ꝓ
hoc vr̃ ẽt tex.extra de simo,c,ad apo, dic vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *Hæc constit.quôd fuerit Federici Imperatoris , qui postea fuit damnatus de hæresi.*
2 *Dispositio huius constit.habet locum,nedum in Italia:sed in toto mundo.*
3 *Statuta contra libertatem ecclesiæ,que dicantur? & nu.5,*
4 *Statutum,q qui occidit clericum,puniatur in libris.x.an dicatur contra libertatem ecclesiæ?*
6 *Statutũ cõtra libertatẽ ecclesiæ insertũ in uolumine statutorum:si postea in uolumine sit aliud statutũ cassans quæcũq; statuta contra libertatem ecclesiæ,q statuentes non euitent pænam huius legis.*
7 *Debitor ex instrumẽto,licet habeat instrumẽtũ quietationis:põt tamẽ petere illud instrumẽtũ cassari de originali,*

b CAssa & irrita.[b]Ista est cõ
stitutio do.
1 Federici† Imperatoris, q postea fuit
dãnatus vt hereticus p ecclesiã tñ con
stitutiones factæ fauore ecclesiæ fuerunt p Papã
cõfirmatæ,& sumitur.x.colla.de statu.cotra lib.
ec,qa hic in secũda parte cassantur oẽs leges &c.
¶Dicitur hic p Italiã, quæritur vtrũ ista consti
tutio habeat locũ alibi, quã in Italia?Glo.dicit ꝙ
2 sic:† qa eadẽ est rõ.& dicit verum.Nã ista consti
tutio est generalis in toto mũdo: præceptum ve-
rô de publicando,non fuit nisi in Italia. vbi ma-
c gis[c]expedit.Pro hoc habemus hodie tex.de sen
3 ten.excom.c.nouerit.¶†Quærô : quæ dicãtur
d statuta contra libertate[d] ecclesiæ, & ecclesiastica
rum ꝑsonarum.Inno.in.d.c.nouerit.cuius dicta
hic retulit Cy.& addit lec.suæ ueteri:dicit,ꝙ ista
dicuntur statuta contra libertatem ecclesiæ, quę
sunt cõtra priuilegia concessa ecclesijs,seu eccle-
siasticis ꝑsonis p principe seu papã.& hoc ꝓbat
p istũ tex,ibi aduersus canonicas, vel imperiales
sanctiones.Istud satis placet.tñ non est dictũ ꝑfe
ctum.¶Pro cuius declaratione formo quæstio-
4 nem.Statutũ est hic,† qđ quicũq; occidit cleri-
cũ,punitur in decẽ libris:an istud statutũ sit con
tra libertatẽ ecclesiæ?& vr̃,qđ nõ,secũdũ deter-
minationẽ ꝑdictorũ:nã ciuitas ista statuit maiorẽ
pęnã in alijs:in clericis statuit minorẽ.vnde nihil
facit cõtra priuilegia cõcessa ab Imperatoribus,
seu summis põtificib⁹:sed aufert clericis bñficiũ
e eorũ.s.statuti sui,Contrariũ ego determinaui[e] in
5 scholis: qa illa dicunť cõtra libertatẽ ecclesiæ†&
ecclesiasticarũ ꝑsonarũ,propter q̃ ipsi reddũtur
magis timidi:& alij in cõi magis audaces.tex.est
in.l.j.§.quæ onerandæ.ff.quarum rerũ actio non
datur.Modò ad propositum si p tale statutũ cle
rici efficiuntur magis timidi : & alij audaciores:
ergo tale statutũ est contra libertatẽ ecclesię:ergo
non valet:quod nota & tene bene menti.& istud
vtilius est,quã sit dictũ Inno.& vide si est verũ.
¶Quęro:in volumine statutorũ repiť quoddã
statutũ cõtra libertatẽ ecclesię: in fine voluminis
6 apponiť vnũ aliud statutũ,† ꝙ si qua sũt statuta
cõtra libertatẽ ecclesię sint cassa,& irrita ipso iu-
f rę;an propter statutũ istud vltimum statuentes[f]

a ¶Videtur ꝙ nõ.No.ꝙ statutũ de prestãda eleemosyna nõ potest reuocari:bene facit ad no.in.l.Cęsar.ff.de pub.Tu adde oĩno no.p Bar.ĩ.l.oẽs populi.in.iij.q.princ.& ibi p id qđ retulit Imo.videtur tenere cõtrariũ:licet aliqualiter sit diuersus casus:sed quo ad ecclesiã.Sali.ĩ cõst.cassa.in.v.q.j.eo.tenet cõtra Bar.vide qđ no.Bar.in.l.si qs curialis,ĩ fi.de epi.&cle.& cũ Bar.trãseunt moder.in.c.fi.de reb.eccle.non alie.De hac questiõe vide Alex.in.l.nõ amplius.§.j.de leg.j.sed Cy.tenet contra Barto.hic.Sed an valeat statutũ,ꝙ ingrediens monasteriũ nõ succedat: ponit breuiter Bar.in.l.fin.in ij.col.j.de pact.& adde qđ no.Bart.in.l.de qbus.ff.de legi.&in.l.filiusfami.§.diui. de le.j. Adde an valeat statutũ,qđ ĩgrediẽs monasterium &c. Bal.cõsi.ccxvj.& quę posui in.l.cũctos populos.

b ¶Cassa & irrita. Et quæ statuta dicantur cõtra libertatẽ ecclesiasticã. vide Pet.de anch.in.c.canonũ statuta.in.xvj. char.in versi.quæro ergo circa hoc. de cõst. ex opposito:& vide,qđ ad intellectum & materiã huius cõsti.scribit in.l.fi.in.ij.col.j.de sacrosan.eccle.& adde,qđ no.Bar.in.l.de qbus.ff.de legi.& in.l.filiusfa.§.diui. de lega.j. ¶Sed qd si statutũ principaliter nõ disponit cõtra libertatẽ ecclesiæ, vel ecclesiasticarũ ꝑsonarũ.sed p indirectũ.exẽplum,ꝙ tm̃ solui debeat ꝓ molitura p eũtes ad molẽdinũ,nã p statutũ laicorũ nõ põt minui vtilitas prælatorũ ecclesiarũ,quã accipere cõsueuerũt ab ipsis p liberũ accessum ad eorũ molẽdina.Talis enim libertas nõ põt statuto laicorum impediri indirectè subditos aggrauãdo.ita no.cõcludit Pe.de ancha.in consi.suo.clvj.qđ incipit:In christi noĩe eiusq; gloriosæ matris Mariæ & beati Antonij.vbi optimis rõnib⁹& expressis iuribus vr̃ muniri &c. & idẽ etiã tenuit in cõsi.clxxxv.qđ incipit in christi noĩe amen.ꝓ cõitate,ꝙ poterit tale statutum facere.& tene mẽti:qa habuit de facto do. Alex.semel in cã dñi ꝓtonotarij.& ita determinauit.& vide Salic. hic, q cõcludit,ꝙ diciť disponere p indirectũ id ꝓpter qđ clerici reddanť timidiores.Et ꝙ statutũ disponens,ꝙ si clerici tale qd nõ fecerint eorũ cõsanguinei teneãtur:dicit esse cõtra libertatẽ ecclesiæ: vt p Bar.in lec. antiqua.& Ang.in.l.j.ff.de in ius voc.& ibi vide contra.p Alex.Et non cesses videre p Pe.de anch.in.c.canonum statuta.in.xvj.char. in ver.& quærit Bal.vbi dicit,quid si statuto cauetur,ꝙ idem ius reddatur clericis in curia seculari, qđ redderetur laicis in curia ecclesiastica:pone ꝙ statuta militant fauorabilia vigẽtia in curia seculari.potestas verò vult clericum gaudere.& ibi etiam,quid super executione instrumẽtorum, vel alijs fauorabilibus includunt clericos.Adde de consilijs Pet. de ancha.plenius feci mentionem in.l.cunctos populos.& ibi vide.

c POMATES.¶Nisi in Italia,vbi magis.Pro hoc facit gl.sing. in.l.j.& q̃ ibi scripsi.j.de rap.virg.in prin.in.l.in verbo spõsam.s.ꝙ lex exprimẽs aliquã rationẽ frequẽtationis vsus,nõ intelligitur cõcludere alios casus habẽtes eã rõnẽ.Barba.cõsi.j.col.vj.vol.j.& cõsi.vj.col.viij. & seq.vo.j.cõsi.xix.col.iiii.eo.vo.& cõsi.xl.col.ix.eo.vo.& glo.& ibi Bar.in.l.si mater.§.hoc iure.ff.de exce.rei iud.Barb.cõsi.lxii.col.xiiii. & seq.vo.i.Feli.in.c.qđ ad cõsultationẽ.col.xvi.de re iudi. Barb.cõsil. xxiii.col.vii.vo.ii.& cõsi.xxvi.col.x.vo.ii.& cõsi.xxviii.col.iiii.vo.ii. cõsi.ii.col.xxx.cũ seq.vo.ii.& cõsi.xxxvi.col.xxiii.& seq.vo.ii.& cõsi.xliiii.col.vii.vo.ii.& cõsi.liii.col.viii.vo.ii.&.lxiii.col.vo.ii.&.lxvi. col.iii.vo.ii.& do.Ant.de bu.cõsi.x.col.ii.& consi.xxxiiii.in gl.proe. Greg.in verbo cõmorãtibus.& Panor.in.c.sanè.col.ii.ff. de iudi.Bart. in.l.i.§.i.ff.ad treb.& Card.consi.ciii.col.iii.in prin.in gl.in.l. cũ heres. in verbo post.ff.de li.leg.& no.tex.& ibi Alex.in.l.postulãte.ff.ad trebel.col.i.& Barb.c.trãslato.col.vii.de consti.& qđ addit Feli.in.c.pastora.in prin.de rescri.Bal.in.c.a crapula.de vi.& hone.cle.Barba.in.c. ad nostra.col.ii.in ver.modo.de emp.& Cõpost.& doc.in.c.fi.de rescri. vbi voluit ꝙ ille tex.licet loquať in plurib⁹ actualib⁹ ꝑsonalib⁹,habeat locũ in plurib⁹ realib⁹:qa illud fuit dictũ frequẽtationis gratia vsus.& gl.in verbo iuramẽtũ.& in ver.reus.c.ii.de cõfess.in.vi.gl.in.l. si mater. §. hoc iure.ff. de excep. rei iudi.& bal.in.c. ex cõquestiõe.de resti.spo.

d ¶Contra libertatẽ.Et an nũci⁹ missus ꝓ executiõe taliũ statutorum debeat puniri : vide gl.ii.q.i.c.legũ.& qđ no.bal.ĩ auth.causa,q̃ fit cũ monacho.j.titu.i.

¶Ex opposito ꝓ hoc dicto.Inn. adde text. quẽ ibi põderãt doc.in.c. sanè.de excõ. ꝑla.

d POMATES.¶Quæ dicantur statuta cõtra libertatem eccles. vide alexã.cõsi.xvii.in vlt.col.vol.iiii.& Panor.cõsi.xxvi. vo.i. et cõsi.lxxii. e.vo.& cõs.lxxxiii.eo.vo.Fede de se.cons.lxxxv.& duob⁹seq.Pau.de ca.in.l.iubem⁹nullã.s.eo.& in auth. statuim⁹. col.ii.j. ti.ꝓxi.aliqd in simili p Feli. in.c.q̃ ĩ ecclesiarũ. col. xi. de cõst.& in.c.ecclesia.s.Mariæ.co.xxij.c.ti.& co.xviij.cir.me.de ꝓb. & in.c.literis.col.v.de presum.& Cepo.consi.xv.& Bar.cõsi.xxxv.& consi.clxxx,& Barb.consi.iiij.col.viij.vo.j.& consi.lxxiiij.col.xii. ad fi.eo.vo.& consi.xij.col.xx.eo.vo.& consi.xiiij.col.iij.eo.vo.& consi. xx.col.viij.eo.vo.& consi.xxiij.col.xiiii.eo.& consi.xxviii.col.xii.& seq.eo.vo.& Ant.de but.cõsi.xxvi.& cõsi.xli.& Cardi.cxliiii.& Anch. in.c.canonũ statuta.col.xxvii.de cõsti.& col.seq.vbi ponit ẽt de vlti.q. Bar.hic,& Alex.cõsi.lix.col.ii.in prin.vo.i.& Barb.in.c.i.col.vii.de cõsti.Bal.in rub.de cõsti.col.x.& Anch.consi.xi.& tribus seq.& Alex cõsi.xciii. vbi loquitur in statuto,cũ res nõ possit locari non vocato possessore,& alienari in non subditum.&.clxviii.col.i.vo.ii.& ancha.xxv. vbi ponit an valeat statutũ,ꝙ mulier habẽs filios non possit relinquere etiã pro aĩa,nisi certũ qd.& Soci.lv.ubi ponit an decretũ principis,ꝙ bona nõ possint locari nõ subdito,cõprehẽdat ecclesiasticas personas.

e ¶Determinaui.An autẽ ualeat statutum,ꝙ clerici sint extra prohibitionem cõis?Ang,tenuit ꝙ nõ,in.l.filiusfami.§.diui.de leg.i.reprehendens Iac.but.q contrarium tenuit in.l.assiduis.C.q pot.in pig.hab.Ioã. de imo.in.d.§,diui.non decidit.Alex.ibi placet pulchra decisio Bal in authẽ.statuimus.post Iaco.but.de epis.& cle.& Pe.de ancha in.c.canonum statuta.de consti.in uersi.quæro igitur circa hoc.iuncto tex.quod no.dicit Bal.in.l.si quis curialis.j.de episc.& cle.licet ipse aliter loquutus sit hic.& per Bartol.in consilio incipien.priores habentes liberum arbitrium.Adde quod ang.consilio.xlvii.uoluit,ꝙ stante statuto,ꝙ declinans iurisdictionem sit extra protectionem communis. quod si quis clericus fuerit captus,& ad instantiam episcopi relaxatus : si ipse uelit alium facere detineri,ꝙ non debet audiri:licet non ipse episcopus id fecerit:quia de uoluntate sua fecisse uidetur.

f POMATES.¶Statuentes.Vide Barba.consi.xli.colũ.xiiii.& cõs.xliii.col.xvi.vo.i.et cõs.lviii.co.iiii.et.vi.uolu.i.et.lxiii.co.ii.e.vo. et cõsi.xv.co.vi.vo.ii.& cõsi.xlii.col.v.in fi.uol.ii.Ant. de bu.cõsi.xxv. col.fi.Imo.consi.cxxiii.in.ii.col.Barba.consi.xxxii.col.iiii.& seq.vo.i. & Roma.cclxxv.& tex.& glo.in.c.cum ad verum.xcvi.distinc.& Panor.in.c.clerici.in.x.nota.de iudi.& Panor.in.c.licet ex suscepto.col.v. de rescrip.& Ana.consi.lxxx.ad fi.pulchrè Pet.de ancha.in.c. canonũ statuta.in.iiii.col.in uer.ii.op.& col.ix.& col.x.ad fi.& seq.& Alex.consi.lix.col.iii.uolu.i.abb.in.c.qd p nouale.in.ii.nota.de uer.sig.& are.cõsi.xlviii.col.ii.& seq.& Alex.xvi.col.i.uolu.ii.&.cxxi.col.fi.in fi.& ubi ponit,an sit seruanda qñ non contradixit.&.clxiii.uolu.ii.&.xxxv.col. fi.uolu.iii.et.xlvi.col.ii.eo.et.lxix.col.pe.eo. consi.lj.col.et volu.v.

❧POMATES.
a ℭIngreſsi. Nũqd procedit ĩgreſsis monaſteriũ .uide Anch.cõſi.lxviii. incip.cõtra dona tionem . in.ii.col. uerſi.ſed iſtud. Et amplia iſtã authẽ. per Pe. de ancha. conſi.ccccxxv.in ci.pro clariori. et ad materiã huius auth. vide Feli.in c.in pręſentia.§.j. col.ii.et.iii. de ꝓba.et co.v. et.col. xiiii.ad fin. et col. xix.vſq;ad fi.illi⁹. c.et aliqd in.c. nũ cius.co.fi.de teſti. et ĩ.c.teſtimoniũ. co.x.uer.ſexta cõ cluſio.e.ti. et Car di.flo.cõſi.xxviii Panor. in.c. cum olim.ii.in.vi.not. de priuile.Per ingreſſum monaſte rij qs legitimaẽ,ſicut ſi otterreẽ curiæ.ita alex.cõſil. xxxv.col.fi.uol. iii.et Sozi.vi.vbi pulchrè ponit.
b ℭMonaſteria.ad materiam poſſet queri : qd ſi teſtator reliquit alicui mulieri, ſi monaſteriũ non intret: nunqd non intrãdo poſsit cape legatũ?Bar.cõſuluit ꝙ ſic in cõſi.cl.incip.do.mea Paula fuit ſubſtituta pu. &ce. poſt medi.i. col.ibi expeditis de cõtrariis,uenio ad.q.&c. qd ſi ingreditur monaſteriũ,uel eccleſiã ſecularẽ. et cũ Bart. trãſit Bal.ſ.l.proxi.ubi idem dicit, in ingreſſo monaſterium intra ãnũ ꝓfeſsionis et Bal. hic in duobus locis.et in authen.ſi qua mulier.C. eo. et Bal.in conſi. qdam obtulit ſe et oĩa uide que dixi in.l.iii.§. orphanatrophos.j.tit.i. in fi.pe.col. ibi ꝓ hoc eſt tex.et glo. xxvii.q.i.c.vt lex cõtinentiæ . ſecus in conuerſis regu la.vt ibi in gloſ.

ſint liberi a pęna huius legis et illius.c. nouerit. de ſen.excõ.certe non:quia tex.non ſolũ ꝑcipit annullari uerbo: ſed etiã aboleri, et cãcellari de uolumine ſtatutorũ de facto.ibi,et ea de capitularibus &c.quod tene menti ad multas quia uidi ſemel in ciuitate Piſarum.ℭSic etiam no.quod quando aliquis habet inſtrumentum contra te:
7 licet faciat inſtrumentum † quietationis : potes petere inſtrumentum caſſari de originali.facit.j. de condi.ſine cauſa.l.diſſolutæ.et arg.l. ſicut da tam.in fi.j.de libe.cau.

❧SVMMARIVM.❧

1 *Eccleſiaſticæ perſonæ poſſunt liberè eorum bona relinquere clericis, & pauperibus.*
2 *Dictio ſeu, quomodo ponatur, & de eius natura.remiſsiuè.*

GEnerali. Eccleſiaſticę perſonę poſſunt reliquere bo
1 na †ſua liberè clericis, et pauperibus. hoc dicit. ℭNot.quod dixi in ſummario. ℭNo.ꝙ teſtamenta per quę relinquitur pijs locis, debent habere omnem iuris ſolennitatem.ibi:quod tamen ſit omni iure &c. hoc dixi. ſ.eodem.l.j. ℭNot.quod hic dicit de dictione
2 ſeu, † quæ ponitur alternatiuè, ſicut dictio uel. ut uides ex tex.Contra hoc facit tex.ff. de auro et argen.lega.l. ſi quis ita.et ibi dixi. plenius in l.ſi is qui ducenta.§.utrum.de reb.dub.ℭVltimò not. ꝙ monialis poteſt facere teſtamentum: ſed quia per authen.ingreſsi.corrigitur, ideo ponitur authen.ingreſsi.&c.

❧SVMMARIVM.❧

1 *Ingrediens monaſterium, quando perdat omnia ſua bona,*
2 *Voto, quando quis obliget nedum ſe, ſed etiam bona ſua.*
3 *Teſtari de alienis, quando quis poſsit?*
4 *Dedicans ſe eccleſiæ, aut capellæ ſeculari, ꝗ non dicatur religioſus: & poteſt ſibi bona retinere. & nume.5. & teſtamẽtum condere.nume.6.*
7 *Hæreditas etiam damnoſa dicitur hæreditas.*
8 *Eccleſia ſecularis, an habeat dominium rerum, & bonorum dedicantis ſe & ſua?*
9 *Dominium transfertur in eccleſiam abſq; traditione.*
10 *Ingrediens monaſterium, quando ex pacto poſsit ſibi bona reſeruare quoad dominium, & quoad adminiſtrationem: & an uitietur ingreſſus?nume.12.*
11 *Seruus domino permittente, poteſt habere adminiſtrationẽ bonorum.*
13 *Dedicans ſe & ſua: an illa dictio ſua, adijciatur ſuperfluò.*
14 *Expreſsio eorum, quæ tacitè inſunt, nil operatur: quando exprimuntur per eum modum, per quem tacitè inſunt.*
15 *Copula &, copulat per ſe, & principaliter.*
16 *Ingreſſus monaſterij, ſi non ualeat, an ualeat oblatio bonorum.*
17 *Monaſterium, quando teneatur ad debita ingreſsi?*
18 *Emphitheuſis, an tranſeat in monaſterium per ingreſſum emphiteute. & nume.19.*
20 *Vſumfructum, ſi habet ingrediens monaſterium, ꝗ per ingreſſum non finiatur, & tranſeat in eccleſiam ſed morte ingredientis finitur. & nume.21.*

a INgreſsi [a] monaſte
b ria[b].Primo ponitur antecędens. Secũdo ſequitur conſequens. Tertio conſequentiam probat. ℭOppo.gl.uidetur, ꝙ malè facit quicũq; ingreditur eccleſiam : quia per-
1 dit omnia bona † ſua.huius timore gl. intelligit in eo, qui intret monaſterium ſeculo renunciando:et faciendo profeſsionem tacitè, uel expreſſè.aliâs ſecus?ut in authẽ.de mona.§.illud.et.§.ſequen.unde ſumitur hic. ℭSecundò opp.ad idẽ de aut.ut nulli iudic.§.qa uerò.poſito.j.de adul. authẽ.ſed hodie. Solu. ibi loquitur in adultera, que in monaſterio mittitur coacta:nec ſeculo renuntiat. ℭTertiò oppo.dicitur hic:ſe et ſua de
2 dicant Deo.Contra per ſolum uotum † res non efficiuntur eccleſiæ:ſed perſonæ obligantur.unde uidetur obſtare quod habemus.ff. de polli.l.

ij.in prin. Solu.dicit glo.quod hic dicit ſe:in hoc propriè ſtat:quia perſona eſt ſtatim obligata. In eo quod dicit ſua:ſtat impropriè:quia bona ſtatim non tranſeunt in eccleſiam.et uide glo.et innuit glo.tua, ꝙ bona incõtinenti nõ tranſeunt in eccleſiã.quod nõ placet mihi:nã cũ pſona ſtatim efficiatur eccleſiæ:et in eius poteſtatẽ trãſeat ſtatim:eodẽ modo omnia bona ſua quoad proprietatem et dominiũ:ut.l.ſi adoptauero.ff.de preca. Non ob.l.ij.de polli.quia ibi loquitur, qñ quis uouet unã rem, particularẽ, cuius per uotũ non tranſit dominiũ:ſed perſona obligatur.hic uerò quando quis uouit perſonã ſuã:quo caſu tranſit perſona,et omnia bona:ut hic. ℭVlterius op.ad ſi.auẽ.ibi:ergo nõ teſtantur:ut pote, nec domini rerum &c.Cõtra:quia quãdoq; quis teſtaẽ de alienis:ut.j.de leg.l.cũ rem alienã. Rñ.fateor dicit gl.
3 ꝙ iſta ratio nõ eſt neceſſaria. Tu dic,† qñ aliquis nõ eſt dominus rerũ:quia nõ eſt in poteſtate ſua: ſed in poteſtate alterius:nõ poteſt teſtari, ut hic: ſecus ſi eſſet ſui iuris:quia poſſet teſtari de alienis non tamẽ in præiudiciũ domini. ℭContra hoc oppo.de auẽ.ſi qua mulier.j.proxi.ubi monacha teſtatur. Sol.illa authen.determinat iſtã. & ibi uidebimus. ℭExpedit⁹ de contrarijs uenio.ad.q.
4 ℭ† Quęro:dicitur hic ingreſsi monaſteria.quid ſi ingreditur capellã,uel eccleſiam ſecularẽ:et ibi dedicat ſe et ſua, renunciãdo ſeculo?Glo.dicit ꝙ tũnc idẽ:quia eadẽ eſt ratio:et hoc dicit in prima glo.& ſubdit poſtea in gl.mag. ꝙ talis conuerſus eccleſiæ ſecularis,non poſſet ſibi retinere aliqd proprium.& uide glo.& doc.ſic ptranſeunt, ut hic dicit gl.& idẽ no.in corpore unde ſumiẽ hæc
5 authẽ. ℭ†Puto quòd contrariũ ſit uerum. Nam cõuerſus eccleſiæ ſecularis, quãquã dedicet ſe & ſua:non efficitur religioſus:ſed remanet liber homo.probo ꝑ rõnẽ, & poſtea ꝑ caſum. Ecce rationem ꝑ oblationẽ ſui, quám quis facit in manibus ſecularis,non efficitur religioſus:nec diciẽ ſolẽne uotum religionis.ita not. per Inno. extra de ſta.
c mona.[c]c.propoſitũ.ut mihi uidetur, ita incipit. ergo iſte nõ eſt religioſus.pro hoc eſt tex.& glo. xxvij.q.j.c.ut lex continentiæ,ubi dicit, ꝙ tales conuerſi nõ ſunt religioſi.& ꝙ poſſunt contrahere matrimoniũ, & habere propria. Ita hoc anno conſului adherendo dicto cuiuſdam Canoniſtæ. cum ergo remaneat liber:apparet, ꝙ per pactum ſibi poſſet certa bona reſeruare. non obſt. quod
d dicit gl. ℭSed circa illos[d] quęro:utrum poſsint
6 facere teſtamẽtũ?Certè ſi apud eos remanet † aliquid propriũ,nõ eſt dubiũ, ꝙ poſsint teſtari: qa caſus eſt hic in.l.generali. ſup qua poſita eſt iſta authẽ.quia lex illa non corrigitur ꝑ iſtam:niſi in monachis,ſeu religioſis,non in alijs eccleſiaſticis perſonis,quæ remanẽt libere,& nõ tranſeunt in alicuius poteſtatẽ. Sed ſi poneremus, quòd apud talẽ cõuerſum,nõ remanſerit aliquid rerum ſuarũ:qa dedicauerat ſe & ſua.& tũc idẽ, quòd poſſit facere teſtamentũ:non in præiudiciũ eccleſiæ quæ hẽt res:ſed in præiudiciũ hęredis. ℭQuid enim ſi heres nõ eſſet ita ſtultus, quòd uellet adire hereditatẽ ſine cõfectione inuentarij. Nã hereditas diciẽ eſſe illa, q̃ nõ habet aliqua bona? quia
7 etiã hereditas † dãnoſa diciẽ eſſe hæreditas : ut.l. hereditatis appellatio.de verb.ſig. ℭSed quęro
e circa hoc, vtrum eccleſia ſecularis[e] habeat domi-
8 nium † rerũ talis cõuerſi: ſi qdẽ obtulit ſe & ſua, & tradidit poſſeſſionẽ uerè & fictè, cõſtituendo ſe eccleſiæ noĩe poſsidere, nõ eſt dubiũ, ut.l.quædam.ff.de rei uend.& de acqui.poſ.l. quod meo. Sin aũt nulla traditio interuenerit eſt aduertendum:aut fuit ſimplex uotum & ꝑ uotũ nõ trãſfertur dominium:ut.d.l.ij.ff.de pollici. in princ. Sed ſi eſſet oblatio, ita quòd tranſiret in ſpeciem donationis:tunc eccleſia habet priuilegiũ, quod
9 in ea † tranſſertur dominium ex ſimplici donatione non ſecuta traditione:vt.l.fi.j.e. ℭQuæro vlterius, qd de eo qui ingreditur monaſteriũ reli
f gioſorum:& ex pacto reſeruat[f] ſibi aliqua bona: an valeat talis reſeruatio & uitietur ingreſſus:

c ☞Nullũ eſt.c.propoſitũ,de ſta.mo. prout Bar. adducit hic in uer. Puto, ꝙ contrarium. Credo ego, quòd uoluerit adducere.c. porrectũ. de regula. ubi Innotu uideto Alexã. Loſeus.
d ℭSed circa illos. Vide Lud. Ro.in cõſ.ccxxxiiii.ubi diſputaẽ, ſi teſtamentum rũpatur per ingreſſum religiõis. et uide elegans conſi.Barto. cci.inci.quidã legauit,uel donauit aliquã rem monacho, cũ hoc quòd non queraẽ.And. Barba.
❧POMATES.
e ℭEccleſia ſecularis. Vide Panor. conſi.liii. in.i.dubio.uol.i. et cõſil. cv.col.ii. eo.vo.i.
f ℭReſeruat. Si in ingreſſu reſeruat bona an uitieẽ ingreſſus uel econtra?unũ adde qđ tenet in fi. de condi.app. et ꝑ Imo. in.l.ubi ita donaẽ. ff.de dõa. cã mor. et ꝙ retentio uitietur,et non uitiet. bene facit qđ no. Bal.ĩ.l.ſi quẽquã. j.ti.i.ꝑ Pet.de ancha.ĩ cle.fi. de re. in fin.ubi tenet,ꝙ uitietur ingreſſus, ſicut matrimoniũ uide Bal. in.l.i.§. illo ꝓculdubio. de lati.li.tol. ubi tenet ꝙuitietur reſeruatio: primo in l.i.§.pe.de uerbo. obli.et per Bar.in conſi.ſuo incip.in Chriſti nomĩe. In primis conſyderãdum eſt, ubi dicit debere conſyderare formam uel bonorum, quando ingreditur. uide ibi per eũ plene. Adde Bal.cõſil.cxvi. And. ſiculũ conſ. iii.li.ii. vbi refert ſex opiniones.

uel ecōtra ualeat ingressus & uitietur reseruatio?
10 dubium est.† quia quod monachus habeat pro-
prium, est contra substantiam religionis: ut ex-
tra de sta.mona.c.cum ad monasterium.glo. hic
tenet, ꝙ ualeat ingressus, & uitietur reseruatio ꝑ
leges. & uide glo.magnam post prin.cum ista cō
cordat glo.in authe. de mona.§.illud. Cōtrariū
determinat glo.in.c.ij.extra de statu mona.in gl.
magna. Alibi glo.distinguit, aut tale pactum ap-
ponitur incontinenti, & uitiatur ingressus. Aut
per interuallum: & reseruatio uitiatur: ut.ff.de
usu & ha.l.per seruum.§.j.& ibi glo. ¶ Omissis
multis, quæ possunt dici in ista materia: ista est
ueritas secūdum quòd mihi uidetur. Verba quæ
apponuntur in aliquo contractu debent intelli-
gi secundum naturam contractus: ut.l.si uno. in
prin.ff.loca.&.l.dāni infecti quidam.in princ.ff.
de dam.infec. ¶ Ad propositum debes scire: ꝙ
monachus non potest habere propriū uerè: po-
test tamen habere quoad administrationē de ꝑ-
missione Abbatis: ut.d.c.ij.de sta.monach. Sicut
11 seruus † potest habere[a] conniuentibus oculis do-
a mini: ut.l.iiij.in princ.ff.de manu. unde quando
ista reseruatio fit simpliciter: reseruatis mihi tali
bus bonis: debet intelligi quo ad administratio-
nem. & ꝙ Abbas patiatur me habere, sicut domi
nus seruum: & ita obseruat consuetudo. Sed si ex
pressè uerba sonarēt, ꝙ dñiū remaneret apud eū.
b ¶ Hic est aduertendum[b]: aut ponitur per mo-
dum conditionis ad ipsam oblationē. Verbi gra
12 tia. dedico me † & mea, si mihi talis rei meæ do-
minium remaneat: & tunc ista cōditio uitiaret in
gressum: quia facit deficere uoluntatē ingredien
tis. ita loquitur gloss.in.d.c.ij.de sta.mona. sed si
non apponitur per modum conditionis: sed per
modum cuiusdam modi, uel pacti: tunc uitiatur
modus seu pactum: ita intelligatur ista glo. per le
ges, quas alleg. ¶ Quærit glo. quando quis dedi
cat se & sua: utrum superfluè adijciatur sua; uide
13 tur ꝙ sic: † quia expresio eorū, quę tacitè insunt
&c. ut.l.nō rectè.j.de fideiuss.ff.de leg.j.l.iij. Con
tra Dy. determinat: quia si exprimitur mea: ha-
bebit bona ex concessione expressa: si uerò non
adijciatur: habebit ex cōcessione tacita: licet qui
dam distinguant, utrum pręcedat me, uel mea.
¶ Ego puto sic in hoc dicendū. Quandoq; quis
dedicat se cū suis bonis: tunc expresio bonorū
14 nil operatur: † quia exprimitur ꝑ eum modum,
per quem tacitè insunt: & sic nil operatur: ut.d.l.
iij.&.l.nō rectè. nam bona tacitè ueniebāt acces-
soriè. ita modò, cū natura dictionis cum, sit cōiun
gere accessoriè: ut.l.j.&.ij.ff.de pecu.lega. instit.
de lega.§.si quis ancillas. & quod ibi no. Si uerò
quis dedicaret se & sua: & tunc uerum dicit glo.
quòd hic exprimitur ꝑ alium modū, quā tacitè
inerant. nā tacitè ueniebant bona per quandam
cōsequentiā: hic uerò exprimuntur bona ꝑ se &
15 principaliter: † quia natura dictiōis &, est copu-
lare per se & principaliter. ut.d.l.j.ij.&.iij. de pe
cu.lega. ¶ Hoc pręmisso, quęro quid si ingres-
c sus nō teneat: an ualeat oblatio bonorum?[c] glos.
dicit quòd non ualebit oblatio bonorū: † qa ubi
16 non tenet expressum, nec tacitū: ut.ff.de ser. ru-
sti, pręди, l.item, in fi. ita dicit glos. & innuit, ꝙ si
bona essent cōcessa expressè, quòd ualeret obla-
tio bonorum: licet uitiaretur ingressus personæ.
& ita no.in corpore. de mona.§.illud. unde sumi
d tur hæc auth. ¶ Quidā[d]: ut Cyn. refert. pro solu
tione istius quęstionis, quòd ueniat illud brocar
dum, utrum uitiato expresso, uitietur tacitum.
quod examino plenè in.l.si fideiussor.ff.de leg.j.
& hęc ueritas est quātum ad istā, q. Quādoq; qs
obtulit se tantum: ita ꝙ bona ueniāt accessoriè:
tunc uitiato expresso uitiatur tacitū, quod est ac
cessorium eius: ut hic dicit gl. & bene. Quādoq;
quis offert se cū suis: & idem in eadē rōne. Quan-
doq; quis offert se & sua. ¶ Et hic aduerte. aut
ipse credit oblationē de se factam tenere: aut scie
bat nō tenere. Primo casu bona debet recupera-
re: quod probo per tres leges. primò ꝑ.l. nemo.
circa prin.ff.de hære.instit.&.l. nec apud. &.l.si
pater.j.de hære.insti. ubi si aliquis credit aliquē
fratrem, uel filiū, qui nō est, cui relinquit bona:
illa bona auferuntur ab eo. cui sunt relicta. Hoc
etiam probo per.l.nō omnis.ff.si cer.pet. ubi qs
donat causa mortis cōualescentia superueniente
reuocat. In proposito ipse donabat causa mor-
tis mundanæ, quia moriebatur mundo: ut.l.Deo
nobis.j.ti.j. unde cū nō sit mortuus reuocat. Hoc
etiā probo ꝑti. de cōdi.cau.da.nō se. nam nō secu-
ta causa propter quā dabatur, reuocatur datio.
Si uerò sciebat ingressum nō tenere: tunc nō re-
uocat: quia donare uidetur ut.l.j.de cōdi.inde.de
re.iur.l.cuius per errorem. ¶ Quid si tenebatur
e iste ingressus ex cōtractu uel delicto:[e] utrum te-
nebitur monasterium uel ecclesia pro eo? glo. hic
17 dicit quòd sic, † ad instar capite minuti: quia trā
sit in potestatem patris arrogatoris. & uide glo.
¶ Alibi glo. uidetur distinguere. aut dixit, dedi
co me & mea omnia: & procedit ista glo. Aut de
dicauit se & certas rēs particulariter: & tūc etiā
nō tenetur, ita no.in.l.si peculium.§.sed & si do-
minus.de pec.le. sed ista glos. est uerior. Illa enim
distinctio nō procedit, quando persona transit
in potestatem alterius. Aduerte tamē, quòd ista
glo. ęquiparat eum qui capite minuitur, & eum
qui ingreditur monasterium. An sit uerum, ꝙ ca
pite minuatur: dicam in authenti. si qua mulier.
f ¶ Quęrit glo.[f] quid si ingressus habeat posses
sionem precariò, vel iure liuellario? hoc est rē em
phyteuticam. De istis rebus liuellarijs fit mentio
hic, & in.l.si finita.§.si de uectigalibus. & ibi dixi.
ff.de dam.infec. licet quandoq; aliter accipiatur:
tamē hic assumamus pro rebus emphyteuticis.
an autem trāseant in ecclesiam? de hoc habemus
tex.in auth.de alie.& emphy.§.j.colla.ix. ubi di
18 citur, ꝙ transeat † in ecclesiam: nisi dominus re-
uocet sed si dominus uult, potest reuocare, ut di
cit ibi tex. ¶ Quæro iuxta hoc: quid si in instru
mento emphyteusis est dictum expresse, ꝙ non
g transeat in ecclesiam?[g] Rñ. tunc non potest trāsi
19 re † ob expressam prohibitio. & de hoc habes
glo.in.l.si ita quis.§.ea. de uerb.obli. & ibi dixi.
20 ¶ † Quero quid si ingressus monasterium habe
h bat vsumfructum: an duret[h] post ingressum in
uita ipsius? Glo. dicit ꝙ sic. arg. de le.ij.l.peto.§.j.
In cōtrarium videtur insti.de usufruc.§. finitur.
Pe. respondet, ꝙ ius usufructus remanet apud
ingredientem: commoditas apud monasterium:
ideo nō finitur. Istud nō uidetur benè dictū cum
nullum ius remanere posit apud ingredientem:
ut.d.c.cum ad monasterium. Dicit ipse: nō est mi
randum de hoc: quia hoc quandoq; accidit in fi-
liofami. qui transfert ad patrem cōmodum hære
ditatis: licet apud eum remaneat ius: ut.l. cum fi-
lio.de leg.j. ¶ Ego dico, quòd ibi ad patrē tran-
sit cōmodum & ius: apud filium remanet solùm
rude nomen rei: ut ibi dixi. Dicendum est ergo,
21 † quòd ius usufructus transit in ecclesiam: tamē
finitur morte ingredientis, cuius contemplatio-
ne usufructus relictus fuit: sicut dicimus quādo
usufructus relinquitur contemplatione filij: ut
j.de usufruc.l.fi.& ibi uidebitis &c.

SVMMARIVM.

1 *Ingredientes monasterium dedicant se, & sua. & nume.4.*
2 *Verbum semel propriè positum, pōt poni & impropriè.*
3 *Dispositio huius authen. ꝙ non abroget, sed deroget legi. Codicis.*
5 *Bannum ꝙ quicunq; uenerit ad exercitum, habeat unum florenum, quolibet die, non cōprehendit illū, qui uenit ad exercitum, ut uisitet amicum, uel ex alia causa, quàm prelij.*
6 *Dedicare se & bona monasterio, quomodo quis dicatur, & qualiter fiat dedicatio?*
7 *Professio in monasterio, ꝙ duobus modis fiat.*
8 *Ingressus monasteriū nū pro substātia habeat ut ingrediens dicat, renuncio seculo cum bonis?*
9 *Dedicans se ecclesiæ seculari potest bona retinere, & testamentum condere. & nume.12.*
10 *Monasterium dicitur illud, in quo morantes non habent proprium, &*

a ¶ Habere, Et facit ad.q.not, in.l. hos accusare.§. oibus. de accu. Et Adde in aut. de san.epi. §.sed hęc de ꝑsenti, in uersi. clerici. col.ix. utrū autem dedicatio facta de se, & suis bois, extendatur ad quærēda in futurū? uide per Bar. in cōsi. quidam obtulit se, & oia. ꝑ domi. Anto. in.c. in præsentia. de probat. aliqd ꝑ Lud. in.l. si marito. in prin. ff.sol.mat. q dicit, quòd pręsentia tātum in pe. colum.

POMATES.
b ¶ Hic est aduertēdū. Et de isto dubio uide plenè.d. Ant.in.c.fi.de cōdi.appo. ubi iterū alia dicit, quòd opi. Bar, hic posita nūquā sibi placuit: & in fine inclinat contra legistas, q debent decidere suas leg. de mente canonis. & uide.c.ij. de statu mona. ubi do. Anto. aliter loquiř.

c ¶ Oblatio bonorū. Sed quòd non ualeat. tenet Bal. in.l.j. per illū tex. j.de ige.manu. ad de gl.in.l. eum qui duas. & ibi in fine ponit unū uerbū Bal.j.de adult. Et facit an quādo ingressus ecclesiam ab ea discedit, debeat tūc etiā habere bona, quæ illi ecclesiæ contulit. uide gl, & doc. in c. quod a te, de cleri. coniug.

POMATES.
c ¶ Vide Feder. de se. cōsi. ccxxxvij. & Barb. consi. xxviij. col. viij. uol.j. & Card, cōsi. xxj. & Bald. in prælu. feu. col. iiij.

POMATES.
d ¶ Quidā: ut Cy. Vide Lud. Ro. in consi. ccxcvij. cui acquirantur bōa ingrediētis monasterium incapax.

POMATES.
e ¶ Vel delicto. Vide Paul. in consil. cij. uolu.ij. et Ro. ccccxvj. in.ij. du. ubi loquiř in eo, qui se obtulit hospitali.

POMATES.
f ¶ Quærit gl. Vide Alex. cōs. lxxxviij. in fi. uol.iij. et q̄ posui in.d.§. ea. leg. et Anch. cōsi. clxv. et.ij. uol: seq. ubi ponit, quid si emphyteusis foret ecclesiastica, et si nō transiret, uel si reuocaretur saltem debet estimari.

g ¶ In ecclesiā. Bar. in.d.l. si ita qs. §. ea.leg. uidetur cōtrariari his, quæ hic dicit: tamen intelligas, ꝙ hic fuit prohibitū nō alienari in certā et limitatam ecclesiā, ibi uerò in certū genus personarū.

h ¶ An duret. Vide Specu. de statu monac. in uersi. v. quæriř. uide Bal. post gl. in auth. excipitur. C. de bo. quæ lib. et Barto. post gl. in authen. idem est. eo. titu. et Cyn. et Imo. in.l. cū filio. de lega.j.

prium: & super hoc Papa non potest dispensare.
11 Monasterium dicitur a monos, quod est unum: & sterio habitatio.
13 Hereditas damnosa etiam dicitur hæreditas.
14 Dedicatio facta de se, & bonis ecclesiæ secularis, quòd intelligatur de bonis præsentibus.
15 Bona ingredientis monasterium ipso iure in ipsum transeunt.
16 Impubes si ingrediatur monasterium, ꝙ ingressus non teneat.
17 Adultus ingreditur monasterum sine tutoris authoritate.
18 Minor.xxv.annorum, ꝙ non restituatur aduersus ingressum monasterij.
19 Si aliquis seductus ab Abbate, ingrediatur monasterum, ꝙ non uitietur ingressus de iure canonico, cui standum est, sed de iure ciuili sic.nume.20.
21 Mutatio uitæ est difficilis.
22 Dolus quando in omnem euentum est bonus, permittitur.
23 Credens fide digno excusatur.
24 Seruus sine consensu domini, an possit monasterium intrare & effici monachus.
25 Vir & uxor quando unus sine licentia alterius possit monasterium intrare? & ibi de sponso & sponsa.
26 Officialis officio finito, an ingredi possit monasterium?
27 Dominium sine traditione in qualibet acquisitione uniuersali transfertur.
28 Dominium & possessio, ꝙ transferantur in ecclesia sine apprehensione.
29 Ingrediẽs monasterium si sibi bona reseruauit pacto, an ingressus uitietur, uel pactum?
30 Dedicãdo se, si quis addat, se, & sua, istud uerbum sua, an superfluè ponatur?
31 Cum, quam naturam habeat?
32 Ingressus in monasterium, si non teneat, quando teneat oblatio bonorum.
33 Monasterium an teneatur ad debita ingressi:
34 Monachus pro delicto ante ingressum cõmisso, non potest conueniri.
35 Monasterium quando teneatur ex delicto, uel contractu per monachum commisso post ingressum.
36 Emphyteusis, uel libellus, quando transeat in monasterium per ingressum emphyteutæ, uel liuellarij?
37 Ingrediens si accepit emphyteusim pro se & hærede suo primo, an tunc transeat in monasterium?
38 Emphyteusis si accipiatur, ut Titio mortuo redeat ad concedentem, an Titio ingrediente monasterium, talis emphyteusis in eum transeat?
39 Expressio eorum, quæ tacitè insunt, facta eo modo, quo insunt: nihil operatur. & etiam nume.30.circa fi.
40 Mors ciuilis æquiparatur naturali, quando ꝑ utrũq; idem effectus operatur.
41 Mors ciuilis, nunquã æquiparatur naturali, nisi in casibus a iure expressis.
42 Vsusfructus quando transeat in monasterium?
43 Vsusfructus ingredientis monasterium finitur morte eius.
44 Feudum ingredientis monasterium, quando in ipsum monasteriũ transeat?
45 Ingrediens monasterium fratrum minorum, quando possit habere bona, remissiuè.
45 Filiusfamilias habens bona, si ingreditur monasteriũ, an in ipsum bona transeant.
47 Filiofamilias si pater emit libros, an libri, ipso monasterium ingrediente, trãseant in monasterium?
48 Minor per ingressum in monasterium, an transferat bona in illud?
49 Vsusfructus quem habet pater in aduentitijs filij, an patre ingrediente monasterium finiatur, & in ipsum transeat.
50 Res prohibita alienari, transit in monasterium, & quando possit reuocari?
51 Substitutus ꝙ admittatur quando hæres ingreditur monasterium.
52 Monasterium habetur loco filiorum. Et quid si dicatur sine liberis, ex suo corpore natis.nume.53. Et quid si est substituta ecclesia.nume.54. Et quid si frater hæredis est substitutus, & filius quondam testatoris.nu.55.
56 Ingressus monasterium si moritur intra annum professionis, an bona eius remaneant in monasterio?
57 Bona ingressi, ꝙ ueniant in monasterium iure uniuersali, nõ iure hæreditario.
58 Ecclesia tenetur ad debita ingressi, eatenus quatenus ad eam peruenit.
59 Ecclesia necessario non apprehendit bona ingressi, si hæres tenetur ingredi.
60 Dedicare, uerbum, quid importet?
Et an cum quis se dedicat monasterio, requiratur factum Abbatis? nu.61.
62 Testari, quando non dominus possit.
63 Ingressus monasterium, ꝙ minuatur minima capitis diminutione.
64 Ingressus monasterium, an desinat esse in patris potestate?
65 Ingressus monasterium, an desinat esse miles, uel de magnatibus? & facit ad. q.de statuto, de quo ibi.
66 Monachus, an possit de consensu Abbatis donare causa mortis?
67 Casus huius authen.in terminis.
68 Testis ratio, quia sum uicinus, uel consanguineus, concludit.
69 Consanguineus, uel uicinus præsumitur iuris præsumptione, scire facta uicini, uel consanguinei.

INgressi monasteria &c. Authẽ. ista sumpta est ex corpore authenti. de monachis. §.illud quoq;.colla.j.& licet sit breuis In tex. tamẽ, ut ordo seruetur summa eã sic. Ingressi monasteriũ dedicant se & sua: ideo non testantur. hoc dicit. Et diuiditur in tres partes,
Primò ponit unum dictum affirmatiuum usq; ad uer. ideó nec
testantur. Secundò ex dicto ponit unam conclusionem negati
uam usq; ad uersicu. utpotè. Tertiò conclusionem rationis: ut
1 infra dicam. Casum in terminis, ut facile per te pone. ¶ †No.
primò quòd ingressi monasterium dedicant se & sua. concor.
in authenti. de monachis. §.illud. collatio.j. ¶ Secundò nota.
2 quòd uerbum semel positum propriè, † etiam impropriè ponitur.
concor.l.ij.de offi. proconsu.& lega.&.l.iij. ¶ No. ꝙ non
dominus, non testatur. pro hoc.l. conficiuntur.§.si post.ff.de iu
re codicil. ¶ His textualibus expeditis uenio ad materiam hu
ius authen.& cum hec authenti. sit ius nouissimum: primò pro
eius declaratione quero, ad quid fuit super leg.C. situata. glos.
fi.leg.C. respondet quòd inquantum leg.C. loquitur de mona
chis, hęc authenti. corrigit eam. inquantum autem in alijs per-
3 sonis loquitur: eam non corrigit. † & sic ista authen. non abro-
gat leg.C. sed ei derogat vt.ff.de verb.sig.l.derogatur. ¶ Hoc
viso pro intellectu huius authẽ.& suę materię: singula eius ver
ba per se examinando, procedam per contraria & quæstiones.
Et primò dicitur hic. ingressi. ¶ Oppo. contra hoc. & videtur
quòd ingressus monasterium non dedicet se & sua: vt in corpo
4 re de monachis.§.illud. Sol. glo. quòd hic loquitur † de tali in-
gressu, per quem ingressum seculo renunciatur. Quid enim si
aliquis ingrediatur monasteriũ causa orandi, vel visitandi ami
cum: nõ vt monasterio obligetur. Certè nec talis se dedicat, nec
sua. Pro hoc.l.nihil.ff.de capt.& postli.reuer.& sic ista authẽ.
debet intelligi de ingressu, qui habet effectum iuris. non autem
de simplici ingressu facto causa oblationis, vel visitationis, vel
faciendi transitum ad alium locum: sed debet intelligi quòd in
grediatur monasterium: vt monachus efficiatur: vt extra de re-
gularibus.capi.j.lib.vj. ¶ Et hoc inducitur ad quęstionem, fit
5 preconium, quòd quicũq; venerit † ad exercitum habeat quo-
libet die vnum florenum. Titius iuit ad exercitum causa visitã
di amicum suum: vel causa videndi gentem: vel prelia: vel cau-
sa transitus ad alium locum an debeat habere florenum? dico
quòd non: quia debet intelligi quòd iuerit in exercitum causa
presentandi se capitaneo guerrę vel causa parendi sibi. ¶ Cir-
ca hoc quęrit gloss. qualiter fiat ista renunciatio? Respondeo,
6 † quòd duob⁹ modis: scilicet tacitè, & expressè. Tacite fieri di
citur: vt si dedicet se expressè seculo renunciando: ibiq; rema-
neat ingressus religionem, intelligo illum, qui est monasterio
obligatus, quòd non potest sua sponte recedere. Et ista obligá
tio fit per actum professionis. Nam ante professionem frater
non dicitur perfectè ingressus monasterium: non tamen ingrę
ditur causa renunciandi, sed animo experiendi. authẽ. sed neq;
curialem.j.titu.j. ¶ Quærit glo. qualiter fiat ista professio, ex
7 qua intelligo ingressum? Respõdeo, quòd fit duobus † modis,
scilicet expresse & tacitè: cuius formã habetis.xx.q.j.c.vidua.
Expresse fit per expressam professionem factam prelato regu
lę: & renunciando proprijs, & promittendo obedientiam: vt
extra de regula.c.j.lib.vj. Et tacitè fit ꝓfessio, seu pręsumptè:
& his modis fit. Vt si stet in monasterio per annum: vt extra de
regularibus.c.statuimus.&.c.ex parte. secũdum determinatio-
nem vltimi capituli.& quod ibi no. eodem modo fit etiam per
euidentia signa: vt assumendo intra annum habitum professo-
rum: vt in dicto.c.statuimus. vel si distribuat oĩa bona in pias
causas, & posteà intret religionem? vt in.c.non solum. circa me
dium. extra de regula.libro.vj. Et ibi per Archidiaco. super iu
dicijs.& per Hostien. in summa. qui cleri. vel vouen.c. cum ad
monasterium. de sta. monach.&.c.j.&.c.consulti, aliâs constitu
tum, extra de regularibus.&.c.porrectum. in fi.&.c.ad aposto
licam.&.d.c.statuimus.& in.c.iudicij. ¶ Quero, an ista verba
8 renuncio seculo cum bonis, † sint de substantia ingressus? vide-
tur ꝙ sic. Nam requiritur expressè ꝙ seculo renuntiet: vt in au
then. de monachis.§.si autẽ.&.§.si verò relinquens. ¶ In con-
trarium facit: quia non refert, quomodo quis exprimat volun-
tatem suam factis, vel verbis: vt.l.de quibus.ff.de leg.& de his,
qui notãtur infamia.l.ignominiosa. Cy. quęrit hic de quęstio-
ne: & refert opinio. Iaco. de ra. qui tenet quòd non.& dicit esse
differentiam inter ordinem mendicantium: de quo in capi. nõ
solum.&.c.constitutionem. extra de regula.lib.vj. ¶ Ego pu
to, quòd talia verba non sint de substantia, sufficit enim quòd
quis dicatur professus: vt omni suæ voluntati renunciet: & om
nia in prelati voluntate reponat. vt.xij.q.j.c.non dicatis.& te-
net Innocen. & Hostien. extra qui clerici, vel vouentes.c.con-
suluit.& Specu. de statu monacho. super rubrica. ¶ Sequitur
in tex. monasteria. oppo.& videtur, quòd ingressi monasteria
habeant proprium: vt in authen. de sanctis episco.§.presbyte-
9 ros.&.j.tit.j.l.sacrosanctę. Sol. † aut quis renunciauit seculo, &
ingreditur aliquam ecclesiam secularem: & tunc potest habere
proprium & testari: vt in contrarijs. Ita soluit glo. quę solutio

probatur.xxvij.queſtione prima.c.vt lex.in glo.penul. & ſic
ingrediens eccleſiam ſecularem,in qua ſtantes poſſunt habere
proprium in cōmu.& ſpeciali,nō perdit bona:aliàs ſic: vt hic.
10 ℂQuæro,quod dicatur monaſteriū? Reſpō.illud in quo † mo
rantes non habent proprium:vt in authenti. de mona.§. illud.
&.§.ſi verò. Addo quod Papa ſuper hoc non poſſet diſpenſa
re:vt extra de ſtatu monach.c.cum ad monaſterium.in fine.Et
11 dicitur monaſterium † a monos,quod eſt vnum:& ſterio quod
eſt habitatio,quaſi vna habitatio.Debent enim monachi ſimul
in vno loco cohabitare:vt in authen. de mona.§. cogitandum.
& in authen.de ſanctis epi.§.in omnibus.colla.ix.& inde dici-
tur monachus.vt.j.ti.j.l.decernimus.& in corpore de monac.
§.hinc autem.xvj.q.j.c.placuit.&.c.ſi cupis.ℂQuæro ſi aliqs
ingreditur capellam,& eccleſiam ſecularem,& ibi expreſſe de
12 dicat ſe & ſua:nunquid poterit teſtari?† Gloſſ.dicit quòd non:
quia eadem ratio eſt.& hoc dicit glo.& ſubditur in glo.magna:
quòd talis conuerſus eccleſiæ ſeculari,non poteſt ſibi retinere
proprium.de quo not.per gloſ.in corpore.de monach.§.illud
quoq;.in glo.in verbo,ſed videtur.Quod etiam tenet Odofre.
quòd teſtari non poſsit,ex quo dedicauit ſe & ſua.Pe. de bella
perti.tenet contrarium : quia iſte non videtur dedicare bona,
ſed perſonam:vt.ff.de regu.iur.l.cum principalis.Sed perſona
poteſt habere propria:ſicut alij de eccleſia illa:ergo &c.Cy.te-
net hic opinionem primam,nihil allegando:niſi arguendo a ſo
lito:quia ſic quotidie fit,quòd ingreſsi capellas dedicant ſe &
ſua.Ego teneo contrarium. Nam conuerſus ſecularis, quamuis
dedicet ſe & ſua:tamen non efficitur religioſus,ſed remanet li-
ber homo.Quod probo : quia per oblationem ſui, quam ipſe
fecit in manibus ſecularis,non efficitur religioſus : nec dicitur
ſolenne uotum religionis.ita no.Innocē.in capi. porrectum . de
regulari.Ergo iſte nō eſt religioſus.pro hoc text.& glo.xxvij.
q.j.c.vt lex.& ibi gloſſ.quę tenet quòd tales cōuerſi non ſunt
religioſi:ſed poſſunt contrahere matrimonium: & habere pro
pria.Cum ergo remanet liber , apparet quòd per pactū poteſt
aliqua ſibi ſeruare.Non obſtat.quod dicit hic gloſſa magna.&
ſic non eſt dubium,quòd poteſt teſtari, ſi poteſt habere pro-
prium.Caſus eſt in.l.generali.s.eodem.vbi poſita eſt hęc authē
ti.quæ lex non eſt correcta per hāc authenti. niſi in monachis,
& religioſis.Cum autem poneremus quòd nihil ſibi remāſerit:
quia obtulit ſe & ſua.poteſt ergo facere teſtamentum : non in
præiudicium eccleſiæ,ſed hæredis:qui ſi.hæredit.adiret,ſolue-
13 ret.quia appellatio hęreditatis,†etiam damnoſam hęreditatem
continet:vt.l.hæreditas.ff.de regulis iuris. Credo etiam quòd
14 dedicando ſe,& ſua intelligitur de præſentibus tantum:† vt li
bera facultas teſtandi in futurum non impediatur. Sequitur in
15 tex.ipſo ingrediente.Ex hoc † ſequitur quòd ipſo iure bona
per ingreſſum in monaſteriū trāſeunt:nec aliud factum homi-
nis requiritur:vt ſupra in fine profeſsionis.quod quomodo ſit
verum infra dicam.ℂSequitur in tex.ſequen.Sed quæro, qd
ſi impubes ingreditur monaſterium:an valebit ingreſſus? dic
quòd ſic:vt.ff.de liber.cauſa.l.fin.vbi poteſt impubes omnem
actum,in quo verſatur eius vtilitas:vt inſtitu.de inutili ſtipula
tio.§.pupillus.Sed ingrediendo monaſterium vtilitatem ani-
mę ſuæ procurat.ergo & cętera:vt infra eodem.l.ſancimus.In
contrarium videtur facere:quia matrimonium ſpirituale con-
trahitur ad inſtar carnalis matrimonij;& licita eſt argumenta-
tio de vno ad aliud:vt vigeſima prima quæſtione ſecūda. & ex
tra de tranſlatio.epiſco.per totum. Sed in matrimonio carnali
requiritur pubertas:vt inſtitu.de nupt.in principio.&.ff. de ri
16 tu nuptia.l.minorem.ergo & cęte.Et hæc pars † ſcilicet , quòd
non valet,videtur de iure verior.Ad.l.fina.de libe.cau.Reſpō.
quòd illud eſt verum,vbi eſt certum quòd pupillus ſibi vtili-
ter exercet:ſed vbi eſt dubium ſecus vt in caſu noſtro. Poteſt
etiam eſſe quòd exire vellet propter aſperitatem regulæ , quā
ab initio non conſyderauit:cum non haberet intellectum, nec
diſcretionem.vt infra.de falſa mone.l.prima.& ſic de iure no-
ſtro ſine tutoris authoritate dedicare ſe non poteſt:vt in capi-
tulo primo,eodem titulo.de regu.libro ſexto.quod dic vt ibi.
Quæro quid de adulto habente curatorem:an ſine eius autho-
ritate poſsit ingredi monaſterium?& videtur quòd non:vt in-
fra de in integrum reſtitutione,in.l.ſi curatorem habens.In cō
trarium videtur infra de nupt.l.in copulandis.Cyn. hic arguit
17 pro & contra.Sed hęc quęrere fruſtra eſſet:quia hodie eſt † de
terminatum per caſum,quòd poteſt.extra de reg.capitulo pri
mo.& eodem titulo,capitulo primo libro ſexto . ℂQuæro.
quid de filiofamilias,an perſonam ſuam dedicare poſsit ? dic,
ut infra tit. primo.l.Deo nobis.Sed an bona?dic.vt infra dicā.
ℂQuæro,quid ſi ſit minor vigintiquinq; annis an poſsit re-
18 ſtitui aduerſus ingreſſum?doctores dicunt † quòd non.duabus
rationibus.Prima:quia non videtur lęſus cum ſalutem animæ
ſuæ procurauerit:& ſic non debet reſtitui:vt.l.non videtur.de
in integ.reſti.ſecunda,quia nō mutat ſtatum:& ſic reſtitui non
poteſt:vt.l.ſi ex cauſa.§.Papi.ff.de mino.ita refert hic Cyn.In
cōtrarium videtur quòd reſtitui poſsit per capi.ſignificaſti.ex
tra de regulari. Sed ad illud capi.reſpondetur, quod loquitur
in exiſtente intra.xiiij.annum.qui reſtitui poteſt.Quod ꝓbat:
quia in ſpiritualibus minor cenſetur maior:vt no.in.l.ait pręe-
tor.de mino.& in capi.ſi annum.extra de iudic.lib.vj.&.xv.q.
iij.c.certis de cauſis.in glo. regulare eſt &c. de matrimonio eſt
expreſſum.extra de reſti.ſpo.c.ex parte.& hoc quòd non reſti
tuatur,firmat glo.Ioā.xx.q.j.c.illud.in fi.glo.mag. ℂQuæro
quid ſi minor.vel etiam maior dolo fuit inductus, vt religionē
ingrediatur:puta:quia Abbas eum ſubduceret blanditijs ei di
cēdo,quòd comederet carnes,& quòd multa faceret, quę poſt
annum non habet:nunquid poteſt agere quòd reſcindatur hu
19 iuſmodi ingreſſus doloſe factus?ℂEt in hac † quæſtione pręe-
mitto ſentetiam canoniſtarum:cui nos ſtare oportet potius au
thoritate,quam iure:vt mihi videtur:& vt expreſſe habetur.
extra de conuer.cōiuga.c.dudum.eod.ti.c.veniens.&.c.ex par
te.in fi.expreſſius.xxx.q.iij.c.conſtituit.&.xvi.q.ij.c. conſti-
tuit.Et dicunt,quòd dolus per quem quis eſt inuitatus ad reli
gionis ingreſſum,eſt bonus dolus.& ſic permiſſus:vt.ff. de do
lo.l.j.§.dolum.& imputet fatuitati ſuæ,qui credidit. & hæc eſt
eorum ſentētia in dictis locis.ℂCōtra pręedicta videtur, quòd
ingreſſus ipſo iure non teneat:quia dolus dans cauſam contra-
ctui bonęfidei,reddit ipſum ipſo iure nullum.vt.ff.de dol.l.&
eleganter.in prin.Sed in contractu,qui ſuper re ſpirituali cele
bratur, nedum par, imo maior debet interuenire bona fides.
igitur &c.In contrarium videtur:quia dolus tertij proxenetę
non vitiat contractum:vt nota.in.d.l.eleganter. Abbas iſte ha-
betur loco eiuſdem proxenetæ inter Deum & religionem in-
gredientem.igitur & ce. Petrus tenet,quòd vitietur ingreſſus.
Ad argumentum propoſitum reſpondet: quòd dolus nō vitia
tur.verum eſt de dolo tertij extranei:ſecus ſi ille tertius fuerit
miniſter domini,vel contrahentium . At in propoſito Abbas
fuit miniſter Dei in hoc contractu:ergo dolus ſuus nocebit,&
vitiabit cōtractum.ℂEt hoc puto de iure noſtro veriſsimum,
20 † quod ſic oſtēdo. Aut iſte inductus per dolum ab Abbate,ab
initio ſumpſit habitum nouitiorum, non faciendo profeſsio-
nem:nec aſſumpturus aliter: niſi crederet ſibi ſeruari ea , quæ
Abbas ſibi dicebat:& per annum,& vltra ſibi ſeruauit,& non
poteſt dici facta profeſsio tacita , vel cogi poſſe ad expreſſam
faciendam:quia iſte non habuit animum ibi ſtandi aliter : niſi
promiſſa ſibi ſeruarentur.& Abbas ipſum tempore expletæ
profeſsionis decepit ei blandiens,& promittens quæ cōtra re-
gulam erant:quia ipſe aliter non promiſiſſet.Et ideo cum ipſi
contractui dolus dederit cauſam,eſt dicendum,quòd ipſo iure
non teneat.Nec obſtat ratio canoniſtarum,quæ dicit,quòd do
lus iſte per quem quis ad ingreſſum religiōis adducitur, eſt do
lus bonus,& ſic permittitur:vt.l.j.§.dolum.ff.de dolo.quia hāc
nego,cum diſtinctione tali . Quia quandoq; quis inducitur ad
religionem in genere:vt ſi per dolum ſibi ſuadeat : vt ſeculum
dimittat,& religionem ingrediatur:non dicendo quam: & fa-
teor quòd iſte eſt bonus dolus:quia quis per ipſum ad melius
inuitatur:& ita intelligo,quod canoniſtę loquūtur.Pone enim
quòd Titius erat fortis,& robuſtus ad poſcendum quamcūq;
regulam,quāuis aſperam obſeruare:tamen nolebat ſecularem
vitam dimittere.Certè ſi doloſe eum induco ad relinquēdum:
bonus dolus erit:nec ipſe poterit dici deceptus : quia meliorē
vitam aggreſſus eſt.Vel poteſt dici,quòd hoc ſit potius quod
dam conſilium ſibi præſtitum,quam dolus.Quandoq; per do
lum quis inducitur ad ingreſſum certæ religionis : fortè quia
debilis,& non aſſuetus vigilijs,& ieiunijs . Et dico, quòd aut
ipſe dolus committitur ab extraneo,& ſuæ fatuitati imputet;
quia illi extraneo credidit de re ad eum non pertinente. Aut
ipſe dolus cōmittitur ab Abbate,vel pręlato,cuius religionem
ingreditur:& tunc dico,quòd iſte dolus eſt malus. Nam ex eo
citius poſſunt ſequi mala:quia forte ille deceptus impotens re
gulam apoſtatare cogeretur : vel ipſam ſaltem non obſeruare.
21 † Nō enim facilis eſt vitę mutatio:ſed cum magno fit labore:vt
in authen.de monachis.§.hinc autem nobis.col.j. ℂLex autē
quæ dicit bonum dolum permitti:loquitur de illo,qui in om-
22 nem euentum † bonus eſt:vt ſi captus ab hoſtibus per dolum
aufugiat:vt.d.l.j.§.dolum.nō obſt.illud quod cano.dicunt:im-
putet ingrediens fatuitati ſuæ ; quia nulla eſt fatuitas, ſi credo
illud,quod mihi promittitur ab Abbate viro religioſo . & de
negocio,quod ad eum ſpectat & de obſeruantia regulæ. Excu
23 ſatur enim ille,qui credit † fidedigno homini:vt no.in.l.nec ſu
pina.in glo.ff.de iur.& facti igno.&.l.j.s. de eo per quem factū
erit.cōcludo igitur:vt.s. quòd ab Abbate talis dolus cōmiſſus

24 ingressum uitiat ipso iure. ¶ Quęro: quid in seruo. † an sine
consensu domini possit ingredi monasterium? tex. est quòd
sic.in authē.de mona.§.sancimus ergo.col.j. Nec monasteriũ
tenetur reddere domino pretium serui: vt ibi no.in glo. Cõ-
trarium uidetur de ser.nõ or.c.si seruos. ¶ Quęro, quid de
uiro habente uxorem, uel uxore habente uirum: an unus in-
25 uito alio monasterium † ingredi possit? & de sponso per uer
ba de futuro: certũ est quòd sic: ut.j̃.ti.j.l. Deo nobis. de spõ-
so uerò, uel sponsa. de præsenti idem. ut extra de cõuer.con-
iug.c.ij.&.c.ex publico. & de spõsa.c.cõmissum. & de hoc ex
presse extra de uoto.c.j.lib.vj. Si uerò sit secuta copula car-
nalis, tunc uni nõ licet inuito alio: ut dictis capitulis dicitur:
sed altero consentiente bene potest: ut extra de conuer.con-
iug.c.j.&.c.coniugatus.&.xvij.q.ij.c.exire. de quo habetur
26 in authē.de nupt.§.per occasionem. ¶ † Quęro, quid de of-
ficiali finito officio, an possit ingredi monasterium de iure ci
uili? dic ut in.l.officiales.&.l.quisquis.in auth.sed neq;.j̃.ti.j.
authē.de san.epi.§.sed neq;. Canonistæ latius extra de obli.
ad ratio. ubi gloss.mag. ¶ Sequitur in tex. & sua. Oppo. hic
dicitur, quòd obligat se & sua: cõtra per solum uotum res nõ
efficiũtur ecclesiæ, sed persona obligatur: ut.ff.de pollici.l.ij.
in prin. ¶ Glo. soluit in eo, quòd dicit se: stat propriè. in eo,
quòd dicit sua: stat impropriè: quia bona statim nõ sequun-
tur ecclesiam. hæc solu. nõ uidetur bona. Nam cum statim ꝑ-
sona efficiatur ecclesiæ. & in eius potestatem transeat: eodem
modo omnia bona sua quo ad ꝓprietatem & dominium: ut
ff.de preca.l.si adoptauero. Non ob.l.ij.ff.de pollici. quia lo-
quitur quando quis uouit unam rē particularē, cuius domi
nium nõ transit ꝑ solum uotũ, sed ꝑ oblationē. Hic autē uo-
uit ꝑsonam suam: quo casu transit ꝑsona sua, & omnia bona,
ut hic. ¶ Oppo. quòd ingrediens monasteriũ bona sua non
dedicet: ut in authē.ut nulli iudi.§.si uerò posito.j̃.de adulte.
authē.sed hodie. Sol. ibi loquitur in adultera, quæ in mona-
steriũ ponitur: & ibi capta mittitur: nec seculo renunciat. hic
loquitur in ingrediente monasterium, & spõtè professionem
faciente. Ita sentit glo.mag.hic in fi. ¶ Oppo. extra glo. hic
dicitur quòd transfert sua in monasterium. cõtra, regulariter
dominium sine traditione nõ transfertur in alium.l.traditio
nibus.j̃.de pac. Iac. bene soluit duobus modis. Vno modo, ꝙ
hìc loquitur in acquisitiõe uniuersali, in qua dominium sine
traditione trãsfertur: ut.ff.pro soc.l.j.& ibi no. Secũdo mo-
do hic est speciale in ecclesia eius fauore: ut.l. inter diuinum.
j̃.eo.ti. Quęlibet istarũ sol. est bona. Nam in qualibet uniuer-
27 sali † acquisitione transfertur dominium sine traditione: ut
d.l.j.ff.pro soc.&.l.cum hæredes.in prin.ff.de acqui.poss. Et
idem in patre arrogatore, qui uidetur uniuersalis successor:
ut.ff.de adop.l.si pater. Et in fisco, qui per publicationē uni-
a uersalem successor est:[a] ut.l.si inter fratres.§. idem respõdit.
ff.pro soc. Itē dico in ecclesia, quę uniuersaliter ingresso suc-
cedit. arg.l.si ita quis.§.ea lege.& ibi no.ff.de uerb.oblig. Se-
cus in particulari: ut.d.l.traditionibus. nisi in casibus no.in.l.
si ager.ff.de rei uendi. hoc etiam probatur ex tex.auth. dum
dicit: ipso ingressu &c. quasi non requiratur res statim, hoc
est traditio. sed ipso iure dominiũ in ecclesia trãsfert̃. ¶ Quę
ro: licet dominium bonorum in ecclesia transferatur sine alia
28 traditione: quid de possessione †: an ecclesia possideat bona
ingressi sine alia apprehensione? uidetur quòd non: ut.ff.de
acqui.poss.l.cum hæredes.in prin.&.d.l.si inter fratres.§.idē
respõdit.& quod no.in.l.fi.ff.quod cuiusq; uniuer.no. Inno.
tenet oppositũ extra de proba.c.in pręsentia. facit.ff.de acq.
pos.l.qui uniuersas.& no firmat se. sed hoc tenet gl. expressè.
xxiiij.q.iij.c.si qua mulier.in ulti.q.non allegat contraria: ut
j̃.dicam in.q. quo iure bona ingressi pertineant ad ecclesiam.
¶ Quæro ergo, quid si ingrediēs ex pacto aliqua bona sibi
retinuit? respon. quòd pactum non ualet: sed ingressus rema
net ualidus. ar.ff.de acqui.re.do.l.liber homo in fine. &.ff.de
29 usu.l.placuit. ita dicit hic gl. ¶ Circa hoc dubiũ gl. † & doc.
uariant, & diuersa loquũtur: & ut dixi. gl. tenet quòd ingres-
sus ualeat sed pactum uitietur. Idem tenet in authē.de mona.
colla.j.§.illud quoq;. sed.ff.de usu & hab.l.per seruum.§.j. di
stinguit sic. Aut hoc pactũ apponitur tēpore ingressus, & in
cõtinenti: & uitiatur utrũq;: scilicet ingressus, & pactũ. Aut
ex interuallo: & uitiatur pactũ: sed ingressus remanet. extra
de statu mona.c.ij. glo.mag. tenet ꝙ uitietur ingressus. & idē
tenet in.c.fi. extra de condi.appo. De hoc etiam quærit glo.
licet se nõ firmet, extra qui cle.uel uouentes.c.fi.&.xxxij.q.
ij.c.solet. Ia. de are.ff.de hære.insti.in.l.si ita quis hæres exce-
pto. sentit, quòd uitietur ingressus. Gul. de cu. hic tenet op-
positum, ꝙ ingressus teneat reuocato pacto. Iacob. de bel. in
authē.de mona.in.§.illud. distinguit. ꝙ aut cõstat quòd ali-
quando noluit esse: aut constat, ꝙ nullo modo uoluit esse ali
ter: aut dubitatur. Primò casu uitiatur pactum, & ingressus
ualet. Secundò uitiatur utrũq;. ¶ Iaco.but.in lec. circa hanc
authē. dicit sic. aut hoc pactum apponitur per modum codi-
tionis: ut dedico me si mihi liceat retinere mea. & tunc uitiat̃
ingressus: quia tunc sub impossibili coditione factũ, quæ co-
ditio impossibilis uitiat in cotractibus: ut insti. de inu. stipu.
§.impossibilis. Aut nõ apponitur ꝑ modum coditionis hoc
pactum, sed simpliciter: quia dicitur: dedico me sine bonis
meis: tũc aut statim facit dedicationem, & vitiatur ingressus.
Aut ex interuallo: & tunc solum pactũ uitiatur: ut gl. in.d.l.
per seruum.§.j. Cy. tenet hic opi. huius glo. & quia ut dixi in
hac quęstione glo. & doc. uariant: ideo in hoc sequor senten-
tiam cõmentatoris aliquo addito, sic dicentis: uerba quæ po
nuntur in aliquo cõtractu debēt intelligi secũdum naturam
cõtractus, super quo apponũtur: u.ff.de dam.infec.l. dam.in
fec.§.quidam.ff.loca.l.si uno.in prin. ¶ Nũc ad propositũ,
monachus nõ potest habere propriũ: ut hic & extra de statu
mona.c.cũ ad monasteriũ. Tamen quoad administrationem,
& usum, potest aliquid habere ex promissioe Abbatis: ut est
tex. extra de statu mona.c.ij. sicut seruus, qui nihil habere po
test: & tamē cõniuentibus oculis domini aliquid habet: vt.ff.
de manu.l.iiij.in prin. unde quãdo reseruatio fieret simplici-
ter, debet intelligi quoad administrationem & usum: ut.d.c.
ij.& quòd Abbas patiatur eũ habere sicut dominus patitur.
Quæ ęquiparatio serui ad monachum procedit: ut dicit In-
no.in.c.cum olim. extra de priui. & sic utrũq; ualet hoc ca-
su. Sed si uerba expresse sonarēt, quòd dominium rerum re-
maneat apud eum: tũc hoc pactũ apponitur per modũ cõdi-
tionis ad ipsum ingressum: ut dedico me: & mea, si dominiũ
taliũ rerũ remaneat meũ. Et tũc aut cõstat, ꝙ in omnē euentũ
uoluit monachus remanere: & uitiatur pactũ, & ingressus te
net. Aut hoc nõ cõstat, uel est dubiũ: & tale pactum uitiat in-
gressum: quia uidet̃ deficere uolũtas ingredĩetis: ut.d.c.ij.de
statu mona. Aut tale pactum nõ apponitur ꝑ modum condi
tionis: sed ꝑ modum, vel etiã in vim simplicis pacti: & tũc mo
dus uel pactũ uitiat̃, & remanet ingressus: ut hac gl. cum si. de
hoc per Archi.xxxij.q.j.cum dicatis. & per Paul. de lea. ex-
tra de regula.c.eos, qui in cle. ¶ Quęrit glo. quid si dicat se
30 & sua: an supfluò † adijciat̃ sua, determinat; & arguit, quod
sic. cũ ex dedicatione ꝑsonæ omnia bona facta sunt monaste-
rij, non possunt amplius fieri eius: vt.ff.de acqui. poss.l.iij.§.
ex pluribus. Rñd. distinguẽdo, quòd si præcedat dictio me:
superfluò adijciatur & mea. Sed si præcedat dictio mea: tunc
erit effectus: quia habebit bona ex cõcessione expressa, non
ex tacita: ut.j̃.de pac.cõuen.l.fi.& dicit glo. quòd si pręcedat
dictio me, & sequatur mea: habebit bona ex cõcessione ex-
pressa: ut.ff.de noua.l.cum enim. hæc sunt uerba gl. ¶ Quis
autē posset esse effectus, vtrũ monasterium habeat bona in-
gressi ex concessione expressa, vel tacita: habetis in.q.sequē.
¶ Tamen in quęstione proposita dico sic: aut quis dedicat
se cum suis bonis: & tunc expressio bonorũ nihil operatur:
quia exprimitur ꝑ illũ modũ, qui tacitè inest: ut.j̃.de fideius.l.
31 nõ rectè.&.ff.de lega.j.l.iij. Natura enim cõiunctionis † cũ,
est cõiungere accessoriè, nõ principaliter: vt.ff. de pecu.leg.
l.j.&.ij.& insti.de leg.§.si quis ancillas. Aut quis dedicat se
& sua: & tunc verum dicit glo, quòd hic ponitur per alium
modum, quã ꝑ cũ, qui tacite inerat. Nã hoc modo expresso,
bona ueniebant per quandam cõsequentiam: nunc ueniunt
principaliter: quia natura cõiunctionis &: est cõiũgere prin- a
cipaliter. vt.d.l.j.ij.&.iij.ff.de pecu.leg. ¶ Quærit gl. pone,
quòd ex aliqua causa non teneat ingressus, quid erit de bo-
32 nis? † Rñ. ꝙ nec oblatio bonorum tenet: quia si nõ ualet ex-
pressum. s. ingressus: non debet valere tacitum: scilicet dedi-
catio bonorũ: vt.ff.de ser.rusti.prædio.l.item.in fi. hęc sunt
verba glo. ¶ Glo. distinguit, aut ingressus & rerum oblatio
nõ expressa uoluntate ueniebant: & tunc uitiato ingressu re
uocantur bona, quæ tacitè ad illum ueniebãt: & hoc arg.l.iij.
§.qui habet haustam.ff.de ser.rusti, præd. Aut expresse dedi
cauit bona. & tunc non reuocantur: vt.l.fi.j̃.si reus vel accu.
mor. ita dicit glo.in authēt.de mona.§.illud quoq;. Ita tenet
glo. hoc disputans de cle.coniug.c.quòd a te. de hoc.xvij.q.
iij.c.j. Gul. de cu. in lec. huius authē. dicit. Aut iste qui ingre-
ditur monasterium sciebat ingressum nullũ, uel causam pro-
pter quam nullus erat: ut quia cõtradicēte, & inuita uxore in
gressus non tenet quo ad personam: ut in authen.de mo.§.si
uerò relinquens. & de sanctis epi.§.monachus. Aut ingre-
diens ignorabat ingressum non tenere: imo ipsum ualere cre
debat: ut quia habebat uxorem quam mortuã uerisimiliter
putabat, quę tamen uiuebat: & tunc bona recuperat. ut.ff.de

a ☞ Tex. adduct9 in ver.opp. extra gl.in.l.si inter fratres.§.idem respõdit. nõ probat intentum. & incipit lex illa, si fratres. Puto quòd adduci debeat.l. actione.§.publicatiõe. pro socio. Annota, quoq; hãc repetionē nõ fore. bar. vt clarē cõstat ex uersis. ideo in hoc sequor. colũ. v. in prin. & ex alijs locis, vt etiã perpendit Tho. Diplo. i exēplaribus Venetis. Alex. Lese.

cōdi.ob.cau.l.j.ij.&.iij.§.si liber, Itē quia ingressus monaste
riu habetur pro mortuo: vt.l.Deo nobis.j̃.ti.j. & ideo sicut
donans causa mortis.nō secuta cā,illud reuocare potest:vt.ff.
si cer.pe.l.nō omnis.in princ.& in ti.de dona.cau.mor.cū si.
Sic reuocat hoc casu:cū ingressus nō teneat.pro hoc alle.l.si
liofa.j̃.de spō.&.j.ti.ij.l.si legibus.Ia.bene tenet idē,& Gul.
eo modo distinguēdo,quòd ipse probat.aliâs monasteriū ha
betur loco filij in bonis ingressi:vt.j̃,dicā. Sed si nō tenet in
gressus,nō habetur vt filius:& sic bona non remanent apud
monasterium. Nam si aliquis disponat in aliquem credēs ip-
sum filium,si nō est,nō valet dispositio:vt.j̃.de hære.insti.l.si
pater.cum si.Ita hic iste ingressus,qui eum valere credebat,
putabat monasterium filium suum esse,cum non sit: bona re
uocari possunt. Si verò sciebat nō tenere ingressum, & tunc
aut dedicauerat bona per modum conditionis:vt dedico me
& mea:& tunc si ingressus nō valet, vitiatur dedicatio bono
rum:& ita recuperat:vt.l.si militē.j̃.de cōdic.ob cau. Aut sim
pliciter,& tunc recuperare eā nō posset.& circa hoc.Iacob.
examinat hic illud. An vitiato expresso,vitietur & tacitum:
dic plenè per eundem Iac.de bel.in authē.de mona.§.si quis
aūt.vbi tenet,quòd aut culpa,aut scientia ingressi:& bona re
manent ipsi monasterio. Aliâs Rostre.disputauit hāc.q.& est
quarta in ordine quæstionū suarū:tñ determinat idem,quod
glo.prædicta.s.aut dedicauit bona expresse, & non reuocat.
Aut tacitè,& tunc sic.Cuius sic referunt opi.vltramon. & ni
hil approbat cōmentator quasi eum opi.Gul.cōcor. & dicit
sic. Quandoq; aliquis offert monasterio se tātum, ita ꝙ bona
veniunt accessoriè,& tūc vitiato expresso vitiatur & tacitū,
quod est eius accessoriū:vt.d.glo.hic & bene.Quādoq; quis
offert se cū suis:& tūc idem eadē ratiōe :quia ista dictio cum:
cōiūgit accessoriè:vt.s.d.proxi.q.dixi. Quādoq; quis offert
se & sua:& tunc aut ipse credebat oblationē de se factā tene-
re:aut sciebat nō tenere. Primo casu debet recuperare bona,
per.l.si pater.&.l.nec apud.j̃.de hær.institu. & ibi per ratio.
Iac,& Gul.Secūdo casu nō recuperat bona:quia donare vi-
detur,sicut soluens sciēter indebitum:vt.ff.de cōdi.indeb.l.j.
¶ Quærit glo.quid si ante ingressum tenebatur ex contra-
ctu vel delicto:an monasterium teneatur? Rñ glo. ꝙ sic,ad in
star capitis minuti:vt.ff.de capi.dimi.l.ij.in prin.&.l.tutelas.
§.si libertate.hæc sunt verba glo. Idem no.in auth. si qua mu
lier.j̃.eo.ti. Aliter no.in authē.de mona.in prin.in glo. super
verbo mutatione.quæ tenet,ꝙ ipse monachus cōueniri pos-
sit. Aliter no.eo.ti.§.si quis autē.vbi dicit glo.ꝙ actione reali
aliâs hypothecaria:vel alia,que datur ratiōe possessionis cō-
ueniri potest monasteriū:actione verò personali ipse mona-
chus cōuenitur.hoc etiā examinat glo.in authēti. quomodo
opor.epi.in prin.colla.vj.& tenet,ꝙ ipse monachus cōueni
ri possit. ¶ Alibi glo.distinguit:aut cōtulit in monasterium
omnia bona sua vniuersaliter:aut res singulares. Primo casu
monasterium teneatur:secūdo nō. Ita no.in.l.si peculiū lege-
tur.§.j.ff.de pec.leg. Iaco.benè dicit,ꝙ ipse monachus cōue-
niri debet,& in persona sua libellus concipi.& dicit esse ca-
sum in authēti.causa quæ.j̃.ti.j.quæ loquitur in monacho. &
Abbas debebit ipsum defendere:quod si nō faciet, creditor
mittetur in possessionem bonorū,quæ ex persona ingressi
peruenerūt ad monasteriū:vt insti.de acqui.per arrogationē.
in fi.&.ff.de pecu.lega.l.qui peculiū serui. cum distinctione
glo.l.si peculiū legetur.eo.titu. Quę tenet indistinctè, ꝙ siue
bona trāsferantur singulariter,siue vniuersaliter : ꝙ semper
monasteriū teneatur:quia vniuersalis hæredis & successoris
loco habetur.vnde nō refert qualiter,qūo,& quādo res trās-
feratur:cum alius successor nō appareat:vt.j̃.de hære. instit.
l.quoties.&.l.j.§.si ex fundo.&.l.ex facto.ff.eod.ti. & quod
plenè no.in.l.ij.§.cū ex causa.ff.de iur.fis.& ita dicit Iaco.de
bel.in authē.de mona.§.si quis autē fortè semel. vbi tenet,ꝙ
ipse monachus teneatur,& remaneat obligatus. Cy. hic reci
tat glo.& dicta doc.& nihil approbat.Gul.de cu.in authent.
causa quæ fit cū mon.j̃.ti.j.tenet,ꝙ si monasteriū vult tenere
bona,ꝙ tūc teneatur creditoribus monachi respōdere.si au-
tem vellet ipsa bona dimittere:tūc nō tenetur, imò liberatur
cū nō habeatur loco hæredis,secūdū eū:vt.j̃.dicā. Ego teneo
hāc glo.& pro hoc vide quod no.Dy.in.c.delictū. de reg.iu.
lib.vj. ¶ Pro delicto autem ante cōmisso puto,ꝙ monachus
34 cōueniri nō possit : † cū omnis accusatio per ingressum, siue
impugnatio sit remota:vt extra de vot.c.scripturæ.&.xxx-
iij.q.ij.c.admonere. Poterit aūt monasteriū cōueniri, si aliqd
ꝑuenit ad eum:vt.s.in cōtractibus dixi. Et no.in.d.c. delictū.
& dicā in proxi.q. ¶ Quæro qd si monachus contraxit, vel
35 deliquit post ingressum:gl.in.l.ex pœnalibus.ff.de reg. iur.
dicit,quòd ecclesia nō tenetur. Idē not.in.d,authē.causa,quæ
fit cū mo.quod tenet Gul.de cu.& idē tenet idē Gul.in.l.ij.§.
ait pretor.ff.de capi.di. Quod intelligo in quātū est locuple-
tior,ad instar pupilli.vt.ff.depo.l.j.§.an in pupillū. ¶ Quæ
rit gl.qd si ingressus monasteriū habeat emphiteusim, vel li-
36 uellū:an trāseat in ecclesia? † Glo.dicit ꝙ sic,per.l.peto.§.j.ff.
de lega.ij.ff.de do.inter vir.& vxo.l.sed si mors.§.ij. hæc sunt
verba gl.Iac.but.hic distinguit. An debeat pręstare ex illa re
aliqd ꝑsonale:& tunc nō transeat in monasterium:sed redeat
ad cōcedentē:quia cū circa ministeria ecclesiastica sit occupa
tus illa pręstare non pot. Aut quia fortè habitus repugnaret
illi præstationi. Aut aliquā pecuniā debeat pręstare: & tunc
transeat in monasterium.tunc poterit dare dño ꝑ aliū : vt.ff.
de sta.ho.l.Arethusa.ff.de codi.insti.l.j.§.fi.cōcor.enim hanc
glo.indistinctè dices,ꝙ est casus in authē.de ali. & emphy.§.
j.coll.ix. vbi dicitur,quòd trāsit in ecclesiā,nisi dñs reuocet.
Sed si dñs vult pōt reuocare.Iac.de bel.in.§.j.dicit:ꝙ ille.§.
nihil facit.quia ille.§.loquiř in oblatione expressa: nō in ta-
cita que fit ꝑ ingressum. Itē cōcedit electionē ordinatori : vt
ibi patet.Cy.recitat simpliciter dictū Dy.& stat eo contētus.
Spec.in ti.de loca.§.nūc aliqua.ver.cxxij.videtur tenere, ꝙ
nō trāseat:nisi cōsentiat ille cuius res est emphyteutica: quia
nō debet posse facere cām emphyteutæ deteriorē trāsferēdo
in ꝑsonā fauorabilē:vt in ecclesiā q̄ expelli pōt, si contingat
eā nō soluere canonē:quæ tñ nō soluendo, nō priuareř re:vt
l.placet.s.e.ti.ibi nulla trāslatione &c.&.xvj.q.j.c.placuit.&
ꝑ Io.an.extra de reli.do.c.cōsuluit. Sed ad hoc respondeo,ꝙ
nō obst.quia aut prędiū fuit ascriptū ecclesiæ:& tūc propter
nō solutū canonē res nō redit ad dñm. Ita loquūtur dicta iu-
ra. Aut res est priuati,sed transit in ecclesiā cū illo iure. & tūc
poterit reuerti ad dñm propter canonē nō solutū ꝑ ecclesiā.
hoc probař in.l.fi.C.de exact.tribu.lib.x. Teneo igiř in hoc
sñiam Inno.& Hosti.extra de proba.c.in pręsentia. q tenet,
ꝙ in ecclesiā transeat. ¶ Quæro ego circa hoc extra gl. Ec-
clesia,vel priuatus cōcedit rē in emphyteusim Titio ꝓ se &
37 hærede suo. Titius ingrediř monasteriū quæriř, † an talis res
trāseat in monasteriū? & videř ꝙ nō:qa dicēdo pro se & hęre
de suo.h.d.respectu aliorum hæredū,q existere possunt hæ-
redes dicto Titio. ¶ Nā primus denotat ordinē ad secundū:
vt.ff.de iud.l.ad peremptoriū.&.ff.de hæredi.insti.l. si qs ita
hæres instituař. Sed vbi in ecclesiā transferūř bona ingressi,
ꝑpetuò erunt apud eā.& sic Titius nullū aliū hæredē habere
poterit aliquo tpe:quia ecclesia nunquā deficit. Pręterea cō-
cedēs nō solū voluit,ꝙ haberet Titius , sed & primus hæres
suus. Sed si titius habuisset aliquē hærede priuatū, ille hæres
vixisset pręsumptione iuris vsq; ad centū annos,quod est lō
geua vita hominis:vt.j̃.eo.l.fi.& not.in.l.ij.§.si dubitetur.ff.
quēad.test.ape. Et sic videř ꝙ saltē dicere debemus,ꝙ ista em
phyteusis finiatur apud ecclesiā spatio.c.annorū ex volūtate
cōcedentis:vt.s.dixi.pro hoc facit.l.an vsusfructus.ff.quēad
mo.vsusfru.amit. ¶ Cōtrariū puto verū, quòd in ecclesiam
transeat:& ꝑpetuò. Et primò qñ cōcedens cōcessit Titio &
primo hæredi suo,potuit cōsiderare Titiū posse habere pri-
mū hęredē ecclesiā:imo debuit hoc scire:cū lex hoc dicat:hic
nō admittiř ignorātia iuris:& in latā culpā īcidit:vt.j̃.de leg.
l.leges.&.ff.de his q no.infa.l.liberorū.§.notaŭř. Prætereà di
cit meritò primo hæredi suo.nā opari pōt, nisi aliū haberet
hæredē:& sic nō fuit frustra positū.vnde nō obst. quod pri-
mū diciř respectu secūdi:qa verū est,vbi aliū priuatū haberet
hæredē. Prætereà nō sequiř quòd ꝑpetuò sit apud ecclesiam.
Quid enim si ecclesia canonē nō soluit debitum: certe redire
poterit ad cōcedentē:vt.s.dixi. ¶ Quæro hic extra glo.qd si
cōcedař res Titio pacto apposito:ꝙ ad cōcedentē redeat Ti
38 tio mortuo:an Titio ingresso monasterium trāseat † talis res
in monasteriū.& videř ꝙ ad cōcedentē reuertař,quasi condi-
tione existēte:qa ꝓ mortuo reputař ingressus:vt.j̃.ti.j.l.Deo
39 nobis. Cōtrariū dic:quod probo sic. Expressio eorū , † quæ
tacitè insunt facta ꝑ eū modum:ꝑ quē insunt,nihil operař.vt
l.nō rectè.j̃.de fideiuss.&.s.dixi. Sed video,ꝙ in vsufructu hoc
tacitè inest,ꝙ morte finiař:vt insti.de vsufru.§.finiř. & tñ in
monasteriū transit:vt.j̃.dicā. Et in casu nostro : quāuis expri
mař hoc in cōcessiōe:cū hoc in monasteriū trāseat : nō finiř ta
lis cōcessio:sicut.j̃.de vsufruc.dico. Nec obst.ꝙ talis ꝑ ingres
sum mortuus reputař:quia verum est quātū ad vitā secularē
vt in casu illius.l.deo nobis. Nam mulier lucrař ex pacto do-
nationē propter nuptias:quia mors ciuilis † tunc ęquiparař
40 naturali, quādo per vtrūq; idem importatur effectus:vt not.
Dy.in.l.si constante.ff.sol.mat. Nec obst.si dicař.imò idem est
effectus vtriusq;in casu nostro:quia sicut dominium illius rei
habere non potest post mortem naturalem obstante pacto:
ita nec post mortem ciuilem,cum in monasterium transeat:
vt hic.

ut hic. Nam dico, ꝙ talis vſuſfru. donec uiuet, videtur fieri ad
vſum & pro alimẽtis. Sed quoad alimẽta iſte nõ cenſet̃ mor-
tuus: quia horũ eſt capax: ut. ff. de cap. di. l. legatũ. & l. ſeruos
ad cuſtodiã. ff. de ali. & cib. leg. igitur non dicit̃ mortuus quo
41 ad hoc. Prætereà dico, ꝙ mors ciuilis† nunq̃ æquiparat̃ na-
turali, niſi in caſibus a iure permiſsis: vt eſt gloſ. no. xvj. q. j. c.
placuit. & extra de reſcriptis. c. ſuſceptũ. li. vj. ¶ Quærit gl.
42 quid ſi ingrediens habeat uſumfructũ. an tranſeat† ad mona-
ſterium? reſpõdet, quòd ſic per eaſdẽ leg. Iaco. bene intelligit
hãc gl. quòd uſuſfru. remaneat huic donec uiuat: quia inſepa
rabilis eſt a perſona. & pro hoc. l. neceſſariò. §. fi. ff. de peri. &
commo. rei uendit. Vltramon. ſatis in hoc probabiliter dicũt
ſic: quòd ius uſuſfru. reſidet apud ingreſſum: Cõmoditas au-
tem eius trãſit in monaſteriũ. ar. ff. de adul. l. ſi poſtulauerit. §.
in proprio. Nec obſtat, ꝙ monachus nõ põt habere propriũ:
quia uerũ eſt quãtum ad ſui cõmodum non monaſterij, ſicut
filiuſfa. quia de iure. ffor ũ, eſt immutatio ſecundũ quòd habe
re poterat, & tamen remanebat apud eum ius hæreditatis, ad
commodũ patris. vt. ff. de leg. j. l. cũ filio. Cy. recitat hic tantũ
Vltramonta. nihil addendo. Gl. hic quærit, & nihil ſe firmat.
xix. q. iij. c. ſi qua mulier. Innoc. in. c. in præſentia. tenet quòd
tranſit in monaſteriũ. & ſic tranſit. concor. cum hac gl. quod
etiã hic tenet cõmẽtator. ¶ Breuiter quæro circa hoc, quãdo
finiatur uſuſfru. talis? & uidet̃ quòd centũ annis, quia tãtũ du
rat uſuſfru. ciuitati relict⁹: ut. ff. de uſuſfr. l. an uſuſfr. & eccle-
43 ſia & ciuitas æquiparant̃: vt. j. e. l. fi. Econtra† uidet̃, quòd per
mortẽ ingreſsi finiatur. arg. l. neceſſariò. §. fi. ff. de peri. & cõ-
mo. rei uendi. & ff. de iure fiſci. l. Statius. & de leg. ij. l. cũ pater
§. hæreditatẽ. & ff. de manumi. l. Caius. & de aſsigna. lib. l. fi. ꝙ
credo verũ: quia uſuſfr. acquiſitus patri per filiũ, finitur mor
te filij: vt. j. de uſufru. l. fi. Sic dicam in monacho, quòd morte
ipſius monachi finiat̃ uſuſfru. tenet Inno. in dicto. c. in prẹſen
tia. ſum expeditus de recitatione gl. huius authen. & recitatio
nibus ſuis. ¶ Quæro extra gl. quid ſi ingrediens monaſteriũ
44 habeat feudũ: an in eccleſiam trãſeat? hẹc glo. facit, † quòd ſic:
inquantũ dicit de liuello & emphyteuſi. Ia. de Bel. in authen.
de alie. & emphy. colla. ix. tenet quòd eccleſia nõ ſuccedat in
feudum. & de vaſallo, qui arma bellica depoſuit. ca. j. & ſi de
feu. fuerit controuer. c. j. §. qui clericus. & per ea quẹ no. in. l. ſi
ita quis. §. ea. l. ff. de uer. obli. Mar. Sylli. diſtinguit: aut eſt tale
feudum, ex quo debeat præſtari ſeruitiũ plenũ, uel non. Pri-
mo caſu non trãſeat. Secundo ſic. de ſtatu homi. l. arethuſa. In
hoc teneo opinionẽ Inno. qui dicit in. c. in præſentia. quòd ſi
ex feudo iſto debentur talia ſeruitia, quæ a monaſterio poſ-
ſint honeſtè exhiberi per ſe, uel per aliũ: quòd tũc tranſeat in
45 monaſteriũ: aliâs in dominũ reuertatur &c. ¶ † Quæro quid
de ingrediente regulã fratrũ minorũ, qui nõ poſſunt habere
proprium: nec in communi: nec in ſingulari? Inn. ponit in. d.
ca. in præſentia. & ibi etiã Io. And. Spec. in tit. de ſtatu mona.
ver. tertio quẹritur: Iaco. but. ponit hic. Cy. hoc tangit latius
in. l. deo nobis. j. tit. j. gl. Ioan. And. xxviij. queſtio. j. c. ut lex.
glo. ij. & ibi de hoc per Archid. xix. quæſtio. iij. c. quia ingre-
a dientibus[a]. Circa hoc nõ ſto contentus: dico in libro minori-
46 carum. ij. & iij. diſtinctio. ¶ Quid ſi filiuſfa. ingrediat̃† mo-
naſteriũ, quid erit de bonis? reſpondeo: aut habebat bona ca-
ſtrenſia: & certum eſt, quòd illa in monaſteriũ trãſferre poſ-
ſet: quia de his poſſet liberè diſponere. Aut ꝓfectitia: & illa
contra uoluntatẽ patris alienare nõ poteſt: ut. l. fi. §. filijs autẽ
fa. j. de bo. quæ libe. Pe. uidetur cõtradicere ſcilicet, quòd ad-
uentitia transferre poteſt in monaſteriũ. ad. §. filijs autẽ famil.
reſpondeo, quòd ille. §. obtinet uim alienationis inter uiuos:
ſed moriendo ſecus: ut. l. deo nobis. j. titu. j. ¶ Quæro quid ſi
47 filiuſfa. exiſtens in ſtudio, cui pater libros† emerat intrat reli
gionem, quid erit de libris: quidã dicunt: quòd uidentur eſſe
quaſi caſtrẽſia: ideo monaſteriũ habebit. j. eo. Alij dicũt quòd
eſt uerum in libris, qui dantur magiſtris, & doctoribus. Iſtis
enim cõceditur hoc habere in peculium: ſcholaribus nõ. ut. j.
de inoffi. teſt. l. fi. ¶ Circa hoc patet ſic dicendũ: quãdoq; pa
ter emit libros nomine filij: nec adhuc tradidit: nec donare di
xit ſibi: & tunc non tranſeunt in monaſteriũ: quia ſunt pro-
prij patris: ut. l. j. j. de caſtren. pecu. Nam tradẽdo, requiritur
quòd ſit donatio: ut. l. ij. j. ſi quis alteri uel ſibi. Quando pater
emit libros nomine filij, & tradidit, uel dixit ſe filio uelle do-
nare. & iſto caſu ſi filius erat iam aduocatus, uel doctor: tunc
tranſeunt in monaſteriũ: quia cenſentur eſſe caſtrenſe pecu-
lium. Militãt enim aduocati, ut. l. fori. j. de aduoca. diuer. iudi.
Aut ille filius erat adhuc ſcholaris: & tũc nõ poſſet dici quaſi
caſtrenſe peculiũ: quia non habebat aliquam earũ dignitatũ,
quæ ponuntur in. l. fin. j. de inoffic. teſtamẽto. & iſto caſu non
tranſeunt in monaſteriũ: & ſic tranſit opinio Pet. ¶ Quæro
quid ſi minor. xxv. annis ingrediatur monaſteriũ, an transfe-
48 rat bona† in illud? & uidetur quod nõ: quia minor nõ poteſt
alienare ſine decreto. Iac. de Are. dicit, quòd eſt uerum, quòd
non poteſt alienare ſine decreto inter uiuos: moriẽdo ſic. ſed
ingreſsi monaſteriũ mortuis æquiparant̃: ut. l. deo nobis. ergo
&c. Sed hec ratio uidet̃ bona: quia minor poſſet alienare mo
riendo. hoc contingit per mortem naturalem, quæ de neceſ-
ſitate contingit, & peruenit. Sed hic iſte ingreſſus de uolun-
tate procedit: dico tamen quòd iſto caſu minor alienare po-
teſt. Ratio eſt: quia facit illud, quod quilibet paterfami. face-
ret, ſi maior eſſet. Et hoc caſu in iſtis ſpiritualibus reputatur
maior: ut. ſ. dixi. hoc etiã probatur: quia alienatio fit per illã
legem per quã poteſt facere minor ſine decreto: quaſi nõ ipſe
ſed lex faciat: ut. l. ſi quis in tantam. & quod ibi no. j. unde ui.
hoc etiam probatur. in. c. in præſentia. uerſi. ſed cum. extra de
proba. & ibi hoc etiã tenet Inn. ¶ Quẹro: pater habet uſum
49 fru. in bonis aduentitijs filij. † ipſe pater ingreditur monaſte-
riũ. gl. de bo. que libe. in authen. idẽ tenet quòd talis vſuſfru.
patri debeatur. Iaco. but. diſtinguit in. d. authen. aut dicimus
quòd per ingreſſum finiatur patria poteſtas: & tenet gl. que
eſt in. l. ſi ex cauſa. §. pa. ff. de mino. vt finiatur vſuſfru. qui de-
betur ei ratione patriæ poteſtatis. vt. l. cum oportet. j. de bo.
que lib. Aut dicimus durare patriam poteſtatem. & tũc talis
vſuſfru. non finiatur. & procedit dictum gl. quod Iac. prædi
ctus dicit ſe verius putare. Ita dicit referens opi. Mar. Silli. in
dicta authẽ. idem. An autẽ patria poteſtas finiatur per ingreſ
ſum monaſterij. j. dicam. Credo dictã gl. dicere verum, quòd
vſuſfru. non finiatur. per ea quæ. ſ. dixi. in. q. de vſufructua-
rio, qui monaſteriũ ingreditur. ¶ Quẹro. quid ſi eſt conceſſa
res alicui cum pacto ne alicui alienet. & ingreditur monaſte-
50 rium: † an uideat̃ alienata res: vt reuocari poſsit. gl. ff. de verb.
obli. in. l. ſi ita quis. §. ea lege. videtur dicere, quòd tranſeat in
monaſterium tanq̃ in ſuum hẹredem: & non poteſt reuocari.
ſic dicit. Aut res fuit data inter viuos pacto appoſito: & tunc
tranſit in monaſterium, & reuocatur per condictionẽ ob cau
ſam: vt. l. ea lege. j. de condi. ob cauſam. ſi autem in vltima vo-
luntate: tunc ſecus: quia vadit ad monaſteriũ. tanquã ad hẹre.
Dy. in. d. l. ea dicit & melius, quòd aut ille dat monaſterio nõ
ingrediendo. tunc reuocari poſſet. Aut ingrediendo & reuo-
cari nõ poſſet. hoc tenet hic Cy. pro quo facit authen. niſi ro-
gati. j. ad trebel. hoc tenet expreſſè Inno. in. c. in prẹſentia. ex
tra de proba. ¶ Quæro, Titius eſt hẹres inſtitutus: & quãdo
cunq; deceſſerit eſt ei ſubſtitut⁹ Sempronius: an ingrediẽdo
51 monaſterium ſit locus ſubſtitutioni? videtur ꝙ ſic: † quia pro
mortuo reputatur: vt. l. deo nobis. j. titu. j. & omnia pacta lu-
cratiua dotis, & donationis propter nuptias altero mortuo
etiam illo caſu vendicant ſibi locũ, vt ibi dicitur. ¶ Quæro:
quid ſi datus eſt ſubſtitutus ſub cõditione, ſi deceſſerit ſine li
beris, & ingreditur monaſteriũ: an habeatur loco filiorũ? reſ-
52 pon. † ſic: vt in authen. de ſanc. epiſco. §. nunc de prẹſenti. col.
ix. & aut̃. niſi rogati. j. ad Trebel. & extra de proba. c. in præ-
ſentia. vel dic, ꝙ talis cõditio dicitur tanq̃ contraria vitæ con
templatiuæ: nõ autẽ ꝙ monaſteriũ habeatur loco filiorũ: vt. j.
proxi. q. dicam. ¶ Quẹro, quid ſi dictũ ſit, ſi deceſſerit ſine li
53 beris ex ſuo corpore natis: † an tũc ingrediẽdo monaſterium
dicatur habere liberos ex ſuo corpore natos? In hoc reperio
contrarias ſententias doctorũ. Iac. de bel. in aut̃. de ſan. epiſ. §.
ſed & hoc præſenti. diſputãdo tenet quòd ſubſtitutus admit
tatur & excludat monaſteriũ. hoc tenet Hoſti. & Ioã. and. ex
tra de teſta. c. Raynuti⁹. in gl. ſuper verbo, ſed videt̃. Dy. in. l.
ſi ita quis. §. fi. de leg. ij. tenet cõtrariũ tali ratione. Appellatio
ne filiorũ intelligitur de natis: vt. d. l. ſi ita quis. §. fi. & ff. de cõ
di. & demon. l. fideicõmiſſum. ſed expreſsio eorũ, quæ tacitẹ
inſunt, nihil operatur: vt. l. iij. de lega. j. & j. de fideiuſ. l. nõ re-
ctè. Ergo perinde eſt habendũ acſi non eſſet expreſſum de ſe
natis. Hoc autẽ non expreſſo, ſine dubio excludit ſubſtitutũ:
vt in aut̃. de ſanc. epiſ. §. ſed hoc præſenti. & j. ad Trebel. aut̃.
niſi rogati. Ricar. malũ. idẽ tenet ratione tali. Iſtud fideicom-
miſſum ſeu cõditio reprobat̃, & pro nõ adiecta habetur: non
quòd monaſteriũ habeatur loco filij: ſed quia eſt impedimen
tum vitæ contemplatiuæ. Nã ſi viuẽs bona reſtituere cogere-
tur, ſi deceſſerit ſine liberis ex ſe natis cõpelleretur ad contra
hendum matrimoniũ: & remoueretur a voto religionis, & ca
ſtitatis. ideo Imperator tale grauamen habuit pro non adie-
cto. & hoc eſt quod dicit tex. in. d. §. ſed & hoc præſenti. dum
dicit tales conditiones inualidas pro non adiectis eſſe. & iſta
conditio eſt multo plus contraria vitæ contemplatiuæ, & ca
ſtitati, & religioni: ergo &c. Prætereà cõcludendo hoc tenuit
vltra prẹdicta per ratiões infraſcriptas. Illud quod relinqui-
tur cauſa dotis, de neceſsitate intelligit̃ ꝓ matrimonio: vt. ff

a ☞ In verſi. Quæro quid de ingrediente. Veneti codices ita habent. Circa hoc non inſiſto: cõtentus ſuper ſcriptis p dominum Bart. in libro minoricarũ. Secunda & tertia diſtinctione. Ex quo clarè corroboratur repe. nõ fore Bar. Alexander Loſeus.

de iure do.l.iij.de dona.ante nup.l.fin.si pro introitu mona-
sterij non põt dari dos: vt extra de simo.c.nõ satis.& tñ ibi cõ
ditio,seu causa,restringit aliquo ingrediẽte monasteriũ.ita di
co in hoc casu:licet nõ possit dici impleta cõditio ciuiliter,q
filij dicant ex se nati:tamẽ monasteriũ debet habere dicta bo
na.Itẽ etiã debet dici de eo,quod relinquit causa dona. ante
nup.&.d.§.sed & hoc de presenti.Preterea ĩter monachũ &
monasteriũ non dicit contrahi matrimoniũ spirituale: cũ so-
lus Abbas dicat sponsus:vt plenè no.extra de elec.quia pro
pter.& ibi p Ber.& Inno.Sed si fideicõmissum relinquat sub
conditione si nupserit:non extitit si ille grauatus monasteriũ
ingrediat.& tamẽ ad fideicõmissum admittit:vt.d.§.sed hoc
de præsenti.apparet ergo,quòd hec est ratio:quia videt defe
cisse cõditio fideicõmissi:ideo quia tales cõditiones pro non
adiectis,& pro nõ scriptis habentur,quasi vitæ cõtẽplatiuæ
cõtrariant.Sed in casu pposito est huiusmodi.ergo &c.Præ
tereà si aliquid relinquit mulieri & iniungat sibi grauamen,
si nupserit,nõ valet.Est ratio:quia propter hoc nuptię impe
dirent:quia timore illius grauaminis staret,ne nuberet: vt.l.
hæres meus.§.si.ff.de cõdi.& demon.multo magis non valet
istud fideicõmissum,quod præbet impedimẽtũ vitæ cõtẽpla
tiuæ,& religionis:quę melior est longè,q̃ vita actiua:vt ĩ cor
pore de monachis.in prin.col.j.& hanc partẽ tot rationibus
probatã puto veriorẽ.¶Quęro:qd si aliquis est rogatus hæ
reditatẽ restituere cuidã ecclesiæ sub conditione,si decesserit
54 sine liberis:an si ingrediat monasteriũ:habeat tunc†loco libe
rorum,seu reijciat tale grauamen.tex.est,q nõ transit in mo
nasteriũ quãdo ingrediẽs habet substitutã aliã ecclesiam:vt.
j.ad Treb.aut.nisi rogati.& in corpore vnde sumit.& est ra-
tio:quia vtraq; nõ habet par priuilegiũ:& sic esset priuilegiũ
ecclesię substitutæ.hu9 authoritatis ratio sumit extra de pro
ba.c.licet causam.quod firmat Bernar.per.d.aut.alleg.extra
de proba.c.in præsentia.in vlti.glo.¶Quæro,qd si testator
instituat titiũ filium suũ hæredẽ,& rogauerit eum restituere
fratri ipsius titij:& filio quondam testatoris sub cõditione,si
55 decesserit sine liberis†:an tunc monasteriũ excludat substitu
tum Franci.Accur.dicit q nõ:quia incõueniẽs est, q filius le
gitimus,& naturalis excludat per legitimũ tantũ,sicut est ec-
clesia:vnde intelligit aut.illa solũ,quãdo est rogatus restitue
re extraneo:secus si fratri eiusdem,vel filio testatoris:licet vi
deatur obstare dicto.c.in præsentia. secundũ rationẽ ipsius.
¶Quęro,quid si ingressus monasteriũ moriat intra tempus
professionis,an bona debeãt apud ipsum monasteriũ rema-
56 nere?†Cy.refert hic quosdã dicentes:aut dedicat se purè,aut
sua sub cõditione:aut est dubium.in primis duobus casibus
respõ.per.l.ij.ff.de in diẽ adiec.In tertio casu dicit,q ex quo
decidit:vt necessariũ sibi videt placere,q sit monachus,& q
bona sua sint monasterij:& hæc videt sua vltima volũtas,nisi
expresse contrarium assereret.& hoc tenet Iaco.de rauen.&
Pet.quia summa est ratio,quæ pro religione facit. quia licet
adhuc non valeat ingressus,nec per consequẽs bonorũ dedi-
catio:tamẽ per mortẽ videt confirmari:sicut donatio facta in
ter coniuges.¶Cy.dicit hoc sibi videri cõtrarium:quia ex-
cludimus venientes abintestato:ex quo dicimus quẽ mona-
chum nõ esse.Pro hoc tamẽ induco simile,quod de statulibe-
ro dicimus:quia pẽdẽte cõditione libertatis,videt vt seruus:
& sic pendente tẽpore probationis,si morit debet vt mona-
chus iudicari pro hoc etiã quod no.xix.q.iiij.c.nunc autem.
vbi dicit,quòd si monachus intra annum professionis, aliâs
probationis,moriat: valet testamentũ:quia tũc erat sui iuris.
arg.C.de sen.paſ.l.fi.Itẽ non est adhuc monachus professio
ne non facta,vt.s̈.dixi.in.j.q.Pro hoc facit tex.extra de sen.
excõ.c.religioso.ij.respon.li.vj.ubi etiã videtur q monachus
iste est,ut filius qui nõ peruenit ad lucẽ:ut.C.de posth.here.
insti.in.l.pe.¶Quæro,quid si ingressus monasteriũ habeat
prębendã?superfluum est in dubium reuocare:quia casus est
expressus in.c.beneficiũ.extra de regu.li.vj.¶Quæro,quo
iure pertineãt ad monasterium bona ingressi?gl.in authen.si
qua mulier.in fi.primæ gl.dicit, quòd iure hęreditario quasi
mortui.arg.instit.per quas personas nobis acqui.§.j.& ad.l.
Iul.de ui.l.ij.Ego teneo†oppositũ,scilicet q nõ dicatur habe
57 re iure hęreditario:quòd patet:quia monachus adhuc põt cõ
ueniri:ut.s̈.dixi in aut.causa,quæ fit cũ monacho.j̃.tit.j.Sed
pertinet ad ecclesiam iure acquisitionis uniuersalis:sicut dici
mus de bonis eius,quẽ arrogamus:ut insti.de acquisitio.per
58 arroga.per totũ.¶Ex hoc sequit,quòd ecclesia nõ† tenetur
in totum ut hęres:sed eatenus quaten9 ad eã peruenerit.ut.l.
59 in arrogatore.ff.de pecu.ut.s̈.dixi.Ex hoc etiã sequit† quòd
ecclesia in possessionem nõ habet necesse intrare:sicut habet
hęres:ut.l.cũ hęredes.in prin.ff.de acqui.pos.Sed acquiritur
ei possessio ĩgressi,sicut arrogatori:ut.ff.de precario.l.si ado
ptauero.ut.s̈.dixi.¶Sequitur in tex.dedicant.hoc uerbum
60 dedicant interdũ importat†se deo dedicare & transferre : ut
in authen.hęc costitutio interpretatur priore.circa prin.col.
vj.Interdũ ecclesiæ.ut.l.ab agnato.ff.de cura.furio.& extra
de religio.domi.c.j.Tũc enim monachus dicitur se dedicare
deo,quãdo professione facit.xxvij.quęstione.j.c.uirginibus
&.ca.si quis sacro.Sequit in tex.deo.¶Quæro,cũ ista dedi-
61 catio fiat deo,ut hic:an aliquod factũ Abbatis†debeat inter-
uenire?respon.ut.s̈.dixi.si dedicatio fiat per actũ professio-
nis,in professione expressa requirit Abbatis factum, qui ut
minister dei recipiat professione.In professione uerò tacita
præsumpta Abbatis factum no requiritur:quia cum fiat per
cursum tẽporis anni transgredientis,dedicat seipsum deo,&
sufficit sine aliquo facto Abbatis.facit quod not.Inno.extra
de regula.c.porrectum.& qui clerici,uel uol.c.j.Sequitur in
tex.nec ergo de his testantur.¶Oppo.& uidetur quòd in-
gressi monasteriũ testari possint:ut.j̃.eo.authe.si qua mulier.
Sol.illa distinguit istã:quia hic loquitur quãdo ingressus nõ
habet liberos.An autem illud dicatur testamentum uel diui-
sio:dic ut ibi per glo.& doctores.¶Sequitur in textu:ut po
62 te nec domini rerum.¶Oppo.& uidetur quòd†non domi-
nus testatur.ut in authen.si qua mulier.j̃.eodẽ.Et soluit quòd
hæc ratio quæ hic penitus est probabilis:non est necessaria:
quia interdum non dominus testatur,ut in cõtrario : licet re-
gulariter contra.ut.ff.de iure codicillo.l.cõficiunt.§.si post.
¶Oppo.extra glo.uidetur,q non testetur:ut.j̃.de leg.l.cum
rem alienam.&.l.si res obligata.ff.de leg.j.Solu.aut quis non
est dominus,nec esse potest dominus:& ille nõ potest testari:
ita loquitur hæc authentica:ubi non est dominus,tamen esse
potest:tunc testatur in præiudicium tamen hæredis : nõ ueri
domini:ut in contrarijs.¶Quæro an ingressus monasteriũ
capite minuatur?Glo.dicit quòd sic,in corpore de monacho.
post principium.colum.j.Idem tenet.j̃.eodem.authen.si qua
mulier:quod sentit Gul.de cu.in.l.patre furioso.ff.de his,qui
63 sunt sui uel alieni iur.Tu dic secũdum dominum†Bart.quòd
non minuatur media,uel maxima capitis diminutione:quod
patet,quia potest esse testis & promoueri ad dignitatẽ:ut in
authen.de mona.§.cogitandũ.Et licet dicatur seruus uel mo-
nachus,non tamen potest uendi sicut alij serui.minimam ca-
pitis diminu.patitur,quia statum mutat:ut.j̃.proxi.dicam.
64 ¶Quęro:an ingressus monasteriũ desinat†esse in potestate
patris?Gl.est de mino.l.si ex causa.§.papi.dicit quòd sic.quia
etiam transit in potestatem Abbatis.Idem not.in.l.cum Præ
tor.in fine.ff.de iudic.Iaco.de Aret.in.l.Deo nobis.j̃.titu.j.&
post eum quidam dicunt quòd transit in potestatem Abba-
tis,quo ad obediẽtiã:sicut dicimus in uxore respectu patris
& uiri:ut probat in.l.idonei.ff.de test.& inst.de inutili.stipu.
§.si quis alij.Sed his non obstantibus dico quòd transit in po
testatem Abbatis:ut nota.in dicta glo.Non obstan.arg.con-
trarium,quod retinet iura suorum:quia non est impossibile,
quòd remaneant iura suorũ:& tamen nõ sit in potestate:ut.l.
meminimus.&.l.leg.j̃.de legiti.hæredibus. quod etiam pro-
batur,quia in alterius potestate:ergo nõ patris:ut.l.sicut eue-
niet.ff.de adulte.hoc tenet Gul. in.l. patre furioso.ff.de his,
qui sunt sui uel alieni iur.Ad hoc facit.xij.q.j.c.non dicatis.
& de elect.c.si religiosus.lib.vj.hoc firmat glos.Ber.extra de
ætate & quali.c.indecorum.& per Cy.in authen.sed episco-
palis dignitas.j̃.titu.j.¶Quæro:nunquid ingressus mona-
65 sterium desinat esse miles,uel de magnatibus:†quod ualet ad
quęstio.Statuto cauetur,quòd nullus de magnatibus, uel de
prole tali,possit ingredi palatium sub certa pœna.modo Ti
tius factus est monachus:quæritur si ingrediat palatiũ,an te-
neatur ad pœnam.uidetur quòd sic:quia iudex secularis hoc
statuere possit ponendo legem rei suæ.Tamẽ hoc concesso,
quòd statuere possit:tamẽ dico quòd talis non teneret ad pœ
nã:quia per ingressum religionis desinit esse de magnatibus.
Ad hoc faciunt argumẽta dicta.s̈.in proxima quęstione.quia
per ingressum monasterij desinit esse in potestate patris:&
sic iura agnationis amittit.glo.est hoc expressè dicens extra
de statu.mona.capi.ea,quæ. in tertia glo.Pro hoc facit quod
habetur.xxvij.quæstione.ij.ca.scripsit.& no.in.ca.j.extra de
purgatione canonica.facit.xxvij.quęstione.j.nequaq̃. & sic
ut magnas puniri non poterit:posito quòd non obstet iudi-
cis impedimẽtum.Pro hoc facit in.x.columna de uasal.mili.
qui arma belli deposuit.capitu.miles.& hoc etiam sentit Ia-
cobus de bel.in corpore,de san.episcopis. capi.si monachus.
col.nona.¶Quæro,hic dicitur.quòd ingressi monasterium
non possunt testari: sed an possint mortis causa donare de
66 consensu Abbatis?†& uidetur quòd sic : sicut filiusfamili.

de consensu

decõsensu sui patris:vt.ff.de dona.cau.mortis.l.
tam is.§.filius.Ioan.dicit,ꝙ non potest:quia Ab
bas nõ est dominus,sed administrator:sed de con
sensu collegij,vel capituli videtur quòd posit:
quia capitulũ est quasi dominus:vt.l.iubemus.ĩ.
eo.tit. Et hoc est verũ in rebus mobilibus:sed im
mobilia etiã totum collegiũ nõ posset distrahere,
vel alienare:vt.ĩ.eo.l.iubemus.& in authenti.hoc
ius porrectum. Et qui nõ potest alienare,nec alie
nationi cõsentire:vt in regula iuris.& hoc ꝙ do-
nare posit mobilia intelligitur:quãdo donat be
ne merito ad quod monasteriũ tenet:vt extra de
testa.c.relatũ,el.ij.in fi.&.c.cũ in officijs.vel alie-
nare nõ potest:nisi sit euidens vtilitas, vel neces-
sitas:vt.d.aut.hoc ius porrectũ.&.xij. quęstio.ij.
sine exceptione.& extra de do.c.cęterũ. ¶ Pos-
set hic quæri de modis testãdi ante ingressum re-
ligionis,vel post,de quo.ĩ.e.authẽ.si qua mulier.
¶ Item an filiusfa.cõtra voluntatẽ patris ingre-
diendo monasteriũ,causam ingratitudinis com-
mittat:& an ipsam iã cõmissam ingressus deleat.
Et an monachus posit esse testis,arbiter, iudex,
vel procurator:quæ hic omitto:quia materiã no
stram nõ propriè respiciunt. ¶ Vltimo: aut.ista
67 potest intelligi secũdo modo:& casum† pone sic.
Domine Imperator,aliquis est ingressus mona-
sterium,vult facere professionẽ,& testamentum:
quæritur an posit. Imperator respõ.ꝙ nõ.quod
probat arguedo sic:nõ dominus,nõ testatur. Ma
ior propositio,ꝙ nõ sit dominus probat:quia in-
gresi monasteriũ,ipso ingressu dedicãt se & sua
Deo:ergo nõ sunt domini:& sic nõ testant. Et sic
secundum hanc lect.diuiditur aliter litera,& sic:
quia primò ponit antecædẽs. Secũdò consequẽs.
Tertiò probat consequentiã antecædentis. Pri-
mum est hic:non dominus,nõ testatur cõsequens
est hic:ergo ingressus nõ testatur. Probatio con-
sequentiæ est hic:quia ingressus monasteriũ de-
dicat se,& sua. ¶ Ex hoc verò, quòd ad hoc vt
probatio cõcludat,debet cõtinere maiorem pro
positionem,& minore,& casum propositionis.
¶ Quęro:quid in teste,qui reddẽdo causam seu
68 rationẽ sui dicti,omittit maiorẽ propositionẽ† &
ponit minorẽ:an concludat?& pono in terminis.
Testis interrogatus,si Titius est diues: vel si est
bonæ cõditionis. R̃n.ꝙ sic.interrogatus de causa
scientiæ dixit:quia ego sum suus vicinꝰ, vel eius
cõsanguineus:an ista probatio & ratio cõcludat?
videtur ꝙ non.vt in hac aut.vbi ponitur maior,
quam testis omisit hic respondendo. Sed ego cõ-
trarium dico,ꝙ ista ratio cõcludit.hic enim testis
ponit minorẽ,& omittit maiorẽ, tanquã ꝑ se no-
tam. Et sic facit Iuriscõsultus alibi, scilicet in.l.j.
ff.si cer.peta. Format ergo rationẽ & probationẽ
69 testis sic:vicini,† & consanguinei, sciunt cõditio-
nẽ vicinorũ,& cõsanguineorũ:& hoc a iure præ-
sumitur:quoniã maior per se est nota. Sed ego te
stis,sum suus vicinus,vel cõsanguineus:ergo &c.
maior probat. ff. vnde cogna.l.octaui. &.ĩ.de in
integ.resti.mi.l.de tutela.vbi de vicinis & cõsan-
guineis probatur.ff.de fun.instru.l.si ita.§.fin.de
his,qui sunt sui vel alie.iur.l.filiũ.& extra de prę
sum.c.quosdã &.c.seq.& de pur.cano.c. cõstitu
tus. ¶ Sed cõtra fortiter oppo.dictũ testis debet
concludere necessariò,vel præsum.iuris tali,quę
ad condemnationẽ sufficiat.quòd apparet ĩ pro-
bando dolũ,vbi dolꝰ nõ potest probari necessa-
riò:vt.l.dolũ.ĩ.de dolo. Sed quòd vicinus, & con
sanguineus sciat,hæc est præsumptio iuris talis,
quæ ad condemnationẽ sufficit:vt dictis legibus:
ergo &c. ¶ Itẽ oppo.cõtra,dictũ testis debet cõ
cludere per aliquẽ sensum corporeũ: vt ꝑ visum,
tactum,& similia: vt.j.de testi.l.testium,&.ff.de
test.l.qui testamento.§.j.&.fi.&.l.j.in princ.ff.de
his,quę in test.delen.& per Inno.in.c.cũ causam.
extra de testi.sed ista ratio,si vnus est vicinus:vel
consanguineus:nõ cõcludit per aliquẽ ex prædi
ctis sensibus:ergo non est bona ratio. Respon.di-
ctum testis debet cõcludere per aliquem sensum:
hoc cõcedo. Sed cũ dicitur hic nõ redditur ratio
per aliquẽ sensum corporeum.hãc nego: licet in
hac oratione nõ exprimatur sensus corporeus:ta
men exprimitur per iuris pręsumptionẽ ꝑ quam
ad sensum corporeũ deuenitur. Quare enim prę-
sumit Lex,ꝙ vicinus sciat conditionẽ vicini,vel
consanguineus consanguinei? Certè:quia assidua
cõuersatione videt actus eius:vnde deducitur ad
actum corporeum.hoc probant iura:& capitula.
s.allegata.hic non sunt alia. Laus Deo.

¶ Repetitio huius aut.fuit cõposita & cõpilata
per dominũ Bar.de saxoferrato. Sed quia morte
præuentus,eam repetere nõ potuit:posteà repe-
tijt excellentissimus doctor dominꝰ Nico. Alexã
dri.de Perusio præfati domini Bar.gener.

SVMMARIVM.

1 *Dispositio huius authen.intelligitur secundum dispositionem.l.Deo nobis.*
2 *Dispositio huius authen.determinat dispositionẽ authenticæ ingreßi.*
3 *Testamentum fecit qui liberos non habebat & extraneum hæredem instituit:& post intrauit monasterium:an per ingressum testamentum rumpatur?*
4 *Monasterium non habetur loco filij.& nu.19.*
5 *Ingrediens monasterium, quòd non dicatur capite minutus maxima,nec media capitis diminutiõe.& an minima.6.*
7 *Ingressus monasteriũ nõ habetur pro mortuo quo ad omnia.*
8 *Ingressus monasterium si fecit testamentum inter filios ante ingressum:an testamentum per ingressum rumpatur?*
9 *Ingressus monasterium,an poßit testamẽtum anteà factum reuocare?& nu.11.&.14.*
10 *Hæres institutus in testamento condito, ab ingresso ante ingressum:an habebit omnia bona statim:an uero expectabit mortem naturalem ingredientis?*
12 *Fratres minores post factam profeßionem, non possunt aliquid de rebus mundanis disponere.*
13 *Dispositio huius aut.nõ habet locũ in fratribus minoribus.*
15 *Ecclesia apud quam bona ingreßi remanent, an illa habeat iure hæreditario.*
16 *Ecclesia quòd non teneatur,ut hæres pro debitis ingreßi,sed eatenus quatenus ad eam peruenit.*
17 *Ecclesia ad hoc,ut poßideat bona ingreßi,nõ habet necesse intrare posseßionem ipsorum.*
18 *Ingressus si habeat parentes,quòd ipsis debeatur legitima.*
20 *Diuisio,quæ permittitur per hanc authen.ingresso monasterium,an dicatur testamentum?*
21 *Pater si uult dare plus filijs,q̃ poßit,quantum sibi poßit,& debeat retinere?*
22 *Legitima filio ingredientis non debetur:nisi post mortem naturalem patris ingreßi.*
23 *Filij petunt legitimam in bonis patris ingreßi monasterium per condictionem huius authen.*
24 *Ingressus si moritur ante profeßionem,cuius erũt eius bona?*

a SIqua mulier. [a] Hæc lex diuiditur
in duas partes principales. Primò,
quando ingrediens monasterium
non habet liberos. Secundò, quan
do liberos habet. Secunda ibi:sed persona. Item
secunda subdiuitur in tres partes:quia primò lo
quitur quando filijs vult relinquere quantũ mi-
nus potest. Secundò,quando filijs vult relinque
re quantũ plus potest. Tertiò,quando nihil vult
disponere. Secũda ibi:sed si omne. Tertia ibi:sed
si post. Primò in terminis pone per te ipsum ca-
sum.litera est clara. ¶ Opp.ad primã partem de
1 l.Deo nobis.in prin.ĩ.tit.j. Sol.hæc intelligit† se-
cundum illam,vt pacta nuptialia firma maneãt.
Hoc probat ex corpore vnde sumitur, & ex se.
scilicet authẽtico de sanc.episco.§.si qua mulier.
¶ Secũdò opponi.in authentica,vt nulli iudi.§.
si verò quãdo posito infra de adulteri.authẽ.sed
hodie. Solutio.ibi loquitur in ea,quę ingreditur
inuita:hic verò de ea,quæ ingreditur volẽs. Vlti
mò opponi.de authen.ingresi. Solutio. illa au-
2 thentica determinatur† per istam:ideo cõuenien-
ter fuit posita hæc post illam: quia per ingres-
sum licet certo modo testari: vt hic videtis.
¶ Veniamus ad quæstiones huius materię,circa

a ¶ Si qua mulier. Sed pone quòd maritꝰ est ingressus monasterium, & vxor est antiqua:& sic eius nõ est habenda suspicio. iuxta no.in.c. cũ suis.de conuer. coniuga.qui maritus volens recognoscere bonam fidem facit vxori post ĩgressum monasterij confessionem de dote iam recepta:queritur, an illa cõfessiõ ꝓbet? dic quòd nõ. secundum Spe.in in titu.de stat.mona.ver.lx.& vide Lud.in suis sing. in titu.de do.post di.resti.in.v.sing. Et an posint cau
sæ cõmitti monacho,vel canonico regulari,vide quę dixi post Bal.in.l. repetita.ĩ.de Epi. & cleri. Et in materia istiꝰ authen. nũquid clerici de fructibus suarum prebendarũ posint testari? vide quod no.gl.in.ca. in p̃ntia.de offic. or.in.vj.vide pulchrè per Spec.in ti.de stat.mo.qui. hanc materiã magistraliter examinat per.lxix.q.& an de fructibꝰ, vt dixi prebendarũ posint testari? vide Bal.in.l.ij.ĩ.tit. j.& no.ĩ.tit.j.in.l. sacrosanctę. Et qd si defuncto clerico ecclesia vult occupare bona:quia dicit empta de bonis ecclesiæ. Consanguinei vero, si dicũt esse successores: quid iuris. vide Bal.in.l.si qs presbyter.ĩ.titu.j. & late in aut.licentiam.ĩ.titu.j.& ad prædicta an testari posit clericus de fructibus & alijs rebus mobilibus ecclesiæ : vel etiam donare, aut alio modo dispõnere:vide ꝑ Paul. de leaza.in.q. quę incipit: vtrum clericus.
ADDE quid si ingressus monasterium de licẽtia vxoris sit ibidem ꝓfessus: an vxor posit illum aduocare: quia non in præsentia Episcopi mulier dedit licẽtiam: vide Fed. consil. xxxvij.& quomodo posit testari clericus: vide bal.cõsi.clxxx. lib.ij.

uero ergo. in c. as ffi. vi§ p, docto. de carra. in c 2 de test 4 cum seq

¶Non habens liberos. Si aliquis non habens liberos testamentū fecit, & extraneum heredem īstituit: a postea ingreditur monasterium: an rūpatur testamentum p ingressum. ADDE Roma. cōsi.ccxxx. Fede. consil.clxj. sed latius p Ro. qui tenet, quòd per ingressum monasterij rumpatur testamentum.

POMATES.

a ¶Adde Ro. cōsi. ccxxxviij. & Bal. consi.ix.in.v.pte. & Alex.cxxxix. uolu.ij.col.ij.

b ¶Canonizatur. b An monasterium c habeatur loco filij? adde Bart.in.l. hæredibus. §.j.ff. ad Trebel.

POMATES.

c ¶Nō est uerum. Vide Feli.in.c.in presentia.co.xix. ad finē cum seq. de proba.& ī col. xxvj.

d ¶Quod non. Vide quæ dixi in.l. sub cōditione.ff. de libe.& posthu. ¶Tenet hic barto, cum glo. quòd monachus liberatur a patria potestate: licet Iac.bu. hic contra Bar.& etiam contrarium tenet Spe.in titu. de tutore.§. sinautem tutor. tenet Matthe. plura adducendo in tractatu suo de successionibus ab intesto, in.ij. chart. Idē tenet hic Cy. ut p omnia emancipatus succedat ut suus: & idem uidetur sentire ī.l. gallus.§.& quid si tātū. de libe. & posthu. sed ipse dubitauit in.l. uētre in ulti.col.de acqui. hered. de quo etiā latè disputando d multum dubitat Matthesi. in dicto tractatu in princ. & adde no.in.d.l. si causa.

ADDE. ꝙ Spe. in ti. de sta.mona. §.j.uer.xj. querēs, an pater ingrediēs retineat filios in potestate, se remittit ad tit. de tu

hanc nostrā auē.& prima gl.huius auē.loquiē de eo, qui ante ingressum fecit testamentū: aliæ glo. loquunē de eo, qui ante ingressum nō fecit testamentum: sed nullo modo disposuit, uel disponit post ingressum. ¶Quero ergo primò quid si aliquis no habens liberos,[a] fecit testamentum, & extraneum hærede instituit: & post ingreditur monasterium: an per ingressum rumpatur testamentum?

3 †Dicunt quida indistinctè testamentū rumpi per principiu huius auē. quę dicit generaliter: bona no habetis liberos monasterio competere. Ista opinio nō uidetur uera per.§.illud.in auē.de mona.colla.j.ubi permittit ingredienti monasterium ante disponere. ¶Vnde gl. distinguit, aut ingrediens monasteriū in testamēto aliquid iure institutionis monasterio relinquit: & testamentū nō rumpiē. Aut nihil monasterio relinquit: & testamentum rumpitur, quasi agnatione filij: cū loco filij habeatur: vt in authè.de sanc.epi.§.sed & hoc præsenti. Pręterea: dicit glo. cū habens filios omnia eis dare nō potest: vt in hac auē. multominus extraneis. Ista opi. poniē per gl.in.d.§. illud in auē.de mona.& in corpore, vnde sumitur hæc auē.&.xix.q.fi.ca.si qua mulier. ubi hęc auē. canonizatur[b]. Hæc opinio nō placet: nā nō est uerū[c] quòd monasteriu habeatur loco

4 †filij. nec hoc dicitur in.§.sed & hoc præsenti. sed diciē ibi, ꝙ illę cōditiones: si decesserit sine liberis: in ingrediente monasteriū respuuntur secūdū Ricar.malū.& benè dixi uobis.& ibi per docto.in auē.nisi.j.ad trebel. Pręterea, si monasteriū habeatur loco filij, sequeretur ꝙ monachus haberet monasteriū in potestate: & etiā monasteriū acqreret monacho, quod est absurdū. ¶Vnde alij dicūt. Et ista non est noua opinio: sed approbatio primę, uidelicet ꝙ extraneus nihil habeat: nā hæres debet habere illud, quod defunctus habebat tēpore mortis: vt l.fi.j.de edi.diui.Adri.tollen. sed ingrediēs monasteriū tēpore mortis, nihil habebat: quia omnia sunt monasterij: ergo &c. ¶Hæc opi. nō, uidetur uera, per tex.in.d.§.illud.in auē.de mona. ubi dicitur, ꝙ omnia sunt monasterij, nisi de quibus aliter disposuit ante ingressum. Frustra enim pmitteret Imperator ante ingressum disponere: ubi dispositio uires non haberet. ¶Vnde alij tenēt opi. eorū, qui probant testamētū rumpi, per aliā rationem: quia ingrediens monasteriū capite minuitur: ergo testamentū irritatur: vt insti. quibus mod.test.infir.§.nō tantum.& ff.de iniust.rup.testa.l.si quis filio exhæredato.§.irritū. ¶An hoc sit uerū examinem⁹. ¶Primò uideē, ꝙ sit capite minutus maxima capitis diminutiōe: quia efficiē seruus: ut no.in auē.causa.quę.j.titu.j. Idem no.in

5 l.cum hęredes.§.fi.de acqui.pos. In†cōtrariū uidetur casus in authen.de mona.in.§. cogitādum. & istud est uerum, quòd nō minuitur maxima capitis diminutiōe. Nec obstat, quod dicitur quòd est seruus: quia nō est seruus, ut alij possit uendi, & similia. sed dicitur seru⁹ propter spiritū: ut sic propter talem seruitutē status eius augeatur, magis quā minuatur, in authenti.de mona.in princi. Et eodem modo nō minuitur media capitis diminutione: nā ciuitatem Romanam retinet: potest enim esse testis. d.§.cogitandū. Item potest institui: ut.l.j.j.eo. potest etiā assumi ad prælaturā, & ad similia. ¶An autē minuatur minima capitis diminutione. Dominus Iac.de but. dicebat quòd non.[d] quod apparet: quia retinet familiā; succedit enim, ut suus: ut.l.Deo nobis.§.j.infra.tit. sed hoc non placet: nā uerè mutat familiā: vt no.in.l. si ex causa.§.nūc uidendum.ff.de mino. Nec ob. ꝙ succedit, ut suus: quia etiā emancipatus succedit, ut suus: ut.l.lege.j.de leg.hære.& tamē minui

6 tur minima ca.†di. Tamen per hoc nō placet mihi, ꝙ dicitur testamentum rumpi. Primò per.d.§. illud. quia frustra lex pmitteret ante ingressum disponi, si dispositio irritaretur. Præterea: quando quis capite minuitur uirtuosè: ut quia capitur ab hostibus preliando. licet seruus efficiatur, tamen testamētū nō rumpitur; ut.l.lex cornelia.ff. de uulgari.& pupillari Sed ille qui efficitur monachus uirtuosè, capite minuitur uolens militare Deo: ut in authen.de mona.in prin. ergo &c. Præterea: tūc capitis diminutio rumpit testamētum, quando quis mutat statū suū in deterius: ut quia sui iuris: efficitur in potestate alterius, & transit in statū, in quo est intestabilis omnimodo: secus si mutaret statū in melius. Exemplū. Filius in potestate fecit testamētū de castrensi, uel quasi, postea emancipaē. licet per emancipationē capite minuatur: sine dubio tamē testamētū nō rumpitur: quia mutat statum in melius: ut in auē.de mona. in prin. Item nō est omnino intestabilis: quia etiā post ingressum potest aliquo modo sic disponere: ut hac auē. meritò talis capitis diminutio testamentum non rumpit. Facit ad hoc, quod no.ff.de solu.l.cū quis.in princ. ¶Vnde sunt alij qui dicunt: ꝙ testamētū omnino remanet firmū.& hoc probāt. testamentū morte confirmaē: ut.s.e.l.j.& l.omniū.j.de test.& ibi no.& de cōdi.īsti.l.si quis ita. sed ingressus monasteriū habeē pro mortuo: ut.l.Deo nobis.j.tit.j.ergo &c. Ista opi.non pla-

7 cet†: quia nō habeē pro mortuo quoad omnia: ꝙ patet: quia adhuc potest cōueniri: & in eū dari libellus & sententia, secundū ea quę uidistis in auē. causa, quę fit cū monacho.j.tit.j. facit quod no.in authen.idē est. quæ est posita sup.l.cū oportet.j. de bo.quę lib. ¶Quid dicem⁹? volui uidere Io. and.in.c.in præsentia. extra de proba. ubi tangit illum passum. Et recitat breuissimè duas opin.& nihil firmat, uidelicet illas aut monasterio aliquid reliquit, aut non.& quod irritaē per capitis diminutionē. Archi. super auē. ista in decreto, non potui uidere. ¶Dominus Ia.de bel.in.d.§.illud.in. auē.de mona. uidetur dicere. quòd aut ingrediēs monasterium dedicauit bona sua expresse: & tūc monasterium nihil habebit. Aut tacitè: & tūc aut fecit in testamento mentionē de monasterio: aut non: ista opi. nō placet per.d.§.illud. ubi dicitur, quòd ante ingressum, licet disponere: si nō disposuit bona cōpetūt monasterio: etiā si nihil dixit. ergo innuit ex virtute illius dictionis etiā, quòd idem sit: siue bona expressè dedicauerit siue non. ¶Vnde alij, ut domin⁹ Iac. Baldui. cuius opi. hic uidetur sequi Odofre.& hoc etiā sequebaē Iaco. but. dicunt sic. Aut ille, qui fecit testamentū, hoc fecit cogitans de ingressu monasterij: & tūc p ingressum monasterij nō rumpiē: & hic est casus in d.§.illud, Frustra enim pmitteret disponere, nisi ualeret dispositio. Aut fuit testamētū simpliciter nō cogitās ingredi monasteriū: & tūc per ingressum rumpitur tanquā p nouā uolūtate. Cū enim omnia bona sua det expressè, uel tacitè monasterio: uideē reuocare primū testamentum, sicut primum tolliē per secundū: ut.l.sancimus.j.de testa. ¶Gl. tñ in.d.§.illud. uoles respōdere, dicit quòd ibi permittit disponere: scilicet inter uiuos, uel mortuos, faciendo testamentū, si monasterio aliquid relinquiē. quod mihi nō placet, quia tex. ibi dicit, quòd licet disponere quomodo uoluerit, per quæ uerba tolliē omnis ambiguitas in hoc iudicio meo. nā text. ī.l.j.ff.de test.mili. ubi dicitur, ꝙ milites possunt testari quomodo uoluerint. intelligiē quòd filios posit miles pręterire, & exhęredare: & sine legitimo numero testiū: & pōt decædere pro pte testatus, & pro pte intestatus, &

e similia. ¶Ex hoc dico, quòd uolens ingredi[e] monasteriū, licet de monasterio nullā fecerit mentionē in testamēto, monasteriū nō pōt cōqueri: quia Imperator permittit testari quomodo uoluerit.

f Itē si præterierit.[f] vel exhæredauerit filiū: nō poterit rumpere testamētū poterit tamē petere legitimam uigore huius auē. si enim hoc permittitur militi armatæ militiæ, qui pugnat pugna corporali: multo magis debet permitti militi celestis patriæ, siue militiæ, vel qui pugnat pugna mētali & contēplatiua: ista ptē ego puto uerā, ut distinguamus, an fecerit testamentū contēplatione ingressus monasterij: an simpliciter: ut.s.dixi. ¶Secundò quæro, quid si inter filios fecit testamētū ante ingressum.

tore.& Ioā.an. uidetur trāsire cum Spec. qui allegat Iac.de bel.in auē. de monachis. in xiiij. quęstio. pau. de ca. uidetur tenere, ꝙ libereē à patria potestate. in.l. sacrosancte.j. de epis.& cle. ubi dicit ex mēte Inno.in.c.indecorū. de ęta.& qualita. quòd null⁹ ordo liberat a patria potestate excepto episcopali: & nisi quis transeat ad religionē: quia etiam illa liberat: ut dicit notare gl. in.l.si ex causa.ff. de minori. & de Epi.& cle. authē. uerum. ideo dicit se cōsuluisse, cum esset statutū quòd filijfa. non obligarētur, & quidam presbyter se obligasset, qui patrē habebat, ꝙ obligatio nō ualebat, & statutum quia fauorabile cōprehendit etiam clericos. de quo etiam, an ordo sacerdotalis liberet a patria potestate. uide Bart. consi.lxj. incipiēte, filiusfamilias prębyter.

e ¶Volens ingre. Aliquid per Imo. in.l.filius à patre, §.j.de lib.& post.

f ¶Item si pręterierit. Vide istud dictum Bart. allegatū per.d. Abb. in ca.quia nos.de test.ubi dicit.qd clericus non poterit testari de acquisitis, non intuitu ecclesiæ, & pręteritæ patrem: licet pater possit petere legitimam. sed Bart. hoc non loquitur: sed loquitur de intrante religionē. uide, quę ibi dixi. Andræ. Barba.

a ¶Posit reuocare. Adde Bar.in.l.sed & si mors.in princ.ff.de dona.inter uir.& uxo.latè per Imo.post alios.in.l.j.ff.de testa.

b ¶Fratrum minorũ. Dic ꝙ ordo mendicãtiũ est incapax bonorũ retentionis,tã in particulari,q̃ in uniuersali.d.cle.exiui. Sed cui bona istiꝰ ingredientis applicentᷣ? Inno.& Io.and.ponũt in.c.in præsentia.de prob. Spe.in titu.de sta.mona.§.j.uersi.iij. Bar.in trac.minoricarũ.in ulti.quæstione.ult.li. Fede.de senis in consil.xxvj.Bald.in autᷣ.ingressi.§.eo. Aliqui dicũt, ꝙ ecclesię Romanæ eo,ꝙ habet fiscũ: sed in hoc nõ insisto:quia dicit Io.and.in.c.fina.de pænis.in.vj. Papa abstulit istud ius succedẽdi alijs, qui ingrediuntur talia monasteria.alij dicũt, ꝙ uenientibus ab intestato ꝑ autᷣ.bona dãnatorum de bo.dam.hoc uerũ nisi fuerint ista bona relicta ingredienti cũ cõditiõe si sine liberis decesserit: quia non applicãtur uenientibus ab intestato sed debet expẽdi ad pias causas.Casus est not.in autᷣ.de san.epis. §. sed hoc prętenti.in fi.& ponit Ange.in q.quę incip.nobilis quidã genere.in ulti.uer.& uide que no.Bart.ꝑ illa iura.ĩ.l.apud Iuli.§.fi.de leg.j.& in l.ciuitatibus.de lega.j.& Ia.de Are.in.l.Deo nobis.in fine.j.tit.j.& uidetur dicere, ꝙ spectat ad ecclesiam Romanã, quæ est caput dicti ordinis. Tene ꝙ ꝑtinet ad uenietes ab intesta.& ibi Cy, in fin.& Imo.in.l.j.ff.de testa. Adde Ro.consi.xcvj.& cclxviij.& Ange.consi.lxxx.

c ¶Necesse. Adde Bart.in.d.l.si adoptauero.& ĩ.l.qui uniuersas.§.ij.de acqui.pos.

d ¶Ut filius. Sed quid si statutũ dicit, ꝙ bona occidentis applicentur hęredibus occisi. Quidã habẽs filium ingressus est monasterium:postea interfectus fuit:an hæc pœna applicetur filio,uel monasterio. Federicus de senis fuit sibi cõtrarius in consulendo.de quo Petrus de ancharano in ca.canonum statuta.uersiculo:procedo ulterius statuto,in certis ciuitatibus.

ADDE quòd consilium Fede.nunc in stampa est.xxxv.

e ¶Ex imperfecto. Et adde quod no.Bar.in.l.ij.de lega.j.

ingressum & monasterio nihil relinquit:an ꝑ ingressum monasterij,cui nihil reliquit, testamẽtũ
8 rumpatᷣ: dicit gl.†uidetᷣ quòd testamẽtũ nõ rũpatur:ut hic innuit a cõtrario sensu,dũ dicit ante.q̃ disponat &c.Cõtrariũ uidetᷣ dixisse gl.§.eo.dum dicit,ꝙ filijs non posset totũ relinquere:sed certè teneo in filijs opin.quã supra tenuit:quia si testamentũ fecit contemplatione ingressus, quẽ debebat facere in monasteriũ,testamentũ nullo modo posset rumpi.aliâs ꝑ ingressum rumpitᷣ. Quæ opi.non multũ placet mihi.nã dicere,ꝙ monasterium reciperet aliquẽ in monachũ, propter spẽ, quam haberet de bonis suis, esset quedã species simoniæ:ut extra de simo.c.non satis. ¶Iuxta hoc quæro:an postq̃ quis ingressus est monaste-
9 rium,†testamentum ante factũ posit reuocare[a]?
a ultramõtani hic uidentᷣ dicere quòd sic:& nil allegant. ¶Anteq̃ istã quęstionem determinẽ, formo aliã:utrũ hæres institutus in testamẽto habebit omnia bona statim:an expectabitᷣ mors natu-
10 ralis.Breuiter†puto sic dicendum. Quãdoq; ista mors ciuilis,quæ introducitᷣ per ingressum monasterij,habet omnino quoad bona eũdẽ effectũ quem haberet mors naturalis:ut puta: si quis ingreditᷣ religione fratrũ minorũ,qui non possunt habere aliquid,nec in proprio nec in cõmuni:tũc puto quòd hæres habebit omnia bona incõtinenti.arg.ad hoc.j.ti.proxi.l.Deo nobis.in prin. Sed quãdo talis mors ciuilis nõ habet omnino eũdem effectũ:quia saltẽ in comuni põt omnia bona tenere:tũc hęres institutꝰ debet expectare mortem naturalẽ,& interim erit in pẽdenti. Poterit enim ante mori hæres,q̃ testator.arg.ad hoc.ff.de iure fis.l.Statius florus.j.de dona.inter ui.& uxorẽ.l.
11 res uxoris. ¶Ex prædictis uenio†ad determinationem præcedẽtis quæstionis. quòd primo ca-
b su,quãdo ingreditᷣ religione fratrũ minorũ,[b]nullo modo posit reuocari:quia sicut per mortẽ testamentũ cõfirmatur,irreuocabiliter ex parte testatoris:ut.§.eo.l.j.ita ꝑ ingressum huius religionis.Itẽ:quia fratres minores nõ possunt post pro
12 fesionem factã†de rebus mũdanis aliquid dispo nere:ut in.c.exiui de paradiso.de uerborũ signi.
13 in cle,unde in eis puto istã autᷣ.†quę ꝑmittit post ingressum disponere,nõ habere locũ. ¶Secũdo
14 uero casu,qñ ingreditᷣ aliã religionem, puto,†ꝙ posit reuocare testamẽtũ,donec uiuit.tex,uidetur in simili.in.d.l.res uxoris.j.de dona.inter ui.& uxo.&.ff.de do.ĩter ui.& uxo.l.sed & si mors.§.j. ¶Quęro quãdo bona ingrediẽtis remanent
15 ecclesiæ,utrũ ecclesia†uideatᷣ habere iure hæreditario:uel quo iure?gl.dicit,ꝙ iure succesionis hęreditarię quasi semi mortui.insti.per quas perso.no.acquirẽ.§.fi.&.j.ad.l.Iul.de ui.l.ij. Ego puto, quòd nõ iure hęreditario,quod apparet:quia adhuc ipse monachus põt cõueniri:ut in autᷣ. causa, quę fit cũ monacho.sed ꝑtinet ad ecclesiam iure acquisitiõis naturalis: sicut dicimꝰ de bonis eius, quẽ arrogamus:ut insti.de acqui.per arroga.per totum. ¶Et ex hoc sequitᷣ,quòd ecclesia nõ tene
16 tur†in totũ,sicut hæres:sed eatenus quatenus ad eã ꝑuenit.ut in dicto titulo.de acquisi.per arro.&.l.in arroga.ff.de pœnis.aliâs.l.si peculiũ.ff.de pecu. ¶Ex hoc sequitᷣ,quòd ecclesia non habet
c necesse[c]ad hoc,ut posideat,intrare†possesionẽ
17 sicut hæres:ut.l.cũ hæredes.de acquiren.pos.sed ei acquiritᷣ possesio,quã habebat ingrediẽs,sicut arrogatori:ut.l.si adoptauero.ff.de preca.quã lege allegat gl.in decretis ad hoc,ubi est canonizata hec autᷣ.ut.§.dixi:& etiã uidentᷣ docto.moderni sup hac autᷣ.sentire. ¶Sumus expediti de prima gl.uenio ad aliã.dicitur hic:si persona liberos habẽs ingreditᷣ monasteriũ. Quæro quid si habet
18 parentes non liberos?dicũt quidã,†quòd etiã parentibus debetᷣ legitima.ut in autᷣ.de sanctis.epis.§.presbyteros.&.j.tit.j.l.si quis presbyter.& ar.ff.de inoffic.testa.l.nã & si paretibꝰ. ¶Azo dicit
d contra:cũ enim monasteriũ reputetᷣ,ut filius,[d]excludit parẽtes.Contrariũ tenet multi doc.et hoc dicit Oldra.& ego puto uerum. Nã nõ est uerũ,
19 †quòd monasteriũ habeatur loco filij:ut.§.dixi. Itẽ ego uideo,quòd parẽtes posint agere quęrela inofficiosæ donationis:ut.l.si filiꝰ.de inoffi.do. ergo si iste omnia contulit monasterio,hãc donationẽ posset pater reuocare. Est enim hęc quędã donatio:hoc est quædã liberalis cõcesio.et hoc satis suadet æquitas. ¶Uenio ad aliã gl.quęro, nũquid hæc diuisio,quæ ei permittitᷣ post ingres
20 sum,sit testamẽtũ:dicit gl.†quòd hoc ꝓdest scire propter numerũ testiũ:sed hoc nõ est uerũ,cũ diuisio ꝑmittatᷣ solũ inter liberos,inter quos numerus testiũ nõ requiritᷣ:ut.j.fami.ercis.l.fi.et.l.hac
e cõsultißima.§.ex imperfecto[e].j.de testa.ita etiã dicit gl. Quid ergo dicemꝰ?dicũt quidã,ꝙ est testamentũ:alii dicũt ꝙ nõ.Dicas quicquid.uis.puto,quòd sit ultima uoluntas,quæ est testamentũ, uel quę habet uim testamẽti. Succedit enim loco illius testamẽti,quod facere poterat ante ingressum:ut expresse colligitᷣ ex corpore, unde sumitᷣ hęc autᷣ.et hoc intelligo quãdo hãc diuisione facit post ingressum:et post professione factã. Nã
f antequã faciat ꝓfessione nõ dicitᷣ ingressus[f]propriè monasteriũ. Nõ enim ibi ingreditᷣ animo remanendi:sed animo experiẽdi.ar.pro hoc.j.tit.j.authenti.sed neq; curialẽ.& ita obseruatᷣ tota die de facto &c. ¶Quæro:quãdo pater uult dare filijs quãtum plus põt:quãtũ debet sibi retinere?
21 Respõdet gl.†aut diuidit æqualiter:et debet sibi retinere uirilẽ.aut inęqualiter:et debet sibi retinere quãtũ habet ille,cui plus cõcedit. Quod dic ut in gl.et semper hoc intelligo,quãdo hoc facit post professionẽ factã:ut dixi. ¶Quęro: quãdo
g filij poterũt petere istã legitimã?[g]breuiter puto,
22 ꝙ post mortẽ naturalẽ†patris. Interim enim ipse habet potestatẽ diuidendi prout uult:ut hac authentica manifestè colligitᷣ. Itẽ portio legitima filio nõ debetur,nisi post mortẽ naturalem:ut leg. prima.§.si impuberi.de colla.bonorũ. Itẽ posibile est,quòd iste filius moriatᷣ antequã pater.ergo &c.argumẽtum.ff.de iure fisci.l.Satius. in fi. ¶Quæro,qua actione petent filij istã legitimã?
23 Respon.cõdictione†ex leg.ista:ut.l.j.ff.de condictione ex lege. ¶Ultimo quęro, quid si ingressus monasterium moriatᷣ intra annũ probationis,
24 ante professione facta,cui cõpetũt ista bona?†uidetur quòd nõ cõpetant monasterio:sicut nec filijs. Nã filius,qui nõ uenit ad lucẽ,nõ succedit:ut l.pen.de posth.hęre.insti. In cõtrariũ uidetᷣ casus de suc.ab intest.c.ult.& hoc relinquitᷣ canonistis.

SUMMARIUM.

1 *Prælatus cum toto capitulo,non potest bona ecclesiæ alienare:potest tamen illa diuidere.nu.3.& nu.6. & nulli potest concedere ob beneficium collatum.nu.4.*

f POMATES. ¶Ingressus. Vide Bart.consi.xiij.in prin.Gemi.in.c.j.de reg.lib.vj.Alex.in.l.si quis hærede.in uer.ex glo.j.de insti.& substitu.& Pau.de ca.in autᷣ.ingressi.in prin.§.eo.& aliquid per Feli.in c.nuper.in uer.& pondera.de testibus.& do. Alex.in.l.in substitutione.col.penul.in fi.ff.de uulga.& pup.& Capram consi.lxxxv.ad mediũ.& Feli.in.c.cũ deputati.col.j.de iudi.et Aret.in d.l.in substitutione.col.penulti.& Barba.cõsil.xxxviij.col.v.uol.iij.

g ¶Legitimã. No.casum,in quo filius petit legitimã uiuo patre. Et adde de hoc expressè tex.in.c.cum simus.extra de reg. Item his adde no.per Bart.in.l.j.de testamento. et illũ tex.in.d.c.cum simus.allegat ad hoc not.hic Bald.ad fi.et cõtra Bar.hic tenet Abba.per dictũ capitulum,cũ simus.in fi.in.c. Raynutiꝰ.in fi.de te. Et hic adde tex.ĩ authẽ.nunc autem cũ gl.in uer.detrahantur.j.tit.j.qui concordan.cum.d.c.cũ simus.per Bal.in.c.si pater.ĩ ult.colum.de testa.in vj.et ad Bald.hic uide que no.Bart.in tractatu minoric.in lib.iij. Et utrum post professione ingressi, posit adiri hæreditas,nõ expectata morte:unde nota.in hac authen.et per Bar.in tractatu minori.per Petr.de ancha.in cle.exiui.de uer.signi.reliqua uide per Bart.in.l.si cũ dotem.in fine.ff.solu.matrimo.

ADDE tam dictis Barto.hic,q̃ apostillæ.Specu.in titu.de sta.mo.uer.xlix.cum pluribus sequentibꝰ, et plura,quę uide per Ioan.andr.in rubri.ibidem,ubi ponit quęstionẽ de uxorato ducto ad patibulum,cui iudex pepercit,si in monasteriũ ingrederetur: & si exiret decapitaretur: si post tẽpus uxor illum repetat,an debeat decapitari:& an cũ mulier petit aliquem in uirũ,monasteriũ uero in conuersum:quis obtinere debeat?Itẽ ponit.q.de illo,qui instituit pauperes hęredes,quos fideicõmissarij nominarent,deinde ingressus est religionem,qui obtulit se,& sua:quis habebit bona?Itẽ.q.de patre,qui filię reliquit.c.si nuberet.et.l.si monasterium ingrederetur.has et alias quęstiones uide ibi,& in dicto titulo ꝑ ipsum.

a ¶Iubemus. Alienare. Et vide quæ dixit Bald. in authen. si qua mulier. per istum tex. in vlti. colū. s. eo. Sed an posit ecclesię pecuniam mutuare? Bal. quòd sic. in. l. etiam. C. de fideicommiss.

b ¶Potest prouocare. No. hic tres limitationes ad. l. penul. j. de præ. mino. quòd minor non prouocat ad diuisionem. Fallit vt hic. Itē fallit quā doesset apertavia minori per vnum ex maioribus: vt sing. dicit Bal. in. l. j. in. ij. colum. ff. de rebus eo. allegādo glo. sing. in. l. inter pupillos. ff. de admi. tut. Itē fallit, si illud quod veniret in cōmunione esset sibi damnosum: vt hic tenet Bart. Bal. & Cy. & doct. sed Matthe. tenet cōtrariū. nū quid autē minor posit prouocari? dic ꝙ sic: vt in. l. fi. & ibi no. j. eo. & l. j. §. si cōmunis. ff. de reb. eorū. no. in d. l. penul. j. de prędijs minorū. & tūc opus est decretō: vt no. s. ī dictis locis, & p Matthesi. hic. Et quādo fratres volunt inuicē se diuidere: quis debet facere partē, & quis eligere. vide Bal. in. l. suus quoque. in. iiij. co. ff. de here. instit. & Bar. in. l. j. j. de his, qui se defer. lib. x. & vide quæ ibi dixi post eum.

ADDE ad quē ptineat facere diuisionē, & capere partē: quādo fratres diuidunt. Ro. consi. cccclxxj.

2 *Economus dicitur, cui res ecclesiæ gubernandæ mandantur.*
5 *Ecclesia est mater religionis & fidei.*
7 *Ecclesia & etiam minor possunt prouocare ad diuisionem, quando sibi expedit.*
8 *Prælatus quòd posit diuidere fructus non proprietatem.*
9 *Prælatus quæ bona posit alienare pro remunerando illum, qui fecit seruitia ecclesie, & quomodo.*
10 *Annui redditus connumerantur inter immobilia.*

IVbemus. Hęc lex diuiditur per gl. in tres partes, vt patet in ea. Prima pars breuiter hoc dicit. Prælatus cū toto capitulo
1 non† pōt immobilia ecclesiæ alienare[a]. h. d. istud
a prin. ¶No. ꝙ economus dicitur, cui res ecclesiæ
2 †gubernandæ mādantur. ¶Secundò no. ꝙ præ
3 latus ecclesiæ† potest prędia ecclesiæ diuidere.
4 ¶Tertio no. † ꝙ prælatꝰ nulli potest cōcedere, seu conferre sub occasiōe bñficij collati. ¶Quar
5 tò no. ꝙ ecclesia† mater est religionis, & fidei. Breuiter opponi. ad hanc leg. & videtur, ꝙ prælatus nō posit bona diuidere: vt. l. si pupillorum. ff. de rebus eorum. Huius timore sunt plures solu. hic vna, ꝙ hic loquitur de diuisione, quæ fit gratia culturæ: vt diuidere cū colono. ibi de diuisione, quæ fit inter dominos. ar. ff. de leg. ij. l. caius. §. j. & sic concludit ex hoc ꝙ prælatus ecclesiæ non potest diuidere cum alio. Alij dicunt, ꝙ hæc lex intelligatur secundum illā, quòd potest diuidere: si prouocetur: non tamē potest prouocare. Ista so-
6 lutio est vera in se: quia potest† diuidere, si prouocetur: non tamē pōt prouocare. ¶Sed quòd posset prouocare est cōtra hanc legē, quæ loquitur generaliter. ¶Alij dicunt, ꝙ aliam ecclesiam
b potest prouocare:[b] priuatā nō. Ista solu. est contra generalitatē huius legis. ¶Alij dicunt, ꝙ potest prouocare quādocunq; sibi expedit: & vide glo. & no. & tene menti illam solu. quā omnes te-
7 nent. Quòd† ecclesia & etiā minor potest prouocare ad diuisionem, quando sibi expedit: quia habet sociū rixosum, & contumeliosum. Lex, si pupillorum. loquitur quādo sibi nō expedit. quòd in ecclesia procedit sine dubio. Nam eius impedimentum est perpetuum: sed impedimentū minoris est vsq; ad ætatē perfectam. arg. eius quod no. in. l. nisi finita. de tu. & ra. di. ¶Alij dicunt quòd
c potest diuidere fructꝰ[c] nō proprietatē. † quę sol.
8 est vera & notabilis in se: tamē præcedens est notabilior. ¶Quęro: vtrum ecclesia posit alienare
9 remunerando eos, † qui fecerunt seruitia. Text. hic videtur velle, ꝙ sic, à contrario sensu ibi ad vicissitudinem beneficij collati: ergo &c. Dic breuiter, ꝙ de rebus mobilibus potest sine dubio. extra de testa. c. relatū. & ibi no. per Inno. de immobilibus verò, si quidem est beneficiū collatū non potest reuocare; vt hic. sed si nō est collatum, tunc sic. ita tenet hic gl. & in authen. de alie. & emphi. circa princ. dum tamē interueniat solennitas, quę ponitur in auℓ. hoc ius porrectum. vel quę requi
10 ritur de iure canonico: vt ibi dicam. ¶† Vltimò
d not. quod annui redditus connumerantur[d] inter immobilia, simile in authen. de ali. & emphi. circa prin. & de nō alie. circa prin.

c ¶Diuidere fructus. Istud tenet Bal. in. l. j. ff. de re. eo. vbi de hoc allega. d. l. sing.

d ¶Connumerantur. Et credo tamen, vt dixi post Bar. in. l. mouētiū. de verborū. significatio. videtur tamen text. j. ea. l. §. fin. quòd vsusfructus cōputetur inter immobilia; & quod ibi no. Bart. & vide quod not. Cyn. in. l. finali. §. his illud. C. de secun. nup.

POMATES.

d ¶Hoc declara, vt per Bald. in. c. j. de feud. cog. & vide Roma. cōsil. cccij. & Alex. consil. suo. ciij. in. v. col. ij. uolu. & Barba. in. c. cum in. col. iiij. de constitu. & Aret. consi. xij. colum. ij. uer. his tamen. & Bal. in prælu. feu. col. iiij. & Ang. in. l. si constante. §. fi. ff. sol. matri. & ibi Alex. in ulti. col.

e ¶Potest remoueri. Vide quæ dixi post Bar. in Authen. sed nouo iure. j. de seruis fugitiuis.

SVMMARIVM.

1 *Facta contra leg. habentur pro infectis.*
2 *Prælatus alienans iniustè remouetur ab administratione.*
3 *Notarij, qui faciunt instrumenta illicita, sunt ab officio remouendi.*
4 *Dictio imò: quòd ponatur correctiuè.*
5 *Agentes & patientes pari pœna puniuntur.*
6 *Dispositio huius. §. an habeat etiam locum in muneribus, uel rebus promissis.*
7 *Statutum quòd uir lucretur tertiam partem dotis uxore decedēte in matrimonio: an habeat locū in dote promissa?*
8 *Economus clerici, & etiam parochiani admittuntur ad uendicandum res ecclesiæ alienatas.*
9 *Economus, qui alienauit quando admittatur ad uendicandum alienata per ipsum.*
10 *Facto proprio, quando quis contrauenire queat?*
11 *Economus delinquens, an priuetur ipso iure, uel per sententiam ab administratione?*
12 *Lex si imponat pœnam alicui facto, quando dicatur eam imponere ipso iure, uel requiratur sententia?*
13 *Iudex qñ quis poßit esse, & notarius: & sic acta scribere. Et in iurisdictione uoluntaria, quis potest esse notarius & iudex: & facere præceptum guarentigiæ. 14.*
Et in causis breuioribus quis potest esse iudex, & notarius. numero. 15.
16 *Vicarij qui sunt per comitatum, sunt iudices & notarij.*
17 *Bona delinquentium circa alienationem bonorum ecclesiæ applicantur fisco.*

Sane si hæc. Si alienatio fuerit facta contra hanc legem punitur accipiens, et concedens, et notarius scribens. hoc dicit. usq; ad. §. sanè. secūdùm quòd dixi in summario. Itē. §. habet tres ptes: quia in prima punit accipientem: in secunda concedente: in tertia notariū scribente, et iudicem authorante: Partes videbitis in ponendo casum. Nota: quod quę
1 contra legē fiunt, † pro infectis habentur uidebitis. j. de legi. l. nō dubiū. ¶Secundò nota pęnam quę imponitur ementi contra interdicta huius. l.
2 ¶Tertiò nota quòd prelatus, † qui alienat iniu-
e stè: ab administratione potest remoueri.[e] ¶Item
3 no. quòd notarij qui faciunt instrumēta † illicita, sunt puniēdi, et ab officio remouēdi. ¶Ad primum op. quòd nemo debet locupletari cū aliena iactura, ut. l. nā hoc natura. de condi. indebi. de regulis iuris. l. iure naturæ. dicit gl. fateor quòd de
f æquitate naturali ecclesia debet preciū reddere.[f] Hoc autē, an sit uerū, quòd ecclesia teneatur preciū reddere: dic quod statim dicā in auℓ. qui res. ubi gl. explicat melius, quā hic. ¶Secundò op. ad. §. economꝰ. et sunt diuersæ literę: quia habēt aliqui imo: prout est imo: uideℓ quòd dictio imo
4 ponatur† correctiuè: ut. l. si ita scriptū. de hæredi. instit. de manu. testa. l. stichus, imo. Dic, ut dixi. s. in prima cōstitutione. §. quibus. ¶Et nota tu iuuenis ex hoc principio, quòd agentes et patien-
5 tes† pari pęna puniunℓ. ¶Itē op. de. l. si ecclesię. j. tit. j. Solu. ut ibi. ¶Veniamus ad quęstiones. et aduertatis, quia sunt utiles. Dicitur hic in prima parte precia quidē, uel munera, quæ eius gratia
6 data &c. Quid si fuerint promissa† et nō data: an ecclesia poterit petere illud precium. Pla. quòd non. quia quædā honestè retinentur, quę tamē inhonestè petūtur: ut. l. j. §. j. ff. de uarijs et extraordina. cognitio. Videtur gl. tenere contrariū per authen. qui res iam dictas. ubi donatarius reddit rem, et tantundē ultra. Itē recipiens in emphiteusim reddit rē: et tenetur soluere quod promisit. ¶Et est utile multū, ad quæstionē quam uidi se-
7 mel disputari. Statutū est quòd muliere† decedēte in matrimonio, sine liberis uir lucreℓ tertiā par
g tē dotis datæ. Quęritur: quid si dos[g] est promis-

f ¶Precium reddere. Et utrum emptio rei ecclesiæ non subsecuta solennitate debeat restitui precium? Adde Bal. hic. & in. l. prædium. j. de prædijs minorum.

g POMATES. ¶Quid si dos est promissa, & non data. Vide circa hoc. Angel. in consil. clviij. incipien. quidam nomine. Pe. et in consil. xxxvij. et in cōsi. clxxx. Paul. de ca. cōsi. cxxiij. Alex. consi. lxiij. incipi. stātibus his. ad fi. uolu. iiij. Paul. de ca. et Alexā. in. l. si donatarius. §. fin. ff. de condict. ob cau. Bald. in. l. fin. in. j. col. C. de dotis promis. tenent omnes cōtra Bar. pro quorum opi. bene facit Salice. in. l. si constante. C. de dona. ante nup. & tex. in. l. si cum post. §. j. in uerb. habet dotē. & ibi glo. ff. de admini. tu. Cōfirmatur pręterea: quia stipulatio de dote lucrāda, habet locum etiam in dote promissa tantū. l. ex morte. in fin. C. de pact. cōuen. quam alle. Are. in rub. ff. solu. matri. & tamen stipulatio debet strictè intelligi. l. quicquid adstringendæ. ff. de uerbo. obli. facit. l. fi. in fi. j. sol. mat. pro opinione tamen Barto. uide text. in. l. de diuisione. ff. solu. mat. ubi maritus, qui debet lucrari fructus rei in dotē traditæ non lucratur, si dos non est tradita, sed tantū pmissa. ergo &c. uide etiā Matthe. notabi. xviij. in. vij. char. & an tale statutū habeat locum in dote præsumpta? pone. mulier transiuit ad secūda uota: lex pręsumit, ꝙ cōstitueret eā dotē secūdo uiro, quā primo cōstituerat et hæc dicitur dos pręsumpta. l. mulier. ff. de iure do. et p Bar. in. q. incipiē. mulier habēs amplū. dic, ꝙ sic. ita decidit Nicol. de nea. in rub. ff. solu. matri. vide etiam addita ad Panor. in. c. cum cōtingat. col. fi. de rescrip. uide etiā Ange. consi. cxviij. incip. præmitto. et etiam Iaso. in. l. si donatarius. §. fi. col. pe. et seq. ff. de cōdi. ob cau. uide plenè Feli. in rub. de sponsa. colū. ij. et uide Panor. in. c. ex publico. de conuer. cōiuga. uide et Iaso. in authen. prætereà. col. viij. in fin. j. unde uir et uxor. uide etiā aliquid circa materiā huius statuti, in. l. si cum dotem

ſi cum dotem.§.fina.per Alex.ff.ſolu.matri.& per Panor.conſi.j.in.j.vol.Pau.de ca.in.l.Deo nobis.C.de epiſco.& cleri.in fi.& cōſi.lxxix.in.ij.volu.& Feli.in.c.tertio loco:de præſcrip.& Barto.conſil.cxxviij.Barba.conſi.xl.col.x.& conſi.xlvj.col.xij.volu.ij.& Ancha.in.c.canonum ſtatuta.de conſtitu.col.lxxxv.

gloſ.& ibi Ang.in.l.prouidēdum.C.de poſtulando.Quid ſi per verba pręſentis temporis: vtrum intelligatur ipſo iure? vide glo.in.l.ſi quis in tantam.circa medium.ꝭ.vnde vi.quæ dicit quòd intelligitur.& eam ſequitur Bar.ibi.& Barto.in authen.qui ſemel.ad finem.C.quomodo & quādo iudex.Imola verò format hoc dubium in.c.ſi diligenti.de foro cōpetenti.& quia nō vidit gl.illam, vel Barto.in locis pręalleg.dixit:puto quòd per ſententiam: quia in pęnis debet fieri ſtricta: alibi larga interpretatio &c.

POMATES.

a sa & non data.[a] hic videtur glo.& tex.ſimul cum
glo.quod idem.Contrariū eſt verū: probatur in
authē.qui res.per tex.❡Sed quidā doctor,qui
eam diſputauit allegat ſolum ſic:nō eſt noſtrū legem
extendere.Cū igitur ſtatuta nō recipiant interpretationē
extenſiuā:ſtatutū quod loquitur
in dote data,non habet locū in dote promiſſa.&
nihil aliud allegabat.Sed pro hoc induco tex.in
authen.de non eligen.ſecun.nub.§.fi.colla.j.non
obſt.hæc gl.quia hic extēſio fit per aliā legē hoc
ſtatuentem:nec procedit authen.qui res iam dictas.declarando:imò
de nouo ſtatuendo:vt videbitis.
❡Vlterius quæro:dicitur hic, ꝙ economi
poſſunt vendicare.Quid de alijs clericis,qui ſunt
8 in eccleſia? Gl.dicit,& bene indiſtinctè:† ꝙ quili
bet clericus & etiā ī ſubſidiū parochiani eccleſię,
admittuntur ad rem vendicandam:vt.ꝭ.de accu.
l.ſi quis.& habetis tex.meliꝰ.extra de rebꝰ eccleſiæ
non alienan.c.ſi quis preſbyterorū.dic vt ibi.
9 ❡Tertiò quæro: nunquid idē economus † qui
b alienauit admittatur ad rem vendicandā.[b] Gloſ.
iſtam quæſtionem inducit ad aliud Brocardum:
vtrum quis poſsit venire contra factū ſuū,quod
determinatur in.l.poſt mortē.de adopti. Sed fi
10 naliter ſcias,† ꝙ in hoc paſſu iſta eſt veritas.quādoq;
illud quod fit reuocatur ratiōe publice vtilitatis:&
tunc poteſt quis venire contra factum
ſuum.vt.l.j.de libe.cauſa.&.l.iuriſgentiū.§.ſi paciſcar.ff.de
pactis.vnde cū hæc reuocatio fiat ratione
publicæ vtilitatis,ipſe idē economus facere
poterit.& vide glo.❡Quæro vlterius in ver.
11 economꝰ.vtrū priuetur ab adminiſtratione † ipſo
c iure,an per ſententiam?[c] Glo.dicit, ꝙ per ſenten
tiā.dicit enim:priuetur nō ꝙ priuatus ſit.& vide
gl.tuam not.& ſigna eam.❡Quando lex impo
12 nit † pęnā amiſsionis,vel rei,vel actionis,ſi expri
matur in ea ipſo iure,vel per ſententiā: certè itamus
dicto: vt.l.cōmiſſa.ff.de publi.vel diſtingue
vt hic.Aut vtitur verbo præteriti,vel præſentis
d temporis:ut priuatus ſit:[d] & intelligitur ipſo iu
re:Aut uerbo futuri tēporis:& intelligitur ꝑ ſen
tentiā:ut hic.niſi addatur dictio mox,uel ſtatim:
quia tunc intelligitur ipſo iure:aliâs ſecus.cū nō
eſſet ſtatim:ut in authen.de inceſt.nup.§.j.colla.
ij.& quod no.dixi plenè.in.l.Imperator.de iure
fiſci.& dixi in authen.ꝗ ſemel.quomodo,& quādo
iudex.& authen.nouo iure.de pe.iudi.ꝗ mala
iudi.uidebitis in.l.ī criminali.de iuriſdi.om.iud.
13 &.l.ſi ꝗs maior.de trāſac.❡† Venio ad tertiā par
e tem.Quero,utrū iudex ipſe poſsit ſcribere[e] acta,
quę fiunt corā ſe:ut ipſe ſit iudex,& notariꝰ? tex.
hic cū gl.uidetur uelle, ꝙ ſic.& uide glo.quā no.
Cōtrariū tenet Inn.in.c.cū à nobis.extra de teſti.
quod ꝓbat̃ p.c.qm̄ cōtra falſam.extra de proba.

a ❡Promiſſa & nō data.An ſtatutum loquēs in dote data verificetur in dote ꝓmiſſa: Bar.hic, ꝙ non. ſed Bart. contrarium conſuluit in conſilio incipiēte: quæritur an ſtatuto. Quod ſequit̃ Bal.in.l.fin.in.ij. colū.C.de do. promiſ. Si autem ſimpliciter diceretur: maritus lucretur dotem: tunc non eſt dubium,quòd verificatur in dote cōfeſſata:aliâs nō: gloſ.in.l.ſi donatarius.§.fina.iuncto tex.ff.de cōdi.ob cau.Et an tale lucrum maritus lucretur extantibus liberis communibus allegatur tex. quòd non, in authen.vt liceat mat.& auiæ,§.quia verò ex cōſenſu.&.§.quia verò quædam.colū.viij.cōtra quod eſt caſus in terminis.in authen.ſed hodie.C.de adul.in fi.ibi dotalem &c.& Adde quod in ſimili no.Bart.in.l.nihil ff.rerum amo.Et ad predicta vide gl.in authen.de nup.§.quia verò.& vide aliquid inſtitu.de actio.§.fuerat.in.viij.charta.in ver.& aduertas. Et adde quod Ant.in conſi.clxxix.tenet quòd ſtatutum in dote data, habeat locum in dote promiſſa,ſi contractum eſt matrimonium : quia tunc ſtatutum fuit factum in remuneratione onerū matrimonij:& vtrobique ſit parmēs & ratio , debet eſſe eadem diſpoſitio.l.adigere.§.quāuis.de iure patro.l.quod dictum.de pact.l.cum tale.§.falſam. cum ibi no.de cōditio.& demon.❡Et quòd dos promiſſa ita appelletur dos, ſicut data:probatur in rubrica, & per totum.C.de dote cau.nō nume.l.ſi mulier.§.ſi dos.ff.quod met.cau.&.ff.de col.do.l.j.§.& ſi verò tantum promiſſa.& in.l.filiæ dotē.ꝭ.de colla.& iuxta nota.in diffinitione dotis.in.l.j.ff.ſol.matrimonio.ibi vide hic ſunt fundamenta ſua ibi:nec ibi facit mentionem de doctoribus hic,nec alibi.Pau.de ca.in.l.ſi marito.ff.ſolu.matrimonio.videtur ſimpliciter cum Bart.hic.& vide conſilium Bar.quod incipit ſtatuto cauetur,quòd vir.vbi tenet,quòd ſi promittens fuit in mora habeat locum ſtatutum:quia ad damnum moroſi: dos debet haberi pro ſoluta.l.labeo ſcribit ſi Bibliothecam,ff. de contrahen.emp.l.in executione.§.fi.de verbo.obli.item ſequitur Bal.in.l.fi.ꝭ.de do.promiſſ.per illum tex.iuncta gl.ibidem Pau.de ca.& Roge.in.d.l.ſi donatarius.& hanc opinionem tenet Ange.per illum textum cum glo.in authenti.de nup.& ita conſuluit Ang.in conſi.cxj.quia mora irregularis cōtrahitur in dote.l.fi.§.fi.de iure do.& ꝙ ſecus ſit, ſi maritus ſit in mora:tenet Bal.in.l.ſi pater.C.de iure do.& hoc idem cōcludit Nico.de neapo.in rubri.ff.ſolu.matrimo.& idem tenet Mar.& ſic Nico.tenet arg.l.fi.ꝭ.ad leg.fal.Cuius authoritas fuit excellens,& ſumma.ſecundum Alberi.in.l.vbi adhuc.ꝭ.de iure do.opi.tamen Bal.ſequitur ibi Bart.& Ro.in.l.ſi ab hoſtibus.§.ſi vir vxorem.ff.ſol.matri.& an dictum ſtatutum de dote lucranda habeat locum ante traditionē vxoris ad domum viri,vel ante conſeruationem matrimonij,vide per Bar.in.l.nihil.ff.rerum amo.per Bal.in.l.Deo nobis.ꝭ.de epiſco.& cleri.& in.l.nō ſine.ꝭ.de bo.quæ libe.pleniſsimè per Saly.in.l.cū te.ꝭ.de dona.ante nupt.per Roma.in.d.§.ſi vir vxorē.in.l.iij.§.j.ff.de condi.ob cau.& dicit ꝙ eſt caſus in authen.vt exactione inſtando.§.fi.colla.vij,& no.in authen.de nō eligen.ſecun.nuben.§.penulti.in gl.magna.aliâs eſſet melioris conditionis moroſus contra.l.non ſolum.de noxa.

b ❡Admittatur ad rem vendicandam. An poſsit quis venire contra factum ſuum:vide per Bar.in.l.iuſiurandum.quod ex cōuentione.§.procurator.ff.de iureiuran.vbi pleniſsimè,

c ❡An per ſententiam. Vide Bar.in dicta.l.Imperatores.Et pro limitatione iſtorum,ſi teſtator priuat aliquem per verba futuri temporis : vt ſi hæres fecerit tale qd,priuetur hereditate &c.inducitur priuatio ipſo iure.ita not.dicit Bald.in.l.prima.C.de his,que pęne nomine.in.x.col. ❡Item nota, ꝙ verbum careat,importat priuationem ipſo iure; vt eſt

d ❡Vt priuatus ſit. Et intellige leg. vtentē verbo præſentis tēporis, vel præteriti intelligitur ipſo iure. de quo vide Matthe. notabili.cxij. incipien.Notat̃ quòd vbicunq; per legē.vbi multa adducit de ipſis dictionibꝰ mox, ſtatim, omnimodè, omnino,omnibus modis, & ſimilibus : vide tamen tex.qui vtitur verbo futuri temporis:& intelligitur ipſo iure.in.l.improbū.ꝭ.ex quibus cau.infa.irroga.& uide tex.& ibi glo.in.l.j.C.ne lit.penden.& uide Roma.in ſingu.ſuis tribus primis.& uide text.in.l.quoties.in uerbo ſpoliatur.& in uerbo ſeruatos.iuncta gloſ.de dig.libro.xij.& uide gl.in uerbo meritum.in.c.dilecta.de reſcrip.& uide tex.in cap.auditis.in uerbo irrita ipſo iure.& ibi glo.extra de elect.in.c.ſcriptum.in uerbo priuari in fi.& ibi glo.eodem titulo.& text.in authen.adhuc.iuncta gloſ.in uerbo cadat.de uſur.& glo.in uerbo cōdēnatum.in.c.reperiuntur.j.q.j.& in.c.infamis.in uerbo irritum.extra de reſtitutio.ſpoliato.uide etiam glo.in.c.cum Bertoldus.in uerbo irritanda.extra de re iudicata.& in.l.j.in uerbo confirmabitur.ff.de ſer.& Alex.in.l.j.colum.iiij.ꝭ.de eden.& gl.in.l.j.ꝭ.de reſcin.uendi.in uerbo irrita.& in.l.cum omnia.ff.de mino.&.l.quod dictū.ff.de pac.uide etiam Fely.in.c.j.colum.v.de reſcrip.& Cepo.conſi.xij.& Barba.conſi.xij.colum.ij.uolu.j.& conſi:xxiiij.in.iii.colū.& uide gloſ.in.l.ſi quis aduocatus.in uerbo arceantur.ꝭ.de poſtulan.& Barba.conſil.xi.columna.x.uolumine.ii.et columna.xvi.& columna.xii.& Anto.de Butri.conſi.iiii.&.conſil.xxii.columna.i.& Roma.ccxii.columna fina.& Feli.plenè in.c.Rodulphus.colū.xvii.&.vi.ſequē.de reſcrip.Panor.in.c.ii.in fine.& ibi ſcribentes.de foro competenti.& Cardinal. conſil.cxxviii.in fine.& Panormi.in.c.ſi diligenti.columna.vi.in fine de foro competē.Ana.cōſi.xxxiii.in.i.dubio.& ibi addi.aliquid per Feli.in.c.ii.columna.ii.de reſcrip.&.iii.& Panor.in.c.ii.columna.ii.in glo.in.c.ſi quis ex clericis.in uerbo ſit anathema,xxiii.diſtinctio.de uita & honeſta.cleric.in uerbo ſit anathema.& text.in.c.ne captandæ. de conceſ.præben.in.vi.Feli.in.c.ex tenore.col.antepe.de reſcrip.& Panor.in.c.nonnulli.§.ſunt & alii.colum.iii:eod.titu.& in.c.quiſquis.colum.iii.de elec.& Gemini.in.c.i.in fine.de iureiuran.in.vi. & Panor.in.c.clericis.xii.&.xiii.col.ne cle.uel mona.& Feli.in.c.fi.in princip.de offi.delega.

e ❡Scribere. Et an iudex poſsit ſcribere acta,& ex hoc dicit Imo.in ca.cū à nobis.quòd licet credatur priuatę ſcripturę. per ſubſcriptionem teſtium,uel comparationem literarū.Fallit in literis iudicis. Ac etiam ita limita,& intellige ut pulchrè per Barto.in.l.ſeruus communis.la.j.de ſtipulatione ſeruorum.Et iſta faciunt:an citatio poſsit committi notario:& ipſe idem poſsit ſcribere relationem propriam:de quo per dominum Ant.in.c.i.de iudi.Nec uidetur hoc poſſe tollerari in cauſis breuioribus.per not.per Barto.hoc tenet Imo.in.c.primo.Tu adde quod no.Bar.& quod ibi dixi.in.l.ex ſententia.C.de teſta.tute.Et ad hoc uide quod not.dicit Bar.in.l.comperimus.in fine.C.de proxi.ſacrorum ſcrini.libro duodecimo.& Bal.in.l.ſi conſul.ff.de adoptioni.quod no.Canoni.in cap.quoniam.extra de probatio.dicit Bald.in authenti.niſi breuiores.quòd iſti iudices uillarū maximè in breuioribus cauſis,poſſunt eſſe iudices,& notarii.ita dicit in.d.authenti.niſi breuiores.de ſenten,ex peri.reci.& ponit etiam Barto.hic,& dicit Bald.etiam in.l.cum ſententiam.infra de ſenten,quòd iudex poteſt ſcribere & legere ſententiam.ꝭ.de ſenten.quod intelligo,ut ibi:& hic adde domi.Ant.& abbatem in.c.iii.de probatio,

a ¶ Iudex & notarius. Vide Barto. in. l. possesio. §. & si possesio. de acquir. pos. & in. l. non fatetur. in tit. de confes. & in. l. error. C. de iuris & facti ignoran. Aduertendum tamen, quòd si notarius habeat authoritatem à statuto, nõ poterit facere præceptum guarentigię: ut no. Bal. in. l. adopti. ꝭ. de adopti. per Ange. & Imo. in. l. ait pretor. in prin. ff. de re iudi.

Guil. dicit, quædã fiunt a iudice nõ in forma iudicij: ut puta facit aliquas literas testimoniales: tũc ipsemet hoc potest scribere: ut. l. diuus. de offic. presi. & l. si publican⁹. §. j. ff. de pub. facit de procura. l. si procurator. sed si sint alia acta, quę fiunt in forma iudicij: nõ possunt scribi ab ipsomet iudice: ut. l. ne in arbitris. ꝭ. de ar. & d. c. quoniã cõtra falsam. Nõ ob. hęc lex. quia debes intelligere,
a ꝙ ipsemet idẽ erat iudex & notarius. [a] hoc est iu-
14 dex chartulari⁹: quia de iurisdictione† uolũtaria ipsemet iudex põt scribere: ita loquitur hic. Et ita obseruat cõsuetudo p Tusciã: nã ipsemet iudex, hoc est notarius, iurisdictionem habens facit pręceptum guarentigię: & scribit ipsemet de pręcepto, quod ipse facit. Idem uidetis in istis iudicibus ordinarijs, qui ipsimet interponunt authoritatem & scribunt. ¶ Itẽ predicta intelligo uera
15 etiam in causis† breuiorib⁹, [b] que possunt agitari
b sine scriptis: ut in authen. nisi breuiores. de sentẽ. ex peri. reci. cũ enim sibi iudici crederetur, ut ibi dixi: credatur & ei⁹ scripturę. & ita obseruat con-
16 suetudo: nã isti uicarij, † qui sunt per comitatum, habent iurisdictionẽ in causis modicis. & ipsi pręcipiũt & scribunt. tene menti. Ista enim quotidiana sunt. ¶ Itẽ quæro, ista bona cui applicantur?
17 gl. sunt opinio. & finaliter† tenet, ꝙ applicantur fisco. & hoc placet. quod examina: ut dixi in. l. agraria, de termi. mo. & est eadem glos. quam no. & tene menti &c.

SVMMARIVM.

1 Vsuffructus rei ecclesiasticæ ad certum tẽpus, uel ad uitam recipientis, potest alienari.
2 Pactum, quòd res concessa in emphyteusim, cum melioramentis reuertatur ad ecclesiam, ualet.
3 Possessio transfertur ex inutili contractu.

Sane, ne omnis. Hic incipit tertia pars principalis legis, Breuiter. h. d. Vsusfructus rei ecclesia-
1 sticę, ad certum tempus: † uel ad uitã recipientis,
c potest concedi [c] hoc pacto, quòd usufructu finito reddatur res: aliâs tantundem reddatur. h. d. usq; ad fin. ¶ No. casum in quo permittitur ecclesiæ quòd alienet usumfructũ. ¶ Hoc anno allegaui hunc text. pro casu in una. q. tali. Ecclesia sanctæ crucis de porta sancti Petri, concessit casalena, que sunt in emphyteusim, hoc pacto, ꝙ liceat ibi
d ædificare [d] domũ, & subijciebatur in instrumento, ꝙ casalena cũ domibus reuertantur ad eccle-
2 siam. † Certè ualet hoc pactum: ut uidebitis per hanc legẽ. ¶ Quæro utrum ex inutili contractu transferatur possessio? tex. hic in fi. uidetur uelle
3 ꝙ non. Contrarium† est ueritas: ut. l. j. §. si uir. de acqui. pos. Non ob. quòd hic accipitur possessio pro re ipsa, seu proprietate rei: ut. l. interdum. de uerbo. signifi. ¶ An autem ex inutili contractu trãsferatur possessio & dominium: dicemus in. l. non dubium. ꝭ. de leg. ¶ Querit glos. dicitur hic, reliquit. quomodo debet relinquere? & dic ũt in gl. & benè. ¶ Vltimo scias, ꝙ sicut hec lex habet tres partes, prima est prohibitoria: secũda est punitoria: tertia est permissoria: ita hic ponuntur multe authenti. & primò debemus uidere prohibitorias: secũdò punitorias: tertiò permissorias. ideo incipiamus ab authen. hoc ius porrectũ &c.

b ¶ Causis breuioribus. Et istud tenet etiã do. Matthesil. in suis no. in. j. no. Et ita dicit limitari debere no. per Innoc. in. d. c. cum à nobis. Quando autem dicatur esse plenè probatum in istis breuioribus causis, uide p eundem do. Matthe. in. ij. no. & dixi post Bar. in authenti. nisi breuiores. ꝭ. de senten.

POMATES.

b ¶ Istam doctrinã Bart. reprobat Matthesi. no. suo primo. & Barba. consi. lix. colum. vij. uolu. j.

c ¶ Sanè ne. Potest conce. Et an iste contractus sit nominat⁹. uide Bal. in rub. C. de rerũ permu. Et dum textus hic in fine dicit, ꝙ ab ecclesiasticis personis potest uendicari. ADDE in simili text. in. c. si quis presbyterorũ. extra de re. eccle. nõ ali. & habet locũ hoc in rebus ecclesiasticis. in re. uero fisci, esset secus: quia nõ posset, nisi habens authoritatem agendi à ciuitate: ut uoluit Barto. in. l. in prouinciali. §. j. ff. de ope. no. nun.

d ¶ AEdificare. Si autem pactũ non interuenisset melioramẽta spectarẽt ad emphyteotam: ut not. Bald. in rubric. ꝭ. de iur. emph. circa princi. cũ concordan.

e ¶ Solicitudinem iudicis. Adde ꝙ eo casu, quo prohibita est alienatio, eo casu erit prohibita transactio. tex. est no. in l. non solum. ꝭ. de prędijs minorum. no. Bar. post glos. ibi in. l. j. C. si aduer. transa. Et adde, quòd istę solennitates non requiruntur in uendicatione facta a mendicantibus secundũ Bal. in authen. si qua mulier. s. eo. & hic in pen. col. sed Abb. Siculus post alios in. c. nulli. de rebus eccle. non ali. tenet quòd iste solennitates requisitæ in ecclesia habeant locũ in omni loco pio, & etiã Bal. hic adde, quid si non fuit adhibita cognitio, tamen alienatio fiat ex causa uera: an ualeat? uide Fed. consi. cxlij.

SVMMARIVM.

1 Actio. id est actus pius.
2 Res ecclesiarum possunt pignorari absq; traditione.
3 Res ecclesiæ, quot casibus alienari prohibeantur?
4 Fructus, quòd primò computentur in usuras, & posteà in sortem.
5 Ordo scripturæ, quòd attendatur quando mens est incerta, secus si certa.
6 Quarta centesimæ quæ dicatur.
7 Authoritas superioris ordinantis rectorem in ecclesia, requiritur in alienatione rerum ecclesiæ.
8 Authoritas Abbatis sola sufficit, quando alienantur res ecclesiæ sibi subiectæ.
Item in alienatione rerum ecclesiæ omnes consentire debent, & subscribere. nu. 9.
10 Monachi præsentes debent consentire in alienatione rerum ecclesiæ, & absentes non uocantur.
11 Monachi iurant debitum subesse, ut alienatio teneat.
12 Creditor debet probare debitum conuersum in utilitatem ecclesiæ. & nu. 14.
Et quòd pretium fuerit solutum pertinet ad iudicis solicitudinem. nu. 13.
15 Creditor fauore ecclesiæ cogitur rem ecclesiæ etiam mediocrem accipere insolutum.
16 Res magna pro modico debito non debet uendi.
17 Pecuniam fuisse conuersam in utilitatem ecclesiæ duobus modis probatur,
18 Consuetudo, quæ est contra libertatem ecclesiæ non ualet.
19 Solennitas huius authenti. ꝙ non requiratur in alienatione rerum ecclesiæ, sed illa quæ ponitur. xij. in. c. fine.
20 Nomina debitorum eccle. ꝙ prius uendi debeant, q̃ mobilia.
21 Creditor potest uendere rem ecclesiæ sibi licitè pignoratam absq; solennitate.
22 Nomina debitorum quando computentur inter mobilia, uel immobilia, remissiuè.
23 Dispositio huius authenti. an habeant locum in creditore, quo ad probandum conuersionem in utilitatem ecclesiæ?

Hoc ius porrectum. Ista authenti. diuiditur in partes septẽ. Primò legem extendit. Secundò prohibet alienationẽ simpliciter. Tertiò permittit pignorationẽ in casu necessitatis. Quartò permittit uenditionẽ si creditor non reperiatur. Quintò permittit dationem insolutũ, si nõ reperitur emptor. Sextò declarat quę res debeãt uendi. Septimò quis intelligatur creditor. Secũda ibi: ut nec. Tertia ibi in cęteris. Quarta ibi: ꝙ si nolit. Quinta ibi: emptore Sexta ibi: si tamen. Septima ibi: & is creditor. Notabilia patent per se. ¶ Oppo. ad primã partẽ: dicitur hic: actio pia cõstituit. Cõtra, actio est ius prosequẽdi in iudicio &c. ut insti. de act. in prin. & sic actio nõ constituitur. Hanc sol. ex
1 pone actio. i. actus† pius. ut dicit gl. & benè. ¶ Secũdò opp. ad secundã partẽ hic prohibet obligari. Cõtra in authen. de nõ alie. in. §. si autẽ creditor. Sol. dicit gl. nõ potest pignorari specialiter, ut hic: sed generaliter sic: ut ibi. Pe. dicit, & meli⁹ iudicio meo. ꝙ posit pignorari: hoc est obli-
2 gari absq; traditione ut in cõtrario: † sed obligari & tradi creditori, hoc nõ potest fieri. ita loquitur hic. ¶ Op. & uidetur ꝙ sit ali⁹ casus, in quo perpetuo prohibetur alienatio: ut in authen. de alie. & emph. §. sanctis-
3 simas. Sol. gl. fatetur cõtrariũ. † & ponit sex casus, in quibus indistinctè alienatio est prohibita. & uide gl. ¶ Venio ad tertiã parte: dicitur hic, quòd debet cõputare fructus in sortẽ, & in usuras. Cõtra, imò principa-
4 liter seu prius in usuras, † posteà in sortẽ: ut. ꝭ. de pign. act. l. j. & ij. & ꝭ. de sol. l. j. Gl. hic fatetur cõtrariũ: ut sic nõ attendatur ordo scripturæ. licet in cõtrariũ faciat. l. cũ pater. §. pe. ff. de leg. ij. Sed respõdeo, hic mens le-
5 gis† est certa: ibi mens testatoris incerta: ut. l. nec enim. ff. de sol. & quod ibi no. Alij dicũt quòd hic est speciale fauore ecclesiæ: ut prius cõputentur in sortẽ, quã in usuras. tene primã. ¶ Procedo ulterius hic: quæro
6 quid est hoc dictũ, quod hic dicitur usq; ad quartã cẽtesimę. gl. dicit, † ut in fine anni non habeat pro usuris, nisi inquantũ est quarta pars sortis. ¶ Venio ad quartã particulã. dicitur hic: & no. ex hac parte. quòd in
7 alienatione rei ecclesiæ requiritur† authoritas superioris, hoc est eius, qui in dicta ecclesia ordinat rectorẽ. ¶ Et per hoc habes, ꝙ si ecclesia
8 subest uni Abbati, † sufficit authoritas illius Abbatis: nec requiritur authoritas Episcopi. hoc tenet Ioã. and. in tit. de rebus eccle. nõ alie. c. hoc consultissimo. in. vj. quod tene mẽti & no. ¶ No. etiã aliud, quòd debet
9 consentire† omnes per modũ subscriptionis. ¶ Circa istã partem quæro: dicitur hic, ꝙ debet iurare maior pars ibidẽ seruientium: utrũ requiritur consensus omniũ familiarium, & omnium cõuersorũ, qui sunt in domo? gl. uidetur intelligere, ꝙ requiritur consensus ordinariorũ tan-
10 tum: † hoc est monachorum. Itẽ requiritur consensus prę sentium. Non enim debent uocari absentes. ita tenet glos. hic: & in corpore de alie. & emphy. uidetur uelle idẽ: & uide hãc gl. quã no. ¶ Quæro ulterius: dicitur hic, ꝙ iurent debitũ existere. quid si ignorãt? quia sunt aliqui monachi in domo, qui hoc ignorãt. gl. dicit, ꝙ illi iurare nõ coguntur. Itẽ di-
11 cit ꝙ illud, quod hic dicit, debẽt iurare subesse† debitũ: hoc est solutum
12 non esse: nã debitũ† conuersum esse in utilitatẽ ecclesiæ creditor habet probare: ut hic in fi. authen. & uide gl. quã no. ¶ Quero: dicitur hic precium modis omnib⁹ dãdo pro debito: nũquid hoc debeat fieri p empto-
13 rẽ: adeo quòd si nõ appareat preciũ solutũ creditorib⁹ esse, † nõ ualeat uẽditio. doc. nostri nõ tãgũt. Inn. extra de depo. c. j. intelligit hãc authẽ.
e quòd hoc ptinet ad solicitudinẽ iudicis, [e] q interponit authoritatẽ, & cõsensum

sensum huic alienationi, sicut intelligitur de reb.eo.l.magis puto.§.nõ
passim.&.§.ne tñ. Ad solicitudinem emptoris non spectat:sed sufficit,
ꝙ soluat de superioris manda.sicut dicimus in eo q soluit minori:vt.l.
14 ait ꝑtor.§.ꝑmittitur.ff.de mi. Tene ergo† mẽti, ꝙ solũ in creditore repe
ritur, ꝙ debet ꝓbare cõuersum in vtilitatẽ creditoris:vt in fi.hui⁹ auẽ.
¶ Quero, nũquid sint alij casus, ĩ quib⁹ ꝑmittiẽ alienatio?gl.enumerat.
& vide & no.eã. ¶ Venio ad quintã partẽ: diciẽ hic, ꝙ inuito creditore
datur sibi in solutũ. Cõtra:aliud ꝓ alio inuito creditore solui nõ põt:vt
15 l.ij.§.j.ff. si cer.pe.&.ĩ.de sol.auẽ.hoc nisi debitor. Sol.speciale † est in
ecclesia, ꝙ cogitur creditor ad recipiẽdũ inuitus. Itẽ est aliud speciale,
quòd cogitur recipere rem mediocrẽ. ¶ Venio ad sextã partẽ, dicitur
hic, ꝙ debet vẽdi res mediocris inspecta illius qualitate, q̃titate, & one-
re. ¶ Quæro, quid est hoc dictum glo.intelligit, ꝙ pro modico debi-
16 to nõ vendiẽ† magna res. Simile no.de distr.pig.l.quãdiu.quod facit ad
q̃stionẽ de executorib⁹ vltimarũ voluntatũ an possint ꝓ modico debi
to vẽdere rẽ:magni pręcij?ꝙ dic.vt dixi plenè ĩ.l.alio.de ali.leg. ¶ Ve
nio ad vltimã partẽ:diciẽ hic, ꝙ ille intelligaẽ creditor, q ꝓbat id, quod
a credidit, cõuersum in vtilitatẽ ecclesię. Quæro, qualiter hoc probabit?[a]
glo.ponit hic duo remedia. Primò ꝙ probabit per cõiecturas:vt quia
Prælatus est diligens, & ecclesia tunc indigebat.arg.ad hoc.ff.de ex-
er.l.fi.vide glos.istam not.valde. Glo.in auẽ.de ali.& emphi.§.si verò
quis.vnde partim sumitur ista auẽ.videtur tenere cõtrariũ:ꝙ istę ꝓsum
17 ptiones non sufficiant. ¶ Quid dicemus?† Vos debetis scire, ꝙ quan-
doq; aliquis habet mandatum ad recipiendum pecuniam, pro alio mu
tuo ad certam causam:tunc sufficit ꝙ ille, qui recipit confiteatur ad il-
lam causam se recepisse:licet mentiatur:vt.ff.de exer.l.j.§.non autem.
ver.sed & si in pretijs.quandoq; habet mandatum generale:& tunc nõ
sufficit eius confessio ad obligandum dominum: sed requiritur pro-
batio per presumptiones Ita loquitur.d.l.j.de exer. Quandoq; nullum
mand.habet ab eo cuius nomine pecuniã recipit:& tunc videtur quòd
requiratur, ꝙ expresse probetur pecuniam esse conuersam in eius vti-
litatem, nec sufficiat confesio recipientis:vt.ff.de in rem.ver.l.iij.§.sed
si sic accepit.&.ff.si cer.pe.l.ciuitas.& sic videtur ꝙ melius dicat gloss.
quæ est in corpore quã ista. ¶ Secundum modum probandi dat glos.
quia pecunia mutuata fuit Prælato toto capit.præsente.ar.s̃.e.l.iube-
mus nulli.§.sanè omnis.vide glo.istam & no.eam. Istud dictum vide-
tur contra hanc.l.iubemus nullam.in prin.versi.scienter.ibi:nec etiam
si omnes cum religioso.&c. Sol.ibi loquitur in alienanda re immobili:
hic verò in pecunia mutuò accipienda. ¶ Quærit glo.quid si est cõsue
tudo in contrarium:quia non seruantur iste solennitates?dicit glos.ꝙ
ista consuetudo valet. Idem tenet in.l.de quibus.circa fi.&.l.seq.ff.de
legi.puto, ꝙ non valeat consuetudo, quæ est contra libertatem eccle-
18 siæ:† vt.dixi.s̃.eo.auẽ.cassa.nam cũ sit cõcessum ecclesijs in priuilegiũ,
vt non possint alienare sine hac solennitate:consuetudo quæ esset con
tra hoc priuilegium esset contra libertatem ecclesiæ:vt dixi.s̃.eod.auẽ.
19 cassa.fateor † tamen, ꝙ ista solennitas istius auẽ.nõ est necessaria in alie
natione rerum ecclesiæ:quia ecclesia istud priuilegium sibi concessum
non acceptauit:sed statuit aliam solennitatẽ in alienatione rerum, quæ
ponitur.xij.q.ij.sine excep.& habetis etiam hoc not.extra de rebus ec
clesi.non alie.c.j.li.vj. ¶ Extra glo.videtur aliquid quærendum. Pri-
mò quæro, quid si ecclesia habet nomina debitorum:an prius debeant
vendi, quã immobilia?videtur quòd non:quia vltimo loco peruenitur
20 ad nomina:vt.l.a diuo.§.in venditione.ff.de re iu. Contrarium † est ve
rum:arg.l.magis puto.§.ne autẽ.de rebus eorum.& istud tenent docto.
Non ob.§.in venditione.quia loquitur ibi.quando fit executio senten
tiæ:quo casu capi debent ea, quæ habent faciliorem expeditionem.
¶ Quæro:pone quòd ecclesia pignorauit fundum, eo casu, quo sibi li-
cet:vnde creditor ex leg.vult vendere pignus:vtrum debebit seruare
21 solennitatem huius leg.vel decretaliũ, in venditione?† Respon.nõ: imò
liberè poterit vendere, sicut rẽ minoris, vel alterius priuati.tex.est not.
b in.l.si pupillorum[b].§.j.de rebus eorum. ¶ Quæro:quando alienãtur
nomina debitorum: vtrum debeat seruari illa solẽnitas quę ponitur in
22 hac auẽ. Ista quæstio vertitur in hoc, an nomina debitorum † compu-
tentur inter mobilia:an inter immobilia?glo.tangit in auẽ.de non alie.
in.§.j.dicam in.l.j.&.ij.ĩ.si aduer.tran. ¶ Quæro circa fin.huius auẽ.
dicitur hic, quòd creditor debet probare conuersum in vtilitatem eccle
23 siæ:vtrum † hoc habeat locum in quolibet creditore?Pet.intelligit stri
ctè in creditore fœneratitio tantùm, vt hic & in.l.si aduer.cre. Innoc.
videtur intelligere simpliciter in quolibet creditore mutuante: secus
si ex alio contractu efficeretur creditor. Nec distinguit vtrũ fuerit credi
tor ex cõtractu fœneratitio, vel nõ:vt ĩ.d.c.j.extra de dep.&c.

SIcut alienatio.
Ista addit ad.l.C.&c.

MVlto magis.
Propter vnum quodq; tale, & illud magis &c.

SVMMARIVM.

1 *Prohibitus alienare in suos consanguineos, an prohibeatur accipere?*
2 *Administrator quando palam & publicè poßit emere de bonis illius, cuius est administrator? & nume.3.*
4 *Prælatus alienat res ecclesiæ in coniũctos ad tempus, non tamen ad perpetuum.*
5 *Prælatus alienat res ecclesiæ in perpetuum in consanguineos pauperes,*

a ¶ Probabit. Et ad hoc vide Bar.in.l.ciuitas.ff.si certum.peta.
b ¶ In.l.si pupillorũ. Adde.gl.& Bar.ĩ.l.a diuo.pio.§.ĩ execut.ff.de re iu.
c ¶ Et prælatis. Et facit an prælati possint infeudere agnatis, glos.fin.
secundũ Bal.in.c.j.si de inuesti.lis oriatur inter do.& vasal.dicit, ꝙ de
iure põt:licet de consuetudine sic, quæ preualet:sed Bal.ibi dicit.quòd
etiam de iure possunt:quãdo agnati sunt idonei: sicut quando ꝑlati sunt executores pauperũ, possũt bona distribuere consanguineis, si sint paupes, aliàs secus, iuxta gl.in l.illud.ĩ.eo.titu. Adde quod not. Bar.in.l.cum quidam.de leg.ij.vide Feder.in cõsil.& latè per do.Abba.in.c.vt super de re.eccle.nõ ali.qui tenet contra opin.legistarum. Et ꝙ indistinctè prælatus possit cõtrahere cũ consanguineo:sec⁹ in ęconomo, & hic Bar. vide etiã Petr.de Anch.in cle.j.de cel.præla. Adde an prelat⁹ possit dare consanguineis rẽ paruam in emphitheusim: si primo iurauit nõ alienare incõsulto summo Põtifice. vide Feder.consi.ccx. & an possit cõstituere vsumfructũ ad vitã cõsanguineo:vide ꝑ eũdem in cõsilio.lij.&.clxxxv.

QVibuscunque.
Ista respicit secundam partem legis prohibitoriam, & est
breuissima in se. ¶ Not.mirabilẽ auẽ.ꝙ in casi-
1 bus, quibus alicui permittitur alienare † suis con
sanguineis:ipse prohibetur accipere. Cõtra hoc
videtur.ĩ.de cõtrahẽ.emp.l.cũ ipe.Pet.dicit no.
satis.ibi loquitur in administratore, pupilli vel
adulti:cui speratur in administratione succedere:
cum ipse principalis factus erit ætatis legitimæ.
hic loquitur quando administrat bona ecclesiæ,
quæ nunquã peruenit ad ætatem legitimam: &
ita generaliter intelligit in quocunq; admini-
stratore eius, qui ad ætatem legitimam non per-
uenit.hoc licet sit notabile in se:tamen est contra
opi.glo.nostrarum positarum in.l.si emptione.
§.fi.ff.de contrahen.emp. Dicendum est ergo, ꝙ
2 ipse administrator potest emere † palam, & bo
na fide de rebus eius, cuius bona administrat. Fal
3 lit † in administratore ecclesiæ: vt hic videtis.
¶ Contra hoc videtur in auẽ.de sanc.epis.§.sin
autem ecclesijs. Glo.soluit & est no.sol.quædam
est alienatio perpetua:& ista ꝓhibetur fieri istis
coniunctis personis:ita loquitur hic. Quædam
4 est concesio † ad tempus:& ista nõ prohibetur:
vt.l.contraria.quod tenementi pro Abbatibus
c & Prælatis[c] qui tota die res emphiteuticas ad se
reuersas concedunt suis consanguineis. Nam si
quidem concessit ad tempus vsq; ad secundam,
vel tertiam generationem valet:secus si concede-
ret perpetuò.per hanc auẽ.quod no.& vide glo.
5 Sunt tamen quidam † qui consanguineis suis[d]
d pauperibus possent cõcedere emphiteusim per-
petuam, vel fundum perpetuum.ita no.dicit Ia
co.de bel.in prima consti.feud.in prin.& allegat
quædam decreta.quæ vide.

SVMMARIVM.

1 *Dolus cum dolo quando compensetur?*
2 *Emptori rerum ecclesiæ, qui emit sine solennitate quomodo succurratur?*

QVi res iam dictas.
Vidimus auẽ.prohitorias:modò sequitur videre
auẽ.punitorias. ¶ Opp.diciẽ hic.quòd emptor
repetit ab economo, nõ ab ecclesia. In cõtrarium
dolus cũ dolo debet cõpensari.ff.de eo per quẽ
fac.erit.l.iij.§.fi.& in.l.fi.in prin.& de dolo.l.si
1 duo.Dicit glo.† certè hic dolus economi venden
tis præponderat dolo emptoris.& vide glo. In-
tellige, quòd præponderat dolo emptoris præ-
sumpto, ex eo, quòd cõtra legem contrahit:vt.l.
quemadmodũ.de agri.& censi.li.xj.& in.c.qui
contra iura.extra de reg.iur.lib.vj. Sed in verita
te, iste emptor erat in bona fide.s.sciens se nullam
actionẽ habere cõtra ecclesiam, sed contra econo
mum.ita tenet glos.in corpore vnde sumitur ista
auẽ.& idem tenet glo.in.c.ad audientiam. extra
de reb.eccle.non alie. ¶ Quæro quid si prelatus
vel cõcedens nõ habet aliquid:quia erat vnus de
monachis:vtrum iste emptor possit regredi con
2 tra ecclesiam?† gloss. dicit quòd sic:si ecclesia est
locupletior.& vide glo.no.valde.& eam tenent
Canonistæ in.d.c.ad audientiã.quod intellige ve
rum, quando cõtrahens erat bonæ fidei in verita
te:aliàs nõ haberet regressum contra ecclesiã:nec

POMATES.
d ¶ Cõsanguineis suis. vide Pañ.cõsil.xlj.in.ij.&.iij.col.vol.j.& Fed.de se.cõsi.lij.& aliqua per Præpo. Alexã.in.c.decenter.lxxxix.di. & Feli.ĩ.c.ad audiẽ.tiam.col.j.& seq.de rescri. & vide Bar.cõs.xliiij.co.iij.vol.ij.& Imol.in consil.lxix. & Pan.in.c.vt super & ibi Bart.colũ.pe.& seq.de re.eccle.nõ ali.& Alexan.hic in apostil.& Paul.de castr, ccxcv.& do. Cardi.Alexan.in.c.j.in.vj.colũ.ad fin & sequẽ. qui feudare pos.in princip.

a ¶ Fieri pluries. Vide per cano. in ca. nulli. & ĩ. c. ad audientiã. de reb. eccle. non aliená.

cõtra economũ: vt ego, s. dixi: & secundũ hoc vidi fieri pluries[a]. cũ quidã hoĩes permutassent cũ quadã ecclesia, nõ seruata forma iuris: & ecclesia postea vẽdicaret ea, q̃ alienauit. dixi ꝙ debebat restituere: & ipa idẽ ꝙ accipit, si haberet: & sic est locupletior. per hanc gl. quã tene menti. ¶ Vltimò esset videndũ, qũo procedũt cõtract⁹ emphiteutici, qui quotidie fiũt ab ecclesijs: cũ hic oĩno prohibeãtur. dicã in auẽ. q rẽ. j. eo. incõtinẽti &c.

b ¶ Si quas. Vide hic per Bald. de materia renouationis, & aliqua p cano. i. c. j. de pcã. & inquantũ Bal. hic quærit, quid importat hęc verba: cõcedo tibi in tertiã generationẽ, cum opi. Bal. trãsit Pet. de ancha. in cle. j. de pe.

Si quas.[b] Hic incipit Imperator ponere auth. pmissorias. & sic cadit super tertia parte legis, & sunt difficiles auth. istę. & legã simul hanc auẽ. & auẽ. perpetua. quia sibi inuicẽ cõtradicũt. Diuidiẽ in ptas duas, Primò loqtur qñ ille qui recipit domũ ruinosam ĩ emphiteusim, statim vult soluere pẽsionẽ. Secũdò, qñ prius vult reędificare, & postea soluere, secũda ibi: aut pri⁹ eorũ.

SVMMARIVM.

1 *Dispositio. §. emphiteusim. in authẽtica. de non alie. quòd corrigatur per hanc authen.*
2 *Verbũ perpetua, quòd intelligatur, donec pensio soluatur,*
3 *Emphiteuta nunquã præscribit cõtra dominum directum.*
4 *Res ecclesiæ quãdo cõcedãtur in emphitheusim cũ diminutione pensionis, & usq; ad sextam partem: & nu. 5.*
6 *Res ecclesiæ Constantinopolitanæ quòd propinquis ciuitatibus, non poßint alienari,*

Perpetua. Ista auẽ. diuidiẽ in tres partes. Primò loqtur qñ res est talis, qualis erat qñ peruenit ad acclesiã, & est fructifera. Secũdò loqtur qñ reditus rei sunt diminuti ob cladẽ. Tertiò loquitur qñ res est cara: & modicũ fructifera: vt turris. Secũda ibi: at si ob cladẽ. Tertia ibi: ꝙ si res. ¶ Oppo. dicit hic, ꝙ datur in emphiteusim perpetua.[c] Cõtra in auẽ. de nõ alie. §. emphiteusim. vbi non permittit emphiteusim, nisi in tres psonas, s. accipientẽ filios suos, & suos nepotes, Huius timore sunt hic opini. veritas est, ꝙ ille. §. emphiteusim.
1 † corrigitur per istã auẽ. quę est de alie. & emphi. vnde sumitur ista. & sic hodie permittitur emphiteusis perpetua. secundũ formã huius authẽticæ.
2 & debet intelligi † perpetua: hoc est donec pensio soluaẽ. institu. e. §. adeo. &, j. eo. auẽ. qui rem. ¶ Sed ad hoc op. qa secundũ hoc ius ecclesię minueẽ. Nã posidendo. xxx. annis pręscribiẽ dñio ecclesię: vt, j. eo. auẽ. quas actiones. Et ideo quidã dicũt, ꝙ omni tpe. xxx. annorũ ecclesia trahat rẽ ab ẽphiteuta, ne ille dicat se pscripsisse. Tu † dic,
3 ꝙ emphiteuta nunq̃ pręscribit cõtra eũ, quẽ recognoscit in dñm directò: vt. l. male agiẽ. de prescri. xxx. anno. ¶ Secundò opp. & istud cõtrariũ est multũ difficile. diciẽ in auẽ. si quas. ꝙ qñ res ruinosa cõcedituri ĩ emphiteusim fit diminutio mercedis: sed in auẽ. ppetua. ver. qd si ob cladẽ. diciẽ cõtrarium, ꝙ nulla debet fieri diminutio. Huius cõtrarij timore sunt in gl. opi. vna est. ꝙ auẽ. ppetua, determineẽ per auẽ. si quas. vt ꝙ ibi diciẽ, ꝙ det verè pẽsionẽ: determineẽ secundũ dictũ huĩ auẽ. Aut soluere vult ante, aut post. Nã ista auẽ. in corpore est post illã: licet in. C. sit posita prior. Alij dicũt. & in ista opi. erat Mat. Syl. ꝙ hic loqtur in domib⁹ ruinosis. auẽ. ppetua. loquiẽ in non ruinosis: sed quę patiuntur aliã cladem, vel alium defectum: vt quia sunt aliquę domus pulcherrimæ, in quib⁹ nullus vult habitare: quia dicitur ꝙ per domũ vadũt spũs de nocte, vel dicitur infortunata. Ista opi. do. Mar. satis appropinquat veritati. Gl. tñ alibi dicit melius, & latius quã in aliqua parte istarũ auth. in auth. de non alie. §. quia vero leonis. in. l. j. vbi glo. distinguit plenissimè.
4 ¶ Tu † tñ quantũ pertinet ad intellectũ istarum auẽ. aduerte: qñq; ecclesia habet pdia, vel domos ruinosas: & tunc loquitur auẽ. si quas. Qñq; habet prædia, vel domos, nõ ruinosas: & tunc qñq; vult in emphiteusim cõcedere propter debitũ imminens: tũc debet cõcedere p tãta mercede, quanta reperitur facta sub hastatione. secundũ formam auth. hoc ius porrectũ. ¶ Qñq; vult cõcedere in emphitheusim perpetuã propter aliquã vtilitatẽ ecclesiæ: & tunc si res est in eodẽ statu, in quo erat qñ peruenit ad ecclesiã vel modicũ plus, vel modicũ minus. excreuit quoad fructus: pot cõcedi in emphiteusim facta diminutione sextæ partis pensionis,[d] ad plus: vt hac auth. perpetua. in prin. seruata solenitate quę hic habetur. quod intellige secundũ auth. qui rem. j. eo. in fin. & hic in prin. Rõ, quare fit ista diminutio est: quia qñ res cõceditur colono simpliciter, fit diminutio propter sterilitatẽ: vt. j. locat. l. licet. ff. eo. l. si vno. §. j. emphiteutæ vero nulla fit diminutio: vt. j. de iure emphiteu. l. j. & ideo fit illa diminutio propter casum sterilitatis, q posset occurrere. ¶ Qñq; res nõ est in eodẽ statu, in quo erat qñ peruenit ad ecclesiã: sed est diminuta, vel reditus diminuti ob aliquã cladem: vel propter pestem aeris, vel ppter aliũ casum: tunc põt cõcedi in emphiteusim pro extãte pẽsione: cõsiderato tempore, quo cõceditur absq; alia diminutiõe. ita loquitur ista pars secũda hui⁹ auth. ppetua. Rõ: quia cùm fructus sint modò diminuti ob aliquã pestẽ: & est spes, quòd redeant ad primũ statũ: ideo amplius diminui nõ debet. ¶ Qñq; ecclesia habet rẽ preciosam modici pcij: tunc loquitur finis hui⁹ auẽ. ppetua. Modò habetis intellectũ huius materiæ. ¶ Op. dicitur hic perpetua qñq; &c. Cõtra. ista auth. sumitur in corpore de nõ alie. sed ibi nõ permittitur alienatio ppetua: ergo &c. Sol. dicas. ꝙ istud nomẽ est additũ ex authenti. de alie. & emphiteu. ¶ Secũdo op. ꝙ hoc sit cõtra vtilitatẽ ecclesię eundeter. quia fit diminutio mercedis i sextã partẽ. Sol. dicit glo. benè & rectè intelligẽdo. Ego fateor, quòd platus põt cõcedere in emphiteusim pro maiori pẽsione, si reperiret accipien-
5 tem. tñ permittitur, ꝙ fiat † diminutio sextæ partis: aliter nõ inueniretur. & hoc fit ppter sterilitatẽ, propter quã de ceterò poterit fieri: vt. s. dixi ita sentit gl. & benè. ¶ Opp. in auth. de alie. &
6 emphi. §. j. Sol. ibi speciale † est in rebus Ecclesię Cõstantinopolitanæ ppinquis ciuitati, quæ non possunt dari aliquo modo. ¶ Oppo. ad fi. huius auth. de alie. & emphi. §. sanctissimas. Sol. speciale est in rebus eccle. Hierosolymitanæ: de qua dicitur ibi. Modò circa istas authe. est videre quomodò ecclesiæ concedunt tota die sub pensione vnius denari: nec seruãt solẽnitates, de quib⁹ hic dicitur. statim dicã in auth. qui rem. vbi gl. tãgit.

c ¶ Perpetuam, Quia Bart. alleg. contrarius: vide quod dixi. l. iurisiurãdi. §. liber. ff. de ope. lib.

POMATES. ¶ Pro horũ iurium declaratiõe. vide Alexã. cõsi. ix. vo. ij. col. ij. & cũ. §. seq. & Pano. cõs. lxxiiij. ĩ. ij. dubio. vo. j. & vide q̃ posui ad glo. in. l. etiã. ff. solu. ma. & Sozi. cõsi. cclxvj. col. xiij. vbi declarat.

d POMATES. ¶ Sextæ partis pensionis. Vide Alex. cõs. lxxix. col. iiij. in. v. dub. vol. j. vbi limitat hoc nõ habere locum in feudo ecclesiæ: & ibi etiã ad fin. dicit quòd dispositio huius authen non seruatur de consuetudine.

Item sibi. Ista est alia authẽ. quę permittit rem ecclesiæ alienare, seu permutare &c.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia p re tributaria, quæ ad eã puenit, teneẽ ad tributũ*

Item prædium. Opp. & videtur ꝙ ecclesia non sustineat onus fiscale: vt in authẽ. item nulla cõmunitas. j. titu, j. Solu.
1 glo. quæ est. s. e. auth. sicut alienatio. dicit. † ꝙ hoc intelligitur, qñ res erat obligata p onerib⁹ pteritis, antequam esset ecclesię. Tu dic tributa realia subire ecclesiã, secũdũ ea q̃ dixi ĩ. l. placet. s. e. &c.

SVMMARIVM.

1 *Emphiteuta ecclesiæ cessans in solutione canonis biennio, priuati uero triennio, cadit a iure suo, & non tamen ipso iure, sed si dominus uult. nu. 3.*
2 *Colonus priuati ob nõ solutionem, quando cadat a iure,*
4 *Contractus emphiteutici ab ecclesia celebrati forma non seruata, quando ualeant.*
5 *Et si debeat quis unum denarium pro pensione rei emphiteuticæ si non soluit cadit a iure suo. nu. 5.*
6 *Res ecclesiæ solita concedi uno precio, si concedatur pro minori, quòd conceßio non ualet.*
7 *Res ecclesiæ si cõcedatur in perpetuũ, uel usq; in tertiã generationẽ masculinã, & fœmininã, quòd cõceßio non ualeat.*
8 *Consuetudo & præscriptio, quòd non extendatur ultra id quod agitur.*
9 *Res ecclesiæ, quæ dicantur de mensura. remißiuè,*

Qui rem

a ℭQui rem. Et adde ꝙ quatuor sunt casus, in quib⁹ ꝑmittitur alienatio rei ecclesiasticæ. q not. xij. q. ij. ĩlsum. & si ĩ ĩstrumẽto vẽditiõis, quã facit ecclesia cõtinent̃ ꝑcedẽtibus legitimis tractatib⁹ &c. vide Bar. ĩ aut̃. si qs in aliquo. Sed pone, ꝙ res ecclesiastica incidat in ecclesiasticũ, vel monasteriũ, & ipsam retinuit ꝑ annũ: ac dicat̃ ĩcorporari ecclesiæ: adeo ꝙ nõ possit ĩ ẽphiteusim dari. vel alienari, sine hac solẽnitate. Ange. verò ĩ. l. si vacãtia. in. iiij. co. dicit, ꝙ poterit dari ĩ ẽphiteusim, sine solennitate: nisi prius fuerit ĩcorporata ꝑ officiales ad hoc deputatos. seqtur Rich. ibi ꝑ illã. l. licet Arch. tenuerit cõtrariũ ĩ. c. nisi. de re. ec. nõ alie. Adde ꝙ not. Pa. de alie. in cle. j. de hęre. in glo. alios. Adde: an tractat⁹ ꝓsumatur ꝑcessisse ĩ alienatiõe rei ecclesiasticę. vide Bald. consil. cccxcix. lib. iij.

b ℭAn valeat. vtrũ aũt si ipa eccl̃ia nõ soluat canonẽ cadat a iure suo? gl. hic ꝙ sic. & Bal. ĩ l. placet. s̃. eod.

POMATES.

c ℭDari in emphiteusim. vide Ale. cõs. ix. ĩ. iij. vol. & vnũ verbũ Alex. in cõs. j. in. j. col. in iiij. vo. & cõs. v. col. iij. in fi. vol. v. & Feli. ĩ. c. auditis col. vij. et maximè in se. ver. cõsuetudo. de ꝓscri. & ad de Ana. cõs. lxxxiiij. & vide ꝓ cõfirmatiõe tex. ĩ. c. possessiões. & ibi Barba. ĩ. ij. not. de re. eccle. nõ ali. & Barb. in. c. cũ sup. col. vij. de offi. dele. & Alex. cõsi. xxxviij. co. ij. vo. ij. vbi, cõsuluit in pulchro casu: et ibi ĩnuit ꝙ valeret saltẽ vsq; ad tertiã gñationẽ. & Do. ꝑpo. ĩ ti. q feu. da. pos. ĩ prĩ. col. pe. ĩ fi. vide ẽt do. Alexã. cõs. clxxxviij vol. ij. col. penul.

QVi rem.[a] Ista aut̃. est vltima seu pe. trãspõsita in hac. l. q determĩat vnũ dubiũ circa ꝑmissa ĩ alijs auth. Cõtra hãc auth. opp. de iure emphi. l. ij. vbi
1 habet triẽniũ. Dicit gl. distingue tres casus: † aut est emphiteuta Ecclesiæ, & habet biẽniũ: vt hic. Aut est priuati: & habet triẽniũ: vt ibi Aut est sim
2 plex † colon⁹ priuati: & habet biẽniũ: vt. l. q̃ro. §. iter locatorẽ. ff. loca. vñ vltimũ est verũ, qñ ẽ actũ vt nõ possit expelli: vt. d. l. q̃ro. §. iter locato. Aut est simplex cõductor: & statim cũ nõ soluit pẽsionẽ põt expelli: vt. l. iij. C. loc. ℭOp. eccl̃ia nõ debet locupletari cũ aliena iactura: vt. l. nã hoc natura. ff. de cõdi. inde. dicit gl. hoc cõtingit ꝓpter delictũ ptis: & bñ. dixi ĩ auth. q res iã dictas. s̃. e. ℭQuero: qñ qs nõ soluit pẽsionẽ: vtrũ cadat a iu
3 re suo ipso iure? † certè hic est tex. ꝙ nõ. sed ita demum, si vult dñs. & vide tex. ibi repelli põt. & ꝙ no. in. l. j. in fi. cũ. l. seq. si ager vecti. vel emphi. petatur. ℭQuærit gl. pone, ꝙ aliqs accepit ab ecclesia in emphiteusim rẽ valentẽ qnquaginta pro pẽsione vni⁹ denarij ꝓ quolibet anno: q̃ro si nõ soluit vnũ denariũ ꝑ biẽniũ, an cadat a iure suo? gl. alle. ꝓ & cõtra: & nõ determinat aliqd. ℭAntequã determinẽ istã qõnẽ, primò expedit vide
4 re qũo valeãt isti cõtract⁹ emphiteutici, q † celebrãtur ab ecclesijs, nõ seruata forma istarũ auth. Ad ꝙ rñdeo breuiter. ꝙ authẽ. istæ loquãtur qñ quis vellet in emphiteusim dare, vel in feu. res, quę sunt de mẽsa ecclesię, seu monasterij, nõ cõsuetas dari in emphiteusim, vel ĩ feudũ. Si verò sunt res cõsuetæ dari in emphiteusim, vel in feudum. tũc cessat forma istarũ aut̃. seu. istorũ iuriũ. & põt liberè cõcedi in feudũ, seu emphiteusim. tex. ĩ extra de feu. ca. j. & x. colla. Episc. vel Abb. c. j. habes ergo. ꝙ isti cõtractus valet: qa res nõ sunt de mensa: & sic ad illas res ꝓhibitio se nõ extendit.
5 ℭ† Nũc ad qõnẽ gl. dico, ꝙ si quis omiserit soluere illã modicã pensionẽ per bienniũ, cadit a iure suo, & ita tenẽt oẽs doc. Nam ista aut̃. loquitur in oĩbus casib⁹, in quibus emphiteusis est permissa. ℭQuero iuxta ꝑdicta, qd si ecclesia cõsueuerat illam rẽ nõ dare pro minori pensione: & tũc dat ꝓ
b minori. an valeat[b]? vr̃ ꝙ contractus valeat: sed & ecclesia posset restitui: extra de resti. in integ. c. j.
6 Cõtrariũ † videt̃: qa secundũ hoc annui redditus alienãtur, & minuũtur. ꝙ nõ põt fieri: vt. s̃. e. l. iubemus. in prin. & istud ego puto verũ, salua meliori deliberatiõe. Nõ ob. c. j. de resti. in integ. qa ibi loquit̃ de locatione ad tp̃s modicũ, vel si ĩtelligas in locatione ad tempus magnum. intelligas ꝙ fecit in casu licito. tamẽ fuit decepta ecclesia. Dixi vobis mõ in aut̃. ꝑpetua. ꝙ res põt in emphiteusim cõcedi facta diminutione. vj. partis. tñ si inueniret eũ, qui daret plus, nõ deberet facere illã diminutionẽ. Põe ergo, ꝙ cõcessit ĩ Emphi. facta diminutiõe sextæ ptis: cũ potuisset sine diminutiõe, si bene ꝑquisiuisset: certè poterit petere re
c stitutionẽ. d. c. j. ℭQuæro: qd si res ẽ cõsueta dari
d ĩ ẽphiteusim[c] vsq; ad tertiã gñationẽ[d] masculinã:
7 & ecclesia dat vsq; ad tertiã † gñã. masculinam, & foemininã: vel quid si cõsueuit dare in emphiteusim tẽporale, & cõcessit ĩ perpetuũ: an cõtractus: iste valeat? dubito: tñ prima facie videt̃, ꝙ ipso iu
e re nõ teneat: Pro hoc videt̃ casus[e] ĩ. x. col. de leg. cõtradi. c. j. §. pe. Hoc probo ꝑ rõnẽ. emphiteusis ꝑpetua nõ permittit̃, nisi seruata authẽ. istarũ forma. Fallit ꝓpter cõsuetudinẽ. sed in istis nõ est cõ
8 suetudo. † ergo &c. Nã cõsuetudo & ꝓscriptio nõ
f extẽdit se vltra id, ꝙ agit̃.[f] vt. ff. de iti. actuq; pri. l. j. §. ij. sed hic ẽ cõsuetudo, vt certo modo detur:
9 ergo alio modo dari nõ põt. ℭ† Quæro: q̃ res dicatur de mẽsa: & quæ non? dic vt extra de rebus eccle. non alie. c. vt super. per Inno. Prædicta, q̃ dixi intelligas salua meliori deliberatione. fortè dicam. j̃. de iur. emphi. l. j. Hoc ideo dico: quia ista dubia nõ tangunt doc. in aliqua parte.

d ℭGenerationẽ. Benefacit. l. si quis aliã. ff. de sol. Bald. tenet cõtra. ĩ aut̃. si quas ruinas. & ibi dixi. s̃. e. ꝓ qua est text. in. §. neq;. in aut̃. de nõ alie. Et ibi etiã vide Bal. quid importet, & qualiter sumatur tertia generatio.

e ℭVidetur casus. Et ibi vide Bal. remissiuè loquentem. Bal. in. l. etiam in prin. ff. solu. matri. videtur tenere quod Bart.

f ℭQuod agitur. Et quod Bart. est contrarius. vide quæ dixi in. l. iurisiurandi. §. si liberi. de oper. liber.

g ℭTyrãnidis. In aut̃. decernim⁹. facta tpe Tyrannidis debẽt reuocari Adde Bar. ĩ suo trac. de Tyrãnide. facit ꝙ no. Bar. in. l. oẽs ppl̃i. in. ij. q. prin. in prĩ. v. col. ff. de iust. & iur. ꝑ Io. And. ĩ cle. j. de bap. ℭEx opp. adde ꝙ dixit Bal. de pace cõst. ĩ ver. priuilegia oĩa. ꝑ illũ tex. ꝙ si bona rebelliũ tpe rebellionis alijs sint cõcessa ꝑsonis, facta pace, sunt reddenda primis dominis: adeo ꝙ ipsa pax nõ habet vim simplicis. indulgẽtię, sed resti. in integ. tex. est ibi no. ꝙ tene menti Bal. ℭEt adde, quæ dixi in. l. creditor. j̃. de solu. Et an Papa ꝓpter rebellionẽ ꝑdat possessionẽ Papat⁹. vide Bal. in. l. malè agitur. C. de præscrip. xxx. ann. & dicit Bal. in. l. fin. C. per quas personas. ꝙ licet subditus subtrahat obedientiam. superiori non pręiudicat. facit. l. fi. de acquirẽ. pos. q̃ not. & tene mẽti. Sed nũquid bannitus, cuius bona fuerunt alienata si restituatur, intelligatur etiam ad bona restitut⁹. vide Bar. in. l. gall⁹. §. & qd si tantũ. & ibi etiã per Moder. de liberis & posthu.

SVMMARIVM.

1 *Tyrannidis tpe facta uero domino superueniente cassantur.*

DEcernimus. Istam legem habuistis in. l. oĩ innouatione. s̃. eo. Cassatis oĩbus factis tpe
g Tyrãnidis,[g] priuilegia eccl̃iarũ in oĩ suo robore
1 ꝑseueret. h. d. ℭNo. de verbo fundit⁹. ℭ† No. ꝙ oĩa facta tẽpore Tyrãnidis superueniẽte iusto domino, debent cassari & irritari quod not. Sed Deus scit quando superuenit iustus domin⁹ &c.

SVMMARIVM.

1 *Acta dicuntur quæ fiunt coram iudice.*
2 *Lex & statutum, qñ extendatur ad casus similes. & nu. 3.*
4 *Donatio facta ecclesiæ ultra quingentos aureos, quòd ualeat sine insinuatione. & nu. 5.*
6 *Donatio facta pauperibus, ꝙ requirat præsentiam alicuius stipulantis, nomine ipsorum: uel eorum.*

ILlud quod Ecclesiæ & ciuitati põt donari vsq;
h ad qngẽtos aureos sine insinuatiõe[h]. h. d. ℭNo. gl. sup verbo, actis. i. scripturarũ factarũ
1 † corã iudice. quã vide & no. ℭOp. & vr̃, ꝙ lex
2 debeat extẽdi ad casus similes: † vt. l. nõ pñt. ff. de legi. & l. ius singulare. e. ti. Gl. dicit. ꝙ ista ꝓhibitio, q̃ sit in fine ꝓhibet descẽdi ad casus dissimiles: nõ ad similes. & vide gl. et tene mẽti. ℭCõtra illud dictũ opp. de eo, ꝙ habetis ĩ. l. j. j̃. de patri. q̃ fi, dis. vbi ẽt ad casum similẽ nõ extẽdit̃, qñ est ꝓ
3 hibitũ. † Sol. ibi loqtur ĩ statuto odioso: hic in statuto fauorabili, & sic dʒ ĩtelligi. ff. de legi. l. leges. & quod no. de re. iu. c. odia. li. vj. ℭOp. de. l. pe. j̃. de dona. Solu. cõcedo, ꝙ hodie põt donari cuilibet, vsq; ad quingẽtos solidos, sine ĩsinuatione. Sed tũc quæro: vtrũ ecclesiæ poterit donari vsq;
4 ad octingẽtos? ꝙ videt̃: nã si habeat † priuilegium in trecẽtis. s. vltra alios: ita eodẽ modo habeat hodie: vide gl. Pet. tenet cõtrariũ: quia hoc nõ reperitur. ergo &c. ℭQuid dicem⁹? Breuiter dico: dic qñ lex ꝓhibet aliquib⁹ in plus: & alijs in minus ꝑ noĩa respectiua: tũc eo ipso, ꝙ augetur in ꝑsona: vni⁹, fit augmentũ in ꝑsona alteri⁹ respectiuè & ita ĩ diminutiõe: vt. l. si ita. §. j. de libe. & posth.
i & de herc. isti. l. clemẽs. ℭQñq; ꝓuidet̃[i] diuersis

h ℭInsinuatione. Limita hãc leg. requirentem a quingentis aureis supra insinuationẽ, nõ habere locum de iure canoni. valẽt donationes factæ eccl̃æ. ab alio q̃ ab imperatore indistinctè, vsq; ad oẽm summam absq; insinuatione: vt no. Host. & Ioan. and. in. c. fi. de solu. & pro eis allego. c. sunt qui opes. xvj. qõ. iiij. & cle. ĩ fi. de decimis. Et est rõ: qa sicut materia relictorũ ad pias cãs cẽsetur esse spũalis: ita ꝙ leges disponũt super illis nõ valẽt: nisi quatenus sint ꝑ canones approbatę. c. relatum. de testa. & no. Bart. in l. cũctos populos s̃. titu. proxi. Ita etiam donationes inter viuos factę, in piam causam: vt ecclesijs argu. c. fi. de reb. eccles. non alienan. facit quod habet̃. xij. q̃stione. ij. xiiij. q̃stione quinta. per totũ. Quid si donatur. Romanę ecclesiæ: tenet indistinctæ bal. in authen. item à priuatis. j̃. de dona. ꝙ non requiritur insinuatio, etiam vltra quingentos aureos: tenet domi. Abbas in. c. relatum. per illum tex. de testa. ex identitate rationis. & dicit ꝙ bart. hic idem tenet.

ℭAdde quod Barto. allegat Ang. in. l. stichum, aut pamphilum. ff. de verbo. obligationibus, qui dicit hic esse vnam glo. singularem, quòd donatio ad pias causas facta diuiti, non dicitur esse pia causa: & vide. quæ ibi not. Moder.

Adde, an donatio facta ecclesiæ, vel pio loco, insinuatione egeat. Paul. de cast. cons. cxxxij. & ciij. per Abb. cons. cij.

i POMATES. ℭQuandoq; prouidetur. Vide Alexan. in. l. ij. in colum. ij. ff. de leg. j. & vide circa hoc tex. in. l. penales. §. fin. & ibi glos. & Bar. ff. ad leg. falci.

per noĩa simplicia significãtia quãtitatẽ vel rem:
tunc ista prouisio plus continens, nõ recipit aug-
mentũ, vel diminutioẽ extrinsece, ꝓpter rem ali
quã illis concessam: vt.l.si alterius.ff.de hæredi.
instit. Modò ad propositũ. augmentũ & diminu
tio. q̃ sunt facta ecclesiæ, sunt facta ꝑ noĩa simpli-
cia: non per noĩa respectiua: significãtia quantita
tem. ideo nõ puto auctũ priuilegiũ ecclesię. per.l.
5 pen.§.fi.de donat. Bene aũt puto, † ꝙ ꝑ eãdẽ le
gem in prĩ. valeat hodie donatio facta in ecclesiã
indistictè sine aliqua ĩsinuatione. ¶ Quærit glo.
qd si aliqs existẽs in camera sua dixit: dono pau-
a peribꝰ cẽtũ[a]: utrũ ista donatio ualeat? Gl. dicit ꝙ
6 nõ. Circa quæ dicerẽ †: utrũ requiratur ꝑsentia ali
cuius, qui recipiat pro pauperibus: aut eis conce
ditur in ultima uolũtate: & nõ requiritur præsen
tia. ut.l.cũ pater, §.dõatio.ff.de leg.ij. Aut eis cõ
ceditur inter uiuos: tũc aut constat, ꝙ quis uoluit
contractũ donationis celebrare: & tũc non ualet:
nisi sit ibi aliquis præsens: ut in gl. Aut est dubiũ:
& tunc ualebit iure cuiusdã uoti, seu pollicitatio-
b nis:[b] ut sic sit obligatꝰ ꝑsonaliter: ut.l.ij.ĩ prin.ff.
de polli. & extra de uo. & uo. redẽ. per totũ &c.

SVMMARIVM.

1 *Vasa sacra, & uestes sacræ non alienantur.*
2 *Actio in factũ est subsidiaria, & inducta in uarijs iuris arti culis: & qui dicantur isti uarij articuli iuris? nu.16.*
3 *Anima hominis cunctis rebus præferri debet.*
4 *Res sacra uendicatur: & sic pro ea datur rei uendicatio.*
5 *Res sacræ alienantur propter causam captiuitatis: nisi specialiter esset a concedente prohibitum. nu.6.*
7 *Episcopus põt uẽdicare res eccl'iarũ, sibi subiectarũ. & n.8.*
9 *Abbas maior põt agere pro rebus capellarũ sibi subiectarũ.*
10 *Rector ecclesiæ, si concurrit cum superiore in agendo, pro rebus ecclesiæ quód præferatur ipsi superiori.*
11 *Episcopus agens pro rebus ecclesiæ sibi subiectis, debet agere nomine ipsius ecclesiæ.*
12 *Superior quilibet potest agere pro rebus subditorum.*
Et contra economum, qui alienauit res ecclesiæ agitur, non contra ecclesiam. nu.13.
14 *Actiones plures cõpetũt pro recuperatione rerum ecclesiæ.*
15 *Libellus alternatiuus admittitur, quando ignoratur: an res sit mutuata, uel consumpta, uel extet.*
17 *Res sacræ uendi possunt pro alimentis pauperum.*
18 *Lex communis extenditur ad lites pendentes: statuta & reformationes non etiam si expreßé dicatur. nu.19.*

SAncimus. In prima parte
prohibet aliena-
tionẽ. Secũdò cõceditur uẽditio in re-
bus extãtibus. Tertiò remouet exce-
ptionẽ. Quartò concedit actionem re perempta,
Quintò ponit exceptionẽ a primo dicto. Sextò
& ultimò declarat ad quas causas porrigitur præ
sens constitutio. Secũda ibi: sed ad his. Tertia ibi:
nulla eis. Quarta ibi. si autẽ. Quinta ibi. excepta,
1 Sexta ibi: hoc obtinet. breuiter. h.d. ¶ † Vasa sa-
cra, & uestes sacrę, nõ possunt alienari, uel pigno
rari ꝑterq̃ pro redẽptiõe captiuorũ: & a recipiẽte
uẽdicãtur omni exceptiõe remota. h.d. ¶ No. ꝙ
2 ista talia sic alienari nõ possunt. ¶ † Not. secũdò,
ꝙ actio in factũ est subsidiaria: & introducta in ua
3 rijs iuris articulis. ¶ Not. tertiò, aĩas hoĩm, † qui
buslibet rebꝰ ꝑferri. ¶ Opp. dicitur hic, ꝙ ꝓ re
bus sacris competit in rem actio. Contra: rei ven-
dicatio datur dño & est ĩ rẽ actio: vt.l.in rẽ actio.
ff. de rei vendi. sed res sacra in nullius bonis est: vt
4 l.ij.ff.de re.diui. ergo &c. Solu. dicas, † ꝙ res sacra
vendicatur adiecta causa in iure canonico. Simile
dicimus in.l.j.§.per hanc.ff.de rei vendi. ¶ Op.
secũdò ĩ aut.de alie. & ẽphi.§. sanctissimas. Solu.
5 dico, ꝙ possunt alienari † ꝓpter causam captiui
6 tatis. Fallit si specialiter esset † ꝓhibitũ a cõcedẽ-
te. vt in cõtrario. ¶ Venio ad quæstiones. dicit,
c ꝙ Episcopus põt vendicare[c] res istas. quæro cum
ius ecclesiæ sunt istæ res, q̃ possunt ab episcopo
vẽdicari. Dicũt quidã, ꝙ erant res ecclesiæ episco
7 palis. hoc est verũ. † vel meliꝰ etiã si erãt res eccle-
siæ cuiuscũq; sibi subiectæ: ipse habet vendicare
ꝓ illa ecclesia. ar. de alie. & emphi.§.& quoniã co
8 gnouimus. & vide gl. & no. eã rogo te. ¶ † Et sic
Episcopus põt agere pro rebꝰ ecclesiarũ sibi sub-
iectarũ. ¶ Idem dicendum est de Abbate maio-
9 re, qui põt agere pro † rebus illarũ capellarum.
¶ Tamen est aduertendum, ꝙ si concurreret re-
10 ctor illius † ecclesiæ & superior: preferretur ille re
ctor cuius principaliter interest. ag.l.ij.§.fina. cũ
l.seq.ff.ad le. Iul. de adul. ¶ Itẽ est aduertendũ,
ꝙ iste Episcopus cum agat pro prædicta capella:
11 ꝙ debet agere noĩe illius capellæ † nõ suo nomi-
ne. sicut dicimꝰ in coniũcta persona, quæ agit ꝓ
coniuncta persona. argu.l.sed & hæ. circa prin.ff.
12 de procu. ¶ Sic etiã quilibet † superior põt age
re ꝓ rebus subditorũ. tene menti. ¶ Secũdò que
ro. dicitur hic, ꝙ nullam habet actionem cõtra ec
13 clesiam: quæro nũquid † contra economũ possit
habere actionem? Glo. dicit, ꝙ sic. quod intellige.
vt dixi. s̃. e. aut. qui res iam dictas. ¶ Tertiò quæ
ro: dicitur hic, quòd competũt plures actiones in
rem: condictio ex lege: in factum actio. quæro in
14 quibus casibus? † Gloss. hic respondet solẽniter,
ꝙ in diuersis casibus competunt. Nã actio in rẽ
cõpetit si res extat. cõdictio ex leg. ista, vel sine
causa, qñ sunt conflata vel mutata: actio in factũ
qñ res oĩno est extincta: et vidistis istas gl. ¶ Iux
d ta hoc quæro. qd si actor ignoret[d] an res sit mu-
tata, vel cõsumpta, vel extet? Rñdeo. tũc admitti
15 tur libellus † alternatiuus: qa peto eũ cõdẽnari ad
rem: vel ad eius materiã, si extet: vel ad æstimatio
nẽ. arg.l.j.§.qa aũt.ff.quo.le. ¶ Quæro: dicitur
hic. ꝙ actio ĩ factũ est introducta in varijs iuris ar
16 ticulis: q sunt isti varij articuli? † Glo. hic enume-
rat, & bene. & tractat de hoc.ff.de ꝑscri.ver.sup
ru. Nos dicemꝰ ĩ.l.ex placito. ĩ. de re. ꝑmu. ¶ Et
e dicit hic, ꝙ ꝓ redẽptione captiuorũ[e], possunt vẽ
17 di res sacræ. Nũquid pro alimẽtis † pauperũ pos
sint vẽdi res sacræ? gl. determinat ꝙ sic. & bene,
arg.l.illud.s̃.eo. tene mẽti eã. Venio ad finẽ legis.
dicit, hic qa hęc lex. extẽdit ad lites pẽdẽtes. Cõ-
tra in aut. vt cũ de ap.cog.in prin. Gl. rñdet ꝙ nõ
extenditur ad lites pendentes per appellationẽ:
sed ad lites principales sic. et ideo est: qa sic est hic
expressum: alˢ lex nõ extendit ad ꝑterita: vt.l.cũ
lex.ff.de lega. &. ĩ. eo.ti.l.leges. ¶ Aduerte: quia
18 dico † ꝙ licet Lex imperialis & cõis possit ad pẽ
19 dẽtes lites extẽdi, † tñ statuta, & reformationes
ciuitatũ nõ possunt extẽdi ad lites pẽdentes: etiã
si hoc expressè dicatur. tex. est in aut. in medio li-
tis non fie. sacr. iussio. in prin. & hoc ego pono in
l. oẽs populi, quod tene menti &c.

SVMMARIVM.

1 *Vase sacro conflato, nihil sacri remanet.*
2 *AEstimatio uasis sacri fit respectu materiæ & formæ.*

PRæterea. Quæro vtrum vase sa
1 cro † cõflato remaneat
ibi aliquid sacri. Glo. videtur determina
re, ꝙ non: & bene. ¶ Secundò q̃ro: quõ poterit
vendi, cum æstimationem non recipiat: vt.ff.de
re.diui.l.intantum.§.sacrę, dicit glo. fiat æstima-
2 tio † prout poterit fieri respectu materiæ, & for
mæ non respectu illius qualitatis: quia sacra &c.

SVMMARIVM.

1 *Falcidia non detrahitur ex legato facto ecclesiæ.*

f SAncimus.[f] Glo. premittit ad
euidẽtiam quædã,
per quæ faciliter hæc lex intelligitur. &
breuiter dicit. Ecclesia habet immunitatem a lu-
cratiuorum inscriptione. h.d. Sicut videtis hic ab
ecclesia curata, non detrahi suam portionem. ita
hodie est generale statutum, quod ab ecclesia non
1 detrahitur falcidia: † vt. ĩ. ad legem falcid. authẽ.
si mulier. &c.

SVMMARIVM.

1 *Præscriptio cõtra Ecclesiã, & ciuitatẽ in quatuor casibus nõ currit, nisi cẽtũ annorũ. Ecclesia & ciuitas æquiparãtur.*
2
3 *Tempus centum annorum dicitur longißimum tempus uitæ.*

Actio in

a ¶ Pauperibus cẽtũ. Adde quod not. Bart. in.l.absenti. in princi.ff. de donatio. per Bal. in.l.nec ambigitur. ĩ. de dona. & hoc idẽ not. Ioan.an. in tit. de instru.edi.§. compendiosè. aliâs.§. nunc aliqua. ver. sed an pauperes. nisi cõsuetudo esset in contrarium: quia valet. ita potest intelligi tex. & ibi per doct. in c.ij. de cõsue. per Ia. de bel. in.l.iubemus nullã. s̃. e. ¶ Adde, an valeat donatio pauperibus: cum nullus sit qui pro eis recipiat. Bald. cõsilio. ccclxxx.ij. si. vnũ vide, quod consuluit Ro. cõsi. ccxcv. quod valeat donatio facta absenti absq; nuncio, vel epistola, dummodo donatarius aliqualiter certificetur.

POMATES.

b ¶ Seu pollicitationis. Limita, vt pe Alexã. in.l.ij. in ver. item. no. ĩ. de pact. vide etiã Panor. consil. lxiij. col. fi. vol. ij. & aliquid per Feli. in proe. decre. co. xij. & Ro. cõsi. clxxj. col. ij. & cõsi. cxcix. ĩ fi. & cõsi. cxcv. & in simili, Bald. in. v. parte. & Seue. in trac. de pac. v.q. Paul. de castr. cõsi. lxxiiij. col. ij.

c ¶ Episcopus potest vedicare. Adde Barto. in.l.j.§. fi. in fin. de ope. no. nun.

d ¶ Ignoret. Adde Bartol. in.l.si quãdo. ĩ. vnde. vi. & Bal. hic & in.l. quod indebitum. ff. de condi. inde.

e ¶ Captiuorum. Adde similem & optimam glos. in l. quæ propter necessitatẽ. ff. de re. iur. sed nunquid vendicet sibi locum lex ista etiã ĩ captiuis, vel carceratis ꝓ maleficio. vide ꝙ nota. Bald. & Imola. & Mod. in.l. quanuis. & ĩ.l. sequẽ. ff. sol. ma. et ẽ de hoc glo. in.c. sacrorũ, xij.q.ij. quæ hoc not. decidi, quam sequitur Bal. in l. illud. in prin. s̃. eodẽ. & ĩ dicta.l. quanuis.

f ¶ Sancimꝰ. Vide do. An. in.c. nõ minꝰ, de iureiur. & ꝙ dicit ꝑ istum tex, And. Barba.

a ¶Vt inter diuinum. Quæro hic in tex. Codicis mei, qui habet multa & adde hic, quod dicit Gul. & Bal. per glo. paruam hic, quòd singularis successor præscribit contra ciuitatẽ spatio. x. vel. xx. anno. an etiã in quatuor casibus huius leg. qa hec lex loquitur in successore cũ vitio, nõ in successore singu. quod bene not. secũdũ eos. Sed Bart. illam glo. aliter intelligit. j. ad fin. huius legis. ¶Item limita in præscri. huiꝰ leg. tã in ecclesia quã in ciuitate, in re q̃ est pleni dñij: secꝰ si quasi dñij, secũdũ Bal. & Ang. in l. ij. ĩ fi. j. ne rei domi. vel tẽplo ꝙ bñ not. Item fallit in actionibꝰ ꝑsonalibꝰ. q̃ præscribunt spato dato à iure ciuili. Itẽ in actionibus, q̃ claudunt semestri tẽpore: vt in redhibitoria & quãto minoris. Ista est glo. & ibi Abb. ĩ. c. cũ causa. de empt. & vend. ¶Ex opposito. sed quid in vsucapione triennali in rebus mobilibus? an sit aliquid mutatum in ecclesia quo ad bona mobilia ecclesiæ vsucapiẽda: vide Barto. hic in prin. per Ioan. andræ. in. c. j. de in integ. resti. in nouel. tetigit. Bal. in lege tertia. C. ne rei dot. vel temp. & Ang. ĩ. l. j. de ann. excepti. Item quid in rebus clericorũ: an in ꝑscriptiõe gaudeant priuilegio ecclesiæ. do. Anton. in. cap. si diligenti. de prescri. cõcludit quòd sic. allegat duas glo. in. c. quãquã. de cẽsibꝰ ĩ. vj. & xvj. quæstione prima in capitu. possessiones.

4 *Actio in rem, cõpetit Ecclesiæ pro rebus inuasis & uẽditis.*
5 *Dominium in ecclesiam absq; traditione transit.*
6 *Infinitas euitatur, & quando etiam. in nu. 10.*
7 *Ius diuinum duobus modis soluitur.*
8 *Ius publicum multis modis accipitur.*
9 *Dispositio huius leg. quòd habeat etiam locum pro rebus alicuius castri.*
11 *Imperator potest donare in immensum.*
12 *Rebus ecclesiæ ciuitatis, uel fiscalibus quanto tempore præscribatur? remißiuè.*
13 *Seruus principis quanto tempore præscribatur.*
14 *Viæ publicæ & platææ quòd nullo tempore præscribantur.*
15 *Actio personalis & hypothecaria cum rei uendicatione, quòd concurrant fauore ecclesiæ.*
16 *Beneficiũ iuris communis, quòd non excludatur per ea, quæ inducuntur iure speciali.*
17 *Dominium ex solo contractu absq; traditione speciali iure transfertur in ecclesiam & ciuitatem.*
18 *Ecclesia & ciuitas sunt priuilegiatæ in præscriptione & acquisitione dominij, & in actione in rem per hãc legem.*
19 *Statutum, ꝙ uenditio uel alienatio non poßit fieri in ecclesijs, nec in personis non subiectis, quòd non ualeat tanquam contra libertatem ecclesiæ.*
20 *Statutum, quòd non liceat alicui forensi uendere, ualet.*
21 *Dispositio huius leg. an habeat locum contra tertios possessores.*
22 *Ecclesia & ciuitas, si emit precio non soluto, quòd habeat dominium.*
23 *Possesio absq; traditione ꝙ non transferatur.*
24 *Res si uendatur duabus ecclesijs, quòd prima præferatur: licet secundæ fuerit res tradita.*

a VT inter diuinum[a]

Primò ponit statutum, in quo concedit priuilegiũ circa præscriptionem. Secundò illud repilogat & declarat. Tertiò concedit priuilegium circa actionem. Quartò declarat ad quos casus hæc lex porrigatur. Secunda ibi: siue itaq;. Tertia ibi: in his autẽ. Quarta ibi: hæc autem omnia. Breuiter hoc intẽdit. Ecclesia & ciuitas in rebus relictis iure hæreditario legatis donatis & venditis, habet priuilegium circa præscriptionem: & in dominij acquisitione habet personalem hypothecariam: & in rem actio-
1 nẽ: hoc dicit hæc lex. ¶†Not. quòd in quatuor casibus contra ecclesiam & in ciuitatem non cur-
2 rit præscriptio, nisi centũ annorum. ¶†Secun-
b dò nota quòd ecclesia & ciuitas æquiparantur.[b]
3 Item nota, ꝙ cẽtum anni sunt longißimũ. uitæ†
c tempus[c]. ¶Item no. quòd pro rebus inuasis &
d venditis,[d] competit ecclesiæ† actio in rem: & sic
4 habet† dominium absq; traditione. quod est mi-
5 rabile. ¶Item not. in fin. quòd infinitas† est eui-
6 tanda. vidistis de hoc in. l. j. j. de senten. quæ pro
e eo quod interest. ¶Venio ad apparatum[e]. Et
breuiter oppo. quòd ius diuinum dicitur, quod
est factum a Deo: vt euangelia, & similia: vt. s. de
summa trinitatẽ. l. prima. sed hic aliter accipitur.
7 quare malè glo. soluit. Dico† ꝙ ius diuinum assu
mitur duobus modis. vno modo ab authore: vt
in contrario. Alio modo ab effectu, seu materia,
super qua fit dispositio. ita loquitur hic. ¶Se-
cundò oppo. quòd ius publicum dicatur illud,
quod consistit in sacris, & sacerdotibus: vt. l. pri-
8 ma. §. publicũ ius. ff. de iusti. & iure. Respõdeo,†
quòd ius publicum potest accipi multis modis.
uno modo illud, quod suam vtilitatem affert om
nibus in publico. ita loquitur contrarium. Alio
modo accipitur publicum, scilicet imperij. Alio
modo publicum scilicet ciuitatis Romanæ: vt. l.
cũ qui in gl. de verborũ significatione. Alio mo
f do publicũ cuiuslibet ciuitatis, & municipij[f]: ut.
ff. de public. l. sed & hi. §. j. & ita sumitꝛ hic. ¶Et
9 ideo puto, quòd lex ista habeat locum † pro re-
g bus alicuius castri, in quatuor casibus[g] hic posi-
tis. ¶Item oppo. dicitur hic, quòd infinitas est
h euitanda[h]. Contra. in authen. de non alie. §. fini-
10 mus. Sol. hic † ponitur infinitas propria quæ est
euitanda: ibi vero infinitas sumitur pro quadam
immensitate, quæ tamẽ reducitur ad terminum,
& mensuram secundum qualitatem personæ do
11 nantis: tamen ibi dicitur, † quòd Imperator po-
test in immensum donare. ¶Secundò oppo. ad
idem. ff. de in litem iuran. l. uideamus. §. iurare. So
lutio. licet ibi pars iuret in infinitum: tamen redu
citur ad finitatem, & ad terminum pretaxationis
iudicis. ¶Tertiò oppo. de. l. si ita stipulatus fue
ro à Seio. de fideiussori. Solutio. ibi verba stipu-
lationis sapiebant infinitatem: tamẽ reducuntur
ad finitatem, & mensurã: de hoc, an infinitas eui-
tetur. Cy. recitat in. l. prima. de sentẽ. q̃ pro eo ꝙ
interest. Ego pono in. l. si finita. circa principiũ.
aliâs. l. ꝗ bona. §. fin. de dãno infecto. ¶Quartò
opp. dicitur hic, quòd habet locum præscriptio
centum annorũ in rebus ecclesiæ, & ciuitatis. Cõ
tra. ff. de diuer. & tẽpo. præscriptio. l. in omnibꝰ.
Gloss. dat hic multas solutiones: vna quòd ibi lo
quitur in rebus fiscalibus: hic in rebus ciuitatis.
Alij dicunt, quòd illa corrigitur per istã: quia in
alijs casibus loquitur. Alij dicunt, quòd hoc ha-
bet locũ in quatuor casibus tantũ: & habet locũ
in rebus ciuitatis alicuius: nõ in rebus fiscalibus.
12 Quanto autẽ tempore præscribantꝛ res fiscales:†
glo. & doc. tractãt. j. de quadri. ꝑscrip. l. j. & dicta
l. in oĩbus. de diuer. & tẽpo. præscrip. & ibi dixi
¶Opp. de fund. reipublicæ. l. eum. vbi præscri-
bitur. xxx. annis. Solutio. ibi loquitꝛ ĩ seruo Prin
13 cipis. † hic loquitur in re ciuitatis. hæc est vera.
¶Item opp. de. l. præscriptio. j. de ope. pub. So
lutio. ibi loquitur in his rebꝰ, quæ sunt in publi-
14 co vsu: uia. † & platæa, quæ nullo tẽpore præscri

b ¶AEquiparantꝛ. Hoc voluit Bal. procedere nõ solũ in casu isto. sed etiã in alijs: vt ipe no. in. l. fructus. ff. solu. ma. & Imo. ibi sentit cõtrariũ. Et an quod hic dicitur: in ciuitate, habeat locum in castro, siue villa. glo. & Barto. tenuerunt quòd non: in. l. si finita. §. si de vectigalibꝰ. ff. de dam. infec. vbi uide Alexã. in. iij col. cum sequẽ. ubi plenè post doct. examinat, concludens ꝙ sic. Adde quod Paul. de cast. hic dicit, quòd dominium etiam hodie transit in ciuitatem absq; traditione.

c POMATES. ¶Tempus. Vide autem, an hoc locum haberet in rebus permutatis? vide Nico. de neap. in. l. fi. j. de prædi. cur. lib. x.

d POMATES. ¶Venditis. Vide aliter per Alex. consi. j. col. xj. vol. v. Barba. consi. xliiij. col. vij. vol. j.

e ¶Venio ad apparatum. Et sic ecclesia habet dominium absq; traditione, ꝙ est mirabile. & sic istum casum adde alijs not. in. l. penul. ad trebelli. infra, vbi transfertur ipso iure, sine traditione dominium. Et adde quòd licet ex titul. donationis transferatur dominium in ecclesiã sine traditione: non tamen transfertur possesio: vt not. gloss. in. c. ij. in glo. fin. ad fi. de consuet. & quod not. in. l. cum hæredes. de acquir. possess. & quod habetur. j. titu. l. raptores. Fallit nisi consuetudo hoc induceret, c. ij. & ibi docto. de consuetu. licet. Archi. ut referũt ibi doctores, tenuerit, quòd etiam sine consuetudine ex solo titulo donationis in ecclesiã trãsferatur dominium & possesio. per. d. cap. ij. & malè. hoc tñ fallit in casu. l. si adoptauero. cum ibi not. ff. de prec. dixit tamen Ioan. Andr. in dicto. c. ij. quẽ sequitur do. Anton. & do. Floria. quòd licet ĩ ecclesia ex solo titu. donationis transferatur dominium. non tamen transfertur publiciana quia hoc non est iure cautum: & sumus in exorbitantibus. Specu. in titu. de loca. §. nũc aliqua. ver. lix. facit quod habetur in regula, cuilibet de reg. iur. libr. vj. & Imol. ibi dicit, hoc verum si dominus non habet publicianã: quia posidebat sine ti. & bona fide. Nam oportet ꝙ tunc ecclesia acquirat publicianã extra ditiõe sibi facta cũ titu. l. j. ff. de pub. & quod haberꝛ in c. Abbate sanè. de re iudica. in. vj. secus si donans habuisset publicianam: vt quia posidebat cũ titulo & bona fide: quia tunc ex solo contractu trãsibit publiciana in ecclesiam per regulam l. clauibus. de cõtrahen. emp. & ꝗa istud videmꝰ ĩ legato. l. j. & ij. l. cũ sponsus. §. j. & ibi per Bar. de publi. secundũ Imol. & certè credo istam esse veriorẽ. & qñ transferatur dominiũ, sine traditione vide quod not. Bartol. in auten. ingresi. in. ij. colum. s. eo. & vide Bart. hic in fi. & ad id quod. s. dixi. quòd in ecclesia transfertur dominium sine traditione: nõ tamen publiciana. tenet Bal. in. l. quoties. de rei vendi. Et an priuilegium istius leg. quòd transeat dominium in ecclesiam, sine traditiõe habeat locum in vna ecclesia magis quã in alia ecclesia: dixi post Bald. in. l. quoties. de rei vendica. Adde ꝙ ex donatione trãsferatur dominium in ecclesia sine traditione. Oldra. consilio. cclxxix.

f ¶Ciuitatis & municipij. Facit ad prædictã. l. stichum. cum. l. seq. quibus ex cau. ma. & per Bald. hic: quem vide.

g POMATES. ¶Casibus. Vide in simili Alex. consi. j. in pe. col. vol. iiij. & vide etiam ad hanc. l. Alex. consi. xxiiij. co. pe. vo. v. vbi dicit ꝙ contra Imperatorem etiam præscriptio centenaria requiritur.

h ¶Infinitas est euitanda. Contrarium tenet Barto. in. l. si finita. §. si de vectigalibus. circa princi. ff. de dam. infe. & quod not. in. §. ex hoc edicto. in eadem lege.

buntur. ℭ Venio ad finem legis. opp. res ſua ne
a mini eſt obligata[a]: ut.l.neq; pignus.de re.iur. cũ
igitur pignus habeat actionem in rem: nõ poteſt
habere hypothecariam. ℭ Item eodem modo
oppo. perſonalis, & in rem nõ poſſunt compete
re pro eadem re: vt inſti.de actio.§.ſic itaq;. Quo
modo ergo concedũtur hic iſtę duę actiones? So.
15 poſſumus† dicere: quòd hypothecaria competit
b in alijs rebus concedentis[b], uel relinquentis: non
in ipſa re cuius quis habet dominium. Item per-
ſonalis competit: quãdo quis noluit eligere actio
nem in rem: ut no. inſtitu.de leg.§.ſed noſtra. vel
dic melius, quòd hic competit dominium de iu-
16 re ſpeciali: & ideo non † excludit beneficiũ iuris
communis: ut.l.in bello,§.ſi quis ſeruũ.ff.de cap.
& poſt.re.& ideo cõpetit etiã in ipſa re hypothe
caria, & perſonalis, quãdo cum rei uendi. concur
rũt. Iſta fuit opi.do. Alberti de ſalinis. quam po-
nit Cy.in.l.j.C.commu.de leg. ℭ Op. rei uẽditæ
non traditæ, nõ acquiritur dominiũ: ut.l. ſi ager.
ff.de rei uen.&.l.traditionib⁹.j.de pac. ergo actio
in rem non poteſt cõpetere. Huius timore dicũt
quidam, quòd hic dicitur de actione in rem: refe
ratur tantum ad res legatas: & ita tenebat Azo:
quæ opi. nõ eſt uera per tex. qui dicit in omnib⁹
&c.i.in omnibus ſupradictis. Dicẽdum eſt ergo,
c ꝙ ſpeciale eſt[c] ĩ eccleſia,[d] & ciuitate, quòd† ex ſo
d lo cõtractu, & ſine traditione trãſferat̃ dominiũ:
17 & per conſequẽs cõpetit actio in rem. ℭ † Et ſic
18 ſunt priuilegiatæ ciuitates, & eccleſię, ꝑ hanc.l. in
trib⁹: ſcilicet in ꝓſcriptiõe, & acqſitione dominij
ex dictis cauſis: & in actione in rẽ. uide gl.& not.
eam.& uide quòd in iſtis quatuor caſib⁹ acquiri-
e tur dominium ſine traditione[e]. ℭ Ex hoc cõclu
do: ſtatutũ eſt in ciuitate iſta, quòd uenditio, uel
alienatio nõ poteſt fieri in eccleſijs, & ꝑſonis nõ
f ſubiectis; ualet ne iſtud ſtatutum? Reſpõdeo[f] nõ,
19 qa eſt contra libertatẽ Eccleſiæ. Probo †: qa illud
eſt contra libertatẽ eccleſiæ, quod eſt contra pri-
uilegia conceſſa eccleſijs: ut in auẽ. caſſa.ſ.eo. Sed
hoc eſt conceſſum eccleſijs: ut poſſint emere, &
ex ſola emptione etiam ſine traditione dñiũ acq-
rat̃: ut patet hic. ita determinauit do. Old. in pu-
blica diſputatione: quod not.& tene mẽti. Statu-
20 tum autem† quòd non liceret alicui forenſi uẽde
re: iſtud bene ualeret. caſus eſt infra. nõ licere me-
tro.lib.xj. ℭ Venio ad penul.glo. quæ eſt hic, q̃
ponit aliquas quæſtiões bonas, dicitur hic quòd
iſta lex habet locũ cõtra prĩcipales, & ei⁹ fideiuſ-
ſores, uel ſucceſſores: quæro ſi agatur cõtra alios.
21 † Gloſ. dicit, quòd tunc repelletur Eccleſia præ-
ſcriptione minori. & uide gl. ſup uerbo mouea-
tur. quæ multũ facit: & quid uult dicere hæc glo.
Reſpõdeo: quia uos ſcitis, quòd petitio hæredita
tis non datur contra titulo poſſidentem: ut.l.re-
gulariter. de peti.hære.& ideo eoipſo, quòd ha-
beret aliqs bona hæreditaria, aliquo titulo, repel
leret eccleſiam agẽtem illa actione. ſed aliæ actio
nes de quibus hic loquitur .ſ. actio in rem datur
contra quẽlibet poſſidentem: & ideo ille poſſi-
dens eſt principalis ipſe. Idem in hypothecaria
in rem: ut.l.de eo.in fi.ff.ad exhi. unde ſemper ha
bet locum præſcriptio, de qua loquitur hæc lex.
ℭ Quæro: quid ſi eccleſia emit, & precium non
g ſoluit:[g] an habeat dominiũ? Gl. ꝙ ſic, † qa hic de-
22 bet intelligi: quòd in eo caſu eccleſia & ciuitas ha
bent dñium ſine traditione: quo caſu priuatus ha
beret traditione facta: & uide gloſſ. quæ dicit. &
23 bene. ℭ † Quærit glo. utrum poſſeſsio transfera
h tur ſine traditione[h]? glo. dicit ꝙ nõ: ut.l. deniq;.ff.
ex qui.cau.ma. quod no. & illis caſibus, in quib⁹
dicit lex transferri dominiũ poſſe ipſo iure: non
tamen transfertur poſſeſsio. Idem nota.in.l. cum
duobus.§.idem reſpõdit.ff.pro ſoc. & de pub.l.
cõmiſſa. ℭ Quęro: quid ſi vni eccleſiæ rem uen-
didit, & precium ſoluit eccleſia. rem tamẽ uendi-
tor eccleſiæ non tradidit: & poſteà vendidit
& tradidit alij eccleſiæ: quæ eccleſia erit potior?
videtur, ꝙ ſecũda cui erat facta traditio: ut.l. quo
24 ties.j.de rei uendi. Contrarium eſt ueritas: qa po
tior eſt prior propter dominium iam tranſlatũ:
quod eſt ſine traditione quæſitum. Iſta lex corri
i gitur per authen. quas actiones[i].

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia in præſcriptione nõ æquiparatur minori: & ibi de ratione.*

2 *Præſcriptio quæ nam obſtet eccleſiæ Romanæ, & alijs eccleſijs.*

3 *Priuilegiatus quãdo utatur priuilegio contra priuilegiatũ.*

4 *Priuilegiatus contra eccleſiam, quando utatur priuilegio.*

5 *Priuilegia quòd in dubio dicuntur conceſſa ad poſtulationem partis.*

6 *Priuilegia conceſſa per leg. generalem, licet præſumantur conceſſa mera liberalitate Principis: tamen in contrarium poteſt admitti probatio: ſcilicet quoad poſtulationem. numero.7.*

8 *Diſpoſitio huius authẽ. q; non ſit correcta in ciuitate.*

9 *Correctio legis quòd non inducatur ex idẽtitate rationis.*

10 *Priuilegium, quòd præſcriptio non currat, niſi centum annorum: ſi habet clauſulam, non obſtante. q; ualeat. & numero.11.*

12 *Priuilegium, quòd contra aliquem aliqua præſcriptio non*

a ℭ Eſt obligata. Adde Bar. in.l.j.commu.de leg. ſed Bart. tenet contrarium in.l.j.in fi.ff.de leg.j. uidelicet quòd concurrat actio in rem cũ hypothecaria, pro eadem re. uide in.l. rebus.& ibi per Bal. & in.l.j. in.vj. col. verſi. contra hoc.j.de iure do.& quod ibi etiam Bald. not.

b ℭ Rebus concedẽtis. Et contra videtur Bart.in.l.j.C.comu. de lega. & ibidẽ Bald. ꝙ pro re legata, non cõpetat hypothecaria. Barto. autem in.l.j. in fi.ff.de lega.j. dicit idem ꝙ hic. & ibi Paul. de caſt. idc. ad.l. neq; pignus. reſpõdit Barto. & fuit reſponſio Alber. de ſalinis, ſecũdũ eũ. Et an iſtud ſit uerum: ueniet dicendũ: & non poſsit agi hypothecaria pro iſta re in qua habet dominium contra poſſidentẽ. & dicas ꝙ ſic: quia datio, ꝙ dominium ſit legatarij. non tñ poſſeſſio ut patet reſpõſio notabilis per glo.in.l.cum duobus.§.idẽ reſpondeo.l.ij.ff. pro ſo. & hic. uide nihil repugnãt, ꝙ poſſeſsio ipſius iure poſsit etiam hypothecari: non tamẽ ꝓprietas rei: tanq̃ legatarij. Et ſi quis dubitat, an poſſeſsio poſsit hypothecari: uide Bar.in.l.elegãter. in.ij.col.in uerſic. ſed contra hoc.ff. de pig. actio. pro hoc facit: quia uidemus ꝙ res poteſt locari tam reſpectu poſſeſsionis, quã ꝓprietatis. Quæro, vtrũ pro liberatione legata cõpetat hypothecaria actio: & an poſſet agi hypothecaria? puta; dico mihi aſsignari aliquam rem in cauſa pignoris, uel hypothecæ: donec fuero liberatus ꝑ hypothecã. Imo.in.l.j.de leg.j. allegat unã gl.in.l.j.C. cõmunia de leg. Addo aliã in.§.noſtra. inſtitu. de leg.& aliã in.l.ij.C. communia de lega. q̃ allegat.l.j.§.ſi debitori.ff. vt in poſſeſ. legat. ubi quẽadmodũ pign⁹ prætoriũ nõ poteſt adaptari: ita nec ciuile. ſcilicet hypothecaria. Cynus & Bald.in.l.j. communia de lega. reprehendunt illam glo.& ex hoc propter generalitatem illius.l.&.§.ſi debitori. nõ probat illud ad quod allegatur. Pro glo. facit alia ratio, quam adduco in.l.j.C.communia de leg. quòd ratio poteſt eſſe: quia per illam leg. fuit inducta hypothecaria: qua plerunq; teſtatores ut ſuæ uoluntatis habeant effectum adijciunt obligationem ſuper omnibus bonis. unde attenta dicta conſyderatione dicti teſtatoris.l.j. ita prouidetur. quæ conſyderatio poteſt ita cadere in legato libertatis. ergo &c. Imol. in.d.l.j.ff. de lega.j. putat veram eſſe opinio.d.glo. quia probatur optimè.in.d.§.ſi debitori, quia ſi non poteſt ibi cadere pignus prætorium: quia lex. arctat talẽ debitorem ad præſentandum fideiuſſorem de implendo legato relicto ꝓ liberatiõe.& ſicuti ibi nõ arctat: ita nec in caſu noſtro debet arctare, vt poſſit ad miſsionẽ in poſſeſsionẽ procedi. Mihi in pũcto iuris placet opi. Bald.& Cyn.in dicta.l.j. Reſtat ſolum reſpõdere ad.§. ſi debitori, quia videt̃, ꝙ ibi ſit alia ratio, quã in caſu noſtro. nam grauior quidẽ eſt pręſtatio fideiuſſoris. quã ſit ſola hypothecatio particularis. in.l.filio. in uer. mediocri. ut le.no.ca. Ideo non ſequitur, ibi tex. uoluit grauare hæredem ad præſtationem fideiuſſoris: ergo eadem ratione, nec ad hypothecam: quia eſt falſum: quia non eſt unde grauamen fiat.

c POMATES. ℭ Speciale eſt. Et eſt idẽ in iuribus incorporalibus. ut ꝑ Ol. cõſi. xiij.in.ij.qõ. & ad hoc uide Alexã. cõſi.j. colũ.ij.uol. v. uide etiam Panor.in.c.cũ iu.colũ. antepe. de conſtitu.in princi.

d ℭ Speciale eſt in eccleſia. An autẽ ex contractu procuratoris eccleſię non interueniente traditione, acqratur dñiũ eccleſiæ? Ange. ꝙ non in.l.j.§.ꝑ procuratorem.ff. de acqrend. poſſeſ. Sed Alexã. ibi contrarium tenet.

e ℭ Sine traditione. Sed nunquid eodem modo acqratur quaſi dominium: & ſic publiciana. dic vt ĩ prĩ. hui⁹ leg. poſt bar.

f ℭ Reſpõdeo nõ. Statutum, ꝙ alienatio non poſsit fieri de eccleſijs, uel ꝑſonis nõ ſubiectis non ualet: & uide Iaco. But. in l. aſsiduis. infra q po.in pig.ha.& in c.ſi.de immu. ecc. in.vj. & ꝙ habet per docto.in.lege dudum.C.de contrahen.emptio.& oſtẽdit Ange. bene loquẽs in conſil.xlvij. incipien. quidam Franciſcus. per Bar.in.l. filiuſfa.§. diui.ff. de legat.j. In iſtis terminis dixi poſt Bart.in.l. cunctos populos.ĩ.v.q.& Bal. hic in .iiij.co. cõtra & Barto. in d.l.dudũ. per Ang.& Imo.in.d.§.diui. & ibi vide quod latè dixi poſt Bar.in uer. quæro ſi agitur contra alios &c. Sed Bal.& Gul. hic videntur indiſtinctè tenere glo.& dixi.ſ.in prin huius leg. Sed opi. Bar. mihi placet plus pro qua mihi videtur caſus rectè intuenti. in auẽ. ibi poſita. & uide ibi Bar.in prin.

ℭ Adde vltra Ang.d.cõſi. videndum. Bal.conſi.cxlviij.j.lib.& conſi ccxlvj.eo.lib.& vide Pau.de caſt.hic.

g ℭ Non ſoluit. Adde Bald. hic, qui idem tenet in.l.ſi ancillam. de actio. empti.

h ℭ Sine traditione. Fallit ſi eſſet conſuetudo, quòd transferatur: ut no. in.c.ij.& ibi per Imo. de conſue. Item fallit in caſu ſing. no. per Bart. in l. raptores.j.tit.j.& plenius de hoc. xvj.q.j. moderamine. & quod dixi. ſ.in princi. huius leg.& per Bald.in.l.licet.j.de acquiren. poſſeſ.& in.l. j. ad fi.j.de re.permu. Item fallit in caſu de quo in .l. ſi fundum, quem. ff.de fun.do.& ibi vide glo. quæ ponit aliam fallen.

ℭ Adde quòd in eccleſiam tranſeat fideicõ.& poſſeſsio etiam ſine verbo tradita, tenet Pau. de caſt. conſi.cxxxiij.

i POMATES. ℭ Quas actiões. Ad iſtam vide Gemi.in.c. Abbate ſanè. in prin.col.iij.in fi.de re iudi.lib.vj. vide etiam ad iſtam leg. Fed.in conſi.cvj.col.penul.ad fi.& Roma.conſi.lx.col.ij.in princi.

Quas

currat: ꝙ ualeat, si habet clau. non obstante.
13 *Ecclesia quando restituatur aduersus præscriptionem.*
14 *Ecclesia quando succedit priuato, an in illis bonis habeat priuilegium huius authen. & sic utatur hac præscriptione.*
15 *Priuilegiatus in præscriptione succædens non priuilegiato quando utatur dicto priuilegio.*

a QVas actiones.[a] Cum in leg. C. sit di
ctū, ꝙ actiões cōpetētes eccle. durarēt
spacio centū annorū per istā auť est re
ductū ad spatiū.xl.anno. Præscriptio verò triū
uel.x.annorū in suo robore perseuerat: sed sola
romana ecclesia gaudet spacio cētū anno. ¶ Op.
in auť.ut cū de ap.cog.§. si verò liberi. & de san.
epi.§.pe. So.dicit gl.fallit in illis duobꝰ casibꝰ.&
benè dicit gl, Ratio:qa cū ad illā hæreditatē uocē
tur de iure speciali cōtra ius commune ecclesiæ,
meritò sibi breuiꝰ tēpꝰ statuiť. Secūdò op. eccle-
sia ęqparať minoribꝰ:vt.l.orphanotropos.ĵ.ti.j.
1 sed cōtra minores nō† currūt præscriptiones istę.
vt.l.sicut.ĵ.de pręscri.xxx.an.&.l.j.&.ij.&.l.vlt.
in qb.cau. in integ. restitu. nō est neces. Solu. alij
minores sunt in minori ætate tēporaliter:qa sup-
ueniente maiore ætate finiť minor ętas:sed eccle-
sia habeť loco minoris perpetuò:meritò, ne actio
nes ecclesiæ extēdanť ad infinitū statutū est hoc
tēpꝰ.Ita videť uelle gl.ĩ simili.ĩ.l. nisi finita.ff.de
tute.& rō.distra. Ad ꝙ facit ꝙ not.de re. ĩ integ.
c.auditis.& de pscrip.c.si diligēti. ¶ Tertiò op.
ad istū finē, ꝙ ecclesia romana nō gaudeat pscri-
ptione cētū annorū.ut ĩ auť. ubi hæc constitutio
2 sumiť ꝑ totā auť.col.vj. † Huius timore glo. ꝗ est
hic, dicit ꝙ hæc clausula hic posita fuit Guarne-
rij:nec est uera clausula: qa etiā in ecclesia roma-
na currit præscriptio.xl.anno.licet de iure cano
nico secꝰ.& uide gl. vlt. Cōtrariū huiꝰ no. in rub.
quæ hic allegať in gl.š.in auť.hæc cōstitutio inno
uat. Nā illa rub.nō facit mētione de cōstitutione,
quæ pręcedit in volumine auť.scilicet, vt romana
ecclesia &c.sed facit mentionē de cōstitutiōe ista.
Illa ergo costitutio, vt ecclesia romana &c. cū sit
specialis:nō tolliť per illū tex.hæc constitutio in-
nouat &c. Et hāc opi.tenēt oēs doc.nostri. & ca-
nonizata est. ¶ Et secūdum hoc habes tria iura.
Primo istud ius:secūdū quod cōtra ecclesiā curre
bat centū annorum pscriptio in quatuor casibus
hic positis.hoc ĩ alijs nullū habebat ius circa præ
scriptionē, secūdū ius auť.in illo tit.vt ec.ro. &c.
col.ij.secūdū ꝙ præscriptionē centū annorū sta-
tuit cōtra ecclesiam romanam in omni casu: licet
hic loquatur in quatuor casibus tātum. Tertium
ius est ĩ auť.hæc cōstitutio innouat cōstit.&c.col
la.viij.secūdū ꝙ in omni ecclesia excepta romana
statuitur pscriptio xl.ann.& sic ista lex prout lo
quiť in ecclesia corrigiť quoad præscriptionem.
¶ Venio ad quæstiões in gl.magna. quæro utrū
ecclesia cōtra ecclesiā possit se tueri præscriptio-
ne.xl.annorū.Glo.dicit, ꝙ sic, allegat.ff. ex qui.
cau.ma.l.fin.licet quidam dicant cōtrarium. Ista
quæstio residet in hoc utrum priuilegiatꝰ possit
vti priuilegio suo contra alium priuilegiatū. Cir
ca quod Petr. vt Cynus refert ponit vnam di-
b stinctionem satis longā. ¶ Tu breuiter assume[b]
3 in duobus uerbis.† quādoq; quęritur vtrum pri
uilegiatus possit uti priuilegio contra priuilegia
tum, eo casu, quo ab ipso priuilegiato aduersariꝰ
suū priuilegium cōsequitur.& ista non est nostra
materia:dixi uobis in.l.fi.ĵ.de fruc.& lit.expen.
¶ Quādoq; quilibet est priuilegiatus principa-
ter:& tūc qn̄q; quis est priuilegiatus generaliter
in genere:sed nō est in ea causa, de qua agitur, sed
vnus tantum est ibi priuilegiatus: & tunc utetur
priuilegio suo cōtra alium priuilegiatum. hic est
casus.in.l.vlti.ff.ex q.cau.ma.& est casus quęstio
nis nostrę.Declaro:licet utraqȝ ecclesia sit priui-
legiata in genere:tn̄ in casu, in quo agitur, est pri
uilegiata solū ecclesia illa cōtra quā pręscribitur,
nō illa quæ pręscribit.simile in duobus absenti-
bus:ut.d.l.fin. ¶ Si uerò uterq; est priuilegiatus
respectu eiusdē causę quæ agitať.hęc est una regu
la infallibilis.si quidē unꝰ habet priuilegiū potē-
tius altero:ille pręfertur qui habet potentius.Po
tentius autem potest esse:quia unus certat de dā-
no:& alter de lucro:uel qa causę cōcedendi priui
legiū sunt fauorabiliores, ut.l.uerū.§.fi.cū.l.seq.
ff.de mino. Si uerò causę priuilegii sunt pares uel
priuilegia sunt paris potentię: & cōcurrunt am-
bo qualiter admittantur, ut.l.priuilegia.ff.de pri
uile.cre.inter seipsos potior est cōditio possiden
tis:ut, l.si seruum.§.de illo.de uerb.obl.de re.iur.
c.in pari.lib.vj. ¶ Secūdò quero vtrū priuilegia
c tus[c] cōtra ecclesiā possit uti priuilegio:hic aūt ui
4 detur† quòd sic, per ti.ff.quod quisq; iuris.Con-
trarium determinat gloss.quia istud non fuit con
cessum ecclesię ad eius postulationē. Quis reuela
uit hoc glo.quòd istud priuilegium non fuit con
cessum ecclesię ad eius postulationē, sed proprio
motu principis:cum de iure priuilegia intelligā-
5 tur† cocedi in dubio ad postulationē: vt extra de
cōcess.prębē.c.j.si motu ꝓprio.lib.vj. Rn̄deo pri
6 uilegia, † quę cōceduntť statuendo legem & ius ge
nerale, intelligūtur concedi ex liberalitate:nō ad
petitionem.hic est tex.cum ista gl.sed priuilegia
specialia in corpore iuris non clausa in dubio in-
telliguntur concedi ad postulationem:ut in con-
trario. Et nō puto, quòd ecclesia. Nouantulana.ꝗ
habet priuilegiū, ꝙ gaudeat spalio centū annorū
in corpore iuris nō inclusum, ꝙ eodē iure ipsa cō
7 tra alios uti debeat.quod not.ꝑpetuò. ¶ † Cōtra
primum mēbrū posset admitti probatio in cōtra
rium, si illud generale ius fuit factum ad postula-
tionē & procurationem alteriꝰ. ita uidetur senti-
re gl.quā habuistis.j.de fru.et li.expē.l.fi.tenemē
8 ti. ¶ † Quero lex ista est correcta in ecclesia:utrū
d sit correcta in ciuitate[d]? Io. ꝙ nō. quia quod non
mutať &c. Pla.dicit ꝙ sic quia eadē est ratio.vide
gl. Vltramon.tenent opi.Pla.ista quęstio uolui-
tur hic utrum ex idētitate rationis inducatur cor
rectio legis. Breuiter dico, ꝙ nō.tex.est in.l.si ve-
rò.§.de uiro.sol.mat.j.de nup.l.si furiosi.not.ĩ.l.
tam is.§.j.ff.de do.cau.mor. Et sic cōcludo opin.
9 Ioā.esse veriorem. Ex qua.no.† ꝙ ex idētitate ra
tionis nō inducitur correctio legis.& illud quod
e dicitur.ff.de legi.l.nō possunt, ꝙ leges[e] ex idētita

a ¶ Quas actiones. In auť.quas actiones.in prin. Et no. ad hāc auť. ꝙ licet cōtra ecclesiā regulariter nō currat pscri.nisi.xl.anno.c. de quarta. de pscri.tn̄ in actionibꝰ psonalibus pscribiť secūdū dispositionē iuris ciuilis. Idē in alijs actionibꝰ, quæ clauduntť semestri, anno, vel biennio. & quāto minoris redhibitoria actio de dolo, & in actiōibus prætorijs, uel similibus, ista est gl.no.iuncto tex. in.c.cum causa.de emp.& vēdi. quā ibi multū no.do. Abbas. ꝓ limitatione ferè totius tit.de præscri.facit ꝙ not. Bal.ĩ.l.ij.C.ne rei do. uel temp. An ista auť. corrigat ĩ præscriptione triēnij, & dū.š. qsiui qd de rebꝰ clericorū:vide Imo.in.c.fi. ad fi. de pscri. Adde ꝙ etiā in præscriptiōe pauperū, & eorū iuribꝰ nō pręscribitur minori spatio.xl.an. secūdū Bal.hic ꝑ tex.ĩ auť.de ec.ti.ĩ.§.ꝓ tēporalibꝰ. & uide Bal.hic ĩ prĩ.& gl.sed an habētes causam ab ecclesia, vel ciuitate, habeant hoc priuilegiū in pscrip. dicit ꝙ nō secūdum bal.Ang.ĩ.l.sicut. in pe.co.de pscri. xxx.an.& Bar.in l.cū sponsus.§. in vectigalibus.ff.de publi.

POMATES.

b ¶ Assume ĩ duobus verb. Vide ad hoc Fel.in.c.in pręsentia.col.iiij. in fi.& se. & in.c. de quarta.colum. xiiij.de pscrip. & Ro. cōs.clxix.co. vj.& Alex.in.l.j. §.ad municip.ff. ad.l.fal, Panor. in c.fi. col.viij. de iudi.& Capra cōsil. iij.colū.j.in.ij. dubio primi dubij. Capra.xxij.ĩ fi.& lxviij. colum. pe. &.lxxxvj, & Pau. de cast.cccxvij.& Barba. xv. volu. iij.&.xxxviij.co. viij.eod.volu.

c ¶ Vtrū priuilegiatus. Et an psumatur motu proprio, vel ad postulationē partis. Adde Bart.in.l.j.& quod ibi dixi post eum.C.de pe.bo.subla.lib.x.& Bar.in.l.iiij.in prin.ff.ꝙ qsq; iur. & de hac clausula motu proprio. Adde no.maximè post bar.in.l.quidā cōsulebāt.de re iud.& no.in.l.si nō speciali.ĵ.de te, licet Bal.ibi de hoc nihil dicere videať.& in auť.hoc inter liberos.C.de testa.& in.l.si qs in prin. de test.de leg.iij.& uide gl.ĩ ver.facta.& Imo.sup ea.ĩ cle.ij.de offi.ord. Et an motus ꝓprius tollat nullitatē, & defectū intentionis? uide gl.fin. in uer.directas.in cle.ꝑ literas.de pręb.& ibi Imo.an motus ꝓprius ampliet gratiā:uide etiā gl.in uer.ualidā.& gl.fi.in cle.si Romanus.de pręben. Et an motꝰ ꝓprius tollat inhabilitatē:& an inducat dispēsationē? uide Imo.in cle.ij.de re.permu.in notabilibꝰ. Et an cōcessio motu proprio sit latissimè interpretāda.& uide do.Ant.& do.Ab.ĩ.c.cū nostris. de cōcess.ꝑ rębē.in pe.co.& an motꝰ propriꝰ firmet gratiā cōtra pręsumptā uoluntatē pręcedētis? vide latè in.c.j.de fi.psby.ĩ.vj.& ĩ.c.et ꝓpter. & in.c.quāuis:de rescri.e.li.q dicit, ꝙ vbi est motꝰ proprius nō reqritur specialis derogatio. & qn̄ motus proprius tollat vitiū surreptionis & etiam inhabilitatis:vide tex. gl.& docto.no.d. cle.si Romanꝰ. de prębē. et dicit Bal. & Ang.in.l.ij.in prĩci.de quadri.præscrip. ꝙ motꝰ proprius operať idē quod clausula nō obstante. Itē opatur, ꝙ valeat rescriptū quod aliàs à parte nō poterat impetrari. secūdū Bal.ĩ.l.fi.in.ij.col. j.senten.rescin.nō pos. Et qn̄ motus propriꝰ tollat vitiū surreptiōis: & firmet gratiam uide Bal.i.l.fi.ĵ.de crimi.sacri. & dicit Bal.in.l. imperialis.§.si miles.j. de nup. ꝙ motus proprius principis errantis, nō facit ualere priuilegium. ar.l.quidā cōsulebāt.de re iu. & qn̄ pręsumatur motꝰ propriꝰ. uide sin. Bal.in.l.nec damnosa. C. de precibus impe.offe.

ADDE de clausula, motu ꝓprio. vltra Feli.in.c.ceterū.& in.c. si qn̄. & in ca. ad aures. de rescrip. Pau.de ca.cōsi.cclxxx.& Roma.consil. cccxxvii. & inquātū Bart. loquitur de ecclesia Nouantulana oppo.et dicit not. perpetuò.adde ꝙ Bal.cōtra:qa illud priuilegium est cōcessum. Deo et cōtra Deū nō debet fieri retorcutio. & hoc dicit Paul. de cast. esse tutius.

d ¶ In ciuita. Et de pręscri. cōtra ciuitatē vide Bal. ĩ. l. ij.C.ne rei.do. vel temp.in.l.ij.C. cōmunia de vsuca.

POMATES

e ¶ Ex identitate rationis, Vide Pa.cōsi, xxix.col.ij.in fi.vol.ij. & cōsi. cxj.in.j.dubio.eo.uol.& Feli.in.c.trāslato.de cōsti.col.v.& seq.Cepol. consi.lxxij.col.fi.et consi.lxxiiij.col.iij.et Bar.cōsilio.ii.col.fi.et Barb. consi.xix.col.iiij.vol.j.Roma.cōsi.cl.et Imo.consi.lxiiij.et uide Alex. cōsi.cxlj.col.ij.vo.ij.et se.col.v.et omnino Anch.ubi declarat cōs.xciij. et uide etiā Iaso.in.l.posthu.ĵ.de cōtrata.col.vj.et seq.et Ana.xxvij.co. fi.et.xxx.col.ij.et, lxiiij. Anch.in.c.canonū statuta.col.xviij. de cōsti.et Panor.in.d.c.translato.et Areti.cōs.xxvij.col.ij.ad fi.et seq. et Pan̄. in c.fi.col.iij.de rescrip.et Capram consi.dccclxxxix:aliâs.xcviij. col. pe. et Aret.clx.col.j.et.clxiij.et Iaso.in.l.j.ĵ.qui admit.col.viij.in fi.et in.l. emancipata, eod.tit.col.penul.

a ❧POMATES. ¶ Præscriptiones. Vide Panor. cõs. xxxij. ĩ. iij. dubio. vol. j. & Fel. in. c. j. col. v. in ver. dũ solẽniter. & seq. col. de rescri. & Roma. cõsi. cxxxij. co. iij. & seq. & cõsi. clxvj. co. pe. & ccccvij. vbi ponit etiam quo tempore debeat peti ista restitutio. & Alex. lxxxj. col. ij. uol. v. & Sozi. cclxvj. col. viij. & duabus seq.

b ¶ Restitui ecclesia. Sed circa istã materiam dubitatur, an valeat priuilegium concessum ecclesię ne sibi posit obijci, nisi prescriptio cẽtum an ab alia ecclesia. uide Bart. post gl. in. l. si un⁹. §. pactus. in fi. de pac. & quod not. Cy. hic in ult. q. et Bartolũ. s. proxi.

c ¶ Successit. priuato. An priuilegiatus succedens non priuilegiato a utatur suo priuile b gio? uide. d. Ant. in. c. quia. v. de iudi. in uersic. uenio ad ultimum. & iõ fiscus succedens c priuato utitur iure priuati. sed bal. in rub. j. de priui. fisci. & tex. in. l. cũ quidam. §. fiscus. de usu. circa. fi. Limita. not. p Bart. hic secundum eleganter nota. in. l. si d filius. §. ĩ hac. uer. omnino. uide de uerb. obli.

❧POMATES.

d ¶ Hic est casus uide Alexã. in. simili in. l. procurator. j. de eden. & Panor. cõsil. xiiij. col. ij. uol. ij. & Gemi. in. c. j. §. j. in. j. & ij. colũ. de iure patro. in. vj.

e ¶ Omnis. In. l. j. de epis. & cle. in prin. hãc leg. uolẽtem, quòd concessa clericis intelligantur concessa eorum liberis & ministris, q̃ multum facit pro no. per glo. in. l. restituẽdæ in versicu. priuatæ. j. de adiuo. diuer. iudi. Intelligit Roge. ĩ. l. si finita. §. fi. de uectigalib⁹. an ibi in iij. colũ. vbi refert Alexã. habere locum in beneficijs, secus in priuilegijs. ff. de damno infec.

f ¶ Itẽ nulla communitas. Facit quod not. p Bart. in. l. fin. de consti. prin. ubi propter delictum quis per

te ratiõis trahunt̃ in ar. est uerũ q̃n per hoc cõtra aliquã legẽ scriptã nõ uenirem⁹: ut hic. ¶ Quæro utrũ hodie posit cõcedi priuilegiũ, ꝙ nõ cur-
10 rat p̃scriptio, nisi cẽtũ anno. Glo. dicit, ꝙ sic †: qa res de facili redit ad suã naturã, ut fuit in ecclesia Nouãtulana. Ista rõ, q̃ sit ĩ gl. qa antiquæ formæ reddit̃, nõ est bona: qa in his, q̃ ipso iure tollunt̃, nõ est dare regressum ad formã antiquã cũ mino-
11 ri solẽnitate: ut. ff. de pac. l. si un⁹. §. pact⁹. & iõ † dicũt doc. moderni, ꝙ i tali priuilegio deberet dici nõobstãte tali lege: ut. l. rescripta. j. de p̃ci. imper. offer. & j. si cõtra ius, uel uti. publ. l. fi. ¶ Itẽ q̃rit gl. an posit cõcedi priuilegiũ in gñe: ꝙ cõtra aliquẽ nõ currat aliqua p̃scriptio? Gl. dicit ꝙ nõ: ut
12 ff. si qs cauti. l. sed & si qs. §. q̃situ intellige† uerũ, nisi fuerit dictũ expresse nõ obstãte tali lege: ut dictũ est. s. ¶ Querit glossa, utrũ cõtra istas p̃scriptiões[a] posit restitui ecclesia[b]? Gl. videt̃ uelle, ꝙ sic: tñ nõ firmat. Quidã dicũt, † ꝙ cõtra istas p̃scri-
13 ptiones lõgas nõ restituit̃ ecclesia. extra de p̃scri. c. auditis. Alij, ꝙ restituatur: sed restitutio debet peti intra quadriẽniũ tm̃. & istud tenebat domi. Pau. de leaza. in cle. j. de restit. in inte. ¶ Querit glo. qd si ecclesia successit priuato?[c] an vtatur ista
14 prescriptiõe? hic † in gl. sunt opi. uide gl. in prin. uel in illo passu, q̃n priuilegiat⁹ in p̃scriptiõe suc-
15 cedit non priuilegiato. Dic duo uerba † breuiter: & istã questionẽ intelligo de priuilegio ex parte eius, contra quem præscribitur. Dicas ergo sic: aut priuilegiũ, ꝙ habet succedẽs, est tale ꝙ p̃scriptionẽ extiguit: aut prescriptionẽ differt: aut illã mutat. Si tollit: tunc nõ utitur suo priuilegio. hic est casus[d] in. l. si fundũ. de fun. do. Si differt: tunc vtitur suo priuilegio. casus est ĩ. l. sicut. de presc. xxx. anno. Si uerò mutat prescriptionẽ: & hic est casus nostræ quæstionis. Nã cõtra priuatum currit præscriptio. x. vel. xx. anno. cõtra ecclesiã & succedẽtẽ ei⁹ priuilegio, est. xl. anno. unde nõ tollitur prescriptio: nec differtur: sed semper currit. Sed si alteratur in aliũ modũ, isto casu ꝓ tpe præterito vtit̃ iure priuati: pro tpe futuro iure ecclesiæ: & sic priuilegio suo. Vnde si ponas, ꝙ priuatis currant decẽ anni: & sic est cõpleta media pars præscriptionis cõtra ecclesiã: alia media pars currit. xx. an. ut. j. de præscript. long. tẽpo. aut̃. ꝙ si quis quibusdã. facit ꝙ not. in. l. apud Iul. §. Marcellus. ff. ex qui. cau. in pos. eatur &c.

De Episcopis & clericis. Rubrica.

¶ Continuatio patet. Vidistis. s. de ecclesijs. sequitur modo uidere de rectoribus earum &c.

❧ *SVMMARIVM.* ❧

Priuilegium quod habent filij clericorum, illud habeant etiam mortuis parentibus. remißiuè.

OMnis. [e] Per istã leg. cũ glo. uidet̃ ꝙ priuilegiũ, ꝙ habẽt filij clericorũ, ꝙ † illud nõ habẽt, nisi uiuis parẽtib⁹. de hoc dicã. j. de iniu. l. fi. & vide gl. quæ incipit: ante concepti. & notabis eam bene.

❧ *SVMMARIVM.* ❧

1 *Inuadens rem ecclesiæ põt á iudice ecclesiastico cõueniri.*
2 *Collectæ q̃ imponãtur ecclesijs, q̃n prædia sunt tributaria.*

ITem nulla comu. [f] No. hic casum † ꝙ ille q inuadit rẽ ecclesiæ, põt conueniri à iudice ecclesiastico. & uide gl. sup uerbo: ab ecclesia: q̃ incipit: hoc uerũ ratiõe de hoc plenè uide extra de foro cõpetẽti capitulo, cum sit generale. Hoc autẽ intelligo uerũ, quòd non possunt imponi collectę † nisi p̃dia sint tributaria: tunc eñ imponunt̃ prędijs nõ p̃sone: ut dixi. s. ti. j. l. placet. & uidebitis. j. l. proxi. & est ista noua cõsti. Fede. & no. bene eã.

dit priuilegium fisci.

g ¶ Sed iudex. Vide doc. in. l. ij. de eden. ubi Bal. quærit, an si testis volẽs iurare dicere ueritatem pro utraq; parte, admittatur: & an probet? uidetur dicere quòd non. & adde not. in. c. fraternitatis in gl. fi. de testi. & dicit Bal. in. l. presbyter. in. j. colũ. j. eod. quòd partes possunt remittere. Quis autem debeat soluere expẽsas testium; vide Baldũ. in. l. nimis graue. j. de testib. Et de forma iuramenti testis vide Bald. in. l. comparationes. in. ij. col. C. de fi. ĩstru. in. l. si quis in hoc, versi. Item not. ꝙ ad hoc potest inquiri per officialem & eius officio nemine postulante &c. & etiam inuito accusatore secundum Innocẽ. in. c. quia circa fine. de iudic. & potest re⁹ puniri q̃n cõstat de crimine. ¶ Adde, quis debeat soluere expensas testium, Ang. consil. ccxl.

❧ *SVMMARIVM.* ❧

1 *Clerici pro prædijs tributarijs possunt cogi ad tributa.*
2 *Quòd hæc lex non corrigatur. per authẽ. Item nulla cõitas.*

DE iis. Possunt ergo clerici pro præ-
1 dijs tributarijs † cogi ad p̃stãda tributa. dicit gl. ꝙ hęc lex videt̃ cor-
2 rigi p aut̃. itẽ nulla. quã mõ legi. ꝙ nõ † est uerũ: qa hic loquit̃ ĩ p̃dijs tributarijs: & sic onerib⁹ realib⁹. Sed aut̃. itẽ nulla. in muneribus personalibus, seu quæ imponuntur personæ pro rebus, ut collectæ: vt. l. j. §. fi. ff. de mu. & hono. &c.

OFficiales. De hoc habẽt canonistæ vnã rubr. extra de oblig. ad ratio. hodie uerò, q̃n officialis seu curialis efficitur clericus, seruatur alius ordo: vt in aut̃. sed neq;. quam ibi uide &c.

SI quis. Punitur effectus, licet non sequatur effectus. h. d. breuiter ista lex: & vide hic Cyn.

❧ *SVMMARIVM.* ❧

1 *Testis debet dicere ueritatem pro utraq; parte.*

g SEd iudex. [g] No. tex. ibi, quę nouerint, & sic ꝓ † vtra-
1 q; parte debet dicere veritatem. De ista materia uide ibi Spec. de testib. §. sequitur. versi. quid de presbytero. & eod. tit. §. j. ver. item excipitur, quòd est monachus &c.

❧ *SVMMARIVM.* ❧

1 *Falsitas committitur non solum dicendo falsum: sed etiam in tacendo, quod est uerum.*
2 *Notarius omittens ponere capitula & clausulas debitas in instrumento, committit falsum.*

PResbyteri. No. ꝙ falsitas cõmittit̃ nõ solum
1 in dicẽdo † falsum: sed ẽt in tacẽdo, [h] ꝙ
h est uerũ. Quod not. cõtra testes & no-
2 tarios † omittẽtes debita ponere capitula ĩ instrumentis. facit. l. ea q̃ cõmẽdãdi. §. fi. ff. de cõtrahen. emp. & j. si cõtra ius uel vti. pu. l. præscriptiones & nota. j. proxi. aut̃. presbyter. quã vide hic &c.

PResbyteri. In hac aut̃. dicitur qualiter presbyteri puniãtur de falso. quod nota &c.

PResbyterũ. Hodie uerò aliæ ętates sunt cõstitutæ: ut extra de ęta. & qualitate. c. fi. ĩ cle.

❧ *SVMMARIVM.* ❧

1 *Iniuria illata clerico est crimen publicũ, ideo ab omnibus deducitur in iudicium, & etiã per iudicem ex officio pro tali iniuria procedi potest. nu. 2.*
2 *Officialis quando non est potens, debet officium potentioris seu auxilium implorare.*

1 SI quis in hoc. † Not. ꝙ iniuria, quę fit clericis vel ecclesię põt tanq̃ publicũ crimẽ ab omnib⁹ deduci in iudicium.
2 ¶ Itẽ not. ꝙ de hoc põt inquiri p † officialẽ & ei⁹
i officio, nemine postulante[i]. ¶ No. etiã, ꝙ q̃n officialis nõ est potẽs: debet potẽtioris offi. officiũ, seu auxilium implorare, seu inuocare: vt hic videbitis in fine. Sequitur. aut̃. sed nouo iure. quę aliã pœnam imponit ecclesijs.

❧ *SVMMARIVM.* ❧

1 *Letania non potest fieri sine oratione & cruce.*

SEd nouo iure. Hęc authen. nõ summat̃, nec aliqd dicit̃ per doct. Ex qua not. ꝙ
1 letania † non põt fieri sine oratione & cruce: per consequẽs debẽt interuẽire clerici & sacerdotes.

❧ *SVMMARIVM.* ❧

1 *Clerici debẽt ordinari in ecclesijs secũdũ quãtitatẽ redituũ*

❧POMATES.

h ¶ In tacendo. Circa hoc vide vnũ nota. uerbũ Panor. in consili. xxxiiij. col. ij. vo. ij. uide etiam vnũ ver. Feli. in. c. dilecto. in fin. de testi. cog. & in. c. j. c. tit. & Alex. in. l. argẽtarius. §. fin. ff. de eden. & Iasonem. post Barb. & alios in. l. si p̃scriptiões in. ij. colũ. in. j. no.

❧POMATES.

i ¶ Postulante. Nota ergo, quòd propter immanitatẽ delicti, & sic quòd in atrocioribus potest iudex ex officio suo & sic per inquisitionem procedere: licet aliâs regulariter sec⁹ de quo vide Ang. de Are. in tract. maleficiorũ. in glo, hæc est quẽdã inquisitio. &c. ĩ. iiij. col. & in ij. columna. pręcedenti.

✤POMATES.
a ℂ Magnitudine ecclesiæ. Ad istam leg. uide Barb. cōsi. lvij. col. j. & seq. uol. j. & in. c. cum. M. colū. xxviij. de constitu. & in. ca. pen. in. iij. no. eod. titu.

b ℂ Si qua per calūniā. Adde quod Paul. de ca. dicit. hāc leg. notandā. φ si aliquis de longinquis partibus ueniens, portet instrumentum procuratorem, in quo contineatur, quòd talis constituat Titium procuratorem, si ille se illū asserat, & aduersarius neget quòd tamē nō habet necesse se illum esse probare alle. pro hoc. l. fin. de pact. conuētis. de quo uide Spe. in tit. de edi. iusto. §. restat. uersic. sed quid si producit.

c ℂ Habiturū. Sed contra has glo. est casus in. l. hæc ita. ff. de spon. hoc dictū Bart. sequitur no. Abb. Ficul. in cap. Rayn. de test. ubi etiam est tex. quòd cōtraueniēdo de facto facit incidere in pœnā. Ad idem. l. nuda. de contrahē. & cōmit. stipu. et quod ibi habetur.

d ℂ Cum clericis. Et est hic casus, φ quis debet citari de mandato iudicis. facit. l. fin. j. de requir. re. Andre. Barba.

e ℂ Manibus laici. De hoc not. in. ca extra de iur. calū.

IN ecclesiis. No. quòd pro magnitudine ecclesiæ[a] & secūdum quātitatē† et mēsuram reditus debent clerici in eccle- a siis ordinarij. De hoc habes rubricā: ut determi- 1 natus sit numerus clericorum &c.

✤ SVMMARIVM. ✤

1 *Pactū, quòd liceat ingredi possessionē propria authoritate, quòd exerceatur etiā cōtra ecclesiā, si possessio ad eā trāsit.*

SI quis. No. tex. ibi: ueluti manu iniecta mox. &c. hūc tex. ego allego cōtra In. ad questionē, utrū pactū quòd liceat īgredi possessionē 1 sua authoritate† posit exerceri: si possessio ad ecclesiā trāsit. Inn. dicit, quòd non. in. c. uerū. extra de foro cōpe. Ego dico contrariū in repetitione, quā feci. in. l. creditores. j. de pigno, &c.

QVisquis. Vide gl. quæ īcipit: subrogatio. in fi. ibi, item arg. quod hæres aduocati &c. de hoc dic, ut. l. cōtinuus. §. cum quis. de uerb. oblig. & ibi dixi plenè.

SI quis presbyter. Hanc leg. ui distis. s. ti. j. l. sacrosancta. Seqtur auē. nunc aūt quæ dicit idem quod auē. in gressi. s. tit. j. & fuit ex eodē corpore sumpta &c.

✤ SVMMARIVM ✤

1 *Sigillo Episcopi creditur.*
2 *Clericis peregrinis, nisi habeant testimonium sui Episcopi non creditur.*

SI qua per calumniam.[b] Nota b tex. ibi: literis Episcopi. φ credit sigil 1 lo† Episcopi. ℂ No. etiā quòd nō cre 2 ditur clericis peregrinis, nisi habeāt† testimoniū sui Episcopi. Quod est notandum pro clericis delinquentibus: ut glo. dicit &c.

✤ SVMMARIVM. ✤

1 *Ratū, & firmū si promitto me habiturū, si post cōtrauenio siue de iure siue de facto, quòd committatur stipulatio.*

ID quod pauperibus. Hæc lex tractat materiā executionis ultimarū uoluntatū, uide tex. ibi: ratū firmumq; consistit. dicit glo. ratum: scilicet de iure. firmum: scilicet de facto. ℂ Not. istas gl. quę sunt notandę. & nescio eas alibi. Pone quòd si promitto ratum, firmumq; habiturum. &c. tunc stipula- 1 tio committitur, † si ueniā contra, de iure, siue de c facto. sed si promitterē solū ratum habiturum:[c] tūc ueniendo contra de facto, non cōmittitur stipulatio: ut. l. procurator. ff. rem ratā haberi &c.

✤ SVMMARIVM. ✤

1 *Iussus iudicis omnis dicitur sententia interlocutoria.*
2 *Clerici de iure canonico possunt iurare, non tamen in manibus laici.*

d CVm clericis.[d] Not. quòd oīs iussus iu 1 dicis† dicitur sentētia interlocutoria. ℂ Secūdò no. φ clerici nō debēt iura 2 re: sed de iure† canonico pnt iurare; licet nō ī ma e nibus laici.[e] Super hac leg. habetis duas. auē. unā quæ incipit. sed hodie. alteram generaliter.

✤ SVMMARIVM. ✤

1 *Clericus conuentus pro rebus ecclesiæ, nihil debet soluere nomine sportularum.*
2 *Episcopus conuentus pro rebus ecclesiæ: si non uult per se respondere: debet constituere actorem.*
3 *Actor quispiam dicatur, an syndicus de iure canonico non magni refert.*

SEd hodie. Not. hic quòd clericus cōuentus pro re 1 bus ecclesiæ, † nō debet aliquid soluere nomine sportularū quod est notādū pro statutis hui⁹ ciuitatis: quòd Episcopi, & alij rectores ecclesiarū litigātes, pro rebus ecclesiæ, non debent f mittere decanū. quod tene menti. ℂ Quæro qn̄ 2 Eps conuenit pro† reb⁹ ecclesiæ, & nō uult respōdere per se: sed per alium: an debeat constituere: actorem, uel syndicū? dicit gl. quòd actorē nō syndicum: qa non est uniuersitas. ut dicit gl. sed de iu 3 re canonico† de nomine istorum non curatur: ut extra de procurato. c. petitio.

✤ SVMMARIVM. ✤

1 *Satisdatio actori, de qua in hac authen. de cōsuetudine non præstatur.* g
2 *Ignorātia iusta excusat quem à condemnatione expēsarum.*
3 *Iuramentum calumniæ, excusat a temeritate præsumptæ calumniæ, non a temeritate.*
4 *In expensis quis non solū condemnatur, propter calumniam, sed etiam propter temeritatem.*

f GEneraliter.[f] Ista est bona au auē. licet usus eā non seruet. uideas hāc auē. quæ loquitur de satisdatione actoris. & ita uidi postulari istā satisdationem: nec potuit obtineri. 1 qm̄ gl. instit. de satisda. §. sed hodie. dicit quòd†: istę satisdationes de consuetudine nō præstātur. & dicit uerū. ℂ Quæro: circa legem nostrā: si in libello actor scribit, prout hic dicitur: an ex tali scriptura aliqua actio oriatur? Hic sunt duæ glo. h Ex quibus hoc colligitur. aut interuenit simplex scriptura, sine promissione facta per stipulationem: & tūc oritur uel officium iudicis: uel condictio ex ista auē. Aut interuenit stipulatio: & actori quæritur actio utilis ex stipulatione, quæ qritur sibi per officialem. quod est notādū. dixi. in. l. non quasi. iu prin. ff. rem pupil. sal. fo. ℂ Quero: i 2 utrū† quis propter iustā ignorantiā excuset[g] ab g expensarū cōdemnatione: et dicit quòd sic. Sed h utrū[h] iuramentum calumniæ excuset ab expēsis. Cyn. tractat hic. Breuiter istud est uerū iuramen 3 tum calumniæ† excusat a præsumpta calumnia, non aūt excusat a temeritate. casus est in. l. iij. §. ij. k ff. de iureiurā. et si mu. uen. no. in poss. missa. post prin. et. l. j. §. j. ff. ad Turpil. sed expensæ ueniūt re 4 ficiendæ. † non solū propter calumniā: sed etiam propter temeritatem: ut. l. eum quem temere. ff. de iudic. et instit. de pœn. teme. litig. §. j. ergo &c.

i k NVlli[i] licere.[k] Ista est bona lex, Si ad faciēdā distributionem inter pauperes, & captiuos, certus executor est à testatore deputatus, sibi ius agendi, & exequendi cōpetit: aliâs hoc fieri debet per Episcopū eius loci: uel per officialem, ubi fit executio talis, per illū Episcopum uel officialem seu ptātem secularem ut hic. & l. hæreditas. ff. de petitio. hæredi. circa. fin. unde testator est: uel ibi moritur si extraneæ nationis sit. de qua executione rationem reddere debet. h. d. hæc notabilis lex.

SI quemquam. Episcopus non debet eligi per pecuniā, sed meritis. Nec ille qui appetit: sed qui dignitatem aufugit. & contra facientes legitimè puniuntur.

ORphanotrophos. Hospitalarij æquiparantur tutoribus, & curatoribus: tā in bonis hospitalium, q̄ in bonis hospitantium: nec tenentur reddere rationem. hoc dicit tex. ibi: orphanotrophos, scilicet orphanorū hospitalium: ut in authen. de eccle. tit. §. fina.

✤ SVMMARIVM ✤

1 *Clerici non debēt trahi ad causam, extra prouinciam, in qua degunt.*
2 *Citatio quando possit fieri extra territorium.*
3 *Succumbens, quòd teneatur ad omnes expensas, quas quis fecit propter defectum succumbentis, uel propter illam litem, quas aliâs facturus non esset.*

f ℂ Gn̄aliter. Hāc auth. ponderauit Bald. hic in fin. et Bal. ī. l. sancimus. C. de uer. sig. φ in arbitrarijs nō hn̄t locū satisdationes de iudicio sisti, & iudicato soluēdo, prout in iudicijs: non dantur.

g ℂ Excusetur. De ista. q. uide Bal. hic et Bar. in. l. eū quē temerè. ff. de iu. et Bar. ī. l. qui solutū §. etiā. ff. de leg. ij. et Bartol. in. l. j. §. j. ff. ad turp. et Bar. in. l. properandū. §. sinautem alteru tra. j. de iu. & Ange. in auē. de iudi. §. oportet. facit φ nota. glo. in. c. j. de elect. in. vj. et uide Bal. in authen. sed hodie. in prin.

h ℂ Sed utrū. Adde latē Bar. in consi. xxv. inci. Andrutiolus. d. To. in l. is qui solidū. §. etiā. de leg. ij. Andre. Barb.

i ℂ Nulli. Quis dicatur executor. ui de Bar. ī cō. cxliij. incipi. constitutio Camerini. Andre. Barba.

k ℂ Licere. De intellectu huius authē. uide Bar. & doct. ī auē. hoc amplius. j. de fideic. Quid si dati sint plures executores ī testō an uno mortuo habeat locum ius accrescēdi: uide spe. in tit. de instr. edi. §. nūc aliqua. uers. quid si sint plures executores. An autem prælati ecclesiarum teneantur conficere inuentarium; & reddere ratione Epo. Bal. dicit non reperiri iure cautum. sed Paul. de cast. dicit, φ non fuit recordatus de. l. si quis presby. in fin. s. e. & no. in. c. in literis. de pig. ubi habetur, φ bona ipsorum sunt hypothecata pro mala administratione: ergo tenent rōnē reddere, & inuētariū cōficere. Et de hoc dicit glo. in. c. qualr et qn̄. iur. §. de accu. in gl. q̄ īcipit. sed qualiter,

OMnes. No. ꝙ clerici nõ debent trahi † ad cãm extra pro
uinciã, in qua degũt: ut hic ĩ pri. ¶ Se
cũdò no. ex iſto. §. uerũ ſi apparitor. ꝙ
citatio uerbalis poſsit fieri extra territoriũ citã-
tis. et ita determinat Cy. in quadã diſputatione,
quã fecit. Sed de hoc eſt caſus in contrariũ, extra
de re iud. in. c. paſtoralis. in cle. Ad hãc decretalẽ
dicit Cy. nõ eſt dare rñſum: ſed dicit pertranſeat
2 cũ alijs erroribus canoniſtarũ. ¶ Ego iſtã †. q. tra
cto in. l. j. §. j. ff. de req. re. & dico ſic. quędã territo
ria ſunt diſtincta: ſub uno tamen dño ſunt oĩa: ut
Imperiũ Roma. eſt diuiſum ꝑ præſidatꝰ: tũc unus
Præſes põt citare in prouincia alteriꝰ: quæ tñ eſt
ſub eodẽ dño: ita loqtur hic. Quędã ſunt territo-
ria, quę ſunt ſepata: nec tamẽ ſub eodẽ dño: ut ter
ritoria Imperij et Papæ: & tũc nõ põt fieri citatio
de uno territorio ad aliud. ita ſuſtineo illã decre.
¶ Vltimò no. ex hac leg. ĩ fi. quas expẽſas quis
3 debeat reficere ſeu recipere. certè † oẽs quas fecit
quis propter defectũ aduerſarij: uel propter illã
litem: quas alias facturus nõ eſſet. ita dicit tex. ibi
ipſorum uitio &c. uidiſtis in. l. non ignoret. j. de
fructi. et lit. expen. Super iſta lege habetis mul-
tas auť. primò auť. cauſa &c.

CAuſa quæ ſit. Iſta auť. corrigit legem C. in monacho. Ad declarationẽ glo.
habemus tractare. Primò contra quẽ
debet dari libellus, quãdo agitur cõtra mõachũ.
Secũdò quis debet agitare iudiciũ. & in hoc ueni
ret examinãdum quis iurabit de calũnia. Tertiò
contra quẽ debet ferri ſententia. Quartò contra
quem fiet executio. & omnia iſta tangit gloſ. iſta
hic. et uide plenè extra de ſtatu mona. &c.

CLericus. Iſtud eſt hodie cor- rectũ ĩ diſtinctè. Cle-
ricus nõ poſſet corã iudice ſeculari cõ
ueniri: ideo ſequitur auť. ſtatuimus. in
qua gl. quærit quæ ſint ciuilia crimina, et quæ ec
cleſiaſtica. dic ut in ea habetis &c.

STatuimus. Quęrit gloſ. quæ ſunt crimina ciui
lia, et q̃ eccleſiaſtica? et dic ut gl. et bene.

SVMMARIVM.

1 *Clerici ſunt in poteſtate parentum.*
2 *Clerici ſeculares de fructibus ſuæ prębendæ poſſunt dare, cui uolunt.*

SAcroſanctæ. Clerici licet ſint ĩ po
teſtate patris, de oĩbus quæ clericatus
ratione lucrãtur tanq̃ de quaſi caſtrẽ-
ſibus poſſunt diſponere. h. d. et eſt nota. lex mul
1 tũ. ¶ † Et no. ꝙ clerici ſunt in poteſtate parẽtũ,
2 de iure ciuili. ¶ † Secũdò nota.[a] ꝙ clerici de fru-
a ctibus ſuæ prębendæ poſſunt dare, cui uolunt.
quod intellige de clericis ſecularibus: ſecus ĩ mo
nachis: quia illi acquirunt monaſterio.

LIcentiam. Iſta eſt bona auť. ſe- quitur auť. preſby-
teros, Bald.

OMnia. [b]Nota, ꝙ res hoſpitaliũ
b gaudent eo iure quo res
eccleſiarũ, tenemẽti. et iſta lex cõfir-
mat oĩa priuilegia: cõceſſa ecc. et cleri.

SVMMARIVM.

1 *Inſtitutio facta de captiuis, ſeu pauperibus ualet.*
2 *Epiſcopus, qñ ſunt inſtituti pauperes, uel captiui, poteſt uẽdere mobilia, uel immobilia & arbitrio ſuo diſtribuere.*
3 *Executor legitimus, ſiue teſtamentarius, habet actiones hæreditarias.*
4 *Executor teſtamentarius, quando pauperes ſunt inſtituti habetur loco hæredis.*
5 *Paupertas prodeſt.*
6 *Legitima filiorum propter relicta, ad pias cauſas non minuitur.*

SI quis ad declinandã. ¶ Si inſtituanť captiui, uel paupe
c res[c], ualet inſtitutio: et Epiſcopꝰ actio
nes hæreditarias intẽtabit: et ĩter captiuos diſtri
buet: et etiã inter pauperes hoc mõ: ut det illi ho
ſpitali, quod ſolum eſt in ciuitate: et ſi ſunt plura
det pauperiori. h. d. & eſt una bona et nota. lex.
1 ¶ † No. quòd ualet inſtitutio facta de captiuis.
ſeu pauperibus. ¶ Secũdò no. ꝙ qñ ſunt inſtitu
ti captiui, ſeu pauperes permittiť uẽditio mobi-
lium: ſeu ſe mouentiũ. non tamẽ immobilium: ſed
debet conuerti inter pauperes, per annuos reddi
tus: quod hodie uidetur correctũ: ut ſtatim dice-
mus. Itẽ qñ inſtituuntur pauperes: debet dari il-
li hoſpitali, quod eſt in ciuitate: uel ſi ſunt plura
datur pauperiori. ¶ Cõtra hoc uidetur in auť. de
d eccle. ti.[d] §. ſi qs aũt pro redẽptione. ubi commit
titur hoc indiſtinctè arbitrio Epiſcopi. Dicunt
quidã, quod Lex iſta reſtringit. §. illũ. Alij dicũt,
2 † ꝙ hæc corrigitur: ut indiſtinctè ſit arbiter Epi-
ſcopus. et ſecũdũ hoc poterit mobilia, et immo-
bilia uẽdere: et poterit diſtribuere inter paupe-
res quoſlibet: et non attento, ꝙ ſit in ciuitate unũ
hoſpitale, uel plura. Et iſte opi. tanguntur ꝑ gl.
in. l. contraria, et hanc ultimã tenẽt. Epiſcopi de
cõſuetudine. et ſic iſta Lex hodie in hoc eſt corre
cta. Miror ꝙ nec gl. nec doct. faciunt mentionem
hic de hoc. ¶ Itẽ no. ꝙ Epiſcopus intẽtat[e] actio
e nes hæreditarias, ſicut hæres. † et ſic uideť: quòd
3 executor legitimus intẽtat actiones hæreditarias
ſicut hæres. Idẽ dico de executore dato teſtatore,
qui præfertur Epiſcopo: ut. l. nulli. §. eo. unde iſti
4 executores † qñ pauperes ſunt inſtituti, uel hære
ditas eſt relicta ad aliquem piũ locum: loco hære
f dum[f] habentur, de hoc per Inno. extra de teſt. c.
g cum tibi. tetigi in. l. cẽturio.[g] ff. de uulg. et pupil.
5 ¶ † Item no. in hac leg. quòd paupertas prodeſt,
h ¶ No. etiã in hac leg. cũ gl. ſua[h], quòd propter
6 † relicta ad pias cãs, nõ dꝫ minui legitima filiorũ.

SVMMARIVM.

1 *Legata facta pro redemptione captiuorum ualent, licet hæreditas non adeatur.*
2 *Pro redimendo captiuũ, quis põt de bonis captiui alienare.*
3 *Fideiuſſor põt ſatisfacere creditori de bonis rei principalis.*

SI captiui. No. hic caſum ĩ quo
1 † ualent legata: licet
ex teſtõ nõ adeatur hæreditas. dixi ti
bi in. l. eã quã. j. de fideicommiſsis. &
ibi addidi hũc caſum ſecundum Odoffre. ¶ Itẽ
2 not. caſum, in quo † quis poteſt contrahere ſu-
per rebus alterius pro redimendo eum. Facit ꝙ
i fideiuſſor poſsit ſatisfacere creditori[i] de bonis

a POMATES. ¶ Secũdò no. Vide gl. in. c. præſenti. & quæ ibi addidi de offi. ordi. in. vj. & Iaſ. in. l. filiæ licet. co. ij. j. de colla. & ibi idẽ dicit, in quæſitis a patre, & aliunde ꝙ ratione ſuæ præbẽdæ. & uide Ia. in. l. fi. col. fi. C. qui teſta. facere poſſ.

b POMATES. ¶ Omnia. Et ideo nõ poſſunt alienari ſine cã: ſicut nec bona eccl. ut ꝑ Pano. ĩ. c. nulli. co. fi. de reb. eccl. non alie. Pe. de Ancha. in cle. diſpendioſam. col. j. de iudi. uide Alex. cõ. ix. ĩ ij. uol. inci. in xpi &c. uiſis dicto themate. & Pano. cõſ. xiiij. co. ij. eo. uol. & cõſi. ccij. col. iij. eo. uol. & ſeq. col. & plenè Fel. ĩ. c. j: di. iiij. co. iiij. ĩ fi. & ſe. de præſcript. & Ant. de but. cõſil. xlj. & uide Bar. & quod ibi poſui in. l. cõſtitutũ. ff. de teſta. mili. & Panor. in. ca. cũ ſit gñale. col. j. in. iiij. not. de fo. cõpet. et adde unũ, ꝙ aliàs obtinuit Baſigniana. ꝙ diſpoſitio. c. prohibemꝰ. extra de cẽſi. habeat etiam locũ in hoſpitali, quod ipſe cõſtruxit. Nam impoſitio cenſus, de qua ibi, eſt quædã alienatio: ut per Pan. in. ca. præterea. in primo nota. & in c. ſignificauit. in. j. & iij. nota. et in. c. grauis. ĩ fi. de cenſi. habet etiã locũ ĩ hoſpitali, ſed hoſpitale non poteſt alienare ſine cauſa: ſicut nec eccleſia: ut per Panor. in. c. nulli. col. fin. de re. ecc. nõ alie. igiť &c. et uide gl. & ibi Anch. ĩ cle. diſpendioſam. de iudi. col. j. et addi. ad Ana. cõſ. xxxix. et Alexã. cxx. uolu. j. et Panor. in c. pro illorum. columna. ij. extra de præben. et Barba. in. c. nulli. colum. j. de reb. eccle. non alie. Gemi. in. ca. j. colũ. ij. de eo, qui mit. in poſſeſ. libr. vj. Alexan. conſi. iiij. uolu. j. et Capra. liiij. col. iiij. & Alexand. ix. col. j. uolum. ij. Panormita. & ibi addi, in. c. ij. de conſue. & Ro. ccccvij. ubi loquitur in materia reſtitutionis in integ. & ccccxl. ubi dicit, ꝙ ſeruiens eccleſiæ &c. c. cũ ſerui. de prebend. ita & hoſpitali. unde etiam non ab re. Pau. de caſt. conſi. ccxcix. et Barba. xv. uolumi. iij. col. j. & v.

c ¶ Pauperes. Et qñ relinquitur pauperibus, an ĩtelligatur de fratribus minoribus: an uero de monialibus. uide quod habetur per Modern, in. c. nimis graue. de exceſ. præla.

d ¶ De eccleſiaſticis tit. Sequitur etiã Bal. hic in. ij. col. fallit niſi teſtator poſuiſſet electionẽ ſecũdum uoluntatem alicuius ſerui. Ray. & Imol. in l. captatoriæ. de leg. j. et ibi an poſsint eligi mendicantes.

e ¶ Epiſcopus intentat. Vide de hac materia latè per Specu. in titu. de inſtru. edit. in. §. nũc uerò aliqua. uerſi. et ſcias.

f ¶ Loco hæredũ. Vide Bartol. in. l. hæreditas. la. ij. de hære. inſtit.

g ¶ In. l. centurio. Et uide Bartol. in l. j. §. tit. j. in. x. col. circa principium.

POMATES.

h ¶ Cum gloſ. ſua. Vide Bal. in. ca. in præſentia. et Ale. conſ. xxxij. in. iij. uolu, in. l. pactum quod dotali. colũ. ij. j. de pac. et Feli. in. c. in præſentia. colum. xx. in uerbo quarto quæro de probatiõibus. et Barto. conſilio xxxij. et Barb. cõſil. xij. colũ. vij. uolumi. j. et conſilio. xxix. col. ij. eo. et conſil. xxxij. co. j. eo. uol. et ſequẽ. & con. xxxij. co. j. et colum. vij. et con. xcix. co. j. et. ij. eo. uolu. et aliquid in ſimili conſilio. lv. co. ix. et in ſeq. uolu. ij. et gloſſ. et ibi docto. in. l. j. §. ad municipium. ff. ad legem fal. et Aret. conſilio, xij. colũ. ij. et Cepo. xix. colum. ij. et. xxij. ad fi. et. xxviij. circa finem, et. lxvj. co. y. et. lxxxv. ubi idẽ dicit ĩ legitima parentum. et uide Barba. cõ. xxxix. columna. j. uolu. iij. ubi dicit, ꝙ in interpretãda mente teſtatoris eſt capiẽda ſemp conie ctura. quòd uoluerit præferre filios piæ cauſæ.

i ¶ Satisfacere creditori, Fideiuſſor poteſt ſatisfacere creditori de bonis rei prĩcipalis. Sed ſi fideiuſſor eſt captus, uel data eſt tenuta ĩ bonis eius ad quid agit contra debitorem? uide Bald. in. l. ij. C. de ſenten. quæ ſine cert. quanti.

ADDE quod Pau. de caſt. dicit ſe putare per iſtum text. ibi, eadem & pœna, quòd ſi pater inſtituit filiũ, & ſi deceſſerit ſine liberis, uult bona eſſe ſubiecta reſtitu. quòd ſi filius ſine ſui culpa carceratur, quòd bona poterunt uendi in totum & in partem: ut exeat carceres; quia pater uiuens id faceret.

3 reit† prĩcipalis: vt.l.si procurator.§. ignorãtes.ff.
de mãd.facit.j.ubi de cri.agi oportet.auẽ.qua in
prouincia.dixi tibi ĩ.l,e.§.cato.ff.de ver.ob. &c.

SVMMARIVM.

1 *Testamenta filiorumfa.qñ retractẽtur p quærelã?remißiuè.*

CVm lege. Testamẽta clericorũ facta sup bonis
corũ tanq̃ castrẽsi peculio, q̃relæ inof
ficiosi nõ subiacẽt.h.d. ¶ Op.in auẽ.
ut cũ de ap.cog.§.sancim⁹:ubi testamẽta filiorũ-
1 fa.subiacẽt retractatiõi. Dicũt q̃dã† q istã iura ho
die corrigunẽ.ista habetis not.in.auẽ.in testamen
to.j.ad Tertul. Alĳ dicũt, quòd nõ retractanẽ p er
q̃relã:sed p cõdi.ex.leg.ista. Ita no.s̃.e.auẽ. p̃sby
teros quã quidã legunt super ista.l.dicam tibi. in
authen.ex causa.j.delib.præte.

SI quis in conscribendo. Licitũ est unicuiq; renũciare iuri suo.
h.d. De hoc uidebitis in.l.si qs in con
scribendo.j.de pact.

SVMMARIVM.

1 *Causa cessante cessat effectus.*

a GEneraliter. Omnes religiosi & clerici in sa
sacris ordinibus [a] cõstituti, habẽt im-
munitatem a tutela, uel cura:nisi sint
vagãtes & a diuinis ministerĳs desides.hoc dicit.
1 ¶ No.tex.ibi, cũ propter hoc ipsum.et sic no.†
quòd cessante causa, cessat effect⁹. de quo,in.l.ĳ.
§.fi.cũ.l.se.ff.de dona.& ibi p Dy. & ibi plenius
dixi. & Cyn.ponit hic multa bona.uide eund.

SVMMARIVM.

1 *Dictio confestim, intelligitur intra quatuor menses.*
2 *Mater si nõ petit tutorẽ filio intra.iiĳ.mẽs.uidẽ in mora.*
3 *Cautela, ut testes, qui inuiti deponere non tenentur, dicantur deponere.*

PResbyteros. No. istũ tex. ad illud, q di
citur in.l.ĳ.§.cõfestim.ff.ad Tertulli.
ubi dicitq mater debet petere tutorẽ
filio cõfestim. Qualr intelligaẽ cõfestim? certè hic
1 vr̃,† q intra.iiĳ.mẽ. Ego dixi tibi mla et ibi alle.
hãc auẽ.& tene mẽti ad id q dixi in auẽ.matri &
auiæ.j.quãdo mu.tut.offic.fun.põt.quòd si ma-
ter est ĩ mora petẽdi tutorẽ filio:cõsanguinei pos
sunt petere post modicũ tẽp⁹.† Et qñ dicĩ esse in
mora:hic est tex.ĩ argu.quòd p quatuor men. di
2 catur esse in mora. ¶ Tertiò no.hũc tex. bñ uos
scitis, quòd q̃dã sunt q admittunẽ in testes uolen
tes nõ ĩuiti:ut.l.lege Iu.ff.de testi.unde cũ tales te
3 stes pducunẽ, facias† scribi in actis, q uolẽtes testi
b ficanẽ:et deponũt al's p̃sumerẽtur [b] depõere ĩuiti.
textus est hic.& ista fuit allegatio Bartolutĳ de
Capua, q fact⁹ fuit magn⁹ Comes:ut Cyn.hic re
fert eũ:et ego de facto obseruaui ĩ ciuitate Pisarũ.

SVMMARIVM.

1 *Captus si fugit, an habeatur pro cõfesso? remißiuè.*
2 *Poßeßio in casu huius legis transfertur absque traditione.*
3 *Auxilium etiam post actum dicitur præstari.*

RAptores. Nota tex.ĩ uer. sin autem ibi: post le-
gitimas pœnas.& iuri cognitas pro-
1 batiões. Ex q̃ habes, q si aliqs fugit †
et est capt⁹ propter illã fugam nõ habeẽ pro con-
fesso.tex.est hic.de hoc dixi in.l.lege corne.ff.ad
Sillani a.dicã fortè ĩ.l.raptores.j.de raptu uirgi.
ubi est idẽ textus. ¶ Item no.text.in uersic. sin
autem Diaconissa.ibi plenam possessionem. Ex
2 quo no.q† in isto casu [c] trãsferẽ possessio ipso iu-
c re, sine traditiõe, & sine alicuius facto:quod nõ re
peries alibi, nisi ĩ casu isto. ¶ Itẽ no.textũ in uer
sic. pœnas.ibi:cæteros aũt homĩes.ex quo habes,
3 † q aliqs p̃stat auxiliũ post actũ. Nã de eo, q p̃stat
auxilia in ipso actu:dicitur.s̃.quasi in princ.hui⁹
leg.& sic qñq; daẽ auxiliũ ante actũ.quandoq; in
ipso actu:quandoq; post actum &c.

SVMMARIVM.

1 *Mors ciuilis & naturalis æquiparantur.*

DEo nobis. Per introitũ religionis soluuntur
d spõsalia [d] sine pœna arrharũ. Itẽ ĩgre
sus religiõis eq parañ morti:& pacta de
lucrãdo in casum mortis:in illũ casum uẽdicãt si-
1 bi locũ.h.d.no.lex. ¶ No.q mors † ciuilis & na
e turalis æquiparantur. [e]

HOc etiam. Religiosi ex testamento & ab intestato parẽtib⁹
& agnatis atq; cognatis succedunt, acsi etiam es-
sent seculares.h.d.

HIs ita. Iudæi hæretici uel pagani christianos seruos habere non possunt,
sub pœna hac leg.statuta.h.d. Et habemus rubri
cã.j.ne mancip.christi.Iudeus.

De episcopali audientia. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Vẽdere q, quis cogatur: & in uẽdẽdo q, poßit modus statui*

NEgociatores. Not.ex hac lege, q quis
1 cogitur vendere:† & in vendẽdo mo
f dum statuere. [f] habetis etiam in.l.an-
nonam.ff.ad.l.Iul.de anno.

SVMMARIVM.

1 *Appellare, quòd non liceat ante sententiam.*

SI clericus. Ille, qui ante diffinitiuam sententiã
appellat, causa frustrandi iudicium,
mulctabitur.h.d. ¶ Not.q ante sen-
1 tẽtiam diffinitiuam non † licet appellare.habui-
stis in.l.pe.quo.appel.non re.&c.

SVMMARIVM.

1 *Statutum quòd carcerati extrahantur in die ueneris sancti, non comprehendit semel excarceratum.*

g NEmo. [g] Circa istã leg. q̃riẽ utrũ
ista lex.debeat ĩtelligi, q
captiui ex toto dimittanẽ. an uerò ex
tra carcerẽ ponanẽ:ut de aere habeãt?
Rñ.q debet ĩ telligi q ex toto dimittanẽ. q a fauo
rabilius est extrahi &c.sed cõsuetudo interp̃tatà
est cõtra. ¶ Vltimò no.q si statutũ est ĩ ciuitate,
1 † quòd q reperiẽ in carcere p maleficio in die ue
h neris sancti, debeat excarcerari. [h] Modò q̃dã fuit
i carceratus, & semel excarceratus est: [i] certè nõ de
bet iterum ex eadem causa excarcerari. casus est
hic in fine.tene menti.

ADdictos. Istam legem habeo infra de appella. dic vt
in ea.ut ibi.

SI qui ex. Bona.lex.est. Cin. in hac leg.tractat totam
materiã prorogatiõis iurisdictionis,
de qua habuistis tactũ in.l.j.ff.de iuris
dic.om.iudic.& plenius.ff.de iudic.l.j.

SVMMARIVM.

1 *Iudex, cuius iurisdictio p partes prorogatur, iudicat secundum terminos iurisdictionis prorogatæ. quæ attenditur circa appellationem admittẽdam, uel nõ admittendam*

EPiscopale. Ista est bõa lex, multum not. q
licet aliqui litigent cum aliquo pro-
rogando iurisdictionem, de sententia

a ¶ Sacris ordinibus. Vide Bar.in.l.legitimos.§.fi.de leg.tuto.
b ¶ Presbyteros. Præsumerentur. Cõtrarium tenet hic Bal.vide eum. &
aleg.tex.in.l.iĳ.j.de offic.ciui.iu. q no.ad intellectũ eorũ, quæ habẽtur
in.l.post legatũ.§.his, qui.ut indig.
c ¶ Raptores. In isto casu. Alios casus uide p gl.ĩ.l.j.ff.de acquir.pos.&
Bald. in.l.traditionibus.C.de pact. Qualiter autẽ acquiratur ipsa posses-
sio:uide Bal. in.l.j.in prin.de acqr. pos.& ad hoc adde q̃ no. Bar.post
gl.et q̃ ibi dixi.ĩ.l.fi.ad fi.s̃.tit.j.uide q̃ dixi post Bar.in l.si intra.ĩ fi. post
Bartol.in.l.j.circa diffinitionem possessionis corporalis.de acqui. poss.
Adde secũdũ Pau. de castr.q raptor cõtrahẽs cũ rapta cũ cõsensu paren-
tum euitat pœnã legalẽ de quo uide Barb. cõsil. lxxĳ.
d ¶ Deo nobis. Soluuntur sponsalia. Et dicit Baldus in l.iubemus.§.sanè.
s̃.eo.quòd si mulier nõ cõtradicit uiro ingredienti: uideẽ cõsentire, &
ibi despõso ĩgresso monasteriũ: an possit repeti, & quomõ? uide per
Bal.ĩ.iĳ.co.ex opposito. Et ad intellectũ hui⁹.leg.et q̃ dicũtur, an sint ue
ra:uide Imo. post glos.in.l.si cũ dotẽ.in prĩ.ff.so.ma.

POMATES.

e ¶ In uerbo: quòd mors. Aeqparantur.uide Alexan. in cosi.cxxxix.in
ĳ.uolu.& an in generalibus ingrediẽs monasterium amittat usumfru-
ctũ uide Pa.in.c. cum cõtingat. de pigno.& uide ad hãc.leg. Feli.ĩ ru.
de sponsa.co.v.& uide Alc. consilio cxxj.col.fi.uol.ĳ. ubi dicit, q ingre
diens monasteriũ efficiaẽ legitimus.
f ¶ Negociatores. Modum statuere. Vide.l.j.§.cura.de offi.p̃fec.urb.
g ¶ Nemo. Et adde id quod hic habes, q frequentia criminis grauat
delictũ. uide quæ habes in.c.j.de cleri.percus.
h ¶ Veneris sancti, debeat excarcerari. Et no. q istud statutũ non porrigitur ad eũ, q erat carceratus pro cri-
mine falsi. casus est ibi.& ad hoc põderauit Barto.in.l.lucius.in fi.ff. ad
Turpil.sequitur hic Ro.in.§.de uiro.in uer.istã fallẽ. Itẽ facit gl.not.in
l.lege corne.§.mãdatis.ff.de sac.& q no.Bar.in.l.licitatio.§.q illicitè.ff.
de publi.in prin.oppositionis. Sed q̃d si stat statutũ, q carcerat⁹ p quin
quẽniũ debeat offerri in festo sancti Herculani: & nullus reperiatur
stetisse per qnquẽniũ. dixi post Bar. in.l.iiĳ.§. Prætor ff.de dam.ĩfec. in
l.si q ex consensu. & q a tex.est not. ideo uide q̃ dixi post Bart.in.l. se-
pe.ff.de re iudica. Adde q Paul.de castr. dicit notari hic q qui occidit
occidaẽ:etiã si statutũ hoc diceret, q debet intelligi dolosè, & ita dicit
plures iuuisse, Tu adde Bal.cõsi. ccc xlviĳ.iĳ.lib.

POMATES.

i ¶ Et semel excarceratus est. Vide Barba. cõsi.xlvĳ. col.xix.uolu.j. &
xxiĳ. consi.lxiiĳ. col.iĳ.eo.& consi. xj.col.ix.uol.ĳ.& cõ.xviĳ. co.xviĳ.
& seq.eo.uol.ĳ.& in.c.si qñ & ĩ.c.super literis. de rescri.& Ias.in.l.nec
damnosa.j.de preci.imp.offe. & uide gl.& ibi doct. ĩ.c.hoc uestræ.xj.
distinct.ubi dicit, quòd reiterans crimen leue, põt deponi.& Feli.in.c.
at si clerici.§. de adult.col.fi.de iudi.& Barba. cõsil. xj.col.vĳ.uol.j.&
uide pulchrè ad istum tex. per Panor.in.c. cumana. colũ.ĳ.in fine. de
elec.

lata ab illo iudice iudicatur: sicut de sentẽtia, quã
dat ex vigore ꝓprię iurisdictiõis: vt si ab eo aliâs
1 appellare nõ posset, nec modo possit. Nõ † ergo
a habet similitudinẽ iurisdictiõis[a] iudicis eorũ, qui
prorogãt iurisdictionem: sed iudicatur secũdum
b uires, & similitudinẽ iurisdictionis prorogatæ.[b]
quod perpetuò tenementi.

STatuimus. Istã aut. nõ approbat cõsuetudo, sed statuta circa hoc inducunt aliã formã iuramẽti: ideo illã seruate &c.

SI præsens. Hanc leg. habetis de uerbo ad uerbũ. in. l. in contractibus. ĩ. de non nu. pecu. &c.

SI lenones. Ista lex. semp fuit interpretata, ꝙ debeat emancipari filius uel filia, in casu huius. leg. ut in gl. dicit. et semp ponit exẽplũ i. l. minimè. ff. de leg. ĩ casu huius. leg. &c.

SI legibus. Istam leg. habuistis de uerbo ad uerbum. in. l. ulti. ĩ. de sponsa. &c.

PRæsides. Defensores ciuitatum, de iure cõi non
1 habẽt nec merũ, nec mistũ imperiũ: ni
2 si in causis pecuniarijs usq; ad cẽtũ aureos. hodie uerò sunt qdã ciuitates in Lõbardia, et etiã in Tuscia, q habẽt ex priuilegio ab imperio: quædã à Papa: quædam ex ista cõstitutione de pace constan. quædam ex usurpatione &c.

DE creationibus. Hanc legem habetis de uerbo ad uerbum. ĩ. de cura. furio. l. fi. uide gl. sup uerbo. cõscripto. quã uide et not. dixi in. l. et si ad species. ff. rẽ pupil. sal. fore. ubi est glos.

TAm dementis. Nota in fi. quòd non est addẽda afflictio afflicto &c.

SAncimus. Istã leg. habetis de uerbo ad uerbũ. ĩ. de annali excep. l. ut perfectius &c.

De hæreticis, & manichæis: & schismaticis. Rubrica.

OMnes, Intellige hãc leg. ut glo. dicit, quòd est hęreticus
1 si pertinaciter credit. Et not. hũc tex. in fin. intellige ut glo. &c.

SVMMARIVM.

1 *Excõmunicatus ex causa hæresis, uel si per annum stat in excõmunicatione, quòd est infamis.*
2 *Excõmunicatus quando possit testamentũ cõdere, & quando instrumenta conficere. nu. 3.*

CRedentes. Ista est bona aut. et hic uidet casus,
1 ꝙ excõicatus nõ sit infamis: nisi † quã
do est excõicatus ex causa hæresis, et
steterit in excõicatiõe p annũ. ¶ Secũdò hic ui-
2 detur casus, ꝙ excõicat⁹ † põt facere testm̃:[c] nisi
c fuerit excõicat⁹ pro hæresi: et in ea steterit p an-
3 nũ. hic etiã uidet casus, † ꝙ excõicatus possit con
d ficere publica instrumenta:[d] nisi fuerit excõica-
tus ꝓ hęresi, et steterit ĩ ea, p an. ut. s. dictũ est etc.

SVMMARIVM.

1 *Imperator Federicus, ꝙ fuerit destructus per hanc authen.*

SI vero. Per hãc aut. fuit destructus Imperator Federi-
1 cus: qa † Papa propter istã aut. cõcessit Carolo regnũ Siciliæ: p quẽ adhuc detinetur etiam hodie. Bar.

SVMMARIVM.

1 *Lex semper loquitur.*
2 *Condictio ex leg. oritur ex statuto hodie condito.*

ARriani. Ista lex. et oẽs usq; ad. l. si quis orthodoxę. nõ leguntur. tñ ex hac leg. ibi semp pro uiridi ob
1 seruãtia sunt ualituræ. Ar. huius leg. dicebat do.
e Iac bu. ꝙ lex sẽp † loqt.[e] Sẽp em̃ uiridis est p hoc,
an statutũ si est factũ utrũ oriat cõdictio ex lega.
vr. ꝙ nõ: qa. l. j. ff. de cõdi. ex lega. loquit in pñti:
quoties obligatio lege noua introducta est. ergo
2 nõ extẽdit ad futura. In cõtrariũ est veritas †. qa
lex semp loqt: ergo adhuc hodie illa lex loqt. et
sic de pñti loqt. Faciũt ad hoc oẽs aut. q ĩcipiunt:
hodie. Nã de illo hodie loqt: qñ legit. facit. l. iuris.
§. al's. l. et suum. §. fi. ff. de pa. facit. de pen. l. hodie.

SVMMARIVM.

1 *Statutũ, ꝙ null⁹ popularis cædat actionẽ nobili, cõprehẽdit cessionẽ factã p popularẽ forẽsi: qui posteà cæssit nobili.*

SI quis orthodoxæ. Ista lex est ĩ ar. et facit ad. q. Statutum est ĩ ciuitate ista, ꝙ null⁹ popularis cędat actionẽ nobili. Mõ qdã de ciuitate ista popu laris cęssit actionẽ cuidã forẽsi: ꝙ nõ est ꝓhibitũ
1 ille forẽsis cęssit eã nobili: an ualeat, ista lex † fa-
f cit, ꝙ nõ.[f] Vult em̃ statutũ hui⁹ ciuitatis, ꝙ nullo
mõ pueniat ad nobiles actio alicui⁹ popularis ꝓ
hoc facit. ĩ. de na. li. l. iij, hoc tãgit pla. de bel. ĩ aut.
ut dece. non fiant cõmu. ecc. re. circa fi. &c.

SVMMARIVM.

1 *Facultas probationum non debet angustari.*
2 *Hæreticis quæ testimonia sint interdicta.*

QVoniam. Ista est ualde nota lex. ¶ No. † ꝙ
1 non debet angustari ꝓbationũ facul-
g tas.[g] ¶ Quæro, qd est hoc dictũ: testimõia iudiciaria. duę sunt opi. una ꝙ testimõia sup
h actis, q fiũt in iudicio sunt eis interdicta:[h] alia te
2 stimõia sup cõtractib⁹ † ultimis uolũtatib⁹, et maleficijs, et quasi cõtractib⁹ nõ sunt interdicta. Ista uidet magis uera. Alij dicũt, ꝙ in iudicio nõ possunt testificari, uel deponere aliquo casu de mundo sed si in cõtractib⁹, uel ĩstrumẽtis, uel testamẽtis scriberent testes, bñ ualeret ꝙ nõ placet &c.

Ne sanctũ baptisma reiteretur. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Baptizari, quòd quis põt sub cõditione: si nõ est baptizatus.*

SI quis. Sed qũo fiet illud, ꝙ tota die uidem⁹: ꝙ qñ puer tpe natiuitatis est in piculo, q ita timet de morte ei⁹: tũc baptizat ab obstetricib⁹ posteà iterũ bap
1 tizat ĩ eccl'ia? Rñ. ꝙ cõsi. est †
ꝙ cũ secũdò baptizat: baptizet sub cõditiõe: si ba
ptizat⁹ nõ es, ego te baptizo ĩ noĩe pr̃is & filij et
spũs sancti. et sic sub cõditiõe: ne ĩcidat ĩ istã legẽ.
et ita obseruatur ubiq; quotidie &c.

SVMMARIVM.

1 *Pœna reiterantis baptisma.*
2 *Cathecuminus dicitur ille, qui uult esse christianus.*
3 *Statutũ ꝙ nullus efficiatur ciuis, nisi habitauerit in loco per certũ tẽpus, nõ cõprehẽdit illũ qui habitauit intra illud tempus.*
4 *Religiosus, an quis dicatur intra annũ probationis?*
5 *Sacramenta, quæ sint, quæ possunt reiterari: remissiuè.*

NVlli. Opp. & uidet ꝙ debeat pu
1 niri pœna † capitali; ut. s. l.
proxi. So. ibi iterauit baptisma ĩ eo, q
erat iã baptizat⁹, sed baptizãd⁹. Erat.
2 em̃ cathecumin⁹. Cathecumin⁹ † dicit ille, q uult
esse Christian⁹. Et est ĩtra tp̃s cuiusdã ꝓbatiõis:
qa Christiani anteq; eũ baptizet, uolũt uidere de
fide ei⁹. ¶ Et sic est ar. ista lex ad statuta. Statutũ
est hic, ꝙ null⁹ possit effici ciuis, nisi habitauerit
3 p magnũ tp̃s citra. ille † ergo q est intra illud tẽp⁹
ꝓbatiõis, nõ habebit interim, nec tractabit ut ci-
4 uis. ¶ Est etiã ar. ꝙ religios⁹ † intra annũ ꝓbatio
i nis, nõ dicat religiosus.[i] & hoc dico: qa est ar. sed
de ueritate interroga Canonistas. ¶ Vltimò de
5 materia huius tit. qualiter sacramẽta † possint re
iterari habetis rubricã extra de sacra. nõ iter. uide etiã ꝙ no. extra de secũ. nup. c. iij. in glo. sacramẽta, qa quædã reiterãtur: quædam non. & quæ reiterantur, nunq; reiterantur circa idem. &c.

De apo-

---

a ¶ Iurisdictionis. Et ꝙ iurisdictio sit eius effectus: cuius est prima. Adde do. Mar. sozi. referentem Bartol. hic ĩ. c. significasti. ar. vij. de fo. cõ. et Lu. Ro. ĩ suo sing. xiij.

POMATES.

b ¶ Prorogatę. idẽ est in termino prorogato: quãdo termini prorogatio fit cum oĩbus suis qualitatib⁹. ita Bartol. in. l. j. §. & post operis. Limita tamen, ut per Fel. in c. causam quæ. extra de re iudic.

c ¶ Facere testamẽtum. uide quæ no. Bar. in. l. j. s. de sac. san. ec. & in terminis Bar. in. l. si quæ ramus, de test. ff. & Bal. in. l. j. in. iij. co. C. de secun. nupt. Adde quid sit hæresis, & qualiter probet, Ol. cõ. cc. xx. et. cclxxj. Fed. cõsil. clxxxiij. et. cõs. cliij. et. c. lvij.

d ¶ Publica instrumenta. dixi post Bar. in. l. eadem. in fi. ff. ad. l. Iul. repe. sed an possit esse testis: uide Bart. in l. j. in repe. in. x. & xj. col. C. de hære. institu.

e ¶ Sẽper loqtur. Seu statutum semper dicit loq. pro quo facit text. i. c. cũ Marthe, ĩ uersi. Mosaica Lex. clamat. de cęle. miss. ꝙ facit ád qõ. de qua p Bar in. l. pecunia. C. de cõdi. ob caus. quam refert Alexã. in. l. j. §. j. ff. de uerb. oblig. ¶ Hoc tñ limita, ut per Bartol. in. l. certa forma. C. de iure fisc. lib. x.

f ¶ Facit ꝙ nõ. No. de cessione in nobilẽ prohibita: & facit ꝙ not. Bald. in. l. nõ dubium in v. col. ĩ. de legi.

g ¶ Probationum facultas. An ergo Iudęus possit esse testis: adde text. ij. q. vij. c. si hæreticus. & extra de testib. c. iudæi. & ad istũ tex. uide Bart. in. l. cum mulier. in fi. solu. mat. et uide aut. hic politã. & uide Spe. in tit. de teste. §. j. uer. item. ꝙ Iudæus uel paganus. & ibi qd si deponit Iudeus ꝓ Iudæo, nõ ualet cõtra Christianũ: tñ si aliqd ibi pro eo facit bene ualet.

h ¶ Interdicta. & sic uidetur, qa acta possunt probari p testes, de quo per Bart. et Bal. in. l. ne in arbi. ĩ. de arbi.

¶ In. l. j. ne sacrũ baptisma. Not. ꝙ tẽpore necessitatis põt cõferri baptisma. etiã ab hæreticis. & de materia hui⁹ leg. habes no. in. c. j. extra de cle. nõ ordi. mini. ubi uide moder. & gl. in. c. scisma. §. sed nec illud.

i ¶ Religiosus. facit ꝙ habetur in. l. fina. §. quoties. de pub. uide p Bart. hic uide per Pe. de Anchar. in regula beneficium. in. vj.

a ❡Dicunt apostatæ. Et vide etiã qñ qs dicatur apostata, vltra Bart. hic ꝙ not. Bal. in l. iubemus. §. seruos. s. de epis. & cle. Et an bona Apostatæ remaneant monasterio. uide Bald. in l. Deo nobis. ad fi. de epis. & cleri. ❡Adde de Aposta. Old. cõs. xlvij. & .clxxxiiij. & .ccij. ĩ l. j. ĩ prin. Idẽ dicas in crimine læsæ maiestatis: ut est gl. sing. ĩ l. Manichæos. s. de hęr. & uide ꝙ dixi. ĩ l. fi. ff. ad l. iul. maie. & uide Bar. ĩ l. cõ missa. in fi. de publi. In cõtrariũ fa cit. c. ij. de rescrip. lib. vj.

❧POMATES.

b ❡Defunctũ. ad istã leg. uide pulchrè Fel. ĩ. c. cũ nobis. col. iiij. & duabus seq. de pscri.

c ❡De iudæ. An Iudęi possint possidere imobilia: et an teneãt soluere decimas? vide ĩ. c. nimis graue, de excess. Præ. adde tex. et ꝙ ibi no. ĩ. c. de terris. de decimis. Alexan. de Imol.

d ❡Quod cornelia Vide Bart. in l. cũ senatus. ff. de reb⁹ dubiis.

e ❡Iudices Christiani. Quis sit iudex Iudæorũ: qd in Iudæo delĩquẽte, corã quo iudice debeat puniri: uide q̃ scripsi ĩ l. si adulteriũ cum incestu. in. iij. col. post Bartol. ff. de adul. Et cui⁹ iurisdictioni sint subiecti, an Papæ, uel Imperatoris: uide do. Anto. ĩ. c. j. de cõstitu. An Iudęi debeant vti lege Mosaica inter se quã habuit Moyses: vt habet. vii. di. Moyses? videt dicẽdũ ꝙ nõ p hãc leg. q̃ dicit Romanorũ. de hoc tetigit Io. Cal. ĩ cõsil. xxx. sub rubri. de test. & cõsuluit, ꝙ Mosaica inter se: sec⁹ si cũ Christiano: ut hic. et vide ibi late p eũ. Et an lex Mosaica attendatur ĩ decisionibus causarũ: vide Imo. in l. stipulatio hoc mõ cõcepta. de ver. ob. ubi dicit: ꝙ nõ: nisi à leg. noua sit spẽaliter approbata. iuxta not. vide Dy. in. §. is ita. & ibi ẽt vide Roma. & vide doct. in. c. fi. de cõsue. et ibi Imol. in glo. ij. et ibi nõ dicit derogatum quo ad moralia

De Apostatis. Rubrica.

❡Ista rubrica non loqtur propriè de apostatis: quos nos appellam⁹ quotidie Apostatas, scilicet de egrediẽtib⁹ religionẽ: sed loqtur de his, q fidẽ relinquũt: qa illi ꝓpriè dicuntur Apostatæ [a] &c.

❧SVMMARIVM.❧

1 De crimine hæresis contra defunctũ potest procedi intra quinq; annos.

b Si quis defunctũ. [b]❡Ista lex allegat p .d. Ricar. malumb. in. j. q. quã ipse dispu tauit de hoc: ꝙ leges, & canones, qui dicũt, ꝙ de crimine hæresis põt cognosci post mortẽ: 1 †debet intelligi intra quĩquẽniũ. Quod teneo mẽti propter inqsitores, qui inquirũt ad mortẽ: & publicãt bona: nescio tamen quid ipse determinet: sed ego habeo illam disputationem &c.

Hi, qui. Not. tex. & signa ibi: nisi iussum fuisset &c. hoc em̃ verũ dicit gl. q̃tũ ad pœnã mũdanã: sed q̃ ad Deũ secus: qa † ille semp parcit &c.

De Iudæis [c] & Cœlicolis. Rubri.

❡Cœlicolæ sunt illi, qui adorãt creaturam, ut solem & lunam &c.

❧SVMMARIVM.❧

1 Collegiũ Iudæorũ est reprobatũ: & ipsi non põt relinqui.
2 Iudæo particulariter relinqui potest.

d Quod cornelia. [d]Collegiũ 1 † Iudæorũ est reprobatũ: sed nõ reprobatur qlibet Iudæus per se. De hoc an possit relinqui cuilibet † Iu- 2 dæo, no. p Cy. in l. j. s. de sacrosan. eccle. in. iij. op. Quãdo ergo collegiũ est ꝓbatũ: licet non possit relinqui collegio, tñ quilibet põt capere p se &c.

❧SVMMARIVM.❧

1 Iudices Christiani, quando adiri debeant à Iudæis ea quæ pertinent ad eorum superstitionem.

Iudæi. Hæc est bona Lex. Breuiter dicit. Iudæi habẽt ea, quę sunt ciuiũ Romanorũ: & corã iu- dicib⁹ Christianis dñt litigare: & possunt ex eis arbitriũ assumere. h. d. ❡Opp. dicit hic, ꝙ in causis quę pertinẽt ad superstitionẽ eo- 1 rũ, debẽt adiri iudices Christiani.[e] Contra. s. eo. e l. iudeis. & .j. l. pxi. & .j. ea. l. Iudæorũ. Sol. intelli ge hic, ꝙ ea q̃ pertinent ad superstitionẽ eorũ ue niebãt examinanda incidenter in causa. Exẽplũ. utrũ matrimoniũ tenuerit, ꝙ aliter est secũdũ legẽ eorũ: aliter secundũ legẽ nostrã: ut dixi. s. eo. l. proxi. Sed in causis, q̃ spectant principaliter ad superstitionẽ & fidẽ eorum, ipsimet cognoscũt: vt in legibus contrarijs &c.

❧SVMMARIVM.❧

1 Christianus non potest statuere pretium rebus Iudæorum. sed ipsi inter se sic.
2 Populus ciuitatis potest statuere, q. res uendantur certo pretio: sed statuere legem certis personis non. nu. 3.

Nemo. Iudæi nõ possunt arctari ad vendendas res ꝓprias aliter, quã Christia. h. d. ❡Ex hac. l. 1 no. † ꝙ Christian⁹ nõ pot statuere pretiũ rebus Iudęorũ, sed ipsimet Iudæi inter se sic. hic est casus ꝓut habetis ĩ literavos. ❡Sed q̃ro, 2 an populus vni⁹ † ciuitatis possit statuere, ꝙ res vendant certo pretio? Rñd. ꝙ sic faciẽdo legẽ gñalẽ: vt. l. fi. ff. ad. l. Iuliã. de anno. & in l. annonã. de

sed quero coms gñ. as in l ciuitas ... ff si cert. peta.

Imo refert san. Tho. in. q. cj. arti. ij. & .iij. & idẽ ipse. q. xcix. articu. iij. & iiij. & q. ciiij. artic. iij. ꝓ hoc videt tex. in. c. trãslato. de cõstit. & ibi Bal. Addea quo punięd⁹ sit Iudæus delinquẽs. Pet. de anch. cõsi. xiij. Old. xxvj. & quaĩr puniat cũ cognoscit Christianã, p Old. ẽt cõs. cccxxxiiij.

f ❡Conuenire. Et ad hoc vide Bald. post gl. & doct. in. l. ꝙ fauore. in. ij. col. j. de legi. Alexan. de Imo. extraordi. crimi. & l. j. §. cura carnis. de offi. pfec. vrb. sed statuere legẽ certis psonis tãtũ, vt Iudæis vel alijs, non potest: vt hic. & d. l. annonam.

g ❡Contra te. Limita, ut colligitur ex dictis Bart. ĩn l. j. §. nũciatio. de oper. no. nũ. vide Alexan. in. l. iij. in prin. in. iij. fallentia. ff. ꝙ quisq; iuris.

❧POMATES.

h ❡Violentia. An aũt Iudæ⁹ trãsiẽs ad paganos puniat, vide Ol. cõs. lj. & in cõsi. lxxvij. vbi ponit, an sit licitũ indicere bellũ Saracenis. cõsi. lxxxvij. vbi ponit an prĩceps possit illis bona auferre: & consil. xcj. vbi ponit an possit cõpelli ad soluẽdũ decimas. & vide etiã Ancha. in. c. peccatũ. colũ. xiij. & seq. de regu. iur. in. vj. & duab⁹ seq. col. & aliquid etiam per Felin. in rub. extra de Iudæ. & Saracenis.

i ❡Cõtra Turcas. Et ad Barto. hic adde Innoc. in. c. ꝙ super. de voto. ad quem se remittit Barto. in l. hostes. de captiui. in tex. Ex hoc no. p Bart. not. ꝙ sum⁹ filij Abrahæ: alibi autẽ dicitur, ꝙ omnes ab Adam processim⁹: vt dicit gl. in l. vt vĩ. ff. de iusti. & iur. Ad de an Papa possit imponere decimã pro indicẽdo bello Saracenis: & an debeant expelli de ciuitatibus Christianorũ Ol. consi. lxxij.

1 Cœlicolarũ. No. hanc leg. in fin. † ꝙ qui non est mecum, cõtra me est & qui sunt cœlicolæ dixi tibi in rubrica.

f Die sabbati. In die sabbati, & alijs festiuitatib⁹ Iudęorũ ipsi nõ possunt cõueniri, nec alios conuenire[f]. h. d. Nota hanc leg.
1 ❡No. ꝙ si aliqs dies est feriat⁹ † quo ad te, ut non g possis cõueniri: debet esse feriat⁹ contra[g] te: vt tu nõ possis cõuenire alios. Facit ad hoc quod vide bitis in l. fi. j. de fruc. & lit. expen.

❧SVMMARIVM.❧

1 Ius sibi dicere, q. quis possit, quando non potest esse sibi cõsultum superioris authoritate.
2 Represaliæ sunt permissæ quando quis non reperit iustitiã in ciuitate, contra quam represaliæ conceduntur.
3 Ciuitates Italiæ quæ superiorem non recognoscunt, possunt sibi adinuicem bellum indicere.
4 Percutiens Perusinũ extra territorium Perusinum, quãdo possit Perusij puniri uigore statuti, ut statutum ualeat.

Nullus tanquam. Ista est bõa lex: vide gl. q̃ inci. sed nunqd &c. ❡Not. ꝙ 1 nullus põt sibi ius dicere. Fallit † si authoritate superioris, nõ põt esse cõsultũ. ❡Per. hãc leg. dicit 2 quod represaliæ † sunt pmissæ eo casu, quo qs nõ reperit iustitiã in ciuitate, cõtra quã represaliæ cõcedunt. ❡Itẽ p hãc leg. possum⁹ dicere: ꝙ ciuitates Italiæ q̃ nõ recognoscũt superiorẽ, qñ fa- 3 ciũt † aliqd illicitũ, pñt sibi inuicẽ indicere bellũ: ex quo superioris copia nõ reperit. ❡Itẽ p hãc 4 leg. forno. q. in. l. cunctos popu. vtrũ † valeat statutũ, ꝙ si qs percussit Perusinũ in quacũq; parte mundi possit hic puniri. & determino, ꝙ nõ. nisi quando in loco delicti non reperiretur iustitia. Ita determino per hanc glo.

❧SVMMARIVM.❧

1 Iudæus q. non possit doctorari.

Hac valitura. Iudæi nõ possunt habere aliquẽ honorẽ, seu dignitatẽ. h. d. Et p 1 hãc leg. dico, ꝙ Iudæi † hic studentes, nõ possunt cõuẽtuari, vel honorẽ doctorat⁹ assumere: qm̃ est dignitas. Præterea: doctores hñt in scholares iurisdictionẽ ordinariã, ꝓ aut. habita. et ita dixi hoc anno, cũ qdã Iude⁹ vellet doctorari.

De paganis, & sacrificijs, & templis eorum. Rubrica.

❧SVMMARIVM.❧

1 Iudæis uel paganis nulla potest fieri uiolentia.
2 Ecclesia indicit bellum contra Saracenos: quia detinent terram sanctam.
3 Christiani sunt filij Abrahæ.
4 Ecclesia indicit bellum contra Turcas: quia aliter non possumus ire ad saracenos.

Christianus. Ista est bona lex. & Rof. eã ẽt cõnumerat in suis libellis inter constitutiones, q̃ puniũt vio- 1 lẽtos. ❡No. ꝙ Iudæis, † vel paga- k nis nulla põt fieri violẽtia. [h]Dices tu: qualiter ec- 2 clesia indicit bellũ cõtra † Saracenos? Rñ. qa Saraceni detinẽt terrã nostrã. Nã terra Hierſm est terra promissionis, quam promisit Deus Abrahæ & semini eius, & debita nobis: quia † sumus 3 filij Abrahæ secundum Apostolũ. ❡Dices tu, i & quare cõtra Turcas[i], q nõ tenẽt terrã nostrã

4 indicit ecclesia bellū.† Respon. qa non possumus
aliter ire ad Saracenos, cū ergo cōmittat aliquod
turbulentū, & iuri cōtrariū: qa nō permittūt nos
ire ad illos: ideo ecclesia indicit eis bellū: aliâs nō
indiceret.

De his, qui ad ecclesias confug. Rub.

IVdæi. Not. q̄ Iudęi licet sint in ecclesijs, nō tñ hn̄t priuilegiū ne possint capi pro debito, vel delicto.

FIdeli. Qui sunt in ecclesijs inuiti extrahi non possunt. h.d. Aliud ergo est in Christianis, vt hic; aliud in Iudęis: vt. s. l. ꝓxi. Fallit in q̄busdā casibus, quod dic vt hic in glos. huius leg.

SVMMARIVM.

1 *Occidens aliquem, qui licitè capi posit, si se defendat nō punitur.*
2 *Exceptio iusta impedit litem cōtestari: & q̄ accusatio non recipiatur?*
3 *Occidens aliquem in casu permisso, non potest accusari.*
4 *Exceptio, q̄ quis potuit occidi, impedit processum.*

a SI seruus. [a] No. q̄ qñ aliqs licitè pōt capi, si ille se defenderit, & in certamine occiditur à fa
1 milia, † occidēs nō venit puniēd⁹. arg.
2 hui⁹ leg. ¶ Itē no. hic: q̄ iusta † exceptio impedit
litē cōtestari; & sic accusatio nō recipiatur, nec super ea ꝓcedatur, vide tex. ibi: nec cōflādę crimi-
3 nationis &c. cū gl. sua. ¶ Et sic facit, † q̄ qñ qs occidit aliquē in casu pmisso à statuto, vel à lege, in casu. s. qñ liceat se sine iudice vīdicare: q̄ sup hoc
b casu nō debet recipi accusatio. [b] Et ista exceptio
4 q̄ potuit occidi, opponitur † ad processum, &
c eum impedit. [c] quod tene menti.

SVMMARIVM.

1 *Securitatē ab inimico, ne offendatur, qñ quis petere posit?*

DEnunciamus, Ista lex ꝓhibet coadunationē, & hoīm cōuēticula fieri in ecclesijs. Quero, de intellectu istius ver. nā si qs aliqd. gl. intelligit si aliqs vult facere coadunationē, vt abstrahat aliquē ab ecclesia, nō debet hoc facere: sed cōtra eum debet ordinariè agere. ¶ Et secūdū hoc iste ver. nihil facit ad illā,
d q. an qs posit petere ab inimico suo securitatē. [d] Alio modo pōt intelligi de eo, q̄ timet, ne ab ecclesia extrahatur: vel fiat sibi iniuria, vt ipse possit à iudice petere, vt sibi caueatur idoneè, ne of-
1 fendatur. Et secūdū † hoc videtur casus illius. q. an posit petere cautionē ab inimico suo, ne offendatur? de quo plenè per Guil. de cug. in. l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. præsi. dixi vo-
e bis [e]. ff. de dā. infec. l. qui bona. §. si quis iuxta &c.

SVMMARIVM.

1 *Rege iusto, quā lege iusta scripta, melius est regi.*
2 *Priuilegium quod habet ecclesia competit etiam finibus ecclesiæ. At qui est in ecclesia potest per nunciū citari. nu. 3.*
4 *Puniri de cogitatione, quando quis posit?*
5 *Abstractus de facto de ecclesia, potest petere q̄ restituatur pristinæ libertati.*

f PRæsenti. [f] De ecclīa null⁹ debet vi extrahi: sed de
g bet ibi verbaliter citari. [g] h. d. vsq; ad. §. cū aūt. ¶ Not. hāc leg. Primò ad. q. de qua cōsueuerūt disputare Theologi, videlicet quid sit melius, uel regi iusto Rege, uel iusta lege
1 scripta, vt hic? uidetur casus, q̄ est meli⁹ regi † iusto Rege, q̄ in singulis causis iudicat, secūdū equitatē, q̄ sibi uidetur: ut hic uides. in prin. hui⁹ leg.
2 ¶ Not. secūdò, quòd priuilegiū † quod habet ecclesia cōpetit etiā finib⁹ ecclesię, hoc est locis circūstātib⁹. ibi: ex his ergo locis, eorūq; finib⁹ &c.
h & sic si stāt in ostio, [h] nō pn̄t capi. ¶ Tertiò no. q̄
3 ille q̄ est † in ecclesia, pōt citari p nunciū. ¶ Not.
4 etiā, q̄ hic punitur † qs de cogitatione. q̄ dic. ut in gl. ¶ Quero, qd si aliquis de facto de ecclesia
5 abstrahatur? Respō. † & puto q̄ de iure posit pe
i tere, q̄ restituat̄ [i] pristinæ libertati: qa de ea de facto priuat⁹ est p tit. de lib. ho. exhiben. Facit ad hoc illud, quod dixi in quadam quęstione quam disputaui, quæ incipit Lapus &c.

SVMMARIVM.

1 *Secundum decretum interponitur pro mensura debiti.*
2 *Discußio bonorum, & rerum, quomodo fiat?*
3 *Executio sententiæ, an fiat contra fideiussorem? remißiuè.*

Cum autem. Citatus in ecclesia pōt per se, uel p procuratorem comparere: & si nō cōparet, ꝓceditur cōtra eū, ad primū, & secūdū decretū; & eorū inuestigationē secundū iuris ordinē. h.d. usq;. ad. §. sanè. ¶ No. secundū uerā opinionē: q̄ licet primū decretū fiat, secundū ista tēpora in missionē omniū
1 bonorū: tñ † secundū decretū fit ꝓ mensura de-
k biti declarati. [k] ¶ Secūdò not. modū † discutiēdi
2 seu discussionem faciēdi de rebus, q̄ relinquitur arbitrio iudicis. Potest em̄ facere manu militari: & facere extrahi res ubicunq; sint. & pōt cogere ad ostendendū seu iurandum, si aliquid aliud habeat. ¶ Vltimò not. ex uer. adijcientes. q̄ quidā
3 dicunt, q̄ ibi est casus, q̄ in fideiussore † fit executio sententiæ. de quo dic plenè, ut dixi in. l. j. ff. iudic. solui. Tene menti.

Sane. Not. tex. in princi. §. quæ dicūtur personæ domesticæ. de quo dicam uobis in. l. etiam. j. de testi. Et quæ dicantur coniunctæ, dic ut in. l. cum rem alienam. j. de leg.

De legibus, & constitutionibus principum. Rubrica.

¶ Cōtinua ut ī gl. ¶ Quero, in quo differt Lex & constitutio ab edicto. Differentiā inter legē & cōstitutionē quilibet uestrū nouit: etiā pueri: qa Lex est, q̄ ꝓfertur à populo interrogāte, uel alio interrogāte ꝓ populo, q̄ populo pręest. Constitutio est principiū edictū: & licet alia edicta ponātur ꝓprie pro edictis Pretorū: tñ in hac rubrica ponitur pro omni lege, quæ est, siue uocatur edictalis: quia in ea ponitur hac edictali, uel hoc edicto: ut uidebitis. j. eo. l. iij. &c.

SVMMARIVM.

1 *Ius scriptum præfertur æquitati non scriptæ; & solus Princeps potest alud statuere.*
2 *Præteritum q̄ ponatur pro futuro. & nu. 3. & sic tempus pro tempore ponitur.*
4 *AEquitas scripta præfertur iuri scripto.*
5 *Iudex in his, quæ cōmittūtur eius arbitrio, debet æquitatem seruare: in his, quæ scripta sunt, seruat decisionem leg.*
6 *Princeps quando debeat adiri, quando ius non scriptum repugnat æquitati legis.*
7 *Interpretationē generalem, & necessariam, & in scriptis redigēdā inter æquitatē & ius scriptū, facit solus Princeps.*
8 *Interpretationē necessariā, nō tñ gn̄alē, licet in scriptis redigatur, facit quilibet iudex ꝓcedēdo de similibus ad similia.*
9 *Interpretatio probabilis nō est necessaria, & potest in scriptis redigi: & potest fieri à quolibet doctore.*
10 *Opi. doctoris stare nemo cogitur.*
11 *Princeps uidetur facere illam interpretationem, quæ fit super consuetudine.*
12 *Senatores possunt legem interpretari.*
13 *Ius scriptum & æquitas in quo differant?*

a ¶ Si seruus. Vide in. C. meo. & vide Aret. in tracta. maleficiorū. in ver. fama publica. in. xj. col. in ver. aliquid. de carce. & de captu.

b ¶ Recipi accusatio. Adde Bart. in. l. j. §. j. ff. ad Velleia. & in. l. j. ad ma. sed si indebitè vulnerat: tunc non relaxatur secundū Bal. in authen. sed omnino. in. vj. col. C. ne vxor pro marito. Alexan.

c ¶ Eum impedit. Sed ego retuli Bal. tenere cōtrariū in. l. vbi pactū. j. de trāsac. vbi vide post Bart. & in l. decuriōes. C. de infa. & adde quod no. Barto. in. l. j. §. accusatus. ad Turpill. & adde Bald. in. l. decuriones. vide eundem in. l. j. in. iiij. colum. in ver. & per p̄dicta. C. si à nō compe. iudic.

d ¶ Securitatem. De quo uide bal. & Ludo. qui fuerunt cōtrarij in. l. sed & si susceperit in fi. ff. de iudi. an delegatus posit cogere partem alteri parti, ad cauēdū idoneè de non offendendo. uide Specu. in titu. de iudi. dele. §. sequitur uidere, porro hic fateor.

e ¶ Dixi uobis. & de hac qō. uide p eundē bar. in. l. litibus. j. de agri. & cēsi. li. xj. & bñ facit tex. in. l. si sup possessione. j. de trāsact. Et nunqd ualeat illa promissio sub pœna. uide bart. & q̄ ibi dixi in. l. nō impossibile. ff. de pac. & no. qa si uult petere cautionem debet petere suis expensis. glo. est singu. l. fi. C. de ero. mili. anno. quam ampliando practicat barto. in. l. j. ff. de rerum diui.

POMATES.

f ¶ Pn̄ti. Pro extēsione huius leg. uide Alex. cōs. ix. in. ij. uol. col. inci. ī Christi noīe &c. uiis dicto themate. & uide Oldra. cōsi. liiij. & seq. & consi. cliiij. & Felin. ī. c. de quarta. col. viij. de p̄scri. & Ro. cōsi. ccxxvij. & ccxxxiiij. uide ēt Card. ī cle. j. in princi. de pæ. & remis. & limita ut p Alex. cos. xxiiij. co. vj. uol. ij. & Feli. in. c. ego. N. col. fi. de iurciur, vide etiam aliquid per Feli. in. c. ex rescrip. in fi. de iureiuran. & in. c. fin. de foro compe. & in. c. iij. de iudic.

g ¶ Citari. An & qñ qs posit citari in ecclesia? vide Bart. in. l. pleriq;. ff. de in ius voc. per Bar. in. l. ij. s. de sacrosan. eccle. & ibi Bar. quid in hospitali. vide Bal. ī. l. si quis ad declinādā. in. xvj. col. s. de epis. & cle. & hic ad de q̄ not. Bald. in l. etiā. in. iiij. colū. de execu. rei iudi. & uide p Alexā. in. l. ij. de ī ius uo. Adde, an stante statuto, q̄ debitor posit capi ꝓ debito, an poterit capi ī ecclesia? Pau. de cast. hic referētem Alber. q̄ sic, quē postq̄ uideris uide Old. consil. liiij. & seq. cōs. cliiij. & Rom. consi. ccxxv. et. ccxxxiiij.

h ¶ In ostio. Stantes ī ostio nō possunt capi. adde text. xvij. q. iiij. c. quisqs iuuenis. & c. decet. de immu. eccl. ī. vj. & q̄ not. Ioā. and. in addi. Spec. in rubri. de immu. eccl.

i ¶ Restituatur. Vide quod no. dixit bart. ī. l. acqritur. §. igitur. ff. de acq. rerū. do. & q̄ dixi post bald. in. l. si cui. §. sacrilegiū. de accusa.

k ¶ Declarati. Vide glo. hic. & bal. in aut. ei q. in. iij. col. j. de bo. auto. iud. posid. ī ver. secundo casu.

¶ Vide ēt barto. in extraua. ad reprimendū. in ver. uidebitur. ad fi. & q̄ dixi ī. l. j. de īfa. & q̄ no. in. l. fili⁹. de dona. Et adde q̄ manu militari idem importat, q̄ officiū iudi. l. qui restituere. de rei vē. no. bal. in aut. sed omnino. C. ne vxor ꝓ ma. & alleg. istū tex. bart. in. l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect. in. iij. colū. q̄ ad primum decretū nō pōt peruenire, nisi præcedat libell⁹, hic est glo. singu. qñ sententia primi & secundi decreti dicitur esse interlocutoria: & eā pro singulari allegat Imol. l. quod iussit, in fine penult. col. de re iudi.

INter æquitatem,

Breuiter hóc intēdit ſecundũ verã
lect. quã intendo tenere. Ius ſcri-
1 ptũ† prefertur æqtati nó ſcriptæ:
& ſol⁹ Princeps põt aliud ſtatuere.h.d. ſecundũ
2 veriorẽ lect. No.ſummariũ. ❡ †No. ꝙ preteritũ
ponitur ꝓ futuro, ſecũdũ vnũ intellectũ. ❡ Ve
nio ad apparatũ ſecũdũ iſtã lecturã. q̃ro, exẽpla
gl.ponit p.l. ꝓſpexit.q& à quib.&.ff. mandati.
l.inter cauſas.§.nõ oĩa. ❡ Ad iſtã lect. opp.ĩ. ad
Mace.l.pe.vbi ſeruatur ęquitas.dicit gl. ibi lati⁹
ponitur æquitas quã ius ſcriptũ. q̃d vult dicere.
Ecce ius ſcriptũ & æquitas no cõtradicunt: imo
ſemper ſe cõpatiuntur. Exẽplũ: nã ius ſcriptũ lo
quebatur tãtũ de filiofa.recipiẽte mutuũ: & per
æquitatẽ extenditur ad nepotes: ideo non cõtra-
dicũt, ſed magis cõcordãt. Tu dicas: lex cõtraria
loquitur in æquitate ſcripta: & ſic nõ cõtradicit
precedẽti poſitioni, ſeu lecturę. Sol.fateor, quòd
illa ęquitas eſt redacta in ſcriptis poſtea per legũ
interpretatores: tñ ab initio non erat redacta in
ſcriptis.& iſto reſpectu facta fuit iſta op. ❡ Ad
idẽ oppo.ff.ad Maced.l. ſed & Iulian⁹.§. mutui.
Sol.gl.ibi æqtas ſcripta ponitur ſtrictius quã ius
ſcriptũ: vel veri⁹ in.d.§. mutui. p̃ponitur rigor,
nõ ęqtas. ❡ Opp.& videtur ꝙ iſte tex.ſibi cõtra
dicat in eo, ꝙ dicit interpoſitã in p̃terito. Si enim
interpretatio eſt iã facta: ad q̃d aditur Princeps?
certè nõ video. Hui⁹ timore expone interpoſitã:
3 id eſt interponendã: & ſic† tẽpus ꝓ tẽpore ponit̃.
Vel aliter dico, ꝙ erat ante interpretata in finib⁹
iuſtitię, nõ tñ redacta in ſcriptis: nec nobis mani-
feſta & terminata: ideo Princeps adit̃: vt illã inter
pretationẽ nobis tradat, vel declaret. ❡ Opp.ĩ.
de iudi.l.placuit. Sol.ibi loq̃tur de ęquitate ſcri-
4 pta, & iure ſcripto: quo † caſu p̃ferĩ æquitas. nec
eſt neceſſe, ꝙ adeatur Princeps. hic vero loq̃tur
de ęquitate nõ ſcripta. Modo habetis primã lec.
expeditã. ❡ Ad iſtã lec. opp. extra glo.& vide-
tur, ꝙ ſemper æquitas debeat obſeruari: & ideo
iurat quilibet officialis ſeruare æquitatẽ, ſecũdũ
quod ſibi viſum fuerit: vt in authe.iuſiurã. quod
5 pręſta.ab his.§.& æquus. Sol.illud intelligo † ꝙ
debet ſeruare æquitatẽ in his, q̃ ſuo arbitrio com
mittũtur: in his verò q̃ à lege ſunt deciſa, debet le
gis deciſionẽ ſeruare.ita dicit Inn. extra de cõſti
a tu.c.j.ita debetis intelligere hanc materiã.[a] ❡ Se
cũdo modo legitur de iure nõ ſcripto, & de ęqui
tate non ſcripta. Verbi gratia.nos non habemus
leges, q̃ loquantur de feudis: quæritur an mona-
chus ſuccedat in feudo? de rigore ſic: q̃a filius ſuc
cedit patri, licet ſit monachus: vt.l. Deo nobis.š.
b de epiſc.& cle.de æquitate eſt cõtrariũ.[b] quia nõ
põt domino præſtare debita ſeruitia: præfertur
ęqtas.& ita eſt determinatũ.x.colla.ſi de feu.fue.
controuer.c.j.§.q clericus. Dices tu, iſtud non eſt
bonũ exemplũ, poſtquã reperitur determinatũ:
quia lege hoc eſt declaratũ. So. Exẽplũ pręedictũ
habebat locũ antequã illa declaratio eſſet facta.
❡ Secũdũ hoc habes in lege noſtra: quòd q̃n ius
nõ ſcriptũ repugnat æquitati: debet adiri Prin-
6 ceps. † Hoc intellige verũ, niſi habeamus ſimile
ſecundũ quòd illud dubiũ põt declarari. & intel
ligo ſimile: ſcilicet legẽ, vel cõſuetudinẽ: vt.ff. de
legi.l.nõ poſſunt.&.l.de quibus. in prin. tangã.
ĩ.eo.l.cum de nouo. ❡ Tertio modo legitur iſta
lex ĩ vtroq; ſcripto: ſcilicet iure & æquitate ſcri-
ptis ſecundũ hanc lect.breuiter hoc dicit. Decla-
rationẽ Principis, inter rigorẽ, & æquitatem, oẽs
debẽt ſeruare. hoc dicit lex iſta.& licet hec lectu,
ſit vera in ſe: non tñ habet dubitationẽ. ❡ Opp.
innuit, quòd ſolus Princeps põt interpretari in-
ter æquitatẽ & ius ſcriptũ. Contra: imo quilibet
iudex procedẽdo de ſimilib⁹ ad ſimilia: vt.ff.eo.
l.non poſſunt. Itẽ quilibet doctor põt dare ſuas
interpretationes, & ſolutiones cõtrariorũ: vt.ĩ.
de profeſſo, q in vrbe cõſtã.l.j.lib.xij. Sol.gl.no.
7 & benè. ❡ Debes ſcire: quòd q̃dã eſt interpreta
tio generalis, & neceſſaria, & ĩ ſcriptis redigẽda:
& iſtã põt facere ſolus Princeps: vt hic. ❡ Quæ-
8 dã eſt interpretatio, † neceſſaria, & in ſcriptis re-
digenda: nõ tamen eſt generalis.& iſtã poteſt fa-
cere q̃libet iudex, & proferre ſententiã procedẽ-
do de ſimilibus ad ſimilia: vt dicta.l. nõ poſſunt.
licet iſta interpretatio ſit neceſſaria, & inter ipſas
partes & in ſcriptis redigẽda: tamẽ non eſt gene-
ralis: vt.l.nemo.ĩ.de ſentẽtijs. ❡ Tertia eſt inter-
9 pretatio probabilis, † tamẽ non eſt neceſſaria.&
poteſt in ſcriptis redigi: vt interpretatio doc. q̃a
10 null⁹ te cogit † ſtare opinio.doct.& de iſta etiam
no loquitur hæc lex. ❡ Vlteri⁹ oppo.de.l.mini-
mè.& de.l.ſi de interpretatione.ff.eod. Solu. illa
11 eſt interpretatio, quæ fit p cõſuetudinẽ, † quam c
videtur facere Princeps, q cõſuetudinẽ appro-
bat & ſic cũ iſta cõcordat. ❡ Item opp.de.l. non
ambigitur.ff.eo. Solu.eodem modo ibi ſenatores
12 † poſſunt interpretari legẽ: q̃a hoc vidẽtur facere
Prĩcipis authoritate: vt dicem⁹.ĩ.e.l.fi. ❡ Opp.
de.l.normã.ĩ.de offic.præfec.p̃to.ori. Solu.eodẽ
modo. Pro declaratiõe legis quæro, quæ ſit diffe
rentia inter æquitatẽ & ius. Reſpõ. ius ſcriptum.
13 † ſeu rigor iuris dicitur deciſio, q̃ fit ſecũdũ regu
las iuris ſcripti. Aequitas verò dicitur quædã fa
cti conueniẽtia, ſeu cõueniẽs quoddã. Iſtud pro
batur in.l.nulla.ff.e.ibi, nulla iuris ratio, aut ęqui
tatis benignitas &c. hoc etiam probatur in hac
leg.&.l.placuit.ĩ.de iudic.

SVMMARIVM.

1 *Epiſtolæ Pontificis faciunt ius generale.*
2 *Impugnantes reſcripta Principis qualiter puniantur.*

QVæ ex relationib⁹.

Reſcriptũ Princis nõ facit ius genera-
le: & qui de eo dubitat punietur. hoc
dicit. Diuiditur ĩ duas partes. Secũda ibi: nec ab
aliquo. ❡ Oppo.ĩ.co.l.fin. Solu. ibi Imperator
de tota cauſa cognouit & diffinitiuè p̃nũciauit:
hic ſecus. vt videbitis.ĩ.l.proxi. ❡ Secũdò opp.
c ſecũdũ hoc, decretales epiſtolę[c] q̃ ſũt ĩ volumine
decretaliũ, no ſunt ius gñale. & ſic eſt cõtra.xx.
diſtinctio.c.j. Solu.ibi loq̃tur de his, quæ redacta
1 ſunt in corpore iuris: † vel aliter. Papa de ſuis
epiſtolis ſtatuit, ꝙ eſſet ius gñale. Imperator cõ-
trãrium ſtatuit in ſuis legib⁹. vnde aliud in epiſto d
lis Papæ: aliud in epiſtolis principis. ❡ Oppo.
š.in prima cõſtitutione: circa finem. Solu. ibi lo-
quitur de his, quæ ſunt in corpore iuris redacta:
hic ſecus. Itẽ oppo.ĩ.quæ ſit lon. cõſue.l.fi. in fi.
Sol. vt in gl. ❡ Item opp.ff. quod quiſq; iur.l.j.
ſol. vt in gl. ❡ Vltimo opp.& videtur, ꝙ illi qui
impugnant reſcripta Principis, aliter puniãtur.
2 vt.l.placet.š.de ſacroſan.eccle. Sol. † ſecũdũ diuer
ſitate priuilegiorũ diuerſę pœne imponũtur vio
lantibus ea: vt dictis legibus vidiſtis: & etiam in
iſta. vbi autem nulla pœna eſſet ſtatuta poſſunt
puniri pœna ſacrilegij vt.ĩ. de crimi. ſacrileg.l.
diſputari. quæ eſt ſecunda &c.

d LEges, vt.[d] Diuiditur in duas partes. Secũda ibi: in
terlocutionib⁹ &c. In prima põit qua
liter ius gñale cognoſcitur. In ſecũda
ponit ꝙ interlocutiões prĩcipis ius generale nõ
ſunt.& in prima parte ponit tex. vt cognoſcatur
vtrũ ſit ius generale, vel non. Prima pars huius
legis eſt clara. ❡ Ad ſecũdã opp.ĩ.eo.l.fi.ſol.ibi
Imperator pronuntiauit diffinitiuè, & de cauſa
cognouit: vt ibi dicam. Cõtra in.l. metum.§. ſed
quod Prætor.ff.quod metus cauſa. Sol. illa eſt re
cepta in corpore iuris. ❡ Itẽ opp.ĩ.de conſtitu.
pecu.l.fi.ff.de iuris & facti igno.l. penulti.§. fin.
Solu.eodem modo: quia ibi loquitur de his, quæ
ſunt recepta in corpore iuris.

SVMMARIVM.

1 *Principem uiuere legibus, licet illis ſolutus ſit. Dignum eſt.*
2 *Princeps tenetur ſeruare pacta inita cum ciuitatibus.*

a ❡ Hanc materiã. Adde Bald. in.l.j. & ĩ.l.iuſtitia.ff.de iuſti.& iure. Et ꝙ no.in.l. filiuſfa. de do. Contrariũ videtur no. Bar.in.l. Quintus.ff.mand. faciunt etiam ad hoc not.per Bart. in.l. ſi fideiuſſor. §. quedam.eo.tit.

b ❡ Eſt cõtrarium. Vide p gl.in.l. de quibus.ff. de leg. vtrũ autem ſuccedat in Regno, Ducatu, vel Baronia. vide Bal.in.l.Deo nobis. in.v.col.de Epiſ.& cle. Adde his etiam in.l.data opera. in vltimis verbis. ſeu ĩ pen. col.C. q accu.poſ. Adde etiam id ꝙ notat Bal.in.l.qui ſe patris.xj. col.ĩ. vnde liberi.

c ❡ Decretales epiſtolæ. Sed nunq̃d ea q̃ tangũt beneficium Principis, poſſunt per aliũ quã p Principem dirimi, vide p Io.andr.p cano.in.c. cum veniſſent.de iudic.& quod habetur in.c.cũ tpe. de arbi.ĩ.c.j.apud quẽ, vel quos contro.feu. in vſibus feud. Et adde ꝙ legatus de latere, põt reſcriptũ Papę interp̃tari. tex. eſt not. in.c.j. circa med. de poſtu. d. Ant. ĩ.c.not it. & in.d.c. cũ veniſſent.de iudi.& ibi de hoc p eos. Sed de interpretatiõe legis: vide.ĩ.co.l. humanũ.&.l. ante pe.& ibi Bal. & doct. in.l.fi.ĩ.co. & ad prædicta vide Bal.in.l.hi cui ad ciuilia.infra de appel.

d ❡ Leges. Adde quod not. Bar. in l.j.de cõſti.princ. et de no.:o.cõpo. in fi.ff.ad Trebel. apud Iul.§. vtrũ. et ibi per doct. Et limita vt not. per Hoſtien.& Ioan. and.in.c.in cauſis de re iudi. videlicet de interlocutoria partib⁹ pręſentibus: q̃a tunc habetur pro lege generali. caſus eſt in.l.fi.ĩ.e. & vide ad hoc Do.de ſancto Gem.in.c.j.ſuper.j.gl. extra de conſti.in.vj.

a ¶ Digna uox. Et dicit Bal. i. l. si aquã. in. xj. col. j. de ser. quòd licet Princeps sit solutus lege positiua; non tamẽ est solutus dictamine rationis naturalis: nec a lege naturę: quia est animal rationale. de hac materia uide in. l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. & ibi Bal. post glo. j. de testa.

¶ Addi. no. et ad Bart. hic adde tu Alexã. de Imo. in consi. j. col. v. uer. & per hoc patet. in. ij. uolumine. & ibi quando Princeps possit reuocare priuilegium à se concessum.

b ¶ Non dubium. Et fallit regula hic data in sententia excõmunicationis: quia licet sit cõtra leg. data: quia iniuita: tamen ligat. xj. q. iij. c. sententia ita dicit Ioã. and. saluãdo gl. suam. c. j. de offic. ordi. in. vj. Itẽ adde gl. sing. in ver. inhibẽtes. cle. j. de iure patro. ubi quoties. l. vel constitutio, dat certam formam: aliâs iurisdictionẽ habẽti, sine decreto annullatiõis, qualet actus, licet forma non seruetur, Et annullatio actus, an sit pœna. uide gl. i. c. fi. de ele. in vj. & uide Ioã. de Imo. in. l. si uerò. §. de uiro. sol. ma. in tertio membro principali. et. c. fi. de rescrip. Bal. in l. nemo. de sac. sanctis eccle. gl. in. c. ij. de cõsti. Aliqui alleg. Bartol. in. l. omnes popu. de iusti. & iu. Et concludit si nullitas non est inducta odio agentis, non est pœna aut odiũ & tunc si uenit post ius quæsitũ, est pœna, si ante, secus. And. Barb.

Digna vox.[a] Quatuor facit. primò ponit dictum, secundò rationem. tertiò commendationẽ. quartò indicat successoribus. Secunda ibi: adeò. Tertia ibi: & re uera. Quarta ibi: & oraculo. Breuiter hoc dicit, æquũ, & dignũ est Principẽ legibus uiuere. & quẽlibet habentem Imperium. hoc dicit. ¶ Oppo. quia in ueritate Princeps est solutus legibus: ut. ff. eo.
1 l. Princeps. Sol. fateor † q ipse est solut⁹ legibus tamen æquum & dignũ est quòd legibus uiuat. Ita loquitur hic, unde ipse submittit se legibus de uoluntate, non de necessitate. ita debes intelligere hanc legẽ. Quero: quid si Imperator fecit pactum cũ aliqua ciuitate: utrũ teneatur illud pa ctum seruare: uidetur q nõ. quia est solutus legi-
2 bus. ff. eo. l. Princeps. Contrariũ † est veritas. nam pacta sunt de iure gẽtiũ: ut. l. ex hoc. ff. de iusti. & iure. Iura gentium sunt immutabilia. ut instit. de iure naturali. §. sed naturalia. ita tenent ibi doct. & Cyn. hic refert &c.

SVMMARIVM.

1 *Contractus, qui fit contra legem non ualet.*
2 *Facta contra ius habentur pro infectis. nu. 13. ubi quando. & nu. 16. & nu. 20.*
3 *Lex ubi aliquid prohibet, licet ultra non procedat, si quid fit, est nullum.*
4 *Iuramentum interpositũ super contractu inutili est nullũ.*
5 *Offendens legẽ expressè & eius uerba facit contra legẽ.*
6 *Fraus legi fit, quando quis non offendit uerba legis, sed mentem.*
7 *Committere in legem dicitur, siue quis faciat cõtra legem siue faciat fraudem legi.*
8 *Lex quando recipiat interpretationem extensiuam.*
9 *Lex generalis, & uerbũ gñale, quãdo recipiat restrictionẽ.*
10 *Recedere à uerbis leg. quando quis possit.*
11 *Communis Vsus loquendi præfertur propriè significationi.*
12 *Statutum, q faciens sanguinem in palatio puniatur, non comprehendit Barbitonsorem phlebotomantem.*
14 *Deus nec Lex potest facere, q illud quod est factum, non sit factum.*
Et ubicunq; aliquid potest fieri, non recurrimus ad fictionem. nu. 15.
17 *Confirmatio quæ fit de nouo contra leg. an habeat iuris effectum remissiue?*
18 *Vẽditio liberi hominis nõ phibetur, sed dominij translatio.*
19 *Meretrix postq̃ est meretrix, aliquid recipiendo non facit contra ius.*
21 *Facta contra legem quando ualeant?*
22 *Lex si facto contra legem imponit pœnam, an illud factum teneat, quando lex nihil dicit de nullitate remissiue?*
23 *Dictio ex, denotat causam proximam.*
24 *Dictio ob, denotat causam remotam, sicut dictio propter.*
25 *Dominium ex inutili contractu, quando transferatur.*
26 *Dolus si dat causam contractui, an contractus sit nullus,*
27 *Mutuare filiofam. non est phibitũ, sed repetere mutuum.*
28 *Dominium ex contractu facto præter leg. transfertur.*

Non dubium.[b] Primò ponit dictum, Secundò ponit effectum dicti. Tertiò declarat effectum. Quartò extẽdit dictum suũ & effectũ. Quintò ponit unã illationẽ ex prędictis. Secunda ibi: nec pœnas, tertia ibi: nullũ. Quarta ibi: quo ad omnes. Quinta ibi: secundũ prædicta. Breuiter hoc intẽdit. Ita incidit in pœnas legis, qui facit contra mentem seruatis uerbis, sicut qui facit contra mentem & uerba. & quod fit cõtra legẽ habetur pro infecto: & quicquid sequtur ex eo, uel ob id. h. d. lex ista. ¶ † Iu
1 iuuenis no. q nõ ualet contractus qui fit cõtra le-
2 gem. ¶ Item quæ contra † ius fiunt, pro infectis
c habentur.[c] ¶ Secũdò no. q quãdo lex † aliquid
3 prohibet: licet nõ ultra procedat, illud quod fit contra legẽ, est nullũ. ¶ Vltimò not. quod iura-
4 mentũ positũ super contractu † inutili, est nullũ. ¶ Primò circa legem nostram, quæro exempla. gloss. ponit exemplum. per. l. contra legem. & l. seq. ff. eo. Pro cuius declaratiõe debes scire: quòd
5 tria sunt. Nã quãdoq; aliquis facit cõtra lege vt † quãdo legẽ offendit expressè, & eius verba. Quã
6 doq; aliquis facit fraudẽ legi: quando † offendit mentẽ: sed nõ verba. Exempla ponũtur in dictis legibus. & per Dyn. in. c. fin. de regu. iur. lib. vj.
7 Fit & tertium: scilicet cõmittere in legẽ: † & istud est generale ad prædicta duo: quia siue quis faciat contra legẽ, siue in fraudem legis, committit in legem. ita loquitur hic. ¶ Ad vnum tamẽ aduerte, quia in dicta. l. cõtra legẽ. & l. sequen. glo. ponit casum, quando fit fraus de contractu ad contractum: quia vnũ agitur, & aliud agi simulatur. quod exemplũ nõ bene congruit huic legi Nam illud quod simulatè agitur, verè non agitur: vt. l. emptor. de aqua plu. arcen. & de regu. iur. l. imaginaria. & j. plus valere, quod agitur. per totum sed lex nostra loquitur quãdo. aliquis verè agit. Sed huius legis authoritate pro infecto habetur. & sic secundũ fictionẽ. Pone ergo exẽplũ quãdo fit fraus de re ad rem: ut dicta. l. contra legem. & l. sequen. ¶ Oppo. ad primam partem: dicitur hic, quòd inspicimus mentem legis. Contra: imò non licet recedere à uerbis legis: ut. l. prospexit. ff. q & à quib⁹. Huius timore sunt hic in gl. opi. inter Io. & Plac. tamen quia gl. ista loquitur obfuscatè. pro huius declaratione diuido eã in partes quatuor. Prima pars loquitur quando uerba habet unum intellectum, & quis uult ea trahere ad aliũ. Secunda, quando uerbũ est generale, & quis uult illud restringere. Tertia quando uerbum à lege prolatũ in uno casu, quis uult extendere ad aliũ casum. Quarta pars redit ad secundam, quãdo quis uult uerbum generale restringere. Secunda ibi: item ubicunq; uerbum generaliter. Tertia ibi: quãdoq; econtra. Quarta ibi: sed an uerba legis. Secundum hoc ista gl. tractat tria. Retento ordine gl. uidendũ est primò, an lex recipiat interpretationẽ extensiuam. Secundò an recipiat interpretationẽ restrictiuam. Tertiò, an recipiat interpretationem declaratiuam ad sensum improprium. ¶ De uno quoq; uideamus
8 breuiter. & primo † an recipiat interpretationẽ extensiuã? glo. hic uidetur quòd sic. circa mediũ sui. Breuiter circa hoc dic. aut uis extẽdere uigore alteri⁹ legis extẽdẽtis: & hoc potest facere sine dubio: ita loquitur ista gloss. Aut uis extendere à teipso: tũc aut ad casum talẽ sine quo illud quod dispositum est per legem, nõ posset habere effectum: & tunc licet extendere. ut. l. si stipulatus fuero per te. de uerborum obligationibus de iurisdic. om. iudic. l. qui iurisdictio. Aut ad alium casum similẽ: & tũc aut in illo alio casu reperitur legis dispositio contraria: & nõ licet extendere, Ita habuistis nota. in authen. quas actiones. s. de sacrosan. eccl. in. l. si uerò. §. de uiro. so. matrimo. de testamen. milit. l. quòd constitutũ. Si uerò non reperitur per legem dispositum contrariũ: tunc licet extendere ad similia: ut. l. non possunt. ff. e. quod intellige etiam in statutis, & consuetudine. tex. est in. l. de quibus. in prin. ff. eo. & ibi uideas &c. ¶ Secundò quero: utrum liceat, restringere
9 uerbũ generale? Gl. hic in fine † distinguit, quòd per aliam legem potest restringi: aliàs secus. ita dicit glo. tua simpliciter in fin. Si enim istius gl. opi. esset uera: uideretur quòd ista lex non ualeret aliquid: nam si mens est redacta in scriptis: & c
quis facit contra mentẽ, facit contra uerba redacta in scriptis. unde non potest se tueri prætextu uerborum. Et ideo aduerte quandoq; quis uult restringere legem per aliã legem: & potest, ita loquitur glo. & bene. ut. l. non est nouum. & l. sed & posteriores. ff. eo. Si uerò quis uult restringere propter defectũ rationis, uel propter aliam succedentem æquitatem: & tunc si uult restringere, q aliquis lucretur: & nõ licet, ita loquitur. l. prospexit. Si uerò uult restrĩgere ne aliquis lucretur indebitẽ: & tunc licet: ut. l. ut gradatim. §. sed & si lege. ff. de muneri. & honorib⁹. & l. j. de sacrosanctis ecclesi. ibi, habeat unusquisq;. & sic generaliter

c ¶ Infectis habẽtur. Sed an sit nullum ipso iure, uide in. l. uniuersa. j. de precib. imper. offerẽ. & not. j. ad hoc uide omnino Bald. j. e. l. humanũ. & uide omnino, quæ dixi in. l. cum lex. ff. de fideiusso. & ibi plenè p Imo. & uide in. iij. columna.

neraliter restringitur litera. s. habilis, ne indebitè, &c. Si vero vult restrin
gere ne aliquis patiatur damnũ: & tunc potest. ita loquitur. l. adigere.
§. quis. de iure pat. in quo casu ergo loquatur hæc lex declarabo statim in
10 sequẽti membro. ¶ † Secundũ dubium est, vtrum possit recedi à verbis
trahendo ea ad proximum intellectũ? gl. dicit, quod sic: vt. s. in prin. leg. Vi-
dete quando aliquis vult trahere verba ad improprium intellectũ, per
aliam legem pōt fieri: ita loquitur hæc gl. sed si de hoc aliam legẽ nō ha-
a bemus, regula est quòd stemus propriè significationi verborũ,[a] vt. l. j. §.
si is qui nauem. de exerc. de lega. iij. l. nō aliter. Fallit si alia apparet mẽs
legis: quæ colligitur ex istis. Primò si sensus proprius continet iniquita
tem: tunc intelligimus secundum improprium intellectũ, vt. l. in ambi-
gua. ff. de legi. & de excu. tu. l. scire oportet. §. aliud. Et secũdò: qñ ratio
legis repugnat. Nam rō legis, mens legis, est. l. cũ mulier. ff. so. ma. no. per
gl. in. l. cũ tale. §. falsam. ff. de cond. & demon. per Dy. in. c. quę contra. ex
11 tra, de re. iu. & in. c. fin. li. vj. † . Tertiò colligitur, si cōis vsus loquendi re-
b pugnat propriæ significationi:[b] tunc mẽs legis est: quod intelligamus secũ
dum communem vsum loquẽdi: licet sit improprius: vt. l. librorũ. §. quod
tamen Cassius, & ibi no. ff. de leg. iij. l. in vulgari. & l. vt Alphenus. de ver
bo. signi. & l. anniculus. eo. ti. In istis ergo casibus, si quis faceret cōtra mẽ
tem legis, & non offenderet verba, incideret in legem: & idem econuer
sò, si quis faceret contra verba, non contra mentem: non incideret in le-
gem. ¶ Pone exemplum. statutũ erat Bononiæ, quicũq; extraxerit san
guinem in palatio, moriatur. Modò quidam Barbarius phlebotomauit
aliquem ĩ palatio, iste ĩcidit in verba, quia extraxit sanguinẽ in palatio:
12 tamen non incidit in legẽ, † quia statutum sic intellectum contineret ab-
surdum. Intelligatur ergo si quis extraxerit sanguinem iniuriosè: nō au
c tem si extraxerit alij prouidendo.[c] Nō enim debent verba legis captari.
ff. ad exhi. l. pe. quæ multum facit ad predicta. ¶ Venio ad aliam gl. hic
dicuntur duo. Primò quod contractus facti contra legẽ sunt inutiles. & ha-
13 bentur pro infectis, & hoc secũdò. † . Primũ respicit valorem iuris: secun
dum respicit ipsum factum. gl. signat contraria ad ista permistim. & ego
sic eodem modo signabo. ¶ Oppo. & secundũ hanc gl. maleficia hñr pro
infectis ergo nemo punietur: quod est contra omnia iura tractantia de ma-
leficiis. Solu. dicit glo. hic loquitur in his, quæ de iure sortiuntur effectũ
vt pacta, & similia. Ista solu. non videtur vera: vt. s. de sacrosan. eccl. l. ne
mo martyres. cum sua gl. & l. iubemus. §. sanè. eod. tit. vbi qui contrahit
contra legem, contractus non valet. & punitur: ergo habetur pro facto,
quantum ad eum puniendum, & loquitur de his ibi, quæ de iure solent
sortiri effectum. Propter quod vltramon. dicunt, quod habentur pro infe-
ctis quantum ad commodum facientis: ita loquitur hic. Sed quantũ ad
eius incommodum habentur pro factis: ita loquuntur contraria. ita di-
cunt vltramon. Dy. verò distinguit extra de reg. iur. c. quæ contra ius. li.
vj. & dicit, quod hæc lex loquitur in his, q̄ postq̄ facta sunt possunt redu-
ci in pristinum statum. Contraria quæ fiunt de maleficiis: loquuntur in
his quæ in statum pristinũ reduci non possunt: si enim hominem occidi
non potest reduci in pristinum statum. hæc solutio Dyn. non est vera. per
l. nemo martyres. & l. iubemus. §. sanè. Licet enim venditio posset redu
ci in pristinum statum: tamen nihilominus habetur pro facta, quantum
ad puniendum eum. Iaco. But. dicit aliter sic. Delicta quæ de iure sortiri
non debent effectum: nec in genere suo, nec in specie, non possunt habe
ri pro infectis: vt. l. in bello. §. factæ. ff. de capt. & post. reuer. l. deniq;. ex
quibu. caus. ma. Contractus verò, qui in genere suo de iure debent sorti-
ri effectum: habent in se duo: vnum quod est in iure, quod ius ei assistit
producendo ex eo obligationem, & actionem. aliud quod est facti: vt est
ipse actus: & tunc habet aliquid facti in se, hoc est ipsum actum contra-
hendi. Primum scilicet iuris effectus potest haberi pro infecto. ita loqui
tur hic: ipsum factum non potest haberi pro infecto: vt in. d. §. factæ. &
ideo ponitur regula ipsius facti, sicut in aliis maleficiis. Ista sunt verba
domini. Iac. but. Ista verba nullo modo mihi placent. Lex enim ista di-
cit: habeantur pro infectis, & sic denotat infectionem: quia verè non pōt
lex facere: quod illud quod est factum non sit factum: imò nec deus. casus est in
14 l. verum, † est. ff. de regu. iur. vnde fictè hoc introducit per hanc legem.
15 ¶ † Debes etiam scire aliud: quòd vbicũq; aliquid potest fieri non recur
rimus ad fictionem: vt. l. quia ratio. ff. de condi. insti. Ad propositum: cō
tractus in eo quòd sunt iuris, possunt legem verè annullare: auferendò
sibi illum iuris effectum. & ideo isti contractus, qui sunt contra legem,
quantum ad ius verè inutiles, seu nulli sunt. Quantum verò ad aliud quod
est facti, habentur pro infectis fictò: quia verè non possunt haberi. & si
dicis: leges dicunt quod fictio non fingit super facto: non est verũ. imò nũq̄
fingit nisi super facto. s. aliquem esse mortuum: vel non esse: aliquid esse
factum, vel non esse factum. Non obst. l. deniq;. & l. in bello. §. factæ. qa
ibi ratio non fingit super facto, quia ibi cessat æquitas introducendi fi-
16 ctionem. ¶ † Modò ad propositum, & teneo opin. vltramon. cum ali-
qua additione, quod omnia ista habentur pro infectis: quantum est ad com
modum facientium: quantum ad incommodum facientium non habent
pro infectis: quia cessat æquitas: quare ipsa infectio debeat induci: quia
in veritate deliquerunt. sed si subesset æquitas habentur pro infectis: ẽt
quoad incommodum eorum. Exemplum. deliquit seruus vel filius iussu
patris, vel domini, vel iudicis: rectè habentur pro infectis, quantum ad
eum puniendum: quia æquitas subest: vt. l. liber homo. ff. ad leg. Aquili.

de reg. iur. l. non videtur. §. qui iussu. ita debes hic a
intelligere. & iste opi. redeunt ad illud, quòd di-
citur de iuris effectu. ¶ Opp. quòd ea, quæ fiunt
contra legem, habent iuris effectum: vt. l. j. §. bi-
duum. ff. quando app. sit. Glos. dicit. ibi non fit cō
tra legem, sed propter legem. Tu dic verius: ibi
Lex procedit vltra confirmando, hic stetit in fini
bus prohibitionis. ¶ Item oppo. j. de contracti.
iudi. l. j. & de nup. & l. si contra. Solu. dicit gl. ibi
videtur prohibitum fieri, nō prohibitum confir-
17 mari. & satis benè dicit. Confirmatio † quæ fit cō-
tra legem de nouò, non est contra legem: ideo ha
bet iuris effectum: quod dic quantum ad istũ pas
sum, vt not. per Dyn. de regu. iur. c. non firmatur.
libro. vj. ¶ Oppo. de tit. de dolo. & quod metus
causa. ff. & de titu. ad Maced. Glo. dicit, certè quã
tum ad effectum ibi est inutile: quia competit ex-
ceptio. Ista solu. non est bona: quia text. hic, qui
dicit, quòd sunt inutiles ipso iure, respicit effectũ
finalem executionis. & ideo Petr. dicit isti contra
ctus non sunt contra ius. Truffa est. ideo dicas se-
cundum quod dicit Dyn. in contrario. Lex pro-
cedit vltra dando rationem infirmitatis: ideo nō
infirmatur ipso iure. hic Lex stetit in finibus pro
hibitionis. ¶ Item opponi. de contrahen. emp. l. b
& liberi hominis. dicit glos. ibi deliquit vterque.
hic nullus. nihil est dicere. Tu dic quod contractus
emptionis, & contractus venditionis in libero ho
18 mine, non est prohibitus † sed alienatio: hoc est
dominij translatio, ista est prohibita. ita not. glo.
in. l. liber homo. la picola. in. j. glo. parua. ff. de ver
bo. obligatio. ¶ Oppon. de. l. Titio. ff. ad munic.
dicit glo. ibi in effectu non consequitur: quia ab c
eo actio in factum aufertur. nihil est dicere. qa hęc
lex non respicit finalẽ executionem effectus, sed
respicit ipsum iuris effectum. Dic ergo, quod ibi se-
quitur executio, eo quod aliqua causa negotia gessit
quòd non fuit contra ius. non autem executio
consequitur ex sua falsitate quã fecit, vt ibi dixi.
¶ Oppo. de condi. ob tur. cau. l. idemq;. §. sed quod
meretrici. Glo. dicit, quòd meretrix turpiter nō
19 accipit. quid vult dicere? dico meretrix † postquã
est meretrix, non facit contra ius aliquid recι-
piendo: meritò distinctio valet. nec facit contra le
d gem. ¶ Reassume ergo istam gloss. breuiter[d] sic.
20 Quandoq; † quæritur vtrum illud quod est factũ
cōtra ius habeatur pro infecto quãtum ad ipsum
factum: & tunc aut quantum ad commodum fa- d
cientis, & habetur pro infecto, vt hic. Aut quan-
tum ad commodum. & tunc aut æquitas suadet
pro infecto haberi: & habetur pro infecto: vt. l.
non videntur. §. qui iussu. de reg. iur. ad leg. Aqui
liã. l. liber homo. Aut æquitas non suadet: & non
habetur pro infecto. ita loquuntur omnia iura cō
traria, quę loquũtur de maleficiis: vt. l. nemo mar e
tyres. & l. iubemus. de sac. san. eccl. ¶ Quandoq;
21 quæritur, vtrum facta † contra legem sint inutilia
quo ad iuris effectum, & tunc aut lex procedit
vltra confirmando & valent: vt. l. j. §. biduũ. quã
do ap. sit. de interdic. & releg. l. relegatorum. §. ad
tempus, aut. Lex procedit vltra dando modũ in
firmandi: & infirmabitur illo modo. ita loquitur ti. f
de do, & quod met. caus. & ti. ad macedo. & ad velle.
e Quandoq; lex[e] vltra non procedit: & tunc est in
utile ipso iure: & perinde ac si hoc exprimeretur
ab ipsa lege, vt hac lege. Contra istã decisionẽ fa-
f cit lex fi. j. de rep. ¶ Quæro: quid si lex[f] procedit vl
22 tra pœnã imponẽdo: de nullitate aũt nihil † dicit
Istã. q. tangit Dy. hic, & dicit contractũ valere. q̄
decisio videtur cōtra casum. l. j. ff. de his, q̄ pro nō scri.
ha. Tu circa hoc dic vt dixi plenè ĩ. l. Prætor. §. j.
ff. de operis noui nuntia. ¶ Venio ad secundã gl.
dicitur hic, quod nō solũ est inutilis cōtractus, seu factũ
cōtra legẽ: sed quicquid sequitur ex eo, vel ob id
23 ex eo, &c. ¶ † No. quod dictio[g] ex: habet denotare
g causam proximam: dictio ob, cãm remotã: sicut di g
24 ctio † propter vt. j. l. si. seruus extero. l. j. & l. ex eo
tpe. ff. de pecu. l. j. §. nunc videamus. de cōiũ. cũ emã
ci. lib. ¶ Mó oppo. ff. de dolo. l. & elegãter. circa
prin. vbi ex inutili contractu transfertur dominiũ,

¶ Significatoni.
verborũ. Et ista fa
ciũt ad id quod dicit
Bal. ĩ. l. nō interest
j. quod me. cã. quod si sta
tutũ dicit: ñ valet
concordia si reci-
piẽs cã det pecu-
niã: nã idẽ erit, si
tertius det eò sciẽ
te. & quod si aliqs est
promotus per simo-
niã cōmissã à tertio
eo sciẽte: idẽ iuris
sit ac si fecisset. quod
no. Et faciũt ad. q.
fi. ĩ contractu non
pōt apponi pœna
vigore statuti: & ĩ
instro dicatur pro mi
sit noĩe ĩteresse vi
de de hoc Bal. ĩ. l.
cũ allegas. ĩ. iiij. co
lũ. C. de vsuris.

b ¶ Significationi.
Quod cōis vsus lo-
quẽdi præferatur pro-
priæ significatiõi.
adde. d. Feli. ĩ gl. ĩ
proœ. decre. col. ij.
versi. ex quibus. vbi
multa cumulat.

c ¶ Alij. prouidẽdo.
Idẽ dicit Bart. ĩ. l.
oẽs ppli. ĩ. vj. qõ.
prĩcipali. ff. de iu.
& iur. adde tñ, quod
in isto casu pmissa
erit inquisitio, iu-
dice tñ executore
prohibita secundũ
Bal. ĩ. l. decuriões.
j. de infa. per gl. ibi.
& ad Bar. hic adde
Bal. idẽ tenẽtẽ pil
lã. l. ĩ. l. gracchus. C.
de adul.

d ¶ Breuiter sic. ple
nè Imo. ĩ. c. cũ cō-
tingat. ĩ. viij. mem
bro. ĩ. v. char. de iu
reiu. & ĩ. l. cũ lex.
ff. de fideiusso.

POMATES.

e ¶ Qñq; lex. Limi
ta: nisi lex prohibe-
ret aliqd honesta-
tis cã. ita do. Feli.
in. c. decernimus, co
lum. ij. de iure.

POMATES.

f ¶ Si lex. Vide q̄
scripsi in materia
huius le. & An. ĩ. c.
canonũ statuta co.
xviij. & seq. de cō
sti. & Alex. consil.
lxxxvij. co. ij. vo.
iij. vbi limitat hoc
nisi apposita pœ-
na: nihilominus de
mẽte legis appa-
reat, quod velit actum
esse nullum: & ibi
ponit exemplum.

g ¶ Quod dicti. No.
de dictione ex: et
de dictione de, vi-
de hic Bal. ĩ princ,
& quod nota, in. l. j. §.

25 ℭ† Sol gl. ideo videt inutile: quia habet actionē
ad recuperandam rem, non est bona sol. quia hic
loquitur de nullitate, seu inutilitate, respectu ef-
fectus iuris ab ipso initio. ℭ Vltramon. dicunt,
26 ꝙ † quando dolus dat causam contractui: contra-
ctus est nullus: vt tractat Cy. j. de rescin. vend. l. ij.
quorū opi. cōiter do. nostri reprobāt. ideo q̄tum
ad illam leg. dico, ꝙ ibi traditio dñij non sequitur
ex inutili cōtractu: nam dominium acquiritur ex
traditione, & ex causa putatiua: vt in toto titulo.
de condi. indeb. Et si dicis, licet non fit ex inutili
contractu, tamen est ob id: quia propter contra-
ctum inutilem quis putat se teneri ad tradendum
concedo illud: & soluam statim, dū formabo op-
po. super verbo ob id. ℭ Item oppo. ff. de cond.
ob. tur. cau. l. ij. vbi in pari causa turpitudinis, po
tior est conditio possidentis. Rñ. gl. ꝙ ibi repetit
fiscus: & sic solu. gl. respicit finalem effectum. Tu
a dic[a] vt. s. dixi, quòd translatio dominij non est il-
la causa, quæ est contra ius: licet sit ob id. ℭ Item
oppo. de ti. ad Mace. nam licet mutuetur filio cō
tra ius, tñ in eū transfertur dominium. Glo. soluit.
ꝙ ibi deliquit creditor mutuādo: nō fili⁹ accipiē
27 do. † Tu dic breuiter, mutuare filiofa. nō est ꝓhi
bitum sed ab eo repetere est prohibitum. ℭ Vl-
timò op. circa istam partem. & videtur ꝙ ex inu-
tili contractu transferatur dominium: vt. l. multū
j. si quis alteri, vel sibi. l. contractus. j. de fide instr,
& ibi no. Sol. ibi cōtractus sunt præter legem: hic
loquitur, quando sunt contra legem. Secundum
28 hoc dico id vno verbo. Ex cōtractibus† qui sunt
pręter legem transfertur dominium: ex contracti
bus, qui sunt contra legem, nunq̄ transfertur dñiū
sed ex causa putatiua, propter illum contractum
bene potest transferri dominium: vt. l. & elegāter
ff. de dolo. ℭ Venio ad vltimam glos. dicitur hic.
vt fideiussor. cōtra de prędiis mi. l. & si is. plures
sol. dantur in gl. hic, & ibi. illa est vera: quia ibi cō
tract⁹ erat prohibitus rōne, seu fauore minorum.
vnde in tutore, vel fideiussore, cessat rō prohibi
tionis. vnde quantū ad eos, non est contra ius: me
b ritò tenetur fideiussor.[b] ℭ Oppo. de. l. & elegan-
ter. in prin. ff. de dolo. vbi ob inutilem contractū
transfertur dominium. Rñ. tex. iste loquit de his,
quæ sequuntur ob id accessoriè: ita quòd per se
stare non possunt: ex eo, ꝙ dicit subsecutum. sed
trāslatio dominij ex causa putatiua pōt stare per
se: posito ꝙ ille inutilis contractus præcessisset.
ergo, &c. ℭ Secūdū hoc ergo reassume duo uer-
bā. quandoq; lex ꝓhibet cōtractum respectiuè:
quandoq; simpliciter. primo casu dic illud ꝙ od
id secutum est, siquidem respicit, illud cuius res-
pectu cōtractus est ꝓhibitus, nō valet: secus si res
piciat aliud: vt. d. l. & si is. de sac. san. ecc. aut. q res
tā dictas Secundo casu aut illud quod statutū est,
ob id pōt stare per se: aut nō. ℭ Opp. ad idem de
l. Barbarius Philippus. de offi. pręt. Gl. sol. ibi fuit
error cōis. ℭ Op. de. l. stipulatio ista. §. alteri. de
verb. oblig. Sol. ibi cōtractus est pręter legē: non
cōtra legē. ideo valet, quod ob id sequitur. ℭ Ve-
nio ad vltimā partē. dicitur hic, ꝙ sacramentū nō
c cōfirmat cōtractū.[c] cōtra. j. si aduer. ven. aut. sa-
cramēta puberū. Istā materiā explicaui plenius, q̄
aliqs homo de mūdo, ī. l. si quis ꝓ eo. ff. de fideius.

QVod fauore. Vos habetis glossatam istā
leg. hic & ff. eo. l. nulla ꝑ Cy. & ꝑ Dy.
ī. c. quod ob gratiā de re iu. li. vj. & si qs
vellet insistere, staret per vnam lectiōem. ℭ Pro
declaranda ista leg. debes scire: quòd habes tres
lec. Pria loquit, qñ aliquid est introductū in fauo
rem alicuius à lege, ꝙ non debet redundare in ei⁹
d læsionem:[d] vt. l. nō eo minus. de procu. ℭ Ad istā
oppon. institu. de autho. tuto. §. neq;. Itē op. de. l.
pridē. j. de quæstio. Itē op. de. l. Iudæis. l. die sab-
bati. s. de Iudę. Quod solue vt hic in gl. & per do.
& ego dixi. s. ℭ Secundo modo potest legi: quan
do quid introducitur in fauorem alicui⁹ per pri-
uilegium non insertum in corpore iuris: quia il-
lud non debet in odium redundare. ℭ Ad istam
op. ꝙ quisq; iuris. l. j. ℭ Item opp. de iure aur. an
nul. aliàs de iura. cal. l. ij. Item oppo. de exc. tuto.
l. cum ex oratione. Sol. vt in gl. & per do. vt dixi
s. ℭ Tertia lec. est, ꝙ hic loquitur in contractu.
illud ꝙ introductū est in fauorem alicuius per cō
tractum: nō debet redundare in eius odiū. ℭ Ad
istud op. de pericu. & commo. rei vendi. l. si vina.
Solu. vt per do. vt. s. dixi, &c.

SVMMARIVM.

1 *Lex quando respiciat futura.*
2 *Statutum correctum allegatur ad decisionem causarum, quæ agitantur super facto præterito.*

LEges. Oppo. de. l. ij. in prin. & §.
1 fi. de iu. ca. † So. qñq; fit lex
noua, quæ pertinet ad litis ordinatio-
e nē: & tūc respicit oēs lites futuras[e] q̄q;
sint super negotio præterito. ita loqt lex contra.
ℭ Quandoq; lex respicit litis decisionem: & tunc
non respicit præterita: sed debet iudicari secūdū
2 præteritas leges. ita loquit hic. ℭ † Et ideo statu-
f ta correcta possunt allegari ad decisionem[f] causa
rum: quæ agitantur super facto præterito. & ita
debes intelligere gl. hic positam: & hoc etiam ple
nè examino in. l. omnes populi. in illa. q. à quo tē
pore statuta ligent: & vide glo. tuam, quam nota.

SVMMARIVM.

1 *Omißio ordinis, qui est uoluntatis, non uitiat.*
2 *Statutum quòd contra illud non poßit dispensari, nisi seruata tali solennitate, si aliquid fit illa solennitate non seruata, an ualeat? remißiuè.*

HVmanum. Lex hoc ordine
debet fieri. quòd
primò examinet: secūdò scribatur: ter-
tiò recitetur. h. d. ℭ Op. de omnibus le
gibus, & aut. quæ non fuerunt factæ secūdū ordi
nē huius legis dicit hic glo. ꝙ Imperator qñ fecit
istam legē nō credebat amplius facere leges Truf
fa est. veritas est, ꝙ iste ordo non est necessitatis,
1 sed voluntatis: ideo omissio† non vitiat. ℭ Facit
ad quæstionem nota, dicit statutum, ꝙ cōtra istud
2 statutum non possit dispensari: † nisi obseruata ta
li & tali solennitate. Quid si est dispensatum per
consilium non seruata solennitate, an valeat? hic
videtur tex. cum gl. ꝙ sic. Istam. q. disputauit hic
dominus Cy. me audiente. & determinauit ipse,
quòd statutum non valeret. & īcipit illa quæstio
præcessit prima voluntas sequentibus derogato
ria, &c. Ego dixi latius in. l. omnes populi. in illa.
q. sup quibus statuta fiūt. nō habetis hic alia, &c.

SVMMARIVM.

1 *Ignorare leges est lata culpa.*
2 *Ignorare illud, quod omnes scire debent, est lata culpa.*

LEges. Leges debēt ab omnib⁹ sci
ri. h. d. ℭ Not. ex hac leg.
1 ꝙ ignorare † leges est lata culpa. Nam
2 ignorare illud † ꝙ oēs scire debēt, est
lata culpa: vt. l. lata. de verbo. significa. ergo, &c.
vt hic. & hoc tenet gloss. in. l. liberorum. §. notan
tur. de his, qui not. infa. & institu. de suspect. tut.
§. suspectus. & est tex. in. l. regula. §. fin. de iuris &
fac. igno, dixi plenè in repetitione. l. quod Nerua
depositi. hic non sunt alia, &c.

SVMMARIVM.

1 *Decidi de similibus ad similia, cum potest nunquā princeps est adeundus.*

CVm de nouo. Op. quòd
imo debe-
at iudicari de similib⁹ ad similia: vt. ff.
eo. l. nō possunt. dicit gl. illud est verū
qñ Imperator non esset presens: sed si p̄sens esset
1 tūc debeat audiri, vt hic. do. † i hoc cōtradicūt huic
gl. dicentes, ꝙ vltimus recursus est ad Principem
qñ simile non reperitur. vnde istā opi. puto verā
argu. l.

emācipatus de cō iun. cum eman. li-
be. Et hic etiam de dictiōe ꝓpter. & differētia inter di
ctionem ex: & dictionē ꝓpter: vide ī. l. j. §. ex incen
dio. j. de incend. rui. nau. & de dictiōe de: ponit ēt
Bal. ī. l. de pecoribus. ad. l. aquil. & de differentia iter
ꝓ: & propter: posuit Bal. ī. d. l. j. ī fi. an seruus ex suo.
Et de omnib⁹ pręd ictis & etiā de dictiōe ad: vide Bal.
in. l. si ex arrali. j. de act. empt. Adde de dictiōe de: pau.
de ca. hic. & Bald. cōsil. ccccxxxj. ij. volu.

a ℭ Tu dic, Contrariū videtur tenere Bar. in. l. j. §. si vir. ff. de acqui. possess.

b ℭ Tenet fideiussor. Vtrū vitiato principali, vitiet accessoriū. & vide in. l. pacta quę contra. j. de pact. & ꝙ habetur in. l. cum lex. de fideiuss. & gl. ī. l. si patronus ff. quæ in frau. pa. & in. l. fi. ff. de consti. pe. & ibi dixi. Et de hoc brocardo per glos. Cyn. & Bar. in. l. ij. ff. de iur. om. iud. & vide ibi Cy. & Bal. in. l. & si is. C. de p̄di. mi. et de ista materia vide Ang. in aut. vt cū. de ap. co. & Ang. in aut. hęc cōstitutio īnouat cōstitu. vbi ponit vnam pulchrā q. quā omnino vide.

c ℭ Confirmat contractū. An sacrm̄ firmet cōtractum & de sacramento quantū ad istā leg. vide no. Barto. & Bald. in. l. j. j. si ad uer. ven. & in aut. ibi posita. ī. j. col.

d ℭ Lęsionē. Et similiter ea, quę sūt inducta in odium non debent fauorem operari. Adde pulchra dicta, quæ habes ī. c. j. de cle. excō. vel depo sito. min.

e ℭ Lites futuras. De ista materia vide Ange. in aut. vt cū. de ap. cog. & in aut. hæc constitutio. quæ ponit ibi vnam pulchram. q. quā omnino vide. & vide Pet. de Anchara. in. c. canonū statuta. ī. x, chart. in. ver. ij. an leges trahant ad futura.

f ℭ Ad decisionem causarum. An lex pręceptiua, q̄ non fuit in vigore, vel in practica debeat obseruari, vide latè Pet. de Ancha. in. c. canonū statuta. ī. x. char. in ver. sed hic quæro.

arg.l.ampliorem.§.in refutatoriis.de appel.ĵ.de
preci.impe,offe.l.fi.& in ceteris distinctio tua be
nè dicit hic:&.ff.de leg.l.non pn̄t.quā vide, &c.

SVMMARIVM.

1 *Sententia diffinitiua Principis,& eius declaratio habet uim legis.*
2 *Imperator solus potest legem condere,& interpretari.*
3 *Populus Romanus,& senatus non pn̄t hodie legē condere.*
4 *Papa solus priuat Imperatorem.*

1 SI imperialis.† Sētentia dif
finitiua Princi
pis; lata super causa de qua cogno-
uit,& eius declaratio habet uim legis.
& eius est īterpretari,cuius est códere.h.d, ista.l.
Vides ꝙ sentētia diffinitiua Principis habet uim
a 1 legis.[a] Secundò not.† ꝙ solus Imperator potest le
2 gem condere:& interpretari. ¶Oppo.ad primū
s.eo.l.ij.&.l.iij.in fin.sol. hic Imperator de causa
cognouit.ibi non. ¶Itē oppo.& uidetur ꝙ imo:
& alius ꝙꝙ Imperator potest legem condere .s.
populus Romanus,ut inst.de iure natu.§.lex.Itē
senatus:ut.ff.eod.non ambigit̄.Sol.dicunt quidā
Imperator solus potest:& nullus alius solus.Alij
dicūt ꝙ illi faciūt prīcipis authoritate: & hoc ma
gis placet. ¶Sed an hodie populus Romanus,&
senatus posśit facere legē:glo.dubitat hic, & in.l.
non ambigitur.ff.eo.Breuiter dicebā ibi:ego cre-
3 do† ꝙ popul⁹ Roman⁹ & senat⁹ nō pn̄t facere le-
b gē.[b] Rō est:postq̄ pp̄ls Roman⁹ trāstulit ptātē in
Principē:adhuc apud eos remāsit ptās eligēdi,&
priuādi:ut.l.ij.§.exactis.de orig.iur.& illo tpe po
terat populus Roman⁹ condere legē,& etiā sena-
tus:sed hodie oīs ptās imperij est abdicata ab eis.
†Ius em̄ eligēdi hn̄t principes de Alemania & ei⁹
4 priuādi habet solus Papa:[c] ut extra de re iudic.c.
c ad apostolicę,& ibi no.lib.vj.Cū em̄ nihil sit ꝙ de
imperio remāserit eis:nō uideo qūo posśint legē
cōdere.ꝙ no.& hāc rationem nullus facit,&c.

De mandatis principum. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *De mandato principis alicui non creditur,nisi ostendat publicum instrumentum.*
2 *Nuncijs sedis Apostolicæ,uel Principis,non creditur,nisi habeant literas.*
3 *Notarius principis dicitur habere dignitatem.*
4 *Notariatus est officium.*

d SI quis.[d] No.† ꝙ nō credi
1 tur alicui,ꝙ habe
at mādatū prīcipis:nisi oñdat
2 publicū instrm̄.h.d. ¶†No.
ꝙ nō credit̄ nūciis sedis Apo
e stolicæ uel Principis,nisi ha-
beant literas[e]. ¶Vltimò.no
ta.quòd officiū notariatus est dignitas. Et sic no-
ta quòd infamis non potest esse notarius: vt.l.j.ĵ.
3 de dignitatibus.†tamen hoc est verum in notario
principis:aliâs isti notarij dicuntur magis habere
4 officium quā dignitatem.†dixi tibi hoc anno. ī.l.
eadē.§.hac lege.ff.ad.l.Iul.repe.&c.

De iuris & fac.igno. Rubrica.

¶Dictū est.s̄.de legibus & senatusconsultis:verum quia sunt quidam,qui errant ī iure:ideo subditur Rubrica de iuris igno.Verum quia quidam errant in facto:ideo ponitur de facti ignorantia:& sic habes de iuris & facti ignorantia.

SVMMARIVM.

1 *Agere,quòd dicatur etiam qui excipit.*
2 *Exceptio nullitatis pōt opponi:& oppōitur post sententiā.*
3 *Exceptio peremptoria apposita ad executionē sententiæ.potest opponi post sententiam.*
4 *Exceptio,ne quis exigatur,nisi quantum facere potest,opponitur post sententiam.*
5 *Exceptio,quæ oritur post sententiā,uel in ipsa sententia,seu renouatur,ut exceptio Velleiani,pōt opponi post sentētiā*
6 *Exceptio peremptoria,quæ habuit originem ante sententiā. qn̄ posśit opponi post sentētiā .ponit regulā cū fallentijs.*
7 *Miles ad opponendum exceptionem peremptoriam,restituitur ipso iure,sed minores & absentes per restitutionem in integrum ex clausula generali.*
8 *Intellectus & practica huius leg.*
9 *Dispositio huius leg.ꝙ non habeat locum in rustico.*
10 *Rusticus ad opponēdas exceptiones peremptorias post sententiam,ꝙ restituatur ex clausu.generali.*
11 *Dispositio huius leg.ꝙ habeat locum nedum in milite reo, sed etiam in milite agente.*
12 *Dispositio huius leg.ꝙ non habeat locū in exceptionibus dilatorijs.*
13 *Beneficia Principum,quando sint latisśimè interpretanda.*
14 *Dispositio huius leg.an habeat locū in militibus nostri temporis.*
15 *Dispositio huius leg.ꝙ non habeat locū in milite cœlestis. militiæ,*

QVamuis. Iste titulus.est
multum fortis
& utilis,Breuiter dicit. licet mili
f ti post sententiam opponere[f] ex
ceptionem peremptoriam. h.d.
ista lex. ¶No.ꝙ exceptio perē
ptoria hic potest opponi post sententiam. ¶Op
g ponitur ꝙ hæc lex sibi contradicat:[g] quia primò
dicit agens.posteà dicit:defensionibus,&c.Et sic
primò innuit,quòd loquatur actori:posteà ꝙ lo-
quatur reo.Cui⁹ timore dicit gl.agere.i. defende
re:uel ꝓpriè dicit gl.ꝙ ille qui excipit,ipse agit,
1 non intelligatis istam glo.†,quòd ille qui excipit

a ¶Vim legis,Et sic sententia lata contra sententiam Principis,esset ipso iure nulla:sicut si esset lata cōtra legem.ꝙ plenisśimè examinat Imo. & alij in.l.apud Iulia.§.vtrum.ad Treb.facit quod not.in.l.pe.ĵ.de dona. inter vir.Et licet etiam sententia Principis requirat citationem.c.j.de causa pos.& cle.pastoralis.de re iudi.Fallit,nisi ferretur contra rebelles ecclesiæ.secūdum Ioā.an.ī.c.cū olim de re iudic. in nouel.argumen.l.illius tex.& Bal.facit festum in proemio feudorum. in princip.iiij.chart. ꝙ not.& vna citatio habet vim peremptorij,secundū Inno ī.c.cū nobis olim,de electio.& not. ꝙ in tali snīa Principis non requiritur exactus ordo iudiciorum:secūdū Io.an. ī nouel.post Innocen. in.c. in causis . de senten. & re iu.& ipse sol⁹ habet potestatem mandandi, facias sic, Alij verò debent dicere.facias iustitiam, secūdū Inno. in.c. significantib⁹ . de offic.delega.Item intellige vt ꝑ Imolam in.l.j.§.si cohęredis.ff.ad leg.falci.& vide omnino in.d.c.in causis.de re iudicata dicit tamen not . Inno. in.c.j. de li. conte. quod de nullitate ꝓcessus facti coram Principe, nō seruato iuris ordine non pōt opponi:quia ꝑmittens corā se aliter procedi, videt̄ dispensare.& idem notat Ioan.xxv.q.ij.institutus.Ad quod optimè facit ꝙ notat Spe.ī ti.de sentent.§.iuxta propositiones.versic. non valet etiam si esset lata.Et quod no.in.l.omnium.ĵ.de testa.vide hic Ange.quod not. Bald.in.l.ij.ĵ.quo modo & quando iudex.& Bal.in.l,nec causas.ĵ.de ap . aliquid per Lud. in.l.j.ff.de arbi.in.iij.char.& Bald.hic,qui dicit requiri citationem,ꝙꝙ non requiritur ordo iudiciarius. Item coram eo examinatur uerius, & omnia quæ sunt de iure gen.& adde Bal,in.l.rescripta,in.ij.co.ĵ.de prec, imper.offer.Et adde ꝙ Princeps potest iudicare sola ueritate inspecta, posito ꝙ ał's ordo iudiciarius seruatus non sit.tex.est no.in.c,ad petitionē.ad fi.de accusa.quem ad hoc alleg.Bal.in usi.feu.in.c.j.§.fi.de natur. inuasti.feu.Et ꝙ requirat̄ citatio.est tex.& ibi Bar.in.l.nam ita diuus.de adop.& in.l.diuus.de iur.ann.& Bart.in.l.gallus.§.& quid si tantum.ff. de libe.& posthu.Et dicit Imo.in.c.j.de lit.contes. ꝙ defectus litis suppleatur coram principe.dixit Bal.in aut̄.si quis.in pe.colū.de test.ꝙ testes inordinatè recepti,etiam à Cardinalibus non probant.alle.quod habetur in.c.accedens.de accu.ꝙ sententia interlocutoria Principis nō seruetur pro leg.uide.l.iij.cum glo.illa.s̄.e.& in.l.cum prolatis. ff. de re iudica.& ibi Alex.uersùs finem.& uide in materia Ang.Are.in.l.si expressim.in.ij.char.ff.de appella.

b ¶Facere legē.Itē tenet Ioan.de lig.in.c,ij.de const.sed do.Ang.disputat an rectè imperium fuerit acquisitum per populū Romanum,& per cōsequens rectè trāslatū in imperatorem.vr̄ dicere ꝙ nō.& ibi ꝑ Imol.& etiā ꝑ eū in rub.de ver.obli.vide Bal.in.l.ij.ĵ.de adop.& Pe.de Ancha. in.c.canonū statuta.in.x.char. in ver.nouo quero breuiter, &c. Alexā.

c ¶Solus Papa.Et ad hoc vide Bal.in.l.non ambigitur.ff.e.& Bal .in.c.j. si de inuesti.feu.lis ori.inter.d.& vas. in vsibus feu.

POMATES.

d ¶Si quis.Limita nisi qn̄ princeps esset pręsens:quia tunc credit̄ alicui absq; eo, ꝙ oñderet mādatum.Ita.Spe.ī tit.de ꝓba.§.pe.uer.q̄d auditorib⁹.uide Ro.ī l.sciēdū .ff.de uer.obl.& uide aliqua ꝑ do.Prępo.in.c.nobilisśim⁹.distī.xcvij.& Fed.cōsi.cxlv.co.vj.& cōs.clxxxvij.& cōsil.cclj.Pan.xvij.ī vltimo dub.vo.ij.& se.& Ro.cōsi.lix.co.iij.ī.iiij.du.vo.ij.& se.co.& Pan.consil.liij.colū.ij.vo.ij.& cōs.xciiij.col.ij.ī.ij.du.vol.ij.& Fel.in.c.cū in iuuentute.de præscript.in fi.& Ro.cōsi.cccxxxvj.in ij.du,& Panor.& Ang.cōs.clxxxij.& Bal,ī.c.cū à nobis.de test.& Ale.cōsi.cvj.vol.ij.co.pen.vbi loquit̄ in cardinali.& ꝙ nō nō præsumat̄ pro mādato:& etiā ex diuturnitate temporis.vide Ange.cōsi.j.col.pe.vol.iiij,&.l.q ī aliena.in.iij.col.ī ver.itē Adde.ff.de acqui.hære.& ꝙ qn̄ prīceps est pn̄s,&c.uide Bal.cōs.xxiiij.colū.v,ad fin.ī.v.parte.nō pręsumitur ergo ꝓ mādato nisi cōtract⁹ ex ei⁹ īspectione appareat.& vide alexā.cōs.vj.vol.iiij.&.lxiiij.co.pe.volu.iij.& pulchrè.lxxix.co.&.lxxxj.col.iij.eo.& Fel.ī.c.sicut.col.xvij.de re iudi.

e ¶Habeāt literas.Per Bal.pulchrè,quē oīno vide in.l.prohibitum.ĵ.de iur.fis.lib.x.Inno.in.c.cum olim.circa fin.de priui.& utrum credatur legato de latere sine lr̄is.uide ꝙ no.Bar.ī.l.iurisiurādi.C.de test.& hic,& Ang.multū no.ī cōs.clxxxj.& ꝙ no.Bar.ī.l.si qua ꝑ calūniā.ī.iij.co.de epis.& cle.& etiā ī ulti.co.& quæ dixi ī.l.cōtrahit̄.de pig.& ꝑ Bar.hic.

f ¶Opponere exceptionē.Et ad intellectū huius le,no.ꝙ sicut militi lex cōcedit,ut posśit excipere contra sentētiā:ista lex intelligitur ī simili cōcedere aduersario,ꝙ posśit similiter allegare & probare quid pro ualiditate sententiæ.l.petendæ.ĵ.de tempo.in integ.rest.pe.& ita intellexit Bar.in.l.admonendi.in.iij.col.ff.de iureiur.

g ¶Contradicat.Defendendo pōt referri ad actorē & reū.Adde Bal.ī.l.j.cū gl.& dixi.ĵ.de test,& Bar.in.l.j.ī prin.ff,de exce.Idē no.ꝙ ubi lex,vel statutū remouet personā à potentia cōtrahēdi,semper hæc exceptio potest op.secūdum Bal.in,l.fin.C.ad Mace.Quid in exceptione precij nō soluti:uide Bal.in.l.peremptorias.in colū.iiij.ĵ.sen.rescin.non posse.

propriè agat: quia est contra tex. in l. prima. infra
de excep. Sed uult glo. dicere, ꝙ agens non intelli
gitur propriè: sed exponatur. id est defendens: qa
pôt etiam comprehendere excipientem. ¶ Op-
poni, de. l. peremptorias. infra. senten. rescin. non
posse. Solu. dicit glos. regula est, ꝙ peremptoriæ
exceptiones non possunt opponi post sententiã
Fallit in hac le. & in aliis, quæ ponuntur ĩ hac gl.
a ¶ Pro declaranda ista materia[a] debes aduertere:
ꝙ quędam sunt exceptiones, quæ opponũtur cõ
2 tra ipsam sententiã: ut puta, quia nulla. Et ista † po
test opponi post sententiam, siue sit nulla ratione
processus: quia totum iudicium fuit nullũ: & ita
loquuntur iura allegata hic in fine glossæ, siue sit
b nulla ratiõe sui:[b] ut. l. si pręses. j. quomodo & quã
do iudex. de senten. l. j. de sen. quæ sine cer. quãti.
l. fi. quod intellige, ut dixi in. l. fi. j. si ex fal. instr.
¶ Quædam est exceptio, quæ opponit̃ ad exe-
cutionem sententię quia bene fateor sententiam
bene latã: tamen oppo. contra executionem. Et
3 in istis † casib⁹ do regulam, ꝙ talis exceptio semp
c potest opponi[c] post sententiam. hic est casus
in. l. Nesennius. de re iud. de fideius. l. si fideiusso-
res. §. idem respondi, solu. matri. l. ex diuerso. §. fi.
quæ lex allegatur hic in glos. Exemplum pono
in una muliere: maritus est condemnatus: ĩ execu
4 tione opponitur † exceptione exigatur, nisi ĩ quã
tũ facere pôt. Nã per istam exceptionem nõ ĩpu-
gnat sñiam: sed limitat executionem. ¶ Quędam
sunt exceptiones, quæ opponuntur contra actio
5 nem primam. & in istis † debes assumere duo: si q-
dem aliqua istarum exceptionum oritur post sen
tentiam: uel in ipsa sentẽtia oritur, seu renouatur
tunc potest opponi post sententiam. ita loquitur
ff. de transacti. l. post rem. & l. tametsi. in fi. ad Ma
ce. Declaro. mulier tuta uelleiano cõdemnatur ex
ceptione non opposita: certè in ipsa sententia mu
lier ĩtercedit: & pro alio abligatur. meritò potest
opponere exceptionem post sententiam: quia in
ipsa sententia oritur, & renouatur. facit. l. iiij. §. si
6 ex cõuentione. ff. de re iudi. ¶ † Si uerò exceptio
habuit originem ante sentẽtiã: & tunc regula est,
quòd non potest opponi post sententiam: ut. l.
peremptorias. j. sentẽ. rescin. non pos. Fallit ĩ mi-
nore: qa petit, resti. in integrũ. post sententiã pôt
opponere: ut. l. minor uigintiquinq; annis, omis-
sam. ff. de minori. Fallit in milite, qui est restitu-
tus ipso iure, ut possit eam opponere: hic est cas⁹
sing. in leg. nostra. Fallit in Macedoniano odio
creditoris: ut. l. tametsi. ff. ad Maced. Fallit ĩ aliis
qui restituũtur ex clausula generali, uel iusta cau
sa absentiæ: ut. l. fi. de in inte. resti. ¶ Est ergo dif
7 ferentia inter milites, † & alios absentes: quia mi
les restituitur ipso iure: minores & alii absentes
haberent petere restitutionem in integrũ: ut pos-
sint exceptionem omissam opponere. ¶ Et ex
8 hoc habes intellectum † & practicam huius leg. qa
ista exceptio nõ opponitur contra executionem
principaliter. sed opponitur cõtra actionem pri
mam: ut sic ista exceptiõe obiecta & probata: sen
tentia prima rescindatur: & noua sententia dabit̃
vt, l. j. j. si aduer. lib. modò habetis intellectum hu
ius leg. multum clarè. ¶ Prædicta uera quãdo qs
ageret actione iudicati: sed si ageret prĩa actione
omnes exceptiones, quæ prius poterãt obiici cõ-
tra illam actionem, poterũt obiici modò: ut. l. duo
bus. & ibi no. ff. de excep. rei iudic. ¶ Quærit gl.
vtrum ista lex. habeat locum ĩ rustico, q nõ tenet̃
9 scire iura: sicut ĩ milite: gl. dicit ꝙ sic. † Istam gl. nõ
d puto veram[d] & do. communiter eam reprobant,
Nam ista lex continet ius singulare. cum ergo ha
beamus regulam iuris in contrarium. s. perempto
riam post sententiam opponi non posse: non est
nostrum legem istam extendere: ut. l. si uerò. §. de
10 uiro. ff. sol. mat. fateor tamen ꝙ † si rusticus habe-
ret iustam rationem ignorantię posset restitui ex
clausula generali: si qua mihi iusta causa uidebit̃.
¶ Quæro: hic loquitur in milite reo: quid in mi-
lite actore? glo. uidetur dicere quòd non sit idem.
Et uide glo. magnam in principio. in eo quod di-
cit, ꝙ facit pro milite, qui est reus: innuit quòd se-
cus sit in actore. Pro hoc facit regula iuris. fauora
11 biliores. Contrarium puto. † ꝙ uerba huius leg.
possunt intelligi ita in actore, sicut ĩ reo. propter
uerbum ageres: quod est hic. & j. dicit. allegatio-
nes competentes, &c. quod uerbum cõgruit tam
actori, q̃ reo. Nec obstat ꝙ. j. dicit, defensionibus
quia etiã ex parte actoris dicitur defensio illa re-
plicatio: quia se defendit contra exceptionem: ut
l. ij. ff. de excep. Pro hoc facit: quia cum istud pri
uilegium detur ratione militiæ: eadem ratio est si-
ue sit actor, siue sit reus. ¶ Quæro: utrum ista lex
12 habeat locum † si omisit exceptiones dilatorias?
c glo. hic tangit:[c] nec explicat. quidam dicunt ꝙ
sic: quia beneficia Prĩcipum sunt largissimè inter
pretanda: ut. l. fina, de constitu. princ. Sed hęc lex
continet beneficium principis. ergo, &c. Ista ra-
tio non placet. Nam hæc lex continet priuilegiũ
contractus commune: quæ priuilegia sunt strictè
interpretanda: ut. l. si quando. in princ. j. de ĩoffic.
13 testamento. Nec obstat. l. fin. de constit. prin. † qa
ibi loquitur in beneficio, quod non est contra ius
commune: ut puta si Imperator concedit alicui
castrum, uel feudum: sed hic loquitur in priuile-
gio, quod est contra ius commune. ¶ Expeditis
14 gloss. extra glo. quæro, † quid in militibus nostri
f temporis:[f] vtrum gaudeant isto priuilegio? Ia. de
ra, distĩguit. & Cy. hinc refert: & iõ dic, ut hic per

a ¶ Ista materia. Quãdo exceptio peremptoria possit opponi post sen-
tentiã: adde alium casum, de quo per Bar. in. l. in fundo. in fi. ff. de rei uẽ.
Quid de exceptione diuisionis inter correos? uide Bal. in. l. fi. j. de cõstit.
pe. & in. l. exceptionem. de proba. Bar. in. l. si dubitetur. ff. de fideius.

b ¶ Ratione sui. Et istę exceptiones etiã possunt opponi post quadrime
stre: ut per Bar. in l. ab excutore. j. quorum appella. non reci. Quid de exceptiõe æstimationis fortis, propter fructus. uide Bal. in. d. l. peremptorias. in. iiij. columna.

c ¶ Potest opponi. Vide Bal. ạ's Bar. in. l. si filius. ff. ꝙ cum eo. & omnĩo hic per Bal. et tex. & ibi Bald. in. l. j. de rebus credito. & generaliter de omnib⁹. uide Bal. in. l. exceptionem de probationi. & in. l. ab executore in. ij. & iij. colum. quorum appel. nõ reci.

¶ Exceptio compensationis. poterit opponi post sententiam: cũ sententia non impugnet. l. si cum mili ti. §. primo. de cõpensa. leg. secunda & ibi per Bal. ff. de compensa. in d. l. peremptorias Sed quid si stat statutum, quòd contra instrumẽtum nulla possit opponi exceptio: nec contra ius executionis, nisi exceptio solutionis: vtrum possit opponi exceptio compensatiõis. iste est passus dubius. In quo dicendum est quòd si statutum simpliciter dicat non possit opponi contra instrumẽtum exceptio, nisi solutionis tũc sine dubio poterit opponi compensatio: cum exceptio compensationis non opponatur contra instrumentum: sed contra eius executionem tantum. per ea quæ hic no. Sed in terminis supra dictis uidetur maius dubium. Ange. tamẽ consuluit, ꝙ possit opponi. ita ipse consilio. cxix. quod incipit: in dei nomine, &c. uisis dictis, &c. Dicit ipse si quis uult compensare aduersario nolente in compensationem deducere, quod petitur compensari: uidet̃ recusare, ne sibi soluatur. l. Iul. de condi. indeb. Constat autem quòd debitor paratus soluere creditore recusante, nullum iudiciũ debet pati vel molestiã. & debet officio iudicis absolui: licet tpe iudicij accepti debuerit cõdẽnari. inst. de pp. & tẽp. act. in fi. p Bar. in. l. ita stipulatus. circa fin. de uerb. oblig. facit. l. amplius non peti. ff. rem ra. habe. ergo, &c. & hæc sunt uerba sua quoad hoc not. Et uide quod no. Bar. in. d. l. amplius non peti. circa fi. & hanc materiam plenè examinat in. l. j. ff. quod vi aut clã. & Cy. in. l. ita pudor, C. de adult. Sed tu etiam confydera: quia statutum propriè loquit̃ in exceptione: sed qñ allegatur cõpensatio, non propriè dicatur exceptio: ut no. Bar. in. l. ij. ff. de exce. & Bal. in. l. fi. ff. de eden. & uide bo. tex. in. l. si debitor. ff. qui po. in pigno. habean. Sed vtrum stante prædicto statuto, poterit opponi exceptio cessionis bonorum. Ang. & bene tenuit, ꝙ non. in. l. nemo carcerem. C. de exactoribus tribu. libro x. circa fi. leg. Et quid de exceptione simulatiõis, dixi post Bar. ĩ. l. si sub spẽ. j. de postu. Et adde etiam, ꝙ exceptio excõicatiõis pôt opponi post sententiã executã: uidet̃ tex. in. c. pia. ad fin. de excep. li. vj. cũ gl. & ideo facit ad id ꝙ dixit Bar. hic, & Bal. in. l. peremptorias. C. sen. rescind. non pos. & Bal. post Bart. in. l. eleganter. §. si quis post. ff. de condi. indeb. qui dicit idem esse in exceptione bãni, quæ est introducta odio agentis. l. sed & si. §. sed & si. ff. ad Mace. Sed qd si est statutum ꝙ bãnitus non audiatur, & re⁹ cõuẽtus patiatur bãnitũ contra se agere: & renũtiauit exceptioni banni an possit? Iac. de are. in. l. fina. C. ad Macedo. tenet ꝙ nõ. p gl. ibi. ubi fili⁹ nõ potest renunciare exceptioni Macedoniani introductæ in odiũ creditoris. Ita in casu nostro facit ꝙ no. Bart. in. l. inuitus. ff. de re iu. & uide Bal. in. d. l. peremptoria. in. j. colũ. ubi tenet. ꝙ renũciari nõ possit exceptioni compensationis: licet ĩ contrariũ uideat̃ text. in. d. c. pia. Tu ad hoc ultimũ adde Bal. ĩ. l. eleganter. §. si qs post. de cõdi. ind. & que dixi post Bart. in. l. j. §. j. ad Trebel. Et ꝙ dixi. §. de exce. cõpen. adde ꝙ Bald. in. l. filiũ. in. x. col. in. ij. opp. j. fami. erc. dicit, ꝙ cõpensatio est ficta solutio. l. Iul. j. de condi. indeb. Quid de exceptione excussionis: uide Paul. de cast. in. l. fi. ff. si cer. peta.

¶ Et in materia hui⁹ leg. limita. d. l. peremptorias. in excep. excõmunicationis vel banni quia post possunt opponi: imò iudex ex officio pôt opponere. ĩ. c. pia. de excep. in. vj. no. Bar. & Bal. in. l. eleganter. §. si quis post. ff. de cõdi. ĩd. Ex quo sumas regulam, ꝙ quælibet exceptio inducta in odium agentis pôt opponi post sententiam. l. tametsi. ff. ad Macedo. & adde circa istam materiam unum notabile, ꝙ beneficium pacis potest opponi post sentẽtiam. ita nota. concludit Bal. in. l. si filius. ff. si cer. pet. ꝙ est no. p statutis. ADDE quòd exceptio inuentarij, potest opponi post sententiam: ut uoluit Pet. de ancha, consi. vlti.

d ¶ Non puto ueram. Sed salua gl. secundum do. Fran. de ramp. dum gl. dicit responde quoad effectum, non tamen per omnia. quia rusticus pôt restitui ex clausula generali: si qua mihi iusta causa esse uidebitur: si non potuit consulere peritiores, & hoc uidetur gl. uoluisse.

e ¶ Hic tangit. Adde glo. quæ facit mentionem de iudice excommunicato. & adde quæ no. Inno. in. c. exceptionem. de exce. & Bal. ĩ. l. placet. §. de sacrosan. eccl. ubi dicit hic esse glo. ꝙ exceptio excommunicationis potest opponi etiam in nostro foro. & uide hic Bal.

f ¶ Nostri temporis. Vide quæ no. Bar. in. l. militem. de procura. & Sali. in. l. non prohibentur. j. qui accu. non pos. Spe. & ibi Io. an. in tit. de accusatore. Bar. in. l. fi. j. de iurisdi. omni. iud.

a cũ.¶Quæro qd ĩ militib⁹ cœlestis militię? [a]vide
tur φ idẽ:ut.l.miles.in prin.& ibi no.ff.de re iudi.
15 Contrariũ†puto:qa ista lex cõtinet priuilegium
contra ius commune:ideo non est nostrum exten
dere:ut.l.si uerò.§.de uiro.solu.mat.

SVMMARIVM.

1 *Repudio, & nolo adire, an idem sint?*

CVm ignorãtia. Maiori repudiã
ti hereditatẽ maternã, pretextu igno
rantiæ non subuenitur.h.d.¶Oppo.
j.de repu.hære.l.fi.ubi intra trieniũ. lict adire hę
reditatẽ repudiatã.Sol. ibi loquitur in hęreditate
paterna:hic in materna.& hæc est uera sol.¶Cõ
tra istam op.de.l.filii.§.j.ff.ad Trebel.Sol. ibi nõ
b repudiauit,sed dixit:nõ adeo,seu nolo adire.[b]ita
dicit glo. Sed Pet.reprehendit istam sol.dicit eñ
1 φ licet de subtilitate grãmaticali, aliud est dicere
repudio:aliud nolo adire:tñ secũdũ iuris disposi-
tionẽ,illa uerba idẽ importãt.¶Ego uerò teneo
gl. ꝑ qua facit,φ no.in.l.serui electione.in princ.
ff.de leg.j.& tamẽ illa uerba nolo adire, cũ cursu
anni inducunt repudiatiõem:ut.d.l.filij.§.j.ff. ad
Tertu. Alij dicunt,φ præterierat hic annus. Ista
est diuinatio. Alij dicunt ad vtrunq; contrarium.
φ hic alius adiuerat:in contrarijs secus.& istud cõ
tinet etiã [c]diuinationem.

SVMMARIVM.

1 *Dispositio leg.fi.C.de rep.hære.non habet locũ in filio emã cipato.*
2 *Hæreditas patris dicitur quasi debita filio.*
3 *Acquirens illud, quod est sibi quasi debitum, dicitur lucrari.*

SI emancipata. Iuris igno
rantia non
excusat in lucro, seu quasi lucro.h.d.
¶Opp.de.l.fi.j.de rep.hære.Sol. ibi
loquitur in filio in potestate. hic in emancipato.
c & uide istam gl.primam.Innuit ista gl.[c]φ.l.ult.j.
de repu.hære.nõ habet locũ in filio emancipato.
1 †Contrariũ uidetur ibi tenere gl.& ibi dicam. di
xi in.l.nõnunquã.de colla.bono.Pro modò tene
istã gl.uel dic,φ ibi loqtur in eo, q ẽ exclusus tpe
hic in eo,q est exclusus repudiatione.¶Opp.ff.
de bo.pos.in.l.bonorũ.Sol.ista intelligitur secun
dum illã:quia hic potuit consulere peritiores,&
nõ consuluit.¶Contra hoc opp. iuris ignorãtia
nõ nocet in dãnis ,ut.l.iuris ignorãtia.ff.e.sed hic
ista filia certat de damno uitando:quia hæreditas
2 patris†erat sibi debita:ut.l.fi.§.pen:j.de codicil.
d si quis legatum.in fi.ff.de fal.Gl.respõdet[d] ualde
no.Dicit gl.dico φ non est debita uerè, sed quasi
debita.Tene mẽti istã gl.No.etiã aliud φ qñ quis
3 †acquirit illud,φ est sibi quasi debitũ,dicitur lu-
e crari.[e]& iudicatur sicut de eo,qui lucratur, sicut
hic uides.φ no.¶Vltimò opp.de.l.prima.§.sed
uidendũ.ff.de succ.edi.sol.fateor φ potest admit
ti ex alio capite,tanq̃ cognata.& uide gl.&c.

SVMMARIVM.

1 *Diuisio facta cum hærede putatiuo, per ignorantiam non præiudicat.*
2 *Error præsumitur probando rem aliter se habere.*
3 *Testamẽtũ nõ solẽne, qñ habeatur ꝑ falso, & quo ad quid?*
4 *Obligatio aliqua, an oriatur inter cohæredes, siue uerè siue putatiuè.*
5 *Præsumi in dubio pro testamento, nisi ex inspectione contrarium appareat.*

SI post diuisionem.
Primò ponit theoricã: secundò ponit
practicã. Secũda ibi ostẽde igiṫ apud
1 rectorẽ,&c.†Diuisio facta cũ hærede putatiuo ꝑ
ignorantiam,non pręiudicat.h.d.¶No.priò φ
dixi in summario.s.φ diuisio,&c.¶Secũdò not.
2 probando aliter rem se habere,†error pręsumiṫ
¶Op.ff.fa.erc.l.cũ putarẽ.So.dicit gl.ibi fuit fa
cta diuisio per iudicẽ:hic extra iudiciũ. Istam cõ-
muniter tenent nostri do.tñ Rich.malũ dicit idẽ
in iudicio in casu legis nostræ.Quia hic fuit ꝓdu
ctum testamentum, quod erat falsum, uel erat nõ
3 solenne†:& non solenne testamentum habetur ꝓ
falso:ut.l.iubemus.infra de testamen. in fin.unde
sñia retractaṫ tanq̃ lata prætextu falsi instrumen
ti:& quod solutũ est repetitur:ut.j. si ex fa.ĩstru.
l.fi.ita dicit ipse.Certè inquantum loquitur,quã-
do testamentũ productũ erat falsum,ipse dicit ue
rum : sed quando alia ratione testamentum est
nullũ:nõ puto,φ uerũ dicat. Nam testm̃ non so-
lenne habetur pro falso,quãtum ad puniendum
notariũ,nõ quantũ ad alia:ut.d.l.iubemus.¶Op
poni.j.de testa.l.non dubium.§.fina.solu. ut ibi.
¶Op.ex testamẽto imperfecto oritur naturalis
obligatio:ut videbitis plenè in.l.cum qs.j.e.ergo
solutũ per ignorãtiam non reperitur . hic dicitur
contra quare malè.¶Glo.ponit duas so. Prima
4 est. † φ inter cohæredes nulla est obligatio: quia
unus cohęres non damnatur dare alteri. vide istã
sol.ualde no.& credo φ sit uerissima:licet gl.non
teneat eam.Gl.reprehendit istam sol. Nã qñ sunt
uerè cohęredes,inter eos nascitur obligatio ciui-
lis, & naturalis:ergo qñ testm̃ nõ est solenne,oriṫ
naturalis obligatio.tm̃ nõ placet ista reprehensio
nã inter cohęredes debes cõsyderare duo. Primò
est obligatio ex ipso testõ:& ista nulla est etiam si
testm̃ est ualidũ:qa quilibet capit à seipso suo iure
f & nõ à cohærede suo[f]ut.l.in singulis.ff.ad leg.fal.
&.l.sed & si in conditione.§.fi.de hære.inst. & iõ
pro hæreditate cohæredes non habent inuicẽ,ex
testamẽto obligationem.¶Item debes consyde
rare inter cohæredes quasi contrahi: qui contra-
ctus oritur ex communione hæreditatis : ex quo
oritur obligatio ciuilis et naturalis:& ideo sunt ꝓ
ductæ actiones inuicem fami.ercis. & cõi diui.tñ
ista communio cessat qñ testamentũ est non solen
ne.& ideo ex isto quasi contractu nõ põt oriri na-
turalis obligatio:nec ex testamento etiam si esset
solenne ut dictum est . ergo nulla naturalis obli-
gatio est inter eos. Et ista est uera. Vel aliter di-
cit gl.hic errauit in facto:ibi errauit in iure. Bona
solutio est ista in se:tñ præcedens est magis subti
lis.¶Quęro:qua actione repetitur istud,φ est da
tum cohæredi.Gl.dicit φ medietatem repetit rei
uen.aliam medietatem per condictio.indeb. & ui
5 de.¶†Vltimò no.ex hac.leg.φ testamentũ ĩ du-
bio pręsumitur ualere:nisi probetur contrarium.
hoc colligitur ex tex.dicit enim:ostende igiṫ,&c.
Hoc etiam notat gl.paruula super uerbo nõ pos-
se.hoc est uerum:nisi uitium testamenti appareat
ex ipsius inspectiõe:ut si ĩ eo nõ essent.vij.testes,
uel esset rasum:ut.l.fi.j.de edi.diui.Adria.tol. ita
debetis intelligere hanc materiam.& ex ea pote-
stis colligere multa.no.ut.s.patet.

SVMMARIVM.

1 *Cõfeßio falsa sciẽter, siue ignorãter, qñ præiudicet. & nu.3.*
2 *Dñium sola nuda uoluntate non perditur, pos.uerò sic.*
4 *Cõfeßio extra iudiciũ falsa, siue à sciente, siue ab ignorãte sit facta, q̃tũ ad trãslationẽ dominij, non præiudicat.*
5 *Dñium nuda uoluntate transfertur in ecclesiã, & ciuitatem.*
6 *Traditio ficta non operatur translationem dominij. fallit in ecclesia, & ciuitate.nu.7.*
8 *Confeßio extraiudicialis facta, φ fundus meus sit tuus, quòd prosit ad probationem.*
9 *Dñium ex confeßione facta in ultima uoluntate, φ transferatur sine traditione.*
10 *Confeßio falsa facta in iudicio, quando præiudicet.*
11 *Confeßio erronea facta in iudicio ad hoc, ut præiudicet, quo ad probationem, non requirit causam.*

CVm falsa. Falsa confessio circa
ꝓprietatẽ rei,nõ prę
iudicat.h.d.¶Duob⁹ modis legiṫ. uno
mõ in eo, q cõfiteṫ falsum ignorãter. alio mõ ĩ eo
q cõfiteṫ falsũ sciẽter. Pria le.tangiṫ ĩ secũda glos,
Alia lec.tãgiṫ ĩ gl.ulti.j.gl. est cois ad utranq; lec.
1 ¶Op.ff.de cõfes.l.nõ fateṫ.Sol.dicit gl.†φ ꝓut
ista lex loqṫ ĩ errãte.põt ĩtelligi duob⁹ modis.uno
mõ,φ errauit ĩ facto,alio mõ φ errauit ĩ iure. Si in
telligas de errore facti,lex cõtraria nõ ob.si ĩtelli-

a ¶Cœlestis militiæ. Adde φ ĩ militaribus actib⁹ nõ præfertur doctor militibus.casus est in.l.j.q̃ incipit:ĩ ciuilibus.ff.de offic. vicarij.& indistincte tenet bal.ĩ ꝓe. ff.in fi. & Pe. anc. in.l.aduocati.j.de aduoc.di.iu.

b ¶Nolo adi. An ꝑ ista uerba nolo adire, inducaṫ repudiatio. Adde bar. ĩ.l.suus. ff. de iure delibe. & vltra alios tex.adde.l.Titius.cũ decederet. in princ.iuncta gl. ff.de act.emp.quã sin.not.

c ¶Ista gl. Istã gl. allegat pro singu. Pau.de ca.ĩ.l.iuris ignorãtia.j.qui admit.vide q̃ dixi in l.inter stipulantẽ. §.fi.ff. de uer.ob. & adde aliã gl. in .l.si duo.ff.de acq. hæ.& eã põderant doct.maximè An. & Imo. uide quæ dixi ĩ.l.ĩ suis.in fi. pe.col.ff. de liber. & posthu.

d ¶Glo.rñdet.põdera istã glos.quia ꝓbaṫ, φ filius nõ adimplẽs uolũtatem defuncti, ad pias cãs.priuaṫ legitima:eo,qa diciṫ φ est q̃si lucrũ:sed ꝑ hoc priuaṫ omni lucro:ut i.§.si aũt. ĩ auṫ.de eccle.titu. ergo uide, q̃ dixi ĩ c.si hrdes. de test. Lud.Ro.ĩn consi. cxxiij.ubi dicit,φ est quasi debita.uide Bal.ĩ.l. cũ mulier.ff.sol.mat. vbi ponit differentiã inter lucrũ & quasi lucrum. Andrę. Barba.

POMATES.

e ¶Diciṫ lucrari. Et vide Roma. cõsil. cxxv.& Are.cõs. ij.colũ.ij.&. xvij. col.v. & Alexan. xvij. co.ij.ĩ fi.vo. iij.&.cj.co.pe.eo. vo.vbi dicit, φ titulus hæreditatis, dicitur lucratiuus & do.Sozi. priò, ad fi. ybi pulchrè ex hoc infert.

f ¶Cohærede suo. Pro hoc est tex.φ qñ sunt duo cohęredes, φ qlibet capità se,& nõ à cohærede.l.ĩ testõ & ibi multũ sing.põderat Ang.& Bal. ff.si qs omis.cau.testa. Nã testator ibi dixit:si Titius hęres nõ erit. Meui⁹ hæres esto. & sic mens testantis ibi fuit,φ caperet à titio,a̓s uerò à se acceπisset.

¶ Potest induci. Adde q no. Bar. i l. tres fratres. i pricip. ff. de pact.

b ¶ Perdit. Istis adde, q bal. i. l. j. i. xx. col. de cõfes. dicit: si cõfiteor aduersariũ meũ posidere & ego posideo: nõ trãsfertur i eũ possessio. & idem Bal. hic.

c ¶ Nuda voluntate. Et vide q not. Bal. in. l. ad pbatiõem. in vers. qro si istrumẽtũ. C. loca. Adde q no. cy. i. l. nõ nudis. & i. l. non epistolis. j. de pba. & ad limitatioem eorũ, q hic habetur: vide que no. Bar. in. l. cũ testamẽtũ. ad fi. j. e. vbi i his, que solo consensu cõficiuntur in hypotheca ria, & c. nocet sola cõfessio. p. d. Ant. i. c. fi. de cõfess. qd si confiteor fundũ cẽsualẽ esse, nũqd mihi plenẽ piudicet in iure census? dic q sic secũdum Bald. in. l. si certis annis. j. de pact. facit. l. si censualis. ibi Bal. j. de dona.

d ¶ Esset condẽnatus. Adde text. & ibi no. Bar. i. l. rura. de omni ag. deser. lib. xj.

e ¶ Tenent docto. Adde gl. not. i. l. j. in fi. de interrog. act. & Cy. i. l. gnaliter. C. de nõ nu. pe. ibi vide Bald. & d. Ant. etiã i. c. fi. de cõfes. & quæ no. Bar. & q ibi dixi in. l. nuda. ff. de do. Adde tñ q cõfessio sine cã facit aliquã psumptionẽ. tex. est no. secũdũ intellectũ gl. i l. instrumẽta. C. de pbat. licet Spec. voluerit, q faciat semiplenã pbationẽ i ti. de cõfes. §. nũc videdũ. versi. sed nũqd semiplenam.

f ¶ Reuocari. Cautelã aũt ad reuocãdũ errorẽ: vide p Bar. i. l. de ætate. i fi. de interrog. act. & in materia. vide q not. scripsi post Bar. i. l. ij. §. q obseruari. de iu. calũ. & Bar. i. l. post legatũ. i princ. ff. de

gas de errore iuris. Rñ. q hic fuit erratũ extra iudiciũ: ibi in iudicio. ¶ Secũdo mõ loquit i sciente, & tunc op. cõfessio facta à sciẽte piudicat: vt. l. tale pactũ. in princ. ff. de pact. Solu. confessio facta à sciẽte piudicat i his, q possunt sola voluntate i ducir: vt pactũ liberationis, q sola potestate, seu volũ
a tate potest i duci, ª ita loquitur. l. si tale pactũ. Sed
2 perdere dominium † quis non potest nuda volũtate: vt. l. si qs vi. §. differetia. de acquirenda possess. meritò falsa confessio scienti nõ piudicat secᵘ
b in possessione, quæ sola voluntate perditur: ᵇ vt d. §. differentia. in fi. glo. dicit, ibi loquitur in confessione liberationis, quæ sola volũtate potest in duci. ¶ Primò quæro: quæ istarum lectu. sit vera?
3 † Rñdeo, vtrãq; siue scienter, siue ignoranter ista confessio fiat, non præiudicat, Qm si partes vellent hoc facere expressa voluntate, q illud: quod erat paternũ, esset maternũ, non possent. ¶ Quid si confiteor fundum esse tuum: an ista cõfessio mihi piudicet? & videtur q sic: qa partes pñt hoc inducere: q fundus meus efficiaẽ tuus. T ñ p isto de
4 clarãdo debetis aduertere: † quando ista confessio fit extra iudicium: tunc siue fiat à sciente, siue fiat ab ignorante, nõ piudicat qtum ad translationem
c dñij: qa non potest induci nuda volũtate ᶜ partiũ, absq; traditione: vt. l. traditionibᵘ. j. de pa. de rei
5 ven. l. si ager. † Fallit in ecclesia, & ciuitate. argu. l. vlti. §. de sacrosan. eccle. Sicut em simplici. donatione trãsferẽ dñium i ecclesia: ita hac simplici cõfessione. ¶ Plus dico: si duo confiterentur ex certa sciẽtia. s. fũdũ meũ esse tuũ, & me tuo noĩe pos
6 sidere: nõ trãsferẽ dñiũ: † qa fictᵘ titulᵘ, & ficta tratio nõ operaẽ trãslationẽ dñij vt. l. q rẽ. §. eandem. C. locati. & ibi p do. & . l. si aliquã rẽ. de acquirẽ.
7 possess. † Fallit i ecclesia, vt dictũ est. Prodest tamẽ
8 ista cõfessio, qtũ ad pbationẽ. † quia fundus meᵘ non presumit donec probet contrarium. argu. l. publia. in fi. ff. depo. de non nume. pe. l. generalit. ¶ Contra prædicta facit. ff. de do. l. ex hac scriptu
9 ra † Sol. ibi fuit confessio in vltima volũtate, i qua transfertur dñium sine traditione. ¶ Vlterius, si
10 ista † confessio esset facta i iudicio: si quidẽ ab errãte in iure præiudicaret: ab errante in facto nõ præiudicaret: sed potest reuocari vsq; ad sententiam: vt. ff. de confes. l. nõ fateẽ. & . l. cum falsa. §. e. & . j. e. l. error. & no. hãc gl. Si verò confessio fieret i iudicio à sciẽte: tunc perinde est, acsi in rei vend. esset
d condemnatus. ᵈ Casus est in. l. certum. §. j. ff. de cõfes. qui casus est notabilis multum. ¶ Quæro: qñ ista confessio fit in iudicio, vtrum requirat causã
11 ad hoc, vt probationẽ inducat? Breuiter dico, † q
e non. Ita tenent docto. ᵉ Sicut enim in libello, q formatur in rei ven. non requiritur causa: eadem ratione, & in confessione sufficit, q quis confiteatur fundum esse meum: & causa non requiritur: vt. l. & an eadem. §. exceptiones. de excep. rei iudi.

SI non transactionis.

Breuiter. h. d. Qui soluit i debitũ illud repetit soluto priᵘ eo, q debet. h. d. hic nõ sunt alia.

SVMMARIVM.

1 *Error adhibitus in præparatorijs iudiciorũ, qñ reuocetur?*
2 *Mulier quæ confitendo errauit in præparatorijs iudiciorum, quando iuuetur Velleiano, & quando beneficio huius.*
3 *Cõfessio erronea facta in positionibus, reuocatur usq; ad sententiam, & etiam post sentẽtiam, quando esset facta per suasione aduersarij. nu. 8.*
4 *Error, qñ est expressus in sentẽtia post sentẽtiã reuocatur.*
5 *Confessio erronea ob delictũ aduersarij, qui falsas allegationes produxit post sentẽtiã reuocatur. Itẽ reuocatur in alia causa. Itẽ reuocatur propter iustam ignorantiam, ex clausula generali. nume. 6. & 7.*
9 *Confessio erronea facta circa decisiua totius negotij, reuocatur etiam beneficio huius leg.*
10 *Præceptum, si uigore confessionis erroneæ sit factũ à iudice, tale præceptũ & confessio reuocari põt. Itẽ reuocatur qñ eius uigore esset factum præceptum guarentigiatum à notario. numero. 11.*
12 *Error adhibitus in iudicio, in omittẽdo usq; ad sententiã reuocatur. Et si post terminũ datũ ad producẽdas exceptiones, aliquid ad notitiam tui superuenit, poterit post terminum produci. nu. 13.*
14 *Error an probetur probando rem aliter se habere.*

ERror facti.

Duas regulas ponit vnam affirmatiuam: aliam negatiuã. Affirmatiua est
f ista. ¶ Error facti potest reuocari ᶠ añ latam sententiam: & sic non nocet. Negatiua est. Error facti post latam sententiam nõ potest reuocari: & sic sententia non potest rescindi. Alia regula est ibi. nam causa decisa, & c. ¶ Ad euidentiam nostrarum glo. debes scire: quòd habes primã gl. magnam, quæ est additio. & ista respicit primam regulã. Itẽ habes secũdã gl. q est antiq, et illa respicit secũdã regulã. Itẽ debes scire ad euidentiam, q lex ista legitur duobus modis principaliter. vno mõ i errore facti adhibito i iudicio secũdo in adhibito extra iudiciũ. Itẽ prĩa le. subdiuidit in quatuor. Primò quando est erratum in præparatoriis iudiciorum. Secundò quando est erratũ in his, quæ sunt decisiua partis. Tertiò qñ est erratũ in his, q sunt decisiua totius. Quartò qñ est erratũ
1 in omittendo. ¶ † Prima lect. est, qñ est erratum in præparatoriis; vt puta in aliqua interrogatiõe quæ fit ante lit. contest. per tit. de interrogato. actio. ¶ Ad. istam op. ff. de interr. actio. l. de ætate. §. fin. Glo. so. q ibi dixit falsum ex certa scientia: hic per errorem. Non videtur bona rõ: quia tex. ibi dixit maximè. & sic implicat idem esse si ignoraret, Dic ergo, quòd si ponimᵘ ibi ignorasse fuit talis ignorantia, quæ cadit in latam culpã. ¶ Itẽ op. de. l. si mulier in iure. ff. ad Velle. vbi si mulier
2 fuit confessa se hæredem † q pertinebat ad preparationem iudicij: vt ibi dicitur, q iuuabitur velleiano. ergo innuit, q de iure communi non iuuabatur, dicit glo. imò iuuatur: quia habet illud remedium: & etiam remediũ huius leg. Vel dic, q ante sententiam habet duplex remediũ: mulier scilicet Velleia. & huius leg. post sententiam habet remedium Velleia. tantum. ¶ Tertiò op. extra gl. de l. is qui se obtulit. de rei vendi. & . l. qui se. de peti. hære. Solu. ibi vult pœnitere ante lit. contesta. nõ post. Similiter post lit. contest. non posset, nisi de errore doceret. per hanc le. & hoc examina, vt dixi in. l. non fatetur. circa princip. ff. de confessis. ¶ Secundo modo legitur, quando erratum est in his, quæ sunt decisiua partis: vt puta in aliqua positione. Exemplum in. l. cum falsa. §. eo. agebaẽ hypothecaria. Inter alia fuit facta positio: q res
3 erat materna, & ille confessus est. † Ita confessio non decidit totam litem: sed partem. Isto casu admittitur reuocatio vsq ad sententiam, & c. ¶ Ad idem opp. j. de erro. aduo. l. fi. So. vt ibi: quia illud ideo: quia intra triduum fuit lata sñia. ¶ Oppo. de confes. l. friś cum quo. So.: ibi loquitur i his litibus, quæ agebantur per inficiationem, ideo non admittitur reuocatio etiam ante sententiam: & iste opinio. sunt in fi. glo. quæ respiciunt primam regulam. ¶ Ad istam eandem lect. oppo. & vide
4 tur quòd post sentẽtiam possit reuocari talis † error: vt. l. prima. j. de erro. cal. solu. ibi erat expressus error in sententia: & sic sententia nõ valebat. Oppo. ad idem. de. l. fina. j. de reb. credit. & si ex fal. instrumen. per totum. Sol. ibi speciale pter
5 delictum aduersarij, † qui falsa instrumenta, vel falsas allegationes produxit. ¶ Op. j. si aduer. rem iudica. l. secunda. Solu. vt in glo. Item oppo. j. de furtis. l. fin. §. si autem Glo. dicit & bene: ibi reuocatur error in alia causa. Vnde sicut sententia in
6 alia causa, non preiudicabat: † ita non impedit reuocationem erroris. ¶ Opp. ff. quando. actio de pecu. est annalis. l. j. §. fi. aliás. l. ij. Solu. dicit gl. ibi
7 erat cõis error. Ista sol. satis placet. Vnde ille † q errauit habuit istam cãm ignorantię, propter quã potuit restitui, etiã post sentẽtiam ex clausula ge
g nerali. ᵍ si qua mihi iusta causa esse videbitur. Dat glo. ibi aliam sol. quòd errauit persuasione aduersarij. Quæ sol. etiam est multum no. Nã si positioni factę ab aduersario tu respõderes: credo q etiã post sententiam

his qb. vt ind. & q hic dicit qd error non põt reuocari ipso iure, sed p restitutionẽ sic. l. fi. de icommissum. ff. de cõfes. Hãc. leg. limitat. i fi. lec. sue, & vide p eũ. et no, ẽt q tã pars, q testis incõtinẽti põt reuocare errorem suũ etiã circa pbationẽ erroris: secᵘ si ex interuallo vt no. bal. i. l. edi. j. de edẽ. i. xxxij. colũ. alle. Bar. in. l. post legatũ. de his, qui, vt indig.

g ¶ Clausula gñali. Adde Bar. i. l. j. in fi. princ. ff. de eo p que fu. erit. Sed an istud sit uerũ. gl. in c. fi. de iureiur. lib. vj, dixit relatis multis opi. q rñsio circa positiões põt reuocari, si doceaẽ de errore. all. Guil. duran. i Specu. i ti. deposi. Sed Bar. hic vult. q licet nõ reuoceẽ erronea: tñ semp põt restitui tanq; ductus psuasione aduersarij: q si esset verũ, sequereẽ qd nũq reuocarenẽ responsiones positionibᵘ factæ: qa posset peti restitutio, & ideo Bald. vr tenere cõtrariũ in. l. de tutela. de i interest. & ẽt hic tenet contrariũ, & magis expressè, vide licet. q nisi expresse appareat de dolo aduersarij ponẽtis istud dictũ, aliter nõ pcedat: vt vr velle Innoc. i. c. cũ cãm. de ap. de hoc dicto etiã vide aliqd p Imo. i. l. fin. §. iussus. de app. & ad gl. i. d. c. fi. de iureiur. vide Inno. i. c. cũ venerabilis. de exc. & in. c. cũ olim & per Bal. i. l. edita. j. de edẽ. i. xxxiij, col. ver. sæpe accidit. vbi oĩno vide. Et ibi ponit de eo q errauit ponẽdo an possit corrigere.

ADDE qñ cõfessio facta iudicialiẽ in actis, vel positio possit prætextu erroris corrigi, vel reuocari, Ro. cõsi. cccc xxv.

post sententiam potes illam reuocare ꝑ beneficiũ
restitutionis in integrum: nam fuisti læsus: qa cre-
didisti illi ponēti, secus si tua sponte confitearis,
8 nõ eo ponēte. ¶ † Op. de. l. habebat. in princi. ff.
de instito. glo. dicit, ibi non nocet error in illa cã.
Doc. dicũt, ꝙ ibi est eadem causa, & eadem actio:
sed qualitas actionis mutatur. s. illa adiectio insti-
toria, &c. Vnde dicũt quòd admittitur ꝑ testes ad
probandũ contrarium, per restitutionem in inte
grum distingue circa hoc: vt dixi i. d. l. nõ fatetur.
¶ Tertio modo potest intelligi de errore adhibi
to circa ea, quæ sunt decisiua totius: vt quando
ego confiteor tibi totam petitionem tuam. Ista
a lec. non colligitur[a] ex verbis gl. tamen colligit ex
dictis Iaco. de are. & videtur quòd isto casu hæc
lex non habeat locum. nam confessus habetur ꝓ
iudicato. & condẽnato vt. j. de cõfes. l. j. & l. proin
de. ff. ad. l. aquil. ergo de errore non potest cõquę
ri: quia statim sentẽtia habeatur pro lata & distin
ctio huius. l. non videtur habere locũ. do. Iac. Bu-
tri. tenebat, ꝙ etiam in his, quæ sunt decisiua to-
tius, habeat locũ lex ista. & illud quod dicitur cõ
fessus habetur pro iudicato, verum est: quia habe
tur pro iudicato, si confessus sit scienter. ita intel-
lige glo. in. l. j. j. de confes. pro prima opi. videtur
casus in. l. post rem. ff. de re iudi. pro opi. quã dixi
est casus in. l. penul. ff. eodem. Istud puto verum.
Nõ obst. l. post rem, quia debet intelligi: vt dixi
9 de confessione emissa à sciente. ¶ † Sed iuxta hoc
quæro: quid dices, si post confessionem, factũ est
præceptum: de quo loquitur: l. si debitori. ff. de iu
dic. Certè puto idem: quia istud præceptum non
est condemnatio: nec est sententia sed magis perti
net ad executionem. Vnde iudex volens exequi
confessionem. quę executionem meretur: vt. l. j. j.
de confessis. facit præceptum de soluendo, &c.
10 ¶ † Et eodem modo dico in instrumentis Guarẽ-
tigionatis, quæ fiunt per Tusciam, vbi notarius
ex authoritate sibi concessa facit pręceptum par
tibus, ꝙ obseruent contenta in instrumento: quia
puto, ꝙ talis confessio habeatur pro facta in iudi
b cio.[b] & eodem modo veniunt reuocandæ aliæ cõ
11 fessiones factæ in iudicio. ¶ † Quarto modo põt
intelligi de errore adhibito in iudicio in omitten
do: vt si per errorem omisi aliquam exceptionem
dilatoriam, vel peremptoriam vsq; ad sententiam
possum reuocare: non post. Hoc dicit hæc lex. vi
c de glo. quæ incipit: pone casum[c] in. l. cum putarẽ
Istam lectu. tene menti: quia si post lit. contestat.
vel post lapsum termini dati ad producendum
exceptiones, seu producenda iura, superuenit ad
tui notitiam aliquid, quod prius ignorabas, per
ignorantiam facti potes excipere post terminũ.
12 hic est tex. extra de excep. c. pastoralis. ¶ † Opp.
& videtur, quòd possit opponi etiam post sen-
13 tentiam: vt. s. eo. l. j. Sol. vt ibi dixi. ¶ † Secunda
lec. principalis in hac leg. est de errore adhibito
extra iudiciũ: & hoc sentit illa gl. parua: ibi etiam
in indebito soluto. Secundum hoc habes casum
huius legis satis clarè. ¶ Domini error extra iudi
cium adhibeť qñq; in confessione circa realia iura
de quo tetigi ĩ. l. cum falsa. s. eodem tangam etiam
j. l. prox. Quandoq; iste error adhibetur circa alia
& ista esset longa materia, quam glos. tractat in. l.
regula. ff. eo. & Dy. in. c. ignorantia. de reg. iu. lib.
vj. & ideo hic non tango. de errore vero adhibito
extra iudicium, dicam in. l. cum quis. j. eod. Suffi
cit quod examinaui hic de errore adhibito in iu-
14 dicio. ¶ † Qualiter etiam iste error probetur: te-
tigi in. l. si post diuisionem. s. eo. & gl. tangit in. l.
de ætate. §. qui iusto. de interrog. act. & de proba.
l. cum de indebito. & l. non fatetur. ff. de confess.
Quæ gloss. omnes videntur velle, quòd proban-
do hoc aliter se habere probetur error. In contra
rium faciunt no. in. l. si res. delegatis primo de no-
ua. l. si quis delegauerit. ¶ Aliæ gloss. distingunt
an illud, super quo est erratum dependeat ex
facto proprio, vel alieno. dixi plenè in. l. non fate
tur de confessio. non dico modò: quia non pos-
sum complere lectionem.

a ¶ Non colligitur Imo dicit, ꝙ colligitur de cõtrario. ꝙ glo. fa. ff. de cõfes. l. is. secũdũ. d. Fran. de Rampo.

b ¶ Pro facta i iudicio. Vide Bar. ĩ. l. possessio ꝗq;. §. & si possessio. ff. de acqui. pos. & bar. in. l. nõ fateť ĩ fine, de cõfessis. & bar. in. l. iubemus. §. sanè. de sa. san. eccle.

☞ ∾ SVMMARIVM. ∾

1 Voluntas errantis est nulla.
2 Cõfitẽdo scienter aliquem libertum, qui erat seruus, an seruus sit liber?
3 Verba enunciatiua fauore liberationis, inducũt dispositionẽ, qñ principaliter sunt propter se emissa. nume. 4.
5 Pactum inter dominum & seruum, ꝗ ualet quando præcedit naturalis obligatio.
6 Manumissio ꝗ possit fieri in quolibet loco.
7 Iura realia, quæ possunt solo consensu induci & tolli, ꝗ per solã confessionem factam à sciente inducuntur.

CVm testamentum.

Hoc breuiter dicit cũ seq. Verba enũ-
ciatiua erronea: & pro libertate non
inducũt dispositionẽ. hoc dicunt istæ duæ leges.
¶ Ad euidentiam debes scire: ꝙ dixi in sũmario
1 ¶ Secundò no. ꝙ errãtis volũtas † nulla est simi-
le de iurisdi. om. iudi. l. si per errorẽ. ¶ Opp. ff. ad
l. fal. l. j. §. si legatari⁹. So. gl. ibi ꝑiudicat sibi ĩ pos
sessione: qa perdidit interdictũ quorũ legatorum
nõ ĩ ꝓprietate. ¶ Circa has leges formať vna q̃-
2 stio: † quæro quid si scienter confessus est istos eẽ
libertos: cum essent serui: an erũt liberi? Circa hoc
Guarnerius posuit vnã suam glo. quæ dicit sic. cũ
ex ignorãtia deficit id ꝙ fieret à sciẽte: vt fuit hic
pactũ: alr̃s delictũ. ita dicit gl. q̃ gl. exposita secũdũ
vnũ modũ, dicit, ꝙ verba illa prolata à sciente in-
ducerẽt libertatẽ: secũdũ aliã expositionẽ dicit to
tum econuersò. Et vt intelligas, ista diuersitas est
ex quadã cõstructione grammaticali. Nã illud re-
latiuũ ꝙ, potest referri: vt sit suum antecedens. id
ꝙ fiet à sciẽte. ¶ Itẽ potest intelligi, vt sit suum an
tecedens tota illa oratio: hic deficit: ꝙ si fieret à sci
ente. Istas expositiones videatis in glo. quia sunt
claræ: & posteà videbim⁹ q̃ erit magis vera. argua-
mus pro vtraq; parte. ¶ Primò pro prima expo
sitione facit hic tex. à contrario sensu, vbi dicit: si
nõ ipsius accesserit iudiciũ. ¶ Itẽ ꝓ hoc facit: qa
3 in liberationibus † verba enũciatiua inducunt di-
spositionem: vt. l. tale. in prin. ff. de pac. Et istã pri
mã tenet hic gl. Pro alia opi. facit. nã pactũ ĩter do
minũ & seruũ nõ valet: vt. l. interpositas. j. de trã
sac. & l. cũ affirmes. de lib. cau. Vñ ista verba non
inducũt liberationẽ de presenti: nec de futuro ob
ligãt dñm. Et istã op. tenuit. Ioan. quã opi. videť
tenere gl. ĩ. l. seq. & vide glos. pro hoc facit: qa in
perdendo dñium, cõfessio facta etiã à sciente non
pręiudicat. vt. s. eo. l. cũ falsa. secũdũ vnam lec. Pe.
Et Cy. hic eum referens tenet istam secũdam opi.
dicẽs, ꝙ manumissio seruorũ, vel fit in testamẽto:
vel in ecclesiis: vt. s. de his qui in eccle. manu. l. j. &
ij. ¶ Ego puto opi. glo. esse veram, tam in hac le.
q̃ in. l. seq. Nã verba enunciatiua ad liberationẽ in
4 ducũt dispositionẽ. † vt dixi per. l. tale pactũ. in
princ: de pac. hoc est verũ, si proferãtur principa
liter ꝓpter se. Ita loquiť gl. hui⁹ leg. sec⁹ si ꝓferã
tur pricipalr̃ ꝓpter aliud. Ita loqť gl. l. seq. facit ad
hoc. j. de tes. mili. l. ex his & ꝙ plenè no. ĩ. l. ex hac
scriptura. ff. de dona. ¶ Ad contraria rñ. nõ obs.
5 ꝙ † pactũ dandæ libertatis inter dñm & seruum
nõ valet: quia illud verũ, nisi præcedat naturalis
obligatio: tũc enim valet. Ita loquitur hic: ita ĩtel-
ligit gl. tua. no. quã tene menti. Non ob. s. e. l. cum
falsa. quia ibi loquitur in translatione dñij facien-
da in aliũ, quod nuda voluntate fieri non põt: iõ
non nocet falsa cõfessio. Hic loqť de dñio perdẽ-
do per cõfessionẽ libertatis, ꝙ fit sola volũtate v-
triusq; partis. nec est opus alio facto. Nõ obst, ꝙ
6 dicit † Pet. in duobus locis fit manumissio: qa imò
in quolibet loco põt fieri: vt habetis. j. de lati. li-
berta. tollen. l. j. ¶ Ex predictis dico, & do tibi v-
nã regulã, q̃ limitat ea q̃ dixi tibi in. l. cum falsa. s.
7 eo. † ꝙ iura realia, quæ possunt solo consensu ĩdu
ci & tolli, vt hypotheca: vt. ff. de pig. act. l. j. ꝑ solã
confessionẽ factã à sciẽte inducerenť circa rẽ ipsi⁹
cõfitẽtis: ꝑ ea, q̃ dixi ĩ hac leg. Nec ob. l. cũ falsa q̃
ĩtelligiť qñ agebať hypothecaria: qa ibi cõfessio
nõ erat facta circa ius hypothecę: sed circa q̃ddã
adminiculũ ipsi⁹. s. circa ꝓprietatẽ. Nõ sunt alia,

c ¶ Pone casum. Adde not. secũdũ Inno. ĩ. c. cũ olim in fi. de censib⁹ ꝙ licet contra cõfessionẽ qs admittať ad ꝓbãdũ contrariũ, vt hic: tñ cõtra instrumẽtũ, q̃ produxit nõ admittiť nec mirũ: qa plus est ꝓbatio instrumẽtorũ, q̃ confessio. secundum cũ Vide tu Bar. in. l. post legatũ, i fi. ff. de his quib. vt idi. & dixi in. l. nõ fatetur. ff. de confes. Alexan.

a ℭIn muliere. Ignorantia iuris facilius præsumitur in fœmina, q̃ in masculo. vide Bar. in. l. non fatetur. penulti. col. ff. de confes. & ꝙ no. Bal. ĩ. l. pe. C. de his, qui sibi adscri. & vide Barto. in. l. j. §. nunciatio. in vlti. colū. de operis noui nuncia. & quæ ibi dixi.

b ℭSunt mulieres. Quærit Bal. in. l. scripturæ. C. de fi. instru. Quid si mulier, vel rusticus ꝑduxit duo ĩstrumẽta contraria: vtrũ habeat locum dispositio illi⁹ leg. videlicet qđ neutri credat̃, vide ibi & refert Io. an. ĩ. c. cũ Ioannes. de fide instru. ꝙ ĩ muliere & rustico nō potest esse simplicitas, vbi est cōtrarietas. & iō si esset sibi cōtrarij in testimonio puniuntur: & nunq̃ mulier & rusticus excusantur ab actu, quem faciunt clã. secũdũ Bald. ꝑ illã gl. in. l. j. ĩ. de inter dic. ma. & adde ꝙ non subuenitur mulieri ignoranti ius, in quasi lucro sicut nec in lucro: nec in quasi debito: vt colligit̃ ex no. s̃. e. l. si emã. & ibi glo. & ibi bar. & do. & Bald. in. l. iuris ignorantia. in princ. ĩ. qui admi. & in materia. vide Bald. & quæ dixi. l. j. C. de inter di. ma. Alex.

* ℭPro cōcordia. Aduerte: ꝙ medij temporis tantum interusuriũ habet̃ in consyderatiōe, quando repetitur indebitè solutum ante tp̃s. ita Bar. in l. si socer. §. lucius. ff. sol. mat. Cōtrarium dicit do. ale. voluisse in apostillis ĩ hãc. l. cũ quis. in. vij. col. versi. respondeo, istud pl⁹ ꝑpter. & ĩ. l. j. col. fi. ff. de condi. ind. Tu dic, Bar. nō loquit̃ in. d. §. lucius ꝑcise, de interlocutoria: nã Bart. ibi dicit, ꝙ mulier poterit petere ꝑpt̃ interusurium medij tpis: sed nō dicit tãtum propter illud. vel aliter loquitur ĩ casu spãli dotis, q̃ dos continet plura alia priuilegia: vt ꝑ doct. in. l. 1. ff. sol. mat. & in. c. salubriter. de vsur.

POMATES.

c ℭHuius timore. Vide glo. Bart. & Pau. de ca. in. l. si post. diuisionem. ĩ. e. tit. & ibi Bal. aduerte tñ ꝙ contra gl. facit, ꝙ imò ex testō nō solẽni, nō debeat̃ naturaliter. l. hac consultissima. §. ex ĩperfecto ĩ verbo accrescere: qa si esset verũ, ꝙ relictũ ĩ testō nō solẽni naturalit̃ deberet̃. ñ haberet locũ ius accrescẽdi: necesse sit, ꝙ portio deficiẽs ĩ totũ deficiat: vt est tex. ĩ. l. si duo patroni ĩ princi. & ibi no. gl. & doct. de iure iur. pro solennitate videas gl. Bart. & Pau. de cas. in. l. si post diuisionem s̃. eodem. ibi etiam Barto.

d ℭDefalcatur. vtrũ id ꝙ delegato defalcatur ꝑ falci. sit debitũ naturaliter, vel nullo mō & hic dictis per Bar. inquantũ dicit, ꝙ est naturaliter debitum. ADDE ꝙ idem ipsemet Bart. in. l. j. ff. de condi. inde. idẽ etiã tenet ipse ĩ. l. si patronus. ff. de do. Idem tenet ipse Bart. in. l. ij. §. si quis ex mortis. ff. quo. le. idẽ Bar. in. l. j. in prin. ff. ad l. fal. idẽ etiã tenet Gul. de cug. & Iaco. Butri. vt refert hic. Idẽ tenet ipse Bald. in. d. l. j. ff. de cond. ind. sed Pet. de Bellapertica. et vltramō. tenẽt. hic ꝙ nullo iure sit debitũ. & hãc op. sequit̃ hic bal. & barto. ĩ. l. error. ĩ. ad l. fa. & Io. de Imo. in. l. j. ff. ad. l. fal. & in. c. fin. de sol. Et hanc opi. tenet do. me⁹ in. d. §. j. cōtra Bar. Sed tu nō recedas à Bar. ꝑ tex. ĩ. l. fi. ad. l. falc. & ꝑ id quod ipsemet Bar. not. ĩ. l. j. C. ad l. fal. Sed. d. Bñ. de plũ. fuit ĩ alia mirabili opi. dicẽs, ꝙ est debitũ naturaliter & ciuiliter, ꝑ plures rōnes quas habes ĩ. l. fi. ĩ. ad. l. falci.

QVamuis. Ista lex dicit idem, ꝙ lex si emancipata. s̃. e. non habetis hic alia.

SVMMARIVM.

1 *Ignorãtia iuris facilius præsumitur in muliere, q̃ in maribus.*
2 *Mulieribus errantibus in iure, quibus casibus subueniatur magis, quàm minoribus.*

NE passim. Hæc est subtilis. & difficilis lex. breuiter dicit. Mulieribus non subuenit̃ ꝑpter iuris ignorantiam, vltra, quã masculis: nisi in casibus à iure expres. h. d. ℭOpp. quia secundum hoc videtur, ꝙ mulieres sint deterioris conditionis, q̃ viri. Nã regula est, ꝙ masculis in damnis subuenit̃ propter iuris ignorãtiã: ĩ mulierib⁹ verò dicitur hic, ꝙ est casuale: vñ videt̃ obstare. ff. e. l. error, in fi. Gl. dicit & bene, ꝙ mulieres iuuantur in omnibus casibus, in quibus iuuantur mares. & vltra illos in casibus à lege tantum exꝑssis: qui autẽ sint illi casus: gl. hic multos enumerat qui ad propositum nō faciunt. ℭEt ideo pro declaratiōe gl. debes scire: quia qñq; tractat̃† de 1 presumptione ignorantiæ iur. & ista facilius præsumit̃ in muliere, [a] q̃ in masculo: & hoc est indistictè 2 verũ ita loquitur. ff. de adul. l. si adulterium cũ incestu. §. j. & ff. de prob. l. cũ de indebito. §. j. de edẽ do. l. j. §. fi. de iure fisci. l. ij. in fin. ℭQñq; tractat̃ de subueniendo mulieribus: nō ideo, quia errauerunt in iure: sed ideo quia sunt mulieres [b] & in b istis casib⁹ loquitur. ff. ad velle. l. j. & l. si fine. C. e. qui satisda. co. l. de die. §. minori. sol. ma. l. si cũ dotẽ. §. si mulier. ℭ†Qñq; ponitur, ꝙ mulieres errauerunt in iure an eis subueniatur eo casu, quo non 2 subueniretur masculis? & in isto casu loquit̃ hæc lex, q̃ dicit ꝙ eis nō subuenit̃, nisi in casibus ĩ leg. expressis. In leg. autẽ sunt expressi. ff. ad leg. corne. de fal. l. diuus. §. ꝙ tamen. & ad Turpil. l. j. §. accusationem. in fine. & l. mulier, &c.

SVMMARIVM.

1 *Indebiti, sunt quatuor species.*
2 *Debitũ ex falcidia, q̃ defalcatur de legato, dicitur indebitũ ciuiliter: sed naturaliter debitũ & nu. 3. & nu. 12.*
4 *Falcidia resecat ipso iure, quoad dominium, non quo ad obligationem naturalem. & etiam nume. 2.*
5 *Defalcandum per Trebellianum, dicitur naturaliter debitũ. & numero. 12.*
6 *Defalcandum rōne legitimæ portionis debitæ filio, uel patrono, nullomodo est de iure debitum.*
7 *Debitũ ex testamento minus solenni, dicitur debitum naturaliter. & numero. 8.*
9 *Naturaliter tenetur, qui de iure gẽtiũ tenetur. & nũ. 22.*
10 *Obligatio naturalis, quandoq; etiam absq; consensu contrahitur.*
11 *Obligatio ciuilis & naturalis, quando oriatur ex eo, q̃ peccat in forma sui.*
13 *Verus debitor absolutus, per sententiam remanet ciuiliter, & naturaliter obligatus. Et dicitur indebitum id, q̃ debetur ope exceptionis.*
14 *Exceptio rei iudicatæ, est exceptio iuris & facti, nō iuris.*
15 *Obligatio naturalis, quãdo sit, quòd poßit actionẽ ꝑducere?*
16 *Absolutus per sententiam, quando remaneat naturaliter & ciuiliter obligatus?*
17 *Indebitum ciuiliter, & naturaliter tantum debitum, si soluatur per errorem, quando poßit repeti.*
18 *Titulus de condictione indebiti, continet in se quandã causam restitutionis.*
19 *Compensatio non admittitur contra repetentem indebitum.*
20 *AEquitas, In specie præfertur æquitati in genere.*
21 *Soluens per errorem indebitum naturaliter, sed ciuiliter debitum, quando repetat. & nume. 26.*
22 *Actio ciuilis ex chirographo, & sic ex obligatione literarum, oritur ante bienniuum.*
23 *Imperator potest producere actiones absq; aliqua obligatiōe.*
24 *Pactum de non petẽdo: an tollat actionem etiam ciuilem.*
25 *Obligatio ex sentẽtia condẽnatoria oritur ciuilis: sed non naturalis.*
27 *Soluẽs per errorem indebitum ciuiliter, & naturaliter, quibus casibus repetat.*
28 *Exceptio Macedoniani & Velleiani sunt inductæ ex moribus ciuitatis Romanæ, ideo non tollunt ciuilem, nec naturalem obligationem,*
29 *Soluens debitum omni iure, sed indebitum ope exceptionis, quando poßit repeti?*
30 *Soluẽs tutus exceptione ex epistola diui Adriani, si soluit, q̃ non repetit.*
31 *Exceptiones inductæ ad rigorem iuris conseruandum, quæ sint.*

CVm quis ius ignorans. Duas partes habet. Prima loquitur in ignorante ius. Secunda in ignorante factum. Secunda ibi: per ignorantiam enim. Debitum naturaliter tantum, ciuiliter indebitum, solutum ꝑ ignorantiam iuris, non repetitur: sed per ignorãtiam facti repetitio conceditur. hoc dicit. Pone casum in terminis secundum opinio. gloss. quam intendo tenere. ℭAd leg. istam oppo. tutus exceptione fauorabili, quocunq; errore soluens repetit: vt. l. qui exceptionem. ff. de condictio. indebi. sed hæres hic est tut⁹ exceptione fauorabili: ergo &c. non debet ergo adhiberi illa distinctio: errauit in iure, vel in facto. Gloss. in fin. glo. magnę soluit quòd hic hęres non erat tutus aliqua exceptione: quia nulla actione tenebatur: ergo exceptionem non habebat, quæ præsupponit actionem. vt. l. ij. de exceptio. ℭSecundò opponi. quando aliquis tractat de damno vitando: iuris ignorantia dat repetitionem, sicut ignorantia facti: vt. l. error. ff. eodem. sed hic hęres tractat de damno vitando: igitur si in iure errauit repetere potest.
c ℭGlos. huius timore [c] in princip, tantum dicit, quòd lex. debet intelligi quando quis soluit debitum naturaliter: sed ciuiliter indebitum: vt legatum ex testamento non solenni: vel legatum, qđ debebat defalcari. per leg. fal. & ideo ille qui soluit ignoranter, non certat simpliciter de damno vitando: quia aliquo respectu soluit debitum, & liberatus est à naturali obligatione: ideo adhibet̃ distinctio, q̃ ponitur in hac lege. Vltramon. reprehendunt exempla istius gloss. dicentes, quòd ex testamento non solenni legatum non debetur naturaliter. Item dicunt quòd illud quod delegato defalcatur per falcidiam non debetur naturaliter vt statim examinabo. Soluunt ergo contrarium sic: quòd hic hæres certat de lucro in casibus positis supra. Lucrum enim est sibi retinere hæreditatem quæsitam. Sed ista solu. non est vera. Nam ante hæreditatem q̃sitã bene certat quis de lucro: sed post hæreditatem quæsitam, hæreditas cũ suo patrimonio cœpit esse vnita, & dici vnum patrimonium: vt. l. sed si plures. §. filio. de vulgar. & pupilla. & ideo si quid de isto patrimonio minuatur, patitur damnum: vt. l. damnum. de damnis infe. certat ergo hic hæres de damno. ℭTeneamus ergo opi. gloss. pro qua gloss. & materia tota hic
1 posita declaranda scias, †ꝙ quatuor sunt species indebiti. quoddam est indebitum ciuiliter, sed naturaliter debitum: de quo loquitur lex ista. quoddam est indebitum naturaliter, & ciuiliter debitũ quoddã est indebitũ vtroq; iure: scilicet ciuiliter & naturaliter. Quoddam est indebitum ope exceptionis: sed ciuiliter & naturaliter debitũ. Circa quodlibet videamus exempla; & videam⁹ qualit̃ ꝑ errorẽ solutũ repetat̃. ℭCirca primũ. qñ est ciuiliter ĩdebitũ naturaliter debitũ. Gl. ponit exẽ
2 plum in eo, †ꝙ de legato defalcat̃, [d] per fal. Cōtra
d istud dictũ insurgũt vltramō. vt Petr. dicens, ꝙ illud non

lud non est debitũ,neq; ciuiliter,neq; naturaliter.Nã lex fal
cid.resecat legata ipso iure:vt.l.Plautius.&.l.lineã.ff.ad.l.fal
cidiã.&.l.j.§.si quis ex mortis.quo.le.ergo nullo iure debet.
Præterea q̃n lex resistit obligationi,nõ orit̃ ciuilis,nec natu
ralis oblig.vt.l.non dubium.s̃.de legi.&.l.si nõ sortẽ.in prin.
ff.de cõdi.indeb.& de fideiusso.l.cũ lex. Sed lex falcidia resi
stit legato,ꝙ nõ excedat dodrantẽ:vt.l.j.ff.ad.l.fal.ergo nul
lo iure debetur.Gul.de cug.in hoc tenet glo.nostrã. Nam in
legatis voluntas defuncti dominatur:vt.l.in conditionibus.
de condi.& demõst.sed de iure antiquo permittebatur testa
tori legare quantum volebat.superuenit lex falcidia,q̃ est cõ
tra testatoris voluntatem:vt.l.Titia.ff.ad.l.falci.remanet er
go testatoris volũtas,ꝙ soluatur:ergo remanet naturalis ob
ligatio.Idem tenet Iaco.but.nihil allega.Cy.recitat hic Pet.
similiter.¶† Ego dico opi.gl.nostrarum esse verissimã.Pri
mò per casum expressum.j̃.ad.l.falci.l.j.vbi dicit̃,ꝙ qui sol
uit,quod poterat per falcid.resecare:non soluit plus debito
ergo apparet,ꝙ erat aliquo iure debitum:ciuiliter,nõ:ꝓpter
legem falcid.ergo restat:quòd erat naturaliter debitum.Præ
tereà ex eadẽ leg.probo sic.Donari videt̃ quod nullo iure co
gente conceditur:vt.l.donari.ff.de do.Sed illud quod defal.
catur per falc.si nullo iure est debitũ:eius solutio esset dona
tio:sed hoc falsum:qa nõ est donatio:vt.l.j.j̃.ad leg.falcidiã.
ergo &c.Erat ergo naturaliter debitũ:cuius solutio nõ dici
tur donatio:vt.l.hoc iure.§.pe.ff.de donat.Pro hoc optimè
facit.l.si patronus.§.de illo.de donatio.& ibi de hoc tetigi.
¶Ad cõtrariũ dicit Pet.ꝙ falci.resecat legata ipso iure.doc.
4 nõ rñdent:sed respõdeo.ꝙ†resecat ipo iure quo ad dominiũ:
vt leg.s̃.alleg.non aũt quoad obligationem naturalem rese
cat:vt supra probatum est.Non obst.quod dictum est,ꝙ lex
resistit obligationi:quia hoc est falsum.Dicit enim lex falci.ꝙ
possit legare quis quantũ vult:dummodo apud hæredes re
maneat quadrans.hic non prohibet testatorem vltra legare:
sed pcipit apud hæredẽ debere remanere quadrãtẽ.Præterea
ꝙ hoc sit verum,apparebit ex ratione quam dicã.in.q.de te
stamento non solenni.ex his concluditur quòd tua glo.dicat
veritatem.Extra glo.quæro quid de eo,ꝙ defalcatur per tre
5 bel.Respõ.ꝙ†naturaliter est debitum,& eius solutio non est
donatio.tex.est rotundus.in.l.debitorem.de his,quę ĩ fraud.
credito.¶Quæro:quid de eo,quod defalcatur per legitimã
6 † portionem debitã filio,vel patrono?Respon.illud nullo iu
re est debitũ:quod apparet:quia quocunq; errore solutum re
petitur:vt.l.si patronus.in princi.ff.de donati.& ibi est tex.
¶Sumus expediti de primo exemplo glo. Secundum exẽ
7 plum†est,de legatis relictis in testamento nõ solenni,Glo.di
cit,ꝙ illud est naturaliter debitũ:vt.j̃.de condi.indebiti.l.fi
deicommissum. &.ff.de cõdi.inde.l.fideicommissum.Pe.cõ
tra.& dicit,ꝙ illud nõ est verum:quia obligatio naturalis cõ
trahitur consensu:vt.l.j.ff.de pac.l.in his.§.Imperator,de so
lu.Sed in proposito testator hic non consensit:quia nõ roga
uit venientes ab intestato:sed scriptum in testamento. Item
hæres qui ab intestato adiuit,hic non consensit:non enim est
verisimile,quòd vellet obligari.Præterea dicit ipse,quando il
lud quod agitur peccat in forma sui,nõ oritur neq; ciuilis,ne
q; naturalis obligatio.l.j.§.si quis ita.ff.de verborum obliga
tio.Sed hic testamentũ peccat in sui forma:ergo & cetera.Et
per hoc apparet,quòd quedã equiparatio,quã facit glo.in.l.
si post diuisionem.s̃.eodem.per quam concludit quod ex nõ
solenni testamẽto nascitur obligatio naturalis.Illa nõ est bo
na.Gul.de cug.in hoc stat cum Petr.aliqualiter tamen limi
tat,& dicit sic.Hæres non contrahit cum legatarijs,sed quasi
contrahit:vt.l.apud Iulia.in fine.quibus ex caus.in pos.eatur
instit.de obli.quæ ex quasi cõtra.su.§.hæres.l.ex maleficijs.
§.hæres.ff.de actio.& obligationi. Vnde cum non sit verus
cõsensus,neq; verus cõtractus,nõ possumus dicere,quòd na
turaliter obligetur:sed quasi naturaliter.domi.Iaco.butri.te
nebat gl.nostrã:& dicebat sic hæres & defunctus præsumunt̃
eadẽ psona:vt aut̃.de iureiuran.a mo.præsti.in pri.sed de fun
ctus consensit,ꝙ legatarius haberet ista legata:ergo hæres vi
detur cõsentire.Iste ergo fictus consensus naturalem obliga
8 tionem inducit.¶Sed ego†dico sic,ꝙ glo.tua dicit verita
tem.Pro cuius euidentia debes scire,quid est dictum:aliquis
9 est obligatus naturaliter?dicit lex.is naturalitet†tenet̃,qui de
iuregẽtium tenetur:vt.l.cum amplius.§.primo.de regulis iu
ris.gloss.in.l.stichũ.§.naturalis.de solutionibus.¶Sed ego
reperio,quòd remota à testamento omni solennitate ciuili,re
manet debitum de iuregentiũ si potest probari relictum per
duos testes:ergo naturaliter debetur.Probo minorẽ.Conces
sum est priuilegium militibus,ꝙ possint testari quomodo ve
lint remota omni solẽnitate iuris ciuilis:& eos reponit Impe
rator in pristino iuregentiũ:vt.l.j.ff.de testamen.mili.sed mi
litis testamentum probatur per duos testes,etiam non roga
tos:vt nota.in dicta.l.j.&.l.diuus.&.l.lucius.de testamẽ.mi
litum.ergo apparet quòd iuregentium valet legatum relictũ
10 coram duobus testibus.Præterea, obligatio † naturalis con
trahitur quandoq; etiam absq; consensu:vel vbicunq; rema
net æquitas naturalis,hoc est de iuregentium.Capias exem
plũ.Ego gero negocia absentis,vel ignorantis,vel furiosi:&
expendo vtiliter pro eo:quis dubitat,ꝙ ipse obligetur mihi
naturaliter,& ciuiliter per tit.de nego.gest.Præterea,ex ma
leficio quis obligat̃,ciuiliter,& naturaliter.& dicitur hoc esse
æquum ex æquitate:vt.l.nõ solũ.§.j.ff.de iniu.& tamẽ iste q
delinquit,& ille in quem delinquitur,in hoc non consentiũt.
æquitas ergo naturalis est ista,quæ producit istam obligatio
nẽ naturalẽ.Pro hoc.ff.de iusti.& iur.l.j.§.ius naturale.sed de
iure naturali est æquum,quòd succedens impleat volũtatem
defuncti,quatumcunq; non sit solennis:ergo de iure natura
li ad hoc tenet̃.Hoc probo,primò per casum.l.in testamẽto.
ff.de fideicom.liber.& de rebus eorũ,qui sunt sub tut.vel cu
ra.lege finali.&.j̃.de fideic.l.ij.& eo.tit.l.fin.prout loquit̃ de
eo,qui voluit solenniter testari.institu.de fideicõ.hæred.§.fi
nali & per hoc apparet responsum,ad illud,quod ipsi dicũt,
11 ꝙ hic deficit consensus.¶Non obst.quod dicunt. † quando
id quod agitur peccat in forma sui,nõ oritur obligatio natu
ralis:qa debetis scire,quòd in vltimis voluntatibus quædam
est forma substãtialis:& ista est volũtas defuncti:& ista adest
in q.proposita.& de illa loquitur ratio facta in contrarium
q̃n cessat:sed hic nõ cessat.Quedã est forma probatiõis:vt ꝙ
sint ibi septẽ testes:& similia.ista forma licet cesset non cessat
obligatio naturalis:sed cessat probatio,quantũ est ad obliga
tionem ciuilem.Et propterea dico ꝙ vbicunq; testamentũ
censetur non solẽne,propter voluntatẽ defuncti:vt quia pu
pillus vel furiosus:tũc nõ oritur obligatio naturalis,nec ciui
lis:qa cessat forma substantialis.nec de iure gentiũ hoc æquũ
est,quòd debeat̃:vt.j̃.de testamẽ.mili.l.fi.vbi miles pupillus
non potest testari:licet ei sit remissa omnis iuris ciuilis solen
nitas:vt sit in statu iurisgentium repositus. Idem dico,si te
stamentũ deficit ex causa præteritiõis filij,quã testator igno
a rabat:quia tunc præsumitur,quòd deficit voluntas[a] testato
ris:vt.l.sicut certi.&.l.si cum vel in vtero.j̃.de testamẽ. milit.
12 Et ex hoc etiam†apparet,quòd illud,ꝙ resecatur per falsi
b diam & Trebellia.vt.s̃.dixi,debet̃ naturaliter:[b] quia de iure
gentiũ remanet debitũ.& sic apparet quòd gl.nostra est bene
13 substentata.¶Tertiũ exemplum ponit†glo.ff.de condict.
indebiti.l.j.in vero debitore absoluto per sentẽtiam:tũc em
ciuilis tollitur,& naturalis remanet:vt.l.Iulia.in princ.de cõ
di.indebiti.ita dicit glo.Pet.cõtra,imò tunc remanet vtroq;
iure debitũ.Nam contra actorem obstat exceptio rei iudica
tę:sed exceptio psupponit actione:vt in toto titu.ff.de exce
ptio.rei iudi.l.j.de excep.ergo remanet ciuilis obligatio:qa
naturalis sola,non est sufficiens ad producendum actionem:
vt.l.naturalis.de actionib.& obligationib.&.l.fideiussor.§.
fideiussor.ff.de fideiussori.&.l.iurisgentium.§.quinimò.ff.
de pactis,Præterea,actus agentium non operatur vltra inten
tionem eorum:vt,l.non omnis.ff.si cert.peta.&.l.finali.j̃.ne
filius pro patre.Sed iudex absoluens non intendit aliquem
liberare:sed ostendere liberatum esse:ergo non inducitur ob
ligatio.non sunt plures suæ rationes. ¶Contrarium puto,
tex.videtur expressus in.d.l.Iulia.in princi.Præterea, sicut
sententia condemnatoria inducit obligationem,ex qua ori
tur actio:vt.l.iij.§.idem scribit.ff.de pecu.eadem ratione ab
solutoria debet tollere ciuilem obligationem.Pet.nititur re
spondere ad istã ratione,de qua responsione non curo. Ad
rões Pet.respõdeo sic,primò cõtra eũ,ex dictis eius ipse te
14 net,† ꝙ excep.rei iudi.sit exceptio facti,& intẽtionis,nõ iu
ris:vt no.per eũ in.l.exceptiones.j̃.de excep.sed posito ꝙ sit
exceptio iuris,secũdũ ꝙ est verũ:non sequit̃:ergo ciuilis ob
ligatio remanet.Ad probationẽ cũ dicit,naturalis sola non
est sufficiens ad producedum actionem:concedo istam. Sed
15 hoc†est verum in naturali,quæ nunq̃ habuit secum ciuilem:
sed ea,quæ ab initio habuit ciuilem,& sic produxit actio
nem: adhuc potest eam conseruare sublata ciuili vt.s̃.in simili
nota.in.l.si vnus.§.pactus ne peteret,ff.de pactis. Et probat̃
in exẽplo de muliere & viro.Mulier enim,quæ nunquã fuit
nupta viro,nõ potest parere filium:sed nupta potest parere
& cõseruare etiam viro extincto.Ita in proposito,obligatio
ciuilis habet se ad obligationem naturalem vt causa agens:
obligatio naturalis habet se ad ciuilem, vt patiens, seu ma
teria,ex qua ius ciuile ꝓducit actionem.vnde sublata ciuili,
que ꝓducit actionem, potest obligatio naturalis remanere

a ¶Deficit voluntas.Istud est verũ tenẽdo opi.Bart. hic in aut̃.ex causa secus tenendo opi.Bar.&aliorũ in.d.l.si cum, vel in vtero.& in.d. aut̃.ex causa.

b ¶Naturaliter. Et in isto puncto vide Bal.in.l.si cũ vel ĩ vtero.hic allc.& vide Bart.in l.militis.§.miles. ff.de testa.mili.

¶Non ob. quãdo ipſe dicit. ꝙ actus gentium non operatur
vltra intentionem agetis. Cõcedo iſtam. & cum ſubdit iudex
non intẽdit eũ abſoluere. Iſtam nego. Imò intẽdit eũ abſol-
uere: & ĩponere finem liti: & facere ꝙ huic ius ciuile amplꝰ
nõ obſtet: quinimo ſi iudex hoc nõ exprimat, intelligiť. ca-
ſus eſt. ff. de arbit. l. qd tñ. §. primo. & c. ¶His ergo viſis de
16 bes ſcire: † ꝙ iudex qñq; abſoluit reũ: qa actor nõ probauit:
& tũc fateor, ꝙ tollitur ciuilis. & remanet naturalis. ita loquiť
l. iul. in prin. Qñq; iudex abſoluit reũ, qa nullo modo debitũ
& tunc idem, quia naturalis nõ tollitur: qa iudex nõ põt eam
tollere: vt ĩſtitu. de iure nat. §. ſed naturalia. qa tñ res iudicata
inter partes habeť ꝓ veritate. l. res iudicata. & ibi no. ff. de re.
iur. Iſtã naturalẽ obligationẽ pars cõtra reum nõ poterit al-
legare de cætero. Idẽ ſi iudex abſoluiſſet tanꝗ debitũ, non
eſſet cõtractũ. ar. l. fi. ff. de iureiur. l. ſi duo. §. ſi qs iurauerit. eo.
tit. Sed ſi iudex abſoluiſſet tanꝗ indebitũ, nec adiecifſet nul-
lo modo debitũ: tunc intelligitur quaſi nõ debitũ. ſ. ciuiliter.
Sufficit em̃, ꝙ actionem excludat. ar. d. l. Iulia. in prin. de cõ-
di. inde. & hoc videtur ſentire do. Iacob. bu. remanet ergo, ꝙ
vera eſt glo. noſtra. ¶Sũt alia exẽpla de debito naturaliter
tantũ, quæ ſunt indubitatã: vt ſi qs promiſit pacto nudo: vt
l. iuriſgẽ. §. quinimo. de pactis. l. in his. §. Imperator. de ſolu.
Itẽ in pupillo ſecũdũ ea, q̃ plenè no. in. l. j. ff. de noua. & de re
gu. iur. l. pupillũ. ¶His præmiſsis, ꝓ declaratiõe noſtrę ma
17 terię: quæro. † vtrũ iſtud indebitũ ciuiliter, & naturaliter tm̃
debitũ, ſi ſoluitur per errorẽ: an poſsit repeti? In hoc reperio
tres opi, vna fuit glo. noſtrarũ: vt diſtinguamus: an ſoluatur
per errorẽ iur. & nõ poſsit repeti: an p errorẽ facti, & poſsit
repeti. caſus eſt hic. & . j. ad. l. falci. l. error. ff. de cõdi. inde. l. fi
deicõmiſſum. & . j. eo. ti. de cõdi. inde. l. fideicõmiſſum. Quæ
leges ꝓpriè, hoc probãt in teſtamẽto nõ ſolenni, vel in eo, ꝙ
reſecatur per fal. Alle. etiã glo. ff. ad macedo. l. fi. ſed illa. l. nõ
ꝓpriè facit: ſed facit in arg. Loquitur em̃ ibi de eo, quod eſt
omni iure debitũ: ſed ope excep. indebitũ. Fallit, dicit glo. in
muliere, & in minore, qui ſoluentes per iuris ignorantiã, repe
tunt: vt. j. ad Velleia. l. quãuis. §. interdum. de condi. inde. l. in
terdũ. habes opi. gl. ¶Pla. fuit in cõtraria opi. ſimpliciter di
cẽs, quòd tale debitũ quocũq; errore ſolutum, nõ repetiť. Fal
lit in minore, vt. d. l. interdũ. de cond. inde. Iſtã opi. Pla. tenet
Pet. & Iac. de Rau. & probãt ſic, cõtra gl. noſtrã. ſpeciale eſt
in minore, quod ſoluẽdo tale ĩdebitũ repetit in. d. l. interdũ.
ergo in cõtrarium eſt ius cõe. Præterea: cõdictio ĩdebiti eſt in
ducta ex æquitate naturali: vt. ff. de condi. inde. l. nã hoc na
tura. ſed æquitas naturalis nõ eſt, ꝙ ab eo, q habet debitũ na-
turaliter, illud repetať: ergo & c. Præterea debitũ naturale in
ducit cõpenſationẽ: ergo etiã cum quis aget cõdi. inde. ad ta-
le debitũ opponitur cõpẽſatio: & in hoc reſidet do. Cy. Gul.
de cug. idem probat ſic: in pari cauſa melior eſt cõditio poſsi
dentis: vt. l. ſi ſeruũ. §. de illo. ſequiť de verbo. obli. Sed poſi-
to ꝙ ſit æqtas naturalis ex pte repetẽtis: eſt etiã æqtas natu-
ralis ex parte eius, cui eſt ſolutũ indebitũ: qa ſibi naturaliter
debetur: ergo eius cõditio eſt potior. Præterea ergo video, ꝙ
ſolutũ indebitè poteſt ꝓ alio debito retineri: vt. l. ſi nõ ſorte.
§. ſi centũ. ff. de cõdi. inde. ergo multomagis pro ſeipſo. vnde
Gul. nõ tenet opi. glo. noſtrarum. ¶Itẽ opi. Pla. & Pet. non
tenet ſimpliciter. & probat ſic. Ego video, ꝙ per pręſcriptio
nem tollitur ciuilis, & remanet naturalis: & tamẽ tale debitũ
ſolutũ per errorẽ repetitur: vt. l. ſi quis poſtꝗ. ff. de fideiuſſo.
ergo dictũ Pet. ſimpliciter nõ eſt verũ. ¶Ideo diſtinguit ipſe
ſic: Quoddã ẽ debitũ naturale tm̃, ꝙ nũquã habuit cõmunio-
nẽ cũ ciuili. & iſtud quocũq; errore ſolutũ nõ repetiť, per ra-
tiones prædictas. ſ. p Pet. & per eũ, contra glo. ar. l. etiã. ff. de
cõpẽ. Quoddã eſt debitũ naturaliter, ꝙ ab initio fuit miſtum
cũ ciuili. & hic aduerte: qa qñq; ciuilis obligatio fuit ſublata
facto hoĩs: & tũc idẽ, qa quocũq; errore ſolutũ nõ repetitur:
vt. l. Iuli. in prin. de cõdi. indebi. l. ſi pœnæ cauſa. in prĩ. eo. ti.
ꝙ quiſq; iuris. l. iij, in fi. q̃ leges nõ diſtinguunt. Ratio ſecũdũ
eũ: qa qñq; ciuilis tollitur, & naturalis facto hoĩs potuit eſſe,
ꝙ fuit ſublata iniuſte. ideo lex voluit, ꝙ quocunq; errore ſo-
lutũ nõ repetať. Qñq; illa ciuilis tolliť ex leg. diſpoſitione: &
tũc diſtinguiť: aut ſoluitur p errorẽ facti, & repetiť: vt. l. ſi qs
poſtꝗ. ff. de fideiuſ. alſ nõ repetereť: vt. l. fi. rẽ ra. hab. Ratio:
qa quãdo lex. tollit ciuilẽ, tollit eã ſuadente aliqua æquitate.
& ideo fuit adhibẽda prędicta diſtin. ¶Iſta verba Gul. non
placẽt in aliquo mẽbro. Nam in primo mẽbro: dum dicit, ꝙ
quãdo ab initio fuit naturalis ſola ſine ciuili, quocũq; errore
ſolutũ, non repetitur: dicit cõtra caſum in. l. error. j. ad. l. fal.
etiam ſecundũ opi. ſuam. Item ſecundũ, & tertiũ membrũ, nõ
placẽt. ꝙ ciuilis tollatur facto hominis vel hoc fit a iudice: vt
ſ. l. Iul. & iudex hoc facit authoritate. legis vñ lex ipſa videť

facere: vt. l. ſanctio legum. ff. de pœnis. & ſic eſt eadẽ ratio, ꝙ
qñ tollitur p legẽ: vel tolliť ſola ciuilis per hominẽ: hoc eſt
per principem: vt dicta. l. iij. in fi. ꝙ qſq; iur. Tunc cũ prin-
ceps ſit lex animata: eſt eadẽ ratio, quæ eſt in lege. vnde non
placet. Breuiter tene opi. glo. noſtræ, ꝙ tale indebitũ ſolutũ
per ignorãtiã facti repeti poſsit. ita intelligo. l. iul. & . l. ſi pœ
næ. de cõdi. indebi. ꝙ qſq; iur. l. iij, in fi. Quod dixi de errore
facti: intelligo probabili. nam ſi ſolueret per errorẽ facti im
probabilẽ: eſſet idẽ, ꝙ in errore iuris: vt. l, error. & . l. regu-
la. & . l. nec ſupina. ff. eo. ¶Reſpondeamus ad rõnes eorũ di
cũt ipſi, ſpeciale eſt in minore: ergo in cõtrariũ eſt ius cõmu
ne: ergo & c. Reſpõ. ſpeciale eſt ĩ minore hic, ꝙ ſoluẽs p igno
rantiã iuris repetit: ſecus eſt in maiore. ¶Item dicunt con-
di. indebi. nitiť æquitate: ſed nõ eſt ęquum hic, ꝙ repetatur
18 & c. † Reſpon. tit. de cõdi. indebi. continet in ſe quandã reſti
tutionis cauſam: vt ſicut minor reſtituitur propter ætatẽ: ita
errãs errore facti probabili reſtituať propter errorẽ ex illo
ti. de cõdi. inde. Et ſic apparet ꝙ æquitas adeſt: ſcilicet iniu-
ſta cã reſtitutionis. ¶Præterea, dicũt ipſi: poſſet opponi cõ
penſatio: ergo & c. vt. l. etiã. ff. de cõpẽ. Reſpon. opponi põt
19 compenſatio † pro debito naturali, contra petentẽ non con
tra repetentẽ. Ita videť velle glo. in. l. interdum. de cõdi. in-
debi. expreſſius in. l. cum is. §. j. eo. tit. vbi glo. Ratio: quia cũ
iſta cauſa quandam reſtitutionẽ contineat, ante omnia iſte
qui propter ſuũ errorẽ probabilẽ eſt expoliatus debet reſti
tui in priſtinũ ſtatum. que ratio in petẽte ceſſat. ¶Præter-
eà, dicũt ipſi in pari cauſa potior eſt cõditio poſsidentis. cõ
cedo: ſed hic nõ eſt par cauſa. Nã ille cui debeť naturaliter,
habet æquitatẽ in genere ſuo: iſte qui agit condictione inde
biti, habet æquitatẽ in ſpecie, vt reſtituať ante omnia: vt di-
20 ctũ eſt. Sed † ęqtas in ſpecie præferť æquitati in genere: vt. l.
j. de vſuca. & ibi not. per Dy. & no. per eundẽ in regula poſ
ſeſſor. de reg. iur. lib. vj. ¶Præterea ipſi dicũt ſolutũ inde-
bitè poteſt propter aliud debitũ retineri: ergo ꝓpter ſeip-
ſum: vt. l. ſi non ſortem. §. ſi centum. de condi. indebi. Reſpõ
deo. põt retineri propter aliud debitũ, ſcilicet ciuiliter & na
turaliter: licet propter aliud debitum naturaliter tantũ, nõ:
& ſic remanet defenſata gl. noſtra. Habemꝰ de quatuor arti
culis expeditũ primum articulum. ¶Videamus de ſecun-
21 do, ſcilicet quod eſt ĩdebitũ naturaliter † & ciuiliter debitũ,
Et primò quæramꝰ exẽpla. gl. ff. de cõdi. inde. l. j. ponit mul
ta exẽpla. inter alia ponit de chirographo, ſeu literarũ obli-
gatione ante bienniũ. Vltramontani contra. Dicunt enim ꝙ
ante biennium non eſt nata ciuilis, neq; naturalis obligatio:
nã ille, qui promittit ſpe futuræ numerationis, ꝓmittit ſub
conditione: ergo ante cõditionẽ nulla eſt nata obligatio: vt
l. cædere dicẽ. de verb. ſignifica. & iſtud dicebat Iaco. de rau,
Petr. hoc probat. & idẽ Gul. dicentes, ꝙ nec glo. dicit verũ:
nec Iac. de Ra. Imo ſtatim eſt nata ciuilis, & naturalis obliga
tio. Quod probãt ſic. Contra obligationẽ legitimã literarũ,
dať exceptio nõ numerate pecunie: vt. l. ſi ex cautione. & . l.
in cõtractibꝰ. j. de nõ nume. pecunia. & inſti. de lit. obligati,
ergo præſupponit actionem: qa exceptio eſt, excluſio actio
nis: ſed ſi eſt actio, ergo oritur exceptio ex naturali & ciuili
obligatiõe. inſtitu. de lit. obli. in principio. Præterea, lex di-
cit, ꝙ cõdicit liberationẽ: ergo erat obligatꝰ: vt. j. de cõdi. ob
cau. l. ſi cũ exiguã. de nõ nu. pec. l. ſi quaſi. Præterea, ſi cõtra
ctus non impleať, non impediť obligatio ciuilis, & natura-
lis: licet obſtet exceptio: vt. l. Iulianꝰ. §. offerri. de actio. em-
ptio. Præterea, ſi cõtractus habet debitã formã in ſe, licet cã
non ſit iuſta: parit ciuilem & naturalem obligationẽ. Exem
plum patet in contractu celebrato dolo, vel metu: ita in pro
poſito talis contractus habet debitam ſui formam. ergo & c.
¶Dominus Iaco. But. tenebat gloſ. noſtram. tamẽ pertran-
ſibat multũ ſub nube. Dico glo. noſtrã dicere veritatẽ. & ad
22 hoc oſtẽdẽdũ præmitto illud, quod ſupra dixi. Is † natuli-
ter eſt obligatus, qui iuregẽtium tenetur, poſtpoſitis præce
ptis iuris ciuilis: vt. l. cum amplius. §. j. de reg. iur. Sed ſi ego
promitto tibi dare centũ, ſpe futuræ numerationis credẽs,
ꝙ tu mihi mutues: antequã mutues ceſſat æqtas: quare debe
bã tibi teneri naturaliter: ergo nõ teneor. quòd hoc ſit verũ.
do tres tex. ff. ſi cer. pet. l. q pecuniã. & lex parua eſt. vbi dici
tur, ꝙ habet in poteſtate, ne accipiendo ſe obliget. Apparet
ergo quòd nõ eſt obligatus. intellige ſcilicet naturaliter. Nã
ciuiliter non eſt dubiũ, ꝙ eſt obligatus. Ad idem. ff. quæ res
pigno. oblig. pñt. l. penul. q potio. in pigno. habeã. l. j. in fi.
¶Ad contraria reſpõdeo. Breuiter ad primum, dum dicit:
promittit ſub cõditione. nego: imo purè promittit, cõfidẽs
de numeratione futura. Ad idẽ, quod dicũt, ex eo ꝙ cõpetiť
exceptio: ergo & actio: ergo vterq; obligatꝰ. Nego iſtã con
ſequentiam.

a ℭ Naturalis . vt mater.Cōtrarium tenet Bar.ĩ.l.etiã ff.de mino.Barto. in.l.fi.ĵ . in quib. cau.in inte.restit. non est neces.

* ℭ Pro cōcordia. Aduerte, ꝙ sentē tia cōdemnatoria parit solũ actionẽ ciuilẽ, non naturalem.ita Bart.in hac.l.cũ qs versi. possemus etiã po nere exemplũ.& in.l.j.in.ix.col.ff. de condi. indebi. Idẽ Bar.ĩ.l.ab eo. C.qũo & qñ iudi. D.Alexan.in sua apostilla in hac.l. cum quis . allega. Bart. sibi contrarium. ĩ.l. Iulian⁹. verũ debitorẽ.x. col.& seq.ff.de cō di.inde.vers.item dubitaẽ . vtrũ res judicata.Tu dic, fortè est cōtrariũ, sed subtiliter potest saluari Barto. qa in.d.l.Iulian⁹. non simpl'r dicit oriri obligationẽ naturalem,ex sen tētia.s.ex eo fonte,vbi regl'r oriũtur obligationes naturales.s. ex cō sensu.l. consensu. cũ si.ff.de actio.& ob.Sed dicit Bar. ꝙ oriẽ obligatio naturalis ex sentē tia,q̃ insurgit ex naturali æquitate juris.q̃ est vt maioribus paream⁹. l.veluti.ff.de iust. & iur.Est em̃ æq̃tas naturalis,quæ adstringit,vt obseruẽ,ꝙ pręcipit dñs,& maior . Et in.l.diuina, ꝙ ius naturale diciẽ, q nō obedierit prin cipi morte moriatur.c.ij. de maio. & obe.& ita seipsum declarat Bar. in. d .l. Iulianus. quasi sentiat de alia obligatione naturali,quam de illa,de qua in hac l.cum quis .& in iurib⁹ pręalleg.

sequẽtiã,Quid enim repugnat,ꝙ ex ciuili obliga
tione sola oriaẽ actio ? certe nihil.Dices tu imò re
pugnat exemplũ,ꝙ dedisti,ꝙ ciuilis obligatio ha
a bet se,vt pater:naturalis vt mater [a] actio vt filia.
ergo sequiẽꝙ filia descéderet ex patre solo absq;
matre:quia ex ciuili sola.Respō.non est repugnã
tia aliqua.sicut enim deus cōditor omniũ creauit
vnum hominem absq; patre & matre,vt Adam:
creauit aliũ hoĩem ex viro absq; muliere,vt Euã
creauit aliũ ex muliere absq; viro.& hic fuit Chri
23 stus : ita Imperator conditor † actionum quasdã
actiones ꝓducit absq; aliqua obligatione de mũ-
do:& istę sunt actiones datiuæ,q̃ nullã habẽt ma
trẽ,nec patrem.de quibus per gl.in.in.l.cũ mota.
de trãsact.de act.& oblig.l.j.eodem modo hic in-
troducit actionẽ ex patre absq; matre:vt ex obli
gatione ciuili absq; naturali.non video repugnã-
tiã.Maximè cũ tex.institu.de obliga.in princ.dũ
diffinit obligationẽ,se referat ad ciuilem:in eo,ꝙ
dicit secundũ nostræ ciuitatis iura.ergo secundũ
ius ciuile.ℭ Itẽ dicũt ipsi,cum dicitur obligatio:
ergo erat obligatus.Istam nego.quia cum dicitur
liberatio de facto,hoc est instrumentorũ cassatio:
vt.l.dissolute.ĵ.de cōdi.sine causa . multomagis.
hic vbi est aliqua alia obligatio.s.ciuilis.Item di-
cunt,licet contractus nō impleatur,tñ oritur ciui
lis & naturalis obligatio:vt.l.Iulianus. §.offerri.
ff.de act.emp.Respō.in contractu emptionis,&
venditionis,& in similibus non contrahiẽ obliga
tio principaliter . spe futuræ traditiōis:ita ꝙ ista
sit causa proxima obligationis:sed spe obligatio
nis correlatiuæ.Ideo em̃ promitto tibi preciũ:qa
ꝓmittis mihi rẽ.& ideo obligor tibi:qa obligaris
mihi,Et ista est cã proxima obligationis.& ideo
vna sublata nō nasceret alia:vt.l.fi.de acceptila.
ff.de rescinden.vendi.l.cũ emptor. ℭ Nec ob.si
opponeres de pupillo emẽte.Nã potes videre p
te:sed in q̃stione ꝓposita,causa ꝓxima,quare ti-
bi ꝓmitto:est spes numeratiōis. Licet em̃ tibi ꝓ-
mittã purè incōtinẽti:& hoc agiẽ cũ solẽnitate ci-
uili,tibi teneor:tñ etiã istud agiẽ inter nos.s.si nō
accepero:vel si nō mutuabis,nō teneor:vñ de ęq-
tate naturali nō teneor.Dices tu:Ista obligatio ci
uilis,q̃ cōtrahiẽ literis,vel stipulatione contrahiẽ
cōsensu:vt.l.j.ff.de pac.ergo eodẽ momẽto cōsen
tio,ꝙ obliger,& ꝙ nō obliger.& sic est cōtradi-
ctio.vt.l.vbi repugnãtia.de regu.iur.Rñ.dico,ꝙ
iste cōsensus:& dissensus sunt diuersis respectib⁹.
Cōsentio em̃ ꝙ obliger solẽnitate ciuili:cōsenti-
mus etiã inuicẽ:ꝙ nō tenear in veritate:nisi in nu
meratiōe secuta.hoc ꝓbãt dictæ leges allegatæ.l.
qui pecuniã.pręal.&.d.l.j.in fi.ℭ Itẽ dicũt ipsi,
si cōtract⁹ habet debitã formã,oriẽ obligatio ciui
lis & naturalis:vt in cōtractibus celebrãtis dolo.
vel metu,Rñ.in illis cōtractib⁹ est cōsensus coa-
ctus:licet cōtractus nō habeat iustã causam in se:
sed in isto nō est cōsensus:vt dictũ est. Concludo
ergo ꝙ exemplũ glo.est bonũ. ℭ Aliud exẽplũ
ponit gl.qñ præcessit obligatio ciuilis,& natura
24 lis:& postcà secutũ est pactum † de nō petendo:
qa per pactũ tollitur naturalis,et remanet ciuilis:
vt.l.stichũ.§.naturalis.ff.de sol.Gul.de cug.ĩ hoc
dicit,ꝙ est aduertendũ qualiter forma pacti fiat.
Aut enim facio pactũ de nō petẽdo:et nō tollitur
naturalis:qa istud pactũ nō apponiẽ ad tollendũ
obligationẽ:sed ad impediendã petitionẽ.Aut li
bero te per pactũ.& tũc tolliẽ naturalis . ita dicit
in.§.pactus ne peteret.ideo modò omitto:sed di
* cam als.Possemus etiã ponere exemplũ in senten
b tia condẽnatoria.ex [b] qua oritur obligatio,ciui-
25 lis,† & nō naturalis:licet quidã cōtradicãt:vt di-
xi in.l.ab eo.ĵ.qũo & qñ iudex.Tenẽdo istã opi.
ꝙ ex sentẽtia condẽnatoria nō oriatur,nisi ciuilis
obligatio:tamẽ lex dat ei fomentũ,& auxiliũ in
tantũ:vt cōtra eam nulla oriaẽ exceptio:& tũc ha
beret vim ciuilis & naturalis p̃sumptę:vt dixi.in
d.l.ab eo.Et idẽ ĩ obligatiōe literarũ post biẽniũ:
Nã post bienniũ lex p̃sumit naturalẽ obligatio-
nẽ.vnde est ibi naturalis solũ p̃sumpta sine exce-
ptionis obstaculo.ℭ Expeditis exemplis venio
26 ad questiōes.Quæro.† vtrũ indebitũ naturaliter.
& ciuiliter debitũ,solutũ per errorẽ possit repeti?
glo.dicit hic.ꝙ regulariter sic.Fallit in casibus,vt
habes in ea. ℭ Tu verò licet glo.benè dicat,dic
per alia verba:& melius intelligem⁹.Qñq; est in-
debitũ naturaliter,sed ciuiliter debitũ:tñ est ibi
naturalis p̃sumpta:ita ꝙ nulla obstat exceptio:&
tũc solutũ nō pōt repeti:vt puta solutũ authorita
te rei iudicatæ,vel in obligatione literarum post
bienniũ:vt.l.j.ĵ.de cōdi.ĩde.& mãdati.l.si fideius-
sor.§.ĩ oĩb⁹.Qñq; est debitũ ciuiliter tm̃,cui ob.
excep.& tũc solutũ quocũq; errore pōt repeti:vt
l.si nō fortẽ.§.indebitũ.&.§.adeo.de cōdi . inde.
Fallit si soluaẽ ex causa trãsactionis veræ,vel præ
sumptę.Veræ.ĵ.de cōd.inde.l.ij.&.ff.de cōd.ĩde.
l.in summa.in prin,Præsumptæ:vt in illis causis,
quæ p inficiationẽ crescunt.Nã tũc soluendo,vi-
deor soluere aĩo cōpensandi,ne negando incidã
in duplũ:vt.ĵ.de cōdi.inde.l.ea,quæ . & insti.de b
obli.quæ ex quasi cōtractu.§.fi. ℭ Expedit⁹ est
secũdus articul⁹.Terti⁹ articul⁹ est,qñ est vtroq;
27 † iure indebitũ.In hoc nō egem⁹ exemplis:vt qñ
nullo modo est ꝓmissum,vel debitũ:sed quis pu
tabat se teneri.Vel fuit debitũ:& est liberat⁹ solu
tione,vel acceptilatione,vel alio modo,de his q
ponũtur.insti.qui.mod.tol.oblig.isto casu solu-
tũ quocũq; errore repetitur:vt.l.sed & si me putẽ.
in prin.ff.de cōdi.inde.Fallit in casibus,si soluaẽ
authoritate rei iudi.vt.l.j.de cōdi.inde.&.l.si fide
ius.§.in oĩbus.ff.manda.&.l. si sine.§.j.rẽ rat.ha.
Itẽ si soluatur ex causa transactionis : vt.l.ij.ĵ.de
condi.inde.&.l.in summa.in princ. de cōdi.ind.
ff.Itẽ fallit in causis,quæ crescunt per inficiatio-
nem:vt dictũ est.& hoc no. plenius in.l.elegãter.
in fi.de cōdi.inde.& est expeditus articulus ter-
tius.ℭ Quartus articulus est, qñ est vtroq; iure
debitum:sed ope exceptionis indebitum, Exem
plum ponit glos.in Macedoniano & Velleiano.
ℭ Anteq̃ vadã vlteri⁹,quæro,q̃ est ratio,ꝙ istæ
exceptiones macedoniani,& velleiani,nō tollũt
28 obligationẽ naturalẽ.Rñdeo:† qa nō sunt indu-
ctæ æquitate naturali:sed magis ex morib⁹ ciuita
tis nr̃æ Romanæ:vnde de iure ciuili.ideo nō tol-
lit naturalem:vt insti.de legi.agna.tut.§.fin. Sed
quare nō tollit ciuilem obligationem?Rñdeo:qa
verba legis inducẽtis has exceptiones,nō tendũt
ad perimendũ obligationẽ:sed ad impediendum
petitionẽ.Dicũt enim:ne actio petitio ue detur.
nō aũt dicũt,ꝙ mulier intercedẽdo nō obligetur,
vt.l.j.in prin.ff.ad Mace.& ad Velleia.l.ij.§.j.&
ideo dicit hic gl.ꝙ est debitũ ciuiliter.& naturali
ter:sed ope exceptiōis indebitũ.& ideo qcq̃d lex
dicat,nō habet locũ in exceptiōib⁹,q̃ procederẽt
ab æquitate naturali:qa tunc naturale obligatio- c
nem tollerent,& remaneret ciuilis.& de isto mẽ-
bro dictũ est.s.ℭ An aũt tale indebitũ p errorẽ.
29 solutũ,possit repeti? Glo.facit † quatuor mem-
bra.ℭ Primũ,qñq; qs est tutus exceptione dila-
toria:tũc solutũ quocũq; errore nō repetiẽ:vt.l.in
diem.&.l.nam si cum moriar,ff.eo.licet quidã cō
trariũ dixerint.& vide glo.q̃ dicit veritatẽ.Dices
tu: dies solutionis est summa pars obligationis:
& ideo,qui ante diẽ soluit,videẽ ꝙ possit repete-
re:sicut ille,q plus in quantitate soluit:vt.ĵ. dicã.
Rñdeo,illud plus ꝓpter diẽ cōsistit in interusu-
c rio [c] medij temporis quod posset lucrari,Ista aũt
ratio lucri inducit retentionẽ,& etiã actionẽ cō-
uẽtiōe partiũ,seu ex volũtate testõris:& ita loquũ
tur oĩa iura,q̃ inuenies ad hoc. Actiōes verò,quæ
introducunẽ ex potestate legis,nō dãtur propter
istud lucrũ,seu contẽplatiōe hui⁹ lucri:vt.l.si ste-
rilis.§.cũ per venditorẽ.de act.emp. ℭ Secundũ
membrũ est:qa ista exceptio quãdoq; est perpe-
tua,& fauorabilis:tũc solutũ quocũq; errore repe
titur:vt.l.qui exceptionẽ.ff.eo.vide gl.ℭ Cōtra
istud opp.exceptio quæ induciẽ ab epistola diui
Adriani est fauorabilis:qa fauore fideiussorũ ĩdu
cta est.ꝙ apparet qa ei potest renunciare:sed tũ-
30 tus † illa exceptione per errorem soluẽs,nō repe-
tit:vt.l.si testamẽto.§.penul.ff.de fideiusso.ergo

b ℭ Cōdẽnatoria. Adde Bart . in.d. l.ab eo.& ĩ .l.iiij.ĩ viij.col.ff.de cōd. ĩde.sed Bar.tenet contrariũ in.l.Iulianus.in.x. colũ. de cōdi. indebiti.

c ℭ Interusurio . Sed aduerte : qa Bart.in.l.si socer. §.Lucius.ff.solu. matr. vr̃ voluisse ita demũ dari repetitionẽ hui⁹ indebitè solut. ante tp̃s.s.ꝓpter ĩterusuriũ medij temporis tm̃ Cui⁹ cō trariũ hic voluit. & in.l.j.ff.de cōdi.inde.videlicet, ꝙ etiã si nullũ esset interusuriũ me dij temporis : tamẽ reputatur.Ita videẽ sensisse gl. in.l. si fideiussor. et.l.quãuis.ff.mã. et no.Imo.in.d.§. Luci⁹.dixi aliqua verba pro cōcordantijs. vide ibi per eum.

a ¶Et dixi. Aduerte tñ: qa si statutū diceret: reus habeat tantā dilationē maius dubiū esset: qa appellatione rei venit fideiussor, secūdū gl.no.in l.stichū.§.ꝙ vulgo.ff.de sol. Sed an sit vera ibi dixi. Et facit hoc ad no. in.l.excepio.§.rei.ff.de excep.& hic adde Bal.in.l.tā mādatori.C.de nō nu.pe.vbi etiā ponit ea, quæ hic dixi.& ibi etiā in pe.col.ponit qd ecō trà. An exceptio cōpetēs fideiussori competat reo? Et vide etiā ibi in vl.co.an factū rei noceat fideiussori et ecōtrà? Ex his dictis ꝑ Bar.adde ꝙ illud, ꝙ dicit Bar.in.d.l.cū fili⁹.§.j.ī.fi.ꝙ quoties nos essem⁹ in dote, tunc fideiussor pōt cōueniri.et sic illud priuilegium sibi nō prodesset: intelligas: nisi debitor principalis susciperet iudiciū ꝑ se,& diceret, nolo cōuenias fideiussorē: qa mea interest, ne cōueniatur: qa ageret icōtineti contra me. ar.l.fin.de vsu.rei iudi. Et de hoc est tex.singu.secūdū Imo.in.l.idēq;.§.gñaliter.versi.suo noīe.& fuit dictū Bart.in.l.verū, in princ.ff.ꝓ soc.& Bar.ī.l.& si fideiussor.ff.de re iudi.& ī.l.stichū.§.ꝙ vulgo.ff.de sol.& fuit dictū Cyn.hic in fi. Sed imò cū reuerētia, si vidisset verba Cy.nō ibi indefinitè dixisset.ꝙ aūt hic dicebat: aut iste habet priuilegiū cōtra quoscūq;:& tūc dico ꝙ nō pōt accipere iudiciū, cū sua nō īterest: qa habet ēt cōtra fideiussorē.& sic illud ꝙ dicebat ad intelligētiā Bart.in.d.l.si filius.§.j.nō ꝓcedit: eo maximè: qa ibi cōpetebat cōtra quoscunq;, Aut nō cōpetit cōtra quoscūq;.& tūc ꝓcedit opi.illorū.s.,al legat. Alexan.

b ¶Vniuers. Hec l.canonizata est, xxv.q.ij.

POMATES.

b ¶Vniuersa. Ad istā leg. ꝓ daclaratiōe vide etiā Alexā.cōsil.xxxviij.volu.iij.in.ij.dubio. vbi dicit, ꝙ non haberet locū quoties debitū super quo petiť dilatio deberetur ex contractu iurato:& quòd tales impetrationes sunt restringendæ.

c ¶Quandoq; lex iubet. Ista uerba sunt aurea.& uide Bald. in rub.j. de rescin.uēd.& plenè per Bar.in.l.si ita quis.§.ea.ff.de uerb.obli.& omnino uide, quod uoluit Bar.in.l.ut iurisiurandi.in prī.de ope.libe.per illam glos. not. nec omittas videre. Bart.in.l.his consequēter.ff.fami.erc.ubi pulchrè.& uide quod no. Bar.in.l.filio præterito.in fin.ff.de iniusto test. Et ad no.hic adde Bart.in.l.fi.C.de ca.lar.lib.x.& ibi etiam quādo lex, uel statutum dicit, contractus non valeat: tunc secundum ipsum bene intelligitur ipso iure.l.non dubiū.s.de legib⁹.& ibi omnino uide bal.maximè in pe.co.& Bart.in.l.cum lex.de fideius.ad hoc gl.not.in cle.j.de iure patrona.vbi formæ præfixio tūc uitiat actū cum traditur forma à prī.attributiua iuris: ubi autem traditur post iurisdictionē concessam aliquid in eius exercitio seruandum, omissio eius non reddit id ꝙ agitur nullum: & ita alle.not.Pe.de anch.in cle.j.in fi.de seque.pos.et fruc.& ꝙ dixi in l.cū lege de fideius. Ex opposito: an ex tali contractu transferať dominium: uide per barto.in.l.j.§.per communem.ff.de acq.pos.& ibi vide apostillā: nunquid ex cōtractū simulato transferatur dominium? allegat casum singu.ꝙ nō.quē not.

d ¶Pone. dicit statutū. Quid si statutū annullat ipso iure gabella non soluta? & an contractus dicať valere?& qd opereť annullatio? vide per bald.in.l.cum mulier.ff.sol.mat.in.x.colū.cū seq.

tutus exceptio.fauorabili soluens per errorē nō repetit.gl.voluit soluere institu.de fideiusso.§.si plures.nec bñ dicit.Dy.voluit soluere in.l.cōtraria.& soluit peius.¶Ego dico.ꝙ exceptio ꝓcedēs ex epistola diui Adriani est de exceptionib⁹, q̄ inducunť ad rigorē iuris cōseruādū: vt.j.dicam. ideo nō cadit sub isto mēbro.¶Tertiū mēbrum est,qñ exceptio ꝑpetua,& odiosa: vt Macedoniani. Tūc distinguo sic: aut est solutū ꝑ errorē iuris, & nō pōt repeti: aut ꝑ errorē facti.et tūc sic: vt.l.q exceptionē.de cōdi.inde.&.l.vlti.ff.ad. Macedonianū.& vide gl. In hoc nihil est dicendū, qa glo. dicit optimè. Quartū mēbrū est,qñ est exceptio dubia: tūc exceptio dubia iudicatur perpetua: vt l.sufficit.de cōdi.inde.& vide.gl.¶Quintum & vltimū mēbrū est,qñ aliquis est tutus exceptione aliqua inducta ad rigorē iuris conseruandū: tunc solutū quocūq; errore nō repetitur.ff.de cōdi.inde.l.Iulianus.&.j.de cōdi.inde.l.j.vide gl. Aduerte: quid vult dicere gl.de exceptiōe inducta ad rigorē iuris cōseruādū: si velles intelligere de exceptiōe rei iudicatæ: nō diceret bene.quia ille cadit sub primo mebro secundū opi.gl.nostræ,qñ est indebitū ciuiliter, sed naturaliter debitū.ideo cū allegat.j.de cōdi.inde.l.j.nō bene cadit hic, Sed
3 ego†intelligo exceptiones inductas ad rigorē iuris conseruandū, de exceptione litis pendentis: de qua loquitur, d.l.Iulianus.in prin.de cōdi.inde. Item si sim tut⁹ exceptione fori.& idem in similibus, quæ nō recipiunt obligationem, neq; actionem: sed solum cōueniendi facultatem.& ideo dico quòd exceptio epistolę diui adriani:& exceptio quā habēt fideiussores hodie ꝑ auť.de fideius.& duo rei per auť.de duob⁹ reis.sunt de illis exceptionibus, q̄ sunt inductæ ad rigorē iuris cōseruandum. Non enim tendunt ad perimendam obligationem, vel actionem principaliter: sed tēdunt ad hoc, vt alius prius conueniatur.licet per quandam consequētiā posit euenire: vt ille pri⁹ conuentus soluat,& alius liberetur, illa liberatio erit propter solutionē: non vigore illius exceptionis.ideo tutus hac exceptione soluēs non repetit: vt.l.si testamento.§.ij.de fideiusso.

De precibus Imper.offer. *Rub.*

¶Continua vt in glo.

SVMMARIVM.

1 *Seruus admittitur ad accusandum de nece domini.& nu.3.*
2 *Prohiberi, quæ aliâs possent per bonū exemplū permittūtur.*

LIcet seruilis. Seruus admitti-
1 tur†ad publicandum,& ad accusandum de nece dñi.h.d.¶No.
quod dixi in summario, Secun-
2 dò nota. quòd multa.† que aliâs
sunt prohibita, propter bonum exemplum permittitur: vt hic.&.l.exēplo.j.de probat.&.l aut
3 facta.in fine de poenis.¶Tertiò not.† quòd seruus admittitur ad accusandum de nece domini: quandoq; etiam in alijs: vt.j.ad.l.Iuliam maiesta. l.nullus,& ff.ad.l. Iuliam.maie.l.famosi.&c.

SVMMARIVM.

1 *Quod differtur non aufertur*
2 *Beneficiū principis debet cōcedi: sine graui iniuria alterius.*
3 *Princeps ex certa scientia potest auferre, quæ sunt iuris ciuilis: non quæ sunt iurisgentium.*
4 *Dilatio concessa principali: an porrigatur ad fideiussorem. remissiuè.*

QVoties. Duas habet lect.in gl.tamen ad idem tendunt. Petitio tantum, per quam dilatio conceditur, uel remittitur pōt produci: secus si peremptoria exceptio cōcedi, uel remitti postuleť hoc dicit secūdū utrāq; lecturā.¶No.primò, ꝙ dixi
1 in summario. Item†quòd differtur, nō aufertur:
2 ¶Secundò nota.†ꝙ beneficia principū debent cōcedi sine graui iniuria alterius. Venio ad apparatū.¶Oppo.j.de pac.inter emp.l.antepe. Sol. ibi petebať auferri dilatio magna: & sic magnū præiudiciū afferebat &c. Item oppo.j.de rescindenda uēdi.l.ratas. Sol.dicit gl.& tu dic, ut in ea.
3 ¶Quærit gl.an†ex certa scientia Princeps possit per suū rescriptū ius alteri auferre. Gl. hic distinguit, ꝙ quædā sunt de iure ciuili, ut actiones: & istæ possunt auferri per principē. Quędā sunt de iure gentium, ut dominium: & istud nō potest auferri. Ita dicit gl.tua, quam nota. quod dicā in l.fi.j.si cōtra ius uel utili.pub.& signa gl.¶†Cy.
4 hic format unam quæstionem: utrū dilatio concessa prīcipali corrigatur ad fideiussorem. Finaliter reducit eam ad examinationem illius quæstionis, quæ examinatur in.l. cū filius.§.j.ff. de uerb.
a oblig. q̄ est multū prolixa.& dixi[a] in.d.l.cū fili⁹.

SVMMARIVM.

1 *Dilationem habens ad soluendum beneficio speciali, tenetur satisdare.*
2 *Cautela quādo dantur per statuta dilationes ad soluendum mercatoribus, uel societatibus: ꝙ non teneātur satisdare.*
3 *Verbum non ualeat, quando importet ipso iure.& nu.5.*
4 *Satisdatio, quæ debet præstari ab eo, qui habet dilationem ad soluendum beneficio speciali, quando præstetur?*
6 *Statutum si dicit, quòd de quolibet contractu soluantur.x. pro gabella, si gabella non soluatur: an contractus sit nullus ipso iure?*
7 *Testamentum ꝙ ex forma statuti debet insinuari certis mēsibus, si non insinuetur, an sit nullum ipso iure?*

b VNiuersa. [b]Qui habet dilationē à principe, teneť satisdare de soluēdo ī termino. hoc di-
1 cit.¶Not.†ꝙ q habet dilationem ex beneficio speciali: teneť satisdare de soluendo in termino: aliâs vtrū iste, qui habet dilationē possit cogi ad satisdādū, est materia.l. in omnib⁹.ff. de iudi.&.l.si debitores.ff.de priui.credi.do.Cy. ponit in.l.j.j.vt leg.no.caue.& hoc tangit aliqua-
2 liter.¶Et ideo†qñ per statuta terrarū, concedūtur dilationes aliquibus mercatorib⁹, uel societatib⁹: sis cautus, quòd in reformatiōe ponatur: ne satisdatio posit peti: aliâs non possent vti illo beneficio: ita videtis hic ī gl. quæ dicit: id est sortiā-
3 tur effectū.¶Nota ergo, ꝙ illud verbū non†valeat, innuit scilicet in effectu nō ipso iure. Quod an sit verū: dicā incōtinēti præmissa q̄stione, quā facit glo.¶Quero, qñ ista satisdatio debeat præ-
4 stari. Respōdeo,†Quidam dicūt, ꝙ antequā rescriptū petať. Alij dicunt, ꝙ post, non potest vti beneficio rescripti, nisi satisdet: nec teneť ab ini-
5 tio satisdare.& vide glo. Vtrū†ergo non valeat, intelligiť in effectu: vt ibi.¶Cōtra: imo videť, ꝙ factū cōtra legē sit ipso iure nullum: vt.s. de legi. l.nō dubiū. Dicas no. quādoq; lex iubet ꝙ aliqua solennitas adhibeatur tēpore cōtractus: & tunc si aliter fiat, nō ualet ipso iure: vt vidistis in auť.hoc ius porrectū.s.de sacro.eccle.&.j. de trāsact.l.cū hi.j.de test.l.hac cōsultissima.circa prin. Quādo-
c q; lex iubet[c] aliquā solēnitatem adhiberi post cōtractum, vel aliū actum perfectū: & tūc si illa solennitas nō seruetur: tunc contractus non est nullus ipso iure: sed nō valet scilicet in effectu: nisi ꝑ
6 legem aliter exprimereť expresse.¶Pone dicit
d statutum[d].de quolibet contractu soluať†gabella decem

a ¶ Solutio.aliud in ſupplicatione. Et eſt ratio:quia in appellatione cō-
tinetur iniquitas ſumma.ſed per ſupplicationem potius quandam miſe
ricordiā iplorat.facit.l.ꝑfec.pręto.ĩ ti.de mino.& vide de materia iſtiꝰ
auť. Ang.de Are.in.l.ex conſenſu,de ap.qui dicit,ꝙ in caſibus,quibus
nō pōt appellari,pōt ſupplicari.Illud eſt verū quando nullo modo po
teſt appellari.

decē ſolidorū pro libra:alˢ non valeat.Certè iſta
ſolutio ſi ſit poſt cōtractū factū,licet alˢ nō valeat
nō facit cōtractū nullū ipō iure:niſi expreſſè dica
tur in ſtatuto:vt hic vides.& poſſet quñcūq; ſolui
niſi cōtractꝰ eſſet limitatus:vt hic. ¶ Itē dicit hic
7 ſtatutū,† ꝙ teſtamentum debeat inſinuari certis
mēſibus:& ſi nō fiat,nō valeat.certè nō debet in-
telligi ipſo iure:ſed nō valeat in effectu.hoc dixi.
ff.de verb.obl.,l.ſi ita ꝗs.§.ea.l.& feci tibi mentio
nem de hac leg.in quæſtione de vſurario manife-
ſto:vt dixi in.l.filio præterito.ff.de iniuſt.teſta.

SI quis aduer. Aduerſus ſentē-
tiā prefe.ꝑto.po
teſt ſupplicari ſemel tm̃.h.d. ¶ Op.ĩ.ne
liceat in vna eadēq; cauſa tertiò ꝓuoca.l.j. Solu.
gl.ibi appellauit bis.& ꝗ eſt ratio.vide hic Cyn.
ideo nulla admittiť ſupplicatio:hic nunq̃ appel-
lauit.hic hētis auť.ꝗ ſupplicatio.ideo ſequiť &c.

SVMMARIVM.

1 *Libellus,exceptio acta, & inſtrumenta poſſunt corā ipſo notario produci.*

QVæ ſupplicatio. Primò ponit
intra ꝙ tp̄s debeat ſupplicari. Secundò
de ſupplicatiōis effectu. Tertiò,ꝓd ſi nō ſit ſerua-
ta forma in ſupplicādo ptes.videbitis in tex.Se-
cūda ibi:quo ſubſecuto.Tertia ibi:niſi ſub hac.
¶ Op.& vr̄,& ꝙ ipſe idē nō debeat cognoſcere
a de iniqtate ſuæ ſniæ,vt.l.eos.in prin.ĩ.de ap.So.[a]
aliud in ſupplicatiōe:vt hic:aliud in appellatiōe:
b vt ibi. ¶ Secūdò[b] op.minor iudex ſniam ſupe-
rioris no retractat:vt.l.ꝑfecti.&.l.ſequē.ff.de mi
no.ſed hic innuiť cōtrariū.dū dicit,ꝙ cōtra ſniam
prefecti datur ſupplicatio eius officialibus.Solu.
gloſ.fateor ꝙ ſupplicatio datur ipſis officialibꝰ:
nō vt ipſi cognoſcāt:ſed offerāt ipſi præfecto,vt
c cognoſcat. ¶ Nota ergo[c] ex hac auť.cū glo.† ꝙ
1 libellꝰ et alia acta,iſtr̄a,et exceptio,poſſunt ꝓdu
ci corā ipſis notarijs:licet nō ꝓducanť corā ipſo
iudice principali:& de hoc etiā videbitis ĩ.l.eos.
ĩ.de appel. ¶ Op.de principio ad fi.huiꝰ auť.nā
in principio dicitur,ꝙ intra decē dies debet ſup
plicare.in fi.dicitur,ꝙ poſteà etiā poteſt retracta
ri ſententia.Sol.dicūt quidā,quòd in fine dicitur:
loquitur de retractatione,quæ fit ipſo iure:vt qñ
ſententia eſt lata contra legem,& ſenatuſconſul-
tum:non de ea,ꝗ retractatur per viā ſupplicatio
nis.Alia opinio eſt melior,ꝙ ille,qui nō ſupplica
uit ĩtra decē dies,nō pōt a victore ĩpedire execu
tionē & petere fideiuſſorē:bene tamē poteſt pete
re,ꝙ ſnia retractet.Vel dic,ꝙ intra decē dies po
teſt porrigi ſupplicatio ipſi præfecto. Prætereà
poſt decem dies poteſt porrigi principi.ita dicit
glo.in.l.j.de ſen.præfec.præto.&c.

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptū ab excōicato impetratum eſt nullum ipſo iure.*
2 *Defectus perſonæ impetrantis non uitiat reſcriptum.*
3 *Diſpoſitio huius leg.an habeat locum:ſiue quis impetrauerit pro ſe,ſiue pro alio.*
4 *Reformatio quando eſt facta in conſilio,non debet quæri de perſona rogantis.*

d VNiuerſis [d] Non eſt quæren-
dum à quo aliqd fue-
rit impetratum.h.d.Cōtra iſtā opi.extra
1 de reſcrip.c.j.lib.vj.vbi dicitur,quòd eſt † ipſo iu
re nullū reſcriptū ab excommunicato impetra-
tum:& ſic quæriť de perſona impetrātis.So.ſpe-
ciale eſt in excōmunicato,cū quo participare nō
licet. ¶ Cōtra hoc.opp.extra de reſcrip.c.nōnul
li.§.j.&.c.ex pte.el.ij.vbi diciť,ꝙ nō valet reſcri
ptū impetratū a falſo ꝓcuratore:& ſic inquiriť
pſona impetrantis.Sol.ille decre.hodie non ſer-
uantur:ut ibi nota.Vel aliter defectus † perſonæ

b ¶ Secundò op. Et adde quando aliquid committitur appel. remota debet intelligi de iniuſta.l.j.§.& parui.ff.quod vi aut clam.& vide ibi Bart.& Bal.in l.diuus.ff.de teſt.mili.& Bal.in.l.j.ff.de offi.præfe.ꝑto.& tex.& quod ibi no.in.c.paſtoralis,extra de appel,ſed nunquid peti poterit reſti.in inte.vide Bart.& Bald.poſt glo,ĩ.l.j.ĩ.ſi demomē,poſ.fuer.appe.& Bald.in.l.ij.C.de appella. Nūquid autem poterit recuſatio porrigi?vide Bald.in.l.fi.C.de ſent.Nunquid autem remota ꝗrela poſſit appellari?vide Bald.in l.j.ff.de offi.ꝑfec.præto.Sed nunquid ciuitas poſſit facere ſtatutū,quòd nō liceat appellare vide Bal.& Doct.in.l.is eu ius.ff.de aqua plu ui.arcen.& no.in cap.fin.de appel.in.vj.& ibi Io.an.in nouel.& Cy.in l.ſi appellationē.C.de ap.& Bald.in.l.j.C.de ſent.ꝗ ſine cert.quantit. Sed nūquid à ſtatuto dicēte,quòd de nullitate ſententiæ non poſſet opponi:quomodo debeat intelligi:vide gl.ſi.in cle.j.de ſeq.poſ.fruct.& ĩ.c.j.de re iudi.& Bar.in.l.diuus.& ĩ.d.l.j.§.& parui,& per Imol.in l.ij.§.iterdum.ff.à quibus ap.non licet.Et an ſi ſtatuto caueṫur,quòd à ſententia nō poſſit appellari:an poſſit ſupplicari,uide Bal.in.l.fin.§.fi.C.de tempo.appella,in fin.& uide glo.Bald.in l.j.de offi.præfec.præ.& uide in ſimi.Ang.de Are.in.l.ſi ſeru.in fin.de app.

c ¶ Not.ergo ex hac auť.Et ad hoc vide Bar.in.l.ſi finita.§.Iulianꝰ.ĩ.v
col.de dam.infec.& per Bar.in.d.l.eos.§.ſuper his.& in.l. præcipimꝰ.
§.in his.eo.tit.ſed Bal.hic dicit,quòd non credit verum dictum Barto.
in inſtrumentis,quæ producuntur ad probandū:quia debet fieri iudici
non tabellioni:vt legitur & nōt.in.l.iubemꝰ.ĩ.de libe.cau.&.ĩ.de teſti.
l.hac cōſultiſſima §.pen.vide omnino Bal.hic.

impetrātis non vitiat reſcriptū:ita loquiť hic.ſed
mēdaciū ſeu falſitas eiꝰ:vt ſi aſſerit ſe procurato-
rē,tñ nō eſt:illud habet vitiare reſcriptū.hic verò
impetrās in nullo mētitꝰ eſt:ibi ſecus. ¶ Quærit
3 glo.vtrū hæc lex habeat locū ſiue ĩpetrauerit † ꝓ
ſe,ſiue pro alio.Glo.dicit ſi impetrat ꝓ ſe debet
diſtingui:an Imperator fuerit ſciens conditionis
eius,aut nō.& benè dicit arg.ꝓ hoc in.l.qdā con
ſulebāt.ff.de re iudi.ſed ſi ĩpetrat pro alio habet
locū hæc lex.Et intelligas,ꝙ ſi ĩpetrabat ꝓ alio
nō aſſerendo ſe procuratorē falſò:qa tūc vitiareť
reſcriptū ꝓpter mendaciū:vt.ſ.dixi. ¶ Vltimò
4 no.ꝙ qñ eſt facta reformatio in cōſilio † nō debet
quęri de perſona rogantis ſeu cōſulentis. Sufficit
enim ꝙ conſiliū hāc mentem habēs hoc reforma-
e uerit.quod no.& perpetuo tene menti.[e] Bart.

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum contra ius,quando nemini nocet, & prodeſt petenti,an ualeat.*

f REſcripta. [f] Ponit dictū & duas
exceptiōes:Breuis eſt
& de materia huiꝰ leg.dicā in.l.fi.ſi cōtra
ius vel vtil.publi. ¶ Opp.ĩ.ſi nuptię ex reſcrip.
1 pe.per totū titu.vbi reſcripta,quæ nemini † no-
cēt,& ꝓſunt petēti,nō admittunť. Huius timore
dicit gl.ꝙ ꝗdā ſunt reſcripta ꝓhibita impetrāti
ſpecialiter,& expreſſe:& illa impetrata nō valēt:
etiā ſi nemini noceāt.ita dicūt cōtraria.Quædam
ſunt reſcripta nō prohibita ſpecialiter impetrari:
& tūc loquiť hæc lex:vt ſi reſcriptū cōtinet aliqd
cōtra legē ſcriptā nō valet.Fallit in duobus caſi-
bus poſitis hic in tex.Exemplū,potes ponere in
hac lege.Aliqs impetrauit ꝙ minori quatuorde
cim annis,liceat facere teſtamētū:vel quòd liceat
appellare poſt decē dies:vt in cōtractibꝰ emptio
nis,& vēditiōis,nō teneať de euictiōe. Certè iſta
nō valēt;qa cōtra ius, ¶ Cōtra iſtā lect.opponūt
vltramontani ꝙ tale reſcriptū nō videť contra le
ge:vt.ff.de pac.l.paciſci.vnde dicūt,ꝙ licet reſcri
ptū ſit cōtra tenorē legis,nō tamen eſt cōtra legē,
Bar.tenet opi.gl.noſtræ.nā in reſcriptis eſt quæ-
dam lex generalis derogatoria,ꝗ dicit ꝙ nō licet
impetrare reſcripta iuri contraria:vt.l.nec dāno
ſa.ſ.eo.ideo ſemper cū impetrantur contra legē.
impetrantur cōtra illam clauſulam derogatoriā.
l.nec damnoſa.ſ.eodem. ¶ Opp.ſ.eo.l.quoties
Sol.illud,ibi quādo alium modicè lędit,& dilatio
poteſt facilè impetrari a principe:aliâs nō.& hoc
dicam plenè.in.l.fi.ĩ.titu.iij.&c.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumenti copiam,ubi quis petit,an ſolum particula,quæ ad ipſum pertinet,ſit ei danda?an totum inſtrumentum? remiſſiuè.*

g INſtrumentorum. [g] In ſup
plicationibus,debet poni effectꝰ inſtru-
mētorū:vel verba,ſup quibus dubitatur non to
tus tenor eorū.h.d. ¶ Oppo.ĩ.de tranſa.l.vt re
ſponſum. Sol.illa intelligitur ſecūdū iſtā. ¶ † Vl
1 timò not.ex hac leg.arg.ꝙ qñ aliquis petit copiā
inſtrumenti:debet ſibi dari illa tantū particula,ꝗ
ſpectat ad eum,non totum inſtrumentum:vt hic
vides.Ad idem facit.ff.de eden.l.argen.§.edi. In
contrarium facit fortiter.l.in ciuile.de legi.cum
ſua glo.De hoc conſueui dicere ſuper rubri.ff.de
h noui ope.nun.quod no.[h].Bar.

Quando libellus Principi datus. Rub.

¶ Continua,vt in gl.& adde ſuper tex.rubricæ,
dum dicit,quòd libellus Principi datus,ſubaudi
& ad eum reſcriptum eſt:vt.ĩ.eo.l.ij.Bar.

SVMMARIVM.

1 *Libellus eſt duplex,alius cōuētionalis:alius ſupplicatorius.*

d ¶ Vniuerſis. In prin.defectus perſonæ impetrātis,an vitiet reſcriptū dic latius,vt per Bald.in.l.j.ĩ.de cad.tol.& qa hic dicit de excōmunicato:vide quid poſſit facere excōicatus.ꝑ Bal.in l.j.ſ.de iur.& facti igno.

e ¶ Tene menti. Adde Barto.in.l.ij.C.de decur.lib.x.& ꝙ ipſe.no.in l.obſeruare.eo.ti.

f ¶ Reſcripta. In prin.hæc.l.eſt canonizata.xxv.ꝗſtione.ij.

g ¶ Inſtrumentorum.Adde.Bart.in.l.ĩ.ciuile.C.de fur.& ibi dicit,ꝙ debet edi totū ſtatutū. And. Barb.

g ¶ Inſtrumētorū. In prin.vide in.l.fi.§.pe.ĩ.de app.& per Bal.in.l.j.ff.queād.teſtam.ape.& vide etiam per Bald.in.l.oēs populi.in.fi.ff.de iuſti.& iure.& vide Bal.hic omnino.& Bar.in.l.argētaria.ff.de edē.

h ¶ Quod no.Bar.in.l.ĩ.i fi.ff.de cu.bo.dam.& in.l.j.de tab.exhibend.

a ℂDubiũ nõ eſt. In principio, qñ libellꝰ Prĩ. datus. ad materiã huius leg. vide ꝙ not. in c. ſignificauit. extra de reſcrip.

b ℂPenden. Qñ dicaẽ lis pendere: vltra hic no. vide ꝑ glo. ĩ. c. ij. vt lit. pen. ꝑ Ang. ĩ ru. ſ. de in ius voc. ꝑ gl. ibi poſitã, & vide q̃ dixi in. l. cum notiſsimi. ĩ. de ꝑſcrip. xxx. anno. & vide ĩ lege, ubi cœptum. ff. de iudicijs.

☙POMATES.

c ℂSupplicare Ad de materiã iſtius legis qñ ſupuenit priuigiũ. vel ſtatutũ, lite pẽdẽte, qd opereẽ? vide Bal. in. l. tutor petitꝰ. ff. de excu. tut. vide. Anc. in. c. pen. de offic. le. ĩ. vj. vide ĩ. c. fi. vt lit. pẽ. & an ſi pẽdet corã arbitratore debeat fieri mẽtio litis pendentis. vide do. Pet. in cõſi. cxlix. in fi.

d ℂPoſt ſent. Vide hic Bal. & dicit Bal. eſt. l. præſcrip. in. xj. col. ĩ. tit. j. ꝙ in vanũ ĩpetraẽ, qcqd, contra ſnĩam ĩpetraẽ q̃ trãſiuit ĩ rẽ iudicatã. allegat Inn. in. c. lator. de re iudi. adde ſecundũ Pau. de ca. mirabile. in fi. leg. ꝙ ille, qui ſupplicat Prĩcipi, vt retracteẽ ſnĩa: q̃ trãſiuit in rẽ iudi. ĩcurrit infamiã. & ſic ſi ꝓducit in teſtẽ poterit obijci, ꝙ nõ eſt habilis. Dicit etiã ꝙ patiẽ aliam pœnã de qua ĩ. l. precedẽti. ſed ꝙ illud nõ vidit practicari, ſed menti tenẽdũ: quia facere poſſet honorẽ qa pauci ſciunt.

2 *Libellus, quando datur principi in actionibus annalibus, inducit litis conteſtationem.*

DVbium non eſt.
a a Breuiter dicit totꝰ titu. Libellus
datꝰ Principi ſi ad eũ eſt reſcriptũ
ĩterrũpit ꝑſcriptionẽ: & facit actio
nes trãſitorias in hæredẽ in actionibus ꝑtorijs, &
annalibꝰ. hoc dicit. ℂOp. & vr̃ ꝙ reqraẽ execu-
toris ꝯmiſsio: vt. l. cũ notiſsimi. in prin. ĩ, de ꝑſcri.
1 xxx. anno. Rñ. debes ſcire, † ꝙ duplex eſt libellꝰ
Quidã eſt cõuentionalis: de quo loquiẽ auẽ. offe-
raẽ. de lit. cõteſt. & ꝑ illũ nõ inducit interruptio
ꝑſcriptiõis, niſi citatione ſecuta: vt. l. cõtra. ꝙ dic,
vt ibi. Quidã eſt libellus ſupplicatoriꝰ: & ꝑ iſtũ
2 induciẽ lit. † cõteſt, ſi offeratur principi tantũ: ſe-
cus ſi alij iudici: & ad eũ Prĩceps reſcribit: & ĩtel
lige in actiõibꝰ ꝑtorijs & annalibꝰ: vt dixi. ℂOp
po. de. l. vt perfectiꝰ. de anna. excep. Solu. ſpecia
le eſt in illis quatuor caſibus, non habetis alia.

Vt lite pendente. b Rubrica.

b ℂIſtã rubricã ſic apoſtilate: vt lite pendẽte, ſci
licet principali, ꝑ lit. cõteſt. Ibi, vel poſt ꝓuoca-
tionẽ. ſ. pendẽte cauſa appellatiõis. Ibi ante diffi-
nitiuã. ſ. quæ nõ põt retractari per appellationẽ.
Si ex his apparet, ꝙ quædã gl. ſuper verbo ꝓuo
catione. nõ benè dicit: & ſecundũ hoc, ꝙ ſequiẽ
in rubrica: aut diffinitiuã ſententiam: nihil adde-
ret ad præcedens: ita intelligit Azo in ſumma.

LIcet poſtquã. Breuiter di.
Sẽtentia lata poſt ſupplicationẽ
datã ante, q̃ princeps reſpõdeat,
valet. h. d. Lex iſta duobꝰ modis
poteſt intelligi: vel ꝙ ſupplica-
tio erat data: qa petebat aliquod priuilegiũ: vt pu
ta ne aliqs poſſet eũ corã aliquo iudice cõuenire.
vel petebaẽ aliquod reſcriptũ. ſ. iudex delegatꝰ.
ℂOp. in auẽ. vt diffe. iudi. §. ſi verò, & de man.
prin. §. & neq; ꝑmittere, Dicit gl. ĩtelligo, ꝙ iſta
ſupplicatio fuit porrecta: poſtq̃ ꝑſes fuerat reqſi
tus: denegabat facere iuſtitiã: alſ iſta ſupplicatio
nõ ꝑmitteret. ita dicit gl. j. ĩ fi. ℂItẽ iſte fi. gl. nõ
bñ cõcordat cũ prin. Nã ꝙ in fi. diciẽ, habet locũ
quãdo impetraẽ reſcriptũ ad obſeruantiam iuris
communis. ſed hic in prin. loquitur quãdo impe
tratur priuilegium. ꝙ poteſt indiſtinctè quando
cunq; impetrari: vt dicã. ĩ. l. ꝓxi. & ibi videbitis.

☞ ☙ SVMMARIVM. ❧

1 *Supplicare ante lit. conteſt. & poſt quando quis poßit?*
2 *Supplicare poſt ſententiam quando quis poßit?*
3 *Priuilegium contra cauſam lite pendente: quando quis impetrare poßit.*

SVpplicare. c Diuidiẽ ĩ duas
c ꝑtes. Prima loq
tur, qñ aliqs ſupplicat lite pẽdẽte. Se-
d cũda qñ poſt ſnĩam d. Secũda ibi: q auẽt.
Itẽ prĩa ſubdiuidiẽ: qa primò ponit dictũ: ſecũdò
exceptionẽ. ℂOp. & vr̃ ꝙ añ lit. cõte. ſupplicare
nõ liceat, in auẽ. vt diffe. iudi. §. ſi verò. & de man.
prin. §. & neq; ꝑmittere. Sol. fateor, ꝙ nõ licet ſup
plicare ꝓ delegãdo iudice, niſi iudex ordinarius
reqſitus deneget facere iuſtitiã. ℂOpp. ne quid
in loco pub. l. ij. § merito. & . §. ſi qs à principe. So.
ibi impetrabaẽ aliud priuilegiũ ſuper eo, ꝙ cau-
ſam nõ tãgebat: & ſic poteſt indiſtinctè ĩpetrari.
ℂOp. in auẽ. in medio litis. §. ſuper hoc. Sol. ꝙ
hic deficit, ſuppleẽ, ꝑ illã legẽ. Et ideo ad declara
tionẽ totius materiæ diſtingue ſic. Aut qs vult im
petrare ſup aliqua cã reſcriptũ: aut priuilegiũ pri
1 mo caſu, † aut añ lit. cõte. & nõ põt, niſi ordinariꝰ
requiſitꝰ deneget facere iuſtitiã: vt ĩ auẽ. vt diffe.
iudi. §. ſi verò. & de mã. prin. §. & neq; ꝑmittere.
Aut poſt lit. cõteſt. & tũc licet ſupplicare de quã
tuor. Primò, vt ſibi fiat copia actorũ. Secũdò vt
ſibi fiat copia ꝓnũciatiõis: vt hic. Tertiò ꝙ ꝑci-
piaẽ iudici ꝙ ꝓcedat, ſi erat negligẽs. Quartò ꝙ
alijs aſſocieẽ, ſi eſt ſuſpectꝰ: ut in auẽ. in medio li-
2 tis. §. ſup hoc. ℂAut † vult ſupplicare poſt ſentẽ
tiã: & tũc aut ſnĩa eſt appellatiõe ſuſpenſa. & tũc
idẽ ac ſi nõ eſſet iudicatũ. arg. l. j. in fi. ff. ad turpil.
& ita loquiẽ noſtra rubrica. Aut nõ erat appella
tione ſuſpẽſa: ſed trãſiuerat in rẽ iudicatã: & nul-
lo mõ licet ſupplicare: vt hac leg. in fi. & . ĩ. e. l. vlt.
3 ℂSi uerò † vult impetrare priuilegiũ aliquod, ſi
quidẽ vult illud impetrare ſuper cã, q̃ agitaẽ: nul
lo modo licet: ut in auẽ. in medio litis. in prin. Si
circa alia indiſtinctè. ut. ff. ne qd in loco pub. l. ij. §.
meritò. & . §. ſi qs à prĩcipe. Non habetis hic alia.

Si cõtra ius, uel utilitatẽ publicã. Rub.

ℂContinua, vt in glo. Iſte titu. habet quinq; le-
ges primas, quæ uidentur ſibi inuicẽ contradice
re, ideo primò legam omnes: poſteà recitabo ap-
paratum ſuper qualibet per ſe &c.

☞ ☙ SVMMARIVM. ❧

1 *Reſcriptum ualet, licet in precibus aliquid omittatur.*
2 *Cognitio alicuius cauſæ, an uideatur mandata diffinitio.*

e NOn idcirco. e Not. ꝙ licet in
1 precibus † aliquid omittatur ni-
hilominus ualet reſcriptũ. h. d.
iſta lex. ℂOppo. ĩ. eo. l. & ſi le-
gibus. Solu. ut dicam in. l. ꝓxi.
ℂVltimò, hic uideẽ eſſe caſus contra glo. quæ
eſt. ff. de procu. l. qui procuratorẽ. q̃ dicit, ꝙ cui
2 mandaẽ cognitio, non uideẽ mandata diſtinitio. †
hic uideẽ tex. in contrariũ. ℂBreuiter intelligo
hãc legẽ, ꝙ uerba reſcripti fuerũt ſimpliciter pro
lata: vt puta: talẽ cauſam tibi cõmittimus: nec re-
ſtrinxit ſe ad cognitionẽ: qa tunc procederet gl.
cõtrarium dixi in. l. à diuo Pio. §. j. ff. de re iudi. &
ꝙ ſic debeat intelligi, uideẽ hic ſentire prima gl.

☞ ☙ SVMMARIVM. ❧

1 *Priuilegium conceſſum per mendacium non ualet.*
2 *Clauſula, ſi preces ueritate nitantur: quando tacitè intelligatur in reſcripto, ut ualeat: & ibi reſcripum ad obſeruantiã iuris communis, quod duobus modis conceditur.*
3 *Exceptio falſitatis ſi contra reſcripum opponitur quæ falſitas impediat cognitionem.*
4 *Reſcriptum dolo impetratum, quando ualeat?*
5 *Reſcriptum impetratum per obreptionem, quando tribuat iuriſdictionem?*
6 *Reſcriptum omnino falſum ex eo, quòd nunq̃ emanauit ex cancellaria, quando ſit, ꝙ tribuat iuriſdictionem?*
7 *Exceptio mendaciorum, ſi contra reſcrip. opponatur quomodo ſuper tali exceptione procedetur?*
8 *Exceptio dilatoria, ut puta: non eſt is meus iudex: quia hic non contraxi: uel quòd reſcriptum ſit falſum, quando debeat probari ante lit. conteſt.*
9 *Florentinus ſi conuenitur: quia promiſit dare centum in caſtro cluſino comitatus Peruſij: & opponit quòd illud caſtrum ſit comitatus Cortonæ, iudex poterit ſuper hoc cognoſcere & pronunciare.*
10 *Probatio facta quòd aliquis locus ſit de iuriſdictione, puta Peruſina, cum non ſit, quòd non præiudicet iuriſdictioni iudicis, cuius eſt locus.*
11 *Princeps poteſt ignorare ius conſuetudinarium: & ita omnis iudex.*
12 *Ius nõ ſcriptum debet allegari: & probari. ſecus eſt in iure ſcripto.*
13 *Statutum factum alibi, ſi allegatur, ubi cauſa agitatur, debet in cauſa produci.*
14 *Teſtis poteſt dicere falſum, etiam tacendo id, quod eſt.*

f PRæſcriptione. f Glo. legit hanc
legẽ quĩq; modis. verè tñ intelligẽdo
nõ ſunt niſi duo modi principaliter.
licet vnꝰ diuidaẽ in quatuor modos. ℂAſſumo
primũ modũ legẽdi. ſecũdũ glo. Et ſecũdũ illum
breuiter intẽdit. Exceptio mendaciorũ impedit
iuriſdictionẽ iudicis delegati: ſed debet de cauſa
ſecundũ veritatẽ cognoſci ꝑ eũ, ad quẽ de iure co
gnitio competit. h. d. ℂAd iſtã lect. oppo. ſ. eo.
l. j. Sol. ibi omiſit aliquid leue: hic aliquid graue.
ℂItem op. ꝙ ipſemet iudex debeat cognoſcere
illa debere

e ℂNon idcirco. Vide not. ꝑ Bald. in. l. preſcriptiõe. maximè in. xij. colum. ĩ. eo.

f ℂPreſcriptione. Circa materiam adde, quòd impetrans debet probare vera eſſe oĩa quæ narrat: uide d. Pe. in cõſ. xxxj. Andræ. Barbat.

f ℂPræſcriptiõe. In hac leg. dicit, ꝙ ſi nõ ſolũ inimicus à teſtimonio repelliẽ. l. ſi qs teſtibus. C. de teſti. ſed. etiã ille cũ quo proximè eſt facta pax. & vide Inn. in. c. cum Ioan. & Anto. extra de re iudi. & eũdẽ Inn. in. c. cũ oporteat. in gl. inimicꝰ, ubi meliꝰ. de accu. & q̃ dixi in. l. poſt legatum. §. is verò. ff. de his quib. vt indi. Ex oppoſito de impugnatione priuilegij. uide Spec. in titu. de inſtru. edi. §. nunc autem vidẽdũ. de impugnatione priuilegij: &c.

illa debere & cætera. Et sic videt̃, ꝙ ipse iudex de
legatus debeat cognoscere: vt. j̃. eo. l. & si nõ cogni
tio. Sol. ꝙ ibi dicit̃: de oĩ negocio cognoscat̃. in-
telligo, scilicet per iudicem, ad quem. ¶ Contra
istud opp. de hac leg. quæ dicit iudicẽ datũ co-
gnoscere debere &c. & sic vr̃, ꝙ ipse iudex dele-
gatꝰ debeat cognoscere. Huiꝰ timore hæc lex va-
riat̃ quatuor modis. Primo modo, ꝙ iudex dele-
gatꝰ cognoscat de veritate precij: & põt ꝓnũcia-
re se esse iudicẽ, vel nõ esse: nõ ꝙ de negocio prin
cipali cognoscat si literæ essent impetratæ ꝑ mẽ-
daciũ. Ista rñsio nõ uidet̃ bona per tex. q dicit: de
causa conuenit ferre sententiã: & sic innuit, ꝙ de
causa principali. Alij dicunt, ꝙ iudex delegatus
qui aliâs erat ordinarius illius causæ bene cogno
scit, ex vi ordinariæ iurisdictionis: nõ ex vi dele-
gatiõis. Ista est diuinatio: nec est verisimile, ꝙ ei q
aſs erat ordinarius delegaretur causa. ¶ Tertio
mõ legit̃. ꝙ ptes cõsenserũt in istũ iudicẽ delega-
tũ: & sic magis ex vi ꝓrogatiõis cognoscit, q̃ ex
vi rescripti. Ista lect. in se est vera: nã aliqñ rescri.
est impetratũ ꝑ mẽdaciũ: & tribuit iurisdictionẽ,
si nõ opponat̃: vt. j̃. dicã: ideo de partiũ consensu
posset ꝓcedi, & ꝓnũciari. Verũ qa diuinationẽ
cõtinet, sicuti p̃cedes: ideo alij dicũt quarto mo-
do. ꝙ iudex ordinariꝰ cognoscit, nõ delegatꝰ. Nec
ob. hic tex. q dicit datũ: qa intelligo datũ. s. à lege:
nõ datũ. s. delegatũ. & hęc est lec. Pla. qa ista lec. fa-
cit uiolẽtiã tex. ideo Azo. & Io. legũt alio mõ totũ
ecõuersò. Et breuiter dicit secundũ eosdẽ. Exce-
ptio mẽdaciorũ nõ ĩpedit iurisdictionẽ iu. delega
ti: sed debet de cã secundũ ueritatẽ cognoscere. &
huic lec. cõcordat. s̃. l. proxi. & . j̃. eo. l. & si nõ co-
gnitio. ¶ Cõtra istã lec. op. j̃. eo. l. & si legibꝰ. vbi
dicit̃, ꝙ mẽdax p̃cator careat penitꝰ impetratis.
Huiꝰ timore, alia gl. fi. huis legis iterũ recapitulat
oẽs istas opi. ideo omitto replicare. ¶ Dic ergo
breuiter. ꝙ in. l. & si legibꝰ. loquit̃ in priuilegio
impetrato: tũc indistĩctè mẽdax p̃cator caret pe-
nitꝰ impetratis rõ: qa ille causæ q̃ fuerũt allegatę
1 fuerũt causæ cõcedẽdi priuilegiũ. † Sed hic loqui
tur in rescripto, ꝙ dat̃ ad obseruantiã iuris cõis,
in quo causæ allegatę nõ sunt causa cõcedẽdi re-
scriptũ: vt dicã. j̃. in sequẽtibꝰ cõtrarijs, Gl. circa
hoc nõ insistit vltra. ¶ Cõtra Azo. op. fortiter. ĩ
quolibet rescripto inest cõditio tacita, si p̃ces ve
ritate nitant̃: vt. j̃. ti. j. l. vniuersa. si ergo deficit ista
2 cõditio, q̃ est de p̃senti: ergo rescriptũ ẽ nullũ: † vt
ff. si cer. pet. l. cũ ad p̃sens. Sol. rescriptũ ad obser-
uãtiã iuris cõis põt cõcedi altero de duobꝰ modis.
Vno mõ sic. Exposuit. B. corã nobis, ꝙ titiꝰ dene-
gabat sibi restituere talẽ fundũ, quẽ dictꝰ. B. asse-
rit ad se pertinere iure dñij: quare dictã causam in
ter eos tibi cõmisimus terminandã. Isto casu licet
assertũ sit prĩcipi, ꝙ ille fundꝰ ptinet ad . B. iure
dñij: tñ hoc nõ fuit positũ ꝓcõstanti: sed fuit posi
tũ: qa de hoc erat dubiũ: ideo cãm Princeps cõmi
sit. Causa ergo finalis est, si de eo, ꝙ proponit̃, lis
est vel esse põt: ideo si dicat̃ illud esse mẽdaciũ nõ
impedit iudicis cognitionẽ. ¶ Secundo mõ põt
cõcedi rescriptũ, vt dicat sic. Cõquestꝰ, est. A. de.
B. ꝙ fundũ ad eũ ptinentẽ iure dñij detineat: qua
re mãdamꝰ tibi, vt dictũ fundũ ei restitui facias.
Istę literæ vnũ cõtinet expressè: aliud tacitè. Ex-
p̃sse, ꝙ fundũ restitui faciat, & ꝓ hoc vr̃ demãda
ta executio. j̃. e. l. & si nõ cognitio. Tacitè cõtinet,
vt videat̃ mãdata cognitio. Mõ ad ꝓpositũ quãtũ
ad cognitionẽ, nõ inest tacita cõditio, si preces ve
a ritate nitantur.[a] sed si est dubiũ: qa dicat̃ rescri-
ptũ ꝑ mẽdaciũ impetratũ: tũc iudex põt de cau-
sa cognoscere secũdũ veritatẽ: vt ibi. & . d. l. & si co
gnitio. quãtũ ad sñiam, & executionẽ inest illa ta
cita cõditio, si p̃ces veritate nitant̃: nisi iudex repe
riat ita esse, nõ dabit sñiam ꝓ ĩpetrãte: imo dabit
sñiam ꝓ alia pte. & hoc est, ꝙ dicit, ꝙ debet co-
b gnosci. ¶ Itẽ op.[b] ad istã lec. ff. de fal. l. si qs obre
pserit. vbi illud ꝙ aliqs ĩpetrat ꝑ obreptionẽ, nõ
valet. Sol. in eo, ꝙ ĩpetrauit cognitionẽ, nõ obre
psit prĩcipi. Preterea sufficit, ꝙ de hoc erat dubiũ.
Sed in eo, ꝙ ĩpetraret sñiam secũdũ se ĩ hoc bñ eẽt

obreptio: ideo requirit̃ ꝙ cognoscat̃ de veritate.
¶ Op. de. l. si vero. §. subuentũ de fideicõ. lib. So.
eodẽ modo, quãtũ ad cognitionẽ rescriptũ non
fuit impetratũ ꝑ obreptionẽ. ¶ Vlteriꝰ oppo. j̃.
3 l. proxi. Sol. duobus † modis. Qñq; opponitur
cõtra rescriptũ ex falsitate ipsius rescripti: vt qa
dico, ꝙ illud rescriptũ nũquã exiuit de cancella-
ria principis: & tũc ĩpedit cognitionẽ iudicis de-
legati: vt. j̃. l. proxi. Qñq; opponitur, ꝙ rescriptũ
est verũ in se, sed causæ in eo incertæ sunt falsæ:
tũc iudex debet audire illas causas, nõ vt ꝑ hoc im
pediat̃ cognitio: sed ad hoc, vt sentẽtia ferat̃ secũ-
dũ veritatẽ. ¶ Op. illud ꝙ est factũ ex falsa cã, de
bet totaliter irritari: vt in tit. ff. & . j̃. de cõ. sine cau
sa. Rñdeo eodẽ modo, quo supra. quoad cognitio
nẽ nõ fuit falsa causa: sufficit em̃, ꝙ sit dubium de
narratis. ¶ Itẽ opp. extra de rescri. c. sup literis.
vbi dicit̃ ꝙ rescriptũ impetratũ dolo, nõ valet. hic
dicit̃ cõtrariũ in eo, ꝙ dicit mẽdaciũ, ꝙ p̃suppo-
nit dolũ. Itẽ in eo ꝙ dicit mẽdacium, vel tacendo
fraudem. Huius timore dicit Pet. illa decretalis
seruetur in foro eorum: ista lex in nr̃o. Certè domi
ni illa decretalis fuit rectè facta ad soluendũ con-
trarietatẽ istarum legũ: ideo nõ est aliud, imo idẽ.
¶ Puto ergo dicendũ sic. Quãdoꝙ rescriptũ mã
dat alicui cognitionẽ causæ: tunc quia narrando
principi præsupponit hoc esse dubiũ, non potest
dici cõmissus dolus: licet verũ nõ dixerit, vel fal-
sum suppresserit: qa semꝑ hoc esse dubiũ presup
c ponit, ita loquit̃ hęc lex. & . s̃. l. proxi.[c] Si verò nõ
mãdatur cognitio specialiter, sed mandat̃ execu-
tio secundũ formã, quã supra dixi: tunc procedit
distinctio illius decretalis, Aut hoc fuit factũ per
4 dolum: qa hoc esse dubiũ nõ ꝓponebat̃: & † nõ va
let rescriptũ, vt. j̃. l. proxi. Ita posset intelligi. j̃. e.
l. & si legibus. ita loquitur. c. super literis. sed si si-
ne dolo dixisset falsum hoc esse verum: tũc valet
rescriptum, & ꝓcederet secundum veritatem. ita
loquitur. l. & si nõ cognitio. & . d. c. sup literis. &c.
¶ Oppõ. ꝙ quãdo verum omittitur, indistinctè
d rescriptum nõ habeat effectum:[d] vt. s̃. tit. proxi.
ꝑ totũ. Rñdeo. ista est veritas, vt distinguamꝰ sic.
Quãdoq; rescriptũ impetratur per dolum & nõ
valet: vt, s̃. dixi. Quãdoq; impetratur ex p̃ssa falsi
tate, vel tacita veritate, sine dolo: & tũc qñq; fuit
expressum, siue omissum aliqd, quo non ex p̃sso,
vel nõ omisso: nihilominꝰ habuisset rescriptũ: &
tũc resrriptũ valet: & ꝓcedit̃ secundũ ueritatẽ: vt
hic & . s̃. l. prox. & . j̃. eo. l. & si nõ cognitio. Exem
plũ: vbicũq; omittit̃ aliqd de his, q̃ tãgunt meri-
ta, seu veritatẽ negocij. Si verò illud ꝙ fuit ex p̃s-
sum, vel omissum, erat tale, quo nõ ex p̃sso, vel nõ
omisso, rescriptũ nõ habuisset: tũc rescriptũ va-
let. Exẽplũ, qñ omittit̃ aliqd, veluti litis pẽdẽtia:
vel litis determinatio. ita loquit̃. s̃. tit. j. ꝑ totũ. &
istã diuisionẽ ponit tex, in. d. c. sup literis. ¶ Quę
5 ro: vtrũ rescriptũ impetratũ ꝑ † obreptionẽ: hoc
est expressa falsitate, vel tacita veritate, tribuat iu
risdictionẽ? Pla. dicitꝙ sic. s. ꝙ tribuat iurisdictio
e nem[e] de hoc cognoscendi: an rescriptum teneat
vel nõ, hoc etiã colligitur ex isto tex, q dicit: præ
scriptione mẽdaciorũ &c, dicit glo. & bñ prescri
ptiõe. i. exceptiõe. ergo iurisdictionẽ tribuit ipso
iure si nõ opponat̃. & sic põt cognoscere vtrũ re-
scriptũ fuerit ĩpetratũ ꝑ obreptionẽ, vel non. &
hoc etiã ꝓbat̃ ĩ. d. c. sup lr̃is, de hoc ẽt ponit mul
ta. Inn. ĩ. c, cæterũ. & . c. ad hæc. & meliꝰ ĩ. c. cũ di-
lecta. de resc. ¶ Quæro, vtrũ rescriptũ oĩno fal-
f sum,[f] ꝙ nũq̃ emanauit de cãcellaria Principis, tri
6 buat iurisdictionẽ? † Doc. hic dicũt, ꝙ pp dubiũ
põt ipse de hoc cognoscere: an literę sint falsę, vel
nõ: sicut dicimꝰ ꝙ sñia cõtra sñiam nõ va: verũ est,
nisi de hoc dubitet̃, vtrũ pr̃ia præcesserit: vt. ff. q̃
sent. sine appel. rescin. l. j. ĩ prĩ. de trãsa. l. post rẽ.
Inn. de hoc ĩ. d. c. multũ sup lr̃is dubitat, & mul-
torũ opi. recitat. ¶ Breuiter mihi vr̃, ꝙ si qdẽ re-
scriptũ nõ habet manifestã falsitatẽ: ipe iudex cui
vr̃ dirigi, põt de ista falsitate cognoscere: & ꝓnũ-
ciare se esse, vel nõ esse iudicẽ. Ita ĩtelligo. j̃. l. ꝓx.
vbi corã eodẽ iudice põt opponi de falsitate. Ra

a ¶ Veritate nitã-
tur. Habes Bald.
hic contra in. iiij,
col. circa prin. iij.
colum,

b ¶ Item oppoñ.
Ad istam lec. &c.
ad. l. si quis obre-
pserit. vide Bald.
hic, in. v. col. & in
l. & si leg. j̃. e.

c ¶ Lege proxi.
Sed restat respon
dere ad tex. hic, q
dicit, quòd videt̃
mendacium com
prehendere secũ-
dum diffinitionẽ
eius: vt no. gloss.
in. l. de ætate. §. q
tacuit. de interro.
actio, Sed dic, ꝙ
mendacium po-
test dupliciter su
mi. strictè pro eo
quòd dolum con
tinet, vt in contra
rio. Item largè ꝓ
eo. quod non est
verum.

d ¶ Effectum. Sed
an habens rescri-
ptum cogatur il-
lud repræsentare
iudici? dic quòd
non: ut no. in. c. ex
conquęstione. de
resti. spo. & ibi ꝑ
Io. And. in nouel.
& per Bald. in. l,
post cp̃. j̃. de trans.
vbi dixerunt: ꝙ
per solam impe-
trationem rescri-
pti non quæritur
ius aduersario, ni
si fuerit productũ
in iudicio. Fallit
in impetratione
iuris iniqui. l. iij.
in princip. ibi: li-
cet vsus non sit. ff.
quod quisq; iuris.
& quod ibi per
Mod. Et ad præ-
dicta facit glos. in
cle. cõstitutionẽ.
de electio. & vide
Bal. in. l. j. s̃. vt lit.
penden.

e ¶ Tribuat iuris-
dictionẽ. Et hoc
tenet Io. de lig. &
Imol. in. d. c. sup
literis. licet domi.
Ant. videatur te-
nere contrarium,
secundum Imol.
Adde quod Bal.
in. l. q̃ ex relatiõi-
bus. in princ. s̃. de
legi, videtur tene
re, ꝙ rescriptum
obreptitiũ sit ip-
so iure nullum. te-
net Bald. in. l. fi. in
j. col. j̃. sen. rescin.
non pos.

f ¶ Omnino fal-
sum. Vtrum re-
scriptum omnino
falsum tribuat iu-
risdictionẽ: Inn.
tenet quòd non.
in. d. c. super lite-
ris. facit quod no.
de excep. c. cũ ve
nerabilis. & de ꝓ
ba. c. licet causam.
Ipse tamẽ Inno.
tenuit cõtrarium
in. c. ij. de dila. &
videt̃ tenere hic
Bart. & tenent cõ
muniter Legistæ.
& istud etiã tenet
d. Flor. ĩ. d. c. sup
literis. Reprobat
Imol. ibi: sed do.
Ant. in. d. c. super
literis. tenet pri-
mam opi. sequen
do Inn. & respõ-
det ad omnia ob-
iecta. & videt̃ uel-
le hic Bald. sed
opi. Bal. & sequa-
cium videtur ve-
rior. Et quãdo de
cretum per subre
ptionem sit nullũ
vide Bald. in. l. j.
C. de fideius. mi.
& ĩ. l. j. s̃. eo. & Pe.
de anch. in. c. sup
literis. de rescrip.
q tenet ꝙ teneat:
sed venit rescĩdẽ
dum. & idẽ Inno.
& Ant. de but. in
c. veniẽs de fil. p̃s-
by. & ꝑ Bald. hic
in. viij. colum,

a ❡Nō in isto territorio. An iudex possit contra non suppositū cognoscere? si cōtempserit, vel deliquerit in territorio? de quo etiā per Bartolum in.l.si quis in ius voca.nō ierit.in.ij.colum. Addo gl.in.l.de iure.ff. ad municipales. Adde quod no.in.c.sciscitatus.de rescriptis.& in capit. præterea de dilationibus.& in cap.super literis.& vide dominū Antonium in.c. si clericus laicum.de foro cōpetēti,& ibi per Imolam & allegat Barto. contrarium. in.l.ij.ff. si quis in ius vocatus non ierit,& illud ꝙ tenet ibi, est falsum secundum dominum Anto. & Inno. ī dicto.c. super literis. & contra ipsum videtur velle Inno. in cap. Romana. in.§.cōtrahentes. & vide quod habetur per Guid, de suzaria in.l.raptores. in versic. ꝑscriptione.C.de episco.& cleri.ad de Bal.in.l.si quis ex aliena.ff,de iudic.& per. Ioan-Calde.in repe.ca, de illis.in.iiij.questio.de raptori.& per Pet.da anch, in repeti.c. postulasti.de foro competen.in.j.q.& vide omnino Alexan.in.d.l.ij. si qs in ius voc.non ierit.in.vj. col.cum sequen.

b ❡Mihi videtur, Pro ista quæstione vide dominū Antonium in.c.si clericꝰ laicum. de foro competent. allegauit Barto. cōtrarium sibi in l.ij.ff.si quis in ius voca.non ierit.& vide Modern. in preallegato capitu. si clericus laicum.& ibi dominum Abbatem & vide q̄ dixi in dicto ca.si clericus laicum. vide Lu. Romanum in cōsi.ccvj. vbi loquitur singulariter si sufficit sola allegatio: an sit necessaria probatio? And. barb. Adde tu circa ista dicta Barto. hic. & vide do. Maria. Sozi.in.c. dilectꝰ de foro.cōpe.art. ij.q.ix.& eundē in.c.si clericus laicum. versi, circa.x, Principalē articulum.colum.vlti.

tio: quia illud rescriptum, licet ei non det iurisdi-
ctionem, tamen constituit eū in quasi possessione
iurisdictiōis: ꝓpter ꝙ habet iustam cognitionē,
& ꝓnūciationē: vt.j̄.de senten.l.si arbiter.de test.
l.j.de offi.ꝑto.l.Barbatius. Si verò cōtineret ma-
nifestam falsitatem: tunc ipse in quasi possessiōe
iurisdictionis nō cōstitueretur, nec posset ꝓnun-
ciare se esse iudicem, vel nō.ar.j̄.de edi.di. Adri.
tol.l.vlti. ❡Quæro: quando iste exceptiōes mē-
daciorum opponuntur: quę erit practica. Nā vi-
7 detur,† ꝙ de ea erit bis quærendū, Nā ante lit.cō-
testa.cōtra rescriptū opponitur, ꝙ continet men-
dacia. vnde in ista cognitione: an sit iudex, vel nō
cognoscetur de veritate precum. demum si post-
ea pronūciauit se esse iudicē, erit necesse, ꝙ iterū
de veritate negotij cognoscatur: quia probatiōes
factæ ante litis cōtestationem nō fuerūt factæ in
principali negocio. Inno. videtur velle, ꝙ ante li-
tis contest. cognoscatur de veritate precum sum-
mariè: post litis cōtestationē plenariè: & hoc idē
dicit in alio exemplo. ❡Pone Florētinus hic cō-
uenitur ratione delicti, vel cōtractꝰ: ipse ab initio
opponit exceptionē dicēs. Domine nō estis meꝰ
iudex: qa nō cōtraxi, vel deliqui in territorio ve-
stro ante litis contestationem: examinabitur sum-
a mariè, vtrū cōtraxerit, vel non in isto territorio[a]
post litis cōte. examinabitur plenè Hoc idē tenet
Iac.but. Adducit simile. In actione ad exhibendū
pręparatoria, cognoscet summatim de dominio.
in rei vendicatione cognoscetur plenè. Idē si mi-
nor petit restitui ad allegationem omissam: nam
anteq̄ restituatur cognoscetur summatim. vtrū
ex illa omissione sit lesus: aliàs nō cōcederet resti-
tutio sibi: vt.l.nā posteà.§.si minor.ff.de iureiur.
Posteà cū illa exceptio proponetur in iudicio, in
quo omiserat de causa, cognoscetur summariè.
Vltramontani,& Petr. dicebant ꝙ illa exceptio
debet reseruari post lit, cōtest. ne de eode bis co-
gnoscatur. Gul.de cug.in.l.ij.ff.de in ius voc.tā-
git istā.q. Ex dictis eius: licet non faciat mentio-
nem. Cyn.hic, fecit vnā additionem. et dicit Gul,
ꝙ ista exceptio: ego nō cōtraxi in territorio tuo
non debet admitti: quia nō potest ꝓbari. Nō em̄
sequitur cōtraxi alibi: ergo non contraxi in terri
torio tuo. Item si probarem absentiam meā: po-
tuissem contrahere existens alibi in territorio per
procuratorem. vel potuissem contraxisse exītēs
alibi in territorio huius ciuitatis: vt.l.cōtraxisse.
b de actio.& obligatio. ❡Mihi videtur[b] quòd de-
beamus aduertere: quando illud, quod opponit
8 per modum declinatoriæ † iudicij, tāgit negociū
principale: vtrum debeat examinari ante lit.con-
testa. vel post. dico sic. Aut ante litis cōte.& post.
veniret probādum ab eadem parte: & tunc ꝓce-
dit dictum domini Inno,& Iaco.but. qa ante litis
cōtest. probatur summariè. post lit.contesta. ple-
nè vt in exemplis supra positis secundū Iacob.
butri. Qn̄q; ante lit.conte. incūbit probatio vni:
post lit.contest. incūbit probatio alteri: tunc ego
dico, ꝙ vtrūq; perfectè examinabitur: vt in exē-
plo huius legis: nā ille, qui opponit exceptionē
c mendaciorum, illam debet probare[c]: quia ipse di-
cit hoc ad excludendum iudicium: vnde cum mē-
dacia sint causa suæ intentionis: ergo ei incūbit
onus probandi: vt.l.ei qui.ff.de proba. sed post li-
tis cōtest. actor debet probare veritatē: quia illa

c ❡Debet probare. Opponens exceptionem cōtra rescriptū, illud debet probare. hoc limitat Inno.in.c.super literis.de rescrip.in gl.in ver. forsan. nisi rescriptum esset suspectum.& uide Cy.hic.

d ❡Non potest probari. Istud sequitur Iaco.Butri.ut refert Barto. Sed aduerte: qa Inno.in.c.Romana.§.cōtrahentes, de foro competen.in.vj.& Io.and.in.c.j.de lit.contest.& docto. in.d.c.super literis. videtur tenere contrarium expressè.& ibi vide plenè.

e ❡Aduersario sciente. Sed Imo,in.d.c.super literis. uidetur concludere finaliter in hac quæstione, quod etiam contra sciētem, qui uerè est in possessione, quo ad alia vtitur sua quasi possessione, præfert ī illa. Pro hoc facit quod nota. Innocen. in.c. olim.el.iij. de restitutione spolia. vnde tunc potius dicitur in sua possessiōe turbari: secus fortè si illa uteretur quoad illa: nec contraheret quātū in eo esset: qa tūc fortè procederet opi. Barto, & Innocen. in.c. super literis. an[illegible] quā ꝑdictę opiniones ꝑ ea, quæ habentur in dicto.c. olim cum dilectꝰ, not.in.l.j. &.ij.C. de serui. ita vid[illegible] tenere Imol,in.d. capi. super literis. Item ad hoc not. per Barto. Adde quod idem no.[illegible] l.j.de procuratoribus, ad finem.& ad prædicta concordare videtur Inn. in.c, cum d[illegible]lectus, de offici[illegible] Archidia.

f ❡Mētiri. de iu[illegible] Et nota. ꝙ ista[illegible] glo.pro sing. allegat Ang. & Imo.[illegible] in.l.ij.ff, de re iu.[illegible] di. ad hoc videlicet: qa licet iudex nō possit alterare tempus appellandi: vt per Bartol. & doct, in dicta.l. j.tamen per statutū, & consuetudinem, potest illud tempus alterari. gl. est hic secūdū eos, Nec mirādū est secundum Imo. ibi: qa statutum & cōsuetudo pōt detrahere dispositioni legis: vt l. oēs populi.ff.de iusti.& iur.& l.de quibus, ff.de legibus,

g ❡Tacēdo. Et vide quod habetur in.l. Paulus, ff.de fal.& ideo allegatur in regula culpa, de regu. iuris in,vj. nunquid videns committere homiciū, & ꝓhibere potēs, si nō ꝓhibeat teneatur de homicidio, de quo per Ang.in.l. j.§.si reus.&.l.si actoris.de eo per quē factū est.& Bar.in.l.metum.facit quod no,in.c.sicut dignum.de homici. Sed quid in teste, qui veritatem vult cœlare. dic ꝙ nō punit̄ de falso.c.j.ī pri.si de inuesti.inter do.& uasallum lis oriatur. Et ibi subdit Bal. hoc esse verū, nisi ꝑmisso iuramento veritatē cœlet. Et adde quod not.in gl.in.l.Lucius, de infamibꝰ. quæ vult, ꝙ reprobetur dictum testis, quod plenè non narrat factum. & dic

assertio est causa suæ intētionis: ergo ei incumbit
onus probādi: vt.l.qui accusare.j̄. de eden. sed si
exceptio mendaciorū esset ita negatiuè cōcepta,
quòd nullo modo probari posset: tūc non admit-
teretur ad probandum eam: ita loquitur dictum
Gul. Si enim cōuenitur hic florē. ꝙ promisit hęc
dare centum: ipse excipit se nō ꝓmisisse: certè cū
non sit coarctata loco, uel tempore, ista negatio
d non potest probari[d] ante litis contest. per eū, cui
incūbit onus probandi: nisi probetur per cōfes-
sionem aduersarij: aduersarius iam posuit cōtra-
rium: ergo &c. Sed si quęstio ista reuolueret̄ sup
aliquo de cohærētibꝰ ipsi ꝓmissioni, de qua agi-
tur: tunc bene posset examinari ante lit. cōtesta.
cum post non ueniret examinandum. Exemplū:
9 †conuenitur florentinus hic, quòd promisit dare
centum in castroclusino Comitatus Perusij: op-
ponit Florentinus ꝙ castrum illud non est comi-
tatus Perusij: sed est comitatus Cortoni, certè ip-
se poterit examinare hoc, & ꝓnūciare se esse iu-
dicē, uel nō esse: ut.l.si quis ex aliena.de iudi. An
10 aūt ista ꝓbatio† præiudicet iudici, in cuiꝰ territo-
rio dicebatur illud castrum, Inn.tract.in.d. capi.
sup literis. Breuiter puto, ꝙ nō noceat, nec quo-
ad ꝓprietatē: qa res inter alios acta &c. Nec quo
ad possessionē qa in istis iuribus incorporalibꝰ
non acquirit̄ quasi possessio, nisi aduersario sciē-
e te[e] & patiente: ut.l.penul.ff. de ser. ❡Glo. quæ-
rit, qualiter fuit mendacium in narratione iuris:
cū Princeps, q̄ scit omnia iura, non posit menti-
f ri de iure.[f] Gl. ponit exemplum ꝙ fuit mētitum
in iure consuetudinario, quod ꝓbabiliter potest
ignorare.& uide gl. quā not,& tene menti perpe-
11 tuò. ❡Not.ex hac glo. primò,† ꝙ ius consuetu-
dinariū potest Princeps,& etiam quilibet iudex
probabiliter ignorare.& de hoc habetis tex.ī.c.j.
de cōsti.lib.vj. ❡Secūdò no. quòd licet iura nō
debeant produci corā iudice, nec de eis fieri posi-
12 tiones: tamen hoc est uerū in iure scripto: ius †au-
tem non scriptū debet probari, videbitis.j̄. de iu-
ra.calum.l.ij.§.quod obseruari.in gl. quæ tractat
13 materiam positionū. ❡Itē dico, ꝙ statuta † quæ
sunt alibi facientia ad causam, q̄ agitatur: hic de-
bent produci in causa, sicut alia instrumenta pri-
uata: qa iudex potest illa ꝓbabiliter ignorare: si-
cut hic videtis. oportet ꝙ prīcipi allegetur, & pro-
bet̄ plenè; vt dixi in.l.oēs populi. ❡Vltimò no.
quòd testis potest dicere falsum, non solum men-
14 tiēdo hoc est dicēdo, quod nō est: sed † etiā tacēdo
g id, ꝙ est: vt hic uides tex.[g] no. quē tene mēti. Simi-
le habes.s̈.de epis.& cle.l.presbyteri.ff.de cōtra.
emp.l.ea quæ.§.fi. quod no.& tene menti.

Puniri. Ista lex pōt habere duplicem intellectū. Vno modo, ꝙ opponatur de falsitate corū quæ sunt narrata Prīcipi. Alio modo ꝙ intelligat̄ de falsitate rescripti. quasi Princeps nunquā sciuerit, nec vnquā emanauerit, de cancellaria Principis: vt dixi.s̈.&c.

☞ SVMMARIVM.

1 *Executione mandata, uidetur esse mandata cognitio,*
2 *Princeps potest delegare executionem.*

Et si non cognitio.

Hæc est notabilis lex. Ex qua not. ꝙ ei
1 cui mandat̄ executio, † videt̄ mandari cognitio,

reprobetur:id est,non approbatur.facit de accu.c.cũ dilecti. vbi iurãs dicere veritatem,tenetur dicere verum,& plenè.Item de eo qđ dixi supra quãdo possit iuuare illũ,qui occidiť.uide Bal.in auť.sed nouo iure. C.de ser.fugi.Adde quod doc.& maximè Imo. in.d.c.super literis. de rescrip.in no.huius literę,ubi probatur paria esse dicere falsum,& tacere uerũ: dic quòd illud facit secundum Iaco.butri. ꝙ testis incurrat pœnam falsi si taceat ueritatem, ut est textus in cap.j. extra de fal.¹& dicit do. Antonius hoc uerum, quando iurauit plenã et meram ueritatẽ dicere:secus si iuraret se liberè ad interrogatiões respondere:per textum quem dicit valde nota.in capi.cum dilecti.el. j.extra de accusa. Sed certè ille tex. secundũ Imolam loquitur in inquisitore: nos autem in teste,qui debet dicere ueritatem pro utraq; parte. iuxta not.in.c.fraternitatis.in glos. fina.de testi. et in authen.si iudex.š. de episco.& clericis per Barto. in l.si duo patroni. §.idem iulia.de iureiurando. unde videtur, quòd si dolosè indistinctè tenet, quòd incurrat pœnam falsi. per pręallegatum capi. j. secundum Imol.Et quando dicatur dicere plenam ueritatem:& quando merã; ueritatem:uide glo. nota.in capi.cum dilectus.in uersic. plenam.& in uerbo merã. & adde Bal. in. l. presbyte.hic allegata. Et quod etiam ipse no.in.l.data. opera. in .xij. colum. istis. Adde Bald. in.l.nullum.C.de testibus. ubi vult, quòd si testis tacet ueritatem punitur criminaliter & ciuiliter, ad interesse.

a ¶Loquitur in priuileg. Vide Bald. in.l.præscriptiõe. in.v.colum.š.eodem.

& debet cognoscere secundum ueritatem precũ. ¶Opp.j.l.proxi.Sol.vt dixi in.l. prescriptiõe. ¶Opp.ꝙ executio nõ possit mãdari,vt.l.iubere cauere.de iuris.om.iudi. Sol.hic 2 †Princeps delegat:nõ alius.Alij dicunt,ꝙ hic demãdat cognitionem nõ executionem.quod est cõtra istũ tex. Alij dicunt,quòd hic demandauit primum decretum,nõ aũt secũdũ.Sed certè nec executio primi decreti potest demãdari, vt.l.iiij.§.duas.de dam. infe.Tene ergo primũ,quod hic Princeps demãdauit.¶Opp.j.de exce.rei iudi.l.si vt proponis. vbi dicitur,ꝙ executor nullã cognitionẽ habet. Solu.hęc est vera.ibi loquitur quando committitur alicui exceptio alicuius sententię.hic loquiť quando committitur executio alicuius facti:cum nulla pręcesserit sentẽtia.vnde cum ad executionem nõ possit perueniri:nisi pręcedẽte cognitione:ut.l.j.j.de exce.rei iudi. mãdando executionẽ videť committere cognitionem.Et propter hoc, non placent quædã glossellę,quę sunt hic,quę dicunt,ꝙ fuit dictum Principi,ꝙ erat lata sentẽtia: & tunc cognitio non uideť demandata. De hac materia dixi plenius in.l.ã diuo pio.ĩ prin. de re iudi.Glo.tractat illam materiã extra de offi. delega.c.pastoralis.in glo.ad intelligentiam &c.

ET si legibus.

Ista lex propriè loquiť ĩ priuile.[a] ¶Op.quòd debeat valere rescriptũ,nõ obstãtibus falsis allegationibus,ut.l.proxi.&.l.prescriptione.Gl.nõ soluit.Dic,supra loquitur in rescriptis,quę cõcedũtur ad iuris cõmunis obseruantiã.& ideo ueritas eorum,quę narrantur nõ fuit causa rescripti:sed sufficit esse dubiũ.Hic verò in priuilegio & causę narratę sunt proxima causa finalis priuilegij.iõ si reperitur mẽdacium,nõ valet priuilegium. hic non sunt alia.

SVMMARIVM.

1 Princeps,quando poßit contra ius diuinum rescribere?
2 Princeps,quando poßit mihi auferre dominium rei meæ.
3 Princeps quando poßit rescribere contra ius ciuile?
4 Clausula non obstante,quod requiratur, quando Princeps rescribit contra legem.
5 Clausula non obstante,quomodo ponatur quando rescribitur contra legem?

OMnes cuiuscunque.

Breuiter dicit.Rescripta contra ius, uel contra publicam utilitatẽ,nõ sunt seruanda.h.d. ¶Hic habetis unã glos.quę poniť de verbo ad verbũ.in.l.j.de consti,prin,gl.ista aliquãtulũ est infrascata.Ratio est,quia in iure nostro sunt quędam.diuersa.Nã Princeps alicui aliquid cõcedit quandoq; ius commune condendo:quandoq; iurisdictionẽ exercendo:quandoq; concedit rescriptum,quod est ad iuris cõmunis obseruãtiã: quãdoq; cõcedit beneficium: ut si concedit domino castrum,uel feudum.Quandoq; cõcedit priuilegium contra ius cõmune.Ista sunt separata:et iura istis uocabulis abutuntur.Et gl.hic posita tractans,vtrũ Principis rescripta contra ius valeant promiscuè tractat de rescriptis:quandoq; de priuilegijs:qñq; de leg.& doct. hic non examinant. tex. ¶Quęro ergo primò, vtrũ Princeps possit rescribere cõtra ius diuinum. 1 † dic ut in gl, quam uide[b]. ¶Secundò quęro,utrũ Imperator posit rescribere contra ius humanũ?& uide glo. ibi,si uerò &c.uidistis illud quod dixit gl.Tu dicas sic. 2 ¶†Circa hoc,an princeps possit mihi auferre dominiũ rei meę:dic aut uult mihi auferre dominiũ,ius cõmune condendo:& potest, ut in toto titulo.ff.de bo.damna.&c.et in authenti.incestas.j.de incest.nupt.ff. de public. l. commissa. Aut vult mihi auferre iurisdictionem, exercẽdo & potest,vt.l.fina.j.de iur.do.impetrã.Aut vult mihi auferre priuilegiũ alteri concedendo:& tũc c aut in hoc uertitur publica utilitas[c]:et potest, ut l.item si verberatũ.§.j.ff.de rei vendi.et de euic.l. lucius.Aut non uertitur publica vtilitas:sed sola eius voluntas:tunc regulariter non potest. et ita loquitur hęc gloss.& gloss.in.l.quoties.de preci. Imper.offeren.fallit ratione iuris, quod haberet in parte rei.C.de vendi.re.fisca.cum priuato .l.j. lib.x.Fallit ratiõe possessionis,quam haberet de re mea,ut.l.fin.j.de quadrien.prescrip.Dominus Iac.But.dicebat simpliciter, quòd Princeps potest auferre mihi dominiũ rei męę,sine aliqua causa.Nam eius potestas,et potestas istarum legum, quę hoc prohibẽt,procedit à pari potẽtia:ergo sicut põt istas leges tollere:ergo eodẽ modo possit dare alteri dominiũ rei meę[d],sine causa.Quod puto nõ esse uerum[e]. Nam princeps non posset facere unam legem,quę cõtineret unum inhonestum,uel iniustum. Nam est contra substantiam legis.Nã lex est sanctio sancta:iubens honesta:& prohibens contraria:ut.l.iij.ff.de legibus. Eodẽ modo,si uellet auferre mihi dominiũ rei meę, iniuste non posset:quia princeps habet iurisdictionem à deo:ut in authen.quomodo opor. episco. in prin.Sed deus nõ dedit ei iurisdictionem peccandi,nec auferendi alienum indebitè: ergo &c. ¶Tertiò quęro, an Princeps posit rescribere 3 cõtra ius ciuile?† Hic quicquid dicat gl. aduerte. Aut Princeps vult rescribere contra ius commune legem condendo:& potest:ut.l.nõ est nouum. ff.de legi.š.de Iusti.Codice cõfirmã.l.j.in fi. Aut priuilegium alteri concedendo:& tunc si priuilegium lędit alium modicè: potest concedere. Si lędit alium immodicè,non potest cõcedere[f]: ut.l. quoties.š.de preci.Impera.offe.Si neminẽ lædit: et tũc potest concedere:ut.l.rescripta.de precib. impe.offeren.Si lędit rem publicam,non potest concedere:ut hic.Si uerò quęris in rescriptis,quę conceduntur ad iuris communis obseruantiam: & tunc hęc est materia legis præscriptione.quam ibi dixi.&modò uide gl. ¶Quęro,quid si Imperator rescribit cõtra legem:sed dicit,quòd ualeat leg. non obstante:an hoc requiratur[g]?Gl. quòd sic:alij dicunt,quòd nõ requiratur,quòd hoc dicatur:sed sufficit quòd sciat se rescribere cõtra legem.allegant.l.idẽ Vlpianus.in fi.ff.de execu.tutorum.Sed illa lex loquitur in rescripto seu beneficio:nõ in priuilegio:et sic nõ facit ad propositũ. 4 Cõmuniter teneamus:† quòd debeat inseri illa clausula,per.l.si quis.in principio testamẽti. de legatis.iij.¶Sed de hoc est dubiũ: an debeat dici nõ obstante tali lege nominatim:an sufficiat quòd dicatur lege aliqua non obstante:seu nõ obstante aliquo casu.Glo.in authen.hoc inter liberos.j.de testa.uidetur uelle,quòd fiat mentio specialis.hoc etiã uidetur uelle textus in simili: ubi glo.tangit in.l.si quis.in principio testamenti.ff.

b ¶Omnes cuiuscunq;.Quam uide.Vtrum Imperator posit rescribere contra ius diuinum,contra ius humanum,& contra ius ciuile. Adde Bar.latè in procemio ffor ũ.in prin.et quod no.in.l.j.ff.de cõsti.prin. & facit quod not.p gl.& Bar.in.l.uenia.j.de in ius uocã.per Inno.et cano. in.c.quę in ecclesiarũ.de consti.& Bal.post gl.ibi in.l.rescripta.š.de precib.Impera.offerẽ.ubi omnino uide.et in quibus Princeps non potest dispẽsare.vide quę no.Bal.in.l.eam quam.in.xj.&.xij.colum.& ibi an in talibus dispensationibus requiratur clausula,non obstante,Et an ad bona ex forma statuti applicata heredibus occisi,posit ciuitas restituere bannitum? uide per Cyn. & Bald.in.l.Gallus.§.& quid si tantum.in vlti.colũ.de libe.& posthumis.& Bar.in.l.penul.C.de fide instrumen. & iure hastę fisca. lib.x. Adde unũ, quod not.Angel. in.l. benè à zenone.C. de quadriẽ. præscrip.

POMATES.

c ¶Vtilitas. Not. tñ,ꝙ princeps cũ causa potest tollere ius alterius sibi subditi. Ita Paulus de castro in cõsil. cclxxxj. incipiente, primũ dubium.

d ¶Dominium rei meæ. Vide Bald. in.l.fina.C.sentẽ. rescin.non pos.

POMATES.

e ¶Non esse verũ. Et per hoc si Princeps cogat gabellarium ante tempus soluere: põt & ipse recipi ĩ cõsortium medij temporis.gloss. in.l.j. j.de codic.ex leg. sec⁹ esset, si ob necessitatem publicam hoc faceret: vt ibi per Bald.& Rof.in.l.in diem. circa medium, & circa finem.ff. de condi. indebi. uide etiam Barto.& quę scripsi in.l.q.cunq3. C. de fundo patri.lib.xj.

f ¶Concedere. Intellige,ut per Bal. in.l.rescripta.š.ti. ij. & quod habeť š.eo.ti.in. l. ne dãnosa.

g ¶Requiratur.aliquid tango in. l. iij.§.quod si is. ff. quod qsq; iur.ubi vide,de qua materia,vide plenè p Io.andr.in. c.j. de exces.prela.in.vj. in nouel.et in ca.j. de consti.in sexto & per Archi. xx. qõ.ij.in summa. p Bartolum in extrauagã.ad reprimendũ.in vers.nõ obstãte. & per doctores in. c. nonnulli.de rescrip.et per dominũ Antoniũ in.c.j.eo.ti. & ĩ.c.que in ecclesiarum.de constitu.per Bald.in.l.finali.C.senten.rescind.non pos.et in l.eam quam.in.xij.colum.de fideicommis.& in prępludijs feudorum.in xiiij.colum.et in.c.j.§.naturales.in princip.si de feud. fue.cõtrouer. et Imolesis in.l.fi.ff.à quibus appel.non licet.et in.l.quidam consulebant de re iudi.Et videtur magis communis conclusio:quòd aut sit commissio in alterius grande pręiudiciũ:& nõ sufficit ex certa sciẽtia,sine clau-

de le.iij.& ideo puto ꝙ nō ſufficeret,ſi diceret:ali quo nō ob.vel aliqua lege nō obſtāte:qa iſtud eſt
a generaliter loqui[a].Itē puto,quòd nō requiratur, quòd dicat non obſtante tali lege,nominādo eā: quia iſtud eſſet loq ſingulariter ſeu ĩdiuiduè, ſed
5 ſufficit,†quòd dicat nō obſtante aliqua lege,quȩ in cōtrarium loqueretur. Iſtud enim eſt ſpecialiter loqui:ita debet intelligi hȩc materia &c.

De diuerſis reſcriptis. Rubrica.

❧ Continua vt in gloſ.

SVMMARIVM.

1 *Dicta in præfationibus,in ſubſequētib⁹ uidentur repetita.*
2 *Beneficium uni collatum,porrigitur ad conſortem.*
3 *Perſona in his,quæ ſunt modici præiudicij,intelligit repetita.*

SI libellum. Breuiter dicit prȩiudicij paruitas,& rōnis idētitas,facit vt in reſcriptis itelligat repetita pſona, quȩ ĩ interrogatiōe prȩceſſit. h.d. ❧ No.ꝙ quȩ ĩ prȩfatio
1 nib⁹† dicunt:in ſubſequētib⁹ repetita intelligū tur.Cōcordātiȩ ſunt in gl. ❧ Itē not.ꝙ bñficium
2 †collatū vni,porrigit ad cōſortem. ❧ Cōtra hoc opp.de mino.l.quòd ſi minor.§.ſi ſeruus.de cō

ſula.nō obſtante propter derogationem talium reſcriptorum.quā facit in.d.l.quoties.Ideo oportet per clauſulā nō obſtante:quòd deroget illi legi.argu.l.ſi quis.in princip.teſtamenti.de leg.iij.Aut non tractatur de prȩiudicio alterius:& tūc ſufficit certa ſcientia.l.Barbarius.de offi.prȩto.&.d.l.quidā conſulebant.Aut de modico prȩiudicio tractatur & tunc etiam ſufficit certa ſcientia l.idem Vlpianus. in fi.de excuſa.tuto.&.d.l.quoties. ſ.de preci. Impe. offe, licet Paul.de caſt. in.l.iij.§. ſi is pro quo.q᷑ qſq;. iur.dixerit ſimpliciter ſufficere clauſulā ex certa ſcientia per.d.l.idē Vlpianus.

a ❧ Gñaliter loqui. Vide Spec. in titu.de inſtru. edic. §.nunc autē uidēdū reſtat.in verſi. ſcias quòd ſi in priuilegio.&c. Vide Alex.ĩ.l.quanq̄. j.de teſta. mili. & In.l.centurio.in.ij. char.ff. de vulgari & pupilla.ſubſtitutione.vbi ponit de clauſula nō obſtant.& de clauſula ex certa ſcientia : & ibi refert vnū nota. dictum Pau. de ca.in materia.Et de iſta clauſula non obſtante:vide per Bartolum in extrauaganti ad reprimendum. in verſiculo, non obſtantibus. per Bald.in titulo.de pace conſtan.in uerſiculo,ſi quis autem.per Baldum.j.de appellationi.in.l.eos.& gloſſ.in cle.& ſi principalis.de reſcriptis,in.c.ſtatutum.in verſi.literarum.de reſcrip.in.vj.Barto.in. l.ſciendum.ff.qui ſatiſdare cogantur.& ibi omnino uide Bal.in.l.fina. in principio.ij.colum.j.ſenten.reſci.non poſ.& latè per Modernos.in.l.ſi conſtat.ff.de appel.Et adde,quòd ubi plura ſunt obſtantia,non ſufficit generalis clauſula non obſtante:ſed debet de ſingulis defectibus fieri mentio ſecundum Baldum in.l.j.in.xj.columna. j.de furt.& dicit Baldus in authē.nauigia.j.de fur. ❧ Nota,quòd in conſtitutiōe Principis ſufficit generalis clauſula,non obſtant.in cōtrarium.Et an in reſcriptis debeat dici non obſtante lege in contrarium. uide Baldum in authentica quas actiones.C.de ſacroſanctis eccleſijs. ❧ Sed quid ſi diceret,& nō poſſit Princeps diſpenſare.uide Bartolum.l.omnes.C.de aquæ ductu. libro xj.& uide quod not.Imo.in.l.iij.C.de teſtamen.& hanc deciſionē Bart. limitat domi.Anto.in.c.quȩ in eccleſiarum.de conſtitu.dicens:quòd verum eſt dictum Barto.quod ſufficit clauſula generalis,non obſtante aliqua leg.in contrariū faciente:nec requiritur ſingularis.Tamen illud eſt verum,niſi forma legis illud induceret:ut quia dicat non valeret reſcriptum,niſi faciat mentionem de illa leg.ut in caſu.c.nonnulli.de reſcrip. nam tunc requiritur etiam ſingularis.Et de materia remittit Io.de imo. in.d.c.quȩ in eccleſiarum.ad dictum per ſe,in.c.j.de exceſ.prȩla. in. vj. Quē tex.vide per Imo.latè poſt alios in.c.nonnulli.de reſcriptis,vbi refert Bald.hic poſt Barto.eos inter ſe variaſſe.& ibi vide per eum.de con cor.Vnū dicit notabile Bald.in.c.j.§ naturales.ſi de feu.fue.contro.q᷑ quando gratia Principis non eſt gratia communis, vt quando legitimat aliquem de feud.contra.d.§.naturales.licet hoc facere poſſint:ibi eſt gloſſ.tamen requiritur exuberans ſolennitas,vt dicatur non obſtā te.c.naturalis.Sed ubi eſt gratia communis:tunc ſufficit clauſula,nō obſtante aliqua lege.ut no.glo.in.l.fœminȩ.ff. de regu.iur.adde quod Bal. de pa.conſtan.in ver.libellariè.in uerbo nō obſtante.Dicit,quòd ꝑ illū tex.quando Imperator cōcedit alicui aliquod reſcriptum,quod ſit cōtra.l.aliquā.debet ſpecificando dicere,nō obſtante tali leg.aliâs videtur quòd nō valeat.ar.l.ſi qs.in prin.teſtamēti.ff.de lega.iij.&.l.nā ita diu⁹. ff.de adop.Sed ſi reſcriberet cōtra reſcriptum.ſufficeret dicere:nō obſtante aliquo reſcripto:quia facili⁹ tollunt iura poſitiua,ſeu priuilegia quā iura cōia:vt in aut.de nō alie.aut permutan.§.illud.ubi poſteà ſubdit eam ipſe Bald.hæc formalia uerba.Sed quid ſi ita dicat Imperator: concedo tibi priuilegium:non ob.leg.& nō obſtantibus.leg.illis dicentibus generale dictum nō ualere:niſi in caſibus ſpecialiter numeratis:ſicut eſt in.l.ſed & ſi qs.§.queſitū.ff.ſi quis cau.&.C.ad velleia.l. iubem⁹. Reſpondeo:credo quòd teneat argumen.l.ſi quis in principio teſta. de

dic.fur.l.iiij.vbi dicit,quòd ſi quis interrogat de duobus,& reſpondet de vno:de alio nō uidet reſpondere.Idē ad idē,extra de prȩſum.in.c.nōne. Sol.hic eſt rōnis idētitas:ibi diuerſitas. ❧ Opp.
3 perſona nunquā intelligit repetita:†vt.l.ſi ita ſtipulat⁹.§.Chriſogon⁹.ff.de uerb.obli.Sol. hic tractat de modico ꝑiudicio:qa cōcedit reſcriptū ad iuris cōis obſeruātiā:ibi tractat de magno ꝑiudi.

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum ad lites,quomodo dicatur perpetuum?*
2 *Priuilegium,qñ dicat perpetuū,& qñ tēporale? remiſſiuè.*
3 *Priuilegium qualiter perdatur per actū cōtrariū?remiſſiuè.*

FAlſo aſſeueratur. Breuiter dicit:Reſcripta Principis ſunt perpetua.
1 hoc dicit. ❧ Quȩro, vtrum reſcripta † finiantur
b tempore[b].Hic aduerte: quȩdam ſunt reſcripta, quæ concedunt ad iuris cōmunis obſeruantiā:& in his loquit hæc lex.In quo dic:ſi quidem poſt primū reſcriptum non fuit impetratū ſecundum reſcriptū,ipſum eſt perpetuū.hoc eſt:tāto tēpore durat:quanto durat id,ſuper quo eſt impetratum.Ita loquit hic.Sed ſi poſt primum fuit impetratum ſecundum:tūc ſi primus impetrator per annū fuit negligēs,valet ſecūdū reſcriptū. extra de reſcri.c.plȩrūq3.& dic vt ibi.ꝑ Inno.&c. ❧ Si
2 verò quȩris,de priuilegijs.†an ſint ꝑpetua,vel tē poralia:dic,ut no.cano.in.c.cū acceſſiſſent.extra

lega.iij.&.§.penul.in aut.hoc inter liberos.C.de teſta.&.ſ.de iure codicillorū.l.diu⁹.§.licet.Et de hac clauſula uide omnino,quȩ dixi poſt Bal. in aut.ex complexu.C.de inceſt.nup.& adde Ioan.An.in tit.de lega.§. ſupereſt videre.uerſic.ſed illud obtinet.ubi dicit,quòd materia iſta eſt adeo dubia,quòd lis adhuc ſub iudice pēdet.& vide ĩ.l.cauſas.j.de trāſ. & no.in.l. prima, ſ. de legibus. & Bald. in . l. reſcripta.& ĩ.l.quoties. de preci.impe.off. et Bald. in. l. omnes.j.de prȩſcrip. xxx.anñ.per do. Anto.in.c.j.de reſcrip.et in.c.pe.de capel.mona.&.d. Pet.de Anc.in.c. cum inſtantia.de cenſi.per doct. in c.j.de cōſtit.in.vj. per Imol.in cle. dudū:de ſepul.in vj. Et ibi quotuplex ſit iſta clauſula.& adde ꝙ notat.Bal.in.l.nō dubium.ſ.de legi. et Bald. in. l. humanum.ſ.de leg. Salice.in.l.ſancimus. j.de teſta.Bald. in l.fi.C.ſen.reſcind. nō poſ.Vnum adde quod tene mēti.quis acceſſit ad Principē,narrans in reſcripto,quòd talis gaudet tali priuilegio,& ſtatuto,fortè cōtento ſub tali rubrica: & ſupplicatur,ut ſibi placeat cōmittere cauſam tali iudici:nō obſtātibus talibus priuilegijs,vel ſtatuto tali.Princeps reſcribit:talis iudex uideat & iuſtitiam faciat:quæritur nunquid derogatum ſit iuribus iſtius contra quem eſt impetratum,non obſtante mentione de ſtatuto,vel priuilegijs?dic quòd nō:vt plenè diſputat per dominos de Rota, deciſione ccclxvj.quæ incipit: item in commiſſione:aliâs neq; ſi in uiſione: aliâs cccvj.quod nota.Quia dixiſſem contrarium per id, quod ſcripſi ſecūdum eoſdem.in.l.ſi filius.ff.de dolo.Et de hac clauſula,nō obſtāte:quādo habeat ſuperior neceſſe apponere in actu:uide quod multum not. Bal.in.l.conſulta.C.de teſta.& uide Bald.in authē.hoc inter liberos. Et vide eum dubitare,vtrum talis clauſula dicatur tollere conſtitutionem iuratam:& dicas quòd clauſula generalis,non obſtantibus ſtatutis, vel priuilegijs quibuſcunq;,appoſita in priuilegijs,nō tollit conſtitutioné iuratam.gloſ.eſt ſingularis in.c.cum non deceat.de electione.in.vj.quæ cadit ſuper verbo effectus.in verſi.qui ſi talem conſuetudinē. & ita no. dicit Ange.in.l.prima.§.quȩ onerandȩ.ff.quarum rerum actio non datur.& illam gloſſam allegat pro ſingulari Abbas ſiculus in capitu.j.de his,quæ fiunt à maiori parte capituli:niſi fieret mentio de iuramento ſecundum eum. Et adde quod not.in.c.quia ſȩpe.de electione.in ſexto.et in ca.cum aliquibus.de reſcriptis.in.vj.& illam gloſſam etiam ſequitur Imo.in.c.dilecti.de prȩbendis.& no.Ioan.and.in.c.j. de filijs preſbyte. in nouella.& in rubrica de teſtamentis.in principio.in additio.Specu. Idem in clauſula non obſtante pacto,vel quibuſcunq; capitulis. quia non tollit pacta,vel capitula iurata,uel ſententia confirmata.gl. eſt ſingularis in clemen.dudum.§.penultimo.in gloſ.in verſic.pactum.de ſepul.quod tenē menti.Et adde quod in ſimili nota.in.l.ij.§.lege.ff.de iudicijs.& videtur in terminis nota.Cyn.& ibi dixi poſt Bart.in.l.j.ff.de condi.ob cauſam.Item adde,quòd talis clauſula nunquā tollit determinationem legis antiquȩ,vt in authē.de hȩredi.ab inteſta.in gloſſ. colla. viij.& quod dixi poſt Barto.in.l.nam & poſteriores.ff.de legibus.quā gloſ.alleg.Bartol.in.d.l.ſciendum.in principio.poſt glo.ibi & uide no. in.d.l.ſi quis.in principio teſta.Et vltra iſta de clauſula nō obſtante,uide per Petr.de ancha.in repetitione.c.ſi propter tua debita.de reſcrip. lib.vj.& Ioan.and.in.c.i.de exceſ. prælato. in.vj. ❧ Et adde quòd lex Imperatoris poſterioris,non intelligitur derogare priuilegijs militū. glo.eſt ſingularis in.l.decurio.C.de ſilentiarijs.quam pro ſingulari ponderat.Bal.in.c.j.in fi.quo tempore miles.

b ❧ Finiantur tempore. Vide Innocen.in,c.cȩterum.de reſcriptis.in fin. qui ponit omnes caſus, in quibus quis perdit reſcriptum impetratum per ſe.& vide not.per Bartol.in.l.fin.circa finem.ff.de conſtitu.prin.& Spec.in titu.de inſtru.edi.§.nunc autem.verſicu.item oppo.vbi etiam ponit omnes caſus.

de conſtit.

de cõsti.& hoc si quæris qualiter priuilegiũ negligendo perdatur. Si ve
3 rò quæris† qualiter perdatur priuilegiũ per actũ cõtrariũ: dic vt not.ĵ. de excusa.tuto.l.voluntariæ &c.non habetis hic alia.

SVMMARIVM.

1 *Exemplum exempli, an probet remißiuè.*

a SAncimus.[a] Hæc lex legitur duobus modis in gl. secundũ primum modum dicit. Quòd ipsum rescriptũ originale probat, nõ eius exẽplũ. secũdum aliã dicit notabilius. Exemplari & authenticari potest origi nale rescriptũ, non exemplũ ipsius. h.d. ¶ Et no. hanc singularem lec. quam perpetuo tene menti. No. ꝙ licet probet exemplum: tamẽ exem
1 plum† exempli nõ probat secundũ istã lec. Sed ego examinabo hoc latius.ĵ. de edendo.l.si procura.& authen. si quis in aliquo documẽto &c.

s SI qua. Hanc leg. habuistis supra in prima constitutione. in fine.

SAcri affatus. Hic ponit Imperator vnã formam, quę debet seruari in rescriptis: quam hodie de consuetudine non seruamus &c.

VNiuersa. Hic Imperator iubet, vt in suis rescriptis apponaᵗ illa clausula: si preces veritate nitãtur. quod est verum in rescriptis concesis à Principe, sine consensu procerum.

De statuis & imaginibus. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Cautela, ut iudex faciat scribi notario: sicut qualibet die & hora congrua sedit, ne teneatur in syndicatu.*

SI quando. Nota ex hac leg. ꝙ quando iudex debet adesse in certo loco, nõ crediẽ ei: nisi pro
1 bet legitimè. Ideo sis cautus, † quãdo eris assessor, ꝙ cũ dicat statutum ꝙ qualibet die horis congruis, iudex debeat sedere ad banchũ. facias quolibet die hoc à notario scribi: ne posit tibi obijci
b postea[b] in syndicatu &c.

ET virtutum. No. hanc leg. pro sermonibus, & arengis, que fiunt, quando fiunt dona à communibus &c.

De officio præfecti prætorio. *Rubrica.*

LIbellus. Signa istam.l.j. ¶ No. ꝙ licet libellus. Principi datus faciat lite contestari quandoq;: vt.s. quando libellus Principi datus: secus in libello dato alicui inferiori: vt regi, legato, vel simili: vt hic dicit.

c FOrmam.[c] Aliàs normã. No. quòd præfectus potest facere legem generalem. & intelligit Odoffre. generalem inter omnes subditos. quod no.

s SI quos. Not. quòd iudices remouentur propter negligentiam. quod nota. & tene menti perpetuò &c.

De officio præfecti urbis. *Rubrica.*

d STudentibus.[d] Nota. quòd licet in ciuitate fiat vnus officialis specialis sup dãnis datis: vel super abundantia: nõ tame propter hoc tollitur iurisdictio, quam habet potestas: qui habet vniuersalẽ iurisdictionem quod no. & tene menti.

QVod. Non potest ad inquisitionem procedi: nisi fama præcedat. h.d. ista lex. quę est bona. licet gl. dicat: nõ legitur. oportet ergo quòd prius constet, ꝙ sint obnoxij. quod esse nõ potest: nisi citenẽ. Istud autẽ nõ potest probari sine eius præsentia: nisi fama pręcedat. quod no. bene perpetuò &c.

De officio magistri officiorum. *Rubrica.*

PRiuilegiis. Vide hanc leg. in fi. quæ allegatur in pręsentatione scholarium: quòd debent pręsentari per suum doc.

NEmo. Vide hãc legem, & sequentem. circa finem, quæ est bona pro istis moralibus, non pro alijs. vide etiam legem finalem huius tituli.

De officio rectoris prouinciæ. *Rubrica.*

IN officiales. Vide gl. super versi. cursum publicum. & quod dicit textus laniãtes. i. in officio delinquentes. ¶ Not. ex hac leg. ꝙ iudex minor potest punire officialem iudicis maioris delinquentis in suo territorio: dum tamen hoc notum faciat maiori iudici.

a ¶ Sancimus. ad hãc leg. cum hoc no. vide Bal. in.l. publicati.ĵ. de testa.
b ¶ Obijci postea. Vide Bar. in.l. Titia.§.fi. de verbo. obliga.
c ¶ Formam. Vide Bar. in.l.j.ff. quod quisq; iur. in prin.& Bal. in.l. nulli. C. de senten.
d ¶ Studẽtibus. Vide Bar.ĩ.l. in sacris. la grande.ĵ. de ꝓxi. sa. scri. & vide Bar. & quę ibi dixi post eum. in.l. quoties. de admi. tut. residuũ istius apostillæ. vide in. C. meo. Adde tu circa hoc dictum Bar. & vide Fran. de Aret. in.c. cæterum. colum. ij. de iudi. qui illud sequitur. & ibi allegat cõcordantes.

POtioris. No. hanc leg. quia mora lis est: & eam alleg. glos. xj. q. fi. qui resistit. in glo. Bart.

NVllus. No. ꝙ officiales, qui mittuntur a ciuitatibus, non debent ad ciuitatẽ redire: sine ipsius ciuitatis licẽtia. quod nota, & tene mẽti.

e NVlli iudicum.[e] No. quòd de iure cõmuni rectores, qui eliguntur ad regendam ciuitatem, debẽt habitare in palatijs: seu pretorijs publicis &c.

De officio præfecti uigilum. Rubrica.

PRæfecti vigilum. Plenè habes de hoc in.l. nam & ciuiũ salutem. ff. eodem.

De officio diuersorum iudicum. Rubri.

f NEmo iudex.[f] Hæc est bona lex. & habetis authẽ. sed hodie nouo iure, quę similiter est bona. quam nota, & tene menti: quia practicaui iam de facto &c.

SEd. Hodie. No. ex ista authen. ꝙ mulier non debet: nec potest detineri: ex aliquo debito publico vel priuato.

Vt omnes iudices, tam ciuiles, quam militares. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Officium habens, si ad aliud eligitur, per hoc non excusatur a syndicatu.*
2 *Syndicatus, si non finiatur in termino statuto: tamen adhuc durat: licet rector non cogatur stare in ciuitate,*
3 *Instantia, si tempus statuitur iudici, non est perempta: secus si statuatur instantiæ, & causa intra tempus non sit expedita.*

NEmo. Nota istam legem, que est bona: & ponit de syndicatu officialium. ¶ No. ibi: vel codicilli alterius administratiõis oblati. Quòd
1 ille qui† pendẽte vno officio, est electus ad aliud officiũ: non propter hoc excusatur, quin debeat stare ad syndicatũ. ¶ No. ibi, ꝙ si intra quinquaginta dierum numerũ: quòd licet causa super li
2 bello dato, tẽpore syndicatus non finiatur † intra
g tempus, intra quod debet stare ad syndicatũ:[g] tamen adhuc postea durat: licet rector nõ teneatur stare in ciuitate. ¶ No. ex hac leg. quòd quando
3 † tẽpus statuitur iudici, intra quod litẽ debeat terminare: licet intra illud tempus nõ terminauerit: non est perempta instantia: sed iudex punietur: secus si tempus statueretur instantiæ non iudici: vt dixi vobis in.l. properãdum.§.j.ĵ. de iudi.&c.

De officio eius qui uicem alterius gerit. *Rubrica.*

h IN causa. No. quòd respublica potest restitutionem in integrum postulare.[h] de quo dic vt vidistis ĩ.l. respublica.ĵ. ex qui. causis ma.&c. tene menti,

SVMMARIVM.

1 *Vicegerens constituitur a superiore: & habet iurisdictionem ordinariam.*
2 *Membri abscißio est de mero imperio.*

e ¶ Nulli iudicum. Adde quod nota. Bar. post glo. in.l. Aquilius.§. de dona. An de iure cõmuni rectores ciuitatum debeant habitare in palatijs publicis, ꝓut dicit Bar. quod te ne menti.

POMATES.

f ¶ Nemo iudex. vide ad limitationem Pañ. in.c. literas. in fin. de resti. spoli. Aret. consil. xiiij. col. ij. in fi. & Ro. consil. cxviij. & Seuer. in trac. de debito. suspe, & fugit. in. vij. q. v. quæstionis principalis. & Bart. in trac. de synd. cha. xiij. col. iij. in ver. adulteriũ. & col. sequen.

g ¶ Ad syndicatũ. Cõtrarium tenet Bart. per illũ text. in.l. rescriptio.§. debitores. ff. de mun. & ho. &c. Pro syndicatu vide.l. cõsiliarios.ĵ. de asses. &.l. meminisse. in fine. ff. de offic. proconf.

h ¶ Postulare. Et no. istũ tit. habere locum in his, quę sustinent vice alterius puta deputati ab vniuersitate, vel concilio: secus autem si ille talis, qui gerebat officiũ, deputauit eũ. Ita singulariter voluit Bar. in.l. filius ff. de lega.j. Idem Bar. ĩ.l.j. ff. de offi. eius cui mãda. est iurisdi. & no in.l. obseruare. ĩ prin. ff. de offi. procon. & Bar. adde quod not. ff. qs & a quo l.j.§.j. & quod no. cano. c. cam te. de rescript.

¶ Ordinariam. Et an locum tenens hominis, vel legis habeat merũ imperium: vide Bald. in authen. sed nouo iure. in prin. de ser. fug. Et quod hic dicit Bar. adde Barto. in. l. nec quicquam. §. vbi decretum. ii. de offic. proconf. & leg. in antepenul. col. & ibi glo.

b ¶ Sentit gl. No. etiã gl. quæ est hic, quę dicit quòd abscissio &c. abscissio mẽbri est meri imperij, per Bart. & doc. in. l. imperium. ff. de iurisdi. om. iu. & Bald. in authen. sed nouo iure. in princ. ꝗ. de ser. fugi.

c ¶ Consiliarios. Vide plenè per Bart. in. l. lex cornelia. ff. ad Sillania. an & quando officiales inculpatus de aliquo aufugiens habeatur, pro confesso.

d ¶ Multa. Per Angel. & Imo. in l. infame. ff. de publi. iudi. vide Bar. in. l. ictus fustium. ff. de his, qui notã. infa. An banniti sint infames. Adde Bal. in. l. cassius ff. de senato. Ang. in. l. nõ poterit. ff. de fur. Bal. ĩ repe. l. cũ mulier. ff. sol. ma. Innoc. in. c. cũ ex iniũcto. de noui oper. nunc.

e ¶ Applicanda fisco. An quando Lex imponit pœnam, nec dicit cui debeat applicari: applicetur in dubio fisco. vide nota. per Bar. in. l. j. ꝗ. de excu. mu. libr. xj. per Bald. in. c. quæ sint regalia. Bar. in. l. filiusfa. §. diui. in fi. de leg. j.

f ¶ Quod tenementi. Adde Bart. in. l. diuus. in fin. ff. de bo. dam.

g ¶ Imponere iudex. Et not. Ol. in cõsi. xv. incip. circa processum &c. dicit quòd illud, quod dicitur hic, s. quòd iudex in mulctando nõ potest excedere metam taxatã. Hoc fallit, nisi in precepto iudex adiecisset aliquã pœnã, etiam quę excederet metam taxatã hic. & ita dicit sentire Host. in sum. de re iu. in tractatu quem fecit de mulcta. qui reputatur valde sin. ad materiam huius legis.

ADDE in quantum Alex. saluan-

Suggerente. Pro intellectu istius titu li debes scire: ꝙ alius est delegatus. & alius vicegerens. Delegatus est ille, cui
1 ipse iudex cõmittit. Vicegerens † est ille, cui committit superior propter impedimentum principalis officialis. & iste habet iurisdictionẽ ordinariam[a]. de hoc loquitur iste titu. & ff. de lega. iij. l. j.
§. a præfectis. & hoc etiam sentit glo.[b] No. etiam
2 gl. que est hic, quæ dicit, quòd membri † abscissio est de mero ĩperio. & vide gl. sup ver. actitare &c.

De assessoribus. *Rubrica.*

Studiorum. Ista est notabilis lex, cum scholaris presentatur a doctore. Bar.

Consiliarios.[c] Hęc est bona lex & singularis. Casus est in quo fuga facit quę haberi pro confesso. ¶ Et sic not. quòd officiales qui inculpantur de aliquo, si aufugiunt pro confessis habentur &c.

Velut. No. ꝙ illud, quod lucratur assessor, est quasi castrense peculium. vidistis in. l. fina. de inoffic. testa. & l. fori. ꝗ. de aduoc. diuer. iudi.

Si post. No. ꝙ potestas tenetꝛ pro familia sua: vt hic: & ꝗ. ad l. Iulia. repe. l. ꝗ. sed illum, qui deliquit offerendo, videtur quòd debeat liberari: vt hac. l. & ff. de publi. l. cum si exhibuissent. §. ii. vt ibi dixi.

Nemo. No. tex. ibi, neq; enim facile credendum est &c.

De modo mulctarum. *Rubrica.*

Multa.[d] Vide glo. sup ver. dãnũ. Hæc lex allegatur, quòd banniti non sint infames. De damnatis verò per inquisitionem, an sint infames: dic vt dixi in. l. infamem. ff. de publi. iudi.

SUMMARIUM.

1 Lex quando imponit pœnam, nec dicit cui applicetur. in dubio applicatur fisco.
2 Cautela, ut iudex possit facere aptare suam cameram.

Mulctarum. Nota, quòd in dubio quando
1 † lex imponit pœnam, nec dicit cui applicetur, intelligitur applicanda fisco.[e] Tetigi in. l. iubemus. §. sanè. s. de sacro. sanc. eccle. & dixi in. l. agraria. de termino moto. ¶ Se
2 cundò not. † quòd quando iudex non potest facere aliter aptare cameram: imponas aliquã mulctam: & potes eam deputare ad fabricam, vel expensas palatij. quod tene menti.[f]

Eos qui. Nota ibi trinæ tantum modo in anno &c. & sic tres tantum mulctas pro vno crimine põt imponere iudex.[g] examinaui tibi hac. l. in. l. nũꝗ plura. de priuatis delictis &c.

De defensoribus ciuitatum. *Rubrica.*

Defensores. Not. ex leg. ista, quòd isti potestates communitatum debent malefactores, quos repererint mittere, & præsentare potestati ciuitatis. Bar.

Iubemus. Nota cõtra illos, qui faciunt maiores mensuras

do glo. dicit, quòd libellus debet iudici ostendi: requiritur iudicis commissio ad citationem. quòd Pau. de ca. post Bal. in. l. nulli. in ver. authoritate. s. de epis. & cleri. hoc no. sed dicit, quòd de consuetudine nõ seruatur: quia nuncij habent commissionem generalem, & citant ad petitionem partis: & hoc præsupposito non procedit gl. in quantũ etiã dicit, quòd appellatione instrumẽtorum veniũt acta.

Nulli defensorum. No: quòd non potest quis renunciare
1 officio defensorum ciuitatis: nisi cũ authoritate Principis. ¶ Ex quo nota, ꝙ licet quis ab vno eligatur: & ab alio confirmetur: non potest renunciare in manibus eligentis dicam Deo dante in. l. pe. ff. de offic. præsid. &c.

¶ Incipit liber secundus.

De edendo. *Rubrica.*

¶ Glo. cõtinuat sic. Supra dictũ est de magistratibus: sequitur videre de iudicijs, quæ agitantur coram eis. Verũ, quia iudiciũ incipit ab edendo, scilicet in productione libelli: ideo pręmittitꝛ hic rubrica de edẽdo. Sciẽdũ tamẽ est, dicit gl. quòd hic ti. loquiꝛ de triplici editione instrumentorũ,
h rationũ &c. vt videbitis. ¶ Quærit ergo[h] gl. tria Primò quid est dictũ de edẽdo. hic assumiꝛ edendo pro demonstrare. dicit gl. id est demonstrando: vt. ff. eo. l. j. §. edenda. ¶ Secũdò quæritꝛ, quare dixit de edẽdo, & non de editione? gl. ff. eo. super rubrica respõdet: quia gerundiũ importat necessitatem. Istud nihil est dicere: nescio vnde probetur, quòd gerundiũ importat necessitatẽ. Dicebat ergo Pet. ideo dixit de edendo, & nõ de editione: quia sibi sic placuit. Nostri Moderni dicũt aliter, & melius. Imperator in hoc titulo prius intendit determinare de actu edendi: nõ de effectu editionis. & ideo posuit istud nomẽ gerundium edendo: quia significat per modũ agendi, & patiẽdi: & sic est significatiuũ ipsius actus, de quo intẽ
i dit tractare qualitatẽ[i] &c. Similiter videtis ĩ omnibus rubricis, vbi vult tractare de ipso actu, loquitur per gerundiũ: vt de postulãdo. de edendo: de in ius vocando. Sed quãdo de effectu, loquiꝛ per nomen: vt de pactis: de actionibus: & similibus. ¶ Quæritur ergo: quare nõ dixit de ededa actione. dic: vt. ff. eo. sup rubrica. Vel potest aliter cõtinuari. Gl. quęrit: quare dixit de edendo, & non de editione actionis: glo. remittit ad notata super rubrica. ff. eodẽ. gl. assignat hanc rationem quòd ideo ibi dicit de edendo, vt ostenderet edere esse de necessitate: cũ gerundiũ importet necessitatẽ. dictum huius gl. reprobat dominus Iaco. & assignat rationẽ: videlicet quòd in principio huius leg. intendit tractare de modo edendi, nõ de ipsa substãtia editionis: ideo nõ dixit de editione: cũ nomen significat substantiã vel qualitatẽ: sed per gerundium, quod significat actum actionis: ideo bene facit. Ad secundũ quare non subiunxit &c. dic vt ibi in dicta rubrica. no. Bar.

SUMMARIUM.

1 Reus nõ tenetur edere actori ad intẽtionẽ fundãdã, & nu. 6.
2 Reus ex causa tenetur edere actori, & cogiꝛ officio iudicis
3 Rationes confectæ mandante eo, qui petit sibi edi. ex causa debent edi, & nu. 5.
4 Fœminæ quando cogantur edere rationum libros.
7 Editio instrumentorum, an & quando fiat officio iudicis: & quando per actionem: & nume. 9.
8 Notarius & argentarius si eis mandatur, quòd conficiant instrumenta, uel rationes, quòd magis necessitate officij id faciant, quam uirtute mandati.

Ipse dispice. Duob⁹ modis legitur principaliter. Vno modo, ꝙ loquatur in rationib⁹. Alio modo, quòd loquatur in instrumẽtis. Quælibet potest esse vera. vnde dicit breuiter. Reus non tenetur edere actori ad intentionem fundandam, ex causa tamen iudicis officio cõpelleꝛ. hoc dicit Not. ꝙ

h ¶ Quærit ergo &c. Not. de materia gerundij. vide hic Bal. & gl. in. l. si tu ex parte. in versi. ad eundo. ff. de acquirẽ. hære. Spec. & Io. an. in tit. de lit. contesta. Bald. in. l. id quod pauperibus. s. de epis. & cle. & in. l. falsus. ꝗ. de fur. & vide Io. and. in ti. de abolitione, & singul. §. iam nũc vidẽdum. in addi. incipiẽ. veritas. in addi. Specu. vide Domi. in cap. j. de postula. præl. l. vj. Andre. Barba.

POMATES.

i ¶ Qualitatẽ. His tamen obstare videtur rubric. ꝗ. de cõtrahẽ. & cõmit. stip. & instit. & ff. eo. in rub. ff. de cõtra. emp. & instit. eo. vbi promiscuè de vtroq; loquiꝛ: Sed ad rubricam istã. ff. de ver. obl. & instit. de emp. potes respõdere: quòd licet ibi aliquid ponatur de modo edẽdi, hoc fuit, vt plenè posset sciri effectus: ꝙ aliâs bene fieri nõ potuisset, iuxta. l. j. ii. de iust. & iure. ad rub. vero. ff. de cõtrahẽ. emp. dic ibi sequiꝛ in rubr. de pac. & ad rubricã. ꝗ. de cõtrahen. stipu. dic, quòd se quiꝛ ibi in rub. & de committẽ. &c. Itẽ cõtra hoc facit l. edita. & l. ij. & l. nõ est. ꝗ. eo. quę loquitur de effectu. Sed dic quòd maior pars loquiꝛ de actu. & sic faciunt quę habentꝛ p Bar. in rub. ff. solu. ma. dum allegat. l. traditionibus. C. dę pac. & no. p Bart. i. l. si procurator. co. ij. in ver. venio ad vlt. gl. dic, ꝙ secundũ Imo. ibi loquitur de actu cõsummato, & pfecto facti. i. de traditiõe ipsa facta &c.

a ✤POMATES. ¶Imperator. Bene facit. l. eũ quẽ temerè. ff. de iud.

b ✤POMATES. ¶§. prohibet. Intellige autẽ. d. §. prohibet. vt procedat in eo, qui ex necessitate edidit. vt sic iterum edere teneatur ei, qui amisit casu fortuito: secus verò in eo qui cũ edere nõ teneatur: ex voluntate tamẽ sua edidit: vt hic inquit Petrus, & refert & sequitur. Sufficiet enim vt vel ĩ paucis amici laborib⁹ nobis succurrat̃. l. tutori. infra de negoc. gest. Quod tamen limita, nisi talis per prius se ad edendum adstrinxisset. Sicut in simili dicimus in donatione, quę quando incipit à promissione, obligat donantem de euictione: secus si à traditiõe. iuxta not. ĩ lege Aristo. §. fina. ff. de dona. & ĩ. l. j. C. de euict. Et quia isto etiam casu limitat dictũ Petri, scilicet q ex necessitate edidit. & in. l. j. C. de euictio. Aduerte tamẽ, q imò eo etiã casu, quo quis spõtaneè edidit, videtur quòd teneatur edere: vbi quòd semel est edictũ, casu fortuito perierit. Primò: quia. §. prohibet. non distinguit: vnde nec nos distinguere debemus. l. nõ aliter. ff. de leg. iij. Secundò facit: quia videtur quòd vbi semel facta est editio, q de hac iterũ fieri debeat. Sicut in simili actio, quę semel transiuit in hæredem, sit perpetuo transitoria. l. videamus. quòd met. causa. & res quæ semel est effecta alienabilis, perpetuò sit alienabilis. l. pater. §. quindecim. ff. de lega. iij. Et hoc videtur etiam posse probari. in verbo illa ratione. in. d. §. prohibet. Et hoc modo. Pone enim quòd editũ fuisset argentario spõtè, & de hinc amisisset nomen: probato casu, poterit petere sæpe sibi edi. certè sic. Non enim ista ratione prohibet̃ sibi edi: quia spõte semel extra, sed quia debet esse instructus extra. Quod enim de vno dicitur de alio non intelligitur. l. cum Prætor. ff. de iudic.

c ✤POMATES. ¶Ita dicere. Ad istã doctrinam fœmina non potest conficere rationes, in verbo possumus ita dicere. secundũ quod dicebat Iaco. butri. q vbicunq; aliquis exercet aliquã artem: & eius occasione conficit librũ suarum rationũ: & sic porrigit̃ ad mercatores publicos, qui possunt cõpelli ad ostendendũ libros suos: & sic non solum mercatores: sed et quoscunq; artem aliquã publicam exercentes posse cõpelli, vt edant rationes suas his, cũ quibus contraxerunt: in quo quide articulo omissis multis dic. q opi. Bart. hic est communis: vt no. Areti. in. c. primo extra de proba. & sequitur in col. fi. Bal. in rubrica. j̃. de constitu. pecu. pe. Imol. & Alex. in. l. j. §. editionis. co. iij. ff. eo. & Sozi. consilio. cclxij.

d ¶Quòd scribat. Adde Ro. consil. cccxcviij. vbi etiã notabiliter dicit, q licet reus regulariter non teneatur edere actori, ad intẽtione ipsi⁹ fundandã: nec instrumẽta, nec proprias rationes: tamen vbi agitur de periculo animę, & ex magna causa, reus cogitur edere. Et magna causa dicitur quando parti perisset copia aliter probandi. latius ibi vide. potest quis compelli edere librũ tanquã vsurarius: nisi prius probetur vsurari⁹: vt voluit idẽ Ro. consi. ccxxvj. & idẽ Abba. consil. xliij. Et inquantũ Alexã. ponit, quòd notarius præsumitur rogatus apponere clausulas consuetas. vide eundẽ cõsil. lxxxviij. iij. lib. Et inquãtum ponit, quòd in dubio notarius non præsumitur rogatus. vide eundem consi. cliij. Angel. consilio. lxxiiij. & consil. cclxxxj. & inquantum idem Alex. dicit, q possum petere editionem instrumenti à notario si interesse prætendã: licet à me non fuerit rogatus. Adde quòd illud debet intelligi, si interesse legitimè probetur, per ea, quæ voluit Ro. cõsilio. lxxxiij. vbi dicit, quòd stante statuto, quòd quilibet Potestas Capitaneus & iudex ad petitionẽ cuiuslibet, cuius interest, vel interesse diceretur teneatur habentem instrumentũ cogere ad edendũ: quòd hoc casu sufficiat nuda allegatio interesse, vt ipsum statutum aliquid addat iuri communi: ne illa verba, vel cuius interesse diceretur, essent superflua. Et inquantũ Alexan. posteà tangit, an scriptura numularij, vel alterius, ad cuius fidem publicè recurritur, faciat fidem pro ipso scribẽte: Adde hic vt per Roma. & consi. lxxxviij.

a ¶Nota, q Imperator[a] non respondet quæstioni
factæ. ¶Secũdò nota, quòd reus non tenet̃ edere
actori ad fundandã intẽtionẽ &c. ¶Tertiò not.
1 q reus †cogit̃ ex causa, ex officio iudicis actori
2 edere. ¶Quartò nota, †q ista editio fit p officiũ
iudicis. ¶Assumo ĩ hac lege primò illã lec. quòd
loquatur in rationib⁹. & hoc innuit text. dũ dicit:
rationes suas. ¶Oppo. ff. eo. l. si quis ex argentarijs. §. pertinere. & l. prætor. §. j. Solu. dico, q quã
3 doq; †quis cogit̃ edere rationes ex causa: vt hic.
Quæ causæ ponuntur in legibus cõtrarijs: videlicet quòd sint rationes confectæ mandãte eo, qui
postulat sibi edi: eo, quòd sua intersit, quòd edantur sibi: quia suã cõtineãt vtilitatẽ. Fit editio quã
doq; ex alia causa. vt. l. si quis ex argẽtarijs. §. pro
b hibet[b]. ff. e. ¶Secundò oppo. ad istã lecturã. Fœmina nõ põt cõficere rationes: vt. ff. eo. l. fœminę.
sed hic loquit̃ in fœmina, cũ dicit: aduersaria tua:
ergo &c. Huius timore variatur ista lex in duas
4 lecturas. Vno modo, †quòd hæc mulier succedit
argẽtario. vnde habet rationes authoris sui, non
rationes suas: vt. ff. eo. l. quędã. §. nihil. & istud tenet glo. nostra. Ista lec. licet sit vera in se continet
tamen diuinationẽ &c. Ideo alij legũt alio modo.
quòd hęc mulier cõficit rationes suas priuatas, nõ
ex vigore officij: igitur meritò cogitur istas rationes edere ex causis: si ipsa istis rationibus vtetur:
vt. l. j. §. edẽda sunt omnia. ff. eo. Vel si psona agẽs
esset priuilegiata, vt fiscus: vt. l. ne quisquã. ff. eodem. Ita dicunt vltramontani. Et tu potes etiã dicere: quòd loquitur in muliere vsuraria, quæ cõpellitur librũ rationũ suarũ edere. per decre. nouissimam. de vsuris. in. c. j. in clemen. §. j. & ibi no.
5 ¶Possumus†ita dicere. [c]secundũ quod dicebat
c do. Iac. But. q vbicunq; aliquis exercet aliquam
artẽ, & eius occasione cõfecit librũ suarũ rationũ:
ille qui cũ eo cõtrahit, videtur ei mandare, quòd
d scribat,[d] ppter cõsuetudinẽ: vt de pig. actio. l. vel
vniuersorũ. ff. quod cũ eo. l. Titianus. & ideo iudicis officio, poterit cõpelli ad edẽdas istas rationes, quasi factas aduersario mandante, ex necessitate officij, propter cõsuetudinẽ. Quod satis placet. siue etiã voluntariè exercet aliquã artem: siue
hoc sit officiũ à publico sibi iniunctũ: cõpelletur
rationes suas edere. Ita loquit̃ hæc lex. verũtamẽ
glo. in. c. j. de vsur. in cle. dicit, quòd est speciale in
vsuris. Tamẽ istud dictũ do. Iac. But. plus placet.
¶Sumus expediti de prima lectura: venio ad secundã: secundũ quã lectu. hæc lex intelligitur de
instrumẽtis. & secundũ istam, q dicit rationes, intellige id est instrumẽta. Ad hãc oppo. dicit̃ hic,
in fin. quòd ex causa cogit̃ quis instrumẽta edere,
seu rationes, actori. cõtra. j̃. eo. l. qui accusare. Sol.
6 †Ad intentionẽ fundãdã, nunq̃ edit rationes, seu
instrumenta reus actori: vt. l. contraria. & hac. l. in
prin. sed ad fundandã replicationẽ, quãdoq; cogitur edere. ita loquitur hic dũ dicit, id ex causa
&c. Vtrũ hoc sit verũ, examinabimus. j̃. eo. l. fina.
Finitus est iste passus. Ad istã lec. nõ ob. quod de
muliere dictũ est. ¶Nũc oppo. communiter ad
vtrãq; lect. & videtur, quòd editio nõ fiat iudicis
officio, sed per actionẽ: vt. ff. eo. l. si quis ex argen-
7 tarijs. §. ex hoc edicto. Solutio. dico q†editio fit
quandoq; per officiũ iudicis mercenarium deseruiens actioni. vt quãdo quis postulat editionẽ eorum, quæ in iudicio producunt̃: vt in. l. j. §. edẽda.
ff. eo. & j̃. l. proxi. Quãdoq; fit p officium iudicis
nobile: vt quãdo editio principaliter postulatur
a notario, vel ab argentario, qui fecit authoritate
officij sibi iniuncti: vt. l. Prætor. & l. argentarius.
circa princ. & quod ibi nota. ff. eo. & de quolibet
istorũ potest intelligi hic. Sed cõtra eũ qui nõ exhibet, datur actio in factũ ad interesse. ita loquit̃.
l. contraria. Fit etiã exhibitio quandoq; per viam
actionis: de hoc dicã. j̃. proxi. cõtrario. ¶Nũc venio ad gl. nouã, quæ est additio. & istam gl. habemus ĩ tribus locis. primò hic. & l. quędã. ff. eodẽ.
de tut. & ra. distr. l. j. §. officio. ¶Pro ea declaranda oppo. gl. sic, & solue vt in gl. Sed verba gl. modicũ videtur cõcludere. Nã si scholaris dicit argẽtario, q scribat rationes, satis cõtrahitur mãdatũ,
quod cõtrahit̃ quocũq; verbo: vt. l. j. ff. man. Ideo
sol. est ista quantũ ad propositũ: quia mãdatũ debet esse gratuitũ: vt. l. j. ff. mandati. vnde si schola-
8 ris†mandat argentario, vel pars mandat notario,
quòd publicum instrumentũ cõficiat: ipsi hoc faciunt de necessitate officij magis, q̃ ex vigore mãdati: quia susceperũt istud officiũ: ideò nõ est mãdatum, nec actio mandati. & ideo recurret̃ ad officium iudicis, ex hoc edicto. Idẽ de his, qui faciũt
rationes ex cõsuetudine. nam ipsi videntur ex necessitate officij facere: vt dixi supra. ¶Pro decla
9 randa gl. ista, dicendũ est sic: †quãdoq; ille qui petit edi instrumenta, prætendit interesse dominij
illius chartæ: tũc debet fieri sibi editio per act. ad
exiben. vt. l. iij. §. pe. ad exhibẽ. Si prætẽdit aliud
interesse. tũc si quidẽ sunt instrumẽta pertinẽtia
ad vltimã voluntatẽ, habet locũ interdictum de
tabu. exhiben. & edictũ quẽadmodũ testa. ape. secundũ distinctionẽ ibi positã. ff. de tabu. exiben.
l. j. §. j. & ff. quemad. testa. ape. l. ij. §. j. Si verò non
sunt talia instrumẽta: tũc si quidẽ præcessit cõtractus, vel ex cuius natura, quis teneat̃ ad faciendũ
librum rationũ, vel ratiões cõficere: vt tutela: mãdatũ de excipiendis negotijs societatis, & similia:
tunc agit̃ actione descendẽte ex eo contractu, vel
quasi: vt. l. j. §. officio. ff. de tu. & ratio. distra. & ff.
eo. l. quędã. Si verò nõ pręcessit talis cõtract⁹: tũc
aut ille conficit rationes ex necessitate officij sibi
iniũcti, vel quasi: & tenet̃ edere officio iudicis nobili: vt hac leg. & l. argẽtari⁹. ff. eo. & quod ibi no.
Si verò nõ facit ex necessitate officij: tũc nõ cogitur q̃s rõnes edere: nisi ex cã: & tũc officio iudicis
nobili. videlicet si bonis rõnib⁹ vtat̃: vt hic, secundũ vnũ modũ legẽdi. vel ad fundãdã replicationẽ
actoris, secũdũ aliã lec. vt hic. & dicem⁹ in. l. fi. j̃. e.

✤ *SVMMARIVM.* ✤

1 *Imperator non est consulendus super facto.*
2 *Mulier, quando teneatur edere libros rationum suarum.*
3 *Exercens aliquam artem si conficit libros rationum, quòd teneatur edere parti cum eo contrahenti.*
4 *Reus non tenetur edere actori instrumenta ad intentionem fundandam: sed ad fundandam replicationem sic.*
5 *Edere officio iudicis, uel per actionẽ, quando quis teneatur?*

Ipsedispice. Reus nõ debet edere actori instrumenta sua, ad intentionẽ eius fundandam. h. d. secundũ lectu. glo. quę videtur magis vera. Et lex ista legit̃ duobus modis: vt patet in oppositionibus. ¶No. q Imperator
1 non†est consulendus super facto: vt in prin. leg.
Itẽ no. qualiter officio iudicis fit editio: vt in fine.

leg. ¶ Oppo. dicitur hic, ꝙ ex cauſa poteſt peti,
vt fiat editio. Contra iſtud opp. quia videtur, ꝙ
nullo modo hoc poſsit fieri: vt. l. qui accuſare. ĩ.
eo. Huius timore variatus eſt intellectus leg. no-
ſtræ. Nam quidam intelligũt in rationibus, & ad
contrarium reſpondent: vt loquatur in inſtrumẽ
tis: quaſi rationes teneatur quis edere cũ cauſa: pu
ta, ſi ſint factæ mandante aduerſario. Sed contra
hoc opp. de. l. fœminæ. ff. eo. Soluit gl. iſta eſt diui
2 natio. ¶ Vnde † vltramontani intelligunt aliter:
vt refert Cyn. videlicet ꝙ hoc debet intelligi vbi
mulier nõ tanquã argẽtaria, vel gerens officium
publicum: ſed tanquã cõficiens rationes ſuas pri
uatas cogitur edere. Et iſtud valet. ꝙ ſi aliqua mu
lier facit aliquam artẽ: & habet librum ſuarũ ra-
tionum: quòd ipſa mulier cogatur ad petitionẽ
eorum, qui cõtrahunt cum ea, edere. Similiter eſt
in muliere vſuraria: vt in. c. j. §. j. extra de vſur. in
cle. ¶ Et iſtud tenet do. Iac. ꝙ vbi quis exercet.
3 † aliquam artẽ, & cõficit librum rationum, ꝙ de-
beat ipſum edere contra cõtrahentes: & cõtra eũ
propter conſuetudinẽ quotidianam. Videntur
enim mandare, vt ſcribat rationes. argu. l. vel vni-
uerſorum. ff. de pign. act. Iſta lectu. poteſt tolera
ri. Sed ſequẽs videtur verior, videlicet, quòd iſta
loquatur in inſtrumentis. Ad contrariũ de. l. qui
accuſare. dic ꝙ reus non tenetur actori edere, ad
4 fundandam intentionẽ † ſuam: ſed ad probandã
replicationem, vel quoad coadiuuandam ſic: vt
hic. ¶ Item opp. hic dicitur, ꝙ officio iudicis fit
editio. Contra de. l. ſi quis ex argẽtarijs. §. ex hoc
edicto. Solu. vt ibi no. Itẽ opp. & videtur, ꝙ pri-
mo iure actionis: vt. l. quædã. poſt prin. ff. eo. & l.
j. §. officio. ff. de tut. & rati. diſtra. Horum timore
fuit facta quædã additio glo. noſtræ quæ incipit:
5 dicit vna. l. quòd ſi tutor. &c. ¶ Sol. † quandoq;
quis conficit rationes ex neceſsitate officij publi
ci, quod gerit. Pone exemplum in argentario, &
etiam in tabellione: tunc cogitur ille edere per
officium iudicis: vt. d. l. ſi quis ex argẽtarijs. §. ex
hoc edict. no. in gl. l. ſi argentarius. in eo. tit. Quã-
doq; quis conficit rationes ratione cõtractus, vel
quaſi: vt quia eſt tutor. tũc editio fit iure actionis
ex eo cõtractu, vel quaſi contra. ¶ Sed cõtra pre
dicta oppo. de. l. j. de tabu. exhiben. pro quorum
ſolutione dic ſecundũ Iaco. Si quæris quo iure fit
editio. Dic quãdoq; quis petit editionẽ rationũ,
vel inſtrumentorum, & prætendit in eis ius do-
minij: & tũc cogitur quis edere, ſeu exhibere per
actionem ad exhibendum. & per rei vẽdi. l. iij. §.
penul. ff. ad exhibendum. Quãdoq; quis præten-
dit ius in inſtrumento, ratione communionis: de
hoc videbitis in. l. procurator. ĩ. e. Habetis in. l. ſi
quæ ſunt cautiones. ff. fami. erciſ. Quandoq; quis
non prætẽdit aliquid de predictis: ſed aliquid in
tereſt, De hoc dicas, ꝙ aut loquimur in contracti
bus: aut in vltimis voluntatibus. ¶ Primo caſu,
aut quis cõficit rationes, vel inſtrumenta ratione
neceſsitatis officij, quod gerit: & tunc editio fit
officio iudicis: & ſi non editur, competit actio ad
intereſſe: vt. d. §. ex hoc edicto. & hac. l. Si verò
non conficit rationes ex neceſsitate officij, ſed ex
natura cõtractus, vel quaſi: tunc fit iure actionis:
vt. d. l. quædam, in prin. & d. l. j. §. officio. de tut. &
rati. diſtra. Et hæc vera, niſi de conficiendo ratio-
nes, vel inſtrumenta præceſsiſſet mandatũ: quia
tunc competeret mandati: vt. l. j. ff. mandati. cum
ſimi. & d. l. quædã. ¶ Si loquimur in vltimis vo-
luntatibus: dic ꝙ aut quis cõfitetur ſe habere ali
quam vltimam voluntatem: aut negat ſe habere.
Primo caſu fit editio per titulũ de tab. exhiben.
Secũdo caſu fit per titulum quemadmo. teſtam.
aper. de quo dic, vt no. in. l. j. de tabu. exhiben.

a ¶ Caſſum. Vide Fede. conſil. cij. in cipi. audiui ſæpe. vbi tenet quòd appellatus teneatur exhibere ſententiam in cauſa appellationis: & iuſtificare ſententiam per ſe actam.

POMATES.

b ¶ Audiatur. hoc tamen, vt habeat locum requiritur prius bina monitio de agendo ſecundũ Tor. & Deciũ hic, alle. Ang. ita declarantẽ per gl. ibi. in. §. ſi quis autem pro redemptione. per illum text. licet ibi non firmet pedes. ĩ authenti. de eccle. ti. col. xj. de quo dicto vide per Ang. Are. in trac. maleficiorum. in gl. in verſic. nec non ad querelam circa. x. colum. per eũ in rubri. inſti. de excep. co. xiiij. alex. conſi. cviij. volu. j. Cepo. caute. cv. Et pro iſto dicto benè facit gl. mag. ad fi. ĩ. l. j. ff. ſi quis ius dicen. nõ obtẽ. quod intellige, ꝙ iſta monitio bina ſit ĩterpellata vna ab alia: vt in ſimil dicit glo. & Bart. in. l. ſi conuenerit. la. j. ff. de pign. act. hoc tamẽ dictum Ange. latè impugnat Ro. in. l. quãdiu. la. ij. ff. de acq. hær. vbi dicit aliâs eo aduocante fuiſſe pro opi. Ange. iudicatũ, licet multum clamaret. & domi. Alexã. in. l. fi. ff. de ferijs. poſt princi. ſui apparatus. & vide Fel. in. c. ex literis. col. vj. ver. fallit. ix. de conſt. & in. c. licet cauſam. col. xiiij. ver. limita. xij. de proba. & vnũ verbum in. c. ij. col. v. ver. vnde dicas. de teſt. & ĩ. c. gratum col. j. de offi. dele. & Ancha. conſil. cccvj.

POMATES.

c ¶ L. diffamari. Pro concordia ad legem diffamari, vide tex. in. l. moris. in prin. in ver. poteſt. ff. de pœ. & de intellectu illi⁹. l. diffamari. vide aliqua per Roma. conſi. xxxv. aliâs. liij. & aliquid per Feli. in. c. cum ſit. colum. v. in verſic. amplia concluſionem: de fo. cõpet.

SVMMARIVM.

1 *Officio iudicis, coram quo cauſa agitatur, incumbit ut fiat copia actorum tam ciuilium: quam criminalium.*
2 *Iudex appellationum iubet primo iudici, uel etiam parti, cõtra quam appellatur, ut faciat ſibi copiam actorum. Et ibi quid ſi pars ipſa non facit?*
3 *Iudex eodem modo poteſt ſtatuere, & denegare audientiam alicui ſuper aliquo inſtrumento quo poteſt ipſe actori ſtatuere terminum, ut eo elapſo non audiatur.*
4 *Terminus parti litiganti præſenti non debet dari ad accipiẽdum copiam actorum: ſecus ſi eſſet abſens: & notarius denegans cogitur.*
5 *Pronunciatio facta per iudicem, etiam ſi ſit rectè lata, & ſecundum acta ipſius, actis non uiſis, non ualet.*
6 *Conſilium, quando renouatur iudex in tribunali, fiat productio quædam omnium actorum.*
7 *Copia teſtium examinatorum in ſecreto per iudicem eſt danda parti: & eius authoritate publicantur.*
8 *Iudex quando faciat edi acta criminalia.*
9 *Fiſco qui nõ edit inſtrumenta in criminalibus, non præſumitur illa ſubtraxiſſe, ſicut in ciuilibus.*
10 *Iudex maleficiorum, an poſsit examinare teſtes ſuper accuſatione ex eius officio?*
11 *Minor debet iurare de ueritate, ſecus de calumnia.*
12 *Acta facta in uno iudicio, quando faciant fidem in alio iudicio: & quid de teſtibus, cõfeſsione, & ſententia.*

IS apud quem. Breuiter. hoc dicit.
Acta ciuilia, vel criminalia iudicis offi
cio exhibentur. h. d. ¶ Lectura iſtius
leg. variatur hic in gloſſ. quinq; modis ex parte
eius, cui fit editio. Variatur etiã in glo. tribus mo
dis ex parte eius, a quo editio petitur. & hæc va-
riatio non eſt hic in gloſſa: ſed ponitur in. l. ij. §.
diuus. ĩ. de iure fiſci. examinabimus iſtas. ¶ No
1 ta, ꝙ officiũ iudicis, apud quẽ cauſa agitur, † per-
tinet vt faciat fieri copiam actorum ciuiliũ, & cri-
minalium. ¶ Oppo. & videtur, quòd ſpectet ad
officium ſuperioris: vt. l. ij. ſ. vt lit. penden. Solu.
quando iudex primus denegat facere copiã acto
rum: tunc ſuperior facit: vt leg. contraria: ſed ab
initio ipſe idem debet adiri: & hoc facere: vt hic.
¶ Oppo. non debet fieri illud, quod factum nõ
releuat: vt. l. hæc ſtipulatio. §. diuus. vt leg. no. ca.
Sed quid releuat, vt fiat editio actorum, cum ipſe
iudex, qui acta ipſa fecit, & etiam pars, nouit ea?
Huius timore, vt oſtendatur ad quid iſta editio
fiat. gloſ. intelligit iſtã legem quinq; modis. Vno
modo in iudice appellationis, qui iubet quòd a-
cta prioris partis, aliâs iudicij, exhibeantur ſibi a
primo iudice. & vide gl. & primã lectu. ¶ Not.
2 ex hac lectu. ꝙ † iudex appellationũ iubet primo
iudici, vel etiam parti: contra quam appellatur:
vt faciat ſibi copiam actorũ primæ cauſę. ¶ Sed
circa hoc quęro: quid ſi iudex, vel ille contra quẽ
appellatur, hoc nõ facit ante, quàm producat ſen
tentiam, à qua eſt appellatum: quod erit officium
iudicis? dicit Inno. extra de fide inſtru. c. G. perpe
tuus. quòd debet interrogare partẽ. vtrũ habeat
illud inſtrumentũ ſententiæ, vel aliud de quo agi
tur: & ſi dixerit ſe nõ habere, vel noluerit exhibe
re: pronunciet quòd ſi aliquo tẽpore illud inſtru
mentum reperiatur, ei nõ adhibeatur fides: ſed ſit
a caſſum[a] & vanũ: quod ſatis placet. Si enim iudex
3 poteſt ſtatuere terminũ ipſi actori ad † agendum
b quo elapſo de cætero non audiatur:[b] vt. l. Titia.
ff. de accu. & l. ſi ea. ĩ. qui accu. non poſ. & l. ſi eo
c tẽpore. ĩ. de remiſ. pign. & l. diffamari[c]. ĩ. de inge.
ma. Eadem ratione poteſt denegare alicui audien
tiam ſuper aliquo inſtrumento &c. ¶ Secundò
modo legitur hic, quòd editio fiat parti, non iudi
ci: vt puta: quia actor diu aberat. Vnde proceſſus
fuerat factus, eo contumace, petit ſibi fieri copiã,
que fieri debet: vt. l. properãdũ. §. & ſi quidem. ĩ.
4 de iudi. & vide glo. ¶ Ex qua no. † quòd quãdo
pars eſt pręſens, & litigat, non debet ſibi dari ter
minus ad recipiendum copiã actorum: quia tota
die debet accipere copiã ſecundum quòd fiunt
acta. Itẽ ſi notarius denegaret, debet cogi ſibi da-
re copiam: vt. d. l. ij. ſ. vt lite penden, ſed ſi prorſus
fuit abſens, & proceſſus eſt factus contra abſentẽ
eo reuertente, debet fieri copia actorum: & dari
ſibi terminus &c. vt hac leg. ¶ Tertio modo le-
gitur, vt fiat editio iudici ſucceſſori, qui ſucceſsit
primo iudici. & vide glo. quã lect. vos habetis no
tare. Nam

5 tare.Nam vos scitis,†ꝙ pronũciatio facta per iudicẽ,nisi haberet acta,
non valeret,etiã si esset sentẽtia bona, & rectè lata,secundũ acta: tamen
pronunciatio nõ valeret:vt.ff.qui.ex cau.in poss.ea.l.hæc autẽ.§.j.ff.de
acqui.hære.l.sed & si de sua.in prin. Vnde quando renouat̃ iudex in tri
a bunali,de consilio[a] est:vt quædã†fiat productio omniũ actorũ celebra
6 torum coram præcedẽte iudice:vt hic est casus secũdũ istã lec. ❡Quar
to modo,legitur in administratore secundũ formã authen.ad hæc.ĵ.de
iudic.& hæc est clara:ideo nõ insisto plus.❡Quinto modo legit̃ de pu
7 blicatione testium examinatorũ in secreto,†quæ debet fieri authorita-
b te iudicis:[b]& debet dari copia parti.tam in ciuili quã in criminali.hic
est casus.de hac lectura feci mẽtionẽ in.l.gesta.de re iudi. ❡Expeditus
de lect.oppo.secundò,dicit̃ hic,quòd acta criminalia eduntur.cõtra.ff.
8 de iur.fis.l.ij.§.diuus.in fin.Sol.†hic aduerte gl.in.l.contra.sed obscurè
variat tribus modis.vt dixi.Ista variatio respicit personã eius à quo pe
titur editio fieri.Nã quandoq;editio actorũ criminaliũ petitur à nota-
rio,seu officiali publico:qui ea detinet indistinctè.ita ꝙ debet fieri co-
pia istorũ actorum:& hoc pertinet ad officiũ iudicis,& hic est casus se-
cundum vnũ modum legendi.Quãdoq; petitur fieri editio à quodã ter
tio,qui habet acta faciẽtia ad causam criminalẽ.tunc idẽ:quia iudex fa-
ciet indistinctè ista acta exhiberi:& valebit.hic est casus hic. ❡Tertio
modo potest intelligi:ꝙ editio actorũ,& ciuilium & criminaliũ,postu-
latur ab aduersario,cõtra quem criminaliter agitur:sed hæc lec.videtur
cõtra.l.nimis graue.ĵ.de test.ꝙ quis cõpellatur edere instrumẽta, cõtra
seipsum,est nimis graue.Respondeo ꝙ ista lect.posset procedere in his
casibus,in quib⁹ seruus torquet̃ cõtra dominũ: vt.l.j.ĵ.d.questioni.&.l.
interrogari.& in illis cõpellitur etiã edere instrumẽta cõtra seipsum.&
9 ita debet intelligi hæc materia. Est tamẽ in criminalib⁹ hoc,†ꝙ iste qui
fisco non edit instrumenta:subtraxisse nõ præsumitur:sicut in ciuili.vt
c in.l.cõtraria.❡Vltimò gl.inducit[c] ad vnã.q.& infert de duobus.dicit
gl.no.ꝙ iudex debet inuestigare ad veritatẽ inueniendam.Facit hoc ad
10 q.quam disputaui Pisis:vtrũ iudex maleficiorũ possit super accusatio-
ne examinare testes à parte nõ productos ex suo officio,& facit ꝙ sic.
& hoc posui in repetitione.in.l.iiij.§.hoc autẽ iudiciũ.de dam.infec.Itẽ
11 inducit in arg.ꝙ†minor debet iurare de veritate dicẽda: sed nõ iurat de
calumnia.❡Quęrit gl.vtrũ acta facta in vno iudicio,faciãt fidẽ in alio.
sed gl.quęrit de testibus tantũ.d.Cy.circa hoc dixit multa verba cõpe-
tenter bona.Vide plenè p Inno.in.c.causam.de testi.vbi hæc verba hic
12 posita ponuntur.❡Tu†aduerte subtilius & intelligibilius.& dicas sic.
Quandoq; quęrit̃ vtrũ sit factũ.Quãdoq; quęrit̃ de effectu facti.Si quę
ritur an sit factũ:acta facta in vno iudicio probãt in alio:non solũ inter
easdem psonas,sed inter quoscũq; homines de mundo.Probãt enim illa
acta sic libellũ datũ:sic lit.cõtest.sic testes esse citatos,& sentẽtiã latã &c.
& vbicunq; quæreret̃ de hoc,an sit factũ:illa acta facerẽt fidẽ:vt.l.gesta.
ĵ.de re iudic.& extra de proba.c.quoniã cõtra falsam.Ista enim sunt pu
blica instrumenta,quæ apud omnes faciũt fidẽ:& ideo si testator legas-
set mihi centum:sub cõditione,si Titius obtinuerit in curia Romana.&
ipse obtinuit:illa sententia ibi lata proderit mihi.Quia quo ad me non
quæritur,nisi quod fuerit obtentũ pro eo:& sic de facto quęrit̃.Si verò
quęritur de effectu facti:hic aduertendũ:quia quædã sunt acta,quę per
tinent ad litis ordinationẽ.quædã quæ pertinẽt ad veritatẽ indagandã:
quædã pertinent ad litis decisionẽ.❡Primo casu,acta quæ respiciũt li
tis ordinationem:vt lit.contest.citatio,fideiussoris datio:& similia.Ista
habent quendã effectũ in se,qui respicit ipsam instantiã:& istũ effectum
non habẽt in alia instantia:etiã inter easdẽ personas:vt.l.cũ lite mortua.
ff.iud.sol.habẽt etiã quendã effectum qui nõ respicit instantiã: sed cau-
sam:vt puta quòd res efficiatur litigiosa:quòd possessor efficiat̃ malæfi
dei:& istum effectũ habent in alia instantia.secũdum quòd dixi in.l.iij.
de fruc.& lit.expen.vbi gl.inter easdẽ personas tangit:quòd isti effectus
sint personales:vt.l.si quis emptionis.§.sed & si quis.de pręscrip.xxx.
anno.& quod ibi not.❡Quædã sunt acta:quæ respiciunt veritatis in-
daginem:vt dicta testiũ,& confessiones. Videamus primò de effectu,&
de dictis testiũ.Domini si quidẽ nõ sunt publicata dicta testium, non fa
ciunt fidẽ in alia instãtia:vt.l.gesta.de re iudi.ita intellige prædicta.Idẽ
argu.glo.quæ est in.l.iij.ff.quæ in fraud.cred. Si verò sunt publicata hic
aduerte.Ista dicta testiũ habẽt duplicem effectũ.vnum quòd eis stetur:
aliũ quòd sup eis plures testes nõ examinẽtur. Et primus effectus por-
rigitur etiã ad aliã instantiã:vt.l.fi.ĵ.de testi.l.cũ anteà circa finem.ĵ.de
arbit.l.properãdũ.§.fi.ĵ.de iud.& ibi no.❡Sed an porrigatur ad alias
personas? & videtur,quòd ad quascunq; psonas porrigeret̃ effectus sen
tentię illius causę:ad easdẽ personas porrigatur effectus probationis,ea
dem ratione:vt.l.sed & si possessori.§.fi.cũ.l.seq.de iureiu.& istud etiã
d consului.Dixi etiã in.l.si mater.§.fi.de excep.rei iudic.adhibita tamen[d]
super hoc,distinctione:quia quando testes sunt examinati corã arbitris
est in potestate eius contra quẽ producunt̃:vt iterũ examinentur secun
dum dist.l.fi.ĵ.de testi. Nec placet mihi dist.eorũ,qui dicunt, quòd aut
testes examinantur sup eo,quod cursu tẽporis non mutatur:aut sup eo,
quod mutatur.vt l.spadonẽ.§.qui absolut⁹.ff.de excusa.tu. Nã posito,
ꝙ examinent̃ sup eo,quod mutatur cursu tẽporis.Idẽ est exemplũ.ex-
cusaui me a tutela:quia habebã quinq; liberos:si hodie volo me excusa
re ab alia tutela illa acta nõ sufficiũt.hic de alio agit̃:quia in primo iudi-
cio quęrebat̃:vtrũ tũc haberet quinq; liberos. Sed
modò quæritur:vtrũ nũc habeat quinq; liberos.
sed si in isto iudicio quæreret̃ de eodẽ : scilicet an
tunc habuerit quinq; liberos.certè tũc illa acta fa
cerent fidẽ in isto:nisi personarũ diuersitas aliud
induceret:vt,s̃.dixi. Secũdus effect⁹ est: vt super
eo vlterius testes nõ producãtur.hic aduerte : aut
alia instãtia est super eodẽ,& ad eundẽ finem, ad
quẽ prima.& ille effectus durat seruata prima di-
stinctione dictæ.l.fi.ĵ.de testi. Aut ista noua instã
tia est ad aliũ finẽ:licet eadẽ probatio deuoluatur
in vtraq;:tamẽ testes poterunt de nouo produci.
Casus est in.c.veniẽs.& in.c.cũ causam. & ibi etiã
per Inno.extra de testi.❡Tertio sunt acta perti
nentia ad litis decisionẽ.vt sententiæ diffinitiuæ:
& tunc vtrũ in alijs faciant fidẽ,vel præiudicent:
tunc dic:vt.l.j.ĵ.quibus res iudi.non nocet,& idẽ
in confessione,quæ habet̃ pro sentẽtia:vt.l.j.ĵ.de
confes.non sunt hic alia pro nunc recitanda.Bar.

IS apud quem. Acta ciui-
lia.& crimi
nalia officio iudicis exhibentur.h.d.
Subtilis est valde, Lectu.huius leg.va-
riatur quinq; modis in gl.ex parte eius,cui fit edi
tio.variatur etiã trib⁹ modis ex parte eius, à quo
petitur editio.& hæc variatio nõ ponitur hic in
gl.sed ponit̃ in.l.ij.§.diuus.ff.de iure fisci.❡No.
ꝙ officiũ iudicis apud quem rẹs agitur pertinet,
vt faciat fieri copiam actorũ ciuilium, & crimina
lium.❡Sed opponitur & videtur, ꝙ spectet ad
officium superioris:vt.l.ij.s̃.vt lit.pen. Sol.quan-
do iudex primus denegat facere copiã actorum,
potest adiri superior. Ita loquitur cõtrariũ hic ab
initio. Si verò nõ denegatur ipse idẽ aditur:& de
bet hoc facere vt hic.❡Oppo.secundò.nõ debet
fieri id quod factũ non releuat:vt.l.hæc stipula-
tio.§.diuus.vt leg.no.ca. Sed quid releuat, ꝙ fiat
editio actorum.nonne iudex,qui ipsa acta fecit:
& etiã pars,nouit ea. Huius timore,vt ostẽdatur
ad quid ista editio fiat:glos.intelligit vno modo
istam leg.in iudice appellatiõis, qui iubet primo
iudici,quòd acta prioris causæ exhibeantur sibi.
quod not.❡Ex hoc not.ꝙ iudex appellationis
iubet primo iudici,vel etiã parti,contra quã ap-
pellatur,vt faciat sibi copiã actorũ primę causæ.
❡Sed quæro circa hoc:quid si iudex,vel ille cõ-
tra quẽ appellatur,hoc nõ facit:quia nũquã pro
ducit sententiam à qua est appellatum, quod erit
officium iudicis? & Inn.in.c.G. perpetuus. extra
de fide instrument.dicit quòd debet interrogare
partem,vtrũ habeat illud instrumentũ sentẽtiæ,
vel aliud,de quo agitur.Et si dicit se non habere,
vel non vult exhibere:pronuncietur,ꝙ si quo tẽ
pore illud instrumẽtũ reperiatur, nõ adhibeatur
illi fides:sed sit vanum & cassum,ꝙ placet. ❡Si
enim iudex potest statuere certũ tẽpus actori ad
agendum,quo lapso de cætero nõ audiatur : vt.l.
Titia.de accu.ff.&.l.si eo tẽpore.ĵ.de remis.pign.
Eodem modo potest alicui audientiã denegare,
super aliquo instrumẽto.❡Secundo modo legi
tur hic,quòd editio fiat parti non iudici:vt puta:
quia actor diu absfuerat.vnde processus fuerat fa
ctus eo cõtumace.& ideo petit illũ sibi edi.quod
potest:vt.l.properandũ.§.& si quidẽ.ĵ.de iudic.
quod not.❡Ex quo no.ꝙ quando pars est pręsens,& litigat,nõ debet dari sibi termin⁹ ad acci-

a ❡De consi. Adde quòd opi.Bar.hic sequitur Ro.consi.c.vbi cõsuluit
quòd stãte statuto,quòd appellatio intra.viij.dies debeat iudici pręsen
tari:& stante alio statuto,quod à die eleuationis actorũ fiendæ potesta
ti præcedenti, vsq;ad diem resignationis eorundẽ fiendæ nouo rectori,
sequẽtiũ currat tẽpora fatalia ipsi,vel partibus.quòd si appellãs nõ pręsentat appellatio-
nẽ ĩtra octo dies,
cui⁹ occãsiõe nul-
la acta fuerint fa-
cta corã ptãte pręcedẽti. quòd non
gaudet beneficio
statuti,quòd tẽpo
ra &c. quia casu
pręedicto cessat ra
tio statutique fuit
vt successor vide-
ret oĩa acta facta
corã pręcedente.
POMATES.

b ❡Authoritate iu
dic. Et hoc est a-
deò verum, quòd
si notarius daret
copiam attestatio
num ante publica
tionem,quòd inci
deret in pœnam
falsi. Ita dicit hic
domi. Alexã.aliâs
ita fuisse Paduæ
iudicatũ de consi.
Iacobi de Are.&
pluriũ.& pro hoc
facit nota.dictum
Bald.in.l.fi. in.ix.
col.ĵ.eo. vbi vult
notarium manife-
stantem secreta cu
riæ,incidere ĩ fal-
sum: & ita dicit
hic Deci. vidisse
Pisis obseruari. p
quo facit.l.j.§.is q
deposita.ff.de fal.
POMATES.

c ❡Inducit. Hic
aliqui dicũt,quòd
differentia glo.de
iuramento mino-
rum,non videtur
bona : quia sicut
minor nõ iurat de
calumnia: eo quia
excusatur à dolo
pręsumpto : vt p
Barto. in. l. quod
Nerua.colum.iiij.
in fin. ff.depo. ita
etiam ista ratio mi
litat,quãdo debet
iurare de veritate:
sed dicit quòd in
iuramento calum
nię alia est ratio:
vt per glo.Bar.&
doc.ĩ.l.ij.§. quod
obseruari.ĵ.de iur.
calum. Præterea
mens gl.fuit ista,
quòd minor pos-
sit esse testis. &
imò in cõtrarium
iurare:vt habeatur veritas. aliter enim nõ probaret.l.iurisiur.ĵ. de testi.
& patet ex gl.in.l.quoniã.ad.fi.s̃.de hęre.& manic.quę se ad istã referũt.

d POMATES.❡Adhibita tamẽ &c. Aduerte ꝙ Bar.hic videtur
velle cõstituere differẽtiã.vtrũ testes in primo iudicio examinent̃ corã
arbitro: & tũc pars,cõtra quã in secũdo iudicio producunt̃,non posset
petere:vt iterũ examinent̃. Et hãc differẽtiã hic cõmuniter seruari dicit
Pau.de ca.in.l.fi.ĵ.de testi.& tenet Decius hic:licet cõtrariũ teneat Bal.

piendũ copiã actorum: quia quotidie debet acta accipere secũdũ quòd fiunt: licet si notarius denegaret, deberet cogi sibi dare copiã: vt. l. ij. §. vt lit. pen. Sed si pars sit absens, & processus sit factus eo absente, debet dare copiã actorũ, ad opponendum sibi. ¶ Tertio modo legitur ista lex, vt fiat editio iudici successori, qui successit primo iudici. quã lecturã notate. ¶ Nã scitis, ꝙ pronunciatio facta per iudicẽ: nisi ipse haberet tota acta nõ valeret: licet pronunciatio esset bona, & iusta: vt l. fi. ĵ. eo. & præalleg. l. prolatã. ĵ. de sentẽ. & interlocu. om. iudic. & tex. dicit in. l. hoc autẽ. §. j. ff. ex qui. cau. in pos. ea. ¶ Legitur quarto modo: ĩ administratore. i. iudice ordinario, qui cõmisit causam cognoscendã assessorib⁹ suis. qui administrator debet ter videre acta in auẗ. ad hæc. ĵ. de iudic. Vnde cũ iste administrator habet ferre sentẽtiã, potest petere sibi acta exhiberi. Nõ ob. cõtrariũ: quia ipse nõ fuit semper in iudicio: sed assessores sui. ¶ Legitur quinto modo, quòd intelligaẗ de publicatione testiũ: quia iudex põt publicare dicta testium: & iubere ea exhiberi. ¶ Ex qua lec. not. quòd antequã publicentur dicta testiũ: pars nullo modo põt facere copiã. Sed post publicationẽ potest dare copiam pti. Casus est hic. de hoc tetigi in. l. gesta. ĵ. de re iudica. ¶ Oppo. de. l. ij. §. diuus, circa fin. ff. de iur. fis. Solu. dic vt not. in. leg. cõtraria. Gl. inducit hanc leg. ad duo. deinde quęrit de vna. q. Primò gl. inducit hãc. l. cum dicit: ad inuestigandũ &c. quòd iudex debet laborare ad veritatẽ inquirẽdã. Simile in authen. qui semel. ĵ. quomodo & quãdo iud. Et valet ad. q. vtrum iudex possit examinare testes a pte nõ productos, in causa criminali, ad veritatẽ inuestigandã. prędicta faciũt, quòd sic. quod not. ĩ. l. iij. §. fi. ff. de cõdi. ob tur. cau. ¶ Item inducit in arg. quòd licet minor non iuret de calumnia. tamẽ admittitur ad iuramentum de veritate dicenda. Itẽ glo. quærit de tali. q. vtrũ actitata inter certas personas, probẽt tam cõtra illas personas, quã cõtra alias. gl. refert, alias remittit ad. l. sed & si possessori. §. fi. ff. de iureiur. ¶ Vt habeas. gl. clarã dic, ꝙ quandoq; quęritur. nunquid acta probent facta? & tunc nõ est dubium quòd acta apud quãcunq; personã reperiuntur, probant si sint publica: vt. l. gesta. ĵ. de re iudi. ¶ Quandoq; quęritur de effectu actorum, vtrum acta habeant effectũ in aliqua instãtia alia: & hic aduerte. Nam quãdoq; quęritur, vtrũ probet cõtra alias personas: quãdoq; nunquid cõtra easdem, in primo casu noto regulam, & distantiã a regula. Regula est, ꝙ sicut res inter alios iudicata non nocet: ita & acta. ĵ. qui. res iudi. non no. ¶ Fallit vbi illę plures personæ habentur loco vnius: vt. l. heredes. §. idẽ scribit. alias. §. si cũ co. ff. fami. ercis. Fallit in. l. sæpe. ff. de re iudic. ¶ Fallit vbicunq; sentẽtia faceret ius quo ad omnes: vt. l. ingenuum. ff. de statu ho. Et prędicta vera quantũ ad plenã probationẽ: quãtũ autẽ ad qualem qualem præsumptionẽ fidẽ faciunt. Ita potest intelligi. l. admonendi. in prin. ff. de iureiur. Vnum est quod dicit Iaco. vtrũ acta in ciuili probent in criminali. de hoc est glo. in. l. si quis ad se fundũ. ĵ. ad l. Iulia. de vi. & l. j. quãdo ci. ac. pręiu. cri. ¶ Secũdo casu principali: nũquid probẽt inter alias personas in alia instãtia. Cy. dicit, ꝙ quędã sunt acta, quę respiciunt litis ordinationem: vt citatio &c. Quędam sunt quę respiciũt litis decisionẽ: vt examinationes testiũ. Primo casu, perempta instãtia pereunt acta: & nõ probãt. in aliqua instãtia: vt. l. cum lite mortua. ff. iudi. solu. & l. properandũ. §. vlti. ĵ. de iud. ¶ Secũdo casu dic, aut loquitur de attestationib⁹: aut de instrumẽtis. primo casu, aut testes viuũt: aut nõ. Si viuũt: est in electione eius, contra quę sunt producti: vt. l. fin. ĵ. de testi. ¶ Si verò loquimur de instrumẽti productione. tũc dicit ipse, quòd sic. allegat. l. iubem⁹. in fi. ĵ. de liber. cau. Nunquid autẽ instrumentũ factum extra iudicium probet. gl. variãt, vna est in. l. cũ aliquis. ĵ. de iure delibe. alia est in. l. optimã. ĵ. de cõtrahen. & cõmit. stipu. quæ faciũt mẽtionẽ tam de instrumentis & testibus. quã de actis. D. Iaco. format quæstionẽ. cauetur statuto, ꝙ iudex habet arbitriũ in falsitatibus instrumẽtorũ. Nunquid habebit arbitrium in falsitatibus actorũ, corã eodẽ iudice? Itẽ nunquid habebit arbitrium in falsitatibus testiũ? videtur ꝙ sic: quia omnia ex quibus causa instruitur cõtinentur appellatione instrumẽtorũ: vt. l. j. ff. de fide instru. In contrariũ refert fuisse determinatũ. Nam licet etymologia vocabuli instrumenta contineat prædicta: vt. d. l. j. & ar. ab etymologia vocabuli sit validũ: vt. l. ij. §. appellata. ff. si cer. peta. tamẽ ibi repugnat diffinitio. Pone exemplum in testamẽto, cuius diffinitio repugnat etymologiæ, per. l. j. ff. de testa. & per prin. insti. de test. Idẽ vbi repugnat communis vsus loquẽdi. ar. ab etymologia nõ procedit. Sed inspicimus cõmunem vsum loquẽdi: vt. l. librorũ. §. quod tamẽ cassius. & ibi glos. ff. de lega. iij. l. labeo. de sup. leg. Modò ad propositũ, cum secundũ cõmunẽ vsum loquendi, instrumenta appellamus chartas publicas, nõ testes, vel acta, concludit ipse, ꝙ instrumentũ prolatum à statuto debet intelligi strictè: secundum cõmunẽ vsum loquendi. Et nunquid appellatione instrumenti contineatur. & colligatur scriptura priuata? dic vt no. per eũ, in. d. l. j. ff. de fide instru. Nota, quòd appellatio est de actis: vt not. in. c. j. extra de proba. vbi dicit, ꝙ sunt de actis omnia, quæ fiunt corã alijs publicis personis: vt emancipationes, & protestationes: & his similia.

> **POMATES.**
> a ¶ Sequitur. Mouent hic aliqui difficultatẽ quærendã, quid sit quòd cum tex. noster loquitur alternatiuè: in quo sufficit alteram partẽ esse verã: doctores tamen & Bar. sumũt copulatiuè. Sed ꝑ sol. vide Bart. in. l. si is qui ducẽta. §. vtrum. ff. de rebus dubijs.

SVMMARIVM.

1 *Emendare qd sit: & tu adde do. Maria. Sozi. in. c. ij. articu. xxv. q. j. extra de libel. obla.*
2 *Libellus quãdo poßit emendari circa substantialia, & quid quãdo circa rẽ petitã: nu. 6. & quid quando circa aliquam qualitatem? nu. 8. Et quid si circa obscuritatẽ? nu. 9.*
3 *Iudex ex causa potest statuere terminum actori ad agendum.*
4 *Statuto stante quòd quis non poßit accusari de maleficijs, retro cõmißis per duos menses ante introitum potestatis: si aliquis accusauit intra illos duos menses: sed accusatio non habuit substantialia accusatio non poterit emendari.*
5 *Libellus in causa ciuili, sup actione descẽdẽte ex delicto, debet continere locũ & tẽpus.*
7 *Libello, quòd quis non poßit circa principalia addere: sed circa accessoria sic.*
10 *Litis contestatio, dicitur simul attestatio.*
11 *Libellus quando poßit mutari?*
12 *Mutare actionem est unam omittere, & nouam proponere.*
13 *Cumulatio est unius actionis, cum alia coadunatio.*
14 *Cumulatio quando sit permissa, & quando prohibita?*
15 *Cumulationum genera sunt quinq;.*
16 *Cumulatio actionum ex diuersis causis competentium ad diuersa, se nullo modo tangẽtium, quando admittatur.*
17 *Cumulatio actionum si fiat, an sint duo libelli, uel unus?*
18 *Actiones plures, quãdo ex eadẽ causa ad idem competunt: tunc fit cumulatio:*
19 *Actiones plures, quãdo cõpetunt ex eadẽ causa ad diuersa: tũc nõ admittitur cumulatio.*
20 *Actiones plures ex diuersis ad idẽ cõpetentes, quando possunt cumulari: & an tũc erit unus libellus? & nu. 21.*
22 *Actiones plures ex eadem causa contra diuersos, quando cumulari poßint? remißiuè.*
23 *Cumulatio si quibus casibus non est permissa, non fit per partem opposítũ: an iudicium procedat: & sententia ualeat?*
24 *Cumulatio quando fit, an iuretur de calumnia super actione cumulata?*
25 *Cumulatione facta & admissa pronunciandum est super utraq;.*
26 *Sententia lata super una causa ex cumulatis, non uitiatur.*
27 *Actio noua quando cumulatur debent dari noua iudicia: nisi posset esse instructus ex deliberatione facta in prima?*
28 *Dictio prout: quãdo significet tẽpus: & qñ qualitatẽ: & ponaẗ limitatiuè? & nu. 29.*
29 *Libello si fit mentio de aliquo instrumento: tale instrumentum quando edatur ante litem contestatam?*
30 *Clausula, saluo mihi iure addendi, uel minuendi, apposita in libello, quòd nihil operetur.*
31 *Expensæ non semper debent refici propter emendationem: sed eo casu, quo reus esset damnificatus,*
32 *Expensæ quæ ueniunt reficiendæ, propter emendationem libelli, quo iure petantur.*
33 *Mulier & minor, quando condemnetur in expensis propter emendationem libelli.*
34 *Actione non infamante proposita si aliquis uult mutare, & proponere actionem famosam: quòd non poßit.*

EDita actio. Famosa, & quotidiana, & vtilis est hęc lex multum. Breuiter hoc intendit. Libellus debet continere clarè id, super quo debet litigari: qui potest emendari, & mutari, saluo interesse cõuenti. Diuiditur in partes duas: quia prima consulit reo. Secunda consulit actori. Secunda ibi: quem emendare. & quælibet particula habet duo dicta: quæ clarius colligentur ex positione casus, quam ex diuisione literæ. ¶ Pone ergo sic casum in prima parte. Domine Imperator actor vult me conuenire: quæro vtrum debeat mihi dare seu edere libellum actionis suæ. Item quæro quid debeat continere libellus? Respondet Imperator: quòd libellus debet edi continens actionem: & hic libellus debet esse ita clarus, quòd demonstret speciem futuræ litis: hoc est, id super quo debet litigari. hoc dicit in prima particula. ¶ Sequitur[a]: quem emendare &c. In hac secunda parte consulit actori. Pone quòd libellus editus non fuit bene formatus: actor vult eum emendare: quæritur an possit? Respondet Imperator & dicit: quòd emendare & muta

a POMATES. ¶ Nō sufficiat. Ista suppletio non videt̃ necessaria ex quo hic ponitur actio pro libello, qui cōstat ex his: vt habetur p̄ Barto. & doc. in. l. j. ff. co. Nec placet id, quod alij dicūt: q̄ nō fuit necessaria ista declaratio alia ratiōe: quia ꝓposita ponit̃ & res, & causa, cum sit ius prosequēdi: & oriatur ex cōtractu, vel quasi &c. Si aduertat̃ hoc est cōtra iura alleg. per Panor. & q̄ nota. ī. d. l. j. & certè edita sola actiōe, non posset quis plenè deliberare: velit contendere, necne, contra not. hic per doctores.

POMATES

b ¶ Colligit̃. Cōsyderaq̄d differant inter ſeresecare, et detrahere. & q̄d emendare ſit mutare verba, ſententia ꝑmanente. Vnde facit text. in. l. actorum verba. ff. de re iudi. Et aduerte, q̄ ille text. nihil facere vr̃: qa ſi emendare importaret id, q̄d. s. deductum est: nō fuisset necesse addere in tex. ibi tenore sententię permanēte: cum hoc importasset verbum emendare.

POMATES.

c ¶ Iudicium. Vide Alexan. consi. clxxv. in. iij. colū. vol. ij. & iij. colū. ad fi. q̄ autē sit rō, q̄ omissio diei, & temporis in criminali vitiet libellū: etiā parte non opponēte: sec⁹ autē si omittatur causa libelli in ciuili? cogita. Nisi dicas q̄ in ciuili potest quilibet renūciare iuri suo: secus in criminali, cū nō sit dominus membrorum suorū: cui videret̃ renūciare si admitteretur talis libellus: cum non possit probari de eius innocētia, ꝓbādo quod tali tempore non fuit in loco delicti commissi.

d ¶ Conclusione. Vnde dicit Ang. cōsi. ccxcj. q̄d̃ nō inspicit̃ quod narratur, sed quod cōcluditur. Sufficit tamen si libellus presumptiuè concludat vt tenet idē Ange. cōsil. cclix. Roma. consi. cv.

e ¶ Ex causa. Sed, an tunc requirat̃ binū pręceptū: vide Ale. cōsi. xciij.

re & mutare licet. Sed quæro, vtrum indistinctè hoc licet facere. Rn̄det Imperator, & dicit quòd non: sed vt edicti monet authoritas: & ius dicentis decreuerit ęquitas. hoc est: q̄ sit reo saluū ius deliberandi, & defendendi, & quòd sibi reficiantur expensæ, si ęquum visum fuerit iudici. & vide literam claram. Notabilia sunt clara. ¶ Opponi. actio est quoddā ius incorporale: vt insti. de act. in prin. & de re. corpo. & incorpo. Ergo istud incorporale non potest demonstrare speciem futuræ litis. cuius cōtrarium hic dicit. Huius timore glo. exponit, edita actio. i. actionis editio. quasi dicat: non intelligo id de ipsa actione: prout est quid incorporale: sed de ipso actu edendi: & demonstrandi actionem. Et intelligas editionem actiōis: nō prout est in fieri: sed prout est in facto & ideo tex. dicit edita: quod est participiū præteriti tp̄is. Ipsa ergo actio edita hic, est libellus, de quo loquitur authē. offeratur. j̄. de lit. conte. per quem libellum fit actionis editio, qui olim appellabatur vulgaris formula. vt. l. si seruus nauē. ff. de furt. hic est libellus: qui speciem futuræ litis demonstrat. ¶ Oppo. quòd non sufficiat[a] solum propositio actionis, vt. ff. de rei vendi. l. si in rem de furt. l. in actione. Solu. dicit gloss. Tu debes intelligere actionem esse propositam, prout debet cum expressione rei petitæ & causæ: vt requirunt iura in contrarium alleg. Quæ autem debeat continere libellus: hic remittit gloss. ad not. ff. e. l. j. in prin. quod commentantes circa hanc legem præcipuè recitabant: sed illa esset vna lōga repeti. per se. Sed dicemus deo dante ibi, vbi gl. ponit. tamen de hoc nihil dicemus: sed solū examinabimus duo: an & qualiter libell⁹ possit mutari: & qualiter actio possit accumulari. & vtinā possimus expedire bene in duabus lectionibus. ¶ Venio ergo ad secundā partē. opp. dicit hic: quòd actio pōt emendari. contra. ff. de iudi. l. non potest. Solu. dicit gl. emendari potest vsq; ad litis contest. vt hic. nō post: vt in. l. cōtraria. ¶ Cōtra hoc oppo. ff. de peti. hære. l. iiij. Sol. dicit glos. ibi, in iudicijs vniuersalibus, vel generalibus: in quibus pōt fieri emendatio vsq; ad sententiā. istud non placet doc. modernis. Nam debes scire, q̄ in petitione hereditatis principaliter: petit actor se pronunciari heredem, in executione autem veniunt omnia bona hereditaria. vnde si ad reum aliquid peruenerit pēdente iudicio: illud venit in hoc iudicio magis ex uirtute actiōis vniuersaliter vel absolutè ꝓpositę: & ex sui natura quam ex virtute emēdatiōis. Et si poneremus esse actū petitiōe hereditatis singulariter ad vnā rē, nō posset fieri emēdatio, vel alia additio alicu⁹ rei post litē contesta. sicut in alijs singularibus iudicijs, vt d. l. non potest. ita hic tenet Pet. & Cyn. & benè. ¶ Opp. de. l. in delictis. §. si detracta. ff. de noxa. Sol. glo, & benè. ibi, nō fiebat mutatio: vel emendatio circa actionem: vel circa rem petitā, sed circa aliquam qualitatē meritò potest fieri vsq; ad sententiā. ¶ Itē cōtra prædicta oppo. institu. de actio. §. si minus. Sol. dicit gl. expone ibi: in eodē iudicio: id est: coram eodem iudice, in alia tamen instantia. dic vt ibi. ¶ Oppo. de. l. ędiles. §. item sciendum. ff. de ędi. edic. Sol. ibi volebat quis addere circa accessoria: hic circa ipsam rem principalem: quod non potest: nisi vsq; ad litē contest. vt ego dixi. ¶ Pro declaratione huius passus, de emendatione libelli, primò est videndum: quid sit emendare. Docto. circa hoc hic faciunt multa verba. Glo. dicit, emendare est cū primò petebā minus, nunc plus: vel econuerso: vt insti. de actio. 1 §. si minus.† ¶ Tu dic latius, quid sit emendare: declarat tex. s. de emen. C. per totum. & in. j. con b stitutione. §. quibus. Ex quibus colligitur[b] quòd

f POMATES. ¶ Dices tu. Bar. hic videt̃ sentire duo. quòd ex libello, nulla debeat solui gabella stante statuto &c. quod est contra. l. ij. & ibi ponderat Bald. & Salic. j̄. de eunuch. cum cōcord. de quibus per Alexa. consil. xxxvj. col. ij. vol. iiij. Ide videtur sentire, quòd ex libello nullo reformato nō debeat solui gabella stante dicto statuto. quod est cōtra not. p̄ doc. ī l. iurisgentium. §. adeò. et ī. l. ab emptione. ff. de pact. vbi volūt, q̄ stante dicto statuto, q̄ de omni cōtractu: quòd habebit etiā locum in contractu reformato &c. nisi dicas, vt hic dicunt aliqui Perusini, q̄ Bart. hic consyderauit actū ꝓducēdi, cōtra quos facit. l. iiij. §. condemnatum. ff. de re iudi. quòd verò ad secundū cōsyderauit, q̄ gabella pri⁹ soluta, de libello inualido compensabitur pro eo, q̄ debet solui libello posteà reformato. argu. l. post rē iudicatā. ff. de trāsactioni. quę implicant cōditionem, imò cogitata.

g ¶ Cōceptus. Ad de Ioā. de anania consi. xj.

h ¶ Dixi tibi. Vide Angel. consil. ccxcvj. Alex. consi. vj. iij. lib. Roma. consi. cxcj.

POMATES.

i ¶ Quādoq; volo. Et vide Barto. in consi. incip. an venditio, vbi ponit formam: vt qs dicat q̄ agit omni meliori modo. & forma quibus potest &c.

emendare est corrigere, resecare superflua, mutare verba sententia permanente: addere, vel detrahere: & declarare obscura. l. hoc præmisso: quæro: quando & qualiter liceat emendare libel 2 lum. ¶ Circa† quod dicas latius. & clarius quam docto. quandoq; queritur, an libellus possit emēdari circa substātialia ipsius libelli. Verbi gratia: libellus in criminali debet continere annum. & mensem, & locum. vt. l. libellorum. ff. de accu. & habuistis not. in. l. in causis. j̄. de accusa. ¶ Item libellus in ciuili debet continere ea, quæ not. in. l. j. ff. eod. non posuisti mensem: vel aliquid de substantialibus omisisti: an poterit suppleri? Breuiter quandoq; est talis defectus: qui parte tacente, non habet vitiare iudicium, vt in ciuilibus nō descendentibus ex crimine. Admittitur enim libellus quantuncunq; obscurus: nisi opponatur, vt. l. vi. j̄. de annali exceptio. tunc emendatio & declaratio potest fieri vsq; ad sententiam: nisi fuerit oppositum vt ibi patet. Quandoq; est talis defectus, qui etiam parte tacente impedit iu c dicium[c], vt in criminali: si omittitur aliquid de substantialibus, vt dicta. l. libellorum. versiculo: quòd si libellus. Idem si libellus deficeret in con d clusione[d]. quia conclusio non resultaret ex pręmisis. Verbi gratia: peto decem à te: quia Rex non est in Francia. vt. l. ij. §. circa. & quod ibi nota. ff. de doli exceptio. isto casu, si quidem lis non est contestata potest fieri emendatio si tempora largiantur: aliàs secus. Istud probatur in. l. accusatarus. ff. de adulterijs. ¶ Quid volo dicere, si tempora largiantur: dico, quòd si non sint decur 3 sa† tempora statuta à iudice ad agendum, quòd e potest facere ex causa[e], vt nota. j̄. vt nemo inui. age. vel accusa. l. j. & j̄. qui accusa. non possunt. l. si ea. ff. de accusationi. l. Titia. Idem in tempore statuto à lege vt notatur in dicta. l. accusaturus. 4 ¶ † Et per hoc determinatur quæstio, quam hic vidi de facto: dicit statutum: quòd non possit accusari de maleficijs commissis retro, per duos menses ante initium officij potestatis. Contingit quòd aliquis accusauerit intra illos duos menses: sed accusatio non habuit substantialia, vult post eà emendare post duos menses: certè non poterit vt dicta. l. accusaturus. quia tempora non patiuntur: sed si esset intra tempus, bene posset dictam f accusationem emēdare. ¶ Dices tu.[f] & quid mirum: cum de nouo posset accusare: si libellus pri g mus non fuit bene conceptus:[g] vt. l. j. in princip. ff. si men. fal. modo dixe. & dicta. l. libellorum. §. quod si libelli: Respondeo: fortè interest actoris, vel accusatoris magis: quod procedatur super primo libello: quam quòd det libellum de nouo propter sportulas, vel gabellas: quæ debent solui, cum offertur libellus. secundum diuersas consuetudines Italiæ. Sed si poneremus, quòd libellus daretur in actione ciuili descendente ex delicto, & in eo non apponeretur locus, & 5 tempus, quæ apponuntur† secundū q̄ determinaui tibi in. l. prætor edixit. in principio. ff. de iniurijs. & ibi dixi. & l. idem exigit. ff. de dolo. & extra de procurato. capitu. tuæ. an eius omissio vitiet libellum? etiam parte tacente: sicut in criminali: an verò requiratur quòd à parte opponah tur. hoc nunquam dixi tibi[h] dicemus deo duce i in lege prima. ff. de edendo. ¶ Quandoq; volo[i] emendare libellum, addendo: vel minuendo, cir 6 ca rem petitam†: & hic aduerte, quia aut hoc volo facere ante litem contestatam, & possum vt hic: secundum glossam quod intelligo quando volo addere, vel minuere circa eandem rem, vel summam petitam, nam si vellem addere aliam rem: tunc non possem si illa non clauderetur super prima actione proposita: aliâs

a ¶Detracta. Vide Barto. consi. ccxxiij.
b ¶ Quandoq; volo. Vide de materia do. Anto. do. Abba. & alios in. c. ij. de libel. obla. ego vidi dubitari hoc anno: an isto casu tenetur emendās ad expensas, quando declarauit obscuritatem libelli, vsq; ad sententiā. & consului quòd sic: & ita fuit obtentum. Andre. Barba.

c ¶Mutatione. an libellus possit mutari ī causa appellationis, vide Roma. cōsi. ccclxxj.
POMATES.
d ¶Et. l. fundum. Istam reg. nō probant dictæ leges: sed se fundant ne per secundum iudicium fiat præiudicium primo: vt hic aliqui dicunt: sed vide ibi Paul. de ca. vide Alex. in. l. j. col. iij. ff. de lega. j.
POMATES.
e ¶Contrariæ. Ex hoc videt̃, ꝙ non possent accumulari pub. & rei vē. quia videntur cōtrariæ, vt per glo. & docto. in. §. sed istę. insti. de actio. Item ꝙ nō admittatur talis libellus dico sentētiā nullam, & iniustā: de quo per Bar. in. l. si expressum. ī. iij. col. in prin. de appellatio.
POMATES.
f ¶Condēnatione. Intellige sic Bart. ꝙ possibile est, ꝙ executio taliter fiat, ꝙ contingat liberatio & ce. & imò impeditur cumulatio, non autē ꝙ semper fiat. & vide ad hæc Bald. in. l. ordinarii. circa. v. colū. j̃. de rei ven. & Roma. consi. cxl. col. ij. & cōsi. ccxlv.
g ¶Cumulatio. ad de Roma. cōsi. ccxl. ccxlv. & consi. ccxcij.
h ¶Precedere. vide Pau. de cast. consi. cclix.
POMATES.
i ¶Per me. adde aliam regulam, vt per Ange. Are. in §. si minus. col. vl. j̃. de accu.

secus. Vtrū autē sub prima claudatur, uel nō colligitur ex doctrina, quæ dat̃ in. l. scire debemus. de uer. obli. quæ dicit, quòd tot sunt stipulatiōes quot res: & per conseques tot actiones, & tot obligationes. Tunc enim non esset primam emendare, sed nouam proponere. Aut post lit. cōtest. & tunc aut volo detrahere, & possum. argu. ff. si cer. pe. l. quidam æstimauerunt. & intelligo detrahere non differendo: sed renunciando illi parti, quam detraho: vt. j̃. dicam. Sicut enim possum toti liti renunciare: vt. l. postquā. j̃. ti. ij. ita etiam parti. Hoc fallit in casu. l. j. j̃. de plu. peti. Et ratio est ibi: quia deliquit in duobus. s. in plus petendo, & in plus cautionem per dolum exigen-
7 do: vt ibi vidistis. ¶Si verò † volo addere: tunc
aut circa principalia: & non possum: vt. l. nō potest. ff. de iudic. Aut circa accessoria, vt circa fructus: & tunc si quidem volo addere de his, quæ occurrunt post lit. contesta. iudicio pendente: & tunc possum: secus in his, quæ occurrūt ante: vt l. ediles. §. item sciendum. de ędi. l. ędi. l. Atheius. §. si. cum. l. seq. ff. de aqua plu. arcē. ¶Quandoq;
8 † volo emendare libellum, addendo, vel detrahē
do aliquam qualitatem: & tunc si quidem p mutationem illius qualitatis cōtinget mutatio actionis propositæ: tunc non licet, vt. l. pretor. §. hæc autē actio. ver. docere. vi bo. rapto. sed si mutatio actionis non contingeret: sed mutatio substantię facti: tunc idem ꝙ non licet. vt. l. denunciasse. §. quòd tamen. de adul. Si verò nec actionis. nec facti cōtingeret mutatio: sed augetur vel minuitur condēnatio, ex virtute actionis propositæ: tunc
a ista emendatio est licita vsq; ad sñiam: vt. l. in de-
b lictis. §. si detracta[a]. ff. de noxa. Quandoq; volo[b]
9 emendare declarando obscuritatem libelli: † vel
aliqua verba obscura: hoc possum vsq; ad sñiam: vt. l. si quis intentiōe. ff. de iud. & intellige. ꝙ possum ego proponens, nō alius etiam hæres meus: vt. l. idem Pomponius scribit si frumentum. in fi. cum sua glo. ff. de rei vendi. l. inter stipulātem. §. j. cum sua gl. ff. de ver. obli. quod intellige. vt ibi plenè dixi. ¶Sumus expediti de emendatione:
c venio ad secundum. s. de mutatione[c]. Et oppo. ꝙ
non possit mutari: sed in eo necesse habeat actor insistere: vt. j̃. quomodo & quando iudex. authē. qui semel. Sol. dicit glo. ꝙ hec lex est hodie correcta per illam authē. s. postquā libellus est porrectus iudici, & datus parti. Si enim pti nō esset datus hæc lex remaneret firma. Odof. tenet cōtra istam glo. Dicit enim ꝙ remedium authē. qui semel. est propositum contra eum, qui actionem proposuit: & differt eam prosequi. Sed si qs vult ab illa actione proposita desistere, & aliam proponere: & sic mutare: hoc non est prohibitum p illam authē. imò est cōcessum: vt. l. cum fundū. §. si. ff. de vi & vi arma. hanc opi. tenebat Mar. syl. & do. Iac. but. Pe. contra. imò dicit hanc leg. esse correctam, & assignat rationē, quando actor dat libellum iam ex parte actoris, est facta lit. cōtest. & sic est obligatus instantię: vnde ipse nō potest desistere: sed cogitur prosequi: vt. d. authē. qui semel. Certè hoc non placet: quia si hoc esset verū, sequeretur, ꝙ de iure antiquo potuisset ferri diffinitiua sñia, contra actorem: quasi ex parte eius sit lis contest. quod est falsum: vt in. l. & post edictum. in fi. ff. de iud. Pretereà, contestatio dicitur
10 simul attestatio: vt vidistis in. l. j. j̃. de lit. conte. sed
per solam propositionem libelli, seu oblationē, non fit contestatio litis: ergo ex nulla parte dicit̃ litis contesta. & Cy. residet in opi. Pe. ¶Modò
11 videtur dicendum. † & aduerte: quandoq; actor
vult in totum desistere renunciando instantiæ actionis, & causæ: & tunc indistinctè potest: vt. j̃. ti. ij. l. postquā liti. secundū oēs. Quandoq; actor nullo modo vult desistere. Sed vult differre: tunc non potest secundum omnes. & ad hoc proditū est remediū authen. q semel. Quandoq; acto r vult desistere ab instantia solum remanente sibi salua actione, & causa: & tunc non potest parte inuita mutare, per. d. authē, qui semel. quæ dicit, ꝙ quis cogitur in ea persistere vsq; ad finem, Hoc est verum, nisi iudex viderit, ꝙ de necessitate deberet sequi absolutio ab instantia: fortè propter malam conceptionem libelli, vel propter aliud: tunc deberet admitti actor renuncians illi instantiæ. cum per hoc nō esset finis, illius causæ. Quando actor vult renunciare actioni, remanente sibi causa: & remanentibus sibi alijs actionibus proditis ex eadem causa. tunc in hoc est opi. inter glo. & Pe. ex vna parte: & Odofre. ex alia parte. ¶Ego teneo opi. Odof. nam tex. in. d. authen. qui semel. dicit, ꝙ quis cogitur exercere litem, super illa actione, vsq; ad finem: sed renunciando illi actioni, ego impono finem omni liti. super illa actione: ergo vlterius non cogor. Prædicta vera, ꝙ dicta mutatio permittitur prout edicti monet authoritas, & ius dicētis decreuerit æquitas. Quid enim si primò actor proposuit certi condictionem generalem, quæ non infamat, quam vult mutare, & proponere aliam, quæ infamat: certè ius dicetis æquitas fortè nō
12 admitteret̃: vt dicam vobis. j̃. hoc sero. ¶† Habes ergo ex prædictis, ꝙ
mutare actionem, est vnam omittere, & nouam proponere. Probatur. j̃. de muta. nomi. per totum. & ff. de procu. l. mutari. Item prædicta quæ ego dixi de mutatione, non habent locum in causis criminalibus: quia desistendo a prima incideret in senatusconsul. turp. vt. ff. & j̃. ad turpil. per totum. In causis verò, in quibus desistendo non incideret posset habere locum. ¶Quæro: dixi. s. ꝙ si quidem per propositionem qualitatis nouæ, mutatur actio, vel factum quòd non licet qualitatem adijcere, vel detrahere, quæro qualiter hoc cognoscam? dic vt dixi plenè in. l. denunciasse. §. quid tamē. ff. de adul. dic vt ibi dixi. ¶Quæro, dicitur hic in tex. prout edicti perpetui monet authoritas: & ius dicentis decernit ęquitas. Quid est hoc dictum: declarabo hoc sero: quia hoc tangitur in vlti. glo. ideo vltimo loco recitabo. ¶Nunc venio ad materiam cumu
13 lationis. ¶Quæro, † quid sit cumulatio: Rñ. cumulatio est vnius actio
nis cum alia coadunatio: vt apparebit in his, que infra dicam. ¶Secundò quero, ad quid fuit inducta cumulatio. Rñ. quia vt vidistis est dubiū vtrum quis possit actionem mutare: ideo actor non vult desistere à prima: licet nouam actionem adijcere, & adiungere primę. ¶Videndum
14 est ergo: † vtrum cumulatio sit permissa: glo. hic breuiter dicit quòd sic:
quia non reperitur prohibita, nisi duobus casibus: ergo &c. vt. l. nec nō. §. sed quòd eis. ff. ex qui. cau. ma. Dy. circa hoc facit vnam suam disputationem multum subtilem, vtilem: & pomposam: quam posuit in. c. nullus pluribus. de regu. iur. lib. vj. & ibi facit multas rationes, pro & contra. Finaliter determinat cumulationem esse permittendam. dat tamen tres regulas, in quibus cumulatio est prohibita: de quibus duas regulas hic glo. ponit. Prima est, quando prima actio ita se habet ad secundam, quòd absolutoriam latam in prima possibile est parere exceptionē rei iudicatæ in secunda: tunc non admittitur cumulatio. glo. alleg. ff. de excep. rei iudi. si mater. §. eandem. & l. cum quæritur: & de iureiurā. l. duo
d bus. §. exceptio, Melius probatur. ff. de excep. l. fundi. & l. fundum.[d] de
publi. iudi. l. interdum. Secunda regula est, quando plures actiones sic se habent, quòd electione vnius alia tollitur: tunc non admittitur cumulatio: alleg. sunt in glo. j̃. de cod. l. fi. & de trib. l. quod in hæred. §. elig. cū si. Addit Dyn. circa tertiam regulam, quando sunt plures actiones contrariæ, non admittitur cumulatio: vt. l. j. j̃. de furt. l. cum qui. & l. contra maiores. j̃. de inoffic. testamen. dices tu: ista non est noua regula. Nam si sunt contrariæ electione tolluntur: vt. d. l. j. j̃. de fur. Respon. si essent cō
e trariæ[e] in exercitio, non in origine, diceres verum. Sed si sunt contra-
riæ in origine, non potest dici quòd electione tollantur: quia cum non sit, nisi vna, non cadit ibi electio, quæ propriè cadit inter plura: vt. l. cū illud. ff. quando dies lega. cede. Istę sunt regulæ Dyn. & gloss. ¶Ego addo alias tres regulas impedientes. Prima, quando duæ actiones sic se
f habent, quòd vna proposita, & condemnatione[f] secuta, & executione
g facta, contingit liberatio ab alia: non admittitur cumulatio.[g] Hic est ca
sus in. l. prima in fine. ff. si fami. fur. feci. dica. qui est valde nota. casus. & per hoc destruerentur dicta Dyn. in hac materia. ¶Secunda regula est, ratio maioritatis: quia quando plures actiones sic se habent, quòd vna ratione maioritatis non admittit secundas actiones: non admittitur cumulatio: vt. l. vltima. j̃. de ordi. iudi. l. per minorem. ff. de iudicijs.
¶Tertia regula est, ratio ordinis: quando plures actiones sic se habēt,
h quòd una ex ordine debet aliam præcedere.[h] non admittitur cumula-
tio: ut. j̃. de rei uend. l. ordinarij. de interdi. l. incerti. ff. de inoff. testamen. l. qui de inofficioso. & quod ibi not. & sic habes sex regulas, quę prohibent cumulationes: duas per gloss. tertiam per Dyn. & tres alias per
i me[i] ¶Veniamus ergo ad genera cumulationum. domi. Dyn. dicit se-
15 quendo Pet. quòd † quatuor sunt genera cumulationum. ¶Primum
genus cumulationis est, quando proponuntur diuersæ actiones, ex causis diuersis, ad diuersa. ¶Secundum genus est, quando proponuntur diuersæ actiones, ex diuersis causis, ad diuersa, ex eadem causa ad idem. Exemplū in actione emptione, & uenditione, & sic habes dictas actiones, & certi condictionem. ¶Tertium genus est, quando diuersæ actiones, ex eadem causa proponuntur ad diuersa: ut actio
furt

a ¶ Addo quintum. Quando fit libellus super pluribus hypothecarijs: vide Ludo. Ro. in consi. ccxxxvij. vbi pulchrè loquitur. alle. Bar. in hac leg. vide ibi. Andre. Barba.

b POMATES. ¶ De anna. except. Not. declarationem ad. d. l. fi. vt nō procedat solutio, vbi proponeretur libellus obscurus in vna causa: sed etiā in pluribus cumulatiuis propositis: quia sicut vna potest declarari: ita illę plures.

POMATES.
c ¶ Si verò competit. Item facit, cōtra, quoniā sequeretur hoc modo, ꝙ quis ex delicto suo sentiret commodum: contra. l. itaq; fullo. post princip. ff. de fur. non obst. l. fina. ĵ. de ord. iudi. Nam vide per gloss. in d. l. rerum amotarum. non obstat, etiam. l. per minorē. quia loquitur quando per ciuilem poterat criminaliter preiudicare: quia absolutoria lata in ciuili generaret tale quale præiudicium criminali.

POMATES.
d ¶ Libellus. Not. intellige diuersis libellis: id est, in diuersis scripturis sed diuersis habito respectu ad iuris effectum: vt ꝑ Barto. in. l. libellorum. §. sed si aliud ff. de accusatio. & sentit hic dum. s. alleg. l. fin. ĵ. de anna. excep.
e ¶ Eodem libello. Idem dicit Ro. alle. consi. cxj.

POMATES.
f ¶ Iudicium. Considera quòd Bart. habuit respectum ad effectum causarum, nō autem ad actiones: solus enī intentabatur: sed plures erant causæ: ita quòd dicit in eo libello fieri cumulationē. Intellige, si à principio simul pronunciatur: sec⁹ si vna post aliam. tunc enim opus fuit nouo libello: per. d. l. non est nouum. post princi. & vera glossa ibi: vide gloss. in capitu. fi. in versi. personalibus. de rescriptis.

furti & cōdictio furtiua. Idē in similib⁹. ¶ Quartum genus est, quando plures actiones cōpetūt ex diuersis causis ad idem. Exemplū patet.
a Addo quintū[a] genus cumulationis, quando plures actiones competunt ex eadem causa ad idem cōtra diuersos: qa omnia supradicta genera loquūtur, quādo plures actiones cōpetūt contra eosdē. ¶ Redeo ad primū, quādo proponuntur diuersæ actiones ex diuersis causis ad diuersa. Isto casu dicit Dy. Pe. & Cy. hic, ꝙ cumulatio est ꝑmissa sine dubio: vt. l. si idē cū eodē. ff. de iurisdi. om. iud. Ratio: quia non obstat aliqua de regulis impediētibus propositis ꝑ eos. Istud dictum nō est perfectum: quia huic cumulationi possibile est obstare aliquas, ex regulis impedientibus, quas. s. posui vltra eos, Ideo dic lati⁹ sic.
16 ¶ † Quādoq; fit cumulatio actionum ex diuersis causis competentium ad diuersa, & se nullo modo tangētium: tunc admittitur cumulatio regulariter: vt si petā decem ex causa mutui: decē ex causa vēditionis:
b vt. d. l. si idem cum eodem. & l. fi. ĵ. de ann. exce.[b] ¶ Hoc fallit rōne maioritatis: vt puta si est proposita vna actio criminalis, nullū aliud iudicium poterit inter eos agitari, etiam ex causis penitus separatis: vt. l. vlt. ĵ. de ordi. iud. & l. per minorē. ff. de iud. In contrarium facit. ff. re. amo. l. rerum amotarum act. ob adulterij crimē. & intellige vt
c ibi dixi. Si verò competit[c] ad diuersa, & ex diuersis causis, se tamen nō contingentibus: tunc possibile est quod absolutoria lata in vna, pariet exceptionem rei iudi. in alia: tunc non admittitur cumulatio: vt. l. fundi. & l. fundum. ff. de excep. In casu etiā prædicto, quādo nullo modo se contingunt, posset impediri cumulatio rōne ordinis. Exēplū in petitorio & possessorio, in actione ad exhibēdū, & rei vē[n]dicatione: vt. s. dixi, Sed quādo regulæ nō obstarent, procederet cumulatio.
17 vt dictū est. ¶ Sed iuxta hoc quero, † qd vult dicere ista cumulatio: erūt ne duo libelli, & duæ cōclusiones. vel erit tantum vnus libellus: & vna cōclusio: & vna instantia? Dic quādoq; cumulātur actiones diuersæ numero, & specie: vt actio depositi: & actio cōmodati: locati: & similes. Qñq; sunt plures actiones differentes numero, sed nō specie: vt puta habeo tecū cōmunes plures hæreditates: & ꝑ consequens habeo plures actiones. Idē si plures societates: & plura deposita: & similia. ¶ Primo casu, intelligo cumulationē fieri in
d diuersis libellis.[d] ¶ Secundo casu: intelligo cu-
e mulationem etiam in eodem libello:[e] & sic erit
f vna cōclusio, & vnū iudiciū[f] Istud probaẗ in. l. hæredes. §. j. ff. fami. ercis. & l. cū duobus. §. si plures. ff. ꝓ so. & ff. de act. em. l. nō est nouū. & quod ibi no. in gl. ¶ Secundū genus cumulationis est,
18 qñ plures actiōes, ex eadē cā cōpetūt ad idē. † & isto casu dicūt prædicti doc. bene. ꝙ sine dubio,
g nō admittitur cumulatio: vt. l. de ea.[g] vbi casus sing. ff. de exce. rei iudi. Ratio: qa absolutoria lata in vna pareret exceptionē rei iudi. in alia. & hoc est verū, nisi actor esset dubius, propter factū aduersarij: vt. l. j. §. qa aūt. ff. quo. lega. no. in. l. quod in hærede. §. eligere. ff. de tribu. Sed cōtra hoc oppo. & ista opposi. potuit etiam formari in primo genere cumulationis. Opp. ergo in authē. de fide iuss. §. sed neq;. vbi pōt intētari simul & semel ꝑsonalis, & hypothecaria:[h] & tñ se cōtingunt adeò,
h ꝙ absolutoria lata in vna, parit excep. rei iudi. in alia: vt in. l. si deferente. ff. q. mo. pig. vel hypo. solu. Dy. in. c. nullus pluribus. dicit, ꝙ ibi loquitur de cumulatiōe, quæ fit ab ipso initio: quādo plures actiones simul & semel proponūtur. Sed materia nostra loquitur, quādo vna actio proponiẗ post primā. Istud nō placet: quia sicut nō admittitur cumulatio ex postfacto: ita nec ab initio: vt

l. fundi. & l. fundū. ff. de excep. Do. Cy, & Pe. dicūt, ꝙ ibi est rō: qa vna actio est accessoria ad aliā hoc etiam non placet, ꝑ. d. l. fundi. & l. fundū, vbi actio pro re, & pro fructibus, nō pōt proponi simul. Et si tu dicas, actio quæ cōpetit pro fructibus, nō est accessoria. Rñdeo, eodē modo hypothecaria nō est accessoria ad pricipalē: qa qlibet est actio ꝑ se, & pōt principaliter implorari: sed pro tāto quęlibet pōt dici accessoria eodē modo: qa sicut actio hypothecaria nō pōt cōsistere sine principali: ita actio ꝓ fructibus, nō pōt cōsistere sine principali. ¶ Ego aūt istud contrariū soluo sic: qa iura noua authenticorū grauant actorē, vt prius debeat discurrere principalē sup ꝑsonali, & sup hypothecarias: antequā veniaẗ ad fideiussores. Ideo ne ī nimiū differaẗ, voluit ipsum exonerare in hoc, cōtra regulā cumulatiōis: vt dictæ duę actiōes possint simul intētari. ideo est ibi spe-
19 ciale. ¶ Tertiū genus † cumulatiōis est, qñ plures actiōes cōpetūt ex eadē cā ad diuersa: & tunc siue sint diuersa, quę se habēt vt plus & minus: siue diuersa penitus: doc. ꝓdicti tenēt, ꝙ nō admittitur cumulatio: qa possibile est sic ferri sñiam in prima, ꝙ obstaret exceptio rei iudic. in secunda. Probaẗ in. l. j. §. j. ff. vi bo. rap. & l. inter dū. de publi. iudi. & l. duob⁹. §. si qs iurauerit. ff. de iureiur.
20 ¶ Quartū † genus cumulationis est, ex diuersis causis pluriū actionū ad idē cōpetētiū: tūc dicit Dyn. ꝙ cumulatio admittiẗ: vt puta peto fundū ex cā emptiōis: eūdē fundū possum petere ex stipula. qa absolutoria lata in vna nō parit exce. rei iudi. in alia. l. hmōi. §. q seruū. ff. de leg. j. Pet. est in cōtraria opi. ꝑ. l. nemo ex his. §. quoties. ff. de reg. iur. ꝑ quā ipse dicit, ꝙ semp debet qs eligere. Sed certè illa lex pōt intelligi, qñ plures actiones cōpetūt ex eadē cā. ¶ Et iō puto sic debere dici[i] in
i isto genere cumulationis. Quādoq; istę duę actiones, licet ex diuersis causis cōpetāt, sic se habent, ꝙ executione facta in vna tolliẗ alia: & tunc non admittiẗ cumulatio: vt. l. j. in fi. ff. si fa. fur. fecis. dica. & probatur ex reg. quā. s. dedi. huius exēplū patet ex leg. alleg. Potest etiam probari. qñ duæ actiones cōpetunt ad idē, ex diuersis causis lucratiuis: vt. ff. de acti. & obl. l. oēs. & l. meuius. §. duo. de leg. ij. Et isto casu verū dicit Pe. qñ istæ actiones sic se habēt, ꝙ executione facta in vna nō tollitur alia: vel qñ cōpetūt ex diuersis causis nō lucratiuis. vel quarū vna est lucratiua alia nō: tūnc admittitur cumulatio. vt. d. l. hmōi. §. q seruū. de leg. j. & l. si is. de act. & obli. & isto casu verum di-
21 cit Dy. ¶ Quæro circa hoc: dixi, † ꝙ cumulatio
k hoc casu admittiẗ: nūqd erit vn⁹ libellus,[k] & vna instantia: an diuersi libelli, & vna instātia. Breuiter dico, si qdē sūnt diuersæ actiōes numero: specie tñ cōueniūt: vt plures actiōes ex empto, vel similes: tūc erit vnus libellus, & vna instātia. aliâs plures: vt probaẗ in. d. l. si is. de acti. & obli. & de act. emp. l. nō est nouū. & ibi no. ¶ Quintū genus
22 cumulatiōis est, † qñ sunt plures actiones ex eadē cā: ad idē cōtra diuersos. Isto casu, an oēs isti possint cōueniri simul. Itē, an in vno & eodē libello? dixi plenè in. l. iij. §. j. ff. de duo. re. & in repe. quā feci de. l. j. & authē. ibi posita. ĵ. de duo. re. ¶ Expeditis generibus cumulationū, quęro vniuersaliter circa cumulationē. dixi, quòd in qbusdā casibus nō admittitur cumulatio: quęro qd si nō est oppositū, & processum est vsq; ad sñiam: etiam super actione cumulata. Ista quæstio est multum
l subtilis.[l] ¶ Sed dic qñq; cumulatio impeditur solū ratione ordinis: & tūc si non opponitur exceptio: procedit iudiciū, & valet sñia: vt. l. j. ĵ. de app. facit ꝙ no. ĵ. cōi di. l. ij. & l. si mancipiū. §. j. ff. de euic. Qñq; cumulatio impediẗ: qa absolutoria lata in prio pareret exce. rei iudi. i secūdo: & tūc

g ¶ POMATES. ¶ Vt. l. de ea. Aduerte questio. quoniam lex de ea non multum facit. quia non loquitur de actione cumulanda, impedienda: sed ꝙ absolutoria &c. imò melius facit. l. nemo ex his. §. quoties. all. ĵ. per Barto. in. iiij. genere. ff. eo. iudica.

h ¶ Hypothecaria. Vide Roma. vbi. s. consi. ccxl. & consi. cccxcij. Adde tu, pro solutione §. sed neq;. vltra no. ꝑ Alex. hic: & doc. vide do. Maria. Sozi. in. c. dilecti. de libel. oblat. artic. j. xxix. q. iij. in princ. ver. circa secundum. ibi: secundò inferẗ. ver. sed aduerte redeūdo ad solutionē.

POMATES.
i ¶ Debere dici. Doctrina Bar. hic est cōis secundum Alex. in. l. naturaliter. §. nihil cōe. ī xxxv. col. ff. de acqui. posses.
k ¶ Vnus libellus. Adde tu, & vide d. Mari. sozi. in. c. dilecti. arti. xxix. q. vij. versi. quartus effectus. Et qd de additiōe facta libello: an debeat solui gabella? per eundem Bar. & ꝑ do. Mari. vbi. s. & per Ioā. Bertachi. in tract. de gabel. in. v. pte pri. in fi.
l ¶ Subtilis. Adde vt per eundem, in l. hos accusare. §. lege. ff. de accu. & in l. j. §. accusa. ff. ad turpil. ꝑ gl. & doc. in. l. si accu. ĵ. de accu. Adde tu quòd do. Mari. Sozi. in c. dilecti. de li. obla. art. xxix. q. vij. sequitur hęc dicta Barto.

idem: quia debet opponi exceptio: & si non opponitur procedit iudicium. quod apparet: quia lex dicit secundã actionẽ p viã exceptiõis impediri: vt. l. fundi. & l. fundũ. ff. de exce. quod no. in l. ij. ꝟ. cõi diui. & l. si mancipiũ. §. j. de euict. Idem puto si secunda impediat: ideo quia executio facta in prima tolleretur per aliam. Idem si impediatur ratione maioritatis: quia leges de hoc loquentes semper se videntur referre ad exceptionẽ. facit quod no. ꝟ. de procu. l. reũ. ¶ Quãdoq; cumulatio impedit: quia actiones sic se habẽt, ꝙ electione tollunt: & hic aduerte: quia quandoq; ab initio cumulant plures actiones, quæ electione tollunt: & tũc si pars nõ opposuit, ꝓcedit iudicium: vt. l. j. §. qa autẽ. ff. quo. legat. Sicuti enim propter cõtumaciam partis tacentis, admittitur concursus dictarum actionum: ita eodem modo ex cõsensu partiũ tacito, vel expresso. ar. ad hoc ꝟ. de anna. exce. l. fi. & quod ibi not. ¶ Quãdoq; ab initio fuit ꝓposita vna de his, quæ electione tollunt: & alia posteà fuit cumulata: tũc nõ oportet, ꝙ opponatur exceptio: & intelligo de exceptiõe iuris. & est rõ: quia p electionẽ alia est ipso iure sublata: vt. l. j. ꝟ. de fur. & d. l. qđ in hærede. §. eligere. Tñ est necesse, ꝙ in secũdo iudicio sup actione cumulata fiat fides, de processu habito sup prima: vt. l. generaliter. ff. de excep. secũdum vnã lec. ibi positam in glo. Quandoq; cumulatio impedit ꝓpter cõtrarietatẽ actionũ: tunc an sit necesse, ꝙ opponat exceptio, esset longum dicere. Dic vt dixi in repe. quã feci. in l. naturaliter. §. nihil cõe. de acqui. pos. vbi tangitur istud dubiũ.

24 ¶ Quærit gl. nunqd † sup actione cumulata debeat iurari de calũnia? Azo dicit ꝙ sic: quia iuratur sup actione. Hug. dicit cõtrariũ, ꝙ iurat sup facto. Finaliter gl. dicit, ꝙ debet iurari de calũnia sup actione cumulata: quia cã mutatur. hic aduerte. Quãdoq; actio cumulatur, nõ tamen variatur instantia: sed est vna & eadẽ instantia: & tunc nõ debet iterum iurari: quia illud iuramentũ vniuersale est ad omne id, quod in illa instãtia emergit: vt in authẽ. in isto. ꝟ. de iura. calũ. Quandoq; actio cumulat: sed ex noua instantia: qđ qñ sit apparet ex prædictis: tunc debet iterũ iurari

a de calumnia. & ita loquit opi. hic posita[a]. ¶ Sed

25 quæro, † nunqd super prima, & super secunda actione sit pronũciandũ? Dicunt qdam ꝙ non: si absolutoria lata in prima pareret excep. rei iudi. in secũda. Sed nõ placet gl. quia illo casu non admittitur cumulatio. Puto ergo pronunciandum esse sup vtraq;: quia de qua recognouit prætor

26 &c. vt. l. de qua re. ff. de iudicijs. ¶ † Quæro, qd si est lata sñia super vna causa: & non sup alia cã cumulata: vel ecõuerso: an sententia vitietur? Respondeo, ꝙ non. arg. l. etiam. §. j. de mino. de iud. l. non idcirco. & de re iudic. l. de vnoquoq;.

27 ¶ † Quæro, an quãdo noua actio cumulatur debeant dari nouæ induciæ? Gloss. dicit, & bene ꝙ sic: nisi in secunda possit esse instructus ex deliberatione, quam fecit in prima. Exemplum ponit glo. Aliquis conuenitur vi bono. rapt. posteà ex eadem causa cõuenitur furti. certè nõ dabunt nouæ induciæ: quia ex deliberatione in prima causa potuit esse instructus in secunda. Dictum glo. placet. sed istud exemplum nõ videtur procedere: quoniã possibile est absolutoriam latam in prima parere exceptionẽ rei iudi. in secunda: vt. s. dixi. sed ita demũ procedit exẽplum, si fortè ex parte illa exceptio nõ opponatur. ¶ Expedita materia cumulationis, venio ad vltimã partem, quæ dicit: prout edicti ꝑpetui monet authoritas, & ius dicẽtis decernit æquitas. Quid est hoc dictũ. ¶ Et primò quæro, qd est hoc dictũ: secũdum gl. Dic, ꝙ hoc dictũ prout: significat tẽpus & qualitatẽ: vel significat secundũ tantũ: scilicet qualitatẽ. & ista est glo. noua. libri antiqui nõ habent eã. Quid vult dicere hæc glo. vult dicere, ꝙ

28 † hec dictio prout, significet tempus intra quod licet emendari & mutari: qđ est quandoq; ante lit. contest. quandoq; posteà: vt. s. dixi. Itẽ significat qualitatem: hoc est, vt sit saluum ius deliberationis, & defensionis reo: & etiã interesse suũ: vt ibi videbitis. Subdit glo. vel secundũ tantũ, quasi dicat hæc dictio prout, significat qualitatem: scilicet qualiter admittatur emẽdatio: scilicet secundũ formam edicti prætoris, in quo de tpe nihil dicit: vt ibi videbitis. Sed certè prior expositio magis placet, vt significet tẽpus, & qualitatẽ: qa hic hæc dictio prout, nõ solũ refertur ad edictũ prætoris: sed etiã ad æquitatem ius dicentis: quæ non patitur istas mutationes post lit. cõte. vt. d. l. nõ potest. vt. s. dixi. Et ex his habes ꝙ hęc dictio prout, ponit limitatiuè. ¶ Et per hoc facit ad. q. in aliquo

29 libello † fit mẽtio de aliquo instrumẽto: vtrũ illud instrumentũ debeat

b edi[b] ante lit. contest. Innoc. extra de proba. in. c. j. dicit, qđ sic: quia aliter reus non potest esse instructus, an velit cedere, vel contendere. Ego dico sic. quandoq; in libello fit mentio de aliquo instrumẽto. nõ p modum limitationis: sed per modum cuiusdam assertionis, probationis. Verbi gratia: dicit actor, ꝙ Titius vẽdidit mihi talem rem pro tãto præcio: & qđ de hoc rogatus est talis notarius: vel ꝙ de hoc apparet p publicum instrumentum manu talis notarij: tunc reus potest esse certus ex ipso libello. Non enim fit mẽtio instrumẽti, vt limitet cõtenta. seu narrata in libello: sed dicit actor qualiter narrata potest probare. Si verò fieret mentio de instrumento limitatiuè. Verbi gratia. dico: ꝙ Titius vendidit mihi fundum pro tanto precio: prout apparet manu talis notarij. quæ dictio prout, est limitatiua: vt hic vides. ¶ Tunc aduerte: aut reus nõ debet esse instructus ex illo instrumẽto, de quo fit mentio in libello: quia ad eũ nõ pertinet, & tunc debet ei fieri copia instrumẽti ante lit. cõtest. quia aliàs deliberare nõ potest. Ita loquitur dictũ Inno. Si verò est aliquod instrumẽtũ, de quo reus potest esse instructus. Exẽplũ petit legatarius ab hærede legatũ: prout cõtinetur in tali instrumento: certè quia apud hæredẽ debet esse testamentũ, nõ debebit fieri copia: vt istud probatur expressè. ff. eo. l. ij. ¶ Sed contra hoc videtur. ff. vt lega. no. ca. l. postquã. §. si dies. vbi etiã hæredi editur instrumẽtũ. Solu. fateor ꝙ cõtra hæredẽ negantẽ, ad probationẽ debet edi testamentũ: nõ ad deliberationẽ. ita loquitur quæstio nostra. ¶ Quæro. dixi ꝙ hæc dictio prout, denotat tẽpus. s. vsq; ad lit. cõte. & quãdoq; posteà. Quid si dixi

c in libello: saluo[c] mihi iure † addendi, minuẽdi & c. An ista clausula ali-

30 quid importet? Rñ. nihil. vt extra de fi. instru. c. inter dilectos. Cũ enim ista tẽporis limitatio, nõ procedat ex volũtate producẽtis libellum: sed ex leg. dispositione: hæc protestatio nihil releuat: vt habuistis not. in simili. in l. alimẽta. ꝟ. de neg. gest. ¶ Quæro qd vult dicere: edicti monet authoritas, & ius dicẽtis decernit æquitas. Quidã dicũt, ꝙ pro eodẽ ponitur. & est cõculcatio verborũ. Veritas habet se aliter. nã in eo qđ dicit edicti perpetui monet authoritas. facit mẽtionem de. l. j. in prin. ff. eod. vbi dicitur, ꝙ editio debeat taliter fieri ꝙ reus possit deliberare, velit cedere, vel cõtẽdere. Sic ergo debet ꝑmitti mutatio. & emẽdatio, vt reo sit saluũ ius deliberãdi: an velit cedere, vel contẽdere. Si igit illud quod additur est leue, & modicũ, non dabitur noua, dilatio: aliàs secus: vt extra de dila. c. literæ. & ita glo. intelligit hic. Verũtamẽ in edicto prętoris nihil dicitur de emẽdatione dãni, vel expensarum, cõtra eũ, q malè edit actionẽ: sed benè dicitur in illo edicto cõtra eum, qui negligit edere rõnes, vel instrumẽta, ex iudicis pręcepto: ad similitudinẽ illius voluit fortè intelligere Imperator, prout edicti perpetui monet authoritas: vide licet, ꝙ restituãtur reo expẽsæ, quatenus est indebitè reus fatigatus, ex eo quod illa editio, vel emẽdatio fuit retardata. & ita videtur intelligere

d glo. hic posita.[d] Melius puto, qđ ista refectio expẽsarum veniat ex vigore illorũ verborũ, quæ. ꝟ. sequuntur. vel ius dicentis decernit æquitas. Nã ęquitas iudicis decreuit, qđ ille qui aliquem temere vocauit ad iudiciũ, puniat in expẽsis: vt. ff. de iudi. l. eũ quẽ temerè. ĩsti. de pe. teme.

31 liti. ꝑ totũ. ꝟ. de iudic. l. sancimus. Nec intelligo. † qđ sẽp propter emẽdationem debeant refici expensæ: sed ita demũ, si reus ex hoc dãnificatus est. ¶ Quid enim si petij rem, & in libello posui duos fines: posteà addo alios duos fines: certè ex hoc in nullo damnificatur reus: quoniã causa deliberationis per hanc aditionem non mutatur: & idem in similitudinibus. Sed si per adiectionem causa deliberationis mutatur: quoniam secundum primum libellum, reus debebat contendere: & sic expẽdit quærẽdo aduocatos: & similia: licet perfecta adiectione, & emẽdatione reus deliberet nõ contendere: certè reficerentur ei expensæ: quia in his damnificatus est. ¶ Sed si in vtroq; modo, tam secundum libellum primum, quã etiam secundum emẽdationem posteà factam, reus idem deliberasset: scilicet contendere: quia fortè negaret ipsum, de quo agitur factum principaliter: non puto qđ æquitas iudicantis dictet expẽsas reficiendas: quia reus damnificatus non est, nisi propter hoc lis efficeretur longior: quia tunc cõdemnaretur in tantas expẽsas, in quantas reus damnificatus est, propter litem amplius prolõgatam: vt. l. nõ ignorat. ꝟ. de fructibus & litium expẽsis. ¶ Istud autẽ qđ tunc expensæ veniant reficiendæ quãdo rei interest: hoc glo. tua dicit. Sed quo iure istę

32 expensę veniunt reficiendæ? glo. dicit † per actionem in factum. vt. l. si quis ex argentarijs. §. ex hoc edicto. ff. eo. Quod nõ placet in casu isto: quia lex allegata loquitur quando quis ideo tenetur: quia ad pręceptũ iudicis non edidit. hic verò loquitur de eo, qui malè libellum cõposuit: quo casu expensæ veniunt iudicis officio mercenario: vt. l. terminato. ꝟ. de fructibus & litium expensis. ¶ Quæro, vtrum minor & mulier cõ-

demnentur

a ¶ Posita. adde secundũ Alex. qđ hoc cõiter tenet.

b ¶ Edi. Adde ꝙ cũ opi. Bar. cõcordat Bal. ĩ repe. Paduana: idẽ tenet Rota cõclu. xxiiij. inci. itẽ in libello. Anto. de but. in. ca. j. de proba. & vide Specu. in ti. de instru. edi. §. nunc dicamus. versi. qd si qs. cũ aliqbus ver. sequẽ. & de hac dictiõe prout, vltra Alex. vide Feli. in c. ij. de rescript. & ibi de dictione secundũ: & queadmodum.

c ¶ Saluo. Adde vltra Alexã. de hac clausula Specu. in ti. de libel. cõcep. §. j. ver. fi.

d ¶ Posita. Adde Bald. consi. clxix. in fi. ij. lib.

33 dénētur † in expē.iſto caſu.gl.videtur hic dicere quòd non: dum dixit
quòd ratio perſonæ habeatur.arg.pro hoc.ff.eo.l.j.in fi. Sed ibi ſimili-
ter loquitur,quando quis delinquit non parendo iudici.ſed in caſu no
ſtro puto quod adminiſtrator minoris veniat condemnandus in expē.
quia temere litigauit:& fiet executio in eum,non in minorē:vt.l.nō eſt
ignotum.j.de admi.tuto.plenè dixi in.l.qui ſolidum.§.etiam.de leg.ij.
Nec ob.l.polla.de his qui.vt indig.quia ibi ideo nō punitur minor:qa
pœna nō poteſt cadere ęquè in tutorē,& in pupillū.Facit ad prædicta
a j.vnde vi.l.meminerint.muliere autem[a] puto in expenſis condemnari:
quoniam non reperio iſtum caſum,in quo ipſa iuuetur:ergo &cete.vt.l.
34 fi.j.de iur.& fac.igno. ¶ Vltimò quæro.† aliquis propoſuit certi con
dictionē,quæ nō infamat.vult mutare, & proponere actionē famoſam
vtrū poſsit? Odof.tenet quòd nō:qa ius dicentis ęquitas hoc nō dictat.
Nō enim tēdit ad aliud,niſi vt officiat.ergo &c.vt.l.in fundo.de rei vē.
Idē tenuit Mar.ſil.d.Gul.de cu.&.d.Ia.but.quod ſatis puto ęquum &
hic ſit finis. Sit benedictus deus in ſecula ſeculorum. Amen.

b QVi accuſare.[b] Reus nō edit actori ad intentionē fundandā:ſed actore non probāte reus abſoluitur.h.d. ¶ Vides ergo no.leg.& collige not. vt patet in ſummario. ¶ Opp.ff.eo.l.j.§.edenda. Sol.ibi reus volebat vti inſtrumētis:vnde de eis debet facere copiā actori. ¶ Opp. ff.eod.lege.ne quiſquā. Sol.ibi eſt ſpeciale in fiſco,cui eduntur inſtrumēta à reo. ¶ Tertiò opp.de lege.argentarius.ij.reſpō.ff.eod. Solu.ibi loquitur in rationibus,quæ ſunt communes.dicam de hac.j.lege finali. ¶ Opp.de.l.fallaciter.j.de aboli.Reſpondeo.fallit in his caſibus in q-bus debet probare vtraq; pars. ¶ Vltimò opp.ad fi.l.de.l.ſi quando.j.
c vnde vi.So.actore non probante reus abſoluitur.Fallit[c] in caſibus, vbi
actori defertur iuramentum:vt.d.l.ſi qn̄.& de in litem iur.lege.in actionibus.j.de iureiuran.l.in bonæfidei.cum ſimi.&c.

SVMMARIVM.

1 *Accuſator ſi non probauit cauſam:an iudex poſsit ſupplere,& inducere nouos teſtes, ut eam probet?*
2 *Verbum debet,ꝙ importet neceſsitatem.*

QVi accuſare. Actor non poteſt petere à reo editionē,ad intentionē ſuā fundandā
quia probationes debet habere:quo nō probāte,reus abſol
uitur.h.d. ¶ Nota.quòd dixi in ſummario.Cōcordat huic.
l.nimis graue.j.de teſti.Itē nota.tex.qui dicit iuris &c.videtur notare
differentiā inter ius & ęquitatē.Oppono.& videtur ꝙ reus debeat ede
re actori:& ecōuerſo,vt.l.j.§.eden.ff.eo.Sol.Quādoq; reus vult vti in-
ſtru. & tunc etiam de his debet facere copiam actori.Quandoq; reus
nō vult vti:& tunc nō tenetur:vt hic. ¶ Item oppo.de.l.ne quiſquam.
ff.eo.ſol.vt in glo.Itē opp.de.l.argentarius.ff.eo.ſolu.ꝙ ibi loquitur in
rationibus quarum copiam quilibet debet habere. ¶ Item oppo.de.l.
fallaciter.in fi.j.de abo.Solu.ibi loquitur in quibuſdā criminibus, vbi
probatio ſpectat tam ad reū,vt purget innocentiā ſuam,quā ad actorē.
¶ Item oppo.de.l.in bonęfidei.j.de iureiur.de.l.admo.ff.de iureiurā.
Solu.vt no.in.l.admonēdi.Iſta lex videtur facere cōtra opi.Iac.de are.
vt per Cy.in.l.ij.de abol.vbi ipſe tenet,ꝙ ſi accuſator nō probat inten-
tionem ſuam,quòd iudex poſsit ſupplere: & inducere nouos teſtes in
1 accuſat.& facere probari eam, ¶ † Et quòd iſta lex faciat cōtra: patet.
2 Nam hic eſt verbum debet:quod importat neceſsitatem: † vt not.in.l.
ſępe.de offi.præſi.ſi hoc eſſet verum:quòd iudex accuſatore nō probā
te poſſet ipſe teſtes producere,nō eſſet neceſſe quòd haberet probatio
nes accuſator:quod iſta lex tamē requirit.Præterea lex introducit quę
dam crimina ſpecialiter,in quibus vult iudicē per inquiſitionem poſſe
procedere: & maleficia prohibere. quæ crimina probantur in.l.ij.§.ſi
publico.ff.de adul.& aliqua in.l.iubemus.j.de probatio. Si eſſet verū,
quòd iudex etiam ſuper accuſationibus in quocūq; delicto poſſet ipſe
teſtes producere:modicum prodeſſet ſtatuiſſe ſolum circa crimina, in
quibus per inquiſitionem procederetur.Pręterea video idē in falſario:
in quo crimine vltra omnia alia crimina, debet fieri ſubtilis inueſtiga-
tio,& probatio:vt.l.vbi.j.de fal.Et tamē Lex dicit,quòd actore nō pro
bante,reus abſoluitur:vt no.in.d.l.vbi in glo.quæ incipit,id eſt interlo
cutoria.Nō ob.l.ij.de abolitioni.alleg.vt.ſ.per Iacob. quia ſi iudex in
defectum accuſatoris de hoc nō confidit,quòd ipſe probet id. quòd in
accuſatore continetur:vt ex nimia infamia:vel habet eum ſuſpectum:&
ideo nō confidit:vt.l.accuſa.tunc poteſt producere ipſe teſtes. Sed in
caſu, vbi accuſator non probat accuſationem:vel quia teſtis non con-
cludit:vel quia dicunt ſe nihil ſcire:& accuſator non eſt corruptus:qđ
iudex poſſet inducere teſtes ad probandum delictū non reperitur leg.
cautum.Ita intelligit Spec.eam in ti.de inquiſitione.in.§. quādo autē.
Non ob.l.ſi nō defendatur.ff.de pœ.quia illa.l.loquitur quoad innocē
tiam accuſati:quia iudex à ſe interponit partes ſuas. Sed quoad cōdē-
nationem faciendam de accuſato:quòd à ſe poſsit interponere partes
ſuas:abſit.Et ſi dicas:quare potius ad defendendam innocētiam,& ab-
ſoluendum,poſſet interponere partes ſuas,quā ad condemnandū. Re-
ſpon.quia faciliores ſumus ad abſoluendum,quam ad condemnādum:
vt.l.arrianus.de actio.& oblig.&.l.abſentem.ff.de pœ.Præterea.nos ha
bemus vnam regulam generalem,quæ patet ex tex.l.j.in fi.ff. de quæ-
ſtio. quòd pro innocentia defendēda,etiem lata ſententia quæ tranſiuit in rem iudicatam, à qua nullum eſt remedium:tamen poteſt ad infringē dam ſententiam ſupplicatio porrigi:ne innoces etiam poſt condemntaione puniatur.quod aliâs nullatenus reperimus:vt poſt ſniam latā de crimine,ſuperiori ſupplicatio porrigatur:ſi tranſiuit ſententia in rem iudicatam.ideo non procedit. argu.præalleg.l.ſi non defendantur.Bar.

NOn eſt nouum. Breuiter dicit ſecundum lec.quam intendo tenere.Actor edit reo ad exceptionē probandam.hoc dicit.Hanc.l. examinabo.j.eo.l.fi. quæ eſt clauis huius materiæ.

IVſtum. Priuato etiam à fiſco fit editio ad defenſionem probandam.h.d. ¶ Oppo.de iure fiſci.l.in fraudem.§.neq; inſtrumēta.Solu.hic agebat fiſcus contra priuatum: ideo reus edidit contra ſe.ibi verò alius priuatus agebat.vnde fiſcus contra ſe non edit.vel hic loquitur de rationibus publicis,quæ videtur facere de mādato ſoluentis.Quicūq; enim ſoluit exactori,habet mandare,ꝙ ſcribat: ſicut dixi.ſ.eo.l.j.&c.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumenta communia debent eſſe apud digniorem.*
2 *Socio debet fieri copia omnium inſtrumentorum, ſine cauſæ cognitione.*
3 *Originale quando eſt neceſſe,debet tradi.*
4 *Dignior ſi ſit effectus uilior, an inſtrumēta ab eo auferētur,*

PRocurator. Inſtrumēta cōmunia debent
eſſe apud digniorem:& alteri fiet co-
pia.& cùm expedierit originale ede-
1 tur.h.d. ¶ No.ex hac leg.quòd inſtrumeta † cō
munia debent eſſe apud digniorem. Simile in.l.
fi.ff.de fide inſtru. ¶ Secundò nota. quòd ſemp
2 ſine aliqua cauſę cognitione † debet fieri ſocio
omnium inſtrumentorum copia. ¶ Tertiò not.
3 quòd quando eſt neceſſe debet tradi originale.
Item nota.qđ exemplum nō facit fidē. ¶ Quæ
ro,dicitur hic.qđ inſtrumenta debent eſſe apud
digniorem.Pone qđ inter te & me, cōuenit qđ
inſtrumenta eſſent apud me:demum tibi ſucceſ-
ſit fiſcus:an auferentur à me, & tradentur fiſco?
Gul.dicit qđ non:quia fiſcus vtetur iure priua-
ti:vt.l.fiſcus.ff.de iure fiſci.l.cùm quidā.§.fiſcus.
4 de vſur. ¶ Quid econuerſo? † pone, qđ ille qui
primò erat dignior,nunc eſt effectus vilior:vtrū
ab eo nunc auferentur inſtrumēta? dicit Gul.qđ
ſic:ar.ff.de ſolu.l.cùm quis.in princi.&.l.ſtichū.
§.vſufruc.eodem titu. Tractabo ſtatim in authe.
ſi quis in aliquo.ideo hic non inſiſto.

SVMMARIVM.

1 *Exemplum probat contra producentem.*
2 *Cautela quando datur exemplum,ut bene probet.*
3 *Exemplum ſumptum ab eo,qui fecit originale,probat. Adde Fran.are.in.c.quoniam contra col.ij.de proba.*
4 *Pars quòd debeat citari, quando exemplum fit iudicis authoritate.*
5 *Inſtrumentum, quando poſsit exemplari extra iudicium de partium uoluntate.*
6 *Depoſitio teſtium facta ſuper tenore,& amiſsione inſtrumenti,quomodo fieri debeat?*
7 *Inſtrumentum exemplatum per tres, uel quatuor notarios aſſerentes ſe uidiſſe,& auſcultaſſe inſtrumentum, quando fidem faciat?*
8 *Notarius nō facit fidem,niſi de eo,quod rogatur à partibus.*
9 *Notarius non poteſt eſſe rogatus, niſi de eo, quod faciunt partes.*
10 *Exemplum exempli,quando probet?*
11 *Inſtrumentum quando facit mentionem de alio inſtrumēto, an tunc illud probet.*
12 *Si in inſtrumento uenditionis rerum eccleſiæ dicitur præcedentibus legitimis tractatibus, & licentia Epiſcopi, quòd non probet.*
13 *Si in ſententia dicitur uiſa lit.conteſtatione,iuramento calumniæ &c.an per hoc probetur,quòd interuenerint.*

POMATES.

a ¶ Mulierē.puto in expēſis condemnari. Circa fi. col. & imò pōt eſſe:qa in his, quę ſunt introducta ad rigorem iuris cōſeruādum, cōparat̃ mulieri & ruſtico: vt p Bar.in.l.j.§.nunciatio.Itē qa beneficiū prīcipis.l.ij.§.ſi quis à principe.ff.ne qd in loco publico.

b ¶ Qui accuſare. Adde inquātum Alex.dicit ſecundum Bal. ꝙ notarius negans ſe fuiſſe rogatum de aliquo inſtrumento de quo verè fuit, venit puniendus de falſo. Et hoc limitat ſecundū Ioan.in addit.Spec. in ti.de inſtru.edi. in.§.inſtrm̄.dic ꝙ eſt in.§.poſtremo. & poſt illā addit. vide Fed.conſilio cxiij.

c ¶ Fallit. Adde alios caſus,p Spec. in ti.de ꝓba. ver. ſed licet re9. & Inno.in.c.j.vt eccle. benefi. & Bal. hic vnū not,qđ dicit Specu.in ti.de inſtru.edi.§.vidēdū. ver.ex p̃miſsis. ꝙ iudex ex magna cā pōt cogere aliquē,vt inſtrumenta ſua edat aduerſario.hoc dictū ſequit̃ Rot. deciſio. cccccccij.vt refert & ſequit̃ Ro. cōſi. cccxcviij. quę aūt dicat̃ magna cā vide Ioā.and. ibi.in addi.Et inquantū Alex.in fin.dicit, qđ ſolo iuramēto probatur īntereſſe petentis edi,probato dolo. Adde Roma.cōſil.lxxx. & qñ qs cogatur edere inſtrumēta, vel libros rōnum. vide do. Cardi.cōſi.cxix.

a SI quis in aliquo.[a] Breuiter hoc
dicit. In eo, ꝙ vnum instrumētum fa-
cit mentionem de alio, nō probat: nisi
aliud exhibeatur, vel aliter cōprobetur. h.d. Nos
habemùs hic duas materias. Vna est, vtrum exē-
plum probet: de hoc tangit in leg. codi. alia vtrū
instrumentum quod facit mētionē de alio, in eo,
in quo ad aliud refertur: probet. & de hoc tangit
in hac auth. ¶ Venio ad primū. opp. & videt. ꝙ
exempla probent: vt. l. in fraudem. §. neq; instru
1 menta. ff. de iur. fis. Sol. fateor † ꝙ exempla pro-
bant contra eum, qui exēpla dedit: vt leg. cōtra-
2 rijs: non contra alium. vt hic. † Et per hoc sis cau
tus, quando datur tibi exēplum alicuius instru-
mēti in iudicio, quòd notarius dicat. hoc est exe-
plum cuiusdam instrumenti producti per talem
cuius copia datur de voluntate dictę partis, & de
mandato iudicis: vt sic semper illa copia fidem fa
b ciat cōtra eum. ¶ Secundò oppo.[b] ff. eo. l. si quis
ex argentarijs, §. prohibet. vbi dicitur, ꝙ exēplū
facit fidem. Nam ibi postulat quis sibi edi exem
plum. Si enim exemplū nō probaret: ad qd ede-
retur? Solu. dicunt quidam docto. ibi facit fidem
contra eum, qui dedit exemplū illud: vt dixi in
pręcedenti cōtrario. hoc nō placet. Ad qd enim
peteret ille, q dedit exemplū illud, exēplum sibi
edi, si fidē nō facit, nisi cōtra se: nō video. ¶ Di-
3 co † ergo sic,[c] quandoq; est exemplum sumptū
c ab illo eodē, qui scripsit originale: & tūc indistin
ctè facit fidē, sicut ipsum originale: cū eadē est p-
sona, & eadē authoritas, quę vtriq; fidē imponat
ita loquitur. l. contraria, sed exemplum sumptū,
ab alio nō faceret fidē: ita loquitur hic. ¶ Opp.
& nunc intro gl. videtur, ꝙ exemplū faciat fidē,
vt in authē. vt fratrū filij. §. illud. & de admi. tu. l.
chirographis. Solu. dicūt quidā exēplū priuatū
nō facit fidē: sed exēplū publicū alterius instru-
menti publici faceret fidē: vt. l. contraria. ita dice
bant quidam. Ista solu. displicet gl. nostris. Quid
enim, si in primo instrumento erāt rasurę & can-
cellatiōes? certè ex hoc posset fieri fraus. & ideo
dicūt ipsi, ꝙ in leg. contraria fuit exēplū sumptū
authoritate iudicis: ideo facit fidē: aliâs secus. &
ista est vera. & vide gl. ¶ Et pro hac op. declarā
4 da &c. quęro, † qn̄ iudex interponit authoritatē
d suā in publicādis instrumētis: vtrū debeat citari[d]
pars. Doctores nostri omnes tenēt ꝙ sic. Cy. hic
& Pe. Gul. de cu. in. l. nā ita diuus. de adop. Inno.
de fi. instru. c. fi. & de test. c. Alber. & Spec. de in-
stru. edi. §. ostenso. ver. qualiter autē. Ratio: quia
pars posset lędi: ergo &c. vt in. l. de vnoquoq;, de
re iudi. & l. nā ita diuus. de adop. l. in causę. §. cau
5 sa cognita. ff. de mino. ¶ Quæro. † vtrū instrm̄
possit exēplari, vel examinari extra iudiciū sine
authoritate iudicis, de volūtate partiū. Inno. te-
net ꝙ nō, in. d. c. fi. de fi. instru. Item Spec. in. d. §.
ostēso. versi. hoc etiam. ¶ Ego puto sic dicendū.
qn̄q; exēplatio fit extra iudiciū partibus volēti
bus, nō tamē cōfirmant, seu affirmant primū in-
strumentum esse validum, seu iuridicū: sed dicit
sic vterq;, vel alter, cōsentimus, ꝙ tu exēples: nō
quòd p hoc ipsum approbemus. & tūc puto, ꝙ
Inno. verū dicat. Sed si partes cōfiterentur illud
instrum. tū esse verum: & ꝙ eorū volūtate exem
plaretur: tunc faceret fidem quoad ipsas partes:
vt. l. optimam. de contrahen. & cōmit. stip. & di
6 cam in seq. materia. ¶ Quæro, † quid si sint plu
res testes, qui testificantur se vidisse instrumētū
huius tenoris publicatum manu talis notarij: an
istorū dicta probent? videtur quòd non: sicut nō
probat exemplum: vt hac. l. & l. ij. ff. de fi. instru.
In cōtrariū videt casus in. c. cum olim. el. j. extra.
de priuile. Sed cōtra prędictā decre. facit. j. de te-
stibus. l. testium. vbi dicitur, quòd debet proba-
ri sic esse lectū: & sic esse scriptū: & instrumētum
deperditū. Vnde videt, quòd debeat sic fieri, nō
autem sufficit probari instrumentū esse: nisi sic.
De hoc breuiter ad hoc, vt testes, q Deponunt se
vidisse instrumētnm probent: requiritur amissio
e originalis īstrumēti, & quòd illi testes sint valde[e]
periti, vt notarij, vel aduocati, q defectum instru
mētorū cognoscunt: & quòd literas illius notarij
cognoscerent. Ita colligitur in. d. c. cū olim. aliâs
si testes, nō essent ita periti eorum dicta non face
rent fidē: nisi probaret de eo, quod cōtinet in in-
strumento: vt. d. l. testium. vel nisi probaret cōtra
fidem illius instrumēti verum, vel pręsumptum
vt. j. de proba. l. si de possessiōe. ff. de iure fis. l. ij.
§. diuus. & etiā ibi dixi. ¶ Iuxta prędicta quæ-
7 ro. † qd si vnū instrumentum esset exemplatum
p tres vel quatuor notarios, asserentes se vidisse,
& auscultasse instrm̄ nō abolitum, nec cācellatū:
& se cognouisse literā notarij: an fidem faciat? cer
tè nō. hoc tenet Spe. in. d. §. ostenso. ver. sed nun-
quid. nullā tn̄ bonam rōnem assignat. In contra-
rium videtur, quod supra proxi. dixi: quòd testi
bus multū peritis credit. ¶ Solu. hic aduerte: qa
multa quę ptinent ad hanc materiam recito. Re-
8 spōdeo: debes scire. † qd' scriptura publici no-
tarij, nō facit fidē: nisi de eo, qd' rogatur a parti-
bus: debet em̄ notarius esse rogatus: vt in authē.
9 de tabel. §. nos autē. aliâs. hoc aūt. ¶ Item † non
pōt notarius esse rogatus a partibus: nisi de eo ꝙ
f ipse partes faciunt.[f] & ideo si ego rogarem nota
rium facere instrm̄, ꝙ Titius occidit vnum homi
nem vel quòd ipse percussit me: nō staretur huic
instrumento: vt. l. iij. §. item diuus. ff. de testa. ibi:
testibus, non testimonijs &c. Sed ꝙ istud instru-
mentū sit publicum, & talis tabellionis manu cō
fectū, hoc non fit a partibus: vnde notarij de hoc
nō possunt esse rogati: & sic instrumentum non
facit fidē. Sed si ipsemet notarius, q instrumētū
scribit, rogaret alios, vt confiterentur, ꝙ illud in
strumentum est manu sua conscriptum: hoc pos-
set fieri. Et si tu dicis mihi. testes periti ꝓbāt: vt

a ¶ Si quis in aliquo. Adde tu & istam authen. limita non habere locum in habentibus potestatem leg. condendæ: quia creditur eorum relationi. ita Pau. de ca. in. l. admonendi. ff. de iureiur. & ibi p dominum Franc. cur. in repe. col. xv. circa finem. Str.

a POMATES. ¶ An si in aliqua dispositione fiat relatio ad aliud per dictionem secundum, vel pro ut: si relatum non reperiatur, vitietur dispositio: vide Feli. in. c. ij. colum. iiij. extra de rescript. vide aliqd per domi. Prępositum Alexan. in. c. si Romanorū in vlti. colum. distin. xix. & Alex. cōsi. lxxxj. col. iij. volumine. iij. vbi dicit, ꝙ ex verbis narratiuis instrumenti, non probatur mandatum. & hoc propriè cadit in versi. venio ad aliam. Dicunt hic aliq, ꝙ ista authē. venit addenda ad legē. Cod. vt præsupponit Bar. qui addit causam minus dubitabilē: qa minus est dubiū. ꝙ memoria simplex non faciat fidem, quā exēplū: de quo loquit. s. l. proxi. & velle intelligere leg. ꝓxi. tātū de exemplo priuato, dicunt ꝙ hoc est illā restringere. Sed ꝙ certè ista authen. loquatur in instrumeto publico: vt patet ex dictione alius, ex dictione alterius: & quòd ī causa ponitur casus magis dubitabilis hoc modo. videbatur enim, quòd ex quo instrumētum habebat omnia solēnia: & in cæteris probant, ꝙ etiā in eo quòd in illo referebat, probaret. Si verò loquatur in exemplo simpliciter sūpto, quòd nullam habeat solēnitatē: aliâs enim si intelligeremus de exēplo solēniter sumpto, nō esset opus. aliâs producere originale: vt ibi in fine dicitur cum illud satis probaret: vt hic per Barto. in. ij. fallen.

b POMATES. ¶ Secundò oppo. Dicunt hic aliqui, quòd Imperator videtur ineptè loqui: quia pręsupponit ꝙ secundum documentum probet ostenso primo: quia dictio nisi, affirmat quod pręcedēs oratio negat. l. actione. & ibi no. j. de transac. Sed dic, ꝙ de hoc in tex. verbum nullum sed bene de exactione. Pręterea primo ostenso adhibetur & fides huic secundo: vt hic in fine.

c POMATES. ¶ Dico ergo sic. Ista opinio est communis, vt per Angelum. in. §. nihil instituta. de actionibus. & Felinum in capitulo Albericus. in colūna prima. secunda, & sequenti. de testibus. & Aretinum consilio. xxvj.

d ¶ Debeat citari. Adde vltra allegata per Alexan. Bald. consi. x. lib. iij. dominum Cardi. consi. lxxij. Bald. consi. lij. v. libro. Adde tu, quòd debent citari omnes quorum interest. d. c. fina. Hosti. & Inno. in. c. pen. de confirma. vti. vel inuti. & in cap. cum olim. de priui. & ibi domi. Maria. Sozi. in. j. notabili. & Bar. in consi. clvj. incip. visa &c. quando personæ sunt certę nominatim: an specificè citari debeāt. l. si eo tempore. C. de remis. pigno. & in authē. si oes. C. si vt ab hęre. se absti. & vtrobiq; no. aliâs sufficit generalis, vt ibi. & p glo. & Inno. in. d. c. Alb. de testi. & in. d. c. fin. de fi. instru. faciūt no. in. l. decē. ff. de ver. obli. & p doc. post Pet. de anch. in. c. fi. de electio. li. vj. & no. in l. meminerint. C. vnde vi. & dicta Barto. hic intellige, qn̄ fit exēplatio, propter vetustatem: secus ob aliam causam: qa tūc recurritur ad originale. c. quoniam cōtra. de ꝓbatio. & ponit do. Maria, Sozi. in rubri. de dilatio. articu. v. q. ix. secundo ītellige, si pars sit p̄sens, vt possit citari: secus si sit absens. argu. not. in. c. quoniam frequenter extra vt lite non contesta. in princ. & ibi ponit do. Maria. sozi. in iiij. articu. fallenti. iij. versicu. primo requirit. Tertiò intellige, nisi exemplatio fieret superioris authoritate: vt puta Papę. ita Hostien. in c. ij. de fideiuss. & ibi Imo. & sequitur dominus Maria. in dicta rub. j. de dila. artic. & q. pręalleg. & in materia vide quę nota. ad Bartol. in. l. adoptio. ff. de adop. Str.

e ¶ Illi testes sint valde. Adde Abbatem. in. d. c. cum olim. & Ioan. and. in addi. ad Speculatorem in dicto. §. ostenso. vbi dicit quòd in probatione tenoris venit dies & locus. Dominus Cardinalis consilio. xxv. & ibi, an admittātur testes de credulitate. & qui requirantur, vt instrumentum possit ex protocollo releuari. vide per eundem consilio. cxxxiij. & quid debeat continere protocollum: vt ex eo possit releuari instrumentū: vide Ioānem de Anania consilio. xxxij. & inquantum Alexāder in septima fallentia dicit, quòd exemplum per modum registri in actis notarij, facit fidem cum restrictionibus: vt hic per eum. Adde videndum Petrum de Ancharano consilio. xl. incipiēte: prima facie. & de materia. vide Romanum cōsilio. cccxxxvj. vbi ponit si Papa scribit executori, vt faciat executionem iuxta tenorem sententiarum in supplicatione porrectarum: quòd executor non debet exequi: nisi viderit originale, vel nisi Papa scribat ex certa scientia. & per eundem consilio. cxlv. quando liber archiui publici facit fidem originali non reperto.

f ¶ Quod ipse partes faciunt. Adde Paulum de castro consilio. xlij. & cccxvij.

dictum est

a ¶ Optimā. Adde. vt per Ro.cōsi.lxiij.ubi tenet, quòd instrumentū, in quo quis confitetur se esse procuratorem Titij, probat cōtra ipsum fuisse uel esse talē: & an instrumentū faciat fidē quoad alias ꝑsonas nominatas in instrumento: uide Pau.de ca.consi.lxxxiiij.

b ¶ Contra hoc oppo. Est mirabilis doctrina ista. Idē voluit in.l. si fortè.ff.de castrē.peculio.uide Gul.& do.Petr.in.d.c.j. de re.eccl.nō alie.do.Abb.in consi.xlij.& in.c.sicut.de re iudi.

c ¶ Ecclesia. Adde vt per Bald.consil.cccxcix.lib.iij.& consil.cccl.iiij.libr.do.Cardina.consi.xiiij.

d ¶ Sententia lata. Adde ultra Alex.Bal.cōsi.cx.li.iiij.Pau.de ca.consil.cccxviij.

ADDE tu.& uide Bar.in.l.sciendū.ff.de uer.obli.Et lanfrā.de oria.ī repe.c.qm̄ cōtra falsam.in prin.co.pen.& do.Alexā.in consil.xxij.per totum.in.ij.uolu.vbi dicit communem opi.esse, contra Bar.hic.

POMATES.

d ¶ Vide Roma.in consi.clvj.ad fi.& seque.Ang.Aret.in.§.fi.insti.de fideius.& eūdē.in.l.fi.in fi.ff.qn̄ app.sit.Alex.ī.l.sciendū.in.vj.col.ī prī.ff.de uerb.obli.& eunde in cōsi.xlij.in.iiij.uolu.ubi dicit. ꝙ opi.Bart.in d.l.fi.cēseť cōmunis: quicquid ipse dixerit.in.d.l.sciēdum.& uide etiā in consil.clxv.in ij.col.ī uersi.etiā.vo.ij.et quę posui in.d.l.sciendū.& uide Felin.in consi.cxix.& in cōsi.ccxx.ad fi.Paul.de cast.hic ad fin.& aliquid per Panor.cōsil.lvij.col.ij.in.ij.dubio.vol.ij.& cōsilio.xviij.colū.iij.e.volu.& Bar.cōsi.xcvj.uide etiā Felin.in.c.ecclesia sanctę Marię.col.ix.in uersi.iiij.limita.de cōstitu.& in.c.qm̄ contra.col.xvj.in uersi.v.conclusio.de proba.& Aretin.lxviij.colum.ij.

dictū est, fateor si sint examinati à iudice, sicut debēt examinari: sed notarij licet hoc scripserint se vidisse, non sunt examinati: ut debēt: ideo illorū assertio fidem non facit: ut.l.fi.j.de testa.l.hac cōsultissima.§.fi.in gl.super uer.depositiones.facit tamē aliqualē pręsumptionē utilē ad multa.ut nota.per gl.in.l.ij.ff.de fide instru. ¶ Quæro: utrū exēplū exempli probet. Vos uidistis tex.in præcedēti lectione: qui uidenť dicere, ꝙ non.in.l.iij.s.de diuer.rescrip.& ita pertranseunt doc.cōiter.

10 ¶ Or hic aduerte,† quandoq; exemplū est exēplatum partibus pręsentibus, et authoritate iudicis siue ponas partes cōsensisse: siue dato termino partibus ad opponendum, non obstāte contradictione alterius partis, iudex facit publicationē Isto casu istud instrumētū originale in eo ꝙ partes cōsentiunt huic publicationi, et iudex authorizauit. quod instrumētū facit mentionem alteri⁹ documēti: sed quātū in hoc originale est: & ideo puto, ꝙ hoc instrumentum poterit exemplari.de hoc.j.de rela.l.ij.& etiam.l.j. Si uerò exēplū esset sumptum absq; partis pręsentia, uel ea contradicente: non tamē cognito de contradictione: tunc putarem ꝙ nō posset exemplari.per.d.l.iij.de diuer.rescrip.& argu.l.j.de rela. Puto etiā ꝙ si exēplum primum esset sumptum, seu scriptū manu illi⁹ notarij, qui scripsit authēticū, ꝙ sufficeret, & posset exemplari per ea quę dicta sunt.s.arg.l.si quis ex argētarijs.§.prohibet.ff.eo. ¶ Venio ad aliā materiam auť. si quis in aliquo. dicitur hic, ꝙ si vnum instrumentum faciat mētionem de alio, nō facit fidem. Cōtra.j.de contrahē.& cōmit.stipu.l.optimam.[a] Sol. dico,† ꝙ non facit fidē inter alias

a 11 personas: sed inter eas, inter quas est confectū: & scriptum instrumentum, benè faceret fidē. ita loquit lex contraria. ¶ Cōtra hoc op.[b] j.de fide in

b stru.et iu.hastæ fisca.l.j.li.x. Sol. quandoq; vnum instrumentum facit mētionē de aliquo facto, qđ possibile est interuenisse tēpore īstrumēti: et tūc facit fidem: et præsumiť tunc interuenisse: cū instrumentū cōfectum est. et ita debet intelligi illa glo. aliâs diceret malè. facit ad hoc.ff.de acq.pos.l.prædia.& quod ibi no.& quod dixi.ff.sol.ma.ī l.post dotem. ¶ Iuxta prædicta quęro ecclesia[c]

c vēdidit fundū: et in instrumento cōtineť sic præcedentibus legitimis tractatibus: habita licentia

12 Episcopi &c. vtrū† ista uerba faciāt fidem? videtur quòd sic.inter easdē personas: ut.d.l.optimā. Contrariū puto: nam.d.l.opti.et quod.s.dixi. intelligo ī his, quæ possunt sibi pręiudicare cōfitēdo: alienando: et obligādo: secus in alijs. Ratio: qa eadem facilitate, qua vendunt: eadē facilitate ista verba asserunt: ut.l.doli mali exce.§.diuersum.ff.de noua.et dixi.in.l.sciendum: de verbo. obliga.

d ¶ Quęro, reperitur in quadam sentētia[d] lata coram nobis lite legitimè contesta. iurato de calum

13 nia &c. vtrū ista uerba† faciant fidem de factis? videtur quòd non: qa unū instrumentū quod facit mentionem alterius instrumēti, non probat. hoc tangit Cy.hic: & l.emācipatione.j.de fide instru. Ego breuiter dico, ꝙ si sentētia fuit lata præsentibus partibus: et non cōtradicentib⁹: probāt acta sic pręcessisse. ita probatur in.l.j.j.de rela.&c.

SI quis in aliquo. Vbi vnū instrumētum facit mētionem de alio nō probat: nisi illud de quo fit mētio exhibeatur.h.d. ¶ Oppo.d.l.chirographis.ff.de admi.tuto.de.§.j.in au-

e POMATES. ¶ Probandā. Hoc tamē declara, vt per Bal.in.l.instrumēta.j.de fideicō.si est exceptio fauorabilis: secus si odiosa: uidereť tamen, quòd actori debet edi etiam ad intentionem fundandā.per.l.nō est.s.eo.in ratione sui: quę ita militat in actore: sicut in reo: sed potest dicere: ꝙ ratio diuersitatis esse potest: quia actor debet à principio uenire instructus: quia potest scire quibus armis velit vti: non sic reus: quia nō scit qbus armis velit oppugnare: & imò à principio nō pōt scire qbus armis se defendat: & ista ratione etiā succurriť actori in replicatione & per hęc et summariū Bar.hic colligiť respōsio ad difficultatē, quā mouet hic Bal. Quę est ꝙ cū iura faueāt ęqualiter reo, et actori ī medio causæ: qđ tñ hic magis faueant reo.l.non est.iuncta.l.q accusare.s.e. quia hoc non est verū: ęqualiter em̄, imò vtriq; faueť. ut hic Reo enim ediť ad exceptionem fundandā, actori uerò ad replicationē, in qua excipere diciť. insti.de replica.ī prin.& sic ęqua lāce tractanť et circa primū articulū tactū hic ꝑ Bar. an actor edat reo &c. inquātum pro cōi adijcitur ista lex.& l.nō est nouū.cū.l.seq.s.e. dic ꝙ loquiť in rationibus priuatis ipsius creditoris: quas reus ita de facili habere nō potest: sicut instrumenta publica à tabellione. et imò in trac.hic uideť esse diuersa ratio: hoc tamen an sit verum dependet ab intellectu huius leg.ad.l. verò dissolutę. responde ut hic. ꝑ Alex & per Fel.& considera ꝙ ille tex. non loquitur in terminis dubij nostri. loquitur em̄ potius in actore, qui fuerat debitor principalis, q poterat sibi reddere instrumenta. & ita intelligitur Alex.hic in.ij.articul.colum.ij.in princip.in.xiiij.fallētia. Posset tamen dici ꝙ Bart. cōsiderauit, ꝙ ille tex. loquitur ī instrumento liberationis, quod remanserat penes creditorē, ꝙ re⁹ petebat, ut si quādo vexaretur à creditore: posset solutionem ostendere et sicut posset exceptionē probare: non autem vt loquatur de primeuo instrumento obligationis. ad quod facit textus ibi, in verbo inefficax apud ipsum creditorē.lege qui tabulas.hic allegata.& textus in gl.reddi. Benè facit quod not. Bartolus.in.l.libertus à patrono.ff.de in ius vocan.& ad hęc vide etiam Felinum in capitulo primo, de probationibus.colum.xiij.versicul.fallit vndecimò.

then.vt fra.fi.col.ix. Solu.glo.ut.s.no. ¶ Itē oppo.& uidetur quòd exceptione elidatur, ut.l.in fraudē.§.neq;.ff.de iur.fis. Sol.doc.& Cy.tangūt hic, quòd quandoq; quęritur, nūquid exemplū probet contra eum, qui producit? & dicendū est quòd sic. Quādoq; quęritur: nunqd exemplum probet contra eum, qui recipit? & tunc habet locum, quod dixi.s.in auť.nostra.quæ sol.est multū no.& valet. quòd quando tu recipis copiā instrumēti ꝓducti cōtra te, ad hoc ut exemplū sumptū probet contra eum qui ꝓducit cōtra te exemplū facias scribi ī actis: quòd copia est data tibi de uolūtate aduersarij tui: & ex mādato iudicis: tūc semper illud exemplum probabit contra eū. ita sentit glo.in.d.§.neq;.et doc.tenent istud. Vos uidetis ꝙ exēplū nō probat, nisi sit publicatū authenticum à iudice. Quęro: nunquid requiritur aliud? dic ꝙ requiritur citatio partis, quę posset lędi: ut l.nā ita diuus.ff.de adop.vide in Specu.de instru.edi.§.ostēso.ver.qualiter aute. ¶ Sed q̄ro: nūqd de voluntate partiū vnū instrumētū possit exemplari, extra iudiciū adeò, ꝙ ꝓbet? dic ut not.ꝑ Inno.in.c.fi.extra de fi.instru.et ibi tenet, quòd nō. ¶ Itē quęro: pone, ꝙ plures testes deponunt: et dicūt: tale instrumētū, ꝙ tu habebas est perditū: quia videť debere ꝓbare in materia nostra.ꝑ.l.testiū.in fi.j.de testi.ꝑ.l.publicati.j.de testa.doc.tenent cōtrariū. Itē qd si dicant testes se vidisse, & legisse, & recognouisse literā notarij: nunqd istę attestationes probēt? videť ꝙ nō: quia istę videntur quodāmodo, exemplū. Sed exemplū nō probat: vt hic. ¶ In contrariū est veritas, vt in.c.cū olim.el.j.extra de priui. Dic, ꝙ si testes essent periti literarū, adeò, ꝙ depositio prędicto modo facta posset cadere in mēte eorū: tūc optimè ꝓbāt. Casus est in.d.c.cū olim.& ibi gl. Aut nō sunt testes periti: & tūc tenor instrumēti non ꝓbareť ꝑ dicta testiū. ¶ Itē quęro, posito, ꝙ debeat ꝓbari originalis amissio: quæro qualiter probabiť? glo.in.d.c.cū olim.videť dicere, ꝙ amissio instrumēti probeť per sacramentū. ¶ Itē quęro: nunqd exēplo exēpli debeat credi? doc.dicūt quòd nō: per l.iij.de diuer.rescrip. ¶ Itē quęrūt doc. Pone ꝙ iudex in sentētia sua dicit: nos talis cognitor &c. viso libello &c. talē sentētiā ꝓferim⁹ ī scriptis. nō apparet de actis. Nūquid ista sñia probabit acta? de hoc dixi in.l.si.j.de vsu. Cy.tāgit hic, & clari⁹ in.l.emācipatione.j.de fi.instru.& ibi not. Barto.

SVMMARIVM.

1 *Actor teneť edere reo, ad exceptionē fundandā. & nu.3.*

2 *Reus tenetur edere actori ad replicationem fundandam. & ad intentionem fundatam coadiuuandam.*

4 *Reus, quando teneatur edere actori instrumenta cōmunia?*

ET quæ. Legitur in gl. duobus modis. Tertio modo secundū Pet. secundū lec. antiquorū, quā puto veram: hoc intēdit. Reo ediť ab actore ad exceptio-

c nem probandā.[c] actori nō ediť à reo ad intētionē fundandā: sed ad replicationem probandam.h.d. secundū.j.lec. Secundū hanc pono casum in terminis. ¶ Not.qđ habes ī summario. Ista lec. fundať trib⁹ modis. Primo, ꝙ fauorabiliores sunt rei quā actores. & ex hoc requiriť, ꝙ reo adať, ad exceptionē probandā, nō actori ad intentionē fundandā. Istud verò ꝙ hęc lec. præsupponit, ꝙ reus edit actori ad replicationē fundādam: fundatur

a POMATES. ℭIn fisco. Quero circa hoc, quare est ꝙ cū fiscus fuit priuilegiatus in hoc, ꝙ sibi edantur instrumenta ad intentionē fundandā: cur nō est etiam adhuc priuilegiatus, quòd non teneaẗ edere reo ad exceptionē iuuandam: dicunt hic aliqui rationē esse: ne probationū copia angustetur. Sed certè ista ratio militat, & concludit: quòd priuatus priuato ad intentionē fundandam edere debeat eadē equitate: quia sicut reus cōtra actorē excipit & ei ediẗ, ita actor replicando diciẗ excipere. Nō enim aliud est replicatio, quā exceptio cōtra exceptionē, ut.l.ij.de exce. probaẗ hoc in fi. isti⁹ leg. cōtrario sensu: ubi dicit, quòd non debet originē petitionis sumere ex instrumētis rei: sed ex replicatione a contrario sensu. Tertiò uideẗ probari p casum.in.l.pe.§.fi.ff.ad le.fal. Superuenit posteà Azo, qui leg. istā hoc modo legit, & secundū eius lectu. ista breuiter hoc intendit. ℭRōnes eduntẗ à reo actori, & ecōuersò, nō instrumēta. h.d. ista lec. Azo fundatur ratiōe ista. Rationes sunt factæ mandante parte, & continēt eius uoluntatē: ut.l. si quis ex argētarijs, §.pertinere.ff.eo. vnde est eadem equitas, tā ex parte actoris, quā ex parte rei que ratio cessat in instrumentis. Si uellemus sustinere opi. Azo. rñdendo ad cōtraria, dū dicit fauorabiliores sunt rei, quàm actores. Cōcedo in dilationibus dādis: sed aliâs tanta fides debet adhiberi instrumētis actoris, quanta instrumētis rei. vnde nō facio differentiā inter actorē & reū: sed inter rationes & instrumēta. Non ob. si opponas de l.pe.§.fi.ad leg.fal. Sol. gl. ibi instrumēta eduntur tanquā corpora hereditaria: & nō tanquā instrumenta aduersarij. simpliciter. Pet. legebat alio modo: & tenebat opi. primā eo excepto, quòd nō dicebat posse edi actori ad probandā replicationē dicens qđ nulla lex reperiẗ. Nos qd tenebimus? Cy. in lec. antiqua tenebat opi. Pe. sicut Pet. dicebat. Posteà venit Gul. & dixit idē. & ita tenebat de verbo ad verbū. Et si alius superuenisset idem dixisset, quod ipse. ℭAd veritatē huius materie videndā, oportet videre tria. ℭPrimò, vtrum
1 †actor edat reo, ad exceptionē fundandā: & glo. videẗ semp tenere quòd sic: & quasi oēs hic, & i l.j.§.editiones.ff.eo. & probant p.d.l.nō est nouū &.l.iustū.s.eo. Ego dico, quòd est casus.j.de cōdi. sine cau.l.dissolute.&.l.qui tabu.ff.de furt. ℭSecundò est videndū, vtrū reus edat actori instrumēta ad intentionē probandā: de hoc nemo dubitat quòd reus nō cogitur edere instrumēta actori ad fundandā intentionē: quia est casus hic, in fi.s.eo.
a l.qui accusare. & qa est speciale in fisco: [a] vt.ff. eo.
2 l.ne quisquā. ℭTertiò, † quòd reus edat actori ad replicationē fundandā: probaẗ p istū tex. à cōtrario sensu. & p.l.pe.§.fi.ad leg.fal. vt dixi. Nec ob. quod dicūt quòd ibi eduntẗ instrumēta tāquā corpora hereditaria: qa si rationē illius tex. inspicias diligēter: loquiẗ gñaliter: ita, quòd etiā alia instrumēta nō hereditaria edi deberēt. Et istā partē puto veram pro hoc videẗ tex.j.de fi.instr.l.plures. & istud verū puto. quod etiā tenet Gul.in.l.j. §.editiōes.ff.eo. Plus dicit ipse, nō solū ad replicationē fundandā: sed etiam ad intentionē iuuandā nō dico fundandā: cogi reū edere actori. Verbi gratia. Ego peto à te fundū Titianū, quē mihi vēdidisti: ego fundo intentionē meam: qa vēdidisti. Et modò cōtentio est, inquantū fundus Titianus pretēdebaẗ valere. certè ad istam intentionē iuuādam iam fundatam: cogitur actori edere. Idē & simile probatur in.l.que cōcubinā.§.cū ita.el.ij.de leg.iij.&.l.predijs.§.Titio.eo.tit. qđ not. & tenementi. habes ergo approbatā primā lec. antiquorum. ℭOp. ad istā vno modo.de.l.j.§.edēda.ff.e. Sol. reus edit instrumēta actori qñ his vsurus est. ita loquitnr ibi, aliâs nō cogiẗ ad intentionē fundandam; ita loquiẗ hic. Et ideo, vt ista materia liqueat dic. Si queris an actor teneaẗ edere instrumenta reo ad sui defen-
3 sionē, †dico quòd sic: vt hac.l.in prin.&.s.e.l.non est nouum.&.l.iust.ij. &.j.de cōdi.sine cau.l.dissolute.et.ff.de fur.l.qui tabulas. Si verò queris, an reus cogatur edere actori: & tūc ad intentionē fundandā: aut ad eam fundatam iuuandam: aut ad replicationē probandā. ℭPrimo casu non cogitur edere: vt hic. dum dicit originem petitiōis &c. fallit in fisco: vt l.ne quisquā.ff.eo.s.e.l.qui accusare.& ibi no. Item fallit si his instrumē
4 tis vsurus erat: vt in.§.edenda. ℭSecundo †casu cogitur edere, vt.d.§. cū ita.&.§.titio. ℭTertio casu similiter cogiẗ edere, vt hic à contrario sensu.&.l.pe.§.fi.ad leg.fal. Facit.l.plures apo.j.de fide instru. ℭQuero, vtrū reus cogatur edere actori instrumēta cōmunia? Rñ. quedā sunt instrumenta cōia ratiōe proprietatis: & illa debēt edi, vt.s.l.proxi. Quedam sunt cōmunia: qa cōtinēt aliquid cōtinēs cōem vtilitatē: vt emptionis, & venditionis instrumentū, quod cōtinet vtilitatē vēdentis, & emētis: tūc si proprietas ipsi⁹ instrumēti est propria ipsius rei: qa ipse emit chartā, & recollegit eam à notario de sua pecunia: non cogiẗ eam edere: nisi sicut alia instrumēta publica, & propria ipsius: inueniat eā actor si vult. ita videtur velle Innocē. extra de proba.c.j.& dic vt ibi.

Ego dicerē, quòd ratio sit quod cū aliena iactura locupletareẗ, & innocens contra debitum cōdemnaretur. Non enim placet quòd diciẗ quòd hoc factum est ne multiplicarentur spālia: quia hoc non est inconueniens.l.fin.j. ad uelleia.l. assiduis.j.qui potest.in pigno.habe. Restringe tamen hanc cōclusionem, quòd edatur fisco agenti modis.vj. Primò, ut nō habeat locum in habentibus causam à fisco ita Alex.in.d.l.ne quisquā. Item restringe, ut nō procedat in causis criminalib⁹.l. diuus. in.§.j.in fi.ff. de iure fisci. & ita tenet Alex.cōs.cxxxij. col.vj. uol.j. Tertiò restringe, ut nō procedat, quādo unus fiscus ageret contra alium: ut p Bal.in.c.j. de probatio. facit benè.l. sed & milites.§.j.ff.de excusa.tuto. Quartò, restringiẗ ut non pcedat qñ fiscus ageret cōtra ecclesiam, que illi equiparatur.l.fin.s.de sac.sanc.eccl. ita Bal.in.d.c.j.de proba. & eadē rōne posset dici idē fore in casib⁹ quibus p Alex.ī.xiij.fallē. huius articuli prīcipalis. Quītò, restringitur, ut nō pcedat, qñ fiscus ageret cōtra sibi nō subditū: p ea, que uult Bal.in l.exēplo. circa fi. apparat⁹ sui.j. de proba. faciunt benè que not. Alex.in auẗ.proxi.ī.vj.fallē. Sextò restrīgiẗ, ut nō pcedat quādo posset cōmodè pbari. ita Abb. & Moder.ī.d.c.j.de pba. ibi idē Feli.co.vj.et se.

b ℭRubri. Quod intellige si ante citatiouē offert, secus si post: ut uoluit Bal.in addi. Specu.in titu.ne cleri. uel mona.in princi.

c ℭOfferatur. Aduerte: quia dum Bart. alleg. auẗ. offeratur sentit, quòd oblatio, quæ fit parti, non possit fieri die feriata. & clarè tenet do. Anto.in.c.fi.extra de iudi.

ET quæ. Lex ista legiẗ duobus modis in gl. vno modo ꝙ loquaẗ in instrumētis. & hec est prima. Alio modo, qđ loquaẗ in rationib⁹. & hæc est secūda lec. Ponā casum, & prosequar primā lec. quā approbant doc. & Gul.in.l.j.§. editiōes.ff. eo. secūdū hanc lec. h.d. Actor edit reo instrumenta ad exceptionē suā probandā, vel coadiuuandā. h.d. vsq; ad fi. Legiẗ alio modo ista lex. in rationib⁹, quā psequere: vt in gl. Tene mēti primā. ℭSed tenēdo primam lec. quero de rōne hui⁹ leg. que est ratio, qđ actor nō potest à reo petere ad intentionē suā fundandā, ad replicationē sic: reus verò pōt ab actore ad probādā exceptionē suā. Ratio que mouet hāc lec. potest esse triplex. prima pōt esse, quòd actori non debeat fieri editio: qa actor venit deliberatus: ad iudicium: vnde non petit a reo: sed reus non uenit deliberatus: & ita fit sibi editio. Ita & actor quoad replicationem suam, non venit deliberatus: cū ignoret quam exceptionē reus opponet. Et ideo ad replicationē probandā actor petit editionē. Itē mouet hanc lec. arg. à contrario sensu sumptū in fi. leg. quia nō fit editio ad originē petitiōis. ad alia sic. Mouet etiā tertia rō. que est in.l.pe.§.fi.ff.ad leg.fal. vñ pro declaratione huius passus, cū queris, vtrū re⁹ edat actori ad intētionem suā fundandā? dic quòd nō: vt.l.qui accusare.s.eo. aut queris, nūqd actor edat reo ad pbandā exceptionē? & dic quòd sic: vt.l.nō est nouū. &.l.iustū.s.e. Aut queris, nūqd re⁹ edat actori ad replicationē suā pbādā? dic ꝙ sic secūdū lec. qͣ teneo. et pbaẗ ī.d.l.pe.§.fi. secūdū verū ītellectū. Aut queris, nūqd re⁹ edat actori quoad adiuuādā replicationē: & dic ꝙ sic secundū Gul. Verbi gratia. actor replicat: producunẗ instrumēta. Et pone.q. esse de fundo vēdito: non reuocaẗ in dubiū esse venditū: quia est probatum: sed reuocaẗ in dubiū quātitas fundi, que nesciẗ. Isto casu si reus haberet instrumētū: ex cui⁹ tenore posset declarari quātitas fundi: tūc actor ad coadiuuādā intētionē suā optimè petit à reo, alle.l.q cōcubinā.§.cū ita.de le.iij. facit.l.pdijs.§.titio.ff.e.ti. secūdū Gul. de cu. Qualiter aūt fiat editio instrumētorū? dic vt ī gl.mag.§.editiones.ff.eo.

De in ius uocando. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Libelli porrectio, an sit de processu.*
2 *Iudicium quòd ualeat, si pars comparet in iudicio absq; citatione.*

ℭGlo. cōtinuat: vt habes in ea. Tu dic dato libello, est necesse, quòd citeẗ pars: ideo post tit. de edē. vbi poniẗ libelli editio, poniẗ tit. de in ius vocā. à qua vocatione in ius omne iudiciū incipit: vt insti. de ppe. & tē-
b po.act. aliâs de pe.teme.litig.§.fi. & vide gl. tuā. ℭCirca istā rubri.[b] pōt
1 queri. †an datio libelli sit de processu? & tex. alleg. hic in gl. & gl. videẗ dicere, quòd nō. Si em iudiciū incipit ab in ius voca. et datio libelli precedat, ergo datio libelli nō est de processu: cū ab in ius vocā. īcipiat processus. Pro hoc facit: quia pōt dari libellus die feriato, vt.l.miles.§.sexaginta.ff.de adul. & istud puto verū. Etiā vidi gl. in iure canonico, sed nō recordor vbi. Incipit ergo ab in ius vocā. processus, vel à positione, vel à petitione partis, qua petit aduersarium vocari in ius. Et de hoc est gl. j.de tempo.appella.l.fina.§.illud. Tunc enim editio libelli, dicetur de processu, quando per iudicem dabitur parti. secundum formam authē.
c offeratur[c].j.de lite contesta. ℭQuæro. † quid si pars venit in iudicium
2 sponte: sine citatione: vtrum valebit? Guliel. de cu. facit istam questio. ff.de in ius vocan.l.j. & tenet quòd valet. dic vt ibi. Idem tenet Specul. in titu. de libel.concep.§.sequitur.in fi. & Ioan.and.in ca.fi. de electio. lib.vj. ℭQuero, quare in Cod. precedit titu. de eden. et sequitur de in ius vocan. in Dige. totum econtra? dicunt quidam, quòd non ita Imperator considerauit ordinem, sicut Iuriscōsultus. Trufiæ sunt: quia Imperator semper habet iuxta latus homines suos prudentissimos, per quos leges componit & condit: vt.l. humanum. supra delegati. et in prima constitutio. istius libri. Ratio est ista. Totus iste titulus positus hic. tractat de venia petenda, quando in ius vocantur parentes, vel patroni,

Sed ista venia non potest cōcedi:nisi prius videatur causa, quare debeāt citari.ideo præmisit tit.de eden.& postea de in ius vocan.in Dige.loquitur,de in ius vocan.generaliter.quæ vocatio potest fieri etiam ante datū libellū:ideo præmittit de in ius vocan.&c.

a SIcut bonis. [a]Breuiter dicit.Reuerentia, quæ debetur marito debetur vxori:nō econuersò. hoc dicit. ¶Oppo.de.l.liberti.ī.de ope.libe.sol.vt in glo.

SVMMARIVM.

1 *Citatio an sit de substantia iudicij?*
2 *Libellus,an sit de substantia iudicij?remissiue*

SIcut bonis. In glo.quę incipit,id est, æquitate. ibi.& nota. vtrū iste actus reuerentialis dicatur adeò natura debitus: quòd etiā volente parte,non possit hoc ius per pactum remitti.de hoc est glo.l. qui exceptionem.ff.de condi.inde.§.fina.† ¶Quærunt

1 do.nunquid citatio sit de substantia processus,si in processu non reperitur citatio partis:videtur quòd non.argu.hic in glos.In contrarium facit.l.si sine interrogatione.ff.de interro.act.Gul.tenet hanc vltimam partem,vbi ostenderetur partes semper fuisse in iudicio:aľs non:imò citatio tunc diceretur de ordine substantiali.l.consentaneum.& auť.qui semel.

2 ī.quomodo & quando iudex.† Item nunquid libellus?videtur ꝙ non quia potest offerri die feriato.l.miles.§.sexaginta.ff.de adulte.not.in.l.j.ff.de fer.de hoc solet dici in auť.offeratur.ī.de lit.contest.per do.Tetigi in.l.prolatam.ī.de sen.& interlo.om.iud.Et ista lex dicit hic:sicut libertus reuerentiam debet patrono,ita & vxori patroni. ¶Quærit glo. de vna ratione diuersitatis.quæ est ratio:quare vxori patroni debetur reuerentia,vt hic:sed marito patrono non?dic vt.§.patiť.insti. de iniur.etiā ita respondet glo.Barto.

SVMMARIVM.

1 *Obsequia,quæ consistunt in faciendo,non transeunt ad hæredes extraneos.*
2 *Ignorantia iuris naturalis non excusat.*
3 *Pœna quæ debetur parti,non remittitur per rescriptum.*
4 *Compositione facta de pœna,non comprehenditur pars,quæ debetur parti.*

VEnia edicti. Reuerentia in non faciendo,quæ debetur patrono transit ad hæredes, etiam extraneos:& in iure quasi naturali erranti non parcitur.& per rescriptum non remittitur pœna,quæ debeť parti.h.d. ¶Oppon.infra

1 de ope.liber.l.liberti liberteq;.Solu.ibi in†obsequijs,quæ consistunt in faciendo,quæ non transeunt ad hæredes extraneos:hic in his,quæ consistunt in non faciendo. ¶Oppo.ī.de lati.liber.tol.l.j.§.sed & si sub cōditione.Sol.vt ibi. ¶Opp.de.l.fi.de liber.& eo.liber.Sol.dico, ꝙ filij liberti debent hanc reuerentiam viuo liberto, non mortuo:vt in cōtrario. ¶Oppo.de.l.hæres liberti.ff.de obse.Solu.aliud in hærede liberti, ad quem non transit illud grauamen:quia ex parte eius est odiū. Aliud in hærede patroni,ad quē transit,quia ex parte eius est fauor.ita loquiť hic. ¶Oppo.ꝙ iuris ignorantia excusat in damnis: vt.l.error.de iur.&

2 facti igno.Sol.hic in iure naturali ratiōe inducto:†ibi in iure ciuili.quod dic vt plenè no.in.l.regula.co.ti.& in.c.ignorantia.extra de reg.iur.lib.vj.per Dy. ¶Oppo.& videtur,quòd pœna delicti possit per rescriptū remitti:vt.l.rescripta.de preci. imper.offer.So.dicit gl.notabiliter:hoc

3 est verum in pœna.†quæ debetur parti,quæ per rescriptum non remittitur:secus in ea,quæ debetur fisco:vt leg.contraria. & vide istam glos. quam not. ¶Not.istam glos.pro compositionibus,quæ fiunt tota die, cum Rectoribus ecclesiæ.scilicet cum duce,domino Marchione,vel Co

4 mite ecclesiæ:vt per has compositiones†non possit remitti pœna.ad q̄ quis esset condemnatus parti.quod no. ¶Oppo.de.l.quamuis.ff.eod. Sol.fateor ꝙ patronus potest remittere:non autem per rescriptū,&c.

VEnia edicti. Reuerentia,quæ debetur patrono, & quæ consistit in non faciēdo, debeť hęredibus patroni,etiam extraneis.hoc primo. Item erranti in iure,quasi naturali non succurritur.hoc secundo. Item pœna quæ debetur patrono à liberto vocante in ius,sine venia nō remittiť per rescriptum.hoc dicit.& habet tria dicta.Secundum incipit ibi: nec in ea re. Tertium ibi:cum igitur. ¶Opponitur:contra primum dictum de.l.liberti.ī.de ope.lib.Sol.quòd quædam sunt operæ consistentes in non faciendo:ut puta de non vocando in ius sine venia.& iste debentur extraneis.aliās secus:vt in contrario. ¶Item oppo.de.l.j.§.sed & si sub conditione.ī.de lati.liber.tol.Sol.vt ibi. ¶Item oppo.dicitur,ꝙ filij liberti debent hanc reuerentiam.Contra de.l.fi.ī.de lib.& eorū liber.Gl. dat duas sol.Ista est vera,ꝙ filius liberti ipso liberto viuente,reuerentiā debet:vt hic,sed eo mortuo non:vt in cōtrario.de q̄ dic,vt ibi no. ¶Itē opp.& videtur,quòd sicut extranei hæredes liberti,non debent reuerētiam patrono:ita libertus non debet reuerentiam extraneis hæredibus patroni.cuius contrarium dicitur hic.vt.l.heres.ff.de obsequijs.Sol.gl. no.ꝙ in leg.contraria ex parte liberti,versatur odium:& ideo restringitur.Ex parte verò patroni versatur fauor. ista sol.fundatur per.l.cum quidam.ff.de libe.& posthum. ¶Contra secundum dictum,opp. diciť hic naturali ratione,&c.Contra: quia naturaliter omnes homines sunt liberi:vt.§.j.insti.de iure naturali.Solu.gloss.ꝙ differentia est inter ius naturale,secundum quod omnes sunt liberi:vt in contrario,& rationem naturalem.Nā naturali ratione quilibet est obligatus benefacere sibi benefacienti:& de tali tunc loquitur tex.noster.Itē op.cōtra tertium dictum hic, quòd non potest impetrari per rescriptū.Cōtra de.l.rescripta.§.de preci.Impe.offe.Sol.no.gl. ꝙ aut loquimur de pœna applicanda fisco: & illa potest remitti.Aut loquimur de pœna applicanda parti:& ista non potest remitti per rescriptū, vt hic.Potest valere ista sol.ad istud:quia fiunt tota die reformationes quòd exbanniti rebanniantur soluta quarta parte pœnæ,& reliqua eis fit remissa.Pone,ꝙ qs erat bannitus. puta in centum dandis & soluendis committi, & in centum dandis & soluendis parti vigore alicuius statuti:nunquid reformatio se extendet ad hunc exbannitum in quantum tangit pœnam dandam parti?dic ꝙ nō per so.gl.& arg.eorum,quæ not.in.l.j.ff.ad Sill. facit ꝙ no.per do.ī.l.j.§.vsq; adeò.ff.de iniur.Bar.

SVMMARIVM.

1 *Lis inter patrem,& filium, quando esse possit,& nu.3.*
2 *Venia Si petita non fuerit, nec exceptum per patrem, an ualeat processus.*

QVi in potestate. Pater, vel mē, non potest vocari in ius sine venia.h.d. ¶Opp.& videtur, ꝙ inter patrem

1 & filium† possit esse lis:vt.l.si quis à liberis.ī prī.de lib.agno. So.regula hic posita fallit in casibus, qui ponuntur in.l.lis nulla.ff.de iudi.&.§.de epi. audien.l.si lenones. ¶Quærit, quid si fuerit cita-

2 tus venia non petita?an vitietur processus†Gul. de cu.dicit,ꝙ non. Nam petitio veniæ non est de substantia iudicij:ꝙ apparet: quia patronus pōt remittere.vt.l.cū quis.ff.e. quod nō esset si esset de substantialibus iudicij: vt dicam in authē.offerať. ī.de lit.contest.Canonistæ tangunt in.c.sæpe contingit de verbo.significa.in cle.&c.

QVi in potestate. Parentes non pñt vocari ī ius sine venia.h.d. ¶Op.de.l.si qs à libe.ī prī.de lib.agno.d.l.si lenones.ff.de epi.

1 aud.So.regula est,†ꝙ lis inter patrē.& filiū ī potestate constitutum,non potest esse.Fallit in iuribus contrarijs.Fallit in castrensi, vel quasi peculio:& in alijs casibus notatis in.l.lis nulla.ff.de iudicijs.Et ad prędicta facit,quod not.in.l.si socer. in prin.ff.solu.matri. Tetigi in auť.sed cū quis.ī. de rei vxo.acti.Itē quæro, quid in filijs adoptiuis? dic.vt in glo. ¶Quero,pone,filius emancipatus egit contra patrem:& factus est processus:nō reperitur ꝙ venia fuerit petita.Quero nunquid ꝓcessus vitietur?primò videtur ꝙ sic:quia cū citatio sit fundamentum processus:vt.§.co.in rubr. & citatio non habet solennitatem, q̄ requiritur, vt hic:ergo dicitur vitiari.In contrariū dicit Gu. in.l.cū quis.ff.e.per illam & eandem.l.quamuis.qa & ipse patronus volens,potest citari etiā sine venia.vnde si non appareret cōtradictio patris, nō irritať ꝓpter hoc processus. dic vt ibi per eum. ¶Quæro:nunquid pater contra filium agētem & veniam non petentē possit exceptionem opponere:& pœnā.l.aureorū petere.docto. dicunt ꝙ possit de quo vide Cy. ¶Not.ꝙ inter patrem & filiū non pōt esse lis,in his q̄ presupponunt actionē ciuilē,& naturale:sed per officiū iudicis bñ pōt esse lis.Hoc ꝓbať.ī.l.si socer.in gl.ibi posita ff.so.ma.& facit ꝙ no.gl.ī.l.Imperator.ff.ad tre. &.l.vbi purē.e.Tit.ꝙ istud sit verū, ꝓbať. Pater debet filio alimenta,& per officiū iudicis tenetur & tamē pater potest esse in iudicio cū filio,& ecōuersò pro alimentis sibi præstandis:vt.l. si quis à liberis.ff.de liber,agno.Bar.

De pactis. *Rubrica.*

¶In hac rubrica cōtinuabo tibi quasi oēs rubricas vsq; ad ti.de iudi.Imperator dicturus de indicijs præmisit de edendo,& de in ius vocando : iō qa postq̄ quis est citatus, q̄nq; contingit, ꝙ amici se ponūt ī medio:& faciūt ꝙ actor faciat reo pa

POMATES.

a ¶Sicut bonis. rō autē hui⁹ tex. esse pōt,qa cū maritus & vxor sint socij diuinę & humanę domus,vt.l.aduersus.ī. de cri.expi. hære.& etiā duo ī carne vna.c.debitū extra de biga Certè non possit molestari vxor, qn ēt molestareť vir,iurib⁹ alle.ī gl. & .l.j.§.itē aut.ff. de iniur. Aduertē tū,qa ista rō cōfundit glo.dū vult,ꝙ nō fit idē ecōuersò cōtra quā facit:qa nō incōuenit maritū ab vxore venu stari:vt est glo.l. si voluntate. & ibi Barto. de dote ꝓmis. facit gloss.in §.generaliter.inau thenti.cōst.q̄ de digni.colla.vj.nō obtinet tex.alle. ī gl. qa rō loqť in opa reuerētiali,de qua hic:sed alijs terminis: vt patet per Bart.in.l.sequen. proxi.

a ¶Conditionis.Pro hac,q.vide Bar.qui plenius loquitur in.l. ſi quis ſeruum.ff.de condi.& demonſtra.& vide ibi Io.de Imo.& per Bar.in.l.ab omnibus.§.ſi à Titio.de leg.j.And.Bar.

b ¶Conditionis.Adde vnum verbum per Bal.conſ.liiij.lib.j.

c ¶Quæſtionē.Adde videndum pulchrū caſum,per Bal.conſi.lvj.li.iiij.

POMATES.

d ¶Conditione.Et aduerte:qa ille textus loquitur ī iure de futuro,pendēte tñ à die certa.

POMATES.

e ¶Nec ſpe. Quia ibi nullū erat fidei cōmiſſum, & licet ibi re vera eēt mortua:tamen ex quo erat dubium peres volentem paciſci,nō poſſum⁹, dicere,ꝙ aliquam ſpē haberēt: quia non ſufficit habere potētiā paciſcēdi: niſi etiam quis ſciat ſe illā habere poteſtatem.arg.l.hæres inſtitut⁹. in fi.ff.de acquir.hæred.&.l.q̄ro.vbi p Bart.ff.de eo,qui ꝓ tu.&.l.is q hæres.§.j.ff.de acqui,hered.quā potentiā,non poſſumus dicere:ꝙ dubius ſciat ſibi competere:cum æquiparetur ignorāti,vt p bar.ī.l.manifeſtis.

f ¶Vlteri⁹ ad iſtud Adde glo.& do.ī c.ex multiplici.de decimis.

POMATES.

g ¶Abſente parte Et vltra iſtos duos caſus hic,ꝙ valebit renūciatio ſimplex iuris de futuro,ſi eſt iuramento firmata.& per Cu.& ibi Alexā,in lege,is q hæres.ff.de acqui,hered,& clarè hoc tenet Ang.ī.l.ſi qs poſthumos.ff.de lib.& poſth.

POMATES.

h ¶Et ſpe.Hoc intelligere,& ſpe hoc eſt iā deducta ad eſſe:als em̄ īplicaret,ꝙ quędā nobis cōpetant cum ſpes ſit de futuro,& ita patet ex exēplis Bart,

POMATES,

i ¶Ius rea.Bart,vř tenere cōtrariū.in l.nō ſolū.§.ſi liberationis.ff.de libe.leg.dū ibi alleg.l.poſtq̄ liti.ĵ.co.niſi dicas,ꝙ ibi loquiř qñ res eſſet penes aduerſariū:hic verò ecōtrà.vide etiā Alexan.conſi.xiij.in.ij.dubio.volu.j.& etiā vide ad hoc Ange.Are.in.§.idē iuris.col.xxv.inſti.de except.

k POMATES.¶Non valet.& vtrū ius ꝙ cōpetit ſpe,& non re,poſſit remitti pacto,aut ſimplici renūciatione:& pacto pōt tolli: vt hic per Bar.dic,ꝙ tolliř nō ipſo iure,ſed ope exceptionis.ita Raph.ī cōſ.cxliiij.co.v.circa fi.et.hoc etiā videř hic ſentire Pau.de ca.ī.iiij.colū.ver.reſtat & Ange.Are.ī.§.idē iuris.col.xxv.inſti.de exce.vbi vide plenè per eum cū duabus ꝓcedē.& ex ibi not.p eū col.xxiiij.in fi.colliges.q̄ ſit rō diuerſitatis inter pactū & ſimplicē repudiationē.& de iſta materia vide etiā Ab.ī.c.ex mltiplici.extra de deci.do.de Ro.deci.ccxcj.in nouis.Bal.in.l.ſed & ſi quis.§.q̄ſitū.ff.ſi quis cau.hoc tñ limita:vt per Alex.in.l.poſtq̄ liti.co.ij.ĵ.e.p not.p Bart.vbi vide q̄ addidi.& ꝙ valeat renunciatio facta ī iudicio:vide ēt Ro.conſil.xxij.& Imo.conſ.lxij.

POMATES.

l ¶L.fi.Aduerte etiā q.d.l.fi.videř obſtare Bar.dū alle.l.ſi rē meā.niſi dicas,quòd dictū Bar.debet intelligi ī caſu poſsibili,qñ pōt fieri pactū ſuper hæreditate viuentis:puta hominis īcerti.iuxta.l.iij.§.de illo.ff.p ſocio.vt videbit ī d.l.fi.& dū Barto.hic etiam alleg.d.l.ſi rē meā.vide qd per hoc ſcripſi ad Bar.in.l.ꝙ ſeruus.ff.de cōdi.ob cau.& ad hęc videro.conſi.xxij.co.j.& Imo.conſili.lij.& Car.conſi.cxxix.col.j.& Sozi.conſil.ccxxx.

ctū gratuitum:ideo poniř hic rub.de pact,Qñq; tranſigitur:ideo hic ſequitur de tranſactionibus. Quandoq; nullo modo poſſunt concordare:ſed omnino intendunt litigare:& tunc eſt neceſſe ꝙ interueniat aduocatus:ideo ponit titu.de poſtulando,& de aduocatis.& poſteà debet interuenire.ꝓcur.ideo ponit tit.de procu.Et quia in prędictis,qñq; aliqui lęſi reſtituuntur ratiōe ætatis;vel abſentiæ:ideo conſequenter ponit tit,de in integ.reſtitu.poſteà venit liber de iud.&c.

SVMMARIVM

1 *Fideicommiſſum dicitur conditio.*

2 *Teſtator ſi grauet filios in morte,de reſtituendo,ſi deceſſerit ſine liberis,& in codicillis reuocauit conditionem,uidetur remittere fideicōmiſſum.*

3 *Renunciare iuri de futuro,quando quis poßit?& nu.5.*

4 *Ius quod nō competit,nec re,nec ſpe,non poteſt cum pacto remitti.*

5 *Pactum factum de futura ſucceßione mortui ualet.*

6 *Pactū factū contra uoluntatem teſtatoris ualet.*

7 *Cōuentionibus innominatis interpoſitis q. quis nō poßit agere,niſi primò impleuerit ex parte ſua.*

8 *Cautio Mutiana,an habeat locum in cōtractibus?remißiuè.*

a CONDITIONIS.[a] Fideicommiſſum ex futuro euentu pendens poteſt per pactum remitti.hoc dicit.Diuiditur in duas partes. Primò ponit dictum in genere. Secundò infert ad ſpeciem.Secunda ibi:cum igitur.&c.¶Nota.principium cum glo.Dicit tex.
b conditionis[b] incertum;quòd totum ipſum fidei-
1 commiſſum † dicitur conditio.¶Nota ad quæ-
c ſtionem,[c] de qua conſului.Teſtator grauauerat filios de reſtituendo in morte,ſi quis deceſſerit ſine
2 liberis:† poſtmodū ī codicillis ademit conditiōem quam filiis ſuis impoſuerat.Dicebatur poſteà,ꝙ fideicommiſſum debebatur:quia ſola conditio fuit adempta,ſi deceſſerit ante grauamen.Allegabař, ꝙ ſola conditio erat remiſſa:non autem fideicommiſſum erat ademptum.Sed ego conſului contrarium;& inter alias rationes fuit vna:quia quod dicit teſtator:remitto conditionem:videtur remiſiſſe totum fideicommiſſum conditionale:vt hic patet.Nam conditionem appellauit totum fideicōmiſſum.Ratio,qua me fundaui fuit iſta,quia etiā ſi diceremus fideicommiſſum remanere:nullius eſſet momenti.Nam tantum deberem ego tibi,q̄tum tu mihi.& ſic nullum:vt,l,ab omnibus.§.ſi à Titio.de lega.j.& ibi dixi,&c,¶Venio ad gloſ.& oppo.iuri de futuro non poteſt renunciari:vt
d l.ſi ita ſcriptum.§.ſi ſub conditione.[d] ff.de lega.ij,
3 Sol.† non poteſt renunciari ſimplici renunciatione:vt in cōtrario.ſed per pactum ſic:vt hic diciř. Ratio:quia pactum nititur conſenſu duorum:renunciatio conſenſu vnius:ideo eſt maioris firmitatis.ita dicit glo.magna.no.¶Sed contra hoc oppo.de.l.nec nos.ĵ.de capti.dicit glo.ibi fuit error
4 vel dic,ibi erat ius† quod non competebat re,nec
e ſpe:[e] ideo nec per pactum poteſt remitti.Ita loquitur ibi.& vide gloſſ.tuam.¶Item oppo.ff.quo.legat.l.j.§.quòd ait.el.ij.glo.dicit,quòd illud magis accedit repudiationi,quàm pacto. Tu dic,& melius quòd ibi interdictum quo.leg.aliâs bonorum.hæredibus non competebat nec re,nec ſpe, antequàm adirent hæreditatem,vel bonorū poſſeſsionem peterent.& ideo per pactum non po-
f teſt remitti.¶Vlterius ad iſtud[f] oppo.extra glo.de,l,in plurium.ff.de acquiren.hæredita.& de cura.bono.dan,l.j.&.ff.à quibus app.non licet.l.j.§.j.&c.ĵ.de temp.ap.l.fi.circa fin.Sol.gl.ī.d.l.j.de cura.bo.dan.dicit,ꝙ renunciatio ſimplex ſi qdē fuit facta in iudicio,valet:vt leg.contrariis.ſi fiat extra iudiciū nō valet.ita loquitur quod dictum eſt.s.Et iſtud eſt benè dictū.Alij dicunt:aut renūciatio fit parte præſente:& valet:ita loquitur hic.
g Aut abſente parte[g] & non valet:vt dicta.l.ſi ita.§.ſi ſub cōditione.cū ſimi.Et iō ſi fit ī iudicio,valet propter pręſentiā partis,vel iudicis.iſta eſt opi.Iac.de Are.quę placet mihi.licet quidam contra. quia verba renūciationis facta parte præſente habent vim pacti obligatorij de non petendo ī futurum:vt.l.tale pactum.in princi.ff.de pac.¶Pro declaranda igitur iſta materia perfectius,q̄ tetigerim in ſolutione contrariorū:diſtingue tres caſ⁹. ¶Quędam ſunt iura,quę verè competunt nobis
h re & ſpe.[h] Quędam quæ nobis competunt,ſpe.& non re.Quędam quę nobis non competūt,nec ſpe nec re.Primo caſu,ſi quidem illa iura nobis competūt reabſq; aliquo facto noſtro,ex diſpoſitione leg.vel teſtatoris:vt legata:q̄ à die mortis q̄runtur ignoranti:& hæreditas quę quęritur filio ſuo ignorāti:tunc pōt repudiari,& p pactū remitti.& nō eſt dubiū:vt.l.fi.ĵ.de repu.hęre.&.l.ſi qs ita.ff.de cōdi.inſt.& quod ibi no.l.ſeruū filij.§.j.ff,de leg.j.Si verò nobis competunt ex aliquo facto noſtro:tūc ſi eſt ius perſonale,nullo mō poteſt tolli renunciatione:ſed requiritur pactū factū parte pręſente.quod apparet:quia alteri paciſcendo alteri nō acquiritur;vt.l.fideiuſſoris.& ibi.no.ff.de paç.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.de ver.obli.¶Si
i verò eſt ius reale:[i] tunc ius poſſeſsionis poteſt perdi ſimplici renūciatione:ius dominij,non:vt.l.ſi quis.§.differentia.de acquir.poſ.Quādoq; eſt ius quod competit ſpe,& non re:& tunc per pactum poteſt remitti:vt hic.In ſimplici verò renūciatiōe dic:aut fit parte p̄ſente;& idem qa habet vim pacti:vt.l.tale pactum:in princi.ff.de pact.Si pte abſente:tūc in iudicio ualet:vt.l.j.de cura.bo.dan.& ibi no.cū ſimilibus.alleg.s.Si extra iudiciū:non
k valet:[k] vt.l.ſi ita.§.ſi ſub conditione.ff.de leg.ij.cū ſimi.¶Quandoq; eſt aliquod ius,ꝙ non competit,nec re,nec ſpe:& iſtud ſi quidem verba renūciationis,vel pacti,ſapiant diſpoſitionem de p̄ſenti nullo modo ad aliud ius futurū porrigūtur:vt ĵ,de capti.l.nec nos.ff.quo.le.l.j.§.quod ait.Sed ſi verba pacti porrigerentur in futurū,hoc modo ſi quo tempore res ad me pertineret,etiam ex cā de futuro,facio tibi pactum de non petendo:& ſimilia verba.Tunc puto,ꝙ illud valeret.arg.ff.de verbo.ob.l.ſi rem meam.facit ad hoc.ff.de vſucapio.l.cum vir.ꝙ ibi no.¶Modò expeditus ſum de primo.¶Op.ꝙ nō valeat tale pactum:qa èſt
l de futura ſucceſsione:vt.ĵ.eo.ti.l.fi.[l] & de colla.l.
5 pactum.Sol.glo.hoc optimè.hic tractatur de ſucceſsione iam mortui:ibi de ſucceſsione viuentis,& vide gl.ex qua no.ꝙ per fideicommiſſum iniūctū inter fratres,nō ſuccedit frater fratri:ſed ſuccedit defuncto,Iō iſtud pactū eſt de hęreditate defuncti nō de hęreditate viuentis.¶Itē op.voluntas teſtatoris eſt lex;vt in auř.de nup.§.diſponat.ſed pactū cōtra leg,nō valet:vt,ĵ.e.l.pacta q̄ cōtra Ergo nō valet pactū cōtra voluntatem teſtatoris. So.hic teſtator non prohibuit fieri pactū:& vide
6 gl.Videte† domini:innuit iſta glo.quòd pactum contra voluntatem defuncti,nō poſſet fieri.truffa eſt,ſi pactum eſſet prohibitum per defunctum fauore alicuius poſſet fieri pactum contra voluntatē defuncti,volēte illo,in cui⁹ fauorem teſtator diſpoſuerat:vt.ff.de leg.ij.l.cum pater.§.libertis.de lega.j.l.nihil.§.j.ĵ,de fideicom.l.quoties.ꝙ ergo dicitur:voluntas teſtatoris eſt lex:verū eſt ī fauorem eius in cuius fauorem diſpoſuit.ſed hic pactum fuit factum inter eos,in quorū fauorem fuit facta diſpoſitio.ideo ſi teſtator prohibuiſſet nihil releuaret.¶Opp.vlterius,ꝙ iſtud pactū debeat irritari,quaſi non ſecuta cauſa,ꝓpter quā pactū fuit factum

BIBLIOTECA UNIVERSIT

a ❧POMATES. ¶Litis contest. Aduerte tamẽ, ꝙ gl. nõ dicit hoc, ꝙ ille titu. loquatur tm̃ qñ est res dubia propter litem: non autẽ alio mõ quia hoc esset cõtra leg. primã. ff. de trãsac. Et si dicaẽ: quare ergo ista lex non fuit posita in ti. j. sicut. l. de alimẽtis. in. η. rñ. respondeẽ ꝙ sic placuit compilatoribus: & in hoc non erat ius. vt hic ꝑ eũ. & vide hic Alexand.

❧POMATES.

b ¶Inducitã lege. Vide Bal. ĩ ru. C. q admit. ĩ. vlti. col. in. viij. q. & Barb. consi. xx. col. xx. ĩ fi. ij. vol. & q̃ sit vtilitas in terminis leg. nostrę: an pactũ dicaẽ expressũ vel tacitũ: dic ꝙ ĩn terminis leg. nr̃æ, nõ est sublata naturalis obligatio: qa heres tenebaẽ: Sed tm̃ ciuilis elisa: Si verò pactũ fuisset expressum, fuisset sublata naturalis. ita videẽ velle bar. ĩ. l. rescriptũ. §. fi. ff. e. & ĩ. l. pacta q̃ cõtra. ĩ ver. venio ad secundam. ĩ. eodẽ. dũ alle. d. §. fin. ĩ. d. l. rescriptũ ff. eo. Posset dici, ꝙ tale pactũ iudicaẽ eo, ꝙ p̃sumiẽ ꝙ vẽditor hęreditatis sit cõtentus, ꝙ emptor satisfaciat creditorib⁹. cũ sit vtile & certè ĩtellectus Bar. nõ est verus: qa illo attẽto, deberet dari exceptio doli hęredi: ꝑut loqẽ text. ĩ. d. §. fi. nõ ãt pacti taciti. vt hic dicit text. & vide Pau. de ca. ad istũ tex. ĩ. l. si cũ emptor. ff. e. ĩ. ij. columna.

c ¶Tenemẽti. Ad de Fede. cõs. cclxvij. & cõsuluit Ro. cõsi. ccxcv. contra cõmunẽ opi. Cyn. ꝙ dõatio facta absenti valeat absq; nũcio, vel epistola dummodo aliquã liter certificetur.

fuit factũ: nam iste filius non decessit sine liberis. Sol. vt in gl. & bene. Itẽ opp. & videẽ ꝙ hæc. l. sit malè situata: nã debuit poni in ti. ĩ. de transac. Sol. dicit gl. ille tit. loquiẽ qñ res est dubia ꝑpter li. cõ
a cõtes. [a] hic qñ est dubia alia ratione: tunc est magis pactum, q̃ transactio. Ego dico, ꝙ etiã si esset trãsactio optimè staret ĩ hoc ti. quia hic titulus est generalis ad oĩa pacta, transactio est pactum, ergo, &c. ¶Quæro, posito, quod fili⁹ illum sextãtem non tradidisset: an posset agi cõtra eũ vigore hui⁹
7 cõuentionis. Breuiter † aduerte: ex istis conuentionibus innominatis non potest agere ille, qui non impleuit contractum ex parte sua: vt. l. naturalis. §. j. ff. de præscrip. ver. & l. ex placito. ĩ. de re. permu. Modò ad propositum, quando verba conuẽtionis fuerunt ita concepta: dabo tibi sextantẽ, vt non petas fideicommissum iniunctum ĩuicem à patre: & tunc iste sextãs non posset peti. Ratio: quia ille qui promisit, nõ potest vnq̃ implere cõtractum ex parte sua. Si eñ non peto hodie, possum petere cras: ideo si non potest implere ex sua parte, nũq̃ habebit actionẽ ex tali pacto: sed si verba conuentionis essent ita concepta: dõ tibi sextãtem, vt tu remittas ius fideicõmissi: certè istud remitti potest fieri incontinenti. & ideo impleto cõtractu ius remittiẽ. & sic haberet actionẽ. De hoc dicã plenè. ĩ. tit. j. l. siue apud acta. & vide glos. no. ¶Quęrit gl. qñ fuit conuentum, vt non peteret,
8 an prę stando cautione † mutianã impleat cõtractũ ex parte sua. gl. dicit, ꝙ non: aliter videtur dicere in. d. l. siue apud acta. & ibi dicam. Et hanc gl. no. quia hæc gl. videẽ tenere, ꝙ cautio mutiana nõ habeat locũ ĩ cõtractib⁹. dicam vobis ĩ. d. l. siue apud acta. & dixi in. l. mutiana. de condi. & demon. &c.

CONDITIONIS. Ius fideicommissi conditionalis dependentis ex euentu potest remitti ꝑ pactum. h. d. ¶Et diuiditur in duas partes: quia primò ponit dictum in genere. secundò infert ad speciem. Secunda ibi: cum igitur. ¶Opp. & sum in gl. dicitur hic, ꝙ talis remissio valet. Contra de l. si ita scriptum. §. si sub conditione. de leg. ij. Sol. gl. ꝙ renũciatio iuris futuri simpliciter non valet vt hic. & est ratio quę est ĩ gl. ¶Sed contra dictã sol. op. de. l. nec nos. ĩ. de capti. & postli. reuer. So. vt in gl. ¶Item op. de. l. j. §. ꝙ ait. el. ij. ff. quo. lega. So. gl. ꝙ ibi illud magis accedit repudiationi, q̃ pacto. Ista so. vr̃ cõtraria solutiõi pręcedẽtis cõtrarij. de. §. si sub conditione: qa in. d. §, ꝙ ait. ĩter uenit consensus duorũ. & tñ nõ valet ista renũciatio, neq; nocet. Quare potes soluere melius, ꝙ ibi illud ĩterdictũ nõ cõpetebat hr̃dibus añ aditã hęreditatem, neq; re, neq; spe: sed in. §. si sub conditione, saltem spe competebat illud ius. & ita etiã in litera nostra. Sed in. §. si sub conditione renunciatio non valet, propter rationem, q̃ gl. assignãt. ¶Sed contra prædicta instatur de. l. j. ff. de cura. bo. dan. & ꝙ ibi no. de. l. is qui hæres. ff. de acquir. hęre. Pro quorũ solu. dicas sic, ꝙ quoddam est ius ꝙ competit re, & spe: quoddã est ius, ꝙ competit spe tm̃: quoddã est ius, ꝙ neq; re, neq; spe, mihi cõpetit. ¶Primo casu, aut competit mihi sine facto meo aliquo: aut ex aliquo facto meo. Prĩo casu, pone exemplum in legato, ꝙ quæritur ignoranti vt. l. cum pater. §. libertis. ff. de lega. ij. Item in hæreditate quæ deferẽ filio suo: tunc non est dubiũ, ꝙ isti iuri potest renũciari simplici renũciatione: vt. l. fina. ĩ. de repu. hære. l. seruum filij. §. j. ff. de legatis. j. Secundo casu dic, quòd aut est ius personale, & nõ potest simplici renunciatiõe repudiari quia nec alteri quæreretur: vt. l. fideiussoris. & ꝙ ibi no. ff. eodem. Si verò est ius reale, & tunc aut possessionis, aut dominij: si possessionis, perditur sola repudiatiõe: eo ipso, quòd deponit animum: si dominij, dic non perditur: vt. l. si quis. §. differentia. ff. de acquir. poss. ¶Secundo casu principali, vbi competit ius spe tantum: aduerte: quia aut istud ius repudiatur per pactum. & valet vt hic: aut repudiatur simplici renunciatione. & tunc dic secundum Iac. de Are. quòd aut renũciatio fit parte præsente, & valet, & operatur. imò dicitur habere vim pacti. ita intelligit Iac. l. tale pactum in princ. ff. eo. Aut fit parte absente: & tunc aut in iudicio, & valet: vt. d. l. j. de cura. bo. dan. & ibi no. Simile. no. in. l. is qui heres. de acqui. heredi. & in. l. in plurium. eo. titul. Si verò fiat extra iudicium, tunc non valet: vt. l. si ita scriptum. §. si sub cõditione. de leg. ij. ¶Tertio casu principali, vbi est ius, quod non competit mihi, neque spe: neq; re, tunc talis renunciatio nõ nocet: vt. l. j. §. ꝙ ait. el. ij. ff. quorum lega. quod est verum: nisi verba haberent se per modum, ꝙ possint trahi ad futurum ius. Puta, si contigerit mihi in futurum habere aliquod ius in tali re: ex nunc remitto per pactum omne ius in futurum competens: talis remissio posset operari. ar. l. si rem meam. ff. de verbo. obligat. Sed iuxta prædicta quæro, quę est ratio, quòd potest renunciari iuri pręsenti, & non iuri futuro. do. Iac. hic assignat hanc rationem, ꝙ ille qui renunciat, videtur velle à se abdicare aliquid: sed abdicare non potest id ꝙ non habet. Nam velle eius est, cuius est nolle: vt in regu. iur. Sed velle non dicitur, quo ad abdicationem id, ꝙ habere nõ potest: cum pendeat sub conditione de futuro: & ideo renũciatio iuris futuri, nõ valet. ¶Potest esse & alia ratio: quia renunciatio fit per verbum præsentis temporis, ꝙ tempus pręsens non comprehendit futurum tempus: vt. l. si à colono. ff. de verbo. ob. Et ideo renũciatio iuris futuri non valet: & ista est ratio. ¶Item op. & videtur, ꝙ istud pactum non valeat quia pactum de futura successione non valet: vt. l. si. ĩ. eod. glo. sol. ꝙ hic non fit pactum de successione viuentis: puta, quòd frater non succedat fratri: sed pactũ fit, quòd ex causa fideicommissi, non petatur legitima portio. ¶Opp. dispositio testatoris est lex in. §. disponat. in authen. de nup. col. iiij. Sed pactum contra leg. non valet: vt. l. pacta. ĩ. eo. so. glo. per interpretationẽ quia illud pactum dicitur contra. l. quod est prohibitum fieri: innuit ergo glo. quàm no. quòd contra dispositionem testatoris non possit fieri aliquid. per modum pacti. ꝙ est falsum: vbi ille cui est prohibitum potest facere pactum, vel consentire contra voluntatem testatoris: vt. l. cum pater. §. libertis. ff. de lega. ij. l. nihil proponi. §. j. de le. j. l. quoties. ĩ. de fidei commiss. Item op. & videtur, cum cessat causa propter quam fuit factũ illud pactum, videtur cessare ipsum pactum. vt. l. generaliter. s. de episc. & cler. Sol. quòd habere liberos non fuit causa finalis, sed impulsiua: sed remissio iuris fuit causa finalis. vt daret sextantem. ¶Item opp. & videtur quòd hæc. l. non sit bene situata. sub hoc tit. sol. vt in gloss. ¶Quærit glo. de duobus. Primò quærit glos. si iste sextans non fuerit traditus: nunquid possit agi: vt tradatur. glo. dicit quòd sic: considerãda tamen sunt verba. Nam si verba fuerint dicta per hũc modum do, vel promitto dare sextantem: vt non petas fideicommiss. tunc videtur, quòd nõ possit peti, si nõ est tradit⁹: rõ est: quia ille qui sextantẽ petit, nõ potest ĩplere contractum ex parte sua. ¶Quærit glo. nunquid hoc casu possit interponi cautio mutiana? glos. videtur dicere quòd non: quia cautio mutiana non potest habere locum, nisi in vltima voluntate. ita not. glo. in. l. mutiane. de condi. & demonstratione. Contrarium videẽ in. l. siue apud acta. ĩ. ti. proxi. verum est, quòd Gul. in. l. iij. ff. de cond. ob. cau. tenuit cõtra hanc glo. Barto.

☞ ❧SVMMARIVM.❧

1 *Pactum uerum requirit præsentiam partis; sed pactum tacitum inductum à lege, non.*

POST VENDITIONEM. Conuentione facta cum ꝓcuratore in rem suã: ex parte rei liberatur reus exceptione pacti taciti hoc. d. nota. l. ¶Oppo. & videtur, quòd reus sit liberatus ipso iure. vt. l. solutionem. ff. de so. Sol. ibi emptor suscipit iudicium animo nouandi: hic non. ¶Quæro: cum quo videẽ factũ istud tacitum pactum. glo. dicit inter creditores, & reum principalem. & vide glo. contra. quia pactum requirit præsentiã personę: & consensum. vt. l. j. ff. eo. sed hic hæres non erat præsens, quando emptor conueniebatur: ergo non est factum pactum sibi. Et io possumus dicere quòd glo. non dicit bene. Sed pactum videbatur factũ istis emptoribus, quod pactum prodest hæredi; quia illi emptores erant ei⁹ procuratores: licet in rem suam. vt. l. rescriptum. §. fi. cum. l. seq. ff. eo. vel
1 dic verius sustinendo glo. † quòd pactum verum & expressum requirat pręsentiam personę. ita loquitur. l. j. ff. eodẽ. Sed pactum tacitum quod
b inducitur [b] à lege, ex aliquo facto, non requirit personę præsentiam. vt
c hic. quod perpetuò tenemẽti, [c] &c.

POST VENDITIONEM. Agente creditore contra emptorem hæreditatis: q̃ritur, exceptio taciti pacti venditori. hoc dicit. ¶Opponitur. dicitur hic, quòd vẽditor videtur se posse defendere per exceptionem. contra: quia ipso iure est liberatus: vt. l. solutionem: ff. de solutio. So. vt in glo. ¶Dicitur in tex, exceptionem taciti pacti. quæro inter quos videaẽ esse factum istud pactum. glo. prima dicit, ꝙ est factũ inter venditore & creditorem. Istud non est verũ. Ratio: quia cum pactum habeat consensum, requirit præsentiam partis: vt. l. j. ff. eo. Sed venditor nunquã fuit præsens: vt ex tex. colligiẽ: ergo malè dicit. tñ sustine gl. secundũ do. Ia. ꝙ est verũ ꝙ pactum expressum requirit pręsentiã partis: vt in cõtrario

non tacitum, vt hic. ¶ Opp. quòd exceptio iſta non poſsit competere hæredibus, ſeu venditori, cum non fuerit præſens. Soluunt Moderni [a], ꝙ ex actu qui fit tacitè iudici, per ipſam legem ſemper exceptio pacti operatur ſine preſẽtia. ita hic ex actu ſpontaneæ ſuſceptionis. lex vnum tacitũ pactum inducit. & ideo prodeſt etiam abſenti: vt in ſimili probatur in. l. item quæritur. §. qui ĩpleto. ff. locati. vbi lex, quod fortius eſt, ex actu inducit pactum obligatorium, & per abſentiã. & per hoc ſoluuntur omnes leg. ſcilicet. l. conſenſu. ff. de act. & oblig. cum glo. ſua. & . l. labeo. ff. de pac. quę requirunt præſentiam, vel nũcium, vel epiſtolam inter abſentes, in omni actu inter viuos. ¶ Quærit glo. fin. quam ſigna: quid ſi vnus creditor egit contra venditorem hæreditatis: aliis nũquid pręiudicet? glo. dicit quòd non. Bar.

SEruus. Summariũ patet ex leg. ipſa. ¶ Oppo. de. l. fi. ĵ. de acqui. poſ. Solu. glo. diſtinguit. & benè. Et breuiter capias ſic: aut loquimur in acquirendis: aut iam quęſitis. Si in iam quęſitis: tunc aut delinquendo, aut contrahendo. Si in contrahendo: aut in ipſo contractu, aut ex poſt facto. [b] Modò habes gl. tuam quam vide.

SEruus Seruus paciſcẽdo poteſt domini conditionem meliorem, non deteriorem facere hoc dicit. ¶ Opponi. de. l. fina. ĵ. de acquir. poſſeſ. & . l. iij. ĵ. de hæredi. inſtituen. Solue, quòd contraria loquuntur in quęrendis: hic verò loquitur in iã q̃ſitis, diſtinguit tamen gloſſ. Not. quòd aut nos loquimur in delictis: aut in contractibus. Si in contractibus; aut in re peculiari, aut dominica. Et ſi in peculiari not. regulam, & ſeptem caſus exceptos in glo. quam no. Bar.

SVMMARIVM.

1 Pactum, ſeu renũciatio facta ſuper re aliqua, porrigitur etiã ad præambulum ipſius rei.
2 Renunciatio facta inſtantiæ, ut ualeat, intelligitur, q. ſit renũciatum cauſæ. & nu. 4.
3 Renũciatum inſtantiæ & cauſæ, quando tẽporis lapſu uideat?
4 Renunciatio inſtantiæ per quæ uerba fiat?
5 Renunciatio inſtantiæ, an poßit fieri etiam ante litem cõteſt.
6 Renunciatio inſtantiæ, quando poßit fieri parte abſente? & numero. 12.
7 Renunciationis effectus qñ renunciatur iuri & cauſæ.
8 Exceptio, quæ oritur ex renunciatione facta liti, impedit litis ingreſſum.
9 Inſtrumenta ſi ſunt relicta in manu iudicis, an dicatur renũciatum titi?
10 Procurator, quando poßit renũciare liti, & exceptionibus.
11 Renunciatio quando fit liti tacitè, uel expreſſè; an neceſſario requiratur cauſa.

POſtquam. Breuiter hoc dicit: q renunciat liti motæ, videtur renunciare liti & cauſæ. hoc dicit. ¶ Opponi. extra gloſ. pactum non porrigitur ad aliam rem, quam de qua eſt actum: vt leg. ſi vnus, §. pacta. ver. & in ſumma. ff. eodẽ. Sed hic fuit renũciatum liti tantum, hoc eſt inſtantiæ: ergo non debet porrigi ad caſum: vt ipſius actiõis
1 ius videatur eſſe remiſſum. Sol. † Domini pactum ſeu renunciatio non porrigitur ad aliam rem: concedo, niſi illa res ſit præambulum ipſius renunciationis de neceſsitate: vt. l. illud. de acquiren. hęredi. Et eſt ita in propoſito. Nam de iure iſto, nõ poteſt renunciari inſtantiæ, poſtquam lis eſt mota: vt. l. edita ſupra titulo ſecundo. Sed ſi volo re-
2 nunciare ipſi cauſæ poſſum. vnde † ad hoc, vt valeat renunciatio facta inſtantiæ, intelligitur, quòd præcedat renunciatio [c] cauſæ: ſine qua inſtantiæ renunciari non poteſt. ita loquitur hic, & hoc perpetuò tene menti. ¶ Opponitur & ſum in gloſ. in fine. ĵ. de iudic. l. properandum. §. fina. [d] Solu.
3 Quædam † eſt renunciatio tacita inſtantiæ, q̃ fit per curſum temporis. Et per illam non videtur renunciari cauſæ, ſeu iuri: vt ibi. Ratio eſt: quia à iure ſtatuitur tempus inſtantiæ ſolum, & non cauſæ: ſed ſi à iure, vel à iudice ſtatueretur tempus inſtantiæ, & cauſæ: tunc per curſum temporis renũciaretur vtriq;: vt infra de appella. authent. ei qui appella. & infra qui accu. non poſ. l. ſi ea. ff. de accu. l. Titia. [e] ¶ Modò quęro, & ſequor gl. per quę verba fuit facta iſta renunciatio. tex. videtur, qđ per hæc verba: renuncio liti. hoc videtur etiã velle gloſ. j. Secunda gloſ. videtur ponere alia verba quòd dixit ſe nunquam venturum ad cauſam. Et
4 vide iſtas glo. ¶ Sed † quocunq; modo fiat non curo quia cum non poſsit renũciare inſtantiæ: niſi renunciet iuri: intelligitur pręcedere renunciationem iuris: vt. d. l. illud. eidem dico ſi dixit: renũcio inſtantiæ: nam per hoc videretur renunciare iuri in dubio: vt dixi. Sed ſi diceret renuncio inſtantiæ reſeruato mihi iure cauſæ: tunc iſta renunciatio non valeret: quia renunciatio inſtantiæ, et non cauſæ, non valet: vt argument. l. ſi quis vi. §.
5 differentia. de acquiren. poſſeſ. ¶ Quęro, quo † tẽpore debet fieri iſta renunciatio. dicit gloſſ. poſt lit. conteſtati, & hoc probat iſte text. dum dicit: poſtquam liti. de pręodio motæ, &c. ergo à contrario ante litem conteſta. non valeret renunciatio: niſi per pactum, vt vidiſtis. š. eodem. l. j. & vide gl. Pet. de bel. ; pertica videtur dicere, quòd etiam ante lit. conteſta. valeat hæc renunciatio, ſi fiat in iudicio: vt dixi. š. eodem. l. j. ſi extra iudicium, tunc verum diceret glo. ¶ Aduerte: dico [f] quòd ſecundum tempora iſta glo. dicit veritatem: quia ante lit. conteſta. poteſt quis renunciare liti, ſeu inſtantiæ tantum, ita quòd non cauſæ. Nec enim cogebatur quis procedere: ſed circunducebatur edictum. vt. l. & poſt edictum. ff. de iudic. Et habetis. infra de iudi. l. properandum. §. j, vnde tunc cum renunciatio cauſæ non eſſet neceſſarium præambulum, ad renunciationem litis. ſeu inſtantiæ: hodie verò poſt actionem poſitã, & parte citata, nõ poteſt actor deſiſtere: vt in authent. qui ſemel. ĵ. quomodo & quando iudex. Et ideo tunc eſſet eadem ratio, quæ eſt in hac leg. poſt lit. conteſt. Sed ſi aduerſarius non eſſet citatus, procederet dictũ glo. Nec ob. quod dicit Pet. quòd renunciatio in iudicio habet vim pacti: quia concedo iſtud in eo in quo quis vult renunciare ſed hic non vult renũciare cauſæ: vt eſt cauſa: quare ad illam cauſam nõ extendatur talis renunciatio. cum poſsit renũtiare inſtantię, retento ſibi illo iure cauſæ. ¶ Quęro vtrum iſta [g] renunciatio requirat partis præſentiã gloſ. dicit quod non curo, quia poteſt fieri parte
6 præſente, & abſente. & vide glo. iſtud: † quod gl. dicit, quòd valeat abſente aduerſario. intelligo ꝙ eſt verũ, ſi ibi iudex eſt præſens, tanquam publica perſona recipiens pro aduerſario: aliâs abſenti non prodeſt: vt. l. certũ. §. ſi quis abſente. ff. de confeſſ. & . l. fi. de interro. act. non ob. glo. quæ eſt ĩ. l. non ſolũ. §. ſi liberatiõis verba. ff. de lib. leg. vt ibi dixi. ¶ Quæro vltimò, quid iſta renunciatio tri-
7 buat aduerſario: † eo caſu, quo videtur renunciari iuri, & cauſę. Reſpon. breuiter. quandoq; actor renunciat cauſæ. per hoc quæritur reo exceptio pacti, vel doli. ita loquitur hic. Ita intelligit gl. in d. l. non ſolum. §. ſi liberationis verba. Quandoq; renunciat reus: & tunc ſi quidem actor habebat actionem, quæ elidebatur exceptione: per iſta verba paratur actori replicatio: eadem ratione. qua actore renunciante paratur reo exceptio: ſed ſi ipſe actor nullam habebat actionem: ex iſta renũciatione, vel pacto, ipſam non poteſt conſequi: vt lege iuriſgentium. §. quinimo. & . l. ſi vnus. §. pactus. ff. eodem titulo. ¶ Vltimò. not. vnum, quòd
8 exceptio, quæ † oritur ex hoc pacto, vel renunciatione facta liti, impedit litis ingreſſum. Et ſic poteſt opponi ante lit. conteſta, & impedit eam, hoc apparet ex iſto tex. in duobus. Primò in eo quòd dicit, cauſam finitam, &c. nam exceptio rei finitæ, ſine dubio impedit lit. conteſta, vt extra de lit. conteſta. c. j. libro. vj. & . l. eleganter. §. ſi qs poſt. ff. de cõndi. ĩde. Item ex eo, ꝙ dicit inſtaurari poſſe, nulla ratio permittit, quę verba reſpiciũt ipſum proceſſum

a ☞ In ver. op. qđ exceptio. Ibi: qđ ex actu. Aliqui codices ita habent: ꝙ ex actu, q inducit p ipſã leg. &c. vel poſſes legere: qđ ex actu, q fit ĩ iudicio, &c. Alex. Loſeus.

POMATES.

b ¶ Ex poſtfacto. Inquantũ autẽ dicũt do. oẽs poſt gl. ꝙ ſeru⁹ in ipſo cõtractu põt dño pręiudicare: dic ꝙ idẽ eſt, ſi incontinẽti, poſt paſciſcat vt ĩ l. j. §. fi. ff. de ſtipu. ſer. quam. l. ad hoc adducit Imo. in. l. iudex poſtq̃. ĩ. ix. co. ver. extra gl. ff. de re iud. facit. l. lecta. ver. dicebã. ĵ. ſi cert. peta.

POMATES.

c ¶ Renunciatio. cauſę. vide Alexã. cõſi. xxij. co. ij. vo. ĵ. vbi vltra hic tradita p eũ, dicit cõit reprobari iſtud dictum bar. ex dicto tñ Bart. hic habes colligere limitationẽ ad regulã. l. cũ de indebito, ff. de proba. l. eleganter §. q reprobos. ff. de pig. act. l. cũ aurũ. ff. de ſol. tñ reſtrictio non fit: imò potius extẽſio: qñ p talẽ reſtrictionẽ actus redderetur inutilis. ita vult Bar. hic dũ alleg. l. illud. de acqui. hære. facit ꝙ ĩ ſimili dicit gl. ĩ. l. nulla. š de epi. & cle. ꝙ lex noua extẽditur ad correctionem. l. antiquæ. qñ al's redderet inutilis: vbi vide quæ poſui.

POMATES.

d ¶ §. fi. Sunt q dicũt, ꝙ. §. fi. ĩ. d. l. pperadũ. nõ pbet, dicentes, ꝙ ibi vr̃ caſus ſpecialis ĩ tutore. vel curatore negligẽte: ſed certè hoc non eſt verum: imò remouet ſpecialitatem. dũ vult, ꝙ minori currat tempus inſtantię: vt & in aliis licet nõ tollat ius.

e ¶ L. Titia. Adde Ro. idem tenẽtem ei⁹ cõſi. cccc xxxj. & inquãtum Ale. allega. Rotã deci. ſuis, ꝙ renuncians liti, & cauſę, nõ cẽſet renũciare beneficio. vide latè deci. cccvj. in nouiſsi. de renũc. & ibi an requirat præſentiã, & renũciãs liti cãæ, & bñficio, niſi poſt. dimittat, tenet ad fructus perceptos; vt iidẽ do. decidũt deci. clviij.

f ¶ Aduerte dico. Vtrũ videat, renũciare liti, & cauſę, vr̃ ꝙ nõ. per. c. dudũ. de elec. ĩ ver. liti, & cãç. dic. quòd emanauit gr̃a tollẽdi dubitationes. vide text. ĩ. c. cũ pridẽ. de pac. ĩ ver. liti cedere: & ab ĩſeſtatione monachorũ ceſſaret, rõne: vt. š. vide do. Car. qui allegauit hic bar. dicere, ꝙ ſi pti remiſit iſtrã, vr̃ renunciare liti. Sed Bar. hic hoc nõ dicit. And. Barba.

POMATES.

g ¶ Quæro. vtrum iſta. Innoc. in. c. cũ pridẽ. de renũ. tenet ꝙ nõ requirit præſentia partis odio litis: ſecus in ranunciatione literarũ. vide ibi ſcribentes.

ipſum proceſſum ad impediendum eum.q.d.lis de nouo nõ
poterat inchoari:ergo impedit lit.conteſt.

POſtquam. Lis finita per pactum nõ po
teſt reſuſcitari, vel reſtaurari
hoc dicit.¶ Quęro: qd ſi pars renunciat liti nũ-
quid videtur renunciare inſtantiæ. Quandoq; ps
renunciat inſtantiæ tantum,& iſte caſus non eſt dubius. Nun
quid autem inſtantia poſsit prorogari de conſenſu partium:
gl.eſt in.l.properandum poſt princi.de iudi. Quãdoq; pars
renunciat omni iuri & liti,& inſtantiæ:& adhuc iſte caſus nõ
eſt dubius. Qñq; pars renunciat ſimpliciter liti:& tũc eſt no.
glo.huius leg.q̃ dicit:quid in dubio.¶ Sed quæro: ad quid
renunciatio hęc proſit:dic ſecundum Ia.ꝙ ſi renunciat actor:
doli exceptio quæritur reo etiam ſi eſſet abſens ſecundũ ꝙ
ſentit gloſſ. hic:& idem in.l.ſolum.§.ſi liberationis . ff.de lib.
le. Si verò renunciat reus:tũc poteſt prodeſſe actori ĩ hoc: qa
ſi reus habebat aliquam exceptionẽ,quæ poterat opponi cõ
tra actorem:per talem renunciationem actor poterit replica-
re.¶ Sed quæro: ꝑ q̃ verba fiet hæc renunciatio.gl. ſecunda
huius leg.dicit,ꝙ fit renunciatio per hęc verba:promitto am
plius nõ venire ad cauſam. Iſtud eſt no.dictũ:quare renunciã
do cauſæ videatur renunciare toti iuri , & ita habet locũ hæc
lex,ꝙ eſt notabile.¶ Quæro:qd ſi dicat ſimpliciter nõ actu
rũ:an ex hoc inducatur renũciatio ? an cenſeatur malam cau-
ſam fouere ex hoc dicto?& dico ꝙ ſic:vt.l.maritus.§. ſi nega-
uerint.ĵ.de adul. cum ſua glo.& nititur probare,p.l.ſi aduer
ſarius.de fide inſtr.¶ Quid ſi relinquo inſtrumenta in manu
9 iudicis : † an videar renunciare liti:videtur poſſe potius dici
quoddam pactum de non petendo.arg.huius.leg.cum iudex
videatur obtinere locum partis:vt.l.ſi ob cauſam.ĵ.de euic. ꝑ
hoc expreſſè in.c.cum pridem.extra de pac.¶ Sed nunquid
10 ſicut ego renunciare poſſum:ita etiam procurator † meus.gl.
in.c.cum pridem.præalleg.expreſſe tenet ſine ſpeciali man-
dato renunciantem domino non nocere. Sed nunquid proba
tionibus,& exceptionibus dilatoriis, & peremptoriis: ꝓcu-
rator ſimpliciter conſtitus ad litem poſsit renunciare:quan-
uis non habeat ſpeciale mandatum ad renunciandum . Inno.
tenet ꝙ poſsit, & ĩputet ſibi qui talem elegit . hoc ipſe notat
in.c.cum olim.in vlti.gl.extra de offi.de leg. Puto tamen,ꝙ
liti ſine ſpeciali mandanto renũciare non poſsit quamuis do
minus inſtantiæ factus ſit per conteſtationem litis:vt.l.procu
rator.&.l.nulla.ĵ.de procuratoribus.¶ Sed quęro,nunquid
11 in renunciatione tacita,† vel expreſſa, ſit neceſſaria, aliqua cãę
expreſsio pro hoc arguendo dici poteſt. Certum eſt,ꝙ renũ-
ciatio inducit pactum,vt hac leg.ſed in pacto liberatorio,al's
exceptione tenente,non eſt neceſſaria cauſa:vt.l.creditori .ĵ.
eo.&.l.tale pactum.in princi.ff.eodem.ergo nec in renuncia-
tiõe tacita,vel expreſſa. Probatur hoc expreſſè, quòd non ſit
neceſſarium cauſam inquirere,in gl.j.in.c.ſuper hoc extra de
renunciatiõe.ibi, dum dicit:aliâs neceſſe non habere,&c. Et ſi
militat hoc cum de beneficio agitur:& circa ſpiritualia,q̃ ma
ioris ſunt ponderis:multò fortius in his,quibus de tanto prę
12 iudicio non agitur.¶ Item quærit gloſſ.quando † noceat iſta
renunciatio,ſufficit, dicit gloſſ. quòd lite tantum mota : & ſic
lite non conteſtata.dicit verum ſecundum iſta iura,ſecundum
quæ actore abſente non contrahebatur ęremodicium:vt.l. &
poſt edictum.§.j.ff.de iudi.ſed ſecundum iura hodierna,quia
etiam ante litem conteſtatam actore abſente proceditur.gloſ.
non procedit,nec dicit benè:quia etiam ſi fieret ante litem cõ
teſtatam, renunciatio noceret:cum ante litem conteſtatã, ha-
beat neceſſe procedere,& non poteſt deſiſtere:vt in authent.
qui ſemel.ĵ.quomodo & quando iudex. Nota renunciationẽ
factam in iudicio valere,etiam in abſentia. Quod eſt mirũ: qa
nullus actus inter viuos poteſt fieri in abſentia:niſi mediante
nuncio,vel epiſtola:vt.l.conſenſu.de actio.& obliga. facit ꝙ
not.in.l.illud.de ſacroſan.eccle. Sed ratio huius leg. eſt,quę in
fine ponitur.de iſtis glo.feci mentionem in.l.j.de confeſſ. Et
aduerte: quòd iſta glo.non dicit verum,in eo, quod dicit ab-
ſente aduerſario,per.l.fina.de interrog.actio.niſi intelligeres
quòd hæc renunciatio fuiſſet facta in iudicio , præſente iudi-
ce:tanquam publica perſona pro abſente:quo caſu renuncia
tio haberet locum.argumen.eo,quæ notan.in.§.ſi quis alij.in
ſtitu.de inuti.ſtipul.¶ Item not.tex.huius leg.qui dicit cau-
ſam finitam:quia ex iſto poteſt probari:quòd exceptio,non
potes agere:quia renunciaſti liti:impedit litis conteſtationem
vt.l.eleganter.§.ſi quis poſt.ff.de condi.indebi.& ibi not.gl.
Barto.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa in pactis liberatorijs non conſyderatur,ſed in pactis obligatorijs.*

CReditori. Breuiter dicit.obligatio põt
tolli partim ſolutiõe, partim
pacti exceptione hoc dicit. Gloſ.hic dicit vnũ
ibi no.cauſam pactis,&c. Certè notabile iſtud
non benè colligitur hic: quia text.ibi loquitur
de cauſa,id eſt, de lite, ſeu quæſtione. vnde fecit mihi pactum:
quia defenderem cauſam ſeu litem eius. Itẽ iſtud notabile nõ
1 eſt bonum in ſe . Nam in pactis † liberatoriis non conſideraẽ
cauſa:vt.l.tale pactum.in princ.ff.eo. Sed in pactis obligato-
riis procederet dictum gloſ.vt.l.cum de indebito.§.fin. ff.de
proba.& de doli excep.l.ij.§.circa.&.l.nuda.ff. de dona.&c.

SVMMARIVM.

1 *Pactum, quod fit contra legem, uel præter legem, quando ualeat?*
2 *Actio bonæ fidei, quando datur ad id, quod deuenit in pacto: an tunc ſit ſtricti iuris.*

PActa quæ contra. Oppo.de.l.ſti-
pulatio iſta .§.
alteri.ff.de verbo.ob. Sol.ibi eſt pactũ præter le.
ideo nõ valet principale, licet valeat acceſſorium
hic verò loquitur in pacto contra leg. Ideo gl.tua diſtinguit:
quia quædam ſunt pacta ſecundum leg. Quædam ſunt con-
1 tra: quædam præter .leg. † Primum membrum eſt,quòd pa-
cta ſecundum legẽ valeant , & valet principale , & valet ac-
ceſſorium.& hoc nullum habet dubiũ. Dum tamen dicit glo.
altero ſit contentus.q.d.nõ poteſt haberi illud,ꝙ venit ĩ prin
cipali conuentione,& pacto.de hoc tangã.ĵ.eo.l.pacta.¶ Se
cundũ membrũ eſt,quando pacta ſunt contra.leg . tunc neu-
trum valet.dicit glo.hoc videtur contra.l.paciſci.ff.e.vbi va-
let pactum contra legem. So.illud pactum dicitur contra leg.
ꝙ eſt reprobatum à lege:ita loquitur hic. In lege contraria pa
ctum non erat à lege reprobatum:ſed illud quod deueniebat
in pacto,erat contra tenorem legis. Item oppo.contra hoc de
pactis initis dolo,& metu:vt dixi in.l.non dubium.s̃. de legi.
&.l.oẽs obligationes.de actio.& obligatio.& ibi dixi¶ Ter
tium membrum eſt clarũ:dicitur hic:nullam vim ex eo,ꝙ vti
tur ſigno vniuerſali,innuit ꝙ pactum habebat multas vires.
¶ Quæro ergo de viribus pactorum:glo. quæ eſt hic variat
hanc materiam. Illud quod gloſ.dicit,ꝙ actio quæ prius erat
2 bonæ fidei,quando datur ad illud,quod deuenit in pacto † eſt
ſtricti iuris:dicitur etiam per glo. in.l.iuriſgentium.§.qnimò
ff.eodem ſed non eſt verum:quia eſt contra leg. & contra ca-
ſum.l.ij.ĵ.de pact.inter emp.& vend.coniuncta.l.videamus.
§.ſi actionem.ff.de vſu.

PActa quæ contra. Pacta contra leg.
non valent hoc di
cit.¶ Oppo.de.§.alteri.inſti.de inuti.ſtipula.gloſſ.
ſol.& ſigna eam.¶ Sed contra dictum gloſ.oppo.de.l.paci-
ſci.ff.eo. So.ꝙ illud pactũ ibi valet.quia non eſt reprobatum
à iure:quia licet illud , quod deuenit in illo pacto , ſit contra
beneficium illius edicti:tamen fieri non eſt prohibitũ. ¶ Itẽ
quia tex.loquitur ſimpliciter:cum de indefinita idem iudica
mus,quod de vniuerſali. Quęro, q̊t ſint vires pacti?gl.enume
rat quatuor,de quibus videbitis infra . Aduerte tamen:quia
glo.videtur tangere de virtute informandi.& dicit gl. quòd
vetus actio informatur,licet originaliter actio fuerit bonæ fi
dei & ob id quod deuenit in pactum,efficitur ſtricti iuris. Si-
mile not.gl.in.l.iuriſgentium.§,quinimò.ff.eo. Iſta gl.repro-
batur per doct.dixi.in.l.ij.ĵ.de pact.inter emp.& ven. & per
illam reprobatur iſta glo.Bar.

SVMMARIVM.

1 *Creditor ſi ſuccedit debitori, extinguitur actio. & quid econtra . & nu.3.*
2 *Hæres ubicunq; tranſſfert hæreditatem ad alium, ſine ſuo dolo: licet extinguatur actio, durat tamen effectus.*
4 *Actio quæ tollitur ſucceßione alterius, uel creditoris, uel debitoris: an tollatur quaſi ſit ſolutum, uel iure confuſionis: remißiuè.*
5 *Pactum adiectum per creditorem, qui ſuccedit debitori in traditione rei factа poſſeſſori, quam actionem pariat?*
6 *Hæreditas, qñ remanet penes aliquẽ, remanet cũ omnibus oneribus ſuis.*

DEbitori. Si creditor ſuccedat debitori,
a actio extinguitur:[a] & ꝓmiſſa
cum aliquid traditur ſeruãda ſunt.h.d.¶ No
ta tu iuuenis,quòd ſi creditor † ſuccedit debi-
1 tori extinguitur actio.¶ Oppo.ĵ.de iure de-
lib.l.fi.§.ſi verò.& ipſe ſo.dicit gl.ibi durat actio ꝓpter inuẽ
tariũ,quod fecit, Aduerte:fateor quòd hic,& ibi eſt actio ex
tincta ipſo iure:durat tamen ei⁹ effectus in hoc,quod ĩ cõpu-
tatione ponit ſuum debitum propter inuentariũ. Simile vbi
2 cunq; hęres † trãſfert hęreditate ad alium,abſq; ſuo dolo durat
effectus actiõis:vt debeat ſibi deducere debitum:vt.l. hæredẽ
ff.de his quib.vt indig.&.l.propter veneni.§.neptis.ad Sille

POMATES.

a ¶ Extinguit. Dic
in totũ.ſi eſt heres
ꝓ parte.l.ſi adul-
ta.cũ gl.ĵ.de hęre.
act.vbi gl.declarat
qd ſiẽdum ſit,ſi id
ꝙ erat debitũ,erat
indubiũ, & credi-
tor eſt creditor ꝓ
parte. & vide etiã
poſt Bald.hic Ca-
pram cõſi.lxiij.in
ij.dub . & articul.
clxij.col.ij.

3 nia.&.l.debitor.in prin.ad Treb. ¶ Opp.& videt † ꝙ ſucceſſione non extinguatur actio:vt.l.generaliter.ff.de fideiuſ.Gl. quæ eſt hic,huius timore diſtinguit,& bene:aut ſuccedit creditor debitori:aut econtrà.& vide tuam gl.quam ſigna.& dicit ſatis bene. ¶ Vnum enim eſſet examinandum hic:vtrum
4 actio tollatur,† quaſi ſit ſolutum:an tollatur iure confuſionis & iſta materia eſt difficilis:quã dixi plenè in.l.Vrannius.de fideiuſ.gl.tangit in.l.ſi ſocer.in princ.ſolu.mat.facit.l.ſi ei qui de euic. ¶ Opp.alteri ſtipulari nemo poteſt:vt.l. ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de verbo.oblig.ſed hic ſtipulatur alteri.ſ.creditoribus aliis:ergo non valet pactum.Solu.gl.hoc ideo eſt: qa paciſcentis intereſt:vt dic.l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis inſulam. eod.titu.vide tuas glo. ¶ Quero,& reuoco in dubium:circa fi.leg.hic in fi.dicitur quòd agitur actione ex ſtipulatu, ſi intercesſit. ¶ Quero, quid ſi non intercesſit ſtipulatio.aduerte
5 quia glo.tua loquitur optimè.& dicit gl.ſi † quidem tale pactum fuit interpoſitum iuxta traditionem rerum,fuit veſtitũ illa traditione.Et ideo ex eo oritur actio p̃ſcriptis verbis:vt.l. rebus.ĩ.de rerũ permu.&.ĩ.eo.legem.Et in hoc gl.dicit optimè:quã vide.Si verò pactum non fuit appoſitum iuxta traditionem: quia res fuerunt dimiſſæ apud poſſeſſorem : tunc iſtud pactum remanet nudum,nec habet aliquod veſtimentũ ideo nullã producit actionem:ſed aget actione deſcẽdente ex ſententia,quę inerat.Et ſi opponitur ſibi de pacto replicabit de dolo:quia pactũ nõ ſeruauit:vt.ĩ.e.l.cũ proponas. & vide gl. ¶ Sed quero,quid ſi fuerint res dimiſſæ apud poſſeſſorẽ, abſq; aliquo pacto, qualiter ſubueniatᷣ iſti creditori.gl. dicit, ꝙ pro ſe aget actione prima:pro aliis creditoribus aget actione ſibi ceſſa:vt.ff.de hæredi.vend.l.ij.§.penulti. Vide gloſſ. Ad primum,ꝙ dicit,aget actione prima:hoc videtur contra iſtum text.qui dicit,ꝙ actio eſt extincta ſucceſſione. Dicunt quidam,ꝙ actio nõ eſt ipſo iure ſublata per ſuceſſionem:ſed ope exceptionis.vnde actio prima intentabitur.Sed ſi excipietur,replicabitur.Iſtud eſt contra.l.in omnibus.ff.de ſolu. vbi dicitur,ꝙ ſucceſſione tollitur actio ipſo iure.Suſtinendo glo.dicam,quòd agitur actione ſibi competenti ex ſententia. ita debes intelligere hic:non actione prima:quia erat ſublata ¶ Ad ſecundum,quòd pro aliis aget actione ſibi ceſſa; non videtur benè dictum.Nam cum ipſe ſit debitor, non videtur ꝙ poſsit cedi contra ſeipſum:quia extingueretur confuſione Sol.propter bona,quæ dimiſerant: alij videtur ipſe non eſſe debitor in effectu:& ideo poteſt actio ſibi cedi:ita debes intelligere hanc legem.Sed iuxta prædicta quæro,vnde eſt ꝙ quãdo hęreditas dimittitur apud aliquẽ,abſq; aliquo pacto,tenetur ſatiſfacere ſibi,& aliis creditoribus?Rñd.hoc importat no
6 men hæreditas:quod † apud ſe remanet cum omnibus oneribus ſuis:& debet ſoluere æs alienum:vt.l.ſi quis ſeruum.§.fina.cum.l.ſeq.ff.de leg.ij.&.l.fi.de vſufru.leg. ¶ Quęro:quid ſi alii creditores non ceſſerunt huic actionem quo iure agent iſti contra eum,apud quem dimiſerunt:bona gl.dicit,& bene ꝙ debẽt agere actiõe prĩa ſibi cõpetẽti ex ſñia,& vide gl.&c,

POMATES.
a ¶ L. cum poſteà. Exẽplificari põt iſte tex.ſecundum l.cũ à te.&.l.añ pe. ff.de dolo.& iſtum tex. in verbo irritũ.declara expediendo:vt ſimiliter p gl.ĩ.l.j. in verbo irrita.ĩ. de reſcindẽ. ven.& in.l.nõ oĩa. ff. de mino. & iſtũ tex.loquẽ. de dolo. Sed de eo qui latet prudentiſsimũ, vt ipſum deciperet:ſicut dicim⁹ de metu,qui debet eſſe talis, vt cadat in conſtantẽ virũ, ita dicunt Imol.& Abba.in.c.penul. extra ꝙ met,cau.

DEbitori. Per aditionem hæreditatis, debitoris,confunditur actio. Item pactum iuxta traditionem appoſitum eſt obſeruãdum .h.d. ¶ Oppo.de.l.ſi reus.ff.de duobus reis.l. hęres à debitore.§.j.ff.de fideiuſ.Horum timore gloſ.diſtinguit hic:& ſigna eã. ¶ Item oppo.dicitur hic,ꝙ poteſt agi ex ſtipulatu,vt ſatiſfiat cæteris debitoribus. Contra.de.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de ver.oblig.Huius timore eſt facta gl.quę incipit. quia intererat, vt ſolueretur aliis creditoribus.Modò quærit gloſ. quid ſi non intercesſit ſtipulatio:glo.dicit, ꝙ ſi intercesſiſſet pactum iuxta traditionem rerum hęreditariarum,ꝙ tunc poterit agi pręſcriptis verbis,l.rebus.ĩ.de re.permu.videbitis in l.legem.ĩ.eo. ¶ Item querit gl.quid ſi non intercesſit aliqua traditio:ſed res hæreditariæ remanſerunt penes illum,qui fuerat conuentus.dicit gl.ꝙ iſto caſu poterit agi ex ſententia:& ſi opponatur exceptio replicabitur de dolo:quia non obſeruat pactum.Et intelligas ꝙ pactum ĩteruenerat.Ex quo no. ꝙ pactum veſtitur rei traditione:vt.l.legem.ĩ.eo. tamen non veſtitur,niſi vbi fit traditio : licet permittatur res permanere penes illum,cum quo contrahitur.Item quærit gl. quid ſi nullũ pactum interuenit:gl.dicit,ꝙ iſte creditor,qui ſucceſsit debitori,aget actione primeua pro ſe:& pro aliis creditorib⁹ aget ex iure ceſſo.Iſta glo.videtur dicere malè in duobus. ¶ Prio in eo,ꝙ dicit,ꝙ aget prima actione.Iſtud non eſt verum:quia illa actio per ſucceſsionem fuit extincta.Poſſes tamen allegare pro glo.ꝙ hic agitur actione deſcendente ex ſtipulatu. Itẽ dicit malè,ꝙ pro aliis creditoribus agat ex iure ceſſo:cum creditores cedant ius ſuum;& hoc modo vult:quia ſecundũ hoc cõcluditur,ꝙ cedatur ei ius,contra ſemetipſum, qui eſt hęres Poteſt tamen ſuſtineri glo.ꝙ ideo fit ceſſio huiuſmodi,videlicet pro cæteris creditoribus, cum hæreditas tota remanſerit penes illum conuentum,qui ſatiſdare promiſerat.Item quęrit glo.quid ſi non eſt ceſſum ius.dic vt in gl.Bar.

SI paſcenda. Pactum inter dominum, & eũ qui pecora paſcenda ſuſcepit, eſt ſeruandum.hoc dicit. ¶ Quęritur, qua actiõe cõpellatur:gl.dicit & bene.quandoq; iſte eſt contractus ſocietatis:& tunc agetur actione pro ſocio: vt.l. cum duobus.§.ſi in coeunda.ff.pro ſocio.Quandoq; eſt contractus innominatus: tunc agetur actione præſcrip.ver.vt.l.ſi tibi areæ.de præſcri. verbis.& ibi colligitur qualiter cognoſcatur iſte contractus. quam vide.

a CVm poſtea. [a]Breuiter hoc dicit.pacta inita dolo, doli exceptione tolluntᷣ hoc dicit, &c.

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudũ appoſitũ iuxta traditionẽ rei,ueſtitur in tradentis fauorem.*
2 *Pactum nudum quid ſit:& qualiter cognoſcatur.& nu.7.*
3 *Pactorũ ueſtimenta ſunt ſex:re,uerbis,literis,conſenſu,coherentia contractus,& rei interuẽtu,operis initio,& iureiuran.*
4 *Differentia inter ueſtimẽtum re,& rei interuẽtu.*
5 *Pactum nudum,quando ueſtiatur legis auxilio:*
6 *Pactum nudum,nunquid ueſtiatur in caſibus iureiurando?*
8 *Incontinenti dicitur fieri anteq̃ diuertatur ad extraneos actus.*
9 *Actio uetus,quando dicatur informata,& informetur?*
10 *Pactum quando ueſtitur cohærentia contractus:an ſemper pariat actionem præſcriptis uerbis.*

LEgem. Breuiter hoc dicit.pactum appoſitum iuxta rei traditionem, veſtitur ab ea,vt actionem inducat.hoc dicit. ¶ Not.ex pacto nudo non oritur actio. ¶ Item no.ꝙ pactum appoſitum in rei traditione veſtitur ab ea:adeò, ꝙ producit actionem : vt dixi in ſummario. Sed oppo.de.l.ſi tibi quæ.ĩ.loc.Solu. pactũ appo
1 ſitum iuxta † rei traditionem veſtitur in fauorem tradentis:vt hic,non in eius odium:vt in contrario.Habemus ergo hic videre de veſtimento pactorum.gl.remittit ad.l. iuriſgentium. §.quinimò.ff.d pac. & dic vt ibi.&c.

2 LEgem. † Licet nudum pactum non pariat actionem:tamen ſi apponatur iuxta rei traditionem veſtitur, & actionem parit. Priò ponit vnum dictũ. Secundò reſpondet cuidam tacitę obiectioni. Secũda ibi:nec obeſſe. Et ad euidentiam hui⁹ leg.eſt ſciendum, quòd ſunt tres, quorum vnum non eſt alterum. Nam eſt ſtipulatio,& quid ſit, & qualiter fiat, habetis in lege.j.ff.eo.& pactum quod eſt nudum,& quod eſt veſtitum, vt videbitis. ¶ Oppon.dicitur hic, quòd vtilis eſt conditio: imò videtur quòd ſit directa:vt inſti.qui.mo.re contrahi.obpoſt princ.Pro huius ſolutione eſt ſciendum, quòd quidam habent condictionem ſine cauſa:& tunc debet exponi,id eſt, pactio:& tunc omnia ob. Quidam habent condictionem,& denotat nomen actionis.i.certi condictio. ¶ Ad contrarium tunc dicas,ꝙ directa eſt,quòd hic dicitur vtilis eſt, expone.i. efficax eſt.Item oppo.de.l.ſi tibi.ĩ.de loca.& condu.ſol.vt ibi dixi in glo.& no.eam.Vel dic,quòd pactum nudum appoſitum iuxta traditionem,non veſtitur in odium tradentis:vt in contrario:ſed in fauorem ſic,vt hic. ¶ Sed quæro: quòd veſtimentum ſit illud.glo.quæ incipit:& ſic non eſt videtur ſentire quòd ſit veſtimentum interuentus rei. Do. Iaco.reprobat dictum huius gloſſ.Nam veſtimentum rei interuentu habet locum ſolum in contractibus innominatis.vt.l. iuriſgentium.§.quinimò.ff.eo. ¶ Glo.intrat materiam veſtimentorũ pactorum:& remittit ad ea quæ no.in.l.iuriſgẽtium.§.quin-
3 imò.ff.e. ¶ Sed quero,quid ſit pactum nudum?† dic ꝙ pactũ nudum eſt duorum,vel plurium in idẽ conſenſus.ad differẽtiam pollicitatiõis.Probatur in.d.l.pactum.de polli. dic ſi eſt in ſuis finib⁹ ſtans:quia ſi vltra procederet, & veſtiretur reb⁹ vel verbis,&c.tunc non eſſet nudum,ſed veſtitum:vt.ĩ.videbis. ¶ Item quæro,qualiter cognoſcatur nudum.Pro cuius declaratione oportet ſcire:quæ ſint veſtimenta pactorum.gl. dicunt,ꝙ ſex ſunt veſtimẽta.re:verbis:literis:cõſenſu:coherẽtia contractus:& rei interuentu.Ita not.glo.in.d.§.quinimò, ff.de pact. Adduntur duo alia:videlicet operis initio:& leg. auxilio.& not.ibidem. Addunt docto.nouum veſtimentum. iureiuran.vt.ff.de oper.libe.l.vt iuriſiur. ¶ Sed quero,de dif
4 ferentia † inter veſtimentum rei interuentu & re:glo.hoc aſſignat in dicto.§.quinimò.in gl.magna. Doc. aſsignant aliam differentiam.& dicunt quòd differentia eſt in hoc. Nam in cõtractib⁹,ſiue pactis,quæ veſtiũtur ipſa re:eo ipſo, ꝙ apparet ad quid

ad quid contrahatur obligatio:puta in mutuo,quod vestitur re:quia est
contractus,qui re contrahitur:vt mutuo tibi vinum:non est sicut si con
uenio de dando librum meum. Sed in contractibus,qui vestiuntur rei in
teruentu,ibi ex hoc non apparet ad quid contrahatur obligatio:nisi di-
catur. Puta.do tibi.vt des mihi equum. Aduerte tamen quia Ia. de Are.
dicit quòd solummodo est vnum vestimentum pactorum, videlicet in-
teruentus rei,vt puta in contractibus innominatis:& dicit,quòd alia nõ
dicuntur vestimenta,nec pacta vestita. Ratio:quia illud debet dici vesti-
tum,quod ante fuit nudum:istud patet ad sensum. Sed contractus, qui
contrahuntur re,vel verbis,vel literis,vel consensu:nunq̃ fuerunt nudi.
Nam eoipso,ꝙ sit contractus:si re nascitur:vestitur.si verbis nascitur:ve
stitur:& sic de aliis.ergo concludit,ꝙ ista non dicuntur vestimẽta. ¶ Et
aduerte ad vnum quod dicit. Nam dicit, ꝙ in contractibus qui consen-
su contrahuntur,de quibus insti.de obli.ex consensu.dicit, quòd ibi nõ
est,nisi vnum vinculum naturale tantum. Probat:quia si esset ibi vtrũq;
scilicet naturale: & ciuile:non posset ciuile tolli per pactum nudum , ꝙ
non tollit,nisi naturale:vt.l.stichum.§.naturalis.ff.de sol.& tamen tollit
vtrunq;.l.ab emptione.in princip.ff.eodem. Potestis saluare gl.quia ista
non est opi.noua,imò tangitur in glo.magna.in dicto.§.quinimò. ¶ Et
aduerte:quia glo.idem senserunt:ꝙ non propriè dicantur vestiri his ve-
stimentis. Vnde dicas secundum do.Iac.quia aut quęris,nunquid pacta
possint dici vestita his vestimentis?& dico ꝙ sic. Nam habes ꝙ homo cũ
nascitur potest dici vestitus pelle & carne: vt legitur de Iob. Aut quæ
ris,nunquid pacta dicantur vestiri his vestimentis:& tunc dicas,ꝙ pro-
priè non dicũtur vestiri, cum nunq̃ fuerint nuda:sed impropriè sic. Ita
debet hęc materia itelligi.sed ad aliud,ꝙ dicũt vltramõtani,ꝙ ĩ cõtracti
bus q cõsensu cõtrahũtur, nõ sit nisi vnũ vĩculũ naturale.istud est falsũ.
gl. dicit vtrunq;,vbi ciuilis obligatio est per approbationẽ:vt no. insti.
de obli.post princ. Et ad contrarium de.l.ab emptione.ff.eo.dic,ꝙ sicut
lex fouet hos contractus eleganti veste.s.consensu:ita ex eadem æquita-
te fouet contrarium consensum vt possit ab eis recedi per nudum pa-
ctum re integra:quia nihil tam naturale,&c.vt.l. nihil tam . naturale. ff.
de reg.iur. ¶ Item dicunt vltramontani,quòd vestimentum operis ini-
tio, & vestimentum leg.auxilio,non sunt vestimenta;quia attributa cui
libet,non vestirent:sed habent locum certum solum in certis casib⁹ spe
cialibus:vt.l.j.ff.de vsur.l.si quis argentum.§.penul.j̃.de dona. ¶ Tu di
5 cas † secundum Iac.quòd quandoq; lex fouet pactum , contemplatione
ipsius pacti, ipsum vestit, & coadiuuat:& tunc ex tali vestimento oritur
actio. Ita debet intelligi materia contractuũ , qui consensu contrahunť.
Quandoq; lex fouet pactũ:non contemplatione pacti : sed contempla-
tione personæ paciscentis:tunc ex isto pacto:quantumcunq; nudo oriť
actio . Ita debet intelligi lex,etiam.ff.de vsur.ita posset intelligi.l.j. §.
si conuenerit.allega.in glo.& potest dici istud pactum vestitum legis au
xilio.& sic benè dicunt gl. Quandoq; lex nõ fouet pactũ,seu cõtractum
sed contemplatione pacti,seu contractus,producit actionẽ:tunc ex pa-
cto,vel ex contractu non oritur actio:sed agetur condictione ex leg.ita
intelligit do. Iaco.l.si quis argentum.§.penul.j̃.de dona. ¶ Addiderũt
etiam Moderni vestimentum iurisiurandi, per leg.fi.de liber.cau.aduer
6 te quia ibi videtur casus specialis. ¶ Sed reuoco ĩ dubiũ:nũquid ĩ aliis
casibus † pactum possit vestiri iureiurã. Primò videtur quòd sic:quia ex
iureiuran.oritur actio:v.l.actori.j̃.de iureiur.facit authen. sacramenta.
j̃.si aduersus vend. prætereà,videtur tex.in.d.l.fi.de liber.cau.&.l. vt iu-
risiurandi.§.j.de ope.lib. Tene contrarium ꝙ pactum non vestitur hoc
modo:quia iusiuran.non est de modis,&c.vt.l.obligationum ferè.§.pla
cet,de act.& oblig. Non ob.l.actori.præalleg.quia illa loquitur,quãdo
sacramentum est interpositum super aliquo de præterito,& ad litem de
cidendam:secus si interponeretur super aliquo de futuro præstando.
¶ Non ob.authen.sacramenta.quia ibi non interponitur sacramentum
ad obligationem inducendam.sed ad confirmandum contractum : non
ob.l.iurisiurãdi.& lex fin.quia ibi est casus specialis. ¶ Vidimus,q̃ sunt
7 vestimenta pactorum,si ergo quæris † qualiter cognoscatur pactum nu
dum: dic quòd illud dicitur nudum,ꝙ non est vestitum aliquo de prędi
ctis vestimentis. ¶ Sed quęro exemplum de pacto nudo.gl.quæ incipit
cautè.ĩ.d.§.quinimò.ponit plura exẽpla. Primũ exẽplũ fuit,ꝙ illud di
catur pactum nudum:cum partes hoc agũt inter se, quòd sit nudũ.alle.
glo.l.iurisgentium.§.ꝙ ferè.ff.eo. Vltramontani redarguunt istud. Di-
cunt autem ipsi:si partes contrahunt per stipulationem.dicunt ipsi sti-
pulatio est facti:vt.l.consilio.in fine.j̃.de cura.furio. Sed ea quæ sunt fa
cti,non possunt haberi pro infectis:vt.l.in bello.§.factæ.ff.de cap.&.po
stil . reuer . licet ergo partes agant , quòd stipulatio sit pactum nudum.
Istud non potest fieri . Tu salua gloss. quia gloss. videtur sensisse cum
dicit: quòd nudum dicitur cum partes hoc agunt debet intelligi , vbi
partes agant , non per modum stipulationis quæ valeat , vt stipula-
tio:quia tunc ipsi dicerent verum.sed debet intelligi vbi stipulatio non
valeret,tanquàm stipulatio:ita videtur sensisse gloss.in.d.§. quod ferè.
¶ Item dat aliud exemplum de stipulatione facta, inter absentes , vel
quæ aliâs sit inutilis. Istud redarguũt vltramon.quia licet stipulatio fiat
inter absentes: tamen habet stipulatio essentialia sua : quia præcessit in-
terrogatio sua : & ideo dic , quòd stipulatio inter absentes facta dicitur
inutilis,non in totum:vt.l.j.in princip . de verborum obligationi. Vel.
dicas per interpositionem:quia non habet substã
tialia sua:ideo,quia expressio verborũ debet fie-
ri inter p̃sentes:vt.d.l.j. Et si diceres:pactũ est in
forma.& si non valet vt stipulatio,non põt valere
vt pactũ nudũ:p.l.nõ codicillũ.j̃.de testa.& ꝙ ibi
no.p do. Dico ꝙ istud procederet, vbi partes age
rẽt inter se, ꝙ vt stipulatio valeret.secus si simpli-
citer secũdũ do.Ia.tenet ergo exempla illius glo.
¶ Si ergo quærit, in quibus casibus nudũ pactũ
pariat actionẽ.dico,vt no.ĩ dicta gl.q̃ incipit:cau
tè.in.d.§.quinimò. Vel dic,vt dixi secũdũ do.Ia.
Sol.ergo ꝙ nudũ pactũ non parit actionẽ,nisi ve
stiatur aliquo de prædictis vestimentis: & sic ha-
bes vnam virtutem pactorũ,scilicet virtutẽ pariẽ
di hñt aliã virtutẽ,scilicet informandi:& tunc re-
cito gl.l.ĩ bonęfidei.j̃.e.vt puta quando pactũ ap
poniť ĩcõtinẽti iuxta cõtractũ:tunc istud pactum
informat veterẽ actionẽ,q̃ oriť ex cõtractu,& no
uã præscriptis verbis parit.tex.in.l.ῆ.j̃. de pact.
inter emp.& vend.l.fundi ptẽ.ff.de contrahẽ.em
ptio.& diciť hic vestiri cohærentia cõtra . ¶ Sed
quæro nunquid hoc habeat locum tã ĩ cõtractib⁹
stricti iuris,q̃ bonęfidei?dic ꝙ sic:vt.l. in bonęfi-
8 dei.&.l.petens.s.e. Sed quæro,qñ † diciť incõtinẽ-
ti fieri?dicit gl.ꝙ añq̃ cõtrahẽtes diuertãt ad alios
actus extraneòs:secus si necessarios.argu.l.l.cũ an
tiquitas.j̃.de test.& ibi Cy.vel potes dicere quòd
incontinenti dicitur fieri anteq̃ partes habeãt cõ
tractum absolutum:vt.l.contractus.j̃ . de fide in-
stru. ¶ Item quæro.qualiter dicatur vetus actio
9 informata:& gl. † dicit, ꝙ prĩo informatur ex eo ꝙ
cõpetit ad id,ꝙ est de natura:vt.in.d.l.ῆ. j̃. de pa.
inter emp.& vend.&.d.l.fundi partẽ. Item ĩfor-
matur ex eo.qa vbi primò erat bonęfidei , efficiť
stricti iuris.gl.est in.l.petens.als pacta. ¶ Itẽ dico
ꝙ qñq; appositũ parit actionẽ:quero nũquid sem
10 per pariat actionẽ † p̃scriptis verbis,vbi vestiť co-
hęrẽtia contractus? vltramontani dicunt ꝙ vestiť
ex relatione habita pacti ad cõtractũ,si oritur ali-
quis contractus innominatus. Verbi gratia:cõdu
xi à te domum construendam iure contractus cõ-
ditionalis:fuit pactũ appositum,qđ ires pro me
Romã. Ex relatione habita pacti ad contractum,
videtur oriri vnus cõtractus innominatus: videli
cet facio, vt facias. Tunc dicunt, ꝙ semper ĩsurgit
iste contractus innominatus, & ex tali relatione,
habet locũ p̃scriptis verbis. Si verò habita relatio
ne p̃dicta nõ oriretur contractus innominat⁹ : puta
promisi tibi per stipulationem.x.iuxta contractũ
stipulatiõis fuit nudũ pactum appositum,ꝙ scri-
berem tibi librum.hic non insurgit aliquis cõtra
ctus innominatus. ¶ Isto casu dicũt:ꝙ non oriť
p̃scriptis verbis actio. ¶ Ipsi dicũt malè ĩ duob⁹
Primò:qa ibi videť velle,ꝙ ista pręscriptis verbis
actio oriať ex cõtractu innominato, habita dicta
relatione,ꝙ tamen est falsum:quia imò oriť ex pa
cto vestito cohærentia contractus.hic est tex.in.l.
in bonęfidei.j̃.eo.ibi.ex pacto actio competit. Itẽ
dicũt malè in alio:qa dicũt ꝙ vbicũq; cõtract⁹ in-
nominatus oriretur habita dicta relatiõe,haberet lo
cum præscriptis verbis actio. Modò pone p̃misi
tibi facere domũ per stipulationẽ. Iuxta cõtractũ
fuit appositũ pactũ,ꝙ tu dares mihi centũ.hic ha
bita dicta relatione oritur vnus contractus inno-
minatus:videlicet facio, vt des. Nunquid isto casu
orieť p̃scriptis verbis actio qa ĩ facio vt des,nõ ha
bet locũ p̃scriptis verbis actio : sed actio de dolo:
vt.l.naturalis.§.ꝙ si faciã.ff.de p̃scrip.verb. neq;
habet locũ actio de dolo in hoc casu:qa ex pacto
incõtinẽti apposito oriť actio.nõ tñ ex contractu
ĩnominato:etiã cõsyderata dicta relatiõe. ¶ Quę
ro pone ꝙ iuxta cõtractũ venditionis fuit apposi
tum pactũ,ꝙ deberes ire pro me Romã: & ego p̃
te Perusiũ:& tu scribere p̃ me librũ, & plura pa-
cta subsequẽter. Quæro vtrũ oĩa ista pacta vestiã-
tur cohærẽtia contract⁹:aut nõ oĩa ? Si tu dicis,ꝙ
oĩa vestiãtur. Istud nõ videtur verũ:qa multa pa
cta nõ coherent cõtractui:qa ĩter cõtractũ,& vlti-
mũ pactũ,est mediũ aliud pactũ,ꝙ impedit vesti-
mẽtũ vltimi.ar.l.q sella.§.si.ff.de serui.rust.prędi.

POMATES. ¶ L. pacta. Vide Alex. consi. xl. in. ij. col. ī fi. vo. iiij. & gl. ī. c. vnaquęq; in verbo in morte. xiij. q. ij. & Fede. de senis consi. x. ī fi. & consi. ccliij. & Ro. consi. xiiij. & consi. xlj. in. ij. dub. & vltra ea q̄ hic dicuntur ex verbo vltima derogāt priorib⁹: dic ꝙ idē est in decreta. c. j. de cogna. spiri. c. j. de cōsti. in. vj. & idē ī mora. l. illud. cum ibi no. ff. de peri. et commodo rei vendi. & idem etiā in præceptis, interlocutoriis iudicis. l. si op⁹. ff. de op. noui nuntia. l. ꝙ iussit. cū materia. ff. de re iudica. ¶ Adde ꝓterea ꝙ idē est ī rebus pfectis, ī quibus statur vltimo verbo, ita Bald. in. l. quidā eulogio. in. iij. col. ij. de iure deli. & in tracta. synd. col. pe. facit. l. Stich⁹, imò Pamphilus. ff. de manu. testa. Idem est ī pluribus consuetudinib⁹ patrisfamil. l. Mela. §. j. ff. de ali. & cib. leg. Idem in pluribus qualitatibus personæ: quia vltima spectatur. ita Bal. ī. l. si quis filium. ij. de inoff. test. Idem in pluribus scripturis. ff. e. l. tutor. §. in tutorē. Itē ad hæc adde, ꝙ idē est in iuramento. l. duobus. §. fi. de iureiuran. Itē ꝙ est idem in pluribus locis, pro regula: qa attenditur vltima in gl. & tunc approbata. secūdū. l. bona fides. cū his q̄ ibi addidi ad bar. ff. deposi. in. l. qui filiū. §. sabinus. ff. ad Treb. Quid aūt sit in vltima cōsuetudine, & fama Bal. ī. c. j. qui feud. da. poss. Quid aūt in rescript. de priuile. vide Ioan. Andr. & ibi plenè Felin. in. c. j. de rescriptis. Item ad hoc adde vnū bonum verbum Bal. in. c. cum inter seniorem. de elec. dum loquitur de duobus instrumentis factis, super traditione eiusdem rei. & vide Spec. in ti. de disputa. & alleg. §. post hæc. ad fin. Item adde tex. in. l. si tibi. in fin. ff. si certum petatur & l. ex duobus. in prin. ff. de vulgar. & pupil. substi. in. l. lucius. §. fin. ff. de testa. mili. Et ad hæc vide etiam vnum verbum Alexā. consi. v. col. ij. versi. pro hoc etiam facit. vo. iiij. Panor. consil. xxiiij. in. j. dubio. ij. vol. & consilio. lxij. in fin. eo. vol. & consi. xciiij. in. iij. col. iij. dubio. eo. vol. Fede. consi. ccxxxiiij. colum. iij. vide etiam verbum Feli. in. c. per tuas. col. iiij. versi. amplia primò. de proba. & in. c. quoniam contra. colum. x. in gl. super verbo tempora. de prob. & aliquid in. c. cum causam. col. iij. in prin. de testi. Cepol. in consi. viij. col. iij. Feli. etiam in. c. fin. col. vj. de rescrip. Bar. consi. ij. col. j. vol. j. & Imo. consi. xlviij. in fi. & Car di. consi. xxix. col. iiij. in fi. & Bar. in. c. ex parte. col. iij. de consti. & Feli. in. c. cū contingat. co. iij. de rescrip. vbi dicit standum vltimę famę, & ibi vide quæ scripsi, & Capram. lviij. & Ioā. fab. non ab re. in. §. cūq; hoc. in proemio institu. in ver. in glo. j.

* ¶ Pro concordia. Aduerte: ꝙ aliqui tenēt opi. Bar. in hac. l. pacta nouissima. s. quòd præcedens protestatio derogatoria actui sequentis depēdētis: aūs ex sola voluntate protestantis facta simpliciter trahitur ad actum, posteà ex interuallo factū. Idē in. l. si quis in princ. testamenti. ff. de legat. iij. Contrarium allegatur tenere in. l. qui in aliena. §. fi. ff. de acquiren. hæ. Tu dic malè allegatur Bar. in hac. l. pacta nouissima. quia imò idē voluit ꝙ in. d. §. fi. nam hic dicit q̄n pactum primum derogatoriū ꝓcessit simpliciter non respiciens ex presse tps futurū: tunc faciēdo posteà aliud pactum ex interuallo, videtur recedere à primo & idem cōcludit ī effectu. in. d. §. fi. qa vbiq; tenet negatiuā: nec etiā in hoc aliqualiter contrariat, in d. l. si quis in prin. testamenti.

Si diceres, ꝙ vltimū vestiatur à præcedenti pacto vestito cohærentia contractus: istud non est verū qa cū præcedens pactum habeat dependentiam à contractu, pro vestimento suo, nō potest dare vestimentū alij. l. filiū. ff. ad Macedo. dic ꝙ omnia dicunt̄ apposita incōtinēti: vt. l. ī bonæ fidei. j. eo. facit in arg. l. pe. §. paulus. ff. de acqui. re. do. Bar.

Ex conuentione. Breuiter h. d. Ad eos extenditur pactū ad quos extenditur illud, super quo interponit̄. h. d. ¶ Quæro: an oīa, quæ est ratio differentiæ inter prin. & fi. hui⁹ leg. R̄n̄. illa quā dixi vobis in summario: ꝙ fundus redit ad mulierē: in fi. non. Ideo oppo. j. fine cen. vel reli. l. j. vbi est qua si idē tex. Gl. so. ꝙ nō valet pactum in præiudiciū fisci: vt ibi. sed ī præiudiciū ꝓmittētis: vt hic, &c.

Ex conuentione. Pactum extēdit̄ ad eos, ad quos pōt extendi illud, super quo pactum apponitur. h. d. ¶ Opp. de. l. j. j. fine cē. vel reli. Sol. vt in gl. & quę sit ratio, leg. dic vt ī glo. Barto.

SVMMARIVM.

1 *Voluntas præcedens derogatoria, sicut tollit sequentem in ultimis uoluntatibus: ita etiam in contractibus.*
2 *Probandi contractum uenditionis simulatum modus.*
3 *Protestatio derogatoria præcedens, q̄n tollit actū sequentē.*
4 *Pactum de non petendo, quas uires habeat?*
5 *Creditor si quis stetit per. xxx. annos, quòd non petijt debitū: & posteà fecit pactum de non petendo: & demum sit factū pactū de petēdo: an istud pactum ꝓducat actionē*
6 *Fideiussor, si anteq̄ fideiuberet protestatus fuit creditori, ꝙ non intendebat fideiubere: & fideiussit: an obligetur?*

a * Pacta nouissima. Pacta nouissima prioribus cōtraria debent seruari. h. d. ¶ Circa hanc. l. debes scire: ꝙ quædam sunt pacta inuicem cōtraria: & de his loquitur hæc lex. & l. si vnus. § pactus ne peteret ff. eo. Quædam sunt pacta similia: & de his loquit̄. l. iurisgentiū. §. adeò. ff. eo. tangitur etiam ī. l. pacta de contrahen. emp. Quædam sunt pacta diuersa: & de istis loquitur. l. ꝓxi. & j. e. l. petēs. Tm̄ recitabo hic de pactis contrariis. ¶ Vt declaremus gl. oppo. de contrahen. emp. l. pacta. ¶ So. ibi loquitur ī pactis appositis super substantialibus cōtractus: nec sunt pacta contraria: hic loquitur in aliis pactis. ¶ Op. de. l. iurisgentium. §. sed si fraudandi. ff. eo. Sol. quod hic dicit pacta nouissima: intellige vtilia: secus si sint inutilia vt in cōtrariis. Dat etiam hic gl. alias limitationes. & de qualibet limitatione possem facere vnum contrarium: sed non curo. & vide gloss. Vnum intendo examinare, ꝙ dicit gl. Item verum, nisi primum deroget vltimo. ff. de leg. j. l. si mihi & tibi. §. fi. ¶ No. istā † 1 glos. ꝙ sicut in vltimis voluntatibus, voluntas derogatoria præcedens tollit sequentē: ita in cōtractibus. Contra hoc op. fortiter de. l. cum ī plures §. locator. ff. lo. Pet. hic. & do. Cyn. in illa in sua disputatione, quę incipit: præcessit prima voluntas &c. dicit, ꝙ ibi fuit propositum retentum in mente, & non fuit expressum partibus. & sic non sufficit: vt. l. si repetendi. j. de condi. ob cau. Ista sol. est vera: tamen continet diuinationē. Do. Iac. but. dicebat sic, & aduerte: quia est multum vtile di-b ctum. dicit ipse: quandoq; ᵇpactū primū derogatorium præcessit simpliciter, non respiciēs ex presse tempus futurum: tunc faciēdo posteà aliud pactum ex interuallo, videtur recedere à primo. ita loquitur. l. cum in plures. §. locator horrei. Sed si pactum esset derogatorium respiciens futurū expresse. Verbi gratia: dico ꝙ non intendo promittere aīo obligandi me: & si contingeret me ī futurū ꝓmittere, non facio aīo obligandi: tunc pactū primū tolleret vltimum. Ita loquitur hæc gloss. ¶ Et per hoc dicebat ipse. si tu vis ꝓbare cōtra-c ctū simulatū, ᶜtu habes necesse probare: † ꝙ tem-2 pore, quo tu vendidisti fuit dictum, ꝙ nō esset vēditio, sed pign⁹: tunc venditio statim secuta, bene præsumitur simulata. Sed si vēditio esset posteà secuta ex interuallo non sufficeret: quia per sequentem vēditionē videt̄ pœnituisse illius protestationis. vt. d. l. cū ī plures. §. locator. Debebat ergo ꝓbare, ꝙ ille dixit, ꝙ nō intendebat ꝙ esset venditio: & si cōtingeret in futurum vendere, intendebat ꝙ esset pignus. ꝙ satis est notandum. Et Ioan. Mon. ponit ī. c. in generali. de re. iur. lib. vj. Et do. And. de pisis posuit in. l. si quis in princ. testamēti ff. de leg. iij. & videtur mihi, ꝙ dicat multa imperfecta, & non vera. ¶ Op. de. l. fi. §. itē si ꝓdixerit ff. nau. cau. sta. Sol. dicit Petr. ibi loquitur in actu necessario, ī quo non prodest protestatio: nisi ps 3 aduersa consentiat secūdū eū. ¶ Reassume ergo breuit̄ tria vel q̄tuor. Q̄n̄q; præcessit ꝓtestatio derogatoria in actibus, q̄ dependet ex sola volūtate ꝓtestātis: tūc impedit actū sequētē: nisi specialiter prioris volūtatis pœnituerit: vt. l. si quis. ī prī. testamenti. ff. de leg. iij. & in. l. si mihi & tibi. §. ī legatis. ff. de leg. j. & l. at si q̄s. §. plęriq; de reli. & l. q in aliena. §. fi. de acq. hęr. Si verò ī actib⁹, qui depēdent ex volūtate partiū: & tunc si quidē voluntas derogatoria est solū in mēte retēta, non sufficit: vt d. l. cum in plures. §. locator horrei. secūdū ītellectū Pet. & j. de cōdi. ob cau. l. si repetendi. Si verò fuit verbis expressa: & tūc aut fuit volūtas derogatoria simpliciter: aut expresse retulit ad tps futurū. Prīo casu impedit solū cōtractū, q īmedia-d tè sequeret̄: non eū, qui sequeretur ex interuallo.ᵈ

POMATES. b ¶ Q̄n̄q; Aduerte tū, Bar. videtur sentire dum soluit cōtrarium. §. locator horrei: istā sua distinctione, ꝙ dispositio hui⁹. §. ꝓcederet etiam si ps cui fit simplex ꝓtestatio, non impediret actum seq. Pondera etiam ꝙ Bart. dicit, ꝙ q̄nq; primum pactum, & sic quòd interuenit cōsensus ei⁹, cui fit ꝓtestatio: Pactū eīn est duorū, vel plurium, & idem placitus cōsensus. l. j. ff. eod. et bn̄. ad hoc facit ꝙ dicit ipse Barto. l. non solū. §. morte in. iiij. colum. ff. de oper. no. nū. dum ponderat ibi glos. nostram. hic: dum dicit nisi primum pactum, &c. ibi Bar. videtur reprobare intellectum, quem dat hic. & ī d. §. locator.

c ¶ Simulatum. ad de, qualiter probetur simulatio contractus. Petr. de Anc. cōsi. xj. & cōsilio. cclviij. Bald. consili. cxviij. li. j. Fede. de senis consil. vltimo. Pau. de ca. consi. xix. Ro. consi. ccij. Ioā. de ana. consi. lviij. Et inquantum Alex. ponit, an contrahens cum decreto iudicis, possit illū contractum rescindere: vide pulchrè. Bal. consil. xxviij. lib. iiij. Adde tu ꝙ hoc dictum Bart. dicit singulare Cepol. in tractatu de simula. contractuum. col. x. & ibi vide.

d ¶ Ex interuallo. Adde secūdū Alex. ꝙ hæc cōis opi. est vera: vbi tpe ꝓtestationis, non subesset causa, quæ non perseueraret tpe contractus, posteà ex interuallo: vt puta si quis timens, ne cogatur vendere domum vicino potenti, protestetur ꝙ non intendit illam venditionem, quam faceret potenti valere. Nam ista protestatio trahetur ad tps cōtractus: licet ex interuallo, si vsq; ad illud tps durauit causa metus, & potētat⁹ vicini & ita dicit eleganter tenere Bar. Bal. Ang. & Moder. ī. l. q in aliena. §. fi. de acquiren. hære. Tu dic, ꝙ contrarium tenet Ange. cōsil. ccxviij. in. iij. col. inci. in Dei nomine, visa narratione. Vbi dicit, ꝙ verū est, ꝙ Dyn. in aliquibus additionibus tenuit hoc: sed quod reprobatur per. d. l. q ī aliena. & idem consuluit Pet. de anc. consi. cccLxxxiij. incip. retento ordine. Vide tamen vnum verb. per Bald. consil. xxvij. lib. j. & de materia vide ipsum Alexā. in. c. solicitudinem. de app. Feli. in. c. cum. M. de constitu. vt dicta. l.

vt dicta.l.cum in plures.§.locator.ſecundum Iaco. but.Pro quo facit.l.ꝑ retētionem.ĵ.de vſur. Si verò expreſſe ſe retulit ad temp⁹ futurū:aut loquimur in actib⁹ voluntarijs:& tunc illa volūtas derogatoria impedit illum actū.Ita loquitur hęc glo. Si verò loquimur in actibus neceſſarijs:tūc illum actum non impedit,niſi facta ſint parte aduerſa præſente & non cō tradicente:vt.d.§.item ſi prædixerit.&c.

PActa nouiſsima. Vltimū pactum primo cōtrariū obſeruari debet.h.d. ℭ Et primò ponit dictum in genere. Secūdò īfert ad ſpeciē. Secūda ibi:qua propter. ℭ Opp.de.l.iuriſgē.§.ſed ſi fraudādi.ff.eo. Solu.ꝙ iſta debeat intelligi de pacto,ꝙ valeat. ℭ Itē op.de l.ſi mihi §.fi.verſi.interdū.ff.de leg.j.gl.ſoluit,& limitat hāc leg.ꝙ ſit verū,niſi primum pactum ſit derogatorium vltimo.Iſta ſol. eſt multum no.ꝙ ſicut in vltimis voluntatibus,prima voluntas derogatoria præualet vltimæ:ita etiā in cōtractibus. Tamen cōtra.d.gloſſ.poſſet opponi:vt.l.cum in plures.§.locator horrei.ff.loca.&cōdu. Vnde dic ſecūdū.d.Iac.Interdū aliquis profert verba ꝓteſtationis in ſequenti tēpore:& tūc ſi poſt ꝓteſtationē ꝓteſtatio releuat:qa fuit derogatori⁹ act⁹ fact⁹.arg.ei⁹,ꝙ hic no. Vnde aduerte:cū tu vis probare contractum eſſe ſimulatū.d.Ia.dat iſtam practicam:ꝙ teſtes debeant deponere,ꝙ tu dixiſti in proteſtatione per hūc modū: videlicet,ꝙ ſi cōtingeret te in futurum vēdere:ꝙ tu nolebas venditionem eſſe,neq; in vēditione cōſentiebas:ſed eſſet pignus. Si teſtes deponant per hūc modū:probatur ſimulatio contractus. Sed ſi teſtes deponerent ſic:dicimus quòd talis fuit proteſtat⁹ ſe nolle vendere titio fundum,ſed pignorare:iſti nō probant contractū ſimulatū. Ratio:qa actus venditionis factus poſt ꝓteſtationem,videtur iudicare illum pœnituiſſe primæ proteſtationis.& ita intelligit do.Iac.§.locator horrei.qa verba iſta in iſto noſtro non ſe extenderent ad futurū tempus. ℭ Itē opp.de.l.ſi vnus.§.pactus ne peteret. in ſecundò rñ.ff.eo. Sol.glo.limitando,ꝙ illa lex debet intelligi:ſi prima actio ſit ipſo iure ſublata:qa tūc vltimum pactū non ſeruatur.& valet ad qōnem. ℭ Pone reformatio eſt facta.ꝙ exbanniti pro quacūq; iniuria rebanniant̄. Poſteà priores faciant aliam reformationē.poſtq̄ exbanniti fuerunt rebāniti:ꝑ quā reformationem volunt reponere in ipſo bāno: nunquid poſsint? primò dic,ꝙ non. Nā per rebannimentum fuit ſublata iniuria cōmunis ipſo iure. Vnde per aliam reformationem illa iniuria non renaſcitur:& bannum naſcitur ex delicto:& iniuria naſcitur ex cōtumelia:vt in.d.§.pactus ne

4 peteret. ℭ † Quæro de viribus pacti de non petendo? dic ꝙ pactum de non petendo tollit naturalem obligationem:pactum verò extēdit ſe ad id,quod apponit̄:vt.l.ſi vn⁹.§.Item ne verſ.& in ſumma.ff.e. pactū de nō petēdo reſpicit petitionē,nō obligationem.ſed petitio & obligatio nō habēt cōe ſimul,ergo de vno ad aliud non infert̄:vt.l.naturaliter.§.nihil cōmune.ff.de acqui.poſ. Sed pactū liberatoriū tollit naturalem obligationē. Et idem ſenſerunt glo.& Gul.ſed loquuntur magis generaliter. Glo. vtuntur iſtis verbis in.l.ſtichum. §.naturalis.de ſol. Et eſt ſecūda:qa elegit ciuilē obligationē. ℭ Vltramon.reprobant,& dicūt quòd imò perimitur,allegant tex.in.l.quæcūq;.ff.de cōpenſa. Tu ſalua gl.ideo,qa pactum de non petendo,ſi perimeret oēm obligationem,& re⁹ eſſet abſolutus:actor nunq̄ poſſet agere:qa omnis obligatio fuiſſet ſublata.& tñ agit:quod patet:qa ſi actor agat opponitur excep.rei iud.à reo abſoluto.ſed exceptio præſupponit actionē.vt.l.j.de exce. Nō ob.l.quæcūq;:qa intelligo ꝙ perimat̄ in effectu:nō tñ ipſo iure. Eſt etiā tertia virtus:qa pactū de non petendo obligat paciſcētem naturaliter non petere. Ita dicit glo.in.d.§.pactus.& probatur in.l.vbi.ĵ.de tranſac. Iſtud impugnant quidam,& dicunt quòd idem actus nō poteſt producere diuerſos effectus:qa obligaret,& liberaret,& eſt tex.rotundus à cōtra.in.l.ſi pater.in.§.j.de iu.do. ℭ Tene glo.& ad contraria reſponde,ꝙ non operatur contrarios effectus eodem reſpectu. Nam reſpectu debitoris operatur liberationem,quo ad naturalem obligationem:reſpectu creditoris operatur obligationem:quia obligatur non petere. & valet ad iſtud:quia ſi obligatur non petere,in obligatiōe eſt non facere.vnde ſi faceret,veniret intereſſe in obligatiōe:& eſſet obligatus naturaliter,& poſſet compenſari:vt.l.etiā.ff. de cōpenſa. Tene ergo dictum gl.non ob.l.ſi pater.§.j.de iu.dot.quia ibi dicitur:qui paciſcitur,non obligatur:verum eſt ad dandum,ſed non ad agendū. Eſt alia virtus:quia inducit exceptionem ex ſe,videlicet pacti de petendo:vt hic ꝑ Cy.

5 ℭ † Quæro à te de iſta qōne:pone tu debebas à me recipere centum:ſtetiſti per triginta annos,ꝙ non petiſti.& feciſti pactum de nō petēdo poſt.xxx.ann.fit pactū de petendo:q̄ro vtrū habeat vires? vr̄ ꝙ ſic:qa pactum de petendo remouet omne obſtaculū inductū ꝑ pactū de nō petēdo.Gul. de Cu. determinat ꝙ tunc eſt verum,quòd pactū de petendo remouet obſtaculū,quando actio iſta non eſſet ipſo iure ſublata. ſed in propoſita queſtione ſecus:qa naturalis eſt ſublata per pactum:ciuilis per præſcrip.& ſic cum ipſo iure ſit ſublata: pactū de petēdo nihil operatur:vt in.d.§.pactus ne peteret. do.Franciſ. Trigrini de Piſis dicit,ꝙ ex iſto pacto vltimo optimè agi poteſt,qa per pactum vltimum de petendo fuit reſuſcitata prima actio. Non ob.id ꝙ de præſcriptione dicit̄: qa nunq̄ cōtra me præſcribit̄ per illū,qui habet beneficiū à me:vt.l.malè agit̄.ĵ.de pręſc.xxx.ann. Sed tu ex pacto nudo de non petendo beneficium à me habebas:de ea potes videre ea,quæ no.in Spec.de pręſc.in materia libellorū.in glo.q̄ incipit:vt ſi primum fuit.ibi.Item verum,niſi primum deroget. ℭ Inducuntur prædicta per vltramon.ad quæſtionem. fideiuſſor datus anteq̄ fideiubeat vadit ad creditorē.& ei ꝑdicit,

6 † ꝙ nō īntēdit fideiubere ꝓ Titio,cui creditor mutuare intendebat.demum poſteà mutuat ei,& talis fideiubet: an talis fideiuſſor obligat⁹ ſibi ſit? videtur ex iſta gl.ꝙ nō:qa iſta proteſtatio præcedens.ſ.quando nō intendebat fideiubere: impedit fideiuſſionē ſecutam,per iſta verba glo. In contrarium facit.l.cum in plures.§.locator horrei.ff.loca. Petr.tenet,quòd aut verba proteſtatiōis reſpexerunt expreſſe actū futurū: puta dicendo:non intendo fideiubere,& ſi cōtingat me fideiubere teneri nolo.& tūc nullatenus teneor. Pro hoc facit.l.qui in aliena.§.fi.de acq.hær.&.l.at ſi quis.§.pleriq;. de religioſis. ℭ Itē facit quædam glo.quæ eſt in.l.in concubinatu.ff.de cōcubinis.quæ dicit,quòd proteſtatio ſemꝑ debet fieri ante actum,ſuper quo proteſtatur. Si verba derogatoria,& ꝓteſtatio præcedens nō reſpexerunt expreſſe actū futurū in forma,de qua ſupra dixi: ſed ſimpliciter fuerunt verba talia:puta:non intendo fideiubere.tunc ſi quis actus immediatus ſequit̄ poſt illa verba:tunc certum eſt quòd impedietur fideiuſsio. Sed ſi fieret ex interuallo,tunc nō īpedietur:ſed erit obligatus fideiuſſor.argumē.d.§.locator horrei. Et hæc poſſent induci ad quæſtionē quam format gl.in.l. ſi fideiuſſor.ff.de fideiuſſo. Et ſi tu dicis,nōne Lex alibi dicit,ꝙ proteſtatio præcedens inter viuos nō releuat quem à periculo,vel obligatione ſequenti:vt.l.fi.§.item ſi prædixerit.ff.nau.cau.ſtab.ſol.ibi loquit̄ ī actu,q̄ de neceſsitate aſtringebat proteſtantem:& eius proteſtatio non releuat eum:niſi is cui fit proteſtatio cōſentiat. Sed quæſtio noſtra,& theorica data procedunt in eo,qui obligabat ſe ex voluntate,non neceſsitate. Bar.

* ℭ Pro cōcordia. Aduerte ꝙ ordinariæ legentes in hac.l.ī bonę fidei dicūt.ꝙ Bart. hic voluit in fi.ꝙ pactū nudū factum. poſtq̄ cōtractus fuit habit⁹ ꝓ ꝑfecto & abſuluto,ītra modicū tp̄s.antequā partes ſe diuertant ad extraneos act⁹. veſtiat̄ cohærentia cōtractus. Cōtrariū tenere allegat̄.in.l.iuriſgen.§.quinimò.in fine.ff.de pac.& ī.l.j.ij.col.ff de So.Tu.dic Bar.non fideliter recitat̄ in aliquo iſtorū triū locorū Primo in hac.l.in bonę fidei.nō loquitur Bar. poſtq̄ cōtractus habit⁹ fuit ꝓ abſoluto: quia de hoc verbū nullū.licet dicat illud verbū,ſiue ſtatim poſteà:quę verba nō importāt,ꝙ cōtractus fuerit habitus pro ꝑfecto: licet benè poſsit īntelligi: ſed de neceſsitate hoc non arguit. In.d.§.qn imò.dicit,ꝙ pactum fuerat factū ex interuallo,& ſic poſſet etiā ītelligi intra longum tp̄s,& ita etiā in d.l.j.Sed dato ꝙ poſſet argui de cōtrarietate: pōt adhuc ſaluari: vt in hac.l.in bonæ fidei.loquatur qñ adijciebatur tale qd,ꝙ erat de appēditijs cōtract⁹. In.d.l.j.& ī.§.qn imò.loquat̄ in pactis aliud cōtinentibus,ꝑ ea q̄ habētur in.l.fundi partem.ff.de contrahen.empt.

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum etiā in actionibus ſtricti iuris,ueſtitur cohærētia cōtractus.*

2 *Pactum appoſitum ſuper contractu etiam ex interuallo,quando ualeat: & qua actione agatur ad id,quod uenit in pacto: nu.3.*

4 *Actio præſcriptis uerbis,quando concurrat cum alia?*

5 *Pactum quando dicatur fieri incontinenti poſt contractum.*

* IN bonæ fidei. Lex iſta pōit duas regulas,vt patet ī eo. ℭ Nota.ꝙ pactum nudum veſtitur cohærentia cōtract⁹. ℭ Secundò no.ꝙ pactum nudū appoſitū ex interuallo,nō producit actionem,ſed exceptionem. ℭ Opp.hic dicitur:in bonæ fidei.cōtra imò idē in ſtricti iuris:vt.l.lecta.ver,dicebat̄.

1 ff.ſi cer.peta.&.l.petēs.ĵ.eo.† Sol.fateor ꝙ idē in cōtractib⁹ ſtricti iuris.& ideo hic dicit in bonæ fidei:qa in illis videbat̄ valere pactū ex interuallo appoſitū.ꝙ ſecus eſt. ℭ Oppo.ꝙ

2 valeat pactū † appoſitū etiā ex interuallo:vt.ff.de cōtrahen. emp.l.pacta. Sol.ibi in pactis,quæ apponunt̄ circa ſubſtātialia cōtract⁹:hic in his,q̄ apponunt̄ circa accidentalia.& gloſ.

3 remittit ad diſtinctionē poſitā in.d.l.pacta. ℭ † Quæro: qua actione agitur ad id,quod venit in pacto.gloſſ.dicit duplici actione.ſ.actione præſcriptis verbis,& actiōe ex eo cōtractu informata per pactum.& vide gl. Iſtud nō videtur eſſe verū, Nam actio præſcriptis verbis,nō cōcurrit cum alia:vt.l.quo

4 ties.ff.de præſcri.ver.† dicunt vltramō.& benè:actio p̄ſcrip. ver.nō cōcurrit cū alia,quæ habeat originem ex eadē forma. ita loquitur.l.cōtraria. Sed hic actio antiqua orit̄ ex cōtractu nominato,qui p̄cedit:actio verò p̄ſcriptis verbis orit̄ ex quodam cōtractu innominato habita relatiōe pacti ad cōtractū. Ita loquit̄ hic. ℭ Et ex hoc dicūt,ꝙ gl.q̄ eſt ī.l.ex placito.ĵ. de re.permu.quæ dicit,ꝙ q̄dā eſt actio p̄ſcriptis verbis,quæ reſultat ex cōtractib⁹ innominatis.quędā q̄ reſultat ex pacto incontinenti appoſito:non dicit verū:quia vtrūq; eſt vnum & idem. Nō enim oritur actio ex pacto,ſed ex eo cōtractu innominato,qui reſultat habita relatione pacti ad contractum.

Sed ipsi expressè dicũt cõtra casum huius leg. Idẽ in. l. iuris-
gen. §. quinimò. vnde teneas glo. & in. l. ex placito. Probabo
vobis alijs rationibus. ¶ Secundò quæro: dicitur hic: si incõ
5 tinenti fiat. † qñ dicit̃ fieri pactũ incontinenti? dicit glo. siue
fiat in ingressu contractus, siue in ipso contractu, siue statim
postea. & benè dicit. probat̃ in. l. iij. ȷ. de ædil. ac. vbi est tex.
expressus. Nunq̃ vidi alibi. Vltramon. dicunt, & bene: quòd
tunc dicitur fieri pactum incontinenti: quãdo fit antequam
cõtract⁹ habeat̃ a partibus ꝑ perfecto, & absoluto: vt. l. cõtra
ctus. ȷ. de fide instrumen. Tu tñ tene opi. gl. per leg. quã alle-
gaui tibi. s̃. circa hanc materiã. dicam. ȷ. eo. l. petens &c.

IN bonæ fidei. Pactum incontinenti
appositũ, iuxta cõtra-
ctum parit actionem: appositum ex interuallo solã
exceptionem. h. d. Bar.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio pœnalis, quando incipit a præcedenti conuentione nuda: debet agi ex stipulatu non ex pacto.*
2 *Stipulatio pœnalis, non uestit pactum nudũ principale sui cohærentia.*
3 *Mora potest purgari: & quando? remißiuè in nu. 6.*
4 *Poßeßio bonorum non potest dari, nisi iuris ordine seruato.*
5 *Pactum nunquã uestitur cohærentia contractus uestiti accessorij.*
7 *Stipulatio pœnalis, an nouet præcedentẽ obligationem? remißiuè. & in. ij. lect. numero. 9.*
8 *Sententia super eo, quod non fuit petitum, quando fieri poßit.*

SI pacto. Quando pœnalis stipulatio incipit
a præcedenti cõuentiõe nuda: debet
pœna peti: licet reus posset soluere: q̃ in prima con
uentione deuenit. Et translatio bonorum non fit sine ordi-
ne. h. d. ista difficilis lex & tractat de tribus materijs. ¶ Pri-
mò, tractat de commissione pœnalis stipulationis. Secundò
qualiter stipulatio cõmittitur. Tertiò qualiter per pœnalem
1 stipulationem nouetur prima obligatio. ¶ No. q̃ † quando
pœnalis stipulatio incipit a præcedenti conuentione nuda:
debet agi ex stipulatu, non ex pacto. ¶ Secundò ex hoc ha
2 bes notare, q̃ stipulatio † pœnalis, nõ vestit pactum nudum
principale. sui cohærẽtia. Simile vidistis in. l. nuda. de cõtrah.
3 stipu. ¶ Tertiò no. † quòd mora põt purgari. Quod patet,
quia licet petat̃ pœna, põ re⁹ soluere, quod in prima conuen
4 tione deuenit. ¶ Vltimò no. † q̃ possessio bonorum nõ po
test dari, nisi iuris ordine seruato. videbitis in. l. j. ȷ. de excep.
rei iud. ¶ Op. dicit̃ hic: ex stipulatiõe. Cõtra imò debet agi
certi cõdictione ex stipulatu: vt. l. si qs certũ. ff. si cer. pe. Sol.
glo. & bene: q̃ hic dicit̃. ex stip. idest certi condictione ex sti
pulat. Vel dic, q̃ hic pœna erat promissa incerta. ¶ Secũdò
opp. & videtur, q̃ debeat agi ex pacto primo, tãquã vestito
5 cohærentia cõtract⁹: vt. s̃. l. proxi. Sol. dicit gl. & bene: † pa-
ctum nudum nũquã vestitur cohærentia cõtractus vestiti ac
cessorij: vt hic fuit pœnalis stipulatio: vt. l. nuda. ȷ. de contra-
hen. & cõmit. stipu. sed vestitur cohærẽtia contractus vestiti
principalis: vt in contrarijs. Ratio: quia principale non debet
foueri ab accessorio: vt. l. ex pupillari. ff. de vulga. & pupil.
Iniquũ est enim, vt dominus vestiatur a seruo. ¶ Tertiò op.
& hic aduerte: pœna nũquam committitur, nisi præcedat mo
ra: vt. l. si pœna. ff. quando di. lega. ced. & l. si ita stipulatus fue
ro. in fi. de verb. obli. al's est, l. stipulatus. Sed hic non potest
præcedere mora: ergo est cõmissa pœnalis stipulatio. Quòd
nõ possit esse mora, ꝓbat̃: qa vbi nulla petitio: ibi nulla mo-
ra: vt. l. si pupill⁹. de verbo. obli. de reg. iur. l. nulla. Sed ex pa
cto nudo primo nõ nascit̃ actio: ergo quis non potest esse in
mora. Illud cõtrariũ habet multas difficultates: quas glo. tan
git in. l. nuda. ȷ. de contrahen. & commit. stipu. Dyn. in regu-
la, non est in mora. de re. iur. li. vj. Cy. tãgit hic: & in. d. l. nuda.
Ego lati⁹ in. d. l. si ita stipulatus. Breuiter teneo in hoc opi. vl
tramon. quòd licet hic nõ præcedat propriè mora: tamen cõ
mittit̃ pœnalis stipulatio. eo casu quo cõmitteretur si vestita
conuentio præcessisset: quia hoc videtur tacite agi. Et de hoc
videtur tex. in. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. obliga. di-
cemus in. d. l. nuda. ¶ Opp. quòd non licet reo purgare mo
6 ram, & soluere. † quod in prima conuentione deuenit: vt in
l. traiectitiæ. §. de illo. ff. de act. & oblig. & l. magnã. de contra
hen. & commit. stipu. Sol. huius timore tractant hic quidam
materiam de purgatione moræ: quæ est longa repetitio, quã
facio in. l. si insulam. de verbo. obligatio. ¶ Quæro: quando
pœnalis stipulatio committatur? de hoc ponit glo. vnam lon
gam distinctionem, in. l. & si post tres. ff. si quis cau. de regul.
iur. l. in omnibus. Ego examinaui multum profundè in. d. l.
a ita stipulatus. ¶ Tertiò quæro: vtrum stipulatio pœnalis.[a]
7 nouet præcedentem obligationẽ. † Glosa tangit in. l. obliga
tionum ferè. §. fi. ff. de actio. & obli. & l. rescriptũ. §. si pacto.

F ¶ Pœnalis. Adde q̃ Pet. de Anc. cõsi. cclxvj. inci. Quod donatio. tenet cõtrariũ eius, q̃ tenet Bart. in. l. ita stipulatus. s. q̃ omis. stip. pœnalis non nouet præcedentẽ oblig. ex causa lucratiua.

ff. eo. & ibi per Gul. Cy. ponit hic. Ego latissimè dixi in. d. l.
si ita stipulat⁹. ¶ Circa cõtraria vltimæ partis, Opp. q̃ non
8 debet ferri sentẽtia super alio, q̃ sup eo, † quod petitum est:
vt. l. fi. de fideicom. liber. & l. vt fundus. ff. communi diui. Sol.
fateor, quòd petit̃ pœna: & pœna tantũ in cõdemnationẽ de
ducet̃. Possibile tamen est, quòd reus volens moram purga-
re offerret illud, q̃ in prima cõuentiõe deuenit: & sic illud cõ
sequitur non vi condemnationis, sed virtute spontaneæ so-
lutionis factæ per eũ. & hoc est quod dicit ibi tex. conseque
ris. & ȷ. iudiciorum more pœnam, exigens &c.

SI pacto quo. Vbi præcedit conuentio
nuda, & sequitur stipula-
tio pœnalis, agitur ex pœnali stipulatione: cu-
ius timore actor consequitur id, quod deuenit in
conuentione nuda: quãdo exegit pœnam in stipulationẽ de
ductam. Item ordo iudiciorum est seruãdus. h. d. ¶ Opp. di
citur hic, quòd agitur ex stipulatione ad pœnã. Cõtra, imò
debet agi certi condictione ex stipulatu: cũ pœna fuerit cer-
ta: vt institu. de verb. obli. in prin. Pro solutione huius gloss.
dat tres responsiones. Dicit gl. quòd hic fuit apposita pœna
incerta: vt puta in facto, quod factum est incertum: nil mirũ
si agit̃ ex stipulatu. Ista est quædam diuinatio. vnde gl. dedit
aliam sol. & est tertia in gl. & dicit solutionem sustine. Quod
ideo agitur ex stipulatu: quia est incertum, quod cõsequitur
actor. Item sol. redarguit glo. vt in ea habetis. vnde gloss. de-
dit tertiam sol. & est secunda in glo. & est vera: quia debet ex
poni ex stipulatu: id est certi cõdictione ex stipulatu. ¶ Itẽ
oppo. & videt̃ quòd possit agi ex prima conuentione: ideo
quia vestitur cohærentia cõtractus, scilicet stipulationis pœ-
nalis: vt. l. iurisgentium. §. quinimò. ff. eo. Solu. quòd pactum
nudum bene vestitur cohærentia contractus, vt in cõtrario:
vbi pactum nudũ habeat se, vt accessorium. Si verò vt princi
pale, tunc ipsum pactum nudum vestitur non principale ab
accessorio ex cohærentia. ita debet intelligi hæc lex. ¶ Item
oppo. dicitur hic, quòd agit̃ ex stipulatione pœnali. Cõtra:
quia non potest agi, nisi ipsa stipulatio sit commissa: vt. l. ita
stipulat⁹, de verb. obliga. sed committi non potest: nisi debi
tor sit in mora: vt eadẽ. l. Sed cũ in casu nostræ leg. nõ potest
esse in mora: ergo &c. Quòd in casu nostræ leg. nõ sit in mora
ꝓbo: qa vbi nulla petitio, ibi nulla mora: vt. l. lecta. ff. si certũ
peta. Sed super pacto nudo nulla est petitio: quia ex eo actio
nõ orit̃. vt. s̃. l. ꝓxima. ergo nulla mora. & sic cõcludendo de
primo ad vltimum, videtur quòd nõ possit agi ex stipulatio
ne. Solutio. Quidã dixerunt quòd ex nudo pacto, potest agi
cum ibi sit naturalis obligatio. Ista est falsa. vnde Dyn. in. c.
non est in mora. extra de regu. iur. lib. vj. dicit, quòd aut agit̃
ad id, quod venit in prima conuentione nuda, & tunc con-
trarium procederet. Aut agitur ad id, quod deuenit in stipu
latione pœnali: & habet locum ista lex. Si bene cõsyderetur
ista sol. cõtrariũ non tollit. Pro cuius sol. esset videndũ qua-
liter cõmittatur stipulatio pœnalis, quando incipit a præce-
denti conuentione nuda. Ioan. antiquus glossator in. l. nuda
ȷ. de cõtrahen. stipu. dicit, q̃ committitur litis contest. super
nuda cõuentiõe. Ita no. in. d. l. & si post tres. ff. si quis cautio.
Istud dictum nõ videtur verum. Ratio: qa sine actione nemo
experit̃: vt. l. si pupill. §. videamus. ff. de neg. gest. Sed ex nu-
do pacto non oritur actio: vt dictum est ergo videtur lis non
posse contestari sine actione. Hoc probatur: qa aliâs hic con-
currerent duo specialia circa idẽ, contra ea quæ notan. in. l. j.
de dot. promis. Nam quis experiretur in iudicio sine actione.
Item ageretur ex stipulatione pœnali nõ cõmissa. Dyn. vult
tollere opi. Io. & dicit. q̃ hoc ꝓcedit ex dispositione leg. ne
cõtract⁹ sit inutilis. Ratio ista nõ est vrgens, neq; vera: qa cum
ratio debeat esse generalis, videretur dicendum q̃ lex debe-
ret dispensare, vbicunq; contractus veniret annullandus. q̃
est absurdum. Vnde vltramon. dicunt, quòd ibi incipit a con
uentione nuda: & committitur per interpellationem factam
extra iudicium super conuentione. Probatur per rationẽ &
tex. leg. dicũt ipsi. Quæ est ratio, quòd vbi præcedit cõuẽtio
vestita, cõmittitur stipulatio pœnalis per interpellationẽ: &
sic postq̃ debitor est in mora: vt no. in. d. l. & si post tres. Ra-
tio est. s. qa debitor videt̃ ꝓmittere cũ petierit creditor etiã
extra iudicium. Præterea, casus est in. l. fideiussor obligari. §.
fin. ff. de fideiusso. Ista opi. non videtur vera: & videtur con-
tra. d. l. nuda. ibi: post motam litem &c. Nõ ob. ratio, quã assi
gnant: qa si inspiciãt iura per eos alleg. illa loquunt̃ vbi pro-
cedit cõtractus a se validus: q̃ non est in quæstiõe proposita.
Præterea, nõ debet plus operari interpellatio facta extra iudi
ciũ, quã facta in iudicio: sed interpellatio facta in iudicio, sup
nuda cõuentione, nõ facit cõmitti pœnalem stipulationẽ. vt
dixi re-

dixi reprobando opin. Io. Ergo nec interpellatio facta extra iudicium. non ob. l. fideiussor. §. fi. de fideius. quã nihil dicit de hoc, vt patet: quia ibi tex. dicit credidi. & sic dicit contrarium. quia verbum credidi, indicat cõtractum. insti. quib. mo. re con. obli. in prin. in. l. ij. §. creditũ. ff. si cer. pe. cum si. & nõ nuda cõuentio precessit: sed contractus de se validus. Dic ergo, ꝙ vbi stipulatio pœnalis incipit a præcedenti conuentione nuda contrahitur per lit. contest. factam super pœnali. & dic ꝙ hoc clarè probat tex. in. d. l. nuda. & fuit opi. Azo. ibidem. Et si dicis quomodo agit̃ ex pœnali nuda cõmissã. dic ꝙ committit̃ eoipso, ꝙ lis contestat̃. Simile videmus in. l. si titius. ff. de verb. obli. Non tñ potest negari, quin etiam in hoc casu lex dispensatiuè procedat: sed non cõcurrũt duo specialia, secũdũ ꝙ in prima. opi. si benè cõsyderetur. Et hãc opi. videt̃ assumere Gul. in. d. l. & si post tres. ff. si quis cau. ℭ Item opp. dicit̃ hic, ꝙ agitur ex stipulatu ad pœnã, quasi videatur dicere tex. ꝙ prima sit nouata per sequentem stipulationẽ pœnalem. Cõtra de. l. fi. ꝗ. de noua. Gl. fatet̃ contrariũ. ꝙ olim fiebat nouatio: vt. l. obli. ferè. §. fi. ff. de acti. & obli. hodie non: vt. d. l. fi. Ista solu. nõ est bona. Ratio: quia. l. fi. ꝗ. de noua. habet locũ vbi sunt plures obligationes pariter principales. Sed materia nostra loquitur vbi vna obligatio est principalis, altera accessoria. ℭ Pro decla-

6 ratione huius glo. reuocatur in dubium, † qualiter per stipulationẽ pœnalem nouetur prima obligatio? Ista est difficilis quęstio. circa quam gl. simpliciter variauerunt. Qñq; dixerũt quòd in eo, in quo concurrit pœnalis stipulatio cum prima, in eo pœnalis nouat primam: in alio non. Ita no. in. l. si quis a socio. ff. pro soci. Istud nõ videtur verum. per. l. duo socij. ff. pro soc. & l. prædia. ff. de act. emp. & videtur agi ex prima & ad totũ. Quandoq; dixerũt, quòd aut pœnalis stipulatio cõtinet plusquã prima, aut minꝰ. Primo casu pœnalis stipulatio nouat primam: secũdo non. Pro hac opinione facit in arg. l. qui vsumfructum. ff. de verb. obli. Istud non videtur verum, & videtur cõtra. d. l. obligationum ferè. §. fi. quæ loquit̃ indistinctè. Quãdoq; dixerunt gloss. ꝙ aut quæritur, nunquid pœnalis stipulatio nouet primam ante, quam sit commissa: & dico quòd non: vt. d. l. duo. ff. pro so. Aut postquã est cõmissa: & tunc nouet primam: vt. d. l. obligationum ferè. §. fi. Ita no. gl. in. d. l. duo. Istud videtur falsum: vt not. d. l. si quis a socio. vbi pœnalis stipulatio erat commissa: & tamẽ adhuc agitur ex prima. Quãdoq; dixerũt: aut est actum, quod nouetur prima: aut nõ. Istud dictum nõ habet dubium. & ita not. glo. in. l. rescriptũ. §. si pacto. ff. de pact. quidam dixerũt, quòd aut pœna adijcitur contractu stricti iuris: aut contractu bonæ fidei. Primo casu stipulatio pœnalis nouat primam: vt. d. l. obligationũ ferè. §. fi. l. si ita stipulatus. circa fi. de verb. oblig. Secundo casu non nouat. ita debet intelligi. d. l. prædia. de act. emp. & d. l. duo. ff. pro soc. Et hanc videtur tenuisse. Dy. in. l. in prouinciali. §. j. in distinctione magna. de ope. no. nun. & assignat rationem diuersitatis. Istud non videtur verũ: ideo quia actio ex testamento habet instar bonæ fidei: vt. d. l. in minorũ. ꝗ. in quib. cau. in integ. resti. non est neces. & tamẽ nouatur per stipulationem sequentẽ: vt. l. j. §. itẽ si ita. ff. ad le. falc. Vnde Gul. distinxit aliter: vt no. fuit per eum in. d. l. resciptum. §. si pacto. ff. eo. ℭ Et videt̃ cõcludere. ꝙ vbi pręcederet dispositio, vel cõtractus iurisgen. tunc pœnalis nõ nouat: vt. d. l. prædia. & l. duo. cum si. Sed vbi præcedit dispositio, vel contractꝰ iuris ciuilis per pœnalem nouatur prima: vt. d. l. obligationũ fere, & isto modo potest intelligi. d. §. item si ita. quia testamentũ est de iure ciuili: vt. l. iiij. ff. de testa. Dictũ Gul. non videtur verum, sed contra glo. in. l. ij. ꝗ. de iur. emphy. Et indico sic: quia contractus emphyteoticus est contractus iuris ciuilis: & tñ non nouatur per pœnalem: imò dñs potest emere. vnde Dy. aliter ibi dixit, videlicet aut egit ex stipulatione pœnali: & tũc vr̃ nouare primam: aliàs nõ. Ita notauit in. d. l. si ita stipulatꝰ. de ver. obl. Dictum Dy. probat̃: quia videt̃ contra. l. si quis a socio. vbi actor eligit agere ex stipulatiõe pœnali: & tñ nihilominꝰ agit ex prima: vt. d. l. si quis a socio. cũ. l. seq. Vnde dico sic: quia aut prima ꝓcedit ex causa lucratiua: aut nõ. Primo casu pœnalis nouat primã: vt. d. l. obligationũ. §. fin. de act. & obl. Et ita intelligit̃. l. j. §. itẽ si ita. ad leg. falc. Secũdo casu nõ fit nouatio. Ita intelligit. l. duo. vbi prima vr̃ ꝓcedere ex causa lucratiua: quia ibi sit mẽtio de quæstu. ꝙ verbũ quæstus denotat lucrũ: vt. l. quæstus ꝓ socio. & tñ nouat̃, vt ibi patet. Tene hãc opi. quæ vera est. Et ad cõtrariũ rñ. per interẽptionem quia in illa nõ est ex causa lucratiua: quia cõtractus societatis nõ dicit̃ esse ex causa lucratiua. Nã societas põt habere quęstũ & damnum. Et si diceres, ibi nõ ponũt aliquid de suo, & sic videt̃ lucrũ: dic ꝙ saltẽ ponũt operas. arg. l. cũ duobus. §. si in coeũda. ff. ꝓ soci. Itẽ opo. dicit̃ hic, ꝙ agitur ex stipulatu: & videtur ꝙ agat̃ ex stipulatiõe, quia non debeat cõsequi illud, ꝙ deuenit in prima, quia sententia debet esse conformis libello. sol. vt in glo. in fin.

PActum. Pactum per quod aufertur alicui libera testa. factio, non valet. hoc dicit. ℭ No. ꝙ dixi in summario. ℭ Secundò not. quòd nullam parit obligationem, neq; ciuilem, neq; naturalem. ℭ Tertio not. quod pactum de futura successione non valet: videbitis. ꝗ. eo. l. fina. ℭ Quæ-

a ritur circa hanc[a] leg. quid si iuretur super tali pacto? Respondeo quòd non valeret: quia tale pactum est contra bonos mores. ita dicit text. in. l. stipula. hoc modo. de verb. obli. videbitis in. l. fi. ꝗ. eo. & l. cũ donationibus in fi. ꝗ. tit. j. &c.

PActũ quod. Pactum de futura successiõe nõ valet. h. d. ex hac leg. pactũ. ꝗ. eo. decretalistæ fecerũt sibi decretalẽ in lib. vj. ĩ ti. de pac. ꝙ si istud pactũ esse iuramẽto firmatum, ꝙ tale pactũ esset validũ. Quod videt̃ falsum: quia siue sit pactũ siue stipulatiò, ꝑ ꝙ vel ꝑ ꝙ aufert̃ libera facultas testãdi, est cõtra bonos mores. arg. ff. de ver. ob. l. stipulatio hóc modo cõcepta. sed tex. iuris canonici dicit alibi, ꝙ iuramẽtũ nõ firmat aliquod pactũ, quod sit cõtra bonos mores: vt est tex. ĩ. c. nõ est obligatoriũ. de reg. iur. lib. vj & tex. ĩ. l. pactũ. ꝗ. de col. improbat ipsum pactũ, qñ fieret, ut nullo modo succedat̃: ut ibi dicit̃, dũ dicit: iure aũt improbatũ est. Ratio nõ est alia, nisi, quia cõtra bonos mores. Sic igit̃ ĩ ꝓposito: cũ eadẽ ratio sit vbiq;: & ea q̃ iuris authoritatẽ reprobata sunt, iuramẽti vinculo non probant̃: vt. l. nõ dubium. s̃. de legi.

CVm proponas. Substitutio cõditiõalis fideicõmissaria põt inter fratres per pactũ remitti. h. d. omnia quæ fuerũt dicta. s̃. e. l. j. possent hic dici. Quæro. quid si vnus frater vendidit bona sua, fratre p̃sente: vtrũ

b ille, qui fuit presens, & tacuit, [b] sibi p̃iudicauerit? Breuiter gl. uidet̃ dicere, ꝙ nõ: in. l. si fundum per fideicommissum. in prin. ff. de leg. j. & dic. vt ibi dixi. & in. l. quæ dotis. sol. ma. &c.

CVm proponas. Ius fideicommissi cõditionalis, põt ꝑ pactũ remitti. h. d. ℭ Op. & videt̃, ꝙ sit superflua. per. l. j. s̃. eo. sol. ut in glo. ℭ Quærit glos. pone ꝙ duo fratres sunt instituti hęredes, & adinuicẽ substituti, si alter eorũ decederet sine liberis. Modò vnꝰ fratrum vendidit de portione sua p̃dia &c. alter frater scit, & est p̃sens: nunquid ꝑ præsentiã suã sibi p̃iudicet? gl. videt̃ dicere ꝙ ꝓpter p̃sentiã fiat pręiudiciũ: ut in gl. quã no. Dictũ gl. uidet̃ reprobari ꝑ ea, q̃ dicunt̃ in. l. Caius. ff. de pig. act. Pręterea taciturnitas uel tacita renunciatio, non potest plus operari: quã ex p̃ssa. Sed istud ius fideicõmissi cõditionalis nõ posset remitti etiã expressè: vt l. si ita scriptũ. §. j. de leg. ij. ergo multo minus per tacitam. Non obst. l. quoties. & §. libertis. quia ibi fuit cõsensus expressus. ℭ Op. de. l. si fundũ. de leg. j. Sol. ibi no. unde gl. q̃ incipit: licet ibi, fecisse præiudiciũ. &c. ℭ Quidã reprobãt hãc gl. ex materia, q̃ habet̃ ĩ. l. caius. ff. de pig. act. & gl. sua tñ ab illa reprobatiõe defendi põt, p. l. si seruus cõis. ff. de don. ĩter uir. & uxo. Nã fideicõmissum debet̃ inter fratres: & sic inter cõiũctos: & tñ in p̃sentia fratris vidẽtis donare rem suam vxori fratris sui, induxit sibi pręiudiciũ circa illam rem ex fideicõmisso debitã: maximè, cũ inter cõiunctos fideicõmissi remissio facilè inducat̃. & bene ꝓbat. l. ꝓcula. ff. de proba. Sed nihilominus puto. ꝙ glos. ista inquantũ dicit induci remissionẽ in præiudiciũ, malè dicit. Primò: quia istud fideicõmissum erat cõditionale, vt q primo moreret̃ restitueret. sed habuistis in. l. j. s̃. eo. ꝙ fideicommissum cõditionale etiam expressa renunciatione nõ tollit̃: quia est ius futurũ: ergo multo minꝰ istud ius cõditionale hic debet tolli ꝑ p̃sentiã, q̃ ĩducit quãdã renũciationẽ tacitã. Sol. no. ĩ. d. l. si seruꝰ cõis. cũ sua materia. quia ibi tractat̃ de p̃iudicio generando mihi circa rem meã de præsenti: hic aũt de re mihi debita. Barto.

PActum. Tantũ valet pactũ cum scriptura, quãtũ sine scriptura. h. d. ℭ Opp. s̃. de sacrosan. eccle. aut̃. hoc ius porrectũ. de nõ nu. pec. l. gñaliter. So. dicit gl. q. hic est regula, ꝙ tm̃ ualet pactũ cũ scri-

c ptura, q̃tũ sine. Fallit ĩ cõtrario: & ĩ casibꝰ sĩlibꝰ.[c]

SVMMARIVM.

1 *Dictio quemq; est signum uniuersale.*
2 *Dictio quẽquam est signum particulare.*
3 *Agens contra unum ex correis: quando uideatur diuidere obligationem, uel eligere.*
4 *Partem recipiens quando quis uideatur diuidere?*
5 *Pactum tacitum non requirit præsentiam partis.*

POMATES.

a ℭ Circa hãc leg. Ad istam leg. sic. op. Nã cõtrahere est liberi arbitrij, sicut testari. l. nec emere. ꝗ. de iur. de lib. & tñ quis debet se obligare ad testãdũ: cũ bonũ sit arg. de contractibus ad vltimas volũtates. sed solue ꝙ in testamẽto est maior libertas: cũ voluntas in testamẽto sit ambulatoria vsq; ad mortẽ. l. iij. in fin. ff. de adim. leg. sed in cõtractibꝰ à principio, licet volũtas sit libera. tñ postẽa necessitat. l. sicut. ꝗ. de act. & ob. cum concor.

b ℭ Tacuit. Adde Ro. cõsil. ccccl vij. in fi.

POMATES.

c ℭ Similibꝰ. Circa fi. alios autẽ casus ĩ quibus requirit̃ scriptura vltra locos cõmunes gl. & docto. hic, vt ꝑ Alberi. ĩ. l. iij. allegata in gl. j. si mi. fema. dixerit. quibꝰ adde aliũ casum. quẽ ponit Bar. in l. fi. ĩ fi. appa. sui. ꝗ. de edi. di. Adri. tollẽdo. & aliũ quẽ ponit Bal. in. c. cũ parati. de app. ĩ. l. cõsentaneũ. C. quomõ & qñ iu. In licẽtia, quã habet familia potestatis capiẽdi aliquẽ ꝑsonaliter, & aliũ quẽ ponit in. l. gesta. ꝗ. de re iud. & ĩ. c. cõstitutꝰ. circa pe. colũ. extra de rescri. & vide q̃ circa hęc scripsi ad Bart. in l. j. §. sufficit. de bono. pos. secũdum tab. & Bald. in. l. j. col. pe. ꝗ. de fideic. cuiꝰ dictũ ibi magnificat dominꝰ. Baptist. de sancto seueri. ĩ. l. si certis annis. ꝗ. eo.

a ¶Diuisio. Adde secũdũ Pau. de ca. esse diligẽter aduertẽdum: qa si nõ sint, nisi duo debitores, nõ põt fieri diuisio actiõis: qa tũc actio dicit diuidi inter plures, qñ primò qlibet tenebat insolidum: nũc incipit quilibet teneri pro pte tm̃. l. inter eos. §. pe. sed hic primꝰ, qui soluit, liberat in totum: saltẽ ipso iure: quatenus ipse soluit partẽ virtute taciti pacti: vt. s̃. eo. l. creditori. Alter verò, qui non soluit, silr fuit liberatus ipso iure a a parte soluta: & remãsit obligatus efficaciter in pte nõ soluta. Vnde non est ꝓpriè diuisio actiõis secũdũ ipsũ. Et ꝓpter hoc nõ placet sibi summariũ Bar. ꝙ ĩducat diuisio: sed si essent plẽs: puta iiij. qui teneretur ad cẽtũ insolidũ. & vnus solueret. xxv. ꝓ pte sua dictorũ centũ: vt. s̃. Sed q̃tũ ad alios tres bene fuit inducta diuisio: vt sic postquam creditor recipit, non possit aliquem de alijs tribꝰ cõueni re: nisi pro. xxv. Nec ob. secũdum eũ ꝙ nõ fuerũt p̃sentes ĩ illa recep. qa hoc est tacitũ pactũ legale, ꝙ ꝓdest etiã absentibus: vt. s̃. eod. l. ij. cũ ibi no. & ita dicit saluare, & ĩtelligere ꝙ no. Bar. circa fi. ꝙ nõ põt intelligi, nisi in casu p̃dicto. & hunc intellectũ perpetuò mẽti tenendũ puto: qa qlibet diceret cõtrariũ prima facie: ꝙ qlibet aliorũ possit cõueniri ad residuum, postq̃ cum eis nihil est actũ. Cautela ergo est cum creditor recipit, dicat, saluo iure solidi.

SI creditores. Ex receptione partis debiti, fa
a cta ab vno de correis inducit diuisio[a], ex
qua oritur taciti pacti exceptio. h. d. ¶Oppo. j.
de fideius. l. reos. Huius timore sunt ĩ hac leg. duæ.
lec. principales. Prima, ꝙ hic partem petierunt: à
quolibet debitore: dicentes esse cõtentos parte
& sic inducitur exceptio pacti. s. expressi: vt: l. li-
verũ. j. de fideius. Et vt ista lec. procedat habent
1 ipsi ĩ tex. quẽq;, † ꝙ est signũ vniuersale. sicut oĩs
& qlibet: vt. l. hoc articulo. de hę. insti. ¶Ista lec.
est vera in se: tñ cõis litera dicit quẽquã, nõ quẽq;.
2 † Et hoc signũ quẽquã, est pticulare: vt. l. si necessarias. §. si annua. de pig. act. Dicẽdũ est ergo hic.
ꝙ recepit ab vno tm̃: & sic remanet cõtrariũ. d. l.
reos, Gl. so. ꝙ ibi cõuenit vnũ ĩsolidũ. Et sic nõ vr̃
diuidere hic ptem petijt, & recepit: & sic diuidere
vr̃. Vide gl. q̃ vult dicere veritatẽ, & in ea miscet
multa mẽdacia. Vera sol. est ista: ꝙ ibi elegit: hic
diuisit. vñ electio nõ p̃iudicat: vt ibi. diuisio sic: vt
3 hic. ¶†Restat videre, qñ videat eligere: & qñ videat diuidere. Gl. dicit, ꝙ qñ petit ĩsolidũ. vr̃ elige
re: sed qñ petit ptẽ, vr̃ diuidere. Vide iterũ gl. cer
tè hoc nõ est verũ: qa siue insolidũ. siue in pte pe-
tit ab vno. nunq̃ inducit diuisio. hic est casus in. l.
4 reos. †Dicit ergo gl. ꝙ diuisio ĩducit recipiendo
partẽ. Istud dictũ ẽ verũ: qa casus est ĩ. nr̃a: qa ĩ re
ceptione ptis inducit diuisio. Ad istud opp. de. l.
inter eos. §. j. de fideius. Sol. secũdũ Iac. de Are. &
Oldra. qñq; qs recipit partẽ ab eo, à quo nõ pote-
rat insolidũ exigere: qa habebat bñficiũ diuisiõis
vt plures fideiussores olim. & plures tutores: tũc
partis perceptio, nõ inducit diuisionẽ. seu tacitũ
pactũ. Ratio: qa cũ necesse habeat facere: & in ne
cessitatibꝰ nemo liberalis existit: vt de adimẽ. le.
l. rem legatã. Sed si receperit partẽ ab eo, à quo in
solidũ poterat exigere: qa beneficiũ diuisionis nõ
habebat: vt duo rei olim: & hodie: si est renũciatũ
tunc in casu isto recipiẽdo partẽ videt diuidere:
qa nõ tenebat recipere. hic est casus in hac nostra
leg. no. ¶Itẽ contra istud op. de. l. si ex toto. §. j.
ff. de leg. j. glo. hic dicit. hoc solue vt in p̃cedẽtibꝰ
b cõtrarijs. Tu dic[b] ꝙ in hoc est speciale fauore vl-
timę volũtatis: vt licet al's partis perceptio diui-
sionem inducat: tñ eiꝰ fauore nõ inducit diuisio.
Ita loquit ibi. & hec est vera sol. ¶Op. ff. de pe-
cul. l. si ex duobꝰ. ĩ fi. primi respõ. Sol. ibi nõ sunt
ꝓpriè duo rei: nec ab vno exigit pars, imò totũ:
ꝙ exigi põt, vsq; ad quãtitatẽ peculij. ¶Op. ff. e.
l. tale pactũ. §. post diuisionẽ. Sol. ibi ab vno reci-
pit plusquã debebat: ex quo nõ põt ĩduci, ꝙ alij
obligent insolidũ. hic vero tenebat insolidũ: vñ
põt ĩduci tacitũ pactũ liberatiõis. ¶Opp. extra
gl. pactũ est duorũ, vel pluriũ cõsensus &c. vt. l. j.
ff. e. Sed hic nõ cõsenserũt illi alij debitores, q nõ
erãt pñtes: ergo nõ põt eis dici factũ pactũ. Sol. ta
cita pacta partis præsentiã nõ requirũt: vt hic: &
s̃. eo. l. ij. ꝙ nota bene, & tene menti perpetuò.

POMATES.

b ¶Tu dic. Ista solutio licet moderni eã nõ sequant: est cõis: vt hic inquit Bal. & Dec, qui al's in ista opinione consultũ fuisse affirmat a quibusdã magnis viris. & eã etiã tenuit Decius p̃ceptor meus. & vide plenè scriben. in. d. §. j.

c ¶Licet. Vide Lu. ro. in cõsi. xiij. incip. videtur mihi de iure dicendum. vbi consuluit, ꝙ nõ valet cõuentio: vt bona nõ possint aliquo tempore alienari, quę ad alios venient. allegauit leg. istam. And. Barb.

c ¶Licet. Adde ꝙ Pau. de ca. p hãc leg, & l. pactũ, ꝙ dotali. s̃. eo. dicit, ꝙ si in casu. d. leg. filia facit pactũ: & in ciuitate sit statutũ, ꝙ fœmina nõ succedat extantibꝰ masculis, virtute illiꝰ pacti nõ poterit aliqd petere: licet pr̃ ab intestato decedat: qa ꝙ nõ valet ĩ vim cõtractus, nõ põt valere in vim supmi iudicij: vt hic. Alex. ibi dicit, ꝙ hoc ẽ cõtra. l. fi. ff. fa. erci. vbi pater põt q̃uo vult ĩter filios disponere. Sed iudicio meo parũ facit: qa nõ negat quin pater possit libere inter filios disponere: sed ꝙ adstringatur pacto: & per viã cõtractꝰ, hoc iura nõ pmittũt: vt. d. l. pactũ. Ibi erat inter liberos: & qa pater illud reprobat. & hoc cõsyderauit Pau. de cast.

d ¶Inuicem. Adde quod Bal. no. hic, in verbo: scripto, ꝙ duo possunt facere testamentum in eadem scriptura: & ita se vidisse. & vide Pau. de ca. Tu dic quòd Oldra. consuluit consi. clxxiiij. cũ vir & vxor fecissent testamentum, & mortuo viro vxor volebat reuocare: quærebatur, an posset, quia in eadem char. Old. consuluit quòd sic.

SI creditores. Vbi plures sũt obligati insolidũ. & vnꝰ soluit ꝓ parte, & creditor partẽ recipit, videt fieri diuisio, & ex hoc quærit taciti pacti exceptio. h. d. ¶Opp. de l. reos. j. de fideiu. Pro huiꝰ solutiõe quidã hñt in litera quẽq;, q̃ deriuat à qsq;, ꝙ est signũ vniuersale: vt. l. si necessarias. §. si annua. ff. de pig. act. Si habetis quẽquã cõtrariũ cessat eo, ꝙ creditor admisit quẽquã debitorẽ: idest quẽlibet ad soluẽdũ ꝓ pte sua tm̃: & sic pactũ fuit exp̃ssum. ¶Quidã hñt quẽquã: & tũc ad cõtrariũ rñdet gl. duobꝰ modis: tñ vltima est vera, & nota eã, ꝙ hic creditor diuisit ab vno petendo partẽ debiti, & recipiẽdo partẽ: p quã diuisionẽ, seu perceptionẽ sibi p̃iudicat. In leg. cõtraria. elegit nõ recepit. Cõtra hoc opp. de. l. si ex toto. §. fi. ff. de leg. j. sol. vt in gl. vel dic secũdũ Iac. de Are. ꝙ qñ plures sunt obligati insolidũ: & vnꝰ soluit, hoc modo. Soluo tibi pro parte mea: & creditor isto modo recipit: & tũc habet locũ lex nostra: qa creditor sibi p̃iudicat. Doctores dicũt, ꝙ cautela est, qñ creditor habet plures fideius. obligatos insolidũ: & partẽ ab vno recepit: ꝙ ꝓtestet, ꝙ p hãc receptionẽ ptis nõ intẽdit sibi præiudicare in alia parte, circa petitionem residui, argu. l. at si quis. §. plęriq;. ff. de relig. ¶Qñq; vnus ex pluribꝰ insolidũ obligatus, habet ex ęquitate quoddã beneficiũ diuisiõis. Pone exẽplũ in fideiussore per beneficiũ epistolæ diui Adriani. Isto casu si vnꝰ soluit suã ptẽ & creditor recipit: sibi nõ p̃iudicat: nisi appareat cũ fideiussorẽ nõ esse soluẽdo. hic est casus in. l. inter oẽs. §. j. ff. de fideius. Et isto casu creditor nõ dicit diuidere noĩa. Oportet enim facere exceptionẽ diuisionis: & in necessitate nemo liberalis existit. arg. l. rẽ legatã. ff. de adimẽ. legat. ¶Quãdoq; illi, qui sunt insolidũ obligati, nõ habent beneficiũ diuisionis à iure. Pone exẽplũ in duobꝰ reis insolidũ olim: hodie pone exẽplũ in eis, q renũciant beneficio nouæ constitutionis. Isto casu, si vnus soluit partẽ creditor sibi præiudicat. Ita intelligit Ia. l. si ex toto. §. j. de leg. j. Itẽ op. de. l. tale pactum. §. post diuisionẽ. ff. de pac. sol. ut in glo. ¶Oppo. dicit hic, ꝙ quęrit exceptio taciti pacti. Itẽ: qa pactũ est duorũ, vel pluriũ cõsensus &c. Sed hic alij creditores non fuerunt pręsentes. Sol. ꝙ cõtrariũ loquitur in pacto expresso: hic in tacito &c. Bar.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditas non datur per donationem causa mortis, nec in codicillis.*
2 *Verbum pertinere, dicitur uerbum directum.*
3 *Rerum appellatione uenit tota hæreditas.*
4 *Testamentum in milite dicitur iudicium.*

c LIcet. [c]Hæc est noua & singularis lex: nec scio eã alibi Breuiter hoc dicit. Pactum de succedẽdo inui-
d cem, [d]nõ habet vim vltimę volũtatis:
e nisi inter milites. [e] hoc. d. Primò q̃ro, q̃ est ratio

POMATES.

e ¶Inter milites. Dic secũdũ Deci. hic, ꝙ lex ista ꝓcederet ẽt si pactũ nõ fuisset reciprocũ: sed vnũ tm̃ ꝓmisisset se uelle, ꝙ alter haberet sua bona. & videt etiã hoc de mẽte Ale. s̃. eo. & l. pactũ ꝙ dotali. col. ij. in. ij. fal. Et ꝓbatur ista lex in rõne sui: ibi tñ cũ volũtatẽ &c. q̃ est. gñalis, & cõprehendit istũ casum: licet dictũ sit spãle, per ea q̃ no. vt breuibus agã. Ale. cõs. suo. lxxv. co. j. vo. v. Sed hic ego moueo difficultatẽ, & q̃ro: an lex haberet locũ in milite & pagano? in hoc ego sic dicebã, ꝙ aut solus paganꝰ ꝓmisit, & nõ ualet: qa paganꝰ nõ potest pacto hereditatẽ dare: sed speciale est in milite. vt hic agitur &c. Aut solus miles promisit: & dicerẽ ꝙ valet p rõnẽ gñalem istiꝰ leg. & ĩ. l. j. ff. testa. mili. & l. miles. ff. e. Aut pactũ fuit reciprocũ & videret prima facie dicẽdũ, ꝙ licet non valeat quoad paganum ꝓpter illã leg. & p not. p doct. in. d. l. pactũ quod dotalis. s̃. e. maximè Paul. de ca. ibi in fin. ꝙ tamen deberet valere quoad militẽ. sicut dicimꝰ in testamẽto patris inter filios & extraneũ. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. j. de testa. Contrarium credo verius: nam cum illud pactum sit reciprocum, & ob causam, & ex parte pagani nõ possit impleri p superiora: potest miles agere condictione ob causam. & facit hoc, ꝙ in casu huiꝰ leg. si vnus militum reuocasset voluntatem: censeretur ab altero reuocata. & ita tenet hic Petr. & Decius ratione correlationis. & argu. in. l. fina. j. de cupres. libro. xj. & hoc teneas si miles ignorans creditur, & in pagano tale pactum valere: secus si sciens, per ea quæ not. Bar. in. l. dictam. j. de condi. ob cau. non obst. §. ex imperfecto. quia extraneus ibi nihil promiserat: & ibi non suũ, sed legis denegatur auxiliũ: vt hic lex non modò suũ vult denegare auxilium: sed etiam vult promissionem militis rumpere: cum vult priuilegio suo illaqueare, & decipere. cõtra. l. quod fauore. s̃. de legi. & argum. in simili in. l. j. j. de his qui ve. eta. impe. & in. l. meminerint. j. vnde vi. contra tamen hoc facit id quod no. hic Alex. ij. col. in fi. de mente Bald. in. l. illa authen. ff. de heredi. insti. hoc tamen ego intelligerem, prout in simili declarat Bar. in. l. j. col. penul. versi. quarto q̃ro. s̃. de sacrosan. eccle.

quod istud

quòd istud pactũ non habet vim donationis cau-
sa mortis. dicit gl. qa per donationẽ causa mortis
grauatur hæres: sed hic videbať velle, quòd hære-
1 ditas pertineret ad eum. & vide glo. ¶ † Et no. ꝙ
per donationẽ causa mortis, non potest dari hæ-
reditas: sicut neq; per codicillũ. Requirit ergo ꝙ
deť in testamẽto. ꝙ ꝑpetuo tene menti. ¶ Alij as-
signant hic aliá rationẽ, ꝙ nõ valuit: qa nõ fuit so-
lẽnis numer⁹ testium. ał's etiã ibi: inter priuatos va
leret iure testamẽti. Quod satis mihi placet, si fue
rint verba testamẽti: sec⁹ si essent verba paciscen-
tiũ: vt ꝓmitto tibi, & tu mihi: qa ꝑ hoc infringiť li
bera testamẽti volũtas: ał's facultas cõdendi testa
2 mẽtũ, vt. l. pactũ. s. e. ti. ¶ Secũdò no. † ꝙ verbũ
pertinere, vř directũ: ꝙ allego tibi in. l. cẽturio. ff.
de vulg. dic vt ibi dixi. ¶ Tertiò no. ꝙ ꝑpetuò te
ne mẽti: ꝙ si bona relinquuntur, sub appellatiõe
3 † rerum, cõtinẽt totam hæreditatem: vt hic vides.
ibi: res eius cui casus &c. Quod videť cõtra. l. fi. ff.
de vsufru. leg. sed ibi erat alius hæres vniuersalis:
4 hic non. ¶ Quærit gl. vtrum † istud iudiciũ sit te
a stamẽtum, vel quæ volũtas? Breuiter in milite[a] est
testamentum: qa quocunq; modo volũt: possunt
testari: vt. ff. de testa. mili. l. j. ergo &c.

a ¶ In milite. Adde omnino videndum in terminis hui⁹ leg. pulcherrimũ cõs. Ro. cõsi. xxvj. inci. ꝓ clariori. vbi multa notabilia dicit. & Cal. consi. j. de donat.

Licet. Vbi fit pactũ de adinuicẽ succedendo, & fit inter milites, pactũ tale habet vim vltimę volũtatis: sec⁹ si fiat inter priuatos. h. d. ¶ Quærit gl. de ratiõe. le. quare nõ valet, vt donaatio causa mortis? in hoc glo. assignat vnã rationẽ Itẽ ibi donatio emolumẽtũ &c. assignat rationẽ: qa donatio debet cõtinere emolumentũ, & non onus: & onus cõtineret, si succederet. gl. est no. ad vnũ: ꝙ cũ hæreditas cõtineat onera: vt. l. si hæreditatẽ. ff. mãda. ꝑ donationẽ causa mortis, nõ posset donare hæreditas, sicut nec ꝑ codicillos. Signa istã gl. ¶ Item not. text. cum dicit pertinerent: videtur innuere ꝙ verum pertinere: sit directum, ꝙ patet: qa succedit &c. Aduerte: qa loquitur in milite dixi. in. l. j. ĩ. de pact. inter. emp. & vẽdi. Dy. tangit in. l. Lucius. §. filiã ex asse. de leg. ij. Ego in. l. cẽturio. de vulg. & pup. In hac. l. licet. est primò aduertendũ, ꝙ hæc lex dicit in text. sub noĩe rei, dũ dicit: vt res pertinerẽt &c. Nã per hoc habes secũdam glo. q̃ hoc ponit, ꝙ habet vt hæres hæreditatẽ istã. ꝙ per verbũ res confertur hæreditas. & tamẽ nõ conferť per verbũ bona: vt benè colligitur de leg. ij. l. si qs seruũ. §. fi. cũ. l. seq. in gl. mag. ĩ vltima opi. Azo. ibi posita. Secũdò habes aduertere hic, ꝙ hic dicit pertinerent. & tñ glos. dicit secundũ vnã opi. ꝙ habet, vt hæres: ergo habes, ꝙ verbũ ꝑtinet, adaptať ad directũ. Dico tñ ꝙ põt adaptari ad obliquũ. & ꝓ hoc benè facit. l. Luci⁹. §. filia. de lega. ij. & l. j. ĩ. de pac. inter emp. & ven. vbi verbũ ꝑtinet: poniť pro restituať. qa habeo ex manu alterius. & ideo dico cõe adaptabile: secũdũ diuersas sentẽtias. ¶ Sed quæro, q̃ sit veritas: nũqd habet, vt hæres id: an habeat vt ex pacto? Puto nõ violãdo literã, ꝙ quãuis cõis opi. sit, vt Pe. & aliorũ, ꝙ habet vt hæres: q̃a hereditas nó põt dari: nisi ex testamento non ex donatione causa mortis, vel ex codicil. vt. l. ij. ĩ. de codici. tñ ego puto istũ tex. velle cõtrariũ. Nã tex. hic dicit, ꝙ habeat vim postremi iudicij: nõ dicit, ꝙ sit postremũ iudiciũ. Et ista est singularitas, quã inducit ista lex. quòd pactum existẽs habet vim postremi iudicij. & ex hoc sequiť. ꝙ teneť ad debita, vt tenetur hæres ex testamento institutus: ꝙ non est in alio, qui haberet vniuersa bona alicuius ex pacto, vel ex cõtractu aliquo: vt ẽ casus ĩ. l. mulier bona. ff. de iur. do. ¶ Sed quæro, quare nõ habet hoc ex donatiõe causa mortis? dic vt in gl. sed tũc cõtra eã videť, & cõtra tex. ar. Nã leges alibi volũt, ꝙ vbicũq; ĩ aliquo actu fit mẽtio mortis in trãslatione bonorũ: semper intelligať donatio causa mortis: vt. l. Seia. ff. de don. causa mor. & l. Seia. ff. de do. ꝑlegat. hic autẽ est verbũ mortis: ergo debet esse donatio cã mortis: vt. l. Seia. §. fi. ff. de donati. cau. mortis. Ad hoc respon. ꝙ hoc non fit propter dispositionem volentis hæreditatẽ conferre: vt in ratione glo. &

idem cũ posset esse dubiũ, nec esset satisfactũ intẽ
tioni militis, lex potius accepit intellectum: vt mi
les habeat hæredẽ. ¶ Quæro. si ĩterim est dubiũ,
an istud ꝙ conferť, dicať donatio inter viuos: an b
b mortis causa? dic vt not. in gl. ĩ. l. fi. ff. de vsu.[b] Dis
positio trãslationis fit ex noĩe. verũtñ non trans-
fertur dominium: sed respõdeo. Ideo dico ꝙ est.
& ita ibi sentit Dy. qa ibi transactus fuit Bart.

b ☞ Corrupta oĩno ẽ hæc questiũcula: nec opinor eam Bart. tũ quia doc. de ea non faciũt mẽtionẽ: tum etiã qa in alijs exẽplaribus non habetur. Alexand. Loseus.

SVMMARIVM.

1 *Dominium alicuius rei ex simplici conuentione non transfertur absq; traditione. fallit ibi.*
2 *Dominium ex dispositione facta in ultima uoluntate, absq; traditione transferri.*
3 *Dominiũ absq; traditione ex dispositione legali transfertur.*
4 *Dominium ex donatione propter nuptias transfertur sine traditione. Item in re dotali. sol. ma.*
5 *Dominiũ in acquisitionibus uniuersalibus transfertur sine traditione.*
6 *Dominium ex donatione causa mortis, transfertur absq; traditione.*
7 *Differentia inter acquisitionem dominij factam a domino titulo, & traditione: & factam a non domino titulo & traditione.*

Traditionibus. Ista expo
nit tria di
cta. Ponit etiam duas regulas affirma-
tiuas & vnam negatiuam. sic sunt tres c
glo. quarum quælibet respicit suam regulam. Di-
c citur hic: traditionibus. Cõtra institu. de re. diui.
§. interdum. Sol. dum dicit glo. hæc regula pría
debet limitari, vt dicamus sic: traditionibus, vel
quasi, ex causa habili factis a dño, vel quasi, pre-
cio soluto, vel fide habita de eo, dñium trãsfertur
h. d. Ista est prima regula. & vide glo. tuã primã.
¶ Ad secũdã regulã diciť hic, ꝙ dominia acqui-
runť vsucapionibus. ¶ Cõtra. ĩ. de præscr. xxx.
ann. l. si quis emptiõis. in prin. Sol. secũdũ gl. no-
stras cõiter. Debes cõsyderare, ꝙ quædã est vsuca
pio triennij, quæ est inducta fauore præscribẽtis.
Et ex ĩsta queritur dominiũ directum: vt hac leg.
Quædã est præscriptio decem, vel. xx. ann. quæ
est cõmunis, partim fauore præscribentis, partim
odio neglígẽtis: & deinde transfertur vtile dñiũ,
nõ directum. In præscriptiõe vero. xxx. an. para-
tur exceptio: vt in cõtrario. et vide glo. & tãgitur
per gl. plenè in auť. nisi tricẽnale. ĩ. de bo. mat. vi-
detur tex. cum glo. in. l. j. in fi. de aqua plu. arcen.
¶ Tertia regula est, ꝙ dominium non quæritur
nudis pactis. Innuit ergo quòd requirať pactum
vestitũ. ¶ Contra in. l. si ager. ff. de rei vend. & ĩ.
de rei vend. l. seruum. Solu. intellige hic pactum
nudum esse pactũ, ꝙ nõ est traditiõe subnixum.
Et pro declarãda ista gl. & his, quæ hic dicuntur
debes scire ꝙ qñq; titulus procedit ex conuẽtio-
ne partium: qñq; ex testatoris dispositione: quã-
1 doq; ex dispositione legis. ¶ Primo casu regula
est, ꝙ nũquã ex cõuentiõe nuda, † trãsfeť dñium:
nisi sequať traditio, vel quasi. Fallit in pacto leg.
cõmissoriæ, & adiectiõis ĩ die. ꝙ dic vt plenè no.
per Dy. in. l. nuda. ff. de don. Secũdo fallit in ciui-
tate, & ecclesi: vt. l. fi. s. de sac. sanc. ecc. Item fal-
c lit in contractu societatis[c] vniuersalis: vt. l. j. in fi-
ne. ff. ꝓ soc. & quod dixi. ꝙ requiriť traditio, vel
quasi, intelligatis possessionis etiam nõ vacue: vt
2 l. si fundũ. ff. de fundo dotali. ¶ Secundo † casu,
qñ quæris de vltima volũtate: dico ꝙ transfertur
dominiũ, absq; aliqua traditione: vt. l. j. & ij. ff. cõ
3 munia de leg. ¶ Tertio † casu, quando quæris ex
legali dispositione: dico idem quòd transferri po
test dominium absq; aliqua traditione: vt. l. com
missa. ff. de pub. & l. si vt ꝓponis. ĩ. de rei vẽd. cũ
suis similibus &c.

c ¶ Societatis. adde ꝙ in societate totorum bonorũ, nõ trãsferť dominiũ rerũ incorporaliũ: nec posteà acquisitorũ: vt. l. ea verò. & l. societatẽ. & l. si qs societatẽ. eodẽ. ti. de quo per Rom. cõsi. cvj. Adde ꝙ ẽt hec prima regula fallit in casu. l. in reb⁹. C. de iu. do. vbi soluto matri. dominiũ, ꝙ erat ĩ viro trãsferť ipso iure in vxorẽ. Secũdò fallit qñ res esset ẽpta, ex pecunia dotali: quia tũc etiã trãsfertur dominiũ absq; traditiõe. gl. & doc. ĩ l. si vt ꝓponis. C. de rei vẽ. Tertiò, nõ habet locũ qñ mulier dedisset ĩ dotẽ res ęstimatas viro: quo casu viř est debitor ꝑcij. l. quoties. ĩ. de iure dot. Si tñ sol. mat. reperiať maritum alia bona nõ habere: nisi illa, q̃ sibi dedit in dotẽ: dominiũ ipsorũ trãsferť in ipsam vxorem: vt no. ĩ gl. in d. l. ĩ reb⁹. & ĩ istis trib⁹ fallentijs, est fauore dotis.

Traditionibus. Seipsam summat. ¶ Opp. de. §. iterdũ. insti. de rerũ diui. S. ibi fuit quasi traditio. ¶ Itẽ op. de. l. nunquã. de acquir. rerum domi. Sol. quòd ꝑ traditionem acquiritur dominium cum causa: vt in contrario. ¶ Item op. de. l. traditio. de acquiren. re. do. Solu. ꝙ debet intelligi secundũ illam:

¶ Item opp. de. l. interdũ. §. qui tutelã. ff. de fur.
Solu. quòd ibi fuit quasi traditio. Vnde istã regu
lã sic limita: quod per traditionẽ quæritur dominium:
vt hic: vel quasi traditionẽ: vt in. §. interdũ. dum-
modo fiat a domino: vt. l. traditio. ff. de acqui. re. do. vel qua-
si domino. vt in. §. qui. tutelam. cum causa. & ido-
nea: vt. l. nũquam. de acquiren. re. domi. ¶ Item
opp. contra vltimũ dictũ. de. l. si quis. in princ. ff.
de rei vend. Sol. quod ibi sit casus specialis in pacto
leg. cõmissoriæ & adiectiõis in diem. ¶ Itẽ opp.
de. l. fi. de sacros. eccle. Solu. quod ibi sit casus specia
lis, quia gl. nõ sunt vsquequaq; pfectæ: ideo quæ
4 ro, quid in donatione ppter nuptias: an † si fiat
super aliqua re mariti, trãsferatur dominiũ sine tra-
ditionẽ in vxorẽ? dic quod sic: vt in aut. donatiões. j.
de iure do. in glo. ¶ Idẽ dico in re dotali: vt sol.
matr. transferatur dominiũ in mulierem, sine tra-
ditione. vt. l. in rebus. cum glo. sua. eo. ti. Idem di
co in re dotali: vt transferatur dominiũ in virum
sine traditione; vt probatur in. l. j. ff. de impensis.
secundum vnam lec. Ratio est: quia dos dicitur esse
quędam vniuersitas: vt probatur in tex. & gl. l. j.
5 ff. de impensis. † Sed in acquisitionibus vniuersa-
libus, videtur sine traditione dominium transire:
vt in aut. ingressi. s. de sacrosanc. ecclesi. Et p hoc
patet mihi casus in. l. j. ff. pro soc. & quod ibi not. &
quod ibi dicit glo. sine pactione dicas sine traditione.
6 ¶ Item quero, † quid de re donata causa mortis:
an transferatur dominiũ in donatariũ sine tradi-
tione? dico quod sic. casus est in leg. vel donatiõe cau
sa mortis. cõtinuata ad superiorẽ. ff. de publi. Et quod
dicitur: in leg. vel donatiões cã mortis, ami. posses,
vel sine pactis. ĩtellige: id est sine traditiõe, vt supe
riora & inferiora demõstrãt. ¶ Idẽ dico ĩ donat.
cã mortis. re translata, vt si reuocatur donatio in
casib⁹, q no. ĩ. l. nõ omnis. ff. si cer. pet. ¶ An ĩ trãs
actione fiat translatio dominij, sine traditiõe? dic
vt habetur, in. l. si mortis causa res donata. ff. de do,
cau. mor. ¶ Quæro: q est ratio, quod rei legatæ testã
tis trãsit dominiũ recta via sine traditiõe? doc. hic
no. quod fauore vltimæ voluntatis: vt citius fiat eius
executio. Tu dic, quod gl. reddit rationem in. l. si qs
rem. ff. de pollici. in gl. magn. ¶ Quæro, nũquid
7 in acqsitiõe † dominij, q fit cũ titulo, p traditionẽ
factam a domino, sit aliqua differentia ab acquisi-
tione quæ fit traditione facta a nõ do. Cy. refert
quod sic: quia dum traditio fit a dño: licet recipiens
credat alium dominum, & erret: nõ impeditur do
minij translatio. sed vbi fit a non domino: mala fi
des a princi. impedit translationẽ dominij: primũ
probatur. in. l. cũ in corpus. ff. de acqui. re. do. Se-
cundum probatur ex. l. hominẽ. ff. pro suo. & est
alia differentia: qa dũ traditio fit a domino trans-
fertur dominium: licet nulla transferatur posses-
sio: vt. l. si fundum. ff. de fun. dota. Sed quando fit
traditio a non domino cũ titulo, nisi tradatur vacua
possessio, nunq̃ procedit vsucapio: vt. l. sine pos
sessione. ff. de vsusca. ergo nõ pcedit vsucapio.

CVm proponas.[a] Fran-
gẽti[b] si
dem fides frangatur eidem. h. d. breui-
ter hęc lex. ¶ Quæro. qualiter fuit cõ
cepta ista conuentio inter istos fratres? dicit glo.
prima: quia vnus fratrum conuenit, quod actionem,
quam vnus intentabat remitteret, & bona diui-
derentur æqualiter. & vide gl. Si verba essent ita cõ
cepta: ille qui promisit remittere; posset implere
contractum ex parte sua: & sic ageret actione prę
scriptis verbis descendente. ex eo contractu inno
minato: vt habuistis no. s. eo. l. j. in fi. mag. glos. Et
j. ti. j. l. siue apud acta. quod tenet gl. penul. q est ĩ hac
ca. l. & nõ negat. Et ideo habes ponere, quod fuit cõ
uentũ, quod non peteret: & sic talis contractus imple
ri non potest &c.

PActum.[c] Curator non põt de
bitũ liquidũ gratuitũ
remittere. h. d. ¶ Oppo. ff. de fur. l. si
pignore. in fi. & l. interdũ. §. qui tute-
lam. Sol. ibi nõ erat debitũ liquidum: vñ possunt
transigere. hic secus. ¶ Oppo. ff. de ĩiurijs. l. sed

a ¶ Cũ proponas. Vide Io. de Imo. in cõsi. lxxij. vide Lu. ro. in cõs. ccij. vbi singlr allegaui de non seruante & p hoc vide Ludo. Ro. in cõsi. cclj. Andre. Barb.

b ¶ Frangen. adde quod si cõtractus ex cõuentiõe partiũ redditur null⁹, propter nõ obseruantiã pmissorũ alterius ex cõtrahentibus, debet intelligi; si ille vult, q nõ cõtrauenit: vt tenet Pet. de Anc. consi. cxl. & vide Io. de Ana. cõsil. xxix. & inquantum Alexã. hic in

c fi. an quis possit se fundare ex cõtractu, quem impugnat. vide Roma. cõsil. cccxlvij.

& si unius. §. j. So. vt in gl. ¶ Itẽ opp. de. l. iusiu-
randum. quod ex conuentione. §. j. de iureiur. Solu.
debitum non erat liquidum.

FIlius. Opp. extra gl. de. l. si vnus.
§. pact⁹. in prin. ff. eo. & l. quod
seruus. ff. depositi. de solu. l. quod seruus.
So. fateor, quod filio, uel seruo, nõ potest
solui uerum est: nisi debitũ esset contractũ p eum
filium, & patri quęsitum: ut in cõtrarijs. quod perpe
tuò tenementi. Et p hoc dico, quod si monachus mu
tuat, uel deponit pecuniã: licet quęratur actio mo-
nasterio: tamen poterit sibi solui. Et cõtingit libe
ratio. Ratio: qa facto ei⁹ illa actio quęsita erat mo
nasterio: aliàs secus: ut hac leg. & s. eo. l. seruus.
¶ Opp. de. l. si filius. ff. de excep. solue, ut in glo.
¶ Item opp. de. l. contra iuris. in fi. ff. eo. Solu. ut
in glo. & dixi. s. eo. l. seruus.

SI actionem. Pactum factũ
heredi putati-
uo: hæredi uero nõ pdest. h. d. secũdũ
vnam lec. secũdũ aliã. h. d. Pactũ factũ
uni ex hæredibus ad alios nõ porrigitur. hoc dicit.
¶ Opp. contra primam lec. de cõsti. pe. l. si post.
Gl. dicit sol. ut ibi. Certè ibi gl. nõ posuit uerã so
lutionem. Sol. quandoq; quis facit pactum uero
hæredi: à quo tamen posteà hæreditas euincitur:
uel per querelam, uel contrata. & tunc pactum fa
ctum hæredi transit ad eum, ad quem trãsit hære
ditas: ut. l. cõtra. & l. hæres à debitore. circa prin.
ff. de fideiusso. Quandoq; quis facit pactum hæ-
redi, qui nullo modo est hæres. Et istud in dubio
non prodest uero hæredi: ut hic. & l. si tibi. §. cũ
possessor. ff. eo. Fallit si constaret, quod habuerat ani
mum remittendi cuilibet, qui hæres esset: ut. l. an
tepe. ff. eo. secundum vnam lec. &c.

DEbitorũ. Imperator in istis
duabus legibus sic
procedit: qa ĩ prima ponit summariũ:
in sequenti ponit casum in terminis.
¶ Opp. de. l. cum ab uno. ff. de leg. ij. Solu. ibi est
speciale fauore dotis: uel dic, ut ibi. ¶ Querit gl.
utrũ ille, qui debet prius satisfacere debeat prius
cõueniri. gl. dicit quod nõ: & benè dicit, dic, ut in ea.

SVMMARIVM.

1 *Promittẽte cẽtum per stipulationem sine usuris, si ego pro misi ire Romã pro te, per pactũ: an per istud pactum actio uerius informetur, uel actionem nouam pariat.*
2 *Differentia inter uestimentum cohærentiæ contractus, & uestimentum rei interuentu.*
3 *Pactum nudum principale, an uestiatur à stipulatione pœnali accessoria.*
4 *Pactum nudum, quod fuit appositum iuxta aliud: an pactum nudum præcedens, quod deinde uestitum fuit rei interuentu uestiatur sequuta traditione.*
5 *Pactum nudum appositum iuxta contractum conditionalem, an uestiatur?*
6 *Obligatio ciuilis, & naturalis, an statim saltem conditionaliter dicatur nata ex contractu conditionali ante existentiã conditionis?*
7 *Contractus uestitus iuxta quem erat appositum pactum nudum si: an remaneat actio ex ipso pacto nudo?*

PEtens. Lex ista est subtilis, et dif
ficilis. Et breuiter hoc in
tendit. Pactum nudum appositum iu
xta cõtractũ stricti iuris ueterẽ actionẽ
informat: & nouã parit. h. d. tex. cũ glo. Venio ad
casum ĩ terminis: & ponitur ĩ gl. tribus modis. Ego
puto ueram positionẽ, quã intẽdo tenere. Anteq̃
ueniamus ad q̃stiones, & materiã: examinem⁹ le-
cturas hic positas: quæro quod est exemplum in
hac lege. Dicunt quidam. promiseras mihi ali-
quid nudo pacto: idẽ illud promisisti per stipula
tionẽ: certè potero hoc petere. hęc est una lectura
Pro ista bene facit tex. qui dicit placiti seruandi
causa sequuta est. Videtur enim uelle loq de stipula
tiõe interposita super eo, quod deuenit in pacto
nudo. Istam lec. glo. reprehendit. Nam cum text.
dicat, siue antecessit, siue statim post secutũ est, in
nuit, quòd si ex interuallo pactũ esset appositũ,
non posset

POMATES.
c ¶ Pactũ. in principio. Circa hoc opponitur de. l. iusiurã. quod ex cõuentiõe. §. j. ff. de iure iur. ubi curator põt iuramẽtũ deferre & ex eo minori præiudicare, vñ cũ possit illud quod est pl⁹ tãto magis debet posse id quod est min⁹. Et imò nõ est mirũ, si nõ põt pacisci. Istud esset dilapidare bona minoris; quod nõ est curatori pmissum: & quod esset contra vim ipsius verbi: sed ibi debitũ nõ erat liqdũ & imò non mirũ est, si põt iuramẽtum deferre. Et si diceret quod istud est diuinare: qa curator & tutor tũc demũ possunt iuramentũ deferre alijs deficiẽ. pbationib⁹. l. tutor. ff. de iureiur. & ad hoc uide Pau. cõsi. xxxix. ĩ ij. du. uol. j. & cõs. xlv. Fede. consil. xciiij. & Ro. cõsi. xxviij. ĩ. ij. dub. & Pan. cõsi. xv. vol. ij. & cõs. xcvij. col. ij. ad fi. eo. vol. & aliqd in cõs. cviij. vol. ij. Pau. de cas. cõsi. j. Bar. cõs. xlvij. Barb. cõsil. vij. col. ij. uol. & cõsi. xlij. col. xiij. eo.

nō poſſet agi ex ſtipulatione:ſed hoc eſt falſum:imò omni tē
poe poſſet agi.ergo &c.Præterea,ſecūdū iſtā lectu . nūquā
poſſet agi ex pacto:ſed ex ſtipulatione:vt.l.aſſe toto.de hæ.
inſti.& de côdi.inſt.l.inſtitutio talis.¶ Quidā voletes ſuſti-
nere,dicūt hāc lect.verā.Et fatentur,ꝙ ſi ex interualo pactū
apponeretur,ex ſtipulatione agi nō poſſet.Hoc declara ſic:
ſtipulatio de ſe fuit mixta,al's īcerta:qa ꝓmiſiſti ꝙ cōuenires,
conueniſti:& ſic ex ea per ſe nō ſtare poteſt.ſi pactū interpo-
nitur ex interuallo,imputet ſibi:cum poſſet;quia incōtinēti
non facit.arg.l.quia ratio,de cód.inſti.¶ Ad aliam oppoſi-
tionem gl.dū dicit:nō poſſe agi ex pacto,ſed ex ſtipulatiōe:
fatentur.Et tex.non dicit hoc,ꝙ agatur ex pacto:ſed ex ſti-
pulatione.¶ Cōtra illud oppo.ff.iud.ſol.l.cū apud ſempro
niū.&.l.iudicatum ſol.eod.ti.Sol.dicunt doct.ibi implemen
tum ſtipulationis non conſtabat ex voluntate partium : ſed
ex iudicis declaratione.meritò ergo & illa declaratione ſecu-
ta ex interuallo hæc ſtipulatio cōmittitur.Hec opinio nō eſt
vera,per.l.ſi ita fuero ſtipulatus.§.j.&.l.cū enim.ff.de noua.
& de fideiuſſo.l.ſi ita.de ver.ob.l.quidā cū filiū.§.fi.&.l.ve-
a rū.§.ſi filio[a].ff.pro ſôc.&.l.qui pecuniā.ſi cer.pet. Quæ con
cludūt,ꝙ etiā ex interuallo poſsit apponi pactū,vel aliud ſie
ri,per quod impleatur ſtipulatio:etiam cum pendet ex vo-
lūtate partiū.Recedamus ergo ab iſta lec.¶ Alij dicūt,quòd
vel hic feci pactum tecum,quòd in cōtractu quem feci,vel fa
ciā de aliqua quātitate librarum:intelligatur de imperialib⁹.
vide glo.Iſta lect.non placet.Primò per text.qa hic dicitur,
ꝙ ſtipulatio eſt interpoſita placiti ſeruandi cauſa:ꝙ hic non
eſt:imò interpoſitū eſt pactum cauſa declarandæ ſtipulatio-
nis.Præterea,innuit iſta lec.ꝙ pactum declaratorium nō poſ
ſet apponi ex interuallo.quòd non placet.per.l.hæredes pa
lam.§.ſed & ſi notam.ff. de teſta.Præterea,iſtud pactum de
claratorium inducitur ad replicationem:nam petam decem
libras imperialium:tu excipies,quòd non debet intelligi de
imperialib⁹:ſed de minori moneta:qa in ſtipulatione nō eſt
expreſſum:vt.l.nūmis.ff.de leg.iij.Ego replicabo:hoc eſt ve
rum:niſi aliud eſſet actum:ſed aliud eſſe actū apparet ex pa
cto:ergo &c.Sed pactum ad inducendum replicationē po-
teſt interponi ex interuallo:vt.l.ſi vn⁹.§.pact⁹.ff.e.ergo &c.
¶ Tranſeamus ergo ad tertiam lec.quam gloſ.tenet.ꝓmiſi-
ſti mihi aliqd per ſtipulationē,& ante,aut ſtatim poſt ꝓmiſi
ſti mihi ire ꝓ me Romā.Certè ex ſtipulatiōe agetur ad illud,
quod deuenit in pacto:& agitur actione præſcriptis verbis
ex pacto veſtito.& ſic vetere informat,& parit nouā.& vide
glo.tuā.Iſta lec.nō videtur vera:qa ſecundū hoc ſtipulatio
non fuit interpoſita cauſa ſeruādi pacti:imò ob aliud fuit in-
terpoſita.ſ.ob aliud pactum.ꝙ videt̃ cōtra iſtū tex. Solu.fa-
teor.Nec ob.text.quia tex.intelligitur quòd ſtipulatio fuit
interpoſita cauſa ſeruādi placiti.ſ.cuiuſdam . hoc eſt eius , ꝙ
in ſtipulatiōe deuenit.Aut pactum factū eſt de alio,& de eo
quæritur:an ſtipulatio informet,& nouam actionem pariat
¶ Itē cōtra iſtam lec. arguunt vltramon, actio præſcriptis
verbis,oritur ex contractibus innominatis:vt.l.quoties.&.l.
naturaliter.de præſcrip.verb.&.l.ex placito.j.de rerū pmu.
Et quādo pactum apponitur iuxta contractum:ideo oritur
actio præſcriptis verbis:quia reſultat contractus innomina-
tus habita relatione pacti ad contractum.ſed in caſu propo-
ſito per glo.non reſultat contractus ex relatione pacti,ad cō
tractum:ergo non eſt bona eius poſitio.per hoc ponunt ipſi
caſum ſic:ꝙ facta fuit ſtipulatio de permutādo Codice meo
cum tuo:& per pactū promiſiſti ſtatim, ante,vel ſtatim poſt
ire pro me Romam.Tunc habita relatione pacti ad contra-
ctum reſultat contractus innominatus:meritò reſultat præ-
ſcriptis verbis.Lec.iſtorū nō reprobo:qa bona eſt:ſed in quā
tum ipſi damnant lec.glo.noſtræ,non benè dicuut. Nā actio
præſcriptis verbis oritur ex pacto incōtinenti appoſito.ex
pacto dico:non ex cōtractu,qui reſultat habita relatione pa-
cti ad cōtractum:vt vidiſtis.ſ.eo.l.in bonæ fidei.&.ff.eo.l.iu
riſgē.§.quinimo.Hoc etiā probat̃ in.l. frumenti.j.de vſu.&
eorū o pi.j.clari⁹ declarabo.¶ Modò venio ad qō.q̃ formā-
1 turin gl.†Quæro,mutuaui tibi decē ſine vſuris,q̃ per ſtipula
tionē ꝓmiſiſti mihi reſtituere:& ego ꝓmiſi ꝑ pactū ire ꝓ te
Romā:an iſtud pactū veterē actionem informet,& nouā pa-
riat?gl.dicit ꝙ nō:qa pactum incōtinenti appoſitum ita de-
mum informat veterem actionē,ſi apponitur pro eo,cui com
petit actio.ſecus ſi debitor deberet vſuras.& vide glo.quādo
actio competit vni,& pactū interponitur pro alio:eſt viden
dū an veterem informet,& an nouā præſcriptis verbis actio
nem pariat.Primò quòd non informet veterem.gl.tenet hic
Cū enim magis ſit cōtra illud,ꝙ deuenit in prima actione,ꝗ̃
quod nō pōt illā informare.Eſſet enim quædā repugnan-
tia,ꝙ actio meamet daretur cōtra meipſum.& hoc tenēt oēs.
Sed vtrum pariat nouā actionem?glo. dicit ꝙ nō.in.l.iuriſgē
tium.§.quinimo,in glo.ſuper verbo iudicijs.ff.eo.Vltramō.
cōtra:qa creditor ꝓmiſit debitori:reſultat cōtractus innomi
natus:ergo oritur actio præſcriptis verbis.¶ Hic aduerte:vl
tramon.nihil dicunt contra glo.noſtram,benè & rectè intelli
gendo.imò glo.& ipſi concordant.Eſt enim duplex veſtimē
tum:quoddam eſt veſtimentū cohærētiæ contractus:quod-
dā eſt veſtimentū rei interuentus.Et iſtud habet locū ꝓprie
in cōtractib⁹ innominatis : vt.l.ex placito,j.de re.permu.de
2 præſcrip.ver.l.natura.& no.in.l.iuriſgen.§.quinimo.ff.eo.†
Inter iſta duo veſtimēta,eſt hæc differētia.Nā cohærētia con
tractus veſtit pactum incōtinēti cū ineſſe producit̃:vt.l.legē.
ſ.eo.&.l.in bonæ fidei.Rei interuētu veſtitur pactum,etiam
ex interuallo,qn̄ quis impleuit cōtractū ex pte ſua:vt dictis
leg. Nunc ad ꝓpoſitum,qn̄ creditor ꝓmiſit debitori:nō ori
tur actio p̃ſcriptis verbis ex pacto:nec veſtitur pactū coherē
tia illius cōtractus:qa nō veſtit pactum,niſi ad vtilitatem il-
lius,pro quo cōtract⁹ eſt celebrat⁹.hic eſt caſus ī.l.ſi tibi.ī fi.
j.loc.& ibi not.Nō remanet ergo pactū nudum:ſed ſi habita
relatione pacti ad cōtractū reſultat cōtractus innominatus,&
ex poſtfacto alter cōtrahentiū impleat ex pte ſua:tūc oritur
actio p̃ſcriptis verbis,ex cotractu innoīato veſtito,rei inter-
uentu,non ex pacto:ſed ex cōtractu innoīato.Hoc vult dice
re glo.tua hic,dū dicit:ſed ſi daret vſuras fortè ſecus eſſet &c.
Tunc em̄ reſultaret contractus innoīatus:ideo eſſet illud ꝙ
ſ.dixi.vide ergo.glo.quā amodo intelligas,& ꝙ gl. dicit cō- a
trariū eſſe:non intelligas ꝙ actio prima informetur:qa iſtud
eſt impoſſibile:vt dictū eſt.ſed ꝓ tāto hoc dicit:qa poſsibile
eſt iſtū contractū veſtiri rei interuentu,& parere actionem.
3 ¶ †Quæro,vtrum pactum nudū principale veſtiat̃ à ſtipu-
latione pœnali,acceſſoria.gl.dicit ꝙ nō:vt.l.nuda.j.de cōtra-
hen.& cōmit.ſti.Vltramō.dicūt cōtra iſtā gl.ſic:pœna ſucce
dit loco rei:vt.l.ſi quis a ſocio.ff.ꝓ ſoc.&.l.p̃dia.de act.emp.
Sed ſi aliquis daret rē conuentā.& ꝓmiſſam:ſine dubio eſſet
veſtitū pactū:qa reſultaret cōtractus innoīatus.& ſic veſtiret̃
aliquo implēte ex pte ſua.Ideo in ꝓpoſita qōne,dicendum
eſt ſic ſecūdū eos.Aut quæris anteꝗ̃ ſtipulatio pœnalis ſit cō
miſſa:& tūc ſine dubio ꝑ ſtipulationē pœnalē nō veſtit̃.Aut
poſtꝗ̃ eſt commiſſa:& ſi qde ſtipulatio pœnalis cōtinet tm̄,
quantū primū pactū:& ſoluat̃:tūc pactum illud veſtit̃,ſicut ſi
ſolueret̃ ipſa res:vt.ſ.dixi.Si vero minus cōtinet:tunc ſecus:
vt.l.fi.ff.de cōdi.cau.da.¶ Sed hic aduerte:iſtorū reprehen-
ſio inquātū dicūt,ꝑ hoc gl.malè dicere,eſt falſa. Nā ſup alio
loquit̃ glo.& ſup alio loquūt̃ ipſi.gl.em̄ loquit̃ an ſtipulatio
pœnalis veſtiat pactum nudum ei,pro quo pœnalis ſtipula-
tio interponit̃.Dicta vltramon.loquunt̃,an pœnalis ſtipula-
tio veſtiat pactū ei,cōtra quē pœnalis ſtipulatio interponit̃.
Præterà,gl.loquit̃,an veſtiat̃ pactum cohærētia contractus:
ipſi loquunt̃,an veſtiatur rei īteruētu.& ſic nihil ad ꝓpoſitū
contrā.gl.fateor.glo.verum dicere:& vltramō.benè dicere ī
caſu,in quo loquuntur.¶ Modò ſum⁹ expediti de iſta diffi-
4 cili qōne.Venio ad aliā quæſtionē:†quærit gl.facta eſt cōuē
tio inter te & me,pacto nudo de ꝑmutādo Codicē meum cū
tuo. deinde incōtinēti cōuenit,ꝙ ires pro me Romā princi-
paliter pacto nudo,demū ex interuallo.Primū pactū nudū
fuit veſtitū rei interuētu,q̄ro vtrū ex ipſo pacto veſtiat̃ aliud
pactum incōtinenti appoſitum?Et glo.tua dicit,ꝙ nō,qa ve-
ſtimentum fit ex interuallo.& vide gl.tuā.Vltramon.cōtra.
per rationē prædictā:qa cū hic habita relatione pacti ad cō
tractum,reſultat cōtract⁹ innominat⁹:debet oriri actio p̃ſcri
ptis verbis.dico.glo.tuā dicere verū.Nā iſtud pactū nō pōt
veſtiri cohærentia cōtract⁹ ꝑ rōnē.quā gl.dicit,& de hoc q̄ri
mus hic,& ſic ex pacto actio nō orit̃:ſed benè pōt veſtiri rei
interuentu.& orit̃ actio ex toto cōtractu innoīato:q̃ reſultat
ex illis pactis.Et ita vterq; eorū benè dicit.Ita debes intelli-
gere.Eodē modo dico.ꝙ tale pactū veterē actionē nō infor-
mat,per rationē gl.¶ Quæro,quid ſi iuxta cōtractū cōditio
5 nalem apponat̃ pactum nudum,vtrū veſtiat̃?gl.dicit † ꝙ ſic
qa ab initio naſcit̃ ciuilis,& naturalis conditionaliter ſaltem::
vt.l.ſi in vēditione.ff.de pe.& cōmo.rei vē.& vide gl. ¶ Cō
6 tra iſtam gl.† videt̃.Nā ante cōditionis exiſtentiā nō eſt na-
ta ciuilis,neq; naturalis:vt.l.cedere diem.de verbo. ſig. ergo
eius cohærentia nō pōt veſtiri aliud pactum.Sol.dicit glo.ꝙ
non eſt nata purè:ſed ſtatim eſt nata conditionaliter. Puto
quòd velit dicere quòd exiſtente conditione trahitur retro,
& fingit̃ retro obligatus:ita quòd ab initio poteſt dici nata
vt.l.qui potior.&.l.qui balneum.ff.qui potio.in pig.habē.
& de ſol.l.ſi qs ſub conditione.& ita dicebat domi. Iaco.bu
tri.Sed certè iſta ratio cōcluderet,ſi poneremꝰ ex poſt facto

a ☞In verſiculo contra illud.ibi.l.verum . Nullus eſt.§.ſi,filio.Nec ī toto ea leg.qdpiā eſt.ꝙ ad rē facit.puto Bar.voluiſſe adducere.l.ſiverò nō remunerer.§.ſi filio.ff.mādati.Alex.Loſeus.

a ¶ L. si in vēditione. Adde ꝙ Pau. de ca. dicit mirari de Bar, qui nō cōsyderauit, qd diceret, illa lex. nō loqtur, qñ cōditio defecit: imò tunc nō habet locū, ꝙ ibi dicit: sed loquit qñ extitit latius hic per eum.

b ¶ L. si tibi. C. locati. Adde eundē Bar. in. l. si certis, in. ij. lec. j. eo. Bal. hic: & ꝓ ītel. d. l. si tibi. vide Ioan. Ba. Cacialu. vltra Alex. & alios ī. l. legē. §. eo. & q̄ ipe ponit in suo tracta. de pac. q. vj. ī prin. col. ix. ver, restat nunc,

c ¶ Rei interuētu. Adde vltra doct. hic do. Io. Ba. cacia lup. in suo tracta. de pact. q. vj. col. ij. & ibi dicit hanc conclusionē veram.

d ¶ Veniamus. Et an istis p̄sonalib9 sit dare possessoriū. uide Ioan. de imo. in. c. qrelam. de elec. & Bal. ī. l. iubemus nulli. de sacros. eccl. Item adde ꝙ personales p̄statiōes præscribunt. l. cum de in rē uerso. de usu. l. j. C. de fideicō. c. peruenit. de cēsi. nā personalia præscribūtur. l. sicut. l. oīs. de præscrip. xxx. an. Sed p̄scriptio nō ꝓcedit sine possessione. Ergo rnde, ꝙ istud nō est ex pte agentis. uide. d. Ant. in c. fin. de cau. pos. Bal. in. l. ij. de seru. d. Ant. in. c. cū dilectus, de ope. no. nunc. Andre. Barba.

conditionē existere: sed si ponimus conditionē deficere: an istud pactū nudū erit vestitū. Breuiter circa istā quęstionē est videndū. Primò, an veterē actionem informet. Et hic dico, ꝙ nō: qa nō reperit eā informādā: cū ex cōtractu cōditionali nō sit nata actio. Ita no. glo. in. l. pacta. ff. de cōtrah. emp. Secūdò est videre. vtrū pactū vestiatur cohærētia cōtractus. Et puto ꝙ sic. si conditio posteà extiterit: qa fingitur retro contractū fuisse celebratum: vt dictum est. Sed si cōditio defecerit: non video, ꝙ vestiri possit contractus: sed vestitur rei interuētu. a ita loquitur. l. si in venditione.[a] Quæ hic allegat in gl. ibi em vēdidi rē tibi sub conditione: eo pacto, quòd ires pro me Romam. Ex istis pactis oritur quidam contractus innominatus talis: qa ego cōstituā tibi istam spem emptionis. vt tu vadas pro me Romam: vnde statim celebrato isto contractu conditionali, impletur iste contractus innominatus ex parte mea: meritò oritur actio præscriptis verbis. ita debet intelligi hæc materia. & ita intelligo, ꝙ no. in. l. lecta. ff. si cer. pe. in gl. mag. ita intelligitur. l. iurisgē. ibi. vt puta: si post diuortium. ff. eo. ¶ Quæro vlterius, quid si pactū nudū ab initio fuit vestitū cohærētia cōtractus vestiti: & ex post facto ille cōtractus tol-
7 litur: † vtrū remaneat actio præscrip. ver. ex pacto nudo? gl. dicit ꝙ sic. quā vide. videte ista pacta qñq; apponunt in contractibus correlatiuis: & tūc illud, ꝙ deuenit in pacto, dicitur pars precij, seu rei, quæ debetur ab initio: vt. l. fundi partē. ff. de contrahen. emp. Sed natura contractuum correlatiuorum est, vt sublata vna parte obligatiōis, tollatur altera: vt. l. fi. ff. de accep. & l. cū emptor. ff. de rescin. vend. In isto casu nō diceret verū glo. Nec isto casu loquitur: sed si ponimus in contractibus non correlatiuis: vt in exemplo posito in hac. l. tū glo. tua dicit veritatem. hic fuit facta collecta &c.

Petens. Pactum incōtinenti appositū iuxta contractum stricti iuris veterē actionem informat. h. d. secundum tertiam lect. gloss. quæ vera est. Legitur quatuor modis secundum vltramon. Lec. j. patebunt. ¶ Quæro, de exemplo leg. nostræ glo. primò ponit exemplum: ꝙ stipulatio fuit adiuncta ei, ꝙ deuenerat in pacto nudo. Istud exemplum non est bonum: quia secundum hunc intellectum videtur innuere. ꝙ si talis stipulatio non fieret statim, ꝙ non posset agi: sed hoc est falsum: quia semper posset agi ex stipulatione, & sic primū non est bonum. Vnde glo. ponit exemplum: vt in glo. patet. Istud secundū exemplum glo. non est verum propter text. qui dicit: placiti seruandi causa. & exemplum glo. videtur loqui de declaratione pacti. Secundum istud exemplum videtur innui, ꝙ si statim nō apponeret istud pactū declaratoriū, ꝙ non haberet vires: ꝙ nō videt verum. arg. l. hæredes palā. §. sed & si notā. ff. de testa. Vñ gl. ponit tertio modo exēplū, secundū quod posui summariū. & hic est verus intellect9 nostræ leg. ꝙ per tale pactū incōtinēti appositū informet vetus actio. & noua actio oriatur. ¶ Sed vltramont. dicūt. ꝙ actio p̄scri. ver. orit ex cōtractu innoīato: vt. l. naturalis. ff. de p̄scri. ver. & quātū ad materiā nostrā orit, & habet locū, vbi habita relatione pacti ad cōtractū, orit cōtract9 innoīatus: vt dicebā in. l. legē. §. eo. sed in exēplo glo. nō pōt haberi. d. relatio. Si bene cōsyderet per cōsequēs per eandē rationē nō oritur. cuius cōtrararium dicit; & malè. Vnde ponūt exēplū. vt legūt alij. & ponūt casum sic. Cōueni tecū per stipulationē: de permutādo librū meū cū tuo. Iuxta hunc cōtractū fuit appositū pactū, ꝙ vadam pro te Romā. Dicūt ipsi relatione pacti ad contractū oritur cōtractus innoīatus: & sic oritur actio præscriptis verbis. Ita intelligunt ipsi hāc leg. licet exemplū eorū sit bonū: tñ in eo, ꝙ reprehēdunt gl. malè dicūt. Nā dicta eorum nō cōcludūt aliud, nisi ꝙ actio præscriptis verbis oriat ex cōtractu innoīato: habita dicta relatiōe pacti ad cōtractū. Istud est verum: imò actio præscriptis verbis oritur ex pacto. dixi in. l. legē. §. eo. vnde ipsorū reprehensio nō est bona: vos videte exemplū glo. ꝙ pactū apponit per stipulationē. ¶ Quæro: quid si interuenerit pactū nudū ꝓ debitore, nunqd informet vet9 actio, & oriat noua? gl. dicit ꝙ nō informat. Pro cui9 declaratione hāc qōnē diuidā. Quare aut tu quæris retēto. d. themate, nūquid informet vetus? aut queris nunqd oriat noua? Primo casu gl. nostra hic dicit, ꝙ nō: vltramō. hic dicunt multa verba. Finaliter. d. Cy. & oēs hic tenēt opi. gl. Esset enī absurdū, ꝙ actio quæ cōpetit mihi informet cōtra meipsum, vnde opi. gl. est verissima: sed si queris retēto eodē themate, nunquid oriatur noua? gl. in. l. iurisgentiū. §. quinimo. & glo. posita in verb. benæfidei. benè dicit ꝙ nō oritur noua actio. Vltramontani reprehendunt istud dictum. Ratio: quia eodē themate retento, & cōsyderata relatione pacti ad contractū, oritur cōtractus innominatus: & ideo concludunt, ꝙ oriatur actio præscriptis verbis. ¶ Quantū ad p̄sens est sciēdum, ꝙ principaliter est duplex uestimentū. s. cohærētia contract9, & rei interuētu. Modò si quæris, nunqd pactū appositū pro debitore iuxta cōtractum stipulationis uestiat cohærētia cōtractus? & tunc dico, ꝙ nō: qa pactum: nō uestitur cohærētia contractus, nisi pro eo in cuius fauorē contractus est celebra-
b tus. Ita debet intelligi. l. si tibi[b]. C. locati. & ita intelligit glo. hūc passum. Si uerò quæris. nūquid uestiatur rei interuentu? dico ꝙ sic. Nam debitor pro quo pactum nudū est appositū, posset implere cōtractū ex parte sua: & implēdo uestit pactū nudū: & uestit rei interuentu: quo uestito pōt oriri actio præscrip. uerbis. Ita habet locum dictum ultramontanorū, & potest concordari cū glo. nostra per hunc modū. ¶ Quærit gl. nunquid pactum nudum possit uestiri per stipulationē pœnalē. gl. dicit ꝙ non. ita no. hic. & nō in. l. si pacto, quo pœnā. §. e. Vltramōtani redarguunt gl. & dicūt ipsi: pœna succedit loco rei: ut. l. si quis à socio. ff. pro soc. l. prædia. de act. emp. cū similibus. sed nemini uenit in dubium pactum nudum posse uestiri rei interuentu. In ꝓposito circa hūc passum multa dicunt. ¶ Breuiter si bene cōsyderētur dicta eorū nō discrepāt à glo. nostris. Nā ipsi intelligunt: nunquid pactum nudū uestiatur cohærentia contractus. Vnde ad propositum qōnis dic, ꝙ aut quærit, nunquid uestiatur per pœnalē stipulationē. scilicet ex eo, ꝙ pœnalis stipulatio est īterposita? & dico ꝙ nō: ut in. l. nuda. §. de cōmit. stip. Aut qris nunqd uestiat ei, cōtra quem stipulatio pœnalis est interposita? & dicas ꝙ sic. Quod intellige ꝙ uestiatur rei interuētu: & istud uoluit sentire gl. dum dicit: sed si daret usuras &c. bene rei interuentu uestitur: sed cohærētia contractus non. & ita intelligo hic gloss. ¶ Quærit gl. Pone ꝙ præcessit pactū nudū de ꝑmutādo, deinde fuit aliud pactum appositum etiam nudum: puta ꝙ tu ires pro me Romā: deinde pactum primum de permutando nudum fuit uestitum rei interuentu ex interuallo: nunquid illud secundū pactum nudū uestiat, & sumat uires? gl. hic dicit ꝙ nō: & dicit veritatē. ꝙ nō uestit cohærentia cōtract9: qa nō pōt uestiri alio uestimento, cū primum pactū fuerit nullū: ergo illo nō uestit. ¶ Sed nunqd dicat uestiri rei interuētu? dicendū est ꝙ sic. Nā habita relatione pacti ad cōtractū orit cōtract9 innominatus: & in cōtractib9 innominatis habet locū
c propriè uestimētū rei interuētu: ut not. ī. d. §. qnimo. ¶ Itē querit gl. pone ꝙ cōtract9 ꝓcessit ualidus de se: iuxta hūc cōtractū fuit nudū pactū appositū. & incōtinēti prim9 cōtract9 fuit sublat9 ꝑ acceptilationē: nunqd aliud pactū nudū, ꝙ fuit uestitū coherētia cōtract9 remaneat efficax? d. Cy. solit9 est dicere, ꝙ qdā sunt cōtract9 correlatiui, puta emptio & vēditio &c, & in istis pactū nudū appositū iuxta hos contract9, habet tāquā pars eorū cōtractuū. Ita dicit text. not. in. l. fundi partem. ff. de cōtrah. emp. Modò natura istorū cōtractuū correlatiuorum est ꝙ sublata obligatione pro vna parte tollatur etiā pro altera. l. fi. ff. de accep. & l. cū emptor. de rescin. uen. & si in his contractibus intelligatur glo. nostra, non dicit verum per præallegata iura. Quidam sunt contractus non correlatiui. Exēplum in stipulatione: tūc isto casu licet primus contractus fuerit sublatus per acceptilationem: nihilominus remanet pactum nudum. Et ita debet singulariter, & notabi. intelligi dictum glo. quā no. Bar.

SUMMARIUM.

1 *Præstatio longi temporis facta scienter, non confirmat obligationem, & quando. etiam in nu. 4.*

2 *Protestatio facta minori tempore decennij, quando inducat obligationem?*

3 *Pactum nudum uestitur rei interuentu in fauorem implentis contractum ex parte sua: & in contractibus ultro citroque obligatorijs.*

5 *Ciuitas quæ uult exercere merum imperium, quod non habebat, quid habet facere.*

1 Si certis. Breuiter dicit, Præstatio † longi temporis non confirmat pactum inualidū. h. d. Cy. sup hac leg. Posuit quādā repetitionē Pe. q̄ teneret nos p unā diē. Vñ breuiter examinabo quātū ad tex. & ad gl. expedit: magis esset materia. l. cū de in rē uerso. ff. de usu. ¶ Circa hanc leg. qro primò exēpla Cl. pōit primò, qñ usure ꝓmittunt pacto nudo: ut. j. de usu. l. creditor, de sol. l. in his. §. Imperator. Et istud est bonū exēplum. ¶ Secundo modo ponit in pacto nudo donationis, & istud exemplum procedit secūdū ista tēpora. sed hodie ꝓduceret actionē: vt. l. si quis argentū. j. de dona. ¶ Tertiū exemplū ponit glo. in seruo promittente, q factus liber tenet naturaliter. Quod exemplū non cōgruit propriè huic leg. Nā seruus nō tenetur ciuiliter, propter conditionē suæ p̄sonæ. tex. loquitur quādo quis non tenet ciuiliter: ideo qa pactū nudū.
d ¶ Veniamus[d] ad contraria. Et oppo. sic: aut nos dicimus, ꝙ iste soluit

iſte ſoluit ſciēter:& nõ põt repetere:vt.ff.de cõdi.ĩde.l.j.Aut
dicimus,ꝙ ſoluit ignoráter:& tũc ſibi nõ præiudicat.ſed põt
cotradicere:etiã ſi per ſtipulationẽ promiſit:vt.l.j.ĵ. de erro.
cal.Sed tex.hic in fi.dicit cõtra,quare malè.Sol.dicit gl. intel
lige,ꝙ hic ſoluit errando in iure:& ſic nõ competit repetitio
Nã ſi iſte erraſſet in facto:tũc ſec⁹:vt ĩ.d.l.j.ĵ.de erro.cal.Cer
tè,iſta uerba glo.non tãgũt leg.noſtræ propoſitũ. Nã poſito
ꝙ ſolueret ſcienter,nõ loquit̃ hic hoc caſu : an poſsit repetere
vel nõ:ſed an obligatione confirmet ex hoc,ut poſsit cogi in
futurũ:vel nõ cogi:dico ergo,ꝙ ſi ſciẽter ſoluit,etiã nõ cõfir-
met obligationẽ & pactũ.Ita loquit̃ hic.¶Itẽ op.ĵ.de fideic.
l.j.Sol.dicũt quidã hic,ſoluit certis annis paucioꝛib⁹ tribus.
2 iſtud eſt diuinare.Dic ergo,†ꝙ ibi uerſat̃ duplex fauor,ſcili-
cet alimẽtorũ.& ultimę uolũtatis.Idẽ dico in ſimilib⁹ habẽti
bus parẽ fauorẽ:vt ex cã dotis,vel ad refectionẽ uiæ : ut.l. cũ
poſt.§.gener.de iur.dot.&.l.ſi cui ãnuũ.de ann.leg.& de leg.
ij.l.cũ qdã.Tu dices hoc eſſe cõtra caſum.l. cũ de in rẽ uerſo.
ff.de uſu.ubi ponit̃ de cauſa dotis:& tñ reqrit̃ tp̃s decẽnij.Rñ.
ibi erat fauor dotis,& ceſſabat fauor vltimæ uolũtatis. Sed ſi
vtrũq; cõcurreret,eſſet idẽ,ꝙ in caſu leg.j.ĵ.de fideicõ.Tertij
ſoluũt,ꝙ hic ſoluit errans:ibi ſciẽs.Hoc nõ placet: qa vt dixi
poſito,ꝙ hic ſoluerit ſciẽs,præiudicauit in eo,ꝙ ſoluit,ut nõ
poſsit cogi ad ſoluẽdũ ĩ futurũ:ut.ĵ.de teſta.l. nõ dubiũ. & ꝙ
ibi not.&.ĵ.ne uxo.ꝓ ma.l.fi.¶Oppo.de.l. cũ fidẽ.ĵ. de nõ
nu.pe.So.illi q tenet ſol.quã.ſ.proxi.dedi,dicũt ꝙ ibi ſoluit
ſciẽter.hic ignoráter.Sed hãc ſolu.ſ.reprobaui. Dic ergo, ꝙ
hic erat obligatio & actio:licet obſtaret exceptio nõ nu. pec.
Vnde ſoluendo ſibi p̃iudicat in exceptione:hic uerò nõ erat
actio nata.vñ talis ſolutio non ꝓducit actionẽ:ita debes hoc
intelligere.¶Oppo.ff.de uſu.l.cũ de in rẽ uerſo. Sol. aut qs
uult agere ex nudo pacto,ꝙ dicit cõfirmatũ ſolutiõe diutur-
na:& hoc nõ põt.Ita loquit̃ hic. Aut agit ex ſtipulatu, uel ex
alio cõtractu veſtito ad cui⁹ ꝓbationẽ,inducit ſolutionẽ lõgi
tp̃is.& põt hoc facere ut leg. cõtraria. nõ habetis alia in glo.
¶Extra gl.opp.pactũ nudũ veſtit̃ rei interuentu:ut.ĵ.de re.
permu.l.ex placito.& de p̃ſcrip.uer.l.naturalis.quaſi p totã
leg.Sol.rei interuẽt⁹ ueſtit pactũ ei,q implet cõtractũ, ex pte
ſua nõ cõtra ip̃m:ut.d.l.naturalis.Ita ĩ ꝓpoſito.ſolutio facta
3 à ꝓmiſſore nõ veſtit pactũ contra ip̃m ꝓmiſſorẽ.Vel†aliter
rei ĩteruẽtu ueſtiunt̃ pacta appoſita ſup cõtractib⁹ innoĩatis:
in qb⁹ ultro citroq; orit̃ obligatio:ergo &c.ſed hic nõ erat cõ
tract⁹ innoĩat⁹:ergo &c.utraq; eſt uera.Habem⁹ ergo uidere
circa hãc leg.propriè de ſui materia duo tm̃. Primò qualiter
curſu tp̃is inducat̃ obligatio,ſeu cõfirmet̃ inualida conuẽtio.
Secũdò habem⁹ uidere:qualiter ex curſu lõgi tp̃is p̃ſumitur
obligationẽ ſeu titulũ obligatiuũ p̃ceſsiſſe. de quo tractat.l.
cũ de in rẽ uerſo.ſed teneret nos p vnũ diẽ:quare omitto &c.

SI certis annis. Tp̃s ſeu p̃ſtatio lõg.tp̃is nõ eſt mod⁹ tollẽdi pa-
ctũ inualidũ.h.d.De iſta materia eſt glo.in.l. cũ de
in rẽ uerſo.ff.de vſu.& ĩ.l.ſeruitutes.ff. de ſerui.ti.
gñali.Glo.ponit exẽplũ ĩ uſuris in.l.creditor.ĵ. de uſu. Iſtud
exẽplũ eſt bonũ ſecũdũ illa iura:hodie p iſtã leg.nõ eſſet bo-
nũ. Tertiò ponit exẽplũ in ſeruo ꝓmittẽte, poſteà facto libe
ro.Iſtud exẽplũ licet ſit uerũ ĩ ſe:tñ noſtrę leg.nõ cõgruit:qa
ſeruus obligat̃ naturaliter tm̃ ex qualitate p̃ſonæ ſuæ,non ex
rõne cõtract⁹.¶Op.& vr̃,ꝙ iſta lex nõ ꝓcedit.Nã aut dices
ꝙ iſtud debitũ fuit ſolutũ ſciẽter:& tũc nullo modo cõpete-
ret repetitio:vt.l.j.de cõdi.inde.Aut dices,ꝙ fuit ſolutũ igno
ráter & tũc nõ cõpeteret repetitio,ſi ſtipulatio fuiſſet ĩterpo
ſita.cui⁹ cõtrariũ dicit hic tex.ĩ fi. Aliq dixerũt ꝙ ibi indebi
tũ fuit ſolutũ p errorẽ iuris:vt.d.l.j.de erro.cal. Alia opi. ſeu
ſolutio nõ facit ad ꝓpoſitũ noſtrę lẽg.qa nõ tractam⁹ de repe
titiõe:ſed tractam⁹ vtrũ p præſtationẽ lõgi tp̃is cõfirmet̃ obli
gatio inualida.¶Itẽ opp.de leg.j.ĵ. de fideicõ. Dixerũt qdã
ꝙ aut ſoluit̃ p tres annos:& tũc præiudicat. aliter non. Iſtud
nõ eſt verũ:vnde dicas,ꝙ ibi verſat̃ duplex fauor vltimæ vo
lũtatis & alimẽtorũ.¶Op.de.l. cũ de in rẽ uerſo.ff. de vſur.
4 gl.dicit ſolue:vt ibi. Aduerte,†ꝙ qñq; actor allegat cõtractũ
tm̃,ex quo dicit ſibi aliqd deberi,& cõtract⁹ eſt valid⁹:& tũc
iſto caſu nõ eſt dubiũ.Qñq; allegat tp̃s tantũ,ſeu præſtationẽ
longi tẽporis nõ aliud:tunc tp̃s tãtũ non eſt modus inducẽdę
obli.vt.l.obligationũ ferè.§.placet.ff.de actio. & obli. Qñq;
allegat contractũ,& etiã longi tẽporis præſtationẽ. Et aduer
te:qa aut contract⁹ eſt inualidus:& tũc præſtatio longi tẽpo-
ris non ꝓdeſt ad cõualidãdã obli.inuali.caſus eſt hic.Quãdo
q; actor allegat contractũ validũ,& præſtationẽ longi tẽpo-
ris:& tũc poſito ꝙ contractus non probaret̃: tñ ſi ꝓbat̃ lõga
præſtatio,facit præſumi obligationẽ pręceſsiſſę. Ita oportet
intelligi.l.cũ de in rẽ uerſo.& dic vt ibi.¶Et prædicta Iaco.

5 de are.inducit in argumẽtũ.†Scitis,ꝙ ciuitates Italiæ cõiter,
nõ habent merũ imperiũ:ſed vſurpauerunt.dico tñ ſi ciuitas
vellet ſe defendere,& merũ imperiũ exercere:ꝙ habet neceſ
ſe allegare cõceſsionẽ principis.Itẽ longiſsimũ tp̃s,quo dicta
ciuitas merũ imperiũ exercuit.Iſto caſu poſito,ꝙ nõ ꝓbaret̃
de conceſsione principis,tñ ſi ꝓbaret ſe exercuiſſe merũ im-
periũ valet:de hoc in.l.imperiũ.ff.de iuri.om.iudi. & ibi per
Gul.¶Itẽ oppo. & uidet̃,ꝙ iſtud nudũ pactũ ſit ueſtitũ rei
interuẽtu:& p præſcriptionẽ lõgi tẽporis:& ita uidet̃ agi poſ
ſe,cuius cõtrariũ dicit̃ hic:quare malè.Sol. ꝙ rei interuentus
ueſtit nudũ pactũ ei,pro quo pactũ eſt appoſitũ: ſed non ue-
ſtiret pactũ alij puta creditori:ſi debitorem traderet : qa non
debet ueſtire cõtra ſeipſum.Iſta lex debet ĩtelligi ſic: uel põt
dicere, ꝙ ueſtimentũ rei interuẽtu habet locũ ĩ cõtractib⁹ in-
nominatis:hic fuit contractus nominatus &c.Bar.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegio quando quis poßit renunciare?*
2 *Cautela,ut quis promittens uelle poſſe conueniri alibi quã in loco contra*
ctus,eſt:ut dicatur promiſit ſe ſoluturum Peruſij,Senis,Florentiæ &c.
3 *Renunciare iuri ſuo quando quis poßit?*
4 *Diſpoſitio huius leg.an habeat locum in arbitro.*
5 *Statuto extante quòd cauſæ inter affines compromittantur, ſi eſt dubium:*
an fieri debeat cõpromiſſum:ſtatutum ad hoc dubium extenditur, & fiet
ſuper eo compromiſſum.
6 *Arbiter qui malè iudicat,facit litem ſuam.*
7 *Iudex qui abſoluit ab inſtantia iudicij contra ius,facit litem ſuam.*

a SI quis. aBreuiter dicit. Priuilegio fori poteſt
quis renunciare.hoc primò.& cuilibet b
eſt licitum renũciare iuri ſuo.hoc ſecũdò. Diuide
primò ponit quæſtionem. Secundò eius deciſio-
nem:tertiò ratione:Quartò ponit extẽtionem. Secũda ibi:ſan
cimus nemini. Tertia ibi:ſi enim ex ipſo edicto. Quarta ibi:
omnes itaque.licet ergo renũciare iuri ſuo.¶Cõtra.ſ.de epi.
& cle.aut.ſtatuimus.& extra de foro cõpe.c.ſi diligenti. Sol.
dicũt quidã,ꝙ hic dicit̃ de ſacerdotio.hoc eſt de quadã digni
tate tẽporali,nõ de ſacerdotio ſpirituali: quia ille priuilegio
fori nõ põ renũciare. Alii dicũt,ꝙ hodie hæc lex eſt correcta
per illa iura:& hoc nõ habeo pro incõgruo. Vel dic,ꝙ ſi cleri
cus vellet cõueniri coram iudice ſeculari, hoc per pactũ non
poſſet:ſed ſi haberet duos ſuos iudic. eſſet electio ſua eligere c
quẽ vellet:tũc illi priuilegio ſuæ electionis põt renunciare.&
hęc ſolutio ſatis placet:vt ibi videbitis.ĵ.in ſequen.contrario.
¶Opp.& videt̃ ꝙ quis nõ poſsit renũciare priuilegio fori:
1 vt.l.ſi cõuenerit.ff.de iur.om.iu.Dicit gl.ſol.vt ibi. Tu dic:†
qñq; aliqs eſt iudex alteri⁹: ſed ille ex ꝓprio priuilegio põt
eum declinare.Exẽplũ in ſcholari.Exẽplũ etiã in .l.j.ĵ. ſi qua
prædi.po.tunc per pactũ põt renũciari.ita loquit̃ hic, &.l.j.
ſi quis in ius uoc.nõ ierit. Aut quis nullo modo eſt iudex alte
rius:& tunc p pactũ iſta exceptio iudicis incõpetẽtis nõ põt
impediri.ita loquit̃.l.ſi cõuenerit.de iur.om.iudi. Sed ſi ap-
poneret̃ pœna:credo ꝙ pœna cõmitteret̃,ſi illũ iudicẽ decli-
naret:qa pactũ illud nõ eſt cõtra legẽ,ſed præter.ut.l. ſtipula
tio iſta.§.alteri.ff.de uer.obl. Et ideo pacta,q̃ apponunt̃ quo
tidie in inſtrumẽtis dũ dicit̃.& uoluit poſſe cõueniri Peruſij,
b Senis,Florentie:& ubicũq; bfuerit inuentus,nõ ualet : vt per
hoc in illis locis,quis poſſit cõueniri inuitus:ſed pœna appo
2 ſita cõmittet̃.Sed ſi†quis uellet,ꝙ ubiq; poſsit cõueniri de-
bitor:dicat in inſtrũ ſic.quã pecuniã ꝓmiſit ſe ſoluturũ Pe-
ruſij,Senis,& vbicũq; fuerit inuentus:tunc eñ in illo loco,in
quo inuenit̃ uidet̃ cõtraxiſſe:vt.l.cõtraxiſſe.de acti.& obli.&
de bo:aut̃.iud.poſ.l.iij. Et ideo rõne cõtractus poterit cõue-
niri.de hoc habem⁹ vnũ tex.ff.de admi.tut.l. titiũ & meuiũ.
§.j.Modò aduertatis.iſta ergo pacta,q̃ dicũt &c.Secũdò ha-
betis his,ꝙ vnicuiq; &c.¶Cõtra hoc opp.ff.de pactis dota.
l.de die.&.l.ſeq.Glo.dicit hic: fallit.& ponit multos caſus,in
quibus hæc regula fallit:de hoc etiã tangit̃. in.l. ius publicũ.
ff.eo.& tangit̃ meli⁹ quã alibi de mũdo in aut̃.vt ſine ꝓhibi.
ma.debi.§.qa uerò. Et iſta materia ut perfectè declaret̃ reqrit
unã altiorẽ indaginẽ:tñ ꝓ præſenti,& pro intellectu glo.no-
ſtrarum clarius,quã alibi dicas ſic.ꝙ quãdo quis vult renun-
3 ciare iuri ſuo:aut eſt ius naturale:aut poſitiuũ.¶Primo† ca
ſu:non põt renũciari:vt.l.iura ſanguinis. de reg. iur.&.ff.eo,
l.ius autẽ agnationis. Secundo caſu:aut eſt ius, ꝙ ſtatuit for-
c mam certam in actibus hoĩm introducendo:aut alio modo c
diſponit.¶Primo caſu,pone exẽplũ ꝙ teſtamẽtũ ſit factũ
cum ſolenni numero teſtiũ:ꝙ pactũ & ſtipulatiões certo mo
do fiant:& huic nõ poteſt renũciari:ut.ff.de leg.j.l.nemo po-
teſt.&.ff.eo.l.cõtra iur.in prin.&.ĵ. de teſt.l.teſtandi. Secũdo
caſu. Aut eſt ius publicũ: & ei,quis nõ poteſt renũciare:vt.l.
ius publicũ.ff.e. Aut eſt ius priuatũ,cui qs vult renunciare:&

a ¶Si quis. De iu-
dice negligente,
ego alibi latè dixi
quibus adde cõſi.
Lud.Ro.cccxxx-
iiij. aliâs.v. And.
Barba.
b ¶Vbicũq;. Ad-
de ut per Petr.de
Anc.cõſ.cxxxix.
An autẽ ſi procu-
rator taliter ꝓmit
tens fuerit inuen-
tus in aliquo loco
cũ mercibus,poſ-
ſit conueniri:uide
Bal.cõſi.ccclxvij.
ij.lib.

POMATES.

c ¶Alio modo.
Hoc autem intel
ligo uerum,quòd
iuri introducen-
di aliquid pro ſo-
lutione actus,non
poteſt renuncia-
ri : quando talis
ſolennitas eſt in-
troducta in fauo-
rẽ publicũ:aut da
retur materia cõ-
mittẽdi falſũ, uel
aliâs delinquẽdi:
per ea,q̃ no. doct.
& Bal.ĩ.d.l.nemo.
in.j.q. ſec⁹ ſi eſſet
introducta in fa-
uorem priuatum.
Ita declarat Bart.
in.l.j.§. ſi filius.ff.
de leg.iij.Proquo
facit id quod uult
Alex. ĩ .l.j.in prĩ.
colũ.iij.ff.de furt.
dum q̃rit quando
partes poſſunt re
mittere iuramẽtũ
calũniæ. uide ibi
per eũ. & facit.c.
cũ tuis.& q ibi ha
betur extra de te-
ſtib⁹. & uide Cu.
conſi.lix. & Bart.
cõſ.j.col.xxxviij.
vol.j. & .xxxvij.
col.xij.eo.uolu.

tunc qñq; illud continet priuatã vtilitatẽ renunciantis, & pu
blicam simul: qñq; cõtinet utilitatẽ priuatã renunciãtis, & cu
iusdã alterius priuati: qñq; cõtinet utilitatẽ renunciantis tm̃
Primo casu: si quidẽ utilitas priuata põt separari à publica;
ualet renũciatio quãtũ ad priuatã utilitatẽ: quãtũ ad publicã
nõ: ut. l. iurisgẽtiũ. §. si paciscar. & ibi no. ff. eo. Si non põt sepa
rari: renũciatio nõ ualet: ut. l. de die. de pact. dot. coniũcta. l. j.
sol. ma. ff. de postu. l. quos ꝓhibet. & l. fili⁹. §. ueterani. de ꝓ
cura. & l. ij. §. sed qa uerernur. j. de iura. calũ. ¶ Secũdo casu,
qñ continet utilitatẽ renũciantis & tertij: & tũc idẽ: qa si qdẽ
põt separari, ualet quãtũ ad præiudiciũ renunciãtis: nõ qtũ
ad præiudiciũ tertij: ut. j. res inter alios acta. per totũ. & l. j. de
cõmuniter. alie. & l. si post mortẽ. ff. de cõtrata. Sed si nõ põt
separari, nõ ualet renunciatio: ut. ff. de libe. cau. l. j. ij. iij. & iiij.
¶ Tertio casu: qñ continet priuatã utilitatem tm̃ tunc qñq;
illud ius est introductũ principaliter in fauorẽ renunciantis:
qñq; est introductũ principaliter ad odiũ alterius: & secũda-
riò redundat in fauorẽ renunciantis. Primo casu: si quidẽ ille
fauor est inductus propter renũciantis imbecillitatẽ, renun-
ciatio nõ ualet: ut. l. si intra. & ibi no. j. de in integ. rest. ff. de mi
no. l. si iudex circumuẽto. & ibi no. & de non. l. doli. §. diuer-
sum. Si uerò est introductũ aliàs quã ꝓpter ei⁹ imbecillitatẽ
tũc si quidẽ talis renũciatio esset contra bonos mores, uel in-
ducit aliquẽ ad delinquendũ: ualet: ut. l. alia. §. eleganter. sol.
matri. & de pact. do. l. conuenire. Sed si non esset contra bo-
nos mores, uel non induceret quẽ ad delinquẽdũ: tũc renun-
ciatio ualet: ut hac leg. & l. si qs in cõscribẽdo. s. de epis. & cle.
¶ Secũdo casu, qñ illud ius principaliter est inductũ in odium
alterius: tũc si quidẽ renunciatio est causa, quare illud odium
cessat, ualebit renũciatio: ut. l. fi. j. ad Mace. aliàs non ualeret:
ut l. tametsi. ff. ad Maced. ¶ Modò habetis istã materiã per-
fectam. Esset examinãdũ de pluribus exceptionib⁹, & defen
sionibus particulariter: de quibus multas enumerat Specu.
in tit. de remis. ¶ Itẽ ad inuestigationẽ istius materiæ habe-
remus uidere: ꝙ quædã sunt iura. q̃ uetãt: quædã quæ puniũt
quædã quæ imperãt: quædã q̃ permittũt: qũo istis iurib⁹ põt
renunciari: tãgit gl. in. l. j. ff. de feri. ¶ Venio ad ultimã partẽ,
in qua dicit ꝙ hæc lex habet locũ apud arbitros cõpromissa
rios. ¶ Cõtra: eoipso, ꝙ qs elegit eũ arbitrũ, assentit in eũ: &
sic nõ habet locũ exceptio iudicis incõpetẽtis. Glo. dicit, fa-
4 teor † ꝙ ꝓpter duas rões repelleret: ut qa in eũ consensit cõ
promittẽdo: & qa renũciauit beneficio suo. Vel aliter dico ꝙ
ista q̃stio erat cõpromissa, an talis renunciatio ualeret? dicit er
go hæc lex, ꝙ arbiter debet obseruare hãc leg. ꝙ ualeat renũ
ciatio. & uide gl. quã tenebis mẽti: qa eã habem⁹ ꝓ bona glo.
¶ Posset esse q̃stio, an de quadã. q. emergẽti posit compro-
mitti in arbitrũ sine principali. hic est tex. cũ gl. ꝙ sic: qa cõ-
promittit solũ de hoc, an ualeat renũciatio exceptionis fori?
facit ad hoc. l. arbitro. & l. si ab arbitro. ff. qui satis. cog. prout
ibi intelligit de ueris arbitris. ¶ Quod est utile scire, ꝓpter
statuta terrarũ, q̃ uolũt ꝙ de oĩbus qõnibus, q̃ sunt inter con-
5 sanguineos cõpromittat. † an poterit cõpromitti in arbitros
quedã qõ emergẽs? Exẽplũ est qõ. an causa prĩcipaliter sit cõ
promittẽda: nõne poterit ille articul⁹ cõpromitti in arbitros?
hic uidet tex. cũ gl. ꝙ sic, ꝙ nõ dico determinãdo, ꝙ ꝑpetuò te
ne mẽti: qa nũquã fuit tibi allegata: nisi modò ista lex. ¶ Vl-
6 timò ex hac leg. Not. & tene † mẽti: ꝙ arbiter q malè iudicat,
facit litẽ suã, sicut iudex. ꝙ no. Quid de arbitratore? dixi in. l.
7 fi. de vari. & extraor. cog. ¶ Vltimò nota, ꝙ qñ † iudex absol
uit ab instãtia iudicij contra ius: licet ꝑ hoc actio & ius partis
a nõ perimat: tñ facit litẽ suam[a]. Casus est hic. ꝙ habeo ꝓ nota
bilissimo. ꝙ perpetuò tene mẽti. Ibi in fi, ꝙ si neglexerint. qd
eñ est aliud negligere, quã absoluere quẽ ab instãtia fori, prò
pter priuilegiũ fori, cui renũciauerat? dices tu, qñ sñia est nul
la: & sic nõ facit præiudiciũ parti, iudex non facit litẽ suã: vt
no. ĩ. l. fi. de var. & extraor. cog. Sed hic nõ facit p̃iudiciũ par
ti, in iure suo. ergo &c. Rñd. ibi sñia nulla non facit p̃iudiciũ,
neq; in iure, neq; in instãtia: qa ex eisdẽ actis põt ferri sñia: vt
habuistis in. l. si ut ꝓponis, qũo & qñ iudex. Sed hic facit p̃iu
diciũ in instãtia: ideo facit litẽ suã: & tenet cõtra eũ acsi cõtra
iustitiã ꝓnũciasset in causa prĩcipali. Quod ꝓbo: qa ille q im
pedit ꝓcessum causæ, tenet ad interesse totale totius causæ,
hoc apparet in stipulatiõe de defendẽdo. ĩ. l. iij. ĩ fi. & l. cũ q̃-
rebat. ff. iudi. sol. hoc apparet in tit. ff. ne qs eũ q in ius vo. &c.

a ¶ Litem suam. Adde quod voluit Bald. consil. lviij. & ccxxxiij, j. lib.

SI quis in conscribendo.

SPriuilegio fori põt renũciari. Itẽ cuilibet est licitũ
renũciare iuri pro se introducto. Et diuidit princi
paliter in quatuor ptes. Nã primò ponit qõ, & ei⁹ dubitatio.
in secũda ei⁹ qõnis decisio. tertiò ponit ratio decisiõis. quartò
ponitur quedã extẽsio. Secũda ibi: sancim⁹. Tertia ibi: si em̃
Quarta ibi: oẽs itaq;. ¶ Opp. contra primã partẽ. dicitur, ꝙ
põt renũciari priuilegio fori. de aut. statuim⁹. s. de epis. & cle.
Glo. dat duas sol. prima est uera. ꝙ hic intelligit sacerdotium
de alia dignitate. posteà dat aliã solut. videlicet ꝙ hęc lex cor
rigat per illa iura. ¶ Opp. de. l. si cõuenerit. de iuris. om. iudi.
dicit gl. solue, ut ibi. Itẽ cõtra p̃dicta opp. de. l. cũ clericis. s. de
epis. & cle. Pro cui⁹ declaratione dic: qñq; qs habet plures iu
dices: qñq; qs habet vnũ iudicẽ tm̃. Primo casu aut est in ele-
ctiõe actoris cõuenire reũ corã quocũq; iudice: & tũc talis re-
nũciatio parũ ualet: qa est in electione actoris. Ita debet intel
ligi. l. cũ cle. in cõtrariũ hic alle. Qñq; nõ est in electione acto
ris: sed pone exẽplũ in scholari: & tũc talis renunciatio valet.
In secũdo casu principali, vbi qs habet vnũ iudicẽ tm̃. Aduer
te: ꝙ qñq; partes uolunt ꝓrogare iurisdictionẽ illius iudicis,
cui partes nõ sunt subditæ. & ita est materia. l. j. cũ fi. ff. de iud.
per Cy. ĩ. l. si q ex cõsensu. s. de epi. aud. Qñq; partes nolũt ꝓ-
rogare: sed vult pars facere pactũ, vt posit cõueniri corã tali
iudice: & tũc tale pactũ ante lit. cõtest. nõ põt operari: qa ille
iudex adhuc posset declinari. Sed post lit. cõtest. efficit inde-
clinabilis. ita debet intelligi. l. si conuenerit. ꝙ not. Qñq; pars
vult cõuenire sub aliquo nõ suo. & facit hoc ꝑ modũ cõtract⁹
publi. qa promittit soluere ĩ tali ciuitate. Isto casu sortit forũ
illius ciuitatis rõne illius cõtract⁹: vt. l. contraxisse. ff. de actio.
& obl. vnde ꝑ pacta, q̃ fiunt hodie nõ perimit. Tene mẽti unũ
secũdũ do. Iaco. ꝙ si in illis pactis apponat pœna, hoc pactũ
nõ valet quãtũ ad id, de quo. s. dixi. tñ si veniat cõtra, poterit
exigi pœna: qa pactũ nõ est contra legẽ. l. stipulatio ista. §. al-
teri. de verb. obl. cũ si. ¶ Pone: mutuasti mihi centũ: promit-
to tibi soluere ea vltra mõtes: an in Italia posim cõueniri? vñ
tex. q est in. l. hæres absens. in fi. ff. de iudi. & dicit ꝙ sic. ¶ Itẽ
pone promisi tibi soluere vbicũq; voles: quęro nũquid pote
ris me cõpellere vbicũq; voles. dic, ꝙ sic. vt. l. Luci⁹. la. j. ff. de-
posi. ¶ Itẽ opp. de. l. de die. ff. de pac. do. de. l. alia. §. elegãter
ff. sol. mat. de. l. quos. ff. de postu. glo. facit regulã in hac glo. et
exceptionẽ à regula: vt in cõtrarijs. & asserit multas exceptio
nes notabiles. Et uolo, ꝙ notetis illã exceptionẽ, quã fecit ꝑ
leg. nec si volens. j. de lib. cau. ¶ Itẽ not. illã exceptionẽ, quã
fecit glo. ne qs posset renũciare, ne qs defendat in causa crimi
nali. per. l. nõ tm̃. ff. de appel. & magis clarè. tangit gl. in. l. pa-
ctum. ff. eo. & ualent prędicta, ꝙ licet stet statutũ, ꝙ qs nõ pos
sit capi, & detineri in carcere ꝓ debito priuato: si fieret pactũ
ꝙ debitor nullã exceptionẽ posset opponere cõtra carcera-
tionẽ: istud nõ valeret. ¶ Itẽ si aliqs esset accusat⁹ de crimine
& renũciaret defensioni suę: videt hoc non posse fieri. arg. d.
l. nõ tm̃. Et si velles ordinare istã gl. vide bo. gl. de hac materia
aut. vt sine ꝓhi. §. qa verò. col. vij. vbi formatur qõ: vtrũ valeat
pactũ. ꝙ nõ posim ꝓbare iura ꝑ instrumẽta. ¶ Itẽ oppo. &
videt, ꝙ in arbitris non posset habere locum: qa eoipso, ꝙ eli
git arbiter &c. Glo. fatet cõtrariũ. vel dic, ꝙ de hoc fuit cõpro
missum: an valeret renunciatio? Itẽ oppo. de aut. decernimus
j. de arbi. sol. vt in glo. Itẽ no. finẽ ꝙ sicut iudex facit litẽ suã
malè iudicando: vt. l. fi. de var. & extraor. cogni. ita & arbiter.
Quid de arbitratore. dic, vt ibi per Iaco. de Are.

SVMMARIVM.

1 *Facere per se qui non potest quando posit facienti consentire.*
2 *Pactum de futura succeßione conseruanda, an ualeat?*
3 *Pactum ut ingratitudo futura non obstet, non ualet.*
4 *Filia que excluditur à statuto stantibus masculis, cum dotatur cum patris consensu si reseruat sibi ius succeßionis: an talis reseruatio ualet.*
5 *Pactum reseruandæ succeßionis factum per filiam, non ualet, quando statutum dicit, quòd extra ciuitatem nupta non poßit succedere ex testamento, uel ab intestato.*
6 *Statutũ q ingrediẽs, uel si quis intraret monasterium, quòd non succedat quòd ualeat: secus si dicit, si quis ingressus fuerit.*
7 *Pactum de non succedendo quando ualeat: & quando confirmetur iuramento? & nu. 8.*
9 *Filia si facit pactum de non succedendo cum iuramento, quòd ualeat.*
10 *Pactum de succedendo quando ualeat?*
11 *Promiserit si quis omnia bona sua titio, post mortem suam: an sit donatio causa mortis, uel inter uiuos: & an ualeat?*
12 *Donatio inter uiuos omnium bonorum præsentium, & futurorum, quòd non ualet etiam in partibus. & nu. 16.*
13 *Donatio oĩm bonorũ præsentiũ, & futurorũ facta in ecclesiam q ualeat.*
14 *Dono hæreditatem meam, idem est, acsi diceret dono omnia bona mea præsentia & futura.*
15 *Vendere omnia bona sua præsentia & futura, nũquis poßit?*
17 *Pactum de hæreditate obuenienda certo modo disponẽda, quando ualeat?*
18 *Hæreditas illi⁹, cui successurus ab intestato sum, an mibi dicatur debita spe.*

De quæstione

DE quæstione. Pactum per quod de hæ
reditate viuētis certo modo disponit̃,
nō valet: nisi ille, q̄ cōsenserit pri⁹ ī ea-
devolūtate ꝑmāserit vsq; ad mortē. h.d. Primò po
nit̃. q. Secūdò dubitatiōis rō. Tertiò decisio. Quar
tò exceptio. Quītò extēsio. Secūda ibi: faciebat.
Tertia ibi: sed nobis. Quarta ibi: nisi ipse. Quīta
ibi: iubem⁹. dicit̃ hic: spes fuerat alienæ hæredita-
tis. Imò videt̃, ꝙ dicat̃ hæreditas sua: vt. l. ī suis. de
lib. & posth. Sol. dicūt qdā, ꝙ hæc. l. nō habet lo-
cū in filijs. gl. vr̃ determinare cōtrariū, & bñ. Nec
ob. l. in suis. qa non est propriè sua, sed quasi sua.
¶ Op. ꝙ tale pactū nō valeat: qa pacta nuda nō
inducūt actionē: vt. l. legē. §. e. Sol. intelligas istas
cōuētiones esse factas ꝑ stipulationē. ita dicit glo.
¶ Tertiò opp. ꝙ ista pacta essent inualida aliâs.
Nā q̄ paciscit̃ de facto tertij, pactū nō valet: vt. l.
j. circa pri. ff. e. & ibi no. gl. Rñ. ītellige hoc pactū
esse, ꝙ un⁹ ex paciscētibus dabit, uel faciet alteri.
ita dicit gl. ¶ Itē op. & vr̃, ꝙ tale pactū ualeat: ut
l. ij. §. fi. ff. de his qb⁹, ut indi. So. fateor, ꝙ valet in
prȩiudiciū paciscētiū: vt ab eis tāq̃ ab indignis au
1 ferat̃ hȩreditas: nō ī cōmodū eorū. ¶ Op. † ad ex
positionē, q̄ hic hȩc ponit̃. dicit̃ hic, ꝙ qs pōt con
sentire tali pacto. Cōtra. s̃. eo. l. pactū ꝙ dotali in-
strumēto. Glo. rñ. cōcedo, ꝙ hic est casus spālis, in
quo illud ꝙ qs nō pōt facere ꝑ se: pōt tñ facięti cō
sentire. Allegat similia. & uide gl. uidetis, istud di
ctū gl. nō bñ cógruit huic. legi. Nā qs nō pōt ꝑ se
facere pactū, ꝑ ꝙ auferat̃ libera testādi facultas: ut
l. pactū. s̃. eo. & . l. stipulatio hoc mō. ff. de uer. ob.
& alijs leg. hic alleg. ī gl. nec posset alijs cōsentire
vt fieret pactū ꝑ ꝙ auferat̃ libera testādi facultas:
sed hic ꝑ tale pactū nō aufert̃ libera testādi facul-
tas. Nā pōt istā suā volūtatē mutare qñcūq; vult.
circa aliud ergo cōsentit, q̄ circa id, ꝙ ipse nō pōt
facere. ¶ An aūt ille q̄ nō possit ꝑ se facere, possit
facienti consentire? circa id, tex. uidet̃ esse in. l. si
fund⁹. §. j. ff. de pig. ut regula sit, ꝙ si quis non pōt
facere, nō possit facięti consentire. fallit in casib⁹,
vt ibi colligit̃ ex tex. ex dictiōe ferè. V el dic ītelli
gibili⁹: qñq; ille, q̄ nō pōt facere ꝑ se, habet plenū
ius: & tūc qui nō pōt facere per se, non pōt cōsen
tire facienti: ut. d. l. si fundus. §. j. Quādoq; habet
ius imperfectum: & tūc licet qs nō possit facere:
tñ pōt consentire facienti: qa ius alterius perficit.
ita loquit̃. l. si pater. in fi. de manumissis vindi. &
l. j. ī. cōmu. de manumis. ¶ Vlterius opp. ad ea, q̄
dicta sunt supra illud, quod quis non pōt per se,
non pōt per aliū: ut. l. fugitiuus. ff. de solutio. sed
parcat mihi ista gl. ista materia non est necessaria
hic, & ideo uide circa hoc quod dixit Dy. ī. c. po-
test quis. de regu. iur. libro. vj. ¶ Vbi dicitur hic
in fine, ꝙ pacisci de reb⁹ alienis absq; domini uo
luntate est turpe, & iniquū. Contra. ff. de cōtrahē
da emp. l. rem alienam. Sol. pacisci sub spe, de suc
cedendo istud est turpe: qa inducit uotū captādæ
mortis alterius: sed aīs, ꝙ quis se obliget ad rem
alienā: istud nō est turpe, vel cōtra bonos mores.
¶ Op. ff. ꝓ socio. l. iij. §. de illo. Sol. ibi de hȩredi
tate hominis incerti: hic certi. ¶ Opp. ff. de hȩre
di. uendi. l. ij. §. illud. dicit gl. ibi abūdat maximè.
vel dic, ꝙ ibi fit pactū de hæreditate uiuentis sub
quadā uniuersitate & in cōsequętiā prioris cōtra
ctus liciti: hic fiebat ꝑ se, & pricipaliter. Itē opp.
de actio. emp. l. si qs seruū. Sol. ibi fiebat pactū de
futura successione: qa ex necessitate prioris cōtra
ctus. ¶ Vltimò oppo. & videt̃ ꝙ istud nō sit pa
ctū futuræ successiōis: qa nō tractatur de succedē
do, uel nō succedēdo: sed de hȩreditate disponē-
da postquā fuerit successum. Sol. fateor ꝙ est pa
ctū futuræ successionis de disponēdo. quod re-
probat̃ tanquā cōtra bonos mores: qa inducit vo
a tum captandȩ mortis alterius. ¶ Extra glo.[a] pro
declarāda ista materia est vidēdū: † an ualeat pa-
ctū futurȩ successiōis. Et primò quero: an valeat
2 pactū de futura successione cōseruanda? Respon.
tex. videt̃ ꝙ sic: insti. de legi. agna. suc. §. fi. vbi pa
ter emancipat filium contracta fiducia. Ego dico
breuiter sic: quandoq; ille, q̄ habet ius succedēdi
priuat̃ eo propter delictū suū: quandoq; ꝓpter
aliquē iuris rigorem. ¶ Primo casu: si quidem qs
est priuatus propter delictū præteritū: tūc ualuit
pactū conseruādȩ successionis: qa potest quis re-
b mittere causas īgratitudinis[b]: vt. l. fi. de reuo. do.
3 Sed si quis vellet facere pactum. ut † ingratitudo
futura nō obstaret, non valet: quia induceret quē
ad delinquendum: & esset contra bonos mores:
vt de pactis dota. l. cōuenire. & dixi. s̃. l. proxima.
¶ Secundo casu, qñ quis priuatur ꝓpter aliquē
iuris rigorem: & tunc aut paciscens posset super
hoc prouidere testando: & valet pactū. ut. d. §. fi. b
instit. de legi. agna. suc. Aut nō posset ꝓuidere te
stando: & pactū nō ualet: ut. x. col. de feu. suc. c. j.
¶ Pro hoc induco ad qōnes de facto: statutū est
hic, ꝙ filia fœmina nō succedat ab intestato extā
tib⁹ masculis: ex testamēto capit quicquid sibi re
4 līquit̃. ¶ Ex quo † dico, ꝙ si tēpore quo dotat̃: ip c
sa de cōsensu patris reseruat sibi ius successionis:
ꝙ istud pactū ualet: ut. d. §. fi. de legi. agna. succes.
5 ¶ Sed pone † vt uidi in quibusdam ciuitatibus:
est statutū, ꝙ mulier nupta extra ciuitatē non suc
cedat ex testamēto, neq; ab intestato: certè tūc pa
ctum de reseruādo iure successionis nō ualeret. ꝑ
ea, quæ dicta sunt. s̃. ¶ Idem possumus dicere in
ciuitate Asisij, est statutū, ꝙ ingrediens monaste
riū non succedat: an ualeat pactū factum cū con-
sanguineis, de reseruādo iure successionis tēpore
ingressus? ¶ Ad istā quȩstionē examinādā opor d
c tet prius uidere: an ualeat statutū.[c] ꝙ ingrediens
monasteriū nō succedat. uidetur, ꝙ nō: qa contra
priuilegia concessa clericis. per. l. Deo nobis. s̃. de
epis. & cle. ergo uidetur contra libertatē ecclesiæ:
vt in aut̃. cassa. eo. ti. Pro hoc uidet̃ in aut̃. de san.
epis. §. sed & hoc p̃senti. & in aut̃. nisi. ī. ad Treb.
6 Sol. † aut statutū disponit de ingrediēte per hȩc e
verba: ingrediens monasterium: uel si quis intra-
ret monasterium, sit priuatus iure succedendi: uel
non succedat. & dico quòd statutū valet. Nā non
disponit circa clericum: sed circa laicū. nā laicus
est ille, q̄ ingredit̃ monasteriū, sicut uiuens morit̃:
vt. l. q̄ duos. in prin. de manu. testa. Et huic nō ob-
stat, ꝙ dicitur. in aut̃. cassa. Nec obstat aut̃. nisi ro
gati. qa ibi grauat̃, si monasteriū ingredit̃. hic ve-
rò lucrum aufert̃: nō aūt in sibi quȩsito grauatur. f
Si uerò statutū disponit de iam ingresso, per hæc
uerba: si quis ingressus fuerit monasterium: tunc
non valet statutū: quia nō potest clerico auferre
ius suū: & esset cōtra libertatē ecclesiȩ: vt. d. l. Deo
nobis. arg. pro hoc. l. seruum testamēto. de manu.
testa. & hoc dico, saluo iudicio, & determinatione
canonica, & theologorū. Et ꝙ in casu p̄dicto va-
leat statutū: patet: qa potest fieri per pactū saltē
iuramento firmatum: ut statim dicā. ¶ Secundò
quæro, utrū ualeat pactū de ꝑdendo iure succedē
7 di? Breuiter † dic, aut cum pacto est admistum de-
lictū: & tūc valet pactū successionis perdendȩ: ut
l. j. §. si parens. ff. si à parente qs fuerit manumis. se
cūdū unā solu. Si uerò non est admistū delictū: &
d tūc aut ratione talis pacti tātū ꝑcipit,[d] quātū sibi
occasione successionis debet̃: & ualet pactū: ut. d.
l. j. §. si parens. secūdū aliam solu. l. cū quo. in fi. ad
legem falci. Si uerò tm̃ nó percipit: & tūc de iure
ciuili pactū nō ualet: ut. ī. de colla. l. pactū. de iure
8 † canonico ualet, si fuerit iuramēto firmatū: ut in
e c. q̄uis[e]. de pactis. lib. vj. ¶ Et iō hodie est cōsue-
9 tudo, † ꝙ filiȩ fœminȩ faciāt pactū de nō succedē
do & iurāt: & ualet istud pactū. Et si tu dicis uidet̃
ꝙ iuramentum non habeat confirmare pactum:
quod est cótra bonos mores: ut hac leg. ergo & c.
ut ī. c. nō est obligatoriū. de reg. iur. lib. vj. & uide
bitis. ī. de nup. aut̃. quod cis. Sol. dico ꝙ istud pa-
ctū nō est cōtra bonos mores: nec obstat hæc lex.
qa loqt̃ de pacto de succedēdo, uel disponēdo de
hȩreditate postquā fuerit successum: ꝙ pactū in-
ducit uotū captādæ mortis alteri⁹: & sic nō ualet,
Sed q̄stio nostra loqt̃ de pacto, de nō succedendo
per ꝙ uotum captādȩ mortis, non inducitur: imò
f tollit̃: meritò iuramēto firmat̃. ¶ Tertiò.[f] quȩro,

POMATES.

a ¶ Extra glo. Rapha. limitat nisi sit ipso iure priuatus: qa tunc nō ualeret pactum: qa hȩreditas tunc daretur pacto cōtra l. hæreditas. ī. de pact. conuen. Sed uidetur dicēdum ꝙ non: qa hoc fit in fauorem agnatorū. l. j. §. sed & si seruus. ff. de vē. inspi. uide hic bal. & uide Io. de imo. in. d. l. stipulatio. d. Pet. in cōsil. cij.

b ¶ Ingratitudinis. Adde qd operet̃ dicta clausula in dona. Bal. consi. xviij. iij. lib.

c ¶ Statutū. adde an ualeat tale statutū. Bald. consil. ccxvj. inci. monia. ij. uo. Paul. de cas. cōsil. cccxxxviij. & q̄ posui in. l. cūctos populos. in q. an statuta laicorum.

d ¶ Tantum percipit. Adde quod hic dicit Abb. cōsi. cxvj. ī. ij. libro. à nemine reprobatum inuenisse.

e ¶ Quāuis. Adde pulcherrimè de intellectu dicti. c. Pet. de anch. cōsi. xxxviij. Paul. de cas. cōsi. clxvij. ro. consil. cxviij. Bal. consi. ccclxix.

f ¶ Tertio. Adde Bal. cōsil. cxxxiij. iij. li. Paul. de cas. consi. cccix. Ang. consi. clxxix.
ADDE tu, quod imò hoc nō uidet̃ ratio. s. ꝙ sit cōtra bonos mores: qa tūc non firmaret̃ iuramento. c. ij. de pac. lib. vj. sed alia uidet̃ esse ratio & melior: qa lex loqtur ꝓhibitiuè. cui renūciari non pōt gl. in rub. C. ne fideius. doti. den. & Barto. in. l. de his. ff. de trās. & ibi plenè ꝑ doc. & expresse dicit Dñic⁹. ī. d. c. ij. de pac. & seqtur Maria. Sozi. in. c. si diligēti. in. gl. j. ver. circa tertiū de foro comp.

a ✠POMATES. ¶ Inter viuos. Aut dicas dono omnia bona mea. Vide Alex.consi.xl.col.iiij.vol.iiij.& cõsi.xij.col.j.vol.j.& Ro.consi. xxvj.in primo dubio.& Ang.cõsi.clxxxix.in primo dubio.cõsi.xlvij. col.ij.in.ij.dubio.vol.ij.& Panor.cõsi.xlviij.vol.ij.& Bar.cõsi.lxxv.& Barba.cõsi.liij.col.xj.vol.ij.& Ro.cõsi.xcv.& cõsi.clxxv.& Imol.in rubri.extra de testa. & Are.consi.liiij. colum.iij.in.ij. dubio. ubi omnino uideas.& Aretin. xxv.in fi.volu.iij. ubi loquitur in eo,ꝙ donauit omnia p̃sentia, & futura,aliquo sibi retẽto.

b ¶ Ad p̃ntia. Dicit Paul. de castr, hoc esse singulare uerbũ,ꝙ ista gñalitas restringuatur, &ꝙ hoc sequuntur, quasi oẽs de quo etiã uide p ipsum Pau.consil.lvj. Et an donatio causa mortis,omniũ bonorũ,p̃sentium,& futurorũ, cum pacto,ꝙ nõ possit reuocari:& interposito iuramẽto; donatio inter uiuos per eundẽ,cõsi,cj. & uide etiã Ange. &omnino cõsilio. ccliij. & an ualeat donatio omnium bonorũ p̃sentiũ & futurorũ saltẽ in p̃sentibus? uide Ange.cõsi.cvj.& clxxix. Et ꝙ ualeat donatio omniũ bonorũ præsentiũ & futurorũ facta ecclesiæ.sequitur Abb.cõsi.cij.ij.li. Adde tu circa hoc eundẽ Pau.in cõs. xviij.in.j.volu.& ĩ.ij.vo.cõs.xlviij. & eundẽ ĩ.c.fi.de succe.ab inte.ĩ.c. ij.de cõcess.preb. & in.c.vt priuilegia.de priuilegijs Alex.de Imol.ĩ.l. stipulatio ista.co. xiiij.ff.de uerbo. ob.& Maria. Sozi.ĩ tracta.obliga. libello,x.q.j.

c ¶ Obuentura. Adde Petrum de anch.cõsi.ccccliij. & Bald.consilio. lxxxij.ij.libro.

10 an valeat pactũ de succedẽdo. Breuiter † dico,& uidetur expressum,ꝙ nõ:cũ sit cõtra bonos mores: & ideo nõ valet:ut.s.eo.l.pactũ.&.l.j.ĩ.titu.j.l.cũ donatiõi.&.ff.de uer.obl.l.stipulatio hoc modo; ĩ.de pac.cõuẽ.l.hereditas,gl.tñ q̃ est hic,uidetur dicere,ꝙ p stipulationẽ hoc possit fieri ꝓmittẽdo tibi oĩa bona presentia post mortẽ.&vide gl.sup uerbo accõmodauerit.in fi.quã no. & tene mẽti. Si igitur ꝓmitto tibi,ꝙ tu sis hæres meus, uel mihi succedas:uel ꝙ te faciã heredẽ: nõ ualet istud pactum:qa contra bonos mores;vt dictũ est. ¶ Sed

11 si ꝓmitto tibi† omnia bõa mea post mortẽ meã: valeret. Dicit gl.& erit donatio causa mortis, uel inter viuos. ¶ Et primò examinemus, an sit donatio cã mortis,uel ĩter uiuos. Breuiter dic,ꝙ si q̃dẽ non est facta mẽtio mortis: intelligitur inter uiuos. si est facta mentio mortis:intelligitur causa mortis. nisi sit expressè sic dictũ, ꝙ sit inter viuos: uel ꝙ reuocare nõ liceat:ut.ff.de dot.præle.l.Seia.&.ff. de do.cau.mor.l.Seia.in fi.&.l.ubi ita donatur. An aũt ualeat,uidetur ꝙ sic,Primò per leg. quã allegat gl. Secũdò p.l.hereditariũ.ff.de bo.aut,iud.pos. Tertiò ꝓbo,p reuocationẽ seu remotionẽ cõtrariorũ.Nã istud pactũ nõ aufert liberã testamẽti factionẽ.Potero enim quecũq; volo instituere:sed ille tenebitur illi stipulatori dare. Itẽ nõ inducit votũ captãdæ mortis modo p̃dicto:qa hoc fit de volũtate ei⁹, cui speratur succedi:ut hac leg. Tu distigue Quãq; ista ꝓmissio est donatio cã mortis;& tũc valet:qa põt reuocare:vt.l.nõ oĩs.ff.si cer.pe. Itẽ nõ aufert liberã testãdi factionẽ:qa hr̃s debet habere falcidiã:vt.l.in donationib⁹.ad.l.fal.ff.quorũ leg. l.j.§.si qs ex mortis. Si verò esset donatio ĩter vi-
a uos[a]. Aut dicas dono oĩa bõa mea:& tũc valet;vt no.in gl.&.l.s.alle.nec aufert liberã testamẽti factionẽ:qa põt superlucrari:& de suo lucro facere testam̃. Itẽ de fructibus poterit testari:qm̃ ista uer-
b ba:oĩa bõa mea:ad p̃ntia[b] tm̃ referuntur:vt.l.si.§.j. ff.de leg.ij. Nec ob.l.hereditas.ĩ.de pac.conuẽ.qa ibi fuit facta illa ꝓmissio iure testamẽti: vt ibi apparet,ꝙ nõ licet:ut ibi.hic intellige aĩo donandi.
12 ¶ Si verò† diceret:oĩa bona mea p̃sentia,& futura:tũc nõ ualeret. Primò:qa auferret liberã testamẽti factionẽ,p quãdã cõsequẽtiã,cum nõ possit habere de q̃ testetur. Secũdò,qa uidetur cõtra bonos mores alia occasione:nã sicut casum aduersamq; fortunã liberi hoĩs expectare est cõtra bonos mores:ut.l.inter stipulãtẽ.§.sacrã.de uer.ob. Ita ponere hoĩem in statu,ĩ quo sit certũ,ꝙ nihil in perpetuũ habere poterit:istud est contra bonos mo-
13 res. ¶ † Predicta forte nõ hñt locũ, si qs donaret ecclesię.nã cũ qs possit p̃sonã suã vouere ecclesię: multo magis bona p̃sentia, & futura.arg. eorũ, q̃
14 dixi in aut.ingressi. ¶ Sed si aliqs† diceret dono hereditatẽ meã:idẽ esset dicere,ꝙ dono oĩa bona mea p̃sentia,& futura. Nã hereditas est nomẽ iuris,& semp recipit augmẽtũ:vt.ff.de peti.he.l.itẽ veniũt.§.fruct⁹. ¶ Sed qd dices, si quis nõ dona-
15 ret:sed vẽderet† oĩa bona sua p̃sentia, & futura? Certè istud valeret. Nã remanet p̃ciũ,de quo põt testari,etiã si esset deceptus vltra dimidiam iusti precij:remanet illud ius petẽdi restitutionẽ in he-
16 reditate. ¶ Quæro,eo casu† quo dixi: dono oĩa bona mea p̃sentia,& futura:ꝙ non valet:utrũ vitietur illa adiectio,& futura tm̃ ; an uitietur tota donatio?uidetur ꝙ illa adiectio tm̃ vitietur:ut.l.sancim⁹. ĩ.de don. ¶ In cõtrariũ uidetur,ꝙ uitietur totũ,quasi totũ sit cõtra bonos mores:ut.d.l.hæreditas.ĩ.de pac.cõuẽ.non determino modò plus. ¶ Quartò est uidendũ:utrũ ualeat pactũ de hæreditate ob-
c uentura,[c] certo modo disponẽda. Ista est propria
17 materia hui⁹ leg.circa† quã glo.signauit plura cõtraria. Dices sic:aut fit pactũ de hæreditate hominis incerti, & ualet:ut.l.iij.§. de illo,ff.pro socio

d ¶ Vltimò quero.Bart.in.l.post emancipationẽ.de libe.leg.&.l.cũ dominus.§.j.de pecu.leg.& in.l.j.s.eo,& in.l.qui romæ.§. duo fratres.de verbo.obli.Bald.in.l.spem.C.de dona.Andræ.Barba.

e ¶ Spe. Adde an spes succedendi possit donari.Bal.consi.xxviij.ij.lib.

* Pro cõcordia. Aduerte,quòd omniũ bonorũ suorũ donatio præsentiũ & futurorũ,nõ ualet.ita Bart.hic in hac.l.fi.in.l.stipulatio hoc mõ concepta.ff.de uerbo. obl. quasi auferat liberã testandi facultatẽ. Sed domi. Alexã.alle. Bart. tenere cõtrarium in.l.quesitũ.§.pe. ff.de leg.j. Tu dic Barto. format diuersas questiones: qa in hac.l.fi.& in d.l.stipulatio.format questionẽ de qua.s. In.d.§.pe. format questionẽ qñ donans vtitur verbo. hereditatẽ meã dono&c,quasi erret in hoc nomine appellatiuo hereditatis,q̃ non dicitur esse viuẽtis: vt in iuribus præalleg.& sic cõcludit valere: nõ obstãte illo errore, quasi sint conformia uerba, dicere omnia bona,& dicere hereditatem. Vel dic,& secũdò ꝙ in.d.§.pe. recitat opi.velvltimò sol. secũdũ domi. Alexã. Aut intellexit de hereditate scilicet secũdũ bona,q̃tũc presentialiter habebat: & valet & procedat secunda opi. Aut voluit donãs referre ad omnẽ hereditatẽ:hoc est ad omnia bõa pręsentia & futura:et tunc non valet:& procedat prima opin. Est subtilis solutio; sed tutior prima. Adde ad ea, q̃ habentur ad Ange.& Paul. de cast.in.l.pœnales. in prin.ff.ad.l.falci.ad Paul. in.l.licet.C.de pact.

Aut hoĩs certi: & tũc aut hoc fit ex necessitate p̃cedẽtis cõtractus liciti:& ualet:ut.l.si qs seruũ.de act.emp. Aut nõ fit ex necessitate: & tũc hoc uenit in quãdã cõsequẽtiã p̃cedẽtis cõtract⁹; & tũc idẽ ꝙ ualet,ut.l.ij.§.illud.de here.ve. Aut hoc fit per se principaliter:& tũc aut hoc pactũ cõtinet liberationẽ eius,cui fit:& ualet fauore liberationis;ut.l.& heredi.§.filia.ff.e. Aut cõtinet aliã dispositionẽ circa res hereditarias: & tũc habet locũ lex nostra:ut distiguam⁹. Aut fit ignorãte eo, de cuius bonis agitur:& nõ ualet:aut eo sciẽte. & tunc aut p̃seuerat ĩ uolũtate,&ualet:aut nõ:&nõ ualet ut hac leg.& modò habetis plenissimè hãc mate-
d riã. ¶ Vltimò q̃ro,[d] utrũ hereditas† eius,cui⁹ suc-
18 cessur⁹ sum ab intestato, dicatur mihi deberi spes?[e]
e Hic vr̃ esse casus,ꝙ sic in prin. ibi spes alienę&c. In contrariũ vr̃,& hæc est ueritas.de li.leg.l.post emãcipationẽ.§.j.& ibi est text. In cõtrariũ ꝓbo, illud dicitur nobis deberi spe,quod nõ depẽdet ex mera uoluntate alicuius:sed ex aliquo futuro euẽtu:ut.l.ij.de statulib. si tñ hæreditas ab intestato sit obuẽtura ex mera uolũtate defuncti:qa põt testari,& aliũ instituere:nõ dicitur mihi esse spes.hoc apparet ex alio:qa de eo, ꝙ sibi cõpetit spe, homo põt disponere: sicut de eo, ꝙ competit re:vt ĩ.de dona.l.spem.&.s.e.l.j.& ibi dixi. Sed de ista hæreditate,seu spe non potest disponi; ergo &c. ¶ Non ob.hæc lex quæ dicit spes.qa ista est quædam spes nõ iuridica:sed quedã spes hominis vana,& nõ attendẽda, quod tene mẽti ꝑpetuò &c.

* De quæstione. Pactum interpositũ super hereditate viuẽtis;certo mõ disponenda: licet tollatur post morẽ illius: nõ tñ ualet:nisi ipse de cui⁹ hereditate tractatur cõsenserit;& in cõsensu ꝑmanserit usq; ad mortẽ.h.d. Et diuiditur in quatuor partes. nã in prima parte ponitur thema,& qõ.in secũda parte ponitur dubitatio. in tertia pte ponitur decisio qonis.in quarta & ultima ponitur q̃dã extẽsio.secũda ibi:faciebat aũt tertia ibi:sed nobis.quarta ibi iubemus. ¶ Opp.& videtur,ꝙ hec.l.nullũ habeat dubiũ: qa ex nudo pacto nõ oritur actio:ut.l.legẽ.s.e.huius timore dicit gl.ꝙ hic fuit interposita stipulatio. ¶ Itẽ opp.& videtur ꝙ nullo modo ualeat pactũ,posito ꝗ ille de cui⁹ hereditate tractatur cõsenserit.ratio est; qa tũc pactũ ualet qñ aliqd est dãdũ, uel faciẽdũ ab uno paciscẽtiũ alteri,vt.l.j.& ꝙ ibi no,ff.eo. hui⁹ timore est facta glo.q̃ incipit per stipulationẽ.& pone casum.ut in gl.reprobãdo opi.quorũdã. ¶ Item op.dicitur hic,ꝙ pactũ ualet:qa ille cuius est hereditas cõsentit contra.l.pactũ.s.e.Sol.gl.ꝙ licet ille de cuius hereditate tractatur nõ posset pacisci de successiõe sua põt tñ cõsentire paciscẽti:ut.l.si pater in fi.ff.de manu.vin. Et intra gl. aliã materiã, de qua uide in.c.q põt.extra de regu. iur. lib. vj. ¶ Itẽ op.de.l.ij.§.illud.ff.de here.uel acti. uend. solu,vt in gl. ¶ Itẽ opp.de.l.si qs seruũ.de actio. emp.solu,vt ibi no,ꝓ quorũ declaratione dic, ꝙ qñq; ille de cui⁹ hereditate tractatur,facit pactũ de successiõe sua. qñq; alij faciũt pactũ de successiõe tertij.prĩo casu:aut aliqs paciscitur ꝙ sibi succedatur, vel nõ succedatur.& istud nõ ualet ut.l.pactũ.s.eo. qñq; nõ paciscitur p hũc modũ;sed p' modũ stipulationis:ut puta bõa mea post mortẽ meã tibi dono. Istud ualet:qa cessat rõ.l.& istud sentit gl. q̃ incipit,sed ipse.circa fi. Secũdo casu p̃ncipali aduerte:qa paciscuntur de hereditate tertij incerti:& istud valeret.ut.l.iij.§.de illo.ff.ꝓ socio. Aut paciscuntur de hereditate tertij incerti,& tunc aut cũ consensu illi⁹ tertij certi, aut sine.primo casu ualet si in cõsensu p̃seuerat:ali's nõ:ut hic.si uerò sine consensu non valet:ut hac.l. ¶ Aduerte tñ ad unum: qñq; hereditas tertij incerti venit ex necessitate pream-

buli

buli cõtractus:& tũc tale pactũ ualet.ut.l.si quis seruũ.de act. emp.qñq; uenit ꝑpter quãdã cõsequẽtiã:& tũc etiã isto casu pactũ ualet.ita debet ĩtelligi.l.ij.§.illud de heredi. uel act. uẽ di.licet gl.sol.hic,&ibi, quòd abũdat maximè.¶ Quęrit gl. nunqd hæc lex habeat locũ in filijs?uidet̃ quòd nõ:qa filij nõ captãt mortẽ patris:tñ gl.determinat in cõtrariũ. Itẽ q̃rit gl. nũquid paciscẽtes puniẽt̃ alio modo?dic quòd sic:eo, quod hereditas auferẽ eis,ut ab indignis.casus est in.l.qdã.§.fi.ff. de dona.& signa glo.q̃ incipit:sed poti⁹.¶ Itẽ gl.q̃rit: vtrũ aliquo modo posset fieri,ꝗ hereditas mea ueniat ad te?gl. q̃ incipit:sed ipse.dicit,ꝗ põt fieri ꝑ stipulationẽ: ꝗ si promittã tibi bona mea post mortẽ meam,ualet: & erit donatio causa mortis,uel inter uiuos.Ista glo.dicit verũ ꝑ iura allegata ꝑ eã & ꝑ.l.hæredi.de bonis autho.iudi.possi. Et utrũ sit donatio cã mortis,est gl.in.l.q̃ dotis.sol.mat.¶ Et aduerte ad unũ:qa dicit glo.bona mea.& non dicit:omnia bona mea:refertur ad præsentia tantum.argu.l.si ita.de auro & argẽto legato.& est casus in.l.fi.§.q indiuisam.de legatis secundo. Nam secundũ glossam cessat ratio.l.qa potero instituere hæredẽ: & hæres habebit falcidiam:ut in.l.in dona.infra ad legem falcidiam. ¶ Quęrũt hic quidam:quid si dico promitto tibi omnia bona mea præsentia,& futura:vtrum valeat stipulatio?& tenent quòd non. Nam per eam videtur auferri libera testandi facultas.& ideo stipulatio nõ valet:vt.l.stipulatio hoc modo.ff.de uerbo.obliga. Ratio differentiæ,inter quæstionẽ istam & quęstionem gl.sit ista.Quia ibi simpliciter ꝓmittẽdo omnia bona:refertur ad illa sola bona stipulatio. quæ sunt ꝓmittẽtis, tempore stipu.per ea quæ not. in.l. fina.§. qui indiuisam, de leg.ij. Sed qñ promitto bona etiam futura : tunc nihil remanet,de quo testari & hæredẽ instituere posset. Ista eorũ opi. mihi placet. Ratio patet:cum iste contractus sit causa mortis donatio:ut dixi.s.e.& in donatione causa mortis detrahit̃ falcidia:ut in.l.in donationibus.ĩ.ad leg. falcidiã. Adhuc est de quo testari possit:& hæredẽ instituere:quia in falcidia: maximè cum ipsa lex ipso iure resecet legata:ut.l. lineã margaritarũ.ff.ad leg.fal.& istud puto pro ueritate tenẽdũ. Nec obst.l. stipulatio hoc modo.qa ibi venit in stipulatione, vt me hęredem faceret:quod quidem non est libera testandi facultas:secus hic:ut.s.dixi.¶ Nam promittens alicui bona post mortem suam,etiam futura non est promittere hæredẽ facere: cũ verbum bona ad hæredẽ, seu ad hæreditatẽ non adaptaret̃:vt s.dixi.¶ Sed cõtra hoc op.de eo, ꝗ habet̃. in.l. his verbis.ff. de hære.insti.& gl.in.§.si uerò nulla.in aut. de hære. & falci. Azo in summa.de hære.insti.in.j.col. Ad ꝗ dicõ,ꝗ aut est dispositio,in qua qs oĩa bona sua relinqt: dicẽdo, oĩa mea bona relinquo:cõfero oĩa bona mea uniuersaliter: & in illũ solũ ea confero:& tũc dico,ꝗ est institutio,& importat hæreditatẽ. Aut illa dispositio non confert̃ uniuersaliter ad omnia bona sua:quia solum sub nomine bona,& in aliam partẽ hæreditatis suæ disponit sub nomine hæreditatis:tũc dispositio ꝑ uerbũ relinquo bona mea vel partẽ bonorũ meorũ nõ importat institutionem:vt.l.si quis seruũ.cũ.l.seq.de leg.ij. Quod enim dicitur in.l.his verbis.& similibus obtinet:vbi aliqua pars hęreditatis relinquitur sub nomine hæreditatis. Nunquid antẽ debet habere solum quartã partem bonorũ,eorũ quæ erãt testantis tẽpore testamẽti tm̃:an etiã eorũ quæ erãt tpe mortis? Et videbat̃,ꝗ solũ eorũ,q̃ essent tẽpore testamẽti.arg.l. si ita. de aur.& arg.leg.et eorũ quæ no.in.l.fi.quæ res pig.obl.pos. ¶ In cõtrariũ est veritas. Ratio:qa nomẽ hęreditatis est quædã vniuersitas,et uniuersitas semp dicit̃ eadẽ: licet aliqd crescat:vel minuat̃.ergo semp eadẽ quarta:sicut dicit̃ in peculio quod est vniuersitas:et tñ crescit,et decrescit : ut ĩ .l.peculiũ. ff.de peculio.et tñ idẽ est peculiũ. Et hereditas auget̃ fructib⁹ vt.l.item veniunt.§.cũ ꝓdixerimus.ff.de petitio. hęreditatis.

De transactionibus. *Rubrica.*

¶ Continua hanc rubricam,vt in glo.vel vt.s. de pactis, vbi continuaui omnes rubricas vsq; ad fi.huius libri &c.

SUMMARIUM.

1 *Tutores plures,uel curatores,etiam quando administratio est diuisa,quo modo & qualiter teneantur? & nu.4.& 7.*
2 *Transactio facta cum uno ex pluribus tutoribus, seu curatoribus, quando prosit alijs? & nu.5.& nu.7.9.*
3 *Tutores,uel curatores plures habent à leg. quatuor beneficia.*
4 *Tutores seu curatores plures quando conueniuntur:an inter eos habeat locum beneficium ordinis?*
6 *Beneficium diuisionis,quando habeat locum inter plures tutores, uel curatores?*
8 *Cessionis beneficium,quando habeat locum inter plures tutores.*
10 *Beneficium utilis actionis,quando habeat locum inter plures tutores?*
11 *Beneficium utilis actionis cur inter plures tutores locum habeat,non inter plures fideiussores?*
12 *Acceptilatio & pactum nullum & gratuitum,in quo differant?*

NEque pactio. Hic est titul⁹ subtilis,difficilis, & vtilis magis,ꝗ aliqs de toto codice. & hæc lex est difficillima. Et primò loquitur in genere. Secũdò ĩ specie. Secũda ibi:cũ igit̃. Breuiter dicit. Transactio facta cũ vno, vel pluribus obligatis,ad alios nõ porrigit̃.h.d.hæc lex difficillis in tex. & gl.¶ Op.& videt̃,ꝗ cõtineat superfluitatẽ ĩ eo,ꝗ dicit:neq; pactio,neq; transactio.cõtra.§. quibus.s. in prima cõsti. Sol. dicit gl.ꝗ hic loquitur de pactione gratuita, et de transactione nõ gratuita.¶ Secundò oppo.ff.de tut.et ra.distra.l. si ex duobus.Sol.ibi prodest alijs, vi solutionis, nõ vi transactionis.Non sunt plura contraria in gl.tamen quia tex.iste dicit, ꝗ alium conuenire non prohibetur:nec dicit inquãtum:ideo est facta tota ista glo.vt videamus inquãtum alius, cum quo non est trãsactũ, possit conueniri. Pro cuius declaratiõe mul-
1 ta sunt videnda.¶ Ad† cuius euidentiam, est sciendum primò,qualiter plures tutores,& curatores teneantur. Rñd.aut administratio est diuisa à testatore,uel à iudice: aut non. Primo casu,quilibet tenetur pro parte sua. Fallit in casibus,ꝗ ponuntur in.l.ij.ĩ.de di.tut. Si verò non est facta diuisio à testatore,vel iudice:tunc omnes tenẽtur insolidum:ut.l.j.§. nunc tractem⁹.de tut.& ra.distr.¶ Modò ad ꝓpositum in illis ca-
2 sibus†quibus quilibet tenetur pro parte : transactio facta cũ uno non porrigitur ad alios.ita loquitur hic, dum dicit text. in his,quæ separatim &c. In illis uerò casibus, quib⁹ tenetur insolidum remanet magnum dubium. Illud ergo discutiam⁹: unde omnia quæ.ĩ.dicam intelligas diuisione nõ facta à testatore,uel à iudice. Et pro huius declaratione licet insolidum teneantur:uidendum est qualiter possint cõueniri.¶ Et hic
3 aduerte:†debetis scire,quòd tutores et curatores habent quatuor beneficia. Primò est beneficium ordinis. Secũdò est beneficium diuisionis. Tertiò beneficium cessionis. Quartò beneficium utilis actionis. de quolibet uideamus.¶ Primò
4 de beneficio ordinis.†et glo.hic.l.j.§.nũc tractemus.de tuto. et rat.distra.dicit. Aut omnes gesserunt:aut nullus.aut quidã gesserunt:aut quidam non. Primis duobns casibus non est locus beneficio ordinis:ut.d.l.ij.de diui.tut.ita dicit glo.nec distinguit vtrũ diuisio fuerit facta à seipsis,vel non. Ita etiam dicunt cõmuniter doctores nostri.¶ Iac.de are.in isto passu dicit aliter,& meli⁹ iudicio meo. Aut nulla est facta diuisio à seipsis:& verũ dicit glo. Aut est facta à seipsis:& tunc aut oẽs sunt eiusdem ordinis:quia omnes testamentarij,uel legitimi, vel omnes datiui: & tunc verum dicit gl. Sed si quidam sunt datiui,& alij testamentarij,vel legitimi, prius cõueniũtur datiui:secundò magistratus, antequam perueniatur ad contutorem:vt.l.lucius.§.cum testamẽto.ff.de admini. tut. licet gl. intelligat,quòd ibi erat facta diuisio à testatore:quòd tex. nõ sonat. Tertio casu quãdo quidã gesserũt,& qdã nõ.dicit glo. primò conuenitur gerens:secundò non gerens: tertiò magistratus:vt.d.§.nunc tractemus.&.ĩ. si tu. nõ ges.l.j.&.ij. Sed istud dictũ glo.supplet̃ per Dy.& ꝑ vltramon.¶ Et ideo tu dic melius. Aut quidã gesserunt:& quidam nõ. Si quidã gesserunt ex mandato eorũ,qui non gerebant:& tũc non est locus beneficiò ordinis:quia omnes gessisse videntur per aliũ: vt.l.tres tutores.§.non solum.de administra.tuto. Aut nõ mãdauerunt non gerentes:& tũc aut loquimur de gestis:aut neglectis. Si de gestis:verum dicit glo.vt dicta.l.j.&.ij.si tut.nõ gess.&.d.§.nunc tractem⁹. Si de neglectis: & tunc aut sunt cõnexa gestis:& idem,vt.l. tutorẽ, qui tutelam. de administra. tuto.&.d.l.tres tutores.versic.item in eodem titu. Si verò nõ sunt connexa gestis:& tunc non erit in eis locus beneficio ordinis:vt.l.tutores q post.§.in eũ,qui.de adminis.tuto.&.d.l.
5 tres tutores.versic.itẽ in eo.¶ Nunc ad ꝓpositũ†: quid releuat ista inuestigatio in casu præsenti. Rñ. Aut transactum est cum eo q primo loco debebat conueniri:& tunc ad aliũ perueniri non potest:ita loquit̃ hic.obstante beneficio ordinis. Aut fuit transactum cum eo,qui secundo loco debebat cõueniri:tunc ad alium potest perueniri non obstante transactione:saluo in eo,ꝗ est solutum nomine transactionis:quia vi solutionis prodest alteri.nõ vi transactionis:vt.l. si ex duobus. in fi.de tut.& ra.dist.& hoc modo põt intelligi hic, dũ dicit: cõiter ve gesserunt,vel gerere debuerunt.¶ Videamus nũc
6 de beneficio diuisionis†:& in hoc est opi.quòd hi, q de dolo

conueniuntur, non habent beneficium diuisionis. Hug. dicit
cõtra & melius: vt ꝓbať in. l. si plures. de admini. tuto. & hoc
est verum, quando cõueniuntur ex cõmuni culpa, vel ex com
muni dolo. Nam si aliquis cõuenitur ex dolo proprio, vel ex
culpa: tunc non haberet beneficium diuisionis: vt. l. j. & . ij. j. si
7 tut. non gesse. ¶ Hoc præmisso, † dic ad. q. propositam, in-
quantum possit conueniri ille, cum quo non est trãsactum: si
quidẽ transactio est facta cũ eo, qui cõueniebatur ex proprio
dolo, vel ex propria culpa: & sic non habebat beneficium di
uisionis: non poterit agi contra aliũ: vt. l. si pupillus. de admi
nistra. tuto. & isto casu non loquitur hic. Si verò transactum
est cum eo, qui conueniebatur ex communi culpa, vel dolo,
tunc non potest agi contra eũ, cũ quo transactum est. & ita lo
8 quitur hic: dum dicit: communiter ùe gesserũt. ¶ Videamꝰ †
de beneficio cessionis: & in hoc omnes concordant: quia si
conuenitur ex communi dolo, vel propria culpa, non habet
beneficiũ cessionis. si ex communi culpa, vel culpa alterius,
sic: vt. l. si plures de administra. tuto. & . l. j. §. nunc tractemus.
ff. de tut. & ra. distra. Sed videndum est inquãtum fiat ista ces-
sio: & si quidem aliquis conuenitur ex propria culpa: tunc
nulla fit cessio: vt. l. j. & . ij. j. si tutor nõ ges. Idẽ si ex communi
dolo. Si verò conuenitur ex culpa communi: tunc fit cessio
pro parte, & si conuenitur ex culpa alteriꝰ in totum fit cessio
in totũ: vt videbitis. in. l. j. j. de duobus reis. & ibi plenius per
doctores. ff. de solutionibus. l. Modestinꝰ. & ibi dixi. ¶ Nũc
9 † ad propositum, inquantum potest agi cum eo, cũ quo non
est transactum: si dicas: aut ei debet cedi actio, contra eũ cum
quo transactum erat in totũ: & tunc in nullo poterit cõueni-
ri, obstante exceptione cedendarũ actionum: vt. l. Stichũ aut
Pamphilũ. §. penul. de solu. & isto casu nõ loquiť hic. Si verò
debebat contra eũ fieri cessio pro parte: & tũc pro illa parte
poterit conueniri: & ita potest loqui hic in eo, quod dicit: cõ
muniter ùe, sed si in nullo deberet fieri cessio: posset in totũ
conueniri: nisi obstarẽt alia remedia de beneficijs supradictis
10 ita debetis intelligere. ¶ Quartò, † habemꝰ videre de bene-
ficio vtilis actionis. & certè omnia quæ supra dixi in benefi-
cio cessionis, possunt hic eodẽ modo dici: vt. l. j. §. nũc tracte-
mus. de tut. & ra. dist. ¶ Nunc habemus expeditam gl. vsq;
ibi. item no. quòd quam vide, & prædicta ponit inuolutè, &
infrascatè. modo potes perpendere quantæ difficultatis est.
¶ Quæro: dixi quòd plures tutores habent inuicẽ beneficiũ
vtilis actiõis: sed ego reperio, quòd inter plures fideiussores,
non est locus huic beneficio, nisi cedať: vt. l. fideiussor. de fide
11 iussor. quę est ratio. † Glo. hic dicit: qa fideiussor habet regres
sum contra principalẽ: ideo lex non curauit sibi dare actionẽ
contra fideiussorẽ. Quæ ratio cessat in pluribus tutoribus, &
curatoribꝰ. & vide glossam. ista nõ est bona ratio. Quid enim
si principalis esset non soluendo: & sic inanis est actio: vt. l. nã
is. ff. de dolo. vel quid si tali modo intercesserat, quòd contra
principalem non haberet regressum: vt puta pro pupillo na
turaliter obligato: vt. l. Marcellus. ff. de fideiusso. tunc seque-
retur, quòd haberent inuicem actionem. quod est contra. l. vt
fideiussor. vnde glo. reddidit aliã rationẽ. Dicit glo. ratio est:
quia tutores conueniunt actione bonæ fidei: fideiussores stri
cti iuris. vide glo. Ista ratio non est bona. ¶ Quid in pluribꝰ
mandatoribus, qui conueniunť actione mãdati, quę est bonæ
fidei? certè est idẽ, quòd in fideiussoribꝰ: vt. d. l. vt fideiussor.
Ideo glo. dat aliam rationẽ, quòd fideiussor intercedit spõte:
tutor ex necessitate: vt not. in dicta. l. vt fideiussor. Ista ratio
non est bona: qa etiã duo rei obligantur ex necessitate, & ha
bent inuicem actionem: vt. l. j. de duobus reis. Sed rationẽ ve
ram ponit glossa in. l. ex facto. in fine. de negotijs gest. quam
appropriat sibi Iaco. de Rau. Nam tutor soluens, vt correus
hoc aget, vt correum tutorem liberet, sicut se: meritò habet
actionẽ cõtra eũ. Sed quia hoc facit ex aliqua necessitate, nõ
potest habere directam actionem neg. gest. sed habet vtilem
à lege. fideiussor verò principaliter agit, vt liberet reum: sed
confideiussores liberantur per quandam consequẽtiã. igitur
contra eos non habent actionem, nisi cedatur. non habentur
alia. ¶ Possum quærere, & quæro, vtrũ hoc sit verum, siue
transactio sit facta per acceptilationẽ, siue per pactum nudũ?
12 Breuiter † inter pactum nudum, & gratuitum, & acceptilatio
nem, est differentia, nam acceptilatio vnius ex pluribus reis
porrigitur ad omnes: vt. l. & per iusiurandum. & . l. & vno. ff.
de accep. & . l. si rem. §. j. de noua. quod non est in pacto: vt. l.
si vnus in prin. ff. de pact. Tunc si non pręsupponimus trans
actionem esse factam: tunc siue apponatur acceptilatio, siue
non: videtur quòd non extendatur vltra, quàm se extende-
rent vires transactionis: vt. j. eo. l. iij. quòd tamen plenius di-
cam. j. eo. l. si de certa &c.

NEque pactio. Transactio facta cũ vno ex pluribus obligatis, ad alios, non extenditur. h. d. Primò rñ. ad quæstionẽ generaliter. Secũdò specialiter. Secunda ibi: cum igitur. ¶ Opp. nam videtur, ꝙ inquantum hęc lex facit mentionem de pactione & transactione, cõmittat superfluũ: quia transactio & pactio est idem. vnde oppono de. §. quibus. s. in prima consti. Huius timore facta est prima gl. Item oppo. de l. si ex duobꝰ in fin. ff. de tute. & ratio. distra. Sed dic vt in gl. vel dic, quòd ibi prodest alijs vi solutionis, nõ trãsactiõis: vt hic. ¶ Quæro dicitur hic: cõuenire nõ prohiberis inquãtum posset conuenire tertium. Pro declaratione huius, gl. distinguit: quam nota. ¶ Et debes scire, quòd vbi sunt plures tutores, vel curatores, vel administratores: & administratio eorũ diuiditur. Aut diuidiť à testatore; aut à iudice, & quilibet eorum tenetur pro parte: nisi in casu. l. ij. j. de diui. tut. Si verò diuidať ab eis, vel non diuidatur: dic vt in glo. ¶ Pro cuius declaratione est sciendum, ꝙ vbi sunt plures tutores, vel curatores, & administratio eorum non sit diuisa à seipsis, habent plura beneficia. Habẽt enim beneficiũ ordinis. Verbi gratia: ꝙ conueniať primò gerens: habent beneficium diuisionis de quibus beneficijs habetur in. l. j. §. nunc tractemus. ff. de tut. & ratio. distra. Habent beneficium cessionis: quia agit vnꝰ tutor solus: si sibi cedatur actio cõtra alios. De hoc beneficio habemus in. d. §. nunc tractemus. præallega. & . l. si plures. de admi. tut. Habẽt quartũ beneficiũ, scilicet vtilis actiõis: vt in. d. §. nunc tractemus. Modò si quæris, quibus tutoribus competat primum beneficiũ ordinis? dic quãdoq; omnes tutores gerunt: qñq; non. In primis casibus dico, ꝙ tutores non habent beneficium ordinis: & intelligatur vbi diuisio nõ est facta ab ipsis. Ita sentiunt gloss. hic: & in. d. l. j. §. nunc tractemꝰ. præallegata. Aduerte tñ ad vnũ: quãdo dicit Iaco. de Are. ꝙ istud est verũ. vbi nulla esset facta diuisio. ¶ Aut omnes tutores sunt eiusdem ordinis: quia omnes testamentarij, vel datiui, vel omnes legitimi, aut diuersi ordinis: tunc conueniť datiuus: posteà magistratus: posteà testamentarius: hic est casus in. l. lucius. §. cum testamento. ff. de admini. tut. Alio casu, vbi quidam gerunt quidã nõ: tunc est locus beneficio ordinis: qa conuenitur primò: gerens: posteà magistratus: posteà nõ gerens: vt solet tractari. in. d. §. nunc tractemus. & in. l. j. & . ij. j. si tutor nõ ges. Dicebã, ꝙ erat beneficium diuisionis: & hęc fuit opi. inter antiquos. Nam Azo videť dicere: ꝙ istis tutoribus nõ datur beneficiũ diuisionis: licet fuerit contraria opi. vt hic videtur per. l. si plures. ff. de admi. tut. gl. ergo tenet opi. Azo. ¶ Ista est veritas, ꝙ si tutores conueniunť ex cõi dolo: seu ex cõi culpa: & tunc habent beneficium diuisionis: secus si cõueniantť ex speciali dolo: ut. l. si plures. de admi. tut. & ita debet intelligi opi. Azo. Vnde ad propositum quæstionis. Si q̃ramus inquantũ conueniatur iste tertius: dic, ꝙ aut alij fuerũt cõuenti ex comuni dolo, uel ex cõmuni culpa: & operať beneficium diuisionis, quod cõpetit: ut. s. dixi. tũc iste tertius nõ cõueniť, nisi ꝓ virili. Ita posset ĩtelligi lex nostra: qa cũ dicit separatim: & intelligo separatim: facta diuisione à seipsis: & cũ dicit communiter. expone vt in glo. Si verò cõueniať ex proprio dolo, non habet locũ lex nostra: quia omnes insolidũ tenẽtur. ¶ Dicebam, quòd erat tertium beneficium cessionis: & isto casu cõis est opi. quòd in tutoribus dolosis, nõ cõpetit beneficium cessionis: hic est casus in. d. l. j. §. nunc tractemus. ¶ Dicebam, ꝙ erat quartum beneficium, scilicet utilis actionis: & in isto dicas idẽ quod in pręcedẽti: & istud dicit tex. in d. §. nunc tractemus. & no. per gl. in. d. l. si plures. ¶ Quia dixi, ꝙ tutoribus competit beneficium vtilis actionis: glo. magna circa fin. quærit, de ratione diuersitatis, quòd tutoribꝰ solum datur actio vtilis sine cessione cõtra contutores, sed non fideiussoribus contra confideiussores. gl. assignat hic duas rationes. Tertia assignať in. l. vt fideiussor. ff. de fideiusso. dicit glo. quòd ratio est: quia fideiussor habet regressum cõtra reũ principalem: ideo lex nõ curauit sibi dare beneficium utilis actionis, sine cessione. Ista est prima lectura, quæ nõ videť bona. ¶ Quid enim si reus principalis nõ esset soluẽdo? isto casu non dicitur habere regressum: quia inanis est actio: vt. l. nã is. de dolo. vñ gl. tradit aliã sol. qa tutor cõueniť actione bonę fidei: fideiussor stricti iuris. ideo &c. Sed ista ratio non videť bona. nã & in mãdatore, q teneť actione bonę fidei mãdati: videtur esse idẽ, ꝙ in fideiussore, qui teneť actione stricti iuris. Gl. in. l. vt fideiussor. de fideiu. assignat aliã rõnẽ: & est talis ꝙ tutoribꝰ ideo cõpetat utilis actio sine cessiõe: qa lex magis subuenit ijs, q obliganť ex necessitate, q̃ ijs q obliganť ex uolũtate. Ista ratio nõ est bona: qa duo rei obliganť insolidũ, & uolũtariè: & tamẽ inter eos habet locũ beneficium vtilis actionis.

sine cessione,

ſine ceſsiõe.qa ſi vnꝰ ſoluat ſine ceſsione, competit ſibi actio
utilis contra correum:ut.l.j.de duobus reis.Vnde doct.aſsi-
gnãt aliam rationẽ.& iſta quarta eſt vera:ꝙ ideo fideiuſſori
contra fideiuſſorẽ non datur vtilis actio ſine ceſsione: quia
ſi confideiuſſor ſoluit:principaliter ſoluit:ut reum princi-
palem liberet:& per quandam conſequentiam liberet ſuum
cõfideiuſſorem:ſed in tutore ceſſat iſta ratio:quia tutor ſol-
uit ut liberet ſe,& cõtutores:& ideo nilmirum ſi contra con
tutores datur utilis actio ſine ceſsione. & iſta eſt vera ratio:
& fuit ultramontanorũ & licet ſibi approprient ultramon-
tani,eſt tñ glo.originaliter,quæ uidetur innuere iſtã rationẽ
in.l.ex facto.in fi.ff.de nego.geſt.rectè intelligẽti iſta eſt uera
ratio.¶ Vltimò diſtingue,ut per gl.& doc.& Cy.hic Bart.

CVm te proponas. Breuiter dicit. Tranſactio fa-
cta metu futuræ litis tenet.h.d.¶ Opp.tranſigere
propriè dicitꝰ ex parte actoris,quaſi ab actione re
ſilire.Innuit ergo,ꝙ hic frater actor erat.Sed tunc contra.in
tranſactione cõſueuit dari pecunia actori,à reo:ut ipſe actio
nẽ remittat:ſed hic dicit expreſsè,ꝙ frater promiſerat pecu-
niam:ergo innuit,quòd eſt reus.Huius timore glo.legitꝰ duo
bꝰ modis.Vno modo,quòd erat actor,& quòd promiſit pe-
cuniam hoc pacto,quòd illi daret ſibi hæreditatẽ:& ſic natu
ra tranſactionis eſt:ut actori detur pecunia à reo,quãdo ipſe
remittit actionem.ſed qñ cõſequitur illud, quod per actionẽ
petit.eſt natura tranſac.ut actor det reo pecuniã: ut hic &.ĩ.
a eo.l.ſi ſuper poſſeſsione.Secundo modo legitꝰ[a]: ꝙ hic frater
erat reus:& ſic tranſegiſſe ponitꝰ impropriè. & hæc ponuntꝰ
in primis duabus gloſſellis. ¶ Oppo. de.l.j.ff.eodẽ. Sol.ibi
dicit trãſactio debet imponi ſuper lite,intelligitꝰ prꝭſenti,uel
futura.& ita hic.Erat ergo hic lis ſaltẽ de facto extra iudiciũ
¶ Oppo.de.l.in ſumma in princip.ff.de condi.indeb.Solut.
intelligas quòd quæſtio erat de facto abſq; calumnia.tamen
dic ut dicam.ĩ.eodem.l.ſub prætextu. ¶ Quęro qualiter fuit
promiſſa iſta pecunia?gl.ĳ.dicit nuda cautiõe.& uide gl.ſed
ſi hoc uerum eſt,quomodo ꝓcedit quod hic dicitꝰ in text. ſi
non ſoluiſſes iure cõueniretis:cũ ex pacto nudo,quis nõ poſ
ſit conueniri?reſpõdeo:intelligitur quòd iſtud pactum fuit
ueſtitum rei interuentu:quia ille promiſit ſibi pecuniã:ut ſo-
ror ſibi daret hæreditatem:quæ ſoror illam hęreditatẽ dedit,
ut.l.ſiue apud acta.ĩ.eod.& ibi no.aliâs haberemus hic neceſ
ſe dicere:quòd hic ſtipulatio interuenit &c.

SVMMARIVM.

1 *Verba imperatiui modi importãt conſilium : quando imperatur aliquid quod importat priuatam utilitatem.*
2 *Iudex quãdo aliquid ſibi cõſtat ex inſpectione inſtrumẽti.ſupplet de facto.*
3 *Actio utilis proueniens ex directa bonæfidei,eſt etiam ipſa bonæfidei.*

AGe cũ Geminiano. Breuiter di
cit ſecundũ
unam lec.Quãdo petitio eſt gñalis,tranſactio ſpe
cialis,nõ pręiudicat,niſi in his, in quibus eſt trãſ-
actum.h.d.ſecũdũ unã lec.Et hãc proſequuntꝰ omnes gl.exce
pta una glo.paruula quæ eſt ſuper uerbo nominatim.Et pri
mò,pono caſum ſecũdũ iſtam:& eam expediã.¶ Primò opp.
breuiter hic dicit:age:ꝙ eſt uerbũ imperatiui modi. & ſic ui-
detꝰ quòd aliquis cogatur agere.contra.ĩ.ut nemo inuitus co-
1 gatur agere.l.j.Sol.† quando alicui imperatur aliquid,quod
eius priuatã utilitatem continet.Verba imperatiui modi ha-
bent uim conſilij.ita loquitur hic.ita intelligit gl. tua prima.
& hoc probatꝰ in.l.ij.circa fi.ff.mã.& ibi eſt tex.& hic.¶ Sed
op.ſecũdò.hic innuit,ꝙ iudex ex officio ſuo debet hic vide-
re,de quanta pecunia ſit tranſactũ:& ſic ſupplet de facto.Cõ
tra.ĩ.ut q̃ deſunt aduo.l.j.& quod ibi not.&.l. illicitas.§. ueri
tas.ff.de offi.præſi.Sol.dicunt quidam,ꝙ hoc eſt ideo:qa eſt
2 actio bonę fidei. Tu dic,ꝙ ideo † quia liquebat ſibi, ut iudici
ex inſtrumẽti inſpectione. Alia circa hoc dicã.in.d.l.j.vt quę
deſunt aduoc.parti.dixi plenè in.l.iiij.§.hoc autẽ iudicium,
de damno infecto.¶ Oppo.ĩ.de iudic.l.licet.quidam dicunt
fateor:quòd hęc replicatio opponeretur.gl.nõ placet,& be-
ne:nã ibi fuit petitio generalis:proſecutio ſpecialis:& ſentẽ-
tia generalis:unde quia ſententia omnia continebat eſt opus
replicatiõe.Sed hic fuit trãſactio ſpecialis : meritò nõ eſt opꝰ
replicatione:quia omnia nõ comprehendit. Huius gratia gl.
tua diſtinguit plures caſus,quos uide:quia nõ dicã hic. extra
gloſſ.ſed dicam.ĩ.eo.l.ſub prætextu ſpecierũ.&.l.ſi de certa.
¶ Secundum ergo iſtam lecturam:hic de una ſpecie fuit trãſ
actum,& de alijs non. Sed contra iſtam lecturam uidetur tex.
qui dicit de quanta pecunia:& cętera.& infra.quãtam pecu- a
niam relinquã.& cætera.& ſic innuit quòd fuit remiſſa pars
quantitatis debita non ſpecies adminiſtra.gloſſ. uolens hoc
effugere exponit quãta.i.à qua ſpecie. Alij uolentes, ꝙ litera
ſtet proprię legunt alio modo. Et breuiter ſecũdum eos hoc
intendit. Si pars debitè quantitatis petitur, & ſuper ea tranſi
geretur:in reſiduo non obſtat exceptio.hoc dicit.& iſta lect.
ponitur in gl.ſuper uerbo nominatim.differt ergo hęc lectu.à
prima ibi:quia ex diuerſis ſpeciebꝰ debebatur. & de una fuit
tranſactum:hic debebatur ex una tantum. Item in pręceden
ti fuit generalis petitio, & ſpecialis tranſactio : hic uerò fuit
ſpecialis petitio,& ſpecialis tranſactio.

AGe cũ geminiano. Iſta lex legitꝰ dupliciter in
glo.& ſecũdũ primã lecturam.h.d.Vbi petitio eſt
generalis,& tranſactio ſpecialis, non nocet in his,
ſuper quibus non apparet eſſe trãſactũ.hoc dicit. Legitur ſe-
cundo modo,qui colligitur in glo.q̃ incipit:iubebit. hoc di-
cit.vbi petitio eſt ſpecialis,& eſt trãſactio ſpecialis : trãſactio
non nocet in his,ſuper quibus non apparet eſſe tranſactum.
¶ Opp.de.l.j.vt nemo inuitus.Soluit gl. quòd verbum age,
hic poſitum,non denotat præceptum:ſed potius quãdã per
miſsionem,¶ Ex iſta ſol.no.quòd quãdoq; uerbum impera-
tiuum continens propriam vtilitatem eius, cui imperatꝰ non
b ſtat in propria[b] ſignificatione:ſed denotat quandam permiſ-
ſionem ſeu conſilium:ut hic.facit.l.ĳ.in fin.ff.manda. ¶ Item
oppo.quòd iſte tex.uidetꝰ innuere,quòd iudex poſsit ſupple
re defectum.Contra.de.l.illicitas,§.ueritas.ff. de offi.pſi. Sol.
quòd tũc iudex poteſt,cum ſibi eſt aliquid notum ut iudici.
Hoc enim poterat iudici eſſe notũ,ex inſpectione inſtrumẽ-
ti tranſactionis:& ſic ut iudici.¶ Itẽ opp.de.l.ſub prætextu
ĩ.eod.Solu.vt in gl.fin.ſolutio habetur.in.l.tres fratres.ff. de
pactis.¶ Quæro,qua actione agitur?dicit gloſſ. quòd agitur
vtili actione nego.geſt.& eſt glo.j.Ex qua glo.iuncta cũ text.
3 quãdo dicit,quòd eſt bonęfidei.no.quòd † ſicut ille actiones
directę de quibus fit mentio in.§.actionum.inſtit.de acti.ſunt
bonę fidei:ut ibi:ita utiles.¶ Quæro quid,nõne ipſo iure?di-
xerunt quidam ope replicationis.per.l.licet.ĩ.de iudic.Iſtud
dictum reprobatur per glo.Ratio:qa in leg.contraria petitio
fuit generalis:proſecutio fuit ſpecialis: & ſentẽtia generalis.
vnde cum ſententia omnia contineat:nilmirum ſi non ſubue
nitur ipſo iure:ſed ope exceptionis,ſeu replicationis.Barto.

SVMMARIVM.

1 *Dictio niſi,quando ponit, & quando priuat.*
2 *Dictio præter quando ponatur exceptiuè,& quando ademptiuè.*
3 *Dolus quando uideatur remiſſus in generali tranſactione?*
4 *Dolus ſi committatur in tranſactione,ut quia inductus fuit dolo aliquis ad tranſigendum,quòd agatur actione de dolo.*
5 *Dolus quando committitur,in non obſeruando promiſſa in tranſactione: an agi poßit de dolo?*
6 *Liberare eſt dare.*
7 *Lex debet intelligi de illo titulo,ſub quo ſita eſt.*
8 *Actio de dolo,quando datur ex contractu facio, ut des:uel actio præſcriptis uerbis.*
9 *Condictio ob cauſam in contractibus innominatis,habet duplicem conditionem.*
10 *Cautela ut non poßit quis petere reductionem ad arbitrium boni uiri.*
11 *Promittens non uendere librum,niſi Titio,an poßit cogi? & ſupra etiam. nume.1.*

ACtione. Hæc lex habet ita ſubtilem gloſ.
& difficilem: & de medulla iuris,
ſicut alia,ꝙ viderim.Breuiter dicit.Ad actionẽ ex
tinctam non datur regreſſus:ſed decepto ꝑ actio-
nem de dolo ſuccurretur:niſi ſit de dolo trãſactum. hoc dicit
Primò ponit dictum:ſecundò exceptionem:tertiò exceptio
nẽ exceptiõis.ſecũda ibi:niſi de dolo.Tertia: niſi ſpecialiter.
1 ¶ Nota:quod dixi in ſummario.¶ Nota etiam hic,† quòd di
c ctio niſi,[c] quandoq; ponit:quandoq; priuat:vt patet ex tex.
quia primũ niſi,ponit:ſecundũ niſi,priuat.¶ Op. de hac leg.
ad ſeipſam.Nam prima dictio niſi,ponit: poſteà priuat. Do-
ctores volentes iſtam materiam explicare inculcant de dictio
ne niſi,quæ eſt priuatiua:etiã de dictione ꝑter. & videtur mi
hi quòd non benè faciant.Nam debetis ſcire:quòd quædã eſt
dictio exceptiua,quę reſpicit actum impoſitũ in oratione:q̃-
dam,quę reſpicit terminos.Illa,quę reſpicit actum: iſta eſt cõ
iunctio niſi:circa quàm dicas.Aut pręcedit oratio negatiua:
d & dictio niſi,ponit,[d] vt hic in primo niſi.Aut ꝑcedit oratio af

¶ Secundo modo legitur. Aduerte ad hanc ſecũdam lecturam: quia licet doc. videantꝰ fateri etiam hanc poſſe ſtare ad iſtum text.do. meus do. Frá. pepius de Flo. iuriſcõſultus celeberrimus dicit hanc ſecundam lecturam falſam. Nam gl.j.huiꝰ leg.& cómuniter omnes dicunt, quòd calumnia actoris vitiat trãſactionem: rei nõ. Et ita limitant tex.in.l.in ſũma.§.j.ff. de cõdi.inde.In leg.iſta nõ poteſt negari qn ſit calũnia, ex parte huiꝰ ſororis, q̃ ſciebat ſe non hæredem:vel qa ſciebat ſe eſſe exhæredatã:vel aliter excluſam. Et tamen dicitꝰ hic trãſactionem valere. ergo debet intelligi, ꝙ iſta ſoror erat rea, & non actrix : qa aliâs vitiaret tranſactio.prętextu calumniæ, prout eſt cõmunis opi. hic. Et ideo à prima non recedas.

b ¶ Nõ ſtat in propria ſignifi. Et ſic nõ ſemp importat neceſsitatẽ. Adde tex.ĩ.c. ſic em̃.xxviĳ.q.j.& glo.ĩ.c. fi.§.ꝙ pręcipitur. xiiĳ.q.j. & Card. in cle. exiui.§. itẽ qa.de ver.ſig.

c ¶ Niſi. Adde de hac dictione niſi, & multis alĳs priuatiuis . Oldrad. cõſi.xlix. & de dictione præter,vltra Oldrad. vide Roma. conſi.ccc.xxviij.

d ¶ Dictio niſi,ponit. Adde tu ꝙ contra Barto. videtꝰ tex. in.l. diuꝰ. in princ.ff.de pet. hęredi. vbi hæres cui eſt mota quęſtio hæreditatis, dicit tex. ꝙ eſt ꝓhibitus alienare bona hæreditaria : niſi malit ſatiſdare:ergo debemus dicere poſſe alienare,ſi ſatiſdat quia pręcedit oratio negatiua,& tamen ibi dicitur,ꝙ etiã ſi caueat, non

poſsit. Item videtur text. in regula peccatũ. de regu. iur. libr. vj. vbi dictio niſi: habet orationẽ negatiuã pręcedentem: & tamen non ponit. igitur &c. Cogita & vide docto, in l. ſi eum. §. qui iniuriarũ. ff. ſi quis caut.

firmatiua: & dictio niſi, priuat. vt hic in ſecundo niſi: vt in capitulo peccatum extra de regu. iuris. libro. vj. ¶ Sed contra hoc oppo. de l. Titia. §. fi. de manu. teſta. dicit Dy. ibi. dictio niſi præcedit, non ſequitur, dixit teſtator, niſi rationes diligenter reddideris, liber ne eſto. Certè hoc non placet. quia licet dictio niſi, in ordine vocis, vel ſcripturæ præcedat: tamẽ in ordine intellectus ſequitur. Dicendũ eſt ergo ſi præcedat oratio negatiua, dictio niſi, ponit. ¶ Sed eſt aduertendum: qa quandoq; per orationem præcedentem negatur actus: tunc dictio niſi, ponit actum; ita loquitur hic. Quandoq; per orationem præcedentem negatur potentia. tunc dictio niſi, ponit potentiam, non actum. Ita loquitur. d. l. Titia. §. fi. Quod enim ibi dicitur: liber ne eſto, niſi rationes reddideris: hoc eſt liber eſſe non poſsis, niſi rationes reddideris: qa tunc poſsis eſſe: non quod ſit: quia potentiam ponit, & non actum. ¶ Et per hoc reſpondetur ad quæſtionem, quam format hic glo. ibi. & dic arg. ꝙ ibi notaui. & eſt talis: ꝓmitto nõ vẽdere iſtũ librum, niſi tibi. quid important iſta verba? certè prima oratio negatiua negauit potentiam, promitto non vendere: hoc eſt, ꝙ non poſſum uẽdere alij, niſi tibi: ergo dictio niſi, ponit potentiam, nõ quod cogar tibi uendere: ſed cũ uelim uẽdere uendam tibi &c. ¶ Quędam eſt dictio exceptiua, quæ reſpicit terminos: & iſta eſt propriè præpoſitio pręter. Exẽplum
2 lego tibi omnes libros meos præter codicem. Iſto caſu dic†: Aut illud cui apponitur dictio præter. comprehendebatur ſub generalitate pręcedentium terminorum, & ponitur exceptiuè. vt. l. nam ꝙ. §. fi. de pe. leg. & priuat. Aut non continebatur ſub generalitate præcedentium terminorũ, & non ponitur exceptiuè, ſed magis additiuè, ſeu augmẽtatiuè, & tũc ponit. ut. l. ſeio. §. uxori. de annuis leg. Fallit in his, que continerent odiũ. ut in. c. dudum. extra de elec. & ibi not. per Inn. & ita debes intelligere hanc materiã. ¶ Modò ueniamus ad apparatum noſtrum. tex. hic dicit: non ſupereſt aliqua actio, niſi de dolo. Quæro de quo dolo loquitur hic? Pro cuius declaratione debecis ſcire: quòd dolus committitur quandoq; in ipſa adminiſtratione: quandoq; in ipſa tranſactione; quandoq; committitur poſt tranſactionem, non ſeruando promiſſa. De primo dolo loquitur gl. quæ eſt hic, ſuper uerbo tranſactum ſit de duobus ſequentibus loquitur præcedẽs gl. mag.
3 ¶ † An autem in generali tranſactione uideatur remiſſus dolus, commiſſus in adminiſtratione? glo. tangit hic: dicam plenius in. l. ſub prætextu ſpecierum. j. c. dixi in. l. Aurelio. §. fi. de liber. lega. Tamen iſtam gl. uide & no. intellectum, quem dat ad. l. ſi quis rationes. de libe. lega. qa intelligit illã, quãdo legatur liberatio adminiſtrationis iam factæ. & uide gl. ¶ Se
4 cundò committitur dolus in ipſa † tranſactione, inducendo quem per dolum ad tranſigedum: an tũc poſsit agi de dolo? & omnes communiter intelligunt, quòd ſic. & ita intellexit Azo. & uide glo. Oppo. contra hoc, ſicut dolus dans cauſam contractui bonæ fidei, reddit contractũ ipſo iure nullum: ita reddit etiam liberationem interpoſitã ſuper cõtractu bonæ fidei ipſo iure nullam: ut. l. de tutela. j. de in integ. reſti. & ꝙ ibi not. Sol. vt dicam in. d. l. ſub prætextu. j. eo. ¶ Tertiò quę
5 ro†: quid ſi dolus eſt cõmiſſus in non obſeruando promiſſa in tranſactione: an poſsit agi de dolo? Placen. dicit quòd ſic. & ita intelligit hanc leg. Azo. contra Plac. quòd probat ſic. actio de dolo non habet locum, vbi habet locum alia: vt. l. j. §. verba. & §. ſi quis. ff. de dolo. & l. ij. j. de dolo. Sed hic datꝛ huic tranſigenti actio, contra eũ, quem liberauit per acceptilationem: vt ſe in priſtinam obligationem reponat, ſcilicet condictio ob cauſam: vt. l. ſi quis accepto. ff. de condi. ob cau. ergo non datꝛ de dolo. Prætereà: contractus tranſactionis de quo hic fit mentio, aſsimilatur contractui, do vt des: hoc eſt
6 libero te, vt des pecuniam. & liberare † eſt dare. Cum ergo impleuit contractum ex parte ſua liberãdo, debet habere actionem præſcriptis verbis: vt. ff. de condi. ob cau. l. ſi mulier. & de præſcrip. verb. l. ob eam cauſam. & l. naturalis. eod. tit. & per hoc ipſi dãnant opinio. Pla. Quidam volentes ſuſtinere Pla. reſpondẽt ad obiecta, per rationem ſubtilem, ſic dicunt ipſi. in. l. ſi quis accepto. datur condictio incerti, quæ eſt generalis, quæ cõcurrit cum actione de dolo. Hoc non placet, qa
7 illa. l. j. eſt poſita in titu. de cõdictio. ob cauſam. Ergo † debet intelligi de illa actione: vt. l. Imperator. de in diem adic. not. in. l. fi. C. de condictio. indebi. Alij ſoluunt, quod ibi remittebatur obligatio certa: hic obligatio dubia. & vide glo. ¶ Quidã volentes ſuſtinere Pla. dicũt quod iſta eſt vera ſolu. quãdo debitum eſt certum: tunc remittere eſt dare. ita loquitur ratio Azo. Sed quando debitum eſt incertum & dubium: tunc remittere nõ eſt dare: ſed eſt facere ſcilicet deſiſtere ab agendo. Eſt ergo tunc contractus iſte trãſactionis, facio vt des; id eſt,
8 deſiſto vt des. Sed † ex facio; vt des: datur actio de dolo: vt. l. naturalis. §. quod ſi faciam. de pręſcriptis verbis. ergo &c. Et hoc videbatur tenere Iaco. butri. mihi non placet: quia tunc eſt verum, quod ex facio vt des: datur actio de dolo. quando ex facto meo nihil adeſt alteri parti: ſed quãdo aliqd adeſt ex facto meo: tunc datur actio pręſcriptis verbis, ſicut in do vt des: vt. l. cum mota. j. eodem. & l. ſiue apud acta. & ibi vide. & not. in dicta. l. naturalis. §. quod ſi faciam. Sed in propoſito ex tali remiſsione, parti aliquid adeſt: ergo &c. ¶ Vnde alij volentes ſuſtinere Placen. dicunt ſic. quod hic non fuit actum tantum, ut acceptilatione liberetur: ſed in perpetuum deſiſteret, & ideo quia iſtud deſiſtere in perpetuum non poteſt impleri per promittentem: quia ſemper poteſt agere: ſaltem de facto, & pœna committeretur. ut. l. ubi pactum. j. eodem. ideo non habet locum cõdictio ob cauſam: uel pręſcriptis uerbis ideo datur actio de dolo. Do. Cy. dicit, quod iſta ſolu. non eſt bona. per. l. ſi pecuniam. de condi. ob cau. & non dicit plus.
9 ¶ Sed non credo quod benè dicat†: quia in contractibus innominatis cõdictio ob cauſam habet duplicẽ originẽ. Vno modo ex pœnitentia. Ita loquitꝛ. l. ſi pecuniã. de cõdictio. ob cau. Sed licet hoc ſit regulariter in omnibus contractibus innominatis: tamen in tranſactione non eſt locus pœnitentię. vt. j. eodem. l. quãuis. unde. l. ſi pecuniam. nihil facit ad propoſitum. Parcat mihi Cy. ¶ Secundo modo habet originem ex mora aduerſarij non implentis pro parte ſua: ut. l. dedi. §. j. & ij. de condi. ob cauſam. ſed hic non eſt in mora ille, qui non dat pecuniam promiſſam, quod apparet: quia cum ille qui promittit in perpetuum deſiſtere, non poſsit implere cõtractum, ex parte ſua, non poteſt me conſtituere in mora: vt not. ſ. titu. j. in. l. j. in fin. mag. glo. & j. eod. l. ſiue apud acta. Vnde condictio. ob cauſam ſecundum iſtam tertiam ſolutionem, non poteſt habere originem, neq; ex mora, neq; ex pœnitentia. Item actio præſcriptis verbis, nõ oritur ei, qui non impleuit contractum ex parte ſua: vt. l. naturalis. §. j. de præſcriptis verbis. ¶ Conclude ergo ſecundum iſtam tertiam ſolutionem, quod procedit opinio Placen. dolo enim facit, qui pecuniam incontinenti non dat: quia ſic videtur actum. ¶ Quæro: quid ſi ſuper dolo tranſactum ſit per dolũ: an ualeat tranſactio? glo. dicit quòd ſic. ut. l. j. j. de plus petit. & dic, vt ibi, dictum eſt.

Actione. Actio extincta per acceptilationem non poteſt amplius intentari: ſed ſi in tranſactione dolus interuenit agetur de dolo, niſi ſuper dolo ſit tranſactum. hoc dicit. Et diuiditur. Nam in prima ponitur dictum: in ſecundã exceptio: in tertia ponitur exceptio exceptiõis. Secunda ibi: niſi de dolo. Tertia ibi: niſi ſpecialiter. ¶ Nota quod vbi oratio negatiua præcedit, dictio niſi, ponit: & econtra vbi præcedit affirmatiua, dictio niſi, negat. Circa quod vide quæ not. per Dy. in. c. peccatum. extra de reg. iuris, lib. vj. & per Cyn. hic. ¶ Quęro, dicitur hic quòd agitur de dolo. Pro quo dolo aduertatis, quod triplex eſt dolus. Quidam eſt dolus commiſſus in adminiſtratione ante tranſactionem: & de iſto dolo loquitur glo. fina. poſt princip. Quidam eſt commiſſus in ipſa tranſactione. quia per dolum inducitur quis ad trãſigendũ. Quidam eſt dolus commiſſus poſt ipſam trãſactionem: quia promiſſa in tranſactione nõ ſeruantur. & de iſtis duobus dolis loquitur in gloſſa magna, poſt principium. ¶ Venio ad primum dolum. Quæro, ſi aliquis tranſegit, vtrum per hanc tranſactionem videatur dolus remiſſus ante tranſactionem in adminiſtratione commiſſus. gl. fi. arguit pro & contra: finaliter facit iſtam differentiam: quod aliud eſt dicere remitto tibi adminiſtrationẽ, quo caſu dolus eſt remiſſus: vt. l. ſi quis rationes. ff. de liber. legat. aliud eſt dicere, lego tibi liberationem. argumentum. l. Aurelio. §. fi. ff. eod. de libe. lega. Signa
10 iſtam glo. & no. eam. ¶ Propter hæc uerba † quidam doctores ſumunt cautelam, quod poſsit haberi modus pro laudo, vt non poſsit reduci ad arbitrium boni viri: uidelicet quod partes promittant remittere: videlicet promitto non petere
a reduci laudum ad arbitrium boni uiri, & ex nunc[a] remitto. Imò. ſi aliquod ius, uel actio competeret mihi etiam in futurum: ex tunc illud ius, uel actionem tibi remitto: & imponitur ſuper hoc pactum per ſtipulationẽ: & ſic iſto modo præcluſa eſt uia reducendi ad arbitrium boni uiri. ¶ Quæro de quo dolo loquatur glo. noſtra? Plac. intelligit hãc. l. ꝙ loquatur de dolo commiſſo poſt tranſactionem: quia non obſeruantur promiſſa hanc opi. reprobat, vt patet in ea. Secundò reprobatur: qa cũ eo poſſet agi, vt debitor reponat ſe in priſtinã obligationẽ, cõdictione ob cauſam; ut. l. ſi quis accepto. ff. de condic.

a ¶ Et ex nũc. Adde, & aduerte lec. ad hanc cautelã. qa arbitror, ꝙ nõ obtineretur ĩ practica: tũ qa nõ puto eã Bart. tũ ꝑ ea q̃ ponit ipſe Bart. in. l. aurelio. §. caius. ff. de libe. le. & plures cautelę ponuntur per Cepo. in ſuis cautelis, ꝑ quas impeditꝛ petitio reductionis, quas vide in cautelis. charta. xxij.

ff.de condi.ob cau.videtur etiã cõpetere de dolo actio.Præterea si non
obseruãtur promissa,videtur competere actio præscrip.verbis:vt,l.na
turalis.§.j.de præscrip.verbis.& videtur non competere actio de do-
lo:vnde ipse intelligit de dolo commisso in ipsa transactione. Alij vo-
lentes sustinere Oldr.dicunt:quòd competit etiã actio de dolo:vbi pro
missa non obseruantur in certi condictione generali,quę concurrit cũ
actione de dolo:vt no,in.l.si cum exceptione.§.eum qui.ff.quod met.
cau.Ista non est bona:quia cum illa.l.sit in tit,de cond.ob cau.nõ est ve
risimile,ꝙ loquatur in condictione generali. Vnde alij dicunt, & istam
videtur tenuisse do.Iac.quod tunc est verũ,quando remitteretur liqui-
dum.Ita intelligit ipse,d.l.si mulier,sed vbi non est debitum liquidũ,
remittere est facere:vnde in casu nostræ leg.cum debitum non esset li-
quidũ:videtur esse contractus,facio vt des:ex quo oritur actio de do-
lo.d.l.naturalis,§,ꝙ si faciam.Istud dictum non videtur bonum:tamen
quia in contractu facio,vt des:vbi ex facto meo aliquid adest parti nõ
oritur actio de dolo.Vnde retento casu leg.nostrę. vbi adest aliquid
parti:quia adest liberatio,non habet locum actio de dolo:sed actio prę
scrip.verbis.Tene opi.gl.ꝙ loquatur de dolo commisso in transactio-
ne,¶ Sed opp,contra gl.quæ concludit,ꝙ actio de dolo habeat locum
contra eum:sicut dolus dans causam contractui bonæ fidei,annullat cõ
tractum ipso iure:vt.l.iij.§.fin.ff.pro soc.Ita quando dat causam distra
ctui:puta transactioni,ille distractus non habet valere ipso iure:vt.l.de
tutela.& quæ ibi no,in gl,j.de in integ.resti.Sol,vt ibi.& not.istã glo,
¶ Vltimò glo.ponderat istud verbum nisi:& inducit in arg.ad ea,quæ
no,in.l.si eum.§,fi,ff.si quis cau.Vnde aduerte:quod qñq; oratio nega-
tiua præcedit,& negat actum:& tunc dictio nisi,sequens,ponit actum.
ita debet intelligi hæc lex,Qñq; oratio negatiua præcedit,& negat po
tentiam:& tunc dictio nisi,sequens ponit potentiam.l.Titia.§.fi.ff.de
ma.test.vbi glo.nisi reddideris ratiões:liber ne esto.licet dictio nisi,præ
cedat quoad ordinem:veruntamen quaten⁹ ad intellectum,secus.quia
tantum est dicere:nisi reddideris rationes:quantum dicere sic:non pos
sis esse liber,nisi rationes reddideris.Hęc dictio nisi,ponit potẽtiã:qua
a si dicat:possis esse liber.¶ Et ista materia[a] facit ad questionem gl.positę
1 in.d.l.si eum.verbi gratia:promittis mihi,non vendere†codicem tuum,
nisi mihi:an potero cogere,vt mihi vendas?certè non:quia dictionẽ ni-
si,precedit oratio negatiua:posteà sequitur dictio nisi,quæ ponit.q.d.
posses vendere:non tamen posses cogi.Bar.

CVm te.¶ Transactio sine scriptura valet.hoc dicit.
¶ No.quod dicitur in summario. ¶ Not.ꝙ
probatio per confessionem est sufficiens:sicut probatio per
instrumentum.hic non sunt alia &c.

SVMMARIVM.

1 *Actio quæ per lit.contest.transit ad hæredes,extinguitur,quando conuentione partiũ à lite disceditur.*
2 *Verba quæ possunt intelligi sub conditione,& sub modo,qualiter intelligantur?*
3 *Remittendo tibi actionem iniuriarũ pro centũ:an ista actio sit sublata antequã soluas?*
4 *Contractus innominatus,ut cognoscatur:an inspicienda sit forma conuentionis,an uerò impletionis?*
5 *Verbum suscipere,& recipere,& similia:quòd intelligi debent ratione dominij.*
6 *Stipulatio apposita super aliquo contractu,debet intelligi secundum naturam illius cõtractus,super quo interponitur.*
7 *Transactio si non seruatur:an agatur actione prima,uel præscriptis uerbis.*
8 *Actio præscriptis uerbis,quòd datur a lege,quando aliter subueniri non potest.*
9 *Consensu partium restaurari non potest,quod consensu earum non oritur.*
10 *Actio,quòd non debeat in libello inseri.*

CVm mota. Hæc est subtilis,& speculatiua,& vti
lis lex, & est fundamentum lectionis.
Breuiter.h.d.Ad querelã extinctã,non datur regressus : sed
si promissa non seruentur ,per actionẽ ex stipulatiõe,vel prę
scriptis.verb.succurritur.hoc dicit.Primò respondet ad quęstionem:se
cundò dat consilium.Secũda ibi:verũ si fides.¶ No.quòd dixi in sum-
mario:sed in recitatione contrariorũ colligã multa alia notabilia.¶ Ve-
nio ad apparatum.Et oppo,ꝙ quærela præparata,transit ad hæredem
ff,de inoff.te.l.posthumus,§.fi.&.l.seq.sed erat præparata,quod appa-
ret ex text.qui dicit.Cum mota inofficiosi quærela &c.ergo transit ad
hæredes.so.glo.Ista quærela præparata fuit remissa per transactionẽ:
ideo perinde est acsi præparata nõ esset,& vide glo.j.Et not.ex hac so-
1 lutiõe,quòd omnes.leg.quę dicũt,ꝙ per litis cõtest.actio †sit trãsitoria
ad hæredes:hoc est verũ,nisi à lite cõuentione partium sit recessũ:tunc
enim extinguntur etiam illi effectus,per litis contest.inducti.hic est ca-
b sus quẽ tene menti.[b] Et sic debet limitari.qđ dixi vobis in.l.ij.de fruc.
et lit.expen.Contra prædicta oppo.& videt̃,quòd nõ requirit̃ præpa
ratio:vt.l.si quis filiũ j.de inoffi.test.Sol.aliud hodie:aliud sc͂dm tẽpo-
ra huius.leg.¶ Oppo.et videtur,ꝙ ad quærelã possit rediri:vt.ff.de in
offic.testa.l.si instituta.in princi.Sol.per matrẽ,si viueret,posset redi-
ri ad quærelam:quia sibi competeret:sed per hæredes matris,nõ potest
rediri ad quærelam:qa ad eos nõ trãsit omissa præparatione per trans-
actionem.Ista prima solu.glossę,est vera.& vide
eam.Alij dicunt,ꝙ fuit ibi renunciatum sub con
ditione:hic sub modo.Ista solut.vera est in se:sed
continet diuinationem.ex eo,quòd ibi simplici-
2 ter loquutur.¶ Pro huius ergo declaratione † est
videndum:quando ex verbis conuentionis non
apparet,vtrum quis recedat sub conditione,vel
sub modo.Quid intelligatur in dubio,Exẽplum
conuentum fuit,vt si à lite recederem dares cen-
tum:quæ verba possunt intelligi conditionali-
ter,vel sub modo.Doctores.dicunt,quòd in du-
bio debent intelligi sub modo : vt.l.quæro,§,
inter locatorẽ.ff.loca.quod apparet ex eo,quod
ibi de exceptione dicit.quę non esset necessaria,
si intelligeret̃ conditionaliter.Fallit,quando cau
sa in se de nessitate conditionẽ importat:vt pro
mitto tibi centum pro dote:vt.l. stipulationem.
et.l.promittendo.ff.de iure doti.Ex istis colligi
tur,quod in.l.si instituta.in dubio debet intelligi
sub modo:ideo hęc solut.non est bona,ꝙ ibi sub
conditione &c.¶ Et ista inducunt doctores vltra
3 mont.ad quęstionẽ remitto † tibi actionem ĩiuria
rum pro centum.vtrũ actio sit sublata,antequã
soluas centum?certè sic:nam ista actio cum sit ex
delicto põt tolli p pactũ ipso iure:vt.l.si tibi.§.q̃
dam.ff.de pac.&.l.si vnus.§.pactus.eo.tit. ¶ Itẽ
ista verba intelliguntur sub modo : & de natura
modi,est non suspendere effectũ eius,de quo agi
tur,quin ipso iure inducatur:vt.l.demonstratio.
§.fi.de conditi.& demon,&.l.quibus diebus.§.
termilius.eod.titu.¶ Sumus expediti de prima
parte:veniamus ad secundam:et hæc est multum
difficilis.Dicitur hic,quòd datur actio prescrip-
tis ver.Contra:hic fuit facio,vt des:quia fuit cõ-
uentum,vt ipsa discederet à lite . & acciperet par
tem bonorum:ergo datur actio de dolo:vt.l.na-
turalis.§.quod si faciam.de præscriptione. ver.
Glos,verò dicit hic,fuit do vt facias, non facio
vt des:quod apparet:quia si respicis verba text,
prius conuenitur de dando,q̃ de faciendo.Dicit
enim:vt partem bonorum susciperet,& à lite di-
scederet:licet fuit in faciendo præuentum : quia
mater prius recessit à lite,q̃ sibi fuerit datũ hoc
dicit secũda gl,huius leg.& vlti.in prin. & vide
4 eas.¶ Vt ergo cognoscamus†quis cõtractus ĩn-
nominatus sit,debemus inspicere formã conuen
tionis,magis q̃ formam impletionis,secũdũ glo.
hic positã.& ĩ.l.ex placito.j.de re.permu.Vltra-
mon.sunt in cõtraria opi.ꝙ inspicitur forma im-
pletionis magis,q̃ cõuentionis:& sum solitus te-
nere quasi idem:licet per alia verba.s.ꝙ inspicia-
mus vtrũq;.Nã sicut in cõtractu emptionis,& vẽ
ditionis,ex pte eius,qui dat preciũ , dicitur em.
ptio:& ex parte eius qui dat rẽ dicitur venditio:
ita in cõtractu isto innominato,ex parte eius,qui
facit,dicitur facio vt des;ex parte eius , qui dat.
dicit̃ do vt facias.vnde remanet, ꝙ hic est facio
vt des,ex parte matris:ergo videtur ꝙ debeat da
ri de dolo:vt in cõtrario.sol. l.cõtraria loquitur
qñ ex facto nihil adest,cui fit:sed qñ ei aliquid
adest,tunc habet locũ actio præscrip.verb:sicut
in do vt des.& hic est casus.Nã ex eo,ꝙ à lite de-
sisto,tibi adest liberatio:vt no.in.d.§.quod si fa-
ciam.dixi vobis in.l.actione.s̈.eo.¶ Ex his habes
5 notare.†ꝙ ista verba suscipere,recipere,& simi-
lia debent intelligi iure dominij:quod apparet:
quia perinde est acsi aliquid sibi promitteret da
re secundum glo.& doct.De similibus verbis di-
xi in.l.si fundum certa die prestari.de ver.oblig.
quę tene mẽti.¶ Antequã ego soluam istã glos.&
istud dictũ:contra eã primò opp.si ista verba im-
portarẽt dationem,& fuisset interposita stipula
tio,nõ ageretur ad interesse:sed ageretur ad ipsas
res:vt,l.vbi aũt.in fi.de ver.obl.Sed hic dicitur,
ꝙ agitur ad interesse:ergo apparet ꝙ ista verba
cõtinẽt factũ,magis q̃ dationẽ.& vide tex.Dico
glo.bñ dicere in hoc,Et quòd ista verba impor-
tẽt dationẽ:probo,quando promittitur aliquid
simpliciter:nec adijcitur tradi , dari , vel præsta-
ri.Exemplum:promitto tibi fundum : nec adij-

a ¶ Et ista materia, De hoc vide per nouiss.Papi.insti. de actio.§.j.col.j.

b ¶ Tene mẽti.adde secũdũ Ang.tex.ĩ l.j.ff.de priua.deli. & gl.in.l.j,j.de p̃scri.long.tem.per Abb.ĩ.c.causam. el.j.j.de testa.per Bene.de plumb.ĩ l.ij.de statu defunctorum.

a ¶Super aliquo cõtractu. Et ꝙ ſtipulatio interpoſita ſuper aliquo cõtractu intelligat̃ ſecundũ eius naturã. Adde eũdẽ Bar. in. l. ſi quis cũ aliter. ff. de ver. obl. & Alex. in cõſi. lxxvj. in prin. in. v. vol. & nouiſsimi in rep. c. j. de iud. col. x. Str.

b ✠POMATES. quo cõtractu debere intelligi, ſecũdũ naturã eius cõtractus: ſuper quo interponit̃. & imò ſi apponat̃ ſup cõtractu innomiato debere regulari, ſecundũ eius naturã. Cõtra etiã huic dicto videt̃ obſtare illud, quod dicit Bar. in. l. ij. ĵ. de cõd. ob cau. quod raro hodie in inſtrumẽto publico eſt dare cõtractus innominatos: qa notarij ſuper illis apponũt ſtipulationes, quaſi tunc: vt ipſe ibi ſentit, ſit recurrẽdum ad cõtract⁹ innominatos: & ſic nõ eſſet verũ. id ꝙ ipſe hic dicit. ſed ꝓ horũ declaratiõe vide Alex. in. l. j. ĩ fi. ff. de pact. & in. l. ſtipu. ff. de verbo. obl. in. xj. op. Bar. intellige autẽ hoc verbũ ꝙ ſtipu. debet ſapere naturã cõtract⁹. Procedit iſta regula, quãdo ſup vno interponitur, ſup quo fuit interpoſit⁹: ſecus ſi ſup diuerſo ita Imo. in. l. iiij. §. cato. in. vj. op. Bart. declarat. de verb. obl. ꝙ dictum ibi exclamat A re. itellige etiã hãc regulã, ꝙ ſtipulatio &c. vt nõ detur in plus, q̃ dabat̃ primus cõtractus. videt̃ ꝙ longioris ſit vitę, nõ aũt, ꝙ nõ poſsit primũ contractum fortiorẽ reddere Ita dicit egregiè Imol. in. l. miles. §. decẽ. ff. de re iudic. per illum tex. et ad hoc vide etiã Imo. in. l. ſi ita quis. §. Seia. ff. de verb. obl. vbi vult hãc regulã habere locũ etiã ſi ſtipulatio eſſet conditionalis, & ĩterponeretur ſuper cõtractu puro. & vide Alex. cõſil. lxxvj. vol. v. col. j.

¶Interponitur. Stipulationẽ interpoſitã ſup alicio fundum dari, vel præſtari, vel fundum tradi:
intelligitur de datione: vt eſt textus in. l. ſi ita. §.
j. de cõtrahẽ. emp. Sed hic ex parte eius, qui obli
gatur nõ fuit appoſitum aliquod verbum, ſed di
xit: tu recipies fundũ vel bona: ſed ex parte eius,
qui debebat recipere. ergo debet intelligi ꝙ obli
getur ad dandum. Ad cõtrarium in eo quod dici
tur, id quòd intereſt. reſpõdetur duobus modis.
Primo ſic, in id quòd intereſt, vt exponam⁹. i. iõ
quia intereſt, petũtur ipſa bona, Vel aliter, & me
lius, & magis placet: in promiſsione ſimplici de
6 dãdo procedit cõtrariũ: ſed qñ ſtipulatio † de ali-
a quo dãdo interponit̃ ſuper aliquo cõtractu,[a] de
bet intelligi ſecundũ naturã illius contractus: ſu-
b per quo interponitur:[b] vt. ff. de vſur. l. ſi ſtipula
tus, & l. dãni infecti, quidã. in prin. de dã. infec. &
l. v. §. cõuentionales. de ver. obl. Modò, cũ hic fue
rit ſtipulatio interpoſita ſuper iſto cõtractu ĩnominato, aſſumit naturã ipſius, cui⁹ natura hęc eſt:
vt ſi dari ſit in obligatione, agatur ad intereſſe: vt
l. naturalis. §. j. de præſcrip. ver. habuiſtis no. in. l.
j. ĵ. de ſen. quę pro eo quòd intereſt. ❡Op. vlterius in gl. & videtur ꝙ ſi non ſeruat̃ fides, debeat
agi actione prima: vt. s̃. titu. j. l. cũ proponas. la. ij.
7 Gl. † dat hic duas ſol. Prima quòd ſpeciale eſt hic
fauore filiorũ, cũ eis nõ detur quærela: qa omiſſa
fuit pręparatio: & iſta ſol. poteſt eſſe bona, vt dicã. Alij dicũt, ꝙ hic ſpãle odio quęrelę. nam ſicut
obligatio ex maleficio per pactũ tollitur ipſo iure: ita quęrela per pactũ tollitur ipſo iure: ideo
ad eã nõ poteſt haberi regreſſus. So. iſta nõ eſt vera. Nã ſecundũ hoc etiã ſi ipſa mater viueret, non
poſſet habere regreſſum ad quęrelã. quod eſt cõ
tra. l. ſi inſtituta. ff. de inof. teſt. ❡Dicẽdũ eſt ergo, ꝙ hic ad primã actionẽ non poteſt haberi regreſſus: quia ſublata per mortẽ matris. & ſic con
tractus innominatus. ſ. vt à lite deſiſteret, videtur
impletus ex parte hæredis matris: meritò datur
actio præſcrip. verbis, Et hoc innuit præcedens
ſol. dũ dicit, ſpãle eſt fauore filiorũ. & vide gloſ.
Iſtud nõ videtur benè dictũ: quia iſta verba, vt à
lite deſiſteret, vel diſcederet, deberẽt intelligi diſcederet in perpetuũ: vt. l. ſeruus. s̃. de pact. ergo
ex parte matris, vel hæredũ eius, nõ poteſt impleri: quia ſaltẽ de facto poterit ad litem redire: vt. l.
vbi pactũ. ĵ. eo. & habuiſti no. s̃. e. l. actione. con-
8 cedo contrariũ. † Et ideo dico, ꝙ iſta actio pręſcr.
verbis nõ oriatur ex iſto cõtractu innominato, tã
q̃ impleto à matre, vel eius hæredibus: ſed datur
à lege abſq; aliqua matris obligatione, vel cõtractu. & hoc eſt quòd dicit tex. dũ dicit ibi dãda. di
cit gl. à lege licet ergo aliâs natura actionis p̃ſcri.
verbis, ſit quòd oriatur ex cõtractu: vt. l. iuriſgẽtium. §. j. ff. de pact. tñ hic non orit̃, ſed à lege pro
ducitur ſine matre. Dicit̃ ergo iſto caſu, iſta actio
datiua, nõ natiua: & ideo datur iſta actio. qa alio
modo iſtis filijs ſubueniri non poteſt. & hoc voluit dicere gloſſ. ibi ſpeciale ideſt pro filijs &c.
¶Sed contra hoc inſiſto. Imò videtur ꝙ poſsit
ſibi ſubueniri per condictionem ob cauſam, vt ſe
reponat in priſtinam obligationem: vt. l. ſi quis
accepto. de condi. ob cau. Solue duobus modis.
Primò ꝙ hic condictio ob cau. non cõpetit: quia
impoſsibile eſt, ꝙ quis in priſtinam obligationẽ
9 reponat. Cum enim † quærela ex cõſenſu partiũ
non oritur, non poſſet ex conſenſu partium reſtaurari: vt. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. Pet. con
tra iſtam ſol. dicit: fateor, ꝙ non poteſt reſtaurari: ſed quia poteſt pati ſe de facto conueniri: vt. l.
Iul. §. q̃tum. ff. ad exhiben. hoc non placet. Primò per iſtam leg. quæ videtur velle, ꝙ iſta actio
vtilis præſcrip. verbis, detur in ſubſidium. Secũdò quia nulla lex dicit, ꝙ ego poſſum agere contra aliquem, vt patiatur ſe conueniri de facto. ſed
poteſt quis ſi vult ſua ſponte ad euadendum illam actionem. Ita loquitur. d. l. Iul. §. q̃tum autem, facit de ali. iud. mu. cau. fac. l. iij. §. fi. Vel dic,
ꝙ condictio ob cauſam, non poteſt habere locum, neq; ex pœnitentia,
quæ non habet locum in tranſactione, neq; ex mora: quia cum non ſit
impletus contractus, ex parte hæredum: vt dixi. s̃. eo. l. actio. de neceſsite: ergo recurritur ad actionem præſcrip. verb. datiuam. ❡Item contra iſtud oppo. & videtur, ꝙ iſto caſu ſit danda actio de dolo, contra eũ
qui non ſeruauit fidem: vt dixi in. l. actione. s̃. eo. Suſtinendo opi. Plac.
ſol. ibi ille, qui de dolo volebat agere ex parte ſua. fecit quicquid potuit
quia liberauit per acceptilationem, & aquilianam ſtipulationem: hic verò hoc non fecit: licet liberatio ſit ſecuta per mortem matris: tamen hoc
fuit caſu magis q̃ facto ſuo, & non poteſt ita dolus aduerſario impingi:
meritò recurritur ad actionem præſcrip. verb. datiuam. Iſta eſt vera lectura quæ mihi placet. Poſſemus etiam dicere, ꝙ hic loquitur de actione
præſcrip. verb. natiua, quæ oritur ex cõtractu innominato. Et quod hic
dicitur in tex. vtilis: expone. i. efficax. & videtur hoc velle quædam glo.
ſuper verbo vtilis, Quòd. ĵ. dicitur danda eſt. ſ. à leg. ex natura contractus
pręambuli: vt ſic ſit natiua non datiua: vt. l. iuriſgẽ. §. j. ff. de pact. Et ſi tu
dicis, qũo, cum hic non fuerit impletus contractus ex parte matris & hęredum: reſpondeo ꝙ hic fuit conuentum: vt diſcederet à lite pręſenti, renũciando ei: & hoc fuit expreſſum. vñ per illã renunciationẽ cõtractus
videtur impletus. Præcedẽs tamen lect. videtur magis ſubtilis, & magis
10 applaudit literæ. quod tene menti. ¶Vlti. no. † ex hac leg. tu iuuenis. ꝙ
actio non debet inſeri in libello: quia actio ex narratione facti apparet.
& vide tex. ibi vtilis. & vide glo. ſuper ver. vtilis. forte dicam in. l. edita
actio. Item quidam inducunt iſtum tex. ꝙ actio eſt factũ: quia res ipſa geſta eſt actio. Sed truffa eſt: & eſt opi. vltramonta. quia text. dicit inſti. de
actio. §. j. in prin. ꝙ eſt ius. ideo nõ curo. de quo per Cy. in. l. edita actio.
s̃. de eden.

CVm mota. Vbi quærela eſt extincta, per tranſactionem, à modo nõ poteſt agi primęua actione, vel ex ſtipulatione: ſed ſi ſtipulatio intercesſit ad intereſſe, aliâs agitur pręſcri. ver. ¶Opp. dicitur hic, ꝙ hęredibus huius matris non cõpetit quęrela, Contra: cũ fuerit pręparata quęrela: qa dicit tex. cũ mota, ꝙ debeat cõpetere hæredibus: vt. l. poſthumus §. fi. ff. de inof. teſt. Sol. gl. ꝙ hic non cõpetebat hæredibus: qa fuit remiſſa, ſeu ſopita per tranſactionẽ. Iſta ſol. eſt no. quia effectus præparationis perditur per tranſactionẽ, ſi poſt lit. conte. intercesſit tranſactio. & quãuis per li. conteſt. actio efficiatur perpetua ad hæredes tranſitoria: iſte effectus perditur, ſi trãſigatur. ¶Itẽ op. de. l. ſi qs filiũ. ĵ. de ino. teſt. So. vt in gl. j. ¶Itẽ op. dicitur hic, ꝙ quęrela iterũ intẽtari non põt. Cõtra. de. l. ſi inſtituta. ff. de inof. te. Gl. dat duas ſo. Prima eſt, ꝙ per matrẽ põt intentari: nõ per hæredẽ, vt hic. Iſta ſol. eſt vera. Aliã ſo. dat gloſ. ꝙ ibi fuit renũciatũ ſub conditione per hæredẽ: hic ſub mõ. Iſta eſt vera in ſe: tamẽ non quatenus ad leg. noſtrã: quia eſt diuinare. ¶Ex hac ſol. collige, ꝙ vbi remittitur actio ſub aliqua cõditione, ea nõ exiſtẽte, nõ dicitur actio extincta, ſed remanet: & intẽtari põt, vt hic, & hæc vera: vt ibi apparet. ¶Sed quid in dubio. pone remitto tibi actionẽ meã pro centum: non colligitur: an ſit ſub cõditione, vel ſub mõ: videtur ꝙ ſub mõ. l. quęro. §. inter locatorẽ. ff. loc. circa fi. ¶Cõtra iſtud eſt. l. ꝓmittẽdo, & l. ſtip. ff. de iure dot. potes ibi dicere ꝙ ibi fallit in ꝓmiſsione dotis. & rõ eſt: qa promittere cẽtũ nomine dotis, nõ põt ſine hoc, quia matrimoniũ contrahat̃. ſed remittere tibi actionem meã, hoc põt eſſe ſine eo, quòd det tibi cẽtum: & ideo in pręcedenti intelligitur ſub cõditione: in iſto ſequenti ſub modo. ¶Ex hoc collige ſi remitto tibi iniuriã pro centũ: & non des mihi cẽtũ: actio iniuriarũ nõ põt amplius intentari. ¶Itẽ opp. & ſum in gl. fi. Magis videtur, ꝙ hic fuerit contractus, facio vt des: vbi videtur, ꝙ debeat actio dari de dolo: vt. l. naturalis. §. quòd ſi faciã. ff. de præſcri. verb. Sol. gl. ꝙ hic fuit contractus, do vt facias: nõ facio vt des. Probatur ex ordine tex. cum dicit bonorũ partẽ. Iſta eſt ratio hui⁹ gl. ¶Ex qua no. ꝙ ad cognoſcẽdũ quis contractus ſit, inſpicit̃ forma cõuẽtionis: non forma implemẽti. Idem ſentit gl. hic, & in. l. ex placito. ĵ. de re. permu. Verum eſt, ꝙ do. Bartolutius eſt ſolitus dicere: ꝙ ex vna parte, eſt facio vt des: puta in perſona matris: ex alia parte poteſt eſſe do vt facias: do partẽ bonorum: vt deſiſtas. ¶Sed contra iſtud opp. quia ſi ex parte matris eſt contractus, facio vt des: ergo videtur competere actio de dolo. Dic ꝙ ipſe benè dicit. Ratio: quia ex iſto pacto, vt velit deſiſtere alteri, adeſt liberatio: quo caſu debet dari præſcrip. verſi. non de dolo. ¶Item oppo. de. l. cum proponas. s̃. tit. proxi. glo. dat duas ſolu. prima eſt, licet ſit ſecunda in glo. ꝙ ſit ſpeciale ratione quærelę, quę tollitur ipſo iure. Iſta ſol. non videtur vera: quia ſecundum hanc ſolu. concludit, ꝙ etiam mater non poſſet ipſam intentare. quod eſt falſum. vt. s̃. dixi. Vñ glo. dat aliam ſolutiõem, & iſta eſt prima in gl. vt ſit ſpeciale pro filijs. & iſta eſt vera. ¶Sed inſtatur, & videtur, ꝙ poſsit agi condictione ob cauſam: vt fiat reſtitutio in priſtinã obligationẽ: vt. l. ſi qs accepto tulerit. ff. de cõd. ob cau. Quidã dixerunt cõtrarium: quia patitur agi: & patitur conuentus ſe poſſe condẽnari. Iſta non eſt vera. vnde dices: cũ quęrela tollatur per pactũ, ſicut & actio iniuriarũ, & furti, nõ poteſt agi: vt fiat reſtitutio in priſtinã obli. Et quia ſicut actio furti, & iniuriarum nõ oritur ex pacto, ſed ex cõtumelia: vt. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pactis.

pactis.ita per pactum ſequens nō reſuſcitatur actio iniuriarum,nec fur ti:neq; in querela poteſt peti:ꝙ fiat repoſitio in priſtinam obligationē. ¶Item opp.de.l.actione.ſ.eod.quia debet agi actione de dolo:ſolue, quòd ibi loquitur de actione de dolo commiſſo in tranſactione:hic de dolo commiſſo poſt tranſactionem: quia non obſeruantur promiſſa. ¶Item opp.& videtur:quòd poſsit agi preſcrip.verbis: quia ille qui agit impleuit contractū ex parte ſua.d.l.naturalis.per totā:ſed retento themate ex parte matris,& hæredū ſuorū:nō poteſt impleri cōtractus ex pte ſua:qa ſi nō agūt hodie,agēt cras.& poterūt agere etiā de facto, vt.l.vbi.ī.e.gl.quę incipit dāda.ſ.à lege.fatetur cōtrariū:quia eſt verū, ꝙ vbi contractus pōt impleri, actio preſcrip.verbis,ſi cōtractus implे tur,eſt natiua:& præſupponit obligationem:vt.l.iuriſgentiū.§.j.ff.de pac.ſed vbi non poteſt impleri contractus,actio preſcrip. verbis dicitur datiua.Ita debet intelligi iſte tex.& gl.quę dicit.ſ.à lege.Bart.

TRanſactionis. Procurator ad litem non poteſt tranſigere.h.d. ¶Op.de l.procurator,cui gn̄aliter cū libera.ff.de proc.Sol.quod hic dicitur:fallit in tribus caſibus,qui ponūtur in gl.aliâs quòd quis poſsit trāſigere:requiritur ſpeciale mandatum.vt hic.&.l.mandato.ff.de procu.

DE alimentis. Hæc lex ponit duas regulas : & non eget ſummario . ¶Op.de.l.cum hi §.planè.ff.eo.Sol.ibi de alimentis debitis ex contractu: hic ex vltima voluntate debitis.In qua diſtingue,vt hic dicitur & plenè tractatur per Iuriſcōſultum in.d.l.cum hi.per totam.l.ff.eod.

SVMMARIVM

1 *Tranſactio ſuper alimentis præteritis,cur ualeat?*
2 *Alimentorum futurorum cognitio ſummaria eſt:non ſic in præteritis.*

DE alimentis. Trāſactio facta ſuper alimentis preteritis valet:ſuper futuris non valet.
1 ¶Quæro:de ratione diuerſitatis iſtorum?ratio eſt:qa†alimenta præterita non ſunt neceſſaria,ſicut futura.Nam ſi alimenta relaxentur,quis poſſet mori fame:quę ratio ceſſat in preteritis.
2 Iſta ratio eſt no.& do.Iac.no.eam ad alia.ſ.ꝙ ſuper†alimentis.debet cognoſci ſummariè:vt.l.ſi quis a liberis.§.ſi vel parens.ff.de libe.agno.&.l.iij.ff.ad Treb.§.cauſe.ff.de car.edi.Intelligit ipſe,ꝙ hoc ſit verum in ali
a mentis futuris:[a] in alimētis preteritis non.Eodem modo dicit ipſe,ꝙ licet de alimentis poſsit cognoſci diebus feriatis.l.ij.de ferijs.ītelligit de futuris.¶Itē opp.de.l.cum hi.§.planè.ff.eo.Sol.ꝙ ibi loquitur in debitis inter viuos:hic de alimētis debitis in vltima voluntate.Quæro de ratione:ratio eſt iſta:quia obligatio ex cōtractu inter viuos,reſpicit vel tēpus preteritū,vel preſens.arg.l.ſi Stichū.§.ſtipulatio.& quod ibi no.ff.de ver.obl.Sed obligatio ex vltima volūtate,reſpicit tēpus futurū,ſicut alimenta.& ideo dicit ipſe:cum debeantur alimenta ex vltima volūtate:quæ reſpicit tempus futurū,quòd trāſactio non valeat.Bart.

SI ſuper. Breuiter dicit.valet tranſactio etiam ſi nil ad partem peruenit,ſi tamen potuit peruenire:et pactum tranſac.etiam in actionibus realibus exceptionem inducit.h.d. ¶Op.de.l.tranſac.ī.eo.Solu.licet hic aliquid non peruenerit ad actorē,tn̄ potuit peruenire:vt dixi in ſummario.ꝙ no. ¶Not.etiam quod dixi.per pactū contra actionē in rem. paratur.exceptio. ¶No.etiā ꝙ cōtractus tranſactionis poteſt fieri conditionaliter.vt ſi intra diē &c.tangam.ī.eo.l.ſiue apud acta.&c.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio tranſactionis iuriſiurandi,& rei iudicatæ impediunt litis ingreſſum.*

b **FRatris.** [b] Breuiter dicit. Tranſactionis exceptio, impedit lit.conte.h.d. ¶Not.ꝙ exceptio tranſactiōis &c.vt dixi in ſummario. ¶Not.generalius,ꝙ omnis exceptio,quæ eſt inducta,vt ſit litium finis,impedit lit.conteſt.
1 †De exceptione tranſactionis probatur hic.De exceptione iuriſiurandi probatur in.l.j.de iureiurand.De exceptio.rei iudica. probatur in.l.j.ff.de re iudi.meritò iſtę tres exceptiones impediunt lit.conteſta. vt.l.eleganter.§.ſi quis poſt.ff.de condi.indebi.& ibi not.Idem poſſumus dicere de excep.præſcriptionis:vt.l.fina.pro ſuo.dicam de præſcr. long.temp.l.emptor.&c.

DE fideicommiſſo. ¶Hæc eſt pulchra lex. In ſumma breuiter dicit Fideicommiſſum inter fratres poteſt remitti:nec ex hoc dicitur minor lædi:licet ex caſu ſibi poſſet eſſe dānoſum.h.d. Iſtam leg.habuiſtis.ſ.tit.j.l.cum proponas.& faciunt iſta & no.ibi ad illam.q.quam dixi tibi.ſ.in.j.conſt.C.

DE fideicommiſſo. Ius fideicōmiſsi pōt remitti per pactum,& tranſactionem.h.d. ¶Quæro,de ratione dubitādi:dic vt in gl. ¶Item

a ¶Futuris. Adde Albe.in.l.cū hi.ff.eo.in prin.& Pet.de Ancha.in cle.j.de iure pat.& Fran.de Are.in conſi.xcvij.col.fin.

b ¶Fratris. Adde ꝙ Bal.in additione ad Spec.in tit.de ſuc.ab inteſt.dicit,ꝙ valet trāſactio inter fratrem legitimum,& Spurium.per hāc leg. Inquantū aūt Alex.dicit,ꝙ ſtāte ſtatuto,quòd omnis cauſa inter coniūctos debeat cōpromitti,non haberet locū vbi opponeret exceptio litis finitę:vel alia impediēs litis ingreſſum.Adde Pet.de Anc.con.clxxxiij.Bal.cōſi.cxciij.iij.lib.

not.bene hanc leg.ꝙ ſi pupillus,vel minor, vel authoritate tutoris,vel curatoris,faceret pacem
c cum inimico ſuo:quod non[c] videtur concedi beneficium reſtitutionis in inte.vt poſsit cōtra pacem venire,per rationem huius legis.Bar.

SVMMARIVM

1 *Adminiſtrator uniuerſitatis quando poſsit,& quod debitum remittere?*
2 *Ambitioſè fieri,quid dicatur?*
3 *Poteſtas ciuitatum,quòd non poſsit remittere debitum ciuitatis,ſine conſenſu concilij.*
4 *Adminiſtrator uniuerſitatis,ꝙ dicatur habere liberam adminiſtrationem.*
5 *Decreta ambitioſa non ſunt nulla ipſo iure:ſed reſcinduntur per ſententiam.*

d **PRæſes.** [d] Adminiſtrator ciuitatis pōt de re dubia tranſigere:non liquidum debitum remittere.h.d. ¶Oppo.ī.de vſu.l.aduerſus.
1 †Dicit gloſſ.ſo.vt ibi.certè ibi non fuit aliquid remiſſum per pactum:ſed per adminiſtratorum negligentiam cucurrit præſcriptio. ¶Quæro. quid in alijs adminiſtratoribus aliarum vniuerſitatum:gl.dicit idem:& bene.vt.ſ.tit.l. pactū curatoris. ¶Quærit glo.quid ſi debitum liquidū remiſit,non tamen ambitioſè:ſed quia erat debitum odioſum.an valeat?glo.videtur dicere ꝙ ſic. Pla.contra.per.l.pactum.ſ.tit.j.& iſtud communiter tenent omnes doct.& gl.etiam hoc videtur tenere.ff.de pactis.l.Imperatores. ¶Ad rationes gl.reſpondeo.Nō ob.hic text.dum dicit:
2 ambitioſe:quia intelligo,ꝙ fiat ambitioſe.†quicquid non iure fit.Non ob.l.interdum.§.qui tutelam.ff.de fur.&.l.ſi pignore.§.fi.quia ibi debitū non fuit liquidum:ita intelligit gl.in illa.l.pactū ſ.tit.j.Non ob.de iniur.l.ſed & ſi vnius.§.j.quia ibi non remittit actionem:ſed impedit eius natiuitatē:vt no.in.d.l.pactum.ſ.ti.j. ¶Quæro,vtrū
3 poteſtas†huius ciuitatis poſsit remittere debitū ſine conſenſu concilij? breuiter quòd non.vt.l. prohibere.§.planè.ff.quod vi aut clam.not.ff.de pace.l.item magiſtri. ¶Vltimò not.duo primò,
4 †quòd iſti adminiſtratores vniuerſitatis, dicantur habere liberam adminiſtrationem.Quod patet ex eo,quod poſſunt tranſigere:quod aliâs nō poſſunt:vt.ſ.eodem.l.tranſac.&.l.mādato.ff.de
5 procu.Secundò†no.ꝙ decreta ambitioſa debēt reſcindi per ſententiam:nec ſunt ipſo iure nulla. quod dic.vt dixi in.l.ambitioſa.de decre.ab ordi.fac.&c.

PRæſes. Adminiſtrator ciuitatis de re dubia,poteſt trāſigere:ſed debitum liquidum non poteſt remittere.No.quod dixi in ſummario. ¶Opp.de.l.aduerſus.ī.de vſu.ſol.vt ibi dixi. ¶Item quæro,quid in alijs adminiſtratoribus,& in prælatis eccleſiarum?dicit gl.quòd idē.quam gl.ſigna. ¶Quid de Poteſtate ſeu Prætore huius ciuitatis?dic ꝙ nō:vt.l.prohibere.§.planè.ff.quod vi aut clam. ¶Itē querit gl.quid ſi adminiſtrator remittit debitum liquidū,& bonafide:dicit gl.ꝙ talis remiſsio valet per iſtā legem. Pla.fuit in contraria opi.per.l.pactū.ſ.eo.hanc opi.tenent doct.nō obſt.l.allegata.per gloſ.quia ibi loquitur de debito non liquido.Bart.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio facta metu,non habetur rata.& quandò? & per quem metum reſcindatur.5.*
2 *Metus mortis,uel cruciatus corporis,dicitur iuſtus metus.*

c ¶Quod non videt. Adde Dynū in.l.diu⁹.ff.ad Sillania.& ibi Rayn.de forli.ī apo.Iac.de Aret.in.l.j.ī.in quib.cau.in inte.reſti.nō eſt neceſ.& per Guli.de cu.in.l.ſi pro fure.ff.de cōd.fur.Et etiā hic adde,q̄ ponūt Bald.& doct.in.l.pactū curatoris.ſ.de pactis.

d ¶Præſes. Adde de hoc.vt per Ro.conſ.l.de prelato.an poſsit tranſigere ſuper legato facto,& illud remittere:vide Fed.cō.ix.Ro.cō.clxxxiij.Et quid de abbatiſſa monialiū.per Pet.de Anch.cōſil.cxxxv.ſcias etiā ꝙ Paul.de ca.hic dicit, quòd in prelato trāſigente ſuper re.eccleſiæ, ſufficit quòd res ſit dubia , abſq; alio decre.& hoc dicit notādū.Sed tu dic,ꝙ cōtrariū voluit Fede.conſ.xciiij.vbi dicit,ꝙ iura ſatis operantur.vt vigore trāſactiōis res prohibita alienari:trāſigendo poſsit alienari : abſq; eo, ꝙ trāſigat ſine ſuperioris authoritate. Et hoc idē refert & ſequitur Abb.cōſi.lvj.j.lib.& cōſi.lxij.ibidē de patre tranſigēte,ſup bonis filij,in quibus habet vſumfructū.Bal.conſil.ccclxxx.dicit cōſulo,ꝙ fiat authoritate iudicis . de matre tutrice filiorum,& tranſigente.vide Rom.conſi.clxj.

3 *Metus non præsumitur ex eo, quòd quis dedit rem magnam pro modico.*
4 *Pactum inter dominum & seruum non ualet. & nu. 8.*
6 *Factum ab uxore propter minas, a uiro illatas rescinditur officio iudicis.*
7 *Verbum perpetuò.*
9 *Qualitas causæ: quæ dicatur, ad hoc ut per eam poßit probari metus.*

INterpositas. Breuiter dicit. Transactio facta iusto metu, rata nõ habetur: & inter dñm, & seruũ non valet transactio. h.d. ¶ Habet duas partes principales. Prima tractat, an valeat trãsactio facta metu. Secũda an valeat inter dñm & seruũ. Secũda ibi: sed qm̃.
1 Itẽ prima subdiuidit: † quia primò ponit vnũ dictũ. Secũdò illud declarat in theorica. Tertiò illud declarat ĩ practica. Secũda ibi: nec tñ. Tertia ibi: ad vim tñ. ¶ No. ꝙ trãsactio facta metu, non
2 habet rata. Secũdò no. † ꝙ iustus metus dicit metus mortis, vel cruciatus corporis. ¶ Tertiò no.
3 † ꝙ nõ præsumit metus ex eo, ꝙ qs dedit magnũ pro modico. quod tene menti. ¶ Vltimò not. ꝙ
4 † non valet pactũ inter dñm & seruũ. ¶ Opp. & videt ꝙ pro illo minori metu rescindatur quod est actũ: vt. ff. quod me. cau. l. extat. & l. isti qdem
5 §. fi. & l. fi. §. j. Huius † timore, hic notabiliter dicit gl. si tamẽ intelligat. Quãdoq; qs vult rescindere aliquod factum metu, ex edicto Prætoris, quod met. cau. & tũc reqritur ille metus, de quo hic loqtur. & l. metũ. ff. quod me. cau. Qñq; quis vult rescindere ex sentẽtia edicti: & tũc sufficit esse metus in psona filij: licet nõ in psona sua: vt. d. l. isti quidẽ in fi. Qñq; qs vult rescindere per officiũ iudicis: & tũc sufficit met⁹ verecũdię, licet nõ cõtineat metũ mortis, vel cruciatũ corporis. Exẽplũ: aliqs denudauit aliquẽ capite, vel corpore, qui nõ poterat in publico cõparere sine dedecore. Huius rei gratia fecit pactũ, vel trãsactionem: certè rescindet officio iud. vt. l. fi. §. j. ff. quod met. cau. qñq; infertur metus alicuius futuri euentus à natura: vt medicus, q infirmitatẽ modicã fecit magnã & periculosam: & hui⁹ gratia extorquet promissiones illicitas: certè rescindẽtur officio iudi. vt. l. medicus. de var. & extraor. cog. Qñq; infertur metus rõne maioritatis, & reuerẽtiæ. & istud fit dupliciter. Nã quædã est reuerẽtia, vel maioritas absq; ptãte publica: vt maioritas, quę habet à marito in vxorẽ: a patrono in libertum: & tũc rescinditur etiã per officiũ iud. vt. l. j. §. quę onerandę. & ibi no. qua. re. ac. nõ da. quod tene menti: qa
6 † si vxor facit aliquid propter minas à viro illatas, officio iud. rescinditut: vt. d. §. quæ onerandę. qui hic allegatur. Qñq; hęc authoritas, vel maioritas habetur ex officio publico: vt habet ptãs, et capitaneus, & tũc rescindet cõdictiõe. l. fi. ĵ. quod me. cau, & vide gl. tuã notabilẽ. & videtur mihi, ꝙ gl. dicat idẽ: in. l. metũ. ff. quod me. cau. ¶ Op. hic dicitur edicto ppetuo. Contra. qa actio quod me. cau. durat anno: vt. l. j. ff. quod met. cau. Sol.
7 quod hic dicitur ppetuò † expone. i. gñali. vel dic perpetuò ꝗtũ ad simplũ. ¶ Venio ad vlti. partẽ. dicitur hic, ꝙ nõ valet pactũ inter dñm & seruũ.
8 Cõtra. ĵ. de li. cau. l. cũ affirmes. Gl. † dicit, ꝙ nõ valet, pręterq̃ in libertate. Certè hoc nõ est verum: quia nec in libertate ꝗtũ ad dñm cogendũ: sed poterit exhortari: vt istud faciat, si videbitur sibi. ¶ Sed cõtra hoc op. ff. de acqui. hære. l. si seruũ. §. si quis dederit. Sol. cũ dño futuro bene põt fieri pactũ: sed cũ dño præsenti, nõ. ¶ Cõtra istud op. de. l. fi. ĵ. eo. Sol. ibi erat dubiũ an esset seru⁹: ideo põt super statu pacisci hic super alio fiebat transactio. & ideo assume tria verba. Qñq; fit pactum inter dominũ & seruũ de alio, q̃ de libertate: & indistinctè nõ valet: vt hic. Quãdoq; fit de libertate: & tũc aut erat dubiũ, an esset seruus: & valet, vt hic. & l. fin. ĵ. e. Aut certũ: & tũc aut fit cũ dño futuro, & valet. Aut cũ præsenti & tunc secus: vt. §.
9 dixi. ¶ Quæro dicitur hic, ꝙ qualitas † causę nõ sufficit ad probandum metũ, vel dolũ. Quid est hoc dictũ qualitas causę? Rñdet gl. tribus mo. ¶ Primo: qa si metus fuit in primo cõtractu, propter hoc nõ præsumitur metus in trãsactione facta ex interuallo. Pro hoc. ĵ. quòd me. cau. l. ij. Secũdò dicas qualitatẽ causæ. i. cõtestationẽ quãdã, qua pars protestatur corã Potestate, vel vicinis, se metu, vel dolo inductũ: vt probatur. ĵ. de dolo. l. dolũ. & l. si maior. & melius. ĵ. quod me. cau. l. metũ. ¶ Tertiò, vt dicã qualitates causæ: vt puta, ꝙ magnã quãtitatem dimisi pro modico. & istã lec. tibi posui tanq̃ notabilem &c.

SVMMARIVM.

1 *Pecunia data ob transactionem, quando ab ea de uoluntate partium receditur: repetitur condictione sine causa, uel ob causam.*
2 *Transactio, quando ab ea receditur partium consensu, tollitur ope replicationis.*
3 *Actio prima, si est sublata per aquilianã stipulationem, uel acceptilationem, & recedatur a transactione: qua actione posteà agatur.*
4 *Sententia de consensu partium lata, cur super eo, super quo semel est iudicatum non ualet sed ualet super eo, de quo est transactum.*
5 *Actor redire ad pristinam instantiã an uerò de nouo inchoare debeat, quando à transactione receditur?*

SI diuersa. Consensu partiũ põt a trãsactione recedi: & ad causam rediri. h.d. Dicitur hic: æquitatis ratio suadet, vt refusa pecunia &c. ¶ Quæro, quo iure petã mihi reddi pecuniã: dic ꝙ per cõdictione indebiti: vt. ff.
1 de cond. indeb. lege, elegãter. ij. responso. Mihi † videtur, ꝙ debeat agi cõdictione sine cã, vel ob cãm. Nã cõdictio indebiti habet locũ. quãdo datur ob cãm falsam de pręterito. Cõdictio ob cãm: habet locum qñ datur ob cãm de futuro quę nõ sequitur: vt. l. dedi. de cõdi. ob cau. sed hic fuit datũ ob cãm de futuro: vt à lite desisteret. ergo &c. ¶ Quæro, secũdò dicitur hic, ꝙ cã ex ĩtegro agitur: q̃ro an ipso iure, vel ope replicatio
2 nis † tollatur trãsactio per cõsensum partiũ: gl. dicit, & bñ, ope replicationis: vt. l. si vn⁹. ff. de pactis. §. pactus. ¶ Quæro qd si prima actio fuisset
3 sublata ipso iure, per † aquilianã stipulationẽ, & acceptilationẽ: prima gl. arguit ꝙ possit agi antiqua, si a transactiõe recederetur: vt. l. siue. ĵ. eo. In contrarium facit dicta. l. si vnus. §. pactus. Finaliter determinat, quòd debeat agi antiqua vtili. arg. ĵ. si aduersus trãsactio. l. j. & l. fin. Sed illę leg. non vidẽtur aliquid facere. Nã ibi fuit concessa restitutio in integrũ, quę oĩa in pristinũ statũ reponit: meritò dat vtilis. hic verò pars sua sponte a trãsactione recedit: vnde est, quid sibi imputetur. & ex isto per quod à trãsactione receditur, non potest restaurari actio semel extincta: vt. d. l. si vnus. §. pactus. & ita tenẽt multi doct. ¶ Ego istã materiã dixi hoc anno. in. l. pupi. §. j. de solu. qui tex. videtur prima facie probare opi. gl. hic positã: mihi nũc videtur sic dicendũ. Qñq; per transactionẽ actio prima tollitur, & est sublata ope exceptionis: & tũc si à trãsactione receditur, põt agi prima actione: & contra exceptionem dabitur replicatio: vt hac leg. & hic not. in prima parte gl. ¶ Qñq; tollitur actio ipso iure. Et hic aduerte. quãdoq; illa actio sublata non potest per consensum partiũ restaurari: vt obligationes ex delicto: vel quasi: & tũc si à transactione recedatur, agetur prima vtili. hic est casus in dicta. l. pupilli. §. j. de sol. quicquid ibi dicat gl. Nam ibi loquitur de actione, quæ contra magistratũ dabatur: quæ cum esset ex delicto, vel quasi: per pactum fuit ipso iure sublata. Si verò potest consensu partium restaurari: tunc debet agi condictione ob cãm, vel sine causa: vt se in pristinã obligationem reponat: vt. l. si quis accepto. de condicti. ob cau. & quod ibi
4 no. ita debes intelligere hanc gl. ¶ Quærit gl. quæ est ratio, † ꝙ per cõsensum partium lata sententia super eo, quod semel iudicatum est, non valet: sed valet sententia lata super eo: de quo transactum est: vt hic. gl. respondet: quia transactio descendit ex consensu partium: in sententia
5 secus. & vide gl. quam nota bene. ¶ Hic intendo quærere: quando † receditur à transactione, vtrum actor debeat redire ad primam instãtiam: an verò instantia debeat inchoari de nouo. & quòd ad primam redeat: videtur probari. in. l. siue apud acta. ĵ. eo. Quòd debeat inchoari de nouo, videtur text. hic: dum dicit, causam ex integro agi. Pro hoc facit. s. eo. l. cum mota. vbi per transactionem perimitur instãtia: & omnis eius effectus. Si enim non periret ipso iure querela præparata, ipso iure ad hæredes transiret. sed ibi dicitur contrarium: nec potest instantia perẽpta consensu partium restaurari: quia à mero consensu partium: nõ dependebat. Dubito: ideo non determino &c.

SI diuersa. A trãsactione potest recedi per cõsensum partium. h.d. Dicitur hic. refusa pecunia. ¶ Quærit gl. qua actione reperitur pecunia. glo. concludit, quòd condi. inde. Aduertatis: quia condictio indebiti respicit falsam causam de præterito: vt. l. dam⁹. de cõd. inde. ꝙ no. & in casu nostrę leg. qa fuit datũ ob cãm de futuro: quę cã reuersa est ad nõ cãm, per cõsensum partiũ. & sic est dicendũ secũdũ doc. ꝙ cõpetit cõdictio sine causa. ¶ Querit glo. an possit agi ope replicationis an ipso iure: dic vt in glo. per. l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. ¶ Item quærit gloss. quid si actio erat sublata per acceptilationẽ: nunquid habeat locum ista lex? gl. arguit pro & cõtra. & residet in hoc, quòd possit agi prima actiõe vtili, vt. l. j.

a ☙POMATES. ¶ Deciſas. Hoc dictũ ſequit̃ Ang.in cõ.ccxlviij.in
cõſi.liij.Aret.cõ.ciiij.& Pau.de ca.cõ.ccxcj.& Albe.de roſa.in.j.pte ſta
tutorũ.q.xxiij.et.lxx.& oẽs mod.hic ꝓ cui⁹ amplificatiõe vide Bar.in
l.j.ad fi.& quæ ego ſcripſi.ff.ad Treb.vide etiã Feli.ĩ.c.fi.co.ij.uer.ter
tius caſus.de cõſti.& vide Anc.cõ.clxvij.vbi loqtur in ſtatuto dãte arbi
triũ iudici iudicã-
di:vt voluerit, vt
nõ valeat, ſi nõ ha
buit mentem: vt
poſsit vigore talis
arbitrij iudicare li
te iam finita:vt in
tex.hic.

☙POMATES.
b ¶ Qui ſemel. Vi-
de ad hæc Imol.
cõ.cxxxiij. col.fi.
& Bar.in.c.de cau
ſis.de offi. dele.in
prin.& Alex.cõſ.
xcvj.co.ij.volu.ij.
vbi dr̃, ꝙ lis dicit̃
mota demũ lite cõ
te.& de verbo cãs
vide etiã Gemi.in
c.ſi duo.§.fi.de ꝓ
cu.ĩ.vj.& Ro.cõſ.
ccccxij.ad fi.& ibi
etiã ponit de ver-
bo.quæſtio.
c ¶ Quæro ergo:
Quòd dicat̃ añ lit.
cõte.facit.c.forus.
de ver. ſig.l.fi.§.il
lud. de temp.ap.
vbi cauſæ ĩponit̃
exordiũ p citatio
nẽ:facit.c.ĩter cæ-
teras.de reſcri.co.
ij.De li.obl.vide ĩ
c.j.vt lit. nõ cõte.
& ibi dixi.& vi-
de Bar.cõ.ſuo.cc-
vj.ĩ.c.q̃rit̃,qñ dici
tur cã finita.Lud.
ro.in cõ.ccxlvj.&
põdera.ca.ex pte.
ĩ ver.mota.de ver.
ſig.And.cõſ.cxc.
faciat.c.j.de iudi.
And.Barb.
d ¶ Vide ibi. Adde
gl.in aut̃.hoc ĩter
lib.C.de na.lib.&
in aut̃.qui.mo.na.
effi.ſui.§.vlt.& in
l.j.C.de col.do.li.
x.& in.l.ſi ita ſcri
ptũ.de leg.j.& in
l.diui,de iu,codic.
per Bar.in extra-
uag.in uerbo non
obſtãtibus.. & in
l.ſciendũ.qui ſatiſ
da.cog.dũ alle.gl.
in auth.de her.ab
inte.circa fi.ꝑ Cy.
& Bald.in.l.ſanci-
mus.ĵ.de teſt.Bal.
in.l.hũanũ.š.de le
git.&.ĵ.ſen.re.nõ
poſ.in.l.impetra-
ta.&.l.itẽ lapilli.
ff.de re.diuiſ.& in
l.dudũ.ĵ.de cõtra
hẽ.emp.& in aut̃.
nauigia.ĵ.de furt.
Ange.ĩ.l.oẽs.ĵ.de
præſcr.xxx.ann.
Iac.de bel.in aut̃.

vt.l.j.& fi.ĵ.ſi aduer.trãſ. ¶ Aduertatis: qa leges
illæ loquũtur in materia in integrũ reſtit.quæ re
ſtitutio oĩa ponit in priſtinũ ſtatũ: vt.d.l.quòd ſi
minor.§.reſtitutio.ff.de mino.& ideo nil mirũ, ſi
ibi agitur vtili actione. Quidã approbãt.d.gloſ.
ſed poſſent eã tollere per.l.pupilli.§.j.ff.de ſol.
Vel melius dic. Aut prima actio erat ſublata per
exceptionẽ: tunc põt intentari prima: & ſi oppo
natur exceptio trãſactionis, põt replicari: ꝙ hoc
procedit de conſenſu partiũ. Et ita videtur ſenti
re gl.q̃ incipit.vt et.ff.de ſol. Aut actio ipſo iure
erat ſublata: & tũc aut eſt talis, quæ põt reſtaura-
ri per conſenſum partiũ: & adhuc põt agi prima
actione. Et ſi opponatur exceptio, replicabitur.
Aut non poteſt reſtaurari per cõſenſum partiũ:
& tũc poteſt habere locum ratio huius gl.ꝙ aga-
t̃ur vtili ex æquitate. & ita debet intelligi.l.pupil
li.§.j.quæ loquitur de actione deſcendẽte, ex de-
licto contra magiſtratũ. Item gl.quærit, quæ ſit
ratio differentiæ, ꝙ ſententia contra ſñĩam nõ va
let ex conſenſu partium: contra tranſactionẽ ſic.
Dic vt in ea. Bart.

☙ SVMMARIVM ☙

1 *Interroganti turpiter, & malè, quando ſit curialiter reſpõdendum.*
2 *Actio in rem, qñ tollatur per acceptilationem.*
3 *Nouatio, ubi unum debetur, & aliud promittitur, qñ fiat?*

VT reſponſum. Breuiter dicit.
Tranſactio facta per aquilianã ſtipu-
lationem & acceptilationẽ, oẽm actio
1 nem tollit: etiã in rẽ.h.d. ¶ No.ꝙ ille, † qui inter
rogatur malè: debet curialiter rñdere. Simile in.
l.precibus.de impu.et alijs ſubſti. ¶ Secũdò no.
ꝙ acceptilatio perimit oẽs alias obligationes per
ſonales in rẽ, et miſtas. ¶ Opp.ad primũ, ꝙ de-
beat rñdere ruſticè.vt.l.Domitius.de teſt.Sol.di-
cũt quidã.ibi fuit Iuriſcõſultus, qui fortè fuit qui
dã ruſticus ſuperbus, propter ſcientiam effectus:
hic fuit dñs Imperator, qui ſemper eſt curialis.
Sed etiã qñq; Imperator rñdet ruſticè: vt.l.mer-
calẽ.de cõd.ob tur.cau.breuiter.turpiter & cõtra
bonos mores interrogãti: turpiter eſt reſpõdẽdũ:
vt.d.l.mercalẽ. Sed qñ interrogatio nõ eſt cõtra
bonos mores: tunc aut fit ab eo, cui põt imputa-
ri indiſcreta interrogatio, vt à quodã aduocato:
tũc põt turpiter ei rñderi: vt.d.l.Domitius. ſed ei
cui non põt imputari indiſcreta interrogatio, vt
mulieri, vel ruſtico: tunc debet ei curialiter rñde
2 ri: vt hic et.d.l. precibus. ¶ † Op.per acceptila-
tionẽ, tollit̃ tm̃ obligatio inducta uerbis: vt.ff.de
accep.l.an inutilis.§.acceptũ fieri.ergo actio ĩ rẽ
non põt tolli. Gl.rñdet: certè hic fuit actio in rem
prius in aquilianã ſtipulationẽ deducta: vt inſti.
qui.mod.tol.ob.§.eſt aũt.de accep.l.et vno.§.j.
¶ Sed tũc inſiſto: q̃uo actio in rẽ põt in ſtipula-
tionẽ deduci: cũ nemo rem ſuã ſtipulari poſsit: vt
ff.de ver.obl.l.nemo rẽ ſuã. Reſpondeo: ſtipula-
bitur preciũ: ita videtur velle dicere gl. Sed tunc
inſtatur. quomodo tunc fiet nouatio: cũ precium
nõ erat in obligatione? gl.in.d.§.eſt autẽ.dicit ꝙ
preciũ non erat debitũ, ſed quaſi debitũ. Pro hoc
facit.l.ſi ſeruum.§.effectus.& quod ibi not.in gl.
ff.de verb.obl. Itẽ contra hoc inſtat̃. quando vnũ
3 debetur. † & aliud promittitur, non fit nouatio:
vt.l.fundũ cornelianũ.ff.de nouat. Reſpondeo, il
lud eſt verũ, quod non fit tacitè: ſed ſi agatur ex-
preſſè, bñ fit nouatio. ita loquitur hic.

VT reſponſum. Acceptilatio tollit o-
mnem actionẽ, etiã realem, vel miſtam.

de teſt.impe.Io.an.in reg.quòd ſemel.de reg.iur.in.vj.Fede.cõ.xlvj.et
ccxxxiij.Cal.cõ.xj.Rot.nouiſ.deci.iij.Lap.al.cv.Aret.xxv.q.ij.ĩ ſum.
Io.an.in.c.j.de cõſt.& in.c.j.de fi.preſby.& ĩ.c.j.de exceſ.præla.Lap.
Abb.in.c.ſi aliquibus.&.c.ſi ꝓpter tua.de reſcri.in.vj.Spe.ĩ tit.de ĩſti.
edi.§.nunc autẽ.ver.& ſcias.in ti.de reſcri.pñta.§.ratione.verſi.item ꝙ
eſt contra ius. &
Hoſtiẽ.in ſum.de
reſcrip.§.quas vi-
res.Bald.con.xiij.
& duobus ſe.li.j.
e ¶ Quòd cã. Et ꝙ
cã dicatur etiã añ
lit.conteſta. adde
Ro.in cõ.ccccxij.
& ibi Flo.in.l.j.ff.
de teſt.& Paul.de
ca.in cõ.ccc. in no
uiſ.incipi.gl.iuris
ciuilis.& Ang.in
cõſi.cxcv.inci.or-
dinamentũ factũ,
in.ij.co.& ibi alle.
ex hoc probãtem
in.l.ij.§. ſi autẽ.ĵ.
de iur.cal.quẽ di-
cit meliorẽ de cor
pore iuris.& quã
do verbum cã, &
verbũ qõ, vel lis.
vel controuerſia,
proferatur a lege,
vel ab hoĩe quo-
modo capiantur.
vide per eundem
Bar.et ibi late Ale
xã.ĩ.l.amplius nõ
peti.col.iij.ff.rem
rat.ha.& do.meũ
Sozi.ĩ cõ.ccxliiij.
col.vj.ver.reſpon
detur etiã in.ij.vo
lu.& adde ꝙ opi.
Bart.hic ſequitur
etiã Lãf.de Brix.
in ſuo tra.de arbi.
in vlt.parte.q.xij.
col.ij. Et vltra oẽs
& prædi. adde ꝙ
dum tex.dicit cau
ſas, intelligitur de
criminalibus.& li
tes, de ciuilib⁹.ita
Io.fa.in.l.cum cle
ricis.š.de epiſc.&
cle.dicit, quòd ap
pellatione cauſa-
rum non veniunt
criminales: & ſic
infert quòd ſi dat̃
cognitio cauſarũ
alicui, quòd nõ di
cuntur commiſſę
cauſę criminales.
Sed tu de hoc qñ
cauſarum appella
tione veniant etiã
criminales: vide
tex.in. c.j.in fi.de
iur.cal.& Card.in
cle.j.q.xviij.de of
fic.vic.& eundem
in clemen.ij.q.iiij.
de procurato. qui
videt̃ contrarius.

¶ No.primò in hac leg.videlicet, ꝙ ſi fiat poſi-
tio contra te: & ſit obſcura: reſpõdere potes per
hãc leg.vt reſponſum habere poſsis. Declara po-
ſitionẽ tuã: vt hic.dum dicit ineptè quęrenti, be-
nignè reſponde. ¶ Sed opp.de.l.Domiti⁹.ff.de
teſta.ſol.in.d.cõtrario ineptè interrogabat̃: ideo
fiebat ineptè reſponſio, quia interrogãs erat for
tè peritus. Imperator qui eſt curialis aliter reſpõ
debat. ¶ Item dicitur hic, quòd acceptilatio tol
lit omnẽ actionẽ ẽt realẽ. contra de.l.an inutilis.
§.acceptum.ff.de accepti. Sol. ꝙ fuit deductũ in
aquilianam ſtipulationem, id quod groſſo modo
diceretur deberi per actionẽ realẽ: & poſteà fuit
ſecuta acceptilatio. ¶ Sed cõtra hoc oppo.de.l.
nemo.ff.de verb.oblig.& de.l.ſcire debem⁹. §.fi.
eo.ti.ſolue vt ibi.Bar.

☙ SVMMARIVM ☙

1 *Statutum dicens, quod habeat locum in præteritis, & futuris, quòd non cõprehendit cauſas tranſactiõe deciſas.*
2 *Lis, quòd dicatur tantum poſt litem conteſtatam: cauſa uerò ante, & poſt.*
3 *Tranſactio, quòd poſsit fieri ante litis conteſtationem.*

CAuſas. Habuiſtis ſiſe. ĵ.ſent.re-
ſcin.nõ poſ.l.fi.& ibi in-
duxi vobis ad quęſtionem de ſtatutis.
quæ dicunt, quòd hoc habeat locũ in
præteritis, & futuris: ꝙ non extenduntur ad cau
a ſas tranſactione deciſas.[a] † tene menti perpetuò.
1 ¶ Quæro, quæ differentia eſt inter cauſam, & li-
tem: glo.vacillat.finaliter determinat, ꝙ cauſa di
catur poſt litem conteſta.lis ante, & poſt. Vide
gloſſ.& not.eam. Simile not.in.l.j. circa princi.
2 ff.de teſt. Ego puto, † quòd lis dicatur tãtum poſt
lit.conteſt.cauſa verò, cum ſit nomen generale:
ante & poſt.& hoc videtur innuere tex.in authẽ.
b qui ſemel[b] quomodo, & quando iudex.& eſt ex-
preſſum extra de verbo.ſigni.c.ex parte veſtra.
c ¶ Quæro ergo,[c] an ante lit.conteſt. valeat facta
tranſactio? quidam dicunt quòd non: quaſi non
3 ſit lis. Contrarium † eſt veritas: quia non requiri-
tur quòd ſit lis, ſed ſperetur: vt.l.ij.š.codẽ.& ibi
not. ¶ Item quæro: nunquid valeat tranſactio
poſt ſententiam? dic vt.l.poſt rem.ff.eod.&.l.ele
ganter.§.ſi poſt.ff.de cond.indebi. Quæro: quid
ſi ſtatutum, vel reſcriptum dicit, non obſt.l.cau-
ſas: certè dic, vt dixi in.l.fi.š.ſi contra ius, vel vti.
d pub.& vide ibi[d] &c.

CAuſas vel lites. Cã ꝑ trãſactionẽ
finita, non reſcinditur per pactum
multominus ꝑ ſtatutũ: vt hic.&.l.fi.in
fra ſententiã reſcin.nõ poſſ.& ibi dixi. ¶ Quæ-
rit gl.q̃ ſit differẽtia inter cãm, & litẽ.gl.ponit du
as, vel tres opi.& reſidet in hoc, ꝙ cã dicat̃ poſt
litẽ cõteſt.lis ſit nomẽ gñale, tam añ litẽ, q̃ poſt.
Si dictũ gl.eſt verũ, eſt no.ad qõnẽ. Pone, dictat
ſtatutũ, ꝙ ſi aduocatus ſe abſentet pro aliqua am
baſiata cõi: debeat ſuperſederi in illa cã. Aduo-
catus ſe abſentauit añ litẽ conteſt.debet ne ſuper
ſederi in illa cã: ſecundũ gl.iſtam, dic ꝙ non: quia
ſtatutum loquitur in omni cauſa, quæ eſt poſt li-
tem conteſt. Sed videtur ꝙ gloſſ.poſsit reproba
ri per aut̃.qui ſemel.ĵ.quomodo & quando iud.
&.c.ex parte veſtra.extra de verb.ſign.vbi habe
e tur, quòd cauſa[e] dicatur ante lit.conteſta.& poſt:
& lis poſt conteſt. ¶ Itẽ quærit gl.nunquid poſt
ſententiã valeat trãſactio? dic ꝙ non: vt in ſi.glo.
quæ eſt vera. Niſi eſſet appellatum, vel reuocare
tur in dubium: vtrum eſſet iudicatum nec ne, vt
l.poſt rẽ.ff.eo. ¶ Item quærit gl.quid ſi in reſcri-
pto continetur: non obſtante tali lege: gloſſ.di-

a ℭ Et tunc utrūq; potest peti. Adde tu ultra alios hic secūdum do. Frā. de pepio de Florētia hic: & intellige hoc uerum, quando clausula prædicta est apposita, & uenit ad fauorem adimplentis contractum: quia in eius præiudicium nō operatur, si ipse nolit. Ita dicit Bart. in l. cùm pater. §. libertis. ff. de le. ij. & Ant. de But. in c. dilecto. col. ij. de arb. & in c. cum inter. el. ij. de elec, & uide tex. ī l. ij. ubi dño uolente. ī. de iure emph. Et pro hoc adde tu do. Phil. cor. in cōsi. lj. co. iij. uersi. nec obstat, si est adiecta clausula, in prima pte, ubi refert ita se cōsuluisse. & idē tenet Areti. in cōsi. xiiij. col. xvj. in prin. & alle. Bar. ī. d. §. libertis. & de effectu. d. clausulæ, rato manente pacto, uide eūdem. d. Pet. Philippū Cor. ī consi. xl. ī, ij. uolu. & ibi etiam de clausula qua pœna soluta, uel nō. Et unū no. de dicta clausula, quod dicit Bal. in addi. Spe. ī tit. de lo. uer. qd si pœna legalis, uidelicet, ꝙ apposita ī contractu non operat nisi semel: quod intellige, nisi esset appositum quòd toties committeretur, quoties &c. quia tūc uerificat in duabus uicibus ita Ro. in rubri. de arbi. co. xx. & Specu. ī ti. de arbi. §. sequitur, Videtamē Bal. in cōtrarium in l. ij. colū. x. ī. de his, quę poe. no.

* Aduerte: ꝙ Bart. in hac lege trāsigere. arguitur de cōtradictiōe. Sed in quo articulo, et ꝓ saluatione Bar. ui de concordiā, quā posui ad. l. si maritus. §. si negauerit. ff. de adulte.

b ℭ Trāsigere. Adde an stante statuto, quòd pro pœna capitali debeat cōdēnari in mille: si qs trāsegerit, uel pacem fecerit, cōe debeat habere mille. Ioā. and. ī addi. ad Spe. in ti. de accu. §. dicto. uersic. sed pone,

c ℭ Rō. Dicit Pau. de cast. quòd difficile est reddere rōnem, nisi persuasiuā: ut per frequentiam delicti, uel fauore matrimonij.

cit, ꝙ valet rescriptum, De materia huius gl. vide in l. fi. s. si contra ius vel vti. publi. Signa istam gl. quia est valde no. Bart.

SVMMARIVM

1 *Clausula rato manente pacto in transactione.*
2 *Iuramentū habet uim clausulæ rato manēte pacto.*
3 *Remedium unū contra quem competit ad plura alternatiuè is habet electionem: secus quando plura remedia alternatiuè: quia tunc electio competit actori.*
4 *Pœna, & res, quando posit peti: si opponitur de transactione.*

CVm proponas. Breuiter dicit sic. Potest, ꝙ est datum repeti: & exceptio opponi, si in trāsactione, sit apposita clausula rato manēte pacto, aliàs exceptio tantū opponitur. h. d. ℭ No. ꝙ dixi in sum
1 mario de eo, quòd dixi † rato manēte pacto. Aduerte. op. ff. de pac. l. rescriptū. §. j. Sol. ibi nō fuit apposita clausula, rato manēte pacto. Secūdò op. ī. eo. l. si qs maior. sol. ibi iurauit nō contrauenire,
2 quod iuramētum habet † uim illius clausulæ, rato manēte pacto. Tertiò opp. ī. eo. l. ubi pactum. Sol. ibi prima actio fuit ipso iure sublata: vñ exceptioni non est locus. Repetet ergo data: & illa nō poterit agere, nō propter exceptionis obstaculū sed qa actionē nō habet. ℭ Quæro; dicitur hic, ꝙ si non est dictū rato manēte pacto. ꝙ habet exceptionē: quæro, qd si uult exceptionē omittere: & data repetere: an posit? tex. hic innuit ꝙ non. Cōtrariū est uerū; ut. s. e. l. si diuersa. ℭ Sed tūc quæro, cuius erit electio: an opponatur exceptio, uel datū repetatur? gl. uidet dicere, quòd
3 sit electio rei. Breuiter † aduerte: qñq; quis habet unū remedium, quod cōpetit ad plura alternatiuè: & tūc est electio debētis. hoc est eius contra quē istud remedium intentatur; ut. l. plærunq;. §. fi. de iure do. & in c. in alternatiuis. de reg. iur. li. vj. Quandoq; competūt plura remedia alternatiuè: tūc semper est electio eius, cui competūt: ut. l. quod in hærede. §. eligere. de tributo. ac. Ita in proposito: hic reo competunt plura remedia scilicet exceptio. & dati repetitio.

CVm proponas. ℭ Ab eo, cui trāsactio est facta cū clausula, rato manēte pacto: si ueniatur cōtra trāsactionē pōt opp. exceptio: & etiā data possunt repeti: secus si dicta clausula nō sit apposita, ℭ Opp. cōtra primū de. l. rescriptū. §. j. ff. de pac. Sol. quòd ibi non fuit apposita dicta clausula, rato manēte pacto: sed in primo dicto huius leg. sic Itē op. de l. si quis maior. ī. eo. So. ꝙ illud procedit in odiū periurātis. Itē opp. de. l. ubi. ī. eod. sol. ꝙ ibi actio fuit sublata ipso iure, per acceptilationē: & ideo agi nō pōt: iō pœnā soluit, & restituit data. qro: dicitur in fi. huius leg. ꝙ cōpetit exceptio. nō repetitio datorū. sed quid si ipse nō uult exceptionē opponere: sed data repetere: nūquid potest? tex. uidet dicere ꝙ nō tu dicas ꝙ sic per. l. si diuersas. s. eo. nō ob. iste tex. quia opponere exceptionem, & repetere data, no cōpetūt simul: sed alterū debet eligi. Sed quæro in cuius electione est?
4 dic quòd est in electione repetētis. ℭ † Solēt quęrere doc. si op. de trāsactiōe, uel alio pacto nudo, nūquid posit peti pœna & res? dic aut loqmur de pœna legali: aut cōuētionali. Primo casu sic: ut l. si pro fure. §. j. ff. de cōdi. fur. Aut est pœna, quę succedit in loco cōtemptus arbitri. de quo remitto ad. l. si quis rē. & quod ibi no. ff. de arb. De secunda pœna dic, ꝙ aut succedit loco interesse particularis: & tunc res, & pœna potest peti: ut. l. traiectitiæ. §. fi. ff. de act. & obl. Aut succedit loco totalis interesse: & tunc
a aut incontinenti est apposita clausula, rato manente pacto: & tunc utrunq; potest peti: ut. l. & post rem. ff. eodem & hic. Si non est apposita dicta clausula. tunc non pōt peti res, & pœna: sed altero debet esse contentus. l. rescriptum. §. ii pacto. ff. de pact. Si tamen pœna esset minor, posset agi ad residuum illius, quo quantitas excedit pœnam: ut. l. si quis à socio. ff. pro socio. l. prædia. ff. de actio. & uide quod ibi not. circa hoc. Et omnia prædicta uera: ubi non esset appositum iuramentum: tunc quid iuris, si fuerit appositum? uidebitis in. l. si quis maior. ī. eodem. Barto.

SVMMARIVM.

1 *Transigere de causa capitali, quare posit. & ad quem effectum? nu. 7. 8. & 9.*
2 *Super adulterio quare non admittitur Transactio. & quando transigi posit? nu. 13.*
3 *Transactio super criminibus, in quibus pœna sanguinis non ingeritur, quare non posit fieri?*
4 *Transactio in actione falsi, quare permissa sit?*
5 *Crimen falsi, est opprobriosius criminibus, quæ sunt in mundo: secūdum mores nostros.*
6 *Aduersatiua autem, aduersatur ad factum, & ius.*
10 *Accusationibus motis in quibus agitur ad uindictam publicam. an sit locus delationi iurisiurandi.*
11 *Transactio & pactum in quo distent?*
12 *Transigi & pacisci super raptu, an liceat?*
14 *Transigi, uel pacisci super crimine priuato: quando posit. & num. 16. & 17.*
15 *Inquisitio non est ius deducendi in iudicio: sed quidam modus in iudicium deducendi ius alijs competens,*
18 *Priuatis criminibus commissis, an sit in potestate partis facere quòd non sit crimen.*
19 *Transactio si fiat super criminibus prohibitis, reus habetur pro confesso.*
20 *Pactum in criminibus publicis, quando ualeat.*
21 *Dicta in præcedentibus intelliguntur in sequentibus repetita.*
22 *Mandantes fieri falsum: an posint transigere,*
23 *Pax super adulterio, quando posit fieri ut deducatur pars condemnationis, propter pacem ex beneficio statuti: & quòd sufficiat habere pacem cum marito. num. 24.*

* TRansigere. Hec lex. est subtilis, & singularis: & tractat materiam utilem. ℭ Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit unam regulam permissiuam. Secundò ponit exceptionem. Tertiò ponit regulam prohibitiuam. Quartò ponit exceptionem. Partes patent in litera, quæ non eget summario: quia gloss. vltima. ponit duos uersus, ex quibus summatur hæc lex quos nota. Notabilia sunt clara, ℭ Veniamus modo ad declarandum materiam nostrę leg. specialiter uideamus rationes huius le-
1 gis. ℭ † Quæ est ratio: quòd de crimine capitali licet transigere. [b] Glos. dicit, quòd cuilibet est licitum redimere sanguinem suū: ut l. j. ff. de bo. eorum. qui mor. sibi consci. hoc dicit glos. super uerbo prohibitū. post princip. Ista ratio concludit in reo: sed ex parte actoris, quæ est ratio? Respondeo eadem. Nam cum de iure communi, si ipse accusator non probaret: puniretur eadem pœna, qua reus accusatus est: ut. l. fina. ī. de accusa. & ideo isto metu, etiam ex parte accusatoris, permittitur transactio quoad istam pœnam capitalem euitandam: non quoad alia: ut. ī.
c dicam. ℭ Secundò, quæ est ratio, [c] quòd super adulterio non permitti-
2 tur transactio: gloss. non dicit. † Quidam dicunt, quod adulterium est maius crimen. quod non est uerum: quoniam grauius est homicidium, parricidium, & similia. Alij dicunt hoc esse; quia Imperator est amator castitatis: ut in authen. de leno. circa princip. Ista ratio non concludit: quia in hoc idem esset in incestu. & stupro, quod in adulterio. Sed hic in adulterio tantum dicitur. Alij dicunt, quòd istud est propter frequētiam delicti: ut multis grassantibus locus sit exemplo: ut. l. aut facta. in fin. ff. de pœnis. & ita dicebat Petrus Nos possumus dicere, quòd ex parte accusatoris est ratio. quia si pecuniam accipit pro comperto stupro, siue ut adulterium celaret: punitur pœna. l. Iul. de adulte. ut. l. auxilium. in fine. de minori. unde accipiendo pecuniam, ut desisteret, incideret in illam legem. Ex parte rei sit ratio, frequentia delicti huius.
3 ℭ Tertiò quæro † quæ est ratio in alijs criminibus, quæ pœnam sanguinis non ingerunt: breuiter ratio est: fauor publicæ uindictæ: quia rei publicę expedit, ut maleficia non remaneant impunita: ut. l. ita uulnerat9. ad. l. aqui. & l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de pub. ℭ Quæro, quę
4 † est ratio in actione falsi, quòd licet transigere. gloss. dicit: quia plærunq; accusatio falsi refertur ad pecuniariam æstimationem. quasi, dicat accusatio falsi plærunq; fit propter priuatum commodum. Ista ratio non est generalis, neque bona Nam idem. quòd hic dicitur in publicis criminibus, est in accusatione priuata: vt. ī. dicam. Prætereà: ista ratio non se extendit, quando falsum committitur in rationibus publicis: & ideo dicendum est, vt dicebat quidam doctor longobardus: qui fuit vocatus Hugolinus de fontana. Cuius dictum refert hic Cynus, quòd ratio est: quia cōdēnatio ista falsi quamquā hoīem nō interimat,
5 vel pœnā sanguinis nō ingerat: tamē eū totaliter vituperat. Quia † nō est crimē in mūdo (secūdū nostros mores) ita opprobriosū, ideo in eo

omnino

omnino eſt eadem ratio, quæ eſt in criminibus ingerentibus
pœnã capitalem. ratio eſt: ut liceat honorem, & ſtatum redi-
mere. Iſtę perſuaſiones poſſunt dari, licet nõ vſquequaq; ne-
ceſſario concludãt. & venio ad apparatum. ¶ Opp. primò,
ꝙ hæc lex contineat ſuperfluũ: quia dicit, trãſigere vel paci-
ſci. contra primã conſtitutionem. §. quibus. dicit gl. intelligo
trãſigere, ſcilicet data pecunia. paciſci: ſcilicet gratis. hoc pu
tò verum: licet alij dixerint aliter: vt tãgitur in gl. magna. cir
ca finem. ¶ Oppo. ſecundò, ꝙ hic malè dixit Imperator: in
6 alijs aũt publicis &c. nam natura huius † dictionis aũt, eſt: vt
aduerſetur ad factum & ius: vt. l. hoc amplius. §. de his autem.
de dãno infec. & l. ſed & ſi lege. in prin. §. quòd autem. de pe
ti. hæredi. & l. ij. & ibi nota. ne quis eum, qui in ius vocat. &c.
ſed hic nõ aduerſaẽ ad factũ. Nã ſupra dixit de crimine capi-
tali: & hic etiã repetit de crimine capitali: quia crimen capi-
tale dicitur etiam illud, quod ſanguinis pœnã nõ ingerit: ſed
ingerit pœnã ſeruitutis, vel amiſsiõis ciuitatis: vt. l. ij. ff. de pe.
& de bo. poſ. l. edicto. §. rei autem capitalis. Gl. huius timore
dicit, ꝙ in principio: dũ dicit, de crimine capitali: accipit ſtri-
ctè hoc eſt de eo, quod ingerit pœnam ſanguinis: ad literam.
& tũc bene ſequitur illa aduerſatiua. & vide gloſ. ij. ¶ Opp.
tertiò, & nũc intro glo. magnam: & aduerte: quia illę duæ pri
mæ oppoſitiones reſpiciunt totã leg. Nunc opp. ad primam
7 regulam tantum. † & videtur, ꝙ de crimine capitali nõ liceat
tranſigere: vt. l. ab accuſatione. ff. ad Turpillianum. glo. dicit:
licitum eſt tranſigere reo: vt redimat ſanguinem ſuum: accuſa
tori non licet: quia incidit in Turpil. vt. l. cõtraria, & vide gl.
ſuper verbo prohibitum. in princi. ¶ Vltram. dicunt, quòd
hic tex. loquitur generaliter tam ex parte actoris, q̃ ex parte
rei. Non obſt. l. ab accuſatione quia ante inſcriptionem lici-
tum eſt tranſigere; ita loquitur hic. ſed poſt inſcriptionem fa
ctam, & fideiuſſorem datũ de accuſatione proſequenda, non
licet tranſigere: vt. l. cõtraria. & ita dicebat Pet. Doc. commu
niter tenẽt glo. Aduerte: quia videtur mihi, quòd per omnia
ſcripta intellectus huius leg. non tangatur. fortè gl. habuit bo
num intellectum. ¶ Pro cuius declaratione debetis ſcire:
quòd in criminibus, in quibus non licet tranſigere: ſi accuſa-
tor deſiſtat, poteſt iudex ex officio ſuo ſuper eodem proceſ-
ſu procedere, & diffinire: vt in. l. ij. ꝗ. de aboli. Nũc ad propo-
ſitũ: dico, quòd in crimine capitali licita eſt trãſactio: ex pte
accuſatoris, & ex parte accuſati: quãtũ ad impediendũ pro-
ceſſum, ne iudex vlterius ſuper eo procedat. Et hic eſt caſus
hic: q̃m trãſactio ad hoc principaliter proponitur: vt impe-
diat proceſſum: vt. l. fratris. s̃. eo. Et per hoc accuſatus euadit
pœnã: quæ imponeretur, ſi probaretur delictum. & accuſa-
tor euadit pœnã capitalem, in quam incideret, ſi in calumnia
reperiretur: qa iudex de hoc, de cætero nõ poterit cognoſce
re. ita loquitur hic. Sed ſi trãſactio non eſſet permiſſa rema-
neret proceſſus: & iudex ex officio ſuo poſſet procedere: &
reũ condemnare: vel accuſatorem: vt. d. l. ij. de abolitio. non
obſt. l. accuſatiõe. quã gl. allegat. quia fateor, quòd accuſator
incidit in Turpi. cuius pœna eſt pecuniaria: vt. l. pręuarica. in
fine. ff. de præuaric. tamen pœnam capitalem euitat. Et ita de
betis intelligere hic. & eſt fundamentũ totius materiæ noſtrę
hic poſitæ. ¶ Quarto opp. de. l. qui cœtu. §. fi. ad leg. Iuliam.
8 de vi publ. Sol. glo. † quòd ibi pactũ, vel trãſactio præiudicat
paciſcenti, non autem alij accuſare volenti: vt. l. contraria. vi
de gl. ibi: item nunquid &c. Alius ergo poterit de eodem cri
mine accuſare de nouo: & nouum proceſſum inchoare: ſuper
veteri proceſſu, non poterit procedere: nec ille iudex, nec il-
li tranſigentes, nec extraneus. Ita loquitur hic. ideo quãtum
eſt reſpectu illius proceſſus, & illius inſtantiæ, præiudicat
9 oĩbus. ¶ Cõtra illud opp. quòd etiã reſpectu actionis, † ſeu
accuſatiõis debeat alijs præiudicare. l. præuaricatio. ff. de præ
uarica. & ff. de iureiuran. l. eum qui. §. in popularibus. Solu-
tio, glo. contraria loquitur in ſententia, ſeu iureiuran. iudicia
li: quod pręiudicat omnibus propter authoritatem iudicis.
hic autẽ loquitur in trãſactione: quæ habet tantum partium
conſenſum. vide gloſ. prout loquitur de ſententia, verum di
cit: quia non debet de delicto eiuſdẽ hominis ſæpius quæri.
vt. l. penul, in fine. nau. caupo. ſtabula. Prout loq̃tur de iure-
iurãdo. hoc nõ eſt verum ſimpliciter. nam. l. eum qui. §. in po-
pularibus, loquitur in actione populari, cuius commodum
eſt proprium partis agentis poſt lit. conteſt. vt. l. ſi cui. de ver
10 bo. ſignifi, queſtio noſtra loquitur in accuſationibus, † quæ in
tentantur ad vindictam publicam, in quibus, an ſit locus dela
tioni iuriſiur. glo. tangit in. l. iij. in princ. ff. de iureiuran. & l.
in bonæ fidei. ꝗ. de iureiurã. Et ego dixi plenè. ĩ. l. maritus. ff.
de quæſtioni. Alij verò dicunt ad. d. l. qui cœtu. §. fina. quòd
ibi loquitur in pacto: hic in tranſactione. quod non placet:
quia etiam de pacto hic dicit. & ꝗ. dicam. ¶ Oppo. ad regu-
lam, et aſſumo oppoſitionem factam in fine glo. de. l. iuriſgẽ.
§. ſi paciſcar, &. §. ſe. ff. de pac. Gl. dicit, ꝙ illa lex diſtinguitur
per iſtam: quia illa pacta contra rem publicam non valent.
Fallit in criminibus, quæ ingerunt pœnam ſanguinis: ut hic.
Alij dicunt: ibi loquitur in pacto: hic in trãſactione. Et quod
dicitur tranſigere, uel paciſci: intelligo paciſci pacto non gra
11 tuito. & uide glo in fine. Primò, iſta ſolu. † non eſt uera: quia
quantum ad impediendum proceſſum eadẽ ratio eſt in trãſi
gente, & paciſcente, vt hic dicitur. ¶ Quantum ad alia, utrũ
quis habeatur pro confeſſo, uel non: bene eſt differẽtia inter
tranſigẽtem, & paciſcentem: ut. l. furti. §. pactus. ff. de his, qui
notan. infa. & infra dicã. circa ſecundam regulam. ¶ His ex-
peditis uenio ad exceptionẽ. Dicitur: excepto adulterio. cõ-
tra. ꝗ. q̃bus ex cau. ſer. pro premio liberta. merue. l. pen. & re-
uertor ad ordinem glo. Sol. dicũt quidã, ꝙ hic deficit: ibi ſup
pletur. qa etiam de crimine raptus, non licet trãſigere. Ioan.
fuit in cõtraria opi. quòd de crimine raptus, liceat tranſigere.
Quod probat ꝑ tex. leg. cõtrarię. ibi pactiõe trãſmiſſum &c.
Et ſic apparet quòd trãſactio eſt permiſſa. ¶ Quidã Moder
ni docto. damnant opi. Ioan. nam uideo quòd pater tranſigẽs
de raptu punitur: ut. l. j. ante fin. ff. de rapt. uirginum. ergo nõ
eſt licita: quia ſi eſſet licita tranſactio, nõ mereretur pœnam.
Puto Ioan. benè dicere. Primò: quia ceſſant rationes, q̃ ſunt
in adulterio. nam ut. s̃. dixi in adulterio eſt ratio ex parte ac
cuſatoris: quia non licet accipere pecuniam, ut celet adulte-
rium: imò incidit in. l. Iul. de adulte. hoc non reperitur in ra-
ptu. Item erat ibi ratio: frequentia delicti: quia adulterium
frequẽter cõmittitur: ſed iſta ratio non eſt in raptu: quia ra-
12 ptus non frequenter committitur: Puto † ergo quòd liceat
paciſci, uel tranſigi: ut. l. qui cœtu. §. fin. ff. ad. l. Iuliã. de ui pu
bli. & hac leg. quę ſolũ adulteriũ excipit. Nõ obſt, quòd pa-
ter tranſigens punitur: quia ut. s̃. dixi iſta trãſactio ualet quã- a
tũ ad impediendum proceſſum. Ita loquitur hic. Itẽ quan
tum ad euitandam pœnam capitalem, ſi reperitur in manife-
ſta calũnia: ſed tanq̃ deſiſtẽs punietur minori pœna. per. d. l.
j. ꝗ. de rap. uirgi. quia ſicut in alijs criminibus, tranſigens, pœ-
na Turpil. punitur. ¶ Oppo. ſecundò ad iſtam exceptionẽ
in authenti. ut lice. mat. & auie. §. fi. Solu. quod ibi dicitur, nõ
referẽ ad crimen adulterij: ſed ad alia capitalia crimina & iſta
a bona. ¶ Opp. ad iſtã[a] exceptionẽ. in auẽ. ut nulli iudi. §. adul
13 terã poſito. ꝗ. de adulter. authẽti. ſed hodie. Sol. ibi licet † pa-
ciſci de adulterio, poſt pœnam impoſitam: ante non. Quidã
tamen dixerunt, quòd hodie per illã authen, licet indiſtinctè
tranſigere de adulterio. Nam non habemus expectare id, cu-
ius nihil operatur euentus: ſed poſt ſententiam licet paciſci:
ergo & ante. Sed illud placet: quia uerũ eſt, quòd poſt ſentẽ-
tiam licet paciſci: & poſt pœnam impoſitam: ut in cõtrario:
ante non. ¶ Oppo. ad idem. ff. de adul. l. ſi maritus. §. ſi nega-
uerint. gloſ. dicit, quòd ibi repudiauit, nõ aũt trãſegit, uel pa
ctũ fecit. Ibi gloſ. ſe multũ inuoluit in ſolutione huius contra
rij: breuiter illa lex põt habere duplicem intellectũ. Primo,
quòd intelligamꝰ de repudiatiõe facta anteq̃ inchoaret iudi-
ciũ: tũc ad hãc leg. nõ ob. qa hic loq̃tur quãdo iudiciũ erat in
choatum. Item poteſt intelligi poſt inchoatum iudiciũ: tunc
dico quòd illa repudiatio non ualet, quantum ad impedien-
dum proceſſum. Ita loquitur hic: quia iudex poterit ſup eo-
dem proceſſu procedere: ualet tamen quantum ad repellen-
dum accuſatorem, tanq̃ ſuſpectum, ut. ff. ad Turpilia. qui de-
ſtiti. & ꝗ. qui accuſa. non poſ. l. accuſationẽ. ¶ Sumus expe-
diti de prima parte &c. Venio ad ſecundam regulã prohibi-
tiuã: & in hac procedo per modum quæſtionũ. Dicit hic: in
14 alijs autem publicis criminibꝰ &c. ¶ † Quæro: q̃d in priuatis
criminibus: an liceat tranſigi? quidam dicũt, quòd ſic. arg. hu
ius leg. a cõtrario ſenſu, Alij dicũt cõtra: qa de eis nõ põt com
promitti: ut. l. nõ diſtĩguemꝰ. §. Iul. ff. de arbi. Pro hoc etiã fa
cit. l. q̃m. & l. furti. §. pactꝰ. de his, q̃ no. infa. Gl. diſtinguit. aut
agitur ciuiliter, & poteſt trãſigi, & paciſci. Aut criminaliter:
& tũc ſecus: & uide gl. ¶ Iac. bu. diſputauit iſtã. q. & deter-
minauit, quòd diſtinctè ualeat pactũ ſup priuato crimine: &
præiudicat omnibꝰ: etiã iudici ingrẽti, q̃n eſt ꝑmiſſum, ex for
ma ſtatutorũ: quòd poſſet ingrere de quolibet crĩmĩe. Et pri
mò probat ꝑ hãc leg. a cõtrario ſenſu. Secũdò ĩ criminibꝰ pri
uatis, eſt in poteſtate partis facere, quòd crimẽ nõ cõmittaẽ:
ut iniuriã nõ reuocet ad animum: ut inſtitu. de iniur. in fi. Itẽ
in furto, ſi non adeſſet voluntas contradicẽdi: quia furtũ eſt
contrectatio rei alienæ inuito domino &c. Ad quod facit in-
ſtit. de obli. quę ex delicto. §. placuit. & l. iter omnes. §. rectè.
ff. de fur. ergo eſt in eius poteſtate crimẽ cõmiſſum extingue
re, Præterea: & ſuper hoc ſe fundabat. probo ſic: crimẽ publi

POMATES.
a ¶ Oppo. ad iſtã. Et an poterit fieri pax in crimine adulterij vide Barto. ĩ cõſ. clxxv. ĩci. dñe Ptãs. an procu. cõſtitutus ad faciendũ pacẽ, poterit obligare dñm ſuũ: vt non poſſit ſtare in ciuitate. vide Petr. in conſil. lxxj. et q̃d ſit pax, vide Bar. in conſi. lxxvj. Et an ſufficiat hr̃e pacem à marito duntaxat, diſponẽte ſtatuto de adulterio pacificãdo. uide ibi: qa dicit, ꝙ ſufficit fieri à marito. Põdera, ſi dici poſsit, illud verum, quãdo fit cũ vxore volũtariè adulteriũ: ſecus ſi per vim. vide cõſilium Bart. clxxv. inci, domine poteſtas terræ. vbi dicit, quòd in volentem non infertur iniuria. & ſic ſentit illud ꝙ ego dixi.

POMATES.
a ℂCõsanguineo. aduerte: quòd Barto. hic uidetur uelle unũ, quod per leg. nõ probatur. nam non habem⁹ leg. quòd si fiat tibi iniuria, quòd alijs etiam agnatis detur actio iniuriarum. non ob. leg. cornelia. quia loquitur quoad potestatẽ iudicãdi, et cognoscẽdi. Preterea: speciale est ĩ patre. l. sed si vnius. §. filio. eod. tit. de iniur, ergo in contrarium est ius commune: et imò pro defendẽdo Barto. est necesse tractare: an pro crimine priuato criminaliter, q libet possit agere: de quo vide glos. et Barto. in rubri. ff. de pi. a. ꝭio.
b ℂPro confesso. Adde diligenter notandum, secundum Pau. de, cast. quia licet talis trãsigens habeatur pro confesso et cõuicto: si tamẽ moriaꝛ antequàm codemnetur: ista pœna non transit ad heredem eius. Imò per mortem crimen extinguitur. casus est sing. in. l. eius qui dela torẽ. ff. de iur. fis. q̃ fuit prima lex q̃ dederat honorem Bar. ĩ ciuitate Perus. :p quã patet, ꝙ si statutum diceret, quòd contumax habeaꝛ pro confesso & conuicto: si tamẽ moriatur anteq̃ cõdemnetur, nõ põt eius hæres condemnari, quod est menti tenẽdum, pro eo, quod habetur ĩ. l. ij. ĩ. de iud. & ca. j. de cõfes. in. vj.
c ℂExcepto. Adde an liceat transigere de adulterio & uitio sodomitico attẽtato, Bald. cõsi. xxviij. ij. lib.

cum dicitur, quòd propter sui immanitatem inferret iniuriã
publicã: ut. s̃. de hereti. l. manicheos. de episc. et cleri. l. si qs in
hoc. & instit. de publi. iud. in prin. et in isto casu, licet iniuria
sit priuata, exercitiũ competit cuilibet de populo, ad cõmodum
publicũ: non ad commodum ipsius agentis: meritò non
potest pacto, uel trãsactione remitti. Crimẽ, uerò omnino pri
uatum infert iniuriã priuatã. Quod patet: quia priuatus tan
tum potest accusare: meritò poterit ipse accusationem suam,
seu actionem suam remittere: ut. l. si quis in conscribendo. s̃.
tit. j. Nec obstat. ff. de iniur. l. j. §. usq; adeo, quia ibi ex uno fa
cto plures nascebantur iniuriæ: una patri, altera filio: meritò
facto unius non tollitur actio alterius: sed in proposito uni
tãtum: scilicet offenso nascitur actio: ergo ipse potest remit
tere: etiã qñ per statutum conceditur iudici, quòd possit in-
15 quirere. Nam inquisitio† non est ius prosequendi in iudicio
&c. sed quidam modus deducendi in iudicium, ius competẽs
alij. Nam iudex representat locum accusatoris: et illam accu
sationem quę actori competebat, ipse in iudicium deducit:
ut. ĩ. de euic. l. si ob cãm. & l. a diuo Pio. §. si post addictũ. ff. de
re iud. et. l. properandũ. §. si autem. ĩ. de iud. ubi absentia par
tis repletur presentia dei: hoc est iudicis. Vnde sicut ipse ac-
cusator suam accusationem produceret in iudicio, et posset
remittere: ita qñ iudex inquirit. Et per hoc concludebat ipse
quòd si iudex inquirit contra aliquem de furto: si dominus
uadit ad iudicem, et dicit quòd hoc contra eius uoluntatem,
non fuit factum: quòd extinguitur crimen furti, et cessat illa
16 pœna. Mihi uidetur† quòd gl. tua dicit optimè. nã qñ de cri
mine agitur ciuiliter, potest transigi, et pacisci. ut dicta. l. iuris
gen. §. si paciscar. ff. de pac. et. ĩ. de furt. l. post decisionem. et.
ff. de condictio. fur. l. si pro fure, et de furtis. l. interdum. §. qui
tutelam. et. ff. de pactis. l. si tibi. §. quædã. ℂFallit in quibus
dam casibus, in quibus nõ licet trãsigi: quia reus habetur pro
confesso et infamatur: licet quãtum ad impediẽdum proces-
sum, et instantiã, processus ualeat: ut de his qui notã. infami.
l. j. & l. furti. §. pactus. Si uerò agitur criminaliter, tunc nõ ua
let transactio, nec pactũ, neq; ex parte actoris: nec; ex parte
rei. ex parte rei non ualet, propter regulam: quæ est quod in
casibus fiscalibus, qui aduersarium suum corrumpit, data pe
cunia: habetur pro cõuicto. ut. l. eius qui delatorem. ff. de iure
fisci. Sed ista cã criminalis intentatur ad publicam utilitatẽ,
& ad pœnam applicandam fisco. ergo &c. Ex parte actoris
nõ licet: quia est tex. legis: si quis repetere. §. primo. ff. ad Tur
pilianum. ideo desistens extra ordinem punitur. Et pro hoc
etiam regula generalis: quia contra publicã utilitatem: ut. d.
l. iurisgen. §. et gñaliter. non obstat hæc lex a contrario sensu;
quia fateor quod non est prohibita trãsactio per hãc legem:
17 sed per alias lic. ℂ†Non ob. quod dicit Iac. de Are. quòd in
priuatis criminibus, est in ptãte partis, ne sit crimen. Primò:
quia hoc non est uerũ indistinctè. Nã in criminibus, seu iniu-
rijs, quæ habent lædere corpus, nõ est in ptãte partis facere
ne sit crimen qa nemo est dñs membrorũ suorũ. ut. l. liber ho
mo. ad. l. Aquil. Item si ipsemet se percuteret, puniretur: ut. l.
fi. §. penul. de bo. eo. qui mor. sibi consci. & l. omne delictum.
§. qui se. ff. de re mili. Prætereà: ut in illis casibus, quibus est in
potestate patris, ne crimen oriatur, non concludit eius ratio
Nã multi possunt impedire, ne oriatur actio ex crimine, qui.
eam natã non possunt extinguere: ut habuistis not. s̃. ti. j. l. pa
ctum curatoris. ℂNon ob. quod ipse dicit, quòd crimina di
cuntur publica: ideo quia infertur iniuria publica. quia ne-
go istam. Imò dicũtur crimina publica: qa aliqua leg. est ex-
pressum, quòd sint publica: ut. l. preuaricati. in fine. ff. de pre
uaric. et. l. j. ff. de publi. iud. Et quòd dictũ suũ sit falsum, ostẽ-
do. pono, ꝙ ego occidi hominem: potest agi contra me actio-
ne iniuriarum priuato iudicio: et potest agi publico iudicio.
l. corne. de sic. ut. l. Prætor edixit. §. j. ff. de iniurijs. si esset ue-
rum illud, quod ipse dicit: quòd ideo dicuntur publica: quia
fit iniuria publica quacunq; actione, seu accusatiõe ageretur,
semper esset publicum iudicium: quod agitur de iniuria pu-
blica. Sed hoc est falsum: ut prędixi. ergo &c. ℂEx quibus
concludo, quòd in criminibus priuatis, pars non potest pa-
cisci, nec transigere quo ad impediendũ processum, etiã quo
minus iudex inquirat. arg. d. l. ij. ĩ. de aboli. quæ loquitur ge-
18 neraliter. ℂPrædicta† uera post accusationem propositam:
nã anteq̃ ueniatur ad iudiciũ bene põt quis pacisci ad impe-
diendum se: non ad impediendum alium: arg. d. l. qui cœtu. §.
fin. ad. l. Iul. de ui publi. et. l. si marit⁹. §. si negauerint. de adul
te. et si dicis: si impeditur agere: alij non admittentur: quia ac
cusatio est priuata: ergo nullus alius admittetur. Respondeo:
imò admittentur alij de agnatione, qui uidetur iniuriati, per
a illam iniuriam factam consanguineo:[a] ut de iniurijs. l. lex cor
ne. in prin. facit ad hoc. ff. de lib. cau. l. ij. iij. & iiij. ℂProcedo
ulterius, quæro: dicitur hic quòd in his criminibus, non licet
transigere. Quæro quid si transactio fiat? gloss. dicit, et bene,
19 quòd transactio non ualet et reus habebitur† pro confesso:[b]
b ut dicit gloss. nec tamẽ processus impedietur: quia iudex ex
suo officio illum processum expediet: ut. d. l. ij. de aboli. tamẽ
illum accusatorem transigentem non audiet: non ꝙ eum im-
pediat transactio: sed eum impedit desistẽtia, & infamia, quæ
sequitur ex desistẽtia: ut. l. qui accusare. ff. de accu. & ad Tur
pil. l. qui destitit. Per hoc est expedita ultima quæstio: quæ
est posita in hac glo. ultima: an transactio ualeat inter eosdẽ.
ℂQuæro: an pactum ualeat in istis criminib⁹ publicis? qui-
20 dam dicunt ꝙ sic: quia non repetit, nisi trãsigeret. Ex hac† gl.
not. ꝙ ea, quæ dicta sunt in præcedentibus, non intelligũtur
repetita in sequentibus, in dispositione legali. hic Cyn. sequẽ
do Vltramon. dicit contra; per legem Titia. §. idem respon-
21 det. ff. de uerborum obliga. & l. item quia. ff. de pact. ℂ†Vi-
dete, si tu quæris, an liceat pacisci: quantum ad hoc, ut transi-
gens reus habeatur pro confesso, uel non: gloss. dicit uerum:
quia reus paciscens non habetur pro confesso: ut. d. l. furti. §.
pactus. ff. de his qui no. infa. Si quæris: an liceat pacisci quan
tum ad impediendum processum: tũc non licet pacisci: sicut
nec desistere: quia nullo modo licet desistere. argu. d. l. ij. ĩ. de
aboli, & ff. ad Turpilia. l. & in priuatis. & l. si quis repetere.
§. j. ℂHis præmissis, uenio ad ultimũ. dicitur hic: circa falsi
accusationem. quero utrum habeat locum in quolibet falso?
quidã dicunt quòd non. Tu dic, ꝙ habet locum in quolibet
falso: ut dixi. s̃. circa rationem istius exceptionis. Modò pro
declaranda ista materia, essent uidenda tria, uel quatuor, per
modum distinctionis. Primò: an in criminibus liceat transi-
gere: uel pacisci quoad impediendum processum? Secundò
an liceat pacisci, uel transigere, quoad hoc, ut reus non habea
tur pro confesso? Tertiò: an liceat transigere, uel pacisci, quo
ad hoc, ut accusator in Turpilia. non incidat. ℂQuartò: an
liceat pacisci: quoad hoc, ut accusator ipse ulterius, non au-
diatur. Quæ potes per teipsum per modum distinctionis re-
assumere. dixi anno superiore in. l. si maritus. §. si negauerint.
de adulte. ℂQuæro: hic dicit transigere, uel pacisci, exce-
c pto[c] adulterio & ĩ. dicit excepto crimine falsi: quid de man-
22 dante† alijs, qui mandat fieri falsum. utrum sit idem quod in
faciente falsum? respondeo; uerba legis sunt scripta in rem:
& ideo habent locum in faciente, & fieri faciente, & auxilian
te: ut. l. hæc uerba. de adulte. & l. aut qui aliter. §. fina. ff. quod
ui aut clam &c.

TRansigere. Gl. hic in fin. ponit duos uersus. quia de quolibet crimine capitali ingerenti pœnam sanguinis, põt transigi: nisi de adulterio: sed si non ingeratur pœna sanguinis, non potest transigi: nisi de crimine falsi. ℂAduerte primò: ꝙ ista lex tradit unam regulam permissiuam: & durat usq; ad uersi. excepto. Deinde ponit unam exceptionem à dicta regula: et durat usq; ad uer. in alijs. deinde ponit unam regulam prohibitiuam: et durat usq; ad uersi. citra. & à dicta regula ponit unam exceptionem: et durat usq; ad fi. ℂOpp. et uidetur, ꝙ iste tex. sit superfluus cõtra. §. quibus. in prima constitu. C. Huius timore est facta prima glos. ℂItẽ opp. et sum in glo. quæ incipit tribus modis oppo. de primo dicto ad secundum. timore huius est facta glo. quòd hoc capitale crimen debet sumi tripliciter: per. l. edicto. §. rei capitalis. ff. de bonorum possess. dicit glo. quòd hic capitale crimen, debet sumi strictè, pro eo crimine pro quo ingeritur pœna sanguinis: tũc procedit prima regula. ℂItem dicitur hic, quòd licet transigere de crimine capitali. contra: quod licitum est, non meretur pœnã. l. gracchus. infra de adulterijs. sed accusator transigẽs meretur; pœnam. ut. l. ab accusatio. ff. ad Turpilia. ergo transactio non uidetur licita. Soluit glossa quòd accusato licitum est transigere: ut hic. sed accusatori non: ut in contrario. Et huius timore gloss. concludit quòd hæc lex non habet locum, nisi in accusato. Vltramontani intelligunt istam legem tam in accusatore, quam in accusato. Ad contrarium, dicunt quòd ante inscriptionem, & fideiussionem datam, licitum est accusatori transigere, ut hic: sed posteà non: ut in contrario. Vel potes dicere: quòd etiam in accusatore habet locum ista lex: quia debetis scire: quòd si accusator accusationem non probet, & reperiatur in calumnia: punitur per iudicem pœna talionis: ut in lege finali. infra de accusationibus. Et aduerte quia punit ipsum ex officio suo. l. j. de calumniato. ℂModò ad propositum dico, quòd licitum est transigere, tam accusatori, quam accusato. Nam sicut est licita transactio ex parte rei, ut redimat sanguinem suum: ita

est licitũ

est licitũ accusatori eadẽ rõne:quia si nõ reperiẽ probasse accusationẽ.posset puniri eo modo,quo dixi.s.& sic trãsactio est sibi licita,vt sanguinẽ suũ redimat,& ualebit:cũ trãsactio impediat processum iudicis,ut.l.fratris.s.eo.Exceptio trãsactionis opposita proderit reo:qa nõ cõdenabiẽ:& accusatori,qa cõtra eũ nõ poterit procedi ad pœnã talionis, si appareat nõ ꝓbasse.Ad.l.ab accusatione.rñdeo videlicet,ꝙ si accusator trãsigat,incidit in turpi.ut.l.preuaricatiõis.§.fi.ff.de preuari.cũ per hãc trãsactionẽ euitabit pœnã corporalẽ : & sic põt habere locũ ĩ utraq;. ¶ Itẽ oppo.de.l.q cœtu.ff.ad legem iul.de ui publi.§.fi.Sol.ꝙ transactio est licita quantum ad hoc,ut trãsigens nõ possit uenire cõtra:non tamen preiudicaẽ alijs de populo,quin illud possint ꝓsequi. ¶ Sed oppo.de.l.eũ qui.§.in popularibus.ff.de iureiur.& d.l.preuaricationis,Sol.ut gl.sol. ¶ Itẽ oppo.& hæc op.soluiẽ in glos. circa fi.gl.magnę.quæ respicit primã regulã de.l. iurisgẽtiũ. §.si paciscar.ff.de pac.Gl.dat duas sol.prima est uera: quòd illa debet intelligi secũdũ istã. ¶ Itẽ opp.& exceptio est primę regulæ,ut.s.uidistis,solũmodo de adulterio excipitur:de quo non est locus trãsactioni.cõtra:quia uideẽ quòd debeat excipi raptꝰ uirginũ,ut.l.pe.j.ex qui.cau.ser.ꝓ p̃m.liber.meru.Glo.dedit duas sol.secũdũ primã fateẽ cõtrariũ. Aliã sol. dedit gl.& ista cõmuniter approbaẽ,quòd de raptu sit licitum trãsigere.ita expressè probat ille tex.dũ dicit.pactione trãsmissum,remanet igiẽ solũ exceptio in adulterio.secundũ formã huius leg.tamen prima sol.posset tollerari p tex.in.l.j.cir.fi.j.de rap.uir.ubi patri nõ licet pacisci.de ra.uir. ¶ Itẽ op.de.§.fi.in auẽ.ut liceat mat.& auię.Sol.ꝙ illud, quod ibi diciẽ,nõ referẽ ad adulteriũ,sed ad alia capitula,de quibꝰ loquitur tex.ille. ¶ Itẽ oppo.de.§.adulterã.in auẽ.ut nul.iudi. col.ix.Sol.ibi pœna erat imposita pro adulterio. ¶ Itẽ op. de.l.si maritus.§.si negauerint.ff.de adul.sol.ut in gl.Pro cuius declaratiõe sic dicas secundũ do.Iac.quòd aut loquimur de criminibus publicis,ingerentibus pœnã sanguinis.& isto casu sunt quatuor consyderãda. Nam aut queritur nunquid transactio sit licita:quantum ad hoc.quòd accusator nõ incidat in turpil.Aut queritur,nunquid sit licita:quantũ ad hoc, ut ipse idem accusator non possit venire contra transactionem.& prosequi crimen.& dico.quòd ista transactio non est licita,ut precludatur uia alijs uolentibus prosequi.per.l.qui cœtu.§.fi.ff.ad leg.iul.de ui publi.Aut queriẽ,nũqd sit licita ad hoc,quòd accusator transigens habeatur pro confesso:vel non.& dico quòd licita est:nec habeẽ pro confesso.quãtum ad accusationem:quia fit lege permittẽte.Ex his patet clarè prima regula. ¶ Transeo ad exceptionẽ primę regulę:circa quã exceptionẽ dicas:quia aut queritur,nunqd sit licitũ trãsigere,super adulterio.& dico quòd nõ:ut hic. Aut queriẽ, an sit licitũ renunciare accusatiõi de adulterio?& dico quòd nõ est licitũ.& ita intelligo.l.si maritꝰ.§.si negauerint.ff.de adulte. Aut queriẽ,nunquid sit licitum marito reuocare eã ad se, & quodãmodo crimen simulare. Et ita loquitur.§. adulterã. in auẽ.ut nul.iudi.hæc autem uera in criminibus publicis ingerẽtibus pœnã sanguinis. ¶ In secũdo casu principali,ubi crimen nõ ingerit pœnam sanguinis:nũquid sit licitũ pacisci gratis?& dic ꝙ sic,per.l.in fisci.ff.de iur.fisci.l.furti.§.pactus. ff.de his qui.no.infa. Et ita sentit glo.quę incipit:ut.j.de contrahẽ.& cõmit.stipu. Ita sonat tex.qui in secũda regula facit mentionẽ solũ de trãsactione. ¶ Sed si queris nunqd sit licitum trãsigere?no.regulã,quòd nõ est licitũ.& exceptionem à regula in crimine falsi.per istum tex. Sed quero:dicit gl.in secundo,& tertio casu,quando nõ est licitũ, qd si transigat? dic ut in gloss.& omnia habent locũ in criminibus publicis. ¶ Sed querit gl.quid in priuatis delictis?glo. arguit pro & cõtra:finaliter determinat,quòd aut agiẽ ciuiliter:& põt trãsigi.aut criminaliter:& nõ licet. Aduertatis:qa quãdoq; quæritur,nunquid sit licitũ pacisci gratis de priuatis delictis:& p consequens utrum reus habeatur pro cõfesso:vt.l.furti.§.pactus.de his qui no.infa. Et glo.dicit verũ:non obst.l.quoniã. de his qui.no.infa.quę debet intelligi in trãsigente.ut ibi no. ¶ Quandoq; queritur,nunquid sit licitum facere cõpromissum:& tunc recurritur ad.d.l.non distinguemus.§.Iulianus. & quæ sit ratio:dic ut ibi not. Et aduertatis:quia per prædicta,& per hãc leg.non uideẽ bona equiparatio,quam facit gl. in auẽ.ut diffe.iudi.§.si uerò contigerit.ubi gl. equiparat cõpromissum factum in arbitrium,& trãsactionem: quæ equiparatio reprobatur per hanc leg. ¶ Quandoq; queritur.nũquid sit licitum transigi:& tunc habet locũ gl.quæ est hic,& not.eam.& scias unum quòd do.Ia.disputauit hãc qõ.Pone, quòd iudex secundũ formã statuti inquirat de crimine priuato:& inquisitus trãsigat,cũ ꝑsona offensi: nunqd trãsactio valeat:& nunqd post hãc transactionen procedat inquisitio iudicis?ipse tenuit opi.Ioã.post ã hic.in gl.super uerbo publici.& dicit quod impediaẽ inquisitio iudicis.Na pars offensa potest iniuriam factam nõ reuocare ad animum.§.fi.insti. de iniur.js.Itẽ facere quòd furtũ nõ est furtũ,dicẽdo nõ esse factũ contra suã voluntatem.l.inter oẽs.§.recte.ff.de furt. Et si dicas:quomodo inquisitio non est ius prosequendi in iudicio &c.sed est quidã modus deducẽdi in iudicio,ius partis offensæ.et iudex fungiẽ uice personę offensæ.argu.l.si ob cãm. j.de euic.& argu.s.de offi.recto.prouin.l.ij.sed nemini uenit in dubium,quòd pars potest remittere iniuriam:igitur nilmirum si transactio partis impedit inquisitionem iudicis. Et si opponeretur de.l.j.§.vsq; adeò.ff.de iniurijs. dic ut ibi.ex illa iniuria oriuntur plures actiones . vna patri : altera filio. vnde si filius remittat actionẽ suã , non tollit actionẽ patri. Contrariũ determinatur per.l.qui delatorẽ.ff.de iniurijs.ubi reus per mandatũ habetur pro cõfesso.Facit etiam contra.l. si quis repetere.§.fi.ff.ad turpil.ubi desistẽs à crimine priuato punitur extra ordinem.& signa gl.quę incipit:in alijs.ibi quid autẽ in priuatis. ¶ Quero:quę sit ratio primæ regulæ ratio est ista.qa cuilibet licitũ est redimere sanguinẽ suũ:quę colligiẽ ex.l.j.de bo.eo.qui mor.sibi cõsci.& hoc non potest habere locũ in persona accusatoris.per ea quæ dicebã supra ¶ Sed quero quę est ratio exceptionis?dixerũt quidã, quoniã crimẽ est valde magnũ.uel aliter:quia princeps est amator castitatis.Ista nõ est bona rõ:qa eodẽ mõ deberet dici de stupro.vnde dicas secũdũ Pe.quòd ideo est:qa frequẽtia criminis est ratio principalis exceptionis. ¶ Sed quero:quę sit ratio secũdę regulę?dic vt ĩ gl.fi.Quid si in pœna pecuniaria? declarat multa alia in.l.pe.§.ad crimen.de pub.iudi.p Dy.Et de abscissione mẽbri,dic ꝙ est gl.ordi.in.l.imperiũ.ff. de iuris.om.iudi. ¶ Quero,[a] an liceat pacem facere super crimine adulterij,vt habeat locũ certę partis cõdẽnationis, remissio

23 †ex forma statuti:& an sufficiat facere pacẽ cũ viro tantũ,an cum vxore.Super primo dico,quòd super adulterio põt fieri pax. Adulterãs gaudet beneficio statuti,nõ obstãte ista.l. transigere.nam sciendũ est,ꝙ transactio fit de re dubia, & lite incerta:& sic ad impediẽdũ processum,ne amplius super tali crimine procedatur.& istud nõ licet super crimine adulterij:ut ista leg.ita ĩ simplici pacto:vt ibi.Quędam est pax & cõcordia per quã rãcor & maleuolentia,quę est in animo iniuriati remittitur:licet pœna minoretur ex forma statuti. & ista pax in omni maleficio est licita,vt insti.de iniur.§.fin. de pac.cõuẽ.l.si tibi.§.quędã.& quòd de adulterio possit fieri pax,est tex.expressus.j.de adul.auẽ.sed hodie.& ĩ auẽ. vnde sumiẽ.Vnde,licet marito iniuriato per adulteriũ vxorẽ recõ

24 ciliare sibi:quod nihil aliud est,nisi pacẽ facere. ¶ †Super secundo dico,ꝙ sufficit pacẽ habere cũ marito tantũ. Ipse enĩ est ille,q principaliter iniuriatus est,& qui omnibus præferẽ in iniuria vindicãda,vt.ff.de adul.l.ij.§.fi.vbi est casus.& .j. de adulte.l.quãuis adulte.cũ muliere nõ põt fieri pax.Cũ nõ possit dici iniuriata:quia in uolentem fuit factũ. Propterea, ipsa de hac iniuria nõ põt conqueri accusando adulterũ:quia socia criminis.ut.j.de libe.cau.l.si filium.&.xv.qõ.iij.c.nemini preterquã.igiẽ ab eo nõ requiritur remissio,apud quẽ non est eius iniurię prosecutio.argu.de iure deliberan.l.ait prætor.Itẽ argu.de inoffi.te.leg.Papi.iũcta.l.sed si vnius.§.filiofa.cũ glo.sup verbo,filio actio.ff.de iniur.Præterea, ꝓbatio facta cõtra adulterũ,nõ preiudicat mulieri.l.denũciasse.§.fi. j.de adul.Mulier nõ cõfiteẽ se adulterã,sed iniuriatam : & sic ab ea non requiritur pax:qa secundũ hoc sequeretur,ꝙ confiteretur se adulteratã:vt.l.quoniã.ff.de his qui no.infa. Sed contrariũ facit.j.de raptu virgi.l.j.& in auẽ.de rapto.& quod not.per Dyn.in.c.scienti.in primo contrario.de regu.iur. in vj.sed illud verum in muliere rapta : secus in adulterio simplici.

[a] ¶ Quæro, an liceat, De hac qõ. latè uide p Ioan. de Ana.in c.j.co.xv. extra de collu. detegen.& ide quòd Bald. hic dicit de marito. Adde ꝙ ide tenet Bartol. in suo cõsi.clxxv. quod incipit: domine potestas.

SVMMARIVM.

1 *Transactio,quando rescindatur prætextu instrumenti,de nouo reperti.*
2 *Clausula,inspectis,& cognitis uerbis testamenti, semper est apponenda in instrumento,quando contrahitur super dependẽtibus à testamẽto.*
3 *Actio de dolo,qualiter habeat locum cõtra subtrahentem instrumẽta, uel cœlantem,& extorquentem transactionem ab aduersario.*
4 *Dolus dans causam transactioni,qñ reddit eam nullam.& nume.5.*
6 *Transactio,licet sit stricti iuris: tamen de ea iudicatur,ut de omni contractu stricti iuris liberatorio, secundum naturam illius actionis , super qua interponitur.*
7 *Libellus super actione de dolo,quando dolus dedit causam transactioni.*
8 *Bona fides est de substantia contractus bonæ fidei.*

✤POMATES.
a ¶ Ad primū. vi-
de in simili Old. ī
tracta. de arb. cha.
xlvij. q. pe. vbi ī si
mili q̄rit, q̄d iuris
in arbitramēto. et
vide nō ab re Ale
xan. cōsilio. xxx.
col. fin. vol. v.
b ¶ In summa. Ad
de, quæ ibi posui
post Bar. & est ad
uertēdū secūdum
Pau. de ca. ꝙ ī casi
b⁹ specialibus, ī q
bus rescindiꝶ sniā
ꝑ instrumenta de
nouo reperta, vt ī
minore, & eccle-
sia quia rescindiꝶ
ꝑ remediū rest. in
ītę. sed ī trāsactio
ne rescindēda ꝑ in
strumēta nouiter
reperta, nō est ne-
cessaria restō: sed
pōt mero iure re-
dire ad actionē pri
mam, vel de dolo.
& in hoc maioris
authoritatis ē sniā
q̄ trāsactio, quia
difficilius rescindi
tur sniā. Sed quid
in arbitramento.
Bald. dicit, quòd
si' petita est redu-
ctio ad arbitrium
boni viri, in casu
reductionis, pote
rūt ꝑduci instru-
menta de nouo re
perta: sicut pos-
sent produci in
cā app. sed si non
ē petita reductio;
& sit trāsactū tem
pus petendi: tunc
secus: nisi in casi-
bus specialibus,
& mediāte bñfi-
cio rest. in integ.
Sed transactio q̄
faciūt partes, ꝑ se
ipsas, nō petitur,
reduci ad arbitriū
boni viri, & hoc
dicit Pau. mēti fi-
gendū, quia alibi
non meminit se le
gisse, subdēs q̄d'
idem Bald. vult,
quòd si quis ab-
stulit ꝑbationem
testium, corrum-
pendo, vel minan
do eis, quòd non
testificētur, quòd
habeat locū hęc. l.
quòd per dolum
possit rescīdi trāſ
actio, quia testes
& instrumenta ęq
parantur. l. in ex-
ercendis. j. de fide
instru.

SVb prætextu. Breuiter dicit. Trans-
actio non rescinditur
prætextu instrumenti, de nouo reperti: & si dol⁹
rei dat causam transactioni: actori per replicatio-
nem, vel doli exceptionē succurritur. h. d. ¶ Opp. ad primū
a [a] dictū. & videtur † ꝙ transactio rescindatur prætextu instru
1 mēti, de nouo reperti: vt. ff. de re iud. l. Imperatores. dicit gl.
quòd hæc regula, quæ ponitur hic, fallit in casibus. quos vi-
de in prima gl. Primò in eo, q̄d' gl. alle. l. Imperatores. de re
iudicia. ibi loquitur in sniā, & habuistis simile no. j. de re iud.
l. sub specie. tamen hæc est bona allegatio: quia quantum ad
hoc eiusdē authoritatis sunt sententia, & transactio: vt. j. l. ꝓ
2 xima. Itē in eo, quod gl. alleg. ff. eodē. l. de his. no. semper † &
perpetuò tene menti: quando facis instrumentum transactio
nis, compositionis, vel alterius pacti, super his, quæ ex testa-
mento dependent: facias ꝙ semper dicatur, inspectis & co-
gnitis verbis testamenti: aliâs non valeret: vt dicta. l. de his. ni
si aliter scientia probaretur, quod esset difficile. Ad idem. ff.
queadmodū testa. ape. l. j. §. penul. ¶ Ex prędictis apparet,
ꝙ ꝑ diuisionē factā inter fratres, non pōt videri sublatū fidei
cōmissum: nisi de notitia testamenti appareat. ¶ Venio ad
secundam partem, & opp. actio de dolo non habet locum,
vbi habet locum alia: vt infra de dolo. l. ij. &. ff. de dolo. l. j. §.
ait prætor. sed hic diciꝶ, quòd instrumenta fuerūt subtracta:
ergo habet locum actio furti: & per consequens cessat de do
3 lo. ¶ Huius timore sunt hic tres sol. vna glo. † quòd hic fue-
runt instrumenta subtracta taliter, quòd vitiū furti nō cadit:
ꝙ fit duob⁹ modis: vt gl. ponit exēplū. Istæ solutiones cōti
nent veritatē in se: tñ nimis istā legē restringunt. vnde Pet. di
cit, quòd actio furti, & actio de dolo, concurrunt, nō ꝑ illam
rationem, quòd sint famosæ. Quod hic reprobatur in gl. &
quia cōpetunt ad diuersa: nam actio furti datur ad duplum,
vel quadruplum: actio de dolo datur ad interesse. ff. de dolo.
l. arbitrio. Ista solutio Pet. non videtur vera. Nā actio de do
lo nunq̄ habet locū pro illo facto, quod cadit in certam spe-
ciem delicti: quia pro eo non cōpetit actio de dolo: vt. l. secū
da. infra de dolo. de crimine stellio. l. tertia. Sed hic est illud
factum, quod cadit in certum nomē delicti: Ergo nō habet lo
cum actio de dolo: vt. l. secunda. ff. de dolo. Vnde Iac. but. di
cebat sic: & bene. Duplex est dolus. vnus commissus in sub-
trahendo: & ex illo cōpetit actio furti, & nō actio de dolo. Se
cūdus est dolus cōmissus in celando, & extorquēdo à te trāſ
actionē: & ex isto secūdo dolo, non oriꝶ actio furti: quia assi-
dua cōtrectatione nō nasciꝶ: vt. l. ei qui. ff. de furtis. meritò agi
tur de dolo. & isto casu ista lex loquitur ita. & hæc est vera.
¶ Opp. tertiò, & videtur quòd quādo dolus dat causam cō
tractui trāsactionis, trāsactio sit nulla: vt. l. in summa. in prin.
4 ff. de condi. indebi. Sol. dicit gl. hic, † & vbiq; in. l. cōtraria. &
l. secunda. supra eo. si quidem dolus actoris dat causam trans
actioni: tunc est ipso iure nulla: vt in contrario. Sed si dolus
rei, tunc valet: sed datur actio de dolo, vel replicatio doli, ita
loquitur hec lex. & vide gl. Pet. dicit quòd non est differētia
inter actorē & reū cōmittētes dolum. Nā vbiq; valet transa
ctio & reus, potest ea, quæ soluta sunt repetere: vt dicta lege
in summa propter dolum actoris. & actor propter dolū rei
posset repetere: quod promisit: vt hac. l. Istud dictū Pet. non
videtur verū: nā si transactio valeret, reus esset tutus antequā
solueret doli exceptione: & sic exceptione odiosa. vñ soluēs
nō repeteret indistinctè: vt de condictione indebiti. l. qui ex
ceptionē sed dicta lex, in summa. cōcedit repetitionē indistin
ctè. ergo apparet quòd trāsactio ipso iure nō valebat. Vnde
ego audiui dominū Iac. in dicta. l. in summa. dicere quòd spe
ciale est in cōtractu transactionis: vt propter dolū actoris sit
ipso iure null⁹. posteà audiui eū quòd hic sic dixit. in leg. ista
& melius. & est ista veritas. Quandoq; dolus cōmittitur in
calumniose litigando: & in hoc cōcedo dictum gl. quòd do-
lus actoris, facit transactionē nullam ipso iure: dolus rei nō.
b hic est casus in dicta lege: in summa. [b] Et hæc est ratio: quia fa
uorabiliores sunt rei, vt regula iuris, fauorabiliores. Quidam
est dolus, qui committitur in extorquendo transactionē, à
diuersa parte: & in isto est idē: siue committatur ab actore, si-
ue à reo. Ita etiam intellige istam leg. quia nulla leg. reperitur
distinctum. ¶ Tunc opponitur, quādo dolus dat causam cō
tractui, contractus est ipso iure nullus: vt. l. & elegāter. in prī.
ff. de dolo. Glossa hic ponit duas solutiones, quæ videntur si-
5 bi inuicē aduersari: nec aduersantur. ¶ † Et aduerte: primò
dicit glossa, licet contractus sit ipso iure nullus: tamen si se-
quatur traditio, reuocatur per actionem de dolo, vt dicta le
ge. & eleganter. in principio. sed hic in trāsactione secuta est
liberatio: quæ habet vim traditionis: meritò datur actio de
dolo. vel aliter quando dolus dat causam contractui bonę fi-
dei: tunc contractus est ipso iure nullus, vt. l. contraria. Sed
quando contractui stricti iuris: tunc valet contractus ipso iu
re. ita loquitur hic, & probatur. j. de muti. . . . l. dolo. vide
gl. ¶ Istę solu. videnꝶ cōtrarię: q̄a vna pręsupponit cōtractū
transactionis non tenere, alia pręsupponit tenere. Certè quę
libet est vera, rectè intelligēdo. Nā aut nos intelligimus hanc
legem, quòd trāsactio fuerit interposita super actione bonæ
6 fidei: & tunc procedit solutio prima. Nā † licet transactio de
se sit stricti iuris: tñ iudicamus de ea. vt de omni cōtractu stri
cti iuris liberatorio, secundum naturam illius actionis, super
qua interponiꝶ. Ita no. in. d. l. de tutela. j. de in integ. rest. erit
ergo nulla transactio: sed liberatio secuta habet vim tradi-
tionis, quę per actionem de dolo rescinditur. ita loquitur hic.
Et secundū hoc, illud quòd hic dicitur, de replicatione doli,
& de exceptione pacti, erit exceptio facti: & replicatio facti
nō iuris. Nā cū non sit secuta liberatio, pactum transactionis
non ꝓducit exceptionem: quia nullū. ideo nō est opus repli-
catione iuris. Si verò hanc legem intelligimus, quod fuerit in
terposita trāsactio, super actione stricti iuris: tūc sine dubio,
7 & sine scrupulo procedit secūda opinio. ¶ † Et est differētia
istius subtilitatis informando libellū, super actione de dolo.
Nā quādo trāsactio valuit, quis petit per actionem de dolo
rescindi trāsactionē: vel petit interesse: quia deceptus in trāſ
actione. Sed quādo trāsactio non valuit: tūc petit q̄s rescin-
di liberationē suā: quia liberauit. sic debet intelligi. s. e. l. actio
ne. hęc sunt vera, secundū opinionē nostrā communē. ¶ Pe.
de bella perti. fuit in sua opinione, mirabiliter in hac materia
dicens, quòd nō est verū, quòd cōtractus bonę fidei sit ipso iu
re nullus: quia dolus dat ei causam. Ratio: quia cōtractus ha-
bet sua substātialia. & eius opi. refert Cyn. in. l. ij. j. de rescin.
vendi. Pro ea facit talis ratio: facilius impediꝶ dñij trāsactio,
quā personalis obligatio. hoc ꝓbaꝶ in vēditione rei sacrę, &
liberi hominis. ff. de cōtrahē. emp. & l. liberi. de ver. obli. l. li-
ber homo. la picola. Sed secundū nos dominij trāslatio non
impediꝶ: quādo dolus dat causam cōtractui bonę fidei: ergo
multominus impeditur obligatio personalis. ¶ Opinio gl.
nostrarum est vera: vt dicta. l. & eleganter. in prin. de dolo. &
l. iij. in fi. ff. pro socio. vbi est casus expressus. Non ob. quod
dicit Pet. quòd contractus habet sua substantialia. Nam ne-
8 go: quia bona † fides est de substantia cōtractus bonæ fidei.
vt dicta. l. iij. in fin. ff. ꝓ socio. vbi est casus expressus. Nō ob.
quòd ipse dicere posset, quòd facilius impediꝶ dominij trāſ-
latio, quā ꝑsonalis obligatio &c. Nam debes scire, quòd pro
hibitio, & quęlibet iuris dispositio, limitatur secūdū causam
suam, vt. l. cum pater. §. dulcissimis. de lega. ij. & l. cum tale.
§. falsam. de condi. & demonstra. & l. non dubium. s. de legi.
Vnde quādoq; causa prohibitionis respicit dominium, non
obligationem personalem: & tūc facilius impeditur dominij
translatio. ita loquitur prædicta ratio. Quandoq; causa pro-
hibitionis respicit obligationem personalē, & non dominiū
& tunc facilius impeditur obligatio, quā dominiū. ita loqui
tur nostra materia. ¶ Oppo. vlterius extra glos. videtur ꝙ
non habeat locum actio de dolo, cum alia competat: vt. l. j. §.
ait prętor. ff. de dolo. Solu. istud est verū, nisi in actione amit
tenda quis passus sit dolum. ¶ Item opponitur, & videtur.
quòd habeat locum condictio ob causam, vt. l. si quis acce-
pto. de condictio. ob causam. Solu. hic reus impleuit, quic-
quid conuenit, ex parte sua: ideo condictione ob causam nó
potest conueniri.

✤ *SVMMARIVM.* ✤

1 *Lex de his. ff. de transactio. quòd habeat locum in testamentis, & ulti-
mis uoluntatibus.*
2 *Clausula, uiso testamento &c. quòd debet apponi instrumento, quando
soror dotata facit quitationem fratri, de omni eo quod poßit petere
de hæreditate &c.*
3 *Transactio an ualeat, quando dolus dedit causam contractui. & nume. 3.*

SVb prætextu. Prętextu instrumenti
de nouo reperti, nō re
scinditur transactio. hoc modo. Itē si dolus rei dat
causam transactioni succurriꝶ. h. d. ¶ Oppo. de. l.
Imperatores. ff. de re iudi. in. §. sancimus. in authē. de non alie
nandis. collatio. ij. de. l. rem publi. C. de iure rei publi. lib. xj.
Sol. quòd ibi sunt casus speciales, circa materiam. vide glos.
de sen. aduer. fis. l. j. lib. x. ¶ † Itē opp. de. l. de his. ff. eo. Sol.
illa loquitur in testamentis, & in vltimis voluntatibus, in qui
bus non valeat, nisi respectu &c. Aduerte: quia cū facio trā-
actionem

actionem super aliquo legato. vel cũ soror est dotata à fratre,& ista con
tentatur dote:& facit sibi quitationem de omni eo,quod possit petere:
de hæreditate &c. debet apponi in instrumento, viso testamẽto: aliâs nõ
valeret. vt. d. l. de his. præalleg. Item oppo. actio de dolo non concurrit
cũ aliqua actione. sed hic cõpeteret actio furti. ergo &c. sol. vt in gl. secũ
3 da. ¶ † Item opp. & videtur, quòd cum dolus dedit causam contractui
siue transactioni, videtur quòd transactio non valeat ipso iure: vt. l. &
elegãter. ff. de dolo. Gl. fi. dat duas solutio. vna quòd liberatio venit infir
mãda: licet transactio nõ valeat ipso iure. ¶ Alia, ꝙ contrariũ habet lo
cum in bonæ fidei contractibus. Sed transactio est stricti iuris. Istę solu-
tio. videntur contrariæ: quia prima solu. pręsupponit transactionẽ non
valere. Alia præsupponit valere: vnde dic: aut transactio prẹsupponit,
ꝙ interponitᷓ sup cõtractu bonæ fidei, & tũc habet locũ prima solutio.
Si interponatᷓ super contractu stricti iuris, potest habere locũ secunda
solutio. Itẽ oppo. de. l. si quis accepto. ff. de cõd. inde. sol. vt in gl. fi. Bar.

SVMMARIVM.

1 *Acta de nocte, an tantum ualeant, quantum de die?*
2 *Actus uoluntarij, ut contractus, & ultimæ uoluntates, ita ualent de die, sicut de nocte.*
3 *Actus necessarij, ut iudicia: debent fieri de die: aliâs non ualent.*
4 *Actus quando fiunt de nocte, an debeant esse luminaria?*

NOn minorem. Transactio & res iudicata æqui
parantur. & tantum valet factũ
de nocte, quantum de die. h. d. Oppo. ꝙ maioris authoritatis
sit transactio, ꝗ̃ res iudicata: vt habuistis no. s. eo. l. si diuersa.
Sol. hęc regula fallit in quibusdam casibus, quos gl. ponit hic: & lati⁹ in
1 l. ij. ff. de iureiur. Secundò no. ꝙ tantum † valeat actum de nocte, quãtum
de die. Contra. in. autᷓ. de iudi. §. sedebũt. extra de offic. delega. c. consu-
luit. Debes scire: ꝙ de iure quædam sunt, quæ non sortiuntur effectũ, vt
delicta: & ita puniuntur de nocte, sicut de die: licet de nocte grauius: vt
l. ij. ff. de furibus balnearijs. & l. iiij. ff. ad. l. aqli. de adul. l. gracchus. Quæ
dam sunt, quæ de iure sortiuntur effectũ. & in his dic: aut quæris qua die
dicatur factũ: aut quęris, an factũ valeat? Primo casu, dic, vt. l. more Ro-
2 mano. ff. de fer. Secundo casu dic: aut sunt actus † voluntarij vt contra-
ctus, & vltimæ voluntates: & ita valent de nocte, sicut de die, vt hic. & l.
3 ad testi. §. posse. de testa. Aut sunt † actus necessarij, vt iudicia: & tũc de-
bent de die fieri. aliâs non valerent: vt. d. §. sedebunt. ¶ Fallit, ex causa,
4 ꝗ iurisdictio expiraret. vt. d. c. cõsuluit. de offi. dele. ¶ † Quęro, an quã
do fit de nocte, debeãt esse luminaria? dico ꝙ sic: vt. l. j. §. tria luminaria.
ff. de ven. inspi. Ratio: quia testes debent cognoscere partes: quod non
benè fit in obscuro: ut. l. fi. §. si autem dubius. de iure deliberandi. & de
testibus. l. testium.

CVm ea quæ. Breuiter dicit. Simulatæ venditionis precium, peti non potest. h. d.

SI maior. Non eget summario propter breuitatem. de hoc videbitis in. leg. metum. ĵ. quod metus causa &c.

NEc intentio. Exceptio facti, vel intentionis, nõ põt opponi, post transactionem lite finita. h. d. ¶ Oppo. ff. de tute. & ra. distra. l. si ex duob⁹. Sol. vt in gl. ibi loquitᷓ in pluribus tutoribus, vel curatoribus, qui tenebantur insolidum: quorum solutio vnius prodest alteri. Quæro: vtrum solu. facta per istum, qui non erat hæres, prosit alij, ꝗ est hæres. Sol. vt gl. quæ dicit ꝙ non, quia soluit, pro sua obligatione.

NEc intentio. Pro dato, vel ꝓmisso, ex causa trãsactionis, nõ cõpetit actio. h. d. ¶ Oppo. de. l. in summa. in prĩ. de cõd. inde. ff. sol. gl. ¶ Querit gl. nũꝗd per solutionẽ huius hęredis putatiui facta ex causa trãsactionis, liberentur hæredes veri? Et nunꝗd à veris hæredibus possit repeti istud solutum? videtur ꝙ sic per. l. si ꝗs possessor. ff. de peti. hęredi. gl. determinat contrarium. Ad. l. si quis possessor. respõde. vt in gl. Bar.

SVMMARIVM.

1 *Confeßio sola rei dicentis se debere certam quantitatem, non præiudicat creditori.*
2 *Reus, si soluit creditori, ex eo non oritur præsumptio, ꝙ nihil debet recipere à creditore cui soluit.*
3 *Confeßio sola creditoris dicẽtis se debere habere centũ à Titio, quãdo sibi præiudicet?*

SI quidem. Solutio partis ex causa transactionis, in
1 ducit liberationẽ toto: secus in confessio-
ne partis facta à reo. h. d. † Vides ergo ꝙ attestatio rei dicẽtis
se debere certam quantitatem sola, non præiudicat credito-
2 ri. ¶ † Sed quęro: vtrũ pręiudicet ipsi reo, ita vt ex eo, ꝗ᷑ aliꝗd soluit,
sit præsumptio: ꝙ nihil debeat recipere à creditore, cui soluit. tex. est ꝙ
nõ in. l. si cũ dos. in prin. ff. re, amo. ¶ Quæro: quid in creditore? credi-
3 tor cõfessus est debere habere centũ † à titio. vtrũ videatᷓ dicere: & nihil
vltra: adeò, ꝙ sibi pręiudicet in residuo? Breuitᷓ: aut ipse apposuit aliquã
dictionem taxatiuam: vt si dixit: centũ sola, vel centũ tantũ, & tũc in re-
siduo pręiudicat sibi: aliâs non. hic est tex. cũ gl. secundũ opi. Azo. in. l.
rõnes. ĵ. de ꝓba. quę est vera. Probatᷓ in. l. iij. §. cũ Titio. ff. de adi. leg. etc.

SI quidem. Receptio partis ex cã transactionis liberat reum à toto. Sed si reus partẽ tantum confitetur debere, non pręiudicat creditori, quo ad residuũ. h. d. ¶ Quęrit gl. quę erat ratio dubitandi in secũdo casu? dic, vt in gl. Aduerte: quia confessio dębitoris circa partẽ, non pręiudicat creditori circa aliã. ¶ Sed quęro de confessione creditoris: nunquid cõfessio creditoris sibi pręiudicet, circa aliam partẽ? de hoc est glo. in. l. rationes. ĵ. de proba. & per illum text. in l. iij. §. cum titio. ff. de adi. lega. Barto.

SI maiores. Transactio, non rescinditur ob defectũ causæ non expressæ. h. d. an per pactũ factum cum matre, filij succedant in minus? dic vt l. pactum. j. de colla. &c.

SVMMARIVM.

1 *Transactio, ut ualeat, necessario non debet fieri apud acta nec in scriptis.*
2 *Agi quòd poßit ex pacto nudo transactionis.*
3 *Reus non obseruans promissa conuenitur prima actione, ad quam reuertitur actor, & non actione præscriptis uerbis. & nume. 6*
4 *Condictio ob causam, quòd cõpetat reo ad repetendum ea, quæ dedit si actor non obseruat promissa.*
Condictio ob causam, quando nõ obseruantur promissa, nõ oritur ex pacto transactionis, sed extra id quod agitur ex contractu, ex illo negotio gesto.
5 *Actio præscriptis uerbis, an detur reo implenti contractum ex parte sui contra actorem?*
Contractus transactionis, quod sit quidam contractus innominatus. & nu. 21.
Et quis contractus innominatus sit? & nu. 23.
Reo transigenti ex transactione, competunt tria remedia, scilicet exceptio: & condictio ob causam, & actio præscriptis uerbis.
7 *Actio præscriptis uerbis, quare sit quòd competat reo, & non actori.*
8 *Remittere, quando sit facere, & non dare? & nu. 23.*
9 *Actor, quando dicatur liberare reum, & sic implere cõtractum, ex parte sua: ut habeat actionem præscriptis uerbis. & nu. 15. & quando dicatur sibi subueniri per hanc actionem: & nu. 19.*
10 *Cautio mutiana, an habeat locũ in cõtractibus inter uiuos?*
11 *Cautio, quæ prestatur de modo implendo, an habeat locum in contractibus bonæ fidei?*
Transactio interposita super aliquo contractu, de ea iudicatur, sicut de cõtractu, super quo interponitur.
12 *Lex in omnibus. ff. de iudic. an habeat locum in contractibus stricti iuris?*
13 *Actor, quòd poßit cogi ad cauendum, si transactio est interposita super contractu bonæ fidei.*
14 *Cauere quis, quòd non cogatur in ultimis uoluntatibus, de implendo coactione præcisa, sed causatiua.*
16 *Condictio ob causam, an competat actori contra reum: ut sic se reponat in pristinam obligationem.*
17 *Peti, quòd nõ debeat. ut fiat id, quod factum non releuat.*
18 *Actori & reo quando subueniatur per actionẽ de dolo, propter non obseruantiam transactionis?*
20 *Transactio, quòd sit contractus.*
21 *Transactio, an sit contractus nominatus.*
22 *Transactio, quare non dicitur contractus nominatus. & ponitur pro uera: quia non habet fines determinatos?*
23 *Contractus trãsactionis innominatus quisnam sit?*
24 *Transactio si non fiat per ut: sed per dictionem si, an sit cõtractus innominatus?*
25 *Actor agens ob non seruatam transactionem, an debeat prosequi primam instantiam, uel de nouo inchoare.*
26 *Titulus superueniens possessori, quòd faciat eum quærere dominium, ex persona eius à quo habet titulum.*
27 *Cautio mutiana, quòd non habet locum ubi dispositio sit sub modo.*

a SIue apud. [a] Breuiter dicit. Trãsactionibus legitimè factis stari conuenit. & si fiant pacto nudo ex eis non agitur: sed ad primam actionem actor reuertitur. h. d. Diuiditur: quia

a ¶ Siue apud. Vide. d. Pe. in. c. si qñ de offi. deleg. qui aliter allegat istã legẽ. Andrę. barb.

primò loquitur in genere, secũdò infert ad speci
1 es. secũda ibi: sed quoniã. ¶ † No. primò, ꝙ de sub
stantia transactionis, non est ꝙ fiat apud acta: vel
quod exinde fiat scriptura: vt. s. e. l. cũ te. &, s. tit. j.
2 l. pactũ quod bona fi. ¶ † Secũdò no. ꝙ ex pacto
3 nudo trãsactionis nõ põt agi. ¶ † Tertiò nota, ꝙ
si reus nõ obseruaret ꝓmissa, põt conueniri pri-
ma actione vidistis. s. ti. primo. l. cũ proponas. la.
ij. ¶ Veniamus ad declarationẽ materiæ nostræ
leg. & videbitis pulcherrimã leg. ¶ Oppo. dicit
hic, ꝙ ex trãsactiõe nõ põt agi: sed agit actiõe pri-
ma. Cõtra. ff. de cond. ob. cau. l. iij. §. j. de cõdictio-
ne indebiti. l. elegãter. §. pen. Sol. dicit glo. fateor
4 quòd nõ põt agere actor: vt hic: sed reo † bñ com-
petit condictio ob causam ad repetẽdum ea, quę
dedit, si actor nõ obseruat ꝓmissa. & vide gl. sup
verbo ex pacto. in prin. Aduertatis: fateor quòd
reo cõpetit condictio ob cãm, ad repetendũ. vt di
ctum est: sed ista non oritur ex pacto transactio-
nis: sed extra id, quod agit; vt. l. si is. in fi. ff. cõmo.
& hoc sentit. gl. vlt. hui⁹ leg. circa fi. quã vide. Vn
de magis propria sol. esset, vt dicamus ꝙ condi-
ctio ob cãm, non orit ex pacto transactionis, sed
extra id, quod agitur in contractu, ex illo nego-
cio gesto ĩter te & me: vt. l. si in area. de cõdict. in
5 de. ¶ Anteq̃ intrem gl. † quero, vtrũ reo implẽti
contractũ ex parte sui, det actio præscriptis ver-
bis contra actorẽ? videt ꝙ nõ qa sufficit sibi exce-
ptio: vt. l. j. §. si reus. ff. de eo p quẽ fa. erit. Contra
riũ est veritas. Nã cũ contractus transactionis, sit
quidam contractus innominatus: vt. j. dicã. implẽ
ti tñ competit actio pręscriptis verbis ad interes
se: vt. l. naturalis. §. j. de p̃scri. verb. non obst. l. j. §.
si reus. qa ibi sufficiebat exceptio ꝓpter quã sua
desinebat interesse: vnde actionẽ ex illo edicto nõ
habet. ¶ Ex pędictis habes, ꝙ reo transigenti, ex
transactione competunt tria remedia. Primò ex-
ceptio. Secũdò ob cãm condictio. Tertiò præscri
ptis verbis actio: si contractũ impleuit ex parte
6 sua. ¶ † Sed q̃ro, an actori cõpetat actio p̃scriptis
verbis, contra reũ, ex contractu transactionis. &
videtur ꝙ sic: qa cõpetit reo contra actorem. vt. s.
dictum est: ergo eadem ratione actori contra reũ.
In contrariũ est casus hic, ꝙ ex tali contractu nul
la oritur actio. Sed de necessitate actor reuer-
7 titur ad actionẽ primã. ¶ Sed nũc reitro gl. Quæ
ro, quæ est ratio, † ꝙ reo cõpetit actio pręscriptis
verbis et nõ actori? & vide gl. sup verbo ex pacto:
ibi sed quare nõ actori &c. Dicũt qdã, ꝙ cõtract⁹
transactionis, est facio vt des. ex quo orit actio de
dolo, nõ pręscriptis verbis. vt. l. naturalis. §. quod
si faciam. ff. de pręscrip. verb. Istã reprehendit gl.
qa imò est, do vt des, cum remittere sit dare, nõ fa
cere. vide gl. Ista reprehẽsio gl. non ẽ bona, qa. l. si
mulier. quã gl. alleg. loquit, qñ debitũ certũ remit
tit: questio nostra loqtur qñ dubiũ debitũ remit
8 titur. Tunc † enim remittere est facere, non da-
re: vt dixi. in. l. actione. s. eo. & ibi. not. secundum
vnam opinionẽ. Sed ista ratio Bul. non est bona,
ꝓpter aliam rationẽ. nã. §. quod si faciã. habet lo
cũ, qñ ex facto alteri parti nihil adest: sed hic al-
teri aliqd adest: qa statim ex illa remissiõe quęrit
sibi exceptio. ideo haberet locũ actio pręscriptis
verbis: sicut in do, vt des: vel do, vt facias: vt no. in
dicto. §. quod si faciã. & dixi. s. e. l. actio. & . l. cum
mota. Assignauit gl. aliã rationẽ. quia in cõtracti-
bus innominatis oritur actio præscriptis verbis
ei, q impleuit contractũ ex parte sua: vt dic. l. na-
turalis. §. j. de pręscri. ver. sed reus potest implere
contractum: ex parte sua dando illud, quod con
uenit: actor verò q promisit non petere, vel non
agere: nũq̃ potest ĩplere contractũ ex parte sua:
qa si non petit, vel agit hodie: cras poterit petere:
& sic de similibus in perpetuũ. vt. l. elegãter. §. pe.
ff. de cond. indebiti. vnde: qa contractũ non ĩple-
uit: ideo sibi actio præscriptis verbis non datur,
iõ de necessitate ad primã actionẽ reditur, hic est
casus. in leg. nostra. & vide glossam. Ista glo. po-
nit verissimam opinionem. & rationem habuistis
not. in. l. prima. in fi. mag. gl. s. de pactis, sic. ĩ. l. in
actione. s. eo. ¶ Ad istud. ergo quod habuistis, ꝙ
actori nõ cõpetit actio pręscriptis verbis: qa non
põt implere cõtractũ ex parte sua. Opp. ad istud
& videtur, ꝙ actor possit implere liberando reũ
per acceptilationem: cum acceptilatio tollat etiã
actionem in rem: vt. s. eo. l. vt responsum. Quidã
fatentur cõtrarium: quia si actor liberaret per ac-
ceptilatione: haberet actionẽ pręscriptis verbis
¶ Alij vt Hugo. dicũt: quòd tũc nõ impletur con
tractus: quia etiam tunc poterit agere de facto, li
cet actio sit sublata: vt. j. eo. l. vbi pactum. Veritas
9 est ista, quòd attendas qualiter † verba transactio
nis fuerunt cõcepta. Nã aut dixit: promitto libe-
rare te: & tu reus dabis mihi cetũ: & tũc posset im b
pleri contractus, ex parte actoris liberãdo: & tũc
haberet actionem pręscriptis verbis. aut promi-
sit nõ agere: vel nõ petere. & istud nunq̃ põt im-
plere: quia saltẽ de facto potest agere: vt dicta. l.
vbi pactũ. & . l. eleganter. §. penul. de condi. inde-
bi. & illo casu debet intelligi lex nostra: ꝙ actio
pręscriptis uerbis non cõpetat: sed reuertitur ad
primam actionem. Et istud gl. dixit. s. de pac. l. j.
in fi. magnę gl. ¶ Ad idem oppo. & videtur etiã
quando promisit nõ agere, vel nõ petere, ꝙ pos-
sit impleri ex parte actoris, cauẽdo de nõ agẽdo
vel de non petendo in futurũ. nã cautio mutiana
habetur pro implemẽto: vt. l. mutianę. de condi.
& demon. & de condi. insti. l. iiij. §. j. Sol. dicit gl.
Fateor hoc contrarium, quòd per hanc cautionẽ
impletur iste contractus: sicut in quibusdam casi
bus similibus: qui ponunt in glo. Tenet ergo ista
10 glo. † quòd cautio mutiana habet locum in cõtra
ctibus inter viuos, Contrarium tenet glo. in. l. j. in
fi. magnę glo. s. de pac. & in. l. mutianę. ff. de con-
di. & demon. & . l. ita stipulatus. ante fi. ff. de verb.
oblig. & de condi. ob cau. l. dedi. circa prin. Et ibi
istum passum examinat Gul. de cug. & videtur te
nere glo. hic posita. quod non puto verum. nam
contractus innominati fiũt per modum modi: vt
do vt des: vel do vt facias: vel facio vt facias: vel
facio vt des, omnia respiciunt modũ. Cautio mu
tiana habet locum in conditionibus negatiuis: vt
dicta. l. mutianę. vnde ista materia non habet locũ
11 hic. Sed magis esset videndum † de illa cautiõe q̃
pręstatur de modo implẽdo, per. l. si tibi lega. de
lega. iij. de conditio. & demon. l. quibus diebus. §.
termilius. nota. j. de donati. quę sub modo. l. j. Et
a certè[a] istam cautionem nõ reperio locum habere
b in cõtractibus bonę fidei, nisi in casu. l. insulã [b]. §.
fin. ff. loca. ¶ Istã materiam latius explicaui in di
cta. l. mutianę. tamen quantum ad propositũ pos
semus sic dicere. Aut transactio interponitur su-
per cõtractu, seu super actione bonę fidei: & tũc
iudicamus de ea, sicut de cõtractu bonę fidei. & vi
distis. no. s. eo. l. sub pretextu. & . l. de tutela. j. de ĩ
integ. resti. & tũc cauẽdo de non agẽdo, vel de nõ
petendo. videtur impleri cotractus. arg. dictę leg.
insulam. §. fi. Si verò interponitur super contra-
ctibus stricti iuris. tunc per hanc cautionem non
videtur contractus impleri. & ita loquitur hic. nã
vt videtis agitur actione in rem, quæ est stricti iu
ris. & secũdũ istũ modũ debet intelligi quod not.
& vobis dixi. s. eo. l. actione. ¶ Cõtra p̃dicta op.
& videtur, ꝙ per cautionẽ nunq̃ impleat: vnde
videtur obstare. ff. de condi. ob cau. l. dedi. in prĩ.
dixit gl. fateor, ꝙ actor potest cauere de implẽdo
non potest tamen agi ad cauendum, nisi in cõtra-
ctibus bonę fidei: vt. l. in omnibus. ff. de iudi. & in
seruitutibus. ff. si ser. ven. l. harũ. & in vltimis volũ
tatibus, vt. l. mutianę. de condi. & demon. & vide
12 glo. tuam. Videtur ergo tenere ista gl. † quòd. l. in
oibus. ff. de iudi. nõ habet locũ nisi in cõtractibus
bonę fidei. Idẽ tenet gl. in. l. ij. in prin. ĩ. ij. gl. ff. sol.
mat. & dicta. l. dedi. in prin. & dicta. l. in oib⁹. Cõ
trariũ est verũ, vt. l. vniuersa. s. de p̃ci. imper. offer.
& . l. si creditores. de priui. cre. & not. ĩ. l. in posses-
13 sione. qui. ex cau. in pos. eat. ¶ † Tamẽ quantũ ad
ꝓpositũ, bene fateor istud quod gl. dicit, ꝙ actor
poterit cogi ad cauendum, si trãsactio est interpo
sita super cõtractu bonę fidei: quia cautio habet
implere

a ¶ Et certè. Not. qđ Bar. tenet, ꝙ ĩ contractibus bonæ fidei, & transactione super ea facta, habet locũ cautio Mutiana. & sic tenet istã gl. hic, quæ singularis reputatur, sec⁹ ĩ contractib⁹ stricti iuris, sed in. l. mutianæ. tenet cõtra & aliter locutus est in. l. quibus diebus. §. fi. de cõdi et demõ. Io. de Imo. in præalle. l. mutianæ. tenet ꝙ nec in bonæfidei contractibus habet locum cautio mutiana; cũ hoc non sit iure cautum, & respondet ad. l. insulam. §. fi. ff. loc. Ang. in. l. dedi. ff. de condi. ob cau. dicit, quòd solitus est tenere id, quod Barto. tenet hic. Et addit qđ in stricti iuris contractibus, debitore effecto suspecto, habet locum cautio Mutiana. Andre. Barba.

b ¶ Insulam. Adde secundũ Paul. de cast. quod videtur dicẽdũ oppositũ quòd non habeat pro impleto. nã. l. insulã. §. fin. loquitur in contractu nominato, ex quo oritur ob. & actio statim etiam ante secutum implementum, licet obstet exceptio vsq̃ quo impleat: vt. l. iul. §. offerri. ff. de act. emp. sic ergo nõ põt impleri ex parte actoris, nisi prius impleatur ex parte rei: quia venit fiẽdũ implementũ, ex eo, qđ reus dabit: vt si locas mihi opus fiẽdum pro centum quod de illis cẽtũ facere debeo: tũc ęquitas dictat, ꝙ agere possum antequã faciã: & quòd cauendo de faciẽdo debeat sufficere, cum mihi non obst. exceptio. & ita loquit ibi. non enim habes actionem ex implemẽto: sed ex solo cõsensu: sed nos loquimur in contractibus innominatis: in quibus antequã impleã, nõ est orta obligatio & actio: quæ debet oriri ex implemento: vt. l. iurisgentium. §. j. ff. de pac. non sic ergo dictat ęqoitas: quòd cautio de implendo faciat mihi oriri actionẽ & obliga. Nec ita faciliter, sicut dictat quòd actionem non datam possit exercere sine obstaculo exceptionis. Hoc enim facili⁹ fit: & hoc dicit esse ita, verũ: sicut de⁹ est ĩ cœlis.

implere contractum.vt.s̈.dixi.in.alijs contractibus secus. Et
quod dico, pōt cogi ad cauendū intellige,vt præstet interes-
se.quia ista est natura actionis præscriptis verbis,quæ oritur
ex contractu innominato:vt.d.l.naturalis.§.j.de p̄scri.verb.
14 Illud etiam† quod dicit gl. ꝙ in vltimis voluntatibus ꝗs co-
gitur cauere.per.l.mutianæ.ff.de cōd.& demō.nō est verum
coactione p̄cisa:sed causatiua : vt ibi no. Itē opp. ad istā leg.
ꝙ ad promissa agatur ex pacto transactionis : vt.s̈.eod.l.cū
proponas. So.ibi intercessit stipulatio:hic nō.& secūdū hoc
ista op.vadit ad leg.vel forma eā aliter:& sic vadit ad p̄dicta.
15 †Videtur ꝙ contractus trāsactionis possint impleri ex par
te actoris,ita ꝙ pōt agere:vt.l. cum proponas. s̈.eo. Solu.ibi
transactio fuit facta per stipulationē,quæ est vestita in seip-
sa verbis.nec eget implemēto rei interuētu: hic loquitur de
trāsactione facta pacto nudo,q̄ rei interuentu ex parte acto
ris nō potest impleri .ita loquitur hic. Nā vestimentū,quod
fit verbis:fit ex dispositione contrahētiū: quod lex.non de-
negat. Sed illud quod fit rei interuētu,fit ab vna parte tantū
leg.cooperāte.vnde suum lex.nō tuū tibi denegat auxiliū.&
vide gl.¶ Itē opp.ad prædicta:& videtur ꝙ possit agi præ-
scriptis verbis,ex parte actoris:vt.l.si pro fundo.j.eo.gl.di-
cit,ꝙ ibi fallit. Vel dic ꝙ ibi ita loquitur de actione p̄scri.ver
bis datiua,non natiua.Ista sol.quantū ad illā.l.si pro fundo.
non est bona,quia nulla est ratio,quare hic nō daretur actio
præscriptis verbis:sicut ibi. Nā hic rei vendicatione agebat̄.
sicut ibi.ergo dicit Pet.& credo, ꝙ benè dicat in hoc, quod
l.si pro fundo.debet intelligi, quādo trāsactio fuit facta per
talia verba,quæ respiciunt implementum ex parte actoris :
vt promitto te liberare, vel actioni propositæ renunciare:iō
ibi datur actio p̄scriptis verbis actori,impleto cōtractu ab
eo.ita loquitur ibi. ¶ Itē ad illud opp.& videtur ꝙ actori cō
petit actio præscriptis verbis:vt.s̈.eo.l.cum mota. Sol, vt ibi
dixi. Vel intelligas, ꝙ ibi fuit taliter conceptus.quod pōt im
pleri ex parte actoris : & fuit impletus. Vel si dicas ex parte
actoris,nō pōt impleri : tunc in subsidiū datur actio præscri
ptis verbis,à leg.quæ est datiua,nō natiua:cū in pristinā obli
gationem se non possit reponere:vt ibi dixi.& vide glossam
tuam. ¶ Vidimus ꝙ reo datur actio præscriptis verbis & cō
dictio ob causam . Item vidimus vtrum actori detur actio p̄-
scriptis verbis,sicut reo. ¶ Quero, vtrū actori detur cōdictio
16 ob cām: † vt reus se reponat in pristinā obligationē: sicut reo
datur: vt actor restituat accepta: & quod actori competat gl.
videtur hic tenere. & in.l.actione.s̈.eo. Itē tenet in. l.cū mo-
ta.cum actio est talis, quæ pōt cōsensu partiū restaurari.& vi-
detur casus in.l.si quis accep.de cōd.ob cau. ¶ In contrarium
videtur hæc.l.quæ dicit quod sit necesse agere actione pri-
ma.Item videtur casus rotundus in.l.si pro fundo.j.eo.vbi di
citur expressè:ꝙ ad actionem primam non potest dari regres
sus.Pro hoc etiam facit.j.e.l.quamuis. Aduerte, dicas:sic quā
doque reus impleuit contractum ex parte sua, quantum po
tuit : quandoque noluit implere. Primo casu, nō datur actori
condictio ob causam , vt reus se reponat in pristinā obliga-
tionē,vt infra eo.l.si p̄ fundo. Ibi enim reus dedit rē actori,
licet fuisset euicta. & est speciale in transactione, fauore mi-
nuendarū litiū:licet secus esset in alijs contractibus innomi-
natis:vt.l.fi.de condic.ob cau. Secundo casu:quando reus no
luit implere:tūc aūt talis actio, quæ non pōt per consensum
partium restaurari,& non datur cōd.ob cau.vt supra.eo.l.cū
mota.& infra ad Turp.l. quamuis. Si verò per cōsensum par
tium potest restaurari:& tunc actor vult per condictionē ob
causam,ex sua pœnitentia restaurari : & hoc non pōt:vt in-
fra eo.l.quāuis. Aut aduersarij mora:& tūc si quidem ipse po
tuit implere:& impleuit cōtractū ex parte sua, habet locum
cōndictio ob causam: aliâs haberet locū actio de dolo:vt no.
in.l.actione,supra eo.& ibi dixi. Prædicta vera : quando per
transactionem actio fuit ipso iure sublata.nam si sublata nō
esset,duraret actio prima.ideo non esset locus cōdictioni ob
causam vt se reponeret in pristinā obligationē. hic est casus
hic. Sed cōtra hoc opponi.video quod reus:cui legatur libe-
ratio,habet actionem ex testō,vt liberetur:licet sit tutus ex-
ceptione. vt lege quarta.§.primo.ff.de libe. lega.ergo eadem
ratione, licet iste actor habeat replicationem,pōt petere , vt
reus se reponat in pristinam obligationem : & faciat pactum
de non petendo.& hoc tenebat Iacob. de rauen.quod doct.
17 nostris non placet.†quia nō debet peti, vt fiat id quod factū
nō releuat:vt.l.hæc stipulatio. §.diuus.vt le.no.caue. Sed hic
actio nihil reuelat:quia ex pacto de non petendo conseque-
retur replicationē tantū: vt in.l.iurisgentiū.§.pactus ne pete-
ret.quam replicationē habet sine eo. Et per hanc legem non
ob.quod dicitur de eo, cui relinquitur liberatio, quia illud
ideo non est in potestate rei, quādo conuenitur, vt sic oppo-
nat exceptionem:vt igitur sibi pararet probatiōes permitti
tur sibi agere, vt liberetur, sed in potestate actoris est agere,
qn̄ vult:& sic replicationē opponere:ita loquit̄ hic. ¶ Hoc
ergo viso:hc est qualiter actori subueniatur per cōdictionē
18 ob causam:reassumo† qualiter sibi subueniatur per actionē
p̄scriptis verbis. ¶ Et dicas sic.aut verba trāsactionis sunt
concepta affirmatiuè,ita ꝙ ex parte actoris possunt impleri
& tunc implemēto secuto ei competit actio p̄scriptis ver-
bis:vt.l.si pro fundo.infra eo.& lege naturalis.§.j. de præ-
scrip.verbis. Aut sunt cōcepta negatiuè, ita ꝙ non possunt
impleri:& tūc aut est interposita super contractibus bonę fi
dei:& cauendo implet:vt.l.insulā.in fi.ff.loca.& sic ei cōpete
ret actio p̄scriptis verbis. Ita intelligo gloss. hic positam.
Aut super contractibus stricti iuris:& tunc aut actio prima
non est sublata & nō datur actio p̄scriptis verbis:sicut nec
condictio ob causam:vt dictum est.s̈.sed de necessitate reuer
titur ad actionem primam.casus est hic. Aut actio sublata est
talis, quę potest cōsensu partium restaurari:& tunc actio p̄
scriptis verbis,non habet locum datiua, vel natiua . Natiua
non:qa contractus non est impletus ex parte actoris:Datiua
non:quia cessat ęquitas propter quā datur:quia potest age-
re condictione ob causam:vt se reponat in pristinam obliga
tionem:vt.s̈.dixi. Aut potest consensu partium restaurari.&
habet locum actio p̄scriptis verbis,datiua non natiua:vt.l.
cum mota.supra eod. ¶ Omnia quę dixi ex parte actoris, qn̄
verba contractus sunt cōcepta,ꝙ ex parte eius non possunt
impleri:intellige etiā ex parte rei,si poneres verba ita conce
pta,ꝙ eius parte impleri non possent. ita intelligo istā mate
riā. ¶ Cōtra omnia p̄dicta opponi.dixi,ꝙ tam actori quā-
reo,subuenitur per cōdictionē ob causam,vel actionem p̄
19 scriptis verbis. ¶ Contra:imò † per actionem de dolo: vt.s̈.
eo.l.actione.&.l.sub prætextu.ergo apparet ꝙ istę alię actio
nes,non habent locū:qa actio de dolo non concurrit cū alia.
glo.hoc tangit in vltima glos. ¶ Tu circa hoc dicas breuiter
sic. Quādoq; queritur de dolo commisso circa actionē, sup
qua transigere posset.& de hoc non dico hic:glo.tangit in.l.
actione,supra eo.&.j.l.proxi:& ibi dicā. Quādoq; quæritur
de dolo cōmisso in litigādo circa litē,de qua trāsigit̄.& tunc
aut dolus cōmittitur ex parte actoris,aut ex parte rei. Primo
casu,trāsactio est nulla:sed si reus actori nomine trāsactionis
aliquid dederit:hābet locum actio de dolo ad restituendum
data:sed ex parte rei valet transactio.& datur actio de dolo
actori:ad rescindendam transactionem:si primam actionem
sustulit:vt.s̈.eod.l.sub p̄textu.& ibi not.ff.de condictio.in
debi.l.in summa.in prin. Quādoq; cōmittitur dolus inducē-
do aliquē ad trāsigendum,& tunc dic,aut trāsactio interpo-
nitur sup contractib⁹ bonę fidei , aut sup cōtractu stricti iu-
ris.& de hoc dic,vt.s̈.e.l.sub p̄textu. Quādoq; dolus com
mittitur in nō obseruādo promissa:& tūc loquit̄ materia no-
stra:quia regulariter habet locum condictio ob causam , vel
p̄scriptis verbis.vel agitur actione prima:vt.s̈.dixi, videli
cet qn̄ actio extincta non pōt restaurari p cōdictionē ob cau
sam,quę non cōpetit ex pœnitētia:vt.l.quāuis.j.eo.Item no
ta.quod ex mora aduersarij,qn̄ actor nō pōt implere ex par-
te sua,non dat̄ actio p̄scriptis verbis.eadē ratione. s. qa actor
non pōt implere:& ideo dat̄ actio de dolo.secundū opi.Pla.
notabilem.In casu tamē pōt agi actione de dolo: vt.s̈. eod.l.
20 actione. ¶ †His p̄missis restat,vt veniamus ad quæstiones.
Et primò quero,vtrum trāsactio sit contractus?certè sic.qa vl
tro citroq; nascitur obligatio.vt.l.labeo.§.contractū.ff.de ver
21 bo.signi.&.s̈.eo.l.cum te.ibi si de fide contractus &c. ¶ †Quę
ro secundò,vtrū sit contract⁹ nominatus, vel innominatus.&
videtur quòd sit nominatus:quia habet elegans nomen sicut
emptio,& venditio,depositum:& societas & pignus:ita trās
a actio habet nomen elegans. In contrariū est veritas:[a] quia con
tractus nominati producunt actione,eo ipso, quòd ponun-
tur absq; aliquo implemēto:vt.l.iurisgentiū.in prin.ff.de pa-
ctis.sed trāsactio non p̄ducit actionē,nisi impleat̄ rei interuē
tu:ergo apparet quòd non est contractus nominatus, vt hic:
22 & hoc sentit ista glos.tota.& est veritas. ¶ †Sed tunc quero:
quare non est nominatus sicut emptio & venditio.in permu
tatione reperio leg.hoc dicentē.j.de rerū permu.super rubr.
& in.d.l.iurisgentium.§.primo. Nā permutatio secundū verā
opi.ideo non dicitur contractus nominatus : quia habet no-
men generis,non speciei. Nam etiā emptio potest dici p̄mu
tatio:qa permutatur res cum pecunia. Idē in locatione per-
mutatur opera cum pecunia.vnde permutatio generis, & ap
pellatio generis,non facit contractū dici nominatū:vt de cō-
di. & demon.l.si nominatim.& de libe.& posth. leg. prima

POMATES.
a ¶ Est veritas. Vide Alexā. vbi tenet quòd est contract⁹ innominatus.consi.xl.col.j.volumi.v.

Idem possumus dicere in transactione. Nã siue recedas à lite pacto gratuito, siue simplici renunciatione, siue sententia: potest dici transactio: hoc est transactum à lite, vel transactũ ab actione qa propriè ex parte actoris dicit̃ trãsactio: vt habuistis no. in. l. ij. s̃. eo. cum ergo sit nomen generis, non facit contractum dici nominatũ. Prætereà: & ista est melior ratio quæ posset reddi. Contractus nominati habent suos fines determinatos in emptione, & venditione. emptor dat precium: venditor dat rem. In locatione locator dat rem, conductor precium. sed transactio non habet fines determinatos: quia qñque actor dat pecuniam. quãdoq; recipit: vt. l. ij. & l. si super possessione. s̃. eo. vel dic, q̃ ideo non est nominat⁹: qa nõ placuit cõditoribus iuris, eã ponere inter contractus nominatos. & forte non est mala ratio. ¶ Quæro. †quis contractus innominatus est hic? quidam dicunt, q̃ est facio vt des. quia remittere est facere. Alij dicunt, q̃ est do vt des: non curo. Aduerte gl. nostræ considerant contractus innominatos penes modũ ineundi contractum: vt habuistis no. supra eodem, lege cum mota. & hac leg. Sed ego teneo cum vltramon. quod deberemus inspicere vtramq; partẽ: vt ex vna parte sit facio vt des: & ex alia parte, sit do, vt facias. Idem in similibus: vt dixi in l. cum mota, supra. eo. Nunc ad propositum dico, q̃ cõtract⁹ transactionis communiter est remittere: vt detur aliquid. & istud remittere secũdũ quosdã, est idẽ q̃ dare: vt hic dicit gl. circa princip. Secundũ alios. quando remittitur debitum dubium, non est dare, sed facere. vt. s̃. dixi. & dixi in. l. actione. s̃. eo. et sic secũdũ aliquos esset facio, vt des: secundũ alios do, vt des. Tñ in hoc nõ ẽ curãdũ: qa cũ ex isto facto aliqd adsit parti, datur præscriptis verbis: sicut in do. vt des. Cũ ergo idem sit effectus, non curandum quis contractus sit: vt. l. gallus. §. si eius. ff. de liber. & posthum. tamen potest esse, quod trãsactio verè est, facio vt des ex parte actoris. Exemplum. Actor petebat sibi dari fundum: deuentum est ad transactionem hãc, quod actor iret Romã pro reo, & reus sibi daret fundũ. tunc esset facio vt des, ex parte actoris: ex parte rei, do vt facias. Itẽ potest esse ex parte actoris do vt des, in exẽplo p̃misso: si in transactione fuisset cõuentũ, vt actor daret cẽtũ, & reciperet fundũ: vt. s̃: eo. l. si super possessione. & tũc ex vtraq; parte erit do, vt des: cũ ex vtraq; parte sit datio. Item potest esse ex parte actoris, do vt facias: tunc ex parte rei erit facio, vt des, Posset etiam esse ex parte vtriusque facio, vt facias: vt diligens inuestigator poterit perquirere: vnde contractus transactionis, potest cadere in qualibet specie contractus innominati. hoc vult sentire prima gl. tua magna. circa si. & vide eã.

24 ¶ Quæritur. quid si transactio †nõ fiat per vt: sed per si: hoc modo, si dabis mihi centum: vt remittam tibi actionem: vtrũ sit contractus innominatus? videtur quòd non: quia, non oritur vltro citroque obligatio. ergo non est cõtractus propriè: vt. l. labeo. §. contractum. de verbo. sign. Illud enim quod est in conditione, non est in obligatione: vt. l. si quis sub conditione. si quis omiss. cau. testa. & hoc videtur tenere glo. in. l. si qs cũ debitore. ff. de iureiu. ¶ In contrarium, quod sit transactio, & contractus innominatus: videtur tex. s̃. eo. l. si super possessione. & videt̃ tenere gl. ff. de pac. l. si intra. ff. de dona. l. hoc iure. Gul. de cug. in. d. l. si quis cũ debitore. dicit. Aut in cõditiõe venit aliqd p̃ quod parti aliquid adest, & erit cõtractus innominatus. Aut non venit id, per quod parti aliquid adest: & non erit contractus innominatus. & hoc satis potest procedere. Ad id quod dicitur, q̃ nõ est in obligatione illud, quod est in conditione. Respondeo, & concedo oppositum: & dico, quod ille cõtractus innominatus, tũc incipit esse cõtractus: qñ quis conditionem implere incipit: vt not. in. d. l. si quis cum debitore. ff. de iureiurand. ita debetis intelligere.

25 ¶ † Quęro, dicit̃ hic: vendicatione pendente. vtrum actor habeat prosequi primam instantiam, vel habeat necesse de nouo inchoare, tex. hic videtur velle, q̃ prosequatur instãtiam, dixi supra eodem. l. si diuersa. hoc declarabo in sequenti quæstione. ¶ Quæro, dicit̃ hic, q̃ si re⁹ vult euadere primã actionẽ, cogitur parere transactioni. ¶ Quæro, vsq; ad quod tempus potest actionem primam euadere, parendo transactioni? gl. dubitat. dicam. j. eo. l. si maior. ¶ Vltimò gl. format vnum contrariũ, & non soluit, super verbo pendente. ibi. ff. ad leg. fa. l. iij. §. j. Sed melius obstat. l. iiij. quia. l. iij. nihil ad propositũ. Itẽ. l. iij. non uidetur concedere prima facie. sed rectè in-

26 spiciendo contradicit ad id, quod gl. proxime dixit. † Nam titulus superueniens possessori, facit eum quærere dominiũ, ex persona eius à quo habet titulum. Sed hic possessori superuenit titulus scilicet transactio: ergo uidetur quod ex persona actoris quærat dominium: & sic, actor desinat esse dominus. cuius contrarium hic dicitur. Solut. uerba transactionis hic non respiciunt translationem dominij: sed solum tendunt ad impediendam actionem: quia promisit non agere, vel petere: vt. s̃. dixi. meritò dominium non transfertur: vt vi debitis. j. eo. l. si pro fundo.

Siue apud acta.

Trãsactio legitimè facta, debet obseruari: et si fiat nudo pacto ex eis non agitur: sed si promissa non obseruantur prima actione agitur. Et si oppo. excep. trãsactionis replicat̃ de dolo. h. d. vsq; ad fi. Et diuiditur in duas partes: quia primò ponit dictũ in genere: secundò infert ad speciem. Secunda ibi: sed quoniam. ¶ Opp. & intro glo. magnã, dicitur hic q̃ ex nuda conuentione non potest agi. sed agit̃ prima actione. imò videtur quod cõpetat actio, vt. l. iij. post prin. ff. de condi. ob. cau. Sol. gl. q̃ reo competit actio. ad repetendum quod dedit, sed actori non vt hic, Aduerte: qa lex contraria loquitur de condi. ob cau. quę cõpetit vt ibi. Et aduerte: qa condictio ob causam, dicitur extra id quod agitur inter contrahentes. vt. l. si quis. §. j. ff. manda. Lex autem nostra prohibet intentari actionem ex nuda cõuentione: non autẽ prohibet, quin possit agi alia actione, puta cõdictione ob causam. ¶ Ex hoc not. q̃ vbi reus cũ quo fit transactio, implet contractum ex parte sua, ei datur cõdictio ob causam, ad repetendum quod dedit: vt dicta. l. ij. si actor nõ obseruat promissa. ¶ Itẽ cõpetit sibi exceptio trãsactionis: vt per totum hunc titulum. Item, ex eo, q̃ implet contractum ex parte sua, potest sibi cõpetere actio pręscriptis verbis: habet ergo tria remedia. dixi, q̃ reo datur condictio ob causam. ¶ Querit gl. quę est ratio quod ex parte actoris trãsigentis, dicitur, esse facio, vt des: ex quo cõtractu orit̃ actio de dolo, ut. l. naturalis. §. quòd si faciam. pręalleg. sed actio de dolo non põt cõpetere cũ alia, vt. l. j. §. ait. ff. de dolo. Ideo actori non datur actio sicut reo. hãc reprobant gl. Quia istud est verbum generale, quod ex parte actoris transigentis semper dicitur cõtractus, facio ut des: imò potest esse do ut des: cum remittere sit dare, ut. l. si mulier. ff. de cõdi. ob causam. Quod est verũ. secundũ do. Iaco. si debitum esset purũ: vt dixi. in. l. actione. s̃. eo. Vnde glo. dicit, quòd non datur actori: quia hic fuit nudum pactum, & non est uestitum aliquo uestimẽto. cõtra rationem glo. Oppo. & uidetur quòd fuerit uestitũ: quia eo ipso reus liberatur, & per consequẽs ei cõpetit actio: ut. l. iiij. §. fina. de condi. institu. Solu. gloss. per interemptionem, quia licet actor liberet reum, adhuc ex parte sua non dicitur impletus cõtractus, & ideo ei datur actio: quia saltem posset agere de facto, ut. l. vbi. j. eodem. uerum est tamẽ, dicit gloss. quòd si actor caueret se non acturum, tũc uidetur plenè impleuisse contractum ex parte sua: quia talis cautio habet̃ loco uestimenti, ut. d. l. iiij. §. fi. & ideo agit. Concludit ergo gl. quod ista cautio mutiana habeat locum in dispositionibus inter uiuos. Ita sentit gl. hic, contrarium fuit not. in. l. j. s̃. titu. proximo. Contrarium not. in. l. mutianę. ff. de condi. & demonstra. Gul. in. d. l. iiij. in princip. de condi. ob causam. tenet quòd cautio mutiana habeat locum in contractibus. allega. l. si fideiussor. §. fina. qui satisda. cogan. l. Imperatores. §. fin. ff. de appella. l. pręsenti. §. fina. s̃. de his qui ad eccle. confugi. allega. §. si uerò intra. in auẽ. de mona. colla. j. Pręterea est glo. ordina. in leg. nostra. Dicas q̃ alię glossę sunt uerę, & nõ ista. Ratio, quia cautio mutiana habet locũ vbi dispositio est sub conditione negatiuè concepta. Sed materia contractuũ innominatorum, de quibus loquitur materia nostra, habet

27 locum ubi dispositio procedit sub modo per vt. ¶ † Et quòd cautio mutiana, non habeat locum, vbi dispositio fit sub modo gloss. est nota. in. l. cum pater. §. Titio. quæ incipit, quo casu. de lega. ij. Non obst. iura allegata in contrarium, quia illa iura loquuntur de cautiõe inducta, ab alijs Iuriscõsul. non à Mutio, & ex permissiõe aliarum legum: & loquũtur de cautione omnino diuersa, secũdum diuersas materias, ut patet ex dictis iuribus. vel potes dicere q̃ hęc gl. nõ est necessaria illic quia hæc gloss. loquitur vbi quis sponte recipit hanc cautionem leg. mutianę: cum materia sua loquatur quãdo hæres debet dare legatum sub conditione, de non faciendo si offertur cautio mutiana, habet necesse accipere dictam cautionem, et ita debet intelligi hic. Item oppo. de. l. iij. in princip. ff. de cõdi. ob causam. Solu. gl. quòd si actor vult cauere se nõ acturũ potest, nõ tamen cogitur. & sic tollit cõtrariũ, & quod dixi non cogitur, est uerum, nisi in casibus, ut in contractib⁹ bonę fidei, & in ultimis uoluntatibus. allega. gl. l. in omnibus. ff. de iudi. ¶ Quantum ad illum passum cum gl. dicit de contractibus bonę fidei. ergo uidetur innuere, quòd lex, in omnibus, non habeat locum in cõtractibus stricti iuris. Istud nõ est uerum: qa lex illa habet locũ etiã in stricti iuris iudicijs. ¶ Item in eo quod

in eo quod dicit gl. ꝙ in vltimis voluntatibus co
gitur: intellige nõ ꝑcise, sed causatiue, si legatari⁹
vult cõsequi legatũ. ¶ Itẽ op. de. l. cũ mota. s̈. eo.
l. si pro fundo. j. eo. Gl. dat duas sol. Illa videť ve-
rior, ꝙ in iuribus contrarĳs dať actio ꝑscri. verb.
à leg. adeò, quòd non sit natiua, sed datiua. Ita
fuit no. in. d. l. cũ mota. pręalle. ¶ Itẽ op. & sum ĩ
gl. fi. & op. ꝑ hũc modũ, videť ꝙ hæc lex. sit in se
ipsa contraria. Nã dicit primò, ꝙ ex pacto nudo
nõ nasciť actio posteà dicit in fine poteris vrge-
gere aduersariũ. Huius timore est factũ prin. hui⁹
gl. qa aduersarius vrgebať nõ ꝑcise: sed causatiue:
qa si nõ vult teneri. ad quod tenebať pría actiõe
obseruabit ꝓmissa ꝑ cautionẽ. Simile vidistis in
l. si pacto quo pœnã, s̈. ti. ꝓxi. ¶ Itẽ op. diciť hic,
ꝙ nõ agiť ex nuda cõuentione. Cõtra. Aut ĩ trãs-
actiõe interuenit dol⁹: & poterit agi actiõe de do
lo. Aut nõ obseruanť ꝓmissa: & poterit agi cõdi
ctione ob cãm. Sol. gl. qa lex ꝓhibet actionẽ na
sci ex nudo pacto: nõ tñ ꝓhibet agi actiõe de do
lo: & nõ ꝓhibet qn posit agi cõdictione ob cau
sam. q̃ oĩa oriunť ex pacto: quod intellige, vt di-
xi. s̈. ¶ Quæro, nũqd trãsactio dicať esse contra-
ctus: dic quod contractus est: vt diciť. in. l. cũ te. s̈.
eo. ibi, si de fide cõtractus: vt probatur p. l. vbi. j.
e. vbi in acceptilatione, q̃ interuenit in trãsactio-
ne diciť esse vinculũ: & sic obligatio: vt instit. de
act. ĩ prĩ. ¶ Sed quęro, q̃ sit differẽtia inter trans-
actionẽ & cõtractũ facio vt des: dic vt in gl. quã
no. & est gl. mag. in fi. Verũtamẽ volo, ꝙ sciatis,
quod trãsactio põt cadere in quãlibet speciẽ con
tractus innominati: Põt em̃ ex parte actoris esse
facio, vt des. verũ est, quod gloss. nostra differen
tiã assignat hic: verbi gratia, ꝑ totũ istũ ti. ¶ Ego
actor desisto à lite, vt des mihi decẽ: ex pte tua est
do vt facias: qñdoq; facio vt facias. Pone agebam
cõtra te, cõuenim⁹ ꝙ irẽ ꝓ te Romã, & tu pro me
Perusiũ. ¶ Itẽ põt cadere in illã speciẽ: do vt des.
Pone petebã fundũ mihi dari: ꝑuenim⁹ ad trãsa-
ctioné, ꝙ ego actor darẽ tibi cẽtũ, et ꝙ tu dares mi
hi fundũ hic ẽ trãsactio. ¶ Itẽ põt cadere ĩ illã spe
ciẽ contract⁹ innominati, do vt facias: qa remitte
re ẽ dare: vt dixi. s̈. & ꝓbať in. d. l. si mulier. Mo-
dò, sic ꝑuenimus ad trãsactioné, ꝙ remitto tibi a-
ctioné vt vadas ꝓ me Romã: trãsactio ĩcidit in cõ
tractũ, do vt facias. Quęro, qualiť debet ĩtelligi pẽ
dẽte: dic vt ĩ gl. et bñ. et tẽe mẽti ista. hic nõ sũt alia.

SVMMARIVM.

1 *Trãsactio, qñ porrigať ad ea, de qb⁹ nõ ẽ cogitatũ? & nu. 5.*
2 *Remißio generalis, quando comprehendat ea, quæ speciali ter sunt incognita? & nu. 4.*
3 *Transactio & sententia sunt eiusdem conditionis,*
6 *Compromissum, quando comprehendat incogitata?*
7 *Remißio doli, an ueniat in generali transactione?*
8 *Intellectus ad istam leg. in uer. error autem.*

* a SVb prætextu. [2]Vbi ẽ pe
titio gene
ralis, & transactio generalis, referť ad
oĩa quæ in actione proposita poterãt
comprehendi: secus in his, quę postea emergũt. h.
1 d. ¶ Ad primũ dictũ extra gl. op. & videť, † ꝙ trãs
actio. nõ porrigať ad ea, de qbus non ẽ cogitatũ: vt
l. cũ aqliana. & l. qui cũ tutoribus. ff. eo. Huius ti
more dicunt quidã, ꝙ hæc lex. debet ĩntelligi de
illis speciebus, de quibus cogitatũ fuerat: & ita in
telligit Mar. Syl. Contra quẽ est expsse hæc lite
ra, dũ dicit: post repertarũ. Ergo apparet, ꝙ prĩo
b de hoc cogitatũ non fuerat. vnde docto. [b]vltra-
mon. dicunt, & bene iudicio meo, quod qñque
potest de re aliqua cogitari specialiter: & illo mo
do non fuit cogitatũ hic. Potest ẽt cogitari de re
gñaliter: vt qa habeo intẽtionẽ remittendi quic-
quid in actione tutelę posit venire. & isto modo
fuit cogitatũ hic. & sic ĩtelligũtur cõtraria: videli
cet in generali transactione, non veniũt ea, de q-
bus nõ fuit cogitatũ, scilicet generaliter, vel spe
cialiter. sed hic fuit cogitatũ generaliter. Et ista
distictio cogitari, vel gñaliter, vel specialiter, pro
batur. per tex. ff. de test. mili. l. qui iure militari. ita
debet intelligi hic. ¶ Hoc præmisso venio ad gl.
2 oppo. ꝙ † ea, quę sunt specialiter incognita, nõ ve
niũt in generali remissione, vt. l. tres fratres. ff. de
pac. Sol. ibi erat incognitũ propter dolũ aduer-
rĳ: hic alterius. ¶ Oppo. & ad idẽ. ff. eo. l. de his.
& l. nõ est. Sol. ibi loquiť de his, quę ex testamen
to dependent, quę in trãsactione non veniũt: nisi
inspectis & cognitis verbis testamenti. ¶ Op. ad
idẽ, j. de iudi. l. licet. Sol. dicũt quidam, ꝙ ibi fuit
petitio specialis, licet generalis sententia. hic fuit
vtrũq; generale. Gl. reprobat istam solu. quia etiã
ibi fuit generalis petitio. Alĳ dicunt, ꝙ aliud est
in sentẽtia, vt ibi. aliud in trãsactiõe: vt hic. & assi
gnãt duas rationes. ¶ Primo: qa iudiciũ redditur
in inuitũ: trãsactio fit inter volẽtes. & ex hoc seq-
tur alia ratio: qa trãsactio est fauorabilis: iudiciũ
3 odiosum. Ista est trutta: quia † eiusdem conditio-
nis est trãsactio, & sñia: vt. s̈. eo. l. nõ minorẽ. Dicẽ
4 dum † est ergo, ꝙ ibi fuit petitio generalis, & sñia
generalis: sed ꝓsecutio causę fuit specialis. meri-
tò in nõ ꝓsecutis, sñia nõ obstat ope replicatiõis
hic verò fuit petitio: prosecutio & trãsactio gene
ralis. Nã si hic fuisset ꝓsecutio specialis, esset idẽ
quod in sentẽtia, vt in. l. cõtraria. ¶ Vlterius op.
de. l. j. j. si aduer. rem iudi. Solu. vt in glos. quia ibi
ope restitutionis iuuať, quo etiã remedio iuuare-
tur hic, si esset minor. Item op. de. l. age. s̈. e. Sol.
ibi fuit petitio generalis, & trãsactio specialis: hic
verò fuit vtrũq; generale: vt ibi not. ¶ Opp. de. l.
si de certa. j. e. Sol. ibi fuit petitio specialis, & trãs
actio generalis: hic verò omnia generalia fuerũt.
5 ¶ Vt † ergo tibi liqueat materia hui⁹ principĳ, &
glos. quę est in. l. age. s̈. eo. dic: quãdoq; est petitio
generalis, & trãsactio, & ꝓsecutio specialis. tũc ĩ
nõ ꝓsecutis nõ obstat exceptio trãsactionis ĩ ef
fectu: qa ope replicatiõis elidiť: vt. j. de iud. l. licet.
Aut fuerũt omnia generalia: & tũc aut aliquę spe
cies non fuerũt notę, propter aduersarĳ dolũ: &
tũc ad illas trãsactio nõ porrigiť: vt. l. tres fratres
ff. de pac. aut absq; aduersarĳ dolo: & tũc aut illæ
species incognitę depẽdebãt ex vltima volũta-
te: & tũc ad illa generalis trãsactio non porrigiť.
vt. l. de his. & l. nõ est. ff. e. tit. Aut nõ dependebãt
ex vltima voluntate, sed aliunde. tũc porrigiť ad
omnia, quę sub generalitate actionis ꝓpositę pos
sunt comprehendi. vt in hac leg. in prin. Secus de
his: quę postea de nouo emerserũt. vt hac leg. no.
secundũ vnã lec. Aut omnia fuerunt specialia: &
tũc trãsactio nõ porrigiť ad aliud, quam ad id sup
quo specialiter est trãsactũ: vt. l. si vn⁹. §. itẽ ne ex
per. ver. & in summa. ff. de pac. Aut fuit generalis
petitio, & specialis trãsactio: & tũc nõ porrigitur
nisi ad ea, quę in trãsactione venerunt. s̈. eo. l. age.
Aut ecõtra fuit specialis petitio, & generalis trãs
actio: & idẽ, ꝙ ad specificata in petitiõe porrigiť:
vt. l. si de certa. j. e. Quod ĩtellige, vt ibi statim dicã
6 vbi ꝑficieť ista materia. ¶ † Quęro, qd ĩ cõpromis-
so? gl. dicit idẽ, quod in trãsactiõe, & benè. proba-
7 tur in. l. de rebus. ff. de arbi. ¶ † Item quęrit gloss.
vtrum in generali trãsactione, veniat remissio do
li cõmissi in administratione? gl. remittit ad not.
in. l. si vnus. §. illud. ff. de pac. Ista materia est mul-
tum subtilis. dic, vt plene dixi in. l. aurelio. §. cai⁹.
ff. de lib. leg. ¶ Venio ad ver. error autẽ. Quęro,
de intellectu huius. §. dico ꝙ iste. §. legitur in gl.
duobus modis principaliter. Vno modo, ꝙ Im-
perator loquatur actori. Alio modo. quòd loqua
tur reo. Secundum primum modum legitur tri-
8 bus modis in gl. ¶ Primo, † ꝙ trãsigens tpe trans-
actionis, putabat rem esse suam; vel apud eũ cum
quo trãsigebat, cum esset apud alium. certè si pos
sessio de nouo peruenerit apud eũ: cũ quo est fa-
cta trãsactio: illa gñalis trãsactio nõ porrigitur ad
hãc rẽ, quin possit ipsam vẽdicare: & sic ipsi acto
ri nõ nocet. Ista lec. põt esse vera, ꝑ. l. si qs ad exhi
bendum. ff. de excep. rei iudi. & l. de eo. §. sępius.
ff. ad exhiben. Pro hoc etiam facit: quia sub actio
ne proposita. primò illę res non poterant claudi:
ergo in transactione facta super illa actione, non
veniunt. ¶ Secundo modo legitur econtra: qa in
veritate primo tẽpore transactionis erat apud eũ

* ¶ Pro concordia. Aduerte: quando generalis fuit petitio, & ꝓsecutio fuit specialis, & facta est transactio generalis in effectu: an habeat saltẽ ope replicationis obstare exceptio solum, ĩ qua actor fuit specialiter prosecutus? Bart. videť tenere ꝙ sic, ĩ hac. l. sub ꝑtextu specierũ, cõtra videť tenere in. l. tres fratres. ff. de pactis. Tu dic, verũ est, ꝙ obstat solum in specialiter agitatis. vt ĩ. d. l. tres fratres. nisi ope replicationis elidatur exceptio & ita loquatur in hac. l. sub ꝑtextu. & ita supplendo concordat vbiq;, ꝙ solum ĩ effectu pręiudicatur quo ad specialiter prosecuta, si replicetur ab agente non fuisse prosecutũ. Vel aliter posset intelligi Bar. ĩ hac l. sub ꝑtextu. vt loquatur in vno, ex duob⁹ casibus specialibus positis. in d. l. tres fratres ꝓ fallen.

POMATES.
a ¶ Sub prætextu. Istã leg. alle. Spe. in ti. de arbi. §. excipiť. vers. sed pone titius &c. ad notabilẽ quęstionẽ. & ibi ꝑ eũ. ad materiã hui⁹ leg. vide Alex. cõs. xj. vo. ĳ. Barba. consil. xvj. vo. ĳ. & cõsil. xvj. col. vj. e. vol. & aliquid cõsi. xxj. col. iĳ. eo. vol. & cõsil. xxvj. col. xxj. eo. vol. & cõsi. lx. col. ĳ. eo. volu.

POMATES.
b ¶ Vide docto. Declara istã solutionẽ, vt ꝑ Bar. in. l. si de certa. in vl. co. j. eo. in ver. cogitate autẽ. & Panor. extra eo. tit. & vide Alex. cõsi. xliĳ. col. iĳ. & seq. vol. j. & Areti. xxxiĳ. col. fi. & eo. volu. in fin. Ro. ccccıĳ. col. ĳ. & iĳ. sequẽ.

cum quo quis transigebat:sed putabat transigens esse apud alium. Certe iste error sibi non nocet, quin ipsam rē possit vendicare, & ista lec. colligiť ex gl. dū dicit: vel ecōtra. & vide glo. Ista lec. pōt esse vera, si ponas quod ille apud quē res erat occultabat eā: & sic dolo suo non erat cognita agenti: meritò non venit in transactione: vt. l. tres fratres. ff. de pac. & .s. dixi. & secūdū hoc ī isto. §. fuit error circa possessionē rei, nō circa proprietatē. Et debes literā legere, sic. error aūt rei apud alium extra personas trāsigētiū, tpe transactionis constitutæ, nihil pōt nocere circa proprietatē. Iste lect. sunt veræ. vt vidistis: tn̄ secūdū hoc litera nō legitur rectè. Ideò alij legunt alio modo, vt hic, fit error circa proprietatē: & trāsigens putabat dominiū rei, quæ erat apud aliū, nō pertinere ad se certè hoc sibi nō nocebit, quin possit posteà rē vendicare: cū eā cōperit esse suā. & ista lec. ponitur in fine gl. secūdū quā debet litera legi. & rectè. & vide gl. Ista lec. pōt esse bona, secūdū quā habes, ꝙ in hac transactione generali, nō venit, nisi illud ꝙ pōt peti ex eadē cā: secus si ex alia: vt hic. Nā pri⁹ fuit transactū super actione tutelæ: certè benè poterit peti res rei vendi. si cóperit rem esse suā. Ita loqtur lec. hęc. & hoc modo debet intelligi quæstio, q. s. formatur in gl. Secūdo mō principaliter legitur, vt Imperator loquatur reo. q. d. error trāsactiōis nō nocet reo, qn generalis trāsactio ad omnia porrigatur. vide gl. ibi alij dicūt cōtra. quod dirigit &c. ista lec. pōt esse bona: si tu ītelligas, ꝙ actor nō īducebať in hūc errorē dolo aduersarij. Itē oportet te intelligere, ꝙ in actione proposita sup qua est trāsactū, istud veniebat, siue ponas rē apud reū, siue apud aliū habentē cām ab eo: vt. l. illicitè. ff. de reb. eo. & . l. nec vllā. §. pe. & ibi not. ff. de pe. hęr. Et secūdū hāc lec. habes, quod vbi ignorātia nō īpedit trāsactionē: ibi nec error. ¶ Sum⁹ expediti, de hac. l. alia dicem⁹ ī. l. si. de certa. etc.

SVb prætextu. Vbi petitio, & trāsactio est generalis: trāsactio in omnib⁹ nocet, & ad oīa referť. h. d. ¶ Op. diciť hic, ꝙ gn̄alis trāsactio nocet. Cōtra. de. l. tres fratres. ff. de pact. Sol. ꝙ ibi fallit. ¶ Itē. opp. de. l. age. s. eo. dic ꝙ ibi fuit trāsactio specialis. ¶ Item op. de. l. licet. j. de iudic. Sol. ꝙ ibi loquiť in sn̄ia, quæ fuit generalis: & oīa continet. Fuit ēt petitio gn̄alis, licet prosecutio specialis. ¶ Itē opp. de. l. si de certa. j. e. Solu. quod ibi fuit specialis petitio. ¶ Item op. de. l. j. si aduer. rē iudi. Sol. ut hic not. ¶ Quęrit gl. qd in cōpromisso? gl. quā not. q̄ est gl. mag. in fi. dicit esse idē in cōpromisso, quod ī trāsactione. & probať in. l. de rebus. de arbi. Aeqparať ergo cōpromissum trāsactioni. gl. est ī auť. ut dif. iud. §. j. colla. ix. q̄ æqparatio nō est usquequaq; bona: ut dixi in. l. trāsigere. ¶ Quæro de intellectu secundi uer. Iste uersic. legitur duob⁹ modis in gl. uno modo quod imperator rn̄det actori trāsigēti. & hæc lec. pōt intelligi dupliciter: ut patet in glo. Alio modo, quod respondet & reo. & ita tangitur ī fi. gl. & utraque pōt tolerari Bar.

SVMMARIVM.

1 *Allegans turpitudinem suam non auditur.*

2 *Positioni criminosæ quis non tenetur respondere.*

TRansactione. Breuiť hoc dicit qs nō pōt suū dolum ad suū commodū allegare. ¶ Nota, ꝙ allegās turpitudinem [a] suam, † non auditur. Concor. sunt in glossa: ut dixi. hoc est uerum, ad suum commodū: sed ad suū incommodum bene potest quis allegare dolum suum: licet qn̄que sibi parcatur: ut uidistis in auť. nouo iure, j. de pe. iudi. q ma. iudi. ¶ † Et facit ista lex, quod quādo est petitio criminosa: ut qa cōtinet crimē ei⁹ q debet rn̄dere: nō teneť qs rn̄dere: [b] ut hic in fi. patet. de quo habem⁹ ī. c. dudū. el. ij. extra de ele. & Spe. tractat hoc ī ti. de positio. §. vij. uer. xix. Ego hoc plene dixi ī. l. Marcell⁹. §. j. ff. rerū amo. & tetigi. ī. l. fi. de his, q. ut indi. & . l. nō intelligiť. de iure fis. tex. ē ī. l. quoties. §. ꝓtor de no.

SVMMARIVM.

1 *Verba generalia in transactione, quando generaliter intelligantur? & quando restringantur?*

Verba generalia generaliter intelliguntur, nisi aliter de mēte proferentis appareat: & quando dicatur apparere de mente?

2 *Transactio quomodo porrigatur ad ea, de quib⁹ nō est lis.*

3 *Clausula utilis apponenda in transactione, ut porrigatur ad ea, de quibus non est lis,*

4 *Verba generalia pacti: uel transactionis, si generaliter intelligantur: utrum referantur ad ea. quæ actor ignorabat sibi competere?*

5 *Clausula apponenda in trāsactione, ut porrigatur etiam ad incognita.*

6 *Transactio facta super una re, an porrigatur ad omnē actionem, ex qua posset illa res peti, etiam ex alia causa: an tantum ad propositam?*

* [c] SI de certa. Breuiter dicit. verba generalia transactionis restringunť ad rē, de qua litigabať. h. d. hęc lex. no. ¶ Opp. dicitur hic, si de certa. ¶ Cōtra, super certo nō pōt trāsigi: vt. l. j. ff. eo. Solu. hic erat res certa: ibi autē erat dubiū ꝓpter litem. ¶ Opp. de. l. sub pretextu. s. eo. Sol. ibi fuit petitio, & transactio generalis: hic fuit petitio specialis, & trāsactio gn̄alis: licet hoc sit satis benè dictū: vt ibi modo dixi: tn̄ prius possemus loqui, vt dicamus. quod hic interposita est transactio, sup actione singulari: ibi super actiōe vniuersali, & vniuersaliter ꝓposita. ¶ Opp. secūdò, & modò intro materiam hui⁹ leg. ad quā aduerte. 1 † Verba generalia debent intelligi generaliter, vt. l. j. §. generaliter. de leg. prestā. & à significato verborū, nō debem⁹ recedere: vt. l. nō aliter. de leg. iij. Sed hic diciť cōtrariū: quare malè: qa hic verba generalia restringunť. ¶ Huius timore glo. in. l. emptor. §. lucius. ff. de pa. dicit aliud ī pactis: vbi verba generalia generaliter intelligunť. aliud in transactionib⁹, vbi verba generalia restringunť vt hic. Et illi qui volunt hoc tenere assignāt rationē: qa trāsactio est de re dubia, & lite incerta: ideo verba transactionis nō extenduntur vltra id, de quo est lis. & hoc videbatur tenere do. Cy. in antiqua lec. sua sup. l. sub pretextu. posteà superuenit Gul. de cu. q dicit in pactis, idē, ꝙ in trāsactionibus: vt clausula generalis restringať ad rem, seu causam specificatā: vt. l. quesitum. §. j. de leg. iij. & l. aureli⁹. §. sticho. de lib. leg. & . l. fi. §. idē quesiuit. ff. de condi. inde. ¶ Et quod diciť, ꝙ verba gn̄aliter debēt intelligi: est verū, nisi aliud de mēte ꝓferētis appareat: & apparere videť p expressionē certe rei, vł causę, vt dictū est. & ita ex verbis Gu. do. Cy. fecit additionē ꝓ gl. videť casus ī. l. pluribus. ff. de accep. Cōtra gl. videť casus. ī. l. si ex pluribus. in prin. ff. de solu. ¶ Breuiter sic dico. qn̄q, verba gn̄alia salua rōne recti sermonis, possunt restringi ad rem, seu causam specificam: & tunc ad illud restringunť: hic est casus hic, & . d. l. si ex pluribus. ff. de sol. Si verò salua ratione recti sermonis, non potest restringi: tūc nō restringitur: ita loquitur. l. plurib⁹. de accep. Exempla plura ponere clarū est, & secundū hoc idē erit in pacto, ꝙ in [d] trāsactione. ¶ Et secundū hoc [d] dices † tu. quomo- 2 do trāsactio porrigitur ad ea, de quibus non est lis? Dicebat dominus Iac. quòd istud erat ex vigore simplicis cōuentionis. magis quā ex uigore transactionis. Verius puto quòd etiam ex uigore transactionis. hoc sic probo. In transactione pōt esse, quod ex parte actoris, deť aliud reo propter illud, quod à reo recipit: ut habuistis, not. s. in. l. ij. & probatur in. l. si super possessione. s. eod. Modò quid repugnat ꝙ reus det certam quantitatem pecunię, nomine transactionis: & actor eodem modo liberet eum ab actione proposita: & etiam ab alijs actionibus, quantuncunq; liquidis? certè nihil repugnat. Est enim istud pars eius: ꝙ datur nomine transactionis. argumē. l. fundi partem. ff. de cōtrahen. em. vt 3 † tamē ista effugiantur: ideo notarij apponunt ista uerba: ad infrascriptā transactionem: compositionem & pactum, cōuētionem

a ¶ Turpitudinē. Adde Bar. ī. l. iusiuran. quod ex cōuentione. ff. de iureiu. & Ca. in. c. inter dilec. extra de doñ. & ī. c. cū. M. de cōst. Bal. in. l. si mulier. ff. sol. ma. Bar. in. l. de tutela. de rest. mi. & . in. l. filios. j. de his. q̄ in frau. credi. p Spe. & Ioā. an. in addi. ad Spe. ī ti. de dona. vbi poniť. q. de patre, q emācipauit filiū, & ei donauit omnia bōa sua: ne cōmittens maleficium inueniatur habere bona. si filius dicat: nescio te: cū pater illa petit, an possit alle. similia. ibi vide, & p Pe. de ancha. cōs. ccxxviij.

b ¶ Respōdere. Adde eundem Bart. consilio. cciiij.

* Pro cōcordia. Aduerte: qđ generalis trāsactio nō porrigiť, nisi ad ea, de q̄bus fuit litigatū secus in pacto: qa ad omnia refertur ita uidetur uelle Bar. in. d. l. de pupillo. §. si in pluribus. ff. de ope. no. nū. Contra tenere allega secūdū dominū Ale. ibidem in hac. l. si de certa. Tu dic, quòd Bar. hic nō firmat pedē in hoc: imò suā distinctionem hoc sequūtur cōmuni. doc. scilicet quod aliquando verba cū congruētia recti sermonis possunt restringi ad illā cām de qua agitur: & tunc ca sus est hic qđ restringunť: aliâs generaliť intelligāť ita in pacto, sicut in trāsactiōe: licet bar. det cautelā ad euadēdā istā difficultatē. . adde ad consi. d. Ale. xj. in secundo. volu.

c ¶ Si de certa. Vide Ludo. ro. in cōsil. ccclxij. in gl. in. c. j. de trāsac. & ibi pscribētes. Et not. pro eo, ꝙ hic Bar. dicit. vide eūdē in l. pupillo. §. si in plurib⁹. ff. de ope. no. nun. vbi dicit, quòd trāsactio nō referť, nisi ad ea super quibus erit lis hic dicit cōtra. vide ibi scribētes. vide Inno. & Ioā. de imo. & alios in. c. cóquerēte. de offi. ordi. uide Bar. ī. l. emptor. §. lucius. ff. Bar. ī. l. aurelio. §. caius. ff. de libe. lega. vbi dicit, ꝙ nō extēdiť ad incognita, etiā si verba nō patiantur, vt ītelligant in specificatis. Andr. Bar. POMATES.

c ¶ Vide Alex. consi. xj. in. ij. uol. incipiēte uiso ac ut oportet, cōsyderato themate, & cōsyderata dubitatioc. & Aret. cōsi. cxxxviij. col. ij. & côsi. clxj. col. fi. & seq. col. iiij. & Alexan. cōsi. j. col. pe. uol. ij. ubi p hanc l. si de certa. & similes dicit, ꝙ protestatio facta sup Capitulis expressis, de quibus cōtendebať: nō porrigiť ad capitula, & pacta: posteà inita ex pœnitētia in primis post finitū tēpus ipsorum. & Bald. cōsi. ccccxvij. in. v. parte, ubi ponit pulchrum casum.

d ¶ Et secundū hoc. Adde tamē circa hoc. vide Alexā. de Imo. in cōsi. vj. col. j. & quasi per totum. in. ij. uolu.

a ¶ Quero vlterius. Et vide do. Petr. de ancha.in.c.j.de trãſact.vbi allegauit conſil.Iaco.de Are.Andre.Bart.

b ¶ Eſt neceſſe ꝙ appareat. Adde tu eundẽ Bar.in.l. Aurelio.§.Caius. ff.de lib.leg.& in.l. cũ aquiliana.ff. e.tit.& Alexã. in conſi.xj.colum.ij. verſic.vnde dixit Barto.in.ij.vol.

c ¶ Nõ valet. Adde hoc intelligendũ verum: niſi ſit dictum nõ obſtante ſententia:quia tũc valet cõpromiſſum,& tranſactio ſecũdum doc.hic: quibus adde etiã Ro.cõſil.cccIxiiij.

d ¶ Guarentigiatis. Adde intelligendum Bar.ſecundũ Pau.de ca.ſi cõtra tale inſtrumentũ non poteſt opponi aliqua exceptio ex forma ſtatuti, ad impediendam executionem. Nã tunc habet ſimilitudinem cũ ſentẽtia: vt.l. pereptorias.j.ſententiã reſcindi nõ poſ. Sed ſi nõ eſſet tale ſtatutum.tũc quia cõtra tale inſtrumentũ poſſunt opponi omẽs exceptiones: que poſſunt obijci ĩ iudicio ordinario, ante latã ſententiam:ex his quę no. Bar.in.l.j. de eden.& in.l.ij. de lega.ij.nõ habe

tionẽ deuenerunt &c.vt ſe nõ reſtringat,ꝙ ſit pura tranſactio:tangam etiam in.l.proxi.¶ Quæro
a vlterius[a] quãdo verba generalia in pactis,vel trã
4 ſactionibus generaliter intelliguntur:† vtrũ referantur ad ea,que actor ignorabat ſibi cõpetere?
Ego vidi ſuper hoc quoddã conſiliũ Ia.de Are.
qui dicit ſic:liberare aliquẽ,eſt donare:vt.l.cõtra
iuris.ff.de pact.ſed ignorans non donat : vt.j.de
dona.l.nec ignorans.ergo &c. Ad idem facit.ff.
de inoff.teſtamẽto.l.mater. ¶ Hic aduerte. Breuiter credo eũ benè dicere.niſi de incognitis eſſet
generaliter cogitatũ: vt.l.ſi ſub prætextu.ĩ prin.
s̃.e.& ibi dixi. Probatur in.l.& vno.§.j.de accep.
inſti.quib.mod.tol.obli.§.eſt autẽ prodita. Cogitatum autẽ pręſumitur vniuerſaliter:quãdoq; ex
natura actionis propoſitę:quia ipſa de ſe erat vniuerſalis:& tunc videt̃ cogitatũ de omni eo,quod
in illa actione poterat deuenire: vt.d.l.ſub prætextu.niſi dol⁹ aduerſarij, vel teſtiũ interueniat:
vt ibi dixi. ¶ Sed verò loquimur in alijs iudicijs
b particularib⁹,eſt neceſſe,quòd appareat [b] ex verbis,quòd ipſi voluerunt illã conuentionem, ſeu
tranſactionẽ extendi ad omnia:vt.d.§.j.cũ ſimili
5 bus. Et ideo† notarij apponunt hodie in inſtrumentis:ita quòd ſit generalis liberatio,& generaliter intelligatur:& porrigatur ad omnia etiã incognita,quod tene menti. ¶ Venio ad gl.vlti.vidimus.s̃.de generalitate rerum:modo quærimus
6 † de generalitate cauſarũ: vt puta trãſactio eſt facta ſup vna re:fateor,ꝙ non porrigit̃ ad aliã rem.
Sed vtrũ iſta trãſactio porrigit̃ ad omnem actionem,ex qua poſſet peti iſta res,etiã ex alia cauſa:
an ſolũ ad actionẽ,& cauſam ſuã propoſitã? Quidam dicũt,ꝙ tranſactio non porrigatur ad aliam
actionẽ ex alia cauſa prouenientẽ:ſicut nec res iudicata.vt.l.cũ quęritur.de excep.rei iudi. Hugo.
dicit contrariũ tribus rationibus. ¶ Prima ratio
eſt:generalis tranſactio nocet in omnibus, etiã in
quibus non eſt cogitatũ: vt.s̃.eo.l.ſub prætextu.
ergo eadẽ ratione porrigitur ad omnẽ actionem.
Certè iſta ratio nõ eſt bona: quia porrigit̃ ad ea,
de quibus non erat cogitatũ:quæ tamẽ ſub actione propoſita poterant cõprehendi: vt dixi in.l.
ſub prætextu.s̃.eo.ſed hic illa actio ex noua cauſa proueniens,ſuper actione propoſita,nõ poterat cõprehendi,ergo &c. ¶ Secundò probat ſic:
vbi quis nõ poteſt habere litẽ,nõ poteſt agere ex
iure ſuperueniente: vt.l.ſtipulatio iſta.§.quæſitũ
&.§.ſed quatenus.de ver.obli.ſed iſta ratio nõ eſt
bona:quia ibi ideo nõ põt agere:quia de euictione tenetur. ¶ Tertiò probatur per.l.ſi vnus.§.penult.ff.de pactis.gl.reſpondet:quia ibi ex eadem
cauſa petebat̃. Breuiter cõtra opi. Hugo.eſt caſus
expreſſus.in.l.ſi ita quis.§.fi.de ver.obl. Et ibi feci te notare:quod intellige verũ,ſi actio ſpecialiter fuit ꝓpoſita:nã ſi actio fuit ꝓpoſita: generaliter ſicut res iudicata obſtaret in omnib⁹, ita trãſactio: vt.l.fi.j.de annali exceptione. Et eſt hodie
textus expreſſus in.c. Abbate ſanè.de re iudica.
lib.vj.&c.

SI de certa. Vbi petitio eſt ſpecialis,& trãſactio generalis:trãſactio reſtringitur ſolũ ad petita.h.d. ¶ No.quod dixi in ſummario : quia iſta
lex eſt multũ nota. ¶ Op.dicit̃ hic,ſi de certa re:
contra de.l.j.ff.eo. Sol.vt in prima gl. ¶ Itẽ opp.
dicitur hic.ꝙ generalis trãſactio reſtringitur ad
petita. Cõtra quia videtur ꝙ generaliter debet intelligi:vt.l.j.§.generaliter de lega.præſtan. ¶ Timore huius, gl.in.l.emptor.§.lucius.ff.de pac.facit differẽtiã inter pactũ & tranſac.vt pactũ generale generaliter debeat ĩtelligi:ſi petitio pręceſſerit ſpecialis. Sed trãſactio generalis debet reſtringi ad petita. Et ratio huius gl.eſt: quia cũ tranſactio nõ fiat,niſi ſuper re dubia,nõ debet extendi
niſi ad ea de quibus litigabat̃,& quę erant dubia,
& non alia, de quibus non videtur cogitatũ. Sed
cum pactũ fiat ſuper re nõ dubia,& fiat gratis:meritò debet extendi ad omnia:quia in pacto ceſſat
illa ratio,quę eſt in trãſactione. Gul.in.d.§.luci⁹.
tenet cõtrariũ differentiæ glo.quia ipſe intelligit
illam gl.in dubio. Sed vbi apparet cõtrariũ:ſiue
ſit pactũ,ſiue tranſactio generalis,ſemper reſtringitur ad petita:vbi petitio ſpecialis præceſſerit,
ſecundum quod fuit in caſu illius.§. Adde.l.fi.de
vi.tri:oleoq; leg.facit.l. Aurelius.§.ſticho.ff.de libe.leg. Et aduerte.quod ipſe tenet.quia ſemper
contrariũ dicitur apparere:vbi præcedit petitio
ſpecialis.ita tenet ipſe. Tu tamen tene gl.illã,que
eſt vera:& eſt caſus pro illa gl.in.l.pluribus.ff. de
acceptilatio. ¶ Quærit gl.quid ſi fuit actũ ad certam rem,ex aliqua cauſa fuit facta tranſactio:modo actor ad illã eandẽ rem vult agere,nõ obſtãte
trãſactione nunquid põt? videt̃ ꝙ ſic. Sicut enim
dicimus in ſentẽtia,quę abſolutoria lata nõ parit
excep.rei iud.gl.determinat cõtrariũ,ꝑ tres rationes,quas vide in gl. ¶ Cõtra opi. Hugo.& glo.videt̃ caſus in.l.ſi ita qs.§.fi.ff.de ver.ob. Aduertendum eſt:quia ſi actio eſſet propoſita gñaliter in
omnibus caſib⁹:dico,ꝙ trãſactio noceret ſicut &
ſñia:ſic & ſpecialiter.ar.ĩ.l.fi.de anna.exce.& eſt
caſus decretalis extra de re iud.c. Abb.ſanè.li.vj.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio ſuper eo,de quo eſt iudicatum,non ualet.*
Res iudicata habetur pro ueritate:& ei ſtandum eſt.
2 *Tranſactio,ꝙ nõ poßit fieri ſuper inſtrumẽto guarẽtigiato.*
3 *Trãſactio facta ſup iudicato ꝑ acceptilationẽ ꝙ nõ ualeat.*
4 *Tranſactionis eſt duplex ſpecies.*
5 *Tranſactio ſi nõ ualet ut trãſactio:nõ ualet,ut pactũ nudũ.*
Pacta liberatoria ſi nõ ualẽt,ut agit̃,ualẽt ut ualere poſſunt.
6 *Clauſula apponenda in tranſactione:ad hoc,ut ſi nõ ualeat, ut tranſactio,ualeat ut pactum.*

SI cauſa cognita. Breuiter dicit. Super eo,quod eſt iudicatũ,nõ poteſt trãſigi:ſed poteſt acceptilatione remitti.h.d. ¶ Not.
1 quod trãſactio,† quæ fit ſup eo de quo eſt iudica
c tum nõ valet.[c] Ratio:quia tranſactio fit de re dubia:vt.l.j.ff.eo. Sed quãdo eſt iudicatũ: ita ꝙ non
poteſt aliquo modo reſcindi,nullo modo habet̃
dubitatio:quia res iudicata habet̃ pro veritate: vt
l.res iudica.j.de reg.iur.& ei ſtandũ eſt: vt.l.j.j.de
2 re iudica. ¶ Idẽ credo de inſtrumẽtis† cõfeſsiona
d tis,ſeu guarentigiatis,[d] quæ ſecundũ formã ſtatutorum, Italiæ merentur executionẽ,ſicut ſententiæ diffinitiuæ: vt ſuper his nõ poſsit trãſigi : niſi
ex aliqua cauſa reuocaretur in dubiũ:ſicut hic dicimus de ſentẽtia. ¶ Quęrit gl.circa hãc leg.quid
3 ſi tranſactio† fuit facta per acceptilationẽ ſup iudicato:an valeat? Quidam dicunt,ꝙ ſic per hunc
tex:quidã ꝙ nõ,& bene.quod no. Nã hic reprobatur trãſactio:ergo quęlibet eius ſpecies.in.l.fi.
j.de vſu.rei iudi.&.l.j.in fin.& ibi no.ff. de ſuis &
4 legit. Sed† ſpecies tranſactionis eſt duplex.quia
quædã fit pacto nudo:quædã acceptilatiõe:ergo
nullo modo valebit. No.hic text.quia verũ eſt,ꝙ
tunc acceptilatione quis liberatur à ſentẽtia,quãdo voluerũt partes, quod valeret iure ſimplicis
acceptilationis,& liberationis,non trãſactionis.
5 Et† ſic habes hic quòd trãſactio,quę non valet vt
tranſactio:nõ valet vt pactũ nudum. Tene mẽti.
& vide iſtã gl.no. ¶ Contra hoc videtur: quia in
pactis liberatorijs,ſi non valet quod ago, vt ago,
valet vt valere poteſt: vt.l.an inutilis.in princi.ff.
de acceptila.&.l.ſi accepto latũ.eodẽ titu.de pactis.l.ſi vnus.§.ſi acceptilatio. Reſpondeo, quod
trãſatio nõ eſt pactũ merè liberatoriũ:imò vltro
citroq; naſcitur obligatio. Nam nullo dato.retẽto,vel promiſſo,non valet: vt.j.e.l.tranſactio.&
e ideo cum ſit pactum obligatorium:[e] ſi non valet,
vt ago:non valet,vt valere poteſt: vt.l.j.§.ſi quis
ita.de ver.obli. ¶ Et ideo notarij in inſtrumen-
6 tis tranſactionis,apponũt iſta verba,† quæ dixi
in.l.ſub prætextu.s̃.eo.ad infraſcriptã trãſactionem,pactũ,conuentionẽ,& liberationem &c. Et
omnia iſta verba inculcãt: vt nõ referãt ſolũ ſe ad
tranſactionẽ:& ſic valet omnimodo quo põt &c.

ret vim ſentẽtiæ: ideo poſſet tranſigi,& compromitti. Tu dic ꝙ pro hoc facit,ꝙ voluit Bald.conſi.lxxiij. lib.ij.ꝙ ſtante ſtatuto,ꝙ cauſæ debeat compromitti: ꝙ illud debet ĩtelligi vſq; ad cõcluſionem in cauſa. Et quod voluit idem Bald.conſil. cxciij.li.iij. quod ſi inſtrumẽta mutui habeãt execu. paratã, ex forma ſtatuti, & aliquis petat cõpromiſſum ex forma alterius ſtatuti: ꝙ nõ debet intelligi de dictis inſtrumẽtis habẽtibus execu. paratam.ad quod vide etiam Pet.de anch. conſi.clxxxiij. Pau.de ca.cõſi. lxxiij.

e ¶ Obligatorium. Adde ſecundum Bal.ꝙ hoc nõ poteſt procedere: ꝙ ideo ſi non valet, quod ago: nõ valet vt valere põt: quia dicit ipſe.nã pactũ de nõ petendo continet obligationem: vt not. in.§.pactus ne peteret.& tamẽ ſi nõ valet quod ago: valet vt valere poteſt. Ideo dic.ꝙ in actu liberatorio, ſi non valet quod ago,vt ago, valet vt valere poteſt.ſi includi poteſt in actu facto : ſicut cõcludit̃ pactum ſub accepti.ſecus ſi nõ põt includi: quia ſint ſpecies oppoſitę:ſicut trãſactio,& ſimplex pactũ gratuitũ: vt hic.& ſi non valet tranſactio,vt tranſactio : ualeat ut pactum gratuitũ. uide Ang.cõſi.xciiij.& de hoc brocardo, ſi nõ ualet, quod ago &c.uide etiam Bald. conſilio. cxl.lib.j

SI cauſa. Poſt ſñiam appellatio-
ne, vel in īteg. reſtit. non
ſuſpēſam, nō valet trāſactio: niſi reuo-
caretꝰ in dubiū, vtrū eſſet iudicatū. h. d.
cū gl. No. leg. iſtā. ꝙ ſicut nō valet trāſactio poſt
ſñiam: ita in ar. nō videtꝰ valere tranſactio ſup in-
ſtrumēto guarentigię, vel cōfeſsionis: qa ex for-
ma ſtatuti inſtrumētū guarētigię habet in ſe præ
ceptū tabellionis, & dicitur clarū: & habet prō-
ptā executione, ex forma ſtatuti: ſed poſt ſñiam
non valet tranſactio: ergo nec in dicto caſu.

SVMMARIVM.

1 *Condictio ob cauſam, ut quis reponat ſe in priſtinam obli-
gationem, ꝗ non habet locum, ſi non ſeruantur promiſſa in
tranſactione.*
*Condictio ob cauſam, ꝗ detur actori contra reum, quando
per reum ſtat quominus tranſactio impleatur.*
2 *Actor ex contractu tranſactionis, an habeat actionem præ-
ſcriptis uerbis: ut promiſſa ſeruentur?*
3 *Tranſactio, ꝗ tribuat titulum poſsidenti in re, quæ ex cauſa
tranſactionis traditur.*
AEſtimatio litis, ſi ſoluitur, eſt ſimilis emptioni.
4 *Dominium rei, quæ apud reum erat, ꝗ non transferatur: li-
cet quis renunciet liti, & cauſæ.*

a SI pro fundo. [a] Hęc lex eſt
ſingū. valde.
Breuiter hoc intēdit, ſi fundus ex cā
trāſactionis, traditus euincatꝰ: de eui-
ctione agitꝰ. ſi nō eſt traditus, ſed apud trāſigentē
dimiſſus: eo euicto nō agitꝰ. h. d. hæc lex ſingula-
1 rior de toto iſto ti. ¶ † Primò no. ꝙ in trāſactiōe
ſi nō ſeruantꝰ ꝓmiſſa, nō habet locū cōdictio ob
cām: vt qs ſe reponat in priſtinā obligationē: ꝙ
apparet ex iſto tex. q dicit inſtaurari nō debere
litē finitā. videte textū ibi: inſtaurari &cę. ¶ Ad
iſtā op. de eo, quòd habuiſtis no. s. eo. l. actiōę. &
l. ſiue apud acta. glo. in nulla pte ſoluit iſtud con
trariū, inquātū reſpicit cōdictionē ob cām. Pet.
hic dicit, ꝙ ſpeciale eſt hic odio litis: dicēs indi-
ſtinctè, ꝙ in trāſactiōe nō eſt locus cōdictioni ob
cām. Ego ī. l. ſiue apud acta. hoc limitaui: qa iſtud
eſt verū: qñ reus quātū in ſe fuit, impleuit, quod
cōuenit, tradēdo rē: licet poſtea euincatꝰ. ſecus ſi
ꝑ eū ſtaret quominus impleretꝰ: qa tūc daretꝰ con
dictio ob cām: ita intellige materiā iſtā. & no. ī. l.
actiōe. s. eo. ¶ Secundò, ad iſtud oppo. ꝙ agatur
actiōe prima: vt. l. ſiue apud acta. s. eo. & l. cū pro
ponas. s. de pac. Solu. duobus modis. Primò dic,
ꝙ actio fuit hic ipſo iure ſublata: ibi ſecꝰ. vel dic,
quod ibi reus nullo mō obſeruauit promiſſa: hic
obſeruauit quātū in eo fuit. Modò habes primū
no. ſingulare hic. ¶ Secundò habes hic notare, ꝙ
2 ex cōtractu † trāſactionis, actor hēt actionē præ
ſcrip. verbis, vt ꝓmiſſa ſeruentꝰ. & vide gl. & tex.
¶ Contra hoc expreſſè eſt. s. eo. l. ſiue apud acta.
Gl. pría iſtud ſoluit ibi, dicēs: quod hic eſt actio
preſcriptis verbis datiua. nō natiua. tu dic, quòd
hic fuit cōtractus trāſactionis: ꝑ talia verba cōce
pta, q potuit impleri pfectè ex parte actoris. me-
ritò ſibi implēti datur actio præſcriptis verbis.
In. l. ſiue apud acta. non poterat impleri: vt dixi.
& hoc ſatis placet. Et intelligo verba ſic cōcepta
in dubio ꝑ text. huius leg. qñ dico: ꝓ fundo quē
peto: promittis mihi dare aliū fundum: vt hic in
prin. Nā illa verba pro fundo, quē peto: poſſent
intelligi ꝓ fundo. ſ. de cætero nō petēdo: & ſecū-
dum hoc nuſq̄ poſſet impleri. ¶ Itē poſſent in-
telligi: ꝓ fundo: ſcilicet dimittēdo apud reū. Et
iſtud pōt impleri: qa nūq̄ a reo inuito poterit ex
torqueri, Vnde iſta verba in dubio: intelligūtur
cōcepta in caſu, q pōt īpleri: quod not. ¶ Tertiò
3 habes notare † ex iſta leg. tota, ꝙ cōtractus trāſ-
actionis tribuit titulū poſsidenti in re, quę ex cā
trāſactionis traditꝰ: nō in re quæ ex cā tranſactio
nis retinetur. Ita colligitꝰ ex hac leg. quia tradēs
tenetur ad tradendû dominiū: dimittes verò nō,
ita vides hic. Ita ſentit gl. in. l. pe. j. pro empt. & ff.
pro empt. l. j. quod ppetuò tene mēti. ¶ Sed cō-
tra iſtud vlti. oppo. ꝑ glo. & videtꝰ ꝙ etiā dimit-
tens, det titulū poſsidēti. vt. l. ſi donatæ. ff. de do-
na. inter virū & vxo. Sol. ibi ſoluit litis æſtimationē, quæ ſimilis eſt em-
ptioni: vt. l. litis. ff. pro empto. hic verò trāſegit. Ita etiā intelligitꝰ. ff. de
4 rei ven. l. eius rei. & l. hæc ſi res. ¶ Vltimò no. † ex hac leg. ꝙ licet qs re-
nūciet lit. & cauſæ: nō tamē per hoc transfertꝰ dñiū rei, quæ apud reum
erat: ſed cōtra ſuā actionē paratꝰ exceptio: vt. s. ti. j. l. poſtq̄ liti. ꝙ ꝓbatꝰ
ex hac leg. in eo. ꝙ ꝓ re quā apud te dimitto, non teneor ad aliqua &c.

a ¶ Si pro fundo. vide quod ſingulariter dicit Bald. per iſtam leg. in. c. j. de cōtro. inter vaſal. & alium de beneficijs. & alle. iſtam leg. per do. Pau. in conſi. clxxxv. qñ ſtatutum dicit: cā compromittatur īter cōſanguineos an habeat locū ſi petitur ſñiæ executio. hoc ponas in. l. ſi cā. s. eo. Andre. Barba.

b ¶ Dicit cōtra. Adde vt ꝑ Alex. hic.

POMATES.

c ¶ Quærit glo. Pro iſta opi. benè facit quod notat Bart. in authē. ingreſsi. ij. col. in ver. quæro vlterius. in fi. s. de ſacroſan. ecc. & opi. Bar. ex vtroq̄ membro eſt cōis: vt hic inquit Decius & ſequen.

SI pro fundo. Si res ex cā tranſactionis data euin-
cat, ex ſtipulatione nomine euictio
nis, ſi ſtipulatio interceſſerit: aliâs pręſcriptis verbis agitur:
ſed parte remanēte penes eū, cū quo ſit tranſactio: nō cōpetit
actio nomine euictionis. h. d. vſq̄ ad fin. ¶ Opp. de leg. ipſa ad ſeipſam.
Solu. quod hic eſt mutatio pſonarum: vt dicit glo. ¶ Item opp. contra
vltimū dictum de. l. ſi donatæ. ff. de dona. inter virū & vxo. Sol. gl. quod
ibi reus habuit cauſam ab actore. Pro declaratiōe huius vide, quod not.
per Dy. in. c. pro poſſeſſore. extra de reg. iur. lib. vj. ¶ Item no. iſtā leg.
ad id quod glo. cōmuniter dicunt in. l. libera. j. de ſen. & interlo. om. iud.
& in. l. eleganter. in prin. de pigno. actio. quod vbi res pro re data euin
citur, agitur prima actione, nomine euictionis. Sed vbi res datur pro pe
cunia, & euincitur agitur ex empto. Contra primum membrum glo. eſt
iſta lex quia datur res pro re, & non agitur prima actione. cōtra ſecun-
dum membrum eſt. l. qui res. ff. de ſolu. quantum ad contrarium huius.
leg. dicas, ꝙ in caſu noſtro ſit ſpeciale fauore litium finiendarum.

SVMMARIVM.

1 *Dolus non infertur ſcienti.*
2 *Pollicitatio de hæreditate futura, non obligat aliquem.*
3 *Stipulatio de faciendo aliquem hæredem non ualet.*
4 *Tranſactio facta hoc modo, ſi me hæredem feceris libero te: ꝗ non ualeat,*
5 *Matrimonium, ut quis contrahat. induci poteſt, ſpe premij.*
6 *Remitto, ut me hæredem facias, ꝗ talis contractus non ualeat.*

CVm donationis. Breuiter dicit. Scienti nō
infertur dolus. & pollici-
tatio ſucceſsionis non obligat pollicitantē. hoc dicit. ¶ No.
1 ꝙ ſcienti † non infertur dolus. de hoc habes regulam de re-
gu. iur. libro. vj. in. c. ſcienti: & dic vt ibi per Dyn. Ex fine huius leg. no-
2 ta, † ꝙ pollicitatio de hæreditate futura non obligat aliquē. vt. l. pactū,
quod dotali. s. titu. j. & l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verborum obligat.
3 ¶ † Quæro, quid ſi ſtipulatio interceſſerit de faciēdo aliquem hæredē?
reſpondeo, ꝙ non valet. & glo. dicit idem, ꝙ non valet: quia eſt contra
4 bonos mores: vt. l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verborum obli. ¶ † Quæ
ro, quid ſi verba tranſactionis fuerunt concepta conditionaliter: vt pu
ta: ſi me hæredem feceris libero te. Glo. dicit. quòd non valet trāſactio:
quia eſt facta ſub conditione, quæ eſt cōtra bonos mores: vt inſtitutio.
de inuti. ſtipula. §. impoſsibilis. & l. impoſsibilis. ff. de verborum oblig.
b Pet. dicit [b] contra. ꝙ enim quis obligetur ad faciendum aliquem hære-
dem, iſtud eſt bene contra bonos mores. ſed quòd quis inuitetur ſpe ali
cuius lucri ad faciendum quē hæredem: iſtud non eſt contra bonos mo
res: vt. l. Titio centum. §. j. de cōdi. & demon. Videtur ꝙ Pet. dicat malè
contra caſum in. l. ille autem. de hæredi. inſti. & ibi & not. nam nec metu
poenæ, nec ſpe præmij, quis debet inuitari ad hoc. Non ob. l. Titio cen
5 tum. §. j. quia ibi loquitur in matrimonio, ad † quod qui inuitari poteſt
ſpe præmij. Poteſt enim ibi intercedere pecunia ex vtraq̄ parte: vt dos,
& donatio propter nuptias: ſecus in alijs. Ita videtur mihi quòd ibi di-
c cit glo. ¶ Sed quærit glo. [c] quid ſi hoc fiat † ꝑ modū modi: vt remitto,
6 vt me hæredē facias. certè glo. dicit bene: quicquid dicat Pe. quod ille cō
tractus continet turpitudinem. Ideo in pari cauſa eſt melior conditio
poſsidentis: vt. l. ij. j. de condi. ob turp. cauſam. Ille autē caſus eſt indubi
tabilis, ſi poneremus quod quis fecit ſpe ſucceſsionis: & hoc fuit in mē-
te retētū, nō expſſum: vt. s. e. l. ſi maiores. quod no. & tene mēti ꝑpetuò.

CVm donationis. Scienti, & cōſentienti non
īfertur iniuria, neq̄ dolus.
hoc dicit. ¶ Quærit gloſſ. quid ſi interceſſerit ſtipulatio, dic
quòd non valet. ¶ Item ſi coditio fuit facta ſub modo: dic vt
in glo. quam nota. quæ incipit: cum ſit contra bonos mores. Barto.

SVMMARIVM.

1 *Metus, ꝗ ceſſet quando amicorum præſentia interuenit.*
2 *Cautela ad tollendum metum, quando uxor, uel filia, facit aliquem contractum, eſt ꝗ ad
hibeatur præſentia amicorum.*
3 *Statutum, ꝗ mulieres, & minores, non poſsint contrahere ſine præſentia conſanguineo-
rum, eſt inductum, ut tolletur præſumptio doli & metus.*

1 TRanſactionem. Breuiter † dicit. pręſentia ami
corum facit ceſſare præſum-
ptionem metus. hoc dicit nota. lex: quam perpetuo tene mē
ti. Dixi vobis in. l. interpoſitas. s. eodem titu. Quod ſi vxor:
propter metum & reuerentiam viri, facit aliquid: quod reuocatur, li-
2 cet non interuenerit metus mortis, vel cruciatus corporis: vt igitur ceſ-
ſet † iſta pręſumptio metus, facias quod quādo iſtæ dominæ faciūt iſtos
contractus. quod adhibeatur amicorum præſentia. argu. huius leg.
¶ Item ad tollendam præſumptionē doli, & metus, qui allegarentur
contra te:

a ¶ Consanguineorum. Adde secundum Bald. ꝙ si consanguinei nolunt adesse ne expediatur contractus, ꝙ potest adhiberi authoritas iudicis loco istorum. argu. l. bonorum. ꝭ. qui admit. & Pau. de ca. dicit hunc casum vidisse de facto. De quo vide in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ibi posui. ff. soluto matrimonio.

POMATES.

a ¶ Et sic collige ex doctrina Bar. hic, ꝙ quando statuto cauetur, ꝙ mulieres & minores, nõ possint cõtrahere sine pñtia &c. ꝙ nõ debet intelligi de proximiorib⁹: ita ꝙ si tales adhiberent, cõtractus etiã teneret proximioribus pñsentibus. quod sequit Ang. consi. clx. & istã consuetudinẽ sequunt. & ita dicit Iac. bu. in l. j. ꝭ. vnde vir & vxor. Quod quidẽ notãdũ est: quia doctori illustri attestãti de consuetudine creditur: vt inquit Iaco. Are. & ibidẽ Bal. in fi. apparat⁹ sui. in l. de quib⁹. ff. de legibus. De isto puncto, & vltra adducta per Alexand. hic vide Bal. in rub. ꝭ. de cõtrahenda emp. & in l. si marito. §. si voluntate. ff. solu. matri. & vtrũ credat doctori attestanti de cõsuetudine: vide quę ponit Alex. i. l. post dotem. in antepe. col. in prin. ff. sol. ma. & Barb. cõsil. viij. vo. j. vide etiã Barb. col. xij. vol. j. & xxij. colũ. iij. volu. ij. & xxxiij. colũ. ix. & duab⁹ seq. volu. ij. & xxiij. & Bal. in prelu di. feu. col. j. cõtra tamen doctrinam Bar. hic, quã tenet etiã Iac. de aret. & Salic. in l. j. ꝭ. vnde vir & vxor. tenet Bald. in l. fin. ꝭ. de ver. signi. & Ang. sibi contrarius in consi. clxxij. incipiẽte. Item statuimus. & de materia hui⁹ statuti, vltra. s. tradita, vide Bal. in l. j. & in l. in copulandis. & in l. viduę. ꝭ. de nup. & l. j. ꝭ. vnde vir & vxor. & ibi etiam Sali. in l. fina. ꝭ. de testa. mili.

contrate: sis memor facere probationes, ꝙ amici interuenerunt per istã leg. ¶ Itẽ ex hac leg. no. 3 rationem† statutorũ, quę sunt per Italiã: quod mulieres, & minores, non possunt cõtrahere sine pręsentia consanguineorũ.[a] Hoc fit ad tollendã pręsumptionẽ doli, & metus, ꝓ hanc leg. Sed si in statuto adijcitur sine pręsentia consanguineorũ, & proximorum. In eo, ꝙ dicit proximorum: est ratio: quia cum ad eos spes successionis pertineat, est verisimile, ꝙ diligentius hoc videbunt. Facit ad hoc. ff. de legi. tu. l. j. quod tene menti.

b **Transactionem.**[b] Pręsentia amicorum tollit pręsumptionem metus. h. d. No. istã leg. quia est valde no. quia licet venditio facta per vxorẽ ob reuerentiã maritalẽ, veniat rescindenda per officiũ iud. vt. l. j. §. que onerandę. ff. qua. re. act. nõ da. tamẽ si interueniũt cõsanguinei vxoris, valet cõtractus. Et eodẽ modo si opp. exceptio cõtra te, ꝙ intulisti metũ: potes replicare: interuenerũt consanguinei vel amici. & hic sumitur practica, quãdo mulier, vel minor vendit: debet esse pręsentia cõsanguineorũ, vel amicorũ.

SVMMARIVM.

1 *Moram intra quantum tempus, quis offerendo purget?*
2 *Morę purgatio usq; ad quod tempus admittatur?*
3 *Morę purgatio post sententiã, ꝙ admittatur, quando unum est in obligatiõe, aliud in solutiõe, ex dispositione legis.*
4 *Morę purgatio etiam admittitur post litem contestatam, quando mora non pręcessit.*

c **Si maior.**[c] Breuiter dicit, etiã post terminum reus offerẽdo promissa, implet transactionẽ, & sibi parat efficacem exceptionẽ. h. d. secundũ intellectũ magis cõmunẽ. ¶ No. tex. in fi. dũ dicit: nec offerãt, aliãs si postea offeratur. ¶ Circa hãc legẽ quęro, 1 intra quantũ tempus† quis offerendo purget morã? gl. in l. siue apud acta. s. eo. dicit, quod vsq; ad sententiã. & etiã post quousq; cõueniat iudicati. vide gl. in l. siue apud acta. super ver. vrgere. gl. hic videt velle, ꝙ habeat necesse offerre ĩ lite illa. Iste determinationes vident contra. l. si insulã. de ver. obli. & l. interdũ. in fi. eo. tit. & quod ibi no. in l. si post tres. ff. si quis cau. videlicet, ꝙ lit. cõte. nõ admittit purgatio morę. Vnde Pet. intelligit hanc leg. sic. lex cõtraria loquit, quãdo fuit mora cõmissa ante lit. cõtesta. ꝙ lit. cõtest. secuta, nõ admittitur purgatio: hic loquit quãdo mora fuit cõmissa post lit. cõtesta. & sic admittit purgatio: ita loquit hic. Intelligit ergo ipse has leg. quod post lit. cõtest. fuit facta trãsactio. & quod reus nõ impleuit promissa: actor fuit prosecut⁹ primã instãtiã: vt. l. siue apud acta. vnde nõ fuit facta cõtestatio post transactionẽ, sed pręcesserat. & hoc satis placet. 2 ¶ Sed tũc quęro, vsq; ad quod tẽpus† ad mittat ista purgatio? videtis hic gl. variantes. Puto ꝙ gl. posita sup hac leg. verũ dicat, ꝙ admittit purgatio vsq; ad sententiã. 3 † Non obst. l. item veniunt. §. idẽ rectè. de pet. hęre. quę videt cõcedere purgationẽ, quousq; cõueniatur iudicati: quia debes scire, ꝙ quãdo est vnũ in obligatiõe, aliud in solutione, ex dispositione legis: tũc. §. idem rectè. habet locũ quãdo vnũ est in obligatiõe, aliud in solutione, ex dispositione hominis: tunc ille. §. non habet locũ: vt. l. si quis stipulatus fuerit. x. in melle. ff. de solu. Sed in materia nostrę leg. vnum est in petitione, aliud in solutiõe, ex dispositione hominis. s. ex causa trãsactionis. ergo. §. idẽ rectè, nõ vendicat sibi locũ in hac materia. ¶ Et ex hoc d habes limitationẽ ad l. si insulã.[d] cũ materia sua. ꝙ post lit. contest. nõ habet locum purgatio mo- 4 rę.† hoc est verum, si mora pręcessit: aliãs secus vt his. leg. probatur. quod tene menti.

b ¶ Transactionẽ. Tene menti hãc doctrinã: sed certè tex. videtur contra in c. causam matrimonij. de offic. deleg. vide ibi Io. de Imo. l. post alios, qui aliter loquit ꝙ Bar. hic. Simile idẽ voluit in l. j. C. de prę. cur. lib. x. & vide Bar. in l. fi. ff. si quis ali. te. prohi. And. Barba.

c ¶ Si maior. Allegatur lex ꝙ periurus repellitur ab agendo quod est verum, si velit agere super eo, super quo periurus: aliãs secus. c. dilecti. per doc. de excep. vide do. Pet. in consi. ccclxvij. And. Barba.

d ¶ Insulam. Adde secundum Pau. de ca. ꝙ Bal. subtiliter vult, ꝙ etiam si mora sit cõmissa ante lit. cõtest. puta dedi libellũ cõtra te in centũ, cõparuisti, & ante li. cõte. transegimus, vt dares quinquaginta: & ego ꝓmisi vlteri⁹ nõ ꝓseq, nõ dedisti. ego ꝓsequor litem sup libello primo, & facta est lit. cõtest. vult Bald. & Pau. post eum, ꝙ possis adhuc offerre post lit. cõte. vsq; ad sententiã exclusiuè. Et si hoc feceris, nõ cõdẽnaberis in prima actione ad totam summam: imò cogor accipere, quod cõuenimus & absolueris, nõ ob. d. l. si insulam. quia tũc lit. cõtest. ꝓcludit viã purgandi morã, quando est facta super iteresse. vel ad pœnam, ad quã, vel ad quod, orta est mihi actio ꝓpter morã tuã: sed dudũ ante ex cõtractu celebrato tecum. & hoc dicit subtile & singulare. Aliquãtulum vltra vide ꝑ Pau. ipsum.

Si maior. Si reus intra terminum non soluit causa transactionis ad terminũ datum: post terminũ auditur offerens, & soluẽs, & si nõ seruãtur promissa cã trãsactionis, pœna cõmittitur. Itẽ transactio aliquo dato, vel retẽto valet. h. d. cum l. seq.

Promissis. Si non implentur ꝓmissa, ex causa transactionis: pœna tamen apposita cõmittitur. hoc dicit. ¶ Glo. quęrit hic: quid si aliquis nõ vult petere pœnã, sed vult petere illud. quod principaliter est promissum: gl. hic videt dicere, ꝙ nõ possit: vt. l. apud celsum. §. idẽ labeo. de do. excep. istud venit in illam magnã dubitationem: vtrũ stipulatio pœnalis nouet pręcedentem stipulationem. de qua plenè in l. ita stipulatus. de ver. obli. ¶ Quęrit glo. an ad euitandũ pœnę cõmissionem, admittatur purgatio morę. Remittit ad no. in l. si pacto quo pœnam. §. ti. j. dicam in l. magnam. ꝭ. de contrahen. & cõmit. stipu. & c.

SVMMARIVM.

1 *Remittere non est dare, quando dubium remittitur,*

c **Transactio.**[c] ¶ Op. glos. de l. de fideicomisso. s. eo. Solu. supple hic, vel remisso, 1 † Et si tu dicis nonne remittere est dare, certè non, quãdo remittitur dubium: vt. l. siue apud acta. s. eo. & ibi dixi. ¶ Oppo. de. l. si super possessione. s. eo. titu. Solu. ibi non fuit datum culpa partis intercedente. quod no. & c.

Quauis. Contractus transactionis, non resoluitur ex pœnitẽtia. h. d. no. ¶ Op. cõtractus trãsactionis est cõtractus ĩnominatus: vt habuistis not. s. eo. l. siue apud acta: sed in cõtractibus ĩnominatis est locus pœnitentię, re integra: vt. l. iij. §. j. de cõdic. ob cau. & l. si pecuniã: in prin. ergo & c. Solu. duplex est opi. Huius timore dicunt qdã, ꝙ est speciale in trãsactione fauore minuẽdarũ litium: vt hic, & vidistis in l. si ꝓ fundo. s. eo. & l. si maior. & hoc placet. ¶ Alij dicũt, vt Iac. de ra. ꝙ est speciale fauore liberationis, vt in quacũq; liberatione sit idẽ: vt ex pœnitẽtia nõ possit resolui. Pro hoc facit. ff. de pscri. ver. l. ob eã cãm. sed gl. ibi sol- f uit. Puto igit, ꝙ in alijs cõtractibus ĩnominatis.[f] in quibus liberatio vertitur: ex pœnitẽtia cõtractus resoluatur: vt. l. si quis accepto. de cõdic. ob cau. & no. in d. l. ob eã causam, de pręscript. ver.

SVMMARIVM.

1 *Alternatiua posita inter genus & speciem, quando de mente proferentis apparet, resoluitur in dictionem expositiuã: id est.*
2 *Acceptilatio, an habeat uinculum obligatorium?*
3 *Variare, ꝙ quis potest, quando una obligatione tenetur ad plures res alternatiuè: secus si habet plura iura: quia unius electione sibi pręiudicat in alijs.*
4 *Exceptio transactionis, ꝙ non possit opponi post sententiã.*
5 *Morę purgatio, non admittitur, quando pœna committitur propter maleficium.*
6 *Electio in alternatiuis, competit reo, quando plures res alternatiuè sunt in obligatione: sed quando plura remedia alternatiuè competunt, electio est actoris.*
7 *Agere quando quis possit, & dicatur sine actione? & nu. 8.*
9 *Pacta circa actionem sublatam, quę non potest resuscitari, qualiter fieri debeant.*

POMATES.

e ¶ Transac. Ad declarationẽ huius leg. vltra tradita hic per Bald. in l. fi. ꝭ. de except. rei iudica. vide Paul. de cast. in l. quod si ephesi. §. fi. ff. de eo quod cer. lo. & quod not. Ange. consilio. xciij. in vij. colũ. incipiẽte his. & quęstione secunda notabili. Et nota ꝙ si in instrumento dicatur qualiter partes recesserant a lite, ex causa transactiõis, aliquo dato, vel promisso: ꝙ hoc non creditur: nisi probetur datum, aut promissum. secũdum Pau. de castr. in l. suus quoq;. in quibusdam lectu. de repud. hęred.

f POMATES. ¶ Innominatis. Opinio Barto. hic est communis secundum Pe. hic. & vide Cy. & Pau. de cast. in l. j. in ij. q. s. de pac. & in l. sicut circa penul. col. ꝭ. de act. & oblig.

10 *Statuto cauente quòd bannitus occidatur impunè: si occidens inquiratur, tertius pro eo cõparere potest: & producere bannum: & absoluetur.*

11 *Tertius etiam cuius non interest, quando aliquid continet publicam utilitatem, comparere potest.*

12 *Pœna, ꝙ non succedat loco rei promissæ, quando transactio fit per aquilianam stipulationem, & acceptilationem.*

13 *Reo qualiter subueniat͛, q̃n actor uenit cõtra trãsactionem.*

14 *Fieri quippiam de facto, q̃n sufficiat, siue ad actionẽ dandã: siue ad pœnæ cõmißionẽ euitãdã. siue ut pœna euitetur.*

VBi pactum. Lex ista est multum difficilis, & singularis. Et pro declaratione
eius, & materiæ, debetis scire: ꝙ quan
do reus nõ seruat cõtenta in trãsactione: qualiter
subueniatur actori, habuistis no. plenè. s. ea. l. siue
apud acta. qualiter verò subueniatur reo, cõtra a-
ctorem nõ seruãtẽ transactionẽ plenissimè expli-
catur hic, & lectu. hui⁹ leg. variat͛ diuersis modis,
& circa diuersa. vt videbitis. j. in solutione cõtra-
riorũ. tamẽ secundũ lectu. quã intẽdo tenere bre-
uiter. h. d. ¶ Si stipulatione, & acceptilatione, trã
sactio est firmata: actor contraueniens repellit͛: &
data repetunt͛: & pœna ꝑ eũ promissa petet͛. h. d.
hęc lex. Ibi: aut. s. actor cõtraueniret. notabilia col
ligunt͛ multa in solutiõe cõtrariorũ: ideo pro mo
do no. tãtũ, quod dixi in summario. ¶ Op. ꝙ hęc
lex cõtineat superfluũ in eo, quòd dicit: pactũ vel
transactio. Nã trãsactio est pactũ. vnde op. de pri
ma cõsti. §. quibus. in prin. huius libri. Sol. dicunt
quidã, ꝙ hic dicit pactũ, intellige gratuitũ. quòd
sequit͛ trãsactio: intellige nõ gratuita. Alij dicũt,
ꝙ hic exponitur vel: pro id est. & ista vera. Nã in
ista leg. nihil dicit͛, de pacto gratuito: quod appa
ret ex eo, quòd dicit vna, cũ his. que data probant͛
1 &c. ¶ † Ex hoc notãt quidã, ꝙ vbicũq; alternati
ua ponit͛ inter genus & speciẽ, resoluit͛ in dictio-
nem expositiuã, id est: & vide gl. Simile habes in
l. ij. circa prin. ff. ad. l. aquil. ibi: quadrupedem, vel
pecudẽ. & ibi no. Sed istud est verũ, quãdo de mẽ
te proferentis apparet: vt hic. & d. l. ij. aliâs dictio
alternatiua posita inter gen⁹ & speciẽ, significat
proferentẽ voluisse aliã speciẽ sub illo genere cõ-
prehendi: vt. ff. de re. dub. l. j. & ibi not. Secũdam
lectu. dixi plenè in. l. si is qui ducẽta. §. vtrũ. eo. tit.
¶ Opp. ij. & vado per ordinẽ. Gl. dicit hic aquil.
2 stipu. & accep. vinculis, & sic innuit ꝙ † acceptila
tio habeat in se vinculũ. ¶ Ad istud op. acceptila
tio fit ad liberandũ, non ad obligandũ: vt insti. de
accep. §. est autẽ. & sic nõ habet in se vinculũ obli
gatorium. gl. dicit, ꝙ sic ad liberãdũ. s. à præceden
ti obligatione. sed habet in se quãdã obligationẽ
naturalẽ, ad nõ petendũ, sicut pactũ de nõ peten-
do. ff. de pac. l. si vnus. §. pactus. & vide gl. quã no.
Iac. de are. dicit, ꝙ acceptilatio est etiã vinculũ ci
uile, ad nõ petẽdũ. Si enim ex pacto nudo oritur
naturalis tantũ: ergo ex acceptilatione, que est ve
stita verbis, oritur ciuilis & naturalis. & ex hoc se
quit͛, ꝙ ex hac acceptilatiõe poterit agi certi cõ-
dictione ad interesse, si cõtraueniat secundũ eũ.
Iac. but. dicit, ꝙ ex acceptilatione nulla orit͛ obli
gatio, neq; ciuilis, neq; naturalis, Nã actus agẽtiũ
non operant͛ vltra intẽtionẽ eorũ: vt. l. nõ omnis.
ff. si cer. pet. & l. labeo. de suppel. leg. & l. obliga-
tionũ substãtia de acti. & obli. sed acceptilatio fit
ad liberandũ: ergo nõ inducit obligationem. Præ
tereà: acceptilatio est imaginaria solutio: vt. d. §.
est autẽ. insti. quibus mod. tol. obli. in prin. sed ex
solutione nulla orit͛ obligatio: sed nata dissoluit͛:
vt insti. quib. mod. tol. obli. in princ. ergo obliga-
tio nõ inducit͛. Prætereà: idẽ actus nõ parit libera
tionẽ, & obligationẽ: vt. l. cum his. §. j. ff. de condi.
inde. Ita dicit ipse. Quid dicemus: nõ ob. secũdũ
eũ. §. pactus ne peteret. quia ibi fuit expressè pro
missum non petere: hic autẽ nihil est promissum:
sed confitet͛ se recepisse. ¶ Cõtra, do. Iac. but: vi-
det͛, ꝙ quãdocũq; põt quis remoueri à petitione,
tenet͛ naturaliter nõ petere: vt. l. meuia. §. fi. ff. sol.
matri. vbi hoc dicit Iac. de Are. sup illo verbo nõ
teneri. mihi videt͛, ꝙ omnes quodammodo habue
runt bonũ intellectũ. s. tã gl. q̃ do. Iac. nã quãdoq; verba cõuentionis, cõ
tinent promissioné de nõ petẽdo: & tũc sine dubio quis obligat͛ natura
liter non petere. quãdoq; nullã cõtinent promissionẽ. sed solũ fiunt ad
resoluẽdũ: vt apparet in acceptilatione & apparet in pactis ꝑ quę à ven
ditiõe recedit͛: & ex illo pacto nulla orit͛ obligatio: sed propter pactum
oritur quędã naturalis ęquitas: ex qua q̃s obligat͛ naturaliter. ꝑ quã obli
gationẽ quis tenet͛ naturaliter nõ petere. ita intelligo hic gl. Idẽ dico in
omni actu liberatorio. Nã si soluo tibi, ęquum est quòd de cętero nõ pe
tas à me. & ideo teneris naturaliter ad nõ petendũ: nec orit͛ ex solutione.
sed propter solutionẽ ex equitate naturali: vt dixi in. d. l. meuia. §. fi. Ita
intellige gl. hic positã. & isto modo posset intelligi. d. l. si vnus. §. pactus
ne peteret. cũ sua glo. ¶ Venio modò ad vlteriora, & fortiora, & intro
gl. magnã. ¶ Opp. ꝙ reus nõ possit repetere data: vt. l. dedi. in prin. & l.
quòd seruius. de condi. ob cau. Sol. non põt repetere: nisi actor cõtraue-
niat. Ita loquit͛ hic. & sic concor. cũ cõtrarijs. ¶ Oppo. dicit͛ hic, ꝙ pœna
vna cũ his, quæ data probant͛ ante cognitionẽ causę inferẽda est. & sic in
nuit, ꝙ prius cognoscat͛ super petitione pœnę & repetitione datorũ: q̃
super actione proposita ꝑ actorẽ. Cõtra: qui prior appellat. prior agat.
ff. de iudi. l. qui prior. ¶ Huius timore variat͛ hęc lec. tribus modis. Vno
modo: ꝙ illa verba ante causæ cognitionẽ: determinét verbũ est, positũ
hic in fi. leg. & tũc procedit cõtrariũ. Dicũt quidã. hic est speciale. In cõ
trarium est regula: & istã tenebat Iaco. de ra. & assignabat rationẽ: quia
hoc est in electione rei, vel petere pœnam, & repetere data, vel repellere
actorẽ agentẽ exceptione: & sic posset iste reus variare quandocũq; etiã
post sentẽtiã: vt. l. eũ qui certarũ. in fi. ff. de ver. obli. vnde si causa propo
sita ꝑ actorẽ prius ageretur, & reus condẽnaret͛, sequeretur ꝙ post sentẽ
tiam, reus posset exceptionẽ trãsactionis opponere: ꝙ esset iniquum. &
ideo prius agit͛ causa, q̃ petat͛ pœna, & repetãtur data: vt sic de trãsactio
ne nõ possit posteà opponere. ita dicit Pe. Ista sua ratio nõ est vera: quia
intelligo, ꝙ ista tria omnia possunt fieri scilicet, ꝙ actor repellat͛, pœna
3 petatur, & data repetãtur: vt. j. dicã. Prætereà, eius ratio nõ est vera. † Nã
quãdo quis vna obligatiõe tenet͛ ad plures res alternatiue: tũc habet lo-
cum. l. eũ qui certarũ. §. fi. de ver. obli. Sed quãdo aliquis habet plura iu
ra alternatiuè, electione vnius, sibi pręiudicat in alijs: nec admittitur va
riatio post cõtestationem: vt. l. quod in herede. §. eligere. ff. de trib. Facit
4 quod habuistis no. ĩ. l. cũ proponas. s. eo. ti. Pręterea, † exceptio trãsactio
nis non põt opponi post sñiam: vt. l. elegãter. §. si post. de cõdi. inde. Et
ideo Pet. legit istã leg. alio modo: vt illa verba ante cognitionẽ causę: nõ
determinẽt verbũ maluerit: q. d. vel actor repelletur, vel pœna petetur.
& quę data probantur repetent͛, prout aduersari⁹ elegerit ante causę co
gnitionẽ. & sic nõ ob. l. qui prior. Certè ista lectu. procedit secundũ opi.
eorũ, qui dicũt reũ non posse cõsequi oĩa ista tria: sed secũdũ illos, quos
sequor ista lectu. nõ est bona: vt. j. dicã. ¶ Alij legũt istũ tex. tertio modo
& iste est in gl. ꝙ illa verba ante causæ cognitionem: determinẽt partici
pium data. q. d. pœna vna cũ his quæ probãtur data ante causę cognitio
nẽ, inferẽda est. & secundũ hoc nihil obstat. & istam teneatis, & videatis
glo. ¶ Vlterius op. ego dixi. s. ꝙ est in electione rei cõuenti, vel actorem
repellere: vel pœnã & data repetere. Cõtra: ille qui primo fuit actor in
illo iudicio, in quo petit͛ pœna, est reus sed in alternatiuis est electio rei:
vt. l. plerunq;. in fi. ff. de iure do. ergo ei⁹ debet esse electio. ¶ Huius timo
re lex ista legitur duobus modis. Primo vt hic Imperator loquatur reo,
qui quęsiuit qualia remedia haberet cõtra actorẽ. Cui respõdet Impera
tor vel actor obtẽperabit placitis: vel ab eo auferetur pœna, vna cũ his,
quæ data probantur, prout ipse maluerit: Ipse, dico actor, qui modò in
hoc iudicio est reus. & vide gl. Ista lec. põt esse vera, si quęstio proponat͛
Principi, anteq̃ actor cõtraueniat. q. d. est in electione aduersarij tui, vel
obtemperare trãsactioni, vel soluere pœnã, & reddere data. Nam si pro
ponetur quæstio, ꝙ iam actor cõtrauenisset, nõ posset esse in electione
5 sua: imò præcise cõpelleretur soluere pœnã, & reddere data: quia † quã-
do pœna cõmittit͛ propter maleficiũ, nõ admittit͛ purgatio, vt. l. qui ea
mẽte. ff. de fur. ¶ Alio modo legit͛, ꝙ Imperator loquat͛ hic actori: & se-
cundũ hũc modũ posui tibi casum. dicit͛ enim, ꝙ vel actor obtẽperauit
sentẽtiæ, vel si ipse contrauenit, & aduersarius eius velit, cogitur soluere
6 pœnã, & reddere data. Nec ob. † quòd tu dicis, ꝙ actor modò est reus:
ergo ipse debet habere electionẽ: quia q̃n plures res alternatiuè sunt in
obligatione: tũc est electio rei in dubio: vt. d. l. plerũq;. in fi. Sed q̃n plu-
ra remedia cõpetunt alternatiuè: est electio eius, cui cõpetunt ista reme-
dia: nõ eius cõtra quẽ cõpetunt: vt. l. iij. §. & generaliter diffinit Sceuola.
&. §. fin. ff. de eo ꝙ cer. lo. & l. quòd in herede. §. eligere. ff. de trib. & l. cũ
filius. §. varijs. ff. de lega. ij. & j. de fur. l. j. cũ simi. Sed hic ista remedia re-
pellendi actorẽ, vel repetendi data, & petendi pœnã: cõpetunt ipsi reo:
ergo eius est electio: & ista est vera. Habes expeditũ principiũ gl. modò
venio ad fortiora. & vtilia hui⁹ leg. ¶ Opp. hic innuit, quod si reus vult
petere pœnã, & repetere data, ꝙ actor audiatur sup prima actione pro
posita. vel si reus vult repellat actorẽ, & nõ petat pœnã, & repetat data.
¶ Opp. sine actione nemo experitur: vt. l. si pupilli. §. videamus. de neg.
gest. sed actor hic nullã habebat actionẽ: quia sublata per acceptilatio-
7 nem: ergo nullo modo agere poterit. Si † tu dicis concedo, quod actor
non poterit agere: tunc sequeretur, ꝙ reus consequeretur ista tria: scili-
cet, quod actorẽ repelleret: & ꝙ pœnã peteret: & repeteret data: quod
est expressè

est expresse cõtra.l.cũ proponas.š.e.Horũ cõtrariorũ timo-
re intellect⁹ hui⁹ leg.variat̃ quinq; modis.secũdũ primũ agit̃
de facto reo volẽte:secũdũ tres alios agit̃ de iure:secũdũ quin
tum agit̃ de facto reo inuito.¶ Modo examinem⁹ ista p ordi
nẽ:dico & ad cõtrariũ rñdeo,ꝙ hic agit̃ de facto prima actio
ne reo volente hoc pati. Et hoc est quod dicit hic tex.si ad-
uersarius maluerit.q.d.bene poterit reus omnia ista tria reme
dia habere si velit:sed si vult actorẽ admittere, & solũ petere
pœnã.& repetere data:hoc põt. Et istã lectu.tenet Azo.quã
probat tribus rõnibus.¶ Primò:quia hoc est in odiũ remit-
tentis,tã solẽniter:vt.j.e.l.proxi.quia remisit p aquilianã sti-
a pulationẽ,& acceptilationem.Secũdò.[a] quia actio prima est
ipso iure sublata:sicut dicim⁹ in pacto,quãdoq; ipso iure:vt
l.si vnus.§.pact⁹.ff.de pac.Tertiò:quia si iudex interrogabit
actorẽ:qua actione agis?actor nõ põt dicere: & sic iudex ab-
soluet reũ.Ita dicit Azo.& secũdũ hoc nõ ob.l.cũ proponas.
š.eo.quia hic reus absoluit̃:nõ ideo quia accipit:sed quia iu-
dex reperit actorẽ sine actiõe agere.Vnde fateor quod reus
nõ posset excipere:sed iudex de necessitate habet reũ absol-
re:quia reperit actorem sine actione agere.Ibi verò habebat
actionẽ,quæ elidebat̃ exceptione,vnde cũ exceptio nõ pos-
sit proponi,procedit actio.Vide istã gl.Ego istã opi.Azo.te
neo tanꝗ̃ verissimã:vt probo.j.in quinta opinione.¶ Alij
dicunt,quòd hic agit̃ de iure:quia reo petẽte pœnã,& repe-
tẽte data restitui:resuscitat̃ actio prima sublata.arg.j.de non
nu.pec.aut̃.cõtra qui propriã.& quãdo licet ab emp.discede
re.l.j:sicut quãdo p pactũ quis recedit:vt.l.si diuersa.š.eodẽ.
Sed Azo cõtradicit:quia hic reus,hoc nõ facit,vt actionem
primã resuscitet,vel trãsactionẽ rescindat:imò vt sibi debitũ
consequat̃.& dicit bene:quia etiam si expressè hoc ageret,vt
actio prima reuiuisceret pacto nudo non posset fieri: vt.l.si
vnus.§.pactus.ff.de pac.& dixi.š.eo.l.si diuersa. Nec ob.aut̃.
contra qui propriã.quia ibi nondum resuscitat̃ actio prima:
sed datur noua.s.cõdictio ex illa leg.Nec obst.l.j.quãdo licet
ab empt.discedere.quia ibi actio prima non erat sublata,sed
elisa.¶ Alij ergo dicũt,quòd hic agitur de iure,scilicet actio
ne prima,quę reuiuiscit:ideo quia reus petit pœnam & data,
arg.j.si aduer.transact.l.j.&.ij.Certè illę leg.nõ faciunt: quia
ibi fuit impetrata restitutio,cuius natura est primã actionem
resuscitare.¶ Alij dicũt hic agi de iure,hoc modo: ꝙ primò
actor aget condictione sine causa:vt reus reponat se in pristi-
nam obligationẽ:quo facto aget actione prima de iure.Certè
hoc non placet:quia ideo hic deuenitur de causa ad non cau
sam:quia actor deliquit veniẽdo cõtra transactionẽ.& sic nõ
est ęquum,ꝙ ex suo delicto cõsequatur cõdictionẽ sine causa
vt.l.itaq; fullo.ff.de fur.Vnde non põt sustineri,ꝙ hic agatur
de iure.¶ Vnde dicũt alij,& est quinta opi.ꝙ hic agitur de
facto,& reus cogitur hoc pati,si vult petere pœnã: & repete
re data:vt omnia ista tria cõsequatur,secundũ.l.cũ proponas
š.eodẽ.& secundũ hoc exponit̃ hic tex.si aduersarius hoc ma
luerit.q.d.est electio rei,vel actorẽ repellere, vel debere eum
admittere:& repetere pœnã,& data.& vide istã glo.quę hic
ponit istã lectu.quintã,ꝙ de facto agitur nõ de iure:licet reo
inuito.Pet.de bel.perti.allegat pro casu.l.Iul.§.ꝗ̃tum autẽ.
ff.ad exhi.Certè domini illa lex nihil facit.nã ibi de facto agi
tur reo volẽte liberari,ab vna actiõe,qui patit̃ se cõueniri de
facto.sed eo inuito nõ dicitur ibi.¶ Ad.l.nuda.&.l.si titius.
8 quas gl.alle.Respõdeo,per ista verba.Quãdoq;† quis nõ ha-
bet actionẽ:sed eam habere sperat p cõtestationẽ factã,super
actione proposita de facto:tũc bene admittit̃,ꝙ quis agat de
facto:vt.d.l.si titius.de verbo.obli.&.d.l.nuda:secũdũ vnam
lecturã.Quãdoq; quis nõ habet, nec habere sperat:& tunc si
quidẽ queris:an admittat̃ ad agẽdũ de facto,quãtum ad hoc,
vt possit consequi illud quod petit & tũc nõ admittitur nisi
reo volẽte.vt hic.&.d.l.Iulianus.§.quantũ autẽ, Reo verò in
uito,nulla leg.reperitur.Et ideo standũ est regulæ,que dicit,
ꝙ sine actione nemo experit̃.Si verò agit,non vt illud, quod
petit consequat̃,sed vt aliã obligationẽ faciat cõmitti: tũc ad
mittetur:vt.d.l.nuda.& sic teneo hic opi.Azo.ꝙ si reus vult,
actor repellet̃:pœna petet̃:& data repetent̃.Et ideo dico,ꝙ si
actor repellitur nõ erit vigore exceptionis propositæ: nulla
enim exceptio cõpetebat,cum nulla erat actio:sed erit ideo:
quia iudex reperit actorẽ sinè actione experiri:posito,quòd
reus nullam exceptionẽ obijciat.Et ꝙ hoc sit verum:dico,ꝙ
est casus in.l.si vnus.§.pactus.ff.de pact.vbi quãdo actio tolli
tur ipso iure per pactũ,quod est in actionibus, descendenti-
bus ex delicto:per aliud pactũ nõ potest reus facere:ꝙ actor
possit agere.ita hic cũ actio prima tollitur per acceptilatio-
nem,non potest pacto nudo tacito.ꝙ induceret̃ per petitio-
nem pœnæ,& repetitionẽ datorũ fieri:ꝙ agat̃ actione prima

nec põt dici.agetur de facto:vt.d.§.pactus.vbi indistinctè di
cit,ꝙ nõ poterit agere,& sic resistit in facto.Non enim dicit
nõ habet actionẽ:sed dicit:agere nõ poterit. Præterea:si hoc
esset verũ,ꝙ posset agi de facto:frustra esset introducta actio
pscriptis verbis datiua.de qua loquit̃.l.cũ mota.š.eo.gl. tan-
git in.l.siue apud acta.Itẽ frustra ageret̃: vt qs se reponat in
pristinam obligationem,si actio prima intẽtata de facto suffi
ceret.Ad quid ergo fieret circuitus:vt.l.dñs testamẽto.de cõ
di.inde.Certè hoc nõ video.¶ Et ideo,quãdo fiunt ista pa-
9 cta† circa actionẽ sublatã,quę nõ põt resuscitari:deberent sic
fieri:vt statim dicã.Pone exẽplũ:liberaui te ab actione iniu-
riarũ,p pactum de nõ petẽdo:si facis mihi pactũ de petendo:
actio prima nõ reuiuiscit.vt.d.§.pactus.fiat ergo pactũ sic. ꝙ
tu reus promittas de illo pacto de nõ petẽdo nihil dicere, vel
opponere,vel in iudicio allegare,sub certa pœna:tũc si alle-
gabis,incides in pœnã:si nõ allegabis tũc poterit te cõuenire
de facto:& iudiciũ pcederet.vel cautius sup tali pacto de nõ
opponẽdo,vel nõ allegãdo in iudicio interponat iuramẽtũ: a
qa tunc iudex nõ audiet te cõtra iuramẽtũ tuũ:vt in auth.sa-
cramẽta.j.si aduer.vẽ.& ideo nõ poterit sibi liquere actorẽ si
ne actione experiri:aliâs si sibi liqueret,haberet necesse reum
absoluere:vt hic secundũ lec.Azo.verissimã. ¶ Et ideò iam
10 de facto dixi.Statuto cauetur.† ꝙ exbãnitus possit impunè
offendi.Modò qdã offendit exbãnitũ:inquirebat̃ de hoc ma
leficio,reus nõ audebat cõparere ad hoc allegandũ:cõparuit
qdam tertius,& dixit.Domine ille,q fuit offensus p talẽ,erat
exbãnitus:& produxit bãnum,& liquidauit de banno.Ego
b dixi[b] ꝙ iudex debeat illum reum absoluere:& non põt vlte-
rius pcedere.Ratio:qa liquet iudici istud non esse delictũ:&
illud iudiciũ sine actione,seu accusatione procedere.casus est
c hic secundum vnã lec.Azo.verissimã.¶ Et si dicat̃[c] qũo ad-
11 mittitur iste tertius ad hoc dicendũ:dico.† quòd hoc conti-
net publicam vtilitatem,vt exbãniti possint offendi:vt.l.j.&
ij.j.quãdo lic.sine iu.se vin.sed quando hoc opponeret,con-
tineret vtilitatem tantum priuatam:nõ admittitur, nisi ipse,
cuius interest.¶ Procedo vlterius extra gl. ¶ Opp.ꝙ pœ- b
na succedit loco rei:vt.l.si quis à socio.ff.pro soc.&.l. prędia.
de act.emp.dixi in.l.petens.š.ti.j.Si actor obseruasset pmis-
sa,ab eo,nõ repeterẽtur data:ergo si soluit pœnam,cũ videat̃
obseruare promissa,nõ debẽt ab eo posse repeti data.hic di-
12 cit cõtrarium:quare malè.Sol.dico † ꝙ quãdo trãsactio fit p
aquilianã stipulationẽ & acceptilationem:pœna nõ succedit
loco rei promissę.Nam certum est,ꝙ actor amplius nõ pote
rit reum inuitũ exigere:succedit ergo loco cõtractus.quo ca-
su pœna,& data possunt repeti:vt.l.si quis rem.ff.de arbit.
13 ¶ † Et ideo pro huius declaratione scias,ꝙ quãdo actor ve-
nit contra transactionem, qualiter subuenitur reo: dicas,aut c
transactio fuit firmata iureiurando: & tunc sine dubio actor
repellitur:pœna petetur,& data repetentur:vt.j.l.pxi.qñq;
non fuit iuramento firmata:& tunc aut fuit actio prima ipso
iure sublata,vel acceptilatione,vel pacto,in casibus,in qbus
pacto tollitur:& tunc idẽ,qa actor repellit̃,si reus vult pœnã
petere,& data repetẽtur:vt hac leg. singulari: secundũ lectu.
Azo.Aut actio prima nõ fuit ipso iure sublata:& tũc aut fuit
dictũ,rato manẽte pacto:& exceptio obijciet̃, & pœna repe
tetur:nõ autẽ repetent̃ data: vt.l.cũ proponas.š.e.ti.ff.e.l.qui
fidẽ.Aut nõ fuit dictũ rato manente pacto:& tunc est in ele-
ctione rei,vel opponere exceptionẽ,vel petere pœnã,vel re
petere data,cõdictione ob cãm:vt.d.l.cũ proponas.& dixi in
l.siue apud acta.Posset etiam agere actione præscrip.verb.vt
in.d.l.siue apud acta.¶ Vltimò opp. quãcũq; opi.teneas ap
paret,ꝙ hæc pœna cõmittit̃,qñ de facto agit̃.Cõtra,j.si man.
ita fue.alie.l.ea qdem.de verb.oblig.l.stipulatio ista.§.quæsi
14 tum.Sol.qñq; † quærit̃,vtrũ sufficiat de facto fieri,quãtũ ad
habendã,seu dandã actionẽ:& dic vt.l.mulier.§.pe. de cõdi.
insti.Quãdoq; querit̃, an sufficiat de facto fieri quantum ad
euitandã pœnæ cõmissionẽ:dic vt no.p Dy.in.l. quidam cũ
filiũ.in fi.de verb.oblig.& ibi etiã ponit de præcedẽti mem-
bro.quandoq; quæritur,vtrum sufficiat de facto fieri quãtũ
ad pœnæ cõmissionè.¶ Et ista est materia nostræ leg.in qua
dic,breuiter tria verba. Aut quæris de pœna legali:aut cõuẽ-
tionali.Si de legali:aut factum non potest sortiri de iure effe-
ctum,& consummationem:& sufficit de facto fieri.vt.l. eũ q.
j.de adul.j.de sepul.vio.l.j.de sacrosan.eccle.l. iubemus.&.l.
nemo martyres.& quod ibi no.Aut põt sortiri effectũ,& cõ-
summationem,saltem de facto.& habet locũ materia.l.si quis
non dicã rapere.š.de epis.& cleri.Secũdo casu quãdo quærit̃
de pœna cõuentionali:& tunc aut fuit actũ,ꝙ cõmittat̃ si cõ-
tra fiat de facto:& hoc constat:& cõmittit̃:vt.l.qui Romæ.§.
flauius Hermes.de verbo.oblig.&.l.Lucius.§. tres hæredes.

a ☞ Versic.modo
examinemus ibi.
Secũdò.quia.An-
nota.verba gloss.
quę hic Bar.refer-
re intendit,ita can
tare.Secũda: quia
ipso iure tollit̃ sti
pulatio p stipula-
tionem : licet non
sic in pacto : vt.ff.
de pactis.l.si vnus
§.pactus. verunta
men est dictũ Bar.
vt ex gl.in.d.§.pa
ctus & sequenti-
bus patet. Alexã.
Loseus.
b ¶ Ego dixi.Ad-
de eundem Bar.in
l.pe.§.ad crimen.
de publi.iudi.per
Cy.in.l.reos.&ibi
Bald.j.de accu.&
in.c.§.iniuria. de
pace iu.fir. & in.l.
j.§.offilius.ff.neqs
eũ qui in ius voc.
est,vt eximat.
c ¶ Et si dicat̃. Vi-
de Bart.in.l. pe.§.
ad crimẽ. de pub.
iudi.vbi p seruo,
monacho subdito
in causa criminali
potest comparere
do.Andre.Barba.

POMATES. a

a ℭ Cõtra fiat. Qñquidẽ de iure debet fieri, nõ sufficit ꝙ de facto fiat. Not. tñ, ꝙ si aliqd de facto in ciuitate obseruaret̃, ꝙ de iure nõ teneret ꝙ pinde esset acsi de iure valeret. de quo est glo. in. l. q habebat. in fin. ff. de ma. te. & ꝑpter hoc vide quę dicit do. Alber. in. l. j. in vlti. col. s. de sum. tri. & in quęstione de fideiusso. circa vsuras.

ad trebel. Aut fuit actum, ꝙ cõmittat̃, si de iure contra fiat:[a] & hoc constat: & nõ cõmittitur si fiat contra de facto: vt. l. stipulatio ista. §. quæsitum, de verb. obli. Aut dubitatur: & tũc si fiat de facto: fit incõmodum aduersario, & pœna cõmittit̃: vt hic. Aut aduersarius non incõmodatur: & pœna nõ cõmittitur: vt. l. ea quidem. j. si manc. ita fue. alie. & l. continuus. §. cum quis. de verbo. oblig. & ibi de hoc dixi &c.

VBi pactum. Veniens contra transactionem aquil. stipu. & acceptilatione firmatam, repellitur ab agendo. Item pœnam soluit: & accepta nomine transactionis restituit. h. d. secundũ verã lecturã Azo. ℭ Oppo. dicitur hic: vbi pactum vel transactio. Iste tex. videtur superfluus: vt in. §. q. bus. s. in prima constitu. Huius timore est facta prima glossa. quæ exponit hunc textum dupliciter. ℭ Prima expositio nõ est bona: quia hic in textu dicitur: his, que data probãtur: & tamen pactum debet esse gratuitum. Tene ergo secũdam expositionem. Habetis ergo intelligere solũ in transactione, & ex isto intellectu not. vbi dictio vel: & aut: ponit̃ inter genus & speciẽ, tunc ponitur pro id est: vt hic. & l. ij. in prin. ff. ad leg. aquil. & ibi not. quod potest esse verum: vbi apparet de mente proferentis, secundũ quòd hic aliâs ponitur. Aliter vidistis in. l. trãsigere. s. eo. ℭ Itẽ oppo. dicitur hic: accep. vinculis &c. iste tex. videtur innuere, ꝙ in acceptilatione fit vinculum: si tamẽ acceptilatio fiat ad liberandũ: nõ debet opari eius cõtrarium, scilicet obligationẽ. arg. l. cũ tale. §. falsam. de cõdi. & demon. Sol. gl. quòd eo, quod quis liberatur per acceptilationem, ex parte liberati, non habet vinculum obligationis in se: sed ex parte liberantis sic: quia tenetur ad nõ petendũ naturaliter. Dictum huius glo. reprobat Iaco. bu. quia nunꝗ acceptilatio operat̃ contrarios effectus. s. liberationem & obligationẽ: vt. l. cum is. §. j. ff. de condi. indeb. Prætereà, dicit ipse: agentium actus non debẽt operari vltra eorũ intentionem: vt. l. non omnis. ff. si cer. pe. Sed intentio transigentiũ per modum acceptilationis est, vt contingat liberatio, & obligatio: & ex his concludit gl. malè dicere. Bene fatetur tamẽ, ꝙ vbi fuit pactum de non petendo, ibi est obligatio ad non petendũ: secus in acceptilatione. Tamẽ põt saluari tam dictũ gl. ꝗ dictum do. Iac. vt dicatur, ꝙ in pacto, & acceptilatione illa, naturaliter nõ dicitur oriri obligatio & acceptilatiõe: sed propter acceptilationem ex quadã naturali æquitate nõ petere obligatur à modo. Cõtra solet dici in. l. ex hoc iuregentiũ. ff. de iusti. & iur. ℭ Item opp. & sum in prin. gl. magnæ: dicitur hic, ꝙ nõ potest peti pœna, nisi cũ ventũ fuerit cõtra trãsactionẽ. ℭ Item oppo. dicit̃ hic in textu. nostrę legis: ꝙ aut subsecutis ac. aut pœna inferenda est ante cognitionem causæ. s. principalis. Iste tex. videtur innuere, quòd si actor q transegit: veniat cõtra trãsactionẽ agendo, & reus petit pœnam appositam in trãsactione: quòd ista quæstio, & pœna, primò debeãt terminari, ꝗ principalis cã. Istud est falsum ꝑ l. qui prior. ff. de iudi. Huius timore, ista litera legitur dupliciter in glo. Tertio modo secundũ vltramõ. Primò intelligitur quòd ista verba, ante cogni. causæ: determinent̃ ab illis verbis: inferẽda est. Et ad cõtrariũ respõdet, ꝙ hic sit speciale. Ratio specialitatis nõ apparet in isto casu: & ideo nõ videt̃ vera. Intelligitur alio modo: ꝙ hæc verba, ante cognitionẽ: determinent̃ a participio data: & tũc in nullo obstat. ℭ Intelligit̃ tertio modo, secundũ vltramontanos, ꝙ determinent̃ ab illo verbo, maluerit: quasi velit dicere, si aduersarius malit ante cognitionẽ causæ principalis petere, pœnã & repetere data: põt. Iste intellectus sonat, ꝙ reus nõ habeat, nisi duo remedia: videlicet, petitionem pœnæ, & repetitionẽ datorũ. & in hoc fuit opi. vltramõtano. Iste intellectus nõ est verus: imò habet tria remedia, & statim videbitis: quia & actor potest repelli. Tene ergo, ꝙ ista verba determinentur ab illo participio data: & contrarium non obstat. ℭ Item opponi. dicitur hic, in tex. si aduersarius maluerit. Iste tex. videt̃ innuere, ꝙ electio sit rei. cui rumpitur transactio. ℭ Sed tunc opponitur, & videtur esse electio actoris, qui transactionem rumpit: eo, quòd nũc cũ agitur cõtra eum ad pœnã, & ad data: ipse dicit̃ reus: & videtur teneri alternatiuè vt hic, Sed in alternatiuis est electio debẽtis: vt. l. plærũꝗ. ff. de iu. do. in fi. Timore huius ista verba: si aduersarius maluerit, in glo. exponuntur dupliciter. vno modo, ꝙ exponat: aduersarius, i. reus, qui conuenitur ad pœnam tunc, qui tamen actor fuit primò. ℭ Alio modo exponunt: aduersarius: id est actor, qui pœnam petit, & tunc q primò erat reus, cum fuit transactio rupta: ambæ istæ duæ expositiones possunt tolerari. Nam antequam perueniatur ad iudicium, est in electione primi actoris: vtrum vellet obseruare transactionem, an pœnam soluere, & restituere data: sed postꝗ ipse venit cõtra trãsactionẽ: & sic neutrũ: aliâs ventũ est ad iudiciũ: qa petitur pœna, & repetunt̃ data: tunc nõ est in elexione primi actoris: sed potest cogi ad soluendã pœnã, & ad restituendum data: vt hic videtis. Poterit etiam eum repellere ab agendo: vt. j. videbitis, secundum vnam lectu. & sic intelligendo, istę expositiones tolerantur. & similia. ℭ Item oppo. & sum in glo. magna. in versi. qui incipit: ex prædictis patet. Vos videtis, ꝙ transactio fuit facta per acceptil. & sic transactio fuit sublata ipso iure: vt institu. quib. mo. tollitur obliga. §. est autem. & hoc dicit tex. quod est cõtra trãsactionem: & sic sine actione agit. contra. l. si pupilli. §. videamus. ff. de nego. gest. ℭ Huius contrarij timore lex legitur quinꝗ modis in glo. & aduerte, ad ordinem gl. quia duæ. opiniones, videlicet prima, & vltima tẽdunt, quòd in leg. nostra agatur de facto: secundum primã opi. agitur de patiẽte reo: secundũ vltimã inuito reo, hę tres opi. scilicet secunda, tertia, & quarta, tendunt, ꝙ agatur de iure. Venio ad primã quæ ipsa veritas est: & fuit opi. Azo. & eã tenet do. Ia. hic. Prima est, quòd hic agat̃ de facto, & reus patiatur. quasi dicat tex. Si aduersarius, id est reus, cui rũpitur transactio, malit pœnã petere. & data repetere: põt hoc velle. & si actorẽ vellet repellere, etiã potest. Quasi concludit tex. ꝙ omnia ista remedia reus possit habere. s. petere pœnã: repetere data: & actorem repellere. & tũc põt exponere, aut pro &: Ratio huius opi. est triplex. & videbitis in gl. nostra. tertiã rationẽ, quæ est multũ notanda ad id quod. j. dicã. & est ratio ibi: tertia, quia cũ iudex. ℭ Secũda fuit opi. ꝙ hic agatur de iure. allegat gloss. pro hac opi. l. j. j. qñ licet ab emp. dis. & authẽ. cõtra qui propriã. j. de nõ nu. pec. Azo. cõtradicit: cuius fuit prædicta opi. vt hic videtis, Põt esse alia rõ: quia actio extincta nunꝗ resuscitatur: vt l. qui res. §. areã. ff. de sol. Tertia fuit opinio, ꝙ hic agat̃ actione vtili. alleg. glo. l. j. & ii. j. si aduer. transactio. Illę leges nihil faciunt ad materiam nostram: vt dixi in. l. si diuersa. s. eod. Loquuntur enim in resti. in integrum. ℭ Vnde alij dicunt, ꝙ hic agitur per actorem, vt reus ponat se in pristinam obligationem. & agitur condictione sine causa. & ita agitur de iure secundum hanc opi. & etiam secundum duas præcedẽtes. & ita contrarium non obst. quia qui agit, actionẽ habet. Ista opi. non est vera: quia licet causa sit reuersa ad non causam, vbi transactio rumpitur: tamen cum causa reducatur ad non causam, propter dolum actoris venientis contra transactionem: & ex isto suo dolo non debet consequi condictionem sine causa. arg. ff. de fur. l. itaꝗ fullo. Ideo hæc opinio non est vera. Vnde alii dixerunt. & ista est quinta, & vltima quòd hic agatur de facto, & non de iure etiã reo inuito. per. l. cũ proponas. s. eo. scilicet ꝑ rationem, quã glo. assignat. Hãc opinionẽ tenet vltramontani, & do. Cy. & de hac faciebat mẽtionem in. l. ea quidem. j. si manci. ita fue. alie. Ista nõ est vera. Nam si posset agi de facto, eo reo inuito, ad quid diceret. l. quòd vbi actio est sublata ipso iure præscrip. verbis actio competeret datiua: secundum quod dicitur in. l. cum mota. s. eod. Item ad quid diceret lex ꝙ põt agi, vt reus reponat se in pristinã obligationẽ: vbi actio est sublata ipso iure, secundũ quod dicit l. si quis accepto. de condi. ob causam. certe nõ esset ratio contra. Tene ergo primã rationem. Respondeo per tres rationes quas assignat: & est vera. ex qua opinione cocludas, ꝙ vbi rũpitur transactio firmata acceptilatione, & aquiliana stipulatione, pœna põt peti: data possunt repeti. ℭ Item actor repellitur. & sic reus habet tria remedia: & si oppo. de tex. qui loquit̃ alternatiuè: expone vt supra dixi. Et si tu diceres quo modo repellitur ꝑ exceptionem: cum nulla sit actio: quia sublata est per acceptilationem: & exceptio sit actionis exclusio vt. l. j. de excep. dico quòd actor repellitur non virtute exceptionis: sed potius per officium iudicis vidẽtis actorem sine actione agere. quia iudex interrogabat per modum quem habetis in glossa in prima opinione Azo. in tertia ratione. Et secũdum do. Iaco. ista ratio tertia facit ad. q. Pone, statuto cauetur, quòd non soluens collectas, non audiatur ad ius: neꝗ etiam agendo: neꝗ etiam defendẽdo. Tu nõ soluis collectas, agam contra te: excipis, agere non potes: quia nullam actionem habes contra me: replico contra te: quia tu nõ soluis collectas, non potest reddi ius: neque in agendo, neque in defendendo. quis obtinebit? Respõ. non soluens collectas. Nam licet nõ potes repellere virtute defensionis, quæ nõ competit ex forma statuti: tamen iudex officio suo videndo me non habere actionem, poterit me repellere: & interrogabit me secũdum formã huius glo. ℭ Item valet ad aliud. Pone, quòd bãnitus, non potest audiri ad ius: agit exbannitus contra me: nõ excipio ipsum esse bannitum: quia fortè timeo. certè quantuncunꝗ non excipiam: tamen si iudici esset notum, ꝑ alium modum

* Aduerte ꝙ Bart.in hac leg.si quis maior arguitur de cõtrarietate:sed in quo allegetur contradicere:& pro saluatione Bar.vide concordantiam positam ad.l.si quis pro eo.ff.de fideiuss.

a ❧POMATES. ℂSi quis maior. Et procedat etiam si istud iuramentum esset sibi illegitimè relatũ præsente parte,& nõ citata. Archid. in cõsil.ccclxxiij. incipi.retento ordine.in ver. & ex hoc etiam subsequenter.

❧POMATES.

b ℂPœnam soluit. Intellige quòd cadit ab actiõe,quãdo fuit periurus super causa illius actionis : secus si fuisset periurus super alia causa. Ita Alexã.consi.xvij. incip. ponderatis his.in.j.volu. Feli. in.c.dilecto.de exceptio. & vide ad istã.l.Matth.notabi.suo.l.in.v. charta.Felin.in.c.testimonium.colũ.vij. de testi.& versi.sequen.sed inquantum & Barba.ĩ.c. licet ex suscepto. in decimo casu.Panormi. ibi de foro competen.vbi dicit, quòd ista lex habet locũ, etiã si quis iuraret per Regẽ.& vide etiã Card.cõsi.cxlviij. in.ij.dubio.& Barba.in.c.ex literis. col. v. post Bald. ibi.de cõsti.& Roma. singula. suo. ccccxcij.col. lv.incipien.tu Sali.c.j. de iureiur.& Barba.in.c.j.col. viij. de offic.delega.& Alex.cõsi. xxxij. ad fi.volumi.ij.& xxxvij.colũ.ij.ad fi.eo.volu.& Feli. in.c.querelã.colũ. ij.de iureiurã.vbi ponit, an habeat locum in violatore fidei: & vide q̃ ponit dom. Sign. in consilio. ccliij. incipiente:in quęstionib⁹ & ad hoc vt procedat ista lex requiritur dolus.ita Bal.in.l.obseruare.§.proficisci. ff.de offi.proconsu.& Alexan.in consi.xcij.incipien.perspectis his,que in themate narrantur.& in.l.fi.ff.qui satisda.cogan.vide etiã in materia huius leg.Ang.in consi.cclxvj.incipi.ex themate & actis.& Corse.in repetitione rubricæ de iureiuran.in primo & in secundo priuileg. Alexã. in consi.xv.in.ij.colum.volu.ij.& consil.xvij.in.ij.colũ.volu.iij.Feli.in c.dilecti filij.colum.j.de exceptione.& Card.flor.in cõsi.xxv.in fi.vide etiam istam leg.per Barba.in consi.xxiiij.col.j.volu.j.

c ℂImperio. ADDE secundũ Pau.de ca.& Fulgo.quòd hoc verum,si fuisset compulsus iurare,& compromittere:secus si compromittere tantum:quia si sponte iurauit,veniendo contra,incidit in istas pœnas,cum illud iuramentum sit præstitum nullo cogente imperio,si tamen de consuetudine præstaretur iuramentũ,satis dicitur esse de necessitate statuti.ar.l.ꝙ si nolit.§.quia assidua.ff.de ędil.edic.Dicit etiã Sali.has pœnas non habere locum,quando in cõpromisso appareret,ꝙ necessitate statuti esset compromissum:aliâs secus. Vnde qui necessitatem allegabit probabit.l.fideicõ.§.si rẽ.de leg.iij. Tu de materia huius leg.vide Alex in consilijs suis.aliquid per Abb.consi.xij.lib.ij.Ange.consi.lix.Pe. de ancha.consi.ccclxxxiij.

d ℂIuramentum. ADDE,ꝙ iuramentum habet vim stipulationis , vt voluit Bald.consilio.cxliij.& clausulæ derogatoriæ, vt etiam eius consilio.ccclxj.eod.lib.j.

modum,ipsum agentem esse exbannitum:& exbannito nõ cõpetit ius agendi. Iudex,sine aliqua exceptione,poterit eum repellere:eo,quòd videbit sine actione:& faciet interrogationem,secundum formam huius gl. ℂItem oppo.secundum primum intellectum, quem dixi.ꝙ etiam pœna si agatur,de facto petitur.& tunc oppo.de.l.ea quidem.j.si manci.ita fue.alie.Solut.vt ibi dixi. ℂItem oppo.de.l.stipulatio ista.§.quæsitum.de verbo.obli.Solu.vt hic no.in glo.

❧ *SVMMARIVM.* ❧

1 *Dispositio huius leg.quòd non habeat locum in minore.*
2 *Pœna huius leg.quòd non habeat locum in compromittente,ex forma statuti.*
3 *Pœna huius leg.quando habeat locum?*
4 *Pœna legalis,ut committatur,requiritur ꝙ quis peruenerit usq; ad sententiam:secus in conuentionali.*
5 *Mitius agitur cum lege,quam cum homine.*
6 *Periurus est infamis.*
7 *Veniens contra transactionem iuratam: reddit data, soluit pœnam,& perdit actionem.*
8 *Iuramentum appositum in contractu, habet uim clausulæ, rato manente pacto.*
9 *Iuramentum appositum in contractu, habet uim clausulæ: si non ualet,quod ago,ut ago:ualeat ut ualere potest.*
10 *Pœna huius leg.quòd infertur ipso iure:nec expectatur sententia.*
Verba præteriti temporis,important ipso iure.
Dictio mox:importat ipso iure.
11 *Iuramentum,ꝙ impediat moram purgari, in reo.*
12 *Pœna huius leg.ꝙ habeat locum etiam in reo.*
13 *Pœna huius leg.ꝙ habeat locum etiam in alijs cõtractibus.*

* SI quis maior.[a] Hęc est singula.lex:quã no.& breuiter.hoc dicit.Qui venit cõtra transactionem iuratam per Deum
b vel Principem infamatur:pœnam soluit:[b] sibi data reddit:& actionem perdit,quæ parti obseruanti applicantur,hoc dicit:vadã per ordinẽ. ℂNo. ꝙ ista lex tantum habet locum in maiore. Quæro,quid in minore iurante? Domi. Iaco.butri.dicebat.aut ipse iurauit non venire contra, ratione minoris ætatis.& tunc satis est,ꝙ iuramentũ eum repræsentat maiorem:vt pœna huius constitutionis non teneatur.Aut iurauit non venire contra, ratione minoris ætatis vel alia: & tunc teneatur pœna huius constitutionis:quia duo iurauit propter primũ repræsentatur maior: propter aliud
1 tenetur pœna huius cõstitutionis. ℂSatis† possumus dicere,ꝙ ista constitutio non habet locum in minore iurante: nam quòd iuramentum faciat eum maiorem:istud est interpretatiuè, ergo ad eum hæc lex non extenditur:vt.l.iij.§.hæc verba.de nego.gesto.Fateor tamen quòd iuramentum validat cõtractũ, secũdũ auth.sacram.ta.j.si aduer.vẽdi.& quod ibi dicit̃.nõ aũt,ꝙ teneat̃ pœna huius legis. ℂSecũdò habes id,quod hec lex habet locũ in trãsactionibus factis, nullo cogen-
2 te imperio,sed libero arbitrio.Ex hoc dico:† ꝙ si fuerit iuratũ sup cõpromisso,vel transactione,q̃ fiũt a parte inuita,ex forma statuti,vel pręcepto iudicis.quòd pœna huius cõstitutiõis nõ teneat̃.
c Dicit enim:nullo cogẽte imperio.[c] ℂNo.quòd hic dicit̃,ꝙ venire cõtra:fit,vel interpellãdo iudicem,vel supplicando Principi:vel non implendo promissa. ℂContra.ff.rem ra.hab.l.amplius non peti.vbi dicitur,ꝙ requiritur lit.cõte.Solu.
3 † plures sunt conceptiones stipulationũ.Quandoq; promittit quis nõ cõtrauenire: & tunc ista stipulatio cõmittit̃ secundũ formã huius leg.qđ multũ no.ꝑpter statuta,& propter alia quæ dicũt:si quis cõtrauenerit,vel cõtrafecerit,& similia.Quãdoq; qs promittit amplius nõ petere:ita loquit̃ lex cõtraria:qa requirit litis conte. Quãdoq; quis promittit cõtrouersiã nõ mouere:tũc loquitur.l.diuus.ff.de peti.hær.& de his,& multis alijs dixi latius,in dicta.l.amplius non peti. ℂOp.ad istud,& videt̃,quod requirat̃ quòd ꝑueniat vsq; ad sñiam:vt.l.qui cũ maior.§.accusa.
4 de bonis liber.Solu.ibi † in pœna legali:hic in cõ
5 uentionali.Et mitius † agitur cũ leg.q̃ cũ homine:vt de arbi.l.Celsus. dixi plenius in dicta.l.am
6 plius. ℂItẽ habes hic notare, quòd ꝑiurus † est infamis.& hoc plenè no.in.l.Lucius.ff.de his qui no.infa.tetigi in.l.fin.ff.de crimi.stel. ℂVlterius
7 no.ex leg.ista † quòd qñ est iuratũ sup trãsactione,vel pacto,quòd qui venit cõtra, reddit data, & soluit pœnã:& ꝑdit actionẽ. ℂCõtra.s̃.e.l.cũ proponas.&.ff.eo.l.qui fidem. Sol. istud est hic propter iuramentũ.quod no.multũ bene.Nã iu-
d ramentũ[d] habet vim illius clausulæ. † quæ appo
8 nitur in stipulatione pœnali:rato manente pacto &c.imò maiorem vim habebit:vt ex ista leg.pa-
9 tet. ℂItem dico,ꝙ iuramentũ habet † vim illius clausulæ:si nõ valet iure trãsactiõis, valeat omni
e iure quo valere[e] pot:vt.l.cũ pater.§. filius matrẽ. ff.de leg.ij.Et ideo puto, ꝙ si transactio nõ valebat iure transactionis:valeret iure pacti.propter iuramentũ.quod secus esset:aliâs vt.l. si cã.s̃.e.&
10 ibi habuistis no. ℂ† Vlteri⁹ no.hic,ꝙ istę pœnę
f infliguntur ipso iure[f],nec expectat̃ sñia. Quod apparet ex eo,quod dicit:actiõe priuatus . & sic loquit̃ in pręterito.Item apparet ex eo,quod infra sequit̃:itaq; omnia eorũ mox cõmoda deputabuntur &c.nam ex dictione mox : apparet ꝙ fit ipso iure:vt in authenti.de incest.nupt.§.j.dixi in.l.iubemus.§.economus.s̃.de sacrosanc.ecc.
g ℂEt ex hoc nota[g] etiam , quòd † iuramentum
11 impedit purgationem moræ . Hoc enim sonant verba huius leg.hoc etiã probatur: quia vbicũq;

e ℂQuo valere potest. Adde tu, & collige ex isto dicto Barto.ꝙ iurametum semper addit dispositiõi,super qua interponitur. Et adde ad hoc eundem Bar. in.l.eam quã. ver. sextus casus.j. de fideicom.& ꝙ tradit Bald.in.l.fina. in.j.q.j. commoda.& ponũt Moder.in.l.si conuenerit. & de iurisd. omnium iudic. & ponit de eis in repeti.c.primi. col. xxj.extra de iud. Stra.

f ℂIpso iure. Adde posteà, quæ dicit Alex.de istis verbis: ipso iure. videndum Bal.cõsi. cclxix.lib.iiij.

❧POMATES.

g ℂEx hoc no. Vide Ro.cõsil.xlvij. colum.ij.An aute istud, ꝙ mora nõ possit purgari iuramento interueniente,habeat locum in his omnibus quatuor pœnis, de qbus hic.licet Bartol.videatur indistinctè tenere,ꝙ sic.scias tamen , ꝙ Angel.in l.si insulam . in.v. quæstione Barto. ff.de ver. oblig.& Pau.de castro.hic dicunt opi. Bart. ꝓcedere, quo ad infamiã , & actionis omissionẽ ab ipsa lege, non autem quo ad pœnam,& data restituenda.de quibus assererent factum hominis requiri, quasi volẽs,ꝙ potius hic non admittitur moræ purgatio ex eo ꝙ fiat executio leg. qua propter vbi iuramẽtum interuenerat:vt plenè ꝑ eos habetur.Imo.tamẽ & aliqui Moderni Perusini in.d.l.si insulam.in loco pręallegato,dicũt quòd opinio Bar.indistinctè procedit quo ad omnes pœnas,de quibus hic:eo quia vna determinatio respiciens plura determinabilia, ea ęqualiter determinare debet.l.nam hoc iure.ff.de vulg.& pu. Huic respondent quidem sñie:& est de mente Alex.hic,ꝙ illud est verum:vbi est eadem ratio.l.si ita scriptum fuerit vbi Bar.la.ij.ff.de manu.testa. & in.l.si seruus de statulib.sed hic est diuersa ratio.ergo &c. Secundò pro Bart. facit secũdum Imo.ibi,qa ista lex nullã haberet specialitatẽ: cũ clarum sit,quòd vbi fit executio a leg.nõ admittit̃ moræ purgatio.Huic respõdem ibi primũ ad sñiam,& est de mente.d.Alex.hic quod inuenit speciale,quoad infamiã,& actionis priuationẽ.hic vt ꝑ eos.Tertiò facit secundum dominum Petrucium hic,ꝙ vna res non debeat diuerso iure cẽseri.l.eum qui ædes.ff.de vsucapio. huic responde. vt primo argumẽto. Quartò facit secundũ eũ tex.hic in dictione mox: quæ excludit omne temporis interuallum.huic respondet,quod imò non excludit.

executio à leg. nõ admittit purgatio more, vt. l. si
is cui. ff. de leg. ij. ¶ Vltimò quero, de duob⁹. pri
12 mo, † an hęc lex habeat locũ in reo. sicut in actore
cõtrauenięte? Gl. dicit ꝙ sic, in illis pœnis. quæ ad
ipsum possunt adaptari. ¶ Itẽ quęro, an habeat
13 locũ in alio † cõtractu, quã in contractu trãsactio
nis? puto ꝙ sic in omnibus. ibi in prin. leg. dum di
cit aduersus pacta, vel transanctiones: in eo, quod
dicit pacta, omnia comprehendit. ¶ Itẽ hoc ap-
paret in fi. dũ dicit pactis, & .j. dicit pactionũ: &
sic loquitur in omnibus pactis, non solũ in trans-
actione. non habetis hic alia: ergo &c.

SVMMARIVM.

1 *Clausula, si preces ueritate nitantur, q̃ tacitè insit ĩ rescriptis.*
2 *Transactio facta prætextu falsorum instrumentorum: quando sit nulla, uel rescindatur? & quo iure. nu. 7.*
3 *Titulus, si ex falsis instrumentis, quòd habeat locũ, etiam si instrumenta falsa fuerunt producta, absq; dolo partis.*
4 *Iuramentum, quòd tollat restitutionem, quæ est de iure speciali: non eam quæ de iure communi.*
5 *Dispositio huius leg. quòd habeat locũ, etiam si transactio fuit facta prætextu falsorum testium.*
6 *Falsi, quadruplex est cognitio.*
8 *Exceptio, uel replicatio in casu huius legis quando competat absq; restitutione in integrum.*
9 *Practica opponendi exceptionem in casu huius legis.*
10 *Restitutio dotis si debet fieri, & ille cui fieri debet tenetur ex forma statutorum recipere possessiones insolutum, secundum æstimationem catastri, prout ipse elegerit: qualiter tunc debeat fieri?*
11 *Transactio, si est facta in uno capitulo tantum, prætextu falsorum instrumentorum, & pro omnibus capitulis fuit data sententia, qualiter rescinditur?*
12 *Instrumentum si est falsum pro parte, an sit falsum in totũ.*
13 *Executio si fuit demandata per iudicem, quando pereat finito eius officio.*
14 *Falsitas in teste, quando noceat producenti.*

SI ex falsis. Breuiter dicit. Trãs-
actio eatenus rescin-
ditur, quaten⁹ facta fuit pretextu falsorũ,
instrumẽ. etiã si fuerit iuratũ: nisi fuerit sup falso
transactũ. h. d. Natabilia sunt clara. ¶ Op. hic di-
cit, ꝙ debeat transactio retractari: & sic innuit, ꝙ
valeat contra. s. de diuer. rescrip. l. fina. Sol. aliud
1 est in rescriptis, in quibus inest † tacita cõditio, si
preces veritate nitantur. quod in transactione nõ
est. ¶ Secundò oppo. ad idẽ, ꝙ trãsactio sit ipso
iure nulla: vt. l. in summa. in princi. de condi. in-
2 de. habuistis no. s. e. l. sub pretextu. Solu. † quan-
doq; quis petit transactionẽ rescindi: quia facta
sub pretextu falsorũ instrumentorũ, absq; dolo
partis, tũc sine dubio habet locum ista lex, quòd
debet rescindi. Quãdoq; arguitur falsitas instrumẽ
ti, & dolus partis. & tũc si quidẽ dolus esset ex par-
te actoris, esset trãsactio nulla: vt ĩ. l. cõtraria. si ex
parte rei: non vt. d. l. sub pretextu. s. e. Tñ isto ca-
su non loquitur hic: quia hęc lex loquitur indistinctè
in actore: & sic debes intelligere hic, qñ sola falsi
tas arguitur, nõ dolus aduersę partis. ¶ Ex quo
3 not. † ꝙ tit. si ex falsis instrumẽtis. j. & . ff. de re iu.
l. diuus. habẽt locũ etiã si fuerint producta instru
menta falsa absq; dolo partis: licet qdã vltramõ.
dicant contrarium. Et hoc tenet ista gl. quã vide
sup verbo pręcipim⁹. ibi, nec distinguo. ¶ Op. j.
si mi. se ma. dixe. l. si alteri⁹. vbi iuramẽtũ impedit
rescindi pactum factum dolo aduersarij. Solu. ibi
fuit simplex dolus: hic fuit plus, scilicet falsitas.
4 ¶ Opp. j. si aduer. vẽdi. l. j. Solũ. per † iuramen-
tum tollitur restitutio, quę est de iure speciali: vt ibi
non ea, quę est de iure cõmuni: ita loquitur hic. Vel
possumus dicere; hoc est speciale in trãsactiõe fa-
cta, pretextu falsorum instrumentorũ. ¶ Op. j.
de fal. l. ipse. Sol. ibi fuit trãsactũ de fal. ¶ Opp.
de. l. j. j. de plus peti. ff. de excep. l. q agnitis. Solu.
ꝙ ille leges nõ obstant, si bene inspiciantur. ¶ Cir-
5 ca leg. nostrã quæruntur plura. Primò † quero: hic
dicitur ex falsis ĩstrumẽtis: qd de testib⁹? gl. dicit idẽ
Et idẽ no. ĩ. l. j. & . ij. j. si ex fal. instr. & hoc est verũ
vt. l. diuus. ff. de re iudi. facit. ff. de fide instru. l. j. ¶ Secundò quero: dicitur
hic etiã ciuiliter falso reuelato: quot modis cognoscatur de falso: gl. quæ
6 est hic, dicit † quatuor modis. Primo criminaliter accusando leg. cornel.
de fal. Secũdò per actionem in factũ ad interesse. Tertio per exceptio-
nem: vt si actor agat ex transactione, excipiatur de falsis instrumentis.
Quarto per replicationem: qa si reus excipiat de transactione: actor re
plicabit de falso. Pòt etiã de falso cognosci per inquisitionẽ: vt. l. iube-
m⁹. j. de pba. de test. l. nullum. ¶ Ite illud qd gl. facit duo mẽbra, de ex
ceptione, & replicatione, pòt claudi sub vno mẽbro. Nã replicatio est
exceptio: vt. l. ij. ff. de exceptio. Tamen ꝙ istis duobus modis cognosca
tur de falso in hac leg. videtur cõtra id, quod glo. dicit. j. proxima quęstio-
7 ne. ¶ Quęro dicitur hic: falso reuelato retractari pręcipimus, quęro, † quo
iure retractatur ista trãsactio? dicit gl. p restitutionẽ in inte. vt. ff. de re iudi.
l. diuus. & . j. titu. iij. l. j. vide glos. super verbo præcipimus. in princip.
¶ Aduerte tamen, text. hic dicit: falso reuelato retractari præcipimus.
& sic innuit, quòd antequã retractetur, debet de falso cognosci. Item di
cit gloss. quòd cognoscitur per exceptionem, vel replicationẽ: sed exce
8 ptio † vel replicatio non potest habere locum, nisi prius restitutione im
petrata: vt. l. nam posteà. §. si minor. ff. de iureiurand. & . l. necnon. §. ex-
emplo. ff. ex quib⁹ cau. maio. & . l. exceptio. in fi. de excep. Et sic videtur,
quòd prius debeat peti restitutio: & posteà proponi exceptio. gl. dicit
econuerso. ¶ Hic aduerte: dicũt quidã, quòd poterit opponi exceptio
cõpensationis. Nã cũ actio in factũ ad interesse propter falsum detur a
leg. ipso iure, poterit opponi exceptio. & de ista exceptione cõpensa-
tionis gl. loquitur: quod non placet. Nã cũ non sit liquidum illud debi-
tum, non potest ex eo compensatio opponi: vt. j. de cõpensatio. l. fina.
Dico igitur sic. quãdoq; quis vult opponere exceptionẽ ad impedien-
dam petitionem tantum: & tunc hoc potest fieri sine aliqua restitutione
de mũdo. & ita loquitur hæc. lex. & . l. finalis. j. si ex falsis instrumen. dũ
dicit: iudicati executio solet suspendi &c. Quandoq; quis vult plus: sci
licet quòd super causa primò proposita procedatur: & diffinitiua sen-
tentia determinetur: tunc si quidem prima actio non erat ipso iure per-
empta: quia nõ fuit facta transactio per aquilianam stipulationẽ, & ac-
ceptilationem: videtur prima instantia durare secũdum quòd innuit. l.
siue apud acta. s. eodẽ. Et ideo dico, quòd reo sufficeret exceptio, & acto
ri replicatio, sine aliqua restitutione. Ita loquitur glossa super verbo ci
uiliter. Sed si poneremus primam actionẽ esse ipso iure peremptam: &
per consequens instantiam, super ipsa actione: & tũc esset necesse, ꝙ pe
teretur restitutio in integrum: sicut dicitur in sententia: vt. d. l. diuus. ff.
de re iudic. & quod ibi dixi. ¶ Quærit gl. quid si à lite esset recessum,
9 pretextu falsi iuramẽti? gl. distinguit, & bene. dic vt in ea. ¶ † Quæro,
circa istam partem, quæ erit forma proponendæ exceptionis? Respon-
deo breuiter sic. si volumus propriè loqui, non deberet quis excipere.
bñ ageres, nisi transactio esset facta ex falsis instrumentis: quia verè trãs
actio, non esset facta ex falsis instrumentis, tanq̃ ex causa proxima, sed
extrinseca: quia nisi essent falsa instrumenta pars non transegisset. De-
bet ergo dici: bene ageres, nisi transactio esset falsò facta pretextu, vel ti
more falsorum instrumentorum. & hoc sentit gl. tua prima, quam vide.
¶ Venio ad secũdam partẽ: gl. quęrit, vnam quæstionem, & inducit in
a argumentũ ad illam. ¶ Quæritur, quid [a] si transactio fuerit facta præ-
10 textu † falsorum instrumentorũ, super vno capitulo tantum, & pro om
nibus capitulis fuit data vna sententia? dicit glossa & bene: quòd debet
videri examinari, quantum verisimile fuit datum, pro illo capitulo, su-
per quo est transact. & illud reddatur. ar. l. qui solidum. §. j. ff. de lega. ij.
11 & vide gloss. tuam quam no. rogo te. ¶ Et benè facit ad. q. de facto. † sta
tutum est hic, quòd ille cui debet fieri restitutio dotis, teneatur recipe-
re possessiones secũdum æstimationẽ catastri, prout ipse elegerit. Con-
tingit, ꝙ vni debeat fieri restitutio dotis mille librarum: reperiebatur vnũ
podere æstimatũ tribus milibus libris. Ille volebat eligere tertiam par-
tem illius poderis, secũdum mensuram: & eligebat sibi totum bonũ: ita
quòd illa tertia erat melior, q̃ ille duæ partes secũdum bonitatem. Ego
dicebã & credo dicere veritatẽ, qd sibi nõ est dãda illa tertia pars secũ-
dũ mẽsurã: sed secũdum bonitatẽ. Quod nota tu Perusine, dicebã: ꝙ cũ
fuerit facta æstimatio fundi totius vniuersaliter, & particulariter, cuius
libet partis p se: videntur æstimatores æstimasse quamlibet partem secun-
dum bonitatẽ suã. & ideo illi debebatur tertia pars secũdũ bonitatẽ: nõ
tertia pars secũdum mẽsurã arg. huius gl. & . l. qui solidum. §. j. de lega. ij.
& argumen. ff. de euic. l. j. ¶ Ista gl. inducit hanc leg. in argumentũ. est
12 quæstio: † si instrumentum est falsum pro parte, an præsumatur falsum
b in totum? [b] Istam quęstionem ponit Innocẽ. de hęreticis. c. fraternitatis.
c Specu. [c] ponit eam in titu. de instrumen. edi. Breuiter debemus sic dice-
re, aut instrumentum est falsum propter vitium notarij: & sine dubio to
tum est falsum: vt. l. si aliquid. de suscep. & arca. li. x. & . l. si quis ex argẽ-
tarijs. §. j. ibi not. ff. de edendo. Aut propter alium defectum. & tunc aut
est defectus circa substantialia: vt circa diẽ & cõsulem. & vitiatur totum
instrumentum: vt in authen. vt præpona. nomen Impera. circa princip.
Facit ad hoc qd no. s. de veteri iure enucleando. l. fi. in fi. Aut est defe-
ctus circa substãtiã instrumẽti: tũc aut est defect⁹ in eo. c. aut in diuersis.
si in eodẽ: totũ illud capitulũ vitiatur, vt hic. Aut in diuersis: & tũc si sunt
capitula connexa: tũc idẽ: vt. l. etiã. §. ex causa. ff. de mino. Aut sunt capi-
tula sepa-

a ¶ Quæritur qd. Vide Angel. ĩ authen. hoc nisi. j. de sol. vbi trãsit simpliciter cũ Barto. Andre. Barba.

b ¶ In totum. Ad de ultra Alex. de hoc Bald. cõsi. cclxiiij. lib. j. & cõsil. xxviij. lib. iij. inci. in quodam instrumẽto. & inquantũ addit, ꝙ si falsitas est in verbis enunciatiuis, vt ĩ appositione cõfiniũ loci &c. vide tu Bal. cõsi. ccxiiij. incip. dubitabatur de quodam notario.

c ☞ Specul. Adde ꝙ locus Spec. quẽ adducit Barto. est in tit. de instr. edi. §. instrumentum. aliàs. §. postremo. ver. qd si aliquod instrumentũ. Alexan. Losęus.

a tutela separata: tũc secus vt hic. ¶ Quæro quid in testibus?[a] dic extra de testi. c. in nostra. & ibi plenè &c.

SI ex falsis. Eatenus, quatenus transactio fit pretextu falsi instrumẽti rescinditur, licet fuerit iurata: nisi super transactione falsi. h. d. ¶ Oppo. vos videtis, quòd trãsactio licet iurata rescinditur. Innuit cõtra. l. fi. de diuer. rescri. Solu. gl. ꝙ illa. l. loquitur in rescriptis, in quibus inest tacitè illa clausula, si preces veritate nitant̃. quod nõ est in trãsactione. ¶ Item opp. de. l. in summa. ff. de condi. inde. Solu. ꝙ si quis allegat falsitatem aduersarij commissam in transacti. & tunc habet locum hæc lex. Quandoq; quis allegat contra aliũ simpliciter dolum non falsitatẽ: & tunc solue. & dic, vt ibi dicit̃ not. ¶ Item opp. de. l. fi. j. si minor se ma. dixe. Sol. quòd hic interuenerit maior falsitas: & sic rescinditur. ¶ Oppo. de. l. j. j. si aduer. ven. Solu. vt in glo. Vel dic, quòd non venit cõtra sacramentum: quia facilius tollitur in integ. resti. quæ est ius speciale, quã remediũ huius leg. quòd est ius cõmune: vt in. §. quia verò. de nõ alie. col. ij. ¶ Itẽ opp. de. l. ipse. j. ad leg. cor. de fal. Sol. ꝙ ibi fuit cognitũ de falsitate: hic nõ. ¶ Itẽ oppo. de. l. qui agni. de excep. vt in glo. & vide, quod ibi not. ꝑ Dy. ¶ Quærit, quid si fuit facta ex falsis testibus: gl. prima dicit ide, quòd ꝓpter idẽtitatẽ rõnis, põt quæri de falsitate. gl. dicit, ꝙ agit quatuor modis, ꝑ accusationẽ criminalẽ. Itẽ est qntus modus: quia põt procedi per inquisitionẽ cõtra testẽ falsum: vt. l. nullũ. j. de testi. & no. per gl. in. l. ij. §. si publico. ff. ad leg. Iul. de adul. Et licet de falsitate quærat̃, ꝑ modũ exceptionis, vel replicationis: tamẽ si probaret ꝑ modũ exceptionis, tu nõ potes puniri. gl. est in. d. §. si publico. & signa glo. quæ incipit: non solum criminaliter. ¶ Item quærit gl. quid si iurasti falso. nunquid possit puniri iuramentũ: dic vt in glo. Itẽ quæro, quo iure rescinditur. dic per in integ. resti. ¶ Quærit si est data pecunia nomine transactionis, & non apparet, cui fuerit data. gl. determinat, ꝙ debet inspici rerum precium, secundum æstimationem illã præsumitur data pro rata. Item gl. inducit hanc legem in arg. quòd instrumentũ non dicitur falsum ratione partis. ita sentit glo. pe. quam no. similem glo. habetis in. l. fin. in fi. de vet. iur. enu. ¶ Aduerte tamen, ꝙ aut quæritur de vitio falsitatis, aut de alio defectu: si de vitio falsitatis: dic secundũ doc. quòd ratione partis falsæ, & ratione tabellionis totum dicitur falsum. Ratio est: quia ratione falsitatis tabellionis, alia instrumenta redduntur suspecta: vt. l. si aliquid. j. de suscep. & arca. libro. x. hoc tetigit glo. in. l. si quis ex argentarijs. in prin. ff. de eden. quod tamen intellige de instrumentis confectis post sententiam latam: ita debet intelligi. §. fi. in authẽ. de tabellio. col. iiij. si alia redduntur suspecta, multo magis debet dici totum illud falsum, sup quo falsitas est cõmissa. Si verò de alio vitio falsitatis quæratur. dic, ꝙ aut loquimur de vitio solẽnitatis: & tunc totũ dicitur vitiatum. vt in authen. vt præpo. no. Impe. in prin. & ita põt intelligi: quod no. in. d. l. fin. Si verò loquimur de vitio substantiæ: & tũc aut sup vno cap. & instrumentũ habet plura capitula: & tũc aut sunt ĩdistincta, aut nõ. & vide quod no. ¶ Itẽ quæro, qd in testibus: vide gl. no. in hoc in. c. in nostra. circa prin. extra de testi. Vnũ tñ no. ꝙ posito, ꝙ testis nõ diceret verũ, sup vno articulo de appenditijs causæ principalis. Verbi gratia: est ĩterrogatus testis, vtrũ sit cõsanguineus partis: ipse respõdet mẽdaciter, ꝙ nõ est: licet mẽdaciter respondeat, non põt puniri: quia non esse mendacium, est falsum: vt. l. quid si. ff. de fal. ¶ Et sunt verba do. Iac. in. l. Lucius. de his, qui not. infa. no. gl. ibi, itẽ no. hic arg. & melius: vt no. Inno. in. c. fraternitatis. extra de hæreti. vbi tenet, quòd si instrumentũ est falsum, propter falsitatem per tabellionem cõmissam non in totum: sed in vno capitulo tantum est dicendum falsum. Ratio: quia ex quo voluit, ꝙ sit tabellio damnatus propter vnum instrumentum falsum factum: denegat fidem omnibus alijs instrumentis, quæ in futurum faceret: vt colligitur ex glo. l. si quis ex argen. ff. de eden. l. iud. j. de digni. lib. xij. & l. si aliquid. de suscep. & arca. Quanto magis falsitas in vno instrumento cõmissa, circa vnum capi. reddet falsum & aliud capitulum? & de his plenè vide, vt not. glo. xix. dist. in decretis. c. si ad scripturas. Et quia glo. in hac leg. super verbo instrumẽtis. dixit, quòd idem est in instrumentis executioni mãdatis, de necessitate interloquitur, qui de necessitate sui officij tenetur id facere: ergo de necessitate interloquitur, & mãdat nũcio, quòd illud exequatur: & ideo post finem officij sui poterit nũcius exequi. Si autem iudex interloquitur simpliciter. Nam man
13 dat nuncio, vt exequatur: & tunc dico, † ꝙ talis interlocutoria peribit finito officio iudicis interloquentis: & per hunc modum respondet ad. §. item acquirimus. l. j. de acqui. pos. & ad leg. quę est. l. eius qui. in prin. quia in illis leg. ille qui habebat necesse facere, mãdauit. Sed vbi solum interloquitur aliquid, & non mandauit executioni mandare: & tunc iste. §. & illa glo. non obst. huic solutioni. Fran. tigri. vide quod no. gl.
14 Inno. in. c. fraternitatis. † vbi ipse idem no. quòd tunc est verum, quòd falsitas dicta per testem in attestationibus, inducit præiudicium producenti, & ipsi testi, quando falsitas dicitur super negotio principali, super quo examinatus est. Sed quãdo diceret falsum super aliquo adminiculari: puta si interrogatur testis, an attineat alicui parti &c. si in hoc dicit falsitatem, non præiudicat. Fran. tigri. doc.

SVMMARIVM.

1 *Transactio facta, ut quis remaneat seruus non ualet.*
2 *Transactio in causa conuersionis, uel monachationis, non ualet.*
3 *Transactio in causa matrimonij quando ualeat.*

IVbemus. Transactio facta super causa status valet. hoc dicit. Quærit
1 glo. † quid si fiat trãsactio, vt ille remaneat seruus, an valeat? glo. dicit quòd non: & benè. ¶ Quæro,
2 † an in causa conuersionis, & monachationis, & matrimonii, valeat transactio. Respondet glo. & dicit quòd sic: sed requiritur decretum Episcopi. ¶ Contrarium not. in. l. iij. §. quacunq;. ff. de iureiuran. Solu. verum est quòd in causa conuersionis, & monachationis, nullo modo valet trãsactio: siue fiat, vt monachus remaneat, siue non: quia continet simoniam: vt
3 extra eodem titu. c. super eo. super † causa matrimonii si quidem fiat, vt remaneat vxor, & poterit fieri. Ita potest loqui glo. ista: quia in matrimonio non est prohibitum, vt detur pecunia: quia potest dari pecunia, vt quis inuitetur ad matrimonium: vt. ff. de conditionibus & demonstrationibus. l. Titio. §. j. Aut fit transactio, vt vxor non remaneat: & tunc non valet: quia nullo modo licet, vt extra de re iudicata. c. lator. & ita potest intelligi glo. contraria.

IVbemus. Transactio facta super causa status, tenet & valet. hoc dicit. Nota quòd lex sequens trahitur ad negotia præterita, iam decisa, vt confirmentur: non quòd infirmentur: vt. l. causas, vel lites. s. eodem. ¶ Quærit glossa. quid si hæc transactio fiat inter dominum & seruum: dic vt in gl. ¶ Vltimò inducit in arg, quòd sic, quòd valeat transactio: vt in glo. ex quo vide, quod no. per decretistas in. c. fi. & c. super eo. extra eodem.

De errore calculi. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Ratio, & si sit calculata inter mercatores, tamen prætextu erroris potest de nouo calculari.*
2 *Sententia, uel transactio, prætextu erroris, quando reuocetur?*
3 *Error in libello si est expressus, sententia simpliciter lata, uidetur eundem errorem continere, meritò est nulla.*
4 *Transactio, an reuocetur per errorem calculi?*
5 *Error, qui est in causa, non impedit cõsensum, qui adhibetur in pacto.*

ERrorem calculi. Breuiter dicit, ꝙ si in calculo est erratum, potest sæpius retractari: nisi super eo sit iudicatum, vel transactum: & indebitum promissum cõdicitur. hoc dicit.
1 ¶ No. tu iuuenis, ꝙ licet inter † plures mercatores sit solidata ratio, & summa: tamen potest adhuc pete
b re debitor, vel creditor, vt iterum[b] computetur, & videatur,
2 si est erratũ in calculo: vt hic. ¶ Secundò no. ꝙ sentẽtia, † vel transactio non reuocatur prætextu erroris calcu. Ad istã oppo. ff. quæ sen. sine app. reci. l. j. in prin. & §. j. prout hic in sententia loquit̃. glo. respõdet duobus modis. ¶ Primò, ibi fuit expressus error in sententia: hic verò non. Istam sol. damnauit Iac. de ra. quia sententia semper refertur ad acta: vt. l. hæc sententia. j. de sen. quæ sine cert. quanti. l. ait prætor. §. j. de re iudica. & ideo satis est. quòd error ex actis appareat. Pro hoc inducitur ipse tex. in. d. l. j. §. j. ibi dũ dicit: sed si putauerit &c. vnde secundũ eum non videtur distinguendum, vtrũ appareat error in sentẽtia, vel non. Sed pro glo. nostra videtur casus in. l. præses. ff. de re iudica. & l. ij. ff. quando prouo. nõ est neces. Et ideo dic, quãdoq; expressus error est in sententia: & sententia est ipso iure nulla: vt. d. l. ij. j. quando prouo. nõ est neces. & l. j. ff. quæ sen. sine appella. re. Quandoq; non est pressus error in sententia, sed apparet in actis: tunc aut sentẽtia est lata per relationẽ, ad illa acta, in quibus est error: & videtur esse error in sentẽtia: vt. l. hæc sentẽtia. j. de sen. quæ sine

POMATES.

a ¶ In testibus. Vide Felin. in. c. licet cãm. colũ. v. in nono no. de prob. & Cepo. cõsi. xxxij. col. viij. & Feli. in c. j. col. vj. de re iudi. & Barb. consil. lxx. co. xix. vo. ij. & Alex. cxxxiij. colũ. iiij. volu. j. & Areti. lx. col. ij. & lxxj. colum. iiij. & Bar. lxxxvij. col. j. & Old. xxxvij. & vide ad hoc Barb. in. c. cũ sup. co. vij. de offi. dele. & Iaso. in. l. ij. co. pe. C. de bo. pos. secũdũ tab. & Bal. in. c. si q testiũ. de testi. & seq. & Alex. cons. xxvij. col. ij. vo. ij. & xliij. vbi dicit, ꝙ testis iurãs dicere veritatẽ, sup oĩbus interrogatis, si deponit falsum in vno etiã ĩpertinẽti, & ẽtꝑ verbũ credit, ꝙ non credit̃ sibi in aliquo etiã in his q̃ añ dixerat: & seq. colũ. vo. ij. dicẽs. hoc ꝓcedere: siue ignorãter, siue scienter admiserit falsum, & siue capł'a sint separata, siue connexa. & col. fin. & lxxx. in fi. co. vol. Et ibi dicit, ꝙ dictũ testis: non põt pro parte acceptari & ꝓ pte nõ. & Alex. cõsil, cxxxiiij. col. ij. vol. ij. & Bal. in rub. de contrauer. inue. & aliqd in. c. in nostra. ꝑ Areti. de testi. & Sozi. consi. clv. in pe. col.

b ¶ Iterum. Adde, vt ꝑ eũdem Bart. in. l. instar. j. de iure fis. lib. x. Et qñ sñia lata ꝑ errorẽ sit nulla: adde & vide ꝑ Frã. de are. in. c. qm̃ cõtra. co. viij. in fi. & seq. extra de proba.

a ¶ Ait pretor. Ad
de vt ꝑ Bal.hic.&
in cõsi.cxxij.j.lib.
vbi tenet, ꝙ valet
sñia, si iudex dixe
rit. qa per.a.&.b.
est ꝓbatũ:ideo cõ
dẽno:licet ꝓbatũ
nõ fuerit.& idẽ te
net Pe.de anc.cõ-
si.ccix. & de mate
ria huius leg. quã
do petit̃, vt iterũ
computet̃ rõ:vide
Bal.cõsil.xlvij. &
cclxiiij.j.li. Et an
post sñiam error
calculi posit pro
bari; & añ negans
calculũ illo ꝓba-
to posit probare
errorẽ? vide Pau.
de ca.cõsi. xxxvj.
.& an si error cal-
culi est expressus
in sñia? an valeat
in ea parte in qua
nõ est erratũ.&qd
si iudex in pte cõ-
dẽnauit in pte ta-
cuit?vide Feli.con
si.cxxxviij. &.cc-
lxix.

b ¶ Continere. Ad
de tu eũdẽ Bart.in
l.ij.j̃.de re iudi. &
Fran.de Are. in.c.
qm̃ cõtra.col.viij.
circa fin. de ꝓba.
Quod ĩtellige. &
limita.qñ talis er-
ror nullo mõ sal-
uari põt. ita Aret.
vbi.s̃.& alleg.Bal.
in.l.cũ certa rõne.
quãdo prouo.nõ
est neces.

a certa quã.&.l.ait Prętor[a].§.j.de re iudi.Aut est lata sñia sim-
pliciter:& tũc aduerte:qa quedã:sunt acta ad quę de necessi
tate refert̃ sñia, vt libellus:vt.l.vt fundus.cõi diui.¶ Itẽ sñia
appellationis de necessitate refert̃ ad sñiam primã:qa iudex
approbat, vel reprobat eã:vt.l.eos.j̃.de app. Et tũc eo casu,
3 si † in libello, vel in sñia prima est error expressus:sñia sim-
b pliciter lata, videret̃ eundẽ errorem continere:[b] meritò esset
nulla:vt.d.l.i.quæ sente.sine ap.re.& isto casu posset esse ve-
ra opi.Iaco.de ra. Si verò error appareat in alijs actis, ꝑ hoc
non reddit̃ sñia nulla:ita loquitur opi.glo.hic posita.&.d.l.j.
§.j.quę sen.sine ap.re.&.l.pręses.ff.de re iudi.Secunda sol.est
ꝙ hic errauerant partes:in cõtrario errauit iudex. & satis est
bona:qa tunc nõ est expressus error in sñia, qñ errauere ptes:
quod tñ debet intelligi secundum pręmissam distinctionem.
¶ Quęro, qd de trãsactione:an reuocetur ꝑ errorem calculi:
4 † Quidam dicunt, ꝙ transactio indistinctè valet, licet expres-
sum errorẽ cõtineat:tñ in eo, in quo est error, obstat exceptio
doli, vel replicatio.ar.ff.si quis cau.l.sed & si quis.§.fi. & de
fideius.l.si qs postq̃. Iac.de ra.hoc reprehendit:quia error im
pedit cõsensum:vt.l.si per errorẽ.de iurisdi.om.iudi.ergo im
pedit transactionem, quæ fit cõsensu partiũ. Pe.tenet gl. Nã
5 error, † qui est in causa nõ impedit cõsensum, qui adhibetur
in pacto:vt in to.ti.de condic.indeb.& de condi. sine cau.&
hac.l.in fi.puto opi.Pet.esse veram.Potest autem esse, vt siue
sit expressus error in transactione, siue non:in eo, quod est er
ratum succurritur parti lęsę. Exemplum, quãdo error est ex
pressus, apparet manifestè cõuentum inter te & me, vt de eo,
quod petebas darem tibi tertiam partem nomine transactio-
nis.petebas.xxx.tertia.de.xxx.est.x.sed ego puto, quòd sit
xv.ego promitto tibi.xv, hoc cõtinet expressum errorẽ cõ-
putationis:ideo in.v.succurritur promissori, ꝑ exceptionẽ
doli.Sed si fuissent promissa.xv.simpliciter:& in transactio
ne nõ fuisset facta cõputatio:tunc error non est expresse cõ-
missus in transactione, sed apparet ex eo, ꝙ agebatur:quia nõ
agebatur, nisi de tertia:& fuit expressum de medietate: tunc
enim poterit condici liberatio, & opponi excep.&c.

ERrorem calculi. Error calculi po
test sępius retra-
ctari:si non sit secuta sentẽtia, vel trãsactio.h.dicit.
Vos videtis, ꝙ iste tex.innuit, ꝙ si sñia esset lata,
ꝙ nõ competit retractatio.Cõtra hoc opp.de.l.j.§.j.ff.q̃ sen.
sine app.re.Solu.vt hic not.& etiam in.l.cõtraria, quã no.vi
distis in.l.ij.j̃.qñ prouo, nõ est neces. No.gl.primò non teneat̃
&c.quia mulcta petitur pronũciari per officium iudi. vt no.
Inno.in.c.j.extra de offi.iudi.circa fi.Item, & cognoscitur ꝑ
modum exceptionis:vt no.in glo.in.l.j.§.j.j̃.que senten. sine
app.re.tamen glo.ibi dicit, ꝙ opponeretur per computatio-
nem, sententiam fuisse erroneam.Fran,tigri,

De postulando. Rubrica.

¶ Continuate Rubricam, vt.s̃.de pactis.

SVMMARIVM.

1 *Sententiæ consentire uidetur, qui non appellat.*
2 *Aduocatus Prohibitus aduocare, quando dicatur perpetuò prohibitus?*
3 *Aduocare à iudice Cremone prohibitus intelligitur prohibitus aduocare etiam Florentiæ.*
4 *Aduocatus cõdẽnatus ex aliqua cã, an tacitè dicatur prohibitus aduocare?*

CVm a præfecto. Breuiter di-
cit.Qui non
appellat, videt̃ sñie cõsentire.h.d.No. ꝙ † q
1 nõ appellat, videt̃ sñie cõsentire:vt.l.ab eo.j̃.
quomodo & qñ iu.& de ap.l.hi q ad ciuilia.
2 ¶ Opp.de.l.fi.ff.de pe.gl.hic † ponit duas
so.quas reprobat.& ponit tertiã verã. Aut iudex cõdẽnat ad
uocatũ, ne posit esse aduocatus cã cognita:& ꝑ sñiam diffini
tiuã:& loquit̃ lex ista:qa ꝑpetuò non poterit esse aduocatus:
aut cõdẽnat ex interlocutoria:& tũc non extendit̃ ꝓhibitio
vltra tẽpus sui officij. ¶ Vidimus de tpe : quęro qd de loco,
3 vtrũ † ꝓhibitus aduocare à iudice istius ciuitatis, posit esse
aduocatus in ciuitate Florẽ.gl.respõdet notabiliter. Aut fuit
prohibitus ex cã, quæ infamiã nõ irrogat : & ista prohibitio
se nõ extẽdit vltra locũ iurisdictionis iudicis prohibentis. Si
verò sit ex causa, quæ infamiam irroget:tunc videtur prohi-
bitus in omni loco.l.ex ea.ff.eo.optimũ dictũ est.& hoc pon
deraui multũ in.l.cunctos populos.s̃.de sum.tri. & fi. catho.
4 ¶ Vltimò erit quærẽdũ, qd si aduocatus est † cõdẽnatus ex
aliqua cã:& tñ nõ est expressè prohibitus postulare: an ꝓhi
bitus videatur tacitè?glo.hic intrat illam materiam, quam ha
bes in.l.quid ergo.§.poena grauior.ff.de his, qui no.infa.& di
stinguitur aut poena est diminuta, aut aucta.& sic sit dispensa
tum cum fama, vel nõ.quod no.&c,

CVm a præfecto. Non appellãs à sen-
tẽtia, cõfirmare vide
tur.h.d. ¶ Opp.iste tex.videt̃ innuere ꝙ prohibitus
postulare, videat̃ ꝓhibitus in perpetuũ. Cõtra istud opp.de
l.fi.ff.de pe.quia cũ officiũ huius iudicis sit tpale, nõ videtur
ꝓhibere in ꝑpetuũ vltra tempus suum. Huius timore est fa-
cta gl.mag.vsq; ad versi.idẽ quod dicit.& pro se dat quatuor
sol.tñ illa est multũ no.cum dicit gl.tu dic secundũ Iac.& sol.
est ista, vbi iudex quãtũcunq; tpalis, dum modò cũ causę co-
gnitiõe fiat & diffinitiuã ꝓferat põt in ꝑpetuum prohibere.
Valet ista sol.ꝙ cõstitutiones factę ꝑ Præsides ꝓuinciæ quã
tũcũq; tpales:qa cũ causæ cognitiõe fiunt post tẽpus eorũ, &
in tẽpus successorũ durãt.arg.huius glo.Glo.est in.c.fi.extra
de offi.leg.& idẽ est in legato sedis apostolicæ.Casus est in.d.
c.fi. ¶ Quærit gl.qd si sit ꝓhibitus postulare in hac ciuitate:
vtrũ poterit postulare in alia?gl.remittit ad.l.ex ea.dic vt ibi,
& vide glo.quæ est ibi. ¶ In gl.vt ibi.tu dic.No.hanc sol.cũ
ista sol.cõcor.glo.in.l.j.prope fi.ff.de offi.pręfe.vrb.& no.gl,
in.l.magis puto.ff.de reb.eo.Quã solu.puto sic debere intel-
ligi: ꝙ sñia interlocutoria, est iam sortita effectum tpe magi-
stratus, vł iudicis, qui tulit eam, & post finem officij obtinet,
durat:sed si sñia interlocutoria nõ est sortita effectũ tempore
ferentis eam:quia non potest perfectè sortiri effectum tempo
re suo:tũc talis interlocutoria desinit habere vires, finito offi
cio suo. Et ideo est cautela, ꝙ si sentẽtia interlocutoria tempo
re vnius potestatis est lata, quæ requirit executionem homi
nis, & secuta fuerit:tunc nõ confidat de illa sentẽtia:per hanc
glo.sed faciat eam de nouo ferri a sequenti officiali, vel iudi-
ce.Contra videbatur eius, quod glo.dicit hic. quia lex vult,
ꝙ vbicunq; mandatur aliquid, quòd mandans habet de ne-
cessitate facere: & id cui mãdatur põt etiã post mãdatũ illud
facere:licet res nõ sit integra. Ita probatur in.l.fundi.§.item
si amicus.ff.de acqui.pos.Fran.tigri.

NEc cæterorum. Libertus nõ prohi
betur esse aduoca
tus.h.d.Quærit glo.vtrum illiteratus posit postu
lare.glo.dicit ꝙ sic:sed non erit aduocatus. & dic
vt in ea.& vide aliam glo.in.l.j.in prin.ff.eo.&c.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, an habeat locum etiam si promissio fuit facta, non spe futuræ numerationis.*
2 *Statutum permittens opponi exceptionem simulationis, de qua simulatione intelligatur?*

SI sub specie. Hec lex est subtilis, vtilis,
& difficilis. Breuiter dicit.
Si occasione salarij ex cã mutui ꝓmittat̃, intra tẽ-
pus legitimũ põt exceptio obijci, & liberatio cõ-
dici.h.d. ¶ Opp.j̃.de nõ nu.pec.l.cũ vltra.Sol. quod hic di-
cit, nõ numeratæ pecuniæ exceptiõe.i.in factũ ꝓ pecunia nõ
numerata:vt in cõtrarijs. ¶ Opp.secũdò, exceptio † nõ nu-
1 meratæ pecuniæ.tũc habet locũ, qñ fit ꝓmissio spe futurę nu
meratiõis:aliâs nõ:vt.l.aduersus.&.l.in cõtractibus.de nõ nu.
pecu.& insti.de lit.obli.in prin.sed hic nõ fuit facta spe futu-
rę numeratiõis.ergo nõ habet locũ hęc exceptio.Hui⁹ timo-
re lex nostra legit̃ in gl.duobus modis.qdã intelligũt. quod
aduocato fuit ꝓmissum ex cã mutui salariũ, vltra debitũ mo
dũ:& sic in eo quod pl⁹ est, dat̃ exceptio nõ numeratę pecu-
nię, sed ẽt causę iniustè:vel verius est exceptio simulationis.
¶ Sed ad istã le.op.qa secũdũ hoc, ista exceptio posset semp
oppõi:vt.l.iij.ff.de cõdi.sine cau.&.j̃.de cõdic. ob tur.cau.l.j.
Huius timore, illi q tenẽt istã opi.dicũt, ꝙ hic debet subaudi
ri maximè:vt sic post biẽniũ nõ posit opponi. Alij tenentes
aliã opi.dicũt:ĩtra biẽniũ põt opponi:vt creditor habeat ꝓ
bare post biẽniũ, quod deberet ꝓbare debitor asserẽs. vt.l.si
ex cautiõe.&.l.asseueratio.j̃.de nõ nu.pe. Alij verò, hui⁹ timo
re recedũt ab ista lectura:& dicũt, ꝙ hic verè loquit̃ in exce
ptione nõ nu.pe.vel in factũ loco eius. Et dicũt ꝙ in eo quod
est ꝓmissum vsq; ad debitũ modũ, p̃iudicat promissori post
biẽniũ:añ nõ. In eo quod est ꝓmissum vltra nõ pręiudicat ꝓ
missori, nec añ, nec post.vide gl.ĩ fi.q̃ ponit hãc lec. ¶ Quæ-
stio est hic, an in eo, quod nõ excedit debet incõtinẽti ꝓmis-
sori pręiudicare:vt.l.singularia.ff.si cer.pet.&.l.si ex p̃cio.j̃.si
cer.pe.R̃ndeo.vt habeatis intellectũ huius leg. qñq; ꝓmittit̃
ex cã mutui, illud quod debet̃ ex alia cã iam p̃terita, & finita:
& tũc habet locũ.l.si ex precio.j̃.si cer.pe.&.l. singularia.ff.si
cer.pe.Quãdoq; promittitur quod debetur ex causa futura:
tũc, qa ꝓmissio fit spe futuræ causæ, nõ spe futuræ numera-
tionis

tionis, intra bienniū potest obijci, exceptio nō numeratæ pecuniæ: & etiā causæ nō secutæ: vt hic: post bienniū non possit opponi. sed si promittitur illud, quod nō debeť ex aliqua iusta causa: sed promittitur prætextu alicuius causæ iniustæ. tunc habet locū exceptio simulationis, vel exceptio sine causa, vel ex iniusta causa: vt. l. j. ff. de condi. ob tur. cau. & hoc se-
2 cūdum aliā lect. ¶ Et ex hoc debetis intelligere: † quādo statuta permittunt opponi exceptionē simulationis: de qua simulatione loquať: certè intelligitur, quando promitteret spe futuræ causæ, posteà non secutæ: & tū alia causa in instrumē. exprimitur vt hic. Vel prętextu alicuius causæ prętteritæ, vel præsentis, turpis, vel inhonestæ. & illa est vera exceptio simulationis: vt dixi. Sed si promitteretur debitū ex vna causa vera, & honesta, ex alia causa tunc non obstaret exceptio simulationis: vt. d. l. si ex precio. & l. singularia. &c.

VElamento. Non rescinditur sententia, propter absentiam aduocati, hoc dicit.

SI qui. Qui de quota litis paciscitur, ab aduocationis officio remouetur. hoc dicit. Quæro, qd si aduocat⁹ nō paciscit̄ de quota, sed de certa re? Gul. hic videť tenere, qď nō habeat locū pœna huius. leg. Cōtrariū no. ff. de pac. l. sumpt⁹ et illa cōiter teneť etc.

SI qui. Aduocatus paciscens de quota litis, repellitur ab aduocatione. h. d. No. quod dixi in summario. ¶ Quærit gl. nūquid sit licitū de minima: parte: Puto φ sic. Nā tex. dicit, cū graui dāno litigationis. ergo a contrario: vbi nō est graue dānū, videť esse licita pactio de quota litis: qa cessat ratio huius leg. et hāc opi. tenuit. Gul. hic, & in. l. sumptus. ff. de pac. dicēs, φ pactū de quota litis est prohibitū, si fiat de dimidia parte: sec⁹ de minore. glos. hic. & in. d. l. sumptus. determinat contra. Itē quærit gl. quid si fiat de re certa, & nō de quota: verbi gratia. cū quæritur de hæreditate, paciscitur aduocato, de dicta hęreditate dari vnū fundū, nomine honorarij: nūquid valet? videt φ sic: qa pactū de quota litis est prohibitū. Et in hāc opi. videť inclinare gl. hic in fi. Cōtrariū videť sensisse gl. in. d. l. sumptus. qa per illa reprobať pactū. Nā sicut reprobatur pactum de quota, ea ratione: quia spe lucri huius faciliter inuitaretur aduocatus ad calumniam: & eadem ratio sit in. q. proposita: vbi pactum fit de certa re. dicendum est, quòd sicut primum pactum est reprobatū, ita & istud. ¶ Quærit do. Ia. nunquid sit licitū pacisci de quota litis, nomine palmarij, seu victoriæ? do. Iac. determinat, quòd sit licitum, cum non reperiatur in iure prohibitū. l. nec nō. §. quod eis. ex quib. cau. ma. Posses dicere cōtrariū: quia ea ratione qua reprobatur pactum de quota, vel de certa re. vt. s. dixi. habet locum etiam in questione proposi-
a ta. imò multo magis debet reprobari. Nā [a] aduocatus. cogeretur retinere mille iustè. vel iniustè.

QVisquis. Breuiter dicit. Nō sit qs aduocatus & iudex: inhonesta verba nō dicat: cū clientulis nō contrahat: encenia gratāter recipiat, litem non differat: stet, & non sedeat. h. d. hęc. l. Cætera dic. vt in gloss. &c.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus non debet contrahere cum clientulo.*
2 *Aduocatus, an quis esse possit & iudex, diuerso tempore in una causa.*

QVisquis. Non pōt qs in eodē negocio esse aduocatus, & iudex hoc primo. Item aduocatus non debet dicere cōtumeliā partibus: nō debet cōtrahere cū cliētulo suo: encenia debet gratāter recipere: litē nō debet differre: debet stare, & nō
1 debet sedere. h. d. vsq; ad fi. ¶ No. φ † aduocat⁹ nō debet contrahere cū clientulo. Sed quęro de ratione huius gl. dicit, qa timore litis sibi daret omnia: quod esset incōgruū, sicut æger medico. arg. l. medicus. de var. & extraordi. cog. ¶ Quæro:
2 nunquid † diuerso tempore posit quis in eadem causa esse aduocatus, & iudex? hic aduerte: quia aut queritur, nūquid qui fuit aduocatus in eadē causa, posit esse iudex? & dico φ nō. Nā ratione affectionis, quam haberet ad causam, prēsumptio esset cōtra eum. sed deberet causam delegare: vt. l. Pretor. de iurisd. om. iudi. Aut queritur, nūqd q fuit iudex in causa, in eadē possit esse aduocatus. hoc nō reperitur prohibitū: quia cessat ratio prędicta. tantam enim iudex affectionē debet habere ad vnā, quantū ad aliā. Itē quærit gl. quid si a principio nō fuit factum pactū de salario: nunqd posteà lite pend. possit pacisci cum clientulo? dic vt in glo. quæ determinat φ sic.

b PRouidendum. [b] In causis ex vtraq; parte aduocati debent esse ęquales: aduocatus qui cōtennit aduocationem: priuatur: pars quę hoc ꝓcurat, cōtra eā pręsumptio paraṫ. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Scientia nobilitat.*
2 *Lex ista, an habeat locum in aduocatis hodiernis.*
3 *Pœna huius legis intelligitur per sententiam.*
4 *Subtrahens defensam aduersario, uidetur non fouere licitam causam.*
5 *Aduersarius, qui prohibet examinari testes producendos, potest pro coniuncto haberi.*

PRouidendum. Aduocati debent ęqualiter diuidi: inter partes: & tamē debēt oēs esse boni, ex vna parte & reliqui ꝓ alia. Itē aduocat⁹ sine causa renuēs aduocationem, ad petitionē partis punitur: & etiā ipsa pars
1 procurans. h. d. ¶ Not. † φ scientia nobilitat. ¶ Quęrit glo.
2 quid de aduocatis hodiernis: † qui non percipiunt salarium à publico, sed à partibus? glo. quę incipit: nobilissimos. dicit, quòd non habet locum. Doc. reprehendunt istam gloss. quia posito φ aduocati non percipiant salarium à publico, tamen salariū, quod recipiunt à clientulis, succedit loco salarij quod recipiebāt à publico. argu. l. fori. j. tit. j. ideo est idē. Præterea ratio huius leg. habet locū in aduocatis hodiernis. ¶ Itē quę-
3 rit gl. hic dicitur: careat † foro: nunquid ipso iure? dic per sententiam. arg. eorum quę not. in. l. iubemus. §. economus. s. de sacrosan. eccle. ibi dum dicit: puniatur. & arg. eorū, quę no. in
4 l. si quis in tantam. j. vnde vi. ¶ No. in hac. l. tex. dū dicit. † φ ille qui subtrahit defensionis copiam aduersario, videť nunquam licitè fouere causam. c. constitutis. circa finē. extra de a testibus. Ad hoc allegant hanc leg. ex qua videtur posse pro-
5 bari gl. quæ est in. c. intimauit. extra de testibus. In † qua dicitur si aduersarius meus impedit testes, per me producendos examinari: quòd aduersarius meus potest pro cōiuncto haberi.

NEmo. Nullus potest esse aduocatus, qui non sit Christianus. h. d. in summa.

NEmo. Nullus potest esse aduocatus qui nō est Christian⁹. h. d. in summa ista lex. vel sic. Iudeus vel non catholicus, non pōt esse aduocatus: & iudex eū admittens puniť. h. d. quòd non catholicis non patent portę dignitatis. Sequitur ergo quòd officium aduo- b cationis est dignitas: vt. l. laudabile. j. tit. ij. hinc est φ infames repelluntur à postu. vt. l. j. §. remouet. ff. de postu. & quasi per totum. Ex hoc cōcludas, φ vnus Saracenus, vel Iudęus, non possit esse Potestas, vel Rector. gl. est in auť. iusiurā. quod pręsta. ab his. col. ij. colligitur ex not. in rub. institutionū: super verbo, in nomine domini. Itē iudęus non potest esse doctor.

De aduocatis diuersorum iudiciorum. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Sentētia lata ꝓpter aduocati corruptionē, ad hoc, ut sit nulla, tria reqrūť.*
2 *Opponi qñ possit, φ prius agatur cōtra aduocatū quā sententia retractet.*
3 *Probatio præuaricationis aduocati, an sufficiat in causa cōtra principalē?*

SI patronum. Breuiter dicit. Præuaricatio aduocati probata, facit aduocatū puniri. & iterū de causa queri: non probata, facit accusantē puniri: & sententię stari. hoc dicit. ¶ Oppo. de. l. minor autē. §. j. ff. de mino. Tres danť sol. vna, φ ista cōcordat cū illa: quia de nouo inquiriť de causa, petitā restitutione. Alij dicūt: quòd si quidem aduocatus allegaret ꝓ aduersa parte, ipso iure sentētia rescindiť, vt hic. Si verò ꝓ aduersa parte nō allegauit, sed omisit dicēda pro causa sua: tūc habet locū restitutio: vt in cōtrario. Tertij dicūt: aut fuit corruptus pecunia, & sententia est ipso iure nulla. vt hic. Aut precibus: & tūc sentētia non ipso iure est nulla, vt. l. contraria. & l. venales. j. quando prouo. nō est necesse. & l. seruo inuito. §. cū prętor. ad trebel. lia. Petrus tenet primam opinionem, reprobatis alijs distinctionibus. Nam illa distinctio: an fuerit corruptus pecunia, vel non: non reperitur, nisi in iudice: secus in aduocato, Ratio quia in eo non substantiatur iudicium: sed in actore reo & iudice. Et istam opinionem Petr. puto veram. ¶ Oppo. & videtur, quòd sententia ipso iure sit nulla, vt. l. si prętor. §. Mar-

a ✤ Nam aduocatus. Hęc verba omnino nō quadrāt. quare legēdū putarē. Nā aduocat⁹ vrgeret obtinere sentētiā iustè, vel iniustè. & hoc dico ex verbis Pau. de cast. hic Alex. Losęus.

b ¶ Prouidendum. adde secūdū Pau. de ca. hāc leg. esse mēti tenēdā, cōtra illos q faciunt cōsuli ab vno doctore: & deinde ab alijs omnib⁹ subscribi, vt pars non possit se iuuare: qa debent pdere causam alle. Cyn. hic in addi. qa ille, qui subtrahit pti suas ꝓbationes, vel defensiones subtrahendo instrumenta, testibus minādo, illos corrumpendo debet perdere causam: per l. si de posses. j. de ꝓba. & l. ij. ff. de iu. fis. & ibi p Bar. & facit. c. puenit. de test. cog. & qď not. Imol. in. c. intimauit. de testi. et dicit Pau. qď hoc fortè voluit dicere text. ibi, quod experieť authoritatē iudiciariam à se lęsam. & hoc dicit menti tenendum: quia singulare.

cellus. de iudic. Gl. fatetur contrarium, si aduocatus fuit cor-
1 ruptus dolo aduersarij. Certè † ad hoc vt sententia sit ipso iu-
re nulla, propter corruptionem aduocati: tria requiruntur.
Primò, ꝙ dolus aduersarij corrumpentis intercesserit. Secũ-
dò: ꝙ aduocatus falsas allegationes corruptas fecerit. Tertiò
quòd sñia fuerit lata contra absentẽ: vt. d. l. si Prætor. §. Mar
cellus. Cum. ergo ista lex loquatur generaliter, quòd senten-
tia rescinditur: quando aduocatus fuit corruptus intelligat
quòd rescinditur per restitutionẽ: vt compræhendantur oẽs
casus. ¶ Opp. ꝙ non habeat locũ restitutio: quia habet locũ
actio de dolo: vt. l. eleganter. §. si dolo malo procura. ff. de do
lo. Solu. restitutio habet locum ad ipsam actionem primam,
seu ad ipsam causam: actio de dolo habet locum ad cætera dã
na, vt. l. contraria. ¶ Ad idem opp. & videtur, ꝙ debeat agi
actione prima: & si excipiatur de sententia, replicetur de do
lo: vt. ff. de dolo. l. cũ à te. Gl. & doct. non soluunt. dico sic, Ibi
loquitur quando fuit corruptus procura. in quo iudiciũ su-
stentabatur: hic quando fuit corruptus aduocatus: in cuius
persona non sustentatur iudicium. ¶ Item opp. extra gl. &
2 videtur † quòd prius debeat agi contra ipsum aduocatum
corruptum: q̃ redeatur ad actionẽ: vt. l. & eleganter. §. penu.
ff. de do. & arg. l. fi. in prin. ff. de eo ꝑ quẽ fac. erit, Sol. illud ꝓ
cedit, qñ aduocatus esset corruptus absq; dolo partis: sed si
fuerit corruptus dolo aduersarij, nõ potest opponere: quod
agat primò contra aduocatum, cũ fuerit in pari dolo. ¶ Op
pon. ad secundam partem. hic innuitur quòd eo ipso, ꝙ quis
non probat calumniatur &c. sed contra. ff. ad Turpil. l. j. §. j.
Sol. in hoc sunt opinio. inter gl. nostras. & Cyn. circa hoc di
a cit multa. Tu dicas breuiter, vt dicit gl. in. l. athletas. §. calum
niator. ff. de his: qui no. infa. ¶ Vltimò[a] quæro: an si est pro-
3 batũ de præuaricatione cõtra † aduocatos: an illę ꝓbationes
sufficiant in causa contra ipsum principalem? Breuiter istam
q. plenè examinaui, quam disputaui de filiofamil. condemna
to pro quo pater tenetur soluere cõdemnationem: quam po
no. in. l. cum filius. ff. de verb. obl. tamen quantum ad propo
situm, dico, ꝙ non sufficeret: vt. l. si veteris. j. de fide instrumẽ.
& l. j. ff. ad leg. corne. de sica. &c.

a ¶ Vltimò. Et an ille, qui pro parte est condemnatus, & pro parte absolutus: an deuoluat totam causam ad iudicem appellationis? Dy. tenet hic ꝙ non. ꝑ. l. circa. ff. de inoff. test. cõtra. tenet Bart. quẽ vide in consi. incip. cũ prędicta examinarem. Andræ Barb.

b ¶ Secũdò no. Vide in. c. fi. de post. vbi alleg. istud dictũ. et tenet cõtra. Andr. Barb.

SI patronum. Aduocatus accusatus de præuaricatione, ea nõ pro
bata punitur accusans, & sententia remanet firma
h. d. ¶ No. quod dixi in summario. Nõ. primò
duo dicta. quòd aduocatus præuaricator punitur: & quęstio
restauratur, quasi videatur dicere text. ꝙ sententia lata non
valuerit. ¶ Sed opp. & videtur, ꝙ sententia valeat quantũ-
cũq; aduocatus præuaricauerit, tamen rescindatur per resti-
tutionem in integ. vt. l. minor. §. j. ff. de mino. Gloss: pro hui⁹
sol. dat tres solu. Prima est hæc, ꝙ hæc debeat intelligi secun
dum illam, ꝙ tantum restauretur ope restitutionis. & ista cõ
muniter tenetur. Alia fuit, quòd aduocatus pro ea parte alle
gat: aut facit non bonas alleg. pro parte sua: Primo casu non
valet sententia ipso iure. vt hic. Secundo casu valet. Sol. ap-
plaudit tex. leg. contrariæ: tamẽ glo. non tenet istam. Sed sol.
quòd aut aduocatus est corrupt⁹ pecunia: aut gratia, vel pre
cibus. Primo casu, non valet sententia ipso iure. Secundo va-
let, sed rescinditur. alleg. gl. l. venales. j. quando prouoc. nõ est
nec. l. seruo inuito. §. cum Prætor. ff. ad trebellia. licet gl. fir-
met etiã opin. hic, tamen non est vera. ¶ Nam iura contra-
ria loquuntur in iudice, cuius persona, mediãte persona acto
ris & rei, sustentatur iudicium: & ideo non mirum, si senten-
tia non valet ipso iure: vbi iudex corruptus est pro pecunia.
Sed cum aduocat⁹ nõ participiat de substãtia causæ, nullus
act⁹ iudiciarius irrogat in personã aduocati: ergo tene primã
sol. ꝙ valeat, licet rescindatur per restit. in integ. ¶ Sed con
tra prædicta instatur. de. l. si Prætor. §. Marcellus. ff. de iudi.
gl. fatetur contrarium, quòd vbi per dolum aduersarij litigã
tis: aduocatus est corruptus. sentẽtia nõ valet ipso iure. Quod
intellige. vt no. in dicto. §. Marcellus. ¶ Item oppo. & vide
tur, quòd non habeat locum restitutio in integrum, si compe
tat de dolo. l. & eleganter. §. si dolo malo procura. ff. de dolo.
Soluit gl. & bene, quòd restitutio in integ. competit. vt cã re
stauret. ita & habet locum hęc lex. & q. s. dixi. sed actio de do
lo cõpetit ad expensas, & alia damna: vt in cõtrario. ¶ Quæ
ro: nunquid si probata est præuaricatio contra aduocatum:
eo ipso, visis actis actitatis contra aduocatum debet rescindi
sñia cõtra partem lata, per præuaricationem aduocati? dic ꝙ
non. arg. l. si veteris. j. de fi. inst. facit ꝙ res inter alios acta &c.
¶ Dicitur hic, ꝙ non probans videtur calumniari. tex. vi-
tur in contrarium. ff. ad Turpil. l. j. §. j. Solu. gl. quod ibi loq-
tur in casibus specialibus. Solu. glo. non est bona. Nam nimis
restringit illã leg. vnde dicas secũdũ Pet. quòd quãdoq; quæ
ritur nunqd ille q nõ ꝓbat, & sic succũbit, pręsumat habuis-
se iniustam causam litigãdi: & tũc nõ est dubiũ, ꝙ sic. hinc est,
quòd fit cõdẽnatio in expen. nisi iusta causa ignorãtię, vel ab
sentię, hoc excuset: vt. l. ꝓperãdũ. §. sin autẽ alterutra. j. de iu-
di. & in aut. generaliter. s. de epis. & cle. l. qui solidũ. §. etiã. de
leg. ij. hinc est, ꝙ ꝓ sentẽtia semp pręsumat sentẽtia iusta: & ꝑ
cõsequẽs succũbens pręsumit habuisse iniustã causam. Facit
ad hoc. l. herennius. §. caia. & ibi no. ff. de euic. Qñq; quęritur
nunqd qui nõ ꝓbat: & sic succũbit, videat calũniator: & tũc
dicunt ipsi, quòd nõ. Casus est in. d. l. i. §. j. Et ad hanc leg. re-
spondeo, quòd quãdoq; iudex in sententia sua exprimit nõ
probantẽ fuisse calumniatum, qñq; hoc nõ exprimitur. Pri-
mo casu succumbens: quia nõ ꝓbauit: videtur ꝙ sit calũnia-
tor. Secundo casu nõ, vt. d. §. j. qui probat secundã. Et maxi-
mè verũ, vbi esset pręstitũ sacramentũ calũnię: vt in aut. de iu
di. §. oportet. col. vj. & quod ibi not. in gl. nã illa glo. tenet ꝙ
nunq̃ sit cõdẽnatio expensarũ: qñ est pręstitũ sacramentum
calumniæ. Quod vtrum sit verum: vide quod not. per Cyn.
in authen. generaliter. s. de epis. & cleri. Bar.

SVMMARIVM

1 Aduocatus, qui habet officium in ciuitate, non põt exire extra ciuitatem.
2 Salariũ à republica habẽs, nõ potest esse aduocatus contra rempublicam.

QVi necessario. Hic fuit punctus in
prima parte. Breui-
ter dicit. Qui ad magistratum assumitur, extra eũ
nõ potest vagari: & in eo potest aduocationis of-
ficium exercere, pręterquam cõtra rempublicam. hoc dicit.
1 ¶ Not. ex hac leg. & tene mẽti, † quòd aduocatus qui habet
aliquod officiũ in ciuitate, nõ potest ire extra ciuitatẽ. ¶ Se
b cundò no.[b] ꝙ potest esse aduocatus, pręterq̃ cõtra rempubli
2 cam. ¶ Ex quo habes †, ꝙ qui salariũ habet ex republica, nõ
debet esse aduocatus contra rempublicam. Et sic facit, ꝙ do
ctores huius ciuitatis salariati nõ possunt esse aduocati con-
tra rempublicam huius ciuitatis &c.

NEquis. Aduocati non possunt esse suscepto-
res collectarum, volentes, neq; inuiti.
hoc dicit. &c.

SVMMARIVM.

1 Esse ex aliquo aliud est, & eius occasione esse.
2 Salaria, quæ hodie percipiunt aduocati à clientulis, succedunt loco salarij publici, & de eo testantur.
3 Assessores quod acquirunt, est quasi castrense peculium,

FOri tui. Quod aduocati quęrunt ex aduo
catione, vel eius occasiõe, quasi ca
strense peculium reputatur. h. d. ¶ Not. primò,
1 quòd dixi in summario. ¶ Not. differentiã, † ꝙ
aliud est esse ex aliquo: aliud eius occasiõe. Dixi vobis in. l.
2 non dubiũ. s. de legi. ¶ No. etiã gl. hic, ꝙ salaria, † quę hodie
percipiunt aduocati à clientulis, succedunt in locũ salariorũ,
quę olim percipiebant à publico. & sic poterit testari: & fa-
cere omnia. ¶ Not. etiã ex ista gl. pro eo quod dicit, de iudi
3 cibus cõmunis Bono. ꝙ illud † quod assessores acquirunt, est
quasi castrense. Simile in. l. velut. s. de assessoribus &c.

QVicquid. Priuilegia quibusdam cõcessa
possunt ad alios per superio-
rem grneralibus verbis transferri. h. d. simile fecit
papa Bonifacius, qui priuilegia concessa fratri-
bus minoribus, & pędicatoribus, concessit fratribus hęre-
mitarum sancti Augustini.

SVMMARIVM.

1 Aduocati non possunt cogi ad munera personalia.
2 Aduocatus potest cogi suscipere delegationem.
3 Aduocatus non debet exercere officium aduocationis in alio loco.

SAncimus. Aduocatis nullũ munus per
sonale debet iniungi: nisi ne
cessitas iudicandi, consulendi, seu arbitrandi. hoc
1 dicit. ¶ Not. primò, † quòd aduocati nõ possunt
2 cogi ad munera personalia. ¶ Nota, † quòd potest cogi susci
pere arbitrium, hoc est delegationẽ. Et idem dico de cõsilio:
vt not. j. de proxi. sac. scri. l. ij. ¶ Not. illud, quod dicit in eo-
3 dem dũtaxat loco &c. Ad quęstionẽ facit, ꝙ † aduocatus nõ
debeat aduocationis officiũ exercere in alio loco. de quo no.
in. l. sed & hę. §. nõ solum. de procur. Sequitur. l. ijsdem. quæ
lex idem dicit, quod. l. quicquid. ff. eo. &c.

Cum

CVm aduocatio. Officium aduocati fisci, liberatur a conditione curiali: nec erit deceterò aduocatus, sed aduocatorum officio potietur. & quod lucrabitur quasi castrense reputabitur. h. d. breuiter ista lex.

SI quis de togatis. Si aduocatus ad vnum officiũ assumitur. eo finito potest officium aduocatiõis reintrare. hoc dicit. &c.

SI nos. Quando in officio, cui vnus cõsueuit preesse, plures sunt, vel eliguntur: qui libet illorũ illis priuilegijs vtatur, qbus ille solus vtebatur. h. d. & est notabilis casus. ℂ Quid de salario: an habebit quilibet tantum. de hoc habes casum. ĵ. ti. j. l. restituendæ. ꝙ debet diuidi inter duos æqualiter &c.

a NEmini licere. [a] Sub colore assidendi prohibitus, in cõsilium nõ debet assumi. Itẽ nullus in aduocatorum collegio assumatur, nisi prius fuerit probatũ eum non esse coartali conditione astrictũ, & doctorũ iuramento fuerit approbatus filiis aduocatorũ: & eis, qui sunt vltra numerum in subrogatiõe præponẽdis. h. d. Prima pars huius leg. facit ad q. Statutũ est hic, ꝙ q hic fuerit assessor, nõ possit assidere hinc vsq; ad quinq; annos: Potestas aliquẽ, quem sub nomine assessoris retinere nõ poterat, retinebat sub nomine consiliarij. certè hic est argu. ꝙ sit prohibitum. &c.

NOn aliter. Not. hunc casum & nota. hic tex. probandi negatiuam, ꝙ aliquis non est curialis, vel cohortalis: quia curiales, vel cohortales hoc dicũt: ꝙ ipse nõ est de eis. Quod est optimũ ad probandum, ꝙ quis nõ sit de collegio, & similia. facit ad hoc. l. rura. de omni agro deser. & facit qđ dixi in. l. hoc iure. ff. de verb. oblig. ℂ Secundò no. quòd doctori creditur de scholari suo.

SAncimus. Officium aduocati fisci durat biennio. hoc vult ista lex. &c.

PEtitionem. Ex isto prin. not. ꝙ nomina eorum, qui sunt de collegio, debent scribi in matricula: & quod matricula probat eos esse de collegio. Ad quod facit. ĵ. de prin. agen. in re. l. matriculam. lib. xij. Quod intellige verum, si exerceant ea, q̃ pertinent ad matriculam, seu ad illud collegium: aliâs secus: vt. l. qui sub prætextu. š. de sacrosan. eccle. de testa. mili. l. scriniarios. facit. ff. de testa. mili. l. penul. ℂ Not. istud ver. hæredibus. ad. q. quando officialis decedit officio durante: vtrum hæredes debeant habere salarium pro toto tempore. de quo videbitis. ĵ. e. l. post duos &c.

ADuocati. Breuiter dicit, ꝙ aduocati dicũtur ita legibus militare, sicutmilites armis: & magis sunt necessarij reipublicę, q̃ milites &c.

POst duos. Not. ver. his quoq;. & breuiter dicit. si officialis decedit intra annũ hæredes eius debent habere salariũ illius anni. quod not. ad materiam huius leg. tangit glo. in. l. j. §. diuus. de varijs & extraordi. cog.

IVbemus. No. qualiter probatur quem nõ esse cohortalem. dixi. š. eod. l. nemini. non habetis hic alia &c.

De aduocatis diuersorum iudic. *Rubri.*

ℂ In quo differat hic titulus a præcedenti: dic vt in glo. &c.

b SVggestionem. [b] Nota, qui deposuit aduocatiõis officium, est in dignitate: & appellatur clarissimus. Et ex hoc apparet, ꝙ nõ debet torqueri tanq; habens dignitatem: & debet iuramẽtum mitti ad eum, tanq; ad egregiam personam.

LAudabile. Nota istud principiũ, pro arengarijs,

PEtitiones. ℂ Nota. ꝙ nullus potest assumi ad aduocationis officiũ, nisi statuto tẽpore studuerit, quod est tẽpus quinq; annorũ. Et habetis in prima cõstitutione digestorũ. in. j. col. etiã si sit filius aduocati. Ita habemus hic etia literas papales, quæ dicũt, ꝙ nullus põt assumi ad doctoratũ: nisi studuerit sex annis in legibus. & quinq; in decretalibus. in studio generali: & ita oportet nos iurare: & idem est in. l. iubemus. š. titu. j.

REstituendæ. Hic est tex. quẽ allegabã tibi ad. q. š. ti. j. l. binos. & dic vt ibi pari lance, in vtrũq; diuidendam. ¶ Itẽ not. ibi illum ver. nam vniuersalis redditur. habuistis idem in. l. nõ plures. in fi. š. de sacrosan. eccle. & ibi etiã dixi.

PEr hanc. Not. ibi nouerint enim. ꝙ aduocatus, ꝙ fuerit absens a ciuitate ꝑ biennium. perdit priuilegiũ sui collegij. In alijs verò collegiatis requiritur quinquennium: vt. ĵ. de prin. agen. in reb. l. matriculam. ℂ No. ver. non vt sæpe. No. quòd si in solutione salarij, quod constituitur alicui propter dignitatem, non est constitutum tempus: intelligitur ꝙ soluatur in medio tẽporis: vt hic. quod est verum in istis aduocatis. In alijs autem personis, quid iuris sit: dixi in. d. l. j. §. diuus. de varijs & extra ordinarijs cognitio. &c.

NEmo. Not. ꝙ ille. qui promouetur per saltum, non habet priuilegium. quod no.

De errore aduocatorum. *Rubrica.*

EA quæ. Breuiter dicit ꝙ aduocatus dicit parte ꝑsente, videt̃ ipsa ꝑs dicere. h. d. ℂ Quæro: quoad qđ habeat̃ perinde, acsi pars diceret. Rñ. quoad partis præiudiciũ tantũ: vnde si vult reuocare dictũ aduocati, põt reuocari sicut suũ. probãdo errorem: vt videbitis in. l. fi. ĵ. eo. ℂ Quæro aduocatus corã iudice loquit̃ literaliter: cliẽtulus est idiota: vtrum dictũ aduocati præiudicet sibi: certè nõ. Ideo gl. hic dicit: sup verbo præsentibus: & intelligẽtibus. Vide glo. certè istud dictũ gl. est benè dictũ cã dubitationis tollẽdæ. sed nõ est necessariũ dictũ. Nã eo ipso, ꝙ dicit, ꝑsentibus intelligitur, & intelligentibus. Nam qui est præsens, si nõ intelligit, nõ dicitur esse præsens: in. l. coram. ff. de verb. sig. & l. diem. §. coram. de ai bi. &c.

EA quæ. Dictũ aduocati præsente cliẽtulo, videt̃ ab ipso cliẽtulo dictũ. Error aduocati põt retractari vsq; ad sñiam. h. d. cũ. l. fin. Cautela est, ꝙ clientulus quando incipit litigare protestetur, ꝙ si aliqđ diceretur ꝑ aduocatũ suũ quod cõtra cũ faceret, ꝙ ipse vult pro nõ facto, & ei nõ cõsentit, talis pro testatio enim cõseruat sibi ius. ar. l. at si quis. §. plærịq;. ff. de reli. & sumpt. fu. Itẽ opp. de. l. error. š. de iur. & fa. igno. Solu. vt hic no. tex. ibi: ꝑinde habẽda &c. ℂ Ex quo põt assumi cautela, ꝙ aduocatus nõ loquat̃ latina lingua, sed vulgari: quia tũc forte clientulus suus non intelliget. tex. autẽ hic dicit, ꝙ ideo præiudicat: qa præsente cliẽtulo supple, & intelligẽte. & facit hæc. l. pro eo. quod no. gl. in. l. cũ precũ. ĵ. de lib. cau. & l. j. eo. ti. & probat tex. ibi, dũ dicit: te cõfiteris &c. Nã si dictum aduocati mei, me præsente, & intelligente mihi nocet: multo fortius illico, quod ego dico, vel in libello pono, quod mihi nocet: vt. d. l. j. & l. cũ precũ. ¶ Itẽ intellige ꝑallega. l. cũ precum. & l. j. quãdo aduersarius meus est præsens, dũ aduocatus loquit̃ me præsente. vel ego in libello meo pono aliquid: aliâs secus: quia expressa mea cõfessio mei ꝑsius nõ nocet mihi: nisi aduersarius sit præsens in iudicio: vt est casus in. l. certum. §. si quis absente. ff. de cõfes. Ita multo fortius nõ debet mihi nocere absente aduersario meo: id quod aduocatus diceret me præsente: vel ego ipse corã ipso iudice: effectus huius dicti est, ꝙ q̃uis ego in libello posuissem aliquid contra me, & dedissem in curia penes tabellionẽ: sed nõdum nisi ad uersario meo: vel ipse de mea voluntate copiã nõ habuit, nõ præiudicat mihi. & possum ipsum reaptare, & lacerare: quia in absentia aduersarij nõ mihi nocet: vt. š. probaui. Sed quando mitterem ipsum aduersario meo, & ipse ipsum reciperet: tunc scriptura mea, quam ego subdirigo, repræsentat ꝑsonã meam: & ideo mihi nocet: sicut aliâs in epistolis, que mittunt̃ quia ex receptione fit præiudicium mittenti, & recipienti. de mittẽte probat. l. publia. in fi. & l. lucius. ff. depositi. & l. fin. cũ sua gl. ff. de actio. & obl. de recipiẽte probat. l. si filius. in fi. ff. ad maced. ita hic de mittente, & recipiente libellum. Franc.

SVMMARIVM.

1 *Sententia, quæ nõ fuit lata, licet errore scribentis scripta, qñ noceat parti?*
2 *Sententiam non esse latam, qualiter probabitur?*

1 ERrores. Breuiter dicit. error scribentium libellum, non nocet parti † probato errore. hoc dicit. Innuit hic tex. quòd probando condemnationem, non intercessisse, probatur error scribentis. ¶ Cõtra, infra vnde cogna. l. nõ hoc. quia nõ probat hoc esse: ergo &c. vnde potest esse, quod sententia nõ est lata: & tamẽ

POMATES.
a ℂ Licere. Vide ad istum text. Feli. in c. ex literis. col. fi. de cõsti. & Ro. cõsi. ccxvj. aliâs. xxvj. col. j. & Areti. lvij.

POMATES.
b ℂ Suggestionem vide pulchra sim. lia per Feli. in. c. q in ecclesiarũ. colũ. xxix. de consti.

hoc fuit ſcriptum nō errore ſcribentis: ſed errore partis, hoc Aſſerētis libri. Sol. poſſumus dicere: ꝙ hic nō ponit̃ perfecta probatio: & ideo debet aliter ꝓbari: videlicet: quia dixi illi aduocato de inſtrumento: nec dixi de ſentētia. Vel aliter, vt ſuſtineas tex. prout iacet: dico, ꝙ ſufficit probare ſentētiā nō eſſe latā. & ex hoc ſequitur erratū, vel à parte vel à ſcribēte: vt. l. ſi poſt diuiſione. s. de iur. & facti igno. Cum ergo à quocunq; ſit erratū idem importat: vt. s. l. proxi. &. j. l. proxi. & hic non eſt curandū, cuius errore hoc cōtigerit. arg. l. quòd ſi dubitet. de acq. here. & arg. l. gallus. §. ſi eius. de libe. & poſth.
2 quod tene menti. ¶ † Quæro: qualiter probabitur iſta negatiua: ſcilicet ſententiā nō eſſe latā? gl. dicit: probabitur eo ipſo, quòd nō apparet cōtrariū. Hoc videtur cōtra tex. qui requirit manifeſtā probationem: vnde alij dicūt aliter: videlicet, ꝙ probabitur eo ipſo, quod probatur ſententiā eſſe latā: aliter ꝙ̃ dicat libellus: quia cū libellꝰ diceret de quinquaginta, ſententia dicit aliter. Certè iſta probatio nō concludit: quia licet vna ſentētia dicat vnū: potuit eſſe ꝙ fuit lata vna alia ſententia, quæ dicebat aliter. niſi fieret vna poſitio. ꝙ in dicta cauſa non fuit lata, niſi vna ſentētia. arg. l. j. j. ſi plures vna ſenten. & quod ibi dixi vobis. ¶ Alij dicūt, quòd probatur iſta negatiua: quia probabo iudicem illo tēpore nō fuiſſe, vel eſſe mortuum. Quod ſatis placet: ſi tēpus latæ ſentētiæ eſſet coarctatū loco, & tēpore. Iac. but. dicebat aliter hoc poſſe probari, ſcilicet ꝑ inſpectionē libri, in quo cōtinentur ſentētiæ iudicis: & talis ſnīa nō reperitur. & ſic à ſufficiēti diuiſione probabitur iſta negatiua: vt. l. obligationū ferè. §. placet. de acti. & obli. & l. patre furioſo. de his q ſunt ſui vel alie. iur. & probat̃. j. de re. cre. & iureiu. l. fi. quod ſatis placet: ꝙ tene mēti perpetuò &c.

Errores. Negatiua facti, pōt probari, dū modo eius ratio cadat in ſenſum teſtis. h. d. do. Iac. & loquit̃ iſta lex. de ſecūda parte rub. Sed cōtra hoc op. de. l. actor. j. de proba. gl. dat plures modos probandi: inter cæteros dat vnū modū, quod poſsit probari per ſcripturā: quia oſtenditur ſentētia: quia ex inſpectione teſtamenti, probatur: vt. l. fi. j. de reb. credi. & hoc poſſet probari per tex. in. d. l. fi. de reb. credi. & ita tenet glo. iſta. Et eſt ratio: quia negatiua iſta eſt coarctata loco, & tēpore: quod pōt cadere in ſenſum teſtis. Dicit teſtis fui præſens cum iudex tulit ſentētiā in tali palatio, ad tale banchum in tali die ante tertiā: in qua ſententia condēnauit Titiū in quinquaginta, & nō in centū. Optimè probatur iſta negatiua per teſtes. Dat gl. aliū modū probandi negatiuā per teſtes: vt not. in. l. j. §. j. circa fi. glo. magnæ. ff. de itine. actuq; priua. Barto.

Sententiis. Error aduocati poteſt reuocari: probato errore vſq; ad ſententiam, & etiam in cauſa appellationis hoc dicit. ¶ Oppo. & videtur, ꝙ error facti poſsit reuocari vſq; ad ſententiam: vt. l. error. s. de iur. & fac. igno. hic dicit intra triduū: quare malè. Sol. hic denotat facti accidentiā: quia tantum triduo cauſa durauit. & iſta eſt vera, licet Placēti. dixerit aliter. ¶ Vltimò no. ꝙ error adhibitus in cauſa principali, poteſt reuocari in cauſa appellationis, vt hic, & not. in. l. creditor. §. iuſſus. ff. de appel. & tene menti.

Vt quæ deſunt, aduo. partium iudex ſup. Rub.

¶ Cōtinua. vt in gl. & quæ poſsit iudex ſupplere. gl. hoc tangit ſup rubrica, & ſup nigro. & ibi dicā plenè de hac materia.

SVMMARIVM.

1 *Iudex in his, quæ ſunt iuris ſupplet.*
2 *Iudex in his, quæ radicantur in ſeipſo, qn̄ poßit ſupplere parte nō petēte?*
3 *Iudex ſupplere circa ea, quæ in parte radicantur, quando poßit?*
4 *Iudex quando poßit ſecundum conſcientiam iudicare.*
5 *Iudex ex officio poteſt bannitum in iudicio comparentē repellere.*

a ¶ Infamia. An appellatiōe infamię, veniat infamia iuris, vel facti: vide quod habet̃ in. c. ſup his. de pœnis.

Non dubitādum. Iudex poteſt ſupplere de iure, non de facto hoc dicit tex. cū gl. ¶ Op. iudex debet iudicare ſecūdū allegata & probata: vt. l. illicitas. §. veritas. de offic. præſi. ergo ipſe ſupplere non debet. Sol. verū eſt in his, que ſunt fa-
1 cti, nō debet ſupplere iudex, vt ibi: ſed in his quæ † ſunt iuris vt allegādo leg. vel rationē faciētē pro parte, iudex ſupplet. ita loquitur hic. ¶ Ad hoc oppo. de. l. ſi irruptione. §. j. ff. finium regun. vbi dicitur, ꝙ iudex ſupplet de facto. Cuius timore, Placē. hic dicebat, ꝙ etiā de facto poteſt ſupplere; vt. l. age. s. de trāſac. & de peti. hær. l. fi. doc. cōiter tenēt cōtrariū. Non ob. l. ſi irruptione. qa ibi loquit̃ in his, q̄ ſunt nota iudici vt iudici: quæ pōt ſupplere: ſecus ſi eſſent nota iudici, vt priuato. No ob. l. age. vt ibi no. Nō ob. l. fi. de pe. hær. qa officium iudicis ſuccedit loco exceptiōis: & apertè implorat̃. ¶ Cōtra hoc op. de. l. ampliore. j. de ap. vbi iudex ſupplet de facto. Bre-
2 uiter † pro declarāda iſta materia debetis ſcire: ꝙ quędā ſunt quę principaliter radicant̃ in ꝑte: q̄dā principaliter in iudice. In iudice, vt dare dilationes, pronūciationes, & ſimilia: in ꝑte: vt ꝓponere exceptiones, producere teſtes, & ꝓbationes: petere a iudice ſnīam, vel aliqd aliud. ¶ Circa primū, an iudex poſsit ſupplere: hoc eſt illud, quod radicat̃ in ſe, facere: ꝑte nō petēte. Hic dicas, aut loquimur in his, que reſpiciūt iuris publici obſeruantiā: & iudex pōt ꝑte nō petēte remittere libellū malè cōceptū: vt. ff. de offi. aſſeſ. l. j. dare dilationes: vt. l. properādū. §. j. j. de iud. & l. j. j. qn̄ ci. ac. cri. preiu. facere ꝑtes iurare de calūnia vt. l. ij. §. ſed qa veremur. j. de iu. cal. Prędicta vera, qn̄ ꝓcedit̃ vtraq; ꝑte pręſente. Nā ſi aliqua ꝑtium eſſet cōtumax, cōtra illā ꝑtē cōtumacē nō ꝓcedit̃ ad aliquid nō petēte, aut inſtāte altera ꝑte: vt. d. l. ꝓperādū. §. j. & de iudi. l. ad peremptoriū. & authē. q ſemel. qūo & qn̄ iud. Si verò reſpiceret ꝑtis vtilitatē: tunc iudex hoc nō poſſet facere, niſi
3 ꝑte pn̄te: vt. l. v. §. pe. ff. iud. ſol. ¶ Circa † ſecūdū. ſ. in his, quæ radicant̃ in ꝑte: dicas, aut reſpiciūt publicā vtilitatē: & ꝓ pōt iudex ꝓponere ex ſuo officio, nō petēte ꝑte: vt repellere aduocatū, vel ꝓcuratorē: vt. l. quos ꝓhibet. ff. de poſtu. & l. filiuſfa. §. veterani. ff. de ꝓcu. &. §. milites. ea. l. Si verò publicā vtilitatē nō reſpiciūt: tunc ſi qdē loquit̃ in caſibus, qbus pōt contra abſentē ꝑueniri ad diffinitiuā ſnīam: tunc iudex pōt ſupplere de facto, inducendo ꝓbationes pro abſente: vt. d. l. ampliorē. §. i. in prin. & ibi feci te notare. & authen. q ſemel. qūo & qn̄ iud. vbi feci etiā te notare. Si verò nō ꝓcedit̃ cōtra abſentē: vel cōtra eū ad diffinitiuā ſnīam ꝑuenire non pōt: tunc iudex non pōt de facto ſupplere: vt hic in tex. & glo. ita debetis intelligere. l. age. s. de tranſac. & ita debetis intelligere iſtā materiā, quā pleniſsimè explicaui in. l. iiij. §. hoc aūt iudiciū.
4 de dā. infec. ¶ In hac leg. cōſueuit formari quęſtio, † vtrū iudex poſsit ſecundū cōſcietiā iudicare. Et breuiter in his, quæ iudex pōt ſupplere: de facto ſuppleat: vt. s. dixi. Aliâs ſi eſt iudex intra legem iudicet, ſecundum allegata & probata: vt hic. & l. illicitas. §. veritas: ſed ſi eſſet iudex. s. legem, vt Papa, vel Imperator, vel alius dominus, cuius dictum habetur pro leg. in territorio ſuo: tunc debet iudicare ſecundum conſcientiam ſuam: aliâs peccaret. ita dicunt Theologi.

Non dubitandum eſt. Iudex poteſt ſupplere de iure. h. d. ¶ Opp. de his, quę no. infa. in. l. illicitas. §. veritas. & quod ibi nō. ff. de offic. præſi. Sol. vt in glo. vel dic, ꝙ aut loquimur de iudice, q eſt. s. leg. & ille ſupplet, quod ſibi placet: qa Princeps &c. vt. l. j. de coſti. prin. ¶ Querit̃, nunqd iudex qn̄q; ſuppleat, vt iudex, q ſubiectus eſt legi: dic, aut q̄rit̃, nunqd iudex pōt ſupplere, vel iudicare, ſecundū cōſcientiā ſuā informatā ex actitatis corā eo: & ſic eſt notū ſibi, vt iudici: & pōt: vt no. hic in fi. gl. aut vult iudicare ſecundū cōſcientiā ſuā informatā ex notario. Ita debet intelligi. l. ſi irruptione. ff. fi. reg. l. ij. ibi, aut authorū iniuria. ff. de feri. Si verò tale eſt notorium, aut non: tunc quęritur: nunqd poſſet ſuppler • de iure: & dic quod ſic, vt hic. & eo modo poſſet ſupplere de facto. ar. l. vbicūq;. ff. de interro. Aut q̄rit̃, nunqd poſsit ſupplere de facto, & iudicare ſecundū cōſcientiā ſuā. & nō pōt: & no. in. d. §. veritas. Imò plus: qa licet iudicare cōtra cōſciētiā ſuā, dūmodo iudicet ſecundū actitata. gl. eſt in. c. j. extra de offi. ordi. pro hac leg. vide glo. quæ eſt in. l. quoties. §. fin. ff. de ꝓba. ſup verbo hæredē. ¶ Itē ex hac leg.
5 no. ꝙ vbicūq; iudex videt bānitū, † q ex forma ſtatuti nō pōt eſſe in iudicio, pōt eū repellere de facto. ita no. Iac. de are. hic. & ad hoc. l. quos ꝓhibet. ff. de poſtu. & eodē modo pōt induci, quod no. gl. in. l. filius. §. veterani. ff. de ꝓcu. vbi concludit de reſpicientibus publicam vtilitatem, & ad ineptitudinem iudicij: vt ea ſupplere poſsit. Fran. tig.

a *Ex quibus cauſis infamia [a] irrogatur. Rubrica.*

¶ Cōtinua iſtam rubricam ſic: quia per infamiam quis repellitur a poſtulando. Ideo poſt tractatum de aduocatis, ponit tractatum ex quibus cau. infamia irrogatur.

SVMMARIVM.

1 *Miſsio in carcerem, quando infamet:*
2 *Fama quid ſit?*
3 *Infamia quid ſit?*

a Causa maleficij. Adde.c.super his.& q ibi Inn.extra de poe.
b Infamis. Aliter etiā infamia diffinitur: vt in.l.de min.§.tormenta.de quæsti.Bal.in.l.ea quidem.in.j.col. de accu. Ex hoc infert no. Ange.hic quòd iudex condenando notariū de falso, pōt sibi reseruare ex causa facultatē cōficiēdi, instrumēta: sine cā verò nō. sed ipsemet Ang. ĩ.l.qd ergo.§.pe.ff.de his q no.ĩfa. et ēt Bal.in l.& militib9.j.de test.mi. voluit nō posse istud sibi cōseruare, qñ notarius delinqt in officio, vel cōmisit falsum.arg.l.si qs ali qd.j.de suscep. et arca.li.x. Sed prima opin.videt̄ verior, quam tenuit Bar.in.l.si quis in prin. testamēti.§.j.de leg.iij.p illum tex.no. etiam per Bar.in.l.& militibus.p illū text.& p Bal.in.l.diuus. ff.de iniu.p Arch. v.di.si qs presbyter.nō ob.l.si quis aliquid. qa ibi ex nulla causa fuit facta reseruatio.
ADDE, an cum iudex cōdemnat aliquē, possit sibi reseruare famam, Bar.consi.cxj.
c Minuatur. Tamen est gloss. hic quòd vbi delictū nō est commissū dolo, sed culpa, vel vbicūque concurrit alia causa de his, quę enumerātur hic in gl. iudex diminuit poenā. quod est verū. nō solū ĩ poenis iuris cōis, sed etiam ĩ poenis statutorū secūdum Bal. Sal. Pau.de ca.hic, & Bar.in.d.§. poena grauior.in vl.ver. & in.l.fin.in.fi.ff. de recept.quicqd dixerit Bal.cōtrariū sentiēs in.d.§. poena grauior. & ĩ.l.j.j.si aduer.del. & in aut. hodie.j. de iudi. & iō si statutū imponit poenā pro homicidio vel pro alio delicto. & illud delictū nō fuerit commissū ex proposito p dolū, sed p latā aut leuē culpā: poena statuti cessabit, qa statutū debet ĩterpretari secūdū ius cōe.c. cū dilect9 de cōsu.l.si serui vestri. C. de noxa.no. gl.ĩ.l.fi. §.in cōputatione. ff.de iure delib. iō sicut de iure cōi poena leg.cor.de sica.cessat, si nō dolus, sed culpa dedit cām homicidio. l.in leg.cornelia.ff.de sica. Ita etiā dicēdū in statuto. Et ita no.Bal.ĩ.d.l.si serui vestri.& ibi etiā Sali.& Bal.ĩ.l.data opera.in.v.col.j.qui accus.& in.l.quicūq;.in vlti.col.de ser.fug.j.p eundē ĩ.l.j.de legi.& in.l.pign9.ĩ vl.col.j.de pig.ac.vbi hoc limitat.& ĩ.l.ij.§.quod ptor.ff.neqs eū.p Bar. l.j.§.nō autē illud. ff.si quis testa.lib. esse ius. fue. p Sali.in.l.j.j.de sica.p illum tex.per do. ant.de bu. et Imola.in.c.ij. de cōsti. vbi etiā hoc limitat aliter: & limitat Salice.in.d.l.si serui vestri. vbi dicit predicta fallere, si statutum dicat, si quis occiderit aliquem, quouis mō, vel qualitercūq; &c.arg. l. milites.in versicu. quo mō. cū simil. j.de test.mil.& ad pdicta faciūt not. per Bar.ĩ.l.oēs populi.in.vj.q.prin. ff.de iusti.& iure.
ADDE, quod stāte statuto, q occidit occidat̄, debet ĩtelligi dolo.Pau. de castr. vbi dicit plures iuuisse. & Bal.cōs.cccxlviij. j.lib.
d Minuere poenam. Et ad hanc materiam, an iudex possit diminuere poenā ĩ piudicium fisci, facit qd' sing.dixit barto.in.l.j.in fi.ff.ad turpi.
ADDE, q licet iudex iurauerit seruare statuta, pt tñ minuere poenā ex causa.vt consuluit.Ro. cōsil.cccxxix.& videl au. de ca.cōsil.xxviij.
e Venio ad secūdū. Et tene menti elegans dictū in no.in.c.j.de cōsti. ad hoc, vt iudex possit minuere poenā requiritur, quòd super illa poterit dispensare: aliâs secus. vnde dicit.d.Ant. in c.de causis. de officio dele.quòd potestas non poterit diminuere poenā, quādo venit applicanda fisco. & vide glo.in prealega. c. de causis. Et vide Lud. Ro. in cōsil. suo. ccvj. vbi disputat, si fuga debitoris infamet eum de facto.
Andre.Barba.

INfamiæ. Missus in carcerem, vel vinculatus causa maleficij inquirendi, nō est infamis.
1 hoc dicit. Oppo.& videtur† quòd
missio ĩ carcerem infamat sicut poena dānationis
in metallum.arg.in.l.seruus.j. de poen. Sol.intel
lige hic de eo, qui est positus in carcerem causa
a maleficij^a inquirendi, non ad poenam. Nā si esset
missus causa poenæ, & perpetui carceris, tunc es-
b set infamis.^b Circa hanc legem quærit gl.quid
est infamis? Ad hoc, vt sciamus quid est infamia:
2 primò oportet te scire, quid est† fama.& lex dicit
fama est illęsæ dignitatis status legibus & moribus cūprobatus: vt.l. cognitionum.de var.& ex
3 tra ordina.cogni. Infamia est læsæ dignitatis† sta
tus legibus & moribus reprobat9. Vnde qñ vita
& status alicuius est reprobatus legibus & mori
bus: tunc iste est infamis, quia infamia ex multis
causis contingit: vt videbitis.j.in hoc tit.&.ff.eo.
per totum titulum &c.

NEque furti. Damnatus ex edicto de publicanis, non est infamis.h.d. Oppo.j.de fur.l.
etiā. Sol. duobus modis. Vno modo, q hic nō cō
trectauit inuito dño: sed volens soluit: licet plus
debito. Vel aliter etiam si eo inuito contractauerit, vel per vim abstulerit: fateor q esset infamis,
si esset furti accusatus, vel vi bonorum raptorū:
secus si ageretur ex edicto illo de publicanis &c.

SVMMARIVM.

1 *Iudex causa cognita usque ad sententiā, pōt poenā minuere.*
2 *Iudex post sententiam potest mulctam minuere.*
3 *Iudex ex causa post sententiam potest poenā transmutare in grauiorem.*
4 *Iudex non potest etiam si ipsi constaret condemnatum non culpabilem: sententiam ipsam tollere, sed rescribit principi.*
5 *Poena diminuta, an dicatur cum infami dispensatum.*
6 *Iudex ex causa minuit infamiam.*
7 *Infamiæ effectus multiplex.*
8 *Causæ propter quas poena augeri, uel minui possit.*

ET si seuerior. ista l. habet forte materiam & dicit. Si poena cā cognita minua
c tur,^c infamia videtur esse remissa: hoc.
d. No.qd' dixi in summario. Circa hāc le.pri
mò videnda sunt exēpla, quę ponūt̄ in gl.sup ver
bo certis rōibus.quæ ē clara. Venio ad vltimā
gloss.mag.ad quā recitādā debetis scire, q ĩ hac
l.duo dicūt̄. Primo: q iudex pōt minuere poenā.
Secūdo, q poena minuta, videt̄ cū infami dispen
satū. Cōtra primū gl.format op.in fi.gl.cōtra
secūdū, ĩ prin. & ideo prius recitabo fi.gl. Op
po.q iudex minuere nō possit poenā, qa nō est ĩ
eius arbitrio: sed in leg. potestate: vt.l.j.§.j.ff.ad
1 Tur.et.l. ordine.ff.ad mu.† So.cā cognita pōt poe
nā minuere ante sñiam: vt hic, post sñiam aūt non
pōt: vt in cōtrarijs. Cōtra hoc opp. q post sen
tentiā possit minuere: vt.l. illicitas.§.fi.ff.de offi.
2 presi.† Solu.ibi loquitur in mulcta: hic in poena.
Itē cōtra hoc op. & videt̄, q etiā poenā possit
mutare: vt.l.quicūq;.j.de ser.fug.&.l.si qs id qd'.
3 de iurisd.om.iud.† Sol.post sñiam nō pōt minue-
d re poenā,^d sed ex cā pōt eā trāsmutare ĩ grauiorē
4 poenā.† Pl9 dico, q ēt si liqueret iudici post sentē
tiā cōdēnatū nō esse culpabilē, nō pōt sñiam tol-
lere.vt.l.j.in fi.de quęstio.sed debet ad superiorē
remittere: vt ibi plenè dixi.& hoc circa principi
um. Et ex prędictis potes colligere distinctionē
e per te. Venio ad secūdū:^e hic dicit̄ quòd poena
5 diminuta videt̄† dispensatū cū infamia.cōtra.j.de
generali aboli.l.fi. Sol.dicit gl.ibi de indulgētia,
per quā nō remittit̄ infamia: hic cū iudex in sñia
poenā minuit. Doc.nostri dicūt, q ista glo.nō sol
uit cōtrariū. Notat enim diuersitatē casuū & non
aliud. vnde dicebat do.Ia.But.ibi: ĩdulgētia quā
princeps cōcedit proprio motu, nō est ex ratiōe:
ideo nō est extēdē da: vt.l.quod nō rōne.ff.de le-
ga.hic iudex in sentētia poenā minuit ex ratione.
certè nō placet.quia etiā imperator fortè cōcedit
indulgētiam iustis rationibus. Dicendū est ergo
hic glo.benè dicere. Nā ibi loquit̄ in indulgētia,
quę cōcedit̄ post sentētiam: hic in remissione quę
fit à iudice in ipsa sentētia. Ratio huius est hęc: an
te sentētiā pōt transigi: & ideo videt̄ infamia re-
missa, quasi sit super ea transactum, vt.j.l.pxi.sed
indulgētia principis cōcedit̄ post sentētiā, postq̄
non licet transigi, vt.l.post rē.ff.de trāsac.& ideo
nō pōt videri trāsactū sup infamia. Cōtra hoc
oppo.de.l.non pōt.ff.de fur.&.l.diuus.ff.de iniu.
6 Sol.iudex† non pōt minuere infamiā sine causæ
cognitione: vt.l.contrarijs: sed causa cognita, &
certis motus rationib9, sic vt hic. Contra hoc
opp.de.l.qd ergo.ff.eo.§.poena grauior. Sol.hāc
leg.debemus intelligere secundū illā: quia loquit̄
quando imponitur vna poena corporalis p alia
corporali: secus si imponit̄ pecuniaria p pecunia
ria: vel pecuniaria p corporali. vt ibi plenè &c.

ET si seuerior. Ad euidentiā est sciēdū, qd
est fama.& de hoc est tex.in.l.cognitio-
num.§.ęstimatio.de var.& extraor.cog. Itē est sci
endum, quid est infamia. Nā est priuatio famę.gl.
tangit in.l.j.s.eod. Itē est sciendū quotuplex
1 est infamia? dicēdū est, q† pricipaliter est duplex
s.infamia iuris, & facti, Ité quotuplex est effe
ctus infamię.& aduerte: qa effectus infamię videt̄
esse multiplex: vt in.l.j.p totū.ff.eo. & de postul.
l.j.§.remouet. Itē effect9 infamię facti. gl. dicunt
cōiter, q est duplex. repellit em̄ à dignitate, & à
querela inoffi.test.&c.vt videbitis.no.ĩ.l.nullā.j.
eo.& no.in.l.j.ff.eo.tit. Verū est quod gl.alibi tā-
gunt aliū effectū, videlicet effectū testimonij ferē-
di, circa quē effectū gl.variāt. Nā in.l.cassius lon-
ginus.ff.de sena.tenet vnū: aliud.ĩ.l.j.s.de sum.tri-
ni.dic vt ibi p doc. Itē sciendū est, q infamia ha-
bet se, vt sequela criminis, ex quo quis dānatur.
Item est sciendū, q ex causa iudex potest au
gere, & minuere poenā.l.aut facta.§.fi.ff.de poe.l.
quędā.eo.tit.not.in.l.qd ergo.§. poena grauiot.
ff.eo. Omnia tñ ista debēt fieri cū causę cognitiōe:
vt.j.videbitis.his premissis lex nostra.h. d. Vbi
iudex cū causę cognitiōe imponit poenā minorē,
damnatus nō remanet infamis: quia videt̄ trans-
actum super infamia.h.d.secūdū gl.quę gl.ĩcipit
ponit exemplū, ponit casum in leg. Opp.tex.
iste innuit proconsulē esse clarissimū. Cōtra de.l.
raptores.s.de epis.&cle. Sol.q hic ponit̄ impro-
priè. Itē oppo.dicit̄ quòd iudex pōt minuere
poenam de.l.j.§.j.ff.ad turpil. & est in fi. gl. solu.
quòd ĩ ipsa sentētia, iudex cū causę cognitiōe mi
nuere pōt: sed post sententiam nō, vt in cōtrario.
Item opp.de.l.fi.j.de fideicō.liber.de.l.vt fun
dus.ff.cōmu.diui. Solu.quod verum est, quòd iu-
dex debet cōformare sententiā cū libello regula-
riter, vt in cōtrarijs. Iudex tamen ex causa potest
alterare poenam: vt hic. Contra hoc opp.quia
tunc videt̄ esse sentētia contra leg.si iudex impo
nit aliā poenā, quā lex dictet, & per cōsequēs sen
tentia non valet ipso iure.vt.l.ij.quādo prouoca
re non est necesse. Sol.q nō dicit̄ cōtra legē, cum
fiat poena leg.hac permittente. Pro quorum de-
claratione dicas, quòd quandoq; aliquis damna-
tur de crimine famoso: & quęritur nunquid iu-
dex possit alterare poenam: & si alterat nunqd cō
demnatus remaneat infamis. circa quod dicas, q
aut iudex infert poenam legalem et regularem: et

conſuetam.iſto caſu non eſt dubium,ꝙ condẽnatus remaneat infamis.l.j.ff.eo. Quãdoq; iudex alterat pœnã: & hic aduerte,ꝙ quãdoq; iudex ponit pœnã pecuniariã pro pecuniaria:vel pecuniariã pro corporali:& tunc condẽnatus remanet infamis.Caſus eſt in.d.§.pœna grauior. & ibi gloſ. no.quandoq; imponit pœnã corporalem pro pecuniaria:vel corporale pro corporali : & tũc aut imponit pœnã maiorẽ pro minori:aut econuerſo.Primo caſu,dicunt gl.quod videtur eſſe trãſactũ ſuper infamia.Doct.dicunt melius,ꝙ aut imponitur pœna grauior ꝓpter atrocitatẽ delicti: & tunc non videtur trãſactum ſuper infamia:q̃a non debet inducere pręmiũ:vt.l.regula.§.fi.de ĩterdi.& releg.facit quod no.in.l.ſiue hęreditaria ff.de neg.ff.Si aũt imponiẽ propter feſtinãtiã delinquentiũ:quod eſt licitũ:vt.l.aut facta.§.pręalle.& tũc videtur tranſactũ ſuper infamia.Ita põt intelligi.l.ſequens ſecũdũ vnũ intellectum. Secũdo caſu dicitur, quòd aut ſine cauſæ cognitione: & tũc remanet infamis,vt.l.diuus.ff.de iniur.aut cũ cauſæ cognitione : & tũc gl.in.d.§.pœna grauior.dicit quòd videẽ eſſe tranſactũ ſup infamia. Vltramon.redarguũt dictũ gl. Nã non ſeqtur ad minorationẽ pœnę remotio infamię.Sufficit em̃ in pau.vt.l.tutor.j.de neg.geſt.Vñ dicunt ipſi:ꝙ quãdo cum cauſæ cognitione minuiẽ pœna : aut in ſnĩa apparet iudice voluiſſe diſpenſare ſuper infamia:aut non.Primo caſu nõ remanet infamis, vt hic. ſecundo caſu ſic . teneas gl. ſecundum do. Iac.ꝙ cũ infamia veniat, vt ſequela criminis : vbi diſpenſatum eſt ſuper crimine minorãdo pœnã cum cauſæ cognitione,videtur eſſe diſpenſatum ſuper infamia,ſecundũ do. Iac.quod iuris eſt in principali,eſt in acceſſorio . ¶ Contra prædicta op.de.l.fi.j.de gen.aboli.Sol.vt in gl.dixi, quod iudex põt augere, & minuere pœnã cũ cauſæ cognitione.Quid verſeẽ circa cauſæ cognitionẽ: &
8 quæ ſunt cauſæ propter † quas pœna põt minui vel augeri.gl.quę incipit:pone exemplũ.enumerat plures cãs,quibus pœna poteſt minui ratione ætatis.vt.l.ij.de ter.mot.l.auxiliũ.ff.de mi.Alios caſus dic,vt in gl.Itẽ adde ad gl. propter nobilitatẽ perſonæ.l.Pædius.de incẽ.rui.nau.l. iiij.circa fi.s̃.de ſum.tri.& fi.ca.per gl.& hoc in caſibꝰ, in quibus ea minuunẽ.Et cauſæ quibus augentur ſunt duæ principaliter : vt atrocitas delicti: vt.l. quędã de pœ.itẽ frequẽtia delictorũ : vt . d.l.aut facta.§.fi.in fi.ĩ gl.quæ incipit:cũ em̃. ibi ſequela. Intelligũt Pe.& Cy.hic ĩ lec.ꝙ pœna minuta quãuis cũ cauſæ cognitione,nũquã conſeruet famã: niſi ex tenore ſentẽtiæ appareat iudicem hoc velle.Ego puto,quòd ſi iudex non expreſsiſſet cãm, in ſententia,quare hoc minuiſſet:poſſet tantũ haberi recurſus ad iudicem,qui declaret cauſam, ex qua dicit ſe cauſa cognita feciſſe. Pro hoc induco primò dictum Iac. de Are.in.l.qui teſtamẽto. ff.de excu.tut.vbi tenet,quòd ſi de cauſa aliter nõ apparet iudex interpretatur verba dubia ſententiæ.vt.l.ab executore.ff.de app.Sed pro dicto Iaco.induco gl.expreſſam in.l.imprudentiam.ff.de euictionibus.Franc.tigri.

a ¶ Fur improbior Bald.in.l.de his.j.de fur,

SI poſsidonium. Hæc lex legitur in gl.duobus modis ſecũdũ vtrãq; lect. Breuiter dicit. Si pœna aucta, vel minuta, cauſa cognita videtur ſuper infamia eſſe tranſactũ.h.d.¶ Oppo.in criminibus,quæ non ingerunt pœnam ſanguinis,non licet tranſigere:vt.s̃.de trãſact.l.trãſigere,,ergo malè dicit hic tex.tranſigere videatur. Sol.non eſt licita tranſactio.ſ.à partibus.ſed à iudice ſic.vt hic.ita intelligit gl.in.l.quid ergo.§.pena grauior.ff.eo.ti.Quærit gl.vtrum ſit aliqua differentia,inter relegatũ, & motũ ab ordine: dic vt in gl.j.quam vide,quæ eſt clara.&c.

SI.poſsidonium. Iſta lex.legiẽ in glo. duplicieẽ.& quare hoc ſit, videbitis:& ſecũdũ vtramq; lec.h.d.Vbi pœna eſt aucta,vel minuta cũ cauſæ cognitiõe.videẽ eſſe trãſactũ ſup infamia.h.d.¶ Opp.& videtur quòd ſit ſuperflua per.l.pręcedentẽ. Huius timore variata eſt lectu.leg.noſtrę.¶ Primò legiẽ,quod lex.s̃. proxima habet locum:vbi pœna eſt diminuta,cũ cauſę cognitiõe:hoc habeat locum vbi eſt aucta.& tunc iſta verba relegatum,& damnatum ponuntur impropriè.gl.approbat hanc lec.tanquam habentẽ vim literę: quia iſta verba poſſunt ſtare propriè. Vnde tenet aliam lec.& dicit,quòd nõ eſt ſuperflua:quia lex illa pręcedens loquiẽ in remoto ab ordine.hęc in relegato.prima lec. videẽ adhęrere tex.ibi:quoniã ſeueritas &c.¶ Item oppo.dicitur,quod videtur tranſactũ ſuper infamia.Contra: trãſactio in criminibus non ingerẽtibus pœnam ſanguinis nõ valet,vt.l. tranſigere.s̃.de tranſactionibus.Sol.quod facta à parte,nõ:ſed facta à iudice valet:vt hic &c.

DEcuriones. Breuiter dicit.Condemnatus de iniuria eſt infamis.h.habes.ff.eod.l.j.quod dãnatus de iniuria ad tẽpus in opus publicum finito tẽpore remanet infamis.h.d.¶ Opp.de.l.j.j.de pœnis. Sol.ibi damnatur in opus publicum perpetuum,hic ad tẽpus.¶ Quęro quę eſt differentia inter damnatum in opus publicum,& damnatum in metallum vide glo.tuam quę eſt clara.

DEcuriones. Damnatus de iniuria,efficitur infamis etiã ſi iniuria ſit illata in viliſsimã perſonam.h.d.cum.l.iniuriarum.j.eod.¶ Not.l.decuriones.in verſi.verum.dum dicit:pronunciauit iniuriã te feciſſe. &c. Quod in crimine,& in cauſa criminali ſufficit,quòd iudex pronunciet ſup facto:licet de pœna nihil dicat.quod hic de crimine loquaẽ,& cauſa criminali patet:quia.s̃.in prin.loquitur de pœna fuſtiũ,quę nõ imponitur,niſi pro crimine.& prin.leg.dat intellectũ toti leg.vt probat tex.ĩ l.regula.circa finẽ.de iuris & fac.igno.Hoc etiam probatur in.l.ſi te expilaſſe.j.eo.Primò:quia ibi loquitur etiam de pœna,quòd ſi nõ eſt irrogata &c.Ergo ſupponit,quòd irrogãda erat ex crimine ſic,& in ciuilibus habemus,quòd ſuper facto ſufficit pronunciare : licet aduerſarius aduerſario non condẽnetur:vt.l.quid tamẽ.§.ſi arbiter.ff.de arbi.¶ Nã ibi non condemnat partem parti:ſed dicit nihil videri debitum à parte quod deberet.Pro hoc etiam benè facit quod not.in glo.in.l. iulia.ff.de condi.inde.

SI furti. Damnatus furti eſt infamis:ſecus in dãnato: qa res furtiua penes eũ reperta fuerit.h.d. ¶ Circa hãc leg.formatur per gloſ. vna quęſtio talis: vtrum dãnatus de furto,quod nõ cõmiſit ſit infamis? Et dicunt quidã ꝙ nõ per hãc legem.& per.l.generi.de publi.iudi.Gl.oẽs determinãt contrarium p. l.j.ff.e.de fur.l.nõ poteſt.Nec ob.l.generi.quia ibi eſt ſpeciale in ſocero.nec ob.hęc lex quia hic in fine,non fuit conuentus actione furti: ſed certi condictione,vel alia actione,& hęc eſt vera.& teneas hãc,licet gloſ.det plures ſolu.&c.Barto.

SI furti. Condemnatus actione furti,efficiẽ infamis. Sed condemnatus alia condictione, non infamatur: hoc dicit.ſecundum verũ intellectum glo.¶ Not.quod dixi in ſummario.¶ Oppo.cõtra leg.noſtrã.de.l.non poteſt.ff.de fur.Huius timore eſt facta glo.mag.& pro huius ſolu.glo.dat plures ſolu.Illa eſt vera,quę eſt tertia glo.dic ergo,quòd hic non fuit condemnatus actione furti:ſed condi.certi generali.hanc tenet gl.ex qua ſolu.not. quòd codemnatus certi condictione,non efficitur infamis: vt.l. ceſſat. de actioni.& obliga.& infert argu.quod condemnatus ex forma ſtatuti vel per inquiſitionem,cum ex ſtatuto oriatur condictio ex.l. non efficiatur infamis.glo.habetis in.l.iij.§.pręterea.ff.de ſuſpec.tut.& hoc tenet in.d.l.ceſſat.

INiuriarum. Condemnatus de iniuria illata in viliſſimã perſonã,infamatur.h.d.Intelligit glo.hic,quod fuit cõmiſſum maleficiũ in ſeruum:nõ autem dominus fuit condemnatus pro ſeruo &c.

DEbitores. Ceſſio bonorum non infamat. hoc dicit. & cętera.

SI te. Condemnatus crimine,expilatę hęreditatis.eſt infamis.h.d.¶ No.quòd licet iudex in ſentẽtia,non imponat pęnã tamẽ ſufficit quòd pronunciet delictum eſſe cõmiſſum.Ita vides hic.&.l.j.§.j.ff.ad turpil.¶ Not.quòd expilator hęreditatis,dicitur fur improbior.[a] Ex quo no.gl.quòd triplex furtum eſt,improbum,ſcilicet ſimplex furtum:improbius:vt eſt expilare hęreditatem:improbiſsimum:ſcilicet vi capere.& vide gloſ.tuam, quam nota perpetuò &c.

EA quæ pater. Verba patris ĩ teſtamento prolata iuris infamiã nõ irrogant. hoc dicit.¶ Quid importet iſta infamia de facto? videbitis.j.de in offi.teſta.l.fratres.

NVllam. Tormenta ad eruendã veritatẽ,infamiã nõ irrogant.hoc dicit. ¶ Opp.de.l.ictus fuſtium. ff.eodẽ.Solut.ibi fuit fuſtigatus in pœnam, hic in inquirendo veritatem. ſi aliquis fuſtigatus in pœnam poſito quod non præcedit ſententia:tamen ille ex genere pœnę , cum cauſa infamatur.¶ Not.hic gloſ.quæ ponit de effectu, & infamia facti, tamen vt

puto ille

a ¶Nõ infamatur. Hanc opi.Bar.tenet etiã Iaco.but. Sed dic gl.procedere, quando iste fustigatus, vel tortus fuit pro crimine suo eruẽdo, nec fuit absolutus, vel condemnatus: sed simpliciter relaxatus: aliâs procedat dictum Iaco. but. & Bar.quãdo fuisset absolutus, vel fuisset tortus, tanquàm testis pro alieno crimine.Ita Saly.hoc.not.

b ¶Decreto.Adde quòd Paul.de ca. dicit opi.gl. veriorem: quia nec ad apostolũ, nec ad conditorem canonis pertinet corrigere leg. ciuiles. vbi non est quæstio. de peccato, sed bonis morib⁹. de quo vide Pet. de ancha.consil.c.

c ¶Improbũ. An vsurarius sit infamis? Bald.in.l. qui accusare.de edendo.dicit, ꝙ sunt infames infamia facti: ideo repelluntur à querela. do. Andr.in.c. Rayn. de test. dicit per istam.l.quod sunt infames ĩfamia tali.vide ibi eum.& Bald. hic Andre. Barba.

c ¶Improbum.Vide.d. Lau. in tractatu.de vsur.ĩ.ij. parte.ĩ vlti.q.quę est. q . cliiij. & ꝙ no.Bal.in.l.j.C.de test. plene. Salyc. hic. & hic vide q̃ nota. Bald.& do. Anto.in.c. rayna. de test.quòd possum querelare testamentum fratris mei, qui instituit vnum vsurarium hæredẽ, tamquã turpi persona instituta. per istum c tex.Item secũdũ Bal.non possunt esse testes isti vsurarij.Ad hoc vide tex.in.c.inter dilectos.de exces.prę lato.& etiam vide omnino,quod ibi habes per Modernos. & gl.j.hic dicit,quod existens in peccato mortali.est infamis.vide no. in. c. testimoniũ.extra de testi.

puto ille qui est tortus, ad eruendam veritatem, a non infamatur[a] etiam de facto: quia dicit nullam: quod signum est vniuersale, quod prædicatur de pluribus.quòd no.&c.

NVllam estimationis.

Tormenta ad eruendam veritatem, infamiam non irrogant hoc dicit. ¶Oppo.ff.eod.l. ictus fustiũ.Solutio.ibi fuit fustigatus in pœnã: licet non præcedat sentẽtia tamen ex genere pœnæ, cum causa præcedenti infamatur: vt.s̃.dixi. Nota.glo.quæ est in ista leg.Quid importet infamia facti, dicam in.d.l.fratres.de inofic.testa. Tamen puto, quod fustigatus ad eruendam veritatem, non infamat̃ de iure, vel de facto: vt hic probatur in tex.cum dicit nullam &c.Quę dictio est signum vniuersale: ergo &c.

b
DEcreto.

[b]Non seruare luctũ in habitu, non infamat: secus si festinanter nubat hoc dicit. An ista lex sit hodie correcta, per dictum Apostoli dicentis: quòd mortuo viro nubat in domino glo.hic dicit, quod non. ¶Contrarium habuistis.j̃.de secũdis nuptijs.l.j. & illa verior & eam tenent Canonistæ.extra de secundis nup.c. penulti.&c.

FVstibus.

Ista lex.h.d.Ictus fustium, cum causa infamat.h.d. ¶Quæro vtrum iste sit infamis de iure, vel de facto? Respõdeo, si sit fustigatus ob crimen exploratũ, erit infamis de iure.l.ictus.ff.e: Si verò crimen non fuit exploratum: tunc non erit infamis de iure, sed de facto. argu.eo.quæ habuistis.no.s̃.l.proxi.&c.

VErbum.

Verbum iniuriosum, interlocutione iudicis prolatum, nõ infamat hoc dicit in summa lex ista &c.

VErbum.

Interlocutio iudi.non pręcedẽte causę cogni. non irrogat infamiam.h.d.cũ.l.interlocutio.j̃.eo. ¶No.hic, quod bãna, quę dantur hodie, non inducunt infamiã. ¶Nã bannum est quædã interlocutio.& probatur per gl. in.l.j.ff.de requi.re.Facit.ad.q.nunquid appelletur à banno. Secundò probatur: quia diffinitiua est illa quę, imponit finẽ liti: sed per bannum nõ imponitur finis crimini.Quod non imponat̃, patet: quia rediens exbannitus audietur: vt no.in.d. l.j.de requi.re. ¶Itẽ probo, quòd bannum non sit diffinitiua sententia: quia diffinitiua lite non contest.non datur, nisi in casibus.not.per.gl.in.l. præsenti.§.cum autem.de his, qui ad ecclesi.cõfu. Sed bannum non est ex illis: ergo.Puto pro veritate tenẽdũ, quòd bannum non irroget infamiã.

NOn damnatos.

Breuiter dicit. Damnatus, vel pactus de iniuria, data pecunia infamatur: secus si causa sit iureiurando decisa.h.d.

INterlocutio.

Admonitio pręsidis. vt quis ad meliorem vitam se reformet, nõ infamat.h.d.ista lex &c.

c
IMprobum.

[c]Lex ista seipsam summat. ¶Quęrit ista glo. vtrum ista infamia irrogetur ipso iure, vel per sententiam.gl.dicit ipso iure: & benè.dic vt in ea.

IMprobum.

Exercens improbũ fœnus, infamatur. hoc primo. Item minor. xxv.annis, exercens artem ludicram non infamatur.damnatus autem actione pro socio, de fide rupta est infamis.Hoc dicit vsq; ad finem. dicitur in.l.improbum.quod exercens improbum fœnus sit infamis.

SI fratres.

Si minor artẽ ludicram exercet, non infamatur. hoc dicit &c.

FIdem.

Damnatus in actione pro socio, de fide rupta est infamis hoc dicit lex ista.

De procuratoribus. Rubrica.

¶Dictum est.s̃.de aduocatis: & quia procuratores in aliquibus similes sunt aduocatis: ideo de eis ponit. Quærit glo.quæ est differentia inter procuratorẽ, & aduocatum. ¶Item quærit quę differentia est inter hũc ti.& tit.j̃.mãdati.& vide gl.

SVMMARIVM.

1 *Cautio sumitur tribus modis.*
2 *Laudum, quando dominus cogatur habere ratum?*
3 *Procurator quando compromittit, & dubitatur de manda. debet cauere dominũ ratum habiturum cõpromissum.*
4 *Procura.quando est certum ipsum non habere mandatum, non admittitur etiam cum cautione rati.*
5 *Coniuncta persona admittitur ad agendũ cũ cautione rati.*
6 *Causa momentaneæ possessionis, mouenda, quilibet etiã sine mandato admittitur.*
Idem in causis capitalibus.nu.7.
8 *Mandatum habens, quando teneatur etiam cauere de rato.*
9 *Procurator rei semper debet cauere iudicatum solui.*
10 *Procurator qui agit, & dubium sit de mandato: quando teneatur cauere de rato?*
11 *Mãdatũ qualiter põt probari, & certificari: & an p testes.*
12 *Dubium de mandato, qualiter esse dicatur?*
13 *Cautio an poßit de partium uoluntate mutari?*
14 *Cautela, ut quando quis asserit se procuratorem alicuius, ut non negetur, nec fateatur ipsum procuratorem.*

d
CAutio rati.

[d]Procurator actoris cauet de rato, cùm est dubium de mandato.h.d. ¶Oppo.hic, dicit cautio: & sic innuit sine fideiussore: vt.l.sancimus.j̃.de verb.signi. Sed cũ ista sit prętoria, videtur ꝙ exigat fideiussorem: vt.l.prętoriæ.la.iij.ff.de pręto. stipu.ergo malè hic dicit cautio. Solu.dicit glo.quòd cautio.
1 †potest sumi tribus modis.vno modo pro genere: alio modo pro specie sua: tertio potest dici satisdatio: ex parte satisdãtis: & satisacceptio respectu accipiẽtis: vt.l.j.ff.qui satisd.cog.hic ergo ponitur impropriè pro satisdatione. ¶Opp.secundo.ff.de arbi.l.nõ distinguem⁹.§.pe.dicit gl.quòd regula huius leg.fallit in procuratore dato ad cõpromittendum: sed in leg.contraria glo.declarat
2 melius.†Domini, laudũ nõ cogitur ipse dominus ratum habere si compromitteretur: sed soluendo pœnam posset ei non stare.vt.l.ij.ff.de arbi.Ideo
3 †procurator nõ debet cauere dominũ ratũ habiturũ: sed si ipse procurator cõpromitteret, bene debet cauere dominũ ratum habiturum compromissum, si de mãdato dubitaretur: nõ autẽ dominum ratũ habiturum sententiã: ita debetis intelligere hanc materiã. ¶Sumus expediti de contrarijs, quę hic sunt in gl. Tamẽ pro declaratione hu
e ius materiæ[e] in isto tex.dicitur vnũ, ex quo colliguntur alia duo per gl.quę egerent declaratione. Dicitur hic cautio, de rato præstatur, cum est dubiũ de mandato innuit, quod quãdo certũ est eũ non habere mandatũ, nõ admittitur etiã cum cautione. ¶Itẽ quando est certũ eum habere mãdatum, admittitur sine cautione, quando est dubiũ, locus est cautioni: vt in text.& vide glo.quæ hoc
4 tangit in fi.Primum,† quando est certũ procuratorem non habere mandatũ, nullo modo admittitur, etiã cum cautione de rato: vt.l.si pupilli.§.vi
5 deamus.de nego.gest. Fallit†in coniuncta persona, quæ admittitur ad agendum cum cautione de
6 rato: vt.l.sed hæ personæ.ff.eodem.Fallit†in causa momentaneæ possessionis, in qua admittitur quilibet etiam nõ habens mandatũ: vt.l.j.j̃.si per
7 vim, vel alio modo.Fallit†in causis capitalibus, quando quis vellet appellare: vt.l.nõ tantũ.ff.de app.&.j̃.de ap.l.addictos.& hoc primo ¶Cir-
f ca secundũ, quãdo cõstat habere mandatum,[f] est

ADDE quòd Bald. dicit, quòd stãte statuto quod mulier non possit cõtrahere sine cõsensu consanguineorũ bonę famę, quod si adhibeantur consanguinei vsurarij, nõ valet quia ꝓdigi famę.

d ¶Cautio.An ꝓcurator poterit ꝓbari per testes? vide Ioã.de Imo.in tit.de procura.§. ratione autẽ formę. & vide tex.in l.j.ff. eo. inquantũ dicit, quòd potest constitui per nuncium, sed instit.de satisdatio.videtur text. quòd non: quia acta iudicialia nõ possunt probari p testes.And. Barba.

d ¶Cautio rati.Vide quę dixi post Barto.in.l.j.de satisda.

e ¶Huius materię. Et ad materiã huius leg.adde Bart. post glo.in.l.non solum.§. qui alieno.ff.eod. & vide latè Spe.in tit.de satisda. §. viso. de satisda.

f ¶Habere mandatum. Hanc materiã limita, nisi procurator esset constitutus apud acta l.j.de satisd. quod no. Sed quid si est dubium, de reuocatione mandati, qualis cautio præstabitur? vide Bar. in.l.inter quos.§. qui alieno.ff. de dam.infec.&.l.j.j̃. de satisda.

a ¶ Actoris. Et ad hanc materiam vide omnino Bar. in. l. iiii. §. duæ causæ. ff. eo. ad carbo.

b ¶ Admittitur cum cautione. Adde quod no. gl. & ibi Bart. in. l. de pupillo. §. qui procuratorio. ff. de ope. no. nun. & in. d. §. qui alieno.

c ☙ POMATES. ¶ In procuratore. Fallit etiam quoties, p talẽ cautioné nõ esset plene aduersario consultum: vt est tex. vltra allegata per Alex. hic. in. l. iusiurã. quod ex conuentione. §. fi. cum l. seq. in versi. nec multum interest. & vbi doc. maximè Alex. no. ff. de iureiur. & ibi tex. a iuncta glo. probat etiam vt idem sit, si solum per cautioné prouideretur, quo ad pecuniariũ cõmodum, nõ autem quo ad famam.

¶ Solutionẽ. Et per hoc dicit Bal. ꝙ mãdatũ cessionis debet plenè ꝓbari: aliâs non admittitur, cum cautione de rato. Idẽ in executore vltimæ voluntatis: & in exactore tributorũ, & similibus. Et adde his alium casum, ꝙ quando est dubium de mãdato: tunc recurritur, ad cautionẽ, si domin⁹ est absens secus si præsens in ciuitate. l. minor. ff. eo. ita tenent ibi Guli. Cy. & Bald. idem in. §. qui in alieno. s. alle. & est tex. singularis secundũ Ange. in. l. mutus. §. is q. ff. e.

e ¶ Nõ fuit. Adde Bar. in. d. §. q alieno. & Bal. in. l. j. in prin. ꝗ. man.

f ¶ Poterit probari. De hoc etiã vide per Inno. in. c. cum in iure. de off. dele. Adde Ange. consi. ccxcj. & vide Abb. in. c. j. extra eodẽ. Ioan. And. i. d. §. ratio.

g ¶ Ratione dubij. Dicit legitima ꝑsona. vide ꝙ scribit Bart. in. l. licet. ꝗ. eo. vlti. colũ. vbi hoc limitat.

h ¶ Quæro qualiter. Vide. d. Abb. in. c. j. de procur. vbi dicit esse tex. cõtra gloss. istam. Tu põdera: quia fortè ibi est casus pro ista glo. quia ibi: ideo nõ admittitur: quia domi-

8 aduertendũ: quia quãdoq; † cõstat habere mãdatum sed dubitat, an sit legitimum. Verbi gratia. erat aliqs casus, in quo requirebat speciale mãdatũ: dubitat, an esset expressè factũ secũdum, ꝙ debet in cã speciali? Rñdeo, ꝙ certè loc⁹ erit cautioni de rato: vt. l. illud. in fin. cũ. l. seq. ff. de mio. Quãdoq; cõstat eũ habere mandatũ, & legitimũ: tũc nõ est locus cautioni de rato: vt. l. ne satisda. ff. rem ra. hab. nisi fortè esset dubiũ, an mandatum esset reuocatũ: vt. l. vulgo. ff. de admi. tu. Et prædicta in procuratore. ex parte actoris.[a] Procura-
9 tor † verò ex parte rei, debet semp cauere iudicatum solui etiam si est certum de mandato: vt. l. j. ꝗ. de satisda. & ibi videbitis. ¶ Tertio casu, quã-
10 do est dubium de mãdato: † tunc procurator admittitur cum cautione[b] de rato. Ita loquitur hęc lex. & ff. rem ra. hab. per totum titu. Fallit in. l. q ita. §. j. ff. ad trebel. vbi non admittitur cum cautione de rato, propter rationem positam ibi. Fallit in procuratore[c] dato ad recipiendum solutionem,[d] secundum quod not. in glo. in. l. nõ solum. §. qui alieno. ff. eod. quam Cyn. sequitur hic. Ego autem reprobaui eam. ff. rem ra. ha. l. si ĩne. §. j. & dic vt ibi. ¶ Modò hoc præmisso, anteꝙ reintrem glo. vado per ordinem ad dicta tria mẽbra: Dixi quando est certum de mandato, non cauet:
11 qualiter potest † probari, & certificari de mãdato. Pe. hic dicit, quòd debet probari p instrumẽta: nec potest probari per testes. Ostendit rõne. Testes examinati non faciunt fidẽ contra eũ, qui in iudicio non fuit:[e] vt. l. si quando. ꝗ. de testi. Sed testes, qui examinantur super mandato, examinantur inter procuratorem, & reum dñs de hoc nihil scit: & ad hoc nõ est citat⁹: ergo hoc sibi nõ præiudicaret: & ideo reo per hoc cautũ nõ esset. Sed instrumẽtum publicũ probat aduersus oẽs. ita dicit Pet. pro hoc facit: quia ex aduentu procuratoris, nõ debet conditio aduersarij in aliquo fieri deterior: vt. l. ij. §. defendi. qui. ex cau. ĩ pos. ea. Idem tenet glo. in. l. maritus. ꝗ. eo. tamen gl. iuris canonici, extra eod. ti. c. j. in glo. magna, tenet contrarium. Idem videtur velle Specu. in titu. de procu. §. ratione autem formę, circa princ. p vnã columnam. Idem tenet Gul. de cu. in. l. procuratorem. eod. ti. probat: quia procurator potest cõstitui per nuncium: vt. l. j. ff. eo. ergo per nũcium poterit probari.[f] Faciunt etiam multas alias rationes. Ad rationes. Pet. non respondet bene. Sustinendo dictos docto. possumus sic dicere. Sicut ille, qui non est iudex, ratione dubij dicitur esse competens iudex ad cognoscendum de iurisdictione: vt. l. ij. ff. si quis in ius voc. non ier. & l. si quis ex aliena. de iudic. & dixi. s. si contra ius vel vti. publi. l. præscriptiõe. Ita iste qui asserit se ꝓcurat. rõne dubij,[g] dicit legitima ꝑsona ad examinãdũ hoc: an sit procurator, adeò ꝙ testes prę iudicent dño: sicut si ipse fuisset citatus: & sufficit domino sola accusatio falsi, contra testes, sicut cõtra instrumentũ. ¶ Secundò dicitur hic, quãdo est dubiũ de mãdato, est locus cautioni de rato. ¶ Quæro: qualiter[h] dicatur esse dubiũ[i] de mãda-
12 to: gl. dicit p negatiõe † aduersæ partis: vt. l. iij. ꝗ. qui ad li. procla. nõ li. ff. de transac. l. post rẽ. ꝗ. de fi. instru. l. plures. & vide glo. doc. oẽs sunt in cõtraria opi. propter incõueniens quoddam, quod sequeretur. Nã veniet aliquis, & dicet se ꝓcuratorẽ. Aut aduersarius cõfitebit: & tũc ipse habet propositum suum. aut negat: & tunc est dubium de mandato: & admitteretur cum cautione de rato, quod esset incõueniẽs. Nec ob. leg. s. allegatę. qa verũ est: ꝙ negatio facit rẽ dubiã ad cõmodũ ipsius negãtis, & ad incõmodum aduersarij: vt dictis leg. sed hic negatio facit rẽ dubiã[k] ad incommodum ipsius negãtis: quia faciet admitti aduersariũ cum cautione de rato, qui prius nõ admittebatur. ita dicũt prædicti doc. ¶ Dicendum est
13 ergo secundũ eos: & hoc oẽs sequunt,[l] quod res efficit dubia p aliquod factum eius, qui se procuratorẽ asserit. Verbi gratia: ostẽdit literas sigillatas, de quarum fide dubitat, vel ostẽdit instrumẽtum: de cuius fide dubitabat: vel probat p vnum testẽ: prout dicimus in. l. bonę fidei. ꝗ. de iureiur. & l. admonẽdi. ff. de iureiu. Itẽ, si procurator plenè doceret de mãdato: & de reuocatiõe doceret semiplenè:[m] qa tunc esset dubiũ de mãdato: vt. d. l. vulgo. de admi. tuto. hoc omnes tenẽt. do. Frã. Accur. voluit semel sustinere istam glo. Et dixit, ꝙ dicta doctorum nõ procedebãt: nam si de mãdato probaret semiplenè, deferretur iusiu. procuratori: vt. d. l. in bonę fidei. & l. admonẽdi. de iureiur. & sic de mãdato est certũ: nec esset loc⁹ cautioni. Sed hoc nõ est verũ: qa iuramẽtũ ꝓcuratoris nõ noceret dño: qa ad iurandũ sup mandato, nõ habet mãdatum: vt. l. sed & si possessori. §. fi. cum. l. seq. ff. de iureiur. & l. iusiurandũ quod ex cõuetione. §. fi. eo. ti. ¶ Quæro, hic dicit, ꝙ debet cauere de rato. qd vult dicere ratihabitio: dic vt in gl. ¶ Quæro, dixi quòd hęc satisdatio est cũ fideiussore: † an possit de volũtate partiũ mutari? glo. dicit quòd sic: tñ tunc nõ remaneret ptoria, si mutatio fieret absq; mẽte pretoris: vt. l. in cõuentionalibus. de ver. obli. ¶ Quæro, quãdo est dubiũ de mãdato, in cuius electione sit probare mãdatũ: vel dare cautionẽ: an procuratoris, an dñi? dic vt. l. nõ solũ. §. q alieno. ff. e. ti. ¶ Vltimò scias vt possis euadere opi. quæ est in hac gl. quæ vult quòd p negationẽ res fiat dubia: possemus assumere tale cõsilium:[n] vt quãdo quis se asserit pro-
14 curatorẽ: † tu nec neges, nec procuratorem eum fatearis: sed dicas[o] peto mihi fieri copiã mandati: si quod habes. Quod debet facere procurator suis expensis: vt dicta. l. secunda. §. defendi. quib. ex causis. in pos. ca. &c.

Cautio rati.

Cautio rati. Vbi dubitatur de mãdato, exigitur cautio de rato. hoc dicit. ¶ Oppo. dicitur hic, quòd exigitur cautio à procuratore: imò videtur, quòd procurator debeat eam præstare, vnde opp. de. l. seruum quoq; §. ait prætor. ff. eodem. Solu. quòd ista cautio exigitur à procuratore. Alio modo potest intelligi. ꝙ procurator de cuius mandato dubitatur. exigat cautionem ab alio: & si ponantur ista verba actiuè, & passiuè: tunc habet locũ. l. seruũ quoq;. §. prætor ait. præallega. Item oppo. quod appellatione cautionis, continetur nuda promissio: vt l. sancimus. ꝗ. de verborum significatione. Sed ꝓcurator, qui debet cauere de rato, debet præstare fideiussorem: cum talis cautio sit prætoria. vt. l. j. §. ꝗ. & l. prætoriæ. la. iij. ff. de prætoria stipulatione. solu. glo. quòd cautio est nomen generale, quod comprehendit sub se duas species; infra satisdationem ex parte recipientis: vnde debet hoc intelligi cum fideiussore. cum prætoria sit. & ita concordat. Item oppono de. l. si procuratorem absentem. ff. eod. Solu. quòd erat ibi certum procuratorem habere mandatũ: hic dubitatur. vnde vbi est certum nõ est necessaria cautio: vbi autẽ esset certum, nõ habere mãdatũ: cautio non susciperetur: quia non audiretur cum actionem non habeat: vt. l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. vbi autem dubitatur, habet locum hęc lex. ¶ Sed contra hoc oppo. & videtur quòd etiam vbi est certum procuratorẽ habere mandatum, procurator debet satisdare: vt. l. j. in fi. ꝗ. de satisdãdo. Sol. quòd ibi loquit in procuratore rei. & quę sit differẽtia inter ꝓcuratorẽ rei. & actoris: dic vt. l. nõ solũ. §. qui alieno. ff. eo. ¶ Sed contra predicta

---

nus primò opposuerat nõ dedisse mãdatũ: ergo si nõ opposuisset, potuisset admitti cum cautione de rato. Raph. hic tenet glo, vide hoc per eum. Andre. Barba.

i ¶ Esse dubium. Adde pulchrum modum per Bald. in. l. iij. §. dicitur. ff. ad carb. Adde quòd probatio nõ cõcludẽs, nunꝗ facit rem dubiam, secundum Bal. in. l. ij. in fi. de bo. pos. secundum tabu.

k ¶ Rem dubiam. Adde Bar. in. l. nõ solũ. §. qui alieno. ff. eo. ti. Itẽ limitat Bald. in. l. tale pactũ. §. qui prouocauit. in fi. de pac. nisi præsumptio esset cõtra negãtẽ per. l. si verò. §. q pro rei. ff. q satisd. cog. Itẽ, nisi tacta negatione appareat euidens ꝓbatio in cõtrariũ: vt not. gl. in. d. l. post rem. de trãs. & Inno. in. c. fin. de cohabitat. cle. & mu. vbi oĩno vide ad tex. & ibi Ang. & Imo. in. l. j. in prin. ff. si cui pluscꝗ. per. l. fal. & Bal. in authẽ. ad hæc. ꝗ. de vsur. in. iij. colũ. in ver. quero igitur.

l ¶ Omnes sequuntur. Adde etiam, quod notanter dixit Bart. in. l. vulgo. ff. de admi. tut.

m ¶ Semiplenè. Ad de Bal. in. l. admonẽdi. ff. de iureiur. in ver. quero quid si actor. & Bar. in d. §. qui alieno.

n ¶ Tale cõsilium. Benè facit quod not. Bart. in. l. illa. de verb. obl. in. l. j. ff. de cura. bo. dã. & hic adde Bar. in l. licet. ꝗ. eo.

☙ POMATES.

o ¶ Sed dicas. Vide etiam Bar. in. l. licet. ꝗ. eo. col. ij. & Panor. in. c. j. co. extra eodem.

prædictæ instatur, & videtur quod etiam si sit certũ procuratorẽ actoris habere mandatum: tamẽ debet satisdare de rato: vt.l.illud.§.fi.cum.l.se. ff.de minor. Sol.secundũ do. Ia.sic quòd quandoq; constat procuratorẽ actoris habere mandatum, & mandatum est legitimum: & isto casu cautio non esset necessaria: vt in.d.l.si procu.ff.eo quandoq; constat proc. habere mandatũ: sed mandatũ non est legitimum. Pone exemplum: qa requiritur speciale mandatum in certis casibus: & procurator producit generale. & ita debet intelligi.l.illud.§.fi.cum.l.seq.præalle.ff.de mi no. ¶ Item, quod contra secũdũ mẽbrũ dicebat, ꝙ vbi cõstat procuratorem non habere mandatũ, etiã cũ cautione non admittitur. Opp.de.l. sed & hæ.ff.eo.&.l.exigendi.j.eodem tit. Sol. quod fallit in coniunctis personis. ¶ Itẽ oppo.de.l.non tm̃.ff.de appella. Solut. quod ibi est casus specialis & ratio specialitatis assignatur in tex. ¶ Itẽ oppo.de.l.nõ distinguem⁹.§.j.ff.de arbit. Sol.vt in gl.hic dicitur, quod vbi dubitatur de mandato, exigitur cautio de rato: quęrit gl.qualiter efficiatur res dubia, vt habeat locũ ista lex? gl.dicit, quòd efficitur dubia per negationem alleg.l.iij.j.qui.ad li.proc.non licet. Doc. tenent cõmuniter cõtra dictum huius gl.& dicunt, quod res sola negatione nõ efficit dubia: sed fit dubia propter aliquod iudicium: quia procurator ostendit sigillum domini, de quo dubitatur. Vel pone exemplum: quia probatur per vnum testẽ.& alle.ad idẽ.l.iij.§.duę cãæ.ff.ad carbo. Nõ ob.l.iij.alle.pro gl.quia tunc est verum, quod per negationem efficitur res dubia: quãdo in hoc versaretur incõmodũ ipsius negantis: sed si in hoc casu per solam negationẽ efficeret res dubia: sed esset incommodũ ipsius negantis: quia procurator aliâs nõ admitteretur. Itẽ quærit gl.nũquid hęc cautio posset augeri, vel minui, ex cõsensu vtriusq; partis? et nõ est dubiũ quòd sic: & diceretur potius conuẽtionalis ꝙ̃ prætoria.l.in cõuentionalibus. ff.de ver.ob. Aut vtraque parte nõ consentiente: & hic dicas, quod qñque lex.dicit debere satisdare cũ fideius. vel pignore: & tunc nõ posset mutari hæc cautio, vel satisdatio contra voluntatẽ eius, qui debet eã recipere: imò est in electione sua velit fideiu. vel pignora. alle.gl. ꝓmissor §.fi.ff.de const.pec. Qñque lex dicit debere satisdare simpliciter: & qa tunc satisdatio intelligitur cũ fideiussore, vel pignore, quodãmodo dicitur obligatio alternatiua: & ĩ alternatiua est electio debentis: vt.l.plęrũque.§.fi.ff.de iure do. Et isto casu non posset mutare contra voluntatem eius, qui debet pręstare. Quãdoque lex.dicit debere præstare fideiuss. & tunc non potest mutari contra voluntatẽ creditoris, qui fideiussorẽ debet accipere.arg.l.Pau.cũ similibus.ff.de solutio. ¶ Quæro, per quæ verba debet interponi cautio de rato. Odoff.dicit, quòd procurator deberet promittere facturum, & curaturum: quod dominus su⁹ habebit ratũ: qa aliâs si promitteret ratum haberi videtur promittere factum alienum contra. l.stip.ista.§.alteri. ff.de verb.obl. Tu dicas quod potest interponi sic promitto rem ratam haberi domino meo: vt.l. ꝓc. cũ peteret.ff.rẽ ratã haberi.hoc tenuit gl.in.§. si quis alij.inst. de ĩuti.stipu. Item hæc.l.loquitur de procuratore dato ad iudicia. ¶ Pone, procurator vult exigere debitum: & dubitatur de mandato eius: dicit ipse, solue mihi, & præstabo cautionem de rato: nunquid debet? videt̃ quòd sic, per istam leg. Dicas cõtrarium per.§.eos aũt.de col.col.ix.qa etiam non coniunctis posset solui: vt.l.ij.vt leg.no. cau.& istud tenet glo. expressè.in.l.non solum.§.qui alieno.in medio magnæ gl.ff.eodẽ. Istã eandem opinionem tenet Azo in summa huius tit.& hic. Odof.in lect. tenet eã Cy.& vltramonta. Contra ipsorũ opinionẽ nõ videtur text.in.l. procurator ad exhiben.§.j.rem ratam haberi.& in.l.cum minor. §.j.cũ sua gl.eo.ti.quæ incipit: prudentius. Nõ obstat.§.eos. per gl.inductus: quia loquitur, in exactore tributorum, qui habebat mãdatũ à Principe quod mandatũ à Principe collatum probari debet, per scripturã, quã Princeps facit de hoc fieri: vt probatur in.l.j.de mãda. Principũ. Secũdò respondetur ad.l. qui ita.§.j.ff. ad Trebellia. per illos, qui dicunt quòd non debet admitti cum cautione de rato. Nam illa lex. loquitur in procuratore qui debet recipere restitutionẽ hęredis: & tamen ibi cõceditur, quod cum cautione de rato admittitur: nituntur respõdere.sic. quod restitutio est duplex: vna est restitutio quæ fit solo verbo: alia q̃ fit realiter: vt probatur in.l.restituta.cum sua glo.ff.ad Trebellia.intelligunt ergo.l.qui ita.ꝙ ibi loquatur de restitutione verbali: non aũt in reali.& sic remanet quòd opinio non est vera. vt.s̃. dixi. Nã posito, ꝙ ad illã respondere posint: tamen non possent respondere ad pręalle.l. ff.rem ratam habe. Item quæro, in cuius electione sit probare mandatũ, vel præstare cautionem de rato: dic vt dicto.§.qui alieno.

¶ Item quid si procurator dicit, promitto quod dominus meus habebit ratum, quicquid per me factum erit. Si contingat me probare mandatũ, possem teneri de hac promissione. Nunquid poterit? dic quòd sic vt.l.prætor ait.ff.de damno infecto. Quæro, nunquid mandatum procuratoris posit probari per testes? Vltramonta.communiter dicũt, quod non, quia posset sequi magna absurditas. Nam si cõtingeret reum absolui, dominus procura.posit iterum agere.& si obijceretur exceptio rei iudicatæ: dominus posset negare mandatum procura. & si reus allegaret mandatum fuisse probatum per testes, & testes essent examinati p ꝓcuratorẽ, & reũ: dicta eorum nõ nocerent domino Gul. in.l.si procu. absentẽ.ff.eo.determinat contrarium. allegat multas rationes. & allegat istã quod procuratoris mãdatũ sit per nunciũ: vt.l.j.ff.eo. Itẽ pro hoc est glo.ordi.in.c.j.extra eo titu.

SVMMARIVM.

1. *Maritus potest esse procurator uxoris.*
2. *Causæ pecuniariæ possunt agitari per procuratorem.*
3. *Satisdationes in causa appellationis præstantur, quæ deberent præstari in causa principali, & quando. in nu.4.*

Cum rem. Legitur duob⁹ modis, secũdũ vtrãq; lec. Breuiter.h.d. In causa pecuniaria
a principalis, vel appellatiõis[a], admittitur ꝓcu. pręstitis debitis cautionib⁹.h.d.secundũ vnã lec.secũdũ aliã legit̃ ĩ causa appellatio.&hoc timore huius cõtrarij.de quo.j.dicã. ¶ No.ꝙ ma-
1 ritus† põt esse procurator vxoris. videbitis in.l.
2 maritus.j.eo. ¶ Secũdò not.† ꝙ causę pecuniarię possunt agitari per procuratorẽ. A contrario innuit quòd causę non pecuniarię, nõ possunt agi-
3 tari per ꝓcuratorẽ. ¶ Tertiò not.† ꝙ in causa appellationis, pręstantur satisdationes, quę deberẽt pręstari in principali. Ad primũ opp.j.qui da.tuto.pos.l.marit⁹.& insti.de execu.tut.§.pe. Sol. maritus non põt esse curator vxoris, sed ꝓcurator sic. ¶ Itẽ & secũdò op.ff.eo.l.nõ solũ.§.fi.&.l.põpo. Sol. illę nõ sunt pecuniarię causę. ¶ Itẽ opp. ad id, quod hic à cõtrario sensu innuitur: & videt̃ quòd in causis capitalib⁹ admittitur procurator vt.l.seruũ quoq;.§.publicè.ff.eo.& dic vt ibi.et.l. pe.§.ad crimẽ.de pu.iud. ¶ Op.ad vltimã partẽ. & videt̃, ꝙ in causa appellatiõis nõ debeat de nouo satisdari, si ĩ prima est satisdatũ: qa est eadẽ causa: vt.l.j.j.si in vna eadẽq; causa. aliâs etiã si nõ est satisdatũ. non põt peti, nec opponi in causa ap-
4 pellationis: vt.l. ita demũ.j.co. ¶ Hui⁹† timore legitur duob⁹ modis. Primo, quod hic loquit̃ in causa prima: & quod hic dicit appellatiõi, id est ĩterpellatiõi.& nõ ob.cõtrariũ. ¶ Alio modo legitur vt stet ꝓpriè, & loquat̃ in causa appellatiõis: tũc respõdeo ad contrariũ, quod hic loquit̃, qñ de nouo procurator interuenit, in causa appellatiõis, q in prima nõ fuerat: vt.l.ij.j.de cõsor. eiusdẽ litis. sec⁹ si fuisset in prima causa, vt.l.ita demũ.j.e.vel
b aliter & meli⁹.& istã tene.[b] Quãdoq; ꝓcurator ĩteruenit ĩ cã prima: et ab eo satisdatio nõ fuit petita: tunc ab eodẽ nõ poterit peti in causa appellationis: vt.j.eo.l.ita demũ. Si verò à procuratore fuit cautio petita in primo iudicio, seu causa: certè illa est finita appellatione interposita. & ideo de nouo erit cauẽdũ, vt hic: &.l.cũ apud sempronium.ff.iudi.sol.licet Mar.Sil.dixerit cõtrarium & malè. vide glo.tuam.& not.eam &c.

Cum rem pecuniariam. Ista lex loqtur dupliciter.&.h.d.in causa principali, vel appellatiõis, pręstitis debitis satisdationibus, interuenit procur.h.d. ¶ Oppo.iste tex.videtur innuere, ꝙ in criminali nõ possit interuenire procu. ¶ Opp.de.l.fi.j.de iniur.sol. vt in gl. Item opp.de.l.seruũ quoq;.§.publici.ff.eo Sol.vt ibi no. ¶ Op.& intro gl.magnã.dicit̃ hic. ꝙ debet p̃stari satisdatio. cõtra de.l.ita demũ.j.e. Huius timore.gl.leg.hãc legit duob⁹ modis. vno modo quod hęc lex debeat intelligi in causa prĩcipali.& cõtrariũ nõ ob. ¶ Alio modo, ꝙ intelligitur in causa appellationis. Ad cõtrariũ respõdeo, quòd hic interuenit post lit.cõte. Vel dic secundũ do.Iac. aut in primo iudicio fuit petita satisdatio: aut nõ. ¶ Primo casu, debet prestari ĩ cã appellatiõis, si nõ fuit prestita in primo iudicio: vt.l.cũ apud semproniũ, ff.de iudi.sol. Secũdo casu nõ põt amodò peti: vt.l.ita demũ. ĩ cõtrariũ al leg. ¶ Opp.de.§.pe.insti.de excu.tut.Sol. ꝓcurator põt esse: vt hic, nõ curator vt ĩ cõtrario.& rẽnẽ hui⁹ vide.j.qui da.tuto.pos.l.marit⁹. Est aduertẽdũ, ꝙ gl.dũ dicit, nõ ĩtelligit̃ satisdatũ corã iud. Nã ĩtelligo hoc esse, si re⁹ fuit absolut⁹: sec⁹ si fuerit condẽnat⁹: qa tũc statim fideiussor teneretur effectualiter: et sunt obligati, si in appellatione cõfirmabitur prima sñia. Nã & si debet intelligi id, quod dicimus, quòd fideiussor iudicio sisti nõ te-

a ¶ Vel appellationis. Circa eã quæ tangit hic Cy. vide Bal.in.d.l. non solũ.§.qui alieno. ADDE, Ioan. Andr.in addit.ad Spe.in tit.de satisdando.§.expedito.versi.hęc autẽ. et an in causa arbitraria possit interuenire procu.vide per.d.Anch.cõsi. cclxxiij.

b ¶ Et istam tene.vide latè Bart.ĩ.d.l. cũ apud sempronium.& etiã Iac. bu.& Cy.hic.

a ❡Remoueri. Et
ad hoc istã le.pro
sin.alle.Bald.in.l.
mãdatũ.in. vj.co.
C.mãd.ad hoc vi
delicet, quod iu-
dex dum videt se
contemni à proc.
absentis: põt ab-
senti consulere,in
terdicendo procu
ratori officiũ pro
curatoris:ne dein
ceps domin⁹ per
suã contumaciam
dãno afficiaẽ.Ca-
sus est hic singula
ris secundum eũ.
b ❡Cogi potest re
spondere. Et an
ab initio prius sit
citand⁹ procura-
tor, q̃ dñs, adde
Bar.l.q̃uis.in vlt.
colũ.de dã.infe.et
vide in.d.l.memi-
nerint. & opp. v-
trum procurator,
vel alius admini-
strator posit co-
gi respondere. &
adde hic Bart.j.e.
l.inuitus. in prin.
ADDE, an ab ini
nitio potius sit ci
tandus dominus,
q̃ reus. An.sic.cõ.
xviij.j. vo. Potest
etiam cogere tu-
torem, & vende-
re bona pupilli se
cundum Bal. in.l.
sub pretextu.j.de
heredi.act.& in.l.
j.j:quãdo fisc⁹,vel
priua.quid in pla
to & actore.vide,
Spec.inti.de reo.
in ver. & nũquid
ergo idẽ in plato.
POMATES.
c ¶Vide tex. Vide
Ro.cons. ccccxx-
viij. vbi hoc cõfir
mat alijs exẽplis.
d ¶Nouo proces
su. Benèfacit qd'
not.Bart.in.l.j.in
fi.principij.si quis
ius di.non obtem
pe.
POMATES.
e ¶Contra domi-
num. Licet istud
dictum communi-
ter teneatur à legi
stis:tamen illud re
præhendit Pano.
in.c.pastoralis. in
princi.col. iiij. de
iudi. vide ẽt circa
istud dictũ Fel. in
c.j.co. iij. extra vt
lit. non contesta.
f ¶Primum decre-
tũ. Adde Bart. in
l. q̃uis.ff.de dam.
infe. & ibi latius.

netur nisi vsq; ad sñiam:vt.l.græcè.§. post litẽ.ff.
de fideiu. Na id verũ intelligo, si cautio propter
nõ sistere,ante sñiam esset cõmissa:& tũc etiã post
sñiam ĩ ea quãtitate fieret exactio,sed si posteà nõ
sisteret in causa appellationis,fideiussor non tene
retur.sic intelligo præalleg.§.& post lit.Frã.tigr.

SVMMARIVM.

1 Causa potest assumere initium à citatione facta, de tutore & curatore.
2 Citare prius dominum, quàm procuratorem melius est. Adde circa hoc Barba.in cons.18.in prima parte.
3 Tutor, uel curator, potest cogi, ut respondeat.
4 Tutor, uel cura.contumax, potest ut suspe.remoueri.
5 Iudex absque nouo processu, potest tutorem, uel curatorem suspectum remouere.
6 Contumacia procuratoris facit, ut perueniatur contra dominum ad primum decretum.
7 Contumacia procuratoris in his, quæ pertinent ad processũ causæ nocet domino.
8 Mulcta ob procuratoris contumaciam, non potest domino imponi.
9 Contumacia negociorum gestoris non efficit, ut perueniatur ad primum decretum contra dominum.

EVm qui res. Hæc est bona, & notabilis
lex. & breuiter dicit. Ex contum.ad-
ministratoris põt ipse ab administra-
a tione remoueri:[a] vel contra principalẽ admissio
nẽ ex primo decreto perueniri.h.d. ❡Ex hac.l.
1 no.tu iuuenis, † q causa põt assumere initiũ, facta
citatiõe de tutore, curatore, vel procuratore. Gl.
tñ in.c.cãm.extra de dolo & cõt. videẽ dicere, q
2 prius † debeat citari[l] dñs, q̃ procurator:& illa p
certo ẽ melior practica. & sic obseruat. ❡Secũ-
3 do not. † & perpetuò tene mẽti, q tutor, vel cura
b tor, cogi põt rñdere:[b] vt hic in tex. Gl.tñ dicit, q
hoc ẽ causatiuè, nõ pcisè. q̃ gl. põt pcedere in p-
curatore:vt.l.filiussa. §.fi.&.l.nõ cogendũ. ĩ prĩ.
ff.eo. Sed in tutore & curatore nõ procedit, vt.l.
j.in prin.ff.de adm.tu. No.ẽt in.l.si tutor.ff.de au-
thoritate tu. veritas ẽ ergo, quod iudex põt pcisè
cogere tutorem, vel curatorem defendere. vt ibi.
4 ❡Tertio not. † & pperuò tene mẽti, q tutor vel
curator contumax põt tãq̃ suspectus remoueri:
c vt: hic, &.l.fi.in prin.j.de admi.tut.& vide[c] tex.
& gl. super verbo iurisdictionis. ❡Videte dñi,
5 circa hoc insurgit dubiũ vnũ: † vtrũ iudex posit,
d ipm remouere absq; nouo processu,[d] dicendo, qa
eum reperio contumacẽ: iõ eũ remoueo, an verò
sit necesse, q nouũ processum faciat cõtra eũ. Ista
lex. innuit, quod ex suo officio absq; nouo proces
su fiat. Facit ad hoc.l.iij.§.ptereà.& quod ibi no.
ff.de suspec.& vbi pu.edu.d.l.fi. ❡Vltimò not.
6 q ex contumacia † procuratoris põt perueneniri
e cõtra[e] dominũ ad primũ decretũ: vt ibi: delibera
bit &c. facit.j.de dig.l.quoti. Secus esset in secun
do decreto:vt.l.hoc amplius.§.fin.cũ.l.seq. & ibi
7 plenissimè dixi.ff.de dã.infe. ¶Itẽ no. † q cõtuma
cia proc.nocet dño, in his, q̃ pertinẽt ad proces-
sum causæ. vt hic. &.d.l.quoti. Secus quoad alias
8 pœnas extrinsecas. Nã propter † contumaciã pro
curatoris nõ, posset domino mulcta imponi:vt.l.
j.§.si procurator.ff.si quis ius di.non obtẽ. Et ista
sunt vtilia ad multa, de quo plenè per Innoc.ex-
tra, vt lit.non contest.c.j. ¶Quero, quid de gesto
re negociorũ: vtrũ ex eius cõtumacia poterit per
f ueniri ad primũ decretũ?[f] gl.hic videẽ velle, q sic
9 dum dicit: gestorẽ. † Tu tamẽ intelligas gestorẽ.s.
cũ mãdato. Nã contumacia vnius, qui non habet
mandatũ, non est dicendũ q alteri debeat nocere
vt.l.j.j.si per vim, vel alio modo.&.j.l.proxi.&c.

EVm qui res. Ex contumacia administratoris potest fieri misso in possess.bon. domini.h.d. ¶Not.gloss. super verbo euoca. quod per citationem administratoris, vel tutoris, incipit causa: sed Bernardus assignat aliã practicã ĩ.c.cãm extra de dolo.& cõt. ¶No. quod administrator cogiẽ respõdere. Sed q̃ro: nũquid pcisè, vel causatiuè, si volet persistere ĩ administratione.d.Iac. dicit quòd precisè: aliâs quod ista alternatiua posita in tex.nõ bene staret.& pbaẽ in.l.si tu.ff.de autho.tut.&.l.j.post prin.ff.de admi.tuto. Et facit q si tutor nõ velit administrare, faciat quòd sit cõtumax in respõdẽdo. ❡Op. de.l.j.§.si pcura.ff.si qs ius di.nõ obtemp. Solu. aut queriẽ, nũqd cõtumacia administratoris noceat dño quantũ ad processum, vt fiat missio ex primo decreto? & dic q sic: vt.l.aut qui aliter.§.j.ff.q vi aut clã. aut nũqd p culpa administratoris posit imponi alia pœna? dic vt.l.iubem⁹.la.j.s.de sacrosan.eccle. ¶Quero, qualiter fiat ista deliberatio? dic vt in gl. ❡Quero, nunqd hodie retẽto casu huius leg. fiat missio omniũ bonorũ? gl. dicit q nõ.[l] & vide per Dyn.in.l.si finita.§.si plures.ff. de dã.infe. Breuiter vide gl. q̃ incipit summatim. ibi, p calũniã. Et adde q iurabit actor, q per calũniam nõ petit: vt no.gl.in corpore auẽ.de exhib. re.§.suscepto.& in hoc vertiẽ hæc summaria cognitio, de qua hic.& in auẽ.ei qui.j.de bo.autho. iudi.pos.hic est aduertẽdũ in prima.& secũda gl. in qua diciẽ de gestore. cũ in fi.leg. posteà diciẽ, q fiat missio, si nõ defendaẽ domin⁹ ab istis administratorib⁹.& sic habes ex gl.illa. q si gestor fuerit vocat⁹ ad iudiciũ nomine meo, cuius negocia gerit: & ipse est cõtumax, quòd fiat missio in bonis meis: quod est no. Inquantũ hic gl. sentit, puto cõtrariũ esse verũ. scilicet q ex cõtumacia simplicis gestoris nõ fiat missio in pos.bo.dñi. ¶Intelligimus ergo, quod gl. sentit de gestore necessario, vt est curator, & similes. & sic in simili exponim⁹ gl. quę est ĩ.l.si seruũ.§. videam⁹.ff.de ver.ob. De mora ibi loquiẽ gl.& ad hũc ĩtellectũ reduco.l.si qs. sol.ff.de vsur. Secũdò circa leg.istã est aduertẽdũ inquantũ glo.loquitur de procuratore, & tutore, no.habes ex ea, q quãuis ex dolo procur.nõ posit iudex dominũ mulcta afficere: vt.l.j.§.si pcurator.ff.si quis ius di.nõ obtẽp. tamẽ ex cõtumacia ficta procuratoris, vel tutoris, fit missio ĩ pos.bo. domini. Et.§.si pcur.& etiã ille ti.loquaẽ qñ imponiẽ mulcta ratiõe doli veri. Dicit glo. expressè in eadẽ.l.j.§.hoc iudiciũ in fi.glo.mag. Tertiò in hac leg.no.dũ dicit, quod põt citari pcurator. & sic presupponit de necessitate esse in electiõe agẽtis, si est presens dñs, seu debitor, an agẽs citet dominũ, & cõtra eũ porrigat libellũ: an cõtra pcuratorẽ? cũ hic nò dicat, quòd vocet heredẽ quod est not, maximè propter vnũ, quod habetur in.c.causam quę.extra de do.& contu. vbi in ordine videẽ poni: quod primò dñs, secũdò pcurator. tertiò ad edictũ, & alia: vt ibi. & si dicas. Intelligas hanc leg. secundũ determinationẽ dicti.c. videlicet, q hic heredes nõ erãt presentes, cũ citeẽ hic pcurator. Ista esset quędã vaticinatio, nec est verisimile.c. esse cõditum ad corrigendum iura ciuilia.

QVia absente. Absens ex causa necessaria, & pbabili restituiẽ ad pcessum. & factũ mulieris non nocet viro.h. d. ¶Op. videẽ, q in alijs casibus admittiẽ mulier ad defendendum, vt.j.qñ mu.tu.offi.fun.po.auẽ.matri & auię. Sol. quod hic diciẽ, fallit in alijs casib⁹. quos glo. dicit hic. ¶Quero, vtrũ iste absens habeat, necesse petere restitutionẽ ĩ integrũ? et dicas q sic: Aut iste fuit absens añ lit.cõte.nec fuit legi-
g timè defensus: & tũc sñia est ipso iure nulla:[g] vt.j. de tẽp.ap.l.fi.§. illud etiã. ideo restitutio nõ est necessaria. & ita vult dicere gl.ij.hic posita, q̃ dicit. q nõ opus sit. ¶Secũdo modo, põt itelligi. quòd iste fuit absens post lit.cõte. tũc sñia valet, et op⁹ est restitutione. ita loquiẽ prima gl. huius.l. quã vide. ¶Quero, p declaratiõe tex. qũo arguit hic ĩperator glos. intelligit hũc tex. sic: si nõ licet mulieri interuenire ex parte actoris: ergo nec ex parte rei. & vide tex. & glo. Et sic no. q si nũ licet ex parte actoris, nec ex parte rei. Ista argumentatio nõ est vera, vt.j.e.l.exigẽdi. Sumiẽ ergo argumẽtũ sic mulier non põt interuenire sine mãdato. Ratio quia etiam cum mandato non posset interuenire nisi in certis casibus: ita intelligas istum tex.

g ¶Quia absente. Nulla. Et qa erat reus: secus si actor in auẽ.q semel. C. quomodo & quã do iud.& in.c.causam. et ibi bona gl. assignans rationẽ diuersitatis, de dolo & cõtu. & not. glos. in auẽ. qui semel. C. quomodo & quãdo iud. ex opposito. & vide not. Bart.in.l.fi.ff. de in integ.resti.

Quia

QVia absente. Absente ex probabili, & necessaria causa, debet restitui sua defensio. & mulier pro alio non potest esse in iudicio. ❡ Oppo. de. l. fi. ĩ. quando mulier tu. offic. fun. po. & l. fœminæ. ff. eo. Sol. vt in glo. ❡ Quæro, nunquid restituatur ipso iure? an sit necessaria restitutio in integr. dic, aut iste maritus fuit absens ante litem cõtesta. vel post. Primo casu, si fuit lata sententia contra eũ, non valet: vt l. fi. §. illud. ĩ. de temp. app. & isto casu nõ est necessaria restitutio in integ. vt gl. dicit hic. ❡ Secũdo casu dic, quòd est necessaria restitutio. ita debet intelligi prima gl. & tex. huius. l.

ACtionem. Breuiter dicit. Qui pro alio agit, debet eũ defendere: aliâs ab agendo repellitur. h. d. Circa hanc leg. pro eius declaratiõe quærunt duo. hic dicit, quòd debet defendere. Sed quid si reus cõuentus nõ vult agere incontinenti: an procurator debeat satisdare de defendendo? glo. hic dicit, quòd sic. Pet. hic dicit contra: & dicit quòd nulla leg. reperitur cautum, quòd debeat satisdare de defendendo. Ego dico, quod de hoc est tex. in. l. j. ĩ. de satisda. & ibi dicemus. dixi in. l. & ideo. §. si filia. ff. rerum amo. ❡ Quæro, vtrũ procurator in rem suam teneatur defendere? dic vt in gl. &c.

ACtionem. Agens nomine alieno, & non defendens in causa reconuentionis dominũ, remouetur ab agendo. h. d. ❡ Quęro reus nõ vult statim reconuenire: sed petit sibi caueri de cõueniendo: nunquid debeat præstare cautionẽ? glo. dicit quòd sic, per. l. & ideo. §. si filia. ff. rerum amo. Vltramõ. & Cy. hic dicunt multa verba: & ad contrarium respondent per interemptionem: & sic dicunt cautionẽ non debere pręstari. Sed text. est in. l. j. ĩ. de satisdãdo. in. §. sinautem. ibi dum dixit: etiã ipsi quasi absentes in hac parte procura. &c. & in continuato sermone ad superiora. de procura. ad agendum primo facto loquitur. Nã si loqueretur de procuratore facto ad defendendũ, non diceret ibi tex. quasi procurator, ibi pręstare cogitur. aliâs cauet. Vltramon. & Pe. hic reprobãt: quia per hoc daretur materia semper remanendi procura. agente reo, vt ex hoc procura. differat litigiũ: volo conuenire dominum tuum in mille marchas argenti. & ideo dicũt ipsi, quòd non tenetur cauere: quia lex nõ dicit aliquid de cauẽdo: vt in §. ait prætor. & hic. Itẽ quia esset absurditas vt dixi. ❡ Ego autem dico, quòd cõtra eos est tex. l. j. ĩ. de satisdando. vbi expresse de cautione loquitur, etiam si in futurũ quęstio sit mouenda: vt probatur in. l. j. §. sinautem. ĩ. de satisdando. dum dicitur: satisdatio super excipienda lite pręstare cogetur.

a REum. [a] Accusatus de crimine capitali, non potest esse procurator alteri⁹. h. d. ❡ Quęro, quæ est ratio huius legis. Glo. ex leg. quas allegat, videtur dicere ꝙ post damnationẽ non posset exercere causam: vt. l. is qui reus. de pub. iud. Tu dic, ratio est: quia etiam si proprio nomine haberet causam ciuilem super ea, deberet supersederi: vt. l. vlti. de ord. cog. ergo multomagis procurator alterius nõ põt esse. ❡ Quęrit gl. notabiliter quid si hæc exceptio non opponitur: an iudicium valeat? gl. respondet notabiliter quòd sic. Et no. eam &c.

REum. Criminis. Accusatus de crimine capitali, non potest esse procurator alterius antequàm se purget de crimine. hoc dicit. ❡ Quęro, de ratione. Glos. vt col. ex legib. quas allegat, videtur dicere: quòd si ferretur sententia contra eum, amodo non posset in iudicio esse: aliâs dic secundum doct. quia si supersederetur in causa sua propria: vbi quis esset conuentus ciuili, & posteà conuenitur criminali: vt. l. fin. s̃. de ordi. iudi. supersedere deberet multomagis ĩ isto casu. ❡ Sed Quæro, quid si nõ est apposita ista exceptio, nunquid valeat iudicium? glo. dicit quòd sic. & no. eam.

MIlitem. Miles nõ potest esse procurator alterius, etiã coniunctæ personæ, etiam ex rescripto Principis. h. d. ❡ Opp. de. l. quoties, s̃. de prec. impe. offe. vbi dicitur, quod p rescriptũ potest remitti excep. dilatoria. sed hæc est dilatoria. ergo &c. Solu. dicit gl. ibi loquitur de dilatoria solutionis: hic de alia. Tu dic, quòd ideo quia hoc esset cõtra publicã vtilitatẽ &c. ❡ Quæro ergo, quę est ratio huius leg. quòd milites procuratores esse nõ possunt? Respondeo duplex: vna est, ne à sua militia auocentur: quod esset cõtra publicam vtilitatẽ. ita loquit̃ hic in fi. Et secundũ istã rationẽ hæc lex nõ habet locũ in militibus nostri temporis. & est alia ratio: vt ne persona militis videatur terribilis aduersario: vt. ĩ. tit. j. & . ij. l. j. & ista ratio ha
b beret locum, in militibus nostri tẽporis[b], si sunt potentiores.

MIlitem. Miles nõ potest esse procurator altẽrius. h. d. ❡ Oppo. de. l. filiusfa. §. veterani. ff. eodem. sol. vt in gl. vel dic, vt ibi. ❡ Quæro, de ratione glos. assignat duas rationes. Prima: quia videretur terribilis aduersario. & hæc posset habere locum in militib⁹ hodiernis. ❡ Quęro nunquid clericus possit esse procurator? gl. dicit ꝙ nõ. Sed nũquid possit esse aduocatus? vide glossam in. l. j. §. sexũ. ff. de postu. Bar. legũ doctor.

c QVod quis. [c] Procurator ad iudicia ante lit. contesta. aliũ substituere nõ potest: sed post sic. h. d. ❡ Oppo. de. l. si procuratorem. §. j. ff. mand. Sol. ibi loquitur de procuratore ad negocia: hic de procuratore ad iudicia. ❡ Contra vtrunq; opp. & videt̃, quòd procurator ad iudicia potest aliũ substituere ante lit. contesta. vt. l. illam. ĩ. de dona. Solu. ibi erat procu. in rẽ suam. ❡ Cõtra secundum opp. & videt̃ quòd procurator ad negocia, nõ possit aliũ substituere. vnde videt̃ obstare. ff. de diuer. & tempo. præscri. l. fi. §. itẽ adijciendũ. Sol. huius timore sunt ibi multæ opi. Finaliter dico, ꝙ. l. si procuratorẽ. §. j. loquitur in procuratore generali. §, itẽ adijciendũ. & l. fi. §. j. loquit̃ in procuratore speciali: ❡ Op. cõtra de. l. si ego. ff. quòd vi aut clam. Sol. ibi mandatũ habet certã & limitatam formã. Vnde non videbat̃ electa personę industria. vt. d. l. fi. §. j. secus si mãdatũ non habebat certã, & limitatã formã: vt ibi dicitur &c.

QVod quis. Procurator ad iudicia ante lit. contest. nõ potest aliũ procu. facere. h. d. ❡ Op. de. l. si procu. §. j. ff. mand. Glo. h. d. ꝙ procurator ad negocia põt facere, procurator ad iudicia nõ. ❡ Sed cõtra prædicta opp. de. l. illã. ĩ. de dona. Sol. ibi loquitur in procuratore in rẽ suam. ❡ Opp. de. l. fi. §. audientiã. ff. de diuer. & temp. præscri. Gl. intelligit vt ibi no. Doc. dicunt. aut procura. ad negocia est generalis: & tũc potest facere aliũ procuratorem, vt ibi habes. Aut est specialis: tunc nõ potest facere aliũ. ❡ Quęro, ego facio procuratorẽ quẽdam, qui est inhabilis, & do sibi potestatẽ substituendi aliũ: agit procura. in iudicio. Opp. quod est inhabilis: quia nemo &c. dicit ipse, si non possum esse procurator, volo substituere talẽ. Doct. dicunt, quòd possit fieri substitutio. nã substitutus ab alio inhabili, videtur esse substitutus à primo domino. arg. l. itẽ eorũ. §. si decuriones. ff. quòd cuiusq; vniuer. Præterea: sicut nõ dominus nõ cõstituit: vt. l. j. ff. eodẽ: ita nõ dominus nõ cõstituit seruitutẽ: & tamẽ si concedo tibi seruitutẽ, hoc acto: vt posses concedere alteri: licet nõ sit dominus: tamẽ poteris cõcedere. Ita in proposito. arg. l. cum essent. §. fi. ff. de serui. rusti. prędi.

SVMMARIVM.

1 *Procurator in rem suam, uidetur proprium negocium gerere.*
2 *Procurator in rem suam si agit, quomodo cognoscetur: an intentet utilem, an directam? & hæc dicta Bar. uide relata per Alexan. in. l. cum fundus. §. seruum tuum. ff. si cer. peta.*
3 *Copia cessionis, quando dari debeat ante litem contesta.*

d QVi stipendia. [d] Miles põt esse procurator in rem suã. h. d. ❡ No. quòd
1 procurator † in rem suã, videtur gerere propriũ negocium: vt. l. j. §. in propria. quãdo appe. sit: Et ex hoc apparet, ꝙ ipse iurat de calumnia: vt videbitis in. l. ij. §. sinautem. ĩ. de
2 iuram. calum. ❡ Quæro, quãdo aliquis est † procurator in rẽ suam, quomodo possumus cognoscere: vtrũ intentet directã vel vtilẽ? respõdeo, quidã sunt casus speciales, in quo ex solo titulo cõtra ius trãsit vtilis actio: quos habetis not. in. l. j. de actio. & obligationi. ❡ In istis debebit hoc colligi, ex conclusione, nõ ex narratione. Nã narratio semp haberet originem ex psona alterius: vt hic. In cõclusione ergo cognoscit̃. Nã si quidem intẽto directã, debeo petere aduersariũ meum condemnari mihi procuratorio nomine: licet in rẽ meã: vt. l. planè. ff. familiæ ercíscun. Sed cũ volo intẽtare vtilẽ, debeo petere reũ condẽnari mihi nomine meo: quia in eo est actio vtilis ex psona mea. Ita potest intelligi hæc lex: sed in actionibus, quibus vtilis nõ transit solo titulo. nisi cedatur: ad hoc, vt videatur vtilé intẽtare, est necesse, quòd fiat mẽtio de cessione: quia aliter vtilis actio non cõpetit: vt si de cessione non fieret mentio in libello: quia ex ea nõ potest colligi vtilis. Et verba debent intelligi secundũ intentionẽ proferẽtis, vt. ff. de iu. l. si quis inten. ❡ Et ex hoc potest determinari illa quæstio vtrũ de cessione debeat fieri copia † ante lit. contest. Certè si quidẽ agitur directa, debet fieri copia ante litẽ cõtest. quia agit procuratorio nomine alterius: & sic psona debet prius legitimari. Sed si ipse ageret vtili: tũc agit suo nomine: licet ordinẽ petitionis sumat ex persona alterius: vt hic. meritò nõ debet fa-

a ❡ Reũ. Et limita singulariter hoc in teste. tamẽ consyderato quòd instantia in criminali durat biẽnio: vt ibi tenet gl. tamen post annum accusatus, potest promoueri, ac omnia agere: ac si citatus fuisset: certè mirabile est hoc voluit glo. allegando istã leg. & c. omnipotens. de accusa. sed contra leg. potest opponi de. l. non hos. §. j. de accu. Itẽ potest dici quòd ista lex fallit fauore fisci. l. penul. de accusat. vbi vide omnino glos. quę alleg. istã leg. Andre. Barba.

b ❡ Nostri tẽporis. Adde quod Spe. in tit. de procu. §. j. versi. item, quòd est miles. tenet, ꝙ milites nostri temporis possunt esse procuratores. Io. and. in materia extra eo. An autẽ clericus, possit esse procur. laici, vide Fed. consil. cclxx.

POMATES.

c ❡ Quod quis. In princ. amplia istũ tex. vt per Roma. consi. cclxj. vbi dicit, quòd in causis in quibus lis non contesta. non potest pcurator aliũ substituere.

d ❡ Qui stipendia. Adde in quantum Alexan. tangit, an cessio facta p priuatum in ecclesiã valeat tanquã facta in potentiorẽ. Ro. cõsil. ccccxix. & an exceptio q̃ ob. cedenti obstet cessionario, per Pau. de cast. consi. xlvij.

a ℂCopiā. Adde vt per Spec. in ti. de instr. edi. §. nūc dicamus. versi. sed qui, eccle.

a cere copiā[a] ante lit. cōtest. quia hęc magis respicit institiā causæ, quam legitimatione personæ. ita determinat Iaco. But. in quadā sua disputatiōe. de hoc dixi in. l. si duo. ff. de solut. &c.

QVi stipendia. Miles potest esse procurator in rē suā. hoc dicit. ℂNo. text. in medio leg. qui dicit, ꝙ qui agit nomine cesso. facit in libello mentionē de persona cedentis. ℂQuærunt doc. & Gul. tetigit in. l. si quis in rē. ff. eo. qualiter cognoscatur, quādo intentatur directa, vel vtilis: & dicit quòd quādocunq; quis intentat directā nomine cedentis, tam in narratione, quā in cōclusione fit mentio in libello de persona cedētis. Verbi gratia dico, quòd cessit mihi iura. Dico etiā, quòd fecit me procuratorē in rem meam: quare peto mihi dari, & solui &c. Hic apparet intentatā esse directā. Sed si dicerē: dico quòd Titius mihi cessit iura: ideo sum procura. in rē meam: quare peto mihi dari, & solui, Et sic apparet intentatā esse vtilem. Nā vtroq; casu fit mētio, de cedente in narratione. & facit ad quęstionē: tu agis iure cesso peto mihi fieri copiam instrumenti cessionis: nunquid debet dari ante lit. contest. do. Iaco. determinat, quòd si apparet ex forma libelli esse propositā directā: debet dari copia: quia primò de persona. &c. vt. l. licet. j. eo. Sed si apparet intentatam esse vtilem: non debet dari: quia potius videtur tractandum de meritis causæ, quàm de persona: vt. l. j. post princi. ff. de eden. In contrarium videtur: quia ipse est procurator: & debet ostendere mādatum: vel cauere de rato: vt. l. j. s. eo. Sed dicit, quòd ibi loquitur in agente nomine alieno: hic nomine suo.

SVMMARIVM.

1 *Mandati fines sunt diligenter attendendi.*
2 *Concedo tibi plenam administrationem: & concedo tibi liberam administrationem, est idem.*
3 *Et idem importāt illa uerba: ut possit facere omnia, quæ ipse dominus posset. numero. 3.*
4 *Agere cōtra procuratorem, qui fuit in dolo, quam cōtra dominum, quādo prius liceat?*
5 *Clausula, promitto me habere firmum & gratum &c. an importet liberam administrationem.*

b ℂSi procurator. Adde docto. in. c. petitio. de ꝓcur. & ibi do. Anto. quomodo distinxit questio. tactā hic per. l. si ꝓcur. Andræ. Barba.

b SI procurator. [b]Si ꝓcurator fines mādati egreditur: nō pręiudicat domino: secus si nō egreditur: sed ī eo, quod dolo fecit, poterit à domino cōueniri. h. d. ℂCirca primam partē quæro exemplū, quomodo fuit ad vnā speciem cōstitutus? gl. videtur intelligere, ꝙ fuit datus ad litigādum: & transegit. Et secundū hoc quæritur: an trāsactio præiudicet domino? ista opi. est cōtra literam. ibi: rem iudicatam rescindi &c. ℂEt ideo pone casum, quòd fuit factus procu. ad vnum articulū: vt puta ad respondendū positionibus tantum, vel producendū testes, vel instrumenta, & ipse litigauit vsq; ad sentētiā: vnde dubitatur, an sentētia noceat domino?
1 Et ista est vera lec. Ex qua no. † ꝙ fines mandati sunt diligenter attendendi: vt hic. & l. diligenter. ff. mandati. concor. aliæ sunt hic in gl. ℂVenio ad secundā partē: quæro, quādo quis
c dicatur habere plenā[c] potestatē? quidā dicunt quando habet speciale mandatū. Alij dicunt, & istud tenet glo. quando habet liberā, quod tene menti: & vide gl. ℂEt sic no. quòd idē
2 est dicere †: concedo tibi plenā administrationē: & concedo tibi liberam administrationē. Idem fortè important illa ver-
3 ba, quæ communiter apponuntur: † vt possit facere omnia, quæ ipse dominus posset: vt per hoc videatur concedi libera: vt. l. j. ff. de offic. procura. Cæsa. ℂVenio ad finē leg. dicit, quòd debet agi cōtra ꝓcuratorē, & nō rescindi sentētia. Cōtra. ff. de dolo. l. & eleganter. §. pen. & l. si procuratorem. in
4 prin. ff. mand. Sol. dicit † gl. fateor, quòd prius debet agi contra procuratorē, si est soluendo: aliàs in subsidium possit haberi regressus contra principalē, vt in contrarijs. ℂContra istud oppo. fortiter quando plures: cōmittunt dolum, quilibet potest cōueniri principaliter actione de dolo: vt. l. si plures. ff. de dolo. Ergo si hic cōmisit dolū procurator, & aduersarius, debet posse agi æqualiter contra quēlibet. sed hic dicitur quòd demum in subsidiū agitur cōtra alium: quare malè. Solu. hæc est veritas: quādoq; vnus tantū committit dolum: & tunc ille debet conueniri prius, posteà in subsidiū perueni tur ad eū, qui commodū sentit ex dolo: vt. l. fin. §. planè. ff. de eo per quem fact. erit. Quandoq; plures cōmiserunt dolum: tunc si quidē dolus omnium venit purgandus, per actionem de dolo: tunc quilibet potest cōueniri: vt. l. si plures. ff. de dolo. Sed si dolus vnius purgatur per actionem de dolo: dolus alterius purgatur per actionē ex contractu: tūc primò perue nitur ad eū, qui potest conueniri ex cōtractu, & in subsidium quam cōtra eū, qui potest cōueniri de dolo. hic est casus hic. Nam procura. dolus purgatur per actionem mādati: vt hic dicit glo. vlti. in fi. & bene. dolus verò rei purgatur per actionē de dolo: quæ cum sit subsidiaria ad eā debet vltimò perueniri: vt. l. j. §. ait. ff. de dolo. l. j. ȷ̄. de dolo &c.

c ℂPlenam. Adde quā potestatē habeat procu. constitutus generaliter, & ad facienda ea, quę ipse dominus possit. Bal. consil. ccccxxxiij. lib. ij. & inquātū Alex. tangit, an procur. constitutus ad lit. contest. possit persistere vsq; ad sententiā. adde Paul. de cast. consil. ccc. xxxiij.

SI procurator. Procurator egrediens fines mandati, non præiudicat domino. Sed si dolū cōmisit nomine domini potest cōueniri. h. d. ℂQuæro, quis dicaƚ habere plenā potestatē? vide glo. ibi dū dicit: tu dic, sufficit &c. Et no. ꝙ paria sunt cōcedere procuratori plenā potestatem: aut generalem cū libera. ℂQuęro, nūquid ꝑ hæc verba: promitto firmum, ratū gratū, & acceptū &c. Quidā dicūt. quòd sic & est casus in. l. j. ff. de procura. Cæsa. Cy. dicit hic, quòd in. l. quā tuberonis. in prin, ff. eo. nō debet cōcedi libera potestas generaliter, sed specialiter sic. ℂNo. tex. cū gl. sup verbo plenā. quod idē est siue dicat plena, siue generali, & libera. quid
5 si dicaƚ in aliquo procuratorio generali: † & promitto me habere firmum, & ratū, quicquid procurator meus fecerit, nunquid ex his verbis videaƚ induci libera potestas & administratio? & tex. in. c. ꝑ tuas. extra de arbit. in. c. de cætero. extra de transactio. videƚ velle quòd sic. Videbaƚ cōtrarium: quia iura nostra requirūt quòd specialiter debet cōcedi libera. in. l. quā tuberonis. hic alleg. in. j. gl. & no. gl. ī. l. si liberā. ȷ̄. quod cum eo. Tamē hoc satis equipollere videƚ. & ex dictis tex. colligiƚ De gñali, & libera vide. l. creditor. §. luci⁹. ff. māda. Frā. tigri.

SVMMARIVM.

1 *Tutor, uel curator non constituunt procuratorem, sed actorem & de ratione post lit. conte. sic. nu. 5. & nu. 15.*
2 *Tutor, uel curator sunt quasi domini.*
3 *Administratores, qui facunt fructus suos, possunt procuratorē cōstituere.*
4 *Episcopus, & tutor non parificantur.*
6 *Tutor ad negocia constituit procuratorem.*
7 *Tutor quomodo constituit actorem, & quando?*
8 *Actor potest constitui ad unam rem.*
9 *Actoris officium, quòd finiatur finito tutoris officio.*
10 *Pupillus cum authoritate actoris, cōstituit procuratorē, nō tamen ad alienandum. numero. 11.*
12 *Minor carens curatore, contrahit & ad negocia procuratorem cōstituit.*
13 *Tutor, quando poterit ipse solus reuocare procuratorem à pupillo, cum eius authoritate constituto.*
14 *Procurator à minore constitutus, quòd debeat cauere, quòd minor nō petet resti. in integ.*
16 *Tutores, & curatores ex una parte æquiparantur procuratoribus.*
17 *Tutor, uel curator, an habeat plenam administrationem?*
18 *Tutor non potest cedere actionem pupillo competentem.*
29 *Differentia, quando actor constituitur á iudice tutore petente: & quando est constitutus à tutore cum iudicis decreto.*
20 *Episcopus censetur usufructuarius.*

NEque tutores. Breuiter dicit. tutor & curator ex sua persona procura. non cōstituit: sed minori cōstituenti authorizatur. ℂItē post contestationē litis, ipse ex
1 sua ꝑsona cōstituere poterit. h. d. ℂNot. ex prima parte, † ꝙ tutor & curator nō possunt constituere procuratorē. ℂSecundò no. quòd possunt cōstituere actorē. Quero, de ratione istius primi dicti. Respōdeo procura. debet cōstitui à domino. Ideo dicit lex. Procu. est qui aliena negocia mandato domini agit: vt. l. j. ff. e. Sed tut. & cura. nō sunt domini: ergo non possunt cōstituere procuratorē. ℂCōtra op. de. l. qui fundū
2 §. si tutor. ff. pro empt. Sol. † nō sunt domini ꝓprie, sed quasi domini. ℂVlterius opp. in auƚ. de san. episco. §. si quādo. vbi dicitur, ꝙ episcopus cōstituit procuratorē: & tamē nō est dominus. dicit gl. expone procuratorē. i. syndicum. Idē videtur velle in. l. j. ff. eo. Doc. nostri. Alij dicunt contrariū. Nam qui
3 dam † sunt administratores ad vtilitatē propriā, ita quòd faciunt fructus suos: vt pater, qui est legitimus administrator filij: tunc verè cōstituit procuratorē: etiā ante lit. cōtesta. vt. l. j. ȷ̄. de bo. ma. secūdū verā opi. licet gl. ibi videantur aliter dicere: & malè. ℂEadem ratione dico in episcopo, qui posset
4 constituere procuratorē: nec est † bona similitudo episcopi, & tutoris: quia fructus suos tutor nō facit: & ideo factæ sunt quędā decre. extra eodē. c. petitio. quæ dicūt, quòd nō est curandum de istis nominibus: vtrū vocetur procurator, actor, vel syndicus, vel quomodo. Item oppo. de. l. ita autem. §. gessisse. de administra. tuto. Vbi tutor potest gerere per aliū: &
5 sic apparet quòd facit procuratorem. Soluti. ad † iudicia tutor non

tor,nõ põt facere procuratorẽ ante lit.cõteſt.Ita loquit̃ hic,
6 †ad negocia poteſt:vt leg.cõtraria.&.l.ſi procuratorẽ.§.j.ff.
mand.& vidiſtis.s̃.eo.l.quòd quis.Ratio:quia negociũ debet
pertinere ad tutorẽ,& dicitur negociũ illud ſuũ cura,& ſoli-
citudine:vt.l.ſi pupilli.§.itẽ quærit̃.de nego.geſt.& quod ibi
no.meritò ad negociũ illud poteſt procuratorem cõſtituere.
Sed actio non eſt tutoris:ſed propria pupilli: meritò nõ po-
teſt ad actionẽ cõſtituere procuratorẽ.¶Op.dicit̃ hic,quòd
poteſt cõſtituere actorẽ:imò videtur, quòd debeat cõſtitui à
iudice:vt inſti.de cura.§.fi.Itẽ videtur,quòd nõ poſsit cõſti-
tui,niſi de neceſsitate,quãdo tutor,vel curator impedit̃ gere
re.l.decreto.ff.de admini.tuto.hic autẽ ſimpliciter permittit:
7 quare malè.Solu.dicũt†quidã,quòd hic deficit,ſupplet̃ per
illas leg.¶Alij dicunt & verius,quòd duplex eſt modus cõ
ſtituẽdi:vno modo,quòd cõſtituat eũ tutor authorizante iu-
dice:vt hic:&.l.ſi actor.j̃.de appe.Alio modo,quòd cõſtituat
eum iudex de volũtate tutoris,vel curatoris:vt leg.cõtraria.
quilibet iſtorũ modorũ eſt bon⁹ & verus.& vide gl.Ad aliud
quod videt̃ gl.hic requirere:ſcilicet quòd ita demũ poſsit cõ
ſtituere,ſi tutor eſt impeditus agere.Dico quòd omnes doct.
tenent,quòd hoc nõ eſt de neceſsitate.Sufficit enim quòd no
lit:vel nõ poſsit.Sicut dicimus in cõſtitutione procuratoris:
vt.ff.de procu.l.j.in fi.Ita tenent doc.in.l.decreto.ff.de admi.
tuto.ibi vide & in.l.actor.rẽ ra.ha.& ita omnes tenẽt.¶Quę
ro,in quo differt hic actor a procuratore gl.ponit plures dif
ferentias.quas vide.gl.iſta in omnibus dicit bene:niſi in vno.
8 †dum dicit,quòd actor nõ põt cõſtitui ad vnã rẽ,quod eſt cõ
tra caſum in.l.ſi actor.j̃.de appe.¶Itẽ no.quòd hic dicit gl.
9 quòd officium†actoris,finitur finito officio tutoris.Aliâs de
iſti⁹ actoris natura plenè dixi ĩ.l.actor.ff.rẽ rat.habe.¶Quæ
10 ro:vtrũ pupillus†authoritate iſtius actoris, poſsit cõſtituere
procuratorẽ?Iaco.de Are.& etiã Iac.But.dicunt,quòd ſic:vt
ſicut poteſt authoritate tutoris:ita etiã authoritate iſtius acto
11 ris.Fallit in caſu,†in quo præſentia tutoris requirit̃:ſcilicet
in alienatiõe rerũ immobiliũ.j̃.de præd.mino.l.in minorũ.&
j̃.eo.l.procuratorẽ.ſecundũ verã lect.¶Venio ad ſecundam
partẽ.No.ex hac particula,ꝙ minor põt cõſtituere procura-
torẽ cũ authoritate tutoris,& curatoris.Cõtra.ff.rẽ ra.hab.l.
iij.in prin.vbi videtur quòd poſsit etiã ſine authoritate tuto
ris.Gl.& tex.vidẽtur velle in.l.iij.§.j.in fi.ff.qui pe.tut.quòd
in illis caſibus, quibus minor ſine authoritate alterius habet
legitimã perſonã,in illis caſibus ſine alicuius authoritate,po
teſt cõſtituere procuratorẽ.facit ad hoc.l.etiã.§.abſens.ff.de
manu.vindi.Ita debet intelligi lex contraria,tene menti.De-
12 bes ſcire,†quòd minor curatorem nõ habẽs poteſt cõtrahere
legitimè:vt.j̃.de in integ.reſt.l.ſi curatorẽ.Itẽ ad negocia po-
teſt procuratorẽ conſtituere,ſine alterius authoritate: ita lo-
a quitur contrariũ.¶Quæro,an iſte[a] procura. cõſtitutus a pu-
13 pillo contutoris†authoritate,poſsit per ſolũ tutorẽ reuoca-
ri?Iſtã queſtionẽ tangit Gul.in.l.ſi quis mancipijs.§.j.ff.de in
ſtitor.Inno.tangit extra de poſtu.prel.c.bonæ.in gloſ.ſuper
verbo temerè.& tangit de teſta.c.præſentiũ.quod eſt hodie.
libro.vj.olim erat extrauagãs,& incipiebat ad hoc:& ibi ipſe
videtur melius loqui.Nã quædã ſunt,quæ poſſunt geri per
adminiſtratorẽ ſolum:& procura.ad illã conſtitutus poterit
per ſolũ adminiſtratorẽ reuocari:quoniã in illis habet plenã
adminiſtrationẽ:& in adminiſtratione eſt poſſe procu.reuo
care.Quædã ſunt,quæ nõ poſſunt geri per ipſum ſolũ: & in
illis ipſe ſolus iſta negocia non poſſet agere.Iſta ſunt verba
ſua pulchra.Sed quãdo ipſe adminiſtrator aliũ procuratorẽ
conſtituit:tũc non eſt dubiũ quòd poteſt reuocare: quinimò
eius morte reuocatur mandatũ:vt.l.ſi per epiſtolã.de acqui.
hære.facit.d.l.ſi quis mancipijs.§.j.de inſtito.& quod ibi per
14 Gul.¶†Quęro,vtrum procu.ſi ſit conſtitutus a minore,de-
beat cauere,quòd minor in integ.reſti.nõ petat?tex.& gl.vi-
dentur velle ꝙ ſic,in.d.l.iij.in princip.ff.rem ra.ha.dic vt ibi.
15 ¶Venio ad.iij.particulã,quã no.ad hoc†quòd poſt lit.con-
teſta.tutor & curator cõſtituunt procuratorem.Itẽ no.quòd
16 æquiparãtur†tutores & curatores ex vna parte procuratori
17 bus.¶Sed quæro, vtrũ tutor†& curator videantur habere
plenam,& liberã adminiſtrationẽ?gl.dicit ꝙ ſic.in.l.manda-
to generali.ff.eo.titu.& tetigi.s̃.de pact.l.pactum curatoris.
b NEque tutores. Tutor & curator[b] pro-
curatorẽ ex pſona ſua
non cõſtituunt,ſed minori cõſtituẽti authorãtur.
Itẽ poſt litẽ conteſt.ipſe ex ſua perſona cõſtituere
poterit.h.d.in prima parte.¶No.quòd tutor & curator nõ
poſſunt cõſtituere procuratorẽ:ſed actorẽ.¶Quæro de ra-
tione.Reſpõdeo,vt ex gl.primo colligitur:quia non ſunt do
mini:& procurator eſt qui mãdato domini aliena negocia ad
miniſtrat:vt.l.j.ff.eo.¶Cõtra hoc op.de.l.qui fundũ.§.ſi tu
tor.ff.pro empto.Solu.ſunt quaſi domini, vt ibi nõ domini
verè,vt hic.¶Opp.in authen.de ſan.epiſ.in.§.ſi quãdo.vbi
dicit,quòd epiſcopus cõſtituit procuratorem.gl.hæc magna
poſt prin.dicit,quòd ibi debet exponi procurator.i.ſyndi-
cus.Idẽ in.l.j.ff.eo.¶No.doc.cotra.Nã epiſcopus eſt admi
niſtrator ad vtilitatẽ propriã:meritò poteſt cõſtituere procu
ratorẽ:vt in cõtrario.Simile videmus in patre,qui eſt legiti-
mus adminiſtrator,& habet vſumfru.& ideo poterit conſti-
tuere procuratorẽ ante lit.cõteſt.vt.j̃.de bo.ma.l.j.licet gl.ibi
aliter intelligat:ibi eſt caſus.¶Opp.de.l.ita autẽ.§.geſsiſſe.
de admini.tut.vbi tutor gerit per aliũ.Solu.dicit gl.quòd ad
negocia poteſt procurator cõſtitui,nõ ad iudicia: vt.l.ſi pro-
curator.§.j.ff.mandati.No.in.l.quod quis.s̃.eo.& eſt verum,
quòd negocia pupilli ſunt tutoris,& curatoris,cura,& ſolici
tudine:& ideo facit procuratorẽ ad id,quod eſt ſuũ:actionęs
autẽ,quæ in iudicio reducunt̃,nõ poſſunt eſſe,niſi ipſius pu-
pilli:& ideo ad actionẽ illam inducendã in iudiciũ procura-
18 torem cõſtitui nõ põt.Ex hoc puto,†ꝙ cedere non poſsit tu-
tor actionẽ pupillo cõpetentẽ:vt.l.poteſt.ff.de aut̃.tut.& in
Spec.de ceſsiõe actoris.§.j.ver.patet ergo ex præmiſsis.quã
uis Bar.cõtra in.d.l.poteſt.¶Opp.& videt̃,quòd debeat cõ
ſtitui actor à iudice nõ à tutore:vt inſti.de cura.§.fi.l.actor.ff.
rem ra.ha.Gl.hic mirabiliter ſoluit,quòd duplex eſt modus
conſtituẽdi actorẽ:primo,quòd ipſe actor cõſtituatur cũ au-
thoritate iudicis:vt hic.&.l.ſi actor.j̃.de appe.dũ hic dicit:a-
ctorem cõſtituere debẽt:ipſi cõſtituunt.¶Secũdus modus,
quòd cõſtituat̃ per iudicẽ petente tutore: vt in cõtrario:vt.l.
curator.ff.de tuto.da.ab his.quilibet modus eſt bon⁹.vt hic
Gl.notabi.dicit.¶Sed iuxta hoc quæritur:ſi in effectu iuris
19 †eſt aliqua differentia.inter modũ conſtituẽdi actorẽ?reſpon
deo & iſtud aduertatis:quia iſta eſt opi.mea. Differentia eſt,
quia ſi dubitet̃ de mandato actoris:ſi quidem eſt cõſtitutus à
iudice tutore petente,debet cauere de rato,ſcilicet pupillum
ratum habiturũ:vt.d.l.actor.& ibi no.ff.rem ra.ha. Si verò eſt
cõſtitutus à tutore,cũ decreto iudicis:tũc debebit cauere tu-
torem ratũ habiturũ:quia tutor eũ cõſtituit.hic eſt caſus in.l.
ij.ff.de cur.bo.dá.poſt prin.¶Opp.hic, ſimpliciter permit
tit cõſtituere actorẽ.Cõtra imò non poteſt,niſi ex cauſa:vt.l.
decreto.ff.de admini.tut.gl.hic & ibi vident̃ hoc fateri Doct.
ibi dicũt:quòd veritas eſt.quòd cauſa debet eſſe voluntaria,
vel neceſſaria:vt.l.curatorẽ.j̃.qui.da.tu.poſ.vbi gl.hoc tenet.
Et ideo in inſtrumẽto actoris,debet apponi cauſa : quòd ille a
adminiſtrator impedit̃,vel propter infirmitatẽ vel abſentiã,
vel negociorũ multitudinẽ:ſecũdũ quòd placet tibi.¶Quę
ro:circa iſtã partem,in quo differt actor a procuratore?dic vt
in gl.quæ dicit bene,preterꝙ in vno:videlicet in eo,quod di
cit,quòd nõ poteſt cõſtitui procurator ad vnã rẽ.Nã ad vnã
rẽ cõſtitui poteſt:vt.l.ſi actor.j̃.de ap.¶Quęrit glo.qualiter b
finitur officiũ actoris?certè finit̃,ſicut finitur officiũ tutoris.
quod tene menti.Facit ad hoc.ff.de tute.l.ſolent.&.l.curent.
¶Quæro,nunquid pupillus authoritate huius actoris poſ-
ſit procuratorẽ cõſtituere?Iac.de are.& do.Iaco.but.dicunt,
quòd ſic.niſi in materia,in alienatiõe rerũ immobiliũ:vt.j̃.de
fideiuſ.mi.l.minorũ.¶Venio ad ſecundã partẽ:dicitur hic,
quòd pupillus & adultus poſſunt conſtituere procuratores,
authoritate tuto.& cura.cõtra.imò ſolus.ff.rẽ ra.habe.l.iij.in
prin.Sol.tex.& gl.in.l.iij.ff.qui pet.tut.vident̃ velle,quòd in
illis caſibus,quib⁹ minor habet legitimã perſonã, poſsit ſine
tutore vel curatore.Ad idẽ facit.l.etiã.§. abſens.ff.de manu.
vind.& quod no.in.c.ſæpe.de reſti.ſpol.p Inno.Sed quęro:
an procurator cõſtitutus a minore:prout hic dicit̃: debeat ca
uere,quòd minor nõ petet reſtitutionẽ in integ.tex.eſt.& gl.
in.d.l.iij.§.j.in prin.ff.rẽ ra.ha.dic vt ibi.¶Quęro,extra gl.
&c.quãdo procurator eſt cõſtitutus à pupillo cũ authorita-
te tutoris:an poterit per ſolũ tutorẽ reuocari?hoc tãgit Gul.
ff.de inſti.l.ſi quis mãcipijs.§.j.Inn.in ſimili in.c.bonæ extra
de poſtu.in gl.ſuper verbo temerè.& extra de teſti.c.pręſen
tium.lib.vj.quæ olim incipiebat:ad hoc,vt ibi loquit̃ : quòd
alibi dicit.& prout colligo,videt̃ ſic loqui velle:aut ille pro-
curator eſt cõſtitut⁹ ad ea,quæ ſolus tutor,vel ſimilis admini
ſtrator facere poſſet:& tunc poſſet p ipſum reuocari.Ratio :
quia etiã hoc reuocare eſt in adminiſtratore.Quædã ſunt quę
nõ poſſunt gerit per eũ ſine pupillo,vel p prælatũ ſine capi-
tulo.Iſta vident̃ verba ſua: ſed qñ eſſet cõſtitutus a tutore ſo-
lo,ei⁹ reuocatio ſola ſufficeret expreſſa,vel tacita p mortẽ:vt
l.ſi p epiſtolã.de acq.hære.¶Venio ad tertiã, dicit̃ ꝙ poſt
lit.cõte.poſſunt cõſtituere procu.Ratio patet: quia ſunt dñi
litis.No.ęquiparari tutores & cura.ꝓcuratorib⁹.ꝙ eſt bonũ
propter multa argumẽta.¶Quęro,circa iſtã leg.vtrũ tutor

a ¶Quæro an iſte. Vide Barto. in.l. poſt litem.fi.eod. vbi allegatur ſibi cõtrarius.Andre. Barba.

b ¶Curator Adde an executor poſ-ſit ante lit.cotcſta. procu. cõſtituere vltra Alexã.Pau. de ca.cõſi.cxlviij. An autem minor poſsit cũ iuramento procuratorem conſtituere? vide Bal.conſi.clxxvj. lib.j. Et qualiter intelligatur quòd procura.factus ſit dominus litis per litem conte. vide Oldra.conſil.ccc-xvij. Et de priui. conceſ.à iure poſt lit.conte.procuratori, vide per eundem cõſi.cxxx.& inquãtũ Alex.dicit,quòd non meminit alibi legiſſe ꝙ rectores hoſpitaliũ poſsint ante litem cõteſta.procuratorẽ cõſtituere:dic quòd idem dicit Imo.ĩ cle. (de procurato.

vel curator habeat liberã.Gl.eſt.ff.eo.ĩ.l.mãdato generali.Cõ
ſueui dicere in.l.pactũ curatoris.ff.de pac.¶Querit gl.qd ſi
eſt cõſtitutꝰ à pupillo ſine authoritate tutoris?tu dic vt in ea
dicit,quòd ſi data eſt ſñia pro eo:valet.No.in pręcedẽti.leg.
quod dicit:plenã quia importat liberã.Vide multa ſubſtãtia
lia verba:ex quibus libera poteſtas colligat̃.¶Vide gl.cum
decreto:ibi,cũ dicit,ꝙ epiſcopus poſt lit.cõteſt,non eſt ſim-
plex adminiſtrator:ſed habet ius in re:quia cenſet̃ vſurarius:
20 vt.l.ij.de epi.& cle.¶Canoniſtæ dicũt,†ꝙ etiã vſufructua-
rius:vt no.gl.extra de offi.ordi.lib.vj.Sic ergo patet,qui ha-
bet vſumfru.in bonis filijfamilias,põt procuratorẽ facere in
lite,etiã ante.lit.cõte.vt probat̃ in.l.j.ĩ.de bo.ma.ibi dũ dicit:
atq; oĩa ge rere,tanꝗ̃ ſolidũ * ꝑfectumq́; dominiũ eſſet &c. *
Facit.ergo procur.ante lit.cõte.ſicut epiſcopus:quãuis gl.in
d.l.no.contrariũ:& malè in glo.ibi quæ incipit ordinatũ &c.
Vide gl.quæ incipit:debẽt.Ad omnia,hæc gl. dicit malè.dic
ergo:& meliꝰ:vt no.in.l.ſi actor.ĩ.de appel.in gl.quæ incipit
ſi à præſide.&c.ĩ.eo.gl.dũ dicit,ꝙ ipſe iudex,vel tutor cũ de
creto iudicis actorẽ conſtituit:intellige dũ dicit:vnde ſi petẽ
te tutore,ei dari,in hoc quãdo cõſtituitur a tutore,vel a iudi-
ce.Ratio differẽtiæ eſt iſta:quia ſi dubitaret̃ de mãdato ipſius
actoris,ꝑ quòd videbatur caueri de rato:debet cauere pupil
lum ratũ habiturũ.Si verò à tutore:dic vt.s̃. ſecundũ mẽbrũ
probatur ex.l.ij.ff.de cur.bo.dan.in.ij.§.cõiuncta gl.cũ text.

SVMMARIVM.

1 *Maior quilibet eſt idoneus defenſor cum ſatiſdatione: & quid debeat continere ſatiſdatio?nu.4.*
2 *Filius tanquam coniuncta perſona agit pro patre ſine mandato.*
3 *Minor quando ſit idoneus defenſor.*
5 *Coniuncta perſona quando admittatur ad agendum pro coniuncta perſona:& quid ſi ſit minor?nu.6.*
7 *Minor põt eſſe procura.licet reijciat̃ excep.minoris ætatis ante lit.cõteſt.*
8 *Exceptio.ꝗ procu.eſt minor,non reddit iudicium retro nullum.*
9 *Minor.xxv.annis,qñ põt eſſe procu.ad iudicia,uel ad negocia? ſic ſeruus.*
10 *Minor quando admittitur ad defendendum,ſine mandato.uerba ſententiæ in ipſum formantur:nec reſtituitur ipſe minor.nu.11.*
12 *Conſors eiuſdem litis,ſine mandato quando admittatur.*
13 *Amicus pro amico,an admittatur ſine mandato?*
14 *Coniunctæ perſonæ,an ſolui poßit:& quomodo debeat concludere?*
15 *Coniuncta perſona poſt litem conteſtatam, & ſatiſdationibus præſtitis, quòd poßit procuratorem conſtituere.*

* EXigendi. Iſta lex.notabilis, & ſingularis
eſt: & breuiter dicit. Quilibet
maior etiã ſine mãdato admittitur ad defendendũ
abſentem:& ad agendũ pro cõiuncta perſona põt
admitti:& ipſe minor etiã ſine mãdato admittitur ad defen-
dendũ patrẽ abſentẽ,cũ cõtra eũ poſsit perueniri ad diffiniti-
uam ſentẽtiã.h.d.& habet duas partes.Primò examinabitur
exceptio defectus mãdati:Secũdò examinabit̃ defectus æta-
tis exceptio.Secunda ibi:ſanè.¶Not.tu iuuenis,ꝙ quilibet
1 †maior eſt idoneus defenſor alterius,cũ ſatiſdatione.¶Secũ
2 dò not.†ꝙ filius tãquã cõiuncta perſona põt intẽtare act.pa-
3 tris ſine mãdato.¶Tertiò no.†ꝙ minor nõ eſt idoneꝰ defen
ſor regulariter.¶Vltimò no.caſum ſpecialẽ, in quo minor
admittitur ad defendendũ.Ratio ſpecialitatis eſt duplex:vt
quia filius:vt quia cõtra abſentẽ poterit ꝑueniri ad diffiniti-
uam ſententiã.¶Op.hic dicit̃:ſatiſdatione præſtita pro de-
fenſione.Cõtra,imò debet cauere: vt.ff.iudicatũ ſolui.l.iudi-
4 catum.Sol.fateor,†ꝙ hic dicit̃:& alia obſeruatione &c. Et in
telligitur,ꝙ interponat̃ illa ſtipulatio,quæ continet illas tres
clauſulas:ſcilicet de defendendo:& dolo,& ſoluere iudicatũ:
vt.l.cõtraria.Alij dicũt,ꝙ iſta verba intelligunt̃ ꝙ debeat ca-
uere de rato.quod gl.reprobat:& benè,dic vt in ea.¶Vlti-
5 mò op.ff.de mi.l.patri.circa prin.& vadit iſta op.†ad ſecun-
a dum no.Sol.cõiuncta[a] perſona admittit̃,pro cõiuncta ad agẽ
dum ſine mandato.verũ eſt niſi in caſibus,in quibus requirit̃
ſpeciale mandatũ:vt leg.cõtrarijs.quod dic vt ibi.¶Quęro:
6 an cõiunctæ ꝑſonæ poſsit agere ꝓ cõiuncta†ꝑſona minore?
videtur quòd nõ:quia non admitteret̃ cũ mandato minoris:
ergo nec ſine mandato:vt.s̃.eo.l.qui abſente.contrariũ deter
b minat gl.in.l.tutores[b] qui poſt.in prin.de admi.tuto.in gloſ.
parua,dixi tibi in.l,ſi actor.ĩ.de app.& hoc tangit Iacob.de
are.& Cy.¶Venio ad ſecundã partẽ principalẽ:& videtur
tex.ſibi cõtradicere.Nã primò dicit:nõ iniuſtè potuit repel-
li.poſteà dicit,ꝙ iuſtũ fuit eum admitti.& ſic cõtradicit ſibi.
Sol.ſecundũ verũ intellectũ iuſtè potuit repelli,ſecundũ cõ-
munẽ regulã,iuſtũ fuit eũ admittere iure ſpeciali, duplici de
7 cauſa:vt dixi.& iſta eſt vera ſol.¶Alij dicũt,†quòd iuſtè po
tuit repelli ante lit.conteſt.ſed poſt li.cõteſta.nõ debet repel-
c li[c]& vide glo.quæ ponit hoc,quod tene menti.¶Et ſic no.

* ¶Aduerte,quòd Bart.in hac.l.exigendi.arguitur de cõtradictione. In quo tamen videat̃ cõtradicere, & eiꝰ ſaluationem: vide cõcordantiã, quã poſui ad.l.minor.ff.de procu.

a ¶Coniuncta.Ad de quid in ſpurio. Abb.in.c.nonnulli.extra de reſcri.

b ¶Gloſ.in.l.tuto. No.bene iſtã glo. cũ dicto Bart.ſed idem Bar.tenet cõtra. in.l.minor.ff.eo,tit.Io.de Imo. in.c.qui generaliter.extra eo.in.vj. allegauit iſtas contrarietates:& dixit.cogita.Alij ibi multa dicunt. Andre.Barba.

c ¶Non debet repelli. Adde tu.& vide circa hoc frã.de Aret.in.c.poſt ceſsionem.colũ.v.de probat.

quòd exceptio minoris ætatis,nõ poteſt obijci procuratori
poſt lit.conteſt.ſicut nec exceptio militiæ:vt.ĩ.l.proxima.&
quod habuiſti no.in.l.reũ.s̃.eodẽ.¶Ex quo no.quòd exce-
8 ptio†quòd procura.eſt minor,nõ reddit iudiciũ retro nullũ.
Et ideo nõ poſſet opponi ſemꝑ:vt.ĩ.co.licet alij dicãt, quòd
hic ſequitur:ſed multo iuſtius &c.ponit̃ correctiuè.tene pri-
mam.¶Itẽ oppo.hic dicit̃, quòd minor nõ poteſt eſſe pro-
curator.Cõtra in.l.ſi collactaneus.ff.de ma.vin.inſti.qui ma.
9 non poſ.§.& ſeruus,qui manumitti.Dicit gl.ibi loquitur†de
procuratore ad negocia,quẽ ſufficit eſſe maiorẽ.xviij. annis:
hic in procuratore ad iudicia,qui debet eſſe maior.xxv.ann.
Iaco.de Are.& eũ ſequebat̃ dominus Oldra.dicit contrariũ,
quòd ꝓcurator ad iudicia poteſt eſſe,ſi eſt maior.xviij.ann.
vt leg.cõtrarijs,Quę ſic debẽt intelligi de neceſsitate. Nã ibi
dicitur,quòd iuſta cauſa eſt manumittẽdi ſeruũ, vt ſit procu-
rator,ſi habeat ætatẽ ſufficientẽ,hoc eſt.xviij.anno.ſi loqui-
mur de ꝓcuratore ad negocia,nõ eſt neceſſaria manumiſsio:
quoniam ſeruus põt eſſe procurator ad negocia:vt.l.ſeruum
quoq;.in prin.ff.eo.& fuit no.s̃.l.proxi.Nõ ob.hæc.lex.quo
niam hic nõ dicit̃ de procuratore,ſed defenſore ſine mãdato:
& minor nõ eſt legitimus defenſor.Ita loquit̃ hic,&.l.minor.
ff.eo.Ratio patet:quia ibi minor reſtitueret̃:& eius fideiuſſo
res:ꝗ̃ꝗ̃ iſta verba ſunt ſatis ſubtiliter dicta:tamẽ cõtra hoc ha
bemus hodie caſum expreſſum,in.c.qui genera.in fin.extra
de procura.lib.vj.Et hoc tenẽt omnes noſtri doct.& gl.Non
obſtat quod dicitur de neceſsitate &c.quia licet ſeruus poſ-
ſet eſſe procurator ad negocia,poteſt tamẽ eſſe neceſſaria ma
numiſsio:quia libẽtius homines cõtrahũt cũ eo facto libero,
quam cũ eo exiſtẽte ſeruo.Itẽ ex eius geſtiõe ipſe obligatur:
qui non eſt liber,non obligatur:vt.l.eũ actũ.de nego.geſt.Itẽ
fidelius agitabit iſtud negociũ ſciens ſe à domino manumiſ.
Ita loquit̃.d.l.ſi collactaneus.&.d.§.& ſeruus,qui manumit-
titur.¶Itẽ dicit̃ hic,quòd in iſto caſu minor ad defenden-
10 dum admittitur ſine mãdato.Quæro:†in cuius perſona pro-
ferantur verba condẽnationis,an in iſtũ minorẽ defendẽtem:
an in principalẽ:ſcilicet defenſum?reſpõdeo in minorẽ: vt.l.
liberto.in.§.fi.de neg.geſt.& in.l.j.ĩ.de ſenten. quicquid alij
dixerint.¶Sed tũc oppo.quia ſecundũ hoc inſurgit iniqui
tas.Nã iſte minor,qui admittitur authoritate leg.ipſe & fide
iuſſores eius reſtituentur:vt.l.ſi minor.ff.eod. quod videtur
iniquũ:vt.l.j.ff.de his,qui ve.æta.impe.¶Huius timore va-
riatur lectu.iſta ſecundæ partis.nã quidam dicunt, quòd hic
minor admittitur ad allegãdas cauſas abſentiæ,non ad plenã
defenſionẽ.Certè iſtud eſt contra princ.leg:noſtræ.ibi:qui ſe
defenſioni &c.& ibi:cũ ſatiſdatione pro defenſione &c. Ex
quo apparet,quòd veniebat ad plenã defenſionẽ. Vnde alij
volentes ſuſtinere dicunt,ꝙ in prin.veniebat ad plenam de-
fenſionẽ.in ver.ſanè.veniebat ad allegandas cauſas abſentiæ.
Iſtud eſt cõtra illũ tex.ibi:idẽ filius tuus &c.Ex quo apparet
quòd loquitur eo caſu,quo.s̃.vnde veritas eſt: ꝙ hic venie-
bat ad plenã defenſionem ſpeciali fauore:vt dictum eſt.s̃.nec
obſt.quod dicit,quòd inſurgit iniquitas, quia minor reſtitue
11 retur:quia illud nego.Imò†hoc caſu reſtitueretur duplici ra
tione.Prima ne per hoc ipſe pater reſtituatur : vt.l.iij.§.ſed
vtrum.ff.de mino.Itẽ quòd leg.authoritate hic,vt minor ad
mittitur:ergo &c.vt.l.j.ĩ.de his qui ve.æta.impe. ¶Oppo.
vlti.quòd nõ poteſt perueniri ad diffinitiuã,lit.non conteſt.
vt.l.fi.§.illud.de tempo.appe.Sol.intellige hic parte abſen-
te,lit.conteſta.¶Oppo.de.l.j.§.pueritiam.ff.de poſtu.Solu.
aliud in aduocato,aliud in procu.vt.l.cõtraria.&c.

EXigendi. Ad defenſionẽ alteriꝰ, põt quis
venire præſtita legitima ſatiſda
tione.Itẽ perſona cõiuncta,pro cõiuncta etiã ſine
mandato admittitur.Itẽ filius.licet minor admitti
tur ad defenſionẽ patris:vbi procedi poſſet cõtra eũ ad diffi-
nitiuam.¶Et diuidit̃ in duas partes.Nã in prima parte po-
nitur vnũ dictũ,vbi examinat̃ exceptio defectus mãdati.In
ſecũda parte ponit̃ aliud dictũ,vbi examinatur exceptio de
fectus ætatis minoris.Secũda ibi:ſanè.Nota circa fi.huiꝰ leg.
quòd licet minor nõ poſsit eſſe in iudicio:fallit tamen in hoc
caſu,vbi ſentẽtia diffinitiua põt ferri cõtra patrẽ.¶Op.dici
tur hic:circa primã partẽ,quòd defenſor debet ſatiſdare pro
defenſione.cõtra:imò videtur quòd habeat ſatiſdare iudicatũ
ſolui:vt.l.iudicatũ.ĩ.iudi.ſolui.l.j.ĩ.de ſatiſda.Solu.quidã di-
xerunt quòd ſub hoc nomine pro defenſione, cõprehẽditur
clauſula etiã iudicatũ ſolui.Sed cõtra hoc inſtat̃ de text.quia
dicit,& alia proculdubio.Dicunt qui volũt tenere hanc opi.
quòd per iſta verba tenet̃ defenſor etiã ſatiſdare de rato.Hęc
eſt falſa.tamẽ quia nõ reperitur iure cautũ, quòd præſtando
ſatiſdationem de defendendo,videatur continere clauſulam
iudi.ſolui.tamẽ quia defenſor ex parte rei non ſatiſdat de ra-
to:niſi in

tō;niſi in caſibus.vt.l.nō ſolum.§.ſed & is.ff.eo.vnde tene primā ſolu.
gloſ.quę incipit quòd defendat.¶Item opp.dicitur,quod cōiūcta ad
mittitur ꝓ coniuncta.cōtra de.l.patri.ff.de mino.Solu.vt in gloſſ.quæ
incipit:cum ſit de coniunctis.¶Item oppo.& tranſeo ad ſecundā:&
quòd iſte text.ſit adinuicem contrarius,cum dicit non iuſtè: & poſteà
dicit;multo iuſtius.gloſ.dat plures ſolu.Iſta eſt veritas,quòd iudex iu
ſtè repellit minorē.xxv.annis ī iudicio,in caſu noſtrę leg.Fallit vbi cō
tra partē poteſt procedi ad diffinitiuā,caſu in quo ipſe abeſt. ¶Item
opp.dicitur hic,quòd minor.xxv.an.nō pōt eſſe in iudicio. cōtra, de
l.j.§.pueritiā.ff.de poſt.ſolue quod lex cōtraria loquitur in aduocato,
in cuius perſonam non ſubſtantiatur iudicium:ſed in procuratore, in
cuius perſonam ſubſtātiatur,non poteſt eſſe in iudicio,¶Item oppo.
de.§.& ſeruus,q manumittitur.inſt.q ma.poſſ.ſol.glo.minor.xxv.an.
pōt eſſe ꝓcurator in iudicio ad negocia:nō ad iudicia:vt hic.&.ff.eo.
minor. ¶Itē opp.tranſeo ad gl.pe.magnā.dicitur hic,quòd iſte fili⁹
minor admittetur ad iudiciū.contra:aut tu dices,quòd iſte filius minor
admittatur ad defendendum patrē,& ſententia feratur contra eum, &
quòd tanquā minor poſſit petere reſtitu.in integr.& iſtud videtur fal
ſum.quia iā aduerſari⁹ litigās cū eo deciperetur authoritate huius.leg.
contra.l.j.ī.de his.q veni.ætatis impe.Aut dices quòd admittatur:& ſi
cōdenetur poſsit petere reſtitu.in integ.& iſtud videtur p.l.ait Prętor.
& quaſi p totū.ff.de minori.Aut dices,quòd iſte fili⁹ admittatur ad de
fendē.ſed ſentētia nō feratur contra eum,nec ipſe cōdēnetur:ſed pater
Et iſtud eſt falſum, per.l.liberto.§.fi.ff.de nego. geſt.Huius timore,
facta eſt gloſſa huius leg.& quidā dicunt,ꝙ ipſe non condemnabitur:
quia non interueniat,niſi ad allegandum cauſas abſentiæ. Iſta opin.eſt
falſa:& eſt cōtra tex.quidā dixerunt in glo.Iſta ſolut.eſt vera quòd hic
filius licet minor debeat admitti.& text.dicit: & in eius perſonam ſen-
tentia firmabitur.& licet cōdenetur,dico quòd nō peteret reſtit.in in-
teg.quia hæc reſtitutio prodeſſet patri.cōtra.l.iij.§.ſed vtrū.ff.de mi-
nori.tamē qa aduerſarius cū eo litigans,reperitur deceptus authoritate
huius leg.non poteſt petere filius reſtit.in integr.Quæro:quę ſunt per
ſonæ coniunctæ:gloſ.in.l.ſed & hæ.in princi.ff.eo.enumerat plures. fi-
naliter ſe refert ad legē.j.cū.l.ſequen.ff.de poſtulan.& inter alias enu-
12 merat cōſortes eiuſdē litis.¶†Circa iſtud aduerte:quia demum con-
ſors eiuſdem litis,ſine mandato admittitur pro conſorte,ſi lis ſit conte.
ab omnibus cōſortibus:alias nō.Ita debet intelligi.l.ij.ī.de cōſor.eiuſ
dem lit.& hoc tenent docto & eſt gloſ.in.c.cū M.ferrarienſis.extra de
13 conſtit.¶Sed iuxta dictū glo.† quæro:vtrum amicus pro amico?vide
tur quòd non:quia iura loquuntur de coniunctione,ratione affinitatis.
Guil.determinat cōtrarium ratione harum leg.Ratio enim quare con-
iuncta admittitur pro coniuncta,videtur eſſe:quia cum coniuncta per
ſona teneatur præſtare certas ſatiſdationes:vt.l.Pōpo.§,fi.& ibi no.ff.
eo. Ideo videtur veroſimile,quòd amicus nō pmittat amicum incidere
in illā cautionē,ſeu promiſſionem:ſicut conſanguineus cōſangu.argu.
l.j.&.ij.ff.in ius voca.vt eant.Et intelligas de amicitia nō leui,de qua.l.
late.§.amicos.ff.de verbo.ſignifica. Præterea,talis amicitia præpōde-
rat fraternitati.caſus eſt pro hoc in.l.cū allegas.ī.de caſtr.pecu.lib.xij.
¶Sed nemini venit in dubiū,quòd frater pro fratre poſsit agere. Pre
tereà,amicus petit tutorē filio amici ſui.&.l.ij,in princ.ff.qui pet.tu.&
14 ſic idē eſt in amicis. ¶†Itē quæro:nūquid cōiunctæ pſonæ poſsit ſol-
ui.Sol.dic quòd nō:vt.l.ij.fi.vt leg.no.ca.& eſt gl.ī.l.vero ꝓcuratori.
ff.de ſolu.& ſic cōcipias concluſionem libelli. Nam cōiuncta agens pro
coniuncta.nō debet cōcludere in libello ſibi ſolui:cum ſolutionem nō
poſsit recipere. Sed debet cōcludere ſolui perſonæ coniunctę,pro qua
agit,vel ſibi recipiēti nomine ſuo.& eodem modo allegas formam ſen-
tentiæ. Iuxta pdicta quæro:nunquid perſona poſsit agere pro coniun
cta minore.xxv.annis?vidiſtis gloſ.in.l.ſi actor.ſecundū vnum intelle
ctum.ī.de appella.& eſt glo.in.l.tuto.ff.de admi.tuto.tetigi in.l.liber.
15 §.fi.de negotijs geſtis.¶† Itē quero:nūquid coniuncta perſona lite cō
teſtata,& præſtitis ſatiſdationibus legitimis,poſsit procurator facere.
Primo videtur quòd nō qa licet procuratori hoc permittatur poſt lit.
cōteſtatā.vt.l.procura.ī.eod.tamē non permittitur coniunctæ perſo-
næ qa nō dicitur,vt procura.vt.l.iij.§.ſed & ſi fortè ex liberis.ff.iudic.
ſolui. Potes dicere cōtrariū:quia poſtquā coniuncta perſona præſtitit
ſatiſdationē habetur loco domini.& eodē modo poſſes dicere in defen
ſore ex parte rei,q præſtita cautione iudic.ſolui,habetur loco domini:
vt.l.Plautius.ff.e.Sed dñs pōt cōſtituere ꝓcura. ergo &c.Et Spec.hoc
tangit in titu.de defenſo.Itē quæro,nunquid minor.xxv.annis poſſet
eſſe procu.Gloſ.veſtræ cōmuniter dicunt,quod non ad iudicia:ſed ad
negocia ſic:vt in gloſſ.patet. Iacob.de Are.& Oldra.dicūt totū cōtra
rium:qa licet ex parte non poſsit minor.xxv.ann.eſſe ꝓcura.vt hic.l.
minor.ff.eo.cū habeat neceſſe ſatiſdari iudi.ſol.& poſſe reſtitui ipſe,&
idem ſui:vt in.d.l.minor.tamen ex parte actoris poteſt interuenire:vt
in.d.§.& ſeruus,q manumittitur.Hæc eſt gl.quæ dicit,quòd ille leges
debeāt intelligi de ꝓcuratore ad negocia:qa tunc non haberet locum
ille tex.eo,quòd non eſſet iuſta cauſa manumittēdi:vt dicit ille text.ad
hoc,vt poſsit eſſe procurator ad negocia:vt.l.ſeruum quoq;,in princi.
ff.eo.imo plus:quia minor.vxiij.ann.puta pupillus poteſt eſſe procu-
rator ad negocia:vt.l.j.§.cuius.ff.de exerci.l.ſed & ſi qs.§.parui.ff. de
inſti.Ex his cōcluditur.quòd minor.xxv.annis
poſsit eſſe procur.ex pte actoris. Tu ſalua gl.&
dic ꝙ nō pōt eſſe procu.Et pro hac.gl.caſus eſt
in.c.q gñal.in fi.extra eo.Nec obſtat rō Iaco.cū
dicit,ꝙ nō eſt iuſta cā manumittēdi:qa rñdetur
per ītereptionē: qa magis expedit cōtrahere cū
libero,quācū ſeruo:cū liber obligetur:ſeru⁹ nō.
& procuratoria debet opponi ante litē conteſt.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio procuratoria,uel alias declinatoria,debet oppo*
ni ante litem contesta.et quādo post.nu.6.
2 *Exceptio omiſſa añ lit.cōte,nō pōt opponi in cā appella.*
3 *Appellatio reſcindit iudicatum,et illud reponit in ſtatu,in* a
quo erat poſt litem conteſt.
4 *Exceptiones peremptoriæ non oppoſitæ in cā principali,*
poſſunt opponi,et probari in cauſa appellationis.
5 *Exceptio.ꝓcuratoria,qñ reddat iudicium retro nullum.*

a ITa demum.[a] Exceptio procurato-
ria,non poteſt opponi poſt lit.conte.
1 nec in cā app.h.d. ¶† Not.ꝙ exce-
ptio ꝓcuratoria,ſeu alia declinatoria,debet op.
añ lit.cōte.vt hic.&.l.fi.ī.de excep.&.l.Pōp.§.
rati.ff.eo.videbitis.ī.l.except.ī.de ꝓba. ¶Se-
2 cūdo no.quòd exceptio omiſſa† añ lit.cōteſt.nō
pōt op.in cā appel.ita videbitis hic.¶Ex quo
b nota[b] tertiò:† ꝙ p ap.reſcinditur iudicatū,et re
3 ponitur in eo ſtatu:vt poſsit facere oīa,q̄ poſſet
poſt litis cōte.Ad illū enim ſtatū reducitur,non
ad eum,q erat ante litem conteſt.quod tene mē-
ti.¶Opp.de.l.ij.ſ.e.So.vt ibi.¶Opp.ſecūdo
de.l.eos.ī.de app.& de tēp.ap.l.per hāc.vbi di
citur ꝙ nō oppoſitū opponā,nō ꝓbatū ꝓbabo
4 in cā appel.† Solu.illud verū in exceptionibus
peremptorijs:ſecus in dilatorijs.Rationē dixi.ſ.
quia appel.reponit ī eo ſtatu:vt poſsit facere, q̄
poterat facere a tēpore lit.cōte.citra ¶Opp.ī.
eo.l.licet Sol.quædā eſt exceptio procuratoria,
qua dicitur,quòd qs nō eſt ꝓcurator:& iſta red
dit iudiciū retro nullū:& quādocunq; poteſt op
c poni:[c] vt.d.l.licet.ī.e.Quædā eſt exceptio pro
curatoria:quia dico,tu nō potes eſſe ꝓcu.& iſta
pōt opponi tantùm ante litem conteſta. vt hic.
5 ¶†Quero,hic dicitur de exceptiōe militiæ: an
idē in quolibet alio caſu,quo perſona redditur
inhabilis ad ꝓcu.vt in fœmina,& ſimilibus Gl.
tenet hic,quòd ſic:quā vide,& tene mēti.De reo
criminis habuiſtis idē no.ſ.e.l.rerū.de minorib.
habuiſtis no.ſ.l.proxi.&c.

ITa demum Ab initio pro
curatoria pro
ponēda eſt:alias nō pōt opponi in cā
ap.h.d.¶No.quòd idē valet cā app. b
ꝙ cā principalis:vt gl.dicit. ¶.Itē no.ꝙ app.
reſcindit iudicatū,& reponit ꝓceſſum ī eo iudi-
cio,in quo erat poſt lit.conte.p hāc.l. ¶Op.de
l.p hāc.ī.de tēp.ap.Sol.ꝙ iura cōtraria loquūtur
in exceptiōibus perēptorijs lex nr̄a ī dilatorijs.
¶Itē op.de.l.licet.ī.e.ti. ſol.ꝙ iſta lex.loqtur
de exceptione falſi ꝓcuratoris,quę pōt opponi
in quacūq; parte iudicij, & poſt ſentētiā:licet ſit
dilatoria:vt ibi videbitis,& vidiſtis not.in.l.j.ſ.
de iur.& fact.igno.¶Quęrit glo.ſcitis, ꝙ fœmi
na nō pōt eſſe ꝓcuratrix:nō fuit q̄ſitū,vtrū poſ
ſit poſt lit.cōt.oppo.gl.dicit,quòd idē ſit in fœ-
mina,ꝙ hic.Simile vidiſtis in reo accuſato,q ad
huc nō purgauerat innocentiā ſuā:vt.l.reū.ſ.eo.
ti.¶Sed quero,qd ſi ī monacho,et ſeruo nō fuit
oppoſita iſta exceptio:nūqd poterit poſtea op- c
poni?Ia.de are.dicit,ꝙ ſic:qa illi nec ꝓ ſe,nec ꝓ
alio poſſunt eſſe ī iudicio.in.l.ſeruus.ī.de iudic.
Sed melius pōt eſſe ī iudicio ſaltē pro ſe:vt.l.qui
ſtipēdia.ſ.eo.& idē ī excōicato quòd ī ſeruo: qa
exceptio excōmunica.pōt op.in quacūq; pte iu
dicij,vt in.c.pia cōſideratiōe.de except. libr.vj.
¶Sed quid in exceptiōe illa,nō pōt eſſe procu.
qa cauſa capitalis fuit omiſſa ante lit.cōte. nūqd
pōt opponi?Reſpō.tāgit gl.in.l.quis indubitati.
ad.l.Iul.de adul.quā gl.no.Iac.de Are.dicit,ꝙ

¶Ita demū.Sed contra iſtū tex.facit.l.ſi quæramus ff.de teſ.vide Ioan.de Imo.ibi in prin.& vide Bal. in auteti.gñaliter C.de epi.et cle.et vide gl.& doc.& d.Abb.ī.c.ad audiētiā.de reſcrip.& iſta lex declaratur p Innocē.ī.c.ſup his.de accu. ī illo dubio,qñ exceptio,tua nō intereſt:pōt opponi. vide Ioan. de Imo.& ibi dixi ī c.exceptionē. de excep.do.Abb.ī c.p tuas.de ap.& vide Bar. ī.l.exigēdi.ſ.eo.vbi nō pōt opponi minor ætas,poſt lit.cōte. ꝓcuratori.& vide quòd dicit Lu.Ro.ī cōſi. ccxxxij. p iſtam leg.& vide tex.ī. c.p tuas.de ap.& ibi vide.d.Abb. vbi probatur, ꝙ appellatio nō reſcindit ea, quæ fiūt añ lit.cōte.& ſic eſt ibi tex.ſimilis huic.An. Bar.

POMATES.

¶Ex quo no. Vide Panor.ī.c.ad audiētiā.colū.iij.de reſcrip.Ille ergo q repellitur, vt nō poſsit eſſe ī prīa īſtātia,repellitur ī cā appellatiōis.Quod ītellige,vt hic.ſ.ſi fuit oppoſitū in prīa inſtātia. & vide Ro.cōſ.ccclxxxiiij.& Pau.de caſ.conſil.lxxv. vbi pulcrè loqtur.

¶Opponi.Ad de Bald.cōſi.cccxxiij incipi.dict⁹ procu.lib.iij.

a POMATES. ¶ Nõ eo minus. Circa iſtã leg. adde pulchrã declarationẽ, quã ponit Bal. in.c.j.in.iij.col.de reſcrip.

¶ Pro cõcordãtia, Aduerte: nũquid ſnĩa lata ꝓ aliquo, qui litigabat cũ tutore alicuius minoris, q̃ tutor cauerat: vel aliàs nõ erat legitim⁹, noceat ꝓ illo. & videt̃ quod nõ: q̃a ipſo iure nulla: & ideo nõ eſt opus reſtitutiõe, ita Bart. per tex. expſſum in.l.ſi tutor.C.in qb.cau.ĩ ĩte.reſti. nõ eſt nec. Sed cõtra videtur tenere Bar. ĩ hac.l.nõ eo min⁹. In qua vult ꝙ ſi ſit lata in fauorẽ pupil. valet, Tu dic, Bar. ĩ hac l.nõ eo min⁹. dicit ſe ſaluãdo, intellige illã leg. ſecũdũ iſtã: vt ibi dicam. vbi dicit, quòd lata ꝓ minore valet eo ratificãte: contra minorẽ aũt eſt ipſo iure nulla. & ita ſaluantur illę. leg. q̃ videtur cõtrarię, & Bart.

POMATES,

b ¶ Si ipſe minor, Hoc ſeqtur Ale. cõſi.lix. co.j.vol. ij. vbi ſeqtur, hoc etiã ſi minor talis eſſet in ptãte patris, & litigaret ſine eius conſenſu.

c ¶ Pro minore, Adde quod Spe. in ti.de actore.§.j.verſi.quid ſi minor, dicit quòd ſi opponatur ante ſententiam. quòd iudex nõ debet vlterius procedere: quia iudicium nõ debet claudicare, Io.and. ibi dicit, quòd Iac.de Are. tenebat, ꝙ minor ſit repellẽdus etiã ſi geſta ſint ĩ eius fauorẽ. Proceſſus tamen tenebit, & ſtabit cum curatoris authoritate, vt feratur ſententia. ar.l.ſi id quod.§.j.de reſcindẽ. vendi. Et eandẽ opi. dicit tenere Vber. de bo. & cum his trãſire ipe videt̃.

d ¶ Proſeq. Adde, quòd idem tenet Ro. in nouiſſim. deciſio. habuerit mãdatũ ad agendum, appellandũ & appellationem proſequẽdã: quia tunc tenetur proſequi: licet ꝓteſtetur, quòd nõ velit proſequi: vt habetur in ordine. clvij.

Ratio hui⁹ leg. eſt: quia miles ſaltẽ ſuo noĩe poterat eſſe ĩ iudicio: *alieno aũt eſſe nõ poteſt: ſecus in eo q̃ neq; ſuo: neq; alieno eſſe poteſt, *vt quia ſeruus, vel monachus. Puto dictum Iaco. verũ in exemplo de ſeruo, nõ de mõacho: quia licet monachus non poſsit eſſe procurator: vt.s̃.ead.leg. in gl. ſuo tamẽ nomine eſſe poteſt. quod probat̃. s̃.de epiſ. & cle. aut. cã quę fit cum monacho.

NOn eo minus.

a Quod in fauorẽ alĩcuius introductũ eſt, nõ debet in eius læſionẽ conuerti. vel aliter. Snĩa lata pro procur. minoris non legitimè conſtituto, valet, h.d. ¶ Notabilia clara ſunt in ſummario. ¶ Oppo. ff. quod quiſq; iur.l.iij. Sol. glo. hic loquitur in priuilegio conceſſo de iure communi: ibi de priuilegio cõceſſo ad poſtulationem partis. ¶ Quæro de duobus extra gloſ. hęc lex loquitur, quando fuit in iudicio procura. minoris. b ¶ Quæro, quid ſi ipſe minor[b] litigat? gl. videtur dicere idem in.l.j.ĩ.qui legi. perſo. Iac. de Are. dicebat contrarium: dicam vobis.ĩ.in quib. cau. in integ. reſti. non eſt ne.l.ſi tutor. vbi quędã gl. videtur tangere iſtam opin. ¶ Quæro, quid ſi iſta exceptio opponatur ante ſententiam: an reddatur iudicium retro nullum? Breuiter doc. dicũt ſic, ꝙ ſi quidem eſt certum, ꝙ proceſſus facit pro minore: quoniam legitimè datus eſt libellus, & fecit probationes: tunc proceſſus valeat, ſicut ſententia, per rationem generalem iſtius leg. Si verò proceſſus faceret contra minorem, vel eſſet dubium: tunc eſſet nullus ipſo iure: vt.ĩ.qui le.pſo. l.j. cõiuncta.l.ſi minor. in fin. ff. de mino. *aliâs, coniuncta.l.non iccirco. in.fi.ff. de iudi. * ¶ Sed contra hoc firmiter facit.l.fin.ĩ.de eo qui pro tuto. Sol. dico quòd illa lex debet intelligi ſecundũ iſtã, videlicet ꝙ reſcindatur ꝓceſſus, quaten⁹ nõ facit pro minore. dic vt dicam in.d.l.ſi tutor. ĩ.in quib. cau. in integ. reſtit. nõ eſt ne.

NOn eo minus.

Illud quod fauore alicuius eſt introductũ, nõ debet in eius diſpẽdium retorqueri. h.d. ¶ Oppo. de.l.iij.ff. quod quiſq; iur. ſol. glo. ꝙ illa regula fallit hic. ¶ Quęro, vos videtis, ꝙ ſi minor litigat per procuratorem, quantum ad damnum, ſnĩa non valet, ſed valet ſnĩa lata pro minore. ¶ Quid ſi minor litigat per ſe, nõ per procuratorẽ: & ſnĩa venit pro eo: nunquid habet locum hęc lex? gl. no. non hic, ſed in.l.j.ĩ.qui leg. perſo. ſtandi hab. in iudicio, dicit quòd idem, & allegant hanc leg. ¶ Vltramon. redarguunt dictam gloſ. Rñ. ꝙ iudiciũ agitatum cum minore, non habet ſubſtantialia ſua. Nõ ob. hęc lex: quia loquitur vbi iudicium agitatur per procuratorẽ quãtũcunq; nõ idoneè agitetur. Vnde cum iudicium habeat ſubſtãtialia ſua, non mirum, ſi ſententia valeat. Tu ſalua gl. & dicas, quod ſicut in contractibus, cũ minor facit cõditionem ſuam meliorem, non requiritur authoritas tutoris, vel curatoris: & dicitur habere legitimam perſonam: vt inſtit. de authoritate tutor. in princ. cum ſi. Ita eodem modo minor in iudicijs: vbi quaſi contrahitur, l.iij.§.idem ſcribit. ff. de pecul. Si facit cõditionem ſuam meliorẽ: quia ſententia venit pro eo, dicitur habere legitimam perſonã. quod eſt notãdum. ¶ Sed quæro: quid ſi non eſt lata ſententia pro minore,[c] ſed apparet proceſſus agitatus cum minore? dicaut apparet ex actitatis proceſſum facere pro minore, & ſententiam poſſe ferri pro eo: aut apparet totum cõtrarium. Primo caſu, proceſſus valebit, & tenebit, & procedetur vlterius. Secundo caſu nõ, per rationem huius leg. & etiam ſic in procuratore eſt prohibitum.

ITem.

Pacta de quota litis, etiam in procuratore reprobantur. h.d. vel aliter. Exceptio, quòd procura. pactus eſt de quota lit. eum ab agendo repellit. h.d. ¶ Not. quòd pactum de quota lit. reprobatur in procuratore: & facit eũ repelli ab agẽdo. ¶ Not. quòd officium procur. debet eſſe gratuitũ. ¶ Opp. de.l.ſi remunerãdi. in prin. & l. ſalariũ. ff. mã. Sol. ꝓcur. bene põt recipere ſalariũ: ſed paciſcẽdo de quota litis, hoc reprobatur: vt hic. & l.ſi cõtra licitũ.ĩ.man. & l. militẽ.s̃.eo. ¶ Quæro: pone, quòd in inſtrumẽto procuratonis meę, cõtinetur ſalariũ mihi ꝓmiſſum. Oppo. mihi: tu nõ es procu. quia officiũ procu. debet eſſe gratuitũ: vt hic. & l.j. in prin. ff. eo. Veritas eſt iſta: ſi nos quærimus de ptãte agẽdi, contra aliũ, quãtũ ad illud ego dicor procu. ſiue habeo pecuniã, ſiue nõ. Sufficit enim, quòd eius volũtate, & eius mandato exerceã eius actionẽ. & ita loquũtur oẽs tex. & glo. qui patiũtur procuratori ꝓmitti ſalarium. videbitis.ĩ.mãda.l.ſalariũ. Si verò quęrimus quę actio oriatur inter mãdãtẽ & eũ, cui fit mãdatũ: tũc eſt recurrendum ad illã diſtinctionẽ. Aut enim quis ſuſcepit mãdatũ gratuitò, & habet locũ actio mãdati: vt.l.j. ff. mã. Aut nõ gratuitò: & tũc aut eſt cõtractus locationis, aut eſt contractus innominatus. Iſtam diſtinctionẽ de verbo ad verbũ probat tex. in l. naturalis.§.pe. de præſcri. ver. Et ſic pars cõtra quã agitur, nõ poteſt opponere: tu nõ es procura. quia habes ſalariũ: quia quantum ad eam, dicor procurator. ego enim domini voluntate. ita debes intelligere hãc materiam. &c.

PRocuratorem.

Procurator & actor non poſſunt alienare. niſi hoc ſpecialiter ſit mandatũ, vel habeant generale cũ libera. h.d. ¶ Oppo. de.l. procura. cui generaliter. ff. eod. Sol. fateor, quòd ſufficit generale mãdatum cum libera: ſicut ſi habeat ſpeciale mandatum. Eſt vera òp. licet quidam doc. antiqui diſtinguant inter procur. & tuto. & tutorẽ. & procu. cum libera: quæ diſtinctio reprobatur per noſtros doc. ¶ Quæro, de quo actore loquitur hic. quidam intelligũt de actore, hoc eſt caſtaldione: & ſic non curant, an ſit ſeruus, vel liber. Alij dicunt, quòd loquitur de actore conſtituto a tuto. vel cura. Nam in iſto generali mandato, non venit, vt poſsit alienare: niſi ſpecialiter ſit ei mãdatum. Et hæc eſt vera: & hanc teneas.

PRocuratorem.

Procurator, non habẽs ſpeciale mãdatum, vel generale cum libera, nõ poteſt alienare. h.d. Not, quod dixi in ſummario, inquantum hæc lex ſecundum primã lectu. glo. loquitur in actore conſtituto à tutore non ſpecialiter. à contrario ſenſu huius leg. quòd actor conſtitutus à tutore habens ſpeciale mandatum à tutore, de vẽdendo, poteſt vendere. quod puto falſum: quia nec ipſe tutor poſſet vendere: vt.ĩ.de admi. tut.l. lex quæ tutores.

SVMMARIVM.

1 *Officium procuratoris inuitus nemo ſuſcipere cogitur.*
2 *Inuitus quando quis dicatur?*
3 *Procurator qui cauſam ſuſcipit, tenetur eam proſequi, & appellare, non tamen appellationem proſequi.*
4 *Procurator generalis ad lit. præſentes, & futuras, poteſt appellare, & appellationem proſequi.*
5 *Procurator in cauſa poteſt petere reſtitutionem.*
6 *Appellare eſt præparatorium ad proceſſum appella.*
7 *Paupertas in appellatione exercenda excuſat.*
8 *Appellationem proſequi, quando quis teneatur.*
9 *Defenſor ſine mandato, an teneatur appellationem proſequi, & ita actor.*
10 *Appellationem ex parte rei exercere uolens, quandoq; quis poteſt.*
11 *Procu. actoris, ſiue rei, quando teneatur dominum defendere.*

INuitus.

Hæc lex conſueuit reputari difficilis: & habet varias lectu. Et ſecundum lectur: veram & claram: quæ ponitur circa fi. vlt. glo. breuiter dicit. Quòd non cogitur quis procurationem ſuſcipere, ex parte act. vel rei. & qui ſuſcipit debet appellare: non tamen appellationem proſequi. h.d. Tres principales habet partes. Primò loquitur in procuratore actoris. Secũdò in procu. rei. Tertiò ponit regulam generalem. Secũda ibi: ſed nec. Tertia ibi: cum fidem. Iterum prima ſubdiuiditur. Nam prima loquitur anteq̃ procurationem ſuſceperit. Secũda loquitur quã
1 do ſuſcepta, ad quid extendatur. Secunda ibi: nec eadem. ¶ †Not. ex prima parte, quòd nemo cogitur inuitus ſuſcipere officium procuratoris. & iſtius primæ particulæ lectio non variatur. ¶ Oppo. ad hanc partem de.l.iij.s̃.eod. dicit gloſſ. non compellitur præciſè: ſed cauſatiuè: vt ibi. Tu dic, quòd hic loquitur in procur. qui non cogitur inuitus. ibi loquitur in tutore, qui poteſt etiam cogi præciſè, vt dixi ibi. Cir
2 ca iſtã primã partẽ, quãdo quis dicatur inuitus. †gl. remittit, & bene ad no. ĩ.l. filius.§. inuit⁹. ff. eo. & dic vt ibi. Ego dixi lati⁹ in.l. quæ dotis. ff.
3 ſol. matr. ¶ Venio ad ſecundam particulã, ex qua no. †quòd qui procurationẽ ſuſcepit, tenetur peragere cauſam primã & appellare ſi ſuccũ
d bit: nõ aũt ꝓſequi[d] ſecũdũ opi. verã, quã teneo: licet Pla. aliter dixerit. & ſic iſte

sic iste ver.variatur duobus modis.vt dicã.¶Opp.ff.an per
aliũ cã.ap.l.fi.vbi videt ꝙ per proc.debeat agi causa ap. Sol.
Pla.fatebatur cõtrariũ:& sic intelligebat, ꝙ nõ tenetur cãm
extendere vltra:nisi opus fuerit appellare: appellationẽ em̃
deberet prosequi.Ista eius lect.est contra casum. l.si actor.j.
deappel.ideo tene pręcedentem lect.Non obst.l.fi.an p aliũ
4 cau.ap.quia ibi loquit in procu.†generali,qui potest.appel.
& appellationem prosequi ex virtute generalis mandati.Et
intellige generale ad lites præsentes,& futuras:vt no.in.l.om
nium.ff.eod.&.l.damni.§.si is qui vicinas.ff.de dam.infec.hic
loquit in speciali,cuius mandati vigore,non põt cãm app.ex
ercere:vt.d.l.si actor.& hic.Vel aliter. ibi fuit mandatũ de ex
ercenda lite:& etiam prosequenda appel.si opus fuerit. Vn-
de expressè fuit dictũ,ꝙ possit ap.prosequi.aliâs secus.¶Itẽ
op.ad idem.ff.eo.l.qui proprio.§. item quæritur.Sol.ille. §.
habet multas lect.& secundum aliquas nullo obstat:sed secũ
5 dum vltimam videtur contradicere.Sed solue,†aliud in cau-
sa resti.in inte.aliud in causa app.Ratio: quia restitutio impe
tratur coram eodem iudice.Itẽ videt esse eadem causa cũ pri-
ma.Non enim cõquęror de iudice,nec de sententia:sed de mei
facilitate.¶Opp.tertiò ad idem de.l.in cõmodato.§.sicut au
6 tem.ff.commo.†Sol.gl.appellare non est inchoare processũ
super app.sed est quoddam præparatoriũ ad illud. vnde nõ
videtur negocium esse cœptum.¶Vltimò.opp.hic dicitur,
ꝙ debet prouocare,licet non prosequi.Contra de.l.si procu-
ratorẽ.§.si ignorãtes.ff.mand.gl.dicit:hoc est verũ,nisi excu-
a setur.propter paupertatem.[a]¶Sed cõtra hoc insisto:q̃ excu
satio propter paupertatem,potest esse in appellãdo:hoc nõ
videt verũ:cũ possit appellare viua voce:vt.l.litigatotibus.j.
de ap.et in.l.j.in fi.et.l.ij.ff.de ap.Dicũt quidã,ꝙ fortè erat ne
cesse appellare in scriptis:vel secundũ statuta ciuitatis erat ne
cesse,ꝙ fieret aliquod depositũ:vel fortè debebat solui decĩa.
Istæ sunt diuinationes.Verus intellect⁹ est,quod ille.§.si igno
rantes nõ loquitur de appellatione interponenda:sed loqui-
7 tur de appellatione exercenda:†quam quis tenetur proseq:
8 nisi propter paupertatẽ excusetur:vt ibi distinguit. ¶†Sed
b tunc instatur.[b] secũdum hoc casus illius leg.erit cõtra casum
huius leg.Breuiter.qñq; quis est in iudicio nomine alieno. &
ad cõmodum alienum:et tũc habet locum materia nostra.In
qua distingue:aut loquimur in procuratore generali, aut spe
ciali.Et si in speciali,aut fuit appositum in mandato de pro-
sequendo app.aut non:vt patet ex prædictis.Et prædicta in-
telligo,quando est appellatum à diffinitiua.Si enim appella-
retur ab interlocutoria:tunc teneretur quis ap.prosequi.arg.
l.ad rẽ.et.l.ad legatũ.ff.de proc.Quandoque quis est in iudi
cio nomine suo,ad cõmodũ tñ:vel incõmodum alienum:vt si
deiussor & emptor:tunc teneretur ap.et app.prosequi,si per
sententiã fuit iniustè grauatus: aliâs secus : vt.l.Herennius.§.
Caia.ff.de euict.& quod ibi no.in gl. nisi excusetur propter
paupertatẽ:vt.d.l.si procurator.§.si ignorantes. Qñque quis
est in iudicio nomine suo,& ad cõmodum suum :vel nomine
alieno,& ad commodũ suũ,vt procurator in rem suam:tunc
non est dubium,ꝙ nõ tenetur app.prosequi,quia in re pro-
pria:&c.vt.l.in re mãdata.j.mãd.et.l.si cõstante.§. siue.ff.sol.
matr.Imò põt si vult actioni iam propositę renũciare:vt.l.qs
libellos.j.de app.ita debetis intelligere hanc materiam.Et ha
9 bes expeditam istam secundã gl. quam vide. ¶†Quæro.cir-
ca hanc partem:quid in defensore sine mandato : an teneatur
ap.prosequi?dico in.l.liberto.§.fi.de nego.gest.¶Quæro:qd
in actore?dic,vt in.l.si actor.j.de ap. ¶Quæro, licet inuitus
quis non cogatur exercere appellationem: an uolens exerce
10 re possit?certè†aut loquimur ex parte actoris, & nõ põt,aut
ex parte rei,& tũc põt:vt.l.si actor.j.de ap.& ibi dixi. ¶Ve
nio ad tertiam partem. s.ad uer. sed nec defensionem.Et iste
versi.legitur duobus modis principaliter. Primò ꝙ loquitur
in procuratore actoris, sicut.s̃.secundo.ꝙ loquitur in procu.
rei.& istam lect.vobis tenui.Item secundũ primam lect.sub-
diuiditur in tres lect.quia quidam intelligunt de procu. acto
ris ante præstitam satisdationem de defendendo:alij de pro-
cu.actoris post præstitam satisdationem de defendendo.Et
quæritur an possit cogi defendere, à reo? Alij,an possit cogi
defendere ab ipso actore,qui eum dedit?& sic in summa qua
tuor lect.sunt.Pono,secũdũ primã,lex dicit,ꝙ ꝓcurator acto
11 ris nõ cogit ipsum actorem defendere. ¶†Contra hãc possit.
opp.s̃.eo.l.actionem.&.l.mutus.§. pœna.ff.eo. Sol.non cogi
tur quis defendere inuitus pręcisè,vt hic:sed cogitur causati-
uè, id est si vult audiri super actione intentata. ¶Sed contra
op. de.l.si procuratorẽ.§.si ignorantes.ff.man. Sol.fateor,ꝙ
tenebitur domino actione mãdati, ad interesse tantùm: cùm
non cogatur præcisè defendere. ¶Opp.tertiò ad istam lect.

cum ibi mandatur,vt agas,videtur etiam mandatum, vt de-
fendas:qa oĩa vident esse mandata,sine qbus illud expediri
nõ põt:vt.ff.e.l.ad rẽ.&.l.ad legatũ.si videt mãdatum,& ipse
non implet,apparet ꝙ nõ implet fidẽ susceptã.& sic rõ,q̃ se-
quitur,nõ bene adaptatur.¶Huius timore gl.recedit ab ista
lec.& legit alio modo.Nõ possumus sustinere istã lec. qa hic
loquit qñ post lit.cõtest.petebat à procuratore cautio de de-
fendendo.ꝙ nõ potest fieri:vt.l.põp.§.rati.ff.eo.& ita intelle
xerunt antiqui,dum posuerũt hic casum ibi,dum gl.dicit pu
ta,egit procu.contra aliquem.Et sic no.ꝙ dicit,egit.& sic in-
nuit litẽ fuisse cõtest.vt.l.amplius.ff.rẽ ra.habe.Nõ ob.ꝙ di-
citur de fide suscepta:qa tenẽdo istã lec.ille ver.cum fidẽ.re-
fertur ad pręcedentia,non ad proxima.& sic ille vers.legitur
duobus modis.Vel aliter dicam⁹,ꝙ ista prima lect. loquitur
qñ egit,& perfecit.Sicut em̃ nõ cogit cãm appellationis pro
sequi post latã sententiam:ita non cogatur actorẽ absentem:
post latam sententiã defendere:& tũc bene sequitur ratio:cũ
fidem susceptã &c.Quæ ratio põt referri ad omnia ꝑcedẽtia
Et hęc lec.põt esse satis bona.¶Tertio modo legit in procu-
ratore actoris,qui satisdedit de defendendo:non tamen cogit
ꝑcisè defendere:sed sufficit quòd pręstet interesse.Ista lec.ꝓ-
batur per gl.& per.l.sed & hę.§.pręter.ff.e.Alij dicũt,ꝙ non
cogitur pręcisè defendere ab absente,sed ab aduersario sic.ꝙ a
gl.reprehẽdit per.l.si defunctus.ff.eo.hoc autẽ qualiter pro-
cedit:dic vt.l.filius.§.fi.cũ.l.seq.ff.eo.& quod not.in.l.sed &
hę.§.præter.Et pro certo hęc bene sustineri nõ posset.Secun
da lec.est,ꝙ loquatur in procuratote rei,& istam vobis tenui
& ista est satis clara.

INuitus. Ista lex habet duas lec.in gl. prin b
cipales.Prima lec.est ꝙ lex ista lo
quatur in procuratore actoris.& ista prima lectu.
diuidit in tres partes:vt.j.patebit. Secunda lectu.
est,ꝙ hęc lex vsq; ad versicu.sed nec.loquatur in procuratore
actoris.vel defensore ex parte rei.Et ista lec.est vera,& eã pro
sequar,& istã prosequit gl.fi.circa fi.cũ dicit:tu dicas quarto
modo.secundũ hãc lec.ista lex diuidit in duas partes.Secun-
da ibi,sed nec.& in summa hoc intendit.Officium procurato
ris siue ex parte actoris,siue ex parte rei,est voluntarium,&
non necessarium.h.d.secundũ verã lec.¶Oppo.ff. ad muni.
de.l.munerum.quasi per totam leg.ff.de mu.& ho.Sol.ꝙ mu
nera publica authoritate,& vtilitate:vel authoritate tãtũ, qs
cogatur suscipere,vt in contrarijs:sed munera priuata autho
ritate & vtilitate:vt puta officium procuratoris,quis non co
gitur suscipere:vt hic.¶Item oppo.contra versic. sed nec.&
sum in glo.fi.dicitur hic,quòd quis nõ cogitur subire defen-
sionẽ.Contra de.l.seruum quoq;.§.ait Prætor.ff.e.l.sed & hę
§.defendere.&.§.pręter.in eo.tit.¶Huius timore variat⁹ est
intellectus huius versicu.principaliter duobus modis.Nam
quidam intelligunt ver.hunc & totã leg.in procuratore acto
ris.Quidam intelligunt in procuratore rei:vel in defensore.
Volẽtes tenere primã opi.dicunt,quod procurator ex parte
actoris,non cogitur defendere actorem in causa reconuẽtio-
nis:scilicet pręcisè:sed causatiuè sic:vt in cõtrarijs.& ista fuit
secunda lec.vt in gl.ibi dum dicit.¶Alij dicunt, ꝙ ista lect.
non est bona,& est cõtra.d.§.ꝑter.& quod ibi not.quod pro
curator actoris.cogitur pręcisè defendere.& dicvt ibi de hac
materia.¶Secunda fuit lectura,licet sit tertia in glo.quod ab
absente quis non potest cogi,vt eum defendat:vt hic:sed ab
aduersario cum quo litigat sic:vt in cõtrarijs.Hanc reprobat
glos.quia est contra.l.si defunctus.& quod ibi nota.ff.eo.Vn
de alij volentes tenere primam lectu. dixerunt aliter. & ista
lectu.est prima in glos.licet sit secunda quo ad me, quia quis
non cogitur subire defensionem actoris.quantum ad hoc, vt
aliquam pœnam patiatur,quo ad aduersarium suum : nisi ꝙ
denegabitur sibi actio,si non vult defendere actorem in cau-
sa recõuentionis:vt.l.actionem.s̃.eod.l.mutus.§.pœna.ff. eo.
Tamẽ absenti tenebitur ad interesse.Ista est lect.vl.huius leg.
licet prima.in glo.Lectu.ista reprobatur per gl.& meritò: qa
videbitur cõtra hunc tex.in fine,cum dicit susceptam.quia si
non cogeretur procurator defendere actorem in causa recõ-
uentionis,non diceretur adimplere susceptam fidem: quia si
cut videtur mandatum exercitium principalis:ita videt man
datum illud,sine quo explicari non potest: vt. l. actionem.s̃.
eod.l.seruum quoq;.§.ait Prętor.ff.eod. iuncta.l.ad rem. &
l.ad legatum.ff.eodem.Reiectis ergo tribus lectu.quę omnes
excludunt hanc leg.loqui in procuratore actoris.Tene ergo
lec.principalem,quę est in fi.gl.q̃ incipit:tu dicas quarto mo
do.Et hunc tex.susceptam,expone,vt gloss.exponit.¶Quę
ro:quis dicatur inuitus?tex.est in.l.filiussami.§.inuitus.ff. eo-
dem.¶Aduerte,quòd tex.loquitur:quia non probatur con

a ¶Paupertatẽ.Ad-
de an pauperi cur
rant tẽpora appel
lationis prosequẽ
dę Bal.ꝙ nõ cõs.v.
iij.lib.

b ¶Sed tunc instat.
Et ratio est secũdũ
Bal.quia nondum
est functus officio
suo, quia videt ha
bere mandatũ ad
oĩa emergentia.&
idẽ si restitutio in
integrum peteret
incidẽter:vt.j.vbi
& apud quos.l.j.
ĩ fi.&maximè hoc
verũ secũdũ ius ca
nonicũ.s.ꝙ appel
latio ab interlocu
toria ĩpugnat &
iustificat ex actis
primis& nõ ex no
uis allegationib⁹,
in cle. appellanti.
de ap.& vide cõsi
lium Dy.sup hoc.
Andre.Barba.

¶ Alienã. Idẽ ĩtellige, ꝙ nõ admittit̃ ad plenè defendẽdũ. sed bñ ad allegãdũ cãs absentiæ vt. l. seruũ quoq;. §. publicè. ff. eo. vide. d. Ant. ĩ. c. significãtib⁹. de offi. de lega. vbi colligit. ꝙ mater agit pro filio. vide. l. ij. j. de neg. gef. & ibi Barto. And. Barba.

* ¶ Aduerte ꝙ Bar. allegat cõtraria in hac. l. alienam. Sed pro sol. vide cõcordã. ad. l. j. ff. de appel. reci.

b ¶ Si pretiũ. Sed si fiat de necessitate rei dominicę vt qa vẽdidit vinũ, vel frumẽtum dñi, ad vtilitatẽ eius. talis alienatio valetj. ꝙ tene mẽti. Andre. Barba.

* ¶ Pro solutiõe Barto. in hac. l. nihil. ĩ qua arguit̃ de cõtrarietate. vide concordãtiã, quã posui a. l. l. ab executore. ĩ. §. fi. ff. de appella.

c ¶ Quæro: an procurator. Archi. tenet cõtrariũ, ꝙ procurator post lit. cõtest. constitut⁹, nõ posſit aliũ ĩstituere: nisi de hoc haberet mãdatũ. Ita not. ipse ĩ. c. j. de procu. in. vj. sed opin. vltramon. est verior, ꝙ est effectus dñs litis: quia sñia fertur in eũ: vt no. in. l. j. C. de sen. & inter. om. iudi. Itẽ qa ĩ causis, vbi lis nõ cõte. sed habetur pro cõte. gl. est sing. ĩ. c. j. de app. in. vj. ꝙ est not. dignũ. And. Barba.

sentire. & sic gl. non hic, sed in præalleg. §. inuitus. exponit illud brocardum. Vtrum taciturnitas habeatur pro consensu: vbi expedit: tangit in. l. caius. de pigno. actio. l. qui vas. ff. de fur. Dy. in. c. qui tacet. extra de reg. iur. Iaco. de Are. tãgit in. l. ij. §. voluntatem. ff. solu. matri. ¶ Aduerte: qa sunt duo extrema: videlicet expressus consensus ex vna parte, vel expressa contradictio ex altera. Ista duo extrema habent vnum medium, quod dicitur taciturnitas, vel patientia. Modò circa istud medium procedit brocardum: & tũc si circa tale mediũ reperit̃ aliqua leg. dispositio: tunc illã sequimur. & ita debet ĩtelligi. l. j. §. si autem. ff. ad Trebel. Si verò nõ reperitur aliqua leg. dispositio: tunc loquimur aut de patiẽtia, vel taciturnitate hominis furiosi: aut hominis sanę mentis. Primo casu aut actus validatur solo consensu: & patientia furiosi non habetur pro consensu. l. qui ad certum locati, vel conducti. Fallit in. l. ij. §. voluntatem. ff. solu. matri. Si verò non validatur consensu: tunc patientia operatur obligationem furiosi: vt. l. iij. §. & si furiosi. ff. de nego. gest. Si verò loquamur de patientia hominis sanę mentis: tunc capias regulam, quòd tacens neq; videtur consentire, neq; contradicere. Fallit in quibusdam, in quibus habetur pro cõsentiente: vt puta ratione publicę vtilitatis: vt. l. j. de administra. tuto. Item fauore matrimonij, vt l. in sponsalibus. ff. de sponsali. Item fallit ratione coniunctionis, vel affinitatis: vt. l. si seruus communis. ff. de donationi. inter virum & vxorem. ¶ Ex isto vltimo quãtum ad materiã nostram, nota quòd ubi suadet ratio coniunctionis, vel proximitatis, tacens habetur pro cõsentiente: videlicet ꝙ si ego constituo te consangui. meum procurat. & tu taces, quòd tu videaris consentire. & isto casu accipiet̃ inuit⁹, q expressè nõ contradicit ar. l. si seruus. alleg. Et ex hoc inferũt doctores, ꝙ idem sit in amicis. de pręsenti verò amicitia, ar. l. latę culpę. ff. de verbo. signi. Et valet, ꝙ si socius tuus, vel multum amicus & multòmagis, si sit consanguineus portãs libros ad te, & reportet in camera tua: licet tu expressè non consentias: tamen tu teneberis depositi, per dictam rationem. ¶ Quęro, nunqd procurator cogatur prosequi causam appellationis? gl. q̃ incipit. cogitur enim. examinat hic. gl. cõcludit ꝙ teneat̃ appellare, & nõ prosequi. & dic vt in gl. ¶ Item quæro: nũquid indistinctè teneat̃ appellare & nõ prosequi? & dic vt in gl. ¶ Itẽ quęro. nunquid indistinctè teneatur appellare? Dic qñq; cõtingit quod apparet ex actis procura. fouere malam causam quandoq; apparet ex actis fouere iustam causam: quandoq; dubitatur. Primo casu dic, quòd non tenetur appellare: imò bonã fidem agnoscere debet. argu. l. quoties. §. sicut. ff. de administra. tuto. l. si fide. §. quędam. ff. mand. In secũdo casu, vbi apparet procura. fouere iustam causam, dicas quòd tenetur appellare. * Tertio casu. s. in dubio, nõ tenet̃ appellare: * quia semper est pręsumptio pro sñia lata cõtra eũ, cõtra quẽ fert̃. l. herennius. §. Caia. & ibi no. ff. de euic. debet tamen denũciare domino: vt appellet, si vult. ¶ Sed q̃ro, qd si velit ꝓsequi appellationẽ: nunqd debeat admitti? de hoc vidistis gl. ĩ simili in. l. si actor. j. de appel. qa debet admitti tanquã defensor, nõ tanquã procu. ¶ Item quæro: qd in defensore: nunqd defensor ex parte rei contra quẽ est lata sñia teneat̃ appellare? dic ꝙ sic, dũmodo veniat ad plenè defendẽdũ, nõ ad allegandum causas absentię: vt. l. liberto. §. fi. ff. de neg. gest. Posses tñ distinguere: vt. s̃. dixi in procura. in. l. inuitus. in gl. ad illud ꝙ gl. dicit per. l. qui proprio. §. itẽ quærit̃. ff. eo. secundũ vnã lec. Nam sicut ibi procura. datus ad vnam litem principalẽ, etiã causam restitutionis exercet: vt ibi. videbat̃, ꝙ etiã exerceat cãm appellationis: maximè cũ causa restitutionis, & appellatiõis videat̃ apertè ęquiparari: vt. l. præses. ff. de mino. Hoc tñ nõ est verũ. nec ob. si cãm restitutionis exercet. & nõ appellatiõis. Ratio est: qa restitutio dicitur de appẽdicijs primę causæ, vt no. gl. in præalle. §. item quærit̃. Appellatio verò nõ est de appẽdicijs primæ causæ: imò diuersa ab omni instãtia. arg. l. si ita demũ. s̃. eo. & l. cum apud. ff. iudi. sol. Quod probat̃ sic nã restitutionẽ indulget ipse Princeps. vide ĩ. l. eos. j. de app. & l. j. ff. e. ergo patet vnã esse dependẽtiã, à prima, sicut aliã.

SVMMARIVM.

1 *Mulier non admittitur ad defendendum alios.*
2 *Mater admittitur ad defendendum filium.*
3 *Mulier in casibus quibus pro filio agere põt: an possit defendere?*
4 *Mulier quando pro alio admittitur. an iuuetur uelleiano?*

a
* ALienam. [a] Mulier non potest defendere filium pupillum, sed eidem tutorem petere. hoc dicit. ¶ No. pulcherrimã. l. Ex
1 qua nota. † quòd mulieres non admittunt̃ ad defendendum alios. ¶ Opp. ff. de appel. re. l. j. Solu. speciale in
2 causa appellationis, vt mater admittatur † ad defendendũ filium. Ratió: quia contra eum potest perueniri ad diffinitiuã
sententiam, non ita in causa principali. Nam cõtra pupillum
non põt perueniri ad secundũ decretum: vt. l. apud iul. ff. ex
quib. cau. in pos. ea. Vnde cũ nõ posſit parari plenũ pręiudi
cium sibi, non admitteret̃ ad eum defendendũ: sed si esset ca-
sus in quo cõtra eũ posset perueniri ad diffinitiuã sñiam, vel
parari plenũ præiudiciũ, puto ꝙ admittet̃ mater: sicut in cau
sa appellationis. vt leg. cõtrarijs. ¶ Opp. de. l. fœminas. ff. eo.
Sol. ibi admittit̃ pro patre: qa ei nõ põt cõsuli ꝑ tutorem. sed
huic filio põt cõsuli per tutorẽ. Sed si poneremus ꝙ non põt
cõsuli huic filio ꝑ tutorẽ esset eadẽ ratio, q̃ in patre. & habe-
ret locũ. d. l. fœminas. ¶ Quæro. † vtrum in omnibus casibus,
3 quibus potest pro alio agere, posſit & defendere? glo. hic di
cit quòd sic: & vide eam. Istud argu. non videtur concludere
in muliere. Nam defendẽdo alium videtur intercedere. & sic
iuuatur velleiano: quod non fit agendo, per quod quidam re
4 præhendunt istam glo. ¶ † Sed pro hui⁹ declaratione est vi-
dendum, an in huiusmodi casibus: quibus mulier admittitur
pro alio iuuetur vellei. gloss. tangit in. d. l. fœminas. ff. eod. Et
quidam dicunt, quòd nõ iuuatur ne quis decipiatur. l. autho-
ritate. & vidistis. s̃. e. l. exigendi. & l. j. j. de his qui ve. ęta. imp.
Alij dicunt, & istud puto verũ. quòd mulier iuuetur velle. nisi
renuntiauerit: vt. j. quando mu. tu. offic. fun. pot. aut̃. matri &
auiæ. & in corpore, vt sine prohi. ma. §. quia verò. Et si dicis, ꝙ
quis decipitur leg. authoritate nõ est verũ: imò decipitur sua
stultitia: qa renuntiare non fecit, ad hoc. ff. si quis in ius voca.
non ie. l. j. qui satis. cog. l. j. &c.

ALienam. Mulier, vel mater, nõ potest esse procuratrix pro filio in iudicio sed tutorem debet petere. ¶ Opp. de. l. j. ff. de apel. reci. Sol. quod ibi est casus spãlis. ¶ Item op. de. l. fœminas. ff. eo. Sol. quòd licet pro patre mulier posſit esse in iudicio, vt in contrario: tamen pro filio non. Respon. qa filio potest prouidere de tutore. ¶ Aduerte: quia si esset fili⁹ impubes: sicut mulier potest esse pro patre: ita pro filio multòmagis: quia eadẽ ratio est, & multò maior. ¶ Quæro: qualiter debet intelligi istud verbum petere? vide gl. no. debet eñ intelligi cum effectu: nunquã autem sine.

b SI pretium. [b] Pretium conuersum in vtilitatem domini vendicantis rem emptori venditam, debet restitui: hoc dicit in summa &c.

SVMMARIVM.

1 *Constituere procurã. ante litem contesta. uel post, in quo differat?*
2 *Procurator post litem contest. quando posſit alium substituere?*

*
1 NIhil. ¶ Quæro pro declaratione huius text. in quo † nihil interest? gloss. tua dicit primò, quo ad dandi facultatẽ: quia ita potest dari post litem cõte. sicut ante. ¶ Item etiam alia. s. in satisdatione: quia sicut satisdat procurator qui interuenit ante litem contest. ita satisdat procurator, qui interuenit post litem contesta. vt hic. de consor. eiusdem litis. l. ij. ¶ Itẽ tertiò nihil interest, scilicet in modo cõdemnandi. Nam sicut cõdemnatur procurator interueniens ante litem contesta. sic condemnatur procurator interueniens post lit. contest. vt plenè dixi in l. j. j. de sentẽ. Addit glos. notabile verbum, quod est verũ, nisi quãdo verba sentẽtię nõ possunt proferri in personam procuratoris, proferunt̃ in personã domini vt in iniuria & matrimonio, ita dicit gl. & bene not. quã vide. ¶ Quartò quãtũ ad euitandum infamiam nihil interest: quia sicut euitatur infamia, quando procurator interuenit ante lit. contest. ita euitatur quando interuenit post: vt. l. furti. §. si quis alieno. de his qui notant. infa. licet Guil. dixerit contrarium. ¶ Quæro: an
c procurator [c] cõstitutus † post lit. cõtest. posſit alium cõstitue
2 re procuratorem? videtur quòd sic: vt. l. neq;. in fi. s̃. eo. & j. e. l. procuratoribus. & l. nulla. Dicit glo. cõtra: nam ideo potest constituere procuratorem post lit. contesta. quia per contestationẽ est effectus dominus litis: sed ille, qui constituit̃ post lit. contest. nõ potest effici dñs litis per contestationem: ergo procuratorẽ substituere nõ poterit. Et in hoc interest, vtrum detur procurator ante lit. contest. vel post. Et sic fallit hæc regula. Doc. vltramon. dicũt cõtrariũ, quòd procurator etiam post lit. contest. constitutus, poterit alium substituere: nam cum ipse incœpit tractare merita causæ: efficit̃ dñs litis. Ego dico sic: & aduerte, Translatio litis de domino in procuratorem: vel de vno procuratore in alium: potest fieri tribus modis.

modis. Primò, quòd omnia de nouo repetantur secundũ ꝙ not. in. l. mutari. ff. eodem. & tunc non est dubiũ, ꝙ talis procurat. poterit substituere: quia videtur de nouo litem cõtest. esse. ¶ Quandoque fit trãslatio per modum cessionis: quia ius instantiæ, quod est apud primum, transfertur in secũdũ: vt. ff. eodem. l. in causæ. §. fi. & §. si ex parte. tunc idẽ, sicut dicimus in procuratore in rem suam: vt. l. illam. infra de donatio nib. & l. qui stipendia. s. eodem. & nota. in. l. ꝙ quis. s. eodem. Quandoque procurator simpliciter constituitur post litem contestat. ad exercendum illud ius instantiæ, ꝙ cõpeteret domino, vel primo procuratori: tunc verũ puto istã glo. dicere:
a quia cum primus qui contestatus est litem, sit dominus litis.[a] alius dominus esse non potest: cum dominium litis esse non potest apud plurimos: vt. l. iij. §. ex pluribus. de acquir. poss. & l. si vt certo. §. duobus vehiculum. ff. commodati.

NIhil arbitramur. ¶ Non est differentia, vtrum procurator interueniat ante lit. contestat. an post. hoc dicit. ¶ Not. quod dixi in summario. Pone casum in. l. ij. j. de cõsortibus eiusdem lit. Nota. istam leg. quia est multum no. Quero, in quibus non interest? gloss. ponit plura exempla: vt in ea patet. Inter cętera ponit vnũ exẽplum: quòd sicut procurator interueniens ante lit. contestat. debet condẽnari, ita & interueniens post. licet quidam contra: vt visum fuit. j. de sent. & interlocut. omni. iud. l. j. & hic vnum verbum glos. no. quod tunc est verum, quòd procurator debet condemnari: quando sententia, vel verba ipsius possunt cadere, vel adaptari, in ꝑsonam procuratoris. ¶ Quid enim si esset causa criminalis: vel quid si esset causa matrimonialis: nunquid condemnabit procurator? uel formabitur sententia in personam suam? certè non. vt. l. fi. infra de iniurijs. quia verba non aptantur in ꝑsonam procuratoris, vnde vide gl. quam no. Circa mediũ faciebam mentionem de ea in dicta. l. j. de sentent. ¶ Item opp. & videtur quòd sit differentia: vt. l. ante litem. & l. post litem cum sequentibus. ff. eo. tit. ¶ Circa reuocationem iuris est differentia: quia ante lit. contesta. remouetur indistinctẽ: postea non, nisi cum causæ cognitione. ¶ Item oppon. & videtur ꝙ etiam sit differentia, an interueniat ante, vel post: quia si interueniat ante litem contesta. tunc potest facere alium procuratorem: sed postea non: cum non sit dominus. l. procurator j. eod. Gloss. secũdum Ioã. fatetur contrarium: quia in hoc est differentia. Vel dicit gl. sub dubio fortè quòd etiam interueniens post, potest procuratorem constituere. Dictum huius gloss. in fi. approbat do. Iaco. hic per hanc rationem: quia sicut procurator interueniens ante lit. cõtest. post lit. contesta tam efficitur dominus instantiæ: vt. l. procurator. j. eodẽ. Ita & procurator interueniens post, eo ipso, quòd incipit tractare merita causæ, efficitur dominus instantiæ, & poterit procuratorem constituere. Posset facere pro opinione sua, lex nulla. j. eod. vbi dicit, post causam in iudicio agitatam: quasi velit dicere postquam merita causæ cœperunt tractari: & nõ dicit post lit. contest. Et idem videntur tenere Vltramõt. hic Imò plus: quia est casus vbi lis non fuit contestata, & tm̃ operatur secundum eos exercitium alicuius actus iudicij, de illis actibus, qui solent exerceri post lit. cõtest. quantũ operatur ipsa contestatio. Facit ad hoc specialius. l. ij. j. de consortibus eiusdem litis. secundum eos. ¶ Aduerte: quia dictum huius gl. & etiam dictum domini Iaco. videtur procedere. Ratio: qa procurator non potest cõstitui, nisi à domino. l. j. ff. eodem. l. procurator. j. eodem. Sed probo quòd interueniens post lit. contest. non potest dici dominus causæ, vel litis. Rõ: quia est dominus instãtiæ ꝓc. primus, qui interuenit ante, & fuit litem contestatus. Sed duo non possunt esse insolidum eiusdẽ instãtiæ dñi, arg. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. commoda. Et sic cum primus procur. sit dominus instantiæ, cõcluditur quòd interueniẽs nõ possit esse dñs eiusdem instãtiæ: & sic proc. nõ posse cõstituere: videtur vera opinio Ioã. hic posita, dum dicit: secus si detur &c. ¶ Aduerte tamen, ꝙ trãslatio instantiæ fiẽda de vno procuratore in alium, vel in dominum, potest fieri altero de tribus modis. Vel per modũ enarrationis, secundũ ꝙ no. in. l. mutari. ff. eod. vel per modũ cessionis: vt. l. in causæ. §. si ex parte. & ibi no. ff. eod. & isti casus non sunt dubij: quia in primo casu ille procura. in quem fit trãslatio, ipse idem videtur litem fuisse contestatum, & omnia fecisse facta narratione. In secundo videtur idem, ꝙ à procurat. in rem suam, põt fieri trãslatio instãtiæ in alterũ, ꝑ modũ constitutionis proc. vt aliũ constituat: & tunc habet locum dictum huius gl. ꝙ. s. dixi. Notate tamen quòd dictũ vltramonta. videtur procedere, vbi lis non deberet contestari. Vel de iure communi, pone exẽplum per. l. de submersis j. de naufra. lib. xj. Vel de iure munici. quia tunc exercitium actus iudiciarij in illis actibus, qui solent exerceri post lit. cõte. operatur tantùm, quantùm ipsa cõtestatio. Quod valet ad quæstionẽ. Pone, dicit statutũ quod quæstio ciuilis terminari debent intra mensem à tempore lit. contesta. Pone ex forma statuti, sunt certi menses in quibus lis contestatur: quãdo incipit currere mẽsis ex forma statuti? incipit currere eo ipso, ꝙ incipiunt tractari merita causæ, quæ solent tractari post li. cõte. arg. eorũ, quæ. s. dixi. Et circa hoc vide Cy. in. l. properandum. in princi. j. de iud. in hac leg. querit Pe. si interuenit procu. post lit. cõte. quo tempore præcludetur via petendi cautionem de rato? respondet ipse, quòd post primũ actum cõtradictoriũ inter talem procuratorem, & aduersarium interuenientem. quod tene menti.

SVMMARIVM.

1 *Maritus pro uxore, quãdo et pro quibus bonis sine mandato admittatur?*
2 *Mulier habet patrimonium triplicis generis.*
3 *Maritus ex traditione instrumentorum eidem facta: per uxorem uidetur constitutus procurator.*
4 *Agere, quando quis potest ad id, quod non est mandatum.*
5 *Permissum in uno, quando in alio uideatur prohibitum?*
6 *Speciei expressio quando restringat genus?*
7 *Maritus, quando admittitur, ut coniuncta persona: an admittatur sicut aliæ coniunctæ?*

b MAritus. ¶[b] Breuiter dicit. Maritus tanquã coniuncta persona admittit̃ ad agendum pro vxore sine mandato præstita cautione: et quod in vno conceditur in cæteris prohibetur. hoc d. ¶ Diuiditur in tres partes. Primò ponit dictum, quãdo maritus nullum habebat mandatũ. Secũdò ponit rationẽ. Tertiò ponit aliud dictum, quando maritus habebat mandatum in quibusdam. Secunda ibi: nec fœminę. Tertia ibi: si nautem ¶ Iste versi. si nautem, legitur duobus modis. vno modo, secũdum docto. alio modo secundum gloss. & secundum lect. gl.
1 hic est singularis casus, quem not. ¶ † Oppon. dicitur hic in princ. quòd admittatur sine mandato: & de rato caueat. Contra. j. de pact. cõuen. l. fi. vbi videtur esse procurator etiam si
2 non caueat de rato. † Sol. mulier habet patrimonium triplicis generis. Nam habet dotem: & ista est viri sine dubio: vt. l. doce ancillam. j. de rei vendica. Habet quandoque quædam alia bona viro tradita extra dotem: & ista dicuntur paraphernalia: & in his maritus videtur esse procurator: vt. l. contraria. Habet quędam alia bona marito nõ tradita aliquo modo: & tunc maritus non est procur, & habet locum hæc lex. Fateor
3 tamen ꝙ pro quacunque re † mulier tradidisset marito instrumẽta ꝙ ex illa traditione probaretur mãdatum: vt. d. l. fi. ꝙ
c tene menti.[c] ¶ Oppo. ad finem huius leg. & videtur ꝙ pos-
4 sit quis agere vltra id, † quod mãdatur: vt. ff. eodẽ. l. rẽ ad mobilem. & l. ad legatum. Solu. quæ sunt antecedentia de necessitate, ad id quod est mandatum, vidẽtur esse mandata. ita loquitur lex cõtraria. Sed hic loquitur de his, quæ sunt penit⁹ separata, & distincta ab eo, quod est mandatum. ¶ Item opponitur. casus omissus, remanet in dispositione iuris communis: vt. l. si extraneus. ff. de cõdictio. ob causam. ergo si mulier mandauit de vna causa in aliam, debet maritus posse admitti, tanꝗ coniuncta persona. ¶ Huius timore Iaco. de bel. fatet̃ contrariũ. & hãc. l. intelligit aliter, videlicet quòd vltra quod est mandatum, maritus nõ põt admitti, vt procurator: sed vt coniuncta persona. Ita intelligit hunc tex. quem vide. Certè
5 opi. nostrorum doct. est, vt dicit gl. † quòd si habuerit mandatum in aliquibus, in cæteris videtur prohibitus. quod no. qa singulare est. Præterea hic intellectus Iac. nullam dubitationem haberet. Respondeo ad cõtra. casus omissus remanet in dispositione iuris communis: quia dispositio iuris communis est. vt maritus, & aliæ coniunctæ personæ admittãtur sine mãdato: nisi sit aliqua præsumptio, ex qua præsumatur illũ, cuius nomine agitur, hoc nolle, vt. l. sed & hæ. in prĩ. ff. de procuratoribus. & l. si cum dotem. §. eo aũt tempore. sol. matri. & depositi. l. & seruus. Sed ex eo ꝙ mulier facit maritum procuratorem in vna causa tantùm, insurgit pręsumptio: ꝙ ipsa noluit eum esse procuratorẽ in omnibus, sine eius licẽtia. quę pręsumptio facit maritũ repelli. ita debes intelligere. leg. no-
6 stram. ¶ † Op. expressio speciei, nõ restringit genus: vt. l. quę situm. §. pe. ff. de fun. instr. ita hic mandatũ speciale mulieris, nõ debet restringere generalem legis permissionẽ. So. ibi exprimitur genus, & species, hic exprimitur species tm̃. ¶ Vltimò quæro, dicitur hic in fine ꝓscripserit. qualiter intelligit̃? dicit gl. si. añ oculos scripserit, cũ scriptura, vel ẽt sine scriptu

a ¶ Litis. Adde qualiter ꝓcurator dicat̃ effectus dñs litis. Oldr. cõsi. cccvij.

b ¶ Marit⁹. No. dictũ in vno, videt̃ negatũ in alio. hoc verũ nisi sit expſsum propter maiorem frequentationem. Ita colligit. d. Ant. ex gl. ĩ ver. presidentes. in cle. j. de rescri. vbi vide Ioã. de Imo. Adde illud dicit̃ fieri cõtra mãdatum, ꝙ fit sine mãdato. Bal. in. l. nec filius. C. de iureiu. And. Barb.

c ¶ Tene menti. Adde, vt pulchrè per Ro. con. ccccxlvj. & ibi, an maritus ꝗ egit cãm, vt ꝓc. cũ nõ esset, possit sustinere tanꝗ maritus? dicit etiã hic Pau. de cast. ex eo ꝙ hic no. ꝙ maritus nõ est affinis, sed causa affinitatis. ꝙ põt ĩduci ad q. de eo, qui accepit emphyteusim pro se, & liberis ꝑ lineã masculinã descẽdentibus, & decessit relicta fœmina: ꝗ licet descẽsum habuerit à patre masculo, ꝙ tñ in ipsam nõ trãsibit emphyteusis: quia in patre nõ incipit linea, licet ipse sit principiũ lineæ: sed in ipsa filia: quæ nõ est masculus. & ita dicit tenere Spe. in tit. de loca. §. nunc aliqua. ver. xlvj. Tu adde Bald. consil. cxxvj. v. lib. ꝙ accipiens emphyteusim vsque ĩ tertiam generationẽ, ipse non comprehendatur.

ra.& in eo,quod dicit sine scriptura.velle videtur ista glo. ꝙ mãdatum posſit probari per testes.de quo dixi vobis.s̈.e.l.j. ¶ Vltimò quęro,habetis hic quòd maritus admittitur,vt cõ
7 iuncta persona. ¶ †Quæro,vtrum sint alię personæ cõiunctę glo.remittit ad.l.sed & hę.in prin.ff.eo.dic vt ibi dixi superiori anno.in.l.ij.ff.de accu.& vide ibi plenè.& Innoc.ponit in.c.nonnulli.§.j.extra de rescrip.&c.

MAritus. Maritus admittitur ad agendum pro vxore sua sine mandato. Item quod conceditur in vno in aliĳs videtur esse prohibitum.h.d.Concordat secũdo dicto.l.cũ prętor.de iudi.cũ multis simi. ¶ Item no.quòd illud ius,quod est de aliqua re,illud ius est de princi.illius rei:scitis,quòd maritus & vxor,non sunt affines,sed dicuntur.Nam sicut affinis agit sine mandato:ita maritus agit sine mandato. ¶ Item oppo.de.l.fi.ff.de pactis conuen.Sol.vt in glo.Vel dic secundũ do.Iac.ꝙ mulier,siue vxor potest habere triplicis generis bona.habet enim dotem suam:puta fundũ dotalẽ proprium inæstimatum datum:vel fundum æstimatum datum:in his maritus potest facere,vt sibi placet:vt.l.doce.j.de rei vẽdic.&.l.quot de iure dotium.cum simi. ¶ Item potest habere bona paraphernalia extra dotem viro tradita,& in his maritus videtur esse procurator vxoris suæ,& nõ requiritur,ꝙ pręstet satisdationem de rato.& de his bonis loquitur.d.l.fi.alleg. ¶ Itẽ põt habere bona paraphernalia non tradita marito:& in his maritus nõ videtur esse procurator vxoris,sed si marit⁹ agere vult:habet necesse pręstare legitimã satisdationẽ.ita debet intelligi lex nostra secundũ do.Iaco. ¶ Item oppo.cõtraver,fi.de.l.ad rem mobi.&.l.ad leg.ff.eo.Nõ sol.Tu dicas:quòd ĩ iuribus cõtrarĳs,videtur contineri sub primo mandato:om̃e illud sine quo primum mandatum explicari nõ potest:& ita tollitur contrarium. ¶ Item opp.casus omissus remanet sub dispositione iuris cõmunis:vt.l.si cum dotem.in prin.ff.solu.mat.cum simi.modò si maritus est cõstitutus procurator,ab vxore sua ad vnum actum tantum,quantũ ad alios actus videtur remanere sub dispositione iuris cõmunis.Sed dispositio iuris communis est,ita ꝙ maritus & personæ coniunctæ possunt agere pro coniunctis sine mandato:vt in prin.nostrę leg.&.l.sed & hę.ff.eod.Sed lex nostra prohibet oĩno maritũ agere.quare malè. ¶ Quidã vt Petr.videnť dicere cõtrarium:& intelligũt hãc leg.quòd licet maritus datus ad vnam causam,nõ videatur datus quo ad alias:neq; agere posset vt procurator:tamẽ põt vt coniũcta pſona.Sic intelligũt ipsum.Et ex hoc arguit ad q̃stio.coniuncta persona cõstituit aliam personam coniunctam procu.Procura.constitutus videns fortè ꝙ procuratorium non est legitimum,non vult cõparere:vt procurator,sed vt coniuncta persona:nũquid potest?videtur per prædicta quòd sic.Et idem possetis dicere in procuratore constituto,ex parte in rem suam.Sed si videat procuratorium suũ nõ solenne:poterit cõparere:vt defensor,vel vt cõiuncta persona.Intellectus iste est contra leg.istam in fin.qa videtur esse prohibitum,quò ad alia. ¶ Ad conrrarium cum dicitur casus omissus &c.concluditur,quòd maritus debeat admitti tanq̃ cõiuncta pſona.Rñdeo,ꝙ cõincta persona admittiť sine mãdato:nõ tamẽ cõtra mandatũ:vt.l.põpo.§.fin.ff.eo.ti.cõtra mandatũ autẽ videť tendere in casu nostrę leg.quia eo ipso,ꝙ marit⁹ est datus procurator,quò ad vnũ actũ videť esse prohibitus quoad alios.hic est intellectus nostræ leg.De q̃onibus autẽ tactis,vide tu quod no.p Cy.in.l.cõtra maiores.j.de inoffi.test. ¶ Item dicitur.ꝙ procuratio emissa pręscripserit,quęro de intellectu horum verborum.gl.exponit dupliciter.Secunda expositio est multũ not.qa cõcludit,quòd procuratoriũ posſit probari p testes sine scriptura.Dixi in.l.j.s̈.eo.contra hoc videtur.l.j.s̈.de mãda.Princi.Sol.ꝙ ibi est casus specialis,& istud tenet Azo in summa illius titu.& est gl.in.c.j.extra eodem.

PRocuratoribus. Procurator per cõtestationẽ efficitur dominus litis,& nõ poterit remoueri sine causa.h.d. ¶ No.ꝙ per contestationẽ procurator efficiť dñs litis.Et p hãc leg.dicebat,& cõsuluit dominus Lambertinus de ramponib⁹,ꝙ post litẽ cõte.à procuratore,si citať dominus ad aliquẽ actum,& ipse non cõpareat,& in eius domini contumaciã ille actus geriť.ꝙ non valet ꝙ agiť.Nam ipse dñs nõ debet citari:sed debet citari ꝓcurator:qa iam est effectus dñs litis:adeò,ꝙ eo inuito dominus prosequi nõ potest.Ita loquitur hic.Sed si dominus veniret,& sua sponte litigaret,& ꝓcurator non cõtradiceret:istud nõ est prohibitũ.Et de causis:ex quib⁹ potest remoueri procurator,habes plenè in.l.filius.§.fi.cum multis legi.sequẽ.ff.eo.&c.

PRocuratoribus. Per litis contestationẽ procurator efficiť dominus instantiæ,& non potest reuocari nisi ex causis legitimis.hoc dicit. ¶ Hæc lex inducitur in argumen.ad quęstionem illam;de qua iam dixi.infra de sen.& interlo.omnium iudi.l.j.Pone iudicium fuit agitatum per procuratorem,& litis contestatio facta per eum,cũ debebat ferri diffinitiua,non fuit citatus procurator,sed dominus,& fuit contumax:lata fuit sententia,nunquid valet?et
a determinatũ fuit Bonoñ.[a] per Bal.quòd sententia non valeret tanquam lata in personam.quæ non fuerat in iudicio,nec erat dominus instantię:& sic uidetur lata sine instantia,& sic non valet:imò debuit citari procurator,qui est domin⁹ litis.& hic est casus secũdum do.Iacob.butri.ibi,persequendi nõ habeat facultatem. ¶ Ego puto contrariũ,ꝙ valet sentẽtia,et valuit citatio:et ego dominus potui comparere.Non obstat mihi titu.iste:quia est verum tunc demum,quando procurator contradixisset aduersario meo:sed vbi procurator p̃sens nó contradixisset:ego possum optimè eo patiente pertractare negotium.quamuis ipse fuerit litem contestatus.& ita determinat per istã leg.& glo.Io.an.in.c.j.extra de procurato.&.c.ĳ.eo.tit.lib.vj.Sed tunc indistinctè fatetur quòd citatio,& per consequẽs sententia esset nulla:quãdo ego dominus citarer post lit.conte.à procuratore factam eo absente:& sic contradicere non valente:vel faciendo eum citari,eo expressè contradicente.

NVlla. Post contest.factam à procuratore domini,morte non finitur mandatum,& potest alius à procuratore substitui.hoc dicit.Ratio huius est:quia post litem contestatam non dependet ex solius domini voluntate:cùm sit procurator effectus dominus litis:ideo domini morte non finitur mandatũ. ¶ Quæro:quid est in causis,in quibus non contestatur lis:quando dicetur procura.effici dominus litis? docto.dicunt statim,cum incipit tractare merita causę.quod dictũ satis placet:& videtur casus hic.Nam supra proximè dixit post litis contesta.hic dicit,post causam in iudicio agitatam:vnde statim cum merita causæ incipiunt agitari.& tractari per procuratorẽ,ipse dicitur effici dominus litis.hìc est casus hic.hoc intelligo verum,nisi illius litis alius iam esset effectus dominus:vt.s̈.eodem.l.nihil. ¶ Quęro,mortuo domino qualiter formabuntur sententię verba.in istum procuratorem:nam si si eum condemnabit procuratorio noĩe domini,cum dominus iam sit mortuus videretur sententia esse nulla:vt.l.penultima.ff.quæ sententiæ sine appella.rescin.Quid dicemus cogitabis.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio procuratoria,quando sit dilatoria,& quando peremptoria:& opponi poſsit post litem contesta.*
2 *Approbatio mea nihil releuat,in his quæ nõ dependent ex meo cõsensu.*
3 *Cautela ad opponendum contra procuratorem.*
4 *Actus contrarius factus protestationi,nihil prodest.*
5 *Exceptio procutoria est quintuplex.*
6 *Exceptio,tu non es procurator,quando poſsit opponi?*
7 *Pronunciatio facta per iudicem,quẽ esse procuratorẽ,non nocet domino.*
8 *Iudicium factum cum non procuratore,licet non ualeat in præiudiciũ domini,ualet tamen in præiudicium procuratoris.*
9 *Solutio facta falso procuratori potest repeti.*

b LIcet. [b] Exceptio quę reddit iudiciũ retro nullum,quandocunq; opponi potest.hoc dicit. ¶ Opponitur,quòd exceptiones procura.debent opponi ante litis contestationem:vt.l.ita demum.s̈.eodem.l.Pomponius.§.rati.ff.eodẽ.Huius timore sunt hic plures solutiones.Dicunt quidã,ꝙ post lit.contestatio.permittitur opponi,si ipse qui opponit,hoc vult probare.Ita loquiť hic.Ista nõ videť vera simpliciter:cum em̃ sit mera negatiua,non potest probari:vt.l.actor.infra de probationibus.&.l.asseueratio.j.de non numerata pecunia.vnde aliĳ dicunt,quòd hic est speciale in exceptione,quę reddit iudicium retro nullũ:vt hic,&.l.sequen.j.si à non compe.iudi.l.j.Ratio huius est:vt statim dicit gloss.ibi vel melius &c.quia cum iudicium sit nullum,non potest dici,quòd oppositio exceptionis sit retardata post lit.contest.cum nulla sit contestatio.Ista est optima ratio. Aliĳ dicunt aliter:tamen illę solutiones tendunt ad aliud contrarium magis generale:ideo ipsas forma sic. ¶ Op.ꝙ exceptio dilatoria,debet opponi ante lit.cõtesta.vt.l.ĳ.ff.de exceptio.&.l.exceptio.j.de probationibus

sed ista.

a Fuit Bono. Si legas p Bal.sequiť ꝙ hęc secũda lect.nõ sit Bar.cũ nunquã legerim Bart.citare Bal.sed exẽplaria Veneta habẽt,p Balẽdiũ.ego puto legẽdũ p Ia.Balduinũ:qui sæpe à Bar.adduciť.Alex.Loscus.

b ¶ Licet. An gesta cũ procuratore,q nõ debuit admitti teneãt.vide Tanc.in.iĳ.rub.ĩ.iĳ.q̃o.do.de Rom.cõclusiõe.clxxxvj.vbi allegauit ꝙ ꝓcurator habẽs mãdatũ substituẽdi:& reuocãdi licet substituat & ꝓtesteť se nolle de cã intromittere.vide do.Pet.ĩ.c.ex parte Decani.de rescri.ꝙ gesta p procuratorẽ nõ possunt haberi rata.And.Barba.

1 ſed iſta eſt dilatoria:ergo &c.Dicũt† q dã.aut op
ponit̃ exceptio,tu nõ es ꝓcurator:& iſta eſt per
emptoria.aut opponit̃ exceptio,tu nõ potes eſ-
ſe procurator:& iſta eſt dilatoria.dicit gl.ꝙ iſtud
ſibi nõ placet:& bñ dicit:qa cõtra text.d.l.iij. de
exceptio.qa vtraq; eſt dilatoria . Alij dicũt , aut
ſcio ipſum nõ eſſe ꝓcuratorẽ,& debeo ipſum re
pellere.aliâs eſt ꝙ mihi imputet̃.Aut credo ipm
procuratorẽ eſſe:& tunc ſi poſtea ad mei notitiã
peruenerit,ꝙ ipſe nõ eſt procurator,quãdocũq;
poſſum opponere.ita loquit̃ hic.Si verò dubito,
vtrũ ſit ꝓcurator,vel nõ:debeo opponere ĩ prĩ.
litis.Ita loquit̃ hic hęc lex.in prin.& vide iſtã gl.
ibi:alij vt Hug.¶ Primũ mẽbrũ eſt,ꝙ ſi ſcio ipm
non eſſe procutorẽ ab initio,debeo ipm repelle-
re.hoc eſt verũ.Sed ſi eũ non repellerem , innuit
iſta opinio,quòd mihi pręiudicet.quod puto ve
rũ,quãtũ ad actionem,quã poſſum habere cõtra
procuratorẽ ad intereſſe.Debetis em̃ ſcire,& no
tare,ꝙ ſi aliquis agit cõtra me tanq̃ procurator
vel aliter cõtrahit:ipſe tenet̃ me docere ſe ꝓcura
torem.arg.l.j.j.cre.euic.pigno.nõ de.Igit̃ ſi ſciui
eũ nõ procuratorẽ,nõ tenebitur mihi.arg.l.ſi fun
dum.j.de euic.&.l.cũ donationis.ſ.de trãſac.Sed
ſi volo opponere exceptionem nullitatis: qa nõ
eſt procurator.Iſtud poſſum non obſtãte ſciẽtia
2 mea.† Nã in his, quæ non dependent ex cõſenſu
meo,approbatio mea nihil releuat ad validãdũ
iudicium:vt.l.ſi expreſsim.ff.de appel.dixi.ĩ.l.j.
quando prouo.nõ eſt neceſ.Sed quid in his quæ
ex cõſenſu meo dependent:vide in.l.ſi tutor.j. in
quib.cau.in integ.reſti.non eſt neceſ. & ibi dixi.
¶ Secundũ membrũ eſt,ꝙ ſi credo eũ procura-
torẽ eſſe,tñ non eſt verũ:quãdocũq;ad mei noti-
tiam peruenerit potero opponere: hoc videtur
eſſe verũ:vt extra de exce.c.paſtoralis. & videt̃,
ꝙ hoc ꝙ peruenerit ad mei notitiã.probet̃ ꝑ iu-
ramẽtum:vt ibi dicitur. ¶ Tertium mẽbrũ eſt, ꝙ
ſi dubito,debeo dicere in prin.vt hic. iſtud not.
3 qa hoc puto verũ.Et ꝑ hoc colligit̃ cautela,† quã
dixi vobis in.l.j.ſ.eo.nã non negabo eum ꝓcura
torẽ,ne ꝑ negatiuã fiat res dubia: ſed petã quòd
me faciat certũ de mandato, Alij dicũt,ꝙ hic iſta
exceptio fuit ab initio oppoſita:tamen litigauit
ſub quadã proteſtatiõe.Dixit em̃:nego te ꝓcura
torẽ.& proceſsit in cã cõteſtãdo litẽ:ſemper dicẽ
do ſaluo eo,ꝙ ſi apparet procurator &c.Et vide
4 gl.ĩ fi.† Certè iſtud nõ placet:nã iſta talis ꝓteſta
tio,ſeu reſeruatio,quã qs ſibi facit,nullius eſt effe
ctus:nã facit actũ cõtrariũ ipſi reſeruationi,extra
de appel.c.ſolicitudinẽ.Dicit ergo glo.ꝙ prima
ſolutio poſita in iſta gl.placet.¶ Tu verò clarius
5 pro intellectu hujus leg.dic,† ꝙ exceptio ꝓcura
toria eſt quintuplex.Qñq; opponitur, tu nõ po
tes eſſe procurator:qñq; ille qui cõſtituit nõ po-
tuit te cõſtituere.Quãdoq; opponitur, ꝙ ex na-
tura cauſę,nõ potuit cõſtitui procurator.Quan-
doq; opponit̃ contra procuratorem,ꝙ nõ cauit,
Quandoq; opponitur,ꝙ non eſt procurator : &
eſt quinta de qua loquitur lex noſtra. ¶ Prima
quę opponitur ratiõe perſonę procuratoris:aut
perſona eius talis eſt:ꝙ non põt eſſe in iudicio,
nec pro ſe,nec pro alio:vt ſeruus ĩ cauſis ciuilibꝰ
& iſta exceptio poterit quãdoq; opponi:qa red
dit iudicium retro nullum:vt.l.ij.§.j.qui ſatiſda.
cog.Qñq; poteſt eſſe in iudicio pro ſe , non pro
alio:vt mulier,miles minor cũ authoritate, filiuſ
familias,& ſimiles:& tũc debet opponi ante lit.
cõteſt.l.ita demũ.ſ.e.¶ Secũdò verò opponitur
exceptio de perſona cõſtituẽtis.de illo dixi in.l.
nõ eo minus.ſ.e.ti.¶ Tertiò opp. ratione cauſæ,
vt in cauſis criminalibus nõ poteſt cõſtitui procu
rator.De his habes gl.in.l.quamuis indubitati.j.
de adulte.& ibi dicã:& dix; in.l.pen.§.ad crimẽ.
ff.de publi.iudi.¶ Quartò op.de cautiõe nõ prę-
ſtita;& iſta debet opponi ante lit.cõteſta.vt.l.põ
6 po.§.rati.ff.eo.¶ † Quintò op.tu non es procu-
rator.& de hoc loquitur hic iſta exceptio. Quan
doq; opp.ab eo contra quẽ procurator litigauit.
Quandoq; op.ab ipſo dño,cuius nomine litiga-

POMATES.
a ¶ In tuto . Vide. Al.cõſi.ciij. in vlti.co.ad fi.in.ij.volu.et cõ.ciiij.ĩ fi.volu.iiij.& Panor.cõſi.xviij.col.ij. vol.ij.& Alexã.lxxx. col.j.ad finẽ.vo.ij. et.c.et.clxxxij.colũ.ij.eo.vol.ij. vbi ſentit hoc procedere,etiã ſi pronũciaſſet oĩ meliori mõ &c.et clxxxv col.ij.volu.ij.

uit procurator.Primo caſu,ſi quidẽ ab initio cõ-
tendit̃ de mãdato,nec deciditur :ſed propter du
bium procurator admittitur cum cautione de ra
to:tũc de cætero iſta exceptio,tu non es procura
tor:nõ põt opponi:niſi opponẽs hoc incõtinenti
probaret:vt.l.inter quos.§.alieno.ff.de dãno in-
fect.Qñ que diſputatur de mãdato,& determina
tur ꝙ eſt procurator : & iudex pronũciat eũ eſſe
procuratorẽ legitimũ:tunc de cætero nõ poterit
opponi ipſi procuratori,ꝙ nõ ſit ꝓcurator,ꝙ iã
determinatũ eſt.ar.l.iij.j.ſi ex fal.inſtru.Idẽ ſi in-
ſtrumẽtum procurationis fuit productũ in iudi
cio ,& probatum:vt.l.fi.de fide inſtru.& Inn.tra
ctat in.c.qm̃ contra falſam,extra de prob.vbi ex-
preſſè dicit, hoc in inſtrumento procurationis.
Si verò de hoc nunq̃ fuit cogitatũ,nec diſputatũ
de mãdato:tunc põt quãdocũque opponi.ita lo
quitur hic:ſeruata tñ diſtinctione Hugo.quę po
nitur hic in gl.Vbicũque aũt dixi,ꝙ poſtq̃ eſt de
terminatũ,nõ põt de cętero opponi exceptio,tu
nõ es procurator:hoc eſt uerũ,niſi ille,qui oppo
neret ,vellet in ſe aſſumere onus probãdi.Iſtã ne
gatiuam,ꝙ poſſet facere probãdo mandatũ reuo
catum,vel inſtrumẽtum falſum.Et intelligas ſem
per,niſi de hac falſitate,vel de reuocatione fuit
cognitum:& hoc modo poteſt intelligi prima o-
pinio poſita in gl. ¶ Secundus caſus principalis
eſt,quãdo ipſe dñs,cuius noĩe agit̃,vult dicere:ꝙ
ille nõ fuit ſuus ꝓcurator:tũc põt quãdocũq; di-
cere,niſi de mandato doceat̃,vel de ratihabitione
vt.ſ.e.l.ſi pretium.ff.rem ra.hab.l.procurator . la
7 vltima.Illa em̃ † pronunciatio per quã iudex de-
clarat eſſe ſuũ procuratorẽ: nõ nocet dño abſen-
ti:quia eo nõ citato,cauſa cũ eo dicit̃ nõ cognita:
& ſi hoc fuit pronunciatũ.ar.l.cum non iuſto.de
collu.dete.Ita tenent omnes doctores:licet ſecus
a ſit in tutore. [a]Ratio:qa eius conſtitutio principa
liter ſpectat ad iudicẽ:vt.l.j.§.idẽ pomponius.ff.
ꝙ fal.tut.autho.per Inno.in.c.ſup literis.de reſc.
quo ad quid tamẽ pręiudicat dño:vt qñ recipiũ-
tur teſtes ſuper mandato : vt dixi in.l.j.ſ.eodem.
¶ Modò habetis expeditam iſtam materiam, &
primã gl.Venio ad ſecundã gl. & op.nullum eſt
iudicium:ergo non poteſt examinari,an ſit pro-
curator,vel non:niſi ante conſtet de mãdato, ſed
ante non poteſt conſtare de mandato,niſi exami
netur.Et ſic videtur perplexitas,ſeu indiſſolubi-
le quoddam. Solu.dicit gl.breuiter & bene.Indi
cium primum,an ego ſim procurator,non agita
tur procuratorio nomine,ſed ego proprio nomi
ne dico me procuratorẽ.Et ſic in hoc habet legi-
timã perſonã:meritò quantum ad hoc,an ſit pro
curator cõſtat litigiũ:qa eſt ꝑſona legitima. Vide
gl.quã nota,& bene.Ideo ſi procurator ageret no
mine minoris:vel ſyndicus nomine vniuerſitatis
vel tutor:& contĩgeret aliqua læſio in examina-
tione ꝑſonæ:an ſit procurator,vel ſyndicus, vel
tutor:certè nõ poſſum petere reſtitutionẽ in inte
grũ:qa iſta cã,an ſi procurator:vel ſyudicꝰ,vel tu
tor eſt cũ ipſo tutore,vel procuratore agitata:nõ
em̃ cũ minore,vel eccleſia.¶ Op.& videt̃,ꝙ licet
nõ habeat mãdatũ iudiciũ valeat.l.ſi ſine.in prĩ.
8 &.§.j.ff.rẽ rat.habe.† Sol.iudiciũ non valet quã
tum eſt in præiudicium domini:ſed in præiudi-
cium procuratoris,& fideiuſſoris,quem dedit de
9 rato,bene valet.¶ † Vltimò quærit gl. an ſi ſol-
uitur huic falſo procuratori,poſsit repeti? dicit
gl.ꝙ ſic.Sed an idem , ſi ſoluatur cũ iudice? dicas
ꝙ ſic,quia ſententia lata fuit cum falſo procurato
re.De hac materia,plenè dic per me in.l.ſi ſine in
princ.&.§.j.&.§.cum autem.ff.rem ra.hab.

* LIcet in principio.

Exceptio, quæ habet reddere iudiciũ
retro fuiſſe nullũ,põt oppõi ĩ quacũq;
pte iudicij.h.d.¶ Op.& intro gl.magnã,q̃ dicit,
ꝙ ꝑmittit̃:vos videtis,ꝙ exceptio falſi procura
toris põt opponi,Cõtra.de.l.ita demũ.ſ.eo.Huiꝰ
timore facta eſt iſta gl.Dicit gl. ꝙ tũc eſt verũ, ꝙ
hęc exceptio põt opponi:qñcũque ẽt poſt lit.cõ

* ¶ Pro cõcordia, Aduerte, qñ mandatũ reuocat̃ ĩ dubiũ : an ſit validũ, vel nõ: & producunt̃ teſtes: & fert̃ ſñĩa ſup eius validitate.Bart.dicit ĩ l.j.ſ.e.tit. ꝙ iſti teſtes,& ſñĩa ꝑiudicat dño: ẽt nõ citato.Cõtrarius allegat̃. d. Ale. in hac leg.colũ.j.Tu dic ſaluãdo Bar. ꝙ in d.l.j. debet intelligi ſecũdũ determinationẽ,quã dicit in hac. l.ſ.ꝙ ꝑiudicat ſcilicet qñ cã cognita nõ aliter. iõ cautè dixit. d. Al. ꝙ limitat̃, non aũt ꝙ cõtrariet̃.In alio tñ ſecũdũ. d. Frãc.Are.in.l.ſciẽdũ.co.fi.ff.de ver.ob. allegat̃ cõtrarius Bar.in hac.l.qa ĩ prin.voluit, ꝙ q dicit procuratorẽ eſſe falſum , nõ tenet̃ probare: quia negatiua nõ coarctata loco, et tpe. l.actor.C. de ꝓb. cũ ſi. & tñ ſecũdũ eũ cõtrariũ voluit in eadẽ.l.ff.vbi voluit, ꝙ põt ꝓbari probãdo reuocationẽ mãdati . Tu dic. ꝙ prima opinio uera.et nõ ob. ꝙ dixit col.fin.qa Bar.loquit̃,quando quis aſſumpſit in ſe onꝰ probãdi ꝙ ita probari poteſt producẽdo reuocationẽ:& ſic nihil ob.Imo ſubtiliter intẽdo, tunc negatiua nõ probatur ſed affirmatiua reuocationis q̃ tamen habet annexam negatiuã: vt latè habet̃ in. l. hoc iure.& in.l.illa.ff.de uerb. obli. Nouiſſi. ĩ.l. de pupillo. in. §.ſi quis ipſi.ff. de no.ope.nun.

test.qñ ille q opponit,velit probare procuratorē non habuisse mãdatũ, quasi velit dicere gl.ꝙ qa suscepit in se istud onus,nõ mirũ si põt istã exceptionē opponere qñcũqꝫ.Ista fuit prima sol.quę non est vera:qa ista cũ sit merè negatiua,nõ ē probabilis.l.actor.j.de prob.Vñ gl.dedit aliã sol.Re ipsa veritas est dicit gl.ꝙhic est speciale in hac dilatoria,q̃ põt opponi in quacũqꝫ parte iudicij.Et idē in quacũq; alia,q̃ haberet reddere iudiciũ retro nullũ fuisse.No.in.l.j.š.de iur.& fac.igno. & est ratio:qa quãdo iudiciũ dicit̃ nullũ instãtia nulla:cõtestatio litis nõ habet formã iudicij.Vñ non põt dici tardè opposuisse hãc exceptionem.Nec põt obijci.nõ opposuisti ante lit.cõt.qa nõ dicit̃ lis cõt.qñ iudiciũ sit nullũ.& istud voluit sentire gl.cũ dicit vel melius:& ista est vera sol.Alij dederũt aliã sol.ꝙ dicunt,& exceptio,de qua loq̃t̃ l.ita demũ sit dilatoria.Sed hęc exceptio ē peremptoria:& ista sol.est falsa:qa vtraqꝫ est dilatoria:tamē optimè loquit̃,quantũ ad aliud.Nã quãdoque opponit̃,tu nõ es procurator:& tũc licet sit dilatoria põt opponi quãdocũque:vt hic.Qñq; opponit̃ talis exceptio,nõ potes esse ꝓcurator:& hic aduerte secũdũ.d.Iac.qa quãdoque est defectus rõne causæ.videbitis de hoc in.l.quãuis indubitati.j.de adul.Qñq; est defect⁹ rõne ꝑsonę.& põt esse duplex exceptio:qa ꝑsona nõ possit esse ĩ iudicio,nec ꝑ se,nec ꝑ alio:& tũc ista exceptio põt opponi qñcũque.l.seru⁹.j.de iud.l.ij.§.si quis his.ff.q satisd.cog.Et ē ali⁹ defect⁹,ꝙ qñque ꝑsona põt esse in iudicio ꝑ se,& nõ pro alio:& tunc ista exceptio debet opponi ante litē cõt.vt.ĩ.d.l.ita demũ.Qñque opp.exceptio,nõ põt esse procurator:qa nõ legitim⁹:& ista debet opponi ante litē cõtest.vt.l.Põp.§.rati.& vide ibi bonã gl.ff.eo.Sed q̃rit hic Iac.qd de exceptione libelli ineptè formati,qñ debet opponi:ipse dicit ꝙ hęc exceptio,opponi põt ēt post lit.cõtest.allegata ad.hæc.l.libellorũ.ver.ꝙ si libelli.ff.de accusatio.qa libellus si esset ineptè concept⁹ nomē rei abolet̃:vt ibi patet in tex.Si abolet̃:ergo cõcludit,ꝙ erat receptũ inter reos:& sic erat lis conte.vt.l.adulterã.j.de adulter.plenè in.l.j.qui accusare non possunt,per docto.Contra,ꝙ vide bonam.l.cum sua gl.l.titia.ff.de accusatio.& ꝙ ibi notat̃.Et not.illã leg.verũ est ꝙ gl.pro solutione dicti contrarij,dedit aliã solutionē:& distinguit tres casus:vt videbitis in fi.gl.quia dicit gl.aut scio falsum &c.dic vt in gl.Aduerte tamen:quia gl.in primo mēbro huius distinctionis videtur innuere,ꝙ si ego scio procuratorē esse falsum &c.& non oppono statim,mihi præiudicat:quare postea non possum opponere.Dictum huius gl.non est verum:quia posito ꝙ sciam procuratorem agentē contra me,non habere mandatũ,mihi non præiudico.Ratio quia consensus meus in his,quæ non dependent ex mea mera voluntate,non operatur ad validandum actũ,vel sententiã:vt.l.si expressim.ff.de ap.Sed si iudicium agitatum dependet ex mera voluntate mea:quia iudiciũ redditur in inuitum.Et ex eo concludas,ꝙ licet non opponã,& sciam ipsum esse falsum,adhuc possum ipsam opponere,imò plus:quia consensu vtriusque ꝑtis iudicium nullum:vel sñĩa nulla nõ posset validari,vt valeret sñĩa:& ita debet intelligi.l.ij.& ibi per doct.j.cõia vtriusque iudi.licet gl.senserit contrariũ:& malè in.l.j.j.qui pro sua iur.iu.dare,de verbo.& idē no.per Ber.in.c.qm̃ cõtra falsam in vltima gl.magna.extra de prob.& solet dici per doc.in.l.instar.j.de iure fis.lib.x.¶Item opp.& sum in glo.fi.de princip.ad fi.Sol.vt in gl.in princ.¶Quæro,pone ꝙ ꝑ sñĩam iudicis est solutum falso procuratori:nunquid solutum põt repeti?dic ꝙ sic.¶Non obstat.l.cũ putarem famil.ercisc.quia ibi fuit iudicium agitatum cum legitima persona:hic nõ.¶Itē dicit gl.ꝙ iudiciũ est nullũ in pręiudiciũ domini,nisi habuerit ratum.alleg.l.licet.de iudi.Cõcludit ergo ista gl.ꝙ dominus possit ratificare iudicium agitatũ,per falsum procuratorem.Aduerte:inquãtũ iudicium facit cõtrã dominũ,ꝙ possit ratificari:Ita debet ĩtelligi.¶Sed q̃ro,qd si iudiciũ faceret pro dño:vel sñĩa lata esset pro dño,ĩ ꝑsona falsi procuratoris:nunqd ratificãdo tũc valebit sñĩa?gl.in.l.si mater.§.hoc iure.de exceptio.rei iud.tenet ꝙ sic:et alle.l.licet.ff.de iud.pręalle.Cõtrariũ sentit gl.alibi in.l.tutor.j.in q̃bus cau.in integ.rest.non ē neces.Gl.innuit.quòd speciale sit in minore.¶Ista vlt.glo.cõiter approbatur,per rationē superius dictã.Et aduerte.ꝙ l.licet.ff.de iud.loq̃tur vbi domin⁹ ratificat iudiciũ agitatum per falsum procuratorē ante sñĩam latã:qd autē si post sñĩam?vide.š.¶Quæro:iudex pronunciat procuratorē esse legitimũ,& se habiturũ ratũ qcq̃d ꝑ eũ factũ fuerit:q̃ro nunq̃d valebit?videt̃ ꝙ sic:vt.l.j.§.idē Põp.ff.ꝙ falso tutore.Contrarium videtur ꝑ.l.ꝙ nõ iusto.ff.de collu.deteg.Nõ ob.lex contraria.qa loquit̃ in tutore cuius tutoris dãna dependēt ab ipso iud.ꝙ nõ ē in procuratore.Verũ tamē ē ꝙ si iudex pronũciat sic pronũcio exceptiones oppositas cõtra mãdatũ huius procur.non obstare:et eis nõ obstãtibus esse procedendũ in cã:Isto casu iudicium valeret Ista est practica communis,quam ponit Spec.in tit.de excep.§.iij.in fi.& Cy.hic.

QVicunque.Illustris ꝑsona nõ litigat per se:sed ꝑ procuratorē,aliâs puniet̃.h.d.¶Hic est aut̃.hoc ius.q̃ limitat rationē leg.dic vt in gl.&c.

QVicunque.¶Positus in illustri dignitate,non litigat per se:sed per procuratorē.Cum autem quæro de ratione:dic vt in gl.quia ratione dignitatis,debet sedere cum iudice.

SVMMARIVM.

1 *Causæ:in quibus quis cogitur personaliter,& nõ per procuratorem comparere.*

2 *Assessores rarò,uel nunq̃ admittũt excusationē ꝑ procur.*

a
* IN pecuniariis.[a] ¶Per ꝓcuratorem citatus põt comparere ēt si in citatione hoc exprimitur:nec cogitur quis comparere per
b sonaliter,nisi ex cã.[b] h.d.¶Quęro,q̃†sunt causæ
1 propter quas quis cogitur personaliter comparere?Pro huius declaratione debetis scire,quòd hic tex.ibi:nisi forte quosdam &c.legitur duob⁹ modis.Primo sic.dictum est supra,quòd quis potest comparere per procuratorem si vult:nisi in casu,in quo cogitur quis comparere per procuratorē:vt.š.l.prox.& ita intelligitur iste ver.nisi fortè:vt dicit gl.super uerbo iustiores.in prin.Alij dicunt ecõuerso.& ita posui casum,qui ē magis notabilis:vt.š.dictũ est,ꝙ ꝑ õt comparere per procuratorē:nisi ex cã cõpareret personalit̃.¶Quæ ē ergo cã iusta?dicit gl.cã iusta ē in his causis,in q̃b⁹ non admittitur procurator:vt puta,in cã criminali,in qua imponitur pœna à relegatione.š.et istud ē clarũ.Vel dicas,dicit gl.qa meli⁹ scit dñs veritatē,q̃ꝫ procurator:sed secundũ hoc semper iudex poterit dicere:cõpareas corã nobis personalit̃:qa volum⁹ scire à tē veritatē.Et vide gl.d.Iac.circa hoc dabat remedium,ꝙ q̃s faciat procuratorem instructum ad omnia,de quib⁹ posset iudex eum interrogare:et hoc exprimat in mãdato.Sed certè hoc non placet mihi.nã dicit.l.de minore.§.tormēta.ff.de q̃stio.ꝙ veritas ꝑpenditur ex vultu & trepidatione:& qua constãtia quis loquatur.Sed in his iudex non potest informari per procuratorē:quia alius ē aspect⁹ dñi:et ali⁹ ē aspect⁹ ꝓcuratoris:& sic qñ iudex vellet faceret dominum
c comparere.Et hoc colore assessores[c] raro,†vel nũ
2 quã admittunt excusationē per procuratorē:ꝙ satis placet.Vel quartò,dicit gl.est alia cã iusta si persona domini est legalis:nec est rixosa,sicut est procurator.arg.l.si actor.ff.eo.quod dictũ placet multum in procuratore simplici,per cuius aduentũ,cõditio aduersarij ĩ nullo dꝫ fieri deterior:vt.l.ij.§defendi.q̃b⁹ ex cãis.in pos.ea.¶Sed qd in procuratore in rē suã?doc.tractãt hic.De hoc ē text.& gl.in.l.si actor.ff.eo.& ibi dicemus Deo duce.Bar.

In pecuniarijs

a ¶In pecuniarijs Et alle.istum tex.Bart.in.l.j.§.suffi.cit.ff.de admini.tu.& in.l.qui habet.§.si pupillus ff.de tutel.ꝙ pupillus põt solus citari ad iudicium:qa intelligitur,ꝙ cõpareat ꝑ se,vel per procuratorē.ego tenui contrariũ ĩ.l.sed si ex stipulatu.quã pręcedit.l.si ex legati.ff.de verb.obl.& vide.c.cũ in iure.de offi.dele.& vide ibi doct.q alle.Bar.hic.And.Bar.

* ¶Pro concordi.Aduertę:ꝙ vult iudex facere cõparere aliquē ex litigãtibus,personaliter responsurus positionibus,vel similib⁹,audiētiã põt denegare procuratori:ĩ hoc quasi domin⁹ legalior & melius instructus ꝑ Bar.hic,in hac.l.fi.cõtra,allegatur tenere ĩ.l.si actor.ff.eo.ti.in.j.co.tu dic in.d.l.si actor.loq̃tur Bar.quãdo q̃s venit ad defendendũ,non simplicit̃ vti ꝓcurator,sed tãq̃ꝫ pro iure suo:ꝙ dicit mēti commendandum.secus si simpliciter,& ita loquitur.Adde ad no.in.c.j.de cõfes.in.vj.maximè per Io.And.ĩ gl.j.Itē et alit̃ dici potest qa si procurator specialit̃ ad sic respondendum informat⁹,& missus à domino:& ita ꝓcedat secunda op.aliâs procedat.j.ĩ d.l.fi.Ita Bar.in.l.q bona.§.q alieno ff.de dam.infec.et alle.concor.Adde ad Inn.in.c.pastoralis,in prin.de iu

dic.In crĩalib⁹ autē,vide Bart.& docto.in.l.ij.§.defendi.ff.ex quib⁹ cau.in pos.ea.

POMATES.

b ¶Nisi ex cã.Vel nisi q̃s impetrasset rescriptũ,ꝙ aduersarius possit compelli comparere ꝑsonaliter.Quo casu ēt ipse ĩpetrans cogeretur vt ꝑ Rotã in ti.de dolo & contu.c.ij.in antiquiorib⁹ decis.de quo Fel.in rubri.de rescript.co.ij.

c ¶Assessores.Sed contra.videtur tenere idē Bar.in.l.q bõa.§.pe.de dã.infect.et ibi vide Io.de Imo.in.c.ij.aliâs.iij.de iur.calum.vbi tenet cũ Bar.in.d.l.§.pe.& alle.Io.an.istud tenemēti.in.c.fi.de iura.ca.in.vj.tãgitur in.c.pastoralis de iud.vide.c.penulti.de postu.ꝓlat.et ibi dixi:An.Barb.

IN pecuniariis. Omnis citatio inclu
dit hãc poteſtatem,
quòd citatus poſsit comparere per ſe, vel per pro
curatorem: niſi in citatione contrarium appareat,
vel alia legitima cauſa intercedat. hoc dicit. No. quod dixi in
ſummario. ¶ Quæro, quid velit dicere text. ob cauſas. Dic vt
in glo. Pone, Tu agis ex iure ceſſo cõtra me. Dico, quòd com
pareat cedens, tanq̃ melius nouerit veritatẽ: an debeat cõpa-
rere? videtur quòd ſic: vt. l. ſi actor. ff. eo. Dic contrariũ ſecun-
dum Iac. de Arẽ. quia tunc cõfeſsio cedentis, nõ poſsit pręiu
dicare ceſsionario in aliquo: vt. l. ſi partẽ. ff. quemadmo. ſer-
uitus amit. l. ſeruum filij. §. j. ff. de leg. j. & ibi per Dy. & in. l. fa
cta. §. ſi hæres. ff. ad Trebelli. Ad quid enim debet cõparere
cedens? certè nõ video, quod eſt verũ ſecundum Iac. de Areti.
niſi ad cedentẽ ſpectaret aliquod periculũ, vel cõmodũ: iſto
caſu dicitur prima cauſa cedentis, & poſsit vocari. cũ debet.
argumen. l. j. §. in propria. ff. quando appellan. ſit. Item quæ-
ro, Tu compares tanq̃ procurator in iudicio, oppono tibi,
& volo, quòd cõpareat principalis, tanq̃ melius nouerit ve-
ritatem. Principalis eſt abſens: debeo ſibi facere ſumptus? vi-
detur quòd ſic: quia volo inducere eum in teſtem. argumen. l.
quoniam liberi. j. de teſtibus. & l. eos. j. de appella. Dic cõtra-
rium: quia per abſentiã aduerſarij, nõ debet fieri mea cõditio
deterior. tex. eſt in. l. ij. & ibi gl. quibus ex cauſis in poſſeſsio
nem eatur. Itẽ not. hanc leg. in argu. Pone, ꝙ ſtatuto cauetur,
ꝙ pro maleficio debeat quis citari ter, vt compareat per ſe, &
per procuratorẽ legitimum. Quidã fuit citatus, vt cõpareat:
ipſe non comparuit: fuit poſitus in banno: nunquid bannum
valeat? videtur quòd nõ. quia citatio eſt fundamentũ iudicij
quę non fuit facta ſecundũ formam ſtatuti. Contrariũ deter-
minat do. Iacobus per hanc leg. quia poteſtas cõparendi per
alium ineſt tacitè per hãc leg. & expreſsio eorũ quæ tacitè in
ſunt nihil operaretur: vt. l. non rectè. j. de fide. l. hæc verba. de
leg. j. ¶ Vltimò nota practicã ex hac leg. ꝙ ſi aliquis eſt accu-
ſatus coram te, de aliquo crimine, cuius pœna ſit infra relega
tionem, & tu citas eum, & ipſe comparet per procuratorem,
quod eſt licitum. l. ſeruũ quoq̃. §. publi. ff. eo. Quoad obuian
dum malitiæ ſuę, & vt poſsis melius inueſtigare veritatẽ poſ-
ſes dicere, quòd tu vis principalẽ, qui melius nouit veritatẽ,
per hãc leg. Et ſi vis, quòd clientulus tuus nõ cõpareat: quòd
ipſe faciat procura. ſpecialiter ad iurandũ de calumnia: & eſt
caſus extra de procura. qui ad agen. lib. vj. Et ponas, ꝙ ipſe
confiteatur, vel reſpondeat ad omnia, de quibus interrogabi
tur: & omnia iſta ponunt̃ expreſſè & ſingulariter in procura
torio: verbi gratia: ſi interrogaberis de hoc, reſpondeas ſic. &
iſta eſt practica. Bar.

Ne liceat potentioribus. Rubrica.

¶ Continua, vt in gloſ. & ſicut rubrica partes duas habet: ita
in nigro ſunt duæ leges. Prima tractat de prima parte rubri-
cæ: Secunda de ſecunda tractat &c.

SVMMARIVM.

1 *Procurans patrocinium potentiorum, debet priuari cauſa.*
2 *Officialis præſtans fauorem alicui priuato punitur.*
3 *Iudex minor punit maiorem de fauore, per eum præſtito, in cauſa alicui priuato.*
4 *Pœna huius legis, non imponitur ipſo iure, ſed per ſententiam.*
5 *Diſpoſitio huius legis habet locum in actore & reo.*
6 *Pœna huius leg. an cõmittatur ex ſola procuratione, uel requiratur, quod patrocinium fuerit præſtitum?*
7 *Pœna huius leg. committitur, quocunq; modo patrocinium præſtetur.*
8 *Diſpoſitio huius leg. habet locum, etiam ſi patrocinium fuerit præſtitum, per familiarem potentioris.*
9 *Delegari, quod non poßit per rectorem prouiciæ hæc cauſa.*

DIuine. Qui patrociniũ potentis ratio-
ne officij procurauit, cauſa pri-
uatur: & ille potentior punietur: & Rector
prouincię iudex erit. hoc dicit. Primò loqui-
tur in genere: ſecundò reſpondet quęrẽti. Se
cunda ibi: quare cum interſit. Itẽ prima ſub-
diuiditur: quia primò punit partẽ procurantem: ſecundò pu
nit potentiorem facientẽ hoc. Secunda ibi: quem palam &c.
1 ¶ Nota ex hac leg. † quòd ille, qui procurauit aduocationẽ,
ſeu procurationem, ſeu auxilium potentiorũ, debet priuari
cauſa. Quod not. contra eos, qui in ciuitate iſta faciunt, quòd
priores faueant ſibi in aliqua cauſa, corã alijs officialibus: de-
2 bent enim cauſa priuari; vt hic vides. ¶ No. † quòd officialis,
qui pręſtat patrociniũ, vel fauorẽ alicui priuato in aliqua cau
3 ſa, coram alio officiali punitur. ¶ Secũdò no. † ꝙ de iſto deli-
cto iudex minor põt punire officialẽ maiorem. ¶ Oppo. ff. de
alie. iudic. mu. cau. fac. l. iij. Sol. ibi loquitur de potentiore nõ
ratione officij: ſed fortè diuitiarum, ſeu ratione alterius ſtatus.
hic de potentiore ratione officij. ¶ Cõtra hoc oppo. s. de ad-
uoca. diuer. iudi. l. ij. vbi decuriões poſſunt eſſe aduocati. Sol.
hic loquitur de potẽtioribus ratione officij ita magni, quòd
poſsit alteri minacem feruorẽ oſtẽdere. ſeu inferre: vt. l. ſi per
impreſsionẽ. s. quod metus cauſa. & ideo propriè poſui excẽ-
plum in prioribus iſtius ciuitatis. ¶ Opp. ſecũdò. j. de ſuffra.
l. j. Sol. vt in gl. quia ibi non erat potentior. ¶ Circa hanc leg.
4 quæro: dicitur hic, quòd priuatur cauſa. † vtrũ priuetur ipſo
iure, an per ſententiã? glo. optimè dicit per ſententiã: quia di-
cit: priuetur: non priuatus ſit. Sic ſimile habuiſtis no. in. l. iu-
bemus. §. ſanè. s. de ſac. ſanct. eccle. & l. ſi quis in tantã. j. vnde
vi. & dixi pluries. ¶ Quæro, hæc lex vtrũ habeat locũ tam in
actore, quàm in reo? glo. quæ eſt. j. tit. proxi. ſuper rubrica, vi
detur velle, quòd hæc lex habeat locum ſolũ in actore. Con-
5 trarium † puto, quòd habeat locũ in actore & reo. Primò pro-
pter generalitatẽ rubricæ, quæ dicit patrociniũ litigantibus
præſtare. Ex eo, quòd dicit litigãtibus: loquit̃ tam de actore,
q̃ de reo. Hoc etiã apparet ex principio huius legis, quæ lo-
6 quitur generaliter. ¶ Secundò † quæro, vtrũ ſit neceſſe, quòd
potentior præſtet patrociniũ, an ſufficiat procuratio partis
ſola? text. videtur dicere quòd ſolũ ſufficiat procuratorẽ ha- a
bere patrociniũ potẽtioris ratione officij. tex. videt̃, quòd ſic.
dum dicit, aduocaſſet. & ita ſentit gl. ſup illo verbo. Gl. finali
ter dicit contrarium de equitate. argu. l. q̃uis, de in ius vocan.
a ¶ Quæro, vtrũ[a] ſit neceſſe. ꝙ illud patrociniũ præſtetur palã
ad banchum, vel ſufficiat, quòd clam, vel per interpoſitã per-
7 ſonam, fiant iſta rogamina? certè † puto quocũq; modo potẽ-
tior præſtet patrociniũ, fauorem, vel auxiliũ ad procuratio-
nem partis, ipſe incidit in hanc leg. propter generalitatẽ ver-
borum huius leg. ibi potentiorũ domorum opibus niterẽtur.
8 ¶ Quæro, † quid ſi aliquis procurauit patrociniũ alicuius fa-
miliaris potentiorũ: vt puta notarij prioris? puto ꝙ idẽ, vt te
neatur hac cõſtitutione. Et hoc innuit tex. & gl. ſuper ver. do
morum opibus. id eſt illis, de domibus. dicit gl. pro hoc facit.
j. ſi Rector prouinciæ &c. in rubro & nigro. & j. ſi quacun.
prędi. & l. j. &c. ¶ Circa vltimã partẽ, dicit̃ hic, ꝙ Rector pro
9 uinciæ eſt iudex ſuper iſto delicto. ¶ Quęro, † an iſtã cauſam
poſſet delegare? gl. dicit quòd nõ: qa iſtud ſpecialiter eis com
mittitur, vt maioribus. Et p hãc leg. ponit exemplũ in lege. j.
ff. de offi. eius, cui man. eſt iuriſdi. ¶ Vltimò gloſſa hic tractat
materiã deceſsione act. quę hic nõ cadit: ſed cadet melius in. l.
proxi. & optimè. & ibi debet dici in. l. p diuerſas. & l. ab ana-
ſtaſio. j. mãdati. & ibi dicemus: & dicã. j. l. proxi. quantũ ad eã
expediet. & no. hãc leg. quã poteris cũ honore practicare &c.

DIuine. Nõ põt potẽtior patrociniũ præſtare:
aliâs ipſe puniretur: & Præſes eſſet iu
dex, & litigator ſuo iure priuaret̃. hoc dicit. ¶ Di-
uiditur in duas partes. Prima loquit̃ in genere: ſe-
cunda in ſpecie. Secunda ibi: quare cũ interſit. Iterum prima
ſubdiuiditur: quia primò punit litigantẽ: Secundò punit po
tentem, & pœnã conſtituit. Secũda ibi: quẽ palã eſt. ¶ Opp.
ff. de alie. iudic. mu. cau. fac. l. j. cũ duabus ſeq. Solue. vt in glo.
¶ Item opp. de. l. ij. s. de aduo. diuer. iudicio. So. eſt no. ibi lo
quitur in decurione. hic in alio officiali maiori. Oportet ergo
quòd ſit officialis ita magnus, quòd poſsit inferre timorẽ per
vocem: vt ſunt priores hic: nõ ita camerarij, vel alij conſiliarij.
¶ Item opp. j. vbi ſena. vel cla. l. iij. ſol. vt in gl. ¶ Quęro, vtrũ
priuentur cauſa ipſo iure, an per ſententiã? & gl. dicit per ſen-
tentiam: qa dicitur, afficerent̃. ¶ Quæro, vtrũ præſes prouin-
ciæ poſsit in caſu huius leg. per inquiſitioné procedere? gl. vi
detur dicere, quòd nõ niſi ad partis poſtulationẽ: hoc etiã vi-
detur probare text. ibi, inter litigatores audientiã tuam &c.
¶ In cõtrariũ: quia delictũ iſtud cõmittitur corã iudice: ergo
ipſe de hoc poterit inquirere: vt. j. de probatio. l. iubemus. de
teſt. nullum. & illud puto verũ, quantũ ad accuſationẽ crimi-
nalem, ſeu ad punitionẽ per textũ ibi, Rectores prouinciarũ
cuſtodes &c. Ad ipſorũ ergo cuſtodiam, hoc pertinet. & per
actionem præſtitã. quãtũ ad actionẽ ciuilem nõ puto: quia in
eo nihil poteſt facere iudex, niſi parte petente: vt. l. j. in prin-
cipio. ff. de eden. & l. ad perempto. de iudicijs. Fallit in. l. iij. ff.
de ſuſpec. tutori. & quod ibi nota. ¶ Quęro, vtrũ ſufficiat pro
curare patrocinium potẽtioris: an requirat̃, quòd exhibeat?
dic vt in gl. Quæro, & eſt no. quid ſi aliqs nõ procurat patro-
cinium potẽtioris habentis officiũ: ſed alicuius ſui domeſtici:
dic vt no. p gl. quę dicit idẽ per tex. qui dicit domorũ opibus
id eſt illis de domibus. Ad quod. j. ſi Rector prouincię. vel ad

a ¶ Quæro, vtrum. No. quod iſta pœna habet locũ etiã ſi clam præſtet̃ patrociniũ. vide textum in. c. j. de offi. delega. in ver. manifeſtè. vbi probatur cõtra. vide ibi. Andrę Barba.

cum pertinentes, in rubro & nigro, &.j.si quacũq; prędi.po-te.l.j.¶ Quærit glo. vtrum rector prouinciæ possit delegare istam causam? dic vt in gl. ¶ Quæro, vtrum hic ti. habeat locum in actore & reo? gl.j.ti.j.super rubrica dicit, quòd in actore tantum. Tu dic in actore & reo, propter generalia verba huius legis, quę prohibet vnumquęq; procurare patrociniũ potentiorum. dicam plenius.j.ti.j.l.j. ¶ Vltimo gl. tractat hic materiam cessionis, quæ melius incidit.j.eo.l.fi. & ibi recitabo. ¶ No. dispositionem intelligi, id est illis, de domibus: qa quandoq; dispositio nõ cedit in domibus tanquam in ędificio: quia intelligitur domus, pro illis de domibus: vt.ff. si cer. pe. aliâs de assesso.l.lecta.in prin.& hic. ¶ Extra in.l. diuinè. vide gl. quę incipit: & ideo alij. hic est primò notandum. glo. dicit prope finem, quòd si titulus cessionis, nõ est expressus in principio instrumenti, quòd cessio præsumitur simulata. quam intellige sane: quia nõ debes ĩtelligere, quod si esset cã cessionis in fine, quòd ideo dicatur simulata. Sed voluit dicere: quòd si à principio qñ fit cessio nõ exprimitur illa causa: quòd si ex interuallo exprimeret, quòd nihilominus præsumeretur simulata. Et nota φ fit differẽtia, an exprimã in principio instrumẽti, vel in fi. ¶ Itẽ est aduertẽdum, dũ glo. dicit, quòd si pro parte iura sint vẽdita, & pro parte donata, quòd est simulata cessio. Quæro, qualiter agetur ad istud: dic vt notatur p Inno. in.c.ij. extra de alie. iudi. mu. cau. fac. Et idẽ eodẽ modo, si vẽdita sunt minori precio iura, qualiter tunc agatur: dic vt ibidẽ p eũ. Ratio quare verus sit titulus, vel cã cessionis in iuribus cedẽtis, nec sufficit sola cessio, est ista: quia iura volunt, quod illud idẽ operetur cessio: in transferendis iuribus in cessionarium: quod traditio rei corporalis, in trãsferendo dominium rei corporalis: vt.no.gl.in.l.ad eum.in princ.ff. de donatio. Facit quod nota.in.l.in omnibus.ff. de actio.& obli. & quod habetur in.l.fi. quando fiscus, vel priuatus. in gl. quę incipit suo. Sed nemini venit in dubium, quòd venditio sola rei corporalis, non transfert dominium, nisi sit ibi titulus habilis ad translationem dominij: vt.l. traditionibus.§. de pact. &.l. nunquã nuda.ff. de acquiren.re.domi. Ergo sola cessio sine traditione, titulo, & causa, nõ transfert iura. & quia hic in gl. fit mentio de pretio, dum iura ceduntur ex causa venditionis: quòd si tabellio dixit: talis cedens fuit confessus ex tali cessione habuisse centum: an istud sufficiat: quæ est in.l. p diuersas. infra mandati. super verbo solutarum. ĩnuit, quòd ista confessio non sufficiat: sed debeat pretium realiter esse solutum. Et hãc opinio. approbat Iacob. de bel. esse veram in authetica, de qua. dot. post principium, in lectura sua. ¶ Quid si tabellio dicit coram me habuit centum, pro dicta cessione cõtra Martinum debitorẽ suum, pro dicto pretio dictæ cessionis; an hic titulus sit sufficiens: cũ nullus sit, expressus titulus venditionis; vide.l.fin.j. de prædi. decu. vbi dicit fieri venditionem: vt per hoc manifestè detur intelligi venditionis fuisse contractum.

SI cuiuscunque. Si actio cedat potentiori, rõne officij, actor cadit a causa. h.d. ¶ Quærit gl. hic in quo differt hæc lex, seu prouisio huius legis, a titulo de litigiosis? Respondeo ibi loquitur de actione litigiosa, quę iam erat in iudiciũ deducta: hic etiam si nõ erat litigiosa. Itẽ, in quo differt hic titulus à titulo de alie. iudicij mutã. cau. fac. Respondeo: ibi loquitur de potentiore, alia ratione, φ officij. ¶ Secũdo quærit glo. quid si cessio fuit actionis nõ litigiosę, nec fiat potẽtiori aliqua rõne? glos. circa hoc distinguit tres casus, quos videbitis in tex. in.l. per diuersas. &.l.ab Anastasio.j.mand. & vide gl. tuam, quam maximè no. ibi, si dubitaẽ, maximè ibi: itẽ quod titulus &c. ibi in principio. Et hac rõne, seu dicto huius gl. ponunt qdã in prĩcipio instrumẽti titulũ cessionis licet qdã dicãt, quòd nõ expediat; sed dicemus in dicta.l. per diuersas.j.manda.&.l.fi.&c.

SI cuiuscunque. Qui cedit actionem potẽtiori, ratione officij eã perdit. h.d. ¶ Opp.ff. de ratione officij. ¶ Opponitur de litigio. in.ij. Solu. ibi prohibetur cessio, propter potentiã eius, cui cederetur. Ratione huius cõtrarij gl. distinguit de cessione: quod habuistis perfectius in.l. propter per diuersas. & l.ab Anastasio.j.mandati.

De his, qui potentiorum nomine. Rubrica.

¶ Glossa continuat sic.§. titulo proximo, prohibuit actorem aduocare potentioris patrociniũ: hic prohibet reum. Innuit hic glossa, quòd titulus præcedẽs nõ habet locũ in reo: quod est falsum: vt.§. dixi. ¶ Cõtinua ergo sic: supra punit litigantes, qui aduocant patrocinium potentiorum: hic punit litigãtes, qui aduocant patrocinium potentiorum, dicto, vel facto ipsius litigantis. quod facit affigendo titulos, vel prætendendo nomina: vt videbitis.j.&c. Bar.

SVMMARIVM.

1 *Lex hæc habet locum in actore, & reo.*
2 *Chartula, quæ continet exceptionem rei, appellatur libellus sicut, & illa actoris.*
3 *Asserta per reum in exceptionibus, ita faciunt fidem contra se, sicut asserta in libello per actorem.*

ANimaduertimus. Breuiter dicit. Qui titulos potentiorum prædijs suis affigunt, vel eorũ nomina in lite p̃tedunt, priuãtur suo iure: & me tallo damnantur: & potentior, si cõsenserit infamatur. h.d. Diuide: primò loquitur in genere: secundò respõdet quærenti repetedo quasi illud ide. Secunda ibi, quisquis igitur. ¶ Ad euidentiam legis, debes scire: quòd senatores, & viri clarissimi, habẽt priuilegium, ne cõueniantur, nisi sub certis iudicibus: vt.l.iij.j.vbi sena. vel claris. ¶ Hoc præmisso, venio ad casum in hac leg. hodie possumus ponere exẽplum in p̃latis. quando aliqui volentes euadere curiã secularẽ, titulos alicuius ecclesię imponunt p̃dijs suis, vel eius noĩe in iudicio prætendunt. Ad hoc facit extra de alie. iudic. mut. cau. fac.c. ij. nam si hoc faciunt in fraudem: quia non est verum punientur, & tenebuntur hac cõstitutione. ¶ Quæro: vtrum hæc lex habeat locum in actore? videtur φ nõ: vt hac leg. ver. qsquis. In cõtrarium videtur ibi: nec repetẽdæ actionis &c. gl. super rubrica, & etiam super dicto ver. act. videtur tenere, quòd nõ habet locum in actore: sed habet locum.§. titu.j.l. prima. Ego
1 dico, † quòd habet locum tam in actore, φ in reo. &.l.j.§.ti.j. loquitur alio casu: vt dixi super rubrica. ¶ Vltimò nota ex
2 isto textu, † quòd sicut chartula cõtinens petitionem actoris, appellatur libellus: ita chartula cõtinens exceptionem rei ap
3 pellatur libellus: vt ibi contradictorijs libel. &c. Per † quod patet, quòd sicut illud quod actor asserit in libello facit fidẽ cõtra se: vt.l. cum precum. de liber. causa. ita istud quod reus asserit in exceptionibus.

ANimaduertimus. Qui titulos, & nomĩa potentiorũ in lite prætendit, litem perdit, & me tallo punitur: potentior, si sciẽs fuit infamatur. h.d. ¶ Quæro, in quo differat hic titulus à præcedenti? Respõdeo secundum gl. supra in actore: hic de reo: vt ibi dixi. tu dic, φ differt à p̃cedẽti; quia loquitur quãdo interuenit actus ipsius potẽtioris: hic etiã quando nullus actus interuenit, sed pars in iudicio eũ noĩauit. Itẽ præcedens loquiẽ in potẽtioribus, ratione officij tantũ: hic loquiẽ in eis, qui habent dignitatẽ & priuilegia dignitatis, etiã sine officio, seu administratiõe. de quibus loquitur.l.iij.j.vbi sena. vel cla. & hoc patet in prĩcipio ibi, clarissimè priuilegia dignitatis. &c. Tertiò. quia præcedens titulus potest habere locum, etiam nulla lite mota, sed in casu legis vltimæ huius tituli: sed hic titulus habet locũ lite mota saltẽ p porrectionẽ libelli. ¶ Nota ex lege ista, φ sicut libellus continens actionẽ vocatur libellus: ita chartula cõtinens exceptionẽ, vocatur libellus. Et ex hoc patet, φ sicuti ea, quæ quis asserit in libello faciunt fidem cõtra eum: vt.l. cum precum. de lib. cau. ita ea, quę ponunẽ in libello exceptionis. Vltimò est notandũ, φ hic titulus, & præcedens loquunẽ de potentioribus ratione officij. ¶ Si aliquis assumeret defensionem alicuius castri, vel villæ subditæ alteri ciuitati, vel etiam domini: si non sit potentior ratione officij puniẽ: & dictæ conuentiones non valent: vt.j. vt nemo ad suum patrocinium suscipiat rusti.l.j.lib.xj. Bartolus.

Vt nemo priuatus &c. Rubrica.

REgiæ maiestatis. Rubri. summat legem istam.j. &.ij. & in partibus istis de consuetudine, non seruatur hæc lex &c.

REgiæ maiestatis. Qui titulum sub nomĩe Principis, rebus inscripserit, eas perdere debet. Vel aliter. Qui titulum etiam sub nomine proprio scripsit, eas perdere debet. hoc dicit. Tamen iste casus vltimus in Italia non seruatur.

Quando

SVMMARIVM.

1 *Accuſatio quando non procedit, iudex non debet eam admittere.*
2 *Nomen rei inter reos, quando dicatur receptum.*
3 *Notarius non habet neceſſe mittere in quaterno accuſationem, ſuper qua non debet procedi.*

a NEquis. [a]Breuiter dicit. Rebus alienis nõ poteſt quis titulũ, vel arma alterius imponere:& faciens punitur:& poſita cuilibet licet euellere, ſine metu proceſſus.h.d. ¶ No. ex iſto fi-
1 ne, quòd† quãdo accuſatio nõ procedit, iudex nõ debet eã admittere. Simile habes in.l.j.ff. de officio aſſeſſo. ¶ Not. etiam vnũ, quòd hic videt̃ caſus, pro opinio. quã teneo dubitat̃, quando dicatur nomen rei receptũ inter reos:& in hoc ſunt variæ opinio. vt docto. ſcribunt in.l.j.j. qui accuſare nõ poſſunt. &
2 ego pleniſsimè in.l. is qui reus. de public. iudic. Finaliter† dico, quòd donec pendet cognitio, an ſuper accuſatione ſit procedendum vel non: quis non dicitur receptus inter reos. Sed quando iudex pronunciauit procedendũ eſſe, ſuper accuſatione, nõ obſtantibus exceptionibus: tũc dicit̃ receptus inter reos. Hoc videtur probari: vt quia nõ debet ſcribi illa accuſatio, ſuper qua non debet procedi: vt hic in fi. ¶ Itẽ not. iſtum
3 finem, † quòd ſi producit̃ accuſatio, ſuper qua non debet procedi: notarius nõ habet neceſſe eam admittere in quaterno: ſi tamen ſcripſit, puto quòd nó puniatur: quia hic dicitur: punitur qui ſcribi concedit? Reſpon. & intelligas ad hoc, vt ſuper ea procedatur: ſed ſi ſcribatur, vt oſtendatur ſuper ea nõ eſſe procedendum: non video quid repugnet &c.

NEquis. Qui Principis vexilla, vel titulũ abſq; legitima authoritate, reb⁹ alterius appoſuerit, legitimè puniet̃:& quilibet põt ea frãgere, ſine metu proceſſus.h.d. ¶ Not. text. ibi ſine præceptione iudicis competẽtis. Innuit quòd cũ licẽtia, vel præcepto iudicis, hoc poſſet facere:& ſic videt̃, quòd iudex partẽ ipſam poſsit facere executorẽ in lite ſua. Simile.j. tit.j. quod intellige cauſa cognita: quia aliter inciderent in cõſtitutionem.l. meminerint.j. vnde vi. Dixi in.l. iuſtè.ff. de acqui. poſ. & quòd qs poſſet eſſe executor in re ſua, habes in.l. eũ qui.§.fi.ff. de furtis. ¶ Secundò nota, quòd Curiales, Preſbyteri, Milites dicunt̃ nobiles: hoc eſt non plebeij. ¶ Not. fi. huius leg. ad quod tota die allegatur, quòd iudex libellũ, qui non debet recipi, põt lacerare. facit.ff. de offic. aſſeſſ.l.j. ¶ Itẽ nota. quaſi caſum pro vna opinione mea: qualiter intelligatur nomen rei recipi inter reos. Multæ ſunt opinio. in.l.j. qui accuſa. nõ poſſunt. Teneo quòd tunc videtur receptus, quando pronunciatum eſt accuſationem eſſe admittendam:& ſuper ea procedendum: aliâs non dicitur nomen recipi inter reos: vt hic in fine.

Vt nemini liceat ſine iudicis authoritate ſigna imprimere rebus quas alius detinet. *Rubrica.*

¶ In quo differt hic titu. à præcedenti? dic vt in gloſ. Ex quo habetis intellectum clarum.

SAEpe reſcriptum eſt. Nota ex rubro & nigro ſequentiũ legũ, quòd ſine authoritate iudicis nõ licet ſigna imponere rebus alienis: ergo à cõtrario ſenſu, cum authoritate iudicis licet. Et ex hoc cõcludit̃, quòd iudicis authoritate põt quis ingredi poſſeſsionem ſine executore: vt ipſemet ſit executor, & nuncius in cauſa propria, præcedẽte tamẽ legitima cognitione: ne incidat in cõſtitutionẽ.l. meminerint.j. vnde vi. Pro hoc, quòd qs poſsit eſſe nuncius in re propria, facit.l. eũ qui.§. ſi epiſtola.ff. de fur. dixi plenè in.l. iuſtè de acq. poſ. Vltimò pluries allegaui iſtã legem in cõuentibus ſcholariũ, q doctorant̃, & qui debent petere inſignia doctoralia, non ipſemet ſua authoritate recipere &c.

Ne fiſcus &c. uel reſpu. *Rubrica.*

¶ Continua vt in gl. hãc rubricam:& hæc rubrica eſt ſummarium totius tituli: tamen quamlibet legem ſummabo &c.

REipublicæ. Non poteſt dari inſolutum reipub. actio litigioſa, vel dubia. hoc dicit. ¶ Opponit̃.j. quãdo fiſcus, vel priuatus. per totum titn. Sol. fateor, quòd in ſubſidiũ debitore exiſtente nõ ſoluendo, põt conuenire fiſcus debitorem debitoris: tamen ſponte contra eum accipere actionem non poteſt. cogita.

REipublicæ. Quæro hic, quòd fiſcus nõ debet ſuſcipere exactionem debitorum priuati pro debito ſuo: quid econuerſò: vtrũ poſſet cõmitti vno priuato, vt exerceat actionem cõtra debitores fiſci, pro debito ſibi priuato: dic quòd non. caſus eſt.j. de ero. mi. anno.l. annonas. lib. xij. &c.

CVm allegas. Actionem litigioſam, vel dubiam ex cã donationis, reſpublica non poteſt ſuſcipere.h.d. Et facit contra ciuitates iſtas, quæ quotidie faciunt contra hanc leg. Sæpe contingit. quòd duo fratres habent vnum caſtrum. & vnus expellit alium:& vadit ille expulſus ad aliquam ciuitatẽ propinquã: ille expulſus cõcedit ius ſuũ illi ciuitati, pro aliqua quãtitate: certè iſta conceſsio nihil valet. quod perpetuò no. &c.

a ¶ Ne quis, Et not. quòd eoipſo, qđ quis efficitur clericus, deſinit eẽ plebeius. Quod not pro ſtatuto ſecundum Flo. adde gl. de cõſe. di. iij. c. rogatiões. adde pq appellatõe plebei venit ſeruus. Lap. c. fi. de offi. dele. in vj. quòd appellatione plebæi, venit monachus: qa eſt ſeruus monaſterij. And. Barba.

ABhorret. Propter remiſsionem debiti, nõ debet fiſcus contra alium procurationem ſuſcipere.h.d. iſta lex.

ADfraudem. Omnes leges præcedẽtes. loquuntur de procuratione, ſeu auxilio ex parte actoris: hæc loquitur in auxilio ex parte rei. Breuiter dicit. Procurationẽ ad defenſionem priuati fiſcus ſuſcipere non debet.h.d. hæc lex.

De negotijs geſtis. *Rubrica.*

¶ Dictum eſt. s. de procuratoribus, qui gerunt cum mandato: verùm quia negocia quandoq; gerũtur ſine mãdato: ideo de his ponit &c.

SVMMARIVM.

1 *Tutelæ inſtrumento, ſi contineatur, iudex talem proximiorem dedit tutorẽ: an uitietur tutela?*
2 *Accuſatio ſuſpecti coram præſide eſt porrigenda.*
3 *Mater utrum teneatur facere tutorem ſuſpectum?*
4 *Mater expendens pro filio pupillo proteſtans, quod intẽdit repetere, quas expenſas repetat?*

CVm tutores. Expenſæ factæ pietate materna, vel affectione domeſtica, non repetũtur actione negociorum geſtorum.h.d. ¶ Opp. q non ipſa mater facit tutores ſuſpectos: ſed mali mores, & eius negligentia: vt.j. de ſuſpec. tuto. per totum. & ff. eod. per totum. Solu. expone, faceres id eſt detegeres. ſic.j. de acquir. rerum domi.l. adeo.§. cum quis. verſi. videntur. & vide gloſſ.
1 ¶ Hoc facit ad quæſtionem. † cum quidam eſſet tutor legitimus, in tutela eſt dictum iudex talem proximiorem agnatum dedit tutorẽ: certè puto, quòd ex hoc nõ vitiaretur tutela: que debet intelligi: dedit, id eſt datũ declarauit. Debẽt ergo intelligi iſta verba ſecundum naturam eius: ſuper quo proferuntur: vt.l. ſi vno. in prin.ff. loc.l. dãni infecti quidam.ff. de dam. infec. &.l. ſi ſtipulatus. de vſuris. ¶ Circa hanc leg. quærũtur tria. ¶ Et opponitur primo.j. de nupt.l. patrem. Sol. ibi ſpeciale. Primò quæro: coram quo debet fieri accuſatio iſta de
2 ſuſpecto. glo. dicit. & bene † coram præſide: vt.ff. ad Turpil. l.j.§. ſuſpecti. Quod dic plenè, vt ibi. & .l. cognitio. in princi.
3 ff. de offi. eius cui mã. eſt iuriſdic. ¶ Secũdò quæro, vtrũ † mater teneatur facere tutorẽ ſuſpectũ. glo. hic videt̃ dicere quòd non:& dicit verum. probatur in.l. ij.§. ſi mater. & .§. ſeq.ff. ad Tertu. petere vero debet. ¶ Ex hoc ſequitur ſol. alterius quæ
4 ſtionis. † Quid ſi mater fuerit proteſtata, quòd iſtas expẽſas faciebat animo repetẽdi: vtrũ poſſet repetere. Fran. Accur. dicebat quòd ſic. arg.l. Neſennius.ff. eo. quod eſt verum in expenſis factis in accuſando tutorẽ ſuſpectum, quod non tenebatur facere: vt. s. dixi. facit ad hoc extra de elec. c. vt prætertæ. & quod ibi no. plenè per Inno. Sed expenſas factas in petendo tutorem non poſſet repetere: quia ad illas tenebatur: & ſic geſsit ſuum negocium: ideo non poteſt repetere &c.

CVm tutores. Expenſæ factæ pietate materna, vel affectiõe domeſtica. act. nego. geſt. non repetantur hoc dicit. ¶ Opponitur, quòd iſta mater non faciat tutores ſuſpectos: ſed mali mores ex negligẽtia eorũ: vt.j. de ſuſpe. tu. per totum. & maximè in.l. ſuſpec. & inſtit. de ſuſpe. tu.§. fi.ff. de ſuſpec. tu. per totum. Reſpondeo: debet exponi faciens, id eſt detegẽs. Simile in.l. adeò.§. cum quis. in fine.ff. de acquirẽ. rerum domi. Hoc facit ad quæſtionem, cum quidam eſſet tutor legitimus in tutela: deinde iudex talem agnatum proximiorem dedit tutorem: certè puto quòd per hoc nõ vitiatur tutela. Debet enim intelligi dedit, id eſt datum declarauit. debent enim intelligi iſta verba, ſecundũ materiã eius cõtractus ſuper quo proferunt̃.l. ſi vno.ff. locati. & .l. ſi ſtipul.ff. de vſur.

&.l.damni infecti quidã.ff.de dam.infecto.¶ Oppo.de.l.pa-
trem.j.de nup.Solu.ibi ſpeciale.¶ Circa hanc leg.quęruntur
tria.Primò corã quo debet fieri iſta accuſatio de ſuſpecto.gl.
dicit,& bene,corã Pręſide.l.j.§.ſuſpecti.ff.ad Turpil.& dic
plenè vt ibi.&.l.cognitio.in prin.ff.de offic.eius cui manda.
eſt iuriſdictio.&.l.j.§.j.ff.de ſuſpec.tuto.¶ Secundò quæro,
vtrum mater teneat̃ facere tutorẽ ſuſpectũ?gl.hic videt̃ dice-
re quod nõ:& dicit verũ.Probatur in.l.ij.§.ſi mater.&.§.ſeq.
ff.ad Turpil.petere tamẽ debet,& ex hoc ſequit̃ ſolutio alte-
rius quęſtionis.¶ Quid ſi mater fuerit proteſtata,quòd iſtas
expenſas faciebat animo repetẽdi:an poſsit repetere?Frãciſ.
Accur.dicebat quòd ſic.l.Neſennius.ff.de neg.geſt.quod eſt
verum in expenſis factis in accuſando tutorẽ ſuſpectũ: quod
nõ tenebatur facere:vt.s̃.dixi.Facit extra de electio.c.vt præ
teritæ.& quod ibi not.per Inno.ſed expenſas factas in peten
do tutorem,nõ poteſt repetere,etiã ſi fuerit proteſtata : quia
illas tenebatur facere:& ſic cum teneatur facere proteſtatio.
nihil operatur , vt not.in.l.Neſennius.ff.eo.de libe.agno.l.ſi
quis à liberis.§.ſic mater.& ſic fecit negociũ ſuum:meritò nõ
poteſt eas reperere.ita debetis intelligere.

POMATES.
a ¶ Vide hic text. Et eſt cõmunis intellectus ſecundũ Alex.ĩ.l.diuortio.in.ij.col.ver.iuxta hoc.ff.ſol.ma.vide Bar.conſil.xv.col.iiij.volu.j. Alexã.in.l.ille à quo.§.ſi de teſtamẽto.col.j.ff.ad Trebel.& Iaſ.in.l.videamus colũ.ij.ff.de in lit.iur.

SVMMARIVM.

1 *Expenſæ factæ in petendo tutorem pupillo,quæ repetantur?*
2 *Vſufructuarius expenſas magnas non facit.*
3 *Procurator,qui conſueuit uiuere de ſalarijs,quæ percipit ex curijs:ſi fecit expenſas in petendo tutorem cenſetur feciſſe animo repetendi.*
Quid in amico paterno?nu.4.
5 *Tutorem petens ſi ſuccumbit,an repetat expenſas?*
6 *Tertius,quando admittatur ad excipiendum pro aliquo,& probandum.*

CONTRA IMPUBERES. Breuiter dicit.
Minores tenẽ
tur actione nego.geſt.in eo quod ſunt locupleta-
ti.Item expenſæ factæ in petendis tutoribus repe
tuntur:niſi ab alijs gratis fuiſſet factum.hoc dicit.Primò lo-
quitur in genere.Secũdò infertur ad ſpeciẽ.Secunda ibi,quę
tibi quoq;.¶ Opponitur,& videt̃,quòd hæc lex ſibi contra-
dicat.Nã primò dicit neceſsitatibus:ſecundò dicit ex vtilita-
te.Et ſic loquitur,primò in expẽſis neceſſarijs: poſteà infert,
& loquitur,de vtilibus.Huius timore glo.paruula hic ſuper
verbo ex vtilitate:dicit , quòd iſta vtilitas eſt in genere, ne
aliâs negocia pupilli deſerantur:vt inſtit.de obligationi.quę
ex quaſi contrac.§.j.¶ Sed contra hoc opponitur,ſi expenſę
ſunt neceſſariæ:ergo debent repeti etiã ſi pupillus nõ eſt lo-
cupletior:vt.ff.de ſolu.l.in pupillo.& de minori.l.verum.§.
item non reſtituetur.Solu.dicunt quidã, quòd hic expenſæ
eſſent neceſſariæ ex parte impẽdentis:quia erat curator mi-
noris.diuinare eſt.Prætereà curator nõ ſufficeret ad adeundã
hæreditatem:vt.l.cũ in vna.§.j.ff.de appella.& hæc lex vide-
tur,ꝙ loquatur in pupillo locupletato,& qui aliorũ hæredi-
tatem agnouerat.Vnde alij dicunt,quòd iſta eſt veritas,quod
hic dicitur vrgente neceſsitate.expone:id eſt vtilitate.& ita
tenent omnes docto.¶ Opponit̃ ſecundò,quòd nõ requira-
tur quòd ſit locupletior:ſed ſufficiat ab initio vtiliter geſtũ:
vt.l.ſed an vltro.§.primo.ff.eodẽ.Solu.ſpeciale eſt hic,in mi-
nore,in quo requiritur quòd ſit locupletior. Venio ad finẽ.
& videtur quòd iſtæ expenſæ factæ in petẽdis tutoribus,nõ
repetuntur,vt.s̃.l.proxi.Soluit gl.hoc fecit animo repetẽdi:
vt hic.Supra fecit affectione materna,ſeu domeſtica.facit.ff.
eodem.l.is qui.¶ Sed quid in dubio.Pro huius declaratione
1 debetis aduertere:nam ſi quidẽ hanc leg.†intelligamus in ma
tre:oportet nos dicere,quòd expenſæ factæ in petendis tuto
ribus,poſſunt fieri diuerſimodè.Quãdoq; enim expendit in
ipſum pupillũ,quẽ ducunt Romã:tũc quidã Moderni dicũt.
quòd haberet locũ materia,quæ eſt in.l.alimenta.j.eo.ſtatim
ibi videbitis.Quãdoq; fiunt expenſæ in ipſam matrẽ : & tũc
iſtæ expenſæ nullo modo repetentur, etiã ſi fuerit proteſta-
ta:quia cum iſta cura iniungatur matri:vt.l.ij.§.ſi mater.ff.ad
Tertul.&.l.diuus.ff.qui pe.tut.debet hoc facere ſuo ſumptu:
vt.l.ſuo victu.ff.de ope.libe.Quãdoq; fiunt expenſę in iudi
cio in notarijs,& alijs ſimilibus:& in hoc videt̃ aliqualis opi.
Nam quidã dicunt,quòd iſtæ expenſæ ſimpliciter pertinent
ad matrẽ.Alij dicunt,ꝙ poſſunt repeti à pupillo. per hanc
leg.Et hoc mihi placet.licet enim mater habeat neceſſe face-
re neceſsitate cauſatiua:nõ tamen ſibi iniungit̃, niſi ſola cura:
2 non expenſæ.¶ Simile†videas in vſufructuario,cui iniungit̃
cura reficiendæ domus:non autẽ expenſa magna : vt.l.inter
fructuarium.ff.de damno infecto.&.l.damni.§.ei cuius.eodẽ
titulo.Simile in hærede qui licet neceſſariò habeat facere in-
uentarium:tamen expenſæ computantur de hæreditate.vt.l
ſcimus.§.in cõputatione.de iure delibe.¶ Pro hoc facit.quia
mater excuſatur,ſi nõ petierit tutores filijs ſuis egentibus,&
pauperibꝰ,vt.l.ij.§.ſi mater.ad Tertulli.vnde dico,quòd hu-
ius generis expenſæ poſſunt repeti à matre ſecundum diſtin
ctionem,quã dicam in alijs expẽſis,circa alimenta pupilli:vt
l.alimẽta.j.eodẽ.& hoc modo debetis intelligere quod dixi.
s̃.l.proxi.Etiã poſſumus hanc legẽ intelligere in extranea:&
tunc ſi quidẽ fuerit proteſtata,quòd faciebat animo repeten
di,non eſt dubiũ:vt.l.Neſennius.ff.de nego.geſt.Si verò non
fuerit proteſtata:tũc ex qualitate perſonæ præſumeretur an
fecerit amicitia paterna,vel domeſtica:an verò animo repetẽ
3 di.¶ Quid enim,ſi aliquis†procurator cõſueuit viuere de ſa-
larijs,quæ percipit ex curijs,ſi hoc fecit?certè præſumitur fe
ciſſe animo repetẽdi.argu.l.excepto.j.locati.& quod ibi not.
4 Sed ſi aliâs eſſet†quidã amicus patris pupilli:nõ aliâs conſue
tus eſſet in curijs.certè præſumeretur feciſſe affectione pater
na.vt.s̃.l.proxi.&.l.is qui amicitia.ff.eodẽ.¶ Quæro,quid ſi
5 iſte,†qui litigauit in petendis tutoribus ſuccubuit:an expen
ſas factas repetet,quas repeteret ſi obtinuiſſet?videtur quòd
non:quia non geſsit vtiliter,ſicut dicimus in defenſore:vt.l.
iam tamen.§.in hac.iudi.ſolui.& no.j.mandati.l.etiã.Inno.ta-
men circa hoc videtur aliter dicere,de electio.c.vt præteritæ.
licet ibi loquatur in alia materia:ſcilicet in eo, qui petit con-
a firmari Abbatẽ,vel Epiſcopũ.¶ Vltimò vide hic tex.[a] huius
legis in fi.qui tex.videtur mirabilis:cũ cauſa erat inter iſtum
gerentem negocia,& pupillũ:tamẽ innuitur quòd iſta mater-
tera,quæ eſt extranea admittatur ad allegandũ,& ad proban
dum totũ ſuũ factum in fauorem pupilli,ex eo,quod dicit ſe
6 facere paratã.¶ Aduerte†ego bene reperio , quòd in fauorẽ
ſui bene admittatur tertius ad excipiendũ,& etiã ad proban
dum.l.ſi inſtituta.ff.de inoffic.teſtamen.& videbitis in authẽ.
nunc ſi hęres.j.de litigioſis.&.l.Titia.ff.ſoluto matrimo.&.l.
ita tamen.§.quoties.ad Treb.Sed quòd in fauorem litigãtis
admittatur tertius,nõ reperio:& maximè mulier.Poſſumus
dicere,quòd ſpeciale eſt hic fauore minoris,vt quilibet admit
tatur ad proponendũ,& probandũ exceptiones pro pupil-
lo,etiã ſi fuerit fœmina.Vel dicamus,ꝙ ſicut quilibet eſt ido
neus defenſor alterius,ſine mandato ſuper tota cauſa:ita po-
teſt eſſe idoneus defenſor ſup vno articulo.In eo autẽ quod
hic loquitur de matertera,& ſic de fœmina,ſpeciale eſt fauo-
re pupilli.quod nota.& tene menti.

CONTRA IMPUBERES. Hec actio da
tur in pupil-
lum,quatenus eſt locupletior: niſi alius eſſet gra-
tis facturus.hoc dicit.¶ Op.ad prin.ſi eſt locuple
tior.ad negocia pupilli,recurrat̃ de neceſsitate rationis. Sol.
vt in glo.j.Item quęrit gl.quo tẽpore debet eſſe locupletior,
vt teneatur?dic vt in gl.ij.¶ Quæro, de quo loquatur hęc lex
qui fecit expenſas in petendis tutoribus?Reſpon.ꝙ poteſt in
telligi,ꝙ loquatur de matre:& tunc aduerte in petendis tuto
ribus fiunt multæ expenſę.Primò in perſona ipſius pupilli,
ducendo Romam;tunc iure poteſt petere ſecundũ diſtinctio
nem.quã videbitis in.l.alimenta.j.eodẽ. Secundò in perſona
ipſius matris:& tũc illud mater,nõ poteſt repetere:vt dictum
eſt.s̃.l.proxi.ergo debet facere de ſuo:vt.l.ſuo victu.de oper.
liber.Quędam expenſę fiunt in notarijs,& ſcripturis,& ſimi
libus:& iſtas expenſas puto matrẽ poſſe repetere,ſecundum
diſtinctionem formatam.s̃.l.proxi.&.d.l.alimenta.Nã matri
iniungitur cura petendi tutoré:non autem iniunguntur ex-
penſæ.Simile in fructuario,cui iniungitur circa reficiendam
domum:non tamẽ magnã expenſam.ſimile in hęrede, qui de
bet facere inuentariũ,non tamẽ ſuis expẽſis : vt.l.ſcimus.§.in
cõputatione.s̃.de iu.deli.& apparet ex eo,quia lex excuſat
matrem,propter paupertatẽ ipſius filij.Si enim totũ deberet
facere mater ſuis expenſis, ad quid attenderetur paupertas
ipſius filij:vt.l.ij.ad Tertul.§.ſi mater?¶ Quæro, quid ſi ma-
ter petijt quendam in tutorẽ,& ſuccubuit:an tũc repetet ex-
penſas litis?puto quòd nõ,quia nõ geſsit vtiliter:vt.l.iam ta-
men.§.in hac.ff.iudicatũ ſolui.no.in.l.etiã.j.man.In eo tamẽ,
qui petijt confirmari electionẽ factam de pręlato,vide Inno.
de elec.c.vt pręteritę.Mirandũ videt̃ de text.iſto:ex quo ha-
bes,quod tertia pſona in cauſa,quæ eſt inter te & me:admit-
titur ad probãdũ defenſionẽ meam.quod eſt mirabile. Tamẽ
reperio hoc,quòd tertia perſona quãdoq; admittitur ad ſui
vtilitatem:vt in aut.nunc ſi hæres.j.de liti.&.l.ſi inſtituta.in
prin.ff.de inoffi.teſt.&.l.ſi ſuſpecta.in prin.ff.de inoffi.teſt.&
l.titia.j.ſol.ma.&.l.ita tamẽ.§.quoties.ad Treb.¶ Sed quòd
admittat̃ ad vtilitatẽ alterius litigantis:hoc neſcio,niſi hic.&
fortè eſt hic:quia ſicut quilibet põt venire ad defenſionẽ alte
rius plenariã:ita & ſuper vno capit.tãtũ:vt hic vides.Miran
dũ eſt tñ hic:quoniã eſt mulier iſta:& ſic nõ videt̃ admitti:vt.l.
alienam.

alienā.s̄.de procu. Sed respondeo, quòd hoc sit specialiter fa
uore pupilli. Vel aliter, quòd vbicūq; defensio erat facto mu
lieris: mulier ipsa admittit. Ita loquit hic. facit.j.de quæstioni
bus.l.interrogari.ff.de ædil.edic.l.quæro.de proba.l.cū pro-
batio. ¶ Vltimò no.finē istum: multoties occurrit, quòd sunt
quidam tutores, qui omnes fructus expendūt dicētes se ex-
pendere circa pupillum: & tunc si quis consanguineus vult,
quòd illæ expensæ non possint pupillo imputari: protestet
tutori, quòd ipse est facturus illas expensas gratis: & tūc illæ
expensæ nō poterunt dicto pupillo imputari semper: & in-
telligas quòd sit persona apud quā pupillus posset educari
tutè & securè aliâs dicta protestatio posset annullari.

SIue pro fratre. Quod cohæres expē-
dit pro cohærede, ve-
nit in act.neg.gest.nisi sit factū ex necessitate com
munionis: quia tūc venit in act.fami.er.h.d. ¶ No.
quòd act.neg.ge.habet locū, quādo gerit ex volūtate: secus si
aliqua necessitate: vt habes in.l.hæredes.§.an ea.&.§.idē iu-
ris.&.l.j.ff.fa.ercis.& in.l.si cōmunes.ff.e. ¶ Ex ista leg.no.ca
sum, q si vni debitori successerūt plures, quilibet liberatur à
personali obligatione, soluēdo partē suā. quod apparet: qa si
cogeretur soluere totū, nō veniret in acti.neg.gest. Istud pro-
batur expressim in.l.si testamēto.§.ij.ff.de fideius. ¶ Contra
hoc opp.defunctus nō liberat soluēdo partē: vt.l.tuto.§.Lu-
cius.ff.de vsur. ergo ex persona hæredis, nō debet variari con
ditio obligationis: vt.l.ij.§.ex his.de ver.obli. Sol.non debet
variari quantū ad rē: vt liberentur hęredes solutione alterius
rei. quoniā defunctus nō liberaretur: vt ibi. Sed quantum ad
modum soluēdi, bene variat: vt hic. de hoc habes in.l.legata-
rius.in princi.de lega.j.&.d.l.ij.§.ex his. ¶ Venio ad ver.sine
pignore. Dicit hic eādē act. Cōtra.ff.fa.er.l.hæredes.§.si vnus.
Sol.vera est: expone hic eandē: scilicet in genere nō in specie.
& sic no. quod est reperire actionem in genere: licet quidam
vltramon. dixerint cōtrariū. Dixi in.l.iij.in fi.ff.de acqui.pos.
vbi est glossella, super verbo genus.& in.l.si seruus commu-
a nis meuij.§.fi.ff.de stipu.seruo. [a] No.hanc leg.

SIue pro fratre. Quod cohæres soluit
pro cohęrede absq; ne
cessitate repetit actione nego.gest. aliâs fami.ercis.
hoc dicit. ¶ Ad euidentiā huius leg. est sciendū.&
not.ex princ. quòd si sint plures cohæredes, quilibet soluēdo
partem suā liberatur: licet defunctus nō liberet solutione par
tis: & sic videt, quòd ex persona hæredis mutet cōditio obli-
gationis. quod dic plenè de verb.obli.l.ij.§.ex his. Ad secun-
dam partē op.de.l.si cōmunes.ff.eo.&.l.hęredes.§.si vnus.ff.
fa.ercis. Sol.expone. eandē actionē, scilicet in genere.& sic est
dare actionē in genere: licet vltramon. cōtra. Simile no.in.l.si
seruus cummunis meuij.§.fi.ff.de stipu.ser.vt ibi dixi plenè.

QVi pupillæ. Mandatum gestoris, non im-
pedit hanc actionē oriri inter
dominum & gerentē hoc dicit. ¶ Not.hāc leg. quia
licet geram negotia pupilli, ex mandato tutoris: est necesse,
quòd geram ea contemplatione pupilli: vt actio neg.gest.sit
inter pupillū & me. De hoc optimè in.l.si mandatum.j.eo.&
ibi dicam. Quod facit pro formatione libelli, vtrum sit neces
se apponere in libello, quod gesseris eius contemplatione: &
hoc probare. quod no.

QVi pupillæ. Mandatum tutoris, nō impe-
dit hanc actionē dari pupillo
hoc dicit. ¶ Oppo. quòd debeat dari actio mandati.
Sol.hic mandauit tutor nō pupillus.& intelligas, quòd tutor
mandauit negotia gerenda tanq; sua, hoc est pertinentia ad
ipsum tutorem cura & solicitudine, si eū fecisset procurato-
rem consentiente pupillo. secundum formam.l.neq;.s̄.de pro
cura. habetur actio mandati. Bar.

OFficio. Quod qs facit ex necessitate obsequij
debiti, in hac actione non venit. hoc di
cit lex. ista.

CVratorem. Si officium iniunctum nō
arctat gerentem pro gestis
competit act.nego.gesto. hoc dicit. ¶ Oppo.de.l.
de creati.s̄.de epi.audien. Solu.adulto curator in
testamento non potest dari: vt hic: sed furioso bene potest da
ri: vt leg. contraria.

SI ab eo. Pro ea parte, pro qua debitor credito
ri succedit, extinguitur actio: pro reli
quis firma remanet &c.

ADuersus. Actio negotiorum gestorum, nō
tollitur præscriptione longi tem
poris. hoc dicit. &c.

SVMMARIVM.

1 *Ratihabitio, quando mandato æquiparetur?*
2 *Actio negotiorum gestorum unde oriatur?*
3 *Actio negotiorum gectorum, quando oriatur?*

b **SI pecuniam.** [b] In hac lege tractamus a-
liam materiā, de negotijs
gestis. In negotio quod est nostrum ratihabitione
hæc actio oritur ratihabitione secuta, hoc dicit.
¶ Oppo.& videtur, quòd ratihabitio nihil operetur: vt.l. si
pupilli.§.sed si ego.ff.eo. Sol.hic exigitur nomine meo: meri
tò potest haberi ratum: aliâs secus: vt in cōtrario, nisi in subsi-
dium: vt.l.mater.j.de rei ven.& ibi videbitis. ¶ Oppo. quòd
exactio tertij non præiudicet creditori: vt.l.si stichum. in fin.
de nouatio. Solu.non præiudicat: nisi præcedat mandatum,
1 vel sequatur ratihabitio. ¶ Itē opponitur. † Ratihabitio mā-
dato cōparatur: vt.l.semp qui nō prohibet.ff.de reg.iur.& in
c.ratihabitionē.de reg.iur.lib.vj.&.l.fi.j.ad macedo. ergo de
bet oriri actio mādati. nō nego.gest. Glo.ponit hic plures so-
lu. quarū tres possunt esse veræ. Et ideo dicas sic: quādoq; ra
tum habetur negocium gestū à præsente: & tunc ratihabitio
comparatur mandato: & oritur actio mandati: vt.l.qui patit.
&.l.si remunerādi.§.si passus.ff.mā. Quandoq; habetur ratū
negotium gestum pro absente: tunc si quidem mādatū præ-
cessit: licet nō fuerit acceptatū à mādatario: tūc tamē si post-
eà quis gerat, secuta ratihabitione oritur actio mādati: vt.d.l.
semper.& hic. In dicta secunda solutione. Si verò nullū man
datū pręcessit, tunc oritur actio nego.gest.vt hic in tex.&.l.si
pupilli.§.itē quęritur.ff.eo. Nec obstāt regulæ cōtrariæ. quia
ratihabitio cōparatur mādato: non tamē quo ad oīa. Ita hic
gl.sentit. tangitur per Cy.in.c.ratihabitionē. de reg. iur.li.vj.
¶ Pro declaratione huius leg. sunt vidēda duo, quæ hic tan-
2 guntur in gl. Primò, vnde oriatur † actio.neg.gest. Secundò,
est videndū quādo oriatur. Glo. nostræ vidētur dicere, q ex
tribus generibus negotiorum, scilicet quādo negotiū est no-
strū re ipsa, ipso gestu, cura, & solicitudine, oritur ex ipsa ge
stione actio: sed quādo negotiū est nostrū ratihabitione: tunc
oritur actio ex ratihabitione. Ita videtur velle gl.hæc, ibi. itē
quarto.& ita videtur glo.in.l.si pupillus.§.itē quęritur.ff.eo.
Dyn.in dictis primis generibus, videt dicere. quòd oritur ex
nego.gest.& ratihabitiōe tacita, vel expressa: vt.l. Pōponius
scribit.ff.eo. In negotio quod est nostrū ratihabitione, cōcor
dat cū glo. Breuiter in dictis primis generibus orit actio ex ip
sa gestiōe, seu ex ipso negotio gesto: & pro eodē accipio. Nec
est verū quod dicit Dy. quod requirit. ratihabitio tacita, vel
expressa. Nā furiosus nō pōt habere ratū tacitè vel expressè
vt.l.qui ad certū.ff.loca.&.l.certè.ff.de precario.& tñ si quis
gerat negotia furiosi, oritur sibi, & cōtra eum act.neg.gest.vt
l.iij.§.& si furiosi.ff.eo. ¶ In quarto genere. quādo originali
ter negotium est nostrum ratihabitione: fuit opi. inter glo.in
d.l.si pupilli.§.item quæritur. Vltramon. tenēt opi. cōtra gl.
nostrā. quòd oritur ex negotiorū gestione nō ex ratihabitio
ne: sicut dicimus in simili.in.l.ex placito.j.de rerū pmu. Iac.
but. tenebat similē opi. etiā cōtra gl.& bene iudicio meo: per
tex.in.l.si pupilli.§.item quæritur.ff.eo. vbi dicit tex. ratiha-
bitio, inquit, negotiū nostrū facit. ¶ Aduerte ergo, quòd rati
habitio dispōit sup ipso negotio: & negotiū qđ aliâs nō erat
nostrum, per ratihabitionē efficitur nostrū: nō autē disponit
super actione nascēda ex gestione, seu neg.gest. Ex ipso ergo
negotio, quēadmodū est meū, per ratihabitionē oritur actio
nō ex ratihabitione: aliâs proprius diceretur actio ratihabi-
tionis, quàm actio neg.gest. quod nunq; est repertum: & licet
istud sit de apicibus iuris: tamē esset vtile ad practicā. ¶ Vos
scitis, quòd quis potest cōueniri in loco contractus. vel quasi
contractus: modo ego gessi negotiū tuū in ciuitate ista: tu ha
buisti ratū in ciuitate Florētiæ. si actio oritur ex neg.gest.ap
paret, quòd quasi cōtractus est celebratus hic: & hic pōt cōue
niri si ex ratihabitione oritur: tūc possit agi in ciuitate Florē
tię. vbi quasi ille cōtractus est celebratus ex ratihabitione ibi
3 secuta. Vidimus vnde oritur: quæro † qñ oritur ista actio ne-
gotiorum gestorum: breuiter in tribus primis generibus ne-
gotiorum, oritur actio statim cum geritur. Ita not. in.l. nam
& seruius.ff.eodem.& bene. In negotio gest. quod est nostrū
ratihabitione, oritur ratihabitione secuta: licet oriatur ex ne-
go. ante gesto: vt hic.& dicta.l. si pupilli.§.item quæritur.ff.
eo. Nec ob.l.dispensatorem.in fi.ff.de solu.vt ibi dixi. licet au
tem hoc sit verum: in actione neg.gest.vt oriatur actio illa tūc
cum geritur: tamen hoc non est verum quando negotium ge
ritur ex officio tutelæ, vel ex officio societatis: quia tunc ori-
tur demū finita tutela, vel societate: vt gl. dicit hic, & bene: vt
l.si tutor.ff.de tute.& ra. distra. &c.

POMATES.

a ¶ Stipu.ser. Simi-
lis est ad hoc glos.
solitaria in.l.fi.ff.
de mag.conue.

b ¶ Si pecuniam. Et
salua text. q dicit:
pecuniā tuam. nō
est necesse expōit
ibi debitā, qa po-
test ītelligi, quod
pecūia erat de po
sita: vel cōmoda-
ta, & stat propriè:
quia dominiū nō
transit. An autem
isto modo poterit
pecunia cōmoda-
ri: est tex.in.l.iij.§.
fi.cū.l.se.ff.cōmo.
Est enim differen
tia, inter suum, &
debitū: vt no.glo.
super verbo. debi
tū. in cle.auditor.
de rescrip. Andr.
Barba.

SI seruum. Quod expēditur in curādo seruū vtilem, à domino hac actiōe repetatur. h.d. ¶ Quærit glo. quid si iste seruus erat inutilis? dic vt in glo. &c.

SVMMARIVM.

1 *Mater quando poßit alimenta repetere facta filio?*

2 *Protestatio declaratoria uoluntatis, non habet effectū in his, quæ ex uoluntate nostra non dependent.*

a ALimenta. [a] Quod mater expēdit circa ꝑsonam filij in dubio, nō videtur facere animo repetēdi: secus in eo, quod expendit circa res. h.d. Et habet hęc lex duas partes: vt patet ex litera. Habetis duas gl. vna ponit materiā. alia ponit vnū dubiū. ¶ Opp. ad prin. de. l. Nesennius. ff. eo. Solu. ibi mater fuit protestata, quod faciebat animo repetēdi: hic nō. ¶ Op. secūdo. j. de pa. po. l. nec filium. Sol. ibi loquitur de expēsis, quas mater tenebatur facere de necessitate præcisa: quia erat infans, vel fœmina intra triēniū, vnde mater debebat eum lactare &c.

1 Ideo pro declaratiōe † hui⁹ leg. debetis scire: quòd quādoq; mater expēdit circa personā filij de necessitate præcisa: vt qa filius est intra triēniū: vel quia filius nō habet aliâs vnde viuat: vel quia matrimoniū est solutū diuortio eius culpa: & onus filiorum spectat ad matrē, vt. l. nec filium. j. de pa. pote. & l. si quis à liberis. §. siue parēs. ff. de libe. agno. & j. de diuor. fac. apud quē libe. edu. l. j. & authē. ibi posita. Isto casu mater nō habet repetitionē: etiā si fuerit protestata, quòd faceret animo repetēdi: vt glossa tua hic dicit, & bñ. Quandoq; expēdit de necessitate causatiua: vt in petēdo tutores: & tūc admittit̃. sic dixi. s̃. eo. l. j. & ij. Quādoq; expēdit ex volūtate, & tunc aut onus alimētandi filium spectabat ad alium: vt puta ad patrē: & tunc mulier poterit repetere ab ipso patre: vt

b l. Nesennius, [b] ff. eod. ibi: Pone patrem peregrè obijsse. & l. si quis à liberis. §. si mater. ff. de lib. agno. &c. Ab ipso vero filio, non poterit repetere etiam si fuerit protestata: quia aliâs erat factura: vt. s̃. e. l. ij. Et istud tenet etiam hic glo. quā vide, & posteà faciam te notare: & no. ibi, & hoc etiam si fuerit pro

2 testata. ¶ Ex quo no. quòd † ista protestatio declaratoria volūtatis, nullum habet effectum in his, quæ ex volūtate nostra nō depēdent, sed sunt decisa, & determinata per leg. Quandoq; onus alimētandi spectat ad ipsum filiū: tūc siquidē mater gerebat alia negocia filij, in dubio videtur expendisse de bonis filij: vt. l. Nesennius. ff. eo. Si negocia filij non gerebat in dubio, videtur facere animo nō repetēdi. vt hic in prin. nisi fuerit protestata: vt. d. l. Nesennius, ita debes intelligere hāc materiam. Et istud idem quod dico de matre, habet locum in auia. ita dicit glo. in. l. Nesennius. ff. eo. ¶ Venio ad secūdam partē. hic dicitur repetēdi animo fecisse ostenderis. Quæro, quando hoc ostendetur. glo. dicit, & bene: eo ipso, quòd non probatur contrarium, pręsumitur fecisse animo repetendi in expensis, quæ sunt factę circa res &c.

a ¶ Alimēta. Quando patru⁹, vel frater præstat alimēta sorori diuiti, poterit repetere, vel imputare. vide. d. Pe. in cōsi. ccxviij. Andre. Barba.

POMATES.

b ¶ L. Nesennius. Hoc declarat, vt p Are. cōsi. cl. col. ij. in simili Alex. cōsi. xcix. col. fi. vol. ij. vbi ponit, an expensæ pro aliquo redimendo, maxime à fratre possint repeti. & vide etiā Bal. cōsi. l. ĩ. v. pte.

c ¶ Sua culpa. adde latè de hoc p Ro. cōsi. cccccvij. Abba. cōsi. lxxxv. & quæ posui in. l. diuortio. §. si vir. ff. solu. matri.

SI filius. Si soluit filius pro parte animo repetēdi, potest repetere. h.d. ¶ Quæro, quid in dubio: vtrū præsumatur facere animo donādi in dubio: vel aīo repetēdi? Ioā. hic dicit quòd animo donādi in dubio. Vide gl. sed mihi videt̃, quòd hęc lex dicat cōtrariū, quòd in dubio non præsumatur aīo donandi. Nam primò dicit, quòd ita demū nō repetit, si habuit animū donādi. Secundò dicit, quòd si soluit pro patre gerēdo negotium simpliciter: nec apparet vtrū animo donādi, vel nō donādi: quòd potest repetere: quia præsumitur fecisse aīo repetēdi: & vide tex. qui manifestè hoc dicit. hoc etiam probatur. s̃. l. proxi. in simili. Nam nō præsumitur expēdisse aīo donādi: nisi in his, quæ fiunt circa ꝑsonam: vt. s̃. proximè vidistis. hoc autē esset clarum, si poneremus filiū gessisse ex necessitate: puta, qa pro patre fideiusserat, vel eius fideiussores susceperat: quia tūc nō videtur soluere aīo donandi: vt. ff. fa. ercis. l. hæredes. §. si filiusfami. & l. si dubitet̃. §. filius. ff. de fideius. ¶ Quæro. de quo soluit hic filius pro patre? certè si intelligas de peculio profectitio, nō est locus distinctiōi huius leg. quia cum causa pertineat ad patrē, & etiam ad cohæredes, nō possent repeti: vt. j. fa. ercis. l. certum. si loquimur de peculio aduētitio, potest hæc lex procedere secūdū iura hodierna, vt possit filius repetere à cohæredibus: vel etiā ab ipso patre, in casibus, in quibus sibi nō queritur vsusfructus. Si ponis quod soluit de peculio castrēsi, vel quasi: procedet sine scrupulo: quia in eo habetur, vt paterfamilias: vt. l. ij. ff. ad macedo. &c.

QVod in vxorem. Expensæ in curando vxore factæ. nō repetūtur: secus in expēsis funeris eiusdē. h.d. ¶ Quæro, qd si vir fuerit protestatus, quòd illas expēsas faciebat animo repetēdi, vtrum possit repetere? videtur quòd sic: vt. l. Nesennius. ff. eod. ¶ Et pro huius quęstionis declaratione, habemus videre. vtrum maritus tenea-

1 tur de necessitate expēdere, in vxorem ægram, † vel nō: quia si tenetur: licet protestaretur nō repetet: vt habuistis no. s̃. eo. l. alimenta. Debes ergo scire, quòd quādoq; est talis infirmitas: per quam vxor non probetur esse in obsequio viri: tunc sine dubio debet eam alere, & curare. argu. l. in rebus. §. possunt. ff. commo. de oper. liberto. l. sicut. coniuncta. l. verbo victus. de verbo. signi. & tunc protestatio nihil operatur. Quandoq; mulier propter infirmitatem prohibetur, esse in serui-

c tio viri: absq; sua culpa: [c] tunc si quidem est dotata, vir debet facere expensas in curando eam, secundū quantitatem dotis: vt. l. si cum dotem. §. sinautem. ff. sol. mat. Et quantū ad illud, nil operaretur protestatio in contrarium. In eo verò quo excedetur quantitas dotis: dic, vt ibi dicam. j. quando non erat dotata. Si verò mulier non erat dotata: si quidē habebat aliūde, vnde posset curari, vel supererat pater, qui ad hoc tenet̃: tunc maritus non tenetur in eam expēdere: & tunc habet locum lex ista, quòd expēsa simpliciter facta videtur facta affectione maritali. Sed si esset protestatus posset repetere. arg. l. Nesennius. ff. eod. & l. quòd si nulla. ff. de reli. Si verò nullus alius erat, ad quem spectaret: nec ipsa aliud habebat: tūc maritus ipse necesse habet facere: vt. d. l. quòd si nulla. & j. vnde vir. & vxor. authē. præterea. & tunc protestatio nil operaretur. Aliâs autē. quando vir teneatur alere vxorem, tāgit Dy. in. d. §. sinautem in sꝑuissimo. & Cy. hic.

SVMMARIVM.

1 *Actio negociorum gestorum, ut competat mulieri, uel contra eam, quid requiratur?*

2 *Libellus in actione negociorum gestorum, quid continere debeat?*

SI mandatum. Mandatum mariti, non impedit hāc actionem dari, inter gerentem & mulierem. h.d. Primò expediam secundam glo. posteà reuertar ad primā. Oppo. nisi interuenerit mandatū, nō habet locum hæc actio. institu. de oblig. quæ ex quasi contractu. §. j. Solu. hic non interuenit mandatum inter gerentem, & vxorem: sed inter maritum & gerentem. ¶ Item opponitur de. l. si mandauero. §. curator. ff. mandati. Glo. soluit optimè dic, vt in glo. ¶ Venio

1 ad glo. primam † quæro, vtrum ad hoc: vt nego. gest. competat mulieri, vel contra eam, sit necesse, vt eius contemplatione sit gestum? Ioan. dicit quòd sic. gloss. videtur contra. & vide gloss. j. Et ista opi. Ioan. est contra hanc legem, de directo in principio. vbi dicit, si mandatum solius mariti sequitur: ergo apparet quòd non fuit contemplatione vxoris: sed solùm contemplatione viri mandantis. ¶ Et ideo, pro declaratione huius passus, debetis scire: quòd quandoq; quis gerit negocia alterius: & non habet animum obligandi aliquem: quia fortè putat negocium esse suum, vel pro se factum: tūc ista actio non oritur, sed habet locum retentio: vt. l. si in area. de condictione indebiti. Fallit in possessore hæreditatis: vt. l. si pœnæ. §. j. & l. repetitio. de condictione inde. ¶ Quandoq; habet animum obligandi alium, tunc si quidem ille est dominus ad quem spectat principaliter negocium, nō est dubium quòd habet locum hæc actio: vt in toto titulo isto hic. & ff. Si vero non est dominus: si quidem ad eum pertinebat negocium, quod geritur cura, vel solicitudine, solùm: hoc nō impedit quin actio negociorum gestorum oriatur, contra verū dominum: licet eius contemplatione non sit gestum: vt. s̃. eod. l. qui pupillæ. & l. si pupilli. in principio. ff. eodem. Si verò ad eum, cuius contemplatione gerebatur, non pertinebat cura, & solicitudo: tunc si quidem ad eum poterat quoquo modo pertinere, actio negociorum gestorum: non dabitur cōtra verum dominum: vt. l. si pupilli. §. sed si ego. ff. eo. nisi negocium fuerit gestum noīe serui, vel filij, qui habebant peculiū: vnde ad eos pertinebat: poterant obligari saltem naturaliter, Si verò nullo modo pertinebat ad eum, cuius contemplatione geritur: & tunc oritur ista actio contra verum dominum: cuius contemplatione non est gestum: vt. l. item si cum putaui. §. fi. ff. eo. & hoc modo debet intelligi hæc materia. ¶ Ex prædi-

2 ctis † habes videre, vtrum sit necesse in libello, vel in articulo poni, vtrū negocium fuerit gestum cōtemplatione eius, contra quem agitur: vel vtrū ille contra quem agitur, gesserit cōtemplatione agentis. ¶ Sed quæro in casibus, quibus hoc debet probari, quod alterius contemplatione sit gestum: qualiter hoc probabitur? Respon. sufficit, quòd gerens sciat negocium ad eū pertinere: quia in dubio videtur gerere eius contemplatione: vt. l. ex maleficijs. §. j. ff. de actio. & obli. insti. de obligationi. quæ ex quasi cōtractu. §. j. ¶ Quæro, & redeo ad glossam

gloſſam vlti.hic poſitam,vtrum inter maritum, & vxorem
in caſu huius leg.habeat locũ actio nego.geſt.certè ſic.Nam
maritus videtur geſsiſſe per alium:vt.l.nam & Seruius.§.fi.
ff.eodem &c.

2 SI paterno.[a] ¶ Expẽſæ circa perſonam
priuigni,nõ repetuntur, niſi
fuerint factę animo repetẽdi .h.d. ¶ Quęro,quã
do qs debet ꝓbare aĩo repetendi ſe feciſſe:qa eſt
preſumptio cõtra eũ:qualiter hoc probabit?Dicũt quidam,
quòd probabitur ex proteſtatiõe:vt.l.Neſennius.ff.eo.Põt
etiã probari & alio modo,dicit glo.& nihil plus dicit.Quo-
mòdo erit hoc,alio modo?certè põt intelligi directè:vt puta
quia qñ expẽdebat,faciebat librũ rõnum,ĩ quo cõtinebatur,
talis tenetur mihi in tãtũ,quod pro eo expẽdi:vt.d.l.Neſen
nius.Poteſt etiã probari ex cõiecturis,quæ ſumũtur ex qua-
litate perſonæ facientis:vt dixi in.l.ij.ſ.eo.Itẽ ex qualitate
perſonę eius pro quo fit,vt diſtinguamas,an illa erat in ſerui
tio,in domo vitrici:aut nõ.quę diſtinctio eſt valde notabilis:
& vide gl.quod tene mẽti. ¶ Vltimò quærò,in quibus ceſ-
ſat iſta actio nego.geſt.gl.hic enumerat,& vide eam &c.

SI negocium. Expenſæ factę,pro rebus
ſororis,repetũtur hac actio
ne,vel mãdati,ſi interceſsit.h.d. Quærit hic gl.vtrũ
ſit differentia inter rogare,& mandare.certè nulla eſt differẽ
tia:vt.l.j.§.fin.ff.man &c.

SVMMARIVM.

1 *Directa actio neg.geſt.quare dicatur directa?*
2 *Actio qñ diſtinguatur per actionem directam,& cõtrariã.& quomodo?*
3 *Actio quando dicatur directa reſpectu utilis?*
4 *Interdictũ unde ui,licet loquatur in ædibus,tamẽ habet etiã locũ in fundo.*
5 *Actio directa,quando habeat locum,& quando utilis?*
6 *Actio dicitur utilis,reſpectu directæ,quæ competit eodem caſu,*
Item reſpectu directæ,quæ alio caſu competit,
7 *Cædens quando poſsit ſolutionem recipere,& debitorem liberare?*
8 *Dolus,& lata culpa,quando ueniat in actione nego.geſt.contra hæredes?*
9 *Hæres geſtoris neceſſarij,uel uoluntarij,quando teneatur in minus,quàm defunctus?*
10 *Hæres geſtoris,an teneatur de leui culpa ſuijpſius.*

CVratoris. ¶ Cõtra hæredes geſtoris ex
neceſsitate,datur hęc actio vti
lis in qua venit dolus,& lata culpa:& hoc officiũ
ad heredes nõ trãſit.h.d. ¶ Pro declaratiõe iſtius
materiæ, primò habemꝰ videre differẽtiã inter actionẽ vtilẽ,
& directã.Et ad hoc declarãdũ,eſt facta prima,& ſecũda gl.
huius leg.Et gl.noſtra pro huius declaratiõe,primò vult vi-
dere, vt ſciamus,quid eſt dictũ,directa:ſecundò,vt ſciamus,
1 quid eſt dictũ, vtilis directa.† Dicit gl.dicitur diuerſis reſpe-
ctibus.Vno modo directa dicitur reſpectu cõtrarię:vt.ſ.eo.
l.ſi mãdatũ.Alio modo,dicitur directa reſpectu vtilis:& ita
2 aſſumitur hic. ¶ † Et primũ,quãdo actiões diſtinguãtur per
actionẽ directã,& contrariã:ponit hic gl.& clarius in.l.con-
ſenſu.de actio.& obl.tamẽ ĩ aliquibus deficit.Ideo dic quòd
quãdoq; eſt aliquis cõtractus,in quo nõ variatur nomẽ con-
tractus,nec nomẽ cõtrahentiũ:vt in cõtractu ſocietatis.Tũc
ex vtraq; parte actio eſt directa,nec diſtinguitur inter dire-
ctã,& cõtrariã:vt in ti.pro ſocio.ff.&.C.& inſti.eo. ¶ Quã-
doq; variatur nomẽ cõtractus,& cõtrahentiũ:vt in emptiõe,
& vẽditione,locatione,& cõductione:& hoc caſu nõ diſtin-
guitur actio per directã & cõtrariã:ſed cuilibet competit ex
nomine ſuo:vt mihi ex empto:tibi ex vẽdito:& mihi ex lo-
cato,tibi ex cõducto. ¶ Quãdoq; variatur nomẽ cõtrahen-
tiũ ſeu quaſi:nõ aũt variatur nomẽ cõtractus,vel quaſi.Iſto
caſu quãdoq; iſta variatio cõtingit:quia nomẽ deſcẽdit a no
mine:vt mãdãs & mãdatarius:deponẽs & depoſitariꝰ:cõmo
dãs & commodatarius:& his ſimiles:tũc variatur actio inter
actionẽ directã,& cõtrariã.Nã directa cõpetit ei,qui habet
nomẽ primitiuũ.Cõtraria ei,q̃ habet nomẽ deriuatũ:vt.ſ.e.
l.ſi mãdatũ.& in toto ti.ff.de po.ff.commoda.ff.mãda.&.C.
¶ Quãdoq; variatur nomẽ cõtrahentiũ,vel quaſi,& nomen
nõ deſcẽdit a noĩe,& nõ variatur nomẽ cõtractus vel quaſi.
vt in cõtractu pig.vnus vocatur creditor,alter debitor:ſed
ex vtraq; parte iſte cõtractus vocatur pignus.Idem in nego
cio ge,vnꝰ vocatur gerẽs,alter dominꝰ:& tamẽ ex vtraq; par
te vnus dicitur quaſi cõtractus,ſcilicet negociorũ geſt.tamẽ
iſta actio diuiditur in actionem cõtrariã,& directã.Directa
cõpetit ei,ad quẽ res pertinet:cõtraria cõpetit alteri:vt.ff.de
pig.act.l.tutor,§.contrariam.& per totum tit.C.&.ff.eo.&
iſtis caſibus,tam directa,quàm cõtraria,dicitur directa reſpe
3 ctu vtilis:de qua dicam.j. ¶ Secũdò eſt videndũ,quãdo † di-
citur directa reſpectu vtilis:& hic aduerte.Directa & vtilis,
dicitur diuerſimodè Vno modo dicitur vtilis reſpectu dire-
ctæ,quę alijs caſibus cõpetit,non in iſto,de quo loquimur.
& hoc proſequitur gl.noſtra hic.Alio modo dicitur vtilis,
reſpectu directæ quę eodẽ caſu cõpetit.& iſtud gl.nõ proſe
quitur hic.Dico,primò dicitur vtilis reſpectu directę:quia
alio caſu cõpetit.Ponit gl.exemplum,quando vno caſu ha-
bent locũ verba,& mens legis:tunc habet locũ directa.quan
do in alio caſu,habet locũ mens legis,& non verba:tunc ha-
bet locũ vtilis.Probat gl.ff.eo.l.iij.in prin.&.§.ſed & ſi qd.
Vbi edictũ prætoris,loquitur de eo,qui gerit negocia domi
ni viuẽtis,vel negocia,quæ fuerũt mortui.§.ſed & ſi quid.
Pretor loquitur de eo,qui gerit negocia,quę non ſunt viuẽ-
tis,nec fuerunt mortui:vnde cum deficiant verba,habet lo-
cum vtilis. ¶ Itẽ poteſt poni exemplum.hoc edictũ de neg.
geſt.habet locũ in eo,qui gerit ſponte.In eo qui gerit coactè
non habẽt locum verba,ſed mẽs:ideo habet locum vtilis:vt
hic.& vide gl.in principio. ¶ Iſtud dictum gl.repræhendi-
tur per doct.Nam vbicunq; habet locũ mens legis,tunc ori-
tur directa:licet verba deficiant. Vidiſtis expreſſum in.l.j.
4 j.vti poſſidetis.vbi † licet interdictũ loquatur de ædibus:
tamen habet locum in fundo directum.Probatur in.l. non
dubiũ.ſ.de legi.eſt tex.ĩ.l.noĩs et rei.§.verbũ.ff.de verb.ſig.
5 etĩ.l.iij.infi.&.l.ſeq.ff.de legi.tut. ¶ Dicẽdũ † eſt ergo aliter, a
ſecũdũ doct.actio directa tũc habet locũ,quãdo habẽt locũ
verba & mens legis,vel mens tantũ:vt dictis leg.actio vtilis
habet locum,quãdo nõ habent locum verba,nec mens legis.
ſed per Iuriſcõſultũ illa lex extẽditur propter identitatem,
vel ſimilitudinẽ rationis:vt.l.pe.ff.ſi quadru.pau.feciſ.dica-
tur.ita loquitur hic Nam edictum de ne.geſt.loquitur de ge-
rente ſponte:nec ibi verba,nec mẽs prætoris fuit de gerente
neceſſario,ſed per Iuriſconſultũ ad ipſum extenditur:ideo
tunc habet locũ vtilis.Ita debetis intelligere hãc materiam.
¶ Item debetis ſcire, dicit gl.quòd iſta variatio quandoq;
cõſiſtit in pſona actoris:quãdoq; in pſona rei.In pſona acto
ris fit variatio p nomina,vt directa,& vtilis.In pſona rei,fit
variatio p aduerbia,vt directè,& vtiliter. Ideo ſi aliqs gerit
ſpõte,ipſe habet actionẽ nego.geſt.directã: ſi gerit coactè ha
bet vtilẽ.Si gerit negocia domini,vel mortui,habet directò
directã: ſi neutrũ horũ fuerit, habet vtiliter directam. Dicit
gloſ,& ſic poteſt eſſe,quòd habet locum directa directò, &
directa vtiliter:vtilis directò & vtilis vtiliter. Et idem gloſſ.
dicit in rei vendicatiõe,in petitione hæreditatis.Et idẽ not.
ff.de rei vẽdicatione.ſuper rubrica. ¶ Doctores vltramõta.
contra:& dicunt veritatem iudicio meo.Iſta diſtinctio nomi
num,& aduerbiorũ eſt diſtinctio magiſtralis, quæ lege non
reperitur:quinimo nec eſt bona diſtinctio.Nã iſtę diſtinctio
nes habent ſua principia:vnũ ex parte actoris:aliud ex par-
te rei.Et ſi quod iſtorũ deficit,non poteſt dici directa,ſed di
citur vtilis.Vnde falſum eſt,quòd dicamus directam vtiliter.
Poſito enim quòd ego ſim dominus,ſi ex pſona cõuenti non
poteſt habere locũ vẽdicatio,vel hæreditatis petitio,vel iſta
actio directa, dicetur tota actio vtilis.caſus eſt.ff.de noxa.l.
electio.§.primo. ¶ Secũdo modo dixi,quòd dicebatur vti-
6 lis reſpectu † directæ quę cõpetit eodẽ caſu:vt directa cõpe
tit cedenti,vtilis ceſſionario,eodem caſu directa hæredi,vti-
lis fideicõmiſſario:vel directa procuratori,vtilis domino:vt
in.l.in cauſæ.in fine.ff.de ꝓcurato. Et differũt iſtę actiones
vtiles,inter ſe,quia vtilis, de qua loquor,ſi cedatur nihil re-
manet apud cedentem:quia ſolũ illam vtilẽ habebat:vt.j.de
hære.vel actio. vẽdi.l.emptor.&.l.ex aſſe.& ibi no.ad Tre
belli. & eſt tex.in l.j.§.de illo.eodem titulo.Alia verò vtilis,
de qua ſupra dixi,quę dicitur reſpectu directæ,quę alio ca
ſu cõpetit,licet in aliũ trãſſeratur: tamẽ remanet apud ceden
tẽ:& ſic poterit dici directa, reſpectu vtilis,quę cõpetit ceſ-
ſionario.Exemplum in bonorum poſſeſſore,de iure præto
rio,qui reſtituit hereditatẽ.Nã apud eũ remanet vtilis de iu-
re prætorio,in fideicommiſſarium tranſit vtilis per Trebel-
lia.vt.l.j.§.bonorum.ff.ad Trebellia.&.l.recuſare.§.primo.
eodem titulo.Ita intelligo hic,ſi minor cederet actionem vti
lem,contra curatorem etiam apud eum remanet. argumen.
dictorum iurium. ¶ Iſtud eſt vtile ad quæſtionem de facto.
7 Nam † ille,qui cedit propter virtutẽ directæ quę remanet
apud eum:poteſt ſolutionem recipere,& debitorem libe-
rare:niſi in certis caſibus, qui ponuntur in.l. tertia.infra de
nouatio. ſed ſi apud eum nihil remaneret, tunc ſecus. &
iſta ſunt ſubtilia, & menti tenenda. ¶ Sumus expediti de
duabus primis gloſſ.& dicitur hic,ꝙ contra hæredes in hac

a ¶ Si paterno.ad de Lud.Roma.in conſil.cclij.pro his,quę hic dicũtur.

8 actione,† nõ venit nisi dolus,& lata culpa. ¶ Opp. ad hoc. j.
de hæredi.tut.l.iij.&.iiij. Sol.fateor, quòd no venit, nisi dol⁹,
& lata culpa Fallit in trib⁹ casib⁹, q ponũtur in lege cõtrarijs.
¶ Oppo.j.arbi.tute.l.quicquid.&.j.eo.l.tutori. Sol.fateor
quòd ipe curator tenetur de dolo,& lata culpa,& leui: sed hę
redes ei⁹ nõ tenẽtur, nisi de dolo.& lata culpa. Fallit in tribus
9 casibus, quos.s.dixi. ¶ † Quero, circa istã partẽ, de dua-
bus questioibus. Primò vtrũ hoc sit verũ in hęrede gestoris
volũtario: sicut hic in hęrede gestoris necessario: vt teneatur
in minus hæres,q̃ defunctus. gl. hic dicit: quòd nõ: imo dicit,
quòd in volũtario gestore intantũ tenetur hęres, inquãtum
defunctus. Idẽ not. in.l.acti.ff.eo. cõtrariũ no.ff.e.l.iij.§.hęc
actio.&.ff.de actio.l.ex depositi. cõiter omnes tenẽt glo. hic
positam,& similes: quia in gestore volũtario, ista differentia
nõ reperitur in aliqua leg. ¶ Quero, istud est verũ, quòd hę
res non tenetur, nisi de dolo,& lata culpa defuncti: an tenea-
10 tur † de leui culpa sui ipsius hęredis: in eo quod ipse gesserit.
Glo. dicit hic, quòd sic.& vide gl. Cõtrariũ videtur in.l.cum
ostendimus.ff.de fideiuss.tu. Solu. ibi loquitur quando gessit
aliquid, quòd habebat gerere necesse: hic quãdo gessit illud,
quòd gerere non habebat necesse.

OB negocium. Hæc actio est bonę fidei, siue sponte, siue ex necessitate geratur: ideo ex mora in eo veniũt vsurę. h.d.

AB vno. Etiam pro communi negocio, habet locum hæc actio. hoc dicit breuiter in summa &c.

SVMMARIVM.

1 Officium procuratoris, quando sit uoluntarium?
2 Gestor quando teneatur etiam de neglectis.
3 Gestor quando teneatur de leui culpa?
4 Gestor non potest intentare actionem.
5 Gestor unius negocij tantum an tenatur à seipso debita exigere?

TVtori. Tutor & curator differũt à gestore: quia ipsorũ officiũ est necessariũ, & finitur necessitate cessante: sed officiũ gestoris est voluntarium: & voluntate propria terminatur.
¶ Item primus potest exercere actionem: secundus non: &
vterq; etiã de leui culpa tenetur. h.d. ¶ Diuide. primò po-
nit differentiã inter tutorẽ,& curatorẽ ex pte vna: & gestorẽ,
ex parte alia, in administratione inchoanda & finienda. Se-
cundò ponitur vnum, quòd est cõmune obligatiõis vtriusq;.
Tertiò ponit differentiã inter prędictos in exercẽdo actiões
secũda ibi secũdũ que. tertia ibi: de ceteris. ¶ Nota primò, ex
prima pte differentiã inter administratorẽ volũtariũ,& neces
sarium. ¶ Secundò nota, quòd gestor tenetur de dolo, lata
culpa,& leui. ¶ Ex tertia parte nota, quòd sine actiõe nemo
experitur.& sic nõ põt gestor intentare actionẽ. ¶ Ad pri-
1 mum oppo.& videtur,† quòd officiũ curatoris, sit volunta
rium: vt insti. de curato.§.item inuiti. Sol. voluntariũ est ex
parte eius, cui datur: & ex parte ei⁹, cui datur, est necessariũ.
¶ Opponitur ad idem de.l.ij.§.quærit. de curato. bo. dan.
Solu. ibi loquitur in curatore dato bonis: quod supra dixi, lo
quitur in curatore adulti. ¶ Itẽ opp.& videtur, quòd officiũ
tutoris, vel curatoris, nõ finiatur pubertate: vt cau. post pu-
berta. tutor assit. in.l.j. Solu. fallit ibi negocio nõ perfecto,
vt ibi dicitur. ¶ Habes expeditã primã gl. super verbo mu
neris. venio ad aliam glo. super verbo voluntas. ¶ Oppo.&
2 videtur,† quòd gestor teneatur etiã de neglectis: vt.l. in com
modato.§.sicut.ff.cõmoda. Sol, in isto passu fuerũt opi. inter
glo. nostros inter Ioã. ex vna parte: & Gul. antiquum glossa
torẽ ex alia. Veritas est ista, quòd distinguitur sic, aut qs incœ
pit gerere,& posteà illud omisit: & de illo tenetur. arg. dicte.l.
in cõmoda.§.sicut.ff.cõmo.&.j.de actio.& obl.l.sicut Aut nõ
cepit: & tũc aut ab initio accessit, vt omnia gestur⁹,& de omni
bus tenetur: vt.l. Põpo. in negotijs. in fi. cum.l.seq.ff.eo. Aut
non accessit, vt gesturus omnia, sed vt gesturus quædã: & tũc
aut alius fuisset gestur⁹ omnia, nisi ipse accessisset: & tenetur
de omnibus: vt.l.si pupilli.§.videamus.ff.eodẽ. Aut alius nõ
erat gesturus: & tunc nõ tenetur, nisi de his, ad quæ gerẽda ac
cessit: vt hac leg. cũ his que sibi cõnexa sunt: vt.l.tres tutores
§.ij.ff.de admi.tuto. Quòd ergo hic dicitur, quòd volũtas im
ponit finẽ administrationi: intellige de volũtate, quã habuit
ab initio, cum accessit ad gerendum. ¶ Venio ad secundam
3 partẽ. hic dicitur, quòd † gestor tenetur de leui culpa. Con-
tra.ff.eo.l.iij.§.interdũ. Sol. illud, quòd hic dicitur est regula
re, fallit in casibus, q ibi no. ¶ Itẽ oppo. de lege, curatoris.s.
eo. Sol. aliud est in hęredib⁹ administratoris necessarij, quam
in ipso administratore voluntario.& ibi dixi. ¶ Venio ad
tertiã particulã,& Opp.& videtur, quòd gestor possit intẽ
tare actionẽ, vt.l.sed & hæ. de pcu.l.marit⁹.s. de pcu. Solu.
ibi. põt agere, nõ quia gestor, sed qa cõiũcta persona. ¶ Quę
5 ro, vtrũ gestor vnius † negotij tantũ teneatur debita à seipso
exigere? Glos. paruula, quę est hic, ponit duas opi. tene vlti-
mam, quòd tenetur exigere à se illud, quòd debet de admini
stratiõe nõ aliud. quòd probatur.ff. mandati.l. si nõ remune-
rãdi.§.apud. nisi esset gñralis administrator: vt hic p doctо.

SI cognati. Obligatio psonalis non impedit libertatem serui: & factus liber non tenetur ex ante gest. h.d. Dic vt.l. Pomponius in negotijs.ff. eodem.

NEgocium. Tutor non tenetur de casu fortuito. hoc dicit hæc lex. breuissima.&c.

SVMMARIVM.

1 Prohibitio tollit actionem negotiorum gestorum.
2 Protestatio põt fieri in scriptis, & sine scriptis, & quãdo. & numero 5.
3 Prohibitio in gerente negotia, an tollat repetitionem?
4 Expẽdẽti Vtiliter post prohibitionẽ, an cõpetat aliqua actio de æquitate?
6 Protestatio de qua hic, an debeat spãliter fieri, uel sufficiat, q in gñe fiat?

SI quis nolente. Prohibitio tollit actionẽ negotiorũ gesto. in his, quę post prohibitionẽ gerũtur: secus in his,
1 quæ gesta sunt ante. hoc dicit. ¶ Nota,† q prohi
2 bitio tollit hanc actionẽ. ¶ † Secũdo not.§. quòd ptestatio
3 potest fieri in scriptis,& sine scriptis. ¶ Opp.& videtur † q
ista prohibitio nõ prohibeat repetitionẽ: vt.ff. de institor.l. si
quis mãcipijs.§.proculus. Sol. gl. optimè ibi: licet prohibue
rit domin⁹, tamẽ nõ phibuit seruus: qui seruus põt obligare
dominũ inuitũ de peculio: vel de in re verso: vt.l.si qs seruũ.
§.etiã.ff. de pecu. ¶ Opponitur de lege, at si quis.§.idem la-
beo. de religio. Sol. Speciale est in funeraria, quæ nõ tollitur
per prohibitionem. ¶ Iuxta hanc legẽ quærũtur duo: vtrũ
4 huic vtiliter expẽdẽti † post phibitionẽ de ęquitate cõpetat
aliqua actio? glossa pro solutione huius quęstionis, intrat aliã
quæstionẽ, quãdò prohibitio nõ fuit facta expressè sed taci
tè. Verbi gratia: mandaui tibi, vt emeres mihi codicẽ pro.x.
emisti pro.xx. an. illa.x. vltra possis repetere? Et in hoc fue-
rũt opiniones. Finaliter gl. determinat, q nõ repetit. Si ergo
tacita prohibitio impedit repetitionẽ: multò magis expressa
in prohibitione expressa. Habemus duas glossas contrarias.
Vna est in.l. soluẽdo.ff. eodẽ. alia est in.l.si Stichũ. in fine.ff.
de nouationi. que contrariatur huic. Gueliel. de cug. videtur
tenere gl.l. soluendo. per legẽ, si quis mancipijs.§.proculus.
de instituto.& de religio.l. at si quis.§.idem labeo. Ad istam
leg. respõdet bene,& valde subtiliter, hic loquitur, quando
prohitio est facta circa administrationẽ rerũ, postq̃ quis nõ
potest administrare sine delicto. Nam post prohibitionẽ de-
linquis, si ingrederis fundum meũ, vel in eo operaris: vt.l. di-
uus. de seruitu. rusticorũ prædiorum.&.l.iiij. circa princ. de
acqr. rerũ do.& quòd vi aut clã.l.j.§.quid sit vi. Sed quæstio
gl. in.l. soluẽdo. loqtur qñ post prohibitionẽ põt geri nego-
ciũ sine delicto: vt puta cõueni, ne creditori meo solueres pro
me frumentũ,& similia: tũc de æquitate habet locũ actio, nõ
obstãte prohibitiõe. Licet hæc respõsio sit bona ad hãc legẽ,
tamẽ est cõtra.l.si pro te.ff. mãdati. Vnde teneas hãc glossam
& gl. quæ est in.l.si Stichũ. in fin.ff. de nouatio. Nõ obstat.§.
proculus.&.§.idẽ labeo: vt.s. responsum est circa contraria.
5 ¶ Quæro,† vtrũ hoc sit verum indistinctę quòd protestatio
possit fieri in scriptis, vel sine scriptis. Breuiter, quandoque
protestatio succedit in locũ actiõis: tũc debet fieri in scriptis:
vt.l. vt perfectius. de anna. excep. Quãdoque nõ succedit in
locũ actionis: tunc regula est: quòd potest fieri in scriptis,&
sine scriptis: vt hic.&.l. scire oportet.§. oportet, de excusat.
tutorum. Fallit in casu.j. de non nume. pecu. authẽ. hanc aut
6 querelam. ¶ Quæro secũdo, vtrũ † protestatio de qua loqui
tur hic, debeat specialiter fieri vel in genere? tex. hic in prin-
cipio videtur dicere specialiter. Gl. videtur exponere specia
liter, id est expressè. Dic si quidem volo prohibere, ne gerat
negocia mea simpliciter omnia: tũc satis est si generaliter lo-
quatur: nec est necesse, quòd res designetur, vel negociũ no-
minetur: vt.l. de pupillo.§. qui nũciat. de operis nou. nũ. Sed
si volo prohibere de aliqua re particulari, illã debeo designa
re: nec debeo obscurè loqui: aliâs protestatio nihil opera-
retur.

retur: vt. l. qui aliter circa prin. §. j. ff. quod vi: aut clam.

De his. quæ ui. metuſue cauſa gecta ſunt. Rubri.

❡Continua gloſſam vno modo: & dic vt in ea. Vel aliter: dictum eſt de pactis, & de tranſac. verum, quia prædicta fiunt metu, vel dolo aliquando: ideo ſubiungit rubrica de his quæ metu, vel vi, & poſteà de dolo. Quæro quare fecit mentionẽ de vi? gl. dicit, ꝙ Imperator ſecutus eſt antiquam intitulationem: ſed hodie aliter: vt habes in glo. quam vide, &c.

PErſecutionem. ❡Ad furẽ & metũ ĩferentem, ſpectat periculũ interit⁹. hoc. d. ❡Oppo. de. l. ſi cum exceptione. §. ꝙ ſi homo. ff. eo. Solu. ibi loquitur, qñ res perit intra quadrimeſtria tẽpora: hic quando periit ante. Ratio patet ibi. ❡Opp. de. l. ſi cum exceptione. §. ſed & ſi non culpa. ff. e. Sol. ibi loq̃r quando res erat eodem modo peritura penes actorem: hic nõ quod intellige, vt ibi notatur. Item oppo. de. l. ſubtracto. ĩ. de furtis. ff. de condictio. furtiua. l. parui. Sol. ibi purgauit morã hic non. ❡Quæro vltimò, re perempta, ad quid formabitur libellus? vel quid petetur: tex. hic videtur, quòd ipſa res petetur, licet ſit petita. Vnde ea, quæ ſunt ablata, etiam poſtquam interciderint, poſſunt peti. Idem videtur in. l. ſi ſeruus. §. boue. ff. de condictione furtiua. & l. inter ſtipulantem. §. penultimo. de verbo. obliga. & l. ſi mulier. §. j. rerum amotarũ. ❡In contrarium, quòd petatur æſtimatio, videtur textus in. l. in re furtiua. de condictio. fur. licet gl. ibi aliter exponat text. Ego iſtum paſſum examino multum diffuſè in repetitione. l. ſtipula. non diuidũ. de verbo. obli. vtrum obligationi rem reſtitui re perempta, ſuccedat obligatio ad intereſſe: & quid ſit in petitione: & finaliter teneo, quòd vtrũq; poſsit peti: ſcilicet res, & æſtimatio. ad hoc facit. l. illud. §. j. de dona. cau. mor. & ibi dixi. ❡Vltimò gl. intrat hic materiã violentiarum, quam glo. ponit latius in. l. extat. ff. eod. & ponit hic ſex genera violentiarum. & vide eam.

PErſecutionem. Fur, & metum inferẽs, tenentur de interitu. h. d. ❡Oppo. & ſum in gl. ij. dicitur quòd metum inferens tenetur de interitu. Contra de. l. ſi excep. §. quòd ſi homo ff. eodem. Solutio. quòd hæc debet limitari ſecundum illam: quia hoc eſt verum, niſi res pereat intra quadrimeſtre temp⁹. & quæ ſit ratio huius, dic vt ibi notatur. ❡Sed contra iſtam ſolutionem oppo. & ſum in glo. ĩ. & videtur quòd indiſtinctè veniat periculum: vt. l. j. §. rectiſsimè. & l. merito. ff. de vi, & vi armata. Timore huius gl. diſtinguit hic, quòd quinq; ſunt genera violentiarum. Iſtud dictum redarguitur: & ad contrarium reſpondet, quòd in duobus generib⁹ violentiarum, videlicet expulſiua, & ablatiua, venit interit⁹ indiſtinctè: in impulſiua non habet locum lex noſtra. & d. §. quòd ſi homo. ❡Sed contra iſtam ſolutionem oppo. de. l. ſi ipſa. ff. eodem. Solue, vt ſoluit gloſſa magna circa mediũ. Et aduerte ad vnum quod gloſſa dicit: quia gloſſa magna circa finem dicit, quòd ſunt plura alia genera violentiarum. Iſtud dictum redarguitur per doctores: quia non eſt verum, quòd ſint plura. Benè ſunt plures modi puniendi iſtas violentias: & plures conſtitutiones factæ: & has conſtitutiones vide plenè, vt. l. extat. ff. eodẽ. ❡Item oppono. & ſum in glo. ij. & videtur quòd debeat diſtingui: vtrũ res eſſet eodem modo peritura, penes actorem, vel non: vt. l. ſi cum exce. §. quatenus. verſiculo ſed ſi non culpa. ff. eodem. glo. fatetur contrarium. ❡Contra iſtud poſſet opponi, de. l. ſi in alia. ff. depoſi. §. fi. de. l. quod te. & quod ibi nota. ff. ſi certum petatur. Pro huius ſolutione, dic ſecundum do. Iac. Butr. quandoq; quæritur, nunquid moroſus teneatur de ĩteritu indiſtinctè: vel debeat diſtingui, vtrum res eſſet eodẽ modo peritura penes actorem, &c. Dic ſic: quòd quandoq; contingit, ꝙ nulla obligatio præcedit. Pone exemplum in reali, poſsides Stichum meum, &c. ❡Circa iſtud membrum dic, vt no. ĩ. l. ſi vehenda. aliâs in. l. litem ſi verberatum. §. fi. in gl. magna. ff. ad l. rhod. de iac. Quandoq; contingit, quòd pręcedit: & tunc aut talis obligatio deſcendit ex delicto: quia eſt factum, quod fieri non debuit. Aut deſcendit ex alio contractu. Primo caſu regulariter moroſus tenetur de interitur: vt. d. l. j. §. rectiſsimè. & l. meritò. ff. de vi & vi arma. ❡Fallit in meticuloſo, vbi debet diſtingui ſecundum quod diſtinguitur in. d. §. quatenus. verſi. ſed & ſi non culpa. Si autem obligatio deſcendit ex contractu dic, aut præcedit mora, aut culpa. ❡Primo caſu moroſus tenetur indiſtinctè de interitu: vt. d. l. quod te. & d. l. ſi in alia. in fine. licet Marti. dixerit aliter: vt ibi not. ❡In ſecundo caſu, vbi præcedit culpa: tunc debet diſtingui, vtrum res eſſet eodem modo peritura penes actorem: an non? eſt text. cum glo. ſua in. l. ſi vehenda. §. pe. ff. ad. l. rhodiam de iactu. Item oppono. de. l. ſubtracto. ĩ. de fur. Sol. vt gl. ij. in fi. quia ibi fuit purgata mora. Barto.

SVMMARIVM.

1 *Ignorantia iuris, quando noceat in damnis uitandis.*
2 *Soluens ſcienter quod promiſit per metum, non repetit ꝗ, & quæ ſoluit.*
3 *Exceptio merè odioſa, quæ dicatur?*
4 *Exceptio metus eſt odioſa reſpectu metũ inferẽtis: & reſpectu paßi eſt fauorabilis.*
5 *Solutio poteſt parere obligationem, & ſolutionem.*
6 *Soluens coactè poſt cautionem metu factam, quando repetat?*
7 *Metus Tyranni, quando dicatur durare.*
8 *Iurans per metum dare. x. ſi ſoluit, quòd repetat.*
9 *Iuri canonico ſtandum, quatenus pertinet ad iuramenti rationem.*
10 *Solutio, cum ita ſe habet, ut in illa poßit ſubeſſe alia cauſa, quam approbatio primæ promißionis, quis non præſumitur illam approbare.*
11 *Statuto cauẽte ꝗ per inſtrumẽtũ non poßit opponi exceptio doli, uel metus quin debitor capiatur, ſoluẽs uõ uidetur primã obligationẽ approbare.*
12 *Exceptio contra aſſerentem ſe ſpoliatum metu competit, ſed non competit quando agit poſſeſſorio.*

CVm te non ſolum. Solutio ſpõtanea, purgat vitium metus adhibiti, tempore promiſsiõis. h. d. ❡Aſſumo principium & oppo. ff. de condi. ob tur. cau. l. ex ea. & l. metum. §. ſed quod prætor. ff. eodem. So. ibi fuit adhibitus metus in ſoluendo: hic in promittendo tan-
1 tum. ❡Oppono ſecundò, & aſſumo finem gl. †. Iuris ignorãtia non nocet in damnis vitandis: vt. l. error. ff. de iuris & facti ignorantia. Sed hic ſoluens errauit: ergo, &c. Gloſ. dicit ꝙ hic fuit error ſupinus, vt. l. nec ſupina. de iuris & fac. igno. & vide gl. ❡Contra iſtã ſolu. videt̃. ff. de condi. inde. l. ſed & ſi me putẽ. in princ. vbi in damnis quilibet errans quantũcunq; fatuus: & in facto proprio excuſatur. Sol. dic, ꝙ hic ſoluit ſcienter: vel ſi ponis eũ erraſſe, poſito ꝙ repetitio cõpeteret per iura contraria: non competit per actionem, quod metus cauſa, & hoc eſt quod dicit iſte textus. ſed alio modo competit repetitio: non autem competit per hanc actionem. & vide textum qui dicit: vim paſſum, &c. Modò venio ad op. & redeo ad prin-
2 cip. gloſſ. & concludo, † quòd ſi ſcienter ſoluit: ſublatum eſt vicium metus adhibiti tempore promiſsionis: & ſic ceſſat repetio, ſi ſoluiſſet ignoranter, fortè poſſet repetere: non per hãc actionem, ſed per aliam: ſcilicet per condictionem indebiti. Ad hoc op. tutus de exceptione odioſa, ſi ſoluit per errorem non repetit: vt. l. qui exceptionem. ff. de condictione indebiti Gloſſa fatetur contrarium, dicens quòd etiam per iſtam rationem ceſſat repetitio. & vide gloſſam. Doctores moderni hic multum notabiliter dicunt, ꝙ iſta gl. non dicit verum, Nam. l.
3 qui exceptionem. loquitur de exceptione merè odioſa, † vt ex-
4 ceptio Macedoniani. Sed exceptio † met⁹ ẽ odioſa reſpectu inferentis metum, & eſt fauorabilis reſpectu paſsi metum: & ideo non obſtante illo odio, competit repetitio: ne aliâs ſit melioris conditionis delinquens, quàm non delinquens, contra. l. non ſolum. la. j. ff. de noxalibus. Et ita dicunt ipſi, quod ſatis placet mihi mõ: fortè alibi iſtũ paſſum examinabimus melius ❡Item opponi. dixi, ꝙ ſoluens per ignorantiam repetit. Cõ-
5 tra. vna ſolutio † non parit obligationem, & liberationem: vt. l. qui hominem. §. finali. ff. de ſolutiõi. ergo iſte ſoluens cũ ſit liberatus ab illa obligatione, non poteſt repetere. Gloſ. fatetur contrarium. Tu dic contra: ſi ſoluiſſet ignoranter. Nec ob. ꝙ iſta ſolutio parit liberationem: quia verum eſt, ꝙ parit liberationem ab omni obligatione valida: ſed quia erat tutus exceptione: ideo non impeditur repetitio. ❡Modò habes prmam gl. veniamus ad quæſtiones: & debes ſcire, quòd Guar. poſuit ſuper hanc legem vnam ſuam gl. quæ an ſit vera, dubitatur: & eius verba recitantur hic per gloſſam, quam vide. ❡Iſta gloſſa habet tres partes. Prima cum dicit: præſumitur quærelam de vi non habuiſſe. Iſta pars eſt vera ſi ponis eum ſcienter ſoluiſſe, poſtq̃ metus ceſſauerit: aliâs ſecus: vt. ĩ. dicam. Secundò dicit: aut ergo omnino non repetet. & iſta pars eſt vera, ſi ponis eum ſoluiſſe ſcienter, poſtq̃ metus ceſſauerit: aliâs ſecus: vt. s̃. dixi. Tertiò dicit: aut eatenus impedit̃, donec probet cõtrarium. Iſta pars eſt vera ſi ponis ſoluiſſe ignoranter, vel ſoluiſſe inſtante metu: al's non poſſet repetere: vt. s̃. dictũ eſt. Ita
6 debes intelligere gl. hic poſitam. ❡Quæro, † quid ſi parum poſt cautionem coactus ſoluit: an poſsit repetere? Old. quòd ſic. ſed gloſſ. contra. ❡Breuiter omnes doct. tenent iſtud. aut quis ſoluit inſtante metu, vel metus periculo: & tunc poteſt repetere. Aut poſtq̃ metus ceſſauit: & tunc ſecus. Ita loquitur hic. & tex. hoc probat. Puto autem metum inſtare ſi cauſa, ex

a ¶Tyrannidis. vide Petr. de Anch. conſi. ccc.

b ¶Querit glo. Ad de quæ notaui ad Bal. in. l. j. ĵ. ſi à nõ compe. iud. And. Barba.

c ¶Metu periurĳ. Adde quid de ſoluente metu excõmunicationis. Roma, cõſi. ccclxix.

qua metus inferebatur, ſubſiſtit. Verbi gratia: aliquis Tyran-
7 nus cogit me ad promittendũ: certè toto† tempore ſuæ tyran
a nidis[a] inſtat metus: & donec ſum in loco, vbi ipſe exercet ty-
rannidem. ar. l. Fulcini⁹. §. quid ſit autem. ff. qui. ex cau. ĩ poſ.
b ea. Facit ad hoc extra eo. tit. c. j. ¶Quærit glo.[b] quid ſi iuraui
per metum dare decem? & poſteà ſoluo ſpõte, an poſſum re-
8 petere? gl. hic dicit, ꝙ non licet† de iure canonico contra: quia
c videor ſoluere metu periurĳ,[c] vt repetam. arg. extra de iureiu
9 ran. c. debitores. & extra eod. c. ad aures. & vide gloſſam. †&
10 huic iuri canonico ſtãdum eſſet in his. ¶Ex quo no. †ꝙ vbi
cunq; in ſolutione poteſt ſubeſſe alia cauſa, quam approba-
tio primæ promiſsionis: ꝙ non præſumitur illam approbare:
vt videbitis, ĵ. l. proxi. & hoc quãdo videor ſoluere metu per
iurĳ ſolum: non vt approbem promiſsionem primam: ſed, vt
11 non ſim periurus. ¶Et per hoc dico, quòd in iſta † ciuitate,
& aliis ciuibus Tuſciæ: vbi cõtra inſtrumentum nõ poteſt op
poni exceptio doli, vel metus, quin aliquis capiatur, & fiat ſo
lutio: quòd ſoluens non videtur primam promiſsionem ap-
probare: ſed videtur ſoluere, ne capiatur, & poſſet repetere:
Facit ad prædicta, ꝙ dixi. ff. quod vi, aut clam. l. j. §. & parui.
Reſtant videre in gloſ. duæ oppo. quas omiſi. ¶Oppo. & vi
detur, quòd obligatio facta metu ſit nulla, tanquã turpis: vt
ſ. de legi. l. non dubium. dic, vt in gl. ¶Item oppo. quale fuit
principium: talis debet eſſe proceſſus, quo ad primordia litis
&c. vt. l. j. ĵ. de impo. lu. deſcri. lib. x. Sol. quod hic ſequit̃ poſt
principium, eſt contrarium. Primò, quia ſpontanea ſolutio eſt
d contraria coactioni: meritò illud tollit. ¶Vltimò[d] extra glo.
12 no. & tene menti. dixi, quòd ſpoliatus ante omnia † eſt reſtituẽ
dus: nec poteſt obiici aliqua exceptio: vt. l. momentaneæ. ĵ. vñ
vi, & ſi per vim, vel alio modo. l. j. hoc eſt verũ, ſi agitur poſſeſ
ſorio: vt ibi. Sed ſi agitur petitorio, vt actione quod metus cã:
poteſt obiici exceptio. quòd ille metus eſt purgatus per ali-
quem actum poſteà ſubſecutum, vel per conſenſum expreſ-
ſum: vt hic. & l. j. §. ſi per vim, vel alio modo. circa quod vide
Innocen. extra de renũcia. c. ſuper.

POMATES.

d ¶Vltimò. Vide quæ dixi in. c. ſolicitè de reſt. ſpo. & vide. c. ĳ. de reſtit. ſpo. vbi allegatur lex iſta hic poſita, per Inno. & alios.

Cum te. ¶Vbi promiſsio eſt facta per vim, & ſequitur ſolutio ſpontanea, non competit actio, ꝙ metus cauſa hoc dicit. ¶Opp. de. l. ex ea ſtipulatione. ff. de condi. ob turpem cauſam. Sol. glo. tenet, ꝙ ibi interuenit metus, tam in promiſsione, quam in ſtipulatione: hic in promiſsione tantũ: & aſsignat tres rõnes. Pr̃ia eſt multũ no. & ĩtelligit̃ ex leg. cõtraria. Secũda eſt bona. Tertia eſt falſa in eoꝙ gl. dicit, ꝙ vna ſolutio, &c. Dictum gl. habet locum, vbi quis reperitur in delicto, quia eſt verum, ꝙ eadem ſolutio non parit liberationem & repetitionem, quia iſto caſu repetens videtur ſibi contrarius. quod nõ eſt ĩ caſu nr̃o. Et aduerte, ꝙ ſi tertia ratio gl. eẽt vera eodẽ modo deberet dicere. quòd ſi metus eſſet adhibitus in ſolutione, non competeret repetitio: quod eſt falſum. & ex his omnib⁹ glo. noſtra reprobat quandam gl. quæ gloſſa incipit: præſumitur enim, &c. ¶Aduerte, quòd gloſſa cõtraria habet tres partes. Prima particula ſecundum glo. & docto. eſt vera, dummodo intelligant ſecundum dominum Iacobum de præſumptione iuris, contra quam non recipitur probatio in contrarium. ¶Item ſecunda particula eſt vera: tertia falſa: vt hic patet in gloſ. Pro qua videtur velle text. noſtræ legis, vbi ponitur pro conſtanti, quod vis non fuit adhibita in ſoluendo. Item opp. quòd iſte ſoluens videtur erraſſe in iure: qua poterat ſe defendere: ſed error iuris in dammo vitando non nocet; vt. l. error, & l. regula. de iuris & facti ignorantia. Solue, vt gloſ. Vel dic, quòd leges contrariæ habẽt locum, vbi ſol. fuit facta ignoranter: hic fuit facta ſcienter. ¶Item opponitur, & videtur quòd cum talis ſit contra leg. quòd quicquid ſequitur ex ea, non valet: vt. l. non dubium. ſ. de legi. Sol. glo, no. in fine gl. mag. quã no. quia licet fuerit turpiter facta, per metum ſcilicet: non tamen fuit turpis de ſe. de hoc videbitis in. l. dolo. ĵ. de inutili-
b bus ſtipulationibus. ¶Querit gloſſa[b] de duobus, pone quòd aliquis per vim promiſit centum: quæ non ex interuallo, ſed ſtatim ſoluit: nunquid repetit. hic fuerunt opin. quia quidam dixerunt, quòd ſic. argu. l. iĳ. §. Seio. ff. de mino. arg. l. ſi mulier. ĵ. ad velleia. Glo. ſecundum Hugo. reprobat hanc opi. & non alleg. do. Iac. tenet idem cum glo. per hanc leg. quæ loquit̃ indiſtinctè. Non ob. §. Seio. quia ibi ſecundus actus de neceſsitate venit ad conſequentiam immiſtionis: & exactio debitorum de neceſsitate ſequitur aditionem hæreditatis, quod non contingit in caſu noſtræ leg. quia ſol. non ſequitur de neceſsitate ad promiſsionem factam per vim. imò ſoluens poterat opponere exceptionem, quod metus cauſa: & ſi non opponit, videtur habere ratam præcedentem vim. Non obſta. l. ſi mulier. ĵ. ad velleia. vbi ſuccurritur mulieri, circa ſecũdum actum: ſicut circa primum intra biennium. Reſpondeo: q̃a ſecundus actus nititur eadem ratione, qua primus: quia in vtroq; actu ĩeſt rõ fragilitatis ſexus: ꝙ non eſt in caſu noſtræ legis: quia ſoluens poterat opponere exceptionem. Verum eſt, ꝙ do. Cy. reprobat dictum eius glo. Nam vbi ſtatim poſt promiſsionem coactam fit ſolutio. in ſolutione adhuc videtur ineſſe vis, ſeu met⁹ qui fuit ĩ promiſsione per regulam iuris: ea quę incontinenti &c. vt. l. lecta. ſi cer. pe. ibi eſt iuris caſus contra dictum gl. & l. nouiſsimè. §. j. ibi quid enim ſi compulſus. ff. ꝙ fal. tu. aut. Et vt hoc intelligas, debes ſcire: ꝙ ille. §. probat hic, ꝙ hæc ſunt paria aliquem facere aliquid compulſum ad hoc: aut facere timore, ne compellatur: vnde vi ſoluẽs, iam fuit expertus eam in pmiſsione illa. ¶Item eadem vis præſumitur eſſe in ſolutione quæ non valet. Facit ad. q. Pone ex forma ſtatuti, reformatur quòd bona rebellium debeant venire in commune. & debitores eorum poſsint exigi debitor cuiuſdam rebellis fuit coact⁹ vt ſolueret debitum communi: non ſoluit tunc, ſed relaxatus, ſoluit poſt vnum diem, vel duos. reuertitur creditor rebellis, & petit debitum. Opp. pro debitore, ꝙ ipſe eſt liberatus per ſolutionem factam communi: & allegat quæſtionem factam in. l. liberto. §. Lucius. de an. leg. l. creditor. ff. de ſo. Replicatur ꝙ licet fuerit, detentus in palatio, tamẽ poſteà facta eſt ſo. poſt quid iuris? Hæc glo. facit contra debitorem. Veritas videtur in contrarium per. l. nouiſsimè. §. j. præalleg. ¶Item quærit gl. Pone, ꝙ aliquis iurauit per metũ, poſteà ſoluit: nũq̃d poſsit repetere? gl. dicit, ꝙ nõ, q̃a tale iuramentũ remittitur: vt. l. fi. ff. de his, qui ſatiſda. cog. de iure canonico ſecus: vt in gloſ.

SVMMARIVM.

1 Res uendita per metum, poteſt repeti per actionem in rem.
2 Exceptio retentionis, propter precium: licet non in interdicto unde ui, habet tñ locum in hac actione.
3 Res empta metu poteſt præſcribi: & ſic contra actionem, quod metus cauſa, opponitur exceptio præſcriptionis.
4 Actio, quod metus cauſa, quando detur contra tertium poſſeſſorem?
5 Actio perſonalis quod metus cauſa, ſcripta in rem, quando detur contra tertium poſſeſſorem: unde naſcatur?
6 Precium rei uenditæ per metum, cui debeat reſtitui, qñ agitur ad rem?
8 Emptor primus, ſi dedit minus precium, quã precium, quod dedit ſecundus quòd precium reſtituit agens ad rem.
9 Clauſula in inſtrumento uenditionis, uendidit rem, & omnem actionem, quam habet in dicta re, ſeu pro dicta re: quid operetur?
10 Exceptio retentionis propter precium, quomodo op poni debeat per ſecundum emptorem conuentum?
11 Actio perſonalis ſcripta in rem, præſcribitur longo tempore.
12 Poſſeſſor bonæfidei licet faciat fructus ſuos: tamen tenetur reſtituere quatenus eſt factus locupletior.
13 Poſſeſſor bonæfidei, an teneatur de fructibus ante triennium, & ipſos præſcribat triennio.
14 Res poſſeſſa uiolẽtia cõpulſiua præſcribitur: nõ autẽ poſſeſſa ui expulſiua.
15 Actio, quod metus cauſa: an duret contra primum emptorem? ſi ſecundus rẽ præſcripſit.
16 Actio, quod metus cauſa, non finitur anno.
17 Contractus uenditionis metu celebratus, quando non ſit nullus ipſo iure.

Si vi vel metu. Coactus fundũ vẽdere, põt illũ repetere à quolibet poſſeſſore, ſi precium reſtituit: & præſcriptio
1 non currit. hoc dicit. ¶Primò not. † quòd res venditæ per metum, poſſunt repeti per actionem in rem à quolibet poſſeſſore. Secundò nota, quòd debet reſtitui precium à
2 vendicãte. ¶Ex quo habes, † quòd contra hanc actionem opponitur exceptio retentionis propter precium: licet contra interdictum vnde vi: nulla talis exceptio poſsit opponi. ¶Ter-
3 tiò not. quòd † res empta metu poſsit præſcribi. Ex quo habes, quòd contra actionem, quòd metus cauſa, opponitur exceptio præſcri. rei. ¶Ad iſta tria opponamus per ordinem. ¶Opponi. vendens licet per metum tranſtulit dominium: vt lege ſi mulier. §. ſi metu. ff. eodem inſtitut. de rerum diui. §. per traditionem. ergo non poteſt vendicare rẽ tanquã non dominus: vt. l. in rem. in princi. ff. de rei vendicatio. Solu. gloſſ. ꝙ de iure ciuili nõ poſsit vendicare: ſed de iure prætorio ſic. quo
4 iure non videtur dominium perdidiſſe. ¶Item oppo. † & videtur, quòd contra tertium poſſeſſorem nõ debeat dari actio quod metus cauſa: vt. l. metum. §. licet. ff. eodem. Solut. fateor contrarium, quòd ex hoc edicto tria dantur remedia, ſcilicet vtilis in rem: actio perſonalis quod metus cauſa, quæ eſt in rẽ ſcripta & exceptio metus: vt. d. l. metum. §. ſed quod prætor.
5 & §. licet & §. volenti. & hac lege. ¶Circa hoc quæritur † iſta actio perſonalis ſcripta, etiam in rem, quando datur contra tertiũ poſſeſſorẽ, vnde naſcitur. Gloſſa magna hic mirabiliter dicit, quòd

dicit, quòd naſcitur ex variis figuris cauſarum: vt.l.j.in princ.
de actio.& obligatio. ℂ Et aduerte, ne erres: ego non quæro
de actione in rem. vnde oriatur: quia illa non oritur ex obliga-
nis cauſa. Datur enim contra poſsidentem, quia poſsidet: non
quia obligatus. inſti. de actio.§.j. Sed ego quæro de actione p-
ſonali in rē ſcripta. Iſta enim datur contra poſſeſſorem tanq̃
obligatum: ideo quia poſsidet: vt.l.de eo.in fin.ff.ad exhiben-
dum. Illa igitur obligatio contrahitur ſola rei peruentione:
eoipſo, quòd res peruenit ad eum: ideo dicitur oriri ex variis
figuris cauſarum. ℂ Ad ſecundum nota. oppo.j̃.de rei vendi
catio.l.ſi mancipium.& ſum in.j.gloſſa magna. Sol. hic debet
reſtitui: ideo, quia precium eſt verſum in eius vtilitatē. ℂ Op
po.ff.de rei vendica.l.emptor. Sol. eodem modo. ℂ Oppon.
j̃.de preſcriptio.xxx.annorum.l.j. Solu. eodem modo. ℂ Itē
oppon.j̃.de reſcindenda venditio.l.j. Solu. vt in gloſſa. ℂ Op
po.de.l.ſi per impreſsionem.j̃.eodem. Solu. aliud cum agitur
condictione ex leg. illa: aliud cum agitur actione, quod met⁹
6 cauſa. ℂ Circa iſtud notabile quæro, † primò cui debet reſti-
tui illud precium. Reſpōdeo, ſi quidem agitur contra metum
inferentem, debet reſtitui ſibi ſine dubio: ſi agitur contra poſ
ſeſſorem: tunc poteſt iſte, qui vendicat ſoluere primo empto-
ri. Itē poteſt ſoluere huic emptori ſecūdo, ſi vult. Ita dicit gl.
Quod qualiter procedat infra dicam. Vide gloſſam in princi-
pio, in eo, quod dicit poteſt ſoluere huic ſecundo emptori. vi
detur contra: quia non ab eo habuit precium: ſed à primo em-
ptore, & ipſi primo emptori debetur: ergo ſoluendo alteri nō
conſequitur liberatio: vt.l.qui hominē.§.ſi nullo.ff.de ſolutio
ni. Glo. reſpondet duobus modis. Primo modo: quia primus
emptor cogitur habere ratum: quia eius negocium eſt vtiliter
geſtum ſoluit enim creditori ſuo. Nam hic ſecundus emptor
poterit repetere à primo, qui ſibi vendiderat: vnde cum eius
negocium vtiliter ſit geſtum: ergo, &c. vt.l.ſoluendo.de nego.
geſt.l.Pompo.& quia vtiliter poterat ſoluere creditori credi
toris: vt.l.ſi opera, de doli exceptione.&.l.ſi liber. De negot.
geſt. ita dicit gloſſa. magna. Sed ſi diceres, quid ſi iſte ſecūdus
non fuiſſet emptor, ſed donatarius: vel quid ſi fuiſſet actum, q̧
à primo non poſſet repetere etiam precium? dic vt dicam in ſe
quenti quæſtione. ℂ Quæro, quid ſi precium, quod primus
7 emptor † dedit, eſt maius quam precium, quod dedit vltimus:
quod debet reſtitui? gloſſa dicit, quòd eſt in electione actoris,
quòd precium reſtituat. argumen.l.ſi cum militaribus. in fine.
j̃.de reſtitu.mili.& vide gloſſ. tuam in fine. Petr. de bel.& do-
mi. Cyn. ſequendo eum, videtur tenere: quòd totum primum
precium debeat reddi: quia ille, qui vendidit ſecundo empto
8 ri, trāſtulit in eum omne ius ſuum: nos quid dicemus? Ego † fa
teor quòd ſi in inſtrumento venditionis fuiſſet dictum, quòd
vendidit illam rem, & omnem actionem, quam habet in dicta
re, ſeu pro dicta re, ſicut fit hodie in inſtrumentis: quòd Petr.
verum diceret. Sed ſi fuiſſet res vendita ſimpliciter, prout p-
ponitur: tūc non tranſit niſi ius reale. Nam iura illa, quæ com
petunt perſonę, non tranſeunt niſi cedantur: vt.l.in creditore.
9 ff.de euictio. ℂ Et ideo puto tunc aduertendū, qualiter † op-
ponatur exceptio: aut iſte poſſeſſor conuentus opponit exce
ptionem non debere ſe reſtituere, niſi ſibi reſtituatur precium
& nō debet ſibi reſtitui, niſi precium, quod ipſe dedit. Ita loq
tur.l.ſi cum militaribus.j̃.de reſtitu.mili. Sed ſi oppoſueris ex
ceptionem non debeo tibi reſtituere iſtam poſſeſsionem, do-
nec precium reſtituas ſimpliciter: vel donec reſtituas precium
primo emptori. optimè pcederet iſta exceptio: qa exceptio-
nes ex perſona venditoris tranſeunt in emptorem: vt.l.ſi à te.
in fin.&.l.ſi mater.§.finali. de excep. rei iudi.& tūc debet ipſi
primo emptori reſtitui. ℂ Idē dico, q̧ ſi iſte, qui vendidit coa
ctè vellet iſti primo emptori preciū reſtituere: & nihil huic ſe-
cundo: optimè poſſet: qa eius eſt debitor, q habuit ab eo: niſi
iſte ſecundus haberet ius ceſſum contra eū, p generalia verba
venditionis: vel niſi illud ius eſſet obligatum ptextu obligatio
nis conſuetæ apponi in venditionibus: tūc haberet locum.l.
iij.j̃.de noua.& quæ res pigno.oblig.poſ.l.nomen. ℂ Ad ter
tium notabile opp. hæc actio eſt perſonalis: ergo non tollitur
lōgo tpe: vt.l.iij.de conſti.pec. glo. ſoluit optimè.& dic vt ī gl.
10 tua notabili. ℂ No. † q̧ actio perſonalis ſcripta in rem, pſcri-
bitur longo tpe. ℂ Secundò op. emptor licet p metū ſit dn̄s:
vt ſupra dixi: ergo non præſcribitur: vt.l.ſequit.§. lana. ff. de
vſucap. dicit glo. hic videtur dominus de iure prætorio. Vel
aliter, ille qui eſt dominus reuocabiliter, præſcribit cōtra illā
actionē, per quā poteſt reuocari illud dn̄ium: multò fortius q̃
ſi non eſſet dn̄s: vt.l.in bello.§.ſi quis ſeruum, de capti.& poſt
11 limi.re. ℂ No. hoc ad mlta. vos ſcitis, † q̧ bonę fidei poſſeſſor
facit fruct⁹ ſuos. teneť eñ reſtituere, quatenus eſt locupletior
12 no. in.l.fructus.ff.de rei vendi. ℂ Item ſcitis, † q̧ poſſeſſor rei
13 mobilis præſcribit triennio: ex quo concluderetur, † q̧ bonę fi
dei poſſeſſor non tenetur de fructib⁹ perceptis ante trienniū:
quia ſicut ſi non eſſet dn̄s, cū ſit bonę fidei, ipſos pſcriberet tri
ennio: eodē modo hic præſcribat fructus triennio. Tex.& gl.
habes ī.l.ſequitur.§.fructus. de vſucap. q̧ tene mēti: qa millies
practicabis. ℂ Itē op. res furtiua: vel vi poſſeſſa, nō pōt vſu-
capi: vt inſtit. de vſu.§.furtiuę. ſed iſta eſt vi poſſeſſa: ergo, &c,
14 Sol, res † poſſeſſa violentia expulſiua, non pręſcribitur, ſecus
ſi violentia compulſiua. Ita loquitur hic: q̧ not. multum, quia
valde notabilis ſol. eſt. ℂ Oppo. in auť. vt ſpon. lar.§. rurſus.
poſita, j̃.de præſcrip. long. temp. auť. malę fidei. Solu. iſta iura
aliquantulum mutantur per iura noua.& ibi videbitis. ℂ Cir
15 ca hanc leg. quęrit glo. quid † ſi ſecundus emptor pręſcripſe-
rit vtrū actio, q̧ met. cau. duret cōtra primū? gloſ. dicit q̧ non
vt.j̃.de his, quia non de. ma,l.ſi. Iſtam glo. omnes reprehēdūt
nam ibi loquitur, qn̄ dominium rei eſt cauſa actionis perſona
lis. ita q̧ actio datur in conſequentiam dominij. q̧ hic non eſt.
Ideo competit actio cōtra primum dominum, vt.l.item ſi res
in prin. de aliena. in mu. cau. fa.& ibi gl. Dixi vobis plenè alio
16 anno, in.l.iij.ff.vi bo.rap. ℂ Quærit gl. an iſta † actio finiatur
anno, ſicut reſciſſoria? glo. dicit q̧ non: & bene. ℂ Item quæri
17 tur an cōtractus † venditionis adhibitus metu, ſit ipſo iure nul
lus: ſicut quando dolus dedit cauſam contractui. Quidam di-
cebant, q̧ ſic. Alij contra.& hæc eſt veritas. & aliud in dolo
meticuloſo: & aliud in dolo ſimplici: vt in contrario.

SI VI. Coactus per vim & metū ad vendendum rem
poteſt illam repetere actione, q̧ metus cā vti-
li in rem, ſi precium reſtituat, & præſcriptio non cu-
currit hoc dicit. ℂ No. tria. primum, venditor agēs hac actio
ne debet reſtituere precium. Secundum eſt q̧ competit vtilis
in rem. Tertium eſt, quòd emptor ſecundus præſcribit rem p
metum venditam. ℂ Contra primum dictum oppon.& ſum
in gloſſ. ſuper verbo reddito. circa medium. de.l.ſi mancipiū.
j̃.de rei vendi. Sol. q̧ ideo precium reſtituitur hic: quia fuerit
verſum in vtilitatem venditoris. ℂ Item oppo. de.l.in ciuilē.
j̃.de fur. So. vt in pręcedenti contrario. circa quod vide. q̧ no.
in.l.emptor.ff.de rei vend. ℂ Ite oppo. de.l.j.j̃.de reſcin. ven.
gl. ibi dat plures ſol. hęc eſt vera. ℂ Itē op. de.l.ſi per impreſ-
ſionem.j̃.eodem. ſol. vt in gl. ℂ Itē opp. contra ſecundum di-
ctum. Rei vendicatio datur domino: vt.l.in rē.ff.de rei vendi-
catione ſed venditor per traditionem licet coactā: deſinit eſſe
dominus: vt.l.traditionibus.s̈.de pact. ergo non competit a-
ctio in rem. Gloſ. fatetur contrarium de iure ciuili: ſed de iure
prætorio non videtur eſſe tranſlatum dominium in effectu,
cum poſsit recuperari beneficio prætoris. vt.l.nemo.ff.de ī in
teg. reſtitu. Et ideo non mirum, ſi competit ſibi hæc actio. Itē
oppo.& videtur, q̧ ei competat aliud remedium: vt.l.metū.§.
volenti.ff.eo. Sol. gl. quę incipit: non ſolum. quòd cōpetit vti-
lis in rem, vt hic: & alia remedia in leg. contraria. ℂ Itē oppo
no, & ſum in gloſſa magna ad tertium dictum, qa non eſt du-
bium: quòd actio, quòd metus cauſa, eſt pſonalis. ſed actio per
ſonalis non præſcribitur longo tempore decimo. ſ. vel vigeſi-
mo anno: vt.l.ij.j̃.de conſti.pecu.&.l.omnes.j̃. de præſcripti.
xxx.vel.xl.annorum. Gl. dat duas ſolutio. prima eſt, licet fue
rit ſecunda in gloſſa: quòd cum iſta actio, quod metus cauſa,
excedat ſuos terminos: quia competit cōtra poſſeſſorem quē
cunq̧: tamen eſt perſonalis: licet dicatur ī rem ſcripta: vt.l.me
tum.§.finali.ff.eodem. non mirum ſi excedatur à ſuis termi-
nis. Tene primam ſecundum.d. Iac. ℂ Item opp. diciť, q̧ ſecū
dus emptor pro traditione fuit factus dominus, & dominus
non præſcribit: vt.l.ſequitur.§.lana. de vſucap. Sol. gl. q̧ licet
ſit factus dominus: non ideo minus præſcribit, non tn̄ pręſcri
bit dominium: ſed præſcribit contra actionem: quia illud do-
minium poſſet reuocari de iure prætorio. Signa iſtā gloſſam
ℂ Item oppo. de.§.furtiuæ. inſti. de vſu. Sol. gl. quòd contra
rium loquitur in vitio reali, quod afficit ipſam rem. ℂ Item
oppono de authenti. malæ fidei. præſcriptio. longi temporis.
Solue vt in glo. ℂ Quęro, quæ ſit differentia inter vim & me-
tum? dic vt in prima gloſſa. vel cape differentiam ex.l.j.&.l.ij.
ff. eodem. ℂ Item dicitur, quòd debet reſtitui precium. Quæ-
ro cui debet reſtitui: vtrum primo ementi per vim: an ſecun-
do emptori? gl. dicit q̧ vtriq; eorum: quia cum ſecūdus ēptor
dicitur creditor primi emptoris: debitor ſoluendo creditori
ſui creditoris liberať. Circa quod vide, quod nota.ī.l.ſi opera.
ff. de doli exceptio. ℂ Item quęro, quod precium debet reſti
tui? gloſſ. in fine poſita ſuper verbo reddito. dicit, q̧ venditor
per vim coactus poteſt reſtituere quandocunq; vult: tamen
Cy. reprobat dictū gl. q̧ cū emptor ſecundus ſucceſſerit ī lo-
cum primi, debet vti eo iure, quo ſuus anteceſſor per regulam
iuris, cum quis. li. vj. ſed primo emptori debet reſtitui pciū ab

eo receptum:ergo & ſecundo poteſt tolerari gloſ.ſecundum domi.Iac.per.l.nomen.in fi.quæ res pigno.obli.poſ. ¶ Item quęrit gl.Pone quod emptor ſecundus pręſcripſerit iſtã rem. non poteſt agi contra iſtum emptorem. Sed nũquid potero agere contra primum emptorem inferentem vim?glo.deternat ꝙ non:per.l.fina.j.qui à non do.ma.Iſta glo.eſt contra caſum.l.item ſi res.in princ.ff.de aliena,iudi.mut.cau.fac.Ad.l. finalem.aliâs per glo.reſpondeo,vt no.in.d.l.item ſi res.in fine gl. ¶ Item quærit glo.nunquid hæc reſciſſoria finiatur anno? dic vt not.in.d.l.ſed ſi per prætorem.§.quoties.ex quib, cau.maio.per Dyn.in.§.rurſus.inſtitu.de actio. ¶ Item queritur:actio, quod metus cauſa,quæ datur contra ſecundum emptorem, vnde naſcitur? reſpond.gloſſ. quòd ex variis figuris cauſarum.Dominus Iac.reprobat iſtam gl,quia non eſt verum:quod naſcatur ſic:ſed oritur iure dominij ex peruentione rei quia res ad eum peruenit,& iſto reſpectu dicitur ſcripta in rẽ.Simile in actione ad exhibendum:vt.l.iij.§.eſt autẽ. ff.ad exhibendum. ¶ Vltimò quærit gloſſa,quid ſi res eſt integra?dic,vt in gloſſa.Bar.

SVMMARIVM.

1 *Excep.conſenſus poſteà adhibiti,cõtra action, q. metus cau. nũ opponatur?*
2 *Receptio ſpontanea,quando inducat approbationem conſenſus.*
3 *Actio,quod metus cauſa,quando,& cum qua actione concurrat,*

SI per vim. Hæc actio intra annum datur ad quadruplum, poſt annum ad ſimplum, ſi alia actio non competit.hoc dicit. ¶ No
1 ta ꝙ contra hanc † actionem opponitur exceptio conſenſus
poſteà adhibiti. ¶ Contra hoc opponitur,nonnè recipiendo
precium, videatur approbare venditionem?argumentum.s.
2 eodem.l.ij.Reſpondeo † non:licet enim ſolutio ſpontanea in
ducat approbationem: quia non poteſt videri facta alio reſpectu:tamen receptio ſpontanea non inducit approbationẽ contract⁹.Ideo em recipio preciũ:vt ſit mihi magis cautũ: qa tantò minus habeo perdere.Vnde poteſt eſſe alia ratio, quã
approbationis.hoc ſentit Inno.optimè in.c.ſuper hoc, extra
3 de renuncia. ¶ Oppo.quòd hæc † actio concurrat cum alia
vnde videtur obſtare,ff.eodem leg. ſi cum exceptione.§.eũ. &.l.metum.§.volenti.Solu.non concurrit: cum alia:ſcilicet ordinaria;cum alia extraordinaria ſic: & bene. Alij dicunt,ꝙ non concurrit cum alia,quę non oriatur ex hoc edicto:quod non eſt verum:in dicto.§.volenti.ergo tene primam ſolutionem.

SI per vim. Actio,quod metus cauſa intra annum competit ad quadruplum, poſt annum ad ſimplum:niſi alia actio competat.h. dicit. ¶ Quæro de intellectu verſi.qui dicit,niſi alia actio nõ ſit quærunt docto.vtrum ſuper hoc ferantur duæ ſententiæ? de hoc gloſ.in.l.ſi cum exceptione.§.hæc autem actio.ff.eod. Vltramon.dicunt hic,quòd non eſt neceſſaria in hac actione duplex ſententia:imò poterit expediri vna ſententia,& formabitur libellus ſic:Dico quòd coegiſti me per vim,vt venderem tibi fundum,& vendidi & traditi:quare peto, vt fundum reſtituas: & ſi Diſtuleris vſq; ad annum.mihi reſtituere peto quadruplum.Iſta eſt forma libelli:& ſic formabit̃ ſententia.hanc formam vidiſtis in.l.conducto.j.de loca. & conduc.non habetis hic alia.

NOn intereſt. [a] Siue quis coactus ſit vendere,ſiue minori precio vẽdere,habet locum hæc actio.hoc dicit. ¶ Quæro vtrum de neceſsitate requiratur quòd ille,ad quẽ res peruenerit,ſciat metum illatum:gloſſa dicit & benè:quòd quantum ad reſcindendum,vel repetendum rem,non queritur ſcientia:ſed quantum ad periculum interitus eſt differentia:quia ſciens tenetur;ignorans non:vt lege,ſi cum exceptione.§.in hac.&.§.aliquando.ff.eodem. ¶ Quæro:vtrum ſit aliqua differentia:vtrum quis cogatur vendere,vel minori precio vendere:certè quantum ad hoc,vt iſta actio competat, nõ eſt differentia:quia vtrobiq; competit:vt hac leg,quia, ĩ principi.loq̃r de eo,q ſit coact⁹ vendere:quod vẽdere nolebat ibi, Nam & ſi precio minori,loquitur in eo, qui volebat vendere,& fuit coactus vendere minori precio:ſed eſt differentia in modo concludendi in hac actione.Nam coactus vendere petit reſcindi contractum,& rem reſtitui.Coactus vendere precio viliori petit ſuppleri iuſtum precium, non rem reſtitui. Non enim fuit in vẽdẽdo coactus:ſed in precio viliori. Iſtud probatur in.l.ſi res.§.primo.de iure dot,ita debes hoc intelligere,&c.

a ¶ Non intereſt. Adde ꝙ Paul⁹.de caſ.p hãc leg.dicit ſe cõſuluiſſe, ꝙ cũ qdam Tyrannus volebat pecunias ab vno,q nõ habebat:& ob hoc feciſſet ipſum incarcerari:vt cõpulſus vẽderet poſſeſſionẽ vni pecunioſo: &ille emptor putaret tutẽ emere: qa ab ipſo violentia nõ inferebatur pecunias,q numerabat:ꝙ tñ venditor hoc non obſtante, poterat habere regreſſum ad bona & recuperare:nec emptor precium recuperare poterat. quia non verſum fuit in vtilitatem ei⁹. & hoc dicit diuerſum ab eo, quod habetur in.l.qui in carcerẽ ff.eodem.

NOn intereſt. Siue quis cogatur vendere per metum, ſiue minori precio vendere,competit hæc actio.h,d. ¶ Quæro, nunquid hoc ſit verum indiſtinctè, quòd ſiue emptor ignoret vim illatam,ſiue non, poſsit conueniri?dic ꝙ ſic.In vno tamen eſt differentia:videlicet circa interitum: vt l,ſi cum exceptione.§.aliquando.ff.eo. ¶ Item quæro,quid ſi aliquis eſt coactus vendere iuſto precio:dic vt in gloſſ.quæ incipit iuſto precio.

ADinuidiam. Ex dignitate ſola cõtrahentis,violentia non probatur hoc dicit. ¶ Nota quòd ex dignitate ſola, non præſumitur violentia vel metus. & ideo dicebam tibi in.l.interpoſitas,s.de tranſactio, quod ſi mulier vendidit propter metum mariti,eſt iuſta cauſa reſcindendi cõtractum:vt.l,j.§.quæ onerandæ.quarum rerum act.non da.tamẽ iſte met.non probatur eo ipſo,ꝙ eſt maritus.arg.hui⁹ leg.ſed eſt neceſſe,quòd probentur minæ,vel verbera:vt.j.l.proxi. & per Innoc.extra de conuer.coniu.capi.accedens, & ibi plenè de hoc &c.

ADinuidiam. Sola dignitas non eſt cã inducendi actionem,qđ metus cauſa.hoc dicit.Simile no.quod ſola reuerẽtia non eſt cauſa inducendi actionem,quod metus cauſa,niſi metus,vel alius terror interueniat ita debet intelligi.l.j.§.quæ onerandę.ff.quarum rerum actio non datur.Bar.

SI donationis. Quilibet contractus celebrat⁹ iuſto metu,reſcinditur hac actione.hoc dicit. ¶ Nota,quòd donatio & ſtipulatio,dicitur contractus, ſimile in.l.ſi quis emptionis.de pręſcrip.tringinta annorum.Quod facit, ad id quod videbitis in authen.ſacramenta puberum.j.ſi aduerſus venditio. ¶ Opponitur.ff.de verborum ſignificatione.l.labeo.§.contractum. Sol.non eſt contractus propriè:quia non oritur vltro citroq; obligatio: ſed largè,& impropriè ſumendo eſt contractus.ita loquitur hic. ¶ Opponi.quòd hic text⁹ ſit ſuperfluus:quia primò ponit de metu mortis:ſecundò ponit,quòd interceſſerunt minę capitales. ¶ Gloſ.huius timore exponit:& dic vt habes in ea. Tu dic clarè metus mortis intelligitur,quãdo inſtabat metus mortis:quia fortè tenebat gladium ſuper caput.Minę intelliguntur quando mors inſtabat tunc iſtę minę faciunt iuſtum metum ex qualitate perſonę:vt j.eo.l.metum,&c.

SI donationis. Contractus iuſto metu initus,reſcinditur per hanc actionem: ſecus ſi non ſit iuſtus metus. hoc dicit cum l.ſequenti. ¶ Nota quòd donatio & ſtipulatio dicuntur contractus. ¶ Opponitur de.l.labeo.§. contractum. de verborũ ſignificatione. Solutio, quod impropriè dicuntur contractus. ¶ Item opponitur ad.l.cum te.& videtur quòd competat repetitio;vt.l,iij.§.ſi quis.de condictioe ob cauſam.Dic aut quæritur, nunquid competat alia actio: aut fuit expreſſa iuſta cauſa,ant fuit in mente retenta;circa quod diſtingue hic, vt in glo.quam nota. ¶ Quęro de exemplis glo.dic,vt in glo. quę incipit,puta.

CVm te. Factum metu iniuſto per hanc actionem non reſcinditur.h.d. ¶ Quæro vtrum alio iure poſsit reſcindi hæc vẽditio?Reſpondeo, ſi quidem iuſta cauſa non fuit expreſſa: ſed in mente retenta, non poteſt reſcindi: vt leg. ſi repetendi infra de condictione ob cauſam. Si verò fuit expreſſa:tunc in primo caſu legis haberet locum condictio ob turpẽ cauſam. Nam notarius, qui debebat mihi reddere inſtrumentum, & nolebat reddere, niſi facerẽ talem contractum; recipit turpiter: vt leg. penultima,ff.de condictione ob turpem cauſam. Item in ſecundo caſu,ſi quidem erat inhabilis ad officium,ille qui dedit, repetit: vt infra de condictione ob tur.cauſam leg, quod euitandi.Si erat habilis,non poteſt repetere: quia ipſe etiam turpiter dedit: vnde ex vtraq; parte verſatur turpitudo:vt leg.ſi ob turpem cauſam.ff.de condictione ob turpẽ cauſam,&c.

SVMMARIVM.

1 *Metus ex ſolis minis, quando probetur?*
2 *Metus,an probetur ex ſola acclamatione uim paßi?*

MEtum. Legitur duobus modis.Primo, quòd loquatur ex pte inferentis metũ & ſecũdũ hunc modum breuiter dicit. Ex ſolis minis non probatur metus,niſi fuerit deuentum ad actum hoc dicit. ¶ Op-
1 po.ad hoc.s.eod.l.ſi donationis.Sol.† quando minæ inferuntur debet

tur debet inspici persona inferentis minas. Sunt enim quidam potentes, & ita mali, quòd illud, ꝙ dicunt consueti sunt facere
a re tunc esset iustus metus ex minis,[a] & iactationibus: vt supra eodem. l. si donationis. Si verò erat quidam homo: qui consueuit multum dicere, & modica facere: tunc non esset iustus metus. Ita loquitur hic ex persona: ergo dicta pensem⁹: vt. ij. si qs impera. maledi. l. j. Nec enim minæ illusoriæ debent attendi, sed verisimiles. Sic in. l. iiij. ff. si cui plusq̃, per. l. falcidiam. Habes vnam lectu. & no. Secundo modo legitur ex parte patien
2 tis vim, & metum, secundum quem breuiter hoc intēdit.† Ex sola protestatione, vel acclamatione actoris, non probatur metus. hoc dicit. Simile habuistis in. l. si maior. supra de trāsactionibus. Tertio modo verò legitur ex parte vtriusq;: vt nomē iactationibus, referatur ad inferentem metum: nomen contestata, referatur ad passum metum. Duo hæc lex dicit. vt supra in duobus summarijs, &c.

* Metum. Authoritas facti inducit hanc actionem, non iactatio. Item timor accusationis futuræ non sufficit: vt hæc actio competat h. d. Contra. l. accusationis. Oppo. de. l. nec timorē §. fi. cum. l. seq. ff. eo. Sol. vt in gl. ī fi. quam no. &c.

SVMMARIVM.

1 *Accusatio instituta quando causet iustum metum, ut repetatur solutum?*
2 *Solutum metu accusationis futuræ, an repetatur alia actione, quam actione, quod metus causa?*
3 *Transactio impedit processum in casibus, in quibus licet transigere.*

1 Accusationis. † Accusatio instituta, vel instituenda non est iustus metus, ad hanc actionem inducendam. hoc dicit. ℂ Opp. gl. ad hanc, & summarium, de. l. nec timorem. §. fi. cum. l. sequen. ff. eo. Gl. sol. optimè ibi alius timebat metum inferendum à priuato: hic metum inferendum à iudice: ideo non est iustus metus. ℂ Oppo. de. l. in summa. circa principium. de condictione indebiti. Sol. hic aduerte. Ista lex dicit, quòd accusatio non est iustus metus ad dandum hanc actionem: an autem alia actione posset agi, hoc nō dicitur. hic. Et sic lex contraria non obstat, quæ loquitur de condictio. in
2 debi. ℂ Quæro, † & reuoco in dubium, vtrum alia actiōe possit agi, seu reuocari, seu repeti illud, ꝙ est factum metu accusationis futuræ, vel iam factæ: gloss. respondet multum solenniter: si quidem accusatio erat calumniosa, potest repeti: vt. l. in
3 summa. de condictione indebiti. Si † verò erat vera: tunc aut loquimur in casibus ī quibus licet transigere: & non potest repeti: si aduersarius obseruat promissa: alias secus. Vidistis in. l. siue apud acta. &. l. transigere. de transactionibus. Sed si non licebat transigere: tunc ille qui dedit, turpiter dedit: & sic repetere non poterit: vt lege si quidem. infra de contrahenda &
b committenda stipulatione. ℂ Et aduerte[b] ad istam glossam: quia ista glossa dicit manifeste: quòd in casibus, quibus licet transigere: transactio impedit processum, & agenti potest opponi. & vide glossam tuam, &c.

Si per impresionem. Venditio celebrata, per impresionem officialis condictione ex hac leg. rescīditur: nec precium restituitur: hoc dicit. ℂ Oppo. & videtur, quòd precium restituatur. vt. s. eo. l. iij. &. iiij. Solu. ibi illud, quando agitur actiōe: quod metus causa. quia illatus est metus mortis, vel cruciatus corporis: hic quando agitur condictione ex hac leg. q̃ non requirit hūc metum, sed solum metum alicuius officialis. ℂ Contra hoc oppo. s. eo. l. ad inuidiam. Sol. habēs ibi dignitatem, emit nulla facta impresione, vel metu adhibito: hic adhibuit metum, vel impresionem, dicens quòd contra eum ꝓcederet, vel de maleficio denunciaret eum. ℂ Oppo. de. l. non licet. de contrahenda & cō. stip. vbi nullo modo licet officiali vendere. Sol. vt ibi soluitur, &c.

Venditiones. Ista lex potest loqui in casu præcedentis leg. & extēdit leg. præcedentem. & dicit hoc breuiter. Quòd in præcedenti leg. & venditione dicitur, per hanc leg. ad omnes cōtractus extenditur. hoc dicit. Et intelligo semper, quod in quolibet contractu, illud quod recipit, qui est passus impresionem, non redditur: vt dicitur in præcedenti. leg. Alij intelligunt hoc de tali metu, qui induceret actionem, quod metus causa: sed præcedens lectu. est verior, &c.

De dolo malo. Rubrica.

ℂ Continua rubricam, vt habes in gl. Glo. quærit quarē adiicitur in rubrica de dolo malo. & dic vt in glo.

Si fideiussor. Fides debita rōne cōtractus, facit ꝙ nō possum, vt ego: nō possim: vt quilibet h. d. ℂ Opp. j. de distra. pig. per totū. So. illud est verū extraneo emente: hic vero
a emit fideiussor. ℂ Sed contra hoc op. ꝙ nō possum, vt ego: possum, vt quilibet: vt l. itē eorū. in prin. ꝙ cuiusq; vni no. Sol. fallit hic ratione fidei debitæ ratione contractus. Fallit in. l. fi. §. quatuor. ff. de leg. ij. & dic vt ibi dixi. ℂ Oppo. & videtur, ꝙ non competat actio de dolo: vnde videtur obstare. ff. mand. l. si mandato titij. §. j. Gl. ponit multas solutiones. hæc est vera, vt exponatur de dolo: id est mandati nomine doli, quod no.

SVMMARIVM.

1 *Actio de dolo, quando concurrat cum actione, quod metus causa: & cum restitutione in integrum?*
2 *Actio de dolo, habet se ad modum inuidi.*
3 *Actio de dolo, an concurrat cum interdicto unde ui? Et utrū concurrat cum interdicto q, ui aut clā? Et an cōcurrat cū actiōe iniuriarū? nu. 4. & 5*

De dolo. Hęc lex summat seipsam. Actio de dolo, non concurrit cum alia. h. d. ℂ Op. ff. eo. l. si legatarius: & j. de condi. ind. l. ij. & in. Sol. ibi actio nō concurrit cum alia speciali. sed cum generali, sicut cum condictione sine causa, vel certi condictione: vt in contrario. ℂ Item opp. ff. ꝙ metus causa. l. si cum exceptione. §. eum
1 qui vbi concurrit cum actione quod metus causa. Solu. † ista actio non concurrit cum alia speciali, quæ non sit arbitria prętoria, ex eadem æquitate inducta, & restitutoria: sed actio, ꝙ metus causa habet omnes dictas conditiōes: ergo concurrit cū ea. ℂ Contra hoc oppo. ff. eo. l. j. §. ait pretor. versi. vsq; adeò.
2 Hic aduerte: dicit glo. Ista † actio habet se ad modum inuidi, qui non inuidet maiori, sed nec inferiori, sed ęquali. Sic ista actio non inuidet actioni magis generali, quam sit ipsa. ideo cōcurrit cum ea: nec inuidet Ista actio alicui actioni, quæ sit species, quo ad eam, vt actio quod metus causa. Nam dolus est genus: & continet in se dolum simplicem & metum. Vnde actio de dolo concurrit cum actione, quod metus causa: quia inferior ea: sed in integ. restitu. & aliæ actiones, de quibus lex contraria loquitur, non sunt species, quo ad actione de dolo, nec genus: sed habent se inuicem, vt excedentia & excessa: quia in multis casibus habet locum in integrum restitutio, vbi non est dolus: & in multis casibus potest esse dolus, & non habet locū in integrum restitutio: & ideo non concurrit cū ea. & hoc est, quod vult dicere glo. tua, quam vide. ℂ Quæro, & reuoco in
3 dubium, vtrum † actio de dolo possit concurrere cum interdicto vnde vi? gl. dicit quòd potest dici, ꝙ sic: ꝙ fortè posset concedi: quia vbicunq; habet locum interdictum vnde vi: est cōmissus dolus: vnde habet se, vt species ad actionem de dolo:
4 ergo, &c. vt est dictum. ℂ Secundò quæro, † vtrum cōcurrat cum interdicto quod vi, aut clam? gl. videtur dicere, ꝙ sic. Puto contrarium. nam illud interdictum habet locum vbi est factum clam: licet quis non fuerit suspicatus sibi moueri controuersiam: sed suspicari debuerit: vt. l. prohibere. §. clā. ꝙ vi aut clam. & sic potest habere locum, vbi non est dolus commiss⁹.
5 ℂ Quæro tertiò, † vtrum concurrat cum actione iniuriarum: glo. videtur dicere, quòd sic. Puto contrarium: quia ad diuersa competunt. Nam actio de dolo datur ad interesse: vt. l. arbitrio. ff. eo. Actio iniuriarum datur ad vindictam: vt. l. pretor edixit. §. j. de iniurijs. Cū igitur non competant ad idem de concursu, non est q uærendum, &c.

De dolo. Actio de dolo, non concurrit cum alia maiori, vel minori. h. d. de hoc ī l. j. §. j. ff. eo. Opp. de. l. si cum exce. §. eū. ff. ꝙ metus causa. So. gl. ꝙ actio de dolo non concurrit cū alia quæ nō sit arbitraria, & prætoria: & ex eadē ęqtate īducta: sed si hoc concurrat: tunc actio de dolo concurrit cum alia: sicut est actio, ꝙ metus causa. ℂ Contra hanc solutio. gl. & etiā cōtra tex. opponi. de. l. iij. §. idem erit versi. sed si dedero. ff. de cōdi. ob causam. de eo, quod not. in. l. cum proponas. circa fi. gl. magnæ. j. eodem. ℂ Pro cuius declaratione debetis scire: qđ quandoq; quæritur: nunquid de dolo posit concurrere cum alia generaliori: vt puta cum certi condictione: & tunc dicas, ꝙ posit. Et ita debet intelligi, quod no. in. d. l. cum proponas quandoq;: quæritur: nunquid actio de dolo posit concurrere cū alia minori? q̃ se habet vt species ad actionem de dolo. & tunc cum ista etiam cōcurrit hæc actio, & tunc habet locū ista lex: & ita debet ītelligi hęc materia. quęrit gl. nūquid actio de dolo posit concurrere cum vnde vi & quod vi aut clam. glo. dicit quòd non. per. l. j. §. ait prætor. versicu. adeo. ff. eodem

a ℂ Minis. Adde videdum vnū verbum per Bal. consi. cxxxvij. iij. lib.

* ℂ Pro cōcordia. Aduerte, ꝙ īterdictū vnū vi pōt cōcurrere cū actiōe de dolo. Ita vr̄ velle barto. hic ī hac. l. ij. cōtrari⁹ alle. ī. l. fi. ff. de dolo. Tu dic Bar. ī hac. l. ij. non firmat pede: qa dicit forte. &c. Nec etiā ī. d. l. fi. loquiť simpliciter, ī oī casu limitādo, qñ illud interdictū nō est species.

ROMATES.

b ℂ Et aduerte. Et q̃ sunt q̃ īpediāt. Adde plenè Bal. in. l. postq̃ lit. s. de pac. Et no. gl. hui⁹ leg. an liceat pacē facere cū bannito? qa vr̄ ꝙ hic cōtrariū tenet. Iaco. de bel. disputat. & ēt Bart. vt hic refert alleg. ī cōtra. gl. ī. l. j. ff. de do. quā Ange. ī. l. iurisgen. §. si paciscar. ff. de pactis. fecit singularem, & eā sequiť. Tene menti distinctionē Bal. hic.

¶ Sed quæro iuxta gloſſ. quid ſi alicui competat aliqua exceptio: nunquid actio de dolo concurrat cum exceptione illa tex. in dicto verſic. vſq; adeò. videtur dicere: quòd non: quod eſt verum regulariter de qualibet exceptione. ¶ Sed reuoco in dubium, de exceptione doli. Verbi gratia, per dolum promiſi tibi aliquid: nunquid potero agere cõtra te, vt liberes me actione de dolo, & opponere exceptionem doli, ſi ageres contra me, videtur quòd non: vt. d. §. vſq; adeò. In contrarium facit. l. metum. §. volenti. ff. quod metus cauſa. Gloſſ. tenet hanc vltimam partem in. d. §. vſq; adeò. ¶ Vltramontani reprehendunt dictum gl. per illum tex. & ad. §. volenti. reſpondent, ꝙ ibi eſt dolus ſimplex. Poteſt tollerari gl. quia non reperitur ratio, quare hoc concedatur magis in dolo velato, quam non velato. Et intelligas verſic. vſq; adeò. in qualibet exceptione præterquam in exceptione doli. ¶ Quęro quid verſetur ĩ cauſæ cognitione. gloſ. dicit tria: tempus ſcilicet, quod non ſit tẽpus biennĳ: vt in gloſ. Bar.

NOn poſſunt. Tempus actiõis de dolo, nõ currit abſenti, cauſa rei publicæ hoc dicit in ſumma, &c.

SVMMARIVM.

1 Actiones in contract. innominatis, quot oriantur,
2 Actio de dolo in contractibus innominatis datur ad intereſſe, quando non ſeruantur promiſſa.
3 Statuto cauente, quòd pœna adiecta dationi, non petatur, ſi promiſit quis parêre laudo ſub pœna continente dationẽ: an tunc pœna poterit peti?
4 Procurator quando poßit manumittere.
5 Diſpoſitio huius leg. an intelligatur in actione de dolo, quæ datur ad intereſſe, quando promiſſa non ſeruantur. Et ſic in contractu, ubi ceſſat actio præſcrip. uer.
6 Contractus innominati, an iudicentur ſecundum modum ineundi: an uerò ſecundum modum implendi?
7 Contractus innominati inducantur ſecundum naturam contractuum nominatorum, quibus aßimilantur?
8 Debemus inſpicere id ad quod res principaliter agitur.
9 Dominium rei, quòd non transferatur in omnibus contractibus, niſi ſoluto precio, & fide habita de precio.

CVm proponas. Hęc eſt ita ſubtilis lex in ſe, ſicut fortè hoc anno habuero aliam: & meo viſu glo. ceſpitauerunt in hac leg. multum. & multa dixerunt: quæ nihil faciunt ad propoſitum. ſecundum verum intellectum breuiter dicit. In contractu facio, vt des: ſi facienti non ſeruantur promiſſa, ſi factũ non eſt repetibile: datur actio de dolo: ſi eſt repetibile, datur condictio ob cauſam: vel aliâs conceditur repetitio. h. dicit.
1 ¶ Ad euidentiam, debetis ſcire, † quòd in contractibus innominatis ſunt proditę duæ actiones. vna eſt pręſcriptis verbis quę datur, vt impleatur, quod conuenit: vt. l. naturalis. §. j. ff. de pręſcrip. verb. & iſta oritur ex illo contractu, iuriſgen. vt l. iuriſgen. in prin. ff. dę pac. ¶ Item eſt prodita condictio ob cauſam ad repetendum id, quod eſt datum, ſi non obſeruant̃ promiſſa: vt. d. l. naturalis. §. j. & in toto titu. de condi. ob cau. C. & ff. ¶ Hoc pręmiſſo, gl. tua videtur hanc legem intelligere de actione de dolo, quę datur ſi non obſeruentur promiſſa in contractu, facio vt des: vbi deficit actio præſcrip. ver. vt. l. naturalis. §. quod ſi faciam. de pręſcrip. ver. Et ad hanc tendũt omnes opi. Glo. alio modo intelligit, quod hic loquitur de actione de dolo, quæ datur ad intereſſe: eo quòd non redditur id ꝙ eſt factũ, eo caſu, quo condictio ceſſat ob cauſam: quia factum non eſt repetibile. Et hanc lecturam ego tenui: & ſecundum iſtam poſui ſummarium: & ſecũdum iſtam pono caſum
2 in terminis hic eſt verus intellectus. vñ gl. tua intelligit, † ꝙ datur actio de dolo ad intereſſe: quia non ſeruantur promiſſa: & ſic ſuccedit in locũ actionis pręſcrip. ver. ¶ Ad iſtud opp. In contractu do, vt facias: habet locum actio pręſcrip. verb. vt. l. naturalis. §. at cum do. de pręſcrip. verb. ergo non habet locũ actio de dolo: quę non concurrit cum alia. ¶ Huius timore dicit gloſſa: hic fuit contractus: facio, vt des. Sic enim incœpit cõuentio: manumitto, vt des mancipium: & ſic prius fuit actum de manumittendo. hoc ſentit ſecunda glo. quam vide. ¶ Contra iſtam ſolutionem oppo. iſtud poteſt procedere in primo caſu leg. quando conuenit, vt ipſe manumitteret & mãcipiũ reciperet. Sed in ſecundo caſu, quando conuenit, vt daret ancillam manumittendam, & reciperet mancipium, videtur cõtractus do vt des. & ſic debet habere locũ actio præſcrip. ver. gl. ſoluit duobus modis. Primo, quod nunquam fuit conuentum, vt daret ancillam manumittendam: ſed fuit conuentum vt manumitteret, licet poſteà ille, qui debebat manumittere tradiderit eam manumittẽdam, volens complere contractum & ita ſentit hic ſecunda gloſſa. Vel aliter licet conueniam, vt dem ancillam manumittendam: non eſt contractus do, vt des imò facio, vt des. Nam cum ancillam dedi: non vt habeas eam tibi: ſed vt manumittat̃. Iſtud factũ reſpicit. & ſic ex p̃te mea videtur factum: cum illa datio fuit propter factum, & vide gl. tuam, quę ſolutio eſt notabilis ad quęſtiõem. ¶ Statutum eſt
3 hic, † ꝙ ſi pœna adiiciatur facto, poteſt peti: ſecus ſi adiiciatur donationi eius, quod conſiſtat in pondere, numero, vel mẽſura. Modò quidã ꝓmiſerũt ſtare & parêre laudo ſub certa pœna laudũ continet dationem quantitatis: certè iſta pœna videt̃ adiecta dationi, q̃a ſtare, & parêre laudo, eſt propter illud dari, ꝙ venit in eo. Pro hoc videtur text. in. l. v. §. fi. de ver. obli.
4 & vide glo. ¶ Item contra prædicta oppo. † per alium nõ põt quis manumittere: vt. ĩ. cõmu, de manumiſſ. l. j. & ĩ. de manumiſ. vin. l. iĳ. Sol. non poſſunt per procuratorem ſimplicẽ, vt in contra. ſed per procuratorem in rem ſuam, ſic vt hic. ita dicit gl. & benè. ¶ Item op. in cõtractu facio, vt des: habet locũ actio præſcrip. ver. vt. l. cũ mota. ſ. de tranſactio. Solu. dicit hic gl. ibi fuit, do vt facias: & fuit conuentum in faciendo. hîc facio vt des: vel aliter, vt ibi dixi: ibi loquitur quando ex facto aduerſarĳ aliquid adeſt: hîc nihil adeſt. ¶ Item opp. de cõdi. ob cauſam. l. iĳ. §. ſed & ſi dedi. Sol. dicit gl. ibi loquitur de certi condictione generali. quæ concurrit cũ actione de dolo.
5 & ita pertranſit gl. tua. Videntur † ergo omnes iſtæ gl. intelligere hanc legem de actione de dolo, quæ datur ad intereſſe: q̃a non obſeruãtur promiſſa. & ſic in contractu, in quo ceſſat actio p̃ſcrip. ver. quia eſt facio vt des. ¶ Iſte intellectus nõ eſt verus. Primò per rationẽ: ſecundò per hunc tex. Per rõnẽ probo ſic. In contractu facio: vt des: quando ex facto aliquid adeſt aduerſario cõpetit actio pręſcri. verbis, vt. l. mota. ſ. de trãſactio. & . l. ſolent de præſcri. ver. no. in. d. l. naturalis. §. quod faciam. ſed hic qñ dedi tibi ſeruum manumittendum: tibi adeſt iuſpatronatus, ergo debet dari. pręſcrip. verb. Sed ad hoc potes reſpondere: qui habet iuſpatronatus, non videtur locupletior, vt. l. planè. circa finem & . l. ſequent. ff. de lega. j. Sed fortè iſta non eſt bona reſponſio: vt. d. l. naturalis in fine de pręſcri. verb, Pręterea: paria ſunt adeſſe mihi, vel alteri de voluntate mea, vt. l. ſolutam. de ſolutio, Cum ergo huic ancillæ competat libertas: & ſic ex facto meo adeſt contrahenti, vel alteri de voluntate ſua: conludo, quod ſi quis vellet agere, vt obſeruarentur promiſſa, haberet optimè locum actio præſcrip. verb. Et ſic quicquid gloſſę hic dicant, non dicũt verum. ſed hęc lex loquitur, quando aliquis volebat repetere id quod fecit, vel dedit, & ſic volebat recedere à contractu. & quia condictioné ob cauſam non habet: quia factum, vel datum non eſt repetibile, iõ recurritur ad actionem de dolo. hic eſt tex. in. l. noſtra & vide textum tuum, qui clarè dicit. Vnde tota lex non tẽdit: niſi ad oſtendendum, qualiter ſuccurritur mihi volenti recedere à contractu, quando datum, vel factum nõ eſt repetibile. ¶ Propterea gloſſ. in ſolutione prædictorum contrariorum,
6 præſupponit etiam † aliud, quod contractus innominati iudicantur ſecundum modum ineundi, non ſecũdum modum implendi. Ita tenet hic, & in. l. cum mota dę tranſactio & nota: q̃a non tractat materiam contractuũ nominatorum. Vltramontani contra. Sicut enim in contractu emptionis & vẽditionis, ex parte ementis dicitur emptio: ex parte vendentis dicitur venditio: & idem in contractu locationis, & conductionis. ita hic ex parte ei⁹, qui facit, vt detur, dicitur facio, vt des; ex parte ei⁹, qui dat vt fiat: dicitur do, vt facias. ¶ Iſtam opinionem
7 puto veram, quam probo ſic. Contractus † innominati diiudicantur ſecundum naturam contractuum nominatorum, q̃bus aſsimilantur: vt. l. prima. j. §. ſi quis ſeruum. ff. depoſiti. & . l. eũ qui. §. j. ff. commo. Ad propoſitum, ſi do tibi ſtichum, vt vadas pro me Romam: iſte contractus aſsimilatur locationi, & conductioni: & ideo non eſt locatio, quia ibi non interuenit pecunia: meritò ergo ſicut in locatione, & conductione, diuerſimodè nominantur cõtractus: ita hic diuerſimodè nominantur ex diuerſitate perſonarum: ¶ Propterea quæ eſt ratio: ꝙ in facio, vt des: datur actio de dolo, certè quia ex facto nihil adeſt aduerſario: ideo ceſſat æquitas, quæ actionem præſcriptis verbis non inducit. Sed pone ſecundum intellectum gloſſ. quòd fuit contractus initus facio, vt des: tamen ille dedit primò: cum ex donatione aduerſario aliquid adſit, ſubeſt æquitas, quæ parit actionem præſcriptis verbis ex parte illius, Et idẽ econuerſò ponamus, quod fuit inuitus contractus do vt facias: & ille pręuenit in faciendo: ſi ex facto mihi nihil adeſt, non eſt æquitas, quæ actionem præſcriptis verbis inducat certè non video quid obſtet, licet hoc gloſſa dicat in lege iuriſgentium. §. primo. ff. de pactis. Puto ergo, quod ex parte vnius dicat̃ do vt facias, ex parte alterius facio, vt des: nec curo à quo incipiat contractus: tamen Dominus Iacobus

Butrig.

Butriga.defendebat gl.nostras,& faciebat tales rationes:& di
cit,ꝙ contractus debent diiudicari secundũ modũ ineũdi,non
secundũ modũ implẽdi:vt.ff.de noua.l.si ita fuero stipulat⁹.§.
fi.&.l.cũ em̃.ergo,&c.Rñ.ꝙ benè dicit. Sed nihil ad ꝓposi-
tũ:qa dico,ꝙ secũdũ modũ ineũdi ab ipso initio fuit do.vt fa
cias ex alio facio vt des quicunqꝫ ꝓueniat in faciẽdo,vel dãdo
nõ curo:qa semper fuit sic.¶ Prætereà,dicit ipse, illud debe-
8 mus inspicere† ad quod res principaliter ipso:paratur non il-
lud,ad ꝙ per cõsequẽtiã deuenitur:vt.l.& si non sint.§.pręue
niamus.ff.de auro & argen.lega.fateor istam rationem,sed ni
hil ad ꝓpositum:qa ab ipso initio ex parte vnius principa-
liter agiť,vt fiat: ex parte alterius principaliter,vt deť:sicut
in emptiõe & venditiõe,locatione & cõductione:qa ex parte
vnius principaliter agiť habere pecuniã:ex parte alterius ha-
bere principaliter rem.Prætereà dicit ipse, ab ipso initio ex
tali cõtractu innominato nata est naturalis obligatio,q̃ post-
eà roboratur à iure ciuili, propter interuẽtum rei:vt.l. ex pla
cito.de re.permutatione: ergo ipsam obligationem vt abini-
tio interuenit debemus inspicere. Respondeo, cõcedo. Sed ni
hil ad ꝓpositum: qa fateor quòd ab initio ista obligatio oriť
diuersimodè:secundum diuersitatem respectuum,propter di
uersitatem personarum:vt.s̃.dixi. ¶ Venio ad sequẽtem par
ticulam,quæro,quomodo potuit esse quòd dominium remã-
sisset penes tradentem gl.ponit plures modos,inter quos po
nit vnum:quòd tradidit ancillam,non habita fide de manci-
pio.& sic non transtulit dominium,sicut in venditione: vt in
9 stitu.de rerum diui.§.venditæ.¶ Nota† ex hac glo.ꝙ illud ꝙ
dicitur,ꝙ non transfertur dominium rei,nisi precio soluto,vł
fide habita de eo: habet locum in omnibus contractibus etiã
innominatis:vt innuit hic gloss.& in.l.si seruus.§.locaui.ff.de
fur.¶ Contrarium videtur velle glos.in leg.traditionibus.s̃.
de pact.j.de re.permu.l.ij.Istam puto veram, vt dixi.in.d.§.
locaui. ¶ Quæro, quid si mouetur quæstio status? dic vt hic
glo.&c.

CVm proponas. In contractu facio vt des: si facienti nõ-
obseruantur promissa,competit actio de dolo .h.
dicit.¶ Oppo.& sum in glos. posita super verbo
tradidisti.& videtur,ꝙ competat actio pręscri.verb.& nõ de
dolo.l.naturalis.§.j.de præscrip .ver.sol.gl.ꝙ hic fuit contra-
ctus,facio vt des:in quo habet locũ actio de dolo.§.ꝙ si faciã,
ibi fuit,do vt des.¶ Contra hoc oppo,de tex.qui dicit, ei tra
didisti.colligitur quòd hic fuit contractus do,vt des.gloss.dat
duas sol, Prima est,quòd oppositio præcederet, vbi ancilla
daretur,& dominium fieret accipientis,ꝙ non fuit in casu no
stręleg.qa tradita tanqꝫ ministro,vt manumitteret. est ista rõ
falsa.per leg.neq;.j.de manu.vind. Vnde glos.transcendit ad
aliam solutionem,ꝙ hic fuit dominium translatum in recipiẽ
tẽ:& fuit factus procurator in rem suam.Et ꝑ hoc nõ videtur
tolli.op.quia adhuc dicitur contractus do vt des. Sed teneas
sol.& dicas,quòd cum ista traditio fuerit facta ob hoc vt ma-
numittatur ancilla:inspicitur potius istud factum,quã tradi-
tio:& sic manumissio ancillæ isto casu est contractus,facio vt
des.¶ Item oppo.& videtur,quòd competat pręscri.ver.ac-
tio:vt.l.cum mota.s̃.de transact. Solu.glo. quòd ibi fuit con-
tractus do,vt facias:hic fuit facio, vt des. Vel dic,vt ibi dixi.
¶ Et aduerte,pro declaratione ꝙ quilibet contractus inomi-
natus habet vnum cõtractum nominatum,cui assimiletur.Ita
notat in.l.naturalis.§.penul.ff.de præscriptis verbis. Modò
facio vt des:assimilatur locationi,& conductioni: vt ibidem
probatur:in quo contractu facio,vt des:debes distinguere:ꝙ
aut ex facto meo tibi:qui debes dare,aliquid adest,& tunc nõ
competit actio de dolo:vt.l.naturalis.§.ꝙ si faciam.Et est ra-
tio huius,quia actio præscrip.ver.nititur æquitate:vt.l.j.eod.
titu.Vnde cum ex facto meo tibi adest aliquid:ęquũ est vt des
mihi illud,quod debes.& ad illud competit præscript. verb.
Sed vbi ex facto meo tibi non adest aliquid,ista æquitas ces-
sat.Sed quia ego feci quod debui:licet tibi nihil adsit:& mihi
non facias,quod debes,rumpis fidem:& ideo competit actio
de dolo.¶ Sed cõtra hoc opponitur,de casu nostręlegis. Nã
ex isto facto tibi,qui recepisti ancillam manumittendam,ad-
est ius patronatus per manumissionem:& tamen non compe
tit præscriptis verbis,sed de dolo.Solu.quòd licet dicaris ha
bere ius patronatus:non tamẽ dices tibi adesse aliquid nec di
ceris locupletior.Probatur per.l.planè.la.ij.de leg.j.§.fi.Sed
opp.de.l.iurisgentium.§.j.ff.de pactis.vbi conueni de manu-
mittendo seruum meum, & manumisi:vt dares mihi Stichũ:
& Stichus datus est euictus:& sic non videtur datus: & diciť
ibi in tex.quòd cõpetit actio præscriptis verbis.¶ Sol. & fa-
cit sol.Vltramon.debes scire:ꝙ quoddã est factum merum,ꝙ
non participat aliquid de datione.Aliquod est factum, quòd
continet in se aliquam dationem in primo distingue, vt di-
xi.s̃.aut ex mero facto adest aliquid, aut non.In secundo,po-
ne exemplum ĩ manumissiõe, quę manumissio est datio liber
tatis,in isto facto non mero habet locum.l.iurisgentium.§.j.in
contrarium allegat.¶ Oppo.de tex. nostrę legis:nam videtis
in lege nostra,quòd hoc est factum non merum,sed continens
aliquam dationem: vt puta manumissionem: & competit a-
ctio de dolo.Soluunt doc.quòd ex contractibus innominatis
quando non fit,vł datur quod fieri,vel dari debuit,potest agi
dupliciter: quando verò agis,vt fiat,vel detur quod fieri,vel
dari debuit:& tunc habẽt locum ea,quę supra dixi.Quãdoq;
agitur non ad hoc:sed ad repetẽdum id quod est datum: quia
non seruantur promissa.Et isto casu aut illud de cuius repeti-
tione tractatur,est quid non repetibile. Pone exemplum ĩ li
bertate:tunc habet locum lex nostra: quia competit actio de
dolo ad interesse.¶ Item oppo.de.l.iij.§.sed si dedi.ff.de con
di.ob.causam. Solut.vt sol.glo.in fin.quam no.& vide quod
not.in.l.si cum exceptione.§.eum qui. ff. quod metus causa.
¶ Quæro.quando potest esse,quod si tradidisti alicui ancillã
manumittendam: & sic ille est factus procurator ĩ rem suam,
quòd dominium non sit translatum per traditionem :& ta-
men tex.dicit contrarium.Glo. dat plures modos:tamen vlti
mus est multum not.qui allegat.§.venditę.insti.de rerum diui
sione.¶ Ex primo dicto glo.habes notare,quòd sicut in con-
tractibus nominatis,non transfertur dominium vbi precium
non est solutũ,vł fides habita de precio:ita & in innominatis.

SVMMARIVM.

1 *Actio in factum nomine furti,in patrem datur.*
2 *Agatur ne actione de dolo contra patrem, uel actione in factum quomodo dignoscatur? & quomodo formabitur libellus?*
3 *Transactio,si est facta dolo patris,nudo uerbo,agitur actione prima.*

SI superstite. Transactio tollit actionem
ope exceptionis,vel ipso iu
re,si acceptilatio intercessit & contra patrem non
datur actio de dolo:sed in factum.h.d. ¶ Oppo.
ff.de furtis.l.si quis vxori.§.j.vbi est actio furti contra patrẽ.
1 Dicunt † quidam,ista actio est famosior illa.Truffa est. Tu ex-
pone ibi furti,cõtra id est in factum nomine furti.,¶ Item op
ponitur de.l.sed & si hac lege.§.prætor ait.de in ius vocand.
l.pretor edixit.§.preterea.de iniuriis.Sol. eodem modo expo
ne ibi:id est in factum.¶ Oppon.de.l.j.§.interdictum hoc de
vi & vi arma.Sol.ibi illud interdictum non infamat.¶ Quęro
2 dicitur hic:non ageretur de dolo,† sed ĩ factum quomodo co
gnoscetur hoc ex libello:cũ hodie non proponebatur nomen
actionis.Tex.in.l.non debet.ff.eo.Ponit istam practicam: dũ
dicit,sed in factum verbis temperandam actione * actionẽ de
dolo dandam * vt bonæfidei mentio fiat illa verba sunt text.
¶ Ex quo collige primò,quòd in narratione narrabo factum
ne ponam illa verba denotantia dolum, & fraudem. Verbi
gratia.dico ꝙ pater meus talibus verbis,me induxit ad transi
gendum,non dicam dolose,fraudulenter,& similia verba: de
inde in conclusione dicam sic.quare cum bonæfidei non con-
gruat alium locupletari,cum aliena iactura:ideo peto &c.sed
in actione de dolo dicerem manifestè: quare cum nõ sit ipsum
3 locupletari ex suo dolo:ideo peto &c.¶ † Quæro,quid si per
patris dolum transactio fuit facta nudo verbo? certè tunc age
retur actione prima:& si excipiatur de transactiõe, non repli
cabitur de dolo,sed in factum:vt in.l.apud Celsum.§.aduer-
sus.de doli exceptione.

SI superstite. Transactio subsecuta. Aqui-
liana stipulatione & respon-
sione,tollit actionem ipso iure, vel ope exceptionis.
Item actio de dolo non cõpetit contra parentes.hoc.d. ¶ Op
po.de.l.fi.j.q & aduer.quos.sol.vt ibi no.¶ Itẽ op.contra pa
trẽals tex.de.l.si qs vxori.§.j.ff.de fur.dic ꝙ ibi debet ex po-
ni actio furti:id est actio in factũ nomine furti.¶ Itẽ opp. de
l.sed si hac.§.prætor ait.ff.de in ius vocã.Sol.vt præcedens cõ
trariũ.¶ Itẽ op.de.l.j.§.interdictũ.ff.de vi & vi armata.Solu.
vt in gl.in fi.¶ Quęro,iuxta gl.cum hodie actiones non pro-
ponãtur in libello,qualiter poterit cognosci,vtrũ agať actiõe
de dolo contra patrem an actione in factum: hoc potest intel
ligi ex.l.non debet.ff.eod.ibi:vt in bonæfidei mctio fiat:&c.
Nam si agerem contra patrem,dicerem sic.dixi quod cõtraxi
cum patre meo:vel auo paterno:& fui sic inductus ad contra
hendum,& narrare factum.quare cum bonæfidei nõ cõgruat
aliquem locupletari ex aliena iactura peto, &c. Ex ista nar
ratione videtur intentata actio in factum.Sed si diceret sic:di
co,ꝙ fui inductus dolo,&c.quare cũ non congruat aliquem
locupletari ex dolo suo, &c.

SVMMARIVM.

1 Probari directè nequeũt, quæ in animo cõsistũt, sed indiciis omnino pspicuis.
2 Exempla ex quibus dolus præsumatur.
3 Dolus, quando præsumatur.

a
1 DOlum. [a] ¶ Nota, † φ ea, quæ consistunt in animo, non possunt probari directò sed probantur ex indiciis perspicuis: quasi dicat le
b uia indicia [b] non sufficerent ad probationẽ. ¶ Que
2 ro, exempla † huius leg. glo. ponit exemplum secundum Ald. vt in ea patet. Alia exempla videbitis. ĩ. de rescin. vend. l. si do lo. & l. dolus. & tunc potest poni vnũ exemplũ. Quandocũq; prędico tibi aliquid, φ non est: & sic mentior, ar. ti. e. l. si quis affirmauerit. facit de contrahen. emptio. l. ea quę commendan
3 di. ¶ Ad prędicta opp. & videtur quòd dolus † præsumatur etiam si nulla appareant indicia: vt. l. si procurator. §. dolo. & l. dolus ff. manda. & ad. l. falci. l. dolo. dicit glo. Fallit in illa regula Brocardica Azo. dolũ presumi. ¶ Tu dicas sic breuiter: qñq; loquimur in omittente: & tunc regula est, φ si scit se debere facere, quod omisit, presumitur dolus: vt. d. lege si procuratorem. §. dolo. & l. dolus. ff. mandat. & lege dolo. ff. ad legem fal. & l. quod te. ff. si cert. peta. secus si ignoret: vt de reg. iur. l. qui in alterius. Quandoq; loquitur in faciente: & tunc quandoq; fit aliquis actus simpliciter prohibitus: & tunc presumitur dolus ex ipso actu, nisi probetur contrarium. ĩ. de sic. l. j. de iniur. si nõ conuitij. Quandoq; fit actus simpliciter permissus: & tunc dolus non presumitur, nisi indiciis legitimis comprobetur: vt hac lege cum similibus. Quandoq; fit actus, qui aliquo casu est permissus, aliquo non: tunc si fiat clã præsumitur dolus: si fiat palã non presumitur: nisi probetur. ff. de ritu nuptia. lege si. de iure fi. l. non intelligitur. §. si qs palam, &c.

DOlum. Quero de exemplo gl. ponit exẽplũ in Aldrico. ¶ Oppo. videtur φ dolus non presumatur. contra de. l. si procurator. §. dolo Dicit gl. fallit ibi. Vnde dic, φ quandoq; queritur, nunquid in omittente presumatur dolus? In isto casu qñq; reperitur vnus actus simpliciter permissus, & sic sumus in genere permissorum, & isto casu nunquã præsumitur dolus, nisi probetur. l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. Quandoq; est aliquis actus simpliciter prohibitus: & sic sumus in genere prohibitorum: & isto casu dolus semper presumitur, nisi probet contrariũ. l. j. ad. l. cor. de sicca. Quandoq; est aliquis actus nõ simpliciter pmissus, & simpliciter prohibitus. Et sic dicas, φ aut talis actus fit palam, aut clam. Primò casu non præsumit: secundò sic: vt. l. si. ff. de ritu nuptia. l. nõ existimo. de administra. tuto. In secundo casu, quid de omittente: dic quod aut omittens scit se debere facere, φ debet, tunc presumitur dolus. Ita debet intelligi. lege si procurator. §. dolo. ff. manda. Aut ignoranter, & non presumitur lege, qui in alterius. de re. iur.

SVMMARIVM.

1 Contractus bonæfidei, sicut est nullus quando dat causam contractui: ita qñ dat causam distractui.
2 Pactum simplex seu liberatio, trahit secũ executionẽ in pactis liberatoriis.

SI maior. Actio de dolo datur occasione lucri, non facti dolo alterius. h. d. ¶ Opp. qñ dolus dat causam contractui bonęfidei, cõtractus est ipso iure nullus: vt. l. & eleganter. in princ. ff. eo. ergo repudiatio hic, est ipso iure nulla. So. dicit gl. Illud, φ operatur in contractu venditionis traditio: illud operatur repudiatio. & ideo sicut ibi facta traditione recurrimus ad actionem de dolo: ita hic facta renunciatione. ¶ Quid habes ex ista notabilis-
1 sima glo. Primò habes, † φ sicut quando dolus dat causam con tractui bonęfidei, contractus est ipso iure nullus; ita quando dolus dat causam distractui: hoc est illi actui, per quem receditur à contractu. Nam petitio hæreditatis est bonæfidei; vt. l. fi. ĩ. de petitio. heredita. Ita eodem modo repudiatio est bonę
2 fidei. ¶ Item habes, † φ in pactis liberatoriis, simplex pactum seu liberatio, trahit secum executiõem: vt. l. j. §. si debitori. vt in pos. lega. Simile videbitis not. ĩ. titul. j. l. de tutela. tangitur in. l. sub pretextu instrumenti. s. de transacti. & ibi dixi. Sed si esset aliqua liberatio, quę non traheret secum executionem: quia deberet hincinde aliquid dari: vt in contractu transactionis tunc idem esset, φ in emptione, & venditione; vt dixi. supra in dicta. l. sub pretextu. ¶ Et ex his apparet, quòd illi qui reprehendunt istam gloss. dicentes: quod hic non loquitur in contractu bonęfidei, non intelligũt eam. Nam licet loquatur in actu, per quem receditur à contractu, vel quasi contractu bonęfidei, tamen idem est in isto casu: quod in ipso contractu. & vide gloss. tuam, quam nota perpetuò, &c.

POMATES.
a ¶ Dolũ. Fallit ista lex ĩ quatuor casibus. vbi dolus nõ probat aliquo mõ sed psumit de quibus per Feli. c. si ăt vbi de materia. in prin. extra de rescrip.

POMATES.
b ¶ Leuia indicia. Vide Rom. consi. liiij. col. ij. vbi ponit multa ex quibus dolus psumit, & Imo. cons. lxxviij. & clviij. co. iiij. in fin. Panor. in. c. super literis. co. vj & ibi bal. in. iij. co. de rescrip. & Are. cõs. cxlix. co. iij. & Alex. cõs. lviij. co. fi. vo. iij. & Barba. cõs. xlij. x. co. vo. j.

c ¶ Terminari. Ad de inquatũ Alex. tãgit, φ stante statuto, φ de maleficio nõ possit cognosci post sexmẽ ses: qd si statutũ dicat, φ nõ possit cognoscere post qnquẽniũ, & aliud dicat, φ coniugatus aliã ducens vxorẽ capite puniat: cõtingatφ φ aliquis vltra qnquẽnium duxerit aliã vxorẽ, & pseuerauerit ĩ delicto: an iudex poterit cognoscere: vide Pe. de Ancha. consi. iiij.

POMATES.
d ¶ Si curatorẽ. Vide Are. cõs. cxxx. in fin. & Ro. cliiij. vbi declarat. & Ia. post alios ibi ĩ. l. videamus. i prin. co. fi. ad fi. ff. de in lit. iur. & Ang. in. l. eã qdẽ. ff. de i lit. iur. & Ang. in. l. ea qdem. ff. φ cuiusq; vniuer. nomi. vbi ampliat hanc. l. in secũdo casu, etiam si haberet curatorẽ, sed impeditum vel absentem.

SI maior. Repudiatio hæreditatis facta p dolum, purgatur per actionem de dolo. hoc dicit. ¶ Opp. & videtur, φ ista repudiatio sit nulla: vt. l. & eleganter, in princ. ff. eo. Sol. vt hic notat glo. quam signa, &c.

OPtimum. Actio de dolo, debet intra biennium cõtinuum intentari, & ter-
c minari. [c] ¶ Oppo. de. l. iij. s. eo. Sol. illa corrigitur p istam. Secundò op. & videtur, φ actio debeat perpetuari lite contest. vt. ĩ. de prescrip. xxx. ann. l. fi. & l. fi. de an na. excep. Sol. fallit hic. ¶ Querit glo. vtrum tempus, quod datur ad rescissoriam intentandam perpetuetur lite contest. dic vt hic per gl. Dicam vobis in. l. superuacuam. infra de tempo. resti. in integ. &c.

OPtimum. Lis orta super dolo: actione de dolo intentata, debet finiri ĩtra biennium hoc dicit. ¶ Oppo. de. l. j. s. eo. circa medium. leg. Gloss. dat plures solu. dic, quod tempus currit: vt hic. sed competit restitutio: vt ibi. ¶ Item opp. de. l. fi. infra de præscript. xxx. vel. xl. ann. Solut. est regula, quod per contestationem quælibet actio perpetuatur. Fallit hic. ¶ Quærit glos. quid de actione rescissoria: de hoc habes in. l. sed & si per pretorem. §. quoties. ex quib. cau. ma. & ibi gloss. in. §. rursus. insti. de actio. &c. Bar.

De in integrum restitutione. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 Lex debet intelligi secundum naturam tituli, sub quo posita est.

ILlud inspiciendũ. Minor lesus renũciando q̃rele, tacitè, vel expressè, restituitur. hoc dicit. ¶ Oppo. & videtur φ ipso iure nõ nocet talis renunciatio, vt ĩ. in quibus cau. in integ. resti. nõ est neces. l. ij. ¶ Huius timore, sunt hic plures solutiones quædam φ hic loquitur, prout loquitur de repudiatione tacita. Hoc debet intelligi, quæ fit per aliquem actum, vt accipiendo legatum, vel aduocando pro testamento: non ex solo cursu temporis, &c. Ista lect. non placet: quia tex. hic dicit tacita dissimulatio. Sed dic quòd est bona: quia licet non dissimulet agnoscendo, tamen dissimulat quærelam. quod fit simpliciter per taciturnitatem. Nam accipere legatum, nõ est dissimulatio, sed est factio: seu quoddam factum, seu agere. Dicũt ergo alij, quod hæc lex concordat cum illa, vt ipso iure sit immutatum aduersus istam tacitam renunciationem. Hoc non placet per tex. qui dicit auxilium ętati impartiť, &c. Propter
1 quod concludit de restitutione in integrum: maximè cũ † hęc lex sit posita in hoc titulo, debet intelligi secundum naturam tituli, sub qua est posita: vt. l. Imperator. de indiem adiect. & no. in. l. fi. de condic. inde. Dicas ergo, quod hęc lex per illam corrigitur in hoc, &c.

ILlud inspiciendum. Restitutio in integr. cõcedit minori. xxv. annis læso, propter renunciationẽ quęrelę inofficiosi testamẽti. hoc dicit. Nòt. φ dixi in summario. ¶ Oppo. de. l. ij. ĩ. in qui. cau. in integ. resti. non est neces. Glo. dat plures solu, tene primam. Vel dic, φ hęc corrigitur per illam. Ia. de are. format questionem, vtrum si minor facit pacẽ cum inimico suo: possit petere restitutionem in integ. dixi in l. de fideicommisso. s. de transac.

EO tempore. Numerus liberorum non supplet ętatem ad impediendam restitutionem hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 Minor curatorem habens, quando æquiparetur prodigo?
2 Minor si quis sit & prodigus. posset sibi bonis interdici.
3 Prodigus quando æquiparetur pupillo?
4 Adultus quando æquiparetur pupillo?
5 Adultus, & pupillus non æquiparantur in accusatio. suspecti.
6 Authoritas iudicis quando sufficiat in contractibus minorum?
7 Iudex quando suppleat defectum tutoris.
8 Practica, quando iudex supplet defectum curatoris, in contractu minoris.

d SI curatorem. [d] Si minor habens curatorẽ contrahit sine eo, cõtractus est nullus: sed si non habet curatorem, & contrahit sine eo, valet contractus: sed restituitur, si lædatur. hoc dicit. Nota quod dixi in summario. ¶ Nota, quòd minor habens curatorẽ, equiparatur prodigo, & ex hoc gl. nostra facit duo

duo proportionalia, seu duas æquiparatiões, ex quibus col-
ligis tertiã. Primũ proportionale ponitur hic in tex. minor
curatorem habens æquiparatur prodigo. Secũdum ponitur
in. l. certi condictio. §. Item queri. si cer. peta. ꝙ ille cui est ĩter
dictum bonis, æquiparatur pupillo. Tertiũcolligitur ex prę
dictis duobus, quòd minor curatorem habens æquiparatur
pupillo. Hoc modo probatur. Minor habens curatorẽ æqui
paratur prodigo: prodigus æquiparať pupillo: ergo minor
curatorem habens æquiparatur pupillo, ¶ Ad primã æqui-
1 parationem † opp. ꝙ minor non æquiparetur prodigo: nam
prodigus non potest testari: vt. l. is cui, ff. de testa. sed adultus
sic: vt. j. q testamẽ. face. pos. l. iiij. &. l. qua ætate. ff. de testamẽ,
Sol. hic loquiť in actib⁹ viuentium, in quibus æquiparanť: vt
hic. In actibus morientiũ, nõ. vt ibi. Ratio: qa prodigo inter-
diciť ꝓpter eius vitiũ, & defectũ: minori verò interdiciť ꝓ-
pter præsumptionẽ facilitatis & imbecillitatis, Et ideo, for-
2 te si † esset qdã minor, & ꝓdigus, nõ posset sibi dari curator
tanq̃ ꝓdigo: qa sufficit curator tanq̃ adulto arg. l. q habet. ff.
de tute. sed arbitror ꝙ posset sibi bonis interdici, propter ꝓ
digalitatẽ: que interdictio operať ne posset testari: ad quem
effectum, datio curatoris ꝓpter ætatẽ se nõ extendit. ¶ Ad
3 secũdũ cũ dicit, † ꝙ prodigus æquiparatur pupillo. Op. de
eo quod dixi in. l. si quis in tantã. j. vnde vi. circa primam par
tem. Solu. in contrahendo æquiparantur, non in delinquen-
4 do: vt ibidẽ. ¶ Ad tertiã æquiparationem † ꝙ adultus æqui-
paretur pupillo. Oppo. de. l. qua ætate. ff. de testa. Solu. Dico
in actibus viuentiũ ęquiparantur; nõ in actibus morientium,
Rationẽ huius, plenè dixi. ff. ad Trebe. l. j, §. fuit quęsitũ. vbi.
habes de his, vnam bonam glo. quã hic Cy. recitat. ¶ Oppo.
de. d. §. fuit quæsitum. Sol. fallit ibi. ¶ Oppo. insti. de suspec.
tuto. §. impuberes. ff. de suspe. tuto. l. impuberibus. Solu. fal-
5 lit † in accusationibus suspecti, vbi non æquiparanť pupilli,
& adulti. ¶ Venio ad glo. quæ dicit, habẽs tutorem vel cura-
6 torem, contrahit cum decreto iudicis: an † authoritas iudicis
sufficiat? Hic in gl. sunt opi. Finaliter tenet, ꝙ sufficit iudicis
authoritas: vide glo. & tene menti. Contrarium videtur tene
re gl. j. ti. ij, l. fi. &. j. si pro public. pensi. l, fi. Mar. Sil. tenet gl.
contra. non ob. §. permittitur. quẽ allega, qa ibi loquiť in actu
necessario, vt recipere solutionẽ: vt. l. fideicommiss. §. si rẽ. ff.
de leg. iij. Nõ obst. l. bonorũ. quia loquiť in casu speciali: sed
tamen alij tenent istam glos. ¶ Ad contraria respõdent: vt. j.
dicã. Ego dico sic. quidã est actus, in quo requiritur iudicis,
& tutoris authoritas: vt in alienatiõe immobiliũ: vt in toto ti.
de pdi, mino. &. ff. de reb. eo. tunc authoritas sola iudicis non
sufficit: quia deficeret vnum de substantialibus. l. cum hi. §. si
prætor. de transac. ita loquũtur iura. s. allega. in cõtrarium. &
ita dicebant dicti doct. & bene. Quidam sunt actus, in quib⁹
authoritas tutoris, & curatoris, tantum sufficit, & in hoc dicti
doc. tenent istam glo. simpliciter. Tu dic: aut celebratur act⁹
necessarius: & iudicis authoritas sufficit: vt. l. ait ptor. §. per-
mittitur. cõiuncta. l. fideicõmis, §. si rẽ. ff. de leg. iij. Aut est act⁹
voluntarius: & tũc si quidem loquimur in curatore: dico, ꝙ
authoritas iudicis sufficit; & potest supplere defectũ curato
ris. Sicut enim posset vnum alium curatorem dare: vt. l. vẽtri.
de tut. & cura. da. ab his. Ita ipse iudex potest personam cura
7 toris assumere. & ita loquiť ista gl. & bene. ¶ Si verò † in tu-
tore tantum: tunc si quidẽ pupillus nõ habebat tutorem, tũc
iudex potest supplere defectum tutoris: vt. l. bonorũ. qui ad
mit. ad bo. pos. &. j. de iu. deli, l. si infanti, ĩ fi, Si verò tutorẽ ha
bebat. tunc iudex non potest supplere defectũ tutoris: vt. d.
l. si infanti, à cõtrario sensu. Quòd probo per rationem: quia
habenti tutorem, tutor non potest dari: nisi in casibus: vt. j. in
quib, cau. tu, ha. Cũ ergo habeat tutorem iudex. illius tutoris
officium nõ assumit: qa nõ põt sibi auferre sine causa: & offi-
cium alterius tutoris assumere: qa non potest ei dare &c. nisi
vt dictum est. Fateor tamẽ si ille tutor non posset haberi: tũc
iudex posset eius defectum supplere: arg. l. si longius. de iud.
&. l. si cũ dotem. §. si patri. ff. soluto matrim. & vbi pup, edu.
8 l. fi. ¶ Ad vnũ tamen aduerte, ad practicam: ꝙ † vbicunq; iu-
dex supplet defectum tutoris, debet notarius de hoc facere
expressam mentionem in actis, dicens: sciens & cognoscens
dictus iudex, eum esse minorẽ, & prædicta sine tutoris autho
ritate facere: suum decretũ interposuit, & authoritatẽ. Hæc
practica probatur. j. qui admit. ad bono. pos. l. bonorum.

SI curatorem. Venditio facta sine cu-
ratore, per adultum cu-
ratorem habentem, nõ valet ipso iure: sec⁹ si cura
torem non habeat: qa valet. Sed si læsus est põt re
stitui in integrum. h. d. ¶ Nota æquiparationem istam, ꝙ mi
nor curatorem habẽs æquiparatur prodigo, si contrahit sine
curatore. Aliã ęquiparationẽ facit glo. ꝙ prodigus æquipa-
retur pupillo. l. certi cõdictio. §. item queri. ff. si cer. pe. Ex his
arguitur gl. ꝙ adultus curatorẽ habẽs, æquiparatur pupillo,
¶ Sed contra primã æquiparationẽ opp. adultus potest te-
stari, prodigus non: & per consequens æquiparatio nõ valet:
vt. l. is cui. ff. de testi. l. Aurelio. §. j. ff. de lib. lega. Sol. quod in
actibus morientiũ, dicta æquiparatio non est bona: sed in acti
bus viuentiũ sic. ¶ Item opp. cõtra aliã æquiparationẽ de. §.
impuberes. insti. de suspe. tu. Glo. fatetur cõtrariũ, ꝙ quantũ
ad actionẽ suspecti, non æquiparantur pupillus & adultus.

SVMMARIVM.

1 *Allegans ætatem quando habeat probare?*
2 *Minor semel nõ semper præsumitur minor: quia temporis cursu mutatur,*
3 *Poßidere uũ semper dicatur, qui semel possedit?*
4 *Oratio dicitur negatiua, quæ significat priuationem: & affirmatiua, quæ*
significat positionem.
5 *Aetatem probat, qui eam allegat.*

* SI minorem. Ille debet ꝓbare ætatem,
qui eam allegat, siue actor
ad fundandã intentionem: siue reus ad fundandã
exceptionẽ. h. d. notabilis lex. ¶ Oppo. de. l. mi-
1 nor. xxv. annis adito. ff. de mino. Solu. † ille, qui allegat æta-
tẽ. debet eam probare: nisi ex aspectu transferať onus probã
2 di in aduersam partem: vt leg. contraria. ¶ Item oppo. † qui
semel est domin⁹, semp præsumitur domin⁹: vt. j. de probat.
l. siue possidetis. Eadem ratione, qui semel fuit minor, semp
præsumitur minor. Respondet glo. ꝙ illa regula est vera in
his, quæ solo cursu temporis nõ mutantur. & not. hãc limita-
3 tionẽ. ¶ Quærit glo. quid † de possessore, nunquid qui semel
possedit, præsumatur semper possidere? & quid de domino
similiter: dic vt. d. l. siue. &. l. neq;. in fi. ad exhibẽ. ¶ Quero, &
reuoco in dubiũ, vtrum quis debeat probare se minorem, an
aduersarius eũ maiorẽ? gl. in. l. de ætate. ff. eo. dicit multa ver-
ba: vt ibi patet: & ponit vnam opi. ĩter alias: vt distinguam⁹,
qualiter quis ponat. Aut ego excipiẽdo, dico te minorẽ: aut
ego assero te maiorẽ. Ista opin. est vna truffa. ¶ Aduerte, ne
erres: qa fortè dicã in. l. actor. de proba, ideo nõ curo aliquid,
4 vtrum verba proferãtur affirmatiuè, vel negatiuè. † Sed om
nis illa oratio dicitur negatiua, quæ significat priuationẽ: &
illa dicitur affirmatiua, quæ significat positionẽ. Vnde, quan
do ego dico: ego sum minor: certè ista est priuatio, & semp est a ¶ Eã allegat. Ad. de. bar, cõsi. xliiij. inci. ser. Si modo. & Bal. cõsi. cxxij. iiij. lib. Pau. de ca. cõsi. cxl. Bal. cõsi. cclxiiij. j. lib,
negatiua: sicut ista, homo mortu⁹ est etiam est priuatio: quia
nihil ponit. Et quãdo dico: nõ sum maior ꝓprie est priuatio.
5 hoc videtur velle gl. in. l. fi. j. de adul. † Sed ille debet ꝓbare
a ætatem, qui eam allegat:[a] siue actor ad fundandã intentionẽ:
siue reus ad fundandam exceptionem. Casus est hic apertus,
& rotundus: quod no. & perpetuo tene menti &c.

MInoribus. Qui est minor, & læsus, potest
impetrare in integrum restitu-
tionem ante. xxv. annum, & in. xxv. anno. h. d. de
bet ergo quis dicere in libello se minorẽ, & lęsum
vt hic. de & sui facilitate. vt. j. eo. l. fi. & ibi videbitis &c.

SI intra. Mors rei, non impedit causam restitu
tionis a minore inchoatam. hoc dicit.
¶ Opp. ꝙ restitutioni in integrum nõ potest renun
tiari. Nam eo ipso, ꝙ renuntiat, læditur: vt. l. doli exceptio.
ver. diuersum. ff. de noua. &. ff. eo. l. interdum. & not. in. l. si iu
dex circunuento. ff. eo. Solu. fateor, quod non potest renun-
tiare in minori ætate: vt in contrarijs. sed factus maior sic: vt
hic cum glo. quod no. bene.

SVMMARIVM.

1 *Testis deponens super ætate, in causa scientie, dicens scio: quia sum ipsius*
patruus: bene, deponit.
2 *Turpitudinem suam, quando quis allegare poßit?*
3 *Liberatio, quando secum trahat executionem.*

DE tutela. Sciẽs nó decipitur ideo, qui mi-
noris sciuit ætatẽ, probatione ęta
tis se deceptũ esse, allegare nõ põt. h. d. vel aliter
Affinitas tutelæ, & proximitas sanguinis facit p-
1 sumi: vt quis sciat ætatę minoris, h. d. No. † testis interroga-
tus de ætate, dicit illum esse minorẽ. Item interrogatus, quo
modo scit: respõdet: qa est suus patruus, vel suus auunculus
vel fuit sua nutrix. certè ista ratio videtur, ꝙ cõcludat in hoc
tex. Dices tu: nonne ratio testis debet esset per aliquẽ actum,
qui percipiatur sensu corporeo? vt. l. qui testamẽto. in fi. ff. de
testa. &. l. j, in prin. de his quæ in testa. delẽ. &. j. de testi. l. te-
stiũ. & per Inno. extra de testi. c. cũ causam. Sed istæ rationes
nõ sunt huiusmodi: ergo &c. In hoc cogitabitis. Venio ad. l.
op. nemini licet allegare turpitudinẽ suã: vt. l. trãsactio. s. de
transacti. sed hic minor allegat turpitudinem suã, scilicet fal-

a sas allegatiões† dedisse:ergo &c.¶ Hui⁹ timore hęc lex legitur duobus modis. ¶ Primo in minore probāte:tūc obstat cōtrariū. Sed respondet glos. de iure non pōt allegare turpitudinem suam:verum est alteri:sed ei, qui fraudem participat:& fuit particeps huius turpitudinis:tunc allegare pōt: vt hic. Ita videt̃ concludere ista prima sol.& vide istam primam gl. Ista prima solutio non videt̃ vera, per.d.l.trāsactione.s̃.de transac.vbi etiā ei, qui fraudem participauit,non licet allegare turpitudinē suā. Sol.gl.ꝙ tūc se credebat maiorem,nunc videt se minorem:& ista est magis tuta. ¶ Secūdo verò modo legitur de tutore probāte ætatē falsò. ¶ Tūc op. qñ dolus dat causam cōtractui bonefidei,contractus est ipso iure nullus:vt,l.elegāter.in prin.ff.de dolo, sed iste cōtract⁹ fit sup actiōe tutelæ,quæ est bonæfidei.ergo &c. Sol.vt dixi s̃.titu.j. .l.si maior.qa est distractus,sicut cotractus valet:quia
3 est liberatio,quæ secum trahit executioni:† & ītellige liberationē factā per acceptilationē ipso iure,non per pactū.Nā si per pactū,tunc debet agi actione prima:& si exciperetur replicaretur,vt.s̃.de transa.l.sub prætextu.la.j.

Minoribus. In omissis,&etiā in neglectis minoribus succurritur.hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Minor est usus iure,cõmuni:ergo non est læsus,nun rectè colligatur.*
2 *Genus non infert suam speciem de necessitate.*
3 *Libellus in integrum restitutionis, quòd debeat continere.*

Non videtur. Seipsam summat. Gl.dicit,pone casum per.l.verum.§.sciendum.& vt in aliis legibus alle.p gl. In hac leg.nō sunt alia. verūtamē.Guar.posuit ī hac leg.vnā suā gl.de cui⁹ intellectu dubitatur inter nr̃os doc.& scholares,qui nesciūt logicalia.Ego dico illud,quod mihi vi
1 detur,& anteq̃ intrem eam,opp.& ostēdo.†quod minor potest esse vsus iure cõmuni:& tamen est circūscriptus:vt puta: præcedēte deliberatione plena adiuit hæreditatē:& posteà reperit̃ non soluēdo,iure cõmuni vsus est in eo,quod deliberauit:tamē reperitur circūscriptus.& daret̃ sibi restitutio: vt j.si minor ab hęre.se absti.l.j.&.ij.¶ Hui⁹ timo.Guar.posuit hic vnā glo.quæ dicit sic,consequentiam tollit:nō oppositū infert:qa pars eius est.¶ Quid igitur velit dicere ista gl.dubitatur hic in glo.& p doc.Et primò videas quid vult dicere: consequentiam tollit.Respondeo:antecedens est istud,vsus est iure cõmuni:ergo circūscriptus.Istud est consequēs.istam consequentiā tollit ista lex.quasi dicat cōsequentia nō est bona,vsus est iure communi:ergo circūscriptus:istud sequitur: nō oppositum infert.quasi dicat ex dicto antecedēti,non sequitur oppositū.Non enim est bona cōsequentia:vsus est iure communi:ergo non est circunscriptus.& hoc nón dicit̃ in hac leg.& sic cessat cōtrariū quòd sequitur:quia pars ei⁹ est. Ad euidentiā eius debes scire,quòd hic assumitur totum,&
2 pars,sicut genus & species.¶ Itē debes scire.† quòd species infert suum genus:quia bona cōsequentia est:homo est:ergo animal est.Sed genus nō infert suam speciē de necessitate.qa si dico animal est:non sequitur:ergo homo est:quia potest esse equus.Ita in leg.nostra,propositio ideo nō īfert oppositam consequentiā:quia habet se vt genus & species. Nā circunscriptum est genus:quia quidam sunt vsi iure communi. quidā non. Vsus iuris communis est species ideo non sequitur dicta consequentia.& vide gl.tuā. Totá expositio primę &secundæ particulæ dictæ glossæ ꝓcedit:expositio tertiæ particulæ non procedit.Nam vsus est iure communi,& circunscriptus est:non habēt se,vt genus& species:sed vt excedentia & excessa:quia pōt esse:quod aliquis est vsus iure communi,& est circunscriptus:& ecōuerso.Item potest esse nō circūscriptus,& vsus iure communi,& econuerso.& ideo qui volunt sustinere primas duas particulas glo.vt.s̃.dixim⁹ expositas.istam particulam exponūt sic,vt dicant consequētiam tollit:nec infert oppositam consequentiam : quia pars eius est:id est particulariter est verum:in quibusdam.Nō ꝙ qui est circunscriptus,est vsus iure communi,& ecōuerso:vnde cū ista particularis vera,ex vno nō inferat ad aliud:quia ex puris particularibus cōsequentia aliqua non sequit̃:& sic summa glo.sic consequentiam tollit,oppositam consequentiam non infert:quia particulariter est verum,& particulariter non Nā ex puris particularibus non sequitur aliqua cōsequentia. ¶ Alio modo intelligit̃ ista gl.& variatur ista expositio primæ & secūdæ particulæ. Et per consequēs tertiæ, vt intelligam⁹ hic ꝙ minor sit vsus iure communi : quando fecit ea,quæ diligens paterfamilias fecisset. Hoc præmisso expone sic glo.antecedens est,vsus iure communi:cõsequēs est:ergo circunscriptus.Istam consequentiam tollit non hic est ista dictio non,posita in hac lege:& sic punctuabis:consequentiā tollit non posita in hac lege .& sic dictio,nō tollit cōsequentiā.¶ Sequitur in glossa:non oppositum infert:quasi dicat infert oppositam consequētiam:quia verum est dicere, vsus est iure comuni,hoc est fecit ea,quæ fecisset quilibet diligens paterfamilias : ergo circunscriptus. Istud semper sequitur in glossa.quia pars eius est:quia species. vnde meritò infert suum genus. Nam facere illud, quod faceret diligens paterfamilias,est species:non circunscriptum,est genus:quia pōt esse non circunscriptus,& facere stultè,& facere deliberatè.vnde meritò ista species,hoc est vsus iure communi,infert suum genus:hoc est non circunscriptus. Tenendo istā opin. quę est bona,& vera:obstat cōtrarium de eo,qui adiuit hæreditatem cum deliberatione,qui reperitur posteà non soluendo:dico quod non fecit illud,quòd fecisset diligens paterfamilias:quia perquisiuisset omnia,quæ sunt in inuentario:qa sciuisset omnia quæ sunt in hęreditate: vnde non fecit,vt diligens pater familias.& hæc vera & bona.licet glo.ponat alias expositiōes.& exposui tibi ista verba Irne.non sequēdo uerba gloss. nec doctorum. ¶ Et per hanc legem, & alias leges,
3 ex quibus ponitur exemplū:sicut hic,†semper in libello cū
a petitur restitutio.dicatur quòd[a] est minor,& lęsus sui facilitate:quia diligens paterfamilias hoc non fecisset.Nam si poneres in libello,quòd est minor & lęsus:& ex libello nō colligitur,quòd sui facilitate,libellus non concluderet. ergo debet restitui:ideo semper facias poni &c.

De filiofamilias minore. *Rubrica.*

Filiusfamilias. Si filiusfamilias fideiussit, pro patre, vel extraneo potest restitui:nisi læsio per successionē tollat̃.h.d.¶ Contra istā lege op.de lege cum mandato.ff.e. Illius timore dixit Placen. ꝙ tunc filius pōt impetrare restitutionem:quando principalis non est soluend. Per illam legem,glossa reprehendit istam opi. Interest enim minoris potius non soluere,quam solutum repetere:vt.l.iij.ff.de compensa.& argumen.j.tit.secūdò, lege etiam.¶ Ad legem,cum mandato. respond. quòd ibi ponunt̃ duo casus principales. In primo cotraxit minor principaliter in re alteri⁹:qa res alteri⁹ vēdidit mādato dñi,& volebat petere restitutionē aduersus contractum, quo tenebatur dominus;quod non potest nisi in subsidium.hic autē se obligauit consequēter, ꝓ patre,vel extraneo:& vult petere restitutionem aduersus obligationem suam,quod potest indistinctè. In alio casu illius legis non cōtraxit minor, sed ꝓcurator eius vnde nō facit ad propositum.¶ Quæro hic dicitur, pro extraneo.quis intelligatur extraneus?dic vt in.l.j.§.extraneū. de rei vxo.actio.dicitur hic:si ei non successit.¶ Quęro,quid si successit patri?dic vt in glossa.¶ Quæro,quid si iste fili⁹ ꝓ patre principaliter se obligasset? Certè idē esset.tamen non tolleretur obligatio per successionem:sed tolleretur lęsio, & sic tolleretur restitutio &c.

* Si frater tuus. Filiusfamili.minor,aduersus mutuū restituitur: nisi iussus patris interuenerit, vel Macedo. iuuet̃.h.d. ¶ Opponitur,& videtur,quòd filiusfamilias non iuuetur restitutione:vt.l.iij.§.sed vtrum.ff.de mino. Solutio quando filius conuenitur suo nomine, restituitur vt hic : sed quando conuenitur pater, non restitueretur: vt leg. contra. ¶ Item opponitur,& videtur quòd quando cessat Macedonia.non habet locū restitutio:quia accipit in casibus permissis:& sic est vsus iure cõmuni:vt.s̃.tit.j.l.fi. Sol. dic vt in glo. ¶ Quæro,quæ est ratio,quòd quādo patris iussus interuenit non restituitur?dic vt in gl.ff.eo.l.iij.¶ Quæro,quæ est ratio, quòd quando est locus Macedoniano,non habet locum restitutio?dic vt in glo.&c.

De fideiussoribus minorum. *Rubrica.*

Postquam. Restituto minore, nō videtur restitutus fideiussor:nisi dol⁹ creditoris intercesserit. h.d.cum.l.seq.¶ Op.quādo venditio est ipso iure nulla,non est opus restitutione: vt.l.in causæ.la.ij.ff.e.sed hic est ipso iure nulla : qa nō interuenit decretū ergo &c. Sol.gl.intellige,ꝙ hæc venditio fuit facta cū decreto.¶ Quęro,ad qd fuit hic minor restitut⁹ ad ipsam rē. Pluressunt opi. hic,qdā dicūt,ꝙ fuit restitut⁹ ad ipsam rē:scilicet vēditā. qdā ꝙ fuit restitutus,ꝙ non teneretur de euictione. ¶ Secundum primam

❧ POMATES.
a ¶ Dicatur. Istud sequitur do. Ant. in.c.j.de ī inte. re. sed in contrarium facit .l.minorib⁹. s̃.eo.vide Ioan.de Imo.ī.d.c.j.vbi dicit cōmunē opin. in contrarium.

* ¶ Pro concordia. Aduerte ꝙ vbi ope exceptionis minor tutus est de iure communi,ad uersus aliquā obligationem:ipse minor nō potest petere restitutionē in integ. Ita videt̃ velle Bar.hic ī hac l.ij. de filiofa. mino. sed in .l.iij,§. sed vtrū.ff.de mino.videt̃ tenere affirmatiuā. in .l. in causæ. la.ij.ff. de mino. Tu dic, facienda est differētia quo noīe cōueniat̃ vt p Bart.hic. vel meli⁹ Bar.ī.d. l.ī causę,loquitur secundum gl.ibi. quę loquitur ī casu.l.si minor.§.minores.e.ti.vbi dicit̃, quòd minor cōpromittēs potest in integ.resti. ꝙ intelligit ibi Bar.scilicet quando in arbitrium à quo nō potest appellari : ergo ibi cessat remedium ordinarium. Sed licet Bart. referat gl.non tamē illud expressè firmat Prætereà sibi ē cōtrari⁹ referēdo ad illum casum:vt.s̃. posset etiā aliter solui secūdum eū. vt affirmatiua ꝓcedat quando restitutio detur iure actionis,negatiua verò quando dat̃ officio iudicis.

primã opi. not. ꝙ fideiussor euictiõis noĩe tenet, si p bñficiũ restitutionis in integrum venditor rem auocauerit. ¶ Iuxta hoc quæro, quid si vendens agit cõdictiõe ex lege. l. ij. ĵ. de resci. vend. an fideiussor teneatur? ¶ Item quæro, quid si minor fuisset restitutus: Ideo, qa precio minori vendidit: nõ iõ qa vẽdidit: an fideiussor euictiõis teneatur? Doc. tangũt istas qõnes, quæ videnẽ mihi dubiæ: ideo non examino. Fortè hoc dicã in auẽ. sacramẽta. ĵ. si aduer. vẽdi. secũdo modo legitur, ꝙ fuit restitut⁹, ne teneatur de euictione: & ꝙ extraneus tũc euincit rem. ¶ Sed tunc oppo. quomodo potuit extraneus tunc euincere, cum res sit de bonis paternis: & iste minor sit heres. gl. dicit, ꝙ debet intelligi, ꝙ fuit de bonis paternis putatiuè, non verè. vel dicas, ꝙ fuit euicta per hypothecariam.

SVMMARIVM.

1 *Beneneficiũ restitutionis, quando transit ad fideiussores minorũ. & nu. 4.*
2 *Decretum iudicis, quando faciat cessare beneficium restitutionis in integrum.*
3 *Actio de dolo cessat, ubi habet locum restitutio in integrum.*
5 *Restitutio in integrum quid operetur.*
6 *Restitutio in integrum, quando dicatur beneficicium personale: & quando reale?*
7 *Restituto minore, an fideiussor habeat de nouo petere restitutionem in casibus, in quibus beneficium ad ipsum transit?*
8 *Fideiussor potest intentare restitutionem: quando minor uoluit eam impetrare.*

1 SI ea quæ. Not. ꝙ † qñ minor læditur facilitate sui, beneficiũ restitutionis non transit ad fideiussorẽ: secus si lęditur dolo aduersarij: quia tunc beneficiũ trãsit ad fideiussores.
2 ¶ Opp. de. l. ait prætor. §. permittitur. ff. e. † vbi decretũ iudicis, seu pæsidis, facit cessare restitutionem. Sol. ibi interuenit decretũ in alienatiõe necessaria: vt in recipiẽdo solutionẽ: hic in voluntaria. ¶ Cõtra hoc opp. ĵ. si propter pub. pen. l. fi. Sol. intellige, ꝙ hic interuenit authoritas tutoris, & decretũ iudicis: alś vẽditio esset ipso iure nulla: & sic inutilis esset restitutio: vt in contrario. ¶ Opo. tertiò hic dicitur, ꝙ dol⁹ aduersarij intercesit. Contra, aut dolus dedit causam contractui: & contractus est ipso iure nullus: & sic cessat restitutio: vt. l. & eleganter. in prin. ff. de do. Aut dolus incidit in cõtractum. & habet locũ actio ex empto, et sic cessat restitutio: vt. l. in causæ. ff. eo. Glo. ponit plures so. hæc est vera, ꝙ dolus dedit causam cõtractui: & fuit deuentũ ad traditionem: † & sic
3 in maiore haberet locũ actio de dolo. l. & elegãter. in prĩ. Verũ, qa minor pōt iuuari p restitutionẽ, habet locũ restitutio: & cessat actio de dolo: vt. l. j. §. antepẽn. ff. de dolo. dixi ĩ. l. ij.
4 §. de dolo. Ita habetis hoc intelligere. † ¶ Opp. ꝙ fideiussori prosit beneficium restitutionis, etiã si dolus nõ interuenit: vt l. minor. ff. de procu. Glo. sol. multũ benè. Aut restituto minore, & eius fideiussore, creditori non daretur regressus contra aliũ: & tunc fideiussori nõ prodest restitutio: vt hic. Aut daretur regressus cõtra alium: & beneficiũ restitutionis transit ad aliũ. vt. d. l. minor. ita dicit glo. & bene. ¶ Item opp. quomodo restituto minore, & sic sublata obligatiõe principali, pōt teneri fideiussor: cum non sit obligatio cui accedat: vt. l. j.
5 ff. de fideiuss. ¶ Huius timore esset videndũ, † quid operet restitutio in integrũ: quidã dicũt, ꝙ solũmodo persona eximit ab obligatione: obligatio tñ remanet firma: sicut dicim⁹ in eo, qui deportatur in. l. fi. ff. de duo. re. & ĩ eo, qui decedit si ne hærede: vt. l. si sine hærede. in prin. de admi. tuto. & l. Stichũ aut Pãphilũ. circa prin. ff. de sol. vnde ratio obligationis remanet: vt accedat fideiussor: vt. l. si debitori deportatio. de fideiusso. Alij dicũt, ꝙ personã ab obligatione nõ eximitur: sed solum paratur exceptio: quia personalis est: ideo non transit ad fideiussorem: vt. l. exceptiones, quæ personæ. ff. de excep. facit ad hoc. ff. eo. l. si iudex circũuento. Ista vltima placet mihi plus. & hanc tenet gloss. ¶ Sed contra oppo. dixi ꝙ ista exceptio est personalis: cum beneficia personalia nõ trãseant ad hæredes: vt. l. qui tale. ff. solu. matri. ĵ. de priui. dot. l. j. cum simil. Solu. quicquid dicat Dyn. in. c. priuilegium per-
6 sonale. de regu. iur. lib. vj. † restitutio in integrũ quo ad quædam, dicitur beneficium personale: vt in casibus, quibus ad fideiussores non transit. quo ad quędam dicitur reale: vt quo ad trãsmissionem ad hæredes: vt. l. non solũ. ff. de in integrũ. rest. In casibus quibus competit fideiussosi: huius est ratio: quia beneficium istud partim datur ratione personæ partim ratione lęsionis. & ideo in quibusdam casibus habet vim personalis beneficij: in quibusdã habet vim realis beneficij. ¶ Oppo. ff. de fideiusso. l. marcellus. Solu. vt ibi. ¶ Quærit
7 glo. multum solenniter, † vtrum restituto minore intelligatur restitutus fideiussor in casibus, quibus transit beneficiũ ad fideiussorem: vel habeat necesse fideiussor de nouo petere beneficium restitutionis in integrum? Gloss. tenet, ꝙ habeat necesse petere de nouo: per hũc tex. q dicit: vtriq; psonæ tam &c. vnde cum vtriq; competat, quilibet habet inten-
8 tare per se. ¶ Quero † quid si minor non voluit impetrare restitutionem: an possit eam intentare fideiussor? Glo. dicit, ꝙ sic, & bene: vt. l. si post mortem. §. fi. de contratab. &c.

Si tutor, uel curator interuenerit. *Rubrica.*

SI iam puberes. Minor aduersus aditionem potest restitui intra tempus legitimum: quo elapso, contra eius curatorem, qui sibi authoratus est, succurretur. h. d.

MInoribus. Tutoris authoritas in iudicio, vel extra, non impedit restitutionẽ minoris, si ibi est læsus. h. d.

ETiam. Etiam in his quę gessit tutor. solus minor potest restitui: & contra tutorem experiri. h. d. videbitis. ĵ. eo. l. fi. &c.

SI creditor. Minor non restituitur aduersus obligationem administratoris: quia ipse non tenetur. Cyn. hic intrat materiam difficillimam q̃ tractatur in. l. l. si pupilli. §. j. de neg. ge. & Cy. ponit in. l. ei qui seruo. §. j. ĵ. quod cũ eo &c.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio quando concurrat cum alia actione contraria.*
2 *Actio ordinaria quando excludat extraordinariam.*
3 *Instantia perempta: actio remanet perpetua.*
4 *Auxilium ordinarium & extraordinarium quando concurrant.*

ETiam. Auxiliũ extraordinariũ cõcurrit cũ ordinario, quando competit contra diuersos: nec electione tolluntur. hoc dicit. ¶ Op.
1 † restitutio non cõcurrit cũ contraria actione: vt. l. in causæ. l. a. ij. de minor. Sol. verũ est, quando illa duo remedia darentur contra vnũ, & eundem: secus si contra diuersos:
2 vt hic. ¶ † Contra hoc oppo. de. l. cum mandato. ff. eo. Solu. multæ sunt. Ista sol. est vera. ibi loquitur quãdo actio ordinaria habuit originẽ ab actione voluntaria: qa tunc excludit extraordinariam: etiam quando competit contra diuersos: hic verò habuit originem ab actiõe necessaria. ¶ Oppo. ij. de. l. properandum. §. fi. ĵ. de iudi. Sol. dicit Cy. ꝙ speciale est ibi in instantia iudicij: qa ea perempta remanet actio prima firmior, q̃ primò esset: secus si causa esset perempta. & vide gl.
3 ¶ No. ex eo, ꝙ Dicit firmior. † ꝙ perempta instãtia remanet perpetua actio, quæ est facta per lit. contest. De hoc dixi vobis in. l. ij. ĵ. de fru. & li. expen. Pet. tñ tenet istã so. sed dicit, ꝙ hic nõ poterat minori æqualiter subueniri cõtra fideiussore, & extraneos: qa tutor dedisset eis pecuniã: & ipsi volebant possessiones vẽditas. Sed qñ prosequeretur ab vtroq;: tunc actione ordinaria debet pcedere, nec haberet locum restitutio: vt. d. l. fi. Ista sol. Pe. non est vera: vt per. l. etiam. §. eo. titu. & est cõtra. l. si minor, ff. de admini. tut. Tene ergo solu. gl. ꝙ
4 speciale est in iudicijs. ¶ Itẽ oppo, ĵ. ti. ij. l. fi. Solu. vt ibi. † & distingue plenè, quando ordinariũ auxilium cõcurrat cũ extraordinario. Plenissimè dixi in. l. ĩ puinciali. de ope. no. nũ. vbi tangitur. ¶ Vlt. oppo. & videtur, ꝙ per electione tollatur: vt. ĵ. de cod. l. fi. Sol. ibi quando contra eundẽ agebatur. hic, quando contra diuersos agebatur &c.

Si in communi, eademq; causa, in integrum restitutio postuletur. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Factum unius ex fratribus non nocet alteri.*
2 *Venditionem rei suæ, qui ratam habet, sibi præiudicat.*
3 *Beneficium quod datur uni ex socijs, quando porrigatur ad aliũ? & nu. 5.*
4 *Ratũ, quod suo nomine non est gestum, quando quis habere possit?*
6 *Aetas unius ex socijs, quando prosit alijs.*
7 *Appellatio unius, quando prosit alijs.*
8 *Principium spectatur, quando finis habet necessariam consequentiam ad principium.*

NEc si maior. Factum vnius ex fratribus, non nocet alteri: & restitutio: q̃ cõpetit vni minori: nõ pdest alteri maiori. h. d. Notabilia habes ĩ summario. ¶ Primò habetis, † ꝙ factũ vnius ex
1 fratrib⁹, nõ nocet alteri. Sic. ĵ. de cõm. re. alie. l. j. qb⁹ res iudi. nõ no. l. j. & in toto tit. res inter alios acta &c.

2 ¶ Nota ſecundò,† ꝙ qui ratã habet venditionẽ rei ſuæ, præ
3 iudicat ſibi. ¶ Tertiò nota,† ꝙ beneficiũ quòd datur vni ex
4 ſocijs, nõ porrigitur ad alium. ¶ Ad ſecundm oppo,† quis
nõ poterit habere ratum, quod nõ eſt ſuo nomine geſtũ: vt. l.
ſi pupilli. §. ſed ſi ego. ff. de neg. geſt. Sol. dic, ꝙ hic ſoror geſ
ſit nomine ſuo, & fratrũ: vel ſi intelligas, ꝙ geſsit nomine ſuo
tantum. Reſpondeo ad contrarium: ꝙ non poſſum habere ra
tum, quòd nõ eſt meo nomine geſtum, quantum ad producẽ
dam actionem nego. geſt. mihi vel contra me: vt in contrario.
Sed quantum ad alia, vt ad præiudicium mihi generandum,
poſſum: vt. l. ſi fundus. §. j. de pig. niſi in ſubſidiũ: vt. l. mater.
j. de rei vendi, & l. ſi. eũ ſeruum. ff. ſi cer. peta. & vide glo. ſup
5 ver. geſſerat. ¶ Ad tertiũ notabile opp. † ꝙ, beneficiũ vniꝰ
ex ſocijs porrigatur ad aliũ. vt. l. ſi cõmunẽ. ff. queadmo. ſer.
amit. ſi ſerui. vendi. l. loci, corpus. §. ſi fundus Gl. tua dicit, ꝙ
hæc lex. loquitur in his, q̃ ſunt diuidua. j. lex cõtraria loquit̃
in indiuiduis: quoniã omnes ſeruitutes ſunt indiuiduę: exce-
pto vſufructu: vt. l. j. §. ſi vſuſfructus. ad leg. falcid. Pet. repre
hendit iſtam gloſſam: quia licet ſeruitus ſit indiuidua, tamen
obligatio perſonalis eſt diuidua. vt. l. per fundum. de ſeruitu.
ruſti. prædio. Dominus Iac. But. tenebat idẽ: ſed loquebatur
magis curialiter, dicens: ꝙ iſta gloſſa debet intelligi in ipſo iu
re ſeruitutis: non in obligatione perſonali. ¶ Tu dic clariꝰ
6 quandoq; † beneficium perſonale, ſeu ætatis, allegatur ad im
pediẽdum præſcriptionẽ ſeruitutis, ſeu ætatis: & ſic ad eã cõ
ſeruãdum: & tũc ætas vnius prodeſt alteri maiori: vt. l. ſi con
munẽ. queãdmod. ſerui. ami. Quandoq; allegatur ætas vniꝰ,
ad ſeruitutis declarationẽ: vt quia agebatur cõfeſſoria, vel ne
gatoria: tũc idem, vt ætas vnius proſit alteri: vt. l. loci corpꝰ.
§. ſi fundus. ff. ſi ſeruit. vendi. Quãdoq; ætas allegatur ad im-
pediendum ſeruitutẽ conſti. & tunc ætas vnius prodeſt alte-
ri: quia non poteſt pro parte cõſtitui: vt. l. pro parte. ff. de ſer
uitu. Quãdoq; allegatur ad impediendũ obligationẽ perſo-
nalem de ſeruitute cõſtituenda: tunc ætas vnius nõ prodeſt
alteri: vt. l. per fundũ. de ſeruitu. ruſti. prædio. ¶ Itẽ op. de. l.
j. ſi vnꝰ ex pluribꝰ appel. ff. de appella. l. ſi quis ſeparatim. §.
fi. gl. inculcat iſta contraria, cũ præcedẽtibꝰ. & dicit. ꝙ ibi lo
7 quit̃ in ĩdiuiduis: hic in his, q̃ ſũt diuidua. Vult dicere, † ꝙ ſen
tentia diffinitiua eſt indiuidua. Ideo nõ poteſt ꝓ parte vale-
re: pro pte non: meritò vnius appellatio alteri ꝓdeſt, & vide
glo. iſtud nõ videtur verum. Nam ſentẽtia ex poſtfacto po-
teſt eſſe diuidua: vt dicam vobis. j. titu. j. l. j. Præterea quan-
do ſunt plures perſonæ litigãtes, etiam ſententia prima põt
eſſe diuidua, quòd in perſonã vnius feratur, in perſonam al-
terius, nõ: vt. l. nõ idcirco. ff. de iudi. & l. de vnoquoq;. i prin
cip. ff. de re iudica. vnde iſta gl. fortè voluit dicere. quòd illa
l. j. j. ſi vnus ex plu. & l. ſi quis ſeparatim. §. fi. loquat̃ in cauſis
indiuiduis, vt ſup ſeruitutibus. Communiter illæ leges intel
ligant̃ generaliter: & pro certo generaliter loquuntur: ſcilicet
in obligatione tutelę: & in alijs indiuiduis. Dicamus ergo,
prout dictum fuit: ſcilicet quòd ſpeciale eſt in cauſa appella-
tionis, quãdo vna eſt cauſa, & vna ratio defenſionis vtriuſq;.
Ratio huius eſt: quia ſtudere debemus, vt ſententia ſit indiui
dua inquantum poſſumus: licet poſsibile ſi, quod ex poſtfa-
cto diuidat̃. Tamẽ principaliter debemus ſtudere: vt ſit indi
uidua inquantum poſſumus: vt. l. in hoc iudicio. fami. erciſ.
8 ¶ Oppo. de. l. iij. §. Seio. ff. de mino. vbi videt̃, † quòd debea
mus inſpicere initium: ſed hic tẽpore quo ratum habuerunt,
iſti erant minores: ergo &c. Sol. dic ꝙ hic quando ratum ha-
buerunt, nõ erant minores, Dicit gl. vel aliter: poſito ꝙ tem-
pore, quo ratum habuerũt, erãt minores, tamen ſi poſtq̃ fa-
cti ſunt maiores habuerũt ratum: nõ habebũt reſtitutionem.
Non obſt. lex. quæ dicit principiũ ſpectandum: qa illud verũ
quãdo finis habet neceſſariam conſequentiam ad principiũ:
ſed hic ratihabitio ſequens non habet neceſſariam conſequẽ
tiam ad principium, ſed voluntariè fecit: ergo &c.

a ¶ Et pro parte. Adde quod Bal. vt refert, & ſequit̃ Pau. de caſt. hoc dicit, quòd ſtante ſtatuto, quòd non valeat ſentẽtia, niſi ſoluatur gabella ad computum ſex denariorũ ꝓ libra. & lata ſit ſententia in centũ, ſolutaq; gabella niſi ꝓ quinquaginta, quòd in totum erit ſentẽtia nulla tamẽ ſubdit Pau. de caſt. reſpõdiſſe de facto, quòd ſtãte ſtatuto, ꝙ non valeat inſtrumentum cõtinens ſummam. ſ. quinquaginta: niſi regiſtratum foret in li. cõmunis: & eſſet inſtrumẽtum de cẽtum, quòd valebat ĩ quinquaginta: quia ſumma eſt diuiſibilis. Nõ obſtat deciſio Bal. ſecũdum ipſum: qa loquitur in ſentẽtia, quę eſt indiuiſibilis. alle. no. in. l. ſi ſponſus. §. generaliter. ff. de dona. inter vi. & vxo.

b ¶ Quid dicemꝰ. Et vide Bart. in. l. qui vas. ff. de furt. & in. l. ſi cõſtante. §. fi. ſo. ma. d. Ant. & alios in. c. cum inter nos. de re iu. Bal. in. l. ij. C. eod. & gloſ. in. l. apud Celſum. §. itẽ quæritur. ff. de doli exceptio. and. Barb.

c ¶ Pro dimidia. Adde quid ſi qs vẽdicat fundi medietatem pro indiuiſo. & ꝓbat pro diuiſo, quam ſententiam debeat facere iudex. Fede. conſi. cxxxix.

Si aduerſus rem iudicatam. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

2 *Sententia, quando poßit ferri pro parte tantum?*
2 *Conuentus rei uendicatione ad totũ fundũ ſi repertus ſit tantum dimidium fundi poßidere, ad illam dimidiam condemnatur: & ſententia tenet.*
5 *Libellus in actione tutelæ, qualiter poßit formari.*
4 *Initium, quãdo inſpiciatur, & non finis, ad hoc, ut detur reſtitutio minori aduerſus ſententiam.*
5 *Iudicare, & ſic iudicare, qualiter differant?*
6 *Aduerſus læſionem contingentem intra modicum tempus poſtquã ceſſauit abſentia: quando detur reſtitutio?*
7 *Sententia, quando poßit pro parte ualere: & pro parte non ex poſtfacto?*
8 *Libellus, quando quis petit ſe reſtitui, aduerſus ſententiam, qualiter concipiatur?*
9 *Reſtitutio in integrum reſtituit minori, quod abſtulit ei læſio.*

MInus ex tutelæ. Actori minori ſuccurrit̃, ſi reus
in minus extiterit cõdẽnatus nõ maiori. h. d.
iſtã leg. habeo ꝓ multũ ſubtili: licet circa tex.
ſit clara. ¶ Opp. & videt̃, ꝙ de iure cõmuni
agere poſſet: vt. j. de iu. l. licet. & ſ. de trãſac.
l. age. Solu. in contrarijs vnã tantũ ſpeciem fuit ꝓſecutus: vñ
de alijs poteſt agere de iure communi. hic uerò de illa ſpecie
1 vult agere, de qua fuit iudicatum. ¶ Cõtra hoc opp. † ꝙ etiã
de eadẽ poſſet agere de iure cõmuni: nã ſi iudex ꝓ parte fert
a ſentẽtiam, & pro parte[a] non: ſentẽtia eſt ipſo iure nulla: vt. l
in hoc iudicio. ff. fami. erciſ. & l. apud Celſum. §. item quæri-
tur. el. j. de do. exceptio. Sed ſecundum hoc, hæc ſentẽtia fuit
ipſo iure nulla: quia de parte tantum pronunciauit. ¶ Huiꝰ
timore, in hac. l. ſunt opin. & hic aduerte, ꝙ quidam fatentur
contrarium. & hanc leg. intelligunt, ꝙ in quinq; condemna-
uit, & in quinq; abſoluit: & ſic de toto pronunciauit. & ita vi
detur ſentire gl. Alij dicũt, ꝙ iſtud eſt diuinare: ſed hic ſuper
toto pronunciauit: hoc eſt ſuper quinq; expreſsè: & ſuper
alijs quinq; tacitè pronunciauit: & quia de eo, ꝙ nõ dixit ui-
detur abſoluere. Quod glo. & doc. noſtri. nõ placet. In ſentẽ-
tia, enim non præſumitur: niſi illud quod eſt dictũ: vt. j. ſi plu.
vna ſentẽ. l. j. & d. l. apud Celſum. §. itẽ quærit̃, de doli excep.
¶ Alij dicunt, ꝙ hic pronunciauit ſuper parte tantum: & di
cunt, ꝙ contrarium non eſt uerum. Non enim eſt nulla ſentẽ-
tia: ſed pro parte tantum pronunciatur: ut hic. Doct. tamẽ &
glo. dicunt contra per. l. in hoc iudicio. fami. erciſ. & l. qualẽ.
b §. j. ff. de arbi. ¶ Quid dicemꝰ?[b] primò in hoc utrum ſenten-
tia poſsit ferri pro parte tantum? dicas, ſi quidem libellꝰ con
tinet plura capitula põt ſup uno ferri ſentẽtia: & ſup alio nõ:
ut. l. etiam. §. j. ff. e. facit. ſ. de tranſac. l. ſi ex falſis. Idẽ ſi libellus
continet unum capitulum contra plures. Nam cõtra unũ po
teſt pronunciari, cõtra alios non: ut. ff. de iudi. l. nõ idcirco. &
ff. de re iudi. l. de unoquoq;. Si uerò continet unum tantũ ca-
pitulum: tunc non poteſt pro parte tantum pronũciari: ut. d.
l. ĩ hoc iudicio. & l. qualẽ. §. j. de arbi. Ita dicũt doc. addo hoc
eſſe uerum, quãdo inſtãtia cauſę tenet ſuper toto: ſecus ſi pro
parte eſſet perẽpta: ita ꝙ ſequeretur abſolutio ab obſeruatio
ne iudicij. Tũc enim ſufficiat ꝓnũciari ſuper illa parte. in qua
tenet iudicium. caſus eſt in. l. ſi conſtante. §. fina. ff. ſolu. matri.
2 ¶ Et per hoc dixi ſemel in. q. de facto, † cum rei uendicatiõe
aliquis conueniretur ad fundum: repertus eſt poſſidere ꝓ di
c midia[c] tantũ. Vnde iudex cum in illa dimidia condemnauit:
in alia dimidia nihil dixit. Dico, ꝙ ſententia valet: qa pro alia
parte, quam non poſsidebat, non procedebat iudiciũ: ut. l. fi.
ff. de rei uendi. ¶ His præmiſsis redeo, & uideamus qualiter
intelligas hanc legem. Glo. uidetur uelle, ꝙ pro parte ſit con
demnatꝰ, pro parte abſolutus. quod uerũ eſt in ſe: ſed eſt diui
nare. ¶ Tu uerò pone caſum aliter, ꝙ fuit actũ actiõe tutelæ
pro una ſpecie nõ expreſſa quãtitate, hoc modo: peto ꝙ red-
dat adminiſtrati frumenti rationẽ, & reliqua reſtituat. Iudex
condemnauit eum ad reſtitutionem de quinq; occaſione reli
quorum: cum in ueritate deberet condemnare ad decem. Cer
tè tunc ualet ſententia, & uidetur ſuper toto pronũciatũ: qua
ſi dicat, iſta tantum reliqua petere eũ debere. & hoc fortè uo-
lunt dicere illi, qui dicũt, ꝙ pro alijs quinq; videt̃ abſolutꝰ ta
citè. Sed ſi ponamꝰ, ꝙ in libello fuiſſet expreſſa certa quãti-
tas: ut puto decẽ, q̃ remãſerunt apud te, ex tali adminiſtratio
ne: tũc haberemus neceſſe dicere illud, quod gloſſa dicit, ꝙ in
quinq; condemnauit, in quinq; abſoluit. ¶ Ex prędictis no-
3 ta, † ꝙ in actiõe tutelę poteſt formari libellus exprimẽdo cer
tam quantitatem ad quam quis dicat tutorem ſibi teneri: vt
hac leg. cum ſua gl. Poteſt etiam formari libellus nullã expri
mendo quantitatem: vt. ſ. dixi. & not. in. l. prima. in princi. ff.
de eden. ¶ Procedo ulterius. opp. hic uidetur dicere, ꝙ ſuffi
ciat quem eſſe minorẽ tempore iudicij. Contra, imò requiri-
tur, ꝙ ſit minor etiam tempore ſentẽtiæ: ut. ff. eo. l. iij. §. j. Gl.
dicit, ꝙ iſta ſuppletur per illã: ut hic dum dicit: tempore iudi
cij: ſubaudiet tẽpore ſentẽtiæ. ¶ Contra hoc oppono, & ui-
4 detur, † ꝙ debeamus inſpicere initium, & non finem: ut leg. ſi
minor. ff. de ſeruis expor. Solu. quando finis habet neceſſari-
am conſequentiam ad principium, tũc inſpicimꝰ principiũ:
vt leg. cõtraria. Sed quando non habet neceſſariã conſequẽ-
tiam, inſpicimus finem: ut. d. leg. tertia. §. j. ¶ Dices tu, nonne
ſententię habent neceſſariam conſequentiam ad proceſſum?
quia iudex habet iudicare neceſſe. ut. d. l. de qua re de iudi. er-
go debemꝰ inſpicere tempus proceſſus, non tempus ſentẽtię.

Hic aduerte

5 ¶Hic aduerte† duo ſunt:ſcilicet iudicare:& ſic iudicare.ꝙ
iudex iudicet.Iſtud habet neceſſariam cõſequẽtiã ad proceſ-
ſum:ſed ꝙ iudex ſic iudicet,iſtud non habet neceſſariã con-
ſequentiã ad proceſſum.& ideo ego putarẽ,ꝙ ſi quidẽ ſic iu
dicare,veniret ex neceſſaria conſequentia ad proceſſum:vt
qa minor omiſi aliquas probationes:vnde iudex nõ poterat
condemnare:tunc etiam aduerſus ſententiam latam contra
minorẽ peteretur reſtitutio.ſecus ſi minor eſſet ſolum læſus
in ſentẽtia:qa in ꝓceſſu fecerat qcquid debuerat:tũc nõ ha-
bet locum reſtitutio aduerſus ſententiam:quia illa nõ habet
6 neceſſariam conſequentiã ad acta.¶Opp.† aduerſus læſio-
nem contingentẽ,intra modicũ tẽpus poſtq̃ ceſſauit abſen-
tia quis reſtituitur:vt.l.ab hoſtibus.§.ſed quod ſimpliciter.
ff.ex qui.cau.ma.ergo eadẽ ratione aduerſus leſionẽ contin
gentem intra modicũ tẽpus,ex quo ceſſauit minor ætas:ſed
ego dixi tibi.s.etiam quando ſententia eſt lata contra factũ
maiorẽ:ergo &c.Sol.dicit gl.Ratio eſt,qa poteſt appellare.
hoc nihil eſt dicere.Tu dic quòd diuerſa eſt ratio prędicto-
rũ:nam modicũ tempus ex quo quis eſt reuerſus computari
non poteſt abſenti,donec ſarcinulas cõpoſuerit,& aduoca-
tum quæſierit:quæ ratio ceſſat in modico tẽpore,ex quo ſu
7 peruenit ætas.¶Quæro† vtrũ ſentẽtia poſsit pro parte va-
lere,& pro parte nõ valere ex poſtfacto:verbi gratia:iudex
condemnauit me ad.x.ego appellaui,dicẽs me grauatum ad
v.& in hoc obtinui:& ſic valebit ſentẽtia ꝓ parte:& ꝓ par-
te nõ.& hoc fatẽtur vltramon.arg.ff.de inoffic.teſta.l.circa.
Iac.but.dicebat ꝙ.l.circa.nihil facit ad propoſitum. quia ſi
iudex appellationis in.v.abſoluit,remanet ſentẽtia in alijs.v.
& ſic ſuper toto eſt iudicatum.Quãdo tamẽ ſunt diuerſa ca-
pitula,nullus negat,quin pro parte poſsit ſentẽtia valere,&
ꝓ parte nõ.l.Carmelia Pia.de iure patro.&.l.q̃dam mulier.
famili.ercis.Ego puto ꝙ ex poſtfacto ſententia poſsit ꝓ p-
te valere,& pro parte non:vt in exemplo propoſito,vt con
demnatus ad decem appellauit à.v.ſtatim appellatio ſola re-
ſcindit ſententiã in eo,quod eſt appellatũ:vt.ff.ad Turpil.l.
j.§.fi.vnde interim anteq̃ iudex ſentẽtiet remanet ꝓ parte
valida:& pro pte non.Hoc etiam apparet ex caſu huius . l.ſi
8 bene aduertatis.¶Pro huius declaratione quæro,† qualiter
formatur libellus,quando quis petit ſe reſtitui in integrum
aduerſus ſententiã?Hæc lex videtur velle:ꝙ quis petat ſe re
ſtitui,vt poſsit ſuper illa re,de qua ſentèntiatũ eſt,actionẽ de
nouo iteratò intentare:ac ſi ſententiatũ nõ eſſet. Hoc appa-
ret ex prin.& ex fine hui⁹ leg.principiũ dixit habere actio
nẽ &c.ſecũdũ hoc vr̃ ꝙ debeat de nouo dari libellus,& lis cõ
teſtari &c.& alia facere.Prætereà reſtitutio in integrũ habili
tat,vt poſsit proſequi primã inſtantiam ac ſi iudicatum non
eſſet.In contrariũ videtur ꝙ quis debeat petere reſtitutionẽ
in integrum,vt poſsit primam inſtantiam proſequi,ac ſi iu-
dicatũ nõ eſſet:vt.j.ſi aduer.libe.l.j.ibi:dũ dicit:litis inſtaura
tionẽ admittit &c. ¶Breuiter dico ſic:ad euidẽtiam Anteq̃
9 veniam ad alia,debes ſcire,† ꝙ beneficiũ reſtitutionis in inte
grũ reſtituit minori illud,quod abſtulit ei læſio:vt.l.ait præ
tor.in prin.ff.eo.&.l.qui proprio.§.Itẽ quæritur. ff.de pro
cur.ſecũdũ verũ intellectũ.dicã.j.in ꝓceſſu.Hoc præmiſſo
ſi minor eſt læſus in ſentẽtia:qa cũ iudex debet cõdemnare,
tutorẽ abſoluit:reſtitutio in integrũ reſcindit ſententiam cõ
tra illud obſtaculũ exceptionis,quod parauit minori non ta
men,ꝙ iudex reſtituẽs in illa inſtãtia condẽnet tutorẽ.Ratio
qa tutor nunq̃ fuit condẽnatus minori,vnde iſtam condem
nationẽ non reſtituit ſibi reſtitutio:qa nunq̃ fuit condemna
tus,ſed reſcindit ſententiã tantũ.& ideo nunq̃ petẽs reſtitu-
tionẽ aduerſus ſententiã,petet:vt ſuper cauſa prima,vigore
illius inſtantiæ habitæ ſuper reſtitutione, iudicet:ſed ꝙ læ-
ſio quæ illata eſt per ſententiã remoueatur:& in priſtinũ ſta
tum reponatur.¶Hoc præmiſſo poteſt eſſe ꝙ ſententia lęſit
me per neceſſariam cõſequentiã actoris:qa non probauerim
vt debuerã:tunc habeo neceſſe in libello omnia iſta narrare,
ꝙ ego omiſi talem probationẽ,ex quo iudex abſoluit tutorẽ
ꝓpter quod ego mei facilitate ſum leſ⁹:qa diligẽs paterfami
lias & homo maior hoc nõ feciſſet:tũc concludo,ꝙ reſtituar
aduerſus dictã ſententiã:& ponar in eo ſtatu,in quo erã quã
do poterã facere dictas probationes.Et iſto modo intelligi-
tur reſtauratio litis quæ ponitur in.l.j.j.ſi aduer.li. Si verò
læſit me ſententia tãtũ:quia acta ſtãt optimè,& debebat ſen
tentia venire pro me:tũc ſolũ petam reſtitutionẽ aduerſus di
ctam ſententiam:& tunc poſſum petere reformari ſententiã
ex primis actis,ac ſi iudicatũ nõ eſſet.Et hoc modo poteſt in
telligi.d.l.j.& illud ꝙ hac leg.dicitur,ꝙ actio moueret &c.In
telligitur eodẽ mõ,ꝙ moueatur actio proſequendo primã in
ſtãtiã.Vel poſſumus aliter intelligere hanc leg.& ſtabit tex.

propriè Egi actione tutelæ pro vna ſpecie,& omiſi aliud ac-
ceſſoriũ:vt puta vſuras,de quib⁹ nihil dixi:fuit iudicatũ.pro
pter ſentẽtiã impedior mouere actionẽ ſuper principali:vt
cõſequar vſuras,quæ veniũt acceſſoriè:vt.s.depoſiti.l.iiij.&
de iudi.l.ſi cũ tibi,petã reſtitutionẽ aduerſus ipſam ſentẽtiã,
vt poſsim actionẽ principalẽ mouere propter vſuras & alias
acceſsiones:ac ſi iudicatum non eſſet &c.

SVMMARIVM.

1 *Actor in libello poteſt facere mentionẽ de exceptione rei, & replicatione.*
2 *Pater agens cauſa ſtatus, quando poßit uenire contra factum ſuum.*
3 *Filius, quando petat ſe reſtitui contra patrem.*

SI cum pater.

In cauſa ſtatus filius mi-
nor aduerſus ſententiam
latã ꝓ pte petet ſe reſtitui.h.d.¶No.ex hac le.ꝙ
1 † ſicut in libello ſuo actor põt facere mẽtionẽ de
defenſione,ſiue exceptione rei,& replicatione.ita hic.& hoc
no.Inn.neſcio in quo.c.& in petẽdo ego in libello poſſum
facere mẽtionẽ de pacto de nõ petendo:& quod poſtea feci-
ſti mihi pactũ de petendo:vt hic patet,quod not.¶Opp.ꝙ
2 † pater non potuit agere:quia non poteſt venire contra fa-
ctũ ſuũ:vt.l.poſt mortẽ.ff.de adop. Sol.veritas eſt iſta,quan-
doq; patri obijcitur ſolus curſus tẽporis, quo filius ſtetit in *
libertate:tunc requiruntur.xx.anni ad excludendũ eũ:vt.l.
j.j.de pa.pote.&.ibi no.¶Quãdoq; patri obijcit̃ factũ ſuum
cum curſu temporis:tunc ſufficiunt decem anni ad excludẽ-
dũ patrẽ:vt.l.poſt mortẽ.ff.de adop.¶Quãdoq; patri obijci
tur factum ſuũ tantum:tũc iſta obiectio nõ excludit eũ ſi fa-
3 ctum eſt inualidũ.hic eſt caſus hic. ¶Tertiò opp.ꝙ † cõtra
patrem nõ poſſet peti reſtitutio:vt.j.qui & aduer.quos.l.fi.
Sol.regula illa fallit in cauſa ſtatus.hæc eſt bona ſol.quæ mi-
hi placet. Alij ꝙ non petitur reſtitutio aduerſus patrem:ſed
aduerſus ſententiam latam pro patre,& hanc opi.tenẽt qui-
dam:qa tũc quæritur de iudice non de patre.licet glo.eã nõ
teneat.¶Opp.de.l.præfecti.&.l.minor.eo.ti.ff.Sol.intelli-
ge hic quòd de proconſule:ibi de eodem loquitur &c.

SVMMARIVM.

1 *Iudex delegatus, quando poßit de in integrum reſtitutione cognoſcere*

ADuerſus.

* a Aduerſus ſententiam vicarij vel
delegati principis,ſolus prĩceps[a]
reſtituit.h.d.¶Opp.in aut.de appella.& intra quę
tem.§.fi.Dicit glo.aliud in appellatione,q̃ in reſtitutione.
Tu dic idem.ibi eñ appellatur ad principem:licet alij iudi-
ces ab eo deputati,ſup hoc cognoſcãt:vt vidiſtis in.l.pręcipi
1 mus.j.de ap. ¶Quæro,† an ipſe iudex delegat⁹,poſsit de re
ſtitutione in integrũ cognoſcere?quidã dicũt,ꝙ ſic:vt.l.fina.
vbi & apud quẽ.& ſic iſta.l.corrigitur.arg.pro hoc.in.l.qui
proprio.§.itẽ quæritur.de procu.Breuiter:ſi quidẽ reſtitu-
tio petitur aduerſus aliquã interlocutoriã:tũc ipſemet dele
gatus poterit reſtituere:vt.d.l.fi.j.vbi & apud quẽ.ſi petitur
reſtitutio aduerſus diffinitiuam:tunc ipſemet delegatus reſti
tuere non poſſet:vt hic.niſi ſibi ſpecialiter committeretur:
vt.l.contraria &c.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra minorem indefenſum, quando & quibus caſibus ualeat.*
2 *Sententia lata contra minorem, an ualeat, ſi tutor fuit in exordio litis, ſed non tempore ſententiæ.*
3 *Minor an tutor condemnetur, quando non defenditur?*
4 *Sententia lata contra minorem indefenſum in principio litis, & in fine ſic, quando ualeat.*
5 *Tutor uel curator, ſi a principio fuit in cauſa. poſteà in proceſſu non fuit citatus: ſed minor cum alio eius curatore: an ſententia ualeat.*
6 *Libellus in quo dicitur: dico ſententiam nullam, & ſi qua eſt appello quòd ualet.*

CVm & minores.

Sñia lata aduerſus
minores indefenſos
eſt ipſo iure nulla:ſed ſi ſunt defenſi, eſt valida: ſed
poſſunt reſtitui.h.d.¶Opp.factum ab adulto non habente
curatorẽ eſt validũ:vt.l.ſi curatorem.s.de ĩ integrũ reſt.ergo
1 eodem modo ſententia.Glo.dicũt,† ꝙ illud eſt eſt verũ in cõ
tractibus:ſecus in iudicijs ſecũdũ oẽs:licet nulla leg.caueat.
vide gl.certè tex.in.l.acta.§.fi.ff.de re iud.videtur hoc mul-
tum benè concludere.¶Oppo.etiã,ꝙ ſententia lata contra
minorem veleat.ff.ex qui.cau.in poſ.eatur.l.apud . Iulianũ
§.fi.&.l.ſi minor.de bo.author.iudi.poſ.Sol.dicit gl.fallit ĩ
ſñia interlocutoria:vt ibi.hic loquitur in diffinitiua.Dicas ꝙ
verũ eſt in ſñia interlocutoria de mittẽdo,vel nõ mittẽdo in
poſſeſsionẽ:ſecus in alia interlocutoria,q̃ ꝓfertur parte pręſente:vt vidiſtis in.l.ſi pręſes.j.quõ & qñ iudex.Ite fallit in
ſñia diffinitiua,q̃ profert̃ in poſſeſsione momentanea:vt.l.j.

* ¶Pro cõcordia.
Aduerte,ꝙ reſti-
tuere poteſt ſolus
princeps aduer.
illum qui vice prĩ
cipis iudicauit.
ita Bart.& Bald⁹.
in hac.l.aduerſus
Barto.in.l.fin.C.
vbi & ap.quem.
contra vſdetur te
nere ĩ.l.iudex.ff.
de re iudi.hęc re-
fert.Panor.in cõ
ſil.lxxxviij.circa
fi.j.colũ. Tu dic.
vt ipſe ſenſit vbi-
q;.Aut reſtitutio
fit de directo,ad-
uerſus ſententiã
ipſam diffinitiuã
nõ poteſt:qa fun-
ctus eſt officio
ſuo.& ita videtur
clarè determina-
re Bartol.in.l.j.in
fine.ff.de quęſtio.
& iurib⁹ prælle.
Aut debet fieri re
ſtitutio circa ali-
quam interlocu-
toriã.& circa ap-
penditia.nõ circa
principalem. &
poterit delegatus
reſtituere.iſta fue
re de mente ipſi⁹
Bartoli.vbi.s.

a ¶Princeps. Ad-
de quòd Bald.ex
hoc infert,ꝙ ſtan-
te cõſtitutione le-
gati,quòd appel-
latio non intelli-
gatur deſerta.li-
cet apoſtoli non
fuerint petiti, &
legatus à Papa in
terra iuriſdictio-
nis ſuæ protule-
rit ſentẽtiã, à qua
fuit appellatum:
non temẽ fuerint
apoſtoli petiti,ꝙ
appellatio dicit̃
deſerta,quia con
ſtitutio inferioris
nõ obſtat delega-
to princis.

ſ.ſi p vim vel alio modo,&,l.j,ſi de momẽ.poſſeſ.fue.appel
2 ℭ Quærit gl.† quid ſi tutor vel curator fuit in exordio litis,
ſed nõ interfuit tpe ſententiæ,an ſententia valeat? videt̃ ꝙ nõ:
vt.l.ſi præſes.ſ.quomodo & qñ iud,Gl.determinat cõtrariũ
& dicit:qñ tutor q interfuit ab initio ex poſtfacto deſijt eſſe
morte:vel alio caſu:tũc ſententia lata aduerſus minorem eſt
nulla:vt,d.l.ſi præſes,Qñq; tutor adhuc durat,ſed adeſſe noluit:tũc
ſentẽtia valet:vt.l.quis.la.j.de adulte.Cõtrariũ videtur
dicere gl.in.d.l.ſi præſes.vbi dicit,ꝙ paria ſunt,tutorem
nõ eſſe,vel eſſe,& nolle aſsiſtere.Et dicas ſic:qñq; tutor eſt
& ſi qdẽ adſtitit in toto ꝓceſſu:noluit tñ adeſſe ſentẽtiæ:tũc
ſententia valet:vt in hac glo.ℭ Ad vnũ tñ aduerte,ꝙ gl.hic
3 dicit,† ꝙ cõdẽnatur minor intelligas,hoc eſt tutor cõtumax
pro minore:vel fortè etiã ipſe minor ſecundũ ea,quæ dixi in
l.j.ſ.de ſentẽ.Qñq; tutor noluit adeſſe in cauſæ ꝓceſſu:& tũc
ſentẽtia lata cõtra minorẽ nulla eſſet ipſo iure:ſicut qñ nõ haberet
tutorẽ:vt,d.l.ſi præſes,& ꝙ ibi no. Et ideo cõtra tutorẽ
nolentẽ venire ad proſequendũ cauſam,proditũ eſt remediũ,
ꝙ habuiſtis in.l.eum qui res.ſ.de procu. ℭ Ex prædictis
habes vnũ caſum,qñ minor fuit defenſus ab initio non
4 in fine:qd iuris ſit.ℭ Quæro † quid ſi minor nõ ſit defenſus
ab initio,licet in fine ſic? certè ſententia eſt nulla:qa legitimè
nõ fuit inchoata cũ ſua pſona. vt.l.momẽtaneæ.infra q
legi.perſo.& vide gl.& ſecũdũ hæc habes ſecundum caſum,
Tertio caſu qñ minor nõ fuit,defenſus.neq; ab initio,neq; in
proceſſu:iſte caſus eſt indubitabilis:vt hic.ℭ Iuxta prædi-
5 cta gl.quærit de qõne notabili, † qd ſi ab initio tutor fuit in
cauſa:poſteà in proceſſu nõ fuit nec fuit citatus:ſed fuit citatus
minor cũ alio eius curatore,fortè ad illã litem:an valebit
ſentẽtia? gloſſa vr̃ dicere,ꝙ ſic.vt.l.ſi minor.ff.de bon.authori.
iudic.poſsi.vbi minor habẽs curatorẽ põt venire cũ alio
defenſore.Doc.nõ examinãt iſtud plenè.Breuiter fateor,ꝙ ſi
tutor inchoauit inſtantiã,minor ipſe cũ alio legitimo admi-
niſtratore:poteſt proſequi:quia ipſe habet vtile ius inſtãtię:
ideo ſi ipſe citat9 voluit cõparêre,optimè potuit, & valebit
proceſſus.Sed ſi ipſe noluit cõparêre:ꝓceſſus factus contra
eũ nõ valet:qa nõ potuit ipſe inuitus citari ad illã inſtantiam
vt.l.ꝓcuratorib9.ſ.de procu.& ibi dixi vobis.Et ita cõſueuit
dicere do.Lãbertinus de rãponibus, quod intelligit̃ qñ
ab initio ſolus tutor inchoauit cauſam:ſecus ſi inchoauit pupillus
authoritate tutoris:qa tũc iſta glo.ꝓcederet ſimpliciter:
vt.l.j.§.ſufficit.de admin.tuto.ℭ Quæro vltimò qa fuit
facta mentio de ſententia nulla & ea,quæ reſcindit̃ per reſti-
6 tutionẽ:† qd ſi in libello dicat̃? dico ſententiã nullã,& ſi qua
eſt appellatio:an valeat? dico quòd ſic:vt.c.auditis extra de
reſtitutio.ĩ integ.dixi in.l.j.quãdo prouo.nõ eſt neceſſe.&c.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio aduerſus ſententiam latam contra adminiſtratorem minoris, quando detur minori.*
2 *Reſtitutio in integrum quando competat:ut habeat locum aliud remedium,puta appellatio.*
3 *Remedium extraordinarium,quando plenius per ipſum ſuccurritur,concurrit cum ordinario.*
4 *Minori,an currat tempus ad appellandum?*

In rem pupilli. a Clariſsima eſt.Breuiter
dicit eodẽ modo
reſtituit̃ minor aduerſus ſentẽtiã latam contra
eius adminiſtratorẽ,ſicut cõtra ſeipſum.h.d.Op.
1 de.l.ait ꝑtor.in prin.ff.de mino.vbi datur † reſtitutio de eo,
quod geſtũ eſt cũ minore:ſed hic nõ eſt geſtũ cum minore:ergo
&c.Reſpondeo.imò cum ipſo minore eſt geſtum,quando
geritur cum eius tutore vel curatore.& ꝓbatur in hac.l.fin.
Simile videbitis in.l.iij.§.ſi ꝓcurator.ff.quod quiſq; iuris.
Sed ſi dicis iſtud nõ eſt verũ ꝓpriè,ſed impropriè:vt.l.j.§.de
ieciſſe.ſ.de vi & vi arm.Ego reſpõdeo:ꝙ imò propriè gerit̃
cum minore:quia iſte eſt actus licitus:& ſic à tutore vel curatore
neceſſariò.In neceſſario videtur fieri rectè cum ipſo pupillo:
ſicut dicimus de eo qui percutit aliquẽ cũ pila vl̃ ſagitta:
quia verè ꝑcutit cum illa pila vel ſagitta neceſſariò agat.vt.l.
item Mela.in princ.&.§.j.ff.ad legem Aqui.Dixi alio anno
plenè in.l.ſed & ſi vnius.§.ſeruus.ff.de iniur.ℭ Opp.de.l.ſi
creditor.ſ.ſi tu.vel cura.interuene.Sol.aliud quando quis cõ
trahit cum tutore contemplatione ipſius;aliud quando contra
eum ſimpliciter datur ſententia:qa tunc ſententia mandaretur
executioni cõtra pupillũ:vt.l.iiij.in prin.&.§.j.ff.de re
iudi.&.l.Plauti9.ff.de ꝓcu.meritò hic minor reſtituit̃.ℭ Itẽ
2 oppo.† reſtitutio in integrũ nõ habet locũ vbi cõpetit aliud
auxilium:vt.l.in cauſæ.la.ij.ff.de mino.Sed ille,qui ſuccũbit:
habet remedium appellationis de iure cõmuni:ergo videtur
ꝙ de neceſsitate reſtitutionem nõ habeat.Dicũt quidã,quòd
hic loquitur,quãdo erãt elapſa tẽpora appellationis. Quod
an ſit verum,examinabitur incontinenti. Tamen quantũ ad
propoſitum gl.ſol.alio modo:qa reſtitutio tribuit plus quã
tribuat appellatio.Nam per appellatione quis habet neceſſe
adire maiorem iudicem:quod nõ habet neceſſe per reſtitutionem,
Pręterea per appellationem non poſset quis reſtitui
ad exceptionem dilatoriam:vt.l.ita demum.ſ.de procu.ſed
per reſtitutionẽ ſic:ut.l.minor.xxv.annis.omiſſam.ff.de minoribus.
ℭ Pretereà hoc probatur in.l.j.ſi ſæpius,in inte.re-
3 ſtitu.poſtu.ℭ Not.ergo † ex iſta glo.unam limitationem b bo-
b nam & notabilem,ꝙ illud ꝙ dicit̃;ꝙ extraordinariũ auxiliũ
non concurrit cum ordinario,eſt uerum, niſi extraordinariũ
ſit magis plenum.Tene menti totam iſtam gl.ℭ Ad illud autẽ,
quod dicitur ꝙ tempora appellationis non currũt minori
opp.ſ.in quib.cau.in inte.reſti. non eſt neceſ.l.fi.Dicũt qui-
4 dam,† fateor ꝙ hodie tẽpus appellãdi non currit minori per
illam legem. Alij dicunt contrarium,ꝙ fauore iudiciorũ iſta
tempora currant minori.Simile.ſ.de iudic.l.properãdum.§.
fina.habuiſtis no,in.l.ult.ſ.ſi tu.uel cura.interue.& in hoc reſidet
glo.ℭ Contra glo.uidet̃ tex.in.l.ſi pręſes.ſ.quomodo
& quando iud.Prætereà uidet̃ ratio.ideo enim in.l.prope.
in fi,currit tempus iuſtantiæ,quia parat modicũ præiudiciũ,
cum actio firma remaneat:ut no.in.d,l.ult.ſi tutor vel curat.
interue.ſed tp̃s appellatiõis non ſolũ aufert inſtantiã,ſed etiã
aufert.totã cauſam.ℭ Quid dicemus? breuiter poſſumus ſic
dicere:ſi minor non habet tutorem,tẽpora appellatiõis non
currunt:ut.d.l.ſi præſes.ſ.quomodo & qñ iud,ſicut non currunt
abſenti,nec ignoranti:qa iſta computantur à tẽpore ſcientiæ:
ut uidiſtis in.l.ab eo.ſ.quomodo & qñ iud.ſed ſi habet
defenſorem,& non appellat,ſeu non proſequit̃:tũc currunt
iſta tempora:ita loquitur iſta glo. Sed ſi dicas ꝙ per lapſum
iſtorum temporũ amittatur cauſa:concedo,tamen fauor iudicij
requirit ut iſta tempora labant̃:licet poſsit reſtitui:ut in
aut̃.de hære.& fal.§.pupillus. Contra hoc tamẽ facit gl.q̃ eſt
in.d.l.ſi præſes.quomodo & quãdo iud.Sed illã potes intelligere,
quòd contra minorẽ indefenſum,non poteſt ferri ſententia
iuridicè:ut dixi ſupra.l.proxi.ſed lapſus inſtãtiæ à iure
ſic.vide glo.tuam & nota,& eam perpetuò tene menti &c.

a ℭ In rem pupilli. No.quòd iſta lex fuit data in punctis domino Soere filio dñi Flo.& ex gl.per hoc no,quòd appellatione pendente põt peti in integrum reſtitutio,& tenuit Archi.lxxxvij.di.c.irreligioſum.& hoc etiã dicebat do.Flo.hic & alleg.iij.de appel.& facit:qa poterit peti ĩ prĩcipali cauſa.arg.l.ĩpera.§.poſtq̃.vt leg.no.cau.Andr, Barba,

POMATES.

b ℭ Limitationem. Vide Bar.& alios ſcribẽtes in.l.in ꝓuinciali.§.j.ff.de ope.no.nũ.& unũ verbum Ro.conſi.ccxx.colũ.iiij.in verſi,iij.

Si aduerſus uenditionem. *Rubrica.*

SI minor. Iuramẽtũ de nõ veniendo
cõtra reſtitutionem,
impedit eã poſtulare.h.d.ℭ Op,de.l.nõ
dubiũ in fi.ſ.de legi.Hui9 timore hæc lex
variat̃ duob9 modis:uno modo ſecũdum
Mar.q dicit,ꝙ hæc lex loquitur generaliter,
ſiue decretũ iudicis interuenerit,ſiue
non. Non obſt.lex cõtraria,quia loquitur in contractu perpetuò
prohibitiuo:ſed alienatio rei minoris in quibuſdã caſibus
reperitur permiſſa:ideo firmatur iuramento.ℭ Bulg.
fuit in contraria opi,quia.l.non dubium.loquitur quando
contractus eſt nullus ipſo iure:unde iuramẽto non firmatur;
& pars poteſt agere ex iure ſibi cõpetenti;nec habet hõc neceſſariò
impetrare à iudice:vnde iudex non eſt author periurij.
hæc lex loquitur quando contractus eſt validus:qa decretũ
interuenit:vnde habet neceſſe petere reſtitutione in integrũ,
ut poſsit agere,quam ſibi iudex denegat,ne poſsit reſtitui,
ne ſit author periurij,& ideo Bulg.dixit pelegãtia uerba,
vt hic habes in glo.Iſta opi.eſſet uera iure.C.tamen ſuperuenit
aut̃.ſacramẽta.quæ eſt noua conſtitutio imperatoris Federici,
& approbauit opi.Marti.ut etiam ſi ſuper contractu
inualido iuretur,nõ poſsit minor uenire cõtra,ſecũdũ opi.cõmunem,
licet quidam contra:ut dicemus ſuper dicta autheti.
ℭ Op.ſ.de tranſac.l.ſi ex falſis.Solu.ibi interuenit dolus aduerſarij.
ℭ Op.de.l.fi.ſ.de non nume.pecu.Sol.ibi iuramentum
habebat in ſe tacitam conditionem.hic non habetis alia.
Cetera dicemus in authenti.ſacramenta &c.

IN integrum. Minor reſtituitur aduerſus venditiones nociuas
ſibi,vel tutori factas,h.d.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentũ eſt triplex:& quãdo obligat:& de quo loquatur hæc authẽ.*
2 *Contractus quibus ex cauſis fiat inualidus:& de qua inualiditate loquatur hæc authenti.*
3 *Diſpoſitio iſtius authenti.habet locum in contractu inualido.*
4 *Authenti.hæc fuit facta tempore gloſſatorum.*
5 *Imperator Federicus approbat opi.Marti.*
6 *Sacramentum propriè eſt ſacræ rei ſignum:& hic ponitur pro iuramẽto.*
7 *Iuramentum,an præſtetur corporaliter.*

In illis caſibus

8 *Lex interpretans locum habet, in illis casibus in quibus habet locum lex interpretata,*
9 *Impubes proximus pubertati obligatur iuramento.*
10 *Iuramentum, an apponatur in ipso contractu, uel posteà quãdocunq; uel prius, nihil refert.*
11 *Significatio dictionis super.*
12 *Præsentia aduersarij, cũ iuratur extra cõtractũ nũ requirat?*
13 *Præsentia partis in dependentibus á sola uoluntate unius, nõ requiritur.*
14 *Iuramentum præstitum per minorem super contractu inualido alia ratione, quam minoris ætatis, an ualidet contractum.*
15 *Statuto, statuto, quòd nullus contrahat cum minore sub pœna, sine consensu consanguineorum: si minor contrahat & iuret, an poßit contrauenire?*
16 *Iuramentum præstitum per minorem: an impediat restitutionem in integrum?*
17 *Iuramentum interpositum super facto: extenditur ad omne ius, quod descendit ex illo facto.*
18 *Dispositio huius authen. an habeat locum etiam in contractibus, quibus ex una parte tantum oritur obligatio.*
19 *Dispositio huius authen. est fauorabilis & extenditur.*
20 *Dispositio huius leg. habet locum in distractu, & sic libe ratione.*
21 *Authẽ. hæc ubi iuratur generaliter non uenire contra aliquẽ contractum ab eo celebratum: an habeat locum authen.*
22 *Authen. hæc habet etiam locum in iudicijs.*
Item habet locum si minor uendit rem alienam. nu. seq.
Et ut habeat locum ista authẽ. sufficit, q ponantur uerba in cõtractu, quæ importent iurauit non retractare. nu. 24.
25 *Inuiolabiliter custodiri quomodo dicatur.*
26 *Authen. hæc an habeat locum quando minor est deceptus ultra dimidiam iusti pretij remißiuè.*
27 *Iuramentum interpositum per metum non obligatur.*

SAcramenta.[a] Ista est noua constitutio Federici: & habet multum altam & multũ
subtilem materiam. & ego tractaui de iuramento
plenissimè in. l. si quis pro eo. in princip. ff. de fide
ius. vbi tractaui de omnibus iuramẽtis: nisi de eo,
quod à minore præstatur. de quo hic dicam: quia
hæc est sua materia. Et primò loquitur de iuramento interposito sponte. Secundò de iuramentis interpositis vi. Secunda ibi: per vim autem. Iaco. Columbi. glossauit istam auẽ. & ponit multa
& infinita. Glo. breuiter ponit quædam substantialia. Dominus Rofred. commentauit istam constitutionem & ponit eam inter senatusconsulta.
& ibi dicit multa bona. Ego dicam vobis, quæ
sunt magis quotidiana & vtilia. ¶ Et vt intrem
glo. oppo. & videtur, quòd iuramentum non sit
obligatorium, nisi in liberto: vt. l. vt iurisiu. ff. de
ope. lib. & l. fi. de liber. cau. & l. si quis pro eo in
princip. de fideius. ¶ Huius timore debes scire,
1 † q triplex est iuramentum. Quoddam est, obligatorium, vt si aliquis vult se obligare iuramento, nullo alio præcedente, vel sequente cõtractu:
& tunc iuramentum nõ est obligatorium, nisi in
liberto: vt. l. non dubium. §. de legi. Quoddam est
iuramentum litis decisorium, quando iuratur super aliquo. de hoc loquitur tit. de iureiuran. ff. &
C. & de hoc nõ loquitur hæc auẽ. Quoddã est iuramentum confirmatorium alicuius contractus.
& de illo loquitur hæc auẽ. ¶ Item debetis scire,
2 † q cõtractus fit inualidus multis ex causis. Quãdoq; fauore publicæ vtilitatis: quandoq; quia cõ
tra bonos mores: quandoq; quia non seruatur solennitas: quandoq; quia lex sibi non assistit: &
multis alijs ex causis: vt habes insti. de inuti. stipu.
de omnibus istis non loquitur hæc auẽ. Quãdoq;
contractus est inualidus ratione minoris ætatis.
& de hoc tantum loquitur hæc auẽ. ¶ His præmissis iterum oppo. ad hanc auẽ. §. de leg. l. nõ dubium. Dicunt quidam, q hæc auẽ. corrigit illam
leg. Alij dicunt: & hanc opi. tenent omnes vltramonta. quòd ista auẽ. non corrigit leg. contrariã.
Nam hic loquitur quando interponitur sup con
tractu valido. Dicit enim super contractibus rerũ
suarum: lex contraria loquitur super contractu
inualido. ¶ Et secũdũ hoc ista auẽ. venit ad. l. C.
addendo: nõ corrigendo. Gloss. videtur dicere q
3 veniat corrigendo: † quòd si interuenerit sup contractu inualido, quòd illud confirmet. Et hanc tenent omnes, & cõsuetudo approbat: & ego credo
4 q sit verũ. † Nã ista auẽ. fuit facta tẽpore nostro-
5 rum glossatorũ: & audiui † quòd imperator Federicus ex certa scientia istas opin. approbauit
opi. Martim. Ista referũt doctores antiq. ¶ Venio ad quæstioes. dicitur hic, sacramenta. Quæro
quid est hoc dictum sacramenta? Respondeo debes dicere, quòd hoc vocabulum hic ponitur im
6 propriè: † quia sacramentũ, propriè est sacræ rei
signũ. de quo loquit̃ tit. extra de sacra. non reiteran. sed hic ponitur sacramentũ: hoc est iuramen-
7 tũ. ¶ Quæro circa istud † vtrum sit necesse, quòd
b sacramentũ præstet̃ corporaliter[b]? videtur quòd
non: quia auẽ. simpliciter loquitur. In contrariũ
8 videtur q sic: vt. l. j. huius tit. quæ hoc pbat. † Nã
in quibus casibus habet locum lex interpretata: in
his habet locum lex interpretãs: vt in auẽ. de filijs
ante dota. instru. natis. Pro hoc videt̃ text. in. l. si
alteri⁹. ĵ. si minor se ma. dixe. & hoc de iure ciuili
cõmuniter tenet̃. Ego credo q canonistæ teneant
aliter. ¶ Sequitur in text. puberũ. Quæro, quid
si iurauit pupillus seu impubes? gl. dicit q non
tenet. argu. l. qui iurasse. ff. de iureiurã. Docto. cõ-
9 muniter tenẽt, † quòd si impubes est maior ĩfante, pximus pubertati: ita q in eo cadat dilectum:
c tunc obligetur iuramento:[c] vt. l. impuberẽ. ff. de
fal. & de fur. l. impuberẽ. ¶ Sequitur in tex. spõte facta. Dicit spõte: ad differentiam eorũ, quæ interponunt̃ per vim, vt videbitis. ¶ Sequitur in
tex. sup. Quæro quãdo debeat interponi istud iu
10 rementũ? Respondet. gloss. siue in ipso contractu
11 siue posteà quãdocunq; siue prius. ¶ Not. † significationẽ istius dictionis super, quod nõ requirit̃
12 q in ipso cõtractu fiat. ¶ Sed quæro † an quando iuratur extra contractũ requiratur præsentia
aduersarij. videtur quòd sic: vt. l. certũ. §. si quis,
ff. de cõfess. & de iureiurã. l. iij. in prin. & hoc mul
13 ti tenẽt. Contrariũ puto: † nam in actibus: qui dependẽt ex sola volũtate vnius, nõ requiritur partis præsentia, vt in ratihabitione. vt. l. Põponiusr
scribit, De nego. gestis. Item in aditione hæreditatis, quæ solo animo aditur: sed iuramentum de
quo hic loquitur, est solũ confirmatoriũ: & tamẽ
sicut ratihabitio põt fieri parte absente: ita istud
iuramentum. ¶ Sequitur in text. contractibus.
Quæro an hæc auẽ. loquatur in cõtractibus inualidis, vel validis? de hoc sunt opini. inter docto. &
cõmuniter tenetur, quòd hæc auẽ. loquatur tã de b
contractibus validis, quã de inualidis: vt. §. dixi.
¶ Tamen ad vnum est aduertendum: quòd hæc
auẽ. solum loquitur quãdo contractus est inualidus ratione ætatis. Nã iuramentum facit eũ vide
14 ri maiorẽ, p istã auẽ. † Si ergo alia ratione contractus esset inualidus, iuramentũ pręstitum à minore simpliciter, non validaret istum contractũ: nisi
vltra adijceret, quia iuraret non venire contra ratione ætatis minoris, vel alia quacunq;. Nam ex
eo, quòd iurat non venire contra, ratione minoris
ætatis, habet̃ pro maiore, ex eo quod subdit: vel
alia quacũq;: habetur perinde ac si maior iuraret.
Vnde in casibus, quibus iuramentum maioris cõ c
firmaret contractum: & hic confirmabitur. In casibus, quibus iuramentum maioris non confirma
ret: nec hic confirmabitur. ¶ Et ideo pono. q. de
15 facto: † Per multas ciuitates. Italiæ sunt statuta,
quæ dicunt, quòd nullus audeat contrahere cum
minore sine præsentia consanguineorum, & sub
certa pœna: minor contrahit & iurat non contra
uenire ratione minoris ætatis, vel alia: vtrum possit venire contra? Aduocati communiter dicerẽt,
quòd non: quia istud statutum non potest facere, quòd minor veniat contra iuramentum suum
Non enim hoc potest facere imperator. ideo. l.
nõ dubium. §. de legi. corrigitur, per. c. cum cõtingat. extra de iureiur. ¶ Ego dico contra. Nã ista
auẽ. & c. cũ contingat. loquuntur quando contra-

a ¶ Sacramenta. Adde consi. Ioan. de Imo. lxviij. pro gl. vide hic Io. de Imo. in cõsi. cxxj. vide Bar. in cõsil. incipien. Bart. de a Tuderto. vbi distinguit, an iuramẽtũ sit de pterito. vt. no. ĩ ista authẽti. an de futuro. & vide Bar. in cõsi. clxiij. incip. quo, dicit statutũ. vbi omnino vide q alle. c. ij. de ma. & obediẽ. & loquitur etiã de cõtractu simulato. vide Bar. in cõsi. clxxvij. incipi. pdicto pũcto, vide Lud. ro. in cõsi. xij. ĩci. viso facto pposito. Andr. Barba. ¶ Et adde tu, an hæc auẽ. habeat locum in donatiõe? Adde et vide. Frã. de Are. in. c. ĩ præsentia. col. ij. de pba. & Moder. repeti. hic charta. ij. co. iiij.

POMATES.

a ¶ Sacramenta. Limita istum tex. quòd iuramentũ non confirmat cõtractum: vbi ĩ eo argueretur dol⁹. ita Anch. in cõsil. suo. clxxvj. inci. in supradicta contentione. & in cõ. lxxxviij. & in cõ. cccxl. & ad auẽ. vide Bart. in consil. xcix. & Ioan. de Imo. cõ. j. col. ij. & cõsi. clvj. & Alex. xlij. colũ. ij. & se. vol. j. & Ancha. in c. canonũ statuta. col. xlj. de cõsti. & consi. xxxviij. & Are. lxxiiij. volu. iij. & Alexã. liij. vo. iij. vbi põit. an ista auẽ. haberet locũ, vbi interuenit enormis lęsio: & an ĩ cõtractu donationis, authoritas curatoris: & alię solẽnitates reqsitæ à iure cõi etiã municipali. & ibi in. v. col. an peti posset absolutio à tali iuram. et. xxj. ĩ fi. vo. v. vbi põit quid si iuramẽtũ esset præstitum à tutore pupilli: vł alio administratore. & Ro. omnino ccccxxxvij. vbi ponit remissiões. & Soz. lxv. co. viij vbi ponit: an habeat locum in Iudęo Et limita istã auẽ. vt non procedat ĩ prodigo iurante super cõtractu, etiã cum authoritate tutoris: vt p Alex. post alios reprehendentem Bar. volẽtem contrarium in. l. j. in fi. ff. de cura. furi. & in. l. is cui bonis. ff. de ver. obl. idem tenet Bald. sibi contrarius in c. j. in. §. item sacramenta. in vlti. ver. in ti. de pace iura. firmã.

b ¶ Corporaliter. Adde, quòd hoc fallit ĩ episcopis, qui nõ tenetur tãgere euãgelia: vt decidit Rota. decisione. ccccix. de iureiur. in antiqs. qq ibi referat, q Papa Grego. xj. aliud volebat de episcopis, q erant in curia Romana.

c ¶ Iuramentum. Adde, quòd hoc sequit̃. Abb. cõsil xxxix. lib. j. & dicit pbari ĩ. c. literis in tex. & gl. extra de spon. iũcto c. j. de deli. puero. de quo. vide etiã Calde. consi. viij. & ibi quando qs teneatur ad obseruantiam iuramẽti. per domi. Car. consi. xcij.

vide Pal[illegible] 3° tomo. cap. § 7° [illegible]

ctus eſt prohibitus fauore iurãtis, meritò iurãdo
tollitur eius fauor. Nõ enim prohibeť aliqs eme-
re à minore: nec minor ꝓhibeť vendere à lege: ſed
dicit, quòd nõ valeat, ſi facit. vnde Lex nõ aſſiſtit
huic venditioni: nec prohibet perſonã cõtrahere:
ſed ſi quis facit contra præceptũ leg. peccat mor
taliter: vt extra de maiori. & obediẽti. capitulo ſe
cũdo, q non obedierit Principi morte morieť. Et
alibi dicit Paul. ad Ro. x iij. Omnis anima ſubdita
ſit Principi. & .j. ſequitur. Et qui voluntati eius
reſiſtit, volũtati dei reſiſtit, & damnationẽ ſibi ac
quirit. Cũ ergo ſuperior populus, vel princeps
hoc p̃cipiat, ſi quis facit cõtra legẽ, peccat morta
liter. ſed iuramẽtum interpoſitum ſuper peccato
mortali, non eſt obligatorium: vt in. c. ij. extra de
pec. lib. vj. & eo. lib. de reg. iur. c. nõ eſt obligato-
riũ. Ergo manifeſtè concluditur, ꝙ tale iuramẽtũ
nõ obligat. & ideo verba ſtatuti ſunt diligẽter in
ſpiciẽda: vtrum prohibeãt perſonam contrahe-
re, vel prohibeãt cõtractum valere. quod tene mẽ
ti.[a] ¶ Quæro, vtrum[b] per tale iuramentum ſim-
b pliciter præſtitũ impediatur minor† petere reſti
16 tutionẽ in integrum? reperitur quòd Dyn. con-
ſuluit, quòd nõ prohibetur petere reſtitutionem
& do. Cy. hoc refert in. l. ij. j. de reſcinden. vendi.
ratio hæc eſt ſecundum eum: qa nemo videtur re
nunciare ei, de quo nõ cogitauit: vt. l. mater. ff. de
inof. teſta. ſed minor non cogitabat ſibi cõpetere
reſtitutionem: ergo ei non videtur renunciare. &
iuramentũ non porrigitur ad aliud, de quo nõ eſt
cogitatũ: vt. l. fi. ff. qui ſatiſda. cog. & l. fi. in prĩ. ad
mace. j. de nõ nume. pecu. s. de trãſac. l. ſi ex falſis.
eſt ergo neceſſe ſecũdum quod dixi, quòd certifi
cetur de beneficio reſtitutionis, quale ſit. quicqd
dixerit, cõmuniter ſeruatur cõtrarium. Ego cõſu
c lui cõtrarium.[c] Nam ſufficit quem eſſe certũ iura
17 re ſuper facto: tũc † enim illud iuramentũ exten
d detur[d] ad omne ius, quod deſcendit ex illo facto:
vt. l. ſi duo. §. ſi qs iurauerit. ff. de iureiur. & ẽ tex.
s. eo. l. j. ſi benè intelligatur. ¶ Quæro, vtrũ hæc
18 authẽti. habeat locum in † contractibus quibus
ex vna tantum parte oritur obligatio. Quidã ꝙ
non: gloſſa quòd ſic: vt habes in gloſſ. quia prædi
cti cõtractus appellãtur: vt. l. ſi donationis. ſupra
quod metus cauſa. & l. ſi qs. de præſcriptio. xxx.
anno. Plus dicit Roff. quòd ſi iuret ſuper aliquo,
turpi cõtractu, ſiue ſup actione perſonali, ſiue rea
li, ſuper quacũq; obligatione: iſta authẽti. habet
locũ: & ſic olim nomen contractus latiſsimè acci
piebatur. ſicut in. l. contractus, de fide inſtru. de iu
di. l. omnem obligationẽ. ¶ Pro eius declaratio
19 ne habemus videre vtrũ iſta authen. † ſit fauora
bilis, vel odioſa: quia aufert minoribus beneficiũ
ſuum: & hoc eſt verum reſpectu rerũ corporaliũ,
ſed nõ reſpectu animæ. quæ præferẽda eſt cũctis
reb⁹: vt ſupra de ſacro ſanc. eccleſi. l. ſancimus, qa
e dicitur fauorabilis.[e] Fauet enim, ne quis in periu
rium incidat. ſi fauorabilis: ergo extende, vt. l. cũ
quidã. ff. de liberis & poſth. & ſic omnes p̃dictos
cõtractus comprehendet. ¶ Quæro, quid ſi iu-
20 ramẽtum interponatur † ſuper diſtractu. i. ſuper
aliqua quietatione? glo. in. l. quòd ergo §.. primo.
ff. de cõtraria vel vtili ac. tu. dicit idem, quòd iura
21 mento firmatur. ¶ Qræro, quid ſi † iuratur ge-
neraliter, non venire contra aliquem contractum
celebratum ab eo glo. argu. hic pro & contra. Cer
tè iſta opi. reſidet in eo. quod dixi. s. an tempore
iuramẽti requiratur præſentia aduerſarij: vel nõ:
& tenuit quòd nõ requiritur. Eadẽ ratione videť
quòd tale iuramentum generaliter præſtitum de
beat valere: etiam & in oĩbus contractibus præ-
22 iudicare. ¶ Quæro, quid in iudicijs† vtrũ poſsit
minor intereſſe cum iuramẽto. In gloſſa ſunt opi
nio. breuiter puto, quòd ſic, & ſic communiter te
netur: quia in iudicijs quaſi cõtrahitur: vt. l. iij. §.
idem ſcribit. ff. de pecu. In contrarium fa. quia iu
dicium redditur in inuitũ: vt. l. inter ſtipulantẽ. §.
j. de verbo. obligationi. & auť. iſta loquitur, quã- e
do iuramentũ præſtatur ſpõte. breuiter dic, licet
iudicium reddať in inuitum: tamẽ iuramẽtũ non
fuit exactũ ab inuito: meritò habet locũ iſta auť.
¶ Sequiť in tex. rerum ſuarũ, quid ſi minor vẽdi
23 dit rem alienam? † Roff. examinat hic iſtud multũ
bene, & dicit, quòd hęc verba meũ tuũ ſuũ & al-
terius: requirant etiã ad aliquem, rem iure domi-
nij pertinere, vel quaſi vel alio iure: ut. l. ij. de con
di. inſti, & l. ij. ff. de reli. Tamẽ hoc debet intelligi
ſuper cõtractibus rerum ſuarũ. hoc eſt, ſuper cõ-
tractibus obligationum ſuarum: vnde licet res ſit
aliena, ſi tamẽ obligatio eſt ſua: habet locum iſta
auť. ¶ Sequiť in text. non retractandis. Quæro,
utrũ de neceſsitate debeat poni in inſtrumẽto il-
24 lud verbũ, quòd iurauit nõ retractare. Rof. † dicit
quòd nõ: quia ſufficit, quòd ponatur uerbũ equi
pollens: ut quia ꝓmittit prædicta ſeruare, uel cõ-
tra p̃dicta nõ uenire: ut uidiſti ĩ. l. j. s. e. Facit quod
dicimus in re iud. ut. j. de ſentẽ. l. preſes. & ff. de re
iudic. in. l. in ſumma. ¶ Sequitur ĩ textu: inuiola
25 biliter cuſtodianť. ¶ Quæro, quomodo† cuſto-
dienť? dicit gl. ex tali cõtractu dabiť actio, & exce
ptio: ut. l. ſtatuas. de acq. re. do. Quod tene menti,
quòd vbicũq; lex p̃cipit aliquid ex quolibet ei⁹
ſtatuto, dať actio & exceptio. ¶ Quærit gl. quæ
actio datur. gl. dicit & bene: & dic vt in ea habes.
26 ¶ Quærit glo. quid † ſi minor eſt exceptus vltra
dimidiã iuſti pretij? an habebit beneficium. l. ij. de
reſcin. uẽdi. Gl. tãgit hoc plenius in. l. ij. de reſcin.
uenditio. & ibi dicam. ¶ Sequiť in text. per vim
27 aũt &c. Ex iſto fine no. † ꝙ iuramẽtũ interpoſitũ[f]
f per metũ non obligat: nec requirit exceptionẽ:
licet aliâs detur actio, quod metus cauſa &c.

Si aduerſus uendi. pignorum. Rubrica.

ETiam. Aduerſus pign⁹ prętorium, quod incipit à minore, ſi uendať minor reſtituiť, ſi graue dãnũ interceſsit, uel fraudis cõſiliũ. h. d. ¶ Op. j. l. ꝓxi. So. ut ibi dicam incõtinẽti &c.

REm quam. Si pignus quod incepit à maiore vẽdatur, minor nullo modo reſtituiť: ſed contra venditorem, uel eius admi-ſtratorẽ, ſibi ſuccurritur. h. d. ¶ Op. de. l. s. l. proxi. dicunt quidam, quòd hic creditor diſtraxit patre uiuẽte ibi eo mortuo. hoc reprobatur p finẽ, ubi agiť cõtra tutores. Alij dicũt, ꝙ hæc lex determinatur per præcedentẽ, quòd non cõpetit reſtitutio, niſi ſit enorme damnũ, uel fraudis conſiliũ: ut ſupra, l. proxi. &, l. ij. j. de p̃di. mi. Sed iſtud videť cõtra hãc leg. ibi: nõ bona fide &c. unde volẽtes ſuſtinere, dicunt: ꝙ hic fraus nõ fuit participata cum emptore: & iſtam opi. tenuit Bul. Alij, vt Ioã. dicunt quòd requiritur utrunq; copulatiuè, ſcilicet enorme damnum, & fraudis conſiliũ. Tertij dicũt, & iſtud dicit Azo, quòd nullo modo reſtituitur minor, qñ pignus cœpit à maiore. & lex proxi. loquitur quãdo cœpit à minore. Iſta opi. plus placet: ſed quia non eſt perfecta: ideo aduerte: quãdo pignus cœpit à minore: ſi quidẽ fuit pignus prætoriũ, minor reſtituiť, ſi interuenit fraudis conſiliũ, uel enorme dãnũ. ꝓ paruo enim dãno non reſtituiť: ut. s. l. ꝓxi. & de prædi. mi. l. ij. & de mino. l. ſi ex cauſa, in princ. Si uerò cœpit à minore pignus cõuentionale: & tũc minor reſtituiť, ꝓ paruo dãno, nõ ꝓ minimo: ut. l. ſeio. ff. de ĩ inte. reſti. Si uerò cœpit à maiore, hic aduerte ſiquidẽ venditio

a ¶ Tenemẽti. Adde, ꝙ Pau. de caſt. dicit, ꝙ cõſideratiões, Bar. nõ ſunt bonæ, & ſe pluries cõſuluiſſe cõtra opi. Bar. de quo p ipſum cõſ. ccv. & cxlj. p. d. car. cõſi. xxxv. & cõſi. xxxvij. & cõſi. xlvj. & cõſ. cxj. p Bal. cõſ. lxxix. & ccxxix. & ccclxix. j. li. & cõ. cxlix. ij. li. & cõ. clxxxiij. iij. li. & cõſ. lxiiij. iiij. li. Pe. de anc. cõ. ccclxxxiij. Abb. cõ. xj. & alle. xxxix. j. li. & cõ. vij. ij. li. Ro. cõ. xij & melius conſil. ccccxxxvij. Fed. de ſenis cõſ. cclxxij. Ange. cõſi. clx. And. ſic. cõſi. liiij. li. ij. Alex. cõ. xxvij. j. lib. & ccxxix. ij. volu.

POMATES.

b ¶ Quæro vtrum Habes tñ limitare iſtã auť. ex dictis doct. ĩ. l. is cui bonis. ff. de ver. obl. dũ reprehendũt Bar. q volebat. in l. j. ĩ fi. de cura. furi. & in. d. l. is cui bonis. p. d. Alex. ꝙ illud, ꝙ diciť. ꝙ ꝓdigus iurãs ſup cõtractu, nõ teneť ad eũ obſeruãdũ nõ ꝓcederet quoties iuraſſet authore curatore. Oppoſitũ vltra doc. in ſupiori loco tenuit ipſemet. Bal. ſibi cõtrari⁹ in. c. ex pte extra de cõſu. vt nõ habeat locũ quoties daretur curator minori propter malos mores: qa tũc dato milies ꝙ iuraret ſup cõtractu curatore authore, tñ nõ teneret ad ei⁹ obſeruãtiã, & tenuit hoc expreſſè Bal. ĩ. c. j. §. itẽ ſacramẽta, ĩ vl. verbis ĩ ti. de pa. iur. fir. ex quo ẽt põt colligi, & fuit cõſyderatio Torti. ĩ d. l. is cui bonis. ꝙ talis minor, cui eſſet dat⁹ curator. ꝓpter malos mores, nõ poſſet teſtari. iuxta. §. itẽ ꝓdig⁹, qb⁹ nõ eſt pmiſ. fac. teſt. inſtituta. & l. is cui bonis. ff. de teſta.

POMATES.

c ¶ Conſului contrariũ. Et ego conſului contrarium. Adde ꝙ eſt ĩ cõſi. lxxvij. & vide Barto. cõſi. lij. col. x. vo. ij. Ant. de Bu. cõſ. xlvj. & Alex. cxxv. col. v. ad fi. volu. j. & cxxvij. vol. ij. et. liiij. ad fi. vol. iij. & Bar. xvj. vol. iij. Vide etiã Bal. ĩ. c. ex reſcripto. col. j. de iureiur. & in. c. peruenit. primo. e. ti. de pac. iura. fir. §. item ſacramenta. in fi. & Paul. de caſt. conſi. lxx. & Alex. lxxx. col. fi. volu. v.

d ¶ Extendetur. Adde, quod Bal. cõſi. cxxxiij. lib. iij. intelligit hoc verũ, quando in aliqua parte inſtrumenti, eſt facta mẽtio ætatis, de quo etiã vide eius conſi. xl. v. lib. & conſi. iiij. & xlvij. iij. lib. Ioã. And. in addi. ad Spec. in tit. de renun. §. j. verſic. cui autem.

POMATES.

e ¶ Fauorabilis. Et per hoc, quòd in his, quæ tendũt in fauorem animę licita ſit fieri extẽſio. uide Barba. conſi. lvj. col. xij. vol. ij. & Ro. cõſi. cclxxxv. ĩ fi. imo. cõſi. j. co. iij. & cõſi. cxxiij. col. iij. & ꝙ tẽdẽtia in fauorẽ animæ, debeãt extendi. Facit gl. in. l. omnes dies. in uerbo apoſtolicè. j. de ferijs. & no. plenè p Alex. in cõſi. lx. in. iij. colũ. ĩ. ij. vo. & de gl. in. d. l. omnes dies mei. & Gemi. in. c. j. de tẽpo. ordi. in vj. uide etiã Alex. cõſil. lxiij. ĩ. ij. col. vo. iiij. & cõ. xcix. in. ij. col. e. vo. Fel. in. c. tranſlato. de conſi. col. vj. ad fi. & ĩ. c. iurauit. col. ij. de prob. & ĩ. c. in preſentia. colũ. xv. e. ti. & in. c. fi. col. j. de p̃ſcrip. & Bar. cõſi. lxiiij. co. xij. vo. j. Ad hęc ẽt uide gl. ibi & Pan. & quod ibi addi. in. c. referente. ad fi. de pre. & Alex. cõſi. clxxxiiij. uo. ij. col. ix. & Barb. lix. col. xij. uol. ij. & Ro. cclxxxv. ĩ fine. & Imo. cõſ. j. colũ. iij. & cxxiij. colũ. iij. & Alexã. xlij. in fi. uolu. j. & lxxxv. eo. uol. & cxxv. colũ. vj. & Are. xlix. col. iij.

POMATES.

f ¶ Interpoſitum. Et idem crederẽ ſi eſſet ĩterpoſitũ per dolũ, per textum in. c. q̃uis. de pactis ĩ. vj. et per ea, q̃ ponit Alex. cõſi. liij. col. v. uol. iij. ubi ponit, de quo dolo debet intelligi, ſcilicet rẽ ipſa, an ex propoſito.

vēditio fit ex pacto habito cum defuncto, nullo geſto cum minore, minor non reſtituitur: vt hic, & .l. ęmilius. ff. de mino. & l. apud Iul. §. j. ff. qui ex cau. in po. ea. Ratio: quia verba edicti dicunt, de eo ꝙ cum minore geſtum erat, ſed hic nihil eſt geſtum cum minore. ergo, &c. Si verò eſt aliquid geſtum cum minore: aut quia interpellaui eum, & ex mora eius ſum conſecutus ptātē vendēdi à lege: vel aliquid aliud feci in alia materia; tunc ipſe poſſet impetrare reſti. in integ. quia cum eo eſt geſtum aliquid: vt. l. cum filius. §. in hac. ff. de ver. ob. ¶ Iſtam diſtinctionem tangit gl. in. l. ſi cum militaribus. j. de reſti. mili. prædicta vera, quando minor non reſtituitur ex edicto de minoribus. ſed ſi vellet reſtitui ex edicto ex qui. cau. ma. ex clauſula, ſi qua mihi cauſa iuſta videbitur. dicens ſe ignoraſſe contractum. patris ſui, & propter eius ignorantiam eſt deceptus: & ideo petit reſtitui: ꝙ poteſt. Ita tenet glo. in. d. l. cum filius. §. in hac. de ver. obli. ita dicit Dy. in. c. ſi is, qui in ius. de reg. iu. lib. vj. ꝙ hęres emphyteutæ eius, qui non ſoluit canonem, per biennium reſtituitur ex iuſta cauſa: ita hæres patris, qui non reſoluit pignus ignoranter, reſtituitur, &c.

Si aduerſus dona. *Rubrica.*

SI quæ. Moderata nuptialis donatio: per reſtitutionem non reſcinditur hoc dicit. Iſtam legem intellige, ꝙ donatio fuit facta de rebus, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt: nam aliâs requiritur decretum iudicis: vt valeat donatio: vt. j. de præd. l. ſi prædia: &c.

SI in te. Si conſenſus ipſo iure non præiudicat, reſtitutio non eſt neceſſaria: & aliâs debet reſtitutio poſtulari hoc dicit.

Si aduerſus libertatem. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio, quando detur aduerſus datam libertatem.*
2 *Conſultor aſſumptus in cauſa, ſi conſuluit aliquem condemnandum, an iudex qui pronunciauit ſecundum naturam conſilij uideatur cōdemnaſſe?*
3 *Iudex, qui cognoſcit ſuper cauſa reſtitutionis aduerſus ſententiā, nō iudicat ſuper prima cauſa, ſed ſolū ſententiā reſcindit: ſecus in appellatione.*

SI poſt. Aduerſus libertatem datā, nō datur reſtitutio: ſed aduerſus dandam ſic hoc dicit quaſi totus titulus.
1 ¶ Opp. † de. l. penul. ff. de reſcin. ven. vbi ipſo iure libertatis non competit, niſi ſit impleta conditio. ¶ Ad idē opponit̃ de l. ſi quis ſub cōditione. ſi quis omiſſa cau. teſta. Sol. dicunt quidam, ꝙ hic fuit expreſſum in ſnīa, ne impleretur conditio. Vel dic, ꝙ cū à parte minoris, hòc opponeretur. Iſta talis exceptio fuit tacitè reprobata. Simile in. l. qđ
a in diē. §. ſi rationē. de compe.[a] & ff. de ori. iu. l. j. Sunt ſatis bonæ iſtæ ſolutio. vel dic, ꝙ contraria loquuntur de conditione, quæ tacitè ineſt ex diſpoſitione legis hìc de ea, quæ venit ex diſpoſitione hominis. ¶ Oppo. j. eodē. l. fin. Glo. ſoluit notabiliter. hìc pronūciauit liberandum in. l. fi. pronunciauit liberum, & vide iſtam gl. & no. ad ea, quę dicam tibi. ¶ Facit ad
b queſtionem.[b] Conſultor aſſumptus in cauſa, conſuluit aliquē
2 condemnandum: † iudex condemnauit ſecundum formam cō
c ſilij: an videatur condemnaſſe reū certè non.[c] Aliud enim eſt ꝓnunciare cōdemnandū: aliud condemnare, ſicut videtis hîc. ¶ Not. ex hac leg, illud, ꝙ dicit tex. litem reſtaurari. &c. ꝙ iu-
3 dex, † qui cognoſcit ſup cā reſtitutionis, quæ impetrat̃ aduer ſus ſnīam, nō iudicat aliqđ ſup prima cā: ſed ſolū reſcindit ſentētiam, & reducit partē ad primā inſtantiā, ibi litē reſtaurari. &c. dixi. s. ſi aduer. rem iud. l. j. ſecus in iudice appellationis: vt j. de ap. l. eos. Rō eſt: qa appellatio ſtatim cū interponit̃ iudicatū extinguit: vt. l. j, in fi. j. ad Turpi. vñ iudex appellationis nō habet primā ſnīam irritare, ſed ſolū ſup meritis primæ cauſæ ꝓnūciare. ꝙ facit ꝓnunciando ſnīam iuſtā: vel iniuſtā: vt. d. l. eos. Poſſet etiā dicere: cōdēno: vel abſoluo: vt ibi dixi: &c.

ET ſi minor. Etiam ſi minor ſit dolo deceptus aduerſus libertatem non reſtituitur: ſed ei contra dolum ſuccurritur. hoc dicit in ſumma.

SVMMARIVM.

1 *Iudex, qui cognoſcit ciuiliter, ſi reperit crimen, an poterit punire.*

QVos retrahi. De nulitate libertatis, pōt quæri non per in integrū reſtitutionem reſcindit: & dolus tutoris poteſt ciuiliter & criminalit̃ puniri. h. dicit. ¶ Ex iſto text.
1 dicūt † quidam, ꝙ iudex, qui cognoſcit ciuiliter, & reperit crimen pōt punire criminaliter: tamen hìc non apparet vtrum eodem iudicio, vel diuerſo. Facit ad hoc. j. de cōdi. ob tur. cau. l. ꝙ euitandi. ff. de cal. l. pe. de fur. l. interdū. §. qui furem. ff. fi. regun. l. iiij. §. ſi dicantur. de pub. iud. l. defuncto. & ibi plenè dixi. ¶ Quæro, de quo liberto loquitur hic. Quidam dicunt de eo, qui fuit manumiſſus. ſed certè de illo loquitur lèx præcedēs hìc loquitur de alio liberto, qui erat curator & paſſus eſt ſeruum manumitti. &c.

SVMMARIVM.

1 *Appellari poſſe in cauſa liberali.*

IN iudicio. Aduerſus ſententiā, qua quis a
ꝓnunciatur liber, non datur reſtitutio: licet concedatur appellatio. h. d. ¶ Op.
1 s. e. l. j. ſol. vt ibi dixi. ¶ No. hic, † ꝙ in cauſa liberali poteſt appellari. facit. ff. de appel. l. illud. la. ij.

Si aduerſus tranſactionem. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Aduerſarius minoris reſtituti, etiam ipſe reſtituitur ad id, ad q̧ læſus eſt ex contractu minoris.*
2 *Tranſactio facta per minorē, ſine iudicis decreto, quando ei præiudicet?*
3 *Reſtores eccleſiarum non poſſunt tranſigere, nec alienare, ſine iudicis decreto & ſolennitate.*
4 *Actio iudicatur mobilis, uel immobilis, ſecūdū naturā rei, quæ in ea deducit̃.* b
5 *Si cōcedo tibi bona mea mobilia, uel immobilia: iura & actiones nō ueniunt.*

CVm in integrum. Reſtituto minore, videtur reſtitutus aduerſarius, quatenus ex contractu erat lęſus, hoc dicit. ¶ Opponitur de. l. cum minor. ff. de minor. glo. ſoluit vno
1 modo. ¶ Tu dic breuiter. † quòd aduerſariꝰ c
non reſtituitur, niſi ad actionem illam, in qua læſus erat per illum actum, contra quem petita eſt reſtitutio. ſecus ſi illam actionem aliâs amiſerat. vt in contrario. ¶ Opponitur ſecundò & videtur quòd ipſo iure tranſactio non prǫiudicet minori: vt j. de prędi, mino. per to. & l. ſi pupillorum. in principio. ff. de
2 reb. eorum. Glo. † tua valde not. dicit diſtingue, quid veniebat in actione, ſuper qua tranſactum eſt, ſi quidem erat res, q̄ fer- d
uando ſeruari non poterat: & ſic poterat alienari ſine decreto valet tranſactio ſine decreto. Et ita poteſt loqui. hìc aliâs requireretur decretum iudicis, nec aliter valet vt in contrario. &
3 idem in adulto, & vide gloſ. tuam not. ¶ No. benè hanc † gloſ. contra fraudes, quæ fiunt tota die per rectores eccleſiarū, qui non poſſunt alienare ſine decreto, & ſine ſolennitate. de qua dixi vobis in aut. hoc ius porrectum. s. de ſacroſan. eccle. Cer e
tè nec tranſigere poſſunt, vt hic manifeſtè vides. Contra hoc opp. ff. de rebus eorū. l. iij. §. idemq̧ erit. Solu, aliud in ſnīa dif-
d finitiua: vt ibi, aliud in tranſactione: vt hic. ¶ Vltimo not.[d] ex
4 iſta gloſſ. quod actio iudicatur mobilis, vel † immobilis ſecundum qualitatem rei, quæ in actione deducitur: vt hic vides. Similes habe. s. de ſacroſan. ecc. l. iubemus. §. ſanè. & in aut. de nō alienā. §. quia verò. Facit quod no. in. l. mouentium. ff. de ver. ſign. Veritas eſt iſta, ꝙ propriè actio non eſt mobilis, vel īmobilis: ſed eſt tertiū genꝰ per ſe: vt. l. à diuo pio. §. ſi in venditione. ff. de re iu. & l. quam Tuberonis. §. fi. de peculio. Sed quādo debemus actionem aſsimilare alicui, tunc procedit iſta gl. quia actio aſsimilatur ſecundum naturam eius, ꝙ in eo cōtine
5 tur. ¶ Et per hoc dicunt † doct. ꝙ ſi ego concederem tibi bona mea mobilia, & immobilia: ꝙ iura & actiones non veniunt: qa
e eſt tertiū genus,[e] per ſe. Nec eſt neceſſe hic, ꝙ alicui extremorū aſſimiletur: quia poteſt eſſe per ſe. & Spec. iſtud tenet in Spe. in tit. de fruc. & intereſſe. & neſcio in. quo. §. vel verſi.

SVMMARIVM.

1 *Actio, quæ reſtituitur aduerſario minoris reſtituti, dicitur utilis, & non directa*
2 *Actio, quæ tribuitur aduerſario minoris, an reſtituatur ipſo iure, uel per officium iudicis.*

SI ex perſona. Reſtituto minore reſtituitur aduerſarius: vt habeat replicationem, ſi actio prima durabat: aliâs ad actionem. hoc dicit. ¶ Op. de. l. ꝙ ſi minor. §. reſtitutio. ff. e. Solu. hìc loquitur, quando aduerſarius minoris remiſit actionem, quæ debet reſtitui: quia ipſa remiſsione minor factus eſt locupletior: ibi quādo aduerſarius minor dedit aliqđ

a ☞ De cōpen. Aduerte ꝙ. l. j. de origi. iu. non facit. credo potius Bar. voluiſſe adducere. l. cū prīcipalis. ff. de reg. iur. vel ꝙ hæc allegatio ſit ſuperflua, & abradenda Meliꝰ puto, ꝙ debeat adduci. l. ſi āt §. fi. ff. de nego. ge. quæ optimè facit Alexan. Loſæus.
b ¶ Facit ad. q. Vide Io. An. in. c. cōſtitutꝰ. de reli. do. do. Ant. ī. c. cū venerabil. e. li. c. trāſmiſſa. de ele. And. Barba.
c ¶ Certè nō. Paul. de ca. tenet cōtrarium. & ita dicit tenuiſſe. Io. faſio. & Bar. ita conſuluiſſe: vt res potius valeat quā pereat.
d ¶ Vltimo no. Adde glo. dicētem, ꝙ computatur inter immobilia. l. fi. j. ī qui. cau. re. ī inte. nō eſt neceſſa. Andrę. Barba.
e ¶ Tertiū ge. Adde Bar. cōſi. l. Spe. & Io. and. in ti. de fru. & intereſſe. §. j. ver. qđ ſi debeo.
☞ Et dictum Spec. ꝙ vult adducere. Bar. eſt. ī. §. j. q hic alle. ver. ſed qđ ſi debeo. Alex. Loſęus.

quo casu restituitur contra minorem, quatenus minor factus est locupletior. ¶ Opp. de. l. cum minor. ff. eo. solu. vt dixi. s. l. proxi. ¶ Opp. de. l. qui res. §. areã. ff. de sol. vbi actio extincta, non reuiuiscit. Solu. dicunt quidam fallit hic. Alij dicunt, qđ actio extincta nunq̃ reuiuiscit: secundũ communem cursum naturæ: sed miraculose sic: sicut videmus ĩ homine. Ista so. prę supponit, ꝙ ista actio: quę hic restituitur sit eadẽ cũ prima extincta. ꝙ est falsum: vt. l. alterius. ff. de tute. & ra. distra. Nã re-
1 stituitur vtilis† vt ibi patet. & ẽt dicit hic tex. ibi. tributa actio non dicit renata actio. sed dicit tributa. q. d. actionem istã dari nõ oriri: vt dixi in. l. cũ mota. s. de transa. Et iõ videt̃ in. d. l. alterius. ꝙ ista actio sit vtilis, non directa. ꝙ apparet esse verũ: quia restituitur ex edi. prætο. de mino. meritò non potest cõcedere actionẽ ciuilẽ directã, sed vtilem: vt insti. de bo. pos. §. quos autẽ. sed si actio restitueret̃ à iure ciuili, bene posset eadẽ restitui vt. l. deferre. in fi. de iure fis. & hãc materiã plenè explicaui, ĩ repetitiõe, l. melius. §. duobus. ff. de leg. ij. ¶ Opp. & videt̃ ꝙ hæc lex. sit superflua ꝑ præcedentem. Sol. gl. imò in multis differt: vt habes in gl. in solutione, quã vide. ¶ Querit glo. de
2 vna q̃ne, vel duabus. ¶ Quæro primò, † vtrum restituto minore sit restituta actio aduersario eius ipso iure: quidã videntur velle hîc, ꝙ sic. Alij dicunt per officiũ iudicis. Circa ꝙ vide gl. quã tene menti. Ego puto, ꝙ quælibet istarũ opinionũ sit vera: rectè intelligẽdo. Nam veritas est, ꝙ ista actio restituitur ꝑ officiũ iudicis, ex edicto de mino. ꝙ apparet: quia restituitur vtilis: vt. s. dixi: tamen debet restitui ipso iure: hoc est restituto minore: licet iudex de restitutione aduersarij, nihil dicat ius tamen ipsum restituit: vt hac leg. in fi. ita debes intelligere materiam istam, &c.

Si aduersus solutionem. *Rubrica.*

¶ In ista rubr. sicut sunt duę partes: ita sunt duę leges, &c.

Exemplo. Licitè soluitur curatorib⁹ licet minores aduersus illã solutionem, possint restitui hoc dicit. ¶ Opponitur, & videtur, ꝙ minor non possit restitui: vt. ff. de mino. l. ait prętor. §. permittitur. Sol. distingue, vt habes in glo. &. ff. eodem. l. ait prętor. §. permittitur.

SVMMARIVM.

1 *Solutio facta per minorem, quando transferat dominium.*
2 *Minor aduersus solutionem factam de debito ciuiliter, sed naturaliter indebito iuris errore, restituitur.*
3 *Lex etiã, de cõpensa. habet locũ, q̃n repetitur indebitè naturaliter debitum.*

Indebito. Hęc lex. habet materiam leg. iterdum. de cond. inde. Hic exemplificabo quantum pro glo. hic posita expedit. Si minor soluit indebitum naturaliter, tamen debitũ per errorem iuris, restitutione iuuatur. h. d. Glo. ista facit tria membra principaľr. Recitabo ipsam, per tria contraria. ¶ Oppo. & videtur, ꝙ minor ipso iure sit tutus quia alienare non potest. vt in toto ti. de re. eo. & de prædi. min. ergo solutione dominium non trãsfer
1 tur, nec transit. Sol. si † quidem res, quæ debebatur erat talis, quę alienari non poterat: tunc soluendo sine tutore, & sine decreto, non transfertur dominium: vt. l. magis. §. si ꝑ pupillus. ff. de re. eorum. sed si res confirmaretur cõsumptione: reconciliaretur solutio, si debitum pręcesserit: vt. l. non omnis. §. si pupillus. ff. si cer. petatur & l. ꝙ si fortè, in fine. ff. de sol. & ĩ istis casibus non loquitur hęc lex, quæ loquitur in indebito, & sic dicta iura non ob. ¶ Oppo. secundò, videtur ꝙ competat re-
2 petitio ipso iure: vt in toto titu. de condi. inde. ff. & C. Sol. ibi loquitur, † quando soluitur indebitum vtroq; iure: hîc quãdo soluitur ciuiliter: sed naturaliter debitum per errorem iuris: quo casu maiori non daretur repetitio: sed minori conceditur per beneficium restitutionis. ¶ Opp. tertiò. & videtur, quòd etiam minori detur repetitio ipso iure, per condi. indebi. vt. l. interdum. de condi. inde. Sol. ibi loquitur, q̃n non soluit legitimè: quia sine curatore. hîc quando soluit legitimè interueniẽte tutore, quo casu non repetitur, nisi per restitutionem. Iste passus est satis dubius, ibi examinabitur meli⁹. ¶ Contra hoc oppon. ff. de compensa. l. etiam si minor repeteret istud naturaliter debitum, opponeretur compensatio. Solu. dicit gloss. hic propter beneficium ætatis, compensationem euitat. Vel
3 dic† clarius, & melius. l. etiam. de compensa. quæ dicit quòd pro debito naturali, potest opponi compensatio: habet locũ in petente non in repetẽte. Ratio: quia repetitio ista, quæ fit ꝑ tit. de condi. indebi. habet vim cuiusdam restitutionis: qa ego erã spoliatus meo errore, peto me restitui: & ideo ante omnia sum restituendus. & ideo illa exceptio compensationis, non potest opponi. & hoc dicit glo. in. d. l. interdum. ff. de condi. inde. vbi latius determinatur ista materia.

a ¶ Licet. Adde ꝙ Paul. de ca. formaret hic. q. de muliere minore, q̃ nõ petiit tutorẽ filio, an excuset̃. de q̃ pro. cõs. cclxxix. Ang. cõsi. cxviij. Bal. cõ si. clx. li. iij.

Si aduersus dotem. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Dos est iusta causa alienationis.*
2 *Restitutio aduersus dotem immoderatam, q̃n detur muliere mortua?*
3 *Constitutio dotis facta à minore, quando sit ipso iure nulla?*

Quoniam. Aduersus dotem ĩmoderatam, restituitur vniuersaliter mulier, & hęres eius. hoc dicit. ¶ Op. de. l. prędia. j. de prędi. mino. & de l. lex quę tutores. ff. de admi. tu. Solutio. intellige, ꝙ hic erant bona, quæ poterant alienari sine decreto: vel si requirebatur decretum: dicas ꝙ intercessit. ¶ Sed contra hoc opp. quia bona possunt alienari à minore tantum ob ęs alienum: vt. j. de prædi. mino. l. ob ęs. sed dare dotem non est alienum ęs: ergo, &c.
1 ¶ Huius timore sunt hîc opi. an causa dotis† sit iusta causa alienationis: veritas est ista, ꝙ sic: vt. d. l. prędia. & d. l. lex q̃ tutores. & ff. de iure do. l. Titia. & ita tenet Azo. & bene. ¶ Op.
2 tertiò† si mulier est mortua, dos potest repeti ipso iure: quia sol. matri. dos debet reddi: vt. l. ij. in princ. ff. sol. matr. ergo restitutio non est necessaria: vt. l. in causæ. ff. de mino. Glo. dicit ꝙ hic factum erat pactum de lucrando dotem. vel fortè erat statutum in ciuitate, quod vir lucraret̃ certam partem dotis & ideo interest hæredis, vt restituatur aduersus illam constitutionem dotis. ¶ Item potest interesse propter fructus medio tempore perceptos. ita debes intelligere hanc materiam.
3 ¶ Item opponitur, & videtur † quod constitutio dotis facta à minore sit ipso iure nulla: vt. l. siue generalis. ff. de iure do. Huius timore glo. tua ponit vnam suam distinctionem bonam: & nota: quę communiter tenetur: licet Vltramon, nõ teneãt, &c.

Si aduersus delictum. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Minor aduersus delictum, q̃n & ex qua causa restituitur?*
2 *Delictum & crimen, in quo differant.*

In criminibus. Aduersus delictum dolo commissum, minor non restituitur: secus si culpa. h. d. ¶ Oppo. ff. ad. l. cor. de sica. l. infans. de fur. l.
1 impuberem. Sol. ibi loquitur de minore infante doli non capace: hîc de eo, ꝙ est doli capax. ¶ Op. & videt̃ ꝙ minoribus subueniatur in delictis: vt. l. aut facta in fi. §. j. de pœn. Sol quandoq; minor excusat se à delicto, propter defectũ ętatis, vel consilij: vt quia sit infans, siue doli nõ capax: tũc iuuat̃ ipso iure: vt. l. infans. & l. impuberẽ. Q̃nq; minor iuuat̃ ex dispositiõe legis: qa in eũ pœna nõ cadit: & tunc ẽt ipso iure iuuatur: nec est opus restitutione: vt. j. l. proxi. vbi est casus ꝙ quędam in minore non sunt delicta, quæ in maiore essent delicta. Q̃nq; minor excusatur propter infirmitatem animi: quia iuuenis. tunc si quidem delictum committitur dolo, nõ potest iuuari: cum minori pœna imponatur ex officio iudicis non per resti. in integ. vt. d. l. aut facta. §. pe. & l. auxilium. §. in delictis. ff. e. Si verò cõmitti sine dolo, tũc ꝑ restit. ĩ integr. iu-
2 uat̃ à tota pœna. ita loquit̃ hęc lex. ¶ † No. differẽtiã inter delictũ, & crimẽ, secũdum gl. q̃ vide & no. bene. Alij tamen aliter sumunt, &c.

a Licet.[a] Minor ætas excusat matrem, quæ filijs suis tutorem non petit. hoc dicit lex ista.

Si aduersus usucapionem. *Rubrica*

Contra. Minor restituitur aduersus vsucapionem hoc dicit. ¶ Op. & videtur. qđ non sit opus restitutione: vt. j. in quibus cau. in integ. rest. nõ est neces. l. fi. Sol. gl. ibi plenè dicit̃, &c.

Si aduersus fiscum. *Rubrica*

Si probus. Si minor à procuratore fisci decipit̃, potest restitui. h. d. vel aliter. Ita restituitur minor aduersus fiscũ, sicut aduersus priuatum. h. d. Intelligas ꝙ nõ fuit deceptus vltra dimidiã iusti pcij: a's haberet locum rescissorium

cum rescissorium.vt.l.ij.j.de rescindē.vēdi.cuius legis haberet remediū
& cessaret restitutio,&c.

EDicto quidem. Gl. prima magna ponit casum in leg. & nihil aliud ponit. &
breuiter hoc dicit. Quando fiscus vendit rem minoris, tanq̃
sui debitoris: minor non iuuatur, nisi fraus intercesserit, vel
solennitas seruata non fuerit.hoc dicit.

SI aduersus Præses est iudex inter priuatos,procurator fisci,inter fiscum,& priuatum.hoc dicit.

Si aduersus creditorem. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Probare quisq; debet id,q; est causa suæ intentionis.*
2 *Minor petēs se restitui aduersus creditorem,uel rem alienatam,quid habeat probare.*
3 *Dispositio huius legis non habet locum in creditore nō fœnerāte,qui mutuauit minori.*

a CVm & ipse. [a]Minor restituitur aduersus fœneratorem:nisi per eum probet
pecuniam in eius vtilitatem esse conuersam.h.d. totus
titu.Hic aduerte:quia est totus practicabilis. ¶ Opp.
hic videt,q minor præsumatur læsus nisi probet cōtra
riū.s.de in integ.rest.l.minoribus,&.l.nā posteà.§.si mi
nor.ff.de iniur.Sol.speciale est hic in odiū fœneratorū.¶ Contra hāc so
lutionem.op.de prædi.mi.l.si prędiū.dicit gl.sol.vt ibi.Alij ponunt hic
bene quatuor solutiones.Tu breuiter dic,& bene:& per hoc intelliges
1 totam hāc materiā.Pro fundamento sciatis,† q vnusquisq; debet pbare
illud,q est cā intentionis suę,actor illud, q est causa actionis reus illud,
q est causa exceptionis:vt,l.si minorem.s.de in integr.resti.&.l.ij.ff. de
2 proba.Modò ad propositum,qñq; minor † repetit rem suam alienatam
dicens contractum ipso iure nullum.reus vult retinere rem, dicens pciū
conuersum in vtilitatem minoris.tunc reus debet probare minorem lo
cupletatum:quia istud est casus intentionis.Ita loquitur.l.si prędiū.j.de
prædi.mino.Qñq; minor repetit rem suam.per resti.in integ.vel al's pe
tit se restitui:& tunc aduerte:qa tunc si minor dicit se læsum in eo, q vē
didit: quia non expediebat sibi vendere.aduersarius vult retinere rem
pro precio,q dedit minori.q est versum in vtilitatem minoris:tunc ad-
uersarius debet probare minorem locupletatum: quia est cā suæ excep-
tiōis:& sufficit,q minor probet,q fuit lęsus in eo,q vēdidit: vt.l.pri.
b §.j.&.ij.ff.de mino.&.l.si res.§.j.ff.de iure do.¶ Qñq; minor,[b] petit se re
stitui:quia læsus est in eo,q preciū perdidit:& tunc ipse debet pbare se
pdidisse:qa est causa suę intētionis.l.minoribus.s.de in integ.rest.&.l.nā
3 & posteà.§.si minor.de iu.Fallit in fœneratore:hic est casus.hic:iō dicūt
do.† q si esset simpliciter mutuatū sine fœnore,nō haberet locū hęc lex.

Si minor se ab hæreditate abstineat. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Repudiatio hæreditatis in filio,non est necessaria.*
2 *Existentia sui hæredis ubicunq; est filio proficua:etiam hodie si est filius,ergo hæres,secus si esset nociua.*
3 *Existentia sui hæredis,operatur transmißionem hæreditatis.Item confirmat tabulas pupillares.Item confirmat dationem tutelæ,nu.4.&.5.*

SI vos. Qui se non immiscuit hæreditati,tutus est ipso
1 iure:aliâs pōt restitui.hoc dicit.¶ Notetis,† q
in filio non est necessaria repudiatio. Sufficit enī q se non
immiscuit.¶ Contra hoc oppo.& videtur,q eo ipso q sit
filius:ergo hæres.secundum Apostolum.vt probatur. in
sti.de hære.qua.& dif.§.sui.& de hęredi.quæ ab intesta.j.de acquir.hæ-
re.l.necessariis.Cy.§.ij.& circa hoc facit magnam filateriā:vtrum sit fun
data intentio,q quis sit hæres eo ipso,q filius.Breuiter gl.hic tenet,q d'
non:quia text. dicit hic:non immiscuistis.& est veritas:vt.l.cū bonis de
acqui.hære.& de.l.j.nam nec emācipatus.¶ Pro cuius veritate debetis
scire,& aduertatis,q de iure antiquo,& ciuili,eo ipso,q erat filius, erat
hęres suus,& necessarius.Superuenit beneficium prætoris,quo filij ha-
bent beneficium abstinendi: & fuit istud introductum in fauorem eorū
ne creditoribus teneantur:vt.d.§.sui.de hære.qua.& diffe.& de hære.q̃
ab intesta. §.sui.vnde hodie vbicūq; existentia sui hæredis esset ipsi fi-
lio nociua,existentia nihil operatur propter prætoris edictum.vbicū-
2 que † aut existentia sui hæredis est filio proficua,adhuc hodie eo ipso,q
filius:ergo hæres:qa cū beneficiū abstinendi sit eius fauore introductū,
non debet retorqueri in eius læsionem:vt.l.q fauore,de leg.& consti.&
hic est tex.rotundus,si bene inspiciatur in.l.si filius qui patri.de vulg.&
pupil.& ibi dixi latissimè.¶ Ex his patet,q creditoris intentio, non est
fundata contra filium:vt dicamus,si filius:ergo hæres:quia esset sibi no
3 ciuum:vt hic cum si.¶ Ex his patet,† q existentia sui hæredis operatur
transmissionem hæreditatis,secundum opi.veram:vt.l.apud hostes,j.de
suis & leg.l.ex militari.in fin.de testa.milit.&.l.liber homo.§.j. de stip.
ser.& de iu.fis.l.lucius.Ratio:quia hoc est beneficiū proficuum filio,nō
4 nociuum.¶ Ex his apparet. † q existentia sui hæredis confirmat tabu-
las pupillares:vt.l.si filius,q patri.de vulg.& pup.&.l.filius.&.l.Iul. de
acq.her.&.l.pater.ff.de priuil.cre.Ratio,qa est fauorabile filio, quod ha
5 beat substitutum.& sic decedat testat⁹,† Item confirmat tutelę dationē:
vt.l.si nemo.& q ibi no.ff.de testa.tute. & hic per
doc.de te.tu.l.ij. Est tamen quidam tertius casus
in his,q̃ filijs neq; nocēt,neq; prosunt.In his vtrū
existentia sui hæredis aliquid operetur,nō est ma
teria nostra.dixi plenè ī.d.l.si filius,q pri. ¶ Op.
glos.de.l.cum quasi.§.sed & si quis.de fideicom.
lib.Sol.ibi speciale fauore libertatis.

SVMMARIVM

1 *Creditores sunt citandi, quando agitur de eorū interesse.Et ubi illud q petitur est tale,q super eo nō pōt perueniri ad primū,& secundū decretū.tunc parte cōtumace,peruenitur ad sententiam diffinitiuam.nu.2.*
3 *Iudex ex officio pōt prouidere,ne bona pereant.*
4 *Creditores,quando sunt in iudicio non citantur.*
5 *Proclama generale,fit qñ ignoratur,qui sunt creditores.*
6 *Legatarij debent citari,*

c SI omnes. [c]Ista authēt.sumitur ex corpore,vt spon.
largitas.§.ad hæc.Ista aut. practicat le
gem.Codicis, & est practica talis. Di-
ctum est,q filius potest petere restitutionē:vt ab-
d stineat ab hęreditate.[d] ¶ Quęro,q citabūtur ī hoc
iudicio?respondet Imperator,omnes, creditores
hęreditarij pręsentes:sed si absunt debent à iudi-
ce solenniter citari:vt compareant,&c. vt habes
1 in tex.¶ No.q creditores † sunt etiam citandi:qa
ipsi lęderentur:vt.l.nam ita diuus.ff.de adop.l.de
vno quoq;.de re iudic.¶ No.secundò, & ppetuò
2 tenementi,† q qñ illud quod petitur,est tale,ad
q non potest consuli per missiōem ex primo vel
secundo decre.tunc parte contumace peruenitur
ad diffinitiuam sententiā.Et idem dicunt quidam
quando agitur quærela inofficiosi testamenti.Nā
propriè non cadit hæc missio in possessionem:&
ideo peruenitur ad diffinitiuam.Pro hoc facit o-
ptime.ff.ad Trebel.l.sceuola secundum vnam lę.
Hanc aut.examinaui latius ī.l.si finita.§.Iul.ff.de
3 dam.infe.¶ No.tertiò† q iudex ex officio suo ēt
parte non petente, potest prouidere, ne pereant
bona.Ratio est:quia sibi liquet,vt iudici.¶ Opp.
ad primā partē ille,q certus est,nō debet certiora
ri,vt.l.j.in fi.de actio.emp.ergo creditores si sunt
pręsentes citari nō debent. intellige hic pręsentes
4 in eadem ciuitate:non tamen erant in iudicio.nam
si † essent ī iudicio, nō requireret citatio p dictam
regulā.qui certus est,&c.& hoc tenet Gu.in.l.j.ff.
de in ius voc.¶ Opp.secūdò,ad diffinitiuā nō pōt
perueniri lit.non contestata:vt.l.fi.§. illud.de tē.
appe.Sol.hic est speciale in causa restit.in integr.
Vel sic secūdum alios speciale est,in his, in quib⁹
non pōt esse consultum p missionē ex primo, &
secundo decreto.¶ Quęro circa hāc leg.quid si fi
lius ignoret:qui sint creditores: qualiter fiet cita-
5 tio?† Respon.fit generalis proclamatio per ciuita
tē:vt de remis.pig.l.si eo tpe. ¶ Quæro, an lega-
6 tarij sunt citandi:gloss.determinat,† q sic, & bñ:
vt in aut.de hære.& fal.§.sancim⁹.& in aut.sed cū
testator.ad.l.fal.Nota benè,&c.hic non sunt alia.

SI cum aui. Pōt qs ab hęreditate paterna abstinere, p
restitutionē,& auitā amplecti.h.d.¶ Quę
ro,qñ qs abstinet ab hæreditate paterna,& agno-
scit auitā,quo iure hoc faciat?de his tex,habes ī.l.
qui se pris.j.vñ lib. gl.tñ hic est scripta corruptè.
ideo vide eā:si dicit ante,malè stat:quia debet di-
cere, post paternā:aliâs cōmuniter stat malè,&c.

Si ut omissam hæreditatem, uel bonorum posses. Rubrica.

MInores. Minor restituitur ad hæreditatē,& bonorū possessionem,vel alia lucra, hoc dicit totus iste titu.

In quibus causis in integrum restitutio. non est neces. Rubrica

POMATES.

a ¶ Cū & ipse. Iste
tex.reputatur sin.
per Matthe.ī not.
lvij.inci.not. vnū
casum quotidianū

POMATES.

b ¶ Qñq; minor. v-
nusquisq; ergo de
bet pbare id,q est
cā suæ intētiōis&
vide exēplum per
Alex.cōs.xlvj.vo.
v.ī.j.dubi.& vide
ad hæc Sozi. cōsi.
cxv.in col.iiij.
c ¶ Si oēs.Pro intel
lectu illi⁹ aut.vide
Inno.& do.& ibi
dixi ī.c.cū inter de
excep.vide Io.an.
d.ang.Io. de Imo.
& ibi dixi in.c.di-
lecti.eo.ti.Andrę.
Barba.
¶ Adde tu. & li-
mita no. ī ista aut.
non pcedere, qñ
agitur principalr,
de trāsferēdo pos-
sessione in aliū.ita
Pet. de Anch.ī.c.
fi.de elec.lib.vj. &
refert & sequitur
do.Alex. de Imo.
in consi.v.co.j.ī.ij.
vol.Stra.

POMATES.

d ¶ Ab hæreditate.
& vtrum per solā
euictionē pbet lę
sio.q hic tāgit Ia.
de Ar.Cy.& Ray.
vide Alex. consil.
xxj.incip.viso p-
cessu satis lōgo in
pen.colū.ver.&c,
non sufficiat p ob
tinenda restit. ī in
tegr.in.j.vol. vide
Ar.cōsi. cxxxvij.

MInoribus. Mortem defuncti non vẽdicare minoribus ipso iure non nocet. hoc dicit in summa, &c.

ADolescentiæ. Tempus statutum ad proponendã quærelam inofficiosi testamenti, in minori ætate ipso iure non currit. hoc dicit. ¶ Oppon. de. l. j. §. de in integ. resti. Solu. vt ibi plenè dixi.

SVMMARIVM.

1 *Mora sine interpellatione re ipsa, qñ cõtrahitur fauore minoris: & quando ex alijs causis. & numero. 2.*

IN minorum. Hæc est notabilis lex: Et ad duo breuiter allegatur primò, ꝙ fauore minoris re ipsa, mora sine interpellatione contrahitur. Item actio ex testamento, [a] licet sit stricti iuris, equiparatur actioni bonefidei. hoc dicit. ¶ Oppo. dicitur in tex. tardẹ pretij solutionis. Et
1 sic innuit, † ꝙ loquitur in contractu emptionis, & venditionis. cõtra: qa tunc in quolibet maiore re ipsa mora contrahitur: vt. j. de act. empt. l. curabit. & ff. de act. emp. l. Iul. §. ex vendito. Solu. huius timore dicunt quidam, ꝙ hic appellatio debiti ponitur largè, pro quolibet debito. Alij dicunt, ꝙ in emptione, & venditiõe, non est speciale in minore: sed in alijs contractibus. Vel potes dicere: ꝙ etiam in emptione & venditione sit speciale. Nam maiorem constituit emptor in mora, cum res traditur sibi. Tunc emptor est in mora re ipsa: sed re non tradita secus: vt. d. §. ex vendito. In minore fit hoc speciale. quod emptorẽ cõstituat in mora ẽt re emptori non tradita: dum tamen tradita re cum fructibus. & ita potest intelligi litera nostra. ¶ Opponitur. ij. ꝙ aliâs contrahatur mora re
2 ipsa: vt. s. ꝙ me. ca. l. j. So. † fateor qñq; re ipsa mora cõtrahit̃ odio debitoris delinquentis: vt in cõtrario. Qñq; fauore creditoris: vt hic. & l. Titia. Seio. §. vsuras. de lega. Qñq; causa cuiusdam recõpensationis: vt. d. l. curabit. de actio. emp. Quandoq; ex alijs causis, quas dic: vt not. glo. in. l. mora de vsur. ideo hic Azo in summa tractauit materiam moræ. & vltramõta. etiã & do. Cyn. hic recitat gloss. & ponit in. l. mora. de vsu. & ibi dicemus Deo duce.

SVMMARIVM.

1 *Litigans cum tutore, debet habere copiam tutelæ, & inuẽtarij.*
2 *Tutor litigans, quando teneatur satisdare?.*
3 *Dñs qñ possit habere sententiam latam pro falso ꝓcuratore ratam: adde tu circa hoc, & uide Aret. in. c. causam quæ. de iudi. col. iiij. ubi dicit communiter teneri, ꝗ sic.*
4 *Sententia lata pro falso tutore, quando possit per minorem ratificari?*
5 *Sentẽtia lata ꝑ prælato nõ legitimè ordinato, an possit per legitimè ordinatũ ratificari?*

* **SI tutor.** Sententia lata contra tutorem, qui non cauerat, ipso iure pupillo non præiudicat hoc di. Not. quia per hoc dico, † ꝙ ille qui litigat cum tutore, debet
1 habere copiam tutelæ, & inuentarij: vt sic possit oñdere, qđ iste tutor legitimè potuit agere: aliâs sibi non sufficeret: [b] vt hac leg. videtur. Sed an debeat dare copiam totius inuẽtarij, id est omnium rerum contentarum in inuentario: tangam vobis infra, in materia tutelarum
2 fortè in. l. fina. ar. tu. ¶ Oppo. † & videtur, ꝙ non debeat tutor satisdare: vt insti. de satis. tu. §. j. Sol. intellige hic: de tutore datiuo, sine inquisitione, vel legitimo: vt dicam plenius de tut. & cura. qui satis. nõ de. l. j. ¶ Itẽ oppo. [c] de. l. non eo minus. §. de procu. Sol. hic fuit lata sententia, contra minorem, sed si esset pro minore lata valeret iure singulari, minore ratũ habente. hoc dicit. Gloss. tua multum notabiliter, quam no. quia doc. vltramon. faciunt magnum festum & dicunt notabilem hãc leg. ex qua apparet intellectus, l. non eo minus. §. de procura. & ff. de iudi. l. licet. & rem
3 ra. habe. l. iij. §. falsus. nam † ꝙ dicitur, ꝙ domin⁹ potest habere ratam sententiam latam cum falso procuratore: debet intelligi, quando est contra dominum lata, qui vùlt habere ratam in sui preiudicium. Sed si esset lata pro domino, tunc non posset habere ratam à domino maiore, sed à minore sic, iure singulari: vt dicitur hac leg. quam perpetuò [d] no. Contrariũ determinatur per gl. in. l. si mater. §. hoc iure. ff. de excep. rei. iud. & istud puto verum. Idem tenet Iacob. de Are. & etiam Petr. de bellaperti. licet hic diceret aliter. & est ratio: quia quando negociuum peccat in solo cõsensu statim ratihabitio trahitur retrò: vt. l. fina. infra ad macedonia. ff. de sol. l. ratum. Sed mandatum procuratoris pẽdebat ex sola domini vo
4 luntate, meritò ratihabitione confirmatur. ¶ Tutoris † aũt officium, nõ pendebat ex sola voluntate pupilli: ideo ex sola eius ratihabitione non confirmatur, nisi iure speciali. Ideo hic gloss. dicit optimè in tutore: in procuratore verò secus. ¶ Oppo. de. l. Barbarius. ff. de offi. præto. Solu.
5 ibi propter communem errorem. ¶ Quæro, quid in prælato † non legitime ordinato: glo. hic videtur dicere idem. facit. j. de eo, qui pro tutore l. ij. tangit gl. ff. de iureiur. l. iusiurandum, ꝙ ex conuentione. §. j. Tu dic plenissime, vt extra. de elec. c. nihil in fin. glo. & ibi apparet multum de intellectu. l. Barbarius. ff. de offi. præto. &c.

SVMMARIVM.

Exceptionum quæ sit perpetua?
12 *Exceptio non nume. pecu. causatur ex facto; uel non facto.*
3 *Dispositio huius leg. an sit fauorabilis minori?*
4 *Temporis cursu ubi quis læditur debet petere restitutionem intra tantum tempus, quantum est illud, in quo dicitur læsus.*
5 *Minor qñ restituatur aduersus cursum tpis, & quib⁹ casib⁹.*
6 *Præscriptio cepta contra maiorem, qñ currat ꝑminori, sine spe, uel non spe restitutionis?*
7 *Dispositio huius leg. an seruiat nobis de uento: & propter quid facta fuerit? Et ꝙ melius sit ante tempus occurrere quã post illatũ uulnus medicamen quærere. numero. 8.*
9 *Minor quid habeat probare, quando petit se restitui aduersus præscriptionem & usucapionem?*
10 *Minor, si non appellat intra. x. dies, an & quando ipsi competit restitutio ad appellandum.*
11 *Præscriptio triginta, uel quadraginta annorũ, quando currat contra minorem?*
12 *Tempus ꝙ datur ad petẽdum bonorum possessionem, an currat contra minorem?*
13 *Præscriptio inducta per testamentum: an currat contra minorem. Et quid in præscriptione statutaria. nu. 14.*
14 *Cogitari de eo quod quis ignoret, in genere potest.*
15 *Statuta recipiunt interpretationem restrictiuam, ne quis indebitè damnum patiatur.*

* **SAncimus.** Ista est sigularis & notabilis lex & habet materiam quotidianam: breuiter dicit. In casibus, quibus minor contra præscriptionem olim cõtra se cœptam, & finitam restituebatur: hodie ipso iure seruatur illæsus: nisi sit. xxx. anno. pręscriptio. hoc dicit. Diuiditur in quatuor partes. Primò loquitur in specie. Secundò illud ostendit generaliter. Tertiò ponit rationem. Quartò à generalitate ponit exceptionem. Secunda ibi: sed humanius. Tertia ibi: melius enim. Quarta ibi: videlicet. ¶ Opponi. &
1 videtur, ꝙ omnis † exceptio sit perpetua: vt. l. purè, in fin. ff. de doli exceptio. Solu. quædam est exceptio, quæ causatur à facto, vel non facto: & ista est perpetua, vt lege cõtraria. Istą regula fallit in exceptione non numeratæ pecuniæ, & non numeratæ dotis: vt. j. de non numerata pecunia. l. in contractibus, & de dote causa. non nume. l. finali. & ibi ponam. ¶ Quædam sunt exceptiones, quæ causantur ex tempore: postea tamen nata erit perpetua: vt patet in materia præscriptionum, & vsucapio. & vbiq;. Ex hoc patet, ꝙ illi qui dicebãt ꝙ exceptio non numeratæ pecuniæ causabatur
2 ex tempore, non dicunt verum: imò † causatur ex facto, vt non facto, & finitur in tempore, & hoc voluit tangere gl. posita hic. ¶ Oppo. vlterius, dicitur hic exceptionem non currere. Contra. aut hoc refertur ad tempus, & est falsum: quia nõ põt facere Imperator quin tempus currat: aut hoc refertur ad ipsam exceptionem, & iterum hoc est falsum: quia ipsa exceptio ipso tempore currit. ¶ Huius timore, dicit glos. debes exponere exceptionem non currere cum tempore: ita quod cum tempore finiatur: sed remanet firma, vt currat, & finiatur tempore perfectæ ætatis. &c. Opponi. infra de nõ nu. pecu. l. si intra: Plures soluti. dantur ibi: ista vera. quia quãdo tempus huius exceptionis cœpit à maiore, currit etiam minori, qui ei succesit, vel econtra: sec⁹ si à maiore nõ cœpit: vt hic. ¶ Cõtra hoc op. qa si cœpit à maiore: ergo currit sine spe futurę restõis: vt. l. ij. si aduer.
3 vẽ. pig. So. vt ibi dixi. ¶ Opp. q̃rtò & vr̃, † ꝙ hoc sit nata naturalis: tunc adhuc dico, quòd bene videatur Bartol⁹ ĩ. d. l. j. ff. de condi. indeb. Videtur etiam inclinare in eãdem partem. ver. sed ĩ quęstione proposita, &c. Vbi verba. vnde æquitati naturali non tenetur & licet videatur alterare istud in conclusione, quam facit, dum dicit, qđ gl. bene exẽplifica: nõ quia respondeo, ꝙ Bar. potest intelligi, vt loquat̃ in materia condictionis indebiti, non autem malè loquatur. dum loquit̃ de natiuitate naturalis obligationis: vel aliter dic, ꝙ non est nata in suo robore: vt possit in iudicio deduci, sed quo ad natiuitatem sic, & ita loquatur in. d. l. j.

a POMATES. ¶ Ex testamento, &c: Intellige equiparationem in casibus, quibus per Bart. in. l. si hæres, in prin. ff. de eo ꝙ cer. lo.

* Pro saluatione. Bart. in hac. l. si tutor. in qua arguitur de contrarietate. vide concor. quam posui ad. l. non eo minus. §. de procu.

b POMATES. ¶ Non sufficeret. Vide Alexand. consi. ccxj. colũ. fin. volu. ij. iudiciũ ergo agitatum cũ tutore. minus legitimè cõstituto, est nullũ, & non præiudicat pupillo. & vide Roma. consi. cccclilij. columna. iiij. vbi loquitur ẽt in curatore. & declarat.

c ¶ Item oppo. de. l. Tu vide istam gl. alleg. per do. Abba. in. c. causam q̃ de iudi. contra. d. Anto. ibi vide oĩno. & vide Bald. q̃ no. loquitur ĩ. l. Iuli. ff. q satisda. cog. & Ang. qui ponit nouã oppositionẽ in. l. licet. de iudic. Andr. Barba.

d ¶ Perpetuò not. Adde videndum Bald. consili. ccx. lib. ij.

* Pro concordia. Aduerte: ꝙ exceptio non numeratę pecunię, excluditur biennio. & secundũ Bar, ĩ hac l. fi. circa medium post illud tempus biẽnij. nascitur naturalis obligatio, non antem añ. Idẽ tenet ĩ. l. etiam. ff. de mino, & in. l. cũ quis, C. de iur. & fac. ign. ¶ Contra ꝙ sit nata etiam añ tenet ĩ. l. j. ff. de cõdi. indebi. vbi videtur tenere, ꝙ orta sit tam ante, quã post biennium illa obligatio, sed post biennium illa ciuilis habet illum effectum, quẽ habet obligatio naturalis & ciuilis Tu dic Bart. ĩ hac l. fi. refert se ad dicta sua ĩ. d. l. cũ qs vbi refert opi. diuersas. & ita debet intelligi in. d. l. etiã sed posito ꝙ Bart. vbi supra inclinaret ĩ partem vltramontanorum, qđ ante bienniũ non

non sit fauor minoris sed odium. Nam añ hãc leg. cõpleta ęta-
te habebat quadriẽnium ad petẽdũ restitutionẽ: secũdum istą
habet biẽniũ tm̃ ad ꝓponẽdã exceptionẽ. hic nõ est eiꝰ fauor
Sol. dicit gl. ꝙ fauor est in hoc: qa secũdũ ista tpa illud, ꝙ erat
ipso iure nullũ, non firmabatur iuramento: sed ꝙ erat rescin-
dẽdũ per restitutionẽ in integrũ, firmabatur iuramento: vt. s̈.
si aduer. ven. l. j. est ergo fauor in hoc, ne iuramento astringaẽ.
Vel posset esse, ꝙ petendo restitu. in integ. non probaret. qđ
qualiter posit ꝓcedere. ĩ. dicã. Vel posset esse, ꝙ perderet p
fas, vel nefas. ita dicit glo. Vel dicas tu, ꝙ illud ꝙ dicitur, ꝙ qs
4 habet quadrienniũ, est verũ, qñ lęditur ex cõtractu: sed† qñ lę
ditur ex cursu tẽporis debet petere restitutionẽ intra tm̃ tẽ-
pus, quantũ est illud, in quo diciẽ lęsus vt. l. ab hostibus. §. fi. ex
qui. cau. maio. ꝙ sequiẽ ex. l. interdũ. ff. de mino. ¶ Venio ad se
cundam partem, & intro gl. quæ est super verbo concesserũt
¶ Op. ĩ. ne de statu defun. l. si mater. ff. de mino. l. auxiliũ, dicit
glo. ibi loquiẽ in casibus specialibus, in quibꝰ olim pręscriptio
currebat sine spe restitutionis, in quibus nihil per hãc leg. im-
mutatur: qa hic solũ loquitur in casibus, quibus currebat, sed
restituebatur. ¶ Op. s̈. e. l. ĩj. ff. e. l. ĩterdũ. &. ĩ. si ma. fact. ali. l. fi.
So. ibi loqẽ in casibꝰ specialibus, quibus olim nõ currebat pręę
scriptio. & sic non erat opus restitutione, in quibus casibꝰ il-
le leg. non mutanẽ p istã. ¶ Opp. & videẽ. ꝙ hodie etiã currat
5 pręscriptio, sed restituaẽ: vt. ĩ. de iud. l. ꝓperãdũ. ĩ fi. † dicit gl.
& bene, ꝙ regula q̃ poniẽ in hac leg. fallit in pręscriptione iu-
diciorũ: vt in tpe instãtiæ: vt. d. l. properandũ. ĩ fine. Adde idẽ
in tpe appellatiõis ĩterponẽdę: vt ĩ auẽ. de ap. & intra q̃ tpa. §.
j. &. ĩ. si sępius ĩ integ. resti. post. l. j. Eadẽ rõne de tpe appella-
tionis ꝓsequẽdæ: vt. s̈. dixi. si aduer. rẽ iudi. l. fi. & ibi no. gl. li-
cet dubitauerit ibi. & dubitat etiã ĩ. l. & si sine. §. pe. ff. de min.
tñ tex. est in. d. auẽ. de appellatio. & intra q̃ tpa. §. j. & eadẽ rõ-
ne ĩ oĩbus dilationibus datis à iudice: vt. d. l. & si sine. §. pe. de
mino. ¶ Itẽ op. ĩ auẽ. de hęre. & fal. §. pupillꝰ. Sol. speciale ibi
in tpe conficiendi inuentarĳ: vt minori currat: sed restituatur.
¶ Op. ĩ. de tẽp. in integ. rest. auẽ. si minor. sol. ibi speciale est.
¶ Op. de. l. cũ miles. ĩ. ex quib. cau. ma. Sol. ibi nulla fit mentio
de minore. & sic non no. ¶ Op. de. l. etiã. ff. de mino. So. dicas
ꝙ illa corrigiẽ per istã leg. vel ibi p̃scriptio nõ currit cõtra mi
norẽ. ¶ Op. s̈. si aduer. vsucap. l. j. Sol. dicunt. qdã ꝙ illa corri-
6 gitur per istã. Tu dic secũdũ gl. ibi, dic† ꝙ ibi loquiẽ, qñ con-
tractus vsucapiõis cœpit cõtra maiorẽ illa currit minori: sed
restituiẽ hic, qñ cœpit cõtra ipsũ minorẽ. Ista teneẽ cõiẽ. p doc.
nr̃os, sed vltramõ. tenẽt p̃cedẽtẽ, ꝙ illa lex corrigiẽ, siue cœpit
cõtra minorẽ, siue cœpit cõtra maiorẽ, per rõnẽ huius leg. ibi
melius, &c. Quę rõ haberet locum, siue cœpit cõtra minorẽ si
ue nõ cœpit. sed cõtra eos facit. l. si fundũ. ff. de fun. dot. vbi de
fectus superueniẽs p̃scriptionẽ nõ impedit. Ipsi rñdent & di-
cũt, ꝙ qñq; superuenit defectus tẽdens ad defendendã p̃scri-
ptionẽ, & iste defectus superueniens ĩpedit: vt. l. sicut. ĩ. de pre
scrip. xxx. an. Qñq; superuenit defectus tendens ad extensio
nẽ vsucapionis: & sic nõ impedit: vt. d. l. si fundũ. Ita dicit hic
& auẽ. quas actiones. s̈. de sacrosan. eccl. in illa quęstione. quan
do priuilegiatꝰ succedit non priuilegiato. Sed certè, d. l. sicut
quã allegãt loquiẽ in casu speciali. s. in præscri. xxx. an q̃ dor
mit. ergò & in aliis secus esset. Teneamus opi. glos. per dictam
l. si fundũ. ꝙ patet: quia in præscriptiõe debemus ĩspicere ini
tiũ: vt. l. iusto. §. & si possessionis. ff. de vsuca. Teneamus ergo
opi. gl. vt dixi. ¶ Sed cõtra hoc op. si dicis, ꝙ qñ cœpit cõtra
maiorẽ, cõtra minorẽ currit, sed restituiẽ: dicis contra. l. ęmiliꝰ.
ff. de mino, &. s̈. si aduer. ven. pig. l. ĩj. gl. dicit alibi. ꝙ, d. leg. lo-
quunẽ de p̃scriptione conuẽtionali: hic de p̃scriptione legali.
Ita no. ĩ. l. etiam. ff. de mino. quæ sit ratio huiꝰ, nõ bene video.
Vnde. Iac. de ar. dicit aliter. Aut pręscriptio venit ad corrobo
randum cõtractũ celebratum, cum defuncto maiore, & currit
contra minorem, sine spe restitutionis: vt. d. l. æmilius. §. ĩj. s̈. si
aduer. vẽ. pig. alr̃s currit, sed restituitur: vt. l. j. si aduer. vsu. Ista
sententia videẽ contra. l. si intra. ĩ. de nõ nu. pe. secũdũ ꝙ gl. eã
intellexit. s̈. Nã p̃scriptio cõtra exceptionẽ nõ numeratę pe-
cuniæ, tẽdit ad corroborandũ cõtractũ celebratũ cũ defuncto
maiore: & tunc currit, cũ spe tñ restitutionis: vt. d. l. si intra. &
s̈. dixi. ¶ Aduerte: qa fundamẽta huius materiæ sunt ĩ verbis
edicti p̃toris: vt. l. j. §. j. ff. de mino. & . l. ait p̃tor, in prin. ff. e. vbi
verba dicũt, ꝙ cũ minore, gestũ erit, q̃ res erit animaduertã. Si
igiẽ pręscriptio cœpit à minore: tunc habes animaduertere: an
ex hac præscriptione iudiceẽ aliquid gestũ cũ minore: ex quo
ipse lędaẽ: & competit restitutio. alr̃s non: qa verba p̃toris di-
cũt ꝙ cũ minore gestum erit animaduertam: in exceptione nõ
numerate pecũię: añ bienniũ nõ est nata naturalis secũdũ opi.
verã: vt dixi ĩ. l. cũ qs. s̈. de iur. & fac. igno. ¶ Si ergo biẽniũ cõ
pleẽ ĩ p̃sona minoris, obligaẽ naturaliter: ergo cum eo aliquid
geritur: meritò habet restitutionem in integ. Sed si teneremus
opi. vltramõ. ꝙ añ bienniũ esset nata naturalis, tunc per cursũ
biennĳ, si nihil geritur cũ minore, nõ haberet locũ restitutio.
& gl. nostra non diceret bene in casu. l. si intra. ¶ Idem dico in
vsucapione, & p̃scriptione, per quas quæritur dominium. sed
ista p̃scriptio cõpleẽ cũ minore, & ab eo aufert dñium & ipse
videẽ alienare: vt. l. alienationis. ff. de verb. sig. & si cũ eo aliqd
est gestũ, meritò cõpetit sibi restitutio: vt. l. j. s̈. si aduer. vsuca.
Istud idẽ dico in pręscriptione conuentionali, si quidẽ cũ mi-
nore aliqd geriẽ, ex quo lędiẽ, vt puta: qa ipse interpellaẽ, con
peteret sibi restitutio. vt. l. si creditor. §. illud. de distra. pigno.
De ver. ob. l. cũ filius. §. ĩ hac. & . l. si cũ militaribus. & ꝙ ibi no.
de resti. mili. Sed si cũ eo nihil geriẽ, ꝙ defunctꝰ dedit mihi ptã
tem vẽdẽdi post annum. & ego vendidi ex potestate habita à
defuncto, absq; aliquo facto, vel gesto cũ minore: meritò non
habet restitu. in integ. ita loquitur. l. æmilius. & . l. ĩj. s̈. si aduer.
ven. pigno. & est effectus, & radix. totius istius materię. ¶ Ve
7 nio ad gl. magnã. † Et ostendo, ꝙ Imperator seruiuit nobis de
vẽto, quoniã añ istã leg. hoc erat constitutũ: vt. ĩ. si quis igno.
rem mi. sine decre. cõpa. l. j. & fi. & qbus non ob. lon. temp. pręę
scrip. l. non est. Solu. dicit Placẽ. ꝙ Imperator bene potauerat
qñ fecit istã legẽ. & ideo nõ bene recordabatur de leg. istis. sed
nõ est verisimile, ꝙ Imperator, q habet oĩa iura ĩ pectore suo,
nõ fuerit memor illarũ legũ: vt. l. oĩm. ĩ. de test. & . l. humanum.
s̈. de legi. Et iõ dicit gl. in leg. cõtrariis, currebat p̃scriptio, sed
nõ cũ effectu propter restitutionẽ, hic verò ipo iure nõ currit.
Itẽ opp. ꝙ seruierit nobis de vento. Et opponitur à diuisione
sic. Aut loqueris in rebus pupilli: & de iure antiquo nõ pote-
rant vsucap. vt. l. bonæfidei. de acqui. re. do. Aut loqueris ĩ re
bus adulti. & tũc aut erãt res immobiles, & de iure antiquo nõ
poterãt alienari: vt, l. j. de re. eorum. ergo nec vsucap. vt. l. vbi
ff. de vsucap. Aut erãt mobilia, q̃ seruari poterãt. & idem ꝙ nõ
poterãt alienari, & per cõsequens nec vsucapi: vt. l. lex quæ tu
tores. de admi. tu. Aut erãt res: quę seruari nõ poterãt: & ĩ illis
frustra quęriẽ de pręscriptione: quia tantò tempore, non du-
rãt, sed pereunt. Vndę videẽ, ꝙ de iure antiquo esset istud. Di
cũt qdã, hic loquiẽ de pręscriptione contra actionem. contra-
triũ de pręscriptione rerũ. hãc reproba: vt hic in glo. Alĳ di-
cunt: ꝙ hic loquiẽ, qñ venditio tenuit. & hanc reprobat: vt in
gl. Tertĳ dicunt, ꝙ hic alienauit p̃decessor minoris. & ista est
truffa, qa tũc qs haberet dominiũ incontinenti: vel si cœpisset
præscriptio cõtra maiorẽ, curreret nũc cõtra minorem: vt di-
ctũ est. Vñ gl. dicit, ꝙ dicta argumentatio nõ ꝓcedit, quę non
possunt alienari, non possunt vsucapi: vt. l. si fundũ. de fundo
dota. ¶ Ista non est bona responsio. nã. l. si fundũ. loquiẽ qñ vi
tiũ impediens alienationẽ superuenit, post inchoatam pręscri
ptionẽ. Sed regula de qua opponiẽ dicit, ꝙ quæ non possunt
alienari, non possunt præscribi. Vnde gl. soluit aliter. licet per
dictas regulas non impediretur vsucapio: tamen erat speciali-
ter prouidendũ. Vel quod non erat factum ante istã leg. s. spę
cialiter. alr̃s istud esset modici effectus. Dicunt quidam vltra-
mon. quos sequebatur Mar. Sil. quod qñ alienatio est ꝓhibi-
ta p naturã rei, qa sacra, vel religiosa: tunc vsucapio est prohi-
bita secꝰ si alienatio est ꝓhibita fauore p̃sonæ: vt ĩ minore. &
& iõ dicta argumentatio non tenet. Istud non placet p. l. vbi
ff. de vsuc. & ꝙ ibi no. Dic secũdũ Ia. de Are. ꝙ rei minoris nõ
est ꝓhibita simpliciter alienatio, sed est permissa cũ decreto,
meritò p̃scribi põt. & iõ dicta argumẽtatio nõ ꝓcedit. ¶ Ve-
8 nio† ad tertiã particulã, & diciẽ hic melius etenim, &c. cõtra
ff. de autho. tuto. l. si tutor. dicit gl. magna hic in prin. ibi nihil
diciẽ de minore: aliâs de præscriptiõe. Certè fateor. tñ illa lex
obstat ad rõnẽ huiꝰ leg. q̃ est gñalis: iõ dic vt ibi qa ibi erat du-
bium: an minor lęderẽ, vel nõ: hic autẽ erat certũ: vt statim di
cam. ¶ Itẽ oppo. ꝙ secũdũ hoc ĩ ĩtegrũ restitutio, nunq̃ esset
necessaria, qa melius est ante tp̃s &c. Sic esset destructus totus
titulus p̃cedẽs de ĩ intg. rest. & hic, &. ff. dicit gl. magna hic ĩ fi.
Hic certũ est minorẽ deceptũ: sed non est ita certũ ĩ cõtracti-
bus, ita decipi eũ. Vide gl. ĩ fi. innuiẽ, ꝙ si certũ est in cõtractũ
minorẽ lędi ipso iure, seruareẽ illęsus, p rõnẽ huiꝰ leg. Hoc aũt
est falsum, vt. l. si minor. xxv. an. §. j. ff. eo. ĩ eo, ꝙ loqẽ de mino
re, q cõpromittit. Quare dicas, ꝙ iõ aliud in cõtractibus: qa ibi
interuenit factũ minoris verè: ĩ p̃scriptione interuenit fictè:
vt. l. alienationis. de ver. signi. Vñ illũ fictũ consensum remo-
uet hęc. l. suadente ęqtate: nõ em̃ sub est ęqtas: quare illa fictio
9 inducaẽ, & sic põt verũ cõsensum remouere. ¶ † Ex hac gl. no.
vnũ ꝙ in casibus, qbus. s̈. dixi. minorẽ restitui aduersus vsuca-
pionẽ, & præscriptionẽ, non habet necesse ꝓbare aliud, quã
ꝙ vsucapio cucurrisset statim enim præsumitur: quòd sit læ-
sus. vide glos. quæ hoc dicit. ¶ Contrarium videẽ velle tertia
gl. huius leg, in eo, ꝙ dicit: vel petendo restitutionẽ non præ-

baret. Si enim eo ipſo p̄ſumitur læſus, quomodo nõ poteſt ꝓ
bare læſionem? intelligas vbi nõ probaret, ſi cucurriſſet p̄ſcri
ptio: tñ eo ꝓbato ꝓbata eſſet lęſio: vt in hac glo. ¶ Et perhoc
10 vidi† q̃õne de facto minor. xxv. an. nõ appellauit intra. x. dies
reſtitutionẽ petit ad appellandũ: q̃d habet probare: videtur ꝑ
hanc leg. ꝙ eo ipſo. ꝙ currit p̄ſcriptio ſit lęſus. In contrarium
videtur: q̃a in dubio prę́ſumitur ſententia iuſta, & ſic nõ expe
dit ſibi appellare: vt. l. hęrennius. §. Caia. ff. de euic. Sol. ſi quí-
dẽ certum eſſet, ꝙ ſi minori non expedit appellare, nõ daretᷣ
reſtitutio. Si dubitatᷣ, vtrũ ſibi expediret appellare, vel non in
dubio prę́ſumeretur lęſus eo ipſo, ꝙ paſſus eſt ꝑdere bñficiũ
appellandi, tex. eſt, & gl. in. d. l. ſi minor. §. j. ff. eo. & canoniſtę
11 tãgũt iſtã q̃ſtionẽ. ¶ Venio ad vltimam partẽ. dicitᷣ † hic, q̃d
p̄ſcriptiones. xxx. vel. xl. an. remanent in ſuo ſtatu. ¶ Op. j. de
prę́ſcrip. xxx. an. l. ſicut. §. pen. Huius timore ſunt hic in glo.
opi. Pro quarum declaratione dicas ſic. in præſcriptiõe. xxx.
anno. vel maiori; ſi quidem minor eſt pupillus, contra eũ non
currit præſcriptio: vt. d. l. ſicut. Si verò eſt maior pupillo: &
tunc aut p̄ſcriptio cœpit cõtra eũ, & finitᷣ cũ eo: & tũc currat
ſine ſpe reſtõis. Rõ: q̃a iſta eſt lõga prę́ſcriptio, q̃ excedat ęta-
tẽ. xxv. an. & quadrienniũ, ꝙ datur ad petendam reſtõnem. Si
verò cœpit cũ maiore, vel cũ minore, & finitur cũ minore: tũc
currit, licet reſtitutio detur: vt. d. l. ſicut. Ita debetis intelligere
hãc materiã. in aliȷ̃s verò p̄ſcriptionibus minoribus collige di
ſtinctionẽ ꝑ teipſum ex p̄dictis. ¶ Expeditus de gl. circa hanc
12 leg. extra gl. & dicta doc. q̃ro an † tp̃a, q̃ danᷣ ad petẽdũ bono
rũ poſſeſſionẽ currant hodie minori videtᷣ ꝙ nõ, q̃a olim cur
rebant, ſed reſtituebatᷣ minor: vt. ff. e. l. fi. ergo hodie ipſo iure
nõ currũt. In cõtrariũ vr̃, ꝙ iſta lex videtᷣ loqui tm̃ in caſibus,
in q̃bus, minor tractat de dãno vitando: vt apparet ex princi.
leg. Primã opinionem puto veriorẽ, propter generalitatẽ hu
ius leg. q̃ dicit, ĩ oĩbus caſibus, &c. ergo nihil excipit. ¶ Quęro
13 quid in p̄ſcriptione † quę inducitur per teſtamẽtum. Reſpon-
deo, & puto, ꝙ currat hodie, ſed reſtituatur ſicut olim: vt. l. iȷ̃.
§. & ſi hæres. ff. eo. & ita loquitur tm̃ in p̄ſcriptionibus legali-
libus nõ ĩ his q̃ ꝓcedũt ex cõtractib⁹: vel vltimis volũtatibus.
14 vt. ſ. dixi. ¶ Quęro † q̃d ĩ p̄ſcriptionibus, [a] q̃ ꝓcedũt ex ſtatu-
a tis: vtrũ currãt cõtra minores. Inno. dicit, ꝙ nõ habet locũ hęc
lex. nec de ſtatutis cogitauit. ita dicit extra de reſtit. c. auditis.
al's eſt ĩ. c. cõſtitutus. extra de ĩ integ. reſti. & idẽ vr̃ mihi, ꝙ te
neat Spe. & iõ dicit ipſe, ꝙ illæ p̄ſcriptiones currũt, ſed mino-
ri reſtituitur. caſus ĩ. d. c. cõſtitut⁹. ſecundũ eũ. Videamus vtrũ
hæc lex cogitauerit de ſtatutis. & vt dixi vobis in. l. ſub p̄tex-
15 tu ſpecierũ, ſ. de tranſac. põt q̃s † cogitare de eo, ꝙ ignoret in
genere, licet non ĩ ſpecie: vt. l. ſi miles. ff. de teſt. mil. Ita iſta lex
cogitauit in genere, de oĩ p̄ſcriptione legali, cõtra quã lex da
ret reſtitutionẽ, Sed q̃s dubitat, ꝙ cõtra p̄ſcriptionẽ ſtatutorũ
16 iſta lex dat reſtitutionẽ? ergo de illo cogitauit lex. Prętereà, †
ſtatuta recipiunt interpretationẽ reſtrictiuam: ne q̃s indebitè
dãnũ patiatᷣ: vt. l. iȷ̃. j. de noxa. l. Cęſar. de publi. & l. adigere. §.
quamuis. de iure patro. non autẽ recipiunt interpretationẽ re
ſtrictiuã, vt q̃s lucretur. Aut ergo eſt illa p̄ſcriptio, q̃ aufert mi
nori, ꝙ ſibi iã eſt q̃ſitum: & tunc ſtatutum ſimpliciter, loquens
reſtingitur ad maiores: nec habebit locũ in minoribus. per hãc
leg. per rationem hic poſitam. Aut per illã p̄ſcriptionẽ minor
amittedat lucrũ, & ſtatutũ nõ reſtingitur: quia tũc currit, ſed
reſtituitᷣ. hic eſt caſus ĩ. d. c. conſtitut⁹. per ꝙ Innocẽ. ſe fundat.

POMATES.
a ¶ Prę́ſcriptionib⁹ Vide Anc. in. c. canonum ſtatuta. co. liȷ̃. ad fi. & ſeq. de conſti. & Ale. cõſi. xxxj. vol. v. col. j. vbi loquitur ĩ ꝓclamatiõibus, &c. vt non prę́iudicẽt minoribus, &c.

Qui, & aduerſus quos in integrum reſtitutio non poſtuletur — *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Probatio ſemiplena q̃ñ eliditur aliqua præſumptione, non eſt locus dilationi iuramenti.*
2 *Minor induſtrius præſumitur conuertiſſe mutuum in propriam utilitaem.*
3 *Approbatus ab aliquo collegio, non poteſt in concernentibus eius profeſſionem petere ſe in integrum reſtitui.*
4 *Aſſumptus in defectum alicuius, non dicitur approbatus.*
5 *Prodigus, cui fuerint bona interdicta, ſi eligitur de priorib⁹, an uideatur ſublata interdictio?*

IN conſilio. Secũdũ le. gl. dicit vnũ, ſecũdũ lec. Vltra mõ. dicit aliud. Pono ſecũdũ gl. Breuiter hoc intendit, vbi minor ſemiplenè docuit de lęſione recurritᷣ ad veriſimilia: ſed vbi de lęſiõe cõſtat veriſimilia minimè attẽdũtur. h. d. ſecũdũ gl. ſed ſecũdũ vltram, breuiter. h. d. in actib⁹, ĩ q̃bus q̃s eſt approbatus induſtri⁹, ceſſat reſtitutio rõne ipſi⁹ ętatis: ſecus ſi ĩ ſubſidiũ eſt aſſumptus, hoc dicit. ¶ Ad leg. noſtram opp. gl. à diuiſione. aut iſte pro-
bauit ſe læſum, & debet reſtitui: vt. l. minoribus. ſ. de in inte. re
ſti. & l. nã poſt ea. §. ſi minor. ff. de iureiu. ergo iſtud vtrũ ſit in
duſtrioſus, vel nõ ꝓ nihilo attẽditᷣ. Sol. gl. hic loq̃tᷣ in caſu du-
biȷ̃, q̃ñ de lęſione conſtabat ſemiplenè: in illa eſſet loc⁹ dilatio
ni iuramenti: vt. l. in bonę fidei. j. de iureiur. & l. admonẽdi. ff.
de iureiu. ꝙ nõ defertᷣ mõ ꝓpter iſtã p̄ſumptionẽ, ꝙ ſit indu-
1 ſtrioſus: vide gl. ¶ Ex hac le. no. † ꝙ vbi ſemiplena ꝓbatio ali
qua p̄ſumptione eliditᷣ: tũc non ſit locus dilationi iuramẽti. te
ne mẽti. dicemus in. d. l. in bonæ fidei. Aliȷ̃ dicũt, ꝙ hoc habet
intelligi de mutuo, in quo minor prę́ſumitᷣ lęſus, niſi ĩ cõtrariũ
probetur ꝑ creditorẽ: vt. ſ. ſi aduer. cre. l. j. q̃ p̄ſumptio tollitᷣ, ſi
erat induſtrius. vide iſtã gl. & tene mẽti. Gl. approbat primã
2 lec, licet iſtã nõ reprobet. Iſtã ſecũdã etiã teneam⁹. ꝙ † ſi minor
eſt induſtrius, & eſt diligens, p̄ſumitᷣ pecuniã ĩ ꝓpriã vtilita-
tẽ conuertiſſe. ar. ad hoc. j. de pig. l. ſi. & ꝙ ibi videbitis. Iſta eſt
3 lec. gl. Aliȷ̃ vt Pet. de bel. per. legũt aliter. ¶ Vos ſcitis, † ꝙ ſunt
quidã actus ad q̃s q̃s non admittitur, niſi eſſet examinatus: vt
puta doctor ad collegiũ aduocatorũ: vt vidiſtis. ſ. de aduo. di.
iudi. l. nemini. Mõ pono aliquis eſt legũ doctor. petit reſti. ĩ in
teg. ad quãdã allegationẽ omiſſam. certè iſta reſtitutio denega
bitur probato hoc, ꝙ publicè iſto caſu approbatus eſt indu-
4 ſtrius. Sed pone, ꝙ ex aliqua † neceſsitate in defectũ aliquorũ
eſt aſſumptus, non dicitur approbata eius induſtria: non dene
garetur ſibi in integ. reſt. Rõ primi dicti eſt: quia dicendo ſe do
ctorẽ, & allegando ſe læſum in allegatione iuris, allegat turpi
tudinem ſuam, vt. l. iȷ̃. §. initiũ. ff. de orig. iu. & ſic ꝓfeſsio, & de
ſiderium diſcrepant: vt. j. de mu. pat. l. ꝓfeſsio. li. x. & eadem
rõne putarẽ ĩ iſtis aliȷ̃s actibus, q̃ñ aliq̃s eſt approbatus ĩ mer
cãtia, & poſitus in matricula, nõ poſſet petere reſtitutiõem in
illo actu. ar. ad hoc. j. de his, q̃ ve. ęta. impe. l. iȷ̃. In aliis verò, qui
ex aliis actibus ſolis non dicuntur induſtriȷ̃, nec ſunt approba
ti à publico ꝓcedit lec. gl. mõ habes vnum. ¶ Circa primã par
tẽ quęro, q̃ũo iudex hoc conſyderabit, ꝙ fuit electus decurio,
ſi nõ eſt ꝓbatũ: dicit ꝙ ſibi erat notoriũ: q̃a oĩb⁹ erat notoriũ
ꝙ fuit decurio. Iſtud eñ ꝓbatione non eget: vñ ſi aliquis fue-
rit vel ſit de prioribus, ꝓbatione nõ ĩdiget. & vide. gl. Facit ꝙ
habetur. j. de ap. l. ciues. ¶ Vltimò ex fine not. ad q̃õnẽ, q̃ vidi
5 hoc anno. † Alicui fuit interdictũ bonis: vt prodigo. Demũ fuit
aſſumptus inter priores: vtrum ex hoc videatᷣ ſublata interdi-
ctio, quaſi ad ſanos mores peruenerit: vt. l. j. in prin. ff. de cur.
furio. hic habes tex. ꝙ nõ, hic in fi. Hoc etiã clarius dic, vt hic
no. in fi. iȷ̃. gl. quam vide, & perpetuò tene menti, &c.

CVm apud. Rõne minoris ętatis cõtra patrẽ, vel patronũ, reſtitutio denegatᷣ. h. d. ¶ Op. ff. de dolo. l. nõ debet. & ſ. de dolo. l. ſi ſuperſtite. Sol. ibi loquitᷣ de reſtõe, q̃ datur iure actionis: hic de ea, q̃ datur iudicis officio. ¶ Secundò op. de bo. q̃ li. l. fi. §. in vtroq;. aliâs: ſin autẽ. in fi. So. ibi nõ datur reſtitutio cõtra patrẽ, ſed cõtra aliũ: licet ꝑ quãdã cõſequẽtiã deueniretur ad patrẽ. ¶ Item op. ſ. ſi aduer. rẽ iudi. l. ſi cũ pater. Solut. ibi: quia eſt ſpeciale in cauſa ſtatus. Vel dicas, ꝙ ibi datur reſtitutio contra patrem, non tamen aduerſus factum patris ſed iudicis. & iſta eſt ſol. magis notabilis. ¶ Oppo. ſ. ſi aduer. do. l. iȷ̃. Sol. ibi non reſtituitur cõtra patrẽ, ſed aduerſus factum patris. Vnde pro huius leg. declaratione, aſſume breuiter. Aut quæris de reſtitutiõe, quæ datur iure actionis. & põt dari contra patrem, vel patronum: vt. ſ. de dolo. l. ſi ſuperſtite. Aut de ea, q̃ datur officio iudicis ratione minoris ętatis: & tũc q̃ñq; q̃s petit reſtitutionẽ non contra patrem, ſed contra p̃ris factũ, & ſibi denegatur, vt hic. Q̃ñq; petit contra patrem, ſed non contra patris factũ, & ſibi conceditur: vt. l. iȷ̃. ſ. ſi aduer. rẽ iudi. Q̃ñq; q̃s petit contra patris factum, & nõ contra patrem & tunc etiam ſibi conceditur: vt. l. iȷ̃. ſi aduer. dona. etiam. ſi cõtra patrem, veniret per quandam conſequentiam: vt. l. finali. §. in vtroq;. j. de bon. quę liber. Aut petitur reſtitutio non rõne minoris ætatis, ſed rõne abſentiæ, vel ex alia iuſta cauſa: & tunc dicit Iac. de Are. ꝙ hæc lex non habet locũ: nec requiritur, quin filiȷ̃s vel liberis detur iſta reſtitutio: quare, &c.

Si minor ſe maiorem dixerit. — *Rubrica.*

SI cum minor. Si minor dixit ſe maiorem dolo aduerſariȷ̃, ei non denegatur reſtitutio: ſecus ſi dolo proprio. ſed ſi null⁹ interceſſerit dolus reſtitutio conceditur: niſi iuratum fuit. hoc dicunt iſte tres leges. ¶ Opp. ad primam. Cõfeſsio erronea reuocatur de iure: vt. ſ. de iur. & fact. ignoran. l. error. & l. cum teſtamentum. ergo non eſt neceſſaria reſtitutio Sol. fateor, ꝙ hic non petitur reſtitutio aduerſus confeſsionẽ

iſtam. ſed

iſtã:ſed aduerſus contractum in quo ille læſus confeſſus eſt ſe
maiorem:tamen ipſi minori incumbit onus probandi,ꝙ tem-
pore contractus erat minor:vt.l.ſi minorem.ſ̈.de ĩ integ.reſti.

SVMMARIVM.

1 *AEtas melius probatur per inſtrumenta,quam per teſtes.*
2 *Minor eo ipſo,ꝙ dicit ſe maiorẽ,an dicat̃ eſſe in dolo,& deneget̃ ei reſtõ?*

SI alterius. Secũdũ verã lect.lex iſta.diuidit̃
in tres partes. Primò loquit̃,qñ
minor aſſeruit ſe maiorẽ ꝓprio dolo.Secundò qñ
dolo aduerſarĳ. Tertiò qñ neutrius. Secunda ibi
ꝙ ſi per iniuriã. Tertia ibi: aditus ita.& ita hæc lex.ponit ca-
ſus pręcedentiũ legum:& addit vnum aliũ caſum, quãdo neu
trius dolo.¶ Opp.de.l.minor.xxv.an.ex aſpectu.§.planè.ff.
de mino.Sol.ibi minores adhibuerũt dolũ contra aliũ,nõ con
tra curatorem.¶ Opp.ſ̈.de in inte.reſti.mino.l.de tutela.So.
ibi minor fuit ſciens, & aduerſarius ſimiliter ſciens: hic verò
aduerſariũ decipit.¶ Op.ad tertiã partem.ſ̈.de tranſac.l.ſi ex
falſis.vbi iuramẽtũ dolũ aduerſarĳ non tollit.Gl.q̃ eſt hic, po
nit multas ſolutiones.Breuiter illa eſt vera:ꝙ illa lex non con
tradicit ĩ aliquo.Nã hic in ver.aditus,vſq; ad fi.loquit̃,ꝙ nul
lus dolus intercеſsit ſecũdum lec.Azo.& verã.Si em̃ dol⁹ in-
terceſſerit,non tolletur ꝑ iuramẽtũ:vt leg.cõtraria.¶ Op.ꝙ
idẽ ius eſt inſtrumẽtorũ,& teſtiũ:vt.l.in exercendis.ĩ.de fi.in-
ſtru.Sol.fallit in caſu hui⁹ leg.q̃a tenere mẽti memoriã anno-
1 rũ eſt difficile:vñ † facili⁹ admittit̃ ꝓbatio inſtrorum,q̃ teſtiũ
vt.ff.ad carb.l.iĳ.§.du x.¶ Quæro,vtrũ eo ipſo,ꝙ minor aſſe-
rit ſe maiorẽ, p̃ſumat̃ ĩ dolo.gl.pe.hic in fi.videt̃ dicere ꝙ ſic
& vide gl.Pet.de bel.perti.tenet cõtrariũ:q̃a nõ p̃ſumit̃ dolus
niſi ꝓbet̃:vt.l.quoties.§.q̃ do.ff.de proba.& iſtã opi.puto ve
rã ꝑ hanc leg.ĩ ver.aditus.Vbi apparet,ꝙ ſi dolus interceſsiſ-
ſet & nõ oſtendit̃:p̃ſumit̃ nõ interceſsiſſe.& vide text.in ver.
aditus.ibi:nõ repererit.¶ No.ꝙ dicit.nõ reperitur.ex quo cõ
cludit̃,ꝙ ſi nihil apparet de hoc,ꝓbata eſt minoris intentio.
2 Vnde ꝓ declaratione hui⁹ materiæ,dic:qñq; minor † aſſerit ſe
maiorẽ ſuo dolo,tm̃ adhibito cõtra aduerſariũ: & hoc cõſtat:
& denegat̃ ſibi reſtõ:vt.l.ĳ.& hac leg.in prin.Qñq; dolo ſuo,
nõ adhibito cõtra aduerſarium:& nõ denegat̃ ſibi reſtõ: vt.l.
minor.§.planè.ff.eo.Qñq; dicit ſe maiorẽ dolo aduerſarĳ tm̃
& reſtitutio ſibi nõ denegat̃:vt.ſ.e.l.j.& hac.l.ĳ.reſpon.etiam
ſi fuerit iuratũ.ar.ſ̈.de tranſa.l.ſi ex falſis.Qñq; aſſeruit ſe ma-
iorẽ dolo ſuo,& aduerſarĳ:& reſtitutio ſibi nõ denegat̃. vt.l.
de tutela.ſ̈.de in integ.reſt.in fi.niſi eſſet iuratũ:vt ĩ aut̃.ſacrã
ſi aduer.vend.Qñq; aſſeruit ſe maiorẽ neutrius dolo:tunc di-
ſtingue:vt dicit̃ ĩ hac leg.Aut non fuit iuratũ:aut fuit iuratũ.
Si fuit iuratũ,aut non corporaliter aut corporaliter.Qñq; du
bitat̃,an dolus interceſſerit:& in dubio præſumit̃ nõ interceſ
ſiſſe:vt hac.l.ver.aditus.& ita debes intelligere hãc materiam.

SVMMARIVM.

1 *Iudex,quam interlocutoriam reuocet ex officio?*
2 *Remedium unum extra ordinariũ non excludit aliud.*
3 *Reſtitutio denegata propter defectũ probationis,poteſt iterum peti.*

CVm circa. Hęc eſt difficilis lex, & breui
ter dicit.Si reſtitutio eſt dene
gata, ꝓpter ætatẽ nõ ꝓbatã ad reſtitutionẽ, & ę-
tatẽ ꝓbandã:iterũ admittit̃.h.d.ſecũdũ lec.magis
notabilẽ.Hęc lex legit̃ duobus modis principaliter.Primo ꝙ
fuit erratũ ꝑ iudicẽ iudicãtem.¶ Ad iſtã leg.op.ff.q̃ ſenten.ſi.
ap.re.l.j.§.j.ſol.ibi fuit expreſſus error ĩ ſñia:hic non.Secun-
do mõ legit̃,ꝙ hic fuit erratũ à teſtibus, qui dixerunt falſum
circa ætatẽ.& iſta lec.ſubdiuidit̃ in duas.vna ꝙ iudex de æta-
te ꝓnunciauit interlocutoriè:alia ꝙ ꝓnunciauit diffinitiuè.
¶ Ad primã opp.interlocutoria põt reuocari arbitrio iudi-
1 cis:vt.l.ꝙ iuſsit.de re iud.ergo non debet peti reſtitutio:vt.ff.
de min.l.ĩ cauſæ.la.ĳ.Solu.fateor,† quod iudex poteſt reuoca
re,ſi vult ſuo arbitrio:vt ĩ cõtrario:tñ nõ cogit̃,niſi vt ĩpetret̃
reſtõis beneficiũ:vt hic.& hoc magis placet.Vel dic,ꝙ iſta eſt
talis interlocutoria,q̃ perimit vires totius cauſę.vnde quodã-
modo eſt diffinitiua:vt.l.intra vtile.ff.de mino.¶ Ad ſecũdã
ꝓut hic fuit pronunciatũ diffinitiuè.¶ Op.qñ iudex ꝓnun
ciauit ex falſis teſtibus,cõpetit reſtitutio de iure cõi:vt.ĩ.ſi ex
fal.inſtru.ꝑ totũ.&.l.diuus.ff.de re iud.Ergo iſta reſtitutio,q̃
dat̃ rõne ętatis,nõ debet habere locũ:vt.l.in cauſæ.ff. de min.
So.licet auxiliũ ordinariũ excludat extraordinariũ:vt. d.l.in
2 cãæ.† tñ vnũ extraordinariũ nõ excludit aliud:vt.l.qui bona
§.ſi q̃s op.ff.de dã.ĩfe.& ꝙ me.cau.l.ſi cũ exceptiõe.§.eũ. vñ
nihil repugnat,ꝙ q̃s poſſet hr̃e reſtitutionẽ ex duabus cauſis.
3 ¶ † Itẽ opp.reſtitutio ſemel denegata,iterũ nõ cõcedit̃:vt.ĩ.ti.
j.l.j.So.hic fuit denegata propter defectum ꝓbationis ętatis:
vnde iterum poteſt reſtitui.ibi propter defectum probationis
lęſionis.Ratio eſt,quia de ætate non fuit cognitũ,niſi ĩ iudicio
reſtitutionis:& ſic non habet niſi vnam ſententiã cõtra ſe, hoc
reſpectu:ſed de læſione & iuſtitia fuit cognitum in primo iu
dicio,& in iudicio,in quo petebatur reſtitutio:ideo ſemel de-
negata iterum non conceditur.ita debetis hoc intelligere.

Si ſæpius in integ.reſti.&c. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Differentia qñ quis reſtituitur ad appellandum,an ad totam cauſam?*
2 *Appellans primũ,deinde tempus appellationis eſt lapſum,ſi repetita reſti-
tutio fuit denegata, an iterum reſtituatur.*
3 *Appellare omittens,quando poßit petere reſtitutionem in integrum ad ap
pellandum,& coram quo iudice.*

SI poſt ſenten. Si reſtõ fuit ſe-
mel denegata,
iterũ non concedit̃, niſi ad appellandum
vel niſi ex noua cã hoc.d.totus ti.Differt
lex ſequẽs à pręcedenti:quia fuit.ſ̈.poſtu
lata reſtõ contra ſentẽtiã.hic cõtra cõtra-
ctum: hic reſtitui deſiderabant aduerſus
contractum,vel ſententiam:ibi adierunt.ſ.iudicem.¶ Opp.
ad.l.j.ꝙ tpa appellationũ nõ currũt:vt.l.ſi.ſ̈.in q.cau. ĩ integ.
reſti.non eſt neceſ.Dicũt q̃dã,ꝙ hęc lex hodie corrigit̃.Cõtra
riũ videt̃ verũ:vt ibi dixi.Probat̃ ĩ aut̃. de ap.& intra q̃ tẽp.
1 §.j.vbi eſt ſpeciale in iſtis tẽporib⁹ iudiciorũ.¶ † Quęro, q̃ eſt
differentia,vtrũ quis reſtituat̃ ad appellandum,non ad totam
cauſam:dic vt in gl.qñ datur reſtitutio ad appellandũ.¶ Quę
ro,à qua ſententia:dicit gl.à qua vult, vel vt poſsit appellare
2 ab ea,à qua fuit denegata reſtõ.¶ † Quęrit gl.q̃d ſi primò ap-
pellauerit,& tp̃s appellationis eſt lapſum: poſteà petit reſti-
tutionẽ,& fuit denegata:an reſtituat̃ iterũ? gl.dicit ꝙ ñ niſi ad
appellãdũ.intelligatis ad appellãdũ.ſ.à ſñia,in qua eſt reſtitu-
tio denegata:vel ad proſequẽdã appellationẽ, cuius tp̃a ſunt
3 decurſa.¶ † Vltimò no.ex hac leg.ꝙ ille, q̃ omiſit appellare,
põt petere reſti.in integ.ad appellandum,non ſolũ corã iudi-
ce,à quo debuit appellare:ſed etiam à ſuperiore: vt hic:dũ di-
cit:vobis ius reſtituimus.vnde Imperator reſtituit eum ad ap
pellandum:vt dixi vobis in.l.præſes.de appel.&c.

QVanquam. Ad iſtam leg.oppon.quia etiã
ex cauſis antiquis, põt iterum
peti reſtitutio:vt.ſ̈.ti.j.l.fi.Sol. intellige hic de nouis
cauſis,hoc ẽ de nouo allegatis.Vel dic nouis cauſis,hoc eſt de
nouo ſuperuenientibus.Vel de nouis cauſis:id de nouis pro-
bationibus factis ſuper cauſis antiquis allegatis:vt.ſ̈.ti.j.l.fi.ſe-
cundum hoc ergo habes,ꝙ quando nouæ cauſe,vel nouę pro
bationes allegãtur.Poteſt reſtitui ad totam cauſam: aliâs non
reſtituit̃,niſi ad appellãdũ.¶ Quęro,quando reſtituitur ad ap
pellandum,vtrũ iudex appellationis reſtituit,ſicut debuiſſet
facere primus?Reſpon.quandoq; reſtituit̃ ad appellãdũ à pri
ma ſententia: & tunc procedit tanquam iudex appellationis
ſecundum formam.l.eos.de appella.Quandoq; reſtituitur ad
appellandum à prima ſententia:quia improbata eſt reſtitutio
& tunc cum illa ſententia ſit per appellationem extincta,iu-
dex appel.iudicabit,cum illa cauſa ad eũ ſit deuoluta: vt.d.l.
eos.

IN vna. Op.& videt̃,ꝙ reſtitutio det̃ ſępius:vt
ff.eo.l.& ſi ſine.§.reſtitutus.glo.ſoluit
optimè. ibi fuit reſtitutio conceſſa:vnde poteſt iterũ
concedi.hic fuit denegata:ideo hic iterum nõ conceditur,ne le
ges ludibrio fiant.Petr.reprobauit iſtã ſol.q̃a eadẽ eſt ratio in
vno caſu,ſicut in alio.ꝙ mihi non placet:ideo tene op.gl.Nã
quando minor non eſt reſtitutus,eſt in eius poteſtate,vt reſti-
tuatur,vel non:vt.l.ſi iudex circũuento.ff.eo. ſi ergo vſus eſt
ea cũ poſſet non vti:poteſt contra hoc petere reſti. in inte.&
eſt noua cauſa reſtitutionis:quæ rõ ceſſat, quando reſtitutio
eſt denegata.¶ Vltimò quærit glo,quid ſi minor velit petere
reſtitutionem,vt omiſſam probationem faciat.& ſic poſsit ve
nire contra ſententiam?gloſſ.dicit,ꝙ ſic.dic,vt in ea.

De ijs qui ueniam ætatis impetrauerunt. Rub.

EOs qui veniam. Cui ętatis venia eſt cõ
ceſſa: reſtitutio dene-
gatur.hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Maſculus,qñ conſequatur ueniam ætatis,& quando fœmina.*
2 *Minor læſus in impetratione ætatis, an reſtituatur?*
3 *Mulier eſt minoris uitæ,quã maſculus,& citius perficitur.*

OMnes. Maſculus † probata ętate.xx.an.fœmi-
1 na.xviĳ. veniam conſequitur ætatis:
per quam tamen immobilia alienare nõ poterũt.h.d.

¶ Quærit glo.coram quo iudice fiat probatio:dic vt in gloſſ.
2 ¶ Quærit gl.quid ſi minor †eſt læſus in eo, ꝙ impetrauit veniam ętatis,an reſtituetur dic vt ī glo. ¶ Quæro,quæ eſt ratio, ꝙ in muliere minus tempus requirit̃ ꝗ̃ in maſculo: gloſ.dicit
5 quia mala herba cito creſcit. Ratio †eſt iſta, quia mulier cū ſit minoris vitæ,ꝗ̃ maſculus,citius perficitur.& ita contingit in quolibet animali:quia quanto res eſt breuioris vitæ tanto citius perficitur:& iſta eſt ratio propria gloſſ.ſignat quoddam arg.contrarium,& non ſoluit.vide eam ibi.l.j.So.hoc ꝓpter aſpectum perſonæ qui requiritur.argu.j̄.de cadu.tol.l.vna.§. ne autem.&.ff.de adop.l.poſt mortem.

EOs qui. Qui veniam ętatis meruerunt,non pn̄t alienare,vł immobilia obligare,ſine decreto.hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *AEtas legitima,uel perfecta dicitur.xxv.anno.*
2 *Factū ciuiliter,qn̄ repræſentet eundem effectum,ꝗ factum naturaliter.*

a SI quis aliquid. [a] Ad implendam conditionem non ſufficit ciuiliter factū.h.d. No.tu iuuenis,ꝙ ętas legitima †vel
2 ætas perfecta dicitur.xxv.anno. De hoc habes in l.cum filio.ff.de leg.iij. ¶ Secundò no. ꝙ non ſufficit ciuiliter factum. ¶ Ad iſtud opp.gl.hic.ff.mandati.l.fi.§.fi.& de dona. quæ ſub modo.l.fi.§.fi.de inſtitu.& ſubſti.l.ſi mater. Sol.bre-
2 uiter †quando ciuiliter factū,repreſentat eundem effectum,ſicut factum naturaliter, factum ciuiliter ſufficit:vt in contrarijs:aliâs ſecus:vt hic.Iſta eſt communis ſol.quam ponit Dy. in.l.ſi cum dotem.in princ.ff.ſol.matri.&.l.ex ea parte.§.in inſulam.ff.de verbo.oblig.& in.l.deo nobis.ſ̈.de epiſ. & cler.&
b Ego circa [b] hoc dedi vnam magnam diſtinctionem:& multum vtilem.in.l.Gallus.§.& quid ſi tantum.de libe.& poſthu.vbi tex.& glo.tangunt,&c.

Si maior factus ratum habuerit. *Rubrica.*

SI inter minores. Ratihabitio maioris,tollit reſtitutionem aduerſus lęſionem, quę ī minorietate cōtingit.hoc dicit. ¶ Circa hanc leg. quęruntur duo.Primo quid ſi hæc diuiſio facta fuiſſet dolo:an ratihabitio aliquid operetur circa illum dolum.Breuiter. aut ille, qui habuit ratū,fuit ſciens,aut ignorans:vt gl.dicit. ¶ Quæro ſecundo,qualiter videatur habere ratū: certè ſi quidē ratū habuit expreſſè nullū eſt dubium:vt hic. Si autem tacitè,tunc habes titulum in.v.li. ſi maior fac.ratam alie.habue.qui titulus loquitur,quando habetur ratum tacitè.& ideo dic vt ibi,&c.

QVi poſt vigeſimū. Hæc lex loq̃ magis generaliter, quam præcedens quia.ſ̈.loquitur de diuiſioſiōe facta ſimpliciter à minoribus: hìc ſimpliciter: & ſic magis generaliter.

Vbi & apud quem cog.&c. *Rubrica.*

SI quid. Aduerſus ſententiam procuratoris Cæſaris, ſolus Cæſar reſtituit.hoc dicit. ¶ Opp.ff.de mi.l.ī cāę §.fi.&.l.prętecti.Sol.hæc lex poteſt intelligi, vt loquat̃ de iudice delegato à prīncipe:& tunc ſtat propriè.Nec ob. cōtrariū ꝙ loqtur de iudice ordinario. Si verò ītelligat̃ propriè, de proc.Cæſaris:tunc expone text. cum dictus ſolus Princeps ſubaudi. vel ipſemet qui iudicauit. & ſic non obſt.contrarium,&c.

SVMMARIVM.

1 *Actor ſequitur forum rei,etiam qn̄ petitur reſtitutio aduerſus contractum.*
2 *Reductio ad arbitrium boni uiri,coram quo iudice petatur ubi compromittentes & arbiter fori ſunt diuerſi?*

c QVoniam. Quando reſtitutio petitur aduerſus contractū : ſequit̃ actor forum rei.h.d.Formo [c] quęſtionem.Quidam
2 †Peruſinus habens cauſam cum vno Florentino,compromiſerunt de cauſa tāquam in arbitratorem in quendam Senēſem. Ille exiſtens ſenis tulit laudum. Peruſinus vult petere recudi ad arbitrium boni viri iſtud laudum:coram quo iudice iſtud faciet?de iure communi arbitramentum eſt quędam tranſactio,nec oritur actio ex arbitramento : ſed oritur actio ex compromiſſo facto inuicem completo, & ex declaratiōe arbitratoris : vt.l.ſi ſocietatem.§.arbitrorū.ff.ꝓ ſo. & aut̃. vt differen.iudi.§.ij.&.j̄.de iud.in aut̃. ſi verò contigerit,&.j̄.de

a ¶ Si quis aliquid. Et vide.do.Pet.in conſil.ccclxxxix. qn̄ Papa concedit alicui:qđ poterit prouidere,perſonæ idoneæ de tali beneficio : an cóprehēdat̃ ille,q eſt idoneus ꝓ diſpenſationem. Et concludit,ꝙ ſic. Adde ꝗ aliqn̄ appellatione ętatis legitimę, venit etiam pubertas:& ſic in maſculo.xiiij.in fœmina xij.ita probatur ī tex.& gl.& do.in c.j.de regularibus And.Barba.

POMATES.

b ¶ Circa. Iſtud notabile,limita ꝑ ca. cū dilecti.& .c.ad audientiam extra de cleri. non reſi.

c ¶ Formo.q. Adde latè Fed.conſi.cclxxxv.& Paul.de ca.hic,qui aliter loquuntur.

d ¶ Cum ſcimus.per iſtam leg. decidit Iaco.de bel.ꝙ hn̄s poteſtatem legitimandi ab Imperatore poteſt legitimare ī terris eccleſiæ.And.Barba.

contrahen.emp.l.fi.ideo ſi peto reduci ad arbitrium boni viri conquęror de contractu,debeo ſequi forum rei,caſus eſt hic.
2 Sed ſecūdū iura municipalia ī partib⁹ Tuſcię ipſa lauda ꝓducūt actiōem per ſe, & habēt vim ſentētiæ: vnde ſi peto reduci ad arbitrium boni viri quæror de ipſa ſententia quæ me lędit quem debeo tunc adire?certè debeo adire ſuperiorem eius,q iudicauit:quia de ſententia conquęror:vt.l.proxi.& ſic etiam loquitur.j.l.proxi.ideo eſt videndum de arbitramento, vtrū producat actionem,vel non ſecundum commune ius,vel municipale:vt.ſ.dictum eſt.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa reſtitutionis in integrū,licet ſit miſti imperij, tamen fauore minoris delegatur.& nu.3.*
2 *Reſtitutio in integrum competit iure magiſtratus,*
4 *Iudex delegatus,quando poßit in integrum reſtituere?*
5 *Compromitti ꝗ poßit in aliquē,ut pronūtiet quē reſtituēdum,uel non.*
6 *Reſtitutionis cauſa an poßit in arbitratorē compromitti.*
7 *Iudices.qui nulli præſunt iuriſdictioni,ſicut notarij,& iudices chartularij, quando poſſunt in integrum reſtituere?& nu.8.*
9 *Iuriſdictio cohæret territorio,*
10 *Iudex ordinarius,uel delegatus ſit quiſpiā,qua rōne cognoſcatur.*
11 *Syndicus electus à cōſilio ciuitatis,ad ſyndicandū officialē dicitur delegatus.*

d CVm ſcimus. [d] Hæc eſt ſingu.lex & breuiter dicit,Reſtitutio q̄ officio iudicis conceditur,poteſt poſtulari ab ordinario,& delegato ſpecialiter ad illam cauſam:vel vniuerſaliter:nō coram arbitris, iudicibus chartulariis,vel delegatis ab eis.h.d. ¶ Diuiditur.pri̊ò ponit qōnem. Secundò determinationem. Tertiò determinationem ſuam limitat,& declarat circa iudices prohibitos reſtituere. Quartò limitat circa eos,quibus eſt permiſſum. Quintò limitat circa modum pronunciandi. Secunda ibi:ſancimus. Tertia ibi:ſed nequis. Quarta ibi:cum hos. Quinta ibi: ſed ne quid penitus. ¶ Ex prima parte habemus, ꝙ iudices delegati poſsint de cauſa reſtitutiōis in integrum cognoſcere.contra ea,quæ per iudicis officium expediuntur, delegari non poſſunt:vt.l.nec quicꝗ̃.§.vbi decretum.ff.de offic.proc.& leg.l.
1 omnia quæcūq;.de reg.iur. Sol. †ſpeciale eſt hic,fauore minoris. ¶ Oppo.ſecundò,ea quæ poſſunt delegari competunt iure magiſtratus:vt.l.j.§.j.ff.de off.eius cui man.eſt iuriſdi. & ſic videtur quòd in integrum reſtitutio competit iure magiſtratus.hoc eſt contra.l.ea,quę.§.j.ff.ad municipa.ergo,&c.Dicit
2 gl.fateor, †quod olim non competebat iure magiſtratus : ſed hodie ſic, hac leg. Nec obſtat hic textus. qui dicit veteribus non fuerat incognitum:quia verum eſt,ꝙ antiquitus poterāt delegari habenti iuriſdictionem à lege non autem omnibus:
3 ſed per hanc leg.delegatur indiſtinctè. Tu †dicas,ꝙ etiā hodie reſtitutio in integrum eſt miſti imperij:quia iudicis officio expeditur:& licet poſsit delegari eſt ſpeciale fauore minoris,vt hic ¶ Opp.ꝙ iudex delegatus non poſsit reſtituere:vt.ſ̈.ſi ad
4 uerſus rem iudi.l.aduerſus. Sol.quandoq; †delegatur cauſa reſtitutionis principaliter:& tunc non eſt dubium, ꝙ poteſt reſtituere.vt hic. Qn̄q; delegatur vniuerſitas cauſarū,& tunc idem hic.in fi.ibi:vel ſi generaliter, &c. Quandoꝗ delegatur cauſa principalis tm̄:& tunc ſi quidē reſtitutio petitur incidēter,ſuper aliqua interlocutoria,vel emergenti, poteſt cognoſcere delegatus:vt hac.l.in fi.ſecundum vnam le.gl.quę eſt verior.ſi verò petitur reſtitutio principaliter,contra ſententiam latā ī illa cauſa:non poſſet reſtituere delegat⁹:vt.d.l.aduerſus &.ſ.l.proxi.ſecundum veram lect. ¶ Venio ad tertiam particulam,in qua habes,ꝙ etiā ī cā reſtitutionis non poteſt cōpro
5 mitti in arbitrū:ſed quæro †an poſsit compromitti,vt arbiter pronunciet aliquem reſtituendū,vel nō.gl.videt̃ dicere,ꝙ ſic Nam arbiter non poteſt reſtituere,ſed ꝓnunciare reſtituēdū & vide gl.quæ videt̃ velle ꝙ ſic.Ratio eſt:qa inter iſta duo eſt differentia:vt habuiſtis no.in.l.ab executione.j̄.quo.appella. nō recipiuntur.&.ſ̈.ſi aduer.liber.l.j.ego dubito in hoc:quia non reperitur aliqua actio,vel aliquod ius agēdi,quo qs petit pronunciari ſe reſtituendum:ſed ꝙ qs petat ſe reſtitui ſic.qua ergo actione agetur coram arbitro,nō video : niſi dicamus,ꝙ ille q de hoc compromittit,videat̃ velle pati:ꝙ ſic de facto cōueniatur ad hoc:ꝙ poſſet ſi vellet:vt.l.Iul.§.quantū aūt.ff.ad exhibendum.dixi.ſ̈.de tranſac.l.vbi pactum.& hoc ſatis pla-
6 cet. ¶ †Quæro,circa hoc,an cauſa reſtitutionis poſsit in arbitratorem compromitti:iam fuit de facto in ciuitate iſta,& cōſului ꝙ ſic.Nā arbitramentū,vt ſcitis eſt quædam trāſactio:vt dixi.ſ̈.l.ꝓxima.vn̄ ſicut pōt trāſigi de cā reſtōis:ita poteſt in arbitratorē cōpromitti. ¶ Itē habes in hac parte, ꝙ iudices hi qui nulli præſunt adminiſtationi , non poſſunt reſtituere.
7 ¶ †Quæro,q ſunt iſti iudices: q nulli præſunt admiſtrationi. glo.dicit.

glo.dicit & benè, sunt iudices chartularij, q habēt volūtariā iurisdictionē: vt notarij ex forma suorū priuilegiorū: de qbus fit metio hic: ꝙ de iudi.l.rē nō nouam.&.ff.de iudi.l.j.& ibi no. Alij dicūt, ꝙ hic loquit̃ de iudice delegato, q nō pōt subdelega
8 re. Tu tene primā, q̃ est magis notabilis. ¶ † Quæ
ro, an isti iudices chartularij possint in integrum restituere? glo. videt̃ velle ꝙ nō: qa nulli præsunt administratiōi. ꝙ satis placet: nisi ī rescripto aliud diceretur. ¶ In quarta particula habes, ꝙ illi pos sunt restituere, qui præsunt administrationi, cui
9 adheret iurid. ¶ † Not. ergo, ꝙ iurisdictio cohæ-
ret territorio. Simile in.l.j.§.cū vrbē.de offic.pre fe.vrb, ibi: cum vrbē fidei tuæ commisimus.& sic
10 cōmittit vrbem, quæ adhæret iurisditioni. ¶ † Et
ex hoc potes diligenter perpendere: an aliquis sit iudex ordinarius, vel delegatus. Nam si quidem alicui comittitur certum territorium, vel iurisdictio ī territorio: hoc cōtingit dupliciter. Vel hoc fit indistinctè, nō limitando iurisdictionē territorij, vel personarum: vt in istis iudicibus chartularijs: & isti dicūtur ordinarij, sine administratione. Et hic est casus hic, & in pcedēti versi. Qñq; cōmittitur aliqua cā inter certas causas: & tūc iste est iudex delegatus: qa ei cōmittit̃ causa, & nō territorium. & ita debetis intelligere hāc materiam.
11 ¶ † Et per hoc potes dicere. Cōsiliū istius ciuita-
tis facit aliquē officialē ad syndicandū vnum officialem: certe in dubio iste videtur iudex delegat⁹ qa ei cōmittitur certa causa: non autē committitur certa administratio, cui iurisdictio adhæreat.

a ¶ Speciale. Sed qd in syndico vniuersitatis? vide Pau. de ca. hic Ro. consil. ccccxxiiij.

b ¶ Ad vnū tamē. Limita illud, ꝙ dicit Bar. ꝙ super incidēti pōt petere restitu. pcura. non habens speciale mādatū nisi esset sentēta īterlocutoria lata super incidēte post decē dies: qa tunc non pōt sine speciali mandato. Ita no. Io. And. in.c. corā felicis. de in integ. restit. & ita Romæ pronūtiaui. Ludo. Andr. Barba.

De reputationibus, quæ fiunt in iudicio. Rubrica.

QVi restituitur. Restituto minore omnia reponuntur in pristinum statum: tam aduersus minorē, q̃ aduersus extraneum. h.d. ¶ Oppo. de.l. quòd si minor. §. restitutio. ff. de mino. Sol. intellige hic quatenus est locupletior: & sic cōcordat cum illa. ¶ Op. de.l. si per impressionē. ꝙ me. cau. Sol. ibi speciale. ¶ Op. iij. de.l. si iudex. ff. eo. Solu. dico, ꝙ minor tenetur restituere oīa. verum est si vult vti restit. al's secus. ¶ Venio ad ver. sed & si intercessore, ¶ Op. si minor fideiub. & p aliquo: ergo ille alius est obligat⁹. & sic nō est necesse. ꝙ actio cōtra illū restituat̃: vt.l.j.ff. de fideiu. So. intellige, ꝙ hic intercessit aīo nouādi: & sic liberauit primū debitorē. ¶ Op, ꝙ actio restituat̃ ipso iure: vt.ff. ad velle.l. debitrix. §.j. So. aliud in muliere, vt ibi: q̃ in minore, vt hic. Ratio: qa mulier est tuta ipo iure p Velleianū. ita dicit gl. quā vide in eo, quòd innuit, ꝙ mulier ipso iure nō teneat̃. doc. reprehēdūt istā: qa imò tenet, licet habeat hāc exceptionē. vt.ff. ad. Vel.l. si mulier, & quòd ibi nota.ff. ad. Mace.l.j. Sed certè nō bene reprehendūt: qa glo. hic intelligit̃ mulierē tutam ipso iure: hoc est absq; iudicis ministerio habet actionē, vel exceptionē, ita quòd necesse non habet petere restitutionem. ita videtur dicere gl. ¶ Op. insti. qb. mo. tol. ob. §. præterea. &. ff. de noua.l.j. Glo. dat hic multas solu. hæc est vna, quod in leg. cōtraria minor erat obligatus naturaliter tm̄: & sic nō īdigebat restitutiōe: meritò actio in veterē debitorē nō restituebat̃. hic vero erat obligat⁹ naturaliter, & ciuiliter, & cū restituit̃ minor, restituit̃ actio in veterē debitorē: nisi dol⁹ creditoris ītercesserit: vt l. si Titi⁹. ff. de fideius. ī. fi. &. ff. de so.l. q res. §. huic

Etiam per procur. causam resti. in integ. agi posse. Rubrica

☞ SVMMARIVM

1 Procurator, quando dicatur habere speciale mandatum, ad petendam resti. in integ.
2 Procurator etiam sine speciali mā dato potest agere causam resti. in integ. quando uenit incidenter in causa commissa.
3 Pater potest petere resti. in integ. pro filio sine mandato.
4 Dictio etiam implicat. & quid implicet hic.

CAusam. Rubrum & nigrū. idem dicūt. ¶ Op. de.l. neque. s. de procu. sol. intellige hoc de procuratore. q habebat mā
a datum speciale[a] legitimè ordinatū
¶ Op. ff. de min.l. illud. §. si talis. Sol. intellige hic de procuratore, qui habebat spāle mandatū: qūo intelligitur procurator habere speciale manda-
1 tum? sufficit ne, † ꝙ in instrumento dicatur ad a-
gendū &c. & in inte. rest. petēdā &c. doc. determināt hic ꝙ nō sed ꝙ dicatur, & ad petēdā restitutionē in inte. ī tali cā: vt.l. si qs mihi bona. §. iussum. de acqui. hære. ergo altius assumpsi istā materiā in.l.
b filiussa. ff. de dona. ¶ Ad vnū tantū[b] aduerte, ꝙ si
c cā restitutionis in integ.[c] † incidenter veniat in cā
2 commissa: posset ēt agere sine speciali mandato:
vt. s. ti. ij.l. fi. in fi. &.l. q proprio. §. itē quærit̃. ff. de procu. secūdū vnā lec. ¶ Oppo. de.l. ij. de his q ve. eta. īpe. Sol. ibi est spālis casus, ī quo nō admittitur procurator. ¶ Op. ꝙ etiā[d] sine spāli mēdato possit: vt.l. patri. in prin. ff. de minor. † Sol. ꝙ est speciale ī patre, qui est legitim⁹ administrator: vt ibi. sicut in alio legitimo administratore: vt ī tutore, & curatore, & similib⁹. ¶ Quæro, dicitur hic ī rubro & nigro, etiā p pcuratorē agi posse. † quid īplicat hęc dictio etiā? pōt intelligi etiā p procuratorē, quasi nō solū p dominū, vel quasi ptutorē vel syndicū. Quid implicat? nescio quid dicā modo: & habui hoc āno pluries de ista dictiōe ēt &c.

c POMATES. ¶ Restitutiōis ī integ. Not. ꝙ licet ad petēdā restitutionē in integrū, reqrat̃ spāle mandatū, ꝙ tñ istud nō ē verū: nisi qñ pricipaliter petit̃ scc⁹ qñ incidēter ī alia cā, ad quā p. curator spālis, vel gñalis eēt cōstitutus peteret̃: vt puta, ꝙ in aliquo articulo ei⁹ causę, icidēter oporteret restituere in integrū. Tūc em̄ non eēt necessariū mādatū spāle: tenet Idē Bar. ī.l. cū pcurator. ff. de op. no. nū. & ibi Alex. Et ex hoc posset inferri ī iuramēto ī quo requiritur spāle mādatū, sicut in restitutione in inte.l. iusiurādū, ꝙ ex cōuentione. §. fi. ff. de iureiu. vt intelligat̃ qñ principaliter in certa cā vellet deferre, secus verò, qñ ī principali cā: incideret aliquis casus: & tūc sup aliquo casu, possit iuramentū deferre, absq; eo. ꝙ sup eo habeat̃ spāle mandatum: vel æquipollens, p quo vide Ale. in.l. qui bona. §. si alieno. in. iij. co. & in[l] fi. in versi. pro quo dicit facere. ff. de dā. infect. in iiij. col. in fi.

In integrum restitutione postulata &c Rubrica.

POstulata. Rubrica est summarium totius titul. Quæro, vtrum restitutio impetrata īpediat executionē sñię? hic videt̃ tex. ꝙ sic. et ita debet ītelligi gl. q̃ vide. Istud ītelligit̃ hic cū tēpora nēto, pponit̃ in.c. suscitata extra de resti. ī ite. dic, vt ibi. et ī.l. cōstitut⁹. vbi vide Inno.

De restitutione militum. Rubrica.

Dictum est. s. de resti. mino. verum, qa quidā maiores restituuntur ex causa militiæ, vel absentiæ, ideo ponitur rubrica de restitu. mili.

☞ SVMMARIVM.

1 Beneficium petendæ restitutionis transit ad hæredes.
2 Bonorum possessio nō agnita per minorem, qñ possit beneficio restitutionis agnosci per eius hæredem.
3 Minor si decedit hæreditate non adita, eius hæres petita restitutione ex persona minoris poterit adire.
4 Tempus ad agnoscendum bonorum possessionem, quādo currait ab se iti.
5 Absens ex causa necessaria, & probabili, siue potuerit procuratorem constituere, siue non, semper restituitur.

SI Valerianus. Hęc lex breuiter hoc intendit. Restō, quæ cōpetit maiorib⁹, rōne absentię, et in querēdis: transmittitur
1 ad heredes. h.d. ¶ † No. ꝙ beneficiū petēdę restō
nis, trāsit ad heredē. dixi ī summario. & aduerte: qa hęc materia est difficillis, & subtilis. ¶ Op. bo. po. nō agnita nō trāsmittit̃. ff. de bo. pos.l. ij. §. acq d
2 rere. † Solu. hic nō trāsmittit̃ hereditas. sed bñfi-
ciū restōnis cū oī suo effectu: vt sicut defunct⁹ poterat restitui ad agnoscēdā bo. pos. ita & eius hæres. ¶ Itē op. hic innuit̃, ꝙ si Valerian⁹ decessisset ante cōplectos dies, ꝙ hæres ei⁹ nō restituit̃ Cōtra ff. de acq. hær.l. Pantoni⁹. §. j. So. dicūt qdā ꝙ hic subaudiedū ē maximè. Alij dicūt, aut decessit añ, & datur restitutio ex eqtate: vt in contrario. Aut decessit posteà, & dat̃ de rigore: vt hic. Alij. dicūt aut decessit post, & datur restitutio ad totū tempus. Aut decessit ante, & dat̃ restitutio ad totum aliud tēp⁹, quòd supererat defuncto. Tu aūt dic, qñq; hæres pretēdit restitutionē ex psona defuncti, solū rōne absentiæ: & tunc ita demū cōpetit, si defunctus mortuus est post lapsa tēpora, quędantur ad petendā bo. pos. vt hic. Qñq; hæres petit restitutionē pꝑter absentiā coiūctā cū morte: &

d ¶ Opp. ꝙ etiam, idē in oī alio legitimo administratore, & tutore: vt l. ij. §. si sæpi⁹ de ī inte. rest. idē ī syndico reipu. secus ī syndico alicui⁹ vniuersitatis, vel corporis. Andre. Barba.

a ¶ Si quis sæpius. 3 Sed cũ reuerẽtia Bart. hic dũ dicit ille. §. sæpi⁹. sed intelligo, q̃ vsucapio ibi erat. completa in absentia: ibi ꝓ cõstãti supponi᷑, q̃ dabatur restitutio: q̃rebat᷑ an si sæpius absfuisset, ex quo tẽpo re cõputare᷑t vtile 4 tẽpus. Ego autem puto sñiam Mar. verisimã inducẽdo hic. Nã qui actionẽ perdidit: dici᷑ amisisse rem ad quã actio competebat & adiuuatur ista sñia p. l. si mulier. ff. de cõdi. ob cau. l. licet. §. j. 5 de iure dot. l. ait ꝑtor. §. si cum mulier. &. §. si cõditionalis. quæ ĩ fraudem cre. & rectè. in restitutio. in integ. l. metum. §. ex hoc edic. ff. q̃ me. cau. Declaro: ego te liberaui p acceptilationẽ ab actiõe ꝑsonali, qua tenebaris mihi ad. c. ob cãm, vt ires ꝓ me Romã: cã non est secuta. non cõdicam, vt reponaris in pristinã obligationẽ: imò cõdicã. c. q̃d emẽsset dicerẽ, de vno ꝑ fico q̃ fierẽt duo boli. sic igi᷑ restitui᷑ res nõ actio. Sic voluit lex a-matrix litiũ finiẽ darũ. arg. l. nõ est nouũ. de ac. ẽpt. l. hæredes. §. de pluribus. ff. fa. ercisc. l. cum duob⁹. §. si plur. ff. per socio. b ☞ Cõtra hãc leg. Venetũ exẽplar habet ita. Istud est expꝛsius cõtrã hãc leg. q̃a hic primũ decretum fuit interpositum cũ- a tra nõ latitãtem: tamẽ postea cõtra latitãtem põt per ueniri ad venditionẽ ex secundò decreto. Aduerte quoq;. dũ Barto. in. fi. q̃õ. hui⁹ leg. adducit. l. fi. ff. eo. q̃ ea lex. nõ facit, vt voluit Castr. quod pcipio: ex alleg. l. si longius. ff. de iudi. Alexã. Læseus.

tũc cõpetit restitutio: etiã si tp̃a non sint elapsa: vt l. Pãtoni⁹. §. j. ff. de acq. hær. ¶ † Ex hoc dico vobis, q̃ si minor decedit hæreditate nõ adita, q̃ hæres eius põt petere restitutionẽ in integ. ex ꝑsona minoris, vt adeat hæreditatẽ: qui minor fuit læsus p minorẽ ætatẽ iunctã cũ morte: sicut dicim⁹ de morte iuncta cũ absentia. Ita tenet Ia. de Are. ĩ l. q̃ duos. de re. du. & ibi plenisimè dixi. Ita tenet hic Ia. de bu. Cõtrarium dicit Iac. de bel. ꝑ no. in aut. de triẽ. & semis. circa prin. in fi. q. disputatæ, quã ponit ibi: tu ĩtellige istã, vt dixi ĩ. d. l. q̃ duos. ¶ Procedo vlterius, & vr̃ q̃ ista tp̃a nunq̃ currãt absenti, cũ sint vtilia: vt insti. de bono. pos. §. si. dicit Pla. olim erãt cõtinua. gl. dicit † q̃ hic nõ currũt q̃a potuit cõstituere ꝓcuratorẽ, sed nõ constituit ideo restituitur. Sed si esset negligẽs in cõstituendo ꝓcuratorem, nõ restitui᷑. Vide glo. q̃ vr̃ sibi cõtradicere. Vltramõ. intelligũt istã gl. sic, q̃ istud q̃ potuit miles cõstituere ꝓcuratorẽ, nõ tñ cõmodè ꝓpter militiã. Et q̃ dicit secus si fuisset negligẽs: ĩtelligũt quãdo potuit cõstituere ꝓcuratorẽ, & cõmodè. d. Ia. bu. istã distinctionẽ cõmodè, & incõmodè, non admittit: q̃a habet locũ tm̃ in absentib⁹ ex cã ꝓbabili tm̃: vt. l. nec nõ. in prin. ff. ex q. cau. ma. sed ĩ eo † q̃ ẽ absens ex cã necessaria, & ꝓbabili siue potuit dare ꝓcuratorem, siue nõ semp da᷑ ei restitutio: vt. l. fi. ff. de in integ. resti. ¶ Op. ff. de mino. l. Papi. exuli. Sol. ibi loqui᷑ in absẽte ex cã necessaria, & nõ ꝓbabili. ¶ Itẽ op. q̃a si fuisset ꝑsens, & tacuisset. nõ restitui᷑: ergo hic ꝑ absentiã nõ est lesus, sed ꝑ taciturnitatẽ: meritò restitui nõ debet. gl. dicit. & bñ: ꝓsumi᷑, q̃ si fuisset ꝑsens agnouisset. arg. l. j. in fi. si mulier vẽ. not.

Siquid debo. Siue sit præscripta res, siue præscripta actio, absentis causa reipubli. intra annum vtilem datur restitutio. h. d.

Quod tempore. Hęc lex habet materiã multũ difficilẽ, & est materia. l. ab hostib⁹. §. sed & si simpl̃r. ff. e. & habet duas lec. vnã secũdũ Mar. aliã secũdũ Gul. secũdã lec. Bu. Breuiter. h. d. Finita absentia, ex cã necessaria da᷑ restõ cõtra ꝑscriptionẽ, vt subduca᷑ de medio oẽ tp̃s absentię, quodcũq; fuerit primũ, mediũ, vltimũ ve. ¶ Primò pono casum secundũ Mar: ego fui præsens primo & secũdo anno, quo vsucapiebas rẽ meã mobilẽ: tertio anno fui absẽs & cõpleta est vsucapio in absentia: sum reuersus. Quæro, vtrũ mihi restitutio de᷑, & ad q̃d? Rñdet Impator, si ann⁹ vtilis q̃ da᷑ ad petẽdã restitutionẽ nõ est lapsus, põt restitui, vt subduca᷑ illud tp̃s vsucapiõis de medio: & q̃ res restitua᷑. sed si præscriptio esset cõpleta in ꝑsentia, nõ dare᷑ in integ. rest. h. d. secũdũ Mar. ¶ Op. dicit tex. à mota pręscriptiõe tp̃is medij. s3 scd̃m Mar. nõ deberet amoueri pscriptio tp̃is medij, ergo mala est lec. sua. Solu. secũdũ eũ, nõ intelligas tp̃s mediũ. s. in vsucapiõe: sed tp̃s mediũ. s. inter primã sñiam & secundã: q̃ est vltimũ ĩ vsucapiõe. Ista sol. posset ptrãsi re quãtũ ad hũc tex. tñ ista lec. est falsa in duobus ¶ Priò in eo, q̃ dicit, q̃ si vsucapio esset cõpleta ĩ. præsentia, nõ restituere᷑. Istud est cõtra. l. nec nõ. §. si quis[a] sæpius. ff. eo. Itẽ in eo, quòd dicit, q̃ per hãc restitutionẽ recupa᷑ res: malè dicit. Nã illud, quod abstulit læsio, illud reddit restitutio: vt. l. q̃ si minor. §. restitutio. ff. de mino. & l. pe. ff. e. Sed p absentiã fui læsus solũ in vsucapiõe, nõ ĩ possessione rei: ergo restituẽs, nõ restitui᷑ mihi reipossessionẽ. Istud est verũ: sed si ꝑ absentiã aliquis esset lęsus ĩ possessione rei: tũc ꝑ restitutionẽ recuperaret possessionẽ: vt. l. q̃ proprio. §. itẽ quæritur. ff. de ꝓcu. & ibi est casus secũdũ vnã lec. ¶ Hoc ꝑmisso, venio ad secũdã lec. Bul. q̃ est verisima in hac leg. ego fui ꝑsens prĩo anno, quo vsucapiebas rẽ meã mobilẽ: secundo fui absens cã reipu. tertio anno fui ꝑsens, & sic cõpleta est vsucapio ĩ ꝑñtia. ¶ Quæritur, vtrũ detur mihi restitutio, ad quod respõdet Impator, q̃ si à tp̃e cõpletę prescriptionis, nõ est elapsus annus vtilis, datur restitutio: vt subduca᷑ illud mediũ tp̃s vsucapionis de medio. scilicet ille annus, quo fuit absens intra illũ annũ, poterit dñs vẽdicare possessionem. h. d. vsq; ad. §. ultra aũt. Iste ver. legi᷑ in glo. nostra duobus modis. Vno modo q̃ declarat prædicta. Dictũ est q̃ ꝑ restitutionẽ subduci᷑ tẽp⁹ usucapionis de medio: hic declarat Imperator q̃ restitutio ius minoris in aliquo nõ lędit. q. d. nõ aufert possessionẽ: sed solũ subducit obstaculũ usucapiõis Secũdo modo legi᷑ ad illud, q̃ dictũ est, intra annũ utilẽ. Dictũ est. s. q̃ intra annum utilẽ: hic declarat, q̃ si ille annus utilis est lapsus, nõ potest concedi restitutio: & ista est satis uera. Potest etiã legi alio modo: vt tangit gl. ut ponat unum casum nouum: finita vsucapione datur restitutio. Hoc est uerũ, nisi tanto tẽpore fuit negligens, quantũ est illud tẽpus ad quod se restitui postulat. Hoc est q̃ uult dicere ultra annũ. q. d. si fuit vltra negligens, q̃ non de᷑ restitutio. Tu iuuenis tene vnã lec. ex præcedentibus: quia est magis clara visa ista lec. Bulg. ¶ Op. q̃ si iste fuit reuersus ante vsucapionẽ cõpletã, tutus erat de iure cõmuni: q̃a poterat vendicare: ergo sibi non conceditur restitutio. vt. l. non vide᷑. s. de in integ. resti. dic, fateor q̃ tẽpore reuersionis, non erat læsus perfectè: hoc anno elapso apparet ipsum esse læsum in anno absentię: meritò sibi concedi᷑ restitutio. Ante enim q̃ ille annus labere᷑ non erat læsus: & sic tempus ad petendum restitutionẽ non currebat sibi. ¶ Opp. ff. de acquir. hær. l. Pãtonius. in prin. vbi etiã non cõpleta lęsione petitur restitutio. So. ibi lęsio nõ fuit cõpleta cursu tẽporis solũ, sed ex morte iuncta concursu temporis: vt dixi. s. eo. l. j. ¶ Opp. ij. de. l. q̃ proprio. §. itẽ quæritur. de procu. Sol. dixi. s. q̃n aliquis ꝑ absentiam est lęsus solũ in vsucapione, non in perditione possessionis: tunc sunt duo iudicia. Vnũ quo vsucapio subducitur: aliud quo possessio vendica᷑, seu quando per absentiã læditur in vsucapione, & possessione: tunc esset vnum iudicium tantũ. Rationẽ dixi, s. Alia circa materiã actionis rescissoriæ: dic per Dy. insti. de act. §. rursus. per gl. & docto. & in. l. ab hostibus. §. sed quòd simpliciter. ff. eo. Tangam aliqua. ĩ. ex qui. cau. ma. l. fi. vbi glo. tangit &c.

SVMMARIVM.

1 *Venditio bonorum si fiat contra non latitantem, an sit nulla ipso iure, uel sit opus restitutione. Et an ad hoc, ut perueniatur ad uenditionem bonorum contra latitantẽ sit necesse q̃ præcedat primum, & secundum decretum? nu. 2.*

3 *Creditor, an cogatur expectare tempus reuersionis absentis.*

Ignorare. Contra absentem non latitantem potest perueniri ad primum decretum, non secundum. h. d. not. lex. ¶ † Quærit gloss. quid si perueniatur 1 ad venditionẽ contra non latitantẽ: vtrũ valeat, & sit opus restitutione: an sit ipso iure nulla? glo. vide᷑ tenere, q̃ valeat, & sit opus restitutione: vt. l. si finita. §. si fortè. ff. de dã. infec. Idem videtur velle in l. cõtra pupillũ. ff. de re iudi. Tangit gl. in. l. Fulcini⁹. §. j. ff. quib. ex cau. in pos. ea. cõtra istã glo. habetis text. in cõtrarium in. l. Imperatores. de priui. cre. vt respõdeatur ad. §. si fortè. quem glo. alleg. Debetis scire, q̃ quandoq; contra aliquem absentem proceditur ex debito descendente ex contractu, vel quasi: tunc non potest perueniri ad secũdũ decretum contra eũ, & si fiat ipso iure, nõ valet: vt. d. l. Imperatores. & hac leg. in tex. non cauillando eam. Quandoq; proceditur contra eum ex debito descendẽte, ex natura rei: vt in actione noxali: vel in cau. dam. infec. tũc potest perueniri ad secundum decretum: tamen si absens læditur, restituitur: vt in dicto. §. si fortè. & l. ij. §. j. ff. si ex noxa. cau. aga᷑. Ita debes 2 intelligere hoc. ita tenent omnes doc. ¶ † Itẽ scias quòd per hãc leg. dãno vnam opi. Iaco. de are. qui videtur velle, quòd ad hoc, vt peruenia᷑ ad venditionem, sit necesse q̃ primum & secundum decretum interponatur cõtra latitãtem. Ita dicit in. l. Fulcinius. §. j. ff. ex quib. cau. in pos. ea. Allegat quandam glo. quæ est in. l. itẽ ait prætor. §. penul. ff. eo. Illud b est expresse cõtra hãc leg. [b] quia si primum decretum fuit interpositum contra non latitãtem, potest perueniri ad uenditionem ex secundo decreto. & uide tex. hodie tamen in isto seruamus statuta, quæ sunt in his 3 vltra ius commune. ¶ † Circa istud quæro vnũ uerbum hic: pone quod nolo expectare temp⁹ reuersionis suæ: est nè aliquod remediũ quo mihi succurratur? Respondeo, si quidẽ speratur reuersurus de ꝓximo, cogitur creditor expectare. ff. eodem. l. fina. Si verò non spera᷑ de proximo, debet dari curator bonis, cõtra quem poterit procedere ordinariè ad diffinitiuam sententiam, & ad executionem: vt. l. ab hostib⁹. in prin. ff. eo. & de priui. credi. l. fi. §. j.

Neque. ¶ Pręscriptio quadriẽnij, contra absentes, quibus aliàs restitutio proficit ipso iure, non currit. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio cur concedatur ex lęsione causata propter uenditionem rei factam legis authoritate? Et per hanc restitutionem in integrum, quando quis recuperabit rem. nume. 2.*

3 *Vendicans rem, debet restituere debitum, uel precium.*

Si cum. Aduersus venditionẽ factam propter negligentiã cõmissam tp̃e absentiæ, iustè petitur restitutio. h. d. ¶ Oppo. s. si aduer. vend. pig. l. ij. Sol. gl. mirabiliter: hic vẽditio fuit facta ex potestate legis: ibi ex potestate cõuẽtiõis, quo casu nõ restitui᷑. Ratione dixi ibi. & l. fi. ĩ q. cau. in integ. resti. nõ est neces. Ratio est: 1 † q̃a hic absens causa reipublicæ non restituitur aduersus

aduersus contractum:vt.ĵ.l.proxi. Sed quando res venditur ex pacto,
venditur ex potestate contractus,& eum lędit contractus. sed quado
venditur ex potestate legis:tūc læditur ex absentia sui:meritò datur re
stitutio. Tāgitur per gl.ff.de mi.l.etiam ei.&.l.fi.s̈.in quib.cau.in integ.
2 resti.nō est neces. ¶ †Quæro, vtrum per hanc restitutionem quis recupe
rabit rem?certè gloss.tua intelligit hanc.l.quòd sunt duo iudicia. Pri-
mum, per quod peto rescindi venditionem. Secūdum per quod rē ven
dico rescissa venditiōe. Istud sentit gl.& hoc optimè sentit tex.si aduer
tas benè.vnde hoc intelligas,vt dixi.s̈.eo.l.quod tempore. Quid si per
absentiam fui læsus solum in venditione rerum:dicunt istæ glo.sed si eo
absente creditor occupasset possessionem,& vendidisset tunc: quia ab
sentia læsit eum in possessione,& vsucapione,ad vtrunq; restituetur:vt
3 d.l.qui ꝓprio.§.ite.ff.de procurato. ¶ †Vltimò habes.ꝙ ille qui rē ven
dicat,habet restituere debitum,vel pręcium,si minus est in debito, De
eo dic plenè,vt dixi.s̈.quod met.cau.l.iiĳ.

QVæ a patre. Al's incipit lex ea quæ à patre. Ex cā absentiæ ipsi absenti restitutio nō datur,vel eius hæredi aduersus contractum à se celebratum.h.dicit. ¶ No.ꝙ ex causa absentiæ quis restituitur aduersus neglecta.non aduersus facta. Vel dic,vt dixi in summario. ¶ Oppo.de.l.s̈.proxi. Solu.non restituitur absens aduersus contractum celebratum à se:sed aduersus cōtractum ab alio ex causa absentiæ,sic:vt.l.proxi. &c. ¶ Oppo.ĵ.ti.j.l.fi. Sol.vt dicam.ibi.

SAncimus. Sola militia non est causa concedendæ restitutiōis : sed occupatio circa milita. expeditiones.h.d.

De uxoribus militum, & eorum, qui causa reipublicæ absunt *Rubrica.*

TEmporalibus. Mulieres absentes cum suis viris, restituuntur.vt sui viri.h.d.hęc lex & sequens:quia totus iste titu.idem dicit.

EI quæ. Hæc lex est difficilis,& habet plures le. Breuiter dicit:ꝙ mulier debet restituere pręciū ad hoc,vt possit recuperare rem. Contra.ff.de rei vendic.l.emptor.& quod ibi no. Gl.huius timore legit hāc leg.pluribus modis:vno modo,ꝙ præciū hic reddatur ab ipso vēditore,nō a muliere. Alio modo,ꝙ reddatur ab ipsa muliere:& tunc oportet te intelligere,ꝙ pręciū fuit in eius vtilitatē cōuersum:vt notat̃ in.d.l.emptor. Sed nūc est videndū,qūo fuit facta hæc venditio.ꝙ præciū verteretur in vtilitatē mulieris?dicūt quidā quòd ꝓcurator generalis mulieris vendidit rem eius fraudulosè,ꝓ modico pręcio,ꝙ couertit in vtilitatem mulieris.& ita intelligunt hāc leg. ¶ Vide glo.super verbo precio. Innuit hęc glo.secūdū hanc lec.ꝙ si ꝓcurator generalis vendidit dolosè nō transit rei dominiū:nisi secuta vsucapione,& præscriptione,vt hic in tex.quod etiam tex.tenet alibi in.l.ĳ.§.si ꝓcurator.ff.pro emp. ¶ Sed cōtra hanc videt̃.s̈.tit.proxi.l.quæ à patre.vbi restitutio non conceditur aduersus contractum. Solu.ibi contractus celebratus ab ipso absente:hic ab eius procuratore. Aliĳ legunt hanc leg.ꝙ hæc venditio fuit facta à creditore mulieris:& est satis bona. Aliĳ dicunt tres esse casus:aut vēditio fuit facta bona fide,aut mala fide quæ pōt ꝓbari:aut mala fide quę nō pōt ꝓbari. Isto tertio casu loquit̃ hæc lex Sed istud est trusta:qa mala fides,quæ nō pōt ꝓbari,est perinde acsi non esset:vt.l.duo sunt Titĳ.de testa.tute. Tene ergo vnā dictarum præcedentium,quam vis.

De tempo.restitu.in integ.tam mino.ꝙ aliorum. *Rubri.*

INhis. Quando vna cā petendæ restitutionis succedit post aliam,tempus petendæ restitutionis non currit.hoc dicit. ¶ Opponitur,& videtur ꝙ hæc lex sit superflua per tres sequentes. Sol.non est verum. Nam hic loquitur quando vna causa restitutionis succedit post aliam in eadē persona:lex sequens loquit̃ quando vna sucedit post aliam in diuersis personis. In aliĳs duabus videbitis differentiam:vt.ĵ.dicam. ¶ Opponitur secundò:hic dicitur,quòd tempore absentiæ potest restitutio impetrari. Istud videtur continere repugnātiam:quia si absens non potest esse in iudicio. Solu.intellige quòd per procuratorem potest. ¶ Oppo.absenti causa reipublicæ currunt tempora:vt.ĵ.titu.ĳ.per totum. Sed hic dicitur,quòd ipso iure nō currit:quare malè. Sol.dicunt quidam,quod hic currit ipso iure:sed restituitur,& sic dabitur restitutio:vt possit impetrare restitutionem.nō obstante cursu temporis. Glo.hoc reprehendit & benè:quia speciale in tempore restitutionis,causa vitandi circuitum:vt minori vel absenti nō currat:& ita debetis intelligere materiam hanc. ¶ Item opp.quod tempus petendi restit.in integ.est continuū:vt.ĵ.e.l.si ergo currit in absentia. Solu.non est continuum quo ad omnia:quia tempora minoris ætatis,& absentiæ subducuntur.

SI intra. Si minor succedit maiori causa militiæ absenti toto tempore minoris ætatis,tp̄s petē dæ restitutionis non currit.h.d.

SI intra. Ista lex pōt summari,vt præcedens:& quæro in quo differt hæc lex à prima?certè in hac leg.ponitur de minori,quę est adhuc intra tēpus restitutionis:de quo ibi nō dicit̃. ponitur etiam hic de minore,qui minor effectus est miles.& in hoc hoc concordat cum illa &c.

EX persona. Quando vna causa restitutiōis succedit post aliam,tunc tempus non currit in eadem persona : & hæredibus prodest.h.d.

SVMMARIVM

1 *Tempus petendæ restitutionis,quanto tempore duret?*
2 *Minor succedens maiori quando restituatur?*
3 *Maior succedens minori,an restituatur*
4 *Hæreditate iacente tempus petendæ restitutiōis,qn̄ currat?*
3 *Mors dicitur iusta,& necessaria absentia.*

EA quæ. Ista est bona lex. In minori ætate,non currit tē
pus petēdæ restitutiōis , sed superue-
niente maiori in eius ꝑsona,ver in ꝑso
1 successoris,incipit currere. ¶ †Not . principium
hui⁹ leg.in quo est dare vnū casum.ꝙ tempus pe
tendæ restitutionis durat.v.annis. Aliĳ casus sunt
2 clari. ¶ †Circa hanc leg. quęrit̃,qn̄ minor succe-
dit maiori aliquod tp̄s residuū ei currere incipiat?
glo.de hoc disputat.ꝙ fuerūt opi. Tene illā,ꝙ cur
rāt ꝑfecta ætate,ne al's esset dare ꝙ minor restitue
retur ad restituendū:vt habuistis.s̈.eod.l.j.& hic.
3 ¶ †Quæro secūdò,quid si maior succedat mino
ri,iste casus nō est in tex. Ratio:qa est indubitabi
lis,dicit gl. Ego circa istum casum facio dubium:
4 nam,†qn̄ maior succedit minori,tēpora nō cur-
runt iacente hæreditate,vt hic:& in fi. Et potest
esse ratio:qa hæreditas iacēs repræsentat ꝑsonā
defuncti:vt.l.hęreditas.de acq.re.do.&.l.mortuo
de fideius.sed defuncto nō curreret tempus si vi-
ueret:qa minor erat:ergo &c. Sed qn̄ maior succe
dit minori.est dubium an iacente hæreditate cur
rant tempora.& videt̃ ꝙ sic:vt.l.cœptā.de vsuca.
&,l.nunꝗ.§.vacuū. Prætereà,cessat ratio,quę est
in fine huius.leg. Nā hæreditas iacēs,hoc casu nō
repsentat personā minoris:ergo debet tp̄s curre-
a re. Dico ꝙ iacēte hæreditate[a] tale tp̄s nō currat.
Nā tempus necessariæ & iustæ absentiæ,de me-
5 dio subducitur:vt.ĵ.e.l.fi. Sed iusta † & necessa-
ria absentia est,mors.ergo &c. Ita debes intellige
re hāc materiā,nisi poneres quod hæres īstitutus
fraude & dolo,aditionem differret.arg.l.cū Syl-
lanianum.ĵ.de his quib.vt indig.&c.

POMATES.
a ¶ Hæreditate iacente currat præscriptio & casu q̊ currat an det̃ restitutio vide Alexan.cō.iiĳ.co.vj.vol.ĳ,&.lxxxiĳ.& ad fi.vo.iĳ. & Bal.cō.xlviĳ.in.j.pte. secundū impres.medi.

SI minor. Ista aut̃ ponit q̄dā specialia ī ista materia. ¶ Op.ꝙ in minori ætate, nō currit tp̄s petēdæ restitutionis vt.s̈.eo.l.j,& in hac leg.C.sol.speciale est hic:& in aut̃.ista.ponunt̃.vj,vel.vĳ. specialia:vt gl.tua dicit,quā vide. Circa istam aut̃.q̄ro,dicit̃ hic à tp̄e nuptiarū.s.contractarum.& ex hoc sequitur,ꝙ vsq; ad . xxxvĳ. annum posset differri.glo.reprehēdit,dic,vt habes in ea.

SVMMARIVM.

1 *Tempus instantiæ ex causa legitima prorogatur.*
2 *Actor potest uti dilatione,quæ datur reo:& econtra:*
3 *Actor cum porrigit libellum restitutionis in prin.quadrien nij,si tempus labatur ob disputationes,an sit danda dilatio ad probādum,quæ excedat totum tempus.*
4 *Et an idē sit ī īstātia causæ principalis,& ī cā appellatiōis.*
5 *Reus si uult renunciare dilationi datæ reo,an actor poterit illa uti: & sic renunciari poßit in eius præiudicium.*
5 *Reo licet detur una dilatio,plusquā actori:tamē actor etiā ipse poterit uti dicta dilatione.*
7 *Minor si restituitur,ut poßint testes iterum producere:ita & eius aduersarius poterit.*

a ¶Petendæ. Vide iſtā leg. declaratā p Inn.&alios ī.c. de cauſis. de offic. dele. And. Barba.

* ¶Pro concordia. Aduerte, ꝙ dilatio tertia, qñ petitur in criminalibus,& eſt cōceſſa reo poteſt accuſator inuito reo ea vti. Bar. ī.l.ſi poſt mortē.§.fin.ff.de cōtrata. Cōtrariū tenere allegatur hìc, in hac.l. petēdæ.& ī.l.ſi iudex circūuento.ff. de mino. Tu dic ī.d.l.ſi iudex. Bar. format.q.ſed nō decidit: in hac verò l.petendæ.pōt intelligi ſecūdū diſtinctionē hic poſitā.ſ.an re ītegra, & procedat negatiua: aut re nō integra, & ꝓcedat ꝙ dicitˀ in.d.§.fi. Vel etiā poſſet intelligi. ſecūdū diſtin. Bar. ī.d.§.fi. an dilatio fuerit data ad petitionē rei, vel non: dic vt ibi p eū. adde ad do. Iaſ.in.l.ſi arrogator.ff.de adop. col.xxj. qrelatis opi. dicit iſtā eſſe cōmunem ſniam.

POMATES.

b ¶Tñ actor. Vide & limita. vt colligitur ex dictis per Iaſ. poſt alios in l.admonēdi. in.ij. gl.in.iij. itellectu, in verbo: tu autē ſubtiliꝰ potes elicere ex verbis.ff. de iureiurā. & vide Bal. ī c.ſi aūt colū.ij.de reſcrip.

a
*
PEtendæ.[a] Hæc eſt not.& ſing. lex. breuiter dicit. Si
petitur dilatio, quæ tp̄s inſtātiæ non
excedit, tam actori, q̄ reo cōceditur.
Quod ſi excedat, nō actori, ſed reo cōcediˀ: poterit tñ actor vti dilatiōe reo cōceſſa. h.d. ī ſumma.
Ad euidentiā huiꝰ ſcias, ꝙ olim erat annꝰ vtilis ad
petēdā, & finiēdā reſtitutionē. hodie eſt quadriē-
1 nium cōtinuū: vt. j̄. eo.l.fi. ¶†No. ꝙ tp̄s inſtantię
2 ex legitima cauſa pōt prorogari. ¶†Secūdò no.
ꝙ actor pōt vti dilatiōe, quæ datur reo. Idem pu
to ecōuerſo.l.vlt. j̄. de fru.& li. expen. ¶Opp. j̄.
l. ꝓxi. Sol. illa intelligiˀ ſecundū iſtā, vt. j̄. videbi
3 tis. ¶†Quæro, qd ſi actor dedit libellū, circa prīcipiū quadriēnij, & tantū fuit diſputatū ſup libel
lo, & ſup legitimatiōe pſonę: ꝙ modicū ſupereſt
ad ꝓbationes faciēdas an actori debebit dari dilatio, quæ tēpus excedat? text. videtur hic velle,
ꝙ non ſimpliciter. Dicit em̄ actori denegari. hoc
etiam videtur velle gloſ. quæ dicit duo ſufficere.
Primū vt denegetur: ſecundū ꝙ in confinio peta
tur, & tp̄s tranſcendat. Ita dicit gl. ſup verbo qp
pè. ſed hic ſunt duo ergo &c. Cōiter determinaˀ
contrarium, per rōnem, quæ hic ponitur in text.
Rō: qa qñ actori denegaˀ, eſt ꝓpter negligentiā
ſuā: qa eſt in arbitrio eius, qñ agat. Si igitur ceſſat
iſta rō, ceſſabit iſta lex. Et ſic ſi in actore eſſet eadem ratio, quæ in reo, eſſet idem ius. Pro hoc vr̄
tex. in.l. quinquaginta.&.l.ſi cū ipe. de excu.tut.
4 ¶†Quæro, vtrum hoc idē ſit in tp̄e inſtātię cauſæ principalis? Rñ. breuiter ꝙ nō: vt.l. ꝓperādū.
de iudicijs, quaſi p totā leg. & maxime in.§.fi. Ratio differentiæ eſt: qa hic perēpta inſtatia, perit inſtantia & cauſa: ſed in cauſa principali perempta
inſtātia, remanet ius primū: vt poſsit eā de nouo
inchoare. Simile vidiſtis in cauſa appellationis: &
5 idē. j̄. de tēp. app. auˀ. ſi appellatione. ¶†Quero
b dicitur hic, ꝙ actor[b] pōt vti dilatione cōceſſa reo.
quid ſi reus, vult renunciare dilationi ſibi datę an
actor poterit ea vti? Doc. dicunt hic, ꝙ ſic, per.l.ſi
poſt mortē.§.j.ff.de cōtratab. Nō ob. ff. de mino.
l.ſi iudex circūuento. qa ibi loquiˀ in beneficio reſtitutiōis, ꝙ eſt de iure ſpeciali, ꝙ faciliꝰ tolliˀ, q̄
ius cōe ſecūdū eos. ¶Iac. de Are. vt colligiˀ ex dictis ſuis ī.d.l.ſi poſt mortē. dicit cōtra. ꝙ qñ aliqs
habet priuilegiū a me, ſi quidē vult vti cōtra me,
inuito me, nō pōt: vt.d.l.ſi iudex circūuēto. &.l.
amiciſsimos.ff.de excu.tuto. Sed ſi vult vti cōtra
aliū, pōt me inuito: vt.d.l.ſi poſt mortē. ita in ꝓpoſito ſi actor habet iſtud ius ex pſona rei, nō p̄t
vti cōtra ipſum reū eo iuito: vt.d.l. amiciſsimos. &
d.l.ſi iudex circūuento. cōtra hoc facit. & de fruc.
& lit. expē.l.fi. Sol. ibi aduerſarius volebat vti priuilegio. meritò alius vtiˀ cōtra eū. Sed quęſtio noſtra præſupponit, quando ſuo beneficio, hoc eſt,
ſuæ dilationi volebat renunciare. Prædicta vera
re integra: nō re nō integra, poſtq̄ fortè actor dederat articulos ad ꝓbandū: vel fecerat citari teſtes ad examinandū: tunc nō eſt locus pœnitētię:
6 vt.l.ſi pecuniā.ff.de cōd.ob cau. ¶† Et per hanc
leg. dicimus, ꝙ licet reo cōcedaˀ vna dilatio pluſq̄
actori: vt.l.in pecuniarijs.ff.de fer. tñ actor pote-
7 rit vti ea per hāc leg. ¶†Itē per hanc leg. dicunt
quidam, ꝙ quādo minor reſtituitur poſt teſtium
præſentationē: vt poſsit iterū teſtes ꝓducere: ꝙ
illa reſtitutione poterit vti aduerſariꝰ ſuus. & iterum producere teſtes: ꝙ tamē examina latius: vt
dixi in.l.j.§. j̄. nunciatio. de ope. no. nun.

SVMMARIVM

1 *Italia dicitur prouincia.*
2 *Et ex diuerſitate locorum non debet induci diuerſitas iuris nu.2.& hoc quando ſit. in. nu.7.*
3 *Tēpus minoris ætatis, & abſentiæ, ſubduciˀ de quadriēnio.*
4 *Minor qñ reſtituatur in his, quæ facit intra quadriennium.*
5 *Tempus petendæ, reſtitutionis, an ſit continuum.*
6 *Tempus redhibitoriæ, uel quanto minoris, an dicatur utile uel continuum.*
8 *Tempus reſtitutiōis quotuplex ſit, & an ſit uniforme?*
9 *Tempus petendæ reſtitutionis, quando ſit quadriēnium, & quando biennium.*
10 *Præſcriptio ſi incipit à minori ætate, & completur in maiori tempus reſtitutionis petendæ, quando incipiat currere: an detur reſtitutio?*

SVperuacuam. Hæc eſt
bōa lex.
Pro anno vtili daˀ hodie quadriēniū
continuū, de quo minor ætas, & iuſta
1 abſentia excipienˀ. h.d. ¶†Not. ꝙ Italia dicitur
prouincia: tñ ſtrictius accipiˀ: vt uidebitis in.l.fi.
2 j̄. de preſcrip. lon. temp. ¶†Secūdò not. ꝙ ex diuerſitate locorū, nō debet induci diuerſitas iuris.
3 ¶†Tertiò not. ꝙ tp̄s minoris ætatis, & abſentiæ.
ſubduciˀ de quadriēnio. ¶Op. ꝙ illud quadriēniū nō ſit priuilegiatū: vt.l. doli exce. uer. diuerſū
ff. de noua. So. dicit gl. fateor, ꝙ nō eſt priuilegiatū ſed priuilegiatę rei datū. vide gl. ſup uer. cōti-
4 nuū. ¶†No. ex hac[c] gl. ꝙ ī his, q̄ minor facit ītra
c quadrienniū: non poteſt petere reſti. in integ. vt
d.§. diuerſum. Fallit in.l.fi. de repu. hęr. & ibi eſt
ſingularis caſus: in quo nota. ꝙ minor reſtituiˀ in
his, quæ facit in quadriēnio, poſt perfectā ætatē.
d ¶Opp. ij. quando tempus[d] eſt cōtinuum currit,
omni tempore: vt.l.j.ff. de diuer. & tēp. p̄ſcri. ſed
hic in prin. diciˀ ꝙ eſt tēpus continuū. In fine dicit, ꝙ non currit tēpus minoris ætatis, vel abſentiæ: quare malè. ¶Huiꝰ timore facta eſt hic additio, quæ eſt prima gl. mag. quæ glo. eſt ſatis clara.
5 †Et breuiter tempus reſt. petendæ nō eſt cōtinuū
quo ad omnia: ſed quo ad quid. Et iſtā eandē glo.
habetis de diuer. & temp. præſcri. in rubri. &.l.j.
6 ¶Glo. dicit hic aliqua, de quibus alibi dubitaˀ,†
ſcilicet an tempus redhibitoriæ, vel quāto minoris ſit vtile, uel continuū: & uide glo. qa in.d.l.j. cū
ſeq. & in.l. annus, de calū. ſunt gl. cōtrariæ. Gl. tangit iſtud in rub. de diuer. & temp. præſcrip. & ibi
dixi: & examinat in.l. cū ſex.ff. de ędil. edi. ¶Op.
& videˀ, ꝙ ex diuerſitate locorū, inducaˀ diuerſitas iuris: ut.ff. de eo, quòd certo lo.l. ideo. de offi.
7 procon.l.j.&.ij. †Glo. nō ſoluit. dicas, qa q ñq; ex
diuerſitate locorū, induciˀ diuerſitas rationis: &
tūc induciˀ diuerſitas iuris: vt.l.j. j̄. de dila.l. p̄cia.
ff. ad le. fal. &.l.fi. j̄. de teſta. &. j̄. q num. libe.l.j. Si
verò non induciˀ diuerſitas rationis, nō debet induci diuerſitas iuris: ut hic. ¶Op. s̈. e. ti. auˀ. ſi minor. Sol. ibi eſt caſus ſpecialis. ¶Opp. ff. ex quib.
cau. ma.l. ſed & ſi per prætorē.§. ſi ferię. &.§. quoties. Glo. huiꝰ timore, loquiˀ hic multū inuolutè,
ſup uerbo continuatio. & in hoc ſunt multæ opi.
quas tñ examinabo tibi tantū, ꝙ eas clare habeas.
¶Debes ſcire: & hic aduerte: quia ſubtilis paſſus
8 eſt: †ꝙ duplex eſt tēpꝰ. Primò eſt tēpus ad quòd
quis petit ſe reſtitui ſecundū eſt tēpus intra quòd
quis petit ſe reſtitui. Primū eſt vniforme: quia ad
tantū tēpus, quis petit ſe reſtitui, in quāto tēpore
fuit læſus & nō ultra: vt. s̈. ti. ij.l. ꝙ tēpore. ſecūdū
tēpus eſt, intra quod illud etiā eſt duplex. Nam.
quoddā eſt tempus, intra ꝙ debet reſtitutio poſtulari, & terminari: quoddā eſt ītra ꝙ debet proponi. Primū eſt ſemp vniforme: qa debet terminari intra quadrienniū continuū: vt hic. Fallit in
caſibus: ut. s̈.l. proxi. & authē. ſi minor. ¶Secundū tēpꝰ, intra ꝙ debet ꝓponi: & in hoc ſunt opi.
etiā. Veritas eſt hæc, ꝙ ſi quidē aliquis lęditur ex
contractu, uel ſentētia, tēpus ꝓponēdæ reſtitutionis eſt vniforme. ſ. quadrienniū: ut hac leg. Si
uerò læditur ex curſu temporis: ſi quidē tempus
læſionis eſt plus, q̄ quadrienniū, idem: quia intra
quadriennium poteſt proponi, vt hac leg. Si verò tātum tempus, quo eſt lęſio, eſt minus quadriennio: tūc debet de neceſsitate ꝓponi reſtitutio,
intra tantum tempus, quantum eſt illud tempus
læſionis, & non vltra: ut.d.l. ſed & ſi p prætorē.§.
ſi feriæ. &.§. quoties. no. in.l. interdū.ff. de mino.
Licet quidā alij dixerint contrarium. Et per hoc
apparet. Et quod ſi aliquis eſt lęſus in decē diebꝰ,
qui dantur ad appellandū, finita ętate, minor debet reſtitutionē proponere intra decem dies: quę
tamē ꝓpoſita poſſet durare quatuor ānis. Et idē
ſi aliqs eſt lęſus ī vna die, finita ętate, uel abſentia,
deberet in prima die ꝓponere q̄ poſſet quatuor
annis

c ¶No. ex hac. Adde.l. doli except. §. diuerſum.ff. de noua. Fallit in caſu.l.fi. in fi. j̄. de repu. hære. Et adde Bar. in.l. ab hoſtibus.§. ſed ꝙ ſimpliciter.ff. ex qbꝰ cau. ma. Vide glo. in contra. in cle.j. de in integ. reſtit. vide p oēs in.c. cū ex literis. de in integ. reſtit. & in.d. cle.j. Andr. Barb.

POMATES.

d ¶Quando tp̄s. Vide Alex. cōſil. lxiij. in col. iiij. in iiij. vol. & pe. col. in princ. & Fel. in c.j. col. vj. de reſc. vbi pulchrè tāgit de iſto quadriennio. & Alex. cōſi. lxxj. col. iij. vol. j. &.lxxxiiij. col. ij. e. & Are. xv. co. fi. Panor. in.c. cum ex literis. co. iij. & ſeq. de reſti. in inte. & Alexā. cōſil. iiij. co. vj. vol in fi. ubi dicit, ꝙ hoc quadriennium eſt utile & ideo non currit ignorāti: & idē dicit cōſi. lxxxix. col. iij. eo. vo. &.clxviij. in fi. e. vol. ij. de quo etiā vide Iaſo. ī.§. rurſus. colū. xiiij. de act. & vide etiam Alex. cōſil. xxxj. col. j. in fi. volu. v. &.cxvj. colū. ij. & lxxj. ad fi. eo. vol. v. & Bal. cōſi. ccxxxvj. ī.j. parte. & xcij. eadē parte.

annis durare:vt.s.dixi.Ita tenet glo.expressè in.l.diuus.ff.de
in integrum restitu.Ratio huius est:quia tempus negligẽtiæ
postquam cessat impedimentũ,absorbet illud tempus,quod
debet restitui.Ita etiam sentit hoc gloss.tua, quam vide sup
verbo continuatio.Canonistæ tamen videntur aliter sentire:
vt de in integ.resti.c.j.in clemen.licet credã eos non benè di-
cere.¶ Oppo.de.l.fi.j.de anna.excep.Sol.fallit hic:qa per li
9 tis.contest.actio nõ perpetuatur.¶ †Item oppo.& videtur,
quòd nõ sit quadriennium,sed biennium.s.de dolo.l.fin.So-
lu.in restitutionibus,quę petuntur per officium iudicis,sem
per est quadriennium,vt hic.In illis q̃ petũtur iure actionis,
sunt constituta alia tempora:vt.s.de dolo.l.fi.&.s.quod me-
tus cau.l.si per vim,vel metum.¶ Item oppo.de.l.intra vtile
ff.de mino.Solu.ibi non prorogatur tempus, propter mali-
tiam aduersarij appellantis.¶ Oppo.s.l.proxi.Solu.ista de-
10 terminatur per illam.¶ †Quæritur,quid si præscriptio fuit
incœpta a minori ætate,completa in maiori,quando incipit
currere tempus petendæ restitutionis?Quidã dicunt, ꝙ tũc
restitutio non habet locum:sic ut dicimus,quando præscri-
ptio completur absente reuerso:vt vidistis.s.titu.ij.l. quod
tempore.secundum quorũdam opinio.Sed posito,quod re-
stitutio habeat locum secundum opi.nostrarum glo.& verã,
quæro,quando incipit?glo.hic dicit,quod præscriptione fi
nita non ante:licet quidam contradicant.Vide gloss. super
verbo,illuxerit.glo.examinat latius istum passum.institu.de
actio.§.rursus.&.l.ab hostibus.§.sed quod simpliciter. ff.ex
quib⁹ cau.maio.& finaliter videtur istud idem tenere.quòd
à tempore læsionis completæ & perfectæ incipit currere.
Contra ista opi.est,ff.de dolo.l.j.§.idem Pomponius.vbi di-
citur,quòd actio de dolo excluditur per aliam actionẽ,quæ
competit.& ita videtur,ꝙ hæc restitutio extinguatur ꝑ aliã
actionem, quã habuit de iure communi,reuersus ante vsuca
pionem cõpletam.Sed fortè aliud est in actione de dolo,quę
est magis odiosa,q̃ ista restitutio:vt.d.l.j.& seq. Putarem ꝓ
modo salua meliori deliberatione,ꝙ si quidem ad complen-
dam vsucapionem,seu præscriptionem supererat tantũ tem-
pus,quantum est quadriennium,vel plus,ꝙ restitutio extin
guitur.Idem quia sicut quadriennium extingueret benefi-
cium restitutionis,iam competens multomagis impedit na-
sciturum:vt.l.patre furioso.de his,qui sunt sui vel alie.iur.di
cam alibi plenius de isto passu. ¶ Vltimò quærit gloss.an ꝙ
hic dicitur de quadriennio,habeat locum etiam in acti.rescis
soria,sicut in officio iudicis rescindenti?dicam vobis.j.ti.l.fi.

Quibus ex cau.maio.in integ.resti. *Rubrica.*

SI propter. Legatio est iusta causa absentiæ vt restitutio cõ
cedatur.hoc dicit.¶ Nota quòd dixi in sum
mario.¶ Nota,ꝙ qui petit restitui aduersus
rem iudicatam,petit instaurationem iudicij
non ꝙ sententia reformetur:sed ꝙ de nouo
iudicium agitetur.Simile in.l.j.s.si aduer.liber.dixi in.l.j.s.si
aduersus rem iudicatam.Item nota,ꝙ possum dicere in libel
lo:peto restitutionem restaurationis iudicij,vt integrè defen
sionibus meis vtar.& vide tex.qui format libellum &c.

a SI idcirco. Vincula[a] publica,sunt iusta causa condendæ restitutio-
nis beneficium.hoc dici.Glo. legit istam legẽ
duobus modis.vno modo ꝙ arbiter ponatur
hic pro iudice ordinario:& ista bona. Alia ꝙ
ponatur pro arbitro compromissario iuris:& ista non est bo
na secundum ista tempora.Ratio : quia sententia arbitri non
ligat,vt videbitis.sic.j.titu.ij.l.j.daretur ergo exceptio ad-
uersus petitionem,non ꝙ restituatur ad aliud:tamen secun-
dum iura hodierna,an ex sententia arbitri posit oriri actio,
videbitis.in.l.cum antea.j.titu.ij.& sic posset procedere ista
lectura &c.

IN contractibus. Oppo. maiores non restituũtur
aduersus contractum:vt.s.tit.iij.l.qui à patre,no.
s.ti.j.l.fi.in gloss.super verbo cõtinuatio.Solu.ꝙ
hic non loquitur de restitutione in integr.sed loquitur hic
de officio iudicis mercenario,ꝙ actioni deseruit.Et ita intel-
ligit glo.tua hãc leg.tu verò posses intelligere propriè:vt fa
ciat ad titulum,ꝙ maior restituitur in contractibus celebra-
tis,nõ à se,sed ab alio,puta à creditore suo:vt.l.si cum milita-
ri.de resti.mili.vel à suo procuratore:vt.s.de vxo.mili.ĩ.l.ij.se
cundum vnam lect.vel à iudice,si iudex processit ad vendi-
tionem.arg.l.j.&.ij.de re mili.&.l.ignorare.& quod ibi dixi

¶ Sed tenẽdo lec.gl.op.licitum est contrahẽtibus se inuicem
decipere:vt.l.in causæ.§.pen.ff.de mino.ergo maioribus nõ
subuenitur.Huius timore glo.distinguit.hic,dic vt in ea.

SVMMARIVM.

1 *Lex ista,an habeat locum tam in alia ciuitate,quam in ciuitate romana.*
2 *Lex debet extendi per identitatem rationis.*
3 *Restitutio in integrum,an & quibus castris detur,*
4 *Dispositio huius leg.habet locum in ecclesijs*
5 *Ecclesia intra quantum tempus restituatur.*
6 *Respublica,an utatur iure pupillorum,uel iure adultorum.*

REspublica. Non eget summario:qa seip sam summat.¶ Quærit glo.
de qua republica loquit̃ hæc lex .Respondet.† ꝙ
1 loquitur de republica.Romanorum:vt.l.eum qui
vectigal.ff.de verb.sig.ad Mace.l.nihil.Sed tũc quærit,quid
in alijs ciuitatibus?glo.videt̃ dicere,ꝙ idem.ar.ff.e.l.legatis.
&.l.sed & si per prætorem.§.fin.licet ille leg.loquant̃ in lega
tis ciuitatis,non in ipsis ciuitatibus.finaliter videtur tenere
glo.ꝙ aliæ ciuitates restituuntur arg.l.rẽpublicam.j.de iure
reipublicæ.lib.xj.Quidam doc.Vltramon.tenẽt cõtrarium
Nam ciuitas cõtinetur appellatione reipubli. impropriè:vt
l.sed & hi,qui.ff.de publi.Sed nos debemus legẽ intelligere,
secundum propriam significationem:vt.l.j.§.si is qui nauem
ff.de excer.ergo &c.Quidam alij doc.tenent opi.gl.ꝙ ciui- a
tates restituantur.& probatur per hãc.l.& per.l. rempubli-
2 cam.j.de iure reipubli.quæ loquũtur generaliter.† Pręterea,
lex debet extendi per identitatem ratiõis.Nõ enim est aliud
mens legis,quam ratio:vt vidistis in.l.non dubium.s.de legi.
sed eadem est ratio in qualibet ciuitate,quæ est in repu.Ro-
manorum:quia per alios reguntur,sicut minores regũtur per
tutores,& curatores:ergo &c.Præterea:ꝓpter vnũ quodq;
tale,& illud magis.s.de sacrosan.eccle.authenti.multomagis
sed legati ciuitatum,propter ipsas ciuitates,habent beneficiũ
restitutionis in integ.vt.ff.eo.l.legatis.ergo multomagis ipsę
ciuitates.Iac.bu.dicebat,ꝙ non restituentur vigore huius le
gis,quia propriè non est respubli.tamen restituerent̃ ex clau
sula generali,si qua mihi iusta causa esse videbitur.& hoc pu
3 to esse verum.¶ †Item quærit gl.quid in castro,vel in villa,
& dicit quod non debet restitui:& vide gl.& sic videtur, ꝙ
priuilegia concessa ciuitatibus,non competũt castris,vel vil-
lis.rectè dicit.De alijs priuilegijs tetigi.s.de sacros. eccle.l.fi.
& facit pro ista glo.ꝙ habetis not.in.l.si finita.§.si de vectiga
libus.ff.de dam.infe.Tamen quantum ad propositum dice-
bat Iac.but.quòd quædam sunt castra,vel villæ, quæ habẽt
multitudinem hominum,& habent regi per suos administra
tores,& publica negocia non possunt esse in omnibus verè: b
tunc in eis est eadem ratio,quæ in ciuitatibus.Sunt & castra
quædam,seu villæ,quæ habent modicos homines,fortè.vj.
vel decem:& sic tractant negocia communitatis , tanq̃ pro-
pria,& quilibet scit tota:& tunc est eadẽ ratio,quæ est in pri-
b uato:& ideo non poterit restitui.quod satis[b] placet.¶ †Quę
4 ro,quid in ecclesia?gl. dicit quòd idem:quia per administra
torem regitur,sicut respublica . quod satis placet. Habetis
text.omnes plenos de hoc extra de in integ.restitu.in anti-
5 quis.& in.vj.& in clemen.¶ †Quæro,intra quantum temp⁹
restituatur?quidam dicunt,ꝙ perpetuò.ergo sibi nunq̃ cur-
rit tempus.Glo.dicit intra quadriennium:vt.j.de sen.aduer.
fis.l.j.lib.x.Tu habes de hoc tex.in.c.j.extra de in integ.rest.
6 lib.vj.vbi vide quid de ecclesia.¶ Dicitur hic.† ꝙ respu.vti
tur iure min.quæro,quorum minorum,an iure pupillorum,
an iure adultorum?glo.quæ est hic, videtur velle.ꝙ iure pu-
pillorum.& vide glo.secundam,de hoc dicam tibi alibi ad-
huc hoc anno:quia sunt quidam tex.& quædam gloss. quæ
vidẽtur sibi contradicere.Ad idem facit.l. rempubli.j.de iu
re reipub.lib.xj.

a ¶ Vincula. Adde ꝙ Pau.de ca.dicit dum gloss.loquitur de sentẽtia lata,cõtra existentẽ in carceribus : ꝙ Florẽtiæ fuit magna differentia ꝑ ea q̃ dicit Barto. in.l.is qui reus.de publi.iudi. Benè dicit ipse,ꝙ bene est,vt citet̃ ad domũ.& si nunci⁹ referat,ꝙ citauit valeat sñia : qs põt esse ignar⁹, quòd fuit in carcerib⁹: si verò referat, ꝙ citatus est in carceribus, sententia non valeat.

b ¶ Satis placet. Vide Pau. de ca. & Io.an.in addi. ad Spe.in titu.de resti.in integ.

SVMMARIVM.

1 *Actio utilis rescissoria,an sit proprium nomen actionis.uel sit adiecto.*
2 *Actio utilis rescissoria,quare sic appellatur,& quando nascatur.nume.5.*
3 *Nomina uerbalia possunt accipi actiuè,& paßiuè.*
4 *Nihil exemplum suijpsius.*
6 *Leena parit frusta carnium:& per clamorem inspirat in eos spiraculum uitæ.*
7 *Actio utilis rescissoria,quando dicatur datiua,uel natiua.*
8 *Dominium directum,an ita tollatur per præscriptioem,sicut per usucapionem.*
9 *Actio,licet tollatur ipso iure per præscriptio.xxx.anno . tamen obligatio non tollitur,*
10 *Actio realis,quare appellatur à Bartolo natiua?*
11 *Actio utilis rescissoria,quanto tempore tollatur.*

12 *Annus qui datur in iudicio rescissorio, quòd incipiat currere à die restitutionis habitæ.*
13 *Ista actio, quando est directa datiua, non natiua; an tollatur anno utili.*
14 *Actiones persecutoriæ, quando sint perpetuæ?*

SI ab hostibus. Ista lex est multum difficilis, & habet multum subtilem: & difficilem materiam. Breuiter dicit. restitutiõe habita. petit̃ vtilis rescissoria, quæ anno finitur. h. d. Ad euidentiam præmitte. quid sit fictio postliminij, & quid sit fictio leg. Corneliæ. ¶ Oppo. ĩ. cõmunia de suc. l. seruus. Sol. hic illi, q decesserũt apud hostes, habẽt successorẽ. ꝓpter duplicẽ fictionem. s. postliminij & l. corne. vt hic apparet ex tex. ¶ Sed cõtra hoc duæ fictiões nõ possunt circa idẽ cõcurrere: vt. ĩ. de do. ꝓmis. l. j. Solu. hic nõ cõcurrũt circa idem: qa lex Cornelia fingit circa mortuos in captiuitate: postliminiũ fingit circa filium reuersum. His p̃missis venio ad declarationẽ materiæ huius leg. primò quæro, quæ est ista vtilis actio. de qua loquit̃ hic. Respõ. est vtilis rescissoria. & ita dicit tex. in. l. ab hostib⁹. ĩ. de capti. & postli. reuer.
1 ¶ † Quero. vtrum istud sit propriũ nomẽ actionis, an sit adiectio? glo. in. l. ab hostibus. §. sed ꝙ simpliciter. ff. e. d. ꝙ est adiectio, sicut dicimus de adiectione, de peculio, tributoria, institoria, exercitoria, & similibus. Nam illa actio antiqua ꝑ vsucapionẽ sublata est: ita quod restituitur vtilis, & appellatur
2 vtilis rescissoria. ¶ † Quæro, quare appellatur vtilis rescisso-
3 ria? respondetur, vt al's dixi vobis. † quòd noĩa verbalia possunt accipi actiuè, & passiuè: vt. l. filiusfa. ff. de testa. & l. ij. ff. de duob. reis. & in qualibet earum no. vnde rescissorium posset appellari iudicium, de in integrum restitu. quo obstaculũ vsucap. vel aliud, rescindit̃: & tũc diceretur actiuè: ideo appellamus eam officium rescindens, restitutione verò habita, datur antiqua actione sublata vtilis, & ista actio restituta vtilis appellatur rescissoria: quia circa eã est facta rescisio. ¶ Sed contra, facit iste text. qui dicit. exemplo vtilis actionis &c. Nam ex hoc patet, quòd alia actio est ista, quæ intẽtatur: alia illa vtilis, quæ restituitur: quia nihil est exemplum suiꝑsius:
4 & nullum simile est idem: † vt. l. ꝙ Nerua. ff. deposi. & authe. ti. si quis in aliquo. s̃. de eden. Huius timore. glo. exponit istũ
5 tex. tribus modis, quos vide: vt in glo. ¶ † Quæro, quando nascatur ista actio rescissoria. Respon. duæ sunt opi. vna, qa statim finita instantia nascitur: licet inefficax, donec prætor per restitutionem in integ. insufflet in ea spiraculum vitæ: si-
6 cut dicunt naturales Philosophi, de leena † quæ parit frusta carnium, & per clamorem, quem facit super eos, inspirat in eos spiraculum vitæ, & viuificantur. Alij dicunt. quòd ista rescissoria non competit, nisi integ. restitu. præhabita. & ista est vera, quã tenet glo. in. l. si ab hostibus. §. sed ꝙ simpliciter. Et probatur ex isto tex. dum dicit, in integ. restitutis. Probatur in. l. in honorarijs. ver. sed cum rescissa. de acti. & oblig. vide glo. tuam. in fi. quæ tangit istas opi. tene opi. glos. in. §. sed
7 ꝙ simpliciter. ¶ † Quæro, vtrũ ista rescissoria sit natiua, vel datiua? glo. nostræ. subtiliter sunt loquutæ. & dicunt quádoq; vsucapitur res mobilis, per quam vsuca. quæritur dominium directum: vt. l. traditionibus. s̃. de pac. cum ergo prima actio sit totaliter sublata: ista quæ restituitur erit datiua, non natiua. Si verò est præscripta res immobilis: tunc per præscriptionem non tollitur dominium directum: sed quæritur vtile præscribenti. vt in aut. nisi & ibi per glo. plene. de bo. ma. tunc restitutio tollit de medio obstaculum pręscriptionis ꝑ quod paratur, exceptio contra vendicationem: & ista actio erit natiua. s. ex dominio directo, ꝙ residet penes istũ restitutum. & restitutio solũ exceptionis obstaculum sustulit: & idẽ in pręscriptionibus, quæ currunt contra actionẽ. Nam actio nõ tollitur ipso iure: qa tp̃s non est modus tollendi. vel inducẽdi obligationẽ: vt. l. obligationum ferè. §. placet. de acti. & oblig. Vnde per istã restitutionẽ. tollitur solũ exceptio, quæ erat parata contra actionẽ, & intentabitur actio prima directa. Ita sentit gl. hic. & in. §. sed ꝙ simpliciter. Vltramon. di-
8 cunt. † ꝙ etiã ita per præscriptionẽ tollitur directũ dñium, sicut ꝑ vsucapionẽ: & ideo dicũt e, ꝙ etiã in re mobili præscripta sit locus vtili rescissorię, q̃ dicit̃ datiua. Tñ istorũ opin. reprobamus: vt dicam in aut. nisi. de bo. ma. Itẽ dicũt. ꝙ qñ pręscribitur actioni p̃scriptione. xxx. vel. xl. annorũ. tollit̃ ipso iure actio. Probat̃ i. l. oẽs. de p̃scri. xxx. an. & sic dicũt eẽ locũ
9 vtili rescissorię, quã dicũt simpl'r datiuã. Hic † aduerte rogo te: licet. ꝓpter p̃scriptionẽ. xxx. vl'. xl. an. actio ipo iure tollatur: vt. d. l. oẽs. tñ nõ tollit̃ obligatio. vt. d. l. obligationum ferè. §. placet. & de acti. & ob. si ergo lex restituit illã obligationem iam mortuã, cũ reperiat viuã obligationẽ eius matrẽ, dicemus istã natiuã nõ datiuam: qa habet matrem ex qua orit̃: vt. l. iurisgentiũ. §. j. ff. de pac. sicut videmus in Christo, qui resuscitauit filium suæ matris: dicem⁹ ne illum resuscitatum sine matre? certè nõ. Ita ista actio resuscitata, diceretur natiua:
10 nõ datiua. Aduerte tñ, † ꝙ vbicunq; in actiõe reali ego appellaui eam natiuã, seu datiuã, nõ intelligatis eã natiuam ex matre obliga. quia actio in rem, nó oritur ex obligatiõe: vt insti. de acti. §. j. & ĩ. l. ꝓxi. sed ꝓ tãto appello eã natiuã: qa habet materiã subsistẽtẽ. ex qua orit̃ dñiũ scilicet & possesionẽ vt
11 videbitis. ĩ. l. proxi. ¶ † Hoc pręmisso quęro quãto tp̃e tollat̃ ista rescissoria? gl. dicit quadriẽnio. Idẽ dicit. s̃. tit. ꝓxi. l. fi. & vide istas gl. Ego dixi vobis. ꝙ duplex est iudiciũ. est iudiciũ rescindens, & iudiciũ rescissorium. In iudicio rescindente est propositum quadriẽnium: vt. l. fi. s̃. ti. j. in iudicio rescissorio, est ꝓposit⁹ annus vtilis: vt hic. & l. in honorarijs. ver. sed cũ rescissa. de act. & obl. Hoc nõ reperio mutatũ: ergo adhuc hodie durat anno: ergo &c. qa ꝙ nõ immutat̃ &c. vt. l. p̃cipim⁹. ĩ. de app. Nec ob. istę gl. q̃ vident̃ velle, ꝙ tollat̃ quadriennio: nã fateor, ꝙ si per quadrienniũ quis fuerit negligens in ꝓponendo, & ꝓsequendo iudiciũ rescindẽs, impeditur natiuitas isti⁹ actionis rescissoriæ. & ꝓ tãto dicit, ꝙ quadriẽnio tollit̃.
12 ¶ † Sed quęrò à quo tp̃e incipit currere iste annus? breuiter secũdũ opi. quã tenui, incipit currere à die habite restitutiõis qa tũc orit̃, & perpetuat̃ ista actio cõtest. litis. secũdũ ꝙ gl. istę
13 dicunt. ¶ † Quęro, qñ ista actio est directa, natiua, nõ datiua vtrum tollat̃ anno vtili? certè hic est casus, ꝙ sic, secũdũ lect. ꝓut loquit̃ in re nõ vsucapta. Vide gl. tuã. sed possumus loq clarius, qñ actio prima durat ꝑ restitutionẽ, datur replicatio contra exceptionẽ inductã, ex tp̃e, vel ex pacto. Vidistis. s̃. si aduer. trãsa. in. l. ij. dico ergo, ꝙ illa actio prima est ꝑpetua hodie, sicut erat primò: sed effectus replicatiõis inductæ per restitutionẽ, finitur anno: sicut actio inducta per restitutionem finit̃ anno: ita replicatio. ¶ Sed de nouo est mirandũ, qño hę actiones p̃torię, q̃ sunt rei ꝑsecutorię, nõ sunt ꝑpetuę: vt insti. de ppe. & tẽp. act. & l. in honorarijs. in princ. de act. & ob. er-
14 go & ista debet esse ꝑpetua. † Rñ. actiões ꝑsecutorię, q̃ dant̃ à prętore, sunt ꝑpetuę: nisi dent̃ cõtra ius ciuile: vt. d. l. ĩ honorarijs. ver. sed cũ rescissa. & ideo redhibitoria, & quanto minoris finit̃ anno, vel sex mẽsibus: qa datur ad rescindendum contractũ validũ de iure ciuili. Ita ista quæ datur ad rescindẽdum illud, ꝙ erat validum, de iure ciuili finitur anno &c.

POMATES.
a ¶ Requiruntur. Aliquando tñ rei vẽdicatio dat̃. cõtra nõ possidẽtẽ. q tñ sperat de ꝓximo possidere. ita nq. Barb. in. c. fi. extra de iudic. qa ibi illi laici agebãt cõtra illam ecclesiã petitione, ꝙ non erat in possessione electionis rectoris, sed sperabat̃ de proximo esse per sententiã in fauorẽ illius ecclesiæ latã à Florẽtina potestate.

De alienatiõe iudicij mutandi causa facta. Rubri.

CVm in rem. Si res est alienata, causa mutandi iudicium, potest agi contra alienatorem ex hoc edicto, vel contra possessorem actione in rem. hoc dicit ista not. lex. ¶ Opp. quod imò dominium parit actionem in rem: vt. l. in rem. ff. de rei vendi. Sol. rei vendicatio habet duo principia formalia, vnũ ex parte actoris, & istud est dominiũ: aliud ex parte rei, & istud est possessio:
a vt hic. Et ideo ista duo requiruntur [a] copulatiuè. s. dominiũ & possessio, nec sufficeret vnum. Et istud vult dicere glo. posita hic. Dicit tamen quidam de quasi dñio, & quasi possessione: quæ an sit vera dicam statim. & vide primò gl. in eo, ꝙ dicit de quasi dominio, videtur cõtra titu. ff. de publi. vbi quasi domino datur publiciana: nõ rei vẽdicatio. & credo ꝙ gl. voluit intelligere quasi dominium. s. vtile dominium. de quo loquit̃ ti. ff. si ager vecti. vel emphy. petat. Item illud ꝙ dicit, de quasi possessione, videt̃ contra, qa incorporalia quasi possidentur: ut. l. seruus. §. incorporales. de acqui. re. do. de serui. l. quoties. & tamen nõ petunt̃ incorporalia per rei vendicationem, sed ꝑ confessoriam & negatoriam. Respond. credo glo. intellexisse quasi possesionẽ, pro eo, qui dolo desi͛t possidere, qui conuenitur, perinde ac si possideret: vt. l. parem. ff. de reg. iur. de rei uendi. l. is q dolo. & l. si culpa. Vel hoc dicit ꝓ eo, qui habet detentationem tantũ: vt. l. officium. de rei vẽdi. & ista sufficiant, quantũ ad rei vendicationẽ. ¶ Op. & videt̃ quòd non detur restitutio ex hoc edicto: sed actio in factum: vt. ff. eod. l. j. & l. ex hoc edicto. Solu. intellige restituitur, per actionem in factũ. ¶ Quęro, qd requiritur, vt actio in factũ, locum habeat: dic vt in glo. quam vide. ¶ Quęro, vtrum contra istam alienationem detur rei uendicatio, cum aliâs quasi dolo desierit possidere? gl. dicit, quòd sic, & bene. & dicunt in gl. ¶ Quęro, an per actionem ex hoc edicto tollatur rei vendicatio? glo. dicit quòd non. ff. eod. l. iij. §. ex quibus. & verum dicit, quia competunt ad diuersa. ¶ Quæro, qualiter probatur, quod dolose alienauit? dic vt nota. per Cyn. in. c. pro possessore. extra de reg. iur. lib. vj. gloss. in. l. Fulcinius. §. quid sit latitare.

a ¶Ex sententia. Qualiter ista debeāt procedere de iure canon̄.& multa vide per Ro.ī.l.ex cōsensu.de appel.& quæ ibi dixit Alex.& lege istā in verbo sæpe rescriptum.ponderat Pau.de ca.in con.quod incipit: In Christi nomine amē.versi.visis & pōderatis omnibus &c.ꝙ ex cōmuniter accidentibus bona est argumentatio.de quo vide in.l.neq; natales.ꝗ.de proba.

* Aduerte.ꝙ Bart. in hac.l.j.de arbitris. inuoluit vitio cōtrarietatis. secundū quosdam. Sed ꝑ saluatiōe. Bar.& in quo arguit de contradictione,vide concordā. quā posui ad.l.nemo potest ff.de leg.j.

b ¶Oriatur actio. Sed quid si fiat cō promissum per stipulationem sine pœna:an ex sē tentia oriatur actio: sicut quādo pœna est inserta: vide Cy. & quod ibi not.Barto.per illum tex.in.l.diē ꝓferre.§.fi.ff.de arbit.& ꝗ differē tia fit inter compromissum, & iudicium: vide latè Spe.in titu.de arbit.§.differt.ꝑ totum illum.§.& Ange.de aret.in §.omniū.in.ij.colū.instit.de actio.

c ¶Oppo.ij. Qualiter intelligatur. vide omnino Barto.in.l.fi.de bon̄. pos.secudū tabu. Et hāc leg.limita. vt nota.ꝑglos.& Bart.in.l.arbitro. qui satisd. cogan. vbi vide omnino. & vide per Moderñ.in.l.ex consensu.in princip. ff.de appel.Itē limita: nisi cōpromissum fit in iudicem:& ipē vt arbiter sententiam tulit:quia tūc poterit appellari. Tex.est valde no. in.c.à iudicibus. ij.q.vj.& no.in.c. ab arbitris.de of fi.deleg.lib.vj.Potest tamē semper opponi exceptio doli.secūdū Bald. ī rub.ꝗ.de appel. in fi. Item potest peti in integr. restitu.secundū Bal. ī.l.j.in fi.si de momen.pos.fue.ap.

POMATES.

d ¶Vtrum hodie. Vide Alexā.in.l. nemo potest.ī.vj. colū.& ibi Mod. & maxime Are.&

latitare.quib.ex cau.in pos.eatur.

De receptis arbitris, *Rubri.*

¶Gl.cōtinuat vt habetis in ea,tu potes cōtinuare:vt colligit̄ ex his,ꝗ dixi.s.de i ius voca.l.j.&c.

SVMMARIVM.

1 *Ab illa sententia,quæ parit actionē iudicati,pōt appellari.*
2 *A sñia arbitri nō oritur actio:& ideo ab ea nō appellatur.*
3 *A sententia arbitri,eo casu:quo oritur actio appellatur.*
4 *Appellari num poßit ab arbitrorum sententia,ex qua ex statutorum forma actio oriatur?*
5 *Pactum quod à sententia arbitri poßit appellari,an valeat.*
6 *Verba debent intelligi secundum subiectam materiā,in qua posita sunt.*

a EX sententia [a] Breuiter hoc intendit ista bona lex. A sententia, quę nulla est:appellari nō potest. Itē sñia arbitri vltra die com promissi, pœnā cōmitti nō facit. h.d. ¶No.ꝙ ab illa† sñia pōt appellari,quę pa
1 rit actionē iudicati. ¶†Secūdō no.ꝙ sentētiæ a
2 bitri,metu penæ paret̄:nō ꝙ ex sñia oriat̄ a ctō.[b]
b ¶Not.ꝙ a sñia arbitri nō pōt appellari.¶Opp. ff.eo.l.nō distinguemus.§.cū quidā.Sol. non pōt appellari,vt hic:qa est introducta ꝗdā exceptio, quæ est ꝗdā appellatiōis species:vt leg.cōtraria.
c ¶Opp.ij.[c] ꝙ ex sñia arbitri oriat̄ actio: vt.ꝗ.eo.l. ne in arbitris.&.l.cum antea.Sol.olim nō oriebatur,hodie sic:vt leg.cōtraria.¶Quæro,vtrū ho
d die[d] eo in casu,†quo actio orit̄ à sñia arbitri pos
3 sit appellari?gl,dicit ꝙ nō. Nā tunc orit̄ actio qñ sentētia est approbata expressè,vel tacitè per cursum decē dierū:aut ergo est aprobata expressè.& nō pōt appellari:vt.ꝗ.de re iudi.l.ad solutionem, Aut nō:& tūc itra.x.dies nō pōt appellari:qa nō orit̄ actio,post decē dies nō posset:qa trāsactū est tp̄s appellādi.Ita dicit gl.tua,quā vide: & oēs eā tenēt:& sic ptrāseunt oēs doct. Ego al's dixi in.l. nemo pōt.ff.de leg.j.Puto,ꝙ à sñia arbitri eo casu quo pōt cōfirmari tacitè,ita ꝙ oriat̄ actio pōt ap
e pellari.[e] Quod ꝓbo sic:ab ea sentētia,quę ꝓducit actionē iudicati.pōt appellari:vt hic. sed ista est huiusmodi:ergo &c.No ob.si dicis ante decē dies nō oritur.post,sero ꝓuocatur &c. vt in glo. qa eo ipso,ꝙ qs appellat,approbat sententiā &c. ita ꝙ ex ea oritur actio,& sic potest appellari.Nō em̄ apprabat eā tanq̄ bene latā:sed tanq̄ sic latā. Simile in.l.iij.§.falsus.ff.rē ra.ha.&.l.Pomponius scribit.ff.de neg.gest.& ibi not.¶Ex hoc text.&
4 rōne ipsius,habes vnū notare.& meti tenere † ꝙ cum hodie ex forma statutorū ciuitatū Italiæ ex sententia arbitrorū oriatur actio.ꝙ ab illa sententia pōt appellari:sicut à sñia iudicis:tene menti, non dico de arbitris,sed de sñia arbitratoris:quia arbitramentū est quidā contractus,nō sñia: ideo est recurrendū ad materiam.l.societatem.§.arbi
5 trorum.ff.pro socio.¶†Quæro,vtrum valeat pa
f ctum,ꝙ à sentētia arbitri possit appellari.[f] Dyn. posuit in,l.ex cōsensu.ff.de app.& quidā habet ī l.nemo pōt.ff.de leg.j.& ibi videt̄ tenere, ꝙ tale pactum valeat.Cyn.hic videt̄ tenere contrarium: qa ꝑ hoc daret̄ iurisdictio arbitro, cōtra.l. priuatorum.ꝗ.de iurisdi.om.iudi.¶Ego sum cōsuet⁹ dicere,ꝙ tale pactum valeat in oī casu. Aut em̄ loquimur in casu.quo de iure cōmuni pōt appellari secundū ea,ꝗ.s.dixi.& nō est dubiū.Aut loqmur ī casu,quo à sñia arbitri non possit appellari de iure cōi:quia ex sñia arbitri no oritur actio & tunc idem.& illa verba,ꝙ liceat appellare,accipiuntur impropriè,hoc est,ad iudicē reclamare.Quid em̄ repugnat,ꝙ inter me & te,cōueniat.ꝙ sentētia arbitri reuideatur per iudicē,certè nihil.Nō dico ꝙ

Ias.ff.de le.j.Ex quorū dictis colliges veritatem horum quæ dicit hic Bar.& vide Raph.cu.cōsi.l.Et quid iuris sit in sententia arbitratoris,vide per Pan.cōs.lxxvij.col.fi.ī.ẏl.dubio,vo.ij.&Alex.ī.l.j.co.vj.ff.de leg.j.
e ¶Appellari. Appellari an possit ab arbitro, & Adde Bal.l.ex cōpromisso.ff.eo.& Bal.in.l.arbitro.ff.qui satisda.co.& ibi Ange.videtur tenere contrarium.

sit appellatio propria,quæ rescindit sententiā,ꝗ
6 nulla est:ergo † est quedā reclamatio. Verba tñ debēt intelligi.secūdū quod ponūt,al's sonāt.& secundū subiectā materiā,in qua posita sunt:vt.l.si vno.in prin.ff.loca.&.l.si stipulatus.ff.de vsur.

SVMMARIVM

1 *Contumax quando in non comparendo coram arbitro, incidat in pœnam.*

SI contra. Qui est contumax non comparēdo coram arbitro,incidit in pœnam cōpromissi.h.d.¶Opp.ff.eo.l.nō ex oībus.
1 vbi ex sola contumacia nō videt̄.† ꝙ quis īcidat in pœnā.Sol.hic fuit expressè a rū: vt dicit gl.& ita intelligit illum tex.¶Contra istam solutionē oppo.de.l.diē proferre.§.si quis.ff.eo.Sol.pro declaratione hui⁹ leg.debes scire,quādoq; est actum expressè,vt debeat venire ad pręceptū arbitri.& tunc non est dubium,ꝙ pœna cōmittitur,nō veniendo vt hic.Quādoq; nō est actū:& tunc aut est f
actum,ꝙ sententia posset ferri parte absente:& tunc nō veniendo pœna nō cōmittitur.Ratio:qa non impedit arbitrum sententiare: qa hoc potest parte absente.Si verò hoc nō esset actum:tunc nō veniēdo pœna cōmittitur:nō qa nō venit principaliter:sed qa nō veniendo impedit sententiā arbitrū ferre.hic est casus in.d.l.diē ꝓferre.§.si qs litigatorū.ff.eo.& secundū istā determinationem debet intelligi tex.l.non ex omnibus.ff.eo.

SVMMARIVM

1 *Conditio tacita quòd impediat natiuitatem actionis, sicut expressa.*

g ARbitrorū. [g] Hec lex breuiter dicit. Aduersus petitionē pœnę,cōpetit exceptio doli,si per sordes fuerit arbitratū.h.d. ¶Op.& videtur,quod pœna committitur ipso
h iure.[h] qa in cōpromisso inest tacita conditio,si dolo nō arbitratur:vt.ff.e.l.j.§.ita demū.Solu.glo.ꝙ
i tacita cōditio non impedit natiuitatē actiōis:[i] vñ
1 glo.non dicit verum.Imò tacita† cōditio impedit natiuitatē actionis, sicut expressa:vt not.in.l.itē quia.ff.de pac.quę glo.dicit verius,q̄ ista, & ibi respōdet ad.l.quę extrinsecus.de ver.ob.Sol.ergo ista tacita cōditio,nō inest stipulatiōi, sed ex actiōi.Ita vr̄ velle.ī.d.l.ita demū.ff.e.meritò nō impedit natiuitatē actionis:sed inducit exceptionē. ¶Op.ff.e.l.diē.§.stari.Sol.illa intelligit̄ secundū istā.querit glos.quid si arbiter tulit sententiā per dolū,absq; sciētia partis?dic vt in gl.& bene &c.

SVMMARIVM.

1 *Partes scripserint uel scribi fecerint se iurasse,quo ad iuramentum perinde est.*
2 *Actio ex sentētia arbitri,quando est iuratum,oritur,& quæ actio.nu.5.*
3 *Acta debent apparere in scriptis,& quando poßint probari per testes.*
4 *Consentire,& approbare.qñ uideatur,qui non cōtradicit?*
6 *Iudex uel arbiter,quando poßit esse testis, in causa super qua iudicauit.*

NEin arbitris. Ista lex diuiditur in plures partes,Primò ponit ꝓœmium. Secundò ponit dictū,qñ iurauerūt partes,& arbiter. Tertiò,qñ iurauerūt ptes,& nō arbiter. Quartò,qñ iurauerit arbiter tm̄. Quītò qñ de iuramēto nihil cōstat.sed altera ps tm̄. Sextò, qñ post sñiam ptes homologauerūt.Secūda ibi:si igitur. Tertia ibi:finaūt. Quarta ibi.sed & si ipse Quinta ibi: finaūt inscriptura. Sexta ibi: si quis aūt.Breuiter dicit.¶Si quid in cōpromisso fuerit iuratū à partibus, & ab arbitro,vel a partibus tantū,vel ab arbitro tantū,ex arbitri sñia oritur actio,& exceptio:sec⁹ si altera pars tm̄ iuratū asse

Quæ autē sit ratio,ꝙ à sententia arbitri nō appelletur.vide Ange. & docto.in.d.l.arbitro.

ADDE, quod Bald. hic reprobat Bar. inquantum allega.§.falsus.& inquātum dicit.ꝙ in casu.l. cum antea. possit appellari itra.x. dies. de quo per Alex.cōsi.xxiiij. lib.iiij.&.xcvj.li. j.& li.iiij.Pau.de castr.cōsil.ccxvj.

f ¶Possit appellari. Adde.Mo.in.l. ex consensu. in prin.ff.de app.& cōtra Barto.tenet Spe.in tit.de ap. §.iij.versi. quid si conuenerit.alleg. text. in auē.vt in med.litis nō fiant sa.ius.circa princ. & in.l.priuatorū. ꝗ.de iurisf.om.iu.

g ¶Arbitrorum. Not.ꝙ sententia arbitri corrupti pecunia valet, licet obstet exceptio doli:vthic.& not.Inno.in.c.cū ab omni.de vita & hone.cleri.& ibi glo.licet Ioā. dixerit cōtrariū. ij.q.vj.c.ei qui.§. diffinitiua. ver.venales. Secus si cōtinet expressum errorē:qa est nulla,sicut sñia iudicis:vt ī.§.stari.hic alle.ꝑ gl.& Bal.in l.venales.ꝗ.qñ ꝓ uoc.nō est neces.

h ¶Ipso iure. Facit ꝙ no.in.l.iij.§. si.seruus:de pec.

i ¶Actionis. De quo vide etiā per Bal.in.l.si ex cautione.ī.viij.qō. & ibi etiam p Cy. ꝗ.de nō nu.pecu. & Bal.in.l.v.circa finem.ff.de cadu.tollen.

a ¶No. ex hac leg. Siue post iurauerit. & sic facit ista lex. ad no. in. l. si qs maior. s. de transac, ꝙ illa lex. locum habet, siue iuramentum fuerit positum in contractu siue post. And. Bar.
b ¶Cōsentire. Et bon⁹ tex, & ibi no. Bar. j. de rel. l. j. & vide. j. ĩ fi. hui⁹ leg.
c ¶Aperit. Vide Bar. in. l. j. circa fi. de condi. ex leg.
d ¶Condictio. An actio varietur per sñiam arbitri? vide latè Spe. in tit. de arbitrit. ĩ. §. fi. ĩ ver. Itē quæro. an act. &c. cū. §. seq.
POMATES.
e ¶Et meli⁹. Vide Raph. cu. cōs. vij. in. iiij. col. Feli. in c. cū à nobis. colū. iij. ver. ij. cōclusio. de testi. Ant. de but. cōsi. xxiiij. in v. col. & se. & cōs. xxxiij. & Car. cō. cxxxvij. col. iiij. & sequē. & Ana. xvij. col. iij. Bal. ĩ c. cōquerēte. in fi. de resti. spoli. vbi dicit, ꝙ tales non poterūt testificari de fundamento iurisdictionis suæ. & Are. in. c. qualiter, & quando. primo. col. iij. ad fin. de accu. & Panor. consil. lxiiij. & Panor. in. c. ij. col. iiij. ad fi. de arbit. & Are. cōsi. clxiiij. col. vj. & Bal. ĩ. c. dilecto. & Bal. in. d. c. cum à nobis. & Alex. cō. lxxxviij. col. pe. volu. v. & non ab re. consil. cxxiiij. volu. ij. & vide etiā Alexan. cons. lxx. vol. iij. colū. pe. vbi dicit generaliter. ꝙ iudex nō pōt deponere sup validitate. & iustitia sñiæ suæ: & ibi vide aliqd.
f ¶Non pōt. Vtrū iudex, vel arbiter posit esse testis i cā. in qua est. vel fuit arbiter. Adde Bar. in. l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. & qd in denunciatore: vide casum. in. c. omni negotio. de te. & Bar, ĩ l. diuus. in fin. de re iudic. Iudex tamē semp poterit esse testis, ad instructionē, & æstimationem saltē. gl. est valde no. in. c. ij. de cō. xv indist. alle. l. sciendū. ff. de ap. reci. & c. cordi. de app.

uerat. Item si arbitri sententia homologatur, ꝓducit actionē. h. d.
a ¶No. ex hac[a] leg. ꝙ siue sit iuratum.
1 †siue partes scripserunt, vel scribi fecerunt, se iurasse idē est.
2 ¶Secūdò not. † ꝙ ex sententia arbitri, quādo est iuratum, oritur actio. †
3 ¶Tertiò not. ꝙ acta debēt apparere in scriptis: aľs non creditur eis: vt hic in versicul. si autem in scriptura,
4 ¶Vltimò not. & tene menti: † ꝙ ille qui non cōtradicit, videt̃ cōsentire: †[b]
b & approbare: vt hic ĩ fi. ¶Op. s. eo. l. j. Sol. speciale est, quādo fuit iuratum, ꝙ ex sentētia oriatur actio. ¶Sed circa istam partē quæro, quę actio datur ex tali sentētia. tex.
c non bñ aperit[c] secūdum quod vidistis. † Glo. di-
5 cit: aut in sentētia venit aliquid incertum. & dat̃ actio in factum: aut venit certum, & habet locū cō-
d dictio[d] ex lege aut sñia fuit lata super actione in rem, & habet locum vtilis in rē. vide gloss. ¶Venio ad versi. si autem in scriptura. ¶Oppo. & videtur, quod arbiter sit idoneus testis, in qua causa fuit arbiter. vnde videtur obstare. l. ob carmen §. illud. ff. de testi. Solu. dicit gl. Illud ideo, qa erat vnus solus: & dicto vnius nō est credēdū. l. iurisiurandi. j. de testib. Alij dicūt hoc ideo quia debet
6 apparere in scriptis, & non apparebat. † Tu dic
e clarius, & meli⁹.[e] aut iudex assumitur, vt testis in
f causa, donec est iudex, vel arbiter: & nó pōt:[f] ne duplici fungat̃ officio: vt. l. quisquis. s. de postul. Aut postq̃ causa est finita: tūc si quidem assumitur, vt testis, super processu valet ei⁹ testimoniū: vt. d. l. ob carmē. §. illud. nisi ei obstaret, ꝙ esset solus: vel quòd scriptura non esset facta: vt hac leg. Aut assumitur ad testificādum super iustitia sententię suę, & nō potest: quia est suspectus. argu. l. eos. in prin. de appella. & de hoc p gl. & Inno. extra de test. c. cum a nobis. & c. dilecto filio. & de
g elec. c. cū dilectus. ¶Item oppo. ad hāc partē[g] de l. in exercēdis. j. de fide instr. Sol. fallit in actibus, qui debent approbari per scripturā. vt hic. & in c. quoniam cōtra falsam. extra de probationi. cū glo. ibi posita. ¶Contra hoc oppo. de. l. quoties. §. fi. de probatio. cū glo. ibi posita quæ innuit, ꝙ
7 acta probātur per testes. Sol. dic † ꝙ acta possunt
h probari per testes.[h] qui dicūt hoc fuisse actū, & hoc fuisse scriptū: vt. l. testium. j. de testib. Ita debetis intelligere istā materiā. ¶Venio ad versic. fi. hic habetis, ꝙ paria sunt dicere. non contradi-
i co, & approbo.[i] facit ad hoc, ff. rē rat. habe. l. quo enim. §. i. & quod ibi not. in glo. parua. Rog. & de hoc ibi, dixi in. d. l. quo enim. §. j. & gl. tangit in. l. si absentis. j. si cer. pet. &c.

SVMMARIVM

1 *Arbiter non tenetur iurare, nec debet.*
2 *Compromissuum in arbitrum cum iuramento, & pœna si factum est iuramentum reijcitur.*
3 *Dispositio huius authen. non habet locum cum iuramento.*

DEcernit ius. Ista aut̃. corrigit legem. C. & vult, ꝙ super cōpromisso no iuret̃. ¶Opp. & videtur, ꝙ arbiter, q malè iudicat. faciat litem suā: vt. l. si quis in cōscribēdo s. de pac. Solutio. fallit hic, qñ sui iuratū. ¶Quæro, de duob⁹. primò in quo corrigit̃ lex. C. Rñ. certū est ꝙ si. hui⁹ leg. nō corrigit̃: sed de eo, ꝙ dicit̃ ĩ prin. sunt opi. Nā quidā dicūt, ꝙ ꝓhibet iuramētum præstari à partibus tantū, non ab arbitro. & istud tenet Pet. quasi nō sit prohibitū arbitrū iurare, sicut non est prohibitū de iudice. Alij dicūt,
k ꝙ prohibet sacramētum[k] & arbitri, & partiū. Et hanc opi. gl. nostræ tenent: sed de iure canonico hoc reperitur esse prohibitum: imò iuramentum est seruandum: nisi uergat in dispendium salutis ęternę: ut in. c. cum contingat. extra de iureiuran. Certè, de hoc uellē uidisse opinionem canonista-
1 rum: tamen mihi uidetur, † quod aliud sit expresse cautum in iure canonico, quod tale iuramentum nō liget: qa, ut uides hæc lex præcipit, ne arbiter assumatur cum iuramento, & ideo q hoc fa-
l cit, peccat mortaliter[l]: quia facit cōtra præceptū Principis: meritò non est seruandum: quia uergit
2 in interitum salutis æternæ. ¶ † Quærit glo. quid
m si fuerit apposita pœna[m] & iuramētū? dic vt in gl. secūdū opi. Io. qa iuramentum reijcitur, & remanet compromissum ualidum cū pœna. ¶Vltimò
3 tamē scias, † quod hæc authen, habet locum in arbitro, non arbitratore. Ille enim potest assumi cū iureiurando: ut in. c. quintauallis. extra de iureiu. & l. si libertus. de ope. lib. &c. hic non sunt alia pro nunc dicenda.

g ¶Ad hāc partem, Adde Barto. in. l. fin. in finalibus verbis. j. de edi. di. Adri. tol. & quę dixi post glo. & Bar. in. l. contrahitur. ff. de pig.
¶Per testes. Vide. l. curent. ff. de testi.
h ADDE. Pau. de cast. cōsi. ij. Et adde Lanfran. de Brix. in repet. c. quoniam contra falsam. col. v. extra de proba. qui tenet, ꝙ sic. & allegat. c. sicut. extra de re iudica.
POMATES. ¶Et approbo. Hoc tamen non habet locū in notario dicente: partibus præsentibus, & non contradicentib⁹: quia tunc non ęquipollet verbo approbo. Ita plenè dicit Oria. in trac. suo. de arbi. in. vj. char. in. v. col. in verbo homologatio. & vide etiā ad istam leg. eundem in char. xx. q. xxj.
k ¶Decernit ius Sacramentū. Not. ad. c. cū cōtingat. de iureiur. & adde not. per Bart. in. l. si quis ꝓ eo. ff. de fideius.
l ¶Mortaliter. Et uide quæ no. Bar. in. l. societatem. in vlt. col. ff. pro soc.
m ¶Apposita pœ. Vide oīno Barto. in. d. §. arbitrorū. in versi. q̃ro: an ex sñia arbitratoris. Et ad istud, ꝙ hic dicit Barto. ꝙ arbitrator assumit cū iuramento: est tex. iuncta gl. in. l. hac edictali. §. idē istud. in uersic. sacramēto. C. de secū. nupt. & ex opposito iudex de hoc latè p Specu. in tit. de arbi. §. fi. uer. sed quid si cū adulto. cum. §. fi. & seq.

SVMMARIVM.

1 *Sententia arbitri à partibus homologata, oritur actio, & exceptio.*
2 *Actio ex sententia arbitri, que nam oriatur?*
3 *Clausula, rato manente pacto: quid operetur in compromisso, in quo est pœna apposita?*
4 *Dispositio huius leg. quando in compromisso est adiecta, stipulatio non habet locum.*
5 *Laudū ꝙ nō possit homologari ante quàm feratur.*
6 *Arbiter debet sententiam suam ferre in scriptis.*
7 *Litis cōtestata. facta corā arbitro interrūpit præscriptionē.*
8 *Probationes factæ corā arbitro, faciunt fidē coram iudice.*

n CVm antea.[n] Ex sententia arbitri, pacto nudo, & sine pœna assumpti, homologata, tacitè, vel expresse, oritur actio: & fit interruptio pręscriptionis: & ex actis corā eo factis ĩ alio iudicio sit ꝓbatio. h. d. ista est notabilis, & singularis lex. & est cōstitutio noua. Primò recitat ius antiquū. Secūdò ponit statutū, qñ partes approbāt expresse. Tertiò quando partes approbāt tacitè. Quartò quādo expresse reprobāt Quintò ponit, an fiat præscriptiōis interruptio? Sextò & vltimò, an acta ꝓbēt in alio iudicio. Secunda ibi: sancimus. Tertia ibi: si autem. Quarta ibi: altera. Quīta ibi: licet. Sexta ibi: adhęc. ¶No. ex princip. leg. ꝙ ex sentētia arbitri oritur actio,
1 † & exceptio, & habet executionē paratā, si est homologata tacitè, uel expresse. ¶Opp. s. eod. l.
2 j. † Solu. dicunt quidam: fateor quod non oritur actio ex sententia, ut ibi: sed ex lege sic, ut hic. dū
o dicit: ex nostro nomine. Vel dic, & meli⁹:[o] quòd hic est speciale, quando arbiter est assumptus pacto nudo, & sine pœna. Nā quando est apposita
p pœna, per prouisionem propriam, [p] recedit̃ à prouisione hui⁹ leg. ¶Item oppo. de. l. diem proferre. §. fina. ff. eo. Solu. ibi loquitur quando arbiter fuit assumptus per stipulationem: licet pœna nō fuerit apposita. Nā agitur actiōe ex stipulatu ad

n ¶Cum ante. In. l. cū anteà. in princ. an autem arbitramentū homologetur cursu. x. dierū Bart. ĩ. l. societatē. §. arbitrorū. ff. ꝓ soc. tenuit ꝙ non. Sequitur Imol. in c. quintauallis. extra de iureiur. Et adde ꝙ laudū Iudæorū, absq; homologatiōe tacita vel expressa, incōtinenti mandatur executiōi. tex. est ibi not. secundum vnā lec. ĩ. l. Iudei. C. de Iudeis. & ibi not. Gu. de Suza. & quid si est cum pœna, an mandet̃ executioni: vide quæ dixi in. l. diē proferre. §. fi. ff. e. Et ibi quid si est clausula rato manēte compromisso. Et adde tu. an ista lex habeat locum in arbitratore. & Inn. in. c. quintauallis. circa finē. extra de arbi. sentit, ꝙ sic. & ita ipm refert, & seqt̃ Petrus de Anc. in cōsil. ccviij. col. iiij. post med. & inci. cō. iudex de iure iudicaturus.
o ¶Et melius. Et adde in. l. fi. de execu. rei iudi. in vlti. col.
p ¶Prouisionem ꝓpriam. Et quomodo oriat̃ actio, ex sententia arbitri, effectu, vel non: an verò ex cōuentione cōpromissi. vide Bar. not. in. l. fi. in fi. j. de sec. tab. & ad Bar. hic, quod ipsemet no. in. l. diē ꝓferre. & in. l. ij. ff. eo. Quid in sententia arbitratoris? no. tamen, ꝙ si laudum est debitum, potest implorari iudicis officium pro executione: vt no. Bart. in. l. fi. ĩ. iij. col. C. de exec. rei iu. & ibi vide eū etiā no. hic. & ad Bart. hic vide eum in. l. ait Prætor. in prin. & ibi per Alexā. cum concor. ff. de re iudic, interesse.

a ¶ Sipulationē simplicē. Et ita tenet hic Cy. & istis adde Spe. de arbi. §. fi. ver. cōsueuit. & uer. qd ergo secūdū pmissa. & uer. qd si sunt. cū uer. se.

b ¶ Homologauerūt. Sed si cōpromissum nō pcedit, an posit homologari? dic ꝙ nō. vt. c. examinata. de cōfir. vti. vel inuti. & ꝙ no. ī. l. iij. §. sed seruus. ff. de pecu. Bart. in. d. §. arbitrorū. ver. qd si in cōpromisso dictū sit, ꝙ ex nūc partes &c. in pe. col. ADDE, ꝙ consuluit Pet. de Anchar. cōsi. cclxij.

c ¶ Iuri futuro. Et vnum adde, ꝙ not. voluit Barto. in. l. ꝙ de bonis. §. j. ad. l. falc. & idē tenuit Spec. in ti. de arbit. §. differt autē. ver. si sit pactū &c. & in. §. fi. ver. qd si sit cōpromissum. & his adde Bal. ī. l. fi. ī. xij. q. de actio. emp.

d ¶ Aut. gñaliter. De hoc per Bart. in. l. fi. de edic. diui. Et an inducat vitiū litigiosi, no. Bart. in. l. j. in fi. ī. cōi diuid. Adde, an p sñiam arbitratoris interrumpatur pscriptio? Old. cōsil. clxxvj.

e ¶ Sancimus. Sed quid si cōpromittentes iurant: not. Spec. in tit. de arbi. §. pe. post prī. in fi. vide oīno. c. dilecti. extra eod. vbi uidetur pbari, ꝙ hoc sit speciale in partib9 Gallicis, secūdū eorū consuetudinē. Ex opposito vide in l. fœmie. de re. iu.

f ¶ Constet. Et adde, ꝙ licet hoc regulariter sit, ꝙ pcurator rei caueat de iudicato soluē do: tamē illud fallit, si venit ad defensionem alicuius causæ. Ita no. Ang. in lege fili9. ff. qui satisda. cog. & alleg. glo. in lege, in eod. §. j. ff. de regu. iuris. Et ad hoc facit in simili. quod notat Bart. in. l. debitū. ff. de condi. inde. & in l. filiusfamilias. de dona. & in. l. cum pcurator. ī prin. ff. de dam. infect. quod not. Item not. ꝙ vbi procurator venit ad defensionem resultantem ex actis, nūq̄ est necesse, ꝙ de rato caueat: quoniā si quis nō defenderet, iudex ex officio defendere & supplere teneretur secūdū gl. in. l. vbi pactū. s̈. de trāsac. Etiā qa in tali defensiōe, vel persona inhabilis: puta mulier, aut minor admittitꝛ secūdū Inn. in. c. veniens. extra de accu. & refert do. Lud. Roma. in. l. de pupillo. §. qui procurator. ff. de oper. noui. nun. Itē non tenetꝛ cauere in casibus. de quibus in. l. pompo. §. sed & is. ff. de procu. & ꝙ no. Bar. in. l. de pupillo. §. de. de ope. noui nun. Item non cauetur de iudicato soluē do: vbi natura causæ non patitur: vt declarat Imol. ī. l. peñ. §. ad crimen ff. de publi. iud. Et adde, ꝙ in iudicialib9 verum est, ꝙ debet certificari aduersarius de reuocatione antea facta: si fuit facta fides de mandato: alīs non est necesse: vt est gl. fi. ī. c. ij. de procu. in. vj. Quā ad hoc alleg. doct. in. c. ex pte decani. de resci. An autē in extraiudicialibus sit necesse reuocatiōné venire ad notitiā aduersarij, vide per Inn. in. d. c. ex pte. & de hoc ibi per oēs docto. vbi ponunt hanc materiā. Et an in matrimonio habeat locum dicta reuocatio: etiam anteq̄ perueniat ad notitiā, habetꝛ in. c. fi. de proc. in vj. vide p doct. in d. c. ex pte decani.

POMATES.

g ¶ Notabile, & oppo. An & qn̄ factū à procuratore reuocato valeat. Et limita totam istam materiam, vt non valeat reuocatio procuratoris, scilicet hodie faciē do ipsum procuratorem, & cras reuocādo: & sic cā captionis cū altero cōtrahētiū. tex. est singularis. in. l. sed & si pupillus. §. sed & si aliâs ff. de īstituto. tex. p singulari alle. Roma. in singulari. cccclxxxj. īci. variant.

interesse. ideo nō est loc9 puisioni huius leg. idē
uidetur gl. tua. ¶ Ideo p declaratione huius ma-
teriæ aduerte: quādoq; arbiter assumitꝛ cū pœna
pacto nudo: & tunc ex eius sententia nō oritur a-
3 ctio: ut. l. j. s̈. eod, Rationē tibi dixi. s̈. † nisi esset di
ctū, rato manēte pacto: tunc enim pœna cōmissa,
& etiā soluta, remanet pactū simpliciter: ideo ex
sentētia orietur actio: sicut si ab initio solo pacto
sine pœna esset compromissum: vt hac leg. ita te-
net. gl. in. l. ij. ff. eo. ꝙ tene menti perpetuò. Quan
doq; arbiter sumitur pacto nudo tantum: tunc si
quidem fuit iuratū, oritur actio, & exceptio: vt
nota. s̈. eo. l. proxi. hodie secus: ut in autꝛ. decerni-
mus. Aut arbiter fuit assumptus p stipulationem
a [a]simplicem: & tunc si quidem nō fuerit apposita
pœna, nō oritꝛ actio, neq; exceptio: sed agitꝛ ex sti-
pulatione ad interesse: ut. l. dic̄. §. fi. ff. eo. Si uerò
fuit apposita pœna tūc idē: qa metu pœnæ debet
parere compromisso: vt. s̈. eodem. l. j. etiam si fue
rit dictum rato manente pacto. cum pœna soluta
remaneat compromissum, cū in simplici stipula-
tione & nō haberet locum hęc lex: ut. s̈. dictū est.
Remanet ergo quod hęc lex habeat locū, quādo
compromissum fuit factum pacto nudo, sine pœ
na: & fuit homologatū: vel cū pœna, & fuit dictū
4 rato manente pacto: & sic cū † hodie quasi in quo
libet compromisso, stipulatio inseratur. nō habe
ret locū ista lex: sed statuta circa hoc prouiderūt.
¶ Quęro, qd si non fuerit apposita pœna, sed pi-
gnus? glo. uidetur uelle quod sit idē, quod in pœ
na, quādo pignus debet dari parti: quia per hāc
prouisionem uidetur recedere à prouisione hui9
leg. argu. l. fi. de pac. conue. ¶ Quæro hic loqui-
tur quando partes subscripserūt se, post latā sen
tentiam. ¶ Quęro, quid si ante latam sententiam
b partes subscripserūt se, & homologauerunt [b]lau-
5 dū ferendū: an ualeat? † gl. hic disputat, quam vi-
de: finaliter nihil determinat. Nos arguam9 ali-
quātulum: & uidetꝛ quòd homologatio facta an-
te sententiam non ualeat: quia iuri futuro nō po-
test renunciari: ut. l. qui superstitis. de acquir. hæ
redi. habuistis not. s̈. de pact. l. j. Item pro hoc ui-
detꝛ hęc lex à cōtrario sensu. Contra, quòd ualeat
uidetur casus. ī. de tēp. appe. l. fin. §. fi. Item: quia
c per pactū potest quis renunciare iuri futuro: [c]vt
s̈. de pact. l. j. ad idē. ff. de pac. l. & heredi. §. filiafa.
omnes istę rationes uidentur hic in glo. ¶ Domi-
ni uos scitis: quia est quæstio, an ualeat pactū de
non petendo reduci ad arbitrium boni uiri. quā
questionē ponit Dy. in. c. scienti. de reg. iu. lib. vj.
Cy. ponit hic. Gul. in. l. si unus. §. illud. ff. de pac.
Dy. tenet, ꝙ tale pactum nō ualeat: quia per hoc
arbitri inducerentur ad delinquendū. Facit etiā
plures alias rationes in. d. c. scienti. & in. l. qdā cū
filiū. ff. de uer. obl. Per easdē rationes nō ualet ei9
homologatio facta ante sentētiā. Ita reperio Dy.
cōsuluisse, & Ego iā cōsului, quòd nō ualet p eas-
6 dem rationes. ¶ Quęro, utrū arbiter † debeat fer-
re sñiam in scriptis? Gl. hic dicit, ꝙ sic, & colligit
ex isto tex. cū dicit subscripserīt. ¶ Venio ad uer.
7 licet. No. † ꝙ hic cōtestatio facta corā arbitris, in
ducit ppetuationē, & interruptionē pscriptiōis:
sicut facta corā iudice. Cōtra. s̈. de epis. & cle. autꝛ.
d generaliter. [d]vbi p arbitriū non mutatur iudiciū.
8 Sol. vt ibi. ¶ Vltimò not. ex fi. † ꝙ pbationes fa-
ctę coram arbitro, faciunt fidem coram iudice: ꝙ
dic, ut dicemus. ī. de testi. l. fi. &c.

e SAncimus. [e]Mulieres non possunt arbitrium assumere. h. d. ¶ Quærit glo. quid in Comitissa Mathilda, & in Comitissa Campaniæ: & in Regina Apuliæ: utrū in istas dominas ita præexcellētes, q̄ tenē t iurisdictionē posit cōpromitti? gl. tenet ꝙ sic, p. l. j. ī. de emā. li. & est casus extra. eod. tit. c. dilec.

De satisdando. Rubrica.

¶ Glo. continuat rubricam hoc modo: dicturus de iudicijs, pręmittit de satisda. quæ interponuntꝛ ante litem contestatam. ¶ Quærit glo. quid sit satisdatio? Certè intelligitur cum fideiussore: vt. ff. qui satisd. cog. l. j. &c.

SVMMARIVM.

1 *Procurator quando est ad acta constitutus, non dubitatur de mandato.*
2 *Reuocatio procuratoris, quæ non peruenit ad notitiam iudicis, uel actoris, non nocet: & quando noceat, & debeat fieri? nu. 7. 10. 11. 12. 13. & 14.*
3 *Procurator actoris tenetur cauere de defendendo, in causa reconuentionis. & nu. 16.*
4 *Procurator rei cauet de iudicato soluendo.*
5 *Exceptio contra procuratorem, debet opponi ante litis contestationem.*
6 *Procurator, an debeat satisdare, quando constat de mandato quomodocunq; constet.*
8 *Procurator constitutus apud acta, & constitutus extra iudicium, q̄tum ad reuocationem, in quo differant?*
9 *Reuocatio administratoris apothecæ. debet fieri in illo loco, in quo fuit prepositus administrator.*
15 *Procurator lite cōtest. nō reuocatꝛ ipso inuito, & sine causa.*
17 *Procurator actoris, & procurator rei quid inter se distentꝛ? remißiuè.*
18 *Modus releuandi procuratorem à satisdatione.*

NOn est incerti iuris. Procurator factus apud acta, non te-
netꝛ satisdare de rato: sed de defenden-
do. Item reuocatio. q̄ in notitiā iudicis, vel aduer
sarij nō peruenit, iudiciū non impedit: pcurator
verò rei indistinctè, cauet de iudicato soluēdo. h.
d. ¶ Diuiditꝛ in duas partes. Prima de procurato
re actoris. Secunda de pcuratore rei. Secūda ibi.
rei autem. Prima, subdiuiditur in tres: quia pri-
mò loquitur quando exigebatur cautio de rato.
Secundò, quando mādatum fuit reuocatū. Ter-
tiò: quādo exigitur cautio de defendēdo. Partes
1 patent per se. ¶ Nota ex hac leg. † quòd dicitꝛ de
pcuratore facto apud acta, de cuius mādato non
2 potest dubitari. Et nota, † quòd reuocatio, q̄ non
peruenit ad notitiā iudicis, vel aduersarij, nō no-
3 cet. ¶ Not. quòd † procurator actoris tenetur ca-
uere de defendendo in causa restitutionis, vel re-
4 cōuentionis. ¶ Nota quòd † procurator rei, indi
stinctè cauet de iudicato soluendo. ¶ Nota etiam
5 ꝙ † istę exceptiones debent opponi ante litis con
testationē ibi: dum dicit: in ipso litis contestatio-
6 nis exordio. ¶ Oppo. & videtur quòd † quocūq;
modo constet de mandato, nō debet satisdare de
rato: ut. ff. rem ra. habe. l. ne satisdatio. & . ff. de pro
cura. l. si procuratorem. s̈. de procur. l. j. Glo. fatetꝛ
contrarium: quia idem si quocunq; modo de mā-
f dato constet. Ego autem puto aliud est speciali-
tatis, in procuratore facto apud acta: ut. ī. dicam.
¶ Oppo. ff. de operis noui nunciatio. l. de pupil-
lo. §. qui pcurator. dicit gl. ibi speciale. Tu dic ut
ibi nota. quia ibi erat uerus procurator: tamen de
mandato dubitatur. ¶ Opp. tertiò de. l. qui ita.
§. j. ff. ad trebellia. Solu. fateor quòd ibi est specia-
le, per rationem, quę ibi ponitꝛ in tex. De ista ma-
teria dixi vobis plenius in. l. j. s̈. de pcura. ¶ Ve-
g nio ad secundum notabile, & oppo. [g]quod factū
à procuratore reuocato sit ipso iure nullū. s̈. de p
curato. l. licet. ff. de sol. l. uerò pcuratori. §. sed &
si quis mādauerit. ¶ Huius timore. glo. distinguit
vno modo, & similem distinctionē ponit in lege
si procuratorē. ff. de procuratori. ubi idē tex. &

a ¶ Certum aduersarium. Et est tex. no. in. d. c. ex parte Deca. de rescrip. & in. c. ij. de procura. in. vj. vbi bona glo. & in cle. j. de renun. vbi est gl. & Cy. in. l. mandatum.

b ¶ Apud acta. De hac materia plenè per Iaco. de bel. in. l. j. ff. quod iussu.

c ¶ Imputandũ. Vide Bar. in. l. nõ solũ. §. morte. in. vj. col. de no. ope. nũ. & ibi oĩno allc. in xij. col.

d ¶ Denunciari. No. hoc: quia ẽ clauis huius passus: & per hoc ẽt no. dicit quod si mãdatum morte reuocaꝛ, nõ est necesse quod ad notitiam aduersarij perueniat, uel ad iudicis: cũ nõ sit quod morienti dño imputeꝛ. ita not. dicit Bart. in. l. si procu. ff. de procura.

e ¶ Nõ ualet. Et de materia vide Pet. de Ancha. in cle. j. de renun.

f ¶ Tertium membrũ. Sed aduerte: quia doc. ĩ. c. ex parte decani. de resc. & ibi Imol. dicũt quod in iudicialibus videtur sufficere: quod reuocatio perueniat ad iudicem: per illã. l. j. Hoc vide per glo. & doc. in c. mãdato. de procura. & latissimè per Petr. de Anc. post gl. ĩ. c. j. ĩ. de renũ. Quid aũt ĩ reuocatione iurisdictionis, & aliorũ priuilegiorũ, antequam reuocatio perueniat ad notitiam: vide latè per Innoc. in. c. quia cũctis. de cõces. pbẽ. in. vj. per Bald. in. l. mãdatum. ĩ. manda. in pe. col.

g ¶ Intelligi. Vide quæ dixi post Bart. in. l. si prætor. §. Marcellus. hic al. post litẽ. & semper scias quid releuet reuocatio procuratoris facta, post cõclusum in causa. ca. auditis. de procu. Vnũ tñ not. qui mittit nũcium, vult oblig. per se ipsm, & nõ per aliũ. Et ideo põt reuocare mandatũ clã: sed ille qui procuratorẽ mittit, vult obligari per aliũ, non per se: vt le. & no. ĩ. si quis alteri, uel sibi l. multũ. Itaq; cõfert sensum suũ in procuratorẽ, nec valet reuocatio: nisi in notitiã deducatur: vt no. in. c. vl. per Io. an. de procu. ĩ vj. in nouel. quod

7 eadem. gl. quæ hic. ¶ Circa reuocationem† procuratoris, examinemus alia membra istius glo. dicit glo. quandoq; iudex, & aduersarius hanc reuocationem ignorãt: tunc procedit iudiciũ. Ita loquitur hic. & vide gl. quandoq; procurator est factus, contra certum aduersarium: sine dubio procedit ista gl. vt. l. si procurator. ff. de procu. ar. l. si fideiussor. §. j. ff. manda. quæ probant, quod debet aduersario denũciari. Facit. l. nomen. ĩ. quæ res pigno. obli. pos. quandoq; non factus est contra certum aduersa- a rium: [a] sed est procurator generalis ad causas: tũc si quidẽ est factus apud acta, debet reuocatio apparere apud acta: alˢ reuocatio non nocet. & hic 8 est casus ĩ hac leg. no. ¶ Et hec est† una differẽtia, inter procuratorem factũ extra iudiciũ, & factũ apud acta. Nam sicut quãdo est dubium de mandato, est locus cautioni de rato: vt. l. j. s. de procu. ita etiam quãdo est dubium de reuocatione: licet constet de mãdato, est loc⁹ cautioni de rato: vt. l. vulgo. de administratiõe tuto. Sed quãdo factus est apud acta, nõ potest eẽe dubiũ de reuocatiõe: nisi apud eadẽ, de reuocatiõe cõstet: vt hic. & hoc uult dicere tex. itaq; & si posteà & ex, quasi dicat de mutatione uoluntatis nõ psit dubitari. Et est ratio: quia sicut quãdo habet certum aduersarium, debet ei denunciari: ut dictum est: ita quando certũ habet iudicẽ, sibi debet hoc denũciari, sicut parti: ut infra dicã. ¶ Et prędicta uera in his, quæ aguntur, in eodem tribunali, apud cuius acta factus est procurator. In his quæ aguntur in alio tribunali esset idem, quod in procuratore facto extra iudicium: ut. d. l. uulgo. de administratione tutorũ. Ita debetis hic intelligere. Si uerò nõ esset factus apud b acta, [b] talis procurator generalis: tũc siquidẽ per eum iam incœptũ est negocium, cũ certo aduersario: idẽ quod quñ esset factus procurator contra certum aduersarium, eadem ratione. arg. etiam in. l. apud Celsum. §. quæsitũ. de doli excep. Sed si nihil cœperat, tunc puto quòd nõ requiratur, quod reuocatio perueniat in notitiã iudicis, uel aduersarij. Ratio: quia nullus est certus iudex, apud quẽ sit factus. nullus est certus aduersarius: & ideo non est c sibi imputandum, [c] si non denunciat: quia nescit cui. Probaꝛ in. l. si dictũ. §. fi. ff. de euict. quod dixi. s. quñ est certus iudex, uel certus aduersarius, debet d ei denũciari. [d] Idem dico si erit certus locus: ut pu 9 ta† proposuit aliquem cuidam administratiõi in aliqua apotheca: certè ĩ illo loco debet manifestũ facere de reuocatione: ut. l. sed & si pupill⁹. §. proscribere. ff. de instito. Ita intelligo hũc passum, nõ obstante quicquid dicit per Cy. ĩ. mand. l. mãda 10 tum. ¶ Secũdũ mẽbrum est, † dicit glo. quñ peruenit ad notitiam utriusq;, tunc indistinctè factũ à pro e curatore tali, nõ ualet [e]. & ĩ hoc dicit bene secũdũ oẽs. limitatur tñ per glo. primã. ¶ Tertium mem f brum [f] est, † quñ ad notitiam iudicis tantum perue 11 nit reuocatio: tamen sententia ipso iure est nulla. Dicit gl. quasi iudicium sit factum cum nõ legitima persona: ut. l. licet. s. de procur. in hoc etiã be 12 nè dicit, secundũ omnes. ¶ Quartũ† membrũ est quando peruenit in notitiam aduersarij, & nõ iudicis: tũc ualet sententia ipso iure lata, pro illo aduersario sciente: sed ope replicatiõis elidit. Ita dicit gl. magna, ¶ Mar. Syllania. impugnat istud mẽbrũ: quia pl⁹ debet impedire dolus partis quam dolus tertij: ut. l. eleganter. in prin. ff. de dolo. sed dolus tertij, ut puta iudicis, facit iudicium ipso iure nullũ: ut dictũ est. s. & probaꝛ in. l. licet. s. de procu. & l. cũ nõ iusto. de collusi. dete. ergo multomagis dolus aduersarij. ¶ Ad istã rationẽ respondetur per doctores: uerũ est de dolo tertij, per quem nõ celebratur actus: aliàs secus: vt. l. cũ mancipiũ. de edili. edicto. Item arguitur contra gloss. quando sententia est lata per falsas allegationes est ipso

iure nulla: ut. l. si prętor. §. Marcell⁹. ff. de iud. sed hic est huiusmodi. ergo &c. Solut. debes intellige g re, [g] quòd hæc pars quæ sciebat non allegauit: sed solum tacuit. & hoc modo sustinetur glo. nostra.
13 ¶ Quintum membrum† est, quãdo peruenit ad notitiam procuratoris tantum, & non aduersarij. Isto casu dicit glo. quòd ualeat sententia lata, contra dominum, qui fecit procuratorem: sed nõ ualeat lata pro eo. Vide gloss. pro hac gl. induco. ff.
14 pro socio. l. sed & soci⁹. §. j. ¶ Sextum † membrũ est, quando dubitatur, utrum peruenerit in notitiam alicuius, uel non. Isto casu præsumitur ignorantia: nisi probeꝛ scientia: ut. l. uerius. ff. de probatio. & de reg. iur. c. præsumitur. lib. vj. ¶ Vlterius oppon. de. l. post litem. ff. de procuratorib⁹. Solu. omnia quæ. s. dixi, loquunꝛ in reuocatione
15 facta ante litis cõtestationẽ: secus si post. † quia tũc nõ potest reuocare procuratore inuito, sine causa: ut in contrario. Addit gl. in. l. si procurator. ff. de procuratori. quòd satis iusta causa est, si procurator sit præsens, & hoc patiaꝛ. Et secũdũ pdicta de reuocatione mandati debes intelligere, extra de procu. c. iij. & in. c. in nostra pręsentia. &. c. mãdato. Venio ad tertium no. dicitur hic, quod procura-
16 tor debet cauere de defendẽdo† Per istũ tex. põt probari opinio Vltramonta. contra glo. nostrã. Nam glo. in. l. seruũ quoq;. §. ait pretor. ff. de procurato. dicit, quòd procurator actoris cauet de defendendo in causa recõuentionis. in. l. & ideo. §. filiafa. ff. rerũ amota. & s. de procurato. l. actio. Vltramontani dicunt, quòd nulla lege hoc cauetur, sed leges, quę dicunt, quòd procurator actoris debet cauere in causa reconuentionis: debet intelligi de cautione iudicatum solui, quasi diceret: debet defendere, & cauere de iudicato soluendo. Quod glo. nostrę fateꝛ, quñ incontinenti uellet agere: sed quãdo ex interuallo debet cauere de defendendo. Hoc optimè pbat tex. ibi dũ dicit, de satisdatione super lite excipienda. Verũ ipsi nitũtur aliter exponere textum istum, videlicet, satisdatione, scilicet de iudicato soluẽdo, super lite excipienda. ¶ Venio ad ultimam partẽ: quero quæ
17 est ratio differentię† inter procuratorẽ rei, & procuratorem actoris: dic vt plenè no. in. l. non solũ. §. qui alieno. ff. de procurato. & per doc. s. de procurato. l. j. ¶ Quæro, utrum sit aliquis modus re-
h leuandi [h] procuratorem ab istis satisda. Certè tex. ponit remedium. institu. de satisda. §. si uerò. scilicet, quòd dominus in instrumẽto procurationis
18 caueat: † & ideo, in quolibet procuratorio, hodie dicitur. & dictus dominus uolens suum procuratorẽ à satisdatione releuare: promittit mihi notario recipienti de defendendo: iudicato soluendo: & ratum habendo &c. An autem procurator releuatus. debeat saltem promittere nuda cautione. Cy. tangit hic, & Dy. ff. iudica. solui. super rubrica. & ibi not. &c.

De formulis. [i] *Rubrica.*

¶ Continua rubricã. ut in glo. & sicut rubrica habet duas partes: ita sunt duę leges. Prima tractat de prima parte. Secunda de secũda parte. Ad euidentiã debes scire: quod olim impetrabantur actiones à Pontificibus: hoc est ab his, qui præerant regimini ciuitatis. & erat tradita certa forma impetrationis: & qui cadebat à syllaba, cadebat à tota causa: ut. ff. de origin. iuris. lege. ij. §. deinde. Et ita erant istæ quædã aucupationes. quare Imperator primò tollit formam impetrandi; secũdò tollit impe k trationem [k] ipsam totaliter. Per hunc titulum dicunt quidam, quod actio non est hodie uulgaris formula: & sic dicunt, quod. l. si seruus nauem. ff. de furt. hodie non procedit. Sed doctores cõmuniter dicunt, quod

dictum reassumpsit Bal. de pace cõstan. in uersi. mittat. per Bald. in. d. l. mandatum. in penul. col. ĩ. manda. & adde quod not. gl. & docto. in. l. j. in fi. ff. de contrahen. emp. & in. l. non solum. §. si mãdato. ff. de iniurijs.

h ¶ Modus releuandi. Latissimè per Bal. in rub. ff. de iud. sol. sed aduerte quia aliq dicũt, quod licet procurator priueꝛ hoc modo in instro per dñm tamẽ oportet posteà, quod dñs sit præsens in snia. Est vna gl. ĩ. §. si uerò. hic alle. quæ uideꝛ destruere illũ tex. per quẽ fuit inuenta hæc practica: dum glo. intelligit illũ tex. in reo, cũ quo fuit lis contes. nihil tñ alle. de quo vide per doc. ĩ. l. si fili⁹. ff. quæ satisd. cog. & an ista releuatio operetur aliqd, circa cautionẽ rati. Bal. videꝛ velle quod nõ. in. l. ij. s. de procur. Quid si procurator non caueat de iudicato soluẽdo: nec etiã dñs eũ releuauit, cõdẽnaꝛ expẽsis: nisi esset factum speciale: vt egregie voluit Spec. ĩ tit. de satisf. §. expedito. uer. in summa. Ex opposito, an requiraꝛ in ipsa satisdatiõe dãda, per dñm referre quod tpe sñiæ fuerit pñs ipsi sñię: uide Spe. in ti. de satisf. §. expedit. ver. sed nunquid dñs. Adde Ioã. and. in addi. ad Specu. in titu. de procura. §. vt autẽ. uer. sed nũquid. Io. de Ana. consi. lxxxij.

i ¶ In. l. nulli. in prin. hęc lex est secunda, in ordine huius tit. & allegatur, quod quñ ex libello apparet actionem ipso iure nõ cõpetere, siue nata fuerit, siue extincta, fuerit, nec speretur nasci: vt est quando obligatio est cõditionalis, libellus est nullus ipso iure: quia ex eo nõ cõcludit ius agẽdi, per legem istã, quã ita alleg. Matt. in suis notabilibus dictis, notabili. x.

k ¶ Impetratio. Quid est actio. adde Bal. in. l. edita. in. v. co. de edẽdo.

cunt, ꝙ si quidem loquimur de actione non reda
cta ad actũ: & tũc est ius ꝑsequẽdi ĩ iudicio &c.
vt insti. de acti. in prĩ. Si uerò loquimur, de actio
ne prout ad actũ reducitur, & proponiť in libel-
lo: tũc est uulgaris formula: ut. l. si seruus nauem.
Nec ob. hic tit. qa solũ hic corrigiť aucupatio illa
rum syllabarũ, & impetratio: & tũc acta ista de-
bẽt ꝑponi: ut hic videbitis in fi. ¶ Opp. ff. de in
integ. resti. l. diuus. ĩ. de appel. l. nominationes.
Sol. ibi deficiebat solennitas substantialis, cuius
defectus uitiat: hic remouetur quædã solennitas
uana, & supersticiosa. ¶ Opp. ij. ff. de iur. fisc. l. in
fraudem. §. quoties. Sol. ibi fuit cõmissa falsitas
in actis: meritò quis punitur: hic uerò loquimur
quando erratur in syllaba, uel alia solennitate nõ
substantiali &c.

De iureiu. ꝑpter calũniã dãdo. Rub.

¶ Continua ut in glo. & per hanc continuationẽ
glo. dicunt Canonistę, ꝙ ipsi habẽt rubricas me-
lius ordinatas, ꝗ̃ nos. Nã ipsi ponunt de iuramẽ-
to calũniæ, statim post lit. cõtesta. unde de iure an
tiquo super quolibet actu interponebať iuramẽ-
tum calumniæ: vt uidebitis. ĩ. eo. l. j. Et ideo: qa
añ lit. contesta. pluries habebat locum iuramen-
tum calumniæ & etiã hodie habet. Ideo ista con-
syderatione inspecta posuit post titu. de satisda.
& de formu. qa statim, cum opponit mihi exce-
ptionẽ aliquã, ꝙ dubitať de mandato, uel aliqd
contra libellũ: statim possum dicere. Iura ꝙ non
proponis animo calumniãdi: & ideo hãc rubricã
posuit statim post dictos titu. videbitis. ĩ. eo. auť.
hoc sacramentũ. & illo respectu, debuisset poni.
post tit. de lit. contest. vnde vterq; benè fecit. Cę-
tera dic, per te, vt sequitur in nigro.

SVMMARIVM.

1 *Statutum, quòd de quolibet debito, de quo apparet instrumentum, soluatur gabella: an comprehendat debitum, de quo est facta appodissa.*
2 *Scriptura priuata, quando ueniat appellatione instrumẽti?*
3 *Instrumentum, qñ negatur quis habeat probare? Et pro instrumento quando præsumatur? nu. 4.*
5 *Iuretur nè de calumnia in criminalibus? Et in criminalibus, quando liceat se quocunq; modo redimere etiam per calumniam. nu. 6.*
7 *Calumniantium, quæ pœna sit?*
8 *Tortura præbetur, quando aliæ probationes deficiunt.*

a IN omnibus. [a] Siue qs ab aduer
sario exigat ꝑbationẽ: siue se pe-
tat ad probandum admitti: debet
pri⁹ iurare de calũnia. h. d. Primò
ponit, quãdo quis exigat probationes ab aduer-
sario: secũdò qñ volebat admitti ad probãdũ. Se
cunda ibi: ne aũt. Videbitis hic, ꝙ super quolibet
actu iuratur: ꝙ hodie per auť. corrigitur. ¶ Circa
hanc leg. quæriť primò, quid uult dicere tex, siue
per literas: siue per instrumentum? dicit gl. lite-
ras intellige priuatas: instrumentũ intellige pu-
blicũ. & uide gl. q̃ ponit etiam alias expositiones.
1 ¶ Et istam no. ad quęstionẽ. † Dicit statutũ, ꝙ de
quolibet debito dequo fit instrm̃ debeat solui ga
bella. modo de debito fit appodissa: an debeat sol
2 ui gabella? hic videť tex. & glo. ꝙ nõ: † qa scriptu
ra priuata, nõ contineť appellatione instrumẽti.
In cõtrarium facit: qa instrumẽtũ diciť, quicquid
instruit causam: ut. ff. de fide instrumento, l. j. sed
scriptura priuata instruit causam. ergo &c. Item
b facit in cõtrariũ. [b] ĩ. de proba, l. instrumenta. Sol.
secũdũ propriã significationẽ, q̃ assumiť allusio-
ne vocabuli. Scriptura priuata est instrumẽtũ: qa
instruit causam. sed secũdũ cõmunẽ usum loquẽ-
di, scriptura priuata non est instrumẽtum. Non
est enim in vsu nostro dicere: ego habeo instru-
mentũ: cũ habeo scripturã priuatã, vel appodis-
sam. & ideo probato isto cõmuni vsu loquendi:
dicerem appellatione instrumenti appodissam
non contineri: vt. l. cum delanionis. §. asinam. ff.
de fun. instru. & instru. lega. & l. librorũ. §. quod
tamen Cassius. ff. de lega. iij. & de verbo. signifi. l.
in vsu. & de supel. lega. l. labeo. & ibi dixi, de mo
do ꝑbandi cõem vsum. ¶ Item quæro: circa istã
3 partẽ, quãdo negatur † instrumentũ, cui incũbat
probatio? Breuiter, aut negatur scriptura priuata
& incumbit probatio ei, qui producit eam: vt. l.
scripturas. ĩ. q pòt. in pig. hab. & ĩ. de fide instru.
l. cõparationes. de proba. l. instrumẽta. & l. ratio-
nes. Idẽ si negatur instrumentũ publicũ exẽpla-
tum: ut in auť. si qs in aliquo documẽto. s. de eden.
4 Sed si esset † instrumentũ publicũ authẽticũ: tunc
pręsumiť ꝓ instrumẽto: nisi aliud probeť: vt. l. cũ
precibus. ĩ. de ꝑba. & iur. & fac. igno. l. si post di
uisionẽ. nisi fortè esset aliqua suspicio: vel fortè
propter vsuras positas in instrumento: vel pro-
pter personã producentẽ, qui esset aliâs cõsuetus
similia facere: vt. l. si quis ex argentarijs. §. j. & ꝙ
ibi no. ff. de edẽ. ¶ Itẽ quęro: diciť hic, siue ꝑpter
5 quid aliud. Quęro, † an in causis criminalibus [c] iu-
c retur de calumnia? de hoc fuerũt opiniones in gl.
nostra. glo. dicit, ꝙ sic propter generalitatẽ huius
leg. & ĩ. l. ꝑxi. in prin. & de fide instr. l. fi. Alij di
cũt cõtrariũ per multas ratiões: ad quas gl. respõ
det hic: tamen vnam rationẽ volo facere, quæ est
6 magis fortis, ꝗ̃ sint aliæ quæ talis est. In † causis
criminalibus ingerẽtibus pœnam sanguinis: licet
suum sanguinem redimere quocũq; modo etiã ꝑ
calũniam: vt. l. j. ff. de bonis eorũ. q sibi mor. cõsci.
ergo nõ debet iurari de calũnia. Sol. illud ꝙ dici
tur, ꝙ licet redimere quocunq; modo: diciť, quia
pro cõfesso nõ habeť: nõ ꝙ lex permittat calũnia
ri: ideo debet de calũnia iurari. Hodie tñ secũdũ
cõem vsum Italię, hoc nõ obseruať. Sed statim cũ
accusator venit, iurat accusationẽ verã esse: & sic
animo calũniandi non producere: postea cũ cõ-
paret reus iurat de veritate dicenda. ita obseruat
cõmunis stylus noster. ¶ Venio ad secundã par-
tem. Quęro iu quo differt hic ver. à pręcedẽti? dic
vt ibi dixi ponendo casum: & vt etiã diciť in glo.
7 ¶ Quęro, vtrum † calumniãtes puniantur aliter,
ꝗ̃ pœna huius legis? certè sic. per tit. insti. de pœ:
te. litig. & l. non ignoret. ĩ. de fruct. & lit. expen.
8 ¶ Vltimò not. ꝙ † ad quæstionẽ perueniť, quãdo
omnes alię probationes deficiunt &c.

HOc sacramentum.

HOp. ff. de dã. infec. l. q bõa. §. pe. Sol. illa
corrigitur per istã: vel ibi loquiť quãdo extra iu
d dicium fiebat, hoc est, non in forma iudicij [d] ita ꝙ
non fuit præstitum iuramẽtum super tota causa.
¶ Oppo. in auť. de test. §. quia verò. Solu. ibi lo-
quitur de alio iuramento, ꝗ̃ de iuramẽto calum-
nię. ¶ Item aduerte: quia ista auť. corrigit. leg. C.
in his tantum quæ fiunt post litem contestatam:
& sic post pręstitum illud iuramẽtum tale: sed in
his, quæ fiunt ante lit. contesta. ita iuratur hodie,
super qualibet exceptiõe, sicut olim: & sic in hoc
hodie non est correcta &c.

SVMMARIVM.

1 *Iudex deberet habere ante tribunal euangelia: sed consuetudine non seruatur.*
2 *Patroni causarum debent iurare de calumnia, licet consuetudine non seruetur.*
3 *Iuramentum calumniæ debet præstari post li. cõtest. nu. 17.*
4 *Aduocatus debet iurare postq̃ pars iurauit.*
5 *Aduocatus an debeat instruere partem, circa responsionem.*
6 *L. rem non nouam. fuit facta ante hanc legem.*
7 *Lex, quæ facta est prior, quãdo debeat esse prior in ordine.*
8 *Factum in ipsa contestatione litis, uel statim post, dicitur factum in exordio litis.*
9 *Iuramentum de calumnia, quo iure fuerit introductum.*
10 *Personæ quæ nam iurent de calumnia?*
11 *Patronus, & parentes, non iurant de calumnia.*
12 *Persona coniũcta, quando agit pro coniuncta: an & quãdo iuret de calumnia?*

a ¶ In omnibus. Et not. ꝙ etiã in causis summarijs. iurať de calũnia. vt in cle. sępe. de uerbo. signifi. de quo vide Alexã. in. l. q bona. §. si alieno. de dã. infe. vbi ad hoc refert notabi. dictũ Bal. in. l. nõ solũ. in prin. de ꝓcur. Et no. ꝙ omissio huius iuramẽti, vitiat processum: vt ꝑ Imol. & Alexan. in. d. §. si alieno. ĩ gl. in ver, reb⁹, vbi referunt vnã cautelam pro hoc, ad inualidandũ processum. & ibi subdit Ale. ꝙ tale iuramentum quandocũq; præstatur, dummodo non sit cõclusum in causa. gl. est no. in. c. ex literis. de iureiur. & hoc ad de ad. §. sed quia veremur. ĩ. ꝑxi. l. ADDE intelligẽdum proximè scripta, ꝙ omissio huius iuramenti vitiat ꝑcessum, cũ est petitũ: aľs secus: vt in. c. j. eo. tit. in. vj. & an appellatione instrumenti veniat priuata scriptura: vide Ro. cõsi. lxxiij.

b ¶ In contrarium. Idem tenet Bald. hic: & facit quod not. Bal. in. l. fi. in j. co. C. de fi. instr.

c ¶ In causis criminalibus. An iureť de calũnia in criminalibus? adde Bar. in. l. is q reus. in. viij. col. de publi. iud. & in. d. l. j. de bonis eorum. Adde Specu. eo. tit. §. ij. & Abb. in c. j. extra eodem.

d ¶ Hoc sacramentum. Forma iudicij. Idẽ tenet bar. in. l. iusiurandum. §. qui iusiurandũ. ff. de iureiu. adde quæ not. Bar. in. l. qui bõa. §. si quis stipulaturus. ff. de dam. infec.

Et quibus causis de calumnia iuretur? Et in causa appellationis iuratur de calumnia. & nu. 13. & 14.

15 *Instantia si est perempta, iterum iuratur de calumnia. Et si in medio iudicij iudex mutatur, an iterum sit iurandum?*

18 *Calumniæ iuram. qualiter prestetur?*

19 *Ordo literæ non attenditur, quando est contra mẽtem legis.*

20 *Actor quando scit se iustam causam non habere, & uult ꝙ detur sententia propter stipulationem de euictione quo modo iurabit?*

Cum & iudices. In prima parte loquit̃, q̃n q̃s litigat ꝑ se, & durat usq; ad. §. quòd obseruari. & breuiter dicit. Litigãtes etiã patroni causarũ debẽt iurare de calũnia: & si ad iudiciũ venire nõ possunt: mittit̃ eis sacramẽtũ ad domũ. h. d. Primò ponit, quę personæ debẽt iurare. Secundò, quid & qualiter iurare debent. Tertiò, quid debeat fieri, q̃n ille q̃ debet iurare, non põt uenire ad iudiciũ. Secunda ibi: & actor quidẽ. Tertia ibi: sinaũt, uel dignitas.

1 ¶ Primò habes hic, † ꝙ ante tribunal iudices debent habere sancta euangelia. ꝙ hodie de cõsuetudine nõ seruat̃. ¶ Secũdò nota, † quòd patroni
2 causarũ debẽt iurare de calũnia: vt hic & .j. de iudic. l. rem nõ nouã. ꝙ etiã de cõsuetudine non seruatur. ¶ † Tertiò not. † ꝙ sacramẽtũ de calumnia
3 statim præstat̃ post litẽ contestatã. & uide text. ¶ Nota etiã, † ꝙ aduocatus[a] debet iurare, postq̃
4 a iurauit pars. ¶ Ex hoc colligit glo. vnũ satis notandũ, quod aduocatus nõ † debet instruere par
5 tẽ, circa responsionẽ. uide glo. sup uerbo utriusq; an sit uerũ, dicã statim in .§. ꝙ obseruari. ubi tractabo materiam positionũ. ¶ Notetis ultimò for
6 mã iuramẽti de calumnia. Opp. hic innuit̃, † ꝙ .l. rem non nouam .j. de iudi. fuit facta anteq̃ ista: q̃a hic facit mentionẽ de ea. Sed contra. ergo debet esse prior in ordine, ut .s̃. in prima cõsti. §. quib⁹.
7 & .§. seq. Sol. † illud est quando ponerentur in eodem tit. secus si in diuersis. ¶ Item opp. .j. eadẽ .l. §. fi. vbi dicit̃, ꝙ in exordio debet iurari. Solu. sa
8 tis iuratur † in exordio, quãdo fit in ipsa litis contestatione, uel statim post eã: ut hic. & sic ista concordat cum illa. ¶ Hoc præmisso venio ad .q.[b] &
b in hoc prin. per modũ summę: primò quæro, quo iure fuit introductũ sacramentũ de calumnia. Secũdò quæ personę iurent de calumnia. Tertiò in quibus causis iuretur de calũnia. Tertiò in quib⁹ causis iuret̃ de calũnia. Quartò qualiter, & q̃n iuretur de calũnia: & per istas .q. expediã oẽs gl.
9 Et primò quæro quo iure † fuit introductũ sacramentum de calumnia. Certè uidet̃ ꝙ de iure antiquo fuit cognitum in casibus specialibus: ut .ff. de no. oper. nũ. l. de pupillo. §. qui opus. ff. de dam. infect. l. q bona. §. si alieno. de iureiur. l. iusiurãdũ, §. iusiurã. & in multis alijs legibus. Postea p iura. C. hoc fuit redactum in materiã generalẽ. & fuit statutũ, ꝙ in qualibet causa, & in quolibet articulo iuraretur: vt uidistis .s̃. l. proxi. & hic in princi. Hodie uerò est constitutum, quod semel tantum iuret̃ in causa: ut uidistis in auc. hoc sacramẽtum. & uidebitis statim in auc. in isto. ¶ Secũdò q̃ro, †
10 quæ personæ iurent? & vt scitis, in iudicio sunt principaliter tres personę, iudex: & iste nõ iurat in qualibet causa: sed iurat in prĩcipio sui officij: vt in auc. iusiurãdũ. ꝙ præstat̃ ab his. per totã cõstitutionẽ. debet t̃n iudicare ꝓpositis sacrosanctis euãgelijs: ut hic. Sed hodie hoc de consuetudine non seruat̃. Item persona actoris & rei: & isti sine dubio debẽt iurare, quãdo per se litigant: ut hic. Si aũt litigarent per alios, uidebitis .j. proxi. §. & in. §. sinautẽ absfuerit. Itẽ est persona aduocati, & procuratoris. De aduocato uidebitis hic expsse. & in .d. l. rẽ nõ nouã. licet cõsuetudo nõ seruetur. De procuratore dicã .j. in .d. §. sinaũt absfuerit. & in auc. principales. ¶ Circa hoc q̃rit̃, an hoc iura
c mẽtũ remittat̃[c] patrono, & parẽti: hic in glo. sunt
11 opin. Et † breuiter determinat, ꝙ remittatur. non ob. §. sed q̃a ueremur .j. ea. l. q̃a nõ potest remitti à parte: vt ibi. sed à lege sic: vt hic. & uide glo. super uersi. nouissi. ¶ Item quæro, † quid si coniuncta
12 persona litigat per coniunctam? Respond, quidam sunt casus, in quibus coniuncta persona admittitur contra volũtatem alterius cõiunctę per
d sonę: vt .l. nõ t̃m .ff. de appel.[d] & .j. de appel. l. addictos. & .ff. de libe. cau. l. j. ij. & .iij. ĩ istis casib⁹, ipse qui agit, iurabit, quoniã propriũ interesse uidet̃ prosequi. Ita dicit hic eadem gl. circa finẽ: quam uide. Si uerò agit̃ in casibus, quibus non admittitur contra uoluntatem, sed præter uoluntatẽ: tũc idẽ: q̃a q̃tũ ad istã actionẽ, uidet̃ legitimus administrator: q̃a authoritate legis facit. ergo & c. ut .j. e §. ꝓxi. ¶ Tertiò principaliter q̃ro, in qb⁹ casib⁹
e iuret̃ de calũnia?[e] R̃n. quędã est † cã ciuilis & ordi
13 naria, & in ista sine dubio iurat̃: ut hic, & p totũ titulũ. Quędã est causa ciuilis & extraordinaria, in qua nõ fit litis cõtestatio: & tũc puto idẽ, ꝙ iuret̃ de calũnia semp. Cũ iudex exposceret secũdũ formã legis antiquę: ut .s̃. e. l. j. Posset etiã p̃stari iuramẽtũ g̃nale statim. cũ de negocio tractari incipit, secũdũ formã hui⁹ leg. Quædã est causa criminalis: & in ista sunt opiniones: vt uidistis .s̃. l. ꝓxi. &
f dic. ut ibi Quedã est causa sp̃ualis:[f] & ĩ ista fuerũt olim opi. hodie est determinatũ, ꝙ in ea iuret̃ de calũnia: ut extra eo. tit. c. ij. §. fi. li. vj. ¶ Circa hoc
14 quærit̃: an in causa appellationis † sit iurandũ de calumnia? & hic in glo. sunt opi. finaliter gl. determinat, ꝙ sit iurandũ: quia causa appellationis est f
g alia à prima: vt .l. inuit⁹.[g] s̃. de procu. Et habuistis plenè in .l. ita demum eo. tit. & .l. per hanc. de tempo. appel: ꝙ est hodie determinatũ. extra eo. tit. c. ij. lib. vj. & uide istam glo. in medio. ¶ Itẽ quero g
15 quid si petit instãtia † triẽnio: an debeat iterũ iu
h rari certe sine dubio iurandũ est iterum:[h] q̃a noua instãtia est: ut .d. l. properãdũ .j. de iudi. quasi per
16 totũ. ¶ Itẽ quærit glo. † qd si in medio litis mutetur iudex, an iterũ sit iurandum? Ioan. dicebat ꝙ h nõ per .l. proponebat̃ .ff. de iudic. q̃a iudicandum est ex eisdẽ actis: ut .d. l. proponebat̃ ꝙ habuistis no. .j. quo & q̃n iudex. l. si vt proponis. Quidã tenent cõtrarium: & allegãt .ff. iudi. sol. l. cum apud Sẽproniũ. sed illa lex non facit: q̃a ibi cautio iudicatũ solui, fuit limitata respectu certi iudicis. V̄n iudice mutato, cautio perit. sed illud iuramẽtum prestatur super tota causa, respectu causæ, nõ iudicis: unde cum causa non mutetur, mutatione ꝑsonæ iudicis, remanet iuramentum validũ: vt .d. l. proponebat̃. Itẽ pro prædictis facit in auc. de testi. §. q̃a uerò. sed certè ibi de alio iuramẽto loquit̃ q̃ de iuramẽto calũnię. Itẽ facit pro prædictis, in casu .l. properãdũ. §. sinaũt in medio .j. de iud. sed sibi mutatur instãtia: hic in quæstione nostra sola iudicis ꝑsona mutat̃. Habes expeditas quasi oẽs
17 istas gloss. ¶ Modò habemus videre † qualiter & quãdo iuret̃. Quero q̃n debeat præstari istud iuramentum? R̃n. quoddã est iuramentum vniuersale, ꝙ p̃stat̃ super tota causa. & istud debet p̃stari statim post litis contestationẽ: ut .l. j. & hic in tex. Quoddã est iuramentũ de calumnia particulare, super certo actu: istud põt præstari semp, q̃n aliqua partiũ petit aliqd ꝓduci: vt uidistis .s̃. l. ꝓxi.
18 ¶ Quero, qualiter † iuretur istud, qualiter potest intelligi: tribus modis. Primo quę sit forma iuramẽti: & hęc forma iuramẽti colligit̃ ex hoc tex. adĩcitur sibi aliud cap. p auc. in isto. quã statim uidebitis. & adijcitur aliud p auc. principales. quã legam super. §. sinautẽ absfuerit. Et habes glo. in .§. quòd obser. circa prin. maioris gl. in ead. leg. q̃ ponit ver. q cõtinet ista capitula, Istud iuret̃, ꝙ lis sibi iusta videt̃. & c. ¶ Itẽ põt ĩtelligi ista q̃stio, qualiter iuret̃, id est quo ordine iuret̃. Ad hoc respõdet gl. hic: ꝙ pri⁹ debet iurare actor: secũdo debet iurare reus, vt colligit̃ ex ordine literę. ¶ Sed cõ
19 tra hoc facit. insti. de pœ. te. li. §. j. sed certè † nõ debet attendi ordo literæ: q̃a est cõtra mẽtem legis. ¶ Quero circa hoc, qd ĩ duplici iudicio? dic ut in gl. hic: & .ff. de iudi. l. ĩtrib⁹. ¶ Quero vlteri⁹, qd si reus confitet̃ debitum, dicit t̃n se habere aliquas exceptiões, Certè. gl. dicit idẽ, ꝙ actor debet pri⁹ iurare inspecta primordiali causa: vt habetis ĩ gl. sup versic. & actor quidẽ iuret. ¶ Vltimò quæri
20 tur, † quid si aliquis scit se causam iustam non habere, tamen

a ¶ Aduocat⁹. Sed an aduocatus debeat esse præsens. uide Bald. in .l. si postulauerit. §. q̃stioni. de adul. sed an ps debeat habere copiam positionũ anteq̃ exeat: uide Bald. in .l. ij. vt li. pen. p Inno. in .c. per tuas. in fi. de testi. & ibi etiã p eũ. Quid de copia interrogatoriorũ. & ꝙ no. Barto. in .l. si duo. ad fi. de iureiu. in §. idem Iulianus.

b ¶ Venio ad q̃ö. Adde no. .j. ea. l. §. quòd obseruari. & .§. sed quia veremur.

c ¶ Remittatur. Item quid contra an remittatur filio, vel liberto? Bart. quòd sic, in .l. iurisiurãdũ. §. q iusiu. ff. de iureiur. per text. in .l. sciẽdum. §. in quibus de consuetu, recti ficu,

d ¶ Non t̃m .ff. de ap. Si cõiũcta ꝑsona agat ꝓ cõiũcta qs iuret? adde Bart. in .l. q bona. §. si alieno .ff. de dã. infec. quod no.

e ¶ Iuret̃ de calumnia. Vide Barto. in .l. j. s̃. eo. Et idẽ in arbitro, adeò ꝙ in executione sententiæ petita iuratur de calumnia. l. thesaur⁹ .ff. ad exhiben. Ita dicit Barto. in .l. j. in prin .j. ne lic. in vna eademq; causa tertiò prouo. & uidet̃ uelle idem Bal. in .l. j. s̃. eod.

f ¶ Sp̃ualis. Vide Bal. .j. ea. l. §. ꝙ obseruari. circa vltimum.

g ¶ L. inuitus. Vide Bart. in .l. q bona. §. si stipulatus. ff. de dã. ĩfec. vide Bart. in auc. hoc sacram. s̃. eo.

h ¶ Iurandũ est iterũ. Adde Bart. & ibi dixi in .l. q bona. in .§. si quis stipulat⁹ .ff. de dam. infec. & ibi, an sit iurãdũ super actione cumulata. & hic adde Bal. ĩ auc. hoc sacrm̃. s̃. eod. ad hoc ꝙ not. in l. ij. ff. iud. solui.

bere.tamen vult ꝙ detur sentẽtia propter stipulationem de euictione. qualiter iurabit iste de calumnia?glo.dicit optimè:quia iste non iurabit rem esse suam:sed debet iurare, quòd iste litigat ex iusta causa propter causam euictionis.ergo &c.Posset etiam confiteri alteri rem suam esse. Debet enim bonã fidem agnoscere:vt.l.quoties.§.sicut.de administrati.tutorum &c.

a IN isto iuramento.[a] Ad formã iuramẽti additur per istã auť. aliud. cap.habes hic:quod non est sæpius iurandum. Simile habuistis.s̃.in auť. hoc sacramentum. & quod ibi dictum fuit.potest dici hic. ¶ Not.istam auť.ex qua sumitur, ꝙ pars debet respondere positionibus:vt non exigat probationes:nisi quas necessarias putabit, dicã tibi in.§.seq. Sequitur auť.principales. quam legam tibi in .§. sin. autem abfuerit.

SVMMARIVM.

1 *Administratores legitimi iurant de calumnia, & in eorum animam: & nume.2.*
3 *Iuramentum calumniæ est credulitatis, non ueritatis.*
4 *Scire dicitur quis, quod credit.*
5 *Scire est uehementer opinari.*
6 *Confeßio tutoris, uel alius administratoris legitimi, emanata per modum iurisdictionis contentiosæ, præiudicat pupillo.*
7 *Iuramentum in litem non defertur tutori.*
8 *Minor, an debeat iurare de ueritate dicenda? & nu.13.ubi q; sic.*
9 *Adultus cum authoritate curatoris litem contestatur.*
10 *Pater administrator filij, iurat de calumnia.*
11 *Infames, dementes, & furiosi, non iurent de ueritate.*
12 *Pupillus doli capax, quando scit ueritatem, iurat de ueritate.*
14 *Minor quando iurat de ueritate: quibus casibus hoc agat, cum authoritate curatoris.*
15 *Filiusfamilias, & monachus, quando pater, uel monasterium agit, possunt interrogari de ueritate.*
16 *Pupillus, & seruus, in causis, quibus habent legitimam personam, iurant de calumnia.*
17 *Filiusfami. quando agit pro castrensi peculio, inrat de calumnia.*
18 *Positio, quòd inducta fuerit ex consuetudine.*
19 *Interrogatio & positio in quo differunt?*
20 *Positio quid sit?*
21 *Positionibus, ex quibus causis non sit respondendum?*
22 *Positioni incertæ quando sit respondendum. & nu.24.*
23 *Dubitanti in respondendo positionibus, quando iudex debeat ei aßignare terminum.*
25 *Positio impertinens, quæ dicatur? & quando positioni impertinẽti sit respondendum?*
26 *Positio contraria, quæ dicatur? & quando positioni contrariæ sit respondendum? Et an sit respondendum sæpius eidem positioni?*
28 *Positioni continenti factum alienum, quando sit respondendum? & nume.23.*
29 *Positioni, quæ continet ius, quando sit respondendum?*
30 *Positio fit, ut pars à probatione releuctur.*
31 *Positioni negatiuæ hodie de iure canonico est respondendum.*
32 *Positioni criminosæ quando sit respondendum?*
33 *Positioni in criminalibus, quando sit respondendum.*

Quod obseruari. Hic est solennis.§.& habet glo.magis notabiles, ꝗ sint in hoc titulo. breuiter dicit. ¶ Qui se legitimos administratores asserunt, debent de calumnia iurare:& aliæ leges quę de iuramento loquuntur in suo robore perseuerent.hoc dicit.Continua hunc.§. hoc modo. Dictum est supra. de his, qui litigant per seipsos:hic ponitur de his, qui litigant per alios:vt puta per administratores legitimos.j̃.proximè dicit̃ de his, qui litigant per procuratorem.Item hic.§.diuiditur in tres partes.Primò, ponit dictum.Secundò ponit rationem.Tertio cõfirmat leges antiquas de iuramento loquentes.Secunda ibi:conuenit enim.Tertia ibi:omnibus.
1 ¶ † Nota, quòd administratores legitimi iurant de calumnia. ¶ No-
2 ta.† ꝙ iurant in animam suam, non in eorum, quorũ bona administrãt:
3 ibi eo, ꝙ ex causa suæ scientiæ iurẽt. ¶ Nota, quòd † iuramentum calum
niæ est credulitatis, & æstimationis, non veritatis:vt hic circa fi. ¶ No-
b ta hic in versicu.conuenit.[b] quòd primo dicit:ipsam causam scientes:&
4 posteà scire possunt.&.j̃.dicit, ꝙ quisq; credit, & existimat.Ex † quo ha
5 bes, quod illud quod quis credit, dicitur scire, Scire † enim est vehemen
ter opinari:vt.l.ij.§.ibidẽ labeo.& ꝙ ibi nota.ff.de aqua pluuia. arcenda.quod tene menti. ¶ Venio ad glossam.Primò opp.non debet præstari iuramentum, quod præstitum non releuat:vt hæc stipulatio.§.diuus.vt legat.nomine ca.Sed cõfessio tutoris, vel curatoris, non pręiudicat pupillo, vel adulto:vt.ff.de confessis.l.certum.§. sed an ipsos, ergo videtur, quòd eorum iuramentum, & eorum confessio, nõ sit exigẽda. Huius timore est facta glo.j.& gloss.inuoluit se multũ.& finaliter non bene soluit.idem facit in contrario.Examinaui vobis hoc anno istum
6 passum.j̃.de cõfess.l.j. ¶ Breuiter ista † est vera, si quidẽ confessio admi
nistratoris legitimè emanat, per modum voluntariæ iurisdictionis non præiudicat:vt in.d.§.sed an & ipsos. Si verò emanat per modum iurisdictionis contentiosæ:tunc pręiudicat:vt hic. Debet enim veritatẽ confiteri, & agnoscere bonã fidẽ:vt.l.quoties.§.sicut.de administratio.tut. ¶ Secundò oppo.& videt̃, ꝙ vnus & idẽ tutor, ex vtraq; parte iuret de
calũnia:vt.l.accipientis.de authoritate.tut.Solu. intellige ꝙ ibi erant diuersæ actiones, siue causæ diuersorum pupillorum:non vna. ¶ Opp.tertiò
7 de.l.videamus.ff.de in lit.iur.Sol. † ibi loquit̃ de
iuramento in litem, ꝙ est iuramentum affectionis, & est alia affectio tutoris: alia est affectio pupilli.Hic loquitur in iuramẽto calũniæ: ꝙ est iuramentum credulitatis. ¶ Vlterius oppo.de.l.iurisiurãdi.j̃.de test.Sol.ibi loquitur de iuramẽto testis: ꝙ est veritatis:hic de iuramento calumnię: ꝙ est credulitatis. ¶ Quero ego, & reuoco in dubiũ:
8 an † de veritate dicẽda debeãt ipsi minores iura-
re, Propter hoc est facta alia gl. magna. hic super ver.possunt.Nã quidã dicũt, ꝙ si adultus scit veritatẽ eodem modo, sicut ipse curator:ipse debet iurare de calũnia, & de veritate, Alij dicũt cõtrarium:veritas est:quoddam est iuramentum calũniæ, & istud semp debet p̃stari ab administratore vt hic.in hoc.§.Ratio hui⁹ est duplex. Prima qa cum istud iuramentũ sit de forma, & substãtia iudicij, debet cadere in legitimam personã:vt.l.momẽtaneæ.j̃.qui le. perso. ¶ Sed ista ratio mihi nõ placet.Primò, qa iuramẽtum calũnię põt omitti: vt in.§.sed qa veremur.j̃.ea.l.Si esset de substãtia
9 non posset omitti.Præterea, † litis contestatio est
de substantia iudicij:vt.l.j.j̃.de lit. contesta.l. fin. §.illud.de temp.app.& tamẽ põt fieri ab adulto, cũ authoritate curatoris.vt.l.j.§.sufficit.de admi. tut.Ratio igitur est, quã ponit tex.hic:qa ipsi administratores possunt scire iusticiam causæ, meli⁹ quã ipsi pupilli, vel adultus:licet isti scirent meli⁹ veritatẽ facti.Et ista ratio ponit̃ hic in tex.Sed hęc rõ non concludit, nisi in minorib⁹, vel al's imbecillib⁹ intellectu:vt in furioso, prodigo, & simi
10 libus. In patre † verò qui est legitimus admini-
strator filij:etiã si filius esset antiquus. Ista ratio non videt̃ concludere: qa filius potest scire veritatẽ, sicut pater:& iustitiam causæ sicut pater. tamẽ dico, ꝙ eadem est ratio scilicet, ꝙ ipse iuret.Sicut enim iurat aduocat⁹:vt.s̃.proxi.§.sic & iurat procurator .§. proxi. ita debet iurare legitimus administrator. Non em̃ aliâs ad causam debet venire, nisi sciat iustitiã causæ, quã põt scire p̱ suam credulitatẽ. Tñ p̱ prædictã rationẽ nõ remouet̃, quin ipse filius iuret:sed inducit̃, ꝙ pater ipse debet iurare; qa quoddã est iuramẽtũ veritatis. ¶ Et in hoc est aduertẽdũ, qdã sunt, quorũ bona admi
11 nistrant̃, qui † carẽt omni intellectu: vti infantes,
& demẽtes, & furiosi:& isti sine dubio nõ pręstãt iuramentũ veritatis: qa eorũ ætas, ꝙ videt, ignorat:vt.l.j.de fal.mo.Quidã sunt qui habent intellectũ, sed imbecille: vt pupilli.& ĩ istis dicũt quidam idem, ꝙ nõ debent iuuare de veritate dicenda.Sicut enim non recipiuntur in testes pro alijs, nec cõtra alios:vt.l.iij.§.lege Iulia.ff.de testib⁹.ita nec in cauf.sua.ita dicebat Iacobus butri.Mihi
12 autẽ videtur, † ꝙ si pupillus scit veritatẽ, & est do
li capax: ꝙ põt sibi deferri iuramẽrum veritatis. Quod probo per ea quę dixi ĩ auť.sacramẽta.s̃.si aduer.vend.secũdo probo, impubes potest examinari, vt testis, nõ ad plenã probationẽ, sed ad indicium:vt.l.j.§.impubes.ff.ad Syl. uidebitis tactum.j̃.ad syll.l.ij.Si ergo aliquid operat̃ in cã:vt dictũ est ergo potest sibi deferri iuramentũ. Præterea: si respõdebit cũ authoritate tutoris, authoritas tutoris supplet ei⁹ defectũ:vt.l.clarum. j̃.de au.præstã. Tñ p̱cedens ratio magis placet mihi: qa tutoris authoritas propriè est in responsione: vt.j̃.dicã.Quidam sunt qui habent intellectum,
13 nõ ita imbecillem:sed magis plenè:vt adulti. † &
istis defertur iuramentum veritatis:: ipsi de veritate respondẽt.& ita determinat glo.tua, quam vide super verbo possũt. ¶ Circa hoc q̃ro:an qñ
14 minor respõdet de veritate: † debeat tutor suam
authoritatem interponere?tex.videt̃, ꝙ sic, in.d.l. clarum.j̃.de authori.p̃stã.Veritas est ista, iudicio meo, ꝙ duplex est actus, Primus vt cognoscatur, an minor debeat interrogari, vel nõ.& ista examinatio debet fieri cũ ipso tutore, & cũ eius authoritate:vt.d.l.clarũ.& arg.isti⁹.§.Ipse enim scit istã

a ¶ In isto iura. Limi. vt per Imolam in.l. qui bona §. si quis stipulaturus.ff. de dam. infec.

b ¶ Cõuenit quod Vide tñ Barto. in l. admonẽdi.in.v. col.ff. de iureiur. & in.l.j.ff.de interrog.act.adde bar. in.l.is põt. de acq rẽ.hęre.in.vij.col.

instãtiam: an debeat cadere in scientiam minoris,
vel non illud, de quo interrogatur. Quidã est actus
respõdẽdi, & iste est duplex. Aut enim quẽris, utrũ
tutor authoretur ut respondeat: tũc puto ꝙ debeat
authorari. ut. d. l. clarũ. Aut ut sic respondeat cõ-
fitendo, uel negando: & nõ puto, ꝙ tutor in hoc
debeat authorari: qa hoc nõ cadit in scientiã suã,
argu. d. l. uideamus. de in lit. iur. ita intelligo hãc
materiam. ¶ Quæro, dicitur hic: & alij qui habẽt
legitimam administrationem. Quero, qui sint isti
alij, qui habent legitimam administrationẽ? glo.
ponit exemplum in patre, & auo, & in similibus.
15 & dic ut in gl. ¶ Quæro, an qñ † pater agit tanꝗ
legitimus administrator filij, possit filius interro
gari de ueritate dicenda? Respond. sic: sicut dictũ
est de adulto. & idẽ, qñ monasteriũ agit pro mo-
16 nacho. ¶ Quæro, quid in causis, † in quib9 pupil
lus, uel seruus habet legitimã personã: ut. j. si per
uim uel alio modo. l. j. & . j. qui le. perso. l. momẽta
neæ. certè ꝙ tũc iurabunt de calũ. non est dubiũ.
17 ¶ Quæro, quid † quãdo fili9 agit, uel cõuenitur
pro castrẽsi peculio? certè in hoc habetur, ut pater-
familiâs, & ipso iure ipse iurabit: ut. ff. ad Macé.
l. ij. ¶ Sequitur uidere materiam positionũ modo,
quã hic tractat glo. nostra. Pro declaratione glo.
& materiæ: primò quero, quo iure sit introducta
a positio[a]? dicũt quidam, ꝙ iure Digestorum. per
l. offidius. ff. de leg. iij. ibi, pone inquit &c. ¶ Sed
certè. ibi est magis interrogatio iudicis, quàm po
sitio. Alij dicunt per titu. de interroga. actio. Sed
certè eodẽ modo ille loquitur de interrogatione,
non de positione: ut. j. dicam. Alij dicunt, per tit.
de confes. sed certè ille titu. loquitur de confesso.
eius, quod est decisiuũ totius. sed positiones fiũt
de quolibet particulari facto. ¶ Alij dicunt, per
hanc leg. quòd quis debet respondere per credit,
vel non credit: sed certè hic loquitur de iuramento
vniuersali super tota causa. ¶ Alij dicũt, per aut.
in isto. & in corpore vnde sumitur. s. eo. ubi dicitur, ꝙ
quis nõ exigit probationem, quã necessariã non
b putabit. Et pro certo, si aliquo iure, positio[b] est
inducta: est inducta per istam aut. Et doctores no
18 stri dicũt † magis propriè, ꝙ est inducta ex con-
suetudine per rationẽ hui9 aut. Probatur hoc de lit.
contesta. c. j. & de confessis. c. j. lib. vj. de testibus.
c. presentiũ. c. lib. ¶ Iuxta predicta quero, in quo
19 differt † positio ab interrogatione? Respõdeo, iste
qui interrogat nihil ponit affirmãdo, vel negãdo
sed solũ interrogat. Sed ille, qui ponit, cõfitetur,
uel negat illud, ꝙ ponit. ¶ Quæro, quid est posi
c tio[c]? Specu. ponit suas diffinitiones: dom. Cy. po
nit hic quoq; suas: de quo multum non curo. Sed
20 breuiter dicit. Positio † est alicuius particularis
rei ad causam pertinentis assertio. Quare dico pa
rticularis? ad differentiam libelli, & contestatio-
nem litis, & iuramenti de calumnia: in quibus fit
quędam assertio vniuersalis rei ad totã causam,
Quare dico assertio? ad differentiã interrogatio-
nis, vbi qui interrogat, non asserit. ¶ Quæro ra-
21 tionem, & intro glo. Ex quibus † causis positioni
bus non sit respondendum? Glos. hic examinat
quinq; causas: & ego examinabo uobis sex. Quan-
doq; allegatur incertitudo, quandoq; impertinẽ-
tia quandoq; est contrarietas, quandoq; est iuris:
quandoq; negatiua. Addo sextum: quandoq; est
criminosa. ¶ Examinemus ista: & erit examinata
22 materia. & glo. nostra. Dico primò, quandoq; al-
legatur incertitudo, uel quandoq; opponitur: &
hoc dupliciter. Quandoq; est incertitudo respe-
ctu respondentis: quandoq; respectu ponentis.
Primo casu, pone exemplũ. Ponitur, ꝙ titius est
mortuus: ego, contra quẽ ponitur, respondeo, ne
scio. De hoc dicit gl. põssum respondere: dubito.
argu. ff. de petitio. hæredi. l. si debitor. de excep.
l. si quidem. de iureiuran. l. iusiurandum. & ad pe
cunias. in principio. ¶ Quidam tamen dicunt,
ꝙ cum responsio fiat per credit, vel nõ credit: vt
d in hoc. §. quod potest cogi[d] statim respondere: &
tunc dat consilium, quod respõdeat, pręmissa ne
gatione: vt in ea habetis. ¶ Sed pro eius declara-
e tione[e] quæro an † iudex debeat dare ei, qui dubi-
23 tat, terminũ ad deliberandum? Respõdeo: aut in-
terrogatur de facto ꝑprio, & lõginquo: & debet
dari terminus ad deliberandum: quia memoria
hominis est labilis: vt. l. peregrè. in prin. de acqr.
possess. & . l. hac consultissima. §. at cũ humana. j.
qui test. face. possunt. & . s. de vete. iure enucleã. l.
ij. ibi omniũ habere memoriã &c. Sed si est de fa-
cto proprio de recenti: tũc si quidẽ erat negociũ
ualde implicitum, debet dari terminus ad delibe
randũ. argumẽ. l. penu. ff. de cõfessis. & . l. emptor.
§. Lucius. ff. de pactis. si nõ erat implicitum, non
debet dari terminus ad deliberandum: vt. l. quã-
ꝗ. ff. ad velleia. Si verò positio continet factum
alienum: & ĩ hoc est dubiũ. Nam glo. j. secundum
quosdã, uidetur dicere, ꝙ non debet ei responde
re: ut. l. Marcellus. §. j. ff. rerũ amotã. Sed certè, ibi
f loquitur de iuramẽto veritatis: [f] hic loquitur de
iuramento credulitatis. Dicẽdum est ergo, quod
debet responderi: tamen si dubitat debet dari ter
minus ad deliberandũ: & sic rectè, potest dici du
bito: ut in hac gl. in principio sui tractat9, de posi
24 tionibus. ¶ Quandoq; incertitudo † emanat ex
ipsa positione, siue respectu ponentis: tunc ei nõ
debet respõderi: vt. ff. de interro. actio. l. de ętate.
§. nihil. arg. l. ff. de confes. l. certũ, in princip. uide
gl. tuam, quę ista tangit, si bene aduertas. ¶ Op.
secundò, quod non sit respondendum ratione im
g pertinẽtiæ[g]. & hic debes aduertere, ꝙ quędã † est
25 positio impertinẽs: vt si peto à te cẽtũ, & pono ꝙ
Rex Franciæ est in Francia: nõ debes respõdere:
ut. l. si qs libertate. in fi. de peti. heredi. & . l. si duo
patroni. §. Iulianus. ff. de iureiurando. & alijs legi
bus allegatis in glo. ¶ Quandoq; est positio im-
pertinẽs necessario: sed pertinens pręsumptione:
vt si pono, ꝙ fui dominus. Nam non sequitur ne
cessario: ergo hodie sum domin9, est tamẽ p̄sum-
ptio: ut. l. siue possidetis. j. de probati. tũc admit-
teretur ista positio. Quandoq; est impertinens. per
h se[h], sed coniuncta cum alia est pertinẽs. exemplũ
peto à te centum. Pono ꝙ titius est publicus no-
tarius. Item, ꝙ de hoc fuit rogatus certę persone,
ꝙ titi9 sit notarius, nihil ad causam: sed iuncta cũ
alia sic: & ideo admitteretur hęc positio: vt in text.

a ¶ Introducta positio. In quo differant positiones, ab interrogationibus? vide Spec. in tit. de positionibus. in ver. hic dicamus. & qualiter fieri debeat? vide in. §. quinto superest &c.

b ¶ Iure positio. Et quando sint faciẽdę positiones, vide latè per Spe. in titu. de positionibus. in versi. quarto quæro.

c ¶ Quid est positio. An autẽ positiones possint fieri añ li. cõtest. tex. ꝙ sic in. c. vnico. de lit. cõtes. & no. Bart. in. l. j. de lit. cõtest. licet uideatur cõtra qa succedũt in locũ ꝓbationũ quòd no. & adde tex. in. c. dudũ de elect. Et aduerte: qa illa iura nõ arctãt partẽ ad rñdẽdum illis. Videre meo debet rñderi Tu vide gl. ĩ. c. j. & . ij. de confes. in vj. & per Spec. in tit. de positi. §. iiij. in prin. Et not. ꝙ positio non dicitur priusꝗ sit producta, & admissa, ꝑ iudicem, secundũ Bald. in. l. generaliter. §. j. de re. credi. & ibi vide ꝑ eũ not. differentiam inter positionẽ & copulã & articulum, quem etiam dixi post Bart. in l. nõ fatetur. ff. de confes. ad fi. & vide etiam, an super expensis emanantibus ante litis cõtest. possit fieri positio. vide Specu. in tit. de positi. §. j. versi. j.

d ¶ Quod põt cogi. Not. etiã Imo. in. c. ex pte. de rescrip. per text. ibi dolo, uel negligẽtia, ꝙ positio, vel articul9, possunt formari alternatiuẽ, seu cũ disiũctione. Ad idẽ de resti. in integrum c. constitutus. de prescrip. c. audiẽ. quod est verum, secũdũ eũ, quãdo sit de alieno fctõ: in quo est probabilis ignorantia. l. fi. ff. ꝓ suo. & . l. ij. ff. de iuris & facti ignorãtia. c. ab excõicato. & ibi no. de rescri. & potest etiã notare secũdũ do. Ant. ibi, ꝙ qñ in vna positione pars alternatiuè cõcludit, ad intentionẽ articulãtis, vel ponẽtis: tunc admittitur articulus, uel positio alternatiua. Facit ꝙ habetur in. l. ꝙ si dubitetur. ff. de acquir. hære. & in. l. gallus. §. si eius. ff. de li. & posth. & ibi Bart. ita uidetur sequutus Imo. in. d. c. ex parte. uide Inno. in. c. cũ Bertold9. de reg. iur. & Bal. in. l. age. in. ij. col. de transac. & in l. edita. in. xxxiij. col. de edend. uer. qd si dicamur. facit etiã, ꝙ de libello alternatiuo, & de positione alternatiua dicitur ꝑ Bal. in. l. ij. C. de sen. quę sine cer. quãti. ¶ Quid in positione negatiua, & an debeat rñderi? Gul. de suza. hic ꝙ sic. ĩ aut. principales. s. e. qa põt per cõfessionẽ probari. l. j. §. fi. ff. de interroga. act. no. Bal. in rub. C. de ꝓba. in. iij. col. hic in fi. & ideo dicit ipse in. l. non nudis. j. de proba. ꝙ positioni negatiuæ, ꝙ quis non est filius tuus: respondendum est, ut per Bart. hic. Et positioni sine tempore non respondetur. Bal. in. l. j. in fi. si plu. una sen.

e ¶ Pro eius declaratione. Adde in materia qd si statutum dicit, & fingat bannitum contumacem haberi pro confesso, uel non respondẽtẽ positionib9 haberi, ꝓ cõfes. an talis ficta cõfessio. possit reuocari? doct. de errore iuxta materiam. l. error. s. de iur. & fac. igno. & l. non fatetur. de confes. ꝙ glo. est peregrina. ĩ. l. qm ff. de his qui not. infa. quam alleg. Ioan. and. & Anto. de but. ad hoc in. c. fi. de confess. vide, quę no. Bal. in. c. sicut. C. de repud. here. & quod not. Moder. in. l. fi. aliâs est. l. creditor. §. iussus. de appel. in. iij. char. & tenet Io. and. ĩ ti. de positio. §. ergo. vide ꝙ dixi in l. absentẽ. de pœnis. & sentit expressè Bal. in. l. iubem9. §. sanè. in. ij. colum. & latius in l. error. de iuris & fa. ignorãn. & ĩ. l. ita demum proc. & per Imol. in. d. §. iussus. & ꝙ dicit hic Barto. sentit Bald. in. l. magnam. infra decõtrahenda & committenda stipulatione.

f ¶ Veritatis. Vide omnino glo. in. c. præsentium. de testi. lib. vj. gloss. & Barto. & Bal. in. l. si quidẽ. de exce. & gloss. in. c. ij. de confes.

g ¶ Ratione impertinẽtiæ. Vide Bal. hic, & quæ dicatur positio impertinẽs. & vide Bar. & Bald. in. l. cũ virũ, in prin. de fideicõmis. & ibi etiã dicit ꝙ põt fieri positio, de iure præsũpto. & vide etiã Bar. & Cyn. in. l. siue possidetis. in fine. & ibi Bal. de probatio.

h ¶ Impertinens per se. Et adde, ꝙ statutum dicit ꝙ positioni debeat responderi: & si sit impertinens habeatur ꝓ non respõso. & quod in fine examinetur, quę sint pertinentes per tale statutum, nõ debet quis cogi respondere positionibus notoriè impertinentibus: qa statutum videtur loqui de positionib9, in quibus potest cadere examinatio an sint impertinentes: quod non est in notorijs. c. ad nostrã. el. iij. de iureiurand. Ad hoc bene facit tex. in. l. vtilitas. §. penul. aliâs est. l. dies cautiõi. de dam. infec. & quod not. ibi Bart. in fi. illi9. §. Hoc ibi vult Imo. qa ibi nõ adaptãtur verba leg. nec eius dispositio. l. ita autẽ. in prin. ff. de admi. tut. & per alia iura. & . l. quod constitutum. de testa. mili. c. indennitatibus. §. pe. de elec. in. vj. & ita dicit ipse, quod not.

aut.

a ¶Ius dispositiuum. Quid de huiusmodi quotidiana disputatione? dicas ꝙ res stetit absq; eo, ꝙ si fuerit factum, an sit affirmatiua, uel negatiua: & dic quòd est negatiua: eo, quia onus probãdi nõ incumbat proponenti, licet aduocati communiter hanc reputent affirmatiuam. Idem in ista dico, quòd tu est maior. Tu dicis, dico, quòd non sum minor. Nã
ille dicit affirmare, cui imponitur
onus probãdi, &
not. in. l. de ætate.
de mino. nõ attẽta cautela verborum: vt not. in clementi. literas de
rescri. Rebus em̃,
& non verbis &c.
ita dicit Bald. in
capitulo primo. ĩ
prin. de cõtro. inter do. & vasal. de
inuestitura: adde
glos. in. l. fi. de excep. & Bal. hic. &
in. l. actor. in. v. colũ. de proba.

b ¶Ergo nec poni.
Adde etiã quod
non requiritur,
quod positio sit
necessario concludens, sed sufficit
ꝙ adminiculetur
secundum Pet. &
Bald. in. l. siue possidetis. in. v. colũ.
de probat. & Bal.
in. l. eam. C. de fideicom.

c ¶Per confessionem, vide Bald.
hic in lectu. antiqua. & Bart. in. l.
ij. de probat. vtrũ
admittatur articulus negatiuus,
sicut positio? allega. Specu. de teste. §. nunc videndum. versicu. hoc
quoq;. & dicit, aut
articulus est coarctatus loco, & tempore, vide Bald.
in. l. cum te minorem. j. de probati.
ad cognoscendũ
positionem negatiuam non esse inspicienda verba:
an negatiuè &c.
sed effectꝰ uerborũ. Et dicit etiam
vnũ pulchũ dictũ
vt uidebitis De
hoc vide legẽ, ĩter
stipulantem. in fi.
prin. de verb. ob.
& ibi dixi.

d ¶ De offic. asses.
Vide Bartol. in
lege fina. ff. de his
quib. vt indig. latius in lege Marcellꝰ. ff. rerũ amo.
& de iure fisci. lege non intelligitur. §. tacitè. ꝙ in
criminalibus non
respondetur positionibus, & contumax non habetᷣ
pro confesso. licet Bal. teneat contrariũ. in. l. j. in. iij. col. C. quomodo &
quando iudex. & in. l. cõstitutæ. C. de pœna iudic. ꝗ malè iudi. & latè ꝑ
Bal. in. l. qui accusari. j. qui accu. non poss. & ꝙ positioni criminosæ, nõ
sit respondendum: ut hic per Bar. in. v. col. Adde Bart. in. l. qui iurasse.
ff. de iureiurando. qui limitatur, nisi respondens primo cõfiteatur se de
crimine diffamari. Nam tunc tenetur positioni criminosæ respondere. ita not. docto.
in. c. dudum. el. ij.
de electioni. & ibi
Innocen. ꝙ sicut
positiõi criminosæ non est respondendũ: ita nec illi,
per quam peruenitur ad illud. ar.
l. ij. ff. de iurisdict.
om. iudi. Alias limitationes ad regulam prędictam
vide in. l. Marcellus. §. j. ff. rerum
amota. Et adde ꝙ
positiõi, quã fecit
actor, de iure rei,
non de iure sui:
reus non tenetᷣ respõdere, secundũ
Bald. in. l. cogi. in
princi. C. de peti.
hęr. allegat. Spec.
in titu. de teste. §.
nũc verò uersi. itẽ
agẽs.[f] Itẽ dicit bal.
in. l. filiũ. in. xviij.
colũ. j. fami. ercis.
quod legatarius
nõ tenetur respõdere positioni factę ꝑ hæredẽ, qua
continetᷣ, ꝙ res est
soluẽdo: qa nõ cõficit inuẽtarium.
Dicit tñ, ꝙ iudex
ex officio poterit
interrogare. adde
an positiõi criminosę sit respondẽdum. vide Barto.
cõs. ccij. & aliquos
quibus positioni
non sit respondẽdum, vide ꝑ Paul.
de cast. hic.

e ¶Nõ placet. Fallit tñ in cã damni
infec. in qua sufficit solũ ꝓcuratorem iurare ita tenet Imol. in. l. qui
bõa. §. Sabi. ff. de
dã. infec. Adde ẽt
Barto. in. l. non solum. iu princip. ff.
de procur.

26 autᷣ. in isto. uide glos. ¶Oppo. tertiò, quod† non
est respondendum ratione contrarietatis. hoc potest esse duobus modis. vno modo, ꝙ ponens est
sibi contrarius: tunc debet repelli nec responderi
vt. j. de fur. l. j. qñ appellandũ sit. l. ij. §. sed si alius.
Quandoq; ponens nõ est cõtrarius sibi, sed si respondetur positionibꝰ, posset respõdens in cõtrarietatẽ incidere. hoc est verum, quando vna positio dependet ab alia. Exemplum, pono quod titius facit testamentum: tu negas. Item ꝙ me hęredem instituit. Certè ista pẽdet ex prima: ideo nõ
debes huic respondere: quia si hanc confitearis,
esses primæ responsioni contrarius. vnde potest
dici: non est respondendum: quia pendet à prima negatiua. & hoc vult dicere glo. tua. ¶Iuxta
27 hoc quærit glo. in fi. an eidẽ† positioni, sit sæpius
respondendum? & dicit ꝙ non, nisi ex causa: vt
puta apertis testibꝰ, pars informatur de veritate
eius, quod prius ignorabat. Pro hoc induco leg.
optimam. ff. de dam. infecto. l. qui bona. §. si quis
stipulaturus. vide glos. tuam. ¶Sequitur in glos.
28 quando positio† est de facto alieno: hoc examinaui tibi circa princ. s. quando opponitur de incertitudine: ideo plus nõ dico. ¶Opp. quartò, ꝙ
29 est positio iuris. Quęro† vtrũ ei sit respõdendũ?
gl. quæ est hic, arguit ꝓ & contra. Tu dicas quod
a dam est ius dispositiuũ[a]: quoddam est ius disponens. Ius disponens, est lex, seu statutũ: & isto casu dic. Aut positio est iuris cõmunis, & nõ debet
ei respõderi: & si respõderetᷣ aliter, ꝙ̃ ius diceret,
nõ valeret: vt. l. ornamẽtorũ. ff. de aur. & arg. lega.
& ibi no. de interro. ac. l. cõfessionibꝰ. & ꝙ habuistis no. j. de cõfes. l. j. facit. j. qñ prouo. nõ est neces.
l. ij. ęquiparãdo cõfessionẽ, & sentẽtiã. Ad idẽ: qa
ius certum est: vt. l. ij. de iur. & fact. igno. ergo &c.
¶Si verò positio est iuris municipalis, tũc si qdẽ
est alterꝰ ciuitatis, quã eiꝰ, in qua lis est. Exẽplũ.
Florẽtiæ est statutũ, ꝙ minor. xviij. annis, nõ possit facere testamẽtũ. certè huic debet respõderi: qa
debet probari, vt habuistis not. in. l. pręscriptiõe.
s. si cõtra ius, vel utili. publi. & de cõstit. c. j. lib. vj.
Si uerò est iuris municipalis eiusdẽ ciuitatis: tunc
si quidẽ est ius nõ scriptũ: ut cõsuetudo, deberet
huic responderi: qa ista sunt probabilia: ergo po
30 nibilia. Quia† ad hoc fit positio, ut pars à probatione releuetᷣ: vt in autᷣ. in isto. Sed si esset ius scriptum, tunc huic positioni nõ debet respõderi eadem ratione: quia nec positioni iuris, per allegata
iura. Quoddam est ius dispositiuũ: vt obligatio,
& actio, seruitutes, & similia iura: tũc si de tali iure
fiat positio, erit respondendũ: ut in. l. fi. de iureiuran. & l. quidam in iure. ff. de dona. Ita debetis intelligere hanc gl. ibi, idẽ dicunt, si. q. est iuris &c.
31 ¶Opp. quintò, ꝙ est negatiua: †an negatiuæ positioni sit respondẽdũ? gl. hic dubitat: uidetᷣ ꝙ nõ:
b qa nõ debet ꝓbari: ergo nec poni. [b] Breuiter tex.
habemus hodie extra de confes. c. j. lib. vj. ꝙ positioni negatiuæ debet respõderi, nõ obstãte, ꝙ nõ
põt probari: qa hoc nõ est uerũ semper. Preterea:
licet nõ possit probari per testes, põt ꝓbari ꝑ cõ
c fessionẽ. [c] Ideo põt poni, & eadẽ ratiõe respõderi
32 vide gl. ¶Opp. sextò, ꝙ est criminosa: † & istud
dictũ est magis cano. extra de elect. c. dudũ. & c.
bonę. & ꝙ ibi no. Non enim debet quis detegere
turpitudinẽ suã: ut. l. trãsa. supra de transact. pro
hoc videtur glossa. iuncto text. in. l. q iurasse. §. si
pater. ff. de iureiuran. & l. si à te. in princi. de exce.
rei iudi. In contrarium videtur tex. in. l. quoties.
§. pętor. ff. de noxa. vbi quis cogitᷣ respondere: an
possideat, uel dolo desierit possidere. & idẽ uidetᷣ
mihi. ꝙ ponat tex. in. l. q petitorio. ff. de rei vẽdi.
¶Itẽ qa in causis criminalibꝰ defertᷣ iuramentũ:
vt. l. iij. circa principi. ff. de iureiurã. Ad idẽ. ff. de
d offic. asses. [d] l. j. in glo. super ver. postulationibus.
Breuiter Spec. uidetᷣ tangere, ut recitat in titu. de
positi. §. vij. uer. xix. & allegat sua iura canonica.
Breuiter dico sic. quãdoq; per positionem criminosam, detegitur à lege quem esse detentorẽ rerũ
ad alium pertinẽtium, vel esse alterius debitorẽ:
& tunc cogitᷣ respõdere: ut. d. l. quoties. §. p̃tor. &
l. qui petitorio. nisi per hoc tractaretᷣ, ꝙ semel decisum est, in. l. qui iurasse. §. si pater. & ibi gl. de iureiur. & l. si à te. in prin. & quod ibi no. de excep.
rei iud. & de hoc dixi vobis. ff. de his q. vt indig.
l. fi. ĩ. q. illa, an qs cogatᷣ respõdere, an assumpserit
tacitã fidem à testatore de restituẽdo non capaci.
Probatᷣ ĩ. l. nõ intelligitᷣ. §. tacitè. ff. de iure fisci. &
ibi est glossella. ubi dicitᷣ, ꝙ per cõfessionem tacitam partis, detegitᷣ fideicõmissum. Quãdoq; per
positionem delictũ hoc nõ detegitᷣ, sed solũ persona repellitᷣ: & tũc non debet respondere huic positioni criminosæ. Ita intelligo dictum canonistarũ: ut no. in. d. c. dudũ. & in. d. ver. xix. & secũdũ
hoc glo. quę est in. l. j. ff. de offi. asses. nõ benè dicit
33 vsq; quaq;. ¶Quęro vtrũ† in criminalibꝰ debeat
rñderi positionibus. hoc nõ tangũt doc. Breuiter,
& aliâs plenius dixi. dic, ꝙ nõ debet rñderi positionibꝰ criminalibꝰ, ꝓ credit, uel nõ credit. Ratio:
qa non releuat. Casus est in. l. inter oẽs. ff. de fur. &
de crimi. expi. hæredi. l. fi. instit. de obli. ꝗ ex deli.
nascun. §. placuit. Sed de veritate bene debet, &
põt rñderi: vt. d. l. iij. in princ. de iureiurand. & l.
Marcellꝰ, §. j. rerũ amo. & quasi ꝑ totum tit. ff. Istã
materiã ita intelligo. esset etiam videndum, quæ
est pœna nolentis respondere positioni. videbitis tex. j. eod. §. quod si actor.

☞ SVMMARIVM.

1 *Iuramentũ calumniæ, quando, & quomodo, possit per procuratorem præstari. & in autᷣ. principales.*
2 *Mandatum speciale requiritur ad iurandum de calumnia: & quare mandatum. nu. 4.*
3 *Delictum in generali mandato non uenit.*
5 *Procurator, qui habet generale mandatum: an possit iurare de calumnia, si dominus est absens, à longinquo.*
6 *Procurator in rem suam iurat de calumnia.*
7 *Defensor quando possit iurare de calumnia?*

Si autem. Si causa agitur per procuratorem principalis, debet iurare de calumnia. h. d. Continua: dictũ est. s. casus
quando agitur per legitimum administratorem:
hic quãdo agitatur per procuratorẽ. Et diuide:
qa primò loquitᷣ de ꝓcuratore actoris: secũdò de
ꝓcuratore rei. Secũda ibi; similiq; modo. ¶Op.
& videtᷣ, ꝙ quis possit agere causam per procuratorem: ut. ff. de procu. l. non solum. in prin. Sol. fateor si vult iurare de calũnia ꝓ se: vt hic, aliâs secꝰ.
¶Opp. secũdò, secũdũ hoc nunꝙ̃ esset necessaria
cautio de rato: qa semp cõstabit de mãdato: & sic
videtur obstare. s. de proc. l. j. gl. hic nõ respõdet
clarè: sed melius dicit. ff. de procu. l. Pomponius.
§. sed & his. Nam iuramentum de calumnia p̃statᷣ
post lit. cõtest. & sic cautio de rato potest habere
locum pro his, quę geruntur ante litem contestatam. Item posset esse, ꝙ iuramentũ calũnię omittetur: vt uidebitis in. §. sed quia veremur. Itẽ põt
esse, ꝙ procurator dicit se habere mãdatũ ad iurãdum de calumnia: vt. j. dicam. ¶Oppo. tertiò, de
dã. infect. l. qui bona. §. si alieno. Glo. magna in fine dicit, ꝙ ibi speciale. Vel illa corrigitᷣ ꝑ istã: uel
e ibi, extra iudiciũ. dicit gl. certè non placet[e] aliqua
istarũ. [f] Dicunt nostri doc. fateor ꝙ ꝓcurator debeat iurare de calumnia: ut leg. contraria: nõ tamẽ
per hoc excludo, quin debeat iurare etiam principalis: vt hic. Et hoc puto satis benè dictũ: qa est
casus ĩ. c. ij. §. j. extra. e. li. vj. & gl. videtᷣ hoc velle ĩ
autᷣ. principales, quã statim legã. ¶Tu verò ꝙ̃tũ
ad leg. cõtrariã, dic meliꝰ: ꝙ hic loquitᷣ de iuramẽto calumniæ, ꝙ est de ordine iudicij: ibi loquitur

de iuramento calum. hoc eſt ad probationẽ eius,
de quo agiť, ꝙ pōt præſtari ꝑ procuratorẽ: vt ibi
patet. & ibi de iſta materia dixi multũ diffuſe ſa-
1 tis. ¶ Quęro, ꝓ declaratiõe materiæ† & leg. an ꝑ
procuratorẽ poſsit dñs pſtare iuramen. calũ. olim
erant opi. deciſum eſt hodie, ꝙ ſic, in. c. vlti. extra
eo. lib. vj. ꝙ per ꝓcuratorẽ pōt iurari de calũ. Et
aduerte: qa iuramẽtũ calumniæ, ꝙ pręſtat procu
rator, vt ipſe: pręſtat in animã ſuã: ut uidiſtis. ſ. ꝓ
xi. §. Iuramẽtũ aũt ꝙ pſtat ꝓ dño, pſtat in animã
dñi: & refert uerba ad dñm, ſcilicet dñm calũ. cau
ſa nõ poſtulare. &c. cũ oĩb⁹ illis capitulis. hoc ꝓ-
bat tex. optimè in. d. §. ſi alieno. ¶ Ex hoc ſequiť,
2 † ꝙ ad pręſtandũ iuramentũ calũ. requiritur ſpe-
ciale mandatum: aliâs nõ poteſt iurare in animã
3 domini: vt ligaret eum. Nã in generali† mandato
nõ venit delictum: vt. l. ſi procurator. ff. de condi.
indeb. Vnde nõ poſſet facere ꝓcurator deierare
dñm ex vigore generalis mãdati: ideo reqriť ſpe-
ciale. ¶ Et ideo puto de iure, ꝙ non ſufficiat ſpe-
ciale mãdatũ hoc modo, & ad iurãdũ de calũ. &c.
4 Sed eſt neceſſe, † ꝙ dicat ad iurãdũ de calũ, [a] ĩ tali
a cauſa: vt. l. ſi quis mihi bona, §. iuſſum. ff. de acqr.
hære. ꝙ no. per doc. ſupra etiam per procurorem
cauſam in integrũ reſtitut. agi poſſe. l. j. Ratio eſt
manifeſta: qa ſi mandatũ eſſet ſimpliciter ad iurã
dũ de calũ. intelligereť in cauſis iuſtis: & ſic dñm
5 non ligare: vt hic. ¶ Quæro, quid† ſi procurator
b nõ habet ſpeciale mãdatũ, [b] & domin⁹ eſt abſens
ita à lõginquo, ꝙ nõ poteſt haberi. Vltramonta-
ni dant cõſiliũ, ꝙ deť curator bonis; tunc ille erit
legitim⁹ adminiſtrator: & poterit iurare de calũ.
ſ. proxi. §. Mihi nõ placet, ſicut tutela teſtamẽta-
ria excludit datiuam, ita eadẽ ratiõe. Iſte q habet
mãdatũ à dño, excludit curatorẽ datũ à iudice: &
ideo puto, ꝙ tũc procurator admittatur ad iurã-
dum, & procedit iudiciũ. & iſte. §. debet intelligi
quãdo dominus pōt haberi de facili. Simile. ff. de
iudi. l. ſi lõgi⁹. & ꝙ ibi no. Alibi. actio vtilis, nõ cõ
petit, niſi facta ceſsiõe: hoc eſt uerũ, ſi ille q cedit
poteſt reperiri. alˢ à iure cõcediť: vt. j. de actio. &
obliga. l. j. ff. de inſti. l. j. & ij. l. damni. §. fi. & quod
ibi not. ff. de dam. infec. Spec. tamẽ in materia po
ſitionum: vt mihi videtur: tenet præcedentẽ opi.
6 ¶ Reuertor ad glo. ¶ Quęro, † quid in procura-
tore in rem ſuam? glo. hic, & in. l. nõ ſolũ. in prin.
ff. de procu. tenet, & bene: ꝙ ipſe debet iurare de
calũ. dic vt in eis. ¶ Quæro, & reuoco in dubiũ,
7 quid de defenſore: † an debeat de calũ. iurare? Re
ſpondet gl. hic diſtinguendo; vt in. l. nõ ſolũ. ff. de
procurat. ¶ Tu dic latius: quandoq; defenſor in-
teruenit animo nouandi, & tunc non eſt dubiũ,
quod ipſe iurabit, tanq̃ procurator in rem ſuam:
vt dictũ eſt. Facit. ff. de noua. l. delegare. Quando
q; non interceſsit animo nouãdi: tũc ſi quidẽ in-
terceſsit animo repetendi: tunc ꝓcedit diſtinctio
glo. ſcilicet: aut conuenitur ex obligatiõe ꝓpria,
& iurat de calumnia. Aut ex promiſsione dñi: &
dominus ipſe debet iurare: ut hic. Si uerò interceſ
ſit animo nõ repetendi: tunc ipſe debet iurare, ar
gumẽ. l. ſolutionẽ. ff. de ſolutiõ. & l. ſoluendo. de
nego. geſt. ita debetis intelligere hanc materiam.

PRincipales. Iſta auť. ponit quædam, quæ
ponuntur in hac leg. licet addat quæ-
dam. & inter cætera addit unũ capi-
tulũ iuramẽti, ſcilicet quod nihil promitteret, vt
falſa ſententia detur. & addit etiam vnum alium
caſum. Quæro quæ ſint iſtæ perſonæ, ad quas ne
gotium tranſit? dicit glo. ad hæredẽ. Item ad pro
curatorẽ. & ſic tenet iſta gl. quod procurator te-
neatur iurare de calum. & vide eam. Caſus eſt ho-
dic, quod procurator debet iurare. extra eo. c. ij.
§. j. lib. vj. dixi. ſ. proximo. §. Iſtud vltimũ, ſi non
vult reſpondere, qualiter puniatur? dicã. j. eadẽ.
l. §. quod ſi actor &c.

SVMMARIVM.

1 *Iuratur de calumnia coram arbitris.*
2 *Iuramentum calumniæ poteſt tacitè omitti.*
3 *Iuramentum calumniæ, ſi petitur, & non præſtatur: reddit processum nullum.*
4 *Clerici quando debeant iurare de calumnia?*
5 *Princeps, quòd poßit remittere iuramentum calumniæ per reſcriptum.*

a ¶ Iurandũ de ca-
lũ. Bart. uideť te-
nere cõtrarium. in
d. §. ſi alieno.

b ¶ Speciale man-
datum. Et hoc di-
ctum no. ad plura
alia iuramẽta ex-
tendit Bart. in. l. q
bona. §. ſi alieno.
ff. de dã. ĩfe. ſed cõ
tra eum tenet hic
Bal. in. §. ſed quia,
in prin. ꝙ non va
let conſuetudo, ꝙ
etiã parte non pe
tente, iſtud iura-
mentũ nõ præſteť
vt refert Alex. in
l. de pupillo. §. q
opus. ff. de oper.
no. nun. & ibi etiã
refert, quid ſi mi-
nus legitimè eſt
præſtitũ. & uide
Imol. in. l. qui bo-
na. §. ſi alieno. ff.
de dã. inf. & ſcias,
ꝙ etiam in cauſis
ſummariis præſta
tur iuramentum:
vt in cle. ſæpe. de
ver. ſig. & no. bar.
ſ. ea. l. §. ſi autem.
& dixi. ſ. e. l. j. ubi
vide. Adde, ꝙ nõ
valet cõſue. quod
iſtud iuramẽtum
non pręſteť: vt ex
tra de fideiuſ. cõ-
ſtitutus. c. pręſen-
tiũ. & tñ valet cõ-
ſuetudo, ꝙ ſolum
tẽpore ſnĩe exi-
gatur. ſecũdũ Io.
an. ĩ addi. ad Spe.
e. tit. §. ſequiť. ver.
qd de cauſa appel
lationis. Et refert
Pil. ita tenere. &
Hoſti. dicit, ꝙ ita
ſeruabatur Me-
diolani tpe, quo
ibi aſſeſſor fuit.
de quo vide Abb.
in. c. cæterum. ex-
tra eodem.

Sed quia veremur. Sacramentũ calũniæ, nõ
poteſt remitti à partibus. hoc. d. Vel aliter. Quæ
ad vtilitatem publicam ſunt inducta, nõ poſſunt
cum conſenſu partiũ renunciari. h. d. Nota, quod
1 dixi in ſummario. ¶ Nota quod coram† arbitris,
debet iurari de calumnia: ſicut corã iudice. ¶ Cir
ca hanc leg. quæro, vtrum iuramentum calumnię
2 poſsit tacitè omitti? in glo. ſunt opin. hodie† eſt
caſus. extra de iuramẽto calumniæ. c. j. §. j. lib. vj.
ꝙ ſi tacitè omittatur, non vitiatur proceſſus. Ex
3 hoc† ſequitur, quod ſi à parte petitur & non præ
ſteť: quod proceſſus eſſet nullus: vt hic. & in hoc
§. ¶ Quæro, vtrum remittatur parenti, & patro-
no? dixi. ſ. eo. l. j. in princip. ¶ Quæro, vtrũ cleri-
4 ci† debeant iurare? gl. in hoc multum ſe inuoluit:
de hoc habemus tex. eo. tit. in antiquis. per totũ.
5 de iuramẽ. calũ. & c. j. §. fi. lib. vj. ¶ Quæro† vtrũ
Princeps poſsit remittere hoc ſacramẽtũ per re-
ſcriptum? certè ſic, ſi dicit non obſtante leg.

SVMMARIVM

1 *Diſpoſitio huius. §. non habet locum in coniuncta perſona quia poteſt iurare de calumnia.*
2 *Vniuerſitas iurat de calumnia, per eius adminiſtratores.*
3 *Syndicus, an poßit de calumnia iurare?*
4 *Abbas, quando poßit de calumnia iurare?*

c Hoc etiam. [c] Qui admittitur cũ cau-
tione de rato, non pote-
rit in cauſa procedere: niſi per principalẽ de calũ
nia ſit iuratũ. h. d. ¶ Opp. quod procurator qui
d nullum mandatum offert, omnino repellitur [d]: vt
ſ. de procur. l. j. Sol. hic protulit: ſed nõ probauit
perfectè. hoc vult dicere quædã glo. paruula, quę
1 eſt hic, ſuꝑ verbo ꝓlato. Ex hoc† apparet ꝙ iſte
§. nõ loquiť in perſona cõiuncta, quę agit ꝓ per-
ſona coniuncta. Nã ille cum ad hoc habeat legiti
mam perſonam, uel adminiſtrationem: admitte-
retur ad iurandũ: vt. ſ. in. §. ꝙ obſeruari. ¶ Quæ-
ro, quomodo intelligať hoc, quòd debet iurare
2 vniuerſitas: † vel maior pars? dicit benè, quòd de
bent iurare illi, qui regunt vniuerſitatem, vel ma
ior pars eorũ. Incõueniens enim eſſet, quòd ſi qs
haberet litigium cum iſta ciuitate, ꝙ omnes debe
3 rent iurare. ¶ Item, † vtrũ ſyndicus [e] poſſit iurare
e de calumnia? certè ſic: quia habet adminiſtratio-
nem legitimã: ſed hic dubitatur, an eſſet ſyndic⁹,
f vel non. ¶ Quærit gl. quid in Abbate, [f] an† iuret
4 de calũnia? certè glo. dicit ꝙ ſic. & dic vt in ea. de
iſto ſyndico qualiter debet iurare, & reſpondere
poſitionibus; habes plenè in. c. pręſentium. extra
de teſti. lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Iurare nolens de calumnia, cadit ab actione per ſentẽtiam quæ fertur lite conteſtata. nu. 3.*
2 *Iurans de calũnia, qui habetur ꝓ cõfeſſo, ꝙ poßit appellare.*
4 *Poſitioni reſpondere nolens, an habeatur pro confeſſo? & an per ſententiam, uel ipſo iure? nu. 5.*
5 *Pœna huius. §. quando tranſeat ad hæredes.*

Quod ſi actor. Breuiter dicit: ſi a-
ctor non vult iurare
de calumnia, cadit ab actione; reus volens iurare
habebitur pro confeſſo. h. d. Dicitur hic, ꝙ actor
1 cadit ab actione. ¶ Quæro, † an ipſo iure, uel per
ſnĩam? certè per ſnĩam: vt habuiſtis in auť. princi
pales. ſ. proxi. ¶ Circa hoc opp. & videť iniquũ:
qa fortè uellet à lite deſiſtere: vt. l. poſtq̃ liti. ſ. de
pact. Solu. non pōt deſiſtere actor: vt in auť. q ſe-
mel. j. qũo. & qñ iud. ¶ Op. j. de iud. l. ꝓperandũ.
§. ſi autẽ ex geſtis. Sol. ibi loquiť de abſente: hic
2 de pſente, & iurare nolẽte. ¶ Quæro, an iſte † qui
habeť ꝓ cõfeſſo, poſsit appellare? gl. tua dicit, ꝙ
ſic, vt. l. creditor. §. iuſſus. ff. de appel. ¶ Item q̃rit
3 glo. † vtrũ iſta ſnĩa ferať lite nõ cõteſta. certè non:
qa iuramẽtũ calũnię poſt litẽ cõteſtatã debet pſta
ri. ¶ Quero, vtrũ reus ſemper debeat condẽnari,
dicit glo. & bene. ꝙ nõ: per iſtum textũ, qui dicit
quod prout

c ¶ Hoc etiã. Sed
Gui. de ſuza. vult
hunc. §. loqui etiã
ſine cõiuncta per-
ſona, quę pōt age-
re ſine mandato.
Si enim is, quẽ cõ
ſtat habere man-
datũ, non releuet
dñm à iuramẽto,
quantominus de-
bet ipſum releua-
re, coniuncta per-
ſona, quam con-
ſtat non habere
mãdatũ: ſed prin-
cipium leg. loqui
tur, qñ coniuncta
perſona agebat
proprio nomine,
pro ſuo intereſſe:
tunc enim debet
ipſe iurare, nõ ali⁹
& plus mihi pla-
cet. And. Barba.

d ¶ Omnino repel-
litur. Vide Bart.
in. l. qui bona. §. ſi
alieno. de dã. infe.
& in. l. ij. in prin. ſ.
eo.

e ¶ Syndicus. Ad-
de. ſ. eodem. in. §.
quod obſeruari.
in. iij. col.

f ¶ Quid in Ab-
bate. Vide quę di
xi poſt Bal. ĩ. l. ij.
j. q accu. non poſ.

quod prout rei qualitas ſuggeſſerit.fortè poſito
ꝙ habeat̃ pro cõfeſſo,nõ erit efficax ad cõdẽnan-
dũ,& libell⁹ ſtabat ita quòd debebat ſeq abſolu-
toria.¶ Quęro:vtrũ qs poſsit petere tẽpus ad de
a liberãdum?ª dic vt etiam dixi in.§,quod obſerua
4 ri.¶ Quæro,†vtrũ ille,qui nõ vult reſpõdere po
b ſitioni.habeatur pro cõfeſſo.ᵇde hoc fuit magna
cõtẽtio olim:vt refert Cy.hic.& gloſ.dicit,quòd
ſic.in.l.certũ.in prin.ff.de cõfeſ.& per Azonẽ in
ſumma eo,titu,C.hodie eſt facta de hoc decre.ex
tra de cõfeſſis.c.ij.lib.vj.quę dicit,ꝙ duo,vel tria
ſunt neceſſaria:vt qs pro cõfeſſo habeat̃.Primò,
quòd poſt litẽ cõte.ſecũdò,ꝙ fuerit iuſſus a iudi-
ce:et qđ ſit pſens.& ĩterroget̃.tertiò,ꝙ abſq; ra-
tionabili cauſa recuſet reſpõdere.& tunc põt ha-
c beri pro cõfeſſ.¶ Sed aduerte,ᶜvtrũ eo ipſo,qđ
5 recuſet reſpõdere,habeat̃ pro cõfeſſo?†an ſit ne-
ceſſe quod hoc ꝓnũciet̃?Reſpõde.neceſſe eſt:ꝙ
iudex pronũciet eũ haberi pro cõfeſſo,vel ꝓnũ-
ciet eũ cõtumacẽ in reſpõdẽdo:vel pronũciet eũ
ſine rationabili cã recuſare.vnde oportet iudicẽ
patefacere ei⁹ delictũ,anteq̃ habeat̃ pro cõfeſſo.
Caſus eſt in.l.ei⁹,qui delatorẽ.in prin.de iure fiſ
6 ci.Item dico,†ꝙ ſi iſte talis cõtumax in nõ reſpon
dendo,vel non iurando,decedit ante iſtã pronũ-
d ciationẽ:ad eius heredesᵈnõ trãſit iſta pœna vt
habeantur pro cõfeſsis.Caſus eſt in.l.eius q dela
torem.in prin.

Si enim. Hic eſt quidam verſi.qui nõ eget
ſummario:imò eſt quędam ratio
p̃cedentis.ideo debet legi cum pręcedenti.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatos prolixos taxat.*
2 *Conſtitutio edita ad litis ordinationem,porrigitur ad lites futuras,ſuper factis etiã præteritis pendentibus.*

Antiqua. Hæc lex habet locũ in litibus
inchoãdis,poſt hãc legẽ:& in-
pẽdentib⁹,ſi ptes ſunt pręſentes: aliâs ſecus.h.di.
Dicunt quidã ſuper verbo,& cõpẽdioſa.No.arg.
1 †pro aduocato,q dicit ſe breuia verba dicturum
poſteà vtit̃ magna ꝓlixitate verborũ.ſic.j.de vſu
2 fru.l.antiqtas.¶ No.ex iſto.§.& tene mẽti,† qđ
cõſtitutio,q̃ reſpicit litis ordinationẽ,porrigit̃ ad
lites futuras ſup factis etiã p̃teritis pẽdentib⁹: vt
hic vides &c.¶ Op.de.l.leges.s̃.de legib.vbi lex
ad p̃terita nõ trahit̃.Sol.ibi loqt̃ de leg,q̃ reſpici-
ũt litis deciſionẽ:& ſic iuſtitiã,vel ĩiuſtitiã partis
hic de his,q reſpiciũ litis ordinationẽ,ſeu proceſ-
e ſum.ᵉNã proceſſus etiã de futuro tenet ſup cã p̃-
terita.ita dico multũ plenè ĩ rep.l.oẽs populi.de
iuſt.& iu,& ppetuò tene mẽti:qa quotidie accidit

Liber tertius.

De iudicijs. *Rubrica.*

¶ Viſis præparatorijs iudiciorũ,ſequitur videre
de iudicijs.Et hanc cõtinuationem vidiſtis .s̃.de
pac.ſuper rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Conditio actoris,quãdo fiat deterior per litis cõteſtationẽ?*
2 *Stipulatio uſurarum, quando tollatur per nouationem & numero.8.*
3 *Vſuræ currunt poſt litis conteſtationem,quomodo petantur in actione,uel officio iudicis?& numero.6.*
4 *Officium iudicis ordinariũ concurrit cum actiõe ordinaria.*
5 *Rei uendicatio,licet ſit iudicium ſtricti iuris, tamen eſt arbitraria.*
7 *Nouationis ſpecies eſt triplex:& de effectu eius.*

IVdicio. Per litis conte-
ſta.nõ extingui
tur obligatio vſurarum commiſ-
ſa,vel committenda.h.d.¶ Pri-
mò præmittit vnũ antecedẽs,ex
quo ſequit̃ declaratio q̃ſtionis.
¶ Secũdò ponit ipſam determinationẽ quæſtio-
nis.Secũda ibi:ſupereſt.Anteq̃ ponã caſum ĩ ter
minis, primò debetis ſcire:quòd hæc.lex variat̃
duob⁹ modis principaliter.primò,quod loquat̃
in ſtipulatione vſurarũ cõmittẽda. Secũdò vt lo-
quat̃ in ſtipulatione iam cõmiſſa vſurarũ.Et iſtę
lect.tãgũtur in ſecũda glo.hui⁹.lęg.Itẽ prima ſub
diuiditur in duas.Vna ꝙ vſurę q̃ currũt pẽdente
iudicio,poſſunt peti vigore eiuſdẽ inſtantię.Alia
quod noua inſtãtia opus ſit.Iſta tãgũtur in gloſſ.
ſuper verbo deductũ.Pone ergo caſum ſecũdũ.j.
f lec,ᶠſcilicet in ſtipulatione vſurarũ cõmittẽda: q̃
eſt magis rationabilis.¶ Not.quod p lit.cõteſta.
1 †nõ fit deterior cõditio actoris,quod apparet:qa c
nõ pmittitur ſtipulatio vſurarũ.¶ No.quòd vſu
rę quę currũt pẽdẽte iudicio,poſſunt peti.¶ Op.
quod per lit,cõte.fit nouatio:vt.ff.de noua.l.aliã.
2 ſed†per nouationẽ ſtipulatio vſurarũ extinguit̃:
vt.ff.de nouat.l.nouatiõe.&.l. Paulus.ergo &c.
¶ Hui⁹ timore hęc lex legit̃ duobus modis.Pri-
mo,quòd illud quod dicitur in.leg. contraria.ſ.
quòd tollitur ſtipulatio vſurarũ:loquitur in ſti-
pulatione cõmittẽda.hic in ſtipulatione commiſ
ſa,& hęc eſt,ij.lec.quę tãgitur in ſecũda glo.decla
ra,vt in glo.& in ea non inſiſto:qa non habet du-
bium.Vide gloſſ.Alia lec.eſt quod loquatur de d
ſtipulatio.vſurarũ cõmittẽda:tũc ad cõtrariũ reſ-
pondeo,ꝙ ſtipulatio vſurarũ tollitur per noua-
tionẽ volũtariã:ſed per lit.cõteſta.fit nouatio ne
ceſſaria,quę nõ habet nocere actori:vt.d.l.aliam.
& de reg.iur.l.nõ ſolet.& loquitur hic ita ¶ Mo-
dò ad iſtã lect.oppo.text.innuit,quod iſtę vſuræ
3 †quę currunt poſt lit. cõteſt.debẽt peti nouo iu-
dicio.Cõtra:quia imò hoc venit in eodẽ iudicio:
vt.l.ędiles.§.item ſciẽdũ.de ędi.edic.Huius timo-
re,ſunt hic duę lec.Vna eſt,quòd cõtrarium fate-
mur,quod hic poteſt cõueniri.ſ.per officiũ iudi-
cis,vel etiã actiõe principali,quomodo vult.Alij
dicũt,quòd hic debet cõueniri.ſ. per officiũ, vel
etiã actione principali.ſ.in noua inſtãtia.& iſta
fuit opi.Io.& ad.§.itẽ ſciẽdũ.reſpõdet,quòd ibi e
loquitur in iudicijs bonę fidei.Vide gloſſ.Cõtra
iſtam reſpõſionẽ videtur caſus.ff.de rei vend.l.nõ
ſolũ.videlicet quod etiã in actionib⁹ ſtricti iuris,
ea,quę poſt lit.cõteſt.emergũt.ſpectãt ad officiũ
iudicis.Propter quod gl.videt̃ recedere ab opi-
nione Io.tenẽdo opi.gloſſ,ꝙ hic põt peti etiã iu
cis officio,¶ Opp,extraordinariũ nõ cõcurrit cũ f
ordinario:vt in.l.prouĩciali.ff.de no.ope.nũ.&.
l.in cauſę.la.ij.ff.de mino.ergo nõ debet cõcurre-
re iudicijs officiũ cũ actione ordinaria.Sol. dico,
quòd actio ordinaria non cõcurrit officio iudicis
quod principaliter intentat̃ loco actionis:ſed cũ
4 officio iudicis†mercenario ſic.Ita loqt̃ hic.& in.
d,l.nõ ſolũ.ff.de rei vẽd.Ita defendit glo.iſtã.lec.
Nos qd dicem⁹?Breuiter dicam⁹,quòd opi. Ioã.
eſt vera quod iſtę vſurę nõ veniãt officio iudicis:
ſed alia interpellatione op⁹ eſt:vt tex.hic expreſ
ſe dicit.Ad.§.itẽ ſciẽdũ.rñde,vno mõ ſecũdũ opi.
eiuſdẽ Io,qđ ibi loqt̃ ĩ bonę fidei iudicijs:hic in
ſtricti iuris.Nec ob.l.nõ ſolũ.de rei vẽdi.qa licet
5 rei vẽdicatio†ſit iudiciũ ſtricti iuris,tñ eſt arbitra
ria:vt,l.ĩ actionib⁹.ff.de in litẽ iur.& ideo ęqpara
6 tur actiõi bonę fidei.Vel aliter.† & meli⁹:& iſta
eſt veritas ſicut Deus eſt Deus.Quędã occurrunt
pẽdẽte iudicio,quę poſſunt peti ex natura actiõis
propoſitę:tũc poſſunt iſta expediri p officiũ iu-
dicis deſeruiẽtis illi actioni:vt.d.§.itẽ ſciẽdũ.&.l.
nõ ſolũ.Quędã emergũt pẽdẽte iudicio,q̃ in natu
tura actionis propoſitę nõ veniũt:vt in caſu. leg.
noſtrę.nã vſurę hic debẽt̃ ex ſtipulatiõe vſurarũ,
nõ ex natura actiõis propoſitę ad ſortẽ:meritò p
officiũ iudi.expediri nõ poterũt.Caſus eſt hic.&.
l. Athei⁹.§.fi.cũ ſeq.ff.de aqua plu.ar.&.l.ſi qs iuſ
ſum.§.fi.ff.de dã.inf.Ideo.opus eſt alia ĩterpella
tiõe.Caſus eſt hic.Mõ habes intellectũ huius leg.
veniam⁹ ad gl.mag.¶ Op.quod p lit.conteſt.ſit
nouatio:vt dixi:ſed p nouationẽ tollit̃ oĩs obliga
tio:vt.l.j.ff.de noua.inſti.q.mo.tol.ob.§. p̃tereà.
ergo vſurarũ ſtipulatio eſt perẽpta.Hui⁹ timore
7 debetis ſcire†quòd triplex eſt ſpẽs nouationis.
Vna eſt nouatio:q̃ eſt vnius obligationis in aliam
trãſfuſio,atq; trãſlatio,& iſta fit duob⁹ modis,p

a ¶ Quod ſi actor. Ad deliberandũ. Adde tamẽ.quod contumax in non reſpondendo poteſt purgare contumaciã, licet iſte actor ſit grauatus in probãdo:vt dicit Bald.in.c.j.de mili.vaſal.qui cõtumax eſt alie.Ia. de aret.in hac.leg. et adde quod reſpõdẽs poſitionib⁹,licet non cõgrue,nõ debet reputari cõtumax ſecũdum Bal.s̃.ea.l.§. quod obſeruari.in iiij.co.& vide quæ ibi dixi dicit etiã Bald.in.d.§.quod obſeruari.in.viij. colũ.quod contumax.in non reſpõdẽdo poſitioni nõ admittendæ non habetur pro cõfeſſo.hic adde Bart, in.l. de ætate.§.q tacuit.de interrogato.actio.& dum dixi,quòd poteſt cõtumax purgare moram : vide hic per Gul. de ſuza. &.d.Ant.in.c.pe. circa pe.colũ.extra eo.

b ¶ Pro confeſſo. Sed non ipſo iure & hoc etiam tenet Io.mo.in.d.c. ſi poſt præſtitum. de confeſ.in.vj. et hoc ſequit̃ Bald.c. ſi vaſallus feudũ. ſi de feu.fue.contro.Quod cõputabitur alia ratione: vt quia cõmittit̃ motui iudicantis in.d.c.ſi poſt præſtitũ. dũ dicit, abſq; rationabili cauſa ergo requiritur iudicis declaratio. et ideo ſis cautus: quia ſi tu es aduocatus ei⁹,qui non reſpondet,& cauſa committatur cõſulẽda: facias qđ committatur ſola diffinitiua:et non interlocutoria.qa cum ſit interlocutum diffinitiuè : id poteſt fundari ratione contumacię:ſed altera pars ſit cauta,quod faciat cõmitti, quæ ſunt partes iudicis.quod tene mẽti . & ſunt verba Bal.in.l.conſtit.de pen. iud. qui ma. iud.& in.l.j.in xij.colũ.de confeſ.

c ¶ Sed aduerte. An autem requirat̃ citatio in iſta ſententia declaratoria: Spec. dicit, quòd non,in titu. de depoſi. § .viij. ad fin.ſed pro hoc vide Ioan. an. in nouel. vbi de hoc tãgit.Andre.Barbati.

d ¶ Ad eius hæredes. Et ſic habes hic.quod ficta cõfeſsio, non nocet hæredi. Adde tu ad idem Lanfran. de Bri.in repet.ca. quoniam contra falſam. de proba. in verſicu.reſponſiones.colũ. final. Philip.de Rufi.in c.cum ſpeciali. §. porro.colũ.iiij.de appel.

e ☞ Proceſſum. Scriptum exemplar habet. Nam proceſsius eſt de futuro:licet ſup cauſa pręterita.Alex. Loſeus.

f ¶ Secundum primam lect.Vide de materia Ang. de Aret.inſtit.de act. in.§. actionem. in penul.col.

ſtipulationē.& per lit.cōte.factā cū alio aīo nouā di. ¶ Secunda nouatio eſt, ad obligationem nouę qualitatis adiectio: & iſta fit ꝑ lit.cō.cōtra debitorē.& appellaẗ hęc nouatio neceſſaria: & de hac loquiẗ iſta lex. ¶ Tertia nouatio eſt primę nouationis ad veterē adiectio.& iſta fit per ſnīam: nā primę actiōi adījciẗ actio nō factū ex ſnīa. ¶ Videamꝰ ergo de effectu iſtarū nouationū. De qualibet ponit gl.ꝑ ordinē: iō vide gl.in eo, quod dicit, per nouationē volūtariā dccedit ab obligatione. Dic
8 plenè, vt dixi.ī.d.l.aliā.ff.de nouat.† In eo, ꝙ dicit ꝙ ꝑ ſecūdā ſpeciē nauat.interrūpitur ꝑſcriptio. dic plenè, vt dixi tibi in.l.ij.§.fi.pro emp. Dicā in l.cū notiſsimi.ī prin.ĵ.de pręſcr.xxx.an.& .l.more.ĵ.de rei vē. In eo ꝙ dicit, de actiōe reſciſſoria, q̄ perpetuaẗ: dic verū eſt in reſciſſoria: ſecꝰ in officio iudicis reſcindēte: vt dixi plenè.s̄.ex q̄b.cauſ.ma.l.fi. ¶ Circa tertiā ſpēm nouationis: ī eo, ꝙ dicit, ꝙ lata ſnīa ſuper reali, parit vtilē in rē: nō eſt verū, niſi in ſnīa arbitri: vt.l.ne in arbitris.s̄.de arb. ſecus in ſnīa iud.vt.l.miles.§.iudicati.ff.de re iud. & ibi dixi.& gl.tāgit, & dicā in.l.actori, ĵ.de iure iur. Itē in eo, ꝙ dicit, ꝙ primę actioni decedit per ſnīam: nō eſt verū in vſuris. Nā ſi q̄s vellet prima actiōe agere, poſſet agere ī ſolidū, ſicut priꝰ habuiſtis no.in.l.j.ſi plures vna ſentētia fuerint cōdem.

LIcet iudice. Q̄n eſt petitio generalis proſecutio ſpecialis, & ſnīa generalis, contra exceptionem rei iudicatæ. replicatio doli obijcitur.h.d. ¶ Opp.de..l.cū quęriẗ.[a] &.l.& an eadē.de excep.rei iud. Sol. hic cōſyderata actiōē generali propoſita: & ſententia generali: obſtat exceptio rei iud.quia agiẗ de eodē: ſed cōſyderata proſecutione, nō agiẗ de eodē: ideo replicatio obijciẗ. ¶ Opp.de.l.ſub ꝑtextu.s̄.de trāſac. Sol. vt ibi dixi.&.l.age.eo.titu. ¶ Op.ĵ.eo.l.ſi cū tibi. So. vt ibi.& illa eſt notabilis determinatio ad hāc.leg. ¶ Quęro.q̄d ſi ſciēter q̄s omiſit ꝓſequi vnū articulū? Rn̄. idē: quia ꝑinde ob.exceptio rei iudi.ac ſi eſſet proſequtꝰ. Caſus eſt in.l.de rebus.ff.de arbi.q caſus eſt ſingularis, quoad hoc, ita ꝙ nō eſt alibi: et ita plenè tractaẗ ī iſta materia.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ſecularis quando poſsit incidenter cognoſcere de cauſa ſpirituali?*

QVoties. Iudex† incidēter pōt de cauſa ſpirituali cognoſcere, quod aliâs principaliter nō pōt.h.d. Hoc eſt verū ſimpliciter, ſecūdum iura noſtra: ſed de iure can.hoc eſt limitatū. ꝙ hoc intelligaẗ, quādo incidit quęſtio, quę non ſit ſpiritualis. Nā de quæſtiōe ſpūali, nō pōt etiā incidenter cognoſci: vt extra, qui fi.ſint legi.c.lator.de ordi.cog.c.tuam. Et poſſumus dicere etiā, quod hæc limitatio eſt vera, de iure ciuili: vt.s̄.de ſacroſ.eccle.l.omni innouatione: vbi feci tibi notare. Quod q̄n emergit aliqua q̄ſtio in ſpiritualibus, nō debet terminari ſine cōſenſu epi: quia in talibꝰ ad eū debet recurri: & iō vos videtis, quando opponitur exceptio vſuraria, ſemper remittitur probatio ad epm̄: idē in exceptione excōmunicationis. Itē quādo emergit cōtentio.matrimonīj: vt in.c.pręalleg.& extra de ſentē.excō.c.ſi iudex laycus.lib.vj. Tamen ego cōſueui vobis dicere: quòd poteſt eſſe cōtētio de matrimonio taliter quòd poteſt expediri per iudicē laicū: quia ego dico, quòd ille nō deſpōſauit talem per verba de præſenti de hoc autē, an deſponſauit eam, vel ne? hoc eſt facti: nec eſt ibi aliq̄d ſpiritualitatis.[b] Sed ſi eſſet cōtētio, an īter eos potuerit eſſe matrimoniū, vel an ſint aliqua verba, quę haberent inducere matrimonium: tūc iſtud eſt ſperituale, ita loquuntur dicta.cap. Idē dico de vſuris. Nā ſi eſt cōtētio inter te & me: quia dico inſtrumētū factum de duplo in fraudē vſurarū: aduerſarius dicit cōtra. Iſta q̄ſtio eſt ſup facto, & nihil eſt hic ſpiritualitatis. Sed ſi eſſet cōtētio ſup aliquo cōtractu certo: vtrū eſſet vſura, vel nō: vt puta in iſtis ēptionibꝰ frumēti.quę fiunt ante tēpus: in iſtis & in alijs ſimilibꝰ: tūc ad epm̄ debemꝰ recurrere.& ita loq̄tur tex.in.d.l.omni inuouatione.s̄.allegata.& dixi tibi in.l.Titia.ff.ſol.mat.

a ¶ Cum quęritur. quid ſi pater dedit tutorē filio ſuo titiū debitorē ſuū: poſteà cōuenitur titiꝰ de malè geſtis, & ſit cōpromiſſum.de cā: condēnaẗ titiꝰ ī.xxx. ꝓ malè geſtis & omiſsis: an ſi agit ad debitū p̄ris ſui, obſtet exceptio? vide Spe.in ti.de arbi.§.excipiẗ.ſed pone.

* ¶ Pro cōcordia. Aduerte: ꝙ Bart. in hac .l. quoties. allegaẗ cōtrariari ꝑ d.Alex. in.l.titia. ff.ſo.ma.vbi dicit Bart.tenere contrariū eiꝰ, q̄d hic dicit.& in.l.omni innouati.C.de ſacroſa.eccl. Solutionem vnā dat do. Alex.ꝙ aut loquimur in his, q̄ ſunt merè eccleſiaſtica: & q̄ nullo mō actiuè ſpectāt ad laicos vt quia agiẗ de puniēdo clericū.vel hęreticū: & ſimilia. Et tūc ſiue incidat quęſtio facti, ſiue iuris, nunquā cognoſcit iudex ſecularis: & ita loquiẗ.c.ſi iudex. de ſent.excō.ī.vj. & ꝓcedat ſecūda opi.ſ.ꝙ incidēter nō pōt cognoſcere, ſi autē actiuè caderet in laicū, tūc ꝓcedat alia opin. Bar.ī.d.l.titia.cū diſtinctiōe prędicta, q̄ fuit originalis Paul.de elia.ī clemē.j.de vſuris. Adde p̄dicta ad Bal.in.l.filium.ff. de his, q ſunt ſui vel alie.iur.

b ¶ Spiritualitatis. Adde, q̄ poſui in. l.Titia.ff.ſo.matrimonio.

SI cum tibi. Sententia generalis parit exceptionē in nō proſecutis: ſi tn̄ ſunt de appēditijs proſecutorū.h.d. Hic eſt ſingularis caſ', q̄ ita clarè neſcio alibi. ¶ Opp.s̄.eo.l.licet. Sol. vt in vlti.ſol.gloſſ, q̄ cōcordat cū ſummario q̄d tibi dedi: & tene mēti: q̄a neſ. ali, ita clarè.

c AIudice. [c]Delegatus nō ſubdelegat niſi ſit delegatꝰ à principe. h.d. ¶ Op.ff.de.off.proc.l.legatus. Sol. hęc regula fallit in legato procō. Ratio: quia delegatus eſt de cōſciētia legis. ¶ Op.ff.quis & a quo ap.l.j.§.j. Sol. ibi loquitur in delegato ad vniuerſitatē, qui poteſt vnā ſubdelegare. ¶ Op.de auẗ. ad hęc.j.poſita. Sol. vt ibi videbitis incontinenti. ¶ Quęro, vtrum iudex delegatꝰ poſt lit.conteſta.poſsit ſubdelegare? glo.ī quibuſdā locis videtur dicere, ꝙ ſic.ad ſimilitudinē procuratoris: vt.s̄.de procur.l.neq̄. Doc.noſtri dicūt cōtra: quia differētia eſt inter procuratorē, & iudicē Nā per lit.cōteſt.poteſtas iudicis nō plus firmatur, quod apparet: q̄a pōt reuocari etiā poſt lit cōteſta.vt.l. iudiciū ſoluitur.ff.de iudic.quod in procuratore non eſt non ſunt hic alia.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio huius auẗ.non habet locum de iure canonico.*
2 *Delegatus ad unam cauſam: an poſsit unum articulum illius cauſæ delegare.*

AD hæc ſi admini. Pono caſum ſecūdū glo. ¶ Op.de.l.à iudice. So.gl.ꝙ hic loquiẗ, quādo iudex vult delegare, reſeruata ſibi ſnīa: & ita cōiter obſeruat cōſuetudo, dicit gl. ¶ Vltramō.intelligūt aliter, & melius, ꝙ hic nō loquiẗ de iudice delegato: ſed de aſſeſſoribꝰ, & ſic intelligiẗ iſta auẗ. vt iudex.q habet ſuos aſſeſſores, poſsit expedire per ſuos aſſeſſores oīa acta: dū tn̄ ipſe etiā interſit, Ita loquitur hic: iudex verò appellatiōis, & iudex delegatꝰ, debēt oīa acta pſe expedire, nō per ſuos
1 aſſeſſores. Sed circa hoc ſunt† variæ cōſuetudines locorū: tamē de iure canonico iſta auẗ.nō procedit: q̄a iudex pōt delegare oīa reſeruata ſola ſibi ſnīa: vt in.c.ſuper quęſtionū.extra de offi.& po-
2 te.iud.deleg. Itē† an iudex delegatꝰ, ad vnā cauſam poſsit vnū articulū illius cauſę committere: dic vt extra de offi.deleg.c.j.in clemen.

SEruus. Seruus nō habet legitimā ꝑſonam ſtandi in iudicio.h.d. Et fallit in caſibus hic poſitis ī gl. In pſona monachi: dic vt in auẗ.cā, q̄ ſit cum monach.s̄. de epi.& cle.ī pſona filīj: dic vt in.l.j.ĵ.debo.mat.

CVm debitoris. Contra ſeruum ex perſona defuncti domini, agi non poteſt: ſed ſi non defendatur per offi.iudi.actor.in poſſeſsionem mittetur, hoc dicit.

PLacuit. AEq̄tas ſcripta præferẗ rigori.h.d. Iſtā materiā explicaui tibi plenè ī.l.j.s̄.de leg, dic vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *Plena cauſæ cognitio, in quibus cauſis adhiberi debeat?*
2 *Summariè intelligitur quoad ſolennitatē iudiciorum, probationes tamē requiruntur.*
3 *Probatio ſemiplena ſufficit in cauſis, quæ non pariunt plenum præiudicium.*
4 *Dilationes dantur plures ad allegandum.remiſsiuè,*
5 *Iudex, an poſsit limitare terminū ad probandum.remiſsiuè.*

IVdices. In cauſis q̄bꝰ ſentētia lata, plenū præiudiciū pa-rit dꝫ adhiberi plena cāę cognitio.h.d.ī ſūma.
1 ¶ Op.de.l.ſciāt, j.de.ꝓ.So.† breuiter q̄dā eſt crīa.cā, et ī illa exigiẗ pleniſſima cauſę cognitio: vt d.l.ſciāt.q̄dā eſt cā ciuilis: et in iſta q̄nq; ſnīa: q̄ ſup ea ferẗ, plenū ꝑiudiciū parit.tūc dꝫ adhiberi plena
2 cauſęcognitio: vt hic et vbicūq; † reperies ꝙ in iſtis cauſis

c ¶ A iudi. Quis poſsit delegare, et ſubdelegare? vide latè Specu.in tit. de iudi.deleg.§.iā nunc dicendum. vſq; ad .§.ſeq.ex oppoſito. An delegatꝰ à principe, & an delegatꝰ inuitis partibus, & ēt delegatus Papę. Et quid ſit officiū delegati: vide Specu.in.ti.de off.de.leg.§.ſequiẗ, & q̄d poſsit facere.& an coercere: vide latè in.d.§.ſequitur.& quid ſi eſt delegata cauſa pluribus: an vnus poſsit cōſocio committere vices ſuas, & cōſenſum.vide ibi latè formam commiſſionum.

causis plenum præiudicium parẽtibus cognosca
tur summariè:intelligitur summariè quo ad solen
nitatem iudiciorum. Probationes tamẽ requirun
tur plenè:vt extra de verbo.signi.c.sępe.in cle.&
j̃.de naufragi.lib.xj.l.de submersis. Si verò sunt
3 causę†quę nõ pariunt plenũ pręiudiciũ:tũc req
runtur probationes semiplenę.ff.ad exibendũ.l.
iij.§.ibidẽ.&.l.si quis à liberis.§.si vel parens.de
li.agno.ff.ad exhibẽd.l.thesaurus.cum similibus.
¶ Oppo.quòd nõ detur,nisi vna dilatio:vt.l.fi.
4 ff.de fer. Solu.hic†loqtur in dilationib⁹.quę dã-
tur ad allegandum:ibi in his,quę dantur ad pro-
bandum.¶ Quęro,an iudex possit limitare ter-
5 minum†ad probandum,seu proponendum ex-
ceptiones? Cy.tractat,hic Dyn.in.c.indultum.de
reg.iu.lib.vj.dixi vobis plenè in.l.ij.ff.de re iud.

SVMMARIVM.

1 *Productioni testium,uel instrumentorum,an renunciari possit? & ualeat renunciatio?*
2 *Pactum,quod contra instrumentum non possit ꝓbari,nisi per instrumentum,non ualet.*
3 *Allegationibus iuris,quãdo quis possit renunciare?*

IVbemus. Oppo.de.l.fi.ff.
de fer. glossa. di-
cit hic in dilationibus,quę danť absẽn
ti:ibi p̃senti,& petẽti. Trussa est. Tu
dic quòd hic loquitur in dilationibus,quæ dãtur
ad allegandum:ibi in his,quæ dantur ad proban-
dũ. Item scias,quod vsus nõ approbauit,ꝙ denť
tot dilationes ad probãdũ,seu allegãdum. Et vt
dixi vobis non ponitur ist solennitas in numero
solennitatis substantialis:ita quod eius omissio
vitiaret sententiã.vt dixi vobis in.l.prolatã.j̃. de
1 sentẽ.¶ †Quæro,si aliquis renũciauit productio
ni testium,vel instrumentorum:an hęc renũciatio
valeat? ista authẽ.videtur quod sic,ibi allegationi
a bus[a] renunciauit.gl.determinat contrarium, vide
licet quod non valeat renũciatio.& hæc auť.loq
tur in allegationibus iuris.vide glo.quæ est vna
noua glo. Contrarium huius videť notari in cor
pore vnde hęc sumitur.& Ia.de Aret.tenet cõtra
riũ,& etiã cano.vt extra de testi.c.de testibus. &
istud quotidie obseruatur in iudicio:ergo q̃s po
test renunciare suis probationib⁹.sed extra iudi-
ci talis renũciatio nõ valet:vt no.ĩ authẽti.vt sine
2 ꝓhi.ma.de.& cre.§.quia verò.¶ †Et illa pacta,q̃
b sæpe[b] quotidie apponũtur in instrumẽtis,quę di
cunt promittentes,quod cõtra instrumentũ non
possit probari:nisi per aliud instrumentũ nõ va
lẽt:vt no.in.d.§.qa verò.¶ Itẽ illud quod gl.dic.
3 quòd allegationib⁹ iuris potest renũciari,ĩtellige
quantum ad hoc,vt sibi vlterius nõ statuatur ter
minus ad allegandũ:& nõ sit quid imputetur iu-
dici. Tamẽ renunciatio non impedit,quin.s. sem
ꝑ possit allegari:qa illis nõ potest renũciari: vt.l.
ornamẽtorũ.de auro & argen.leg.& de interrog.
act.l.confessionib⁹.de leg.j.l.nemo potest.

SVMMARIVM.

1 *Causæ continentes,quæ dicuntur ad hoc,ut nõ possint agitari coram diuersis iudicibus?*
2 *Ratio cõuentionis & reconuentionis impedit causas agitari coram diuersis iudicibus.*

c NVlli. [c] Hęc lex loquiť duobus mo
dis principaliter. Dicit bre-
uiter. Causæ cõtinẽtes nõ debent corã
1 diuersis iudicibus diuidi.h.d.¶ †Ad-
euidentiã debes scire,quod causę dicuntur inui
cem continentes quãdoq;:quia sub vna actione
generaliter plures species,& plura capitula cõti-
nentur.hoc modo hic intelligitur hęc lex ĩ secũ-
da glo.huius.leg. Alio modo dicuntur causę cõti-
nentes:quia super eadem re,licet diuersis actioni
b⁹,agať:vt petitorium,& possessoriũ.& isto mo-
do loquitur prima gloss.magna,¶ Et ista diuidiť
in quatuor:vt in ea patet. Redeo ad primam glo.
& prout hęc lex loquiť in petitorio,& possesso-
rio. Hęc lex loqtur quatuor modis. Primo modo
poniť hic casus,quod hic impetrauit vnum iudi-
cẽ sup petitorio:alium autem super possessorio.
Certè hęc lex nõ põt esse vera in se,ꝓpter duas ra

a ¶ Allegationibus. Sed quid si simpliciter renunciauit allegationibus: an videatur renunciatum allegationibus iuris: vel facti? vide Ioã. Anre.in. addi .ad Spec.in ti.de renuncia.§.j.& Pau.de cast.hic.

POMATES.

b ¶ Quę sæpe. In contrarium videtur facere tex.t.in l.testium.C.de testi.& ibi Bal.iuncta regula.q̃ quæ possunt fieri per.l.possunt fieri ꝑ pactum.glos.in .l. non impossibile. ff.de pact.solu.patet ex dictis. per Bart.in .l. omnes populli.ĩ.vj.colũ. in fi.ff.de iustit.et iur.& vide Alex. cõsil.l.col.j.vol.ij. Feli.in.c.ij.de proba.col.pe.& fi.

POMATES.

c ¶ Nulli. Limita istã.leg.vt per Oldra.cõsil.xvij.colũ.iij.& not.quod qui est iudex causæ pręparatę.et vide Bartol.in.c.ij. col.iiij.de offi.deleg.& Alex. cõsil. cxcvj.col.ij.in fin. vol.ij.& cõsi.lxiij. volu.iij.

d ¶ Examĩari. Licet continentia causę, non debeat diuidi intelligitur semp, nisi diuisio esset necessaria: vt est casus not.ĩ.l.nam et si fur.ff.si cert. pet.vt puta, si pecunia,quam dedi mutuo ĩ parte sit consumpta: quoniam tũc ante partem consumptam &c. Secũdò limita istam regulam non habere locũ,

tiones.¶ Primò ne causę continentia diuidatur:
vt hic. Secundò propter naturã cõuẽtionis & re-
cõuẽtionis,quę vult.quod fiat corã eodẽ iudice:
vt.l.cũ papinian⁹.& auť.cõsequẽter.j̃.de sen Ta-
mẽ hęc lect.nõ cõgruit literę propter tex.in fi.q
loquiť de eodẽ impetrante.vide tex. Secũdo mo
do legiť,in eodẽ impetrante:quod hoc facere nõ
possit.¶ Sed cõtra hoc oppo.quod cã possessio-
d nis & proprietatis,nõ põt simul examinari[d].vt.l
incerti.j̃.de interdi. Sol.intellige hic de possesso-
rio recuperãdę,vel adipiscendę possessiõis,vel ẽt
retinendę.ĩ casu quo potest cõcurrere cũ petito-
rio:vt dixi in.d.l.in.certi.& ista lec.est bona. Alij.
dicũt quod lex incerti.pręcipit causam possessio
nis prius examinari,vel terminari:sed tamen non
impedit quin cognoscatur simul. Ista nõ est ve-
ra eo casu,quo esset cõtrarietas inter possessoriũ
& petitoriũ:vt ibi dixi. Alij.dicũt:et ista est quar
ta lec.quod finito iudicio super causa ꝓprietatis
volebã impetrare aliũ iudicẽ super causa posses-
sionis,vel ecõuersò:quod nõ possum.¶ Sed con
tra hoc opp.quod hoc possim finito iudicio:vt.j̃
2 de sent.auť.cõsequẽter. So.†ratio cõuẽtionis & re
cõuẽtionis,ĩpedit causas agitari corã diuersis iudi
cib⁹:prima tamẽ perit:vt in cõtra. Sed ratio cõti-
nẽtiæ causę,impedit eas agitari corã diuersis iudi
cibus,etiã prima finita. Ita loqť hic,&.ff.de quib⁹
reb⁹ ad eundẽ iudicẽ eatur.l.j.hic nõ habetis alia.

SVMMARIVM.

1 *Dispositio huius.leg.est correcta de iure canonico,& in terris ecclesiæ nõ seruatur.*
2 *Tempus instantiæ,an possit de cõsensu partiũ prorogari?*
3 *Tempus instantiæ causæ appellationis.prorogatur per cõpromissum.*
4 *Pactum per quod instantia ꝓrogatur,non firmatur etiam iuramento.*
5 *Cautela,ut possit instantia causæ prorogari.*
6 *Sententia lata extra instantiam quando,& quibus casibus teneat?*

c PRoperandum.[c] Hæ est
notabilis
decisio. Primò ponit statutum suum,
* in quo limitat tẽpus instãtiæ Secũdò
ponit actorem contumacem Tertiò reũ cõtuma-
cem. Quartò iudicẽ negligentẽ. Quintò aduoca-
tos negligentes. Sextò tutores et curatores. Secũ
da ibi.in.§.& si quidem. Tertia ibi.sinautẽ reus.
Quarta ibi.in.§.sinautẽ alterutra. Quĩta .in.§.illo
proculdubio. Sexta in.§.si verò causę.¶ Venio
ad primam,quę.videtur dicere. Instantia causę ci
uilis durat triennio,exceptis causis fiscalib⁹,& pu
blicarum functionũ.h.d. Et diuiditur istud prin
cipium.& primò ponit proemiũ. Secũdò ponit
statutũ. Tertiò exceptionem. Quartò repilogat
præcedentia. Quintò respondet cuidam tacitæ
obiectioni. Secũda ibi:cẽsemus. Tertia ibi excep
tis. Quarta ibi:sed omnes. Quinta ibi:hoc enim.
¶ Oppo.j̃.ea.l.§.sinautẽ.in medio. So.quod hic
diciť fallit ibi.¶ Oppo.j̃.vt intra cer.temp.quæ-
stio cri.ter.l.fi.so.quod diciť hic,fallit ibi.& ĩ alijs
leg.hic.enumeratis in gl.quas vide per temetip-
sum.¶ Opp.& videť quod min⁹ tẽp⁹ statuiť:vt.j̃
quomodo & quãdo iudex.auť.q semel.glo.vide
ť hic velle,&.j̃.proxi.§.quòd per illã auť.hęc.lex
in aliquo muteť quod nõ est,verũ:vt dicã.j̃.proxi.
§. Et ideo quãdã distinctionẽ,quam gl.hic ponit
omitto:quia cadit melius.j̃.proximo.§, Item op-
po.j̃.de temp.app.auť.ei qui appellat.sol.hic lo
quitur im tẽpore causę principalis:ibi in tempo-
re causę appellationis.¶ Oppo.extra.eod.c.sig-
1 nificãtib⁹. Sol† de iure canoni. Ista.lex.est correc
ta:quia instantia litis nõ perit triẽnio:ideo illa ob
seruatur in terris ecclesiæ.hęc verò obseruať in ter
ris imperij.¶ Circa hãc leg.quero de duob⁹. Pri
2 mò,†an istud tempus instantię possit de cõsensu
partiũ prorogari? gloss.dicit quòd nõ:quia istud
est introductũ propter publicam vtilitatem:ex
rationibus positis hic in principi.leg.& ius pu-
blicũ:pactis priuatorũ &c.ita dicit glo. Cõtra hoc

si reus non opponat:quia ad hoc vt procedat iste tex. reqriť quod pars opponat. Istud fuit singulare dictũ Inno.ĩ.c.cum.M. ferra.de constitu. adde Bald.in terminis. in auť.sed nouo iure. C. de ser.fug.& Bal.in. c.j.de contr.feud. inter pa. Et ad limitationem. vide Bal.in.c.de inuestitura in mari.facta. Tertiò fallit,quãdo petitur coram iudice,q nõ habet iurisdictionem vltra partem petitã. ita singulariter dixit Bartol.in.l.in commodato.in.§. duab⁹.ff.commo. et vide,quæ dixi ĩ margine mei Codicis.in hac.leg.

e ¶ Properandũ. An in executionibus sit dare instantiam;vide Barto.& Pau.in.l.litib⁹. de agricol.et censi.lib.xj.

* Pro concordia. Aduerte,quod instantia causę principalis pacto non prorogatur,secundum Bart.in hac l. properandum. in princi. Contrarium tenere allegatur in auť.si tamen C.de tempo.appel.de quo ꝑ Imo. & Barba.in.c.de causis,de offi.del.ĩ fi.chart.qui Barb. reprehendit Imo. & cõcordat,et melius vide in suo cõsil.lxvij.vbi plenè loqtur. Et posset capi alia cõcor. per eundem in.d. c.de causis.vt prima opi.loquať in prima instãtia,in qua nõ est tantum periculũ,ĩ.d.auť. loquatur in causa appella. Et istam videtur sentire ipse Bart.in auť.ei q C.de appella.adde ad not.in.l.Seius & Augerius.ff. ad.l.falcidi. post Bar.et alios dom. Alex.cõsi.xxiiij. in.iiij.volumi.

videtur tex.j.de tem.ap.auc.si tn.Dicūt qdam,ꝙ istud tps instātię,nō pōt prorogari paciscēdo sim
a pliciter:vt hic.sed cōpromittēdo sic:[a]vt.l.cōtraria.¶Alij dicūt,ꝙ tps instātię causæ principalis,
3 nō pōt ,prorogari cōpromittēdo:secus†in instātia causę appellatiōis:vt.l.cōtraria.& istud videt̃ hodie canonizatū extra de app.c.ꝗdiu.ī cle.¶Ex
4 prędictis apparet,†ꝙ istud pactū de prorogādo
b termino istātię,cū sit cōtra publicā vtilitatē,[b]nō posset iuramēto firmari:vt extra de foro cōpetē.
5 c.si diligenti.¶Sed vidi adhiberi†talē fraudē:ꝙ vna pars promitteret alteri hoc non allegare.s.ꝙ tēpus instātię sit perēptū:tamē istud nō relevaret quia iudex ipse vidēs instantiā peremptā,non debet dare sniam:quia nō valeret:ex quo instātia iā est perēpta.argu.eorū,quę dicta sunt.s.vt quę de sunt aduo.per.l.j.qs ergo esset modus?cogito,ꝙ vnus mod⁹ sit tātū.l.ꝙ de nouo remouet̃ instātia
c vno ictu.[c]oīa repetēdo:secūdū quod ī simili in.l. mutari.ff.de procu.Prędicta ītellige,nisi aliud obstaret:vt qn̄ est talis causa,in qua perēpta instantia esset perēptū ius:vt in actione de dolo:& similib⁹:qa tūc nō esset faciēdū.¶Quęro,qd si sentē-
6 tia sit lata post trienīū,†an teneat?gl.dicit ꝙ nō: vide istā glos.Cōtra istā determinationē opp.s. vt omnes causę,tam ciuiles,ꝗ criminales.l.j.in fi. ¶Pro huius declaratione debes scire quędam, quæ hic tāguntur per Cy.licet nō perfectè:tamē perfectius per do.Ol.in quadā sua disputatione, Quādo ꝯ tēpus statuitur parti:quandoq; iudici: quādoq; instantiæ:quādoq; actioni.Primo casu, quādo tēpus statuit̃ parti:pars non audiatur post tempus:vt.l.perēptorias.j.sen.rescind.nō posse. Quadoq; tempus statuitur iudici:tunc aut statuitur iudici tēp⁹,& iurisdictioni & tūc finito tēpore,iudex nō pōt aliqd facere:vt.l.ij.§.sed si iudex. ff.eo.j.quomodo & quādo iud.l.si vt proponis. la.ij.Si verò tēpus statuit̃ iudici tātū:tūc quod iudex facit post tēp⁹,valet:sed ipse puniet̃:vt.d.l.j. in fi.s.vt oēs cau. tā.ciuil.ꝗ crimi.et ideo aduertas ad verba statuti:qa vt vides differt multum.
d quādoq; tēp⁹ statuit̃ instātię:[d]tūc illud quod iu-
e dex facit finita instātia nō valet.[e]vt hic cū glo.Ratio:qa sentētia nō velet:nisi pcedāt acta solennia ad sentētiā:vt.l.prolatā.j.de sen.sed perēpta īstātia pereūt oīa acta pertinētia ad ordinationē:vt.l. cū lite.ff.iudi.solui.vt videbitis.j.proxim.§.ergo apparet,ꝙ sententia lata finito tēpore,fert̃ sine libello.& lit.contest.ergo nō valet.Facit ad hoc.ff. de excus.tuto.l.scire oportet.§.cōsequēs.& quod ibi no.per doctores.quādoquè tēp⁹ statuit̃ actioni.tūc nō est dubiū,quod finito tempore finiatur actio:vt.l.fin.s.de dolo.&.l.superuacuam.s.de tēpo.app.cum similibus.

SUMMARIUM.

1 *Tēpus instantiæ in causis, in quibus lis contestatur incipit currere à die lit.contest.in alijs ab ea die,qua cœpit tractari de causa.*
2 *Prope finem triennij:dicitur per sex menses.*
3 *Pupillus dicitur proximus pubertati,quando est prope sex menses.*
4 *Causa ꝑposita, semper proceditur ad instantiam petentis,etiam altera parte absente.*
5 *Aeremodicium actore absente contrahitur.*
6 *Iudex in sententia debet dicere uisis actis.*
7 *Expensæ legit.dicuntur,quæ consueto modo fiunt,*
8 *Lex ista in quo suppleatur ꝑ authen,qui semel:et num.16.*
9 *Causa ꝑposita quando de ea dici possit non liquere?*
10 *Absens quòd non damnetur,nisi sit contumax.*
11 *Ad sententiam ab obseruatione iudicij ante trienniū actore absente,quando perueniri possit?*
12 *Sententia ab obseruatione iudicij,an sit diffinitiua? remissiuè.*
13 *Sententia si est lata ab obseruatiōe iudicij,an actio remaneat in primo statu,uel sit nouata?*
14 *Instantia perempta: quæ acta pereant.*
15 *Actore absente, & reo præsente & instante hodie negociū liquidari potest.*

Et si quidem. Actor absens legitimè citatus,si de causa non liquet cōdēnatur in expensis:si de cā liquet diffinitiua profertur sententia pro habēte iustitiā:etiā si fuerit absens sine spe retractionis.h.di.¶Not.
1 quod†tps[f]instātię incipit currere post lit.cōte.ī
f casib⁹:ergo in quib⁹ lis nō cōtest.Puto,quod īcipit currere tēpus ab ea die,qua cœpit tractari de meritis causę:vt no.doct.s.de procur.l.nihil,et habuistis tex.ī.l.nulla.eo.ti.quod tene mēti.¶No.
2 secūdò,quod,†prope finē triennij dicitur illud,
g quod est prope ꝑ sex mēses:[g]& sic facit†quod pu
3 pill⁹ dicat̃ proxim⁹ pubertati,qn̄ est prope sex mēses.ad idē facit.ff.de excu.tut.l.nō tātū.dixi plenè ff.de noua.l.j.vbi glos.tāgit No.tertiò,quod sem
4 p†quādo vna pars est absens,dz procedi ad petitionē,et ad instātiā partis petētis:vt hic.&.l.ad perēptoriū.ff.eo.&.j.qūodo & quādo iud.aut̃.q semel.& ibi tetigi.¶No.†etiā,quod absēte actore,
5 contrahitur æremodiciū,ita quod potest pueniri ad diffinitiuā sententiam.¶Nota.aliud,ꝙ†hic
6 dicitur:iudicē acta apud se cōfecta debere inspicere:vt sis cautus in pronūciationibus dicere visis actis,& agitatis in causa &c.Nō enim sufficit hoc esse agitatum,si iudex ignorat:vt.l.hęc aūt.§.j.ex quib.caus.in pos.eatur.dixi plenè in.l.multū. de condi.& de mō.¶No.etiā duo,quę dicuntur hic circa expen.Primo dicit,quòd debet cōdēnari in expēs.quę consueto modo circa lites expēdūtur. Secundo in versi.sinaūt ex gestis.dicit in expēsis quas reus se legitimè expēdisse,iurauerit.Ex quo
7 not.†quòd legitimæ expēsę dicuntur illę quę cōsueto modo fiunt:& sic iudex taxare debet.Tetigi vobis in.l.nō ignorat.de fruct.& lit.expē.No. casum.in quo ille,qui vincit cōdēnatur ī expen. Vltimò.no.ꝙ verus cōtumax nō appellat.de hoc dicam.j.proxi.§.¶Veniam⁹ ad apparatū op. &
8 videtur,ꝙ maior†dilatio debeat dari actori absenti:vt.j.quomodo & quādo iud.aut̃.q semel.gl.sup verbo decē cōfitetur cōtrarium:et dicit,quòd hodie ista dilatio est aucta vide glo.videte,nō puto hoc verum:Nā aut̃.qui semel.loquitur quādo cōtra actorē absentē quis vult procedere ad liquidationē negotij,& ad diffinitiuā sentētiam:ideo ibi maiores dilationes statuūtur;hic verò loquitur,quādo cōtra actorem absentē proceditur ad absolutionē,ab obseruatione iudicij si negotium nō est liquidum,vel si est liquidū ad diffinitiuam. Vnde hoc addit̃ huic.leg.ꝑ aut̃.q semel.qa ꝑ hanc leg.nō poterat negotiū liquidari absente actore: licet ꝑ illā aut̃.sic.¶Opp.ff.quę sen.sine appel.rescī.l.j.§.itē cū ex edicto.Gl.pro sol.huius cōtrarij hic diuinat.Tu dicas,quòd fuit hic legitimè citatus:in.leg.cōtraria,secus.¶Oppo,tertiò,& vide
9 tur quod†nō pōt esse casus,in quo de causa nō liqueat.Nam aut probatū est per actorē,& debet vincere.Aut nō est probatū,& actore nō probāte reus absoluitur:vt.s.de eden.l.q accusare.glo. non bene soluit:dicit enim,quòd illud quod actore nō probante reus absoluitur.In dubio est verū actore pñte,illud nihil est dicere.Tu dic quòd lex contraria loquitur quādo apparet actorē nō
h probasse.datis legitimis dilationib⁹:[h]vt.l.fi.ff.de fer.&.j.de dila.l.j.Sed si ponimus actorem se absentasse,non datis legitimis dilationibus:tunc de causa nō liquet.Ita loquitur hic.¶Oppo.quòd non debet recurri ad iuramentū partis:nisi in subsidium:vt.l.admonendi.ff.de iureiur.&.l.ī bonæ fidei.j.de iureiur.Solu.speciale est hic in expen. ¶Opp.& videtur,quod cōtumax debet pdere litem:vt.l.cōtumacia.ff.de re iudi.Sol.expone,vt ibi:vt cessent cōtraria.¶Vltimò oppo.de.l.certum.§.si quis.ff.de cōfes.vbi præses non damna
10 tur absenti.Sol.Sed verum†est,quòd nō damnatur absenti,nisi sit cōtumax:qa tunc eius absentia dei replet̃ presentia:vt.j.proxi.§.¶Venio ad q̄-
11 stiones,et quæro,†vtrum ante finē triennij possit pueniri ad illud,quod hac.leg.dicit̃.In hoc sunt tres opi.in gl.Bul,quod sic.Placē.quod nō.Ioā. distinguit.sed opi.Placē.videt̃ verior:qa ad hoc nō potest pueniri:nisi prope finē triennij,siue sit absens actor,siue reus:vt.j.ea.l.§.huiusmodi autē sententia:

a ¶Compromittendo sic.Et vide specu.ī ti.de offi.delega.§.restat.ver.sed nunquid.de tēpore triennij.

POMATES.

b ¶Vtilitatem.Pręfixio ergo īstātiæ est de iure publico.& vide qd ale. inferat ex hoc,cōsilio.l.col.iij.ad fi. vol.ij.& vide etiā Sozi. con.xxiiij. aliàs.xiij.colū.x. vbi ponit,an per procuratorē possit fieri prorogatio.

c ¶Vno ictu.Adde ꝙ Aret.in cap. cām quæ.de iudi. colū.fi.alleg.& sequitur dicta Barto.hic.

d ¶Statuitur instātię.Vide Spe.ī ti. de of.del.§.restat. ver.ergo si instantia.aliàs statuto. Adde Pau.de cas. consil.ccxxxviij. Abb.cōs.xvj.ij.li. Et in materia adde.& vide ꝑ Aret. in ca.venerabilis. de iud.aliter distiguentem.

POMATES.

e ¶Nō valet.Vide Pau.cōsi.l.colū.ij. in.v.col.& Alex. cxxxvj.co.ij.vo.j. & se.co.j.eo.& vide etiā Alex.cōsi. lxxxij.col.j.vol. iij.vbi dicit,quòd snīa lata perēpta instātia,est nulla, etiā si iudex pronūciasset de instātia supesset.cū nō superesset.& cō. ciiij.in primo dubio.vo.v.& Paul. de cast.cccxxviij. vbi ponit,an valeat snīa lata post terminum præfixum ipsi causæ.

POMATES.

f ¶No.ꝙ tempus. Sētit ergo Bart.ꝙ dispositio huius leg.habet locū etiā in causis summarijs,& executiuis, & vide Alex.cōsi. x.co.iij.volu.ij.& Nic.omnino ī tracta.cōcordā.contrarietatū.Bart.in vlt.concord.vide etiā Sozi.cō.xcv.

g ¶Et siquidē.Sex menses.Vide Bal. in.l.excipiuntur ad,Sillan.

h ¶Dilationib⁹.Vide Bald.in.l.sancimus.in antepe.co. j.qūo & quando iud.& vide Bar.in l.admonēdi.in.iij. col.de iureiuran. fuerūt verba Inn. in.c.super eo.el.ij. de app.Spe.in ti. de senten.prola.§. nunc videndum. versi.istud.

snia:hodie aũt videtur secus, ꝙ non sit necesse tã tũ expectare actore absente:imò põt citius perueniri ad istã absolutionẽ, quę, fit ab obseruatiõe
12 iudicij:vt.j̃.de dila.auť.quod fieri.¶ Quæro† secũdò, vtrũ ista absolutio ab obseruatione iudicij
a sit diffinitiua snia, vel interlocutoria [a]: dic plenè: vt.l.Titia.ff.de accu.vbi gl.tãgit, & ibi tractaui
13 plenissimè.¶ Quæro, vtrũ ista absolutione† secuta actio remaneat in primo statu: vel sit in aliquo innouata: gl.dicit hic, ꝙ in primo statu remaneat innouať tñ in aliquibus. Primo in eo, ꝙ est perpetuata in.xl.an.propter lit.cõt.vt.l.fi.j̃.de pręscri.xxx.an.vel.xl.an. In hoc dicit verũ, licet quædã gl.videatur velle dicere aliter.in.l.ij.j̃.de fruc. & lit.expẽ.&ibi dixi. Itẽ innouatur in eo:qa adhuc durat vitiũ litigiosi, licet instãtia sit perẽpta.hoc
b tãgitur per Inn.de testi.in.c.tã literis [b].Cl.tñ videtur dicere cõtra.j̃.de præscri.lon.tẽp.l.j.secundũ primã lec.dic, vt dixi in.d.l,ij.j̃.de fruc.& lit.
14 expẽ.¶ Quęro, vtrũ acta facta in prima† cã durẽt in secũda, perẽpta instãtia: Breuiter ea, q̃ pertinent ad litis ordinationẽ pereunt:vt hic in tex. in eo, quod dicit cautiões expirare.&.l.ij.ff.iudi.solui. In actis verò, quæ pertinẽt ad lit.decisionẽ. gl.remittit ad notata in.l.is apud quẽ.s̃.de eden-
15 do.tãgã.j̃.ea.l.§.pen.¶ Quęrit gl.† qd si reus pręsens vult assumere in se onus probãdi:vt diffinitiuè absoluatur:an põt:certè nõ poterit fieri p istã leg.sed hodie absente actore, põt negociũ liqdari:
16 vt in auť.qui semel.¶ Quærit gl.† in quo innouetur ista lex per auť.qui semel:dicit gl. primò in numero dierũ. Secũdò, qa abbreuiatur tẽpus triẽnij.hoc nõ placet:qa ibi loquitur qñ proceditur ad liquidationẽ absente actore:hic vero sec⁹. Tertio innouatur:quia hodie potest absente actore procedi ad liquidationẽ:quod nõ poterat p leg.istã.hoc est verũ. Quarto dicit gl.quòd hodie cadit actor ab actiõe ipso iure per .d.auť.quod nõ est verũ:vt ibi vidistis. Qualiter debeat concipi ista citatio, quãdo citatur absens:vidistis.j̃.quomodo, & quando iud.in.l.consentaneum.

SVMMARIVM.

1 *Contumax quis possit appellari? Et quòd contra reũ absentem post litem contestatã, peruenitur ad primum decretum.nu.2.*

3 *Missio in possessionem, quomodo fiat: quando fit executio sententiæ?*

4 *Sententia diffinitiua, an feratur pro actore absente non contumace, reo præsente? ubi quòd non.*

b
c
Sinautem [b] reus.

[c] Hic incipit tertia pars, in qua loquitur de reo absente. Et breuiter dicit. Reo absente legitimè citato, si de cã liquet ad diffinitiuã sententiam peruenitur, quæ executioni mandabitur, sine spe recuperandæ possessionis, vel appella.et hoc prope finẽ triennij debet fieri.h.d. ¶ Oppo.quod reus audiatur volens recuperare possessionẽ:vt.ff.de bo.aut.iud.pos.auť.& qui.solu.qď ibi fuit facta missio ante lit.conte.hic postea.quod dic, vt habuistis in.l.cõsentaneũ.j̃.qũo & quãdo iud.l.ij.j̃.vbi in rẽ actio. Oppo.secũdò:
1 & videtur, † quod cõtumax appellat:vnde videť obstare.ff.de appel.l.creditor.§.iussus.Solu. hic loquitur de eo, qui est cõtumax in nõ veniendo: ibi de eo, q est cõtumax in non exibendo.¶ Op.ff.de in integ.resti.l.diuus.Sol.ibi venit iudice se
2 dente pro tribunali.¶ Quęro primò, † an cõtra reum absentẽ post lit.cõtesta.possit perueniri ad missionẽ ex primo decreto:cũ hęc.lex.dicat. qď ad diffinitiuam deberet perueniri? Respon.quòd sic:vt.j̃.quomodo & quãdo in.l.cõsentaneum.& ita dicit hic glo.¶ Quęro, diciť quod sentẽtia de-
5 bet mandari† executioni per missionẽ ĩ possessionem, in qua re debet fieri missio? glo. distinguit, aut agiť reali:& fit missio in re petita:aut agiť personali:& olim fiebat missio in omnib⁹ bonis: hodie pro mẽsura debiti declarati:vt ĩ authẽ.ei qui.de bo.aut.iud.pos.vide glo.hoc nõ est verũ ĩ casu hui⁹.leg.qa qñ fit missio ꝓ executiõe sentẽtiæ, semp debet fieri ꝓ mẽsura debiti, nõ oĩũ bonorũ.

a ¶ Interlocutoria. Adde tù, & vide Frã.de Areti.in.c.examinata de iud.co.fi.&.d. Maria. Sozi.in.c.dilecti.de libelli.obla.artic.xxix.q.v. vbi dicit, quod est interlocutoria, habens vim diffinitiuæ:& quod sit interlocutoria ita decidendo consuluit do.meus do. Frã. Pepius in eius cõsi.quod incip.causa ad me trãsmissa.

b ¶ Tã literis. nec vllum verbum de hoc ibi facit Inn. Sed expressè hoc tãgit in .c.causam quæ.eo.ti.Io.Nico.

b ¶ Sinautẽ. Vide Barto.in cõsi.xx.incipi.dominico.vbi cõsuluit, si potest ferri sententia in absentẽ.Andr.Barb.

¶ Sinautẽ reus. Itẽ subdit hic glo.de quo not. vide quæ dixi post Barto, in.l.si finita.§.Iulia.ĩ.xiiij.char.ff.de dãno infe.& vide etiã ibi Bar.in col.viij. Adde, an instãtia iudicij coram arbitro duret triennio? Ab.consi.xxxix.ij.li.& Pau.de castr.§.sequenti.

& iõ dicit tex.primò mobiliũ.secũdò ĩmobilium: tertiò noĩm.in.l.ã diuo pio.§.in vẽditiõe.ff.de re iud. Itẽ subdit hic gl.ꝙ qñ fit missio ex personali actione, semp audiať de possessione.hoc nõ põt esse verũ:qñ mãdať snia executioni. Nã tũc ideo fit missio:qa nõ soluit:nõ iõ, qa nõ venit. Et ideo possessionẽ nõ recuperat, nisi soluat:vt.l.si pecu
4 niæ.in fi.ff.vt in pos.leg.¶ Vltimò q̃ro, † an reo pñte, actore absente, nõ p cõtumaciã possit ferri diffinitiua pro actore. Gl.dicit ꝙ sic.ar.j̃.de adul.l.q̃uis indubitati. Istud nõ est verũ:qa pro absente, nõ cõtumace, nõ potest sentẽtiari:vt habuistis not.in.l.ea q̃.j̃.qũo & qñ iud.ff.de re iu.l.quęsitũ.est tex, in.l.furioso.e.ti.hic pro nũc non sunt alia.

SVMMARIVM

1 *Iuramentum calumniæ, an & qñ excuset quem ab expensis.*

2 *Temeritas litigatoris quomodo cognoscatur: ut condemnetur in expensis?*

3 *Appellationis causa si agitur, ex primis actis indistinctè, uictus uictori condemnatur in expensis.*

4 *Iudex potest condẽnare (etiam si non sit petitum), uictũ uictori in expensis.*

5 *Cautela, ut iudex teneatur cõdẽnare uictũ uictori in expẽsis.*

d
Siue autem.

[d] Victus victori debet cõdemnari in expensis .h.d.& iste.§.est de p̃cedẽti pte, no.tex.ibi ꝓ solitis expen.&c.¶ Oppo.s̃.ea.l.§.sinaũt ex gestis.Sol. ibi est casus spãlis, vt vincẽs cõdẽneť in expensis. ¶ Oppo.ff.de leg.ij.qui solidũ.§.etiã.So.dicit gl. ꝙ à regula hic posita, facit exceptionẽ cõtumacia:vt.d.§.sinautẽ ex gestis. Itẽ iusta ignorãtia:vt d.l.q solidũ.§.etiã. Ille ergo qui habet iustã cãm
1 litigãdi, excusať ab expẽsis.¶ Quęro† ergo, vtrũ iuramẽtum calũnię excuset quẽ ab expẽsis.doc.tãgũt in auť generaliter.s̃.de epi.& cle.& ibi tetigi tibi.& glo.in auť.de iud.§.oportet.Gul.ĩ.l.iij.circa prin.ff.de iureiur. Et dicit ipse sic. Iuramentum calũ.excusat à calũ.nõ à temeritate:vt.d.l.iij.§.j.ff.de iureiur.&.l.j.ĩ prin.ff.si mulier ven.no.in posses.cal.cã.sed expensę veniũt reficiẽdę.etiã ꝓpter temeritatem:vt.l.eũ quẽ temere.ff.eo.& ĩsti.de.pe.te.li.ergo iuramentũ calũnię nõ excusat ab expen.d.Ia.bu.nitebať ostẽdere, quod iuramẽtũ calũnię excuset etiam à temeritate. Nam iuramentum istud continet.ꝙ.q scredat se habere iustam cãm:vt.l.ij.§.qď obseruari.s̃.tit.j. Et debet ĩtelligi, qď credit iustis rõnib⁹, nõ temerarijs.ideo illud iuramẽtũ nõ pręstať:nisi ab homine legitimo. et habẽte ętatẽ legitimã:vt ibi vidistis.ergo.apparet:ꝙ nec ĩ calũnia, nec in temeritate est. Credo.d. Gul.habuisse bonũ intellectũ.et etiã do.Iac.But. Nam iuramẽtum excusat à præsumpta calũnia. Item à præsumpta temeritate scdm̃ Iac.sed pro tanto do.Gul.distinxit inter calũniã & temeritatem:qa calũnia cõsistit ĩ animo:ideo nõ põt ꝓba
2 ri directo. Temeritas† aũt potest ex actis faciliter colligi.qd em̃ si errauerit ĩ iure, quod est lata culpa:et sic temeritas:vt.l.leges.s̃.de le.& not.in.l.li libellorũ.§.notatur.ff.de his qui no.infa.¶ Item põt apparere ex actis, ꝙ actor non ĩuestigauit oĩa q̃ debuit.ãte q̃ pueniret ad iudiciũ:vt.l.q ĩ alteri⁹ ff.de reg.iur.ꝙ aũt hoc dolose fecerit, non potest ex actis ppendi. Et ideo placet mihi vna practica quam ego induxi:ꝙ si apparet alteram partium certo tẽpore litis temerariè litigasse certo tẽpore non:verbi gratia:post productionẽ vnius instrumenti.post publicationẽ testium, fuit, certa vna pars, ꝙ nõ habebat iustã causam, vel iustitiam:iudex debebit eum condemnare in expensis factis à die productionis talis instrumenti citra:vel ab aptura testiũ citra:in antea factis nõ. Ar.pro hoc imò tex.ff.deposi.l.si qs inficiat⁹.põt etiã apparere ab ipso initio temerariè litigasse:& sic cõdẽnabit in oẽs expẽ.¶ Et ista optimè dicũt do. Inno.& etiã do.Io.an.qui dicũt, ꝙ qñ cã appe.agitatur ex primis actis indistinctè, victus victori condẽnabitur in expensis. Ratio:quia errauit in iure victus, qui videns omnia acta hic debuit cognoscere:vtrum habeat iustitiã, vel non:vt no.per Inn.

POMATES.

d ¶ Siue autem.in princ. Vide aliqd per Bald.in.ca.ex parte.B.col.ij.& sequẽ.de rescrip.& Alex.cõ.cxxij.ad fi.vo.ij.vbi ponit, an ille qui succubuit propter iuramentum delatũ aduersario in supplementum sit in expẽ.cõdẽnãdus.&.xxxiij.col.fin.vol.iij.vbi loquitur quãdo adesset statutum, ꝙ victus victori &c.quãdo esset facta promissio per instrumentum de expen.& vide etiã Ias.in.l.admonendi.in repetit.ff.de iureiurã.vbi inquit incidenter.&.lxxix.co.ij.quod vix approbat, licet litigans & succũbẽs, nõ debet in expensis condemnari.

a ¶Illo proculdubio. Nota, in sñia requirit̃ expressio causæ, de quo per Ia.bu.in.l.ij.§.ignominiæ.de his q no.infa.vbi tradit hãc doctrinã dicẽs, ꝙ aut iudex vult grauare condẽnatum, vltra quã cõstet effectus sententiæ simpliciter latę: & debet cãm exprimere: vt in.d.§.ignominiæ.& in.l.fi.cũ ibi no.j.de suspec.tut.&.l.si legatario.§.fi.de fideicõ.liber. Aut vult reseruare ius, & exonerare eũ cõtra quẽ fert̃ sñia: & tũc debet cãm exprimere: q̃ tali effectui cõueniat. Alle.istũ tex.et.§.senat⁹.hic all.ĩ gl. Aut neutrũ facere & tũc est cõsi.ꝙ iudex exprimat cãz & sic sñia lata ex vna cã pariet except.rei iud.ĩ alia.l.si mater.§.eãdẽ.cũ si.ff.de except.rei iudc. De substãtia aũt sñie, ad eius validitatẽ, non est ꝙ reqratur expressio causę.ca.sicut.de re iu. Et ab hac doctrina nõ discrepat etiã Bar.ĩ dic.§.ignominię. Spe.in ti.de sent.prola.§.qualiter.vers.verũ.vbi ponit multos casus, in qbus in sñia reqritur expressio causę. Et ĩter cæteros dicit, ꝙ qñ qs absoluit̃ ab instãtia & p patronos causæ. vel alios steterit, q̃ minus potuerit intra instãtiã cã diffiniri, debet exprimi cã.i.cuius culpa stetit: vt hic. Et idẽ dicit vbicunq; iudex à iure cõi recedit.l.sciendũ.ff.de appe.reci.& ideo infert, ꝙ vbi vict⁹ nõ cõdẽnatur ĩ expẽsis, iuxta regulã positã.s̃.ea.l.§.sinautẽ vtraq; debet exprimi cã: vt in.§.oportet.ĩ aut̃.de iudi.& in.c.calũniã.de pœnis.et idẽ dixit Ioã.and.& alij ĩ.c.finẽ litibus.de do.et cõtu.& Bar.ĩ aut̃.generaliter.in.v.colũ.s̃.de epis.& cle.& Spe.in ti.de expẽ.§.postremo.arguit in contrariũ.& Bald.in.l.præses.C.qũo & qñ iud.& in aut̃.sed nouo iure.j.eod.& dicit ꝙ de hoc est text. Et no.Io.an.in.d.c.sicut.vbi etiam sequitur dicta.per Specu.in.d.versi.verũ in omnibus fallentijs ibi positis.plures etiam casus in quibus requiritur causæ expressio in sententia, ponit Bald.in.l.præses.& aliam fallentiam ponit etiam glo.in.d.c.sicut.& Bal.in.l.generaliter.§.j.de rebus cre. Adde an in sententia sit inserenda causa. Pet.de anch.consi.ccix.vbi dicit, quòd fatuus est iudex, qui causam in sententia exprimit.

extra de dolo.& cõtu.c.finem litibus.& per Io.And.in.c.ignorantia, de reg.iur.lib.vj. ¶Quæro
4 vtrum iudex possit † cõdemnare victũ victori in expensis, si non sit petitũ. Respon. quod iudex si non sit petitũ, potest cõdemnare in expen. quia istud emergit in lite, & pertinet ad officiũ ei⁹: vt hic.&.l.ædiles.§.itẽ sciendũ.ff.de ædil.edict.&.l.nõ ignoret.de fruc.& lit.expen. tamẽ si iudex cõdemnationẽ omittit, non punitur ex hoc, si non erat petitum: vt.l.iiij.§.hoc autẽ iudicium.ff.de dam.infec.& ibi hoc tangit̃ per Dyn.& ibi dixi.
5 ¶Et propter hoc sitis cauti, † quod ex parte actoris, semper ponatis in libello peti reũ condemnari ad prædicta, cũ danis, & expensis factis, & faciendis &c. Similiter ex pte rei hoc petatis: Non sunt alia.

SVMMARIVM.

1 *Magnus, quando magis puniatur, quam paruus?*
2 *Dispositio huius.§.an habeat locum in his iudicibus, qui per annum tantum constituuntur, uel per sex menses?*
3 *Tempus semel suppletum, iterum non suppletur.*
4 *Infinitas est euitanda.*

Sinautem vtraquæ.

Hic incipit quarta pars. in qua punitur negligens iudex. Breuiter dicit. Iudex negligẽs causam intra terminũ triennij terminare, pœnis legitimis punietur. & si iudex fuerit mutat⁹, & ad litẽ terminãdã, minus anno supererit, annus supplebitur. hoc
1 dicit. Vides hic † ꝙ magis punit̃ magn⁹, quàm pṗuus. cõtra in.l.pedius et.ff.de incen.rui.nau. Sol. ibi ĩ pœna corporali: hic in pecuniaria. ¶Op.ff. de iudi.l.proponebatur. Sol. ibi non finitur iudicium: ita nec hic: tamen mutatur iudex. ¶Op. de l.si iudex.ff.e. Sol. vt ibi. ¶Quero, vtrum hęc lex
2 habeat † locum in iudicibus annalibus, & semestribus? dicunt quidam, ꝙ non. quòd gl. nõ placet, et meritò: nam cum sit iudex, per annũ apparet, ꝙ potest habere annum, quem vult ista lex. In iudicib⁹ autẽ semestribus, videtur quòd nõ possit perire instãtia authoritate hui⁹.leg. Nam cũ debeat habere annũ integrum: & in omni capite sex mẽsium, mutet̃, nunquàm finiet̃ instãtia, ita dicit gl. quam vide. Doct. nostri dicunt cõtrarium. Nam hæc lex loquitur quãdo iudex mutat̃ ex casu: ita quod pars nõ potuit prouidere. Secus si potuit prouidere. argumẽ.ff. quib. ex cau.maio.l.sed & si p pretorẽ.§.si ferię. Sed certe, licet ista ratio concludat in partibus: non tamen cõcludit in iudice surrogato: cui non est quid imputet̃. Dicas ergo,
3 quòd ratio est: quia † tẽpus semel suppletũ, iterũ non suppletur: vt.l.fideicom.§.si quis decẽ de lega.iij.&.l.j.§.si cui ita.vt lega.no.ca. ¶Item ad
4 hoc facit †. ratio vitãdę infinitatis. ¶Querit glo. vtrum hoc casu finiatur instantia? & dicit quòd finitur: sed partes restituunt̃. de quo dic, vt in glo,

SVMMARIVM.

1 *Causa in sententia hodie non inseritur.*
2 *Clientulus causa pendente potest cogi soluere salarium aduocato, officio iudicis mercenario.*
3 *Causa in quibus sententijs inseri debeat.*
4 *Instantia licet sit perempta, officium tamen iudicis durat, ut possit hoc declarare: & partẽ in expensis cõdẽnare.*

Illo proculdubio.

a Hic incipit quinta pars, in qua puniuntur aduocati. Breuiter dicit. Si per negligentiam aduocati causa differtur, legitimè punietur: & si propter salarium non solutum retardetur lis, pars soluere compelletur. hoc di. Nota. hoc ibi, ipso videlicet iudice &c. No. quod in sentẽtia debet inseri causa. circa qď vide, qď not. p Dy.in.l.qui Romę.§.duo fratres, de verb.obl,

1 Et hoc refert Cyn.ad literam. Sed † hodie nõ est necesse, ꝙ ĩserat̃ causa: vt in.c.sicut.extra de re iu
2 di. ¶No. qď per † officium iudicis mercenarium. deseruiens causę. causa pendente potest cliẽtulus cogi soluere salariũ aduocato. Videbitis.j.de suf
3 frag.l.j. Quero, circa hanc.leg. quę † est ista sententia, in qua iudex debet istam causam inserere? In gloss. ponuntur tres opi. vna est, quòd loquit̃ de sententia, in quo aduocatus cõdemnatur: et ista est clara. Alia ĩ qua iudex absoluit ab obseruatione iudicij. alia in qua declarat partes absoluendas ab obseruatione iudicij: quęlibet est vera vt puto Nam iudex absoluit ab obseruatiõe iudicij ṗpe finem triennij ante tamen elapsum trienniũ. vt.s̃. eodem.l.j.§.si quidem. sed si trienniũ est elapsum tunc partes sunt absolutę ab obseruatiõe iudicij ipso iure: vt.s̃.l.j.in princip. et habuistis no.ĩ.d.§.& si quidẽ. & in eo quod dicit, quòd sentẽtia nõ valet post trienniũ: licet Petr.& Cy. aliter dicant
b & malè. ¶Ex quo not. quod licet[b] instãtia sit † p-
4 empta, tamen officiũ iudicis durat: vt possit hoc declarare: & vt possit partẽ propter quã hoc cõtingit in expensis condemnare: hoc probat̃ in.l.si præses.j.quomodo & quãdo iud.&.l.ij.j.vt intra certũ tempus crimi.quæstio ter. Cætera dic, vt in gl.

Sin vero causæ.

Hic incipit sexta pars, in qua puniuntur administratores, breuiter dicit. si tutores, vel curatores negligẽtes extiterint, quo min⁹ causa intra triennium terminetur: perit instantia iure remanente minoribus saluo. et damnũ quod inde contingit administratores respicit hoc dicit.
c Ex isto.§. habes colligere[c] vnũ ex tex.& vnũ ex gloss. primò, an minoribus detur regressus cõtra actorem, vel procuratorẽ constitutum, à tutore: & hic tex. potest induci pro & contra. Videbis text.& tene mẽti Itẽ tene mẽti glo. quę videt̃ velle, quòd. lex vltima.j.de testi. habeat locũ etiã in testibus examinatis corã iudice. Quod an sit verũ dicemus ibi &c.

Rem non nouam.

Iudices & aduocati debent iurare solenniter: vt hac leg. exprimitur. hoc.d. ¶N.tex.ibi: vel, qui ex iurisdictione sua iudicandi habeat facultatem. vide gl. hic positam: quę facit mentionẽ de istis iudicibus chartularijs: & in.l.finali.s̃.vbi & apud quẽ. Nota & perpetuò tene menti.

SVMMARIVM.

1 *Dispositio huius leg. in quibus differat a dispositione.l.properandum.§.siue autem alterutra. & nume.3.*
2 *Succumbens in interlocutoria in expensis, retardati processus condemnatur.*
4 *Si aliquis debebat citari tribus edictis, & citatus non cõparuit in primo, nec in secundo, sed in tertio: an debeat in expensis condemnari?*
5 *Contumax duobus remedijs cogitur expensas reficere.*
6 *Delegati ab inferiore, quòd possint citare.*
7 *Arbitri possunt citare.*

Sancimus.

d [d] Contumax nõ auditur, nisi refectis expẽsis: hoc dicit. ¶Oppon.& videtur, ꝙ ista.lex.sit superflua p.l.properandũ.§.siue autem alterutra.s̃.eo. Solu.ĩ mul
1 tis † differt. ibi loquitur de expensis quę reficiuntur
e ratione victorie.[e] hic de his, quę reficiunt̃ ratione contumaciæ. Item hęc lex habet locũ secũdum gloss. post lit.cõtesta, & ante: Illa post lit.cõtest. tantũ loquit̃. vide glos. ĩnuit hęc gloss. quod si aliquis succumbat in aliqua interlocutoria ante lit.contest. vel etiã post: ꝙ non debet fieri cõdẽnatio

POMATES.
b ¶No. ꝙ licet. Vide Ale.cõs.cxxxvij.in prin.ĩ.ij.vo.& cõs.ix.in fi.vo.iiij. & Ana.xciij.co.iiij.& Ale.xxxix.col.j.vol.v.& lxvj.col.ij.eo.vbi dicit partẽ cuius negligentia lapsa est instantia, in expensis condẽnari debere.

POMATES.
c ¶Colligere. Vide Alex.cõsi.xxiij.ĩ.iij.dubio, vbi dicit post istũ tex. ꝙ minori aduersus lapsum instantiæ non datur restitutio: ita nec pię causæ ante verific. tene menti. vide Pau.de ca.consil.xxxvij.in.iiij.dubio.vbi declarat.

d ¶Sãcimus. De materia huius leg. vide q̃ dixi ĩ.l.si finita.§.Iulianus.in xvj, charta.ff.de dam.infect.

e ¶Reficiuntur rõne victorię. Quid si qs fuerit excommunicat⁹ ex cõtumacia, an pri⁹ debeat reficere expẽsas anteq̃ absoluatur: & quibus causis qs teneat̃ reficere expẽsas, anteq̃ audiatur ĩ iudicio vide Spe.in tit.de cõtumacia.§.nunc dicam⁹.versi.imò excõmunicat⁹.& an si re⁹ rõparens petat se absolui à cõtumacia debeat in absolutiõe citari actor: & qd si absoluit̃ sine citatiõe actoris: an valeat sententia: & an ab ea possit appellari: vide latè Spec.vbi.s̃.in versic.sed pone excõmunicatus.cum simi.

a ¶Cōdēnatio expēsarū. Sed an ad istā cōtumaciā reqrat̃, ꝙ offerātur primo expēsæ: vide Bal.in aut̃.q semel.ĩ.v.co.j̃.qūo & qn̄ iud.& ibi an sufficit verbalis oblatio.& vide Imo.in.d.§.Iulia.nūquid vna ex tribus citationibꝰ debeat esse gratuita: vide Io.an.ĩ.c.ij.de proc.hęc all.circa fi.

b ¶Debet reficere expē. De hoc est casus ĩ.c.q̃relā.de proc.&.lxxiiij.di.c.honoratus.not. Bart.& doct.in.l.cōtumacia.§.cōtumax.de re iudi.& l.j.ff.si qs ius dic.nō obtē.& Spe.in ti.de expē.§.si autē lex.ver.sed q̃rit licet Ia.de are.hic tenuit cōtrariū. Vide Imo.ĩ.l.q autē.ad fin.& ibi Bart.de verb.oblig.

c ¶Possunt citare. Vide Bart.in.l.ij.de iur.om.iudi.& in aut̃.q semel.C.qūo & qn̄ iud.& Bal.ĩ.l.ij.e.ti.tex.est ĩ.§.e.in aut̃.de liti. Adde tu & vide.d.Mart.sozi.idē tenētē in rubr.de dila.arti.iiij.in iiij.illatione de arbitris, & arbitratoribus. Intellige etiā qn̄ sunt electi ex necessitate ĩ ducta p statutū.per no.ĩ.l.arbitro.& in.l.ab arbitrio.ff.qui satid.cog.in.l.fi.ff.à qb.app.nō licet.ĩ.c.cū spāli.de arbi.& in.c.ab arbitris.de offi.de le.li.vj.& idē dicit in arbitris cōpromissarijs.p.l.sed.si ĩterpellātur.ĩ.§.j.ff.de arb.qa redacta sunt ad instar iudiciorū.l.j.ff.de arbi. Et adde, ꝙ licet arbitri possint citare per nūcium non tamen poterunt citare testes: sed debent citari per iudicem, vt compareant coram arbitris. Ita Bal.in.l.sed si interpellantur.§.j.ff.de arbit.& dicit do.Maria.Sozi.vbi.s̃.

d ¶Postiusiu. Et adde, ꝙ Bald.in.l.sancimus.in prin.s̃.e.dicit, ꝙ nunq̃ habet locū taxatio: vbi quantitas expēsarum potest probari aliter, q̃ per iuramētū ex opposito: sed vtrum deferendo sacramentum, de quo hic, sit necessaria citatio partis. Bal.dicit, ꝙ non.in.c.j.in prin.si de inuesti.lis oria.inter do.& vasal.quia in priuilegium præcedentis contumaciæ.vt ibi no.per Bar.adde Ro.per Bar.in.l.iij.§.si ad dic̃.de re mili.& ĩ ista authē.vide no.per Bal.in.l.iij.in vlt.col.de fruc.& lit.expen.

e ¶Est veritas. De materia huius aut̃.vide Alex.in.l.qui bona.§.qui dāni.ff.de dam.infec.

f ¶Apertissimi. Licet regulariter delegatus possit ante lit.contest.recusari secundū Inn.in.c.cū speciali.de appel.nisi recusaretur cum circuitu, & propter subterfugia: quia tunc nō posset aliquo casu recusari, pro quo allegatur casus in.c.proposuit.de appel.& satis hic sentit tex. Secūdo limita per authē.offeratur.j̃.de lit.conte.de quo ibi scripsi.

g POMATES. ¶Ordinarius. Vide de ista materia & seq.Panor.in.c.si quis contra clericum.col.iiij.de foro compe.& an iste qui adiungitur ordinario, debeat ire pro decidēda causa ad domum ordinarij vel econtra, vide Panor.in.c.ad hæc.col.penul.de appel.

h ¶Delegatus possit recusari. Vide latè Spe.in ti.de iudi.delega.§.sed superest videre ex opposito.& quid si aduersarius meus est mihi datus, iudex delegatus. ¶Dicitur aūt aduersarius ille, qui mecum litigat: vt in c.j.extra de iud.ad idē tex.in.c.si.extra de eo, qui mit.ĩ pos.cā rei ser.& in.l.si aduersarius.C.de fi.instr. An possit tūc recusari, vt suspectꝰ: dicas ꝙ sic: nō solū si litigat noĩe suo, verū etiā si noĩe alieno, vt nomine ecclesiæ suę, tāq̃ prælatus, seu vt rector. Ita dicit glo.not.in.c.cum super.de offi.deleg.ita tenet do.Anto.& Moder.in.c.j.extra de iud.super quo vide Io.An.in.c.legitima.in.ix.char.in ver.oīa.de app.ĩ.vj.& de his etiā j̃.eadē apostilla. ¶Et an litigans mecum possit recusari in testē, sicut in iudicē: vide do.Ant.& Abb.in.c.j.de iud. Et finaliter concludūt, quòd aut loquimur in eo, q habuit litē, de prēterito: & pōt esse testis. ita intelligūt notabilē doctrinā Io.an.in addi.Spe.rub.de iudi.deleg.& in ver.est sciendū.in ver.vj. Aut in eo, q habet litē de prēsenti: tūc distingunt, aut habet criminalē aut ciuilem oīm bonorū, vel maioris partis bonorū: & tūc repellit̃ tota litera testimonio: per text.in aut̃.de test.§.si verò quis dicat odiosum.in prin.& p ea q̃ no.glo.& doc.in.c.cū oporteat.de accusa.& in.c.pe.e.tit.& p ea quę habentur ĩ.c.frequēs.de rest.spo.& ĩ.l.propter litē.de excus.tut. Aut habet litē cuiusdā rei mecū, & nō repellit testē oīno, sed est in arbitrio iudicis, quāta fides sit sibi adhiben. Ita videt̃ pbari in.d.§.si verò qs dicat odiosum.in ver.seu alias.§.si verò aliter odiosus.in prin. ¶Sed tu in ista materia considera duo quę ponūtur hic. Et adde quoad primam conclusionē quando prælatus agit nomine ecclesię: bn̄ pōt recusari, vt suspectꝰ, qui participat cōmodum: cum sit vsurarius vsq; ad mortem. Iuxta ea, que habētur in.c.præsenti.de offic.ordin.lib.vj. Pro qua conclusione facit tex.in.c.insinuante.extra de offi.deleg.& ita per illum textum determinat Ioan.Andre.in simili.q.in.c.postremo.de appella.reprehendens Spęcu.in titul.de iudi.deleg.§.superest.versicu.quid si impetraui. Sed vbi economus, vel procurator ageret nomine ecclesiæ, ad quos nullum commodum pertinet beneficij, tunc oppositum esset dicendum. Primò per tex.quē Abbas Modernus no.ad hoc.in.c.postremo.in versi.eo negotio.de appel. Vbi dicunt doctores, quod licet aliquis non possit esse iudex in causa, in qua semel fuit aduocatus, in alia tamē potest esse. eadē ratione in procuratore, qui in eadem causa propter affectionem excluderetur, c.Romana, de testi.lib.vj. Secundò: quia aduocatꝰ contra me in vna causa, non mihi dicitur inimicus.l.qui cum maior.§.fin.de bo.lib.& tradit Bart.in l.iij.§.fina.de adi.leg. Istud dictum Barto.non reperio: imò contrarium ponit glo.in.l.si pecuniā.§.proculdubio.in versi.vel hoc repelle, suā.& ibi ponderat Bald. ergo nō repellitur vt suspectus. Pro hoc facit tex.in capitu.sup eo.& quod ibi not.de appella. Fortè tamē posset dici, quòd non haberet locum in eo, qui fuisset procurator contra, vel esset in causa capitali, vel in actione famosa. per ea quę habentur in.l.penul.in principio.ff.de inoffi.testamen.& quę ponit Bart.in.l.post legatum.§.sunt qui putant, ff.de his quibus vt indign. hoc tamē non affirmo pro nunc. Vtrum autem iudex possit recusari, qui habuit litem cū patre: licet tūc sit finita: in dicta rubrica non declarauit: sed satis videtur sentire quod non possit recusari. argumentum eorum, quę dicuntur in teste. Sed tu aduerte: quia aut iudex habuit litem mecum, et succubuit: et tunc videtur posse recusari. quia præsumitur durare inimicitia aliqualiter contracta, per litem adhuc ex culpa sua. Aut obtinuit: et tunc dicit glossa singulariter, quam tene menti. in capitulo, vt debitus, de ap-

a natio expēsarū,[a] p.d.§.siue aūt.nā ille habet locū
post lit.cōte. Itē in diffinitiua sñia, ita videt̃ velle
ista gl.q̃ satis pōt sustineri: ꝙ vigore huius leg.nō
2 fiat†cōdēnato expēsarū. Nō ergo rōne contuma
cię: nec rōne victorię cōdēnabit̃ in expē. ille, qui
succūbit in interlocutoria. sed cōdēnabitur rōne
retardati processus: vt.l.nō ignoret.j̃.de fruc.&
lit.expē.& ibi dixi. ¶Quid enim si diu fuit liti
gatū super iura emergētia: & processus diu fuit
retardatꝰ: vt.l.intra vtile.ff.de mino. Quod vide-
bitis.j̃.de ordi.iud.l.j. Certè ęquū est succūbentē
cōdēnari in expēsis: vt.d.l.nō ignoret. facit ꝙ no.
per cano.extra de dolo & cōtu.c.finē litibus dif
3 fert†etiā dicit gl.hæc.l.a.d.l.properādū: qa hic lo
quitur de omnidāno: ibi de expē.tm̄: vt.d.l.non
ignoret. ¶Op.& videtur, ꝙ nō fiat taxatio: vt.l.
qui restituere.§.j.ff.de rei vend. Solu. vt in gloss.
¶Op.de aut̃.post iusiu.hic posita. Sol. illa corri-
gitur, vt statim videbitis. ¶Quæro, primò aliqs
4 debet†citari tribus edictis: fuit contumax in pri
mo, & secūdo: cōparet in tertio: an debet reficere
b expē.[b] Doc.dicūt ꝙ sic. Idē no.extra de pcu.c.ij.
dixi vobis, ꝙ est tex.in aut̃.q̃ semel.j̃.qūo & qn̄
iud. ¶Quæro, quibus remedijs cōtumax cogatur
5 expēsas reficere? Rñ.†duobꝰ mo. vel per offi.iudi.
denegātis ei audiētiā: vt hic. Vel per act.in factū
ex illo ti.si quis ius dicē.nō obtē.l.j. ¶Quæro, qd
vult hic dicere in fi. licet nō citati, sed requisiti: di
cunt quidā, ꝙ delegati nō possunt citare per edi-
cta, neq; per nūciū: sed per seipsos. hoc vult dice-
re non citati, sed requisiti. Et referunt doc. ꝙ ista
fuit opinio dñi Loth. cū esset cōmissa quędā quę
stio sibi: &.d.Azo: & vna partiū erat pulchra do
mina. Vnde do.Loth.dicebat, ꝙ nō poterat cita-
re per nunciū, sed per se, vt iret ad vidēdum illā
c pulchrā dñam. Sed veritas est, ꝙ possunt citare[c]
6 per nunciū sicut arbitri, †vt.l.sed interpellat̃.§.j.
de arbi. Nā iudices delegati habent iurisdictionē
maiorem, q̃ arbitri, vt.l.ait pretor.§.j.ff.de re iu.
& tex.hic debet exponi non citati.s. per edicta
in albo proposita: cum delegatus non habeat al-
bum: sed requisiti per nuncium, vel per seipsum.

SVMMARIVM.

1 *Iuramētum qn̄ debeat præcedere taxationem expensarum.*
2 *Expēse possunt adinuicē cōpensari, propter iustā litis cām.*

d POstiusiurandū.[d] ¶Ista
authē.
corrigit legē Codicis: dicit̃ ꝙ prius iu
rabat̃ à parte, postea taxabat̃ à iudice.
hodie cōtra. ¶Opp.ff.de in lit.iur.l.videamus.§.
pe.vbi prius iurat̃, & postea taxatur. Dicūt qdā,
ꝙ illa porrigitur per hāc gl. tenet cōtrariū, & ista
e est veritas[e] Qn̄q; iuratur de veritate: tunc debet
1 prēcedere†taxatio: postq̃ enim est iuratū nō pōt
taxari: vt hac aut̃. Rō: quia taxatio veniret contra
iuramētū. Qn̄q; iuratur de affectione, & tūc post
iuramētū pōt taxari: vt.l.contraria. Potest enim
iudex affectionē partis inordinatā refrenare, sed
2 non veritatē. ¶Quæro, †quid velit dicere text.
hic, ꝙ neuter debet cōdēnari in expensis, propter
negocij veritatē. Respon. potest esse, ꝙ vtraq; ha
bet iustā cām litigādi. Vel potest esse, quod vtra-
q; pars obtinuit in dimidia eius, quod petebatur
vnde compensantur expensæ inuicem &c.

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius non recusatur, ut remoueatur, sed ut ei detur adiunctus.*
2 *Iudex delegatus de iure ciuili, sine causa recusatur secus de iure canonico.*

f APertissimi.[f] Istę leges, quæ
sequuntur, non
sunt in vsu. Breuiter dicit. iudices dele
gati possunt ex cā suspicionis recusa-
ri: sed partes cogentur ad eligēdos arbitros, qui
vice delegati fungētur. h.d. ¶Primò ponit dictū
secundò ponit, & extendit illud ad delegatos à
Principe. Tertiò ponit rōnē. Quartò ponit aliud
dictū in delegato à Principe. Quintò illud exten
dit ad delegatos ab alijs. Secunda ibi. licet enim.
Tertia ibi: cū post litē conte. Quarta ibi: eodem.
Quinta ibi: ꝙ & si. ¶Quero primò, an iudex or-
g dina.[g] possit recusari, vt suspectus: In hoc fuerūt
opi.inter nostros glossato. vt hic dicit̃ ĩ prima gl.
ma. Veritas est, ꝙ nō pōt recusari, vt remoueat̃:
1 sed vt†sibi aliqs adiūgatur: vt in aut̃.si verò cōti-
2 gerit. quā statim videbitis. De iure cano.†videtur
secus: vt extra de appe.c.cū spāli. ¶Quero, vtrū
h iudex delegatus[h] possit recusari sine cā? opinio-

pel. ꝙ iudex nō possit recusari, vt suspect⁹ qn̄ suspicio surgit ex culpa recusantis. Sed qa cōiter ibi impugnat̄ illa gl. ideo simpliciter esset tenendū, ꝙ possit recusari. ¶ Adde ꝙ circa dicta do. Ant. & Abb. declaratiū dicta Io. and. vt. s. videlicet, ꝙ aliqs habuit litē mecū tūc: & modo nō habet, nō pōt repelli a testificando. hoc videtur esse falsum: imò videtur distinguendū, sicut distinguitur pendente lite, per doct. in. d. c. j. vt. s. quod probo. Idcirco repellitur testis mouens litem criminalē: quia ex tali lite præsumit̄ inimicus: vt in. ca. cū. P. & in. c. cum oporteat. extra de accus. & probatur clarè in. d. §. si verò qs dicat odiosum. & etiam in. d. versi. seu. §. si verò aliter odiosus. Sed ista rō habet etiam locū finita lite: qa qui semel fuit inimicus pręsumitur durare inimicus, nisi probet̄ reconciliatio secundum Innocē. in. c. cum oporteat. pręalle. & Bal. in auē. si dicatur. C. de test. & est casus, quem ibi pōderat Bald. ad hoc. in. l. in ipsius. C. famil. erci. Ergo pari rōne repellet̄ nūc, sicut tūc. Ampli⁹ dicit Specu. in titu. de iudi. delega. §. superest. versi. item ꝙ quōdam. ꝙ inimicus etiā reconciliatus post repellitur: vt suspect⁹. Alle. tex. cum gl. iij. q. vj. accusatores. ꝙ intellige, si sit reconciliat⁹ de recēti: aliàs nō procederet dictū suū: vt ibi not. Ioā. an. Præsumit̄ enī adhuc durare sua causa inimitiæ præcedentis. ex quibus repellitur adhuc, vt inimicus. Facit ad id quod no. tradit Bal. in. l. j. §. idem Cornelio. ff. de qō. sed tn̄: quia licet ista ratio fortissimè astringat: videntur posse seruari dicta doctorū, qn̄ ille, qui habebat litem mecū non succubuit: quoniā tūc licet præsumatur durare inimicitia: qa tn̄ videtur contracta culpa mea: ideo testis ipse non videtur esse repellēdus. Ita no. dicit Bal. secutus dictū Nico. de ma. in auē. si dicatur. C. de testi. tenuit Bar. per illū tex. in. l. j. §. cum quis. ff. de quęst. pro quo facit tex. no. quem ipse non allegat in. d. §. si verò quis dicat odiosum. vbi ille qui mouit litem criminalem repellitur à testimonio totaliter, donec lis fuerit finita. igitur lite finita secus. ¶ Sed contra istam doctrinā est singularis doctrina Imo. in c. cum. I. & A. de re iud. dicens, ꝙ ad repellendum quē à testimonio nō distinguitur, cuius culpa inimicitia fuerit contracta: sed satis est, quòd ille testis habeat me odio. & illud dictum sequuntur moderni: quia habet maximam æquitatem: sed posset fortè dici, quòd in tali casu non repellitur à testimonio: sed non adhibetur tanta fides, sicut dicit tex. in. d. §. cum quis. tenet Bar. ibi. quāuis ille tex. nō probet dictum Bar. si rectè consideratur.

nes fuerunt inter nostros docto. Finaliter nostri doc. & gl. tenēt, ꝙ sine cā possit recusari. & sufficit solū, ꝙ partes putent sibi suspectos:[a] vt dū dicit: suspectum iudicem putat. arg. ad Trebel. l. qa poterat.[b] de iure canonico est sec⁹: vt extra de appel. c. secūdò requiris. §. j. ¶ Quæro, qualiter formetur libellus recusationis: dic vt in glo.

SVMMARIVM.

1 *Iudex potest esse arbitrator inter partes, ut eas componat.*
2 *Arbitramentum non dicitur sententia, sed magis quidam cōtractus transactionis.*
3 *Arbitrator semper sumitur in contractu, & non in lit.*

SI vero contigerit.[c] 1 ¶ Videt̄ ergo hic, ꝙ iudex† possit esse arbitrator inter partes: qa dicit amicabilē cōpositionē. Cōtra. ff. de arbi. l. sed si seruū. §. ij. So. non pōt esse arbiter, vt in contrario, sed arbitrator, vt hic. ¶ Et vt dicit glo. in corpore vn̄ 2 sumitur: hoc† arbitramentū nō dicit̄ sn̄ia, sed magis quidā cōtractus trāsactionis[d]: qa partes recedūtā lite. pro eo ꝙ nos dicemus ad idē. ff. de arbi. l. si de meis. §. recepisse. 3 ¶ Et sic, si bene† aduertis arbitrator semper assumitur in cōtractu, & nūꝙ in lite. Nam procedit inter nos iste cōtractus trāsactionis, vel pacti simplicis, secundū quod arbitrator ille declarabit. tāgūt doc. in. l. si qui ex cōsensu. s. de epis. audi. plenissimè iā dixi in. l. societatē. §. arbitrorū. ff. pro socio. Hic nō sunt alia.

CErti iuris. Magistratus militares, & homines illiterati, possunt esse iudices. h. d. Sed quō iudicabunt in scriptis, qui literas nesciunt? dic, vt l. fi. j. de sen. ex peri. reci.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Principis, & subdelegatus ab eo, exequitur eius sententiam.*
2 *Appellare l3 à sn̄ia arbit. iur. & sic electorū uigore statutorū.*
3 *Appellatio ubi interponitur à sententia: sententia mandatur executioni, per iudicem appellationis.*

CVm specialis. ¶ Libellus recusationis debet offerri corā iudice recusato, si est præsens: aliās coram iudice eius loci, vbi est pars qui debebit partes cogere ad arbitros eligēdos.[e] quorū sn̄ia per primū delegatū executioni mandabitur: sed ad delegātem appellabitur. hoc dicit. 1 ¶ Ex isto fine habes notare primò, ꝙ† iudex delegat⁹ mādat suā sn̄iam[f] & eorū, qui vice eius, cognoscūt executionē, quod intellige in delegato à Principe. plenè dixi. & ibi glo. tangit in. l. a 2 diuo pio. in Prin. de re iudi. ¶ No. secūdò, †quòd ab arbitris, qui eliguntur ex potestate legis pōt appellari: & ideo isti arbitri, qui eligūtur ex forma statuti[g] de necessitate magis habent vim iudicū delegatorū, ꝗ̄ arbitrorū. quod millies allegaui: & tene menti. & hoc vtile est propter multas differentias, quę sunt inter arbitros, & iudices delegatos. 3 ¶ Vltimò no. † ꝙ qn̄ a sn̄ia appellat̄, sententia mādat̄ executioni, per iudicē appellationis. dixi vobis in. l. præcipimus. ver. officijs. & l. eos in prin. j. de appell.

De sportulis. Rubrica.

QVisquis. ¶ Executor, ꝙ fuit in principio litis, debet in ea vsq; ad finē persistere. h. d. Hæc de consuetudine in executoribus nō seruantur hodie, De hoc tetigi vobis in. l. cum sententiam. j. de sen.

h OMnibus.[h] ¶ Si executores nō fuerūt idonei, sed negligentes, remouentur: & alij in eorū loco surrogantur. h. d. ¶ Not. ꝙ iudices delegati, possunt eligere nūcios, & electos remouere: non habetis hic alia.

De pedaneis iudicibus. Rubrica.

PRocuratori. Sententia lata a delegato, ab incōpetēti iudice est ipso iure nulla. h. d. ¶ Ad euidentiā tu debes scire, ꝙ procurator. Cæsaris est compētes iudex inter fiscū & priuatū: vt. l. j. s. vbi & apud quem. nō est ergo iudex inter priuatos: iō pono casum in terminis &c. gl. format hic duas. q. dic, vt in gl.

SVMMARIVM.

1 *Merum imperium est quod expeditur officio iudicis nobili & respicit publicam utilitatem.*
2 *Mixtum imperium est, quod expeditur officio iudicis nobili, & respicit priuatam utilitatem.*
3 *Iurisdictio est quæ expeditur proposita actiōe per officium iudicis mercenarium actioni deseruiens.*
4 *Iurisdictio est triplex.*

PLacet nobis. Habeo istā legem pro difficiliori, ꝗ̄ quæ sit in Codice, meo visu in tex. & in materia. Glo. nostræ intricant multum istam legem. Ego pono tibi casum secundum quod eam intelligit. Iac. de Aret.

a ¶ Suspectos. Et an possim recusare illum, quem habui aduocatum, contra me in iudicem, Vbi. vide tex. in gl. & d. c. dilecto. de testi.

b ¶ Andr. Poma. ¶ L. quia poterat. Vbi vide Alex. in. ij. colū. & Barb. in c. suspectus. col. ij. de of. dele. & Alex. cō. ciiij. l. ij. dubio. vol. v. vbi loquitur in notario actorum recusato suspecto &c.

c POMATES. ¶ Si verò cōtigerit. Ad istā auē. inquātū loquitur de epo, vide Alex. cō. clxxxij. co. ij. vo. ij. vbi ponit, ꝙ loco epi possit aliꝗ dari, quoties eps, vel eius vicarius essent remoti. Ad istam auē. vide Pano. in. c. licet ex suscepto. col. iij. in versi. septimus casus. & quę ibi posui de foro compe. & Old. consi. cxlvij. & not. ꝙ arbitramentum non solū dicatur quædam transactio, quādo in forma dictū est ꝙ amicabiliter de iure, & de facto ꝓcedatur: sed etiam si tantū mō dictū est ꝙ de iure ꝓcedat̄. & videt̄ sentire Imo. i. l. si ex duobus. in. vj. q. Bart. dū alle. l. si duo. ff. de arbi. & ibi seꝗtur Besu. ff. de duob⁹ reis. quod no. perpetuò.

d ¶ Si verò contigerit. Trāsactionis. Qualiter istud intelligat̄, vide Bar. in. l. ꝙ si Ephesi. §. j. ff. de eo ꝙ certo loco. & in dicto. §. arbitrorum. in prima quæstione. & vide Barto. in. l. si de meis. §. ex compromis. de arbi. ꝙ & ibi dixi in pri. & id ꝙ hic dicit Bar. sequit̄ Ange. hic. ADDE tu. & limita dispositionem huius auē. singulariter. secūdum Hostien. nō procedere, qn̄ in prouincia esset alius iudex secularis, qui esset superior iudicis recusati: quia tūc ipse esset adeundus. Ita no. Hostien. in capitulo nouit. de iudic. & refert. & sequitur An. de Bu. & ibi alij. de foro competenti. & ibi etiam domin⁹ Maria. Sozi. qui ex hoc infert, quod quando in ciuitate datur superior, si recusatur ordinarius inferior: tunc superior debet adiri: quod dicit nota. ¶ Secundo limitat hanc authenticam præfatus dominus Maria. in dicto capitulo licet ex suscepto. quod habeat locum in iudicibus secularibus subiectis Imperio: secus in subiectis ecclesiæ. allegat quod habetur in capitu. si duobus. in glo. fina. extra de appellatio. I. T. S.

e ¶ Eligendos. Quid si essent plures iudices, & vnus esset suspectus, an alij possunt cognoscere de causa suspicionis: vide Spe. in titu. de accu. §. fi. ver. sed quid sit vnus,

f ¶ Mandat suam sententiam. Vide latè Spec. in titu. de recusationibus actio. §. qualiter. vsq; in fin. illius ti. & ibi forma.

g POMATES. ¶ Forma statuti. Et an ab his possit appellari, vide Are. in. l. nemo potest. xvj. q. Bar. ff. de leg. j. & Alex. consil. cxxij. in iij. colum. volum. iiij. & Felin. in. c. j. col. fina. de consti. in vlti. fol. Panor. in. capi. pastoralis. §. j. de rescrip. & Aret. consi. lxxxviij. colum. fin. & Bal. ccclj. colu. iij. in. v. parte. & Areti. consi. lxxxvij. co. fin. & Feli. in. c. fin. colum. pe. in fin. de re iudic.

h ¶ Omnibus. An hęc lex loquat̄ in iudice ordinario, an verò in delegato vide Alexan. in. l. ij. de iurisdic. om. iudi. & ibi Fulgo. induxit hāc legē ꝙ delegatus Principis non potest realiter citare, ꝙ ibi reprobat Alexā. quam

quam lecturam doc.cõmuniter tenent.¶ Ad euidentiam huius leg. prę
1 mitte, ꝙ primò est † merum imperium, quod expeditur officio iudicis
nobili, & respicit publicam vtilitatem: vt.l.imperium. de iurisdictione
2 om.iudic.¶ Item est mistum † imperium, quod expeditur officio iudi-
cis nobili. & respicit priuatam vtilitatem: vt.l.nec quicꝙ.§.vbi decretũ.
& ibi no.ff.de offi.procon.& leg.&.l.iubere cauere. de iurisdi.om.iudi.
3 Plenè de hoc in.l.j.ff.de dã.infec. Est & tertium, scilicet † iurisdictio, quę
expeditur proposita actione, per officium iudicis mercenarium actioni
deseruiens: vt no.in.d.§.vbi decretum.& in.l.iiij.§.duas.ff.de dã. infec.
4 d.l.imperium.¶ Et hæc iurisdictio sic diuiditur in tres †: quia quędam
iurisdictio est magna: & quæ respicit causas status, ingenuitatis, & liber
tatis: vel causas pecuniarias vltra trecentos solidos: vt in authen. de iu-
di.§.audient.¶ Quædam est causa media.s.trecẽtorum solidorum.&.ĩ.
vt in.d.§.audient. Quædam causa minima, de quibus loquitur.ĩ.de sen.
ex peri.reci.authẽ.nisi breuiores.¶ Hoc premisso, lex nostra breuiter
hoc intendit. Causas medias pręsides debent audire per se, vel delega-
re, reseruata sentẽtia: nisi per occupationes publicas, vel causarum mul
titudinem impediantur: causas verò meri, & misti imperij, & causas iu-
risdictionis magnas, iudices per seipsos: causas verò minimas delegent
indistinctè. hoc dicit. hæc.l.fi.¶ Ista lex habet quinꝙ partes. in prima
parte dicit, ꝙ causæ mediæ de quibus præsides non poterant cogno-
scere ante istam legem, nõ dico propter iurisdictionis defectum: sed ne
aliæ causæ magnæ impedirentur hodie, debent de eis cognoscere per se
ipsos. hoc dicit.¶ Primò videamus literam. dic sup verbo non possent.
non propter defectum iurisdictionis, sed ne aliæ cause impedirentur,
super verbo adhibere: id est hodie per se debent cognoscere: possunt
tamen cognitionem delegare: reseruata sibi sententia: vt.l.hac.in versi.
ꝙ vsꝙ adeò, quem hic iunge. & est secunda pars istius leg. Dicit domi-
nus Imperator per hoc: vos diminuitis honorem, & iurisdictionẽ præ
sidis prouinciæ. Imperator respondet, ꝙ prædicta debent intelligi: ita
ꝙ ex hoc iurisdictio præsidis non sit diminuta: potest enim cõmittere
cognitionem reseruata sibi sententia. hoc dicit. secundum Iaco.de aret.
vide tex.& vide glo.super verbo, nec diminuta videantur, sed aucta qa
potest cõmittere cognitionem: sed ipse sententiat, quia est ei honori, se-
cundum Iaco.de are.¶ Redeamus ad ver. ita tamen. quæ est tertia pars
leg. domine Imperator, quid si præses impeditur iudicare propter pu-
blicas occupationes, vel causarum multitudinem: certè tunc poterit cõ
mittere etiam sententiam in dictis causis medijs.¶ Quarta pars incipit
ibi: ꝙ non ita &c. in qua loquitur de causis meri, & misti imperij.
¶ Quæro, vtrum propter publicas occupationes, & causarum multi-
tudinem, posit causas meri, & misti imperij delegare? Respon. Impera
tor, & dicit ꝙ non: hunc versi. intellige nisi fuerit absens: vt.l.j.§. huius
rei. de offi. eius cui man. est iuris.¶ Sequitur. dum tamen. & hæc est qn-
ta pars, quæ loquitur de causis & iurisdictionibus maioribus: quę non
possunt delegari.¶ Ad istum finem op.ĩ.de ordi.iud.l.j. Sol. vt in glo.
quia ibi impediebatur propter carbonia. non propter iurisdictionis
defectum.¶ Oppo.de.l.si quis libertatem.ff.de peti.hære. Solu. ibi lo-
quitur de causa seruitutis: hic de causa ingenuitatis & libertatis.¶ Ma-
teriam meri, & misti imperij, tractabo hoc anno futuro, quãtum melius
potero vsꝙ ad pellẽ. Et qa hæc lex perficit de causis meri, & misti im-
perij, de causis & iurisdictionibus maioribus, & medijs, de minimis ni-
hil dicit, sed dicetur in.l.fi. ideo eam hic iunge &c.

QVædam sunt. Causæ iurisdictionis minimæ, pos-
sunt sine distĩctiõe aliqua delegari.

PLacet. Iudices delegati debent iudicare, nec possunt ad
delegantem remittere: & ab eis potest appellari.
hoc dicit.

PLacuit. Si iudices delegati causam determinare impe
dientur, debet causa alijs subdelegari. hoc di-
cit.¶ Quod dicitur de iudice delegato impedito, intellige si
impedimentum est longum: secus si impedimentum est bre-
ue: vt.l.fi.ff.de lega.

Qui pro sua iurisdictione. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Sententia nulla ex defectu iurisdictionis, non potest consensu partium ualidari: potest tamen ualere in uim pacti.*
2 *Sentẽtia lata à delegato, ut ualeat requiritur ꝙ sit cã de iurisdictione delegantis.*
3 *Sentẽtia lata à delegato, qui aliàs erat ordinarius, an ualeat, si nõ processit, ut delegatus.*
4 *Iudex delegatus si à principio caruit iurisdictione, & lite pendente superuenit, quomodo ualeant acta, & sententia?*
5 *Delegatus principis potest subdelegare causas meri, & misti imperij.*

IN causarum. Nõ potest delegari causa, quæ ad
iurisdictionem delegantis nõ per
tinet. & ille cui delegatur, debet esse de iurisdictione delegã
tis, Item cum delegatus principis subdelegat appellatur ad

a POMATES.¶ Tenet glo.ista. Vide glo.in.c. significasti. extra de fo.cõpe. Pau.consi.xcij.in.j.volu. & consi.xviij.col.ij.volu.ij.in.iij. col.& consi.xxx.col.ij.ad fi.vo.ij.& consi.lxij.col.j.cod.volu. Feli.in.c. cum ex officij.col.xv.& sequẽ.de prescri.

b ¶ Sed habet. Adde tu & vide do: Maria. Sozi.in.c. significasti. arti.vij. q.viij.de fo.cõpe.

ipsum. hoc dicit. Habet tres partes. Primò, quan
do causa non est de iurisdictione delegantis. Se-
cundò quando nec causa. nec persona est de eius
iurisdictione. Tertiò loquitur de delegato à prin
cipe, secundum glossam nostram. Secunda
ibi: quod si quis. Tertia ibi: hoc teneant nisi.
¶ Not. finem huius leg. quia nescio alibi.¶ Opp.
ĩ.communia vtri.iudi.l.secunda. dicit glossa. fa-
teor, ꝙ sentẽtia est nulla ipso iure, nisi à partibus
approbetur: vt leg.contraria. Vide glo. quã per-
a petuò tene menti. Tenet glo.ista, ꝙ[a] sentẽtia nul
1 la † propter defectum iurisdictionis iudicis, po-
test per consensum partium validari. doc. omnes
tenent contrarium: vt.l.si expressim.ff. de appel.
ĩ.de iurisdi.om.iudi.l. priuatorum, non ob.l.ij.ĩ.
cõmunia vtri.iud. quia ibi ex illa approbatione,
b non validatur sentẽtia, vt sentẽtia: sed habet[b] vim
cuiusdam contractus, quasi partes fecerint p con
tractum, illud quod continebatur in sententia.
¶ Oppo.ff.de offi.eius cui man. est iur.l.& si prę-
2 tor. Solu. ad † hoc, vt sententia lata per delegatũ
valeat, sufficit ꝙ causa pertineat ad iurisdictionẽ
delegantis: nec est de necessitate, ꝙ ille cui dele-
gatur sit de eius iurisdictione: vt.l.contraria. Sed
quãtum ad hoc, vt delegatus posit compelli, re-
quiritur quod sit de iurisdictione delegantis. Ita
debet hic intelligi.¶ Opp. ad fi. nostræ leg. de.l.j.
in fi.ff. quis & à quo appel. Solu. quidam habent
hic ad nos: & tunc concor. quidam habẽt ad eos,
& tunc dic, ꝙ speciale in delegato à principe, vt
ad eum appelletur ab eius delegato: vt hic. &
est hic singularis casus.¶ Quærit glo. super prin.
3 de duabus quæstionibus. Primò quid si ille, † cui
est facta delegatio, aliâs habeat iurisdictionẽ: &
partes scienter coram eo litigauerunt: an valeat
sententia? glo. videtur dicere, ꝙ sic. Tu dic secun-
dum Azo. inspicienda acta, an cognouerit, vt de
c legatus:[c] & non valeat, vt hic. &.s.titu.j.l.j. an co
gnouerit, vt ordinarius, ex vigore iurisdictionis
prorogatæ: & tunc valeat. Ita debet intelligi glo.
4 ¶ Quæro, quid si in principio causæ † delegatus
carebat iurisdictione: postea pendente causa, iu-
risdictio superuenit: an confirmetur iurisdictio
delegati? dicit glo. ꝙ sic, ab isto tempore: & non
tamen trahitur retro. Contra not. glo. in.l.j.ĩ. vbi
de cri. agi opor. & ibi dicam tibi.¶ Vltimò quę-
5 rit glo. † quid si princeps delegauit causam meri
& misti imperij: an illam causam posit subdele-
d gare:[d] & tenet gl. hic quod sic Mar.sil. tenet con
tra: puto glo. verum dicere, per hunc tex. qui hic
dicit: nullo personarumuè &c. & sic sine distin-
ctiõe causarum delegatus à principe subdelegat.
Idem tenet Gul.de cu.in.l.j.de offi.eius, cui man.
est iurisdi. arg.l.pater.§.quindecim. de lega.iij.&
dicemus.in.l.j.de offi.eius cui man. est iurisdic.&
sic est singularis casus hic, ꝙ delegatus à principe
causam meri imperij subdelegat.&c.

Ne quis in sua causa. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Iudex in cã ppria esse potest, qui superiorẽ nõ recognoscit.*
2 *Ciuitas, quæ nõ recognoscit superiorẽ, iudicat in ppria causa,*
3 *Episcopus, an posit esse iudex in causa suæ ecclesiæ: remissiuè.*
4 *Potestas, an posit esse iudex de iniuria facta eius familiæ: remissiuè.*

c GEnerali.[e] Rubrica sum-
mat leg. Hoc in
tellige verum, nisi in iudicibus,
1 qui † non recognoscunt supe-
riorem. Tunc enim ipsimet iu-
dicant causas suas: vt.ff.de hære-
dibus instituẽdis.l. & hoc Tiberius. Et ita vide-

c ¶ Vt delegatus. Tex. est in.l.sed & si seruũ.§. si qs iudex.ff.de arbit. ad idẽ facit in.c. sup. de of.dele. & in.c. ex parte. Asten. de cõcess.pben.& in.l. si is ad quẽ.de acq. hære. & in.l. præter eã. de eo q pro tutore. sed si litigarunt corã eo, tãꝙ ordinario, tũc valebit pcessus. allegat.l.j.§.ij.ver.sed & si.ĩ.de iudi. vbi satis est, quod ptes pcesserit ex capite progandi: licet iudex errauerit. sed procedat opi. Inn.in.c. cum ex officij. de prescri. Specu. de iurisdi. om.iudi.§.j.ver.& ita etiam Bar. in.l. si p errorem. de iurisdic.om. iudi. & Bart. in repe.l.falsus.C.de fur.& ita etiam tenet Fulg. in.d.l. si p errorẽ. de quo etiã p Bal. in.l.eũ q.de iurisd. om.iudi. & in.d.l. falsus. & etia hic & Pau.de ca.in.d.l. & si prætor. in prin. de offi. eius. & p Ros.ibide, q ĩpugnat primum mẽbrũ suprascriptæ distinctionis. & mouet: quia ibi est defectus in cã efficiente &c. vide Alex. quia inueni hanc apostil. in reportatis Alexã. in l.j.p errorẽ. in pe. & fi.eo.ff.j de iurisdi.om.iudi.

d ¶ Posit subdelegare. Et quòd delegatus à Principe indistinctè subdelegat: vide latè p Specu. in ti. de iudi. deleg.§. sequir. per totum illũ.§.

POMATES.

e ¶ Generali. vide Alex. consi.j.col. iij.vo.v. Feli. in.c. j.de proba. col.v. in.ij.notabili.& in c.post cessionem. col.v. de probati. Anto.de prato.in cõsi. inserto in cõsilijs Bar. col.ij.ad fi.volu.j. cũ.iij.se col. & cõsi.xxiiij.

col.j.volu.ij.Pañ. in.c.cũ veniſſent. de iudi.

a ¶In ciuitatib9.Et limita hanc leg.vt p Bar.in.l.ex ſentẽtia.ff.de teſt.tu. vbi dixit, quod poteſtas nõ poteſt pronũtiare ſuper tota iuriſdictiõe: ſed an ſit poteſtas ſuper vna cauſa tantũ:bene poteſt pronuntiare. Ex oppoſito, & ad hæc quæ dicit hic Bar.vide quæ habes.poſt gl.in.c.j. de maledicis. Adde, an epiſcopus poſsit eſſe iudex in cauſa eccleſiæ ſuæ.Oldra.conſil. clvj. & de iniuria facta familię.dicit Pau.de ca.ꝙ poteſtas poſsit cognoſcere, ſi eſt notoria:quia potius dicitur exequi, quã cognoſcere.

b ¶Valet. Et no.gl. quod ꝓbatio ei9, quod fieri nõ debuit, nihil releuat Limita, vt habes per Alex.in.l.a diuo Pio.§.ſi quis. in.iij.co.de re iud.

c ¶Adite pręſidem. Super incidenti, An ſup incidenti, vel emergenti ſit pronuntiandum'. Vide Bart.in.l.ait pretor.§. permittitur.ver.ſi quis tamen.ff.de minori. cum alijs concor. quas refert Alex. in.l.ſi finita.§.Iulia. in.xxij.col.de dam.infec.

a mus de facto in ciuitatibus,[a] quę nõ recognoſcũt ſuperiorẽ.Pro quo facit glo.in.l.ſi alius.§.belliſ-
3 ſimè.ff.quod vi,aut clam. ¶†Quæro,an Epiſcopus poſsit eſſe iudex in cauſa ſuæ eccleſiæ.vide per Inno.extra de elec.c.noſti.Itẽ vide circa pręſ
4 dicta,extra de iud.c.cum veniſſent.Item†an Poteſtas poſſit eſſe iudex de iniuria facta familiæ. ſuæ.Iaco.de Are.diſputauit.q.quam Cy.hic ponit,de verbo ad verbũ.& ego dixi in.l.ſi quis forte.§.ſi quos.ff.de pe.Cætera dic,vt in glo.

Qui legitimam perſonam. Rubrica.

SI cum eſſes. Sentẽtia lata contra minorem,defenſore carentem nõ valet.h.d.cum.l.ſeq.¶Super.l.j.dicit gl.quod hoc eſt verũ in ſentẽtia diffinitiua, ſecus in interlocutoria. Intellige interlocutoria,de mittendo ex primo, vel ſecundo decreto:vt vidiſtis in.l.ſi præſes.quo modo & quando iudex.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium momentaneæ poſſeſsionis,quare ſic dicatur?*
2 *Litem conteſt.in iſto iudicio momentaneæ poſſeſsionis,probationes tamen non requiruntur ita clarè.*
3 *Lex hæc loquitur de poſſeſſorio adipiſcendæ,uel recuperãdæ poſſeſsionis,prout refertur ad perſonam minoris.*
4 *Minor licet poßit agere in cauſa poſſeſſoria,non tamen poteſt conueniri.*
5 *Articulus in cauſa poſſeſsionis,quando poßit fieri de proprietate:uel dicatur impertinens?*
6 *Teſtis deponens ſuper articulo poſſeſsionis,ſi deponat etiã de proprietate,an ualeat eius dictum.*

MOmentaneæ. Hęc eſt difficilis lex & multum vtilis,& notabilis.¶Et diuiditur in tres partes ſecundũ lec.magis vtilem.Primò dicit,quòd minor habet legitimã perſonã in cauſa momentaneę poſſeſsionis.Secũdò,ꝙ non habet legitimã perſonam in cauſa proprietatis.Tertiò,quòd nõ poteſt ꝑ modũ reconuẽtionis minor recõueniri in cauſa proprietatis: ſine legitimi adminiſtratoris authoritate, ſecũda ibi:ſub colore.Tertia ibi.nihil autẽ.& hoc ſit pro
1 ſummario ſecundũ lec.Azo.magis vtilẽ.¶†Quęro quare dicitur iudiciũ momentaneæ poſſeſsionis?Reſpon.dicũt quidã.quia cognoſcit̃ de cauſa ſummariæ.Domini nõ intelligatis ſummariè.hoc
2 eſt ſine libello,& lit.conteſta.quia in eo debet†lis conteſtari:vt inſti.de interdic.§.retinendæ.& plenè dico in.l.naturaliter.§.nihil cõmune.de acqui. poſ.Sed ſummariè.quia probatiões nõ requiruntur ita clarè:vt.j.quorũ.bo.l.j.& ibi dixi. Poteſt tamen agi aliquo poſſeſſorio.vt cõdictione ex.l. momentaneæ.j.vnde vi.in quo cognoſceret̃ ſummariè, vt ibi.Dixit tex.& ibi gl.ſentit: & ibi dixi vobis.vel dic momẽtaneæ:quia poſſeſsio eſt apta
3 momento durare penes vincentẽ. ¶†Quæro ſecundò,de quo iudicio poſſeſſorio loquat̃ hic.Reſpon.licet gl.hic variet:tamen veritas eſt iſta,ꝙ prout refert̃ ad perſonã minoris:poteſt intelligi de iudicio poſſeſſorio adipiſcẽdæ,vel recuperãdæ poſſeſsionis:vt.j.ſi per vim,vel alio modo.l.j. Nam adipiſci non põt ipſe poſſeſsionẽ ſine domini volũtate,nec diceret̃ habere perſonã legitimã in iudicio.in hoc videt̃ reſidere iſta gl.¶Quæro, vtrũ iudiciũ momentaneæ poſſeſsionis,poſsit cõtra minorẽ intẽtari?quidã dicũt quòd nõ:quia hic
4 dicit̃ actio.non autẽ loquit̃ de defenſione.Ita†ponunt quidã caſum in fin.noſtræ leg.quod minor nõ poſsit cõueniri de poſſeſsione:licet poſsit agere.Quod ſatis mihi placet:quia in eorũ fauorẽ eſt inductũ,vt poſsint agere de poſſeſsiõe: ergo non debet redũdare in eorũ lęſionẽ,ꝙ poſſunt cõueniri.¶Vltimò gloſ.tua hic in fi.dicit no.arg.ꝙ teſtes in cauſa poſſeſsionis non ſunt interrogandi.

b de proprietate.& ſi interrogent̃,nõ valet[b] dictũ eorũ.¶Iſta gl.põt intel
5 ligi duobus modis.Primo,† an in cã poſſeſsionis poſsit fieri articulus de ꝓprietate:vel dicat̃ articulus impertinẽs.Rñ.quod qñq; articulus ꝓprietatis:eſt impertinẽs in q̃ſtione poſſeſsionis:qñq; in interdicto retinẽdæ:vt dixi in.l.j.vti poſ.qñq; in interdicto adipiſcẽdæ:vt.l.j.j.quorũ bo.l.j.quorũ lega.& in qualibet earũ.No.in.l.ij.j.de edic.diui adria.tol. & ibi no.Itẽ qñq; in interdicto recuperãdæ poſſeſsionis:vt in caſu.l.cũ
6 quęrebat̃.j.vnde vi.& ibi gl.no.& bene.& ibi dixi. ¶†Secundo modo põt intelligi,ꝙ ſi articulus de poſſeſsione tantũ dicat: & teſtis deponit de proprietate,an valeat?Breuiter omnes doc.intelligunt ſic: aut teſtis iurauit ſimpliciter dicere veritatem ſuper his, quę in articulis continentur:& tunc illud quod dicit de proprietate,nõ valet:quia deponit non iuratus.ergo &c,vt.l.iuriſiurandi.j.de teſtibus.Aut iurauit dicere veritatem ſuper articulis, & tota cauſa:& tunc valeat dictum eius &c.

Vt nemo inuitus agere,uel accuſare cogatur. Rubri.

INuitus. Item dicit tex.quòd rubrica non aget ſummario.dicit tamen glo.quòd ex cauſa quandoq; ſtatuitur terminus ad agendum,vel accuſandum. quod dic.vt in glo.& plenè dixi in.l.titia.de accuſa.

De ordine iudiciorum. Rubrica.

¶Continua vt in glo.&c.

SVMMARIVM.

1 *Pupillo agenti ſi mouetur quæſtio ſtatus,an iudicium differatur, uel cauſa ſtatus?*
2 *Sententia lata ſuper principali,quando præiudicet ſuper incidenti.& nume.3.*
4 *Sententia lata ſuper incidenti,quando faciat præiudiciũ,ſi in alio iudicio per modũ actionis agatur ſuper eo?*
Et ſuper incidenti,quando ſit pronuntiandum.nume.5.
6 *Exceptio rei iudicatæ iuriſiurandi,& tranſactionis,impediunt litis ingreſſum:& quando dicantur emergentes:& ſic ſuper ipſis ſit pronuntiandum?& nu.7.*

c ADite præſidem. Super incidenti[c] non eſt pronuntiandum:ſed pronuntiatur ſup principali.h.d.iſta no.lex.Et primò ponit dictum.ſecundò reſpondet cuidam obiectioni. Secuuda ibi:neq; enim.¶Opp.& videtur,ꝙ quãdo quęſtio ſtatus infertur pupillo,differatur iudicium petitionis hæreditatis:vt.j.de car.edi.l.j.Sol.verum eſt,ꝙ differtur,quãdo pupillo expedit:ſed hic pupillo non expediebat:quia habebat probationes in promptu,& teſtes poterant mori:vt.l.iij.§.duæ.ff.ad car. ¶Opp.ad idem.ff.de car.edic.l.iij. §.miſſum.vbi dicitur,ꝙ põt agi de ſtatu pupilli:quãdo ipſe agit petitione hæreditatis:& etiam.s.de pe.iudi.l.placet.la.j.Dicitur,quod præſes prouinciæ poteſt cognoſcere de ſtatu:hic verò dicit contra: quare malè.Solu.ꝙ hic dicitur,ꝙ ſi ſuper cauſa ſtatus cognoſcere non poſsit. intellige.ſ.non propter iuriſdictionis defectum:ſed propter defectum principalis,quando conueniretur, & ſibi expediret, ꝙ quęſtio ſtatus differretur per carbonianum:ſed hic pupillus agebat & expediebat ſibi:ne differretur.¶Item opp.ad idem.ff.ad car.l.pe. vbi pupillus agebat petitorio:& tamen differrebatur quæſtio ſtatus.Solu.hic agebat cõtra vniuerſalem poſſeſſorem hæreditatis, qui ſe contendebat hæredẽ: ſibi agebat contra poſſeſſores ſingularum rerum, qui ſe hæredes non contendebant,& ſatiſdederat ibi pupillus:vnde poteſt mouere actiões, ſicut curator datus bonis.¶Contra prædicta op.& videtur, quòd nullo caſu ſtatus quæſtio differatur:vt.j.de pe.hære.l.liber.Solu.ibi referebatur quæſtio ſtatus defuncti,quę non tangebat.q.ſtatus pupilli:hic referebatur quæſtio ſtatus ipſi pupillo.& ſecundum hoc hæc lex.intelligitur,ꝙ hic agebatur petitiõe hęreditatis.Alij intelligũt leg.iſtã, quod hic petebatur bonorum poſſeſſio carboniana:& tunc tex.in tertia parte ſtat impropriè.quia pręſes prouinciæ,nõ poterit in illa quęſtione de cauſa ſtatus cognoſcere plenariè:ſed cognoſci ſummatim,& nõ pronũtiabit de ea.ſed de hęreditate,hoc eſt de poſſeſsione hęreditatis,ex carboniano edicto.Probat̃ in.l.iij.§.parui.&.§.cauſę.ff.de car.edic. Iſta lectura eſt vera in ſe:tñ nõ bñ cõgruit literę,q̃ inuit,ꝙ agebat̃ de hęredita
1 te,nõ de poſſeſsione hæreditatis.¶Et ideo.† vt habeas iſtã materiam, diſtingue qñ pupillo infert̃ quæſtio ſtatus.Aut eſt quęſtio ſtatus defuncti,quæ non tangit pupillum:& iſta non differtur:vt.l.liber.j. de peti. hęre.Aut infertur quęſtio ſtatus ipſius pupilli:& tũc aut pupillus agit, vel conuenitur.Si agit:aut poſſeſſorio:& differtur quęſtio ſtatus: nec de cauſa cognoſcitur,niſi ſummariè:niſi fortè pupillo expediret, vt hic ſecũdum ſecũdam lecturam.& in.l.iii.§.parui.&.§.cauſe.ff.de car.edic. Si verò agit petitorio:tũc aut agit cõtra vniuerſalẽ poſſeſsionẽ hæreditatis,qui ſe cõtendit hæredẽ:& nõ differtur quęſtio ſtatus:ſed de ea plenè cognoſcitur hic,ſecundum primam lecturã. &.l.iij.§.miſſum.ff.ad carbo.Si verò agitur contra particulares poſſeſſores hęreditatis:tunc differtur quęſtio ſtatus:vt.l.j.ad car.Si vero pupillus conuenitur petitione hęreditatis:tũc debet differri quęſtio ſtatus:vt.l.j.ad carb.niſi expediret pupillo,ꝙ nõ differret̃:vt.l.iij.§.duę.ad car. Modo habetis primã glo.mag.

gl.mag.¶ Modo venio ad vltimã gl.mag.& iſtã recitemus ꝑ queſtiones
& eſt multũ ſubtilis,& vtilis.& ideo aduerte.Dicit̃ hic, ꝙ nõ pronũcia-
2 tur ſup incidenti,ſed ſup principali. ¶ Quæro, vtrũ ſentẽtia lata† ſuper
principali,paret pręiudiciũ ſuper incidẽti.gl.diſtinguit,aut pronuntiat̃
pro puero:& videt̃ ꝙ pro eo pronuntiat̃ ſup vtraq;.Secus ſi cõtra pro-
nuntietur in principali:nõ enim tũc videtur pronũtiari cõtra eũ ſuper
incidenti:vt.ĩ.de ord.cog.l.ij.&.ſ̃.de iud.l.quoties.¶ Quid vult hoc di
cere?dic quòd alterũ de duobus voluit dicere.Primò,ꝙ ſentẽtia lata ſu-
per principali pręiudicat incidẽti,ſi hoc reſpicit fauorẽ ſtatus:aliâs ſe-
cus.Iſte põt eſſe vn⁹ intellectus,& bonus:vt.ĩ.dicã:ſi pro puero lata ſen
tentia reſpicit fauorẽ ſtatus:ſecus ſi cõtra eũ:ergo &c. Vel aliter.ſenten-
tia lata ſup principali,parat præiudiciũ in incidenti eatenus, quatenus
ſentẽtia lata nõ poſſet aliter eſſe vera:niſi ſup incidenti ſit pronuntiatũ
intellige.¶ Ex hoc ſequit̃,ꝙ ſi lata ſentẽtia eſt pro puero:de neceſsita-
te debet intelligi pronuntiatũ pro eodẽ de ſtatu:quia ipſo nõ exiſtente
filio,nõ potuiſſet obtinere.Sed ſi ſentẽtia ferat̃ cõtra puerũ,potuit ſuc-
cũbere ex alia cauſa,q̃ illa:ideo quia nõ erat fili⁹, fortè quia nõ ꝓbauit
bene aliâs intẽtionẽ ſuã.vnde de neceſsitate nõ infert̃ pronũtiatũ ſuper
incidẽti.& iſtud voluit hic dicere Ioã.¶ Sed cõtra hoc op.ff.de his,qui
ſunt ſui vel alie.iur.l.pe.de lib.agno.l.ſi quis à liberis.§.ſi vel parẽs.Sol.
hic loquit̃ quãdo ſup incidẽti cognoſcitur plenè:ſecus ſi ſuper incidẽti
cognoſcit̃ ſummatim:quia tũc ſentẽtia ſup principali nullo modo præ-
iudicat ſup incidẽti.¶ Cõtra hoc op.& miror,ꝙ doc.illud cõtrariũ non
tangant in aliqua parte.¶ Op.ꝙ ſentẽtia lata ſup principali,nullo mo-
do præiudicat ſup incidẽti,quin poſtea per modũ actionis in alio præ-
iudicet ſup incidẽti,quãdo poſtea per modũ actionis in alio iudicio ad
aliũ effectũ deducat̃:vt.l.vẽdicantẽ.cũ.l.ſeq.ff.de eui.Reſpõdeo,duobus
modis,& vterq; placet mihi.Primò hic loquit̃,quãdo ſententia lata re
ſpicit fauorẽ ſtatus:aliâs ſecus.vt.l.cõtraria.& iſtã tene.Nolo dare aliã
ſol.¶ Itẽ.op.& videt̃,ꝙ indiſtinctè ſentẽtia lata præiudicet ſup inciden
ti,adeò,ꝙ in alio iudicio illud poſtea diſcuti non poſsit:vt.l.qui Romæ.
§.duo fratres.ff.de ver.obli.prout intelligitur.ꝙ ibi malè fuit iudicatũ.
quę lec.cõmuniter tenet̃ reſpon.ibi loquit̃ quãdo ſup incidẽti ſuccũbit
ille,cõtra quẽ obijciebatur.Ea,quæ.ſ̃.dixi,habẽt locũ quãdo ſuper inci
denti ſuccubuit ipſe excipiens,in cuius poteſtate nõ fuit litẽ reaſſume-
3 re.¶ Breuiter† ergo reaſſume ſic:aut ſuper incidẽti fuit cognitũ ſumma
riè:aut plenè ſup incidenti fuit cognitũ.Primo caſu,nõ præiudicat ſen-
tentia lata ſup principali:vt.l.ſi quis à liberis.§.ſi vel parẽs.de lib.agno.
&.l.penul.de his,qui ſunt ſui vel alie.iur.& ibi no.Si verò fuit cognitũ,
& plenè:& tũc aut ſententia lata ſup principali põt eſſe vera,& ſi ſuper
incidenti nõ ſit pronuntiatũ:& tũc nõ præiudicat incidẽti:quia nõ vide
tur ſuper eo pronuntiatũ:vt not.in.d.l.penul.de his,qui ſunt ſui,vel ali.
iur.&.d.l.ij.ĩ.de ord.cog.Aut nõ põt aliter eſſe vera.& tũc videtur pro
4 nuntiatũ ſuper incidẽti,vt hic.¶ Sed an hæc ſentẽtia† ſuper incidenti la
ta,faciat pręiudiciũ ſi in alio iudicio per modũ actionis refricet̃?Dic aut
proponitur in alio iudicio,per modũ actionis ad eundẽ effectũ,ad quẽ
fuit propoſitũ in modũ exceptionis:tũc præiudicat: vt.l.duobus.ff. de
except.rei iud.& quod ibi nota.Aut proponitur ad aliũ effectũ:& tunc
aut ſententia lata reſpicit fauorẽ ſtatus,& pręiudicat.vt hic ſecundum
opi.gl.aut nõ reſpicit fauorẽ ſtatus:& tunc aut in illa incidẽti ſuccubuit
ille.contra quẽ opponebat̃.& facit pręiudicium in alio iudicio:vt.l.qui
Romæ.§.duo fratres.& tãgit̃ per Cy.licet nõ alleget illũ.§.j.l.j.ĩ.quãdo
ciui.act.cri.præiud.Si verò non ſuccubuit ille,qui obijciebat : tunc non
pręiudicat in alio iudicio:vt.d.l.vendicantẽ.ff.de eui.tangit̃ ꝑ Cy.ĩ.ſen.
reſcin.non poſ.l.peremptorias.dixi in dicta.l.qui Romę.§.duo fratres.
¶ Venio ad aliã quæſtionem:quæro in quo differat iſta lex à ſeq.dic,vt
5 in gl.¶ † Quæro tertiò,[a] vtrũ ſuper incidẽti ſit pronuntiandũ?glo.ſuper
a hoc refert tres opio.Pla.dicebat quòd ſic:vt.l.de qua re.ff.de iud.l.intra
vtile.de mino.ff.de pręuari.l.pręuaricationis.Bu.vero dicit cõtra,ꝑ hãc
leg.& per.l.ij.ĩ.de ordi.cog.& hoc verũ dicebat Bul.qñ ciuilis quæſtio
incidit ciuili:ſin autẽ criminalis criminali:tũc de vtraq; pronũtiatur : vt
l.ij.§.ſi publico.ff.de adul.de libe.cau.l.ſi filium.ĩ.eo.l.pe.Idẽ ſi quęſtio
ciuilis incidat in criminali:vt:d.l.penul.ĩ.eo.ſecundũ Bul.¶ Tertia fuit
opi.Ioã.& Azo.quæ diſtinguit inter incidentẽ,& emergentẽ.Incidens
dicitur,quæ habet cauſam vetuſtiorẽ ante iudiciũ: & tunc de ea nõ pro
nuntietur:vt hac leg.Itẽ eſt exceptio emergens,quæ emergit in ipſo iu
dicio:vt ꝙ aliquis fuit falſus teſtis,ꝙ dilatio non debet dari: tunc ſuper
iſtis eſt pronuntiandũ:vt.ĩ.de dila.l.à procedẽte.& deliber.cau.l.à libe-
ris.§.fi.&.l.ſequẽ.Iſta op.eſt veriſsima.¶ Tamen vt eius veritatẽ videa-
6 mus,op.Exceptio† trãſactionis rei iudicatæ,& iuriſiurandi, impediunt
proceſſum:vt.l.fratris.ſ̃.de trãſact.&.l.eleganter.§.ſi quis poſt.de cõdi.
inde.& tamẽ conſtat,ꝙ ibi habuerũt originẽ ante iudicium:& ſuper eis
eſt pronuntiandũ,ſcilicet,an habeãt impedire,vel nõ impedire proceſ-
ſum:vt ibi videbitis.Itẽ pone,ꝙ pactũ de nõ petendo ſit factũ pendẽte
iudicio:ſuper iſta exceptione,ſeu pacto,nõ erit pronunciandũ: & tamẽ
habet originẽ pendente iudicio.Iſta ergo diſtinctio nõ videt̃ vera.Sol.
ſecundũ omnes:exceptio,quæ opponit̃ ad proceſſum de neceſsitate,ha
bet originẽ pendẽte proceſſu.Non enim poterat impedire proceſſum
7 anteq̃ proceſſus inchoaret̃:vel inchoari vellet:& ideo† quãdo ego op.
exceptionem rei iudicatæ:tranſactiouis:& iuriſiurãdi ad litis conteſta-
tionẽ.Iſta põt diei emergẽs.Nõ enim de iuſtitia,
vel iniuſtitia cauſæ tractat̃:ſed de hoc, an ſit pro-
cedendũ,vel nõ ſit procedẽdũ:ſicut quãdo oppo
neretur dilationẽ dãdam:vel aliquẽ in teſtem ad
mittendũ,vel non admittendũ: qnia tũc non põt
vltra procedi,niſi ſup hoc pronuntietur.Si verò
ille,qui opponeret dictas exceptiones rei iudica
tæ trãſactionis,& iuriſiurandi:nõ opponeret ad
proceſſum:ſe ad iuſtitiã cauſæ:vt quia diceret:di
co me abſoluendũ,vel te non fouere iuſtitiã:quia
iudicatũ,iuratũ,vel tranſactũ:tunc fateor, ꝙ non
eſſet ſup ea pronuntiandũ:ſed ſuper principali.
¶ Ad illud quod dicit̃,de pacto de nõ petendo,
facto pendẽte iudicio:reſpõdeo,quòd Ioã.reſpi
cit ad illud,quod cõmuniter accidit:quia iſtę ex-
ceptiones peremptoriæ cõſueuerũt habere origi
nem retro ante iudiciũ.¶ Clarius tamẽ,ne poſsis
8 errare,debes dicere ſic.† ꝙ aut exceptio opponi
tur ad impediendum proceſſum:& ſuper ea eſt
pronuntiandũ de neceſsitate:vt.ĩ.de dila.l.à pro
cedente.l.à liberis.in fi.de libe.cau.de pręuari.l.
pręuaricationis.Aut opponit̃ ad iuſtitiam cauſę:
& tunc ſuper ea nõ eſt pronuntiandũ:vt hic in fi.
intelligas de neceſsitate. Poteſt tamen iudex ſi
vult:vt.l.intra vtile.ff.de minori.ita debes intelli
gere iſtã materiam:& iſta eſt veritas.Dixit ſuper
exceptione,quę reſpicit proceſſum eſſe pronun
tiãdum.Quid ſi omittatur?dicam tibi in.l.à pro-
cedẽte.ĩ.de dila.De materia huius leg.dic, vt per
Inno.extra de elec.c.cum inter.in gl.quę incipit:
per hoc videtur,per Barto.de mu.pet.c.j.& per
Specu.in titu.de incidentibus quæſtionibus.

SI quæſtio. Iſta lex dicit idem in ſumma, ꝙ pręcedens:ideo nõ ſummo aliter,q̃ in leg. præcedẽti.Vltimò no.ꝙ nõ eſt neceſſe,ꝙ de nullitate teſtamẽti agat̃ principaliter:ſed hoc venit incidenter in petitione hęreditatis.An autẽ hic principaliter poſsit peti,ꝙ teſtamentũ, vel aliud inſtrumentũ nullũ pronuntietur? plenè dixi in.l.quæ ſub condi.in fin.de condi.inde.&c.

CVm ciuili. Quando ciuilis incidit criminali, vel econtra, vtraq; cauſa eadẽ ſentẽtia dirimit̃.h.d.¶ Oppo. ꝙ primo finienda ſit criminalis:vt.ĩ.l.proxi.Solu.ibi vtraq; principaliter intẽtabatur.hic vna principaliter: alia incidenter.Cõtra hoc op.ergo ſup incidenti nõ eſt pronuntiandũ:vt.ſ̃.l. proxi.&.l.j. dicebat Bul.ibi loquit̃ quãdo ciuilis incidit ciuili:Vel aliter ſecundũ Ioã.& melius,ꝙ hæc intelligat̃ ſecundum illas:quia vna ſentẽtia terminabunt̃.Nã lata ſnĩa ſup principali videt̃ ſentẽtiatũ ſup ĩcidẽti &c.

QVoniam. Quãdo inter duos orit̃ cauſa ciuilis, & cauſa criminalis, pendẽte criminali ſuperſedetur ſuper ciuili.h.d.Concordat.ff.de iud.l.ꝑ minorẽ.& ex hac leg.ſumebã vobis vnã regulã,ad impediendã cumulationẽ.de qua dicã vobis in.l.edita actio.ſ̃.de eden. ¶ Op. de.l.re.amo.actio.§.ob adulterij crimẽ.ff.re.amo. Sol.vt ibi.& dicam in.d.l.edita.

a ¶ Quæro tertiò. Quid autem ſi iudex omiſit pronũtiatione ſup emergẽti, proceſſus ſit ipſo iure nullus. Videt̃ quòd ſic: quia dicunt do.ꝙ ideo eſt pronũtiãdum:quia non poteſt ad vlteriora procedere.glo.eſt de hoc ĩ.l.arbitro.ff.qui ſatiſda.cog. Pręterea iudex videtur inordinariè procedere: ergo proceſſus eſt nullus.c.exhibita.extra de iudi.In contrariũ eſt caſus, ꝙ licet iudex procederet omiſſa pronuntiatiõe, ſuper legitimatione perſonarũ,valet proceſſus : quia ipſo facto videtur pronuntiare cõtra exceptiões impedientes proceſſum ꝓcededo ad vlteriora.Caſus eſt no.in c.ex parte.el.ij.extra de appe.Quid autem ſi iudex dicat, ſic pronuntio omiſſa tali exceptione. dic quòd eſt perinde acſi expreſſè de exceptione pronũtiaſſet. Nota. dictum Inno.in.c.ſæpe.in glo.hic locum extra de appel.Andræ.Barba.

De litis conteſtatione. *Rubrica.*

¶ Continua vt in glo.

☞ *SVMMARIVM.*

1 *Citatio licet interrumpat præſcriptionem,non tamen inducit litis conteſta.*
2 *Libellus datus principi,interrumpit præſcriptionem.*
3 *Litis conteſtatio per quæ uerba inducatur?& nu.5.*
4 *Ius oritur ex facto.*
6 *Lis,quòd non conteſtetur per exceptiones declinatorias.*
7 *Exceptio iuriſiurandi,an inducat litis conteſta.*
8 *Exceptio pacti de non petendo,& exceptiones peremptoriæ,an inducant litis conteſtationem:& numero.12.*
9 *Litis conteſtatio,quòd non poßit fieri parte abſente.*
10 *Litis conteſta.non poteſt fieri per narrationem,& reſponſionem factam ex interuallo.*

11 *Litis contestatio, unde dicatur?*
12 *Litis cōtestatio ex rñsione facta positionibus, non induciť.*
14 *Prælium quando dicatur fieri, & quando badaluchum.*
15 *Reus si respondendo negat, & dicat quòd non respondet animo litem cōtestandi, quòd nō inducatur litis cōtesta.*
16 *Protestatio contraria actui, quòd nō releuet. & quando dicatur contraria actui? & nu. 17.*
18 *Litem contesta. quasi contrahitur. & .s. nu. 10.*
19 *Protestatio facta contra protestationem, quando prosit?*
20 *Litem contestando quando respondetur, debet respōderi de credulitate.*
21 *Reus in respondendo si confiteatur, an per hoc inducatur litis contestatio.*

a RES[a] in iudicium. Hæc est bona lex, & malè declarata ꝑ nostros doc. breuiter dicit. ¶ Postulatio, vel actiōis editio, litis cōtestationem nō facit: sed fit per narrationē negotij, & respōsionē. h. d. ¶ Ad euidentiam præmitte, ꝙ de iure antiquo fiebat res litigiosa per lit. conte. Tūc enim res dicebatur deducta in iudiciū: vt. l. ij. ī. de litig. Pono ergo casum sic. Actor petijt citari reū, vel dedit si bi libellū: vtrū videatur ex hoc lis cōtestata: & sic res in iudiciū deducta? respondet Imperator &c. ¶ Op. de. l. sicut. in prin. ī. de præscri. xxx. anno.
1 Sol. licet quādoq; sola † citatio: habeat effectū in terruptionis præscriptionis: nō tamē inducit litis
b conte. ¶ Opp. s. quādo libellus[b] Principi. dať. l. j.
2 Sol. † eodē modo licet ibi habeat effectū interrūpendæ præscriptiōis, quo ad aliud: tamē nō videtur lis cōtest. quia adhuc pōt iudex recusari: vt in auť. offerať. & ideo nō pōt dici, ꝙ sit lis cōte. quia nō pōt dici in prælio, qui pōt effugere præliū: ita nō pōt dici, ꝙ sit lis cōte. qn̄ pōt lis effugi. ¶ Op. diciť hic, ꝑ narrationē negotij. sed in libello narratur negotiū: ergo &c. Rn̄. debet hic subaudiri per narrationē negotij, & responsionē alteri⁹ partis: vt. s. de iura. calū. l. ij. post prin. & de iud. l. rē non nouam. §. patroni. ¶ Hoc præmisso venio ad q. Quæro, cū in libello cōtineanť duo. s. narratio facti, & cōclusio iuris: qd debet narrare actor, & qd debet reus respōdere: vt inducať litis cōtesta. Rn̄.
3 vtrunq;, & factū & ius. Et † ideo cōsuetudo obseruat: ꝙ actor dicit: narrata, prout narranť vera esse hoc respicit factū: & petita fieri debere, hoc respicit ius. Reus respōdet narrata, prout narranť, vera nō esse: & petita fieri nō debere. Rō huius: quia sicut ex parte actoris, sn̄ia debet esse cōformis libello: ita ex pte rei debet esse liquidū Iudici, qd petat reus: & apparet, ꝙ petit non fieri petita, & sic se absolui. Tamē tex. iste non videť referri, nisi ad narrationē facti dūtaxat: dū dicit, cū iudex ꝑ narrationē negotij. Nō ergo dicit de iure. tn̄ tex. in. l. ij. circa prin. de iura. cal. loquiť magis gn̄aliter, post narrationē, & rn̄sionē. Nō dicit de narratione facti, vel iuris: & sic de vtroq; pōt intelligi. Itē tex. in. l. rē nō nouā. §. patroni. dicit post narrationē propositā, & cōtradictionē obiectā, non dicit facti, vel iuris. & sic de vtroq; potest intelligi.
c ¶ Quæro ergo:[c] quid si actor narrauit factū tantū, & narrata prout narrātur vera esse: & reus ad factū tantū respondet: an inducať litis cōtestatio? puto ꝙ sic, per hanc leg. cū dicit ꝑ narrationē negotij: nec requirit de necessitate narrationē iuris.
4 ¶ Præterea † ex facto ius oritur: vt. l. si ex plagis. §. in cliuo. ad leg. Aquil. ad Turpil. l. j. §. j. Vnde præsupposita narratione facti, sequiť conclusio iuris. Itē ex parte rei proposita cōtradictione facti, ius ipsum facit cōtradictionē iuris: quia actore factū nō probāte, reus absoluiť: vt. s. de eden. l.
5 qui accusare. ¶ Quæro tertio: † quid si actor ius narrat, & reus ecōtra, negat illud ius narratum. Verbi gratia: dicit actor petita fieri debere re⁹ negat petita fieri debere: an inducať contestatio? gl. hic videť dicere, ꝙ sic, in exēplo ꝙ ponit: quando dicit, ꝙ actor dicit: debes mihi decē. Debere enim est obligatū esse: & est iuris. institu. de ob. in prin. Et si re⁹ istud neget, induciť lit. cōte. & istud puto verū. nā ad positionē cōsequētis, sequiť positio antecedētis: vt. l. ꝑ hęrede. §. papi. & l. illud ff. de acq. hęr. vñ cū ego narro ius: videor narrare istud factū, ex quo illud ius oriť. & idē ī reo negāte. hoc ēt vr̄ tenere Inno. de lit. cōte. c. j. & Spe. in ti. de lit. cōte. Et eadē rōne dico: ꝙ si actor narraret factū, reus rn̄dēdo negaret ius: satis vr̄ ad pro positū rn̄disse: vt induceret lit. cōte. ar. in. l. quæ extrinsecus. §. fi. de ver. ob. & l. si sub vna. in prin. eo. ti. & eorū, q̄ dicā statim in eo, q̄ exceptionē opponit. ¶ Quęro, vtrū opponēdo exceptionē inducať lit. cote. hic gl. dicit: ꝙ si oppōiť exce. peremptoria pacti, vel iurisiurādi, īduciť lit. cōte. secus si opponiť exceptio declinatoria iudicij, ex ꝑsona iudicis, actoris, vel libelli. Ita dicit gl. quā vide sup verbo: vel arbi. hęc, Cy. idē. & d. Iac. bu. cōtra hoc habem⁹ casum exp̄ssum, de li. cōte. c. ij. lib. vj. ¶ Quid dicem⁹. in eo ꝙ gl. dicit, qn̄ obijciť exce.
6 † declinatoria, ista nō inducit lit. cōte. hoc est verissimū. nā ad declinādū iudiciū ꝑponiť, nō ad litigādū. & sic vos videtis in istis plijs corpalibus: qm̄ multa p̄cedūt anteq̄ pueniať ad preliū: vt deplanare locū, vbi prælieť: destruere munitiones eorū, q̄ preliū cōtenūt, & declināt. Ita in isto prelio ciuili, & intellectuali, oes istę exceptiones declinatorię debēt ante oīa examinari. debet eī̄ videri libell⁹: vtrū p̄cedat. l. j. ff. de offi. asses. libell⁹ est eī̄ id. sup quo cōtēdiť. Ideo debet deplanari: & examinari: vtrū sit cōtendendū sup eo. Itē illę exceptiōes: tu nō es iudex, nō es legitimus actor: oīa ista debēt rescindi ante, q̄ ad lit. cōtest. pueniať. & sup eis ē ꝑnūtiādū: vt vidistis. s. ti. j. l. j. Ex
7 ceptio † verò iurisiurādi, de qua dicit hic gl. pōt opponi ad īpediēdū ꝑcessum: qa est de īpedientibus: & tūc nō induciť lit. cōtest. nā declinat iudiciū, nō inducit. & esset idē ꝙ in pręcedētib⁹. Sed si opponereť ad merita causę: tūc esset idē, ꝙ ī exceptiōe pacti, & alijs pemptorijs: de qbus statim
8 dicā. ¶ De exceptiōe verò † pacti, & alijs pemptorijs: videtis gl. nostras & doc. cōtradicētes cū decret. ij. extra de lit. cōte. in. vj. ¶ Pro cui⁹ declara
9 tiōe pręmittēda sūt duo, primò, an lit. cōte. † pos
d sit fieri absente pte.[d] Pe. in. l. edita. s. de edē. dicit, ꝙ sic, ex pte actoris: hodie p auth. q semel. ī. q̄uo & qn̄ iu. statim dato libello: & sic proposita facti narratiōe, actor est obligat⁹ liti: & sic ex pte eius est lis cōte. Doc. oēs dicūt contra. & hoc est cōtra istū tex. & est spāle in auth. q semel, ꝙ pueniť ad diffinitiuā lite nō cōte. sicut qn̄q; in bello corpali, qs pōt vincere aduersarium suū, sine bello. Ita in casu illi⁹ auth. sine libello & sine lit. conte. pōt vincere actor tn̄ spālis casus est, ibi. facit ad hoc de tē. ap. l. fi. §. illud. Sicut eī̄ si vna ptiū tm̄ esset in cāpo: nō pōt dici pliū: ita ex vna tm̄ pte altera absente, nō pōt dici lis cōte. ¶ Quæro secundò,
10 † vtrū lit. cōte. possit fieri p narrationē, & rn̄sionē
e factā ex interuallo? Rn̄. ꝙ nō.[e] nā vt scitis in cōtestatione quasi cōtrahiť: vt. l. ij. §. fi. & ibi no. ff. de pto. stip. l. iij. §. idē scribit. ff. de pec. sed cōtractus, vel quasi, impediunť ꝑpter interuallū tpis, īter interrogationē. & rn̄sionē: vt. l. j. §. j. de ver. obl. l. cōtinuus. in prin. eo. ti. Pręterea, vt dixi, sicut vides in isto corpali plio, si vn⁹ veniret in cāpū hodie, & posteà reuerteretť, & alius cras: nō diceretť pliū inter eos: ita ēt ex interuallo non pōt dici lis cōte. Prędicta duo. s. de pte absente, & de interuallo, probanť ex significatione noīs. Litis enim
11 cōtestatio † diciť, a cō. quod est simul: quasi simul attestatio in lite: sed ex interuallo, vel īter absentes, nō pt ita simul attestatio īteruenire: ergo &c. facit ad p̄dicta. ff. de cōfes. l. certū. §. si qs absente.
12 & de interro. act. l. fi. ¶ Nūc † ad propositū: an ꝑ oppositū exceptiōis pemptorię inducať lit. contesta. dico sic, aut statim post narrationē factā ab actore, sequiť respōsio rei opponētis exceptionē pemptoriā: tūc induciť lit. cōte. ita intelligať ista gl. & tex. hoc videtur velle ī. d. l. rē nō nouā. §. patro. ibi post narrationē ꝑpositā, & cōtradictionē obiectā: sed si post libellū datū, vel post narrationē propositā, re⁹ ex interuallo veniret: & produceret suas

a ¶ Res. In primis vidi dubitari: reperiť in actis narratio, & petitio, & subditur per notarium actorum: tali præsente: & nō cōsentiente: vtrū inducatur lit. cōtest. vide quod not. in c. j. extra eodem.

b ¶ Quādo libellus. Adde tu, & aduerte: quòd quādo factum proponitur coram principe, tūc videtur quod nō sit necessarius libellus. ita Inno. & Ioā. and. in. c. j. de libe. oblatio. & remittit se ad not. in. c. j. de lit. conte. Et idē dicunt Stephan. & zaba. in cle. sępe. de ver. significatione q. xv. in. iiij. intellect. & licet hoc dicant in Papa, ibi tamē est in quolibet Principe superiore non recognoscente, & iure Principū fungente, ex quo est solut⁹ legib⁹. leg. Princeps. ff. de le. Faciunt nota. per Bar. & Io. de Imo. in. l. infames. ff. de public. iud. & per Bar. in. l. hostes. ff. de capti. & postli mi. reuer. & vide in proposito Bar. in. l. j. ff. de mino. Et ad prædicta, vide. d. Mar. So. ī. d. c. j. de libelli. oblatio. fo. x.

c ¶ Quæro ergo. Facit glo. in. ij. q. x. c. quia præsulatus. ij. q. ij. c. notum. & in. c. cum ecclesia. de cau. pos. Idem si fiat coram Papa. arg. l. omniū. ī. de testib. & quod not. in. c. j. extra. e. tamen in cōtra. est glos. in capitulo. j.

de lit. cōte. vbi requirit quòd inferatur petitio: & illā sequtur. do. Io. & Bart. hic dicit, ꝙ si præcedat libellus, est necessaria narratio. Illa narratio refertur ad libellū in quo opposita erat petitio. tamē Bar. dixit in. l. j. bellorū. ff. de acc. qd est spāle in criminibus: vt admittatur sol⁹ libellus narratorius: ergo in cōtra. est ius cōmune: vbi nec obi. gl. c. qa præsulatꝰ. palle, qa p̄cedit iterdictis recuperādæ: hic. sum⁹ in his in qbus sufficit offi. iud. & procedit opi. Bart. vt in spūalib⁹ in cle. dispendiosam. de iudi. Aut nō exuberat iudicis officiū: & tunc procedit in glo. in. c. j. de mu. pe. facit tex. i illo. c. j. & c. dudū el. ij. de elec. & cle. sæpe. de ver. sig. c. licet Hel. de simo. Innoc. in. c. in nostra. de sep. i prin. & Io. de lig. in. c. j. & in. c. i literis. de rest. spo. vnde moder. in. c. j. eo. pall.
✠ POMATES.

d ¶ Absente parte. Et vide Are. cōsi. lviij. col. ij. & col. iiij. & vide Alex. consi. c. co. j. vo. v. vbi dicit, ꝙ potest fieri parte absente: p cōtumaciam declarando: vt ibi per eum.

e ¶ Quod nō Abb. in. c. j. extra eo. dicit Rotam tenere contrarium. deci. cclj.

ceret suas exceptiões:tũc nõ induceret lit.cõtest.
qa non videt̃ ꝓducere sup̃ meritis causæ. ita loq-
tur.c.j.de lit.cõte.in.vj.ita debes intelligere istã
13 materiã.¶†Quæro vtrũ p̃ respõsionẽ factã posi
tionibus,inducat̃ lit.cõte.Respon.ꝙ nõ nam tex.
hic loquit̃ de narratione negotij vniuersalis,&re
spõsione facta secuta ad eandẽ: sed in positioni-
bus fiunt narrationes p̃ticulares:meritò nõ indu
14 citur litis cõte. Sicut enim videmus in istis † prę-
lijs corporalibus inter famulũ & famulũ:nõ ap-
pellatur pręliũ,sed badaluchũ: sed qñ tota mas-
sa,& totus exercitus vtriusq; p̃tis inuicẽ cõfluũt,
tunc dicit̃ pręliũ.& ita hic istæ cõtradictiones p̃ti
culares:vt respõdere positionibus, nõ inducũt
litis cõte.& de hoc est casus extra de lit. cõte.c.j.
15 ¶Procedo † vlteri⁹,& quæro:qd si reus rñdẽdo
narrationi actoris dicat,ꝙ respõdet nõ aĩo conte
a standi litẽ:[a] glo.dicit ꝙ non videt̃ cõtestatio. ar.
ff.q.mo.pig.vel hypo.sol.l.si debitor.§.j. de ex-
cep.l.sed & si qd.§.fi.&.l.seq. Quidã doc. dicũt,
ꝙ ista protestatio est cõtraria actui, q celebratur:
ideo nihil releuat:imo inducit̃ contestatio.qa qñ
16 ꝓtestatio † est cõtraria actui,q celebrat̃, nihil re
leuat,extra de ap.c.solicitudinẽ.Not.ẽt extra de
cõsti.c.cũ.M.ferra.Facit ad hoc,quod not.in.l.in
vẽdentis.j.de cõtrahẽ.emp.puto tñ ꝙ gl. nostra
17 verũ dicat.† Nã ista protestatio non est contraria
actui,q celebratur:tunc enim esset contraria, qñ
esset circa idẽ. Verbi gratia:ego reus respondeo
b negando,& protestor[b],ꝙ non rñdeo. Ista enim
benẽ essent cõtraria vere & repugnantia: vt in.l.
vbi repugnãtia.de regu.iur.& de fi.instru.l. scri-
pturæ,sed qñ est circa diuersa,nõ dicunt̃ contra-
rię.Põt enim animus protestationis separari ab
actu.vt.l.q in aliena.§.fin.de acq.hęre.l.at si qs.§.
plæriq;.de relig.&.l.si debitor.§.j.quã allega. gl.
18 ita fit in ꝓposito.Nã vt dixi p̃ litis † cõtestatio-
nem inducit̃ qdã quasi cõtractus, p̃ quẽ qs obli-
gatur instãtiæ.vt,s̃.dixi.vnde cũ reus rñdet negã
do, ꝓtestat̃,ꝙ nõ habet animũ cõtestãdi litẽ. hoc
est inducendi illũ,quasi cõtractũ. Videmus etiã
in istis prelijs corporalibus,vt dixi.ꝙ possit vna
pars aggredi aliã,nõ aĩo pręliãdi,vel stãdi secum
in pręlio:sed statim aĩo retrocedẽdi. ¶Alij sunt
q dicunt,ꝙ ista ꝓtestatio ꝓdest: nisi ex diuersa
p̃te p̃ actorẽ protestet̃ cõtrariũ:vt.l.j.§. elegãter.
ff.de lib.agno.&.l.aut q aliter.§.ij.aliâs.j.ff.quod
vi aut clã.Breuiter dico,ꝙ ista cõtraria ꝓtestatio
actoris quãtũ est in casu ꝓposito.nihil opat̃. In
19 duobus enim casibus † ego reperio: ꝙ contraria
protestatio aliqd operat̃.primò qñ p̃ primã ꝓte
stationẽ inducit̃ quędã quasi patietia,& cõsensus
ei,cui fiebat ꝓtestatio:qa p̃ cõtrariã ꝓtestationẽ
declarat̃,quod illæ quasi cõsensus, seu patientia
nõ inducit̃:vt.d.l.j.§.elegãter.de libe.agno.¶Itẽ
operat̃ ꝓtestatio cõtraria,qñ fit ad diuersos effe
ctus vt puta p̃cessit ꝓtestatio tua,q̃ intẽdit ad no
tificãdũ mihi aliqd:vt tu excuseris à vitio clande
stinitatis:ex aduerso ego facio aliã ꝓtestationem
ad prohibendũ,ne facias,vt sic incidas in vitium
violetię.hoc põt fieri:vt.d.l.aut q aliter:Sed qñ p̃
ꝓtestationẽ p̃tis solũ inducit̃ declaratio cũ prote
statione:vt est in.q.nostra.ꝓtestatio aduersę p̃tis
circa hoc.nõ põt aliqd opari:qa nõ fit circa illud
ꝙ sit in p̃tãte sui protestãtis:vt habuistis no.in si
mili in.l.alimẽta,s̃.de neg.gest.sed quid faciet iu-
dex.quãdo pars nõ vult cõtestari litẽ.certè prece
deret ad missionẽ ex primo decreto.vt habuistis
20 gl.qũo & qñ iud.auth.q semel.¶†Quæro,quã-
do respõdet̃ in lit.cõte.vtrũ debeat respõderi de
veritate:an de credulitate dic de credulitate? &
ita obseruat cõsuetudo, & intelligas hoc de veri-
tate.hoc est de eo,quod vehemẽter opinat̃.& cre
dit:vt no.in.l.ij.§.idẽ labeo.ff.de aqua plu. arcẽ.
aliâs ille q cõueniret̃ ex facto alieno,nunq; posset
21 cõtestari litẽ.quod esset absurdũ. ¶†Quærit gl.
qd si respõdendo actori cõfiteat̃ reus,an inducat̃
lit.conte.gl.distinguit.Aut precessit libellus: &
tunc p̃ cõfessionẽ fit lit.cõte. Aut actor sic simpli
citer petit sine libello:& tunc nõ fit lit.cõte. nec
c datur diffinitiua:sed fit simpliciter præceptũ de
soluẽdo:vt.l.si debitori.ff.de iudi.Doc. vltramõ.
dicunt cõtrariũ. Nã p̃ cõfessionẽ nõ fit lit. conte.
imò debet qs absolui ab instãtia iudicij. argu.l.si
reus.de ꝓcu.Per hoc etiã videt̃ tex.i.l.si domus.
§.q cõfitet̃.de lega.j.Itẽ pro istorũ opi.facit.s̃.de
iud.l.rem nõ nouã.§. patroni.ibi post narratio-
nem propositã,& cõtradictionẽ obiectã. Not.ꝙ
dicit contradictione in contrariũ.& puto,ꝙ ista
sit veritas.Cõtestatio fit p̃ narrationẽ, & cotradi
ctionẽ sine dubio.sed alibi dicit tex. p̃ narratio-
nem,& respõsionẽ. Nec dicit vtrũ sit responsio
cõtradicens,vel sit respõsio consonãs:vt.l.ij.circa
prin.§.j.s̃.de iur.cal. Nec ob.leg.alle.in cõtrariũ:
imò cõcordãt cũ gl.si rectè inspicias. Nã põt esse
ꝙ qs confitet̃ eo proposito,ꝙ nõ cogat̃ subire iu
diciũ:ita loquunt̃ contraria, volebat enim statim
ibi soluere.¶Itẽ põt qs confiteri eo aĩo,vt iudi-
cium subeat,& ferat̃ diffinitiua. Ita loquit̃ ista gl.
sicut vides in bello corporali. Nam põt esse ꝙ qs
volẽs preliari,reddat se victũ:sed vult esse in prę
lio,& vult ꝙ p̃ vim belli capiat̃. Itẽ in proposito
licet quis consiteat̃:tamẽ vult p̃ diffinitiuã sñiam
condenet̃,quod est quandoq; vtile,imo necessa-
riũ:vt puta propter conseruandã stipu.de euicti.
vt.l.vtiq;,de rei vẽ.& de neg.ge.l.sinaũt.vnde no
stræ glo.dixerũt optimè.¶Vltimò quæro,qd si
in actis appareat lis cõtest.nec dicit̃ p̃ confessio-
nem,vel contradictionẽ an valeat processus: de
hoc dixi in.l.sciendum.de verbo.obliga.

SVMMARIVM.

1 *Libellus debet in scriptis offerri,nisi in causis breuioribus.*
2 *Dispositio huius authen.determinatur per.l. sciẽdum.ff.qui satisda.cogan.*
3 *Libellus per quem offeratur.*
4 *Libellus offerendis consuetudo curiæ seruanda est.*
5 *Libellus cuius expensis detur.*
6 *Libellus offertur coram arbitro.*
7 *Sportulæ quæ sint?*
8 *Prætorijs stipulationibus interponendis persona fideiussoris requiritur.*
9 *Dilatio,de qua in ista authẽ.q; causa cognita poßit minui.*
10 *Iudex,quando impetretur ab utraq; parte*
11 *Notarius de consuetudine scribit diem dati libelli.*
12 *Præscriptionis interruptio quãdo fiat p̃ lit. contest.nulla.*
13 *Libelli productioni quando poßit renuntiari.*
14 *Litis contestationi non potest renuntiari per partes.*
15 *Compromitti in arbitros an poßit ut queat sine libello, & sine lit.conte.pronuntiare in scriptis & sine scriptis.*

OFferatur. Ista auth. est bona.
Primò ponit quid
habet facere actor. Secundò quid ha-
bet facere reus. Tertiò quid habet fa-
cere iudex.Quarto quid iuris,si prædicta obser-
uata nõ fuerunt. Secũda ibi:& exinde. Tertia ibi
deniq;. Quarta ibi:litis ergo.¶Op. Breuiter hic
dicit̃ libellus.& sic ĩnuit ꝙ debet dari in scriptis.
Cõtra de eden.l.j.in prin. Sol.de iure antiquo nõ
erat necesse,ꝙ libellus daret̃ in scriptis in ciuili-
bus:vt.l.cõtra.sed in criminalibus sic:vt.l.libello
1 rum.ff.de accu.Hodie† verò etiã in ciuilibus dat̃
in scriptis:vt hic.nisi in causis breuioribus:vt in
auth.nisi breuiores.j.de sen.ex peri.reci. ¶Op.
de.l.sciendũ.ff.q satisd.cog. Solu. qdã dicunt, ꝙ
illa corrigitur p̃ istam. Alij dicunt,ꝙ illa tenetur
2 cõiter:& ꝙ ista † determinat̃ p̃ illã.s.ꝙ illud quod
hic simpliciter dicit de fideiussore dando, distin-
guat̃,an possideat ĩmobilia,vel non:vt.d.l.scien-
dum.arg.de legi.l.nã & posteriores. ¶Circa au-
thẽ.istã essent quęrẽda multa:sed dicã tibi tãtum
ea,quæ sunt necessaria.dicit̃ hic:offerat̃ ei,qui ad
iudiciũ vocat̃,libellus : impersonaliter loquitur.
3 ¶Quæro,† p̃ quẽ debet libellus offerri:tres sunt
opi.Prima,ꝙ ante omnia libellus debet dari iu-
dici:& postea pars citari:& tunc per iudicẽ offe-
ratur libellus p̃ti. Et hoc videt̃ ꝓbare ex ordine
ti.s̃.qa primò ponit de edẽdo. Secundò ponit de
in ius vocãdo,quasi libelli oblatio coram iudice
debeat pręcedere. Alij dicũt,ꝙ primò citat̃ re⁹:&
postea libell⁹ ei offert̃ ab actore reo postulãte: &

a ¶Nõ animo cõte-
stãdi litẽ. Quid si
reus respõdẽdo li
bello actoris di-
cat, ꝙ rñdet ani-
mo nõ contestãdi
litẽ.vide de hoc p̃
Spec.in ti. de litis
cõte.§.j.ver. illud
& nõ cũ alijs plu-
ribus.ver. seq. Et
an rñsio facta per
verba iuris, indu-
cat litis cõte. vide
Spec. no. vbi.s̃.§.
j.ver.qd ergo si ꝓ
ponunt̃. & ibi in
versi. sed qd si ne-
go causam.

b ¶Et protestor. vi
de in.l.non solum
§.morte. ĩ quarta
cha. de op.no.nũ.

c ¶Nec dat̃ diffiniti
ua. Adde tu,& ad
uerte: qa Bart.hic
vr̃ sentire, ꝙ p̃tes
possunt renũtiare
libello,non tñ qn
porrigatur qualis
qualis petitio, ad
hoc,vt iudex cer-
tã ferat sñiam. Et
sic vr̃ cotradicere
his,quę ipse dicit.
j.i auth. offerat̃.s.
ꝙ p̃tes nõ possunt
renũtiare libello.
in col.ij.in fi. q tñ
saluari põt intelli
gẽdo dicta hic,qñ
partes cõuenerũt
quòd iudex nõ in
figura iudicij, sed
de plano ex offi-
cio suo veritatẽ in
qrat, & audiat, &
secũdũ reperta di
cat:aliâs aũt taliso
lẽnitate renũtiari
nõ põt.l.nemo p̃t.
ff.de le.j.& tũc qñ
p̃tes sic cõueniũt,
nõ reqrit̃ libellus.
l.quoties. in fi.C.
de priui.scho.lib.
xij.quẽ ita,qdã in
telligũt:facit tex.
in auth.vt differẽ.
judi.§.si verò cõti
gerit. & in.c.cum
tpe,extra de arbi.
Nõ enim fieri põt
cõuẽtione p̃tiũ:ꝙ
iudex sñiam dicat
sine libello : ex
quo debet ei esse
cõformis. ca. licet
Heli. de simo. cũ
si. & bene secũdũ
Pa.in.d.c.j.de lib.
obl.& ibi.d. Mar.
Sozi.in arti.v.fal.
xiij.p̃ no.in.c.du-
dũ.de elec. & in.l.
postq; liti.de pac.
qa si p̃tes possunt
in totũ cedere liti.
vt in iurib⁹.s̃.alle.
sic & totã cãm po
terũt ponere ĩ ma
nu iudicis:&tunc
eius dictũ nõ erit
sñia:sed erit quod
dã mãdatũ.ar.no.
hic p̃ Bar.ad ꝙ fa-
cit gl.in.c.de cau-
sis.de re iudi.& in
isto mõ põt ꝓce-
dere illa opi.quæ
vult libellũ posse
.à partib⁹ remitti.
quę fuit opi.gl.&
Spec.& adde etiã
ꝙ partes possunt
facere,ꝙ iudex in
cã procedat, vt ar
bitrator,p.l.sed si
in seruũ.§.si qs.ff.
de arbi.& dicit.d,
Mari. in loco.s̃.al
leg.& ibi concor.

a ¶ Vnum nūtium. Vide. s. Alexā. in rub. de eden. an cū citatorio sit mittēdus libellus.

b ¶ Cōsuetudinem curię. Adde tu an valeat cōsuetudo, quod non detur libellus. & videtur quòd sic: vt p doc. in. c. j. de libe. obl. & maximè p. do. Maria. Sozi. in articu. v. fal. xj.

POMATES.

c ¶ productioni libelli. Vide Cepo. consi. lx. colū. j. & ij. & Car. cxxxix. col. ij. & seq. volu. j. & Soz. xcvj. col. j. & duab⁹ seq. vbi loquitur etiam in causis summarijs, in quibus foret dictum sola facti veritate inspecta. & quod possit procedi in scriptis & sine scriptis &c. & ibi loquitur tam in libello, q̄ in litis contestatione.

d ¶ Partium tolli. Vide Barba. in c. de causis. in quinta chatta. de offic. deleg.

hoc videtur probari ex ordine titulorū in. ff. Nā primo ponit de in ius vocā. Secundò tit. de eden. pro hoc optimè facit de iudi. l. nō videt. ¶ Tertij dicūt, quòd libellus offerat iudici, & mittetur par
a ti p vnū nuntiū.ª & in hac opi. sunt vltramon. & hoc probat primò p. l. sicut. & l. cū notissimi. ꝟ. de præscri. xxx. an. si p solā citationē fit præscriptio nis interruptio, de necessitate debet intelligi, q̄ mittat libellus cū citatorio: aliàs nesciret reus ad quid esset citat⁹. Pro hoc. ꝟ. proxi. aut. libellū. &. ꝟ. quomodo & q̄n iudex. aut. q semel. ¶ Nos quid dicemus? certè quelibet practica est bona. vnde tene quā vis. & hoc tenet gl. tua prima hic: quā vide, & no. In hoc tamē est differētia: quia q̄n libellus mittitur cū citatorio: postea reus cōparens nō posset petere dilationē ad deliberandū sup libello: cū iam libellus fuerit missus: vt extra de dila. c.
4 ij: facit. ꝟ. ti. ij. l. si q̄n. Tamē in prędictis† serua con
b suetudinēᵇ curiæ ciuitatis, in qua es. Nā in ciuitate ista in criminalibus mittitur libellus cū citatorio: in ciuilibus non. In ciuitate Pisarū mittit etiā in ciuilibus libellus cū citatorio: vnde secundū diuersitatē locorū ita debet fieri. ¶ Quæro, q̄n reus
5 cōparet debet sibi dari copia libelli. Quero† cui⁹ expensis? tex. videtur velle in. l. j. circa prin. ff. de eden. q̄ expēsis ipsius rei. Satis enim est, quòd ei fiat copia describēdi: vt ibi patet. In q̄busdā partibus obseruatur vnū: in alijs aliud vnde serua cōsuetudinē curiæ. ¶ Sequit ei, q vocat ad iudiciū.
6 † Quero, vtrū corā arbitro sit offerēdus libellus? gl. dicit, & bene, q̄ sic: vt. l. penul. §. fi. s. de arb. & de iud. l. rē non nouā. circa prin. ¶ Vlterius quæro: dicitur hic exinde prestitis sportulis. quę sunt
7 † istæ sportulæ? gl. dicit q̄ in iudice delegato sunt declarate. in aut. de iudi. §. ne autē. in iudice verò ordinario, nō reperit expressum, nisi in clericis: vt. l. cū clericis. & l. omnes. s. de epi. & cle. ¶ Vlterius procedo, dicit hic, data fideiussione. quæro quid si nō vult dare fideiussor. sed pignora? glo.
8 dicit† q̄ nō sufficit: q̄a in prætorijs stipulationib⁹ persona fideiussoris requiritur: vt. l. pretorię. la. vlt. ff. de præto. stip. In. leg. prædicta: tenet gl. cōtra. & sunt gl. multū inuicē aduersantes: dic vt ibi dixi. & gl. ibi posita dicit veritatē. ¶ Vlterius di
9 citur hic. xx. dierū gaudeat inducijs. ¶ † Quæro, vtrū ista dilatio possit augeri vel minui, gl. videt tenere q̄ nō doc. sunt in contraria opi. cū etiā ista dilatio det ministro iudicis, pōt minui cā cognita: vt. l. ij. ff. de re iud. & ibi dixi. Vidistis tactū per me. & ibi gl. in aut. q semel. ꝟ. quomodo & quādo iudex. ¶ Sequit hic, q̄ pōt recusare iudicem: nisi ipse petierit eū. Quæro, vtrū ab vna tātum parte
10 possit iudex impetrari. Breuiter distingue, † aut vtraq; pars est pręsens, & nō impetrat, nisi de cōsensu vtriusq; : secus si alia pars est absens. & ita obseruat curia Romana. probat in. l. obseruandū. ff. de iudi. ¶ Vlterius quero, vtrū ille, q dat libellum, debeat in libello scribere diē dati libelli? tex. hic videt velle, q̄ sic gl. dicit q̄ hoc de cōsuetudi-
11 ne nō seruat: sed hoc† scribit notari⁹: & datur terminus ad respōdēdū. ¶ Quæro circa fi. istius aut.
12 † vtrū q̄n cōtestatio est nulla ex vigore istius aut. interrumpat præscriptio? gl. quę est hic, videt dicere q̄ nō. Quod intellige verū in illis casib⁹, qui bus interruptio debet fieri per lit. conte. nō in casibus q̄bus interruptio fit per solā citationē: vt. l. cum notissimi. & l. sicut. ꝟ. de præscri. xxx. an. Nā illud solū debet aduerti, an legitime fuerit facta citatio: vt. l. accusatus. ff. de adult. & ibi plenè dixi.
13 & tenementi hāc gl. ¶ Vltimò quæro, † vtrū pro
c ductioni libelliᶜ possit renuntiari. gl. quæ est hic, dicit q̄ tacitè pōt omitti, non expressè. Et in hoc videt residere etiā Mar. Syl. Ia. but. & alij sunt in cōtraria opi. q̄ renuntiari nō possit. Et istud puto verū. Ista enim solenitas nō fit ad vtilitatē ptis solū, sed etiā ad vtilitatē iudicis: vt sciat sup quo habeat ferre sn̄iam: ideo nō pōt cōsensu partium renuntiari. ¶ Prætereà ea, quæ inducunt circa solennitatē in actibus hominū, nō possunt cōsensu
d partiū tolli: ᵈ vt. l. nemo pōt. de lega. j. ff. de pac. l.
14 ius publicū. Idē† dico in litis cōtest. Idē tenēt cano. extra de offi. deleg.
15 c. de causis. & p Ioā. and. de re iudi. c. fi. lib. vj. ¶ Quæro tota die fiut† cōpromissa in arbitros, q̄ possint cognoscere sine libello, sine lit. conte. & pronuntiare in scriptis, & sine scriptis. &c. Quomodo valet iste processus: cū vt dixi dictis solenitatibus renuntiari nō pōt? Respon. sicuti Papa, vel Imperator quādo dat iudicem potest remouere istas solēnitates: vt. l. j. post prin. ff. quis & a quo appe. & l. vlti. ꝟ. de sentē. Ita partes possunt dare ipsam formā arbitris: quia illi notione habēt à partibus tantū: aliàs nō potest assumi cum remotione dictarū solenitatum: secus in alio iudice, qui iurisdictionem habet à seipso, non à partibus.

Libellum. Ista aut. de consuetudine non seruatur. h. d. ¶ No. ex stipulatione executoris & officialis quæritur actio parti. Vidisti in aut. generaliter. s. de epis. & cleri. & in aut. matri. & auiæ. ꝟ. quando muli. tute. offi. fun. potest. ista lex tamen de consuetudine non seruatur.

De plus petitionibus. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Dispositio huius leg. habet locum lite contesta.*
2 *Transactio facta bona fide, licet super cautione dolo extorta, ualet.*
3 *Actor confitens lit. contesta. sed dolo plus petijsse, non punitur hac leg.*
4 *Reus si absoluitur de quantitate falsa adiecta per actorem, quia actor non probauit, an tunc puniatur actor?*
5 *Lex hæc quando locum habeat & sic quando quis dicatur plus petere.*
6 *Lex hæc quomodo deducatur in practicam.*
7 *Pœnitentia in huius legis pœna, nun locum habeat?*

Odiosas. Ista est bona & singularis lex, & ea expedita, erit quasi expedita lectio nostra Breuiter dicit. Qui per dolū cautionē pluris exegit, & per dolū plus petijt litē contestādo, debitū perdit: nisi trāsactio, vel secunda cautio interuenerit. h. d. ¶ Primò ponit dictū: secūdò exceptionē. Secūdā ibi trāsactionibus. ¶ Op. hic videtur, q̄ sit locus pœnitentiæ. cōtra. ff. de ædil. edic. l. si quis sit fugitiuus, i prin. Sol. hic delictū nō dicit cōsummatū ante litē: ibi vero secus. ¶ Vltimò op. insti. de acti. §. tripli. Sol. fateor q̄ ille qui p do
1 lum plus petit punitur in triplo expensarū. tamē† nō priuat debito, nisi fuerit lis cōtest. ita loquitur hic. ¶ Op. ad fi. huius leg. & videt q̄ transactio dolose interposita nō valeat: vt. l. in summa. in prin. ff. de codi. inde. & habuistis no. s. de trans. l. sub prætextu. Dicunt quidā q̄ hic fallit. Tu
2 dic, quòd est verū, q̄ hæc† trāsactio fuit facta bona fide, licet fuerit facta super cautione extorta per dolū. ¶ Itē opp. ad velle. l. si mulier. vbi non sufficit secunda cautio sine cursu biennij. Sol. dicunt quidā, q̄ hic expectatur cursus biēnij: quod est falsum. Nā ibi loquit de muliere, quę pro alio se obligare non pōt: hic verò loquit in eo, qui quādocunq; vult potest se obligare. ¶ Quæritur de duabus quæstionibus & primo hic dici
3 tur si reus fuerit cōuictus: † quid si ipsemet post litē contestatā confessus fuerit? gl. dicit q̄ tunc nō puniet: ar. ff. de iureiur. l. eū qui in prin. de non nu. pecu. aut. cōtra qui propriā. alij dicūt contrariū. Vos teneatis gl. nostram per tex. qui hoc expressè requirit: q̄ post litē contestatam permaneat in lite & cōuincat de obiecta falsa quātitate, sed ille qui cōfitet nō
4 conuinceretur: sed ipsemet seipsum conuincit. ergo &c. ¶ Quæro† quid si reus absoluitur de quantitate falsa adiecta per actorē: quia actor non probauit: vtrū iste titulus habeat locū: Gl. quę est hic, dicit q̄ sic. Mirabilis gl. est ista, si verū diceret vide gl. mag. circa fi. Doc. omnes tenēt contrariū. Nā ista lex loquitur quādo actor deliquit in duobus: scilicet exigendo cautionē pluris p dolū. itē plus petendo per dolū: secus si in vno tantū deliquerit. s. in plus petēdo. Ita tenet gl. extra eo. tit. c. j. Ita tenēt
5 etiā omnes nostri doc. hic. ¶ Ex his† habes distinctos aliquos casus. quādoq; q̄s propter dolū exigit cautionē pluris, & p dolū plus petijt: tunc habet locū ista lex. Quādoq; quis solū per dolū plus petijt: tūc punitur in triplo expensarū, & nō pdit debitū: vt. in. §. tripli. insti. de actio. Hodie fortè punitur in duplū: vt. s. titu. j. aut. libellū. Vel dicas q̄ ibi in alio casu loquit. Quādoq; quis pluris exegit cautionē p dolū, nō tamē plus petijt: & tūc nullo modo punit indebitè: sed punitur crimine stellionatus: si dolus ille in aliā speciē delicti non cadit: vt. l. j. & ij. ff. de cri. stellio. Quādoq; quis nec propter dolū exegit cautionē pluris: nec per dolum plus petijt, sed per temeritatē: & tūc punitur in expensis tātum: vt. ff. de
6 iudi. l. eum quē temerè. ¶ † Quæro, qualiter practicatur ista lex: vtrū ad faciendum actorē plus petentē priuari debito, requiratur nouus libellus condictione ex leg. ista: an verò per officiū iudicis, qui eū reperit dolo plus petijsse, & pluris cautionem exegisse: qualiter hoc fiat? certè vtraq; posset esse bona practica: vt no. in simi. ff. de rei vendi. l. si. & vide bitis in aut. item possessor. ꝟ. qui potiores in pigno. hab. & in corpore vnde sumitur. ¶ Vltimò oppo. extra glo. q̄ vsq; ad sententiam sit locus pœnitētiæ. vt. l. alia. ꝟ. de his, q. vt indig. & l. Papinianus. §. meminisse. de
7 inoffi. testamē. Sol. † speciale est, hic propter duplex delictū actoris &c.

De dilationibus. *Rubrica.*

Quælibet

SVMMARIVM.

1 Dilatio ad probandum quælibet uidetur peremptoria.
2 Iudex ex suo officio potest dare dilationem etiam, non petenti.
3 Probatio facta in secunda dilatione data, causa non cognita, quando ualeat?
4 Probatio facta sine dilatione, an ualeat? remißiuè.

QVoniam. Iudex debet dare dilationes moderatas secũdũ diuersitates locorũ: & non facilè amplius, q̃ semel. h.d. ista no. lec. & singula. ¶ Op. de auth. q semel. ĩ. quõ & q̃n iud. Sol. ibi loqtur in dilationibus expectatorijs: hic verò de dilationibus q̃ dantur ad probandũ. ¶ Opp. s. de iud. auth. iubem⁹. Sol. ibi loquit̃ de dilationibus allegatorijs: hic de dilationibus præparatorijs. ¶ Vltimò no. & primò ꝑ hãc leg. videt̃, ꝙ nõ sit necesse, ꝙ in dilatione apponat̃ & peremptoriè: qa † quelibet dilatio est pemptoria: vt hic videtis: qa nõ dat̃ nisi vna de facili. Idẽ. ff. de fer. l. fi. ꝙ est verũ in istis dilationibus, quę dãtur ad probãdũ: secus in dilatorijs: vt. ĩ. quõ & q̃n iud. l. cessante. & ibi gl. ¶ No secũdò, ꝙ dilatio nõ debet dari, nisi petenti: vt ibi si rerũ vrgẽtissima rõ flagitauerit, & necessitas desideratæ instructionis exegerit. Ego puto. a † ꝙ iudex ex suo officio possit dare dilationẽ, ẽt nõ petẽti, si hoc viderit expedire: vt. s. de iudi. l. properandũ. in fi. prin. ibi nullus erit tã audax, q possit inuito iudice litẽ protelare: vnde si pars esset negligẽs in petẽdo dilationẽ ad producẽdos testes, iudex posset statuere: ẽt eo nõ petẽte. Nec ob. ista lex. imò facit ꝓ: ibi, dũ dicit: si rerũ vrgẽtissima rõ flagitauerit. vnde si est necessitas ex ꝑte rei, hoc est litis: vt dilatio præbeatur: ẽt si pars non petit iudex põt hoc facere. Ista em̃ lex hoc vult, vt iudex nõ possit dare dilationẽ non congruentẽ, ꝑ quã lis protelaretur: sed dare dilationẽ, ꝑ quã lis abbreuietur: hoc nõ cõtradicit. Ad idẽ. l. ij. ĩ. quõ & q̃n iudex. dixi in. l. iiij. §. hoc autẽ iudiciũ: de dã. infec. ¶ Itẽ no. ꝙ hic dicitur, ꝙ non facilè datur amplius, q̃ vna dilatio. ¶ Aliæ em̃ dilationes dãtur cã cognita: vt. l. fi. ff. eo. & l. oratione. ¶ Circa hãc leg. quæro, b qd si iudex dederit secũdã dilationẽ † absq; causæ cognitione: vtrũ valeãt, quæ fiũt in illa dilatione? hic tex. dicit, ꝙ nõ: qa iudex hoc nõ põt facere: vt ibi: nõ sibi cõcessum intelligãt dãdæ dilationis arbitriũ &c. & puto verũ salua meliori deliberatione, si prima dilatio fuit ꝑfecta. s. triũ mẽsiũ, vel. vj. vel. ix. secundũ moderationẽ huius leg. ꝙ non valẽt. Sed si prima dilatio ꝑfecta non fuit: vt qa dedit. x. dies ad probãdũ: & tunc ei de facili põt dare secũdã dilationẽ: vt acta nulla dilatione valeãt. Quod enim in prima dilatione diminuit: videtur quod possit supplere: & ita videtur sentire Innoc. de test. c. pe. quasi in fi. finalis glo. & ibi vide multa bona ꝑ eũ de intellectu huius leg. ¶ An valeat † probatio facta sine dilatione: Doc. tangũt aliquid hic. dixi plenè in. l. in crimine. ff. de adul. Et dic plenè, vt ibi.

SI quando. Nõ debet alicui dilatio dari ad illud, super quo ante iudiciũ posset esse instructus. h.d. Per istam leg. dicimus, ꝙ si actor peteret dilationem ad dãdum libellum reo, non debet sibi dari. Item si procurator actoris c peteret dilationem ad faciendum fidem de mandato, non deberet sibi dari: quia ante hoc potuit esse instructus. Idem in similibus. quod nota bene.

QVod fieri. Opp. ꝙ actore veniente debeãt dari dilationes, secundũ auth. q semel. quõ & q̃n iudex. Sol. reus habet tria remedia. aut enim actor est absens post lit. cõte. & negotiũ liqdatũ ꝑ probationes factas, & seruat formã. l. properãdum. §. j. de iudi. aut est actor absens ante lit. conte. & tunc aut vult quod negotiũ eo absente liqdetur, & ꝑueniatur ad diffinitiuã, & debet seruare formã auth. q semel. Aut nõ vult, qđ negotiũ liqdetur, sed solũ vult, qđ absoluat ab obseruatiõe iudicij: tũc seruat formã hui⁹ auth. &c.

SVMMARIVM.

1 Officium iudicis, in quibus conquiescat dilatione pendente? &c.
2 Dilationis causa finita, finitur dilatio etiam si totum tempus non sit lapsum.
3 Feriæ an eximantur de dilatione? remißiuè.

SIue pars. Pendente dilatione, debet iudicis officiũ conquiescere: & in numero dierũ cõputãtur etiam feriati. h.d. bona lex. ¶ Oppo. ad primum dictum, ꝙ iudex pẽdente dilatione põt procedere: vt. ĩ. de iureiu. l. generaliter. §. his de pręsentibus. ver. nullo tamen. Sol. ꝙ hic dicit † pendente dilatione iudicis officium conquiescat. Intellige in his, quæ preiudicialia essent ad ea, super quibus pendet dilatio: in alijs verò d põt iudex suum officium exercere. verbi gratia. Datus est mihi terminus sex mẽsium ad probãdũ vnũ articulum, in quo producũtur testes ex alia prouincia: interim cõquiescat iudicis officiũ, sup illo articulo: sup alijs poterit procedere: vt. l. cõtraria. Itẽ si pendet dilatio sup admittẽdo, vel non admittẽdo vno teste quod sup alijs poterit procedi. & idẽ in similibus. ¶ Itẽ opp. de. l. a filia §. alumno. ff. ad trebel. Solu. Illud quod hic dicitur, quod debeat expectari: donec transeat totum tempus dilationis: † intellige nisi causa dilationis sit finita. Nam tunc non expectaretur vlterius: quia finita cã dilationis, finitur dilatio: vt. l. contraria. Exemplum. iudex statuit tibi dilationem ad veniendum. x. dierum. venisti in prima die, Certè finita est causa dilationis: decętero pendente dilatione procedere poterit. Non ob. hac leg. & idem in similibus, tenemẽti. Ad secundum: † vtrũ feriæ eximantur de dilatione: vel non: dic plenè, vt dixi in. l. ij. de tempo. ap.

SVMMARIVM.

1 Causæ cognitionẽ, quæ desyderant debẽt fieri iudice sedente.
2 Pronuntiandum super emergenti, quando sit?
3 Iudex si omisit pronuntiare super incidenti, an uitietur processus?
4 Iudex procedendo ad ulteriora, uidetur tacitè pronuntiare super exceptione.
5 Iudex si p̃tẽ grauauit, cũ nõ deberet ꝓcedere de iure, ꝓcessit.

A Procedente. Quæ causæ cognitionẽ desiderant, debẽt expediri iudice sedẽte pro tribunali: nõ à procedente: vel ambulãte: & sup emergẽti est pronũtiãdum. hoc dicit. ¶ † No. ꝙ ea, quæ causæ cognitionẽ desiderãt debent expediri iudice sedẽte pro tribunali. Et ideo sis memor semp facere istud apponi in sentẽtijs, vel in alijs, quę causæ cognitione desiderãt. No. ꝙ sup emergẽti pronũtiatur. ¶ Op. de. l. voluit. ff. de interro. act. & l. ij. §. dies. ff. quis or. in bo. pos. ser. Sol. ibi loqtur in his, quæ plenã causæ cognitionẽ nõ reqrunt: hic in his, quæ causæ cognitionẽ reqrunt & ideo hęc lex. debet intelligi in secunda, vel tertia dilatione, quę petit̃. a Nã prima cõcedit̃ de facili: ideo posset cõcedi & peti à procedẽte iudice: vt. s. eo. l. j. & l. fin. ff. eod. ¶ Oppo. & videtur, † quod sup incidenti nõ sit pronunciandum: vt. l. j. s. de ordi. iudi. Sol. hic loquitur de quæstione emergenti, quę respicit processum. b ibi loquitur de quæstione incidenti, quę respicit merita causæ: vt ibi plenè dixi. ¶ † Quæro, qd si iudex omisit pronũtiare sup hoc emergẽti: vtrũ vitiet̃ ꝓcessus. Spe. vr̃ dicere, quòd nõ vitiet̃ ipso iure: sed potest appellari ab eo, q̃n ipsam exceptionẽ, vel cõtradictionẽ iudex nõ admisit: vt extra. de offi. deleg. c. ex ꝑte. el. ij. no. per Spe. ĩ ti. de excep. §. propositis. pe. ver. ¶ Aduerte, q̃nq; iudex nõ obstãte cõtradictione ꝑtis procedit in cã, nulla facta examinatione, de eius contradictione: tunc hẽt locũ. c. interposita. extra de ap. qa si exceptio erat legitima, & in exceptione c opponẽs se obtulit probaturũ, eo ipso, quod iudex eũ nõ admisit, eũ grauauit, sed si se non obtulit probaturũ, tũc haberet opponẽs a grauamine appellare, & in cã appellatiõis veritatẽ exceptionis docere: vt ibi patet. Quãdoq; iudex de veritate, & iustitia exceptiõis examinat, & inqrit: & tũc nõ obstãte exceptione vltra ꝓcedit: & tunc dico, ꝙ ex hoc, quod sup exceptione nõ est pronunciatũ processus, nõ esset nullus: e nec ẽt annullãdus. Nã procedẽdo vltra, † tacitè sup exceptione pronũciat ipsam nõ obstare: sicut ꝓnũtiando diffinitiuè, tacitè pronũtiat sup incidẽti: vt. s. de ord. iud. l. ij. ita procedẽdo in causa tacitè pronuntiat sup emergẽti, quæ respicit processum. & sic posset intelligi. hæc lex secundũ vnã expositionẽ gl. quòd hic sup emergẽti nõ fuit pronũtiatũ: benetñ posset de iure cano. reuocari † ille processus, si iudx grauauit partẽ, cũ nõ deberet procedere de iure, & ipse processit. nõ ergo appellat̃: qa nõ pronũtiauit, cũ tacitè sit pronũtiatũ: vt dixi. Sed ideo, qa tacitè pronuntiãdo grauauit partẽ si procedere nõ debuit: qa fortè exceptio legitime obstabat. Ita debetis intelligere hanc materiam.

CVm a nobis. Corã eo à quo postulat̃ consiliũ, nõ postulat̃, neq; dat̃ dilatio. h.d. Dixi tibi de temp. ap. l. ij.

INter priuatos. In causis fiscalibus dãtur dilationes hoc dicit.

NEc de statu. In quæstiõibus stat⁹ & bonorũ termin⁹ dilatiõis ĩ leg. statut⁹, nõ excedit hoc dicit.

De ferijs. Rubrica.

f QVoniam. f Dieb⁹ feriatis potest appellatio interponi h. d. hæc lex clarè procedit in tempore

a ¶ Ego put. Adde tu, quod idẽ tenet Frã. de areti. in ca. venerabilis. co. iij. de iudic.

b ¶ Circa hãc leg. q̃ro Bal. tenet ꝙ sic in. l. petendæ. §. de tẽ. in integ. rest. & Moder. sequũtur ĩ. c. ij. de dil. quòd h. d. Bart. sed pro eo facit tex. in. d. l. petẽdæ. ĩ ver. causis cognitis oportebit. Item qa hoc est de ordĩe. l. prolatam. ĩ. ad senten.

c ¶ Procuratoractoris. Adde, ꝙ hoc idẽ tenet referendo Bar. hic Franc. cur. Papiẽ. in rep. l. admonẽdi. colũ. xij. in fi. ff. de iure iurando.

POMATES.

d ¶ In alijs verò. Quod licet iudex hoc possit, tamen nõ cogit̃. & vide Ro. cõs. ccccxliij. in. ij. dub. ad finẽ vlti. col.

e ¶ Nõ esset nullus. Vide Lud. in cõsi. ccxliij. in ordine suo. in ij. colũ. vbi dicit intelligi debere ꝑ processum ad vlteriora pronũtiatũ sup emergenti, quãdo fuit cognitũ per iudicẽ. & vide Ang. in cõsil. xcviij. in. ij. col. & Pau. de ca. in. l. fi. ff. si cer. pe. & Ia. and. in addi. Spe. in ti. desen. in addi. incip. Item quod est sciendũ &c.

POMATES.

f ¶ Q̃m. Et procedat ẽt in feriatis, in honorẽ dei, & quo modo notarius

dici potest instrumentum appellationis cōficere, & etiā in quibuscūq; alijs actibus, qui die feriata possunt expediri. Ita Anchara. in consi. suo. cccl xij. incipien. visa plena. in prin. & in ver. sed fortius obijcitur. vide etiam Feli. in c. cum. M. Ferrarien. col. xix. in prin. de consti. & Alexan. consi. clxxxvij. volu. ij. col. fi.

c ¶ Ait prætor. Vide omnino Alex. post Angel. & alios in l. qui bona. §. de illo. ff. de dam. infec.

d ¶ Quærendum. An autē si quis citatur, vt compareat die feriata, teneatur comparere ante, vel post Barto. ponit in repe. l. ex quacunq; in ver. fina. ff. si quis in ius voca. non ierit, vbi etiā ponit, q. de qua hic quærit Barto. & ibi dicit: φ si actus fact⁹ die feriato trahit ad non feriatū, valet. Ponit etiam ibi, φ citatus a Papa vel Imperatore, debet cōparere etiā die feriata. Adde Paul. de ca. consi. xxv. & Fede. consi. ccxliiij.

a ¶ Iudicis executio. De quo vide quæ dixi in l. j. §. nūcia tio. de no. ope. nū. in prin. iij. col.

b ¶ In c. significauerunt. Adde Bar. in l. j. §. nunciatio. cū concor. in iij. col. de ope. no. nun. & Ang. de Are. in l. ab executione, in vj. col. ff. de appel. Adde Fede. cōsil. xlviij. Et adde tu circa hoc etiā, φ sequestrū fieri potest, & etiam reuocari die feriato. Ita Lanfran. in c. quoniam cōtra falsam in ver. citationes. col. fin. de prob. & Moder. repe. scilicet do. Fran. cur. in l. j. de prohi. pe. seque. q. x. & ponit Angel. de Are. in l. Imperatores. §. fina. ff. de app. & Cacialup. in tra. de deb. suspe. & fugi. i. quę. viij. prin.

¶ Pro cōcordia. Aduerte, quòd diebus feriatis in honorē dei, debet cessare omnis strepit⁹ iudiciorum, per Bart. hic in l. dies festos, de ferijs. Contrarius tamen allegat hic. in l. pe. hoc ti. de fer. in l. diuus. ff. eodē in l. miles. §. sexaginta. ff. de adult. Tu dic primò, potest dici speciale in criminalibus: quia debent expediri quā citius est possibile: quia iste est fauor incarceratorū. l. properādum. in princi. C. de iudi. vel aliter, & subtilius, vera est. s. prima opin. Non ob. quod dicitur i. dic. §. sexaginta. & i dicta. l. diuus. in hac. l. pe. præalleg. quia nō loquit̃, nisi de datiōe libelli, quę est facti. Nec dicit̃ actus iudicialis etiā si loquatur de exceptiōe partis: vt sensit & voluit expresse Bar. i locis preal. & maxime in d. §. sexaginta

appellationis interponendæ: in tempore verò appellationis exercendæ, secus: quia non potest exercere, licet fatalia currant: vt vidistis. l. ij. j. de tempo. appel. Hic non sunt alia.

OMnes iudices. Dies dominica est feriata in omnibus, præterq; in opere rustica. h. d. in summa.

ANullo. Iudices sua authoritate non inducūt ferias. hoc dicit. Nota. tex. ibi, acsi pro hoc nomine eximuntur &c.

PVblicas. Causæ publicæ, & fornariorū possunt tractari diebus feriatis, ob necessitatē hominum. h. d.

QVadraginta. Tempore quadragesimæ in causis criminalibus sunt feriæ. hoc dicit non obseruatur ista lex.

SVMMARIVM.

1 *Executio sententiæ potest fieri in diebus feriatis, in utilitatem hominum.*

2 *Instrumenta confessionata possunt exequi etiā in personam in diebus feriatis, ob necessitatem hominum.*

OMnes. Omnis dies est iuridicus nisi specialiter sit expressum, φ sit feriatus. h. d. ¶ Quæro, vtrū in diebus feriatis ob fauorē hominum homines possint capi pro debitis. Breuiter non possent capi, vt venirēt ad procedendū: sed possunt capi ad exequendū: licet † enim diebus feriatis ob necessitatē hominū nō posset de necessitate procedi: vt hic tñ iudicis executio,[a] nō est inter dicta, nisi in dieb⁹ feriatis in honorē dei: vt patet hic in fi. & quòd executio sentētię possit fieri die feriato ob necessitatē hominū: est casus in c. significauerūt:[b] extra de iudi. & ibi p Innoc. & p Ioā. and. † Cū igit̃ instrumēta cōfessionata, seu guarentigiata habeāt executionē, sicut diffinitiuæ sententiæ capi poterūt homines in diebus feriatis ob necessitatē hominū: secus in feriatis in honorē dei.

ACtus. Actus, qui spectāt ad iurisdictionē volūtariā possunt celebrari diebus feriatis in honorē dei h. d. Et sic videtur, φ decre. quę est de immu. ec. capitu. j. quæ annullat omnes actus iudiciarios, qui fiūt in ecclesia, debet intelligi de actibus iudiciarijs, & cōtētiosis: nō volūtarijs: vt hic.

* PRouinciarum. Cōtra latronesin signes, pōt fieri examinatio diebus feriatis, etiā in honore dei. h. d. Hic videt̃ tex. quod p statutū possit disponi, quòd etiam in criminalib⁹ procedat̃, etiā in dieb⁹ feriatis in honorē dei & virginis Mariæ, & omniū sanctorum.

SVMMARIVM.

1 *Suspectus de fuga quando possit capi. etiam die feriato in honorem dei.*

2 *Citatio facta, die feriata, ad diem non feriatā, quādo ualeat.*

DIes festos. Diebus dominicis & feriatis, in honorem dei, debet cessare omnis cognitio, & executio. Possunt tamen celebrari cont actus, & spectacula, vel prælia, sunt illis diebus totaliter interdicta. h. d. Dicit̃ hic, nulla fideiussionis flagitet̃ exactio. s. iudicio sistī: nisi timeatur de eius recessu. dic vt in gl. ¶ Not. secūdū istā gl. φ † qñ aliquis est suspectus, ne aufugiat pōt capi die feriato in honorē dei, vt det fideiussorē de stando iuri. Tene menti. sicut etiā pōt capi sua authoritate: vt. l. ait prætor[c]. §. si debitorē. ff. de his, quę in frau. cre. quod itelligo si debitoris cōditio sit mutata à die cōtracti debiti: aliâs si nulla mutatio interuenit: habet creditor qd sibi iputet. arg. l. si is a quo. §. fi. ff. vt in pos. lega. ¶ Vltimò esset quęrendū,[d] an† citatio facta die feriata, vt veniat die nō feriata, valeat: quam questionē ponit Cy. hic, & do. Ia. bu. disputauit. Ego examino plenè in. l. j. §. nunciatio. ff. de ope. no. nun. &c.

De iurisdi. omnium iudi. Rubrica.

NOn quidem. Iurisdictio eius, q aliâs iurisdictionē habet, pōt inter nō subditos consensu ptiū prorogari. h. d. ¶ Quærit gl. duas qōnes. Prima, an sint aliq casus, in qbus nō pōt iurisdictio prorogari? Gl. ponit hic quatuor casus, quos vide. Dñi, isti quatuor casus nō propriè excipiunt̃ ab hac leg. Nā iurisdictio pōt prorogari. s. qñ hēt aliâs iurisdictionē ciuiliū causarū. vnde ille q habet tm̄ cognitionē de ciuilibus, nō pōt ex prorogatiōe esse iudex, in criminalibus. Ita loquunt̃ isti casus exceptuati, q hic ponunt̃ in gl. tua. ¶ Quærit glos.[f] quot modis fiat prorogatio iurisdictionis. glos. ponit hoc plenius in. l. j. ff. de iudi. Cy. pōit in. l. si qui ex consensu. s. de epi. audi. &c.

SVMMARIVM.

1 *Conueniri potest quis in loco mutati domicilij.*

2 *Statuto potest fieri, quod reus sequatur forum actoris, respectu subditorum statuto.*

IVris ordinem. Actor sequitur forum rei, q est in loco domicilij, φ hēt, vel habuit tpe cōtractus. h. d. No. tex. q dicit, φ hēt vel

1 habuit tpe contractus. φ est hic singula. & † sic

e licet mutauit domiciliū, tñ pōt couenirī[e] in lo-

f co, vbi habebat domiciliū[f]. ¶ Quero vtrū p† sta

2 tutū possit fieri, φ reus sequat̃ forū actoris. breuiter inter suos subditos, pt facere statutū, φ vult. sed φ qs possit statuere: φ nō nō sue iurisdictiōis teneat̃ in foro actoris. Rñdeo hoc nō pōt: qa ciuitas nō pōt facere statutū de his, q sue iurisdictionis nō sunt: vt. j. cod. ti. l. fi. & ego examino plenè in. l. cūctos po. & l. oēs ppl̃i. qa vtraq; pono &c.

g PRiuatorum.[g] Priuatorū cōsensus, nō datiurisdictionem. h. d. ¶ Op. j. e. l. fi. & in authen. de defen. ciuita. circa prin. & §. j. Sol. cōsensus priuatorū nō dat iurisdictionem: vt hic. secus in cōsensu alicuius collegij, vel vniuersitatis: vt in cōtra. ¶ Quæro, an statim facta electiōe: qs habeat iurisdictionē anteq; ingrediat̃ officium gl. dicit, φ sic. de hoc dic, vt dixi in. l. publi⁹. in prin. de condi. & demon. & de test. mili. l. pe. &c.

NEmo post. Ordinarius non pōt recusari: nec potest ante diffinitiuā sñiam appellare. h. d. An possit recusari iudex ordinarius? vidistis in. l. apertissimi. s. de iudic. &c.

SVMMARIVM.

1 *Reus in uetito examine, quomodo possit trahere actorem?*

2 *Pœnitentia in pæna huius. l. habet locū usq; ad sententiam.*

3 *Pœnitētia in pœnis legalibus habet locum usq; ad sententiā, Fallit in. l. i. s. de peti.*

Et de qua sententia hici intelligatur plus. num. 4.

5 *Pœna huius leg. an inferatur ipso iure, uel habeatur pro cōdemnato.*

6 *Pœna huius leg. an in eadem instantia, uel in alio iudicio inferatur.*

7 *Condictione sine causa, contra trahentem in uetito examine, ut liberet tractum, an agi possit.*

8 *Practica, quomodo pronunciabitur contra trahentem, in uetito examine, in sententia diffinitiua.*

POMATES. e ¶ Potest cōueniri. Bart. ita generaliter loquētē reprehēdit Panor. in c. proposuisti. in ij. col. in ver. sed quęro. extra de fo. cōpe. & Imo. soluendo Bart. intellige, vt p eū Panor. in fi. illius. questiōis. f ¶ Habebat domiciliū. Vide etiam Bar. in. l. cū quedā puella. & quæ ibi dixi post Bart. ff. de iuris. om. iu. ad de. d. Ang. in c. φ posuisti. de fo. cōpe. & c. Habes hic per Alexā. in d. l. cū quædā puella. & attende, quod domiciliū præcedens, dicitur etiā, si sit domicilium originis. De quo vide que dicā in d. l. cū quędā puella. Et adde quod contra Bar. hic tenēt. d. Ant. & Abba. in c. proposuisti. de fo. cōpet. & do. Mari. Sozi. in c. licet. eod. ti. q. x. principaliter. Et etiā contra Bar. tenet do. Franci. de are. in. d. c. proposuisti.

POMATES. g ¶ Priuatorū. Vide ad istā leg. Ro. cōsil. xviij. Feli. in c. pastora. col. iiij. in prin. de excep. & do. Ant. de prato in cōsilio inserto. in cōsilijs Bar. ad fi. col. j. in primo volumine.

In criminali

a IN criminali. Hęc est bona, & singularis lex[a] Et
breuiter dicit: qui aliũ in vetitũ tra
hit examẽ perdit cãm. h. d. Recitemus apparatũ nostrum p
1 quæstiones. ¶ Quęrit gl. quõ† reus põt trahere actorẽ in veti
tum examen? dicit glos. fortè si reus comminetur, & si sub tali iudice non
agat, & sic per metum, vel per dolũ eũ ad hoc cõpellit. hoc satis placet.
Tu autem pone exempla magis clara. Sũt quidã casus, quibus reus tra
hit actorẽ ad iudicẽ. Verbi gratia. in. l. diffamari. j. de inge. ma. Vel facit
reus actori statui terminũ ad agendũ: vt habuistis not. s. in. l. j. vt nemo
inui. agere cog. j. q accu. nõ pos. l. ea quidẽ. l. Titia. ff. de accu. facit ꝙ ha-
2 buistis in. l. iij. qui bo. ce. poss. & quod ibi dixi. ¶ Quæro secũdò,† quid
si actorem posteà, vel reum pœniteat? dicit gl. quòd si eum pœnituit an
te sententiam, indulgetur ei: vt actionẽ nõ perdat, nec pro confesso ha-
beatur: vt. l. quamuis. ff. de in ius voc. Quidã vltramontani reprehendũt
3 vt refert Cy. Tu dic gl. dicere verum: quia† in istis pœnis legalibus est lo
cus pœnitentiæ vsque ad sententiam: vt. l. qui cum maior. §. accusasse.
de bo. li. & l. in seruitutem. §. petijsse. e. ti. Et no. per Dyn. in. l. amplius
ff. rem ra. ha. Fallit in casu. l. j. s. de plus pe. vbi vsque ad lit. conte. tantũ
est locus pœnitentiæ. Ratio: quia ibi in duobus deliquit. ¶ Sed quęro.
4 † dicitur hic, ꝙ ante sententiam potest pœnitere. de qua sententia loqui
tur hic: puto quòd intelligatur de ea sententia, quæ finit iudicium pri
mum, in quo quis fuit tractus in examen vetitum. de hoc dicam statim
clariùs. ¶ Quęro, vtrum actor perdat actionem, vel reus habeatur pro-
5 † condemnato ipso iure: vel expectetur sentẽtia? gl. dicit: & benè: ꝙ sen
tentia requiritur: quia tex. dicit mulctetur, nõ mulctatus sit. Simile in. l.
iubemus. §. economus. de sacrosanct. ecc. & de pœ. iudi. qui ma. iud. aut.
nouo iure: & authen. qui semel. j. quomodo & quãdo iud. & in multis si
6 milibus. ¶ Sed quæro. vtrum† hoc fiat in eadẽ instantia, an opus sit no
uo iudicio gl. videtur ponere vtrãq; practicã, vel ꝙ fiat noua instantia
condictione ex hac leg. vel in ipsa sentetia diffinitiua sentẽtiabit cõtra
vocantẽ in vetitũ examẽ. vide gl. super versi. habeatur quasi circa fin. In
eo aũt ꝙ gl. dicit, ꝙ reus condemnatus post cõdẽnationẽ agit condictio
ne ex hac leg. nõ videtur procedere. Aut enim reus vocat⁹ in vetitũ exa
men nõ opposuit exceptionẽ iudicis incõpetentis: & tuuc videtur iu-
risdictionem prorogare: vt. s. eo. l. j. & videbitis. j. vbi de cri. agi opp. l. j.
& sic videbitur vocatus coram competenti iudice. Aut opposuit exce-
ptionẽ iudicis incompetentis, & fuit admissa: & tunc nõ procedit glo.
quæ dicit, ꝙ fuit condemnatus reus. Aut opposuit, & fuit repulsus: qa
iudex pronũtiauit se esse iudicem competentem: & tunc nõ poterit am
plius dicere se vocatũ in vetitũ examen cũ semel sit pronũtiatũ examen
esse idoneum, & iudicẽ cõpetentem. Responde in primo casu, si ponis,
ꝙ reus nõ opposuerit exceptionẽ incõpetẽtis iudicis: intelligitur in ca
sibus, quibus iurisdictio nõ põt ꝓrogari. vel quia reus ignorabat: vt no.
j. ti. ij. l. j. vel quia iudex nõ habebat aliã iurisdictionem super illis: vt di
xi in. l. j. s. eo. vel qa ipse reus nõ poterat prorogare: vt cleric⁹ de iure ca
no. extra de foro compe. c. si diligenti. Secũdo casu, quando exceptio-
nem iudicis incompetentis opposuit, & obtinuit: quia iudex pronũtia
uit se nõ esse iudicẽ competẽtem tunc fateor, ꝙ nõ procedit glos. in eo,
quod dicit, ꝙ reus fuit cõdemnatus. sed procedit tex. quia reus habebit
condictionem ex hac leg. vt actorẽ faciat priuari sua actione. Et isto ca-
su illa erit sententia, vsq; ad quã licet pœnitere. s. sententia in qua iudex
pronũtiauit se esse nõ iudicẽ. ¶ Tertio casu, quãdo exceptionem oppo
suit, & fuit repulsus: quia iudex pronũtiauit se iudicem competentem:
tunc procedit gl. si ponimus iudicẽ malè pronuntiasse. Hoc enim pote
rat examinari in alio iudicio, in quo agitur condictione ex leg. ista: quia
ad alium finem tendit iuxta ea, quæ dixi vobis. s. in. l. j. de or. iud. ¶ De-
7 inde dicit gl.† ꝙ põt agi condictione sine causa, vt actor cũ liberet. Istud
non placet: qa non desijt esse obligatus sine causa, donec cõdictione ex
8 lege ista, actor sit ea actione priuatus. ¶ Deinde dicit gl.† dandã aliã pra
cticã, ꝙ ipsa sñia diffinitiua sentẽtiabitur, contra vocantẽ in vetito exa
b mine. Hic aduerte,[b] si actor vocauit reũ in vetitum examẽ potest ista gl.
ꝓcedere: qa reo superuenit defensio, pẽdente iudicio, quę sibi prodest
ad absolutionem. instit. de perpe. & temp. act. §. fi. & l. iusiurandum
& ad pecunias. §. fin. ff. de iureiurand. Sed si reus traxit actorem in veti-
tum examen, non potest in hac diffinitiua sententia reus condemnari:
vel pro condemnato haberi: quia ius quod superuenit actori pen-
dente iudicio, non potest videri in iudicium deductum: vt. l. non potest
ff. de iudi.

c MAgisteriæ. [c] Magister militum, potest cognoscere, eti
am summariè inter milites. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Collegia approbata possunt dare suis rectoribus iurisdictionem.*
2 *Collegia approbaata possunt facere statuta de his, quæ pertinent ad eorum iuris-
dictionem.*
3 *Negotiatores quam militiam exercere possunt?*
4 *Milites Florentini: qui militant causa honoris, mercantiam exercent.*
5 *Priores artium an possunt cognoscere de causis publicis.*
6 *Rectores artium, non habent iurisdictionem, nisi in his, quæ pertinẽt ad eorum artem.*

a ¶ Lex. De materia huius leg. latè Spe. in ti. de cõpe. iudi. adi. §. j. ver. bre
uiter scias &c. Et vide tu circa materiã hui⁹ leg. qñ qs possit pœnitere, p
Fran. de are. in. c. si diligẽti. colũ. ij. de fo. compe. & ibidẽ do. Mari. sozi.
b POMATES. ¶ Hic aduerte. nota ergo, ꝙ ĩ huiusmodi remedijs
qs dicit reus, & ꝓpterea dixit. d. Alex. cõsi. suo ciij. vol. v. ꝙ talia reme-
dia intẽtabit corã
iudice suo &c.

7 *Vniuersitas scholarium est approbata, & potest habere re
ctorem.*

PEr iniquum Hęc est bona lex
Qui sunt de ali-
quo collegio rõne professionis, iurisdi-
d ctione ei⁹ q pręest collegio[d], recusare nõ possunt.
1 h. d. ¶ † Not. ex hac leg. ꝙ est multũ mẽti tenẽdũ,
ꝙ collegia approbata possunt dare suis rectori-
2 bus iurisdictionẽ ordinariã. ¶ Ex hoc no. † ꝙ col
legia approbata possunt facere ĩter se statuta, de
his quę ptinẽt ad eorũ iurisdictionẽ. dixi. in. l. oẽs
populi. de iusti. & iur. ¶ Opp. dicit hic, ꝙ illi qui
sunt de negotiatione, nõ habẽt exceptionẽ occa-
sione militię. & sic innuit, ꝙ possunt esse milites.
Cõtra. j. negotia. ne militẽt in rubro & nigro. lib.
3 xij. Sol. intellige hoc† de quadã militia inermi, nõ
em iurabãt se nõ euitaturos mortẽ ꝓ re publica
sed aliã militiã assumebãt. vt faciũt milites Florẽ.
4 qui militãt† cã honoris: nihilominus mercãtiã ex
5 ercent: & dicunt populares. ¶ Op. secũdò,† qa se
e cundũ hoc isti Priores, seu Capitanei artiũ[e] pos-
sent cognoscere de publi. criminib⁹: vt ibi, tã pu-
blicis ꝙ in priuatis &c. quod videt cõtra. l. j. ff. de
offi. ei⁹ cui man. est iuris. vbi hoc conceditur solũ iu
dicib⁹ maioribus. Sol. dicit gl. intellige hic publi
cis. i. societatib⁹, vel collegijs illius. & ꝙ dicit pri-
uatis: ĩtellige quã habẽt inter se illi de illo colle-
gio, vel societate, in his quę pertinẽt ad eorũ artẽ.
& ita obseruat cõsuetudo. & vide istã glo. & not.
Istud etiã tenet Inn. de offi. or. c. cũ ab ecclesiarũ.
6 Et sic isti† rectores artiũ, nõ habẽt iurisdictionẽ,
nisi in his, quę ptinẽt ad eorũ artẽ: & in illis pos-
sunt facere statutũ: & non in alijs. ¶ Quærit glo.
vtrũ vniuersitas scholariũ possit habere rectorẽ?
Glo. videt dicere ꝙ nõ: qa tex. dicit q aliquas ꝓ-
fessiões, vel negotiatiões exercent sed scholares nõ
profitent: vel negotiant: sed sub ꝓfitentib⁹ addi
scunt. vnde doc. bene possunt habere rectorẽ: qa
ꝓfitent. Vide gl. tuã, quæ hoc dicit. doc. tenẽt ꝙ
7 † vniuersitas scholarium sit approbata, & possit
habere rectorem, per authen. habita. j. ne fil. pro
patre. & ita obseruat consuetudo, Hic non sunt
alia.

*Quando Imperator inter pupillos, uel
uiduas. Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio ordinaria recusatur propter miserabilitatem
personarum.*
2 *Trahi extra prouinciam, quando quis poßit.*
3 *Personæ miserabiles, non possunt trahi extra prouinciam.*
4 *Personæ miserabiles, quæ dicantur?*
5 *Vidua, dicitur etiam mulier, quæ non habuit uirum.*

SI contra pupil-
f los.[f] Personę miserabiles nõ pos
sunt trahi ad ius extra prouinciã
sed ipsi alios trahere possunt. h.
1 d. No,† ergo casum, in quo iuris-
dictio ordinaria recusat: qa miserabiles psonę fa-
ciũt hoc authoritate hui⁹ leg. aliũ casum vidistis
in. l. j. j. si quacũq; pręd. po. ¶ Oppo. & videtur.
2 ꝙ hoc sit de iure cõmuni, ꝙ† quis non possit trahi
extra prouinciã: vt in aut. vt diffe. iudi. §. j. Fateor
ꝙ hodie est correctum: qa generaliter nemo trahi

c ¶ Magisterię. Vi-
de ꝙ per istũ tex.
notant dicit Bal.
hic ĩ fi. & no. & li
mitat Alex. ĩ. l. ma
gistratibus. ff. eo.
d ¶ Qui pręest col-
legio. An autẽ iste
electus sit à supe-
riore cõfirmãdus:
vide Alex, ĩ. l. mo
re. cũ seq. in. vj. co-
lum. ff. eo. tit.
e ¶ Capitanei actiũ.
Et an priores ar-
tium statutis suis
possint, adijcere
pœnas, vide quæ
dixi. in. l. ij. ff. ii qs
ius dicẽ. nõ obtẽ.
POMATES.
f ¶ Si cõtra pupil-
los. Vltra priuile
giũ ꝙ habet mise-
rabilis ex ista leg.
vide etiã aliqd ꝙ
ponit ĩ. c. j. de po-
stu. Aliud ꝙ ponit
gl. ij. in. c. licet ex-
tra de censi. & ibi
Panor. aliud ꝙ po
nit Imo. in. c. signi
ficãtib⁹. de offi. de
leg. ꝙ nõ valet re-
scriptũ impetratũ
contra miserabilẽ
psonam: nisi facta
mentĩone de eius
miseria. p tex. no-
strũ hic. Sed illud
ibi reprobat Imo.
qa text. noster nõ
probat hoc. vide
Car. cõsi. cxxxvj.
col. v. ad fin. Item
aliud ponit Ant.
de but. ĩ. c. licet ex
suscepto. de foro
cõpe. sed illud ibi
reprobat Panor.
in. v. col. in ver. ij.
non placet. Item
aliud. ꝙ ponit in
c. ex tenore. de fo
ro. cõpe. & ibi vi-
de Maria. in. c. j. ĩ
vlti. nota. & aliud
ꝙ ponit Bar. in. q.
vẽtila. ĩter gloriо-
sam virginẽ Ma-
riã & demonẽ. ĩ. v.
col. ĩ ver. dixit ad
uocata. & aliud ꝙ
ponit in. l. iiij. §.
hoc autẽ iudiciũ. ĩ
iiij. op. ff. de dam.
infec. ĩ aut. his pri
uilegijs possum re
nũciare. vide glos.
hic in versi. exce-
dere quę videt sentire, ꝙ non: & vide etiã Panor in. c. ex parte. s. colum.
iij. de foro competen. & Bar. in. c. iij. col. ij. de offi. deleg. ad fi. & Feli. in.
d. c. significantibus. col. ij. & seq. vide Anto. de but. cõsil. xliiij.

potest extra ꝓuĩciã suã, nisi iudice prouĩciæ ne-
gligente. Tamẽ hodie si iudex prouinciæ neglige
3 ret, non possent trahi miserabiles† personæ extra
ꝓuĩciam sed debet cã delegari in prouĩcia huius
4 leg. authoritate. ¶ † Quero, q̃ dicãtur miserabiles
a ꝑsonæ.[a] tex. ponit, pupilli & viduæ. & Inn. in. c. si
5 gnificãtibus. de offi. deleg. viduas † intellige etiã,
quæ nunq̃ habuerunt virũ. Nã vidua dicitur q̃-
uis mulier, quæ non habet virũ, & aliæ personæ
infirmę. Breuiter puto iudicis arbitrio relinq. &c.

Vbi de criminibus agi oporteat. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Remißio, ubi & quando habeat locum in criminalibus?*
2 *Remißio, an habeat locum in contractibus? remißiuè.*
3 *Iurisdictio in criminalibns potest prorogari: Et licet prorogetur per ignorantiam? nu. 4.*
5 *Vagabundus potest conueniri ubilibet: & quis sit uagabundus? nume. 6.*

b QVæstiones.[b] Hic est valde bonus ti.
De crimine potest cognosci in lo-
co delicti: n loco domicilij: & in lo-
co prorogatæ iurisdictionis: & ĩ lo
co vbi quis plurimum conuersatur. h. d. cũ. l. seq.
¶ Opp. dicitur hic, ꝙ potest cognoscere: vel co-
1 gnosci de maleficio in pluribus locis. Cõtra: † imò
semper quis debet remitti ad locum commissi cri
minis: vt in authen. vt nul. iu. §. si verò quis cõp
hẽsorũ. posita. ĩ. de adult. aut. si verò criminis. Sol;
tres sunt opiñ. vna, ꝙ facienda sit remissio. Verũ
est illo iudice postulãte, in quo loco quis deliq̃t.
Ita. loquuntur cõtraria: secus si nõ peteret: q̃a po
test alibi cognosci. ita loq̃tur hic. & hęc est vna o-
pi. & bona. Alij dicunt, ꝙ debent remitti ad locũ
delicti. s. ad puniẽdum: cognosci verò põt de deli
cto in pluribus locis: vt hac. l. Hoc nõ videt̃ verũ:
q̃a hoc lex. dicit ꝑfici debere: & sic denotat ꝙ ꝑfi
ciat̃ vsq; ad executionẽ. Alia est opi. & est vera cõ
iũcta cũ prima: ꝙ remissio debet fieri ad postula
tioné iudicis illi⁹ loci, vbi maleficiũ ẽ cõmissum.
Tñ remissio nõ fit simplicit̃, sed debet cognosci
summatĩ ꝑ iudicẽ loci à quo postulat̃ remissio: an
iste re⁹ fuerit cõtumax ĩ loco delicti: vt ĩ. d. §. si ve
rò q̃s cõpræhẽsorũ. de hoc dixi ĩ. l. fi. §. j. ff. de pu.
&. l. si cui. §. fi. ff. de accu. ¶ An autem in cõtracti-
2 bus † fiet remissio tangit gl. in. l. hæres absens. §. j.
ff. de iud. & ibi dicem⁹, & tene mẽti illã opi. ꝙ pos
sit cognoscere vnus iudex & remittere ad iudicẽ
loci cõmissi criminis ad puniendũ, & vide gl. pri-
mã. ¶ Op. secũdò. dicit̃ hic, ꝙ põt cognosci vbi in
choata ẽ lis. Cõtra secũdũ hoc procederet̃ corã iu
dice incõpetẽti cõtra. l. j. s. ti. ij. Sol. ĩtellige hãc leg.
3 † ꝙ fuit lis inchoata corã eo, q̃ aliâs cognitionẽ ha
c bebat similiũ causarũ[c] criminaliũ: iõ ei⁹ iuridictio
potuit prorogari, secũdũ ergo hoc intellige, ꝙ sci
enter fuit lis inchoata corã iudice incõpetẽti: vt. l.
j. &. l. ij. ff. de iud. ¶ Cõtra op. ꝙ causæ criminales
nõ ꝑñt delegari; vt. l. j. ff. de offi. ei⁹ cui mãda. ẽ iu-
risd. Sol. aliud est dicere, an causa possit delegari:
aliud est an possit iurisdictio prorogari. Illa enĩ
nõ ẽ delegatio, sed cognoscit ex vigore ꝓpriæ iu
risdictionis: vt habuistis in. l. episcopale. s. de epi,
au. ¶ Quæro, quid si ab initio ignorat reus: quia
credebat iudicẽ esse suũ: postea sciuit, & spõte li-
tigauit: an valeat iudiciũ? gl. istud tãgit hic, melius
4 q̃ alibi. Ideo pro declaratione istius gl. dicas tria
verba sic. Quãdoq; in iudice nõ est defectus iuris
dictionis, sed est defectus voluntatis partiũ, quæ
non prorogant iurisdictioné, propter ignoran-
d tiã.[d] tũc licet ab initio ignorauit, & postea sciuit,
& ratũ habuit, validat̃ iudiciũ: quia erat defectus
solũ in voluntate, arg. l. licet. s. de proc. Quãdoq;
fuit defectus in iurisdictione iudicis: tũc postea
pendente causa iudicij iurisdictio supueniat. Dic
aut superuenit ex causa de nouo emergente. & iu
diciũ nullo modo põt confirmari: Ita tenet gloss.
in secũdo mẽbro. Ratio: quia initiũ iudicij nõ fuit
leg timum: vt. l. momentaneæ. s. qui legi. perso. Si
verò superuenit iurisdictio ex cã de ꝑterito: tunc
confirmat̃ iudiciũ: vt ex nũc, non vt ex tũc, vt. l. obseruare. §. fi. ff. de offi.
procon. habuistis no. in. l. j. s. q pro sua iuris. iudi. dari nõ pos. & vide gl.
¶ Quęro, dicit̃ hic, vel vbi reperiunt̃, quid est hoc dictũ: vbi reperiunt̃?
dicunt quidã vbicunq;, propter illud verbũ dñi: vbi te inuenero, ibi te
iudicabo. certè Deus põt benè dicere illud verbũ: q̃a habet iurisdictio-
nẽ super toto: sed Imperator, & alius iudex nõ. vnde gl. benè dicit, ꝙ de
bet intelligi, vbi reperiunt̃: scilicet habere domicilium. & ista est bona.
¶ Alij intelligunt hoc de vagabũdo, q̃ põt vbicunq; cõueniri. vide glo.
5 istam quã not. Et sic not. † ꝙ vagabundus põt conueniri vbilibet. Idem
not. ĩ. proxi. & de iudi. l. heres absens. §. proinde, Sed quis sit vagabun-
6 dus † gl. tangit in. l. eius qui. §. fi. ad muni. & ibi per Dyn. melior est glo.
in. l. iiij. §. pretor. de dam. infec. vbi vagabundus dicitur, qui propriam
habitationem non habet. Venio ad. l. seq. &c.

SCiens. Dicitur hic, vbi degit causam cognoscet. Quid
est hoc dictũ, vbi degit. Gl. dicit, vbi habet do-
miciliũ. vel dic de vagabũdo. Certè secũdũ hoc nihil addetet
ad leg. pręcedẽté. Dic ergo ubi degit. i. cõuersat̃, ut scholaris ĩ
scholis, qui non habet domicilium, facit. j. vbi sena. uel cla. l. ij. & hoc te
net Inno. & dicã vobis ibi. ¶ Ex hoc habes, ꝙ Florẽtini, & alij, qui stãt
in ciuitate istã: licet non habeant hic domicilium: tamen propter multã
conuersationem, quam habent, possent hic conueniri: quod est ualde no
tandum. Et idem de scholare. quod tene menti.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia quæ tollantur ex dispositione huius legis.*
2 *Rescriptum non potest impetrari extra prouinciam, nisi data negligentia iudicis prouinciæ: uel si potentiam aduersarij perhorresceret. nu. 3.*
4 *Mandatarius si conuenitur de delicto, habet dilationem ad denunciandum domino: & propter quid datur.*
5 *Procurator etiam in ciuilibus habet dilationem ad denunciandum domino: ut poßit instrui de suis defensionibus.*
6 *Conuentus, semper habet dilationem ad denunciandum ei, ad quem negotium principaliter spectat, ut poßit uti eius defensionibus.*
7 *Fideiussori datur dilatio, ut denunciet domino, ut ab eo instruatur.*
8 *Laboratores, conductores, & emptores, & similes habent dilationem ad denunciandũ domino, ut instruatur ad defensionem.*
9 *Casus in quo lite non contestata proceditur.*
10 *Sententia lata contra conductorem, quando poßit exequi contra dominum absentem.*

QVa in prouincia. ¶ Primò ponit vnũ dictum:
vbi q̃s debeat cõueniri: quod
erat de iure antiquo. Secundò ponit quędã singularia, quæ in-
ducunt̃ ꝑ hãc aut̃. Tertiò excipit à prędictis. Secũda ibi, si ergo. Tertia
ibi, excipit̃. ¶ Habes in hac leg. quędã singularia. Primò in ver. si ergo.
habes singulare illud: ꝙ dicit: omni priuilegio cessante. In uer. eo autem
absente. habes tria singularia. ¶ Primò, ꝙ datur dilatio ad denuntiandũ
dño. Secũdò ꝙ dñs ipse absens condemnabitur lite nõ contest. ¶ Ter-
tiò, ꝙ cõdemnato procuratore, fit satisfactio de reb⁹ dñi, si ꝓcurator nõ
est soluendo. in uersi. sed si nec ipse. Habes aliud singulare: q̃a q̃s cõdẽna
bit̃ lite nõ cõtest. ¶ Op. ꝙ ista lex ponat superfluũ in seipsa. Nã primò
dicit deliquit, posteà dicit criminũ. Gl. exponit, ꝙ primò intelligat̃ deli
quit: ita, ꝙ cõueniatur ciuiliter. Posteà dum dicit criminũ intelligit̃ cri-
minaliter. ¶ Vel dic primò, loquit̃ quãdo deliquit sineanimò. postea cũ
animo. ita dicit gl. Vel dicas, ꝙ primò in eo, ꝙ dicit deliquit. loquit̃ q̃n
quis conuenitur in loco delicti. ¶ Secũdò, cũ dicit criminum reus: loqui
tur quando quis conuenitur in loco domicilij, uel alio loco permisso:
vt. l. j. &. ij. huius ti. ¶ Oppo. secundò, & videtur ꝙ hęc lex sit superflua
q̃m hoc erat de iure antiquo. Sol. dico, ꝙ non erat ita expresse dictũ de
iure antiquo. Pręterea: hic multa specialia addunt̃, specialiter illud, ꝙ
dicit omni priuilegio cessante. ¶ Sed cõtra hoc oppo. de. l. j. s. tit. j. &. s.
de epi. & cle. aut̃. clericus. & aut̃. causa. Vbiquis habet priuilegia, ꝑ quæ
1 recusat iudicẽ. quidam dicunt: † benè tollit̃ priuilegiũ fori, sed non pri
uilegiũ sui iudicis: quasi dicat forum ciuitatis Perusij, ubi quis deliquit,
delinare nõ põt. Sed tamẽ debet cõueniri corã suo iudice: hoc est cleric⁹
corã epo, scholaris corã suo iudice: & similia. ¶ Vel dic ueri⁹, ꝙ ista uer
ba omni priuilegio: debẽt intelligi de priuilegio in copore iuris nõ in-
cluso. Piuilegia em̃ inclusa in corpore iuris, nõ tollunt̃ ex uerbis istius
aut̃. ꝙ est notandũ. Simile not. in. l. ij. §. legatis. ff. de iudi. &. l. hęres ab-
sens. in prin. ff. de iudi. quod tene mẽti. ¶ Itẽ opp. ad primũ & ad idẽ. &
videt̃, ꝙ quis possit trahi extra prouinciam per rescriptũ, ut. s. de dila.
l. si quãdo. & authẽ. quod fieri. Sol. hic tollit priuilegium reo, si aliquod
priuilegiũ allegaret, propter quod nõ cõueniatur in sua prouincia. sed
in leg. cõtraria, concedit actori impetrare rescriptũ extra prouinciam.
¶ Contra hoc oppo. de. l. in criminali. s. tit. ij. ubi innuit etiam reum ad
iudicem impetrare rescriptum, extra prouinciam. Sol. dicunt quidam,
quod illa corrigitur per istã. ¶ Tu dic quòd nõ corrigitur. Fateor enim
quod reus potest impetrare rescriptum ad iudicem extra prouinciam:
tamen si pręueniretur: quia prius esset conuentus coram iudice suę pro
uincię, nõ posset uti exceptione aliqua ex uigore illi⁹ rescripti. propter
uerba huius authẽ. Sed si prius traheretur actor ad iudiciũ coram iudi-
ce delegato, procederet iudicium, nec posset postea conueniri coram iu
dice

a ¶ Miseriabiles ꝑsonæ. Vide Inno. in cle. j. de consti. do. Ant. in. c. licet de censi, & latè. d. Abb. in. c. significãtibus de offi. de leg. & vide Spe. ĩ ti. de reo. versi. itẽ ꝙ pupillus. Adde Pau. de ca. hic. Et adde tu dictũ Bar. hic dũ dicit relinqui arbitrio iudicis: quæ dicantur personæ miserabiles, nõ procedere quando in iure esset expressum, quæ dicantur personæ miserabiles. Ita. d. Maria. Sozi. de foro cõpet. in. c. ex tenore.

b ¶ Questiones. De materia huius tit. vide per Ang. de Aret. in tracta. malefi. in ver. existẽs Flotentiæ & Bar. in. l. si cui. §. fin. in fine de accu.

c ¶ Similium causarum. Adde tu et vide Aret. in. c. si diligenti. col. ij. de foro compe.

d ¶ Propter ignorantiã. Et quãdo error litigantiũ ĩpediat prorogationẽ iurisdictionis; adde & vide plenè per do. Mari. Sozi. in. c. significasti. argu. vj. q. ij. de for. comp.

dice prouinciæ, obstante exceptione preuẽtionis, quæ ẽ in-
serta in corpore iuris: vt. l. vbi acceptũ. ff. de iudi. necesse tũc
propriè exceptio, ex vigore impetrati rescripti, seu priuilegij.
2 Hodie tamẽ † est hoc expeditum, ꝙ nec actor, nec reus põt i-
petrare rescriptũ, extra prouinciam: nisi propter negligentiã
3 iudicis ꝓuĩciæ: vt in aut. vt diffe. iud. §. j. ¶ Itẽ † quãdo aduer-
sarij potentiam perhorrescere: vt supra tit. j. l. j. in fine. Et ita
hodie expressum extra de rescrip. c. statutum. §. cũ vero. lib.
vj. vbi vtitur expressè verbis. l. j. in fine ꝓcedẽtis ti. ¶ Venio
ad ver. eo aũt absente. ¶ Primò quæro, de intellectu huius
ver. antiqui posuerunt casum: vt habetis in prin. gl. quam ca
sus positionem gl. reprehendit, & bene. ¶ Secundo, casus po-
sitio est in eo, qui aliquẽ deiecit de possessione, aliquo man-
dante: vt si de hoc accusaretur, vel cõueniatur habet dilatio-
nẽ ad denuntiandũ domino: & ꝓcedaꝫ secũdũ formã huius
authenti. Vide istam gl. & no. secundum istam casus positio-
4 nem: † ꝙ si conuenitur mandatarius de delicto, habet dilatio-
nem ad denuntiandum domino: & ista dilatio non datur, vt
vt ex hoc liberetur conuẽtus: sed datur vt cõuẽtus à domino
possit instrui de suis defensionibus. argu. extra de procurat.
c. cõstitutis. quod est notandum. Et secũdum hæc intelliges
istam authẽ. quòd cõueniebatur de isto crimine ciuiliter, & il
lo casu. quo vnius satisfactio liberat alium. Aliàs pro delicto
ꝓcuratoris non fieret executio in dominũ: cum vnusquisq;
propria & separata obligatione teneatur: vt, j. dicam. Potest
a tñ esse casus in quo iste mãdatarius excusabitur [a] propter mã
datum. secũdum ea quæ no. in. l. liber homo. ff. ad. l. Aquil. &
dixi plenè ĩ. l. nõ solum. §. si mãdato. ff. de iniu. ¶ Tertio mo
do, ponitur casus in eo, qui cõtraxit te mãdate: vt in gl. & se-
cũdum hãc debes exponere ex cuius domo iniquũ quid pa-
tior: qa nõ obseruantur cõtẽta in cõtractu. No. istã casus posi
5 tionẽ, quod etiam † in cõtractibus procurator debet habere
dilationẽ ad denũtiãdum domino, vt possit de suis defensio
nibus instrui: vt dicto. c. constitutis. ¶ Quarto modo poniꝫ
casus in eo cui data fuit pecunia cõtemplatione vtriusq;. vt
supra si tutor vel cura. interue. l. si creditor. & lege si pupilli.
6 §. primo. ff. de neg. gest. ¶ Ex quo no. ꝙ quis † debet habere
dilationẽ ad denuntiandũ ei, ad quem negocium prĩcipali-
ter spectat licet nõ cõueniatur, vt procurator, nec vt fideius
sor: uel debet habere dilationem ad denũtiãdũ socio suo, cu
ius æqualiter interest: & semper intelligas, ꝙ illa dilatio fiat
vt possit instrui de defensionibus suis, vt infra dicã. ¶ Quin
to modo ponit casum Ioã. in fideiussore de iudicio sisti, qui
debet habere dilationem ad denuntiandũ domino. Ex quo
7 etiã no. † ꝙ fideiussori datur dilatio, vt denuntiet domino,
vt sic ab eo possit de defensionibus suis instrui. Facit ad hoc
l. idemq;. §. generaliter. ff. mandati. Aduerte. omnes istæ po-
sitiones possunt sustineri, vt vidistis, & notabiles sunt: tamẽ
nõ cõgruũt literæ in corpore, quæ dicit siue procurator, si-
ue cõductor, siue quicunq; sit alius. Et ideo vltramõtani po
nũt casum: & bene si dominus erat absens, & dimisit procu-
ratorẽ, siue castaldionẽ, siue laboratorẽ, vel cõductorẽ suum,
uel emptorẽ fructuũ: & ille informatus à domino suo incîdit
arborẽ iu possessione, quam alius dicebat suã esse: certè si ta-
lis accusatur, vel ciuiliter cõuenitur, debet habere dilationẽ
ad denũtiãdum domino: vt sic ab eo do. suis defensionibus in
strui possit: q si venerit, vel nõ venerit, ꝓcederetur vt litera
8 iacet. Nota ergo, ex ista lectura, ꝙ † laboratores, conductores,
& emptores, & omnes similes, debent habere dilationem ad
denuntiandũ domino, vel ad denũtiãdum corũ actori: vt pos
sint instrui de defensionibus. Et hoc dico ad differentiã illius
dilationis, quæ datur ad denuntiãdũ domino, vt infra. vbi in
rem actio. lege secunda. per quam dilationem liberatur reus
ab instantia iudicij: vt ibi vidistis. ¶ Oppo. hic innuit, quòd
perueniatur ad diffinitiuam sententiam lite non contesta.
Contra in lege fina. §. illud de tempo. appella. Solu. specialis
9 est casus, † in quo lite non contesta. proceditur: quia lis vide-
tur quasi contestata per istam dilationem, quę datur ad de-
nuntiandũ domino: vt videbitis in dicta lege secunda. vbi in
rem act. ¶ Oppo. res inter alios acta, alijs nõ præiudicat: vt
j. res inter alios acta. in rubro & nigro. &. j. qui res iudi. nõ no
cet per totũ. Sed hic dicitur, ꝙ lata sententia contra castaldio
nem conductorem, & similes: si non sunt soluendo, satisfiet
de rebus domini: quare malè. Glo. dicit, ꝙ hic tex. debet in-
telligi, quãdo sententia est lata contra ipsum dominũ absen-
tem: non aũt qñ est sentẽtia lata in conductorẽ, & similes: fiet
executio in bonis domini. Vide gl. super ver. non fit. Gloss.
in. l. venditor. ff. de iud. videꝫ velle, ꝙ ex sentẽtia contra præ-
sentem fiet executio in absentem. Idem velle videꝫ tex. ĩ lege
si procuratorẽ. §. si ignorãter. ff. mãd. Tex. hic clariꝰ videꝫ di
cere, ꝙ in subsidiũ nõ existente soluẽdo cõductore, vel simili
10 fiet executio in bonis domini. Dico sic: † quãdo aliqs prepo-
nit aliquem certo poderi. vel facit eũ vsufructuariũ, videtur
eum facere procuratorem ad omnia incumbentia illi pode-
ri: vt. l. ij. ff. de ope. no. nun. & vsufr. quẽadmo. ca. l. j. in fi. & l.
seq. Per hoc tamen generale mandatum, non videtur mãda-
tum delictũ: vt. l. si procurator de condi. inde. vnde ex deli-
cto talis procuratoris, nullo modo in dominũ debet fieri exe
cutio. ¶ Sed si nos poneremus à domino esse mãdatũ expres
se: vt qa locauit possessionẽ cũ talibus finibus: & sic cõprehẽ
debat alienã: tũc si quidem ꝓcurator fuisset conuentus cri-
minaliter ex suo delicto, & fuisset condẽnatus: nõ satisfieret
de bonis domini: qa procurator soluẽdo dominum non libe
raret. vt. l. si quis id quod. §. fi. cũ. l. seq. de iuris. om. iud. & l. j.
de condi. fur. Sed si conueniretꝫ ciuiliter ad interesse, quo ca-
su solutio ꝓcuratoris liberat dñm: vt. d. l. j. de condic. fur. tũc
ipsemet procurator, posset satisfacere de bonis domini: vt ĩ
illis possit fieri executio ꝓcuratore hoc volẽte: vt. d. §. si igno
ranter. & hoc negotium absentis vtiliter fit. arg. s. de epis. &
cleri. auꝫ. si captiui. & dixi vobis. ĩ. l. ea. §. cato. de verb. obli.
¶ Vltimò, quęrit glo. quòd specialia inducantur, per hãc au-
thenti. dixi vobis. s. in prin. legis.

Vbi de possessione agi oporteat. Rubrica.

VBi autem. Vbi est facta vis, & vbi
est possessio: ibi põt agi
de possessione. h. d. vide glo. facit hęc lex ad
quęstionem, si existens in territorio Perusij,
percutit aliquem cũ sagitta in territorio As-
b sisij: quo loco possit conueniri [b]. de hoc dic
vt dixi in. l. libellorum. ff. de accusa.

Vbi fideicommissum peti oporteat. Rubrica.

FIdeicommissum. De mate-
ria istius
leg. dic plenè, vt no. in. l. quod legaꝫ. ff. de iu-
di. ¶ Vltimò aduerte ad glo. quę est sup ver-
sicu. relicta est &c quę dicit, vt sit tertiũ adia
cens. Dy. dicit. ĩ verbum tertię personæ nul-
lam determinationem habens.

*Vbi conueniatur, qui certo loco dare pro-
misit. Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Actio arbitraria. quæ dicatur?*
2 *Actio stricti iuris utrũ omnis dicatur arbitraria propter electionẽ loci?*
3 *Contractus si celebratur Florentiæ, & solutio destinatur Mediolani: an Florentiæ, & sic in loco contractus quis conueniatur.*

QVi certo loco. In actionibus ar-
bitrarijs, propter
adiectionẽ loci. habeꝫ ratio interesse vtriusq;
1 partis. h. d. ¶ † Quęro, quę dicaꝫ actio arbitra-
ria? dico ꝙ actio arbitraria est in qua exercetur
officiũ iudicis mercenarium actioni deseruiẽs, ꝓpter aliquod
incidẽs intrinsecus. Hoc dico, vt cognoscatis in quo differat
ab actionibus bonę fidei, in quibus deseruit officium iudicis
mercenariũ, secundũ naturã actionis ꝓpositæ. Nã ex natura
actionis propositę bonę fidei, veniũt vsurę, venit interesse:
iuraꝫ in litẽ, & similia. Sed in actione stricti iuris, secũdũ natu
rã actionis ꝓpositę, hoc nõ põt fieri: sed ęquitas suggerit ꝓ-
pter adiectionẽ loci. vt iudex habeat rõnẽ interesse vtriusq;.
2 Ideo ꝓpter hãc adiectionẽ hęc actio diciꝫ etiã alijs modis ar
bitraria ut insti. de a ct. §. preterea. ¶ Quęrit gl. † utrũ possit cõ
ueniri in quolibet loco? dicit gl. ꝙ sic. s. in loco idoneo. ¶ Itẽ
quęrit, vtrũ omnis actio stricti iuris, sit arbitraria propter ad
iectionẽ loci? & dicit ꝙ nõ: nisi in quatuor casibus. s. ĩ cõstitu
ta pecunia, ex stipulatu, ex mutuo, ex testamẽto. do. Nico. de
Mat. disputauit cõtrariũ in quolibet istorũ. Dicemꝰ in mate-
3 ria de eo quod certo loco, anno futuro, ¶ Quęrit gl. † ego exi
stẽs Perusij: promisi me daturũ centũ Florẽtię: nõ est dubiũ
quòd Florẽtię, possim cõueniri: ubi est solutio facienda. ut. l.
cõtraxisse. ff. de act. & ob. ¶ Sed an possim cõueniri hic, ubi
uerba fuerũt celebrata? gl. tãgit hic, & l. v. §. iulianus. ff. de cõ
sti. pecu. & l. j. de bo. autho. iudi. pos. & ibi dixi. tex. videtur
in. l. quęro. ff. de sol. secundum Pet. & ibi dixi.

Vbi in rem actio exerceri debeat. Rubrica.

a ¶ Mãdatarius ex
cusabiꝫ. Vide quę
dixi. in. l. de pupil
lo. §. ij. de ope. no.
nũ. ad intellectũ.
§. tignum.

b ¶ Conueniri. Vi-
de Bal. in. l. negan
do. in. vj. colum. in
ver. forma quæ-
stionis. j. qui accu.
nõ pos. Adde no.
extra de foro cõ-
pet. c. postulasti.
& c. fi.

✤ SVMMARIVM. ✤

1 *Venditor, si uult emptorem defendere, an poßit iudicium suscipere inuito actore?*
2 *Venditor potest suscipere iudiciũ, ut simplex defensor, non tamen animo nouandi.*
3 *Statuto stante, q, inter cõsanguineos fiat compromissum, si unus ex fratribus, qui uendidit, comparet pro defensione contra alium fratrem uendicantem. an statutum habebit locum?*
4 *Per compromissum, quod fit in arbitratorẽ, nõ fit mutatio iurisdictionis.*
5 *Arbitramentum est quædam transactio.*
6 *Defendens ex neceßitate alium, potest ex sua persona exceptiones, & beneficia deducere,*

IN rem actio. Actio in rem dat̃ cõtra posidentem: &
ex persona actoris non fit mutatio iudicis. h. d.
ista no. lex. ¶ No. tex. ibi in fi. nec enim iurisdi
ctionis &c. Ad illud quod. j. dicã. ¶ Circa hãc
1 leg. quærit glo. † quid si venditor vult defendere emptorem,
& pro eo suscipere iudicium inuito actore an potest? glos. de
terminat hic, q sic. Tamen in foro emptoris, non ipsius ven
ditoris: vt: vt. l. venditor. ff. de iudic. Facit de peti. hæredi. l.
sed & si. §. Item si rem. in fi. & verum dicit. Tamen in hoc est
dubium, si inuito actore potest suscipere iudicium animo no
uandi: vt sic emptor vlterius non teneatur. Gloss. videtur te-
nere, q sic. in. l. liberto. §. fi. de neg. gest. & malè dicit, secundũ
Modernos hic, per. l. si mandato. §. j. ff. manda. Doct. tangunt
hic: Ego plenè dixi in. l. solutionem. ff. de solutioni. tanquam
2 ergo † simplex defensor potest suscipere iudicium: non tamẽ
a animo nouandi. ¶ Vltimo hic videtur casus illius. q.[a] quam
3 disputaui. dicit statutum † q causæ quæ vertuntur inter con-
sanguineos compromittantur in arbitratores. contigit, q fra
ter meus vendicauit ab eo, cui vendidi possessionem. Ego iui
ad defendendum illum, cui vendideram: & defensione susce
pta petij causam compromitti, tanquam vertentem inter cõ
sanguineos: queritur an possum? q non debeat compromitti
videtur casus hic. & in. l. venditor. ff. de iudicijs. ¶ Contra: de
4 terminaui per hanc rationem: quia † per cõpromissum quod
fit in arbitratorem, non fit mutatio iudicis, vel iurisdi. imò
prima causa deciditur coram iudice. Cum enim arbitramen
5 tum † sit quædam transactio: vt in authen. si verò contigerit. s.
de iud. & ibi dixi. & in corpore, vt diffe. iud. §. j. & ibi gl. Quã
do peto compromitti, idem est dicere, quod peto, q transiga
mus secundum arbitriũ talis. & sic non est mutatio iurisdict.
sed est quoddam beneficium competens partibus. Et p hoc
hæc lex nihil facit ad propositum. Tamẽ ad determinationẽ
6 quæstionis, ille qui de † necessitate defendit alium, potest de
fensiones, excep. & beneficia ex sua persona in iudiciũ dedu
cere: vt. l. idque. §. genera. ff. manda. & ibi tex. & gl. l. procu-
rator ad exhiben. §. j. & ibi dixi. rem ra. habe. Ergo iste pote-
rit ex sua persona istã defensionẽ in iudiciũ deducere. &c.

✤ SVMMARIVM. ✤

1 *Poßidens alieno nominẽ, potest dominum in iudicio nominare.*
2 *Reuersus quando agat de proprietate, quando aliquis fuit in poßeßione suorum bonorum.*
3 *Denuntiacio facta domino, quando habeat uim quasi litis contestationis.*
4 *Quasi quoddam prelium: quid sit.*
5 *Exceptio quædam declinatoria ex dispositione huius leg. inducitur poßidenti.*
6 *Dispositio huius leg. in quo possessore habeat locum, ut poßit dominum in iudicio nominare?*
7 *Poßidens ciuiliter, nominatus in dominum in iudicio potest conueniri rei uendicatione.*
8 *Nominare dominum in iudicio, q poßit poßidens rem mobilẽ. & nu. 11.*
9 *Nominatio, an poßit fieri in iuribus incorporalibus.*
10 *Nominatio an habeat locum in iudicio possessorio?*
12 *Conuentus in actione mista: ut puta in petitione hæreditatis: quando poßit dominum in iudicio nominare?*
13 *Conuentus actione personali, an poßit dominum in iudicio nominare?*
14 *Nominatio, q debeat fieri ante litem contestatam.*
15 *Nominãs dominũ in iudicio, an debeat probare se poßidere nomine alieno.*
16 *Poßidens nomine alieno si conuenitur, si non nominet dominum in iudicio, an teneat processus?*
17 *Sententia lata contra colonum, uel alium, alieno nomine poßidentem, an noceat domino?*
18 *Denuntiandum est domino per iudicem. Et domino comparente datur nouus libellus. nu. 20.*
19 *Nominans debet posseßionem in nominatum transferre.*

* SI quis alterius. Ista est sing. lex, & nõ est alibi in corpore iu
1 ris ciuilis. Breuiter dicit. Alieno nomine † possi-
dens conuentus, potest dominũ in iudicio nomi
b nare.[b] & ei sunt dandę inducię ad denuntiandum domino,
& habet vim quasi contestationis quo ad interrumpendũ
prescriptione, & vt reuersus dominus de possessione nõ au-
2 diatur. hoc dicit. ¶ Dicitur hic, q † reuersus auditur de pro-
prietate tantum. Contra imò de possessione: vt. l. si quis em-
ptionis. §. pe. j. de prescri. xxx. anno. Solu. quandoq; missio
in possessionẽ fit ante lit. cõtesta. & tũc auditur de possessio-
ne & proprietate: vt. l. cõtraria. Quãdoq; missio in possessio
nem fit post litem cõtestatam, vel quasi: & tunc non auditur
de possessiõe, sed de proprietate. hic est casus hic. Quãdoq;
missio in possessionem fit post diffinitiuam sñiam: & tũc nõ
audit̃, nec de ꝓprietate, nec de possessione, vt. l. properãdũ.
§. sin autẽ reus. s. de iudi. j. quomodo & qñ iud. l. cõsentaneũ.
& ibi vidistis. ¶ Quero, vnde inducat̃ ista quasi contestatio?
3 de qua fit hic mentio tex. dicit † q hęc denũciatio facta domi-
no habet vim quasi cõtestatiõis. Ad quod intelligẽdũ aduer-
te: vt dixi tibi in. l. j. de lit. cõte. Istud quod dicimus de ista li.
contest. ciuili, procedit quasi ad exemplũ prelij corporalis:
4 vt vidistis. Quãdoq; in prelio † corporali, illi qui tenẽt vnã ar
cem, vel vnũ fortaliciũ, dicunt volo denunciare domino pro
quo hic sum: & nisi mihi succurrerit intra tantum tẽpus, ego
cedam tibi, qui facis exercitiũ cõtra me. Istud est quasi quod
dam preliũ. Ita hic iste tenens rem alieno nomine, nominans
dñm in iudicio expectat ab eo subsidiũ, quo veniẽte litigat̃:
5 eo nõ veniẽte, cedit. ¶ Et sic † ex hac leg. inducit̃ possidẽti alie
nõ noĩe, quędã exceptio declinatoria, vt nõ cogat̃ subire iu-
diciũ, si eius dñs veniat. nã ipse litigabit, & cõtra eũ dabit̃ li-
bellus, vt ibi actoris intẽtiones excipiat. Si verò nõ veniet ip
se erit citandus, & cõstituẽdus in cõtumacia: vt ibi edictis le-
gitimis citare curabit. & sic iste possidẽs nõ inquietabit̃ vlte-
rius. & in hoc differt ista denũciatio. quę hic fit ab ea, quę po
nit̃ in aut̃. qua in ꝓuincia. s. vbi de cri. agi. Nã illa denũciatio
fit, vt cõuentus posit instrui defensionibus suis: nõ vt p hoc
à iudicio liberetur: vt vidistis ibi. ¶ Quero, dicitur hic: quod
6 quis alieno nomine possidẽs. de † quo loquit̃ ista lex? dicũt q
dam, de eo qui nõ habet ius in re, vt cõmodatari⁹: colon⁹, vel
inquilinus. Itẽ in eo, qui habet ius in re, vt feudatarius, em-
phyteuta, & similes. & hoc ꝓpter generalitatẽ hui⁹ leg. Alij
dicũt cõtra. Nã illi, qui non habent ius in re, possidẽt nomine
suo, non nomine alieno: ideo dominum non nominant in iu
dicio. & ista opinio cõiter tenetur: & mihi videtur, q debem⁹
sic dicere. Aut iste qui habet ius in re, cõuenit̃ solũ respectu
possessionis: vt quia emphyteuta cõuenitur ab alio dicẽte se
potiorẽ emphyteutã esse: tũc vera sit ista opi. q non posit
dominũ in iudicio nominare: qa ei nõ preiudicatur. Si verò
conuenitur respectu dominij directi: & sic respectu iuris, q
est apud alium: debet nominare dominũ in iudicio: & libe-
rabitur à iudicio, respectu illius dominij, quatenus illud iudi
ciũ nõ repugnat iuri ipsius emphyteutę. Põt eñ dicere em-
phyteuta, non curo quis sit domin⁹ directo, nec hoc volo de
fendere: sed dico me esse, emphyteutã. Sed quatenus ius, vel
petitio actoris repugnaret iuri suipsi⁹ emphyteutę, haberet
emphyteuta necesse se defendere: nec posset dominũ nomi-
nare, quantũ ad declinãdũ iudiciũ: sed bene posset eũ nomi-
nare: vt posit ab eo de suis defensionibus informari: vt vidi
7 stis in authẽti. qua in prouincia. ¶ Iuxta hoc quero. † pone
quòd nominaret in iudicio dominum, qui posidet ciuiliter
tantũ. an iste tantum ciuiliter possidens possit conueniri rei
vẽdicatiõe? Opi. ponuntur hic in gl. finaliter gl. tenet q sic. ff.
de rei vendicatione. super rubrica. in. l. pompo. §. si is qui pre
cario. ff. de acquirenda posses. & ibi plenè dixi. Et est tex. in
l. cuiuscunq. §. j. ff. de vsufru. ¶ Procedo vlterius: dicitur hic,
8 alieno nomine posidens rem immobilem. ¶ Quero, † qd si
posideat rem mobilem? glos. dicit, q non potest dominũ no
minare in iudicio vigore huius legis sed res debet deponi, si
est persona suspecta: vt. l. si fideiussor. §. fin. qui satisd. cogan.
Sed hodie posset dominum nominare per authen. qua in ꝓ
uincia. Ita dicit glo. certè authẽ. illa nihil facit: quia ibi loqui-
tur de nominatione, quę fit vt posit instrui de defensiõe cau
sę: non autem ad declinandum iudicium. Innocen. extra vt li
te non contestata capi. quoniam frequenter. circa finẽ. tenet
idem indistinctè, q possessor rei mobilis posit dominũ no-
minare in iudicio. Et pro certo nos de hoc non habem⁹ leg.
expressam: tamẽ ex identitate rationis possumus beneficiũ
huius legis ad possessores rei mobilis extendere: cum eadem
sit ratio. Nec per hoc introducatur alicuius legis correctio.
Quæro

Libellum de alt.e in xem ponit Pas in praxi 3.o tomo cap. 1.o § 4 nº 21 et ga in § om nium inst. de alt.

a ¶ Casus illius. q. Vide q. dixi post Barto. in. l. facere posse. ff. sol. mat.

* Pro concordia. Aduerte, q beneficium missionis ĩ possessionem datum per iudicem, contra aliquẽ debitorem verum, super aliqua re. q nõ erat ipsius debitoris, sed alterius: p̃iudicet ẽt domino ipsius rei, secundum Bar. in. l. iustè posidet. ff. de acq. poss. Contrarium videt̃ velle in hac. l. ij. vers. quæro vtrum in isto casu. Tu dic Bart. in. d. l. iustè. loquitur quando debitor possidebat illã rẽ, in quã fit missio. In hac verò. l. ij. loqt̃ qñ dñs possidebat: quo casu nullũ fit preiudicium dño: prout apparet ex verbis Bar. vbiq;. Adde ad materiã l. ob maritorũ. C. ne vxor pro mari. et in. l. in noxali. ff. de noxali. in. l. fi. C. de edic. diui. Adria. tollẽ. & ibi Bal. in. iiij. qõ.

b ¶ Noĩare. Quis teneat̃ dominũ ĩ iudicio noĩare: vide latè Spe. in tit. de primo decreto. §. restat. ver. hoc etiã no. & ibi etiã qd ĩ emphyteuta, vel feudatario. & ibi etiã qd in ꝓcuratore dato ad administrandũ: & ibi de colono & de viro circa bõa dotalia. & alijs similibus & ibi etiam quid si nominans nominato nõ cõparente, uult pœnitere &c.

9 Quæro extra gloss. vtrum† in iuribus incorporalibus liceat dominum
in iudicio nominare? Innoc. tenet, ꝙ sic. per. c. inter. de ma. & obe. & no.
ipse in. d. c. quoniam frequenter. Ista enim iura incorporalia habent ꝑ
rebus immobilibus, & maximè quando immobilibus adhærent: vt. l. si
10 aliena. §. j. ff. de usuca. commu. præ. l. j. ¶ Quæro extra gl. † nũquid in pos
sess. posit quis dominum nominare in iudicio? videtur ꝙ non: qa tex.
loquitur de conuento act. in rem. Gul. de cu. tenet hoc idem in cõuento
possessorio per aut. qua in prouincia. sed illa nihil facit: vt dixit glos. de
cret. tenet contra. xij. q. ij. c. quicunq;. Gl. nostra videtur velle, ꝙ in pos-
sessorio habeat locum beneficiũ huius. leg. vt. l. locũ. §. j. ff. de tab. exhi.
11 q gl. ẽt† innuit, ꝙ in re mobili habeat locũ hæc lex. ꝙ satis placet ꝓpter
identitatem rationis: cũ ex hoc, vt dixi nõ introducatur leg. correctio.
Nõ obst. c. quicũq;. vbi dicitur, ꝙ ille qui posidet nomine alieno, cõuẽ
tus possessorio, debet restituere. Verũ est, & intellige cũ determinatio-
ne huius. leg. vel dominũ in iudicio nominare. & sic declinare iudiciũ.
12 ¶ Quęro, vtrũ† cõuent⁹ acti. mista, vt petitione hæreditatis posit dñm
in iudicio noĩare? Gul. ꝙ sic, ꝑ tex. ff. de pet. hære. l. ẽt. §. siqs absentis. q
l. benefacit. Dices tu. secũdũ hoc apparet, ꝙ iste modus nominãdi dñm
in iudicio, erat de iure antiquo: vt. s. dixi. & quod hoc nõ reperiť alibi.
Solu. dico, ꝙ alio respectu loqtur. §. ille. nã vt scitis, petitio hæreditatis
nõ dať: nisi cõtra eũ, qui posidet pro hærede, vel ꝓ possessore: sed ille
q possidet alieno noĩe, nõ posidet pro hęrede, vel ꝓ possessore. & pro
tãto ibi nominabat dominũ ĩ iudicio: non aũt noĩabat, vt ei domino ab
senti fieret denũtiatio: & procederetur secũdũ formã huius leg. hoc em̃
non reperiebatur cautũ: tamẽ per rationẽ illius. §. & per identitatẽ ra-
tionis istius leg. teneo hoc esse verũ: qa in act. mista, conuentus positno
minare dominũ in iudicio. arg. j. ti. j. l. j. & hoc puto verũ, ꝓut ista actio
mista habet naturã actionis realis: qa datur cõtra posidentẽ. Prout ve-
rò haberet naturã personalis: dic vt in ea: vt dicam. j. proxima quæstio.
13 ¶ † Quæro, vtrũ cõuentus actione personali possit dominũ nominare ĩ
iudicio cũ tex. hic nõ loquatur: nisi de cõuentis act. in rem? Breuiter, quę
dam est actio personalis in rem scripta: vt sunt ferè omnia interdicta: vt
l. j. §. pen. ff. de interdic. Et in istis põt qs dominũ nominare in iudicio:
quia est eadẽ rõ, quæ in reali. & hoc tenet gl. in prędicta. l. locũ. §. j. de ta
bu. exhi. quædam est actio merè personalis, & in ista nõ licet dominũ no
minare in iudicio ad declinãdũ iudiciũ: sed vt posset se de defensionib⁹
informare. hic est casus in authen. qua in prouĩcia. ꝓcedo vlterius. diciť
14 in tex. debet statim in iudicio nominare dominũ. ¶ † Quæro: quãdo de
bet fieri ista nominatio? respond. ista exceptio est declinatoria, & exce
15 ptiones declinatoriæ debent opponi. ante litem contesta. vt. j. de exce-
ptio. l. fi. & j. de prob. l. except. ¶ † Quæro secũdo, an iste qui nominat
dominũ in iudicio debeat ꝓbare se alieno nomine posidere? dic ꝙ sic:
qa in executionibus reus est actor, quantum ad probandũ: vt. l. in exce-
ptionibus. ff. proba. & l. j. ff. de exce. Tu dic, ꝙ sufficit solũ quod nomi-
net dominũ in iudicio: vt per hoc absoluať ab instãtia iudicij: nisi actor
in se velit onus probãdi assumere, & probare cũ suo nomine posidere
vt sic in eũ transferatur possessio authoritate. l. vltimæ. ff. de rei vendica
tio. Et illud videtur Inno. velle in. c. quoniã frequenter. vt lit. nõ cõtest.
16 ¶ † Quæro, quid si talis posidens noĩe alieno nõ nominat dominũ in iu
dicio? an valeat processus? certe sic: vt. l. officium. ff. de rei vendicatio. &
istud est quod glos. hic dicit, dum exponit debet id est, potest: quasi di
17 cat nemo cogitur dominũ nominare in iudicio, si non vult. ¶ † Quęro,
vtrum isto casu sententia lata cõtra colonum, vel alium alio noĩe posi
dentem præiudicabit domino? videtur ꝙ non: vt. l. fi. j. si per vim, vel a-
lio modo. & j. quibus res iudicata non nocet. Per totũ. & res inter alios
acta per totum. Plus dico, ꝙ etiam facta executione, & re ad actorẽ trãs
lata, non priuabitur dominus absens possessione sua, si quã habeat. arg.
d. l. fi. si per vim, vel alio modo, Nõ obst. ad hoc. l. peregrè. §. quibus. ff.
de acquir. poss. & l. iij. §. quod si hic seruus. eo. ti. quia ibi loquiť in deij
ciente, qui deijciendo colonum habet causam priuandi quemlibet sua
possessione: at iudex non habet animum priuandi absentẽ possessione
sua: vt. d. l. fi. si per vim, vel alio modo. Et hoc videť tenere Inno. in. d. c.
quoniã frequenter. ¶ Procedo vlterius. dicitur hic: quod statuitur tem
18 pus certũ colono, ad denuntiandum domino. ¶ † Quæro, an debeat do
mino denuntiari per iudicem, vel sufficiat sola data dilatio colono? Re
spon. non: sed per iudicem etiam debet nuntiari domino: aliàs posset ꝑ
colonum fraus committi, non denuntiando domino. & hoc videtur vel
le tex. ibi. certo dierum spacio à iudice &c. Eo, ꝙ ad notionem eius ꝓ-
cedendo intelligo per iudicem. & hoc videtur expressius dicere tex. in
dicto capitulo. quoniam frequenter. circa finem & ita ibi exponit In-
nocentius. ¶ Procedo vlterius. dicitur hic, quod dominus veniens, vel
mittens procuratorẽ contra actoris intentionẽ excipiet. ¶ Quæro, qua
liter istud fiat, procedetur nè super primo libello dato contra coloñũ:
an verò dabitur nouus libellus contra superuenientem dominum puto
19 † quod colonus absoluatur ab instantia iudicij, propter dictã nomina-
tionem, & libellus de nouo sit dandus, cõtra superuenientẽ dominũ: qa
textus innuit, quòd contra ipsum de cætero faciendus est processus.
¶ Sed tũc quæro, si dominus nullo modo posidebat, sed ille qui eũ in
iudicio noĩabat, posidebat ciuiliter, & detinebat noĩe domini fortè ꝑ-
cario: quomodo contra dominum dabitur libellus? videtur ꝙ nõ põt: vt
20 d. l. põpo. §. si is q precario. ff. de acq. pos. † Dico
ꝙ iste, qui nominat dñm ĩ iudicio. debet etiã pos
sessionem ipsam in dñm trãsferre: vt sic possit rei
vendicatione cõueniri: aliâs si hoc nõ faceret, nõ
absolueretť ab instãtia iudicij: qa ꝑ illã nominatio
nem nõ esset actori cõsultũ: vt voluit hęc lex &c.

SUMMARIUM

1 *Cognitio summaria qualis esse debeat, ad cognoscendum de iuribus actoris?*
2 *Audiri de proprietate, quando super possessione actum est quatenus quis possit?*
3 *Missus in possessionem in actione reali, an statim possideat? remissiuè.*

Sin vero post. Diciť hic, ꝙ dño nõ ve
niente, negotiũ exami
1 nať summatim. ¶ † Quęro, qualis est ista summa-
ria cognitio, vtrũ requirať, ꝙ de iure petentis cõ
stet expressè, & clarè: an verò sufficiat iuramẽtũ
a calũnię? Breuiter[a], qñq; ex missione in possessio-
nẽ, nõ fit prẹiudiciũ, neq; in proprietate, neq; in
possessione, tũc sufficit summaria cognitio, ꝑ iu-
ramẽtũ calũnię: vt vidistis in auť. & qui iurat. j. de
bo. autho. iu. pos. Qñq; fit præiudiciũ in ꝓprieta
te & ĩ possessiõe: vt qñ interponiť secũdũ decretũ
tũc debet cõstare de iure actoris: vt plenè vidistis
in. l. pe. de bo. autho. iudi. pos. Quãdoq; fit pręiu
diciũ in possessione, & nõ in ꝓprietate: & tũc de
bet cõstare de iure actoris summatim: hoc est, per
pręsumptiões: vel indicia, vel semiplenã ꝓbatio-
nẽ: vt. l. iij. §. causę. ff. ad carb. & ita in hac leg. cũ ꝑ
hãc missionẽ, nõ fiat pręiudiciũ, nisi in possessio-
ne. ¶ Venio ad finẽ nostrę legis. dicitur hic: omni
allegatione absenti reseruata, super proprietate.
2 ¶ Quęro vsq; † ad quod tẽpus audiť de proprie-
tate. dicit gl. vsq; ad decẽ annos inter pręsentes, et
viginti inter absentes. Nã posteà, esset res usuca-
pta. uel pręscripta: ut ĩ. l. iustè. in gl. allegata. Do-
cto. reprobãt istã gl. nã per primũ decretũ. nõ in-
tendit iudex trãsferre dñium per consequẽs, nec
vsu capiẽdi cõdictionẽ: ut. l. clauibus. de cõtrah. ẽ.
emp. substinẽdo gl. dic, ꝙ vsucapiet ex possessio-
ne quodãmodo iũcta: cũ pręcedẽti titulo, quẽ ha
bebat: ut. l. si is qui pro emptore. §. pe. ff. de vsuc.
& l. cũ qui ędes. post prin. eo. titu. ¶ Itẽ dicit gl.
ꝙ aliud est in actione noxali, cũ statim efficiť dñs
accipiens, si primus possessor erat domin⁹: ut in
glo. hoc est verũ, quãdo missio fit ex secũdo de-
creto: sec⁹ si missio fieret ex primo. & ita loquunť
iura allegata in gl. ¶ Itẽ dicit gl. ꝙ in actione per
sonali auditur quis usq; ad. xxx. annos: uolens re
cuperare possessionẽ: nisi peruẽtũ fuerit: usq; ad
3 secũdũ decretũ. & uerũ dicit gl. ¶ † Quęro, nunqd
b[a] in reali missus[b] in possessionẽ statim posideat?
dic ut dicem⁹ in. d. l. si qs emptiõis, §. pe. j. de pręscrip. xxx. anno. Facit ad pręḍicta, quod not. in. l.
iij. §. fi. ff. de acqui. pos. &c.

POMATES

a ¶ Breuiter. Adde Bart. in. l. j. C. quo. bo. Cõtra tenet in l. admonẽdi. de iureiur. & in versic. summariè. ĩ extrauagã. ad repri. vide not. do. Mat. in ij. vol. iij. not.

SUMMARIUM.

1 *Mulus si ducitur per mulionem, per ciuitatem: mulio non poterit hic conueniri.*
2 *Actio personalis, quæ proponitur pro aliqua re immobili, an poterit in loco ubi res est, proponi?*

Actor. Actio in rem, põt exerce-
ri ubi possessor habet do
miciliũ: & ubi res est: als debet forũ rei
sequi: tam in actiõe reali, q̃ ĩ ꝑsonali.
1 h. d. ¶ † Quęro, quid de re mobili. per ciuitatem
istam: trãsit quidã mulio: ego dico mulum quem
ducit esse meum, uolo eũ hic cõuenire: an possim
& uidetur ꝙ sic: quia potest conueniri: ubi res est
Et de hoc sunt opi. in gl. nostra: vt ĩ ea habetis. Fi
c naliter [c]salua meliori deliberatiõe. dicendũ uide-
tur quòd nõ: qa istud ꝙ hic dicitur: ubi res est ĩtel-
ligitur: ut ibi permaneat, nõ ad tempus: causa cu
stodię: uel trãsitoriè: tunc enim ibi nõ dicitur esse
uidistis. in. l. ij. de verb. signi. & l. quęsitum. §. ij. de
leg. iij. cum similibus. Et ideo si res esset hic per-
mansura: ut hic permaneret: idẽ est in re mobili:
quod in immobili. & sic ꝓcedat opinio Azo. In
re quę esset hic trãsitura, & causa custodię ꝓcedit

POMATES

b ¶ Reali missus. In fi. de hoc autẽ, an missus ĩ possessionẽ ex primo decreto, in actiõe reali posideat: vide Alex. ĩ. l. iustè possidet. in prin. ff. de acqui. posses.

c ¶ Finaliter. Adde tu, qđ hęc opinio fuit originaliter. Pe. hic: & illã seqť Io. an. ĩ addi. Spe. in ti. de cõpe. iudi. adi. §. j. vers. xx. & in. c. fi. de foro. cõpe. & ita etiã Ab. in. c: sanè. de fo. cõpe. & ibi. d. Mari. sozi. in. d. c. sanè ver. ij. declara.

a ¶ Tenet quòd nō. Et sic habes, quòd in personalib⁹ qs rōne rei sitę, nō sortitur forū. Ita etiā tenet do. Mari. sozi. in. c. sane ver. septima declaratio. de fo. cōpe. Adde tamē, ꝙ si agit̃ hypothecaria ratiōe rei sitę, ꝙ qs in loco poterit cōueniri. ita Io. an. in addi. Spec. in ti. de cōpe. iudi. §. j. vers. vij. & idē si agit̃ interdicto turbatiuo, dato ꝙ sit personale: tamē est scriptū in rē: & ideo quo ad ipsam rē, iudicat̃, vt realis. l. j. ff. de interdic. & not. Inno. in. c. ex parte. s̈. de foro compe.

POMATES.

b ¶ Actione mista. Vide Roma. cōsil. cxcvij. & Bal. etiā ibi, idē tenet in. l. cū in lōgi. §. nihil. j. de prescrip. lon. tēpo. & Panor. in c. fina. col. xvij. extra de foro cōpe. & Bar. in. l. forma. §. j. ff. de censi.

c ¶ Si qs. Et no. gl. secūdā hic, ĩ versi. ab his, q̃ dicit, vel à ꝓcuratorib⁹ eorum. Ex qua habes qnando beneficiū capiēdi, propria authoritate: pōt cedi. quod ꝑpetuò not. facit ꝙ not. Bar. & doc. in l. j. §. fi. ff. de noui oper. nuncia.

POMATES.

d ¶ Not. hāc leg. circa prin. vide text. in. c. pe. et ibi Feli. & scriben. de proba. & vide Areti. consilio. xcv.

e ¶ Senato. Circa medium. ꝑ docto. in. c. dilectus. el. ij. de rescri. post gl. ibi.

f ¶ Assiduè cōuersatur. Adde, & intellige hoc saltem per decēnium. ita Cyn. hic: & dicit Frāc. de aret. in. c. qđ clericis. col. ij. de foro compe. & adde domi. Mari. Sozi. ĩ. c. licet. qō. vi. versi. j. eo. ti. de foro compe.

POMATES.

f ¶ Vide Panor. in c. quòd clericis. circa. j. colū. extra de foro cōpe. in ver. duo principaliter idem refert Bart. sibi contrarius.

opinio Hug. & aliorum salua meliori deliberatio-
2 ne. cætera dic vt in glo. ¶ † Quero quid in actione personali, quę proponit̃ pro aliqua re immobili: vtrum possit proponi in loco, vbi res est: si pro-
a ponens nō habet domicilīū: glo. tenet, ꝙ non[a]. ff. de censi. l. forma. §. si verò quis agrū. & ibi not. & probatur. ff. de iudi. l. quod lega. secus in actione
b mista,[b] vt. j. proxi. tit. l. j. in qua idem tenet, quod in reali.

Vbi de hæreditate agatur. *Rubri.*

ILlic vbi. Missio in possessionem debet peti vbi res est. & petitio hęreditatis potest intētari, vbi hęres habet domicilium. hoc dicit &c.

Vbi de ratiociniis agi oporteat. *Rub.*

EVm qui. De administratione, tam publica, quam priuata, ibi ratio reddi debet, vbi est gesta. h. d. iste titulus.

Vbi causá status agi debeat. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus aufugerit necne, quo iure cognoscatur.*
2 *Practica huius legis.*
3 *Reconuentio, an possit habere locum, quando causa cōuentionis est summaria, & reconuentio non remissiuè.*
4 *Reconuentio non habet locum, in causis, quæ sibi inuicem præiudicant.*

EA quæ. Hęc est bona lex, an qs fugerit, debet prius per iudicē examinari: & repertus fugisse, ad locū vnde aufugit, debet remitti, ubi status quęstio agitur. h. d. ¶ Quero, pri-
1 mò, quo iure cognoscatur de hoc, † an ipse aufugerit, vel non? dicit gl. non interdicto vti possidetis: quia est res mobilis: sed interdicto vtrobi. non est verū: quia illud haberet locum, qn̄ ancilla possideret̃ ab alio, sed qn̄ ipsamet facit controuersiam sui, recurrendū est ad officiū iudicis: vt. l. iij. §. hoc autē interdictū. de libe. exhi. habuistis not. j. de li-
2 be. exhi. l. j. ff. de rei vendi. l. j. §. per hanc. Erit† ergo practica hic, ꝙ ille à quo seruus aufugit in aliā ciuitatē, capiat seruum per personā, & conducat ad iudicē illius terrę, in qua eū cepit, & eius officiū imploret: & hic examinet, an ab eo, aufugit, an nō. Et si eū aufugisse reperitur, remittatur ad iudicem, vnde ipse aufugit. Probatur in. l. j. j. titu. j. & quod ibi not. ¶ Sed cōtra hoc oppo. si tu cōuenis me fugitiuū, petēdo remissionē, ego potero te reconuenire, sup cā status, dicēdo me liberū: vt j. de sentē. l. cū papi. & aut̃. & cōsequēter. & sic in
3 eodē loco examinabit̃ cā status. Dicūt† qdā, recōuentio non pōt habere locū, qn̄ causa cōuentiōis est summaria, & causa recōuentionis requirit plenariā causę cognitionē. Et ita dicūt, ꝙ est casus in hac leg. Sed an hoc sit verū, dicā in. d. aut̃. & cōse-
4 quēter. Tamē ad leg. nostrā respōdeo, ꝙ† materia reconuentionis nō habet locū in causis, quę sibi inuicē pręiudicāt, vel quarū vna est pręparatoria ad aliam. & ita loquitur ista lex: & ibi videbitis.

PRocuratores. Procurator Cęsaris, non est competens iudex in causa status.

SI ex possessione. In causa status, actor sequitur forum rei, & partes sustinet, qui possessionis commodo gaudet. h. d. cum. l. seq. & ista l. bene congruit. l. j. huius tit. quia illa loqtur, quando est dubium: hic quando est certum.

IAm. Causa libertatis, & seruitutis, inter fiscum, & priuatum, examinatur à procuratore Cæsaris. Causa verò libertinitatis, & ingenuitatis à Præside. h. d.

IN litibus. In quæstionibus ingenuitatis alicuius viuentis: præscriptio quinquennij est sublata hoc dicit.

Vbi quis de curiali, uel cohortali, aliaúe conditione conueniatur. *Rub.*

SVMMARIVM.

1 *Liber homo, alteri obnoxius, fugiens potest propria authoritate capi, ut ad iudicem ducatur.*
2 *Causa status liberi hominis, an agatur, ubi sit captus?*

c SI quis.[c] Liber homo, alteri obnoxius fugiens, potest capi, & sub iudice, sub quo capitur causa[d] status examinatur. h. d. ¶ No. hāc l. ꝓ mo-
d nachis fugientibus, & pro aliis obnoxiis. ¶ No. ꝙ liberum hominē, quis non potest capere sua authoritate: vt. l. ob es. j. de act. & oblig. de priua. car. l. j.
1 Sol. speciale est† in hominibus, sic obnoxiatis; sic cōditionatis: tunc enim per conditionē personæ, quādoque sunt fugitiui, & possunt capi: vt hic, & s̈. tit. j. l. j. Et intelligo capi, vt non detineātur, sed vt ad iudicem ducantur. & ita intelligit hic gl. nota. & j. de decur. l. generali tangitur per gl. inst. de act. in prin. dixi plenè. in. l. ait Prętor. §. si debitorem. j. de his, quæ in fraud. cre. ¶ Opp. ꝙ non debet ibi agi causa status, vbi est captus: sed debet remitti ad locum, vnde aufugit: vt. s̈.
2 ti. j. l. j. So. † aliud in seruis, vt in contrario: aliud in hominibus, quorum conditio alio modo est obnoxiata. in quibus ē statutū: vbi te inuenero, ibi te iudicabo. ita intelligitur hic. Sed certè Gul. de cug. videtur dicere ꝙ hic agatur causa status coram isto iudice, sub quo capitur sponte: secus enim si peteret remissionem fieri, secundū formā. l. j. s̈. tit. j. Hoc etiā velle videtur gl. in. l. de iure. ff. ad municip. No. istam glo. quæ dicit capi, scilicet vt ad iudicem ducatur.

SVMMARIVM.

1 *Sententia diffinitiua, an possit proferri in contumacem?*
2 *Sententia diffinitiua, an possit ferri in contumacem, pro publicis functionibus?*

HAc perpetua. Homines obnoxiati, vel qui pro exactionibus, vel concussionibus conueniuntur, non possunt fori præscriptionem opponere: nisi sint milites armatæ militiæ, vel eis sit specialiter conces-
1 sum. h. d. ¶ No. hic in fi. sententiam† proferri contra contumaces. gloss. quæ est hic, dicit, intellige de pœna quæ infertur ipsi contumaci, nō ꝙ diffinitiua sententia proferatur in contumacem. Gul. de cug. etiā sic intelligit, ꝙ diffinitiua sententia proferatur in contumacem, in casib⁹ hic
2 positis. † Et sic no. ꝙ quando quis conuenitur, pro publicis functionibus, pōt in eū contumacē proferri sentētia, quod bn̄ nota, & tene mēti.

Vbi senatores, uel clarissimi, ciuiliter, uel criminaliter conueniantur. *Rub.*

SVMMARIVM.

1 *Reatus excludit omnem honorem.*
2 *Forensis delinquens in ciuitate punitur, secundum formam statutorum ciuitatis.*

QVicunque. Qui occasione criminis conueniuntur, ratione dignitatis infra
1 illustrem, priuilegio fori non vtuntur. h. d. No. † ꝙ reatus excludit omnem honorem. Item no. tex. dùm dicit,
2 publicis legibus subiungentur. Ex quo dicūt, † ꝙ si forensis delinquat in ciuitate ista: debet hic puniri authoritate publicarū legū, nō secūdū formā statutorū. Cōtra determināt omnes doc. s̈. de sum. trini. l. cūctos populos. & ibi plenè dixi. Tangitur per Dyn. in. l. si cui. §. fi. ff. de accu. &c.

SEnatores.[e] Senatores ēt in causis, ciuilibus, pn̄t conueniri, vbi habēt domiciliū, vel maiorem partē bonorū: vel vbi conuersant̃ in vrbe verò corā suis iudicibus. h. d. Quidā habēt hic aut, qdam &: ꝓut habetis: aut est
f casus, ꝙ vbi qs assiduè[f] conuersat̃, pōt conueniri: licet ibi nō habeat domiciliū. Pro hoc, s̈. vbi de crimine agi oporteat. l. j. vbi de hæredi. agi oporteat. l. j. quod not. in. l. hæres absens. §. proinde. ff. de iudi. per Innoc. de foro compe. c. ex parte,

QVoties. Viri habẽtes dignitatẽ illustrem, ex administratione in causis criminalibus, solum corã principe, vel cui ipse mandauerit, possunt accusari: & possunt absolui, nõ condẽnari Principe incõsulto: & eius aduersarius poterit de calumnia condẽnari: nisi similis dignitatis existat. Qui verò sunt illustres concessione, absq; administratione, poterũt sub quibusdã iudicibus nominatis in vrbe, in prouincijs vero apud eorum rectores accusari, qui eos poterunt absoluere: sed nõ condẽnare Principe inconsulto. h. d. tota ista lex. & habet duas partes. Secũda ibi: viros aũt illustres. ¶ No. casum in hac leg. vbi quis potest absoluere, & non condemnare. & videtur contra regulam iuris. quod tene menti perpetuò.

In quibus causis, militantes fori, praescriptione uti non possunt. *Rubrica.*

OMnes. Militantes etiam in curia Principis, fori praescriptionem non habent in publicis functionibus: vel si pro priuatis negotiationibus conueniuntur: nisi tempore commeatus. h. d.

Vbi causae fiscales. *Rubrica.*

a NOn defensae. [a] Ista est bona lex. & declarat, & ponit practicã qualiter bona auferuntur ab haerede indigno, qui mortẽ non vindicauit. Breuiter dicit. ¶ De bonis auferendis ab haerede, qui mortem defuncti nõ vindicauit, non potest agi nisi conuictis reis, vel defunctis. h. d. ¶ Not. hic, quod ista accusatio facta contra reos conuictos, habet effectũ confiscandorum bonorum, contra haeredes. de hoc dixi plenè in. l. j. de his qbus vt indig. & videtur casus hic: quod de crimine non posit agi ciuiliter: nisi pri⁹ agatur criminaliter. Sed hoc nõ ẽ verũ simpliciter. dicemns in. l. fi. de fide iustru. vbi glos. dicit. & vide in. l. j. §. vestrum. de pigno. Adde quod iste. §. vestrum. nequiuit comperiri.

CVm vendente procu. ¶ Not. hic glo. vtrũ procurator, qui habet mandatũ de vendendo, posit habere fidem de pretio etc.

Quando licet unicuiq; sine iudice se uindicare. *Rub.*

¶ Supra habuistis ab illo titulo de iudicijs, vsque huc quando quis implorat iudicis officium contra alium: hic quando ipsemet se vindicat, vel rempublicã. de prima parte rubricae loquitur. l. j. De secunda parte rubricę loquitur. l. ij, &c.

LIberam. De nocturno depopulatore agrorum, & de robatore stratarum, potest quis sua authoritate vindictam assumere. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Statuta, quae permittunt bannitos impunè offendi, sunt introducta pro quiete cõmuni.*
2 *Vindicta publica, quae dicatur?*
3 *Pacem cum bannito qui facit, & promittit non offendere: si tamen postea offendit, non dicitur pacem rũpere: quãdo ex forma statuti bannitus põt impunè occidi,*

b OPprimendorum. [b] Milites desertores possũt à quocũq; capi, & resisten
1 tes offendi. h. d. ¶ † Not. quod statuta, quae permitunt exbã
2 nitos impunè occidi, sunt introducta pro quiete commu-
c ni. & dicitur illa † vindicta publica: [c] vt hic vides. Ex hoc colligitur
3 † quod si aliquis priuatus facit pacem cum exbãnito: & promittit non
offendere eum, postea offendit: non incidit in poenam: nec dicitur rum
d pere pacem. [d] Nam cum ista offensio permittatur, propter publicã vtili
tatem & dicitur publica vindicta: non potuit pacto priuatorũ tolli: vt
l. ius publicum. ff. de pact. Et dicitur ille bonus dolus: vt. l. j. §. nõ fuit. ff.
de dolo. Et istam. q. disputaui Pisis. &c.

De inofficioso testamento. *Rub.*

SVMMARIVM.

1 *Petitio haereditatis, quomodo detur contra titulo posidentem?*
2 *Petitio haereditatis, an uideatur intentata, quando intentatur quaerela inofficiosi.*
3 *Quaerela inofficiosi, quando posit intentari contra fideicommissarium uniuersalem.*

CVm de inofficioso. Querela, & post eam haereditatis petitio, potest contra fideicommissarium, sicut contra haeredem intentari. hoc dicit. ¶ Oppo. quod petitio haereditatis, non
1 datur † contra titulo posidentem: vt. l. haereditatem. j. in quibus cau. ces
sat longi tempo. praescript. & l. regulariter. ff. de petitio. haered. Sed hic
fideicõmissari⁹ possidet titulo: & ergo &c. ¶ Huius timore, sunt in hac leg. duę opiniões. vna, quę dicit, ꝙ hic ĩ principio legis, nõ fuit intẽtata haereditatis petitio, sed quęrela: & postq̃ qs obtinuit in quęrela: potest agere cõtra fideicõmissariũ petitione hęreditatis: qa titulus allegatus pro nõ titulo habet. Cum testamentũ sit rescissum: & ista est bona lectura, & vera. Alij dicũt, ꝙ intentãdo
2 † quęrelam: videtur intentari petitio hęreditatis.
& ideo non põt hic intentari cõtra fideicõmissariũ: quia habet titulũ vniuersalem, & sciuit esse testamentum inofficiosum, vt. l. etiam. §. si quis sciens. de peti. hęredi. Ista nõ est vera: quòd intentata quęrela, videat intentata petitio hęreditatis: vt plenè not. in. l. qui de inofficioso. ff. de inoffi. te
3 stamẽ. tene ergo primam. ¶ Quęro ergo, † & reuo
co in dubium: vtrum contra fideicommissarium vniuersalem, possit intentari quęrela, vt rescindatur testamentum ex toto? Breuiter dic, secundum Gul. de cug. Aut fuit intentata contra hęredẽ, anteq̃ restitueret: & tũc posset, & põt ꝓsequi contra fideicõmissariũ: quia ius instãtię trãsit in eum vt. l. j. circa prin. ff. ad trebel. & l. ita tamẽ. §. actiones. eo. titu. Si verò fuit restituta hęreditas, ante litẽ exortã: & tũc aut fuit tota restituta, absq; aliqua detractione, vel facta detractiõe certę rei: & tũc poterit cõtra eũ intẽtari quęrela: vt hic. Si verò fuit facta detractio quotę, nõ põt intẽtari quęrela cõtra fideicõmissariũ: vt testamẽtũ rescindat pro toto: sed solũ pro parte, quę sibi restituta est vt. l. ij. j. ad trebel. arg. j. eo. l. cũ duob⁹. & ff. eod. l. circa. Si verò intentatur cõtra hęredẽ, post restitutam hęreditatẽ, nullo modo noceret fideicõmissario: vt. l. facta. §. si hęres scriptus. ff. ad trebel.

QVamuis. Gl. ponit casum in leg. ista, de illa bonorum possesione, gratia agnoscendę litis. Aliter intelliguntur doctores quã glo. vt hic refert Cyn. ideo videatis eum, qui hoc plenè tractat &c.

SVMMARIVM

1 *Praeteritio matris, habetur pro exhaeredatione.*
2 *Praeteritio matris, quare magis habeatur pro exhaeredatione, quam praeteritio patris.*
3 *Filius praeteritus coeteris filijs institutis, ex disparibus partibus, quam portionem habeat?*
4 *Filio praeterito, an detur quaerela, quando in testamẽto sunt instituti filij & extranei.*
5 *Probatio in contrarium praesumptio. huius legis admittitur.*
6 *Filius qui praesumitur institutus huius leg. authoritate, qua actione agat?*

e SI mater. [e] Hęc est bona & singularis lex, itaquòd nõ alibi reperies eã: posthumus pręterit⁹ à matre, quae mutandi testamentũ nõ habuit facultatem. videtur cũ alijs viriliter institut⁹, sed si essent extranei instituti, quęrela agere debet. h. d. ¶ Oppo, per natiuitatẽ posthumi rũpitur testamentum ipso iure: nec est opus quęrela: vt institu. de exhę. lib. in prin. Sol. ibi loquitur in maribus facientibus testamentũ: hic loquitur
1 in foeminis. Et est ratio: dicit gloss. † quia pręteri-
tio matris. habetur pro exhęredatione: vt institu.
2 de exhę. liber. §. mater. ¶ † Sed quęrit, quare pręte
ritio matris, magis habetur pro exhęredatione, quã pręteritio patris. Istã rationẽ ego dixi. Scriptores alij nõ ponũt: sed Iuriscõsulti, credo ꝙ posuerũt eam. Ratio hęc est. fili⁹ in potestate patris, dicitur dñs viuo patre: videt ideo, ꝙ moriente patre nõ dicitur possidere ꝓ hęrede: nec noua hęreditas dicitur superuenire: sed dicitur continuari: vt. l. nihil. j. ꝓ hęrede. & ibi not. Vnde cũ viuo patre fingatur dñs, nisi exhęredetur: hęreditas non potest alijs dari, cum fingatur esse dñs. sed mater non habet suũ hęredem: & ideo instituere extraneum, & filiũ pręterire, est cũ hęreditate priuare:

a ¶ Non defensae. Istum titu. limita. ꝓut Barto. not. in l. si vacantia. C. de bo. vac. lib. x. nisi ꝓcurator Cęsaris non adesset: quia Pręses prouincię est iudex in causa etiam deuoluta. ꝑ Barto. in. l. à diuo pio. §. si emptor. de re iu. & ad hãc leg. vide. l. cum eorũ. & ibi Barto. & Bald. j. de sentẽ. & interlo. om. iudi.

b ¶ Opprimendorũ. Ad hãc leg. vide cano. in. c. inter alia. de immu. ecclesię.

c ¶ Vindicta publica. De ista qõ. vide ꝑ Bal. hic, & ꝑ Bar. in. l. qd ergo. §. si hęres. de leg. j. & adde qđ dixit Bar. ĩ. l. vbi pactũ. de transact. quod minim⁹ veniẽs poterit hoc allegare.

d ¶ Rumpere pacẽ. Pro hoc vide qđ not. Bar. in. l. cum mulier. in. j. q. ff. soluto matri.

e ¶ Si mater. Vide pro ampliatione huius tex. in. l. mater. iũcta gl. j. ff. eo.

a ¶ Vocetur ad dimidiam. Adde Bar. idem tenentem in. l. pater filium. in xij. col. & quæ ibi dixi. ff. eo. tit.

ADDE in quantum Bar. concludit, φ poſthumus qui præſumiť inſtitutus authoritate huius l. agit actione ex teſtō. quod Bal. tenet contrarium. Et per primum vide: an huic cōpetat beneficium. l. edicto. an autē ſi filius ſit inſtitutus ex re certa, & inſtituti ſint extranei, habeatur pro pterito. Pil. q. lxxv. vt refert Ioā. an. in addi. ad Sp. de teſt. §. j. verſ. cōrā. tenuit φ ſic: ꝑ hāc leg. ſec⁹ ſi ſint fratres inſtituti.

b ¶ Si pater. Ibi hodie ſec⁹. Sed certè iſta ſol. nō videtur vera in caſu le. noſtræ. Nā ibi loquitur in querela, q̄ cōpetit cōtra teſtamentū aſcendentium: hic contra querelam, q̄ datur contra teſtamentū fratris mei: Cū in hoc non reperiam mutatum ius antiquū: ergo. etc. l. pręcipimus. j. de app. no. tamē glo. quia fortè ſeruaretur in pra̅ctica, ſecūdū Fran. de ra. & idem ſequitur Bal. in. l. ſcimus. §. fi. j. eodem.

POMATES.

c ¶ Nouiſsima. Ad hanc authen. vide Ale. conſ. lxxxiij. vol. iij. vbi ponit, quanta ſit legitima nepotū, faciēdo in hoc pulchrā diſtinctionē. Vide ēt Alex. conſi. lxxvj. col. iij. vol. iij. vbi ponit, quādo teſtamentum fit īter liberos, an debeat habere iure inſtitutionis? et vide Matth. not. ciij. col. xviij.

POMATES.

d ¶ Corrigitur. Vide Panor. cōſ. xj. ad fi. volu. ij. Feli. in. c. cū ſuper col. fi. de offic. deleg. & Ale. conſ. lxxx. vol. v. col. ij. vide etiam Ang. in. l. milites. j. de teſta. milit. & Bal. cōſi. ij. in fi. in prima parte, vbi ponit, an hoc procedat etiam in linea materna.

e ¶ Nouiſsima. Iure inſtitutionis. Hanc regulam, φ filius debeat habere iure inſtitutionis: limita non procedere in patre teſtante inter liberos: quia ſufficit quolibet relicti titulo, dummodo aliquid relinquatur. glo. ē hic ſing. & quia defectus alicuius ſolennitatis iuris poſitiui, illud non vitiat: vt. d. §. ex imperfecto & ageret ad ſupplementum: ſecus ſi præteriti fuerunt aliqui ex ipſis filijs: quia teſtamētum eſſet nultum. l. filio ꝑterito de iniuſto rup. teſtamē. Pro hoc bene facit. c. Raynutius. de teſta. in princip. & no. in cap. ſi pater. de teſtam. ī vj. & verſ. inſtituit. & ſecut⁹ eſt Matth. in ſuis notabilibus. cxl. licet non alleget glo. hic. Et iſtam gl. ſecutus ē Iaco. butri. ar. d. §. ex imperfecto. Tamen Ia. de Are. Pe. & Cy. videntur hic iſtam gl. reprehendere, tenentes, φ iſta omnino corrigatur: per. §. aliud quoq; capitulum. quod etiam reputat tutius gl. in. d. c. ſi pater. Itē fallit hæc regula in inſtitutione in legitima ſecundum Bart. in. l. j. circa fi. ſ. de ſatiſdan. in lect. nō in repe. in. ij. q. quintæ partis principalis. & ibi Bal. in. xxvj. col. & Pe. de Ancha. & Imol. in. c. cū eſſes. de teſta.

quia eam nunquam habuit, & ex teſtamento nō datur ſibi. Et ideo iuriſconſulti poſuerunt legem in ſuis ti. de lib. & poſth. vt oſtenderet, φ ex illa leg. colligitur ratio: quare filius ſuus debeat ex hęredari &c. ¶ Procedo vlterius, & videtur, φ iſte filius vocetur ad dimidiam[a] hæreditatis, ſicut ille qui inſtituiť in aſſe cōpleto: vt inſt. de hęr. inſt. §. ſi vero totus. Sol. hic habetur pro inſtituto à leg. in certa & limitata portione, ibi verò fuit inſtitutus à teſtatore ſimpliciter.

3 ¶ † Quæro, quid ſi filij ſint inſtituti ex diſparibus partibus? Rn̄det, ſemper iſte præteritus habebit virilē. l. qui cū plures ff. de vul. & pupilla. Nec obſtat. l. nūmis. de lega. iij. ꝑ quā videbatur, φ deberet habere minimū: quia hic eſt certa diſpoſitio legis: ibi verò erat dubia diſpoſitio teſtatoris.

4 ¶ † Quæro, quid ſi in eo dē teſtō erant inſtituti filij, & extranei? dicūt qui dā, quo ad extraneos erit locus querelæ: quo ad filios non. Gl. determinat contrariū: quia in nullo ſit locus quęrelæ. Cū em̄ iſte filius ꝑſumatur inſtitutus in aliquo, non pōt dici, φ ſit locus querelę.

5 ¶ † Quæro, extra gl. vtrū contra pręſumptionem huius leg. admittatur probatio in contrarium: φ mater noluerit illum filiū, quem gerebat in ventre reſtituere? Gul. de cugn. dicit, quòd ſic. Nam tex. hoc introducit propter coniecturam maternæ pietatis: ſed in īcertis: non certis eſt locus coniecturis: vt. l. cōtinuus. §. cum ita. de verborū obliga, ergo &c.

6 ¶ † Quæro: vtrum iſte filius, qui ꝑſumitur inſtitutus authoritate huius legis, agat condictione ex lege iſta, vel qua actione? determinat Gul. & bene: φ debet agi actione ex teſtamēto, cū authoritate huius leg. videať inſtitutus. Diſponit enim iſta lex, vt inſtitutus videatur. vnde non concedit iſta lex. hereditatem ſibi immediatē, ſed per medium teſtamentum: vt in. l. lege obuenire. de verb. ſigni. vnde ex teſtamento ageť: φ ſatis placet. Dicam vobis in ſimili. j. de libe. pręte. in auť. ex cauſa &c.

Cvm ex cauſa. Reſciſſo teſtamēto, per quærelam, non reſcinduntur libertates conceſſæ.

Si pater.[b] Querela præparata trāſmittitur. h. d.

Cvm quæritur. Filius cui relicta ē legitima, non habet querelā. h. d. Iſtud quod erat olim in quarta: hodie corrigitur: & inducitur legitima ad aliā portionē ſcilicet trientem, & ſemiſſem. per authen. de trien. & ſemiſ. §. j. ideo authen. nouiſsima, ſequitur.

SVMMARIVM.

1 Filij hodie debent habere legitimam iure inſtitutionis.
2 Legitima aſcendentium eſt aucta.

& ſufficit, quòd ſit inſtitutus in vno numo: quia habebit ius accreſcēdi, ſecundū Bal. in. l. ſi quis priore. ad treb. & ff. de mino. l. deniq; in fi. not. Bal. hic, ſecus ſi eſſet ſimplex legatarius: quia etiam decedente fideicōmiſſario vniuerſali, non haberet ius accreſcendi. l. eam quam. j. de fideicommiſ. & Bald. hic. Item limita, quòd debeat habere iure inſtitutionis niſi īſtitutio omitteretur fauore filij: vt in caſu. l. multi. de liberis et poſthum. ita nota. videtur concludere Bart. & Imola. in. l. cum filio. de vulga. & pupilla. Itē fallit, ſi ſtatutum hoc non ſic diceret, ſecūdū Bald. in. l. fi. in. vj. colū. C. de bo. quę libe. not. Ludo. in l. ſi qs priore. ad Trebell. refert ſe contrarium conſuluiſſe: licet neminē reperiat tenere, contra Baldum. de quo vide Alexandrum in l. inter cætera. ff. de liberis & poſthumis. An autem iure canonico requiratur, quod filius habeat iure inſtitutionis: de teſtamē. per gloſ. in dicto. c. ſi pater. libro. vj. & Saly. & Bald. in. l. fina. C. fami. erciſcun. per Imol. in repet. l. j. §. ſi ex fundo. & ī l. his verbis. ī pri. de hære. inſtit.

3 Trebellianica & falcidia non eſt aucta.
4 Parentes, an hodie habeant legitimam iure inſtitutionis?
5 Filij, qui non poſſunt ſuccedere an computentur in numero filiorum ad computationem legitimæ.

c Novissima.[c] ¶ Oppo. quòd imo debet habere iure inſtitutionis: vt in authētica. vt cum de appella. cog. §. aliud quoq; ca
1 pitulum. Sol. fateor, † φ iſta authen. per illā corri
d gitur:[d] quia hodie debet habere iure reſtitutio
e nis[e] Ratio. quia eſt titulus magis honorabilis. ¶ Item: quia habet ius accreſcendi in hęreditate: vt dixi vobis in. l. quoties. j. de hęredi. inſtituen. ¶ Item oppo. de. l. vxori meę. j. de vſufruc. lega. Solu. fateor, φ lex illa corrigitur in hoc: quia in vſufructu non poteſt filius fraudari in legitima.
2 ¶ † Quęro, vtrum in aſcendentibus ſit aucta portio legitimę. gloſ. & docto. intelligunt φ ſic: vt in
3 authē. eadē. §. j. ¶ Item † quęritur, vtrum trebellianica, & falcidia ſit aucta? Reſpondeo nō. quia hoc non reperitur, & quod non mutatur, quare ſtare
4 prohibetur. ¶ † Quęro, vtrum parentes debeāt
f habere legitimam iure, inſtitutionis[f]? gloſ. tangit iſtam quęſtionem in patrono. in. l. j. §. ij. ff. ſi qd in frau. patro. & ibi dixit, φ patronus poteſt habere quoquo relicti titulo: vt inſtit. de ſucceſſio. lib. §. ſed noſtra. Sed parens, & patronus, ęquiparātur quo ad omnia. exceptis quibuſdā, quę not. in dicta. l. j. ſi à patr. quis fuer. ma. quia nō reperitur iſta diuerſitas: ergo &c. Pręterea, quod nō mutať expreſsè, remanet incorrectum vt. l. pręcipimus. in fin. de appella.
5 ¶ Quęro, † vtrum filij, qui non poſſunt ſuccedere, cōnumerētur in numero aliorū, quantū ad cōputationē legitimę? Iſta eſt difficillima quęſtio. quam examinaui plenè. in. l. j. §. ſi pater. ff. de coniun. cum eman. libe. &c.

f ¶ Legitimam iure inſtitutionis. Et iſtud idem tenuit Barto. in. l. ſi ue libertus. §. excludiť. de iure patro. Contrariū tenuit Bald. in. l. ij. j. de bo. poſ. liberti. & Bal. in authē. ex cauſa. in princ. viij. col. j. de liber. præte. & Bald. in l. omnimodo. j. eo. & eſt caſus in auť. vt cum de appell. cog. §. eo. & . §. & hęc quidē. & uide

SVMMARIVM.

1 Falcidia, quæ dicatur propriè.
2 Teſtamentum in quo filiæ ſunt relicta centum pro ſua falcidia, an ualeat.
3 Donatio, an ualeat inter patrem & filium.
4 Donatio immenſa facta filio, quo iure reuocetur? remiſsiuè.

Vnde & ſi parens. Iſtud quod in lege Codicis diciť, φ inſpiciť illud quod habet tēpore mortis, limitatur per hāc auť. ¶ Opp. dicitur hic, nomine falcidię, Falcidia diciť quę debetur iure inſtitutiōis: vt. ff.
1 ad. l. fal. l. j. ī prin. Sol. dicit gl. † hoc nomē falcidia propriè poniť ꝑ falcidia debita iure inſtitutiōis: impropriè ꝑ trebellianica. improprijſſime ꝑ legitima. ¶ Not. iſta verba faciūt ad. q. quā vidi de facto. Dixit teſtator: relinquo filię cētū, ꝑ ſua falcidia: nec adiecit: & in his eā, hęredē inſtituo. certè plenè per Bal. in. l. j. j. de bo. poſ. cōtrata. liber. Sed φ pater debeat habere iure inſtitutionis, hic contra Bar. tenet Bal. in. d. l. j. de contrata. Flo. dicit ſe pluries conſuluiſſe contra Barto. & quod cōtra eum tenet Iaco. de bel. in. d. §: aliud quoq; capitulum.

ADDE, φ Bal. conſil. lxxxj. & clxxxiij. lib. j. & cōſi. cxxiij. lib. iiij. tenet parētes eſſe inſtituēdos. & dicit Sali. φ ſtante ſtatuto, φ mater non ſuccedat vſq; ad quartū gradū, φ poterit petere legitimam. An autem ſtante ſtatuto, φ mater tranſiēs ad ſecūda vota. non ſuccedat filijs primi matrimonij ab inteſtato: ſi fuerit inſtituta in. x. cum hoc, φ plus petere non poſſit: poſſit agere ad ſupplemētū. Bal. tenet φ nō, cōſil. cccxxiiij. lib. iiij. & dicit Pau. de ca. notandum eſſe pro ſtatuto Triuiſano: φ qui auget legitimam filiorū, φ ſufficit: φ tūc relinquatur quoquo relicti tit. Quia ſicut ſtatutum derogauit in quantitate: ita pręſumendū eſt derogaſſe in ſolēnitate ſecundū Bal. in. l. maximū vitiū. j. de libe. pręte. Et an cum ſtatutū auget legitimam, filius poſſit grauari in illa? vide in cōſilijs Calde. xxxij. de teſt. in fine leg. vide eundem Bart. in. l. planè. §. duobus. de leg. j. & per Moder. in. l. j. ī. quando non peten. partes.

ADDE Ange. conſil. ccxcj. & Paul. de caſt. conſil. cclij.

puto quòd

a ¶ Vnde si parens. a Testamentum va 2 leat. Idē tenet bal. ꝑ illũ tex. ĩ. l. hũanitatis. ĩ. iiij. col. ĵ. de ĩpu. licet Bart. 3 reliquerit sub dubio. ĩ. l. filiũ. §. sed & si portio. de leg. prest. & vide Bar. ĩ. l. j. §. j. ad. l. falci. Idem videt̃ tenere Bal. hic. Sed qd si pater dixit: ĩstituo filiũ in partem, ad quā de iure debeo an intelligat̃ de iure municipali vel cōi: vide Bal. ĩ. l. q cũq;. de ser. fugi. Bald. & Imo. in. l. illa institutio. ĩ fi. prin. de hæred. in sti. Et quid si dicit relinquo filio iure 4 institutionis. Bar. tenet in. l. si cuman teã. C. de donat. añ nup. Et adde ꝙ dixi in. l. j. §. quibus. b ff. ꝙ cuiuscũq; vniuer. & ad Bart. vide hic Imo. ĩ. l. j. §. si ex fundo. & ĩ. l. his verbis. in prin. de hære. insti. & in c. Ray. de test. vbi tenet cōtra Bar. & etiã Sali. hic. & in aut. nouissima. & in. l. quoties. de hęre. insti. ĵ. licet dñs 1 Flo. in. d. c. Ray. te 2 nuerit opi. Bar. cũ 3 Bar. tenet Matthe 4 si. in nota. clix. & rñdet ad ratiōem c Bar. ꝙ hæc sunt nimis generalia. pro quo facit, ꝙ nota. Bar. ĩ. l. lecta. in. ij. 1 co. si certum. pet. d dũ dicit, de verbo 2 cōuenerit vel pro 3 miserit, &c. & adde Bart. ĩ. l. si. ff. de 4 pecu. le. & facit ꝙ no. glo. & Bart. ĩ. l. q̃ties. ĵ. fami. ercis. ADDE. ꝙ si testator dicat: volo ꝙ filia mea habeat. x. pro sua bñdictiōe ꝙ dicit̃ instituta: vt voluit Cardin. cōsi. lx. idē si dicet iure institutionis: vt voluit Bal. cōsi. cccv. iiij. lib. & aduertēdũ ad vnũ ꝙ dicit Pau. de cas. se reperisse consultũ per do. Io. Parisiē sem ꝑceptorē Bal. ꝙ si testator grauet ĩstitutũ, vt ei filiũ capiat ĩ cohæredem, ꝙ hoc casu filius nō cēsebitur ĩstitut⁹: licet aliâs

puto, ꝙ testamentũ[a] valeat, † & iure institutionis videat̃ reliquisse. Nã cũ istud nomē falcidia accipiatur pro legitima, intelligere videt̃ iure institutionis. ar. l. sciendum. de ver. ob. institu. de fideius. §. fi. de inuti. stip. §. itē si scriptũ. dixi vobis in. l. si liũ. §. sed & si portio. de leg. pst. ¶ † Op. ꝙ inter patrē & filiũ, nō valeat donatio: vt. ĵ. de do. inter virũ & vxo. l. donationes. Possum⁹ dicere, hic erat fili⁹ emãcipat⁹. Vel dic verius, ꝙ ēt in filio ĩ potestate pōt hr̃e locũ, in quo valet donatio hodie, & etiã q̃libet obligatio ex cã aduẽtitia, ita tenet gl. hic. & l. frater à fratre, ĩ ꝓpria mag. gl. de cōdi. in de. & in. l. pactũ. ĵ. de pac. cōuē. & ibi dixi tibi. Et habuistis casũ ĩ. l. iubem⁹. ad Treb. Dices tu, quō possumus dicere, ꝙ donatio fit ex cã aduẽtitia, cũ ea, q̃ à patre ꝓficiscuntur, dicant̃ ꝓfectitia: & sic est ꝓfectitia: Rñdeo. dicit gl. hic loq̃r, qñ pr̃ donat filio vt extraneo. Quid est hoc dictũ? dico: ĩtellige qñ ꝑcesserũt opera filij talia, ꝙ propter illa opa pater cuilibet extraneo tm̃ donasset. vñ cum illud, ꝙ fili⁹ acq̃rit ex operib⁹ suis, sit aduẽtitium vt. l. cũ oportet. in prin. ĵ. de bo. q̃ lib. Ista donatio videt̃ aduẽtitia: secus si ista merita nō ꝑcessissent. dixi vobis plenè ĩ. l. si donatione. ĵ. de col. vbi dicit gl. ¶ Quero, q̃ iure † ista immensa donatio filijs facta irritetur. dicit gl. ꝑ quærelã inoffi. dona. dicã vobis. ĵ. tit. j. in. l. j. &c.

NEptem. Neptis exhæredata, habet quærelam. h. d.

PArentibus. [b] Pater pōt hęre reditatē diuidere inter filios, dũmodo vnicuiq; legitimã derelinquat: & q iudiciũ defuncti agnouit, non potest intentare quærelam. h. d.

DE inofficioso. Testamentũ militis non subiacet quærelæ hoc dicit.

SI hæredum. Contra fiscũ, qui succedit hæredi scripto, potest intentari quęrela. hoc d.

SVMMARIVM.

1 *Nihil Iudæus Iudæo, & nihil Catilina Cethego.*
2 *Infamis, q. non possit opponere contra testē, q. sit infamis.*
3 *Iudex officio repellit testē infamē, et qñ ps nō pōt opponere.*
4 *Mater quæ fuerit meretrix, nō potest propter meretriciũ filiam exhæredare.*

IN arenã. Turpitudo quę à successione itestati non remouet. ¶ Itē nō pōt qs obijcere turpitudinē, quã ipse ĩcurrit obiciēs. ¶ No. isto ex tex. in fi. † Nil Iudæus Iudæo: & nil Catilina Cethego. [d] Facit, † ꝙ si aliquis est infamis, nō potest opponere testi ꝙ sit infamis: vt. l. iij. §. leg. Iul. & ibi nota. ff. de testi. Sed † Iudex fortè poterit eũ repellere, ex suo offō. secũdũ Gul. de cu. ar. l. q̃s ꝓhibet de postu. & sic facit, † ꝙ si mr̃ fuit meretrix ꝓpt̃ meretriciũ, ñ posset filiã exhęredare. ꝙ no. bñ &c.

SI pater. Propter fideicōmissum inuicē ĩter filios relictũ nō est locus quærelæ. h. d. Opp. ĵ. co. l. qm̃ in prioribus. Sol. dicit gl. fateor ꝙ ista lex hodie corrigat̃: q̃a debet fili⁹ habere legitimam, sine aliquo grauamine. Quidã do. mo. dicunt, nō esse verũ, ꝙ ista lex hodie corrigat̃: q̃a sicut continet onus istud fideicommissum: ita pōt habere cōmodũ: & sub isto incerto tolerat̃ istud grauamen. vt. l. si ea. ĵ. de vsur. & arg. de sol. l. pen. Et istud videbatur tenere Richar. mal. pro q̃ optimè facit. s̃. de transac. l. de fideicommisso. ¶ Tu teneas gl. tuam, & ita obseruat cōsuetudo, ꝙ sine aliquo onere debet habere. Nec hoc potest preiudicare filio, sicut enim in legitima, sibi remittitur onus: ita etiam alteri parti remittitur. Vnde nec plus, nec minus habet. pro huius declaratione vide quod dicam. ĵ. eo. l. filius matrem.

CVm duobus. Testamento rescisso pro parte, legata diuidua, pro parte præstantur: ĩdiuidua pro solido sunt pręstanda. hoc dicit. Intellige vt in glos.

SVMMARIVM.

1 *Succumbens in una actione, quando repellatur ab alia.*
2 *Querela & falsum sunt contraria, origine, non effectu.*
3 *Cōtra tabulas, & falsum, an sint cōtraria origine, & effectu.*

1 CVm qui. Qui succubuit † ĩ vna actiōe: q ex vna cã ꝓponit, non repellit̃ ab alia, q̃ ex diuersa cã proponitur. h. d. ¶ Op. ĵ. de. l. si mater. §. eandē. ff. de excep. rei iud. Sol. dicunt quidã aliud in rei vendi. aliud in petitione hæreditatis. Istud est falsum: vt. l. si mater. in princ. ff. de exce. rei iu. Dicas ergo: ꝙ hic ꝓposita fuit querela: non petitio hære. ¶ Itē opo. extra glo. ĵ. de fur. l. j. sol. ibi qs proposuit vnam actionem contrariam, & obtinuit: hic verò succubuit: ideo potest redire ad ilam: vt. l. aurelius. §. fi. de libe. leg. ¶ Contra, hoc opp. & nunc reintro. glo. de. l. si patronus. de bo. lib. Solu. dicunt quidã. aliud in patrono: aliud in patre: ꝙ nihil est. Alij dicunt, vt Dyn. ĩ. l. cōtraria 2 ꝙ hic querela, † & falsum sunt cōtraria origine, nō effectu. Nã vtrũq; reducit rē ad cãm intestati. ibi verò falsum, & contrah. sunt contraria origine. & effectu. Nam per falsum prę supponitur nunquã fuisse testamentum: & reducit̃ res ad causam inte 3 stati. sed falsum † & cōtra tabulas omnino sunt cōtraria effectu, & origine: q̃a vnum præsupponit testamentũ fuisse: aliud non. ¶ Itē effectũ: q̃a ꝑ vnũ, res reducit̃ ad causam intestati: per aliud non. Ita dicit Dyn. Istud placet: nec per hoc reddit̃ rō diuersitatis. dic ergo, ꝙ ibi priuatur hæreditate patron⁹, qui succubuit in falso ꝓpter delictũ suũ s. q̃a testm̃ falsum accusauit: non ꝓpter electionē. Dices tu: quare etiã ĩ hac leg. ille qui succubuit in falso, non priuat̃ hæreditate: rñ: hic q dicit testamētũ falsum, priuat̃ omni commodo prouenięte ex illo testamento, non aliunde. Sed in leg. contraria patronus, qui dicit testamentum falsum: oĩno priuatur institutione, q̃a in testamēto erat institutus, hic vult ꝑuenire ad quęrelã ab ĩtestato: & sic vult peruenire aliunde, q̃ ex testamento. arg. ff. c. l. etiã & ꝙ ibi no. & hoc fortè voluit hic dicere gl. ĩ secũda sol. Ibi in leg. contraria fuit institutus patron⁹ & c. q. d. ibi q succubuit ĩ falso: agebat ex eodē testamento: hic agit extrinsecus. ¶ Op. ĵ. de co. l. fi. Sol. ibi ideo. quia tã varijs modis nitebat̃ ex eadē scriptura. ¶ Oppo. de. l. ꝙ in hęrede. §. eligere. de tribu. Sol. ibi in his, quę electione tolluntur &c.

FIliam. Preteritus à matre, habet̃ pro exhæredato: [e] ideo habet necesse intentare quęrelam. hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Proposita una actione, quando currat tempus ad aliam.*

COntra maiores. Pēdēte vno iudicio, non currit tempus in alio: quia illo pendēte, non poterit inchoari. h. dicit. ¶ Oppo. de. l. si seruus. ff. vi bo. rap. Sol. illa nihil ad propositum. Ibi enim loquitur, qñ negligentia est diligens in primo, nocet in secundo. De quo dic, vt ibi. Hic loquitur quando est diligens in primo, vtrum prosit in secundo. de quo statim dicam. ¶ Oppo. de. l. minorum. §. j. de euic. Sol. illa non est contra. ibi enim quæritur, an vna sentētia præiudicet ad aliam: non de cursu temporis. ¶ Item opp. & videtur: ꝙ istud tempus quinquénij sit continuum: ideo semper currat: vt. ff. quando appel. sit. l. j. §. dies. Sol. istud tempus est vtile, quo ad initiũ: continuũ quo ad processum. ¶ Itē oppo. ff. de excusa. tut. l. scire oportet. §. scire. Hu 1 ius † contrarij timore debes dicere breuiter sic qñquē vni competunt plura iudicia verè. Quandoquē vnum competit: & putat aliud sibi competere. Primo casu, aut illa iudicia poterant simul & semel intentari: aut non. Primo casu, aut proposuit actionem ita generaliter, ꝙ poterat vtrunq; iudicium comprehendere: & tunc negligentia in vno predest in omnibus: vt. l. fi. de anna. excepti. Aut petitio non poterat vtrunq; comprehendere, & tunc diligentia in vno prodest in alio: vt. d. l. fi. de an. exce. & l. scire oportet. §. scire. de exc. tu.

illud verbũ cohæredē: importet institutionem.

POMATES.

b ¶ Parentib⁹. Vide aliter ꝑ Alexã. consi. xxij. vo. v. & xciiij. ad fi. vol. iij. vbi dicit, ꝑ istũ tex ꝙ cũ legitima sit portio ei⁹, ꝙ debetur abintestato ꝓ nepotibus viuenti bus, & parentibus nōn debetur legitima in bonis aui.

c ¶ In arenam. In princi. limita, vt ꝑ Bal. in. l. si filiã. ĵ. e.

d ¶ Cethego. Contrariũ tenuit Bartol. & melius in. l. cum mulier. ff. sol. matr. vbi vide per Alexan. concordãtias.

e ¶ Exhæredato. Quid econtra. vide. ĵ. e. l. cũ filium.

a ¶ Pro exhæredatione. Dicit Bald. hic, q corrigitur.
b ¶ Fratris. In fi. j. colum. vide circa hoc glo. insti. e. tit. §. soror.
c ¶ Respicit fauorẽ Itẽ vbicũq; conditio fuerit ad cõmodũ filij, nec habet locũ querela: vt. l. multi. ff. de libe. & posthu. & vide q ibi ĩ simili ponunt doc. & facit an mr posset relinquere legitimã filio, cũ hoc q patri nõ q̃ratur vsusfructus. de quo p Bar. ĩ. l. si filio. in fi. fa. ercis. p Bar. ĩ tra. de duobus fratribus, & ĩ auẽ. excipiẽ. C. de bo. quæ li. & vide Bald. hic. ad fi.
d ¶ Substit. vide s. eo. l. si pr̃ puellę.
POMATES.
e ¶ Veritas est ista. Et istã opi. tenet ĩ §. diui. contra putãs ĩ maio. Et p eo facit q vbicũq; l. resistit actui, ibi nec valet adiectio pœnę. §. fi. insti. de le. sed. l. resistit ne in legitima apponatur grauamen: vt hic igitur, &c. Adde q phibitio de nõ alie. non afficit legitimã, secundũ Are. ĩ cõsi. xix. inci. ex fctõ psupponiẽ. & est verũ, q ille loqẽ. qñ ad hoc vt inducaẽ priuatio legitimę. sed nos loqmur quo ad priuationẽ residui hr̃ditatis, Ioã. cogita. cõtrariũ tñ ĩ hoc tenet Raph. in. l. filiuff. §. diui. ff. de leg. j. & Pau. de ca. ĩ cõs. ccxxx iiij. inci. visis & diligẽter cõsideratis & Mod. referẽ. ĩ d. §. diui. ĩ. xxvij. col. tñ in cõtrariũ adstringit iste tex. ĩ. l. oĩmodo. & ĩ. l. qm̃ ĩ priorib⁹. j. e. in verbo directè. Nec indirectè, põt apponi grauamẽ ĩ legitima. Retenta tñ opi. Rap. p Barba. vide cautelam ad eã euitandum. Cepol. caut. lix. q̃ referũt Mod. repetẽtes ĩ. d. §. diui. colũ. xxviij. retenta etiã opi. contraria q phibitio de nõ

Fallit. in. l. fin. de duo. reis. Ratio ibi patet. Si verò simul intentare nõ poterat: tũc diligẽtia ĩ prĩo facit, q tps in secũdo nõ currit: vt. ff. de adul. l. quinquenniũ. Secũdo casu, qñ vnũ cõpetebat, & aliud putabat sibi cõpetere: & tũc aut eligit ius incõpetẽs ignorãter, & non currit sibi tps in iure competẽti: vt hic. Aut eligit sciẽter, & imputet sibi. vt. l. mater. ff. eo. sed si elegisset ignoranter, ignorantia iuris. dic vt dixi in. l. Claudius. de acqui. hære.

SUMMARIUM.

1 Præteritio matris facta p filiũ in testõ habeẽ p exhæredatiõe.

Cum filium. Præteritio matris facta à filio, habeẽ p exhæredatione:ᵃ & est locus quærelæ. h. d. Et habet multas leges, q̃ dicunt, q præteritio matris habeẽ p exhęredatione: & est locus querelæ. Sed† de pręteritiõe matris passiuè: cũ ipsa pterit, habes modicas leges: iõ istã tene mẽti ppetuò.

SUMMARIUM.

1 Offensa dicitur quicquid alterius animum ad iracundiã prouocat. & nume. 3.
2 Offensa cum tractatur de aliquo puniendo, dicitur illa, quæ pœnam meretur.
4 Offensa in personam, quæ dicatur? remißiuè.

Cum te pietatis. Exhæredat⁹ à patre, sine iusta causa habet q̃relã. h. d. vide gl. in leg. nostra: q† offensa dicitur. quicquid alterius animum ad iracũdiã prouocat vt videbitis hic. & j. eod. l. filia in orbitate. Tñ cũ tractam⁹† de aliquo puniendo propter offensam offensa dicitur illa, quę penam meretur: vt. l. testamento centurio. ff. de manu. te. Tñ largo† modo sumendo: vt dixi: dicitur offensa etiã illa, q nõ penam meretur: si tñ prouocat animum alterius ad iracundiã, etiã iniustè: vt hic. & j. eo. l. filia. De hoc quid dicaẽ offensa, & q̃† dicaẽ offensa in psonã vel nõ: dixi plenè ĩ. l. licitatio. §. q illicitè. ff. de publi.

Si filiam. Iusta est cã exhæredandi filiã, pter vitę turpitudinem. h. d. Hodie est istud limitatum, per auẽ. quæ sequitur.

Filia. Nolle diuertere à marito, non est iusta causa exhæredandi, vel exhęredationis. hoc dicit.

Fratris. ᵇ Vltra fratres nulli competit quærela accusatio autem falsi, omnibus pmittitur. h. d. De huius leg. materia, videbitis. j. eo. l. fratres.

Si maritus. Testamento rescisso per quærelam, actiones competentes hæredi: quæ erant confusæ, restituuntur. hoc dicit.

Testamenti. Qui impedit alium testari iustam causam exhęredationis, committit. h. d. nec est hoc hodie correctũ &c.

Testamentum. Testamẽtum militis, nõ subiacet quærelæ inofficiosi. h. d.

SUMMARIUM.

1 Filius sub qua conditione poßit institui?
2 Filius, an poßit cogere patrem, ut ipsum emancipet?

Filiis matrem. Conditio, q̃ filij instituti fauorem respicit, nõ facit locum quærelæ, neq; testamentum annullat. h. d. ¶ Opp. primò, & videtur, q pendente conditione habeat locum bonorum possessio secundum tabu. vt. ff. de bono. posess. secundum tabu. l. ij. §. si sub conditione. Solu. hæc est regula, q potest peti: aliàs tamen non potest peti à patre, in cui⁹ odiũ fuit apposita conditio. Sed, an ista possessio tribuat ius, vel non: dic plenè, vt dicam in. d. l. ij. §. si sub conditione. ¶ Opponi. & videtur, quòd nõ potest institui filius, nisi sub conditione potestatiua: vt. l. si pater infra de institutio. & substi. sub condi. fac. Imò omnis conditio reiicitur de legiti-
1 ma: vt. j. eo. l. quoniam in prioribus. Sol. † quando

c què certum est, q cõditio respicit fauorem: ᶜnon odiũ filij: & tũc potest adiici: nec reiicitur. hic est casus hic. Quandoq; respicit grauamen filij: tunc nõ põt adiici: vt. d. l. si pater. Imò hodie de legitima reiicitur: vt. d. l. quoniam in prioribus. Quandoq; est dubium: vtrum cõditio adiecta respiciat fauorẽ vl̃ odiũ: & tunc illa hodie reiicẽ de legitĩa licet olim secus: vt. l. si pater. in princi. s. eo. & secũdum opi. gl. & l. cum ex filio. in prin. ff. de vulg. &
2 pupi. ¶ Quærit gl. † an filius possit cogere patrẽ, vt eum emancipet? dic vt. ff. de lega. j. l. filiusfamilias. §. secundum vulgarem. & de conditio. & demon. l. si cui.

Ex tribus. Instituto in legitima, põt pupillariter
d substitui ᵈhoc dicit. ¶ Quærit gl. vtrũ in legitima possit substitui per fideicõmissum: & dicit q non. Istam quęstionem examinat plenè Dy. in. l. j. §. fi. de vulgar. & pupill. &
e ibi dixi. & Cy. hic ponit verba Dy. Veritas est ista q ᵉ ipse filius in legitima non potest grauari, per fideicommissum: quia ab ea omne grauamen subducitur: vt. l. quoniam in prioribus. j. eo. de vulg. & pu. l. cohæredi. §. cum filiæ. sed substitutus filio pupillariter grauari potest per fideicommissum in legitima: vt. l. si fundum per fideicommissum. aliàs. l. si Titio. §. fi. cum. l. sequ. ff. de leg. j. no. bene.

SUMMARIUM.

1 Fratri præterito, uel exhæredato, an detur quærela?
2 ¶ Præteritio fratris, habetur pro exhæredatione.
3 Querela, contra testamentum fratris, an operetur resciß sionem testamenti in totum, uel usq; ad legitimam?
4 Querela, an competat quando frater instituit aliquam turpem personam: & aliquam non?
5 Quando frater exhæredatur, an debeat causa inseri?
6 Causæ ingratitudinis, an repellant fratrem à succeßione ab intestato?

Fratres. Fratres consanguinei habent quęrelam contra testamentum fratris turpem personamᶠ
f instituentis, nisi seruum necessarium instituat: & quærela nulli alij ex transuersalibus competit. Hoc dicit. Ista lex est singularis: nam in nulla parte iuris declaratur, quòd quærela cõpetat fratri, contra testamẽtum fratris sicut hic: licet de hoc habeamus in tribus locis: scilicet. s. eode. l. fratris. insti. eo. §. j. ff. eo. l. j. ¶ Quæro, vtrum quæ-
1 rela† competat fratri præterito, seu exhæredato. De exhæredato non est dubium. de præterito dubitatur quia posset dici, quòd sibi competat bonorum possessio contratabulas sicut parenti pręterito. ¶ Contrarium est veritas: quia bonorũ possessio contratabu. non competit: vt. l. j. §. liberos. ff. si à pa. quis fue. ma. Competit autem quęrela au
2 thoritate huius leg. nec est op⁹ † exhæredatione: quia pręteritio pro exhæredatione habetur: sicut dicim⁹ de pręteritiõe materna: cum eadem sit rõ:
3 prout dixi. s. eodẽ. l. iij. ¶ Quero: vtrum per hãc † quærelam rescindatur testamentum in totum an verò vsq; ad legitimam, gloss. s. eodem authentic. nouissima. dum facit mentionem de legitima fratris, videtur innuere: quod vsq; ad legitimã rescinditur testamentũ. Pro hoc facit similitudo patroni: vt institu. de succes. liber. §. sed nostra. Contrarium determinat Gul. Quoniam ista quærela, cõpetit propter odium hæredis instituti, qui est turpis persona: vt. l. Pantonius. ff. si quis à patr. fue.
4 ma. ¶ † Quero, quid si frater instituit aliquam turpem personam: & aliquam non turpem: breuiter dicit hic Gul. quòd contra illam turpem personã competat quærela: & pro parte sua rescindetur.
5 erg. s. eodem. l. cum duob⁹. & ff. e. l. circa. ¶ † Quæro: vtrum quando frater exheredatur, debeant de necessitate inseri causæ exhęredationis: q causę ponuntur in auẽ. de nup. §. ingratitudinẽ: dicit Guli. de Cug. quòd non: quia quando frater agit cõtra turpem personam institutam heredem per quærelam: poterit hæres institutus de eius ingratitudine conquæri: vt in dicto. §. ingratitudinem. facit ad hoc. l. libertus. ff. de in ius, vocando. ¶ Quæro, vtrum

alienãdo, nõ afficit legitimã. Intelligẽ qñ phibitio fieret simpliciter secus si vsq ad certum tps puta vsq; ad. xxx. annos. & Paul. de ca. consi. cccxxxiiij. inci. visis & cõsyderatis oĩbus. in ij. co. ad hanc tñe. uitãdã vide Ang. in. l. quoties ab oĩbus. j. de fideic. & Cepo. ĩ. d. cautela. lix. Et qd si testator instituit ĩ min⁹ q̃ legitima: adiectis hic verbis, q pl⁹ petere nõ possit: & an tñ possit agi ad supplemẽtũ: vide Ro. consi. cccclxxviij. Et an filius quem pater exhæredauit, sed posteà ei aliquid reliquit iure institutionis, posit agere ad supplemẽtũ: vide Bal. consi. ccliij. in secunda parte.
f ¶ Turpẽ personã. Quid si reperiatur vsurari⁹ institutus vtrum dicitur turpis psona? vide q dixi. l. ĩprobũs. de infa. vbi est casus. ADDE Ang. cõs. clxxj. qñ frater instituit cõcubinã, & fratri certũ qd reliqt: & ĩ testõ est clausa codicillaris. vide etiã Paul. de ca. consi. lxj. Io. and. ĩ add. ad Spe. in tit. de test. §. sequitur. ver. si aũt vbi limitat, q frãẽ habet q̃relã cum turpis persona est instituta: nisi & ipse frater eodem morbo laboraret,

a ¶Causæ ingratitudinis. Contrarium tenuit angel.in.§.ingratitudinem. hic alleg.

b ¶Quoniam. Adde Bar.in.l.in quartam. ad.l.fal. Et no. ꝙ dos computatur in legitimam. Et adde, quòd istud intelligit Bartol. hic locum habere, non solum in filia, sed etiam in nepotibus ex filia agentibus, ex persona filiæ. Et dicit de hoc hic esse casum, coniuncta.l. illam.j. de coll.& ita cōcordat Bart. consi.cxlvij.quod incipit, Gilbertus dedit dotē pro filia, quę mortua est &c. Illud idem tenuit in alio suo cōsilio, quod incipit in quęstione prædicta.

ADDE Petr. de Ancha.cōs.xlviij. Paul.de cas. consilio.cxxiiij.

6 vtrū ille† causę ingratitudinis [a] repellant fratrem
a à successione ab intestato: videtur ꝙ sic: vt in.d.§. ingratitudinem.in aut.de nup.&.j.de secund.nu. l.fi.&.l.cum patronum.cū.l.seq.ff.de iure patronat. ¶Contrarium determinat Gul.per.l.cognatis.ff.vnde cog.non ob.§.ingratitudinem. & .l.fi. de secū.nup. quia ibi repellitur frater à quodā lucro, ꝙ hæreditario iure non competit. Nec ob.l. eum patronum. quia facilius tolluntur iura patronatus, ꝙ̃ iura sanguinis: vt.l.ius autē agnationis.ff. de pact.&.l.iura sanguinis.de reg.iur.iuncta.l.pe. de bo.lib.&c.

Liberi. Liberi exhæredati presumuntur ingrati, nisi probent se gratos: & parentes presumuntur grati, nisi ꝓbentur ingrati.h.d. Et est hodie ista lex correcta: quia quilibet præsumitur gratus, nisi probetur ingratus. per .l.omnimō.j.e. & est hodie necesse, ꝙ inseratur causa exhæredationis: vt in aut.non licet.j.de libe.prete.

b Quoniam. [b]Dos & donatio propter nuptias, computantur ī legitimam portionem. hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Legitima min⁹, quando relinquitur, agitur ad supplemētū.*
2 *Filij præsumuntur integrati.*
3 *Legitimā quoquo titulo relinqui, olim satis erat. Et ubi quis agit ad supplemētū legitimæ, cōtra quos debeat agere?*
5 *Filius pro supplemento legitimæ, an possit propria authoritate occupare bona?*

c Omnimodo. [c]Ille cui aliquid ī testamento relinquitur, non potest aliud impugnare: sed bebet ad supplementum legitimæ agere: nisi probetur ingratus. In his verò in quibus nihil relinquitur iura vetera non mutantur. Item datū causa militiæ computatur in legitimam. hoc dicit.
1 ¶Not. quod † quando relinquitur minus legitima, debet agi ad supplemētum. Et istud est ius nouum: per quod iura antiqua corriguntur: licet de hoc fiat mentio, in.l.si non mortis.ff.eodē. sed fuit
2 additum à compensatoribus. ¶Not. † secundò, ꝙ
d filij presumuntur grati, [d]si non probentur ingrati hoc etiam est nouum, & corrigit.l.liberi.s.eodem.
3 ¶No. † tertiò, quod sufficit, ꝙ relinquatur legitima quoquo relicti titulo. hoc hodie corrigitur: vt habuistis no.in authē.nouissima.s.eo. ¶Quæro,
4 quando quis † agit ad supplementum, vtrum debeat agere contra hæredem: an etiam contra legatarios, quibus sunt relictæ res hæreditariæ. dixi
5 plenè in.l.in quartam.ff.ad leg.falc. An aūt † filius pro supplemento suę legitimæ, possit propria authoritate occupare bona: vide in.l.ij.quando & q quarta pars debeatur. per me.

POMATES.

c ¶Omnimodo. Qualiter autē deducat suplementū legitimæ, vide Ol. consilio. cxiij. & etiam aliquid per eum cōsi.cviij.colum.iij.volu.j.& vide Caprā, etiā consi.vj. & sequē. in prin.&.xv. no. Ergo ꝙ agens, ad tale supplementū nō dicitur imfringere: vel quærelare test.&c. & vide Alexandr. consil. lv.colū.fi.volu.ij. pro huius ampliatione, vide text.in apost.ad Bal.in.l. fi.C.de do.ꝓmiss. & ī.l.gall⁹.§.& qd si tm̄.post Imol.in ix.co.ff.de libe.& posthum. Item ad istā leg. vide Rap. in.l.filiussa.§.diui. ff.de lega.j.vbi tenet, ꝙ si pater instituit filios: & ꝓhibuit ne aliqd alienent, cum causa, & ꝙ si alienāt, ꝙ tūc hæreditas applicetur tali hospitali ꝙ si filij alienant vsq; ad legitimam, ꝙ incidunt in pœnam priuationis. & idem tenet Paul.de ca.in consi.ccxxxiiij.incip.visis & diligenter consideratis.& Moder.in repe.in.d.§.diui.in.xxvij.col.cū seq. Considera tamen, ꝙ in contrarium multum stringit istud text.ī.d.l. quoniam in prioribus.j.eodem vbi nec directè: nec indirectè potest apponi grauamen in legitima.

d ¶Filij presumuntur grati. Quod facit ad ea: quę habentur in.l.donatione.j.de colla.& in.l.si forte de castren.pecu. Sed dic, ꝙ ibi non intelligit de istis meritis, nec de obsequiis: vt no. Bal.in aut.ex testamento.eodem titu. ¶Et quando dicantur bene meriti, vide Bal.in.l.iubemus.ī fi.prin. de sacrosan.eccl.& in.l.liberti.s.eodem.& ibi not.per Bar.& Bal.in prī. eiusdem leg.& vide Bar.& Bal.in.l.fratres.s.eo.& no.ꝙ petens supplementum legitimę, non dicitur testamentum impugnare. Adde Bal.ī.l.cū lege.de episco.& cle.quo iure petatur legitima, & supplementum, vide Bal.j.e.ti.si quis in suo.in princ. Facit ꝙ no.Bal.ī.l.j.in.vij.col.j.de inoff. dona. ¶Et ꝙ petens supplementum legitimæ, non dicatur testamentū impugnare, tenet etiam Pau.de ca.in cons.vij.ꝙ incipit in Christi nomine, amen, &c. Circa primum, videtur dicendum, &c, in.iiij.colum. vbi cōcordat quod si plura sunt alicui relicta, ei non competit quærela secūdū ius agendi ad supplementum. & subdit, plus censetur interesse super ius agendi ad supplementum. Alexand.

e POMATES. Qm̄ in prioribus. Vide pro limitatiōe istius leg. Alexan.in.l.si pater.in vl.co.in ver.extra glo.adde.j.de inst.& sub cond.fa. & in.vij.col.& in.l.reprehendenda.eo.tit. An autem legata, vel onus ęris alieni minuant legitimam. vide Oldr.consi.cxxj.ad fi. Alexa.cons.lv.in iij.colum.in.ij.dubio.volumi.iiij.in fi.&.lxxxix.in.ij.colum. eodem. Et in fi.an ī legitima possit pater filio substituere: vide Panor.confil.xv. colum.ij.vol.ij. vide etiam ad hæc Bart.in consi.xiij. col.ij.in.ij. dubio. & co.v.cōs.xxvij. & cons.xxviij.ī fi. & cōs.xxxij.& cōsi.xl.& Barb.consil.lxiij.colum.vj. vol.ij.Card.consi. xxij.& Imol.cōsi. cxiiij. vide etiam q̄ scripsi supra post l.ex tribus.

Quæ nuper. Præcedens constitutio: habet locū in testamentis etiam nūcupatiuis.h.d.

Quoniam in prioribus. [e]De legitima subducitur omne gra-
e uamen [f]conditionis, vel tēporis, vel al-
f terius grauaminis.h.d. ¶Not. grauamen diei, vel conditionis, subduci de legitima. De hoc ꝙ de cōditione dicit, dic vt dixi in.l.si pater.j.de instit.& substi.sub condi.fac.

SVMMARIVM.

1 *Minuscula dicitur quarta.*
2 *Dictio plus, refertur ad modicum.*

g Si quis in suo. [g]Qui in dāndo legitimā, quæ sola relicta est, vsq; ad sententiā fuerit contumax, ipsam duplicatā soluere cogitur.h.d. ¶No.
1 † ꝙ minuscula dicitur hic quarta. Et hoc facit ad dictum testis, qui dicit: dico ꝙ talis possedit decē
2 annis, & plus. Nam hæc † adiectio plus: ad modicū refertur: vt.l.hæc adiectio.ff.de verbo.signi. Istud modicum intelligitur de quarta parte temporis arg.huius leg.& ita inducit glo.hanc leg.in.l.& si post tres.ff.si quis cau.& dic, vt ibi per Gul.

Legis autem. In posthumo non cadit iusta causa exhr̄dationis, cum non possit alieno odio prægrauari.h.d. ¶Ex hac leg. fuit sumpta regula, non debet aliqs de reg.iur.lib.vj.& illam vide per Dy.

SVMMARIVM

1 *Querela quando detur nepoti præterito?*
2 *Querela inofficiosi finitur quinquennio.*
3 *Ius agendi ad supplemētum legitimæ, finitur quinquennio.*

Si quis filiū. Quærela præparata trāsmittit ad hæredes, contra quos poterit opponi de ingratitudine trāsmittētis, & de institutione de eo facta, & de repudiatione, vel tpis
h cursu. ¶Op. ꝙ de iure antiquo iste nepos [h], saltem
1 ex persona sua, habet † q̄relā: vt.ff.eo.l.si is.Gl.fatet contrarium. Idem tenet in.l.nam & si parentibus.ff.eo. Idem tenet Dyn.in.c.non debet de reg. iur.lib.vj.& in.l.iij.§.si emācipatus filius.ff.de bo. possessio.contratabu. vbi tex. Etiam videt tangere glo.in.l.si quis posthumos. de liber.& posthu. Dices tu, quomodo iste nepos, cum sit præteritus habet quærelam ideo glossa in.l.parentes.ff.eodē.

f ¶Omne grauamē. Limita hanc leg. vt habetur.s.eo.l. filiis. Quid autē si filius renuncians legitimę, scit ipsā ad alium deuenire an ille teneatur ad grauamen? dic ꝙ sic. Textus est singularis in.l.cū patronus.ff. de lega. ij.q̄ licet loquatur in patrono, nihil ominus ex identitate rationis per Modern. extenditur ad filium. Itē limita hanc leg. nō habere locum in posthumo sub cōdi.insti. & eueniat cōditio anteꝗ̄ nascatur, vt per illū tex. dixit & limitauit hāc leg. Imol.ī l.cum posthumus ff.de lib.& posth. in fi. De hoc etiam vide vnum verbū per Bart.in.l.com modissimè. de liber.& posthu. vbi per illū tex. hoc limitat.

ADDE ꝙ Iaco. But.& Bal. dicunt, ꝙ si statutum dicat, ꝙ filia debeat stare contenta illa quantitate, quam pater in suo testamento reliquerit pro dote: nec possit plus petere. ꝙ si pater reliquerit centum non sufficientia ad legitimā & vltra hoc apposuerit conditionem, vel tempus: ꝙ licet filia debeat stare contenta de quantitate: non tamen cogitur stare contenta de conditione vel tempore: quia statutum venit ad correctionem.l. oīmō. quo casu non debet extendi, sed restringi.

g ¶Si quis in suo. Hic habes tex.in prin.ibi minuscula autem, ꝙ appellatione particulę venit quarta: sed appellatione partis venit dimidia.l.nomen.§.portionis.de verbo.signi. Quod limita, nisi esset dictio aliqua: qa tunc importat minus quam dimidia: vt voluit Bald.in.c.j.de controuer. inuesti.& in.l.cum filius.§.pater.de leg.ij. Et adde Bar. per illum tex.in glo.in princ.in.l.ij.C.quando & quibus quarta pars debeatur. Adde ēt glo.in cle.j.in verbo, aut earum partis.de foro competen. Et adde q̄ no. Bar.in.l.plures.de dam.insect. Si autem dicit, pro parte sua, intelligitur pro legitima.l.scimus.j.eo.& ibi no.Bar.& Bald. Et quando dicitur aliqua pars. vide Bal.in.l.j.in pe.col.j.titu.ij.& probatur in.l.gallus.§.ī oībus.de liber.& posth.

h ¶Iste nepos. Nepos iste ex persona sua admittitur ad quærelam.& idē tenet Bar.in.l.pater filium.de inoffi.test. Pau.de ca.in consi.cxlix.ꝙ incipit: in Christi nomine amen, in pręsenti casu, &c.in.xj.col.

a ¶ Finitur quinquẽnio. Adde Bal.in auť.presbyteros.la.j.de episť. & cle.
qui fuit sibi contrarius in.l.pater filium.ff.eod. Sal.hic tenet contra Bar.
& idem Bal.hic.& idem Ange.in.l.Papi.§.si conditioni.ff.co.vbi dedit
nouos intellectus ad istum tex.& vide Bar.latius suain opiñ.firmantem
in consilio in nomine domini.quæritur vtrum iuri agendi,&c.per Imo.
in.l.planè.§.si duo
bus.de legatis.j.&
Bal.in.l.ij. in qui-
bus cauť. in integ.
reť.non est nec.Et
contra Bart. tenet
hic etiam Flor'. &
dicit,quòd est cõ-
munis opi .Mod.
per Ange . in auť.
de trien.& semisť.
in princ.& p Bal.
in dicta lege pater
filium.in.xij.colũ.
& in materia,vide
bonũ dictũ Bald.
in.l.qui libertatis.
de eui. vtrum per
modum contradi
ctionis,seu excus-
sionis, possit op-
poni quærela. Fa-
cit ꝙ no.Innoc,in
c.cum dilectus. &
in.c.fin.de ordinc.
cogni.
ADDE, an iu-
ri agendi ad sup-
plementum pscri-
batur quinquen-
nio?Paul.de castr.
cõsi.cccxlviij.Bal.
cõsi.cxxxiij.iij. li.
Petr.de Ancha.in
cousil. Cald.xvij.
de testa.

POMATES.

b ¶ L.si qs.Pro de-
claratione huius
leg.vide Ia.in.l.&
militib⁹.j.de testa.
mili.col.j. & aliqd
non ab re per Fel.
in.c.ad aures . col.
ij.j.de rescri.& i.c.
j.colũ.v.versi. de-
clara duobus mo-
dis eodem titu.
c ¶ Illud. Non põt
tolli.Quid autem
si istud pactũ iure
tur,an tollat ius a-
gẽdi ad supplemẽ
tum Bar.hic tenet
ꝙ sic per.c. quam
uis.de pact . in.vj.
Et no. ex isto tex.
ꝙ legitima nõ est
debita filio viuen
te patre: quia si de
præsenti deberet
in vita patris de p
senti,possit renun
ciare.& istum tex.
limita vt per Bar.
in.d.l.j.§.si vel parens.& sequitur Imo.in.l.Titio centum.§.Titio,de cõ
di.& demon.in vlti.col.
d ¶ L.iiij.Vtrum illud quod datur filio à patre computetur in legitimam
limitatio.vide per Bar.in.l.j.§.si vel parens.ff.si quis à paren.fue , manu-
mis.uide Bal.in.l.ex liberis.& in.l.illud.j.de collat.& Ang.i.l.i quartam
ad legem faicidiam.
e ¶ Donat filio.De ista quest.vide Barto. in.l.in quartam.ad leg.fal . & in
l.peto.hic alleg.& in.d.l.vt liberis.& ibi Bald.& vide Bald. in.l.scimus.j.
eodem. Adde eundem in consi.cxxxviij.& aliud per Bal. in .l.quoniam
nouella.s.eo.titu.

exponit qrelã.i.cõtratabul.Ego dico, ꝙ quærela
stat ppriè. Nã iste nepos licet esset in potestate,nõ
tñ erat suus: qa pater eũ præteribat: & sic cũ dñiũ
nõ cõtinuaretur i eũ,præteritio habet p exhrda-
tione,sicut dixi vobis in præteritiõe materna. i.l.
2 j.s.eo. ¶ Vltimò no.ex hac leg. ꝙ † quærela finit
a quinquennio.[a] & idẽ de iure † agendi ad supplemẽ
3 tũ. Hoc modo põt intelligi hęc lex in fin. Pro hoc
facit,qa ius agendi ad supplemẽtũ succedit in lo-
cũ quęrelę:vt.s.eo.l.oĩmodo.ergo sortitur ei⁹ na-
turã:vt.l.j.§.hęc actio.ff.si quis testa lib.eẽ iuf.fue.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium, quando latissimè, & quando strictè intelligatur?*

Si quando. Concessio testãdi li
berè, intelligitur le
gitimè, & solẽnitate iuris seruata .h.d.
Glo. signat hic multa cõtraria. ¶ Op.
secũdũ hoc, priuilegũ nihil operať. ꝙ cõtra est.l.
j.in fi.ff.ad muni.&.l.si qñ.de leg.j. Solu.intellige
hic, ꝙ fuit concessum priuilegiũ ei , q aliâs testari
nõ poterat, dicit gl. ¶ Opp.d.l.etiam.§.j.ff.de bo.
lib. Sol. dicũt quidam.ibi Princeps sciẽter hoc fe
cit. Vel aliter ibi habebat aliâs testamẽti factionẽ:
b iõ aliqd operatur. ¶ Op.de.l.si qs filio[b] exhære-
dato.§.sed & si qs fuerit.ff.de iniu.tes. So.ibi Prin
ceps cõcedebat militi facere testm̃: vñ vř ei cõce-
dere secũdũ qualitatẽ psonę sue, & secũdũ priuile-
gia militię. ¶ Op.de.l.Paulus.§.patroni .ff.de bo.
lib.Sol.ibi cõcessit homo.hic princeps. ¶ Extra
1 gl.op.†.& videtur, ꝙ bñficia principũ sunt latis-
simè iterpretãda:vt.fi.ff.de cõst.pri. Sol. quoddã
est priuilegiũ, ꝙ cõcediť cõtra ius cõe: & illud stri
ctè interpretať vt hic. Quoddã est beneficiũ:vt qñ
Imperator donaret alicui castrũ, vel similia: & il-
lud interpretatur latissimè:vt.l.contraria. Quæ-
dam sunt rescripta , q ad iuris cõis obseruantiam
concedũtur.& de illis vidistis.s.de diuer.rescri.&
in titu.si contra ius vel vti.pub.

Illud. Per Pactũ habitũ inter patrem & filiũ
c non potest tolli[c] ius agendi ad supple-
mentũ:nisi hoc fieret cũ hærede post mortem de
functi.h.d. ¶ Op.de.l.j.§.si vel parens.ff.si quis à
pa.fue.ma. Sol.tene vltimam sol.gl.

SVMMARIVM.

1 *Donatum per patrem filio, tempore emancipationis, an cõ-
putetur in legitimam?*
2 *Donatũ filio tempore emancipationis: uenit in collatione.*
3 *Voluntas filij, quando sit causa iusta exhæredandi?*

Et generaliter. Qui accipit simplici
ter, ꝙ sibi est relictũ
iuri agendi ad supplementũ, non videtur renũcia
re, nisi fuerit hoc expressum.h.d. ¶ Not.text.ibi
sub ea cõditiõe, vt hęc inter viuos donatio i quar
d tã ei cõputeť. ¶ Op.j.de posi.l.iiij.[d] So.ibi accipiẽ
do debitũ, nõ põt petere accessiones, q veniunt iu
dicis officio mercenario:hic põt petere supplemẽ
1 tũ, ꝙ venit iure actionis. ¶ Quæro † vtrũ illud, ꝙ
e pater donat filio[e] emancipato, tempore emanci-
pationis, cõputeť in legitimam? certè hic est tex. ꝙ
nõ:nisi fuerit dictũ:vt in dicto ver.& gñaliť. Puto
tñ, ꝙ si pater dicat: do tibi p parte tua: videať hoc
expressum, ꝙ cõputeť i legitimã.ar.j.l. pxi. circa
pri.&.l.peto.circa prin.de le.ij.licet tñ i legitimã
2 non † cõputetur, venit in collationẽ: vt vidistis in
f l.vt liberis.j.de colla. ¶ Vltimò quærit gl.[f] Quid
3 si † pater non instituit filiũ: ideo quia fili⁹ dixit, ꝙ
nolebat institui, an fili⁹ possit rumpere testamẽtũ
Gl.vl.hic tãgit, & arguit p & cõtra. Breuiť omis-
sis oĩb⁹ determinationibus doc. videť mihi sic di-
cendũ. Aut pater talẽ filiũ pręteriit, vel exhęreda
uit nulla causa inserta: tunc testamentum est nul-
lũ: nec potuit filius sua voluntate istam solennita
tem remittere:vt.l.Paulus.§.patroni. de bon.lib.
Si verò fuerit exhæredatus cã adiecta: qa voluit
exhæredari.tũc si causa est vera puto ꝙ testamẽtũ
g valeat. Nec ob.auť.[g] vt cũ de app.co. §.causas. qa
ibi loqť de exhęredatione, quę fit inuito filio, non
de ea, q fit eo volente.ar.in.l . non putauit.§. si qs
sua manu.de cõtrat. Põt aũt apparere: ꝙ licet illa
verba dixerit, tñ noluit exhęredari: vt puta si hoc
dixit ppť dolorẽ mortis patris: dicẽs: postq̃ tu de
cedis nolo aliqd, vel alia rõne turbat⁹.ar.de re.iu.
ꝙ calore.q̃ rõnẽ fige mẽti: qa occurrit de fctõ, &c.

SVMMARIVM.

1 *Repletio legitimæ fit ipso iure, si petatur.*
2 *Fructus bonorũ defuncti, licet dicantur res, non tamen sunt
de substantia defuncti.*
3 *Pro parte sua, idem est dicere, ꝙ pro sua legitima.*

h Scimus. [h] Sicut si ab initio minus
legitima relinquatur, agi
tur ad supplementũ: ita si ex post facto
legitima minuať: q repletio debet fieri de substan
tia testatoris. Itẽ tpis dilatio, de legitĩa subducitur
hoc intendit. ¶ Opp. ꝙ repletio nõ fiat ipso iure,
nisi petať: v,s.eo.l.oĩmodo. Sol. ꝙ hic dicit ipso iu
1 re videlicet si opponatur [i] ab homine: vt dicimus
i de compensatione. ¶ Op, & videť, ꝙ fructus † sint
2 de substantia bonorum defuncti:vt.l.rei appella-
tio.ff.de ver.signi. So. fateor, ꝙ dicunť res vt.l.j.in
fi.si cer.pe.&.ff.de ver.sig.l.rei appellatio. Sed tñ
nõ dicũtur de substãtia patris: vt hic.&.l.iubem⁹
j.ad Treb. ¶ Op.de.l.Papinianus.§. si conditio-
ni.ff.co. Sol. vt ibi.& dixi in.l.iubemus.j.ad Tre.
& dicã.l.filium quem habentem.j.fami.erci. ¶ Itẽ
3 not. quòd † dicit tex. pro parte sua, quod idem est
dicere, quod pro legitima sua.

k Cum autem. [k] Opp. qñ filius instituit
sub die incerta, vel con-
ditione, tale testm̃ est nullũ: vt.l.si pater.j.de insti.
& substi. Sol. illa lex hodie corrigitur, quãtum est
in legitima: vt dixi ibi, &c. Opp. ꝙ filius debet ha
bere legitimã iure institutionis: vt habuistis i auť.
nouissima.s.e. So. gl. dicit hic, reliquiť fideicõmis
sum validũ, ꝙ habet vim institutiõis. vide gl. Ista
gl. nõ est vera: qa tex. i corpore expressam mẽtio-
l nẽ facit, ꝙ nõ valet iure fideicõmissi [l] hoc ẽt diciť
expressum.ff.ad treb.l.ita tñ.§.q rogaturus , &c.

Illud præterea. Tempus querelæ inci
pit currere ab adita hę
reditate: quæ debet adiri intra sex menses: & quæ-
rela non præparata transmittitur ad liberos.h.d.
iste bonus.§.quod not. &c.

SVMMARIVM.

1 *Testamentũ filij famil. militis factũ, de bonis castrensibus, uel
si, hodie subiacet quærelæ.*
2 *Filiusfamilias miles quando testatur de peculio castrensi ha-*

ADDE Paul.de ca.consi.ccl.Ro.consi.cclxxij.Old.consi.clj.
f ¶ Vltimò quærit glo, Dicit Ange . in.l.si quis legatum.§.si patronus, ꝙ
videtur tex. iuncta glo. dum loquitur de filio, ꝙ si filius adscribat se i te-
stamento præteriri: nihilominus potest dicere nullum mortuo patre.l.si
lio pręterito.de iniusto rup.test.& pro hoc gl.alleg.hic, & in.l.impube-
rem . in fi.ff.de fal.
g ¶ Nec obsta.auť.
Bal . tamen hic se-
cutus est opi . con
tra Bartol. videli-
cet ꝙ non sit iusta
cã volũtas filij &
hic adde Angel.
& Imo.post gl.in
l. si quis posthu-
mos.§.si filium.de
lib.& posthu. An-
ge. Bald. & Imol.
latè i.l. filio prete
rito.in.xlv . colũ.
cũ.§.j.j. de iniust.
testa.
g ¶ Adde Ioan.an.
in addi.ad Specu.
in titu.de testa.§.se
quitur videre. ver
sicul. illud quoq;
vbi ponit quid de
filio , qui à matre
fuit pręteritus ipo
volente.& dicit, ꝙ
posteà agens doli
exceptione repel-
litur secundũ Pil.
nisi calore iracun-
diæ recusasset in-
stitui.
ADDE tu pro in
telligentia dicto-
rum Bar.hic.& vi
de do . meum So-
zi.in cõsilio suo in
cipiente, circa pri
mum consultatio-
nis articulum: i.ij.
dubio , ver.iij.ista
conclusio.
h ¶ Scimus . Vide
no.per Bar. & ibi
doct.in.l.suus q̃q;
in princip.de hæ-
re.insti.
i ¶ Videlicet si op-
ponatur . Salicet.
hic dicit contra, ꝙ
fiat ipso iure etiã
si non petatur: qa
si ista cõclusio in-
esset , impediret
transmissiõem, i.l.
si qs filiũ.s.eo . ar,
huius.l. in fi. iun-
cta.l.si ita legatum
§.illi si volet.de le
gat.j. Cogita tñ qa
licet diceremus ta
citè inesse istam cõ
ditionem: non ta-
men impediretur
transmissio.l. con
ditiones extrinsecus.ff.de condi.& demon. Et quod dicitur non compu
tari fructus in legitima.vide in.l.non est ambiguum.vbi Cyn. idem tenet
j.fami.er, & in.l.cohæredibus. qa est ius vniuersale. & ꝙ habetur in auť.
nouissima.s.eo, Bal. in.d.l.non est ambiguum.
k ¶ Cum autem. In.§.cum autem.in princ. sed portio sua idem est dicere,
ꝙ legitima, per Bar.in.l. peto.in princ, de lega.ij.& vide quod dixi.s.eo.
l.si quis in suo,
l ¶ Iure fideicommissi. Vide latè per Bar.in.d.l.ita tamen. & Bar.in.l.cũ
ex filio.de vulga.& pup.& in.l.multi.ff.de libe.& posth.& in.l.si eman
cipati.j.de colla.

bet tria

bet tria priuilegia.
3 *Filiusfamilias effectus sui iuris, non habet amplius peculiũ.*

CVm antiquis. In castrensi vel quasi pe
culio, filiusfamilias habet duplex pri-
uilegiũ: ꝙ potest testari, & ꝙ ei⁹ testm̃
non subiacet q̃relæ: sed postq̃ factus est sui iuris,
1 desinit esse peculiũ. h. d. tota lex. ¶ Op. † & vr̃, ꝙ
istorũ tectamenta subiaceant quærelæ: vt. s̃. de sa-
crosan. ecc. auč. presbyteros. Gl. dicit, fateor cõtra
riũ, ꝙ iusta iura hodie corrigãtur. de hoc ẽt vidi-
stis in auč. in testamento. ĩ. ad Tertul. & in auč p̃s-
byteros. vbi gl. videntur inuicẽ aduersari. dicã in
a auč. ex causa. vbi etiã gl. tangit. ¶ Itẽ oppo. ff. e. l.
Papinianus[a]. §. cõtra vetera. al's incipit Pap. Solu.
dicit gl. hic loquitur in milite: ibi loquič in vetera
no. Tu verò dic breuiter: quoddã est peculiũ ꝓfe-
ctitiũ: quoddã aduẽtitiũ: & ĩ istis filiusfamilias nõ
põt testari: nec aliam vltimam voluntatem conde
re: vt. l. pe. ĩ. qui testa. fa. pos. Quoddã est peculiũ
castrense, & in hoc distingue: aut facit testamentũ
2 miles, aut veteranus. Si miles, † si quidem existẽs
in actu militiæ habet tria priuilegia, ꝙ põt testari,
licet filiusfamilias. Itẽ in eo non requiritur solen-
nitas iuris. Itẽ non subiacet quęrelę: vt hic. & . l. mi
lites. ĩ. de testa. mili. ff. de testa. mil. l. j. & quasi per
totũ. Si verò veteran⁹ testatur: dic vt. d. l. Papinia-
nus. §. contra veterani. ff. eod. quæ gl. declarat me-
lius q̃ hic. Et tertiũ peculiũ est. s. quasi castrense: &
& in isto filiusfamilias habet duplex priuilegiũ.
s. ꝙ potest testari, & ꝙ quærelæ non subiacet: vt
hic. Istud secundum videtur correctũ secundum
glo. hic positam: ꝙ dic, vt dicam in auč. ex causa.
3 ¶ Vltimò no. † & tene menti tex. hic in fi. ꝙ cum
filiusfamilias sui iuris efficitur, peculiũ perdit no-
men peculĳ, & cõfunditur cum alio patrimonio.
Simile habetis, licet in alio casu: ĩ. l. sed & si plures
§. filio. de vulga. & pupil. &c.

De inofficiosis donationibus. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Quærela inofficiosæ donatiõis, cũ & alio remedio cõcurrat?*
2 *Donatio inofficiosa per quærelã, vsq; ad quid reuocetur? & numero. 3.*
4 *Quærela inofficiosæ donationis non cõpetit filio, qui fuit in legitima institutus, & ab eo multa legata facta.*
5 *Donationes si plures factæ sunt et ultima fuit inofficiosa: an omnes reuocentur? & quando ultima tantũ?*

SI vt allegatis. Si per dona-
tiones filiorũ
legitima minuitur: per quęrelam inof-
ficiosæ danationis, vsq; ad legitimam
reuocatur. hoc dicit. Glo. nostra in hac leg. voluit
tractare totam materiam. & ideo nos hic tracta-
mus. ¶ Vnũ volo vos scire, quod de hac materia
non habemus mentionem. in. ff. nisi in. l. Titia. §.
Imperator. & . §. seq. ff. de leg. ĳ. ¶ Itẽ, vt intelliga
tis gl. debetis aduertere, ꝙ hic in prin. q̃rit gl, qua
tuor: q̃ tñ quatuor non sunt nisi duo: quia repetit
bis idẽ. Ideo illa recitabo vobis per duo cõtraria.
¶ Op. hic ĩnuitur, quod quatuor erant filĳ ex eo
quod donatio erat facta liberis in plurali: & sic ad
minus erant duo: & filĳ in plurali erant, qui reuo
cabant & sic ad minus erant alĳ duo. secũdũ hoc
si istis duobus sunt relictę duę vncię, fuit relictum
plusq̃ legitima: ergo non habent quęrelã: vt. l. cũ
quęritur. s̃. tit. j. Sol. duobus modis. Primo, ꝙ hic
instituit eos, in duabus vnciis minutis: hoc est, in
duabus partibus de. xij, illius patrimonij, quod re
mansit post factã donationẽ: & sic non habebat le
gitimã. Ista est vera. ¶ Alĳ dicũt, ꝙ hic ĩstituit eos
ex duabus vnciis de grossis: hoc est totius p̃rimo-
nij, ꝙ erat añ donationẽ. & ideo isti dicunč habere
minus quarta: quia fuerunt grauati legatis: vt tex.
dicit. Vide gl. ibi: vel si ex grossis fuerunt exinani
te legatis & coniũge versi. tertiò op. & c. vbi repe-
idẽ, ꝙ. s̃. dixerat in prima oppositione. Hæc tamẽ
secunda sol. nõ est vera. Si em̃ relictæ essent duæ
vncię ex grossis, propter legata: non induceretur
quærela: quia legata relicta vltra legitimam de iu
re antiquo non valent: vt. l. cum patron⁹. ff. de leg.
ij. & etiam hodie remittič omne grauamẽ: vt. l. qm̃
in prioribus. s̃. tit. j. Remanet ergo, ꝙ prima sol. sit
vera. ¶ Op. secũdò: qñ filio aliquid relinquič: non
habet locũ quęrela: sed agič ad supplementũ: vt. s̃.
ti. ĩ. l. omnimodo. & . l. sancim⁹. Sed hic istis fuit ali
quid relictum: ergo ista q̃rela nõ debet agi: sed ad
supplementũ. Gl. dicit, ꝙ ista lex habuit respectũ
ad iura antiqua, q̃ erant ante. l. oĩmodo. vbi habe-
bat locũ q̃rela, si minus legitima relinquebač: vt. s̃.
ti. j. l. cũ queritur. & idẽ gl. repetit hic in. iiij. q. An
verò hodie haberet locũ ista q̃rela: gl. hic videtur
velle variare. Nam primò dicit, ꝙ põt agi q̃rela in
officiosę do. & põt agi cõdictione ex illa le. ad sup
plemẽtũ: & ita vtrũq; remediũ habet posteà. ĩ. ĩ. ii-
ij. q. videč dicere, ꝙ sicut in q̃rela inoffi. test. est fa-
cta ĩmutatio. ita etiã in hac quęrela. & vide gl. Vi-
dete olim q̃rela inofficiosi testamẽti semp rescinde
bat testm̃ in totũ, respectu eius cõtra quẽ agebač:
iõ fuit introductũ remediũ. l. oĩmodo. s̃. tit. j. Sed
quęrela inofficiosę donationis, qñq; rescindit vsq;
ad legitimam tm̃: vt statim videbitis. & isto casu
non fuit necessariũ remediũ. l. omnimodo. vñ hoc
casu põt esse verũ primũ dictum gl. qa habet cõdi
ctionẽ ex. l. oĩmodo. & habet quærelã: qa oĩno ad
idẽ tẽdũt: vt legitĩa suppleač. Nõ em̃ est aliud ista
quærela, q̃ ius agendi ad supplementũ. Qñq; per
hanc quærelã reuocač totum, ꝙ est donatũ: & tũc
est verũ secũdũ dictũ gl. ꝙ hodie debet agi ad sup
plementũ, non reuocari in totũ: si aliquid est reli
ctum. arg. l. oĩmodo. ¶ Sed contra primum dictũ
oppo. dixi ꝙ duo remedia habent locũ contra. ĩ.
1 eo. l. si fili⁹. So. dico † ꝙ q̃rela inofficiosæ donatio-
nis nõ cõcurrit cũ alio remedio, ꝙ esset añ istã leg.
sed bene concurrit cum alio, ꝙ est inuentum post
2 hãc legẽ: vt. ĩ. ti. j. l. j. & ibi dicã. ¶ Quæro, † in quan
b tũ sit reuocatio [b] per quærelã inofficiosę donatio-
nis? In hoc sunt opi. Azo dicit indistictè, ꝙ semper
sit reuocatio vsq; ad agitimam, quatenus est gestũ
immoderatè: vt probatur. ĩ. eo. l. si totas. & . l. si ma-
ter. & . l. si liqueat. & quasi per totũ istum ti. ¶ Cõ
tra istã opi. op. de. l. Titia. §. Imperator. ff. de leg.
ij. vbi dicitur, ꝙ reuocač dimidia. Sed expone, ibi
dimidia q̃ est vltra dodrãtem. ¶ Op. secũdò, plus
iuris habet fili⁹ ĩ bonis agẽtis q̃ patronus ĩ bonis
liberti: vt. l. si qs legatũ. §. fi. ff. ad le. cor. de fal. Sed
ego video, ꝙ patronus reuocat ĩ totũ: vt. l. si liber
tus. §. fi. de iure patr. ego idẽ ĩ filio, &c. ¶ Hui⁹ ti-
3 more Hug. recessit hic ab opi. Azo. † & distĩguit
sic aut donatio est ĩofficiosa re & cõsilio: aut re tm̃
vt primo casu fiat reuocatio ĩ totũ. arg. d. l. si liber
tus. in fi. & ita intelligatur. d. l. Titia. §. Imperator
¶ Secundo casu reuocež quatenus ĩmoderatè est
gestũ. & ita intelligantur quasi oẽs leges istius tit.
Ista op. videč cõtra casum. l. si liqueat. ĩ. e. vbi fuit
inofficiosa re & consilio, & non reuocač, nisi vsq;
ad legitimã. Itẽ ista distinctio videč cõtra. l. si vnq̃
ĩ. de reuo. do. vbi nõ fuit inofficiosa consilio: & tñ
reuocač ĩ totũ. Iõ do. Dyn. distinguit ĩ hac materia
sic aut quis donat ante natiuitatẽ filiorũ reuocare
volentiũ: aut post. Si añ: aut extraneis aut liberis.
si extraneis ĩ totũ reuocatur: vt. d. l. si vnq̃. ĩ. de re
uo: do. Si liberis: & tunc reuocač vsq; ad legitimã.
vt. ĩ. e. l. si totas. ¶ Si aũt donat post natiuitatẽ, tũc
tene distinctionẽ Hugo. aliq̃ addito, aut donatio
fuit inofficiosa re, & consilio, reuocatur ĩ totũ. ar.
dictę. l. si libert⁹. ĩ fi. de iure pa. Et ĩtellige, ꝙ fuit fa
cta extraneis. secus si liberis: vt. l. si liq̃at. ĩ. e. Si ve-
rò fuit ĩofficiosa re tm̃, reuocač vsq; ad legitimã: vt
c hac lege, & quasi ꝑ oẽs leges hui⁹ ti. Gu. de cu.[c] vr̃
dicere: ꝙ. l. si vnq̃. de reuo. do. nõ habeat locũ, nisi
qñ donatio est facta liberto: sec⁹ si est facta alij ex
traneo: qa tũc nũq̃ reuocač, nisi quaten⁹ ĩmodera
tè est gestũ. Pro hoc facit hęc lex, q̃ æq̃parat siue
donatũ sit extraneis, siue filiis. ¶ Ista op. Gul. est
cõtra casum vni⁹ decr. xvij. q. iiij. c. fi. q̃ alleg. s̃. de
epi. & cle. l. si qs ad declinãdã, circa prin. tñ vt ego
respõdeã huic. l. & vt sustineã dictũ Hug. debetis
aduertere, ꝙ quandoq; donatio reuocač ex p̃sum-

a ¶ ff. eo. l. Papi. Adde, ꝙ Bald. ĩ. c. j. de duo. fra. de nouo bñfic. ĩue. dixit, ꝙ peculium aliud castrẽse: aliud paganũ. Et paganũ est duplex: vt ibi latè & de istis peculiis vide Spe. de act. §. fi. ver. qd si de peculio. vtrũ ãt istud ꝙ q̃rũt. notarĳ, dicač quasi castrẽse. s. ĩ salariis suis bal. ꝙ sic, ĩ. l. fori. de aduo. diuers. iudi. & ibi dicit: secus fortè ĩ salario ꝓcuratorũ, & aliorũ negotiantium.

b ¶ Reuoca. Ad q̃tũ fiat reuocatio, ꝑ hãc q̃relã. opiñ. Bal. hęc est, ꝙ non fiat reuocatio, nisi vsq; ad legitimã indistinctè, pręterq̃ in casu illi⁹. l. si vnq̃. ĩ. alle. vtrũ autẽ reuocenč legata vt inoff. doñ. an verò vt legata: & si non sufficiant prĩo donationes. & istud vltimũ tenet hic Bal. ĩ. vij. co. & formã libelli põit hic Bald. ĩ. vij. colũ. & modũ articulãdi ꝑ eũdẽ ĩ. l. si qs in suo. s̃. tit. j. ibi dum dicit valere libellũ, peto mihi restitui legitimã. Hanc materiam limita, si alienetur res ꝓhibita alienari: nam licet interueniret iuramentũ, si tñ in fraudẽ legitĩè non esset opus q̃rela: sed ipso iure non teneret: vt singulariter no. Imol. ĩ. c. cũ cõtingat. ĩ. xij col. de iureiuran

c ¶ Gul. de cu. Vide Bar. i. l. si totas. ĩ. e. & quę dixi. ĩ. d. l. si vnq̃ & vide oĩno singu. Bal. ĩ. l. si cũ vel ĩ vtero. ĩ. de testa. mi. & ĩ auč. ex cã. ĩ. v. col. de libe. & posthu. & vide no. ꝑ gl. & doc. ĩ. l. fi. de do. & vtrũ illa. l. si vnq̃. habeat locũ qñ fit donatio ad pias cãs: ꝙ nõ reuocež ĩ totũ. Bald. hic tenet, ꝙ nõ reuocač, nisi in legitima: & idẽ tenet Abbas sic, ĩ. d. c. fi. qa nõ debet eẽ minus chara aĩa, q̃ fili⁹. auč. si q̃ mľier de sacrosan. ec. canonizata. xviĳ. q. vlti. si qua mulier ꝓ hoc gl. xviĳ. q. vlti. c. fi. sensit gl. ĩ d. c. fi. de do. dũ dicit, ꝙ fuit ibi reuocata iure poli. hoc ẽ ex quadã naturali ęq̃tate. idẽ sentit Bar. ĩ. l. titia. §. Imperator. ff. de le. ĳ. in quadã q̃stione. & facit, ꝙ ipse no. in. l. j. C. de sa. san. eccl. Ita refert Abba. ĩ. d. c. fin. & ibi vide gl.
ADDE, an donatio reuocež ĩ totũ, vel vsq; ad legitimã. Bal. cõsi. cccclxj. ĳ. li. & . lxxxiiĳ. j. li. Ro. cõs. xcv. & . cclxviĳ, & inquãtũ dicič, ꝙ donatio fctã ad pias causas nõ reuocač. nisi vsq; ad legitimã, diç verũ esse, si dictũ fuit pro aĩa: al's secus, vt voluit bal. cõ. cccxlj. ij. li.

pta voluntate donãtis: vt puta donauit aliqs non
habẽs liberos, nec se habere putabat. Certè si post
eà nascantur liberi, donatio reuocat. Inest em̃ taci
ta cõditio, si liberos non habuero. De ista loquit
l. si vnq̃. & dictũ capl'm vltimũ. de hac etiã põt lo
qui. l. si totas. j. e. ¶ Quedã est reuocatio, q̃ fit con
tra volũtatẽ donãtis p istũ titu. vt qñ sciens se ha-
bere filios dõat: & qñ sciens se non habere cogita
uit, q̃ ẽt si filios susciperet volebat istam donatio-
nem valere. & sic non fuit illa tacita conditio, si li
beros nõ habuero: tunc fit reuocatio per istum ti.
Reassume ergo sic. Aut quæris de reuocatione q̃
fit ex p̃sumpta voluntate, donantis, propter sup-
uenientes liberos: aut de ea, quæ fit contra volun-
tatem donantis. ¶ Primò casu, aut donatio fuit fa
cta liberis, & reuocatur quatenus immoderatè est
donatũ: vt. j. eo. l. si totas. Aut fuit facta extraneis,
& reuocat in totũ ipso iure: vt. l. si vnq̃. de reuo.
do. & . xvij. q. iiij. c. fi. Si queris de reuocatiõe, quę
fit per istũ tit. distingue. Aut fuit inofficiosa re &
consilio, aut re tantum. ¶ Primo casu, aut donatio
fuit facta liberis, & reuocat quatenus est immo-
deratè gestũ: vt. j. eo. l. si liqueat. Aut fuit facta ex
traneis, & reuocatur in totum. arg. l. si libertus. in
fi. de iure pat. Nec ob. ista lex quæ ęquiparat, siue
donatio sit facta extraneis, siue liberis. Nam eã in
telligo, qñ abinitio fuit inofficiosa re, & nõ cõsilio
Et q̃ dicitur in tex. ad excludendũ inofficiosi q̃re
lã, &c. Intelligas, q̃ hoc cõtigit ex euentu, nõ ex
p posito, vel aliter si ĩtelligas, q̃ hic fuit ĩofficiosa
consilio. respon. q̃ hoc non declaratur quatenus
fiat reuocatio. Intelligas ergo secũdũ p̃dicta aliter
in filiis: aliter in extraneis. ¶ Secũdo casu, qñ do-
natio fuit inofficiosa re tm̃, semper reuocat quate
nus immoderatè est gestũ. Ita intelligũtur oẽs le.
hui⁹ ti. Sum⁹ expediti de ista q̃stione. ¶ Quero se
cũdò, & tũc reintro gl. ibi. sexto q̃ro: &c. Quid si
aliqs priò donauit dodrãtẽ, posteà fecit testm̃: &
filiũ instituit in reliqs trib⁹ vnciis, & ab eo multa
legata reliqt: an ppter ista legata possit agi q̃re-
la inofficiosæ donationis: dic vt in glos. quã vide
4 ¶ Quicquid gl. dicat, breuiter veritas † est ista, q̃
querela inofficiosæ donationis in casu p̃dicto lo-
cũ nõ habet: cũ iste filius fuerit tm̃ ĩ legitima ĩsti-
tutus, legata ab eo relicta sunt nulla: vt. l. quoniã
in prioribus. s̃. e. titu. & . l. cum patronus. ff. de leg.
ij. vñ fili⁹ habet legitimã: & de donatione nihil ve
nit reuocãdũ. ¶ Quero tertiò, & est septima. q. in
gl. & q̃ro qd si plurib⁹ singulariter donauit, & vl
tima est inofficiosa: an oẽs alię veniãt reuocãdę? gl.
5 dicit, q̃ breuit distinguẽdũ est: vt. s̃. Tu dic, † aut
donatiões fuerũt ab initio ĩualidę: sed eodẽ tpe sũt
cõfirmatę: vt puta p morte. & tũc de oĩb⁹ fit reuo
catio p rata. ar. j. ad. l. fa. l. ĩ donatiõib⁹. Si verò do
natiões fuerũt ab initio validę, & tũc reuocat solũ
vltima, q̃ sit ĩofficiosa: vt. l. si libert⁹. ĩ fi. de iure pa.
¶ Querit gl. tres al's q̃ões, de qb⁹ dic: vt ĩ gl. qa
ad eã nihil addo. & m'ta alia singularia vtilia dixi
ĩ hac materia ĩ. d. l. Titia. §. Imperator. ff. de leg. ij.
dic, vt ibi, &c.

SVMMARIVM.

1 *Donatio inter patrem & filium, quando ualeat?*
2 *Querala inofficiosæ donationis cessat, quando aliud remedium potest habere locum.*
3 *Donatio immoderata non confirmatur morte, in eo q̃ est immoderata.*
4 *Donatio q̃ nõ retrotrahatur, quantum ad dominiũ: sed quantum ad fructus.*
5 *Hæres quando poßit uenire contra factum defuncti?*

SI pater. Si pater donauit filio in
ptãte, quaten⁹ ĩmodera
te donauit, morte non confirmatur: iõ
ad reuocãdũ nõ est opus q̃rela: si do-
a nauit filio emãcipato ab initio, valet.[a] & q̃relę est
loc⁹. h. d. ¶ Op. & vr̃, q̃ donatio ĩter patrẽ & filiũ
in ptãte nõ valet. Vidistis ĩ. l. donationes. j. de do.
inter vir. & vxo. ¶ Op. de. l. Põponius Philadel-
1 phus. fa. erc. Solu. regula est, † q̃ nõ valet donatio
inter patrẽ & filiũ. Fallit ĩ qbusdã casib⁹ q̃s gl. hic
põit. quã vide & no. In istis ergo casib⁹, qb⁹ dona

a ¶ Ab initio valet
Adde q̃ donatio
oĩm bonorũ facta
filio naturali tm̃,
tenet. l. oẽs debito
res. §. Lucius. ff. q̃
in frau. credi. & vi
de Bal. ĩ rub. C. ti.
eo. in. ij. col. & hãc
l. & sil'es intellige.
vt p Bar. ĩ. l. frater
à fratre in vlti. col.
illius. l. ff. de cõdi.
inde. & fallit ĩ casu
sing. l. cũ oportet.
§. finautem. & ibi
Bar. de bo. q̃ lib. et
pro eo, q̃ dixi ĩ. l.
ij. ff. de dona. post
Bar. Fallit ista lex
in donatione fctã
à lege suo filio in
potestate: qa valet
incõtinenti, secun.
Bal. ĩ. c. j. §. sacr̃m.
de pace iu. fir. Sed
de materia huius
leg. vide hic p Iac.
de bel. Itẽ fallit in
donatiõe facta stu
diorũ cã. & Bald.
& Angel. ĩ. l. j. sol.
mat. licet ibi Imo.
contra.
ADDE, an valeat
donatio facta filio
naturali. Ro. conf.
cccxcvij. & . cccc-
lxxxiij.

tio statim p̃ficit, nõ sufficeret. act. fa. erc. Sed esset
locus q̃relę inofficiosę donatiõis: nisi fortè posset
subueniri filio p offm̃ iudicis: ex titu. de col. Tũc
2 † em̃ si haberet aliud remediũ, cessaret ista q̃rela:
vt. l. si fili⁹. j. e. ¶ Op. secũdò de aut. vñ et si parẽs. s̃.
tit. j. Sol. Intellige, q̃ ibi donatio fuit facta ppter
merita sua: & sic ex cã aduentitia: & sic statim te-
nuit, meritò est locus q̃relæ. hic verò, qñ donatio
ab initio nõ tenuit. ¶ Venio ad secũdã gl. op. ĩ fa.
ercis. iudicio nõ venit: nisi illud, q̃ erat ĩ bonis tpe
mortis: vt. ff. fa. erc. l. & puto. Sed istæ donationes
cõfirmant morte, & retrotrahũtur: vt. j. de do. in-
ter vir. & vxo. l. donationes: ergo apparet, q̃ non
erãt in bonis tpe mortis. Gl. ponit plures so. tene
b alterã[b] de duab⁹. Prima, q̃ hæc nõ cõfirmat † mor
3 te ĩ eo, q̃ immoderatè est donatũ. & ista est bona q̃-
4 tũ ad istã leg. vel aliter, & † subtilius, q̃ retrotrahi
c tur[c] q̃tũ ad fruct⁹: nõ autẽ q̃tũ ad dñium. Ita te-
net gl. hic, & ĩ. d. l. donationes. j. de do. inter vir. &
vx. ¶ Cõtrariũ videt tenere ĩ. l. sequẽs q̃stio, de le.
ij. & . l. sub cõditione. ff. de sol. Sed ista gl. est verior
vt ibi dixi. ¶ Op. q̃ heres nõ possit venire contra
factũ defuncti: vt. l. cũ à matre. j. de rei ven. So. hæ
5 res † nõ põt venire cõtra factũ defuncti: verũ est, ni
si qñ à defuncto nõ habet totũ illud, q̃ sibi habet b
necesse relinq̃re. habuistis plenè no. j. si qd ĩ frau.
pat. l. j. & . ij. ¶ Itẽ op. iudiciũ fa. erc. nõ cõpetit, ni-
si inter heredes. vt. ff. fa. erc. l. j. & . ij. Solu. intellige
hic ambos filios fore heredes. secũdũ gl. & Cy. cir
ca hoc dicit multa verba, quæ p nũc hic omitto. c

PRecibus. Hæc querela locũ ha
bet, etiã quando do-
nans ab intestato decessit. h. d.

SI filius tuus. Aliud auxiliũ ex-
traordinariũ istam
querelam excludit. d. o. ¶ Not. q̃ dixi in
summario. ¶ Not. q̃ q̃rela inofficiosæ donationis
datur parentibus contra donatarios, quibus libe-
ri donauerunt hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Donatio immoderata facta liberis, reuocatur propter superuenientiam liberorum beneficio. l. si unq̃.*
2 *An hæc reuocatio fiat patre uiuente?*

SI totas. Quod immoderatè liberis
est donatũ ppter superue
nientes liberos, etiam viuo donatore re-
1 uocatur. h. d. ¶ Quæro, vtrũ † reuocet ipso iure,
an per quærelã: quidã dicunt q̃ ipso iure: per. l. si
vnq̃. de reuoc. do. Alij dicunt, per querelã. & istud
vltimũ videtur tenere glo. ¶ Ego teneo primum
Sicut em̃ qñ donatur extraneo, inest tacita condi
tio, si liberos nõ habuero: vt dicam in. l. si vnq̃ ita
qñ donatur vni ex liberis, inest tacita conditio. si
alios liberos non suscepero: & tunc reuocat qua-
tenus immoderatè est donatum. Presumendũ em̃
est, q̃ tm̃ non donasset, si de istis liberis cogitasset
vt hic. & in. l. si filię pater, de leg. iij. de fun. instr. l.
quęsitum. §. sed & ipse Papinianus. Hoc etiam ap
parebit ex eo, q̃ dicam. j. de proxi. q̃one. ¶ Que-
2 ro, † vtrũ hęc reuocatio fiat viuente donatore: an
post eius mortẽ? Gloss. hic videtur dicere, q̃ post
mortẽ tm̃. q̃ videtur cõtra istum tex. qui loquitur
patre viuente. & ex hoc apparet, q̃ nõ habet locũ
quærela inofficiosę donationis: qa illa haberet lo-
cũ post mortem ad similitudinẽ ĩofficiosi testamẽ
ti. Facit ad predicta optimè. l. Titia Seio. §. Lucius
de leg. ij. ¶ Op. de. l. si vnq̃. de reuo. dona. Sol. ibi
donauit extraneo: hic vni ex liberis.

CVm donationib⁹. Impedi
tur intentare hanc querelam, qui iudiciũ
defuncti agnouit. vel aliud remedium habet, vel
ei quamtum sufficit ad legitimam est relictũ. h. di.
Dicit hic iudiciũ defuncti agnouit. ¶ Quæro, qũo
intelligitur agnouisse. Dicit glos. expressè renun-
ciando, vel accipiendo legatum: vt. s̃. ti. j. l. parẽ-
tibus. Istud secundũ, q̃ accipiendo legatũ, videat
querelę renũciare, non placet. Nam per hanc quæ
relã nõ rescindit testm̃ vñ licet accipiendo legatũ,
ego approbem testamentum, & per consequens
repellar

b ¶ Tene alterã. Do
na tio morte cõfir
mata retrotrahit,
vide ĩ. l. j. & . iiij. ff.
pro don.

c ¶ Retrotrahitur.
Sed an ista dona-
tio cõfirmet p emã
cipationẽ: & qũo?
tũc vide tex. ĩ. l. si-
ue emancipatis. j.
de don. p hãc leg.
etiã dicit expressè
Bal. in aut. si quas
ruinas. ĩ. vj. col. C.
de sacros. ec. q̃ pr̃
reuocaret donatio
nẽ. quã ipse fecit fi
lio ĩ ptãte, q̃ not.
Et est casus ĩ. l. siue
emancipatis. C. de
do. dixi ĩ. d. l. si fra
ter à fratre. Et fa-
cit ad hoc. l. Titia
Seio. §. Lucius. de
leg. ij. & q̃ hic do,
Bal. de donatione
alimẽtorũ. & ibi
Bar. in. l. si totas. j.
eo. & vide Bal. ĩ. l.
filia. in. j. colũ. j. fa.
ercis. & an valeat
donatio fctã à ma
tre filio in potesta
te: vide gl. & Bal,
in. l. si cõstãte. j. de
dona. inter virum
& vxorem,

repellar à q̃rela ĩofficiosi testamẽti: nõ tñ repellar à q̃rela inofficiosę donationis, ꝑ quã contra testm̃ no venitur: sed petit̃, vt legitima suppleat̃: vt. s̃. ti. j. l. si q̃n. §. fi. Itẽ dicit gl. ꝙ cursu quinquẽnĳ: videtur renũciare huic q̃relæ. quod satis placet, &c.

Si mater. Donatio reuocatur, quatenus ĩmoderatè est fc̃ã hoc dicit.

a Si liqueat. [a] Dõatio facta vni ex liberis, ĩmodaratè reuocat̃, quaten⁹ gestũ est immoderatè. Itẽ in eo, ꝙ vxor donat de bonis viri, debet inspici: an filĳ per illam donationem in bonis viri fraudentur. h. d.

Non conuenit. Eiusdem naturæ est que relainofficiosi testamenti: cũ hac quærela. h. d. Fallit in casibus: vt dicit glos. quos habetis notatos in gl. nostra, quam potes videre,

De inofficiosis dotibus. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 Filĳ qualiter dicantur defraudari per cõstitutionem dotis in officiosæ?

2 Querela inofficiosæ dotis, q̃n aliud remedium excludat?

Cum omnia. Si per donationẽ in dotẽ filĳ legitima defraudent̃, reuocat̃ ꝑ q̃relã ĩofficiosę dotis, h. d. Oppo. ꝙ ꝑ cõstitutione dotis filĳ non defraudent̃. Nã filĳ succedunt in dote sicut ĩ aliis bonis matris: vt. l. si q̃dẽ. j. sol. mat. & l. illã. de col. 1 Sol. intelliget ꝙ hic dedit dotẽ, & pactũ appositũ vt vir lucraret̃ eã vxore mortua in matrimonio. ita intelligit gl. j. vel aliter pone exemplũ hodie, ꝑ b statuta, quæ sunt in ciuitatibus: [b] vt vir lucraretur tertiam partẽ dotis. vel dimidiã. Nã si ꝑ hoc lucrũ legitima filiorũ minuat̃, reuocaret̃ ꝑ hanc q̃relam. 2 ¶ Opp. † aliud auxiliũ hãc q̃relã excludit: vt. l. si filius. & l. cũ donationib⁹. s̃. ti. j. sed filĳ primi matrimonĳ h̃nt hodie remediũ leg. hac edictali. j. de se. nu. iõ videt̃, ꝙ hoc remediũ ñ cõpetebat. vñ Azo. dicebat hodie remediũ hui⁹ le. cessare. Hug. verò dicebat hanc. l. cõcurrere cum alio remedio: & sic differat à ꝑcedentibus. d. Ia. but. dicebat, ꝙ hoc remediũ, & etiã ꝑcedẽtia possunt cõcurrere cũ aliis remediis post hanc. l. inductis: non tñ inductis añ & sic cessat cõtrariũ. Tu dic, ꝙ cõtrariũ nullo mõ obstat. Nã auxilia cõpetunt ad diuersa. Illud em̃ ꝙ reuocat̃ ꝑ le. hac edictali, nõ cõputat̃ ĩ legitimã portionẽ: vt. l. hac edictali. §. j. & nota. in authẽ. de nup. §. optimè. Sed per remediũ huius leg. reuocatur, vt habeãt legitimã: ideo vtrũq; remediũ habebit. & hoc ꝓut ponim⁹ in liberis primi matrimonĳ, q reuocant à secũdo cõiuge. Possumus intelligere etiã hãc leg. ĩ filiis naturalibus, q reuocat à cõiuge ꝑbñficiũ hui⁹ leg. qb⁹ nõ cõpetebat remediũ. l. hac edictali. q̃m secũdũ matrimoniũ nõ intercessit. ¶ Itẽ possum⁹ ponere ĩ filiis eiusdẽ matrimonĳ: q̃a videt patrẽ lucratũ esse oĩa bona ex pacto & ex leg. & sic videt se grauari legitima. Sed fortè hoc nõ ꝑcederet: q̃m illud: ꝙ lucratur debet ĩ ꝑis filiis reseruare: vt. l. j. j. de se. nup. auc̃. hęres. & auc̃. vxore. eo. Possum⁹ ẽt ĩtelligere: q̃n mulier nõ dotauit seipsam, sed dotauit filiã, vel aliã ꝑsonã extra c neam immoderatè: vt tũc reuocet̃ ꝑ hãc q̃relã secũdũ Plac. Sed ista nõ placet: [c] q̃a tũc illud dotare eẽt donare: vt. l. j. §. accedit. de rei vxo. act. & ideo tũc haberet locũ remedium præcedentis titu. & istud non est necessarium, &c.

De petitione hæreditatis. Rubrica.

SVMMARIVM

1 Ius idem quando sit in extraneo, & in fisco?

2 Pecũia hæreditaria altero ex tribus modis põt peruenire ad possessorem.

Senatuscon. Bonęfidei possessor hæreditatis, tenet̃ quatenus fact⁹ est locupletior ante lit. cõtest. malęfidei, vel bonęfidei

a ¶ Si liqueat. De intellectu hui⁹ le. ĩ fi. vide Bart. ĩ. l. ĳ. in princi. de do. & circa hoc vide hic per Bal. vide Bar. in cõsi. dña Pe. nu psit. aliãs ĩcipit in Christi noĩe. punctus q̃stionis talis est dña. P. de iure dona. ĩ eodẽ ĩstro. Et qd si marit⁹, & vxor vendiderũt fundũ dotalem, & mulier cõfitet̃ se ꝑticipare ꝑcium, de q̃to ꝑsumat̃: vide Bal. in. l. mater. in vĳ. cõ. de rei vẽ. & cõsuluit Bar. Bal. in auc̃. si qua mulier. ad Velleia. & ibi Salice. & tenet opi. Bal. ẽt si interuenit iuramẽtũ. al leg. Spe. de sol. §. cũ oĩmodo. cũ sol. Bar. & ei⁹ opi. ĩdistinctè ꝑcederet, q̃n mulier esset cõfessa ĩ iudicio, qd̃ not. ĩ. d. auc̃. si qua mulier. & ibi Bal. & ita in illo casu tenet Lu. Ro. ĩ. l. sicũ dotẽ. §. trãsgrediamur. so. ma. Adde Bal. ĩ. l. j. in. ĳ. col. de duo. reis. ADDE ꝙ consil. Bar. est. cxxiĳ. de quo vide Spe. ĩ ti. de sol. §. añ oĩa. ver si. sed pone vir. Io. de Imol. in. c. cum cõtingat. in. xvĳ. col. Ge. Ray. ĩ. c. si pater. de pac. ĩ. vj. Abb. consi. viĳ. ĳ. lib. Pau. de ca. cõs. ccxix. Fede. consi. ccxlj.

b ¶ In ciuitatibus. Do. Ioã. hoc ĩtelligebat, q̃n exꝑssè nõ cõstaret de mẽte statuti: secus si cõstaret: q̃a tũc statutũ secũdũ cõem opi. posśit minuere legitimã, ꝑ no. ĩ l. sancimus. C. de nup. Facit ad ea, q̃ not. Bar. ĩ. l. hac edictali. de se. nup. & hic per Bal.

post li. cõt. tenet̃ ad vsuras, & ad fruct⁹ ꝑceptos & qui ꝑcipi potuerunt. h. d. ¶ Et diuidit̃ ĩ tres partes. Priõ ponit vnũ pręabulũ ad decisionẽ. q. Secũdò loq̃t̃ ĩ bonæfidei possessore. Tertiò loq̃t̃ ĩ malęfidei possessore. Secũda ibi usuras. Tertia ibi, post d litẽ. ¶ Op. ad primũ. [d] j. de priui. fis. l. j. & de copẽ. 1 l. j. & l. iĳ. Sol. † Q̃nq; fisco aliqd cõcedit̃ ĩ priuilegiũ: & tũc nõ est idẽ ĩ fisco, ꝙ in extraneo. Q̃nq; nõ cõcedit̃ priuilegiũ: & tũc idẽ ĩ fisco, ꝙ ĩ extraneo seu in priuato. ¶ Op. ff. e. l. si possessor. ĩ prin. 2 Sol. † pecunia hæreditaria põt ꝑuenire ad possessorẽ, altero de trib⁹ modis. Vno, pecũia inuẽta in hæreditate: & tũc distingue, aut eã attigit: aut non vt. l. si possessor. ff. e. Secũdò põt ad eũ peruenire pecunia, ex vẽditione rerũ hęreditariũ: & tũc distingue: vt hac leg. Aut est malęfidei possessor: aut bonæfidei. & si bonæfidei: aut est lis contesta. aut non. Tertiò potest peruenire pecunia ex vẽditione fructuũ: tũc dic. vt ĩ. l. hęres furiosi. §. fi. ff. e. &c.

SVMMARIVM.

1 Petitio hæreditatis, q. detur cõtra titulo ꝑsidẽtẽ mala fide.

2 Bonæfidei possessor conuentus petitione hæreditatis, q̃n teneatur pro fructibus.

3 Fructus ĩ petitione hæreditatis ueniũt, & augẽt hæreditatẽ.

4 Fructus non ueniunt in rei uendic.

5 Fructus pẽdentes augent rẽ particularem, & ueniunt in rei uendicatione.

Si postmotã. Emptor hæreditatis malæfidei, tenet̃ de fructibus: bonæfidei verò à tempore litis contesta. & petitione conuenit̃. emptor verò rei singularis rei vendic. tenet̃. h. d. Habet tres partes: vt apparet ex summario. Secũda ibi, si verò. Tertia ibi: emptor autem. ¶ Ad primũ dictũ op. ꝙ possidet ti. no cõuenitur peti. hr̃. Sed iste cõuẽtus possidet hr̃ditatẽ. ti. ergo 1 pet. hære. nõ cõuenit̃. Sol. † hic emit hr̃ditatẽ mala fide: & emit vniuersaliter quotã: iõ tenet̃ petitiõe hære. ita loq̃t̃ iste tex. ff. e. l. ẽt. §. si q̃s. ¶ Opp. secũ3 dò, ad secũdũ de. d. l. ẽt. §. si q̃s. ff. eo. Sol. † iste secũdus casus debet intelligi, secundũ distinctionẽ illi⁹ leg. vt q̃n q̃s emit hæreditatẽ bona fide: distingat̃: aut emit modico ꝑcio, vel magno. & q̃n magno ꝑcio: aut vẽditor cõparet, aut non: vt ibi plenè not. ¶ Venio ad ver. fructibus. q̃ro qd vult dicere? rñ. 3 † adaptat̃ ad ꝑcedentia hoc modo, fructus augent hęreditatẽ: & ideo vigore primæ petitionis hęreditatis ꝑpositæ veniunt fructus. ¶ Itẽ posito, ꝙ q̃s peteret hęreditatẽ simpliciter, nulla facta mentione de fructibus: fructus veniunt [e] ĩ hoc iudicio: q̃m augent ipsam hęreditatẽ. Exẽplũ, sicut si peterem hoĩem: q crescceret pendente iudicio: vt. l. itẽ veni4 unt. §. fructus. ff. e. Nõ † autẽ esset ita in rei vendi. q ꝑponit̃ ꝑ re singulari. Tũc em̃ si q̃s vellet fructus petere rei vẽdi. nouo iudicio opus esset: vt. l. fundi. ff. de excep. Nec de eis haberet̃ rõ: nisi esset petitũ: vt. d. l. fundi. & ꝙ ibi not. & videbitis. j. ti. j. l. certũ. ff. de rei vẽ. l. fructus. & l. & ex diuerso. & ꝙ ibi no. Rõ: q̃a fruct⁹ nõ augent rẽ singularẽ. Sed postq̃ sunt separati: dicit̃ alia res. Donec verò fruc5 tus † essent pendẽtes [f] augerẽt rẽ: & in ipsa rei vẽ. f veniunt: vt. l. fructus pendentes. ff. de rei ven.

Haereditas. Qui succumbit in vno iudicio, nõ repellitur exceptione rei iudi. in alio, ꝙ ex alia causa descendit. h. d. Gl. ponit hic casum, &c.

In restituenda. In restitienda hęreditate, habetur ratio expensarum factarum in defunctum, & solutarum pecũiarum creditoribus hæreditariĳs. hoc dicit cum. l. seq.

Si putas. Hæc est difficilis lex, & legit̃ duob⁹ modis ĩ gl. & pone casum secũdũ secũdã lec. veriorẽ. Breuiter. h. d. Auus paternus potest ab iniustis tutoribus possidentibus hęreditatẽ ꝑtinentẽ ad nepotes, hac actione auocare. h. d. ¶ Op. dicit̃ hic, ꝙ nõ valet datio tutoris facta ei, q est in potestate alicuius. ¶ Cõtra: sñia, q̃ nõ cõtinet expressam falsam cãm, valet: vt. l. ꝑses. & l. cũ ꝑlatis. ff. de re iu. so. d.

c ¶ Sed ista nõ placet Bal. & Oldra. approbãt istã eti ĩ cõtra Bar. sed Cy. & Azo. tenẽt idẽ ꝙ Bart. hic.

d ¶ Opp. ad primũ Et ꝑ hãc leg. dicit Bart. ĩ. l. exemplo. de proba. ꝙ fiscus cõtra nõ subditos habet̃ loco priuati.

e ¶ Fructus veniũt No. q̃n res petitur rei vẽdi. an in ea interueniãt fructus, si petantur. Adde Bart. ĩ. l. iiĳ. §. hoc autẽ iudiciũ. ff. de dam. infe. & Bald. in. l. j. in vlt. col. de fructibus & lit. expen. & Cy. ĩ. l. non est. j. fami. ercisců.

POMATES.

f ¶ Essent pendentes. Vide de ista materia plenius remissionẽ, ꝑ Alex. in. l. si marito. §. fi. in fi. ff. so. matri. & Are. cõsi. cx. co. fi.

a ¶Item opp. Adde quę in ſimili no,in.l.ex quacunq;.ff.ſi quis in ius vo
ca.non ierit.& ibi etiam Alex.alleg.hanc gl.no.in.v.col.
b POMATES. ¶Sed quæro.Circa hæc vide Alex.conſ.xc.co.ij.
vo.ij.vbi limitat hoc.quoties quis acquiſiuiſſet titulum poſt mortē de-
fūcti:qa tūc cōtra eū bñ dareť petitio hrditatis,& publiciana:licet al's nó
dareť.&.lxxxiij.
c ¶Poſsidētē.Vide
s.eod.l.iij. aliquid
p Bal.in.l.hæredi-
tatē, in qbus cau.
ceſ.lō.tēp. pſcrip.
POMATES.
d ¶Defuncti.Vide
Are.cōſ.ciij.& ibi
ponit qualr pba
tur poſſeſsio defū
cti.&.cx.co. iij.&
Anna.c.
e ¶Dať prius termi
nus. Adde,ꝙ pōt
ſimul dilatio dari
vtriq; parti.l.ij.in
prī.& ibi Bal.j.vt
intra certū tēpus.
Sed no, qa tūc nō
curret termin9 reo
ad probandū ex-
ceptiones contra-
rias, p eū appoſi-
tas.ſecūdū Bal.ī.l.
j.ī.ix.co.C.de ſer.
f ¶Simul & ſemel.
Dilationes ad pro
bādū: prius debēt
dari actori,ꝙ reo,
Vide Bart.ī.d.l.ſi
q̄ramus.p Bar.ī.l.
fruſta.j. de pba.
Sed qd ſi in eodē
termino, actor &
reus volunt teſtes
producere:qs prę
feretur per Spec.
de probat.§.j.ver.
ſed vbi vterq;.
g ¶Si filiuſſa. Non
eſt alibi. & ad iſtū
tex.adde ſimilē,&
ꝙ ibi no.in.c.con-
tinebať.de his q̄ fi.
à præla.ſine cōſen
ſu capituli.
POMATES.
g ¶Pro maiori ītel
ligentia huius.l. fi
liuſſamil.vide do.
Alex.ī.l.ſciendū.ī
v.col.ff.de ver.ob.
De iſta materia qñ
diuturnitas opera
tur,vt omnia vide
antur, ſolenniter
a ta.vide Alex.in
l.ſciendū.in.v.col.
ff.de ver.obl.& in
cōſi.lxxix,inci, re
dēptoris nři,circa
primū dubiū, de
quo q̄riť.colū. iij.
&.iiij.vol.j.& cōſ.
cxiij.inci.ſup prīo
dub.col.ij.e.vol.j.
& cōſ.ix.inci.viſo
themate.col. pen.
vol.iij.& cōſi.j.co.
ij.pe.vo.iiij.& cōſ.
xij.inci. viſo pceſ
ſu.col.ſi.e.vo. iiij.
& cōſ.xvij.inci.vi
ſo.īſtrumēto, col.
iij.e,vol.& cōſi.xlv.incip,viſa facti narratiōe.in ſi.vo.iij.Ro.conſi.cclij.
Barb.conſi.xxvj.col.vj.& cōſi.xxxviij.col.j.vol.ij.& Are.cōſi.xxxvj.
Alex.conſi.vlti.ī.iiij.col.vol.iiij.& cōſi.vj.vol.j.& cōſil.j.col.x.vol.ij.&
Fel.in.c.Albericus,co.ij.& ſeq.de teſti.& in.c.nōne.co.iij.& ſeq.ī.iij.no.
de pręſum.& ī.c.illud,col.iij.& ſeq.in.iij.no.de pſump.Bart.cōſi.xviij.
col.vj.vol.j.&.ix.
xviiij.col.vj.e.&
cōſi.l.col.iiii. eod.
vo. Pleni9 Feli.in
c.ſicut,colū. xiiij.
ī ſi.&.v.ſeq. de re
iud.Barb.cōſi.vij.
co.xvij.vo.ij.&co
lū.iij.& ī cōſ.xxx
v.col.viij.vo.ij.&
Ro.cōſ.clij.& cōſ.
cclxxv.& Alexā.
lxxix.col.iij.vo.j.
&.cxiij.col.& co.
Areti.xxxvj.col.
j.&.xlij.ī ſi.& bar.
ī rub.C.q admitti.
colū.ij.& Iaſ.ī.l.j.
col.vj. & ſeq.dua-
bus.e.ti.& Alex.ī
l.ſi donatione. co.
antepe.j.de col.&
cōſi.lxx.col.j. vo.
iij. vbi limitat hāc
le. trib9 modis.&
col.pe.Et alio mō
videť limitare. &
cōſi.l.co.ij. & ſeq.
vol.v.vbi dicit,ꝙ
iſta lex tm̄ pcedit
vbi tractať de ſol.
pręſumenda: aliâs
nō.& Sozi.cclxvj.
co.xiij.vbi dicit ꝙ
ex diuturnitate tē
poris,pręſumiť,ꝙ
emphyteuſis legi-
timè cōceſſa fuerit
ab eccleſia:& tran
ſit ēt ad extraneos
& vide ēt Bal. con
ccccxj. in vltima
parte. & .xxxiij,
col.ij.volumi.

gl.Fallit hic.&.l.Seię egreſſę.ff.de tu.& cu.da. ab
his.Ibi no.cōtra.ſ.ꝙ valeat datio tutoris. Dic cir-
ca hoc,vt tetigi ī.l.ij.qñ puo.nō eſt nec. & ī.l.j.j.
a decur.fur. ¶Itē op. [a] & videť,ꝙ īter auū & nepo
tes, q̊s habet ī poteſtate nullū poſsit eſſe iudiciū:
vt.l.lis nulla.ff.de iud. Sol.hoc ideo:qa eſt īcertum
an ſint ī ptāte.vel nō,Iſta gl.ſecūdū iſtā le.dicit,ꝙ
petit auus hrditatē ſuo noīe à tutorib9,q eā defen
dūt p pupillis.Iſta lec.nō videť vera:qa ſecūdum
hoc cā ſtatus deberet differri per Carbonianū in
tēpus pubertatis:vt.l.j.§.de ord.iud.l.j.ad Carbo.
Præterea,cā ſtatus deberet primo agi:vt.l.ordina
ta.ff.de lib.cauſ.& ſic non debet pcedi in petitio
ne hæred.¶Huius timore gl.legit hāc leg.ſecūdo
modo,ꝙ iſte auus petebat hæreditatē,tāquā legiti
mus adminiſtrator nepotum: licet per eos nepo-
tes poſteà ipſi auo quæratur.& iſti tutores pete-
bant hæreditatē pro ſe,nō pro pupillis,& iſta lec.
eſt magis clara:hic non ſunt alia,&c.

SVMMARIVM.

1 *Petitio hæreditatis cur præſcribitur longißimo tempore?*
2 *Petitio hæreditatis,quare non detur contra titulo poßidētē.*
3 *Poßidentis in cauſa pari,potior eſt.*
4 *Rei uendicatio fundatur ex dominio: ideo datur contra quē-
cunq; poßidentem,quocunq; titulo.*

HAEreditatis. Petitio hæreditatis pręſcribiť.
xxx.an.rei vē.pręſcribiť longo tpe.h.d.
Vides ergo,ꝙ petitio hæred.præſcribiť lōgiſsimo
1 tpe:rei vēdicatio lōgo, ¶ Quæro,†q̄ eſt ratio hu-
ius leg.Tex.vř dicere ꝙ rō eſt:qa eſt miſta actio,tā
in rē,q̄ ī pſonā.Quidā iſtā rōnē reprehendunt.Nā
ideo dicitur miſta:qa in ea veniunt pſonales pſta
tiones,ſed quatenus pponiť p re corporali, di-
ciť ī rē:vt.l.ſed & ſi lege.§.pe.hære.ff.e.Iō gl.dicit
melior rō eſt illa,q̄ colligiť ex hoc princ.Hęredita
tis petitio,non datur contra eū,q ti.poſsidet:vt.l.
regulariter.ff.e.ſed aduerſus eum, qui poſsidet p
hærede,vel pro poſſeſſore.ſed pſcriptio lōgi tpis
nō habet locū,niſi titulus pręcedat.j.ti.j.l.nullo&
ff.de vſuc.l.Celſus.Iō,nō pōt tolli ſpatio longi tē
poris.Eo aūt caſu,q̄ dať contra tit.poſsidentē:tol-
lereť ſpatio lōgi tpis vidiſtis in.l.fin.in ſi.j.de edi.
2 di.Adri.tol.ꝙ eſt ſatis benè dictū. ¶ Sed q̄ro,† q̄
b eſt [b] ratio,ꝙ petitio hæ.nō dať contra titulo poſ-
c ſidentē [c] gl.hic dicit,quā vide, ꝙ hæc ratio eſt,qa
petitio hęred.debet durare.xxx.an.ſed poſsidens
titulo,tueť ſe minori tpe:ergo,&c.ſed ī.l.hęredita
tē.j.in quib.cau.ceſ.lō.tēp.præſcrip.glo.aſsignat
aliā rōnem, & meliorē.Nā in petitione hęre.quis
petit ſe pronunciari hæredē:vt.l. licet minimā.ff.
e.Ille ergo qui poſsidet certo titulo,non negat te
hæredem:ideo non debes agere contra eum. Iſta
ratio non concludit in eo,qui poſsidet pro poſſeſ
ſore,qui etiam agentem,non negat hæredem vſq;
quaq;.¶Quæ ergo eſt ratio:dicunt doc.& dicunt
veritatem in peti.hæred.agens fundat ſe ſolum ex
d titulo ſuo,& poſſeſsiōe defuncti. [d] Licet enim de
functus non fuerit dominus, nihilominus venit in
petitione hære.vt.l.& non tantum,ff.eo. Sed ille,
qui poſsidet titulo,habet titulum & poſſeſsionē:
3 & ſic habet ęquale ius cum actore.ergo melior†eſt
conditio poſsidentis in pari cauſa: vt in.c.in pari.
de reg.iur.lib.vj.&.l.ſi ſeruum.§. de illo.ff.de ver.
obli.Facit optimè.l.ſiue autem,circa princi.&.§.j.
& ꝙ ibi not.de pub.tene mēti.qa iſta eſt veriſsima
4 rō.Sed rei †vendicatio fundatur ex dominio,qď
eſt ex parte agentis,Ideo datur contra quēcunq;
quocūq; titulo poſsidentē:cū ius dominij ſit potē
tius:vt vidiſtis in.l.j.§.de ali.iu.mut.cauſ.fact.

LIber. De perſona teſtantis ante oīa de
bet inquiri.h.d. ¶Opp.de.l.ij.
j.de edi.di.Adri.tol.Solu.ibi agiť poſſeſ-
ſorio:hic petitorio.¶Oppo.de.l.j.§.de ordi.iudi.
Solu.dic quòd hic debet inquiri,non tamen pro-
nūciari:& ſic intelligitur ſecundum illam.¶Quę-
ro,quid vult dicere hic tex.ante omnia inquiri de
bet.Et ex hoc apparebit,an præcedens ſolutio ſit
vera reſpondeo:regula eſt,ꝙ exceptio rei, debet
probari propter fundamentum intentionis acto-
ris:vt leg. exceptionem infra. de proba. Et ideo
e de iure datur prius terminus [e] actori:& poſtquam
actor probauit intentionem ſuam,datur terminus
reo,ad probandum exceptionem. Fallit hoc vbi
prius datur dilatio ad probandum, quod defun-
ctus fuerit ſeruus:ꝙ detur actori ad probandum
teſtamentum.Hic eſt caſus hic, &.l.ſi quæramus.
de teſta.& ibi plenius dixi. Modo ex hoc poteſt
dici, quòd ſuper hac exceptione ſit pronuncian-
dum:nam non ſolum opponitur ad merita cauſæ:
ſed ad impediendum proceſſum.q.d. Tu q agis
ex teſtamento,non habes iuſtitiam: quia teſtator
fuit ſeruus,& donec iſtud probatur,nō eſt ad alia
procedendum.Ecce ergo ꝙ impedit proceſſum:
meritò erit pronunciandum ſecundū regulā,quā
dedi,in.l.j.§.de ordi.iud.Et ideo iudices non bene
faciunt,qui dant dilationē tam actori,q̄ reo,ſimul
f & ſemel: [f] licet videantur aduocati rei,q ponunt il
lam dilationem:quia dicunt, ꝙ pri9 probat aliter
intentionem.dicā vobis ī.d.l.exceptionē,&c.

SI ſcripti. Is ad quem pertinet hæ-
reditas,de iure ciuili: vel
prætorio,poteſt eam petere hoc dicit in
ſumma,&c.

SVMMARIVM.

1 *Detentatio hæreditatis facta,per filium longo tempore,fa
cit præſumi iuſſum præceßiſſe:& conditionē ſubſecutā.*
2 *Fictio eſt ſemper ſuper certo.*
3 *Ratihabitio ſequens,non operatur idem,q, iuſſus.*
4 *Curſus longi temporis cum detentatione, facit omnia præ-
ſumi ſolenniter acta.*
5 *Longum tempus,dicitur uiginti annorum.*

g SI filiuſſa. [g] Iſta eſt ſingularis lex
nec ſcio caſum huius
leg.alibi,niſi econuerſò.breuiter dicit.
1 Detentatio †hæreditatis per longum
tempus facta,per filium facit præſumi iuſſum pręceſsiſſe,
& additionem ſecutam eſſe,hoc dicit. Di-
co,quòd ſingularis caſus eſt hìc,quando filius de-
tinet.Idem ecōtra ſi detinuiſſet pater filio,patien
te.ſeu conſentiente:vt.l.qui in aliena.poſt princi-
pium.ff.de acquiren.hære.¶Opp.de.l. ſi quis mi
hi bona.§.iuſſum,de acqui.hæred.Sol.dicunt qui
dam,quòd hic fingitur præceſsiſſe iuſſum. quod
2 non eſt verum: †quia fictio ſemper eſt ſuper cer-
to:vt not.in.l.nō eſt veriſimile.ff. quod met.cauſ.
Sed hic erat dubium,an pręceſsit iuſſus, vel non.
3 ¶ Alij dicunt, †ꝙ ſequens ratihabitio operatur
idem,quod iuſſus: quod eſt falſum: vt patet in.d.
§.iuſſum.Dicas ergo:ꝙ ex hac detētatione,& cur-
4 ſu†longi temporis,pręſumantur omnia ſolenniter
acta:quod eſt notandum.facit.ff. de vſur.l.cum de
in rem verſo.& quod dixi ī.l.j.§.ſi.ff.de aqua.plu.
arcend.¶Quęro,quid ſit longum tempus:quidā
5 dicunt triennium; alij dicunt † .x.vel.xx.ann.&
iſta plus placet,&c.

SVMMARIVM.

1 *Reus,quando cogatur dicere titulum ſuæ poſſeßionis.*
2 *Reus cogitur dicere titulū ſuæ poſſeßionis:in hære.petitiōe,*
3 *Interrogatio in petitione hæreditatis, qualiter fieri debeat?*
4 *Gloſſator fuit dignus inuolui cœno.*
5 *Reus poteſt opponere de titulo, etiam poſt litem conteſta-
tam,& exceptio tituli eſt peremptoria.*
6 *Titulus nouus ſuperueniens poßidenti, facit poßidentē poſ-
ßidere ex noua cauſa.*
7 *Titulus ſuperueniens pendente iudicio in petitione hæredita
tis,quando excludat agentem?*

Cogi

Ogi. Iſta maluagia le. breuiter
d. Nemo cogitur dicere
a titulū[a] ſuæ poſſeſsionis, ad vtilita-
tē actoris: niſi in petitione hæredita
tis. h. d. ¶ Primò loquitur in gene-
re, & regulariter. Secūdò ponit exce. a regu. ſecū.
1 da ibi, p̄ter. ¶ Op. j. de ꝓb. l. ſiue poſ. Sol. ad † vti
litatē actoris & eiꝰ petitionē, nō cogiť qs titulū ſuę
poſ. oſtēdere: vt hic, ſed reꝰ ad vtilitatē ſuā, & ad
excludendū actorem, cogiť qn̄q; dicere titulū ſuę
poſſeſ. ita loquiť lex cōtraria. ¶ Op. ff. de fruct. l.
ciuile. Sol. vt ibi. ¶ Itē op. ff. de rei vē. l. fi. Sol. an
2 qs † poſsideat, dicere cogiť, nō quo titu. niſi ī peti
tione hæreditatis. ita loquiť hic. ¶ Venio ad ſe-
3 cūdā partē, ꝓ cuiꝰ declaratione q̄ro, † qūo eſt fa-
ciēda interrogatio in petitiōe hæreditatis? dice-
bat Bul. ꝙ interrogať, an poſsideat ꝓ hærede; vel
poſſeſſore: & ipſe poterit rn̄dere alternatiuè poſsi
dere ꝓ herede, vel ꝓ poſſeſſore. Et, hoc ꝓbat ip̄e
primò, p hūc tex. Secūdo p ſiľe ſicut ī rei vēdica-
tiōe ſufficit, quē dicere, an poſsideat: qa ex hoc
apparet, an poſsit cōuenire rei vē. Nec cogiť dice
re, quo ti. ita ī petitiōe hereditatis ſufficit quē dice
re, ꝙ poſsideat ꝓ herede, vel ꝓ poſſeſſore. & ſic ē
certū actorē poſſe agere petitiōe hæreditatis: nec
erit cogēdꝰ reꝰ, vt vlteriꝰ exprimat. ¶ Iſta nō vr̄
bona lect. p iſtū tex. q dicit: vtrū ꝓ poſſeſſore, vel
ꝓ herede poſsideat. & ſic videť reqrere, ꝙ de alte
ro tm̄ rn̄deat: licet Gul. nitať rn̄dere huic tex. Pla.
verò dicit, ꝙ gl. hic ſomniauit: & mirabilia locutꝰ
4 eſt. Et dicit † Azo in ſumma, ꝙ fuiſſet dignꝰ inuo
lui cœno, Sed Pla. ī ſumma ſua dixit, ꝙ hūc apho
riſmū aliter, q̄ ego, ītelligit de ſtipu. vniformiter.
Dicit ergo Pla. ſic: ꝙ in rei vē. qs cogiť dicere titu
lū, p ꝓximū cognatū. ar. j. de publi. l. ſiue poſ. In
petitione aūt hæreditatis, cogiť dicere p quēlibet
cognatū, nō p extraneū. q. d. nō cogiť dicere poſ-
ſidere ꝓ hærede, vel ꝓ poſſeſſore: vt ſic tāq̄ fu-
rioſus cōtra ſe locutꝰ eſſet. Dicit gl. ꝙ voluit dice-
re Pla. in rei vē. ſi tu vis excludere agentē. opor-
tet te allegare titulū, p ꝓximū cognatū: hoc eſt ꝙ
ſit ꝓximior cognatꝰ eiꝰ, cuiꝰ res fuit ī petitiōe hę
reditatis, ſufficit quē dicere titulū, p quēcūq; co-
gnatum. q. d. quocūq; titulo poſsideas, excludas
agētē petitione hr̄ditatis. ¶ Sed parcat mihi Pla.
iſta lex loqtur, qn̄ qs allegat titulū ad vtilitatē a-
ctoris īterrogātis ante lit. cōte. vel an̄ libelli datio
nē. Pla. ſe retulit, qn̄ qs allegat titulū ad ſui defen-
ſionē cōtra actorē. Itē Ioā. & Azo. & Hug. dixe-
rūt interrogatiōes in petitiōe hæreditatis eſſe for-
mādas aliter, vt hic ipſi ponūt p ordinē: vt. l. regu
lariter. ff. eo. & dic. vt ī gl. qa iſtū modū ſeruamꝰ.
¶ Quæro, de duabꝰ qōnibus, quas hic Cy. forma
uit: addendo ad lecturā ſuam. ¶ Quæro primò, ſi
reꝰ vult opponere iſtā exceptione, ꝙ titulo poſsi
det: vtrū debeat eā opponere an̄ lit. cōte. vel poſt?
dicit ipſe, & videť ꝙ fuerit opi. Ric. malū. ꝙ iſta ē
exceptio declinatoria: ideo debet opponi an̄ lit.
5 cōteſt. vt. l. fi. j. de exce. ¶ † Ego dixi vobis ī. l. hę
reditatis. ſ. e, ꝙ exceptio eſt perēptoria: qa peri-
mit, & excludit ius agentis: qa ex hoc apparet, ꝙ
ius rei eſt ęquale iuri actoris. Et ideo puto, ꝙ poſ-
ſit opponi, etiā poſt lit. cōteſt. ¶ Quæro, qd ſi ti-
b tiꝰ ſupuenit pēdēte iudicio;[b] an repellat agentē
peti. hære. ipſe determinat, ꝙ nō ſecūdū Ric. ma.
Nā licet tit. ſupueniat: & ſic īcipiat titulo poſside
re: tn̄ nō tolliť titulꝰ ꝓ herede, quē prīo habebat:
vt. l. iij. §. ex pluribꝰ. de acqrē. poſ. Certè iſta rō nō
placet mihi: licet em̄ poſsideat ad excludendā pe
titionē hæreditatis, p rōnē quā dixi in. l. hæredita
tis. ſ. e. Iſta qō fuit diſputata Bononię p vnū do-
cto. iuuenē: & fuit determinatū, ꝙ iſte titulꝰ nō ex
cuſaret: qa in petitiōe hæreditatis, poſt cōtrouer-
c ſiā motā, res eſt effecta litigioſa[c] & ſic nō ē aliena-
bilis: vt. ſ. e. l. iij. et. l. alienatiōes. ff. fa. erci. Iſta ēt nō
placet mihi, ſi ab eo q cōueniť petiōe hæreditatis,
res euinciť ab alio. Ip̄e em̄ liberať ī hoc iudicio: vt
ī. l. is à q̊. ff. de rei vēd. Idē ſi pdit poſſeſsionē abſq;
ſui culpa liberať hoc iudicio: vt. l. ſi bonæ fidei. §.
6 j. de rei vendi. Sed quando † mihi poſsidēti ſu-
peruenit nouus titulus: ego deſino poſsidere ex
prima cā, & incipio poſsidere ex ſecūda, quaſi mi
hi ipſi euicerim: vt. l. fundo. ff. ad. l. fal. not. bn̄. in
d. l. iij. §. ex. pluribꝰ. ff. de acqui. poſ. ergo vr̄, ꝙ de
beat mihi ꝓdeſſe titulꝰ nouꝰ in petitiōe hęredita
tis, tāq̄ re ab alio euicta, vel me deſinēte poſside-
re, ſine culpa. facit ad hoc lex ſi ſeruꝰ. in prī. de cō
7 di. fur. ¶ † Et iſtud ego puto[d] verū, qn̄ titulꝰ nō ſu
d pueniſſet ab eo, q petitorē agētē, petitiōe hæredi
tis potuiſſet excludere p dicta iura. Sed ſi ego ac-
quirerē mihi quēdā titulū ab aliquo, qui nullū ius
haberet: tūc ꝓcederet determinatio prima, p. l. ij.
ſ. e. fa. l. ſumma cū ratiōe. in prin. ff. de pecu. &c.

SVMMARIVM.

1 *Petitio hæreditatis fuit introducta à ſenatoribus, qui erāt centum, & iudicium dicitur centumuirale.*

2 *Legatarij contra quem agant, quando eſt controuerſia de hæreditate. Et tunc creditores cōtra quem agant? nu. 3*

CVm hæreditatis. Quan-
do eſt.
cōtrouerſia de hæreditate legatarij, poſ-
ſunt agere cōtra hæredem ſcriptum præſtita cau
tiōe: creditores poſſūt agere cōtra petitorē, vľ poſ
ſeſſorē: libertates poſſunt peti poſt annū. & hæc
eſt cautio bonæ fidei. h. d. ¶ Ad euidentiā ſcias,
1 † ꝙ hæreditatis petitio, fuit introducta à ſenatori
bus, q erāt centū numero: iō diciť cētūuirale iudi-
ciū. Itē ſcias, ꝙ hæc actio erat de iure antiquo tan
tæ authoritatis, ꝙ donec ipſa ſperabať moueri, nō
poterat moueri aliqua q̄ſtio pticularis, p quā poſ
ſet fieri aliquale præiudiciū petitioi hæreditatis:
vt. l. ſi quis libertatē. ff. eo. ¶ Opp. ff. de excep. l. ſi
poſt litē. Sol. vt ibi plenè dixi. ¶ Op. de. l. nō di-
ſtinguemꝰ. §. ſi is. ff. de arb. Sol. qn̄ petitor, vľ poſ
ſeſſor, inuicē volūt aliqđ pticulare iudiciū inten-
tare: nihil eſt mutatū: vt leg. cōtra. ¶ Itē qn̄ peti-
tor: vel poſſeſſor: vellet aliquid contra alium age
re nihil eſt mutatum per hanc leg. vt. l. ſi bonæ fi-
dei. ff. e. & ibi not. l. ſi poſt litē. ff. de exce. Sed qn̄
aliꝰ vellet agere cōtra petitorē, vel poſſeſſorē: tūc
eſt mutatū per hanc legē vt vidiſtis inter legata-
rios, & creditores, & libertate donatos. ¶ Quero
2 ergo cōtra † quē poſſunt agere legatarij? reſpōdeo
ſi quidē legata ſunt relicta in teſtamēto, debēt age
re cōtra hr̄dē ſcriptū: vt hic in. §. j. ſiue ſit petitor
ſiue poſ. Sed ſi nos diceremꝰ legata eſſe relicta ab-
inteſtato: ita ꝙ certum eſt legata deberi à quocū-
q; detinēte: tūc poſſent agere cōtra petitorē, vel
poſſeſſorem: ſicut dicimus in creditoribus: qa ca-
dē eſt rō. Itē ego intelligo. Sed eo caſu quo agitur
cōtra petitore, ſi ipſe fecit īuētariū, nō puto, ꝙ cō
tra eū poſsit fieri executio: donec habeat poſſeſ-
ſionē hæreditatis: vt. l. ſcimꝰ. §. & ſi p̄fatā. j. de iure
3 deli. ¶ Itē q̄ro, † cōtra quē agēt creditores. rn̄deo
cōtra petitorē, vel poſſeſſorem, ſiue petať res: ſiue
pecunia, ſecundum glo. cætera dic, vt in glo. &c.

De rei uendicatione. *Rubrica.*

SVMMARIVM

1 *Bona fides, quo tempore requiratur ad hoc, ut quis faciat fructus ſuos.*

ETiā per alienū.
Per ſeruū bona fide poſſeſſum:
quis quærit ex re, vel ex opera
ſerui. malę fidei verò poſſeſſori,
nihil q̄riť. h. d. ¶ Diciť hic bona
1 fide. Quæro, † quo tpe debeat eſſe bonæ fidei? di
cit gl. ſufficit, ꝙ ſit bonæ fidei ab initio in ſeruo: ī
libero homine inſpicitur bona fides quolibet mo
mēto: vt. l. q bona. in prī. de acqui. rerū domi. Iſta
nō eſt vera: qa ibi loquitur tam in homine libero
bona fide poſſeſſo, q̄ de ſeruo alieno. Dic ergo, ꝙ
ille q ē bonæ fidei ab initio, ſemp facit fructꝰ ſuos
vt. l. q ſcit. §. fi. de vſuris. Tamē ex eo tpe quo cœ
pit eſſe malę fidei, teneť eos reſtituere: vt no. in. d.
l. qui bona fide, in princi. de acqui. rer. do. Sic. de-
bes intelligere dictā. l. qui bona fide. in principio

a ¶ Cogitur dicere titulum. Adde. l. j. et. ꝙ ibi Bar. no. C. de cōducto. li. x. Iſta regula fallit, quādo pręſumptio eſt cōtra poſſidētē, ſecūdū Inno. in. c. cōſtitutꝰ. de elect. & de huius leg. intellectu. no. Inn. in. c. ſi diligēti. ante fi. de p̄ſcri. Itē limita, vt p Bal. poſt Bar. ī l. ſiue poſsidetis. in iiij. col. de ꝓba. & dicit ēt limitari, allegādo Inn. in. d. c. cōſtitutꝰ. Adde ꝙ etiā clarè poſuit Bal. & Ange. in. l. malè, de p̄ſc. xxx. anno. Itē limita, niſi qs habeat titulū in re, cuiꝰ dominiū eēt alteriꝰ, ſecūdū Bal. in. l. ij. in. ij. col. j. qūo & qn̄ iud. Item limita, vt p Bal. in. l. in ciuilē. C. de fur. & gl. fi. in. c. j. de reg. iur. in. vj. quā alle. Imo. in. l. in illa. in pen. col. de verb. obli. Sed de materia, vide in remiſſionibꝰ allegatis. p Ludo. ro. in pe. co. ibi & Archi. & ēt doct. in. c. ordinarij. ver. ꝙ ſi forte. de offi. ordi. li. vj. qn̄ clericus teneať edere titulū ſui beneficij. & vide etiā Arch. poſt glo. in. c. cōtra morē. c. diſ. & Fede. de ſe. cōſi. xcvij.

b ¶ Pendēte iudicio. Adde, ꝙ not. Imo. p illū tex. in l. hæres qn̄q;. de acq. her. et no. Barto. ī. l. j. ff. de exce. & Bal. hic, & in. l. quoties. j. titu. j. & vide p Mod. īſti. de act. §. ſic itaq;.

c ¶ Effecta litigioſa. Iſta ratio non eſt vera: qa verū ē. ꝙ res litigioſa alienari nō pōt: ſed bene poteſt ſibi poſſeſsio confirmari, ſecundum Bald. not. in. l. per diuerſas. j. manda. & ita etiam voluit hic Bal. quem omnino vide.

d ¶ Et iſtud ego puto. Ego conſului Mutinę pro hac diſtinctione Bald. vide quæ dixi in illo conſilio. meo cclxviij. Andrę. Barba.

SI inferiorem. Aedificium cedit ſolo.[a] ¶Oppo. Inſtit. de re diui. §. cũ in ſuo. Sol. intellige, ꝙ q mala fide ædificat de propria materia, videt̃ habere aĩm donãdi: in dubio hic loquit̃, qñ ędificabat de aliena materia.

SVMMARIVM.

1 Res aliena in præiudiciũ uendentis, nõ domini, uendi poteſt.
2 Dñs rei uẽditæ per alium, qñ teneatur precium reſtituere?
3 Geſtum non nomine meo, quãdo poſſum habere ratum.
4 Actio negociorũ geſtorũ: quando cõpetat mihi ad precium rei meæ per alium, non tamen meo nomine, uenditæ.
5 Actio negociorum geſtorum, datur mihi contra te ex ipſo geſtu, quando geßi negocium tuum.
6 Res mea ſi uendatur per alium paruo precio: an iuſtum precium repetam: an uerò precium acceptum?
7 Res mea ſi non meo nomine fuit uendita, poſteà pluries fuit uẽdita ultimò uſucapta: & ego ratum habui: ago contra primum uenditorem, non contra alios.
8 Res mea ſi primo uendatur & primus emptor illam donauit, & donatarius poſteà uendidit: & res ſit præſcripta, contra quem agere debeo?
9 Rem emptã ex pecunia mea, qñ petere poſſum? remißiuè.
10 Vendens rem alienam, qñ dicatur uendere ſuo nomine.
11 Vendẽs rẽ alienã, ut alienam: dicitur alieno nomine uendere.
12 Creditor re perempta, uel præſcripta, quando agere poßit ad precium in ſubſidium? remißiuè.
13 Actionem perſonalem ad rem habens, quando agat ad precium in ſubſidium re perempta? remißiuè.
14 Rem à primo poſſeſſore qui poteſt auocare re perempta, qñ poßit ad precium agere? indiſcuſſum.

MAter tua. Rem meã non meo noĩe venditã, vẽdicare poſſum, & poſſum ratũ habere,[b]
quo ad perdendũ dñiũ rei meę, & quo
ad parandã actionẽ neg. geſ. in ſubſidiũ. h. d. No.
habuiſtis ĩ ſummario. ¶Op. ff. de cõtrahen. emp.
1 l. rẽ alienã. Sol. rẽ alienã quis põt vẽdere †in ꝑiudi
diciũ ſui vendẽtis, nõ in præiudiciũ dñi: vt. hoc ꝙ
plenè dixi in. l. cũ vir. de vſucap. ¶Op. hic dicit̃,
ꝙ petitor nõ debet reſtituere preciũ. Cõtra. ff. e.
2 l. emptor. †Solu. ibi cõuerſum fuerat in vtilitatẽ
eius, cuius erat res: de hoc vidiſtis plenè in. l. iij. §.
3 j. †ꝙ met. cã. ibi glo. tangit. ¶Opp. ad fin. ꝙ meo
noĩe nõ eſt geſtũ, ratũ habere non poſſum: vt. l. ſi
pupilli. §. ſed & ſi ego. ff. de nego. geſt. Sed hæc vẽ
ditio nõ fuit facta meo noĩe. ergo ratihabitio nihil operat̃. ¶Hui⁹ timore ſunt hic opi. quidã intelligũt hãc legẽ ꝙ ratihabitio ꝑiudicet mihi quã
tũ ad ꝑdẽdũ dñiũ rei meę: vt. l. ſi fund⁹. circa prĩ.
ff. de pig. ſed nõ q̃tũ ad hoc, vt poſsit peti preciũ,
niſi re perẽpta, vel ꝑſcripta: tũc in ſubſidiũ datur
actio nego. ge. vt hic. & l. ij. de re. ali. nõ ali. Ita intelligebat Bul. Mar. verò indiſtinctè concedebat
poſſe me habere ratũ, quo ad petẽdũ preciũ: etiã
re nõ perempta, vel ꝑſcripta. ꝑ. l. j. j. de his q à non
do. ma. Sed gl. noſtræ reſpõdent, ꝙ ibi eſt ſpeciale
fauore libertatis. Glo. noſtræ diſtinxerunt aliter,
& ſic. Aut quis ratã habuit venditionẽ errans in
facto: qa credebat ſuo nomine eſſe geſtũ, cũ nõ eſſet tũc ſibi nõ præiudicat. Aut habuit ratũ errans
in iure: & tũc idẽ: qa mihi nõ præiudicat: vt. l. ſi cũ
te, de pac. Aut nõ errabat, nec in iure, nec in facto
& tũc eſt vera diſtin. Bul. qa demũ re perempta,
vel præſcripta poſſum habere ratũ in ſubſidium.
Ita tenet glo. hic. & in. l. ſi pupilli. §. ſed ſi ego. de
nego. geſt. & l. ſi cum ſeruũ. ff. ſi cert. peta. & Dy.
in. c. ratũ. de reg. iur. lib. vj. & ita tenent cõiter oẽs
4 doc. ¶Ego †ſolitus ſum concordare opi. iſtas. &
hic aduerte: qa eſt multum ſubtile, & notabile.
Si tu quæris, vtrũ qs poſsit agere ad preciũ ac. ne.
geſt. q̃ orit̃ ex vẽditiõe, q̃ primo facta eſt: negociũ
trahit̃ ad me ratihabitiõe: tũc ꝓcedit opi. gl. nrę.
& Dy. nã ratihabitio nõ põt trahere ad me negociũ, nõ meo noĩe geſtũ, niſi in ſubſidiũ re perẽpta,
vel præſcripta: vt in prædictis glo. Si verò velles
agere actio. neg. geſt. q̃ oritur ex hoc negocio nouiter geſto: ſcilicet ꝙ ratũ habui: ꝑ hoc dñium rei
meæ ad emptorem tranſtuli: tunc ego poſſum ha
c bere acti. neg. geſto.[c] hic eſt caſus in leg. noſtra. Probo ſic. Sicut †, ſi ego
5 gero negociũ tuũ, ipſo geſtu datur mihi contra te ac. neg. geſt. licet ratũ
non habeas: vt. l. quæ vtiliter. in fi. de nego. geſt. no. in. l. ſi pupilli. §. itẽ
quærit̃. in fi. mag. gl. eo. tit. Modo tu q vendidiſti rẽ meã emptori, tuo
nomine, ei teneris de euictione. Si agitur ego ratum habendo transfero
in emptorem dominiũ: gero negociũ tuũ ipſo geſtũ, meritò ex hoc cõtractu vel actu: qa dominiũ transfero, oritur mihi cõtra te act. neg. geſt.
Et hoc em̃ caſu loquit̃ opi. Mar. Sili. & probat hoc tex. iſte expreſſe dicit etiã, ꝙ ſiue qs perdat dominium ratihabitiõe, ſiue perdat alio modo
ac. nego. geſt. habet: de hoc tetigi vobis in. l. ſi fundum. per fideicõmiſſum. in prin. de leg. j. quod tene menti. ¶Quęrit glo. quid ſi tantum preciũ petij, qñ non erat meo nomine geſtũ: an mihi pręiudicet. gl. dixit ꝙ
6 non: vt habes in ea, & bene. ¶†Item quærit gl. quid ſi vendidiſti paruo precio? an repetam precium iuſtum: an precium acceptũ? glo. diſtinguit. Aut erat malæ fidei poſſeſſor, aut bonę fidei: vt. l. ſi poſſeſſor. §. fi.
ff. de peti. hære. & ita tranſeunt hic doc. Iaco. but. nõ tenebat iſtã gl. Dicebat em̃, ꝙ. d. l. ſi poſſeſſor. loquit̃ in peti. hære. q̃ cũ ſit vniuerſalis, in
ea ſuccedit preciũ loco rei: vt. l. ſi & rẽ, & preciũ. & ibi no. de peti. hęre.
ſed hic agit̃ ac. neg. geſt. vnde cũ habeat̃ rata vẽditio, nõ põt venire, niſi
preciũ acceptũ. ¶Ego dicerem ſic: aut intelligis de act. nego. geſt. quæ
oritur ex primo negocio geſto, ſcilicet ex vẽditione: & verũ dicit. d. Ia.
but. aut q̃ris de act. neg. geſt. q̃ oritur ex eo, ꝙ iſte ratũ habuit, & dominium tranſtulit: tunc poterit peti precium iuſtum, quatenus ille ratum
habendo illum venditorem liberauit: vt. d. l. quæ vtiliter. in fi. ¶Item
7 †quærit glo. quid ſi non meo nomine vendidiſti: deinde per plures manus ambulauit: vltimò eſt vſucapta, vel præſcripta: & ego ratã habeo,
vtrũ repetam à primo vẽditore, uel ab vltimo, uel ab omnibus? gl. reſpõdet, quòd ſolum à primo: qa ille habet precium ex cauſa lucratiua. Alij
uerò qui emerunt quantũ ipſi vendiderũt, tantũ ſibi cõſtiterat. & ideo
nihil videntur habere, & in hoc ſtant omnes docto. ¶Item quęrit glo.
8 †quid ſi primus vendidit rem meam: ille emptor alteri donauit: ille donatarius vltimo vendidit: res vſucapta, vel præſcripta. contra quẽ agatur? quidã dicunt contra primum: quidam contra vltimum: quidam cõtra vtrunq; Tu uerò dicas, ſi quidẽ loquaris de act. nego. geſt. q̃ oritur
ex primo negocio geſto, ꝓpter ratihabitionem, procedat opi. iſtius gl.
vt poſsit agi contra utrunq;, qui habet cauſam lucratiuam. Si uerò intelligis. quod act. neg. geſt. oritur ex vltimo negocio geſto: qa ratum habendo tranſtulit dominium: tũc tantum ab vltimo vẽdẽte poterit repetere: quia illi vltimo tantum profuit: & illum vltimum liberauit. & idẽ
dicẽdũ eſt in vltima quæſtione glo. ¶Venio ad quaſdam quæſtiones,
extra glo. primò formo vnam quæſtionem, quã formãt doc. Hic loquitur in eo, qui vendidit rem meam ſuo nomine. Quæro quid econuerſo?
9 Pone, †ꝙ aliquis ex pecunia mea[d] emit rem ſuo nomine: utrum illam
d emptionem poſſum habere ratam in ſubſidium, & poſſum rem petere?
Iſtam quæſtionẽ tangit gl. ff. de iur. do. l. ꝓcul⁹. & hic per doc. extra gl.
¶Quero dicitur hic, ꝙ ſi aliquis vendidit rem alienam ſuo noĩe: quæro
10 †quomodo cognoſcam, utrũ uendidit ſuo noĩe, uel alieno? rñ. aut in venditione exprimit̃ ſuo nomine, aut alieno, & ſtamus certo, aut nõ exprimitur: tunc regulariter eſt dicendum, ꝙ proprio nomine uideatur uen
11 dere: ut. l. & magis. ff. de ſol. Tamen †intelligo alieno noĩe[e] rem uenditã
e ſemper, quando quis uendidit eam, ut alienam: qa uidet̃ eam alieno nomine uendere. hic eſt caſus. s. de neg. geſt. l. ab uno. & fa. erciſ. l. in familiæ. Sed ſi eã uendidit, ut propriã: procederent ea, quę ſupra dicta ſunt.
12 ¶Quæro, †quid in creditore: utrum re perẽpta, uel præſcripta poſsit
in ſubſidiũ agere ad precium? hoc gl. tangit. ff. de diſtrac. pig. l. j. in glo.
magna. Dixi tibi hoc anno in. l. ſcimus. §. ſi uerò hæredes. j. de iu. deli.
13 ubi tex. & glo. tangit, dic ut ibi. ¶†Quæro, quid de eo, cui debetur res
actione perſonali? dic, ut. l. uẽditor ex hæreditate. §. j. ff. de hære. uẽdita.
14 ¶†Quæro, quid in eo, q rem poterat auocare à primo poſſeſſore, per
publicianam: vtrũ re perempta poſsit petere precium? dubito: ideo cogitabimus.

ADuerſus. Ab eo qui emit à malę fidei poſſeſſore, poteſt res uendicari: niſi præſcripſerit. hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 Malæ fidei poſſeſſor, an teneatur ad fructus, quos ipſe percipere potuit: uel quos petitor percepiſſet.

f DOmum. Malæ fidei poſſeſſor, tenet̃ de fructib⁹[f] perceptis, & percipiendis, & expenſas neceſſarias officio iudi. recuperat: utiles detrahit. hoc dicit.
¶Ad primũ. dicitur hic, ꝙ tenetur malæ fidei poſſeſſor de
fructib⁹, quos ꝑcepit, uel ꝑcipere potuit ipſe malę fidei poſſeſſor. ¶Cõ
1 tra: †ꝙ imò tenet̃ de his, quos ꝑcipere poterat ipſe petitor: ut. l. ſi nauis.
in fine. ff. eodẽ. not. in. l. & ex diuerſo. in gl. magna. Glo. nec ibi, nec alibi, me ſciente ſignat, neq; ſoluit iſtud contrarium. Petr. dicit, quòd debet diſtingui. Nam malæ fidei poſſeſſor, ante morã tenetur de fructibus
perceptis, & quos percipere poterat ipſe poſt morã tenet̃ de his, quos
percipere ipſe poterat petitor. Iſtud non placet mihi. Nã ille, q iniuria
occupauit, ut hic dicitur, ſemper eſt in mora: ut uidiſtis ſupra quod metus cauſa. l. prima. Preterea: contra hanc diſtinctionem uidetur textus.
s. titulo primo. l. prima in fine. nec poſſumus diſtinguere. Aliud in domo: aliud

a ¶Cedit ſolo. Vide oĩno Alex. ĩ. l. j. §. nũciatio. el. ij. ff. de ope. no. nũ. vbi plures limitationes ad regulã hic poſitã. & dicit Bald. hic, ꝙ talis ædificans dicitur oĩa poſsidere. & vide. j. eod. l. mater. & no. in. l. domos. de leg. j.

b ¶Ratum habere. Et ꝙ poſsit ratificare, ne ius ſuum ꝑdat. Bal. in. l. vendicatiõe. C. ꝑ emptore. alĩ. l. ſicut §. vẽditionis. qb. mo. pi. vł hyp. ſol. vide q̃ dixi poſt Bart. ĩ. l. ſi pupil. §. ſed ſi ego de nego. geſt.

c ¶Habere actio. neg. geſto. Adde Imo. qui videtur tenere cõtra Bar. hic. & in. d. l. ſi cũ ſeruum. ſi cer. pet. hoc tenet ipſe ĩ. l. ſi fundũ. ꝑ fideicõmiſſum. de le. j. in prin. & Bal. hic. & ibi tu vide ꝙ no. ĩ. l. q̃cuis. ſi cer. pe. & no. Bal. in. l. j. j. de re. eccl. nõ alie. & etiã. an iſta. lex habeat locum. qñ vẽditor habet hęreditatem titulo oneroſo.

d ¶Pecunia mea. Quid ſi de mea pecunia emiſti: an poſsim ratificare, & repetere rẽ. vide j. e. l. ſi vt ꝓponis. ꝑ Bal. hic. & ꝑ Ray. j. e. l. ſi ĩ area. & oĩno vide bal. ĩ. l. peñ. j. de ſeruo. pi. dato ma. vbi quid de pecu. vſuraria.

e ¶Alieno nomine. Quid ſi aliqs vendidit rẽ meã: vide Alex. in. l. j. §. nunciatio in fi. viij. co. de noope. nuncia.

f ¶De fructibus. vtrũ titul⁹ ſententiæ. excuſet à fructibus. dixi in. l. ſi deicõmiſ. de vſur. ꝑ Bal. ĩ. l. ij in. xx. col. de ſeruit.

a mo:aliud in aliȷs reb⁹:[a] qa hoc esset cōtra text.in
l.apud Iul.§.j.ff.de lega.j.Dico ergo breuiter,ꝙ si
aliquis vult se referre ad illud,ꝙ pcipi posset sin-
b gulariter, debet referri ad psonā petitoris[b]:vt.d.
c l.si nauis.in fi. Si ēm psona[c] possessoris potuisset
plus percicere, ppter singularitatē suæ personæ:
tūc ad istud nō teneť restituendū:qa illud perce-
pisset ex sua negociatiōe magis,ꝙ̄ ex re:vt.l.iȷ.ff.
ad leg.fal. Sed si aliqs vult se referre ad illud,ꝙ p
cipi cōiter potuisset:tūc siue p petitorē,siue quā-
tū pcipi potuisset p possessorē:idē est dicere:qa
te referres ad illud,ꝙ cōiter,& cōi ęstimatiōe pōt
pcipi ar.ad hoc ꝙ no.l.iȷ.j.de rescin.vē.¶ Vltimò
est videndū,quo iure cōsequantur expensæ factę
in re,glo. ponunt in l.in fundo.ff.eo.dic vt ibi.

SI ex ea. Res empta ex pecunia mea non est mea:& ideo à me vē dicari nō potest.h.d.contra hoc oppo. j.eo.l.si.vt proponis.Sol.vt ibi &c.

PArtum. Eius est partus,cuius est mater[d].h.d.& hoc est verum quoad dominium:secus quoad honores,& munera:vt.l.nullus.j.de decu.

SVMMARIVM.

1 *Res empta ex pecunia militis,quòd poßit ab eo uendicari.*
2 *Minor quādo uēdicet rem emptam ex eius pecunia?*
3 *Ecclesia qñ uendicare poteſt rem emptam,ex eius pecunia?*
4 *Res empta ex pecunia uxoris per uirum,quando per uxorem uendicetur.*

SI vt proponis. Res empta ex pe-
cunia militis,pōt speciali fauore[e] a mi
lite vēdicari pot etiā agi act.neg.gest.
vel mandat,si intercesserit.h.d.¶ Opp.de.l.si ex-
ea pecunia.s.eo.Dixit gl.hic est speciale ī milite,
sicut in minore,& ī ecclesia,& in vxore. Dicit gl.
1 quā vide & not.Certè† in milite,hoc est verū sim
pliciter:qa res empta ex pecunia sua pōt vēdicari
2 ab eo:in minore,† nō est verū simpl'r.Sed ē distin-
f guēdū.an fuerit empta res à tutore,[f] vel curatore:
& procedit glos. Aut fuit empta ab extraneo:&
tūc demum in subsidium potest res vēdicari.Pro
batur in.l.filiæ.ff.de sol.& ibi tāgitur per glo.cla
rius per Iacob. de are.in.l.iȷ.quando ex fac.tutu.
3 ¶ Itē.eodē modo intelligo,ꝙ dicit de Ecclesia[g]
g ad similitudinē minoris . argu.in.l . orphanotro-
4 phos.in prin.de Episco.& cle.Illud verò,†quod
h dicitur in vxore,& viro nō est verum[h] simplici-
ter:sed demum in subsidium.ita loquitur.l.ex pe
cunia.j.de iure do.

SVMMARIVM

1 *Vxor,quando poßit uendicare rem dotalem.*
2 *Maritus eſt dominus rei dotalis.*

DOce ancillam. Vxor nō pt vēdicare rē
i dotalē[i].h.d.¶ Op.de iure dotium.l.vbi

1 Sol.† hoc est verū,nisi marito vergēte ad inopiā:
vt.l.cōtra.Aliȷ dicūt.quòd ibi agitur hypotheca
k ria.non autem in rem[k].Ita loquitur hic.& ista est
2 etiā satis bona.¶ Itē ex hac leg.not.casum† ꝙ ma
ritus est domin⁹ rei dotalis.de quo vidistis plenè
in.l.in rebus.j.de iure dot.&c.

l **CVm super.** [l]Dominium potest probari per testes,vel instrumenta,vel aliȷs.probationibus,h.d.

SI quis sciens. Quicquid plātatur,serit,vel ædificatur.Omne solo cedit radices,si tamen egit &c.

SVMMARIVM.

1 *Dominiū in uenditione,quādo trāsferatur per traditionē?*
2 *Fides de precio,quando dicatur haberi?remißiuè.*
3 *Fides de precio,an poßit haberi per procuratorem? remißiuè.*

INciuile. In contractibus nominatis,non est loc⁹ cōdictioni ob cām cōtra cū,q contractū ex parte sua nō implet:sed ad ea,q̄ in cōtractū deuenīūt,est agēdū.h.d.hæc bona lex
1 ¶ Op.† rei venditæ nō trāsfertur dominium per
traditionē,nisi precio soluto:vt.l.ꝙ vēdidi.ff.de
cōtrahen.emp.insti.de re.diui.§.venditæ. Sol.in
tellige,hic fuit habita fides de precio:vt.d.§.ven
2 ditę.Qualiter† aūt dicatur haberi fides de precio,
tāgiť p gl.in.l.procu.in fi.de tribu.&.d.§.vēditæ.
3 ¶ † Item,an per procuratorē possit haberi fides
m de precio?tangit Cy.[m] hic. Ego plenè dixi.in.l.à
diuo pio.§.sed si emptor.ff.de re iudi.vt gl.tāgit.
& in.l.si procurator.de iure fisci.

ORdinarii. Ista lex tractat materiam.l.īcerti.j.de interdi.vt ibi dixi.& glos.ponit.Breuiter dicit. Possessorium retinendæ debet prius examinari:deinde ad pretorium perueniri.h.d.ista lex in summario.

n **CVm a matre.** [n]Pro ea parte,qua quis succedit defuncto,p ea ipsi⁹ repręsentat psonā:& eatenus cōtra eius factū
o venire nō pōt.[o] h.d.hæc bona lex.¶ Gl.q̄rit hic[p]
p qd in pr̃e alienāte rē filiȷ?rñ.aut fili⁹ fuit hęres pa
tris:& idē ꝙ in matre:aut fili⁹ nō erat hæres pr̃is:
tūc sine dubio pōt vēdicare:vt.l.j.j.de bo.mater.
¶ Quęro,qd si filius fuit tm̄ institutus in bonorū
subsidio.gl.hic tangit plenius,& melius dicit.de
iure deliber.l.sancimus.§.in cōputatione. vbi gl.
videtur dicere contra.& dic, vt ibi dixi &c.

q **QVoties.** [q]Ille est potior in dominio, cui pri⁹ res traditur:licet alius in tit.præuenerit.hoc intendit ista lex.breuiter.

a ¶ Aliud in rebus.Et in materia istarū oppositionū,vide Pau.de castr.
cōsi.xviȷ.ꝙ incipit.in christi noīe,amen.in causa quæ vertiť in vlti , col.
b ¶ Personā petitoris. Et in hac materia.vide Bar.melius in repe.l. fru-
ctus.ff.e.& ī.l.iȷ.de fruc.& lit.expē.& Bar.ī.l.apud Iul.§.fiid⁹, de leg.j.
& ibi videť voluisse idē:licet sua distinctio sit maxima restrictio ad hāc
leg.secundū Imo. ibi vide Bal.hic & Ang.ī.d.l.fruct⁹. Cy.cōtra Bar,ī.l. incertū.ī.j.q.j.eo. & vide Bar.ī.l. & ex diuerso.in prī.ff.de reiȷ vend.per Ang.in.l.fruct⁹.la.j.& cōtra.l.si nauis.e.ti. vide Bal.ī.d.l.iȷ.de fruc.& lit.expē. hāc.l.limita non habere locū in dote.l. si cū dotē.§.fi.solu.mat.vel dicit hāc l.nō pcedere ī iudiciȷs vniuersalibus.l. Imperator.§.fi.cū.l.seq. & ꝙ ibi Bart.de leg.iȷ. Ibidem & magis cōis opin.vr̃ esse cū Bar.hic cū quo cōcor.Gul.de cu.& Bal.hic.&Imo. Ray.& Paul. de ca.in.d.l. fructus. quā opi.tñ limita primò:vt pcedat in illo possessore q nullā habet iustā cām à dño inducēte:sec⁹ si causam haberet:vt ē creditor habens fundū pignoratū à dño.qa dño tenebitur de fructibus,quos ipse debitor pcipere potuisset.tex.est mēti tenendus.in.l.iȷ.C.de pig.actio. ꝙ repugnat not. bal.Secūdò limita pcedere ī vero malęfidei possessore:secus in ficto cuius mala fides inducta esset fictè post lit. cōtest.cōtra eū factā.Nā talis teneť tantum de fructib⁹,quos ipse reus percipere potuisset.text. est non violando literam.C.de fruc.& lit.expen.l.iȷ.secundum Bar.ibi,
licet glo.ibidem aliter intelligat.
c POMATES.¶ Si ēm psona.Vide Alex.vbi appellat istā cōem
in.l.apud Iul.in prin.ff.de leg.j.& Ro.cōsi.cclv.& Aret.cō.xvij.co.ix.
d ¶ Est mater.Probatur in.l.fi.§.idē respōdit mulierem. ad municipales.
e ¶ Speciali fauore.Et vide glo.in.l.vxor marito.de dona.inter virum&
vxorem.in gl.j.& glo.fina.& ibi Bar.&Bal.in.l.si patruus.j.communia
vtriusq; iudiciȷ.
f ¶ A tutore.Et adde,ꝙ hoc priuilegiū habet etiam pecuniam datam fi-
lio in peculium:quia est vniuersale secundū Bal.ī.l.filium.j.fami.erci.&
adde Bal.omninodo in.l.j.si quis alteri vel sibi,per Bald.in.d.l.pe.j.de
seruo pigno.dato.
g ¶ De ecclesia.Vide omnino Bar.in.l.si vrbana.in fi.de cōdi.inde.secus
si res fuerit empta de pecunia mutuata,per ecclesiam,secūdū Bal.in.l.fi.
C.de fideicommis.
h ¶ Nō est verū.Vide no.gl.in.l.si filiȷ tui.ī fi.princi.gl.j.de do.inter vi.&
vxo.Et adde.Bar.hic:adde tu Ia.aluaro.in.c.j.§.& qa vidim⁹.de his qui
feu.da.pos.qui hoc idem tenet,arg.l.proculus.ff.de iure dotium.
i ¶ Dotalem.Vide Bar.& Bal.in.l.j.j.de seruo pig.da.ma.
k ¶ In rem.Vide.Bar.latius.aliter in.l.si cōstāte.ī.j.q.iiȷ.q.prī.hic alleg.
l ¶ Cum super.Vide Pau.de cast.ccclxiȷ.
m ¶ Tangit Cy.Vide Ang.consi.xliiȷ.
n ¶ Cum à matre. vide sup hac.l.in cōsi.xviȷ.ꝙ īcipit ī christi noīe amē. in cā quę vertitur &c.in.iȷ.col.&cū hac leg.cōcordat. l.vnū ex familia §.sed si vno,de lega.iȷ.
o ¶ Venire nō potest. Qualiter ista l.sit intelligenda, vide gl.& Bal.ī.l.luci⁹.so.ma.&no. Bar.ī.l.cū mulier.so.ma.& ī.l.iȷ.j.si quid in frau.cred.
POMATES.
p ¶ Gl.q̄rit hic.Vide Alexā.cōsi.iȷ.co.ij.vol.iȷ.&.x.co.penul. & cōsi.xviȷ.col.iȷ.ī.iȷ.dubio.vol.v.vbi loquiť ī patre alienāte feudū,ī casu pmisso.&c.&.xxj.co.iȷ.vbi declarat vol.v.ī ver.& per pdicta.& Feli.in rub.de spon.col.fi.& Aluaro.ī tit.si de feudo sit cōtrouer.§.si facta.col.pe.ī fi.& seq.& Alex.cō.cxxxix.vo.ij.& col.ij.&.cxxiiȷ.vo.v. vide ēt exēplū p Ale.cō.xxix.col.iȷ.vol.v. Paul.de ca.cō.ccxlvij.col.ij.ī fi.ī.ij.antiquo Fulg.cō.lxviȷ.& Ro.cōs.xvij.Cu.cōs.xxxiȷ.tex.& ibi.Ias.in prin.in auť.vñ & si parēs.C.de inoff.test.& vide Oldr.consi.xciiȷ.in.ij.col.& Are.cxxiij.col.ij.& Alex.lxxxvij.col.iȷ.volu.iȷ.&.xxvj.colum.ij.in fi.vol.v.
q ¶ Quoties . Adde,ꝙ dixit Host.post Inn.ī.c.cōtinebať.de his q̄ si à pla.sine cōsēsu cap.
p illū tex.ꝙ ista lex.nūc nō habet locū ī psonis eccl'asticis vēdentib⁹:qa
tūc sp erit potior prim⁹ emptor:licet secūdo res fuerit tradita,& nō pri
mo:qa tales personæ nō deberent adhibere fraudē,in suis cōtractibus.
ca.per tuas.de dona. Sed laici se quasi naturaliter adinuicē decipiūt.l.in
causæ.la.ij.de mino. Item:quia cōsensus spiritualis est fortior ꝙ̄ carna-
lis.ideo difficilius rumpitur.c.ij.de trāsla.prælato.sed Abb.sicu.in.d.c.
cōtinebātur.Refert,quòd istud singulare dictū cōmuniter nō tenetur à
modernioribus:qa ista lex non reperitur correcta per canones: ideo nō
debet corrigi p gl.magis. Sed refert Abb.singulariter posse illud dictū
subdistingui , in cōcessiōe rerū spiritualiū,in quibus ex sola cōcessiōe
trāsfertur ius in re:vt in tex.no.in.c.si tibi.de præbē.in.vj.Facit.c.fi.de
spōsa.duo,& ꝙ no.cōmuniter in.c.inter cætera.de præbē.Itē secūdum
eū posset saluari:qñ ecclesia vēdit ecclesię,vt ex sola cōuētiōe sit trāslatū
dñium in ecclesiā.ar.l.fin.C.de sac.san.eccle.Illa tñ lex nō loquiť,qñ ec-
clesia contraxit cū ecclesia:& videť disputandū esse,an priuilegiū illi⁹
cōstitutionis competat ecclesiæ:cōtra ecclesiam.& satis ęquum esset te-

nere. quòd sic. & faciūt no. p Barto. in auē. quas actio nes. C. de sac. sanc. eccl. vbi disputat, an priuilegiū &c. Adde, q̄dixi post Bartol. in. l. siue aūt. §. j. de publi. & dictā opinio. Host. & Inn. seq̄t Lud. ro. in auē. similiter. ad fin. ad l. fal. ī. xxij. fallē. arg. c. cū aūt. de iure pa. & in hac materia quis sit potiꝰ, etiā si iteruenit iuramentū: & qd si vni vēdidi, alteri ꝓmisi, vēdere, Inn. ī. c. cū contingat. de iureiur. ī. iij. char. & illud dictū Host. ī. d. c. continebaē. tenēt scribētes ī cle. cū illusio. de renunc. vt habeo relatū, per Mode. in ca. suam. de poenis. ADDE. quòd dictum Inn. sequiē Ro. cons. ccxvij. vbi illud extēdit. ad principem,

a ¶ De fructibus ꝑceptis. Et ita etiā tenet Pau. de cast. in cō. clvij. ꝙ incipit, ī christi noīe amen. qō. ista veritē &c. allegat hūc text. iuncta gloss.

b ¶ Certū est Vide Bar. ī. l. & ex diuerso. ff. eo. & hāc leg. secūdo dicto limitauit Bar. ī. l. insulā. §. fructꝰ. ff. sol. matr. Quā limitationē rephēdunt ibi Raph. & Pau. de cast. Sed ī vno casu saluat ibi Alex. & vide ad hāc leg. aliqua p Bar. in. l. iij. §. ex cōtrario. de acqr. pos. & hāc leg. limita ī iudicio singulari, ꝙ fructus ꝑcepti, & cōsumpti à bonæfidei possessore veniūt restituēdi: secꝰ in iudicio vniuersali. l. non est ambiguū. & ibi Cy. & Bal. fami. ercis.

POMATES.

c ¶ Morelitis. dic ꝓimò hodie de eq tate canoni. post solā citationē videad istam leg. d. Franc. de crema. notabili. c. j

SI in area. Quod in communi ædificatur, commune efficitur: sed ædificanti bona fide, ex pensæ debēt restitui. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Protestatio facta ementi rem meām, quomodo fiat?*
2 *Denūciatio, quòd cōstituat quē in mala fide. nu. 4. & nu. 5.*
3 *Malæfidei possessor constitutus, per denunciationem: quòd teneatur tantum de perceptis.*

SI fundum. Denūciatio facta à dño, ne qs emat, emptorē cōstituit malæfidei possessorem. h. d. Not. hanc. l. de virtute huius denunciationis, quæ constituit emptorē malæfidei.
1 ¶ † Itē pōdero verba huius leg. valde in materia probationis, ꝙ nō sufficit, si protestetur, ꝙ nō emat: sed debet dicere: qa est mea: vt hic patet in tex.
2 ¶ Ex hac leg. habes duo. † Primo, ꝙ denunciatio cōstituit aliquē malæfidei possessorē. Se-
3 cūdo † ꝙ iste malefidei possessor, teneaē tm̄ de fru
a ctibꝰ ꝑceptis, [a] quasi dicat nō de ꝑcipiēdis. & sic titulus excusat à percipiēdis. & ita tenet glo. licet doct. vltramō. dicāt contra primū passum: vtrum
4 denunciatio cōstituat quem in mora. Cy. hic dicit, & ponit verba Dyn. q̄ sunt in. l. j. & l. iij. ff. ꝙ fal. tu. autho. & dic, vt hic plenè per eū. Ego ponā in meo tractatu de ꝓtestatiōe. ¶ Itē not. † ꝙ de-
5 nunciatio constituit quē malæfidei, ante contractum: posteà verò non. no. per gloss. in. l. pe. ff. de vsucapio. pro empto.

INdicia. Dominium potest ꝓbari instrumentis, & aliis indiciis. h. d. &c.

NOn seruum. Cōtra dominū institui debet actio pro rebus, quas detinet seruus, non contra seruum. h. d.

APossidentibus. In acti. in rem. cōtra restituentem, lucratur ī litem. h. d.

b CErtum est. [b] Ista lex nō po sset esse magis bre uis, q̄ ē: & est magis repetibilis ī materia fructuū, q̄ aliqua alia. Materiam istam ponit glo. in. l. & ex diuerso. ff. eo. doc. recitant eam hic: ideo non recitaui eam.

SI mancipium. Qui repetit rem suā non tenetur ad restituendum preciū, ab alio perceptum. h. d.

NVllo iusto. Qui titulum iustū non habet, longo tempore non præscribit. h. d.

SOlennibus. Per solutionē pēsionis, non consequitur quis dominium. h. d.

c MOrelitis. [c] Præscriptio longi tēporis, post lit. cōte. nō currit. h. d. ¶ No. & tene mēti hāc leg. de qua facio, & doceo practicam i. . l. Celsus. ff. vsuca. Tu scis, ꝙ articuli ꝓducunē post lit. cōtest. & testes etiā examinātur. Facias ꝙ articulꝰ tuꝰ cōcludat: ꝙ tu possedisti. x. an. & vltra, ante lit. cōst: Nā si probareē possessio. x. an. post lit. contest. nihil probares. Et ad hoc no. hāc. l. quæ melius dicit, q̄ aliqua de mundo.

SEruum. Ex solo, titulo sine possessione, non quæritur dominium. h. d.

SVMMARIVM

1 *Opponi potest de iure tertij, quando est exlusiuum iuris agentis.*

d REs alienas. [d] Nisi actor suā ītētionē ꝓbet, reꝰ possidēs, licet etiā ījustē absoluiē. h. d.
1 ¶ Ex hoc habes, † ꝙ hoc casu, licet op ponere de iure tertij hoc mō. tu vendicas rē, quam ego possideo: ego possum dicere nō est tua, sed
e cuiusdam tertij. Ratio est: quia ius tertij, [e] est exclusiuum iuris agentis. Vidistis in. l. cū seruūquis piam. j. de ser. fugi.

De usufructu, & habitatione, & ministerio seruorum. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Vsufructuarius, quomodo dicatur dominus?*
2 *Vsufructuario datur realis actio: ut confessoria, & negatoria.*
3 *Seruitutes personales sunt quatuor.*
4 *Ministerium seruorum, est seruitus personalis.*

¶ Rubrica nostra cōtinuaē secūdū gl. nostrā sic. Dictū. s. de dño rerū corporalium, sequiē videre de dño rerū ícorporaliū: vt vsufructꝰ, vsus &c.
e ¶ Ista continuatio videē posse impugnari. Et videē ꝙ hic fit oppositio in obiectione. Nā vsufru
e ctus est ius vtendi, fruendi, alienis rebus: vt. ff. eo. ti. l. j. sed gl. secundū istā cōtinuationē videē cōclu
f dere, ꝙ vsufructuarius sit dñs: [f] quare malè. Potes saluare gl. secūdū Gul. de cug. & dicere, ꝙ vsufructuariꝰ habito respectu ad ius, ꝙ habet in re pōt dici dñs ipsius. arg. l. in vēditione. ff. de bo. autho.
2 iud. poss. in prin. Nam † & vsufructuario daē realis actio, vt cōfessoria, & negatoria, quę dño danē vt. l. ij. in prin. ff. si ser. vendi. & ꝙ ibi not. & in. l. vti frui. §. j. ff. si vsufruc. pe. ¶ Ad euidentiā totiꝰ materiæ, debetis scire: ꝙ seruitutes quædam sunt reales: de quibus habetis. j. tit. ꝓxi. Quædā sunt
3 personales: † & istæ sunt quatuor. secundùm Dy. j. vsufructus, de quo principaliter tractat titulus noster. & cuius naturæ sit, habetis in. l. vsufructu legato. in princip. ff. eo. titu. Est & vsus, & cuius naturæ sit habetis in. l. plenum. in prin. ff. de vsu. & habi. Et est habitatio, & cuius naturæ sit habetis in. l. penul. §. licet tam angustus. ff. de vsu & habi. Et est ministerium seruorum, de quo fit mētio in rubri. nostra: & cuius naturæ sit habetis in l. ij. ff. de oper. ser. & in. l. ij. de vsufruc. leg. Li-
4 cet † quidam dixerint, ꝙ ministeriū seruorum sit seruitus realis. Tamē tu dicas, secūdū Dy. ꝙ seruitus ꝑsonalis est. Nam morte serui extinguiē: secus in realibus, q̄ sunt perpetuæ, & debenē à rē rei: vt l. j. & quod ibi not. ff. de serui. titu. generali. & l. q aliena. §. fi. ff. de neg. gest. & ibi bonus tex. & hāc opi. firmat Dy. in. §. equē. instit. de actio.

SVMMARIVM.

1 *Testator non potest remittere cautionem introductam, in fauorem hæredis. nu. 6.*
2 *Testator non potest facere, quin leges habeant locum in suo testamento. & nu. 9.*
3 *Vsusfructus, quando cadat in rebus, quæ usu cōsumuntur.*
4 *Verba impropriantur propter uoluntatē defuncti seruādā.*
5 *Verba quandoq; propriè, & quandoq; impropriè sumunē.*
7 *Inuitari ad delinquendum nemo debet.*
8 *Falcidiæ detractio quòd sit introducta fauore testatoris.*
10 *Lex hæc, de qua cautione sit intelligenda?*
11 *Hæres potest remittere hanc cautionem.*
12 *Cautio de qua in ista leg. quando dicatur de substantia usufructus.*
13 *Vsusfructus, si constituatur inter uiuos: an hæc cautio tunc posit remitti?*
14 *Libellus, dico me esse in possessione talium iurium: licet possessio in iuribus non detur, ꝙ sustentetur.*
15 *Verbum dubium prolatum ab actore, interpretatur pro eo.*
16 *Emphyteuta, qui cecidit à possessione rei emphyteuticæ si dicat, rem ad se pertinere iure dominij, quòd sustinetur libellus.*
17 *Libello si dicatur rem pertinere ratione dominij, uel quasi, ꝙ uideatur deductum dominium utile.*
18 *Dictum testis impropriè loquentis, quòd debet coadiuuari: ut non incidat in falsum.*

SI vsufructꝰ. Cautionē quā vsufruc. præstare debet, testator remittere non potest: & per consequens vsufructuariꝰ ante cautionē præstitam vti frui nō pōt. h. d.

¶ Not. j.

d ¶ Res alienas. Sing. est hęc lex se cūdū Bal. in. l. ij. j. q. nō ob. lō. tēp. ꝑscrip. uersi. no. de iur. tertij pōt opponi. p Bald. in. ij. de excep. rei iud.

POMATES.

d ¶ Limita istam. l. fi. vt p Alex. in. l. si ab hostibus. §. si alienā. in princ. ff. sol. mat. & cū Alexan. cōsi. j. vol. v.

e ¶ Ius tertij. Tu adde Bart. in. l. si alienādo. sol. mat.

e ¶ Et circa istūti. qn̄ legaē vsufructꝰ oīum bonorū. vide Ludo. ro. in consi. ccciiii. & an medietas alterius vsufructus accrescat alteri legatario.

POMATES.

f ¶ Vsufructuariꝰ sit dominꝰ. Vtrū vsufructuariꝰ dicatur dñs: facit ꝙ not. Bart. in. l. naturaliter. in prin. de acq. pos. & ad. de. l. vsufructus. & ibi Bart. in. l. q vsumfructum. de verbo. oblig.

1 ¶ Not.j.quod dixi in summario. ¶ No.ij.† testator cautionẽ, quæ est ĩtroducta in fauorẽ heredis
2 remittere nõ põt. ¶ No.iij.† ꝙ testator nõ põt facere ꝙ leg.nõ habeant locũ in testõ suo:vt hic.& l.nemo.ff.de leg.j. ¶ Op.dicit̃ hic, si vsufructus
3 oĩm bonorũ &c.tex.vr̃ cõcludere,ꝙ in reb⁹, † q̃ vsu cõsumunt̃ dicat̃ esse vsufruct⁹. ¶ Sed cõtra. de.l.j.&.ij.&.iij.ff. de vsufruct.ea.re.q̃ vsu consu. & de.§.cõstituit̃.instit.de vsufru.Sol.nomẽ fruct⁹ vel vsufructus,hic appositum sumitur propriè, quantũ ad eas res,quę.s.vsu nõ sumũtur.Impropriè autem sumitur etiam habito respectu ad eas
4 res,quæ vsu cõsumũtur.Et hoc † cõtingit ꝑpter
5 voluntatẽ defuncti cõseruãdã.Nam al's † verbum quãdoq;,sumit̃ ꝓpriè,& ĩpropriè:vt.l.ij.& ꝙ ibi not.de offi.ꝓcu.&.l.sed & si possessori.§.itẽ si iurauero.ff.de iureiuran. ¶ Item oppo.dicit̃ hic,ꝙ testator non põt remittere istã cautionẽ. ¶ Con-
6 tra.d.l.scire.j.vt in pos.lega.Sol.† hic nõ põt remittere istã cautionẽ:tum,qa est introducta in fa-
7 uorem hæredis:tum,qa vsufructuarius † inuitaret̃ ad delinquendum,cõtra.l.cõuenire.ff.de pac.do. cõtra.l.si vnus.§.illud.ff.de pactis.Sed cautio de qua fit mẽtio in leg.cõtra.est ĩtroducta in fauorẽ
a ipsius testatoris:& iõ eã remittere põt.ᵃ ¶ Sed cõtra istã solu.posset instari de aut̃.sed cũ testator.j. ad leg.falci.q̃ sumit̃ ex corpore.de hære.& fal.§. si verò expressim. vbi testator põt ꝓhibere falci
8 diã,q̃ est in fauorẽ hæredis.Sol. potestis † dicere, ꝙ detractio fal.sit fauor ipsi⁹ testãtis,ad hoc vt nõ decederet sine hęrede:qa decederet,si hęres non haberet aliquod cõmodũ:qa nõ adiret hæreditatẽ.ar.instit.ad.l.fal.in princ. ¶ Itẽ opp.dicit̃ hic, ꝙ etiã si testator ꝓhibuit cautionẽ exigi,quod tñ pstari debet.Cõtra de.§.disponat.in aut̃.de nup. col.iiij.hic aũt veniũt cõtra dispositionẽ ipsi⁹ te-
9 statoris:quare malè.Sol.† aut volũtas testatoris est secũdũ leges:& tũc indistinctè seruãda est:vt ĩ cõtrario.Aut est cõtra leges,vel qa fortè disponit volẽs legẽ locũ nõ habere in testamẽto:& ista dispositio est seruãda.Ita intelligat̃ lex.nr̃a.arg.in.l. nemo põt.de leg.j. ¶ Modò ꝓ declaratiõe nõstrę
10 legis q̃ro:† de qua cautione loquat̃ lex.nostra?breuiter loquit̃ de cautiõe de vtẽdo,fruẽdo,arbitrio boni viri:habẽdo respectũ ad res:q̃ vsu nõ cõsumũtur.Itẽ loquit̃ de alia cautiõe:videlicet de tãta pecunia reddẽda,vel estimatiõe rerũ, habẽdo respectũ ad res,q̃ vsu cõsumunt̃:vt.l.ij.§.j.de vsufr. earum rerum,quæ vsu cõsumuntur.in.§.cõstituitur.insti.eo.tit. ¶ Quæro,dicit̃ hic:ꝙ testator nõ
11 põt remittere hãc cautionẽ.Sed nũqd hæres † potest remittere hãc cautionẽ ipso iure.Primò videtur ꝙ nõ per.l.hærede.ff.de reg.iur.gl.nostra videtur determinare cõtrariũ:qa cũ ista cautio sit in fauorẽ hæredis,ipse hæres fauori suo renunciare põt,vt.l.si qs in cõscribẽdo.de pac.&.l.si qs in cõ
12 scribẽdo.de epi.& cle. ¶ Itẽ q̃ro,nũqd † cautio sit
b de substãtia vsufruct⁹ᵇ.Primò videt̃ quòd sic,ꝑ hãc leg.& ꝑ.l.j.§.j.&.§.habet.ff.de vsufr.queãd. ca.In cõtrariũ vr̃.l.si vsufruct⁹.§. illud.&.§.planè.vsufru.queãd.ca.Ad idẽ.l.hoc senatuscõsultũ §.j.ff.de vsufruc.earũ rerũ,q̃ vsu cõsu.In quibus leg.ꝓbat̃.ꝙ cõsistit vsufruct⁹ sine cautiõe.Hanc vlt.partẽ ꝓbat glos.in.l.j.ff.eo. ¶ Iaco.but.dicit. duo verba.& sic aut q̃ris,nunqd ista cautio sit de substãtia vsufructus,habẽdo respectũ ad eas res, quę vsu nõ cõsu.& dico,ꝙ nõ est de substãtia.Nã & in multis casibus vsufructus cõsistit sine ea:vt videbitis no.in.l.vsufructu.j.eo.ti.Si verò habeamus respectum ad eas res quæ vsu cõsumũtur:tũc cautio ista videtur esse de substãtia:vt.l.hoc senatus.§.j.ff.de vsufru.ea.re.quæ vsu cõsu.secũdum eũ. ¶ Itẽ quæro,dicit̃ hic:ꝙ testator in testamẽto non potest remittere hanc cautionem.Sed pone.
13 † ꝙ constituo tibi vsumfruc.inter viuos:ꝙ põtserí.vt.l.vsufru.j.eo.tit.§.cõstituitur.instit.eo.titu. Nunquid possum remittere hãc cautionẽ?primò vr̃ ꝙ non per.l.vsufr.in fi.j.e.titu. ¶ In contrariũ determinat.Gul.de cug.hic:qa cũ in suũ fauorem ista cautio sit introducta,fauori suo renũciare potest:vt.d.l.si qs in cõscribẽdo.Nõ obst.l.cõtraria. quia est verum,ꝙ nõ est differẽtia inter contractũ inter viuos,& vltimas volũtates,quãtũ ad cõstitutionem vsufruc.tñ quãtũ ad pręstandũ cautionẽ sic ꝑ rationẽ supradictã.Ita dicit ipse.Multũ facit tamẽ cõtra hanc opi.vna ratio,quã glo.assignat hic.& in.l.scire.j.vt ĩ pos.leg.Quia dicit gl. hæc cautio est introducta:vt tollat̃ occasio delinquẽdi ipsi vsufructuario.Et ꝑ cõsequẽs vr̃.ꝙ ĩ cõtractu nõ possit remitti hęc cautio.qa ita inuitaretur vsufructuari⁹ ad delinquẽdũ,remissa sibi cautione in cõtractu,sicut in vltima volũtate.ar.ad p̃dicta.l.cõuenire.ff.de pac.do.&.l.si vnus.§.illud. ff.de pac. ¶ Vltimò hæc.l.& similes valẽt ad quęstionẽ.secũdũ Gul.de cug.& ipse ponit ĩ.l.sed & si possessori.§.itẽ si iurauero.ff.de iureiur.Ecce vos detis hic,ꝙ nomẽ vsufruct⁹ ꝓpriè ponit̃,& ĩpro
14 priè diuersis respectib⁹. ¶ Modò pone:† Quidã agebat cõtra aliũ,dicebat se esse in possessiõe ta c liũ iuriũ:scitis,ꝙ iura non possident̃:vt.l. seruus §.incorporales.de acqui.rerũ do.nũquid ꝓcedit iste libellus?dicit ipse ꝙ sic,arg.istius tex.& arg. dicti.§.itẽ si iurauero.qa licet ꝓpriè possessio nõ cadat in iurib⁹,tamẽ impropriè sic:& maxĩmè cũ d
15 in initijs iudiciorũ,si verbum † dubium ab actore proferat̃,interpretemur pro eo:vt.l.si qs intentio ne.& ꝙ ibi not.ff.de iu. ¶ Itẽ valet ad aliudᶜ.po-
16 ne emphyteuta † cadit à possessiõe,agit cõtra possessorem,dicẽs rẽ ad se pertinere iure dominij,nũ
d quid poterit defendi talis libellusᵈ? videt̃ ꝙ non. Nã app.dominij simpliciter prolati,refert̃ ad directũ:vt.l.j.in fi.si ager vectig.vel emphy.pe.Sed emphyteuta nõ habet directũ dñium,sed vtile,vt ibi no.ergo.&c.In contrarium determinat Gul. de cug.per præallega.rationes:qa licet dñium ꝓpriè sumptũ intelligat̃ de directo:põt etiã intelligi de vtili.quod habet ipse emphyteuta.arg.prealle.iuriũ. ¶ Et ex hoc potestis cõcludere aliud, secũdũ opi.Gul.qa videtis secũdũ opi.suã.ꝙ verbũ dñij in libello prolatũ:cõprehendit etiã vtile
17 dominium.Vnde valet † ad libellũ,qui quotidie formatur in rei vendica.Nam dicit̃.Peto talem rẽ ad me pertinentiam iure dñij,vel quasi.Nũquid videt̃ esse deductũ dñium vtile?certè sic.secundũ istã opi.& hãc op.videt̃ etiã formare Dy.in.l.& an eãdẽ.§.actiões.de excep.rei iudi.& candẽ format do.Mar.in.l.si mater.§.eandẽ.eo.tit.Si actor ꝓbabit pręscriptionẽ.x.vel.xx.an.ꝑ quã q̃rit̃ vtile dominiũ:vt not.in aut̃ nisi.C.de bo.mat.videt̃, ꝙ debeat obtinere. ¶ Vltimò valet ista lectu.& si
18 miles.† ꝙ si testis loquat̃ impropriè,ꝙ dictũ suum
e debeat coadiuuariᵉ. ¶ Et est verum secũdum do.
f Iac.ᶠ quantum ad hoc,vt non incidat in falsitatẽ, nõ autem vt probet:vt not. per eum in.d.§.itẽ si iurauero.Nã verbum testis dubium,semper contra proferentẽ debet interpretari:vt in.c.in præsentia.extra de proba.&c.

VErbis. ¶ Proprietarius non impedit obligare proprietatem,licet vsufructus sit alienus.h.d. No.summarium.

SVMMARIVM.

1 Vsufructus finitur morte usufructuarij.
2 Vsufructus qñ finiatur morte proprietarij.& nu.3.
4 Casus in quo pater non habet usumfructum,in bonis aduentitijs.

SI patri. Morte ꝓprietarij, non tollit̃ vsufructus:sed fru
1 ctuarij sic.h.d. ¶ No.† ꝙ vsufruct⁹ finit̃ morte vsufru.siue vsufruct⁹ sit cõ
2 stitut⁹ in vltima volũtate,siue in cõtractu. ¶ † Secũdò habetis notare,ꝙ morte ꝓprietarij nõ extĩguit̃ vsufruct⁹.Modò,cõtra istud secũdũ notabi le,oppo.de.l.ij.j.de bon.ma.vbi videt̃ ꝙ mortuo f filio cõsolidet̃ cũ ꝓprietate.Sed secundũ Pla.ibi est casus spẽlis.Istud ẽ falsũ:qa nõ apparet aliqua ratio spẽlitatis.quare sol.& meli⁹ vt ibi no.qa ibi nõ dicit̃ ꝙ obierit fili⁹,sed pater:iõ nihil ad rhõbũ. ¶ Itẽ opp.de.l.penul.§.ꝙ si nepotes.j.tit.de bon.mat.Dicit gloss.etiam ibi fallit.Tu verò po-

a ¶ Remittere potest. Vtrum cautio possit remitti vsufructuario ꝑ, testatorem, inter viuos? vide.j. pro xi.dicit tamẽ . hic Cy. quòd cautio pro alijs rebus, q̃ vsu consumuntur potest remitti.sed Bald.hic dicit. ꝙ est contra istum text.qui loquitur in pecunia.& hãc etiam approbat Bald. in duobus locis hic.et ꝑ opi. Cy.tenet Petr. de anc.ĩ.c.fi. de pig. Sed Imo.ibi contra,& Sali.hic etiã tenet cũ opi. Bar. vide Bald. in aut̃. cui relictum in vlti.colum.in versi. ergo.C.de ĩdi.vidui.tollen.

b ¶ De substantia vsufruct⁹.Et ad de hoc ꝙ no. Bar. in.l.si tamẽ.de vsufruc.est tex.optimus.in.l.pen. de vsufr.ea.re,q̃ vsu cõsu.& cũ Bar.hic tenet Anton. de Butr.in.c.fin. de pig.sed Imol. ibi dubitat.per.l.hoc senatus.§.j.hic alle.Sali.hoc tenet cum Barto.

c ¶ Ad aliud. Ad de Bar.in.l.sed & si possessori.§.itẽ si iurauero.de iureiuran.

d ¶ Talis libellus. An si in libello emphyteuta dicat rem ad se pertinere iure dominij,possit defendi talis libellus. ad de Bar.in eo qui p̃scripsit in.l. minor.§.j.ff.de euic. vide q̃ dixi post Bart. ĩ.l.j.si ager. vec.hic alleg.& ꝙ not.Inn.in.c. examinata.ad fi.de iud.& ꝙ not. Inno.ĩ.c.ĩ pñtia.ad fi.de ꝓb.& ꝙ no. in.d.l.si qs intentione.ad fi.de iu. & Bar. sequit̃ hic Bal.in.l. ꝓprietatis.de ꝓba.Adde tñ,ꝙ appe.ꝓprietatis, semper intelligit̃ tex.in.d.l. j.in fi.si ager vec, no.Bal.ĩ.l.cũ res. in fi.j.de ꝓbat.& Bal.ĩ.l.pe.ĩ.j.col. si à nõ cope.iudi. Vide tu no.in.l.si olei.j.loca.

e ¶ Coadiuuari. Nota,qualiter debet iurare testis: de quo ꝑ Bart.ĩ.l. ij.ff.si cert.pet.& in.l.si iter stipulãtẽ.§.ꝑquo vbi oĩ no vide Imo. de ver.obl.sed Bar.ĩ ru.j.si ex fal.ĩstr. tenet,ꝙ ẽt testis, ĩprobè loquens, ꝓbat in fin.legis Vide omnino Bal. in.l.Luci⁹.ff.de in fa.

POMATES.

f ¶ Verũ secũdum do.Iac.Vide etiã Ale.ĩ.l.diuortio. ff.solu.ma.& vide Fel.in.c.cũ tu.ĩ.j. col.de te.& Imo. consi.cj.

a ¶ Oportet cauere. No. q sunt illi vsufructuarij, qui teneãtur cauere. Sed qd in condu ctore, emphiteuta, & alijs habẽtibus vtile dñium: vide Bal. in rub. j. de iure do. Adde an ante præstitã cautionẽ faciat fructus suos. Bal. consi. clxxvij. ij. libro.

b ¶ Reddere rationẽ. An pater teneaƭ reddere rationẽ filio, per Bald. in auƭ. episcopalis, alias ĩ. l. ẽphyteu. de epi. et cle. l. filia in vlt. col. ff. erci. & in. l. si superstite de dolo. & tex. bonus & doc. in. l. cũ op;. §. cũ autẽ de bo. q̃ lib. Alexã.

c ¶ Dare fideiusso res. No. qd si vsufructuari⁹ nõ põt cauere, Et vt sufficiat iuratoria cautio, duo reqrunƭ: vt no. Bar. in auƭ. gñaliter. in pri. de epi. & cle. & ꝙ ista difficultas semp ꝓbeƭ p iuramẽtũ, vt pueniaƭ ad iuratoriã cautionẽ tenet bal. ĩ. l. i. C. đ asser. tol. Sed ille tex. vr̃ subtiliter ĩ cõtrariũ. Et adde Bald. in. d. l. j. §. j. in fi. vbi q̃rit vtrũ semp sufficiat ista iuratoria cautio. Item nõ sufficit iuratoria cautio. vbicunq; iurasset qs se semel præsentare: & non obseruauerit. auƭ. ei qui & ꝙ ibi Bal. in primis verbis. de bo. auƭ. iud. pos. & ad hoc ꝙ no. Bal. ĩ. c. qua frõte. post gl. ĩ fi. de appel. imò etiã videƭ ibi in. d. auƭ. ei q. diceƭ hoc esse verũ, vbi solũ qs fuit contumax etiã absq; periurio Et ad qõnẽ gl. hic & doc. vide etiam Bal. ĩ. l. hac edicta li. §. his illud. ĩ pe. col. de secũ. nup. & adde ꝙ vbi qs liberaƭ a satisdatione: eo, qa non põt, & ꝙ deueniƭ ad iuratoriã caution: nõ debet solũ ꝓmitteƭ, sed cũ hypotheca bonorũ. per. l. fili. & ibi Bart. vt lega. not. caue. & tex. ĩ auƭ. cui relictũ. de indic. vidui. Et adde secũdũ Flo. hic staƭ iuratoriæ cautiõi, hoc est verũ, si qs nõ põt cauere ꝓpter paupertatẽ: sec⁹ si propter malos mores non potest fideiubere qa tũc nõ audiƭ cũ eius iuramento. l. iij. §. à barbaris, de re milit. & d. §. his illud. & c. per vestras. de dona. inter vi. & hoc fuit de mẽte Bal. ĩ auƭ. cui relictũ. in. ij. col. j. de iudi. vidui. & doc. in. c. qua frõte. l. fi. j. de ap. Itẽ istis in materia adde, ꝙ not. Cy. in l. vniuersa. & ibi dixi post Bal. s. de preci. impe. offe. & ad qõnem de qua hic, uide bonum tex. in. l. filiusfami. §. diui. uersi. itẽ Princeps. ff. de leg. j. Et quod sufficiat iuratoria cautio, vbi non potest satisdari, est tex. no. in. l. si constãte. §. quoties. solu. mat. & ꝙ not. in. l. in possessionem. in prĩ. quib. ex caus. in pos. ea. & per Pau. de cast. in. d. §. quoties. Et pro ista glos. ꝙ cautio necessaria nõ suppleaƭ p cautionẽ iuratoriã in defectum: tenet Rom. in. l. ij. in prin. sol. mat. per text. in. l. ij. C. de tu. qui sat. non de. Item limita, nisi alio remedio contra nõ ualentem cauere. l. filiusfami. §. diui. de le. j. & ibi imo. & uide Imo. in. l. non facile. ff. si cui plusq̃. per. l. falci. Itẽ limita, vt per Bald. in. l. ij. ff. de vsufru. leg.

POMATES.

d ¶ Cõmodo. Vide Panor. consil. xl. col. iij. in. ij. dubio. vol. j. & in. c. cũ constet. col. fi. de pign. vbi tãgit de sequen. uerbis Bar. & Alex. cõsi. lvij. vol. iij. col. fi.

e ¶ Nunquid fructus fecit suos. Et vide Barto. in. l. si homo. de vsuc. & aliquid in auƭ. cui relictũ. per Bald. in. l. fi. in. ij. col. de indi. vidui. tol.

---

tes dicere secũdũ Pet. & Cy. ibi & hic ꝙ ibi ẽ alia ratio finiẽdi vsumfructũ, videlicet cõsolidatio cũ proprietate.
3 ¶ † Item opp. de. §. si verò. in auƭ. de hære. ab ĩtesta. colla. ix. Quare dicas duo verba. Qñq; fili⁹ decedit nõ relictis descẽdentib⁹ vel collateralibus, sed patre tm̃: & tunc succedit tm̃ pater & vsufru. cõsolidaƭ cũ proprietate, vt in auƭ. defuncto. & ĩ corpore vñ sumiƭ. j. ad Tertu. qñq; filius decedit relictis descẽdentibus tantũ: & tũc illi succedũt: qa est potior causa descendẽtiũ: vt in §. j. in auƭ. de hær. ab intest. & ĩ auƭ. in succ. de suis & legiti. Qñq; decedit relicto patre & relictis fratrib⁹: & tũc pater succedit in virilẽ cũ fratribus. Et quantum ad illã portionẽ virilẽ vsufru. extin-
4 guitur, & cum proprietate cõsolidatur: quãtũ † ad alias portiones in quibus succedũt fratres, etiam vsufruct⁹ extinguiƭ: vt in. §. quoties. alias consequẽs. in auƭ. de hære. ab intest. Et q̃ sit ratio, dic, vt ibi. & est de casibus exceptuatis: ĩ quib⁹ pater nõ habet vsumfructũ ĩ bonis aduẽtitijs filiorũ, quos habetis not. in auƭ. idemq;. C. de bo. q̃ lib. & in corpore. vt lice. ma. & auiæ. §. fina. &c.

SVMMARIVM.

1 *Vsufructuarius tenetur cauere, de utendo, fruendòue arbitrio boni uiri.*
2 *Fiscus usufructuarius non cauet.*
3 *Pater usufructuarius nõ cauet, & qñ teneaƭ reddere rõnẽ.*
4 *Vsusfructus quando est relictus purè, & proprietas sub cõditione: usufructuarius non cauet.*
5 *Vsufructuarius si non potest cauere: an habeat usumfructũ.*
6 *Impoßibilitas facti, quòd excuset, sed difficultas non.*
7 *Vsufructuarius, si non præstitit cautionem: & percepit fructus, an eos faciat suos?*

VSufructu. Vsufructuarium siue ex testemento, siue ex cõtractu, oportet cauere[a] de vtẽ
a do fruendo arbi: boni viri. h. d. ¶ No.
1 ꝙ vsufructuarius † tenetur cauere de vtendo fruẽdo arbi. bo. vi. vt hic. & hæc sunt vera, siue vsusfr. cõstitutus sit in vltima volũtate, siue inter viuos: vt hic. ¶ Modò op. dicitur hic, ꝙ vsufructuarius
2 tenetur cauere &c. Cõtra † de. l. j. §. si ad fiscum. ff. vt leg. no. ca. ibi, fiscus non cauet. Solu. casus specialis est in fisco. ¶ Item oppo. de. l. fi. §. si autem
3 j. de bo. quæ libe. ¶ Solu. † etiam est casus specialis in patre, vt colligitur in. d. §. si autem. Nã non tenetur ille cauere: sicut & al's non tenetur redde-
b re rationẽ[b] administrationis: vt ibi. nisi dolosè gesserit: quia tunc tenetur reddere rationem administratiõis: vt. l. imperator. & ibi not. ff. ad Trebellia. ¶ Item oppo. de. l. si vsufructuarius. §. pla-
4 nè. & §. illud. ff. vsufruc. queãdmo. ca. Solut. † ibi vsusfructus erat relictus purè, proprietas sub cõditiõe: & ita sperabatur de proximo vsusfructus cõsolidari cũ proprietate, & sic vsufructuari⁹ vtebatur quasi re propria: & ideo non cauet. & ista est ratio legis contrariæ. ¶ Pro declaratione leg.
5 nostræ quærit glossa. † Ecce vsufructuarius debet cauere: & dare fideiussores de vtendo &c. arbitrio boni viri. Pone quod non potest dare fide
c iussores:[c] nunquid gaudebit commodo[d] vsusfru
d ctus? quidam dixerunt, quod nõ imò res debet sequestrari: vt. l. litibus. de agrico. & censi. lib. xj. C. Illa opi. nõ videtur vera. Nam regulariter sequestratio est prohibita, nisi in casib⁹ inter quos iste non enumeratur: vt. l. vnica, & quod ibi nota. j. de prohi. sequestra. & l. si fideiussor. §. fina. ff. satis. cog. Quare dixerunt alij: quòd si ipse velit promittere proprietario secundum formã. l. hac edictali, §. his illud. j. de secun. nup. quod admittetur ad vsumfructum. Ista opinio reprobatur in glossa. & meritò. Nam ibi est speciale in matre cõuolante ad secũda vota vt hic patet. Quare gl. nostra hic dicit, quòd si nõ potest dare fideiussores quod ipse non gaudebit cõmodo usufructus: ut l. uxori usus. ff. de usufr. leg. ¶ Sed cõtra istã sol. gl. posset instari. de. §. impossibilis. institu. de hę. insti. Sol. dicit gl. ibi loquitur de impossibilitate de natura, uel de iure: hic ĩ qõne nostra de impossibilitate facti. Vel meli⁹ secũdũ dictũ do. Iac. di-
6 catis, † ꝙ impossibilitas excusat aliquẽ, ut in contrario: sed difficultas p̃statiõis nõ excusat: ut. l. cõtinuus. §. illud. de uerbo. oblig. & ita intelligiƭ qõ nostra. ¶ Sed ulterius, contra determinationem gl. posset instari. de. l. cũ nõ facile. ff. si cui plusq̃. per leg. falcidiã. ubi si nõ põt p̃stare fideiussores: remittiƭ iuratoriæ cautiõi. ¶ Hui⁹ timore Pet. & Cy. post eũ dixerũt, ꝙ si usufructuari⁹ uelit iurare de utẽdo fruendo arbitrio boni uiri: quòd ipse gaudebit commodo usufructus, & remitteƭ sibi cautio. arg. in authẽ. cui relictum. posita. j. de indi. uidui. tollẽ. & in corpore unde sumiƭ. Facit ad hoc. l. j. §. sin uerò. j. de asser. tol. & ita tenet primã opi. positã hic in gl. Guil. de cug. tenet ꝙ res debent sequestrari apud quẽdam bonum uirũ: qui usufructuario præstabit cõmoditatẽ usufructus. arg. l. postq̃. §. imperator. ut leg. no. caue. ¶ Credere posse saluari opi. utriusq;. & sic. Nã aut persona usufructuarij, est persona suspecta: & tũc dicerẽ ꝙ haberet locũ opin. Gul. quod res debeat sequestrari, secũdũ formã. l. postq̃. §. Imperator. prealle. Aut nõ est persona suspecta: & tũc habet locũ opi. Pe. uidelicet, quod committatur iuratoriæ cautioni. arg. in. d. l. j. §. sin uerò. j. de asser. tol. ¶ Itẽ q̃ro, uidetis, ꝙ usufructuarius debet p̃stare
7 cautionẽ. † qd si nõ pręstitit cautionem, & fruct⁹
e percepit: nũquid fruct⁹ fecit suos[e]? gl. uariãt. Habetis unã glo. in. l. si cuius. §. j. alias est. l. si usufructus. ff. eo. tit. quę uideƭ dicere, quòd non facit fructus suos. Aliã habetis in. l. uxori. la. j. ff. de usufr. lega. quę uideƭ dicere, quod fecit fructus suos. qd dicem⁹? Gul. de Cu. concordat eas sic, aut usufructuarius bona fide usus fuit: qa forte cautio non fuit petita sibi ab herede: & tunc usufructuarius facit fructus suos. & ita habet locũ gl. quę est in. l. uxori. prealle. Aut nõ fuit usus bona fide: & tunc nõ facit fruct⁹ suos, & ita & habet locũ gl. quę est in. l. si cuius. §. j. de usufru. & hanc eandẽ opi. secũdũ Cy. Pet. format hic. & quodammodo fuerunt uerba Azo. in. d. l. uxori. de usufruc. lega. &c.

SI pater. Vsufructuarius fructus perceptos post tempus usufructui adiectũ tenetur restituere. h. d. ¶ Not. ꝙ dixi in summario. ¶ Itẽ no. ꝙ finito usufructu, post tẽpus ei adiectũ, fructuarius tenetur restituere omnes fructus: ut hic. ¶ Opp. diciƭ hic, ꝙ usufructuarius teneƭ restituere fructus perceptos post tẽpus, quasi uideaƭ dicere, ꝙ non teneaƭ de percipiendis. Sed cõtra de l. si nauis. §. gñaliter. ff. de rei uendi. & l. certum. s. tit. proximo. Dixerũt quidã, ꝙ hic est speciale in matre: ꝙ nõ teneatur de percipiẽdis. Ista solu. est falsa. p. l. si mater. j. de usuris. Quare dicatis, quod ista lex: suppletur per iura cõtraria: quia licet dicat quòd teneaƭ ad fructus perceptos, non tamen negat quin etiam de percipiendis teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Vsufructuarius potest obligare usumfructum: id est commoditatem utendi fruendi. & nu. 2.*

INterest. Maritus usumfructũ in dotẽ recipiens, proprietatem obligare non potest. Et idẽ si proprietatẽ inæstimatã in dotẽ reciperet: si uerò æstimatam, obligare põt. h. d. ¶ Ad euidẽtiã, ista lex habet duplicẽ intellectũ. Vn⁹ est secũdũ gl. ꝙ lex ista ponat tres casus, uidelicet qñ usufruct⁹ tm̃ daƭ in dotẽ. Item qñ daƭ proprietas inæstimata. Itẽ qñ daƭ æstimata. legiƭ & alio modo, vt

do,vt ponat quatuor casus.Et secũdũ istam lect. debet addi casus,in quo ꝓprietas sit æstimata ea æstimatione,q̃ nõ facit emptionẽ.Ponã vobis casum secũdũ primã lect.quã gl.approbat:licet aliã non reprobet.¶Nota,quod dixi in summario. ¶Op.dicit̃ hic ꝙ vsufructuari⁹ non põt obligare ꝓprietatẽ.¶Cõtra de.l.fruct⁹.de reg.iur.&.l.fi. ff.de vsuris,hic aũt dicit̃ cõtra.quare malè.Sol.dicũt q̃dã,ꝙ iura cõtraria:loquunt̃ in dubio.Certè ista solutio nõ videt̃ bona:qa nullũ habet saporẽ quare dic,ꝙ vsufructuari⁹ nõ põt obligare ꝓprie
1 tatẽ,vt hic:† vsumfructũ sic.& ita intelligãtur cõtraria.Cõtra istã sol.instat̃ de.l.arborib⁹.§ vsufructuari⁹.ff.e.tit.& de eo,ꝙ solet notari.§.itẽ finit̃. instit.eo.ti.vbi vsufructuari⁹ nõ põt cedere.Sol aut vsufructuari⁹ vult cedere,vel vẽdere,vel obligare ius vtendi fruendi,& dico ꝙ non põt:vt.d. §.itẽ finit̃.Aut vult cedere,vl'vẽdere cõmoditatẽ.
2 † vtẽdi fruẽdi,& hoc põt fieri:vt no.d.l.arboribus.&.d.§.itẽ finitur.insti.eo.ti.hic nõ sunt alia.

SVMMARIVM.

1 *Expensa,quæ fit in reficiendo pertinet ad usufructuarium.*
2 *Vsufructuari⁹ repetit magnã expẽsam:et qua actione?nu.3.*
4 *Vsufructuarius uidetur constitutus procurator in rem suã.*

EVm ad quem. Modica expensa pertinet ad vsufructuariũ: magna ad ꝓprietarium.h.di.Querit glo.qua actione vsufructuari⁹ repetet?Respondet quod per actionem negociorũ gesto. Ista gloss.non placet mihi, Licet enim modica expensa pertinereret ad vsufructuarium
1 & magna ad dominum : tamẽ† oĩs expensa in reficiẽdo semper pertinet ad vsufructuarium. Siue ergo sit magna expẽsa,siue pua:vsufructuari⁹ de
2 bet reficere:licet,†magnã[a] repetat,& paruã nõ:vt
a ff.de dã.infect.l.dãni.§.ei cuius.Vñ cũ vsufructuari⁹ expẽdit de necessitate:nõ põt repere p actionẽ neg.ge.vt.l.hęredes.§.idẽ est,si vn⁹.fami.erci.
3 ¶†Qualiter ergo repetet.Rñ. p actionẽ i factum. vt dicit iuriscõsultus in simili,in.l.p̃tor.§.his verbis.de bo.autho.iudi.pos.q est bon⁹ tex.ad hoc, vt repetat p vtilẽ actionẽ mãdati:qa vsufructua
4 rius † videt̃ cõstitut⁹ ꝓcurator in rẽ suã a dño, circa curã rei.Istud ꝓbat̃ in.l.j.in fi.cũ.l.seq.de ope.no.nũc.&.l.j.cũ.l..seq.vsufruc.quẽad.cauea.

SVMMARIVM

1 *Vsufructuarius poßidet naturaliter tantum*
2 *Poßeßio naturalis sola non sufficit ad præscriptionem.*

NEque fructuariũ. Vsufructuarius,vel eius hæres non præscribit
1 proprietatẽ,h.d.Ratio est,dicit gl.& bene.†quia
2 nõ possidet ciuiliter:sed naturalit̃ tm̃.†sola aũt naturalis non sufficit ad p̃scribendum:vt.l.acquiritur.§.fi.de acq.re.domi.p Dy.in.c.sine possessione.de regu.iu.lib.vj.Dixi plenissimè in.l.iiij.§.ex cõtrario.de acquiren.poss.

VSufructuari. Vsufructuari⁹,vel cui sũt relictæ operæ serui:alienandi facultatem non habet.h.d.

SIdomina. Habet duas lectu.secundũ primã.h.d.Morte dñi non extinguitur vsufructus.h.d.secũdũ aliã lect.Morte eius,q cõduxit vsunfructũ, vsusfruct⁹ cõduct⁹: extĩguit̃.h.d.secũdũ aliã lec.magis notabilẽ.&c.

HAbitatio. Habitatio finit̃ morte,& q eã habet non potest alienare proprietatẽ,etiam in vltima voluntate.h.d.

SVMMARIVM.

1 *Tempus certæ ætatis quãdo apponitur ad exclusionẽ iuris iam quæsiti:in dubio facit diem,non conditionem.*
2 *Dictio donec,importat quandam cõditionem extẽsiuam.& de ista dictione remißiuè.*

1 AMbiguitatem. Qñ † tp̃s certæ ætatis appo .ad exlusionem iuris iam quæsiti,in dubio facit diem, nõ conditionẽ:& vsusfructus morte extĩguit̃.h d.tota ista lex.Et ẽ ista lex vnum de mẽbris,ꝙ sit ĩ.l.si cui leget̃.de leg.j. &.l. ex his verbis.de bon.aut̃.iud.pos.¶Nota primò
2 ꝙ dixi i summario.¶Nota secũdò,† ꝙ dictio donec:hic importat cõditionẽ quãdã extensiuã.De hoc tangit̃ p gl.in.l.iiij.in prin.ff.de serui.ti.generali.tex.qui facit magis difficilem istã materiã de dictione quousq;,& donec est tex.ĩ.l.pe.de excu.tuto.Tu dic.vt plenè dixi ĩ.l.j.ff.de condi.& demon.tetigi.j̃.de lega.l.j.

SVMMARIVM.

1 *Habitatio,est ius per se,& qui eam habet,potest eã locare.*
2 *Habitatione legata,quòd ex usu loquendi quis intelligatur legasse dominium.*

CVm antiquitas. † Habita
1 tio est ius perse, & qui eã habet põt
b locare:[b] nõ tñ põt dominiũ vẽdicare: nisi hoc fuerit ĩ cõcedẽdo expressum.h.d.¶Op. ff.de vsu.& ha.l.cæterũ.in prin.&.l.sed neq;.Sol. ibi loquit̃ ĩ eo,cui relict⁹ est vsus tm̃:hic in eo,cui
2 relicta ẽ habitatio.¶†Quæro,quomõ poterit ꝓ
c bari,ꝙ qs legãdo habitationẽ, voluit legare[c] dominiũ?gl.respõdet & bene multũ notabiliter ex vsu loquẽdi. Sunt em̃ quidã,qui domũ vocãt habitationẽ:sicut sunt,quidam,q fundum appellãt possesionẽ,respiciendo ad proprietatem,nõ ad nudam possesionem:vt.l. interdum.de ver.sig. quod tenementi.

SVMMARIVM.

1 *Heredis appellatio quando finiatur in persona hæredis.*
2 *Liber homo quando poßit in perpetuum operas suas locare?remißiuè.*

d ANtiquitas.[d] Appellatio hęredis relata ad illud,quod sui natura nõ est transibile ad hæredes:in persona primi hæredis finitur.h.d.¶Oppo.de.l.in annalibus.j̃.de leg.
1 Glo.di.ibi solui. Tu dic ꝙ † ibi appellatio hr̃dis, refert̃ ad illud,ꝙ sui natura nõ est trãsibile ad hæredẽ:etiã volẽtib⁹ cõtrahẽtib⁹,seu volẽte testatore.Si em̃ esset actũ.ꝙ ad hæredes transiret nõ esset idẽ vsusfructus ille,q est in ꝑsona hęredis:& ille q erat in ꝑsona defuncti:vt.l.stipulatio ista.§.si qs ita.de ver.ob.Facit.ff.quẽad.vsufr.amit.l.repeti. sed legatũ annuũ ex natura rei legatæ, bene põt transire ad hæredẽ,sed nõ transit:qa est cõditiõale ꝓ annis sequẽtib⁹.Adijcit̃ ergo ibi,rei q̃ de sui natura põt ad hæredes transire.Ideo si bene respicis illã leg.hæres nõ capit tanq̃ legatũ sibi,sed tãquam legatum factũ defuncto cõseruatum in eũ. ¶Opp.de.l.sciendũ.de verb.sig.Solut.fallit ibi.
2 ¶†Vltimò gl.ĩducit istã leg.ad q̃stionẽ,vtrũ liber
e homo posit in perpetuũ[e] operas suas locare,seu obligare.De qua q̃stioue plenè dixi.ĩ repetiõe.l. stipulationes nõ diuidũtur.ff.de verb. obligatio.

INter antiquam. ¶ Per alienationem partis serui, non extinguitur vsufructus seruo concessus,h.d.

SVMMARIVM.

1 *Actio personalis competens pro usufructu,quòd tollatur lõgo tempore.*
2 *Promittens seruitutem,an dicatur promittere factum :an ius?remißiuè,*

* COrruptionem.[f] Vsufructu non vtendo & personalis actio pro eo competens,spacio longi tẽporis amittitur,non minori:finitur etiam p morte & capitis dimi.nõ p minimã.h.d. ¶Op.gl.cõtra.istã leg.multũ fortiter. videtur ꝙ ista lex.nõ ꝓcedit in vsufructu relicto ĩ testõ.Nã ille statim adita hr̃ditate est cõstitut⁹:vt.l.si ptẽ.
g §.j.quẽ ad.ser.amit.Sicut em̃ dñiũ trãsit recta via[g] in legata.ita ẽt ius vsufruc.vñ statim est cõstitut⁹. Si vero vsusfruct⁹ ẽ ꝓmiss⁹ p stipulationẽ,si q dẽ nõ ẽ tradit⁹,nõ p̃t amitti.sed si ẽ trad.iã ꝑsonalis actio ꝓ eo cõpetẽs,ẽ extĩcta solutiõe.Frustra ergo q̃rit̃ de ꝑsonali actiõe.¶Rogo † ꝙ aduertas,dico

a ¶Magnam repetat.Adde ꝙ cõtrariũ tenet Bal.quẽ refert & sequitur Pau.de ca.hic.qa durũ esset vsufru. magnã impẽsam facere de suo,deinde nõ recuperare.Vnde dicũt ꝙ non tenebitur nisi ad paruã:vt est de natura vsusfructus, Non obst.ꝙ sit procura.in rẽ suã,qa illud verũ, q̃tũ ad defendendũ:non vt de bursa teneatur facere impensam.

POMATES.

b ¶Locare. Quid in vasallo habitationis, an poterit ipse locare? vide Bal.ĩ p̃ludio feu. in secũda diuisione etibi.d.Prępo.

c ¶Legare dominium. An per legatum hæreditatis videatur legatum dominiũ,faciũt nota.p Bart. in.l.quint⁹.§.argẽto,de auro & ar. leg.not.ꝙ si relinquitur habitatio,intelligit̃ pro se & familia:p id ꝙ not.Bal.in aut̃. habita.in.j.colũ. j̃.ne filius p pro patre.

d ¶Antiquitas.Adde ad hãc leg.etiã Bar.ĩ.l. sẽproni⁹. de vsufruct. leg.

e ¶In perpetuum. Vide.l.Titio centum.ff.de cõdi.& dem.p Bar.in.l.j. ĩ.vj.col. de sentẽ. quę pro eo ꝙ interest.&gl.j.loca. ĩ.l.si hi et ĩ.l. post certi.C.de li.cau.

f ¶Corruptionẽ. Et vtrum illa lex habeat locum in hæreditate?dic ꝙ non:qa nũq̃ amittitur, nisi morte: vt no.glo.& Bal. in.l.cum antiquitas.s̃.eod.

* ¶Pro concordia Aduerte, ꝙ actio personalis cõpetens pro seruitute reali,vel personali, ĩponẽda,nõdum orta,tollitur spatio.x.vel.xx. an.secundũ.Bart. hic in hac.l.corruptionem.sed do. Alexã.hic in sua apostilla allegat Bart.sibi contrarium.in.l.si partẽ ff.quemadm.ser. amit.Tu dic non reperitur ꝙ Bart. aliquid dicat ĩ.d. l.si partem.preter summarium.sed adhuc ibi loquit̃ de seruitute imposita & orta.Patet dum dicit p vsum partis loci &c.p̃tereà aliud est in nihilo habere,seu vti actiõe,quo casu loquit̃ prima opi.Aliud vti ꝓ parte;quo casu ĩpeditur præscriptio ĩ totum.Adde ad Cep.in tracta.seruitutum.in j.parte.q̃stiõe.viij.

g ¶Recta via.Vide Bar.in.d.l.si ptẽ. vbi vr̃ tenere cõtrariũ,videlicet ꝙ actio ꝑsonalis cõpetẽs ꝓ seruitute reali vel ꝑsonali imponenda nõdũ orta tollit̃ spatio. x.vel.xx.an.& sic no.ꝙ actio personalis iuncta cum reali vel personali pręscribitur eodem tempore,sicut & realis. vide Bal.post glo.in.l. j.in.v.col. de anna.excep.

a ¶ Ex libris. Loqĩ
in dubio, an reli-
ctum filio dicatur
cõtẽplatiõe pr̃is,
vide latè Bar. in. l.
ſi filio. de dona. cã
mor. & vide pul-
chrè Bal. in. l. non
plures. de ſa. ſan.
ec. & ꝙ not. Bal. ĩ
l. galus. §. quidam
rectè. ff. de libe. &
poſthu.
b ¶ Relictum filio.
Qñ videaĩ factũ
eius cõtẽplatiõe:
vel patris.
c ¶ In. l. poſt mor-
tẽ. Quæro ĩ illa. l.
cũ qs. Illa hæredi
tas non põt q̃ri fi-
lio, dũmõ appa-
reat ꝙ cõtẽplatio
ne illi⁹ factũ ẽ. nõ
habem⁹, ꝙ ꝑ iſta
verba ſi ſoluas fi-
lio meo: videatur
pr̃ priuari vſufru
ctu. ꝑ. l. ſi vſuſfru-
ctus. §. ſi ita, iun-
cta gloſſ. ff. qñ. de
di. leg. ced.
d ¶ Præſcrib. Ad-
de gl. in. l. q lumi-
nib⁹. et ibi gl. ff. de
ſer. vr. p̃d. & Bar.
in. l. & ſi fortè. §. j.
ſi ſer. ven. & in. l. ſi
pri⁹. in. vij. op. de
oper. no. nũc. qñ
acqraĩ poſſeſsio
ſeruitutis alti⁹ nõ
tollendi. & ſic de
alijs tãgiĩ. j. eo. &
vide quod dixi
poſt Barto. in. l. j.
in prin. viij. col. ff.
de acq. poſ: ꝑ In-
no. in. c. bone. de
poſtu. ꝑ l. & in. c.
in literis. de reſti.
ſpo. & Bald. in. l.
proxi. & ꝙ dixi
poſt Bar. in. d. l. j.
de acq. poſ. & ple
nè quõ acquiraĩ
poſſeſsio ĩ corpo
ralib⁹ ꝑ Bal. in. l.
ꝓxi. in. xij. co. cũ
duab⁹ ſeq. & Bar. ĩ
l. licet de acq. poſ.
& plenè Pe. de an
cha. in repe. c. ſine
poſſeſsiõe. de reg.
iur. in vj.

quod in vſufructu. relicto iſta lex ꝓcedit ſine du
dio: qa in vltima voluntate cõcurrit actio ꝑſona
lis cũ reali: quãtũ eſt reſpectu originis; vt. l. j. & ij.
j. cõmu. de leg. In vſufructu verò ꝓmiſſo. inter vi
uos, procedit iſta lex etiã anteq̃ cõſtituaĩ. Et ſe-
cundũ hoc erit mirabile, ꝙ actio perſonalis fini-
tur lõgo tẽpore: etiã vſufructu nõ cõſtituto. & ita
generaliter hic glo. in fi. vr̃ hãc leg. intelligere. ita
etiã ſentit Azo. in ſumma hui⁹ tit. Itẽ ꝓcedit hęc
lex. j. in vſufructu iam cõſtituto: nec tolliĩ actio ꝑ-
ſonalis ſolu. Nã ille qui promiſit vſumfructũ, te-
neĩ ad factũ, hoc eſt ad patiẽtiã. Iſtã patiẽtiã nũq̃
tradit perfectè. licet em̃ patiaĩ te frui hodie, fortè
nõ patieĩ cras. ideo actio perſonalis adhuc nõ du
rat: qa vna cũ vſufructu extinguitur. Ita etiã dici
tur in. l. pluribꝰ. de ver. obl. & credo ꝙ iſta gl. dicat
veritatẽ. Vltramontani verò inſurrgũt cõtra eam,
2 & † dicũt ꝙ ille, qui ꝓmittit ſeruitutem, nõ pro-
mittit factũ, ſed ius: vt hic refert Cy. & hoc tãgit
in. l. ij. §. j. de ver. obl. & ibi hũc paſſum examina-
ui perfectè: & ſuſtinui glo. noſtram contra impu
gnationem Vltramontanorum.

EX libris Sabi. Hæc lex ha-
bet vnũ diffi-
cilem paſſum valde. Breuiter dicit. Si
filius, cui eſt vſuſfructus cõceſſus, ante patrem de
cedit: videtur cõtemplatiõe patris conceſſus: ſed
ſi patet prius decedat, cõtẽplatione filij. h. d. Diui
ditur in duas partes. Primò loquiĩ, qñ fili⁹, vel ſer
uus p̃deceſſerit. Secũdò qñ pater p̃deceſſerit. Itẽ
in prima loquiĩ de filio, & ſeruo. In ſecũda de fi-
lio tm̃. Secunda ibi. neq; ſi pater &c. ¶ Oppo. de
l. q vſumfructũ. §. fi. ff. eo. Sol. hic vſuſfructus fuit
relict⁹ cõtẽplatiõe pr̃is, vel dñi: ibi contẽplatiõe
ſerui. Ita dicit glo. hoc ibi cõſtabat. ¶ Opp. de. l. ſi
filio. ff. de dona. cau. mor. Sol. eo modo. ¶ Op. de
ver. obl. l. ſi ſtipulat⁹ fuerim. & de iniur. l. ſed & ſi
vni⁹. §. ſi. Sol. ibi in his, q̃ coherẽt merę ꝑſonæ filij
ita ꝙ patri nõ acquiriĩ. ¶ Itẽ op. & iſtud eſt diffi-
cile. videĩ ꝙ hęc lex nõ poſsit ꝓcedere aliquo iu
re neq; antiquo, neq; iure nouo. Nã aut hic relict⁹
erat vſufruct⁹ ex cauſa caſtrẽſi vl' quaſi: & tũc ꝑſo
na patris nullo mõ attẽdiĩ: qa ſibi nihil q̃rebaĩ, vt
vidiſtis in. l. cũ oportet. §. exceptis. j. de bo. q̃ lib.
& ff. ad Mace. l. ij. Aut loqueris in aduẽtitijs, & ꝓ
fectitijs: & tũc de iure antiquo acqrebaĩ in totum
patri, & in nullo attendebaĩ ꝑſona filij. hic diciĩ
cõtra. ergo malè. Si loq̃ris de iure hodierno, in ca
ſtrẽſi, vel quaſi, vel ꝓfectitio: nihil eſt immutatũ.
In aduẽtitio quæriĩ ipſi filio: ergo ei⁹ morte de-
buit extingui. & tñ hic in princi. diciĩ ꝙ remanet
apud patrẽ: dicũt qdã, ꝙ in prĩ. loquiĩ. qñ cõſtat,
ꝙ fuit relictus vſuſfruct⁹ contemplatione patris.
In fi. loquiĩ, qñ cõſtat ꝙ fuit relectus cõtẽplatiõe
filij. Iſtud nihil ẽ dicere: qa ſecũdũ hoc diſtinctio
hui⁹ legis nihil operaĩ, vtrũ pater decedat primò:
vel poſt. Præterà tex. ſi eum reſpicis, loquiĩ in du
a) bio[a]: vt patet ex fi. ibi plærũq; veriſimile. Cũ em̃
reſpicis, ꝙ veriſimile eſt, apparet ꝙ nõ eſt certũ.
¶ Pro huius declaratiõe quicqd dicãt hic doct.
nos debemus hic primò aduertere, qñ relinquiĩ
b filio, vtrũ videaĩ relictum[b] contẽplatiõe patris,
aut cõtẽplatiõe filij. ¶ Circa quod Dy. in. l. ſi filio
ff. de do. cau. mor. & in. l. filio. de cõdi. & demõſt.
videĩ diſtinguere: an fiat mentio patris, vel nõ: vt
quãdo fiat mẽtio patris, videaĩ relinq cõtẽplatio
ne pattis: vt. l. cũ aliqs. j. de iure delibe. Sed ego re
perio ĩ quodã ſuo cõſilio ipm̃ cõſuluiſſe aliter, ꝙ
in dubio videĩ relictũ cõtẽplatione filij, ꝑ hãc. l. in
fi. Et iſtud puto verius cũ diſtinctiõe, quã dicã. j.
Nam in dubio nomen patris, vel pater, videĩ adij
ci cauſa demonſtrationis: & ſi in ea erretur, nõ vi-
tiat: vt. l. his verbis. §. fi. ff. de hęre. inſtitu. ¶ Circa
hoc debem⁹ breuiter ſic dicere. Primò ſi eſt certũ
vel ex aliquib⁹ cõiecturis, poteſt apparere, cuius
contẽplatione relinquaĩ: ſtamus illi certo: vt. l. ſed
ſi plures. §. in arrogato. de vulga. & pupil. & ff. ꝓ
ſo. l. ſociũ q in eo. §. j. facit quod habuiſtis notatũ
in. l. cũ oportet. in princi. de bon. quę libe. Si verò
non apparet: aduerte: quandoquè fit mentio pa-
tris & patrię poteſtatis: tunc in dubio videtur relictum cõtẽplatione
patris: vt. l. filio. de condi. & demonſtra. Niſi expreſſe eſſet relictũ in tẽ
pus exiſtentiæ ſui iuris: vt. l. mulier. in princi. ad Trebel, l. ſi mater. j. de
inſti. & ſubſti. Si verò fit mentio patris tantũ, & non patriæ poteſtatis:
tunc aut illud, quod relinquiĩ, eſt hmõi ex quo nihil poteſt q̃ri filio: &
tũc in dubio videĩ relictũ contẽplatione patris, arg. ff. de ſtipu. ſer. l. j. §.
ſi ſeruus. & l. verũ. §. ſi ſeruo cõi. ff. pro ſo. Facit ad hoc, ꝙ not. in. l. poſt
c mortẽ[c]. §. j. ff. qñ ex fac. tuto. & l. cum poſt. §. j. ff. de admini. tuto. & ita
debet intelligi. l. cũ quis. j. de iure delib. Si verò põt quæri: tũc in dubio
videtur relictum contẽplatione filij: vt hac. l. in fine & ꝑſona patris vi
detur adiecta ad cõtemplationem: vt. d. l. his verbis. in fi. Si verò eſt du-
bium, vtrũ filio poſſit quęri, uel non: ſed pendet ex futuro euẽtu: ille fu
turus euentus inſpicitur, & ſecundũ illum futurum euentũ iudicamus,
contemplatione patris vel filij. hic eſt caſus hic: vt. j. declarabo. Debes
enim ſcire, quòd quãdo filio relinquitur vſuſfruct⁹ ex cauſa aduẽtitia,
licet ipſe ſit fructuarius, tamen cõmoditas fructuum pertinet ad patrẽ:
vt no. in auĩ. idem eſt. j. de bon. quę lib. Si igitur filius decedit viuo pa
tre, hic euentus declarat, ꝙ filio nihil poteſt quęri: & ideo pręſumiĩ iſto
caſu contemplatione patris relictum: & patri dicetur vſuſfructus quęſi
tus: vt in prin. leg. Sed ſi pater decedat primò: hic euẽtus declarat ꝙ fi-
lio poteſt quæri, quia eſt ſui iuris effectus: & ideo videtur contempla-
tione filij relictum. Hic eſt caſus in ſecunda parte huius leg. Et ideo in
hac parte nõ reperitur de ſeruo: qa ipſi, ſiue viuo ſiue mortuo domino,
nihil poteſt queri: & ideo ſemper in dubio inſpicitur perſona domini.
Ita debetis intelligere hanc materiam.

De ſeruitutibus & aqua. Rubrica.

¶ Continua vt in glo. &c.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus altius non tollendi, quòd ſola prohibitione acquiratur.*
2 *Seruitus itineris acquiritur ſecuto curſu. xxx. dierum.*
3 *In ſeruitute aquæductus, per primum actum inducitur quaſi poſſeßio.*
4 *Bona fides: quando requiratur ad præſcribendam libertatem.*
5 *Poßidere præcario reſpectu alterius, non domini, quando preſcribatur?*
6 *Seruitutem non præſcribo contra neſcientem, nec contra poßidentem ui uel clam uel precario: & nu. 7.*
8 *Patientia Tyranni occupantis ciuitatem, non præſtat alicui ius præſcribendi bona illius ciuitatis.*
9 *Ciuitates, quæ ſunt uſæ mero & miſto imperio, uacante imperio, non præſcribunt.*
10 *Præſcriptioni probandæ, qualiter ſint poſitiones formandæ.*

SI quas. Iſta lex primò legitur tribus modis, & que-
libet lectura. eſt bona & nota. Breuiter dicit
ſecũdũ primã. Seruitus, quæ habet cauſam continuam ac
quiritur ſpatio longi tẽporis, ſi præſcribens fuerit bonæ
fidei. h. d. ¶ Opp. ad iſtã lect. ad tex. huius. l. j. in princip.
quæ loquitur in ſecũda perſona, in fi, loquiĩ in tertia perſona. Præterea
in fine dicitur, is qui pulſatur, Vnde videtur quòd referatur ad reũ con
uentum, qui ædificauit: non ad actorem: ſecundũ caſum, quem poſuit
iſta verba referuntur ad actorem: quare malè Solu. expone, is qui pul-
ſatur: id eſt, tu qui pulſaris ſecundum iſtam lecturam. Item oppo. quod
ſine poſſeſsione præſcriptio non procedit: vt. l. ſine poſſeſsione. ff. de
vſucapio. Sed licet domus tua ſit depreſſa & mea ſit alta. Ego nullam
d habeo poſſeſsionem ſeruitutis: ergo nullo modo præſcribo.[d] Glo. hui⁹
1 gratia dicit hic & alibi, quod in hac ſeruitute † altius non tollendi: tunc
acquiro quaſi poſſeſsionem, quando vicinum volentem altius tollere
prohibeo: vt. l. fina. ff. quemad. ſer. amit. & ibi not. ¶ Circa hoc opp. &
videtur, quòd non ſufficiat ſola prohibitiò ad acquirendam iſtam quaſi
poſſeſsionẽ: ſed requiritur curſus. xxx. dierum: vt. l. prima. §. j. de itine.
actuq; priua. Solu. quædam ſunt ſeruitutes negatiuæ: & in iſtis acquiriĩ
quaſi poſſeſsio per ſolam prohibitionem: vt hic. Quædam ſunt ſeruitu
2 tes † affirmatiuæ: vt quod liceat ire & agere, aquam ducere, & ſimilia. Et
in iſtis quædam ſunt in quibus poteſt eſſe vſus per modum facultatis
cuiuſdã: vt ire per fundũ tuum. De hoc cuilibet eſt facultas, donec pro-
hibeatur: vt. l. diuus. ff. de ſer. ruſti. prædi. & l. iij. §. j. de acqui. re. do. tũc
non acqritur quaſi poſſeſsio per primum actum, niſi curſu ſecuto. xxx.
3 dierum. vt. d. l. j. §. j. de itine. actuq; priua. quandoq; † vſus non poteſt
eſſe per modũ facultatis: vt ſi quis ducat aquam per fundum tuum: tũc
per primum actum inducitur quaſi poſſeſsio. vt. l. j. in principio. & §.
quod autem. ff. de aqua quoti. & æſti. Qualiter autem hoc probetur nõ
vi aut clam neq; precario: dic vt in. d. l. j. §. j. de iti. actuq; priuato. ¶ Se-
cundò legitur iſta lex, & breuiter hoc intendit. Libertas ſeruitutis alti⁹
nõ tollendi, quæriĩ longo tempore: ab eo, qui bona fide fuerit in quaſi
4 poſſeſsione libertatis. hoc dicit. ¶ † Nota ſecundum hanc lectu. quod
ad præſcribendam libertatem requiritur bona fides.
¶ Oppo. ad hanc lectu. de tex. qui dicit vicem ſeruitutis. Solutio,[f] dic
ſeruitutis: ſcilicet amiſſæ. Vel aliter dic propriè: ſicut enim quãdo ſcho
laris perdit famulum ſuum, oportet quòd ipſemet ſit ſibi famulus: ita
quando domus amittit ſeruitutem, ipſamet ſibi efficitur ſerua. ¶ Opp.

secundo

secundò, quod non requiratur bona fides: vt. l. sequitur. §. si via. ff. de vsuc. Sol. quādoq; quæritur de præscribenda libertate personæ: tunc sine dubio requiritur bona fides: vt. j. de pręscri. lon. tē. quæ ꝓ liber. per totū. Quādoq; tractatur de pręscriptione libertatis, à seruitute reali: tunc si quidē ad cōstituendā quasi possessionem huius libertatis, requiritur factū hoīs: tūc requiritur bona fides. l. hic est casus hic. Nam ad hoc, vt sim in quasi possessione libertatis, requiritur ꝙ altius ædificem. ita no. ff. quemad. ser. amit. aliàs de serui. vrb. præd. l. hęc aūt iura. Si verò ad actum pscribendi, non requritur factū hoīs: & tūc nō ē necesse: vt. d. l. sequi
5 tur. §. si viā. ¶ †Quęrit gl. secūdū istā lec. q̄d si pręscribēs posidebat pcario, respectu alteri⁹, non respectu domini: an pscribat? gl. dicit ꝙ nō, propter generalitatē huius leg. & ff. quēad. ser. amit. l. fi. de aqua plu. ar. l. fi. In cōtrariū facit. ff. vti pos. l. j. ī fi. cū. l. se. gl. nō soluit. Dic q̄tū ad cōseruādū possessionē p interdictū retinēdæ possessionis: sufficit ꝙ ab aduersario vitiose nō posideā: sed quātū ad acquirēdū per pręscriptionē, requirit ꝙ à nemine vitiosè possideatur: ita loquit hic. Sed in tertia lectura breuiter dicit, patiētia ei⁹, qui vi, aut clā.
a vel precario possidet, nō tribuit alteri ius[a] seruitutis pscribēdæ. h. d. ¶ No. ꝙ ista est magis notabilis lec. ad infinitas res. ¶ No. quod dixi tibi ī summario. Huius ratio est ista: b quia in istis iuribus
b incorporalibus nō cadit aliqua possessio: sed quasi possessio q̄ dicit patientia aduersarij: vt. l. pe. ff.
6 de seruit. ¶ †Et ideo, si aduersarius nesciat: qs nō pōt esse in quasi possessione: eo, ꝙ ille q nescit,
7 non patiat: vt. j. l. proxi. † Si ergo aliquis posidet vi, aut clā, vel precario, contra eū nō possū pscribere: quia nullū ius habet in re, & eius scientia nō cōstituit me in quasi possessione: meritò nō pscri
8 bo. Et pro hoc, si quædā †ciuitas detinet ab vno Tyrāno: ille Tyrannus est in quasi possessione iurisdictionis illius ciuitatis, tēpore tyrānidis: si alia ciuitas occupat de territorio illius: & Tyrān⁹ patiat: vel de iurisdictiōe illius: dico, ꝙ patiētia illius Tyrāni, q est in possessione vi, aut clā, nō inducit ius pręscribēdæ illius iurisdictionis: Vides casum
c hic. Et iō ēt c videt, †ꝙ ciuitates q̄ vsæ sunt mero et
9 misto imperio, vacāte imperio, non præscribant seruitutē: nec sint in possessione, nec fuerint: quia possessio illius iurisdictionis nō est aliud, q̄ patiētia & scientia Principis: contra quē pscribitur. Sed vbi nō est scientia, nō dicitur patientia: meritò nō dicit quasi possessio. Ista dico inducēdo in
10 arg. non determinando. Et ideo †in positionibus sis memor apponere, ꝙ aduersarius sciebat, & patiebatur illum esse in seruitute per tantum tempus &c. ꝙ perpetuò tenementi.

SVMMARIVM.

1 *Titulus, non requiritur in præscriptione seruitutum.*
2 *Seruitus quæ habet causam cōtinuam, uel quasi acquiritur longo tempore.*
3 *Seruitus habeat cām cōtinuā, necne, quomodo cognoscatur?*
4 *Seruitus uię, & itineris, nō habet causam continuam.*
5 *Seruitus aquæductus, quādo dicatur habere causam cōtinuā.*
6 *Seruitutibus non habentibus causam continuam, quæ præscriptio requiratur.*
7 *Negatoria tollitur spacio. xxx. annorum.*
8 *Præscribendis iuribus incorporalibus, requiritur scientia & patientia aduersarij.*
9 *Cautela, ut articuletur de scientia, & patientia aduersarij.*
10 *Agens negatoria, potest petere, quòd aduersarius prohibeatur uti seruitute: & quòd condemnetur ad interesse*
11 *Præscriptio seruitutum, qualiter interrumpatur: & quae do litis contestatione: & quando p solam citationem.*

SI aquam. Seruitus quæ habet causam continuam, acquiritur longo tempore: nisi fuerit iterrupta. h. d. ¶ No. ꝙ aquæductus pscribitur lōgo tpe. ¶ No. ꝙ ad hanc pscriptionē, requirit sciētia aduersarij. ¶ No. ꝙ talis pscriptio interrūpitur. ¶ Op. & videt, ꝙ pręscribatur exēplo rerū immobiliū, quæ res immobiles nō pscribunt sine tit. vt. l. nullo. §. de rei vē. sed seruitutes

1 pręscribunt sine titulo: vt. l. si qs diuturno. ff. si serui. ven. ergo malè. Sol. Istud, ꝙ hic dicit, exēplo rerū immobiliū. intelligit in tpe: nō in titulo. Ratio est, vt dicit Dy. in. c. possessor. de reg. iu. lib. vj. qa in pscriptione istarū seruitutū, tractat de modico
d pręiudicio: d ideo non requirit titulus. ¶ Contra op. §. l. proxi. vbi debet possidere nō vitiosè. Sol. fateor, pōt esse possessio nō vitiosa, absq; titulo si habebat aliquā causam credendi, sibi deberi seruitutem: vt not. per gloss. in. l. j. §. j. de iti. actuq; pri. ¶ Item op. ꝙ requiratur maius tempus: vt. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æstiua.
2 †Plures solutiones dant. teneas illā, ꝙ illa seruit⁹ non habebat cām continuam: Ideo non acquiritur lōgo tpe: secus in his, quę habēt cām continuā vel quasi: ita loquit hic. ita not. plenè. in. l. seruitu-
3 tes. ff. e. & in. l. j. in fi. ff. de aqua plu. arcē. ¶ †Qualiter aūt cognosces: vtrū seruitutes habeāt cām cō
e tinuā e? Do tibi regulā infallibilem: si quidem ad vsum seruitutis requirit factū hominis, nunq̄ dicitur habere cām cōtinuā: qm̄ homo nō pōt operari cōtinuè. Si verò requirit factū hominis: dicit tūc habere, causam cōtinuā, vel quasi, vt. l. foramē.
4 ff. de ser. vrba. prędi. † Ex hoc apparet, ꝙ seruitutes vię, & itineris, non habent causam continuā:
5 †quia nō pōt homo semp ire. Seruitus verò aquęductus, potest habere cām cōtinuā, cum semper aqua fluat, vel apta est fluere: sed si requiratur factū hoīs, vt puta: esset necesse, ꝙ de quodā fonte, vel fossa aqua extraheret, & mitteretur in aliquē riuū: tūc non haberet causam continuā. In his er-
6 go †quę causam continuā non habent, non currit pręscriptio: nisi eius tēporis, cuius initij memoria
f non existit: vt. d. §. f ductus aquę. ¶ Sed contra hoc opp. oīs actio pscribit. xxx. vel. xl. an. l. sicut & l. cū notissimi. de pscrip. xxx. an. si igit negatoria tollit. xxx. an. ergo. xxx. an. quęret seruit⁹. In effectu. gl. dat duas solutiōes: ista est vera, ꝙ nega
7 toria †tollitur. xxx. an. pro illa itineratiōe, seu ireque fuit facta, iam sunt. xxx. anni. Sed ꝓ eo, ꝙ vadis hodie, cū tibi seruitus nō debeat, nō possum ī
8 tētare negatoriā. ¶ †Op. dicit hic sciente aduersario. Contra. j. de pręscri. lōg. tēp. l. fi. Sol. dicit gl. aliud in pręscriptiōe ꝓprietatis: aliud in pręscriptione seruitutis. Et est ratio dicit glo. qa hic dñs cōtra quē pscribitur, possidet, ibi nō: ista. non est bona ratio. Tu dicas, vt dixi tibi. §. l. ꝓxi. Rō est ista: qa ad hoc, vt pręscribatur seruit⁹, requiritur quasi possessio seruitutis: sed quasi possessio nihil aliud est, q̄ aduersarij patiētia: vt. l. pe. ff. e. hęc autē patiētia non pōt esse, nisi duob⁹ cōcurrētib⁹
9 ꝙ ego vtar, & ipse sciat: meritò sciētia requirit † &
g ex hoc sis caut⁹ g semp in istis iuribus incorporalibus facere articulū de sciētia, & patiētia ei⁹, cōtra
h quē pscribitur h. ¶ †Querit glo. vtrū, qn̄ intētatur
10 negatoria, posit simul, & semel peti, ꝙ phibeat illi vti seruitute, & cōdēnetur ad iteresse ei⁹, q̄ factū est. gl. dicit: ꝙ vtrūq; pōt peti: & benè. ¶ Quęro dicitur hic, ꝙ pscriptio est iterrupta &c. qro
11 †qualiter iterrūpat ista pscriptio? Rñ. iterruptiōe naturali, si usus interdicitur: vt hic dicit tex. Itē ī terruptiōe ciuili. Sed hic insurgit dubiū: utrū requiratur litis cōtestatio, & videtur ꝙ sic: sicut ad interrūpēdā pscriptionē lōg. tēp. ut: §. tit. ij. l. morę. Ecōtra videt, ꝙ sufficit sola citatio: ut. l. sicut & l. cū notissimi. j. de pscri. xxx. an. Rñ. si qdē iuuat pscribēs ex titulo, puto ꝙ requiratur litis cōtestatio: ut. d. l. morę. Si uerò sine titulo: tūc p solā citationē: qa eadē est ratio: quę ī pręscriptiōe. xxx. an quia currit solū ex negligentia non petentis &c.

ET in prouinciali. Prędio tributario pōt imponi seruitus, & res transit cum onere suo.

SVMMARIVM.

1 *Concesso aquæductu uni, quòd posit alteri concedi, si non nocet primo.*

AQua quæ. Ex fundo alieno nō potest duci aqua, nisi dño volēte. h. d. ¶ Querit gl. hic, si dñs

r

a ¶ Tribuit alteri i⁹. vide Bar. in. l. ꝓx. & in. l. j. in fi. de aqua plu. arc.

b ¶ Ratio est ista. Vide quod dixi post Bar. in. l. pręscri. ad fi. §. si contra ius vel vti. pu. & quod no. in. c. cū ecclesia. de causa. pos. Adde Bar. in. l. qui fundum ff. quemad. ser. amit. Bal. etiā hic videtur tenere cōtra Bar. in vlti. co. per Bald. in. l. proxi. in. v. col.

c ¶ Et ideo etiam. An ciuitates Italiæ præscripserīt contra imperiū: vide Bar. in. l. j. §. deniquè. ff. de aqua plu. arcen. et l. naturaliter. ff. de vsuc. Moderniores in. c. j. de præscri. & notaui ad d. Ant. And. bar.

d ¶ De modico pręiudicio. De quo plene Alexā. post Imo. in. d. l. j. §. fin. de ope. no. nun.

POMATES.

e ¶ Continuam. Et vide aliqd. p Feli. in. c. de quarta. co. xiiij. & pce. de pręscri. & Alex. cōsi. lxix. ī. j. dubi. vol. v. ubi in specie ponit de ductu aquę & quę requirātur ad illius acqsitionem. et uide Ale. cōsi. cviij. col. j. ad fi. uolu. ij. & ibi in ij. co. dicit, ꝙ seruitus aquęduct⁹ dicitur prędialis. & imò est necesse: ꝙ dicēs illā acquisiuisse probet limitatē, cui predio acqsiuerit. & ibi etiā ponit quātū reqrat ad talē pręscriptionem.

f ¶ Vt. d. §. Potest tñ un⁹ allegare titulū & fundare ītentionē suam ex eo, qa psumit ex diuturna patiētia dominium: ut no. in. l. cum de in rē uerso. de usu. uide Bart.

POMATES.

g ¶ Cautus semper. Vide Panor. consi. xviij. col. fi. uol. ij. & cōsi. xxiij. co. fi. vo. ij. & cōl. xvj. co. iij. e. vo. & Ale. cviij. co. j. ad fi. uo. ij. & aliquid p cū. vj. vol. & Feli. ī. c. de quarta. col. pe. ī uersi. dum subdit Abb. de prescrip.

h ¶ Pręscribit. Hoc intelligatis verum in seruitutibus habentibus cām continuā: secus si discontinuā: vt not. Bal. ī. d. l. §. j. de itine. actu. priuato,

concessit aquæ ductũ vni, an possit postea concedi alteri?[a] videtur q non: vt. l. in cõcedẽdo. cũ. l. seq. ff. de aqua plu. arcen. & ff. de ser. rust. prędi. l. per quẽ. In cõtrariũ. ff. de aqua quoti. & æsti. l. lucio. de ser. rusti. pdi. l. ij. §. si aquæductus. Sol. aut ex eo, q concedit secundo, nocet priori: & nõ valet concessio: vt in primis allegationib⁹. Aut priori nõ nocet: & valet concessio: vt in secundis allegationibus: & ita fuit determinatũ Bononiæ in q̃stione inter fratres prędicatores & minores: cum comune prius concessit aquã fratribus minorib⁹ & postea concessit prędicatoribus: vel cõtra: qđ potuerunt facere: ex quo aqua sufficiebat vtriq;. ¶ Quæro vtrũ ille, cui concessa est seruitus possit alij concedere? dic vt in gl. & bene.

SI quid pars. In cõfessoria venit, vt res in pristinum statum deducatur: & damnum resarciatur. h. d.

PRæses prouinciæ. ¶ Omnis charitas bene ordinata incipit a seipsõ: ad hoc allegatur ista lex. &c.

SI manifeste. In aquæductu antiqua cõsuetudo seruanda est. h. d. Gl. ĩducit istã leg. in ar. ad quęstionẽ de molendino, de quo nõ tangitur, nisi hic. & in. l. si quis ex argentarijs. §. si initiũ. de edẽdo. & l. quominus. ff. de flu. et ibi hęc oĩa & multas alias quęstiones & qcqd põt in illa materia occurrere intendo tractare in illa repetitione illius l. quominus.

b ALtius. Solum est[b] liberũ vsq; ad cœlum, nisi seruitus sit imposita: & in parietẽ alterius nemo potest fenestram facere. h. d. ista lex. &c.

SVMMARIVM.

1 Seruitutẽ nõ habet deberi q ait intẽtionẽ fundatã de iure cõi.

SI in ædibus. Qui ædificauit cõtra debitam seruitutẽ cogit tollere: aliâs nõ põt phiberi altius ædificare. h. d. No. ex hac

1 leg. & l. pcedẽti, † q fundata est intẽtio de iure cõi ei⁹, qui dicit seruitutẽ nõ deberi, siue sit actor, siue reus: vnde aduersario incũbit onus pbãdi: vt in istis duabus legibus. de quo ĩ. l. sicuti. §. sed si q̃rat. si seruitus ven. & plenè dixi in. l. si prius. ff. de no. ope. nun.

SI tibi. Quilibet in suo potest facere quod vult, nisi faciat contra debitam seruitutem. h. d.

c PEr agrum. [c] Nõ põt quis ire p agrũ alienũ, si p viã publicã ire põt, h. d. vide gl. q̃ facit ad q̃õnẽ. Tu ab initio duxisti aquã ex flumine publico ad domũ, in qua habes vnũ molẽdinũ. Et ego ex alia parte duco ex eodẽ flumĩe aquã ad aliud molendinũ: cũ tãta sit aqua, quæ sufficit vtriq;: tu vis me impedire dicẽs, quòd in domo tua vis ponere plura molendina certe nõ potes. Debet enim ĩspici mod⁹ ab ĩitio sumpt⁹: qa tm̃ p vno molẽdĩo ducebas, nec debes curare q postea debeat augeri etc.

h SIcut vsumfruct. Seruitutes reales nõ vtendo perdũtur spacio longi temporis.

SVMMARIVM.

1 Episcopus, qui habet uisitationem una die cuiuslibet anni in monasterio, ius non utendo perdit, tempore duplicato.

CVm talis. Ista est singularis lex. Breuiť dicit. Seruitus quæ habet vsum discontinuum perditur

d tẽpore duplicato. [d] h. d. no. lex. ad multa. ¶ Opp. ff. quemad. serui. ami. l. si sic. Gl. soluit. tene solutio

1 nem hic positam. † Ista lex facit ad quæstionem de episcopo, qui debet habere visitationem vna die cuiuslibet anni in monasterio: vt istud ius nõ vtendo, pereat tempore duplicato &c.

Cum autem apertissimi.[e]

a ¶ Concedi alteri. a Si concessi aquæ ductũ vni, an possim postea cõcedere alteri? vide Bar in. d. l. in concedẽdo. & in. l. quominus. in fin. v. q. de flumini. & quod not. Bart. in. l. per agrum. j. eodem.

ADDITIONES.

b ¶ Altius solum ẽ. Limita istã regulam. ix. modis vt per Cep. in tract. suo seruit. prædi. rusti. in ti. de solo seuarea. et xxxix. quarũ limitationũ refert quatuor Ias. in. l. ex hoc iure. in. ij. col. in versi. not. ibi ædificia tollere. ff. de iusti. & iure. se extendit circa limitationẽ de eo, qui ob inuidiã, vel odiũ vellet ędificare. & vide istam. l. aliter p Al. cõs. xv. in pri. vo. v. & Pan. cõsi. lvij. co. iiij. in. ij. dubio in. ij. vo. & vide q̃ scripsi post Bar. in. l. q̃ro. ff. de ser. vrb. pd. et Alc. cviij. col. j. vo. ij. et clxxxiij. volu. ij.

c ¶ Per agrũ. Vide ad ea, quæ habentur, et etiã quę no. Bar. in. l. j. & ij. ne quid in publico.

d ¶ Cũ talis. tpe duplicato Bal. et Ange. in. l. cũ notissimi. §. in his. de pręscri. xxx. an. tenẽt quod istud tẽpus nullo mõ possit transcẽdere xxx. annos.

e Cũ aũt apertissimi. Vide Al. post Ange. in. l. si prius in. xvj. col. ff. de ope. no. nũ. & pro fin. alle. ibi Imo. in fi. & allegãs post Bar. in. ij. op. tertię ptis & alios casus, in quibus ipso iure ponunť, vide in l. j. in fin. cũ seq. de aqua plu. arcen.

Et fortè iste. §. non est alibi secundũ vnã lec. quę dicit. Si area non põt habere ventum, nisi ex vna parte, prędio vicino ipso iure seruitus est imposita, ne altius tollatur, & ventum impediat. h. d.

De lege Aquilia. *Rubrica.*

EX morte. Ex morte serui põt agi ciuiliter et criminaliter. h. d. ¶ Tractat glo. hic materiã. l. j. j. q̃ñ ciui. ac. crimi. pręiu. & ibi etiã dixi. & dic vt ibi. et. l. ij. §. j. ff. vi. bo. ra.

f COntra negantem.[f] Actio legis aquilię crescit contra inficiantem. h. d.

DE pecoribus. Vide gl. Ista gl. nihil dicit quia ad hoc, vt cõpetat directa actio legis aquilię, oportet q detur damnum de corpore in corpus: quia verba legis Aquilię in primo capite dicũt: si quis hominẽ, quadrupedẽ vel pecudem occiderit. In secundo, dicit si qs arserit, fregerit, ruperit &c. & sic loquiť q̃ñ dať dãnum de corpore in corpus: & tunc datur directa: aliâs autem vtilis: quia non haberent locum hæc verba: hoc dicunt omnes leges allegatę.

De iudicio familiæ erciscundæ. *Rub.*

SI non omnem. Si qd hęreditatis non est diuisum, hoc iudicio agitur vt diuidatur. h. d. ¶ Op. ff. c. l. si filia. §. familię. tene vltimam solutionẽ, quòd hic prima diuisio fuit facta extra ius. &c.

g VXor tua. [g] In hoc iudicio filius deducit pręcipuã dotẽ vxoris suę viuentis. vel post mortẽ patris defunctę. h. d. ¶ Quęro quid si vxor filij decedit in vita patris. Cy. tãgit hic, & benè, vt dixi tibi in. l. j. de bo. mat. dic vt ibi.

ADuersus. Hoc iudicium excludit crimen expilatę hæreditatis.

SI filius. Castrensia in diuisiõe deducuntur pręcipua: secus si nõ sunt castrensia.

IN ipsius. Volũtas vltima potest mutari tacitè & expressè. hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Nomina debitorum non diuiduntur, sed aßignantur.*
2 *Res immobiles, quòd per diuisionẽ demonstrantur.*
3 *Diuisio secundum. l. xij. tabu. fit in nominibus.*

1 EA quæ. † Nomina p hoc iudiciũ non veniunt diui-

h denda, cũ sint ipso iure diuisa [h]. hoc dicit. ¶ Opp. de. l. planè. ff. eodẽ. Sol. nomina non veniunt diuidenda: vt hic: sed veniunt assignanda, vt ibi. ¶ Oppo. q idẽ videtur ĩ rebus immobilib⁹ cũ ipso iure sint diuisa: quoniã

2 quilibet ibi habet partem suã Respõdeo † illę portiones, quę sunt pro indiuiso nõ possunt ad oculum demonstrari: vt. l. meuius. §. duobus. de lega. secundo. sed per diuisionẽ posteà poterũt demõ-

3 strari, non antea: sed † in nominibus non potest fieri aliter diuisio, quã facta sit per. l. xij. tab. h. d.

SI qua. In hoc iudicio habetur ratio fideicommissorum & pręlegatorum.

BOna. Pro pluribus hæreditatibus diuidẽdis põt vnũ familię ercis. iudiciũ intentari. h. d. secundum lec. magis notabilem &c.

Non est.

f ¶ Contra negantẽ. Et hãc leg. limita. vt singul. dicit Bar. in. l. idem. §. j. de vsufr. acre. Bal. in. l. ea, quę. de cõdi. inde. & ibi etiã dicit q ab hac pœna excusatur quis. ppter iustũ errore. et ibi etiã subdit, quod si pro dãno dato ageretur criminaliter non crescit per inficiationẽ. & vide q̃ dixi post Bart. in. l. eum qui. de iureiuran. &c.

g ¶ Vxor tua. Per Bar. in. l. si cũ dotem. §. transgrediamur. solu. matri.

h ¶ Iure diuisa. Vide aliquid per gl. in. l. bona. j. eodẽ.

a ¶ Diuidere. Sed nunq̃d pater poſſit feuda, vel caſtra diuidere inter filios, p̄ſertī pupillos: bal. ī. c. j. ī pri. de phi. feu. alie. p Fed. dicit q̄ nõ: tñ ſi fili⁹ eſt eius hæres, niſi ſeruet voluntatẽ patris, tenetur pręſtare intereſſe. de lega. j. l. vnũ ex familia. §. ſed ſi vno.

b ¶ Certũ. Vide in l. frater à fratre. iũcta gl. in ver. ſecutus. de cõdi. inde. An aũt peculiũ ꝓfectitiũ veniat cõferẽdũ. Bart. q̄ nõ in. l. filiæ licet. j. de co. vbi tex.

POMATES.

c ¶ Sol. dicit gl. Limita iſtã glo. vt p Alex. in. l. q rome. §. duo fratres verſi. in ea. ibi: niſi fuerim ſciens. de ver. oblig.

d ¶ Quod ẽ no. Tene mẽti ſingulariť gl. & vide bar. ī. l. qui romæ. §. duos fratres ī. xj. q. j. de ver. ob. lati⁹ ī vl. q.

e ¶ No. q. No. pulchrã. q. gl. ī materia feudi. Adde tñ quod dicit Bal. in c. j. §. pręterea ducat⁹. de prohi. feu. alie. per Fede. qđ duo fratres marchiones diuidunť ſed hoc qualiter intelligi debeat, vide ī. c. īperator Lothari. in euſ. feu.

f ¶ Filię cuius. Et vide Bal. in. l. q̃ dotis ff. ſol. ma. & ibi vide Ale. poſt Imo. referentẽ duos alios intellectus ad iſtã leg. Sed hanc leg. limita & intellige: vt hic p Bal. in. v. colũ. & adde Bart. in. l. fi. de pe. lega. & cõtra Bar. hic tenet Bal. hic in. ij. q. in. iiij. col. Adde ad. q. Barto. Roma. cõſil. cxlv. Bal. con. cxiiij. j. li.

f ¶ Pro concordia, Aduerte quando rẽ aliquã emit pater noĩe filij conſtituti in eius poteſtate, quã ſibi nõ tradidit: p̄ſumitur ſolũ patť nomẽ filij accõmodaſſe in īſtrumẽto. ita Bar. hic ī hac. l. filiæ cu

NOn eſt. Hęc actio eſt bonę fidei, & in ea habeť ratio fructuum. h. d. vide gl. quæ dicit quot modis accipiatur. ti. quã no. & ſig. doct. ponũt in. l. cogi. š. de peti. hęr. qñ repetũt illã etc.

a QVoties. Teſtator põt inter ſuos hæredes diuidere [a] ſalua falcidia: & clauſula generalis determinatur per ſpecialem clauſulam præcedentem. h. d.

INter filios. Hæreditas patris debet diuidi æqua liter inter filios.

NOn ideo. In diuiſione non ẽ neceſſaria ſcriptura hoc dicit.

b CErtum. [b] Profectitia veniũt diuidenda, et debitũ vni⁹ fratris, non onerat alios: niſi de eius peculio profectitio. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Socius ſcienter accipiens rem alienam pro ſua parte, in diuiſione re euicta, quòd non agat contra ſocium.*

2 *Emphiteutica, uel feudalia bona, ſi uni fratrũ duorum obueniant in partẽ, alteri allodialia: & ſi emphiteutica reuertantur ad dominum, ex diſpoſitione contractus: quãdo contra habentem allodialia poßit agi de euictione?*

SI familiæ. Ex contractu diuiſionis obligať quis de euictione, quatenus ſocius habet de parte conſocij. h. d. ¶ Op. j̃. commu. vtri. iudi. l. ſi fratres. Sol. ibi ſcienter vnus accepit pro parte ſua rem alienam. hic ignoranter &c. ¶ Contra hoc oppo. & videtur, q̄ ẽt quãdo vn⁹ ſocius, accepit rem alienam ſcienter, alter ſocius teneať de euictione, ſaltem vt reddat quod ad eũ peruenit de parte ſocij. Sicut dicimus in venditore, qui ſaltẽ tenetur ad reſtituendũ preciũ, etiã eo caſu, quo conuenit vt de euictione nõ agatur: vt
c l. emptorẽ. §. fi. de actio. emp. Sol. dicit gloſſ. [c] q̄
1 aliud eſt in diuiſione, quo caſu vterque videť† in
d ſe ſuſcipere periculũ ſuæ partis. quod ẽ notãdũ. [d] facit ad hoc arg. š. de tranſac. l. de fideicõmiſſo vide hanc gl. & no. quia eſt ſingularis, & tene mẽti. ¶ Op. ff. de leg. j. l. ſi domus. §. j. Sol. ibi loqťur in re legata: hic in re, quæ ex diuiſiõe obuenit: & ſic eſt ſeparata materia. ¶ Item opp. de. l. cum pater. §. euict. ff. de lega. ij. Sol. ibi diuiſio fuit facta à teſtatore, hic à iudice, vel à partibus. ¶ Quæro, & ẽ
e not. quæſtio: [e] ponamus, † quod in diuiſione vni
2 ex fratribus obuenit vnum podere totũ propriũ quod in quibuſdã partibus vocatur allodiũ: alteri verò fratri obuenit podere, vel fundus emphiteuticus: cõtigit, q̄ ille frater cui obuenerunt res emphiteuticæ eſt mortuus, relicta filia fœmina. Vnde dominus ſecũdũ leg. contractus aduocat illas res. Quæro, an poſſit agi contra fratrẽ, de euictione? gl. determinat q̄ de euictione agi non poſſit: niſi ſtipulatus eſſet expreſſe: vide iſtã gl. & tene mẽti. quia ſingularis eſt. d. Ri. mal. ītelligit iſtã gl. quãdo expreſſè ſtipulatus eſſet de euictione ī hũc caſum: aliâs ſi ſimpliciter eſſet ſtipulat⁹, cũ ſciret bõa eſſe feudalia, & ex natura feudi euinceretť, de euictione non ageretur. arg. ff. de here. vel act. ven. l. nomina. j. de dona. l. ſpẽ facit. ff. loca. l. ſi qs domum. §. j. de dam. infect. l. damni infecti. ſtipulatio pertinet in princ. hic non ſunt alia

SI diuiſionem. Ex pacto nudo diuiſionis, non oritur actio, neque transfertur dominiũ, niſi traditiõe ſecuta. h. d. nõ ergo ex pacto hoc fiet: ſed fit p officiũ iudicis.

SI filii. Iudex diuidendo inter liberos debet ſequi voluntatem defuncti, etiam non ſolennem. h. d. videbitis de hoc. infra eodem. l. fi.

COhæredibus. Diuiſio facta inter ſocios, alijs ſocijs abſentibus nõ præiudicat. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Libri empti per patrem, & traditi filio. qñ uideãtur donati?*

f FIliæ cuius. [f] Quod pater noĩe vnius filij cõparuit & trẽdidit: debet ei filio adiudicari: et in hoc iudicio habetur ratio ſumptuũ h. d. ſup ver. comparuit. i. manualiter tradidit, alřs videtur tantum nomen filij in inſtrumẽto accommodare, ar. j. ſi quis alteri, vel ſibi. l. iij. de caſt. pecu. l. j. lib. xij. ſecũdũ Ray. ¶ Itẽ opp. de. l. ſi donatione. j̃. de col. Sol. vt ibi. ¶ Iſta lex allegať in ar-
1 gu. ad † queſtionem de filio, pro quo pater emit libros. vtrũ debeat illos habere pręcipuos. Gl. dicit, q̄ hęc. l. facit ꝓ eo. Roſ. diſputauit iſtã quęſtionem, & determinauit, q̄ filius nõ debet habere libros pręcipuos. & hoc per oẽs alias ratiões, quæ fiũt in auť. ex teſtamẽto. j. de col. q̃ concludũt, q̄ ſimplex donatio venit in collationẽ. do. Vber. de bobio determinauit contrariũ. ſicut em̃ res quas pater dat ſilio militi eunti in caſtris, fili⁹ debet habere pręcipuas: vt. l. ſi fili⁹. š. co. qa eſt caſtrẽ. pecu. ita illud quod datur filio ſtudẽti, dicitur. quaſi caſtrẽſe: nec venit in collationem. ar. š. de inoffi. te. l. fi. š. de aduo. diuer. iud. l. fori, & l. aduocati. & hoc videtur etiã velle Dy. in. l. j. §. nec caſtrenſe. ff. de colla. bo. & ibi plenè dixi. Sed aduertas iſtud ꝓ-
g cederet, ſi pater emeret libros: & daret filio iã exiſtẽti aduocato, vel doctori, q põt quaſi caſtrẽſe habere peculiũ: ſed donec fili⁹ eſt in ſtudio, nõ diciť quaſi militare: nec diciť habere quaſi caſtrẽſe peculiũ. Nullã em̃ exercet profeſsionẽ. & ideo tũc videtur recurrendum ad illud, q̄ hac. leg. dicitur vt ſi pater emit & ſibi tradidit, q̄ videť donare et morte confirmať: ideo non venit in collationẽ bonorum. tñ põt cõtradicere ſi vellet: vt hic diciť in tex. ſed in filio iam exiſtẽte aduocato, valet donatio incontinẽti. Ita q̄ pater non poſſet reuocare ſi vellet: qa eſt quaſi caſtrẽſe: dixi plenius in. d. l. j. §. nec caſtrenſe. ff. de colla. bono.

INcerti iuris. In hoc iudicio habetur ratio rerum ſubtractarum, & etiã deterioratarum. hoc dicit.

g INfamiliæ. [g] Iſta lex eſt ſubtilis, & allegaui tibi eã multũ notabilẽ. in. l. mater. š. de rei vendi. Nec põt ſummari: qa nõ poſſet eſſe magis breuis. hãc. l. allegaui tibi in. l. mater. š. de rei vẽdi. quod qñ vendo rem, vt alienã: ego videor vendere nomine alieno, ita q̄ põt haberi ratũ, vt hic tex. clarè dicit. Glo. quę eſt hic, ponit vnã diſtinctionem valde pulchram: quam vide & nota: quia eſt ſubtilis pulchra & notabilis, & iam pluries cõſului ſecundum eam.

SI cogitatione. Iudex in hoc iudicio debet ſequi patris voluntatem. h. d.

SEruũ communem. Error cohęredis non facit alteri acquiri dominium: hoc intendit.

LIcet. Pactum cohęredum non pręiudicat creditoribus, ſed inter ipſos hęredes ſeruatur, & ſuum operatur effectum. hoc dicit.

EX cã donationis. Qui non vult ſuccedere, non tenetur, uel cogitur conferre. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Voluntas teſtatoris imperfecta, probat inter liberos: quando eſt imperfecta ratione ſolennitatis.*

2 *Teſtamẽtũ põt ꝓbari indicijs, dum tñ per duos teſtes ꝓbeť.*

3 *Teſtis unius deponens directè ſuper maleficio, facit indiciũ*

4 *Indiciũ in maleficijs, debet legitimè probari per duos teſtes.*

INter omnes. Voluntas patris minus ſolẽnis, in diuiſione inter liberos eſt ſeruanda: ſecus quo ad extraneos.
1 hoc dicit. ¶ † Not. q̄ volũtas imperfecta probat

ius. & in. l. iij. C. ſi qs alteri uel ſibi. quã ipſe legit pro prima. cõtrari⁹ tñ allegať. ī. l. ſi pater. ff. de dona. & ī. l. fina. de pecul. lega. Tu dic q̄ corruptè allegať cõtrarius ī. d. l. ſi pater. Imo idẽ tenet q̄ ī hac. l. filię. & ī. d. l. fi. bene uideť contrari⁹ prima facie: ſed non eſt. qa ibi loquiť quantũ ad cõſtitutionẽ peculij, q̄ aliud eſt dicere, quam quando emit noĩe filij ſui, ſine traditione.

g ¶ In familię. Vide finẽ. dictũ Bart. ad hãc leg. in. l. ſi fundũ p fideicommiſſum. ī prin. de leg. j. ubi allegat, q̄ ſi dico vẽdo tibi iſtã domũ titij, uidear uendere nomine ipſi⁹ titij. et ſic etiã re nõ pręſtita, nec perẽpta, poterit habere ratum. Facit qđ no. p gl. & doc. in. l. ſciẽdum. §. tutores. ff. qui ſatiſ. cog. & in. l. qua ratione. de ꝓcura. Vide tñ, q̄ ſi quis aſſerit ſe procuratorẽ: & aliquid faciat, q̄ in dubio ītelligiť dicto noĩe facere, licet nõ dicat procuratorio noĩe: ſed ſi fuiſſet p̄ſens in tali mandato rei meę: conſentiendo daretur mihi actio mandati. l. q patiť. ff. mã. Sed ſi ex poſt facto cõſentiẽdo, dabitur negotiorum geſtorũ, q̄ ſingulariter not. qa fortè alibi clari⁹ nõ repeririť ſecundũ Imol. ibi & adde Bar. in l. inter. hic alle. & ibi Bal. in fine. ADDE princi. apoſtillę Paul. de caſt. cõſi. cxxxvij.

POMATES.
a ¶ Teſtm̄ ꝓbari.
Vide Al.coſ.clx.
in pe.dub.ī.ij.co.
vol.ij.&.lxx.vol.
iij.vbi pulchra cir
ca hoc dicit maxi
mè in.j.col.
b ¶Intelligit.gl.eſt
ſingularis & nota
qa indiciū ē min⁹
q̄ſemiplena pro
ba.gl.no.ī.l.cum
probatio.ff.de ꝓ
ba.&vide pulchrè
in.d.l.ſi debitori,
de iu.Et dum hæc
gl.dicit,ꝙ vn⁹ te-
ſtis facit indiciū,
intelligo ſi ē pro-
batę vitę,& bonę
opinionis,nec po
teſt haberi ſuſpe-
ctus familiaritate
& alia de cā iudi-
cis arbitrio cōmit
tēda.vt refert bal.
in.c.j.§.ſacramen
tū:de cōſue.recti.
feu.Et ita à fortio
ri debet intelligi
regula,q̄ dicit, ꝙ
vnus teſtis facit ſe
miplenā probatio
nē:& quod no.in
l.marit⁹.ff.de qō.
et Bar.in.l.fi.& ibi
dixi de qō. Ray.ī
l.j.§.idē.e.ti.et cū
Bar.tenet Bal.ī.c.
ſicut.de ſimo.itē
vn⁹ teſtis facit in-
diciū ad torturā,
niſi alię circūſtan-
tię exiſtāt.Bal.in
l.ij.C.quorū ap.ī
prin.& hoc uide
d.Ale.de Imo.in
cō.xxxvj.& cō.x
xxix.ī.v.uo.Et ad
de ꝙ ēt unū quod
que adminiculū fa
ciēs ad cām,debet
legitimè probari,
per duos teſtes.ita
no.in.c.ſicut.de ſi
monia.& Ang.in
aut.de teſt.imper
fec.Bald.in.l.ij.in
prī.ff.de exc.tu.et
Ale.in cōſ.cl.co.
fi.& in cō.clj.co.
ij.in.v.uol.Bal.in
l.cū circa.j.de iur.
dot.& Ang.in.l.
fi.ff.quod me.cā.
c ☞ff.de uſucapio
ni.Ex ſcripto ex-
emplari,poſt hęc
uerba,ita lego.Pe
cunia aūt quā ha-
buit hic à cohęre
de,non fuit hęre-
ditaria:iō de iure
cōmuni cōputare
tur ſibi in quartā.
uel ſi non fuit pe-
cunia &c.Alexā.
Loſęus Auil.

inter liberos:quod intelligitur de voluntate īper
fecta ratione ſolennitatis:fuit tamen perfecta rō-
ne voluntatis.Sed ſi eſſet imperfecta ratione vo-
luntatis,nihil probaret.vt.l.ſi is.qui.ff.de teſt.di-
xi.vobis in.l.hac cōſultiſsima.§.ex imperfecto.j.
de teſta.Hoc vult dicere quędam gloſſella ſuper
2 verbo īpfectū.licet nihil alleget,quā vide,&no.†
a Itē habes hic,quod ſufficit teſtm̄ ꝓbari[a] qbuſcūq;
b indiciјs:intelligit gl.[b]multū notabiliter,quod nū
quā exeat de mēte tua:dū tamē legitimè probeť,
ſaltē duobus teſtibus.Et vide gl.& no.& ꝑpetuò
3 tene menti.†ꝙ ergo dicitur vnus teſtis facit indi-
ciū,& facit ſemiplenā probationē:vt.l.in bonę-
fidei.& ibi no.j.de iureiu.&.ff.e.l.admonēdi.&
j.no.ad leg.Iul.ma.l.ſi quis:eſt verū,qn̄ vn⁹ teſtis
4 deponit directè,ſuper vno maleficio:ſed ſi†depo
neret ſuper aliquo indicio ad maleficiū:tūc illud
indicio debet legitiè ꝓbari ꝑ duos teſtes:vt hic.

SI modo.

Iſta authentica determi nat authenti.quod ſine de teſtamen.

SVMMARIVM.

1 *Fundus conceſſus in peculium profectitium filio,uenit in reſtitutionem fideicommiſsi.*
2 *Datum cauſa conditionis implendæ,uenit in reſtitutionem fideicommiſsi.*
3 *Trebellianica poteſt deduci in una re,conceſſa filio in peculio profectitio.& nu.5.*
4 *Lectura antiquorum ad hanc leg.eſt uera.& nu.7.*
6 *Quarta,licet reſpiciat quamlibet rem patrimonij,debet tamen fieri diuiſio in una re,prout cohæredes fuerunt concordes,& iudex æſtimauerit.*

FIlium quem haben

tem.Fama,& re,difficilis eſt hęc lex,ſe
cūdū gl.Et hui⁹ difficultas inſurgit ex
variatiōe lecturarū,& ex ītricatiōe gl.Et legiť hęc
lex.in gl.noſtra,trib⁹ modis.Quarto mō legiť ſe-
cūdū Ia.de are.ſecūdū cōem lec.hęc lex diuidiť ī
duas ptes.In pria poniť thema,& qōnes,& oſtē-
dit qōnes ex themate.Secūdo poniť deciſio qō-
nū.Secūda ibi:hęreditaria ꝑte p̄dij etc.Et prima
gl.huius leg.ꝓſeqtur tm̄ lecturā antiquorū,ſecū
dū quā lec.hęc lex breuiť hoc intēdit.Datū cā cō
ditionis implendæ,cōputať in quartā trebelliani
cā,q̄ pōt detrahi in vna re data à patre filio,in pe
culio ꝓfectitio,hoc dicit.Caſum in terminis po-
ne.vt in gl.& habetis tex.multū clarū.Et ex iſta
1 lec.no.†ꝙ fundus cōceſſus in peculiū profectitiū
2 venit in reſtitutionē fideicōmi.†Secūdo no.datū
cā cōditiōis implēdę,cóputať in quartā trebellia
nicā.Tertio no.ꝙ Trebellianica pōt deduci ī vna
re cōceſſa filio in peculio profectitio.Et pone ca
ſum:vt dixi ꝙ in hęreditate erāt trecēta:& erant
tres filij:fund⁹ dat⁹ ī peculio valebat.xxx.Si em̄
poneres,ꝙ fundus datus in peculio valet,xij.vt q
dā antiq poſuerūt:de quibus fecit mētionē gl.j.in
prin.tūc facta deductione Trebellianicæ,nihil re
maneret in eodē fundo.Cōtra,dicit tex.tu⁹ in fi.
l.iō pone fundū valere.xxx.& caſus eſt planus.
¶Op.& videť,ꝙ datū cā cōditionis implēdę,nō
cōputeť in falcidiā,ut.s.de inoffi.teſt.l.ſancimus
§.repletionē.ſol.ibi in quarta debita iure naturę.
hic in quarta trebellianica.¶Op.ſecūdò,ꝙ ſecū
dū hoc.hęc lex.non facit ad ti.quod eſt cōtra pri
mā cōſtitutionē.s.§.qbus Sol.dicit gl.ꝙ hęc.l.fa-
cit ad titulū in hoc:qa ſicut per hāc actionē præ-
legata deducūtur:ut.s.eo.l.ſi qua.&.ff.eo.l.inter
cohęredes.§.j.ita hęc reſtitutio ſit cohæredibus
hoc iudicio,uel dicas,cū per iſtum rogatum de-
beat retineri quarta:& ſic fieri diuiſio huius por
tionis,hoc fiet per iudiciū fami.ercíſ.¶Op.ter-
tiò ꝙ ſecūdū hoc eſt mala grāmatica.Nā hic diciť
filiū,quē habentē.& iſta dictio filium,non habet
uerbum a quo regatur:quod eſt contra.l.plauti⁹
ff.de auro.& argento.lega.Huius timore aliqui
antiqui exponunt filium id eſt filius.vt ſic pona
tur caſus pro caſu.Alij dicunt filium quem:id eſt
aliquem,vel potes dicere,quòd hic ſubaudiť vn⁹
nominatiuus:id eſt filius:ut dicamus filius quem

filium habentem fundum &c.& procedit iſta lec.clarè:& eſt clara glo.
quam vide.¶Venio ad ſecundam gloſſam:& opponitur.Quarta dimi
nuit quamlibet rem patrimonij ęqualiter:vt.l.plautius.&.l.lineā mar-
garitarum.ff.ad legem falcidiam.&.l.ij.j.eod.titu.hic dicitur,quòd de-
trahitur in vna re:ſcilicet conceſſa filio in peculium profectitium,qua
re malè.Sol.dicunt quidam hoc ideo:quia teſtator hoc expreſsè hic di
cit,ꝙ de illa re detraheret,hoc eſt diuinare.ideo non placet.Alij vt Lo-
tharius dicunt,quòd hoc fit ex pręſumpta volūtate defuncti,qui hunc
fundū pręđilexit filio eū concedēdo in vita cōcedendo ſibi in peculiū
profectitium:vnde etiam poſt mortē leg.imitatur iſtā voluntatem glo.
non placet hęc ſolutio.qa talia peculia non ſunt pręcipua,ſed commu-
nia,vt.s.eo.l.certum.Vnde alij dicunt,quòd contraria loquuntur in fal
cidia,quę non detrahitur in vna re:hic in trebellianica:quę in vna re
poteſt deduci glo.hic non dicit plus.certè hęc ſolutio non eſt vera:quia
nulla eſt ratio:quare magis falcidia detrahatur de ſingulis rebus,quam
trebellianica.Vnde alij dicūt,quòd ſit hic ſpeciale in fiſco,ea rōne:quia
iſtud eſt contra eū.Nam datum cauſa conditionis implendę computa-
tur in Trebellianicam:ergo ſit ꝓ eo,vt in vna re poſſit deducere:vide
gloſſ.hucuſq;.Iſtam ſolutionem gloſſa reprehendit duabus rationibus
Prima eſt iſta.Tu dicis quòd regulariter à cohęrede percipitur,eſt ex
tra quartam.Iſtud eſt falſum:quia aut illud quod ſoluitur à cohęrede
eſt pecunia hęreditaria,& tūc à ſeipſo,& quaſi iure hęreditario.videtur
habere:ideo computatur in quartam,vt,ff.de leg.ij.l.cum pater.ī prin.
cipio.&.l.deducta.§.numis.ad leg.fal.Nec ob.l.in quartam.ff.ad.l.fal.
quia ibi loquitur cum eſt hęreditarium corpus,quod à cohęrede ꝑcipiť
vnde non poteſt diuerſis iuribus cenſeri:vt.l.eum qui edes.ff.de vſuca-
c pioni.[c]vel ſi non fuerit pecunia,fuit corpus non hęreditariū:vnde non
poteſt dici,quòd ideo fuerit vnū ſpeciale pro eo,ꝙ aliud eſt ſpeciale cō
tra eum:quia nihil eſt ſpeciale contra eum.Itē alia ratione dicit,ꝙ non
procedit dicta ſolutio:qa ſi duo ſumus cohęredes,& à me tibi,& à te mi
hi legatum relinquiť,vt eſt in caſu noſtro.Item & alijs à nobis relinqui
tur,illud ꝙ à cohęrede meo percipio,cōputabo mihi in quartam:vt tā-
to minus ab ipſo cohęrede detraham,propter illud ꝙ ab eo recepi:li-
cet quo ad alios datum à cohęrede non computetur in quartam,vt.l.ne
ſennius.ff.ad leg.fal.&.l.in quartam.in princi.eo.titu.ſi ergo in fal.hoc
eſt:multomagis in trebellianica,in qua plura computantur,quā in falci
dia.Vnde gl.habet dictā ſol.ad.l.plautius.& ad.l.lineam margaritarū.
pro non vera.Solue ergo alio modo,ꝙ hic detrahitur in una re ab hęre
de volente,& uolentibus cohęredibus.In hoc reſidet gloſſ.ſed hęc opi.
non eſt uera.per tex.in fi.leg.qui dicit reddere cōpellitur:nō ergo à uo
lente fit.Habes ergo recitatam iſtam ſecundam glo.vſq; ibi.alij ut Ioan.
quam uide iſtud ꝙ ſequitur in hac gloſſa,non recito adhuc:quia intrat
in opi.Io.quę ponitur in ſequen.gloſſa.¶Ad quam ſequentem gloſſ.
venio,& op.ad lec.antiquorum.hic dicitur,ꝙ hęreditaria portio fundi
computatur in trebel.Contra imò quarta hęreditatis portionis,non to
ta hęreditaria portio:ut.l.titia.ff.ad.l.falci.Dicunt quidam,ꝙ hoc ideo
quia teſtator dixit:ſed certè hoc eſt diuinare,& eſt refugiū miſerorum:
vt gl.dicit.Ideo gloſ.habens iſtam lec.antiquorū pro declarata,intrat
4 ad lec.Io.ibi dic,ergo ſecundū Io.& etiā vſq; ibi recitaui.†Nos quid dī
cemus?dico lect.antiquorum eſſe veriſsimam,& notabilem vltra alias.
5 ¶†Ex qua habes iſtud ſingulare in hac leg.quòd trebellia.poteſt dedu-
ci in una re conceſſa filio in peculio profectitio:nec habes alibi iſtum
caſum.Huius ratio eſt:quia Io.dicebat,ꝙ pater eum pręđilexit in vita:
hanc uoluntatem debet imitari iudex in hoc iudicio diuiſorio poſt mor
6 tē:nā uos debetis ſcire.†quòd licet quarta reſpiciat quamlibet rē patri-
monij:non tamen debet fieri diuiſio cuiuſlibet rei patrimonij,vt.l.ij.j.
quibus quarta pars debe.lib.x.Sed debet deduci in una re,de qua cohę
redes fuerūt in concordia:& iudex ęſtimauerit:ut.ff.de leg.j.l.poteſt.de
bet ergo iudex iſtam rē eligere,quam pater filio conceſſerat in peculiū
in uita.ut ſic pręſumatur dilexiſſe in morte,ut.l.penultima.de ali.& ci-
ba.leg.& ne auferať filio.ſ.quod ſuis ſumptibus laborauit,& laboribus
ampliauit:ut.j.de allu.& pal.l.fina.& ne ab eo fiat ſeparatio rei ita ſibi
cohęrentis.argumē.j.communia utriuſq; iudi.l.poſſeſsionum.Nec ob-
ſtat gloſſ.quę dicit,quòd iſta peculia non ſunt pręcipua,ut.l.certum.s.
eod.quia hoc concedo,ꝙ filius non habet hic iſtum fundum pręcipuū
cum pro habendo iſto det tantundem.Quartam enim quam in alijs re-
bus debebat detrahere,habet in iſtis,& in alijs dimittet:& hęc eſt ueri-
tas.Non ob.l.titia.ad leg.fal.quia ibi loquitur quando detrahit quartā.
ſecundum uoluntatem defuncti:hic autem quando pręter uoluntatem
¶Sumus expediti,de lec.antiquorum:ueniamus ad lec.Io.ſecundum
quā hęc lex breuiter dicit,& intendit.Datū cauſa conditionis implēdę,
computatur in quartam trebellianicā.& hęreditaria portio fundi filio
pręlegati,&.de eo reſtituendo grauato.hoc dicit ſecūdū lec.Io.& eſt dif
ferentia inter lectu.Io.& antiquorum:qa antiqui dicebant fundū con-
ceſſum in peculio:& ſic inter uiuos.Sed Ioan.dicit fundum pręlegatū
in morte.Item antiqui dicebāt,quòd illud quod deerat de quarta ſup-
pleať de eo fundo.Io.ꝙ ſuppletur de eo,ꝙ datur pro eo fundo.Item
antiqui dicebant filio rogato,reſtituere totam partem ſuam.Io.uerè di
cit.filio rogato reſtituere ſpecialem illum fundū:pone ergo caſum ſecū
dū lec.Ioā.procedere,ut ex prędictis colligitur.¶Oppo.ad iſtā lectu.
de.l.

de.l.Titia.ff.ad leg.falcid.Sol.ibi detrahebat Trebel. secūdū voluntatē
testatoris:vnde cōputatur ibi in ea,quarta hęreditarię portiōis:hic verò
detrahebat præter voluntatem defuncti.Rationē dic plenè,vt dixi in di
cta.l.Titia.¶ Itē op.quia tex,hoc non dicit de eo,quod datur pro fun-
do:sed in eo fundo.Sol.secūdum Io.expone in eo fundo,scilicet pro eo
fundo.Sed qa hæc lect.videtur aliqualiter destruere tex.ideo dixit glo.
solue, vt dixi in gloss.superiori. Vide ergo istam gloss.quatenus prose-
quitur gl.lect.Io.vsq; ibi:vel si uis. secūdū Azo.& Hugo.&c.vt ibi.Vel
dic.vt in gl.alia inferiori:melius staret in superiori. Redeo enim ad præ-
cedentē gl.vbi dimisi. alij,vt Ioan.&c.quia ista expositio,vt exponitur
in eo fuudo.i.pro eo videtur nimis extranea ad tex.ideo Ioan.dicit tex.
stare propriè,tamen legit eum transponendo hoc modo.Soluitur à cæ
teris.facta detractione de singulis,& supra quartam habens in eodē fun
do.&c.& sic textus iste non dicit,q in eo fundo aliquid habeatur no-
mine quartæ nisi hæreditaria portio secundū Io. Habes ergo expeditā
illam particulam præcedentis gloss. Alij,vt Ioan.&c.vsq; ibi: & vt hæc
clarè aut,vide eam.Hæc lectu.Ioan.non est vera.Primò quia text. dicit
filium quem habētem.Nam habentem est participium præsentis tēpo-
ris:ergo significat secundum tēpus:vt ibi &.l. in delictis.§. si extraneus
ff.de noxali.Innuit:ergo,quòd tempore,quo testator disposuit,filius ha-
bebat fundum.Sed secundum lectu. Ioan. tunc non habebat : quia sibi
prælegatur:ergo &c.Prætereà hæc lect.Ioā.destruit literam,vt videtis.
Prætereà hæc lectu.Io.præsupponit eum grauatum restituere istū fun-
dum.Sed si hoc est verum,de isto fundo toto,non detraheret quartam:
sed detraheret quartam portionis hæreditariæ.nam in eo,quod ipse ha
bet vltra portionem hæreditariam,est legatarius:ergo in eo,quod habet
iure legati,non detrahet falcidiam:vt.l.in lege falcid.ff.ad.l.falcidiam.
a Vnde reprobata lect.Ioā.veniamus ad lectu.Azo.& Hug.[a] secundū quā
breuiter hoc intendit. Datum causa conditionis implendæ,cōputatur
in Trebel.& hæreditatia portio rei filio donatæ, & donatio morte cō-
firmatur.hoc dicit.Differt hæc lectu.antiquorum.quia antiqui dicebāt
fundum esse concessum filio in peculium.Azo,& Hug.dicebant fundū
esse donatum filio.Item antiqui dicebant, quòd illud quod deerat de
quarta,supplebatur in eodem fundo.Azo & Hugolinus dicebāt,q sup-
plebatur in alijs rebus.Item differt à lectu.Ioā. quia ideo dicebat fun-
dum pręlegatum.Azo & Hugo.dicebant fundum in vita donatum.Itē
dicebat Io.filium expressè grauatum in fundo.Azo & Hugo.hoc non
dicunt.Ponamus ergo casum in terminis secundū Azonē & Hug.vt ia
cet in gl.& clarè.¶ Oppo.q ista res donata:non veniat in fideicommis-
sum:vnde videtur ob.j.ad.l.falcid.l.in donationibus.cōiuncta.l.Marcel
lus.§.quidam.ff.ad Trebel.Sol.dicunt ipsi,q hic fuerit rogatus restitue
re portionem simpliciter,non dixit portionē hæreditatis: vt plenè ha-
buistis not.j.de fideicommissis.l.cum virum.¶ Opp.de lega.j. qui filia
b bus.[b] Sol.vt in gl.¶ Item oppo.de.l.in fideicommiss. in fi.ff.ad Trebel.
Sol.ibi vt in gloss.¶ Item oppo.de,l.iubemus.§.fina.ad Trebel.vbi di
citur,quod illud, quòd extrinsecus obuenit, non computatur filio in
trebellianicam.Solutio.dicit glo.hæc lex. corrigitur per illam. Sed pos
sumus dicere,quòd illa loquitur in suis casibus tantum,scilicet , vt fru-
ctus non computentur ei in trebellianicam:secus in alijs rebus,quæ ob
c uenirent filio extrinsecus:vide gl.Videamus an lect.Azo.sit vera.[c] Dy.
dicit q non.Quod probat.Donatio facta itner viuos non venit ī fideicō
missum:vt.l.sequens quęstio.ff.de lega.ij.ergo non computatur,nec cō-
putabitur in quartam.vt.l.in fideicommissaria.ff.ad.Trebel. Dominus
Francīscus respondebāt.q.l.sequens quæstio,loquitur in donatione fa
cta à viro vxori,quæ retrotrahitur. meritò in fideicōmisso non venit:se
cus in donatione,quæ fit à patre filio.Istud non videtur esse verum:nā
eodem modo retrotrahitur in vna, sicut in alia: vt.l.donatio.j.de dona-
tio.inter vir. & vxo.&.l.ij.de inoffic.dona.& ibi nota.Propter hoc do-
ctores Moderni recedunt à lectu.Azo.quia circa intellectum huius.l.se
quēs quęstio.dic,vt ibi dixi.tamē lect.Azo.mihi nō placet:nā cum à co
hæredibus videatur habere illum fundum, quatenus excedit hæredita-
riam portionem,saltem quo ad ipsos cohęredes,debet in Trebel.impu
7 tari:vt.l.Nesennius.ff.ad.l.falcid.† Tene ergo lectu.antiquorum,tanquā
veram,& verissimam.Iaco.de ra.legit alio modo,& in parte tenet lectu.
antiquorum, & in parte lect. Ioan.quam recitare nō curo. Restat vt vi-
deamus finem præcedentis glossæ,quę intrat materiam nostrę leg.expli
catis lectu.Et pro ista gl.determinanda, habemus videre:quid compu-
tetur in debita iure naturę:quid in debita iure institutionis:& quid cō-
putetur in trebellianica: & an possit in vna reduci? Item habemus vi-
dere de alijs quartis, quę omnia plenè examinaui in repetitione, quam
tibi feci in.l.in quartam.ff.ad.l.falcid.& ibi plenè uide &c.

Communi diuidundo. [f] *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Res fit litigiosa per litis contestationem, & in quo iudicio: nu.4.*
2 *Conclusio libelli in iudicio communi diuidundo.*
3 *Fundus debet totus æstimari.*
4 *Iudicium communi diuidundo est mistum.*

FRater tuus. Iudiciū cō
muni diui
dundo,datur contra emptorē,et
post litē super eo contestatā: res
tanquam litigiosa,non pōt alienari.
h.d.¶ Not.sinē huius leg.q solū
1 † per litis cōtestationē fit res litigiosa. Habes hic
duo notare.Primò,quale sit officiū iudicis in cō-
2 muni diuidundo.† Ex quo debes colligere cōclu
sionē libelli:scilicet,fundū certis finibus,& regio
nibus terminari , vel si commodè fieri non pos-
sit,alteri adiudicari,secundū q iudici videbitur.de
3 hoc dicā plenius.j. eo.l.ad officiū. ¶ † Itē not.q
fundus ęstimari debet totus:non debet ęstimari,
quęlibet pars:nā quandoq; est maior ęstimatio totius,
quā si fieret per partes:hoc tenet gl.quā tene mē-
ti:& no.& vide eam.Quidā tamen tenēt cōtrariū
4 j.l.proxi.¶ † No.tertiò,q in hoc iudicio res fit li
tigiosa per litis contestationē,secus esset in iudi-
cio vniuersali famil.ercis.vel petitiōe hęreditatis:
vt.s.de peti.hęre.l.ij.& ibi no.& fami.ercis.l.alie
5 nationes.† Itē hoc est verū:qa istud iudiciū nō est
merè reale,sed mistū: Nā in rei vendicatione per
solā citationē efficeretur hodie res litigiosa: vt.j.
de litig.aut.litig.& sic hodie hic finis nō corrigitur.

SVMMARIVM.

1 *Actio communi diuidundo: quando competat non possidenti.*
2 *Iudiciorum duorum si unum debet præcedere aliud, & non præcedat, nihilominus processus tenet, si non opponatur.*
3 *Iudicium in hypothecaria non facta executione procedit, si non opponatur.*

SI probatum. Contra eum
ad quē trāsit
possessio iure pignoris,pōt hoc iudi-
ciū intētari.h.d.¶ Opp.dicitur hic:ęsti-
mata parte:imò videtur,q dabeat ęstimari totū:
vt.s.l.proxi.Sol.q hic dicitur ęstimata parte:intel-
ligatis sub vniuerso,nō autē particulariter fit ęsti
1 matio:vt vidistis.s.leg. pxi.¶ † Quęro,circa hāc
leg.vtrū debeāt esse duo iudicia:vnū in quo ego
vendico partē meā:aliud in quo peto diuisionē:an
verò sit vnū scilicet cōi diuidūdo,& in eo incidē-
ter cognoscatur de dominio?Rńdeo:quando ille qui agit
cōmuni diuidundo.nō possidet,& negatur cōmu-
nio: tūc debet ante omnia agi rei vendicatiōe:nec
pōt agi cōi diuidūdo prius:vt.ff.familię ercis.l.j.
quod est verū si opponatur:sed si non opponeretur
hęc exceptio,pręcederet hoc iudiciū:& in isto iu
dicio cōi diuidun.incidēter cognosceretur de dñio
ita dicit gl.hic quā signa,& not.in.l.si mācipiū.§.
2 j.ff.de eui.vide gl.tuā notabile,& not.eā.† ad istud
quod dicit expressè.Not.etiā vniuersaliter eā. q
duo sunt iudicia,quorū vnū debet pręcedere a-
liud:hoc est verū,si opponatur aliâs nō vitiatur pces
3 sus:vt hic vides.† Et est utile,si ageretur cōtra bono
rum possessorē hypothecaria,vel ageretur cōtra fi-
deiussorem:licet nō sit facta discussio principa-
d lis[d],procederet iudicium,si non opponatur & vi
de in.l.prolatam.de senten.hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Libellus in iudicio communi diuidundo.*
2 *Iudex quomodo æstimabit rem.*

ADofficium. In hoc iudicio
veniunt : quæ
sunt cōia, & per iudicem est facienda
diuisio certis regionibus,uel adiudica
tionibus possessionum diuersarum,uel etiā unius
alteri ęstimatione refusa.h.d.¶ Circā leg.nostrā
e quæro,qualiter formandus sit libellus[e] in cōmu-
1 ni diuidūdo iudicio†?Respōdeo,q libellus habet
duas partes.Primò narrationem:secundò conclu
sionē.In narratione debet ille qui agit dicere: q cū
aduersario habet talē rē cōmunē,& pro tāta par-
te,& q nō placet sibi,nec expedit amplius in cō-
munione persistere,Istud probatur hac,l.in,ij. re
spon.In cōclusione verò debet dicere: quare pe-
to dictum fundum. si est fundus vnus , partiri, &

a ¶ Azo. & Hugo. Lect.Hugolini & Azo. expedit hic Bald.in.vij.col.in versi.& ideo pcedo ad tertium . de qua lec.Bal.aliqd in.l.iubemus.in.j.col.j.ad trebel.

b ¶ Qui filiabus. Bal.hic.in.viij.co. videtur tenere cōtrariū & vide Bar. in.l.ī quartam.ff. ad.l.fal.in versic. v.oppo.

c ¶ Azo.sit vera. vide Bart.in.l.Marcellus.§.quidā.ad trebel.& Bal.in.d.l.cū virū.in.iij.co. de fideicom.

d ¶ Discusio principalis.No.perpetuò.&vide.isti.de actio.§.item si qs. & vide.j.de app. l.j.sed Bal.hic ponit practicā,scilicet q post litē cōtesta.necesse sit actori vel excusionē facere, vel aliter de inopia debitoris docere.

e ¶ Formandus sit libellus. Forma libelli in hoc iudicio:& nota q ad hoc vt habeat locum hoc iudiciū, requiritur, vel q agens nō negetur socius,vel q sit in possessione rei,quæ petit diuidi : vt p Bart.in.l.in puinciali.§.j.ff.de ope.noui nuncia.

Fructus. Adde quod si res non potest commodè diuidi, præfertur, qui habet maiorem partem. l. sancimus. & ibi Bald. in. ij. col. de don. & ibi quando res dicitur commodè diuidi.

b ¶ Haberi rata. Item facit, φ si sint duo fratres, quorũ vnus administrat omnia bona paterna, sciente & patiente altero, per longũ tempus: vtrũ per hanc patientiam excludatur? maximè vigore cuiusdam tacitæ renuntiationis. Ista faciunt φ sic: sed Bal. firmat cõtrariũ & bñ secundũ alios doct. & hoc dixit in. l. licet. C. de iure deli. p suas rationes. Itẽ, quia sciẽtia, & patiẽtia, nõ habẽt ꝓ cõsensu, in his, quę sunt magni pręiudicij: vt plenè per Bar. in. l. cũ de in rem ver. de vsur. & in l. quę dotis so. ma. in his aũt quę sunt parui p̃iudicij, inducitur cõsensus. ita intellige gloss. hic. Et adde quod not. s̃. e. in. l. ij. & hoc tenet Pau. de ca. ĩ. d. licet. Et adde per Bar. in. disputatiõne sua: q̃dã mulier habens magnũ patrimoniũ. sed Bal. in cõsi. inc. quędã puella: dixit. quòd diuisio p̃sumit̃ ex p̃cebẽti possesiõe facta pro diuiso, et inducit̃ diuisio. al leg. glo. ord. & his subdit, φ aliq nõ intelligẽtes dicũt contrariũ: qa ex sola patientia cõtractus nõ pręsumit̃. Vnde cõsiderantes, φ facta relatione de patientia, ad patiẽtiam, resultat quędã ꝑmutatio, cui inest diuisio. Ang. ĩ. l. fi. ff. pro dote refert hãc gl. cui dicit in hęrede. Bar. & Bal. in. l. q ĩ aliena. de acqu. hęr. sed vlterius latè refert, φ Pe. & Cy. hic tenẽt cõtrariũ. & sic trãsit Bal. hic optimè loqtur: & adde Bal. in. l. j. in. v. col. C. de fideicommiss.

ADDE an diuisio p̃sumatur ex lõginqtate tꝑis, Bal. cõs. ciiij. vol. j. per eundẽ cons. ccclxix. li. j. An diuisio facta per minorẽ, in quẽ p̃seueratũ ẽ p. xl. an. possit infringi per eũdẽ cõs. cl. & an valeat diuisio? cũ uni assignãtur omnia stabilia, alteri uerò instabilia: scilicet nomina debitorũ fœneratitia, p eundẽ cõs. xij. & an valeat diuisio fratrũ aliquo eorum absente: ꝓ quo un⁹ promittit de rato pro ipso, per eũdẽ cõs. cccxxiiij. j. li. Et cũ diuisio ẽ facta per sortẽ, an possit rescindi, si aliquis fuit lęsus per eũdẽ cõs. cxxxviij. & qualiter inter eos, qui fecerũt fraternitatẽ sit fienda diuisio: per eũdẽ cõs. lxiij. ij. li. & qs debeat facere diuisiones, cũ fratres diuidũt. per Ro. cõs. ccccclxxj. & qualiter plures filij diuersorũ fratrũ: qui lõgo tẽpore simul habitauerũt, debeãt diuidere cũ aliqui, sunt laboratores, aliqui nõ, & alij maiores, alij nõ cõs. xxiij. ij. li. & qualiter rustici diuidant animalia per eũdẽ cõs. ccccclxvj. Et qualiter diuidat̃ inter patruos, & nepotes, per eũdẽ cõs. cciij. e. ij. li. & qd ueniat compẽsandũ int̃ cõsanguineos diuidẽtes, cũ pro uno ẽ solutũ aliqd per eũdẽ cõs. ccxxxvij. j. lib.

c ¶ Pręsumatur diuisio. Vide Bar. in. l. qui in aliena. in princip. de acquiren. hered.

d ❧ POMATES. ¶ Dicit φ sic. Ex separata possessione rei cõis, p̃sumitur diuisio. uide Cepol. cons. xxij. co. ij. Ro. con. ccxv. & Al. xcij. uo. ij. & Pau. de ca. cõ. xciij. secũdũ ĩ pres. antiquã, & Barba. ĩ ca. & sup co. iij.

terminari debet, & dictam partẽ mihi pro diuiso peto assignari: vel alteri ex eis dictũ fũndũ iusto præcio adiudicari, prout vestræ æquitati videbit̃: verũ quia in hoc iudicio veniũt quãdoque fructus. [a] habet̃ etiã ratio dãnorũ datorũ in re: vt. j. l. proxi. tunc in narratione debet fieri mẽtio fructuũ, & dãni dati, & in cõclusione petere aduersariũ in hoc condẽnari: vt. j. l. proxi. ¶ Quero, † quãdo iudex debet æstimare: qualiter fiet æstimatio? Respõdeo, ipse potest facere suo arbitrio, si vult, ẽt nullam partem interrogando: vt. s̃. l. proxi. Itẽ hoc facere põt licitando, interrogando, quãlibet partem: pro quanto precio vis tu tibi retinere: vt hoc. &. s̃. l. j. quo casu poterit etiam extraneus ad licitationem admitti: vt hac leg.

❧ SVMMARIVM. ❧

1 *Diuisio ex diuturnitate temporis, præsumitur.*

2 *Emptio ex possessione rei per decẽ annos, non præsumitur.*

SI maior. Diuisio facta inter fratres debet haberi rata: [b] nisi de beneficio restitutionis rescindat̃: nõ diuisa, debent diuidi: & in hoc iudicio habetur ratio culpę, & fructũ. h. dicit. Tu † habes hic vnam bonam gloss. no. & singularem. Duo fratres posséderunt fundum ꝓ diuiso: longo tẽpore: nec de diuisione aliquid apparet: vtrũ ex hoc pręsumatur diuisio? [c] gl. dicit φ sic. [d] & bene quã signa, & perpetuò tene mẽti. ¶ † Quero, si ego possedi talem totam rem tuã, decem annis: uolo dicere emisse, & probare p hãc pręsumptionem: quia decem annis possedi: an hoc fieri poterit? Gl. dicit φ posset queri, sed dic breuiter, φ nõ qa nullo pręcedenti titulo, ex sola possessione nõ pręsumitur: vt. s̃. de rei vend. l. nullo. Nõ ob. qd dictũ est, in quęstione pręcedenti: qa ibi. tractatur de modico, vel nullo pręiudicio: nã si dico me habere partẽ ex diuisione, cõstat hoc, φ tu habes aliam partẽ ex diuisiõe. sed hic ẽ p̃sumeret̃ uẽditio, totum dominium perderetur: sic etiã non obstat, quod dicit̃ de seruitute, in qua probatur titulus ex præsumptione, quæ resultat ex vsu longi tẽp. vt no. in. l. seruitutes. ff. de ser. & l. j. in fin. ff. de aqua plu. arcen. qa ibi tractatur de re modici pręiudicij, vt dixi uobis in. l. ij. s̃. de ser. & aqua &c.

IN communione. Gl. dicit, qd hoc fallit in casibus. [e] quos dic, ut in gl. vnũ tñ φ gl. dicit, quod ratiõe tꝑis qs inuitus cogit̃ stare in cõmunione. reprehẽdit̃ per doc. & benè videbitis. in. l. j. j. de an. exce.

de reb. eccle, nõ alię. & Alex. cõsi. iij. in fine. vol. iij. & xxv. vol. v. col. iiij. vbi pulchrè declarat hanc gl. nisi alia pręsumptio esset in contrariũ. Idẽ dicit econtra, φ ex possessione mutua rei cõmunis, non solũ inducitur societas, sed & si prius fuisset dissoluta induceret̃: ita Ro. cõsi. ccccxviij. & vide etiam ad hoc Sozi. consi. clxiiij. col. fina.

Communia utriusq; iudicij. Rubrica.

❧ SVMMARIVM. ❧

1 *Diuisio, in quibus sit dissimilis emptioni?*

f DIuisionem. [f] Diuisio est similis emptioni. hoc. d. ¶ Quero quomodo

1 hoc procedat: dic vt in glo. tñ † in hoc est dissimilis: qa vnus est cõtractus nominatus: alius nõ. Et ex hoc sequitur, φ in vno habet locũ cõdictio ob causam: ĩ alio nõ &c.

g ETiam si is. [g] Diuisio facta à iudice incõpetenti: põt cõsensu partium validari. h. d.

h Nõ intelligatis [h] hic, quòd hęc diuisio comprobetur p consensum, tanq̃ ex s̃nĩa: sed approbat̃ tanq ex diuisione cõsensu facta: vt dixi tibi. in. l. j. s̃. qui pro sua iurisdictione. & ibi declaraui istam leg. quia ibi gl. allegat eam.

❧ SVMMARIVM. ❧

1 *Lex secunda de rescin. uendi. an habeat locum, in omnibus contractibus bonæ fidei.*

MAioribus. Hęc est bona lex. In diuisionib⁹ subuenitur ei, qui est deceptus dolo aduersarij, vel re ipsa vltra dimidiã iusti

1 pretij. h. d. ¶ † No. hãc leg. valde, quę generaliter extendit. l. ij. s̃. de rescin. vendi. ad omnes cõtract⁹ bonę fidei: & ideo benè not. & vide gl. super verbo perperam &c.

❧ SVMMARIVM. ❧

1 *Res empta ex pecunia communi cum minore, efficitur communis cum minore. Idẽ in ecclesia & marito. nu. 2*

3 *Pecunia redẽpta ex bonis cõmunib⁹, nõ efficit̃ cõis. & nu. 7.*

4 *Res empta per sociũ ex pecunia cõmuni, qñ sit communis?*

5 *Fratrum unus si cũ pecunia hæreditaria mercatur, & lucretur: quãdo debeat tale lucrum cum alijs communicare?*

6 *Libri mercantiæ ꝓbant cuius nomine mercatura exercetur.*

8 *Tutor negotians cum pecunia hæreditaria, in dubio præsumitur, quòd nomine communi. rẽmissiuè.*

9 *Fratres stantes simul in communione, qñ uideantur societatem cõtrahere, & quæ societas dicat̃ contracta. nu. 10.*

i SI patruus. [i] Hæc est subtilis lex & doc. nullũ hic bonũ verbũ dicunt. Breuiter dicit. Res empta ex pecunia cõmuni, vel redacta ex rebus cõmu-

e ¶ Casibus. Not. φ qlibet põt ꝓuocare ad diuisionẽ. Fallit in casib⁹ hic notatis. Adde prędictam regulam etiã fallere in duobus alijs casib⁹, de quibus habes singu. tex. in. l. fin. & ibi Barto. ff. de ali. iudi. mu. cau. fa. et ad intellectũ vide Bar. in. l. si non fortem. §. si centum. ff. de cõdi. inde. in l. filiũ quẽ habentẽ. versi. venio ad secundã glos. vide Bart. in. l. in quarta. ad leg. falci.

f ¶ Diuisionẽ. Et de his, quę hic habentur, benè faciunt not. per Bart. in. l. cũ solus. ff. de vsu. Sed vtrũ titulus diuisionis excludat petitionem hęreditatis. vide Baldũ. ĩ. l. põponius. ff. de rei vendi.

g ¶ Etiam si is. Hæc est lex ita singularis, sicut aliqua q̃ sit in mundo, secũdũ Bal. hic, de quo vide φ dixi ĩ. l. j. q pro sua iuris. & vide Bar. in. l. obseruare. circa fin. de offi. ꝓcõ. & quod no. Moder. in. l. si ex p̃ssim. ff. de appel. & Bald. in. l. si diuersa. C. de trãsact. & an sentẽtia nulla valeat, vt cõtractus: & an possit ratificari p glo & doc. in. c. significasti. de foro cõpeten. Adde & intellige not. in hac leg. nõ habere locum, quãdo partes stant in fini. diuisionis simplicis. gl. est singu. quã Bal. ad hoc põderat in l. si diuersa. in prin. s̃. de transac. Itẽ non habet locum, quando scienter coram iudice incompetenti litigarent: cuius iurisdictionem prorogare non poterant. ita doc. in. c. significasti. de foro compe. & Bal. in. l. vnica. C. qui pro sua iurisdicti. & ponit Franc. de are. in. c. at si clerici. colũ. v. de iudi. Stra.

h ❧ POMATES. ¶ Nõ intelligatis. Vide Fel. in. c. cũ ex officij. col. xv. & seq. de pręscrip. & aliqd in. c. j. col. iiij. in fi. & seq. de re iudi. vide aliter p Roma. cõsi. cxiij. in fi. & in cõsi. clxxv. & Cardi. lxxiiij. col. pe. et Bolog. in addi. ad sextũ cõtrariũ. Bar. in. l. j. col. iij. j. quãdo ꝓuoca. & vide Alex. cõsi. cxxiiij. col. iiij. in versi. ergo benè. vol. j. & Are. lvj. col. ij. & Bar. vbi limitat. in. c. ex parte Decani. col. iij. de rescrip. vide etiam Bald. vbi limitat in rub. de offi. deleg. & ad fin. de foro cõpe. & Bal. in. c. de causis. col. vj. de offi. deleg. & Alex. in. l. qd iussit. col. fi. ff. de re iudi. & cõsi. xxxij. col. ij. vol. ij. & Cardi. lxxj. & plenè Feli. in. c. significasti. de foro cõpe. col. iij. & seq. & Panor. cõsil. vj. vol. ij. & cxj. vo. j. & aliqd p Feli. in c. inter monasteriũ. colũ. ix. de re iudi. & Panor. in. c. examinata. in. iij. notabili de confir. vtil. vel inuti. & Sozi. cõsi. cxx. col. iij.

i ¶ Si patruus. Et in materia huius leg. vide egregium text. in. l. ij. j. pro socio. & quod in vltimis verbis tractat Barto. & ad materiã huius leg. & not. per Bar. hic adde do. Alex. de Imo. in consi. xxx. col. ij. versi. circa secundum. in. ij. volu. Stra.

a ¶ Nego. gest. De
ista materia vide
per Bal. in.l. ij.j.q
testa. fac. poss. &
Bal.in.c.j.de bene
ficio fratris.& bal.
in,l.si fratres.ff. ꝑ
socio. Ibidem, &
si habens bona cũ
fratribus aliquid
acqrat:an ꝓsumat
acquisitum de bo
nis communibus?
dic quòd non : vt
in gloss.in.l.qntus
mutius. de dona.ĩ
ter vir. & vxo. &
vide no.Bar.ĩ.l.cũ
oportet.j.de bon.
quælibe.& ĩ trac.
de duobus fratri-
bus.

b ¶ Pecunia emerit
Hic est casus, qué
d.Lud.alle. ꝑ fin.
in tit.de empti.&
vẽdi. in.xvij. fin.
in.l.ij.j.pro socio
vbi vide bart.

c ¶ Dubio presu-
mitur bal. hic di-
cit esse recurren-
dũ ad cõiecturas,
quas ponit hic ali
ter loquit.in.l.pe.
j.si quis alteri, vel
sibi.

POMATES.

d ¶ Socij omniũ bo
norũ.Vide Alex.
con.cliiij.in.ij. co.
vo.ij.& vide etiã
Panor cons.lxxx
vij.uol.ij. & Ana.
lxv.& ibi in addi.
&.c.xvij.& Al.x-
lviij.uo. ij.& ibi ĩ
ter cętera ponit:
quod feudũ, qđ
acquisiuit un⁹ ex
fratribus habẽti-
bus in communi:
nõ tenetalteri cõi
care : & quod ta-
les tenẽtur confer
re solũ acquisita,
ex actis quęstua-
rijs,& negociatio
nibus nõ aũt quæ
ex legato &c. nisi
esset expressè cõ-
tracta societas. &
quod per commu
nionẽ fructuũ pro
ueniẽtiũ ex tali re
nõ ĩfert cõmunio.

e ¶ Clarius dico sic.
Bald.hic in oĩbus
tenet contra Bar.
dicens quòd siue
nullus negocietur
siue vnus tm̃, siue
ambo, & diuerso
modo:si tamen o-
mnia quæ acqrit,
cõmunicat.induci
tur societas. Adde
vidẽdũ Pe.de An
cha cons.cxliiij.

bus non est communis :,sed est ementis : cui tra-
dita est:sed pecunia peti debet.hoc dicit.multum
nota.& sæpe contingit de facto iste casus. ¶ Op-
po.ff.pro socio.l.si quis societatẽ. Sol.ibi contra-
cta erat societas omnium bonorum:hic nõ. ¶ Op
po.secundò de leg.curator.j. arbi.tute.ff.quando
ex fac.tu.l.ij. Sol.dicit gl.hęc lex.debet intelligi:
1 †quãdo ille filius factus erat maior:nam si fuisset
minor,res empta ex pecunia cõmuni cũ minore,
2 esset cõmunis.† Idem in ecclesia & marito:vt ha-
buistis no.in.l.si vt proponis.s̈.de rei vendicatio.
Pro declarando hãc leg.debetis aduertere:quod
lex ista intelligitur duobus modis: vno modo,ꝙ
res fuit empta ex pecunia cõi, in hæreditate rep-
ta. Alio modo ex pecunia redacta ex communib⁹
bonis : vt puta ex venditione fructũ:vt dicit pri-
ma gl.quam vide.& no.prout intelligitur primo
modo,si quidem ponimus istum patruum esse tu
torem,vel curatorem nepotis:nõ posset hęc lex.
intelligi in minori:vt.d.l.cur.&.l.ij.quãdo ex fac.
tu. Sed si ponimus,quod nõ ẽ tutor, nec curator:
tũc non est aliud in minore,q̃ in maiore:vt.l.filię
ff.de solutio.& dixi.s̈.de rei vendicatio.l.si vt ꝓ-
ponis. Sed prout intelligimus secũdo modo,tũc
3 pecunia† redacta ex bonis communibus,non est
cõis:vt.l.qui vas.§.fi.ff.de furt.meritò res empta
ex illa pecunia,non est communis:sed ista lex. ꝓ
cederet tã in maiore,q̃ in minore. Ad hoc facit
l.titiũ & meuiũ.§.altero.ff.de administra.tutorũ.
a ¶ Cõtra hoc opp.de.l.si ego.ff.de nego.gest.[a] So
lu.ibi emit nomine communi:hic verò noĩe pro
4 prio,vt dixit textus.† Et ideo pro declaratione
hui⁹ leg.dic aut emit quis noĩe communi:aut no
mine proprio aut dubitat̃. Prĩo casu res ẽ cõmu
nis altero habente ratũ:vt.d.l.si ego.de neg.gest.
&.l.actione.§.si in rẽ.&.§.morte.ff.pro socio. Aut
emit noĩe proprio,tũc distingue:aut emit de pe-
cunia propria,aut de pecunia communi: aut du-
bitatur. Primo casu non est dubiũ,quod res non
est communis:vt hic secũdũ vnum modũ legẽdi.
Aut de pecunia cõi:& tunc aut ille, q in re cõmu-
ni vendicat partẽ,erat maior aut minor. Primo
casu,nil põt repetere ĩ re:vt hic: Secũdo casu aut
ille qui emit,non erat tutor,vel curator: & tunc
idẽ:vt.l.filię.ff.de solutio. Aut erat tutor, vel cura
tor,& emit,& tunc res efficitur cõis:vt. l.ij. quan
do ex facto tuto.l.curator.j.de arbit.tut. Aut du-
b bitat̃ ex qua pecunia emerit.[b] & ꝓsumit̃ ex pro-
pria:vt.l.si defunctus.arbit.tut.nec est ibi recurrẽ
dũ ad coniecturas,cuius conditionis hic fuerit ar
tifex,vel non.vt dixi in.l.cũ oportet.in princ.de
bo.quæ lib. Tertio casu,quando dubitatur,cuius
c nomine emerit,in dubio pręsumitur[c] emisse pro
prio noĩe:vt.l.& magis.ff.de solu.nec alia perso-
na subintelligitur extrinsecus,vt in.l.si ita stipu-
5 latus.§.Chrisogonus.de ver.ob. ¶ † Ex prædictis
apparet soluta q̃stio, q̃ tota die occurrit,de facto.
Si vnus ex fratribus cũ pecunia hæreditaria facit
mercãtias:& ex illis lucrat̃:vtrũ debeat alteri fra
tri communicare? Nã primò vidẽdũ est,an hoc fe
cerit noĩe cõi:an nomine proprio? & hoc anno
cum hoc de facto occurrisset mihi:feci mihi ostẽ-
6 di librũ rationum,ĩ† quo cõtinebatur.hic ẽ liber
mercãtię,mei talis,& mei fratris. Ex hoc ego dico
probari,ꝙ communi nomine faciebat.ar.l. Nesen
nius.de neg.gest.vnde lucrum erat communicãdũ
sed si hoc nõ apparet:tũc si frater non erat tutor,
neq; curator,lucrũ debet esse suum proprium: vt
d.l. Titium & Meuium.§.altero.de admin.tuto.
& hac leg. Sed si esset tutor vel curator:tũc lucrũ
ꝙ fecit ex prima mercãtia empta,debet esse cõe:
quia mercãtia illa fuit communis,tanq̃ empta de
pecunia communi:secus ex lucro,quod fit ex rei
7 teratione emptionũ.† Nã pecunia redacta ex mer
cãtijs communibus,non ẽ communis:vt hic dici
tur in prima gloss. Et prædicta quæ dico de tuto
re sunt vera,quãdo constat mercantiã fecisse no-
8 mine proprio,† nam in eo fortè in dubio præsu-
meret̃ nomine cõi:vt.l.post mortẽ.§.j. & quod
ibi no.ff.qñ ex facto tu. qđ hic nõ examĩo. ¶ Sed

d quero,hic dicit̃,si nõ sunt socij omniũ bonorũ[d].
9 Quero,† an stãdo simul.fratres videant̃ societatẽ
contrahere? reperitur quędã additio originaliter
ex dictis do.Iac.da are.primò aliqualiter extesa
per do.Ray.& do.Old. q dicunt:ꝙ fratres stan-
do simul,comunicando simul lucra: videntur ta-
citè habere,& cotrahere societatem re ipsa.arg. l.
coiri.ff.pro socio. Itẽ sicut tacito consensu dissol-
uitur,sic tacito consensu cõtrahit̃:vt.l.itaq;.ff. ꝓ
e socio. ¶ Ego verò clarius dico[e] sic,quãdo plures
fratres stant simul.aut nullus negotiat̃: aut alter
negotiatur:alter non.aut omnes negotiantur. Si
neuter non põt intelligi contracta socieaas, licet
hæreditatẽ in simul teneant indiuisam:vt.l.ex par
te.§.fili⁹.ff.fami.ercis.facit.l.cũ duob⁹.§. papinia
nus.al's est.l.si fratres.ff. ꝓ socio. Si verò vnus ne-
gociatur alter non:tũc idẽ quod non potest intel
ligi societas cõtracta:qa ex hoc illè, q negotiaret̃
magis videret̃ donare, q̃ societatem contrahere:
ergo &c.in.l.v.in fin.ff.pro socio. Si verò vterq;
negociatur.siquidẽ alter eorũ est pupillus. non
f põt intelligi[f] cũ eo contracta societas:qa hoc non
posset expressè:vt.l.vt in conditionibus. ff. pro
socio. Si verò vterq; est maior,tũc puto, ꝙ si q dẽ
lucra posuerunt in cõmuni,ex hoc inter eos pre-
10 sumatur contracta societas nõ† dico,societas oĩm
bonorũ,secundũ ꝙ quidam videtur velle:sed so-
cietas quęstus,illius mercantię tm̃. Primũ ꝙ socie
cietas sit cõtracta probat̃ per rationes.s̈.factas ꝓ-
dictos docto. Itẽ argu.l.in liberę.ff.de ritu nup.&
l.in concubinatur.ff.de concubi. Item qa talis cõ
municatio quęstus,non potest intelligi aliter fie-
ri citra ius, & nomẽ societatis, ergo presumenda
est societas.ar.l. ꝓ herede.§.papinia.ff.de acq.hæ
re.secũdũ ꝙ presumeret̃ societas quęstus, isti⁹ ne-
g gociationis tm̃[g].probat̃:qa actus nostri volũtarij,
non extendunt̃ vltra q̃ gerant̃:vt.l.si.ne vxor ꝓ
marito. Facit.ff.de itine.actuq; priua.l.j.§.ij.tenea
tis menti ista quę quotidie occurrunt &c.

SI fratres. Ex cõtractu diuisio-
nis,quis de euictione
tenetur:nisi sciens res alienas,vel obli
gatas accipit:tunc quis non tenet̃,nisi
promiserit.h.d.&c.

h POssessionum.[h] Sic est fa-
ciẽda diui-
sio,vt agnationes ascriptitiorum non se-
parentur.h.d.&c.

SVMMARIVM.

1 *Pater quando stipulatur dotem, pro filia actio est propria patris, & an transeat ad hæredes?*

i ILlud.[i] Ista est singularis lex nec
scio eã alibi.& in repetitio
ne quã feci de.l.post dotẽ.sol.mat. fe-
ci de hac leg.magnũ festũ.breuiter dos
vel donatio ante nup.ad patrẽ reuersa,debet esse
ꝑcipua illi⁹ filię, ꝓ qua data fuit extraneis institu
tis. Si verò alij filij fuerunt instituti, debet ad eũ
pro quo data fuerit redire eaten⁹,quatenus apud
1 alios ex his causis datũ perseuerat.h. d. ¶ † Not.
ex hac.l.ꝙ qñ pater stipulatur dotẽ,quã dat pro
filia,actio est propria patris. Sed an trãscat ad hę-
redes? distingue:aut sunt extranei:aut filij & si fi-
lij aut ipsis est data dos, vel donatio:aut non. Et
per hoc soluitur quęstio ponitur in.l.j.§. videa-
mus.j.de rei vxo.actio.&c.

Finium regundorum. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Querimonia, & quæstio quomodo differũt? remis. & nu. 3.*
2 *Quæstio si est de finibus, & non de proprietate, lite non cõtestata, peruenitur ad diffinitiuam.*

k SI quis super.[k] Primò de
possessione.
Secũdò de ꝓprietate debet iudica
ri. Tertiò p agrimẽsores fines ponũ
tur,etiã pte absente, p cõtuma.h.d.

f ¶ Non põt intel-
ligi. Fallit, nisi tu-
torem haberet,se-
cundũ Bal. & hoc
verũ esset si talis
societas vtilis fuis
set.secũdũ Bal.ĩ.l.
cũ oportet.in.iij.
col.de bo.quę lib.

g ¶ Negociationis
tantũ. Hoc verũ.
intelligit hoc Bal.
in actibus vnifor-
mib⁹:sec⁹ si essent
difformes & ꝓmi
scui:qa tunc socie
tas inducitur oĩm
bonorũ. Adde vi
dendũ Pet.de An
cha.cõsi.ccciij.vbi
dicit,ꝙ si vnus sit
doctor:alter mer-
cator:alter iuri in
tẽdat.& vide quæ
posui.ĩ.l.si maior.
s̈.titu.proxi.

h ¶ Possessionũ. fa
cit.l.ante pe.ff. fa-
mi.ercis.& ideo di
cit Bal.ꝙ heredes
huic leg. non pos
sunt renũciare: qa
est introducta in
fauorẽ familię,nõ
heredum.

i ¶ Illud. hęc lex nõ
est alibi. De eius ĩ-
tellectu vide ali-
quid p Bal. in. l.j.
§.videamus.C.de
rei vxor.ac.ĩ fi. le
gis.et uide qđ no.
Bar.ĩ.l.si emãcipa
ti.ad fi.de colla.

k ¶ Si qs sup. Ad ĩ-
tellectũ hui⁹ leg.
vide p Ang. insti.
de actio. §. quædã
actio.in. iiij. char.
ibidẽ paulo post
& hic alle.Bar.ĩ.l.
qui bona.§.fin.de
dam.infec. & in.l.
Theopomp⁹.cir-
ca fi.de dote ꝑleg.

Vide gl. super verbo huiusmodi quæstio.† quam no. Quæ notat differentiam inter quæstionem & querimoniã:[a] sed ego puto, quod quando quo est solum de finibus,† & non de proprietate, lite nõ cõtestata, possit ad diffinitiuam sententiam peruenire: quia non cadit hic missio ex primo, vel secũdo decreto: vt dixi vobis in aut. siomnes. s. si min⁹ se ab hær. absti. Et de hoc verbo quæstiõis† quod gl. dicit, an sit verum: dic vt. l. amplius nõ peti. ff. rẽ ra. hab. & gl. tãgit in. l. qui fidẽ. ff. de transact.

SI constituerit. Hanc constitutionẽ commendat Rofr. inter constitutiones, quæ puniunt violentias, qui post litis contesta. super finibus aliquid inuadit indebitè, hac leg. punitur h. d. vide Rofr. super hac leg. h. d. &c.

De consortibus eiusdem litis. Rub.

EXplosis. Licet plures sint consortes eiusdem rei: tamen quilibet potest pro sua parte agere, & defendere. hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Consors pro consorte, quando possit sine mandato agere & defendere.*

2 *Cautio rati, quòd etiam præstetur post litis contestationẽ. Et si quis post litem contesta. patiatur procuratorem interuenire, & merita causæ tractare ante, quàm petat cautionẽ rati, talem cautionẽ petere nõ põt. nu. 3.*

COmmune. Hæc est bona, et subtilis lex. Pro consorte post litis contest. absente potest quis agere, & defendere sine mandato, [b] ptitis legitimis satisdationib⁹. h. d. ¶ Op. quando certum est quem non habere mandatũ, non est locus cautioni de rato: vt. l. j. s. de proc. Solut. fallit hic in cõsorte eiusdem litis absente alio
1 post lit. contest. Circa quod dic,† aut plures consortes habent eandem litem circa rẽ indiuiduam: aut circa rem diuiduam. Primo casu potest vnus solus agere & defendere: vt. l. ante pe. quę incipit si cum vno. ff. si ex noxa. cau. aga. & si serui. vẽdi. l. loci corpus. §. si fundus. Aut est res diuidua: & tũc aut ante litem contesta. abest: & nõ põt agere, nisi pro parte: vt. s. l. prox. Defendere verò posset in totũ, sicut quilibet extraneus per. l. soluendo. ff. de neg. gest. & l. solutio. de sol. Aut post lit. con. & tũc aut vult agere alijs inuitis: & contradicentibus: & non põt, vt. l. si petitor. ff. de iudic. Aut alijs ignorãtibus: & tunc põt agere pstita cautione de rato: vt hic. de defensione nõ est dubiũ.
2 †Sed contra hoc opp. & videtur, quòd cautio de rato non debeat interponi post lit. cont. vt. l. Põpo. §. rati. ff. de proc. Sol. illud est verũ in eo, qui intercessit ante li. cont. secus in eo, qui intercessit post lit. cõte. vt hic. quod est notandum. Dicũt ta
3 mẽ doct. quod si post lit. contestationẽ† quis pateret procuratorem interuenire: & tractare causæ merita [c] ante, quàm peteret cautionem de rato, quod petere non posset. arg. d. §. rati. &c.

De noxalibus actionibus. Rub.

SVMMARIVM.

Statuta recipiunt interpretationem restrictiuam, ne quis indebitè damnum patiatur.

SI serui. Tota die allegatur hęc lex. & est notabilis
1 lex. Breuiter dicit.† Ne aliquis indebitè damnum patiatur, verba statuti recipiũt interpretationẽ restrictiuam. hoc dicit. Vnde gl. super verbo saltem. circa finem. quam nota & tene menti: & de hoc dic, vt in. l. omnes populi. de iusti. & iur. Et ibi allego tibi hanc. l. notabiliter.

[a] ¶ Querimoniam. Et de quęstione, & querimonia, vide Bal. in. l. j. de pscrip. long. temp.

[b] ¶ Sine mandato. Et pro ista dico, quod glo. no. in. l. nemo ex socijs. ff. pro socio. volens videre tacitũ mãdatũ esse iter socios, et ad licita: & ad vendẽdum partem consocij, non est vera nec in licitis, nec illicitis. Prĩo casu, contra ipsam est bona gl. cũ tex. in. l. de pupillo. §. si pluriũ. ĩ verbo alter. de oper. nou. nũ. & ibi p Ro. Pro hoc etiã facit tex. in. l. pro priũ. coĩa pd. licet ibi possit respõdere speciale esse in seruitutib⁹, ĩ quo casu requirit singularis consensus. l. fi. coĩa præd. Itẽ pro hoc text. in. l. q aliena. i. fi. de nego. gest. vbi actio nego. gest. datur: sed si directũ haberet mãdatũ cõpeteret mandãti. igitur &c. Sed etiam fortè hoc non ob. quia sequeretur, quod si etiã tibi meo socio mãdo expressè aliquid ĩ societate, qđ nunquam posset habere locũ actio pro soc. vel communi diui. quod credo verũ. Itẽ pro ista parte multũ stringit iste tex. Nã si diceretur non habere mandatũ, cũ haberet administrationem posset mouere actionem l. licet & si vni⁹. §. procurator. de in iur. Itẽ sic esset cõtra istum text. vnde putarem sic distinguendum, prout hic distinguit Barto. & videtur Bar. sensisse in. d. l. nemo ex socijs. & ibi vide Bal. aduerte tñ: qa glo. in

SIue seruum. Actio criminalis cõtra seruũ actio verò noxalis contra dominum proponitur. h. d.

SI seruus. Idem dicit quod lex precedens.

Ad exibendum. Rubrica.

SI dominium. [d] Actio ad exhibendũ est pręcipua, & preparatoria ad rei vẽdicationem. h. d. &c.

SVMMARIVM.

1 *Persona, uel res, exhibetur testibus, ut eam recognoscant.*

SI criminis. Etiam si agendũ est criminaliter, potest agi, vt seruus exhibeatur. h. d. te
1 ne mẽti. Dico† quod quando testes dicerent se nõ cognoscere personã, vel rẽ nominaliter: sed si eam viderent, quod recognoscerent, quod debet eis res ostẽdi: vt possint eam cognoscere: vt hic, & l. si cũ exhibuissent. §. ij. ff. de publi. & dic. vt ibi.

NEque ad. Sententia absolutoria, non nocet agere volenti de nouo ex alia causa. h. d. &c.

SVMMARIVM.

Possessor qui semel fuit, quando præsumatur hodie possidere?

NOn ignorabit. Qui in initio litis possedit: adhuc hodie pręsumitur possidere. h. d. ¶ Opp. de. l. siue possi
1 detis. j. de proba.† Sol. qui semel possederit, non pręsumitur hodie possidere regulariter. vt in contra, Fallit si possederit in initio litis: vel si possessor habebat [e] causam ab actore. Ita dicit gl. nõ habetis hic alia.

SVMMARIVM.

1 *Actio ad exibendum, est personalis scripta in rem.*

2 *Exhibens rem deterioratam culpa, qua actione teneatur. et nume. 5.*

3 *Actio ex testamento est stricti iuris, sed habet instar bonæ fidei.*

4 *Soluẽs partem rei, aut totam rem, quando & pro qua parte liberationem consequatur: & qua actione contra eum agatur: nume. 5.*

6 *Libellus qualiter formatur, quando agitur actione prima ad illud, quod deficit.*

7 *Recipiens rem deterioratam in solutione à soluente, quando præiudicet sibi in æstimatione deteriorationis.*

EXhibitionis. Omissis trufis, aduerte, vt declarem tibi istam materiã diff. cilem, & hanc leg. in tex. quę multũ iam dedit mihi de labore. Breuiter dicit. Qui rem deterioratã sua culpa exhibet, in factum acti. tenetur. hoc dicit. ¶ Diuide. primò ponit dictũ suum sub nube. Secũdò illud determinat, & declarat. Secunda ibi: ita vt qui rem. ¶ Ad euidentiã pręmitte,
1 † quod actio ad exhibendum est personalis scripta in rem: vt. l. de eo. §. fi. ff. eo. & differt à mere reali: quia personalis in rem scripta datur contra possidente, tanquam contra obligatum. Sed actio in rem, non pręsupponit obligationẽ. hoc pręmisso pone casum. Ille contra quẽ fuit actum ad exibendũ fuit condemnatus, vt exhiberet, qui exhibuit, & in exhibendo dolũ, vel culpam commisit. Quero vtrum ipse teneatur aliqua obligatione propter dolum, vel culpam: in exhibẽdo commissam? Respondet imperator & dicit, quod sic. Hic primò vide literã super verbo necessitate tenetur. i. obligatione, qua quis tenetur exhibere. ¶ Sequitur secunda pars. Domine Imperator ille, qui exhibendo cõmisit culpã: licet ob hoc sit obligatus, conueniet actione ad exhibẽdũ prima, an aliqua noua actione. Respõ. Imperator & dicit, cõuenitur acti. in factũ noua, quę descẽdit ex ęquitate. ibi sup verbo exhibuit

d. §. si plurium. in verbo. nocere. ĩ fi. dum alle. l. si quis putans. videtur omnino velle, quod soci⁹ possit facere ea, quę tendũt ad vtilitatẽ sociorum: & sic etiã ad hoc habere mandatum. ita videtur velle gl. ibi & ibi omnino not.

[c] ¶ Et tractare causæ merita. Adde quod not. p doct. in. l. nihil. et ĩ. l. nulla. s. de pcura. & istud dictũ ponit Cy. hic: aliter tñ videtur loqui.

[d] ¶ Si dominiũ. In actione ad exhibẽdum, qualiter pcedatur & quales pbatiões requirantur no. plenè Spe. de summa cog. §. postremo. vers. vj. querendũ. An in eodẽ libello possit attentari cũ rei vẽ. no. in titu. de ac. et pet. §. sequitur. vers. & no. quod dicitur, & in ti. de iudi. §. vlt. vi dendũ. & no. quod di cta actio est arbitraria. & no. Bal. ĩ l. nõ ignorabit. j. e.

POMATES.

[e] ¶ Habebat. Item fallit quando reus affirmat se possidere secus si negat: quia non presumitur ita ista gl. magistralis in. l. siue possidẽ. j. de proba. & secut⁹ fuit Areti. in cõsi. ciij. inci. veritè causa & qstiõe. in. iiij. col. Et facit quod vult Bar. in cõs. lj. inci. videtur dicẽdũ. j. col. & quod vult gl. i. c. propos uit. per istum tex. vbi videntur notare canonistę. de cle. excommu. ministr.

2 exhibuit sed culpa. ¶ Opp. dicitẽ hic, q̃ † qui exhibet rẽ deterioratã tene
tur actio. in factũ. Contra. ff. ad. l. aqui. l. q tabulas. Sol. dicit gl. debet ibi
intelligi de vtili Aquiliana, quę cõcurrit cũ actione in factũ: subsidiaria
in locũ leg. aqui. ista sol. nõ placet. Non enim loquitẽ hic de actio. in factũ
subsidiaria leg. aqui. quia illa domino datẽ, sicut actio leg. aquiliæ. Sed lo
quitẽ hic de generali actio. in factũ: qa hic prætẽdebat aliud interesse, q̃
dominij: vt. j. dicã. ¶ Op. ff. depositi. l. j. §. si res deposita. &. ff. cõmo. l. iij.
§. si reddita. vbi videtẽ, quod debeat agi prima actio. nõ actio in factum.
Sol. ibi quãdo soluitẽ res deteriorata ab eo, q tenebatẽ actione bonæ fidei:
hic in eo, qui tenebatur actione stricti iuris. ¶ Cõtra hoc op. ff. de solu. l.
etiam. &. l. Iul. §. fi. ff. de ver. obli. Sol. hic loquitẽ quãdo soluitẽ res deterio
rata: ibi quãdo soluitẽ res pfecta respectu rei, licet deficiat aliquod ius vt
puta cautionis, vel aliud: ideo agitẽ actione prima. ¶ Cõtra hoc etiã. op.
de. l. nõ solũ. ff. de rei vend. Sol. licet ibi agatur actione stricti iuris: tamen
ibi petitur, quod est meũ: igitur agitur actione prima: hic verò prætẽde
bat aliud interesse, q̃ dominij. ¶ Cõtra hoc op. de. l. & eleganter. §. nõ so
a lum[a]. ff. de dol. Solu. ibi loquitẽ quãdo qs exhibet rẽ deterioratã dolo. hic
quando exhibet eã deterioratã culpa: ideo hic non põt agi de dolo: sed
agitur in factũ. ¶ Contra hoc opp. ff. de leg. j. l. huiusmodi. §. ædes. quib.
3 hæred. vbi etiã in stricti iuris iudicio agitur actione prima. Solu. ibi † est
actio ex testamẽto quæ habet instar bonæ fidei: vt. l. in minorũ. s. in qui.
cau. in integ. rest. non est necess. ¶ Vltimò op. de. l. qui sibi, aut Titio. §.
j. ff. de sol. Sol. ista est vera omissis truffis: ibi loquitẽ in debitore ĩ genere,
qui soluit rẽ deterioratã: ideo nõ liberatur: sed agitur actio prima: hic ve
4 rò loquitur in debitore speciei. ¶ Iuxta prædicta † distingue breuiter:
aut quis soluit partẽ rei perfectæ, & pro illa parte liberatẽ: vt. l. si stipula-
tus. §. j. ff. de sol. Aut soluit totã rem perfectè, & in totũ liberatur: quia so
5 lutione eius, quod debetẽ &c. Aut soluit eam minus perfectè: & tũc † aut
fuit defectus extra eandẽ rem in aliquo iure ipsius rei: aut fuit defectus
in ipsa: vt puta: quia soluta deteriorata. Primo casu agitur actiõe prima:
secũdo casu subdistingue. Aut est actio bonæ fidei, & agitur actione pri
ma: aut est actio stricti iuris, & tũc aut habet instar bonæ fidei, & idem.
Aut non: & tũc aut peto, quod meũ est. & idẽ: aut q̃ est mihi debitũ &
tũc aut erat debitũ in genere & idẽ: aut in specie. & tũc aut traditẽ dete-
riorata dolo, & agitẽ actione de dolo: vt. ff. de dolo. l. & elegãter. §. nõ so
lũ. Aut deteriorata culpa, & agitẽ in factũ. hic est casus hic. Pręterea: pro
batẽ ex solutionibus dictorũ cõtrariorũ. ¶ Quæro, vidistis. s. quòd licet
res non sit soluta, tamẽ propter illud, quod deficit, adhuc agitur prima
6 actione: qualiter † formabitẽ libellus? Respon. narrabitẽ totũ factum, & in
cõclusione dicet, quare peto dictã rẽ, & vt mihi de euictione caueatẽ: vel
vt mihi interesse pro æstimatione deteriorationis præstetẽ. Iste libellus
probatur in. d. l. iul. §. j. ff. de ver. obli. & ibi de hoc plenè dixi. Ratio ho
rum est: quia cũ cautio, vel deterioratiõis ęstimatio, in casibus prædictis
non veniat, iure actionis, non põt per se peti principaliter, sed venit iu-
dicis officio: ideò principalis actio debet proponi &c. ¶ Quęrit gl. in. d.
b l. & eleganter. §. non solũ. ¶ Quid si aliqs soluerit tibi rẽ deterioratã[b]: &
tu recepisti: an tu pręiudices tibi in æstimatiõe deteriorationis? Respon.
7 dicas sic. aut † ille, q recepit ignorauit: & sibi nõ pręiudicat. vt puta: quia
vitium erat latens. ita no. gl. in. l. hac actio. circa prin. ff. de tritica. Si verò
sciuit: aut enim loquitẽ in casibus, qbus æstimatio deterioratiõis venit iu
re actionis & sibi nõ pręiudicat: vt. l. centũ Capuę. &. l. fi. de eo q̃ cert. lo
co. Aut venit officio iudicis: & tunc secus: vt. d. legib. &. l. iiij. §. depositi.

s **I res tuas.** Ex pacto alterius apposito in traditione rei
meę, quæritur mihi actio vtilis. h. d.

SI ex quocunque. Debitor, qui soluit potest pe-
tere instrumẽtum cancellatum
sibi reddi. hoc dicit.

De religiosis & sumptibus funerum, Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Scripturæ in lapidibus monumentorum, q inducant quoddam notorium.*
2 *Scripturæ antiquæ in muris, & lapidibus, quæ continent aliquam dispositionem pos-
sibilem, qu d faciant fidem.*

c **MOnumentorum.** [c] Scripturæ quę fiũt
in lapide monumen-
ti, non faciunt fidem secundum vnum intellectum. Sed
1 lex nostra loquitur in casu certo: † sed in casu fortè in-
certo, standum est ipsis scripturis, non tanquam pro-
prijs, sed tanquam inducentibus quoddam notoriũ: vt
de condi. & demonstra. leg. in testamento. la. prima. & tangitẽ per me in
lege prima. ff. de albe. scri. ¶ Quæro, vtrum istæ scripturę quæ reperiun
2 tur † in muris & in lapidibus, faciant fidem? hic videtur casus, quòd non.
In contrarium videtur casus in. l. j. ff. de alb. scri. & per. Spec. de proba.
§. videndum. versicu. xj. Et istud puto verum, si sunt scripturæ antiquæ
quæ cõtinent aliquam denunciationem, vel dispositionem possibilem:
sed hic istę inscriptiones continebant aliquam dispositionem: quæ non
erat possibilis fieri per illa verba: vt dicit glo.

Liber quartus.

De rebus creditis, & iureiuran. Rubri.

SVMMARIVM.

1 *Verbũ credere, est generale, ad oẽs personales actiones.*

¶ Cõtinua vt in glo. Dictũ est. s. de actionibus in
rem: sequitẽ videre de actionibus psonalibus. Ve
1 rum: qa hoc † verbũ credere est generale, ad oẽs
psonales actiones: ideo præmittit de reb. credi.
¶ Itẽ quia: p iusiurandum aliquis efficitur debi- a
tor, vel creditor: ideo cõnectitur de iureiurando.
licet ĩ hoc ti. de rebus creditis nihil ponatur: sed
in seq. ti. specialius. ¶ Quærit glo. quare non di-
xit de rebus debitis? dic vt in gl. & bene &c.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentũ decisorium litis, qñ retractetur rõne periurij.*
2 *Iuramentum ueritatis, retractatur ratione periurij.*
3 *Item iuramentum purgationis.*
4 *Iuramento interposito, an oriatur actio?*

CAusa iureiuran. Causa iuramento decisa, non re-
tractatur prętextu periurij, hoc b
dicit. ¶ Opp. de. l. admonẽdi. ff.
eo. &. j. de pe. iud. q malę iudica.
1 in authẽ. nouo iure. Sol. quóddã † est iuramentũ c
decisoriũ litis: & istud nõ retractatur prætextu
piurij: nisi in casib[9] expres. in lege. vt hic. Quod-
2 dam † est iuramẽtũ veritatis: vt illud quod præ-
stat testis, & istud põt retractari pretextu piurij:
3 vt. l. lucius. ff. de his q no. infa. Quoddã † est iura-
mẽtũ purgationis: & istud ẽt põt retractari in au
thẽ. nouo iure, j. de pe. iud. q malè iud. Sed cõtra
pdicta op. de. d. l. admonẽdi. ff. e. Sol. ibi est sacrm
necessariũ: hic verò volũtariũ, vel iudiciale, q̃ nó d
retractatẽ. fallit in casu. l. fi. j. eod. ti. ¶ Quærit glo.
4 vtrũ † ex iuramẽto oriatẽ actio? dic vt in gl. & tene
menti opi. Ioã. vt semp ex iuramẽto oriatẽ actio.

d **IVrisiurandi.** Periurus nõ
à lege, sed à
solo deo punitẽ.[d] h. d. Diuiditẽ: primò
loquitẽ de eo, q iurauit p deũ. Secundò
de eo, q iurauit p principẽ. Secũda ibi: periculũ
aũt. ¶ Op. s. de sum. tri. l. j. in fi. Sol. ibi cõtẽnit fi-
dẽ christianã alio mõ. q̃ deierãdo. ¶ Secũdò op. e
ff. eo. l. si duo patroni. in fi. sol. vt glo. tu tene ter
tiã sol. q̃ qñ iuratẽ, p principẽ, nõ punitẽ pœna cor
porali: vt hic: sed alia pœna: vt legibus cõtrarijs.
¶ Op. s. de trãs. l. si qs maior. sol. hic loquitẽ in iu-
rameto de pterito litis decisorio: ibi verò loquitẽ
in iuramẽto de futuro, quod apponitẽ super con
tractu, in quo deierans punitur. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Lex hæc q habeat locũ in omnibus causis ciuilibus, & cri-
minalibus.*
2 *Probationem semiplenã fieri p domesticos. comparationem
literarum, uel p fugam rei. item p unum testem: & nu-
mc. 3. de fuga remißiuè.*
Iuramentum suppletorium, cui deferatur.

e **IN bonæfidei.** [e] Ista lex
solẽnizabi
tur anno futuro: in. l. admonẽdi. ff. eo.
In defectũ probationis iudex defert
alteri partiũ iuramentũ. hoc intendit. ¶ Opp. q̃
actore non probãte reus absoluitur: vt. s. de ede.
l. qui accusare. Solu. qñq; actor plenè probat, &
vincit: qñq; nihil probat, & succũbit: vt in cõtra
rio: qñq; probat semiplenè. tunc recurritẽ ad hãc
lęg. vt cã decidatẽ iureiur. ¶ Quæro, in qbus cau-
1 sis habeat locũ hęc lex. Gl. vr † velle, q̃ in oĩbus
causis ciuilibus & criminalib[9]. Vide gl. sup ver.
causis. dum loquitur in actionibus descendenti-
bus ex delicto ciuiliter intẽtatis. Sine dubio ista
glo. diceret verum: in criminalibus fortè non di-
cit verũ, quod dic. vt tangit Guil. de cu. in. l. iij. §.
j. ff. e. & ibi dicã: vt dixi plenissimè in. l. marit[9]. ff.
2 de qstio. vbi gl. tangit. ¶ † Quæro, qñ qs dicatur
semiplenè probare? Glossa. ponit hic tres, vel

a ¶ §. nõ solũ. Et per ea, q̃ habentẽ in. d. §. no solum. dicit Bal. in. l. fi. j. de cõdi. fur. q̃ si fur rem pignoratitiam abstulerit, nõ pdest sibi: quonia si res postea pereat, etiã absq; sui culpa nõ teneatur, nisi dñs rem scieter, & spõte recuperent.

b ¶ Rem deterioratam. Per Bar. in. l. q sibi. §. j. de solu.

c ¶ Monumentorũ. Adde Bald. hic. & Bart. in. l. j. in fin. prin. de secũ. tab. & gl. sing. in. iij. q. vj. c. pulsatus. in. j. glo. vbi snia valet scripta in parietibus.

d ¶ Punitẽ. Et hic vide Bal. ponentem octo pœnas diuersimodè p iura imponendas. & vide q̃ habetẽ. vj. q. vj. q cũq;. & gl. ordi. in c. j. de fal. & quod no. glo. in. c. q̃relã. de iureiuran.

e ¶ In bõę fidei. Adde sing. q̃ ĩ pactis extraneis, quę nõ plumũtẽ, nõ defertẽ iuramẽtũ. c. j. §. fi. qd sit inuesti. Itẽ nõ defertẽ iuramentum, qñ actor plenè probat, & reus semiplenè, nõ defertẽ reo ad reprobationẽ actoris. ita sing. dicit Tancr. in suo cõpẽ. in. vj, rub. in. j. alle. insti. de inuti. stip. §. itẽ verborũ. & vide singu. Bal. in. l. qui accusare. de eden. vbi q reprobatẽ à testimonio. reprobatur a iuramẽto. And. Barba.

a ¶ Quatuor modos. Et adde, ꝙ ad hoc, vt deferatur iuramentũ in defectũ
semiplenę ꝓbationis, est necesse ꝙ pars, q̃ petit deferri iuramẽtũ, dicat
verisimilia: vt dixit eleganter Bal. in. l. j. in. ij. col. ṡ. q & aduersus quos.
b ✤ POMATES. ¶ Itẽ ꝑ vnum limita multis modis: vbi etiã latè de
materia: & ꝑ Ias. in. l. admonendi, in lectura in glo. in verbo exacto. in
ver. in eadẽ gl. vbi
vel per vnum testem. ff. de iureiur.
c ¶ Orit̃ actio. Vtrũ aũt ex iuramento taxationis expensarum, vel in litẽ oriatur actio: vide Bal. in auth. nouo iure. C. de iudic. & Bar. in. l. in actionibus in fi. de in litẽ iur. & ad hoc vide plenè not. in. l. j. ꝭ. eo. ꝑ Bar. in. l. nam posteà. §. fi. & in. l. sed & si possessori. §. si qs. ff. de iure iur. ex sñia tñ formiter lata, datur actio ex cõtractu, secundũ Bar. sing. in. l. iulia. verũ debitorem. ff. de condic. inde.
d ¶ Delata. De hui⁹ leg. ĩtellectu vide Bar. ĩ. l. iusiurã. §. pretor ait. ff. eo. ti.
e ¶ Bona lex. Hanc leg. no. & Bar. all. in. l. fi. de p̃to. stip. & no. etiã ĩ. l. post legatũ. in. iiij. col. de his q. vt indig. ꝙ positio nõ põt, nisi semel reuocari. Adde q̃ dixi in l. rebus, rerũ amo. & vide oĩno Bal. ꝑ istũ tex. no. alle. in auth. habita. in iiij. col. in ver. iiij. in fi. ꝭ. ne filius ꝓ pa. ꝙ nouatio nõ ꝑmittit̃, nisi semel. & pro hoc quod no. Moder. in. l. si ex toto. §. j. de le. j. in ead. l. & allegãt quędã gl. hui⁹ leg. ꝙ diffinitiua sñia dicit̃ et illa quę diffinit articulũ causæ. & ita alle. Pau. de ca. ĩ cõsi. clxv. ꝙ incipit in Christi noĩe amẽ, in facto isto post lõgã disceptationẽ no. in prin. ij. col. & vide Bar. in. l. si post exceptionẽ. §. hęc aũt actio. ff. quod metus causa.
✤ POMATES.
f ¶ Nota, ꝙ aliud. Si defunct⁹ ergo debebat iurare: nõ poterat hęres iurare: nec declarare id, ꝙ defunct⁹ habebat declarare, vt ꝑ Ale. cõsi. liiij. vol. j. in. j. dubio.

g ¶ Iuramentum defuncti. Iuramentum est personale, vide in auth. quod
obtinet. de proba. & Bar. in. l. cum quis. §. codici. de leg. iij. in eo. ver. ad-
de glo. in. l. pe. §. fi. ff. ne quis eum, qui dicit, ꝙ facultas iurandi in litem
transit ad hæredem: de quo omnino adde Alex. ibi post doc.
h ¶ Iuretur. vide Bar. in. l. admonendi. in fi. & in. d. l. cum iudex.

a quatuor modos.ᵃ Primò ꝑ domesticos: secundò ꝑ
cõparatione literarũ: tertiò ꝑ fugã rei. Itẽ ꝑ vnũ
b teste:ᵇ quæ oĩa nor. ¶ Et not. specialiter † illud,
3 quod dicit de fuga: ꝙ fuga facit semiplenã ꝓba-
tionẽ. tex. alibi videt̃ velle, ꝙ faciat plenã. l. consi
liarios. ṡ. de assesso. Idẽ quod hic gl. no. in. d. l. ad
monẽdi. ff. eod. & ibi dicemus. De hac fuga plenè
dixi in. l. lege cor. in prin. ff. ad sylle. Quærit̃ hic,
4 cui debet iuramẽtũ deferri. † hic tex. non aperit:
sed dicit cã cognita. In causæ aũt cognitione, ver
titur vt deferat̃ ei, q meli⁹ scit veritatẽ: & si vterq̃
æqualiter scit, deferat̃ ei, q est dignior. Si vterq̃
est æqualiter dignus, in hoc sunt opi. Quidã di-
cũt differẽdũ potius actori, q̃ reo: qdã ecõtra: vt
potius reo q̃ actori. Et istud vltimũ cõsueuerũt
tenere gl. nostræ: licet vltramõ. teneant cõtra &c.

SI ad excludendam. Pupillus non potest iusiurandum deferre. hoc dicit.

CVm etiam a pupillorum. Relictum à tutore, videtur relictũ a pupillo. & in causa pupilli potest iusiurãdum deferri tutori. h. d. &c.

CVm proponas. Super cãstatus, potest iusiurandum deferri.

NEc filius. Iuramentum, vel delatio vnius, alteri non debet obesse. hoc dicit.

✤ *SVMMARIVM.* ✤
1 *Actio in factum oritur ex iuramento, quãdo informiter iuratur: & formiter utilis ex contractu.*
2 *Actio, quæ oritur ex sententia, an dicatur in factum uel iudicati? remißiuè.*

1 ACtori. † Ex iuramẽto prestito, vel
c remisso oritur actioᶜ in fa-
ctum: sicut ex sentẽtia. h. d. ¶ Op. ꝙ ori-
tur alia actio, q̃ in factum: vt. ff. eo. l. si duo. §. si qs
iurauerit. Soluti. hic loquitur, quando iurauerit
informiter: ibi qñ iurauit formiter sup aliquo cõ
tractu: vnde oritur actio vtilis ex eo contractu.
2 ¶ Quæritur. † vtrum actio, quæ oritur ex sñia.
vocetur actio in factum, vel actio iudicati? glo. di
cunt ꝙ vocatur actio in factum, ꝑ hanc leg. doc.
vltramon. dicunt, ꝙ vocatur actio iudicati: vt hic
tractatur per do. Cy. ego plenè dixi in. l. miles. §.
iudicati. ff. de re iudi. vbi glo. tangit &c.

d DElata.ᵈ Reus cui defertur iuramentum debet iurare: referre, vel soluere. h. d. vides ergo ex hac. l. practicam, ꝙ iudex rectè pręcipit parti, ꝙ non recedat a bancho, quin iuret, soluat, vel deferat &c.

IN actione. Super actione depositi, potest iusiurandum deferri. hoc dicit. &c.

e SI quis. Ista est bõa lex.ᵉ Delatio iuramenti ante. q̃ præstetur, potest reuocari, donec iuret̃, præstetur, vel sentẽtietur. h. d. ¶ Opp. hic innuit, ꝙ præstatur iuramentũ post diffinitiuam sententiam. Contra. ꝭ. l. proxi. So. vt ibi dicã &c.

✤ *SVMMARIVM.* ✤
1 *Iurandum esse, ante sententiam, uel in ipsa sententia, uel modicum post. nu. 4.*
2 *Iuramentum defuncti, ꝙ sit aliud à iuramento hæredis.*
3 *Heres nõ est piurus, si non impleuerit iuramẽtum defuncti.*

GEneraliter. Primò loquit̃. quãdo debet iurare. Se
cundò loquitur de effectu iuramẽti, par-
tibus præsentibus. Tertiò loquitur de effectu iu
ramenti partibus absentibus. Quartò confirmat
iura antiqua. Secunda ibi: sed iuramento. Tertia
ibi: his de præsentibus. Quarta ibi: in omnib⁹ au
1 tẽ. & hoc sit pro summario. ¶ No. † ꝙ ante sentẽ
tiam, vel in ipsa sententia est iurandum. ¶ Nota.
2 † ꝙ aliudᶠ est iuramentum defunctiᵍ: aliud est iu
f ramentum hæredum, & sic iuramentum est merè
g personale. Si † ergo defunctus iurauerit aliquid
3 facere, vel dare: & non facit, nec dat ipse, nec hæ-
res eius: non est periurus hæres propter iuramẽ-
tum defuncti. ¶ Opp. & videtur, ꝙ post senten-
h tiam iuretur:ʰ vt. ṡ. l. proxi. & ꝭ. de senten. cum iu
dex. Sol. dicunt quidam, ꝙ illa iura corriguntur.
hoc videtur contra hanc legem in fine. quæ con-
4 firmat iura antiqua. Solu. † ego dico, ꝙ debet iu-
rari in ipsa sententia, vel modicum ante: vel mo-
dicum post: vt hic. & licet a sententia appelletur
nihilominus statim iurabitur non obstante ap-
pellatione. hic est casus hic &c.

✤ *SVMMARIVM.* ✤
1 *Deferens iuramentum, siue iuretur, siue non: non appellat.*
2 *Iuramẽtũ cui defertur: potest illud ex cã recusare. & nu. 5.*
3 *Iuramentum recusans sine causa, potest à iudice pro conuicto haberi.*
4 *Iuramentum recusans licet causas non allegauerit, potest tamen illas in causa appellationis allegare.*
6 *Iurare qui non nult non cogitur causam dicere.*
7 *Lex hæc loquitur de iuramento iudiciali, uel uoluntario.*
8 *Vincens in prima causa, si perdat in cã appellationis. ex nouis probationibus, nõ condẽnatur in expẽsis: aliâs secus.*

Sed iuramento. Si causa deciditur
sacramento dela-
to pręstito, vel recusato, non est locus appellatio
i ni:ⁱ sed quando potest prouocari, proceditur eo
ordine, qui hac leg. inseritur. hoc dicit. Et est no-
tabilis iste casus, & alij in hac lege positi, qui non
1 sunt alibi. ¶ Not. primò, † ꝙ ille qui defert iura-
mentum, siue iuretur, siue referatur, non potest
k appellare.ᵏ ¶ Nota secundò, ꝙ ille cui defertur,
2 cogitur iurare, vel referre: vel † si vult potest re-
cusare ex causa. Ita debet intelligi iste tex. & sic
3 non corrigitur. l. manifestè. ff. eod. ¶ † Nota ter-
tiò. ꝙ quando quis recusat iuramentum absq̃ le-
gitima causa, iudex potest habere eum pro con-
uicto, quasi ipse alteri parti retulerit iuramẽtum:
& ei remiserit: & hoc habet locum siue sit iuramẽ
tum decisiuum alicuius partis: vt puta super ali-
quali positione. vide tex. qui dicit ibi: & ita cæte
4 ra sententiæ capitula. ¶ Not. ex hac leg. ꝙ † ille,
qui recusat iurare, licet causas quare noluerit iu-
rare, non allegauerit coram primo iudice: tamen
eas poterit allegare coram iudice appellationis,
secundum quod glo. intellexit. Vide tex. in ver.
ipse autẽ. & vide glo. super ver. attestetur. & glo.
super verbo auxilium. ¶ Oppo. ff. eod. l. manife
l stè.ˡ Dicunt quidam. ꝙ illa lex hodie corrigitur:
quia indistinctè hodie potest iuramentum recu-
5 sari sine causa. Alij dicunt contra, † & veritas est:
quia sine causa non potest recusari: vt hic dicit
text. hoc etiam apparet: quia si sine causa recu-
6 sat, potest haberi pro conuicto. † In hoc tamen
est aduertendum: quia non cogitur causam dice
re, quando non vult iurare. ¶ Quæro, de quo
iuramento loquitur lex ista. Respon. quædam
glossella dicit, quòd refertur ad iuramentum ne
7 cessarium tantum: hoc est falsum: † quia text. in
ver. sin autem is &ce. expressè loquitur de iura-
mento voluntario, vel iudiciali. ¶ Quæro, quid
m vult dicere text. ibiᵐ neq̃ periurij, neq̃ iusti di-
spendij? Gloss. dicit multum notabiliter, quòd
neuter neutri condemnatur in expensis. Vidè
8 glossa. super ver. dispendij. quam not. † Ex hac
glo. dicunt quidam, ꝙ ille qui vicit in prima cã
si in causa appellationis succumbit, nunq̃ dãnat̃,
n in expensis,ⁿ Quod debes intelligere verum, qñ
in cã appellationis succũbit, ex nouis probatio-
nibus:

i ¶ Locus appel. vide Bar. in. l. ĩ actionibus, ĩ fi. q. de in lit. iuran.
k ¶ Appel. Ex isto text. dicas. ꝙ si cã cõmittit̃ ex ꝑtium cõsensu cõsilio sapiẽtis, & sñia fuerit lata vigore cõsilij: ꝙ pars nõ poterit appellare: sed cõtrariũ tenet Bal. in. l. j. §. j. in fi. & in. l. ex cõsensu. de appel. Et dicebat Bal. ꝙ hic erat tex. melior de iure. vide oĩno Bar. in. l. si conuenerit. de re iudicata.
l ¶ Manifestè. ꝑ Cano. extra eod. c. fi.
m ¶ Text. ibi. Et hic no. tex. secundum Bal. ꝙ iudex non põt cogere quem iurare: sed dicitur habere ipsum pro cõuicto. Ibidẽ adde Bar. in. d. §. siue autem alte. Adde pulchrũ dictum Bar. in. l. si pignore. de pigno. pac.
n ¶ In expẽsis. Quid autẽ si fuerit in interlocutoria sñia cõdẽnatus in expẽsis: & in diffinitiua obtinuit. vide not. Bar. l. si pignore. in fin. ff. de pig. actio. & vide no. Bal. in authen. generaliter. in. v. co. ff. de epi. & cle. de eo, q hẽt iustã cãm litigandi in vno articulo, & obtinet in alio: iõ dicit Bal. ĩ. §. proxi. ꝙ si quis dicit in vno capitulo in expẽsis, statim debeat refici nõ expectata diffinitiua. Adde gl. & hic vide Bald. in. l. j. ꝭ. de sentẽ. quę sine certa quantitate.

nibus:ita loquitur hic.secus si exprimis actis suc
cumbit:vel apparet prima sententia, manifestè
iniqua.Ita no.Ioan.and.in.c.iuris ignorantia.de
reg.iur.lib.vj.per Innoc.extra de dolo & cōtu.c.
finē.dixi tibi,vt videtur mihi.s̄.de iudi.in.l.pro-
perandum.§.finautem alter.&c.

SVMMARIVM.

1 *Iudex potest statuere procuratori terminum,ad faciendum comparere principalem,q̄ ueniat ad iurandum.uel respondendum positionibus.*
2 *Iuramentum,quando in absentia committitur: iudex in cuius iurisdictione pars degit,si coram eo iuratur,remittit acta ad iudicem causæ.*
3 *Iuramentum quando committitur in absentia, debet statui terminus parti,ut compareat ad uidendum iurare.*
4 *Iudicis arbitrio subest declarare,cuius expensis fiat iuramentum in absentia.*
5 *Iudicio super uno capitulo, indicio non impeditur iudicis officium super alijs.*

a **His de præsentibus.**[a] Iste est notabilis
§.& ponit valdè pulcherrimā practicā. ¶ No.pri
1 mò,†q̄ iudex potest procuratori statuere termi-
num ad faciendū cōparere principalē, quòd ve-
niat ad iurandū,vel respondendū positionibus.
2 ¶ No.secundò,†quod quādo iuramentū cōmittit̄
b in absentia:hoc oportet fieri sub fide gestorum.[b]
hoc est,quod iudex coram quo causa agit̄,scribat
iudici illius loci,vbi pars degit:vt si corā eo iuret̄
c remittant̄ acta[c] ad iudicē causę principalis.¶ No.
3 tertiò,†q̄ quādo iuramentū cōmittit̄ in absentia,
debet statui terminus parti,vt ad illū locū cōpa-
reat ad vidēdū iurare partē, vel testes &c.¶ No.
4 quartò†,quod cui⁹ expēsis[d] hoc debeat fieri:hoc
d est in arbitrio iudicis.¶ No.†quintò, quòd pen-
5 dente dilatione super vno capitulo,non impedi-
e tur[e] iudicis officiū super alijs capitulis,non præiu
dicialibus,quod perpetuò tene menti.&c.

SVMMARIVM.

1 *Negatiua probatur per scripturam.*
2 *Scholaris,quod non sit in matricula,probatur ex inspectione matriculæ.*
3 *Collectam quem non soluisse,probatur si in libro soluentium non reperitur.*

CVm quis. Iuramentum retractatur, prætextu te
stamēti de nouo reperti.h.d.vide tex.
ibi circa prin.ibi posteà autē manife-
f stum nihil ei &c.¶ Quæro, quomodo[f] pōt ista ne
gatiua probari,nihil fuisse ei relictū?gl.dicit, per
scripturam testamenti,nō per testes. Alij dicunt
g etiam per testes.[g] & istud puto verū. ¶ No.ergo
1 †primò,quòd per scripturā probaretur negati-
h ua[h] hoc modo inspecto testamento nō reperitur
2 ibi,Titio legatū: ergo non est legatū q̄ facit†ad
probādū,quod scholaris nō sit in matricula:pro-
3 batur per inspectionē†matriculæ.Facit etiam ad
probandū quòd aliq̄s nō soluit collectā:quia in-
specto libro soluentiū collectā non reperit̄ ibi:&
valet ad multa.Simile pōt probari p̄ testes,q̄ di-
cūt se īterfuisse testamēto:& tūc nō fuisse relictū.

Si certum petatur. *Rubrica.*

NEque æquam. Heredes tenentur ad
debita pro portionibus hæreditarijs,
nullo respectu habito ad prælegata.
hoc dicit ista lex &c.

QVamuis. Ex mutuo rei alienę,nascit̄ nobis actio
si fuerimus stipulati:quæ poterit cedi
domino.h.d.¶ Opp.de.l.ij.§.appella
ta.ff.eo.Sol.hic mutuum fuit reconciliatū stipu-
latione. ¶ Quærit glos.an ista stipulatio impe-
diat actionem oriri ex numeratione? glos.plenè
examinat in.l.certi condictio.§.quoniam. ff.eod.
Cy.refert hic.Tetigi in.l.si ita fuero stipulatus.&
in.l.cum enim.ff.de noua.¶ Quæro, quid si pecu
niā alienā:quā dedi mutuo,& sum stipulat⁹,dn̄s
repetat.Itē q̄d si dn̄s nō repetat,nec ego fui stipu
latus:& ille nō vult cōsumere? Istas quęstiões for
mat hic gl.& de verbo ad verbū eas pōit.in.l.nā
& si fur.ff.e.dic vt ī gl.& ibi plenè examīabim⁹.

EOs qui. Vbi q̄s exercet officium,
nō pōt exercere fœnus.h.
d.videbitis in.l.principalibus.ff.eo.&c.

SVMMARIVM.

1 *Alteri p̄ alterum in mutuo,& in debito propter pecuniam quæritur.*
2 *Reprobatio expressa actus facti,nomine meo, quando requiratur?*
3 *Actio utilis ex contractu alterius,meo nomine celebrato,si ratum non habeo,gerenti quæritur.*

SI absentis. Subtilis lex est ista.
Si pecunia aliena ab
sentis dn̄i noīe mutuetur,ei quęrit̄ actio
q̄ si ratū nō habet,mutuāti cedere cogit̄:aliâs vti
lis ei cōpetit.h.d.¶ Oppo.alteri p̄ alterū nō pōt
quæri actio:vt.l.stipulatio ista.§.alteri. de verb.
1 oblig.Sol.fallit in mutuo,† & etiā in debito,pro
pter singularia præcepta pecunię:vt hic,&.l.cer
ti cōdictio.§.si nūmos.&.l.singularia.ff.eod.j̄. de
cōdic.inde.l.si p̄ ignorantiā.¶ Itē oppo. q̄ huic
nō poterit quæri actio,cū ratū nō habuerit:ergo
negotiū ad eum nō p̄tinet:vt.l.si pupilli.§. vnde
g quærit̄.ff.de neg.gest.Sol.dicunt q̄dā,q̄ hic pri-
mò habuit ratū:posteà nō vult habere ratū, p̄ re-
sti.in integ.vnde actio iam erat sibi quęsita.Istud
licet in se sit verū.tn̄ est diuinare:dicas ergo, q̄ ei
absenti,& ignorāti,& ratū nō habenti,quæritur
actio ipso iure,vt hic. Nec ob.§. vnde quęritur.
quia hic est negotiū suū quodāmodo ipso gestu:
vel re ipsa.Ideo p̄tinet ad eū nō expectata rati-
habitione.vel verius dicas,hoc est spāle propter
singularia præcepta pecunię mutuatæ: vt.s̄.dixi.
¶ Quæro, dicit̄ hic reprobato noīe.qualiter re-
probauit istud nomē?dicūt q̄dā,petēdo restitui
h in integrū:sed vt dixi istud est diuinare. Alij di
cūt,q̄ reprobat expressè,dicēdo: nolo agere.&
ista est vera,vt statim dicā tibi.Alij dicūt,q̄ tacē-
do eoipso,q̄ nō hēt ratū,vr̄ reprobare: q̄ gl.no-
stræ nō placet.Et sic remanet vera pręcedens, q̄
req̄rit̄ reprobatio expressa.pro hoc facit.l. si fi-
lius.ff.ad mace.& quod no.in.l. quo enim.§.j.ff.
rē ratā ha.secundū glossellā Rogerij, q̄ dicit non
reprobare, ratihabitioni par est. ¶ Sed contra
istā gl.facit.l.procurator.ad exhibēdū.§.fi.&.l.
2 quo em̄.§.j.ff.rē ratā ha.Sol.† qn̄q; aliq̄d est fa-
ctū noīe meo,p̄ quod mihi quęrit̄,vel alius mihi
obligat̄:tūc nō improbare,est approbare.Requi
ritur ergo expressa reprobatio:ita debet intelli-
gi hęc lex cū sua gl.Ideo em̄ dixit tex.reprobato
noīe,quasi expressa reprobatio requirat̄.si verò
est factū aliq̄d meo noīe,p̄ quod mihi pręiudica
tur:tūc non est necessaria expressa reprobatio:
sed q̄ nō approbat,reprobat: vt legib⁹ cōtrarijs.
fallit in casu.d.l.si filius.ad Maced. dixi plenè in
i d.l.quo enim.§.j.Glo.format vnā quęstionē,quā
3 dic,vt in ea.& tene vltimā sol.¶ Vltimò no.† &
tene menti tex.q̄ ex cōtractu alterius nomine ce-
lebrato,si ille ratum nō haberet, gerenti cōpetit
i vtilis[i],in eo quod ad illum contrahentē p̄uenit.
Concordantiæ sunt in glo.

SVMMARIVM.

1 *Pecunia quando ad unum de uoluntate alterius peruenit fictione iuris,dicuntur plures numerationes.*
2 *Exceptio non nume.pecu.limitata tempore, non habet locum in contractibus,non celebratis in scriptis.*
3 *Distinctio glo.in.l.si ex cautione.j̄. de non nume.pecu. non habet locum in scriptura priuata.*
4 *Notarius si in instrumento dicat,pro centū florenis sibi datis,& solutis &c.si posteà probetur,q̄ illo tp̄e non interuenit numeratio:an instrumētū sit falsum?remissiuè.*

SI non singuli. Ex contractu mutui,
quis non tenetur vltra illud, quod ad
eum peruenit:nisi pluriū reorū cōsti-

a ¶ His de pręsentibus. Et per hunc text.dicit hic Bal. probari, q̄ iuramētū veritatis delatū domino non pōt p̄ procuratorē pręstari de iure ciuili: etiā si haberet speciale mādatū de quo omnino vide Alex.ī.l. qui bona.§.si alieno.ff. de dā.infec. in.xj.col.in fin.& vide Sali. hic quid si dominus esset in loco adeò longè,q̄ ad eū mitti non poterit.

b ¶ Fide gestorum. vide Bart.in.l.ad egregias. ff.e.tex. cum gl.c. cōstitutus. de fideiussor. & ibi gl.q̄ in causa criminali testes debent remitti ad iudicē causę.& gl. in cap.testes.in.q.ix.Cōtrariū sensit gl.in.c. Romana. §.cōtrahētes.post Ioan.mo. de for. comp.lib.vj.p̄ do. Abb.in.c.cū causam.de testi. & q̄ no.in.l.si quando. C.de testi.

c ¶ Remittant̄.acta. Vide Bart.in.l.si postulauerit.ff.de adult.

d ¶ Cuius expēsis. In hoc cui⁹ expēsis debeāt fieri, vide quæ dixi post Bart.in.l.ad egregias.de iureiur.& Bal.hic.& Sali.ibi etiā quærit,q̄d de respōdēte positionibus,q̄ est dn̄s.& de materia, vide quę dixi post Bar. in.l.quoniā.& ī.l. si quādo.j̄.de test. & Ro.in.l.accusare.§.fi.ff.ad Treb. & vide omnino gl.& ibi Bart.in.l. ij.§. defendi. ff.q. ex cau. in pos.eā. & Io.and.in rub. extra de iu.calum.

e ¶ Non impeditur. no.Bar.in.l.fin.in ij.colū.ff.de ferijs. & in.l.ij.de re iu. & in.l. siue pars. C.de dil.& quod not.Bar.in.l.iij.de ap.reci.

POMATES.

f ¶ Quęro quomodo.vide Soz.cōsi. clix.col. maximè. iiij. vbi sequitur, inducendo ad pulchrum casum.

g ¶ Per testes. Et ex hoc cōcludit Pau. de ca.in cons.ij.q̄ incipit in Christi noīe amē. pro eui dentia eius quod quęrit̄ &c. q̄ acta possunt per testes probari, ēt si nulla scriptura reperiatur.

h ¶ Probaret̄ negatiua.De modo p̄bandi negatiuam: adde,q̄ not.gl.& Bar.s̄. de erro. aduo.errores. & q̄ no.gl.in.l. eos. de of.magi.tex.&ibi Bart.in.l.cū q̄s.C. de vsufruc. & hic no.& adde Bar.in l.titię textores.de leg.j.& Bal.in.l.iustū.C. de eden. & tex.& Bar. in.l.cū testa.j̄.de testa.manu. & Bal. in.l.hi qui ad ciuilia. de appel.

i ¶ Competit vtilis. Et intellige cum oībus qualitatib⁹ & cōditionib⁹ cohærentib⁹ p̄sonæ tertij:vt singu. declarat Bar.in.l.fūdū.ff.de act. emp.

a ¶ In priuata scri-
ptura. Et istud idē
tenet Pau. de cast.
in consil. j. quē vi-
de: quia Bar. reci-
tat contrariū &c.
b ¶ Simulationis.
Adde Bald. s. de
postu. l. si sub spe
cie. & vide Bar. la-
tè in consi. Pe. ni-
cole. & quòd not.
Bar. in l. lucius. ff.
deposi. & Bart. in
l. emptor. de aqua
plu. arcen. & Bal.
post Bart. in d. l. si
sub specie, an ex-
ceptio non nume.
pecu. sit exceptio
simulationis.

POMATES.

c ¶ Eo quòd, vide
similem tex. & ibi
Bal. Paul. de ca. &
doc. in l. licet. s.
d ¶ Non liberat. vi-
de p Ang. & Mo-
der. in l. si ex lega
ti. de verbo. obli.

POMATES.

e ¶ Quod hic dicit.
Limita istum tex.
not. quē exclamat
Pau. de ca. in l. Ti
tius. de prescrip.
ver. rationem atti
gi ibi ad Bar. & se
quitur in l. si ex le
gati cā. ff. de verb.
obl. ad fi. & Ias. in
l. Titius. in ij. nota
bili. ff. de præscri.
verb.
f ¶ Sed nouo iure
Ista aut. de consue
tudine non serua-
tur in publico in-
strumento, in quo
sufficiunt duo te-
stes: sed solū serua
bitur in chyrogra
pho, & priuata
scriptura: secun-
dum Iaco. de bel.
in l. fi. facit quod
idem no. in l. neq;
ad velleia.

tutio, vel intercessio, vel biennij cursus interue-
nerit. h. d. ¶ Diuitur in duas partes. Primò, quan-
do pecunia fuit numerata, & cōfessata: Secundò,
quando fuit numerata, sed fuit confessatū aliud
pro ea. Secunda ibi: ac multomagis. ¶ Oppo. ꝙ
numeratione, duo rei non possunt constitui: cum
vna pecunia non possit ad plures peruenire inso
lidum: vt. l. si vt certo. §. si duobus. ff. cōmo. Glos.
1 soluit † optimè, fictione iuris. videtur ad vtrunq;
peruenisse, cū ad vnum de volūtate alterius per-
uenerit. Ista est vera: licet vltramontani cōtra. ple
nè dixi in l. eandē. in prin. de duob. re. ¶ Itē opp.
excep. nō nu. pecu. potest opponi intra bienium
tantum, quādo contractus est celebratus in scri-
ptis: vt. l. in contractibus. j. de nō nume. pecu. sed
hic non proponitur intercessisse scriptura: ergo
&c. Solu. vt in gl. quę dicit, ꝙ hæc scriptura inter
2 cessit. vide gl. & rene menti, quæ tenet: † ꝙ exce-
ptio non numeratæ pecunię limitata tēpore, non
habet locū in contractibus non celebratis in scri-
ptis. Gul. de cu. tractat in l. qui pecuniam. si cer.
peta. dicam vobis in l. si ex cautione. & l. in con-
tractibus. j. de non nume. pe. ¶ Opp. dicitur hic,
ꝙ scriptum fuit, oleum susceptū: ergo per instru-
mentum probatur oleū numeratū: ergo non po-
test obijci exceptio non nu. pecu. Glo. soluit duo
bus modis. Primò, ꝙ hic erat priuata scriptura.
3 ¶ No. istā sol. † & sic habes, ꝙ distin. glos. in l. si ex
cautione. quæ dicit, aut instrumentū dicit, ꝙ quis
confitetur: aut dicit, ꝙ fuit facta numeratio, non
a habet locū in priuata scriptura.[a] Idē not. j. de do.
cau. nō nu. l. fi. in prima glossella: quod tene men-
ti. Alij dicunt, ꝙ hic loquitur etiā in publico in-
strumēto: & quod hic dicit susceptū: debet intel-
ligi, ꝙ partes confitebantur: hic non: quod nota-
rius hoc asserit in instrumēto: secundū hoc vide-
4 tur velle ista gl. † si notarius diceret in instrumen
to: & hoc fecit pro centū florenis sibi datis, & so-
lutis &c. & posteà probaret, ꝙ illo tēpore nō in-
teruenit numeratio: instrumentum esset falsum.
Quod an sit verū, non dicam modò. Do. Iac. but.
disputauit de hoc vnā quæstionem. tangam. j. de
nō nu. pe. l. si ex cautione. no. & tene mēti. gl. istā:

SVMMARIVM.

1 *Exceptio simulationis, dicitur quādo obligatio est facta ob causam non ueram, uel fictam.*
2 *Debitum si est ex una causa: & instrumento confiteatur ex alia causa, non dicitur instrumentum simulatum.*
3 *Debitū ex una causa, potest conuerti in debitū ex alia causa.*

SI ex precio. Ista est bona l. ex
Debitū ex cau-
sa, potest conuerti in aliā stipulationē:
non pacto nudo, ex interuallo apposi
to: secus si in continenti. h. d. hæc l. & l. si pro mu-
tua. j. e. ¶ Op. ad l. si ex precio. de l. singularia. ff.
eo. Sol. ibi pecunia debita ex vna causa, erat solu-
tioni parata. Vnde nuda conuentione in causam
mutui, potest cōuerti: vt ibi no. sed si non esset pa
rata solutioni: distin. aut vis cōuertere in causam
mutui, per stipulationē, aut pacto nudo. & si pa-
cto nudo: aut incontinenti: aut ex interuallo. vt
istis. ¶ Ex hoc habes: statuto ciuitatis huius caue
tur, ꝙ contra instrumentū confessionatū, seu gua
rentigionatū possit opponi exceptio simulatio-
b nis.[b] dico, & ita de facto obtinui, † ꝙ illa dicit ex-
1 ceptio simulationis, quādo promissio est facta si-
mulatè ob causam non verā, vel non iustā. Ita lo-
quitur tit. plus valere quod agit. l. j. & j. de cōdic.
2 obtur. cau. Quasi † dicat, quādo debitū in veritate
est ex vna causa, licet in instrumēto confiteatur,
vt debitū ex alia causa: non dicitur instrumētum
simulatū: quia obligationis substātia non deficit:
3 vt hic dicit tex. Et debitum † ex vna causa, potest
conuerti in debitum ex alia causa. tene menti &c.

NOn vnde. Vtrū ille, qui agit
certi cōdictiōe ex
mutuo, debeat probare pecuniam mu
tuatam fuisse suam propriā: hic tex. vi
detur, ꝙ sic. Certè si pecunia consumpta est, non est dubiū, ꝙ nō debet
probare: quia etiam si fuisset aliena, mutuum esset reconciliatū consum
ptione. sed si non esset consumpta: de hoc sunt opi. tangitur in l. nam &
si fur. ff. eo. & ibi deo duce dicemus &c.

SVMMARIVM.

1 *Sociorum unus & unius mercantiæ, non potest agere insolidum pro rebus societatis sine mandato.*

CVm te. Si plures simul mutuāt, quilibet agit pro par
te nisi actum fuerit, vt essent duo rei credēdi,
vel alteri ab altero esset mandatum. h. d. ¶ No. ꝙ duo rei cre
dendi possunt constitui. De duob. reis debendi, non est du-
bium: vt vidistis in l. si non singuli. s. eo. & l. pen. j. de duob. re. & l. ean-
1 dem. ff. de duo. reis. Facit ista lex, ꝙ † si plures sunt socij vnius mercātię:
ꝙ vnus non potest agere insolidū pro rebus societatis: nisi habeat man-
datū ab alijs: dixi plenè in materia de duob. re. optimè facit. ff. de exerci.
l. j. in fi. cum leg. sequentibus.
c EO quod. [c] Plures vno instrumento, possunt obligari.
Item vnū debitū in aliud, potest per stipula
tionem conuerti. h. d. An autem plures debitores vno libello
possint conueniri: dixi etiam in materia de duobus reis. l. iij.
in integri in l. supra iter. §. Cassius. ff. de aqua plu. arcen.
d INcendium. Casus fortuitus nō liberat [d] debitorem
quantitatis. vel generis. h. d. ¶ Opp. de
l. quod te. ff. eo. Sol. ibi loquitur in debitore speciei: secus in de-
bitore q̃titatis. Itē quòd hic dicit.[e] de debitore quantitatis. Fallit quan-
e do q̃titas debetur respectu certæ speciei. vt. ff. de noxa. in l. electio. §. si
is de pe. l. quæsitum. in prin. j. de iur. emphy. l. j. &c.

s I in rem. Qui pro alio soluit, potest ab eo repetere: &c.
hoc dicit.

EVm qui. Inspicitur cuius cōtemplatione quis mutuet:
non cuius contemplatione quis accipiat. hoc
dicit. Materia hui⁹ leg. est plenè in l. si pupilli. §. j. de neg. gest.

m Vtuæ. Subscriptio, vt testis. non obligat eum, qui neq;
accipit, neq; stipulanti promisit. h. d.

NOn aduersus. Creditor non potest cogi à debito-
re, vt eo dimisso agat contra debito
rem debitoris hoc dicit.

QVisquis. Iudices in prouincia, in qua iudicant, fœnus
exercere non possunt: & qui pecuniā pro ho-
nore dat, exilij pœna punitur hoc dicit.

SVper chyrographarijs. Si cōtractus excedit sum
mam quinquaginta librarum aurei,
tres testes debent adhiberi in instrumento obligationis, vel
liberationis. h. d. ¶ Oppo. j. de test. l. testium. Dic: vt ibi. Ista
lex recipit limitationem. aut. sed nouo iure. quam vide &c.

SVMMARIVM.

1 *Testes quot requirantur in instrumentis.*
2 *Notarius, q. connumeretur in numero trium testium.*
3 *Comparatio instrumenti, ad quod instrumentum fiat: remißiuè.*
4 *Contractus in scriptis celebratur, quando hoc agitur.*

f SEd nouo iure. [f] Circa leg. nostram sunt quæren-
da tria, quæ tanguntur hic, per
1 glo. † ¶ Primò quæritur, quot testes requirātur in instrumen
tis. Glo. tua distin. vtrum cōtractus fiat super minori summa
libræ auri, vel maiori. Primo casu sufficiūt duo testes ad plenā probatio
nem nō distincto. Vtrū in scriptis, vel sine scriptis: in ciuitate vel extra:
ab imperito literarū, vel non: vt in authen. de fide instru. §. fi. Secundo
casu, aut contrahit imperitus literarum in scriptis & in ciuitate, & requi
runtur quinq; testes, qui omnes debent subscribere cū ipso contrahen-
te, vel alius pro contrahente nesciente scribere: vt in hac authen. Dices
tu: quomodo potest contrahens se subscribere, cum ponas eum imperi
tum literarum? Respon. imperitum literarum intellige secūdū Odoffre.
illum, qui nullas sit literas, vel scit modicum: vt isti mercatores, qui ne-
sciunt scribere, nisi in vulgari. Si verò contractus celebratur sine scri-
ptis: tunc requiruntur tres testes. Idem si contractus celebratur à peri-
to literarum. ita dicit glo. vt in authen. de fid. instrumen. §. ij. & §. sed &
si instrumenta. quod est multum notandum, vt semper aduertatis, si in-
strumentum excedit summam centum florenorum: requirantur in eo
tres testes. secundum glos. hoc etiam tenebat Odoffre. Alij dicunt, quòd
isto casu sufficiunt duo testes. & hoc tenebat Iacob. de bel. & hoc si in-
strumentum est publicum. Nec obstat. d. §. ij. & §. sed & si instrumen-
ta. quia ibi loquitur quādo erat priuata scriptura: & quis volebat ad
eam facere comparationem. & do. Cy. hic nō firmat: licet tangat Spec.
in titu.

1 in ti. de teste. §. restat de numero. Videtur tenere ꝙ duo testes† sufficiant
do. Ioã. and. in c. pluralis locutio. de reg. iur. lib. vj. videť ponere idẽ. Dicit enim ꝙ regulariter duo testes sufficiũt: excipit quãdo cõtractus fit in scriptis ab imperito literarum in ciuitate &c. Sed quod fit sine scriptis: nullam exceptionẽ facit. Tu dicas, vt saluemus instrumenta, quæ quo-
2 tidie fiunt, ꝙ† in numero dictorũ trium testiũ. cõnumereť tabellio, secundum quod gl. dicit in pręcedenti mẽbro: vbi requiruntť quinq; testes. Si
a verò contractus fiat in iure, remanet in eo incorrecta[a] lex Cod. ¶ † Quę
3 ro, de cõparatione instrumentorum, ad quod instrumentũ fiat cõparatio? de quo dicemus in l. comparationes. & auť. ibi posita. ĩ. de fi. instru.
4 ¶ Quæro, † quando contractus dicať celebrari in scriptis? Respon. quando hoc agitur, vt in scriptis celebretur: vt dicit glo.

De suffragio *Rubrica.*

¶ Continua, vt in glo,

b SI qui desideria. Salarium aduocato [b] promissum cõdictione ex hac leg. petiť, & si res mobiles pro salario tradanť, traditio sola sufficiet. Sed si immobiles, debet contractus in scriptis celebrari: & vera traditio sequi. Et si aduocatus inuaserit, restituet: & actione priuabiť. h. d. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primò, quãdo salariũ promittiť. Secundò, quãdo traditur pro salario res mobilis. Tertiò, quãdo res immobilis. Quartò, quãdo aduocatus inuadit indebitè. Secũda ibi: sed si quid eo nomine. Tertia ibi: ꝙ si prędia. Quarta ibi: quod si quis. Propter hãc vltimã partem: quæ punit aduocatũ violentũ, Rof. ponit istã constitutionẽ inter constitutiones, quæ puniunt violẽtos: & ibi eã totam cõmentatur. ¶ Oppo. ꝙ imò petendũ sit certi condi. ex stipulatu: vt insti. de ver. obli. in prin. Solu. distingue, vt hic in prima glo. Circa hanc legem, glos. quærit multas quæstiones, & omnes melius determinat pro aduocato &c. licet in quibusdam reprobetur per doc. in quo nõ curo multum insistere: ideo dic vt in glo. & per Cy. & per Roffre. in suis libel. &c.

De prohibita sequestratione pecuniæ. *Rubrica.*

c QVoties. [c] Sequestratio regulariter est prohibita. h. d. ¶ Opp. de l. si fideiussor. §. fi. ff. qui satis. cogã. Ista est regula, quod sequestratio est prohibita. Fallit in casibus, qui hic not. in gl. quã vide, & signa. ¶ Quęro, video ꝙ est prohibita sequestratio. Sed pone ꝙ ego volo, ꝙ nõ sequestretur, ex quo nõ potest fieri: sed volo, ꝙ scribantur, quæ res sint in domo, & qui fructus percipianť in domo: vt possint res facilius
d probari. Certè ista descriptio permittiť, [d] licet non sequestratio. text. est no. in l. j. §. penu. ff. de ven. in pos. mit. licet in contrariũ faciat. l. defensionis facultas. ĩ. de iure fis. dic vt dixi in d. §. penul. ¶ Quęrit gl. vtrũ quando res sequestrantur, perdať possesio? gl. dicit, ꝙ sic: vt in l. interesse. ff. de acqui. pos. examina hoc, vt ibi plenè dixi. & per Cy. hic &c.

De condictione indebiti. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia quando faciat cessare repetitionem.*

PEcuniæ. Indebitũ ex causa iudicati, solutum non repetiť. & in actionibus stricti iuris non veniunt vsurę, etiã post lit contest. h. d. ista bona lex. Oppono. quod & ex alia causa solutũ, nõ
1 repetiť: vt. ĩ. eodẽ. lege. ea, quę. Sol. glo. fateť † ꝙ sententia facit cessare repetitionẽ, vt hic sunt & alij casus, qui notantur hic, & in l. eleganter. circa fi. ff. eo.
e ¶ Sed. op. diciť hic, quòd sñía facit cessare repetitionẽ. [e] Cõtra. ff. de iud. l. si prætor. §. marcellus, & l. in cõmodato. in fi. & l. rẽ mihi. ff. commo. de condic. sine causa. l. si fullo. Dicit gl. quòd illud, quod hic diciť, ꝙ sententia inhibet repetitionẽ: fallit in casibus dictarũ legũ. Alibi videť dicere gl. quòd verũ est ꝙ non põt repeti ꝑ cõdictionẽ indebiti: vt hic: sed per condictionẽ sine causa. Ita no. in l. si fideiussor. §. in omnibus. ff. man. Ita etiam no. in l. si sine. §. quod si procurator. ff. rem ra. ha. Do. nostri repro
f bant illas gl. & meritò. [f] Nam solutũ indebitũ, per sententiã nullo modo potest repeti: nisi esset causa, propter quã dareť restitutio in integrum. Et quod dico non potest repeti, intellige per actionẽ, per quã veniatur contra sentẽtiã. sed si esset aliqua actio, quę cõtra sententia nõ pugnat: sed asserit eam esse verã: tunc datur repetitio. hic est casus in d. l. in commodato. in fi. & l. si fullo: cum si.

s ICitra. Delegatus indebitè repetit à delegante, non ab eo, cui est delegatus. h. d.

c Vm & soluta. Solutum, & etiam promissum potest condici. h. d.

EAquæ. In his quę crescunt ꝑ inficiationẽ solutũ vel promissum indebitè, nõ cõdicitur. h. d. ¶ Quero, q̃ est ratio huius leg. Rñ. qa in istis quę crescunt ꝑ inficiationẽ, soluẽs:
g licet indebitè, videť trãsigere [g] Ita tãgit gl. ĩ l. error. s̃. de iur. & fac. igno.

a ¶ Correcta. Vide glo. magistram in corpore. de fide instru. §. fina.
b ¶ In l. j. Sed quando debet solui salarium aduocato. vide in l. archiatri aliâs Antiochus, & ibi Barto. C. de profes. & medi. lib. x. quia donec lis pendet, non debet solui. ꝑ Bar. latè. in l. j. §. diuus. de var. & extraor. co.
c ¶ Quoties. Adde Ludo. Ro. in consi. cccxx. in materia sequestrationis. Andre. Barba.

Op. de l. in denerati⁹. §. fi. ff. ad leg. aql. sed ibi à ne mine erat debitũ. hic verò erat debitũ ab aliquo.

SI a patre. Qui nõ est hæres, & soluit, cum se putat hæredem repetit. h. d.

SI per ignorantiam. In indebito soluto, alteri per alterum quæritur actio, sicut in mutuo.

FIdeicommissum. Idẽ dicit, ꝙ l. cum quis. s̃. de iuris & fac. igno. &c.

CReditoris. Indebitum solutum tanq̃ procuratori in rẽ suã, ab eo repetiť. Vidistis de hac materia in l. falsus. ĩ. de fur. &c.

h INdebitum. [h] Soluens sciẽter, indebitum nõ repetit: & solutio in dubio præsumiť. h. d.

SVMMARIVM.

1 *§. si decem. in l. si non sortem per hanc leg. corrigitur.*

SI quis. Cuius est electio in soluendo, eiusdẽ est electio in repetẽdo. h. d. ¶ Op. de l. si non sortẽ. §. si decẽ. circa fi. ff. eo. Sol. dicũt quidã, ꝙ ibi erat electio creditoris ab initio. Sed istud, licet sit verũ in se: est
1 tamẽ diuinare. Veritas † est, ꝙ ibi Vlpiani opi. ponitur, quę hic per hãc leg. corrigiť. ¶ Op. de l. planè. ff. eo. Solu. ibi loquiť, quando erant duo rei debendi: tũc ipsi nõ habẽt electionẽ in repetẽdo: ne fortè in eligẽdo sint discordes. ¶ Op. tertiò de l. si is cui. ff. de leg. ij. So. ibi soluit vnã rẽ de debitis alternatiuè: hic soluit vtrũq;. ¶ Itẽ op. de l. si non sortẽ. §. si decẽ. in primo casu. ff. e. Sol. ibi nõ soluit perfectè vtrunq;: sed cũ deberet stichũ, aut. x. soluit stichum & v. vnde illa. v. debent repeti pręcisè: quoniam illa. v. apparent indebitè soluta. Ex prędictis potes distinguere per te ipsum.

SVMMARIVM.

1 *Dubitans, & ignorans, quando æquiparentur.*

PRo dubietate. Hec est notabilis lex. Du-
1 bitans. † & ignorãs, & q̃tum ad repetitio
i nẽ ĩdebiti ęquiparanť. [i] Prędicta vera sunt, q̃tum ad repetitionẽ indebiti: vt dixi. q̃tum ad alios cõtractus q̃nq; inter dubitãtẽ, & ignorãtẽ reperiť differẽtia: vt no. ff. de iur. & fac. igno. ĩ gl. sup. rub. & ff. de test. l. de statu. Et habuistis hoc anno. ĩ. de fur. l. manifestissimi. §. fin autẽ nescius & dubitãs.

De condi. ob causam *Rubrica.*

PEcuniam. Quod dať ob causam dotalẽ, pro matrimonio illicito, per cõdi-
k ctionẽ ob causam repetitur. [k] h. d. ¶ Op. de lege, q cõtra. ĩ. de incestis

c ¶ Quoties. Et adde, ꝙ sicut rerum mobiliũ fit sequestratio, quandoq; vt hic: ita etiã istis casibus poterit interdici alienatio immobilium. in l. de pollicitationibus. ff. de pollicitationibus. Et adde secũdũ Bar. in l. fi. de edi. diui Adri. to. ꝙ tenet sequestratio possesionis, cũ duo veniãt ad arma: & mãdatur vtriq;, ne accedant ad possesionem sine licentia iudicis: & de materia. vide Ant. de but. in c. ij. de eo, qui mit. ĩ pos. causa rei ser. Et adde, quod dixi. s̃. adde Bart. in l. sed & si vsusfructus. §. si inter duos. de vsufr. & gl. in c. dilectus de sequestra. pos. & Specu. in tit. de expen. §. postremo. per totũ. & dicit Bar. ꝑ glo. in l. j. ĩ. de ferijs. quòd semp valet sequestratio cõmissa ꝑpter sequestrationem, nisi satisdaretur: ꝙ tenet Bal. in l. fina. s̃. vbi in rem actio. etiã in loco, vbi qs sortiť forũ.
d ¶ Permittitur. Adde Bar. in l. Imperatores. §. fina. de app. quod ibi i per mod. & de materia per Ioan. and. in regula, locupletari. in mercu. lib. vj. & Bal. hic.
e ¶ Cessare repetitionem. Adde tamen ꝙ solutio indebiti vigore pręcepti facta, sine causę cognitione repetiť: vt legi. & nota. ij. q. j. in summa. vide Bart. in l. ij. §. graui. de adm. rerũ ad ciui. pertinẽ. & hanc leg. limita egregiè. per Bar. in l. j. §. deniq;. in fi. ff. quod vi aut clã.
f ❋ Illas gl. ex scripto exemplari lego clarius: & meritò: nã solutũ indebitè per sententiam. nullo modo potest repeti: nisi esset causa, propter quam daretur resti. in integrũ. quod dico nõ potest repeti: intellige per quam veniatur contra sententiam: Sed si &c. Alex. Losęus.
g ¶ Transigere. De hac ratione Adde Barto. post glos. in l. eleganter. §. fi. ff. eo. Aliter tamen ponitur per Bal. in l. j. in fi. s̃. eo.
h ¶ Indebitum. Et primam partem huius leg. limita: vt dixi in l. cuius per errorem. ff. de regu. iur.
i ¶ AEquiparanť An dubius & ignorãs ęquiparenť, vide in l. manifestissimi. §. j. de furtis. & no. Bar. in l. ij. in ij. col. ff. si quis in ius voca. nõ ierit.
k ¶ Repetitur. Et materiam huius leg. vide latè examinatã. per Bart. post glo. in l. fi. ff. de condi. sine cau. & solet limitari hoc lex cum materia per casum. l. penulti. ff. quòd fal. tut. author. videlicet: nisi tradens in dotem fuerit in dolo. & vide Baldum hic.

nup. vbi dicitur, ꝙ dos debet duplicari. Solu. ibi
quando scienter cotraxerūt matrimoniū illicitū:
hic quādo ignoranter. & circa hoc dic, vt habes
in. l. si cum dotem. §. fin. cum. l. seq. ff. solu. matri.
¶ Quæro, quid est hoc dictū iure condic. glo. di-
cit id est transitiuè. lege. q. d. de eo iure, quod est
condictio. idem no. s. tit. j. l. j. Et quid velit dicere
transitiuè: vel in trāsitiuè, quære grāmaticos &c.

SVMMARIVM.

1 *Donatio inter patrem & filium, quando consistat.*
2 *Donatio morte cōfirmata, quasi ꝑ omnia, habet uim relicti.*
3 *Actio prescriptis uerbis datur, ut impleatur id, quod cōuenit.*
4 *Condictio ob causam ad resoluendum contractum, & sic ad repetendum datur.*
5 *Actio præscriptis uerbis, & condictio ob causam, quomodo simul concurrant?*
6 *Condictio ob causam, concurrit cum actione utili in rem.*
7 *Contractus ut resoluatur an in contractibus innominatis agi possit?*
8 *Donatio simplex est contractus innominatus.*
9 *Donatio ob causam, est contractus innominatus.*
10 *Condictio ob causam, an habeat locum in contractibus nominatis? remißiuè.*
11 *Stipulatio est contractus.*

SI vt proponis. Si donatari⁹ nō impleuit
pactū in donatione appositū. ad redden
dum, quod accepit: hac cōdictione tenetur. h. d.
¶ Opp. inter patrē & filiū non cōsistit donatio:
1 vt. l. ij. s. de inoffi. dona. Solu. † quod hic dicit so-
rori tuæ, intelligas emancipatæ: vel ex alio patre
nata: vt dicit glossella. Et istę solutiones sunt cla-
ræ, & verę, vel fictę. dic licet donatio ab initio nō
valuerit: tamē quia confirmatur morte, si nō im-
plet, quod cōuenit: cōuenitur cōdictione ob cau
sam. Hoc quidam reprehendunt: quia illa dona-
tio morte cōfirmata assumit vim relicti: & in vlti
mis voluntatibus transfertur dominiū ipso iure:
2 vnde nō posset agi cōdictiōe ob causam. Si † vo-
lumus sustinere glo. possumus dicere, ꝙ quasi ꝑ
omnia habet vim relicti: vt vidistis. j. de do. inter
vir. & vxo. l. res. & l. donationes. ¶ Item opp. &
videt̃, ꝙ debeat dari act. pręscri. ver. ad implēdū
promissa, nō condictio ob cau. vt. l. naturalis. §. j.
de pręscri. ver. l. hæreditatem. ff. de do. & j. de do
na. l. cū res. Sol. fateor, ꝙ vtraq; datur: sed ad di-
3 uersa. † Nam ac. præscri. ver. datur, vt impleatur
4 quod conuenitur: vt in contrarijs. Cōdictio † ob
causam, datur ad resoluendum cōtractum: & sic
ad repetendū, quod est datum. oritur enim extra
id, quod agitur: vt. l. si is q. in fin. ff. cōmo. Et ideo
quādo in cōuentione fuit dictū, vt si hoc nō ob-
seruares redderes: prout fuit in casu leg. nostræ.
Posset etiā agi act. pręscri. ver. vt reddatur: quia
hoc fuit conuentū: & sic agitur ad obseruationē
promissorum. hoc no. in. l. j. ff. de dona. & ibi ple
5 nè dixi. ¶ † Sed tunc oppo. qūo act. pręscri. verb.
a & cōdictio ob cām cōcurrant[a] simul. cōtra, l. quo
ties. ff. de prescrip. ver. Rñ. qa habēt originē ex di
uersis fontibus. Nā condictio ob cau. datur: quia
promissa nō obseruātur. actio pręscri. ver. datur,
quia promisisti reddere. ¶ Itē oppo. ꝙ nō posset
agi cōdictione ob causam, cum datur in rem: vt. l.
quoties. j. de dona. quæ sub modo. & nemo cōdi
6 dicit rē suā: vt. l. fi. vsufru. quēadmo. ca. Sol. † ibi
dat̃ in rē vtilis, quæ cōcurrit cum condictione: se
cus in rem directa. ¶ Item opp. de. l. venditi, j. de
7 act. empt. † vbi non pōt agi ad resoluendū cōtra
ctum: sed vt impleatur, quod cōuenit. Solu, illud
est verū in cōtractibus nominatis: secus in cōtra-
ctibus innoīatis. ita loquitur hic. ¶ Sed tunc op.
donatio est hodie cōtractus noīatus, cum contra
hitur pacto nudo: vt. l. si quis argentū. §. j. de do.
b ergo nō debet dari[b] cōdictio ob causam, in casu
nostrę leg. solu. dicit gl. speciale est hodie ī cōtra
ctu dona. Vltramon. dicunt, ꝙ contractus dona.
olim, & hodie, fuit cōtractus noiātus: habet enim
elegās nomē, sicut cæteri contractus: ergo &c. vt
8 l. iurisgē. circa prin. ff. de pac. ¶ † Quid dicemus?
breuiter dico, & puto ꝙ donatio simplex olim,
9 & hodie fuit cōtractus noīatus. donatio † verò,
quę fit ob cām. nō est propriè donatio: sed magis
ob cām datio: vt. l. j. ff. de dona. meritò dicit̃ con-
tractus innominatus & olim & hodie. ¶ Op. de
rescin. vend. l. ea. sol. vt ibi. ¶ Itē oppo. de. l. cū te.
10 j. de pac. inter empto. sol. vt ibi clarius dicā: † an
in cōtractibus noīatis habeat locū condictio ob
11 cām? Vnum † tamē scias, ꝙ stipulatio[c] est cōtra-
c ctus nominatus: vt. l. j. in fi. ff. de pac. vnde cum in
omni publico instrumēto, notarij apponāt stipu
d latione, rarò reperies cōtractū innominatū[d] pro
bari per publicū instrumentū: ideo est recurren
dum ad materiam cōtractuū nominatorum. tan-
e gam vobis[e] in. l. ex placito. j. de rerū permu. &c.

SVMMARIVM.

1 *Pactum de non alienando, non impedit dominij trāslationē. & quando. nume. 5. & 6.*
2 *Pactū de non faciendo rem sacrā: uel religiosam ualet.*
3 *Res si datur minori cum pacto de non alienando, tale pactum impedit alienationem ab eo faciendam.*
4 *Barto. & Franci. accursij miserunt Pisas ad uidendum pandectas. in. l. cum creditor. §. fi. de distrac. pigno.*
7 *Alienans, quod sibi datum est cum pacto de non alienando quando teneatur ad interesse?*
8 *Alienatio, quādo poßit prohiberi per iudicem, uel arbitros? remißiuè.*

EA lege. Pactum de nō alienando
rem donatā operat̃, vt eius
netu quis nō alienet: vel si alienabit con
f dict. ob causam tenebitur.[f] h. d. ¶ Anteq̃ veniā
ad contraria: quia ista lex loquitur alternatiuè:
quęro huius alternatiuę, quę pars sit vera. In hoc
sunt opi. vna glo. est quæ dicit, ꝙ vltima pars est
vera. Nam per istud pactum nō impeditur trans
latio dominij in alium. Sed si alienaretur compe
tit condictio ob cām, hoc probat gl. per duas ra-
tiones. Primò, quia nemo potest condicere rem
suam, propter quod à fure: sed cum detur condi
ctio: ergo dominiū erat trāslatū in aliū. Secundò
per. l. traditionibus. s. de pac. quia per nudam cō
uentionē à traditione rei, dominiū: non pōt trās-
ferri: & ista est vera. Alij vt Rof. & Iac. de ra. dice
bant, ꝙ prima pars est vera. per. l. fin. j. de re. alie.
nō alie. sed statim soluā. Habes ergo secundū gl.
1 quam tene menti: † ꝙ pactum de nō alienando, nō
impedit te alienare, quin in alium transferas do-
miniū: licet tu tenearis condi. ob cau. Hoc ēt pro
batur in. l. si ita quis. §. ea. lege. de ver. ob. de hoc
dixi ibi. ¶ Cōtra hoc opp. de. l. fi. de reb. alie. nō
alie. Solu. fateor, ꝙ alienatione prohibita omnia
quæ in illa leg. opponunt̃, intelligant̃ esse prohi-
ta, adeò ꝙ cōtra faciēs incidat in pœnam, vel ad
interesse teneatur: nō tamen ꝙ dominij trāslatio
impediatur. ¶ Item op. de. l. ea quidem. j. si man.
ita fue. alie. quę. l. ob. ī duob⁹. Primò in eo, quod
ibi dicitur. ꝙ pactū de nō manumittendo impe-
dit libertatē. ¶ Ad hoc rñ. quod speciale est ibi,
in libertate, quę sicut difficilius reuocatur: ita dif
2 ficilius impedit̃. eadē † rōne dicerē, ꝙ pactū ap-
positū de non faciēdo rem sacrā, vel religiosam,
g valeret,[g] & īpedit illud fieri: sicut impedit liber-
tatē. Secūdo mō opp. qa ibi veniēdo cōtra de fa-
cto, nō incidit in pœnā: hic secus. Sol. ibi fuit co-
gitatū de effectu: vt ibi plenè dicetur. ¶ Tertiò
opp. j. de bo. quę lib. authē. excipitur. Sol. dicunt
quidā ibi, in vltima voluntate: certè etiam ibi lo-
quitur inter viuos. Dic ergo, ꝙ ibi pāctū impedit
quandam alienationem legalem: quia ꝑ leg. in pa
trē trāsibat vsusfructus: alienatio verò ordinaria
quę fit ab hoīe ꝑ traditionē nō impeditur: vt ibi.
¶ Item op. in auth. de aliena. & emphi. §. sanctis-
simas. Solutio ibi concurrunt duo. s. pactū & cō-
ditio ꝑsonę, cui à leg. prohibet̃ alienatio. hic vnū
h tm̃.[h] Et eadē rōne dicerem. † ꝙ si qd detur mino-
3 ri sub pacto nō alienādi, illud pactum impediret
alienationē faciendam. ab eo. ¶ Item opp. de. l. si
creditor. §. fi. ff. de distra. pigno. Solu. ibi duplex
est litera: vna quę dicit nullam esse pactionem:
& tunc concordat cum ista: alia quę dicit nullam
4 esse venditionem: & illa est vera litera † Semel
enim cum

a ¶ Concurrat. No. ꝙ vtilis rei vendi. cōcurrit cū cōdic. ob cām, & firmat Bal. in. l. proxi. in v. col. in versi. iam venio.

b ¶ Debet dari. Adde, an donatio sit cōtractus innominatus. vide Bar. in l. fi. eo. & in. l. iurisge. in prin. de pac. & in. l. Aristo. de do. Bal. hic tenet, ꝙ sit cōtractus nominatus et hodie.

c ¶ Stipula. Addetu ad Bar. hic: & vide Alex. in consi. xv. col. j. in. ij. vol. & in consi. lxxvj. in prin. in. v. volu. & no. Bart. in. l. cū mota. s. de trāsac. ītellige, vt ꝑ Ale. in. d. consi. lxxvj. Strab.

POMATES.

d ¶ Innominatū. Vide Alexan. & ibi Moder. in. l. filiusfa. §. diui. in. j. col. de leg. j. & Barba. cōsilio suo. xlvij. incip. clarè scribit̃ col. xvij, in. j. vol. & in cōsi. lxiij. inci. præclarè scribitur. in. iiij. col. ī. ij. vo. vbi tenent, ꝙ vbicūq; res est ꝓhibita alienari de iure cōi, ꝙ prohibitio facta de non alienādo etiā sine cā valet: adeò ꝙ posteà impeditur alienatio in casib⁹ aliâs à iure ꝑmissis. pro quo facit ꝙ vult Bald. in. c. j. §. pręterea. de capi. cōra. vbi vult ꝙ pactū de nō alienādo etiā sine cā, valeat: adeò quod posteà īpediat̃ alienatio in casib⁹ al's à iure ꝑmissis. pro quo facit ꝙ vult Bal. in. c. pręterea. vbi vult, ꝙ pactū de nō alienādo appositū in inuestitura feudali, opat̃ etiā vt non possit alienari in casibus aliâs ꝑmissis. facit l. tutelā. iuncta gl. j. de admi. tū. Contrariū tamē videt̃ tenere Ant. in consi. cxlvij. inci. Andre. Pe. monaldi. & ad hęc vide Alexādre. cōsi. cxxij. incip. diligēter & maturè discussis. vide etiā Ange. in l. qdā testamento. §. si quis filio. in. ij. col. ff. ad Treb. & Abb. cōsil. iij. col. xviij. q. xix. in. ij. vo. in. q. xxvj. col. xxiiij. & Feli. in. c. venerabilis. de off. delega.

e ¶ Tangam vobis. vide Bar. in. l. fi. ff. eo. Et cōtra istud ꝙ dicit hic Bar. facit quod no. Bart. in. l. cū mota. s. de trāsac. dū alle. l. si stipulat⁹. de vsur. & Imo. in. l. stipulationes non diuidunt̃. in. x. col. de ver. oblig. sed pro hoc facit. l. ex placito. de rerū ꝑmu. & cū Bart. transit Pau. de ca. in rub. de verbo. obliga.

f ¶ Tenebit̃. Sed si loco tibi rē, an valeat pactū, ꝙ alteri nō loces. tex. est & ibi Bal. in. l. nemo. j. loca.

g ¶ Religiosam valeret. In cōtrariū videtur tex. cū gl. & ibi dic in. l. fi. C. de pac. inter empt. & ven. ibi: humano iuri. cum & fortè melius. & vide ēt Bart. in. d. §. ea lege. & l. & ea qdē. C. si manc. ita fue. alienatum. Posses plurib⁹ modis respōdere, vt ꝑ glo. hic: vel aliter: vt ꝑ Bal. hic in fi. & vt ꝑ Bal. in. d. l. ea qdem. & idē quod hic videt̃ sentire Bart. in. l. filiusfa. §. diui. in. iij. col. ff. de lega. j.

h ¶ Vnū tantū. Scriptū exēplar ꝑfecte habet. Ite op. in auth. de alie. & emphi. §. sanctissimas. Solu. ibi concurrunt duo: pactū & conditio ꝑsonę. hic vnū tm̃. Alexāder Loscus Auil.

a ¶ Reseruat. Intel-
lige. vt quia bo-
na sunt hypothe-
cata pro tali non
alienatiõe. Ita do.
Alexan. in consil.
lviij. col. j. in. v. vo.
& ad Bart. hic, ad-
de no. in. l. qui ab-
senti. §. j. ff. de acq.
possessio.

enim cũ hoc dubiũ hic haberemus, misimus vsq;
ad Pisas. d. Fran. Accur. & ego, ad vidẽdũ Pande
ctas, & erat ibi litera. nullã esse venditionẽ. Solue
5 ergo† sic: qñ ille qui dat sub pacto de nõ alienãdo,
a reseruat[a] sibi aliquod ius in re pro conseruatione
illius cõuentionis: tũc illa cõuentio valet, & impe
dit̃ trãslatio dominij: vt. d. l. si creditor. §. fi. de di.
pig. & l. fi. de iure emphi. Et ideo si pro obserua-
tione cõuentiõis de nõ alienãdo, volo rẽ alienare
prohibitã mihi esse obligatã, nõ poterit fieri alie
natio: vt. d. l. ¶ Itẽ op. ff. de act. emp. l. si tibi libe-
rum. Sol. q̃dã distĩgũt, an istud pactũ apponat̃
in traditiõe, an nõ: sic dicit̃. in. d. l. si tibi liber. & l.
si binarum. de ser. vrb. præd. sed sic est trufta. Illę
enim leg. loquunt̃: qñ de pręsenti volo mihi reser
uare aliquod ius ĩ re. Materia nostra loquit̃, quã-
do volo mihi reseruare aliquod ius ĩ futurũ. ¶ Itẽ
op. de. l. fi. j. de pac. inter emp. Sol. q̃dã distinguũt
hic. Aut interest paciscẽtis, aut nõ: quę distinctio
est bona, q̃tũ ad actionẽ p̃sonalẽ, nõ q̃tum ad im
6 pediendã translationẽ dñij. Habes† ergo summa
riè, vtrũ p̃ pactũ impediat̃ huius dñij trãslatio. Di
stingue aut quęris, an posit impediri alienatio
extraordinaria, q̃ fit à lege. & impedit̃, vt in aut̃.
excipit̃. Aut de alienatiõe ordinaria: & tũc aut cõ
dictio p̃sonę promittẽtis est talis, q̃ de iure cõi nõ
põt alienare: & istud pactũ impedit: vt in. §. san-
ctissimas. de alie. emp. Aut de iure cõi põt aliena-
re: & tũc aut ille, cui promissum est de nõ alienã-
do, reseruauit sibi aliquod ius ĩ re hypothecę, vel
dñij: & impedit̃ alienatio: vt. l. si creditor. in fi. de
distra. pig. Aut nullũ ius sibi reseruauit: & tũc do
minij translatio nõ impedit̃: vt hic. & l. si ita q̃s. §.
7 ea. de ver. ob. ¶ † Sed an ille, qui facit cõtra cõuen
tionẽ, ad interesse teneat̃? dist. Aut interest ei⁹, cui
sit pactũ, vel nõ: vt. l. fi. de pact. inter emp. & ff. de
pac. l. nemo. ¶ Modo habes, qñ est prohibita alie
natio p̃ pactũ. ¶ Op. s̈. de legib. l. nõ dubiũ. sol. ibi
fuit prohibita, p̃ leg. hic p̃ hominẽ. ¶ Circa hoc,
quãdo est prohibita p̃ leg. essent videnda multa.
Item esset vidẽdũ qualiter statutũ põt impedire
alienationẽ. ¶ Itẽ op. de. l. fili⁹. §. diui. de le. j. Sol.
ibi fuit alienatio prohibita à testatore: hic à cõtra
hentibus. Et qñ prohibet̃ à testatore: dic plenè p̃
8 Dy. in. l. pater. §. Iul. agrippa. de leg. iij. Sed† an p̃
iudicem posit alienatio prohiberi: & an p̃ arbi-
tros? gl. & Inno. tangũt hoc extra de testa. c. Ray-
naldus. Ego oĩa plenè examinaui in. d. l. fili⁹. §. di
ui. de le. j. hic p̃ nũc, nõ sunt alia digna relatu &c.

SI cum exiguam. Per hanc cõdictio
nem cõdicitur liberatio, si non est secuta
causa propter quam facta est oblatio. h. d.

SI militem. Si causa propter quam est datũ nõ
implet̃ propter iuris impossibilitatem
quod datũ est repetit̃. h. d. ¶ Opo. im-
possibilis cõdictio impedit actionẽ oriri ex cõtra
ctu: vt. l. impossibilis. ff. de ver. obl. Sol. quicquid
dicat gl. concedo, quòd impedit act. oriri ex cõtra
ctu facto ad obseruandũ, quod venit in cõtractu:
sed cõdi. ob cau. datur ad resoluẽdũ cõtractũ, nõ
ad implendũ: quod in cõtractu deuenit. Ad idem
vide, q̃ plenissimè dixi in. l. j. de cõdi. ind. ¶ Quæ
ro, an hoc sit verũ, quod dicit̃, siue fuerit sciẽs, siue
ignorãs. gl. tãgit hic. statim. j. eo. l. dictam dicam.

CVm ancillam. Donatio simplex
non reuocatur: donatio ob causam re-
uocatur causa nõ secuta. h. d.

b **S**I repetendi. [b] Causa dandi in mẽte reten-
c ta[c] non expressa, si non impleat̃, hanc
conditionem non inducit. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Datum ob causam impoßibilem, quando repetatur.*

DIctam. Si causa non impletur ex fa
cto recipientis, hac condi-
ctione tenetur. h. d. ¶ Op. dicit̃ hic, si nõ
impossibilem. &c. ¶ Cõtra: imò etiã qñ propter
impossibilitatẽ impedit̃ impleri: habet locum cõ
1 dictio: vt. s̈. eo. l. si militẽ. ¶ Solu. † multæ ponun
tur hic in gl. veritas est ista, qñ aliquis dat ob cau
sam impossibilem aut ignorãter: & habet locum
hæc condictio: vt. l. si militem. Aut scienter: &
tunc aut dedit adijciendo condictionem: & tunc
repetitur: vt. d. l. si militẽ. Aut non adijciendo cõ
dictionem, sed per modũ causæ, aut modi: & tũc
non repetitur. Ita loquitur hæc lex &c.

b ¶ Si repetendi.
Vide per gl. ple-
nè ĩ. l. j. §. sed si pa-
rendi. de cõdi. ob
cau. & quod not.
Bart. & quod ibi
dixi; in. l. cum te. s̈.
quod met. caus. &
no. gl. in. l. q̃ quis.
de condi. indebi.

POMATES.

c ¶ In mente reten
ta. Limita, nisi cau
sa à iure præsume
retur. ita do. Præ-
po. in. ca. veritate.
colũ. ij. distin. viij.
& nisi etiam causa
ab vtraq; parte ta-
citè subintelliga-
tur. ita Ro. consil.
ccccxvij. & Ias. in
l. dedi. §. si liber.
col. ij. ĩ. vj. notabi.
ff. de cõdi. ob cau.

SI liber. Datũ, cã nõ secuta repetit̃:
nisi cũ seruus dño dederit.
h. d. No. quod dicit salua reuerentia &c.

SVMMARIVM.

1 *Causa si impletur casu fortuito: an tunc cesset condictio.*
2 *Pœnitentiæ in contractibus innominatis est locus.*

1 **P**Ecuniam. Si causa † nõ implet̃
fortuito, cessat con-
dictio. h. d. cum. l. seq. ¶ Ad. l. pecuniam
op. ff. eo. l. si pecuniam. in prin. & l. iij. §. j. glo. nõ
dicit bene. hic veritas est ista: vt dicit gl. in cõtra-
rio: & ibi dicemus latius. Breuiter aut volo repe-
tere quasi cã nõ secuta: & nõ possum, vt hic. Aut
2 quasi pœniteat: q̃a † pœnitẽtiæ est loc⁹ in cõtra-
ctib⁹ ĩnoĩatis: & possũ. ita loquit̃ lex cõtraria sic.

De condi. ob turpẽ cau. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio contra promißionem: quando fuit facta ob turpẽ causam, intra quantum tempus poßit opponi.*
2 *Exceptio turpis causæ, quomodo opponatur: remißiuè.*

d **S**I ex cautione. [d] Promis-
sionis ex
causa turpi, in veritate, licet in cautio.
causa exprimatur honesta, potest con
dici liberatio. hoc dicit. Istam leg. habuistis in. l. si
sub specie. s̈. de postulã. dic vt ibi. ¶ Opp. quod
imò aduersarius debet probare, nõ ille q̃ excipit:
vt. l. si ex cautione. j. de nõ nu. pec. Sol. dic illud
est verũ intra biẽniũ: hic post biẽniũ. Veritas, vt
1 mihi videtur est: quia ibi † loquitur in exceptio
ne nõ nu. pec. quæ habet locũ, qñ aliq̃d est p̃mis-
sum spe futurę numerationis: hic verò nõ sub spe
futuræ numeratiõis: sed ob certã cãm turpẽ: ideo
nõ est propriè exceptio, nõ numeratæ pecuniæ:
sed doli, vel causæ iniustæ, vel simulationis.
2 ¶ † Quęro pro declaratiõe huius leg. si procedit
ista exceptio: dico, q̃ in dicta promissione nulla
interuenit numerata pecunia: sed dicta promis-
sio fuit ob causam turpẽ, & nõ exprimo causam,
vtrum p̃cedat ista exceptio: si nõ exprimo ob
quam causam: hic videt̃ tex. q̃ sic. Sed tu cogita-
bis, qñ habebis opponere exceptionẽ: non dico
modò: sed vide notata per me in. l. j. j. de testa.

CVm te. In pari casu turpitudinis
potior est conditio possi
dentis. hoc dicit. Glo. tangit quasdã quę
stiones. quid de pignore: dic, vt. l. iiij. §. sed quod
meretrici. ff. eod. &c.

QVod euitandi. Quãdo tur
pitudo ver
satur ex parte recipientis tantum, quod
e datum est repetitur: & turpitudo punitur[e]. h. d

f **Q**Voties. In actione stricti iuris,
non veniunt vsuræ. [f]
hoc dicit.

MErcalem. Promissum ob turpẽ
causam, ex parte vtri-
usq; non potest peti. h. d. &c.

OB restituenda. Qui recipit
pecuniã, vt
faciat, quod facere tenebatur: condi. ob
tur. cau. tenetur. h. d. cum leg. seq.

d ¶ Si ex cautione.
Vide ad hanc leg.
Bar. in. l. pe. in fin.
ff. eo. & quod ibi
dixi. & ista lex ha
bet locum, in qua
cũq; parte verset̃
turpitudo: vt hic
in glo. & ita ĩtelle
xit Bart. in. l. ij. &
j. ff. eod.

e ¶ Quod euitandi.
Punitur. Vide q̃
no. Bar. in. l. cũ ea.
& ibi oĩno. Bal. j.
quod metus cau.

f ¶ Quoties vsuræ.
Adde tñ, q̃ quan-
do rescinditur cõ-
tractus habit⁹ fœ
neratoris, fructus
extenuant fortem
no. gl. in. c. ad no-
stram. de empt. &
vendi.

De condictione furtiua. Rubri.

PRæses prouinciæ.
Actiones pœnales contra plures dan
tur insolidum: & vnius solutiõe alter
nõ liberatur: secus in persecutorijs. hoc dicit.

ANte oblationem. Periculũ rei furtiuæ ſpectat ad furem.

De condictione ex lege. *Rubrica.*

a LIcet. Hæc eſt bona[a] lex.& habet vnũ caſum ſingularẽ. Fiſcus debitorem purè, vel in diẽ debitoris ſui ex cauſa principali poteſt conuenire etiam ante diem, condictione ex hac lege.h.d.

b DIſſolutæ. [b]Debitor liberat⁹ ſolutione pōt debiti inſtrumentũ cōdictione ex hac leg. cōdicere.h.d.Breuiter dic:aut inſtrumẽtũ erat debitoris, & pōt agere actione ad exhibẽdũ: vel rei vendi.vt.ſ.ad exhi.l.fi. Aut erat creditoris: & tũc pōt agere condictione ſine cauſa:vt reddaẽ ſibi inſtrumẽtũ cancellatũ: dum tamẽ faciat aliud inſtrumentũ creditori ſe debitum exoluiſſe: vt.l. plures.j̃.de fide inſtru.ff.de fur.l.qui tabulas.

SI non eſt. Numeratũ intra tempus, intra quod pōt opponi exceptio nō numeratæ pecuniæ, poteſt condici liberatio. h.d.&c.

De actionibus & obliga. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Species continetur appellatione quantitatis.*
2 *Actio utilis ſine ceßione non tranſit ex contract uinnominato:niſi in ſubſidium.& nu.14.*
3 *Actio utilis ex datione inſolutũ quãdo trãſeat ſine ceßione?*
4 *Mãdatum procuratoris in rem ſuã:quando finiatur morte?*
5 *Actio utilis,quando tranſeat ſine ceßione?& nu.15.*
6 *Titulus contractus,non requiritur in ceßione,quando creditor cedit fideiuſſori,uel correo:uel ſimilibus.& nu.24.*
7 *Cedere,& mandare,quomodo differant.& nu.21.*
8 *Traditio in rebus corporalibus quòd operatur,idem operatur ceßio in incorporalibus.*
9 *Cedere,& concedere,quomodo differant?& nu.23.*
10 *Notarij apponunt in inſtrumentis dedit:ceßit,& conceßit.&c.ut competant actiones utiles,& directæ.& nu.25.*
11 *Actio utilis unde oriatur:& an ſit datiua?& nu.16.& .19.*
12 *Agens actione utili,an poßit dicere aduerſarium obligatum & numero.22.*
13 *Ceßionarius quando agit ex ceßione,an de ceßione debeat diſcuti ante litem conteſta.& numero.18.*
17 *Actio dicitur utilis quadrupliciter.*
20 *Actio utilis in actionibus realibus:an dicatur natiua,an uerò datiua?*
26 *Verbum tranſtulit ꝗ importet idem quod mandauit.*

DAta. Legiẽ duob⁹ modis. vno modo in gl.alio modo ꝑ Azo.in ſum.ſecundũ lec.gl.Breuiter hoc intẽdit.Ex cōtractu innominato,non cōpetunt vtiles actiones ſine ceſsione:[c]niſi in ſubſidiũ.h.d. ¶ Opp.ex cōtractu emp.trãſeunt vtiles actiones ſine mãdato:vt.l.emptor.j̃.de hære.vend.&.j̃.l.proxi.in fi. ſed hic fuit contractus emptionis quod apparet: quia fuit data pecunia pro illa actione:ergo cōpetit vtilis:nec eſt neceſſe ꝙ expecteẽ, ꝙ creditor ſine hærede decedat.hic dicitur contra:ergo malè. ¶ Huius timore dixerũt antiqui, ꝙ hic nō fuit cōtractus emp.ſed fuit qdã cōtractus innominatus: ſcilicet do vt facias & intelligũt, ꝙ hic nō fuit data pecunia numerata:ſed in ſacculo ſignata tanꝙ
1 ſpecies. ¶ †Nec obſt.tex.qui dicit quãtitatẽ:quia etiã appellatione quãtitatis contineẽ ſpecies:vt.l. quiſquis.de leg.iij.& ſecundum hoc fuit.do vt facias.& tũc exponemus tex.ꝗ dicit data.i.tradita. iſta lec.licet ſit vera in ſe,tamen diuinare eſt:ideo
2 veniamus ſtatim ad aliã lect. ¶ †Nota.tamẽ ex ea illud quod dixi tibi in ſummario, ꝙ ex cōtractu innominato nō trãſit vtilis actio ſine ceſsione:niſi in ſubſidiũ.quãdo ſupereſt ille,qui debet cedere quod eſt notãdũ.Probatur in.l.j.in fi.cũ.l.ſeq.ff. de inſti.de dã.infec.l.damni.§.fi.& ibi no. ¶ Secũdo modo legiẽ ſecundũ Azo.in ſumma,licet glo. hic de eo nō faciant mentionẽ: & ſecundũ eũ hoc breuiter intendit. Mandatũ directarũ actionũ ex cauſa emp.expirat mandatore mortuo ſine hęrede:& vtiles ſolę remanẽt.h.d. ¶ Op.ad iſtã lectu. ꝙ cōpetit vtilis ex cōtractu emp.etiã ante mortẽ mandãtis:vt.j̃.l.proxi.&.l.emptor.de hęre.vend. Sol.fateor cōtrarium. Nec hæc lex.hoc negat:ſed dicit, ꝙ directæ actiones, quę nō ſunt mãdatæ, nō poſſunt exerceri poſt mortẽ mandantis. Nã ante poterat exercere directas, & habebat vtiles: poſt mortem vtiles tantũ. Iſta eſt lect. Azo. Iſta lec. eſt vera in ſe:tamẽ iudicio meo nō bene cōgruit literæ:quia hic nō dicit, ꝙ ex cauſa emptionis fuerũt mandatæ actiones:nec pecunia fuerit data ex cauſa precij:ſed inuicem debiti. Vnde puto, quòd caſus debeat aliter poni:& ſecundũ hãc lectu:quam pono:breuiter dicit. Quãdo creditor mãdat ſoluenti debitũ actionis:tale mãdatũ morte finitur: ſed in ſubſidiũ vtilis dabiẽ, ſi nō eſt qui cedat.h.d. ¶ Eſt ergo ponẽdus caſus, quãdo creditor cedit actiones fideiuſſori ſoluẽti.vel mãdatori, vel correo, vel pignorũ poſſeſſori: vel etiã in ſimilibus caſibus. ¶ Sed cōtra hoc op. ꝙ ſoluenti debitum non poſsint cedi actiones, vel mandari: quia ſolutione tollitur obligatio:vt.l.Modeſtin⁹.ff.de ſol. Sol.intellige hic, ꝙ fuit actũ tẽpore ſolutionis, ꝙ actio cederetur:vt.d.l.modeſtinus.& ita dicit hic gl.in prin.& benè. ¶ Op.ſecundò, ꝙ cōpetat vtilis nō expectata morte cedẽtis:vt.j̃.l.proxi.cum ſimi. Sol.illud eſt verũ in cōtractu emptionis,& venditionis,& ſimiliũ.vt ſtatim dicã.ſed hic non fuit ille cōtractus:ſed fuerunt mãdatę actiones inuicem debiti ſoluti:vt dicit tex. ¶ Sed cōtra hoc opp.qa iſto caſu, quãdo fideiuſſor ſoluit pro reo & ſimilibus.videẽ fieri emptio nominis.vt.l.ſi dubitatur.ff.de fideiuſſo.ergo cōpeteret vtilis ſine ceſsione. Reſpon.dico, ꝙ nō eſt emptio propriè: ſed emptio largo modo aſſumẽdo, prout cōtinet omnem alienationẽ: vt.ff.de ſtatuli.l.ſtatuliberi à cæteris.§.fin.vbi dicitur, quòd credi .recipit pro debito ſuo:& ſoluens ſoluit de neceſsitate: & ſic propriè nō fuit emptio. Itẽ cōtra iſtã lec.opp.ex datione inſolutũ, tranſeunt vtiles ſine ceſsione:vt j̃.quãdo fiſ.vel priua.l.fi.in fi. Sed in caſibus prędictis, creditor tenebatur cedere fideiuſſori & ſimilibus:ergo cedendo ſoluit, quod debebat:meritò vtiles trãſeunt ſine ceſsione. Solu.illud quod
3 dicitur, † ꝙ ex datioue in ſolutũ tranſit vtilis ſine ceſsione:eſt verũ, quãdo daẽ in ſolutũ nomẽ pro pecunia debita. Tũc enim videẽ emptio: ſed quãdo nomen ipſum principaliter debeẽ ex alia cauſa, vel ex alia æquitate, nō trãſeunt vtiles ſine ceſſione:niſi in ſubſidiũ:vt.hic.&.d.l.j.in fin.cum.l. ſeq.ff.de inſti.& quod not.in.d.l.dãni.§.fi.de dã. infec. Et iſta videtur verior lec. ¶ Contra omnes iſtas lect.op.mandatũ procuratoris in rẽ ſuã, non finitur morte mãdantis:vt.j̃.de dona.l.illã.ſed in omnibus prædictis caſibus fuit mãdatũ in rẽ ſuã: ergo &c. Sol. Dicũt quidã, ꝙ hæc lex hodie corrigitur ꝑ illã. Alij dicũt, ꝙ ibi fuit ceſſa:hic mandata. Alij dicũt, ꝙ ſpeciale eſt in donatione. ¶ Mihi
4 videtur, ꝙ debemus ſic dicere. † ꝙ aut ille qui fecit aliquem procuratorẽ in rẽ ſuã, deceſsit cũ hęrede:& tunc mandatũ directarũ actionũ non extinguitur. Cũ enim ille, qui intẽtat directas, intentat eas nomine cedentis ſeu mandãtis.vt.ff.fami. erci.l.planè.dixi vobis in.l.qui ſtipẽdia.ſ.de procura.ſicut viuo mandante poterat agere nomine eius:ita tũc nomine hęredis: Sed qñ deceſsit ſine hærede:tunc extinguitnr mandatũ, vt hic. Ratio: quia nō eſt cuius nomine agaẽ: ideo daẽ vtilis in
5 ſubſidiũ. ¶ Circa legẽ noſtram † quęro, vtrũ[d] vti
d lis tranſeat ſine ceſsione? Breuiter r̃ndeo: aut ille, qui debet cedere nō reperiẽ:quia eſt mortuus vel abſens:& tũc nō tranſeunt ſine ceſsione.vt hic.cũ cōcor.alle.ſ.quod eſt multũ notãdũ.& habuiſtis pridie ad Tre.l.pe.§.fi. Si verò reperiẽ, tũc aut loquimur ĩ cōtractu ĩnominato, & nō trãſeũt vtiles ſine ceſsiōe:vt ſecũdũ lec.antiquorũ.aut ex cōtractu nominato:& tũc regula eſt, ꝙ vtilis ſine ceſsione nō trãſibit:vt ꝓbaẽ.ff.ꝓ ſo.l.j.ĩ fi.&.l.ij.&.iij. & de pe.

a ¶ Bona. Vide in.l. ij.C. quãdo fiſcus vel pri. & ꝙ nota. Bar.in.l.iij.§.multa.ff.de iure fiſci.

b ¶ Diſſolutæ. Et hãc leg. extẽde.vt per gl.& doc.in.c. accedẽs.el.j.vt lit.nō cōte.& vide in materia p.d.Ant. in ca.eccleſia.vt lite pen. Sed an debeat in caſu huius leg. debitor reficere expẽſas inſtrumenti ipſi creditori:vide Bal.ĩ.l.fi.e.j̃.& meli⁹ in.l.eos.§.ſup his.j̃.de vſu.& no.ꝑ Bald.in.l. nec ignorans. de fru.& lit.expẽ.& hic adde Bal.in.l. huiuſmodi.§.ſi ita. de lega.j.

c ¶ Sine ceſsiōe. Ex contractu innominato non tranſeũt actiones ſine mandato. Vide plenè hic per Bald.in.v. colũ. Vide etiam Ludo. in.l.mortis cauſa. §. Titia. de do.cauſa mor.qui alleg. iſtã leg.pro ſingu. Et in materia ceſsiōis dic, ꝙ officio iudicis cedi poteſt.l. ſi minoris.ff. de admi. tuto.& ibi eſt tex. not. Idẽ in inſtantia.l. in cauſæ. §. pen.de procur.& ibi glo.fin.volens ceſsionẽ fieri poſſe abſente ceſsionario.quòd forte verum eſt in mandato: ſed in ceſsione quę eſt quedã quaſi traditio, fortè nō eſt verum: niſi interueniat nuntius, vel epiſtola. Item poteſt cedi ius ſentẽtiæ, vel in iudicio fami.erci. & hoc caſu, ſi cedẽs habet ius executiōis paratæ habebit eodẽ modo ceſsionari⁹. Et idẽ in legatario quod no.perpetuo.pro quibus omnibus vide Bald.in.l.ex legato.j̃.de legi.in materia, vide, quę dixi poſt Bart.in l.ſi ſtipulatus fuerim illud, aut illud.de verb.obli. latius probatur in l. Modeſtinus. de ſolu. ſaltem circa fin. & quod dixi poſt Bart.in.l.per diuerſas.j̃.man.& latiſsimè de hac materia in.l.j.ff.eodem. & adde in Specu. de ceſsione act.

d ¶ Quæro vtrum. Adde Bart.in.l.ſi vrbana. in fin. de condi. indebi. Et adde, ꝙ vbi dominus conuenitur in iudicio ex contractu procuratoris, poteſt ex eodẽ cōtractu verſa vice petere ſine ceſsione:quia aliter nō eſſet ſibi ſaluũ intereſſe, propter naturã relationis. Ita no. voluit Bar. in.l.pe.j̃.de exerci. Et adde quod dicit Bald. ꝙ vbi dicit lex. ex cautione, vel ex contractu: talis alius agere poſsit propter dictionẽ ex: nunꝗ requiritur ceſsio.& ita dicit Bal.in.l.fi.in prin. de teſta.manu.

& de pe.l.qs ergo.Fallit ergo in emptione: vt.j.l.proxi.&.l.
emptor.de hęre.ven.Fallit i dote:vt.j.l.proxi. Fallit in datio
ne in solutũ:vt.l.fi.j.qñ fis.vel priua.quod intellige,qñ datio
in solutũ facit ius emptionis:vt dixi.s̈.Fallit in legato nomi-
nis:vt.j.de leg.l.ex legato nominis.Sed istud fallit,non cadit
propriè hic,quoniã regulã posui.s̈.in cõtractib⁹ noĩatis:sed
legatũ nõ est cõtractus:vnde magis cadet.j.vt videbitis.Item
fallit in donatione:vt.j.de dona.l.illã.Sed certè hoc nõ place
bat do.Iac.bu.& bene:nã ibi nõ fuerũt actiones mãdatę,sed
fuerunt cessę:vt ibi patet.¶ Qñq; nõ est cõtractus innomina
tus,neq; noĩatus:sed est alia ęquitas propter q̃ debet fieri ces
sio actionũ,vel alia obligatio:tũc nõ trãseunt vtiles sine ces-
sione:vt hic,secũdũ tertiã lec.quã dedi vobis.Fallit in legato
6 noĩs:vt.d.l.ex legato.Et secũdũ hãc tertiã lect.no.† ex hac.l.
vnũ,ꝙ licet titulus cõtractus,debeat apponi in initio cessio-
nis.secundũ gl.nostrã:vt.l.ꝑ diuer.&.l.ab Anastasio.j.mã. Et
habuistis no.s̈.ne li.potẽ.l.j.&.s̈.deposi.l.j.j.de litig.l.ij.tamẽ
quãdo creditor cedit fideiussori,vel cõreo,& similib⁹:sufficit
ꝙ cã cessionis inseratur:qa soluisti tale debitũ &c.Nec est ne
cęsse,ꝙ dicat̃ titulo vẽditio.vel donatio.vel alio simili. Hoc
probat̃ ex hac lege,sufficit quod in vicem debiti cessio sit fa
7 cta.¶ †Quęro quæ differẽtia est inter cedere actionẽ & man
dare.& hoc tractat hic gl.ij.¶ Tu dicas breuiter,ꝙ respectu
cedentis inter cedere & mandare nõ videt̃ differẽtia.Nã semp
directæ remanẽt penes cedentẽ,quæ nõ possunt ab eius ossi-
bus separari:vt.l.quis ergo casus.ff.de pecu.& pro socio.l.iij.
Sed respectu eius cui fit cessio bene est differẽtia.Nã qñ man
dantur actiones,transfert̃ solũ exercitiũ directarũ,quas debet
exercere noĩe mãdãtis.Sed qñ cedunt̃,transfert̃ vtilis,quam
8 exercebit noĩe suo.Illud†enim quod operat̃ traditio ĩ rebus
corporalibus:vt.l.traditionibus.s̈.de pac.Illud operat̃ cessio
in istis iurib⁹ incorporalibus:vt no.in.l.fi.qñ fis.vel priua.ff.
9 dona.l.fi.in prin.Quæ†autẽ differẽtia sit inter cedere & con
10 cedere:dic vt dixi in.d.l.fi.de dona.vbi gl.ponit.Et sic†nota
rij in instrumẽto cessionũ,apponũt oĩa ista verba dedit:ces-
sit:& cõcessit:& trãstulit atque mandauit.vt ex hoc cõpetãt
11 vtiles & directæ.¶ †Quęro,vnde oriat̃ actio[a] vtilis?gl. videt̃
a velle,quod actio vtilis sit data à lege:nec nascat̃ ex matre obli
gatione.ita sentit hic glo.in fi.&.ff.eo.l.j.in prin.in gl.mag.j.
de leg.l.ex legato nõis.Quod est verum indubitãter in vtili,
quę cõpetit ex cessione.Nã inter eũ,cui credit̃,& debitorem
nullum negociũ est gestũ,ex quo actio possit oriri.meritò di
citur datiua nõ natiua:qa nõ habet præ existentẽ materiã,ex
qua oriatur:vt.l.iurisgentiũ.§.j.& ibi no.ff.de pac.Aliæ verò
vtiles secundũ quod dicit Pe.& bene,possunt dici datiuæ ha
bito respectu ad ædictũ prætoris.de neg.gest.ꝙ loquit̃ in eo,
qui sponte gerit.Sed habito respectu ad extẽsionẽ Iuriscon
sulti,tunc dicit̃ natiua:habet enim præexistentẽ materiã,ex
qua oritur.s.neg.gest.producens obligationẽ ex extensione
Iurisconsultorũ.Idẽ in.l.pe.si quadru.pau.fec.di.Nã habito
respectu ad leg.xij.tab.quæ loquit̃ de dãno dato à quadrupe
de,nõ põt oriri actio pro dato à bipede:sed ex idẽtitate ratio
nis Iurisconsulti extenderũt ad bipedẽ:& illo respectu dicit̃
natiua.Habet enim præexistentẽ materiã,ex qua oritur.Idẽ
in actione vtili ex leg.aqui.Idẽ in vtili peti.hęre.seu in bono
12 rum.pos.hereditatis pet.¶ †Hoc præmisso quærit glo.vtrũ
ille,qui intẽtat vtiles debeat dicere aduersariũ sibi obligatũ.
gl.dicit quòd non.Nõ enim ista actio vtilis competit sibi ex
obli.sed datur à lege.Vide gl.quæ loquit̃ notabiliter.Tu di-
cas breuiter,quòd siquidẽ intẽtatur vtilis ex cessiõe, nõ pos-
sum eũ dicere fuisse obligatũ mihi.sed habeo eũ dicere fuisse
obligatum cedẽti quare debet cõdẽnari mihi,vt vidistis in.l.
qui stipendia.s̈.de procu.sed si intẽtio alias vtiles de quibus
feci mentionẽ.s̈.rectè eũ potero mihi dicere obligatũ:vt.s̈.pa
tet.& sic vides quòd illa difficultas vtrum vtilis sit datiua,vel
natiua,reducit̃ ad hoc,vtrũ possim dicere eũ mihi obligatũ,
13 vel non.¶ †Vltimò quęro quãdo ille,cui sunt cessæ actiones
b agit:vtrũ ante lit.cõtest.debeat discuti de sua cessione?Spe.[b]
ponit istã quæstio.nescio in quo tit.d.Iac.disputauit,& fina-
liter determinauit.Aut intẽtat directas:& tũc nomine alieno
agit,vt.l.planè.fami.ercis.debet eius ꝑsona ante omnia legiti-
c mari:sed si intentat vtiles suo nomine,tunc secus[c].h.d.

¶ Lex repetita.

d DAta.[d] Hęc lex legitur quinq; modis,quorũ duo
sunt in gl.alij extra gl.secundũ primũ.h.d.
Ex cõtractu innominato,nõ trãseunt actiones vtiles
sine cessiõe,nisi in subsidiũ.¶ No.ꝙ dixi ĩ summario. ¶ Op.
ꝙ antequã creditor decedat sine hærede,ex solo.cõtractu cõ-
petant actiones vtiles:vt.l.proxi.& de hæredi.vel act.ven.l.
emptor.Sol.dicit gl.secũdũ hanc lec.cõtrariũ loquit̃ quãdo
fuit cõtract⁹ emp.& ven.in quo statim trãsit vtilis sine cessio
ne:hic verò fuit cõtract⁹ innominat⁹.¶ Ad hoc op.qa videt̃,
ꝙ hic fuit emptio,ex quo interuenit preciũ.Dicit enim data
certa quãtitate pecuniæ:ecce preciũ.Huius timore dicit glo.
ꝙ hic quãtitas fuit data,vt species.Nec ob.tex.qui dicit quã
titate.Nã appellatione quãtitatis,cõtinet̃ species:vt.l.quisqs
14 ff.de lega.iij.Ista est prima lec.vera in se:vt.j.dicã.¶ †Ex qua
habes notare primò,quod ex cõtractu innominato nõ tran-
seunt vtiles sine cessione.¶ Secundò,ꝙ mãdatũ, licet in rem
suã expirat morte mandãtis sine hærede.Tertiò no.ꝙ in sub
sidium,vbi nõ superest,qui cedat,qui cedere tenet̃:datur vti
lis à lege.Casus est hic,&.j.ad Trebel.l.pe.§.fi.quę lex loqui
tur, qñ desijt esse propter mortẽ.Et hoc etiã est dicendum,si
aliquo modo reperiri non possit:vt.ff.de instit.l.j.& seq.&.l.
dãni.§.fi.vt ibi no.ff.de dã.infec.¶ Sed quia ista lec.videt̃ fa-
cere aliquã violentiã literæ:ideo alij vt Martinus recedũt ab
ista lec.nõ quòd eã reprobent,sed aliter legãt literã.& secun-
dum Mar.breuiter.h.d.¶ Etiã venditore nominis mortuo,
sine hærede,vtiles cõpetunt emptori.Ista etiã lect.Mar.vera
est in se:tamẽ nõ bene cõgruit literæ,Nã Imperator respon.
si ita sunt:quasi dicat si ita nõ sunt,non cõpetũt vtiles: vt.l.fi.
s̈.de diuer.rescri.&.l.cũ ad pręsens.ff:si cer.pet.Præterea ista
lect.nullum habet notabile.nec aliquod singulare,Ideo lect.
Azo.assummã.& huius timore legit̃ tertio modo.¶ Et secũ-
dum istã breuiter intendit.Mandatũ exercendarũ directarũ,
ex causa emptionis,morte etiã mandãtis extinguit̃:vtilis so-
la remanet.h.d.& differt lec.Azo.à pręcedent.quia loquitur
in cõtractu innominato:sed ista in cõtractu emp.secundũ pri
mam dat̃ in subsidiũ vtilis:secũdũ istã datur vtilis ex priuile
gio cõtractus emptionis:vt.j.patebit.Differt à lec. Mar.quia
Mar.nullã ponebat differẽtiã ante mortẽ,& post mortẽ:ideo
subaudiebat maximè,sed Azo subaudiebat differentiã:vt.s̈.
dixi hanc lec.sequebant̃ Mar.Sillima.& Iaco.de ra.¶ Op.ꝙ
soluta pecunia,non põt fieri cessio.l.Modestinus.&.l.seq.ff.
de sol.Sol.dic quòd hic fuit actũ de cedendo ante solutionẽ:
vt.d.l.Modestinus.vt hic in princ.¶ Secundò op.mãdatũ in
rem suã nõ finitur morte:vt.l.illã.de dona.Sol.glo.ponit hic
tres solutiones.Prima ꝙ hęc lex in hoc corrigat̃.Alij.ꝙ ibi a-
ctio fuit cõcessa,hic mãdata.Alij quod speciale est ĩ cõtractu
do.Mihi videt̃ sic dicendũ,qñq; mãdãs decedit sine hærede,
& tunc mandatũ extinguitur. Nã cũ habet intẽtare directas
nomine alieno:modò nõ reperit̃ cuius noĩe agat.casus est hic.
Quãdoq; mãdans decedit cũ hærede,& tunc mãdatũ in rem
suam nõ extinguit̃.vt.d.l.illã.quia adhuc successit hæres,cui⁹
noĩe põt mãdatarius agere:vt.l.planè.ff.fa.er.¶ Secundũ oẽs
lec.præsupponit̃,ꝙ ex cõtractu emptiõis trãseunt vtiles sine
cessione.& hoc etiã in alijs quibusdã casibus,de qbus.j.dicã.
Hoc petro nõ placet.imò dicit ꝙ nec ex cõtractu emptionis
transeũt vtiles sine cessione.Nã illud,ꝙ operat̃ traditio in re-
bus corporalibus:illud operat̃ cessio,ĩ iurib⁹ incorporalib⁹:
vt.l.fi.j.qñ fiscus,vel priua.vt ibi no.sed ex cõtractu emptio-
nis nõ trãsfert̃ dominiũ sine traditione:vt.s̈.de pac.l.traditio-
nibus.vt.l.si ager.ff.de rei ven.ergo nec vtilis.Pro hoc addu-
cit.j.de hęre.vel act.ven.l.qui tibi.&.l.ex nominis.In qbus di
cit expressum esse.Et leges quę dicũt,ꝙ cõpetit vtilis specie,
intelligebãt facta cessione:& sic istã leg.legit planè.& secun-
dum eũ hoc intẽdit.Ex cõtractu emptionis,nõ trãseũt vtiles
sine cessione:nisi in subsidiũ.Ista opi.nõ placet mihi:nã text.
loquitur directè,ꝙ cõpetit vtilis ex cõtractu emptionis, sine
traditione aliqua:vt ostendã hoc aliquãtulũ deuiare à regula
iuris cõis.Assignat̃ ratio:quare sic receptũ est,vel qa sic pla-
cuit:vt.l.proxi.&.d.l.emptor.&.l.post ꝗ.de hære.vel actio.
vendi.Si enim intellexisset Imperator facta cessione:tũc non
diceret:qa sic placuit:sed qa facta est cessio:quę operat̃ idẽ,ꝙ
traditio in rebus corporalibus.ꝑ quã traditionẽ dñium trãs-
fertur de iure gẽtiũ.vt insti.de re.diui.§.per traditionẽ.nõ qa
sic placuit princ.¶ Quid ergo dicemus?puto quòd licet aliæ
lec.sint verę in se,præter illã Pe.tamẽ hæc litera nõ põt loqui
in cõtractu innominato:nec in cõtractu emptionis propriè:
sed vbi aliqs adducitur ad cedẽdũ ex aliqua æquitate.quę nõ
cadit in formã alicuius cõtractus nominati,vel innominati.&
secundũ hãc lec.hoc breuiter dicit Mandatũ directarũ expi-
rat morte mãdantis,& soluenti debitũ alienũ:licet actione de
beant cedi,nõ tamẽ cõpetit vtilis sine cessiõe:nisi in subsidiũ.
h.d.Differt hæc lectura à prima:qa hic nõ ponit̃ ꝙ fuerit con
tractus innominatus,nec aliqs cõtract⁹.sed solutio debiti pro
alio:vt in fideiussore pro reo,& similibus& probat̃ ĩ gl.par
ua,sup verbo:debitor,differt ab alijs:qa ille pręsupponebat,
cõtractũ emptionis:hic nõ.¶ Ad istã lec.op.ei qui soluit pro
alio,nõ possunt cedi actiones:vt.d.l.Modestinus.ff.de sol.&

a ¶ Oriat̃ actio.Benè facit, quod no. Bart.ĩ.l.j.de cõdi. inde.in.viij.col.& in.l.cum quis.de iuris & fac.ignoran.& adde Bart. & doc.in.l.curatores.de nego.gest. & in.l.ij.ff.eo.

POMATES.

a ¶ Vide.ad hęc are. consi.cxxiiij.aliâs cxiiij.& seq.& ibi dicit hic velle,ꝙ ille cui sunt mãdatę directę sine cessione vtilium,dicitur procurator in rem suam.

b ¶ Specu.Credo ꝙ dictum Specu.de cuius loco nõ meminit Bar.sit in ti. de procu.§.sequitur videre.ĩ prin. Alex.Losęus.

c ¶ Tunc secus. Et ideo cautè facias semper vtiles tuo nomine intentari. plenè ꝑ Bart.in.d.l.qui stipendia.& cum Bal.hic trãsit Bart.in.iiij.q.quã vide vtile tamẽ est in casu agere directa:quia tunc non requiritur cessio bonorum: secus si ageretur vtili vt no.Bald.in.l.ij.& iij.col.C.quando fis.vel priua.& in l.hæreditatis act.& quod no.ĩ.l.nomẽ.C.quę res pig.obli.pos.ad fi.vbicunq; agit̃ de priuilegijs,melius est agere directa : vt no.Bar.in.l.j.in.v.col.C. de priuile.fisci.adde Spec.in tit.de act.& peti.§.iuxta.ver.ante. vbi ponit de his vltimis verbis.

d ¶ Data.Adde,ꝙ hanc repetitionẽ asserit esse Barto. d.Ias.may.nostra tempestate doctor excellentissim⁹ in §.j.col.iij.ver.ij.limita.ĩsti.de actio.&.in.§.rursus.co.xvij.ver.nũquid insti.eo.tit.

1 ¶ Quintò fallit. A dde quod hanc falten.tenet Io.fa bri hic. & adde aliũ caſum,in quo vtilis ſine ceſsiõe trãſit: ſcilicet quã do notari⁹ ſtipulatur ſup reſti.vſurarũ.ita Bal.in.l.exe cutorẽ.co.iiij.ver. modo ego q̃ro de exe.rei.iudi.item alio caſu acquirĩ ſine ceſsiõe.ſ.vbicũq; notarius, vel aliã publica pſona ſtipulatur ita Bar. & ibi Alex.ĩ apo. in.l.ij.ff.rẽ pu.ſaluã fore.& de quo ĩ.l.caius.ff.de vul. & pu.& in.l.ij.& ibi Bal.ſ.de adop. & quod notarius acquirat ſine ceſſione,tenet Bal.in conſi. ccxxviij.in v.volu.Et adde ꝙ vbicũq; eſt appoſita ſtipulatio,ſup numeratiõe nomine abſentis, dummodo ratificet numerationẽ eius nomine factã,acquiritur ſibi actio utilis ſine ceſsiõe.ita Bal.in.l.certi condictio.§.ſi numos ff.ſi cer.pe.& etiã Adde, ꝙ Ang.in cõſ.cxxxvij. inci. premitto ad euidẽtiam:col.ij. ver.ſu p hoc, dicit quòd actio vtilis transferĩ in eccleſiã ſine ceſsiõe, ſi ex ſolo ti.in ea trãsferĩ dñiũ, & in ꝓpoſito facit, quę põit Bar. in repet.l.j.ſ. de ſacroſan.ec.co. antepe.ver.in cõtrarium, & refert Alexã. de Imo.in cõſ.iiij.co.vij.ver. vnde eſt.in.ij. vo.

b ¶ Ad declarationẽ.Adde tu, & vide eũdẽ Bar.ĩ.l.j. ff.eo.ti. ubi ẽt p̃dictę ponit,& quaſi de uerbo ad uerbum.

c ¶ Materia.De hac duplici materia. vide clarius p Panor.ĩ.c.dilecti.co. v.de iudi.& p Iaſ. ĩ.§.j.col.xix. ver. vnũ ẽt ꝑpetuò nota.inſtit. de actio. Alex. Loſęus.

l.cũ his de fideiuſ.Solu.dicas,quòd hic pręceſsit pactũ de ce
dendo:vt in gl.vel dic,ꝙ ſoluit pro obligatione ſua: nõ eius,
pro quo fideiuſsit.l.papinianus.ff.man.& quod ibi no.Cõtra
hoc facit text.q̃ dicit, pro quo ſoluiſti. Sol.expone pro quo:
id eſt cuius occaſione:q̃a ad iſtũ principaliter ſpectabat debi
tũ.¶ Secũdò op.ꝙ hoc caſu ſolués videĩ emere: vt.ff.de fide-
iuſ.l.ſi dubiteĩ.ergo tanq̃ ex cõtractu emptionis trãſeunt vti
les ſine ceſsione. Sol.ibi nomen emptionis ponĩ impropriè:
nam verè ſoluit:q̃a debet nõ vt actiones emat. Vel,ibi nõ lo-
quiĩ in emptione quadã neceſſaria,ſed ſolũ in volũtaria:ideo
placuit,vt omnes actiones denĩ ſine ceſsione:ergo nõ obſt.&
15 hic eſt caſus no.in hac lege.¶ †Iſtis lecturis ſic explicatis quę
ro, vtrũ actiones vtiles cõpetant ſine ceſsione?Rñ.aut aliquis
teneĩ cedere ex vltima volũtate,ſi quidẽ ex titu.ſingulari, &
ex cã legati,& trãſeunt vtiles ſine ceſsiõe: vt.l.ex legato.j.de
leg.Ratio q̃a etiã in rebus corporalibus trãſit dñium ſine tra-
ditione.l.à Titio.ff.de fur. Aut titulo generali:& nõ tranſeũt
niſi facta reſtitutiõe: vt.l.facta.&.l.reſtituta.ff.ad Trebel.fal-
lit quãdo nõ reperiĩ q̃s cedat: vt.l.pe.§.fi.j.ad Treb. Si ex cõ
tractu:aut ex cõtractu innominato,& nõ trãſeunt ſine ceſsio-
ne: vt hic,ſecũdũ lec.Marti. Aut ex cõtractu nominato:& re-
gula eſt,ꝙ nõ tranſeunt ſine ceſsione.l.j.ij.&.iij.ff.pro ſocio.
¶ Fallit dicta gl.in cõtractu emptionis: vt.j.l.proxi.& de hę
re.vel actio.ven.l.emptor.Ratio.q̃a ſic placuit, ꝙ intellige in
actione volũtaria: vt.ſ.dixi.¶ Secũdò fallit ĩ dote: vt.l.proxi.
Hæc põt eſſe ratio.ſ.fauor dotis: vt.l.j.ff.ſol.ma.¶ Tertiò fal
lit in noĩe dato in ſolutũ: vt.j.quãdo fiſ.vel priua.l.fi.quod in
tellige q̃n datũ inſolutũ facit emp.aliâs ſecus.ita loquunĩ di-
ctæ leges.¶ Fallit quartò,in noĩe dato pignori: vt.ff.de pig.
actio.l.ſi cõuenerit.vt.j.de hęr. vel actio.ven.l.poſtq̃.¶ Quin
a tò Fallit[a] in dona.vt.l.illa.j.de dona.hæc nõ placet dño Iaco.
but.Nã ibi actiones fuerũt ceſſę:aliâs nõ cõpererent ſecundũ
regulã p̃dictã.facit.ff.de dona.l.ad eũ.in prin.& quod ibi no.
¶ Tertiò caſu,q̃n actio debet cedi,ex aliqua ęquitate, nunq̃
tranſit vtilis:niſi in ſubſidiũ,q̃n cedẽs nõ reperiĩ: vt hic.&.d.
l.j.in fi.&.l.ſeq.ff.de inſti.&.l.dãni.§.fi.ff.de dã.infec. Ad idẽ
ff.de eui.l.ĩ creditore.eſt & alius caſus,quãdo trãſit vtilis ſine
ceſsione: vt.ff.de admi.tut.l.quoties.in prin.ſecũdũ do.Iac.&
16 Dy.¶ †Quæro,vnde oritur iſta vtilis actio?gl.remittit ſe ad
notata.j.de leg.l.ex legato nominis.vbi no.quod iſtæ actiões
vtiles,ſunt datiuæ,nõ natiuæ.ita no.ff.eo.l.j.in prin.in gl.ma-
gna.&.l.ex maleficijs.§.hæres.ff.eo.Sed in.l.pater.j.de pactis.
conuen.diciĩ quòd quãdoq; naſciĩ:quãdoq; datur.¶ Ad de-
b claratiõe[b] huius primò videamus,q̃d ſit dicere natiua & da-
tiua.Pro iuuenibus pono exemplũ in hominibus. Poſſumus
dicere,quod quidã eſt homo datiuus,non natiuus:ſed à Deo
immediatè fact⁹, vt Adã. Alij dicunĩ natiui, naſcunĩ enim ex
patre,& matre,ſecũdũ ꝙ cõiter videmus. Sic quedã eſt actio,
quę habet patrẽ & matrẽ & hęc diciĩ natiua.ſed quãdo nõ ha
bet matrẽ,ſed immediatè à lege procedit:diciĩ datiua.tex.eſt
quem vltramon.nõ allegãt.ſed.d.Iac.bu.allegat in.l.iuriſgen
tiũ.§.j.ff.de pac. Dicit enim,ꝙ tũc diciĩ natiua, quãdo habet
præexiſtentẽ materiã ſufficientẽ,ex qua oriaĩ.aliâs diciĩ dati-
c uã.¶ Hoc præmiſſo ſciendũ eſt,ꝙ duplex eſt materia[c].Quæ
dam eſt materia remota:quędã proxi. Exẽplũ in pſonalibus,
cõtractus eſt materia remota:obligatio eſt materia proxima,
ex qua oriĩ actio,quę diciĩ natiua.In realib⁹ poſ.& eius tradi
tio eſt cã remota:dñium poſſeſsio,ſeu detẽtio aduerſarij, eſt
cauſa proxima,q̃ parit actionẽ in rẽ: vt.ſ.de alie.iud.mu.cau.
fac.l.j.&.ff.de rei ven.l.in rẽ.&.l.officium. Et ideo dicit ipſe:
aut tu quęris, vtrũ actio vtilis dicaĩ reſpectu cauſæ proximę:
& tunc ſi quidẽ inſpicias principia leg.xij.tab.q̃ iſtã vtilẽ nõ
introducebãt diceĩ datiua: vt in vtili poſ.bonorũ,q̃ datur co
gnatis:ut ĩ caſu.l.pe.ff.ſi quadru.pau.fe.dica. Si verò inſpicis
leg.quę illas vtiles introduxerũt:diceĩ actio natiua.q̃a lex.in
troducit obligationẽ,ex qua hec actio oriĩ: vnde obligatio
bene poſſet dici datiua,ſed actio nõ. Si verò inſpicis cauſam
remotã:tũc fateor dictũ gl.ꝙ eſt datiua. Nã cũ pręceſſerit cõ
tractus ex quo oriaĩ:& hoc in iſtis vtilibus ſit obligatio. Pro
bat ipſe:obligatio eſt iuris vinculũ,quo q̃s aſtringitur &c. vt
inſti.de obl.in prin.ſed iſte cui danĩ iſtę vtiles aſtringiĩ ſecun
17 dũ noſtræ ciuitatis iura:ergo &c.¶ Ad examinãdã iſtã † quæ
ſtionẽ oportet me primò præmittere:ꝙ actio vtilis diciĩ qua
drupliciter. Primò, vtilis reſpectu directæ cõpetentis ad idẽ:
vt in caſu leg.noſtræ cũ ſimilibus. Nã directa cõpetit cedẽti:
utilis ceſsionario. Secũdò diciĩ reſpectu directę,q̃ iã cõpetijt
ad idẽ:nũc nõ cõpetit: vt in vtili,q̃ reſtituiĩ minori,vel abſen
ti,poſt peremptã directã: vt.ff.de actio.& obli.l.ĩ honorarijs.
ver.ſed cũ reſciſſa.&.ſ.ſi aduer.tranſ.l.j.&.ij. Tertiò, dicitur
vtilis reſpectu directæ,quę nunq̃ competijt,nec cõpetit ad
idem:ſed eſt poſsibile cõpetere: vt.l.quoties.j.de dona.quæ
ſub mõ.& ad exhibendũ.l.ſi res. quartò diciĩ vtilis, reſpectu
directę,quę cõpetit ad aliud: vt in.l.pe.ff.ſi quad.pau.fe.dica.
&.l.curatoris.ſ.de neg.geſt.& de bo.poſ.hęr.pe.l.j.¶ Secun
dò, eſt videdũ,an p ceſsionẽ transferaĩ obligatio vtilis ſicut
18 vtilis actio?& vr̃ ꝙ nõ.gl.pe.hic dicit,† ꝙ hñs vtiles,nõ p̃t di-
cere illũ ſibi obligatũ. In cõtrariũ vr̃ tex.j.eo.l. ſi in ſolutum.
prout eſt in lr̃a habes oblig.ꝑ hoc:q̃a video,ꝙ q̃n alicui reſti
tuiĩ hęreditas,nõ ſolũ trãſeũt vtiles actiones, ſed etiã vtiliter
diciĩ hæres: vt.ff.quod cũ eo.l.ſi filius.&.l.ſi poſtulante.ff.ad
treb. Pręterea,ego video,ꝙ ſpes obligatiõis põt transferri p
ceſsionẽ: vt.j.de dona.l.ſpe.eadẽ rõne ipſa oblig. Pręterea ob
ligatio,quæ nõ parit actionẽ,põt cedi: vt.l.ſi eius.ff.ad trebe.
eadẽ rõne etiã quę actionem parit. Præterea inſtãtia iudicij,
quæ nõ eſt actio:ſed p eã obſtaĩ inſtãtiæ,põt cedi.l.j.in prin.
j.ad treb.&.l.cũ hæreditas.eod.ti.facit.l.nã ex contractibus.
ff.de iudi. Sic puto,ꝙ competat vtilis obligatio.¶ Tertiò eſt
videndum,q̃n actio oritur ex obligatione: vtrum ſemel na-
ſcatur,an ab initio tantum? Sunt enim quædam quę naſcunĩ
ex aliqua re indiſinenter: vt lumen à ſole:& ſimilia. Quædam
quæ oriunĩ in puncto: vt filius à matre. Reſpondeo:ſemel tã
tum ab initio oritur actio,nec vlterius poſtea. Ad idem.l.ſi q̃s
19 ſtipuletur.&.l.ſi ſic.ff.de verbo.obli.l. cum quærebatur.ff.iu
di.ſol.¶ †His præmiſsis venio ad quæſtionem, vtrum actio
vtilis dicatur datiua. Iuriſconſulti appellauerũt eam datiuã,
quæ nõ habet pręexiſtentẽ materiam ſufficientem remotam:
hoc eſt contractum ex quo oriatur: vt.d.l.iuriſgentiũ.§.j.ff.
de pac.ſtrictius videamus:& dicamus eã eſſe datiuã, quæ nõ
habet obligationem aliquã,nec natiuam.nec datiuam ex cõ-
tractu. Aſſumo actionem vtilem,prout primo modo diciĩ,
reſpectu directę cõpetentis ad idẽ: vt in cedente,& ceſsiona-
rio.diceret aliquis:natiua eſt.quia.ſ.tenuiſti, quod ceſsiona-
rio competit obligatio vtilis:ergo habet vtiles ex qua oritur
actio. Cõtrariũ dico,in ceſsionariũ cõfertur vtilis obligatio,
quæ apud cedẽtẽ erat directa:ſed apud cedẽtẽ erat obligatio
tunc,quę vlterius non pareret actionẽ. Iam enim parturierat
illam: vt.ſ.dixi. Iam enim ergo hæc vtilis non parit actionem
vtilem merè,ergo iſta vtilis eſt datiua.& hoc modo verum di
cit glo. Sed ſi poneres,ꝙ obligatio vtilis transferretur in ali-
quem,anteq̃ actionẽ pareret: vt in hoc caſu.&.l.ſpẽ.j.de do-
na.tunc puto verã opi. Pet.quod illa actio vtilis, oriatur ab
obligatione vtili,quę eſt datiua,& nõ natiua. Si verò capias
vtilẽ actionẽ ſecundo modo:prout dicitur reſpectu directæ,
quę iam cõpetijt ad idẽ,nunc non competit:& tunc idẽ:quia
eſt datiua,nõ natiua. Iam enim euacuata erat poteſtas generã
di in obligatione illa directa:eo,ꝙ iam actionẽ pepererat. Si
verò accipis actionẽ vtilẽ tertio caſu:ſcilicet,quæ nunq̃ cõpe
tijt,nec cõpetit ad idẽ:ſed poſsibile eſt cõpetere: vt in caſu.l.
quoties.j.de dona.quę ſub modo.&.l.pe.ad exhibẽ.tunc fa-
teor,ꝙ lex ab initio producit obligationẽ vtilẽ, & actionẽ,q̃
oritur ex ea:& tũc dicetur actio natiua:nõ autẽ obligatio da-
tiua. Nec obſt.tex.in.d.l.pe.ad exhi.qui dicit: vtilis dabiĩ.&
ſic innuit,ꝙ eſt datiua:quia illud dicit:ideo q̃a obligatio non
datur,niſi habeat cõtractũ pręcedẽtẽ,ex quo oriatur.& ſic.Iu-
riſcõſultus appellat illã datiuam: vt dixi:ſed ego hic ſtrictius
accipio. Si verò accipis actionem vtilẽ quarto modo,ſcilicet
q̃n reſpectu directę quę competit ad aliud:tũc fateor opi. Pe
tri verã. Aut reſpicis prĩcipalia.lex.xij.tab. vel alterius iuris
introducẽtis directam in alio caſu:tunc non põt dici datiua:
quia illa vtilẽ non inducit:nec ex ea habet ortum. Aut reſpi-
cis alia iura introducẽtia directam vtilẽ:& tunc fateor,quod
illa vtilis non eſt natiua reſpectu obligationis,& reſpectu al-
terius materiæ,ſcilicet cõtractus vel delicti, vel quaſi: vt.d.l.
curatoris.ſ.de neg.ge.l.hęc actio.ſi quad.pau.fe.dic.& ĩ mul-
tis legibus in ti.ad leg.aq. Et pędicta vera in perſonalibus.
20 ¶ †Quid dicem⁹ in realibus? vtrũ vtilis ſit natiua, vel datiua?
gl.in.l.j.in prin.ff.eo.in gl.mag.dicit,quòd reales actiões nũ-
q̃ oriunĩ ex obligatione: vt inſti.de actio.in prin.& dicit ve-
rum. Sed dixi vobis,ꝙ materia ex qua oriĩ actio in rẽ, eſt do
miniũ,& poſſeſsio aduerſarij. Videndum eſt ergo, vtrũ vtilis
in rẽ oriatur,vel detur? Et eſt hic aduertẽdũ:quia vtilis in rẽ.
quandoq̃ dicitur vtilis reſpectu directæ, quæ cõpetebat ad
idẽ,quæ deſijt competere aduerſario deſinẽti dolo poſside-
re:tunc puto quod hæc actio nõ ſit natiua. Nõ enim hẽt ſuffi
cientẽ materiam ex qua oriaĩ.quia deficit poſ.aduerſarij: vt
d.l.j.ſ.de alie.iudi.mu.cã.& no.ſ.de rei vẽdi.in rub. q̃nq̃ di-
ciĩ vtilis,reſpectu directæ cõpetentis ad diuerſa : vt vtilis in
rem,quę cõpetit emphiteutæ,feudatario, & ſimilib⁹. Iſta eſt
natiua:oriĩ eñ ex vtili dñio,quod habẽt emphiteuta,& feu-
datarius:& ex poſſeſ.aduerſarij. Sic loquiĩ titulus.ff.ſi ager
vec.vel.

vec.vel emphi.pe.qñq; datur vtilis respectu directæ,cui cõ-
trariatᷣ:vt in vtili quæ cõpetit pręscribẽti.quę vtilis venit ad
perimẽdũ directã ei,cõtra quã pręscribitᷣ, secundũ opi. gl.in
authẽ.nisi triẽnale:j.de bo.ma.& ista similiter est natiua. oritᷣ
ẽm ex dñio vtili quęsito p pscri.& pos.aduersarij. facit.l.j.in
fi.& ꝙ ibi no.p Dy.ff.de aqua plu.arcẽ.vbi dicitᷣ, ꝙ ex præ-
scri.oritᷣ vtile ius. Qñq; datᷣ vtilis respectu directæ cõpetẽtis
ad idẽ,volũtate eius,cui cõpetit directa vera,vel pręsumpta:
vt qñ dñs q habet directã rei vendica.mihi cedit illã,vel ven
dit:vel recepit ęstimationẽ rei. Tũc enim cõpetit vtilis in rẽ,
quæ est datiua,nõ natiua. Nõ enim habeo dñiũ: quia nõ fuit
mihi res tradita,nec directa,nec vtilis secundũ Dy. in.c.pro
possessore.de reg.iur.in.vj.gl.in.l.si culpa.de rei vẽ.licet Pe.
dicat,quòd tũc cõpetat vtilis:quod est falsum.vt.l.hoc si res.
ff.de rei vẽ.& hæc sunt multũ necessaria, propter formatio-
21 nem libelli:vt dixi in.d.l.si culpa.¶ †Quærit gl.vtrũ in vtili
possim dicere debitorẽ mihi obligatũ?gl.pe.dicit ꝙ non. Tu
dic,vt patet ex his,quæ iam dixi. Nã in casibus,in qbus psõ-
nalis vtilis est natiua:tũc possum dicere debitorẽ mihi obli-
gatũ,licet cõtractus sit celebratus cũ altero:vt.s̈. de procu.l.
qui stipẽdia. Sed qñ actio sit datiua,tunc idẽ:qa possum dice
re debitorẽ mihi obligatũ:vt dictũ est. Nõ tñ possum dicere,
vel cõcludere:vt virtute illius obligationis condẽnetᷣ: quia
illa obligatio nõ põt actionẽ producere:vt.s̈.latè dictum est.
a & hoc voluit dicere gl. ¶ Quæro, quæ est[a] differẽtia inter ce
22 dere.& mãdare gl.ij.recitat opi. Nã qdã dicũt,† quòd quan-
do actio ceditur,nil remanet penes cedentẽ:quãdo mãdatur,
tunc remanet penes eum directa.ista est falsa:quia p cessionẽ
quis non admittit directam:quia ab ossibus separari nõ põt:
vt.l.quis ergo.ff.de peculio.& pro soc.l.iij. Vnde alij,vt Ioã.
dicunt,quòd qui cedit retinet directam: sed vtilẽ transfert.
sed qui mandat,tantum cõmittit exercitiũ:& non transfert,
nisi in casibus:vt in glo.illud quod dicit,quod qui cedit reti-
net directam,est verum:sed quod postea dicit vtilem trãsfer
ri,non est verum rectè loquendo:quia vtilẽ nõ habet,sed à le
ge conceditur, propter illam cessionem:sed impropria locu
tio est. Sed quod posteà subdit, q mandat,solũ cõmittit exer
citiũ. Istud est verũ,vt hic.&.d.l.planè. Quod posteà subdit:
nisi in casibus hic notatis,est falsum. Nunq; enim p mãdatum
transit vtilis actio:vt.l.fi.j.qñ fis.vel priua.& hac lege, quę lo
quitᷣ in procuratore in rem suã, vt videtis:quia vtilis cõpetit
in subsidiũ ex illa ęquitate:quia nõ est q cedat:nõ ppter mã
datũ:vt hic in tex. Itẽ competit vtilis sine cessione in casibus
prædictis:propter ipsum cõtractũ,nõ propter mãdatũ exer
cẽdarũ actionũ. Vnde Azo & Hu.dicũt,si tu loqueris respe
ctu cedẽtis.& dic quòd iter cedere,& mãdare,nulla est diffe
rẽtia:qa semp apud cedentẽ:vel mãdãtẽ,remanet directa:sed
respectu eius,cui ceditᷣ,bene est differẽtia. Nã p mãdatũ non
trãseunt vtilęs:sed p cessionẽ sic.& hoc est satis verũ. ¶ Sed
dubito,an p cessionẽ actionis finiri videatᷣ mandatũ:videtur
quod nõ,vt.l.fi.j.qñ fis.vel priua.sed certe ibi non fuit facta
cessio:licet vtilis copeteret sine cessiõe. In cõtrariũ videtur.
l.j.in fi.ff.de ope.no.nũ.vbi eo ipso,ꝙ te facio fructuariũ,vi-
deor te facere procuratorẽ in rem tuã:vt sic in illã rẽ procu-
ratorio noĩe possis expediri. Ad idẽ vsufru.queadmo.caue.
l.iij.in fi.cũ.l.seq.& hoc puto verũ.glo.in proxima leg.tenet
quod videatᷣ mandatũ directarũ.& ita facta cessiõe actionũ.
23 ¶ †Vidimus differentiã inter cedere & mandare:sed quæro,
quę est differẽtia inter cedere,& cõcedere?gl.in.l.pe.in prin.
ff.de dona.dicit,quòd q cõcedit,nõ cedit.& sic p cõcessionẽ
nõ transeunt vtiles:quod est verũ:vt ibi patet.sed ibi hoc vi-
dendum. Respõ.verbũ concedo,est significatiuum actus cõ-
trahendi:sed p contractũ nõ transfertᷣ vtilis:nisi in casibus vt
dictũ est:ergo cũ dico concedo,nõ transfero vtilẽ, nisi conce
derem ex aliqua causã,quæ caderet in aliquẽ cõtractum: ex
quo transferretᷣ vtilis sine cessione: sed verbum cedo nõ est
significatiuũ actus cõtrahẽdi:sed executionis cõtractus, vel
obligationis pręcedẽtis. Vnde cedere est idem quod abdica-
re a se:vt in titulo de ces.bo.ff.eo.j.eo.ti.vnde postq; præces-
sit cõtractus:vel obliga.istud cedere tibi actionẽ est abdicare
a me,inquãtũ possum.& habet vim cuiusdam traditionis: &
trãsfertᷣ vtilis:seu à lege cõceditᷣ. Et ideo lex q̃ dicit.quòd ces-
sio nõ valet,nisi appareat titulus cõtractus in cessione: vt.l.p
diuersas.&.l.ab Anastasio.j.mã.&.l.j.in fi.mag.gl.s̈.ne lic.po
tẽ.secundũ punctũ rationis procedit. Nã sicut in rebus cor-
po.nuda traditio,nunq; transfert dñium:vt.l.nunq; nuda.ff.
de acqui.re.do. Ita nunq; nuda cessio trãsfert vtilẽ in cessio-
24 narium.d.l.p diuersas. ¶ †Et aduertendum est ad id, quod
dicit,ꝙ titulus contractus debet inseri,verum est quãdo cau-
sa cessionis,cadit in aliquẽ contractũ:tunc enim põt exprimi
titulus:qa qñ nõ est noĩatus:tũc sufficit dicere titulũ ex cã in-
fra scriptã:vt hic est casus. Nõ enim hic expsit:vtrũ ex causa
em.vel alia:sed dixit in vicẽ debiti.& tñ sufficit, quod est no
b tandũ. Et ideo[b] ppter tollendas istas † dubitationes notarij,
25 apponũt in instrõ oĩa ista verba dedit,cessit,cõcessit transtu
lit,atq; mãdauit. ¶ Sed de significatiõe verbi trãstulit,qd im-
portet:dubitatᷣ an sit idẽ,ꝙ cessit,vel cõcessit.tex.in.l.ij.j.de
26 dona.dicit † ꝙ importat idẽ quod mãdauit. Nõ enim põt im
portare idẽ,quod cedit.nã p cessionẽ non transfertᷣ propriè
vtilis:sed post cessionẽ à lege cõceditᷣ. Sum⁹ expediti de glos-
sis oĩbus:quędã alia dicã in materia in leg.proxima. Bar.

NOminibus. Ex cõtractu dotis,& emptio-
nis,transeunt vtiles sine ces-
sione.hoc dicit.&c.

SVMMARIVM.

1 *Actio utilis,& directa,an sint eædem in substantia?*
2 *Actio directa,& utilis,an possint competere eidem ad idem?*
3 *Actionem habẽs utilem ex instrumento habente executionẽ paratã ,ex for ma statutorum:an poterit petere executionem talis instrumenti?*
4 *Actione agens directa,& probans in utili,an debeat obtinere?*

NOminibus. Ex contractu dotis & empt.
transeunt vtiles sine cessione.
hic videtur casus contra opi.Pet. qui dicit, ꝙ nunq;
transit vtilis sine cessione. Sed ipse rñ.intelligo hoc facta ces
sione:& ista lex voluit cõcludere:quòd delegatio facta p sti-
pulationẽ,vel lit.conte.nõ est necessaria. Voluit tñ cõcludere
p cessionẽ.sed nostri doc.cõiter intelligũt sine cessione.& vr̃
de mẽte huius leg.in eo,quod dicit ad similitudinẽ eius, q no
men emerit.si enim idẽ esset in omni cõtractu:ista exceptio
in emp.& dote fuisset superflua.frustra ẽm à principe impe-
c tratur,ꝙ de iure cõi conceditur.l.j.ad muni. ¶ Quæro,vtrũ[c]
actio vtilis,& directa sint eędẽ substãtia. Io.an.dicit,ꝙ sic.gl.
signat argumẽtũ cõtra:& sic dimittit. Et ꝙ sint eędẽ sic,pbatᷣ.
cõtra gerentẽ ex necessitate,datur vtilis:cõtra gerentẽ ex vo
lũtate,datur directa:vt.l.curatoris.s̈.de neg.gest.sed istę duæ
dicũtur eędẽ:qa dicit lex.hæc actio &c.vt.l.iij.§. hac actio.ff.
de neg.gest.vr̃ casus in.l.actio.ff.eo.ti.secundũ vnã lec. Præ-
tereà.tutor tenetur directa tutelæ : magistratus vtili : vt.l.j.j.
de magi.conue.sed istæ duæ dicuntur eędem:vt.l.fi.ff.de ma
gi.conue.ergo &c. In cõtrariũ,ꝙ sint duæ,probatur in actio
ne directa,quis fundat intentionem suam ex persona sua : in
actione vtili ex persona alterius:vt.l.qui stipendia.s̈.de pro
cu.quod intellige quantum ad facti narrationem : ergo sunt
diuersa. Prætereà.videmus quod quandoq; directa est ciui-
lis:utilis est prętoria.ut.ff.de bono.pos.hære.pet.l.j. Sed præ
toriæ & ciuiles sunt differentes specie:ergo non sunt eędem.
¶ Breuiter Pe.dicit,ꝙ quantum ad effectum,utilis & directa
est eadem:quia habet eundem effectum:ut.d.l.actio. Item est
eadem in genere:quia sicut una est actio:ita alia est actio. Itẽ
sunt eędem specie:quia de qualibet specie actiõis possumus
dicere:alia directa:alia utilis. Sed si quæris,an sint eędem nu
mero:tunc dicendum est,ꝙ non secundum eum:quod appa-
ret:quia multæ sunt differentiæ,finguntur tamẽ eędem quã-
doq;:ut puta quando unus loco alterius restituitur:ut.s̈.si ad
uer.trans.l.j.&.ij. Et ista sunt uerba sua,quę examinemus. Di
cit ipse,quod quantum ad effectum,utilis & directa sunt eę-
dem:quia habent eundem effectum. Hoc non est uerum sim
pliciter.nam utilis peti.hære.quæ competit fideicommissa-
rio,non est effectus eiusdem cum directa,per notata in.l.quia
perinde.ff.ad trebel. Item in iudicijs particularibus, põt esse
ꝙ contra utilem competit excep.quæ non competit contra
directam:ut.l.quoties.in prin.ff.de admi.tuto.Dyn.in.c.pro
possessore.de reg.ius.in.vj. Item directa infamat:quod nõ re
peritur in vtili,ut.ff.de his qui no.infa.l.j. Expedit enim ma-
gis,habere directam,quam utilem propter probationes. Nã
in utili quandoq; debeo plus probare , scilicet contractum,
& cessionẽ:sed in directa quam haberem ex contractu meo
solum contractum. ¶ Hoc ultimum Pet.fatetur.de alijs non
facit mẽtionẽ. Ad secundum dicit ipse, quod actio utilis, &
directa sunt eędẽ genere:quod est uerum secundum cõmunẽ
opi.quę est,ut sit actio in genere:ut.s̈.de nego.gest.l.iij.& ibi
dixi.l.iij.§.gña.ff.de acqui.poss.l.si seruus cõmunis meuij.ff.
de stipu.seruo.§.fi.sed ipse Pet.dicit,quòd non reperitᷣ actio
in genere:vt referunt doc.in.d.l.iij.s̈.de negocijs gestis. ergo
non potest dici,ꝙ sit actio in genere:cũ non reperiatur istud
genus. Tertiò dicit ipse,quòd istæ actiones sunt eędẽ in spe-
cie. ¶ Circa quod est sciẽdũ,ꝙ differẽtiæ,quæ sumuntᷣ ex ali-
quibus qualitatibus,non faciunt differentiam specificã : sed
differẽtiæ substantiales faciunt aliquid differre specie. Vnde
si diceremus:hominum,quidam magni;quidam parui. Ista

a ¶ Quæro quæ est. Adde ad istã differetiã gl.& ibi Bar.& Alex.in apostil.in.l.fi.ĩ prin.ff.de do.& eundẽ Bart.in.l. p diuersas.j.mãda.& in.d.l.fi.de sequenti differentia.

b ¶ Et ideo. Adde Bar.met,in.l.fi.ff.de do.in princ.& vide.s̈.

c ¶ Quæro vtrũ. Adde eundem Bart.in.l.j.ff.eo.titu.

differentia eſt ſecundũ qualitates. & ſic nõ differũt ſpecie: vt
l. fi. de fun. inſtru. ſed differentie ſecundũ ſubſtantiã: vt homo
& aſinus faciunt differentiã ſpecificam. Facit quod no. in. l. ij.
in prin. ff. ſi cer. peta. ¶ Modò ad propoſitũ: vtilis & directa
ſunt quædã qualitates: ergo nõ faciũt differentiã ſpecificam.
2 Iſtud cõcedo: ſed poteſt eſſe, ꝙ ex alijs differentijs differunt
ſpecie: vt puta, ſi vna eſt ciuilis, alia prætoria: quia ciuiles &
prætoriæ, differũt ſpecie: vt patet de diuiſione quã facit Im-
perator Iuſtinianus. inſti. de actio. §. ſed iſte. & Ioã. in arbore.
¶ Quartò dicit ipſe, ꝙ vtilis, & directa nõ ſunt eędẽ numero.
iſtud eſt verũ. probo, idẽ numero, nõ poteſt differre à ſeipſo,
vt. l. proponebatur. ff. de iudi. & . j. de codicillis. l. ſi idẽ. ſed in-
ter vtilẽ, & directã, ſunt multę differentiæ: vt. ſ. probaui. ergo
&c. & probãt leges hic allegatæ per gl. cõtra Pe. quæ vidẽtur
ſibi inuicem cõtradicere: & tamẽ ſoluit, ꝙ vna loquitur de vti
li: alia de directa. & ſic cum habeant ſe, vt alia, & alia: nõ ſunt
eædem numero. Itẽ dicit Pet. ꝙ licet non ſint eædem, tamen
finguntur eędẽ quãdoq;: vt quãdo reſtituitur vtilis loco dire
ctæ. vt. l. j. & . ij. ſ. ſi aduer. tranſ. Iſtud ꝙ fingant̃ eædem nõ re-
perio. Nã vtilis reſtituta eſt annalis, cũ aliâs eſſet ꝑpetua: vt
l. in honorarijs. ver. ſed cũ reſciſſa. ff. eo. & omnes leges, quę di
cunt eandẽ eſſe actionẽ, intelligas eandem nomine: vel gene-
re, vel ſpecie: vt. ſ. dixi. non autem eadẽ eſt ſubſtantia. facit ad
hoc, quod dixi in. l. Meuius. ff. de leg. ij. §. duobus. vbi actio ſe
mel extincta, reuiuiſcit: vtrũ reuiuiſcat eadẽ, vel alia, ibi tradi
tur. ¶ Quærit gl. vtrũ quãdo ceduntur actiones, videat̃ man
dari exercitiũ directarum? & tenet ꝙ ſic. dixi. ſ. l. proxi. Quæ
2 ro, †vtrum directa, & vtilis, poſsint cõpetere eidem ad idem?
Reſpon. nõ. cũ enim vtilis inducatur à lege ex æquitate: vt di-
xi. ſ. l. proxi. Quãdo aliquis habet directã ceſſat æquitas: qua
re vtilis induci debeat. Hoc probat̃. ff. ad Trebel. l. ſi heres. in
prin. & ideo ſi ceſsionarius, qui habet vtilẽ, illam iterũ cede-
ret ei, qui ſibi ceſſaret, non transfert̃ in eum vtilis, vt illã poſ-
ſit ſuo nomine intentare: vt. d. l. ſi hæres. ¶ Quæro, ex forma
a ſtatutorum, ᵃinſtrumẽta guarẽtigiata, ſeu cõfeſsionata habẽt
3 executionem paratã. †vtrum hoc erit verum in eo, cui cõpe-
tit vtilis, vigore illius inſtrumenti? Reſpon. ſic. ꝙ apparet. nã
domino lata ſententia pro procuratore ſuo, vel procuratore
iurãte cõpetit vtilis: & tamẽ dominus poteſt petere executio
nem, ſicut ſi haberet directã: vt. l. ſi procurator. ff. de procura.
& de re iud. l. iiij. §. j. & . ij. de iureiur. l. nam poſteà. §. iuſiuran.
4 ¶ †Quæro, aliquis propoſuit directam, & probauit in vtili:
vtrum debeat obtinere? Iſtã quæſtionẽ format Pe. ſ. l. proxi.
veritas eſt, quod aut pendẽte iudicio ei, cui competebat dire
cta, cœpit cõpetere vtilis, facto rei: & tũc ex eadẽ inſtãtia po
teſt actor obtinere. l. quanquã. §. Iul. de aqua plu. ar. ff. de rei
vend. l. poſt accep. ſed ſi ab initio cõpetebat directa tantũ, &
propoſuit vtilẽ: vel cõpetebat vtilis tantũ, & propoſuit dire
ctã, tunc nullo modo poteſt obtinere: quia actionẽ ineptam
propoſuit: vt. in. l. j. in princ. ff. ſi menſu. fal. mo. dixe. bene ta-
men poſſet eſſe quandoq;, ꝙ verba libelli eſſent ita generalia
ꝙ poſſent referri ad directã, & vtilem: maximè in actionibus
realibus, vbi qs non cogit̃ exprimere in libello cauſam remo
tã. Nam ſi dicit ad ſe pertinere iure dominij, põt intelligi de
directo & vtili: tunc ſi probaret in vtili obtineret: vt. l. ſed &
ſi. §. item ſi iurauero, ff. de iureiur. licet glo. videatur aliter di-
cere. in. l. minor. §. j. ff. de euic. & . l. ſi mater. §. eandem. in fin. ff.
de excep. rei iudi. Sed id quod ibi dicit nõ videri proponi de
vtili dominio, eſt exponendum: id eſt de quaſi dominio pro
quo competeret publiciana: vt ex ipſis gl. apparet: & in qua
libet earum dixi, Barto.

OB cauſam. Coloni non poſſunt conueniri pro dominis. h. d.

OB cauſam. Coloni, qui ſoluerũt penſionem, non poſſunt pro dominis cõueniri. ¶ Quærit gl. quid ſi nõ ſatiſfecerũt? certè tunc facta condẽnatione de domino, poteſt fieri executio in colonos: ſicut in alios debitores: vt. j. quãdo fiſc. vel priua. l. j, & . ij. ¶ Quæro, vtrum locator poſsit conueniri pro debito coloni? reſponde vt dicam. j. l. nimia, Bar.

¶ Nouiter addita.

SVMMARIVM.

1 *Lex hæc habet locum in omnibus contractibus.*
Item habet locum in contractu liberationis. nu. 2.

1 BOnam fidem. †Quęro: vtrum hæc lex debeat intelligi in cõtra
ctibus bonæ fidei tãtũ, vel de omnibus? Rñ. de omni
bus. In omnibus enim bona fides conſiderat̃, tamẽ diuerſimo
dę: Sciẽdũ eſt enim, quòd ſi dolus dat cauſam cõtractui bonæ
fidei reddit cõtractũ nullum ipſo iure: in contractu ſtricti iu
ris ope exceptionis: vt. ff. de dolo. l. & eleganter. in princi. Et
ꝗ̃tum ad officium iudicis actioni deſeruiens. Nam in cõtra-
ctibus bonæ fidei, veniunt ea, de quibus non eſt actũ, nec co-
gitatum, ſi bona fides exiſtat: ſecus in ſtricti iuris: vt inſti. de a-
2 ctio. §. in bonæ fidei. ¶ †Sed quæro, quid in liberationibus:
vtrum conſideretur bona fides eodem modo: vt in contracti
bus? reſpondeo quòd ſic, ꝑ omnia. Sicut enim dolus dans cau
ſam cõtractui bonæ fidei, reddit cõtracta ipſo iure nullũ: ita
dans cauſam liberationi à cõtractu bonæ fidei: reddit libera-
tionẽ ipſo iure nullã: vt no. ſ. de in integ. reſti. l. de tutela. & . d.
l. & eleganter. §. non ſolũ. Itẽ ſicut in contractibus bonæ fidei
officium iudicis multum poteſt in conſiderando ea, quæ ex
bona fide ſunt: ita in pactis liberatorijs ſuper cõtractu bonæ
fidei. & hoc eſt quod no. ff. de pac. l. ab emptione. Bar.

b SIcut. ᵇBoues ligãtur per cornua: & homines per verba. h. d. ¶ Op. de. l. ſi pecuniam,
ff. de condi. ob cau. Sol. ibi loquitur in contracti-
bus innominatis: hic loquitur in contractibus no
minatis: & ideo in contractibus innominatis, non oritur obli
gatio: niſi completo contractu rei interuentu: ideo locus eſt
pœnitentiæ: quia adhuc non ſum ligatus: ſed in contractibus
nominatis eſt quis ligatus in continenti: ideo non licet diſce-
dere. ¶ Oppo. de contractu mandati, qui reſoluitur volente
mandante. & de cõtractu depoſiti. nam depoſitũ reſoluitur
cum vult deponens. Idem de cõtractu precarij, & ſimilibus.
Fallit dicit glo. ſed non eſt verum: imò regula ſuperior rema
net firma. Nã in omnibus iſtis contractibus in eo, in quo con
tracta eſt obligatio, nunꝗ̃ licet reſilire altera parte inuita: ſed
quando apud te depoſui nõ fuit contracta obligatio: vt per-
mitterem apud te rem eſſe ſemper: ſed ad mei beneplacitum.
Idem in contractibus mandati, precarij, & ſimilibus. & ſic re
c gula remanet firma & viua. Et iſta eſt vera ratio. ᶜlicet gloſ.
aſsignet quaſdam rationes deluſorias &c.

d SIcut ab initio. ᵈAb initio, contrahere eſt volũtatis: poſt con-
tractum ei ſtare, eſt neceſsitatis. ¶ Primò nota. ꝙ à
principio cõtrahere eſt voluntatis. hoc examinat
gl. in. l. nec emere. j. de iure delibe. ¶ Secundo no. ꝙ poſt con
tractum celebratũ ei ſtare, eſt neceſsitatis. hoc examinat̃ hic.
¶ Ad hoc opp. ff. de condi. ob. cau. l. dedi. §. j. gl. in prin. ſoluit
ſecundum quoſdã, quod ibi loquitur in cõtractibus innomi
natis, celebratis gratia petentis tantum: ſecus ſi alterius, vel
vtriuſq;. Iſtã opi. reprehendit Azo. in. l. ſi pecuniam. in gloſ.
magna. in princ. ff. de condi. ob cau. & verã ſolutionem ponit
glo. hic in fi. Nã poſt contractũ non licet venire contra id, ad
quod quis eſt obligatus: ita loquit̃ hic. Sed in contractibus in
nominatis, nõ eſt quis perfectè obligatus: anteꝗ̃ aduerſarius
impleat cõtractũ ex parte ſua: ergo poteſt pœnitere. ¶ Secũ
dò opp. ff. manda. l. ſi mãdauero. §. fi. & . l. inter cauſas. §. man-
datum. Sol. quidã dicunt, quòd ibi fallit. Non eſt verũ: iſta re
gula nunꝗ̃ fallit. In mandato non obligat̃ mandans ad nõ re-
uocandum mãdatũ: cum mandatũ ſit gratuitũ. Dicũt docto.
quòd ille qui ſuſcepit mãdatũ, poteſt pœnitere. ſicut ille, qui
ſuſcepit precariũ: ſed ſi pœnitentia affert domino damnum.
vel malè exercuiſſet mandatũ: & ſic iam eſſet domino obliga
tus ad intereſſe: tũc ab iſta obligatione non poſſet diſcedere.
¶ Op. de. l. verũ. §. fi. ff. pro ſocio. Dicunt quidã, Fallit. & hoc
videtur dicere Dyn. in. c. quod ſemel. extra de regu. iur. in. vj.
ſed non eſt verũ. Nam contrahens ſocietatem, non obligatur
ad perſiſtendum in illa obligatione ſocietatis. & ideo põt illi
renuntiare. Non enim contra obligationẽ venit: quod ſi eſſet
obligatus ad aliquid communicandũ, tũc illi obligationi nõ
poſſet renuntiare per regulã hic poſitam. ¶ Opp. ff. depo. l.
j. §. pe. Dicunt quidã, ibi fallit. Nihil eſt dicere. Ideo eodem
modo ſolue. deponens nõ eſt obligatus, vt non petat depoſi-
tum: ideo poteſt repetere quando vult: ſed ſi eſſet obligatus
actione depoſiti, nõ poſſet pœnitere per regulam hic poſitã:
vt. ff. cõmodati. l. in cõmoda. §. ſicut. ¶ Opp. ff. de precario. l.
cum precario. Sol. eo. modo: quidã tamen ſoluũt. d. leg. quia
non eſt nata actio: vnde ante natiuitatem actionis locus eſt
pœnitẽtię. quorum opinionem reprobat hic gl. & bene. Bar.

SI in ſolutum. Cui ceduntur actiones perſonales, videtur cedi
hypothecaria pro illo debito cum ſua cauſa: vt ei
creditor potior præferatur. h. d. cum. l. ſeq. facit. l.
emptori. & quod ibi no. de hære. vendi. in fi. & quod no. per
Azo. in ſumma de hære. vendi. in fi. In cõtrarium videtur ca-
ſus in. l. ſi hæres pecuniam. ff. ad Treb. & . l. hæres à debitore,
in prin. ff. de fideiuſ. & dic vt ibi dixi &c.

a ¶ Quæro ex forma ſtatutorũ. De hac. q̃ſtio. & ſeq. vide per eundem Bart. in. l. j. col. pe. verſi. quęro ergo. ff. eo. & ibi latè ꝑ do. Alex. ĩ apoſtil. Adde tamẽ quòd in. j. q. contra Bar. tenet Bal. in. l. per diuerſas. j. man. & ibi Salice. & tenet etiam Paul. de ca. in. l. poſtulante. in ij. col. ad Treb. & clarè ponit Alex. de Imol. in conſil. xcv. colũ. iij. verſi. vnũ eſt. quod debitor. vbi ꝙ non potuit capi ad inſtantiam ceſsionarij, niſi prius citato ipſo debitore, & diſcuſſo de citatione. De quo vide etiã per eundẽ Alex. in. l. ſi ſic. in fi. ff. de lega. j, & in d. l. poſtulante. in ij. col. circa fi. & in col. fi. & ibi cõcordãtes allega. & ponit magis communem opi.

b ¶ Sicut. Iſtã alleg. Bald. in argu. in. l. gallus. §. eius. de lib. & poſt. quod licet aliâs confeſsio facta, per partem poſsit reuocari: vt no. per Bart. in. l. quicquid adſtringendę. in fin. de ver. obli. Iſtud eſt verũ: niſi per partẽ fuerit acceptata: quoniã illa amplius reuocari non põt, ſine probatione erroris. & iuxta hanc legem adde gl. magiſtrã in. c. diuerſis fallatijs. de cle. coniug. vnde quis poſsit venire contra factum ſuum.

c ¶ Vera ratio. Et de ratione huius, vide ꝙ no. Barto. in. l. ſi pecunia. de condi. ob cau.

d ¶ Sicut. Adde & intellige hãc leg. nõ habere locũ in feudis. ita Ioã. fabri. hic alle. tex. in c. j. de feu. guar.

SI in solutum. Cui ceditur actio personalis, in cōsequentiam ei cōpetit hypothecaria cum sua causa: & ei prior creditor præfertur. hoc dicit. cum.l.sequen. ¶ No.quod dixi in summario. ¶ Item not.ꝙ cessa personali, transit potestas vendicandi pignora. Quæro, quid differt.l.j.&.ij.glo.respon.hæc loquitur de datione in solutum: sequens loquitur de vēditione. Item hic fuit specialiter cessa hypothecaria: certè hoc non dicit tex. Item in.l.ij.additur plus: quia additur de venditione pignorum, quod hic non dicitur. ¶ Quæro, quæ sit forma vendicandi pignora: dic vt in glo. ¶ Quæro quanto tempore pręscribatur hypothecaria? dic vt in glo. ¶ Extra glo.oppo.de.l. si hæres pecuniam.ff. ad treb.&.l.hæres à debitore.in prin.ff.de fideius. Solu.ibi non transit hypothecaria, vel obligatio contra fideiussorem per Trebellianum: quia non fuerant istæ obligationes per testatorem contractæ: sed per hæredem & Trebellianum solum disposuit de actionibus hæreditarijs, quę defuncto competebant: sed hic loquitur de cessione quam quis facit sponte, quo casu cessante personali seu principali: cessant accessoria, vt hic. ¶ Opp.de.l.hæredem.in prin.ff.man.sol.quę non competierunt, transeunt sine noua cessione: vt ibi in glo.no. ¶ Oppo.de.l. si pignori. ver.contra.ff.fa.ercis.sol.hic loquitur quando cessa est principalis: ibi econtra quando cessa est hypothecaria. Aut enim ceditur ex necessitate: & tunc videtur cedi personalis: aut ex voluntate: & tunc secus. Quo modo autem sit possibile, quod hypothecaria cedatur sine principali, dicam in.l.vltima.j.de hæreditate.vel actione vendit.vel in.l.vsucapio.j.de pig. Barto.

SI quidem dona. Donatio perfecta non reuocatur: mandatum verò mandantis morte finitur.hoc dicit. ¶ Oppo.quod mandatum hic non finiatur morte: quia est mandatum in rem suam: ergo &c.vt.l.illa, j.de donatio. Breuiter post multas solutiones dic, ꝙ hic non fuit procu.in rem suam. Non enim ei fuit mandatum, vt exigeret à procuratore: sed fuit mandatum procuratori, ꝙ ei daret &c.

SI quidem. Mandatum morte mandantis finitur: sed ꝑfecta donatio morte non infirmatur. ¶ Oppo.quando mandatum fit in rem suam, morte non extinguitur: vt.l.illam.j.de donatio.hic dicitur contrarium: ergo malè. Glo. ponit duas solutiones, quas reprobat, & bene. Tertia solut. est, ꝙ hic non mandauit: nec aliquid mihi volebat donare: sed mandauit procuratori suo, vt daret. Ad idem retulit.iiij.sol.& hanc tenet glo.& est vera ĩ se. Casus est in.l.ij.§. sed si quis donaturus.ff.de do. & pro hoc facit text. hic: dum dicit, nec quod tibi dari mandauerat.& sic innuit, ꝙ non mandauerat tibi, vt acciperes: sed procuratori, vt daret. Sed in contrarium facit tex.in prin.ibi te à procuratore suo aliam pecuniam sumere præceperat: & sic mādatum videtur directum, ad eum, cui donare volebat. Volendo sustinere gloss.oportet dicere, ꝙ præcepit per quandam cōsequentiam. Nam ex eo, ꝙ præcepit procuratori, vt soluat: videtur pręcipere, ꝙ ego recipiam. Sed si volumus tenere ꝙ mandatum fuerit directum ad eum, cui donabatur: tunc habemus tenere vltimam solutionē gl.ꝙ de iure antiquo donatio non perficiebatur pacto nudo: sed requirebatur traditio, vel stipulatio: sed hic interuenit cessio, quæ habet vim traditionis: nec interuenit stipulatio.& sic non possunt conueniri hęredes. prior tamen lectura plus placet. Bar.

NEgantes. Qui negat, debet de iure conueniri: non per vim exigi.hoc dicit.

a Duersus. Per electionem hypothecarię, non perditur ꝑsonalis.hoc dicit.

Imia. Dominus non potest conueniri pro debito coloni. n hoc dicit.

NImia. Locator non potest conueniri pro debito cōductoris: vel sic: dominus non potest cōueniri pro debito coloni. ¶ Quærit glo.hic dicitur, quòd colonus accipiebat mutuo in rem suam: quid si acciperet, ꝙ conuerteret in rem domini? dicit glo.tunc tenetur dominus: vt.j.quod cum eo.l.ei qui. Aduerte: si colonus esset in potestate locatoris: quia filius vel seruus: tunc pater, vel dominus teneretur de in rem verso. Et non est dubium, ꝙ si est liber homo: tunc si aliquis mutuat contemplatione domini, & vertatur in rem domini, potest habere dominum obligatum: vt.d.l.ei qui.j.quod cum eo. Sed si mutuat simpliciter, vel contemplatione coloni: tunc licet vertat colonus in rem domini, non tenetur dominus.vt.s. si cer.pe.l.eum qui. Bar.

OB æs alienum. Ob ęs alienum.nō potest quis effici seruus alterius.hoc dicit. Intelligatis seruire: hoc est, quod sit seruus. Item quod nec faciat aliqua seruitia: quia potest liberari præstando interesse: cum in obligationibus facti, succedat obligatio ad interesse. habuistis no.in l.antiquas.s̈.de vsufru.& dixi in.l.stipula.ff. de verborum obligationi. ¶ Quæro, vtrum valeat pactum.quod debitor possit capi pro debito. Dyn.tangit istam.q.in.l.alia.§.eleganter.ff.soluto matrimonio. & ibi
a dixi.[a] tangitur etiam in.l. Titio.§.secundo. de conditione & demonstratione.&c.

a ¶ Et ibi dixi.per Ang.in repe.l.nemo carcerē.C.de exa.tri.lib.x. & Bal & Imo.in.d.§.eleganter.

b ¶ c.debitores. Et.c.ex rescripto.eo.tit.& not.Bal.in.l.ob ęs.s̈.eo. vbi dicit, quòd pro publica dari potest.non pro priuata. & de istis obsidibꝰ. vide in.l.diuus.de iure fisci, latè.& Bal.in.d.l.fi.de pat.q fil. distra. & in l.obsides.de testa.

OB æs. Duobus modis prĩcipaliter legitur hęc lex. Primò, vt exponatur liberos: scilicet homines. Secūdò vt exponatur.i.filios. Item secūdum primam, subdiuiditur in tres. Prima.hoc dicit.quod pro debito: homines liberi nō possunt serui constitui. ¶ Secunda lect. hoc dicit. Seruus qui ad libertatem debet peruenire, propter debitum non potest in seruitutem retineri. Secundū hoc exponitur seruire: id est in seruitutem durare.& quod dicit, liberos.s.futuros. Hoc tamē fallit in casu.j.de capt.l.fin. ¶ Tertiò, hoc dicit: propter debitum, quis non cogitur ad seruiendum præcisè. Et secūdum hoc, si ego promitto tibi seruire ad certum tempus: vl'aliâs promitto operas meas: non cogor præcisè: sed liberor præstando interesse: vt no.in.l.iij.de vsufru.leg.&.s̈. de vsufruc.l.antiquitas. Istę tres lectu. tanguntur in gl. vide eam. ¶ Secundum secundam lecturam principalem.hoc dicit.filij non possunt obligari: vel in seruitutem redigi pro debito patris.& secundum hoc expone liberos: id est filios. Hoc tamē fallit in casu.l.ij.j.de pat.qui filios distra. Bartol.

IMo. An autem possint dari obsides? tangit gloss.in.l.finali.j.de pat.qui fili.distra.& extra de iure
b iuran.c.debitores.[b] &c.

SVMMARIVM.

1 *Dispositioni huius authen.an renuncietur?*
2 *Pactum quod quis pro debito carcerari possit, quòd non ualeat.*
3 *Beneficio cessionis bonorum, an quis possit renuntiare? remissiuè.*
4 *Statutum, quod quis pro debito possit carcerari: an ualeat?*

IMo. Hæc authen.addita ad legē.C.& punit eum, qui liberū hominem pro debito retinuerit: sed non dicit, qua pœna. Posset fortè dici.scilicet relegat.argumento, imò est casus.j.quę res pigno.oblig.possunt.l.qui filios. ¶ Glo.quærit de tribus quęstioni. Primò, quo iure debetur
1 parentibus, dic vt in gloss. ¶ † Secundò quærit, vtrum isti legi possit renunciari? & dicit ꝙ non: vt in authen.vt sine prohibi.ma.§.j. vide glo. & signa. Ratio est: quia homo non est dominus mēbrorum suorum: vt.l.liber homo.ff.ad leg. aquil. Est enim homo imperij, vel ciuitatis, non suipsius.ff.de iusti. & iure.l. veluti.&.l. postliminiū. §.j.ff.de cap. Item non potest facere pacto, ꝙ efficiatur seruus: nec potest renunciare istis legibus: quia non pertinet ad vtilitatem eorum: vt.j.de appella.l.addictos.&.ff.de lib.cau.l.j. ¶ Et sic ha
2 bes hic casum, † ꝙ pactum factum quod quis pro
c debito possit capi, & incarcerari, non valet:[c] qa quem in carceribus detineri, est species seruitu-
3 tis: vt.ff.de libe.ho.exib.l.j.&.ij. ¶ † Et istam glo. inducunt quidam ad quęstio.illam, an possit re-
d nuntiari beneficio cessionis[d] bonorum. de quo per doc.j.qui bo.cede.pos.l.j.& per glo.& Dyn.
4 in.l.alia.§.eleganter.ff.solu.matri. ¶ † Sed quæ-
e ro, nunquid valeat[e] statutum, ꝙ quis pro debito possit incarcerari? Respon.non.vt.ff.de condi. & demon.l.titio.§.ij. & reperiuntur aliquę allegationes Dy.quæ videntur inclinare, ꝙ non valeat: tamen ego ibi reprobaui in.d.§.ij. vbi uidetur casus, ꝙ patronus facere potest, ꝙ libertꝰ nō recedat de certo loco. sic & ciuitas potest leg.cōdere, quę faciat aliquem ĩcarcerari. Possunt enim ista fieri per.l.publicam, licet nō per pactum priuatorum: ut.l.nec ex prætorio.&.l.neq; pignus. ff.de reg.iur. An autem possint dari obsides tan-

c ¶ Non valet. Adde, & ĩtellige hoc verum in carcere priuato per debitorem: secus autē ĩ carcere publico: quia talę pactū tenet.ita Ange.in.l. nemo carcerē.j.de exa.tri. co.iiij.ver si. & ex prædictis vide Alex.in. d.l. alia.§.elegāter. & in.d.l. Titio cētū. §.Titio cētū.el.ij. ff.de condi. & demon. & vide do. Maria.sozi.in rubri.de dila.ar.iiij. prin. q.ij.

d ¶ Beneficio cessionis. Et quod non possit renunciari. Adde cano. in.c. ij.de pign. & in.c. Odoardus. de so. Imo.in.c.cum cōtingat de iureiur. Fede.in cōsil.lxij. & do.de Ro. conclu.ch.& cōs.ccv. adde tñ, quod firmatur iuramēto, ita Abb. in consi. xlij.in.ij. volu.de quo per doc.in.§. fi.insti. de acti. & do.Mari. Sozi.in c.si diligēti. de fo. compe.

e ¶ Nūquid valeat statutū. Adde Ange.ĩ.d.l. nemo carcerem.doc.in.l.j.j. qui bo. ce. pos. & in.d.§. eleganter. & in.d.§. titio cētum.& Alexā. de imo. in cōsi.clxv. col.j.volu.v.

git glo.j.de patr.po.l.ij.extra de iureiurâ.c.debitores.

EVm cui. Debitor est conueniendus, non ille qui à debitore pretium rerũ, quas sibi vendidit, recepit.&c.

ESt in arbitrio. Creditor potest agere psonali, vel hypothecaria.h.d. Hoc est hodie correctum: quia prius debet
a fieri excusio bonorum. Ideo vide aut.[a] & habuistis.j.de pig.aut.hoc ita & aut.hoc si debitor &c.

ESt in arbitrio. Potest qs eligere, an agat in personali, vel hypothecaria cõtra possessores.h.d.¶ No.hic, ꝙ dicit vtrosq; & sic possum agere psonali, & hypothecaria.secundum ista tempora. Clarius est expeditum in aut.de fidei.§.sed neq;.hodie hæc lex corrigitur.& ideo vide aut.sed hodie.materia huius aut.declarabitur plenius.j.de pign.aut.hoc ita.& aut.hoc si debitor.Bar.

a ¶ Vide aut. Hanc aut. vna cum aut. hoc si debitor. hic alleg. Pau.de cast. in consi.clxxiij.ꝙ incipit in christi noĩe amẽ. Ad primum quæsitũ clarè est responsum.

Vt actiones ab hæredibus, & contra hæredes. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Actio, an sit nata ante diẽ in obligationibus in diẽ remissiuè.*

CVm &. Actiões possunt incipere ab hærede, & cõtra hęredes, sublata antiqua regula, quę cõtrariũ dicebat hoc dicit.¶ Opp.& videť.ꝙ isto casu nata sit actio viuente creditore, vnde videť obstare.ff.de ver.ob.l.cũ, qui ita §.j.&.l.ad diẽ.&.l.interdũ.in prin.& quando di. vsufru.leg.ced.l.j.§.j.Gl.dicit fateor hoc esse verum in contractibus. Sed pro tanto hic diciť incipere cõtra hæredẽ: quia ante non habebat effectũ. Tenet ergo gl.quod in obli.in diẽ, ante diẽ sit na-
1 ta actio, † & obligatio. Pet.de bel.perti.& Iac.de rau.determinauerũt cõtrarium. Posteà do.Bar.de
b pratis disputauit istã.q.Cuius dispu. Cy.posuit[b] hic, & tenuit gl. Posteà do. And.de pisis in repe.l. insulam.ff.de verb.obli.ponit eã multum latè. Et do.Guil.de cu.tractat eã in.l.certi condi.in prin. si cer.peta. Ego tracto eã, & reduco eos ad cõcor. sub quadam distinctione, in repetitione.l.ita stipulatus.de ver.obli.in illa quæstione, quãdo cõmittitur obligatio in diem &c.

CVm &. Actiones possunt incipere ab hæredibus, & contra hæredes sublata veteri regula, quę cõtrariũ suadebat.h.d. ¶ Quæro exempla huius leg.gl.ij.ponit.dic vt in ea. Cõtra insti.de ver.obli.§.ex cõditionali. Sol.fallit, dicit gl.in cõditionali stipulatione.¶ Cõtra hoc op.de l.pœnales:ver.nec cõtrariũ.ff.ad.l.fal.sol. Azo. & nos dicimus ꝙ hæc lex facit mentionẽ de quodã iure fforum antiquissimo.& hoc sentit glo.insti. de inut.stipu.§.post mortẽ. Secũdo modo ponit exemplũ gl.fi.de stipu.quę põt cõmitti post mortem.sed stipulatio pœnalis est stipulatio cõditionalis, in qua omni tẽpore fuit idẽ: vt dicit præcedens gl.¶ Op.in stipulatione in diẽ, statim est nata actio, & obligatio: licet nõ cũ effectu: vt.l.cedere diẽ.ff.de ver.signifi.l.j.§.fi.quãdo dies vsufruc. legat.ced. Sed hic dicitur, ꝙ actio incipit ab hęrede, & contra hęredẽ: ergo malè.imò à defuncto incipit. Glo.fatetur contrariũ dicens.quòd in legatis incipit ab hærede, in stipulationibus à defuncto.sed dicitur incipere ab hærede: quia incipit ab eo nunc, cum habet effectum. & sic sumus in ista.q.an in obligatione in diem, ante diem sit nata actio. Glossatores nostri dicunt, ꝙ sic. Pet.disputauit contrariũ per multas leges.domi. Bartolucius de pratis, dicit contrarium respondens ad rationes Petr. quem vide hic, per Cyn.Domi. And.de Pisis in repetitione.l.si insulam.ff.de verbo.obligationi. reassumit hęc omnia de verbo ad verbum.¶ Ego verò aliter, ꝙ prædicti, soluo per vnam distinctionem, quam pono in.l.ita stipulatus.ff.de verbo. obliga.in illa quæstione, de stipulatione in diem. Tamen quantum ad propositum teneo contra gl.& contra Azo. in summa huius tituli. Nã licet obligatio in diem certam pariat actionem incontinenti, Casus est hic, & glo.hoc tenent in.l.in omnibus.ff.de regu.iur.Dyn.in.l.si pupillus.§.qui sub conditione.ff.de noua. Ratione assignat. nam in obligatione in diem certam ĩterusurium medij temporis est certum.& sic est certum quid sit in obligatione.meritò possemus dicere actionem natam. Sed quando promittitur in diem incertam, interusurium est incertum & sic est incertum quid sit in obligatione: sicut cum promittuntur partus nascituri, vel fructus futuri: & sic actio non est nata: vt.l.interdum. ff.de ver.oblig. Dixi plenè in.d.l.ita stipulatus.

b ¶ Posuit. Vide Barto. in. l. hæres meus.in princi.de condi. & demon.

c ¶ Ob maritorum. Et ad istum tex.vide Bald.in.l.bona mariti.j.de priui. fisc.& adde casum etiãquod maritus tenetur pro vxore tutrice in.l.pe. j.ex qui cau.pig. contrah.& sic no. ex possessiõe, quę præsumit factum dominum. Adde no.in.l.ij.j.de proba.no.Bar.latè ĩ.l. quidã in suo.ff.de cõdi.insti.& Spe. in tit.de primo & secũdo decreto.§. restat.ver.sed nunquid.per Bar.no. in.l. admonẽdi.in ver.quero, cui incumbit.ff.de iureiuran.

Ne uxor pro marito. Rubrica.

FRustra. Rubrica summat totum istum titulum.ideo non ponam tibi aliud summarium.

c OBmaritorum.[c] Hæc est bona lex. Hoc quod dicitur, quòd vxor debet probare res esse suas: & sic de dominio: est verum, si maritus possideat: secus si ipsa vxor possideret, cui sufficeret solum, quod probaret se possidere: nec esset necesse probare de dominio.hoc vult ista glo.hic, super verbo occupatæ sunt. quam perpetuò tenementi.secus si non possideret maritus.sed vxor. Ita no.per glo.in.l.à diuo. §.si super rebus.ff.de re iudic.& ibi plenè dixi. & habuistis hoc anno à me.j.de priui.fisci.l.j.

SVMMARIVM.

1 *Bona uxoris occupata cum bonis uiri, quo iure petantur.*
2 *Bona occupata qui petit, ut sibi reddantur, quid habeat probare.*

OBmaritorum. Publicatis bonis viri, non debẽt capi bona vxoris: sed capta resti-
1 tui.hoc dicit.¶ † Primò quæro, quando bona sunt isto modo occupata, quo iure petantur, & reddãtur? Respon. imploratur officium iudicis: vt summatim cognito de hoc, ea faciat reddi: vt.l. à diuo pio.§.si super rebus.ff.de re iudica.l.si quis posthac. in prin.j.de
2 bon. dam.l.res quæ.ff.de iure fisci.¶ † Secundò quæro: iste qui petit, vt bona occupata sibi reddãtur, quid habet probare? tex. dicit quòd dominium. Gloss.distinguit notabiliter, ꝙ aut sunt occupata bona mea à me possessa: tũc sufficit probare possessionem meam: vt.d.§.si super rebus.dic vt ibi per do.Fran. Aut possidebantur ab aliquo contra quem fiebat executio: tunc debet probari dominium, Ita sentit gl.j.super verbo occupatę.&.j.de priui.fisci.l.j. Item quod hic dicitur: ꝙ vxor debet probare res esse suas: & sic de dominio: est verum si maritus possidebat sed si ipsa vxor possideret, sufficeret ꝙ probaret possessionẽ: licet non probaret de dominio.sic dicit gl.no.super verbo occupatæ.secus si maritus non ipsa possideret: vt.s.dixi.Bar.

CVm te. Hæc est bona lex. Qui soluit debitum vnũ pro alio, nõ cogitur alia soluere.h.d.

CVm te. Vxor pro marito: mater pro filio: & maritus pro vxore non tenentur.h.d.in prin. Ista lex ponit vnum alium casum, quem non dixi: ideo vide eam. ¶ Oppo.glo.& ista oppositio est.s.l.proxi.melius tamen cadit hic.& videtur quod maritus teneatur pro vxore: vt.l.obseruare.§. proficisci.ff.de offi.procõ. Solu.vt in.l.proxima, Bar.

CVm te. Qui vni creditoris filij satisfacit, alijs satisfacere nõ tenetur.hoc dicit.vel sic. Qui soluit vnũ debitum pro alio: alia debita soluere non cogitur. hoc dicit. ¶ No.quòd ea quæ voluntariè gerimus, non extenduntur vltra quam gerantur.facit.s.de neg.gest.l.tutori.¶ Opp.j.ad leg. falci. authen.sed cum testator.solue.vt in gl.Bar.

ET omnino. Aliâs. Sed omnino. No.quod represaliæ non sunt licitæ. hoc est verum, quando alter posit haberi iusticia: vt.l.nullus.s.de iudęis.& ibi no.d.Ia.de bel.disputauit vnam.q.de hoc in authen.vnde hæc sumitur, facit de hoc extra de iniur.& dam.da.c.j.lib.vj.facit.j. tit.j.authen.habita.

ET omnino. Hæc authen.est multum no.& illud quod in hoc titulo dictum est in quibusdam personis, generaliter statuitur in omnibus: & pœna imponitur.h.d. Videtur ergo per istam authẽ, ꝙ represaliæ sint prohibitæ. & hoc videtur velle glo.licet ciuitates seruent contrarium. Ita dicit gl.& tex.videtur dicere.j.titu.j.in authẽ.habita.¶ Oppo.ꝙ non puniatur in quadruplo: sed solum perdat actionem: vt.l.extat.ff.quod metus causa. Solu.hic loquitur quando alius pro alio exigitur: ibi quãdo à proprio debitore.sed si aliquam rem occupauit, punitur per legem si quis in tantam.j.vnde vi.¶ Nota ergo quòd represaliæ de iure non sunt licitę: est

verum

verum, quando aliter posset haberi iustitia: sed si iustitia habe
ri non posset: tũc sunt licitæ: vt. l. nullus. š. de Iudæ. & ibi no.
Do. Iaco. de bel. disputauit vnam quæstionem, quam posuit
in auť. vt nõ fiant pig. in prin. vnde sumitur hæc auť. facit. c. j.
extra de iniurijs, & damno dato. in. vj. & in auť. habita. j. tit. j.

Ne filius pro patre. *Rubrica.*

NEque ex eius. [a] Rubrica sit summarium totius tituli &c.

SVMMARIVM.

1 *Scholares possunt uenire, & stare securè ad studium.*
2 *Probari quẽ uenisse causa studij, si in aliquo loco capiatur, quomodo poßit?*
3 *Licentia ueniendi, & standi, data, an uideatur data licentia redeundi? remißiuè.*
4 *Scholarium nuncij habent eandem licentiam, & securitatem quam habent scholares.*
5 *Potestas loci, quòd sit iudex scholarium: & quòd habeant tres iudices.*
6 *Sententia rectoris uel doctoris interposita, si appelleť, ad quẽ appellabiť?*
7 *Scholaris usq; ad quantum tempus uariare poßit in electione iudicis?*
8 *Iudex inuito scholare si pronuntiat se iudicẽ à tali pronũtiatione appellať.*
9 *Priuandi uerbum. quòd intelligatur per sententiam.*
10 *Scholares, eius nuntij, ualisia, & equi, non possunt capi pro represalijs. & numero. 4.*

1 HAbita. Nota. † in principio, quod scholares
possunt venire & stare securè ad stu-
b dia. [b] Sed qualiter † probabitur, ꝙ ipsi veniũt causa
2 studij, si in aliquo loco capianť? probabitur certè
ex cõiecturis: vt qa veniebant cũ libris, vel erãt soliti aliâs sta
re in studio: vel ex qualitate itineris: vt. l. si fugitiui. j. de ser.
3 fug. & l. nõ oẽs. §. à barbaris. de remili. ¶ † Sed ad vnũ aduer
tendũ est, ꝙ ista lex dicit, quod veniãt & moreňť securi: nõ di
cit aliqd quãdo recedũt. Et sic incidit in illã quęstionẽ: vtrum
illi cui data est licẽtia veniendi, videať data licentia redeundi
4 dixi plene in. l. vtimur. ff. de sepul. vio. Itẽ no. † ꝙ eandẽ securi
tatem habẽt ipsi, & eorũ nuntij. quod est nota. ad multa. Eadẽ
ergo ratione nõ poterit capi: nec nũtius suus: neq; valisia sua,
& similia. Gl. format hic aliquas. q. in ista materia: quæ diç. vt
in glo. quia non possunt hic stare. hic non sunt alia &c.

HAbita. Hæc auť. diuidiť in tres partes, sicut tria
priuilegia indulget. Primũ est, ꝙ scho-
lares vadant, & morentur securi: & sic nõ teneãtur ad
soluendas gabellas vel pedagia. Secundũ est, ꝙ non patiãtur
iniuriam: & nõ capianť propter represalias. Tertiũ est, quod
dat eis: quia dat eis iudices, & facultatẽ eligendi sub quo con
ueniant. Secunda ibi: hac igitur. Tertia ibi: verumtamẽ. ¶ Pri
mò quæro: quid releuet istud priuilegiũ, quod scholares va-
dant securi: nonne de iure cõmuni quilibet debet ire securus
per loca? Nã scitis quod grassatores puniuňť. Respond. dicit
glo. vadant securi, ꝙ non teneanť soluere pedagia: aliâs hęc cõ
stitutio nihil releuaret: argu. l. si quãdo. de lega. j. Et ita tenent
omnes docto. Dicitur hic, ꝙ vadãt securi ad loca, in quibus li-
terarum exercentur studia. Vtrũ hoc sic verũ, si vadãt ad ciui-
tates nõ priuilegiatas? Respon. si quidẽ loquamur in alijs fa-
cultatibꝰ, excepto iure ciuili, videť quod habeãt priuilegiũ.
Nam illæ sciẽtiæ possunt in qualibet ciuitate legi de iure com
muni: vt. l. si duas. §. est autẽ. ff. de excu. tut. Sed leges istæ non
possunt legi: nisi in ciuitatibus priuilegiatis: vt in prima con-
sti. fforum. §. pe. Et ideo qui vadit ad alia studia adulterina, nõ
habet priuilegia, & hoc verum: tamẽ quidam dicũt, quòd illi
constitu. est derogatũ per consuetudinẽ. Tertiò quæro, quan
do aliquis transit, si dicet se scholarẽ: quomodò probabit? re-
spon. ex coniecturis considerata qualitate personę, & rerum
quas portat in itinere. Ad quod facit. ff. de re mil. l. nõ omnes.
§. à barbaris. j. de ser. fug. l. si fugitiui. ¶ Quæro: istud est priui
legium eundi, & morandi: sed de recedentibus nihil diciť: &
sic sumus in illa quęstione, si datur alicui securitas eũdi, an vi-
deatur data securitas redeundi? & dico ꝙ sic. ff. de sepul. vio. l.
vtimur. ¶ Veniamus ad secundũ priuilegiũ, & istud priuile-
gium habet tria capita. ¶ Primò: quod nullus faciat scholari-
bus iniuriam. ¶ Secundò, quod non capianť pro represalijs,
quæ cõceduntur ex priuata cõsuetudine quod no. ¶ Tertiò:
quod rectores debẽt iudicare. quod intelligo quãdo ex inqui
sitione, & officio suo: aliâs nullũ esset priuilegiũ: & si non fa-
ciunt, puniũtur. ¶ Venio ad tertiũ priuilegiũ: & quæro, vtrũ
hoc sit verũ in qualibet lite etiam in criminali? glo. dicit ꝙ sic.
Sed quãtum ad criminalem scholares Boñ. renuntiauerũt: Pe
5 rusini non sed eis nõ seruaretur clericis exceptis. ¶ † Quæro,
vtrum habeãt iudicem potestatẽ ciuitatis? gl. dicit ꝙ sic: quia
de iure cómuni erat: & sic habẽt tres iudices: potestatẽ, episco
pum, & doctorẽ: vt in procemio fforum. §. pe. Sed an rectorẽ?
Respon. sic de iure cõmuni: quia ita scholares, sicut quelibet
alia vniuersitas possunt sibi facere rectorem: vt. l. vltima. š. de
iurisdi. om. iudi. Iaco. but. dicit, quòd si eligeret rectorẽ, bene
audiretur: sed si quemuis aliũ alibi trahat, nõ incideret in pœ
6 nam huius leg. ¶ Quęro, extra † gl. à sentẽtia docto. vel recto-
ris ad quẽ appellabitur? Breuiter appellabiť ad proximũ su-
periorem. vnde si doctor, vel rector est secularis, appellabi-
tur ad potestatẽ: si clericus, ad episcopum. Sed in vniuersitate
ista & Boñ. doc. subsunt rectori: nec posset appellari à rectore
ad doctorem: sed si non subessent rectori, tunc appellareť ad
7 eos. Sed quero, † diciť hic ꝙ scholaris habet potestatem eligen
di: vsq; ad quod tẽpus? gl. dicit, ꝙ vsq; ad litem cõtest. Docto-
res omnes reprehendunt eã: quia si hoc esset semp variarent:
ꝙ esset absurdũ. ar. l. iij. §. j. ff. de eo, quod certo loc. Præterea:
statim cũ acceptauit est quesitũ ius alteri: vt. l. apud. ff. de opt.
leg. Pro ista opi. videtur gl. in. l. si cõuenerit. ff. de iur. om. iud.
¶ Quæro: vtrũ scholaris posit priuilegio renũtiare? dic vt. š.
8 de pac. l. si quis. & l. j. ff. si qs in ius voc. nõ ie. ¶ Quæro. † quid
si iudex inuito scholari pronuntiauit se iudicẽ? Respõ. appel-
labitur ab ista pronunciatione? dicit glo. & bene nota. ꝙ su- b
per istis appellabitur. Ratio: quia habent preiudiciũ facere in
toto. de quo p me in. d. l. intra vtile. ff. de mino. & l. ait prætor.
§. permittitur. eo. tit. Appellať enim ab his pronũtiationibus,
quæ iudicem esse, vel nõ: vel cognoscendũ vel non: licet sit in
9 terlecutoria. ¶ † Quæro, hic dicit priuetur, an ipso iure, vel p
sententiam? glo. dicit per sententiã: quia dicit priueť quę ver-
ba referũtur ad iudicẽ: vt dixi in. l. extat. ff. quod met. cau. hic
non secus si diceret priuatus sit, vel præteritũ apponereť: vel
dictio mox, vel statim: vt no. š. de iuris. om. iud. l. in criminali.
& in auť. de incest. nup. §. j. ¶ Quæro, à quo iudice priuetur?
Respon. possum hoc petere fieri per officiũ iudicis à quo, &
coram quo est citatus. Possum etiã hoc petere principaliter,
10 per cõdictionẽ ex ista auť. ¶ Vltimò no. † quod ista securitas
eundi, & redeundi datur scholaribus, nũtijs, & rebus eorũ: &
sic pro represalijs eorum valisia & equi capi nõ possunt &c.

An seruus ex suo facto. *Rubrica.*

QVamuis. Seruus ex contractu, vel qua
si, facto in seruitute non tene
tur factus liber: nisi pro libertate promiserit ex
debito verò factus liber, tenetur extraneo, non
domino suo. h. d. lex ista &c.

SVMMARIVM.

1 *Seruus factus liber quando teneatur pro contractu facto per eum in libertate: ubi regula cum fallentijs.*

QVamuis. Statuliber de eo quod gesit, fa
ctus liber, nõ tenetur. h. d. specia
liter quantũ ad se. ¶ Quæro, quæ fuit ratio dubi-
tandi in hac leg. gl. dicit: quia interim videť liber:
sed hoc nõ est verum simpliciter: nisi quo ad quædã. Itẽ pos-
set esse dubitandi ratio: quia existẽs conditio retro trahiť: &
retro fingitur fuisse liber. argu. l. potior. ff. qui potio. in pign.
habe. & l. qui balneũ. eo. tit. & de pericu. rei ven. l. necessariò.
§. ꝙ si pendente. Sed hoc nõ est verum in relictis cõditionali
1 bus factis in testamẽto: vt. ff. ad Sillan. l. j. §. ij. ¶ Op. gl. † de. l.
& eleganter. §. seruus pactionis. ff. de dolo. Dicit gl. regula po
sita in hoc tit. fallit in casibus. Primò in. d. §. seruus. Ratio est
ibi in eo, quod dicit. j. eo. l. promissæ. vt statim dicã. ¶ Secun-
dò fallit. ff. de fideicõ. liber. l. si purè. de liber. lega. l. Aurelius.
§. sticho. Istud non est verũ. nam hæc lex loquitur, ꝙ nõ tene-
tur factus liber ciuili obligatione: sed naturali tenetur: vt. l. si c
id quod. ff. de condi. indeb. & l. naturaliter. eo. tit. Sed illę duę
leg. non dicunt, quòd seruus posit cõueniri: sed quòd posit
de peculio retineri, tanquam naturaliter debitũ. Item fallit:
quarum rerum actio non datur. l. j. §. iiij. Ratio ibi patet. Item
fallit. j. eo. l. promissæ. Ratio est ibi: quia promisit pro liberta
te propria, & cõfertur in tempus libertatis. & eodẽ modo lo-
quitur. §. seruus pactionis. š. allegatus. Itẽ fallit. ff. de neg. gest.
l. cum actũ. & eo. tit. l. at qui natura. §. Sceuola. Certè domini
ibi non conuenitur ex ante gesto: vt condemnetur: sed vt de-
ducatur. Propter connexitatẽ enim in iudicium, de necessita-
te debet deduci: vt ibi notatur. Item fallit. ff. depo. l. si apud fi
lium. sed glo. dicit, quòd illud fallere non est verum: quia ex
c posteriori detentatione conuenitur. Item fallit [c] secundum le
gem in maleficijs, de quibus dicam in. l. vlti.

a ¶ Neq; ex eius. Fallit iste ti. & eiꝰ materia in patre, qui accepit pecuniã mutuo, & consumpsit in alimenta filiorũ. & postea filij ex aduentitijs efficiuntur diuites: quia tũc teneňť soluere illud debitũ, pro patre. Dictum fuit. not. Bal. in. l. his solis. j. de reuo. do. & no. Lud. in suis singu. in ti. de mandato. in. viij. sing.

b ¶ Studia. Circa hãc materiã. vide Io. and. in. c. si diligẽti. de foro cóp. in fin. & ibi plenè declarat eã: & dicit ibi, ꝙ studẽtes in studijs adulterinis, nõ gaudẽt priuilegio huius auť. Reliqua hic vide p Bal. & quod no. Bar. in. l. fi. de colleg. illi. & vide ad hanc auť. in. c. tua. de cleri. nõ resid. Et ad istud quod. š. dixi secundum Bal. vide eundem ĩ procemio. fforũ. in. §. hoc autem. & ibi etiã Bart. dicit istã auť. nõ seruari de cõsue. in criminalibus secũdum gl. in auť. de manda. prin. §. nõ permittas. Ang. sequitur in. l. si vacãtia. post medi. de bo. vacã. & quod no. Bar. ĩ. l. fi. de cõsti. prin. & hic p Bal. ĩ. x. col. & ista auť. habet locum in famulis scholarium, secũdum Bal. in. l. ij. C. de epis. & cle. & quod no. in. l. si plures. de sacrosanc. ecclesi. & hic per Bal. & glos. & Bar. in. l. ij. §. legatis. ff. de iudi.

c ¶ Item Fallit. Adde tu vltra has fallen. glos. ꝙ fallat, quãdo seruus tanquã liber cõtraxit matrimoniũ: quia id quod recepit ab vxore, teneť restituere: & ad id obligať. l. si seruus ff. de iure do. & ibi gl. no. & dicit. do. Argen. in. l. j. ff. so. mat. ꝙ est speciale fauore dotis.

CReditoribus. Factus liber, nõ tenetur ex ante gesto: & maximè si non habet peculiũ.h.d.differt hæc lex à prçcedẽti.quia.s̈.loquitur de statulibero: hic in mero seruo. Innuit per hoc, quod dicit maximè idem esse, si peculium esset legatũ.contra de leg.ij.§.per contrarium.ff.de dot. prælega. Solu.vt in glo.& bene.

PRomissæ. Promissum ex causa libertatis, à seruo: debet ab eo facto libero.h.d.¶ Op.ff.de ope.liber.l.vt iusiurã.§.j.& de libe.cau.l.fi. Solu.hic loquit̃ in pecunia promissa pro libertate: ibi in operis promissis.¶ Op.ff.de dolo.l.& eleganter.§.seruus pactionis.Sol.ibi seruus nõ promisit, sed aliũ iubiecit, q promitteret. Vnde non tenet̃ in factũ: sed de dolo.

LIcet. Ex delicto cõmisso in aliũ, factus liber tenetur: quia noxa caput sequit̃. Ad euidẽtiam debetis scire: quòd licet per mutationem status, quis dicatur esse alter homo.hoc est verum in actionibus ciuilibus ex contractu: secus in actionibus descendentibus ex delicto: vt.ff.de ca.dimi.l.ij.§.pe.¶ Quærit glo. quando oritur hæc actio? dic.vt in ea.& bene no.

SI vt allegas. Factus liber ex ante gesto, non potest inquietari in persona, nec in eo, quod lucratus est. Bar.

SIue serui. Seruus ex delicto cõmisso in dominum, nõ tenet̃ in seruitute, vel posteà: secus si factus liber deliquerit.h.d.¶ Opp. s̈.eo.l.licet. Sol.ibi deliquit in extraneũ, quo casu ab initio nascitur actio noxalis cõtra dominum: quæ posteà est directa contra ipsum manumissum: sed si deliquit in dominum ab initio, nulla nascitur actio: ideo postea non tenetur. Opp.ff.si quis test.lib.esse iuss.fu.l.j.Sol.ibi fallit, & ratio ibi patet.¶ Vltimò distingue: quia aut seruus cõtrahit, vel quasi. Primo casu regula est, quod non teneatur: vt.l.j.s̈.eo. Fallit in casibus, vt ibi: aut delinquit: & tũc aut in dominum: aut in extraneum. Primo casu non tenetur secundo sic: vt.l.licet.s̈.eo. Fallit in.d.l.j.si quis testa.lib.&c. Bar.

Quando fiscus uel priuatus. *Rubrica.*

PRopter æs alienum. Res tutoris, nõ potest inquietari pro pupillo.h.d.

SVMMARIVM.

1 *Tutor debitor pupilli, ex mala administratione, quando possit pro pupillo conueniri?*
2 *Lex potest impedire ortum actionis, per appositionem diei.*

PRopter æs alienum. Res tutoris nõ põt inquietari propter debitũ pupilli.h.d. Quæro qd si tutor, tenet aliquid de bonis pupilli? dic vt in gl.¶ Quero, quid si tu
1 tor non tenet, †sed est debitor pupilli: quia malè administrauit? gl.dicit idẽ: quia etiã ab ipso pupillo nõ conuenitur: nisi finita tutela: vt.l.ij.j.de admi.tu.&.l.rationes. Istud quod dicit tutorẽ durãte tutela nõ conueniri: intelligas nõ teneri, ita quod possit agi. Nã statim obligatio, sed nõ statim actio nascitur: nisi finita tutela.vt.l.si tutor reipublicç.§.fi.cũ.l.seq.ff.de tute.& rati.distr.& tangit̃ per gl.in.l.si rẽ.§.omnis.ff.de pig. actio.¶ Ex quo colligo vnũ membrum, cõtra nostros doc.in quæstione, quã dixi.s̈.vt act.ab hære.& cõtrahære.l.j.scilicet, quod ex obligatione in diem certã, quando dies adijcit̃ à leg. non nascitur statim actio: vt dixi modo in tutore. Nã obligatio eius est in diem certam, scilicet, pubertatis, licet ante possit
a finiri. Ratio[a] huius est, †quia lex potest impedire ortum actio
2 nis per appositionẽ diei, non autem homo: vt.l.nemo potest. ff.de lega.j.& de actio.& obli.l.obligationũ ferè.§.placet.

b SI in causa. [b]Si alia nõ reperiuntur, vltimo loco fit executio in nominibus debitorum.h.d.¶ Quæro, vtrum hoc sit verũ, siue debitor confiteatur, siue neget debitum?¶ Pla.distinguit, aut negat malitiosè, aut non: Glossatores nostri indistinctè dicunt cõtra debitorem negantẽ, non posse fieri executionem: vt.ff.de re iudi.l.à diuo Pio.§.sic quoq;.versic.sed vtrum. Sed eo casu, quo malitiosè negat, dabitur curator bonis, qui ordinariè conueniat debitorem.

SVMMARIVM.

1 *Debitor ex causa, quæ paratam executionem habet, si negat se debitorem, fiet tamen executio.*
2 *Nomina debitorũ, quando executionẽ patiantur etiam non lata sententia?*
3 *Executio contra nomina debitorum, quomodo fiet?*
4 *Pignora quomodo capientur?*

SI in causa. Vbi aliæ res non reperiuntur, fit executio contra nomina debitorum.h.d.¶ Not.vltimò deueniri ad nomina debitorum: vt.l.à diuo pio.§.in vendi.ff.de re iud.¶ Opp.de.l.à diuo pio.§.sed vtrum.ff.de re iudi.gl.dicit: intelligo hanc secundum distinctionẽ illius.§. q hæc lex habet locum in debitore cõfitente, & hoc verũ. Nam si neget mali
c tiosè[c] & p mendacium: tunc nõ potest fieri executio.sed Pla. dixit cõtrariũ & malè.¶ Sed quæ est ratio huius? Rñ. in executione adhibetur summaria cognitio.d.l.à diuo.§. si sup rebus.sed in exigendo à debitore negante, exigitur plena causç cognitio: quia debet dari libellus & similia: vt.s̈.de act.& obli.l.negantes.meritò nõ potest fieri executio.¶ Sed qualiter cõsuletur actori? dicit gl.dabitur curator bonis, q porriget li
1 bellum, & litem prosequetur.¶ Ex prçdictis collige, † quod si debitor negans se esse debitorem, esset debitor ex tali causa, quç habet paratã executionẽ: q tunc posset fieri executio cõtra eũ: quia cessat ratio prçdicta. Præterea, ad qd expectamus casum, cuius nil operatur euentus? imò qui iam euenit: nã si negat, cõdẽnaret̃: & postea fiet executio. Sed si reperiat̃ in eo statu: quòd est cõdẽnandus, vel pro cõdemnato habendus: quid impedit quin contra eum fiat executio: non video.
2 ¶ Opp.† dicitur hic, si in cã iudicati. Cõtra, imò & si nõ est lata sententia põt perueniri ad nomina debitorũ: vt.ff. de pig. act.l.si cõuenerit.&.j.quç res pig.obli.pos.l.nomen. Sol.ibi, si vult agere hypothecaria propter nomina debitorum, seu vtili põt: sed si non habet nomina obligata: tunc secus. Fallit
3 in fisco: vt.j.l.proxi.& seq.¶ † Quæro, qualiter fiet hæc executio cõtra nomina debitorũ? tex.hic videtur velle, q authoritate iudicis debitores soluere cõpellantur. Sed dubito cum de iure cõmuni, res pri⁹ debeat capi pignori: & post aliquod
4 tempus distrahi: vt.l.debitoribus.de re iudi.¶ Quæro, † quo
d modo capientur[d] pignora? certe istam practicam tangit glo. melius quam alibi.j.de præto.pig.l.j.& in.d.l.à diuo pio.§. sic quoq;. Sed prædictis videtur cõtrariari. Nã nõ debent capi ipsa nomĩa pignori, sed pecunia.vt.d.l.à diuo pio.§.sed & si pecũniam.&.§.seq.&.l.cõmodis.ff.de re iudi. Respõ.si quidem debitor habebat pecuniam solutioni paratam, ipsa pecunia capietur non nomina: vt.d.l.cõmodis.§.sed & si pecuniam.licet gl.in.d.§.intelligat aliter, sed destruit tex.sed quãdo nõ est parata solutioni: tunc ipsum nomẽ capietur: vt hic. Et aduerte, q quando pecunia capitur est necesse, quod debitor confiteatur, sicut quando capitur ipsum nomẽ: vt.d.§. sed & si pecuniam.in eo quod dicit çque.q.d. eodem modo, quo quando ipsum nomen capitur. Habes ergo quõ ipsum nomen capitur in causa iudicati.

SI debitum. Debitor debitoris fisci cogitur soluere fisco.h.d. Hoc fit in priuato demum condemnato debitore principali: in fisco etiam eo nomine non condemnato, p
e condictionem ex.l.j.de condi.ex leg. Hic non sunt alia[e].

NOn prius. Ad debitorem debitoris non peruenitur, nisi debitore primo discusso.hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Dominium sicut in corporalibus non trãsfertur, nisi traditione secuta: ita in incorporalibus ex solo contractu, non transfertur actio directa. & numero.4.*
2 *Actio utilis regulariter non transfertur, nisi cedatur.*
3 *Libellus in actione directa cõpetenti cedenti, quomodo formetur: & quomodo in actione utili?*
5 *Actio utilis ex datione in solutum transfertur sine cessione.*
6 *Actio directa non competit, nisi sit cessa, uel mandata.*

IN solutum. Ex datione in solutum trãseunt vtiles sine cessione: directç verò nõ possunt exerceri, nisi mãdent̃.hoc dicit.¶ De hac materia dixi vobis in.l.j.s̈. de acti.
f & obl.¶ Vnũ tñ no.[f] quod ponit ista gl.quod sicut in corpo
1 ralibus † nõ trãsfertur dñiũ, nisi secuta traditione: ita in icorporalibus ex solo cõtractu, nõ trãssert̃ actio directa: nisi man
2 detur: vt hic.neq; † vtilis regulariter, nisi cedat̃: vt.d.l.j.s̈.de actio.& obli.vide istã æquiparationem, quç est bona ad multa argumenta &c.

IN solutum. Nomine dato insolutũ, nõ cõpetit exercitiũ directç nisi mãdet̃: sed cõpetit vtilis.h.d.vel sic. Ex datione insolutum transeunt vtiles sine cessiõe: directæ verò non possunt exerceri, nisi mandẽtur.de hac materia dixi vobis in

a ¶ Ratio huius est. Adde eundẽ Bar. in.l.ita stipulatus. colum.xv.in.j.q. ij.q.principalis.ff. de ver.obli.

b ¶ Si in causa.dixi in.l.pro officio.j. de admini.tuto.& Bal.hic.

c ¶ Nã si neget malitiosè.adde Spe. in tit.de primo & secundo dec.§.restat.versi.qd ergo & aliquid p Bald. in.l.etiã.col.j.j. de exe.rei iu.de quo vide latè p Alex. in.d.l.à diuo Pio. §. sic quoq;.ff.de re iud. vbi ponit alias limitationes.

d ¶ Quomodo capientur. Pro hac practica adde eundem Bar.in.l.fi.in prin.de don.

e ¶ Sunt alia. Vide Bar.in.l.iij.§.multa.ff.de iur.fis.Adde in.l.j.C.de conue.fisc.debit.li.xj. secũdum.ij. &.iij. lec.vbi dicitur, q fiscus põt cõuenire debitorẽ debitoris sui, excusso tamẽ prius suo debitore principali. Facit.l. moschis. aliâs incipit qdã. ff.de iu.fisci.

f ¶ Insolutum.no. Adde not. in.l.fi. in prin.ff. de dõa. & Bartol.in.l.j.s̈. de actio.& oblig. in vlti.col.

3 vobis in.l.j.s̈.de actio.& oblig. ¶ Nota,† ꝙ quando formatur libellus.
in actione directa cõpetenti cedenti:formatur procuratorio nomine ce
dentis:vt hic.&.l.planè.fam.ercis.Sed quando formatur in vtili,forma
tur nomine eius,cui est facta cessio:vt hic.&.s̈. de proc.l. qui stipendia
4 & quod ibi videbitis.¶ Itẽ no.vnũ,†quod posuit ista gl.sicut in corpo
ralibus nõ transferẽ dominiũ, nisi traditione secuta:ita in incorporali-
bus ex solo contractu non transfertur actio directa:nisi mãdetur:& vti
5 lis nisi cedaẽ:vt in.d.l.j.s̈.de act.& obl.¶ Quęro,†vtrũ hęc vtilis cõpetat
sine cessione:respondeo:sic in casu isto:vt no.in.l.j.s̈.de acti.& oblig.&
ibi planè dixi.¶ Sed tunc opp.facta cessione videntur mãdatæ actiões
directę:vt.l.ij.s̈.de act.& obl.& ibi no.sed hic est facta cessio saltẽ à lege:
ergo &c.Rñdeo.Aliud est cessionẽ fieri ab hoĩe:aliud à lege:qa istud ꝙ
fit à lege limitatur:vt sola vtilis competat : sed homo cedendo transfert
quicquid potest.Potest autem transferre mandatũ directarũ : ergo &c.
6 ¶ Vlt.no.quandã gl.quæ est hic,quæ dicit id, †quod operatur traditio
&c.quod intellige quantum ad exercitium directarum indistinctè : qa
nullo casu cõpetit nisi actiones sint cessæ,vel mãdatę : sed quo ad vtiles
in aliquibus casibus,non est necessaria cessio:vt.s̈.de actionibus & obli
gationibus. l.j.

De hæreditarijs actionibus. *Rub.*

PEcuniam. Cohæredes possunt conueniri persona
liter pro hæreditaria portione:hypothe
caria insolidum.hoc dicit.¶ Gl.quærit,quid si defunct⁹ erat
obligatus ad aliquid dandum indiuiduum? dic vt in glossa.

REcuniam. Contra hæredes pro portionibus hære
ditarijs potest agi personali,& hypothe
caria insolidum.h.d.¶ Oppo.Dicitur hic,pro parte tibi cõ-
petente.Cõtra qa pro illa parte actio est extincta:vt.l.si adul
ta.j.eo.Sol.expone,vt in gl.¶ Quærit gl.quid si mater debeat rem indi
uiduam?dic vt in glo.

a PRo hæreditariis. [a]Actiones personales dan-
tur contra hæredes pro hæ
reditarijs portionibus:reales quatenus possident.h.d.Vide
gl.quæ ponit casus, quibus dicitur fallere. quam no.Domi-
ni,ista est materia. ff. de verbo.obl.l.iiij.§.cato.& ibi plenissimè exami-
naui,qualiter actiones diuiduæ & indiuiduę,transeunt contra hęredes.
& Cy.hic multa ponit,& dicit.

SVMMARIVM.

1 *Actio in rem, quãdo detur cõtra hæredes pro parte, quã possidẽt. Regula cũ fallẽtijs.*
2 *Restituere rem,est quoddam indiuiduum , & quando dicta obligatio sit indiuidua.*

PRo hæreditariis. Duas regulas ponit hæc lex.
Prima actio personalis daẽ
contra hæredes, pro hæreditarijs portionibus .† Actio in
1 rem datur contra hæredes pro parte, quam possident . h.d.
¶ Oppo.ff.de verb.obl.l.ij.§.ex his. &.l.in executione. §.secunda spe-
cies.Sol.dicit gl.Prima regula huius leg.fallit in.vj.vel.vij.casibus.quos
enumerat per ordinem.¶ Examinemus singulariter. & primò dicit,fal
lit quando indiuiduum esset in obligatione,quo casu quilibet hæredũ
tenetur insolidum.vt in leg.contrarijs.ita dicit gloss.& bene.Quod in-
tellige,q̃ñ agitur ad ipsum indiuiduũ:secus si ad interesse deuenitur : vt
d.l.§.item si in facto.¶ Preterea,dicit gl.Fallit q̃ñ res, quæ debet resti-
tui,possidetur ab vno:vt.ff.cõmo.l.iij.§.hęres.& deposi.l. si duo.In hoc
2 aduerte:iste non videtur nouus casus à p̃cedẽti, †Nã rem restituere,est
quoddã indiuiduũ,cũ pro parte nõ possit restitui.d.l.si duo.& sic vide
tur idem casus cũ pręcedenti:quia indiuiduũ est in obligatione.Sed ad-
uerte.s̈.dixi de indiuiduo,quo ad obligationem.Itẽ aduerte: quia istud
non est verum in qualibet obligatione rem restitui:sed ita demũ,si in ob
ligatione rem restitui est obligatio bonęfidei.Istud probat tex.in.l.iij.§.
hęres.ff.cõmo.Itẽ habet locũ in actione stricti iuris, quãdo cõpetit pro
aliqua re,pro qua posset competere actio in rẽ.Casus est in.l.qui fundũ
§.si tu ex parte.ff.ad legẽ fal.aliâs extra hos casus staremus regulę huius
leg.vt quilibet teneatur proportione hæreditaria.Pro hoc alle.de leg.j.
l.si tibi homo.c.pe.¶ Tertiò fallit in pollicitatione.quod dic,vt in glo.
& bene:& est ratio fauor fisci.¶ Quartò fallit.in.l.iij.in princ. &.§.j.ff.
de alimen.& ciba.lega.Certè istud nõ est propriè fallere.Nam hęc regu
la loquitur de actionibus hæreditarijs,quæ cõpetũt cõtra defunctũ. ibi
de actione,q̃ nunq̃ cõpetit defuncto. Pretereà, ibi actio pro hęredita-
rijs partibus competit ante,q̃ iudex se interponat:sed dicit imminente
fauore alimentorũ concedi sibi:vt decernat vtrum soluatur ab vno:an à
pluribus.¶ Quintò fallit,si testator legauit ab vno hæredũ creditori hę
reditario causa cõpensandi debitum:vt.l.cũ ab vno.ff. de legatis secun-
dò aduerte illa lex.habet duplicem intellectum.Primò, quod loquaẽ in
actione hæreditaria:scilicet de dote,& tũc verũ dicit gl.& tũc fallit.Nõ
enim esset idẽ si legaretur alij quã ei,quę debet habere dotẽ : Non enim
põt facere testator,quin quilibet hęredũ teneaẽ ꝑ parte hæreditaria: vt
s̈.si cer.pet.l.j.Alio modo intelligiẽ in actiõe ex te
stamẽto:& tũc nõ ꝑpriè fallit:qa nõ est actio illa
hęreditaria,quę non cõpeteret cõtra testatorem:
sed primus intellectus cõiter approbaẽ,vt ibi per
do.Fran.¶ Sextus casus est in summaria cogni-
tione,seu actione:gl.dicit verũ:tamẽ nec illa cœ-
pit contra defunctũ cõpetere. ¶ Septimus casus
in casu mirabili.dicit gl.in.l.qui fundũ.§.si tu ex
parte.ff.ad leg.fasc.Certè nec ibi diciẽ de actione
hęreditaria:quę contra defunctũ cõpeteret.Tunc
enim actio dareẽ pro portionibus, sed loquiẽ de
actiõe ex testamẽto:quę licet sit personalis, tamẽ
quãdo agitur ad speciẽ:agiẽ contra illũ, qui pos-
sidet ꝑ modo,quo possidet,Ratio:qa pro ea etiã
competit actio in rẽ.Vnde propter concomitan-
tiã.quã habet cũ ea,daẽ insolidũ contra partẽ. vt
ibi patet.Sed si esset res hęredis,ita ꝙ actio in rẽ
non cõpeteret:tũc actio dareẽ pro portionb⁹ hę-
reditarijs nõ in plus.etiã si vnus totã haberet vt.l.
si tibi homo.§.si fund⁹.ff.de leg.j.¶ Sum⁹ expedi
ti de prima regula,ad secũdã regulã.op.ff.de prę
to.stipu.l.ij.in fi.Sol.ibi loquiẽ quãdo aliquis de
cessit post litẽ cõtestatã:hic ante.& dic vt ibi ple
nè per gl.&:ff.de rei vẽdi.l.si possessor.& de con
di.fur.l.in condictione.

SVMMARIVM.

1 *Actio utilis,an in obligatione seu actione tacita detur con*
tra debitorem debitoris?contra glossa.
2 *Libelli forma q̃ñ quis intentat actionẽ personalẽ prohibitã*
per hanc legem,uel utilem propter hypothecariam.

HAEredem. Cõtra debitorẽ
debitoris nõ cõ
petit actio personalis.h.d.¶ Oppo.ꝙ
possit agere hypothecaria cõtra debi
torem debitoris:vt.ff.de pig.act.l.si conuenerit.
j.quę res pigno.pos.l.nomẽ.Sol.dicit gl.Illud est
verũ in expressa obligatione:secus in tacita.No-
1 tabile dictũ†esset,si esset verũ.quod in actiõe seu
in obligatione tacita,nõ detur actio vtilis contra
debitorem debitoris.glo.ponit hic,quã vide Ista
gl.communiter non tenetur:quia quod non pos
sit agi vtili ex tacita obligatione.non reperiẽ ĩ le-
ge cautũ.Nec ob.lex ista qa hic denegaẽ actio pso
nalis:non autẽ vtilis,quę datur propter hypothe
2 cariã:vt dicit gl.¶ Sed quęro,†quomodo cogno
scam vtrũ quis intentet personalem actionẽ pro-
hibitã per hãc leg.an verò intentet vtilẽ propter
hypothecã?& sic est necesse.quod sciamus forma
tionẽ libelli.Gl.hic mirabiliter dicit, quãdo ego
intentarẽ personalẽ:ego dicerẽ,ꝙ debitor est mi-
hi obligatus obligatione personali.Quãdo inten
to vtilẽ propter hypothecã,nõ dico eũ mihi obli
gatũ:sed dico ꝙ nomẽ eius, vel ius obligationis
est mihi obligatũ.Vide istam gl.quã no. quia est
vtilis propter formationem libelli &c.

HAEredem. Actio personalis
datur contra hære
des,non contra debitores.¶ Oppo.pro
dote reddenda sunt omnia bona tacitè hypothe-
cata:vt.l.assiduis.j.qui po.in pign. habe. & de rei
vxo.actio.l.j.§.sed & vt pleni⁹.Ergo ista domina
habet obligata nomina debitorũ:potest ergo vti
li agere:vt.ff. de pig.act.l.si conuenerit.Sol.dicit,
Azo:& mirabiliter in obligatiõe generali ex p̃ssa
veniũt nomina debitorũ:vt in contrarijs:secus in
tacita:vt hic secundũ eum,quod est multũ singu-
lare.Hãc sol.tenet Pet.contrariũ tenet Cy.& ar-
guit sic.In tacita obligatiõe veniũt bona:vt.l.hac
edictali.§.omnibus.j.de secũ.nup.sed appellatio
ne bonorũ veniũt nomina debitorum : ergo &c.
¶ Dubito in isto passu.Pro Azo.tamen arguo sic
fisc⁹ habet omnia bona tacitè obligata:vt.l.aufer
tur.§.fiscus.ff.de iu.fis.Tamen ego video,ꝙ fisc⁹
non potest conuenire debitorem debitoris sui:
nisi in tribus casibus,qui ponunẽ in.l.iij.§.multa.
ff.de iure fisci.& no.s̈.tit.j.l.iij.Nã si verũ esset.ꝙ
tacita hypotheca porrigereẽ ad nomina indistin
ctè posset fiscus agere contra debitorẽ debitoris
sui.ꝙ est falsum,qui tñ voluerũt tenere cõtrariũ ĩ-
telligũt hãc.l.s.ꝙ mulier, nõ põt intẽtare actionẽ

a ¶ Pro hęreditarijs. Et vide oĩno.Bar. in.l.ij.j.de debi.ci. li.xj.vbi videẽ bonus casus & ĩ hac leg.habes glos.no. iuncto tex. & per istũ tex.hic not.p Bal.in.l.debitori. in.ij.col.C.de pactis.quod si q̃s petat suũ debitũ antequã adeat,nõ videẽ hęreditati renunciare. vide tamen Bal.hic.

personalē contra debitores mariti: sed hypothecariā. ¶ Et qualiter hoc cognoscatur, vtrū intentetur personalis, an hypothecaria? per glossā no. Ex qua habes formam libelli hic. vide eā et signa. Hæc non videntur vera. Nā contra debitores debitoris non datur hypothecaria. sed vtilis, q̄ ipso primo debitori competit directa: vt. l. nomen. j. quę res pig. oblig. poss. sed sustinendo gl. Pōt dici. quod intellexit, quòd non datur personalis actio iure personalis actionis, sed iure hypothecę. Deinde subdit glo. sed & personali potest eū &c. vt. s. ti. j. l. ij. istud non est verū: sed illud fit officio iudicis exequentis: vt ibi patet. & l. ā diuo Pio. §. sic quoq;. ff. de re iudi. Bar.

VT debitum. Donec hæreditatis quæstio terminetur, aliter ex litigantibus non potest sibi petere debitum. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Debitum petens quando uideatur renuntiare petitioni hæreditatis.*

2 *Actus factus contrarius protestationi, quando tollat protestationem?*

3 *Hæreditatis petitio donec terminetur, non potest alter ex litigantibus petere debitum.*

VT debitum. Petitio hæreditatis sub protestatione alterius actionis præiudicialis ad illam non admittitur. ¶ Quęrit
1 gl. vtrum † petendo debitum videatur renuntiare petitioni hæreditatis? & dic q̄ nō quando expressē reseruat petitio. hæredi. si ergo non reseruaret videretur hæreditatem repudiare. Quod probo sic. Actus qui non potest geri citra ius, & nomen hæredis inducit aditionem: vt. l. pro hærede. §. Papiniamus. ff. de acqui. hære. ita actio, quæ non potest geri, absque repudiatione: ergo &c. ¶ Cōtra
2 hoc op. † actus protestationi contrarius: [a] tollit protestationē extra de ap. solicitudinē. sed petere debitum contrariatur illi protestationi, per quā reseruat sibi peti. hęredi. ergo illa protestatio videt̄ nulla: & per consequens videtur renunciatū petitioni hęreditatis. Sol. quando id, quod protestatur est p̄iudiciale ad id, quod petitur: in tm̄ q̄ ei, est præferendū ratiōe maioritatis. & tūc protestatio annullat actū: magis q̄ actus protestationē, vt hic. Si verò essent inuicem p̄reiudiciales parispotentię procedit contrarium. tene menti. ¶ Not.
3 q̄ donec † petitio hęreditatis terminetur, alter ex litigantibus non potest petere sibi debitū. Bart.

> a ¶ Contrarius. De hoc quando act' contrarius protestationi tollat p̄testationem: vide aliquid per Bald. in suo tracta. schisma. quē ponit super rubr. j. si quis ali. testa. pro hi. & per Alexandr. de Imo. in. l. iurisgentiū. §. quod ferè. ff. de pact. per Imo. & ibi latè p d. Fel. in. c. cū. M. ferrariensis'. extra de consti.

SVb prætextu. Quæstio pecuniaria propter pupillarem ætatem non differtur.

SI adulta. Contra cohæredes potest quis agere pro hæreditaria portione: & sit non soluēdo. potest impetrari separatio.

SI adulta. Si creditor debitori succedit pro hæreditaria parte: actio extinguitur pro residuo, cohæredes possunt conueniri: & sic bonorum separatio poterit impetrari. h. d. vel sic. Potest quis agere contra cohęredes, pro hęreditaria portione: & si non sunt soluendo pōt separatio bonorū impetrari. h. d. Ad euidentiā pręmitte. dicit gl. de separatione bonorum. Bart.

CReditores. Creditores debent conuenire hęredes: non legatarios. h. d. &c.

CReditores. Legatarij nō possunt, ā creditoribus conueniri. h. d. vel sic. Creditores debent conuenire hęredes, non legatarios. Vides ergo quod legatarij non dicuntur creditores hęreditarij: quod est verum, quando est controuersia inter creditores: vt dicit gl. in casib' tamen datur actio contra legatarios: vt. j. de iure delibe. scimus. §. licentia el. primo. Bar.

Ex delictis defunctorum inquantum hæredes conueniantur. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Actio descendens ex delicto defuncti, quando detur contra hæredes. remißiuè, & nu. 6. & nu. 9.*

2 *Litis contestatio, quando detur contra hæredes. remißiuè.*

3 *Actio descendens ex contractu pro dolo commisso in contractu per defunctum, qn̄ detur contra hæredes. & nu. 13.*

4 *Actiones descendentes ex delicto, quando dentur hæredibus. & nu. 17.*

5 *Actio de calumniatoribus datur ad quadruplum eius, quod recipit, non quod est damnificatus.*

7 *Condictio furtiua est ex delicto.*

8 *Pœna qn̄ imponitur ipso iure, non est necessaria litis contestatio.*

9 *Defunctus si fuit confeßus delictum, an dabitur actio cōtra hæredes. Et an ex delicto unius prælati detur actio in successorem? remißiuè. nu. 10.*

11 *Hæredes de iure canonico, an teneantur pro delicto defuncti ultra id quod ad eos peruenit.*

12 *Hæredes usurariorū, an teneantur ad restitutionē usurarum.*

13 *Hæredes defuncti quando teneantur actionibus prouenientibus ex contractu defuncti. Et ex contractu nullo non potest actio oriri. nu. 14.*

15 *Actiones descendentes ex quasi contractu, quando dentur contra hæredes.*

16 *Actio ex contractu quando detur hæredibus.*

b POst litis. [b] Hęc lex summat seipsam, & totam materiam. Breuiter dicit. Actiones descēdētes ex delicto post litis cōte. dantur cōtra hęredes insolidū: aliâs quantum ad
1 eos peruenit. h. d. ¶ Op. & videtur, † q̄ istę actiones non dantur cōtra hæredes, vt. ff. vi. bo. rap. l. ij. §. fi. Sol. dicit gl. q̄ hęc est regula. fallit hic in casibus, qui hic ponūtur in gl. breuiter circa hoc dic: vt dixi tibi plenè. in. l. j. ff. de priua. deli. ¶ Op. ij.
2 † q̄ etiam post litis contest. non detur contra hęredes regulariter: vt. l. ex iudiciorū. ff. de accu. Sol. hic loquitur in actionibus ciuilibus descēdētibus ex delicto Leg. cōtrarię loquunt̄ in actiōibus criminalibus: quę an dant̄ contra hęredes. siue descēdant ex legibus publicorum iudiciorum, siue ex legibus priuatorū iudiciorū: dic vt ibi plenè dixi vobis. & gl. hic tāgit in fi. ¶ Op. iij. de. l. ex cōtractib'. & l. ex depositi. ff. de acti. & obli. & l. si hominē. §. datur. ff. depo. Dicit gl. q̄ regula istius leg. habet locū quādo delictū cōmittit̄ extra contractum: sed quando cōmittitur in cōtractu, regulariter datur cōtra hęredes: sicut cōtra defunctū. fallit tamen in casibus, quos gl. hic ponit. Breuiter
3 † quādo dolus commissus in contractu purgatur: per actionem descendentem ex contractu, datur contra hęredem, sicut contra defunctum: non distincto, an lis sit cōte. vel nō: peruenit, vel nō: vt in leg. alle. in cōtra. s. Sed qn̄ dolus cōmissus circa cōtractū. nō purgat̄ p actionē descēdētē ex cōtractu: tūc nō dat̄ contra hęredes insolidū: nisi sit lis cōte. vel quatenus ad eos peruenit: vt in casib' in quibus gl. dicit, fallit. & vide gl. ibi, si autē sit excōtractu vel quasi &c. Si eos bene aduertas, qn̄q; dolus cōmittit̄ in quasi cōtractu: tunc quid iuris sit, habuistis in. l. curatoris. s. de neg. gest. j. de in lit. iuran p totū. hic dicit̄ qualiter hęc actio detur contra hęredes. ¶ Sed quęro, vtrū actiōes ex delicto dentur hęredibus. hic glo. in prin. examinat. Tu dic, vt dixi in. d. l. j. ff. de priua. deli. &c.

c POst litis. [c] Actiones descēdētes ex delictis dātur contra hęredes insolidū: post lit. contesta. aliâs quantum ad eos peruenit. h. d. Gl. est multū plena: & ideo pro eius declaratiōe eā diuido in quatuor partes: quas recitabo p quatuor' quęstiones,
4 & aliqua dicā vltra. ¶ Et primo, † an actiōes descēdentes.

> b ¶ Post litis. hāc legē hic not. limitat Bal. i. ij. col. in q̄tū dicit, q̄ acti. ex delicto nō trāsit ī hęredē: nisi inquātū ad eū peruenit. tamen si res ex delicto quęsita sit per delinquēte cōsumpta: adeò, q̄ ex illa cōsumptiōe seruata est. Aliâs res, quę delicto nō cōmisso cōsumpta: fuisset, p illa re hęres cōueniri poterit, alle. tex. no. i. l. si ipsa. quod met. cau. tene mēti. Itē limita, & intellige hāc leg. put not. ī l. iij. §. q̄ autē. ff. q̄ q̄sq; iu. & qd' ibi late. Itē limita, & intellige, nisi p p̄sentes: etiā lit. cōte. recederetur ab instantia: vt etiam voluit Bart. p illū tex. in. l. cū mota. s. de transac. & ad hāc leg. vide Spe. & Io. an. in tit. de accu. §. j. ver. quid sit latro. & hic baldus. ī. j. et. iij. col. et hæc lex etiā facit de iure canonico: vt hic p Bald. Ad q̄ adduco, qd' no. voluit. d. Ant. ī. c. si diligenti. de pręscriptio.

> c ¶ Post litis. Admateriā huius. l. vide tu eūdē. Bar. & ibi Alex. ī apostil. ī. l. j. ff. de priua. deli.

dentes ex delicto den̄t heredib⁹. Breuit̄ dic clarius, quam gl.
Aut actiones cōpetebant defuncto, vt cuilibet de populo:
aut iure proprio. Primo casu, nō trāseūt, nisi lite cōtestata: vt
l. si cui. ff. de ver. sig. Secūdo casu, si quidē cōpetūt ad vindi-
ctā, non transeunt ad hęre. nisi lite contestata: vt. l. iniuriarum
ff. de iniu. l. cū emancipati. §. emācipatus. ff. de colla. bo. de in
ius voc. l. pe. Aut ꝓsequit̄ rē familiarē: & tūc regula est, quod
cōpetit hęredibus. Fallit in actio. in factū de calūnia: vt. l. hęc
5 actio. ff. de calū. secūdū vnā lect. Sed possumus dicere, †ꝙ il
la actio cōpetat ad vindictā. dat̄ enim quadruplū eius, ꝙ qs
recepit nō ad quadruplū eius, quod qs est dānificat⁹: vt. l. j. in
6 prin. eo. tit. ¶ Sed quęro, & assumo gl. ibi ecōtra. vtrū† actio
nes dentur cōtra hęredes? dicit gl. regula est, ꝙ sic: quaten⁹ ad
eos peruenit nō vltra. Fallit in actione vi bo. rap. Itē in inter-
dicto vnde vi: vt. ff. vi bo. rap. l. ij. in fi. & ff. de vi. & vi arma. l.
j. in fi. Certè puto, ꝙ illę leges faciant regulā pro se: quod vbi
cūq; actio prætoria denominat̄ ab ipso delicto: vt vnde vi. vi
bo. rap. & simi. talis nō datur contra hęredē: sed datur in fa-
ctū loco ipsius pro alia, si qua competit per rationem positā
in dictis legibus. Item fallit. dicit gl. in condictione furtiua:
vt. l. si pro fure. ff. de cond. fur. Sed ista nō est ex delicto. sed
ex varijs signis causarum. Domini, istud est verū dictū: Rō est
7 falsa. Nam† condictio furtiua est ex delicto: vt. ff. re. amo. l. si
mulier. §. penul. & ff. de cōpen. l. si ambo. & per Gul. quē re-
citat do. Bartolucius in. d. l. si pro fure. Est ergo ratio, frequē-
tia huius delicti, propter quam constitutum est hæredē tene
ri insolidū. Item fallit, dicit gl. ff. quod quisq; iur. l. iij. §. ꝙ au
tem. Ratio: quia priuilegium transit ad hæredes: ergo & pœ-
8 na. Ita dicit gl. Tu dic, & melius. ibi† loquitur in pœna à iu-
re imposita ipso iure. Vnde non est ibi necessaria lit. conte.
cū ipsa lex. ibi faciat executionē. Simile est in. l. cōmissa. ff. de
publ. Et per hoc soluo vnū contrariū de. l. Caius. ff. ad Silla-
nia. vbi etiā lit. non cōtest. conuenitur hæres insolidū. Nā di-
cunt quidā, quòd ibi loquitur in delicto commisso, in nō fa-
ciēdo. quod nihil est dicere: Dic ergo, quod ibi erat facta exe
cutio ipso iure. Nā propter inultam mortē defuncti, ipso iu
re priuabitur hęres hęreditate: quod apparet: quia cōuenitur
hęredi. peti. non aūt accusatur, vt priuetur hęreditate: vt no.
in. l. j. j. de his, qui. vt indi. ff. ad Silla. l. in cognitione. Item fal
lit si lis est contestata. Istud est verū. ¶ Sed iuxta hoc quęro:
9 †quid si ē confessus? & vt augeā dubium, pono eū confessum
in causa criminali: vtrum dabitur actio contra hæredes? Spe
a cu. dicit quod sic,[a] in ti. de accu. §. j. ver. quid si latro. dixi. in
l. j. ff. de priua. deli. ¶ Item fallit, dicit gloss. in. l. ij. ff. ad legem
Iuliam repetun. quod est verum secundum vnam lec. Secū-
dum aliā, non fallit: sed est aliud speciale. Dic ergo breuiter:
aut ex maleficio imponitur pœna ipso iure: & trāsit contra
hæredes. Aut venit imponenda ab homine: & tunc aut lis est
contestata contra defunctum: & datur insolidum cōtra hæ-
redes vt hic. Fallit in casu. l. ij. ad legem Iuli. repe. secundum
vnam lec. Aut lis non est contestata, & datur cōtra hęredē, in
quātum ad eū peruenit regulariter: vt hic: Fallit in cōdictio
ne furtiua, q̄ dat̄ insolidū cōtra furē. d. l. si ꝓ fure. In vno tñ ē
differentia, quod quando datur cōtra hæredē in eo, quod ꝑ-
uenit: si est actio ciuilis datur eadem. Si prætoria tunc: aūt de
10 nominatur à delicto: & tūc nō datur eadē. ¶ Quæro, † vtrum
datur actio in successorē ex delicto vnius prælati? dic vt per
11 Inn. in. c. cū dilectus. extra de ord. cog. ¶ Quæro, † vtrū hoc
sit verum de iure canonico: quod hæredes non teneātur nisi
inquantum ad eos peruenit? videtur quòd sic: cū idem sit de
iure naturali: secūdū gl. in. l. j. ff. de priua. deli. In contrarium
videtur casus in. c. j. de rapto. sed ibi loquitur in actione, quę
nō est pœnalis ex vtraq; parte: secus puto in actionibus ex
12 vtraq; parte pœnalibus: vt. d. l. de priu. deli. ¶ Quæro† vtrū
de iure ciuili hęredes vsurariorum possint compelli ad resti-
tutionē vsurarum? videtur quòd nō, nisi quātum ad eos per-
uenit: In contrariū est veritas. Nā vsurarij tenentur ad resti-
tuendū vsuras non ex delicto: sed ex condictione indebiti: q̄
est ex quasi cōtractu: vt. ff. de cond. inde. l. si non sortē, in prīc.
& per Inn. in. c. Michael. extra de vsur. Prędicta vera in actio
nibus descendentibus ex delicto. Quid in actione descēden-
te ex quasi delicto? gl. hic in prin. videtur dicere idē. Pro hoc
habem⁹ in. l. si filius. in fi. cū. l. se. ff. de tute. & rō. ¶ Venio ad
13 tertiā parte gl. & quæro, † quid de actionibus descendentib⁹
ex contractu? dicit gl. Istę regulariter dantur cōtra hæredes:
Fallit in casibus. Tu dic & examina bene totam gl. Si quidē
actio oritur ex contractu non est dubium, quòd datur hęredi
bus: & cōtra hęredes: vt. s. tit. j. per totū. & per totū tit. de ac-
q. hęre. Si verò dat̄ ex cōtractu propter delictum: tūc aut pur
gatur dolus, per actionē descendentem ex eo cōtractu: & da
tur cōtra hęredes: siue sit cōtractus bonę fidei, vt. l. ex deposi
ti. & l. ex contractibus. ff. de acti. & obli. & l. si hominē. §. da-
tur. ff. depo. & ff. cōmu. diui. l. itē quāuis. & ibi no. siue sit stri
cti iuris: vt. l. ex ea parte. §, fi. ff. de ver. obli. Aut non purgat̄
per actionem descentē ex contractu: & non datur contra hę
redes nisi inquantū ad eos peruenit. & ita loquunt̄ oēs leges
in quibus gl. dicit. fallit. Nā in. §. aliquādo. insti. de perpe. &
tempo. actio. dolus ibi dedit causam contractui. Vnde est ip
14 so iure nullus: † vnde ex eo nō potest oriri actio. In casu. l. iij.
§. pe. & fi. ff. si mē. fal. mo. dixe. nō oritur actio ex contractu:
sed ex delicto. & in. l. illud. §. fi. ff. de tribu. quia ibi tenet̄ do-
minus propter dolum commissum, in malè distribuēdo, simi
liter fallit in. l. fi. ff. de edendo. & ff. de preca. l. quęsitū. §. fi. de
quo dic, vt in. §. datur. d. l. si hominē. ff. depo. Item fallit in. l.
si eum. §. qui iniuriarū. ff. si quis cau. & dicit verū. qa ibi actio
subrogatur in locum actionis descendentis ex delicto. ¶ Quę
15 ro, † quid in actionibus ex quasi contractu. glo. in prin. videt̄
dicere idem cum ęquiparet contractus, vel quasi: ꝙ non est ve
rum. Sed est dicendum, quod aut delictum purgatur ꝑ actio-
nem descendentem ex quasi contractu necessario: & tunc non
est verum: vt in tit. de hęre. tu. & de in litem iuran. per totum.
Aut oritur ex quasi contractu initò voluntariè: & tūc datur
in totum secundū verā opi. vt. l. curatoris. s. de neg. gest. & d.
16 l. iij. §. hęc autem actio. ¶ Quęro, † an actio ex cōtractu det̄ hę
redibus. gl. dicit ꝙ regulariter sic fallit in. l. j. §. videamus. j. de
rei vxo. act. & de ope. lib. l. si operarū. Ratio. in primo est ius
cōsolidationis. quę cōpetit filię. Ratio ī secūdo est: qa illud ad
quod cōpetebat actio est merè personale, & idē vbicūq; hoc
cōtigerit. ¶ Venio ad vltimā partē gl. quęro, nunqd actiōes
17 criminales trāseāt † ad hęredes, vel cōtra hęredes? glo. dicit, ꝙ a
nō regulariter. fallit in quinq; casibus, in lege ex iudiciorū. ff.
de accu. Prędicta vera, siue reus decedat ante litem contestatā
siue post: sed si decedat post sententiam, tamen appellatione
suspensam, distingue, vt. l. fi. j. si reus vel accu. mor. fue. & l. j. ff.
si penden. appel. mors interue. Bar.

De constituta pecunia. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Actio de constituta, ut detur, non requiritur, quòd debitum præcedat, qñ quis constituit se soluturum per stipulationem.*
2 *Actio ex pacto nudo oritur quando quis pacto se constituit soluturum debitum à se, uel ab alio.*

SI pro alieno. Actio de constituta, est perpetua, & transi
toria ad hęredes, & cōtra hęredes. h. d. ¶ Ad
uerte, ad hoc, vt habeat locū actio de cōstitu-
ta, requirit̄ ꝙ ꝑcedat debitū: ꝙ est verū, quā
do qs se soluturum cōstituit pacto nudo: sed
1 † si per stipulationē, tūc etiā si debitū in veritate non pręces
sit, tenetur cū effectu. Probatur insti. de acti. §. de cōstituta. &
ff. de verbo. obli. l. si diuortio. quod tene menti &c.

SI pro alieno. Pro debito alieno tenet̄ cōstituēs, et eius hęres. De
bes scire ad euidētiā, ꝙ fundamētū isti⁹ actiōis: est
2 qa regulariter † ex nudo pacto nō orit̄ actio: sed in
hoc casu speciali ītroductū est ꝑ ꝑtorē, qñ qs cōstituit se solu
turū, ꝙ erat debitū à se, vel ab alio: vt insti. de acti. §. de consti
tuta. si enim ꝑ stipulationem promitteret̄, haberet locū certi
condictio ex stipulatu.

SVMMARIVM.

1 *Dictio aut, constituit duos reos insolidum.*
2 *Impersonalitas ex parte promittentis, uitiat obligationem.*
3 *Idem quando esset in uerbo obligatiuo, seu obligationis inductiuo.*
4 *Verbum primæ personæ qñ profertur suppositum subintelligitur ego.*

SI quando. Hęc est bona authē. ¶ Nota de dictione aut, de qua facio b
magnum festum in materia de duob. reis. Quod
licet nō dicatur, ꝙ sint duo rei insolidum: tñ si ap
1 ponatur † dictio aut, duos reos constituit insolidū: vt de hoc
2 habes in. l. si ex toto. §. fi. ff. de leg. j. ¶ Not. secūdò † ꝙ imperso
nalitas vitiat obligationē. quod intellige, quando impersona
b litas est ex parte promittētis[b], secus si est impersonalitas ex
parte stipulantis, vt. l. stipulatio ista. §. si quis ita. ff. de ver. ob
3 li. Itē hoc verū, quādo † impersonalitas, est ī verbo obligatiuo
seu in verbo obligationis inductiuo: secus si esset impersona
litas in verbo obligationis executiuo: vt. l. fi. §. fi. ff. si cer pet.
& l. illa. §. j. ff. de verbo. obli.

a ¶ Quod sic. adde eundū Spe. in tit. de interro. in iudi. fa. §. nunc de interrogatorijs. ver. qd si is. et adde q̄ no. in. c. ī literis. de ra. & ibi vide. d. Ab. & eūdē in. c. fi. de sepul. & ibi qñ hęres teneat̄ ex delicto defuncti. de quo etiam vide ꝑ Pet. de anc. in cōs. ccccxiiij. & adde Io. fab. hic, ꝙ ubi esset iniūcta pœnitētia semp hæres tenetur: & idē Inn. & ibi Abb. ī d. c. fi. de sepul. & sic facit secūdū Io. fab. hic: ꝙ hæres non tenet̄ ad emēdas non taxatas, licet defunctus gagiauerit. & etiā adde, quod vbi pro delicto esset imponēda pœna, partī pecuniaria: partī corporalis, quòd pecuniaria nō extinguitur morte. l. defuncto. ff. de publi. iudi. ita Io. fa. hic alle. no. ī. §. nō autem. inst. de perpe. & temp. actio.

b ¶ Promittentis. Idē dicas, ex parte libellantis: vt si quis dicat nomine iudex petit̄ à vobis: secundū Bal. in. l. edita in. iiij. co. C. de eden. per Bart. in. l. competi. §. in summa. quod vi aut clam,

SI quando. Ex ista aut. †no. quòd quã
do profertur verbum pri
mæ personę. intelligitur suppositum ego, vel
nos. ¶ Secundò no. quòd impersonalitas ex
parte promissoris: vitiat obligationẽ. ¶ Ter-
tiò no. quod si plures sunt promittentes alter
natiue, quilibet tenetur insolidum. Simile in. l. si ex toto. §. fi.
ff. de le. j. & de le. ij. l. si quis Titio aut Seio. ¶ Vlt. no. ꝙ imp-
4 sonalitas[a] vitiat obligationem. Intellige quando impersona-
litas est ex parte promittentis: secus si ex parte stipulantis. l.
stipulatio. ista. §. si quis ita. ff. de verb. Item hoc est verũ, quã
do impersonalitas est in verbo obligatiuo: seu obligationis
inductiuo: secus si esset in verbo obligationis executiuo. l. fi.
§. fi. ff. si cer. pe. l. illa. §. j. ff. de verbo obligationibus.

REceptitia. Receptitia actio sublata est, &
omnis res potest in constitutũ
deduci: & actio de constituta est personalis & per
petua. h. d. tota ista lex. Vide gl. quę est hic. in fin.
¶ Not. casum expressum: quia negociatores possunt facere
statuta inter se quod tene menti &c.

SVMMARIVM.

1 *Actiones personales durant triginta annis.*
2 *Actio de constituta habet duo priuilegia.*
3 *Pecuniæ nomen, quandoq; strictè: quandoq; largè: & quandoque largißimè accipitur.*
4 *Campsores, & alij negociatores possunt facere statuta.*
5 *Statuta campsorum inter eos in decisorijs, seruantur in curia aliorum.*

REceptitia. Actio receptitia est sublata:
& omne debitũ, & omnes res
possunt inconstitutum deduci. hæc actio est per-
petua, & competit hæredibus, & contra hęredes
h. d. Primò tollit actionem receptitiam. Secundò ponit tria
vitia, circa actionem de constituta. quæ per ordinẽ tollit. Ter
tiò statuit eam transire ad hęredes, & contra hæredes. Quar-
tò ponit quæ impediunt constitutum. Quintò respõdet cui
dam obiectioni. Vltimò confirmat statuta campsorũ. Secun-
da ibi, cum igitur. Tertia ibi, sed & hæredibus. Quarta ibi: ita
1 tñ. Quinta ibi: & neminẽ. Vltima ibi, in his. ¶ No. †ꝙ actiões
personales durant triginta annis. Fallit in casibus: vt dicit gl.
2 ¶ Not. †ꝙ actio de constituta habet sua priuilegia, quæ sunt
duo secũdũ gl. Primò, ꝙ ex nudo pacto orit̃ actio. Secũdò de
spacio decẽ dierũ: vt. l. promissor. §. j. ff. eo. Posteà dicit gl. ꝙ
illud est de iure cõmuni: vt. l. quod dicimus. ff. de solutioni.
quod nõ est verũ: qa in. l. ꝙ dicim⁹. tẽpus est arbitrio iudicis:
3 sed in constituto est limitatũ. ¶ Not. †quod nomen pecuniæ
accipitur largissimè: quandoq; largè: quãdoq; strictè: vt in gl.
4 ¶ Vlti. no. †quod campsores, & alij negociatores possunt fa
cere statuta, quæ seruantur, & valida sunt: vt hic. &, s. de iuris.
om. iudi. l. fi. & plenè dixi in. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur.
5 Quæ statuta seruabuntur inter eos tantum: vt glo. dicit. †Sed
an seruarentur in curia aliorũ? gl. hic videt̃ dicere ꝙ nõ. Doc.
dicunt contrariũ. Nam in his, quę pertinent ad litis decisionẽ
b si litigiũ esset inter campsores, [b]seruantur eorũ iura corã om
ni iudice. l. si fundus. ff. de euictio. Bar.

DIui adriani. Exceptio diuisionis, quę orit̃
ex epistola diui Adriani habet
locum etiam inter plures constituentes. h. d. &c.

DIui Adriani. Beneficium diuisionis, ex
epistola diui Adriani ha-
bet locum inter plures, alienum debitũ constituẽ
tes. h. d. ¶ Op. ff. rẽ pup. sal. fo. l. fi. Sol. speciale est
ibi: & est casus, in quo plures fideiussores, non habẽt benefi-
cium diuisionis.

De probationibus. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Probatio, est rei dubiæ per argumentum ostensio.*
2 *Iudicis anim⁹, qñ ad fidẽ, uel credulitatẽ deducitur: dicitur fieri ostensio.*
3 *Argumentorum appellatione, ueniunt testes & instrumenta.*

1 ¶ Continua vt in gl. †Quęrit gl. quid est probatio? & respon
det, ꝙ est rei dubię per argumẽtũ ostensio. Et aduerte osten-
2 tio ista dicit̃ fieri: †qñ animus iudicis ad fidẽ, & credulitatẽ de
ducit̃: vt. l. quinquaginta. & ibi. no. ff. de ꝓbatio. & l. cũ de ęta
3 te. e. ti. Item ꝙ dicit argumena, †non intelligas de argumẽtis tã
tum & rationibus syllogisticis: quia ẽt de testib⁹, & instrumẽ
tis ad inducẽdũ iudicẽ ad fidẽ: vt per totũ hunc ti. & se. Quę
rit gl. vnde dicitur probatio: & dicitur à verbo probo. Bart.

VT creditor. Actor suam intentio
nem & reus suã exce
ptionẽ, debet probare. h. d. ¶ Quęro, vtrum
eoipso, ꝙ debitor dicit se soluisse, fundata sit
intentio creditoris: quasi videat̃ ille cõfiteri
debitum? d. Dy. videt̃ dicere ꝙ sic: in. c. null⁹
pluribus. de re. iu. li. vi. Ego dico contrariũ in. l. non vtiq;. ff.
de excep. videtur tex. in. l. cum deinde. ff. de proba. &c.

SVMMARIVM.

1 *Aduersarius ubi negat, uel dubitat respondendo: onus probationis transfertur in alium.*
2 *Intentio actoris, an sit fundata ex eo, quod reus opponit solutionem.*

VT creditor. Sicut actor debet proba-
re suam intentionẽ. ita re⁹
1 suam exceptionẽ. h. d. ¶ Quæro, †quãdo alicui in
cũbit onus probandi? Respõdet gl. quãdo aduer-
sarius negat, siue dubitat. Si ergo petitioni per aduersarium
responsum est, quod dubitat: ita mihi onus probationis in-
cũbit: ac si negaret. An autem admittatur responsio sic: ista vi
debitis. s. de iura. calum. l. ij. §. quod obseruari. no. ff. de peti.
hęredi. l. si debitor & de iureiurando. l. iusiurandum & ad pe
cunias. in prin. ¶ Quęro quę est ratio hui⁹ leg. ꝙ creditor de
bet ꝓbare numerationem: debitor solutionem? dic vt in gl.
2 ¶ Quęro circa leg. istã: †vtrũ eoipso, ꝙ re⁹ opponit exceptio
nem solutiõis sit fundata intentio actoris: ita ꝙ nihil habeat
actor probare? quidã dicunt, ꝙ casus est hic, ꝙ reo incumbit
onus probandi. Certè in cõtrariũ est veritas. Nã si reus negat
c sol. Illa solutiõis allegatio pręsumptionẽ[c] debiti nõ inducit,
casus est in. l. cũ de indebito. ff. eo. vnde iudex debet dare ter-
minũ ad probandũ vtriq; parti. Casus est secundũ vnã lec. ff.
de condi. inde. l. iulianus. licet Dy. dixerit cõtrariũ et malè in
c. nullus pluribus. extra de reg. iur. in. vj. & idẽ Cy. & ita de-
bet intelligi hęc. l. licet vtriq; parti detur terminus ad probã-
dum. dixi latè in. l. non vtiq;. ff. de excep.

SVMMARIVM.

1 *Possessor non præsumitur dominus.*
2 *Actor succumbens in rei uendicatione agit publiciana.*

POssessiones. In re possessa debet pro
bare petitor, non posses-
1 sor. h. d. Istã leg. inducebat Placen. †quod posses-
d sor dominus pręsumatur. quod falsum est[d]: vt in
glo. videbitis. j. eo. l. cum res &c.

POssessiones. Actori incũbit onus probá
di dominium: aliâs posses-
sor absoluitur. h. d. vel sic. ¶ In reali debet probare
petitor nõ possessor, ¶ No. ꝙ actore non probãte possessor
absoluitur: vt. l. qui accusare. s. de edẽ. ¶ Opp. ꝙ apud reum
absolutum non remanet dominium: vt. ff. de iureiur. l. sed etsi
possessori. & ff. eo. l. circa. de excep. rei iudi. l. excepti. Huius
timore exponit gl. & Io. hic, dñiu. i. possessio. Simile in. l. in-
terdũ. ff. de ver. sig. & hęc est vera. Alię non sunt verę. dic vt
2 in gl. & dicã in. l. cũ res. j. eo. ¶ Quęro, †si actor succumbit in
rei vendicatione, an possit agere publiciana? doc. & gl. dicũt
ꝙ sic. ff. de euic. l. minor. §. j. dic vt ibi plenè dixi.

EX persona. Ex ꝑsona tutoris, qui fuit
soluẽdo tẽpore depositi of
ficij, nõ põt alius cõueniri. h. d. Et materiã hui⁹ leg.
habuistis. s. de transac. l. j. & ibi dixi. & j. ar. tute. l.
j. Videtur ergo, ꝙ ego debeã probare ipsum tũc nõ fuisse sol
uendo, quasi de iure pręsumat̃ cõtrariũ. Rñ. hic est de casibus
e in quibus ex pręsenti pręsumimus in pręteritũ.[e] Qui em̃ mo
do soluendo non est: retro pręsumitur nõ soluẽdo, nisi probe
tur contrariũ: & econuerso in iudicijs. & de hoc cõsueui dare
quandam distinctionem domini Old. quam ipse ponit in. l. j.
§. si magistratus. de magi. conue. non sunt alia hic &c.

SVMMARIVM.

1 *Soluendo modo qui non est, præsumitur retro non fuisse soluẽdo. et nu. 5.*
2 *Tutor quando conueniatur ex persona alterius?*
3 *Tutor excusatur, si contutor tempore finitæ tutelæ erat soluendo.*
4 *Diuitem debet probare, scilicet qui se diuitem adstruit.*
6 *Præsumptio ex præsenti, quomodo protrahatur in præteritum?*

EX persona. Qui aliqd dicit certo tẽpo-
re fuisse: illud debet ꝓbare
1 h. d. vel aliter. †Nõ ꝓsumit̃ quẽ diuitem fuisse nisi
probet̃. vel sic. Ex persona cõtutoris, qui fuit sol-
uẽdo tẽpore depositi officij, non põt alius conueniri. ¶ Not.
2 tria †ꝙ quãdoq; vnus tutor cõuenitur ex persona alterius. de
quo in. l. j. s. de transac. glo. hic tangit: tamen non curo referre

a ¶ Impersonalitas. Adde tu qñ impersonalitas vitiat: & vide p Alexan. de Imo. i. l. fina. & ibi Mod. ff. licer. pet. scilicet ꝙ nõ uitiet libellũ, Adde eundem Alex. in. l. stipulatio ista. §. si qs ita. ff. de uer. obli. & ibi etiã de materia. & ĩ. §. sicut. & ĩ l. quoties. & ĩ. l. in illa. §. j. ff. eo. tit. & ĩ libello. Adde Bal. in. l. licet. ff. nautæ caupo. stab. & Roma. ĩ cõs. clxxxvj. inci. in casu ꝓposito resecatis superfluis.

b ¶ Inter cãpsores. Adde, ꝙ idẽ esset si esset inter cãpsorẽ, & nõ cãpsorẽ: & statuta fuissent approbata à superiore. ita Sali. hic. & ĩ. l. fi. ff. de iuris. om. iudi. refert, & sequit̃. d. Io. bapti. Calcialupus in repeti. l. oẽs populi. char. iij. col. ij. uersi. deinde. ff. de iusti. & iure.

c ¶ Præsumptionẽ. Et quãdo reus recipiens uideat̃ fateri intẽtionẽ agẽtis: vide latè per. d. Feli. in. c. cũ venerabilis de exce. & ibi ponit regulam cũ sex fallentijs. et vide aliquid per Lãfran. de Brixia in repe. c. quoniã cõtra falsam. ĩ ver. excep. co. ij. de ꝓbatio.

d ¶ Falsum est. Cõtra Placen. est casus rectè intuenti. in. l. qui vas. ff. de furtis.

e ¶ In pręteritum. Qui nunc est soluendo, præsumit̃ ita fuisse in pręteritũ, & ecõtra. Vide etiam per Bal. in. l. nõ ignorabit. s. ad exhib. & per Bar. in. l. si prius. de ope. no. nun. & in l. his cui. §. ijsdem de acqu. & ĩ. l. si qs et ibi bar. de adul. vide tamen quod habetur in. l. matrem. j. eo. & adde quod si probo te nõ esse soluẽdo ꝓsumitur etiam in futurũ, secũdũ bal. ĩ. l. iij. C. si vẽ. pi. ag.

Secundo

3 ¶Secundò no.† ꝙ excusat tutor, si contutor erat
4 soluendo, tempore finitæ tutelæ. ¶Tertiò no.†
ꝙ ille, qui dicit se fuisse diuitem, & soluendo, de
bet probare. Ad secūdū no. op. & videtur, ꝙ suf-
ficiat. quē non esse soluendo tēpore, quo agitur,
vt. l. inter fideiussores. ff. de fideius. Sol. secūdum
Pet. ibi in fideiussore, qui sponte intercedit: & iō
plus grauatur. hic in totoribus, quorū officiū est
necessarium: ideo ad eorū excusationē sufficit tē-
pore finitæ tutelæ quē esse soluendo. ¶Ad aliud
op. & videtur, ꝙ actori incumbat onus probādi
non reo: vt in. l. frustra. j. eo. & s. l. proxi. Sol. acto
ri incumbit onus probandi suam intentionē: reo
suā exceptionē: vt. s. l. j. sed hic reus dicit: iō pro
bat. ¶Contra hoc opp. quilibet præsumit ido-
neus, & bonus, nisi probetur contrarium: vt. j.
de test. l. omni. Ergo debemus præsumere istum
fuisse diuitem: nisi probetur contrarium. Sol. di-
5 cit gl. hoc ideo: † quia ex pręsenti præsumitur in
præteritū. Vult ergo, ꝙ qui hodie non est soluen
do, retro p̄sumat no soluendo. Idē nota. in. l. cū,
qui. ff. eo. & in. l. non est necesse. de magi. cōuenie.
6 l. j. §. si magistrat⁹. ¶Istud examinemus, † quomo
do ex præsenti præsumatur in præteritū. & op.
de. l. iiij. ff. eo. vbi, qui hodie fugit, nō præsumit
retrofugisse. Sed Old. in sua quadam disputatio
ne dicit: quandoq; præsens status rei, est cōnex⁹
tempori pręterito: & tunc de præsenti p̄sumitur
in p̄teritū: vt in aut. de restit. & ea, quæ parit in. §.
vnum si quidem. Quandoq; non est connexus: et
tūc aut præsens status habet in præteritum cōtra
riam necessariā veritatē. Exemplū: licet seru⁹ fu-
gerit, tamen in præteritū ponitur de necessitate
tēporis: quo verū est ipsum non fugisse, quando
erat puer: tunc de præsenti no præsumimus in p̄-
teritum: vt. d. l. iiij. ff. eo. Quandoq; non habet in
præteritum necessariam, veritatem contrariā: vt
paupertate, & diuitijs. Potest enim esse, quod qs
semper fuit diues: vel semper fuit pauper: & tūc
de præsenti præsumitur in præteritum: vt hic cū
simi. Et pro hoc dicit ipse contrariū dixi in. l. j. §.
si magistrat⁹. Et est in argumētū, quod qui hodie
condēnatur, vt hæreticus: præsumitur heri hære
ticus quia hoc est falsum cū hoc habeat in præte
ritum necessariā veritatē contrariā. Ista verba nō
sunt perfecta, neq; in omni parte sui vera: vt. j. vi
debitis. Ideo aduertēdum. Nam quandoq; ex eo,
quod est in præsenti. volumus præsumere in p̄te
teritū illud idem: quādoque ex eo, quod est in p̄-
senti, volumus præsumere aliud. Primo casu, aut
p̄sens tēpus se habet ad pręteritū, ad quod volo p̄
sumere, sicut finis ad initiū: tunc de pręsenti p̄su-
mimus in præteritū: vt. l. sed Iulianus. §. proinde
ff. ad macedo. vbi si filius vertit in rem patris præ
sumit, & principio illo anno accepisse: vt. j. de a-
gri. & cēsi. l. litib⁹. vbi si colon⁹ mihi rūdet de fru
ctibus: p̄sumit retro meo noīe coluisse. & idem in
similibus. Quandoq; pręsens status non habet se
ad præteritū in eo modo. Et tunc: aut illud quod
est in p̄senti habet in p̄teritū necessariā contrariā
veritatem. & nō pręsumimus in pręteritū: vt. d. l.
iiij. ff. eo. Aut non habet: & tunc aut pręsens stat⁹
habet se ad non esse: aut ad esse. Primo casu ex p̄-
senti præsumimus in pręteritū: vt. d. l. non ē neces
se. & l. j. §. si magistratus. ff. de mag. cōue. Secūdo
casu: & tūc ex pręsenti nō præsumimus in præte
ritū. Exemplū: si hodie possideo, in pręteritum
non præsumor possedisse: vt. j. de præscrip. lon.
tempo. l. super longi. Et si hodie sum dominus, nō
p̄sumor retro fuisse domin⁹: vt. l. si mater. §. eadē.
ff. de excepti. rei iud. cum simi. ¶Et quod. s. dixi:
quando se habet ad non esse: intellige simplicit.
Nā si haberet se ad nō esse per modum priuatio-
nis: vt si dicerē me liberatū: non pręsumeretur in
pręteritū: imò infertur contrarium: quia ad posi-
tionem priuationis, sequitur rescissio habit⁹. l. de
cem. de verbo. obliga. Secundò quādo ex pręsen
ti, volo aliud pręsumere in pręteritū: & tunc qn̄-
que pręsens infert in p̄teritū de necessitate: vt ali-
qua peperit hodie. Ex hoc infert, quod intra vn̄
cim mensium pręteritorum tempus, ipsa cogno-
uit hominē: vt in aut. de resti. & ea, quę parit. §. vn
de si quidē. Et idē in similib⁹: quia si fructus indu
striales sunt recollecti, industria fuit adhibita tē-
pore cōgruo. Eadē ratione, si vinea facit fructus:
de necessitate sequit. quod vinea fuit trib⁹ annis
in pręteritū laborata. ¶Qn̄q; pręsens non infert
in pręteritum de necessitate: & tunc de pręsenti
non pręsumit ī pręteritū regulariter: vt faciat ple
nam probationē: vt. j. l. matrē. & l. neq; natales. fal
lit in. l. si hi qui adulterij. j. de adulte. Potest tamē
quādoq; contingere, quod facit aliquā præsum-
ptionem in pręteritum, vt. l. inciuilem. j. de furt.

SVMMARIVM.

1 *Probationes legitimæ, quæ dicantur?*
2 *Fama non probat dominium, sed probationem coadiuuat.*
3 *Fama inducit iustam causam credēdi, & sic titulū putatiuū.*
4 *Titulus putatiuus sufficit ad præscriptionem.*

a PRoprietatis.[a] Dominium potest proba
ri per instrumenta, & per alias legiti-
b mas probatiōes[b]. h. d. ¶† Quero, quę
1 sunt alię legitimę probationes. Dicit glo[c]. per fa-
c mā cōsentiēti, vel testes vel p alia. No itelligatis,
2 † quod per famam probetur dominiū. sed proba
tionem coadiuuat. l. iij. §. eiusdem quoq; princi-
3 pis. ff. de test. Vel possumus dicere, † quod fama
d operetur[d] hoc, quod inducat iustam causam cre-
4 dendi: & sic induceret titulum † putatiuū, qui suf
ficit ad pręscriptionē: vt. l. celsus. de vsuca. Et hoc
modo fortè debet intelligi gl. quę est in. l. sed an vl
e tro[e], circa prin. ff. de nego. gest. &c.

PRoprietatis. Dominiū potest probari quolibet genere ꝓbationis. h. d. ¶No
ta hic istud, ꝙ dicit proprietatis domi
niū. &c. ¶No. etiā hic cū glo. sua: quod quicunq;
habet aliquod ius dominiū illius iuris dicitur ha
bere. de hoc tangitur in. l. naturaliter. ff. de acqui.
pos. ¶Quero, quę sunt legitimę probationes? gl.
dicit: per famam cōsequentem, vel testes vel alia:
non intelligas, ꝙ per famam probet dominium,
sed coadiuuat probationem de dominio: vt. ff. de
testi. l. iiij. §. eiusdem quoq; in prin. Dico etiā ꝙ fa
ma facit ad ꝓbationē dominij. Nā ad vsucapionē
& pręscriptionē, sufficit titulus putatiuus errore
probabili, vt. l. celsus. ff. de vsucapi. vnde si esset
fama, ꝙ pater meus acquisiuisset aliqd aliquo ti-
tulo: hęc fama induceret iustū errorē: & illo titu-
lo pręscriberē. Et hoc fortè voluit sentire gl. de ne
go. gest. l. at q natura. §. cū me absente. in gl. mag.
Possunt etiā alię probationes de dn̄io esse. Ideo
pōt esse in rebus mobilib⁹ ꝓbatio multū clara:
vt si inueni lapillū in littore maris, vel feci vnam
speciē ex multis reb⁹ bona fide, vt. ff. de acqui. re.
domi. l. adeò. §. cum quis.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata quando probet?*
2 *Scripturam priuatam, quæ iuuent? Et quæ non prosunt sin-
gula multa iuuant. nu. 3.*

f INstrumenta.[f] Legit duobus modis:
vno modo secūdū gl. secūdū q̄ breui-
1 ter. h. d. ¶Priuata † scriptura nō indu-
cit ꝓbationē, si ibi nō est causa. h. d. Vides ergo se
cundū gl. ꝙ illa priuata scriptura facit fidē, quātū
est in se: sed nō sufficit ꝓpter defectū eorū. quę in
ea cōtinentur: sed ipsa de se probat illud, ꝙ dicit,
sed nō sufficit: quia nō cōtinet cām. ¶Hæc lectu.
videtur contra tex. qui dicit, ꝙ nō facit probatio
nē. Vnde vltramon. legunt aliter, & secundū eos
breuiter dic. Priuata scriptura nō facit fidem: nisi
cū alijs adminiculis: vt puta literarū cōparatiōib⁹
adiuuetur. h. d. Lectu. gl. procedit quādo priuata
scriptura sit confessata, quod sit facta eius manu,
contra quem producitur. lec. vltramonta. proce-
dit, quando scriptura priuata negatur.

a ¶Proprietatis. Debuit allegare. l. at qui. §. cum me absente. ff. de nego. gest. vide Ange. in d. §. cum me absente. And. Barb.

b ¶Probationes. No. quod si testis. deponat, quòd talis tenebat ꝓ suo, & tanq̄ rem suā: nō per hoc probatur dominium: nisi ostendat titulū. Ita dixit dominus Abb. ī. c. cū ad sedē de resti. spo. in iiij. charta. alle. dictū Inno. ī. c. illud de p̄sum. & domin⁹. de Rota in deci. cccxxv. Adde Ale. & ibi plenè ī l. j. ff. pro suo post Bar. & Ange. vbi ad hoc alleg. alias concor.

c ¶Dicit gl. An ista gloss. sit vera. vide Bar. in. l. de minore. §. tormenta. de quęstio. & ista soluit Bart. in. l. cum super. de rei. vēdi.

d ¶Fama operetur. Posses dicere in hoc articulo: aut ē fama recedens: & tunc non plenè ꝓbat, sed adminiculatur. Ita ꝓcedat ista gl. hic per quā dicunt Cy. et Bar. & omnes, quod qn̄ procuratores articulant. Quod de hoc est publica vox & fama. hoc iō faciūt, q̄a si probationes erūt hīc inde partes, defert iuramētum semiplenè probāti ꝓpt famā. Aut prima est antiqua: & tūc plenè probat dominium. ita dicit Ang. in. l. titi⁹. ff. qui. mo. pig. vel hypo. solui. & l. at qui natura. §. cum me absente. ff. de neg. gest. licet glo. ibi tenuerit cōtrariū, & no. dicit ibi Ang. quod ita fuit de facto obtentū in ciuitate Paduana. Idem Bald. in aut. quas actiones. C. de sac. san. ec. & in. l. conuenticulā. de epis. & cle. & ī l. cū sup de rei vē. & hic &. Imo. ī. c. veniēs. de ver. sig. iuxta hoc not. ꝙ fama antiqua est illa, q excedit hominū memoriam. excedere em̄ dicit memoriā, si p. xl. annos viguit, dictū est sing. d. Anto. ī. c. veniēs. el. j. de testi. qualiter ꝓbat extare memoria, vide Ale. post Bar. in. l. ij. §. idem labeo. ff. de aqua plu. arc. Adde qd operet fama antiqua Bal. cōsi. lxxiij. iij. li. & cōs. cccc xliiij. eo. li. Et qualiter probet possessio: & qualiter dn̄ium: vide Bald. cōsi. cccxxvj. cum duobus seq. iij. li.

e ¶Sed an vltro. voluit allegare. l. at q natura. §. cū me absen. ita gl. de nego. gest.

f ¶Instrumēta. allegaui tibi in. l. nuda. ī. j. col. ff. de donatio. Adde quæ posui post Alex. in. d. l. nuda.

INstrumenta. Legitur duobus modis.
Primò secundū glo. scriptura priuata
2 nō facit fidem sine causa. ¶ Quero, † q
sunt ista alia adminicula? dicit glo. causa. vt. l. nuda ratio. ff. de dona. & de acquir. re. do. l. nunquā
nuda. Videte priuata scriptura, si non habet causam, probat sicut cum causa: sed probatum nō releuat. & ideo ista lectura non videtur vera: quia
tex. quærit vtrum sufficiat ad probationē. Ideo
Vltramontani legunt istam leg. alio modo: & secundū eos breuiter. h. d. Priuata scriptura nō probat, nisi testibus, vel cōparatione adiuuetur. h. d.
¶ Secūdum hoc quæro: quæ sint adminicula, de
qbus loquitur hic. Respōdeo: cōparatio, & testes
secundum formam. l. comparationes. j. tit. ij. & in
aut. ibi posita. Lect. gl. potest esse vera, in priuata
scriptura confessata, quæ non sufficit ad probationem eius, q in ea continetur: nisi adiuuetur a-
3 lijs adminiculis supra dictis. ¶ Vlt. glos. colligit: †
q non prosunt singula multa iuuant. ¶ Opp. gl.
j. qui. nume. tut. l. j. in fi. Sol. in vno verbo. Qñq;
plura, quæ nō prosunt singula, tendūt ad perficiendum vnum tantum: tunc quæ non prosunt singula multa iuuant: vt hic. cum simi. Omnia enim
ista tendunt ad faciendū iudici fidē. Si verò tendunt ad diuersa tota: tunc quæ non prosunt singula, nec multa iuuant: vt. in. l. contraria. Ibi enim
tendebant ad diuersas species excusationum.

RAtiones. Duas partes habet. Prima loquitur in
ratione. Secunda in vltima voluntate.
Prima pars. h. d. Ratione defuncti non
probant alium fuisse debitorem defuncti. h. d. Secunda pars secūdū gl. breuiter dicit. Verba enunciatiua defuncti in vltima voluntate, debitores
nō liberāt h. d. secūdum gl. vel aliter. Debitoribus
nō prȩiudicatur secūdū alios. Secūda pars īcipit
ibi eiusdē iuris est. Videt, q in residuo debitor liberetur: vnde opp. de. l. j. j. de fal. cau. adiec. Solu.
ibi asseruit sibi solutū: hic verò dicit certā quantitatem sibi deberi: licet enim dixerit de minori: nō
propter hoc negabit, quin deberetur maior quātitas. sed si dixisset sibi deberi centum tantum, p
hoc quod dixit tm̄: videtur negare, quod plus debeatur: & tunc sufficeret debitoribus, secūdū Azo.
a & bene[a] probatur in. l. iij. §. cum Titio. ff. de adimē. lega. tetigi vobis. s. de transactioni. l. si quidē.

SVMMARIVM.

1 *Rationes defuncti, quando faciant præsumptionem, uel indicium,*
2 *Enunciatiua uerba defuncti, quam probationem faciant.*
3 *Iuramentum erroneum, an noceat, sicut nec confeßio.*
4 *Iuramentum habet in se clausulam: si non ualet, quod ago, ut ago; ualeat, ut ualere potest.*
5 *Enunciatiua uerba defuncti, quā inducant diſpoſitionem.*

RAtiones. Rationes defuncti, non probant contra extraneos. Item per assertionē minoris quātitatis, nō inducitur libera-
1 tio à maiori. h. d. ¶ Circa primam partē quæro, †
vtrum rationes defuncti faciant aliqualē prȩsumptionē, seu iudiciū? & gl. aliquādo tenet: qd
ex ea debet deferri iusiurandum: vt dixi in. l. admonendi. ff. de iureiur. & hoc probat cū dicit: solam sufficere nō posse &c. quasi dicat, egeret aliqbus adminiculis: ipsa sola non sufficit: sed adminiculat, sicut nō probaret testis vnicus. Ratio est: nā
tūc dicitur fieri probatio, & cōmunis fit præsumptio cum iudex adducitur ad fidem, & credulitatē, vt dixi super rubtica. sed cū iudex vidit librū
rationū aliqualiter incipit suspicari: quia non est
verisimile, quòd defunctus scripserit ibi falsum.
¶ Ad secūdam partē quæro: pro declaratiōe tex.
2 † quid si testator vsus esset verbo taxatiuo tm̄: vel
solum modo: vel dūtaxat: vt puta. Titius debet
mihi cētū tm̄? Azo dicit tunc esse aliud. Hug. dicit
idem. Istæ opi. non cōtradicūt sibi. Nā qd Azo
dixit tunc esse aliud: verum est ex significatione verborū. Casus est not.
ff. de adi. leg. l. iij. §. cum titio. & q Hugo. dixit, q idē non negat dictum
Azo. esse verum: sed dicit, licet verba hoc importēt: tamen nō prȩiudicat, si per hȩredē contrariū probet: nisi in duobus casibus, quos statim
examinabo. pōt ergo pbari cōtrariū, secūdū Hug. & bene: vt. l. j. de fal.
cau. adiec. ¶ Fallit in duobus casibus. Primò, si iurauit, vt in aut. hic posi-
3 ta. hoc non videtur verum: quia † iuramentū erroneū non debet nocere,
sicut nec cōfessio: vt. l. fi. ff. qui satis. cog. & l. fi. de non nu. pecu. Sustinē-
4 do dico, hoc ideo: † qa iuramentū importat in se: vt si nō valet, q ago vt
ago: valeat, vt &c. vt. l. cū pater. §. filius matrē. de leg. ij. valebit ergo tūc
iure liberatiōis relictȩ. ¶ Itē fallit si fuit sciēs, qa tūc nō errauit. & dictū
hoc est, quādo per hȩredem probatur error. ¶ Vlt. gl. sumit hic argu. q
5 † verba enunciatiua non inducūt dispositionē. Posteà in contrarium arguit. Breuiter ad sol. leg. quȩ hic alle. & ad declarationē huius, scias q verba enunciatiua, nunq̄ inducūt dispositionē vltra id quod eorū significatio importat. hic est casus & in. l. titia. §. caius. ff. de leg. ij. Itē enunciatiua nō inducunt dispositionē, contra eū, quē testator non potuit grauare. hic est casus, & in. l. iij. §. j. ad Silla. & j. de testa. l. verba. Itē verba enūciatiua non inducunt dispositionē eius, quod per testatorem nō potest
induci, vt. j, arbi. tut. l. j. s. cōmunia vtriusq; iudi. l. scriptura, Alia regula
est: verba enunciatiua eius, quod per testatorem post induci, disponūt
contra eum, quem testator grauare potest, vt. l. ex hac scriptura. de dona. ff. ad silla. in. l. j. in fi. & l. ij. & l. lucius. §. quisquis. de leg. ij. & j. de fal,
cau. adie. lega. l. j. in prin. cum simi. Bar.

QVod obtinet. Verba enunciatiua testatoris: nō prȩiudicant, hȩredibus: nisi testa-
b toriurauerit[b]. h. d. De materia huius? dic plenè: vt in. l. ex hac
scriptura. ff. de dona.

SVMMARIVM.

1 *Hæredes tenentur seruare iuramentum defuncti.*
2 *Hæres non seruans iuramentum defuncti, non efficitur periurus.*
3 *Iuramentum non transit ad hæredes.*
4 *Testator iurando non potest extraneis præiudicare, prodesse sic: nu. 5.*

QVod obtinet. Verba enuncitiua testatoris, nō prȩiudicant hȩredibus: nisi testator iurauerit. Vel pone casum, secundū quod colligitur ex
lec. Hugolini posita sup leg. C. ¶ Not. q hȩres tenet seruare
1 iuramentum defuncti: † non tamen esset periurus. si nō seruaret. quia iu-
2 ramentum nō ligat, nisi animam iurantis: † nec trāsit ad hȩredes[c]: vt. s. de
c reb. cre. l. generaliter. in prin. & extra de iureiuran. c. veritatis. ¶ Secun
3 do nota, q testator † etiam iurando non pōt prȩiudicare extraneis. Quȩ
4 rit gl. an † possit prodesse extraneis? & determinat † quòd sic, & benè. de
5 materia huius aut. dic plenè, vt dixi in. l. ex hac scriptura. ff. de do. Bart.
d e Xemplo. [d]Scriptura propria non facit fidem pro producente. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Exempli mali, quod causa est, permitti non debet.*
2 *Liber rationum non probat pro scribente, sed contra scribentem.*

EXemplo. Scriptura propria scribenti nō prodest.
1 ¶ No. † q nō debet permitti id quod est
mali exēpli causa: vt. ff. de pœnis. l. si qs aliquid. §. q abortio-
2 nis. ¶ Secūdò no. q † liber rationum, nō probat pro scribēte
vt hic. Vel p hȩrede eius: vt. s. l. proxi. sed contra scribentē sic: vt. l. quȩdam. §. numularios. ff. de eden. & contra hȩredes eius: vt. l. inter chartulas. & ibi not. j. de conue. fis. debi. Bar.

FRustra. Reus non debet probare, sed actor. hoc dicit.

CVm te minorem. Ei qui ȩtatem, allegat incūbit onus probādi eam. h. d.
de hoc habuistis. s. de in inte. resti. l. si minorem. &c.

SVMMARIVM.

1 *Iudicem num poßim adire, ut probem de ætate mea? remißiuè.*
2 *AEtas per quem probetur, & quis debet eam probare?*
3 *AEtas qualiter probetur?*
4 *Tale, quod semel fuit, quando præsumatur ipsum fuisse tale.*

CVm te minorem. Qui ȩtatem dicit: eā probare debet. ¶ Hic esset
1 videndum principaliter, † an possum adire iudicē, ad hoc vt
probem de ȩtate mea, quòd hȩc lex velle videtur, q exami-
2 naui plenè in. l. de ȩtate. ff. de minori. ¶ Secundò esset videndum, † cui
incumbit onus probandi ȩtatē? & iste tex. dixit, quòd ei, qui dicit. clarius
ei, cui ȩtas est fundamentū intentionis vt. d. l. de ȩtate. ff. de mino. & s. de
in integ. resti. l. si minorē. & ibi melius quā alibi. ¶ Item esset videndū,
3 † qualiter probetur ȩtas? dic vt. d. l. de ȩtate. & de probationis effectu ibi
4 plenè dixi. ¶ Opponi. † q semel fuit tale, semper prȩsumatur tale, nisi
probetur contrariū: vt. j. e. l. siue. Sol. illud est verum in his, quȩ solo cursu temporis non mutantur: sed ȩtas solo cursu temporis mutatur: ergo
&c. & vide glo. & eam not. Bar.

SVMMARIVM.

1 *Articulus, qui de neceßitate concludit, quando debeat admitti.*

a ¶ Et bene. Adde Bar. in. l. si cū dos, in prin. rerū amo. & iic not. hic glo. quod in sententia affirmatiuè concepta, non subintelligitur dictio taxatiua: tamē p hoc videt text. in. l. cū furti. ff. de in litē iuran. ubi si subintelligeret, iurans fuisset periurus: quod tamē ibi negatur. & de ista dictione tātum, vide Bal. in. l. cū mulier in vlt. co. ff. sol. matri.

b ¶ Iura. Quando iuramentū transit ad hæredes, dixi ī aut. sacramenta. et quod ibi Bal. not. C. si aduer. ven. & Bald. in. l. fi. C. de pact. & in. l. si quādo. C. de inoff. te. & Bal. in aut. prīcipales. C. de iure iur. ob cal. et Bar. & Ang. in. l. generaliter. in prin. de re. cred. & no. Bal. ī. l. iij. j. plus va. qd agi. Car. Fl. in cle. Roma. §. porrò. ī vj. q. de iureiurā. Fed. cons. ccij. gl. lxiij. distin. tibi domino. Inn. c. veritatis. de iureiurā. Hosti. & Ioā. an. in. c. fi. de sepul.

c ¶ Hæredes. Adde, quod licet nō possit adiri iudex ecclesiasticus prīcipaliter cōtra hæredem pro obseruantia iuramenti defuncti, prout tenet Io. an. in. c. fi. de iureiur. in. vj. et sequitur Bal. in. l. j. de iureiur. tamē poterit per indirectū adiri, vel vt compellat hæredem ad trāsferēdum; & ad exonerandū animam defuncti. arg. no. ī. c. à nobis. de sentēt. excō. ita Ab. et ibi do. Maria. Sozi. ī c. cū sit generale. de fo. compe.

d ¶ Exemplo. Iste tex. potest allegari quod simplici protestationi alicuius credi nō debet: per quo tamē vide Bart. & quæ ibi dixi post eum in. l. si quis inficiatus. ff. deposi.

Neq; natales.

Neque natales. Non probat hoc esse, quod ab hoc contingit
a abesse.h.d.vel aliter. Articulus[a] impertinens non debet admitti.h. d. ¶ Op.de.l.matrem. & de.l.si-
1 ue possidetis.j.e.vbi† articulus, qui non concludit de necessitate: debet admitti. Sol. quidam est articulus, qui de necessitate concludit: & de isto non est dubium. Quidam est articulus, qui præsumptiuè concludit. & tunc quandoque inducit talem præsumptionem, quæ transfert onus probandi in aliã partem: & tunc debet admitti: vt leg. contraria. Quandoque inducit talem præsumptionem, quæ facit semiplenam probationem: & tunc idem; vt.l. in bonæ fidei.š. de iureiur. Quãdoque neutrum istorum facit: nec aliam probationem coadiuuat: & tunc non debet admitti. ita loquitur hic &c.

Si scriptum. In dubio præsumitur pro testamento, nisi probetur contrarium.h.d.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum dicens solenne, quando debet id probare?*
2 *Testamentum, an possit dici nullum principaliter agendo?*

Si scriptum. De conditione alterius, non potest alius agere principaliter, sed incidenter sic. Vel aliter: & ad hoc semper allegatur. Testamentum præsumitur solenne: nisi
1 probetur contrarium. ¶ † Oppo. quòd ille qui dicit testm̃ solẽne, debet probare.l. quæcũque. in fi.ff.de publi. Sol. breuiter. Quędam est solennitas, quæ requiritur ad testamentũ simpliciter: vt numerus testium: & similia. & tunc qui testm̃ allegat, debet hoc probare: vt sic in propria eius figura appareat. vt.j. de edicto Diui Adri. tollen.l.fi. Quędã requiruntur in testamento ad effectum non simpliciter. sed aliquo pręsupposito: vt institutio: vel exhæredatio filij requirit in testamẽto, ꝙ præsupponatur, ꝙ filius sit. idem & in simili in institutione: & pro testamento præsumitur: nisi probetur contrarium: vt hic. &.š. de iur. & fac. igno.l.si post diuisionem.j. de codicil.l.non codicillos. &.ff.eo.l. quidam licet gl. alleget hic alias pro contrarijs: tamen sunt pro. ¶ Opp. ꝙ quis possit dicere hæredem non capacem principaliter: vt.š.eo.l.cum te. Solu. ibi quis volebat agere, de conditione personæ suæ, hic de
2 conditione alterius. † An autem quis possit dicere testamentum nullum principaliter agendo: videtur hic tex. ꝙ non: vt in.l.j.š.de ord.iu. Dixi in.l.& eleganter. in prin. de do. & in l.quę sub conditione. §.fi.ff.de con.insti.

SVMMARIVM.

1 *Dominium, ut transferatur, an requiratur, quod fiat missio in possessionẽ rei uacuæ.& nu.15.*
2 *Publiciana, nũ requirat, ut fiat missio in possessionẽ rei uacuæ? & num.7.*
3 *Dominium, ut probetur, quid requiratur? & nu. 5. & nu.10. & num.12.*
4 *Dominium, non transfertur per uidentem, & tradentem non dominum.*
6 *Causam abs quo habeo, non potest mihi obijcere, quod non fuerit dominus. & num.16.*
18 *Possessio non uacua dicitur duobus modis.*
9 *Venditor non liberatur, nisi tradat possessionem uacuam omnimodo.*
11 *Venditorem fuisse dominum, qualiter probabitur?*
13 *Practica articulandi ad probandum præscriptionem.*
14 *Possessor quando præsumetur dominus.*

Cumres. Res per instrumenta non geritur: sed per instrumenta probatur: Potest alijs modis etiam legitimis comprobari.h.d. ¶ Contra primum op.de.l. contractus. j. de fi. instru. Solu. quod hic dicitur. Fallit quando hoc agitur, q̃d contractus celebretur in scriptis. ¶ Circa secundam partem
b quęruntur aliqua.[b] Primò, † an sit necesse ad trãslationẽ do-
1 minij,[c] quod fiat missio in possessionem vacuam? Quidã di-
c cunt ꝙ sic, per hanc legem. Doc. nostri tenẽt vbiq; cõtrariũ. per.l.si fundum.ff.de fun.dota. &.l.ij.§.j. de act.emp. ¶ Se-
2 cũdò queritur. extra gl.† vtrũ ad publicianã reqratur, ꝙ qs mittatur in possessionẽ vacuã? quidã dicunt, ꝙ sic: quia aliàs non pòt pręscribere, ergo nec publiciana cõpetit: vt.l.eũ q̃ ĩ pri. ff.de publ. Dic plenè de hoc, vt dixi vobis in.l.celsus.ff.de v-
3 suca. ¶ Tertiò queritur gl.† quot requirantur ad probationem dominij. Placen. dicebat ꝙ tria, quę hac leg. ponũtur: scilicet emptionem factam: traditionem: & precium numeratũ. q̃d
4 gl.nostræ non placet. ¶ Quid enim † si ille, qui vẽdidit, & tradidit non erat dominus? Certè non potest transferre domini-
5 um: vt.l.traditio.ff.de acquir. re. domi.† Et ideo addit gloss.
d quod debet probare tradentẽ fuisse dominũ.[d] Sed qualiter probabitur? Respondet gl. probatur per modos traditos institu.de re. diui.§.singulorum. Poterit etiam probari ꝙ pręscripsit, & vsucepit. Sed qualiter respondebis ad istam leg. quæ videtur velle, ꝙ tria sufficiant? Glo. respõdet, ꝙ hec supple-
e tur[e] per illas. Vel dic, & illud est no. dicit gl. ꝙ agebatur contra venditorem, vel eius heredem, qui non negat venditorem fuisse dominum, quia sic suam & sui authoris turpitudinem
6 allegaret, quod non posset. Quod nota: † quia secundum hoc ille à quo ego causam habeo, non potest mihi obijcere: quod ipse non fuerit dominus: An aute econuersò, ille qui habet causam à me, possit mihi referre quæstionem dominij? dic vt.l.ita, vt si fur.ff.commodati. Tangetur.j.eo.l.siue possidetis.&.j.locati.lege si quis conductionis. Non habetis hic alia & cętera.

Cumres. Non solum instrumentis, sed quibuscunq; alijs probationibus,
b potest probari dominium. ¶ Not. ꝙ contractus non fiunt per instrumenta, sed facta per instrumẽta probantur. Simile.ff.de pig.l.cõtrahitur. ¶ Oppo. ad primum de.l.contractus.j.de fi.instru. Sol. vt in pri.gl. ¶ Veniamus ad secundam gl. quę tractat materiã valde vtilem. Hic di
c dicitur in vacuam possessionem, quero an requiratur: ꝙ quis mittatur in vacuã pos. ad dominij trãslationem? quidã ꝙ sic, per istum tex. gl. determinat cõtrariũ et benè, per.l.si fundũ.ff.de
7 fun.do. ¶ Quęro † vtrũ ad publicianã sufficiat traditio pos-
d sessionis, nõ vacuę? Istã qõnem format hic Cy. & Iac. but. insti.de act.§.alię. & determinat ꝙ nõ sufficit. Nã publiciana nõ cõpetit ei qui non pòt vsucapere: vt.l.eũ qui, in prin.ff.de publi. Sed inductus in possessionem, nõ vacuã possessionẽ non acquirit ergo nõ vsucapit. ergo nec publicianã habet. ¶ Cre-
8 do, ꝙ habeat sanũ intellectum. Tamen aduertẽdũ est. † quia possessio nõ vacua, dicitur duobus modis: vt hic dicit glo. & probat in.l.ij.§.j.ff.de ac.emp. Primò quando aliquis possidet naturaliter tantũ: & tradẽs possidet ciuiliter: & naturaliter: tũc verũ dicũt prędicti doct. sed quando aliquis possidet naturaliter tantũ: & tradẽs ciuiliter tãtũ: tũc licet fiat missio ĩ possessionẽ nõ vacuam, tamen acquiritur publiciana: quia missione acquiritur ciuilis: quę erat apud mittentem, q̃ sola sufficit ad vsucapionem: vt.l.j.§.per seruum qui in fuga.ff.de acqui.pos. &.l.qui fundũ.in prin.pro emp. Quãdoq; dicitur
e possessio nõ vacua quãdo quis est in possessiõe rei seruãdæ. vẽdens verò, seu tradẽs possidet ciuiliter, & naturaliter: tunc etiã sufficit ad publicianam: vt.ff.pro emp.l. misso pro hęrede.l. qui legatorum.§.j. Licet tunc ꝓdicta sufficiãt ad publi-
9 cianã: † nõ tñ liberatur vẽditor: nisi tradat possessionẽ vacuam omnimodo: vt dicit.l.ij.§.j.&.l.iij.in princi.ff.de actio.empt.
10 ¶ Quero: & sum in gl.in secũda parte: † vtrũ sufficiat proba re ista tria ad probandũ dñium? Placẽ. dicit ꝙ sic, ꝑ hanc leg. Gl. dicit cõtra, qa ista tria de necessitate nõ inferũt emptorẽ dominum: qa pòt esse, ꝙ venditor nõ fuit dñs: vt.l. traditio. de acq.re.do. Dico, ꝙ nõ infert de necessitate neq; probabiliter secundũ dicta.š.e.l.neq; natales. Vnde oportet, ꝙ ꝓbet: ꝙ vẽditor fuerit hic dñs. & illud communiter tenetur per omnes.
11 ¶ Querit gl. † qualiter probabitur venditorẽ fuisse dominũ. gl. dicit hic in rebus mobilibus. multũ clare: vt qa cœpit ferã bestiã: vel aliquã specięm specificauit. Sed in re immobili qualiter probabo venditorẽ fuisse dominũ? certe per pręscriptionẽ: quia possederat tanto tẽpore, iusto titulo: & bona fide, ꝙ pręscripserat. Sed tũc secundũ gl. nõ ꝓbatur directum dominium: sed vtile: vt in aut. nisi. & ibi nota.j.de bonis maternis.
12 ¶ Qualiter autẽ † pòt probari directum? Dubium est: finaliter aliàs ego dixi, & credo dicere verũ. Regula iurisgentium, est ꝙ in nullius bonis est: occupanti conceditur: & ideo puto, ꝙ si facta solẽni inuestigatione & discussione: non reperiatur ali- f
quis: qui dicat se dñm illius fundi, quẽ author meus possidebat: dico probari ipsum directũ dominium: ut.l.rem quę no-
13 bis.ff.de acqui.posses.& ibi dixi. ¶ † Quero: quia modus probãdi per pręscriptionẽ est cæteris cõmunior: qualiter sit formandus articulus ad probandum pręscriptionẽ lõgi temporis? Quidam formabant sic: dico, ꝙ possedit à. x. annis citra: & iste articulus non concludit: quia potuit possidere vna die à decem annis citra: ut.l.j.§.quod autem.ff.de aqua quotidia. & estiua. Sed si diceret ꝙ possedit à decem annis, & citra: tũc adiectio ipsius dictionis &, operatur: ut dicta oratio uerificetur: quod initium possessionis fuerit iam sunt decem anni: & posteà semper possedit: ut extra eodẽ.c.licet causam. & ibi ꝑ
f Hosti. & Ioã.an. ¶ Est ergo[f] modus cõis, & magis clarus hodie: ut dicatur possedit à decem annis & citra: & per ipsum tempus. Item aduerte: ꝙ si tu facis articulum de decem annis tantum: uel de illo tempore tantũ: quod requiritur ad præscriptionem: debẽs dicere à decem annis: & citra finitis: tali tempore. & est ratio: quia testis examinatur post litem cõte.

a ¶ Articulus. Articulus nõ cõcludẽs an debeat admitti in petiti? vide Bal. in.l. siue possidetis. in princi. & ad Bart. hic vide, q̃d no. Inn. ĩ.c. ex parte Abbatissę. de priui. vide ꝑ Ioã. an. in.c. literas. de presump.

b ¶ Aliqua. Adde Bal. hic & in.l.ij.j. de acq. pos. & ibi gl. & Bar. in.l. celsus. in.iij.col. ff. de vsucapio.

c ¶ Dominij. Vide in.l.rẽ quę nobis. de acqui.pos.

d ¶ Dominũ. Quod non pòt melioris cõditiõis esse ille, qui habet cãm ab aliquo, quã fuisset ille à quo causam habet. & probatur hoc not. in.l. j.§.j. ad trebel. & Paul. de cast. hic tractat allegando hic no. in con.xvij. quod incipit. in Christi nomine amen. in cã, q̃ vertitur Parmę &c. in.iiij.col.

e ¶ Suppletur. hũc §. & hanc gl. no. sequitur Bald. in iij. co. & hic adde bal. in.l. rem alienam, ff. de pig. acti. & vide Pau. de ca. ĩ cõ. iij. quod incipit ĩ Christi noĩe amẽ. in facto isto, quatuor sunt vidẽda &c. vbi alle. not. ꝑ gl. hic & docto. & Bar. ĩ.l. ita et si fur. ff. cõmo. hic alle.

f ¶ Est ergo. Adde eũdẽ Bar. & ibi latè Ale. ĩ.l. Celsus. col. pe. de vsucapio. & eũdẽ Ale. ĩ cõs. lxxxviij. in fi. & cõs. xcvj. in fin in.v. volu.

ſtatam:vnde ſi diceret teſtis:verũ eſt, quod cõtinetur in arti
culo,ꝙ poſſedit à decem annis,& citra.& intelligeretur di-
ctũ teſtis citra vſq; ad die lati teſtimonij : & ſic:nõ eſſet pro-
bata præſcriptio:quia tẽpus quo currit poſt litẽ conteſtatã
non ſufficit ad præſumptionẽ:vt.l.more litis.ſ.de rei vendi.
14 ¶ Quęro vtrũ ille,qui poſsidet præſumatur dominus? Pla-
cen.dicit quòd ſic. Gl.hic videtur dicere contrariũ.No.in.l.
ij.ſ.eo.opi.Plac.videtur tenere gl.ĩ.l.quidã in ſuo.ff.de cond.
inſt.Iaco.de are.ibi diſtinguit duo,vel tria membra. Ego la-
tius dico ſic:quandoque dominium deducitur in iudicium
per modum actionis.Quandoque per modum exceptiõis.
Primo caſu:aut dominium deducitur in iudiciũ principali-
ter:& tunc poſſeſſor nõ pręſumitur dominus regulariter:
imò debet probare dominiũ:vt.l.in rẽ.ff.de rei vendi.no.in
l.ita vt ſi fur.ff.cõmoda.&.j.de nõ nu.pec.l.j.& de pig.actio.
l.nec creditores.Fallit in.l.ſi quis emptionis.§.ſed hæc con-
tra ſuper illis.j.de præſcri.xxx.an.quod examinabo in.l.vis
eius.j.eo.Quãdoq; dominiũ deducitur in iudiciũ incidẽter:
& tunc aut quis allegat poſſeſsionem pręſentẽ,aut pręteri-
tã.Si præſentẽ præſumitur dominus:vt. l.j.ff.fami. erciſcun.
No.gl.in.l.ſicuti.§.ſed ſi quæratur.ff,ſi ſer. ven. Facit quod
no.dò.in.l.conſuetudinis.j.quæ ſit lon.conſue.in.iiij.q. prin
cipali.Et probaẽ in.l.nõ nudis.prout.j.dicã& iõ puto,quod
qui agit actione legis aquiliæ eo ipſo,quod poſſidet, præſu
mitur dominus,niſi probetur contrariũ.& ita intelligo ad le
gem aquiliã.l.itẽ Mela.§.pe.quia ibi cõſtabat , quod non e-
rat dominus.& hoc caſu puto eſſe verã opi.Placen . Si autẽ
allegat poſſeſsionẽ præteritã:tunc non ſufficit ad probatio-
nem dominij:vt.l.& quæ nondum ſunt.§.quod dicitur.ff.de
pig.no.j.de ſaluia.interdi .l. j. Si verò dominiũ deducitur in
iudicium,per modum exceptionis: & tunc aut quis allegat
poſſeſsionem,poſt fundatam intentionem aduerſarij: & tũc
non præſumitur dominus:vt.l.ſi de poſſeſsione. j.eo.Aut an
te fundatã intentionem aduerſarij:& tunc præſumitur domi
nus:vt.l.ob maritorũ.ſ.ne vxor pro mari. & facit quod no.ĩ
15 l.j.j.de priui.fiſ.&.l.Titia.ff.de ſolu.Sed quęro,†quæ requi-
rantur ad trãſlationem dominij?Placen.dixit tria:ſcilicet vẽ
ditio,& traditio,& precium numeratum.quod gl.nõ placet.
Quid enim ſi ille,qui vendidit,& tradidit,non erat dominus?
nam non poterat transferre dominiũ.l. traditio.ff. de acqrẽ.
rerũ do.Ideo addidit gl. ꝙ debet probare tradentem fuiſſe
dominũ:ſed qualiter probabitur ? dicit gl.per modos tradi-
tos inſti.de re.diui.§.ſingulorũ.Poſſet ẽt probari ꝑ præſcri-
pſit.& vſucepit.Sed qualiter reſpondebis ad iſtam leg. quæ
videtur velle,quod tria ſufficiant?Gl.rñdet,quòd iſta ſupple
tur per illas. Vel dic:& iſtud eſt no.ꝙ agebatur contra ven-
ditorem,vel eius hæredem,qui non negabit vẽditorẽ eſſe do
minum:quia ſic ſuam turpitudinem allegaret,quod nõ põt.
16 Quod no.quia ſecundum hoc †ille,à quo cauſam habeo , nõ
poteſt mihi obijcere:ꝙ ipſe non fuerit dominus. An aũt ecõ
tra,ille qui habet cauſam à me,poſſit mihi referre quęſtionẽ
dominij?dic,vt.ff.commo.l.ita,vt ſi fur.tangetur aliquãtulũ
j.eo.l.ſiue poſsidetis.&.l.ſi quis conductionis,j.loca.

SVMMARIVM.

1 *Epiſtola quando probationem inducat ? & nu.4.*
2 *Practica ad probandum filiationem.*
3 *Conſanguinitas,quòd probetur per auditum.*

NOn epiſtolis. Per verba enũtiatiua in epiſtolis, vel libellis ꝓlata conſanguinitas non probatur h.d. ¶ Opp.de l.quidã.in fi.ff.e.Sol.ibi fratres erant in poſſeſsione filiationis.¶ Itẽ oppo.de.l.fi.ff.eo.Sol.dico,quod epiſtolæ non probant plenè: vt hic: ſed adminiculantur aliqualiter:vt ibi. ¶ Quæro ergo, & reuoco in dubiũ:vtrũ epiſtola probet?Et intelligo de epiſtola,quã pars confitetur à ſe emiſ
1 ſam.Circa quod dic:†aut in epiſtola continentur verba diſ-
poſitiua:aut verba enũciatiua.ſi verba diſpoſitiua:ſiquidem
ſuper eo,quod poterat per epiſtolam introduci:vt in con-
a tractibus,qui contrahũtur conſenſu:tunc epiſtola probat &
inducit [a] vt.l.conſenſu.ſ.de act. & obl. l.j.in fi.j.de contrahẽ.
emp.& inſt.de ob.q̃ ex conſen.Si verò illud nõ poterat indu
ci per epiſtolã:tunc non probat:vt.l.j.j.ff.de ver.obl.Si verò
epiſtola continet verba enũciatiua:tũc ſi quidẽ fit enũciatio
ſuper eo,ꝙ partes facere potuiſſent: & inducit probationẽ:
vt.l.j.j. de cõtrah.& cõmit.ſtipu.Si verò ſuper eo, quod par
tes inducere non potuiſſent. vt fraternitatẽ:tunc dicta epiſto
la nihil probat,vt hic adminiculatur tamẽ aliqualiter:vt dixi.

NOn epiſtolis. Verba enunciatiua in iudicijs, vel epiſtolis prælata, ius ſanguinis non inducunt: ſed poteſt probari contrarium.¶ Opp.ꝙ ex epiſtola inducatur illud,ꝙ cõ
tinetur in epiſtola:vt.l.j.in fi.de contrahen.emp.de actio.&
oblig.l.conſenſu.Sol.hic in his,quę per epiſtolam induci nõ
poſſunt:vt ibi in his,quę poſſunt per epiſtolã induci.vt con
1 tractus,qui celebrantẽ conſenſu.†¶ Contra hoc oppo.ꝙ ſal-
tem per epiſtolam inducatur probatio,vt.j.de cõtrahẽ.ſtip.
l.j.ff.depoſi.l.publia.in fi.Quidã vt Iac.antiquus gloſſator,
hoc fatebantur.Gl.videtur dicere cõtrarium.hęc eſt veritas,
quod per iſtas epiſtolas inducitur quaſi poſſeſsio fraternita
tis:& ideo quãdo ius fraternitatis venit:in iudiciũ incidẽter:
vt puta,quia principaliter agitur de diuidẽda hęreditate: vt
in.l.noſtra.Tunc pręſumitur frater donec probetẽ cõtrariũ vt
hic,&.l.proxi.Ita debet intelligi.ff.eo.l.fi.¶ Quęro,qualiter
2 †probetur filiatio,vel fraternitas?Domini:circa filiationem
ſunt faciẽdi duo articuli.Primus de filiatiõe directo,ſecũdus
de quaſi poſſeſsione filiationis.In primo dicam ꝙ talis eſt
natus ex tali vxore.in eius domo vicinis ſcientibus ſecundũ
formã.l.filium.ff.de his qui ſunt ſui,vel alie.iu.&.j.de nup.l.
ſi vicinis.Secundò ponã,quomodo aliquis pater,& matertra
ctauerũt eum,vt filium.Iſta eſt quaſi poſſeſsio filiationis.De
qua hic,& in.l.ꝓxi.&.ff.de quęſtio.l.j.§.j.Adijciendũ eſt in
dicto articulo:& ſic habitus,& reputatus eſt à vicinis:& alijs
ipſum cognoſcẽtibus,p.d.l.filiũ.&.l.ſi vicinis.¶ Sed moueo
vnũ dubiũ.id quod non eſt,poſsideri nõ põt:ſed poſt mortẽ
patris nulla eſt filiatio:quod apparet,qa filiatio eſt quędam
correlatio.& remoto vno de correlatiuis,remouetur aliud:vt
ff.de reſcin.ven.l.cũ emptor.Quomodo ergo poſt mortẽ pa
tris poterit probari eũ eſſe,in quaſi poſſeſsione filiationis?
¶ Quæro,filiatio & fraternitas:qa ſunt de propinquo poſ-
3 ſunt probari de facili:†ſed cõſanguinitas in gradu remotiori
quomodo poteſt probari:cum nõ viuant homines, qui co-
gnouerint iſtos antiquos?Reſpondeo,quòd habemus decre-
talem:quę dicit,ꝙ ſufficit hoc probari per teſtes.qui dicãt ſe
audiuiſſe à maioribus,ſcilicet fide dignis:vt extra de teſt.c.li
4 cet ex quadam,¶ Sed quęro†vtrum epiſtola probet ? & in-
telligo de epiſtola,quam quis confitetur à ſe miſſam. circa ꝙ
dic,aut in epiſtola continẽtur verba enunciatiua,aut diſpoſi
tiua.Si poſitiua,tunc ſi quidẽ ſuper eo,ꝙ per epiſtolam in-
duci:vt in contractibus,qui conſenſu contrahuntur:tũc epi-
ſtola probat.l.conſenſu.de actio.& obli.& cõtrahẽ.emp.l.j.ĩ
fi.& inſti.de oblig.quę ex conſenſu.Si verò id non poterat ꝑ
epiſtolam induci,tũc non probat.l.j.ff.de uerb.obli.Si verò
epiſtola continet verba enunciatiua:tũc ſi quidem fit enũcia
tio ſuper eo quod partes facere potuiſſent,Et probat.l.j.de
cõtrahen.ſtipu.Si verò ſuper eo,ꝙ partes inducere non poſ-
ſunt,vt eſt fraternitas:tunc epiſtola non probat:ſed admini-
culatur aliqualiter,vt.ſ.dixi.Barto.

SVMMARIVM.

1 *Conſanguineus præſumitur,qui in poſſeßione conſanguinitatis eſt.*
2 *Filiationis probatio.*

NOn nudis. Aſſeueratio fraternitatẽ non probat,& qui eſt in poſſeſsione fraternitatis,pręſumitur frater: niſi probetur contrarium.h.d.Vide gl.quę incipit,cum ille qua
1 ſi poſsideat.¶ No.†quòd ille,qui eſt in quaſi poſſeſsione cõ
ſanguinitatis,pręſumitẽ conſanguineus:niſi probetur cõtra-
b rium & ideo eſt cautela [b],quod tu ſemper† facias duos arti-
2 culos.Vnum de veritate:aliũ de quaſi poſſeſsione.hoc modo
dico,quòd talis eſt filius talis natus ex vxore eius:ſuis vicinis
ſcientibus.Item quod habitus fuit,& reputatus à patre,& à
matre,& à vicinis cognoſcentibus eum tanꝗ filius & pro fi-
lio.Hoc probato ſatis erit probatum pro te,niſi probetẽ cõ-
trariũ.facit.ff.de quęſtio.l.j.circa prin.§.j.&idem in qualibet
conſanguinitate:vt dixi ibi.

NOn nudis. Aſſeueratiõe nõ conſtituitur filiatio : ſed filiationis quaſi poſſeſsio,& admittitur probatiò in contrarium. ¶ Op.qui eſt in poſſeſsiõe alicuius iuris: nõ ideo pręſumitur illud ius habere:vt no.in.l.cum res.ſ.e.ſi ergo hic filius dicebat ſe filium,videtur quòd ſibi nõ ſufficiat eſſe,in quaſi poſſeſsione filiationis.Reſpõdeo, debes intelligere:ꝙ hic filiatio nõ veniebat in iudicio principaliter:ſed incidẽter: & ideo ſufficit quaſi poſſeſsio,donec contrariũ ꝓbetur:vt dixi.ſ.e.l.cũ res.& hoc ſentit gl.j.hic poſita. Et ſic habes quod ſufficit,quẽ eſſe in poſſeſsione filiatiõis:vt hic:vel fraternitatis:vt.ſ.l.proxi.Intellige,donec probetur cõtrariũ.¶ No.ꝙ eſt quaſi poſſeſsio fraternitatis,& cuiuſlibet alterius conſanguinitatis,ſicut filiationis.Probatẽ in.l. iij.in fi.ff.de lib.agno. dixit in.l.vnicũq;.§.interdum.ff.de ven.in poſſeſ.mit. Bart.

Detentus

a ¶ Inducit.Not.ꝙ probat epiſtola:ꝑ Bar.ĩ.l.nuda.ad fi. ff.de dona. & hic per Bal.&Bar.ĩ.l. admonẽdi.de iure iurã.& ꝙ no.Bal. in rub.C.de fid.ĩ-ſtru.ĩ.xix.col.verſi.quęro qd de literis.& Bar. ĩ autẽ. cõtractus.in fi. de fide ĩſtr.et.d.Bar, hic approbata ſequitẽ Pe. de anch.ĩ cle,ſi ſum⁹.de ſenten.excõmuni.

b ¶ Cautela. Iſtã eã dẽ cautelam dedit Ang.in.l.j.ff.de ꝓba.et ſibi attribuit & vide Bar.etiam quomodo probetẽ filiatio ĩ.l.iij.ff. de libe.& poſthu. & qũo,et quot modis probabitẽ filiatio,ꝑ Bal. in.l.j. in pe.colũ.j. q accuſ. & in.l.nõ ignorat. ĩ.j.col.eo.ti.Adde gl.& Inn.in.c.Michael. de fil.pſby. Inn.in.c. quoniã. de proba. qui dicit,quòd non põt probari,niſi præſumptiuè. gl. in.l. j.C.de carbo.edi. gl.& Ant.ĩ. c.trãſmiſſę.qui fi.ſint legi.Ioã.an.in. c.afferte. de præſumptio.Et quid ſi ꝓbatur matrem cũ alio,quã cum marito ſe miſcuiſſe: vide Bal. in.d. l.ſi vicinis.C.de nup. & ad Bart.hic adde Ang.in autẽ. de triẽ.& ſemiſ.§.cõſobrin⁹.&ibi quomodo probetẽ fraternitas , vxorat⁹, vel cõcubinatus. adde not . hic per Barto.in.l.j. §.per contrarium. ff. de liberis agno . vbi vide.

SVMMARIVM.

1 *Detentus iniuſtè à poteſtate, ſi fugit non tenetur.*
2 *Violenta poſſeßio non releuat poßidentem.*
3 *Dominij quæſtionem qñ quis agẽti non poteſt referre, prima ſententia non obſtante, poterit rem uendicare contra primum agentem.*

a VIs eius. [a] Violenta poſſeſsio, non releuat poſsidentem ab onere probandi. h.d. ¶ No. ꝙ tibi dixi in ſummario. ¶ No. †etiam argumentũ, ꝙ ſi aliquis detinetur à Poteſtate
1 vel à capitaneo iniuſtè, ꝙ ipſe aufugiens non tenetur.

2 VIs eius. †Violenta poſſeſsio, non releuat poſſeſſorẽ ab onere probandi. ¶ No. argumentum, ꝙ ſi aliquis detinetur à Poteſtate, vel capitaneo iniuſtè, ꝙ ipſe aufugiens non tenetur. ¶ Op. poſſeſſori non incumbit onus probandi: vt. s̃. eo. l. ij. ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè poſsideat: vt. s̃. de rei ven. l. fi. Inno. in. c. de ſeruorũ. extra de ſeruis non ord. multũ ſe inuoluit. Finaliter vult intelligere leg. iſtã & .l. ſi quis liberum. ff. e. quæ dicit idem, ꝙ ſpeciale ſit in libero homine poſſeſſo: qa liber homo non poſſet poſsideri à ſciente: vt. l. cũ hæredes. §. fi. de acq. poſ. de ſtip. ſer. l. ſi ſeruus teſtamento. Et ideo violenta poſſeſsio non releuat poſsidentem ab onere probãdi: imò omnino vendicãti debet reſtituere, etiam per rei vendicationem. Nec poteſt obiicere exceptionem dominij: vt. d. l. ſi quis emptionis. §. ſed hęc contra, ſuper his, de pręſcrip. xxx. vel. xl. an. In alio vero poſſeſſore abſq; violentia: puto verum dictum Inno. ꝙ in libero homine, talis poſſeſsio iniuſta non ſuffi-
3 ciat: quia non eſt poſſeſsio: ſecus in aliis: vt. s̃. de rei ven. l. fi. ¶ †Itẽ aduerte: ꝙ quando res vi poſſeſſa per me: vendicatur: & ego poſſeſſor ſuccumbo: quia non poſſum referre dominij queſtionem: aliâs oportet, ꝙ actor probet. d. §. ſed hæc contra ſuper his. Hoc caſu poſſum agere contra eũ, qui agit contra me rei vendicatione re reſtituta: non obſtante prima ſententia: & idem vbicunq; poſſeſſor, non poteſt referre quæſtionem dominij: quia quandocũq; aliquod ius non poteſt examinari in vna inſtantia propter naturam cauſæ, illud intelligitur reſeruatum in alio iudicio: vt. l. iij. §. ibidem. ff. ad exhibend. l. ille à quo. §. ſi de teſtamento. ff. ad Treb. ꝙ dico eum poſſe vendicare: intelligo non obſtante prima ſententia. Vtrũ autem obſtent alię exceptiones, hoc non venit examinandum hic.

SVMMARIVM

1 *Meum quod fuit uel authoris mei, ſemper præſumitur meum.*
2 *Dominus qui ſemel eſt, præſumitur dominus. & an contra talem præſumptionem, admittatur probatio: & numero. 4. & nume. 9.*
3 *Reus cogitur docere de titulo ſuæ poſſeßionis ad actoris incommodum.*
5 *Ille, qui poſſedit, quando præſumatur hodie poßidere: & numero. 6.*
7 *Animus probatur per aſſertionem.*
8 *Probato initio iuris præſumptione, præſumitur continuatio.*
10 *Fictio quid ſit?*
11 *Præſumptio quid ſit, & ſpecies eius?*
12 *Probatio contra præſumptionem iuris, & de iure, non admittitur in contrarium.*
13 *Probatio contra præſumptionem iuris tantum admittitur. Et ex præterito, quando præſumatur in præſens?*

1 SIue poſsidetis. †Quod fuit meum, vel authoris
b mei, ſemper pręſumitur [b] eſſe meũ
c niſi probetur contrariũ. hoc dicit. ¶ Not. quod dixi [c] in ſum
d mario. ¶ Nota quod qui ſemel [d] eſt dominus, ſemper pręſu
2 mitur eſſe dominus. †Contra ſupra. l. cum te. Sol. aliud in ætate, quæ ſolo curſu temporis mutatur, aliud in domino. ¶ Item opp. & videtur hic in ſecunda parte, quod reus cogatur docere de titulo ſuæ poſſeſsionis.
3 Contra. s̃. de peti. hæred. l. cogi. Solut. † vt dixi hic, non cogitur docere de titulo ſuę poſſeſsionis ad commodum actoris: ſed cogitur docere cau-
4 ſatiuè ad actoris incommodum, ſi vult eum repellere. ¶ †Item oppo. & videtur, ꝙ cõtra talem pręſumptionem non debeat admitti probatio in contrarium: ſicut non admittitur in. l. retrò. ff. de cap. & . s̃. de rei vxo. act. l. j. in princi. Sol. dicit gl. debes ſcire: ꝙ quędam eſt fictio, quæ fingit ſup certo facto cornelię, vel poſt liminij, & ſimiles. & in iſtis non admittitur probatio in contrarium. Quędam eſt pręſumptio quæ fit ſuper aliquo facto dubio: & in hoc bene admittitur probatio in contrarium: cum diſtinctione tamen, quam tangit glo. hic. & in. l. non eſt veriſimile. ff. quod
5 metus cauſa. ¶ Quęro: qd eſt de poſſeſsione: vtrum ille, †qui ſemel poſſedit, p̃ſumatur hodie poſsidere? Inter noſtras gl. fuit opi. poſtea fuit hic fa-
e cta, quædam additio ex dictis domini. Odof. vide gl. [e] ¶ Aduere: iſta diſtinctio ponit veritatem. Tu tñ dic clarius: aut ille quem conſtat ſemel poſſediſſe, allegat ſe hodie poſsidere: & tunc pręſumitur poſsidere. Ratio: quia poſſeſsio retinetur, & continuatur animo: vt. l. licet. j. de acqrę. poſ. Non enim perditur ſine animo: vt. l. iij. §. in admittenda. de acquire. poſ. Vnde debet probari contrarium ab aduerſa parte. aut ipſe negat hodie ſe poſsidere: & tunc non præſumitur poſsidere: licet iam poſſederit quia ſolo animo perditur. Fallit in duobus caſibus, quando habet cãm
f ab actore, & quando poſsidebat ab initio litis [f] vt habetis in glo. &c.

SIue poſsidetis. Qui ſemel eſt dominus, ſemper pręſumitur dominus ipſe, & hęres eius, donec probetur cõtrarium. ¶ Not. quod ſemel fuit tale, ſemper præſumitur tale: niſi probetur contrarium. ¶ Op. s̃. de in integ. reſti. mino. l. ſi minorem. & . s̃. eod. l. cum te. Sol. ibi in his, quæ ſolo curſu tpis mutantur. ¶ Opp. ꝙ actori incumbit onus probandi vt. s̃. e. l. ij. & . l. fruſtra. Sol. hoc ideo: quia iam fundata erat intentio actoris iuris p̃ſumptiõe. ¶ Op. & videtur ꝙ exceptio rei ſit fundata. Nã ex eo, ꝙ debita ſunt ei ſoluta præſumitur, ꝙ debitè ſunt ſoluta: vt. ff. eo. l. cũ de indebito. Sol. gloſſ. in fi. quod hic non ſunt ſoluta, ſed alio modo ad eos peruenerunt prædia. ¶ Veniamus ad quæſtiones. Querit
6 †glo. vtrum verum ſit in poſſ. vt qui ſemel poſſedit, ſemper poſsidere præſumatur. & recitat opiniones: vt in ea patet. Poſteà ad glo. fuit facta quædam additio ex dictis domini. Odo. qui diſtinguit
g mirabiliter. Aut qui ſemel [g] poſſedit, adhuc aſſerit ſe poſsidere: & eſt vera opi. Pla. & Hug. & eſt verum, ꝙ poſsidere præſumitur: quia animo poſſeſſio retinetur: vt. l. licet. j. de acquirend. poſſeſ. qui
7 animus † probatur per aſſertionem ſuam: vt inſt. de ac. §. alic. in glo. mag. Ad quæ facit. ff. de re li. & ſump. fune. l. at ſi quis. §. ſed interdum. Aut negat ſe poſsidere: tunc vera eſt opi. Io. eadem ratione: quia ſolo animo perditur. ¶ No. ex hac gl. ꝙ pro
8 bato †initio præſumptione iuris: præſumitur cõtinuatio ex ſola aſſertione partis: niſi probetur interruptio. de hoc per doc. in. l. longi. j. de præſcri. long. tem. & dixi in. l. Celſus. de vſucap. ¶ Tamẽ pro declaratione iſtius gl. eſt aduertendum. Nam ſi quæris, vtrum ſit idem in poſſ. quòd in dominio in perſona hæredum: tunc indiſtinctè verum eſt non eſſe idem. quia licet defunctus poſſederit, hęres non pręſumitur poſsidere. niſi probetur vt. l. cum hæredes. ff. de acquiren. poſſeſſ. Sed ſecus in dominio, vt ibi patet, & hic. Aut quærimus in perſona eiuſdem: & tunc aut loquimur de poſſeſsione naturali eo caſu, quo nõ retinetur animo & tunc nõ eſt idem cum eoipſo, quod exijt: de cõſpectu fundi amittatur: vt. l. clam poſsidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquiren. poſſeſ. & no. in. l. j. in gloſ. magna. ff. de acquiren. poſſeſ. Si verò loquimur de poſſeſsione ciuili: vel de naturali, quæ retinetur animo: tunc procedit opi. Odo. Eſt tamen hic differentia: quia qui ſemel eſt dominus ſemper præſumitur dominus: ipſe & eius hæredes, etiam ſi ſtetit per mille annos: donec probetur contrarium. Sed in poſſeſ. non præſumitur poſsidere, niſi vſq; ad decem annos. Nam eis elapſis à iure præſumitur obliuio, ex qua inducitur amiſsio poſſeſſionis: quod non eſt in dominio: vt. in. l. iij. ſi id ꝙ in princip. & quod ibi no. ff. de acqui, poſ. ¶ Quęro, vtrum diſtinctio Odof. quæ fit in poſſeſ. fiat in
9 dominio: ſcilicet aut negat, aut confitetur? † Rñ. qui ſemel eſt dominus, ſi hodie negat ſe dominũ, non præſumitur dominus, ſi non poſsidet rem qa poteſt eã habere pro derelicto: & pderelicto aĩo, ſicut poſſeſsionem vt in toto titulo pro derelicto ſed ſi poſsideretur non poſſet haberi pro derelicto animo ſolo: vt. l. ſi quis vi. §. differentia. ff. de acqui. poſ. vt ibi no. & tunc indiſtinctè, ſemel dominus: ſemper præſumitur dominus. ¶ Quærit glo. quid econtra? vtrum qui ſemel non poſſedit, præſumat̃ hodie nõ poſsidere dicit gl. ꝙ nõ. & dicit verũ: quia qui ſemel nõ poſſedit: hodie p̃ſumit̃ etiam non poſsidere. ſed ſtandum eſt probationi: quam debet facere ille: qui dicit: vt in leg. allegatis in gl. Ideo hodie fiunt interrogationes: an quis poſsideat: vt. ff. de rei vendi. l. fi. ¶ Vltimò gl. in fi. ĩ trat materiam de præſcriptionibus hic. & in. l. fi. ff. ꝙ

a ¶ Vis eius. Ad hoc vide ꝙ refert Alexã. ĩ. l. ſed eximendi, vbi tex. ne qs eum, qui in ius.

b POMATES. ¶ Semper p̃ſumitur. circa primũ no. præſcriptionẽ iuris trãſferre onus pbandi in aduerſariũ & vide Alex. cõſ. cxix. col. fi. vol. v. ſemper limita: vt nõ procedas, qñ qs fundaret ſe ex poſſeſsione aliena, ad elidendã intẽtionẽ aduerſarij: qa tũc debet illã limitare p, &c. Ita Anc. cõſi. ccxcvj. in ver. non obſtat, ſi dicatur probat ipſam pręſumptiõem. & ad iſtã leg. vide vnũ verbũ Fel. ĩ. c. in pñtia col. xij. de pba. & Old. cõ. xcij. ĩ fi. & cõſi, cccxxxix. ĩ fi

c POMATES. ¶ Quod dixi. vide nõ ab re aliqd per Feli. ĩ. c. mãdata in prin. de p̃ſump. & pulchrè. ĩ. c. ſcribã co. ij. e. ti. & ſeq. & Alexã. cõſ. xlviij. col. iij. vo. j. & no. ĩ fi. ę. & Are. ĩ cõſ. xv. colũ. ij. & cõſi. lxvj. col. vij. & ſe. ad fi. & cõſ. lxxxiij. co. iij. & . lj. Et ꝙ p poſſeſſore præſumendũ ſit, vide Sozi. cõſil. clxiij. col. iij. vide Bar. cõſi. xij. col. v. vol. iij. vbi dicit, ꝙ ſi pbo me al's poſſediſſe: & tunc ꝙ pręſumitur, ꝙ ẽt medio tẽpore poſſederim.

d POMATES. ¶ Qui ſemel. non tñ, ꝙ ſi hodie probo me dñm: ꝙ per hoc nõ infertur, ꝙ in p̃teritũ fuerim dñs: vt p Alex. cõſi, xvj. col. j. vol. v.

c ¶ Vide gloſ. adde gl. ĩ. l. ſi minorẽ. s̃. de in integ. reſt. & vide, Bald. in. §. ſic itaq;. inſtit. de act. & p Ioã. an. ĩ. c. cũ ad ſedẽ. de reſtitu. ſpo. & Bar. ĩ. l. quidã in ſuo. ff. de cõdi. inſti. Et ad prædicta adde Cy. ĩ. l. q lõgi. C. de p̃ſcri. lõg. temp. d. Ant. ĩ c. licet cãm. de pba. ĩ. l. indicia. j. de rei vend. & ĩ. l. nõ ignorat. s̃. ad exhi. Sozi. in cõſi. cxlv. col. vij. & per do. Alex. in cõſi. cviij. col. pe. in. v. volu.

f ¶ Ab initio li. facit l. ſi mr̃. & ꝙ ibi no. de exc. rei iu. & . l. nõ ignorabit. s̃. ad exhiben.

g ¶ Aut q ſemel. adde Alex. de Imo. ĩ cõſ. cxxxiij. co. ij. ver. Nec ob. ĩ. j. vo, & ibi cõcor. & ĩ cõſ. lxxx, circa prĩ. & co. pe. ver. & ſi q ſunt. ĩ. ij. vo. Frã. Cur. ĩ cõſil. xxiij. co. ij, & do. Phi. corn. ĩ cõſ. xxiij. co. ij. & ĩ cõ. cxxx. co. iij. ĩ. j. pte. & ꝙ ille: q poſsidet: & ſi pbat ſe hodie poſsidere. p̃ſumat̃ olĩ poſſediſſe. Adde Sali. ĩ. l. ex pſona. s̃. e. quẽ refert, & ſeqt̃ dñs me⁹ Sozi. in cõſ. lxxxix. co. fi, ĩ. j. pte. vbi hoc ĩtelligit verũ, ſi cũ poſſeſsiõe de pñti cõ

currat aliq̃ rō, vel
p̃ſumptio. p quã
poſſum⁹ cõiectura
re,ꝙ ĩ p̃teritũ poſ-
ſederit.

10 met.cau.& dicit, † ꝙ quandoq; ſuper facto certo
lex^e aliquid ſtatuit contra veritatem facti: & iſta
eſt fictio.de qua latè dixi in.l.ſi is,qui pro empto
11 re.ff.de vſucap.Quandoq; lex † aliquid pręſumit
ſuper facto dubio: & eſt propriè præſumptio &
iſta diuiditur in multas ſpecies, de quibus docto.
aliquantulum tractant hic plenius, quam alibi,p
Hoſt.in ſumma.de præſumptio.per Specu.in tra
ctatu præſumptionum.¶ Quantum ad propoſi-
12 tũ,vt declaremus tex.& gl.dic,quædam † eſt præ
ſumptio iuris,& de iure:vt qñ lex pręſumit aliqd
& ſuper præſumpto diſponit. tunc non admittiť
a probatio in contrarium:^a vt.j.arbi.tu.l.fi.de do.
ante nup.authen.ſed iam.&.j.ad macedo.l.fi.ĩ fi.
13 de adul.l.ſi qs adulterij. Quędam eſt † pręſumptio
iuris tantum:vt qñ lex ſimpliciter aliquid præſu-
mit,& tunc admittitur probatio in contrarium,vt
in omnibus.ll.hic allegatis.in glo.& in leg.noſtra.
¶ Verum,quia lex noſtra dicit, ꝙ quicquid fuit
b in præteritũ, p̃ſumiť^b in pręſens:ideo examinem⁹
qualiter procedũt prædicta.¶ Ad ꝙ ſciẽdũ eſt ꝙ
quędam ſunt ex quibus aliquid neceſſariò ſequi-
tur:ſi fuit in præteritum: ergo eſt in præſenti: vt
in parentela, quæ non poteſt tolli. & ideo ex ne
ceſſitate olim,probatur parentela hodie:vt.l.nõ e-
piſtolis.&.l.non nudis.s.eo.& multa alia. Si ſemel
eſt verum,quem eſſe mortuum in perpetuum:erit
verum in futurum ipſum eſſe mortuũ:niſi miracu
loſè reſuſcitaretur.l.nam ad ea.ff.de legi. & ĩ iſtis
non ſolum præſumitur, ſed neceſſario probatur.
Quędam ſunt q̃ curſu temporis neceſſario mutan
tur,vt ætas:& tunc ꝙ ſemel fuit hodie non pręſu-
mitur eſſe:vt.l.cum te.s̈.e.ĩ fructibus,qui neceſſa-
rio corrumpuntur:vt.l.j.de glande legenda. Quę
dam ſunt,q̃ mutantur contingenter: & contingẽ-
ter durant.& hic eſt dubium.Aut enim mutantur
contingenter,abſq; facto noſtro:& tunc ex præte
rito.l.nihil præſumit:ſcilicet nec durare, nec mu-
tatum eſſe. Exemplum in numero filiorum. & iõ
ei,qui dicit incumbit probatio. Si enim dicis mõ
eſſe,probare debes:vt.l.ſpadonem.§. qui abſolu-
tus.ff.de exc.tu. Si dicis eos defeciſſe, debes pro-
bare:vt.ff.ad Trebel.l.ex facto.§.pen.facit ad hoc
quod dixi,modo de eo,qui olim non poſſidebat.
Quedam ſunt:quæ mutantur contingenter:tamẽ
facto noſtro interueniente: & tunc procedit hæc
lex:quia quod ſemel fuit tale,ſemper pręſumitur
tale:ſecũdum diſtinctionẽ,quã dedi.s̈.ſ. aut qs cõ-
fitetur,aut negat.Quędam ſunt quę contingenter
mutantur facto alterius.Exemplum.Titius habet
te obligatum:quòd Titius liberet te,nõ poteſt cõ
tingere facto tuo,nec meo: ſed Titij. & ideo iſto
caſu lex nihil præſumit,ſed ei:cui dicit, incumbit
onus probandi:vt.l.hoc iure.ff.de ſolut.& ibi di-
xi no.per Cy.l.ij.j.de iur.emp.& per Inno.in.c.ſu
per his extra de accu & ideo in propoſito,ſi eſſet
contentio inter nos de dominio tertij: vel poſſeſ-
ſione tertij,debet probari dominium:vel poſ.pre
ſentis temporis, de qua agitur: nec eſſet omnino
valida præſumptio huius leg.¶ Vltimò q̃ro,ago
contra te rei ven.ad fundum. Tu dicis me tibi do-
naſſe:vtrum ex hoc ſit fundata mea intentio:adeò
ꝙ te non probante donationem,condemneris. Vi
detur caſus ꝙ ſic. & hoc videtur dicere Dyn.in.c.
nullus pluribus.extra de reg.iur.in.vj.In contra-
rium eſt tex.ad literam.extra de excep.c.cum in-
ter melius in.c.cum venerabilis.& extra.de reg.iu.
in.vj.c.exceptionem obiiciens dixi in.l.non vtiq;
ff.de excep.Facit quod dixi vobis.s̈.e.l.j.& ſecũ-
dum hoc oportet nos ponere aduerſarium hic:de
functum fuiſſe dominum.Bar.

SVMMARIVM.

1 *Natũ eſſe quẽ in ſeruitute,uel libertate, probat qui aſſerit,*
2 *Ingenuitas,quibus modis probetur?*
3 *Prioritas,uel poſterioritas temporis,qñ eſt fundamẽtum in tentionis actoris alius ab eo debet probare:niſi contineret delictum.& nu.4.*
5 *Excipiendo Titium occiſum per me de menſe maij, fuiſſe bãnitum: & id probo delictum præſumitur cõmiſſum tempore,quo poterat impunè committi.*
6 *Titulus rei,de quo excipit,qñ præſumatur ante lit. conteſ.*
7 *Cautela,ut articuletur de titulo quæſito ante litem conteſtatam.*
8 *Pars loci limitati, debet probari,quando probatio loci non ſufficit.*

MAtrem. Qui eſt ĩ poſſeſſiõe ſer
uitutis, debet liquidò
probare ſe ex libera eſſe natum.h.dic.
¶ Ex hac leg.ſumunt quidam, ꝙ q eſt
natus ex ea,quę ſemel fuit ancilla,p̃ſumitur natus
ex ancilla.niſi probetur cõtrariũ.Quod gl.noſtra
non approbat,& bñ.Nulla eſt enim rõ: quare ma
gis qs pręſumať nat⁹ tpe ſeruitutis, q̃ tpe liberta-
1 tis.† Sed veritas eſt iſta:qa vtrũ qs fuerit natus añ
manumiſsionẽ,vel poſt ei incumbit onus proban
di,q dicit ſiue ſit actor,ſiue reus. aut ergo actor a-
git contra eũ,q eſt in poſſeſsione libertatis.dicens
ipſum ſeruum eſſe:& tunc incumbit ei onus pro-
bandi,ꝙ mater eius fuerit ancilla. & iſte natus tẽ-
pore ſeruitutis.Aut econtra:cũ aliqs ſit in ſeruitu
tis poſſeſsione & vult dicere ſe liberum:tũc debet
dicere ſe natũ, poſt manumiſsionem: vt hiç clarè
tex.dicit.Idẽ no.ĩ.l.eũ actũ.in fi.ff.de neg.ge.&.l.
c non ſolũ.§.ſed vt probari^c.ff.de no.ope.nun.facit
ꝙ habuiſtis.s̈.de peti.heredi.l.ij.facit extra.de re-
ſcrip.c.fina.in cle.& ꝙ ibi plenè no. ꝙ tene menti
ad infinitas res. Tetigi in.l.de pupillo,§.qui nun-
tiat.ff.de ope.no.nun.&c.

1 MAtrem. † Quando non ſufficit fa-
ctum eſſe, qualibet parte
temporis,debet probari factum tempo-
2 re compe.h.d.¶ Opp.ꝙ † aliis modis probetur in
genuitas.ſ.per reſtitutionem natalium:per ſenten
tiam & ſimilia.gl.dicit fateor:¶ Secundò opp.In
dubio debemus præſumere pro libertate:vt.l.in-
ter pares.ff.de re iudi.ſed hic innuitur,ꝙ ſi proba
ręt ſe natam ex illa matre ſimpliciter: ꝙ non ſuffi
ceret,quaſi pręſumereť nata ante manumiſsionem
ſic,pręſumeretur in deterius contra libertatem gl.
hic videtur velle:ꝙ non pręſumatur.Nec pro nec
contra:ſed quia iſta erat in quaſi poſſeſsione ſer-
uitis,debuit probare ſe ingenuam clarè:& qa non
probauit:ideo ſuccubuit.vide glo. ¶ Ex hac leg.
3 cum gl.habes,ꝙ † qñcũq; prioritas,vel poſteriori
tas temporis,ptinet ad fundandam intentionem
actoris,ipſe actor debet hic probare limitatũ tp̃s.
vt hic.&.j.de do.añ nup.l.de rebus.&.l.eũ actum
& ibi no.in fi.gl.ff.de neg.geſt.de ince. rui,nau.l.j.
§.fi.&.l.ij.Sed quando prioritas,vł poſterioritas
temporis,eſt cauſa alicuius exceptionis: tunc exci
piens debet probare,Ita innuit glo. & expreſsius
4 no. extra de reſcrip.c.fi.in cle.Quod † intelligo,ni
ſi cõtineret delictum quo caſu ſufficit per reũ p-
bari. Tamen quando reuocatur in dubium, an ſit
5 delictũ: verbi † gratia:accuſas me,ꝙ occidi titium
de menſe maij:& ego excipio,ꝙ titius erat exban
nitus.& produco, quomodo fuit exbannitus me
dio menſe maij.certè puto, ꝙ præſumatur delictũ
commiſſum tempore,quo impunè poterat cõmit
ti.Primò p regulam.l.meritò.ff.de pro ſol.Secun-
6 dò per.l.ij.s̈.de pe.hære. Si verò reus † excipit de
ſuo titulo:certè in dubio præſumitur,ꝙ titulus p̃-
ceſsit litem:etiam ſi nõ probetur.vt ibi patet ĩ tex.
& glo.Ratio:quia ſi præſumeremus ipſum emiſſe
7 poſt litem,præſumeremus delictum ¶ † Et ex pre
dictis ſit cautus aduocatus.Nam ſi do libellum,pe
tens centum,quæ mutuaui formet articulos,q con
cludant tam ipſi articuli,q̃ ipſorum teſtium dicta
contractum pręceſsiſſe.d.lit.conteſt.aliâs ſuccum
beret:quia mutuum contractum poſt, non poteſt
venire in iudicium:vt.l.non poteſt.ff.de iudi.Quę
8 dixi † de tempore:idem de loco.Nam ſi quælibet
pars loci non eſt ſufficiens:debet probari de par-
te loci limitati:vt.l.non ſolum.§.ſed vt probari.ff.
de opo.no.nun.& ibi dixi.&.l.de pupillo.§. qui
nunciat.eo.tit.Barto.

d CVm precibus.^d Pręſumiť
verum, ꝙ
e continetur in inſtrumento: ^e niſi pro-
betur contrarium.hoc dicit.

Cum precibus

a ¶ Probatio ĩ con
trariũ.Adde, & ĩ-
tellige, vt hic,per
Bal.& Paul.de ca.
in ea.l.in col.fin.&
iuxta ea, q̃ ibi po-
ſui.

b ¶ Præſumitur in
præſẽs.de hoc qñ
ex pręterito præ-
ſumať in præſens,
vel in futurũ vel
ecõtra: vide latè p
do.Alexã.ĩ conſi.
xlvij.colũ.iiij.ver.
ex his.ĩ.j.vol. du-
plicatũ.ĩ.ij.vo.cõ.
cij.& vide.s̈. ĩ pri
ma addi.ĩ ver.vlt.
& ad ibi dicta ad-
de Alex. de Imo.
in cõſi.cviij. colũ.
pen.in.v. volumi.

c ¶ Sed vt pbari.&
videꝙ legiť & no.
ĩ.l.circa.ff.e.& oĩ-
no Bar.ĩ.l.ſi prius
in.iij.op.j. partis.
de no.op.nũ.& vi
de ad quaſi poſſeſ
ſionem ſeruitutis.
ꝙ no.Bal.ĩ.l.ad p
bationẽ.la.ij.j.e.&
p Inn.in.c. ex trãſ
miſſa. aliâs accep-
ta.de reſtit.ſpo.an
qs præſumať poſ-
ſeſſor libertatis.vi
de per Bal.in.l.ij.ĩ
ij.col.C.de ſent.

POMATES.

d ¶ Cum precibus.
vide Barba. conſi.
xliij.co.vj.vo.j.&
conſi.lj.col.j,vo.j.
& Rom.cõſi. ccx-
cvij.co.iij.& Imo.
cõſi.iiij.col.j.& in
cõſil. xxviij.ĩ fi.&
cõſi.lxxxiij. & cõ
ſi.cxiiij.colũ.iij.&
xxiij.alś.cxxiij.co
lũ.j.& col.iiij.cõſ.
cxxxviij.& Ana.
cõſi.iiij.&.lxxxv.
&.xciij.col.iiij.&
xcvij.& Ale.cxx-
xiiij.vo.ij.& co.fi.
&.xxxiij.co.ij.vo
iij.&.liij.col. vj.e.
&.cxvj.eo.ĩ fi.Itẽ
in dubio ſuſtinen
dus eſt cõtractus.
l.cũ hic ſtatus.§.j.
in fi.ff.de dona.in
ter vir.& vxor.&
Bal.cõſi.xxxviij.ĩ
fine,& ſeq.ĩ.j.col.
iij.parte & Cur.in
re.l. admonẽdi de
iureiu.col.xxxix.
ad fi.& Ale.conſi.
cij,vol.v. & Sozi.
cclxvij.col.iij.vbi
ponit: an ſit verũ,
ꝙ inſtrumentũ ſit
pbatio pbata? et
facit rem liquidã.

e ¶ Inſtrumẽto no.
p̃ſumptionę p in
ſtrumento. Limi-
ta.vt no. Bar.ĩ.l.j.
C.de iur.cal.& ibi
an pręſumať p il-
la ſcriptura? adde.
l.ſi ſcriptũ.s̈.e.Idẽ
limita hic ĩ mino-
re p.l.minor.xxv.
an.omiſſam. ff.de
mino.& vide quæ
materia no.ĩ.l.ille
à quo.§.j.ad treb.

CVm precibus. Statur instrumento
donec ꝓbeť cõtrariũ.h.d.ꝙ dixi ĩ sum
mario.¶Op.& videtur,ꝙ nõ admittať
probatio in cõtrarium:vt.ĩ.arbi.tute.l.fi.§.j.ff.de
vsufr.leg.l.si aliĩ.Gl.dicit,ꝙ illa sunt specialia.Tu
dic,ꝙ in.l.fin.arbi.tute.constabat scriptũ volunta
te tutoris:ideo non admittitur probatio in cõtra
rium.& est ibi speciale:aliâs posset probari con-
trarium.s.ꝙ licet mea voluntate sit scriptũ:tamen
fictè fuit factum, & simulatè:vt.l.labeo.de sup.le.
&.l.si aliĩ.s̈.alleg.Quę concordat cum ista qa stať
scripturæ,donec contrariũ probetur.¶Circa hãc
leg.quęro,in quo iudicio hoc probabitur? Rñ.du
pliciter potest intelligi. Primò si ponas aduersa-
rium illum fundum posidere.dabitur libellus in
rei ven.& si excipiet de donatione & producat ĩ-
strumentũ:tunc iste probabit contra tenorem in-
strumenti. Alio modo, si ponas istũ posidere, ꝙ
principaliter adeatur iudex: vt pronunciet illud
instrumentũ errore, vel falsitate scriptum. & hoc
videtur velle hæc litera:q̃ permittit principaliter
iudicem ob hoc adiri.¶Sed quo iure hoc fiat:vi-
detur per iudicis officium:vt.l.j.§.j.ff. de feriis.&
ff.quæ sent.sine app.rescin.l.j.ĩ prin.& ꝙ ibi not.
Facit ꝙ no.Inno.ĩ.c.fi.extra de offi.iud.¶Sed cõ
tra hoc oppo.imò videť ꝙ hoc debeat fieri, actiõe
de dolo:vt.l.& eleganter.in prin.ff.de dolo.vel a-
ctione ex eo contractu:vt.l.ex empto.§.is qui vi-
na.ff.de act.emp.Sol.hic Imperator soluit contra
rium:dum dicit,nec ad nomẽ factę donationis per
uenit.¶Scias enim,ꝙ quãdoq; saltẽ cõtractus ce-
lebratur,qui est nullus:vel quia dolus dat causam
contractui:vel ex causa:& tunc petitur, ꝙ rescin-
datur quatenus de facto procesit,allegatis leg.in
contrariũ.Quãdoq; nullo modo cõtractus inter-
uenit nomine:& tunc non habẽt locum illæ leges.
sic loquitur hic.¶ Quæro quis citabitur in hoc
iudicio? Respond. aduersarius etiam notarius,
aliâs sententia lata contra vnum non faceret præ
iudicium alteri:vt.ĩ.de fide instrum.l.iĩ.Ad pręce
dentem lec.ꝙ hic requiratur incidenter.facit.s̈.e.
l.si scriptũ.& de ordi.iud.l.j.& ibi dicam.Bar.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio perẽptoria dꝫ opponi,& ꝓbari post li.cõ.et.nu.9.*
2 *Exceptio dilatoria respiciẽs iudiciũ, ꝓponitur & probatur ante litem contesta.& nume.7.*
3 *Exceptio dilatoria,scilicet solutiõis,debet ab initio ꝓponi,& ꝓbari postq̃ actor demonstrauit suam intentionẽ.& nu.8.*
4 *Exceptio dilatoria solutionis qñ fuit omissa,quid habebit iudicare iudex & nu.12.*
5 *Iudex qñ in lit.conte.reseruat exceptiones, q̃ talis reseruatio intelligitur,tam de peremptorijs,quàm dilatorijs.*
6 *Terminus ad probandum, primo est dandus actori, & post reo,licet communiter utriq; detur, & nu.10..*
11 *Testes quando admittantur publicatis testibus?*

a EXceptionem. [a] Exceptio dilatoria so.
potest proponi ad initio, sed debet ꝓ-
bari post intentionẽ actoris fundatam.
h.d.¶Opp.de.l.fi.j.de excep. ¶ Solu.dicit gl.&
1 bene.Quędam† est exceptio peremptoria: & ista
debet opponi,& ptobari post litis contesta.vt.l.
peremptorias.ĩ.sen.re.nõ pos.Quędam est exce-
ptio dilatoria:& hæc duplex est.Nam quędam re
2 spicit †iudiciũ tm̃: vt quia opponitur cõtra per-
sonam actoris,vel iudicis.& ista similiter debet op
poni,& ꝓbari ante lit.contest.vt.d.l.fi.j.de excẽ.
3 Quędam est†exceptio dilatoria.s. pacti de non
petendo,vsq; ad certũ tẽpus solutionis:& ista de-
bet ab initio proponi: probari autem postquam
actor demonstrauit intentionem suam:vt hic diciť
Hoc autẽ ꝙ hic diciť, ꝙ ab initio proponatur, nõ
4 est cecessitatis,sed est volũtatis.¶Sed quęro†qd
b si exceptio dilatoria solutionis [b] fuit omissa: quid
habebit iudicare iudex? dico quædã est exceptio
dilatoria solutionis, quæ inest ipsi obligationi:vt
quando pactum de non petendo vsq; ad diem,ap
poniť ĩ cõtinenti:puta in instrumento:tunc iudex
non poterit aliter cõdemnare:nisi quatenus natu-
ra obligatiõis patiať.Hoc mõ cõdẽno te ad cẽtum
danda in Paschate. & hoc est quod dicebat Paul.
Iurisc.pœnã incõtinẽti appositã inesse obligatio
ni:vt.l.lecta.ff.si cer.pe.Sed si illa exceptio fuisset
opposita,iudex absoluit reũ,quasi actor añ diem
malè ageret:vt.l.itẽ qa.ff.de pa.l.j.ĩ fi.qñ di.vsu.l.
ced.Si verò exceptio dilatoria solutionis nõ inest
obligationi:vt ĩ pacto facto ex ĩteruallo: tũc si nõ
opponať:simpliciter reus cõdẽnatur vera actiõe
vel obligatiõe:quę nõ est elisa per oppositionẽ ex
cep.facit ad hoc ꝙ no.Inno.extra de excep.c.pa-
storalis.¶Op.ꝙ postquam sunt testes publicati,
reus nõ põt producere testes:vt in auť. at q semel,
hic posita.dicũt quidam,& ꝙ hęc lex hodie corri
gitur:sed ibi dicemus quam vide,&c.

EXceptionem. Hęc lex ĩtelli
giť de excep.
dilatoria solutionis,& sic oĩno no.ꝙ hæc
exceptio debet opponi in initio,ꝙ intellige ante
li.cõte.vel in ipsa li.cõtest.quia dicit ꝙ debet pro
bari post.Itẽ not.ꝙ exceptio debet reseruari post
5 & sic no.ꝓ practica†cõi:qñ iudex iubet litẽ cõte-
stari,reseruatis exceptionibus:ꝙ intelligiť de per
emptoriis,& dilatoriis solutionis,nõ de aliis:vt.ĩ.
6 dicã.facit.ĩ.de p̃scrip.lõ.tẽp.l.emptor. ¶No.†ꝙ
prĩò dandus est terminus actori, ad ꝓbandũ intẽ
tionẽ suã,quã reo ad ꝓbãdũ exceptionẽ:licet cõi
ter deť vtriq; simul,ꝙ sit.ĩ.dicã.¶Op.de.l.fi.ĩ.de
excep.Hui⁹ timore gl.hic distinguit plenius,q̃ gl.
dic.Quędã est exceptio dilatoria, quædã perem-
c ptoria.Itẽ dilatoriæ, [c] quędam†est iudiciĩ:q̃ oppo
7 niť cõtra psonã iudicis,vel iurisdictiõis.Et hęc de c
bet opponi in initio:vt.l.fi.j.de excep.& ĩtelligo
in initio,añq; alia ꝓponať.Nã si quã aliã oppone
ret dilatoriã,vel peremptoriã videreť ĩ iudicẽ cõ-
sentire:vt.l.sed & si susceperit.ĩ princ.ff.de iu.ex-
tra.de re iud.c.ĩter monasteriũ.& ibi no.Inno.&
Ber.Nõ ob.l.nõ videť.ff.de iud.vt ibi dixi.Si verò
est dilatoria,q̃ opponiť cõtra psonã actoris,vel cõ
tra libellũ,& similia: tũc debet opponi, & ꝓbari
añ li.cõte.vt.l.ita demũ.s̈.de ꝓcur.&.ff.de ꝓcu.l.
Põponi⁹.§.rati.ꝙ ĩtellige,nisi termin⁹ sit statutus
qa tũc vltra nõ poterit secũdũ doc.nostros.vt per
Dy.in.c.indultũ.de reg.iur.in.vj.& per Cy.in.l.
iudices.s̈.de iudi.& extra de except.c.pasto.¶Si
8 verò †est exceptio dilatoria solutionis,tũc debet
opponi ĩ initio:vt hac leg.& hoc videť ex necesi
9 tate,qa lr̃a dicit oportet.Quędã sunt†pemptorię.
& istę pñt opponi:& probari.post litẽ cõte. vsq;
ad sñiam: vt.j.sen.rescin.nõ pos.l. peremptorias.
Proponi ẽt possent añ litẽ contest.& reseruari po
steà:vt.j.de p̃scrip.lõg.tẽp.l.emptor.tñ hoc nõ est
ex necesitate.Fallit in aliquib⁹ casibus,q pñt op
poni:& ĩpediũt litẽ cõtestari,si opponanť ĩ decli-
natione:al's secus:vt ibi per Iac.but.&.l.elegãter.
§.si qs post.ff.de cõdi.inde.Fallit ĩ aliis,q̃ pñt op-
poni post sñiam:vt no.s̈.de iur.& fa.ign.l.j. Fallit
si certus terminus esset statutus:vt.d.c.pastoralis.
¶Op.diciť hic,ꝙ reus debet probare exceptionẽ
postq̃ actor nõ probauit intẽtionẽ suã. Cõtra:nõ-
ne statim est fundata intẽtio actoris.cũ reus oppo
nit exceptionẽ pacti de nõ petẽdo ad tp̃s?gl.dicit
intellige ipsam esse propositã sub cõditione. Tu
dic idem,si opposita esset simpliciter: vt dixi.s̈.e.
l.ꝓxi.&.s̈.e.l.j.¶Op.si re⁹ probat exceptionem
post actorem, ergo admittitur testis post didicita
testificata.Contra.de auť.at qui semel.j.eo.quã q-
dam hñt ĩ ti.de testib⁹.gl.dicit,intellige,ꝙ testifica
10 ta nõ didicerũt.¶Et †ex hoc insurgit hodie pra-
ctica cõis.ꝙ dať vtriq; parti terminus,simul ĩstru
mẽta ꝓducendi:vel al's probatiões.Nam per te-
stes nõ admittereť,si vellet probare post didicita
testificata vt no.in auť.de testib.§.illud.colla.vij.
11 in gl.super verbo non habebit.¶Videte,† publi
catis testibus,non admittiť sup eisdẽ articulis suis.
Ita loquitur auť.at qui semel.sed super nouis, nil
est,ꝙ impediat:sed articuli rei,ad probandũ exce
ptionẽ sunt noui:continentes aliud,q̃ id sup q̃ de
posuerãt testes actoris:ideo etiam post publicatio
nem admitteretur talis probatio per testes. & se-

a ¶Exceptionem.li
mita tñ prĩo ĩ ex-
ceptione excõica
tionis,vel banni.c.
pia.de excep.ĩ.vj.
&.c.exceptionẽ.
de excep.Bart.ĩ.l.
elegãter.§.si quis
post de cõdi.inde.
Itẽ limita,nisi p er
rorẽ facti esset o-
missa.l.j.s̈. de iur.
& facti Igno. Itẽ
limita,nisi dat⁹ ẽẽt
terminus, ad op-
ponendũ de nouo
qm̃ trãsacto termi
no opponi po-
terit, qñ dicit op-
ponens sibi de no
uo ad notitiã pue
nisse.c.pastoralis.
de exce.not.Bar.ĩ
l.mancipiorũ.de
op.l.& de hoc vlti
mò, qñ talis exce-
ptio superueniẽs
pendente iudicio,
&c. vide Bart.ĩ.l.
j.ff.de excep.& ibi
dixi.

b ¶Dilatoria solu
tionis.Adde Bart.
in.l.lecta.ĩ.v.col.
vbi vide.si cer.pe.
& oĩno in.l.eũ, q
ita.circa fi. de ver.
obliga.

c ¶Item dilatorie
Adde qñ posit vť
debeat opponi ex
ceptio dilatoria or
natisimè, & ple-
nè p Feli.ĩ.c.exce
ptionẽ.co.iiĩ.ver.
prĩa regula. de ex
ce.& qñ exceptio
dilatoria posit op
põi post terminũ
& ẽt post li.cõte.p
eũdẽ Fe.ĩ.c.pasto.
eo.ti.co.vj.ver.dũ
diciť. Et adde ꝙ si
exce. dilatoria est
opposita post ter
minũ & p iudicẽ
admissa,pte nõ op
ponente: ꝙ tenet
oppositio.ita Frã.
de Are. videť sen-
tire.ĩ.c.de causis.
de test. de q̃ p Fel.
in.d.c. pastoralis.
col.pe.versi.vlti-
mo examino.

a ¶ Aut exceptio. adde videndum de hoc etiã per eũdẽ Bar. & ibi, Imo. & doc. ĩ. l. eũ q. §. q ita. ff. de ver. ob. & doc. ẽ. l. lecta. ff. si cer. pet. & dominus meus Sozi. ĩ cõs. mihi. clxviij. ĩ. iij. vo. co. x. seqr̃ hic dicta Barto.

b ¶ Testificata. hoc habet locũ, siue qs didicerit testificata testiũ suorũ: siue aduersarij: vt no. gl. in corpore vnde sumitur. & hic. & Bar. ea. authẽ. in pe. col.

c ¶ Producere: An autẽ minor possit restitui ad producendum nouos testes, post didicita testificata: vide plenè pe Bar. cũ cor. in. l. j. §. nunciatio. in pe. col. ff. de op. noui nun. vbi subdit, an similiter rusticus & mulier restitui possint? de q̃ dic vt ibi p Alex. in pe. co. subdit ẽt ibi Bar. an restitutio ĩ casu predicto mĩore restituat̃ ẽt maior suus aduersarius.

d ¶ Per instrumentũ: an post didicita testificata possint ꝑduci instrumẽta: & etiã testes sub nouis capitul̃ & tenetur ꝙ sic. & hic vide Bal. ĩ ver. sequitur videre. & Adde Bar. post gl. in. l. peremptorias. j. sen. resci. nõ pos. & no. ĩ. ij. col. & in materia: nũquid si testes reperiuntur esse penes partem & eorum attestationes, & tota cã: nunquid illorum presumit̃ habuisse notitiã? vide Pau. de ca. in cõsi. j. ꝙ in pit. in Christi nomine amen. cleric⁹ est minor &c. vide ꝙ dixi in. iiij. col.

cundũ hoc si reus vellet, nõ deberet dari sibi terminus, qñ dat̃ actori. ꝙ verũ est ad ꝓbãdũ exceptionem vt dixi. sed si reus vellet probare aliud cõtra intentionẽ actoris directo: tunc non posset post publicationem: & ideo dandus est terminus. Dicã plenè in aut. at qui semel. facit. c. duobus. extra. de
12 rescri. in. vj. ¶ Quæro † quid si hic exceptio non fuit opposita, qualiter pronunciabit iudex? Rñd.
a Aut exceptio [a] dilatoria inest obligationi: vt puta exceptio incontinenti apposita: vt. l. lecta. ff. si cer. peta. tunc iudex condemnabit reum ad soluẽdum, in tempore statuto, & non vltra: quia natura actionis. & obligationis non patit̃: quia sibi inest hæc dilatio. sed si fuisset opposita hæc exceptio iudex absolueret: quia ante diem malè agit: vt. l. j. in fi. ff. quando di. leg. ced. Si verò hæc exceptio, non inest, si non opponatur iudex condemnaret simpliciter: vt insti. de exce. §. temporales. de hoc per Inno. in. c. pastoralis. extra de excep. Bart.

AT qui semel. Ista est optima materia: sed tempus non patit̃ examinari. ¶ Op. de. l. exceptionẽ. s̃. eo. Sol. dicunt quidam, ꝙ illa lex corrigit̃. Canonistæ dicunt contra, & benè. Nam hęc
b authen. debet intelligi ꝙ post didicita testificata [b] non possunt testes produci super eisdem articulis super aliis sic: quia in aliis non subest timor subornationis. ¶ Op. de. l. si quis testibus. j. tit. j. Sol. ad reprobationem testium, bene possunt produci testes, post didicita testificata: non aliâs. ¶ Quærit gl. nunquid in causa appellatiõis poterunt de nouo testes produci? dic vt dixi in. l. per hanc. j. de tẽ. app. ¶ Quæro, quę dicatur quarta productio? dicunt quidam, quòd ex vna dilatione possunt fieri plures productiones. Canonistæ dicunt, ꝙ vna ꝓductio dicitur vna dilatio & duę dilatiões dicunt̃ duæ productiones. & sic de singulis, hoc not. per tex. in. c. in causis. & . c. vltra tertiam. extra de test. & ibi per gl. & Inn. &c,

SVMMARIVM.

1 *Testificata ubi certum est quem didicisse non admittitur ad producẽdũ testes de nouo.*
2 *Productiones testium quot admittantur. & nu. 4. & . nu. 7.*
3 *Dispositio huius authen. an corrigat. l. C.*
5 *Producere testẽ de nouo post lapsum dilationis. nũ quis possit? remißiuè.*
6 *Testium productorum multitudo q, poßit refrenari.*
8 *Productio testium noua, qualiter dicatur?*
9 *Testes, ut examinentur partis est curare.*
10 *Productio quarta qualiter petatur, seu dilatio.*
11 *Productio quarta si fuit admissa sine solennitate huius text. an dicta testium ualeant?*
12 *Testes an poßint produci post renũciationem, uel conclusionem in causa?*
13 *Renũciatio non porrigitur ad ea, quæ quis non sciebat sibi competere.*
14 *Testes in causa criminali etiam post renunciationem, & conclusionem causæ, possunt produci. & uide. j. & nu. 32.*
15 *Renunciatio unius non nocet alteri.*
16 *Renunciatio facta in causa principali, non porrigitur ad causam appellationis.*
17 *Publicatio testium, quando impediat nouam productionem & numeno. 18.*
19 *Testificata didicisse, quando quis dicatur?*
20 *Percunctatum esse dicitur, qui cuncta puncta uidit.*
21 *Attestationes dicuntur scripta testium.*
22 *Testificata abs testibus partis aduersæ, qui didicit, non autẽ à se productis: an ob hoc impeditur de nouo producere?*
23 *Testes producere, nunquis super nouis capitulis post didicita testificata potest?*
24 *Testes, an poßint produci de nouo, super eo, q, non dixerunt licet super primo capitulo comprehendi poßint?*
25 *Testes quando poßint produci post didicita testificata, ad reprobationem priorum.*
26 *Scientia fauore publicæ utilitatis in teste, cadere debet.*
27 *Testis dictũ propter corruptionẽ ipsius nullum sicut sententia: nec consensu partiũ hoc potest remitti.*
28 *Testis si deposuit super circunstantijs non contentis in capitulo, super ipsis poterunt testes produci post didicita testificata.*
29 *Testes in causa appellationis: an poterunt produci post didicita testificata, super eodẽ? remißiuè*
30 *Testes in alia instantia, circa idem, post didicita testificata: qñ poßint produci.*
31 *Cautela pro instructione aduocatorum.*
32 *Testes causa inquisitionis, quando poßint produci post didicita testificata? & nu. 33.*
34 *Examĩatio prĩa si non ualuit, poterit fieri secũda examĩatio: lʒ testificata fuerũt didicita.*
35 *Examinatio prima si non reperitur, poterit secunda fieri.*
36 *Iudex si testes non interrogauit, poterunt de nouo examinari.*
37 *Testes an admittentur ad declarationem dictorũ, post didicita testificata? remißiuè.*
38 *Testes post didicita testificata, q, poterunt de partium uoluntate admitti.*

AT qui semel. Ista authent. posita est in hoc titulo: & sumitur ex corpore multum præcisè: & legitur per glos. in. l. exceptionem. hic posita. Quidã legunt eam super. l. fi. C. de testi. & habet materiam valde singularem: nec eam habemus alibi, q̃ hic, in corpore vnde sumitur. ¶ Et diuiditur in duas partes. Primò loquitur quando qs didicit testificata. Secundò quando hoc non apparet, sed dubitatur propter pluralitatem ꝓductionum. Secunda ibi: si verò. Et secunda pars sumitur ex corpore de testibus. §. quia verò. vsq; ad vers. illud tamen. Ex illo ver. illud tamen sumitur prima pars huius authent. & sic hic transumptiuè posita est. ¶ Et breuiter. hoc dicit. Discere testificata, impedit quem testes de nouo pro
c ducere. [c] Prima verò productio non impedit de nouo, vsq; ad tertiã productionem produci. Quarta autem sine solennitate hic adhibita, nullate
1 nus permittitur. hoc dicit. ¶ No. † ꝙ vbi est certum quem didicisse testificata, non admittitur ad producẽdum testes de nouo. ¶ Secundò no.
2 ꝙ † vbi est dubium ex prima, secunda, & tertia productione, non presumitur contra producentem: sed ex quarta præsumitur contra eum ideo non admittitur, nisi cum iuramento hic præstito. ¶ Oppon. ad primam partem. de. l. exceptionem. hic posita. & de. l. si quidem. j. de except. & . l. officium. ff. de rei vendi. dicunt quidam, ꝙ in illis legi. fit probatio exce
d ptionis per instrumentum. [d] Si autem quis velit facere per testes, non
3 posset hodie per istam aut̃. & † ideo hic ponit quasi lex. C. corrigat̃. & hoc tenet gloss. hic, & in corpore vnde sumitur. circa princ. ij. glo. mag. & in. d. l. officium. Ia. de Are. dicit, ꝙ illę leges in nullo corriguntur: qa hic loquitur, quando productio fit de nouo, super eodem articulo: leges contrariæ quando productio fit super alio. Alius enim est articulus except. ab articulo intentionis actoris. & istud probatur per. c. causam. extra de testi. in glo. mag. & . c. fraternitatis. & in. c. intimauit. & istud tenetur communiter. Hoc probat ex tex. huius authen. & in corpore vnde sumitur. Dicit enim qui semel, aut bis ꝓduxerit: testificata didicerit. loqtur ergo de his, quæ testificata sunt super his ad quę testes producti sunt Sed super articulis nouis, nunquam sunt testes producti, nec fuerunt: ergo tex. huius authent. non potest habere locum. ¶ Et pro hoc facit tex. multum in corpore in. §. quia verò. ibi: aut non testificata. Ex quo, apparet, non potest addi ad ea, quę iam testificata sunt per nouam productionem: sed illum tex. intelliges: vt infra dicam. ¶ Oppo. secundò: si hæc authen. est vera: ergo testes nunquam poterunt reprobari. Contra. l. si qs testibus. & . l. fina. infra. titu. j. Sol. dicit gloss. ꝙ testes non possunt de nouo produci: nisi ad reprobationem priorum: vt in contrariis. Hoc intelligo verum, quando fit reprobatio respectu personæ: & sic est nouus articulus. sed si vellet improbare respectu dicti, dicam. j. in quæstionibus.
4 ¶ Ad secundam partem oppo. † & videtur, ꝙ non admittatur: nisi vna productio. quia vna tantum dilatio est concedenda: vt. l. fina. ff. de fer. & s̃. de dilatio. l. j. ¶ Huius timore fuerunt opi. glo. nostrorum. quidam dicunt, quod istę leges corrigantur: & sic hodie plures dari possunt dilationes. Alij contra: quia hic loquitur de pluribus productionibus factis infra eandem dilationem. Et in hac opi. est gl. nostra hic. & in. d. l. fi. de feriis. & in corpore vnde sumitur. in princ. primę gloss. mag. Canonistę extra, eod. de testi. ca. in causis. dicunt productionem vnam, idest vnam dilationem. et ita dicunt obseruari de consuetudine. ¶ Mihi videtur, quòd opi. gloss. nostrorum sit verior, rectè intelligendo. Ad cuius declaratio
5 nem sciendum est, ꝙ † quandoq; quis vult impedire aliquem testem de nouo producere, propter lapsum dilationis. & illa non est nostra materia. Dic vt dicta leg. fina. de feriis, & . s̃. de dila. l. j. & ibi per docto. & ĩ hac non attenditur vnitas, vel pluralitas productionis: sed solum cursus tẽporis, & negligentia partis, infra illam dilationem. Quandoq; quis vult impedire testium productionem propter multitudinem testium seu ꝓductionum: & tunc non attenditur cursus temporis, nec pluralitas pro
6 ductionis: quia in † primo actu producendi, potest peti: vt illa multitudo testium refrenetur: vt. l. j. in fi. de testi. & extra de testi. c. signi. & ista si
7 militer non est in nostra materia. Quandoq; quis † vult impedire productionem testium, propter pluralitatem productionum: & ista est materia huius authen. in fin. Quandoq; quis vult impedire nouam productionem: propter renunciationem factam causæ vel conclusionem: quæ idem est. Et ista etiam est nostra materia: & tangitur in corpore: licet nõ tangatur

tangatur hic in prin .§.quia verò ibi,mox conclu
serint.Dicit glo.id est renunciauerint productio-
ni testium.Et ibi concludente dicit gl.idest renū-
ciante.Quandoq; quis vult impedire nouam pro
ductionem testium,propter publicationē vel pro
pter aperturam testium,vel attestationem iam fa-
ctam:& hæc etiam est nostra materia : & tangitur
in corpore in.§.quia verò.ibi & edictum accipiē
tem,exponit glo.id est aperturam testiū.& ī plu-
ribus aliis locis illius.§.Quandoq; quis vult impe
dire nouam productionem,ideo , quis didicit te-
stificata.& ista est materia nostra hic in prin.& in
corpore in fi.§.de quolibet istorum per ordinem
8 videamus.¶ Circa primum quæritur,qualiter†in
telligatur noua productio,vt sciam⁹ vtrum sit vna
vel plures. Et vt dixi:quidam dicūt vnam produ
ctionem,id est vnam dilationem. Alij secus: quod
est verius.Declarat tex.hic.& in corpore non ad-
mittit quartam productionem,propter timorem
subornationis:si quidem ergo testes sunt produ-
cti,& non examinati non habeo hoc pro vna ꝓ
ductione:qa cessat ratio huius auť.Nō enim est ti-
mor,ne quis didicerit testificata,quādo depositio
nes non sunt receptæ:intelligo ergo productionē
cum examinatione.Si ergo infra vnam dilationē,
producit quis primò aliquos testes: qui sunt exa
minati.secundò & tertiò alios : admittetur quar-
ta productio,propter timorem subornatiōis. Idē
dicemus,si hoc fecerit infra plures dilationes. Po
ne,ꝙ secunda dilatio fuit data ex causa : tertia ex
causa,non attendam pluralitatem dilationum:sed
pluralitatem productionum examinatione secu-
ta:tunc enim subest timor subornationis,vt dixi.
Idem dicerem:si ab initio in schedula,vel voce no
minauit omnes testes suos:postea autem per plu-
res dies,vel vices fecit eos examinari. Istę enim di
9 centur plures productiones.Nam†ad solicitudi-
nem partis pertinet non solum exhibere nomina,
vel producere testes,sed instare, vt personæ exa-
minentur.de test.l.si quando,infra & ibi dixi . Et
intelligo,quando post primam productionem &
secundam,interuenit interuallum tale , quòd non
potest dici continuata productio. Tunc enim di-
centur separatę productiones,secundum.l.conti-
nuus.in princip.de verb.oblig.¶ Secundò quero
10 †qualiter petatur quarta productio? Respon.non
debet peti simpliciter,quia tunc indistinctè dene-
garetur:sed debet peti adiecta causa: quia primit⁹
istos testes producere non potuit.& ꝙ paratus est
iurare secundum ea, quę ī ista authenti.& ī corpo
re continētur . & ita dicit Inno.extra de test.c. si-
a gnificauerūt.ꝙ satis placet.[a] ¶ Quęro quid si fuit
11 †admissa quarta productio absq; hac solennitate
an dicta testium valeant? Breuiter tex.in corpore
vnde hæc auť.sumitur:videtur dicere omnino nō
admitti.i.omnino nō cōcedi:vt ibi exponit gloss.
& sic videtur, quòd non valeat. Sed iste tex.loqui
tur quando interuenerunt hæc tria:scilicet plura
litas productiōis:renunciatio seu conclusio,publi
catio,seu apertura. Tunc enim si admitteretť quar
ta productio,omnino nō valeret:& ibi dixit tex.
Sed quando subest solum pluralitas productiōis:
tunc si admitteretur valeret,quia non reperitur ꝓ
hibitum:nisi esset alia causa impediens,de qua di
xi &.j.dicam.& hoc vltimum videtur tenere In-
nocen.extra de test.c.in causis &.c.vltra tertiam.
Et hoc de primo sufficiat.¶ Circa secundum,cum
12 †quis vult impedire testes de nouo producere, ꝓ
b pter renunciationem,causæ vel conclusionem[b] vi
dendum est an posit.tex.in corpore,videtur qď
tali renunciatio & publicatio nō noceat. Nam po
test admitti noua productio , cum solennitate hic
posita.& hoc expressè determinat gl.s.de iu , auť.
iubemus.Canonistæ contra. extra de testibus.&
c c.constitutis.el.ij.[c] ¶ Breuiter sic dicas:aut illi te-
stes qui de nouo producunť poterant à parte pro-
duci tpe renunciationis & conclusionis , & nō ad
mittetur noua ꝓductio. Licuit ēm ei renūciare iu
ri suo,sicut potest renunciare productioni instru-
mentorum,vt in.l.iij.j. de fide instru . Sed si illos
producere non potest propter ignorantiā: tūc ta
lis renunciatio & conclusio nō est impedimento,
quin de nouo producantur, cū solēnitate hic po-
sita. Hoc colligitur ex tex.ī corpore,vnde sumiť.
vbi colligitur forma talis iuramenti. ꝙ hic debet
præstari.ibi dum dicit: propter quod non valuit
primitus,&c. Hoc etiam apparet per ratiōem. Nā
13 renunciatio†non porrigitur ad ea , quæ quis non
sciebat sibi competere:vt.l.mater.ff.de inoff.testa
men.&.l.legitimam.ff.de peti.hæredi . hoc tangiť
etiam per Io.an.in.c.constitutis.in fine.extra de te
14 stibus,vel in.c.cū venisset. Et hoc†est verum,quā
do agiť ciuiliť si verò agereť criminaliť:tūc fortè re
nūciatio vel cōclusio,nō esset īpedimēto, qn iterū
ꝓducatur:vt.l.iurisgentiū.§.si paciscar.ff.de pac.
15 ¶ Quæro†quid si vnus tantum renunciauit:vtrū
præiudicet alteri? certè nō.tex.est in auť.iubemus.
d s.de iud.& in corpore vnde sumiť.[d] ¶ Quęro,vtrū
16 renunciatio†facta in causa principali,porrigatur
ad causam appellationis? Respō.non:quia in cau-
sa appellationis possunt produci nouæ probatio
nes,& noui testes:vt.l.eos.j.de appella.&.l. p hāc.
j.de tempo.appel. Nisi expressè hoc diceretur , ꝙ
ad causam appellationis hoc porrigať; vt ī Spec.
de renun.& conclu.§.j.in.j.col.& per Inno. extra
eo.c.intimauit.& in.c.cum venisset.&.c.constitu-
tus. Et hoc de secundo.¶ Circa tertium.s.quando
17 vult impedire nouam ꝓductionem,propter†pu
e blicatiōem:an posit? communiter dicitur ꝙ sic.[e]
& pro hac parte vide tex.in.l.admonendi.ff.de iu
reiuran.secundum secundam lec.Pilei. ibi positā.
& vide Io.an.ī.d.c.de test.&.c.cōstitut⁹.& ī Spe.
de teste.§.satis,ver.sed nūquid ante publicationē.
In contrarium videtur tex.in corpore vnde sumi-
tur. Dicit enim ꝙ etiā post publicationē admittiť
noua productio cum iuramento & solennitate hic

a ¶ Quod satis placet. Adde quod no.in.c.veniens.de testi.& ꝙ do. Bart. in.l.j.ff.de testi.

b ¶ Causę conclusionem. post cōclusum in causa non potest testis ꝓduci recolo tamen me vidisse. Ange.in.l.tale pactum.§. qui prouocauit.ff.de pact.quòd iudex tamen poterit ex officio interrogatoria facere,alleg.d. Innoc.Imol.dicit do.Anto.in.c.j.de iudi. quòd consuluit , quòd iudex etiam post cōclusum in causa possit interrogare,ne dum ad finem declarandi dubiam ꝓbationē. iuxta. c.cum Ioannes.de fide instru .&.c.p tuas . de testi. sed etiam ad fundandam intentionem aduersarij . per. l. vbicunq;.de intero.act.&.per.l.generaliter.§.j. de rebus credi. & adde Bal.in.l.ampliorē in.iij. colū. de ap. pell.l.per hanc.in princi . de tempo. ap.& gl . expressè in vers.interroga. in.c. qm̄ cōtra. de proba. Et adde, ꝙ not.ī.l.j. ff. de īter rog.act. & hoc sequitur ī.l.j.§.j. nō tamen cogitur, vt etiam videnť velle docto.in.l.non qcquid. de iudi. Ad hoc tamē vide Innocen.in.d.c.cum Ioannes,quod refert bal.ad hoc ī.l. ī bonęfidei.s.de rebus credi.& Lud. in.§.hoc autem.& ibi Alexand.circa vij.colum . ad hoc ꝙ not.Bal. ī.l.ij.§. sed quia.s. de iuramen.calum . Imo. si actor non potest probare potest iudex deferre iuramentum. Et an sic arbitri:vide Bald. in.l.actor. in princip.j.eo.& in Specu.in titulo depositio.§.iij.in princ. Adde tamen not. secundum Inn.ī.c. cum venissent. extra de test. ꝙ partes,licet renuntient generaliter testibus hincinde , tamen possunt produci exceptiones, & super illis testes:secus si renuntiatio esset specialis super vno articulo. Subdit tamen ꝙ etiam iudex aliquando motus, maximè præstito iuramento partibus, ꝙ malitiose non petunt:poterit super eodem articulo reo permittere quosdam testes produci.argumen. authenti.de testib.§.quia verò multi. Ad ꝙ benè facit ꝙ dixi post Bart. in auť.de iudi.sed id ꝙ vltimò retuli secundum Inn.intelligit verum do. Paul.in.l.oratione.ff.de feriis.quando probationes . de nouo superueniunt.

c ¶ Et in.c.constitutis.vtrum post renunciationem & cōclusionem,possunt testes produci. Adde Inno.in.l.custodias.§.j.de publi.iud. Bald.in authen.iubemus.s.de iudi.

d ¶ Vnde sumiť. Adde Bald.in auť.iubemus.s. de iudi. sic videť terminus pręfixus ad opponendum seu ad approbandū in causa principali , nec extendiť ad cām appellationis: nec conclusio in causa facta in ea est.&c. Habes hic ex not.per Bar.& idē Inno.in.c.cum venisset.de testi.&.c.cū dilectus.de fide instrument.& Specul.de instru.edi.§.nunc dicamus. in princi.

e ¶ Communiter dicitur, ꝙ sic hoc limita nisi ad declarationē retrò agitatorū,vt est text.in.c. cum Ioannes de fide instrumen.secūdū Bal.ī.l.in bonæfidei.de reb. cred. Item fallit,ni si producerentur testes;cum instrumento:quia cessat timor subornationis.c.series de test. Idem fortè, si admittantur super nouis capitulis , p c.fraternitatis . de testibus. Et vide quæ dixi.in.l. officium.de rei vend. Item fallit in causa matrimoniali.d. c. series . & vide gloss.in.c.iurauit. de probat. & not. Bar.ī.l.j.§. nuntiatio . de operis no. nuntia. & ista voluerunt do.Anto. & Imol.in.d.c.series. Et ad secundā limitationem, benè faciunt quę no. Bar.in.l.certi condictio. § . quoniā. si cert.peta. Et ex vltima limitatione vna, cū Io.and. in.c.series. de test. sumite regulam. Quod illud et erit verū , in omnibus causis , in quibus sententia transit in rem iudicatam . ꝙ tamen no. & dicit Ioan . And.& do. Ant.in.c. qualiter el.j.de accu. Quod vbi iudex ꝓcedit ex officio,publicatis attestationibus poterit meritò alios testes producere,p.c.cūclamor de testi . ad hoc ꝙ no.Bar. in.l.ij.§. si public.ff. de adul. cum si. Et vide al's limitationes per Rofre. in rubri.de arbi.in.vij.qō. Et idem dicit gl.in.d. c.constitutus . de testi,ꝙ ante, ꝙ͂ didicerit testificata, pōt testes ꝓducere:ētsi sint publicatę attestationes. Sed potest notari ex dictis Bartol.hic,ī ver.q̄dā est publicatio.i.manifestatio,&c.s. nisi parte pn̄te & nō contradicente,publicatio facta sit. Et adde,qa Bald. alleg.hic Io.and.dicit,ꝙ licet sint publicatę attestationes ; si tamen dicta testiū nō peruenerint ad notitiam partis,possunt testes produci. Itē fallit hæc regula in teste,qui pōt examinari ad coroborationem sine subscriptione, & in notario,qui potest examinari ad confirmationem sui instrumenti, secundum Bal.in.d.l.ampliorem.in.ij.col.C.de appel. Itē adde ꝙ Bald. ī.d.lege,ampliorem.dat cautelam , vt testes post publicationem posint examinari,de quo vide Lu.in.l.iiij.§.hoc autem iudicium.de dam. infe. & ibi Alex.in.v.col. Et adde,ꝙ quando sunt perditæ attestationes , vel acta videtur ꝙ possunt testes produci,vt antiqua repetitione.c.fina.de proba. Itē adde, ꝙ publicatis attestatiōibus, post didicita testificata possunt produci testes ad præsnmptionem aliqualem,non ad plenam probationem,secundum Inno.in.c.cum dilectus.de acc.& apud legistas re-

fert Ro.in.l.si verò.§.de viro.& in.penulti.& vlt.fallen.& dum.s.allega ui dictum Barto.in.d.l.ij.§.si publico.adde etiam Bal.hic circa fi.&.in.j. col.& Bal.in.l.ea quidem.in.xv.col.de accu. Et an post didicita testificata inquisitione possint testes deduci vide Angel.in.l.si vacantia. de bo. vac.li.x.circa medium.& Spe.in ti.de acusa.§.nūc tractemus.vers.sed nū quid pub.& Bar. in.l.iiij.§.hoc autē iudiciū.de dam.in fec. & vide omnino Inn.post. Bar. in.l.inter accusatorem de pub, iudi. & Bar.in extra ua. ad reprimendū.in ver neglexerūt.& vide Bar.hic circa. iij.col.& vide bar. & quę scripsi in.l. ,§.si quis vltro.de quæstio.& ꝙ habes in.c.fin.de collatione detegē.vide in fi. huius leg.

a ¶ Hic posita.vide Bal.in.l. per hanc. in vlti.co. de tem. po.ap.& hic.

POMATES.

b ¶ Duos actus. in fi. Adde ꝙ istā distinctionē sequit̃ Ancha. in consil. suo. ccxxiiij.inci. ad euidentiam.

c ¶ Capitulo cōstitutus, in fin, vide Bar.i.l.j.§.sufficit. de secū.tabu.& ad de Bal.in.l.peremptorias.i.ij. co.C. sen.rescin.nō pos.

POMATES.

d ¶ Aliū defectum vide Feli.in. eo.c. col.iij.ver.v.& vl. Declara de test. & in.c. fraternitatis. col.ij.ver. est autē regulare. de testi. cum duabus seq. col.& ferè per totum. de testi. vbi tangit pulchrè de hac materia. & Bart.consil.ccxx. in.c.literis.colū.ij. de offi.deleg.

e ¶ Impedimento. & quid si testes iam producti, iterum producantur:an debeant iterum iurare? tex. est no.in.c.fraternitatis.in fi. extra de test.& quod dixi in.l.per hanc.ꝗ. de app.& vide Alex.in.l.qui bona. §.si qs post.de dāno infec.

f ¶ Testificata didicisset. vide omnino Bar.infra.eo.ad fi.& Bal. hic in.iij.colum.in ver.vij. vbi sequitur,quod dicit Bar.ꝗ.& Bal.in.l.si quis testibus.ꝗ.eo.in.iiij. col.

g ¶ Dubitatur de pluribus.vide in rub.de arbi.in.iij.charta. Et an si attestationes testium penes partes deponantur, deceat super illis vlterius testes producere. vide,quod dixi.s.in.j.colum.in apostil .mag. Dic quòd non,quasi timor sit,quod testificata didicerint. Vide Inno.in.c.constitutus.de testi.& Bal.hic in.v.colum.& multos casus,in quibus istæ regulæ fallunt. vide per Io.an.in.d.c.constitutus.in fi. Adde ꝙ Iac.de bel.multū

posita[a]. ¶ Breuiter sciēdū est,ꝙ quedā est publicatio q̃ fit ad hoc,vt scriptura facta de dictis testium sit publicata & fidē faciat:de quo in.l.gesta.ꝗ.de re iud.& in.l.solā.ꝗ.de test. Quedā ē publicatio.i.manifestatio seu notificatio facta partibus, de dictis testium.& de hac loquitur tex.in corpore dum gl. exponit,edictum.i.aperturam. Isti enim duo act[9][b] communiter fiunt simul & semel.nam iudex pronunciat dicta testium,esse publicata & aperta: & pro publicatis haberi vult & mandat. Quod enim dicit publicata. refertur ad publicationem primā quod item dicit aperta.refertur ad secundam & illa publicatio & apertura:si quidē fiat & parte volente & petente: tunc esset impedimento sicut si didicisset testificata:quia iam videtur attentasse se didicisse testificata: & dicta testium esse aperta sibi si verò fieret parte absente,vel non volente:tūc posset admitti noua productio,cum solēnitate hic posita. Et ita loquitur tex.in corpore.facit ꝙ tangit Io.and.&.d.c.constitutus.in fi.[c] ¶ Quero,† qd

18 si publicatio ista de iure non valuit:qa parte non citata, vel die feriata,vel propter alium defectū[d]? Rñ.talis publicatio non est impedimēto:[e] vt.l.nō putauit.§.non quæuis.ff.de contratab. Sed si propter istam publicationē,q̃ est nulla:secutū esset,ꝙ pars testificata didicisset:[f] tūc esset impedimento hoc:quia didicit testificata.nō publicatio. Ad hoc facit princip.huius aut.& ꝙ.ꝗ.dicam. ¶ Venio ad quartum,videlicet quando quis vult impedire nouam productionem:ideo quia testificata didicit,ille qui vult producere. In quo dubitatur de pluribus.[g] Primò qualiter dicatur quis† didicisse testi-

19 ficata? Rñ.primò si liber testium fuerit apud eum. Hoc probat̃ ex text.,hic:qui ponit formam iuramenti, dū dicit,neq; subtraxit. Si enim subtraxisset,& habuisset librū,præsumeret̃ didicisse testificata. Secūdò si viderit legi,& examinari perfectè & punctualiter,nec sufficeret,si ipse interrogaret testes,qd ipsi dixerint:vel si dictū eorū, vel librū transcursoriè viderit,vt innuit text.hic,& in corpore dum dicit,neq; pcunctatus est attestationes.

20 ¶ No.† ꝙ dicit percunctatus.quasi puncta cuncta

21 viderit diligenter. No.† ꝙ dicit attestationes [h] quasi viderit scripturam. Non enim sufficit audiuisse à testibus. Idem si procurator,seu aduocatus, vel actor eius vidisset: vt apparet hic & in corpore.

22 ¶ Quæro,† quid si aliquis non didicit testificata,à testibus productis à se: sed testificata,à testibus ꝑductis ab aduersario,an hoc impediat eum de nouo producere? Glos. mirabiliter dicit quòd sic:in corpore vnde sumitur,in gloss.mag.allega.§.hæc omnia.&.§.quoniam.eo.titul. ꝙ verum est. & est expressum in corpore,vnde hæc sumitur. in ver. illud ibi:& testificationes tractauerit,aut aduersario hoc faciente impetrauerit,& expressius in no

23 uel.eo.titu. ¶ Tertiò quæro,† vtrum quis super nouis articulis post didicita testificata possit testes producere? Respon.sic:& hoc tetigi.s. in pri-

24 mo contrario. ¶ Quæro,† vtrum testes super eo quod non dixerunt,tamen potest cōprehendi super primo capitulo, an super eo possint de nouo produci? subtilis quæstio est. Tu sic dicas,ꝙ quædam sunt,quæ sub præcedenti capitulo continentur expresse:& super illis licet testes non dixerint non est dubium,ꝙ testes non possunt de nouo ꝑ-

not.in.c.j.qd sit inuestitura:dixit,ꝙ regulariter post didicita testificata, non admittitur productio testium. Fallit vbi testes,nihil deposuerunt: vt quia dixerunt,se nescire:vel non recordari,ꝑ illum tex. Et idem not. in causa appellationis. Quod tamen dixit Bald.sibi non placere,de iure canoni.nisi in vno casu:de quo ibi per eum. Et ibi subdit Bal.hanc regulam fallere vbicunque testes fuerint malè examinati: quia inest dolus verus malè examinantis: qui prepō derat dolo subornationis.l.veluti. ff.de edend. quod not. Ex prædictis adde, quod nota. Spec.de testi.§.satis vtiliter.ver.sed nunquid. Item vltra alias limitationes, hoc limitat nota. Bal. si iudex indiscretè odio, vel iniuria publicauerit citò testes: vt impedirentur productiones testium.

duci:vt in corpore.§.quia verò. ibi prioribus additamento,&c. Quædam sunt quæ in præcedenti capi,non continentur expresse:sed continebant̃ vel comprehēdebantur de necessitate eorum,quę ponebantur. ¶ Hoc potest esse dupliciter:quia vl̃ comprehendebantur quantum ad necessitatem facti,& necessitatem probationis, vel quantum ad necessitatem facti tantum. Exemplū, articulus dicebat:ꝙ Titius prescripsit.x.vel.xx.an.de necessitate includitur titulus & possessio, sine quibus præscriptio non procedit.& istud includitur de necessitate eius,ꝙ ponitur:& de necessitate probationis:qa aliter ꝑscriptio non procedit,neꝗ ꝓbaret̃:vt.l.sine possessio.de vsucap.l.nullo.s.derei vend. Et isto casu,si testis omisit dicere super aliq̃ nō poterit de nouo produci idem testis, vel ali[9] ne prioribus addat̃.vt.d.§.quia verò.ibi additamen-

i to,&c. Ita intelligo,ꝙ no.ꝑ Io.an.in.c.fraternitatis de testi. ¶ Secundo casu,qñ comprehenditur [i] de necessitate facti tm̄,non probationis. Verbi gratia articulus cōtinet,ꝙ ego mutuaui tibi cētum,de necessitate facti inest tēpus, qa mutuū oportet,ꝙ sit factum in tēpore, non tamē cōprehenditur de necessitate probationis. Pōt em̄ probari mutuum absq; tempore, vt.l.testium.ꝗ.de testi. & ibi not. Isto casu admittitur nouus articulus & noua probatio. Non enim est addere aliquid ad præcedētia quia pria probatio potuit fieri absq; hoc. Et sic nō ob.tex.in corpore ibi,additamento. Pro hoc ēt optimè facit extra de testi.c.ex tenore. Quædā sunt,

k quæ de necessitate[k] sub præcedentibus non cōtinentur,seu cōprehenduntur:& habent se tñ ita ꝙ poterāt cōprehendi:vt aliquæ qualitates,quę possunt adesse & abesse circa pactum:vt.l.pacta.ff.de contrahen.emp. Et super istis poterit fieri noua ꝓductio:si in pręcedētibus facta non est.arg. extra de testi.c.veniens.& ita intelligo not.per Io.an.in d.c.fraternitatis. Nec enim his obstat tex.in cor-

25 pore:vt.s.dixi. ¶ Quero vtrum† ad reprobationē priorum post didicita testificata, possunt testes ꝓ

l duci:[l] gl.hic & in corpore vnde sumitur, videtur dicere quòd sic. In contrarium est casus extra de testi.c.fi.in cle.& probatur per rationem, discere testificata aduersarij est impedimentum, ne testes producantur super eo. Sed ad reprobationē priorum,de necessitate habeo producere super codē. ¶ De reprobatione testium, vide Cyn.in.l.si quis testibus.C.de test.per totam.l.& de reprobatione instrumentorum,vide in.l.prædicta.& in.l.in exercendis.C.de fide instru.&.l.optimam.C.de cōtrah.& cōmit.stip. Et iō vide i.d.c.fin.i cle. Itē qñ sit obiiciēdū cōtra testes,vide ꝑ Cy.in.d.l.si qs testibus. Itē quid requirat̃,vt testis dicat̃ falsus, vide gl.ff.de re iu.l.diu[9]. Itē vide.ff.de falsis.l.j. in prin. in gl. ¶ Breuiter,qñq; testes producunt̃ ad reprobationem priorum circa personas: & hoc potest fieri adhibita distinctione posita in aut̃.si dicatur. ꝗ.de te. Est enim nouus articulus. Quandoq; producuntur testes ad reprobationem priorum, circa

m personas & dicta simul. Exemplum[m] testis testificatur,ꝙ Titius possidebat bene iam sunt.xxx.anni. Ego ad eius reprobatioēm ꝓpono,quod ipse non est.xxv.an.ex hoc reddam personam eius inhabilem:quia non potest scire,ꝙ factū fuit iā sunt xxx.an. Itē reddo dictū eius falsum. Isto casu pñt

POMATES.

h ¶ Attestationes. in princi.vide plenè Feli.in.c.vltra tertiam.de testi.& pulchram limitationem, ad istam materiā vide per Aluarot. in titul. quid sit inuesti.co. xiij.

i ¶ Quando cōprehenditur. Ad hoc vide Bar.in.l. per hanc.de temp.appel.in.j.q.ꝙ dicatur nouum capitulum.& quod not. Bart. infra proxi. versi. ex prędictis apparet vbi quid si deponunt testes super non contentis in capitulis.

k ¶ De necessitate. & vtrum post didicita testificata possit contra testes opponi: vide Innoc. in.c.præsentiū. de test.& ꝙ no. i aut̃. si testis dicat̃.ꝗ.ti.j.

l ¶ Produci.& vide hic Bal.in ver.seq̃t̃ dicere. & latius in d.l. si quis testib[9]. C.de testi.in.ij.& iij.colū.& in.l.per hanc.de temp.appel.in penultima. columna.

m POMATES. ¶ Exemplū.ꝗ vide Alex.consi.lxj. col.ij. vbi sequit̃ ista duo dicta Barto.hic limitat secundum nisi testis simpliciter iurasset dicere veritatem,super tota causa.& vide Ro.consili.cccclxxix.vbi quęrit,an in eadem instantia,vel alia:pars quæ articulauit de tempore i materia presumptionis,sed obscurè posuit post didicita testificata, articulum temporis declarantium dare:& ibi etiam loquitur in causa summaria.& an iudex ex officio possit ipse saltē testes recipere,vel alios examinare.& non abre.Arc.in.c.cum causam.col.ij.ad fin.de testi.

testes

testes de nouo producti secundum Nico.de Mat.quia cum testis debeat
facere fidem iudici, de eo quod ipse scit, si poterit probari, ꝙ in eo non
potuit cadere scientia, dictum eius redditur nullum: & super his testes
quandoq; de nouo possunt produci, sicut super nullitate sententię, & si
milium. Prætereà deficit fides. ꝙ substantiale est in testibus: vt.l.ij.ff.de
26 testibus. Et hoc consensu partium tolli non potest. Non † enim fauore
eorum est introductum, ꝙ in testem debeat cadere scientia, sed in fauorẽ
publicæ vtilitatis. ¶ Si verò redarguit̃ dictum tantum & non persona:
& hic aduerte, aut redarguitur tantum dictum falsum cum corruptione
& tunc possunt testes produci: vt.l.diuus.ff.de re iud. Ita tetigit Innoc.
27 de proba.c.in pręsentia. hoc idem tenuit Ni.Ma.dicens, † ꝙ sicut senten
tia est nulla propter corruptionem: vt.l.venales.ĩ. quando prouo.non
est neces.ita dictum testis: vt.l.j.post prin.de falsis. Nec hoc potest par-
a tium consensu remitti, [a] cum hoc propter publicam vtilitatem sit indu-
b ctum. [b] Si verò volo dicere falsum absq; corruptione: tunc aut hoc vo-
lo probare indirectè qa probare volo contra illud, ꝙ in articulo nõ cõ-
tinebatur expresse, sed per testes fuit dictũ incidenter. Puta circa locũ
& tempus: & possum: vt in.c.ex tenore.extra de test.& ar.eorum, quæ
dixi in pręcedenti quæstione. Si verò volo probare faciendo directò ar
ticulo contrarium, ad primũ non possum post didicita testificata aduer
28 sarĩ.& est expressum in.d.c.fi.de test.in cle. ¶ Ex pręedictis apparet † ꝙ
si testis dixit aliquid super quibusdam circunstãtiis: quæ in articulo nõ
continebantur ad necessitatem probationis. ꝙ super eodem possunt te
stes produci, post didicita testificata: sicut.s.proxi.dixi in directò con-
trariis. Et quia super illo testes non fuerunt producti, & tex.in corpore
hoc requirit, ꝙ fuerunt testes producti, & didicita testificata: vnde non
nocet si deposuerunt super eo, ad ꝙ non fuerunt producti. ¶ Quæro,
29 † vtrum in causa appellationis testes possint produci post didicita testi
ficata super eodem? dic vt in.c.fraternitatis.extra de testi.&.l.per hanc.
30 ĩ.de temp.app. ¶ Quæro, † an in alia instantia [c] circa idem possint testes
c duci, post didicita testificata? Breuiter aut alia instantia est diuersa: [d] vel
d ratione causæ, vel ratione rei, vel personæ, ita ꝙ non obstat exceptio
rei iudicatæ. & tunc sine dubio possunt de nouo produci. ar.l.cum quę-
ritur.ff.de exe.rei iu. alr's obstaret processus & sententia ꝙ esset absurdũ
31 Et ideo cauti † aduocati cum de probationibus dubitant de vna ma-
gna quantitate, vel re: petũt modicum, vt videant vtrum testes super il
la testificentur plenè: & super illo modico possint informari, an habeãt
legitimas probationes, vel non: vt probare melius possint super resi-
duo. Si verò est alia instantia circa idem: tunc aut fuerunt testes examina
ti coram arbitris, aut coram iudice. Primo casu possunt testes produci,
vel non secundum distinctionem.l.fi.ĩ.titu.j. Si verò fuerunt examinati
coram iudice, tunc glo.in.l.properandum.in fin.de iudi. videtur dicere
idem. Inno.contra in.c.cum causam.extra de test.& istud tenui vobis in
32 l.fi.ĩ.de test.per.l.gesta.j.de re iudi. † Quæro † vtrum in causa inquisitio
nis possint testes de nouo produci post didicita testificata? dic. Aut pro
ducuntur per iudicem: & possunt, quia in eo non est timor subornatio-
nis semper enim ipse habuit nota testificata: & sic cessat ratio huius aut̃.
& in corpore, & est expressum extra de testi.c.cum clamor.& ibi secun
dum Inno. Aut producuntur per partem: & tunc idem, ꝙ in alia causa:
33 quia tunc eadem est ratio. ¶ Quęro † nunquid in causa criminali, possint
testes produci post didicita testificata? puto ꝙ non, per partem, sed per
iudicem, sic: per ea, q̃.s.dixi.&.ff.de quæstio.l.j.in fin.& de pe.l.si nõ de-
34 fendantur. ¶ Quæro, † quid si prior examinatio [e] de iure non valuit? rñ.
e non impedit secũdam examinationẽ: licet quis talia testificata didicerit.
ar.l.non putauit.§.non quęuis.ff.de contratab.& ꝙ no.extra de testi.c.
35 cum causam.& in cle.de test.c.fi.vbi hoc videtur expressum. ¶ Quęro †
quid si prior examinatio non reperitur? Respond. possunt de nouo te-
stes produci, quia paria sunt non esse & non apparere. & videtur ex-
pressum extra de probat.c.fi.j.de fide instru.l.fin.&.l.publicati.de test.
36 ¶ Quęro, † quid si testes productos iudex omisit interrogare, vel quid
si eos non interrogauit secundum interrogatoria data? Respon. poterũt
de nouo examinari & post didicita testificata. Et est expressum.in.c.p
37 tuas extra de testi.quia non est quid imputetur parti. ¶ † Quęro nunqd
ad declarationem eorum, q̃ prius dixerãt possint testes admitti post di-
38 dicita testificata? dic vt in gl.& in corpore eodẽ. ¶ Quæro, † nunquid de
partium voluntate possint testes admitti post didicita testificata? dic vt
f per.c.fraternitatis: extra de testi.per Io.an.in vlti.q. [f] qui dicit, ꝙ sic: qa
illud est introductum in fauorem ipsarum partium.arg.l.ꝙ fauore.s.de
leg.&.l.si qs in cõscribendo.s..de pac.& hęc sufficiant in hac aut̃.secun-
do modo, lect.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum subtrahenti, non prodest habere illud cancellatum.*
2 *Instrumentũ subtraxisse, qui probatur, facit cõtra ipsum plenam fidem. & nume. 4.*
3 *Instrumentum cancellatum habens, quando præsumatur liberatus?*
4 *Instrumẽtũ furto subtractũ esse, si pbet̃, an sit necesse, q. pbetur tenor instrumenti?*
5 *Instrumẽtũ furto subtractũ probare an sit satis: ad seruitutis probationem?*

g SI de possessione. [g] Habere instrm̃ cãcellatũ nõ p
destei, q subtraxit. Ite q instrm̃
1 subtraxisse probat̃: contra eũ plenã fidẽ facit.h.d. iste bon9 tex.
h ¶ No. † ꝙ in casu huius leg.non prodest habere instrumẽtũ cancellatũ. [h]
2 ꝙ dic: vt.ff.eo.l.si chirographum. ¶ Secundò not.
ꝙ † probare aliquem subtraxisse instrumentum
venditionis, seu emptionis, facit contra eum ple-
nam fidẽ. Plenè dixi ĩ.l.auferẽ.§.j.& alr's.l.ĩ fraudẽ.
§.neq; ĩstr.ff.de iure fisci.vbi ẽ tex.no. de hoc &c.

SI de possesione. Proclamã
ti ad liber
tatẽ, non sufficit producere instrumentũ
Item probare furtum instrumentorum suorũ est
3 sufficiens probatio contra furem. ¶ Op. † qui ha-
bet instrumenta. præsumitur liberat9: vt.ff. de pa.
l.ij.&.ff.e.l.chirograhum. gl.ĩ.d.l.ij.ff.de pa. vide
tur dicere ꝙ illud verum, quando instrumentũ p
batur redditum à creditore: aliâs secus: vt hic.&.l.
j.§.ille autem.j.de lati.liber.tol. ¶ Iac.de Aret.di-
stinguit mirabiliter super hoc. Aut quis allegat se
liberatum pacto, aut solutione. Primo casu est ne-
cesse, vt probetur redditum: vt.d.l.ij.secundo ca-
su, aut ille qui habet instrumentum debiti est per-
sona domestica, q̃ verisimiliter posset ipsum sub-
trahere: & non præsumitur liberata.dic.§.ille.&
ar.huius le. Aut nõ persona domestica, & presumi
tur liberata solutione: vt.ff.eo.l.si chirographum.
4 &.l.fullo.&.l. q tabulas.ff.de fur. ¶ Venio † ad se-
cũdum dicitur hic ꝙ probare furtum instrumen
ti est sufficiens probatio. ¶ Quæro vtrum sit pro
bandum de tenore instrumenti? dicunt quidam, ꝙ
non: quia tunc esset sufficiens probatio cõtra quẽ-
cunq;: vt.l.testium.in fin.infra titu.primo. Et ideo
dicunt, quòd hic de tenore instrumenti probabit̃
per sacramentum actoris. Simile in.l. si quando.ĩ.
vnde vi.extra ꝙ met.cau.c.ij.& fin.& infra de fi-
de instrumen.l.sicut iniquum.& ibi gloss.& ita te
net Petr.& Cyn.hic contra hoc videtur.ff.de fur.
l.tabulas.&.l.quidam tabularum.vbi etiam de te-
nore, videtur probari de hære. Solu.ibi ideo: quia
5 agebatur ad id ꝙ instrumento continetur quod
no. ¶ † Quærit gloss.an hoc probare sufficit ad p
bationem seruitutis: & non respondet. Breuiter di
cebat Richar.malum. Probatio furti instrumenti,
est sufficiens donec clarè probetur contrarium: vt
l.matrem.s.eo. Sed hic loquitur de possessione de
præsenti.ibi de possessione de pręterito.s.mr̃is &
fratris. Sed iste qui modò vendicatur in seruitutẽ,
erat in quasi possessione libertatis: ideo probatio
incumbit vendicanti. Ita sentit prima glo. Vel, dic
ꝙ hic non probatur quasi possessio seruitutis: qa
seruilia ministeria potest facere, etiam liber homo
& ideo ad probationem quasi possessionis serui-
tutis non sufficeret hoc probare, quòd seruilia mi
nisteria faciat, nisi probetur, quòd iure seruitutis
faciat: & tanquã seruus. Simile in.l.j.&.ij.s.de ser-
ui.& aqua.&.ff.de iti.actúq; priua.l.j.in prin.&.§.
j.& hoc sentit gloss.ij.hic ad fin. ¶ Opp. ꝙ si pro
betur aliquos esse natos ex matre serua, præsumũ
tur serui: nisi probetur contrariũ.l.naturalis. aliâs.
l.non ideo.j.de lib.cau.glo.fatetur contrarium, &
ꝙ hic dicitur ostendit ꝙ de necessitate non conclu
dit, ꝙ si vnus est seruus: ergo alter est seruus: sed p̃-
sumptiuè sic, secundum glo.& bene Bar.

SVMMARIVM.

1 *Probatũ: q. nõ releuat: ad id probãdum quis non admittitur.*

i AD probationem. [i] Instru
menta †
1 prosunt his, quorum mandato sunt perfe
cta, non extraneis. Itẽ articulus impertinens, nõ est
admittendus.h.d. ¶ No.ex fi. ꝙ nõ debet pbari,
1 ꝙ probatũ nõ releuat † probantẽ: vt hic. Contra.s.
de rei vend.l.si vt proponis. Sol. illud est verũ in
milite minore, & ecclesia: vt ibi dixi. Et iò si fietẽt
duo articuli, vnus, ꝙ emptor numerauit p pretio

a ¶ Consensu remitti.not.Bar.nõ posse consensu partiũ adhiberi fidẽ, te-
sti nõ probanti. ꝙ no.ad ea quæ no.Bar.in.l.j.ff.de fer.& in.l.fi.de pręto.
stip.& hoc etiam subditur statim.

b ¶ Sit inductum. Adde ad hoc Alex.in.d.l.diuus.in fi.ij.col.

c ¶ In alia instantia. vide in.l.fi.ĩ.titulo.j.

d ¶ Diuersa. vide ꝙ no.Bar.ĩ.l.Iul.ve-
rũ debitorẽ.ĩ.ij.co
lũ.de cõdic.ĩde.&
p punde latè in.ij.
col.ĩ.vi.bo.rap.&
ꝙ ibi dixi.

e ¶ Prior examina
tio. Adde Bar.ĩ.l.
q p salutẽ.in fin.ff.
de iure. & Bal.ĩ.l.
j.& in.l. p hãc.de
tẽp.ap.& Bar.oĩ-
no.s.i.ea.aut̃.vers.
q̃ro qd si publica.

f ¶ In vlti.q. Adde
ꝙ no.Bart.ĩ.l. per
hãc leg. in fi.de tẽ
po.appo. ꝙ & ibi
dixi post Bart.ĩ.l.
marit9.de qo. & q̃
dixi ĩ.l.q̃dã.§. mu
lier.de ede. Itã ad-
de, quæ dixi post
Bar.ĩ.l.si qs.ĩ.titu.
j.Bal.hic ĩ.j.co. ad
de p Bar.hic.c.pręe
sentata. de testi.&
dicit Bald.p illum
tex.ĩ aut̃.gñaliter.
in.j.col.de epis.&
cle. ꝙ cõsensus par
tium facit ritè pro
procedere, vbi alr's
nõ posset & ꝙ cõ
sensus talis excu-
sat iudicẽ à pœna.
& dicit Bald. in.l.
certi cõdictio.§.j.
si cer.pe. ꝙ vbi vi-
gore statuti, nõ po
test pbari: nisi p
instrm̃.& pte non
cõtradicẽte, fuerit
pbatũ p testes va
lebit probatio.

g ¶ Si de possessio-
ne. de materia vid'
ĩ.l.labeo. ff.de pa.

h ¶ Instrm̃ cãcella-
tũ. Vide ĩ.l.ĩ frau-
dẽ.§.q̃ties.de iu.fi.
ide ĩ lacerante in-
strumẽtũ.secundũ
Bal.ĩ.l.ĩ fraud.j.ti.
ij.& ibi singularit̃
p eũ.de pœna lace
rantis instrm̃.vide
Bal.in.l.ij.& ĩ aut̃.
ibi posita.s.d'edẽ.

POMATES.

i ¶ Ad pbationẽ.
Vide aliqd, ad qd
allegat̃ ista lex per
Bar.consi.lviij.co.
iiij vol.ij & cõsil.in
serto in cõs.Alex.
lij.ĩ.iij.col.vo.iiij.
& ĩ cõs.lvj.ĩ vl.co.
eo.vo.& p Barba.
cõsi.xj.co.x.vo.ij.
& cõs.xiiij.co.xij.
vol.ij.& cõ.xxvj.
co.j.e.vo..& cõsi.xxxiij.co.iij.co.vo.& consi.xxxvj.co.xvij.e.vo.& cõ-
si.xxxviij.col.xij.e.vo.& cõ.liiij.col.j.& seq.eo.vol.& cõ.l.co.vij.e.j.vo.

pecuniam meam: alius ꝙ ego miles sum. Iste articulus admittitur: quia adminiculatur ad cām, &c.

Ad probationem. Articulus, qui non adminiculatur ad causam, non est admittendus. h.d. in summa. &c

Actor.[a] Ei qui dicit, incumbit onus probandi: non ei, qui negat. h.d. ¶ Opp. de. l. nec codicillos. ⁊. de codi. So. regula est, ꝙ ei, qui negat, non incumbit onus probandi fallit ibi. Et casus, in quibus fallat, glos. tua enumerat plene. in. l. ij. ff. eo. &c.

SVMMARIVM.

1 Probandi onus incumbit ei, qui dicit.
2 Negatiua, quæ dicatur?
3 Practica probandi negatiuam.
4 Negatiua, quando poßit probari?
5 Negatiua, quando poteſt probari an directè, an uerò indirectè probetur?
6 Negatiua, quando eſt probabilis, quis debet eam probare?
7 Reus ſi aſſumpſit ĩ ſe onus ꝓbādi, & nō ꝓbauit, an cōdenet?
8 Clauſul. non ſe adſtringens, quid operetur? Et quando quis uideatur ſe adſtringere ad omnia probandum. nume. 9.

Actor quod asseuerat. Actori incũbit onus probandi, non reo: & negatiua non poteſt probari. h.d. ¶ Circa leg. iſtam. veniũt examinandæ duæ regulę. Prima actori incumbit onꝰ probandi: hoc eſt ei, qui dicit. vnde reus in exceptione, dicitur actor: vt. l. j. ff. de except. & l. i. ex ceptionibus. ff. eo. Secunda regula eſt, neganti nõ incumbit onus probandi. Et huic adiũgitur alia per modum cauſæ: quia negatiua probari non po teſt. Circa 1 † primam regulam, dic breuiter, ſi quis habet iuris præſumptionem pro ſe: tunc transfert onus probandi in aduerſarium: vt. l. ſiue poſsidetis. ꝭ. eo. & ff. eo. l. ſi pactum. & l. ſi chirographum. & l. cum de indebito. ¶ Circa ſecundã. Primò exa minemus, id quod venit per modum cauſæ. ſ. vtrũ negatiua poſsit probari? Ad ꝙ videndũ. Primò q̃ro, quæ dicatur [b] oratio negatiua? & 2 † quidam intelligunt vbicũq; ponitur aduerbium negatiuũ. Et ideo multi aduocati, 3 † q̃n volũt vnã negatiuam probare: faciunt poſitionem: ſeu articulum, credẽ tes reſoluere illam in affirmatiuam. hoc modo. Itẽ ꝙ hoc eſt[c] abſq; eo, ꝙ ſic fuerit. & per ſimilia verba. Breuiter omnis oratio priuatiua. vel ſignificãs priuationem, poteſt dici negatiua. tex. eſt in. l. ſi in ter ſtipulantem. in prin. ff. de verbo. oblig. vbi illa verba dolũ malũ abeſſe dicunt negatiua. Ide not. ff. de doli excep. l. ſi. in fi. ff. de itine. actuq; priua. l. j. §. j. & ꝙ ibi no. ¶ Secundò 4 † quero, vtrum negati ua poſsit probari[d] Do. ꝯ. circa hoc ſcribunt multũ latè. glo. in. l. ij. ff. eo, Cy. hic Hoſt. multum bene in ſumma, de probatio. §. j. quę omnia referre eſſet fa ſtidioſum. ¶ Do regulam, prout breuius poſſum. Quędam eſt negatiua iuris: & iſta ſi quidem nõ ha beat aliquam miſturam facti; eſt probabilis per apertionem libri. Nam ſi iſta negatiua debet ꝓbari, probabit per apertionem libri legendo iſtã legem. vt in ſimili an filiusfamilias poſsit facere teſta mentum. Quandoq; negatiua iuris habet aliquam miſturam facti. Exemplum. vt. ff. eo. l. ab ca parte. tunc ſi illud factum eſt affirmatiuum: ſine dubio poteſt probari. Si ponitur negatiuè, erit idem, ꝙ in negatiuis facti: vt dicã ſtatim. ¶ Quędam eſt ne gatiua facti: & hic aduerte: qa aut eſt negatiua qua litatis, aut ſubſtantiæ. Si qualitatis, ſemper poteſt probari. Ratio: quia negatiua qualitatis. ſemp eſt coarctata: cum qualitas illa negatur reſpectu ſubſtantiæ, ſine quã qualitas ſubſiſtere non põt: vt. ff. de vſufr. l. ij. Exempla dabo. ⁊. cũ dicã, cui incumbit onus probandi. ¶ Quędã eſt negatiua ſubſtã tię. & iſta ſi non coarctatur loco, nec tpe, vel alia re: non poteſt probari, vt hic. non numeratum, non mutuatum, & ſimilia. Sed ſi coactaretur, tunc pro bari poſſet: vt. l. optimam. ⁊. de contrah. & commi. ſtip. & ibi oſtendam. ¶ Sed quæro, 5 † quando põt probari, vtrum probetur directè, vel indirectè. de hoc fuit ſemel Bononiæ vna magna contentio, inter canoniſtas, quam ponit Io. and. in. c. bonę memorię. extra de elec. in nouella. ¶ Breuiter dico, ꝙ ſi quidẽ negatiua eſt multum coarctata, ꝙ poteſt ꝓbari directò: qa cadit in ſenſum noſtrũ, abſq; aliq medio. Directò enim poſſum dicere, oſtenſa mihi manu tua video, ꝙ non habes pecuniam in manu. vel poſſum dicere nõ video, ꝙ habes: nec poſſum ibi eſſe quin viderim. Et eodem modo non audio pulſare campanam: & hæc res non fœtet: & hæc res non eſt dura. & idem in ſimilibus ſecundũ Dy. & Cy. hic. & Io. an. in, d. c. bone memorię. Pro hoc optimè facit. ff. de au. & arg. leg. cũ aurũ. & l. pediculi, facit. l. j. de eroga. mili. ann. li. xij. facit ꝓ hoc ff. de ver. ſigni. l. hæc verba, ille aut ille. vbi poſito vno contrariorũ, de neceſsitate ſequitur remotio alterius. Vnde de nocte rectè poſſum dicere, nõ eſt dies, & ſenſu percipit. Si verò nõ eſt coarctata loco, vel tempore, tunc non poteſt probari: niſi ꝑ indirectum: vt puta, quod tali die non fuiſti ĩ ciuitate Peruſij, ꝙ probabitur probãdo, quod illa die eras Romæ: vt. ⁊. de contrah. & commit. ſtip. l. opti mam. 6 ¶ Nunc quæro, q̃n † negatiua eſt probabilis Cui incumbit onus probandi: breuiter dico idem ꝙ in affirmatiua per omnia. Nam aut præſumptio eſt contra negantem, & ei incumbit onus probandi, vt. ⁊. de codi. l. nec codicillos. Aut eſt præſũptio pro negante, & ipſe non debet probare, ſed aduer ſarius: vt. ꝭ. de inoffi. teſt. l. omnimodo. Aut lex nõ præſumit, nec pro nec contra. & tunc onus probã di incumbit ei, cui negatiua eſt cauſa intentionis ſuæ exemplum in ętate: vt. l. ſi minorē. ꝭ. de in inte. reſti. & ꝭ. e. l. cum te. Item in paupertate, & diuitijs vt. l. ſi vero. §. qui pro rei. ff. q ſatiſ. co. & idẽ ĩ ſimilibꝰ. ¶ Vltimò q̃ro, q̃d eſt hoc dictũ, ꝙ negatiua facti ꝑ rerũ naturã ꝓbari nõ põt: gl. dat duas ſolutio nes, ſeu expoſitiones. Doc. tenẽt primã. Cano. mul tũ laborãt circa expoſitionem dictorũ verborũ. ĩ d. c. bone memorię. ¶ Vltiò gl. remittit ſe ad nota. 7 in. l. ij. ff. e, & ĩ. l. circa. e. ti. vbi ĩter cætera † q̃rit de vna q̃õne: q̃d ſi reꝰ aſſumpſit ĩ ſe onꝰ ꝓbãdi: & de ficit, vtrũ cõdẽnet actori? gl. determinat ꝙ non, vt 8 ibi patet. tñ † aduocati volentes effugere dubitatio [e] nẽ. dicũt ĩ fine articulorũ, nõ adſtringẽs[e] ſe ad oĩa ꝓbãda, ſed ad ea tm̃, q̃ faciũt ad victoriã ſuæ cãę. ¶ Sed cõtra ꝑdictã determinationẽ op. Imputat ei, q adſtringit ſe ad ꝓbãdũ, & nõ probauit: vt. ff. de inſti. l. q habebat. & extra eo. ĩ. c. lz cãm. Aduerte no. licet adſtringẽs ſe ad ꝓbãdũ aliquid, eo nõ ꝓbato, ſibi noceat ĩ eo, ꝙ itẽdebat ꝓbare: nõ tñ ſibi nocet ĩ eo, ꝙ qs non intendebat. Sed ĩ q̃ſtione ꝓpoſita ĩ gl. d. l. circa reꝰ q petebat ĩ ſeruitutẽ, adſtringit ſe ad ꝓbãdũ, ad hoc, vt ꝓnuntiet ĩgenuus ſi nõ ꝓbet, nocebit ei ĩ hoc, qa nõ ꝓnũciabit ingenuꝰ: nõ tñ ꝓnũciabit ſeruꝰ: & ĩ hoc nõ nocet. ¶ Sed q̃ro, q̃n qs videat ſe adſtringere? rñd. q̃n qs ꝓponit ĩ vno articulo plura: quorũ vnũ venit ad qualificãdũ aliud: tunc videt ſe adſtringere ad oĩa ꝓbãda: vt. d. c. licet cauſam. & d. l. habebat. ĩ prĩc. facit optimè tex. ĩ. l. Fulcinius. §. ij. ff. q. ex cauſ. in poſ. eatur. Qñq; in vno articulo ponunt plura, q̃rũ qlibet ꝑ ſe ſubſiſtit: nec vnũ ꝑ ſe qualificat aliud & tũc ſi ꝙ iſtorũ probat ſufficit. nec videor me ad ſtringere ad alia ꝓbanda. Videor tñ accumulare plures cãs, in quibꝰ ſufficit ſi vnã probo: vt. l. edita ꝭ. de eden. Facit. ff. de excu. tu. l. ſcire oportet. & no. ꝑ gl. extra de renũ. c. j. Et propter hoc, neq; videa tur ſe adſtringere: eſt vtilis illa clauſula nõ adſtrin gẽs ſe ad ꝓbãdũ: vt dixi ĩ. l. diuꝰ. ff. de re iu. Barto.

Iubemus.

a ¶ Actor canonizata. vj. q. vlt. actor, ꝙ ſemper vbi eſt præſumptio, contra negantem. negans debet probare: vt no. Inno. in. c. cum in iure. de of fi. de leg. & vide Bal. hic in fi.

b ¶ Quę dicat. Adde, ꝙ negatiua ẽ triplex. vna dr̃, q̃ cadit ĩ plenã notionẽ teſtis, & iſta eſt negatiua facti ĩſtãtanei: vt ꝙ ego nõ fuĩ ĩ tali loco: qa teſtis videt ĩtuitiuè locũ vacuũ. & ꝑ hoc intelligit, ꝙ nõ ſum ibi ſemp, tñ intelligentia opus eſt, qa vt dicit philoſophus intellectus videt, intellectus audit. Alia eſt negatiua, q̃ cadit ĩ præſumptiuã notitiã: vt negatiua facti continui: vt qa teſtis negat Titium hoc ãno poſſediſſe: qa vidit ſolum Seiũ hoc anno intrare & exire, & fructus ꝑcipere: ꝑſumit ꝙ nõ habeat cõpoſſeſſorẽ. Ita ĩ negatiua, memoria nõ extat. Alia eſt negatiua, q̃ nõ cadit ĩ ſenſũ teſtis vt eſt negatiua, q̃ nõ hꝫ cõcomitantiam certi loci, & tẽporis. In prima negatiua teſtes negãtes ꝓbãt: vt affirmãtes. In ſecunda negatiua credit magis duobꝰ affirmãtibꝰ, q̃ duobꝰ vł decẽ negãtibꝰ. In tertia negãtibꝰ nõ credit. Primũ ꝓbat ĩ. l. optimã. C. de cõtrah. & commit. ſtip. Secũdũ ĩ l. diẽ proferre. §. ſi plures. ff. de arbi. & ĩ. c. j. de pœ. li. vj. Tertiũ ꝓbat hic ĩ iſto text. & ſic vna eſt facilis ꝓbari teſtibꝰ alia ĩpoſſibilis, alia difficilis. & ita ĩno. in. c. cũ eccła. Sutrina. de cã poſ. & proprie. & ꝑ Bal. ĩ ſua margarita ĩ verſi. negatiua.

c ¶ Itẽ: ꝙ hoc eſt. Adde ꝙ iſta ẽ practica Lõbardo. ſecũdũ Ang. ĩ. §. hoc nobis. col. ij. circa fi. ĩ auꝭ. de hære. & fal. quã ipſe et ibi dãnat. & de dicta practica vide per Feli. in. c. q̃m contra co. v. ver. ꝓbo ⁊. de probat.

d ¶ Poſsit ꝓbari. adde de hoc latè ꝑ eũdẽ Barto. & ibi Alex. & mod. ĩ. l. ĩ illa. ff. de ver. obli.

e ¶ Non ſe adſtringẽs, &c. Adde de hac clauſula, & cũ dẽ Bar. ĩ. l. circa. ff. e. ti. & in. l. diuus. & ibi latè Alex. ff. de re iu. Ange. & Are. & Mod. i. §. j. inſti. de act. & Practi. Papi. ĩ forma libelli, in rei vẽ. & in verbo nõ ſe adſtringẽs, ꝑ Alex. ĩ. l. is q reꝰ. ff. de pub. iud. Et addo, ꝙ dicta clauſula operat, ꝙ ſi vnus teſtis deponit de vno tpe, & alius de alio, ꝙ nõ dicunt ſingulares, & probãt ita do. de ſanc. Gemi. ĩ. c. Abbate ſanè poſt gloſ. ibi de re iud. li. vj. Itẽ ſecũdũ ang. ĩ. l. ĩ cauſis C. de acc. & Alex. ĩ. l. libellorũ. ff. eo. ti. operat, ꝙ ſi ing tione ſit appoſitꝰ locus, & tẽpus & nõ neceſſariè, ſi nõ probant, nõ vitia tur. Itẽ operat dicta clauſula, ſecundum Imo. ĩ. l. ſicut nulla. ff. de re iud. ꝙ ſi ĩ libello actor petat decẽ, ꝙ mutuauit, iã ſunt ãni. v. ſi poſteà teſtes deponant de mutuo facto, iã ſunt anni tres, ꝙ actor obtinebit. & hoc refert: & ſequit. d. Mari. Sozi. in. c. ſi gnificantibus. art. xij. verſic. quarto quæro. de lib. obla. quę no. ꝑ practica.

a POMATES. ¶ Iubemus. vide pulchrũ dictũ Alex. cõs. lxxvij. col. ij. vol. j. in prin. & in ver. corroborantur. & seq. & lxij. col. vij. eo.

b POMATES. ¶ Sciāt. vide ad istā leg. ꝑ Ro. in cõ. liiij. i fi. & Cep. cõ. vj. col. iij. & vide Feli. i. c. prudentiā. §. vj. col. ij. & seq. de offi. dele. & pulchè Ale. i. l. iiij. col. j. ad fi. j. de testa. & dic ꝙ nõ solũ i criminalib⁹: sed etiā vbi petit̃ pœna, requirit̃ liquida ꝓbatio eorũ, q̃ adducũt ad cõmissionem pœnę. ita Ale. cõsil. xxxiij. cõ. ij. vo. ij. & vide pulchra exempla ad hāc leg. ꝑ Ale. cõ. xv. col. pe. i fi. vo. ij. & cõ. lxxxix. col. ij. vol. iij. & Pau. de ca. cxcvij. Alex. ccxj. vol. ij. vbi colligi põt ampliatio. & Ful. cl. xxiiij. vbi loquit̃ in crimine falsi.

c ¶ In senatus. vide eũdē Bar. & ibi Alexā. in apo. & Bal. i. l. cõtra negātē. s. ad leg. aql. Oldra. i cõsil. cxciij. Bal. & Abb. in. c. cũ in ecclesijs. de maio. & obed.

d ¶ Si tibi. vnum not. de facili. litigātes repellunt̃ à testimonio, & ab accusando. text. ē no. iij. qõ. v. suspectos. & cõiurator, seu cõspirator: licet coniuratio sit laudabilis secũdũ Inno. i. c. cũ. Ia. & A. de re iudi. ꝙ di ctum reassumpsit Bal. i. c. j. §. cõueticulā. de pa. iur. fir.

POMATES.

e ¶ Etiā i pri. vide Alex. cõ. cxxij. in iij. col. vo. iiij. & in cõs. v. col. ij. vol. j. Ro. in cõ. vij. Feli. i c. j. de testi. & i. c. i sup. ꝑ totũ. e. tit. & i. c. i lris. & Bar ba. i cõs. l. co. viij. vo. j. & cõs. iij. col. vj. volũ. ij. & col. xiiij. cõ. xvij. & cõ. xxxvj. col. xij. e. volũ. ij. & Cepol. xiiij. Imo. consili. xxxv. col. v. & seq. & cõs. cl. col. iij. & consi. vj. columna. ij. & consil. cxxxv. & An. lij. in addi. ad eũ. in consil. l v, colũ. ij. & seq. & Alex. lxxviij. colum. ij. vol. j. & cõs. cxiij. col. iij. vo. j. & v. colum. iij. eod. & Aret. xiij. i. j. dub. colũ. vij. & xlj. & Paul. i. d. c. in lris. & ibi etiā Bald. & Alex. cxj. col. pe.

a Iubemus.[a] Qui producit scripturas suspectas, debet probare esse veras alias, vt falsarius punietur iudicis officio. h. d. &c.

SVMMARIVM.

1 Iudicis officio de delicto coram iudice commisso, quis puniatur, sine accusatione.

2 Iudex causarum ciuilium, potest punire testem dicentē falsum coram se, uel falsa instrumenta producentem.

3 Producens scripturam suspectā, non punitur, ut falsarius.

Iubemus.[1] Legit̃ duobus modis, secũdũ primum. h. d. qui accusat scripturam, vt falsam: & nõ probat vt falsarius, punitur. h. d. secundũ aliũ qui scripturas falsas producit, per inquisitionē, vt falsarius punit̃. h. d. Do casum. in quo † quis sine accusatore punit̃: & idē intelligo de oī delicto, ꝙ corā iudice cõmittit̃: vt. j. ti. j. l. nullũ dixi plenè in l. ij. §. si publico. ff. de adult. & intelligo, ꝙ punitur ex inquisitione, ex officio illius iudicis, corā quo delinqt: licet alias iurisdictionē nõ haberet. † Vnde iudex causarũ ciuiliũ, potest punire testē dicētem falsum corā se, vel producentē falsa instrumēta, vel acta falsificata: vt. j. titu. j. l. nullũ. ¶ † Quæro, vtrum ille, qui producit scripturam suspectā, puniatur vt falsarius, eo ipso, ꝙ nõ probat eā veram. Tex. hic secundum istā lec. videtur dicere, ꝙ sic: sed ego intelligo, ꝙ de falsitate debet cõuinci, aliter nõ posset puniri: vt. j. proxi. quæ autem dicatur scriptura suspecta, dic vt hic in prima. glo.

b Sciant.[b] In criminalibus exiguntur ꝓbatiões luce clariores. h. d. facit iste tex. ibi, instructa apertissimis documentis. ꝙ maleficia possunt probari per instrumenta. Iac. de Are. hoc disputauit, cuius disputationem hic refert Cyn. Ego plenè dixi. ff. ad Turpil. in. l. in senatus in princi. & habuistis glo. s. ad leg. aquil. l. contra negantē.

SVMMARIVM.

1 Maleficium, quando poßit probari per instrumenta.

Sciant cuncti.[1] In criminalibus, requiruntur ꝓbationes luce clariores. h. d. ¶ Op. & videtur. ꝙ quis condemnetur ex præsumptionib⁹: vt. l. si qs adulterij. j. de adul. Dicit gl. ꝙ hic fallit. Tu dic. ꝙ illud iudiciũ facit probationē luce clariorē: quia iudicē reddit certũ de adulterio. ¶ Secundò op. quia dolus semp ꝓbatur ex indicijs: vt. s. de dolo. l. dolũ. & sic non sunt probationes luce clariores. Sol. eodē modo, dico: ibi debet intelligi de indicijs indubitatis: ita ꝙ animum iudicis reddāt certũ. ¶ Vlti. op. dum hic dicit, apertissimis documentis. Et sic innuit, 1 † ꝙ maleficium possit probari p instrumēta. Cõtra. l. iij. §. itē Diu⁹. ff. de test. ibi testib⁹, & nõ testimonijs esse credēdũ. ꝙ apparet: qa debet examinari corā iudice: vt. j. ti. j. aut̃. apud eloquentissimũ. ¶ Iac. de Are. disputauit istam. q. quā etiam ponit Cy. hic Dic breuiter. qñq; delictũ cõmittit̃ cõtrahendo: & tũc põt ꝓbari per instrumentum cõtinēs contractũ: vt. ff. de his q not. infa. l. qm. & c ff. ad Turp. l. in senat⁹. [c] in prin. dixi latè. s. de sacro. eccle. l. nemo martyres. & l. iubemus. Quandoq; delictũ cõmittit̃ extra cõtractũ. & tunc aut volo ꝓducere instrumentum ad ꝓbandũ circunstātiā delicti: puta in accusatione de adulterio ad probandũ matrimoniũ: in leg. aquilia ad ꝓbādũ dānũ, & tũc põt ꝓduci istr̃. vt hic, & l. ex morte. s. ad l eg. aql. & ꝙ ibi notat̃. & j. quorũ appe. non reci. l. ij. Aut volo ꝓbare ipsum maleficiũ principale, p instr̃m, & nõ possum: vñ si aliqs notarius rogatus à percusso ꝙ scriberet, ꝙ Titi⁹ ꝑcusit talem: tale instrumētũ nõ ꝓbaret. d. §. item diuus.

iiij vol. vbi ponit de teste. affine. Et Ang. cõsi. cxciiij. vbi loquit̃ i n affine. & Ro. cccc. vbi loquitur ĩ familiari, & amico. &. ccccl j. ubi loquit̃ in teste consanguineo, qui deponit super adulterio vxoris consanguinei. & Soci. xvij. ubi etiam loquitur in materia adulteri. & quomodo accipiat̃ hoc uerbũ domestici. Et not. ꝙ tres testes domestici faciũt plenam fidem. ita Alexā. consi. v. incip. redēptoris inuocato suffragio. in. iij. col. in uer. secũdo respondeo. volu. j. not. per gloss. in l. iij. in uerbo matris. in. §. eiusdem. ff. de test.

f ¶ Domesticæ. qd ī uxore, & uiro: an possit vn⁹ esse testis pro alio? uide Imol. in. l. si cum dotem. §. si maritus. ff. solu. matri. Et dicit, ꝙ dicuntur suspecti ad deferēdum testimoniũ, & ad iudicandũ in causa alteri⁹ l. præsenti. §. fi. hic alle. Et ꝙ habetur in. c. gaudemus. de diuor. Et adde Barto. in. l. qui testium. §. j. in fi. de test. Et adde, ꝙ ille qui stat cum illo, pro quo testificatur ad unum panem, & unum vinum, non est bonus testis. Ita dicit Petr. & Cy. in l. j. s. cod. & consuluit Ange. in consil. porrecta fuit petitio. Et idē sibi dicit, si istis testib⁹ domesticis, uel familiaribus, non opponitur, ꝙ dictum eorũ valet. alleg. c. fi. de testi. in. vj. hic cõtra in d. consi. uide ꝙ inspicit̃, conditio testis tempore iuramēti. Et ad hāc q̃stionē uide Inno. in. c. tam ĩ literis. aliàs in literis. extra eo. & in. c. insinuāte. de offic. deleg. & Bald. in. l. j. de episc. & cleri. & hic. & an solicitator in causa, possit esse testis in cā, in qua est solicitator. uide quæ dixi post Bartol. in. l. deferre. ff. de iure fisci. Adde q̃ posui. ff. eodem.

De testibus. Rubrica.

d Si tibi.[d] Status alicuius non solum per testes: sed etiā p instrumenta probatur. h. d. super uerbo non sufficiunt. f. legi: quæ voluit probationes fieri per omnia genera &c.

Si tibi. Non solũ t estib⁹, sed alijs ꝓbatiõibus põt probari ingenuitas. ¶ Opp. ista litera innuit, ꝙ Imperator loqbat̃ reo. dũ dicit: defende. ergo ei non incũbit onus: vt. l. actor. s. tit. j. hic dicit cõtrariũ. quare male. Huius timore est facta gl. j. quæ legit hāc legē duob⁹ modis. Primo, ut loquat̃ in reo, q sponte onus probandi in se assumpsit. Vel erat in quasi possessiõe libertatis mala fide. Secũdo modo legit̃ in actore: & tũc exponit̃ text. defende. i. age. eo ꝙ cõtrouersia sit. f. resistēdo. Simile in. l. nõ solũ. §. si status. ff. de procur. & si pars hære, pet. l. permittēdũ. ¶ Opp. dicit̃ hic soli cõtra: imò ꝑ testes põt ꝓbari ingenuitas: ut. s. tit. j. Sol. expone soli. i. solũmodo. Vel dic secũdò, soli testes nõ sufficiũt. Vel dic tertiò secũdũ gl. & hoc no. Soli testes nõ sufficiũt: nisi reddāt sufficientē cām sui dicti. dicā. j. l. iij. ¶ Cõtra hoc opp. gl. in aut̃. ut liceat mat. & auiæ. §. ꝙ aũt nobis. de cõdi. & demõ. l. cũ tale. §. falsam. in aut̃. de san. epi. in prin. Sol. tenet̃ reddere rõnē sui dicti, si interrogatur: al's nõ: vt in cõtrarijs. Præterea aliquæ ex illis legibus non loquunt̃ in teste: sed in testatore, in quo est ꝓbatio volũtatis. d. §. falsā. & ff. ad Tre. l. qa poterat Bar.

e f Etiam.[e] Testimoniũ personæ domesticæ[f] non ualet. hoc. d. ¶ Quæro, q̃ dicant̃ psonæ domesticæ? qdā dicũt ꝑsonæ q̃ alijs sunt subiectę: ut fili⁹, seru⁹, ascriptiti⁹: & fi. res. & de qb⁹ habuistis in. l. ꝑsenti. §. fi. s. de his, qui ad eccle. cõfu. Alij dicũt aliter, ꝙ domestici dicũtur, de quibus habemus in. l. respiciendũ. §. furta domestica. ff. de pœnis. Sol. tu dic de hoc, ut no. extra eo. c. in literis. per glo. & Inn.

SVMMARIVM.

1 Domestica persona, quæ dicatur?

2 Officio iudicis relinquitur, quando persona domestica admittatur in testem.

3 Vir & uxor dicuntur personæ domesticæ.

4 Domestica persona contra aliam domesticam, quando admittatur in testem?

5 Familiaris, si desinit esse familiaris, quando testificetur.

6 Mutatio conditionis testis, quando attendatur ibi.

7 Testium unum contra me productorum, si accusaui dum curaui, an accusatio huiusmodi mihi prodesse queat? Et quid si alterum percußi: nu. 7.

Etiam. Domestica ꝑsona nõ est idoneus testis. gl. q̃rit, q̃ 1 dicat̃ † domestica ꝑsona. Dicit gl. ꝙ ponit̃. s. de his, q ad ecc. cõfu. l. fi. §. fi. Certè ibi ponũtur q̃dā ꝑsonæ cõditionatæ, & obligatę: ut sunt ascriptitij, & similes. Subdit gl. & ff. de pen. l. respiciēdũ. §. furta. de qõ. l. pridē. j. q acc. nõ possũt. l. pe. Ex istis ꝓbat̃, ꝙ domestici dicũt̃ oēs habitātes in eadē domo, & familia. verũtñ hoc de 2 terminat̃ p. c. ĩ literis. extra eo. ꝙ posset † esse ꝑsona domestica tātę authoritatis, & dignitatis, ꝙ ei fides nõ reprobaret̃. ꝙ satis placet. hoc reliquēdũ est offõ iudicis, q ĩuestigabit de cõtradictiõe ꝑsonę & qualitate: vt. ff. e. l. j. ĩ fi. & ff. de qõ. l. j. §. j. & 3 ibi notat̃. † Quid ĩ uiro & vxore? gl. determinat ꝙ sunt domesticę ꝑsonę. ꝑ qua facit tex. ĩ. l. qcũq; j. 4 de remili. li. xij. ita tenēt oēs. ¶ † Quærit gl. vtrũ ꝑsona domestica admittat̃ cõtra aliā ꝑsonā domesticā, altero cõtradicēte? gl. rñdet, & bene ꝙ sic: qa hoc est ĩductũ ĩ fauorē extraneorũ. ideo nõ debet in eorũ lesionē retorq̃ri. ꝙ intellige si, erat sola rõ domesticitatis: qa si erat alia, sec⁹. Puta si erat fili⁹

a POMATES.¶ Quæro.Vide gl.in summa.cclxv.& Fel.ī.c.quoties.col.ij.in.v.nota.extra de testi.& in fi.apparatus.&.Bar.cōsi.vj.col.xvij.vol.j.& cōsi.xxix.col.xvij.& quatuor seq.eo.vo.& cōs.liij.col.x.c.vol.& col.xiij.& Bar.ī.c.ij.ad fi.de reb.eccl.nō alie.& Feli.in.c.insinuāte col.j.&.ij.de off.dele.& Anc.cōs.ccxlvj.& Ale.xxiij.col.ij.vo.ij.vbi ponit de sorore,& dicit:φ dictū taliū domesticorū est sufficiens ad pbādū innocētiā domestici.& b xlv.col.ij.eo.vol.vbi ponit de affine.&.lvj.col.fi.c. Vbi loquit in socro.& ex dictis ei9 ibi,colligit:φ dictū taliū redderet plenè.vbi alij testes,qui deposuissent in cā, essent valde idonei.& lxxxvj.col.peñ.vbi ponit in cōiū cto affine,& amico:& an qs possit testificari p vxore fris sui.&.cviij.col.ij.volu.ij.vbi ponit de teste affine,& cognato.& clxxix.j.col.vbi de teste affine ī criminalibus,eo.vo.&.cxcix.col.ij.eo dē.Vbi ponit de teste,q dixit:velle talem obtinere.& ibi etiā ponit de sorore.&.xxxiij col.fi.volu.iij.vbi loquitur in cōpatre,& in eo,q adoptauit filium,& xlij.col.pe.vo.iij.vbi loquit etiam ī cōpatre,& in eo qui adoptauit.& in cō.seq.vol.iiij.&.xcix.col.pen.vol.iij.vbi loquitur in domestico.& familiari in cā matrimonij.& Roma.ccclxxxij.vbi loquitur in subiecto,cui erat adiecta qualitas paupertatis.& Alex.cij.col.fi.vol.iij.vbi loquitur in cōsanguineo.& Soci.xvij.col.iiij.vbi loquitur in viro,& vxore,& infert ad vxorem fratris.& Soci.cxiij.col.fi.vbi loquitur in fratre.

vel alia psona infra gradus posita,facit.j.eo.l.parētes.&.j.de quæstio.l.seruos.&.ff.co.l.lege Iulia.

5 ¶ † Quæro,[a] si aliqs erat[b] me9 familiaris tpe celebrati cōtract9:& nūc nō est,vel ecōtra:tūc nō erat & nunc est:an poterit esse testis? Pro declaratiōe istius qōnis:dic:qñq; conditio,seu qualitas testis mutat absq; aliquo facto partiū:tunc inspicit cōditio testis,qualis est qñ deponit.l.notionē.§.instrumentorū.ff.verb.sig.Qñq; cōditio testis mutatur facto partium:& tunc ei,cuius facto contingit mutatio,talis mutatio non pōt prodesse.ff.de qō.l.j.§.si seru9.Quātū verò ad aliud est idē:vt.s.dixi:φ inspicit tēpus quo testis deponit.Nūc ad propositū,si ille qui erat meus familiaris,nūc desinit esse facto meo,ad hoc destinato:non posset esse testis pro me.Hoc aūt probat ex cōiecturis.

6 ¶ † Itē dico.si ego vidēs φ cōtra me erant duo testes tm̄,qui sciebant veritatē:procurauit,φ accusarent de eodē delicto:& sic vt participes criminis non admittantur,vt testes:vt.j.eo.l.qm̄ liberi.Et certè hoc mihi non proderit,si facto,& opera mea cōtigit.argumēto,imò quasi casus.ff.de qō.l.j.§.cum quis.

7 ¶ † Idem dico,si ego percussi vnum testem,ad hoc,vt tanq̄ inimicus non posset contra me testificari:vt extra.eo.c.directo.Si verò mutatio contingit,absq; aliquo facto meo ad hoc destinate:vt quia famulus recessit à me sua sponte:tūc poterit testificari:quia desinit esse domesticus casus est in.l.j.§.idem numio.ff.de qōni.pdicta uera,nisi remaneret alia causa impediēs:ut si manumisi seruū meū:certè licet desinat esse domesticus,remanet ratio iurispatronatus,quæ eū repellit à testimonio:vt.j.de qstio.l.seruos.non solum.Barto.

SVMMARIVM.

1 *Attestatio sola quæ dicatur?*
2 *Testes non publicati non tenent,nec probant.& nu.9.*
3 *Testis quādo teneatur reddere causam dicti sui:& nu.14.*
4 *Testis debet deponere per alterum ex sensibus corporeis.*
5 *Dictum testis sine iuramēto,quando non potest imputari parti,cur non iurauit,facit semiplenam probationem.*
6 *Dictum religiosi sine iuramento,facit præsumptionem.*
7 *Dictum testis non examinati coram iudice,facit fidem,quando parti non potest imputari.*
8 *Dictum testis,etiam si non sequatur sententia,ualet.*
10 *Testes in actis non requiruntur.*
11 *Testes in publicatione testium,non requiruntur.*
12 *Notarij quando restituunt libros officialibus communis.ut aßignent successoribus:debent chartas.ubi sunt testes non publicati.sigillare.*
13 *Testes.quando poßint per alium iudicem publicari?*

b ¶ Quero,quid si aliquis erat.Adde circa hunc Lanfran.in.c.quoniam contra.in versi.testium produc.col.xviij.versi.quero.de proba.Albe.in trac.de testi.Card.ij.col.iiij.& cumulatißimè per Feli.in.c.in literis.de testi.& vltra ibi adducta per ipsum.Adde Allexā.consi.v.co.iij.versi.pōt.& in consi.lxxiij.& similiter.in.j.vol.

c POMATES.¶ Reddit rōnē.An & qñ testes teneātur reddere rationē dicti sui,& qualis esse debet:vide Feli.in.c.causam.in.ij.col.& seq.p.ix.col.j.& maximè in.iij.col.ver.fallit.j.vbi ponit de hoc dicto in rub.de testi.& Alex.cxxxvj.col.iij.vol.j.&.col.v.& penul.col.& vide Alex.cōsil.lxxx.colū.ij.volu.ij.&.cviij.colū.iij.eo.&.cliij.col.ij.co.&.ccl.col.ij.co.& xviij.col.iij.vol.v.vbi ponēs pulchrū exeplū dicit,φ testis deponēs sup eo,quod est iuris,vel in quo multū laboret ratio intellectus,nō probat:nisi etiā nō interrogatus reddat rōnē dicti sui.& aliqd p Bal.cōsil.clxxxj.in.iiij.parte.& Feli.in.c.sicut.col.iiij.de re iud.& colū.xx.& seq.& Barb.cōsi.ij.col.x.ad fi.vol.ij.& col.xij.ad fi.cū se.& col.xvj.& Card.flo.in cōsi.xxv.& illud φ dicit Bar.hic post Inno.φ testis de dominio debet reddere rōne dicti sui,etiā nō īterrogatus.Extēde,vt pcedat,φ nō probabit,si deponat reddēdo rationē.qa vidit,& audiuit,secūdū Imo.maiorem,in.l.sciendum.in.x.colū.ff.de verb.ob,quē sequitur Imo.minor Alex.cōsi.ccxcix.inci.excellentissime dñe vicarie.in.ij.vol.vide etiam ad hæc eundē Alex.consi.x.penul.col.in.ij.vol.consil.cxlviij.in.j.col.& cō.ij.ī.j.col.vol.ij.& vide etiā ī.c.p tuas.col.ij.de testi.& Cepo.consi.xxviij.col.penul.de testi.& vide Bar.cōsi.xc.col.j.& in cōsi.c.col.ij.ad fi.& cōsi.cviij.& seq.& Barb.cō.viij.vo.j.& cō.xxix.col.xviij.eod.volu.Nota etiā,φ testis in criminalibus tenetur reddere rationē dicti sui.etiā nō interrogatus:aliâs nō valet.Ita Alexan,cōsil.xv.colum.iiij.volum.j.& vide Alexan.consi.xlv.colum.ij.volu.ij.& Panor.in.c.cōsuluit.de appellat.vide Are.cōsi.lxxj.co.ij.adfi.&.xxxviij col.fi.& Alexan.in.l.j.in princi.ff.de ope.no.nū.& Car.consi.cxxiij.colū.j.&.cxxvj.alias.xxv.

SOlam.Attestatio sola legitimis adminiculis,nō fulcita,non pbat.h.d.¶ Quæro,q̄ dicat† sola attestatio?glo.ponit hic multas ex positiones.Prima est solam:qa testis non iurauit.vel solam:quia non interfuit iudex.Istas duas no.vel solā,quia iudex posteà nō dedit sententiā.Vel solam:quia nō est secuta publicatio.†φ tene mēti:quia testes nō publicati,nō tenent,nec pbant:vt vidistis:vt.l.fin.j.de re iudi.vel solam,qa non reddidit rōnem.[c] Dicit gloss.si fuit interrogatus † quia si non est interrogat9 de rōne,nō tenet reddere.Nō.& signa gl.[d] ¶ Inno.hoc pertractās multū subtiliter,extra eo.c.cū causam.dicit,φ istud est verū.quādo testis deposuit aliquid,quod poterat percipi sensū.verbi gratia:testis deposuit,φ Titius numerauerat Sempronio centū,si non interrogat de causa scientiæ:[e] sufficit.quia numeratio potest percipi sensu,vt per visum.Sed si deposuit super eo,quod sensu nō percipit:dictum eius nihil valet:nisi reddat rationē dicti,per sensum corporeum.Exemplum:testis dicit,φ Titi9 est dominus talis fundi.nisi reddat rationē nihil probat.Nā dominiū est quoddā ius,φ non percipitur sensu.Debet ergo dicere:quia vidi,φ ipse emit.[f] vl vidi eū possidere à tēpore dictæ emptionis per decem annos:vel vidi eum specificare talem rem,vel lapillum,vel denarium in litore maris inuenire:& similia.quę per sensum percipiūtur.Ad quod consueui inducere:† qd testis debet deponere per sensum.j.eo.l.testium.ff.de test.l.q testamēto.§.fi.de his,quę in testa.delen.l.j.in priu.Aliâs enim,si p sensum corporeum nō deponeret,esset magis iudicare,quā testificari.&c.

SOlam.Dictū testis sine iuramēto,nullius est momenti.h.d.¶ Hic videtur casus.†φ dictū testis sine iuramēto nō facit semiplenā pbationē:ita quòd ex eo possit deferri iuramentū.Quod apparet:quia dicit nulli9 est momēti;hoc est verū,si parti potest īputari,cur eū nō facit iurare:aliâs sec9:vt dixi vobis ī.l.admonendi.ff.de iureiurā.†¶ Dicit etiā Inno.φ dictū religiosi facit presumptionē,etiā sine iuramēto:vt in.c.nuper.extra eod.& hęc de prima lectura.¶ Secūdū secundā,hoc dicit.Dictū testis,non examinati,coram iudice,nullius est momenti.¶ Ex hac lectura habes,†φ examinatio facta ab alio.quā à iudice,nō facit semiplenā pbationē.Quod apparet:quia dicit,nulli9 momēti.Quod intellige si potest

¶ Et signa gloss.Similis gloss.in.c.cū causam.in.iiij.glo.eo.tit.

¶ Causa scientię.Adde Bar.in.l.j.ff.si certum peta.& adde sing.Bar.in cōsi.incip.Masiolus,al's quidam nobilis masiolus.el.j.Qualis aūt debeat esse causa.vide p Bart.in.l.fi.de offi.pcu.Ces.& ad pdicta vide ī.c.si qñ.de rescri.& Bar.ī.l.j.in pri.& ibi p doct.de no.ope.nuncia.& adde pro hoc,φ alle.Bar.hic dicit Inno.in.c.cū oporteat.de accusa.φ si testis deponat quem esse infamē,debet etiam nō interrogatus,allegare rationem vel causam:qa ifamia non pcipitur sensu,sed iuris intellectu.Et in materia dicit Bald.in.l.presbyteri.s.de episc.& cle.Quid si sint duo testes,quorū vn9 reddit cām sui dicti,& ali9 etiā nō interrogatus,nō reddit.qd magis creditur reddenti causam.Vnū aliud dixi in.c.j.de controuer.inuesti.quod id,quod dicim9 vnū testē facere semiplenā probationē.l.admonēdi.de iureiur.illud est verum,si causam allegat,etiam non interrogatus.Adde quod no.Bal.in.l.si nō speciali.C.de testa.& not.Bar.hic.Adde quę no.Bal.in.l.cōuenticula.s.de episc.& cle.& maximè in fi.pe.co.licet hoc in probatione famæ,vt dixi.in.§.tormēta.& de materia vide Bal.& Ang.post gl.in.l.cū hi.§.vult ergo.de transac.& plenè Innoc.in.d.c.causam.& vide etiā Bal.in.l.edita.s.de edē.in.xxxij.col.vbi Bald.ipse ponit in materia vnū bonū dictum de teste:vbi etiam dicitur,φ pars interrogata de ratione & causa,non tenetur rñdere.& istis Adde Bar.in.l.stipulatio ista.§.hi quoq;.de verbo.obli.& ad Bart.hic adde Bald.in.l.pe.ad fin.j.de sen.quæ sine cer.quant.Itē ad probandū interesse requiritur causa,secūdū Bal.in.l.j.p illū tex.in.x.col.de sen.quæ pro eo quod interest.¶ Et adde tu Bar.in.l.j.s.tit.j.& in.d.l.cū qui.Et φ quādo testis deponit sup his,quæ nō percipiunt sensu,φ teneat reddere rationē etiā non interrogatus,Adde do.Alexan.in cōsi.cxxxvj.col.ij.ver.debet em̄.in.j.vol.& ibi etiam φ tenetur reddere,quādo deponit super negatiua nō coarctata.Item tenetur reddere,quādo deponit super consuetudine.Ita Alex.in.d.consi.ij.col.ij.versi.ij.respondeo,& ibi.φ etiā tenetur reddere,quādo deponit super fama,vel super notorio.

f ¶ Vidi,φ ipse emit.Adde Bar.in.l.j.s.tit.j.& in.l.cum res.

parti

parti imputari:cur eos nõ fecit examinari corã iudice:vt dixi in.d.l.admonẽdi. ¶ Tertio,modo legitur dictũ testis,si nõ sequatur sentẽtia,nullius est momẽti.Hoc intellige,vt habeat paratã executionẽ,sicut sentẽ-
8 tia,vel vim sentẽtię:sed bene † valet:quia etiã in alio iudicio probat:vt.l. cũ anteà.š.de arbi.j.e.l.fi. ¶ Secundum quartã lec.hic sola partis attestatio nullius est momẽti.Differt hęc lec.a secũda:quia hęc loquitur de attestatione partis,illa de attestatione testis. ¶ Quinto modo,legitur & hęc
9 solennis lec.Breuiter.h.d.†.Dictum testiũ publicatũ,non secuta sententia,nullius est momẽti.Quę est ratio huius:dicit glo.quia licet tabellio scripserit,tñ illa scriptura nõ habet testes:ideo nõ facit fidẽ,donec corã
10 testibus recipiatur.Ista ratio nõ videtur vera: qa † in actis nõ requirũtur testes.l.in donationibus.de dona.& extra de proba.c.quoniã contra falsam.sed.j.dicã. ¶ Secundò op.gl.ad seipsam.Nonne eo ipso,ꝙ notarius scripsit,dicta testiũ sunt publicata?dicit glo.ꝙ nõ:nisi scribatur corã iudice,& testibus.l.iij.§.idẽ.ff.e.ĩ eo ꝙ dicit corã iudice.dicit verũ:vt.š.in.
11 ij.lec.& probatur.j.eo.ti.auᵗ.apud eloquentissimũ.In eo verò † ꝙ dicit corã testibus.nõ videtur verũ:quia in actis testes nõ requirũtur:vt š. dixi.Intellige gl.ꝙ hoc debet fieri corã testibus,nõ tñ est necesse,ꝙ scribatur in actis:vt iuribus in cõtrariũ allegatis:sed examinatio fit in secreto,
a Ideo requiritur publicatio.[a] ¶ Contra hoc opp.iuramentũ testium accipitur in publico:& tũc testis videtur deponere.j.eo.l.si qñ.ad quid ergo alia publicatio est necessaria?Rñ.quãdo testis iurat, tũc videtur deponere.s.in secreto iudici.d.l.si qñ.&.l.nullum.& ratio est.Nam si proderet iudex tale secretũ,incideret in crimen falsi.l.j.§.is qui.ff.de fal.vnde licet instrumentũ sit publicũ,& faciat fidẽ,ꝙ testes hęc dixerũt,illud instrumẽtũ est secretũ,nec potest manifestari.de necessitate ergo requiritur nouus actus publicatiõis:per quẽ actus,qui erat secretus fiat publicatus,& notorius omibus,& ideo tex.in auᵗ.eo.§.qa verò.illam publica-
12 tionẽ appellat aperturã,vel manifestationem.Et ideo † notarij qñ restituunt libros officialibus cões vt assignẽt successoribus suis illas chartas, vbi sunt dicta testium nõ publicata,claudũt illas chartas,vel cũ filo,vel
13 cum cera : quasi illud debeat esse secretũ. ¶ Quero.† nunquid per aliũ iudicẽ possit publicari?vel debeant iterũ examinari:glo.dicit ꝙ nõ.vide gl.puto,ꝙ ab alio iudice corã quo dicta testiũ fidem facerent,illa dicta nõ publicata possint publicari.Hoc videtur expressum extra eo.c. cõstitutus.in prin.pro hoc.l.fi.j.e.vbi facit mẽtionẽ de dictis testiũ,etiã absq; publicatione,& quod hic gl.dicit,nõ facit fidẽ corã alio iudice:in-
14 tellige anteq̃ publiceᵗ. ¶ Sexta lec.est secũdũ quã.h.d.Dictũ † testis nõ reddẽtis sufficiẽtẽ rationẽ suę causę,nullius est momẽti.Opp.gl.de.l.cũ tale.§:falsã.ff.de cõdi.& demõ.nõ soluit.dic ibi loquiᵗ in testatore deponẽte:in quo est pro rõne volũtas.Ideo falsitas causa nõ attẽdiᵗ,quę ratio cessat in teste. ¶ Querit gl.quid si testis nõ reddit causam:qa nõ fuit interrogatus.glo.dicit,valet dictũ suũ.Inn.extra eo.c.cũ cãm.dicit,ꝙ hoc est verum in his,q̃ possunt sensu percipi,vt si testis deponeret,ꝙ Titius percussit Seium:licet nõ dicat se vidisse:vel nõ,reddat aliã causam valet
b sed in his [b] q̃ sensu nõ ꝑcipiunᵗ:vt si testis deponat Titium esse dominũ, nõ statur dicto eius:nisi reddat sufficiẽtẽ rõnẽ,q̃ sensu percipiaᵗ.Idẽ dicit Spec.ĩ ti.de teste. ¶ Qualiter aũt debet intelligi,ꝙ dictũ testis,debet concludere,per aliquod quod percipiaᵗ sensu:dixi vobis in.l.de ętate. ff.de mino.Tetigi etiã aliquas pulchras quæstiones.in.l.j.ff.si cer.pe.

SVMMARIVM.

1 *Amicus pro amico,an possit testificari,statur arbitrio iudicis.*
2 *Subditus,quando admittatur pro domino ad testificandum?*

EOs. Testis debet esse remot⁹ à gratia,& timore.h.d.No.ꝙ dicit fidẽ religioni iudiciarię.& sic fides est facienda iudici:vt.l.lecta.in fi.ff.si.cer.pe.& ista est ꝓbatio ad fidẽ: qua iudex adducitur ad credendũ. Circa primũ diciᵗ hic,ꝙ testis debet esse remot⁹ à gratia & timore.Quæro vtrũ amic⁹ possit esse testis pro amico:& videtur ꝙ nõ:vt.l.iij.in prin.ff.eo.Pro hoc facit hic
1 tex.qa est dubiũ,ne gratificareᵗ amico.Breuiter puto:† ꝙ posset esse tãta amicitia:& talis personarũ cõditio,ꝙ amicus à testimonio repelleretᵗ: vel saltẽ eius fides minueretur.Hoc autẽ stabit in officio iudicis:vt.l.iij.
2 §.j.ff.eo. ¶ Secũdò quæro,dicitur hic potentiæ.vtrũ † subditus vni cõmunitati,possit esse pro ea idoneus testis?gl.ĩ.l.idonei.ff.eo.tenet ꝙ nõ. Pet.hic contrariũ dicit.Veritas est,ꝙ nos debemus inspicere istũ testẽ: oportet em̃ ꝙ cõditio testis sit talis,ꝙ possit ꝑponere veritatẽ potẽtiæ. Modò esset possibile,ꝙ persona cõitatis esset ita iusta.ꝙ nollet,ꝙ diceret aliud:q̃ veritatem:tunc statim putarem subditum admittendũ. Ita intelligo dictum Pet.ꝙ probatur hic.Potest em̃ liberè dicere veritatem sed si dominus esset malus homo,putarẽ eũ admittendũ nõ esse. Iustus est em̃ metus.Tyrãni,& iuiuslibet,qui alteri præest,rõne alicuius iurisdictionis.Potest em̃ esse terribilis:vt j.si rector prouĩciæ.l.j.&.ff.ex qb. cau.in po.ea.l.Fulcinius.§.quid sit.In dubio dicerem subditum nõ esse admittendum:vt.l.idonei.ff.eo.cum sua glo.Bar.

PArentes. Quid de fratre pro fratre?plenissimè examinaui hoc,& eus materiam in.l.qui testamento.§.j.ff.de testa.&c.

SVMMARIVM.

1 *Parentes dicuntur in infinitum.*
2 *Parentes,& liberi,an possint inuicem esse testes pro se?*
3 *Filius procurator alterius si agat,an pater poterit testificari pro eo?*
4 *Frater quãdo admittatur ꝓ fratre,uel cõtra fratrẽ,in testẽ?*
5 *Coniunctus potest testificari inter pariter coniunctos.*

PArentes. ¶ Opp.de.l.etiã.ff.de prob.gl.j.dicit speciale in ętate probãda.Nec tñ ei facit plenã fidem:vt.j.no.Itẽ est speciale in probãda cõsanguinitate,& causa matrimonij:vt extra.eo.c.sup. ¶ Secundò opp.ff.de test.l.qui testa.§.per cõtra-
1 riũ.Solue.vt in fi.glo. ¶ Pro † declaratione legis, & gl.primò quęro,quomodo accipianᵗ parẽtes? gl.dicit supra à patre in infinitum: & infra liberi. ¶ Quæro,vtrũ sit differẽtia,si sint liberi in ꝑtãte, uel non.glo.hic dicit,ꝙ non.Contra hoc videtur. ff.de fal.l.de eo.&.l.impuberem.§.j. Difficile cõtrariũ est,sed dicit glo.ibi loquitur in notario adhibito ad scribendum,in quo distinguit:aut est in potestate:aut nõ:ut ibi patet.Ratio:qa assumitur ut publica persona,cui⁹ fides est iam approbata: vt.l.j.ff.de offi.pręfe.ꝑto.Itẽ:qa scriptura nõ probat per se sine testibus:vt in auᵗ.de instr.caute.& fide.§.oportet.hic uerò loqᵗ ĩ testificãte. ¶ Quæ-
2 ro,† utrũ parentes & liberi possint inuicẽ esse testes pro se?gl.dicit ꝙ nõ:vt.ff.e.l.testis idone⁹. & a l.ij.š,e.Circa hoc est aduertẽdũ.Nã gl.ff. de testa. l.qui testamẽto.§.j.uideᵗ facere aliqualẽ differentiã inter parẽtes & liberos. Nã liberi nõ possunt esse testes pro parẽtibus,vbi aliqd eis quæreretᵗ: in alijs casibus sic:vt.j.dicetur in prima glo.ꝙ intelligit Iaco.de Aret.vt puta si alieno nomine essent in iudicio.Parentes verò non possunt esse testes pro liberis,ullo modo.& ibi subiungiᵗ in gl. cũ pater plus diligat filiũ,q̃ fili⁹ patrẽ. & secũdũ b
3 hoc nõ est mirandũ † ꝙ si filius esset procurator alicuius.pater non posset esse testis:vt ibi innuiᵗ. ꝙ intelligo uerũ , si instrumenrũ esset fiẽdũ super aliquo facto,uel dicto filij,aľs secus.arg.l.quęsitũ. ff.de in ius vo.& ꝙ ibi notatur.&.ff. de obsequijs l.licet.§.honor.aľs fi. ¶ Quero, diciᵗ hic volẽtes,
4 ad quos referaᵗ?dic vt in gl. ¶ † Quero, qd in fratre:vtrũ admittatur pro fratre,uel contra fratrẽ? gl.hic dicit,ꝙ sic in ciuili: nõ autem in criminali: vt.l.lege.Iul.ff.e.Cõtrariũ ibi uideᵗ notari.Breuiter tenẽda est opi.glo.qa omnes tenẽt, ꝙ in ciuili admittaᵗ.Quod intelligo nisi repellaᵗ ratione domesticitatis:vt.l.ij.š.e.Vel nimis intẽsæ beniuolẽtiæ,vel amicitiæ.vt.š.ꝓxi.dixi.ꝙ est iudicis arbitrio relinquendum.Petr.intelligit,nisi sit in eiusdẽ potestate.secũdũ gl. hic. Et est ratio:nã cũ uideatur esse eadẽ persona cũ patre, q ei imperare potest:sicut persona patris est suspecta: ita persona filij.In criminali uerò frater non posset esse testis pro fratre:qa requiruntᵗ probationes luce clariores:vt.š.tit.j.l.fin.Item:qa uidetur causa propria cũ iniuria facta uni fratri,respiciat etiã alterum fratrem:vt.l.leg.corne.ff.de iniu. & idem puto in causa status:vt.l.j.cũ sequen.ff.de lib.causa. ¶ Quero,quid in socero & genero?gl.dicit idem
5 vt.ff.eo.l.testis idoneus. ¶ Quæro, utrum † unus coniunctus possit esse testis idoneus inter duos pariter coniunctos?certè sic: vt.l. nõ solum.§.j.ff. de ritu nup.& sic pater põt esse testis inter duos filios.Pro quo.ff. de qõ.l. extraneo.&.j. de quæstio.l.hoc ꝙ placet.in fi.ubi seruus torquetur,inter duos dominos.Bar.

a ¶ Publicatio. Adde quod testis non publicat⁹, nõ facit semiplenam probationem: ita Bal.in.l. in bonæ fidei.col.iij. versi. itẽ quæritur.š. de reb.cre.

b ¶ Sed in his. qñ testis etiã non interrogat⁹, teneaᵗ reddere rõnẽ dicti sui. vltra alleg. per Alex. sin prę cedẽti.lect. vide p Aret. & Felin. in d.c. licet causam. & per eundẽ Ale. in consil.xv.colũ. iiij.ver.& nõ sunt duo.ĩ.j.vol.& ibi, ꝙ testis deponẽs in criminalibus, etiam nõ interrogatus,tenetur reddere rationem sui dicti.alleg.Sali.in l.fi.š.tit.proxi.& alios casus in quibus testis etiã non interrogatus tenetur reddere rationem dicti.Vide p eũdẽ Alex. in cõsi.lxxij.col.fi.ĩ fi. in eo.vol. & in cõsi.cxxxvj.col.iiij. & seq. & in cõsil. cxl.col.pe. versic. gaspar.lañ.e. vol. & in.ij.vol.consil. x.colum.fi.

NImis graue. Non debet initiũ probatiõis assumi de domo aduersarij.h.d.

SVMMARIVM.

1 *Exhibeo,quot modis accipiatur?*

NImis graue. Non cogitur qs contra se, de domo sua producere. hoc dicit. ¶ Opp. personæ domesticæ ad petitionem aduersarij,coguntur ferre testimonium:vt.š.cod. l.ij.& quod ibi no.& sic quis cogitur inuitus exhibere testes de domo sua. Huius timore dico, ꝙ hęc lex põt intelligi plurib⁹ modis.Primo debes

a ¶Verbum exhibeo. Adde exhibere, ꝓpriè secretũ habere. & vide ff. ad exhib. l. ij. & de libe. ho. exhi. l. in. & de tab. exhi. l. locũ. §. quid sit Itẽ exhibere. idẽ ẽ ꝙ cedere. ff. de le. j. l. si res obligata. §. pe. Itẽ aliqñ exhibere, idẽ est ꝙ reducere. ff. man. l. creditor. §. si inter maritum. Item accipiẽ aliquando probare. l. j. C. de edi. ac. in gl. & ibi Azo in summa. §. itẽ repelliẽ ẽptor.

b ¶Iurisiuran. qño ista lex procedat, vide Bart. in. l. admonendi. ff. de iureiur. ver. ꝗro qd si reperiant, & ibi Ludo. Adde tñ ꝙ ĩformatio pôt sumi, etiã à teste nõ iurato. glo. est singu. secũdũ Bal. ibi facit ꝓualere ꝓbatione eius, qui eũ ꝓduxit: si ꝓbatiões litigantium eẽnt pares, & vnꝰ habet ꝓ se testem nõ iuratũ. & vide latè de materia huius leg. ꝑ Spec. de testa. §. restat.

c ¶Sed istæ gloss. Pro solutione gl. istarũ dic, ꝙ gloss. loquunẽ qñ deponitur de crudelitate. §. is illud. loqtur qñ de veritate, quo casu non creditur sine iuramẽto. vide Bar. in l. creditores. in fi. de pig. in repe. ꝑ Bar. in pro. ffoꝝ.

d ¶Corporaliter. tactis. s. scripturis: vt ꝑ Inn. in. c. & si Christꝰ. de iureiur. & in. c. quoties. de Iura. calũ. habetur in cle. j. ĩ verbo trac. de hære. ꝑ gl. in. c. vt circa de elec. lib. vj. & de quo ꝑ Spec. & post eũ ꝑ Ioã. an. in. ti. de teste. §. sequiẽ. Et adde ꝙ no. ipsemet Bar. ĩ d. l. Theopõp. adde tñ ꝙ qñ deferẽ iuramẽtũ testi. ꝙ testis pôt petere terminũ. Circa ꝙ possit deliberare: an velit curare: vt ꝑ Alex. in. l. iusiuran. de testi.

1 scire: † quòd hoc verbum exhibeo,ª qñq; assumi
a tur pro alimentorũ præstatione: vt. j. eo. l. qm̃ liberi. secũdò respõ. & si velles ita assumere hic: diceretur ꝙ qs cogitur exhibere. i. alimẽtare testes. q cõtra se producũtur. ille qui ꝓducit. sed hoc nõ placet. Secũdo modo accipiẽ, exhibeo, pro manifestatiõe: vt in toto titu. ad exhibẽdũ. & secũdũ hũc modũ debet hec lex. intelligi duobꝰ modis. Prio in his, q admittunẽ ad testimoniũ volẽtes: nõ inuiti. de quibꝰ loquitur lex. iulia. ff. e. Nã si ego dicerẽ aduersario, facias ꝙ tales cõsanguinei veniant. ꝙ potest hoc facere. & sic exhibeas mihi probatiões: certè ad hoc nõ cogiẽ, sed ipsemet debet hoc sibi ꝓcurare. Secundo modo potest intelligi de quibusdam testibus: & qa dicebat fortè actor de eis se nõ recordari bene: petebat cogi reũ, vt exhiberet noĩa eorũ certè hoc fieri nõ debet: qa nimis graue ẽ, faceret tñ ꝙ si peteret exhiberi, quasi totam familiã vt recognosceret ipe, quos vellet in testes ꝓducere: ꝙ audireẽ: vt. l. cũ si exhibuissent. §. ij. ff. de pub. ¶Op. s. de assesso. l. si post. Dicit gl. ibi fallit Doctores dicunt, ꝙ ibi nõ exhibetur, vt testis: sed vt reꝰ dicti sui ratione reddat.

SEruos. Seruus nõ interrogatur, pro nec cõtra dñm: nisi de facto suo. h. d. intelligit gl. ꝙ interrogaẽ cũ tormẽtis: vt. ff. de ꝓba. l. cũ ꝓbatio. dic. vt ibi, Fallit in casibus not. hic in gloss. ¶Quæro, quid ecõtra: vtrũ dñs possit pro seruo interrogari? videtur ꝙ non: quia videtur suspectꝰ: vt extra de offic. de leg. c. cãm q. s. ff. eod. l. idonei.

SUMMARIUM.

1 *Iuramentũ testium, de consensu partium, quòd remittitur.*
2 *Inspectores ulnerum, uentris, finium agrorum, & similium: an iurare debeant? & nu. 4.*
3 *Testes qualiter iurare debeant?*
5 *Testes debẽt iurare partibus præsentibus, uel citatis.*
6 *Testes, an debent citari, & an ualeat dictum, si non sunt citati?*
7 *Personæ honestæ sine iuramento deponentes, faciunt semiplenam probationem.*
8 *Testes quando sunt plures ex una parte, & ex alia pauciores, sed digniores: quibus magis credendum?*
9 *Testem qui produxit unum: & petit ipsum examinari. an sit audiendus?*

b IVrisiurãdi. ᵇHæc lex ponit tria dicta. Testes debẽt iurare: & honestioribus debet adhiberi fides: & dicto vniꝰ nõ crediẽ. h. d. Inter &, vt: subaudi ꝑcipimꝰ. ¶Quærit glo. vtrum testes debeant iurare corporaliter, tactis scripturis? ¶ Item quæ sit forma iuramenti testis? dic vt in glo.
1 ¶ † Item, an possit remitti iuramentum de consensu partium? glo. dicit ꝙ sic. Idẽ no. in. l. j. circa prin. ff. de ferijs. ¶Itẽ quæritur: qd in istis inspectoribus, qui mittuntur à iudice ad inspiendum ventrem, ad denunciandum iudici, ꝙ
2 sibi videatur. Et idem in similibus, † qui mittuntur ad inspiciẽdum, seu videndum fines agrorum: vel ad inspiciendum vulnus: vtrum sit remansura cicatrix, vel similia. An isti debeant referre cum iuramẽto? glo. dicit, ꝙ non: in. l. j. §. j. ff. de vẽ. inspi.
c Sed istæ glo.ᶜ videntur contra tex. l. hac edictali. §. his illud. j. de sec. nupt. & l. comparationes. j. tit. j. vide istam glo. & eam no.

IVrisiurandi. Testes debent iurare: & honestioribus plus crediẽ. & vnꝰ testis ad ꝓbandũ nõ sufficit. hoc dicit. ¶No. ꝙ testes prius debent iurare, quam deponant: & si prius deponerẽt, & postea iurarẽt verũ esse, ꝙ dixerunt: non valeret eorum dictũ: vt hic. dũ dicit prius. ¶Examinemus istã primã partẽ. ¶Quæro, vtrũ testes debeant iurare de veritate? hoc non habemus bene expressum. Facit ꝙ sic. ff.
3 de dote præleg. l. Theopõpus. ¶ † Quæro, quali
d ter debeat iurare testis? gl. dicit corporaliter: ᵈ & bene. Fallit in epõ: vt ĩ auẽ. sed iudices. s. de episc. & cle. ¶Secundò quærit gl. quid debet contineri iuramẽtum testis? dic vt in ea. & habes text. extra eodem. c. quoties. ¶Quæro: vtrum iuramentum testis possit remitti? gl. dicit ꝙ sic hic. & ff. de fer.
e l. j. & est casus. extra eo. c. tuas.ᵉ ¶Quæro si aliqs
4 adhibeaẽ, non † ad testificandũ propriè, sed ad iudicandum secundũ peritiam artis suæ: puta medicus ad iudicandum ex vulnere, an sit remansura cicatrix, uel debiliteẽ membrũ, & similia. Item obstetrices ad dicẽdũ, utrũ mulier sit prægnãs, an
f debeãt iurare? gl. dicit ꝙ isti iurare nõ debẽtᶠ quãno. In contrariũ dicebat Richar. Mal. ꝙ videbatur casus in. l. comparationes. j. ti. j. & l. hac edicta
5 li. §. his illud. j. de secun. nup. ¶ † Quærit glo. qñ debet iurare? certe pręsentibus partibus, vel citatis: ut. l. si qñ. j. eo. Item ante, ꝙ̃ recipiañẽ, vt dixi.
6 ¶ † Extra gl. opp. utrum testes debeãt citari? & si non apparent citati: utrum ualeat dictum eorũ? Pet. de bella perti. in auẽ. de testi. §. si verò ignoti. dicit, ꝙ nõ. ꝑ tex. ibi festinãtes &c. Pro hoc facit: qa ex eo, ꝙ se ingerit, uideẽ suspectꝰ: vt. l. q oĩa. §. j. ff. de proc. Pro hoc videẽ uerꝰ casus ibi iandudũ arctari præcepimꝰ. ¶No. ꝙ dicit arctari. & sic testes debent esse coacti non spõtanei. In cõtrariũ quia multi sunt, qui admittũtur uolẽtes: vt. ff. eo. lege Iulia. Præterea: plures glossæ distingunt. tulerunt testimonium sponte, an coacti: ut. l. post legatũ. §. his uerò. ff. de his quib. ut indi. Quid dicemus? forte posset dici, ꝙ testes dicunẽ coacti, qñ spectat ad grauationem: qa post primã citationẽ grauantur pignoribꝰ, & mulctis: & ita videẽ uelle Inn. extra de testi. cog. c. j. secũdũ hoc sempcitatio deberet ꝑcedere: & hoc est cõtra casum. l. lege Iuli. ff. eo. ibi ne inuitus denuncieẽ. ergo apparet, ꝙ ista prima citatio, fit qñq; teste uolente: qa aliter fieri non pôt. Dicẽdũ est igiẽ: ꝙ testis qñq; à parte nõ produciẽ, nec à iudice citatur, sed spõte se ingerit. & tunc nõ ualet dictũ eius. d. §. si uerò. & ff. de ꝓcu. l. q omnia. §. j. Si uerò à parte producitẽ, licet à iudice non citetur. Puto, ꝙ ualeat dictũ eius. d. l. lege Iul. & l. post legatum. §. is uerò. &c. Tutius tñ est ꝙ semper citeẽ. ¶Venio ad secũdã particulã. diciẽ, & ut honestioribꝰ. &c. Quæro, qd determinat ista dictio, vt? respõ. pôt intelligi, vt determinet ꝑcedentia, & ponaẽ hic ratio pręcedentis dicti, quasi dicat ideo dicunt, ut eis posteà fides adhibeaẽ. Et secũdũ hoc innuit ꝙ iuraret, si tñ aliãs essent ꝑsonæ honestæ, eis adhiberetur fides. quod nõ est uerũ: vt est expressè text. extra eo. c. nuper. vbi loquiẽ de fratribus mino
7 ribus. † facerent tñ semiplenam: vt ibi notaẽ. Secũdo modo potest intelligi, vt hic subaudiaẽ verbũ, & pręcipimus, vt honestioribus &c. q. d. si inter testes est discordia: honestioribus creditur: & ita intellige. ¶Opp. de. l. scripturę. & l. in exercẽdis. j. titu. j. Sol. aliud in instrumẽtis: qa pôt ꝑ partẽ ꝓuideri. ut est ibi. Aliud in testibꝰ vt hic, secũ
8 dũ gl. & bene. ¶ † Quæro, vna pars habet plures testes numero, alia digniores: quis præferreẽ? gl. in. l. ob carmẽ. ff. e. vacillat. gl. in auẽ. eo. §. si uerò determinat ꝙ prius debet inspici numerꝰ, & vbi esset paritas in numero: tũc inspiciẽ dignitas. sed tex. extra eo. in. c. in nostra. determinat, & meliꝰ ꝙ dignitas est ꝑferẽda numero testiũ: nisi in numero esset magnus excessus: ut ibi per glo. ubi simili modo no. quòd uox uniꝰ, uox nullius: quod intellige quãtũ ad plenã probationem: aĩs secus: vt in. l. admonẽdi. ff. de iureiu. & in. l. ĩ bonę fidei. s. eo. ¶Quæro: quare dicit hic facilè. dic, vt ĩ gl. vel potes dicere facilè: id est, sine iuramẽto. quod qñq; deferẽ sine causę cognitione: vt plenè dictũ
9 est in. l. admonẽdi. ff. de iureiu. ¶ † Quero, aliquis produxit vnũ testẽ: petit ipsum examinari: utrũ sit audiendus? hic videtur tex. ꝙ nõ. ibi nõ audiatur &c. ꝙ intellige uerum de facili: sed debet videre iudex prius: an dictum illius testis cum alijs esset sufficiens ad probandum. Bar.

SUMMARIUM.

1 *Venditor, ꝙ non possit esse testis pro emptore. & nu. 4.*
2 *Negocium dicitur gestum alieno nomine, altero ex quatuor modis.*

e ¶C. tuas. & ibi vide gl. & doc. & adde, ꝙ iuramẽtum nõ est de substantia testimonij: nã testis non iuratus deponẽs falsum, ita puniẽ de falso, ac si iurasset. Ita Barto. in. l. si quis. ff. de fal.

f ¶Iurare non debẽt. Adde, qñ isti periti debeant iurare. ꝑ eũdẽ Bart. in proe. ffoꝝ. col. iiij. d. Abb. & Moder. in. c. proposuisti. de proba. Ange. de Are. & ibi addita in tracta. malefi. in uerbo, cicatrix. & vide aliqd per Ale. in. l. j. §. fin. ff. de ver. ob. & aliquid per ipsum. ĩ cõsil. xv. in. j. volu. & in cõsi. clxvij. col. ij. in. ij. volu.

3 *Testificari in uniuersitatis causa, quando is poßit, qui de uniuersitate est? remißiuè.*
5 *Legatarius nõ potest esse testis pro hærede: quando testamentum potest probari per duos testes.*
6 *Fideiussor an sit idoneus testis pro principali.*
7 *Tutor, curator, procurator, & similes, an finito officio poterint testificari?*

a OMnibus.[a] In re propria, nullus[b] est idoneus testis.
b h.d. ¶ † An hoc sit verum, ꝙ venditor non
1 possit esse testis pro suo emptore? glo. hic dubitat. Quidam
distingunt: aut venditor tenetur de euictione, aut non. Alij
c indistinctè[c] dicunt venditorem non esse idoneum testem, propter affe-
ctionem quam habet, vt valeat, & sortiatur effectum contractus ab eo
d celebratus: sicut dicimus in proxeneta: vt in aut.[d] eo. §. pe. cum glos. fi.
¶ Oppo. insti. de testa. §. legatarijs. Sol. ibi non testificatur in causa pro
pria, sed in causa testamenti &c.

OMnibus. Not. ꝙ in re propria, non solum testimo-
nium no valet: sed etiam non debet exami
nari. Dixit enim tex, summotam esse facultatem &c, ergo ap
paret, ꝙ non debet examinari. ¶ Quero exempla hui⁹ leg.
2 Glo. si bene aduertatur legit tribus modis. Nam debes scire, † ꝙ negociũ
dicitur nostrum altero de quatuor modis. Primo re ipsa, ipso gestu cu-
ra. vel solicitudine, & ratihabitione: vt. l. si pupilli. §. item quæritur. ff. de
neg. gest. Potest ergo poni exemplum in negotijs, quæ ad nos pertinẽt
re ipsa: quia verè est nostrum principaliter. Pone exemplum. si procu-
rator induceret dominum in testem: vt hic. in glo. dum dicit omnibus
principaliter. contra hoc op. j. de fideicommis. l. vlti. Solu. ibi non est
propriè testis: vt hic circa fi. gloss. ¶ Quæro, quid si causa erat commu-
3 nis testis cum alio? dic vt dicam. j. l. proxi. vbi glo. tangit. ¶ † Quæro qd
e in vniuersitate? vtrum vnus de vniuersitate[e] possit esse testis? Cy. ponit
istam quæstionem in. l. parentes. s̈. eo. glo. tangit in. l. non tantum. §. vni
uersitatis. ff. de rerum diui. & ibi per Gul. & ibi resident in vnam sentẽ
tiam. Tamen Gul. intelligibiliter loquitur: ideo dic vt ibi. ¶ Secundo
modo potest intelligi, quando res pertinẽt ad nos ipso gestu. Hoc est ꝑ
quandam consequentiam. vel secundariò. Ponit gloss. exemplum in
4 venditore. qui † non potest esse testis pro emptore. Sed glo. in. l. nullus
f ff. e. distinguit, aut venditor[f] tenetur de euictione: & non potest esse te-
stis, aliâs secus de hoc videbis Cyn. hic & Gul. in. l. & hæredi. in princi.
ff. de pac. Tenent contrarũ per rationem. Dicunt enim ꝙ proxeneta nõ
est idoneus testis, in negotio, in quo fuit proxeneta: vt aut. eod. §. penul.
primò respon. propter affectionem quam habet ad illud negocium. Ea
dem ratione nec venditor: nec donans, nec colonus erit idoneus testis.
propter affectionem, quam habent. Non ob. l. eos. ff. finium regu. quia
illam intellige, quando per questionem finium non rescindebatur con
tract⁹: nec venditor de euictione tenebat, quæcũq; sequeretur sñia: al's
non posset probari per venditorem, sed per testes extraneos. ¶ Contra
hoc oppo. ff. de testa. l. qui testõ. institut. de testa. §. legatarijs. dixit glos.
ꝙ legatarius non est testis in causa propria: sed in causa testamenti: quia
non sequitur, si testamentum valet: ergo legatum. Domini, verum est. ꝙ
non sequitur, si testamentum valet; ergo legatum, sed bene sequitur: si
non valet testamentum: ergo nec legatum in eo relictum: vt. l. j. j. de codi
cil. & de his, quæ in testa. delẽ. l. proxi. ergo legatarijs interest saltem se
cundariò. Præterea legatarij possunt appellare, & causam agitare: vt. l.
à sententia. §. j. ff. de appel. ff. de inoffi. test. l. si suspecta. in prin. Ergo vi-
detur ꝙ non admittantur: vt in causa propria: vt. s̈. dictum est de vendi
tore. Durum est contrarium. dico finaliter, ꝙ illud ideo in testamentis
est, propter magnum numerum testium, qui ibi requiritur, allud admit
5 titur. & toleratur ille, cuius interest secundariò. Et ideo † si esset testa-
mentum, ꝙ probaretur per duos testes tãtum, non putarem legatarios
admittendos: vt puta in testamento facto inter liberos: vt. l. hac consul-
tissima. §. ex imperfecto. C. de test. aliâs posset de facili magna fraus ex
cogitari. Possent enim duo ex liberis vlterioribus probare testatorem
instituisse primos liberos, & eis testibus magna legata reliquisse. Quod
6 est inconueniens. ¶ † Quæro: vtrum fideiussor sit idodeus testis in cau-
sa prin. videtur ꝙ non. quia ad eum spectat secundariò commodum: er
go &c. secundum istam lect. Præterea potest appellare: vt. l. à sententia.
§. j. ff. de appel. Dy. tangit istam quæstionem in. l. si cui legetur. ff. de leg. j.
§. j. fi. & Spec. in titu. de teste. §. j. ver. sed nunquid fideiussor. Et deter-
minat, aut principalis est soluendo, aut non. per. l. itaq; fullo. ff. de furt.
Dubito in isto passu: quia semper interest sua potius non soluere, quàm
solutum repetere: vt. l. iij. de compensa. Præterea. d. l. à sententia. multũ
vrget contra istam decisionem. ¶ Tertio modo, legitur ista lex quan-
do negotium sit nostrum cura, & solicitudine: sed hoc nullum patitur
contrarium, secundum glo. Vnde si alius agit causam tanq; curator, tu-
tor, procurator, vel alius: nunq; ille debet audiri testis in causa, quã ipse
agit. Probatur. hoc in. l. qui testamento. §. j. ff de testa. & ibi tangitur ꝑ
glo. & Iac. de Are. Si enim intelligeremus de causa, quam quis agit per
seipsum, nullum haberet dubium: vt igitur sit vtilior lectura, pone ca-
7 sum prout dixi. ¶ † Sed quero: vtrum finito officio, tutor, procurator,
curator, & similes possint esse testes? glo. in. l. vlti. ff. de testib. dicit ꝙ sic.

a ¶ Oĩbus. adde glo. in. l. nullus. ff. e. ti. ꝑ Barto. sup. l. ab executore. §. j. ff.
de appel. vide eundem in. l. j. qui testm̃. in princ. de testa.
b POMATES. ¶ Null⁹ est. fallit ĩ casu notabili. quẽ posui in. c. om
nis vtriusq; sexus, de pœni. & re. vide ad istam leg. Cepo. consi. xxxiiij.
col. iij, & Imo. cõsi. cxj, ad fi. & Alex. cxxiiij. col. fi. volu. & cxxxvj. &
col. fi. e. vol. et Alexan. cõsi. xlij. col. j. vol. iij.

Contrarium videtur dicere in. l. deferre. §. item
decreuerunt, ff. de iure fisci. Cyn. tangit. in. l. pro-
xi. vbi nullo modo cadit, & nihil boni dicit. ¶ Tu
dic breuiter, quòd durante officio non potest esse
testis in causa, quam agit: vt dixi. finito verò offi-
cio, aut producitur in testem ad aliquid, ex quo
spectaret ad eum commodum, vel incommodũ.
Exemplum. Ego feci te procuratorem, & nuntiũ
ad portandum centum Titio. certè tu non es ido
neus testis ad testificandum te dedisse: quia si est
verum, es liberatus. si non: es obligatus. ergo &c.
vt hac. leg. Si verò ad te non spectat commodum
vel incommodum: tunc aut produceris ad testifi-
candum, super eo, quod à te dicitur esse actum: &
tunc non esses idoneus testis propter affectionẽ:
vt in proxeneta, dixi. s̈. Istud tenet gloss. in. c. Ro
ma. de testib. in. vj. Si verò produceris ad aliud:
tunc esses idoneus testis, sicut familiaris, qui de-
sijt esse familiaris: vt. l. fin. s̈. eodem. Et hoc est ve-
rum, quòd non potest produci ab eo, cuius fuit
procurator: sed contra eum, sic: vt dicitur in aduo
cato. ꝑ glossam in. l. fi. ff. eo. per Inn. in. c. insuper.
extra eo. dixi plenè in. d. §. item decreuerunt. ff.
de iure fisci, in. l. deferre. Bar.

SVMMARIVM

1 *Socius criminis, quòd non sit idoneus testis in criminalibus. & nume. 3.*
2 *Socius pro socio in ciuili, quòd non poßit testificari. & numero. 5.*
4 *Excipere contra testẽ, quòd sit particeps criminis, quomodo debeamus?*
6 *Denunciator quòd debeat facere expensas testibus, sicut accusator.*
7 *Expensæ testibus debent dari, quando ueniunt.*
8 *Laboratores debent habere expensas à conducente.*

g QVoniam.[g] Principium hu-
ius legis legit̃ duo
bus modis: vno modo, vt continue-
tur ad præcedentem leg. sic. Dictum
est. s̈. ꝙ in re propria quis non est idoneus testis.
Ratio: quia non esset liber in testificãdo propter
affectionem, quam habet ad seipsum. & testes de
bent produci liberi. hoc dicit in princi. Alio mo-
do legitur, quod non continuetur. & secundum
hoc ista lex dicit duo: scilicet quod testes debent
esse liberi. Item non debent esse socij, vel partici-
h pes criminis.[h] Postea dicit a quo alimentari de-
1 bent. ¶ Opponĩ. †. quod sententia absolutoria la
ta pro vno socio criminis, non prodest alij regu-
lariter: vt. l. denuntiasse. §. fina. de adulte. ergo vi-
detur quòd debeat esse idoneus testis. Solu. dico
quod ei præiudicat, ad quale quale præiudicium:
ideo idoneus testis nõ est. Et vide circa hoc quod
habetur per gloss. & Innocen. extra eodem ca-
2 pitu. j. ¶ † Quærit glossa, vtrum in causa ciuili
i socius admittatur[i] pro socio? & gloss. videtur di
cere quòd non, si est socius omnium bonorum:
vel eius rei. ¶ Quærit gloss. quid. de statuliberis:
quid de ascriptitijs: quid de monachis. quam vi-
de, & signa &c.

QVoniã. Testes debẽt esse liberi,
non participes criminis.
& debẽt ali à producẽte. h. d. lex ista legi
tur duobus modis. Primo, ꝙ continuetur ad præ-

POMATES.
c ¶ Indistinctè. &
bñ ꝑ Alex. consi.
suo. xiij. incip. ex
his q̃ in themate. ĩ
vij. col. in prin. in
ver. alia rõne non
ꝓbat. in. j. vo. vbi
etiam dicit, de ꝓ
xeneta. seu de me
diatore. Vide etiã
Feli. in. c. insuper
col. vj, versi. iij. q̃-
ritur. extra de te-
stib,

POMATES.
d ¶ In aut. idẽ est ĩ
aduocato. & in il-
lo qui vellet testi
ficari supreceptio
ne alicui⁹ rei, quã
receperat: vt ali-
cui daret. secũdũ.
Bart. in. l. deferre.
circa fi. ff. de iu. fi.
vbi scripsi de ista
materia latè.
e ¶ Vn⁹ de vniuersi
tate. de hoc qñ te
stis de vniuersita-
te testificetur. vi-
de latè p. d. Feli. ĩ
c. insup de testib,
& ꝑ Are. ĩ. c. cum
nũti⁹. eo. tit. & vl-
tra ibi ꝑ eos addu
cta: vide q̃ ponit
Alexã. de Imo. in
cõsi. xcix. col. iij.
in fi. & col. seq. in
v. lib.
f ¶ Aut venditor.
Qñ vẽditor lega-
tari⁹ fideiussor, &
similes possint te
stificari: vide latè
ꝑ Abbat. Imol. &
moder. in. c. insu-
per. col. vj. extra
de testib.
g ¶ Quoniã. Not.
istam. leg. ꝙ testis
ꝓductus ꝑ te, ha-
bere debet expẽ-
sas & omnia alia.
Lud. in. l. restitue
re. §. fi. cum. l. seq.
ff. ad Tre. & vide
quod ibi dixi. j. c.
eo. l. sequen.
h ¶ Participes cri-
minis. Vtrum so-
cius criminis ad-
mittatur in testẽ:
ꝑ Bar. ĩ. l. j. §. si ser
uus. ff. de q̃stio. &
ꝑ Inn. in. c. quali
ter. el. ij. extra, de
accus. An in cau-
sa ciuili per Baldum omnino. in. l. omnibus. s̈. eo.
i ¶ Socius admittatur. An socius possit in causa sui socij esse testis: vide
remissiuè Alexan. in. serui. §. j. de lega. j.

cedentē. Secūdo modo legit̃, ꝙ hic ponat̃ quedā ratio ad sequētia. & ꝓcedētib⁹ nō cōtinuet̃. ¶ No, ꝙ testes debēt esse liberi. serui ē̄m nō possunt interrogari, nisi de facto suo: vt. s̄. eo. l. seruos. ¶ †Se
3 cūdo no. ꝙ illi q̄ sūt socij. & ꝑticipes criminis, nō sunt idonei testes. & ideo si plures sunt accusati ī eadē accusatione. de eodē delicto: vnus nō pōt esse testis ꝓ alio: vel cōtra aliū: vt hic. & .l. si filiū. de lib. cau. & extra eo. c. q̄m̄. ¶ Ad idē oppo. de. l. diuus. ff. custo. reo. & .l. j. de falsa mo. Solu. illud est verū regl̄r. Fallit in casib⁹ ꝑdictis: & in alijs q̄ tangūtur in glo. hic. & plenius ponunt̃. j. de accu. l. fi. in fi. in quib⁹ socius cōis pro socio examinat̃ ad præsumptionē. i. nō plenā ꝓbationē. & facit. ff. de pe. l. j. §. vlt. ꝑ casum ī. d. §. q̄m̄. ¶ Quero, qūo op.
4 hæc exceptio; † tu nō potes esse testis cōtra me: q̄a ꝑticeps es criminis: q̄a secūdū hoc vr̄ cōfiteri, se esse criminosum. gl. fi. in. l. si filiū. j. de lib. cau. dicit, ꝙ opponit̃ sub cōditiōe. Puta, dico me nō deliquisse: sed si apparet, dico te sociū esse. Alia gl. extra eo. c. j. in. vj. Dicit, ꝙ dicēdo simpliciter te esse sociū criminis, non videor intentionē aduersarij cōfiteri. ¶ Tu dic. ꝙ non est necesse, ꝙ dicā te sociū criminis: sed sufficit, ꝙ dicā ꝙ es diffamat⁹ de crimine, sicut ego. tex. est hic: ibi dū dicit: sufficit ꝙ dicātur, licet nō sint. Et ista dubitatio est necessaria, q̄n re⁹ vult cōtra testē excipere: sed si re⁹ produceret aliquē ad sui defensionē, accusator posset clarè dicere. Tu es particeps criminis, hæc ē̄m cōsonāt intētioni suæ. ¶ Quærit glo. nūquid ī ci-
5 uili socius † admittatur pro socio ad testificādū? glo. distinguit: dic, vt in ea: & ita dicūt Canonistæ. Ia. de are. dicit, & meli⁹ iudicio meo: etiā si societas īcideret in re diuidua: si vtriusq; sociorum est eadē cā defensionis: & tūc vnus pro alio nō est idoneus testis: vt. ff. de appel. l. si q̄ separatim. ī fi. & .j. si vn⁹ ex plu. appel. l. j. & .ij. ¶ Venio ad ver. in exhibitiōe. Dicit̃ hic, ꝙ ꝑ accusatorem: aut ab his ꝑ quos fuerint postulati. Quid vult dicere? glo. exponit duob⁹ modis: ꝑ accusatorē, aut ꝑ de
a nunciatorē[a] in notorijs criminib⁹. Vel dic ꝑ accu
6 satorē, aut ꝑ accusatū. ¶ †No. secūdū primā expositionē, ꝙ denūciator debet facere expēsas testib⁹, sicut accusator. Facit. l. ab accusatiōe. §. nun-
7 ciatores. ff. ad Turp. ¶ † Quero: vtrū istæ expēsæ q̄ sunt faciēdæ testib⁹, debeāt ei dari primo: an restituēdæ sint postq̄ sunt factæ: certè debent primo dari: tex. est hic vēturis: & sic ante, q̄ veniāt. Facit ff. mād. l. si verò nō remunerādi. §. fi. ¶ Vlti. glos. inducit istū tex. ad q̄nē, ꝙ laboratores debēt re-
8 cipere expēsas à cōducēte, nō aūt † debēt emēdari eorū instrum: ta: vt. ff. ad le. rhod. de iac. l. ij. §. j. Ista gl. dicit verū. ꝙ laboratores, qui gratis laborāt debēt ali: vt hic. & . ff. cōmod. l. in reb⁹. §. ꝑn̄t. Si verò nō gratis intelligunt̃ operari victu suo: vt l. suo victu. ff. de ope. li. Nisi consuetudo aliter se haberet: vt. j. loca. l. excepto. dixi in. l. si nō fortē. §. libertus. ff. de cōdi. inde. & ibi glo. tangit.

a ¶ Per denunciatorē. Adde ꝙ etiā si ꝑ viam inquisitionis ꝓcederet, ꝙ satisfacit ꝓ expensis respu. de mandato iudicis. ita Bal. & ibi Moder. post eum in c. j. extra eo. ti. Et intellige de expēsis in eūdo, & redeundo. per. c. statutū. de rescri. li. vj. & etiā ꝙ debet dari aliq̄d in recōpēsationē operū. secūdū Bal. ī. d. c. j. & ibi Moder. & vltra eos vide, q̄ latè ponūt̃ ī trac. de testib. parte. iij. in principali. col. x. versi. est aduernendum.

b ¶ Si testis. & ad gl. hic vide, quę dixi post Bar. in. l. post legatum. §. his verò. de his, quibus vt indig.

SVMMARIVM.

1 Priuationis positionem sequitur positio habitus. & nu. 6.
2 Absolutum ab excōicatione qui se asserit præsumitur excōmunicatus: nisi doceat de excōmunicatione.
3 Exceptiones, quæ proponuntur contra testes, non impediūt eorum examinationem. & nu. 7. & 9.
4 Testis interrogatus, ad quas interrogationes respondere teneatur? & nu. 5.
8 Protestationes, quæ fiunt in genere, nihil releuant.
10 Inimicitiæ ortæ post litem impediunt examinationem.

b SI testis.[b] Ista ē bona aut̃. ¶ No. ꝙ ille, q̄ confitetur se liberū. videtur confiteri se fuisse seruū: nisi ꝓbet manumissionē. Nā ad posi-
1 tionem † priuationis, sequitur positio habit⁹. Nō enim potuit manumitti nisi fuerit seruus. & sic fa-
2 cit, † ꝙ ille, qui dicit se absolutū ab excommunicatione: nisi probet absolutionem, præsumitur excommunicatus. Quod tamen nō est verum simpliciter: vt plenè dixi in. l. decem. de verborum obl.
3 ¶ † Not. secundò, quod istæ exceptiones, quæ opponuntur cōtra personam testium, non impe-

c diunt[c] examinationē, sed reseruantur. Idem tenet Spe. in tit. de teste. §. j. versi. quid si dicit̃. Fallit si dicat̃ odiosus ex lite criminis. Itē de hac ꝓtestatione contra personas testium. Vide quod no. extra eo. c. præsentium. & ibi vide per Inno.

SI testis. Breuiter litera. h. d. quando exceptio, quæ obijcit̃ cōtra personā testis, reqrit altiorē indaginē: debet ab initio ꝓtestari, & in discursu tēporis reseruari: secus si pōt incōtinēti:
4 q̄a tunc examinat̃ ante q̄ testes recipiant̃. ¶ † Primò not. ꝙ q̄n obijcit̃ aliq̄d in personā testis: ipse testis debet de hoc interrogari, ꝙ patet: q̄a interrogabit̃, an sit seruus: & si dicat se liberū, qualiter est liber. Et pro hoc vides, ꝙ tota die fiunt interrogationes ab ipso teste: an ad eū pertineat cōmodū, vel incōmodū: an sit minor, vel maior: vel an sit cōsanguine⁹ producētis, vel similia. Si verò illud, ꝙ obijcit̃ cōtra personā testis, cōtinet eius delictū, nō cogeret̃ r̄ndere: vt no. Spe. de test. §. iam de interroga. uer. sed nunq̄d queratur. ¶ Secūdò
5 no. † ꝙ interrogat̃ de cōditione ꝑsonę suę, si dicat cōtra se: hoc est aliq̄d, quòd eū repellat: stat̃. Sed si dicit ꝓ se, nō statur ei: vt hic patet. Nā si dicat se fuisse seruū, & manumissum, stat̃ ei, ī eo, quod dicit se fuisse seruū: nō in eo, ꝙ dicit se manumissum: q̄a ꝑsumptio est ī cōtrariū: vt. s̄. ti. j. l. siue. al's
6 exigit̃ ꝓbatio ab aduersario. ¶ Tertiò no. † quòd ad positionē priuationis, sequit̃ positio habitus. Nā eo ipso, ꝙ dicit se libertū, seqt̃ ꝙ fuerit seru⁹. Et sic uidetur cōtra ea, q̄ dixi uobis. s̄. tit. j. l. j. & .l. siue. ubi, q̄ dicit se liberatū, nō videt̃ intētionē aduersarij confiteri. Sed r̄ndeo, illud est uerū in. d. l. legib⁹. q̄a ad positionē liberationis, nō sequit̃ positio obligationis, ꝑ actore, q̄ ipsam liberationē negat: nec ponit esse: ut. l. cū de idebito. ff. de proba. Sed in teste solū dictū eius inspicit̃: nec attēdit̃ quid pars dicat: & sic ad positionē priuationis sequit̃ positio habitus cōtra ipsum testē. Hoc tibi dico in. l. decē. ff. de uer. ob. facit. l. si mihi & tibi. & ibi no. ff. de leg. j. ¶ Quartò no. ꝙ post publicationē admittūt̃ testes ad reprobādū ꝑsonā testiū.
7 ¶ † Quintò no. ꝙ excipiēs contra personā testiū debet ꝓtestari prius: reseruat̃ aūt posteà: ut hic in fi. Sed fortè iste tex. habet aliū intellectū, vt dicat̃ procedat quidē & c. id est recipiat̃ testimoniū ei⁹: tamē prius dictū de protestatione uidetur hodie declaratū. extra eo. in. c. præsentiū. Et aduerte: ꝙ hic tex. tetigit, ꝙ exceptiones quæ debēt obijci contra testē, nō impediūt examinationē: sed protestantur saluas sibi fore exceptiones. Vide text. ibi: si uerò ex lite. ibi: procedat & c. & secūdū hoc
8 protestationes † q̄ fiunt ita in genere, modicū releuāt, nisi iudex eas exꝑssè admisisset. Ita dicit In-
9 noc. in. d. c. præsentiū. ¶ Quæro: q̄d de alijs † exce
d ptionibus, q̄ obijciūtur cōtra ꝑsonas testiū: utrū impediant examinationē: an reseruētur[d] posteà? Io. an. in. c. ex parte. extra eod. dicit, ꝙ extra hos casus hic expressos, est ī arbitrio iudicis: an ꝓbationes. d. exceptiōis admittat, vel differat. sed exceptionē debet recipere ab ipso initio. Breuiter tex. videt̃ uelle, ꝙ istę exceptiones impediāt examinationē: ut. l. oīb⁹. s̄. e. ubi denegat facultatē dicendi: ut. l. iurisiur. s̄. eo. ibi non audiat̃ & c. & . ff. e. l. iij. §. lege iulia. ibi: testimoniū dicere. Quod ītelligēdū est ꝙ ꝓbatio dictę exceptionis, posset fieri incontinēti: ut in hac aut̃. Nam in prima parte
10 huius aut̃. hoc apparet expressè. † Item in secūda parte dicit inimicitias, post litē motas criminis impedire examinationē. & pōt ꝓbari statim: ut exꝑssè dicit tex. ī corpore. & idē esset, ꝑpter motā litē status, uel maioris partis bonorum: ut dicit gl. ¶ Quæro: q̄d de statuliberis ascriptitijs, monachis, uel cōuersis? dic ut in gl. & eam bene signa. Quæro, q̄d de exceptiōe, q̄ obijcitur cōtra dicta? R̄ndeo: ꝓ illa nō debet necessario q̄s ꝓtestari an̄ publicationem: q̄a nescit q̄d dicturus sit testis: & ideo pōt opponi posteà: vt. j. eo. l. si quis testibus.

SVMMARIVM.

1 Testis dictum qui non fuit citatus, an ualeat?

Libertorum

c ¶ Nō impediunt. Quādo impediatur examinatio testiū ipso iure: ad de ꝙ no Bar. in. l. si duo patroni. §. idē in fi. ff. de iure iur. Ista sunt uera, q̄n̄ sine tortura possunt examinari: sec⁹ si cū tortura. l. j. §. si q̄s. ff. de quæstioni. an̄ si nō opponatur exceptio, contra testamētū iudex habeat supplere: vide Bal. in. l. ij. s̄. e. & quod ibi dixi post Bar. & Inno. in. c. intimauit. de testi. & ad hoc vide sing. Bal. in. l. si quis testib⁹. in pe. col. j. e. Facit quòd no. Bald. in. l. laudabilem. C. de aduoc. diuer. iudi.

d ¶ An reseruent̃. Adde tn̄ ꝙ exceptio excōicatiōis propter periculū cōis: impedit examinationē testis. capitu. pia. de excep. in. vj. & debet incontinēti probari. Ita Ioā. and. in. d. c. ex parte. de test. & refert Lanfran. in. c. q̄m̄ cōtra. in ver. testiū depositiones. col. xxj. de probat. & formā protestationis fiēde de reprobandis testib⁹. vide in Spec. in ti. e. §. sepe. in prin. & in materia uide ꝑ te Abb. & latissimè per Feli. in. d. c. præsentium.

a ✤POMATES. ¶Cōtra patronū. vide Alex,cōs.cxcix.col.iij.vo,ij.&.cxj.e.&.lxiiij.col.iij.vol.iij.vbi dicit.ꝙ oēs scripturæ, vel instrumēta, debent ꝓduci etiā parte citata. vel præsente. & ibi loquiť in capitulis sup quibus testes examinari debēt. Vide etiā Feli,in.c.ij.col.fi,ī fi.de de testi.cog.& in.c.suspicionis,col.j,de offi.deleg.

Libertorum.

Liberti non debent examinari cōtra patronos.h.d. ¶ Quæro vtrū
1 valeat dictū testis,† qui nō est citatus: hic videť casus, ꝙ sic: qa speciale est in liberto. vt spōte nō posit dicere testimonium cōtra patro-
a num:[a] ergo aliâs posset. Simile in.l.lege.Iuli.ff.e. vbi sunt q̄dā ꝑsonæ, quæ spōte testificari possunt sed nō coguntť inuitæ. ¶ In cōtrariū videť text.in auť.eo.§.si verò ignoti.in versi.festinātes.& ꝙ ibi no.per do.Iac.de bel. Sol.quidā intelligūt testem diçere spōte, quādo spōte cōparuit in prima cita-
b tione: & testem dicere coactum[b] quando expectat alias coactiones.s.ꝙ capiātur pignora. & ininducatur mulcta: & ita videtur intelligendus tit. extra de testi.cogen. Ego tamen dico vobis aliter in.l.post legatum.§.his verò.ff.de his qui.vt in
c dig. Et de hac quęstio.nescio, ꝙ aliquid tangatur[c] ab aliquo: nisi a prædicto do.Iac.in.d.auť.

✤ SVMMARIVM. ✤

1 *Testes debent deponere in secreto: sed ī publico iurare.nu.6.*
2 *Iudex, qui etiam de crimine cognoscere nō potest: quòd possit punire testem falsum coram se producentem.*
3 *Dicens falsum coram iudice, uel producens: qua pœna puniatur? & nu.6.*
4 *Punitus à iudice: quia dixit falsum.uel produxit: an poterit leg.cornelia, de falsis accusari?*
5 *Priuilegium fori quis amittit propter testimonium falsum.*
7 *Iudex ordinarius potest torquere testem uacillantem.*
8 *Iudex delinquentē coram se punit.*
9 *Damnatus à iudice: quia dixit coram se falsum, quòd non sit infamis.*

Nullum.

Testis debet ferre testimonium, omni fori præ-
d scriptiōe cessante.[d] Et si falsum dixerit
e poterit iudicis officio puniri[e].hoc.d. ¶ No.ꝙ te-
f stes debent deponere in secreto[f] per istam leg.†
1 Ego credo, quod licet iudex causarum ciuilium, non posit de crimine cognoscere: tamen contra
g eum[g] qui coram eo committit falsum[h] vel dicē-
h do testimoniū, vel producēdo falsam chartam po-
2 testi[i] punire: cū in † hoc sit ei data iurisdictio, sub-
i mota oī ꝑscriptiōe fori: vt hic.s.tit.j.l.pen. ¶ Quę-
3 rit glo,de duab⁹ q̄ōnibus difficilibus: primò† quęro, qua pœna punieť hic iste testis, cōtra quē inqriť p iudicis offm: vtrū puniať pœna leg.Cornelię & gl.determinat ꝙ nō: sed alia pœna minori arbi-
4 trio iudicis. ¶ † Itē, an si est punit⁹ iudicis officio, poterit leg.Cornelia accusari? glo. dicit, ꝙ sic. & malè, per.l.senatus.ff, de accusa. de hoc per do. Dyn,in.l.ij.§.si publico.ff,de adul.& ibi dixi. &
k vide glo.in fi.[k] &c.

Nullum.

Testis efficiť de iurisdi. examinātis: vt ex causa pro testimonio torqueri posit: & si testificando deliquerit puniri potest. h.d. Primò loquiť de ptāte concessa iudicibus in torquēdo. Secundò in puniēdo. Secūda ibi: data.
5 ¶ † No.primò, ꝙ ꝑpter testimoniū quis amittit
l priuilegiū fori. Quid ī clerico?[l] dic, vt ī.l.ꝑsbyteri.s,de epi.& cle. ¶ Itē no.ꝙ testis debet examina-
6 ri in secreto: sed iurare in publico: † vt.j.e.l. si qn̄.
7 ¶ † Itē no.ꝙ iudex potest torquere testē vacillātem: ꝙ intelligo in iudice ordinario: vt in auť. de
8 testib.§.si verò ignoti. ¶ † Itē not. ꝙ quādo delictum corā iudice cōmittiť: ꝙ ipse iudex p inquisitionē pōt ꝓcedere, & punire: licet al's non sit iudex maleficiorū: vt ibi: data cūctis iudicib⁹ &c.s. ti.j.l.iubem⁹. Et ꝙ hic diciť in teste: idē ī ꝓducēte testē. Idē in notario scribēte, ꝓcuratore vel aduocato delinquente corā iudice: qa eadē ratio est. & no.p Inn.extra de pe.c.dile. ¶ Quęrit gl. de dua-
9 bus q̄ōnib⁹. Primò: † an iudex puniat eum pœna leg.Cornelię. Secūdò si sit punitus ex officio: an posteà posit accusari. Ad primū r̄ndet negatiuè: ad secūdū affirmatiuè. Ad primū dū dicit, ꝙ puniť alia minori pœna: dico ꝙ posset dicere verū. & secūdū hoc in casu isto dānatus ex officio iudicis, nō erit infamis: qa illud officiū, de quo hic diciť nō succedit in locū accusatiōis legis Corne. & ideo nō esset dānat⁹ publico iudicio: ergo nō īfamis: vt.ff.de his,q no.īfa.l.j. sic intelligo, ꝙ no.ff. de suspe.tuto.l.fi.sec⁹ si in locū accusatiōis succederet: ut dixi in.l.infamē.ff.de publ.iud. Ad secūdum qn̄ dicit, ꝙ adhuc poterit accusari: intelligo adhuc.i.ꝑter istā legē.sed si ītelligerem⁹ adhuc.i. postq̄ est punit⁹ officio iudicis: tūc malè diceret gl. Nā cū istæ pœnę caderēt ad uindictā, si primò est electa vna: licet minor, nō pōt ad aliam redire: vt.ff.de iniurijs.l.prætor edixit.§.j.&c.Bar.

Si quis testibus.

m Contra personam
n testis,[n] quem quis semel produxit, non poterit opponere: nisi causa de

b ¶ Libertorū. Dicere coactum. Qn̄ testis dicať coactus ad testificandū adde Bal. in.l. parentes.s.eo. & Bar.ī.d.l. post legatū.& Bal.hic,& Bal.ī.l.ij.j. de bo. auť.iud.pos.

c ¶ Tangať. vide q̄ no.Bart.in.l. si qs legatū.in fi.ī pri. ff.de fal.

d ¶ Nullū cessante. et ad hoc, vt nō obstet cōtrariū auť. e.ti.§.si verò ignoti. dixit Inn. in.c. dilect⁹. de poe. ꝙ ista lex. loquitur in ordinari, ꝙ no.

e ¶ Puniri. sed an hæc pœna fiat, ex eodē ꝓcessu: dic ꝙ nō.no.p Bal.in l.mercalē.& ī.l.ꝙ euitandi.de cōdi. ob tur.cau.& hic in ver.iij.no.tenet cōtrariū Bal. per Bar.in.l.Athletas §.j.de his,q no.īf. & de hac leg.&.l. oīb⁹ no.in glo. & vide Ang.ī.l.si vacātia.post mediū. de bo.vancā.lib.x

f ¶ In secreto. Et adde no.ī.c.ī noīe dñi.de test. & ī.c. venerabili.extra. e.& no.Bal.ī.l.ꝑsbyteri.in. iij. col. de epis.& cleri.& limita p Bald.hic.

✤POMATES.

g ¶ Tn̄ cōtra eū. Vide Imo.cōsi.cxxxix.Panor.in.c.verū.col.v,de fo.cōp,ibi vide, quæ addidi.& vide Ang.de arç.in trac.maleficiorū.in glo.in verb.falsario.col. iij.in fi.ver.quæro, testis dixit.in.vj.& in fi. ver.& Panor.in.c. ecclesia sanctæ Mariæ.in.iij.no. Hoc tamē nō haberet locum in clerico, corā laico. Ita Io.an.in.d.c.verum.& do,Feli.in.c.& si clerici.in princi.de iud. & Panor.in.c.præterea.de offi.ordi.& in.d,c.verum.

h ✤POMATES. ¶ Committit falsum. Et hoc procedit etiam in arbitris, de quibus in.c.suspicionis.de offic.deleg.vt illi possunt punire testes coram se deponentes falsum.ita Panor.ibi in.ij.no.& oēs & Barba. ibi in.vj.col.in fi.& seq.

i ¶ Pōt punire. Cōtrariū tenet Bar,ꝙ nō posit: vt.l.diu⁹.la.ij.ff.de fal.& vide Bar.in.l.hoc iure.§.à quo.ff.de aqua quoti.& æsti.& ꝓ ista pte fa. tex.in.l.si liberti.C.de admit.tu.& an hoc sit verū in clerico testificāte? vide.j.eo.& in.c,verū.extra de fo.cōpe.& gl.hic,& Bal. Adde an iudex corā quo per errorē litigantiū posit testem corā ipso falsum deponentem punire. Io.and.in addi.ad Spec.in tit.de teste.§.j.versi.sed quid in delegato. Et an cū Parmensis & Boñ.litigant mutinæ.& producant testes Cremonenses, qui examinantur Cremonæ, & accusantur de falso: quis debeat punire? vide Spec.in titu.de teste.§.j.ver.quid si aliquis.

k ¶ Glo.in fi.& glo.hic sentit, ꝙ clericus in casu isto posit puniri à iudice laico, coram quo deponit. Adde ꝙ in contrium facit, ꝙ voluit Inno. in.c.verum de fo.compe.adde Pet.de Ancha.in repe.c.quæ.in.xix.q. de reg.iur.in.vj,

l ¶ Quid ī clerico. Adde de hoc, vt p Abb.& doc.ī.c.postulasti, extra de fo.cōp.& ibi latè.d. Mari.ī.xviij.q.& ibi ītelligit, ꝙ poterit puniri reseruata tn̄ executiōe epo. Quinimo secūdū eūdē, iudex laicus poterit etiā facere executionē in bonis ipsius clerici, & eius fideiussores cōpellere. arg.hui⁹ leg.& alle.no.p Arch.in.c.presbyteri.v.q.vj.& Abb.ī.c.verò de fo.compe. Adde tu eundem do. Maria,in.c.j,de fo.cōpe.in fal.xxij. & Pet.de anc.in repe.c.ea, quæ.q.xxij.circa fi.de reg.iur.lib.vj.

m ✤POMATES. ¶ Si qs testib⁹. vide Bal.ī.l.j.§.bestias.de postu. Bar.cōs.xc.col.ij.& Ro.cōs. ccccxxj. Et ad istā le. loquētē de teste effecto īimico: vide unū uerbū Alex.ī l.ꝑscriptione.C.si contra ius uel uti.pub.& limita hāc leg. ut p Bal. cōsi. xlj.col.ij.ī.v.pte.

m ¶ Si qs testib⁹. & dū hic diciť, ꝙ testis inimic⁹, & maliuolus à testimonio pōt repelli: intellige, nisi sit parum maliuol⁹. Et sic ecōtra de amico, nisi sit aliqs beniuol⁹ ut dicit no. Ang, ī auť.de nuptijs.§,fi,ar. illius tex.& hāc le,limita ut p Inn.ī.c. cū uenerab. de exce. sed qd si qs ꝓducat testes, tunc, & nō est vsus: an ītelligať ꝑsonā ei⁹ approbasse: adeò, ꝙ aliquid nō posit opponere si ꝓducatur ab aduersario p Spe.de teste. §,sępe.uer.sed tūc Dic.ꝙ sic. in.l.j.§. bestias. uer. ergo. de postu. vide gl. in.c.pręsentiū. extra eo. Et uide ꝙ no.Bal.in.l. ad testiū.§.conditiōes. ff.de testa. & in.l, ea. in .xxxiiij.col. & adde ī materia, ꝙ cleric⁹ pōt testificari in cā eccl'iæ suę nec debet repelli: vt in.c.cū nūtius.extra de test.sed nūqd cōpellať ferre testimoniū cōtra eccl'ā suā? gl.ꝙ sic ī.d.c.cū nūti⁹ qa nō est ꝓpriè sua cā, & tacere veritatē, e peccatū. Idē tenet Inn.qn̄ nō sunt alij testes. Idē ibi Host. dūmō cleric⁹ nō sit libert⁹ eccl'ię.p.d.l.libertorū. Idē tenet Abb.sicu.qa testificādo ꝓ ecclesia teneť testificari. & cōtra cū qs debet testificari ꝓ vtraq; pte.xiiij.q.v.c.nō sanè.& est gl.ī.c.fraternitatis.de test. Sed dic, ꝙ qn̄q; testificať ꝓ ecclesia, & reperiunť alij testes: tūc nō cogūť: vt no.gl.ī.d.c, cū nūti⁹. Sed vbi nō sunt alij, cessat oē priuilegiū ī defectū ꝓbatiōis.no. in.c.si q testiū.de test.& ī.c.j.de test,co.h.d. Abb.nisi cleric⁹ ipę moueret cām ecclesię. Tūc eñ nō pōt esse testis ecclesię.c.insup.de testi. Nec etiā cogi: qa ꝓcurator nō pōt cogi testificari cōtra dñm suū ī eadē cā: ℥ posit iterrogare. Et adde, ꝙ monach⁹ pōt esse testis, secūdū Spec.ī ti.de teste.§.itē excipiť.ver.qd de mona. Idē tenet Abb.ī.c.cū nūti⁹. Et adde ꝙ fratres minores pn̄t testificari: secūdū Spe.in ti.de test.§.itē excipiť. Et idē de cōuersis religiosis, & similib⁹: qa nō reperiunť ꝓhibiti, imò poti⁹ ꝑmissi.c.nup,de test.&.d.c.cū nūti⁹.& ibi Abb.& ī.c.& si Christ⁹.de iureiur.cū si. Idē no.gl.ī auť.de mona.§.cogitādū.& Bal. ī auť. īgressi.C. de sacros.eccl.& dicit Abb.ꝙ à prī.debet hr̄e licētiā sui ꝑlati: cū lr̄as nō debeāt legere sine lnīa ꝑlati.xij.q.j.nō dicatis. Sed si testificati sūt nō vs testimoniū ad ꝑdicta. Alle.tex.quē dicit nouū ī.c.veritatis.de do.& cō.

n ✤POMATES. ¶ Testis.vide Bar.cōs.xc.col.ij.& Ro.cccxxxj.& vide ēt Io,an.in addi.ad Spe.in ti.de teste.§.sępe.ī.j.addi.& in sin. Pau. de ca.in.l,qcunq;.ad fi.j.de ser.fug. vide Alex.cōs.cxj.col.ij.ad fi.vol. iij.vbi dicit, ꝙ ꝓducens instrumētum, videť illud approbare. Ita ꝙ nō poterit posteà dicere illud inefficax. Et limita istā leg. vt p Are.in.l,qui testam.§.nec furiosus col.ij.in ver.in glo.vlti.ff.de testa.

a ¶Corruptum. Adde ꝙ corrũpens teſtem. punitur eadẽ pœna, qua corruptus. ita Spec. in ti. de teſte. §. j. ver. item no.

b POMATES. ¶Poteſt probari. Pro limitatione huiꝰ leg. & ſimiliũ, quæ requirãt ſcripturã. Vide Alex. cõſi. lxviij. in fi. vol. iiij. vide Feli. in. c. ij. col. v. de proba. in ver. intellige ſecundo. & ſeq. in. c. quoniã contra. colũ. x. in prin. de prob. & in. c. licet ex quadã. in. j. col. de teſtib. & vide adhec Barb. cõ. xix. col. ij. & co. v. vol. j. & Feli. ĩ. c. ſicut. col. j. cum ſex ſequen. de re iud. Et no. ꝙ ſi iudex reciperet aliam probationem, ꝙ̃ hic, parte contradicente, & proteſtãte &c. ꝙ non valet talis ꝓbatio: etiã ſi pars ipſa nõ appellaſſet. Ita colligitur ex dictis per Fel. in. c. cum contingat. col. ij. de offi. delega. in ver. no, ad hoc. & vide ẽt pro ampliatione. Ancha. cõſil. cccl. & Feli. in. c. inter monaſteriũ. colũ. xiiij. de re iudi. & ſequen. col. Et ad de ad Panor. in. c. fi. in. iij. colũ. in. v. not. de ſucceſ. ab inteſta. & Alexã. cõſi. lxviij. volu. iij. vbi dicit iſtum tex. cum ſimilibꝰ præſtare argu, ꝙ valet ſtatutum, ꝙ cõtractus nõ poſſit probari: niſi ꝑ teſtes &c. & pulchrè vbi dicit circa tale ſtatutũ. & xxxvj. volum. ij. & l. e. vj. vbi ponit, an valeat ſtatutum, ꝙ ſolutio debiti nõ probetur, niſi ꝑ inſtrumẽtum: & an hoc poſſit fieri, ꝑ pactum.

c ¶Probare tria. Quid debet probari, quando ſcriptura eſt de ſubſtãtia, nec ſcriptura poteſt haberi: quia perempta vide Bart. in authenti. ſi quis. ſ. de edẽ. vbi limitat iſtum tex. per. ca. cum olim. & Barto. j. titu. j. l. ſicut.

d ¶Quærit gloſſ. Contrarium videtur tenuiſſe Bart. in. l. ij. §. idem labeo. de aqua plu. arcen. Idem tenet Bald. in. c. j. de controuer. inter domi. & vaſal. qui concor. cũ Bart. hic. Quid tñ ſi teſtis addit cauſam ſui dicti, hoc modo: ſcio qa fuit præſens, an ꝓbet? Bart. per iſtũ tex. tenet ꝙ ſic, in. l. j. ff. de ad mi. tut. ſed Bal. hic contra. vide quæ ibi dixi.

e ¶Loco & tẽpore. Adde tex. in. l. de modo. de cõdi. & demõ. & ꝙ notat Bar. in. l. ſi librarius. ff. de reg. iur. & in. l. ij. de aqua plu. arcen.

f ¶De auditu. Intellige de auditu auditus: quia in factis antiquis, ĩ his probatio admittitur: vt per Bar. in d. l. ij. §. idem labeo. & per Cano, maxime Felin. in c. licet ex quadã, in prin. & in. c. tã literis. colũ. finali extra eodem ti. & ibi quando teſtis de auditu probat, & vide eũdẽ Feli, in. c. practica, col. j. & col. fi, eo. ti. & qñ teſtes de auditu ꝓbẽt, uide ꝑ Alexã. de Imol. in cõſi. lxxij, col. penulti. & in conſil. lxxvij. col. j. in fi. j. volu. & ibi, ꝙ facit aliqualem præſumptionẽ. & eodẽ vol. conſi. lxxxij. col. ij, ver. pro hoc. Et ibi, quãdo ſuper conſanguinitate probẽt. Et adde etiã eundem Alex. in cõſi. xlv. col. fi. & ĩ cõſi. xciiij. in vlt. col. in. ij, vol, & in. iij. volu. conſil. lxxxviij. colũ. viij. & in. iij, volu. conſil. xxv, colũ. ij. in prin. & colum. penult. in fi, & ſequen.

nouo de hoc emerſerit: ſed contra dicta ſic. h. d.
iſte bonus tex. quẽ perpetuo tene menti &c.

SVMMARIVM.

1 *Teſtis productus per me, non poterit in eadem cauſa ſuper eodem articulo produci.*
2 *Vſus teſtibus, quando quis dicatur.*
3 *Teſtes ad reprobandum dicta priorum teſtium, quando poſſint produci publicatis teſtibus.*
4 *Teſtem fuiſſe pecunia corruptum: ut dictum eius non ualeat. ſatis eſt probare.*

SI quis teſtibus. Cõtra ꝑſonam te-
ſtis, quẽ quis ſemel ꝓduxit, non põt
quis excipere: niſi ex noua cauſa: ſed
cõtra Dicta ſemper põt obijcere. h. d. ¶Opp. de
l. produci, ff. eo. gl. ſignat iſtud cõtrarium in prin.
1 & fi. glo. Breuiter hæc eſt † vera teſtis in vna cau-
ſa per me ꝓductus, põt produci cõtra me in alia,
nõ in eadem. Intellige ſuper eodẽ articulo: ſuper
diuerſo põt, ſecũdũ Pe. & iſta eſt ratio: & ita tenet
2 cõiter. ¶†Quæro: dicit hic vſus fuerit. qũo hoc
intelligat: dicũt quidã ſi aliquis vtatur atteſtatio
nibus. Alij dicunt, ꝙ ſola productio ſufficit qa ex
ſola ꝓductione videt perſonã eorũ approbare.
3 ¶†Quæro: vtrũ poſt publicationẽ poſſint pro-
duci teſtes ad reprobandum dicta priorũ teſtiũ?
tex. hic nõ dicit: ſed ꝙ ſolũ poteſt argui falſitas,
ex dictis eorũ. Glo. dicit tñ, ꝙ hoc põt, & inducit
iſtũ tex. in fi. & ſ. e. aut. ſi dicatur. ¶Breuiter, aut
poſt publi. ego volo reprobare teſtes, ſuꝑ eiſdẽ
articulis directo cõtrarijs, & nõ poſſum: aut ſuper
alijs, puta circa circũſtãtias: cũ dicit aliqd falſum
de quo nõ potui eſſe inſtructꝰ per primos articu
los: & tunc bene poſſum. Idẽ ſi aliquid aliud ex-
traneum volo obijcere: vt de corruptione: & ſimi
libꝰ: & bene poſſum: vt hic in fi. Probat in. c. ex te
4 nore. extra eodẽ. ¶Vlti. no. ex iſto fine, † ꝙ ſi pro
a bo teſtẽ corruptũ[a] pecunia aliquid dixiſſe, ꝙ ſa-
tis eſt ad reprobandũ dictũ eius. Nec eſt quæren-
dũ, an dixit verum, vel, falſum: ſicut in ſententia
iudicis corrupti pecunia: vt. l. venales. j, qñ ꝓuo-
ca. nó eſt neceſ. & ff. de cõdi. ob tur. cau. l. pe. in fi.

SVMMARIVM.

1 *Debitum qñ eſt cõtractum in ſcriptis, liberatio debet in ſcriptis probari, uel per quinq; teſtes.*
2 *Debitum in ſcriptis qualiter dicatur contrahi?*
3 *Teſtes debẽt deponere per alterum ex ſenſibus corporeis.*
4 *Lex noua loquens de ſolutione, trahitur ad ſolutionem præteriti debiti.*
5 *Scriptura ſi eſt de ſubſtantia actus, & ſcriptura non poßit haberi, quid ſit probandum?*
6 *Teſtimonium de auditu, quando ualeat.*
7 *Teſtis, an interrogetur de loco, tempore, & præſentibus? & nume. 8.*
9 *Teſtis ſi dicit ſolutionem factam, ſed nõ dicit: quia uidit, nec de loco, nec de tempore: quia non interrogatus, quod probat.*
10 *Teſtimonium de credulitate, an ualeat?*
11 *Scripturam ſolutionis factam fuiſſe: uel eam eſſe caſu deperditam ad probandum quot teſtes requirantur?*

TEſtium. De debito in ſcriptis
contracto, non poteſt
ꝓbari liberatio: niſi ꝑ quinq; teſtes,
1 vel aliã ſcripturã. hoc dicit. ¶†Not.
quando debitum eſt contractum in ſcriptis, libe-
b ratio põt ꝓbari[b] in ſcriptis, vel per quinq; teſtes.
2 ¶Qualiter aũt † dicit contrahi in ſcriptis dic, vt
in glo. hic. & l. fi. ſ. ſi cer. pe. & l. cõtractus. j. titu. j.
3 ¶†No. ſecũdò, ꝙ teſtes debẽt deponere de eo, ꝙ
ipſi ſciunt, & quod ipſi perceperunt eorum ſenſu
4 corporeo, dixi vobis in. l. ſolã. ſ. eo. ¶†Not. ter-
tio illũ ver. his ſcilicet. facit, ꝙ licet debitũ fuerit
cõtractum de præterito tñ qa ſolutio eſt facieda
in futuro: lex noua ꝓlata pro ſolutiõe, trahit ad
ſolutionẽ preteriti debiti. videtur em̃ dare formã
futuris negotijs: vt. l. leges. ſ. de legi. ubi de hoc ꝑ
d. Cy. dixi de hoc ĩ repeti. l. oẽs populi. ff. de iuſt.
5 & iure. ¶†Vltimò tene menti finẽ huiꝰ leg. ꝙ qñ
ſcriptura eſt de ſubſtantia: & quis nõ põt habere
c ſcripturã, debet probare tria:[c] ſcilicet actũ eſſe ce
lebratũ: & ſcripturã eſſe inde confectã: & deper-
ditã uidebitis. infra tit. j. l. ſicut. & l. emãcipatiõe.
d ¶Querit gl.[d] utrũ ualeat teſtimoniũ de auditu.
6 gl. dicit † ꝙ non: niſi in caſu. ff. de aqua plu. ar. l. ij.
§. antepe. & de proba. l. ſi arbiter. quod intellige
uerum. in his, quę percipiũtur viſu: ea verò, quæ
percipiunt auditu: vt obligatio uerborũ, & ꝓla-
tio facta à teſtatore, bene poſſunt probari per au
ditũ: ſcilicet ꝓpriũ nõ alienũ: vt, l. j. in prin. ff. de
7 verb. ob. de teſta. l. iubemus. ¶†Quærit gl. vtrũ
e quis debeat interrogari de loco, & tẽpore,[e] & de
præſentibus. dic vt in gl, & extra eo, tit. c. cũ cau-
ſam. vide aut. rogati. quã notabis bene &c.

TEſtium. Si promiſſio fuit facta
in ſcriptis, ſolutio de-
bet in ſcriptis probari: uel per quinq;
teſtes: niſi ſcriptura caſu perierit, h. d.
¶No. ꝙ à debito cõtracto in ſcriptis, nõ põt pro
bari liberatio: niſi ꝑ ſcripturã, vel teſtes. iuxta hoc
quęro: qualiter intelligatur in ſcriptis. glo. ponit
duas opiniones, dicã in. l. gñaliter. j. de nõ nume.
pecu. ¶Secundò not. ꝙ teſtes debent deponere
de viſu: qa pręſentes fuerũt. & hoc eſt ꝙ dicimus
ꝙ teſtis debet reddere rationẽ ſui dicti, per aliquẽ
ſenſum corporeũ: ut. ff. de teſt. l. q teſta. §. fi. & ff.
de his q̃ in teſta. delen. l. j. in prin. Plenè dixi in. l.
ſolã. ¶Not. ꝙ lex loquens de liberatione, ad fu-
turã liberationẽ porrigit: licet debitũ præceſſe-
rit. ꝙ dic plenè. ut no. ꝑ Cy. ſ. de leg. l. leges. Dixi
plenè in repe. l. oẽs populi. de iuſti. & iur. Itẽ no.
ꝙ in caſibus, in quibꝰ eſt neceſſaria ſcriptura, põt
fieri probatio ꝑ teſtes probando tria. ſ. factũ: ſcri
pturã: & caſum. ꝙ eſt no. ¶Opp. ſ. ſi cer. pet. l. fi.
& in aut. ibi poſita. Solue ut ĩ gl. ¶Op. ꝙ plures
teſtes requirant: ut, j. de teſta. l. hac cõſultiſſima.
Solue ut in glo. ma. poſt mediũ: qa qñq; reqrunt
plures: qñq; pauciores, ſecũdũ occurẽtia. ¶Op.
f ꝙ ualeat teſtimonium de auditu.[f] ff. de proba. l. ſi
arbiter, de aqua plu. arc. l. ij. §. idẽ labeo. Dicit gl.
fallit ibi. Tu dic, ꝙ ibi quærit, utrũ aliquis actus
extet memoriæ: quo caſu ſemper ſufficit teſtimo
niũ auditꝰ. ¶Opp. de. l. hæredes palã. ff. de teſta,
Sol. illud ꝙ dicit, ꝙ teſtis debet teſtificari de uiſu
intelligit ſecũdũ doc. uiſus ꝓ quolibet ſenſu cor
poreo. & ſic de his, q̃ percipiũtur guſtu: ut. ff. de
peri. & cõmo. rei vendi. l. j. Itẽ de his quæ percipi
mus per odoratum: ut. ff. de dona. l. j. §. cum ſimil.
8 ¶†Quæro: utrũ teſtis debeat interrogari de cir-
cũſtantijs, ſcilicet de loco, tẽpore, & ſimilibus? gl.
dicit ꝙ ſic, ut poſſit comprehendi, utrum dicat
uerum, uel falſum. Ita dicit Inn. in. c. cum cauſam,
extra eo, ubi latè examinat iſtã materiã. & Spec.
poſt eum in titu. de teſte. §. nunc tractandum.
¶Quid ſi teſtis dicat ſolutionẽ factã, & non adij-
9 ciat: † qa uidit: an ualeat dictũ eius, ſi nõ fuit inter
rogatus? facit ꝙ no. ꝑ glo. C. eo. l. ſolã. Itẽ ſi inter-
rogatus teſtis de tẽpore: per hoc non uitiat eius
dictum: qa memoria temporis cito perditur: niſi
ad certũ tẽpus probandũ ꝓducatur: ut. l. ob car-
10 men. in fi. ff. eodẽ. ¶†Item quæro, an ualeat teſti-
moniũ de credulitate? gl. dicit ꝙ non: niſi in caſu
l. j. in prĩ. de uen. inſpi. Sed certè ibi nõ adhibent,
vt teſtes: ſed magis, ut iudicẽt ſecũdũ actꝰ peritiã.
Dicũt tñ doc, ꝙ teſtis ſuę credulitatis põt redde-
re rõnẽ, ita ꝓpinquã ſenſui, ꝙ crederet ei: ut puta
ſi dicat: uidi Titiũ & Seiũ ĩ camera obſculãtes ſe,
certè ſufficeret ad ꝓbãdũ adulteriũ de credulita
te. ¶Venio ad ultimũ dictũ, & opp. & vr̃ ꝙ ſuffi
ciat indi-

ciat indicare caſum tm̃.vt.l.ſi de poſſeſſiõe.ſ.ti.j.
11 qñq;†caſus ĩſtrumẽti occurit dolo aduerſarij:&
tũc ſufficit probare caſum tm̃:ut in cõtrario. quã
doq; caſus aliter occurrit:&tũc aut ego volo pro
bare factũ,& ſcripturã,& caſum: & hoc poſſum
per teſtes cões.i.ꝑ duos aliâs idoneos:ut hic. Aut
ſolũ ſcripturã & caſum:& nõ ſufficeret, niſi ꝓba
rem per teſtes ualde idoneos:vt extra de priuile.
c.cũ olim.per docto.in auẽ.ſi quis in aliquo.ſ. de
eden.& dicam.j.tit.j.l.ſicut,in prin.

¶ Auẽ.iſta regulariter nõ habetur in Codicibus
modernis.

SVMMARIVM.

1 *Artifices ignobiles,& obſcuri,qui dicantur?*
2 *Honeſtas etiam in hominibus,dicitur ſecũdũ mores ciuitatis.*
3 *Perſona uilis teſtificatur,ſi non opponatur.*

TEſtes. Tex.in leg. Codicis dicit,
ꝙ teſtes debẽt eſſe idonei,
& ſummę atq; integrę opiniõis, & nõ
vilis. Iſta auẽ.declarat,q dicunẽ eſſe ui
1 les teſtes. Primò, q dicantur † artifices ignobiles,
&obſcuri.tex.declarat.j.de inceſt.nup.l.humilẽ.
melius.j.de digni.l.ne qs.lib.xij.ff. de decu.l. eos
Puto tamẽ in prędictis eſſe aduertẽdũ, ad mores
ciuitatis,& loci.quędã em̃ artes,q̃ in dictis legib.
appellanẽ viliſsimę,in ciuitate iſta ſunt magnę au
thoritatis:& ex eis eligunẽ priores. Tũc p̃dictos
nõ repellerẽ,ut uiliſsimos:ſed admitterẽ,ut hone
2 ſtos. Nã honeſtas† etiã in hoĩbus dicĩ ſecũdũ mo
res ciuitatis:ut.ff. de iniur.l.itẽ apud labeonẽ.§.
conuiciũ. ¶ Quæro:utrũ aliquo caſu tales teſtes
admittanẽ?gl.in corpore vnde ſumiẽ dicit, ꝙ ſic
in ſubſidiũ. Facit ad hoc.ff.eod.l. ob carmen.§.fi.
3 ¶ †Sed q̃ro:q d ſi non opponaẽ de vilitate? certè
tũc ꝓcedit teſtimoniũ ut dicit gl.in corpore. Vl-
timò not.ex eo,quòd dicit,feſtinãtes.ꝙ teſtis q ſe
ingerit,eſt ſuſpectus.dixi.ſ.e.l.iuriſiurandi.Bart.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes rogati dicuntur,qui ad id uocati ſunt.*
2 *Teſtes à quibus debeant rogari?*
3 *Teſtes quibus caſibus rogati eſſe debeant?*
4 *Lex interpretans,intelligitur ſecundũ legẽ interpretatam.*
5 *Exceptio non nume.pecu.q poßit opponi contra confeßio nem in ſcriptis factam.*
6 *Confeßio extra iudicium,q præiudicet.*

ROgati. Iſta auẽ.ſic cõtinuatur ad
legem.C.diciẽ in leg.C.ꝙ
requiruntur quinq; teſtes:auẽ. dicit,ꝙ
debẽt eſſe rogati. Primò quæro, q di-
1 cunẽ† teſtes rogati? Reſpõ.hoc declarat text.in.l.
hæredes palam.§.pe.de teſt. hoc eſt teſtis certio-
ratus, ꝙ interſit huic actui: poſito, ꝙ ad illud eſ-
ſet vocat⁹. Vnde licet vos eſſetis hic cõgregati ad
audiendũ lectionẽ,& ego dicerẽ vobis:ſitis mihi,
& huic actui teſtes.iſti eſſent teſtes rogati : vt ibi
patet. Hoc etiã ꝓbaẽ in iſta auẽ.dũ dicit, nõ for-
tuiti,& trãſeũtes:illi tamẽ nõ dicunẽ rogati,q for-
tuito caſu hoc viderint,uel audiuerint,nõ ad hoc
2 uocati,nec certiorati. ¶ † Quæro, à qb⁹ debeãt eſ
ſe teſtes rogati?gl.hic declarat à partib⁹, q̃ intro-
ducũt teſtes,ſicut in teſtõ à teſtatore. Vide glo. &
ſigna. Puto tamen, ꝙ ſi in teſtõ dicaẽ teſtib⁹ roga-
tis:nõ tamẽ à quo:intelligunẽ rogati à partib⁹,vel
teſtatore qa natura uerborũ ꝓlatorũ eſt apta hoc
importare:igiẽ &c.vt.ff.de uerb.obl.l.ſciendũ,&
3 ibi ꝑ Dy. ¶ † Quæro ĩ quib⁹ caſib⁹ teſtes debeãt
a eſſe rogati.[a] dic ut gl. ¶ Quærit gl. quot teſtes de
beãt eſſe iſti rogati.tex.in corpe nõ aperit. vnde
gl.ponit tres opi. Pet.tenet opi. Azo, ꝙ debeant
eſſe quinq;:qa hęc auẽ.ad hui⁹ legis interpretatio
4 nẽ eſt facta.& in his † caſibus, in qbus loquiẽ lex
interpretata,loquiẽ etiã lex interpretãs: vt ĩ auẽ.
5 de filijs ante dota.inſtru.natis.§.j. ¶ Quærit gl.†
an cõtra iſtã cõfeſſionẽ poſsit opponi excep. nõ
nu.pec.intra.xxx.dies.gl.ponit primò ꝙ ſic:poſt
eà ponit diſtinctionẽ quorũdam,quę eſt nulla. Et
iſtã gl.no.qa tenet, ꝙ cõtra cõfeſsionem ſine ſcri-
ptis habitã,põt opponi excep.nõ nu.pecu.ſecũ-
dũ formã.l.in cõtractibus.j.de nõ nu.pec. Cõtra-
riũ videẽ tenere,& malè.ſ.ſi cer.pet.&.l.ſi nõ ſin-
guli.in gl.q̃ incipit,qualiter fuiſtis cõfeſsi &c. di
6 cam in.d.l.in cõtractib⁹.§.j. ¶ † Quæro,an cõfeſ-
ſio facta extra iudiciũ præiudicet?hic uideẽ caſus
ꝙ ſic:hoc ideo:qa ad liberãdũ. Materia hui⁹ con-
feſsionis extra iudicium dicetur.j. de nõn nu.pe.
l.generaliter. Deo duce.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes debent iurare partibus præſentibus, uel abſentibus, per contumaciam.& nu.8.*
2 *Teſtis ſi iurauit die iuridico,licet depoſuerit tẽpore feriato: ualet eius teſtimonium.& nu.10.*
3 *Teſtis ſi iurauit in termino,& depoſuerit extra terminum: ualet depoſitio.& nu.11.*
4 *Cautela & practica pro examinandis teſtibus.*
5 *Teſtes trahuntur inuiti ad teſtimonium ferendũ:& in quibus caſibus cogantur uenire.nu.6.*
7 *Teſtes, an eodem modo cogantur uenire in ciuilibus, ſicut in criminalibus?*
9 *Teſtes examinantur in ſecreto.*
12 *Teſtis quando examinatur altera parte cõtumace, eſt tamẽ ſibi reſeruatum poſſe contra ipſos opponere.*
13 *Aduerſarius poteſt inſtare,ut teſtes partis examinentur.*
14 *Iudex negligẽs tenetur parti ad intereſſe,qua actione?nu.5.*
16 *Teſtes quando examinentur.*

b SI quando. [b] Eſt in electione te
ſtis ſatiſdare, vel iu-
rare de nõ recedẽdo. Et debet exami-
nari intra xv.dies,nec ultra expectare
teneẽ. Et iudex negligẽs alteri parti ad intereſſe
1 teneẽ.h.d. ¶ Not.iſtũ finẽ.ꝙ† teſtes debent iurare
præſentibus partibus,uel per cõtumaciã abſen-
tib⁹. Ad idẽ.j.de fideiuſ.l.iudices.& ita hodie ſer-
uaẽ.& idẽ not.in.l.ſi poſtulauerit.§.quæſtioni.ff.
de adul. Pro quo vide no.ꝑ gl.ĩ auẽ. de teſt.§. pe.
& intellige iurare. debẽt aũt deponere in ſecreto:
vt.ſ.eo.l.nullũ.& in auẽ.at q ſemel.ſ.tit.j. Si enim
didicerit teſtificata,nõ põt poſteà teſtes ꝓduce-
re. Nec ob.iſte tex.q dicit teſtimonia eorũ cape-
re:qa tunc uideẽ teſtis deponere cum iurat.& pro
2 hoc facit,† ꝙ ſi teſtis iurauerit tẽpore iuridico,&
c depoſuit tẽpore feriato: [c] ꝙ valet teſtimoniũ ei⁹
Idẽ ſi iurauerit in loco cõgruo:& depoſuit ĩ loco.
incongruo. De hoc extra de off.dele.c.j.in cle. Fa
3 cit† ꝙ ſi pars fecit iurare teſtes intra terminũ,q de
d ponũt poſt terminũ:[d] ꝙ ualeat eorũ dictũ. De hoc
plenè dixi ĩ.d.l.dã.§.ſabini.de dan.infe. ¶ Quidã
4 tamẽ practicãt hoc modo:† ꝙ nunq̃ faciunt ſcri-
bi diem,vel locum in quo examinãtur teſtes : ſed
ſolũmodo diem & locum iuramenti:& hoc mihi
e placet:& ita practicatur[e] &c.

SI quando. Eſt in arbitrio te-
ſtis ſatiſdare, vel iu
rare,de non recedendo: nec vltra.xv.
dies cogeẽ expectare. & iudex negli-
gẽs parti læſæ teneẽ.h.d. ¶ Nota.ex prima parte,
5 ꝙ † teſtes trahũtur inuiti ad teſtimoniũ ferendũ.
¶ Secũdò no. ꝙ nõ debent inuiti fideiuſſores da
re,uel detineri:ſed eorũ ſtatur iuramento. Expe-
diam⁹ primã partẽ. Quærit gl.qũo teſtes coganẽ
6 dic ut in ea. ¶ Quæro vtrũ in omni cauſa teſtes co
gantur uenire ad teſtimoniũ perhibendũ? di.glo.
cogantur uenire indiſtinctè in cauſa criminali. In
cauſa autẽ ciuili,aut ſunt præſentes,aut lõginqui:
& ſi pręſentes,aut ſunt honeſtæ perſonæ,ut ſunt
docto.& milites. Põt enim his mitti ad domũ iu-
ramẽtũ:aliæ coguntur uenire:ut in.l. ad egregias
perſonas.ff.de iure.uide gl.ex qua iſta colligunẽ.
¶ Quæro vtrũ oẽs teſtes cogantur inuiti? di.glo.
quòd nõ,& bene:qa qui de uolũtate admittũtur,
non cogunẽ inuiti:vt.l.lege.Iul.ff.eod. ¶ Quærit
7 gl.† hic diciẽ in cauſis ciuilib⁹. q d in criminalib⁹?
gl.ij.di.idẽ. Glo.dicit verũ quantũ ad hoc, quod
eo modo coganẽ inuiti in criminalibus,ſicut in ci
uilibus:ſed q̃tũ ad id,quod principaliter ſtatuiẽ
hac leg.videlicet,quod teſtes detineanẽ: & quod
ſi coganẽ ſtare ultra.xv.dies:puto quod ſit aliud
in criminalibus,q̃ in ciuilibus:qa in illis debet fie
ri diligẽs inqſitio:vt.l.fi.ſ.tit.j.&.l.fi.j. de acc. &
ita obſeruat cõſuet.q̃ eſt optima legũ interpres.
¶ Venio ad uer.ſed cũ oportet. Ex quo no.quod

a ¶ Eſſe rogati.ad-
de, quod etiam in
matrimonio de-
bent rogari.c. no-
ſtrates .xxx.q.v.
& idẽ ĩ depoſito.
l.j.§.ſi qs tabulas.
&.§. ſi pecuniã.ff.
depo.ita Ioã.fab.
hic, & in materia
latè per Specu. in
tit.de teſt.§.j.uer.
itẽ quod ſi rogati.

b ¶ Si quãdo. Et fa
cit iſta lex,quod ſi
quis habuit termi
nũ ad producẽdũ
teſtes:& fecit eos
citari intra termi-
nũ pluries: & ipſi
nõ venerũt, quod
ſit imputãdũ pro
ducenti:& ſibi no
ceaẽ lapſus termi-
ni niſi appareat,
quod fecit quòd
potuit:qa inſtitit:
vt pignorenẽ,iux
ta poſſe ſuũ:vt te-
nuit bal.ꝑ illũ tex.
& Imol. in.l. q de
rebus. in princ.&

demũ facit, quod
habetur in.d.§. ſa
bini.& gl.in.d.cle
men.j.de offic.de-
leg.vt ſcripſi poſt
Bar.in.l.j.§. ſi ſer-
uus.ff. de queſtio.

c ¶ Tempore feria-
to. Adde Bart. in
l.j.§.nunciatio. in
iiij.col.de ope.no.
nuncia.

POMATES.

d ¶ Terminum. Vi
de plenè Fel.in.c.
licet cauſam.colũ.
xiiij.in ver.limita
vj.cũ duabus ſeq.
colũ.de proba. &
vide quod ſcripſi
in .d.§. ſabini. &
in.c.ij.in fi. appa-
ratus. de teſti. Fe-
li. & ibi Bal. in.ij.
col.& Aret.conſi.
cxlj.&Bal.in.c.in
cauſis. in .j. colũ.
de teſti.&Ro.cõſ.
ccccxliiij. vbi, an
ſaltẽ poſito quod
non poſſent exa-
minari, poſt ter-
minũ poſſet peti
eorum publicatio
& oĩno Bal. cõſil.
xxxiij.in.v.parte
vbi ponit quid iu
ris: quando foret
datus termin⁹ ad
probãdũ, ꝓbatũ
q; habendũ.& q d
ſi in illo termino
eueniſſet impedi-
mẽtũ: & an ꝑ ſolũ
iuramẽtũ ꝓbabiẽ
de tali impedimẽ
to:& an ſaltẽ poſt
talẽ terminũ pote
runt inſtrumenta
produci?

e ¶ Practicatur. Et
not. Bald.in.l.ge-
ſta.de re indic. &
not. dicit Bart. &
Bal.in.l.ij.ſ. de ſa-
croſanc.eccle.

a ¶ Prȩſente parte. & ſic nota. ꝙ teſtis debet iurare p̃te p̃n̄te. Adde, ꝙ hoc nõ habet locũ in iudicio dotali. ita Ray. in. l. ſi cõſtante. ff. ſol. mat. p tex. in. l. laudabile. §. quotieſcunq;. C. de aduo. diuer. iudi. iũcta cle. diſpẽdioſam. extra de iudic. Et qñ iuramẽtũ teſtibus poſsit deferri, non citata, vel nõ p̃n̄te parte: vide latiſsimè per Feli. in. c. ij. extra eo. tit. vbi ponit regulã cũ quatuor decim fallen.

b ¶ Poſt terminum examinari. Adde de hac qõne, & dic latiſsimè. vt p Feli. ĩ. c. licet. col. xij. verſic. limita. xvj. de proba.

c ¶ Examinatio teſtiũ. Quæro vtrũ cõſenſu partis, talis ordo poſsit pꝰuerti, & teſtes añ lit. cõt. ꝓduci? dic ꝙ ſic. gl. eſt multũ no. in. c. cũ olim. de cauſa poſ. & ꝓpriè. & oẽs caſus ĩ quibus teſtes recipiunt lit. nõ cõte. vide per Spec. in titu. de teſti. §. nũc per Barto. in. l. ne quid. de incẽ. rui. nau.

d ¶ In caſib⁹. idem Innoc. in. c. qm̃. in verſi. rõnabilis. vt lit. nõ conteſt. ſed interim debẽt ali expẽſis ꝓducẽtis ſecũdũ glo. ĩ. l. i ij. §. Sabi. ff. e. & ĩ. l. qm̃. §. fi. Qualis citatio requirat̃, dixi in. l. ſi finita. §. Iulian⁹ de dã. ĩfe. & ad hãc leg. Adde extra eo. in. c. in noĩe dñi. & in c. ſignificauit. cũ ſeq. vide, q̃ dixi. ſ̃. eo. l. quoniam.

e ¶ Non fit examinatio. & patet per hãc regulã, ꝙ ꝓbationes nõ poſſint fieri regulariter, niſi li. cõteſt. et no. d. Anto. in. c. j. de proba. & bal. in. l. ij. j. ſen. reſcin. non poſſe.

f ¶ Loquit̃ in reo, & ad ĩtellectũ horũ, q̃ hic habẽtur eſſent videnda, q̃ no. in. l. ſi finita. §. eleganter. de dã. infect. vnde qñ qs ageret &c. & de materia hac, uide in Spe. de teſti. §. ij. p totũ. & ĩ. c. qm̃ frequẽter. in prin. lit. non conteſtat.

g ¶ Aut examinatio. Et vide in materia, ꝙ ſi notario nõ mittat̃ examinatio teſtium eidẽ cenſet̃ commiſſa reprobatio eorũ: vt colligit Ange.

ad ꝓuiſionẽ & ſolicitudinẽ iudicis, ſpectat teſtes
examinare, & etiã partes reqrere. Et per hoc ſis
8 cautus: † ꝙ qñ ſcribit̃ iuramẽtũ teſtis, ſemp ſcribat̃
præſente parte quæ eos introduxit, & petente: &
abſente altera parte contumace: vel præſente.
¶ No. tex. uidetur enim innuere, ꝙ teſtes debent
a examinari prȩſente parte.[a] vide tex. ad aliud op.
de. l. nullũ. ſ̃. eo. & ſ̃. tit. j. aut̃. atq ſemel. vbi patet,
ꝙ pars non põt audire teſtificata: niſi poſt publi
cationẽ. Quidã antiqui fatebant̃, ꝙ ſi partes uel-
lẽt adeſſe examinationi poſſent. Glo. dicit, & me
9 li⁹, † ꝙ partes debẽt adeſſe iuramẽto, non aũt exa
minationi: qa fit in ſecreto: ut in contrarijs: & ita
obſeruat conſuetudo. Nec obſt. hic tex. Nã tunc
videt̃ iudex recipere dicta: cũ recipit iuramentũ.
10 ꝙ eſt ualde no. Pro hoc † dico, ꝙ ſi teſtis iurat tem
pore cõgruo, & in loco congruo: licet poſteà de-
ponat, tẽpore feriato, uel loco incõgruo: qa non
ad banchũ iuris, ualet teſtimoniũ: qa tunc videt̃
depoſuiſſe cũ iurat. Hæc not. hodie in. c. j. de offi.
deleg. in cle. & ideo, quidã obſeruant, ꝙ dies, uel
loc⁹ examinationis nunq̃ ſcribat̃: & illud ego ob
11 ſeruo. ¶ Hoc etiã facit ad quæſtionẽ: † Statutus
eſt terminus parti ad probãdũ. facit pars ꝙ intra
terminũ teſtes iurãt: non autẽ deponũt: vtrũ poſ-
b ſint poſt terminũ examinari?[b] iſte tex. cũ gl. facit
ꝙ ſic: qa tũc videt̃ depoſuiſſe cũ iurat: do. Iac. bu.
diſputauit iſtã quæſtionẽ, & tenuit idẽ. Nã termi
nus datus parti intelligit̃ de eo, ꝙ pertinet ad par
tẽ. Nec põt referri ad id, ꝙ pertinet ad iudicẽ: qa
nõ tranſgredit̃ perſonã. arg. l. ſi vnus. §. ante oĩa.
ff. de pac. ſed ad partem pertinet ſolicitare, quod
faciat eos iurare: ad iudicem uerò eos examinare:
ergo &c. de hoc in Spe. de dilatio. §. j. uer. Sed qd
ſi infra. dixi plenè. ff. de dam. infec. l. dãni infecti.
12 §. Sabini. ¶ Quȩro, † quãdo teſtes examinant̃ al-
tera parte abſente, licet per contumaciã: vtrũ illi
contumaci remaneat ius opponẽdi, cõtra dicta &
13 perſonas? gl. dicit, ꝙ ſic. ar. l. proxi. j. eo. Quæro: †
dicit̃ hic præſente eo, q eos ĩtroduxit: ergo ſi una
pars produxit teſtes, & abeſt: vtrum pars contra
quã ſunt producti, poſsit inſtare, ut examinẽtur?
gl. ꝙ ſic: quia tunc eos introducere uidet̃ ꝙ not.
¶ Itẽ, quid ſi utraq; pars abeſt? certè iudex ſe non
14 impedit. uide gl. ¶ Nũc venio ad uer. his aũt. Ex †
quo no. ꝙ iudex tenet̃ parti ad intereſſe, ſi eſt ne
15 gligẽs. ¶ Quæro: qua † actiõe? dicit gl. actione de-
ſcendẽte ex quaſi maleficio, quaſi fecerit litẽ ſuã:
vt inſti. de obli. q̃ ex quaſi delic. in prin. Idẽ not.
in. l. argẽtarius. §. fi. ff. de eden. ꝙ nõ placet. Nam
actio deſcẽdẽs datur inquãtũ religioni iudicis vi-
det̃. Iſta uerò datur ad totale intereſſe: vt hic pa-
tet. Præterea: hic loquit̃ in iudice negligente: ibi
in iudice, q malè iudicauit. Dic ergo, ꝙ hic agitur
cõdictione ex hac leg. dixi in. l. non quicqd. §. j. ff.
16 de iudi. ¶ Quæro, † qñ debet fieri iſta examina-
tio teſtiũ? glo. dicit hic, poſt litẽ cõteſta. tunc cum
tractãtur merita cauſæ: ut. l. j. de lit. conteſta. Nam
ideo perẽptoriè examinãt̃ teſtes poſt lit. conteſt.
quia pertinet ad merita cauſæ: ſed quia ſunt ali-
qui caſus, in quibus teſtes examinantur ante lit.
conteſta. ideo ſequitur hæc aut̃. &c.

SVMMARIVM.

1 *Auth. hæc, ſi quis poteſt intelligi in actore, & reo.*
2 *Teſtes examinati ad perpetuã rei memoriã, ꝙ nõ publicent̃.*
3 *Teſtes an in omni caſu poſsint examinari ad æternã rei memoriam? & quando?*
4 *Neceſsitate urgente quod fit, fit eatenus, quatenus neceſsitas imminet.*
5 *Teſtes ſuper uiribus teſtamenti, poſſunt examinari ante lit. conteſt.*
6 *Scriptura continens dicta teſtiũ, licet nõ faciat fidem, abſq; iudicis publicatione: tamen probat quando teſtes ſunt examinati ad perpetuam rei memoriam.*
7 *Citatio partis perſonaliter, an requiratur, quando teſtes examinantur ad perpetuam rei memoriam?*
8 *Decretũ ſecundum in cauſa celeritatem requirente, & in cauſis fauorabilb⁹ interponitur, etiam contra non latitantem.*
9 *Examinatio ad æternam rei memoriam põt fieri in omnibus cauſis, in quibus ad ſecundum decretum peruenitur contra non latitantem.*

SEd & ſi quis. Iſta aut̃. continuatur hoc modo. dici
tur in. C. ꝙ teſtes examinant̃ poſt lit.
cõteſt. ideo ſequit̃ noſtra aut̃. ¶ Quæro: hic loquit̃ de eo, q
1 patit̃ aliqd cõtra leges: an † intelligat̃ in actore: vel reo? gl. di
2 cit, ꝙ põt loq in vtroq;. Vide gl. j, & eã no. ¶ † Quæro: quãdo iſti teſtes
ſunt examinati ad æternam rei memoriam: an examinabunt̃ & publi-
cabuntur? gl. dicit ꝙ fiet examinatio tm̃. & ꝙ dicit hic publicẽtur intelli
ge manu notarij: nõ aũt publicãt̃ parti: qa nõ poſſet poſteà ꝓducere te
3 ſtes. ¶ Quæro, † an in omni caſu poſsint ꝓduci, & examinari, teſtes ad
æternã rei memoriã ante lit. cõteſt. Gl. dicit ꝙ nõ, niſi cũ dubitat̃ de mor
te vel abſentia diuturna teſtiũ. & ad hoc videam⁹ qualiter dicta p gl. de
beãt intelligi? dic qñq; vult ꝓducere teſtes ad æternã rei memoriã, ille
qui debet eſſe actor: qñq; ille, qui debet eſſe reus, quãdoq; illi q vult ꝓ-
ducere: eſt actor, & reus. Primo caſu, aut illi q debet eſſe actor, cõpetit
c de præſenti ius agendi: & tũc nõ debet fieri examinatio teſtiũ:[c] niſi cũ
dubitat̃ de morte, vel. abſentia diuturna teſtium: vt hic in glo. & in. l.
in lege aqui. ff. de le, ff. ad leg, aqui. extra vt lit. non conteſta. c. qm̃ fre-
d quẽter. Dicit̃ aũ dubitari de eorũ morte, in caſibus[d] qui not. in. l. iij. cũ.
ſequen. ff. de donat. cauſa mortis. Et prædicto caſu fiet examinatio tãtũ
& publicatio manu notarij: nõ aũt in aperto publicatio. ¶ Et probo p
4 rationẽ: quãdo † aliquid fit propter neceſsitatẽ fit eatenus, quatenus ne
ceſsitas imminet, & non vltra: vt. l. j. §. j. de fer. l. ſenat⁹. de offic. præſi.
Sed in propoſito nõ imminet neceſsitas, niſi in examinatione: ideo pu
blicatio reſeruatur poſt lit. conteſta. Quandoq; non cõpetit ſtatim ius
agendi: & tunc aut tale ius eſt poſsibile cõpetere abſq; teſtiũ examina-
tione: vt puta, ſi debetur aliquid ſub conditione: põt enim exiſtere con
e ditio, licet teſtes non examinent̃. & tunc idẽ: qa non fit examinatio[e] ad
æternã rei memoriã: niſi cũ dubitatur de morte, vel abſentia diuturna:
vt. d. l. in leg. aquilia. ff. ad. l. aquiliã, & ſecũdũ hanc lectu. nõ fit examina
tio, nec publicatio: vt. ſ̃. dixi. ¶ Quãdoq; ius agendi non põt cõpetere:
niſi examinẽtur teſtes, & publicẽtur: tũc ad æternã rei memoriã exami
nabũtur: vt. l. ij. j. de bono. poſſe. ſecũ. tabu. & . l. ij. ff. quẽad. teſt. aperta.
& . l. publicati. j. de teſta. Nã hæreditas non põt adiri non cognito teſta
5 mẽto: vt. l. ſed & ſi de ſua. & . l. cũ falſum. ff. de acq. hære. Ideo † teſtes ſup
viribus teſtamẽti examinabũtur, & publicabũtur ante lit. conteſt. & ſic
põt intelligi. l. de ætate. ff. de mino. Non em̃ quis põt eſſe in iudicio: niſi
ſit certus, ꝙ ſit maior. Vnde ſimiliter põt petere ꝙ examinẽtur ante lit.
conteſt. vt. d. l. de ætate. & ibi dixi. ff. de mino. Secundo caſu principali,
quãdo hãc examinationẽ petit ille, q debet eſſe reus: tũc indiſtinctè põt
petere, vt examinẽtur, & publicẽtur: vt in. c. Albericus. extra de teſtib.
f ſecũdũ vnã lecturã. & in hac aut̃. prout loquitur in reo.[f] Ratio: qa non
eſt in poteſtate eius, qñ agat actor, ſed imputet ſibi actor, qui non agit.
¶ Tertio caſu, loquitur in parte eius, q põt eſſe reus, & actor: & tũc idẽ:
qa poterũt ante lit. cõteſt. examinari & publicari: vt. d. c. ſignificauit. &
c. Albericus. Loquit̃ enim ibi ĩ iurib⁹ incorporalibus, in quibus põt qs
eſſe actor & reus: vt. d. l. & ſi fortè. §. j. ff. ſi ſerui. ven. Ratio: qa nõ debet
cogi iſte ad agẽdũ, & imputet ſibi aduerſarius, ſi põt agere, & non agit.
Nũc ad propoſitũ in omnibus caſibus, in quibus dixi ante litẽ cõteſta.
poſſe fieri examinationẽ: & publicationẽ, procedit iſta authẽ. ſine ſcru
pulo: vt litera iacet. In caſibus verò, vt dixi poſſe fieri examinationem,
non aũt publicationẽ: procedit iſta aut̃. ſecũdũ lecturã gl. vt intelligan-
tur publicata per notariũ: non aũt à partibus. Et ſecundũ hoc, inſurgit
6 mirabile: † qa licet aliâs ſcriptura continẽs dicta teſtiũ, non faciat fidẽ
abſq; publicatione iudicis: vt. l. ſolam. ſ̃. e. & . l. geſta. de re iudica. tñ hæc
7 omnia faciunt fidẽ. ¶ Quæro circa primã partẽ aut̃. † vtrũ ſit neceſſe, ꝙ
ille, contra quẽ teſtes examinantur ad æternã rei memoriã, citetur per
ſonaliter? dicit Dy. ꝙ ſic. & no. in. l. iiij. §. abeſſe. ff. de dã. infec. & ibi per
eum. & Cy. recitat eũ. Do. Io. and. diſputauit iſtã queſtionẽ, & ponit eã
in mercurialib⁹ ſuis, & determinauit eã contra Dy. diſtinguẽdo. Tamẽ
diſtinctio ſua nõ placet mihi: vt. d. l. iiij. §. abeſſe. de dam. infec. ¶ Tamẽ
pro modo dicò, ꝙ ſentio. & præmitto iſtud, quòd de iure eſt, quòd pri
mum decretũ & ſecũdũ interponatur contra partẽ etiã lite non conte-
ſtata. tamen qa primũ decretũ nõ parat plenũ prȩiudiciũ: nõ reqritur ꝙ
8 pars latitet. Secũdũ † aũt decretũ: qa parat plenũ præiudiciũ, nõ põt in-
terponi: niſi contra latitãtẽ irregulariter: vt. l. Fulcinius. ff. quib. ex cau.
in poſſeſ. eat. Fallit in cauſa, q̃ celeritatẽ deſiderat: vt. l. ſi finita. §. ſi fortè
ff. de dam. infe. Et qa in caſibus fauorabilibus: vt. l. neq; infantes. ff. de fi-
g deicõ. liber. Hoc premiſſo diſtingue, aut examinatio[g] ad æternã rei me
moriã fit, ad aliquẽ effectũ pleni præiudicij: tũc non requiritur latitatio
eadẽ ratione, q̃ eſt in primo decreto: vt ſi examinẽtur ſup actione ad ex
hibẽdũ: aut ſit ad effectũ pleni p̃iudicij: & tũc nõ dico ꝙ debeat citari p
ſonaliter: ſicut dicit Dy. Sed dico, ꝙ non põt fieri examinatio: niſi pars
latitet: ſicut dixi in ſecũdo decreto. Nã vt ſcitis ſecũdũ decretũ nõ inter
ponitur, niſi de debito cõſtet: vt. l. fi. infra de bonis autho. iudi. poſſidẽ.

Et ſic

in.l.cui iuriſdi.ff.de iuriſdi.om.iu. Et in materia, qñ teſtis poſsit examinari ad perpetuã rei memoriã. Sed an iudex poſſet eſſe in militijs, & in contractibus, vide q̃ dixi poſt Bar.in.j.cõſti.Digeſtorũ in.§.col.in pludijs, & vtrũ publicatio teſtiũ ſit de ſubſtãtia, vide Bar.in.l.ſolã.ſ.e. quę dixi poſt Bar.in.l.prolatam.in vlti.col.de ſent.

a ¶Et no.iſta. Vide quomodo teſtis deponit ſup intereſſe certificãdo ĩ l.j.in vlti.col. per Bart.j. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt. Et vtrũ in publicatiõe teſtium requiratur præſentia partiũ: videquę dixi poſt Barto.in.l. geſta. in fi.de re iud. Sed nunquid teſtes, & tabelliones debeant cognoſcere teſtes, & partes: & an etiã contẽta in nſtrumẽto. vide q̃ dixi in.l.ſcimus in fi.de iur.delib.

b ¶Examinari.Bal. hic contra, cũ quadã limitatione. & vide Bal.in.l.ij. in vij.q.j.de teſta.

b ¶Examinari. Vtrum ſit ſententia iuſta, cum petuntur examinari teſtes ad perpetuam rei memoriam: eo, quia ſup quo recipiuntur de facili obliuiſcitur, vide Bart. in l.iij.§. duæ cauſæ. circa ĩmedi.ff. ad carbo.& in materia.vide gloſ. in.c. cauſam.q̃ de dolo cõtu. Ad Bart.hic vide Bart. in.l.de ætate.in.ij. col.de mino. Sed vtrum iſta regula q̃ habet ꝙ teſtis nõ põt ꝓduci, niſi lit. cõte. ſemper procedat. dixi poſt Bart. in l.ij.in prin.§. quãdo in rẽ actio. & alios caſus, per quos limitat̃ dicta regula, vltra numeratos.ꝑ glo. & Inno. in.c. quoniã. vt lit.nõ conteſt. Item in interlocutoria produci poſſunt ante litẽ conteſt. qa non requiritur lit.conteſt. ſecũdũ Bald. in.l. ꝓlatã. in .iij. col.j. de ſen. Sed põe. ꝙ duo petũt ſuos teſtes primò examinari: examinandi ſunt illius, pro quo magis p̃ſumitur: qa p̃ſumptio eſt res fauo-

Et ſic apparet, ꝙ parte latitãte examinabunt̃ teſtes ſuper debito: licet lis nõ ſit conteſta. Idẽ in.l.
9 cũ uerò.§.ſubuentũ.de fideic.liber. Sed in† caſu, in quo ad ſecũdũ decretũ põt peruenire abſq; latitatione: põt fieri examinatio teſtiũ abſq; citatione: ut.d.l.cum verò.&.l.neq; infantes. Vnde ſitis
a cauti, qñ examinationes iſtæ fiunt. Et not. iſta:[a] quia utilia ſunt, & quotidiana &c.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes ad æternam rei memoriam, quando examinentur?*
2 *Dubitari de morte teſtium, quando dicatur.*
3 *Teſtes in cauſa bonorum poſſeßionis ſecundũ tabulas, exãminantur ad perpetuam rei memoriam.*

SEd & ſi quis. Teſtes ex cauſa poſſunt recipi ante lit.cõteit. ad perpetuam rei memoriã.h.d. ¶Aduerte: qa intendo
1 examinare hãc † materiã, de teſtib⁹ examinãdis, ad ꝑpetuã rei memoriã. Qñq; petunt̃ examinari teſtes ad perpetuã rei memoriã ex parte actoris: aliqñ ex parte rei: qñq; petunt̃ examinari in tali cauſa, in qua qs põt eſſe actor & re⁹. Primo caſu, aut actor põt ſtatim agere: qa ſtatim habet actionẽ: & tũc nõ põt petere teſtes examinari ad æternã rei memoriã, antę lit.cõt.niſi dubitet̃ de morte teſtiũ, uel eorũ abſentia diuturna: vt.l.in lege aql.
2 ſi deletũ.ff.ad leg.aqui. ¶Et dicit̃ de eorũ†morte dubitari, qñ imminet aliqs de illis caſibus, q ponunt̃ in.l.iij.ĩ fi.cũ.l.ſeq.de do.cau.mor. qui ſunt notabiles caſus multũ. Dico aũt, ꝙ tunc petuntur teſtes examinari, nõ publicari: ſed publicatio reſeruabit̃ poſteà: ut extra ut lit.nõ cõteſt.c. qm̃ frequẽter. Si uerò ſtatim nõ põt agere: tũc aut facultas agẽdi põt ſuperuenire, etiã teſtib⁹ non examinatis: ut puta nõ poterit agere: qa pẽdebat obligatiõis cõditio, q̃ põt ſuperuenire teſtib⁹ nõ examinatis, & tũc idẽ, ꝙ ſupra: qa nõ examinabunt̃: niſi cũ dubitat̃ de morte, uel abſentia diuturna: vt.d.l. in.l.ad leg.aql.ſecũdũ aliã lec. Si verò nõ põt ſupuenire facultas agẽdi, niſi examinatis teſtib⁹: tũc examinabunt̃ & publicabunt̃ ante lit.cõte.etiã ſi nõ dubitet̃ de morte teſtiũ, uel eorũ abſentia: ut.j. de teſt.l.publicati.j.de bo.poſ.ſecundũ tab.l.j.&
3 ij.quẽadmo.teſta.aper.l.ij.cũ ſimi. ¶Scitis†em̃, ꝙ bo.poſ.ſecũdũ tab.uel ſecũdũ nũcupationẽ, nõ daret̃, niſi oſtẽdat̃ iudici: qualiter ille fecit teſtm̃:
b meritò ante oĩa debẽt teſtes examinari:[b] vt.d.l.ij. de bo.poſ.ſecũdũ tab. ¶Itẽ ſcitis, ꝙ nõ põt adiri hæreditas: niſi qs ſit certus de uirib⁹ teſtamẽti: vt l.ſed & ſi de ſua.&.l.cũ falſum.ff.de acq. hęr. Sed quis cert⁹ eſſe nõ põt, niſi publicatis teſtib⁹: ergo ante oĩa petet teſtes examinari, & publicari. Si uerò petunt̃ examinari ex parte rei, tũc indiſtinctè examinabũt̃, & publicabunt̃ ad ęternã rei memoriã: ut.j.de uſur.pupil.l.pupill⁹. ſecũdũ unã lect. Si uerò petunt̃ examinari, in caſu, in quo qs põt eſſe actor, & reus: tũc idem: qa indiſtinctè poterit peti: ꝙ examinent̃, & publicent̃: ut extra de teſti. c.Alberic⁹.&.c.ſignificauit.ubi loquit̃ in iuribus incorporalib⁹. ¶Et ſcitis, ꝙ ĩ his ille, q eſt ĩ quaſi poſſeſsiõe iuris, põt agere, ſicut ſi nõ poſsideret, & põt nõ agere: ut.l.ſi fortè.§.ſciendũ. ſi ſer.uẽd. Ratio p̃dictorũ eſt: qa qñ põt agere, imputet̃ ſibi cur nõ agit, & litẽ cõteſtat̃: & ſic teſtes examinent̃ poſt lit.cõte. Sed ſi nõ põt agere, nõ eſt quid ſibi imputet̃. Ratio: qa probationes poſſent deficere. permittit̃ enim examinatio, & publicatio. ¶Itẽ eo caſu, quo põt agere, & excipere, nõ eſt cogẽd⁹ ad agendũ: cũ in poteſtate ſui aduerſarij ſit agere. ¶In oĩbus aũt caſib⁹, in quib⁹.ſ.dixi teſtes examinandos, & publicãdos ante lit.conteſtatio.intelligi põt hæc aut̃. Sed ſi ĩtelligeres eo caſu, quo dixi, ꝙ ꝑmittit̃ examinatio, & nõ publicatio: debes exponere tex.ibi cũ dicit teſtimonia publicari

rabilis.tex.eſt ibi Bal.in.c.ſi duo.de pace tenenda.

c ¶Cum apud. Ad intellectum huius tex. vide Inno.in.c. cum inter. de teſti.& ꝙ pulchre ipſe dixit in.c.pręterea.in ver.ſimilis.extra eo.tit. Et adde, ꝙ tales teſtes ꝓducti corã talibus arbitris, debẽt cõpelli ad deponendũ, ꝑ poteſtatatẽ illi⁹ terræ in.c.j.in pri.ſi de inueſt.inter do.& vaſ.

i. publica manu authorizari, nõ tñ aperiri: vt gl.dicit. Et iſto caſu authorizat̃, ſcriptura in qua continet̃ dictũ teſtis facere fidẽ: etiã ſi non ſit facta publicatio ꝑ iudicẽ: licet regulariter ſit contra: vt.ſ. eo.l.ſolam.vide glo.vnde aut̃.hæc ſumitur &c.

SVMMARIVM.

1 *Publicatione teſtium facta, poſſunt ſuper eodem teſtes in alia inſtantia produci. & nu.7.ubi plenè.*
2 *Atteſtationes factæ coram arbitris, faciunt fidẽ corã iudice.*
3 *Teſtes qui fecit examinare: poteſt ipſis ſtare, uel petere, q de nouo examinentur.*
4 *Dicta in hac leg.de examinatione teſtium coram arbitro, habent etiam locum in arbitratore.*
5 *Diſpoſitio huius leg. q nõ habeat locum, quando teſtes fuerunt examinati, & publicati corã iudice. & nu.8.*
6 *Teſtis ſi iteratò examinatus dicat: dico prout alias dixi: quid agendum? & nu 12.*
9 *Legibus loquentibus de examinatione teſtium, poſt didicita teſtificata, poteſt renunciari.*
10 *Opponere qui omiſit contra perſonas teſtium, q poterit in alia inſtantia opponere.*
11 *Sriptura quando producitur, continens atteſtationes, quæritur de duplici fide.*
13 *Teſtes examinati coram arbitro, & non publicati, poſſunt per ordinarium publicari.*

CVm apud.[c] Hęc eſt ſing.lex. Si teſtes examina-
c ti coram arbitris[d] viuũt: eſt in eius electione, contra quẽ atteſtationes producuntur: vel eis ſtare: vel petere, quod de nouo examinentur. Sed ſi ſunt mortui: atteſtationib⁹. de neceſsitate eſt ſtandum.hoc dicit. ¶Not.quia
1 poſt†publicationem teſtium, ſuper eodem, poſſunt de nouo produci teſtes in alia inſtantia: ut vidiſtis in.l.per hanc.de tempo. appel. ¶Secundò
2 nota, †quod depoſitiones teſtium, corã arbitris, faciunt fidem etiam coram iudice: vt uidiſtis.ſ.de arbitr.l. cum anteà. circa finem. ¶Nota tertiò.
3 †quod perpetuo tenemẽti: quod eſt in electione eius, contra quem atteſtationes producunt̃, ſta-
e re eis: uel petere, ꝙ de nouo examinent̃.[e] ꝙ eſt no-
4 tabile. ¶Sed quæro, † an illud quod hic dicit̃ in arbitro habeat locum in teſtibus examinatis ab
f arbitratore: do.Iaco.dicebat, quòd ſic,[f] ſi arbitrator eos examinauerit in forma iudicij.arg.ff. ꝓſo-
g cio.l.ſocietatẽ.§.arbitrorum. ¶Quæro: qd[g] ſi teſtes fuerũt examinati, & publicati, coram iudice:
5 vtrum†habeat locũ hec lex? gl. in.l. properandũ. circa fi.ſ.de iudi.uidetur dicere ꝙ ſic.do.Iac.bu. dicebat cõtra: quia poſtq; examinati, & publicati ſunt coram iudice, habẽt perpetuã firmitatẽ: vt l.fi.j.de re iudic. Item tenet Innoc. extra de teſti.
h c.ſignificauit.& hoc puto uerũ.[h] ¶Quæro: quid
6 ſi teſtis iterum examinatus, †dicit: dico ut dixi in alio meo dicto coram arbitris manu talis notarij: uel quid ſi dicat: nõ recordor, niſi uiderẽ illud, ꝙ dixi alia uice: utrum debeat ſibi oſtendi? Tetigi in l.eos.ff.de falſis.& ibi uide &c.

CVm apud. Dicta teſtiũ corã arbitris, faciũt fidẽ corã iudice ordinario, ſi teſtes ſunt mortui: uel uiuentes: & pars contra quã producunt̃ eos examinari prohibeat, ſaluis ſemper exceptionibus cõtra dicta & ꝑſonas.h.d. ¶Primò ponit quęſtionẽ: ſecũdò reſponſionem ponit, q̃ habet quatuor mẽbra. & ſic ſecũda pars diuidit̃ in quatuor partes Secũda pars principalis incipit ibi: ſancim⁹. Itẽ iſtius ſecũdę, ſecũda ibi ſi autẽ nihil. Tertia ibi: ſi autẽ oẽs. Quarta ibi: ſin
7 uerò res. ¶Not. ꝙ idem†teſtis, ſuper eiſdẽ articulis, põt ꝓduci in alia inſtãtia. non obſtãte prima publicatione. quod recipit plures limitationes. ¶Primò hoc uerũ, qñ alia inſtãtia tẽdit ad eundẽ finẽ cũ prima: ſed ſi ad aliũ fi.tẽderet: tũc poſſunt

lis oriat̃. Et qd ĩ iudice delegato: an poſsit corã ſe productos cogere? & torquere, ſi nolũt. No. ꝙ ſic, ĩ .l.ij.de iudic. & Bald. in loco præalle.

POMATES.

d ¶Corã arbitris. vide in .l.ij.C. de edẽ.& Bart. ẽt pe. vel fi.l.dũ vult atteſtationes factas corã arbitro, non facere fidem corã ordinario, ſi ps cõtra quã productæ ſunt, velit eas iterũ produci: & ſic eſt in ptãte ipſi⁹, ꝙ iterũ ꝓducant̃. Et vide latè circa iſtã materiã Practicũ Pap.ĩ forma op. contra teſtes, poſt publicationẽ.in gl.ĩ uer.ſunt quę publicatis iã teſtib⁹, alijs receptis circa med. in uerſi. patroni. q̃ri ſolet, an teſtes ꝓducti & publicati in vna cauſa faciãt fidem in alia?

e ¶Nouo examinẽtur. Per Specu.de prob.§.j.ver. hoc quoq; ſcias.

f ¶Quòd ſic. Et cũ hac leg.tenent doctores.in.c.præſentata. extra de teſt. Sed Bal.ĩ.d.l. quę omnia. ad finem. videtur dicere cõtrarium. & hic in ij.col.ꝑ do. Anto. in.c.ꝓpterea. de teſ.

g ¶Quæro. quid & quãdo acta in vno iudicio valeant? & poſſunt ꝓduci in alio iudicio? videtur in.v.rub.in.xiiij.q.&in.l.ij.ſ.de edẽ.c.fi. de prob. l. geſta.j. de re iudi.And. Barba.

h ¶Puto verum. Vide Innoc. in.c. cum in tua.eo. tit. & Barto.in aut̃.at qui ſemel. in vlti. col.ſ.titu.j.& in.l. ij.ſ.iudicatũ ſolui. & idẽ tenet Ang. in.d.l.properãdũ. ADDE, quòd hic dicit Paulus de caſtro.

a ¶ Item puto. adde de hoc, & de supra scriptis Abb. & d. Ant. & ibi Feli. in. c. cum in tua. extra de testi.

b ¶ Debitores. quot, & quibus modis, & qualiter puniatur tabellio cõficiens instrumentum falsum, & de multis alijs modis, per glo. & ibi dixi post Bar. in auẽ. sed nouo iure. j. de ser. fugi.

c ¶ Non obest alteri. Adde quod no. Bal. in. l. j. in fi. de aduo. diuer. iudi. & cõcordat Inn. in. c. cãm. qui filij. sint legi. post Car. di. & Bar. in. l. Lucius. ff. de dã. infe. & l. ꝑuaricatiõis. de præuarica.

d ¶ Si aduersarius. Vide Bart. ĩ. l. j. §. edẽda. ff. de edẽ. & ꝑ. Gui. de suza. in auẽ. si qs in aliquo de edẽ. & Bal. hic & Bart. in. l. pe. ff. de fal.

POMATES.

d ¶ Si aduersarius. Istũ text. allegant Bald. & Salycet. Decius, & Moder. Papien. in. l. postq̃ li. s. de pac. ꝙ sicut renũcians liti, nõ põt illã iterum instaurare: vt ibi dicit tex. Ita ẽt renũcians vni tãtũ articulo litis, nõ põt posteà illũ instaurare iterũ: vt ꝓbat hic tex. Istã legẽ diuersimodè allegauit Bald. in illo articulo, an renũcians instrõ videatur iuri suo, & debito renũciare, sed tantũ probationi, q̃ ex illo insurgit. Nã Bal. in l. labeo. §. j. ff. de pac. tenet, ꝙ non. Cõtrariũ dixit, ꝑ istã met legẽ. in. l. vlti. §. ille autẽ. ad fi. op. C. de lati. li. tol. potiꝰ cõcordare: vt ꝑ Deciũ ĩ. l. postq̃ liti. ff. de pac. Pro cõcordia potes dicere: ꝙ aut instrm̃ restringatur in dubium: & tũc renũciãs vr̃ renũciare, & iuri, & debito suo arg. eiꝰ, ꝙ habeẽ in. d. l. labeo. Aut nõ restrĩgaẽ in dubiũ, & tũc tm̃ videẽ renũciare ꝓbatiõi, q̃ ex illo insurgit: q̃ cõcordia videẽ probari ĩ isto tex. à contrario sensu: & est Decij.

e ¶ Illatæ. Et hanc legẽ no. Bald. in. l. ꝓtor ait. §. fi. in fi. ff. eo. de eden.

ij dẽ testes, & alij examinari indistinctè, nõ ob. prima publicatiõe. casus est secũdũ lect. gl. in. l. Iulianus. ff. de cõdi. inde. in prin. tex. est in. c. veniẽs. extra. e. & c. cũ in tua. ¶ Secũda limitatio est: qa hoc verũ in testibus receptis: vt in prin. huius leg. Sed
8 si essent recepti corã iudice: † tũc in alia instãtia tẽdente ad eundẽ finẽ, nõ possunt produci ij dẽ testes de nouo: sed cogeretur quis stare illis attestationibus primis: qa ex quo in primo iudicio sunt publicata, faciũt fidem perpetuam: vt. j. de re iu. l. gesta. ita tenebat Iac. but. ita tenet Inno. in. c. cũ in tua. & in. c. significauit. extra eo. Sed gl. nostra videtur dicere contrariũ, ꝙ etiã in examinatione corã iudice, habet locum distinctio nostræ leg. vt no. in. l. properandũ. in fi. s. de iudi. ¶ Tertia, limitatio est: qa hæc lex loquiẽ, quando quælibet instantia tendens ad eũdem fi. est principalis causa: alia appellationis. tunc sunt opi. dic vt in. l. per hanc. j. de tempo. appel. ¶ Secundò no. ꝙ de iure antiquo, post publicationẽ testiũ, ij dẽ testes non poterant produci. & hic erat iusta exceptio: aliâs deposuerũt, vt hic, ibi, & nõ opponit eis &c. Ad idẽ. l. produci. ff. eo. Hodie istud est magis declaratum, & extensum in auẽ. at qui semel. s. titu. j.
9 ¶ Tertiò not. † quod legibus dicentibus de examinatione testiũ, post dicta publicata, potest renunciari: vt hic: dũ dicit ea seruari, q̃ acta sunt inter partes. Hoc tenet Io. and. in. c. fraternitatis.
10 extra. eo. ¶ Quartò not. † ꝙ licet quis in vna instantia nõ opposuerit, cõtra personã, vel dicta testium: tamen si ille attestationes producat in alia instãtia, potest opponi contra personas, & dicta: vt hic. ibi omni iure: & in. l. fi. quod intellige q̃tũ est in eo, quòd dicit cõtra personas: nisi ille cõtra quẽ producantur, eos produxerit: vt. l. si quis te-
11 stibus. s. eo. ¶ † Vltimò not. ꝙ quando producitẽ scriptura continens attestationes, debet quæri de duplici fide. Primò quæro, de fide scripturæ: secũdò posito, ꝙ scriptura uera sit, de fide attestationum quærendũ est: vt hic in versi. sin aũt omnes. ¶ Quærit glo. utrũ testes interim iurabũt? & dic ꝙ sic: vt. ff. de dam. infect. l. qui bona. §. si qs stipu.
12 ¶ Sed quæro, † vtrũ testes, q secũdò examinanẽ, possint dicere illud, ꝙ dixerũt corã arbitris? Respõdeo ꝙ in arbitrio iudicis est illud dictũ admittere, uel non admittere: tamen si iudex admiserit, puto ꝙ ualeat: sicut testator testamentũ inualidũ potest confirmare uno uerbo, dicendo, confirmo tale testamentum: vt. ff. de iniu. testa. l. posthumꝰ. §. si paganꝰ. de bo. poss. secũdũ tab. l. q ex liberis.
a §. fi. ¶ Itẽ puto, [a] ꝙ si testis dixerit peto mihi copiã fieri eorũ, quæ iam dixi: qa tũc etiã melius recordaretur: dico ꝙ talis copia debet fieri. arg. l. cum si exhibuissent. §. peñ. ff. de pub. Consilium tamẽ est, ꝙ semp testes producti dicãt si in aliquo variarẽt ab eo, ꝙ dixi reduco me ad id, quod priꝰ dixi: tũc melius recordarentur. hoc dixi plenè in
13 l. eos. ff. de falsis. ¶ Quæro: † qd si testes corã arbitris nõ essent publicati, sed examinati tm̃? utrum posset peti publicatio, seu examinatio corã iudice ordinario? puto ꝙ sic, eo modo quo attestationes possunt produci. Casus est in. c. constitutus. extra eo. Bar. legum doctor.

De fide instrumentorum. *Rubrica.*

Debitores. [b] Si aliæ probationes supersunt, non nocet instrumentorum amissio. hoc dicit. &c.

SVMMARIVM.

1 *Procurator uel testes si sint condemnati de falso, non nocet domino, nec producenti.*
2 *Producens falsum instrumentum, uel testes, punitur de falso, si eis utitur.*
3 *Accusans an debeat se inscribere? remißiuè.*

Debitores. Non obstat instrumentorum amissio, si aliæ probationes supersunt. h. d. Si instrumentum pronũciatũ est falsum contra vnũ: non nocet alij eo instrumento vtenti: sed de nouo accusari, & conuinci de-
1 bebit. h. d. ¶ Not. ꝙ licet † procurator sit condemnatus de falso, nõ nocet domino producenti instrumentum. Item licet condemnati sint testes, non nocet ꝓducenti attestationes. Facit. j. de fal. l. j. & quod ibi no. ff. de adul. l. denunciasse. l. fi. ¶ Contra hoc op. glo. de. l. Papinianus. §. fi. ff. de inoff. test. Breuiter sententia lata cõtra vnum, ad quẽ negocium non principaliter spectat, sed per cõsequẽtiã ei præiudicat: vt leg. cõtraria: sed sentẽtia lata contra vnum, non præiudicat alteri, ad quẽ negotiũ spectat, æque principaliter, vel plus: vt hic. & l. j. ff. de excep. rei iudic.
2 ¶ Quærit glo. † vtrũ iste, q produxit instrumentum falsum, teneatur de fal. Certè sic: ex eo, ꝙ vtiẽ nõ ex eo ꝙ fecerit: & ideo si ab vsu desisteret,
3 nõ teneretẽ: vt. j. ꝓxi. ¶ † Quærit glo. utrũ ille, q accusat, debeat se inscribere ad pœnã talionis: & qualiter? glo. dicit, ꝙ non necessariò. Dicã in. l. fi. j. de accu. de eo, ꝙ dixi. s. ꝙ licet testis sit condẽmnatus, non præiudicat producenti: dic vt not. per Cy. j. qui accu. non pos. l. j. Barto.

SVMMARIVM.

1 *Testes si fuerunt accusati, & condemnati de falso, dicta falsitas non nocet alteri.*
2 *Subscribendi accusationi modus.*
3 *Sententia lata contra unum, non nocet alteri, cuius principaliter interest.*
4 *Testis, qui dixit falsum, quando poßit iterum testificari?*

Si vteris. Hic est bonus casus. Licet instrumentum sit pronunciatum falsum contra vnũ, nõ nocet alteri eo utẽti: sed debebit accusari de nouo. h. d. ¶ No. bene
1 hunc tex. ꝙ si † vnus est condẽnatus de falso, illa sentẽtia non
c obest alteri, [c] sup eadẽ falsitate. ¶ Et per hoc dicimꝰ, ꝙ licet testes fuerint de falso accusati, & condemnati, ꝙ talis sententia nõ præiudicat alij eos producenti nisi iterũ ipsi accusentur, per hãc leg. facit. j. ad. l. cor. de fal. l. j. & quòd ibi not. & l. denũciasse. §. fi. de adul. Do. Ric. mal. disputauit hanc. q. quã refert Cy. in. l. j. qui accu. non pos. ¶ Itẽ ex hac leg. sumitur
2 quidã modus † subscriptionis, in accusatione, ꝙ debeat quis subscribere se paratũ subire eandem pœnam: licet hic glo. nostræ dicant, ꝙ non sit necesse. de hoc. l. si cui, post prin. ff. de accu. & l. fi. j. eo. ¶ Op. de inoffi.
3 test. l. Papinianus. §. fi. Sol. ibi † sententia fuit lata contra hæredem, cuius principaliter intererat: ideo præiudicat alijs legatarijs: non autẽ præiudicaret hæredi, cuius interesset æqualiter: vt eo. ti. l. etiam. & eodẽ modo
4 non præiudicat hic alteri, cuiꝰ principaliter interest. ¶ Vltimò quærit † gl. an testis, qui semel dixit falsum, iterũ possit testificari? gl. distinguit: aut fuit notatus, aut non. Idem no. in. l. Lucius. ff. de his qui not. infa. & ibi plenè vide.

SVMMARIVM.

1 *Instrumento qui dicit se non usurum, quod tamen produxit. quando uideatur confiteri instrumentum, non uerum. & illo instrumento uti?*
2 *Productioni instrumentorum renunciatur.*
3 *Instru. qui dicit se usurum, an poterit de falso puniri?*
4 *Cautela, ut euitet falsi pœnam, qui produxit falsos testes, uel instrumentum.*

Si aduersarius. [d] Hic est bonꝰ casus. Qui instrumẽto, quod reuocaẽ suspecto, se non vsurũ profitetur: videtur cõfiteri illud nõ esse verũ. h. d. hic
1 no. lex. ¶ † Quærit glo. qd si instrumẽtum nõ reuocabatur suspectũ: tamen ipse dixit se nõ vsurũ? gl. videẽ dicere, ꝙ tũc esset aliud Vide glo. q̃ dicit, ꝙ aliud est: qa tũc non videẽ cõfiteri instrumẽtũ non esse uerũ: sed illo instrumẽto, in illo iudicio, vti nõ poterit secũdũ Cano
2 nistas: qui † dicũt posse renũciari productioni instrumentorum: vt dixi
3 vobis in auẽ. iubemus. s. de iud. & ibi no. ¶ Quærit † glo. an possit accusari de falso iste, q dicit se nõ vsurũ? Rñ. accusari de falso potest intelligi duplici de causa. uno modo: qa quis fabricauit falsum instrumẽtum: & hoc casu posset accusari, etiã si nõ uteretur eo. Alio modo: qa eo utiẽ: &
4 tunc accusari non posset: vt. l. si falsos. j. de fal. ¶ Et † propter hoc est cautela aduocatorũ, quando apertis testib. reperitur, ꝙ aliquis ex testibus à parte sua productis, dixit falsum. Statim protestetur se non usurum dicto illius testis: ut non teneatur de falso, tanq̃ utens dicto falsi testis. hoc est uerum, nisi ipse sciens falsum testem produxerit: quia tunc non sufficit.

e Illatæ. [e] Pecunia fisco soluta, probatur per libros fiscales. hoc intendit &c.

Illatæ. Attestationes publicæ, probant inter priuatos. h. d. No. bene ꝙ dixi in sumario. ¶ Secundò not. q dicit inspectio rationum. Ex quo collige, ꝙ pars potest petere à iudice, vt uadat, uel mittat ad archiuum publicum, ut inspiciat illa acta, si inde extrahi non possunt: vt ibi, dum dicit inspectio. & j. eo. l. iudices.

SVMMARIVM.

1 *Amißio instrumentorum, si probetur, quam probationem faciat?*

2 *Homines ualde experti, magni aduocati, uel notarij experti deponentes super tenore instrumenti, plenè probant.*

SIcut iniquum. Hæc est bona lex. Amisſio instrumētorū nō nocet aliâs probanti legitimè.h.d.¶ Pro declaratione hui⁹ leg. dic tria uerba. 1 †Quādoq; probanť instrumēta perdita tantū:& nihil ꝓbať de instrumētorū tenore:uel de ueritate eorū, q̄ cōtinebanť in instrumēto:& tūc talis probatio nihil releuat, nisi probenť instrumēta dolo perdita aduersarij: vt.s̈.ti.ij.l.si de posſesſiōe. Quod intellige prout dixi in.l.ij.§.j.ff.de iur.fis.¶ Qn̄q; probať instrumētorū amisſio,& tenor instrumenti:de ueritate aūt eius,ꝙ ibi cōtinebať,nihil ꝓbatur:tamen talis probatio nō facit plenā fidē, sicut nec exēplū instrumēti:vt in auť.si quis in aliquo.s̈.de edē. Facit tn̄ semiplenā[a] probationē, vt deueniať ad delationē iuramēti: ita tenet[b] hic ista notabilis glo. 2 Quod intellige uerū:†nisi illi, q de tenore instrumēti deponerent,[c] essent hoïes ualde experti: vt magni aduocati : magni doctores: uel notabiles notarij:vt extra de priuile.c.cū olim. dixi tibi in d.auť.si quis,ĩ aliquo. ¶ Qn̄q; ꝓbať ĩstrumētorū amisſio:& de tenore ei⁹:& de ueritate eorū, quæ ibi cōtinētur:& tūc sufficit,& facit plenā fidem: perinde acsi instrumentū produceret in casibus, quibus scriptura requiriť,vt.l.testium. in fi.s̈.tit. j.j.e.l.emācipatione.vide istā gl. & eā tene mēti.[d]

SIcut iniquum. Ei, qui instrumenta amisit,nō sufficit ꝓbare casum:& alijs probationib⁹ attestātibus,non nocet amisſio.h.d.¶ Op.s̈.ti.ij.l.si de pos. Sol.ibi ꝓbatur casus dolo aduersarij:al's nō sufficit ꝓbare casum:vt hic &.s̈.tit.j.l.testiū in fi.¶ Querit gl. hic: quid si ꝓbo casum,& tenorē instrumēti nō tn̄ cōtractū:an sufficit?gl.dicit ꝙ nō,ad plenā ꝓbationē:sed ad semiplenā ꝓbationē,ꝙ sic: vt locus sit delationi iuramēti.Quā glo.uide & no.uerū tn̄ si testes,q de hoc deponerent,essent multū idonei: qa valētes doctores,uel notarij:tūc facerēt[e] plenā fidē: vt extra de priuile.c.cū olim, & dixi.s̈.tit.j. l.testiū.doc.in auť.si quis in aliquo documento. s̈.de eden.ita dicunt.

STatum. Perdito instrumēto natalium,non mutatur status.hoc dicit.

SI solennibus. Idem dicit, ꝙ superior & idē in.l.si constiterit &c.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium ꝓbare debet,qui in quasi posses. est priuilegij.*

SI solennibus. Qui allegat priuilegium debet illud ꝓbare,quod est causa priuilegij.h.d.¶ Op.quilibet p̄sumiť bonus,nisi probeť cōtrariū:vt.ff. de leg.ij.l. cū qdā. de manu.testa.l.seruos.ergo ille nō habet necesse probare se honestisſimū,cū præsumať.Glo.dicit, ꝙ non erat in quasi posſesſione priuilegij. Ergo innuit,ꝙ 1 quasi†posſesſio priuilegij quē excusat ab onere ꝓbandi.Doctores dicūt cōtrariū:[f] sicut enim in seruitutibus ille,q est in quasi posſesſiōe seruitutis,nō releuať ab onere probandi:quia ius cōmune ei resistit:cū naturaliter oēs res sint liberę:vt.ff.de serui.l.j.&.ij.no.in.l.sicuti.§.sed si quęrať.ff.si ser.uend.& ita hic cū ius commune repugnet huic,qui est in quasi posſesſione priuilegij. Ita dicit Cy.& Petr. Pro hoc videť casus in.c.cū personæ.extra de priui.lib.vj. Debet ergo probāre indistinctè, id ꝙ est causa sui priuilegij : al's dicit glo.intellige,ꝙ hic negabať q: fuisſet miles: vnde hoc probato præsumitur ꝙ honestè fuisſet miles missus:vt.ff.de test.mil.l.nō omnes.§. à barbaris,Petr.contra,ꝙ illud ad aliud: qa quantū ad prosequendum priuilegium,debet hoc expresſè probari:vt.s̈.dictum est.

SI constiterit. Licet ꝓprietarius instrumenta perdiderit,non pōt ei aliquod prejudicium generari.h.d.Bal.

INstrumentis. Valet diuisio sine instrumēto,& etiā vēditio : & ideo eorū amisſio nō nocet.h.d.cū seq.¶ Querit gl.qd si actū fuerit,vt uēditio fieret in scriptis: & fuit amisſum instrumētū?rn̄.ꝙ debet ꝓbari secūdū formā.l.testiū.s̈.tit.j.¶ Secūdò q̄rit gl.quid si testamētū in scriptis celebratū sit perditū?glo.dicit,ꝙ tunc non pōt probari:nisi sit perditū post publicationē.Istā gl.dicit bene.Nā amisſo instrumento debet probari factū, & scriptura inde cōfecta,& casus:vt.d.l.testiū.in fi. Sed in testamēto in scriptis ante publicationē, nō pōt probari factū: quia testes ignorant quid in eo sit:ideo admisſo eo deficit probatio:secus esſet post apertionē, & publicationem eo amisſo.Bart.

SVMMARIVM.

1 *Instrumenti amißio q per iuramentum probabitur.& .j. in.l.apud eos.*

EMancipatione.[g] Acta posſunt probari per testes,si scriptura inde confecta probeť amisſa.h.d.¶ Opp.ꝙ acta debēt probari per scripturā:vt.s̈.de arbit.l.ne in arbitris. extra de probatio.c.quoniā contra falsam. Solu. Dicūt quidā,ꝙ acta emācipationis, cū sint iurisdictiōis volūtarię,nō reqrūt scripturā de necesſitate, per hāc leg.&.j.de emanc.libe.l.ij. Alij dicunt, ꝙ ista magis tuta est opinio, ꝙ hic ab initio scriptura[h] interuenerit:unde debent ꝓbari tria:scilicet rem esse taliter gestā,& scripturā inde cōfectā: & ista duo qualiter ꝓbenť satis liquet.¶ Itē debet ꝓbari scripturā nō reperiri: vt hic,&.l.testiū.ĩ fi.s̈.ti.j. 1 Quod ꝓbabiť †p iuramētū.ar.l.fi.j.e.ꝙ est generale in oïb⁹,in quib⁹ scriptura est de necesſitate. facit quod dicit.s̈.e.l.sicut. Quod tene menti &c.

EMancipatione. Si liber actorum est ꝑditus,acta posſunt probari per testes,uel ꝑ scripturas,inde legitimè sumptas.¶ Op.ꝙ acta debeāt ꝓbari per scripturam:vt.s̈.dixi.de arbitris.l.ne in arbitris.extra de probatio.c.q̄m cōtra falsam.Sol. fateor, nisi sint amisſa:vt.l.testium.in fi.s̈.ti.j. Alij dicūt ꝙ in his quę sunt iurisdictionis uoluntariæ, non requiriť scriptura,vt hic.sed pri⁹ dictū,pl⁹ placet. Et probať ꝑ tex.hic ĩ fi.dū dicit actorū interitu. ¶ Quero,quid uelit dicere tex.uel ex fide instrumētorū &c.gl.exponit,ꝙ inde sit sumpta quędā priuata scriptura per aduersariū. Nā priuata scriptura ipsius producētis nō sufficeret:vt.s̈.tit.ij.l.instrumēta. Vel dic,ꝙ loquať in instrumētis legitimè inde scriptis,secūdū formā auť.ad hęc.j.e. Vel ĩ quadā scriptura enunciatiua alia inter ꝑtes,in qua fiebat mentio de hac emācipatione. Facit.j. de contrah. & commit.stipul.l.opimam.Bar.

APud eos. Protestatio instrumētorum , nihil releuat.h.d. in summa.

APud eos. Protestatio amisſionis nō probat amisſionem.h.d.Facit ad hoc .s̈. de trans.l. si maior.& quod metus causa.l. metū. ¶ Quæro:hic diciť apud eos. de quib⁹ loquitur? breuiter potest intelligi eos : scilicet iudices: uel eos.s.testes seu uicinos.¶ Quæro qualiter probatur amisſio instrumēti?respōdeo fortè poterit ꝓbari per instrumēta:vt.l.fi.j.eo.uel alio modo poterit probari per iuramentum:[i] vt.l.fi.j.eo. Poterit & alio modo probari:ut dicā in.l. si creditor. j.de pigno.actio.Bar.

SVMMARIVM.

1 *Instrumenti Contrarietas,quādo tollat probationem eius? & quibus stetur.& nu.5.*

a ¶ Semiplenam. Limita nota. vt ꝑ Bald.in.l.j.s̈.eod.

POMATES.

b ¶ Ita tenet. Vide in.l. admonendi. in repe.colū.xiiij. in versic.iiij.ff. de iureiurā. & Bald. in.l.j.s̈.eod.ubi limitat, nisi amisisses culpa tua: qa concremasses,uel iracundia lacerasses.

c ¶ Deponerent. Adde, quod not. Bart. in.l.j.§.sufficit.de secun.tab. & no.Bald. in.c.j. qui testes sint necesſarij ad probādum.allegat text. iūcta glo.in.l.quoniam.s̈.de hære.ꝙ sententia, quæ est lata ĩ scriptis, ꝓut solet fieri: si amisſa casu sententia, tamē probari potest eius tenor, & amisſio per testes & sufficit. Simile dicit ĩ priuilegijs, dummodo testes sint literati, vt scholares. de priuil.c. cū olim. adde Bar.hic,& in.l. ij.§.j. ff.de iur. fis. & Ang.sequiť dictū Bart. hic pro ualde no. Ang.hic loquitur de iure peritis.&ad dicta Bald. in.d.c.j. adde ꝑ eūdē in.l. gesta.in,ij.col.de re. iuris.

d ¶ Tene menti.vide Bald.in.l. si de posſes. de proba.

e ¶ Tunc facerent. Adde de hoc etiā plenè per domin. Alexand.in cōsil. cxcvj.ĩ.ij.col.uer. non obstat. ꝙ de priuilegio.ĩ.ij.volu. Et adde ꝙ dicta Barto. hic sequitur Lanfrā.de brix.in.c. quoniā contra fal.colum. xviij.versi.quæro utrum instrumentum,de proba.

f ¶ Doctores dicunt contrarium. Adde Innocen.in cōsi.cxxxviij.col. iiij.ver. confirmatur.in.j.volu.

g ¶ Emancipatione. An posſit ꝓbari per testes? Adde quę not.Bart.in.l. quęsitū.ff.de test. & q̄ ibi dixit Bar. & Bald.in.l. ne in arbitris.s̈.de arbi. & Bal.hic,& Bar. in.l.j.§. sufficit. de secū. tabu.& plenè no.Bal.ĩ.l.gest. in.ij.col.de re iud. in ver. q̄ro nūqd. & ĩ.l.litigatorib⁹. j.de app. & Bald. in.l.ij.in.iiij.colū. C. de alea. Innoc. in.c.q̄m contra.in fi.de proba. error actoris semp probať per testes.secūdū Cy. in .l.error C.de testa.

h ¶ Scriptura. Vtrum emācipatio reqrat scripturā? & Bart. hic tenet ꝙ sic & Bald. in.l.actus.j.de fal. & hic per glo.

i ¶ Per iuramentū. Adde Bal. in rub. s̈.eo.& in.l.fi.s̈.de edē. Ale. de Imol. latè in.l. publicati j.de te.& in.l.ij.§. diuus.ff.de iur.fis.

a ¶ Scripturæ, vide in.c.imputari.extra.eo.tit.& per Bald.hic,& in.l.in exercendis.in.j.col.j.eo.

b POMATES. ¶ Qñq; reperit̃ uide Alex.cōsi.cxlj.ī.iij.col.vol.ij.& cōsi.xxix.ad fi.vol.iiij.& lv.in.j.col.ī fi.e.vol.& in cōsi.xcij.ī fi.eo,vol.& cōsi.seq ad fi.& cōsi.xcviij.ī.iiij.col.eo.vol.vide q̃ scripsi.ad Bar.in.l.oēs populi.in vlti.q.iij.quęstionis principalis.ff.de iusti.& iure.& Alex. consi.xiiij.colū.ij.vol.j.Panor. cōsi.xcix.in fi.uolu.j.Rom. cōsi.xl. aliâs.cccc-cxl.ī.ij.dubio.bar. cōsi.xlj. col.ccxl. volu.j.&q̃ scripsi ad Bar.in.l.stich⁹.§.idē quęsijt.in.ij.col.ff.de cōd.īde.& Alexand.xl.ad fi.uol.j.&.xlj.col.ij.eo.vol.&.xlvij.col.vj.eo.vol.j.& lxx.in pri.e.uol.j.& colū.iij.& Are.vij.colū.j.&.ix.& Panor.ī.c.ex ore.de priui.& Aret. cōsil.lxxvj.col.fi.vo.ij.&.xliiij.col.pe.eo.ubi dicit,q̃ rñdēs et positionib⁹,ita debet intelligi:ne sit cōtrari⁹.&.lvj.co.ij.vo,ij.ubi idē dicit ī teste,vt ītelligas ne sit sibi cōtrari⁹ ubi ponit latè ex duab⁹ scripturis: cui magis sit stādū,& aliquid nō abs re.p Alexā. cōsi.cvj,vo.ij.co.iij.&.cxc.eod. ubi loquit̃ in priuata scriptura.& Feli.in.c.inter.col.xvj. in versi.limita.xv. de re iu. ubi loquit̃ in duabus sententijs,& lxxxij.co.iiij, vo,iij.&co.v.&Ang.in.l.itē uidēdū.ff.de pe.here.& Ale.cōsi.cij.col.fi.vol.v.vbi loquit̃ ī plurib⁹cōfesśiōib⁹,& rñsionibus vnius & eiusdē factis,et ad rñsionē positionū.&vide oīno eū etiā cōsil.cxxj.col.j.vol.v.ubi loquit̃ etiā in instr̃o,q̃ continet clausulas cōtrarias,vt salueť sub distinctione aliqua.& Soz. ccxcv.col.pe.vbi ponit,qd in istis diuersimode cōfectis à duobus notarijs,de eodē cōtractu rogatis.& aliqd.ccccij.& seq.e.parte.vbi ponit.an & qñ duo īstra

1 *Contrarietas in testibus,quando attendatur,& quibus credatur?& nu.6.*
2 *Scriptura publica & priuata si producantur & sint contrariæ,neutri creditur.*
3 *Testes discordantes,reducuntur ad cōcordiam uerisimilem.*
4

SCripturæ, [a] Hæc est bona lex. Ista lex legit̃ duob⁹ modis. Vno modo in scriptis diuersis: ita q̃ non cōtrarijs,Alio modo in scripturis contrarijs.†Ideo ad declarationē gl.& materiæ, quādoq; reperit̃ [b] cōtrarietas,seu repugnātia, [c] in vno & eodē instrumēto:& tūc nō ualet instrumētum nisi possit cōtrarietas illa adiuuari,p aliquā subdiuisionē: [d] vt.l.ubi repugnātia.de regu.iur.& in prima cōstit.C.quib⁹. Qñq; reperit̃ ista talis diuersitas,inter plura instrumēta:& tūc aut ista plura instrumēta pducunt̃,ab una eadēq; parte, aut à diuersis. Primo casu,neutri statur,siue sint diuersæ,siue sint cōtrariæ:vt hac leg.secundū diuersas lec. Et semper intellige,nisi cōtrarietas possit aliqua subdiuisiōe adiuuari:vt.s.dixi. Si uerò producunt̃ à diuersis partib⁹:tūc statur scripturę digniori;vt.l.optimā.j.de cōtrahē.& commit.stip.

2 ¶ Quādoq; †reperitur cōtrarietas, seu diuersitas inter testes:& tunc siue inter testes eiusdē partis,siue inter testes diuersarū partiū,semp tūc statur dignioribus:ut.l.ob carmē.in fi.de testi.Ratio:qa non est ita in potestate pducētis testes,deliberare quòd producat: qa nescit qd dicturi sint: sicut est in potestate eorū,de producēdis instrumētis.

SCripturæ. Breuis est; seipsam summat. ¶ Primò: quæro de quib⁹ scripturis loquit̃ hic gl. dicit de publicis,& priuatis:sed† si una esset publica:alia priuata,præfert̃ publica.Iac.de are.reprobat glo.in hoc.Nā priuata scriptura quātum est cōtra producentē,facit plenā fidem,sicut publica:cū igitur producant̃ publica,& priuata simul sibi repugnātes neutri fides adhibet̃.Facit.j.de liber.causa.l.cum precum.& hoc tenēt docto.

3

¶ Secūdò quæro exēpla nostræ leg.Hui⁹ gratia, debetis scire,q̃ scripturę qdā sunt diuersæ:qdam cōtrariæ.Et cōtrariarū:qdā p indirectū:qdā directò.& sic trib⁹ modis principaliter legit̃ hæc lex. Primò de diuersis:qa dicit tex.scripturæ diuersę. Secūdò de cōtrarijs:qa tex. subiungit & fidē sibi inuicē denegātes. ¶ Primò ergo uideam⁹ exēpla de diuersis scripturis.Dicit gl.pone q̃ unū instrumētū dicebat me fructuariū:aliud pprietariū.uidēdū est qualiter instrumētū pōt cōtinere me pprietariū,uel fructuariū,cū hoc sit merum ius:& notari⁹ debeat scribere factū,ex quo resultat ius: vt.l.cū res.§.de prob.&.l.cōtrahit̃.ff.de pig. Debet intelligi,q̃ instrumētū cōtinet cōtractum, ex quo cōstituit̃ fructuarius, uel pprietarius. & ad hoc sequit̃ reprehensio gl.q̃ dicit, quòd hoc exēplū nō placet.Si diuersis tēporib⁹ obueniat proprietas & vsufruct⁹:ista sūt satis cōpatibilia.sed q̃ eodē tpe possim esse fructuari⁹,& pprietari⁹, non.& q̃ eodē tēpore assumā vsumfructū, & pprietatē,nimis repugnat:vt.ff.so.ma.l.usufructu, ¶ Quod erit igit̃ exēplū in leg.nostra?pōe q̃ ego pfero unū instrumētū,ī quo emi sol⁹:aliud ī quo emi cū vxore mea eadē die,& corā alijs testib⁹:& istud exēplū satis placet. Secūdū exēplū est.pduco instrumēta duo eadē die cōfecta:in uno cōtinetur emptio:in alio dona.¶ Opp.ad istud: qa istę duę scripturæ sibi adinuicē nō derogāt, quod requirit tex.nihil em̄ repugnat,q̃ eādē rē habeā ex causa donatiōis,& emptiōis:vt.l.iij.§.ex plurib⁹.ff.de acq.pos.&.l.si qs ante.e.ti.Sol.si ista duo instrumēta:uel alterū ipsorū contineret traditionē: tunc sibi inuicem repugnant, quia si sum factus dñs ex uno cōtractu,sequens cōtractus nō ualuit: qa ppriæ rei nō consistit emptio,uel donatio:vt l.suæ rei.ff.de cōtrahē.emp.de cōdi.inde.l.seruū.de leg.l.ppria.& ideo cū ex istis instrumētis insurgat dubiū,ex quo qs sit dñs sibi inuicē derogāt:secus si appareret alterū precessisse:ut dictis legib⁹:& ita pōt intelligi hic. Si uerò ī neutro instrumētorū contineat̃ traditio:tunc sibi inuicē nō repugnāt de necessitate:sed verisimiliter,ut hic dicit gl.nō est uerisimile.Quod igit̃ hic dicit̃ sibi in uicē repugnātes.ītellige uerè uel similitudinariè.

d

¶ Et aduerte secūdū prædicta.Istæ duę scripturę sibi inuicē nō derogāt:ut ipsa scriptura [e] dicat̃ nō uera:sed tenor earū sibi derogat inuicē:qa unū nō pōt ualere altero posito in aliquo ex expēsis.s.po

4 sitis. ¶ Ex prædictis not.†quod illud,q̃ dicit̃,q̃ testes discordātes debēt reduci ad cōcordiā intelligitur scilicet ad cōcordiam uerisimilē:ut extra de testib⁹.c.in nostra.ał's.c.in præsentia&.c.cum in tua.in prima consti.C.§.quibus.dixi uobis in l.ij.§.pe.ff.si cer.pe. ¶ Secundo modo legitur in scripturis cōtrarijs per indirectū: ut si in uno instrumēto dicit̃ me contraxisse hac die Perusij:in alio dicit̃ me eadē die Romę contraxisse.Ista sunt cōtraria & incōpatibilia p indirectū.Et istud exēplū est satis clarū. ¶ Tertio modo pōt intelligi, qñ sunt plures scripturæ cōtrariæ directò,ut si in una cōtineat̃ me pprietariū plenè pprietatis,& in alia me usufructuariū:certè istud exemplū non procedit:qa tūc nō aduersant̃ sibi scripturæ.Pōt em̄ esse q̃ emi fundū & usumfructum, licet posterior emptio non ualuerit:sed aduersat̃ sibi tenor instrumēti quo ad ualorē,nō quo ad esse.& ideo ponenda sunt exēpla aliter.Nā contrariæ directè propriè cōsistūt circa idē:& ideo pone q̃ de eodē facto producunt̃ duo instrumēta: quorū vnū dicit aliter,q̃ aliud:tūc ista sunt uerè contraria & si producunt̃ ab eadē parte,tūc sibi inuicē derogāt, Sed si producerent̃ à diuersis:qa quęlibet scriptura esset eiusdē potestatis:& starem⁹ ei,q̃ est p reo cōtra actorē:ut.l.Semproni⁹ Proculo,ff.de leg.ij. Facit q̃ no.de edic.diui.adria.tol.l.fi.in qōne de duob⁹ testamētis factis eadē die. ¶ Quæro utrum hic possit poni exemplū per.l.ubi repugnan.ff.de reg.iur.Dicit glo.q̃ nō: qa ibi loquit̃ in eadem

5 scriptura:hic in diuersis. ¶ Quæro† qd si diuersæ scripturæ producant̃ à diuersis partib⁹?certè stat̃ digniori:ut.j.de cōtrahen.& cōmit.stipu.l.optimā.ał's interpretor pro reo.d,l,Sempronius Pro-

6 culo. ¶ Quæro†nunqd sit idē in testibus, diuersa sibi inuicē dicētib⁹?Rñ.nō,dicit glo.sed statur dignioribus:ut.ff.de testib.l.ob carmē.§.si testes. Ratio est:qa in instrumētis pōt pars sibi prouidere, ne producat instrumenta diuersa:q̃ ratio cessat in testib⁹:ut dicit gl.& bene. ¶ Ex pdictis ergo collige:aut est repugnātia ī testib⁹,aut ī instrumētis: & si in instrumentis aut in eodē:aut inter diuersa. Et si inter diuersa;aut est contractus directò, aut per obliquū:ut ex prædictis patet. Vbicūq; aut̃ [f] dixi cōtrarietatē uitiare:intellige nisi possent reduci ad cōcordiā per aliquē modū verisimilē:vt in prima cōstit.C.§.quibus.Facit.l.nō solū.ff.de usucapio.extra.de testi.c.cum in tua.Bar.

I N exercendis. Quærit gl. per quot testes reprobet̃ instrumētū?q̃ dic plenè: vt no.per Inno.extra eo.c.cum Ioannes.

SVMMARIVM.

1 *Instrumētum fuisse scriptum manu alicuius,probatur eius dicto,uel per comparationem literarum.*
2 *Instrumento in dubio statur.*
3 *Testes instrumenti,si omnes dicunt non fuisse præsentes in instrumento:reprobant instrumentum.*

Dictum

eiusdē notarij super eadem re sunt diuersa:an unū debeat per aliud suppleri?&c.& aliquid etiam consi.ccccxc. eadem parte.

c ¶ Repugnātia.Quid aūt si sint duæ scripturę originales sup eodē dixit Bald.& Imo.in.l.cum proponebat̃.de leg.ij.ad fi.q̃ neutri credit̃,nisi una possit adaptari ad aliā:qa suppleret alteri,p no.ī.l.Sēproni⁹.de lega.ij.&hic.Si uerò est uarietas inter testes,& instrumēta, uide in.l.j.§.fi.ff.queadmo.testa.aper.uide gl.ī auť.de testi.§.si uerò quidam.

d ¶ Subdiuisionē.ad hoc uide,q̃ singulariter uoluit Bal.ī.l.j.ne qs eū q̄ ī ius uoc.de quo Alex. ibi in.ij.co.

e ¶ Scriptura.Hāc legem limita non habere locum,qñ producerentur à muliere instrumēta cōtraria,in causam dotis,& unū esset dotale,aliud non:qa tunc dotale attēderet̃:nec fides ei p aliud non dotale derogaret̃,ex quo dotale est fauorabilius.arg.l.j.& ibi no.ff.sol.mat.& ita Ange.in.d.l.j.

f ¶ Vbicunq; autē.Adde Cyn.in.l.in exercēdis.j.eo.docto.in.c.imputari extra eod, titu.& Alexā.de Imo.in cōsi.cxxj.col.j.in v.uolu.Et adde q̃ nō solū scripturæ & instrumēta partis,debent cōcordari:sed etiam ei⁹ confesśio.ita Bal.in.l.falsam.s.de iu,& fac.ign.& idem in responsione facta positionibus leg.secūdū Sali.in l.cū precū.in fi.j.delib.causa.Et idē in responsione facta libello,secūdū Petr.de ancha.in cōsi.lviij.& adde,q̃ prædicta refert Alex.de Imol,in cōsi.cij.col.ij,circa medium,in.v,volu,

4 Dictum unius testis in instrumẽto ascripti, ꝙ faciat uacillare instrumentũ. & nu.7.
5 Testes instrumenti omnes, si dicant se non fuisse præsentes instrumento, ꝙ non dicantur singulares.
6 Testis omnis de ratione proxima, & immediata sui dicti, est singularis.
8 Testes instrumẽtarij duo, si dicũt se nõ interfuisse in instrumẽto, instrumẽtũ reprobat̃.
9 Cautela in articulando falsitatem instrumenti.
10 Testes instrumenti si dicunt se non recordari, an fuerint præsentes: statur instrumẽto.
11 Testis si dicat aliter dictum, q̃ fuerit scriptum, cui stetur? remißiuè.
12 Instrumentum redditur falsum, si aliter sit scriptum quam actum.
13 Instrumentum subscribens quando poßit illud reprobare?
14 Testes quot requirantur ad reprobandum instrumentum?
15 Cautela ut fiant articuli de bonitate, & legalitate notarij, in probatione, uel reprobatione instrumenti.
16 Testes deponentes contra instrumẽtum: quomodo debeant concludenter deponere?

a IN exercendis.[a] ¶ Quæro pro declaratione huius legis, per quot testes reprobetur instrumentum? glo. dicit quòd instrumentum priuatũ reprobatur per duos testes: sed instrumẽtum publicum reprobatur per tres, uel quatuor, cum ipsum instrumentum habeat vim duorum testium: vt hic. Ideo ad eius reprobationem requiruntur plures. Fallit in casu vbi instrumentum non potest reprobari: vt not. glo. in.l.fi.j.arbit.tut.& ad velleia.l.antiquæ. Et dico quòd Innoc. tractauit melius istam materiam, q̃ alius extra eo.c.cum Ioãnes. & tamen ea quę dicit ibi, dicit multũ obscurè, & in multis verbis videt̃ sibijpsi cõtradicere. Ioã.and.ibi tractauit ad literã. & Spec. remittit ad not. per Iac. de Are. q sup hoc facit vnã distinctionẽ, quam Cy. hic tractat sumptam tamen ex dictis Inn. Tamen clarè non loquitur, nec perfectè omnia exa-
1 minauit. ¶ Ideo dicamus sic. quãdoq; reuocatur in dubiũ, † vtrum instrumentum sit scriptũ manu eius, de quo dicitur: & tunc si tabellio viuit, an sit manus eius, stabitur eius dicto: aliâs per comparationem literarum approbatur: & facit plenã fidem: vt.l.si quis decurio.j. de fal. & in aut̃.eo.§.si verò moriantur.&.§.sequẽ.& not. in aut̃. atsi cõtractus.j. eo. Quandoq; reuocatur in dubium veritas instrumenti: hoc est, uerũ si
2 sit in eo aliqd scriptum: vel non. ¶ Et hic est aduertẽdum: † qa aut contra instrumentum nihil probatur: & in dubio statur instrumẽto: vt.l.cũ precibus.s̃. de proba. Aut contra instrumentum aliquid probat̃: & hic
3 est aduertendum. Quandoq; † instrumento contradicunt omnes testes instrumẽti, dicendo non fuisse præsentes: & tũc dicti testes, singulares sunt in suo dicto: ergo non faciunt instrumẽtum reprobatum: vt supra de testib.l.iurisiurandi. ertra de elec.c.cum dilectus. In contrariũ vide-
4 tur ꝙ † dictum vnius testis ascripti in instrumento, faciat vacillare instrumẽtũ, siue ei⁹ fidẽ: vt.l.j. in fi.ff. quẽadmo. testam. ape. ergo magis, si omnes contradicunt. Præterea testes adhibent̃ instrumẽto, vt per eos imponat̃ fides instrumẽto. in aut̃.eod.§.sed & si instrumẽta.&.§.si verò Sed nunc per testes ei fides non imponit̃: ergo &c. Pro hoc videt̃ casus. extra de ꝓba.c.tertio loco. & extra de testa.c.tã literis.ĩ fi. & ista est ve-
5 ritas. ¶ Ad cõtrariũ † respondetur: qñ vnus testis dicit se nõ interfuisse, non videt̃ dicere de alijs, q si præsens fuisset, non posset esse quin nõ vidisset. Ista nõ est bona ratio: qa imò potuissent alij interfuisse: quos iste non vidisset, fortè subtiliter & diligẽter nõ aduertebat. sicut hic in scholis multi sunt, de quibus non aduertimus, an sint. Alij respondent ꝙ si testes cõcordent in dicto, licet sint diuersi in ratione, ꝓbant: vt nota. in.l.ob carmen. in fi.ff. de testib. Sed hic qlibet cõcordat, ꝙ instrumẽtũ sit falsum: licet in ratione sint singulares. Hæc responsio nõ videt̃ bona. Nam glo. in.d.l.ob carmen. loquitur quando tractatur de probãdo aliquid, quod habet longum tractatum: vt in possessione, q̃ habet causam successiuã. Sed hic loquitur de actu momentaneo probãdo, vel improbando. dico ergo sic, ꝙ illi testes non sunt singulares: imò sunt conte-
6 stes. ¶ Et ad huius declarationẽ præmitto, quod † de necessitate omnis testis de ratione proxima & immediata sui dicti est singularis. Cũ quilibet reddat causam sui dicti ex eo, ꝙ percepit sensu: vt.l.testiũ.s̃. de testibus. & quilibet dicit de sensu suo: non de alterius sensu. Sicut enim affirmatiua probatur per sensum, qui adest ad sensatũ: ita & negatiua ꝓbatur per subtractionem seu priuationẽ sensus. Vnde si quilibet dictorum testium dicat instrumentum esse falsum: quia nunquam interfuit: & sic subtrahit sensum suum: illi dicuntur contestes, sicut ostẽsum est in probatione affirmatiua. & hoc est verũ, si volo ꝓbare istud instrumẽtũ esse falsum: quod est vnum totum continens instrumentum celebratũ præsentib⁹ illis testibus. Nã illis substractis à præsentia remanet instrumentũ falsum. Sed si diceret̃ simpliciter contractũ celebratum: & nõ diceret̃ præsentibus talibus: tũc si essent mille, qui dicerẽt, ego non inter-
7 fui, nihil probarent: quia potuerũt alij interfuisse. ¶ Quæro secundò, † quid si vnus ex testibus ascriptis in instrumẽto ad præsens dicit: ego nõ interfui, seu se nõ interfuisse. R̃n. Aut est vnus ex testib⁹ necessarijs in illo instrumento: & tunc faciat vacillare fidẽ instrumenti, adeò ꝙ ei non creditur: vt.l.j. in fi.ff. quemad. test. ape. licet Io. dixerit ibi, ꝙ est speciale in testamẽto: sed eadẽ est ratio in omnib⁹ alijs instrumẽtis secũdũ Iac. de Are. hic. & Inno. in.d.c. cum Ioannes. Si verò illi testes essent super numero, à.i. termino tũc nõ faciũt vacillare fidẽ instrumẽti, cum instrumentũ habeat vim duorũ testiũ: vt hic. Ergo per vnũ nõ reprobat̃. Quidam tñ dicunt, ꝙ si illi essent ascripti in instrumẽto, vnus faceret uacillare fidẽ eius, donec p alios approbetur: ut in aut̃.eo.§.si verò moriãtur. Sed certè ibi loquit̃, quando dubitat̃ de fide scripturæ, hoc est utrũ sit scripta p eũ, de quo dicit̃. qstio nostra loquit̃, qñ est certũ per quẽ est scripta: sed
8 dubitat̃ de veritate facti. ¶ † Quero, qd si duo de testib⁹ scriptis in instrumẽto cõtradicũt, dicentes se nunq̃ interfuisse: dicũt quidã eodẽ modo, aut in instrumẽto remanet legitim⁹ numer⁹ testiũ: & stat̃ instrumẽto: qa illi duo sunt singulares ĩ dicto suo. Aut nõ remanet sufficiẽs numerus, & uacillat fides instrumẽti: vt.d.l.j. in fi. quẽad. test. ape. sed hoc nõ est uerũ, qa illi duo testes nõ sunt singulares, imò cõtestes: & ideo puto, ꝙ instrumẽtũ reddat̃ falsum: nisi p alios testes idoneos approbet̃: vt.l.optimã.j. de cõtrahẽ. & commit. stipu. & hoc statim.j.dicã. ¶ Vt tñ istę dubitatiões cessent, cõ-
9 sulo † ꝙ fiat articulus isto modo, ꝙ tali loco & tẽpore, tales testes nõ fuerũ p̃sentes tali contractui: & ꝙ unus non fuit cũ alio in dicto loco: nec po-
10 tuissent esse qn se inuicẽ uidissent. ¶ † Quæro, qd si testes dicũt se nõ recordari vtrũ fuerint pręsen. vel nõ, dicit Inn. ꝙ ĩstrumẽtũ remanet validũ: qa contra eũ nihil ꝓbatur: ut lege cũ precibus.s̃.tit. ij. facit ꝙ no. per gl. in.d.l.j. in fi. quẽad. testa. ape.
11 ¶ † Quæro, an debeat credi testi. vel tabellioni, qñ testis diceret aliter dixisse, q̃ sit scriptũ? vide c.ad audiẽtiam. extra de præscrip. & in.l.si qs de-
12 curio.j. de fal. ¶ † Quęro qd si testes dicũt se interfuisse contractui: tamẽ dicũt aliter scriptũ, q̃ fuerit actũ? Respõ. instrumẽtũ redderet̃ falsum: vt.s̃.
13 de prob.l.cũ precibus. ¶ † Quæro, qd si in instrumẽto est subscriptio eius, q uult repugnare illud, an posset? R̃n. sic: tamẽ oportet eũ probare, ꝙ in subscriptione fuit decept⁹: qa fuit sibi dictũ, ꝙ in instrumẽto cõtinebat̃ vnũ: & ĩ veritate cõtinebat̃ aliud. & ipse nõ legit: vt.j.ti.l.fi. & de reb. ali. non
14 alie.l.ij. ¶ † Quæro quid si instrumento contradicunt testes non ascripti in eo? gl. dicit hic, ꝙ requiritur probatio triũ, uel quatuor testiũ: & in hoc cõcordãt qdã. Quia instrumẽtũ habet vim duorũ testiũ, & est authenticus notarius: & sic ad minus tres requirunt̃ ad impugnãdũ. Oẽs doct. reprobãt istud: qa sic dicẽdo assumit̃ bis idẽ. Ita dicit Iac. de Are. Inno. Io. and. & oẽs. Sed gl. alia ratione nitit̃ ad dicendũ hoc: qa instrumentũ habet vim duorũ testiũ: ergo ad eũ reprobãdũ reqritur maior numerus & potẽtior reprobatio: sed si essent duo testes esset probatio paris potẽtiæ: ergo instrumẽtũ nõ reprobatur. Et hoc dicũt quidã vt Nic. de ma. & Iac. but. disputãdo, ꝙ quãdo duo testes cõtradicũt instrumẽto, est in arbitrio iudicis ꝙ pręualeat. & uidebit, an ꝑsona notarij sit suspecta: & vtrũ scriptura habeat aliquã suspitionẽ extrinsecus: & tunc credat̃ potius testibus, q̃ instrumento. Sed si persona notarij esset honesta, & testes illi essent aliqualiter suspecti: tũc pl⁹ creditur instrumento, q̃ testibus: qa.l.optimã. in fi. Requirit, ꝙ reprobatio fiat per testes multũ idoneos, & omni exceptione maiores: al's in dubio p̃sumẽdũ est pro instrumẽto: ut.d.l.cũ precibus.s̃.titu.ij. Et
15 ideo † debẽt aduocati multũ esse cauti, vt faciant probationes de bonitate notarij & de legalitate: & de fidelitate testiũ. Alij uerò dicunt: ꝙ duo testes reprobãt instrumẽtũ. Nã instrumentũ habet uim duorũ testiũ ꝓpter authoritatem notarij: & ideo duo testes, uel tres sunt maioris authoritatis q̃ authoritas notarij. Sed pręcedẽs dictũ puto uerius per pręall.l.optimã. de cõtrahẽ. & com. stip.
16 ¶ Aduertẽdũ † tamẽ est, quãdo testes nõ ascripti in instrumẽto deponũt contra instrumẽtũ, debẽt deponere se fuisse pręsentes dicto loco & tẽpore quo contractus fuit celebratus: al's nõ cõgrueret eorũ ꝓbatio: qa alio loco & alio tẽpore potuerũt fieri diuersi cõtractus, et diuersi tenoris. Sed si testes non bene recordarentur de tempore, consiliũ est, ꝙ faciat uerificari: qũo ille contractus fuit semel celebratus inter partes, & nõ plus: & si partes hoc cõfitent̃, dictũ testis reprobãtis concludit

a ¶ In exercendis.[a] Adde quando testes contradicunt instrumẽto, & Io. de ana. cõsi. xcvij. & quãdo dicunt, ꝙ nõ fuerunt p̃sentes vel ꝙ aliud est scriptũ q̃ dictum. vide Bald. cõsilio. lxxxvij. iij. lib. & cõs. clvj. Ang. cõs. clxviij. & quod testiũ vim obtineat instrumentũ: vide Pau. de cast. cõsil. cv.

a ¶ Scriptura fiat,in dubio nõ pſumitur in ſcriptis.Bal,in.l.cum res. de proba.Adde Paul.de ca.hic:an moderni cõtractus, q fiũt de rebus immobilibus,dicantur fieri in ſcriptis.

b ¶ Tex.& uide Bar.in.l.arbitrorum uerba.de re iudi.ubi dicit ꝙ poteſt emẽdare, ꝙ eſt multũ notabile ad declarationẽ hui⁹,& uide Bar.in.l.in ſacris de proxi.ſa, ſcri.lib.xj.& Bal. hic in .vj. colũ. & Bal.in.l.ſtatutis.j. de ſenten.experi. reci.

c ¶ Primò tota ſcribi. De hoc uide p Bal.in.l.gallus.§. idẽ credẽdũ.de libe.& poſthu. & Bal.ĩ.l.errore.C. de teſta.& in auẽ. ſed nouo iure.barto.in pe.col.l.j.ff. ſi cer.pet. & Ang. & Imol.ĩ.l. qcqd. adſtringendæ. de verbo.oblig.

POMATES.

d ¶ Quod anteꝗ. vide Ro.cõſi.ccc-clxj.vbi per iſtũ tex.dicit, ꝙ reductio volentis uendere ad min⁹ pretiũ, non includit perfectã eſſe emptionem.

POMATES.

e ¶ Et ideo, Vide Bar.conſil.xlv.& no.ꝙ iſtud, ꝙ dicitur ꝙ accuſatus &c.procedit in habentibus poteſtatem innouandi & reuocandi actum, ita Alex.cõſil.xc. co.ij.in fi.vol.j. & Are.in.c. qualiter & qñ. colũ.iiij.in prin.de accuſa. & uide ipſum etiam cõſ.cxxviij.col.fi. vbi dicit, ꝙ vna pars nõ põt ſola recedere à cõuẽtiõe iſta:qa cõuẽt⁹ eſt.

f ¶ Fieri incõtinẽti.uide Barto.in.l. in bonæ fidei.C. de pactis.

g ¶ Transferatur dñiũ.Barto.in.l.j. §.ſi uir.ff.de acqr. poſſeſ.

h ¶ Arrhas. Et de materia arrharum vide plenè p Sali.de contrahend. emp.& Bald.in.l. ij.j. qñ liceat ab empt.diſce.

i ¶ Sit contractus. Adde Bart. & ibi Alex.in.l.ex empto.§.is,q vina.in vltima opp.ff.de act.emp.& Bald. in.l.ij.in qõne prima.j.quando liceat ab emp.diſce.

k Procedit.adde & vide p Bar.in.d.§.vñ q̃ritur.col.xl.uer.facit ad.q.per glo.& doc.in.§.ita tamẽ.inſti.de contrahen.emp.

l ¶ Iudices.Vide no.per glo.& Bart.in.l.cũ ab initio.ff. quẽad.teſt.ape.

de neceſſitate:licet de tempore non recordẽtur:
vt.d.c.cũ Ioannes. Prædicta uera, quando volo
probare inſtrumentũ falſum.¶ Sed quid ſi dico
inſtrumẽtum verum,tamẽ ſictè contractum:qualiter
iſta fictio probabitur?dicitur.j.tit.j.l.j.

SVMMARIVM.

1 *Contractus dicitur in ſcriptis celebrari, quando hoc agitur:& q, aliter non ualeat.*
2 *Actus quando celebratur in ſcriptis,debet primò totus ſcribi,& poſteà legi.*
3 *Notarij qui dicunt ſe rogatos de appellatione, & poſteà dicunt parti dictabis eam, & dabis mihi,malè agunt.*
4 *Inſtrumento ſi inſunt plura pacta,ex primo pacto prius appoſito,non poteſt dicere pars ſibi primò ius quæſitum.*
5 *Pacta facta ante contractum perfectum,dicuntur fieri incontinenti.*
6 *Lex non trahitur ad præterita imperfecta.*
7 *Dominium,an transferatur ex traditione ante quã contractus ſit habitus pro perfecto?*

Contractus. Hæc eſt bona lex & ſingularis ca-
ſus.Contract⁹,qui celebrantᷣ in ſcriptis.
debent prius in totũ ſcribi:nec habẽt vllã firmita
tem,niſi à partibus fuerint habiti pro perfectis
1 & abſolutis.h.d.uſq; ad.§.illud.¶ Not.primò,†
ꝙ ille cõtractus dicitᷣ celebrari in ſcriptis, quãdo
a hoc agitᷣ:ut nõ aliter ualeat,niſi ſcriptura fiat:[a] vt
b hic colligitur ex tex.[b] & glo.& habuiſtis no.s.ti.
j.l.teſtiũ.&.s.ſi cer.pe.l.fi.&auẽ.ibi poſita.¶ No.
2 ſecundò,†ꝙ ea quæ celebrantᷣ in ſcriptis, debent
c primò tota ſcribi,[c] & poſteà legi. Ex hoc ego† di
3 co, ꝙ notarius poſtꝗ eſt rogatus de appellatiõe,
quæ debet interponi in ſcriptis,uel de ſententia:
quæ debet proferri in ſcriptis, nõ poteſt ibi aliquid
addere,uel detrahere p hãc leg. Vnde errãt
notarij,qui dicunt ſe rogatos de appellatione in
ſcriptis interpoſita:& poſtea dicunt parti,dictabis
eã,& dabis mihi.Nam ante omnia debet eſſe
d dictata,& poſteà lecta.¶ Itẽ nota,ꝙ anteꝗ[d] partes
habeãt cõtractũ pro perfecto & abſoluto, ex
uerbis primò dictis neutri aliquod ius queritur.
e Et ideo[e] dicemus,†ut dicebã iam in quadã quæ-
4 ſtione de facto,ꝙ licet in vno inſtrumento eſſent
appoſita plura pacta:unũ primò,aliud poſt: ille
in cuius fauorẽ unũ pactũ eſt appoſitũ,nõ poteſt
hoc allegare,ſcilicet illud eſſe primo conuẽtũ:cũ
iſte cõtractus ſimul & ſemel aſſumat vires: cum à
partibus fuerit abſolutus:ut hic videbitis.¶ Vl-
5 timò ex hac leg.dicunt ultramõ.& bene,† quod
omnia pacta,q̃ fiunt ante, ꝗ contractus ſit habitus
pro perfecto & abſoluto,dicuntᷣ fieri incõti-
f nenti[f]. Quod ſatis placet:non tamen per hoc reprobo
dictũ gloſſatorũ noſtrorũ, q dicunt ſi fiãt
aliquantulum ante vel aliquãtulũ poſt: ut pbatᷣ
j.de ędi.edict.l.iij.¶ Gl.ñ.querit,quid ſi res tradatur
ante,ꝗ inſtrumentum perficiatur, vtrũ transferatur
g dominium[g]? Iſtaquæſtio recidit in eo,an
ex inutili contractu transferatur dominium : de
quo dixi uobis in.l.non dubium.s.de legi. Tangitur.j.ſi
quis alteri,uel ſibi.l.multum.

Contractus. Si contractus celebratur in ſcriptis,oportet
ꝙ ante omnia totus ſcribatᷣ:& à partibus pro cõpleto & abſo
luto habeatᷣ:ante verò ex eo nullũ ius queritᷣ.h.d.
vſq; ad.§.illud.¶ No.ꝙ contractus dicitᷣ fieri in
ſcriptis,qñ agitᷣ à partibus,ut prius ſcribatᷣ, quã
contractus ſit.de hoc inſti.de emp.& uẽ.§.j.in gl.
ſuper verb.conficiuntur.¶ Secũdò not.ꝙ contractus in ſcriptis debet
prius ſcribi totus,poſteà à partibus legi.Ex quo colligitᷣ, ꝙ errãt notarij,q
de appellatione & de ſententijs,q̃ debẽt in ſcriptis proferri dicũt
ſe rogatos:& poſteà faciũt dictari ſentẽtiam,uel appellationẽ.Nam ſcri
ptura debet perfectè & cõplectè procedere: vt hic. Puto tamẽ ꝙ etiam
poſtꝗ celebratus fuerit in ſcriptis contractus,uel ali⁹ actus poſſunt immutari
aliqua uerba,q̃ tamẽ nõ mutãt ſnĩam:vt.l. actorũ uerba.ff. de re
iudi.¶ Tertiò no.ꝙ vltramõtani ex hac leg.dicũt, ꝙ illa dicuntᷣ fieri incõtinẽti,
quæ fiunt ante contractũ habitũ pro perfecto & abſoluto:vt
hic.Quod placet.Non tamẽ per hoc reprobo dictũ gl. quæ dicit incõti
nẽti fieri,ſi fiat parũ ante,uel parũ poſt:vt.l.ſi apud.j.de ędi.edic. Quar
tò no.ꝙ p hãc leg.ſemel dicebã in qõne de facto,ꝙ licet in vno inſtrumẽ
to eſſent aſcripta multa pacta,nõ pot dici: ꝙ ex prioritate pactorũ uni
quæratᷣ plus iuris,ꝗ alteri.Omnia enim perficiuntᷣ in vltimo uerbo,ſcilicet
cũ partes habẽt contractũ pro perfecto & abſoluto.¶ Vltimò no.
6 ꝙ lex†non trahitᷣ ad pręterita,quæ ſunt imperfecta de quo dixi plenè
7 in.l.oẽs populi.ff.de iuſti.& iure.¶ Quęro,quid†ſi fundus tradatᷣ ante,
quã contractus ſit habitus pro perfecto:breuiter transfertur dñium &
vſucapiendi cõditio,non titulo p emptore:qa contractus ille non fuit
perfectus:ſed ti.p ſuo:ut.l.j.&.ij.ff.p donato.ff.ſol.mat.l.dotis fruct⁹.
Et de hoc an ex tali contractu trãſferatᷣ dñium,dixi plenè in.l.nõ dubiũ
s.de legi.&.j.ſi quis alteri.vel ſibi.l.multũ ¶ Vltimò no.vnum. ꝙ licet
ſimus tu,& ego in concordia de uenditione:& inter nos agatur,ꝙ inde
fiat ſcriptura,ꝙ anteꝗ fiat ſcriptura,pœnitere poſſum. Quod ĩtellige,
niſi contractus ſine ſcriptis ſit habitus pro perfecto.Bart.
h **Illud.** Qui recedit à cõtractu,arrhas[h] quas dedit, perdit:quas recepit
reddit duplicatas.h.d.Glo.q̃rit duas quæſtiones. Prima,
qua actione repetuntur arrhę:ſecũda vtrũ nõ obſtãte, ꝙ habeat arrhas
poſsit petere intereſſe?Iſtam quæſtionem.ij.tangit Dy.in.l.j.§. dixerit
aliquis.ver.unde queritur.ff.de publi.& Cy.hic recitat &c.

SVMMARIVM.

1 *Arrhæ quo iure repetantur.*
2 *Contractus arrharum eſt contractus ciuilis innominatus.*
3 *Arrhas dans ſi non ſeruat,quando etiam teneatur ad intereſſe.*

Illud. Qui non perficit contractũ,arrhas quas dedit perdit, quas
1 recepit reddit duplicatas.h.d.¶ †Quero quo iure repetantᷣ
arrhæ?dicit gl.ꝙ ex hac lege,ſi fuerit contractus p quo dabantᷣ arrhæ,
vt perficeretᷣ contractus,vel actio ex eo cõtractu,ſi fuerit cõtractus per
fectus:& poſtea à partibus reſolut⁹:alˀs nõ poſſet uoluntas unius reſol-
uere:ut.s.de actio.& obli.l.ſicut.Ita intelligitᷣ.ff. de acti.ẽp.l.ex empto.
i §.is qui uiua.¶ Quæro vtrũ cõtractus arrharũ ſit cõtractus[i] p ſe?gl. di-
2 cit,†ꝙ eſt cõtractus innominatus.Pet.dicit cõtrariũ: & eſt verũ, ꝙ non
eſt de his quatuor,qui ponuntᷣ.ff.de præſcriptis uerbis.l.naturalis.&.l.
dedi.ff.de cõdi.ob cauſam.Sed eſt quidã cõtractus innominãt⁹ ciuilis.
Sicut alˀs dicimus nõ eſt propriè pignus,ſed loco pignoris datur:vt.j.ſi
3 rector prouincię.l.j.¶ Quærit gl.†quid ſi alius patitᷣ dãnũ arrharũ,utrũ
teneatᷣ ad intereſſe?in gl.ſunt opiniones.Dic breuiter,qñ contract⁹ pro
quo datæ ſunt arrhæ,non perficitᷣ:nõ eſt actio ad intereſſe:& ideo non
procedit quæſtio.Solũ modo enim arrhæ perdũtur:vt hic. Sed quãdo
contractus perficitᷣ:tũc ab eo non receditᷣ,niſi uoluntate partiũ:& ideo
ibi nõ cadit actio ad intereſſe.Sed ſi diceres arrhas eſſe datas pro imple
mẽto cõtractus de facto.hoc eſt pro traditione rei,(vel precij: tunc pce
k dit[k] quęſtio.& Dy.ff.de publi.l.j.§.vnde quęritur.tenet opi.illã ꝙ per-
dat arrhas,& poteſt conueniri pro eo,ꝙ plus eſt:vt.ff.p ſocio.l. ſi quis
pro ſocio.&.l.prędia.ff.de act.emp.& videbitis.j.quãdo liceat ab emp.
diſcede.l.ij.
l **Iudices.** [l] Iudex poteſt commitere examinationẽ teſtiũ iudici illius terræ,vbi ſunt teſtes:& par-
tes ad illũ locũ deſtinare.Idẽ ſi de fide inſtrumentorum quę
ratur.h.d.Similem practicam habuiſtis in.l.generaliter.s.de
iureiu.¶ Quæro,qualiter intelligatur iſte uerſi. etiam in illis obſeruari
volumus hic,qui probatis inſtrumentis.&c.gl.dicit ꝙ loquitur quãdo
ſuper aliquo inſtrumento producto debent examinari teſtes. Tu poſ-
ſes aliter ponere exemplum. Pone, quod inſtrumentum faciẽs pro me
eſt in archiuo publico huius ciuitatis:& inde extrahi non poteſt authẽ
ticũ.Certè iudex loci, vbi cauſa verſatur,committet iudici illius ciuita-
tis:vt videat ſi illud inſtrumentum eſt ibi authenticum. Canoniſtæ ha-
bent de hoc caſum.extra de priui.c.cum olim,el.j.

Iudices. Poteſt committi examinatio teſtium iudici illius loci,vbi ſunt teſtes:& ad illam partem
ſunt deſtinandi.Idem ſi de fide inſtru.dubitatᷣ.h.d.¶ No.ꝙ
committitur examinatio teſtium iudici alterius loci. ¶ Se-
cundò no.ꝙ partibus ſtatuitur terminus ad probandum coram primo
iudice.Simile.s.de iureiur.l.generaliter.§.his de.¶ Tertiò not. ꝙ com-
mittitur examinatio teſtium,non publicatio.Quod patet ex tex.qui di
cit,ꝙ factis depoſitionibus negociũ referatur ad primũ iudicẽ.¶ Quar
tò not.ꝙ idẽ eſt,ſi agatᷣ de imponẽda fide ſcripturæ.hoc poteſt duobus
modis

modis intelligi. Primo secũdũ gl. q̃n scripturę de-
bet imponi fides, p testes, & secũdũ hoc esset idẽ
casus: vt. s̃. Meli⁹ est aũt, vt dicamus, ꝙ fortè corã
iudice huius ciui. producebatur exẽplũ alicuius
instrumẽti, vel priuilegij, quod hic portari, vel ha
beri nõ poterat: tunc iudex debet cõmittere, vt iu
dici loci: vbi est, vt ostẽdatur: & ibi fides impona
tur: & partes ad illũ locũ compareant: De hoc est
tex. extra eo. c. accepimus. facit. s̃. eo. l. illatæ Bart.

SVMMARIVM.

1 *Receptio testium, ꝙ possit committi notario, & etiam nõ habenti iurisdictionem, de partium uoluntate.*
2 *Receptio per iudicem committitur notario, quando egregiæ personæ examinantur.*

APud eloquentissi-
a mũ.[a] Opp. de auт. vt defunc. seu fune-
ra. §. illud. vbi dicit non demãdari te-
stium receptionẽ. So. dicit gl. ꝙ nõ põt demãdari
testiũ receptio alij non habẽti iurisdictionẽ: aliâs:
sic: vt no. per Inn. extra de prob. c. q̃m contra fal
sam. in. ij. gl. & extra de offi. delega. c. j. in cle. Cre-
1 derẽ† de iure nostro non posse demãdari, non ha-
b bẽti iurisdictionẽ: nisi de voluntate partiũ.[b] Hoc
modo faciunt iudices, quando cõmittunt nota-
rio de voluntate partium. Et quòd voluntas par
tium sufficiat, probatur: quia valet examinatio fa
cta ab arbitris: vt vidistis. s̃. tit. j. l. fin. &c.

APud eloquentissi-
mũ. Tex. in leg. C. non bene declarat,
cui personæ cõmittatur examinatio
testiũ: ideo hęc auт. est facta. ¶ Op. in authẽ. vt de
fun. seu fune. §. illud. So. Receptio testium, põt de
mãdari habẽti iurisdictionẽ, vt hic: non aũt nõ ha
bẽti: vt in cõtrario. & hic videtur casus de iure ci
c uili. Canonistę aũt videtur dicere, ꝙ examinatio[c]
testium possit cõmitti, etiã nõ habẽti iurisdictio-
nẽ: si tamẽ iuramẽtum recipiatur à iudice: & inter
rogatoriè examinẽtur: ita quod examinator ha-
beat nudum ministeriũ examinatoris, seu interro
gatoris: de hoc per Inn. in. c. q̃m cõtra falsam. ex
tra de prob. in. ij. gl. de offi. dele. c. j. in cle. Contra
rium tamẽ videtur ipse Inn. notare, ĩ. c. cũ Bertol
dus. extra de re iudi. in fi. Tamẽ pro sua opinione
videtur casus. in. c. ij. extra de testa. Tu tamen, vt
ista effugias, facias ꝙ cõmissio fiat: de cõsensu par
tiũ. Tũc eñ põt indubitãter fieri etiã nõ habenti
iurisdictione: vt. s̃. tit. j. l. vlt. & ĩ. c. pręsentata. ex-
tra de test. & ĩ. l. cũ anteà. s̃. de arbi. Nã arbiter nul
lã habet iurisdict. & tamẽ examinat: vt. d. l. patet,
2 Fallit† in psonis egregijs, in q̃bus lex simpliciter
dicit, iudicẽ mittere vnũ de nota. suis: vt ĩ auт. sed
iudex. s̃. de epis. Et sic videт simpliciter, ꝙ iudex
possit cõmittere taliũ testiũ examinationẽ. etiam
nõ habẽti iurisdict. Pro, hoc videtur casus in. c. ij.
de test. secũdũ vnã lect. ibi: uel nuntio, quẽ de hoc
miserit &c. prout ibi loquitur ĩ egregijs personis
uel alijs, quę ad iudicem uenire non possunt. Ad
idem. extra de testibus. in. c. si qui testium.

SVMMARIVM.

1 *Instrumẽtum solutionis ita pertinet ad creditorem, sicut ad debitorem. & nu. 6.*
2 *Creditor, quando reddit instrumẽtum debitori, potest petere ab eo. ut sibi faciat instrumẽtum, quòd id quod soluit, erat sibi debitum.*
3 *Res fit dubia per negationem.*
4 *Introductum in fauorẽ, non debet in odium retorqueri.*
5 *Soluẽs potest petere á creditore: ut sibi faciat instrumẽtũ.*
7 *Præstationi, an præscribatur? remissiuè.*

d PLures.[d] Qui recipit apocham,
cogitur reddere antipo
1 cham. hoc dicit. ¶ † Nota primò, ꝙ in
strumentum solutionis, non pertinet
solum ad debitorem: sed etiã ad creditorẽ: ideo
potest petere creditor antipocham: et etiam à no
tario, quod sibi reddatur instrumentum. Facit ad
2 hoc. ff. de furtis. l. qui tabul. ¶ † Nota secundò ex
hac lege, illud quod ego dixi tibi. in. l. dissolutę. s̃.
de condi. sine cã. quòd quãdo creditor reddit de
bitori instrumentum cancellatum, potest dicere
debitori facias mihi instrumentum: ꝙ hoc quod
soluisti fuit mihi debitum. ¶ Itẽ hæc lex facit ad
hoc, ꝙ ille, qui soluit põt petere ab eo, cui soluit:
e vt de hoc sibi faciat publicum instrumentũ[e] &c.

PLures apochis. Qui recipit apochã, te-
3 netur reddere antipochã. ¶ † No. tu iu-
uenis, duo notabilia multum leuia. Primò, ꝙ per
negationẽ fit res dubia. quod dic: ut. l. j. s̃. de pro-
4 curatoribus. ¶ † Secũdò not. quod in fauorẽ ali-
cuius introductum est. non debet in eius læsionẽ
5 retorqueri. ¶ † Tertiò no. & hic aduerte: ꝙ ille q̃
soluit, petere põt, ut fiat sibi instrumẽtum. Facit
ad hoc. j. de libera. cau. l. sicut data. & l. si pupill⁹.
in prin. ff. de nouationibus. & solu. matri. l. ij. §. j.
de libe. leg. l. iiij. §. nunc de effectu. & ibi plenè di
6 xi. ¶ † Itẽ no. ꝙ instrumẽtum solutionis, non so-
lum pertinet ad debitorẽ, sed etiã ad creditorem:
ut hic patet. facit. ff. de furtis. l. q̃ tabulas. & l. ful-
lo, uel sarcinator. §. fin. eo. tit. & ideo, quãdoq; no
tarius debet dare ita instrumẽtum solutionis cre
7 ditori, sicut debitori soluẽti. ¶ † Gl. inducit istã le
gẽ ad argumẽtum: an annuę pręstationi præscri-
batur spatio. xxx. ann. quod plenè dicemus. j. de
præscri. xxx. ann. l. cum notissimi. §. illud. Bart.

COmparationes. Scri-
ptura, de qua fit cõparatio literarũ, debet es f
se scriptura priuata, approbata, foren
sis, uel publica: & hi, qui eas faciunt debent solen
niter iurare. h. d. ¶ Diuiditт in tres partes. Primò
ponit proœmiũ. Secũdò põit statutũ. Tertiò sta
tutũ suũ declarat, & limitat. Secũda ibi: iõq; sanci
mus. Tertia ibi: his omnib⁹. Iterũ secũda diuitur
in tres partes. Primò ponit ex q̃bus scripturis de
beat fieri cõparatio. Secundò ponit per quas de-
beat fieri cõparatio. Tertiò ponit apud quos. Se
cunda ibi: oẽs autẽ. Tertia ibi: & hoc obseruari.
¶ Ad euidentiã huius, leg. & totius materię, debes
f scire: ꝙ quando fit comparatio [f] literarũ, requiri
tur duplex scriptura: una ex qua fit comparatio:
alia ad quam. De prima loquitur hæc lex & auт.
ad hæc. de secunda loquitur authen. at si contra-
ctus. casum in terminis pone per te.

SVMMARIVM.

1 *Comparatio literarũ, quando fit, requiritur duplex scriptura.*
2 *Iudex peritis cõmittere solet, si quid in iudicio ambiguum contingat, cuius cognitio ex artis peritia dependeat*
3 *Et peritis fit commissio: quando plures possunt haberi. numero. 3.*
4 *Periti debent iurare.*

COmparationes. Cõpa
ratio debet fieri ex scriptura priuata, ap-
probata, forensi, vel publica: & qui cõ
parationem faciunt, debent solenniter iurare:
quod locũ habet corã omni iudice: & ĩ omni suo
tẽpore. h. d. ¶ Primò ponit proœmium. Secũdò
statutũ. secũda ibi: ideoq;. Itẽ secunda subdiuidiт.
quia primò. ponit ex quibus scripturis fiat cõpa-
ratio. Secũdò p quos, & qualiter fiat. Tertiò in q̃
bus iudicijs, Quartò quo tẽpore habeat locũ ista
lex. Secũda ibi: omnes autẽ. Tertia ibi: et hoc ob-
seruari. Quarta ibi: his omnib⁹. ¶ Ad euidẽtiam
1 † pręmitte, quòd, cum tractatur de cõparatione,
g [g] reqritur duplex scriptura: vna ex qua fit cõpa
ratio: alia ad quam fit comparatio scripturæ. de
prima ex qua: loquitur ista lex. de secuuda, loqui
tur authẽ. at si contract⁹. j. eod. ¶ Oppon. dicitur
hic, ꝙ scriptura debet esse subscripta. contra. de
authen. at si contract⁹. j. eod. Solu. dicunt quidã,
quòd hęc. l. comparatio. corrigitur: alij dicunt,
quod est veritas. quòd lex ista loquitur de scri
ptura ex qua: authẽtica loquitur de scriptura ad
quam. ¶ Oppo. ĩ lege Codicis, dicitur quòd per

a ¶ Apud eloquentissimũ. vide Bal. in. l. à iudice. C. de iudi. & q̃ habẽт in l. iudices. s̃. e. & ibi Bal. & adde ꝙ no. Io. an. in. c. cũ cãm extra de test. Et ad materiã huius auт. vide Bar. post glo. ĩ. l. cũ ab initio. cũ seq. ff. quẽad. test. aper. de eodẽ. vide de offi. deleg. c. cũ olim. & Inn. in ca. cũ Bertol. de re iu. per Bart. in. l. ij. ff. quẽad. testa. aper. & an in cã criminali testiũ examinatio possit committi? vide quę habes in. l. fi. j. de collu. deteg.

POMATES.

b ¶ Voluntate partiũ. vide circa hoc oĩno Alex. cõ. ciiij co. pe. in fi. & seq. vol. v. vbi dicit, ꝙ iudex non potest cõmittere examẽ testiũ notario, nisi de volũtate partium, & ꝙ si committit iã recusato pro suspecto: ꝙ examẽ erit nullũ, etiã si non probata foret aliqua cã suspicionis.

c ¶ Quod examinatio. Adde, & vide de hoc aliq̃d per Are. in. c. q̃m contra. in no. extra de proba. & ibi p Lãfrã. in repe. in ver. testiũ depositiões. q̃õ. xij. latè ponit Fel. vbi ponit conclusio. cũ fal. in. c. cum cãm. col. xiij. ver. extra gl. de te.

d ¶ Plures. Adde Bar. ĩ. l. j. ff. de edẽ.

e ¶ Publicũ instrumẽtum. vide Bar. in. d. l. j. & in. l. qui tabulas. ff. de furt. Et adde, ꝙ sicut ille, qui soluit, põt petere apochã. de solu. l. j. §. j. de apo. pub. & hic sic etiã q̃ nõ soluit: sed obtulit eo casu, quo per oblationẽ contingit liberatio: vt secuta cõmissione post missionẽ, possit petere apochã. de solutio. vt not. dixit Bar. per ea, q̃ ibi habenт. ĩ. l. j. C. de suscep. & arc. li. x. an possit cogi ad faciẽdũ quietationẽ generalem. tenet Bar. ꝙ nõ, p illũ text. in. l. cũ aquiliana. de trans.

¶ Cõparatio. et vtrum possit fieri cõparatio ad stylum solum ad scripturã: Dicit Bald. no. ꝙ sic. s̃. de einẽ. Iu. co. in fi. et Bal. hic in vlti. col. in. vj. q. & vtrũ istum actũ cõparationis possit iudex alteri committere. dic ꝙ non. gl. est ĩ auт. de fide instru. §. si verò. in vers. abstinere. seqт bal. ĩ auт. si verò. si cert. pet. et ibi plenè de materia cõparationis et vide in auт. at si cõtract⁹. j. e. vbi p Bar. & q̃ habeт in l. nuda. de donat. Adde, an q̃s possit cogi ad scribẽdũ: vt fiat cõparatio literarũ. text. in. §. si q̃s igiт. in auт. eo. tit. & ad materiã. vide Ro. cõsi. xx. Pau. de cast. consi. cxcvij. et. cccxxx.

g ¶ De cõparatione. adde q̃õ, & quando fieri debeat cõparatio literarũ. & vide latè p Alex. de Imo. in consi. lxxvj. colũ. ij. & iij. in. iij. vo. & in. consi. cxviij. p totũ. in. iiij. lib. et q̃õ fiat cõparatio: vide etiam per Pau. de ca. in cõsi. ccclxxj. co. ij. circa finem.

cõparationẽ fit plena fides. cõtra. de aut. at si contractus. So. in hoc. l. C. corrigitur. & hoc est verũ, quod intellige, vt statim dicã. ¶ Tertiò op. dicit in leg. C. quod licet qs producat chartulã contra se, nõ põt ex ea fieri comparatio. Cõtra. in aut. ad hæc. So. dicunt qdam, quod lex Codicis, in hoc corrigitur. Alij dicunt, & melius quòd lex. C. loquitur, qñ ab eadẽ parte producebãtur ambę scripturę: licet vna, ex qua petebat fieri comparationẽ, contra se aliquid contineret Authẽ. ad hęc loquitur qñ volo vti scriptura: vt ex ea cõparatio fieret, quam aduersarius meus contra me producit. ¶ Op. dicitur in leg. C. quòd illi, qui faciunt cõparationẽ, debẽt iurare. Cõtra, sufficit si semel iuretur: vt. s. de errore calculi. l. j. So. à parte iurat semel tantũ: hic loquitur de iuramẽto, quod præstatur ab illis, qui sunt adhibiti ad comparationẽ

2 Ex quo nota duo, vel tria. Primò, † quod quãdo in iudicio de aliquo dubitatur, quod consistat in artis peritia: iudex cõmittit peritis in arte: vt hic. & j. de re mili. l. semel. in authẽ. de nõ alie. §. quod
3 aũt. & de vẽ. inspi. l. j. §. j. ¶ Secundò no. † ꝙ debet
a cõmitti peritis[a] in arte plurib⁹, nec sufficeret vni: vt hic ibi alijs &c. & d. l. j. §. j. s. de ven. inspi. Si tamẽ in ciuitate non esset, nisi vnus peritus tantum: illi soli cõmitteretur, & sufficeret. d. §. quod autẽ.
4 ¶ Tertiò no. † ꝙ isti, quibus tanꝗ peritis committitur, debent iurare secundum formam hic positam: licet aliter dixerit glo. & malè in. l. iurisiuran. s. tit. j. dic, vt ibi.

1 ¶ Committi peritis. de hoc latè per Bart. & Alex. in. l. j. §. j. de vẽ. inspi. et ꝑ Alex. in cõs. xv. co. pen. vers. benè facit in. j. vol.

AD hæc. ¶ In hac authẽtica adduntur duo genera scripturarum hoc dicit.

AD hæc. ¶ Op. ꝙ ista aut. in secũdo dicto, nihil addat ad leg. C. nam, ibi fiebat mẽtio de publico instrumento. So. dicit gl. intelligas hic, ꝙ instrm̃, quod producebatur ex archiuo publico, nõ erat publicum: hoc est manu notarij publicatum.
b tamẽ adhibetur[b] fides ei, si habet testimoniũ ei⁹, qui pręest archiuo publico. ¶ Pro declaratione huius gl. quæro: vtrum sit necesse, ꝙ saltẽ sit scriptũ manu publica: licet non habeat testimoniũ publicum? gl. super. l. cõparationes. super verbo forẽsib⁹. de hoc dubitat. Veritas est, quod manu publica scriptum esse debet: nec sufficeret manu priuati: nisi essent duo: vt in. ca. qm̃ contra falsam. extra de prob. & hoc sentit gl. ¶ Sed tũc vlterius quæro, quare dictum instrumẽtum nõ dicitur publicũ, si est manu publica scriptum? respõdeo, quòd licet non habeat oẽs solẽnitates instrumẽti publici: vt puta si in eo deficit dies, vel consul, vel ĩdictio, nõ vitiatur. vt. l. cum tabernã. ff. de pigno. sed in instrumẽto illa requiruntur, & idẽ si nõ haberet notarij publicationẽ, & subscriptionẽ, si tamẽ apparet aliter manu publica factũ. ꝙ est not.

b ¶ Tamẽ adhibet. Intellige hoc procedere, in illo territorio: vbi est archiuum. ita Bal. in. l. exẽplo. s. de ꝓba. vel si produceret extra territorium faceret fidẽ cõtra subditũ illius ciuitatis, vel ratiõe cõtractus, vel alia ratione secũdũ Bal. ibi. s. & refert & sequitur Alexan. de Imo. in con. cxxxviij. co. iij. in prin. ver. nec ob. i. j. vo, quem vide.

SVMMARIVM.

1 *Scripturis archiui publici creditur: licet non sint publicæ: & nõ habeãt annos domini, indictionẽ, & similia. nu. 2.*
3 *Iudex, ꝙ non poßit cogere partes ad scribẽdum, ut inde fiat comparatio.*
4 *Cõparatiõe literarũ, quòd fiat plena fides, & quando.*
5 *Cõparatio literarũ, quòd poßit fieri ad librũ rõnũ alicuius.*
6 *Comparatio quando fit an sola depositio testium sufficiat?*
7 *Scripturæ priuatæ est triplex genus.*
8 *Apodissa, quam probationem faciat?*
9 *Liber rationum alicuius. quam probationem faciat?*
10 *Literæ seu epistolæ alicuius, quando probant?*

c AT si contractus. [c] Hec aut. loquitur de scripturis, ad quas fit cõparatio. Dicitur in. l. cõparationes. ꝙ requiritur, ꝙ scriptura sit subscripta tribus testibus. Contra: imò non requiritur subscriptio: vt in ista authẽ. at si cõtractus, quam mõ vidisti. Sol. dicũt quidã, ꝙ ista corrigit leg. Codicis. Tu dicas ꝙ ista est vera, ꝙ lex. C. loquitur de scriptura priuata, ex qua fit cõparatio. Illa em̃ debet esse subscripta. Aut. at si contractus. loquitur de scriptura ad quã fit cõparatio. ¶ Secũdò opp. dicitur in l. cõparationes. ꝙ per comparationẽ literarũ inducitur plena probatio. Contra in aut. at si cõtractus. vbi nõ inducit plenã probationẽ sine adminiculis testium. Sol. lex. C. in hoc hodie corrigitur, ꝙ soli comparationi non statur. ¶ Op. tertiò dicitur in. l. cõparationes. ꝙ non fit probatio ex scriptura, quam pars profert cõtra seipsam. Contra in authẽ. ad hæc. So. gl. dicit, ꝙ. l. cõparatiões. in hoc corrigitur. Non est verũ secũdũ doct. nã. l. cõparationes, loqtur qñ duę scripturę producũtur ab vna eadẽꝗ parte, vna pro se, ad quã petit fieri cõparationẽ: alia cõtra se, ex qua petit fieri cõparationẽ. Aut. ad hæc. loqtur qñ quis vnã scripturã producit pro se, & ad eã probãdã vtit scriptura, quã aduersarius producit contra se: & ista plus placet. ¶ Venio ad aut. ad hęc. videtur, ꝙ dicta aut. nihil addat ad. l. cõparationes. de eo, quod dicit, de his quę sumũtur ex archiuo publico. Nã l. cõparatiões. permittit fieri ex publicis scripturis. & hæc aut. etiã ĩ publicis loquitur: quare ma-
1 lè. Sol. dicit gl. † & bene ĩtellige hic, de scripturis quæ sumũtur ex archiuo publico, non tamẽ sunt publicę. Et ꝙ tex. dicit, ꝙ testimonium habet publicũ: intelligatis ꝙ habet testimoniũ publicum illi⁹ officialis, qui pręest armario, seu archiuo: nõ ꝙ sint manu notarij publicata. quod est notãdũ: quia illis scripturis creditur: licet nõ sint publicę
d scripturæ. ¶ Ex hoc seqtur[d] † aliud, ꝙ iã notabili
2 ter allegauit: ꝙ licet in scripturis armarij, non sint anni dñi, indictio, & similia: tamẽ probãt. Est em̃ quędã priuata scriptura aut. in qua dictę solẽnitates non requirũtur: vt. l. cũ tabernã. §. j. ff. de pig. Habes ergo hic, ꝙ comparatio fit ex quinꝗ generibus scripturarũ, & non ex alijs: adeò secundũ gl. quòd si esset alia scriptura, quã pars cõtra quã petit fieri cõparatio, cõfiteretur esse suã: non posset ex ea cõparatio fieri. Ita videtur sentire gl. super. l. cõparationes. in gl. super verbo semetipm.
3 Et sic † videtur, ꝙ si iudex vellet cogere partẽ[e] ad
e scribẽdum aliquid sua manu, nõ posset fieri comparatio: & hoc facere non posset. tex. em̃ simpliciter dicit, non aliter fieri: nisi sicut ista lex mandat. Modò habes de scriptura, per comparationẽ. ex quo venio ad aut. at si contractus. ¶ Opp.
4 & videtur, † ꝙ scriptura per cõparationẽ approbata, faciat plenã fidẽ: vt. l. scripturas. j. qui pot. in pig. ha. So. dicunt quidã, ꝙ illa corrigitur. per hanc leg. Alij vt Fran. Accur. & do. Iac. de bel. dicunt, quod ibi loquitur, quando priuata scriptura habet subscriptionem testium vtriusꝗ partis: & tunc non potest circa comparationẽ eius errari de facili: ideo per solam comparationẽ inducitur plena fides. sed quando non habet tot subscriptiones: tunc circa comparationem de facili erratur: ideo requiritur aliud argumẽtum, ita loquitur hic. & satis placet. ¶ Itẽ opp. ad istam aut. de l. comparationes. So. vt dixi, illa lex hodie corrigitur in hoc: vt dixi: quia hodie per comparationẽ nõ fit plena probatio: alias plena fides. ¶ Sed aduerte: quia hoc intellige verũ in apodissis, quæ dantur à parte parti. De his enim loquitur tex. in
5 corpore vnde sumitur. sed si † quis vellet facere comparationes ad librũ rationũ eius, contra quẽ producitur: tunc credo iura antiqua esse incorrecta: quia non reperitur mutatum: ergo &c. vt. l. præcipimus. in fine. j. de appella. Ratio est: qa magis de facili ego possum contrafacere: vnã apodissam, dicẽdo eã manu tua factam: ita quod per cõparationẽ approbaretur, quã possim facere de libro rationum tuarum: maximè cũ liber rationũ
f retineatur apud confitentem, & ipse alijs edidit. ¶ Opp. dicitur hic, ꝙ cum fiunt comparationes,
f requiritur argumentum. [f] Contra. probatio per testes sola sufficit: vt. l. vbi numerus. ff. de testi. &. s. de testi. l. iurisiurãdi, Ad qd ergo egemus cõpa-
6 ratione? Rñ. quandoq; † testes testificantur de veritate contractus: & tunc non esset necessaria scriptura

c ¶ At si cõtractus, vide Bar. in. l. scripturas. in princi. j. qui po. in pig. ha.

POMATES.

d ¶ Ex hoc seqtur. vide Alex. ĩ aut. si qs. co. ij. ver. vj. fallit. s. de edẽ. & aliquas remissiões ꝑ Feli. ĩ. c. cum cãm. co. iij. vers. in eadẽ gl. ibi de prob. & plenè ꝑ eũ ĩ. ca. ad audiẽtiã. co. iiij. se. de pręscri. & Imo. cõ. xxxvij. co. iij. ĩ fi. & Car. lxxij. co. iij. & se. & d. Ale. cõsi. cxxxviij. col. iij. vo. j. & xcij. co. pe. vol. ij. vbi põit de libris æstimi. et oĩno ĩ Ias. in. l. admonẽdi. ĩ repe. co. xlviij. in verbo decimus casus, est de iureiũ. vbi ponit, qd iuris si tales scripturę priuatę non sunt subscriptę, ꝑ partes, nec testes: vide etiã Ale. cõs. xvj. vo. v. co. j. & ij vbi dicit, ꝙ scripturę ex archiuo publico, faciũt fidẽ ĩ illo loco, ĩ q̃ erat illud archiuũ alibi nõ etiã si ibi extaret statutũ, ꝙ talibus scrip. fides adhibeat. & idẽ dicit cõ. xxiij. co. ij. vol. v. ubi dicit, ꝙ etiã nõ facit fidẽ cõtra non subditos. & Fel. ĩ. c. fi. co. pe. in uer. fallit. vj. extra eo. & Bal. ccxxix. in. j. pte. ubi ponit quæ reqrantur, ꝙ tales scripturę faciant fidem.

e ¶ Cogere ptẽ utrũ iudex possit cogere aliquem, ad scribẽdũ sua manu, ad hoc ut fiat cõparatio. Bar. hic, ꝙ nõ: sed Bal. in. l. cõparationes. s. e. in. vj. co, tenuit cõtrariũ & bñ ꝑ tex. sing. ĩ aut. de ĩstr. cau. & fide. §. si qs igit in scribere coact⁹ est Et qd si litera erit diuersa ab ista scriptura, põit & nult Bal. ĩ. l. fi. ĩ. iiij. col. j. de secũ. tab. Adde, ꝙ idem tenet Pau. de ca. in. l. cõparationes. s. proximè.

f ¶ Argumentum. Adde Bar. & q̃ ibi dixi in. l. nuda rõ. de donati. & vide Barto. in. l. scripturas. j. qui pot. in pgno. habe.

scriptura, dũtamẽ sint tot testes, quot sufficiãt. Vel nisi esset de casib⁹ in qbus requirit̃, quod fiat in scriptis. ita loqtur in materia de testibus. Quãdoq; testes nõ testificãtur aliqd de cõtractu, sed de scriptura: qa testificãtur talẽ esse scripturã talis: tũc nec testibus solis creditur ad plenã fidẽ sine cõparatione: nec soli cõparationi sine testibus, sed facit semiplenã probationẽ. Ex vtraq; aũt colligitur plena fides: vt hac authẽ. Ratio: qa qui testificãtur de scriptura, de facili possent decipi, propter similitudinẽ literarũ. Et qa potest quis literas alicuius de facili contrafacere. Ita videtur sentire quædã gl. parua, in aut̃. c. circa prin. quod tene
a mẽti.ᵃ ¶ Vt igitur liqueat ista materia, sciẽdũ est, ꝙ nos habemus † tri-
7 plex genus priuatæ scripturę. Primũ, est apocha, quæ vulgariter dicitur apodissa, quę datur à parte parti. Secũdũ: est liber rationũ. Tertiũ,
8 est epistola, seu litera quę mittitur. ¶ Contra primũ. s. † apodissam dic, aut à parte cõtra quã producitur cõfessatur, ꝙ est sua manu facta, & facit fidẽ: vt. l. cũ de indebito. in fine. ff. de proba. Aut negatur: & tũc aut habet subscriptionẽ triũ testiũ, & cõtrahẽtiũ: & tũc ex cõparatione sola: & ex sola probatione fidẽ facit plenã: vt. l. scripturas. j. qui po. ĩ pig. Nã propter tot subscriptiones, nõ põt errari de facili. Si verò nõ habet tot subscriptiones: tũc habet locũ hęc aut̃. qa ipsa non habet plenã fidẽ, si approbetur per cõparationẽ tantũ, sed facit semiplenã. ¶ Itẽ nõ facit fidẽ plenã, si approbetur testibus tãtum: sed facit semiplenã. Item, si approbetur vtroq; modo: tũc facit plenã fidẽ, vt hic: debent tamẽ adesse tot testes, quot vidistis. no. in. l. fi. in fine. & authẽ. ibi posita. §. si cert.
9 peta. & gl. hic repetit. ¶ Circa † secundũ. s. circa librũ rõnum, debes aduertere, si quidẽ est cõfessatũ, quod sit liber rationũ eius, cuius dicitur, & eius manu scriptus: si quidẽ cõtinetur aliquid pro se, facit fidẽ in his, quæ dependẽt ex mera eius voluntate: vt. l. Nesennius. ff. de neg. gest. secus in his alijs, quę ex mera eius voluntate nõ dependẽt: vt. l. exẽplo. & l. rationes. §. de probatio. Si verò cõtinetur aliquid contra se: tũc facit fidẽ: vt. d. l. rationes. in fi. de prob. & l. quędã. §. numularios. & ibi no. ff. de eden. Si verò ibi contineatur aliquid, quod non est pro se, neq; contra se: sed pro alio, & contra aliũ. & tunc si quidẽ ille liber est confectus ex necessitate officij, de publico inuenti: tunc facit fidẽ: vt. d. l. quædã. §. numularios. & . §. eo. l. illatę. facit. de admi. tut. l. Lucius. §. tutelę. Si verò nõ est liber sic cõfectus: tũc non faceret plenã fidẽ: sed faceret fortè semiplenã, secundũ qualitatẽ personarũ: vt no. in. d. §. numularios. Facit quod no. in. l. in bonę fidei. §. de iureiu. & . l. admonendi. ff. de iureiurã. Si verò dictus liber rationum negatur: tũc puto, quòd posit approbari, per solã comparationem, sine alio argumento. secundum formã. l. cõpa-
10 rationes. quia hoc nõ reperitur correctũ: vt. §. dixi. ¶ † Circa tertium. s. circa literas, seu epistolas: dico, ꝙ quãdoq; queritur de effectu ei⁹, quod in literis cõtinetur: & de hoc dixi. §. de proba. l. nõ epistolis. & . l. non nudis. Quãdoq; quæritur, vtrũ faciat probationẽ: tunc aut est epistola confessata, & probat vt. l. publia. in fine. ff. depositi. Aut epistola non cõfessata: tũc si quidẽ habet sigillum publicum: probat. quod dic vt not. per doct. in. l. si qua per calumniã. §. de epi. & cle. & Gul. in. l. si procuratorẽ. ff. de procu. & dixi vobis in. l. si publicanus. §. j. ff. de publ. Aut non habet sigillum authẽticum: & tunc debet probari, sicut aliæ apodissæ. vt. §. dixi. non habetis hic alia: de publicis scripturis nihil dico &c.

AT si contractus. ¶ Oppo. & videtur, ꝙ sola cõparatio faciat plenã fidẽ: vt. l. scripturas. j. qui pot. in pig. ha. So. dicũt quidã, ꝙ ista per illã corrigatur. Dy. & Ia. de Belui. dicunt, ꝙ ibi loquitur quãdo scriptura priuata habet subscriptionẽ testium, & nõ partium: tunc enim nec testibus solis crederetur, nec comparationi, quo ad plenã fidẽ: sed ex vtroq; colligitur plena fides: vt hic. Cõtra op. Nã si testes sunt soli testes: tunc eñ probare possunt regulariter duo: licet quãdoq; plures vt. l. testiũ. §. de testi. & . l. fi. cum aut̃. ibi posita. §. si cer. pet. ad quid ergo requiritur cõparatio? Respõdeo: hęc aut̃. loquitur quãdo testes non deponunt aliquid, de cõtractu: sed de scriptura. s. an sit scriptura illius vel nõ: tunc enim nec testibus solis crederetur: quia de facili errare possent, nec cõparationi soli: sed vtriusq;: sed si testes deponerent de veritate cõtractus: tunc eis solis crederetur: ita videtur sentire quædã glo. parulula. in authẽ. eo. §. j. ¶ Opp. & videtur, ꝙ huic scripturæ nullo mõ credatur: vt in authẽ. eo. §. si verò tale. So. ibi ab vna parte erat instrumẽtũ, & vox viua: ab alia cõparatio sola. hic loquitur quãdo ab vna parte est cõparatio, & vox viua: ab alia nil concurrit. ¶ Nunc ad declarationẽ huius materiæ veniamus. & gl. hic intrat materiam, tam de publica scriptura, quã de priuata. Ego de publica nihil dicã: sed dixi in. l. exercendis. §. eo. sed dicam de priuata. ¶ Et pro eius euidẽtia est sciẽdũ, ꝙ habemus triplex genus priuatæ scripturę. Quędã est, quæ dicitur apodissa, quæ datur à parte parti. Quædã est priuata, vt liber rationum, quẽ quis sibi conficit. Quædã est priuata scriptura: vt literæ, seu epistolæ, quas homines sibi inuicẽ transmittunt. ¶ Circa primum dic: aut illa priuata est confessata ab vtraq; parte: & sine dubio probat contra scribentem: vt. l. publia. in fine. ff. depo. Aut est negata. & tunc aut habet subscriptionẽ testium, & vtriusq; partis, & ad probationẽ facit plenã fidem: vt. l. scripturas. j. qui po. in pig. ha. Ratio: quia propter tot scripturas in ea de facili errari nõ potest. Aut non habet. d. scriptura subscriptionem partium: & tũc aut est approbata per comparationes tantum, vel per testes tantum ascriptos, vel non ascriptos: & tunc non facit plenam fidẽ, sed semiplenã: & hæc notantur de iureiurando: l. admonẽdi. & ibi dixi. Aut per cõparationẽ, & per solennẽ numerũ testiũ: & tunc faceret plenã fidẽ: vt hic. & in corpore vnde sumitur. ¶ Sed quæro, quis est solennis numerus testium, qui requiruntur in scriptura, ad quã fit comparatio? gl. ponit hic. & gl. in. l. fi. cũ authẽ. ibi posita. §. si cer. pe. nõ recito. ¶ Secũda scriptura priuata, est liber rõnũ: & in isto dico. Aut est confessatus, & tũc cõtra scribẽtem probat: vt. l. quędã. §. numularios. & ibi glo. ff. de edendo. l. inter chartulas. & ibi notatur. j. de iure fisci libro decimo. Quod intellige secundum ea, quę plenè notantur. ff. de do. l. nuda ratio. Quod aũt cõtinetur aliquid, neq; pro scribente: neq; contra scribentem: & tunc aut ille liber scribitur de necesitate officij, de publico in-
a iuncti: & tunc fidem facit. d. l. quædam. §. numularios. Facit tex. in. l. Lucius. §. tutelæ. ff. de admini. tut. Aut non fit ex necessitate talis officij: & tunc non facit plenam fidem, sed fortè semiplenam: vt notatur in. d. §. numularios. & in. l. admonendi. In his tamen, quæ dependent ex mera voluntate scribentis, liber rationum faceret fidem: vt. l. Nesennius. ff. de neg. gest. ¶ Si verò scriptura contenta in libro rationũ negatur, tũc si fit approbata per comparationẽ literę factã. secundum formã. l. cõparationes. §. eo. puto, ꝙ faciat plenã fidẽ. Nã authẽ. at si contractus. quę requirit scripturã ad quã, cum depositiõe testiũ: loquitur de apodissa: in libro rationũ nil immutatur. & sic remanet dispositio. l. comparatiões. vt. l. pręcipim⁹. in
b fi. j. de appe. Est ratio: qa facilius posset fabricari falsa vna apodissa, quàm vnus liber rationum. Itẽ: quia apodissa, vt plurimum scribitur pręsente parte: ideo imputet sibi pars, si nõ fecit adhibere solennẽ numerũ testium. quę ratio cessat in libro rationum. ¶ Tertia priuata scriptura est epistola: & ista si quidẽ fiat parte pręsente: & dicitur sibi, dicas idẽ ꝙ in lib. rationũ: de hoc plenè dixi in. d. l. nuda. ¶ Quęro, pone quod produco cõtra te quandã priuatam scripturã, quam dico manu tua scriptam: & ad eam probandam non habeo alias scripturas, ad quas fiat comparatio: videtur quòd non probet: per tex. in. l. C. ibi nõ aliter fieri comparationẽ: ergo ibi dicit, ꝙ etiã ex cõsensu partiũ, nõ põt fieri cõparatio aliter, quàm in leg. Codicis dicatur. In cõtrariũ videtur tex. in aut̃. e. §. si qs igit̃. leg. C. respõdeo, quod ibi loquit̃, quãdo dubitabat̃ de alicui⁹ scriptura, q nõ est, nec haberi põt: vt scribat. Vel si poterat haberi, pars nolebat, quòd scriberet: ne literarũ formã mutaret. & hęc sufficiant circa scripturam priuatam.

a ¶ Quod tenemẽti. adde Bal. ĩ aut̃. sed nouo iure. in. iiij. col. ff. si cer. pe.

b ¶ Cũ quidam. & istã leg. alle. Bart. ĩ extrauag. ad reprimẽ. vers. de plano. ꝙ ex his, q̃ producũtur corã iudice, nõ fit probatio: nisi deñ copia parti. & vide ad hãc le. Guido. de suza. in aut̃. si qs in aliquo. de edendo. & vtrũ semper probetur amisio instrumẽti per iuramẽtũ. vide. l. si qs ex argentarijs. §. pe. de edẽdo. & q̃ icũbãt ꝓbãti, vide Inno. in c. cũ olim. de priuile. & vide Bal. ĩ. l. fi. ĩ fi. de edẽ. et istũ tex. no. alle. Bar. in l. j. ff. si tab. tes. Ad deq; scriptura exẽplata ĩ iudicio faciat fidẽ: licet non reperiatur originale. Pe. de Anc. cõs. xl. & ꝙ dicit Bar. editionẽ fiẽdã nõ esse: cũ qs vult redarguere de falso: nisi subscribat se. intelligit Bald. qñ vellet criminaliter accusare: sed si vellet ciuiliter excipere, nõ requireretur subscriptio. & hoc sequit̃ Paul. de cast.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura semel in iudicio producta, & in actis copiata, facit plenam fidem.*
2 *Instrumẽtũ producens solenniter publicatũ, nõ cogitur prothocolũ exhibere: nisi uelit illud de falso redarguere.*
3 *Et quæ requirantur ad hoc, ut quis cogatur ad exhibendum prothocolum?*
4 *Amißio instrumẽti, & sic casus, probatur iuramẽ. & nu. 8.*
5 *Practica ad hoc, ut quis non poßit amplius producere instrumentum.*
6 *Chartula non producta, non facit fidem.*
7 *Cognosci de falso, quando poßit, & per uiam exceptionis, & per uiam accusationis.*
9 *Sententia lata per instrumenta falsa potest retractari.*

b CVm quidam. ᵇ Hæc est singularis lex. Instrumẽtũ cuius fides est semel approbata, debet iterũ produci. si aduersarius velit redarguere de falso, & si non producatur, pro falso habetur: nisi ille qui semel produxit, se perdidisse solenniter iurauerit. hoc
1 dicit. ¶ Nota, † quòd scriptura semel in iudicio producta, & copiata in actis: facit plenam fidem: licet authenticum non reperiatur: nisi de falso redarguatur. ¶ Nota secundum casum, quod

a ¶ Exhibẽdũ prothocolũ. dixi in.l.si legatarius. Adde Bar.in.l.j.§.editio
nes.in.ij.col.vbi latè de eden.
b ¶ In actis redactũ. adde Pet.de Anc.in cõ.clxxiij.inci.circa primũ du-
biũ.ver.pterea,licet instrumẽtũ.ibi,ꝙ instrm̃ productũ:licet nõ ĩcorpo
ratum,dicitur de actis.qñ aliquis vult eũ redarguere de falso:& satis in
proposito hic,qñ
instrumẽtũ exem-
platũ faciat fidem
vide per Inn.ĩ.c.
quoniã cõtra.ex-
tra de proba.
c ¶ Per iuramẽtũ.
Adde de hoc.vt.s.
e.in.l.apud eos.
d ¶ G.perpetu⁹.ad
de,& vide Inn.ibi
qui dicit,ꝙ taliter
r̃ndẽti succurrere
tur,si satisfecit ad
uersario de suo in
teresse.all.l.de eta-
te.§.si ex cã.ff.de
interro, actio. de
quo per eũdẽ Bar.
& ibi doct.ĩ.l.ij.s.
de edẽ.per Bal.in
repe.l.ij.ff.de iure
iur.& latissimè vi
de ampliationes.
per Fely.in.d.ca.
G.perpetuus.
e ¶ In cõtractibus.
Vide Bar.ĩ.l.Lu-
ci⁹.ff.depo. Idẽ in
d.l.si qs.& qñ pro
bat instrm̃ simula
tiõis.vide ĩ.l.si ex
pcio.si cert.pe.ita
Bal.contra ad vel-
lei.Et qñ instrm̃ di
cat falsum, & quã
do simulatũ: vide
Bal.in.l.si ex cau-
tione.in.j.q.de nõ
nu.pe. & in.l.mul
tũ.in.j.co.j.si qs al
teri, vel sibi. vbi
singu.vide de mõ
pbãdi simulatio-
nẽ:& ꝙ ipe.no.ĩ.l.
ij.de nõ nu. Adde
Bar.ĩ cõ.inci.Pet.
nic.Pau.de ca.ĩ cõ
si.cclxxviij.& cõ.
ccxxviij.cũ seq.et
cõ.cccxxxj.& an-
teriori cõsi.An ex
ceptio simulatiõis
impediat execu-
tionẽ,per Pet.de
anch. cõs.cccl viij.
An.consi.cclxxij.
Bal,cõ.ccxviij.iij.
li.Alex. con.lxiij.
&.cxix.& seq.iij.
lib.Bal. cõs.cxlvj.
v.libr.

POMATES.

f ¶ Qñq; vnum. Et
no.ꝙ cum plures
sint species simula
tiõis,vt colligi po
test ex dictis Bart.
hic,ꝙ volẽs pba-
re cõtractũ simula
tũ, ad hoc possit
obtinere: debet p
bare modũ, & spe
ciẽ simulationis.

2 quando aliquis† producit instrumentum solenni
ter publicatum,non cogitur ad exhibendum pro
a thocolum[a] vel ostendẽdũ,nisi aliquis velit redar
guere de falso ex inspectione prothocoli. ¶ No.
3 tertio.† ꝙ non sufficit,quòd quis dicat se paratũ
redarguere de falso:sed est necesse,ꝙ se inscribat
ad pœnam talionis,antequam aduersarius cogatur
ad exhibẽdum,vel ad exhibitionem eorum,quæ
exhibere non tenetur.quod no.maximè pro his,
qui petunt sibi fieri copiam instrumẽti,cum die
& consule:cum intendãt redarguere illud de fal-
so:vt no.in.l.j.§.editiones.ff.de eden.vt non de-
beat fieri exhibitio:nisi prius inscriptionis pagi
na præcesserit quod no.Glo.tangit hic quædam
alia de quibus non curo,quę per vosmetipsos vi
debitis.

CVm quidam. ¶ Instru-
mentũ cu-
ius fides semel est approbata,non de-
bet iterum produci:nisi parte volen-
te de falso accusare,sed si producens se perdidisse
iurauerit excusatur:& hoc vsque ad sententiã locũ
habet.h.d. ¶ Not.ꝙ quãdo instrumentum semel
productũ in actis exẽplatur, quod illud exẽplũ
b in actis redactum[b] facit fidẽ de cætero:licet origi
nale non producatur,quod intellige si fides eius
est approbata:vt.hic in prin.Intelligo autem fi-
dem approbatam,si datus est terminus parti ad
probandum:& nil sufficienter est probatũ. ¶ Se
cundò no.ꝙ ei,qui dicit se velle accusare de falso
debet exhiberi instrumẽtum dum tamen iuret,
& se inscribat prius,quam exhibeatur: vt hic.quod
multum no.vt si ille cõtra quẽ producitur instru
mentum,petat sibi prothocolũ exhiberi,vel sibi
fieri instrumẽti copiã cum die & consule:quia in
tendit redarguere de falso prothocolũ:vel ex die
& cõsule:ꝙ nõ debeat fieri talis editio:nisi prius
iuret,& se inscribat:vt hic dicitur. Sic intelligas,
quod no.in.l.j.§.editiones.ff.de edendo. ¶ Not.
ꝙ quidam intelligunt hic,ꝙ inscriptio & accusa
tio fiat contra notarium scribẽtem:vt.j.dicam,ex
quo habes,ꝙ si volo accusare notariũ.possum pe
tere instrumẽtum ab alio:quam ab ipso notario:quia
instrumẽtum non potest bene redargui, nisi vi-
4 deatur. ¶ Item not.† quod perditum esse instru-
c mẽtum probatur per iuramẽtũ.[c] & sic casus pro
batur per iuramẽtum,ꝙ est notandum,statim ali
5 qualiter dicã. ¶ No.ex hac leg.† practicã solenẽ,
ꝙ si volo dicere nullum,vel falsum instrumentũ:
sentẽtiã vel præceptũ:quod tu habes contra me,
forte in mei contumaciam:possum petere à iudi
ce ꝙ faciat exhiberi:si quidem dicas te non habe
re,nec vis producere,nec sufficiẽtes rõnes allega-
tas:quare non producas:decętero producere nõ
poteris:casus est hic.in.§.quod si prędictũ Inno.
d ponit,licet nil alleget in.c.G.perpetuus.[d] extra
6 eo.vide tex.istum. ¶ Item† not.ꝙ licet non pro
ducta chartula non faciat fidem:hoc est, intelli-
gendum contra eum,qui iam petijt eam sibi exhi
beri:& exhibita non est,sed cõtra alios remanet
in suo robore:vt hic.&.d.§.ꝙ si prędictum. ¶ Vl
timò not.ꝙ petitio exhibitionis chartulę,nõ po-
test fieri,nisi vsq; ad sententiam. ¶ Oppo.ꝙ non
debeat iterum iurare.l.ij.de iura.calum.dicũt qui
dam,ꝙ hic corrigitur. Tu dic, ꝙ hic loquitur de
7 alio iuramento. ¶ Secũdò opp.& videtur ꝙ† qui
vult dicere falsum,nõ habet necesse se inscribere:
sed possit de falso excipiẽdo cognosci:vt.l.dam⁹
&.l.præbem⁹.j.de fal. Sol.dicũt quidã,hic loqui
tur quando mortuus est principalis delinquens,
falsum committens. Donec enim ille viuit,nõ po
test de falso cognosci:nisi prius ille accusetur cri
minaliter: vt hic.glo.tamen contradicit. Ad leg.
in contrarium allegatas non respondet, & ideo

distingue multum notabiliter secundum Iac.de Are.& Cyn.hic,qui re
citat eum multum solenniter:aut quis vult dicere falsum contra ipsum
criminosum,& potest ciuiliter,vel criminaliter agendo,vel excipien-
do,prout vult:vt.d.l.damus.&.l.fi. Aut contra alium,tamen redunda-
ret in pręiudicium criminosi:& tunc aut criminosus principalis viuit:
& non potest de hoc principaliter ciuiliter cognosci:nisi prius crimi-
nosus accusetur,& conuincatur:vt hic. Aut est mortuus principalis cri
minosus:& tunc secus:vt.l.j.j.vbi causæ fiscales, quæ probat hanc di-
8 stinctionem:vide gl.istam.& eam not. ¶ Opp.ꝙ casus aliter† debet pro
bari,quam per iuramentum:vt.l.si creditor.j.de pig.actio. Sol.gl.nota-
biliter dicit:quandoq; allegat quis casum,circa id,ad quod nõ erat obli
gatus:tunc sufficit iuramentum: vt hic. Quandoq; allegat circa id,ad
quod erat obligatus:tunc non sufficit iuramentum:vt.l.contraria.no-
ta gloss. ¶ Vltimò ad finem opp.j.si ex falsis instrumẽtis.l.j.&.ij. Solu-
tio:quidam dicunt,quòd hic in prima causa de falso discussum fuerat:
& ista est vera in se:& ei aliqualiter applaudit litera,quæ dicit in prin-
9 cipio,fides approbata. Vel dicas,† ꝙ semper post sententiã potest sen-
tentia irritari pretextu falsorum instrumentorum,si aliquis est paratus
probare illa instrumẽta falsa:sed illud,ꝙ in hac lege est dictum, ꝙ pars
debet iurare,& similia non habet locum,nisi vsq; ad sentẽtiam. Nõ sunt
hic alia. Bart.

Plus ualere quod agitur quàm quod simulatè concipitur. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Preualet quod agitur,ubi unum agitur,& aliud per errorem scribitur. Et cum scribi*
tur per fallaciam aliud,quàm agatur,præualet quod agitur.nu.2.
3 *At si unum agatur,& aliud simulatè de partium uolũtate scribatur,utrum præualeat?*
4 *Instrumento quando possit per partes contradici.*
5 *Probatur contra præsumptionem iuris,& de iure, admittitur ex uoluntate utriusque*
partis:& etiam per partis confessionem.nu.6.
7 *Contractum fuisse fictitium,quomodo probabitur?*

e IN contractibus.[e] Gloss.allegat quasdã
concordantias,ex qui
bus percepi talem doctrinam in hac materia. Breuiter
1 dicit. Quandoque agitur† vnum,& aliud scribitur per er
rorem,tunc sine dubio pręualet quod agitur:vt.l.si qs
in fundi vocabulo.de leg.j.&.l.qui quartam.eod.titu.
2 &.l.quoties.de hæredi.insti.j.de testa.l.errore.† Quandoque vnum[f] agi-
f tur,& aliud scribitur,per fallaciam vnius partis:& tunc idẽ,quod plus
3 valet quod agitur:vt.j.eodem.l.fina. Quandoque† vnum agitur, & aliud
scribitur simulatè,de partium voluntate:& tunc aut illud,quod in ve-
ritate agitur nullius est momenti,& non valet quod agitur: nec quod
simulatur:sed ob.excep.s.de condi.ob turp.cau.l.j.&.l.si sub specie.s.
de postu. Aut illud,quod in veritate agitur,erat aliquod in effectu: &
tunc aut illud quod scribitur,fit per modum habilem, ad transferen-
dum vnam obligationem in aliam: & valet illud,quod scribitur magis
quam illud quod in veritate fuit actum:vt.s.si certũ petatur.l.si ex pre-
cio.&.l.si pro mutua. Aut non fit per modum contrahibilem,siue habi
lem ad hoc:& tunc valet plus quod agitur,quam,quod simulatè cõcipitur:
vt per totum hunc titulum.

IN contractibus. Quia breuis est, non sum-
matur:& ideo pro eius de-
claratione,dic:ꝙ quando vnum agitur,& aliud scribitur per
errorem:præualet id,quod agitur sine dubio:vt.l.si quis in
fundi voca.ff.de lega.j.j.de testamen.l.errore.ff.de hæredibus instituen.
l.quoties.circa princip. Quandoque vnum agitur,& aliud scribitur ex
dolo,seu fallacia partis,& tunc ratione illius,quod scribitur, nihil va-
let:sed illud,quod agitur si actum est:vt.j.ead.l.si falsum.l. cum preci-
bus.s.de probationi. Quandoq; vnum agitur,& aliud scribitur de vo-
luntate partium:& tunc valet illud,quod in veritate agitur: nec illud
quod simulatè:vt.l.j.s.de condict.ob turp.cau.de postu.l.si sub specie.
Quandoq; illud,quod in veritate agitur, valere potest: & tunc siqui-
dem aliud scribatur per modum habilem,& ad transferendum vnum
contractum in alium:& tunc illud quod simulatur præualet:& euacua
tur quod in veritate fuit actum:vt.s.si certum petatur.l.si ex precio.&
ff.si certum petatur.l.singularia: Et isto casu opponi non posset exce-
ptio simulationis. Si verò non fit per modum habilem, ad transferen-
dum vnum contractum in subsidium alterius:tunc id,quod agitur prę-
ualet,& loquitur totus iste titulus. ¶ Oppo.j.arbitrium tute.l.finali.
4 † Sol.dicit gloss.ibi speciale:vt dixi in.l.in exercendis.s. titulo.j. Ad-
uerte,quantum est ad materiam.d.l.in exercendis.non est verum,quòd
ibi sit speciale;quia inuẽtarium ita posset reprobari de falso:sicut aliud
instrumentum secundum oẽs:quãtum ad materiam.leg.nostrę. Dicas,ꝙ
si inspicio verba testatoris,intelliguntur:vt iacẽt. Fallit ibi.quia ibi scri
ptura præualet veritati:sed hæc lex voluit aliud,scilicet quod rei veri-
tas hæc est. Illud quod actum est inter partes præualet ei: quod
dictum est,

dictum est:hoc colligitur ex tex.qui dicit in con-
tractibus & in rubrica:tunc ad contrariũ respon-
deo, quandoque instrumentum scribitur de vo-
luntate vnius partis tantum: & contra eum, tunc
a contradici non potest ratione simulationis: [a] vt
leg.contraria.nisi ex magna causa, & præceden-
te protestatione:vt.l.qui in aliena.in fine.ff.de ac
quir.hæredi. ¶ Contra hoc oppo.j.ad velleia.l.
antiquæ.vbi instrumentum agitur inter duos,&
tamen contradici non potest.Glo.dicit falli ibi.
Pe.dicit, ibi loquitur in instrumento publico:
hic tex. debet intelligi in instrumento priuato:
quod non placet:quia de omni instrumento lo-
quitur. Dic ergo, quòd quando aliquis confite-
tur instrumentum publicum scriptum, de sua vo
luntate, non potest venire contra, dicendo non
esse verum:quia ibi est scriptum:vt in contrario.
sed si vult dicere illud esse simulatè conceptum.
de voluntate vtriusq; partis, posset probari con
5 trarium.Nam contra† præsumptionem iuris, &
de iure admittitur probatio ex voluntate vtrius-
que partis:vt dixi in authẽ.sed iã necesse.j.de do.
6 ante nup.& glo.in corpore vnde sumitur. Sed†
præsumptio de qua loquitur.l.antiquæ est iuris,
& de iure: ergo posset probari contrarium per
confessionem partis præcedentẽ, vel subsequen-
tem:non curo:facit.l. generaliter. de non nume.
pecu. Et ideo posset fortè dici, si in instrumento
est scriptum de voluntate partium, ꝙ illam pecu
niam habuit,& recepit:& etiam posito, quod in
veritate non receperit:instrumentum non posset
dici falsum, sed fictitium:non tamen dicat nota-
rius habuit,& recepit, in præsentia mei notarij &
testium:quia illud fortè esset falsum. ¶ Oppo.ff.
de vsufruc.leg.l.si alij. Solu.vt in glo.& tene solu
tionem Ro.glo.ꝙ ibi non constabat contrarium.
¶ Oppo.de omnibus leg.quæ dicunt, quòd res
iudicata habetur pro veritate. Dicit glo.fallit in
illis.leg.& vbi vis sit in sententia:verum est, ꝙ ibi
scriptura præualet veritati:tamen non contradi-
cit huic legi. Hæc enim.lex.loquitur in contra-
ctibus:& idem putarem in sententijs, si sententia
daretur ficta:& hoc ageretur inter partes,& iudi
cem, sententia veritati nõ preiudicaret.ff.de app.
l.si perlusorio. ¶ Quæro qualiter probabitur
7 ista.fictio?† respondeo, si posset probari per te-
stes ascriptos, qui interfuerunt tempore contra-
ctus celebrati:hoc esset multum facile. Sed si tũc
fuerunt adhibiti testes, qui ignorabant id, quod
agebatur inter partes:tunc puto, quod si proba-
retur per testes, quod in præfationibus hoc est
in tractatu habito de contractu fiendo:hic in ve-
ritate agebatur ꝙ esset pign⁹:puta si fieret instru
mentum venditionis coram alijs testibus absque
longo interuallo, probaretur fictitium per illos
testes, qui interfuerunt in tractatu:licet non in
contractu:ff. de pact.l.item quia.§.fi. & de ver-
bo.ob.l.Titia.§.idem respondit.Bar.

ACta. Quando simulatio adhibetur de persona ad personam, præualet veritas simulationi.h.d.Bar.

b EMptione. [b] Contract⁹ emptionis, intelligitur esse fact⁹ causa pignoris:maximè quãdo apponit pactũ de retrouẽdendo.Cy.hic tãgit.Dic vt extra de pig.c.illo.de emp.& vẽd.c.ad nostrã.

EMptione. In simulatione de cõtractu ad cõtractum, præualet veritas.h.d.quæro ad quid est hoc vtile, rñdeo:quia pignore percepto fructus extenuant debitum;vt.j.tit.ij.l.j.quod in emptione non est. Quærunt docto res:vtrum ex eo, ꝙ in cõtractu emptionis, opponitur pactum de retrouendendo, præsumatur cõ tractus pignoris?de hoc habemus duas decretales, extra de pig.c.illo vos.de emp.& vẽ.c.ad nostram.dic vt ibi.Bar.

SI falsum. Instrumentum etiam à subscribente potest dici falsum.h.d.facit.l.iij.j.si quis alteri, vel sibi.& ista lex facit ad questionẽ de eo qui dedit notario existẽti ad banchum quãdã scripturã, nõ vt eã mittat in quaterno: nuncquid teneatur de
falso?& ista lex tenet ꝙ sic.& facit hec lex ad id
c quod dixi in.l.si quis obrepserit [c].s.de falsis.

De commodato. Rubrica.

EA quidem. Nota, ꝙ quãdo quis suscipit periculũ casus fortuiti in se tenet.de quo plenè dicem⁹ in.l.sed & si quis.§. quesitum.ff.si quis cautio.&c.

CVm eum. Opp.in exceptione, reus debet probare.l.ij.&.l.in exceptiõibus.ff.de probat.sed hic reus in excipiẽdo dicit nõ esse finitũ tempus: ergo ipse debet probare. ¶ Hui⁹ timore gl.vacillat. Tu dic.ꝙ q agit actiõe ex cõtractu.debet probare substãtialia cõtract⁹:sed q agit cõmodati, ad hoc, vt pbet cõmodatũ:debet probare rẽ cõmodatã ad vsum, certo tẽpore limitatũ:aliâs nõ esset cõmodatũ, sed pcariũ:vt no.ff.eo.l. si qs in cõmodato.§.sicut.Ideo hoc casu negãs cõmodatũ, debet probare ea, que commodato incũbunt. Bar.

DE restituendis. Qui commodat res causa pignoris:potest agere cõmodati, vt restituantur finito tempore pignoris.h.d.no.Gl.q̃ hic est, q̃ tractat materiã, qua actione debeat agi, quando commodatur res, vt pignoretur,& plenius quam alibi.

PRætextu. Hæc est bona lex: ideo eam tene mẽti perpetuò.&c.

SVMMARIVM.

1 *Res commodata, quando posit retineri prætextu impensarum.*
2 *Actione commodati si petatur quãtitas, an posit cum debito compensari.*

PRætextu. Non eget summa-
rio.Oppo.& vide-
1 tur, quòd† posit retineri:vt.l.in reb⁹.
§.possunt.ff.eodẽ.Sol.ibi pter im-
d pẽsas [d] retinetur:& istam materiã quãdo retentio
ni sit locus:ponunt hic doct.& in.l.si non sortẽ.
§.si centum.ff.de condi.indeb.dic vt ibi. ¶ Quæ
2 rit glo.† quid si actione cõmodati petatur quãti-
tas?vtrum posit cum debito cõpensari?glo.dicit
ꝙ sic:siue actio cõmodati detur ad interesse, siue
ab initio commodata sit quantitas. Et sic intelli-
ge.l.fina.de cõpensa. Vide glo.istam, quæ tenet.
ꝙ quãdo pecunia debetur, vt species;potest com
pensari. Contrariũ notat in.l.cum fundus.§.ser-
uum tuũ imprudẽs.ff.si certũ pet.& ibi dixi.Qua
tenus ad propositum, dico;ꝙ contraria gl.loqui-
tur quando illa species petebatur rei vendica.hic
quando petebatur actione personali. Vltramon-
tani tenent simpliciter contra illam glo.videbi-
tis in.d.l.fi.j.de compensationibus.

De pignoraticia actione. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Fructus extenuant debitum.& nu.3.*
2 *Creditor compensat sibi fructus, quos percipere potuit.*
4 *Creditor, an teneatur fructus conseruare? & uendere tempore caristiæ?*

e QVod ex operis. [e] Redditus, qui percipiunt ex pignore, extenuãt debitũ:& creditor tenet si pign⁹ p eũ deteriore tur.Hoc dicit cũ lege sequenti.
1 ¶ Nota, ꝙ† fructus extenuant debitũ. ¶ Secũdò
2 nota.† ꝙ creditor cõpensat sibi [f] fructus, quos per
f cipere potuit. ¶ Opp.ad† primum, ꝙ fructus nõ
3 compẽsentur.de.l.si conuenerit.ff.eo.Solu.intelli
gunt docto.hic, quando fructus sunt consumpti:
aliâs ipsi fructus essent pignori, sicut ipsum prædiũ:vt.l.j.j.de pactis pigno.&.l.quãuis.j.ĩ quib⁹ cau.pig.tac.contraha. ¶ Sed iuxta hoc moueo

a ¶ Ratione simulationis. Adde quando cõtract⁹ pot dici simulat⁹, p contrahẽtẽ.& vide p Bar.ĩ.l.filios.j. de his, q̃ ĩ frau.cre.& ĩ.l.sicut.§.supuacuũ.qb⁹ mo.pign. vel.hip.per Io.& Alex.de Imo.in.l. nemo põt.ff.de le. j.& p eũdẽ Imo.ĩ. c.ad nostrã.de ẽp.& vẽ,& in.c.cũ cõ tingat.de iureiur.& in dictis locis, etiã quãdo apposi tũ fuisset iuramentum.

b ¶ Emptione.vide q̃ dixi ĩ.l.fi.C. de pac.pigno.

c ¶ L.si quis obrepserit. Adde Alexã. de Imo.ibi:& ĩ cõsi.lxxiiij.iij.volu.& Bar.in cõsil.cxix.inci.Tudertin⁹ & eundẽ Alexã.ĩ cõsi.lxx.& in consil.lxvij.col.ij. eo. volu.

d ¶ Propter ĩpẽsas. Adde, ꝙ qñ cõtra maritũ, vel eius heredes agitur p restitutiõe dotis, nõ potest fieri retentio ptextu expensarũ in re dotali factarũ.l.vnica.§.taceat. ver. sed nec ob ĩpensas.j.de rei vxo.act.& est spãle fauore dotis.secũdũ Ange.in.l.j. ff.sol.ma.

POMATES.

e ¶ Qd' ex operis. vide Alex.consil. cxv.iij.ĩ.j.col.vol. iiij.Imo.cõs.xviij.& ad hanc leg.oĩno videas Alexã. cõsi.primo.vol.ij.

f ¶ Compẽsat sibi fruct⁹. Adde, qd' quãdo mulier, ageret hypotecaria, cõstante matrimonio viro ad inopiã vergẽte, & fruct⁹ pcipiat, ꝙ nõ tenebitur cõpensare:& est in dote speciale cõtra Ra.in.l.si cõstãte.in princ. ff.solu.mat. Itẽ nõ extenuãt sortẽ fruct⁹, quãdo vir cõstãte matrimonio percepit fruct⁹ ex re sibi pignorata pro dote p socerũ. Casus est in.c.salubriter.& ibi Ho.& do.extra de vsur.& p eũdẽ habes alias duas limita.ad istum tex.& ad.l.creditor.seq.

4 dubium.† vtrum creditor teneatur fructus cõser
uare, & vẽdere tẽpore caristię. Breuiter q̃dã sunt
fruct⁹, q̃ debẽt vẽdi primo tpe: q̃a statim corrũpũ
tur: vt poma, & similia. & illa cõseruari nõ debẽt:
vt. ff. vt. in poss. leg. l. is cui. §. q̃ legatorũ. Quidam
sunt q̃ cõseruari pñt: & illi sunt cõseruãdi: vt. d. §.
qui legatorũ. nõ tñ tenet eos cõseruare vltra annũ
vt. l. fi. §. pe. ff. de req. reis. Intra annũ ergo alienet
tpe cõpetẽti ad modũ diligẽtis patrisa. & cũ ĩtra
annũ alienare teneat: vt. d. l. nõ est presumendũ: q̃
ea seruauerit de anno in annũ: & sic fecerit con-
tra id, quod lex vult. argu. ff. pro socio. l. meritò.

a **C**Reditor.[a] Not. text. ibi quos percipere debuit q̃a
probare, q̃ percepit est difficile: sed
probare, q̃ pcipere debuit, est facile:
quia põt dici: q̃ cõi ęstimatione potuisset tãtum
locari, seu lucrari ĩ ãno. Tene mẽti: q̃a vtilia sunt.

PActum. Licet creditor posset vendere pignus ex pa
cto, nõ prohibetur debitor agere con
tra eum, si malè vendidit. Bar.

SI creditor. Quis debeat probare casus fortui
tos glo. ponit hic: & etiam hoc ponit
glo. in. l. si quis ex argentarijs. §. an ve
rò nec hæredi. ff. de eden. & ibi dicemus.

SVMMARIVM.

1 *Creditor debet probare manifestis pbationibus casu rẽ perditam. & nu. 4.*
2 *Culpam probat, qui illam allegat. & nu. 4. & 6.*
3 *Res dicitur amissa, quando facta diligenti inquisitione, recuperari nõ potest.*
5 *Probationes quæ dicantur manifestæ.*
6 *Casus contingens circa personam probatur iuramento.*

SI creditor. Si pignus pereat, absque culpa cre-
ditoris, periculũ est debitoris: h. dicit.
cũ. l. seq. & l. si nulla. & l. pign⁹. ¶ No.
1 quod† creditor debet probare casum. l. rem per-
ditã. ¶ No. q̃ debet probare manifestis pbatio-
nib⁹: et sic nõ staret iuramẽto suo. ¶ No. q̃ proba
ta amissione, debitor debet probare culpã: vt in-
nuit tex. ibi. sed si culpę reus deprehẽdat quasi di
cat, creditor debet deprehẽdi reus culpę à debi-
tore: & sic debitor debet probare culpã. q̃d qua
liter intelligat dicam. j. q̃a in glo. dubitat de hoc.
Pro declarãda lege ista, sunt examinãda duo. Pri
mo. q̃a hic dicit q̃d creditor debet probare se p-
didisse. qualiter pbabit hoc? & de hoc nihil ĩ glos.
¶ Secũdo q̃s debet probare culpã amissiõe pba
2 ta? In glo. sunt opi. finaliter dicit, † quòd q̃ culpã
dicit, illã probet: ita tenet hic. & insti. qb⁹ mo. re
cõtrahi. obligatio. in fine. sed ĩ. l. si q̃s ex argẽtarijs.
§. fi. ff. de edẽdo. videt dicere. q̃ ãte oĩa d3 ille, qui
agit dolũ probare, vel culpã. Posteà re⁹ probare
casum, doc. circa hoc parũ dicũt. Breuiter ante oĩa
3 est sciẽdũ, q̃ res† amissa dicit, quando adhibita di
ligẽti inquisitiõe recuperari nõ põt. facit. ff. de pe
4 ti. hęre. l. deperditũ. ¶ Nunc† ad propositũ, quã-
doque rẽ amissam absq; culpa est cã defensionis:
quandoq; est causa actionis. Primo casũ, aut pro-
batur res nõ peruenisse ad manus eius, qui conue
nitur: & tũc ipse probat rẽ amissam eo ipso, quod
adhibita diligẽti inquisitione eã non reperit: et se
non reperire dicit: nisi per aduersariũ probetur
eius dolus, vel culpa: vt. l. cũ ita. §. species. de lega-
tis. ñ. q̃d no. ff. de proba. l. cũ de lege. & j. de iure
delib. l. fi. §. licẽtia danda. Quãdoq; apparet rem
peruenisse ad manus eius, qui cõuenitur: & tunc
si dicit rem amissam, debet probare indubitanter
Sed aduertẽdũ est, q̃ si ad illã rẽ restituendã tene-
batur iuris obligatione: amissionẽ debet probare
manifestis probationibus: dicã statim. Si verò te-
nebatur iudicis officio, põt per iuramentum pro
bare: vt. s. de fide instr. l. fi. Quę autẽ sunt istæ ma-
nifeste probationes: dicam statim. ¶ Si verò rem
amissam esse, est causa actionis alicuius, ille debet
probare: vt. l. si quis ex argẽtarijs. §. fi. ff. de eden-
5 do. Quęro. quę sunt istę manifestę probatiões? re
spondeo; quidam sunt casus fortuiti multũ patẽ
tes: vt mors: incursus hostiũ, & similia. & tũc non
est dubiũ de probatione. Quidam sunt casus for-
tuiti, q̃ clandestinè occurrũt: vt sunt furta: & istis
nõ est stãdum simplici assertioni conuenti: vt. l. si
nulla. j. e. sed debet probari alijs pręsumptionib⁹:
vt puta: q̃a reperit ostiũ fractũ vel q̃d famul⁹ au-
fugit: et similibus. Ad hæc. l. nõ omnes. §. à barba
ris. ff. de re mili. secũdũ docto. & hęc diceret mani
festa probatio. Manifestũ est em̃, quod ex legiti-
mis præsumptionib⁹ apparet: vt. l. l3. ff. de lega. j.
In eo quod dicit euidens: et. l. si q̃s locuples. ff. de
6 ma. testamẽto. † Quæro, q̃s pbabit culpã? veritas
est ista: quidã sunt casus, qui regulariter non eue-
niũt sine culpa: vt furtũ: vt. l. cũ duobus. §. dãna.
et ibi no. ff. pro socio. Incendium: vt. l. si vendita.
ff. de pe. et cõmo. rei vẽdi. l. iij. de offi. prę. vig. Itẽ
fuga carcerati, & hominũ: q̃ custodiri debuerunt:
vt. l. si à bonę fidei. ff. de rei vẽdic. et in istis casibus
non sufficit cõuẽtũ probare casum: nisi probet il-
lum sine sui culpa accidisse: vt. l. si quis fundũ. §.
Imperator. ff. locati. Intellige enĩ ibi abigeos clã
subripuisse. & ff. de custo. reo. l. pign⁹. et ibi statĩ
dicam Ratio: quia pręsumptio est contra eũ, qui
dictum allegat. Quidam sunt casus, q̃ regulariter
contingũt sine culpa, vt incursus hostiũ, & latro-
num: impetus aquarum, & mors animaliũ: & si-
milia: vt no. in. l. cũ duobus. §. damna. ff. pro socio
& probatur. ff. de reg. iur. l. cõtractus. In istis suffi
cit cõuento probare casum Qui dicit culpã, illã
probet: q̃a psumptio est, q̃ absq; culpa acciderit.
Ita debet intelligi hic cũ glo. hic posita. Prędicta
7 vera, † q̃ñ allegat casus circa res: sed si allegaret ca
sus circa personas: puta impedimentũ infirmita-
tis, vel alterius casus, propter q̃ dico me nõ posse
venire, vel aliud facere: tũc dicit Gul. de Cu. cõsi-
derata qualitate persone, standũ esse iuramẽto suo
vt. l. scire oportet. §. sufficit. de excusa tuto. j. de re
pu. & diuortijs. aut. hodie. Idẽ videt tenere Spec. ĩ
tit. de appel. §. nunc breuiter, vel. quid ergo.

QVæ fortuitis. Creditor non tenetur de casu
nisi sit actũ. ¶ No. q̃d casus fortuit⁹ est
ille, cui resisti nõ põt: vt hic. & l. cõtract⁹ de re. iur.

CReditor. Creditor tenet de culpa adhibita. ĩ. dete
riorando rem pignoratã, & sumptus
recuperat. h. d.

PIgnus. No. hic maiorẽ, quã facit iste tex. in prin. & est in
Barbara. ¶ Itẽ no. q̃d dicit ĩ horreis,
quibus alij solebant vti: pro istis qui
deponũt pecuniam penes cãpsores, penes quos
solet deponi per alios, vt excusentur.

PIgnus. Not. regulam, quod res perit ei, cuius est. Qui al-
legat rem amissam furto, debet proba
re, q̃ culpa eius cesset q̃d apparet hic
dum dicit in horreis, quibus alij solebant publicè
vti. Ratio est: q̃a casus in furto includit in se culpã
regulariter: secus ĩ aggressura latronũ: vt. s. eod. l.
quę fortuitis. dixi in. l. si creditor. s. e.

SVMMARIVM.

1 *Titulus pignoris, non est sufficieus ad præscriptionem.*
2 *Successor uniuersalis, non põt præscribere, quod non poterat defunctus.*
3 *Actio pignoratitia non præscribitur longo tempore.*
4 *Probare obligationem, & rem traditam loco pignoris ad quid sit utile?*
5 *Practica singularis in actione pignoratitia.*
6 *Debitor si agit rei uendicatione contra creditorem, an tũc possit referri quæstio dominij?*

NEc creditores. Titulus pignoris, nõ est
sufficiẽs ad pscriptionẽ, & excep. pigno.
excludit

a ¶ Creditor. istas leges cũ materia limita no. vt p Bart. in. l. diuortio. §. ob donatiões. so. ma. pro q̃bus facit q̃ habet ĩ. l. j. & ñ. j. de pact. pig. Itẽ & secũdã regulã huius. l. limita: nisi dominus dominiũ directũ in pignus accipiat, ab habente vtile. facit tex. ĩ. c. j. extra de feud. & an idẽ iudicãdũ sit in emphyteuta, et vsurario. vide no. per Hostiẽ. in summa de vsur. §. ĩ aliquo. ver. itẽ. Fallit in no. casu. c. j. extra de vsur. in eo. q̃ rẽ suã ab aliquo acceperit cũ, eã aliter recuperare nõ potuerit. Itẽ fallit in marito recipiente rẽ aliquã in pign⁹ pro dote ca. salubriter de vsu. Item fallit in eo, qui in re pignorata laboranda gubernãdo labores, aut operas, adhibet: quia isto casu fruct⁹ cũ laboribus compẽsant, secũdũ Host. in. d. §. in aliquo. versi. iiij. & Io. an. in. c. cõquęstus. de vsur. vide de materia in. c. ad nostrã. de reb⁹ eccle. non alie. Itẽ põt limitari hęc lex nisi iuratum esset de soluẽdo pecuniã creditori: nec in aliquo eũ molestare, per tex. no. in. c. ad nostrã. de iureiur. & q̃ no. Bar. ĩ. l. amplius. ff. rẽ ra. hab. & adde quod no. Imol. in. l. j. §. p seruum. ff. de acquir. poss. Et ad materiam vide, in. c. ad nostrã. de iureiur. & in. c. conquest⁹. & ĩ. c. causam quæ de pigno. & in. c.

ex literis. de iureiurã. Quid autem in vẽditis in societate, an fructus cõputentur in sortẽ? vide Bald. in hanc leg. Et ad istã materiã vide. quę hic dixi post Bald. & quãdo fructus extenuent sorté, vide no. q. Bal. ĩ ru. C. de cõtrahẽ. ẽpt. in. xv. q.

excludit vendicantem iure dominij,& sol.debiti excludit vē
1 dicantem per hypothecam.h.d.¶ No.quòd†titulus pigno-
2 ris,non est sufficiens ad præscriptionem.¶ No.† ꝙ successo-
res vniuersales,non possunt præscribere illud,quod non po
3 terat præscribere defunctus.¶ No.etiam quòd pigno.†actio
non pręscribitur longo tempore:quia est actio personalis:&
hoc pro prima parte.¶ Quęrit gl.qñ nascatur pignoratitia,
& quando posit pręscribi iuri offerendi? dic vt in ea.¶ Ve-
4 nio ad versi.vnde intelligis.Quęro,ad quid est vtile†proba-
re originem rei? dicit gl.Intellige hic originem,scilicet obli-
gationē factam esse:& rem traditā esse loco pignoris.Quod
sufficit ad hoc:quia q semel possedit,præsumitur hodie pos-
sidere.no.vbi dixi ī.l.siue posidetis.s̄.de proba.quia habuit
causam ab actore.Istud dictum,licet sit verum in se:tñ nō con
gruit huic literę:quia pręsupponit tex.pro constanti, quod
aduersarius tenet rē:ergo aduersario tenente precario,si pro-
barem originem rei,hoc est rem obligatam:tamen confiteor
debitum:& sic creditor posidens non haberet necesse pro-
bare,cuius contrarium subdit tex.¶ Alij dicunt,quòd pro-
bare originem rei,sufficit ad hoc quod creditor posidēs non
præscribat:quia habet scientiam alienæ rei.certè hoc est etiā
verum in se:sed huic literę non congruit per rationem,quam
dixi.Alij,& ista opinio ponitur in gl.dicūt,ꝙ hic vēdicatur
res pignoratitia actione:certè nec hoc placet:quia tunc non
haberet necesse creditor probare debitum.Vnde potes eam
legere sic.s.originem rei:hoc est causam:quare res ad te per-
uenit iure dominij.& tunc hęc lex sine scrupulo procedit.
5 Vel si volumus sustinere glo.& habemus vnum †casum sin-
gularem,& no.vt debitor,vel eius hæres, agat pignoratitia,
vel rei vendi.dicens rem fuisse ipsi creditori obligatam,& tra
ditam:nescit tamen pro quanta pecunia:sed paratus est solue
re debitū,quod ostēderit.certè tūc creditor cogetur ad resti-
tutionē rei.Principale est enim,quod probem rem obliga-
tam,& traditā:sed nō pro quanto:quia testes nō recōrdātur:
& secūdum hoc est hic casus no.¶ Circa vltimā partē huius
leg.Quęro,vtrū si agatur rei vendica.contra creditorem,pos
sit referre qōnem dominij? quidā ꝙ nō.glo.ꝙ sic,& bene.dic
vt.ff.cō.ma.l.ita,vt si fur.Vel pone casum,ꝙ dicebat aliquis
se pignorasse fundū,spe futurę numerationis,quo casu debet
creditor probare debitū,hoc est pecuniā numeratam:vt.j.si
pig.conuen.nu.se.non fu.l.j.&.j.de non nume.pecu.l.j.

PIgnoris. Debitor repetit à creditore pignus per hanc actionem.Item creditor non potest pignus occupare sua authoritate,absq; pacto,vel iudice.h.d.¶ No.quod ex pacto licet alicui rem debitoris capere sua authoritate:aliâs nō.videbitis.j.de pign.l.creditores.¶ Op.gl.de damno infecto.l.vtiq;.sol.vt in ea.

a QVominus. [a]Soluto debito, repetitur pignus,non obstāte præscriptione longi temporis.

De exercitoria & institoria actione. Rubrica.

SEruus. Si seruus cōtrahat in negotiatiōe permissa,obligat dominum institoria:aliâs de peculio,vel de in rē verso.¶ Quæro,quomodo probabitur nullam rem mutuam esse acceptā? dic,vt in gl.& plenè ī.l.j.§.j.&.§.nō aūt.&.l.fin.ff.de exercito.

SI mutuam. Præpositus ad vnū actū, obligat dominum, vtili institoria,hoc dicit cum lege sequenti.

Quod cum eo, qui in aliena est potestate. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Pater consentiens contractui filij,quando insolidum obligetur?*
2 *Pater consentiens decurionatui filij,quando obligetur etiam priuato?*
3 *Nomina hæc de peculio:de in rem uerso:quod iussu,& similia : non sunt nomina actionum,sed adiectiones.*

CVm filiusfa. ¶ Pater pro filio tutore non tenetur,nisi de peculio,vel in rē verso:nisi consenserit,vel eū decurionē creari pmiserit.h.d.¶ Op.ff.de tu.l.si filius.so.dicit gl.no.Aut filius datur tutor in testamēto:& pater nō tenet,nisi
de peculio,siue consentiat,siue non:vt in.l.Lucius Titi.Caiū
Seium.ff.de admini.tu.Aut datur à iudice:& pater non con-
1 sentit,& non tenetur insolidum.d.l.si filius. ¶ Not.ꝙ† licet
pater consentiat contractui filij:non per hoc insolidum obli
gatur:vt.ff.quod iussu.l.j.§.j.Breuiter istam materiam ego po
sui in.l.si cum dotem.§.transgrediamur.ff.solu.matri.¶ Quā
tum ad propositum dic,quòd quidam sunt actus,vel contra
ctus,qui pertinent ad nos:tunc consensus, seu voluntas no-
stra,inducit mandatum seu ratihabitionem:vt.l.j.in princip.
ff.manda.&.l.qui patitur.e.titu.Si verò ad nos non pertinet,
tunc si quidem ille,qui consentit poterat cogi consentire, &
se obligare:cum consentit se obligat:vt.l.si filius.de tutel.&.l.
fina.de suspe.tuto,l.si quis inter.§.imper.ff. de excusa.tuto.
Aut non poterat cogi consentire,vel se obligare:& tunc con
sentiendo non obligatur.l.Lucius.ff.de admi.tuto.Ibi enim
erat datus tutor in testamento.& ideo non cogebatur fideiu-
bere:nec pater cogebatur se pro eo obligare.Idem si poterat
cogi consentire:tunc non obligatur:vt.l.cum nō solum.§.ne
2 cessitate.C.de bo.quæ lib.¶ Opp.†& videtur,ꝙ pater,qui
consentit decurionatui,non obligetur priuatis,sed solum rei
publicę:vt.l.j.in fi.de ma.conue.Sol.quando pater non con
sentit decurionatui,obligatur rei publicæ, & obligatur pro
officio:quod ipsi filio datur:dico ea actione, quæ oritur ex
ipso officio:& ex ea administratione,vt hic:non si oriatur ex
aliquo particulari actu,vel delicto cōmisso in officio:vt leg.
3 contraria.¶ Vltimò no.†ex hac leg.ꝙ ista nomina de pecu-
lio:de in rem verso,quod iussu : & similia:non sunt nomina
actionum:sed sunt adiectiones.quod apparet hic, dum dicit
tutelę,vel negociorum.&c. Facit.ff.de pecu.l.iij.§. cui con-
gruit,in princ.&.l.si filius in fin.de in rem verso.de exerci.l.
si tamen plures.§.fi.& de insti.l.cuicunq;.§.nō tamen. Bart.

POMATES.

a ¶ Quominus. Nota faciētē consueta fieri, excusari à culpa. Et videas idē ecōtrà, ꝙ q nō facit cōsueta fieri, incurrit culpā.Ita Aret.cōs.xxxviij.co.ij,& vide Alex.cōsi.ciij. vo.ij.col.ij.& penul.

b ¶ Si quis seruo p mag.gl.& p Cyn.in.l.si creditor.s̄.si tutor vel cur.latè per Bar.post glos.in.l.si pupilli.§.j.de nego.gest.

EIus. ¶ Filius sui iuris effectus, non tenetur ex ante gesto:nisi in quantum facere potest, si paternam hæreditatem non habet.h.d.¶ Quęre in gl.& expone ibi proprij edicti impetratiōe &c.Et per edictum quod cum eo,ꝙ est factum ad interpretationem & limitationem edicti de capi.dimi.id est, per quod actio in filium restituebatur insolidum:quia per mutationem status erat liberatus.¶ Quęrit gl.quomodo intelligat̄ in quantum facere potest:dic vt in ea.Non sunt hic alia.

ETiam. Actio de in rem verso,competit ex eo quod versum est,nec aliter volūtas domini requiritur hoc dicit gloss.Colligit differentiam esse inter iussum,& mandatum : dic vt in ead.

SI ex contractu. Qui contrahit,vt nuncius,nō obligatur hoc dicit.

NVlla res. Filiusfamilias pōt fideiubendo obligari,& patrē obligat de peculio.h.d.Gl.primò notat hic differentiā inter filium familias,& seruum in cōtrahendo.Secundò ponit lecturā,super secūdo respōso.Tu tene primā gl.& no.

SI seruus. No.ex hac leg.& ex eo,ꝙ dicitur in gl.quod qui locat rem tuam te inuito,& ignorante,tibi nō pręiudicat,quin conductorem posis tua authoritate repellere.

SI seruus. Dominus pōt sua authoritate repellere inquilinum:qui cum seruo non habente mandatum contraxerat.tene menti casum istū,pro locationibus factis,ab his qui mādatum non habent:vt posit expelli inquilinus,vel colonus a domino propria authoritate.opp.vt in gl.& tene duas vltimas solutiones.

b EI qui seruo. ¶ Hęc est bona lex. Not.istud:qa notabile de eo qui mutuat factori alterius.de quo per gl.maguā in.l.si pupilli.§.j.ff.de neg.gest.& per Cyn.[b]hic.

SVMMARIVM.

1 *Gestū nomine meo ignorāte eo,cū quo geritur,possum habere ratū,&c.*
Contractu gesto per alium nomine meo,quando teneat .nume.2.

EI qui. Duas partes habet.Prima in seruo secūda in libero.Secunda ibi:alioquin.& ista secunda pars est singularis.Breuiter hoc intendit.Actio de peculio,competit durante potestate:& ea finita intra annū.Itē ex cōtractu liberi neg.gestoris.tenet̄ dñs si in rem suam vertatur,vel ratum habeat.h.d.¶ Ad primam partem opponi.de.l.j.§.annus.ff.quando actio de peculio est

anna.Solu.vt in gloss.¶ Venio ad vltimam partem:& primò quæro,dicitur hic cum libero rem agente &c.de quo loquitur dicit gloss.intellige de procuratore gestore,& tutore,vel curatore.Inquantum dicit de gestore,dicit verum:& est no. & singulare,& ita intelligit gloss.si pupilli.§.j.de nego .gest. Inquantum dicit de procuratore,verum dicit in se; tamē nō congruit literæ quia tunc ratihabitio non requireretur.quod hic dicitur in litera.¶ Opp.s.si tutor, vel curator interue.l, si creditor.& si cer.peta.l.eum qui.Solu,dicit gloss,illa secundum istam:quia non tenetur dominus,nisi in duobus casibus hic expressis:posteà gloss.in fi.soluit aliter.& illa est vera,secūdum Pe.in contrarijs,qui contraxit cum gestore,habuit respectum ad personam gestoris:vt tex.dicit. Tamen de domino nil fuit dictum:nec sic,nec non & tunc tenetur in duobus casibus hic expressis.est no.casus.¶ Oppo.& videtur,quòd dominus possit habere ratum,quod suo nomine non est ge-
1 stum:vt.l.si pupilli.§.sed si ego.ff.de neg.gest.Solu.†dicit gl. nota.licet non fuerit gestum nomine domini à mutuante:fuit tamen gestum ab ipso recipiente:& ideo potest ratum habere.No.tex.& glo.istam.¶ Vltimò glo.remittit ad not.in.l.eū qui.s.si certum peta.sed in.l.eum qui.nil dicit,sed se remittit ad no.in.l.si pupilli.§.j.de neg.gest.sed quia ibi elapso anno
2 non examinaui.Ideo dic,†aut quis contrahit cum tutore,vel curatore:& dic vt.l.post mo.tem.ff.quando ex fac.tuto.Aut quis contrahit cum procuratore,& dic:vt.l.si literas.j.mandati.Quandoq; quis contrahit cum eo,qui nullum habet mādatum,& ista est secunda materia nostræ legis, quo casu dic. Aut quis contrahit cum aliquo pœnitus extraneo,non gerēte negocia alterius:tunc ille ad quem pecunia aduenit,nullo modo tenetur:vt.l.nō aduersus,s.si cer.pet.Aut quis contrahit cum negociorum gestore alicuius sine mandato : & tunc aut contrahit cum eo contemplatione serui tantum:ita quòd non domini:& tunc ipse tenetur,non dominus:vt.s.si tutor vel curator interue,l.si creditor.&.d.l,eum qui.s.si certū peta.& hoc no.in fi.gl.Aut contraxit cum eo,contemplatione domini,ita ꝙ nō gestoris:& tūc videor gerere negocium domini,& ipse dominus tenetur neg.gest. actione.si negocium est gestum vtiliter:vt.l.quæ vtiliter.&.§.sed an vltro.ff.de nego.gest.&,l.si pupilli.§.j.eo.ti.Aut contraxi contemplatiōe vtriusq; & vterq; tenetur.arg.d.l.si pupilli.§.j.Aut contraxi cum gestore cōtemplatione sui:de domino autem nihil agitatum fuit.Tunc dominus regulariter nō tenetur , nisi in duobus casibus hic expressis:& prædicta fortè vera sunt in eo , qui gerit negocia absentis:sed in eo , qui gerit negocia domini , vel scholaris , eo præsente,vel patiente:tunc tenetur dominus institoria:si accepit in eam causam,quam dominus sibi erat solitus committere:vt.l.fi.quòd cum eo.

a ¶ Dominos.Vide bar.& q̃ ibi dixi p eū.in.l.Lucius Ti-ti⁹.ff.de fideius.

b ¶ Literæ.& ꝙ literæ cōmēdatitię nō obligēt.Adde specu.in ti.de cle.peregr.§.j.& glos.in cle.j.de iurepatro. & Bal. in.l.si literas.j.man.Bart.& ibi Alex.in.l.Lucius Ti.ff.de fide.

c ¶ Excepta.de intellectu huius.vide plenè per Imo. post Bart,in.l.stipulatio ista.§.si stipuler.&.§.si quis, de verb.oblig.

d ¶ Mihi donatum, & ibi dixi.in.l,ꝙ mihi donatum.in fi.& Bal.hic contra.in.ij.&.iij,col.

SI ex alio. Filius sui iuris effectus,ex ante gesto vtili contractu:tenetur insolidum,si patris est hæres:aliâs inquantum facere potest.h.d.Bar.

SVMMARIVM.

1 *Pater pro filio insolidum quando teneatur?*
2 *Actio mandati cum actione,quod iussu,quando concurrat?*

1 SI mandator. ¶ Pater† tenetur pro filio insolidum,si mādauit, iussit,vel fideiussit.h.d.¶ Not.tres casus quos in
2 summario dixi,vt gl.dicit.¶ Quæro,†vtrū cōcurrat actio mādati,cū actione quod iussu?gl.hic recitat vno modo:alio modo recitat.ff.quod iussu.l.j.§.j.& ista tene menti.

CVm ancilla. ¶ Ex contractu habito cum serua,nō tenetur dominus,nisi quatenus peculiū est locupletatū.h.d. Vide gl.quę est hic,quę ponit tres casus,in q̄bus actio de peculio datur,inquantū est locupletatū peculium.

DOminum. ¶ Ex cōtractu serui , tenetur dn̄s de peculio,& de in rem verso:& est natiua,& nō datiua.Quod plenè dixi in.l.frater à fratre.ī.j.gl.magna.ff.de cō.ind.& ibi dixi tenēdo,ꝙ sit natiua,nō datiua.cōtra Cyn.hic Bart.

SVMMARIVM

1 *Mandās accipere pecuniā incertā mutuo ,ita obligatur sicut si mandaret de certa.*
2 *Literæ commendatitiæ quando obligent?remißiuè.*
3 *Mandatum generale,quando sufficiat ad actionem,quod iussu?*
4 *Expressè dicitur illud, quod specialiter exprimitur,*

a DOminos. [a] ¶ Ista est bona lex Prim⁹ & vltimus casus sistius leg.notabiles sunt
1 vide gl.sup verbo mētiat.Ex quo no.† si mando tibi de mutuāda pecunia īcerta,ꝙ ita obligeť mādās,sicut si man-
2 daret de pecunia certa.¶ No.secūdò† ꝙ istę literę cōmendatoriæ,nō obligāt:vt hic.Idē habetur in.l.si verò nō remunerandi.§.cū quidam.ff.man.de quo plenè dixi in.l.Lucius.ff. de fideiusso.& no.bene hunc vltimū,& primum casum &c.

DOminos. ¶ Dn̄s obligatur,ꝙ iussu,si specialiter mandauit:secus si gn̄aliter:vel literas cōmendatorias misit tūc tm̄ de pe-
b culio obligatur.h.d.¶ No.ꝙ literæ [b] cōmendatoriæ nō debent trahi ad hoc,quod pecunia mutuetur.l.si verò
3 nō remunerandi.§.cum quidam.ff.man.¶ Secūdò†no.quod generale mandatum nō sufficit ad actionem,ꝙ iussu.d.l.j.§.j. Dicit expone hic spāliter,id est expressim.sufficit tamē si generaliter exprimatur.¶ Opp.cōtra hoc de eo,quod dicitur hac,leg.de procuratore gn̄ali.So.intelligit gn̄ali,de eo,qui liberā nō habet:aliâs secus.Idē si dictū esset per dūm,ꝙ haberet ratū quodcūq; gestū esset:vt.l.j.§.j.ff.quod iussu.Requiritur enim,ꝙ dominus sciat speciē cōtractus:vnde nō est necesse,ꝙ iubeā seruo,quod cōtrahat cū Titio:sed sufficit ꝙ iubeā ei,ꝙ emat:nō dico à quo,& quā rē.Hoc sufficit ad actionē, quod iussu.d.l.j.§.quod iussu.Sed si facerē eū procuratorem generalē oīm bonorū meorū,quātūcunq; haberet liberā:qa nō exprimo speciē cōtractus:nō haberet locum quod iussu. Quod hic etiā probať in institoria,& exercitoria actione, in quibus sed seru⁹ volēte domino cōtrahat tamē cōpetit institoria:& nō quod iussu.qa certa species cōtractus nō esset de mādata.¶ Vltimò tene menti illā expositionē specialiter,id est
4 expressim:qa† expressè dicitur illud,quod specialiter exprimitur.de quo in.l.lucius.ff.de vulg.& pupil.Bar.

Per quas personas nobis acquiritur. Rubri.

1 *Possessio,& dominium,quando quæratur per procuratorem.*

c EXcepta. [c] ¶ Secūdū verā lec.breuiter dicit.Per liberā personā,acquiritur nobis possessio,nō dominiū actu ciuili interueniēte.h.d.¶ Op.& videtur,ꝙ possessio,& dominiū,quęrať per procuratorē: vt.j.de acqui.pos.l.p procuratorē.Hic autē diciť,ꝙ sola possessio quæritur,quare malè.Sol.vt in prima gl.¶ Cōtra hoc op,per pactū leg.cōmissorię,trāsfertur dominiū ipso iure:ergo per pactū procuratoris,quęritur dominiū dn̄o;cuius cōtrariū hic dicitur.Gl.videť dicere,ꝙ hic p procuratorē nō quæritur actio personalis:sed dn̄ium bene trāsfer-
1 tur,sic loquitur cōtrariū.Doct.†nostri dicunt,& bene,quod tūc est verū,ꝙ possessio,& dominium,quæruntur per procuratorē:qn̄ agitur per actū naturalē:vt p traditionē possessionis:secus p actū ciuilē,vt p pactū leg.cōmissorię,vel addictionis in diē:& est secus hic.Et probať hęc distin.ff.de acq.re.do.
d l,ea q̃ ciuiliter.& dixi plenè in.l.qui mihi donatū [d].ff. de do.

2 EXcepta. ¶ Per liberā personā , pōt nobis quæri possessio:& quod causatur ab ea per acquisitionē naturalē:secus si per ciuilem.h.d.secūdū verā lect.¶ Opp.ex pacto leg. cōmissoriæ.tranfertur dominium ipso iure.j.de pactis inter emp.& vēdi.l,cōmissoriæ:sed dominiū pōt quæri per procuratorē:ergo dominus hic potest agere ex isto pacto.Huius timore,dicunt quidā,quòd dominus non pōt agere personali actione:sed bene rei vēdi.¶ Tu dic secundum Moder.ꝙ ista lex declarať p.l.ea,quæ ciuiliter.de acquir.re.do,Nā ea,quæ acquiruntur per actū naturalē,acquirūtur nobis per liberam personā:secus in his quæ acquiruntur per actū ciuilē.Ita hic, quādo domino quæritur per actū naturalē,hoc est per traditionē possessionis:tunc per liberā personam nobis quæritur: vt in princi.huius leg.Sed quādo per actum ciuilē:vt per pactū,leg.cōmissoriæ,nō quæritur nobis:vt in secūdo respōso. ¶ Opp.ff.de vsuris.l.si quis solutioni.§.j.Dicunt quidā,non quæritur directo iure:sed de æquitate.Sed tu dic,quòd regulariter non quæritur.Fallit in casibus,qui ponuntur insti.de inuti.stip.§.si quis alij.Tāgā in.l.multum.j.si quis alte.vel sibi.¶ Quæro:quomodo fuit hic cōceptum? quidā dicunt in personam domini:quod est falsum:vt.l.eū qui.§.si actori.de cōstit.pec.Notatur in.l,stipulatio ista.§.si quis insulā,de ver, obli.dic ergo quod fuit cōceptum in personam procuratoris.¶ Quæro,quæ est differentia inter dominium & obligationem?gl.dicit:quia iura incorporalia sunt ita infixa ossibus quod separari nō possunt.Tu dic quòd ratio est ea,quæ ponitur in.l.ea quæ ciuiliter:de acqui.re.do.Bar.

Cum per

2 CVm per liberam. a Cum per liberam perſonam quæritur nobis actio
principalis: quæritur etiam acceſſoria. h. d.

SI duo vel plures. Hæc lex. dicit breuit. Simplici iuſſui præualet nominatio: ſed
iuſſus ſpecialis præualet nominationi.

Ad Senatuſconſultum Macedonianum. Rubrica.

SI filiusfa. Nota hanc leg. quòd non valet mutuum, ſi ſimpliciter credebat filium familias: niſi ductus iu
ſtis rationibus credat &c.

SVMMARIVM.

1 *Filiusfamilias aſſerens ſe emancipatum à patre, perdit beneficium Macedoniani.*
2 *Punitur quis propter mendacium.*
3 *Credens aſſertioni aduerſarij quando excuſetur.*

SI filiusfamilias. Si filiusfamilias ſe patrẽfamil. dixerit, beneficium Macedo-
1 niani amittit. h. d. ¶ †Not. quòd per hanc leg. ſæpe appo-
nunt notarij in contractibus clauſulam: talis aſſerens ſe
b emancipatum, à tali ſuo patre: & per hoc perdit beneficium b Macedo
2 niani. ¶ Secundo no. †quòd propter mendacium quis punitur. ¶ Quę
rit gl. quomodo poſſũ me oſtendere crediſſe nõ vana ſimplicitate du
ctus? reſpondet eo ipſo, quod contrarium nõ probatur. vide gl. Et no.
3 †tex hoc, ꝙ iuſta cauſa eſt, ſi quis dicat ſe crediſſe aſſertioni aduerſarij.
Ad idem. ff. quando actio de peculio eſt annalis. l. j. §. fi. aliàs eſt. l. ij.
¶ Sed quero qualiter poterit probari contrarium, vt quod ipſe ſciebat ſic non eſſe? dic quod multi modi eſſe poſſunt, inter quos eſt, ſi erat ita coniuncta perſona, quod veriſimiliter ignorare non deberet: vt. l. de tutela. ff. de in integ. reſtit Bart.

SVMMARIVM.

1 *Teſtis, qui deponit ſuper publica uoce, & fama, ſi dicit ſe ſcire: qa ſic dicitur nõ ꝓbat.*

XEnodorus. ¶ Exceptio Senatuſconſulti, ceſſat in quinque caſibus hic expreſsis. h. d.
¶ Quæro: teſtis interrogatus ſi de hoc eſt publica fama &
1 vox: dicit †quod ſic interrogatus, quomodo ſciret: dicit, qꝛ
ſic publicè dicitur: vtrũ probet? hic videtur tex. quod ſic. In contrariũ eſt veritas: quia poteſt publicè dici per vnum. Ergo. ratio iſta nõ probat: vt. l. non nudis. & l. non epiſtolis. s. de probatio. Nõ obſtat hic tex. quia hic ponitur iuris miniſteriũ: vnde ad probandũ illud: quia ſic publicè dicitur: requiritur: ꝙ ea talis eſſet, quæ agebat: quæ contrahebat publicè: vt ſic videatur ab omnibus: vt. ff. eo. l. iij. Barto.

s SI filiusfa. Ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur. hoc dicit.

SI filiusfa. Origo actionis inſpicitur quando mutatione facti, ratio non mutatur. h. dicit. ¶ Opp. glo. de. l. licet. §. ſed ſi filius. & §. ſequen. ff. de pec. gl. non ſoluit: Tu dic, quod hic ex mutatione tituli, non contingit mutatio rationis: ſecus in leg. contraria. ¶ Iſta lex facit ad quæſtionem, ſi ego emerem, & feciſti refutationem de precio: deinde iſtud ſtatim promiſi ex alia cauſa. ꝙ non debeat ſolui, niſi vna gabella.

SI permittente. Voluntas partis tollit exceptionẽ Macedoniani, contra perſonalem, & hypothecariam. h. d. Bart.

SVMMARIVM.

1 *Pater quando teneatur emere libros filio ſtudenti.*

MAcedoniani. In mutuo ad vſus neceſſarios ceſſat macedonianũ: & actio de peculio finita patria poteſtate, eſt annalis actio quod iuſſu ꝑpetua. h. d.
¶ Opp. hęc lex. videt̃ ſibi cõtrariari. In prĩcipio innuit, patrẽ
teneri inſolidũ: in ſecundo reſpõſo ipſum teneri de peculio. Sol. dicit gl.
Aut quis expẽdit pro filio in talem cãm, quam pater habet neceſſe facere: vt emere filio libros, poſtq̃ miſit eũ ad ſtudiũ: & loquit̃ iſtud prin
1 cipiũ. aliàs ſecus: & ita loquitur ſecũdum reſponſum. ¶ No. gl. †quæ in
nuit, quod ex quo pater mittit filium ad ſtudium: pater habet neceſſe emere libros. In cõtrariũ videt̃, ꝙ hoc procedat ex mera voluntate: vt l. quæ pater. ff. fami. erciſ. Puto, quod quędã eſt diſciplina cõis: vt quis addiſcat legere, & ſcribere: & ad iſtud pater tenetur: vt. l. qui filiũ. ff. vbi pup. educ. debe. Quędã eſt diſciplina nõ cõis, vt addiſcat leges, vel alias ſciẽtias: & ad iſtud nõ tenet̃ pater. d. l. quæ pater. Nec obſt. gl. iſta quia intelligo, quod pater habeat neceſſe emere libros, ſtante illa voluntate, ꝙ ſtudeat: cũ ſine libris ſtudere nõ poſsit. Nam ſi vellet mutare voluntatẽ poſſet: dic vt. ff. fami. erciſ. l. ſi filia. §. idem alias. l. ſi vni. Vltimò materiã huius legis declarat glo. in. l: ſed Iulianus. §. quod dicit̃. ff. eodem. Barto.

SVMMARIVM.

1 *Filij appellatione facta à lege uenit nepos, ex interpretatione extenſiua.*

1 SI filius. Hæc exceptio tuetur patrẽ cõuentũ actiõe de peculio. Itẽ appellatio† filij facta à lege porrigitur ad nepotes. hoc dicit. Simile habes in. l. filium habeo. ff. eodem
Et aduerte qa lex dicit porrigit̃. q. d. ꝙ hoc eſt ex interpretatione extẽſiua, non quod comprehẽda
tur ex propria ſignificatione. Dixi. in. l. liberorũ. ff. de ver. ſigni. & ff. de libe. & poſthu. l. gallus. §. j,

SVMMARIVM.

1 *Ratihabitio quòd retrotrahitur: & mandato comparatur.*
2 *Artifex accipiens pecuniam mutuo, in dubio uidetur accipere occaſione ſuæ artis.*
3 *Paterfamilias ſi accipit pecuniam mutuo, qñ in dubio uideatur accepiſſe pro familia nutrienda. & nu. 7. & nu. 8.*
4 *Exceptioni Macedoniani excõmunicationis, uel banni, quòd non poßit renunciari.*
5 *Filius effectus ſui iuris, renunciat exceptioni Macedoniani.*
6 *Scholaris exiſtens in ſtudio ſi accipiat pecuniam, quòd in dubio uideatur expendiſſe cauſa ſtudij.*

SI filiusfa. Ratihabitio ſequẽs, ſicut voluntas pręcedẽs, impedit exceptionẽ macedoniani. Itẽ pręſumit̃ militẽ mutuũ, ꝙ accepit in cã militię accipere. h. d. ¶ †No. ratihabitio
1 nẽ retrotrahi, & mãdato ęqparari. Cõtra de acq. hęre. l. ſi qs mihi bona. §. iuſſum. Sol. breuiter, vt intelligas. leg. in gl. alleg. Qñq; cõſenſus alicuius reqrit̃ certo tpe limitato, et tũc ratihabitio ſequẽs nil operat̃. d. §. iuſſum. & l. obligari. §. tutor. ff. de autho. tu. & l. qd ergo. in prin. ff. de his q no. infa. Qñq; cõſenſus alicuius requirit̃ certus, intra certũ tẽpus: & tũc ratihabitio ſequẽs ſufficit: dũ tamẽ adueniat intra illud tẽpus: vt. d. l. bonorũ. rẽ ratã habe. & l. j. de appel. reci. Qñq; cõſenſus alicuius, requirit̃ nullo tpe limitato. tũc habet locũ. ratihabitionẽ retrotrahi: & mãdato cõparari. de quo ꝑ Dy. in. c. ratihabitio. de reg. iur. in. vj. multa dixi ĩ d. l. bonorũ. rẽ ra. ha. ¶ Quęro: an pater poſsit habere ratũ inuito filio? dic vt in glo. ¶ Venio ad fi.
2 ex quo no. ante, q̃ intrem g. †ꝙ ſi artifex accipit
pecuniã mutuo, in dubio videt̃ accipere cã artis
3 ſuę. ꝙ eſt multũ no. ¶ Itẽ facit paterfa. †accipit pe
cuniã mutuo: poſteà reperit̃ emere frumẽta ꝓ nu
c triẽda familia ſua. quod ĩ dubio c videt̃ recepiſſe
mutuũ, pro illa emptiõe faciẽda. Ad hoc optimè.
4 j. de pig. l. fi. & ibi dicã aliqd. ¶ Quęrit gl. vtrũ †ex
ceptioni Macedoniani poſsit renunciari. & determinat ꝙ non qñ exceptio nõ inducitur principaliter in fauorẽ alicuius: ſed ĩ alicuius odiũ, nõ põt ei renunciari. Et ideo exceptioni excõicationis, vel bãni, renunciari non poſſet: & ſimiliũ. ¶ Item
5 aduerte: †qa gl. loquit̃ multũ obſcurè. Inquit em̃
an ipſe filius poſſet renunciare: nã ipſe idẽ factus ſui iuris renũciare poſſet: vt. l. ij: s. eo. Itẽ & pater eius poteſt renunciare: vt hac. l. & s. l. proxi.

Sinautem miles. In filio militante ceſſat ſenatuſcõſultũ macedonianũ. ¶ Not. hunc finẽ valde: & fa
6 cit †ad hoc in dubio. quod quãdo ſcholaris acce-
d perit pecuniã, videt̃ eã expẽdiſſe d in cauſas ſcho-
7 laſticas neceſſarias. Et ꝑ hoc †poſſum⁹ dicere: ꝙ qñ
pater accepit pecuniam mutuo tempore cariſtiæ quod in dubio pręſumat̃ expẽdiſſe in alimentis
8 ſuę familie, & ſuis. ¶ †Et quod in dubio ſi aliquid
emit pro ſe, vel pro ſuis, intelligat̃ illã pecuniã in illam cauſam expẽdiſſe. argu. optimũ, imo quaſi caſus. j. de pig. l. fi. in princi. &c.

Ad ſenatuſconſultũ Velleianũ. Rub.

MVlieribus. Ad euidentiã totius titu. debes ſcire: ꝙ ſenatuſcõ. Velleianũ habet tria remedia. Vnũ remediũ excluſoriũ, ꝑ ꝙ mulieres intercedẽtes ab obligationibus eximunt̃. Aliud eſt remedium reſtitutoriũ, ꝑ quod muliere ſubducta de medio actio reſtituitur in veterem debitorem. Tertiũ remediũ eſt inſtitutoriũ. ꝑ ꝙ actio inſtituitur de nouo in eũ, q debet eſſe debitor. ꝓ quo mulier obligationẽ ſuſcepit. de prĩo remedio loquunt̃ quaſi oẽs leg. hui⁹ ti. de duob⁹ vltimis fit mẽtio. ĩ. l. ſi pa-

a ¶ Cũ per liberã adde. l. fi. §. fi. ſecũdũ intellectũ Bar. ff. de dona.

b ¶ Beneficiũ Macedoniani. adde Bal. in. l. ij. s. ſi aduer. rẽ iudi. vbi dicit hoc verũ, ſi geſsit ſe ꝓ libero p. x. ann. & refert, & ſequitur Alex. de Imo. ĩ. l. j. §. ſi qs patrẽ. ff. e. titu. in apoſtil. ad Barto.

c ¶ Quod ĩ dubio. Adde Alexan. de Imo. in cõſi. xlvj. circa fi. in. v. volu. Et ꝓ hoc facit: qa qñ res gerit̃ vł act⁹ factus reperit̃, in dubio ꝑſumit̃ factus ſecũdũ cõſuetudinẽ. l. vel vniuerſorũ. ff. de pig. act. & l. ꝙ ſi nolit, §. qa aſſidua. ff. de ędil. edic.

d ¶ Expẽdiſſe. modũ probãdi pecuniã, in talẽ cãm expẽſam: vide q̃ no. Bar. in. l. q̃ ſub cõditione. ff. de cõdi. inſti. & ꝙ ipſe no. ĩ. l. fi. §. & in. C. de iu. deli. & dictum Bar. hic, alle. Bal. in. l. macedoniani. s. e. ꝑ iltũ. §. ꝙ mater nõ ꝑſumit̃ expẽdiſſe pecunias mutuatas ſi merci monijs. & in mercatore, filiofa. ceſſat hoc ſenatuſcõ. ſecũdũ Bal. ibi. & vide Bal. ibi ſi ſtatutũ dicit, ꝙ non poſsit cõtrahi cũ filiofa. niſi ſit mercator. Pone ꝙ mercat̃. & nõ cõtrahit in cauſa mercãtię: & ad Bart. hic adde, quę not. Bart. in. l. ſi prędiũ. j. de pręd. mino. Bar. ĩ l. ſi ventri. §. fi. Ad de qualiter probetur, ꝙ pecunia fuerit expẽſa. in cã, in qua fuit recepta. Pe. de Anch. cõſi. vlti. in quãtũ ĩ apoſtilla ponit̃. de ſtatuto, ꝙ nõ poſsit cõtrahi cũ filiofamili. niſi in cauſa mercantiæ. vide Pet. de Anch. conſilio. ccccj.

ternam & in aliquibus alijs.j.eo.titu.&c.

SVMMARIVM.

1 *Senatuſconſultum Velleianum, habet tria remedia.*
2 *Scientia in contrahente cum muliere, an requiratur?*
3 *Statutum puniens contrahentem cum forenſi, an requirat ſcientiam.*
4 *Velleiano renunciatur.*

MVlieribus. Mulieribus intercedentibus, nõ donã-
1 tibus: ſuccurritur velleiano † h.d. ¶ Ex
hoc prin.cũ duabus gl.hic poſitis no.quinq; mo
dos inrercedendi.vide tex.& gl. ¶ Secũdò no.ꝙ
2 †requiritur ſcientia eius, qui cũ muliere cõtraxit.
op.d.l.vir vxo.circa prin.ff.e.Huius timore, glo.
hic diſtinguit, vide eã.Et in iſtis duobus vltimis.
ſcilicet qñ vterq; ignorat: vel quando mulier ſcit:
et creditor ignorat: intellige ſi creditori põt aliqd
ĩputari: qa magis ſolicitus eſſe debuit.d.l.vir vxo
3 ri.in princ. Et no.materiã † iſtã ad infinita. Dicit
ſtatutũ, ſi qs cõtrahit cũ forenſi: certè debet intel
ligi de eo qui ſcit, vel ſcire debet ſe cõtrahere cum
4 forẽſi.Facit. s.ti.j.l.j. ¶ Querit gl. † vtrũ velleiano
poſsit renuntiari: & determinat quod ſic. dicam
in.l.fi.j.eod.Barto.

FRuſtra. Velleianum non ſubuenit mulieri, q̃ ſe obligat principaliter, vel in effectu.h.d.

SI cum tu ipſe. Mater intercedens pro filio, iuuatur velleiano: ſiue ſe, ſiue res ſuas obliget: pro alio non, cum pecuniã ſoluit ab initio h.d.Gl.opponit & ſoluit.

SVMMARIVM.

1 *Patiens rem ſuam obligari: quando uideatur conſentire.*

SI ſine. Tres caſus ponit. Primò qñ
nõ cõſentit. Secũdò qñ cõſen
tit. Tertiò quãdo decipit. Et breuit̃ hoc
intendit. Si mulier pignori nõ conſentit, iuuatur
ipſo iure: ſi decipit nullo modo. ¶ No.ſecũdũ gl.
ꝙ qui patitur rem ſuã obligari. videtur conſenti
1 re. Contra.ff.de pigno.act.l.Caius. † Dicit gloſſ.
aliud in venditione: aliud in pignore: qa res mea
obligari non põt me inuito: ſed vendi ſic. vnde, in
obligatione cõtradicendo poterã impedire, ſec⁹
in venditione.doc.noſtri hoc reprobant: & dicũt
idẽ eſſe in obligatione.quod in venditione. Nam
ille, qui eſt preſens, & patitur, nõ videt̃ cõſentire.
nec ob.hec lex.quia hic volebat decipere: vt tex.
dicit: & ratio p gl.aſsignata nõ eſt bona: quia ita
põt cõſtitui obligatio in perſonã, ex cõtractu pi-
gnoris, ſuper re aliena: vt.l.tutor. §.contraria. de
pig.actio.ſic in vẽditione.quatenus ad ius reale ĩ
preiudiciũ domini, nõ põt aliquid fieri: neq; per
venditionem, neque per pignus.

SI mater. Si promittatur indemnitas debitori, ceſſat velleianum: ſecus ſi creditori.h.d.

SI ſciens. Velleianum iuuat mulierem, & hæredem eius ab hypothecaria: & venditionem pignoris facit non valere, Bar.

a SI paternam. [a] Hec ẽ bona lex.
No.ex iſto princi
pio, ꝙ licet plures fideiuſſores fideiuben
do ſimpliciter teneantur inſolidum. vt. §.ſi plu-
res inſti.de fideiuſ.l.nõ rectè.j.eo.ti.tamen quan-
do alio modo intercedunt obligationem ſuſcipi
endo in ſe: quilibet tenetur in virilem: niſi aliud
ſit actum.hic eſt caſus hic &c.

SI paternam. Plures ſuſcipiẽ
tes in ſe obliga-
tionẽ alteri⁹, obligãt̃ ĩ viriles: & quate-
n⁹ mulier p velleianũ iuuat̃, eatenus ad
priſtinum debitorem actio reſtituitur.h.d. ¶ Ad
euidentiã eſt ſciendũ, quod velleianũ habet tria
remedia. Excluſoriũ, reſtitutoriũ. & inſtitutoriũ.
hæc lex.dicit de duobus primis. De tertio videbi
tis in.l.ſi vxor. ¶ Opp.ad iſtam.hic innuit, ꝙ iſti
filij tenebant̃ in viriles. Cõtra inſti. de fideiuſſo.
§.ſi plures, j.de fideiuſſo.l.nõ rectè. Sol. & hec eſt
vera ibi quando fideiubent: hic quãdo in ſe obli *
gationem ſuſcipiunt principaliter.Bar.

a ¶ Si paternã. No. gl.ibi Bar. ĩ.l.ſi Titius de fid.& Bar. ĩ.l.nõ rectè. plenè in.l.eãdẽ.in.v.queſtiõe. de duo.reis.

b ¶ Vel potes dicere. Adde: & vide Bart.met.aliter & copioſius loquẽtẽ in.l.j.ff. de conſti. Princip.& in.l.qa tale.ff.ſolu.ma. & vtrobique vide latiſsimè p do. Alexan.& Moder.

QVamuis. Mulier ſoluens per errorem, per velleianũ repetit.hoc dicit.

SI aduerſarius. Mulier prĩcipaliter cõtrahẽs, nõ iuuat̃ velleiano: ſecus ſi pro alio cõtrahẽdo ab initio ſe obligauit. hoc dicit.

c ETiam. Remittere pignora, non eſt intercedere.hoc dicit.

SI foenebris. Quãdo fit interceſsio inſpicit̃ initiũ non euẽtus. ¶ Op.de.l.ſeia.§.fi. ff.eo.Glo.ſoluit multis modis.tene vltimam, quam tenent omnes docto.

MVlierem. Hec exceptio tranſit ad fideiuſſorẽ, & etiã ad mandatorem.h.d.cum leg.ſeq.

SI mulier. Mulier ſubducta de medio, p velleianũ in veterem debitorem actio reſtituitur.h.d.

FOEminis. Mulier intercedẽs, non iuuat̃, ſi decipit hoc dicit.

CVm ad eas. Si mulier n iabitio debitricem ſe conſtituit, velleiano iuuatur.h.d.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium perſonale, trahitur ad hæredes, pro tempore præterito, pro quo eſt facta executio.*

HAEredes. Beneficiũ perſonale
tranſit ad heredes.h.
dicit.Opp.vt.l.in omnibus.de reg.iuris.
Sol.dicit Dicit Dy.in.c. priuilegiũ perſonale.de
regu.iur.in.vj.ꝙ hic perſona nõ eſt cauſa proxi-
b ma priuilegij: ibi ſecus. Vel potes dicere: [b] & me-
1 lius. † priuilegiũ perſonale nõ trãſit ad heredes, p
futuro tẽpore: ſed pro p̃terito, quo facta eſt exe-
cutio tranſit ad heredes: vt dicemus in.l.qa tale.
ff.ſolu.matri. Sed velleia.ab ipſo initio trahit ſe-
cum executionem: vt faciat mulierem tutam: vt
l.ſi vxor.s.eo.meritò tranſit ad heredes.

SI cum pater. Vbi eſt locus exceptioni fictiõis non habet locum velleia.h.d.

SI dotare. ¶ Nota quòd in dote mulier non iuuatur velleiano, hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Mulier quando poßit renunciare iuri hypothecæ.*
2 *Renunciatio facta per mulierem iuri hypothecæ, nõ extenditur ad alias perſonas, & nu.4.*
3 *Mulier agens cõtra tertios poſſeſſores: an excludatur actione cedendarum? & nu.7.*
5 *Mulier ſi renunciauit iuri hypothecarum, & fuit confeſſa, quòd pretium ad eam peruenit: quòd nõ habeat locum hæc lex.*
6 *Conſentire & renunciare, quòd ſit idem.s.nume.1.*

* IVbemus. Mulier põt renũcia
re iuri hypothecarũ:
quia renunciatio nõ extẽdit̃ ad alias res
c vel perſonas [c], q̃ ad eas quib⁹ eſt facta renũciatio.
1 h.d.hec.l.no. ¶ No. † ꝙ mulier põt renũciare iu-
ri hypothecę. Cõtra.ff.eo.l.vir vxori.§.j.Sol.gl.
ibi multipliciter. Tu dic ſecundũ Iac.de Aret, ꝙ
illa eſt vera ſolutio: qa hic renunciauit iuri hypo-
thecarũ.ibi uero nõ renũciauit: ſed marito obligã
d ti, res ſibi obligatas cõſenſit [d]. a ſimili, ſicut mulier
põt propriã rem vẽdere: nõ autẽ vẽdenti cõſenti
re: ita põt iurib⁹ hypothecę renũciare, nõ autẽ ob
2 ligatiõi cõſentire. ¶ Oppo.ꝙ † iſta renũciatio fa-
cta iuri hypothecę preiudicet quo ad oẽs: vt.ff.q.
mo.pig.vel hyp.ſol.l.Paulus.in prin.l. creditor.
§.ſi tecũ.ff.qui po.in pig.hab.Sol.ſpãle eſt in mu
liere.vt ei⁹ renũciatio nõ extendat̃ ad alias perſo
e nas, vt hic vides. ¶ Oppo.qñ mulier [e] agit contra
poſſeſſores

* ¶ Pro concordia. Aduerte, ꝙ Bart. vult in hac.l.iubemus, ꝙ ſi mulier cõſentit alienationi, ſibi preiudicat in iuribus hypothecarum. Contrari⁹ videt̃ ſibi ĩ.l.ij.§.volũtatẽ.in fi.ff. ſolu.mat. Sol.do. Alex.hic, in apoſtil.ꝙ debet ĩtelligi, & declarari hic ſecũdũ determinationẽ.ĩ.d.§. volũtatẽ.vt loquat̃ patre mortuo: ſecus qñ eſſet viuus. & ita intelligat̃ in.d.§.voluntatem.

c ¶ Res, vel perſonas. Adde bonũ tex.ſecũdã vnã le. in.l.ſi actiõe.et ibi Bal. pulchrè.s. de pactis.

d ¶ Conſenſit. De hac leg.ĩtellige in muliere ſui iuris: ſec⁹ ſi eſſet filiafami.qa tũc nõ faceret preiudiciũ patri.nec ſibi, donec fuerit ſui iuris.per id qđ legit̃, et no. in.l.ij.§.qđ ſi ĩ patris.ſol.matri.vbi Imo.& Bar.ĩ.§.volũtatẽ. ea.l. Adde qñ mulier renũciauit hypothecę, & iurauit qualiter ei ſuccurratur. Abb. pulchrè cõſi. viij. li.ij.& an repellat̃ exceptione cedẽdarũ: cũ conſenſit viro alienanti: vide Feder.cõſil.ccxliij. vide etiam Roma. conſil. cxl.

e ¶ Oppo. qñ mulier. Et adde iſtis no.p Bal.in.l.etiã. s.eo.quiquerit.qd in generali renunciatiõe hypothecarũ ſuorũ iurium qa illa ſunt extendẽda ad oẽs cõtra ct⁹, Et ibi etiã querit, an valeat pactũ à muliere dante dotẽ, ꝙ res viri nõ ſint obligatę.et ibi tenet poſt Pe. & Cy.ꝙ in rebus ſpecialiter obligatis, p dote nõ valeat renũciatio: niſi ſeruata forma aut̃.ſiue à me.j.eo. ꝙ limitat̃, niſi ſit oĩm. Ad quod vide eundem Bald. ea.aut̃.ſiue à me,

3 poſſeſſores,†aliarum rerum,hypothecaria cogitur eis cedere actionẽ
perſonalem,et hypothecariã in bonis viri.l.mulier.ff.qui po.in pig.ha.
&.d.l.Paulus.§.j.qui.mo.pig.vel hypo.ſol. Sed iſta mulier, non põt ce
dere:qa in quibuſdam rebus renũciauit:ergo repellitur exceptione ce-
dendarum actionũ.l.Stichũ.§.ſi mãdato.ff.de ſol.So.dicũt doct. ꝙ iſta
exceptione mulier non repellitur:quia ille contra quẽ mulier agit,non
cõtraxit prætextu obligationis mulieris.Iſta opi.probatur in ſimili.ſe
cũdum vnã lec.in.l.ſi ſtipulatus.§.j.de fideiuſ.&.l.ſi Titius & Seia.eo.
a ti.¶ Vltimò ſcias.[a]& perpetuò tene menti,ꝙ† doc.noſtri intelligunt
4 hanc leg.quãdo maritus in alijs rebus remanet ſoluẽdo:ſi aũt nõ rema-
neret ſoluendo talis renunciatio mulieris nõ prẹiudicaret.Ratio:qa qñ
maritus remanet ſoluendo:renunciatio hypothecæ nõ cõtinet donatio
nẽ:vt.s̃.e.l.etiam.ff.quæ in frau.credi.l.ſi pignus.ſed quando marit⁹ nõ
eſſet aliâs ſoluendo,cõtineret donationẽ.Prẹtereà, quãdo maritus non
eſſet aliâs ſoluẽdo,mulier per hãc renũciationẽ eſſet obligata nõ agere.
Nã ex pacto liberatorio quis obligatur ad nõ agendũ:vt.l.vbi pactũ. s̃.
de tranſact.&.l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.& ibi no.ff.de pact.ſed mu-
lier pro viro,nullo modo põt obligari:vt in auť.ſi qua mulier.j.e.ergo ta
lis renunciatio nõ valet.hoc tenet Iac.de Are.in.l.meuia.§.fi. ff.ſol.ma-
tri.& Dy.ff.quæ in frau. cre.l.ſi pignus.& Iac.de bel.in auť.vt immobi
b lia ante nup.do.co.v.¶ Vltimò,ne poſsis[b]errare,intellige iſtã leg. quã
5 do mulier†renũciauit iuri hypothecæ ſimpliciter: ſecus ſi renunciauit
iuri hypothecarũ,& fuit confeſſa,quod preciũ ad eã peruenit:tũc em̃
tanq̃ ſi eſſet ſolutũ,fortè prẹiudicaret quo ad oẽs:vt.l.vir vxori. §.j.ff.
eo.quod tamẽ nõ intelligo verũ ſimpliciter,ſed cũ diſtinctione illa,quã
gl.tãgit,& ego dixi vobis.ff.ſol.mat.l.ij.circa prin.q̃ gl. dicit,an ꝑ ſolu-
tionẽ factã ſoluto matrimõio cõtĩgat liberatio viro.Nõ ſunt alia hic&c.

IVbemus. Mulier poteſt renuntiare iuri hipothecẹ,
quæ renunciatio nõ porrigitur vltra res,
vel perſonas,quibus fuit renunciatũ.h.d.¶ Opp.ff.eo.l.vir v-
xori.§.j.gl.illa multipliciter ſoluit, vna ꝙ ibi conſenſit:hic renũciauit.
6 hæc non eſt vera.quia† conſentire, & renunciare hipothecæ eſt idem:
vt.j.de remiſſ.pig.l.cum te,dicit ergo.Ia.de Are.ibi res obligata obli-
gabatur,& mulier conſenſit.vnde videtur intercedere. hic vendebatur,
vel aliter contrahebatur ſuper ea,ſeu alienabatur . & ideo ſicut mulier
poteſt rem ſuam alienare:& pecuniam pro alio ſoluere:ita poteſt cõſen
tire venditioni,non obligationi ſecundum eum.& in hoc reſident doc.
¶ Secũdò oppo.qui conſentit alienationi.remittit pignus indiſtinctè
quo ad omnes.ff.qui pot.in pig.l.creditor.§.ſi tecum.l.paulus.§.j.ff.q-
bus mod.pig.vel hypo.ſol.Solu. ſpeciale eſt in muliere, vt eius renun-
ciatio non porrigatur vltra perſonas,res,& cõtractus,quib⁹ renũciatũ
eſt:quod eſt no.Tertiò opp.ille qui agit hypothecaria tenetur cedere
actiones priori:vt.l.mulier. qui po.in pig.ha.&.l.paulus.§.j.ff.quibus
mod.pig.vel hypo.ſol.Sed iſta domina,quando agit hypothecaria cõ
tra alios,non poterit cedere iura hypothecarum,quibus renunciauit:et
ſic repelletur exceptione cedendarũ:vt.l. Stichum. §.ſi mandato.ff.de
7 ſo.Sol.dicunt doctores.Contraria†loquuntur,quando ille,qui agit hy
pothecaria,tenetur cedere actiones ſuas priori,quas habet : ſecus ſi eas
perdiderit.vt hic.Non obſtat.§.ſi mandato.quia iſte prior cõuentus nõ
contraxit contẽplatione illius iuris,quod mulier habebat:ideo ſibi im
putari non poteſt,ſi non cedit hypothecam,cui renunciauit : ibi ſecus.
Iſta ſolutio probatur in.l.ſi ſtipulatus, §.j.ff.de fideiuſ. ſecundum vnã
lec.expreſsius.e.ti.in.l.ſi titius. Spec.tangit iſtam queſtionem in titulo
de renuncia.§.primo.& ibi dicit allegando dicta quorundam antiquo-
rum.Aut mulier agit contra aliquem , qui emerat à marito priuſquam
ipſa renunciaret.& tunc obſtat exceptio cedendarum. Aut agit contra
eum,qui emit poſt renunciationem:& videtur emiſſe contemplatione
ipſius mulieris,dicens ſi ipſa euinceret,cedat mihi iura ſua , per quæ re-
cuperabo:ſecus in eo, qui emit,poſtea qui non poteſt habere reſpectũ
ad iura hypothecarum,quibus eſt iam renunciatũ.ar.d.l.ſi.Titius.ff.de
fideiuſ.&.l.ſi ſtipulatus.§.j.ſecũdũ vnã lec.ff. de fideiuſſ. Itẽ aduerten-
dũ:quia doc.intelligunt leg.iſtã, quando in bonis viri ſupereſt tantum,
quod ſufficit ad dotẽ.aliâs iſta renũciatio nõ præiudicaret mulieri. Iſtã
tenet Dy.in.l.ſi pignus.ff.de his , quæ in frau.cred. Idẽ Iac. de Are.in.l.
meuia.§.fi.ff.ſol.mat.Hoc videtur velle gloſſa.s̃.e.l.etiã.in.j.gl.dũ dicit
exceptis his,quæ ſpecialiter pro dote obligãtur. De quo videtur caſus
in auť.ſiue à me.j.eo.quam ſtatim legam. De hoc videtur caſus in auť.ſi
qua mulier.quæ cadit ſuper.l.ſeq.& ibi tangam.

SVMMARIVM.

1 *Res mobilis dotalis,quando poßit alienari? & nu.6.*
2 *Res donata uxori propter nuptias,quòd etiam ſit ei obligata.*
3 *Mulier per donationem propter nuptias,habet actionem in rem.*
4 *Mulier ſi iuri hypothecæ renunciauit,& confeſſa fuerit pecuniam ad eam perueniſſe, an tunc tollatur actio de dote?*
5 *Res inæſtimatæ in dotem datæ,ſi alienantur,quando competat mulieri actio utilis.*

SIue a me. ¶ Opp.de rei vxo.ac.l.j.§.& cum lex.Sol.
quod dicit hic,de ſecundo conſenſu poſt bi
ennium ,quod præiudicat donationi propter nuptias: non
debet intelligi repetitum in dote: quia fundus dotalis nõ po
c teſt alienari:& iſta eſt bona ſolutio. Alij dicunt,[c]quod intelligatur de re
bus ẹſtimatis datis in dotẽ:ꝙ põt eſſe verũ.qñ ma
ritus non eſſet ſoluẽdo:quo caſu dareť vtilis actio
ad illas res:vt.j.de iure dotiũ.in.l.in rebus.Alij ĩ-
telligunt hãc leg.in rebus mobilib⁹.quẹ ſeruãdo
ſeruari poſſunt:& tũc non deberet eſſe in tex. ne
qd ĩmobile alſs ſi hoc habetis in don. ꝓpter nup.
nõ intelligatis hoc repetitũ in dote,& ſecũdũ hãc
vltimã ſolutionẽ,vos habetis hic notare.Et not.
1 †gl.ad illud,ꝙ cõſueuit quẹri:vtrũ res dotalis mo
bilis poſsit alienari:qm̃ lex.iul.nõ loqť niſi de fun
do dotali.& de hoc cõſueui vobis dicere.in.l.j.ff.
ſol.matri.tangiť ꝑ Azo.in ſum.de fun.do.& ꝑ gl.
de rei vxo.act.§.& cũ lex.Veritas eſt iſta,ſecũdũ
iſta iura noua,vt diſtinguamus:aut ſunt res mobi
les,quẹ poſſunt ſeruari,vel nõ:ꝑ hãc auť.& gloſ.
hic poſitã.Idẽ no.in corpore vnde hẹc ſumitur.
d & ibi tenet hoc Iac.de bel.[d]hoc enim verbũ im-
mobile,hic poſitũ.nõ eſt in corpore.&c.

SIue a me. Duas partes habet.Pri
ma loquiť ĩ donatione
propter nuptias:ſecũda in dote.Secun-
da ibi,& multomagis idẽ in dote.¶ Primò quẹro
qũo ſe habeat hẹc auť,ad.l.C.Quidã dicũt adden
do:qdã dicũt corrigẽdo,ꝙ in leg.C.ꝑmittiť,ꝙ qs
renũciet iuri hypothecarũ:hic verò ꝓhibeť ĩ iſto
caſu dona.propter nup.¶ Secũdò op. cũ mulier
habeat actionẽ in rẽ pro donatiõe,nõ põt eſſe ſi-
bi obligata.l.neq; pign⁹.ff.de reg.iur.Sol. ſuſtinẽ
2 do dico ſecũdũ doc.†ꝙ licet ſit mulieris,nõ tñ eſt
eius irreuocabiliter.Põt em̃ redire:ad virũ, ſicut
dos ad mulierẽ vt.l.ſi liberis.j.de do.ãn nup.ergo
põt eſſe nobis obligata:vt.l.ĩ bello.§.ſi qs ſeruũ.
de cap.&.l.ex ſextãte.§.Latin⁹.ff.de exce.rei iu.
¶ Op.diciť hic ſol.ma.dari actionẽ mulieri,cõtra
qa ſoluto matri.donatio propter nuptias reuer-
tiť ad virũ,vel hẹredes ei⁹.d.l.ſi liberis.Sol.intelli
ge ſi pactũ eſſet appoſitũ de lucrãda dote,ſecũdũ
3 gl.¶ Vltimò no.bene ex iſto prin.†ꝙ ꝑ dona. ꝓ
pter nup.habet mulier actionẽ in rẽ,ſicut vir pro
dote:vt.l.doce.s̃.de rei ven. ¶ Not.etiã diligẽter,
ꝙ renunciatio nõ nocet mulieri,qñ nõ ſupereſt vi
ro tm̃,ꝙ ſufficiat ad dotẽ:&ſic intellexi.l.iubem⁹
s̃.eo.Quod ĩtellige,qñ mulier renũciauit ſimpli-
4 citer:ſec⁹ ſi fuerit†cõfeſſa ſe partẽ dotis recepiſſe
tũc em̃ pro ea parte,eſſe facta ſolutio partis,vt.l.
vir vxori.§.j.ff.eo.Hoc tñ nõ intelligo ſimplici-
ter:ſed ſi inueniret aliquis de caſib⁹,in quib⁹ dos
poſſet reſtitui cõſtãte matrimonio:alſs licet pe-
cunia ad mulierẽ perueniret:nõ tollereť actio de
dote.niſi quaten⁹ appareret mulierẽ eſſe locuple
tatã.vt no.in.l.ij.circa prin.ff.ſol.ma.dicã.j.ſi con
ſtan.matri.dos ſolu.fue.l.j.¶ Vnde ad ſecundam
partẽ & opp.de.l.j.§.ſed cũ lex.j.de rei vxo.acti.
ſol.dicũt qdã ꝙ iſte verſic.& multomagis. referť
ad alienationẽ prohibitã,nõ permiſſam.vñ fund⁹
dotalis alienari non poſſet,ſecũdũ formã p̃ceden
5 tis dicti.& iſta eſt bõa.& vera.Alij dicũt,ꝙ † iſta
clauſula loquiť de reb⁹ datis in dotẽ ẹſtimatis:cõ
traria,q̃ prohibẽt alienationẽ rei dotalis,loquun
tur qñ fuit data inẹſtimata.Vide glo.iſtã & nota.
hoc intelligit verũ Iac.de Are.qñ de reb⁹ viri nõ c
põt ſatiſfieri mulieri:& ſic cõpetit ei vtilis actio
pro re alienata:vt.l.in reb⁹.j.de iure do. Ego etiã
puto,ꝙ iſta lec.locũ habeat,qñ res eſſet ẹſtimata,
hoc acto,quod reddať res,vel ẹſtimatio. quo ca-
ſu poterat olim alienari cõſentiẽte muliere:vt.l.ſi
ẹſtimatis.ſol.mat.hodie verò reqrunť ſolẽnitates
6 poſitẹ ĩ hac auť.ſecũdũ iſtã lec.ꝙ no.Alij†verò ĩ-
telligũt iſtã legẽ in reb⁹ mobilib⁹ datis in dotẽ,q̃
ſeruãdo ſeruari poſſunt,ꝙ eſt no.Nã de iure.ff.et
C.ſolũmodo alienatio fundi eſt ꝓhibita:nõ autẽ
alienatio rei mobilis quãtuncũq; ſeruari &c.ſecũ
dũ Azo.in ſum.de fun.do.& gl.tãgit.ĩ.l.j.§.&cũ d
lex.j.de rei vxo.act.probať.j.de iur.do.l.iij.hodie
verò ꝑ hãc auť.res dotales,q̃ ſeruari pñt,nõ poſ-
ſunt alienari,niſi cũ ſolẽnitate hic poſita. de hoc
plenè dicebã ĩ.l.j.ſol.mat.vbi gl.videť dicere ſim
pliciter,ꝙ res dotalis alienari nõ poſsit nõ tñ di-
cit de qua re dotali:huic auť.cõtradicit text. qui
dicit,ſi aliqd immobile &c.Sed certè verbũ illud

a ¶ Vltimò ſcias.Et
ibi vide Bart. in.l.
marit⁹.de intelle-
ctu hui⁹leg.no.ĩ.c.
ꝑuenit.de emp.&
vedi . Hoc modo
intellige hic gl.dũ
modo nõ interue
niat iuramentum:
vt no.in.c.cũ con-
tingat.cũ ſi.de iu-
reiur.& oĩno per
Bar.in.l.fi.ff. eod.
& in proxi. auth.
b ¶ Vltimò ne poſ
ſis.& iſta faciũt ꝙ
licet tradať res ẹſti
mata ĩ dotẽ. ſi alſs
maritus nõ eſt ſol
uẽdo . non poſsit
alienare,ſecũdum
Bal.ĩ.l.miniſter.s̃.
de vſufr.Ad ꝙ vi
de no.ĩ.l. ſi ẹſtima
ris.ſol.ma.& an, et
qũo fit ꝓuiſio, vi
de etiã Bal . hic&
Bal.ĩ.l.pe.ĩ vl.co.
j.q bo.ced.poſ. ad
de,an mulier ſibi
p̃iudicet, qñ p̃ciũ
diciť ad eã ꝑueniſ
ſe,Pau.de ca.cõſi.
ccxix.Bart. cõſil.
cxxiiij.Io.and.in
addi.Spe.in tit.de
ſol.§.j. verſic. ſed
pone vir.
c ¶ Siue à me. Alij
dicũt adde no.ĩ.c.
peruenit.de do.&
iſta limita, niſi ſit
iuramẽtũ ſecũdũ
Bal.in.l.etiã.s̃.eo.
& hic etiã ꝑBal.et
qũo donata res ꝓ
pter nuptias poſ-
ſit alienari. vide ꝑ
Imo.ĩ.c.cũ cõtin-
gat.de iureiuran.
d ¶ Iac.de bel. vide
Bar.ĩ.l. æſtimatis.
& ĩ.l. ſi cõſtãte.ff.
ſo.ma.& not.Bal.
in.l.ex lapidicinis
ff.de iu.do.& Bal.
in.l.j.in prin.C.de
iure dotium.

a ¶ Si mulier. Et ad hāc leg. vide no. per Bal. ī aut. si qua mulier: in fi. j. eo.
b ¶ Tribus testibus. Dicit tamen singulariter Bal. in. l. j. §. eo. quod qa hoc
de consuetudine est, quæ facit valere, & satis est, q tabellio scribat nomina
testiū. Dicit ēt quod de consuetudine est, q sufficiant duo testes,
qđ idē no. ī aut. sed nouo iure. ī fi. si cer. pe. & qđ dixi ī. l. de qb⁹. de leg.

non est in corpore: vt dicit gl. super versi. immobile. & verū dicit, tene menti. Bar.

a **S**I mulier. [a]Mulier, quæ secundò cauit post bienniū: non
iuuat velleiano. h. d. ¶ No. text. ibi nihil
sibi piudicare &c. ¶ Not. text. ibi ad aliud, quod
quæritur, an mulier possit renunciare velleiano.
de quo dicam statim. j. eo. l. fina. Sequitur aut. si
qua mulier. quam bene no. &c.

☞ SUMMARIUM.

1 *Mulier, an uiro cōtrahēte possit hodie renūtiari iure hypoth.?*
2 *Maritus & uxor, si in eodem instrumento se obligent, tanquam duo rei, an ualeat?*
3 *Mulier in instrumēto si cōfiteat pecuniā in sui utilitatē cōuersam: an pbet hoc uerum, & quid si iurauit. & nu. 4.*

SI qua mulier. Quæro primò, quō se ha
beat hęc aut. ad leg. Cod. quędā dice-
bāt, q corrigit totā materiā velleia. sci
licet q mulier sit hodie indistinctè ipso iure tuta
vellei. si peruenit in eius utilitatē effectualiter, te
net glossa. nostra. Et doc. dicebāt cōtrariū: sed ista
aut. corrigit tm, quando cōtrahit cū viro suo, vel
pro eo sese obligat. ¶ Quęro, dicit hic, Crediti in
strumento quō intelligat? Rū. de omni cōtractu:
vt. l. j. ff. si cert. pet. ita sentit gl. nostra in corpore.
1 ¶ Quęro. † dicit hic cōsentiat. vtrū hodie viro cō
trahēte mulier possit renūciari iuri hypothe. hic
videt tex. q nō, & sic erit correcta. l. iubem⁹ indi-
stinctè: q videtur tenere Ia. de Are. si marit⁹ obli
gat res suas, & illi obligationi cōsentiat: & renū-
ciat iuri hypothecarū. Nā p tale pactū, seu renun
ciatione obligat mulier nō petere: qa ēt pacta libe
ratoria habent in se obligationē: vt. ff. de pact. l. si
vnus. §. pactus ne peteret. & l. vbi pactū. de trās.
Sed mulier indistinctè nō pōt obligari pro viro:
ergo &c. Et si vir nō obligaret bona sua, sed mu-
lier renunciaret iuri hypothecarū, valeret: & re-
2 maneret. l. iubem⁹. incorrecta, secūdū eū. ¶ † Quę
ro, maritus & vxor in eodem instrumento obli-
gāt se, tanquam duo rei an valeat? docto. nostri
dicunt, quòd non, per hāc aut. nisi quatenus ap-
pareat pecuniā conuersam in vtilitatem mulieris.
3 ¶ Quæro: vtrum † ad hoc probandum sufficiat
confessio mulieris facta in instrumento, qua con
fitet pecuniam in sui vtilitatem conuersam: pu-
to, quòd nō: quia eadē facilitate hoc cōfiteretur,
qua renunciat. & hoc voluit iste tex. qui dicit ma-
4 nifestè probetur &c. ¶ † Quęro: quid si fuerit iu-
ratum de iure nostro? non valet: vt. l. non dubium
§. de legibus. de iure canoni. secus, vt extra de iure
iur. c. contingat. Hic non sunt alia.

ANtiquæ. Mulier, quæ precium confessa est recepisse in
instrumento publico: vt intercedat: vel
in veritate recepit, velleiano non iuuatur. h. d.

* Pro cōcordia. Aduerte, quod velleiano renūciari nō pōt, p mulieré, cui cōpetit illud beneficiū: ita Bart. in. l. si mulier. ff. ad velleian. Cōtra, videt voluisse in. hac. l. generalit. Tu dic, debet intelligi ī alijs locis secūdum distinctionem, de qua per eū. in hac l. generaliter. Ita videt soluere Panor. ī. c. diligenti. de fo. cōpe. col. iij. q ēt dat aliam sol. an fuerit certiorata, & valet: aliâs nō vel ēt cum iuramēto: vt in. c. cū contingat. de iureiuran. Adde alias limitatiões, de quibus per do. Alex. in. l. sciendū. ff. de verbo. obli. col. x. Itē, q post iuramentum renūciet beneficio noue cōstitutio. quo tuta est ipso iure: vt p Bal. post gl. ī. l. j. ī fi. C. ne vx. pro mar.

c ¶ Generaliter. renunciare velleiano. vtrum mulier possit renunciare velleiāo. vide no. p doct. ī. l. sciendū. de verbo. obli. adde quod dixi post Bart. in. l. fi. §. pen. ff. e. & no. d. Ant. in. c. si diligēti. de fo. cōpe. & Bar. in l. si quis in cōscribendo. in. iiij. col. §. de pac. Adde tū sin. q licet mulier renūciauerit cum iuramento velleiano: nihilominus non intelligitur renunciasse noue cōstitutioni, quę mulierem ipso iure releuat. de quo in aut. vt nul. iudi. §. et illud. Ita no. voluit Barto. in. l. j. ne vxor. pro ma. & de hoc an valeat renunciatio? vide Bald. in. l. j. §. eo. Et an requiratur certioratio. Bal. quod non in. l. si mulier. §. eo. sed. Io. and. in. c. cum causam. de emp. & ven. tenet, quòd requiratur. allega. gloss. in. l. fi. §. pen. ff. e. & ibi per gloss. an præsumatur certioratio. ad quod vide, quod scripsi in. l. ij. j. de rescin. vendi. & prædicta intelligit Io. an. etiam si iurauerit. sed do. Ant. in. d. c. cum contingat. dicit, quòd si interueniat iuramentum, tamen præsumitur certioratio. Vide Barto. in. l. si quis pro eod. in. v. membro de fideiuss. Adde quòd Bald. ferè in omnibus suis consilijs, vbi de hoc loquitur, tenet quòd requiratur certioratio: de quo vide in aut. sacramēta puberū. §. si aduer. vē.
d POMATES. ¶ Ipso iure. vide Panormit. con. xliij. in prin. vo. j. & Bal. cxciij. in. v. parte secundum impressio. Medio. & Sozi. lxviij. in uers. probatur autē. Bar. & seq. col.
e ¶ ff. de minori. p Ang. & Imol. in. l. repudianda. ff. de acqui. hæred.
f ¶ Valet. Adde q cōtra dictū videt tenere Are. in. c. si diligēti. col. j. extra de fo. competen. quem vide per te.

☞ SUMMARIUM.

1 *Casus in quo quis non potest uenire contra contenta in instrumento.*
2 *Confessioni mulieris. in instrumento appositæ, quòd non stetur, nisi instrumentum haberet solennitates, de quibus hic.*
3 *Creditor quando uideatur excludi uelleiano, si mulier excluditur.*

ANtiquæ. Si mulier pro intercessiōe preciū receperit
cessat beneficiū velleia. quo ipsa iuuat: non
autē beneficiū quo creditori actio restituit. h. d. ¶ No. pri-
1 mum casum in quo cessat velleia. † Secūdo not. casum ī quo
quis non pōt venire cōtra cōtēta in instrumēto publico. Hic em est pre
sumptio iuris, & de iure cōtra quā nō admittit probatio in cōtrariū. q
apparet ex tex. qui dicit omnimodo. q. d. nō obstāte aliquo, quare pos-
set in cōtrariū probare: nisi probaret p cōfessionē partis: vt in aut. sed
iam necesse. C. de dona. ante nup. & hoc declaraui tibi. §. plus val. q ag.
l. j. Et quę sit rō in hoc casu. gl. assignat duas rōnes. vide eā, & no. qa pōt
valere ad multa: nō tamē putarē istas rōnes extendēdas vltra casum isti⁹
2 leg. secundū docto. ¶ No. q. si instrumētū nō sit ita solenniter factū: † vt
hic dicit confessioni mulieris nō statur: nisi aliter probetur ipsam rece-
pisse pecuniā. quod est notandū. facit ad ea, quę dixi in aut. si qua mu-
3 lier, §. eo. ¶ † No. q in oībus casibus quibus mulier excludit à velleia. nō
per hoc videt excludi creditor qn habeat remediū velleia. institutoriū.
vel restitutorium: vt hic in versi. sed si minus. Et ideo licet mulier vel-
leia. renūciet. nō tamē videt renūciare creditor. Et ideo sis caut⁹ q si mu
lier pmittit animo nouādi, sicut mulier renūciat vellei. ita & creditor.

Ne autem. ¶ Iste est singularis casus, quē perpetuò tene menti. breuiter dicit. Mulier intercedēdo, ipso iure nō
b obligat: nisi cōtract⁹ ī scriptis celebret, & à trib⁹ testib⁹ [b] subsignet. h. d.

Ne autem. Iste. §. est singularis, & breuiter. h. d. mulier interce
dendo, ipso iure nō obligat: nisi interueniat instru
mētū publicū tribus testibus signatū: quo casu velleia. nō iuuat. ¶ No.
casum mirabilē: qa si mulier ītercederet extra istā solēnitatē, nō teneret
etiā si renūciasset velleiano: qa hoc casu velleianū nō habet locū, nisi iu-
rasset: & hoc de iure cano. vt. c. cū contingat: extra de iureiur. ¶ Vltimò
scias, q pro intellectu istius aut. fuerūt duę opi. inter Bul. & Mar. tene
primam. Barto.

VEterum. Mulier intercedendo pro libertate, non iuuatur velleiano. h. d.

☞ SUMMARIUM.

1 *Casus in quibus cessat uelleianum.*
2 *Mulier quando possit uelleiano renunciare?*
3 *Mulier ea fragilitate. qua inducitur ad obligandum, eadem inducitur ad renuuciandū.*
4 *Mulier renuncians debet certiorari.*

* **G**Eneraliter. Mulier intercedendo p dote, velleia.
1 non iuuat. h. d. ¶ † Quęrit gl. in quib⁹
casibus cessat velleia. gl. ponit sex. & de his ponit versus. ad-
dit glo. duos alios casus. ¶ Quęro circa istā gl. vtrū hoc sit ve
2 rum, † q mulier possit renūciare velleiano [c]? Glo. hic simpliciter tenet q
c sic, per. l. fi. §. pe. ff. eo. & tenēt ita cōiter aduocati. Veritas est ista: aut mu
d lier se obligat p marito: & tūc ipso iure [d] non tenet: vt. §. e. aut. si qua mu
lier. ideo renunciatio velleiani nihil operat. Aut intercedit p alio: & tūc
aut sine scriptis: & sine subscriptione triū testiū: & tūc indistinctè ipso
iure non tenet, & renunciatio velleiani nihil operat, vt. l. antiquę. §. fi. §.
eo. Si verò intercedat in scriptis, & cū solēnitate posita, in. d. l. antiquæ.
tunc dico, aut renūciat velleiano in cā, in qua ipsa necessario obligatur,
& valet renūciatio. vt in aut. matri & auię. aut als renūciat: & tūc si qdē
hęc renūciatio fit in iudicio: & valet: vt. d. l. fi. §. pe. ff. eo. aut fit extra iu-
diciū: & tunc si qdē post bienniū valet: vt. §. e. l. si mulier. in fi. Aut intra
3 bienniū: & nō valet: qa † eadē fragilitate, qua obligat, eadē fragilitate re-
nūciat velleiano: vt. l. si mulier. in prin. §. eo. & l. doli exceptio. ver. diuer
sum. ff. de noua. A simili, sicut dicimus in renūciatione beneficij restitu-
tionis in integrum. vt vidistis not. §. de in integ. resti. l. si intra: & l. iudex
e circunuento. ff. de mino [e]. &c.

GEneraliter. Mulier intercedens pro dote. nō iuuat
velleia. h. d. Quęrit gl. quot sunt casus
in quibus velleianū cessat? dic vt in ea. Inter cęteros casus
glo. ponit vnū, si renunciaret velleiano. Breuiter veritas est
ista. Qñq; mulier intercedit p viro: tunc renūciatio velleia. nil releuat,
quare ipso iure est tuta: vt in aut. si qua mulier. §. eo. l. antiquę, in fi. §. eo.
¶ Aut intercedit p alio, & per publicū instrumētū: & tūc renunciatio
valeret secundū gl. nec auderē dicere cōtrariū ppter consuetudinē. De
f iure tū videt distingui: aut renūciat corā iudice, & valet, [f] vt. l. fi. §. pe. ff.
eo. Aut extra iudiciū: & tūc aut ex interuallo post bieniū, & ualet: vt ī
l. § qua mulier. §. eo. Aut in ipso instrumēto, uel intra bienniū: & tūc re-
nunciatio non ualet: qa ea facilitate, qua intercedit eam renunciat: ut. §.
eod. l. si qua mulier. & l. doli exceptio. uer. diuersum. de nouatio. Facit
q no. in simili. §. de in inte. resti. l. si intra. & ff. de mino. l. si iudex circun-
uento. & hoc in muliere: creditorē autē in quātū uelleia. facit pro eo, q
instituit, uel restituit: puto posse renūciare īdistinctè p clausulā gnalē. l.
4 si qs in cōscribēdo. de pac. Dicit † tū gl. in. l. fi. §. pe. ff. eo. quod intelligit.

quod mulier

a ¶Certiorari. adde, ꝙ quādo interuenit iuramentū, prȩsumitur certiorata. Ita Archi. in c.ij.de iureiur.lib.vj.refert & sequit̄ d.Fran.de Are.in d.c.si diligenti.s.ī alia apostil.deducto.colū.j.de foro compe.

b ¶Si ex cautione. Et circa materiam hui⁹ leg.vide Ange.ī.l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus.de ver.obl. & ꝗ no.Bar. & Imo. in.l.si debitorē. ff. de noua. & quod no.Bal.ī.l.fi.in.vj.co.C.cō.vtri.iud. & Bar.ī.l. post dotē.sol.mat. in ver. ex prȩdictis.

* Aduerte, ꝙ Bart. allegat̄ sibi cōtrarius in hac. l. si ex cautione. Sed pro saluando Bart.dic vt in cōcordantia quā posui in. l.ꝑdia.ff. de acquirē. posses.

c ¶Recepisse pecuniā.an si marit⁹ cōfessus sit dotē, vel mutuū recepisse: hæres eius posit oppōere exce. nō nu.pec.Dic,quòd nō ita dixit gl.sin. ī.l.j.de fal. cau.adie.l. secūdū Bal. in ca.j.de pa.cōstā.in vers.vasall⁹.el.j.& fi. p Bal. in.l. fi.in vl.co.j.eo. & qd' ipse no.in.l. gñaliter.v. q.j.eo. post antiquos. Itē hūc titulū elegantissimis dictis limita, de qbus. vide Lu. Ro. ī.l. si mādato. cū seq.de fidei. Et an locū habeat hȩc exce. in alio cōtractu,quā ī mutuo. Bal. & Cy. Iac.de Aret.ī.l.si ex ꝑcio s.si cert.pet.ꝙ sic. Tu verò vide gl. hic & Bal. ī tertia op.ī.l.gñaliter.et ī pria op.s.eo.&gl. & Bal.ī.l.j.ī cōtractibus.in prin.s.e. & vide. j.eod.§.j. vers.& no.Sed an cōtra instrumentum guarentigiæ possit opponi exceptio nō nu.pec. vide Bal. in addi. Spe.in ti.de exec. seu.et qd' no:Bar.

a quod mulier debet certiorari: [a] qa renūciare non potest ei, quod sibi competere ignorat: vt.l.mater de inoff.test.sed ꝗro,qd si in vno instrumēto fuit certiorata postea in aliis non: an sufficiat ꝓcedens certioratio: videt̄.quòd sic.ar.l.itē veniūt.§.à quo ff.de peti.hȩr.& de vsu.l.si quis stipula.in fi.Bar.

De non numerata pecunia. Rub.

SI pecuniam. Etiā si īcidēter ꝗrit̄,de debito creditori,incūbit onus probādi pecuniā numeratā.h. d. Pria loqt̄ qñ agit̄ pignoratitia, ꝑ debitorē contra creditorē. Secūda loqtur, qñ agit̄ hypothecaria ꝑ creditorē contra debitorē. Secūda ibi:eadēq;.Itē prima subdiuidit̄: quia prima loqtur,quid habet facere actor tā in formādo petitionē,ꝙ̄ in probando. Secunda loquitur qd habet facere reus tam in formando exceptionē, ꝙ̄ etiā in probando. Secunda ibi:nā intentio. Istam leg.habetis de verbo ad verbum.j.si pig.cō.nu.secu.non fue.l.j. ¶Quæro,qua actione agebat̄ hic? dic vt in glo.s.pig.propter rē. ¶Quæro,quid si agatur actio in rē,an possit obiici exceptio dominij?gl.tangit hic:&.s.de pig.act.l.nec creditores. &.ff.commoda.l.ita vt si fur.&c.

SI pecuniam. Siue incidenter, siue principalit̄, quæratur de debito: debet probare pecuniam numeratam creditor. Primò loqtur, quādo agitur pignoratitia contra creditorē. Secūdò quādo creditor agit hypothecaria contra debitorem, vel in rem. Secunda ibi:eadēq;.Itē pria subdiuiditur: quia pria loquitur qualiter debeat formari libellus,& quid sit probandum ex parte rei de pignore incipiente. Secunda ibi: nā intentio. In terminis pone casum in debitore agente pignoratitia: qui debet in libello narrare se promisisse Titio centū, sub spe futuræ numerationis, & numerationem secutam non esse. & se ob hoc pignus tradidisse. quod petit sibi restitui. Et si quæratur, qd debeat probare iste actor: respondetur qd' sufficit, si ꝓbet se pign⁹ tradidisse. h.d. prio.

SVMMARIVM.

1 *Pignoratitia competit ēt habēti exceptionē peremptoriā.*
2 *Actor in libello potest facere mentionem de exceptione aduersarij, & sua replicatione.*

Nam intentio. In quo sic forma casum Instat quærēs, si solum pignus datum probabo: & creditor obtinebit illud, tanquam sibi obligatum. respōdet Imperator, si creditor vult excipere, debet narrare rem sibi obligatam pro certa pecunia: & pecuniam [redacted] esse redditam. & de istis duobus debet probare primum scilicet pecuniam, pro qua pignus fuit transcriptum numeratam esse. Quod si non probet succumberet. h.d. expone ibi, dum dicit intentio.i.exceptio creditoris conuenti: in quo duo intēdit.s. pignus datū pro pecunia. & pecuniā [redacted] redditā. & expone tenebit.i. naturalit̄ habebit effectū ad expellendū agētē. ¶Seqtur secūda ps: & ista ē clara. ¶Not. ꝙ pignoratitia† nō solum habet locū pecunia soluta: sed ēt opposita, quacūq; exceptione pemptoria. Alia notabilia patēt ex summario, & casus ī terminis. ¶Ad leg. istā op. dicit̄ hic, ꝙ agit in rē: sed ille, q agit in rē: debet probare se dñm: vt. l.in rē.ff.de rei vē. Hic dicit̄ contrariū, quare malè. Sol. huius timore hȩc lex. legitur duob⁹ modis. Primo quod agebat̄ pignoratitia: & tūc expōe tex. q dicit, in rē.i. pignoratitia propter rē. Ex qua lect. no. quod mō dixi, quod si qs asserat se habere aliquā exceptionē ꝑemptoriā, habet pignoratitiā: vñ filiusf. & mulier pñt agere pignoratitia, dicēdo se dedisse pignus ꝓpter pecuniā: ad cuius petitionē poterāt se tueri ꝑ Macedonianū, vel Velleia. ¶Secūdo mō legit̄ hic ꝙ agat̄ in rē. Ad cōtrariū respōdebat qdā, quòd hic nō pōt referre quȩstionē dominij: qa habet cām ab actore. Hæc non est vera: vt habuistis no.s.de pig.act.l.nec creditores plenè.ff.cōmo.l. ita vt si fur. Vnde alij dicūt, ꝙ hic creditor nō referebat qōnē de dñio: sed solū de pignore. & ista 2 pōt esse bona. ¶Ex qua no.† ꝙ actor ī libello pōt suo noīe facere mētionē de exceptiōe aduersarij, & replicatione sua: nā secundū hoc dic agebat rei ven. dicēs se dominū, & si creditor opponeret de re pignorata cautionē frustra emissam, qa pecu. numerata nō fuit: & hoc totū ponit̄ in libello, vt in prin. huius leg. dicit̄. ¶Opp. si probat pignus datum: ergo non pōt recuperare, nisi soluat. Respō. gl. probet pignus datū pro pecunia, quā dicit indebitā: quia numerata non fuit. Simile vidistis. in.l. nec creditores.s.de pigno.actio.

MInorem. Exceptio nō numeratȩ pecuniȩ, pōt obiici in toto, vel in parte. h.d. ¶Op. hic innuit, ꝙ ille q excipit, probet non numeratam pecuniam: Contra.j.eo.l.proxi.&.l.asseueratio. Sol. vt in glos. & tene illam quod hoc probatur eo ipso, ꝙ non probatur contrarium.

MInorem. Exceptio nō numeratȩ pecu. pōt opponi ēt pro parte. ¶Opp. hic innuit, ꝙ ille, qui dicit nō numeratā pecuniā, debet probare. cōtra j.l.ꝓxi. Sol. dicūt qdā, ibi negabat̄ totū: hic pars: vnde rōne partis prȩsumit̄ totū debitū: nisi contrariū probet̄. facit.ff.de proba.l.cū de indebito. Ista nō est verá, vt dicā in.l.cū fidē. al's fideicō.j.eo. sed posito, ꝙ sit vera qualiter probabit̄ ista negatiua? dicit gl. per confessionē: itē per numerationes diuersis tēporibus factas, Ista duo intellige cōiunctim. Primò oportet. ꝙ actor confiteat̄ ipsum non numerasse pecuniam verbis: probet re⁹ per testes, ꝙ prima vice fuit tantū. Secūda tantū: & sic non ascendebat totā summā. Aduerte ad illud quod glo. dicit per confessiones. & not. ad illud, quod dicā.j.l.proxi. Alia solu. est, ꝙ hic probat nō numeratā eo ipso, ꝙ non probat̄ contrariū: vt sit idem iuris de parte, ꝙ de toto.l.quȩ de tota.de rei vendi. & ista est vera. Bar.

SVMMARIVM.

1 *Instrumento, qñ probetur pecuniam fuisse numeratam.*
2 *Verba ista: non spe futuræ numerationis, non impediunt exceptionem non nume.pecu.*
3 *Instrumēto in scriptis confecto, si quis cōfitetur se recepisse pecuniā, ꝙ etiā poterit opponere exceptionē nō nu.pecu.*
4 *Exceptioni nō numeratæ pecuniæ: an possit quis renūciare?*
5 *Obligatione contracta literis, intra bienniū non est nata ciuilis obligatio: tamen præsumitur nata. & nu.6.*
7 *Fragilitas debitoris est tanta ut faciat instrumentum debitori, qualiter uult.*
8 *Pactum legis commisso. in pignoribus ab initio nō ualet: ex postfacto si fiat, ualet.*
9 *Verba habuit: & recepit: referuntur ad tempus celebrati contractus.*
10 *Aduocati tenent opinio. glos.*
11 *Pecuniam non fuisse numeratam, quomodo probabitur.*

b * SI ex cautione. [b] Hȩc lex consueuit esse clauis toti⁹ materiȩ. & ideo intēdo vobis illam bene legere. ¶Si cōtra creditorē agentē opponat̄ exceptio nō numeratȩ pecuniȩ: creditor debet numerationē probare: aliâs reus absoluit̄. h.d. ¶Op. de.l.in cōtractibus.j.eo. Solu. intellige hāc leg. secundū illā.s. ꝙ intra bienniū obiiciat̄ ex
1 ceptio. ¶Secūdò op. à diuisione.† aut tu intelligis hāc leg. in instrumēto publico: & tūc numeratio videt̄ ꝓbata ꝑ illud: qa ei stat̄, donec ꝓbet̄ cōtrariū, vt.s.de proba.l.cū ꝑcib⁹.&.s.ti.j.l.antiquȩ.in prin. Aut intelligis de priuato: & tūc aut īstrumētū priuatū nō est subscriptū à testib⁹, & nullā facit fidē: vñ nō est opus exceptiōe nō numeratȩ pecuniȩ, vt.s.de ꝓba.l.instrā. Aut est subscriptum et approbatū: et tūc est idē, ꝙ ī publico: vt.l.scripturas.j.q po.in pig.hab. ¶Quid dicem⁹? Sol. dico, ꝙ hoc pōt intelligi in instrumento publico. Dicit gl. in quo cōtinet̄, ꝙ talis confessus est se re
c cepisse pecuniā [c] nō aūt dicit ꝙ recepit: & ideo ꝑ

& Bald.in.l.si sub specie.s.de postu. & meli⁹ Bal.ī.l. si ob cām.C. de execu.rei iud.& ī.l.in cōtractib⁹.ī prin. j.eo.& ibi etiā, qd si factū fuit prȩceptū inconfessum. Bal.in.l.pecu.j.de sol. Et libellum in hac materia vide ꝑ Bal.in.l.j. C. de cōdic.ob tur.cau. vbi dicit duo debere narrari.s.pecuniā nō numeratam,& cōfessionē factam,sub spe futurȩ numerationis.& caue. quod quando prȩcessit stipulatio,et ex ea agit̄ iure cōi, non copetit exceptio nō num.pecu.sed excep.in factū. l. cū vltra.& ibi baldus.j.eo.& Barto. in.l.ij.§.fi.si cert. petatur.

¶ Tu aduerte. Itē
vide Bar. in. l. ꝓdia a
ff. de acquirē. pos.
q videt̃ dicere con
tra ista. & qđ no.
Bal. ī. l. si absentis.
in. iiij. q. si cer. pet.
Bal. hic. in. iij. q. &
ad not. hic p Bart.
vide per eundē. ī
l. si non singuli. &
Bal. per illam glo.
in. l. si ex precio. s̈.
si cer. pe. & quod
not. in. l. si ex plu-
ribus. cum glo. de
solu. ideo dicit In
no. in. c. fraternita-
tis: circa princ. de
frig. & malefi. qđ
non debet depo-
nere tm̄ in instru-
to. & quod vidit,
& nouit. & dicit
Bal. in aut. sed no-
uo iure. s̈. si ce. pe.
quod ille, q confi
tetur instrumētū
per visum, & audi
tū: & dicit Bald. p
gl. j. ibi ī. l. fi. C. de
cōdic. ex leg. qđ
si notarius non vi-
dit pecuniā inter-
uenire, nō tñ tenet̃
dicere talis fuit cō
fess⁹ sub spe futu-
rę numeratiōis: qa 2
solū debet pōere
verba cōtrahētiū
nō mētē. Et adde,
quod dixi secūdū
Inn. in. d. c. frater-
nitatis. vide late p
Bal. in rub. C. de fi
de instr. ī. v. & vj. 3
co. qd si notari⁹ di
cit: talis fuit cōfes b
sus habuisse à Ti-
tio numerāte. uide
Bal. in. l. j. C. de cō
fess. Adde Bal. cō
si. cclxxviij. lib. ij.
b ¶ Celebret̃ in scri 4
ptis. Et adde qđ c
Lu. in. l. si mādato
de fideiu. tenet cū
Guid. contra Bar.
Vtrū aūt distictio
de qua hic p gl. ha
beat locū in priua
ta scriptura? uide
gl. in. l. si nō singu 5
li. s̈. si cer. pe. gl. &
Bar. ī. l. si ex pcio.
eod. ti. et hic adde
Imo. in. l. j. §. si qs
ita. & in. l. si ita sti
pulat⁹. §. Chryso-
gonus. de uer. ob.
& Bar. hic in. x. q.
alias col.
c ¶ Renunciari ex-
ceptioni. Adde, q d
no. per Moder. in
sti. de act. §. fuerat
sed an posit tolli
p statutum: uide 6
Bal. hic in fin. &
per Bald. in. l. iu

instrumētū tale, nō ꝓbatur numeratio: sed cōfes-
sio, quod satis placet, & ē verū. Tu aduertes,ª qđ
verba instrumēti, in quo cōtinet̃ pecuniā nume-
ratā esse, debet hoc iportare de necessitate: aliâs
nō ꝓbaret̃ hoc. cū ꝓbatio debeat de necessitate
cōcludere: vt. l. neq; natales. s̈. de ꝓb. & l. nō nu-
dis. & ibi no. j. vñ cog. l. nō hoc. Si ergo notari⁹ di
cit. Titi⁹ fuit cōfessus se habuisse, & recepisse de-
cē, q̄ in veritate habuit, & recepit in p̄sentia mei
notarij: et testiū: & tūc istrumentū cōcludit de ne
cessitate. Sed si dicat notari⁹ sic. Titi⁹ fuit cōfess⁹
habuisse & recepisse cētū, q̄ habuit, & recepit, nec
addit̃ in p̄sentia mei notarij & testiū, tūc hoc istru
mentū de necessitate nō cōcluderet numerationē.
Nā totū illud pōt esse de cōfessione partis, q̄ dicit
cōfiteor me habuisse: & recepisse cētū, q̄ habui et
recepi. Notari⁹ hoc scribens scripsit in tertia per-
sona illud, quod ipse dixit in pria p̄sona: & sic no
tari⁹ nō testificat̃ de numeratione, sed de cōfessio
ne illi⁹. Sed si instrumētū diceret sic, ꝙ fuit cōfes-
sus se habuisse, & recepisse decē, & habuit & rece
pit in p̄sentia mei notarij, et testiū infrascriptorū.
Tūc illud instrumētū de necessitate numerationē
cōcludit. nec illa verba possunt referri ad ptis cō
fessionē. Nam si debitor diceret. Cōfiteor me ha-
buisse, & recepisse: et habui et recepi. Notarius
deberet dicere: fuit cōfessus se habuisse, & recepis
se. & dixit qđ habuit et recepit: aliâs illud habuit
& recepit, nō pōt referri ad istud pticipiū cōfess⁹
secūdū naturā recti sermōis, & grammaticæ: vt. l.
Plauti⁹. ff. de au. & ar. l. Itē pōt intelligi hęc lex in
instrumēto priuato. tūc siue in eo dicat̃, qđ fuit cō
fess⁹ se habuisse, & recepisse, seu ī eo dicat̃, ꝙ ha-
buit & recepit pōt obijci exceptio nō nūeratę pe
cunię: qa totū illud ē cōfessio partis: & nō ē testifi
catio alteri⁹, Istud videt̃ hic sentire gl. et. l. si nō sin
guli. si cer. pe. & j. de dote cau. nō nu. l. fi. in prin.
2 ¶ Et p hoc dico, † si ī instrumēto cōtinet̃ talis, nō
spe futurę numerationis, fuit confess⁹ etc. quod p
illa verba nō impedit̃ opponere exceptionē nō
numeratæ pecuniæ. Nā verba q̄cūq; proferātur
ab ipso debitore, tpe contractus: nō habēt eū im-
pedire: vt patet ex prędictis. Vt ergo īpediret̃ di
cta exceptio, esset necesse, quod apparet, ꝙ fue-
rit alia cā propt̃quā ipe fuit cōfess⁹: vt videbitis. j.
3 eo. l. gñalit̃. ¶ Quero: † vtrū ad hoc, vt habeat locū
exceptio nō numeratę pecunię, sit necesse, ꝙ cele
b bret̃ i scriptis ᵇinstrumētū. gl. videt̃ velle, ꝙ sic. s̈.
si ce. pe. l. si nō singuli. ff. si ce. pe. l. q pecuniā. et ibi
p Gul. Cōtrariū videt̃ velle, s̈. de test. aut̃. rogati. et
istā puto verā. Quocūq; ergo mō qs cōfiteatur, si-
ue ī scriptis, siue sine scriptis. habet hęc exceptio
locū: vt. j. e. l. cū vltra. Et sic intelligat̃ et. l. in cōtra
4 ctib⁹. j. eo. ¶ Redeo ad gl. & q̄ro, † vtrū posit re-
c nūciari exceptioni ᶜnō numeratę pecuniæ? Gl. di-
cit ꝙ sic, quātū ad hoc, quod p oppositionē dictę
exceptionis: nō grauabitur actor in onere probā
di: sed si vult re⁹ in se subire on⁹ probādi pecuniā
non esse numeratā, pōt opponere exceptionē do
li: vel in factum; sicut dicimus post bienniū: vt. s̈.
de condi. ob tur. cau. l. j. & j. eo. l. in cōtractibus.
D. Nic. de Mata. disputauit istā q̄ōnem: & int̃ cæ
5 tera dicit ipse: quādoq; obligatio † est contracta
literis: & tunc intra biennium non est nata ciuilis
obligatio: secūdū opi. glos. nostrorū: & habuistis
no. in. l. cū quis. s̈. de iur. et fa. ign. ergo nō est nata
actio: quæ oritur ex obligatione ciuili, & naturali
vt inst. de obl. in prin. l. licet. §. ea obligatio. ff. de
procu. Si aūt actio non est nata: renunciatio ista
non est modus inducendæ obligationis: vel pro-
ducēdæ actionis: ergo talis renunciatio nihil ope
ratur. Idē si obligatio esset contracta verbis: per
stipulationē. ar. j. eo, l. cū vltra. Sed si aliquis age-
d retᵈ ex obligatione cōtracta re, per numerationē:
& ad eam probandā induceret confessionē: tunc
ista renunciatio posset aliquid operari secūdum
gl. ita dicit do. Ni. Hæc opi. nō placet: qa licet in-
6 tra bieniuin nō sit nata ciuilis: in veritate † tamen
nata præsumitur: donec opponatur exceptio: iō
hęc lex. reqrit: ꝙ opponatur exceptio: vt inst. de

excep. per totū. si enim actio nō esset nata. exce-
ptiōi nō esset loc⁹: & ideo puto secūdū ꝙ doc. no
e stri, dicūt: ꝙ huic exceptiōi nō posit renūciariᵉ.
eadē eñ fragilitate. qua inducitur ad promitten-
dū, eadē fragilitate inducitur ad renunciandum.
7 Tanta † est eñ fragilitas debitoris quęreti pecu-
niam, vt faciat instrumentum creditori, qualiter
vult: ergo & c. ar. l. si mulier. s̈. tit. j. & l. doli exce-
ptio. §. diuersum. de noua. Ad idē facit. j. de pac.
pig. l. fi. Nō ob. j. l. pxi. qa ibi ex postfacto videt̃
approbare cōtractū. & renūciare exceptiōi. sed ī
8 ipso cōtractu nō posset: vt dixi. Simile † videm⁹ ī
pacto leg. cōmissorię, in pignorib⁹, ꝙ ab ipso ini
tio nō valet: sed valet si fieret ex postfacto: vt. l. ti
ti⁹. ff. de pig. act. & dixi plenè in. l. q̄uis. aliâs inci
pit. l. callipodius. ff. de sol. ¶ Quero, & reuoco in
dubium: vtrum renunciando huic exceptioni, &
iurando, sibi præiudicet? & dicam vobis. j. eodē.
l. fina. & c.

SI ex cautione. Si opponi
tur exce-
ptio nō nume, pecu. creditor debet ꝓ
bare numeratā. h. d. ¶ Opp. j. eod. l. in
contractibus. Sol. intellige hic intra biennium, vt
ibi. ¶ Secundò oppo. j. eo. l. generaliter. Sol. intel
ligas hic promissionem factam ex causa mutui,
aliâs sec⁹ vt in. l. cōtraria. et. l. dicem⁹. ¶ Tertiò op
po. à diuisione. Aut eñ hic loquimur de cautiōe
emissa, per scripturam priuatam, & nō nocet: qa
fidē nō facit: vt. l. instrumēta. s̈. de proba. Aut loq
mur de publica: & ei omnino stādum est: vt. s̈. ti.
j. l. antiquę. in princi. & j. arbi. tut. l. fi. huius timo
re dicit glo. ꝙ pōt loqui de scriptura, tam priua-
ta, quā publica. ¶ Primò examino de publica. &
dicit gl. quod hic continebatur, quòd debitor cō
fitebatur se recepisse: secus si diceret, quòd eā re-
cepit: tūc contrariū probari nō posset: & esset ꝓ
bata intētio aduersarij, per instrumentum tamen
notarius nō debet ponere hoc in instrumēto, nisi
pecunia sit pręsens. ita dicic gl. quam not. Exami
nemus istud, ad cuius declarationem debes scire:
ꝙ probatio debet de necessitate cōcludere. vt. l.
non nudis. & l. neq; natales. s̈. de ꝓba. vnde si in-
strumentū diceret, si cōfessus fuit se habuisse cētū
quę habuit, & recepit. Istud nō probat de necessi
tate: nā pōt esse ꝙ omnia ista sunt verba partis cō
fitentis. quę dicit, confiteor me habuisse, & rece-
pisse cētum quę habui. & illa verba q̄ dicta sunt
per partē in prima persona, scribātur per nota-
riū in tertia, sed puto si adijceret, q̄ habuit, & re-
cepit ī pręsentia mei notarij & testiū: certè adhuc
nō videt̃ cōcludere de necessitate: quia illa verba
in p̄sentia mei notarij, possunt venire ad determi
nationē illius participij cōfessus: & ideo tuti⁹ est
quod opponatur copula, & dicat fuit cōfessus se
habuisse & recepisse. & verè habuit & recepit ī
pręsentia mei notarij: tūc illa verba nō possunt re
ferri ad confessionē. pręsentē & c. sed solum ad di
ctū notarij. ¶ Sequitur in glo. nisi pecunia sit in
pręsentia. Istud non sufficit ad executionē notarij
quod pecunia sit in p̄sentia: qa posset dicere: ꝙ
pars habuit & recepit: licet ī veritate suis manib⁹
non tetigerit probat̃ in. l. singularia. ff. si cer. pet. et
9 ibi plenè dixi. Itē ex prędictis nota. † ꝙ licet no-
tarius dicat habuit & recepit: q̄ sunt verba prętę
riti tēporis. tamē referuutur ad tēpus celebrati cō
tractus. facit. l. prędia. ff. de acq. pos. ff. de ver. ob-
liga. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. dixi. in. l.
post dotē. ff. sol. mat. ¶ Sequitur in gl. non ob. l.
antiquę. & l. fi. arbi. tu. quia illa sunt spālia. dic vt
dixi in. l. j. s̈. plus vale. quod agit̃. ¶ Sed iuxta hoc
quęrit gl. j. quid si instrumentum dicat habuit &
recepit: vtrum posit probari contrariū? & dicit
ꝙ sic. Sed tūc dicerē instrumētum falsum: & esset
recurrēdū ad ea, q̄ dixi. in. l. in exercēdis. s̈. de fide
instru. ¶ Secundò dicit gl. quòd hæc lex pōt in-
telligi in scriptura priuata: intellige tali, quę fidē
faciat qa est scriptura ipsius conuēti cōfessata, vel
signata testibus. Itē dicit gl. ꝙ in scriptura priua-
ta, nō refert, an dicat cōfessus fuit se recepisse: an
dicat

cōtractibus. in. ij.
et. iij. q. j. e. quid ī
exceptione nō nu
mera. dotis, vide
Bal. in rubri. C. de
priuil. do. ī. iij. col.
et gl. et do. in. l. j. j.
de do. cau.
d ¶ Sed si aliquis
ageret. et est aduer
tendū, an notari⁹
debeat vidisse in-
tegram solutionē
illā: & tūc in scri-
ptis ponat asserti-
uè totā pecuniam
numeratā: al's aūt
nō debet scribere
simpliciter pecu-
niā numeratā: sed
scribat partē asse-
rere pecuniā nu-
meratā & tātū est
secūdū. Io. an. ī ad
di. Spe. § . fi. sed si
qs cōfitet̃ se habuis
se. & recepisse cer
ta debita, ex tali
cā & liberauit de-
bitore suū p acce-
ptilationē, & aqui
lianā stipulationē
per ista verba nō
probat̃ numera-
tio secūdū Bar. in
l. j. de his, q̄ ī frau.
cre. & ī. l. si ex plu
ribus. ff. de sol. &
no. qa dicit Bal. in
l. si qs. C. de insti.
& substit. quòd si
notarius nō intel-
ligit ea, quę ponit
in instrumēto. nō
punietur aliâs de
falso, dūmodo ser
uauerit formā. ꝙ
no. & adde gl. in. l.
generaliter. C. de
tab. li. x. facit etiā
quod not. Bart. in
l. si qs obrepserit.
ff. de fal.
POMATES.
e ¶ Renunciari. i dē
tenet Alex. in cō-
si. suo. xxxv. inci
pit visa scriptura. pr-
ma. col. in. j. volu. i

dicat quod recepit. Semper enim poterit opponi exceptio: & creditor debet probare numeratam pecuniã. quã gl. vide & bene nota differentiã istã. Idẽ no. s. si cer. pe. l. si ex precio. & de dote cau. non numera. l. ij. Et huius ratio est. quia scriptura priuata tota, pendet ex facto debitoris, q cõfitet̃ sic se recepisse: & ita scribit sibi datũ fuisse. Ex quo no. ꝙ siue debitor dicat, & promittat nõ spe futuræ numerationis, vel qcũque alia verba, per eũ dicantur: hæc exceptio nõ tollit̃. Tenementi statim declarabo in quæstionibus. ¶ Oppo. quod reus probat suam exceptionem. lege, in exceptio. ff. de proba. Solu. hic reus ideo nõ probat exceptionẽ nõ nume. pecu. quia reus excipiendo nil ponit in debitis. j. eo. l. asseueratio. ¶ Quęrit gl. vtrũ exceptioni nõ nume. pec. posit renunciari? determinat quòd sic: qa renunciatio prodest quantũ ad hoc, ꝙ ei q asserit de cętero nõ incumbat onus probandi numerationem. vide gl. istã no. ¶ Extra istã gl. no. ꝙ licet sit renunciatum exceptioni, potest actor interrogari: vtrũ numerauit: secus autem si biẽnium esset elapsum: vt. j. eo. l. in contractibus, §. illo. An aũt ista gl. dicat veritatẽ, Ricar. malum. disputauit, & determinauit, ꝙ sic. In obligatione literarum, vel stipulatione facta sub spe futuræ numerationis ante biennium, non oritur ciuilis: & ideo renũciare huic exceptioni non est modus inducendæ obligationis, nec illa inutilis obligatio confirmari potest: secus esset si promissio fieret ad probationẽ cõtractus, seu mutui iam celebrati. Breuiter istud dictum non placet mihi: qa obligatio ciuilis, q̃ est in obligatione literarũ, est efficax ad inducendã actionẽ. & ideo introducetur exceptio: vt hic. & j. eo. l. in contractibus. vnde Iac. de are. & Pet. dicũt, & melius videre meo: ꝙ exceptioni huic renunciari nõ potest. Ratio: qa. nõ est facta in fauorẽ debitoris: sed in odiũ creditoris. Nã debitor auidus pecuniæ, faceret creditori omne instrumẽtũ, ꝙ vellet: vt tota die videt̃. Et eadẽ facilitate. qua inducit̃ ad ꝓmittendũ illud, quod nõ est numeratũ: eadẽ facilitate induceret̃ ad renunciandũ exceptioni. vt. s. tit. j. l. si mulier. Prętereà, hoc probatur ex eo, quod. s. proxi. dixi: qa si in priuata scriptura dicit debitor numeratione sibi verè factã esse, nõ nocet: quod plus est, q̃ renũciare exceptioni: ergo &c. Prætereà gl. hic dicit, ꝙ renunciatio ẽt fit spe futuræ numerationis: ergo non nocet ei: nisi numeratione secu-
10 ta. & istud putarẽ verũ de iure cõi. Tamẽ† aduocati tenẽt op. gl. vnde esset durũ recedere: quia minimè mutanda sunt. &c. ¶ Quærit gl. vtrum post biennium posit opponi exceptio doli? In gloss. sunt opiniones, & determinat ꝙ sic, si ipse reus vult probare pecuniam numeratam non esse. Vide glo. Frã. Azo tenebat opi. contra gloss. videlicet quod post elapsum biennium, vlterius non audiatur. hoc probatur per. l. si intra in. fi. j. eo. & l. in cõtractib⁹. in prin. ibi: vt eo elaso &c. & eadẽ l. §. illo. vbi dicitur, ꝙ creditori non põt deferri iuramẽtum. & eadem. l. §. super. vbi dicitur, quòd post lapsum temporis, nullo modo potest dici pecunias nõ solutas. Sed ad istas oẽs leg. respondetur, verum: si vult onus probationis trãsferre in creditorem: secus si ipse excipiens probare vellet: & hæc est veritas. Probat infra eodẽ, lege asseueratio. & ibi dicã stati.
11 ¶ Sed nunc† quæro: quomodo posit debitor probare non numeratam: cum sit mere negatiua: respondeo poterit probare per confessiones & numerationes, diuersis tẽporib⁹ factas: vt no. supra eodem. l. secunda. & ibi hoc declaraui. Nec obstat. j. eod. l. in contractibus. §. illo. qa licet nõ posset deferri iusiurandũ super toto, an numerauit: tamẽ interrogatio poterit fieri super aliqua parte, quæ adminiculetur ad eius probationem. vt si ponit debitor, ꝙ vna tantum numeratio fuerit: & non plures: vel ꝙ duæ fuerunt: vel, ꝙ si qua numeratio facta fuit: fuit facta tali loco, & tẽpore, quod est no. Põt etiã probari per testes, qui interfuerunt: quãdo actũ fuit ꝙ instrumentũ fieret: & postea fieret numeratio: & sic facta fuit spe futuræ numerationis. Põt etiã probari ꝑ aliud instrumentũ: vt tota die videmus specialiter in cõtractibus dotis, & vẽditionis, vbi qs confitetur dotẽ, vel preciũ, sibi solutum: & statim sequitur aliud instrumentũ: ꝙ nõ obstante cõfessione ꝑdicta ꝓmittit soluere: & sic apparet: ꝙ factũ fuit spe futurę numerationis. ¶ Vltimò quæro: an ad hoc, ꝙ ista exceptio habeat locũ: requiritur quod contractus fuerit cõfectus in scriptis dicam. j. eo. l. fi. ¶ Vltimò de huiusmodi renunciatione tangit Spe. In tit. de renun. & in tit. de actio. & obli. Bart.

a **Cum fidem.** [a]Qui post primam promissionem: eam aliquo modo approbat: ab exceptione non numeratæ pecuniæ cadit. hoc intendit &c.

SUMMARIUM.

Soluens partem, an præsumatur debitor totius.

2 *Debitor ex postfacto, quòd posit sibi præiudicare in exceptione nõ numeratæ pecuniæ.*

Cum fidem. Post cautionẽ per futurã solutionem approbatam, non habet locũ hęc exceptio. h. d. ¶ Quero: vtrũ hæc lex habeat locum siue scienter, siue ignoranter iste soluerit partem? gl. ponit opiniones. Quidam ꝙ loquatur in sciente: alij quòd loquatur. etiam in ignorante. ¶ Notã istã glos. secundum opi. Mar. & Irnerij, ꝙ qui soluit totũ, præsumitur soluisse debitum: nisi cõtrarium probetur: vt. l.
1 cum de indebito. ff. de proba, ita† qui soluit partem. præsumitur debere totum: nisi contrarium probetur, per eum vt hic. Idem. s. eo. l. ij. secundum primam lec. Cõtrarium est veritas, secundum opi. Bul. hic positam: & gl. approbat. & l. ij. s. eod. Nã hic loquitur in sciẽte, ꝙ apparet: quia tex. dicit eum fidẽ cautionis agnoscẽs. quę agnitio non est in errante, cũ errans non consentit: vt. l. si per errorem. ff. de iurisdi. om. iu. j. de donatio. l. nec ignorãs. Prętereà: ego video, quòd dãdo pignus nõ pręiudico mihi in exceptione. nõ nume. pec. vt. l. j. s. eodẽ. eadẽ ratione nec solutione partis: nisi debitũ approbẽ. & iõ puto ꝙ hęc lex debeat intelligi: qñ solutio continebat aliqd per quod totum debitũ videbatur approbari: vt puta: soluo tibi decem de summa centum aureorum tibi debita manu talis notarij: secus si soluerem tibi decem simpliciter: quia tunc non probo de summa magna modicam esse debitam: et sic videtur debitor magis soluisse, q̃ debitum: ideo ꝙ appro-
2 bet cautionẽ. ¶ Vltimò not. ex hac lege, † ꝙ licet debitor ab initio promissionis, per renunciationem, vel confessionẽ, nõ pręiudicet, nisi in exceptione nõ numeratę pecunię: vt. s. l. ꝓxi. & ibi dixi, tamẽ secus si ex postfacto, vt hic. quod est notãdũ & pręcauẽdum: quia per hoc fœneratores possent facere multas fraudes. ¶ Vltimò: quia hęc lex loquitur qñ debitor agnoscit id debitum, quod non est: & quãdoq; contingit ecõtra: scilicet, ꝙ neget debitum. quod est. Sequitur authentica contra, qui propriam.

SUMMARIUM.

1 *Negans scripturam propriam, si postea conuincitur, conuenitur ad duplum.*
2 *Dispositio huius authen. non habet locum, quando scriptura fit ad probationem.*
3 *Authen. hæc quòd non habeat locum. quando negatur instrumentum publicum,*
4 *Duplum, de quo in hac authen. petitur condictione huius legis.*
5 *Libellus in remedio huius authen.*
6 *Allegare contraria in exceptionibus, quando quis posit?*
7 *Negans se fecisse homicidium, & conuictus postea si dicit se fecisse ad sui defensionem auditur, quantum ad pœnam principalis delicti: nõ quãtum ad pœnam negationis.*

b **Contra qui propriam.** [b]Ex ista
1 †aut̃. not. ꝙ ille, qui negat scripturam suam propriã, posteà cõuictus conuenitur in duplum. Ta-
2 men vnũ aduerte. † qa hic loquitur, qñ qui obligat̃ scriptura: secus si scriptura fieret ad probationẽ: quia tũc ista aut̃. non
c habet locum[c]: vt patet in princi. sui. & hoc tenet glo. tũa secunda. ¶ Quero, † quid si aliquis negẽt instrumẽtũ publicum
3 esse publiciũ? gl. dicit hic, ꝙ ista authẽ. nõ habet locũ, & benè quia solum loquitur in eo, qui abnegat scripturam suã propriam, ex qua est obligat⁹. ¶ Quero: qua actione conuenitur quis ad istud duplum? dicit gl. actione ex eo contractu. puto
4 † ꝙ agatur condictione ex hac leg. & erit modus formãdi li-
d bellũ. [d]hic ago† contra te dicens, ꝙ tu es mihi in tuis literis
5 obligatus. ad tantam quantitatem: vt patet ex scriptura tua manu facta. quare peto te condemnari ad dicta. & si dictam scripturam tuam esse negaueris, peto te condemnari in duplum: vt vidistis in simili in. l. nõ ab re. j. vnde vi. & videbitis. j. loca. l. conductores. ¶ Vltimò scias, ꝙ Dyn. in capi. nullus
6 pluribus. de reg. iur. in. vj. allegat† istam aut̃. ꝙ nõ admittitur quis allegans contraria in exceptionibus, per hanc authenti. Ego semper dixi contrarium. & adhuc dico. & ista aut̃. nihil facit pro eo imò facit contra eum. Nam vides hic quod aliqs primò negauit scripturam: scilicet esse suam. posteà cõuictus confitetur eam esse suam: sed dicit soluisse. certè non auditur quantũ ad euitandũ pœnam negationis. sed bene auditur: vt illa solutio facta ꝓficiat in eo quod soluit. Et per hoc dico: ꝙ
7 ille qui negauit se fecisse homicidium: † vel percussisse aliquẽ
e posteà conuictus, dicit se fecisse ad sui defensionẽ[e]. Certè quãtum ad pœnam negationis; si per negationem imponeretur aliqua pœna: nõ audiret̃ posteà hoc allegãs: sed quãtũ ad pœnam principalis delicti: bene audit̃. Ad hoc bene et plenè. ff.

a ¶ Cum fidẽ. Addẽ etiã, ꝙ si qs acceptat dilationẽ: videt̃ agnoscere debitũ. l. ad solutionem. de re iudi.

b ¶ Cõtra q ꝓpriã. & hãc aut̃. sic itelligẽ, & limita, vt singula. dixit Bat. ĩ. l. id qd̃ seruo. §. j. ff. de pecu. leg. & de pœna negãtis, & de ei⁹ materia, not. ꝑ Bal. ĩ. c. vasall⁹. si de feu. fue. cõtrouer. et ꝑ Bar. hic, ꝑ. d. Ant. ĩ, c. pe. extra de iura. calũ. & ꝑ Bal. hic. ADDE ad hãc aut̃. q̃ voluit Pet. de anch. cõs. cxcij. iste simõ. Sed qd si tpe solutiõis fiẽ dę, debitor deponit pecuniã, & petat pign⁹: & creditor dicat se nõ mutuasse, nec habuisse pign⁹, qualiter consulet̃ debitori? Spe. ĩ tit. de exce. §. vsq; vers. sed qd si debitor. dicit ꝙ adhuc sub iudice lis est.

POMATES.

c ¶ Nõ habet locũ. vide Pau. de cast. cons. cccxxxij. vbi pulchrè declarat materiã hui⁹ aut̃.

d ¶ Formandi libellũ. & vide hic Bal. ĩ. fi. & ꝙ no. Bart. l. si cum excep. §. hæc autẽ actio. ff. ꝙ me. cau. & vide nota. per Barto. & Ray. & Imo. in. l. Titio. §. si post. de cond. & demon.

e ¶ Defensionẽ. adde Bal. C. de app. l. iubemus. adde Bart. in. l. qcqd. de iureiu. & pro ista parte facit tex. in l. ij. in versi. falsi. et ibi hoc no. doc. ff. si ex noxa. cau. aga. licet Dy. videatur in cõtrariũ tenere ĩ regula, null⁹ pluribus. lib. vj. & in. l. electio. §. neque de noxa.

de exceptio.l.nemo. facit ad prædicta.ff.de probationi, l.cũ de indebito &c.

ADuersus. Exceptio non nu . pec, non habet locum in confeſsione, quam quis nõ facit ſpe futuræ numerationis:ſed ex cauſa de præterito.hoc dicit.Idẽ dicit.l.fruſtra . quæ ſequitur poſt iſtam.

ADuerſus. Exceptio nõ nu.pe. habet locũ, quando promiſsio fit ſpe futuræ numerationis, aliâs ſecus.h.d.& legiť hęc. l.tribus modis principaliter. Primò, quando debitũ ex alia cauſa puta emptionis,vel ſimili, promittitur ex cauſa mutui.Secundò,quando debitum ex cauſa emptionis,vel ſimili,promittitur ex alia cauſa:vel locationis,vel ſimili: ita ꝙ non mutui.Tertio modo,quando debitum ex vna cauſa, nõ mutui: ex eadem cauſa promittitur. & vtriq; lecturæ conuenit præcedens ſummariũ. Pone ergo in terminis caſum,ſecũdum primam lecturam.quæ eſt magis nota.& magis cõgruit literæ. Et ſecundum iſtam no.quòd ſicut quando opponitur exceptio non numeratæ pecuniæ , debet creditor probare numeratam:ſi cautio fuit appoſita ſpe futuræ numerationis: ita quando fuit facta ſpæ præteriti debiti,debet probare debitum præceſsiſſe.¶ Op.š.ſi cer.pe.l.ſi non ſinguli.&.l.ſi ex precio,gl.ſoluit mirabiliter.dic vt in ea.Secũda & tertia lec. ſunt claræ.tamen iſta ſecunda lectura, non videtur vera.quia tunc talis confeſsio ſtatim præiudicat,nec requiritur,an preceſsit iuſta cauſa debiti.d.l.generaliť.potes dicere,ꝙ hęc cautio continet factum nudũ.& ideo habet vim conſtitutionis, in quo quæritur, an iuſta cauſa præceſſerit debiti. Si verò diceres,ꝙ continet ſtipulationem: tunc ſtatim præiudicat. Et ꝙ hic dicit.ſi quid:intellige niſi probetur contrarium:ſtatim videť probatu,per ipſum inſtrumentũ:vt.l.generaliter. &c.

FRuſtra. Pecunia non numerata, debet habere cautionem, condictionem,& exceptionem.¶ Quæro:an iſto caſu quando competit ad idem actio , & exceptio,poſsint peti teſtes examinari ad æternam rei memoriam:dixi tibi in auť.ſi quis ab aliquo.š.de teſtibus.

SI quaſi. Ab eo,qui non numerauit , poteſt condici liberatio ; & ei opponitur exceptio.hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Proteſtatio defuncti,quando tranſeat ad hæredem? remiſsiuè.*

a SI intra tempus. [a] Tempus quod qs habet ad opponendum exceptionem,tranſmittit ad hæredem. & oppo. facta per defunctum, prodeſt hæredi. h.d.

1 ¶ Opp.fortiter,ꝙ† proteſtatio defuncti ad hæredẽ non trãſeat:vt.l.non ſolum.§.fi.ff. de no.ope.nun. Sol.dic,vt ibi.&c.

SI intra. Ad hæredes tranſit hæc exceptio cum tempore,quod ſuper erat defuncto.Itẽ hæc exceptio ꝓpoſita perpetuatuť. Item elapſo tẽpore ad hæredes nihil tranſit.h.d.& ſic habet partes tres.Gl. quęrit primò,qualiter debet fieri iſta quęrela?dic vt.ĵ.eo.auť. hanc autem.¶ Secundò quęrit,quando tempus iſtud contra hæredes currat?dic quòd ſtatim nõ expectato tempore maioris ætatis:quia cœpit contra defunctum : plenè de hoc. in l.æmilius.ff.de mino.&.ff.ſi aduerſ.ven.pig.l.ij.¶ Moueo vnum dubium,videtur quòd effectus proteſtationis,iam perfectus,& conſummatus, non trãſit ad hæredes.l.non ſolum. §.fi.de ope.no.nun.hic dicitur contrariũ,quare malè.So.quãtum ad propoſitum:talis effectus proteſtationis , bene trãſit ad hæredes,vt hic:Nam propoſita quęrela,exceptio eſt perpetua:vt hic.ſed quantum ad futura, tunc ſecus: vt.l.contraria.quod tamẽ dic, vt aliâs plenè dixi in. d.l.non ſolum.§. fi.

CVm vltra. Qui obligatur verbis, ſpe futuræ numerationis habet hãc exceptionem.h.d.

CVm vltra. Si vltra ꝙ̃ ſit numeratũ ẽ promiſſum,habet locũ exceptio non numeratæ pecuniæ.vel in factum.h.d.¶ Op. ꝙ reus poſsit obligari vltra, ꝙ̃ perueniat ad eum: vt.l.ſi non ſinguli.š.ſi cer.pe.&.l.ſi vt certo.§.ſi duobus.ff.cõmoda. Intellige ꝙ peruenerit verè , vel fictè . dicam in dicta l.ſi non ſinguli. ¶ Quæro, quare hic dicit exceptionem in factum.gl.variat.finaliter videtur dicere : ꝙ idem ſit in factũ: & non nume.pecu.ſecundum quoſdam . Vel dic, quòd quãdo ſine ſtipulatiõe:habet locum exceptio nõ nume.pecunię: quãdo interuenit ſtipulatio,habet locum exceptio in factũ & iſta eſt vera. ¶ Quod ſic declara:quando nõ interuenit ſtipulatio,agiť ex numeratiõe interueniẽte,rectè ergo poſſum excipere pecuniã non eſſe numeratã. Quãdo ſtipulatio interuenit,agiť ex ſtipulatione:vnde mediũ p ꝙ in exceptiõe cõcludiť,nõ eſt:qa pecunia nõ eſt numerata:qa ex ſtipulatione poſſet deberi nulla numeratiõe interueniẽte. Sed mediũ quo cõcludiť eſt, ꝙ ſic fuit actũ.quia promittebã ſpe futurę numerationis.vnde excipitur in factũ,hoc eſt:qa factũ ita ſe habuit.hęc ſubtilitas periculoſa eſt:tamen doctores tenent eã.

a ¶ Si intra tẽpus. vide hãc leg . alle. p Pau.de ca.cõſil. xvij.ꝙ inci.ĩ chriſti noĩe amen. in cauſa quæ vertitur.in.vj.col. &c.

b ¶ Tã mandatori. l.titius.& ibi Bar. & Bar.l.ſi fideiuſſor.

c ¶ Generaliter. Nota ĩ hac leg. quod Bar.videť ſentire: ꝙ ſi ſcriptura ſit de ſubſtantia,non põt probari ſimulatio per teſtes, Et ita tenet gl.hic: in verſi.quẽquã. ſed gl.ſecũdũ aliquos in.l.illicitas.§.veritas.de offic.præſi. tenet cõtra.ſed gl. hui⁹ leg.reprobat Iac.bu.& Bal.&.l. j.C.pl⁹ va.ꝙ ag.et eſt opini.æquior. ſed pro opi. Bart. facit tex.iſte nõ cauillãdo eũ. & gl.ĩ d.§. veritas. videť innuere, qñ p teſtes ꝓbať, falſitas notarij , vel error. & iſtã ptẽ meliorẽ putat.d.Ioã. de Imo.ĩ.c.cũ Io.defi. inſtr.licet opi.bu. ſit ęqor, et tãgitur in. c. ad noſtrã.de empt.& ven.&.c. cũ cõtingat . de iureiu. in char. xliij. quãdo ſtipulatio põt probari p teſtes. Andr. Barba. Et adde Cep. in tract.de ſimul.cõtractuũ.col.viij.

ASſeueratio. Hic eſt pulcher text. Ei qui excipit incumbit onus probandi,quando excipiendo aliquid ponit, aliâs ſecus.hoc dicit.

SI tranſactionis. Quando non fit promiſsio ſpe futuræ numerationis,habet locum hæc exceptio. hoc dicit.

TAm mandatori. Hęc exceptio trãſit ad obligatos accesſoriè.hoc dicit.¶ Quęro, qd ſi fideiuſſor ante opp.exceptionẽ non numeratę pecunię: & poſteà creditor numerauit. Iſta fuit quęſtio Sabbatina, licet glo.hic nõ dicat.

b Guliel. ponit eam,in.l.Titius[b].ff.de procura.&.l. ſi fideiuſ. ff.de fideiuſſo.dic vt ibi &c.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſor,an poterit opponere poſt biennium exceptionem non nume. pecuniæ?*

2 *Numeratio poſtea facta per creditorem: an tollat exceptionem fideiuſſori?*

3 *Fideiuſſor ſi proteſtatus fuit creditori, ne pecuniam numeraret ,quòd poſſit tamen numerare.*

TAm mandatori. Hæc exceptio trãſit ad fideiuſſorem,& mandatorem.h.d.¶ Op.de.l.ex perſona.ff.de fideiuſ.Sol.intelligo hic de exceptionibus rei cohęrentibus:ſicut eſt iſta:vt.l.omnes exceptiones.ff.

1 de excep.¶ Quęro†, vtrũ poſt biẽniũ poſſet opponere fideiuſſor.gl.dicit ꝙ non,& benè,& probatur hoc in text.ibi dũ

2 dicit exemplo rei principalis.¶ Quęrit gloſſ.† nunquid numeratio poſteà facta tollat fideiuſſori exceptionem? videtur ꝙ nõ,vt.l.fi.ff.de pac.Contrarium dicitur in gloſſ.qa fingiť hanc exceptionẽ nõ competiſſe.hoc videtur falſum.qa à die numerationis incipit obligatio:ne retro fingeretur exceptio vt.ff.qui po.in pig.ha.l.j.¶ Suſtinẽdo gl.dicas,& verũ eſt ꝙ quo ad extraneorum pręiudiciũ non fingitur retro:ſed quo ad ipſo contrahentes ſic: Vel verius, vt ceſſet.d.oppoſi. dic, ꝙ numeratio poſtea ſecuta videtur facta de voluntate fideiuſſoris. Nõ ergo mirum ſi ſua tollitur exceptio:vt.d.l.fi. videtur enim voluiſſe ab initio, ꝙ numeratio ſequereť.¶ Sed nũc

3 quęro,† quid ſi fideiuſſor mutauit voluntatem, & prohibuit ne mutuaretur,vel exceptionem oppoſuit:an tunc fideiuſſori non noceat:qa licuit ei mutare voluntatem,ſicut reuocare mandatum.gl.dicit contrariũ & benè.nõ tamen bene declarat.Ideo dic.ꝙ mutare voluntatẽ licet: anteꝙ̃ qs alteri ſit obligatus,aliâs nõ:vt.l.ſi quis prohibuerit.aľs incipit Papinianus.ff.de publi.ſed creditor eſt quodãmodo debitori obligat⁹ ad numerãdũ:ergo &c.Dices tu hoc eſſe caſum.l.j.ff. ſi cer.peta,&.l.j.ff.q po.in pig.hab.Sol.nõ intelligas obligatũ adeò, ꝙ poſsit cogi in iudicio:ſed taliter eſt obligat⁹, ꝙ eſſet ſibi verecũdia nõ numerare.quę cauſa eſt ſufficiẽs:vt poſsit illi denunciatiõi nõ parere:vt.ff.mãda.l.quintus.&.l. pecunię. ff.de alimẽ.& ciba.lega. Sic debẽt intelligi not.per gl.in.l. Titius.ff.de procur.& de fideiuſ.l.fideiuſſor.Bar.

c GEneraliter. [c] Promiſsio facta ex certa cauſa de pręterito. in ſcriptis, eſt valida:niſi cõtrariũ per aliam ſcripturã probeť.hoc dicit . ¶ In hac leg.debem⁹ tractare tria principaliter. Primò de obligatione literarũ:vnde oriať , qua actione agať , & qualiter tollať:& quo iure fuerit inducta. ¶ Secũdò habem⁹ videre de cõfeſsione: quã qs facit in teſtamẽto. Tertiò de cõfeſsiõe,quã qs facit inter viuos.Doc.oĩa iſta tractãt hic et repilogãt, q̃dã q̃ fuerũt dicta ĩ.l.ſi ex cautiõe.š.e.& ego.iã dixi ibi.¶ No.tñ ex hac leg.duo prĩcipaliter.Primo,ex iſto tex.q dicit ea:quę cãm ſpecialiter edixerit gl. exponit ex vẽditione locatiõe vel maleficio. Et puto debere intelligi ex vẽditiõe vel locatiõe eius rei:vel ex quo maleficio:aľs nõ eſſet exprimere cauſam ſpecialiter. Itẽ illud: ꝙ hic dicitur, ꝙ debet ꝓbari

bari contrariũ, per aliã ſcripturam debes ſic intelligere.[a] Aut
ille contra quē ſcriptura profertur, eã negat, & eam dicit eſſe
falſam: & tũc põt probare contrarium teſtibus, & quocunq;
modo vult: vt.l.vbi.j.de fal.&.ſ̃.de fide inſtru.l.in exercēdis.
Aut illam ſcripturam confitetur factã eſſe, de cõtrahentium
volũtate: ſed dicit in veritate aliter negociũ eſſe geſtũ: tũc aut
ille vult probare contra ſolennitatē preſumptam in inſtrumē
to: & poteſt probare per teſtes: vt.l.iuriſgentiũ.§.quod ferè.
ff.de pac. Aut vult probare cõtra illud quod expreſſè conti
netur in inſtrumēto: & tunc aut eſt inſtrumentũ celebratũ in
ſcriptis, & non põt probare contrariũ: niſi per aliã ſcripturã.
vt hic. Aut eſt cõtractus ſine ſcriptis. ſed ſcriptura eſt facta ad
probationem. & tunc põt probari cõtrariũ quocunq; modo:
vt.ſ̃.plus valere, quod agitur.l.ij.&.iij. ¶ Vltimò no. hunc fi-
nem, ꝙ quis non põt venire cõtra illud, quod cõfeſſus eſt. Et
b per hoc dicimus, ꝙ ſi teſtis eſt aliquid teſtificatus.[b] & poſtea
extra iudicium cõfitetur ſe dixiſſe falſum: ꝙ per hoc dictum
eius non vitiatur: niſi aliter de falſitate conſtet: vt extra de te-
ſti.c.ſicut. Cætera dic, vt in glo.hic per docto.

SVMMARIVM.

1 *Confeßio extraiudicialis, an requirat expreßionem cauſæ?*
2 *Expreßio cauſæ generalis, an ſufficiat in confeßione extraiudiciali?*
3 *Cauſa quælibet in confeßione extraiudiciali, an ſufficiat?*
4 *Promißio facta de non arctando, quem criminaliter, an ualeat? remißiuè.*
5 *Confeßio extraiudicialis, quando requirat partis præſentiam?*
6 *Confeßio teſtatoris facta in teſtamento non probat debitum ſubeſſe, uel fuiſſe: & nu.13.*
7 *Confeßio etiam ad liberandum requirit partis præſentiam.*
8 *Confeßio extraiudicialis facta parte præſente, & cum cauſa quando inducat probationem, liberationem uel obligationem.*
9 *Confeßioni in inſtrumēto, uel extra inſtrumentum factæ, quando quis contra poßit uenire: & quæ probatio requiratur?*
10 *Contractus, dicitur in ſcriptis celebrari, quando agitur inter partes, quod aliter non ualeat: niſi fiat ſcriptura.*
11 *Probari contra inſtrumenta, & contenta in eis, quæ hodie fiunt, cõtrarium poteſt, etiam per teſtes.*
12 *Cautela, ut contra inſtrumentum non poßit probari, etiam de fictione, niſi per ſcripturam.*
14 *Confeßio facta per teſtatorem in eius teſtamento reuocatur.*
15 *Cauſa, an requiratur in ſtipulatione?*
16 *Teſtis, ſi cõfiteatur extra iudicium ſe falſum teſtificatum eſſe, an dicta confeßio præiudicet?*

GEneraliter. Contra cõfeſſionē propriã,
inſcriptis factam ex cauſa de
preterito, nõ põt aliquis venire, niſi p aliã ſcriptu
am probetur contrariũ.h.d. ¶ Hæc lex diuidit̃ in
tres partes. Primò enim ponit dictũ, Secundò exceptiones.
Tertiò exceptionē dicti. Secunda ibi: niſi. Tertia ibi: nimis.
Notabilia patent ex ſummario. ¶ No.tex.in fi.& diſce eum
menti. ¶ Op.ſ̃.eo.l.ſi ex cautione.& infra eo.l.proxima.Sol.
hic loquitur ĩ alijs cauſis, præterꝗ̃ in cauſa mutui, & dotis, in
quibus põt opponi exceptio non numeratæ pecuniæ: quod
examinaui in contrarijs. ¶ Op.ad ſecundã partē de.l.in exer
cendis.ſ̃.de fide inſtru.Sol. fallit hic, quãdo qs vult venire cõ-
tra confeſſionē ſuã propriam. Quod intellige, vt ſtatim dicã
& quia hęc lex tractat de cõfeſſione: ſciendũ eſt, ꝙ cõfeſſio ali
cuius, quãdoq; emittitur in iudicio: & de hoc in.l.j.j.de cõfeſ.
& hęc nõ eſt materia noſtra. Quandoq; emittitur extra iudi-
cium: & tũc vel in actibus inter viuos, vel in vltima volunta-
te: & de iſtis tractat hæc glo. quam examinemus. ¶ Circa pri-
mum q̃ro: q̃d debeat cõtinere cõfeſſio, vt præiudicet.& cir-
1 ca hoc dubitat̃ primò de cauſa.ſ.an cõfeſſio † extra iudicialis
requirat cauſę expreſſionem? quod tãgit gl.in.l.j.j.de confeſ-
ſis. Veritas eſt iſta. aut confeſſio tendit ad liberandũ, & nõ re
quirit cauſam: vt.l.tale pactum.ff.de pac. Quandoq; cõfeſſio
tendit ad obligandũ obligatione pſonali: & tunc requirit cau
ſam: aliâs non obligat: vt.l.cũ de indebito.in fine.ff.de proba.
Quandoq; tendit ad parandũ præiudicium, ſuper iure reali:
tunc quia ius reale eſt vniforme, nõ requirit̃ cauſæ expreſſio:
vt.l.& an eandem.§.exceptiones.ff.de excep.rei iud. Hoc te-
nẽt doc.hic, & in.l.cum falſa.ſ̃.de iur.& fac.igno. ¶ Sed cum
2 † confeſſio requirat cauſam, an ſufficiat exprimere aliquã cau
ſam generaliter: vt puta ex cauſa emptionis talis libri, vel ta-
lis equi ſpecialiter: videt̃ text.hic dicere, ꝙ ſic: ibi ſpecialiter
promiſſor edixerit. Et pro hoc quod dicũt doc.ſ̃.etiã p pro-
curatorem cauſam in integ.reſti.agi poſſe.l.j.&.l.ſi quis mihi
bona.§.iuſſum.ff.de acqui.hære. In contrariũ dicitur: ꝙ ſicut
dicunt logici, ꝙ eſt genus, ſpecies, & indiuiduũ: vt not.in.l.ij.
in prin.ſi cer.pet.& in.l.cum poſt.§.gene.de iure dot. Ita ad-
uerbialiter quędã poſſunt exprimi generaliter: quędã ſpecia
liter: quædã ſingulariter & indiuiduè: vnde ſi dicerẽ me debe
re ex cã debiti: iſtud eſſet generaliter: ſi ex cã emptionis talis
libri, iſtud eſſet ſpãliter, ſeu ſingulariter, & indiuiduè. Iſtud
vr̃ probari.ſ̃.quod cũ eo.l.fi. pro hoc facit.l. filiuſfa.ff.de do
na.circa fi. vbi reqritur ſpãle mãdatũ, ſeu ſpãlis confeſſio: vt
poſſit filius cã mortis donare: nõ tamē reqritur, ꝙ ſingulari-
ter noietur donatio fienda: & illud forte verũ eſt: vt declara-
3 ui latius in.d.l.fi. ¶ Quæro, † vtrũ ſufficiat exprimi quãlibet
cãm? gl.dicit, ꝙ ſic ex cõtractu, ex maleficio, vel quaſi: vt hic
in ſecũda, & tertia gl.& ſic ĩnuit quod.ſ̃.dixi: ꝙ ſpecies obli-
gationis exprimat̃, licet nõ ſingulariter. Aduerte tamē: quia
illud quod gl.dicit ex maleficio.i.ex obligatione: quia pars
4 tenet̃ ciuiliter ex maleficio pti. Si verò † aliqs promitteret, ne
criminaliter accuſaret̃, vel in accuſatione inſtituta inſiſteret:
tũc an valeat habes tex.& gl.in.l.accuſationis.ſ̃.quod me.cã.
5 ¶ Quæro: vtrũ cõfeſſio † extraiudicialis reqrat ptis pſentiã:
qcqd dicant doc. iſta eſt veritas. Qñq; cõfeſſio emanat ſuper
eo, quod dependet ex mera volũtate cõfitentis, vt ratihabi-
tio, & hæreditatis aditio: tunc nõ reqritur ptis pſentia: vt.j.de
iure delib.l.potuit.& no.in.l.Pomponius ſcribit.ff.de nego.
geſt. Quãdoq; emanat ſup eo, quod nõ dependet ex mera vo
luntate cõfitentis: tunc aut fit ad obligandum: aut ad liberan
dum. Si ad obligandũ: qcqd dicat Pet. dico, ꝙ reqrit ptis prę
ſentiam: vel organũ mediũ.ſ.nuntium, vel epiſtolã: aliâs nihil
opatur: vt.l.publia.in fi.ff.depo.&.l.certum.§. ſi quis abſen-
te.ff.de confeſ.de interro.act.l.fi. Et probatur per iura, quæ
6 dicunt: † ꝙ confeſſio teſtatoris facta in vltima volũtate, non
probat debitum fuiſſe, ſeu ſubeſſe: vt.l.Lucius.§.quiſquis.el
ij.ff.de leg.ij.&.l.cum quis.§.codicillis.ff.de leg.iij &.l.Aure
7 lio.§.fi.ff.de libe.leg. Si verò fit ad liberandum: † & tũc quæ
dam glo.eſt in.l.non ſolum.§.ſi liberationis.de libe.leg. quæ
videtur dicere, ꝙ non requiritur partis præſentia, quo ad in-
ducendam doli exceptionem. Ego ſemp contrarium tenui:
& gl.idem in.l.idem in duobus.ff.de pac.l.Pompo.ſcribit.ff.
de nego.geſt.ibi in glo.mag.facit.l.& hæredi.§.nos autē.ff.de
pac.& ibi videtur tex.examinaui plenè in.d.§.ſi liberatiõis.
8 ¶ Quæro pone † ꝙ iſta confeſſio ſit ſolēnizata cum cauſa, &
partis præſentia, vt requiritur: quid inducet hæc confeſſio?
Reſpon: confeſſio quando habet cõnexum aliquem actum,
qui habet inducere obligationem: vt puta ſtipulatio, vel pa-
ctũ de cõſtituta: tũc nõ eſſet dubiũ.ꝙ oritur obligatio in hac
leg.nõ ex cõfeſſione: ſed ex alio adiuncto: vt.l.j.de cõſti.pec.
vide Cy.in.l.ſi ex pretio.ſ̃.ſi cer.pe. Quãdoq; hoc nõ habet
annexũ, ſed eſt cõfeſſio ſimplex: tunc ſi quidē fit ad delibe-
randũ: habet vim pacti: vt.l.tale pactũ.in prin.ff.de pac.& ſic
obligat quē naturaliter non petere: & inducit exceptionem
pacti: vt.l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pac. Si verò nõ cõ
tinet liberationem: tunc non inducit liberationē, ſed ſolam
probationē: vt.l.publia.in fi.ff.depoſi. & hoc eſt vtile ſcire,
9 propter formationē libellorũ. ¶ Quæro † circa iſtã cõfeſſio
nem: ſi qs vult venire cõtra, qualiter poterit: & q̃ probatio re
quirat̃? Rñ. quãdoq; qs vult venire cõtra cõfeſſionē ex cã er-
roris: & tunc loquitur titulus.de iur.& fac.ignor. maximè.l.
error.&.l.cũ falſa.ſ̃.de iur.& facti igno.de cõfeſ.l.nõ fatetur.
quãdoq; qs venit ex alia cã: & tunc aut cõtractus, ſeu cautio
in qua emanauit cõfeſſio fuit in ſcriptis: & tũc qui negat il-
lam cautionē ſua voluntate factã, admittitur ad probandũ
cõtrariũ p cõem modũ probãdi: vt.l.optimã. de cõtrahen.&
cõmit.ſtipu.& de fal. vbi aũt confitet̃ eã factã ſua voluntate:
tunc ſi qdē vult venire cõtra tenorē inſtrumēti, non admittit̃
ad probandũ: niſi p ſcripturã: vt hic.&.l.cũ de indebito. de
proba.in fi.& ſi vellet probare inſtr̃m fictitiũ. Si verò nõ ve
nit cõtra inſtr̃m, ſeu cõtra tenorē inſtrumēti, ſed cõtra ſolēni-
tatē: & tũc admittit̃ probatio, etiã p teſtes: vt.l.iuriſgẽtiũ.§.ꝙ
ferè.ff.de pac.& ibi no.p gl. ſed ſi vellet ꝓbare cõtra tenore,
vel ſolēnitatē, vel vellet ſolutionē probare: tunc admittit̃ qs
ad probãdũ, ſecundũ modũ traditũ in.l.teſtiũ.ſ̃.de teſt. Si ve-
rò cõfeſſio emanaſſet ſine ſcriptis: tũc admittitur qs ad ꝓbã
dum cõtrariũ, p omnē modũ ꝓbãdi: vt.ſ̃.plus valere ꝙ agit̃, p
10 totũ.& in.l.in exercēdis.ſ̃.de fi.inſtr. ¶ Intellige † aũt in ſcri
ptis celebrari cõtractũ, qñ cõtrahētes agũt, vt nõ aliter valeat
11 niſi ĩde fiat ſcriptura. † vnde cõtra inſtrumēta, quę hodie fiũt
& cõtenta in illis, in cõtrariũ, põt fieri probatio. etiã p teſtes
quia nõ ſunt celebrati contractus in ſcriptis: tñ ſunt redacti.
Hoc ꝓbat̃.ſ̃.de fi.inſtru.l.cõtract⁹.& de ꝓbationi.l.cũ res.ff.
12 de pig.l.cõtrahit̃. Et ideo eſt cautela, † ꝙ qñ qs dubitat, ne p
teſtes poſſit probari fictio cõtractus: dicat cõtrahēs, corã te-
ſtibus: qui teſtes interfuerũt pręcedētibus: ꝙ contractus cele
bretur in ſcriptis: ne poſſit probari de fictione in cõtrarium
niſi per ſcripturam: vt hac leg.&.l.cũ de indebito.in fin.ff.de

a ¶ Generaliter. Sic ĩtelligere. p Imo. in capitulo cũ contingat.ĩ.xlvj.cha. de iureiur.& doc. in.l. ſciendum. de ver.obli. Et adde etiã quę habentur per gl.& Bar.in.l. quicũq;.j. de apo. pub. & qualiter hæc lex intelligi debeat, adde text. in.l.teſtiũ.ſ̃.de teſtib. vide Bal.ibi q tenet contra Bart. hoc eſt etiã in propoſito. vide nota. per Cy.in.l.error. C.de teſt.& Ang. ĩ.l.quoties.ĩ prin. ff.de ven.inſpi.& quod no.Bar.in.l. cũ proponebat̃, de le.ij.& Bal.hic.

b ¶ Teſtificatus Adde, quid in parte confitente, ſe habuiſſe ſententiam falſam, & quid in iudice, & arbitro? vide no. in authē. ſediam neceſſe.de do.ante.nup.& de hoc dicto Bar. vide quę notant gl. & doc.in.c.cũ cauſam.de teſti.& omnino qcquid not. Bar.in.l.quicquid adſtringẽdæ.ff.de verbo.oblig.circa fin.& in.l.inter ſtipu.§.ſacram.in fi. de ver.obli.& latè Bart.in.l.eos.§. fi.de fal.& ĩ.l.ſi qs in graui. in princ. ff.ad ſilleia.& Bal. hic in vlti.col.

probatio. ¶ Venio ad secundũ, scilicet ad confessionẽ in vlti
ma voluntate facta. gl. hic in fine tractat, quid operet̃ illa con-
fessio, respectu hæredis, vtrũ inducat legatum, vel fideicom-
missum. Idem tractat in. l. j. & . ij. de fal. cau. adiec. leg. hic omit
to. ¶ De duobus tamẽ quæro. Primò an inducat probationẽ,
etiam cõtra ipsum testatorẽ. Secundò an possit reuocari per
13 testatorem? Ad primũ quicquid dicat Pet. dico, † ꝙ nõ indu-
cit probationẽ, nisi sit iuratum. text. est in. l. cũ quis. §. codicil-
lis. ff. de leg. iij. s̃. de ꝓba. aut̃. quod obtinet. Quod probatur:
quia si induceret probationẽ, nunꝗ̃ induceret fideicommis-
sum: quod est falsum: vt. d. l. Lucius. §. quisquis. ff. de lega. ij. &
l. si creditori. s̃. de leg. j. & . l. Aurelius. §. eum de lib. lega. Et ex
14 hoc soluitur sequit̃ secũda quęstio: quia † per testatorẽ potest
reuocari, cũ nõ inducat probationẽ, nec obligationẽ. ergo &c.
vt. l. j. s̃. de sacrosanc. eccle. cũ si. & hoc tenet Iac. de bel. in aut̃.
de iureiur. à mo. præsti. in princ. licet Pet. hic dicat cõtrariũ, &
15 malè. ¶ † Vltimò quæro: an in stipulatione requiratur causa?
glo. tangit hic: & plenius in. l. ij. §. circa. de doli excep. & . l. ha
ctenus. ff. de constit. pecu. & in qualibet earũ dixi. ¶ Insuper
16 hic tex. facit ad quæstionem: † si testis aliqua testificatus sit, &
postea extra iudicium confessus est se falsum dixisse: ꝙ talis
confessio contra primũ dictum suum, nil operetur: [a] vt in fin.
huius leg. de hoc extra de testi. c. sicut &c.

a ¶ Nil operet̃. Ad de quæ consuluit Bal. cõsi. xxv. v. li.

IN contractibus. Exceptio nõ nu. pecu. põt obijci intra biennium [b] ab eo, qui cõfitetur sibi numeratam pecuniam, exceptis quibusdã casibus hic expressis. Ab eo verò, qui confitetur sibi solum potest obijci intra. xxx. dies. h. d. vsq; ad. §. illo.

b ¶ In cõtractibus, intra bienniũ. sed adde casum i quo post biennium excludit̃. vt dixi post Bar. in. l. per diuersas. & . l. ab Anastasio. j. mandati.

SVMMARIVM.

1 *Obligetur ne quis literis per scripturam, quæ solam confeßionem cõtinet.*
2 *Obligatione literarum inita, quæ actio oriatur?*
3 *Exceptio non nume. pecu. an habeat locum quando quis confessus est se recepisse, & scriptura non sit facta?*
4 *Fiscus, quando eius procurator fuit confessus recepisse, an habeat exceptionem non numé. pecu. uel quando agat contra debitorem?*
5 *Exceptio nõ nume. pecu. datur in mutuo, propter frequẽtiam contractus. Contractus mutui, ꝗ sit frequens.*
6 *Debitor qui quærit pecuniam, de facili fatetur omne instrumentum, quod creditor uult.*
7 *Exceptio non nume. pecu. quare sit, quòd non habeat locum in mutuo?*
8 *Exactor pecuniæ publicæ confitens se recepisse, quòd non habeat exceptionem non numeratæ pecuniæ.*
9 *Confitenti sibi solutum post dotalia instrumenta, non datur exceptio non nume. pecu.*
10 *Confeßio geminata facta per debitorem, se habuisse centum mutuo, probat numerationem: & tollit exceptionem non numeratæ pecuniæ.*
11 *Debitor ne, an creditor, qui replicat de non nume. pec. probare debeat.*
12 *Positioni factæ, per debitorem creditori, quod non numerauit: quòd creditor teneatur respondere, si non habet iustam causam recusandi.*
13 *Positioni negatiuæ, quando sit respondendum?*
14 *Protestatio satis est, quòd fiat coram iudice, quando non potest fieri præsenti, & per iudicem ei notificetur*
15 *Paria sunt quem non esse præsentẽ, uel esse. sed cum difficultate posse adiri.*

IN contractibus. Exceptio nõ nu. pec. potest opponi intra biẽnium. vbi quis asserit sibi datũ, vel numeratum exceptis quibusdã casibus. Vbi verò qs asserit sibi solutũ, põt opponi intra. xxx. dies. h. d. vsq; ad. §. illo. Diuide in tres partes. Primò ponit, quãdo hæc exceptio potest opponi intra bienniũ. Secundò, quando nullo modo. Tertiò, quãdo intra. xxx. dies. Secunda ibi: sed quoniã. tertia ibi: semper. ¶ Op. dicit̃ hic pecuniæ, vel aliæ res. & sic innuit ꝙ hæc exceptio locũ habeat in alijs cõtractibus, ꝗ̃ mutuo. cõtra. s̃. l. proxi. Sol. expone hic aliæ res. s. quę pondere, numero, vel mensura cõsistunt: ne cõtradicat. l. præcedens secundũ gl. ¶ Opp. s̃. e. l. aduersus. & . l. frustra. Sol. intellige, quãdo cõfessio fuit facta spe futuræ numerationis: aliâs secus. secundũ gl. ¶ Op. adhuc de. l. si nõ singuli. s̃. si cer. peta. l. si sub specie. s̃. de postu. ad. l. si non singuli. Dicas, ꝙ ibi fuit facta confessio spe futuræ numerationis: si obijciatur exceptio non nu. pe. debet probare creditor iustã causam debiti pręcessisse: & sic apparet non spe futuræ numerationis cõtractũ esse: vt. l. aduersus. s̃. eo. in fin. & ibi no. secundũ primam lecturã. sed si biennium esset elapsum: istã iustã causam pręcessisse, creditor nõ haberet necesse probare. Ita loquit̃. l. si sub specie. s̃. de postulãdo. ¶ Venio ad secundã gl. dicitur hic datæ esse cõscribunt̃. Contra ergo instrumẽtũ probat numerationẽ: & sic creditor non
habet necesse probare. Solu. dicit glo. intellige hoc scriptũ in instrumẽto priuato: secus si in instrumẽto publico: quod not. Idem no. s̃. eo. l. iij. & ibi dixi rationem. & in. l. si ex precio. s̃. si cer. peta. l. j. de dote cau. ¶ Item opp. obligatio nõ contrahit̃ per verba præteriti tẽporis: vt. l. v. §. stip. ff. de verbo. obli. sed hic dicit numeratæ, vel datæ esse conscribuntur. ¶ Sol. subaudit glossa, & sic me soluturũ promitto. vide glo. & no. ¶ Alij dicunt, ꝙ hic contrahitur per verba præsentis tẽporis. doct.
1 tenent communiter opi. Io. Ex qua no. † ꝙ per scripturã quæ
solam confessionem continet, quis nõ obligatur literis: sed solum inducitur probatio. vt. l. publia. in fi. ff. depositi. sed si cõtinet promissionem de dando, vel faciendo, licet per pactum nudum: tamen scriptura tunc dicit̃ obligare: & vestit illud pactum, sicut vestitur solennitate verborũ per stipulationẽ: ita loquitur insti. de litera. obliga. sed ipsa forma vna cum cõsensu qui in literis cõtinetur: vt. l. non figura. ff. de act. & obliga. ¶ Quæro: dicitur hic elapso biennio, nullo modo audit̃. quid si reus vult assumere in se onus probandi: in hoc sunt opiniones hic, & in. l. iij. s̃. eo. & ibi dixi. Et casus. s̃. eo. l. asseueratio. ¶ Quæro, quid si renuntiauit huic exceptioni. Dic vt in. d. l.
2 si ex cautione. ¶ Quæro, † quæ actio oritur ex ista obligatio-
ne literarum? quidam dicunt condictio ex hac leg. & instit. de lite. obli. Tu dic, quando certũ venit in obligatione, orit̃ certi cõdictio ex literarũ obligatione: & sic certi cõdictio ex stipulatione. aliâs erat quædã actio, quę vocabatur actio ex literarũ obligatione: sicut dicimus de actione ex stipulatu. & hãc doctrinã dedi hoc anno pfectissimè in. l. j. ff. de condi. ex lege.
3 ¶ † Quæro: qd si alias confessus est corã testibus se recepisse,
nec inde facta est scriptura: vtrum habeat locũ hæc exceptio sic limitata biennio? videt̃ ꝙ non. qa loquit̃ solum hic. vbi interuenit scriptura. ibi conscribuntur &c. Et istud tenet glo. s̃. si cer. pet. l. si non singuli. Idem tenuit Gul. in. l. qui pecuniã. ff. si cer. pet. Contrariũ tenet glo. s̃. de testi. aut̃. rogati.

Sed quoniam. Opp. ꝙ possit opponi exceptio non numeratæ dotis: vt. j. ea. l. in fi. de dote cau. non nu. l. fi. Sol. dicit glo. hic sunt duæ confessiones: ibi vna tantum, & hoc satis placet. postea declarabo. ¶ Quærit glo. vtrum sint alij casus in quibus cesset hæc exce
4 ptio. gl. ponit duos. vide eam. ¶ Glo. quærit, † quid si procu-
rator fisci, confitet̃ sibi pecuniam numeratam: & ipse non est soluendo. gl. arguit pro & cõtra. Doc. istã contrarietatẽ determinant sic. Aut procurator fisci fuit confessus cum solẽnitate debita: & tunc non põt fiscus agere contra debitorem: & ita loquuntur iura allegata pro alia parte. ¶ Quærit glo. quæ est ratio differentiæ inter istos casus, & illos qui ponunt̃ in principio legis? dicit glo. principiũ legis loquit̃ de eo, qui confitetur sibi datum, vel numeratũ ex causa mutui: hic de eo, qui cõ
5 fitetur ex alijs causis. ¶ † Sed quæro: quare hoc in mutuo? di-
cit gl. ex frequẽtia cõtractus. arg. ad hoc. j. de vsu. l. j. Doct. di-
6 cunt aliter, & melius. In mutuo debitor † qui quærit pecuniã,
de facili fatetur omne instrumentũ, quod creditor vult: ideo fuit ei magis prouidendũ. quæ ratio cessat in alijs cõtractibus. Simile videtis in mãdatario. Simile notatur supra si aduersus credi. l. j. quæ ratio est multum attendẽda ad ea, quæ infra dicam. ¶ Quæro: quid in alijs casibus à prædictis quinq;. Breuiter idem quod in mutuo, quantum ad hoc, ꝙ exceptio possit obijci tantum intra pauciora tempora: quia intra. xxx. dies: vt j. proxi. §. non habemus alia in gl. ¶ Extra glos. examinemus
7 particulariter istos tres casus hic positos. Primò, quæ † est ra-
tio in deposito? dicunt quidã: quia depositarius non sustinet, nisi incommodum ex re deposita. Vnde non est verisimile, quòd cõfiteatur sibi depositum, nisi reciperet. Ista ratio multum placet. Et hic ista lex non loquitur, nisi in depositario, qui scripsit se recepisse: nec habet locum in deponente: quando scriberet sibi redditum. licet gl. hic aliter dicat. Dicit enim, quòd hæc lex non distinguit: ergo nec nos. sed certè imò distinguit. Dicit enim in instrumẽto depositionis &c. ¶ Itẽ ratione prædicta cõcluditur, quòd hoc quod hic dicitur, nõ habet locum, nisi quando deponitur species, vel pecunia signata: secus si pecunia numerata: quia tũc esset eadẽ ratio, quæ in mutuo. scilicet auiditas recipiendi in debitore: vt. l. Lucius. ff. deposi. & semper intellige hoc, quãdo instrumentum depositi profertur ita solẽniter, ꝙ fidem faciat: quia subscriptũ tribus testibus: vt. j. qui po. in pig. ha. in aut̃. si quis vult cautè deponere. ¶ Venio ad secundum: hic dicitur, ꝙ exactor publi-
8 cus, † qui scribit se recepisse, nõ potest opponere exceptionẽ
non numeratæ pecuniæ. Ratio est: quia nulla necessitas sibi imminet, quare hoc facere debeat. Non enim illud ad sui vtilitatem recipit. & sic fortè videtur idem in quolibet administratore, nomine alieno, qui scriberet sibi solutum esse: vt

non possit

non posſit hãc exceptionẽ opponere. ¶ Tertius
9 †caſus eſt, in eo, q cõitet ſibi ſolutũ poſt dotalia
inſtrumẽta cõfecta. Ratio eſt ſecundũ gl. quia ſunt
duæ confeſsiones: q mihi placet. In prima enim
auiditas debitoris quęrentis pecuniã, videt ſicut
in mutuo, & maior: ideo alia tẽpora ſtatuunt: vt
in aut. poſita in. l. fi. j. de dote cau. nõ nume. ſed in
ſecunda cõfeſsione, iſta ratio ceſſat. Præterea, niſi
ſecunda cõfeſsio ꝓbaret, eſſet quodã modo abire
in infinitũ. eadẽ ratiõe nec tertia. & ſic de ſingulis.
10 ¶ Et ideo †idẽ putarẽ in quolibet cõtractu: quia
ſi fuiſſes confeſſus ex cauſa mutui te habere à me
centum, & poſtea ex interuallo iterũ cõfiteris te
habere illa centum: dico q illa ſecunda confeſsio
probat numerationem illius pecuniæ. Barto.

Super cæteris. Summatũ eſt cũ prę-
11 cedentibus. ¶ †Quę-
rit gl. ſi opponatur hęc exceptio intra. xxx. dies,
quis probabit? Sunt opiniones. veritas eſt: q ſicut
quando creditor agit, ſi contra eũ opponat. intra
biennium ipſe debet probare: vt in. l. ſi ex cautio
ne. ſ. e. Idẽ quãdo contra debitorẽ excipientẽ de
ſoluto, creditor replicat de nõ nu. pe. ipſe debet
debitor probare. argu. l. antepe. ſ. de proba. Circa
iſtã leg. dubito cũ regula iuris ſit q fauorabilio-
res ſunt rei, q̃ actores. l. fauorabiliores. de reg. iur.
l. Arrianus. de actio. & obli. quomodo eſt, q ſi cre
ditor cõuenit actione ex alio cõtractu, q̃ mutui,
& de alijs rebus, q̃ his q̃ cõſiſtũt pondere, nume-
ro, vel mẽſura: nõ põt ei obijci exceptio non nu.
pe. vt. ſ. l. proxima. & tamẽ no. gl. huius. l. ſi à debi
tore opponit cautio, de ſoluto creditori: põt con
tra eũ obijci hęc exceptio. intra. xxx. dies nõ habi
ta diſtinctione cõtractuũ, vel rerũ. pro modo du-
bito, ſed declarabo ĩ. l. generaliter. pro nũc cogita.

Illo. Poſt lapſum biennij, nõ põt qs creditori
deferre iuſiurandũ: an numerauerit. h. d.
12 ¶ Vnde †nota hic, q ſi ego faciã tibi hãc poſitio-
nem, q tu non numeraſti mihi, q tu non tenearis
huic reſpõdere. gl. tua videt velle contra. l. ij. ſ. eo.
Ad iſtum tex. reſpõdeo, q nõ cogit iurare. ſ. ſi ha-
bet iuſtam cauſam recuſandi: aliâs ſecus: vt habui
a ſtis in. l. generaliter. ſ. de reb. credi.[a] Et ita videtur
ſentire glo. hæc, ſuper verbo offerri. &c.

Illo. Quãdo hęc exceptio nõ põt obijci ſuper
numeratione: nõ põt iuramentũ deferri.
13 h. d. per iſtũ tex. dicũt quidã, †q poſitioni negati
uę reſpõdẽdũ nõ eſt: ſed falſum eſt: vt. l. qdã in iu-
re. ff. de dona. & ita p Dy. expreſſum eſt hodie, ex
tra de cõfeſ. c. ſtatuimus. lib. vj. de hoc etiã p glo. ſ.
de iura. cal. l. fi. §. quod obſeruari. in fi. mag. gl. &
ratio huius text. eſt aliâs, vt. j. dicit. ſed ex hac leg.
videt diſtingui opinio poſita in. l. ſi ex cautiõe. &
hac leg. in prin. quę dicit, q põt opponi hęc exce
ptio poſt bienniũ, reo aſſumẽte in ſe onus probã
di. Nõ enim poterat reus probare, cũ actor ſeu is
contra quẽ excipit, hæc exceptio nõ teneat inter
rogationibus, ſup hoc factis reſpõdere: vt hic di-
cit gl. põt dici q hæc lex cõtinet ius nouũ, cõmu-
ne tamẽ, ſecũdũ q põt omne iuſiurãdũ licitè recu
ſari. l. gñaliter. ſ. de iureiur. §. ſinautẽ. vide gl. Cer-
tè in. d. l. generaliter. nihil de iure antiquo mutat:
vt ea. l. in fin. & in. d. §. ſinautẽ. Si rectè intelligat,
dicit q iuramentũ põt recuſari ex iuſta cauſa ſiue
non: ſed de iure antiquo licitè poterat qs recuſare
iuſiurandũ, ſi dicebat ſe probare: & nollebat ſe à
probationibus releuari p iuramentũ: vt leg. eũ,
qui. in prin. ff. de iureiu. Sunt enim qdã adeo timi
di, q nõ iurarẽt pro magno facto: vt. l. fi. circa fi. ſ.
de fide inſtru. ita hic ille, q habet cautionẽ de ſolu
to, poſt elapſum tẽpus, poſſet dicere nolo iurare:
qa plenè probo. Et idẽ puto, q eſſet in omni cau
tione. Hic eſt caſus, & hoc in ſumma. Ille q plenè
probat, nõ cogit iurare. h. d. ſed ſi reus vellet face-
re poſitiones, p quas probaret cõtrariũ: licet p me
dium cogit reſpõdere. & ſic dicerẽ, pono q ſemel
mutuaſti mihi tantũ. Itẽ q illa vice fuerunt nume
rata decẽ, & nõ plura: vt vidiſtis notata. ſ. eo. l. ij.
vel ſi ponerẽ, q ſi qua numeratio fuit facta: fuit fa
cta tali tẽpore, & loco, & nõ eram præſens, vel nul
la numeratio facta fuit. Simile videtis: nã licet qs
tempore litis cõteſt. neget vera eſſe, quæ in libel-
lo continent: tamẽ poſtea particularibus poſitio
nibus, ex quibus veritas libelli cõcluditur, quis te
netur reſpondere, vel iurare, ſuper hoc toto nu-
meraſti, vel nõ tamen ſemp poſitionibus, p quas
ad probationem deuenitur, reſpondere tenetur.

In omni enim. Hæc exceptio põt
opponi, quãdocũq;
& denuntiari ei, cõtra quẽ opponit, ſi eſt pręſens:
ſi eſt abſens corã iudice: & ſi ipſe eſt Officialis co-
ram Epiſcopo, vel alio iudice incõpetẽti. h. d. &c.

In omni vero. Sufficit, quod hęc ex
ceptio manifeſtetur
omni tẽpore ei, contra quẽ opponit, ſiue pręſens,
ſiue abſens: vel in dignitate ſufficit, ſi coram alio
ordinario, vel epiſcopo proponatur. Idẽ in exce
14 ptione nõ nu. dotis. h. d. vſq; ad fi. ¶ †No. q quan
do perſona cui debet fieri proteſtatio, nõ põt be-
ne haberi: ſufficit q fiat corã iudice: & p iudicem
15 notificet ei. ¶ †No. quòd paria ſunt quẽ non eſſe
pręſentem, vel eſſe: ſed cũ difficultate poſſe adiri.
Super hoc in fine eſt poſita quædam authen. quę
quaſi nihil adijcit legi Codicis: ſed eam declarat.

SVMMARIVM.

1 *Proteſtatio, quando ſuccedit loco actionis, debet in ſcriptis fieri, ſi loco exceptionis poteſt fieri ſine ſcriptis.*

HAnc autem querelã.
1 No. †ex hac aut. argumẽtũ, q ꝓteſtatio
ſit faciẽda in ſcriptis. vidiſtis in. l. fi. ſ. de neg. geſt.

HAnc autem querelã.
1 Not. †q hic videtur caſus, q proteſtatio
debet fieri in ſcriptis. Idem in. l. C. proxi. in. §. in
omni. idẽ in. l. vt perfectius. C. de anna. except. In
contrarium videt caſus. ſ. de nego. geſt. l. fin. & l.
ſcire oportet. §. oportet. ff. de excuſ. tu. Breuiter,
quædã eſt proteſtatio, quæ ſuccedit in locũ actio
nis: & illa debet fieri in ſcriptis: vt. d. l. vt perfe-
ctius. Quædã, quæ ſuccedit loco exceptionis, vel
alterius defenſionis: & tũc regulariter poteſt fieri
in ſcriptis & ſine. d. l. ſcire oportet. & in. d. l. fin. ſ.
de nego. geſt. Fallit in exceptione non nume. do.
vt hac aut. & §. in omni. hic poſito. Barto.

SI cui. Qui habet obligata bona debi-
toris, põt ex pſona debito. exce
ptio. ꝓponere. h. d. tene bñ mẽti hãc leg.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſor, an accedat ciuili actioni?*

SI cui. Hęc exceptio ex pſona debi
toris, tranſit ad creditores, ſi
ue agant, ſiue conueniant hypotheca-
ria, & ad fideiuſſores: ſentẽtia lata con-
tra vnum, alteri nõ preiudicat. h. d. ¶ Ex iſto fine
1 dicit gl. notari: †q fideiuſſor accedat ciuili actio.
ni. hoc tãgit. in. l. j. ff. de fideiuſſo. & in. l. ſi ſtipula.
prima. eo. tit. Pe. videt circa hoc dicere multa ver
ba. Dy. ibi breuiter dicit ſic. quoddã eſt debitũ ci-
uile, quod eſt efficax: vt in eo, quod debet ex ſen-
tentia: tũc ſine dubio accedit fideiuſſor in toto ti.
iudi. ſol. cõiuncta. l. Iulia. in princ. ff. de cõdi. inde.
Quoddam eſt debitũ ciuile, cui obſtat exceptio:
& tũc fideiuſſor ei accedere nõ poteſt. d. l. ſi ſtipu
latus. §. j. & gl. ibi poſita, quod ĩtellige cũ effectu.
Nam eadem exceptione tutus eſt fideiuſſor, qua
principalis: vt hic. & in. l. tam mãdatori. ſ. eo. Sed
prędicta intelligo in fideiuſſore, qui ſe obligat cõ
ſtituendo. Cũ enim conſtitutũ teneat de ęquitate
prætoria, quãdo præcedit debitũ ciuile tantum:
cui obſtat exceptio prætoria, nõ patitur eum ali-
quo modo obligari: vt. l. iij. §. j. ff. de cõſtitu. pecu.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum appoſitum in contractu, poſt renuntiationem pecuniæ, quòd tollat illam exceptionem: licet iurans ſoluens poſſit poſtea repetere.*

b **INdubitati.** [b]Hæc eſt bona
lex. In iuramen
c to intelligit illa tacita conditio[c], q̃ in-
telligit in obligatione principali. h. d.

a ¶ Illo. de rebus credi. vide ſingul. quæ ſcripſi circa iſtũ tex. in. l. heres abſens. §. j. de iudi.

b ¶ Indubitati. vide Bal. in. l. j. §. j. de ſac. ſanct. ec. alleg. hanc. l. ad pulchrã quæſtionem.

POMATES.

b ¶ Indubitati. circa materiã huius text. vide apoſtil. quã feci in. l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati. & intellige q iuramentum ſapit naturã actus, ſup quo interponitur. ſ. primordialẽ, nõ accidentalẽ. ita Are. in c. j. colũ. xiij. extra de iudi. per totum per gl. in. l. certi cõ dictio. in verſi. ex omni. in fi. ff. ſi cer. pet. in. c. j. extra de iu. in. xiij. co. quod not. & p regulam iſtius tex. Benè facit text. in. l. ſed ſi poſſeſſori. §. itẽ ſi iurauero. ff. de iureiur. & quod dicit Ang. in conſi. cccxiiij. ſ. q iuramentũ non eſt maioris potẽtię, q̃ ſit ipſa virtus promiſsiõis. vide etiã ad hoc aliqd per Barba. ĩ cõſil. xliij. in. iij. dubio. volu. ij. & Alexã. xxxvij. col. v. vol. ij. & aliquã ad hæc per Sozi. cõſi. xl. col. pe. ad fi. Limita tamen iſtam regulã, q iuramẽtũ ſequitur naturã rerum, vt non procedat, quando eſſet pręſtitũ per viã cõtentioſę iuriſdi. p no. per Sali. poſt glo. ſecũdã in. l. j. in. iij. opp. C. de confeſ. vbi gl. vult, q exceptio nõ nu. pec. non cõpetat, quãdo confeſsio eſſet facta in iudicio. & Sal. intelligit fieri ſ. p viam contẽtioſæ iuriſdictiõis, in iij. oppoſitiõe ibi. cum iuramentũ iudicio ęquiparet. l. qui iuraſſe, in fi. ff. de iureiu. æquiparet etiã lit. cõteſta. l. nã & poſtea. §. ſi is qui tẽporali. ff. de iureiurã. Et ad iſtã leg. vide Bart. in. l. ſi qs pro eo. in vlt. col. in prin. ff. de fideiuſ. & alex. in. l. nemo poteſt. in. iiij. q. Bart. ff. de leg. j. & ibi Mod. & aliqd per Feli. ĩ. c. tertio loco. co. iiij. de pſumptio. & in rub. extra de præſcri. col. vij. & Are. conſil. xxiiij. colũ. iiij. & Ange. Are. in. §. idem iuris. inſti. de excep. col. xvj. in ver. capio quintũ principale. & Panor. in c. fi. col. j. de eccle. edi. & Alex. cõſil. lxxxix. co. iiij. vo. ij. vbi tangit. quid iuris quando eſſet iuratũ re vera numeratam eſſe pecuniã, & Feli. in. c. inter monaſteriũ. co. xiiij. de re iud. limita etiã hanc. l. vt p Iaſ. in. l. ſingularia. col. xvij. ff. ſi cer. pet. vt non habeat locũ in mercatore confitente ſe habuiſſe pecunias mutuo ab aliquo. Vide tamen Iaſ. & Alex. in. l. ſi conuenerit. in. iij. col. in ver. quarto moueor nouo fundamento. ff. de iuriſdict. om. iu. vbi facit regula in contrariũ. & idẽ facit in. l. ſi pecuniam. in gl. ĩ verb. neceſſe. in ver. ſecundo ſtringit. ff. de cõ di. ob cauſam. vbi declarat iſtã leg. non procedere: ſcilicet vbi deficit conſenſus.

c ¶ Tacita conditio. hoc limita, vt refert Alex. in. l. ſi cõuenerit. ĩ princ. ff. de iuriſd. om. iu.

tene menti hunc caſum.facit.ff.de oper.liberto.l.
1 ſi libertus.¶ †Quæro:quid ſi in inſtrumento re-
nuntiauit exceptioni non numeratæ pecunię:&
a poſtea iurauit[a] ſe non contrauenire:certè tūc vi-
detur,ꝙ non poſsit iſtam exceptionem oppone
re:quia veniret contra iuramentum ſuum. Puto
tamen,ꝙ ſi ſoluerit,poterit repetere. Sicut dici-
mus in debitore,qui iurauit ſoluere vſuras:vt ex
b tra de iureiur.c.debitores.[b]&c.

SVMMARIVM.

2 *Iuramentū appoſitum in cōtractu,quas exceptiones tollat.*
3 *Exceptio,non nu.pecu. ꝙ non tollatur,licet confiteatur ſe recepiſſe,non ſpe futuræ numerationis.*

INdubitati. Conditio quę tacitè ineſt,in-
telligitur in iuramento,ſuper illo cō-
tractu interpoſito.h.d. Vides hic, ꝙ
ex modo præſtationis iuramenti,inducitur diffe
rentia. Nonne hoc eſt contra caſum in authen.ſa
cramenta puberum.s̃.ſi aduer.vendi.& in.c.cum
contingat.extra de iureiuran. Reſpondeo:quæ-
2 dam † ſunt exceptiones,ſeu defenſiones, quæ cō
petunt de præſenti,vel de præterito:& iſtę poſ-
ſunt tolli iureiurando,non ſimpliciter:ſed ſecun
dum ea,quæ plenè tractaui in.l. ſi quis pro eo.in
prin.ff.de fideiuſ.Quędā ſunt exceptiones, quæ
competunt:quia promiſſa poſt contractum non
ſeruantur.& iſtæ iureiurando non tolluntur:qa
in iuramento ineſt illa conditio, ſi promiſſa ſer-
uātur,ſicut in principali obligatione:vt hic. Idē
ſi aliquis caſus obueniret, ex quo de nouo para-
retur exceptio:vt.l.fi.qui ſatiſda.cog. & ad mu.
3 l.fi.in prin.¶ †Sed quæro:quid ſi in inſtrumen-
to continetur, quod Titius fuit confeſſus non
ſpe futuræ numerationis. Certè ſi iuramentum
non interueniſſet,non tolleretur hæc exceptio:
vt dixi in.l.ſi ex cautione.s̃.eod. ſed ſi interuenit
iuramentum dubito.Bar.

De compenſationibus. Rubrica.

¶Continua vt in glo.dictum eſt.s̃. de quibuſdā
exceptionibus:hic annectit Rubricam de com-
penſationibus.

c ET ſenatus. [c]In cauſis fiſcali
bus,poteſt obij
ci compenſatio,quando debitum, &
creditum ex eadem ſtatiōe procedit.
hoc dicit.

ET ſenatus. Debitū ab vna ſta-
tione fiſcali, cū de-
bito alterius non cōpenſatur. hoc dicit.
¶ Opp.j.de ſol.l.ij.ibi in confeſsione , quæ fit p
ſucceſsionem:hic in compenſatione. ¶ Secūdò
opp.de admi.tu.l.inter tutores.Sol.propter ma
gnitudinem:patrimonij,vel ex alia cauſa. habet
diuerſas ſtationes,& diuerſa officia:tamē admit-
titur cōpenſatio,hic in fiſco eſt ſpeciale.tene mē-
ti iſtam ſolutionem.

SVMMARIVM.

1 *Compenſationis exceptio,poteſt opponi poſt ſententiam.*
2 *Debitum an poſſit in compenſationem deduci?*
3 *Compenſatio eſt unius debiti,ad alud creditum facta contributio.*

EX cauſa. De eo,ꝙ eſt ſolutum ſi-
cut nō poteſt repeti,ita
nec cōpenſari.Itē in executione, poteſt
1 obijci cōpenſatio.h.d.¶ No.ex iſto fi.ꝙ † exce-
ptio cōpenſationis,eſt de his,quæ poſſunt oppo
ni poſt ſniam.¶ Ad principiū noſtrę leg.opp.ff.
eo.l.etiā vbi dicit,ꝙ debitū naturale,ꝙ nō pōt pe
ti,pōt in cōpenſationē deduci. Solu. quoddā eſt
2 † debitū naturale,pro quo actio non cōpetit,nec
vnꝗ cōpetijt:& p cōſequēs cōtra eū nulla datur
exceptio.Et illud pōt in cōpenſationē deduci:vt
leg.cōtraria.Quoddā eſt debitum naturaliter:tñ
habet aliquā repugnantiā iuris ciuilis, vt in caſu
noſtræ legis:vbi ſnia,quæ eſt de iure ciuili decla-
rat iſtud ſolutū eſſe debitū:licet verè nō fuerit:&
ſic ille q accepit tenet naturaliter red dere:& tūc cōpenſatio obijci non
pōt:vt hic.Idē ſi verus debitor fuiſſet ab ſolutus p ſnīam. Natura enim
debitor manet:tñ ei cōtradicit ſnia,quæ eſt de iure ciuili.& tūc etiā de
tali nō pōt obijci cōpenſatio:vt.l.quęcūꝗ.ff.eo.& ibi no.p gl. ¶ Sed cō
tra iſtud vltimū videtur caſus.ff.rem ra.habe.l.procurator ad exhiben-
dum.§.j.glo.in.d.l.quæcunꝗ.dicit,ꝙ hincinde petitur,vt cōpenſetur,
3 ex eodē fonte eſt. Quæ ſolutio vera eſt,ſi bene intelligatur. Nam † cōpē
ſatio eſt vnius debiti ad aliud creditū facta cōtributio. ſed in.d.l.procu
rator.§.j.iſtud quod petitur,illud idem compenſatur.& ſic nō eſt com-
penſatio propriè loquendo:ſed magis eſt doli exceptio.Bar.

INea. Contra rempublicam poteſt opponi compenſa-
tio,niſi in caſibus hic expreſsis.h.d. ¶ Quæro : de
qua republica loquitur hic.Quidam dicūt de republica Ro-
manorum. Veritas eſt,quod idē in qualibet alia ciuitate . Ita
videtur ſentire glo.hic,& in fine legis.Bar.

SVMMARIVM.

1 *Compenſatio,ꝙ fiat ipſo iure ad impediendum curſum uſurarum.*

d SI conſtat. [d]Quantum ad impediendum curſum vſu
rarum:fit compenſatio ipſo iure vſꝗ ad
1 concurrentem quantitatem.hoc dicit.¶ Et ſic vides,† quòd
e quantum ad impediendum curſum vſurarum,[e] ſit compen-
ſatio etiam ſi non opponatur ab homine:quia ipſo iure. aliâs autem ſe-
cus:quia non obſtat,niſi ab homine opponatur &c.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones,quæ tollunt actionem ipſo iure,poſtquam ſunt oppoſitæ,quæ nam ſint?*
3 *Iudex abſoluit reum opponentem de compenſatione,ab obſeruantia iudicij:ſicut quando ſoluit iudicio pendente.*
4 *Compenſatio,an habeat locum quando aliquid debetur cauſa conditionis implendæ.& numero.2.*
5 *Practica opponendi compenſationem extra iudicium eſt,ꝙ fiat inſtrumentum,ſicut talis opponit compenſationem tali,de tali debito.*
6 *Compenſatio quòd fiat ipſo iure ad euitationem pœnæ.*

1 SI conſtat. † Quantū ad impediendum curſum vſura
rum:hincinde ipſo iure fit compenſatio.
hoc dicit.¶ Circa iſtam legem,quærit glo.vtrum hoc ſit ve-
rum quod cōpenſatio fiat ipſo iure,abſq; aliquo facto homi
nis.Marti.dicit quòd ſic.Ioā.dicit ꝙ non:niſi opponatur.Fallit in caſi-
bus in gloſſ.poſitis.vide glo.¶ Iſtam opi.Ioā.tenet Dy.inſti. de actio.
2 in.§.in bonæfidei.& eſt ipſa veritas,quicquid Pet.dicat,pro huius † ta-
men declaratione eſt ſciendum,ꝙ certæ exceptiones etiam poſtꝗ ſunt
oppoſitę per hominem,nō tollunt actionem ipſo iure:niſi ſequuta vi-
ctoria:vt.l. ſi plures.§.j.ff.de fideiuſſo.dixi plenè in.l. Iulianus verum
debitorem.ff.de condic.indeb.Sed hæc compenſationis exceptio, ſta-
tim cum eſt oppoſita ab homine tollit actionem ipſo iure. Vnde iudex
3 † abſoluens reum,deberet eum abſoluere ab obſeruantia iudicij : ſicuti
quando ſoluit pendente iudicio:valet.inſti.de perpe.& tempo.actio.§.
fi.&.l.iuſiurandum,& ad pecunias.§.fi.& quod ibi no.per gl.paruam.
ff.de iureiuran.¶ Sed circa hoc inſurgit dubium. Ego video,quòd ſi iu
dex non admittit compenſationem,nec eam reprobet, ꝙ interim peti
poterit:vt.l.quod in diem.§.ſi rationem,ff.eod.ergo videtur quòd non
fiat compenſatio ipſo iure:quia tunc in iudicis poteſtate non eſſet eam
admittere. Solu.fateor,quod non eſt in poteſtate iudicis : & ſic grauat
partem,non admittendo compenſationem:tamen quia iudex de ea nō
cognouit ſtandum eſt ſententiæ,& præſumitur quod fuerit de caſibus,
in quibus compenſatio non poterat obijci.& ſic petitio remaneret inte
gra:nec ille contra quem fuerit ſentētia lata,& compenſatio nō admiſſa
poterit dicere contrarium:vt.l.ſi ſeruus plurium.§.primo.ff. de laga.j.
4 ¶ †Quæro, vtrum ſi aliquid debeat ſolui cauſa cōditionis implendæ,
illud poſsit ſolui compenſando.tex.eſt de hoc in.l,Iulianus. de condic.
inde.&.l.ſi peculium.§.j.ff.de ſtatuliber.¶ Vltimò ex hac leg. cum glo.
ſua,habes notare tria, Primo ex eo quod dicitur,quòd compenſatio fit
ipſo iure:vt hic.&.j.eo.l.vlti.& inſti.de actio.§.in bonæfidei.& ſic non
eſt opus miniſterio iudicis.quando poteſt opponi compenſatio extra
5 iudicium,fiat ergo † inſtrumentum, quomodo debitor opponit com-
penſationem tali,de tali debito.Facit.d.l.ſi peculium.§.j. de ſtatuliber.
&.l.iij.§.j.eod.ti.¶ Secundò not.illud,quòd hic dicitur,quod quantum
6 † ad pœne commiſsionem ipſo iure fit compēſatio. Sæpè enim accidit,
quod in eodem laudo,vel inſtrumento laudi,vna pars condemnatur al
teri,& altera alteri in quātitate pecuniæ. Nam vbicunꝗ ad concurren-
tem quantitatem fit compenſatio:licet non opponatur ab homine.
¶ Vltimò legem iſtam cum glo.allegabam ad aliam quæſtionem. Mari
tus promiſit reſtituere dotem, vſꝗ ad annum,à die ſoluti matrimonij
ſub certa pœna : deceſsit vxor ſuperſtitibus filijs & marito . Dicebam
quod ſi maritus ſtetit per annum,quod dotem nō reſtituit:quod iſtud
nō reſtituere erat nomine filiorum. Cum enim non reſtituendo incide-
ret in pœnam,præſumitur eum nō reſtituiſſe, propter iuſtam cauſam,
quam habebat:propter quam reſtituere non cogebatur. Probatur in.l.
pe.vel ante pe.ff.de peti.hære.Bar.

SVMMARIVM.

1 *Compenſari,ꝙ poteſt etiam id. quod debetur officio iudicis.*

Etiam

a ¶ Iurauit. Et vide Bal.in.l. ſi ex cautione.s̃.c.& no.inſti.de act.§.fuerat. & vide ꝙ no.Imo. in.l. nemo pōt.de le.j.& de iſta clauſula huius leg.quę ſemp allegat,vide Bar.in.l. ſi qs pro eo.in ver.viij. ꝓhibet.&c.& ꝙ dixi poſt Bar.in.l.ſi pecuniā.de cōdic. ob cauſam.& vide Pau.de ca.in cōſi. xj. ꝙ incipit : in Chriſti noīe amē: viſis oībus.&c.& vide Bar.in.l.ij.iii. col.C.de reſci.vē.

b ¶ C.debitores. Et ad intellectū huius ti.de his vide latè Bal.in.l. nō dubiū in.xv.co.s̃.de leg. & ibi Bal. alle.hāc leg.p no.plenè in c.cū contingat.in xlviij.char.de iureiur. vbi quærit, de effectu verborum.

c ¶ Et ſenatus : hāc leg.limita ex his, quæ dicit Bar.ī.l. ideo.ff.e. & vide. j.eo.l.iij.&.l. ſi ex vēditione. & Bal. ibi.

d ¶ Si cōſtat. Et dū hic exponit ipſo iure.i.ſine ſpe exceptionis. Adde tex. & ibi Bar.ī.l. pe.j.de ſuis & leg. & gl. vult ſecūdū vnā expoſitionē, in.l.lecta. in verſi. ipſo iure.ff. ſi cer. petatur.

e ¶ Vſurarū.idē ad impediēdū pœnę cōmiſsionē,p glo. & Bal.ī.l.j,& Bar. in.l.inter. de condi.inde.

ETiam. De debito ex fideicõmiſ. põt obijci
compẽſatio. h. d. dubitaẽ: quia fidei-
commiſſum, olim nõ petebaẽ per modũ actionis;
1 ſed per iudicis officiũ. Et ſic no. ꝙ † eius quod per
iudicis officium debetur, poteſt obijci compenſatio &c.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis officium eſt in mutuis petitionibus, ſuper utroq; iudicare, licet ante plus conſtet de una, quàm de alia. & nu. 3.*
2 *Cõpenſatio, ꝙ admittatur de quãtitate ad quantitatẽ, licet diuerſi generis.*
4 *Compenſatio, an habeat locum in cauſa dotis, reſpectu rerum amotarum?*
Dos confeſſata, an habeat priuilegia dotis?
5 *Compenſatio de re ad quantitatem, & ſic de frumento, ad pecuniam. an habeat locum? & nu. 6.*
6 *Fructus conſumpti ꝙ extenuant ſortem ſecus ſi non ſunt conſumpti.*

NEque ſcriptura. Hæc lex nõ recipit cõ-
gruum ſummariũ. Nã
legit duobus modis principaliter. Primò, vt petatur
debitũ ex alia cauſa, q̃ dotis. & hæc lec. ſubdiuidiẽ in tres par
tes. Secundò, vt petatur debitũ ex cauſa dotis. & hæc lec. diui
1 ditur in alias tres. ¶ No. ꝙ natura † officij iudicis, ſup mutuis
petitionibus eſt, vt debeat de vtroq; ſimul pronuntiare: licet
ante cõſtet de vna, q̃ alia: vt. l. j. in fi. ff. quæ ſen. ſine ap. reſcin.
& de iudi. l. qui prior. & dicam vobis in auẽ. & cõſequenẽ. de
2 ſenten. ¶ Vltimò no. fi. gl. quę eſt hic, quæ dicit, quãdo † debe
tur quantitas hincinde: licet aliquando quãtitates ſint diuerſi
a generis: vt puta debet vnus pecuniã, alius frumentum[a]: quòd
admittitur compenſatio. Facit. j. eo. l. proxi. glo. videtur tene
re contrarium in. l. diuortio. §. ob donationes. ſol. matri. & ibi
examinaui. & vide fi. huius glo. quem nota, & tene menti.

NEque ſcriptura. Pro ea parte, pro qua
non eſt facta numera-
tio, poteſt opponi pecuniæ nõ numeratæ exceptio.
Pro reſiduo poteſt obijci cõpenſatio. h. d. ¶ Iſta. l. legiẽ duo-
bus modis. Primò principaliter, vt loquatur in pecunia debi
ta, ex alia cauſa, q̃ dotis. Secũdò, vt loquatur in debita ex cau
ſa dotis. ¶ Item prima lec. diuerſificatur in tres. Prima eſt, ꝙ
principium, & finis loquanẽ in debito diuerſarum ſpecierũ.
Secundò, ꝙ loquantur de eodẽ debito ab eodẽ: & idem. ſed
principium loquiẽ ante bienniũ: finis poſt. Tertiò, ꝙ loqua-
tur de eodẽ debito, partim non numerato. & de hoc loquitur
principium: & partim numerato: vt in fin. Iſta lect. prima eſt
bona: tamen in eo, quod ponitur in diuerſis pſonis, videẽ in-
cludere in ſe aliquã incõgruitatẽ. Ideo tene duas ſequẽ. ¶ Cõ
tra prædicta omnia. oppo. infra de rei vxo. actio. l. j. §. ſed nec
ob res. Sol. ibi in actione de dote: hic cõueniebatur alijs actio
nibus ſecũdum prædictas tres lectu. Alij legunt iſtã legem. ꝙ
mulier iſta, quæ diuerterat dotem repetebat. & iſta eſt magis
no. lectura. & tũc obſtat. d. §. ſed nec ob res. Et pro ſolutione
illius, ponuntur hic in gloſſa tres opiniones. Prima, ꝙ ibi lo-
quatur de retentione ob res amotas: ſed hic nõ opponebatur
iſto modo: ſed dicebaẽ non teneor tibi reſpõdere: donec mihi
reſpondeas in cauſa reconuentionis. Et tũc ſi in cauſa recon-
uentionis debitum apparebit, fiet cõpenſatio: eſt ergo aduer
tendum quomodo opponatur exceptio. vide gl. ¶ Et nota
3 bene † ex hac lege materiã reconuentionis & conuentionis, ꝙ
non debet prius pronuntiari ſup vna petitione, q̃ ſit cognitũ
ſuper alia: & ſi iudex ſecus faciat, poſſet appellari: vt. ff. quæ
ſententiæ ſine appellatione reſcin. l. j. in fin. no. in. l. qui prior.
4 ff. de iudicijs. ¶ Item † ſecundũ hanc lecturã eſt caſus, contra
quandam gl. poſitã in. l. j. ff. ſolu. mat. Vbi dicit, ꝙ cauſa dotis
eſt priuilegiata: quia in ea ſummariè agitur. ſi enim hoc eſſet
verum, non eſſet locus reconuentioni, cuius contrariũ hic di
citur. ſed ſuſtinendo potes dicere: ꝙ hic dicitur, ꝙ qui hic age
bat rerum amotarũ, paratus erat incontinenti probare. Tan
gam in. l. fi. j. eo. Secundo modo ſoluitur iſtud contrariũ nota
bilius videlicet ꝙ. l. prima. §. ſed nec ob res. j. de rei vxo. actio
ne. & in omnibus caſibus ibi poſitis, habet locum in dote, quę
verè numerata apparet. ſecus ſi nõ apparet numerata: ſed ela-
pſa ſunt tẽpora opponendæ exceptionis nõ nume. dotis. tũc
enim illa priuilegia nõ habent locum. & ſic põt opponi com
penſatio, & fieri reconuentio: vt hic. Vide gl. in. l. aſsiduis. C.
qui po. in pign. hab. ibi dũ dicit re ipſa &c. l. ſi qs poſt hac. in
5 prin. j. de bo. dam. & dicam in. d. l. aſsiduis. ¶ Itẽ opp. † ſpeciei
ad quantitatẽ non poteſt fieri cõpenſatio: vt. l. ſi cõuenerit. de
pig. act. quomodo ergo hic, pro rebus amotis, poterit fieri cõ
penſatio? Dicit gl. no. dic, quòd hic dos erat in pecunia. & il-
lud quod fuit amotũ cõſiſtebat numero, pondere, vel mẽſura:
vt pecunia frumentũ, & ſimilia. Vides hic quòd de pecunia
ad frumentum ſit cõpenſatio, ſecundum gl. Iaco. de Are. tan-
git in. l. diuortio. §. ob donationes. ff. ſol. ma. & dicit, ꝙ iſta gl.
nõ eſt vera. Breuiter teneas opiniones ibi poſitas. Et breuiter
puto, ꝙ Iac. dicat veritatem, per ea quę dixi vobis in. l. j. ſ. de
pig. act. vbi dixi, ꝙ fructus extenuant debitum, poſtq̃ ſunt
conſumpti donec extant, ſunt loco pignoris: vnde intelligas
hic frumentum cõſumptum fuiſſe: quanto tempore præſu-
6 matur conſumptum. ibi dixi. † Et prædicta ſunt vera, quan-
do plures ſunt debitores diuerſarum quãtitatum diuerſæ ma
teriæ: vt frumentum: pecunia: & ſimilia. Sed ſi vnus pecuniã
argenteam deberet, vel auream: alius deberet materiam argẽ
ti, vel auri ad pondus: tunc poſſet obijci compenſatio: vt. l. j.
§. fi. & l. titiæ amite. de auro & argen. leg.

SI ex venditione. Etiam in cauſa vẽ
ditionis, poteſt
obijci compenſatio. præter quàm in cauſa fiſci.
hoc dicit. &c.

SVMMARIVM.

1 *Compenſatio, ꝙ poßit opponi contra eum, qui petit legatum.*
2 *Compenſatio de fructibus ad pecuniam, quando ſunt cõſumpti, & ad æſtimationem redacti.*

SI propter fructus. Petenti legatũ,
obijcitur com-
penſatio. de debito occaſione fructuum percepto
1 rum. hoc dicit. ¶ † Nota. ꝙ petitio legati, non eſt
adeo priuilegiata, quin contra eam compenſatio obijciatur
2 ¶ † Secundò no. pro glo. quam habuiſti. ſ. l. neq;. ꝙ de fructi-
bus ad pecuniam fit compenſatio. Quod intellige, quando
fructus ſunt conſumpti, & ad æſtimationem redacti: vt patet
hic, dum dicit: mutuo debitæ quantitatis. & ſic hincinde quã
titas debebatur.

a ¶ Neq; ſcriptura. Alius frumentũ. quando admittaẽ cõpẽſatio de quãtitate fructuũ ad quãtitate pecũiæ, no. Bal. j. eo. l. fi. in vlt. col. & Innoc. in. c. ad nòſtra. de iureiur. Bald. in. l. pe. ſ. ti. j. & no. hic gl. ꝙ cõpenſatio, eſt quædã recõuẽ tio. no. Bal. in. l. j. ſ. de arbi. Adde qđ dixi poſt Bart. in authẽ. & cõſequẽter. in princi. j. de ſenten.

EIus. Vide glo. circa hoc. de procuratore in rem
ſuam &c. ¶ Quæro: quid econuerſo, an ei
poteſt obijci compẽſatio de eo, quod domino de
bet? Iſtam. q. format glo. in. l. ſi quis in rẽm. ff. de ꝓ
cu. & non ſoluit. dic, vt plenè no. per Dy. i. c. ſi quis in ius. de
regu. iur. lib. vij.

SVMMARIVM.

1 *Compenſatio, non obijcitur de eo, quod alteri debetur.*
2 *Compenſatio, ꝙ non opponitur procuratori in rem ſuam.*
3 *Compenſationis exceptio, ꝙ hodie reſpiciat maximè ipſam actionem.*
4 *Exceptio compenſationis, ꝙ ſit in rem.*

1 EIus. † De eo, quod alteri debetur, non obijcitur
compenſatio. h. d. Iſtud quod hic diciẽ, fal-
lit in glo. in caſibus ibi poſitis. Et ſic videtur caſus
hic: ꝙ cõdẽnatus nõ poſsit petere, ꝙ fiat cõpenſa-
tio: aliâs cõputatio eius quod alteri debeẽ per publicas apo-
diſſas, ſiue apochas: etiã illo volente. Quod intellige, niſi con
dẽnato fuerint ceſſa iura vel factus ſit procurator in rem ſuã:
vel ſit aliâs ex caſibus in glo. poſitis. ¶ Glo. in. l. ſeruũ quoq;.
2 §. fi. & l. ſeq. ff. de procu. quęrit. vtrum † procuratori in rem
ſuam poſsit obijci cõpenſatio: & nõ reſpõdet. & in. d. l. videẽ
caſus, ꝙ nõ poſsit obijci ſic inducẽdo: procurator in rem ſuã
nõ ex cauſa lucratiua, non tenetur defendere. in cã recõuen-
tionis, vt ibi. ergo nõ poteſt ei obijci cõpẽſatio. ita dicit doc.
iſtã cõſequentiã probo ſic: recõuentio fit vt perueniatur ad
cõpenſationẽ: vt. ſ. eo. l. neq;. & l. j. ff. rerum amota. ſi ergo pro
hibetur recõuentio, igitur cõpenſatio: & in hoc reſidet Mar.
ſil. ſed cõtrariũ determinat Ia. de are. & Pe. hic. & Dyn. in. c. ſi
quis in ius. extra de reg. iur. lib. vj. ratio vltramõ. eſt: quia exce
3 ptio † cõpenſationis, hodie maximè, reſpicit ipſam actionẽ:
vt. l. fi. j. eo. & inſti. de act. §. in bõę fidei. vnde oportet, ꝙ actio
4 iſta tranſeat ad aliũ cũ onere ſuo. Ratio. Dyn. eſt: † quia exce-
ptio cõpenſationis eſt in rem, quod apparet: quia fideiuſſori
cõpetit: vt hic videẽ no. cõiuncta. l. exceptiones. ff. de excep.
igitur proſequitur actionẽ quocũq; vadat. & ita ſemel cõſul-
tum fuit Bononiæ, ꝑ do. Iac. but. & multos alios aduocatos.
Non obſtat ratio præcedens: quia licet quis non teneaẽ quẽ
defendere: tamen patitur compenſationem. Nec eſt verum,
ꝙ ſemper fiat reconuentio ad finem compenſationis: imò fit
ad alios fines: vt dicam in authẽ. & cõſequẽter. j. de ſen. vnde
ſi quis vult opponere exceptionem compenſationis per mo
dum reconuentionis, debet audiri. Bar.

QVoniam liberum. Petenti pecu-
niam, obijcitur
compenſatio de debito poſt contracto. h. d.

i NVicem. Sicut ſolutio. ita cõpẽſatio pigno
ratitiam actionem ĩducit. hoc dicit.

s I tutores. In ſubſidium cõuenti, põt obijci cõ
penſatio pupilli. hoc dicit.

SI velut. Vbi compenſatio non tenuit, pacti de
biti integra petitio permanet . hoc
licit.

a COmpenſationes.[a] Debiti liquidi
ad liquidum, po
teſt obijci compenſatio:ſi requirit altiorem inda-
ginem,debet in alio iudicio reſeruari:excepta cau
ſa depoſiti,& inuaſionis poſſeſsionum.hoc dicit.¶Not.tex.
ibi:reſeruent.Pro iſtis refutationibus, quæ quotidie fiunt in
iudicijs.Modo veniret tractanda materia de compenſationi-
b bus:ſed tempus non patitur[b].

SVMMARIVM.

1 *Compenſatio de quibus rebus opponatur?*
2 *Debitum officio iudicis,ꝗ poßit deduci in compenſationem.*
3 *Fideiuſſor ꝗ accedat debito officio iudicis.*
4 *Debitum quando dicatur requirere altiorem indaginem?& nume.8.an ſit arbitrium.*
5 *Compenſatio de debito non liquido ad debitum,per confeßionem partis in iudicio,quando opponatur?*
6 *Compenſatio ad debitum liquidum per teſtes,uel inſtrumenta, ad debitum non liquidum,quando fieri poßit?*
7 *Compenſatio,ꝗ opponatur contra executionem , & quando.*
8 *Hodie conſtat:hodie agatur:qualiter intelligatur?*
9 *Compenſatio,ꝗ non habeat locum in depoſito.*
10 *Reconuentio,ꝗ non habeat locũ,quando agitur actione depoſiti.*
11 *Compenſatio,an habeat locum,ubi prohibetur reconuentio.*
12 *Recõuẽtio,ꝗ non habet locum in cauſa ſpolij:niſi ſuper ſimili ſpoliatione.*
13 *Actio præiudicialis tollit aliam,ut ſuper ea non procedatur , ſi intentatur antequam ſit confuſum in cauſa.*

COmpenſationes. In omnib⁹ actio
nibus . vbi hinc
inde quãtitas debetur,compenſatio poteſt obijci
debiti liquidi ad liquidum.fallit in actione depo-
ſiti,& in cauſa ſpoliationis.h.d.¶Primò ponit dictum. Se-
cundò limitat illud. Tertiò ponit practicam . Quartò ponit
duas exceptiones. Secunda ibi:ita tamẽ. Tertia ibi:hoc itaꝗ.
1 Quarta ibi:excepta.¶†Quæro primò, de qbus debitis poſ-
ſit obijci cõpenſatio?gl.j.declarat illud optimè. Primò enim
oportet ꝙ hincinde quantitas debeať,vel genus:ita ꝙ in ſuo
genere functionẽ recipiant.ita videtur ſentire glo. in prin.&
in fi.Itẽ oportet,ꝙ debitũ de quo opponitur cõpenſatio, ſit
debitũ ciuiliter,& naturaliter:& ꝙ nulla obſtet exceptio:vt
ff.e.l.quæcũꝗ.vel ſit debitũ naturaliter tm̃ . Et cui ius ciuile
nõ cõtradicat:vt dixi.l.ex cã.ſ̈.eo.Idẽ ſi eſſet debitũ ciuiliter
tm̃,cui nulla obſtaret exceptio:aliâs ſecus:vt.l.iij.§.j.ff.de cõ
ſti.pe.Facit quod dixi vobis.ſ̈.ti.j.l.pe.¶Circa hoc dubitať
de iſto tex.qui dicit de actione in rẽ:ergo videť,ꝙ licet hinc-
inde nõ debeať quãtitas,põt obijci cõpenſatio.Dicit glo.ego
credo,ꝙ ſi ꝑ actionẽ in rem petereť quãtitas:vt ſpecies : non
poſſet obijci cõpenſatio:vt.l.ſi creditor.§.j.ff.de pe.& quod
hic diciť,intellige qñ deueniť ad æſtimationẽ, ꝓpter fructus,
vel qa res perempta:vel ꝓpter aliud intereſſe. ¶Circa hoc,
quod gl.dicit,ꝙ qñ pecunia petitur,vt ſpecies:nõ põt obijci
cõpenſatio.videť notari cõtrariũ in.l.fi.ſ̈.cõmo.&.l.ſi credi-
tor.§.j.quã gl.allegat,nil facit.Nã ideo ibi non põt cõpenſa-
ri:quia non eſt liquidum, Neſcitur enim quatenus vires pe-
culij,patianť.ſed ſi eſſet liquidum:tunc ſecus ſecũdum vltra-
montanos.dixi in.l.fi.ſ̈.cõmo.plenius in.l.cum fundus.§.j.ſi
2 cer.pe.¶Secundò no.ex hac gl.† ꝙ eius,quod debetur, offi
cio iudicis poteſt obijci compenſatio.quod patet, quãdo de
debito ſpeciei peruenitur ad ęſtimationem,per iudicis offi-
cium.glo.tua notabiliter dicit,ꝙ hoc facit,ꝙ debitum ex offi
cio iudicis poteſt nouari:vt.l.& vno.ff.de accept.in.§.j.& in
ſtitu.quibus modis tol.obligatio.§.præterea.Item tali debi-
to officio iudicis poteſt accedere fideiuſſor : vt.l.cum quis.
§.ſi quis pro reo,ff.de ſo.&.l.centum Capuæ.ff.de eo, quod
3 certo loco.&.ff.loca.l.quæro.¶Extra glo.quæro,† quando
ex vna parte debeatur quantitas ſimpliciter, ex alia debea-
tur quantitas,vel ſpecies alternatiuè.vtrum poſsit obijci cõ-
penſatio?Breuiter tex.habes,ꝙ ſic,non ſimpliciter. Solu.ſed
ꝙ altera pars cogitur eligere,ꝙ vellet dare,& ſi elegerit dare
quantitatem:tunc admittetur compenſatio:vt.j. ſi maior fa-
ctus.l.j.ff.e.ſi debeas.Facit.ff.de fur.l.ſi ſeruus.§.j.& ibi plenè
dixi.¶Quæro.dicitur hic ipſo iure,quomodo intelligiť hoc
dic vt in.l.ſi conſtat.ſ̈.eo.¶Quęro,dicitur hic, ꝙ poteſt obij
ci compenſatio de debito:quòd non requirit altiorem inda-
4 ginem:† quando dicitur altiorem indaginem requirere?qui-
dam dicũt,ſi nõ poteſt probari intra duos mẽſes:vt.l. aufer-
tur.§.qui cõpenſationẽ.ff.de iure fiſci. Alij dicunt hoc eſſe ar
bitrio iudicis relinquẽdum:vt hic videtur tex.de hoc : & gl.
5 & doc.videntur in hoc reſidere.¶†Dic tu breuiter,quãdoꝗ
debitum,contra quod opponitur compẽſatio, eſt liquidum
c per confeſsionem partis in iudicio[c] facta:& tunc põt ei obijci
cõpenſatio de alio debito etiã nõ liquido.& debet pars ęqua
nimiter ſuſtinere: donec liquideť,cũ eum a probatione rele-
uauerit:vt.l.cũ qui.in prin.ff.de iureiur.Hoc notabiliter di-
cit glo.ij.parua hic.& in.l.nemo ex his.de regu.iur. in prima
6 gl.mag.Quadoꝗ debitum primũ eſt liquidũ † ꝑ probationẽ
vt puta ꝑ teſtes,vel inſtrumẽta:tunc ſi opponať cõpẽſatio de
debito nõ liquido:hic eſt aduertendũ.quod cõpenſare eſt ſol
uere:vt.l.inuicem.ſ̈.eo.&.l.amplius.rem ratã hab. Aut ergo
illi debitori cõuicto,daretur aliquis terminus ad ſoluendũ:
& intra illum terminũ põt liquidare cõpenſationẽ, quã obij
cit.Ita loquitur.l.auferť.§.qui cõpenſationẽ.ff.de iure fiſ.vbi
admittitur liquidatio,intra duos mẽſes:quia tantũ tẽpus ſibi
daretur ad ſoluẽdũ:vt.l.debitoribus,ff.de re iudi.&.l. in frau
dem.§.fiſcalibus.ff.de iure fiſci.Sed vbi ad ſoluendũ nullum
tẽpus daretur:tunc nullo modo cõpenſatio admittereť, quæ
requirat aliqualẽ indaginẽ:& ꝗ̃uis proteſtetur, ꝙ interim in
cã nulla fiat nouitas,cõtra eũ talis proteſtatio nõ releuat: qa
ſi ſibi nõ daretur dilatio vlla ad ſoluendũ:multominus ad li-
7 quidandum debitũ,¶†Sed cõtra hoc videť.ſ̈.e.l.ex cauſa.in
fi.vbi contra executionem obijcitur cõpenſatio. Solu. dicas
ꝙ in executione eſt adhibenda aliqualis cauſæ cognitio: vt.l.
à diuo pio.§.in venditione.ff.de re iudic.& ideo ſi intra illud
tps intra ꝙ expediretur illa cauſæ cognitio: vellet oppone-
re cõpenſationem,& debitum liquidare audiretur.d.l.ex cã.
8 & illud eſt,quod dicitur † hodie cõſtat:hodie agatur: hoc eſt
intra tantum tẽpus,intra quantum tu probabis illud modi-
cũ,quod habes probare in executione:intra tantum oppo-
nam exceptionẽ meã:vt.l.ſi is à quo.in prin.ff. vt in poſ.leg.
¶Itẽ obijciť de iſto tex.qa videtur hoc reponere in arbitrio
iudicis. Ad hoc rñdeo,& dico,ꝙ quãdo exceptio cõpenſa-
tionis opponitur ante ſentẽtiam:tunc nõ habet locum regu-
la præcedens,ſi daretur tibi terminus ad ſoluendum, vel nõ.
ſed eſt in arbitrio iudicis,vt vel eam admittat: vel eam reſer-
uet,ad hoc,vt ſententia ſuper prima cauſa nõ impediatur ita
loquitur hic:fateor tamẽ,ꝙ ſi aliquid reſtat de cognitiõe ſuꝑ
cauſa:& pars offerat ſe liquidaturã cõpenſationẽ intra illud
tẽpus,quo illa cognitio expediretur:iudex debet eam audi-
re:aliâs grauaret eum ꝑ ea,quæ dixi . ¶Ex prædictis habes
tria:qñꝗ obijcitur cõpẽſatio poſt ſñiam,& poſt expeditam
omnẽ cognitionẽ,ſuꝑ executione.Quãdoꝗ opponitur cõ-
penſatio poſt ſñiam:qñq; ante ſñiam : vt ex prædictis patet.
¶Veniamus ad quartam partem huius leg.ſcilicet ad verſi-
culum,excepta,vbi ponuntur duæ exceptiones. Prima eſt,
9 † quòd fallit in depoſito.Cõtra.ſ̈.cõmo.l.fi.Sol. dicit glo. ibi
non loquitur de compenſatione,ſed de retentione: quaſi di-
cat,ibi hincinde non debebatur res,quę res compenſari poſ-
ſet:hic ſic.¶Contra hoc op.ei qui dicit ſe ſpoliatum:non po
teſt obijci compenſatio:vt.j.proxi.ſed quando denegatur re
ſtitutio debiti,ſpoliatur creditor: ergo eodem modo non po
terit obijci compenſatio.Sol.credo,ꝙ ſi agetur condictione
ex.l.ſi quis condictio.j.loca.Non poſſet opponi compenſa-
tio agenti de cõmodato:ſicut nec agẽti de depoſito:quia quę
libet continet ſpoliationem.Sed ſi ageretur perſonali : tunc
actio depoſiti eſt priuilegiata,quod non eſt in actione com-
modati:vt hic. ¶Quæro vtrum hoc ſit verum , ſiue agatur
depoſiti directa,ſiue cõtraria:hic ſunt opiniones.videbitis.j.
depoſi.l.fi.vbi hoc declaratur.¶Item ex hac lege dicunt do
10 ctores,ꝙ † quando agitur depoſiti , non eſt locus reconuen-
tioni.Per hanc leg.ita tenet Spe.in materia recõuentionis. &
ego dicam in authen.& conſequenter.j.de ſen. aliâs quomo-
do,& quãdo iudex.¶Et aduerte,vt intelligas:licet illa regu
11 la non ſit vera:† quòd vbicũq; recõuentio[d] prohibetur : ibi
d prohibetur compenſatio:vt dixi.ſ̈.eo.l.neq;. Regula contra-
ria,tamen eſt vera:ꝙ vbicunq; prohibetur compenſatio,quã
do debitum eſt hincinde compenſabile:tunc prohibetur re-
conuentio.Et vide rationem:quia debitum liquidum nõ im-
pedit exactionem alterius debiti liquidi,vel non liquidi:vel
multo magis debitum non liquidum,quod non proponere-
tur per modum recõuentionis:deficit primum iudicium. Et
aduerte illud,quòd dico,ꝙ non eſt locus recõuentioni.intel-
lige,vt ſic procedatur in vtraq; cauſa pariter:& nõ ſententia-
tur prius in vna cauſa,ꝗ̃ in alia:ſecundũ neceſsitatẽ recõuen
tionis:vt vidiſtis in.l.neq;.ſ̈.eod.ſecus ſi vellem aliquẽ recõ-
uenire : ita ꝙ per meum proceſſum nõ impediretur primũ.
Hoc non reperitur prohibitum:cur ergo nõ ꝑmiſſum.Bar.

Poſseſsionem. Hic dicitur,ꝙ ſpoliato non po
teſt obijci compenſatio . quod
intelligit

a ¶Cõpenſationes. Et adde Bart.in.l. cõpenſati.ff.eo.& no.in.l.bõa fides. ff.depo. nota hãc. l.qa compenſatio debet opponi per modũ exceptiõis: ſecus ſi ꝑ modũ cõ uẽtionis.l. cũ Papinianus. & in authẽ.ibi poſita.j.de ſen.& de rõne huius.l.in fi.ꝑ Bar.in l.cũ his.in fi.de cõdi.inde.

b ¶Patiť. Vide bal. in.l.pe.j.depoſiti.

c ¶Per cõfeſsionem partis in iudicio. Adde Cyn.hic:& Panor.in.c.fi. col. pe. extra depoſi. & hoc idẽ ſeqtur. do.meus.d.Franc. Pep. in.l. cũ fundus.§.ſeruitutũ.ff. ſi cer.pe.Et datur cautela reo: vt qñ aliqd habere ꝑten dit ab actore:ꝙ cõ fiteatur debitũ,& obijciat cõpenſationẽ eius crediti, etiã nõ liqdi:quia ꝓcedet cõpẽſatio. & hanc eandẽ cautè, ponit etiã Cepo.verò.in caute. ſuis nu.84. incipi. Tu ſcis ꝙ vulgariter.& adde,ꝙ hãc deciſionẽ Bar. hic alle.& ſequitur.d. Iaſ. in.§.in bonæ fidei.col.xv.inſti. de actio. & ibi ſeqtur dicta Bar.ĩ hac diſtinctione.

d ¶Recõuentio . Et ꝙ ille, q reconuenit, nõ dicať cõpẽſare:adde Bal.in.l. cum Papinianus. j.de ſenten.

intelligit gl.de spoliato quocunq; modo. Et ex hoc dicunt ca
12 nonistæ,† q spoliatus nõ potest reconueniri,nisi super simili
spoliatione,hoc est etiam quod dicit,q spoliatus ante omnia
restituendus est:vt.j.ad leg.Iul.de vi.l.si quis ad se fundũ.hoc
est,nõ potest alia actione iterũ reconueniri, secundũ canoni-
stas:licet glo.in.l.si qs ad se fundũ.aliter intelligat.¶ Vltimò
13 no.ex isto† tex.in ver.satis enim.q illud,quod dicit proposi-
ta vna actione præiudiciali,debere sileri super alia. Verũ est.
si proponat ante,q̃ sit in causa cõclusum.& hoc est,quod di-
citur,q prius debet cognosci,& pronũtiari sup possessorio,
q̃ super petitorio:vt,l.incerti.j.de interdic.& intelligẽdũ est,
si possessorium fuerit propositũ ante,q̃ probationes fuerint
factę in petitorio.Ita dicũt canonistæ,extra de rescrip.in.c.su
per literis.de cau.pos.& proprie.c.pastoralis.vbi ipsi habent
casum.quod tene menti.¶ Vltimo gl.hic ponit casus,in qui-
bus non potest obijci compensatio.vide eam & signa.Barto.

De usuris. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 *Promittendi uerbum prolatum à teste,non intelligitur per stipulationem: nisi probetur interrogationem præcessisse:secus per scripturã. & ibi rationem uide nu.7.& nu.15.*
2 *Testis,debet deponere,& reddere rationem per sensum corporeum.*
3 *Stipulatio est quid iuris.*
4 *Testis dicens quẽ promisisse per stipulationem,iudicat,& non testificatur.*
5 *Solennitatem alleganti,incumbit onus probandi.*
6 *Solennitas,quando præsumatur,q interuenerit.& nu.8.*
9 *Solennitas intrinseca cur præsumatur,sed extrinseca non?*
10 *Instrumẽto uenditionis facto in quo continetur,q Titius uendidit fundum: sed non dicitur de pretio,an ex eo agi possit?*
Instrumentum uenditionis repertũ in protocollis notarij sine pretio, non potest publicari.
11 *Testes nunquid præsumantur rogati:remissiuè.*
12 *Notarius præsumitur rogatus.*
13 *Instrumentum scriptum à notario,sed non publicatum coram testibus,non præsumitur instrumentum.*
14 *Sententia,si dicit uiso libello,& an præsumatur pro processu,q non.*
16 *Verbum rectè,denotat iustitiam.sed ritè,ordinem.*

SI interrogatione. Hic est bo-
nus casus,qñ
stipulatio probat per testes,debet probari in-
terrogationẽ præcessisse,& responsionẽ secu-
a tam esse.h.d.¶ Opp.insti.de fideiusso.[a] §.fi.ff.
de ver.obli.l.sciendũ.j.de cõtrahen.stipu.l.j.Sol.aut verbum
promissionis,profert in instrumẽto,vel alia scriptura.& intel
1 ligitur solenniter cũ stipulatione:vt in cõtrario. Aut† profert
à teste:[g] tũc non intelligitur,p stipulationẽ,nisi expressè pro
betur interrogationẽ pręcessisse.& respõsionẽ esse secutã.Ita
loquitur hęc lex & ita intelligit gl.licet Hug.cõtra gl.¶ Quę
est ratio huius?dicũt nostri doc.Mod.q ratio est:qa illi:q con
ficiunt instrumẽta,sunt periti.& non est verisimile, q faceret
notarius publicũ instrumentũ sine stipulatione, quæ pręsum
ptio cessat in testibus.Ista ratio displicet mihi.nã pone,quod
sit scriptura priuata ab homine imperito:vt à quodã merca-
tore:& tamen si ibi dicit promisit:intelligit p stipulationẽ: vt
b l.j.j.de cõtrahẽ.& cõmit.stipu.vel pone,testes[b] qui deponũt
esse aduocatos:certè nõ reperim⁹,q propter hoc debeat prę
sumi stipulatio.Rationẽ ergo vobis do aliã:vt aliâs dixi. Te-
2 stis debet† deponere,& reddere rationẽ p sensum coporeũ,di
xi vobis in.l.solã.s̃.de testi.&.l.testium,eo.tit.Modo stipula
3 tio† est quid iuris:quia est verborũ obligatio,quæ resultat ex
interrogatione,& responsione.Si ergo testis diceret expres-
se,promisit in instrumento per stipulationẽ,nõ cõcluderet di
ctum eius:quia stipulatio non videt neq; audit,sed intelligi-
tur.Vnde testis debet dicere:promisit præcedẽte interroga-
tione tali:& tũc iudex ex hoc colligit stipulationẽ. Nõ enim
pertinet ad testes iudicare:an sit stipulatio vel non:nã hoc ad
4 iudicem spectat. Et ideo,† quãdo testis dicit per stipulationẽ:
iudicat,non testificatur.sed ad iudicandũ non est adhibitus.
ideo nõ valeret eius testimoniũ.Sed in instrumento est aliud:
quia cũ conficiat de consensu partiũ,põt notarius illud,quod
est gestum scribere,per quæcunq; verba:vt sibi videtur quæ
c hoc importent:vt dixi plenè[c] in.l.sciendum.ff.de verbo.obli.

SI interrogatione. Ex stipulatione re
ctè facta possunt
5 vsurę peti:dũmodo aliâs probet.h.d.¶ No.q† qui
solennitatẽ allegat,eã probare debet.Simile in.l.q̃cunq;.§.fi.
ff.de publi.¶ Cõtra hoc opponit,& videt,q solẽnitas pręsu-
matur:vt insti.de fideiusso.§.fi.&.ff.de ver.ob.l.sciendũ.Sol,
6 dicit gl.Quãdoq;† præsumunt oĩa solenniter acta,vt in cõtra
rijs.Quãdoq; nõ,vt hic.Ista est truffa:vnde gl.trãsiuit ad aliã
solutionem:& facit differẽtiã inter instrumẽta,& testes:vt pri
mo casu præsumatur solẽnitas:secũdo nõ.¶ Sed cõtra prædi
ctam solutionẽ opp.de.l.in exercendis.s̃.de fide instru.Timo
re huius,dicit Hugolinus in cõtraria opinione,q idẽ sit in te
stibus,& instrumẽtis & assignat Rationẽ p.l.quoties.ff.de re-
bus dubijs.Hanc opinionẽ tenet Pe.& Cy.hic.Hoc addito,
7 † q hęc sit vera,vbi testes interrogant de causa sui dicti:& cer
tam & bonã causam reddãt:vt puta,si deponant sup stipula-
tione:& interrogati de causa scientiæ respõdeant se audiuisse
interrogationẽ præcedere,& respõsionẽ sequi.Certè:domini
ista opinio nõ videt vera.nã secundũ hoc nulla esset pręsum-
ptio:sed recta probatio.Vnde plus placet opinio Mar.de fa-
no.qui cõcordat vtranq; opinionẽ,p hunc modũ:q aut testis
dicit aliquã fuisse stipulationẽ:& tunc præsumit solẽnitas:eo
q verbũ stipulatio ex significatione ipsius,de necessitate in- a
cludit solẽnitatẽ.i.interrogationẽ pręcedere,& rñsionẽ sequi.
d Aut testis deponit aliquẽ promisisse:[d] & tunc,aut testis est iu
risperitus:& sub hoc verbo promissio,à tali teste prolata,cõ
tinetur stipulatio:sicut si proferret à notario in instrumẽto:
propter identitatẽ ratiõis:& ita intelligit opi.Io.hic positã.si
verò nõ est iurisperit⁹,videt testis deponere de nuda promis-
sione.nã verbũ promitto posset adaptari ad stipulationẽ,&
nudam promissionẽ:vt in.l.sciendũ.§.dictum.ff.de ędi.edic.
8 ¶ † Sed cõtra prędicta op.ff.de pac.l.iurisgẽtiũ.§.q ferè.Sol.
in instrumẽtis pręsumit,vt.s̃.dixi probari tamẽ põt cõtrariũ:
vt ibi probat.Sed tñ cõtra p̃dicta op.de.l.quęcũq;.in fi.de pu
bli.sol.ibi loquit de solẽnitate extrinseca,vt no.p Dy.ĩ.l.scien
dum.ff.de ver.obli.¶ Itẽ op.& videt,q in instrumẽtis nõ prę b
sumatur solẽnitas:vt.s̃.de edẽdo.aut.si qs in aliquo.Sol.ibi lo
quit de solẽnitate,q̃ respicit ipsum principale ĩ specie. ¶ Sed
contra prędicta oĩa opp.& videt,q etiã intrinseca solẽnitas,
nullo modo pręsumat:vt insti.de cõtrahẽ.emp.§.pretiũ.Sol.
debetis scire:q est quædã solẽnitas formalis,quæ dat esse rei:
vt puta in stipulatione interrogatio,& rñsio:in emptione &
venditione cõsensus.& de hoc.s̃.dixi.Quędã est solẽnitas ma-
terialis,& de hac loquit cõtrariũ.Vnde pro declaratione ho
rum,si quęras nunqd solẽnitas præsumat?gl.dicit,aut loqui-
mur de solẽnitate formali,aut materiali. Et primo casu,aut lo
quimur de intrinseca:aut de extrinseca. Si de intrinseca:aut
de ea,quã significatio verbi includit de necessitate:& ista sem
per pręsumit.d.l.sciendũ.de ver.ob.&.d.§.fi.insti.de fideius.
Aut de ea,quã significatio verbi nõ includit:& tunc recurrit
ad gl.nostrã,q̃ distinguit inter instrumenta & testes.si verò lo
quimur de extrinseca:& tũc dic,q hæc nõ præsumit:vt.l.quę-
cunq;.§.fi.de publi.Vel dic,q si loquimur in instrumẽto:aut c
fuit possibile illã tũc interuenisse in instrumẽto solẽnitatẽ:&
tũc præsumit.Ita intelligit aut.si qs in aliquo.s̃.de edendo.Si
verò querimus de solẽnitate materiali:dic,q nunq̃ pręsumit.
ita loquit.d.§.pretiũ.Et est ratio hui⁹:qa solẽnitas materialis,
puta pretiũ,in emptione nõ est vniformis:ideo nõ pręsumit:
sed solennitas formalis semp est vniformis:ideo pręsumitur.
9 ¶ † Quęro:quæ est ratio,q intrinseca pręsumit extrinseca.nõ
secũdũ distinctionẽ,quã.s̃.dixi:Rñdeo:qa solẽnitas extrinse-
ca denotat factũ,& ad positionẽ vnius facti,non sequit aliud.
quia nõ probat hoc esse &c.l.nõ hoc.C.vnde legi.l.neq; nata
les.s̃.de pba.Sed solẽnitas intrinseca denotat ius:& ideo po-
nendo vnũ factũ,bene põt sequi cõclusio:q ibi fuit solẽnitas
iuris:nisi probet abesse:vt in.l.ab ea parte.ff.de proba. ¶ Ex
10 prædictis potes arguere ad multas q̃stiones.Primò pone,† q
continet in instrumẽto,q Titius vẽdidit tibi fundũ:nõ dicit d
de pretio aliqd.Potes ne agere ex illo instrumẽto?certè nõ:qa
pretiũ nõ præsumit,cũ sit solennitas materialis:& nõ sit vni-
formis.Eodẽ modo,si in prothocolo tabellionis,reperiret in-
strumentũ venditionis,nõ faciés mentionẽ de pretio.illud in
11 strumentũ nõ põt publicari.¶ † Itẽ potes arguere ad quęstio
nem vulgaré:nunqd testes pręsumant rogati:dic vt no.p Dy.
in.d.l.sciendũ.de ver.obli.& ibi dixi.¶ † Sed qd de notario?
12 glo.est in aut.de tabellio.§.j.col.iiij.quę determinat,q pręsu-
matur rogatus:vt instit.de inutilibus stipu.§.si scriptum.Sed
13 iuxta pręd icta quęro:† pone,notarius rogatus scripsit:sed nõ
legit instrumẽtum corã testibus:pręsumet ne illud instrumen
14 tum?dico q nõ:vt.l.fideicõmis.§.j.ff.de leg.iij.Itẽ potes† ar-
guere ad aliud.Dicit iudex in sententia:nos talis viso libello
exce.lit.contest.sacramẽto calumniæ:talẽ proferimus sñiam:
nec apparet de processu:nunqd pręsumat processus rectè fa-
ctus?Decretistæ cõmuniter tenẽt,quod nõ:vt in.c.quoniã cõ-
tra falsam.de proba.dic vt ibi.& vide Cy.in.l.emãcipatione.
15 s̃.de fide instrumen.¶ † Sed iuxta prædicta quæro:dicit glos.
q in instrumentis præsumitur solẽnitas, & dicit de publicis.

a ¶ Opp.insti.de fi-
deius.Adde Bart.
& doct.in.l.scien-
dũ.ff.de ver.obli.
vide ibi omnino
Alex.in.ij.char.&
no.Barto.ibi, q si
notarius dicit pe-
ritus literarum,&
mercator imperi-
tus. Adde Bart.in
aut.sed nouo iure.
s̃.si cer.pet.

b ¶ Testes.Quod di
citur hic, de testi-
bus adde gl.no.&
quod ibi Bar.in.l.
q si nepotes.de te
sta.tu.& fa.quid si
testis dicat:vidi ta
lem pręscripsisse.
de quo Bal.ĩ.l.iij.
s̃.de testibus.con-
cludit dictũ testis
nõ valere,dixerit.
Bar.quicquid vo-
luerit in tractatu
de teste. Ad quod
tu vide Imo.in.c.
cũ causam.de test.

c ¶ Dixi plenè.vi-
de quod no.Bald.
in.l.si ex pretio.s̃.
si cer.pet.vbi vo-
luit,q intelligitur
semp solennis sti-
pulatio, nõ pactũ
nudum. Et adde
quod no.Bar.in.l.
lecta.si cer.pet.&
quę ibi dixi: & li-
mita, vt dixi post
Bart.p.l.j.cũ gl.&
ibi Cy.& Bar.j.de
dot.promis.

d ¶ Aliquẽ promis-
se.adde:& vide cir
ca hoc eundẽ Bar.
& doc.in.d.l.scien
dũ. & vltra ibi di
cta adde, q dicit
Pau.de ca.in cõsi.
ccccxxx.in.ij.pte
cõsiliorũ antiquo
rũ Papię,impres-
sorum,inci.in cau
sa.Syluestri.colũ.
iij.vbi quod ver-
bũ promitto in tę
ste, importat p sti
pulationẽ, quãdo
ille contra quem
deponunt fuit cir
ca alia conuictus
de mendacio.

quęro qd de priuatis: nũqd verbũ ꝓmiſsio, cõtinebit ſtipula
tionẽ? tex. cũ gl. vr̃ dicere, ꝙ ſic. j. de cõtrahẽ. & comit. ſtip. l. j.
vide, ꝙ no. in. l. tutor. §. ab Aulo. ff. e. ¶ Iuxta prędicta quęro:
qa tex. hic dicit rectè facta: qualiter intelligat̃ rectè facta? gl. di
cit, ꝙ dẽt intelligi, vt ĩnuat vſuras licitas eſſe, deductas in ſti-
16 pulatiõe. ſecũdũ formã. l. eos. j. e. ¶ Ex hac † gl. hẽs notare, ꝙ
a verbũ rectè, [a] denotat iuſtitiã: ſed ritè, ordinẽ iuris: vt. l. ij. ff. de
ĩof. teſt. ſed quęro: qd velit dicere iure opti. dic vt ĩ gl. fi. Bar.

b VSuras. [b] Emptor q̃ ꝑcipit fructus rei emptæ, te
netur ad vſuras ꝑtij, ẽt depoſiti, nõ legiti
mè. h. d. ¶ Iſtæ vſuræ ſunt ẽt licitæ, de iure canonico
quia magis tanq̃ intereſſe petuntur, q̃ quaſi vſura. Ita tenet
hic gl. & j. de ac. emp. l. curabit. vbi glo. hoc etiam tenet &c.

SVMMARIVM.

1 *Emptor deponendo prætium, quando teneatur ad uſuras?*
2 *Vſuræ an poſsint peti de iure canonico, per uenditorem, propter pretium non ſolutum.*

VSuras. Emptor, cui res eſt tradita pretiũ nõ ſol-
uens. tenet̃ ad vſuras ex tp̃e traditiõis cõ
tra imò vr̃ ꝙ à tp̃e contractus: qa ex illo tp̃e põt fru-
ctus ꝑcipere: vt in. l. fructus. de act. empt. ſol. dicit gl. & bñ: ꝙ
c vẽditor nõ põt opponere hoc emptori, cũ rẽ nõ tradidit. [c] ſe
cundũ regulã, quã habetis in. l. cũ in fũdo. §. j. ff. de iure dot.
1 ¶ Itẽ op. dicit̃ hic, † ꝙ licet emptor depoſuerit pecuniã, ꝙ te
net̃ ad vſuras. cõtra imò vr̃ liberat⁹: vt. l. acceptã. j. eo. glo. dat
tres ſol. Breuiter illa vr̃ vera: ꝙ hic nõ dicit̃ liberat⁹: qa pretiũ
nõ obtulit vẽditori: licet illud depoſuerit: dicã ĩ. d. l. acceptã.
2 ¶ Itẽ ꝑ declaratiõe huius legis quęro: † nunqd vſurę poſsint
peti iſto caſu de iure canonico? gl. dicit ꝙ ſic. ſimile in. l. cura-
bit. j. de actio. empt. & in. l. ſocium, qui in eo. ff. pro ſoc. & in
l. j. s. de ſumma tri. & fide catho. Et alius caſus eſt in quo vſu-
ræ ſunt licitæ. l. in inſulam. §. vſuras. ff. ſolu. mat. & no. in. c. ſa
lubriter. extra de vſuris. quod bene no. Bar.

QVamuis. Vſuræ non debentur ciuiliter. niſi
ex ſtipulatione: ex pacto nudo de
bentur naturaliter. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Vſuræ quando ex nudo pacto ſolui poſsint.*
2 *Pactum nudum incontinenti appoſitum, q̃ non periat actionem.*
3 *Vſuræ in cõtractibus bõæ fidei, ueniũt ex mora: & ideo ſine pacto debẽtur.*
4 *Vſuræ ſolutæ, quando imputantur in ſortem.*

QVauis. Vſuræ ex nudo pacto: nõ pñt peti: &
ſolutæ nõ repetunt̃: nec in ſortẽ impu
1 tant̃. h. d. ¶ Op. † vr̃, ꝙ ẽt ex nudo pacto poſsint pe-
ti: vt in. l. frumẽti. j. eo. ſol. differẽtia eſt, vtrũ mutuet̃ pecunia
numerata ſtrictè ſumpto vocabulo: vt hic. an alia q̃titas vt in
cõtrario. ¶ Sed cõtra hãc ſol. op. & vr̃. ꝙ etiã ex nudo pacto
in pecunia numerata debeant̃ vſurę: vt in. l. ẽt. ff. eo. ſol. ſpãle
ibi in ciuitate. ¶ Itẽ op. de. l. piculi. ff. de nauti. fœ. ſol. ibi ſpe-
ciale: & rõnẽ ſpãlitatis dic, vt ibi. ¶ Itẽ op. & vr̃, ꝙ debeat di
ſtingui: vtrũ pactũ ſit incõtinẽti appoſitum an nõ? vt primò
poſsint peti vſuræ: ſecũdò nõ: vt in. l. in bonę fidei. s. de pac. l.
lecta. ff. ſi cer. pe. l. iuriſgẽtiũ. §. qnimo. ff. de pac. ſol. dicit glo.
2 & bñ, ꝙ ſpãle eſt in vſuris earũ. dico, † ꝙ pactũ nudũ nõ pa-
riat actionẽ, ẽt incõtinẽti appoſitũ. & idẽ in pręſentia. hic eſt
tex. cũ gl. in. l. ſeruus ea lege. ff. de ſer. expor. ¶ Itẽ opp. & vr̃,
ꝙ etiã ſine pacto poſsint peti vſuræ. vt in. l. publia. in fi. ff. de
3 po. & mãd. l. q negocia. ſol. † cõtraria loquunt̃ in cõtractibus
bõę fidei, in qbus veniũt vſurę ſine pacto ex mora: vnde vſu-
ræ, qñq; debent̃ ex mora ꝓpter morã. qñq; ex ſtipulatiõe ꝓ
pter ſtipulationẽ. qñq; ex ſtipulatione ꝓpter morã. de quo
4 dic, vt no. in. l. lecta. ꝑ gl. & doc. ff. ſi cer. pe. ¶ Itẽ op. † & di-
citur, ꝙ vſuræ ſolutæ nõ ĩputant̃ in ſortẽ. cõtra de. l. in his. §.
pe. ff. de ſol. Sol. qñq; vſuræ ſoluunt̃ tãq̃ vſurę: & hoc ex pri-
mit̃ à debitore ſoluẽte. & loq̃t̃ lex noſtra. qñq; ſimpl̃r ſoluũ-
tur: & hẽt locũ lex cõtraria. qa ĩputant̃ in ſortẽ. ¶ Itẽ op. j. e.
l. ſi vſuras. Sol. ibi vſuræ debent̃ ẽt ciuiliter. vel dic, vt ibi no.

PEr retentionem. Hæc eſt bona lex.
Pignora poſſunt re
tineri pro vſuris naturaliter tm̃ debitis. Item quæ di
d cta ſunt in prędecẽtibus, [d] & in ſequẽtibus factis ex interual-
lo repetita intelligũtur. h. d. Tene menti. & de hoc vide in. l.
Titia. §. idem reſpondi. de verb. oblig. &c.

SVMMARIVM.

1 *Dicta in præcedentibus, propter odium non cenſentur repetita in ſequentibus, & quando cenſeantur repetita? nu. 3.*
2 *Statuto exſtante, q̃ contra magnates, ad executionem pœnarũ poteſtas procedat capiendo ꝑſonaliter, domos diſcooperiendo: & in defectum ad membri mutilationẽ ſi ſibi uideatur, & quòd ad dictarum pœnarum conſortes uſq; ad quartum gradũ teneantur: quod tamen uſq; ad quartum gradum tales conſortes non teneãtur ad membri mutilationem.*
4 *Clauſula, quando ponitur in medio plurium capitulorum, trahitur ad omnia, ſi non eſt ratio, q̃ magis ad unum, quam ad aliud.*

PEr retentionem. Pignus põt retineri
ꝓ vſuris: ẽt nudo pa
cto debitis. Itẽ obligatio pignoris nõ videt̃ repetita
in ſequẽti ꝓmiſsione vſurarũ. h. d. Primò ponit vnũ dictum
1 in genere. Secũdò infert ad ſpeciẽ. ſecũda ibi: ſi em̃. ¶ No. † ꝙ
dicta in p̃cedẽtibus, ꝓpter odiũ nõ intelligunt̃ repetita in ſe
quẽtibus. Cõtra hoc opp. de. §. pe. inſti. ad leg. aquil. & l. titia.
§. idẽ rñdi. de ver. obli. & ff. de pac. l. item qa. in fi. gl. dat duas
ſolutiones: dic vt in prima. nobilior ſolutio eſt, ꝙ repetitio
2 de prędecẽtibus ꝓpter odium eſt euitãda. ¶ † Et põt valere
ad quęſtionẽ, Pone ſtatuto cauet̃ ꝙ cõtra magnates ad execu
tionẽ pœnarũ Poteſtas teneat̃ ꝓcedere ꝑſonaliter capiendo
domos diſcooperiẽdo: & in defectũ ad mẽbri mutilationẽ ſi
ſibi videt̃: poſteà ſequit̃ in ſtatuto, & ad ſolutionẽ pœnarũ di
ctarũ pñt cogi cõſortes, vſq; ad quartũ gradũ: nũqd cõtra cõ
ſortes nõ ſoluẽtes poſsit ꝓcedi ad mẽbri mutilationẽ? certè
nõ: & repetitio. d. clauſulę nõ dẽt fieri ꝓpter odiũ euitandũ:
vt nõ cõueniat̃ ex facto alterius. ¶ Aliã ſolutionẽ dat gl. ſ. ꝙ
iura cõtraria loquunt̃, qñ ſequẽtia ſequunt̃ incõtinenti: ſecus
ſi ex interuallo: vt hic. ¶ Itẽ op. de. l. talis ſcriptura. ff. de le. j.
dic, vt ibi ex verbis teſtatoris cõprehẽdit̃ teſtatorẽ habuiſſe
reſpectũ, tã ad p̃cedẽtia, q̃ ad ſequẽtia: & ideo hẽt locũ repe
titio. Vel ꝙ ibi ẽt incõtinẽti ſequẽtia fuerũt appoſita. ¶ Sed
cõtra primã ſolutionẽ op. de. l. licet. de le. j. Sol. ibi ex cõiectu
ra apparet cõtrariũ teſtatorẽ voluiſſe. ¶ Itẽ op. de. l. iij. §. itẽ ſi
3 ipſe. ff. ſi cui pluſq̃ p. l. fal. Sol. † qñ ſequẽtia ſunt p ſe oĩno ſe
parata à p̃cedẽtibus: & de p̃cedẽtibus ad ſequẽtia nõ fit repe
titio: ſecus ſi nõ eſſent oĩno ſepata. & ita habẽt locũ q. s. dixi.
¶ Pro quorũ declaratiõe collige vnũ verbũ, ꝙ qñq; p̃ceden-
tia & ſequẽtia hñt ſe, vt oĩno ſepata: & nõ fit repetitio, vt mo
do dixi. & ꝓbat̃. in. d. §. itẽ ſi ipſe. Qñq; nõ ſunt oĩno ſepata:
& tũc aut ſi repetitio fieret ampliaret̃ odiũ: & tũc aut ſequẽ-
tia ſunt appoſita ex interuallo: & nõ fit repetitio ſecundũ ſe
cundã ſolutionẽ hic poſitã. ſi incõtinẽti, tũc regulariter repe
titio p̃cedẽtiũ fit in ſeq. vt. d. l. talis ſcriptura. & d. l. itẽ qa. in
fi, Fallit vbi repetitio vitiat actũ. d. l. titia. §. itẽ rñdi. ff. de ver.
obli. Fallit vbi appet voluiſſe teſtatorẽ aliter, vel legiſlatorẽ.
d. l. licet. de leg. j. ¶ Sed cõtra prędicta op. de. l. q cõcubinã. §.
cũ in teſtõ. ff. de le. iij. Sol. qñq; q̃rit̃, nũqd p̃cedẽtia ĩtelligant̃
repetita in ſequẽtib⁹? & hñt locũ ſupradicta. ¶ Qñq; quęrit̃,
vtrũ ſequẽtia trahant̃ ad p̃cedẽtia: & tũc aut prędecẽtia pñt
valere ſine repetiõe ſequẽtiũ: & tũc nõ fit repetitio. Ita loqui
tur. l. q cõcubinã. §. cũ in teſtamẽto. ff. de leg. iij. vel poſſes di-
4 cere: † ꝙ vbi clauſula ponitur in medio inter plura capitula:
& tunc trahitur ad omnia: ſi non eſt ratio: quare trahatur ad
vnum magis, q̃ ad aliud. arg. l. & ſi pepercerit. §. ante hęredis.
ff. de libe. & poſthu. & argu. l. j. de libe. præte. Si verò clauſu-
la apponatur in fi. ſi poteſt referri ad omnia ſine repugnan-
tia, ad omnia refertur: aliâs ad proxima tantum: vt in. l. ſi idẽ
cum eo. ff. de iuriſdi. om. iudi. in fi. dic, vt ibi per Iacob. but.
¶ Oppo. j. etiam ob chirographariam pe. l. j. ſolue vt in glo.

SVMMARIVM.

1 *Adminiſtrator ciuitatis, q̃ expreſsè non poſsit remittere uſuras: ſed tacitè ſic recipiendo minores.*
2 *Adminiſtrator ciuitatis, quando poſsit præiudicare ciuitati.*
Conſilium ciuitatis, quòd habeat illam poteſtatem, quam habet totus populus.
3 *Conſilium ciuitatis æquiparatur ordini decurionum.*
4 *Poteſtas, uel Capitaneus ciuitatis, quam poteſtatem habeant.*

ADuerſus. Ex perceptione minorum vſu-
rarum inducitur tacitum pactũ
de non petendis maioribus, etiam in cauſis publi
c cis. [c] hoc dicit. ¶ No. ex hac leg. cum gloſſ. Primò,
1 quod dixi in ſummario. Secundò, † ꝙ licet adminiſtratores
ciuitatis non poſsint facere expreſſè pactum de non peten-
dis vſuris: tamen hoc poſſunt facere recipiendo tacitè mi-
nores. & cętera.

ADuerſus. Creditor minores vſuras recipiẽ
do, q̃ quę fuerunt promiſſę, prę
iudicat ſibi. Quod eſt verum, etiam in adminiſtra
tore ciuitatis creditore. hoc dicit. & idem in. l. quã
uis infra eodem: ¶ Oppo. & videtur. quod ſicut debitor ſol-
uendo maiores ſibi non præiudicat: ita creditor recipiendo
minores ſibi non videtur præiudicare: vt in. l. creditor. §. fin.
de ſolu. dicit glo. Alia eſt ratio in debitore, fauore liberatio-
nis: vt. l. Arrianus. de actioni. & obliga. ¶ Item oppo. contra
ſecundum

a ¶ Verbũ rectè. Adde de hoc, & dic, vt ꝑ eundẽ Bar. in l. lectà. & ibi doc. ff. ſi cer. pet.

b ¶ Vſuras. adde gl. & bal. in. l. cũ allegas. in pe. col. j. eo. & Cy. in authẽ. ad hęc. j. eo. in. iij. col. & ibi Bal. j. e. & iõ iſto caſu, qñ petũtur, vt ĩtereſſe, petuntur etiã coram iudice ſeculari, ꝑ ut qđlibet aliud intereſſe. ſecundũ Lapũ all. lv. ꝙ ad ea, quæ no. Bar. in l. titia. ſol. mat. & in. l. omni innouatione. de ſacroſan. eccle. Adde dum Bal. limitat hic dictum Innocẽ. Ro. conſi. xcj.

c ¶ Cũ rem non tradidit. adde de hoc vt hic per Pau. de ca. & Sali. & ꝑ eũdem Pau. in. l. curabit, j. de act. em. & latè, qñ emptor ob rẽ nõ traditã, vel venditor ob pretiũ nõ ſolutũ, poſsit agere ad vſuras. vide latè ꝑ do. meũ do. Sozi. in conſi. cix. quaſi ꝑ totũ & latè ꝑ eũdem in ſuo conſi. clxxvj. ꝑ totum.

POMATES.

d ¶ Precedẽtibus. vide iſtã. l. in hoc alleg. ꝑ Ro. cõſi. clv. & cccclix. ĩ. ij. col. vbi dicit ẽt ꝑ iſtã legẽ. & ſimiles: ꝙ ſubſequens diſpoſitio ex intellectu nõ inducit repetitionẽ eorum, quæ in pria dicta ſũt.

c ¶ In cauſis publicis. Sed aliter ĩtelligit iſtũ tex. Bar. in. l. præſes. §. de tranſact.

secundũ dictũ:& videtur ꝙ administrator ciuitatis,non posit præiudi
care ciuitati minus recipiendo:vt.l.Imperatores.ff.de pac.glo.dat qua
tuor,seu quinq; solutiones.Doc.cõiter approbant primam,quæ proba
tur per.§.si verò liberi.in authẽ.vt cum de appel.cog.col.vij.Nã idem
est in administratore ecclesiæ:vt ibi patet.¶ Item opp.de.l.pręses.ſ.de
transac.Sol.vt.ſ.proxi.¶ Item opp.& videtur,ꝙ nullo modo admini
strator posit præiudicare ciuitati : vt in.l.prohibere.§. planè.ff. quod
2 vi,aut clam.vos debetis scire:† ꝙ ciuitates cõiter habent plures admini
stratores:quãdoq; habent ancianos,vel priores:& tunc quam balliam
habeant isti:& nunquid factũ eorũ præiudicet ciuitati?dic vt in.l.item
magistri.ff.de pac.& quod no.in.l.aliud.§.refertur.ff.de reg.iur. Quan
doq; ciuitas habet consilia:& tunc quod cõsiliũ habet illã balliã,quam
habet totus populus:quia eius vice cõsilium repręsentat:vt no. in rub.
3 j.quæ sit lon.cõsue.in medio magnæ glo.& aduertatis † quia cõsilium
ciuitatis ęquiparatur ordini decurionum : & consiliarij decurionibus:
vt no.in rub.de decu.lib.x.& quod no.in.l. nulli.ff. quod cuiusq; vni.
no.quam autẽ balliam habeat ordo decurionum?dic,vt no.j. de decre.
4 decu.in rub.lib.x.quãdoq; ciuitas habet † Potestatem, vel Capitaneũ:
& tunc quam Potestatem habeant isti: dic vt in.d.l. prohibere.§.planè.
quod vi aut clam.& de his administratoribus loquitur contrariũ.¶ Itẽ
op.& vr̃,ꝙ lex ista sit superflua,p,l.q̃uis.j.e.dic, vt ibi no. Bar.

SI creditrici. A tempore obsignationis, & depositionis non currunt vsuræ.h.d.

SVMMARIVM

1 *Depositum,quando impediat cursum usurarum?*
2 *Offerens,consignans,& deponens,an liberetur ipso iure?*

SI creditrici. Oblatio consignatio,& depositio rectè factę impediunt cursum vsurarũ,
1 † etiam quæ cœperunt currere.h.d.¶ Opp.dicitur hic,ꝙ si
obtulit pecuniam,non currunt vsuræ.contra.j.eod.l. acceptum.in fi.Sol.dicit glo.Quandoq; quis offert debitum,& deponit,&
depositum durat:& loquitur hæc lex q̃nq; debitor recipit debitum depositum:& tunc tale depositum nihil releuat.¶ Item op.de.l.si per te.
j.eo.Dic vt ibi no.& videbitis.j.e.l.acceptam.Pro declaratione.leg.quę
2 ritur.† vtrum offerens,consignans,& deponens,liberetur ipso iure?gl.
tenet ꝙ liberatur ipso iure.dicam in.l.acceptam,j.eo.Barto.

CReditor. Ex diuturna pręstatione,non inducitur vsurarum obligatio.h.d.

SVMMARIVM.

1 *Solutio diuturna & longum tempus,quando inducat ius?*
2 *Præsumptio leg.cum de in rem uerso.ff.de usur.an habeat locum, quando debitor soluit pro pluribus annis?*

CReditor. Diuturna sol.nõ inducit obligationem.hoc dicit.¶ Opp.de.l.cum de in rem ver.ff. eo.
Sol.ibi asignabatur causa sufficiens : licet non probaretur:
quia allegabatur promisio:hic sola longa pręstatio.¶ Item
oppo.de.l.j.j.de fideicom.sol.vt in glo.¶ Item opp.de.l. cum fidem.ſ.
de non nume.pecu.Sol.ibi erat debitum,quod soluebatur: licet nõ ob
1 staret exceptio.¶ Item oppo.& videtur,† ꝙ diuturna solutio & lõgũ
tempus inducat ius:vt in.l.si quis diuturno.ff.si ser.ven.sol.ibi loquitur
in iure ciuili.s.seruitutis,quę seruitus tempore acquiritur.& vtrum cũ
titulo,vel sine:dic vt per Dy.in.c.malęfidei pos.de regu.iur.in.vj. not.
per doc.in.l.j.ſ.de ser.& aqua.Hic loquitur in iure psonali,puta in obligatione,quæ solo tempore non quæritur:quia tempus non est modus
2 &c.vt.l.obligationum ferè.§.placet.ff.de actio.& obli.¶ Quæro:† vos
vidistis hic,ꝙ longa præstatio simul cum causa:licet causa non probeť,
facit præsumi obligationem.Quid si debitor præstitit vno anno , pro
pluribus annis:habet ne locum hęc pręsumptio?doc. cõmuniter dicũt,
ꝙ non.Nam vbi fit sępius solutio vt puta singulis annis,est maior præsumptio,contra debitorem soluentem:quasi potuerit melius deliberare,q̃ quando soluit vna vice:vt.ſ.ad velle.l.si mulier.Bar.

QVauis. Ista lex idem dicit,quod lex aduersus supra eodem titulo.

SI per te. Sola oblatio impedit cursum vsurarum, quę currere non incœperunt.h.d.

SVMMARIVM.

1 *Vsuræ,quòd non currant.si non reperitur cui soluatur capitale.idem in pœna.*

SI per te. Sola oblatio impedit cursum vsurarum,quæ nondum cœperunt currere.hoc dicit.¶ Op.
& videtur,ꝙ etiam impediatur cursus vsurarum cœptarum
vt in.l.si creditrici.ſ.eo.&.l.acceptam.j.eo.Solue, vt in gl.&
no.eam.¶ Quæro:pone,ꝙ debeo dare decem creditori: vel aliq̃d aliud
sub pœna:creditor moritur:non remanẽt hæredes: nunquid committa
1 tur pœna,& currant vsurę:cum † non reperiatur aliquis cui soluatur?
dic vt in gl.& no.¶ Item aduerte,ꝙ illud quod dicitur hic,in vsura idẽ
in pœna:vt.l.qui sine vsuris.ff.de neg.gest.& hic in gl. super verbo ma
ioris.& facit.l.ad diem,sub pœna pecunia promissa.ff. de verb. obliga.
&.l.fi.ff.de nau.fœno.Bar.

VSuræ. Quod dicitur vsuras non debere excedere duplum, intelligitur de vsuris vnius anni.

FRumenti. Quæro, quid continetur appellatione frumenti:dic vt in.l.frugem,ff.de verb.signi.¶ Opp.de.l.q̃uis.ſ.eo.sol.hic speciale.¶ Itẽ
opp.de.l.iurisgentium.§.quinimo.ff.de pac.dic,
vt in gl.ex qua no.ꝙ duo specialia cõcurrunt,circa idem cõtrarium no.in.l.j.de do.promis.C.Ad
hoc contrarium põt respõderi,ꝙ per ea, quæ gl.
no.hic,ꝙ hic detur cõdictio ex lege.vel forte melius:quia habet locum cõdictio triticaria: quę est
generalis:vt.ff.de triti.l.j,in fi.Bar.

EX prædiis. Fructus percepti a creditore,post oblationem extenuant debitum.h.d. ¶ Op.
& videtur,ꝙ per oblationem,& depositionẽ sit
liberat⁹ ipso iure:& nõ sit necessaria exoneratio
debiti:vs.ſ,eo.l.si creditrici.&.j.eo.l.acceptã.dic
vt in glo.& tene secundam sol.

IN bonæfidei. Post latã sententiã de sorte:non potest agi per se de vsuris officio iudicis debitis.h.d.

SVMMARIVM.

1 *Vsuræ q̃ ueniant in actione ex testamento.*
2 *Actio ex testõ,licet sit stricti iuris:tñ sapit naturã bõæfidei.*

IN bonæfidei. In bonæfidei iudicijs veniunt vsuræ ex mora. Item lata sententia.iudicis officium circa vsuras expirat.h.d.¶ Op.& videť,ꝙ etiam in stricti iuris
iudicijs veniant vsuræ ex mora. Certũ est enim,
1 † ꝙ actio ex testamento,est stricti iuris , vel aliâs
incerta: vt.l.in actionibus.ff.de in lit.iur.¶ Vnde
op.de.l.ij.& quasi per totum.j.de vsu.rei iudi. &.l
2 fi.vbi veniũt vsuræ ex mora.Sol. q̃uis † sit stricti iuris:tamẽ sapit naturã bonęfidei:vt in.l.si seruus legatus.§.cũ q̃d.ff.de leg.j. Et ideo est idem,
quod in bonęfidei.argu.l.in minorũ. ſ. q̃b. cau.
in integ.resti.nõ est neces.Itẽ opp.de.l.j.ſ. de iudi.dic vt ibi p gl.& doc.& de materia huius leg.
dic vt in.l.iiij.j.deposi. & ibi dicetur.

SI ea pactione. Si habitatio loco vsurarũ conceditur,non inspicitur quãtũ res locari potuerit:nisi p creditorem locata fuerit.h.d.

SVMMARIVM.

1 *Habitatio,si cedatur creditori loco usurarũ,nõ dicitur usura illicita:licet habitatio posit ualere plusquam usura legitima.*
2 *Reditus uineæ annuus,an licitè retineatur,licet plus ualeat quàm sibi constiterit.*

SI ea pactione. Nõ dicitur illicita † vsura,si creditori cedatur habitatio loco vsurarum : quantũcunq; habitationis præstatio posset valere plusq̃ ascendat vsura le
2 gitima: hoc dicit.¶ Hec lex inducitur † in argu.
vtrum aliquis licitè,& cum bona cõscientia posit pro vita sua tenere vnũ reditum vnius vineę,
quantũcunq; reditus valeat plus quam ille sibi
constitit?potest argui ex hac.l.ꝙ sit licitum.

a CVm allegas.[a] Quando pœna adijcitur solutioni quantitatis,non potest legitimum modum vsurarũ excedere. hoc
dicit. De hoc habes in.l.Iul.§.idem Papi.respõdit.ff.de act.em.Et vide de hoc de vsuris.c.cõquestus.& de iureiuran.c.debitores.& dicam tibi an
no sequenti in.l.rogasti.ff.si cer.pet.&c.

a ¶ Cum allegas. Vide Bar.in.l. stipulatio ista.§. alteri. ff.de ver. oblig & quod dixit bart. in.l. cũ stipulati. eo.ti.& quod no. Canonistæ in. ca. illo vos,de pig.& in.c. ad audientiã. de emp.& vẽd.& ꝙ dixi post Bart. in.l. cũ seruus. de cõdi.& demon.& ad istã gl. cum hic no.vide Ange.in in.q.sua Astensis miles:an valeat cõpositio cum diocesano originis.

SVMMARIVM.

1 *Pœna adiecta facto , quando uideatur adiecta in fraudem usurarum.*
2 *Factum,q̃ nõ posit apponi solutioni per modum pœnæ.*
3 *Pœna adiecta solutioni quantitatis,quando uideatur adiecta in fraudem usurarum.*
4 *Intereſſe qualiter hic consyderetur.*
5 *Cautela aliqua,an inducatur,uel induci posit, contra præsumptionem huius leg.*
6 *Statuto extante,q̃ si debitor,qui mutuum recepit,non restituat quantitatem intra annum, teneatur restituere &*

a ¶ Sed quęro. de veritate huius cautelæ. vide latè p eundem Barto. & ibi Alexā. in apostil. in. d. l. cū seruus. ff. de condi. & de. Et adde aliā cautelā, qua mediante pœna, adiecta q̄titate potest peti: & nō censeṫ adiecta in fraudem vsurarū, videlicet vt adijciatur sors in pſonā tertij, & pœna apposita in persona propria: vt puta: promittis dare Titio. x. hinc ad Pascha. & si nō dederis ꝓmittis mihi. xx. nomine pœnæ. Ita ꝓbat tex. iunctis no. ibi per eundem Bart. in. l. qui res. §. q stipulatur. ff. de solu. & ibi sequiṫ Ang. & sequiṫ Io. de Imo. & Raph. in. d. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de ver. obl. & not. in. d. l. sed & si quis. §. fi. ff. si quis cau. licet Bart. hic cōtra sed primā tenet Iaso. instit. de act. §. oēs. colū. vij.

✱ Deutero. 24. a. Matthei. 19. a.

b ¶ Hoc tamē verū. Adde eundē Bar. in. d. §. œconom⁹. & late in. l. in criminali. j. de iuris. om. iu. Et adde, ꝙ quādo lex vtitur verbo pręteriti tēporis, veniret ad interpretationē leg. veteris, q̄ similem pœnam imponeret, sed nō ipso iure: tunc tale verbū modificareṫ à lege veteri: & sic nō imponereṫ ipo iure. Ita Aret. in. c. nullus. col. j. de fo. cōpeten. quod dicit perpetuò notādū. ex quo habes aliā limitationem ad Bar. hic, & in. d. §. œconomus. Et adde per quę verba imponatur pœna ipso iure per eundem Are. in. c. si diligenti. colū. iij. de fo. compe. & per Barb. in consi. xij. col. x. in. j. vol.

duplum: quod illud duplum non poßit exigi.
7 *Argumentum de pacto ad statutum quod ualeat.*

CVm allegas. Pœna adiecta solutioni quā
titatis, videṫ esse adiecta in fraudē vsu
rarum: & nō pōt legitimū modū exce
dere. h. d. ¶ Op. de. l. qui semisses. §. fi. ff. eo. Solu.
dicunt quidā, ꝙ hæc lex distinguiṫ per illam. Ista
sol. videtur cōtra text. huius leg. quę loquiṫ indi-
stinctè: vnde gl. secundum Ioā. intelligit hāc leg.
siue creditor fuerit solitus fœnerari, siue nō. Non
obst. cōtrariū: quia loquiṫ in vsuris, quæ propter
negligentiam petunṫ: de iure tamen canonico est
vera. j. sol. huius gl. & probaṫ in. c. illo vos. de pig.
& ibi p Bart. ¶ Itē op. de. l. Lucius. ff. de act. emp.
sol. vt in gl. sed contra sol. gl. op. & videṫ, ꝙ sit idē
in obligatione facti. Nā qui stipulatur factū, vide
tur stipulari interesse: & qa interesse est in obliga
tione, & per cōsequens quantitas: vt in. l. stipula-
tiones non diuiduntur. ver. Celsus. ff. de ver. obli.
1 Sicut ergo pœna † adiecta quantitati, reprobatur
vltra legitimum modū vsurarū: vt hic: ita adiecta
facto, quasi videatur adiecta facto. i. interesse, Istā
opp. fatetur gl. no. in. l. stipulatio ista. post princ.
ff. de ver. obli. in gl. in ver. In pœnali enim stipu-
latione. ¶ Certè domini illa gl. falsa videtur qa in
obligatione facti pōt pœna quādocunq; cōuenit
peti. ita no. in. l. si dictum. ff. de euic. in prin. Verū
est, ꝙ gl. communiter faciūt differētiā vtrū appo-
natur pœna per verba multiplicatiua, vt duplū
vel quadruplum, an per alia verba. Et istā opi. te-
net Dy. in. §. omnes. insti. de act. doc. nostri. repro
bant istam opi. vide quod not. plenè per Cy. j. de
sen. quę pro eo, quod interest. l. j. Et ad contrariū
dum diciṫ, ꝙ ibi videtur esse in obligatione facti,
in qua interesse succedit in obligatione: & p con-
sequens quātitas. Dico quòd debet inspici origo
ipsius obligatiōis. i. ipsum factū. ar. l. qui id quod.
ff. de do. Nam ibi est maior præsumptio fraudis
circa quantitatē, cui solent accedere vsuræ, q̄ cir-
2 ca obligationē facti. ¶ Sed nunqd † factum posit
apponi per modū pœnę solutioni licitè? dic, vt. l.
si tibi decem milia. ff. de pac. & l. rogasti. ff. si cert.
pet. vbi determinaṫ, ꝙ non detrahitur, qa quicqd
accedit sorti, dicitur vsura. ¶ Itē opp. de. l. in fidei
3 cōmis. §. fi. ff. eo. Sol. quādoq; † pœna adijciṫ solu-
tioni quātitatis: & tunc secundū opi. gl. hic, videṫ
adiecta in fraudē vsurarum, & nō pōt legitimum
modum excedere: vt hic, & l. Iul. §. Papi. aliâs. §.
idem. ff. de ac. emp. & maximè in cōtractu mutui.
de quo loquiṫ lex nostra. Quādoq; pœna adijciṫ
solutioni speciei, & tunc nō videṫ adiecta in frau
dem cū vsuræ ibi non veniant: ita loquitur. d. l. in
fideicōmissi. Quādoq; pœna est adiecta facto, &
tūc nunq̄ videṫ esse adiecta in fraudē vsurarū. ita
loquitur. l. lucius. ff. de act. emp. Sed cōtra hęc op.
& videtur ꝙ ex his resultet magna absurditas. nā
creditor non poterit exigere pœnā quantitati ad
iectam, vt pœnā, vt. s. dixi. nec vt vsurā: quia vsu-
ra est prohibita: vt no. in auṫ. ad hęc. j. eo. & sic cre
ditor omni auxilio erit destitutus, quod est absur
dum. Sol. dicit gl. Remedium erit, ꝙ debitor con
demnabiṫ creditori nomine pœnæ in tantā quan
titatem: quantum ascēderet debita vsura. Sed hoc
malè est: quia insurgeret statim fraus: vnde glo. di
cit & melius, ꝙ succurreṫ creditori in eo, quod à
creditore probabiṫ interesse. Quod intellige se-
cūdum doc. ex natura cōtractus posse interueni-
re interesse, & subesse causam quare præstareṫ in-
4 teresse. ¶ † Sed quæro nunqd interesse consyderetur
tur hoc respectu: hic videṫ ꝙ sic: vt. l. j. j. de senten.
quę pro eo quod interest profe. & l. iij. §. nūc. ff.
de eo, quod cer. lo. Veritas est in contrariū: vt no.
a in. l. j. s. de sum. tri. & fi. cath. ¶ Sed quęro, [a] nunqd
contra pręsumptionē huius leg. posit induci ali
5 qua cautela: dixerūt quidā, ꝙ sic. Nam † debitor
promittit quantitatē restituere: & ad petitionem
creditoris promittit cōparere in iudicio, & pręce
ptum iudicis in se suscipere & parere mādatis iu-
dicis: & inde nō recedere, donec soluat sub pœna.
Nam si omnia ista promittat, valebit pœna: quia videtur adiecta facto.
Istam cautelam reprobat Dy. per. l. cum seruus. & dic, vt ibi no. p eum.
ff. de cōdi. & demō. Posses tamē prædictam cautelam defendere contra
opi. Dy. p ea, quę no. glo. in. l. sed & si quis. §. fi. ff. si quis caut. Quęro sta
6 tuto † caueṫ, ꝙ si debitor q mutuū accipit, non restituat q̄titatem intra
annū teneaṫ restituere mutuum, & duplū vel triplū: nūquid vigore sta-
tuti, posit exigi triplum vel illud duplum? Breuiter videṫ posse dici, ꝙ
nō: nisi creditor ostenderet de interesse suo propter moram debitoris
nō soluentis: vt patet ex. s. dictis. Aliter nō, nam vbi reprobatur pactū,
reprobatur statutum: quia hæc ęquiparantur: vt not. in rub. j. de decre.
decu. libro. x. Barto.

CVm non. Etiam in frumento non potest permitti vsu
ra, vltra modum legitimum. h. d. &c.

CVm non frumentum. Etiam in alijs cō
tractibus, q̄ pe-
cunia. nō potest fieri exactio p modum vsuræ vltra modum
legitimū. h. d. opp. & vr̄, ꝙ secūdū aliā formā posit exigi q̄-
titas frumēti p modū vsurę. vn̄ op. de auṫ. ad hęc. Sol. vt ibi dicā statim.

SVMMARIVM.

1 *Vsuræ q, de iure ciuili sint permißæ. & nu. 5.*
2 *Diuortium ab initio seculi, q sit prohibitum.*
3 *Rustici magis indigent frumento, quàm alijs fructibus liquidis.*
4 *Pœna de qua in hac authen. an ipso iure, uel ope exceptionis committatur?*
5 *Verbum cadat, quando importet ipso iure, uel ope exceptionis. Idem de uerbo amittat, & priuetur.*
6 *Frumētū, si uēditur carius, ut post tempora emptor soluat, an liceat? remißiuè.*

AD hæc. Aduerte glo. hic, quæ distinguit quo iure vsuræ
petantur: & vtrum sint permissę: vel non: tamen
1 † verè non possumus negare, quin vsuræ de iure ciuili sint per
missę: licet permitti non potuerint: nec propterea hæreticus fuit Impe-
rator: quia Moyses propter duriciem populi pmisit diuortiū: * quod
2 † ab initio seculi est prohibitum: ita Imperator permisit vsuras.

AD hæc. Creditores agricolæ non possunt exigere vsurā,
nisi secundum formam huius leg. pœna contra
facientibus imminente. ¶ Oppo. de. l. oleo. j. eod. Solu. dicunt
quidam: ꝙ illa corrigitur. Veritas est ꝙ ista authen. loquitur specialiter
in agricolis: sed illa in alijs hominibus. ¶ Oppo. de. l. si ea lege. j. eod. Hu
ius tinore distinguit gloss. vide eam & signa. ¶ Pro declaratione huius
authē. quęro quid de fructibus liquidis cum authē. loquatur de aridis.
Veritas est, ꝙ aliud in liquidis, vbi seruatur ius commune: vt. l. oleo. j. e.
3 Ratio: † quia rustici magis indigēt frumento, quàm liquidis fructibus.
¶ Quæro, quę sunt liquida: dic vt no. in authē. sed hodie. s. de episc. &
4 cleri. ¶ Quærit glo. † vtrum cadat ipso iure, vel ope exceptionis. glo. di
cit & bene: ꝙ ope exceptionis. Simile no. gloss. in verbo amittat. in. l. si
quis in tantā. C. vnde vi. Simile in verbo priuetur: vt. l. iubemus. §. œco
nomus. s. de sacrosan. eccle. Simile in. l. in criminali. s. de iurisdi. omnium
b iudi. Hoc tamē [b] est verum: nisi post ista verba veniat dictio statim, vel
mox: quia tunc ipso iure est priuatus: non autem ope exceptionis.
¶ Quærit glo. vtrum vsuræ hodie sint prohibitæ de iure nostro ciuili:
& concludit ꝙ sunt prohibitæ maximè per. §. j. in authē. de eccle. titu.
colla. ix. & maximè dicit glo. quia prohibitæ sunt de iure diuino: vt in
exemplo Matthei, mutuum dantes, nihil inde sperantes. ¶ Breuiter ve-
5 ritas est ista, † ꝙ de volūtate iuris ciuilis fuit, ꝙ etiam vsurę possunt exi-
gi: quia etiam de iure authen. post titu. de eccle. titu. vbi imperator pręcipit seruari quatuor concilia. Idem Iustinianus posuit titu. de nauticis
vsuris: vnde de voluntate sua fuit: tamen de potestate non: vt. l. nam ma-
gistratus. ff. de arbi. quia non potuit Imperator tollere legem maioris.
6 ¶ Sed nunquid si vendo † frumentum carius: quia expecto, ꝙ post tē-
pora emptor soluat. vel quid in mercatore pannorum: dic vt extra de
vsur. c. nauiganti. Bar.

SI ea lege. Hæc est bona lex. & quotidie de facto con-
tingit. non debet inspici quātum contingat
fructus valere: sed quantum communiter valere solent. hoc
dicit.

INdebitas. Vsuræ nullo iure debitæ possunt repe
ti. hoc dicit. ¶ Opp. de. l. si non sortem.
de condi. inde. Sol. vt in glo. hic & ibi. ¶ Oppo. de. l. q̄uis.
s. eo, Solu. hic nullo iure debitæ erant: ibi autem erant debi-
tæ saltem naturaliter.

SVMMARIVM.

1 *Obligatio sola, q sufficiat ad purgationē moræ & ut hoc opetur, ubi debet fieri oblatio? nume. 12.*
2 *Oblatio uerbalis, quem effectum producat?*
3 *Oblatio absq; insinuatione & depositione, quem effectum habeat?*
4 *Oblatio, consignatio, & depositio. quid operetur? & nu. 8. 9. & 10.*
5 *Depositarius, penes quem deponitur per debitorem pecunia propter defectum creditoris nolentis recipere: q poßit illam deponenti reddere antequā, ab ipso petatur*
6 *Oblatio, depositio: & consignatio facta extra iudicium in casu huius leg. q non releuat & nume. 14.*
7 *Depositio facta in sacculo, an ualeat?*

a ¶ Acceptã limitatᵣ p Ang.in.l. si mora.§.si.ff.sol. mat.

b ¶ Op. ꝙ oblatio. adde Bar.in.l.creditor.in fi. de distrac.pig. itelligetñ secundũ Bar.in l.sed & si alia.ff.de consti.pecu.

c ¶ Venio ad qõnes. Adde in hac materia singularia verba Bar.in.l.pe.de distr.pig.& ꝙ no. in.c.cupiẽtes.§. si verò.de elec.li.vj. p Imo.in.l. si mora.sol.mat.& in.l. si seruus cõis. de vul.& pu.Itẽ sufficit sola cautio ad vitãdũ iudiciũ vt p Bal. & ibi dixi ĩ l.si reus. de serui.

✣ POMATES.

d ¶ Equus.& tũc habet vim. cõtrariũ tñ in equo.s.ꝙ reqraẽ ẽt dispositio, tenet Alex.p ang. & Rom.ibi in.l. si mora.in.v.col. circa fi.ff.sol.mat.volẽ,ꝙ imo ĩ equo vltra oblationẽ ẽt reqraẽ depositio. & ad hæc vide q scripsi ad Bart.ĩ.l. ptor.§.si qs paratus.ff.de oper.no. nũ.in versi.quæro qd si fiat.inver.de sol.vide Imo. con si.xxv. vide ẽt ad hoc Panor. consi. lvj.volu.j.

e ¶ Vltimis volũtatibus. cõtrariũ vr tenere Bart.ĩ.l.iij. de cõdi. & demõ. & hic p Bal.in.vj. q.adde tñ ꝙ dixit Bal.ĩ.l.j.C.ne lic. tert.prouo.ꝙ vbi nõ est dies,nec hora apposita, sufficit ꝙ qs sit parat⁹ soluere,& nõ efficiat:secus si sit apposita pxima hora,vel nũc ad talẽ horã.& ibi ẽt dicebat, ꝙ si creditor obstat recipe, sufficit verbalis oblatio:vt in iurib⁹ ibi p eũ allegatis: alʳs reqriᵣ realis.l.si rẽ §.oĩs.de pig. acti. & vide oĩno Bal. q ponit doctrinã, ꝙ sufficit verbalis oblatio. an in contractib⁹ innoĩatis sola oblatio sit satis.vide Bald.in.l. ex placito.ĩ.xviij. q.j. de rerũ pmu. ¶ Adde, an obla-

11 *Oblatio an operetur ut pœna non committatur.*

13 *Actio quænam competat creditori contra illum: cõtra quẽ pecunia est deposita.*

Acceptam.[a] Hec est singularis lex. Oblatio & depositio totius debiti legitimè facta, tollit cursum vsurarũ:liberat debitorem:pignoratiacti.parat:& creditori cõtra depositarium datur actio.contra debitorẽ,non nisi debitor id recepe rit.h.d. Diuiditur in duas partes. Primò consulit debitori. Secundò creditori. Itẽ prima subdiuiditur. Primò dicit pecuniã obsignandã in loco publico. Secundò declarat quis sit locus publicus. Tertiò ponit effectũ consignationis. Quartò hoc extendit ad pecuniã traiectitiam. Secũda ibi:in hoc. Tertia ibi: quo subsecuto. Quarta ibi:ꝙ ẽt. ¶ Opp. quod nõ requiriᵣ cõsignatio: vt authen. dos data.j.de do.ante nup. Sol. ibi in rebus, quæ nõ possunt cõsignari. ¶ Opp. de.l.si soluturus.ff. de solu. Sol. ista intelligiᵣ secundũ illã, ꝙ oblatio

b fuit facta cõgruo loco & tpe. ¶ Opp. ꝙ oblatio[b] sola sufficit:vt.l.illud.ff.de peri.& cõmo. rei ven di.&.l.si seruũ.§.sequiᵣ.&.§.de illo.de verb.obl.

1 Solutio.sola † oblatio sufficit quantum ad moræ purgationẽ nõ quo ad alia. ¶ Venio ad quæstio

c nes[c] & circa primã partẽ pro eius declaratione q-

2 ro,quẽ effectũ habet, si † aliqs nõ offert, neq; deponit:sed solo verbo separatum soluere asserit. Rñ.in rebus,quę offerri nõ possunt, vt in imobilibus: dicta verba videnᵣ habere vim oblationis: vt in auth.dos data.j.de do.ante nup. & ita videᵣ hoc intelligere glo.j. Sed si põt offerri, nõ video, ꝙ habeat aliquẽ effectũ:nisi vnũ: quia si creditor postea venderet pignus, põt debitor petere venditionẽ rescindi.j.de distr. pig.l.si residuũ. & ibi no.&.l.pe.ff.de rescin.vend.& tetigi de hoc in.l. ptor.§.si qs paratus.de ope.no.nun. ¶ Quæro se

3 cundò,† qd si aliqs obtulit, tñ nõ cõsignauit, neq; deposuit quem effectũ habet? Rñ. Aut est res, q

d nõ põt cõsignari: vt fundus, vel equus:[d] & tunc habet vim oblationis & depositionis:vt in.d.authẽ.dos data.facit.ff.sol.ma.l.si morã.& quod ibi no. Si verò est res,quę poterat cõsignari & deponi:tunc quãdoq; ista oblatio fit ex parte actoris ad actionẽ cõsequendã:quãdoq; ex parte rei. Primo casu,aut loquimur in cõtractibus: & nõ sufficit oblatio,nisi sequaᵣ depositio & cõsignatio.vt, l.si à te.j.de pac.inter em. Si verò in vltimis volũ

e tatibus:[e] tũc oblatio sola operaᵣ, vt actio nascaᵣ & legatum ad hærẽdẽ trãsmittaᵣ. Tamẽ pecunia quę fuit oblata, adhuc debet solui: vt in.l. cũ seruus.§.fi.de cõdi.& demõ. subtiliter intelligendo illũ tex.ꝙ ille, q debebat recipere cã cõditionis implendę, cũ pecunia esset sibi oblata, recipere noluit. ¶ Fallit fauore libertatis, vbi quod obtuli nõ debeo iterum soluere:vt.l.fi.j.de cõdi.infer. Vel dic in hoc vltimo aliter. qñq; ista oblatio fit ex parte rei:tunc quãtũ ad impediendũ cursum vsurarũ,quę currere nõ cœperũt, sufficit:vt.s.e.l.

f si p teᵣ si autẽ currere cœperunt, nõ sufficit oblatio sola, si depositio nõ sequaᵣ:vt hic. Itẽ prodest debitori ad impediendã morã, & ad purgãdam eã:vt.l.illud.de peri.& cõ.rei ven.&.l.si seruũ.§. de illo.de ver.ob. Itẽ prodest debitori ad liberandum eũ à debito principali secuto iteritu rei oblatæ:tñ in hoc aduerte, q si ex natura primi contractus debebaᵣ & tenebaᵣ de casu fortuito: quia fortè erat debitor generalis.l.incendium.§.si cer. pe.propter oblationẽ teneᵣ solũ de dolo lata, & leui culpa tm. Si verò ex natura primi cõtractus tenebaᵣ de dolo, lata & leui:tunc p oblationẽ liberatur à leui:& tenetur solũ de lata: vt probatur in.l.q decẽ.in prin.j.de so.&.l.si mora.ff.sol. mat. & ibi vide. ¶ Quero qd si fiat oblatio,

4 † depositio & cõsignatio: quẽ effectũ habet? Rñ ex parte debitoris habet effectũ plenæ liberationis, secundũ verã opi.& cõiter approbatã: vt.l.obsignatione. j.de sol.licet gl.hic dubitet. Ex hoc sequiᵣ, ꝙ impeditur cursus vsurarũ, & paratur pignoratitia actio, vt hic videtis in tex. ¶ Sed cõtra hoc opp quõ p oblationẽ & depositionẽ, liberaᵣ debitor: cũ pecunia non efficiatur creditoris? glo. dicit, ꝙ nõ est mirũ: quia hoc cõtingit, aliàs in tribus casibus. ¶ Primò in eo, q cedit actionẽ, quę à cedẽte nõ põt separari.sed trãsfertur vtilis. In hoc glo. benè dicit: quia directa nõ põt separari: sed trãsferᵣ vtilis. Secũdò ĩ muliere soluẽte dotẽ. Sed hic casus nõ est verus secundũ opi. cõem: quia dñiũ transferᵣ in virũ. Tertio in eũ, q soluit falso pro

g curatori reuocato.[g] dicit gl. licet Bul. dixerit tũc tranferri dñiũ in dñm.& ista est vera, quã glo.tenet in.l.cũ qs.§.si debitorẽ.ff.de sol. ¶ Itẽ contra hoc op.si est verũ, ꝙ debitor liberetur, quõ põt actio resuscitari ipso recipiẽte pecuniã: cũ actio semel extincta nõ reuiuiscit:vt.l. qui res.§.areã. ff.de so. Rñ. ꝙ in debitore recipiẽte depositũ fingitur depositio retro ei nõ facta, & sic nihil prodest dicta depositio. ¶ No. istã sol. cũ enim dicat fingitur retro nõ facta: patet quod perinde est: ac si nõ esset facta.& huius opi.tangiᵣ hic in glo.pe.

5 ¶ Et no. † ꝙ licet pecunia deponaᵣ apud aliquẽ propter defectũ creditoris nolentis recipere:tñ, ille depositarius põt licitè mihi reddere deponẽti anteq; petaᵣ ab eo, pro quo est depositũ. quod

6 est notandũ. ¶ Ex fine nostrę leg.quero, † q d si obtulit, cõsignauit, & deposuit: nõ tñ in loco publico secundũ formã huius legis. Rñd. nihil releuat: vt no.s.e.l.ij.& ibi est casus secũdum vnã lec.

7 ¶ Quæro qd si obtulit † pecuniã sigillatã in sac

h culo, & eã nõ numerauit? dic vt colligiᵗ[h] in auth.

i vt exac.instã.do.§.illud.& ꝙ ibi no. in glo.mag.[i] ¶ Vltimò quęro qua actione agit creditor cõtra depositarium? dic vt in glo. non habetis hic alia.

Acceptam. Oblatio, depositio, & cõsignatio impediunt cursum vsurarum etiam cœptarũ, dummodo sint legitimè factę: & de toto debito cum vsuris:& tunc liberatur debitor, & liberanᵣ pignora:& creditori datur vtilis actio cõtra depositariũ.h.d.tota lex. Et diuiditur in.v. partes. Primò ponit vnum dictũ, in quo Imperator cõsuluit debitori. In secundo illud dictũ declarat. Tertiò enumerat effectus obligationis, cõsignationis,& depositionis. Quartò ponitur quædam extensio dicti ad traiectitiã pecuniã. Quintò cõsulitur creditori. Secũda ibi:in hoc aũt casu. Tertia ibi:quo subsecuto. Quarta ibi:quod et. Quinta ibi:creditori. ¶ No. ex hac leg. † effectus depo

8 sitionis & cõsignationis. Primò q a impediũt cursum vsurarum cœptarum. & quia liberatur debitor:& nõ ptinet ad eũ periculũ, & liberaᵣ pign⁹. ¶ Op.contra primũ dictũ huius leg. & vr ꝙ nõ requratur cõsignatio, & depositio vt in authẽ.dos data.j.de do.ante nup.solue, vt in gl. ¶ Itẽ op.& vr ꝙ oblatio nil operatur: vt.l.si soluturus.ff.de so. Sol.aut fit legitimè cõgruo loco & tpe: & tũc habet multos effect⁹, vt hic aliàs sec⁹, vt ibi. ¶ Itẽ opp.& vr ꝙ sola oblatio sufficiat:vt.l.pe.aliàs fi. j.de condi.infer.so.ibi speciale fauore libertatis. ¶ Itẽ op.de.l.j.j.de susce.& arc.li.x.so. ibi speciale. Et rõnẽ dic, vt in text. ibi & ista duo cõtraria, quia respiciunt primũ dictũ.ideo hic signaui: licet sint in gl.fi. ¶ Itẽ op.de.l.falsus.j. de fur.&.l. si procuratori.ff.de cõdi.ob cau. Sol. vt in gl. Nã & aliàs contingit in pluribus: quorum tres enumerat gl.quę incipit:qd miri? ¶ Et aduerte, quia ponit vnum casum in muliere dante dotẽ, quę remanet domina:& tamẽ liberaᵣ. hoc est falsum & cõtra.l.doce.s.de rei vendi. quia maritus est dñs. ¶ Itẽ op.dicitᵣ hic, ꝙ creditor põt agere cõtra debitorẽ: q a recipit pecuniã depositã. Cõtra q a debitor fuit liberatus. Vnde oppo.de.l.obsignatione.j.de sol.solue, vt in gl.& sol.etiã ponitur in.l. si creditrici.s.eo. ¶ Sed quero: nunquid si aliquis offert, contingat liberatio? glo.in.d.l.obsignatione. videtur variare, tamẽ dicit ꝙ contingat.ff.de

9 sol.l.qui decem.§.j.in fin. ¶ Sed † pone debitor offert consignat & deponit: nunq d creditor cõpellatur facere instrumẽtũ quietatiõis? casus est, ꝙ sic secundum Iac. de are.in.l.j.j.de susce. & ar-

tio verbalis sufficiat, p e.de ancha. consi.clxxiij.& ad materia vide Alexã.consi.cxxx.cũ duob⁹ seq.iiij. lib. & cõs.xcvij.&.cv.

f ¶ Supra.e.l. si pte. forte ipediet pœnã cõmitti. ar.l.q sine.de ne. gest.& vide hic Bal. in.v. col.& glo.in.l.pe. de nau.fœ.&c.

g ¶ Qui soluit falso procuratori. vide Bal.in.l. si pcuratori falso.de cõdi. ob cau.& in.l.falsus.§.fi.j.de fur.

✣ POMATES.

h ¶ Colligiᵣ. Quod limita, vt p Bar.in l.cũ seru⁹.ff.de cõdi.& de.quẽ sequitur Alex.ĩ.l.si mora.ĩ.vj.col.ff.solu. matri.

i ¶ In gl.ma.sequiᵣ ergo hic Bal. hãc glo.ꝙ sufficiat offerri pecuniam in sacculo ꝙ intelligiᵣ:vt no.Bar.in.l. cũ seruus.de cõdi. & de.si fuerit nunciata corã testib⁹, vt ibi. & hic not. Imo.in.d.l.si mora. & vide tex.ĩ.l. fi.de lege cõmisso. Pro quo facit q a qs nõ teneᵣ recipe solutionẽ hoc mõ, ne decipiaᵣ secundũ Ang.ĩ.l. more. ff.de fer.q a eo casu, ꝙ nõ põt, fortè ex iusta cã, excusatur à mora.l.sciendũ.ff.e. bñ facit ꝙ no.gl.in.l. cõsensu ff.de act.& obl.& ideo dicit, ꝙ si ferretur talis pecũia ĩ sacculo, nec prętenderet numerationẽ corã test.b⁹ parabit effectum suũ ex futuro euẽtu: vt q a si tot pecunię reperirẽtur liberabit debitorẽ aliàs non. & ita intelligitur.d.l.fi.de lege cõmis. Adde quod no. Bar.ĩ.d. authen.vt exac.instan.do. hic alleg. & quod no.in.l.j. §.si esset.ff. depo. & vide Bal. hic in vj.col.&.xvj.q.& Imo.in.l. si seruus cõmunis.j.de vulga.& pupil.

10 ca.lib.x.¶ Sed† q̄ro, nunqd p oblationē, & depo
sitionē, debitor sit liberatus ipso iure, vel ope ex-
ceptionis? videt̄ ꝙ ipso iure: vt in.l. obsignatione.
j. de sol. In cōtrariū videt̄ tex. hic, in fi. nā videtis
hic, ꝙ debitor pōt recipere depositū. sed si fuisset
liberat⁹ ipso iure, nō posset recipere: qa vna solu-
tio nō pot parere liberationē & repetitionē: vt.l.
cū is.§.j.ff. de cōdi. inde. gl. in hac leg. non firmat
pedes, sed alibi & melius secūdū Ia. de Are. dicit,
ꝙ ipso iure, vt not. in.d.l. obsignatione. &.s̄.e.l. si
creditrici. Nō ob. hic text. in fi. qa postq̄ debitor
deponit debitū ad petitionē creditoris cū p hanc
depositionē sit liberatus ipso iure, non cōpetit ei
aliqua actio. &.h.d. Ia. de Are. ꝙ hoc habuit de fa
cto. sit igit̄ caut⁹ depositarius, q recipit depositū
ad petitionē alterius: qa nō pōt reddere deponen
11 ti. ¶ † Quæro nunqd oblatio operet̄, vt nō cōmit-
tat̄ pœna? gl. p modū cuiusdā summæ ponit qua-
tuor effectus oblationis. Tu pleni⁹ secūdū Iac. de
Are. dic, ꝙ qn̄q; querit̄, qd operet̄ oblatio circa li
beratione debiti: & tunc videt̄, ꝙ oblatio sola nil
operet̄, sed requirit̄ depositio & consignatio.d.l.
obsignatione. sed operat̄ tn̄ aliud, ꝙ aut creditor
habet iustā cām recusandi: & hoc casu oblatio nō
operat̄, vt.l. si soluturus.j. de sol. Si verò nō habet
iustam cām recusandi: aut res oblata extat: & tūc
oblatio sola regulariter nō operat̄. fallit in duob⁹
casibus, hic in gl. fi. Si verò nō extat: qa cessante,
culpà debitoris perijt: tunc si erit debitor speciei
liberat̄ ipso iure: si quātitatis, vel generis. ope ex
ceptiōis. Ita pbat̄ hic in prima gl. & in.l. q decē.
in prin.ff. de sol. qn̄q; querit̄, nunqd operet̄ aliqd
circa liberationē pignoris? dic ꝙ aut oblatio est
facta in iudicio: & liberat̄ pignus: vt.l. si rē.§.fi. de
pig. act. Aut oblatio fit extra iudiciū, & tūc que-
rit̄ nunqd prosit quo ad actionē paradā: & dico,
ꝙ nō vt in.l. aliena.§. si p creditorē.ff. de pig. act.
& ibi no. Aut nunqd prosit q̄tū ad exceptionē:
& dic ꝙ sic. ita debet intelligi.l. liberat̄.§.j.ff. qui.
mo. pig. vel hyp. sol. ¶ Qn̄q; querit̄, qd operetur
oblatio circa cursum vsurarū. de hoc dic, vt.s̄. eo.
l. si per te. & hic. Qn̄q; querit̄ nunqd oblatio ope-
ret̄ circa cōmissionē pœnæ euitādā. & dic ꝙ sic:
vt in.l. Celsus. ī fi.ff. de arbi. &.s̄.e.l. si p te, & quod
not. in.l. q sine vsuris.ff. de nego. gest. Qn̄q; querit̄
nunqd oblatio operet̄ circa purgatione moræ, vt
euitet̄ periculū interitus: & dic ꝙ operat̄: vt.l. si
seruū.§.fi.ff. de ver. obli. &.l. illud. de pe. & cō. rei
ven. Volo tn̄, ꝙ aduertas, ꝙ aut ex natura contra
ctus qs tenet̄ de dolo & lata culpa, & leui, & leuis
sima: & etiā in casu fortuito. & p oblationē tenet̄
solū de dolo, lata, & leui culpa. Si autē de lata cul-
pa & leui, liberat̄ à leui p oblationē. Ita not. in.l. si
12 mora.ff. sol. ma. ¶ Sed quæro, † aliqs vult purgare
morā offerendo debitū. vbi debet offerre? vos ha-
betis vnā gl. quòd debitor debet portare debitū
ad domū creditoris, vt.l. itē illa. in prin.ff. de cōsti.
pe. Quod est verū, si debitor & creditor sunt eius
dem fori: vt ibi no. ¶ Cōtra hoc dictū videt̄ text.
in.l. fi. de cōdi. inser. de quo dic, vt plenè not. per
Gul. de cu. in.d.l. itē illa. ¶ Sed q̄ro, q̄ actio detur
creditori cōtra depositariū? rn̄deo vtilis deposi-
ti: vt.l. pe.s̄. ad exhi. ¶ Sed quero, q̄ actio cōpetat
13 † creditori cōtra tenentē pecuniā? gl. cōcludit hic,
ꝙ detur vtilis in rē. Ista glo. videt̄ cōcludere, ꝙ in
creditorē sit trāslatū dn̄iū. Sed hoc videt̄ falsum:
qa dn̄ium nō pōt acquiri nobis per nosmetipsos,
vel p administratore, vel negociorū gestorē secu-
ta ratihabitione secundū ea, q̄ habent̄ in.l. q mihi
dona. de dona. & in.l. si ego.ff. de neg. gest. Huius
timore, dicūt quidā, ꝙ hæc lex ī fi. debet intelligi
de actiōe in factū vtili subsidiaria: de qua loquit̄
l. quoties.ff. de prescri. verb. Istud dictū nō est bo
num: qa ista p̄supponit obligationē p̄cedere: vt
patet ex tex.d.l. quod non est in casu nostræ leg.
Breuiter possumus saluare gl. & dicere, ꝙ sit spe-
ciale in deposito. arg.l. Publia. in prin.ff. depositi.
14 ¶ † Sed q̄ro: qd si depositio nō est facta in publi-
co loco? dic ꝙ nil releuat: vt no. in.l. ij.s̄. co. secūdū
vnum intellectū, ¶ Quærit gl. quę est ratio, ꝙ so
la oblatio non operatur circa cursum vsurarū iam cœptarum: sed c irc
a purgationem moræ? [a] dic vt in ea. Bar.

a ¶ Purgationē. moræ. adde: quòd si esset oblatio verbalis, non liberaret quē à mora. l. qui decem. §. idē responsum. ff. de so. & ponit Alex. de Imo. ī cōsil. vij. col. pe. in. ij. volu,

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor qui soluit usuras. quando poßit illas repetere?*

CONstitutionibus. Exceptio cōpetēs principa
li, competit fideiussori. h.d.
¶ Quærit hic Cy. scitis, ꝙ vsuræ sunt hodie prohibitæ de iure
1 ciuili, vt in aut. ad hæc. s̄. eode. Modò pone, † ꝙ fideiussor soluit vsuras
pro reo: nunqd poterit repetere? dic, ꝙ aut scienter soluit: & videt̄ do-
nare, vt.l.j.ff. de codi. inde. Aut ignorāter: & tūc si propter ignorantiam
omisisset exceptionē: imputet̄ sibi: vt.l. si fideiussor.§. non malè.ff. man.
Possumus dicere, ꝙ si fideiussor iurauerat, vel promiserat, si soluit pōt
agere mandati: qa debet parcere pudori: vt in.l. quintus.ff. man. de hoc
dic vt p Bar. in.c.j. extra.e. tit. sed plenius extra de fideius.c. puenit. Bar.

SI vsuras. Vbi qs est obligatus, ex pluribus causis, quarū
vna est accessoria alterius, & soluit simpliciter:
creditor pōt eligere, in quam causam velit sibi esse solutū. h.d.
¶ Oppo. de.l. in his.ff. de sol. Glo. dat duas so. Secunda est vera.

PIgnoribus. Vbi pignus fuit obligatū p sorte & vsu-
ris pōt retineri pro vsuris, licet nudo pa
cto promissis. ¶ Quero, quid in dubio nunquid presumit̄ obli
gatum pro vsuris? doc. cōmuniter tenet, ꝙ sic: sicut dicimus in fideiusso-
re, qui simpliciter accedit, vt in.l. quæro. in prin.ff. loca. &.l. centum ca-
puæ.ff. de eo. quod cer. loc. Bar.

OLeo. Ratione incertitudinis permittitur, quod aliâs non
permitteretur. hoc dicit in summa. Bar.

SVMMARIVM.

1 *Administrator, an teneatur fœnerari, si dominus erat solitus fœnerari.*
2 *Administrator, quòd poterit usuras restituere domino inuito.*

SI mater. In actione. neg. gest. veniūt vsure ex mora. h.d.
¶ Op. de.l. q semisses.§.j.ff.e. Sol. hæc debet di
1 stingui, vt per illā indistinctè: vt in.l. cū allegas.s̄. eo. ti. ¶ † Sed
quæro, nunqd ꝙ hic lex dicit, possit stare hodie, vt administrator tenea
tur fœnerari, si dominus erat solitus fœnerari? certè dic ꝙ nō. Nā nullus
noīe alieno, & propter factū alienū, debet incurrere peccatū, nec piuriū,
ar.l. videamus. in prin.ff. de in litē iu. ¶ Sed q̄ro pone, ꝙ quidā admini
strator alicuius mulieris vsuras recepit: modò spiritu bono captus vult
2 restituere, dn̄s impedit, † nunqd possit restituere dn̄o cōtradicēte? Bre-
uiter dic, ꝙ sic: qa quilibet tenet̄ ad restitutionē vsurarum, vt in.c.j. & p
totum extra eo. nec poterit eū molestare dominus actione mādati. Bart.

EOs. Sublata obligatione principali, tollitur obligatio vsu-
rarum. Itē modus vsurarum secundū diuersitatem per-
sonarum, vel tēporū est hac leg. taxatus. hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Actio omnis regulariter tollitur spatio. xxx. annorum.*
2 *Hypothecaria quanto tempore tollatur?*
3 *Actio personalis, licet sit sublata per præscriptionem, tamen durat hypothecaria.*
4 *Creditor soluit pro instrumento.*
5 *Lex sequens quando deroget consuetudini præcedenti: remißiuè.*
6 *Accessorium quando dicatur sublatum sublato principali?*

EOs. Hæc lex principaliter diuidit̄ in. ij. In prima Impera-
tor prohibet peti vsuras, post certū tēpus, soluta prin-
cipali obligatione: & assignat rationē sui dicti. In secūda ponit
statutum suū, vbi taxat legitimū modū vsurarū, distinguendo qualitatē
personarū. Et hæc secunda diuidit̄ in tres partes: qa Imperator primò
ponit vnū dictū. Secundò ponit pœnā contrafacientibus. Tertiò remo
uet quasdā machinationes hæreticorū. Secunda principalis incipit ibi:
In ver. si quis autē. Tertia in ver. interdicta. & breuiter. h.d. ¶ Sublata
principali obligatione per præscriptionē, vsuræ non possunt peti. h.d.
primò. Itē, ꝙ nullus pōt exigere vsuras vltra modū hic limitatū, pœna
1 contrafacientibus imminēte. h.d. ¶ Et ad euidētiā scias, ꝙ † omnis actio
regulariter tollitur spatio. xxx. ann. vt in.l. omnes. & l. sicut. de præscri.
2 xxx. an. Item tene menti, † ꝙ qn̄q; hypothecaria soluitur spatio. x. ann.
quādoq;. xx. qn̄q;. xxx. quādoq;. xl. vt no. in.l. cū notissimi. in prin.j. de
3 p̄scri. xxx. an. & ī.l.j.s̄. si aduer. cred. ¶ Itē scias, † ꝙ licet sit sublata actio
personalis p p̄scriptionē, pōt durare hypothecaria, vt.l. intelligere.j.
de luitio. pig. & ibi plenè per Cy. His præmissis pone casum. ¶ Not. ex
4 gl. iuncta cū tex. quòd creditor † debet soluere pro instrumēto. in gl. sup
5 verbo sportularū. ¶ No, ꝙ lex sequens derogat † cōsuetudini p̄ceden
ti, vt hic, & in.l. iij.§. diuus.ff. de sepul. viola. Verū enim est, quòd decre
tistæ dicūt aliter: vt extra de cōsti.c.j. in. vj. tangit Dy. in.c. generi p spe-
ciem. extra de reg. iur. in. vj. ¶ Op. de.l. intelligere.j. de lui. pig. Gl. se in-
6 uoluit. † Breuiter hæc vera: qa quoddā est accessoriū: quod totaliter de-
pendet à suo principali, & sine eo non pōt subsistere: & tūc sublato prin
cipali tollitur accessoriū, quia tollit̄ officiū mercenariū deseruiēs actio-
ni: & ideo vsuræ non possunt peti, vt in.l. iiij.ff. depo. Quoddā est acces-
sorium. quod pōt per se subsistere, & nititur sua equitate: & alia ratione
q̄ ratione principalis & tūc illud accessoriū non tollit̄, licet principale
sit sublatū. Item op. de.l. cū notissimi.§. in his.j. de præscri. xxx. an. Sol.
vt ibi Item opp. de.l. centū capuæ.ff. de eo, quod cer. loc. Solu. vt in glo.

De vsuris.

DE vsuris. Lex noua trahit ad præterita quatenus tractū habuit pro tempore futuro.h.d.quā leg.allego tibi.in.l.omnes populi.ff. de iusti.& iur.&c.

DE vsuris. Lex sequens porrigit effectū suum ad negocia præterita, siue pendētia pro tēpore sequenti post legem.h.d. De materia huius leg.dic vt no.per Cy.in.l.leges.§.de legi. ¶ Potest hęc lex induci in ar.debebas mihi dare annuatim.x.nomine census: nō petij aliquibus tēporibus interim mutatur per statutum, vel consuetudinem valor monetæ, vel florenorū:cuius tēporis debes prestare pecuniam?distingue tempora:dic vt extra de verbo.signifi.c.cum olim.& no.in.l.ij.§.j.ff.si cer.peta.

VT nullum. Vsuræ vsurarum nullo modo possunt exigi, ne vsuræ computentur in sortem.hoc dicit.

De nautico fœnore. *Rubrica.*

TRaiectitiam. Donec periculū spectat ad creditorē, debitor est liber ab vsura cōmuni:sed tenet̄ in cētesimā:si aūt creditor nō susciperet periculū in se,debitor nō tenet̄ ad cētesimā.h.d.cū leg.seq.

SVMMARIVM.

1 *Vecturales,qui iter consuetū nō seruant,tenentur si res perdatur.& nu.3.*
2 *Salma rerū licitarū occasione illicitarū,an in totū, perdi debeat?& nu.4.*
5 *Frumentum si non potest extrahi de territorio,si mulio onerauit multum frumento,& cœpit itinerari,sed nondum exiuit:an incidat in pœnam?*
6 *Dominus mercium tenet̄ pro mercibus ad uectigal:& dn̄s nauis pro naui.*

CVm proponas. Qui suscipit in se periculum,tenet̄ de dolo,nisi ex culpa alterius partis contingat.h.d.
a ¶ No.casum huius legis[a] ad id, quod communiter
1 †accidit de vecturalibus,q causa fraudandi vectigalia iter cō
2 suetum nō seruant:vt eorū sit periculū. ¶ Secūdò hæc lex† in ducitur in arg.q licet quis habeat apodissam de quibusdā rebus,quas portat licitē,si aliquas alias portet illicitē: propter
b illas res illicitas tota salma debet confiscari.[b] De hoc dicas in l.cotem ferro.§.dominus.ff.de publica.& hic per docto.&c.

CVm proponas. Vbi aliqs pecuniā traiectitiā assumit & suscepe rit periculum in se:nō tenet̄ de periculo cōtingēte culpa debitoris.Not.hanc leg.nā vos vidistis, q si in naue apponantur merces illicitē pōt nauis de iure occupari,vt hic. Idem si mulio portat merces cōtra ordinē gabellæ. ¶ Item
3 no.†hāc leg.q si mulio,q debebat portare merces p vnū iter, & arripuit vnum aliud iter inconsuetū:casus periculi ptinet ad eum,vt hic.& facit.l.j.§.igit̄:aliàs exigit̄,ff.de exerci. ¶ Itē
4 pone†statuto cauetur,q nullus possit extrahere frumētū de ciuitate.Contigit,q quidā mulio onerauit mulos frumēto & alijs rebus:nūqd propter frumētū,q illicitē portat̄,publicabuntur aliæ merces secundū ordinē statuti?tex.facit quòd sic hic.In contrariū videt̄ tex.in.l.si publicanus,§.j.ibi vt si quid amplius &c.ff.de publi. ¶ Quid dicemus?dic secundū Iac.de Are.q aut omnes merces erāt ipsius mulionis,& omnes publicabunt̄:vt hic. Aut nō erant suæ,& tūc publicabunt̄ tantū merces,quę illicitè portant̄:vt in cōtrario. Pro hac distinctione facit id,q no.in.l.cotē ferro.§.dominus.ff.de pub.& prędicta vera,nisi domin⁹,q locauit mulioni merces portādas hoc
5 sciuisset:vt probat̄ in.d.§.domin⁹. ¶ Itē pone,†q secūdū formam statuti frumentū nō pōt extrahi extra territoriū.modò
c qdā onerauit mulū suū frumēto: & cœperat[c] itinerari,sed nōdum exiuerat territoriū:nunqd incidat ī pœnā statuti?videt̄ q sic:p.l.si fugitiui serui.& quod ibi no.j.de ser.fug.In cōtrariū facit id,q not.p gl.in.l.si qs nō dicā.§.de epi.& cle.melius
6 de extraor.crimi.l.j.in prin. ¶ Vltimò†tene mēti vnū, q pro mercibus in naui missis tenet̄ soluere vectigal, vel pedagiū, dominus merciū:pro naui dn̄s nauis. Idē in mulione, qa ipse soluit pro mulo:vt in.l.cum in plures.§.vehiculū.ff.loca.

Depositi. *Rubrica.*

SI in cursu. Depositarius tenet̄ de dolo & lata culpa non de casu.h.d. Tene menti,quod dicit de casu & lata culpa:quod in multis locis nō reperies:qa nescio alibi,q̄ hic,quia.l.quod nerua.ff.e.dicit de culpa latiori,&.l.cōtractus.de re iu.dicit de dolo duntaxat.exponit gló.j.de dolo & lata culpa. Hic non sunt alia.

SVMMARIVM.

1 *Leuissima culpa & casus fortuitus non habent medium.*
2 *Promittere se non oppositurum de casu fortuito,nunquis possit?*
3 *Casus fortuitus qualiter probetur?*
4 *Dolus quibus casibus inducat condemnationem?*
5 *Lata culpa,in quibus æquiparetur dolo.*

SI in cursu. Depositarius,vel ei⁹ hæres tenet̄ de dolo & lata culpa tm̄: non de casu fortuito:& pōt cōueniri depositi & rei vē.h.d. ¶ In secundo casu sol.vt in glo.j.distinguendo de latrocinio à furto. Ratio pdictorū:qa vbi nulla culpa adest etiā leuissi
1 ma statim,q dicitur casus fortuitus. Istud† est q glo. voluit dicere,q inter leuissimā culpā & casum fortuitum nil est medium:vt no.in.l.iij.§.ex hoc edicto.ff.nau.caupo.sta. ¶ Item op.de.l.si in asia.§.fi.ff.eo.so.vt in gl.& dic quādo culpa pcedit casum:vt in.l.fi.in prin.§.j.ff.ad.l.rho.de iac. ¶ Ite op.de l.j.§.sępe.ff.eo. Sol.gl.sumit hic vnā regulā:q regulariter depositarius nō tenetur de casu.fallit in casibus hic in glo.not.
2 ¶ Op.ille,† q promittit se non opponere exceptionē casus fortuiti,videtur promittere rē impossibilē:cum aduersus casum fortuitū nō possit qs prouidere:& sic impossibilitas vitiatur:vt insti.de inuti.stip.§ j.&.ff.de ver.obli.l.īpossibilis. Sol.verū est,q impossibilitas vitiat vt in cōtrarijs: tamen in casu nostro non est impossibilitas necessario contingens:qa casum fortuitū euenire nō est necessariū:sed contingēs rōne huius pactum valet.Ita loqtur hæc lex. ¶ Sed opp. de.l.sed & si qs.§.quæsitū.ff.si quis cau. Sol. nō pōt suscipi generaliter,vt in cōtrario:sed spāliter sic,vt hic. ¶ Sed cōtra prędicta op.tm̄ opari debet prouisio generalis quo ad genus,quantū species quo ad speciē:vt.ff.de admi.tu.l.si duo. Sol.fateor cōtrariū,nisi esset verisimile promittentē de hoc non sensisse q nō pōt intelligi de casu fortuito:& hæc est rō illius.§.quęsitū,
3 ¶ Quæro † qualiter probetur casus fortuitus?Gul. de cu.vr̄ dicere,q sufficit sacramentū.alle.l.scire oportet.§.sufficit:ibi cuius fidē &c.ff.de excu.tu. Iac.de are.ibidē tenet cōtrarium: & dicit,quòd debet plenè probari p legitimas probationes: vt in.l.in exceptionib⁹.§.j.ff.de proba. ¶ Quid dicimus?breuiter puto verā opi.Ia.& cōtra,Gul. videtur tex.in.l.quoties j.de naufr.lib.xj.vel possum concordare vtrāq̄ : q aut casus fortuitus cōtingit in loco, vbi nullus erat testis:& tūc sufficit sacramentū:vt dicit Gul.& idē inspecta cōditione psonæ ar. præalle.l.quoties.secus si casus fortuitus contingeret in loco, vbi essent multi testes:qa tūc debet legitimē probari, vt dicit
4 Iac.de are. ¶ Quæro in qbus † æqparat̄ lata culpa dolo. Quidam est dolus probatus,& hic condēnationē inducit:vt in.l. dolū,de dolo.Quidā est dolus prēsumptus. vt regulariter in quolibet crimine.& iste ēt inducit cōdēnationē, nisi probet̄ cōtrariū:vt.l.j.ad le.cor.de sica.&.l.si qs fumo.ff.ad leg.aql. Quidā est dolus suspectus,& iste rōnabiliter non inducit cōdēnationē:vt in.l.absentē.ff.de pœn. Fallit in.l.q̄uis.& auth.
5 ibi posita.j.ad leg.iul.de adul. ¶ Si queris,† in qb⁹ ęquiparet̄ dolo:dic,q dolo præsumpto:vel probato ęquiparatur:quia vbicūq̄.l.disponit venire dolū,per consequens latam culpā, vt hic,& in.l.quod nerua.ff.de depo. Itē æquiparatur in effectu: quia sicut rōne doli oritur obligatio, & sequitur cōdēnatio: ita ratione culpę. Fallit in criminibus. not.in.l.in actionibus ff.de ī lit.iur. Itē æquiparatur dolo īspecto,quia sicut dissoluta negligentia est cā latæ culpę:ita doli,de quo habetur suspicio.l.si fideiussor.in prin.ff.manda.

VSuræ. Ista actio est bonæfidei : ideo vsuræ in ea veniunt.h.d.in summa &c.

VSuræ. In actione depositi veniunt vsuræ ex mora.h.d. ¶ Op.& videtur, q veniāt etiā partus & fructus:vt.l.j.§.hāc actionem.ff. eo. Sol.vt in gl. ¶ Op.de.l.si sacculū.ff.e.&.l.Lucius. Sol.vsuræ in deposito possunt venire pluribus modis. Quādoq; ex mora,vt hic. Quandoq; quia ipse idem depositarius vsuras perceperat:quandoq; in vsus suos conuerterat pecuniam.& de his casibus loquitur lex contraria.

d **S**I deposita. [d] Quod venit in officio iudicis mercenario,non potest peti lite super principali finita.h.d. ¶ No.tex.ibi.non enim. ibi duę enim sunt actiones &c.

SI deposita. Conuertens pecuniā depositam in vsus suos, tenetur ad vsuras:& pōt conueniri actione furti, ¶ Opp.de.l. die sponsaliorū.§.j.ff.e.solue vt in gl. Et no. ex ea. q vbi alia coniectura nō apparet, videtur mutuata pecunia. Pet.& Cy.in.l.incendium.§.si cer.pet. Dicūt,q in dubio præsumitur depositū:quia in deposito nō trāsfertur dominium:

a ¶ Huius leg. vide l.imperatores. de app.& Bar.in.l.j. de his,qui de. vel effu.

b ¶ Debet cōfiscari. No.cōtra illos, q portāt aliquas res sine gabella, quia nō solū debēt eas amittere, sed etiā aliās, quas portāt cū gabella.contra riū tenuit Bar.ī.l. cotē.§. dominus. & Bar.ī.l. si publicanus.§.j. de publi. & pro isto est tex.in.l.j.§.trebatius.de aqua quo. & ęsti.& vide Bal. hic in.j.col.& ī.x. qōne. scripsi post Imol. in.l. seruus cōis.de vul.& pu.

c ¶ Cœperat itinerari.de hac.q.& sīribus,vide latissimē p do.Barto. cepo. verò.in.l. si fugitiui.col.xj.ver. qro vj.cū duabus col. seq.j. de ser. fugi.

d ¶ Si deposita. vide Bald.in.l.j.§.de iudi.p moder.in.l. cū in vna.de ap.& quę no.in.l.fi.§.fi. de condi.inde. Et hanc leg.limita in casu singulari.ī.l. ij.§.idem Iul.ff.de eo,quod cer.lo.& dic tamē, vt ibi dixi post Bar. Et adde,quod dicit̄ hic, q vsura venit officio iudicis,& non ex contractu,ideo nō pōt peti. Illud autē in fructibus cōtractus bonę fidei non erit,qa cōpetit. Alia glos.est no.ī. §. actionum. in gl.mag.insti.de act.vide Imol.ī.c. grauis. de restitu. spo. Limita etiam istā leg. vt p Bart. ī.l.si domus.§. de euic.ff.de leg.j.

sed in mutuo sic:& in dubio quis non videtur dominiũ trãsferre.arg.l.cum de indebito.ff.de proba.post prin.

SUMMARIUM.

1 *Vsuræ, an possint peti post sententiam.*
2 *Officium iudicis quotuplex sit?*
3 *Libellus in officio iudicis, quando offeratur: & nu.5. & quòd iudici cõcludatur, nu.4. & nu.8.*
6 *Iudex potest sine libello in usuris condemnare.*
7 *Furem iudicare, quomodo quis cogi possit?*
9 *Officio iudicis quæ ueniunt, in his non contrahitur mora, per interpellationem factam parti.*
10 *Officium iudicis non præsupponit obligationem.*
11 *Officium iudicis imploratur à non ualente agere.*

SI deposita. Finita lite sup sorte, non possunt peti vsuræ, quę veniunt ex mora per officium iudicis.h.d. ¶ Opp.de.l.j.š. de iudi.& in.l.cẽtũ capuæ.de eo quod cer. lo. Sol. qñq; vsuræ debentur p stipulationẽ:& tunc loquunt contraria.qñq; p officium iudicis:& tunc hic,qa sublato principali,
1 tollitur iudicis officiũ:vt.j.videbitis.¶ †Op. sicut ante sñiam veniebãt vsuræ:ita & post vr̃, q possint peti: quia sñia cõtra eũ lata nõ debet ei proficere. Sed in isto casu proficeret:vnde op. de.l.euidẽter.ff.de excep.rei iudi. Dicunt qdã, q inquãtũ reus est cõdẽnatus cõdẽnatio non debet ei prodesse:vt in cõtrario. Sed nõ proficit sibi cõdẽnatio:sed probat hic, q videt absolutus in vsuris:qa nõ fuit in eis cõdẽnatus. Istud est contra leg.q in dič.§.j.ff.de cõpẽ.&.l.si aũt.§.fi.ff.de neg. gest.qa nõ est verũ, si iudex de certa re condẽnauit:de alia nihil dicit, q videat reus absolutus.vide de hoc.š.si aduer. rẽ in.l.j.vnde gl.dat aliã solutionẽ, q hoc nõ proficit reo cõdẽnato, sed absoluto, quasi velit dicere, q de isto casu sint solutæ vsuræ.hoc est cõtra tex.vnde dic tertiò:& hæc vera:q cõdẽnatio nõ proficit reo:sed p quãdã consequentiã videtur habere profectũ: quia lata sñia sup sorte extinguitur iudicis officiũ mercenarium:p quod petebant vsuræ.& ideo eo sublato, nõ possunt amodò peti. ¶ Sed contra hanc solutionẽ oppo. & videtur q officium iudicis possit hic implorari, vt per se stet:vt.l.j.§. in honorarijs.& per totum.ff.de var.cogni. Timore huius gl.
2 distinguit † triplex offici.dic vt in ea.& no.similẽ glo.habetis insti.de acti.§.pręterea.¶ Vel clarius, quã gl.dic q est quoddam officium quod principaliter residet in psona iudicis.& de hoc loquit.l.congruit.ff.de offi.præsi.quoddã est quod residet in persona partis:& hoc principaliter est duplex. Nam quoddam est nobile, quod per se stat: quoddam est mercena-
3 rium, quod deseruit alij.vt actioni. Primũ † stat p se. & dicit nobile quoniã cõpetit loco deficientis actionis.& habet vim actionis, vt puta officiũ iudicis, p quod petitur restitutio in integrum:vel per quod petuntur salaria aduocatorum:& in hoc proceditur sicut in actione:& offertur libellus.& ita posset intelligi glo.in.l.de submersis.C.de naufra.lib.xj.& not. ff.de interrog.actio.in rubri.& contestatur lis in eo:vt in.c.j.
4 & quod ibi no.ff.de offi.iudi.& † cõcluditur iudici in libello nõ autẽ parti, nisi per quandã consequentiã. Quoddã est officium.quod datur loco deficientis actionis, tamen non habet vicem actionis, vt officium per quod petitur decerni bonorum possessio:vt in.l.j.§.decretalis.ff.de succes.edic.& in.l.j. ff.de iur.om.iudi.& in hoc non offert libellus, vt in.l.j.§.dies. ff.quis ordo in bon.pos.seruetur. Quoddam est officiũ quod non datur loco deficientis actionis:sed loco cõpetentis actionis.& de isto.l.j.§.per hanc.ff.de rei ven. Quoddam est officium, quod datur loco exceptionis.& de isto loquitur.l.planè.ff.de peti.hære.¶ Et aduerte, quia si vocatus peteret expensas per modũ exceptiõis succumberet:quia debet implorare officiũ iudicis:vt ibi patet in tex. Quoddam est officium cõpetens loco actionis:& de hoc loquitur.l.j.§.pe.de officio pręfe.vrb.&.l.ea quidem.j.de accu.& prędicta de officio iudicis nobili. Quoddam est officium iudicis mercenarium, & illud est quandoq; litis ordinatorium ad assignandum dilationes & similia.& de hoc loquitur authẽ. generaliter.š.de epi.& cle. Idem in officio per quod fiunt interrogationes in iudicio.& in hoc non est necessarius libellus:vt no. in rub.ff. de interrog.actio. Quoddam est litis decisoriũ, vt hic. Quoddam est cõmune, quod habet se indifferenter circa quãlibet actionem:vt puta in cognoscendo de causa & de instrumentis emptionis & vbi repetit partem condẽnandam condemnat:si absoluendam absoluat:vt in.l.qui accusare.š. de edẽdo. quoddam est officium non cõmune, sed consistens circa certas actiones:& istud quãdoq; venit ex natura actionis: quandoq; vltra naturã:vt in arbitrarijs, quę sunt stricti iuris.& de
5 hoc dic vt in.d.§.pręterea.per gl.& Dy.¶ Sed † quæro, nunquid in officio, de quo loquitur lex nostra, sit necessarius libellus? Cy.no.hic. Sed in.l.j.š.de iuris.om.iud.dicit quòd aut loquimur de vsuris quæ, currunt ante lit.cõtest. & tũc debet porrigi libellus:secus in currentibus post lit.contest. vt in.l. ędiles.§.item sciendum.ff.de ędil.edic.alleg.gloss.in.l. si quis missum.§.fi.ff.de dam.infec.¶ Sed fortè posset dici contrarium.probatur ex his, quę no.in.d.§.prætereà.& in.l.cum in vna.ff.de appel.& ibi no.quod non feruntur duæ sententiæ:
6 sed vna tantum. Ex his concludo, † quod iudex sine porrectione libelli, possit facere condemnationem in vsuris. Ita si diuersi libelli requirantur:diuersæ sententiæ ferrentur: quia de qua re.&c.l.de qua re.ff.de iudi.q tñ est falsum, vt not.in vtraq; earũ. Et aduerte ad vnũ:qa p differentiam, quã feci inter officium residens in persona iudicis & partis: concorda-
7 tur glo.† quæ dicit:quòd neq; iure actionis neq; officio iudicis possum compellere, quem vt indicet mihi furem. Postea sequitur in eadem, quod potest compelli officio iudicis:vt.ff. de condi.ob tur.cau.l.iij.§.fin.quia officio iudicis residentis in persona partis non potest quis compelli ad iudicandum furem.sed de residente in persona iudicis. Ita debet intelligi gloss.hic.¶ Similibus verbis vtitur gloss.in authen. de testibus.§.quia verò.colum.vij.¶ Item scias, quòd per ea, quę su-
8 pra dixi: quia † in officio iudicis non concluditur in libello
9 parti sed iudici, resultat vnum verbum.s.q in his, † quæ veniunt officio iudicis, non contrahitur mora per interpellationem factam parti:vt.l.cum postulassem.ff.de dam.infec.& licet actio præsupponat obligationem præcederet: vt in.l.li-
10 cet.§.ea.ff.de procura.tamen † officium iudicis non: vt in.l. qui per collusionem.§.j.ff.de actio.emp.&.l. quintus. de an-
11 nu.lega.& valet: † quod licet non possit quis agere in iudicio, potest tamen implorare iudicis officium:vt no. per Cyn. in.d.l.quintus.Barto.

a ¶ Nã verbũ illico. De hoc verbo illico, vide in.l.j.§.cũ adijcit.de ver.ob. & ibi qd de dictione mox. vide Bar. in.l.fructus.& ibi Alex.ff.sol.ma.& qñq; importat.x. dies.l.labeo.& ibi gl.& Bald.qũo & qñ iud.j. & adde tex.& gl.extra de elec.qa propter.

b ¶ Executionẽ paratã.hoc verũ secũdum Ang.š.in.l.si deposita, si cõstat p publicã scripturam: aliàs secus si esset opus probatiõe p testes: cũ testes nõ possint nisi lit.cõte. recipi. Bart. in.l.iij. colũ. iij.q.princi.C. de pig.& quod not. in.l.fi.C. de pig. ADDE, q depositũ debeat habere executionẽ paratã: debet intelligi de deposito verò, nõ cõfessionato:per ea, q̃ voluit Bal.consil.clxxxj. iij.lib. & vide hic per Pau.de cast.

CUm hæreditas. Not. hic principaliter quòd hæreditas sustinet personam defuncti. ¶ Item not. quòd dicit commẽdatas:quod idem est cõmendare, quod deponere, quod tenementi.

PRopter. Obseruata forma sequestrationis potest agi contra sequestrum ad rem depositam.h.d.primò. Item sequestrator debet seruare legem in sequestratione dictam.hoc dicit.cum sequenti.¶ Quærit glo. qua actione conueniatur: dic vt in ea. Tu dic & melius: quòd aut depositio fit à pluribus, rei de qua fit controuersia:& tunc competit depositi actio sequestraria:vt.l.si in alia.§.cum sequestro.ff.cõmo. Aut fit ab vno cum certo pacto:& tunc competit actio prescriptis verbis. Istã distinctionẽ facit tex.in.l.apud.§.j.ff.de prescri.verb.

QUi depositum. Actio depositi directa infamat.hoc dicit.in summa tota ista lex.

SUMMARIUM.

1 *Actio depositi, q requirat summariã cognitionẽ quo ad ordinem iudicij.*
2 *Dictio illico, quàm celerrimè, & quàm citius, quid operentur.*
3 *Instrumentum depositi q, habeat executionem paratam de iure communi, sicut res iudicata.*
4 *Exceptio dominij, q non habeat locum in actione depositi.*
5 *Probare de denunciatione, uel protestatione sibi facta, quis potest per iuramentum.*

SI quis. Depositarius sine dilatione cõpellendus est ad restitutionẽ:nec põt obijcere cõpẽsationẽ:vel dicere sibi in cõtrariũ factã ptestationẽ.
1 h.d.hec singularis lex. Et p istã legẽ vr̃ dicendũ, † quòd actio depositi sit de his, quę requirũt summariã cognitionẽ summa-
2 riã, dico, q ab ordine iudiciorũ, nõ a probatione. † Nã verbũ
a illico,[a] & verbũ quã celerrimè, & verbũ, quã citius: quę in hac leg. ponunt, hoc inducũt:vt habuistis no.i fi.l.j.vnde vi.l.mo-
3 mẽtanee.¶ Dico et † p hãc leg. q de iure cõi instrm depositi
b habet executionẽ paratã[b], sicut res iudicata. Dicit enim tex. illico reddere oĩbus modis cõpellat. Nõ ergo cõpelleret illico, si deberet pręcedere cõdẽnatio anteq̃ pueniret ad compulsionẽ:vt no.in simili, in authẽ.de incest.nup.§.j.colũ.ij. q apparet ex eo, q exceptiões, q̃ reqrunt altiorẽ indaginẽ non possunt opponi hic:sed in ordinario iudicio reseruant: hoc enim inuit tex.ibi, q̃ celerrimè restituant:& ibi quã citius:vt
4 dixi.¶ † No. tertiò, quòd cõtra agẽtẽ depositi, non põt obijci exceptio dñij:vt patet in tex.ibi:vel in rẽ &c.¶ Not. quartò de ista reseruatione. Facit quod habuistis.š. de cõpẽ.l.fi.&.l. Bebius.in fi.ff.de pac.do.&.l.ille à quo.§.si de testõ.ff.ad treb. &.ff.de dã.ifec.l.prętor.circa prin.ibi salua exceptiõe &c.& l.qui

✤POMATES. Adde ad prin. huius apostil. ibi: aliâs secus. ꝙ idẽ tenet Matthes. notabili suo. v. incip. ꝙ contractus.
a ✤POMATES. ¶ Vltimò not. ꝙ licet causa depositi sit multũ fauorabilis, tamen nõ est ita fauorabilis: vt actor possit accipere arma de domo rei. Ita probat̃ in, l. j. & ibi no. per quosdã Perusi. Moder. relatos

ibi ꝑ Decium. C. de eden. Notãdũ tamen, ꝙ depositarius nõ tenetur edere depositionem, ad fundandã intẽtionem eius. l. j. s. de eden. Quod not. pro extentione in omnibus bonæ fidei actionib9 & vide ad istã authenti. vnũ verbũ Ro. consil. cxlj. & Alexã. in. l. hæres cum debuerat. ff. ad trebe. & Anch. consi. cxcij.
b ¶ Protestatione. Et vide Ludo. in suis singul. in titu. cõmo. in vlti. sing. qui allegat istũ casum, pro singu. Et de hac ꝓtestatione, de qua hic, & in aut̃. hic posita, vide omnino Bar. Ange. & Imo. ista limitantes in. l. hęres. ff. ad Trebel. Not. quòd protestatio sibi facta etiam probat̃ per iuramentũ. quod est no. Et facit ad hanc leg. & materiam, quę no. Bar. in. l. si alienã. alias in. l. alia. §. fi. solu. matri. sed Bal. hic tenet. cõtra Barto. cum distinctione: ad quod vide. c. ex insinuatiõe. de ꝓcura. & Bal. hic cõtra quem simpliciter tenet: hoc sequitur Ludo. Ro. in. l. non solum. §. morte. de no. oper. nun. Adde glos. & ibi plenè ꝑ Angel. & alios de hac materia protestationis in. c. cũ M. extra de cõsti.
c ¶ Cessio actionũ. In materia cessionis, de qua latè per Bar. in. l. modestinus. ff. de solu. & vnũ scias, ꝙ si aliquis promittat cedere melius ius, liberatur trãsferendo tale ius, ex quo causat̃ iudicis officium. Si verò promittit cedere ius optimum: nõ liberatur, nisi cedat actionem, & trãsferat in cedentẽ gl. est multum not. in

5 l. qui vias. §. j. eo. titu. ¶ † Vltimò[a] no. & perpetuò
a tenementi, ꝙ denunciatione, vel protestatione[b] si
b bi facta, põt facere quis denunciationẽ: aliâs probationem per suũ propriũ iuramẽtũ: vt hic in fi. quod perpetuò tenementi. Sequitur aut̃. sed iam.

SVperuacuam. In his, quæ inpondere, numero, vel mensura consistũt, si vni ex hæredibus depositarius pro hæreditaria ꝑte soluit, residui periculum ad cæteros pertinebit. h. d.

Mandati. *Rubrica.*

SI pro ea. Istã leg. habetis de verbo ad verbũ melius in. l. lucius. ff. eo. ti. §. fideiussor. Et ista est notabilis lex vide Rof. & Specu. qui formant libellum.

MAndatum. Hic veniret tractãda materia. quomodo finiatur mandatũ: de hoc dicam, anno sequẽti in. l. eius qui in prouinciã. ff. si cer. pe. &c.

✤ *SVMMARIVM.* ✤

1 *Actio quando poßit simpliciter cedi.*
2 *Ceßio ex quibus præsumatur simulata.*
3 *Titulus requiritur, ut ceßio ualeat, & an debeat poni in principio instrumenti: nu. 4.*
5 *Actio quibus casibus non perdatur: licet ceßio præsumatur simulata.*
6 *Precij paruitas quanta esse debeat ut actio præsumatur simulata?*
7 *Actio debet æstimari deducto eo, quod expenderetur in exactione.*
8 *Titulus in ceßione, quomodo præsumatur: ut ualeat.*
9 *Titulus contractus, nihil aliud est, quàm causa contractus.*
10 *Ceßio, an ualeat si partim uenditur, & partim permutatur.*
11 *Ceßio, ꝙ præsumatur simulata, si precium non apparet in ueritate solutum.*
12 *Ceßio, in qua quis confitetur sibi solutum: licet non noceat ei contra quem fit, nocet tamen cedenti.*
13 *Ceßio, si fiat de alijs causis, ꝙ debeat apparere de ueritate causæ.*
14 *Si ceßio fiat titulo donationis, ob merita in seruitia: an necessario requiratur, ꝙ merita præcesserint?*
15 *Cautela ad hoc, ut tollatur probatio meritorum.*
16 *Instrumento ceßionis factæ titulo uenditionis, si nõ apparet de numeratione: sed postea fuit numeratũ, ꝙ sufficiat.*
17 *Solutum si reuera fuerit, sed incontinenti restitutum, ꝙ non ualeat ceßio.*
18 *Ceßio, an poßit fieri inter socios, & qualiter?*
19 *Ceßio, qualiter certis casibus permittatur.*
20 *Ceßio etiã modico dato, fit inter eos, inter quos res est communis.*
21 *Vendens rem alicui à se poßessam, potest etiam pro tuitione rei, cedere omnẽ actionẽ personalem sibi competentem.*
22 *Clausula uendidit, & tradidit omne ius suum, & omnem actionem &c. in instrumento quid operetur?*
23 *Dispositio huius leg. an habeat locũ qñ hæreditas ceditur?*
24 *Clausula, & si quid plus ualet, donat in instrumento uenditionis, quid operetur: remißiuè.*
25 *Statuto, stante ꝙ folieta uini, non poßit uendi, nisi octo denarijs: an ille, qui non uendidißet unum, nisi emisses castaneam, pro quatuor incidat in pœnam statuti?*
26 *Lex hæc comprehendit aliquid in fraudem excogitantis.*

PEr diuersas. Hæc est singularis lex & eius materia meo iudicio est multũ malè declarata: sed declarabimus passus, quos reputo magis intactos & vtiles. Alia pertransibimus more cõmuni. Et qa sequens lex fuit facta ad declarationẽ istius: ideo lego ambas simul: &

l. j. C. quãdo & quibus quarta pars. quã hic Ang. alleg. Adde gl. in. l. j. s. de vsur. & quod no. glo. in. l. si fideiussor. §. j. de pign. in versi. possit.
d ¶ Ponuntur. Limita, vt per Bart. in. l. j. C. de act. & obli. in. ij. col. s. vt li. penden. vbi ponit multos casus, in quibus cessio pręsumitur. plenè Bar. Et quod cessio possit intelligi: & dicit Bald. not. in. l. eius. s. de compen.

c breuiter. h. d. ¶ Cessio actionum[c] nõ põt fieri, nisi in casibus hac leg. expressis: & eandẽ rationẽ habentibus. Et si pro parte vẽditur, & pro parte donatur, cessio facta præsumit̃ simulata. h. d. cum. l. seq. Et primò ponit procemiũ. Secũdò ponit statutũ. Tertiò ponit exceptionẽ à statuto. Quartò ponit vnã determinationẽ ad prædicta. Quintò tollit quasdam cauillationes cõtra hanc leg. excogitatas. Secũda ibi: per hãc itaq;. Tertia ibi. excepits. Quarta ibi: si autẽ per donationem. Quinta ibi: in. l. ab Anastasio. vsq; ad fi. eius. ¶ Op. & vi-
1 detur, ꝙ † actio possit simpliciter cedi: vt. j. de hæredi. vel act. ven. ꝑ totũ. &. ff. e. Sol. glo. no. hic, & vbiq;, aut constat ꝙ cessio actionis est vera, & nõ simulata, & valet, vt in cõtrario, aut constat ꝙ est simulata, & non valet: vt in ti. s. plus valere, quod
2 agitur. Aut dubitatur: † & in dubio pręsumitur simulata ex tribus, vel quatuor, quę his leg. continent̃. ¶ Primò ex paruitate precij, si actio magnę quantitatis pro modico cedit̃. Et ideo non valet cessio: nisi vsq; ad quantitatẽ solutã: vt. l. ꝑ diuer-
3 sas. ¶ Secundò ꝑsumit̃ simulata, si titulus † contractus nõ appareat intercessisse: vt colligit̃ ex hac leg. ibi: licet in instrumẽto cessionis, venditionis, nomen incertũ sit. Et ideo isti qui faciunt contractum, dicũt talis titulo vẽditionis dedit: cessit, & transtulit &c. & semꝑ apponunt titulũ, vel donationis, vel venditionis, vel alium. Ista duo ponun
d tur[d] hic in gl. ¶ Tertiò † requiritur, ꝙ titulus ces-
4 sionis[e] ponatur in prin. instrumenti. Ita tenet gl.
e s. ne lic. po. l. j. in gl. ma. & Innoc. ponit in materia de ali. iu. mu. cau. fa. Vt mihi videtur. Cy. & Dy. refert in. d. l. j. ne li. po. & tenet, ꝙ hic non est necesse, ꝙ in princi. ponatur: qa hoc nulla lege reperit̃ cautum. & hoc iam fuit obtentũ, & iudicatũ hic:
5 quod mihi placet. E † istis casibus licet cessio pręsumatur simulata, tamẽ actio nõ perdit̃. ¶ Quartò præsumitur simulata, si partim vendit̃: & partim donatur: vt, l. ab Anastasio. & in isto casu perditur actio in ea parte, quæ donatur pro vtraq; parte. ¶ Iuxta prædicta dixi, quod ex paruitate
6 precij præsumit̃ simulatio. ¶ † Quęro, qualiter dicatur paruum pretiũ? glos. ponit opi. & reputo illam esse verã: & est nota. Preciũ competẽs, dicit̃ deductis expensis: & labore, qui de necessitate debet fieri in exactione illius rei. Tenemẽti: & hoc
7 valet ad multa. ¶ Et semꝑ † actio debet æstimari: deducto eo, quod cõmuniter expenderet̃, in exactione. Secũdò dixi, ꝙ si titulus cõtractus nõ appareat. Tertiò si in prin. instrumenti, nõ apponi-
8 tur, præsumitur simulata. ¶ † Quæro, quomodo pręsumatur titulus. Huius gratia, formo talẽ quęstionem. Titius cessit mihi actiones, quas habet contra semproniũ, ad centũ. & hoc facit pro precio centũ: tamen in instrumẽto nõ apponitur expressè, ꝙ hoc fecerit titulo venditionis, an valeat? secundum eos q dicunt, quòd titulus debet poni in prin. nõ valet: quia hic titulus nõ valet, nec apparet ex principio: sed ex toto instrumẽto. sed secundũ nos: q hoc non tenemus. puto ꝙ cessio va-
9 leat. Nam nil aliud est titulus cõtractus, † ꝙ causa contractus: vt. l. iij. §. ex pluribus causis. ff. de acq.
f pos. vnde cũ ex instrumẽto[f] apparet titulus, hoc est causa venditionis, satis apparet iudicio meo. ¶ Tertiò dixi, ꝙ pręsumit̃ simulata si pro parte venditur, & pro parte donat̃ eidem ꝑsonæ intelligo. quid si diuersis? hoc hac lege nõ dicit̃. Ideo remanet quod valet: nisi simulatio ꝓbaret̃. ¶ Quę-
g ro,[g] quid si pro parte vendit̃, & pro parte ꝑmu-
10 tatur? Respon. † nõ puto, ꝙ valeat. Nã in eo, quòd dicitur de vẽditione: intelligo idem de quolibet contractu, ex causa onerosa: vt. l. statuliberi à cęteris. §. fi. ff. de statuli. ¶ Pręsumitur etiam simulata
11 cessio, † quãdo precium pro quo facta est cessio,

per glos. j. ꝙ solus consensus non inducit cessionem: sed requiritur titulus, & cessio, quod reputatur not. Et vide quòd requirat titulum poni in prin. tenet Inn. in. c. ex parte. de alie. iudi. mutan. cau. fac.
e ¶ Titulus cessionis ponatur. Bald. in. l. facta. §. j. ff. ad Trebel. tenet ꝙ requirat̃ titulus, nec attẽdatur in prin. vel in fi.
f ¶ Vnde cũ ex instrumento. Et cũ Bar. & Cy. hic tenet Bal. sed cõtrarium tenet Ioan. andr. in addi. Spe. in tit. de ces. act. §. j. ver. sed nunquid ratione consang. alleg. l. generaliter de non nume. pe. Sed dicit, ꝙ non obst. in. l. vlt. C. de præd. curia. lib. x. quæ vult, ꝙ in interuentu precij, præsumatur vẽdita: quia in casu nõ sufficit ꝑsumptio, vbi requiritur expressio: nec plus dicit: quod bene not. & vide Bal. in dicta. l. ij. s. ne lice. poten.
g ¶ Quæro quid. Et pręsumitur cessio simulata, si nõ apparet de vera numeratione. vide Bald. in. l. ij. C. ne li. poten. vbi tenet contra Bar. & nũc cõsulo apud Rhegium. & vide Bal. in. l. qui stip. dia. s. de proc. vbi plura de materia cessionis. & quot modis instrumentum cessiõis possit impugnari, & defendi: vide Bart. in. l. ij. ne lice. pot. Andre. Barb.

noñ apparet in veritate solutũ.& hoc licet nõ di-
catur in hac gl.mag.quæ summat materiã cessio-
num.tamẽ innuitur hic in tex.& gl.sup verbo so-
lutarum.quod etiã probat̃ in.l.ab anastasio.ibi:in
12 contractu re ipsa persoluit̃. ¶ Ex quo†cõcludit̃,
ꝙ non sufficit in instrumẽto cessionis: ꝙ cedẽs cõ
fiteatur sibi solutũ esse:nisi re vera sibi solutũ pro
a baretur.[a] Et hoc verũ,quantũ ad eũ,cõtra quem
ceditur,sed quantũ ad ipsum cedetẽ noceret illa
cessio.hoc tenet do.Iac.de bel.in aut̃.de equa.do.
§.j.Hoc tenebat: quidã Lombardus,q cõposuit
vnum tractatũ de cessionibus,q intitulat̃.Iaco.de
are.sed in veritate nõ fuit suus.Hoc etiam tenuit
Ia.but.do.Ray.de Forl.Et ego iam pluries cõsul-
ui.& do.Fran.de pepu.& multi alij doc.de ciuita
13 te ista.†¶ Sed iuxta hoc quæro:qd si de alijs cau-
sis fiat cessio.vtrum debeat apparere de veritate
causę,vel sufficiat cõfessio partis.?puto,ꝙ debeat
b apparere[b] eadẽ ratione:quia vt dixi,quod hic di
citur de venditione,intelligo in quolibet cõtra-
14 ctu ex causa onerosa.¶ †Iuxta hoc quæro,quan
c do cessio fit titulo donationis.[c] & ibi apponitur
quod hoc facit pro bonis meritis,& seruitijs,quę
ab eo habuit,& recepit:vtrũ sit necesse ꝙ merita,
& seruitia,p̃cessisse probent̃,dubito.In hac quæ-
stione videt̃ ꝙ sic:qa talis cessio nihil releuat:vt.l.
si fortè.ff.de cast.pecu.& habuisti no.j.de col.l.si
donatione.Prætereà:causa talis mutat titulũ con-
tractus.Nam si fiat pro bonis meritis,& seruitijs,
non est simplex donatio:sed vocat̃ remuneratio,
seu donatio ob causam:vt.l.Aquilius.ff.de dona.
&.l.si remunerandi.ff.eo.In cõtrariũ videt̃,quòd
non sit necesse probari.Nã si bene totã istam leg.
inspicias,solummodo litiũ redemptores cõdem-
nat.Sed qñ donatio fit propter seruitia,& meri-
ta,non põt dici redemptor litis.Nõ enim ob hec
merita,& seruitia fecit:vt sibi actio cederetur.sed
ideo cedit̃:quia cedẽti placet,siue causa sit vera,
siue nõ sit vera:ex quo apparet, quod nõ est litis
15 redemptor.¶ Dubito tamẽ.& ad†tollendũ illud
dubium,aliquãdo in quibusdã cessionibus. Ego
feci leuare illã clausulã,videlicet hoc fecit pro be
ne meritis,& seruitijs.sed dicat̃,ꝙ hoc fecit ex sua
pura,mera,& simplici,& spontanea voluntate,&
liberalitate:qa sibi sic placuit:& sic voluit.& ces-
16 sabit ista dubitatio.†Iuxta prædicta quæro. Po-
ne quod in instrumẽto emptionis,nõ apponit̃,ꝙ
in veritate numerauit.Quæro,qd si postea nume
ret?ita quod in veritate apparet de numeratione:
vtrum sufficiat?certè sic.Casus est in.l.ab Anasta-
sio.vbi sufficit ad exactionẽ,quod ex hoc post fa
cto clam soluerit pecuniam, si bene aduertatis.
17 ¶ †Quæro:qd si sibi in veritate soluit, & postea
d recipit.[d] & sic ex vna manu dat,& ex alia recipit?
Respõ.ꝙ nõ valet aliqd:imò pderet actionẽ. per
l.ab anastasio propter hãc fraudẽ,& simulationẽ.
Non enim videt̃ solutũ,ꝙ statim soluens est rece-
pturus:vt.l.qui sic.ff.de solut.¶ Venio ad exce-
ptiones.Primò excipit cessiones,quæ fiunt inter
18 cohæredes,qñ diuidũt.¶ †Quæro:qd si fiat ces-
sio inter socios,ex alia causa diuidentes,vel socie
tatem cõtrahentes?Respon.s.qñ societatẽ contra
hunt,dico valere propter societatẽ cessionis:vt.l.
j.&.ij.&.iij.ff.pro socio.Tamẽ posset pręsumi si-
mulata,sicut.s̃.dixi.de vẽditione,quãdo vnus ex
vna parte ponit modicũ,alius multum.Sed qñ fit
diuisio,vtrũ valeat cessio?videt̃ quòd non: qa hic
casus non est hic exceptuatus.Cõtrariũ puto,&
hoc teneas pro fundamẽto omniũ istarum exce-
ptionum.quod illud quod hic dicit̃ in istis casi-
bus exceptuatis,habet locũ in omnibus casibus
eandem rationẽ habẽtibus.Et hoc dicit text.hic
expressè,nõ violãdo eũ.ibi,nulla enim tali ratio-
ne intercedente redẽptor(sicuti.s̃.declaratũ)ma
gis extitit &c.¶ Et licet gl.exponat, nulla rõne:
id est nõ intercedẽte aliquo p̃dictorũ casuum ex-
ceptorum:dico ꝙ nõ bene exponit.nõ enim hic
Imperator se restrinxit ad illos casus,sed ad ratio
nem illorũ casuũ:vt vbicunq; apparet,quod non
sit redẽptor litiũ ex causa,ex qua fit cessio,quod

tunc cessio valeat:sicut in istis casibus exceptuatis:vt.j.videbitis.¶ Se-
19 cundò excipit tex.creditorem,qui pro debito recipit cessionẽ.¶ †Quę
ro:qd vult dicere tex.gl.exponit multis modis.Primo, quãdo creditor
pro debito suo accepit nomẽ in solutũ,quod satis placet:tunc enim nõ
potest videri redemptor litium .Ideo enim hoc recepit,vt suũ cõsequa
tur.sed si poneres,quod debitum fingeretur:vt cessio posset fieri tunc
haberet locũ lex ab anastasio:quia cessio nõ valeret:imò pderetur debi
tum,propter talem fraudẽ.Secundo modo exponit gl. in creditore,q
cedit actionem cõtra principalem fideiussorem soluentem.sed ista ex-
positio videtur cõtra tex.Nam tex.hic loquitur in creditore,q accepit
cessionem.Illud exemplũ est in creditore,qui cedit alteri: quare malè.
Sol.expone:hic accipit id est cedit alteri:truffa est:vel dic quod tũc cre
ditor diceretur fideiussor soluens.Nã sibi debetur hoc , vt sibi cedatur
actio.vnde hũc tex.generaliter intellige,quod in omni casu,in quo ces-
sio debet fieri de necessitate:nõ habet locum lex ista.& ideo quãdo cre
ditor agens hypothecaria,cedit possessori soluenti actionẽ cõtra debi-
torem:per.l.mulier.ff.qui pot.in pig.&.l.paulus.§.fi.ff.q.mo.pig.quod
põt fieri cessio:ita etiam modico dato.hoc etiam sentit hic gl. in tertio
exemplo.Idem in omnibus alijs exceptionibus,in quibus cessio debet
fieri de necessitate:vt dixi.¶ Tertiò excipit tex.quando qs recipit ces-
c sionẽ,pro tuitione rerũ[e] apud se cõstitutarum.gl.ponit exemplũ: puta
quando quis pro ea re,quam possidet,accipit ius emphyteuticum fru-
ctuarij,vel superficiarij,vel simile:vt tueatur se à domino,valet cessio:
licet minus dederit cedenti,q̃ valeat.Secundò ponit exemplum cũ ti-
muerim ruinam ex domo tua domui meæ nocituram : accepi à te ius ꝙ
habes in domo tua,& dedi minus q̃ valet.glo.reprobat istud vltimum
exemplum:quia hæc expositio fit magis verbis:q̃ re.Ideo ponit exẽ-
plum tertio modo.si possideo aliquam rem,pro qua tu habes publicia
nam.si enim à domino vero impetro ius dominij,modico dato:vt pos-
sim me tueri aduersus te:valet vt hic.Istud exemplũ tertiũ,& etiam pri
mũ,est bonũ.Impetro enim cessionẽ ab aliquo alio:vt possim me tueri
in re quã possideo.verũtamen ambo illa exẽpla loquunt̃ in iure merè
reali,vel inhærente rei,vt proprius loquar:sed ego intelligo etiã gene-
raliter:vt puta pro tuitione rei,quam possideo,facio mihi ab alio cedi
actionẽ personalẽ,pro qua illa res est obligata.Dico ergo,quod illa ex
ceptio,quatinus respicit defensionẽ istius rei possessæ,valet:nec pręsu
mitur fictitia,ex causis supradictis.Ratio est hic:nã quatenus ista cessio
respicit tuitionẽ rei possessæ,nõ dicitur quis litium redẽptor. Nec em̃
vt agat contra alium:sed vt se defendat hoc facit.& istud est nota. quia
fit tota die.Secundũ exemplum,quod gl.ponit:ideo dic nõ esse ad pro
positum:quia possessor habet aliquod ius cessum ab aliquo, non cõtra
aliquem.tex.propriè loquitur,& prohibet cessiones,quæ fiunt contra
aliquẽ.¶ Quartò excipit tex.illas cessiones,quas faciunt legatarij , seu
fideicõmissarij:qbus est debita actio,vel res aliæ relictæ sunt.Circa pri-
mum,de legatarijs glossa ponit exemplum: quando pluribus legatum
est nomen:tunc enim ipsi cedunt actionem inter se minimo dato: & pe
tunt etiã sibi mandari ab hærede directas. ¶ Ista expositio est notabi-
20 lis:ex qua no.quod † omnes inter quos aliqua res est cõmunis.possunt
sibi inuicem eam cedere modico dato:nec pręsumeretur fictitia,ex cau
sis hac lege expressis.& sic videtur casus pro eo,quod.s̃.dixi,quando fit
diuisio inter socios.¶ Secũdò dixit gl.in eo,quod dicit tex. quibus de
bita:exponit id est actiones psonales.in eo quod subdit,vel actiones:in
telligit.s.in rem:vide gl.super verbo debita.& vide etiã gl.sequentem,
in eo,quod dicit de actione in rem.Intellige quando alius possidet rẽ,
nõ ille qui cedit,nec ille cui ceditur.Nam tunc absq; aliquo dubio vale
ret cessio,cum contra neminem fieret:sed inter ipsos contrahẽtes:vt di
xi.s̃.proxi.super tertia exceptione.¶ Quæro,in eo,quod text. subdit:
seu res alię.intelligit gl.s.hæredis.Nam si testatoris essent,non esset ne-
cesse cedere legatario rei vendicationẽ:cum statim adita hæreditate sit
dñs:vt.l.j.j.cõmu.de leg.¶ Cõtrarium tenuit glo.in.l.ij.j.cõmu.de lega.
quod etiam de re hæredis transfertur dominium.sed ista gl. est verior,
21 vt ibi dixi & plenius in.l.si heredis seruus.ff.de le.j.Ex hac quarta † ex
ceptione,& his,quæ circa ea dicta sunt , colligo indistinctè: ꝙ quando-
cũq; vendo tibi aliquã rẽ a me possessam:ego possem tibi cedere omnẽ
meam actionem personalem,competentẽ pro tuitione ipsius rei. ¶ Et
22 ideo † hodie in omnibus cõtractibus vẽditionis,apponuntur talia ver-
ba:ꝙ qui tales res vendidit,tradidit omne ius,& omnẽ actionẽ realem,
& personalem,sibi cõpetentẽ in dicta re:& eius occasione faciens cum
procuratorẽ,tanq̃ in rẽ suã &c.quę cessio valet:vt hic patet.&.l. si res.
23 ff.de euic.¶ †Vltimò circa hãc leg.quęro,an hęc lex habeat locũ, qñ vẽ
ditur hereditas.& sic p hãc leg.sit correctus titulus de here.vel ac.vẽdi.
dubiũ est.¶ Finaliter mihi vr̃ dicendũ:aut quis nõ possidet hęreditatẽ:
& tũc si iste vẽdidit hereditatẽ,habet locũ hęc lex.Est enim vẽditor iu-
ris.& actionis cõtra aliũ:& emens ex casibus hic insertis, posset videri
redẽptor litiũ.Si verò ipse hæreditatẽ possidet:tunc dico,ꝙ põt vende
re eam,sicut qlibet potest vendere rem à se possessam:& emens nõ põt
dici litiũ redemptor,etiã si in dicta hereditate essent nomina debitorũ.
cõtra quos deberet agere.Nõ enim prĩcipaliter emit nomẽ, vel actionẽ
cõtra alium:sed principaliter emit hereditatẽ.de qua controuersia non
est:qa ille est heres,qui vẽdidit:vnde in cõsequẽtiã possunt venire noĩa
sicut.s̃.

a ¶ Solutũ probare
tur.Adde Bar.ĩ.l.
Deo nobis. in.ij.
col.C.de episc.&
cle.Sed cõtra Bar.
tenet ipse Bal.ĩ.l.
ij.s̃.ne.li.po.&no.
p eũ & Inno.in.c.
fi.de alie.iud.mu.
cau.fact.

b ¶ Debeat appare
re.pro hac parte
benè facit tex.ĩ.l.
cum quis.§. titia.
de lega.iij.&.l.pe.
de probat.

c ¶ Donatiõis. Bar.
in.l.ij.s̃. ne li. po.
ꝙ nõ sit necesse p
bare,vide Bal.hic.

d ¶ Et postea reci-
pit.sed quid si do
tibi speciẽ inæsti-
matam, vt mihi ce
das actionẽ. vide
Bal.in.l.j.s̃.de act.
& obl.in.iiij.co.ꝙ
valeat cessio, nisi
ex puitate rei prę
sumat̃ fœnus.arg.
d.l.j.&.l.Impera-
tor.cũ fi.de lega.j.
Et not.in materia
cessionis, ꝙ nemo
pręsumit̃ cedere
act.cõtra seipsum
secundũ Bal.in.l.
j.s̃.an seru9 ex suo
facto: facit quod
in generali sermo-
ne nõ venit perso
na loquẽtis.de hoc
est gl.& ibi Bald.
in. l. emptor. j. de
hære.vendi.

e ¶ Pro tuitione re
rum.vide Bald.in
l.ij.s̃.ne li.po.

a ¶Ab Anastasio. & tene menti vnū secūdū Bal. hic, φ si quis fuit confessus se recepisse à Titio centum, φ pmisit restituere. sol. mat. & post cōfessionē recepit quinquaginta: pcedēs cōfessio præsumit simulata: vnde nō pōt peti, nisi illud, φ fuit solutū. tex. est no. secūdū ipsum. circa. fi. maximè. s. i. d. l. ab Anastasio. vide φ ī simili dicit tex. ī. l. minor. xxv. an cui

sicut. s. proximè dixi. quando uenditur res in cōsequētiam: pro illa re possunt venire actiones personales. ¶ Sumus expediti de. l. per diuersas. & ī l. ab anastasio. [a]nihil est quasi dicendū: omnia emsunt. s. expedita. Tamen ibi not. duo. Primò no. quandam gl. quæ est super verbo coloratam. quę

24 facit ad multa. Facit enim ad questionē, †quā dicā vobis in. l. ij. ĵ. de rescin. uendi. s. ad illa verba, φ apponuntur in instrumentis venditionum, videlicet, ad illud: φ si plus valet, dedit, & donauit,[b] tanφ amico. Itē†facit ad questionē: [c]statutum ad

25 modum Perusinum est hic, quod folieta vini, nō posset vendi vltra octo denarios. Modo quidam vendidit vinū, ad illā rationē. tamen non dedisset tibi, nisi emisses ab eo vnam castaneā p quatuor denarijs. Certè, iste uidetur incidere in statutum. nec debet excusari per illam coloratā venditionē arg. huius leg. cum hac gl. ad quod optimè facit s. de vsu. l. eos. ne sit interdicta licentia creditoribus. & ĵ. de agri. & censi. l. quemadmodum. lib. xj.

26 ¶Vltimò nota finem[d] huius leg. quæ generaliter loquitur, in omni eo, qui aliquid excogitaret in fraudem, vt. l. per diuersas. quod est multū aduertendum: qa posset probari perditur actio, tam p cedentē, φ per cessionariū: vt uidistis &c.

Si seruus extero se emi mādauerit. Ru.

SVMMARIVM.

1 *Ex, & propter quid inter se distent?*

2 *Mandatum de re propria emenda non ualet.*

3 *Salma tua si incidit in commissum, & uenditur à fisco potes alteri mandare, ut eam emat.*

SI seruus extero. Si seruus se emi mandauerit non valet mandatum emptione non secuta: sed ea secuta, valet de æquitate. & si emptor venditori soluit nummos pro precio non liberatur. & non potest quis cōtrarias actiones intendere. h. d. ¶†No. hic differentiam inter ex, & propter: & hoc tetigi tibi. s. de leg. l. nō dubium. ¶†No. secundò, quòd non valet mandatū de re propria emenda. & sic facit ad quęstionem qn salma†tua incidit in commissum & vendit: à fisco: tu mandas alicui, quòd eam emat: an valet mādatū: dic vt tāgitur hic per Cy. cętera dic, vt ī gl.

Pro socio. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Quando filius lucratur cum pecunia patris: medietas lucri est patris, altera filij: & sic medietas est pecuniæ altera operæ.*

SOcietatem. Vide gl. hic. φ glo. dicit, quòd æquales partes intelliguntur in lucro. [e]Facit ad illud, quod dixi in. l. cū oportet in princ. ĵ. de bo. quæ lib. Cum filius†lucratur ex pecunia patris: medietas lucri attribuitur pecuniæ medietas operæ. hoc dicit. gloss. quod est de consuetudine. [f]dicit Iac. de Are: quòd est de iure: vt. l. cum duobus. §. si in coeunda. &. §. damna. ff. eod. Et totam hanc gloss. tene menti: quia est multum communis.

SVMMARIVM.

1 *Societas eo ipso, quod fundus communis emitur: uidetur cōtracta in illo fundo.*

2 *Emptio facta à fratre, quando dicatur facta nomine proprio, & pecunia de proprio, uel communi soluta.*

3 *Cautela ponenda in instrumento emptionis, ut appareat precium fuisse solutum de iure communi.*

CVm proponas. [g]Tu habes hic notare duo. Primò, †φ eo ipso, φ emitur fundus communis, uidetur contracta societas in illo fundo. Secundò est multum

Ro. cōsi. iiij. & Bal. b. cōsi. xxxiij. col. j. vol. j. p totū, & totā cōsi. lij. & Bar. xxxiij. & cōsi. cclxxiiij. & cōsi. lxxvij. & cōsi. ccxcj. & ccclviij. col. ij. & Bal. idē tenentē. φ Bar. in. l. cū per. C. si quis alte. vel sibi. Alex. in cōs. lxxviij. vol. ij. & Card. cxl. col. v. & xij. col. ij. in. ij. dubio.

1 ¶In vendentis. hāc. l. no. Limita & intellige, vt dixi post Bar. ī. l. Titia.

h notandum, [h]φ licet vn⁹ ex fratribus emat pro se

2 fundū, †& pro fratre suo. Tamē si in instrumēto cōtinet preciū, φ dictus vēditor fuit cōfessus habuisse & recepisse à dicto tali emēte noīe suo & noīe fratris sui: nec dicit de ei⁹ ppria vel cōi pecunia. qa tunc in dubio intelligit de pecunia pro

1 pria[i] soluentis: ita quod ab alio fratre pōt repetere partē pecunię, si vult partē prędij. ita est tex.

3 hic. †Et ideo sitis[k] cauti, φ ponat in instrumento

k φ preciū soluit de cōmuni pecunia: φ perpetuò tene mēti: quod valebit tibi ad mille aureos &c.

De cōtrahen. emp. & uend. Rubri.

CVm ipse. Nota hanc legē, φ tutor titulo & bona fide potest emere de rebus pupilli. quo dic vt in gl. &c.

1 IN vendentis. [l]Materiā quam hic ponit gl. etiā ponit in. l. in personam. §. generaliter. ff. de regu. iur. &c.

SVMMARIVM.

1 *Statutum, quòd non possit uendi forensibus ualet.*

2 *Statutum, quòd non possit uendi clericis, non ualet.*

m DVdum. [m]Istā leg. inducit. d. Oldra. in quadā sua dispu-

1 tatione, †quòd statutū factū hic in ciuitate ista φ forensibus nō licet vēdere, valet & te-

2 net. Facit. ff. de pig. l. in quorū. non† autē valeret statutū, φ non liceat vēdere clericis. dixi vobis. in auē. cassa. & l. fi. de sacrosan. eccle.

n SVper rebus. [n]Materiā huius leg. dic, vt dixi ī l. si quis arbitratu. ff. de verbo. obli.

o *De hære. uel actio. uendi.* [o] *Rubri.*

SVMMARIVM.

1 *Actiones utiles intentantur nomine cessionarij: directæ uerò nomine mandantis.*

2 *Vtiles act. habens, si alteri illas cedat, apud ipsum nihil remanet.*

1 EMptor. Not. tex. ibi, qui clarè dicit, †actiones directę intentant nomine cedentis, seu mandātis: vtiles nomine cessionarij. Dixi uobis in. l. q stipendia. s. de procur. ¶†Que-

2 rit gl. quid si ille, φ habet vtiles cedat alteri: certè gl. dicit φ apud primū cedentē nihil remanet: qa vtiles, quas habet trāstulit. vide & no. gl. I dē no. in. l. ex asse. ff. ad trebel. & est tex. in. l. j. §. de illo. eo. titu. &c.

SVMMARIVM.

1 *Actio in rem, quòd possit cedi, & cessionario competit uti lis actio.*

2 *Dominium utile sine traditione quæri, non potest.*

3 *Libellus in actione utili.*

4 *Hypothecaria, an possit cedi: remissiuè.*

5 *Actio iniuriarum, an possit cedi: remissiuè.*

1 CErti & indu. iuris. Hæc est bo-

p na & no. lex. Et not† quòd actio in rem[p] potest cedi & ex cessione competit cessionario vtilis actio: sed intellige, quod licet cōpetat, vtilis

2 actio in rem: nō tū cōpetit vtile† dominiū[q]: quia

q sine traditione nō pōt mihi queri: vt. l. traditiōibus. s. d. pactis. & ita tenet Dyn. in capitulo pro possessore. circa finē. de re. iu. li. vj. ¶ Et ex hoc

2 debes scire qualiter libellus† formetur in actiōe

3 vtili, [r]debes enim dicere. quòd talis res pertinet

fideicōmissum. de minor. vbi si post. cōfessionē de recepto, supuenit ista confessio. de illis alijs psumitur cōfessio prima fuisse simulata: quem text. ad hoc alleg. Bal. in. l. si absentis. si ce. pe. licet il le tex. nō pbet. vt de Bal. alit loquentem in. l. legem. s. de pact. & vide φ no. Bar. s. l. proxi. & in. l. pē. §. si uir. sol. matr. Adde ad materiā hui⁹. l. ro. consil. lxxxvij. & ccccl. & Bal. xxv. iij. lib. & ccclxxvij.

b ¶Donauit. Adde Bald. in. l. ij. in vlt, col. s. ne. li. po.

c ¶Ad. q. Adde Bal. in. l. nō dubiū. C. de legi. in. vj. col.

d ¶Not. fi. hoc seqt Cy. s. in. iiij. q. et vide Bar. ibi. ī versi. iij. requirit. et ver. sequen.

e ¶In lucro. Et qñ dat pecunia mercatoribus: ad ptē lucri, & damni solum, in fine anni. possum petere rationē. l. neminē. et ibi Bar. de susc. & arca. lib. x. & vide φ dixi. ī. l. videamus aliàs in. l. numis. de in lit. iurā.

f ¶Cōsuetud. Et ad istā gl. uide q no. Bal. in. l. si patruę. in ult. q. & vide p Bar. in. l. j. §. castrēsis. aliàs in. §. nec castrense. ff. de cō. bo. Alex.

g ¶Cū proponas. secūdò est no. vide no. p Bar. in. l. si patru⁹. cōia vtri. iu. et Bal. ī. l. pe. ĵ. si qs alteri, vel sibi

h ¶Est notādū. vide Lu. Ro. ī cōs. c. clxx. p dicto Bar. hec Andr. Barba.

POMATES.

1 ¶Pecunia propria. Cōtrariū videt tenere Anc. in consili. pulchro. s. cccij. incip. materia de qua qritur.

POMATES.

k ¶Ideo sitis. Vide Pan. cōs. xlvj. ī ij. dubio volu. j. &

§. fi. dever. obli. et ad hoc nota. vide Bar. in. l. serui electione. §. j. de leg. j. & oīno Bart. in l. si fundus. §. pen. de pigno. vbi no.

POMATES

1 ¶In vendētis. Limita istā leg. pulchrè, vt pcedat in potestate expressa: secus in relata. ita Bal. p illū text. in. l. certi cōdictio §. fi. ff. si cert. peta.

m ¶Dudū. facit ista lex φ valeat statutū, φ socius nō possit uēdere rē cōem vel partē suā irrequisito socio, secundū Bal. in. l. j. in prin. s. cōi diui. Et vide φ ipse no. in. l. j. C. de cōi ser. manu. & limita hāc. l. ī casū nost. posito ī. l. j. de pri ui. credi. vbi oīno vide.

POMATES.

n ¶Sup reb⁹. Ad limitationē isti⁹ leg. vide Panor. cōsil. lxxx. in. j. dub. vel ij. & Ana. cōs. xix. in. j. dubio. col. ij. & Are. cxxiiij. co. fi. & clx. colū. iiij.

o ¶Emptor. in. l. j. de her. vel act. vē. Habes hic in glo. not. in vno. quam tū reprobat Bart. l. j. post princi. de ope. no. nuncia.

p ¶Actio in rē. Istis adde, q not. Bald. in. j. col. C. de alie. iu. mu. causa fac.

q ¶Vtile dñium. ad de Bal. s. pxi. gl. et ff. fami. ercis. l. plane. etiā Ange. in. l. j. pro emp.

r ¶In actiōe vti. ad de Bal. in. l. si. culpa. de rei ven. Ad de vt per Spe. & Io. an. in ti. de cessio. acti. §. j. versic. qd si mihi cedis. et versic. sed nunq d.

ad Titium iure dominij, vel quasi. Item quod dictus titius cessit mihi omnem actionē, quam habebat pro dicta re vendita: quare peto te cōdēnari. &c. Si enim diceres rē ad te pertinere iure dominij. Succumberes.
4 ¶ † Querit gl. nūquid hypothecaria possit cedi? Cyn. examinat hic. Ego dixi in. l. fideiussor obligari. in prin. ff. de fideiu. vbi Dy. tangit.
5 ¶ † Querit gl. vtrum actio iniuriarum possit cedi? dixi in. l. iniuriarum. ff. de iniu. &c.

De eunuchis. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Ciuitas potest statuere contra ciuem aliquid, extra territorium facientem.*

a Romanæ. [a] Not. casum in hac lege, in princ. Quod ciuitas † potest statuere legem, contra ciuem suum facientē aliquid extra territorium. Dixi plenè de hoc in. l. cunctos populos. s. de summa trinitate & fide cathol.

De patribus, qui filios distra. Rub.

SI quis propter. Hæc est notabilis, & singularis lex. An pro alia causa simili posset filius vēdi, vide Dy. in. c. in argumētū. de reg. iur. lib. vj. An filius posset dari pro obside. gl. tangit hic. Dic vt extra de iureiur. c. ex rescripto &c.

De rescindenda uendi. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Contrahentes, quando possint se inuicem decipere.*
2 *Rescissio uenditionis factæ, citra dimidiam iusti precij, qua actione fieri petatur?*
3 *Lex. hæc habet etiam locum in emptore decepto.*
4 *Dispositio huius legis, quòd locum habeat in omnibus contractibus bonæfidei. Et an habeat locum in contractibus stricti iuris? nume. 5.*
6 *Contractus bonæfidei si deducitur in stipulatione, habet locum hæc lex.*
7 *Lex, rem maioris, in contractu trāsactionis, an habeat locū?*
8 *Practica probandi, quando petitur arbitramentum reduci ad arbitrium boni uiri.*
9 *Maior qui uendidit, si est læsus, sed iurauit non conuenire: quando perdat beneficium huius legis?*
10 *Minor iurans in cōtractu non uenire, cōtra rationē minoris ætatis: an ꝑdat bñficiū hui⁹ legis et restōnis in integrū?*
11 *Iurās sup facto, uidet̃ iurare sup omni iure descendēte ex eo.*
12 *Iuramentum repræsentat minorem, iurantem maiorem.*
13 *Remediū hui⁹ leg. q̄ cōpetat, ēt qñ emptor alteri uendidit.*
14 *Instrumēto uēditionis si dicatur, q̄ illud, q̄ plus ualet, donat tanquā bene merito: an tollatur beneficium huius legis?*
15 *Clausula, & si plus ualet donat quod refertur ad modicum.*
16 *Libellus in remedio huius legis qualiter formetur?*
17 *Practica articulandi in hoc iudicio, & quomodo debeant deponere testes? & nu. 20. & nu. 23.*
18 *Testes quando concordent in communi æstimatione, licet quilibet de sua deponat, probant,*
19 *Remedium probandi æstimationem rei.*
21 *Iudex in omnibus, quibus magis requiritur iudicium, quàm testimonium, debet mittere aliquos bonos uiros ad æstimandum.*
22 *Valor rei, peritorum in arte arbitrio committitur.*
24 *Rerum mobilium consistentium pondere numero, uel mensura, qualiter fiet æstimatio?*
25 *Res mobiles non facientes fructum, tantū æstimantur, quantum uendi possunt.*

b REm maioris. [b] Hæc est solēnis lex. Si aliquis in venditione
c decipitur vltra dimidiam [c] iusti precij, potest agere, vt res reddatur, vel iustum precium suppleatur: hoc dicit. ¶ Not. ꝙ dixi in summario.
1 ¶ † Oppo. & videtur, quòd liceat contrahētibus inuicē se decipere: vt. ff. de mino. l. in causa. la. iij. §. penul. & j. eo. l. si voluntate. Solu. Illa lex si voluntate determinatur per istam: dumtamen non decipiatur quis, vltra dimidiam iusti precij. Circa legem nostram procedam, per ordinem gloss.
2 ¶ † Quero, qua actione petatur rescissio vēditionis, secundum formā huius legis. Quidam dicunt per officium iudicis. Et sic per modum restitutionis in integ. ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse uidebitur: ut. s. qui. ex causis maio. l. in cotractibus. Glo. dicit, ꝙ imò petitur actione ex eo contractu: quia in bonęfidei iudicio: ueniūt ea de quibus nō est cogitatum: ut infra de actioni. emp. & vendi. leg. secunda. ¶ Effectus istarū opinionū est magnus. Nā si agit̃ officio iudicis finietur quadriennio. si agit̃ actiōe durat. xxx. annis. Et ideo pro eius declaratiōe, dic quandoq; cōtractus emptiōis & venditionis, est ab initio ipso iure nullus: quādoq; venit rescindēdus. Primo casu aut hoc cōtingit ex contrahentiū dispositiōe, & agit̃ ad resoluendū contractum, quatenus de facto processit actio, ex eo contractu: vt. ff. de cōtrahen. emptione. l. sed Celsus. §. si fundus annua. & l. ex empto. §. is qui vna. de actioni. empti. Si verò hoc cōtingit absq; dispositione contrahentiū tūc non agitur actione ex eo contractu: sed de dolo, vel alia, vt. l. & elegāter. in prin. ff. de dolo. Ita debet intelligi infra eodem, lege, si dolo. licet glo. ibi aliter sentiat, & malè. Secūdo casu, quando ab initio valuit: sed ex postfacto petit̃ rescindi. Aut ad istam rescissionē est prodita specialiter aliqua actio: vt si facta esset metu: & non est dubium, ꝙ illa agitur: vt supra lege proxima. Item si modus rescindēdi esset introductus aliquo speciali fauore: vt per restitutionem in integrum, quę cōceditur minoribus per titul. si aduer. venditionē. Si verò petitur rescindi de iure communi, nō ex aliquo singulari fauore: tunc agitur actione ex eo cōtractu: vt. l. ex empto. §. si quis virginē. ff. de actione emp. ita debet intelligi. infra de actio. empt. l. vendi. ¶ Nunc ad propositū: cum hic petatur re

a ✤ POMATES. ¶ Romanæ in fi. Bal. & Sal. hic ponderant istā leg. ad questionem de statuto, quod &c. quibus adde Alex. cōsi. suo. xxxvj. colum. iij. vel. iiij.

b ✤ POMATES. ¶ Rem maioris pro limitatione hui⁹ tex. vide tex. in. l. si fideiussor. §. fi. & ibi doct. ff. de lega. j. Alexan. xviij. in. j. col. volu. iij. & vtrū ita lex. habeat locū in donatione in solutū, uide Oldra. consi. xxxvij. in vltima q. & ad hāc leg. vide etiam aliquid per Ale. cōsi. cix. in. ij, col. in fi. vol. iiij. & Felin. in. c. cū causam. in principi, de testib. Bar. cōs. lxxxviij. Barba. cons. xxv, col. viij. vo. j. & cō. xlj. col. xxv. eo. & cōsi. lxij. co. iiij. & sequ. eo. & consi. lv. col. xvij. vol. ij. & Imo. cons. xcix. in fi. & Ale. in. l. j. §. si heres. ff. ad Tre. & Ale. cons. xlij. volu. j. & aliquid per Ancha. in. c. peccatum. co. xvj. de regu. iur. in. vj. Panor. in. c. in aliquibus. in. ij. notabili. de decim. Barb. in. c. ad nostrā in primo notabili. de re. eccle. non alie. & in. c. j. de emptio. & Are cōs. cxxvj. vbi q̄rit, an habeat locum in locatione, & an & quādo ꝓcurator alicui⁹ fuisset deceptus ĩ minori summa, q̄ꝫ dimidia. & Ias. in. l. non hoc. col. vj. j. unde legit in uers. v. limita. vbi ponit, an sufficiat ꝓbare ré ualere. x. & plus si fuit vendita pro. v. Et an habeat locum ĩ locatione? ponit ēt Christophor⁹ Porcus institu. de instit. & iur'. in prĩ. & Bal. in. c. j. quali. dom. prop. feu. priuet. vbi ponit, an si emptor renū ciat huic leg. uideatur, & uenditor renūciare ei. Ro. cōs. ccccxxiij. in. j. co. vbi querit, an habeat locum in locatione, vide etiā Ias. in. l. cum furti. col. fi. ff. de in lit. iur. ubi tangit illud, quod tangit in d. l. non hoc. & Feli. ubi tangit de hoc, & ipse in. c. licet causam. col. vj. ad fi, de prob. & Soz. con. lxxxv. col. iij. ubi ponit, an remedium huius leg. competeret ubi interuenisset geminatus consensus? & an habeat locū ĩ insolutū datione? uide etiam Bal. consi. ccccxiij. in ulti. parte. & Barba. consi. xxj. uol. iiij.

c Vltra dimidiam. materiam huius leg. uide in. c. cum dilecti. de empt. & uenditor. Et hāc legē singulariter ampliauit Bar. in. l. si societatē. §. arbitrorum. in fi. vj. col. ff. pro socio. sed sub dubio forte. Item limita, quā do quis damnatus est vēdere rem ex vltima voluntate: secundū Bal. ĩ. l. Imperator. §. si centū. de leg. ij. per illum tex. ꝙ intellige, si taxauit certum preciū: aliâs secus. l. si fideiussor. §. meminisse. de leg. j. Ad quod benè facit glo. in. l. ait prętor. §. permittit̃. in verbo auditurū. de mino. Adde, ꝙ not. dixit Bar. per. l. si fundum sub conditione. §. si libertus. de leg. j. Sed pone, ꝙ res valebat centū, vendita fuit pro. x. cū pacto ꝙ si in pascha te soluentur adimpleatur iustum p̄cium: an habeat locū remediū huius leg. dic ꝙ non, secūdū Bal. in. c. j. qualiter dn̄s ꝓpri. feu. pri. & ibi subdit, ꝙ si emptor renūciauit huic leg. nō videt̃ renūciare venditor. arg. l. iubem⁹. s. ad Velleia. & l. si vnus. §. item ne experiar. versi. & in summa de pac. Sed an rōne lęsionis posit rescindi pactū vel trāsactio vel renūciatio ei⁹, ꝙ pēdebat ex futuro euētu. Vide Bal. in. l. j. s. de pac. Limita etiam hanc materiam: nisi decretū iudicis interuenisset, secundū Bart. Bal. & Ange. in. l. j. j. de p̄dijs curialium. quem sequit̃ do. Abb. in. c. cū dilecti. sed Bald. hic cōtra. & Ioan. de Imo. ĩ. l. si quis cum aliter. de ver. obli. Sed idē Ab. in. c, cum causam. de emp. & vēdi. tenet contra Barto. qa licet decretū excludat p̄sumptionem deceptionis. non tamen excludit probationem in contrarium: sicut minor vēdens cū decreto, tamen auditur in restitutione. lege magis §. penulti. de rebus eorū. c. j. de re. eccle. non alien. in sexto. secūdū eum & cōtra Bar. tenet etiam hic Bald. in repe. ¶ Quid aūt si res esset subhastata. vide singul. Bal. & Ange. in. l. j. j. pro empto. & ĩ l. precia rerum. ad l. falci. Et nota, quod licet Bal. hic teneat, quod ecclesia nō posit petere in contractu venditionis restitu. in integ. si sit decepta vltra dimidiam iusti precij. Tamen Abb. sicu. in. c. cum dilecti. pręalleg. tenet cōtrariū: licet non faciat mentionem de Bal. Mouetur per illū tex. ibi in fin. dum dicit reseruata &c. Itē: quia remedium extraordinarium est pingue &c. iuxta no. in. c. ex parte. de rescrip. & in. c. j. de resti. in inte. lib. vj. posset tamen dici, ꝙ tex. in. d. c. cum dilecti. non posit intelligi in reseruatiōe restitutionis: quia ibi erat eclesia contra ecclesiam: ergo non habet locū restitutio. l. verum. ff. de mino.

scindi

vide in hac lg. Bar. et Ias. in lg. si quis cum aliter, de verborum obligat.

a ¶ Stricti iuris. Io.an.in.c.dilecti.de emp.& vẽd.tenet ꝙ ista lex habeat locum in promittente de loca.de alijs nihil dicit. Tu dic de omnib⁹ idẽ.

b ¶ Differentia. Bal.hic dixit in contractibus stricti iuris habet locũ condictio incerti.

c ¶ In stipulatiõe, Ab.in.d.c.cũ cãm.post gl.tenet opi.Bar.hic cõtra Bal.

scindi de iure communi, quod non datur aliquo
speciali fauore:debet peti actione ex eo cõtractu
3 & sic est vera opi.gl.¶ †Quæro secũdò, q̃d ecõ-
uerso:si est decept⁹ emptor: qa emit rem vltra di
midiã iusti precij?gl.q̃ est.j.idẽ dicit,& bene eadẽ
4 ratione. ¶ †Quæro quid in alijs contractib⁹ bo-
nefidei,si aliquis est deceptus vltra dimidiam iu-
sti precij?Respond.licet gl.non tangat. Idem in
omnibus contractibus:vt.s̃.ex quibus causis ma.
l.in contractibus: & quod ibi not. &.s̃. commu.
5 vtriusq; iud.l.maioribus.¶ †Quero tertiò, quid
a in cõtractib⁹ stricti iuris?[a] dicit gl.quòd tũc obst.
exceptio doli:vt.l.si quis cũ aliter.ff.de uer.ob.di
cit Cy.quòd in hoc est vis: quia cũ exceptio doli
sit odiosa,ergo si soluisset,nõ posset repetere.Sed
in cõtractibus bonefidei etiã post solutionẽ factã
põt agi,ut rescindat̃ ut hic:quod non placet. Nã
illa exceptio doli dicitur odiosa,quæ orit̃ ab ini
tio ipso:non illa,quæ oritur ex postfacto: vbi nõ
est cõmiss⁹ dolus in cõtrahendo:sed dolũ facit in
eo,ꝙ petit.Ita no.in.l.qui se debere.ff.de cõdic.
ob causam.& clarius in.l.qui exceptionem.ff.de
cond.inde.Sed ista exceptio doli,est huiusmodi:
vt.d.l.si quis cũ aliter.ergo etc.Est ergo differẽtia
b [b]inter contractus bonefidei,& stricti iuris.Nam
in cõtractib⁹ bonefidei, anteꝗ̃ soluat,habet exce
ptionẽ:vt.s̃.de her.uẽd.l.qui nõdũ. Itẽ post rem
traditam,habet actionem,quæ est bonefidei : vt
hic.Ideo in ea ueniunt usuræ,& aliæ actiones:sed
ĩ cõtractib⁹ stricti iuris ante,ꝗ̃ soluat,habet exce
ptionẽ,postꝗ̃ soluit,habet condictionẽ indebiti
q̃ est stricti iuris:& in ea usure nõ ueniũt: ut.l.j.s̃.
6 de cõd.inde.¶ †Quero, quid si cõtract⁹ bonæfi-
c dei deductus sit in stipulatione,[c]vt quotidie fit in
quolibet instrumento?Respon.idẽ, ꝙ in contra-
ctibus bonefidei. Hoc uidetur sentire gl.in.d.l.si
q̃s cũ aliter.& ibi plenè dixi.& hoc etiã videt̃ sen
7 tire hic,si diligenter inspiciat̃.¶ †Quæro,utrum
d hec.l.habeat locũ in contractu trãsactionis.[d]tex.
uidetur ꝙ nõ in.l.Lucius.§.fi.ff.ad Treb.Cõtra-
riũ dixi uobis in.l.si quis cũ aliter. Tamen ẽ ad-
uertendum, ꝙ si in transactione aliquis est dece-
ptus vltra dimidiã ualoris rei : tunc non haberet
locum ista materia:vt.d.l.Lucius,§.fi.sed tunc ha
bet locũ quando est decept⁹ ultra dimidiam illi⁹
quod valebat ille dubius euẽtus litis.arg. ad hoc
quod habuistis no.in.l.per diuersas.in glo.mag.
8 s̃.man.†Et per hoc ego consueui dare talẽ doctri
e nam:[e]quando arbitramentũ petitur reduci ad ar
bitrium boni viri,ad detegendam iniquitatẽ arbi
tramẽti:cũ arbitramentum sit transactio : vt dixi
uobis in aut̃.si uerò contigerit.s̃.de iudi.& no. in
corpore unde sumitur. Et non sufficeret probari
ꝙ arbitrator arbitratus est aliter,ꝗ̃ ius esset : sed
debet probari,ꝙ arbitratus est ipse min⁹, vel pl⁹,
ꝗ̃ valeret dubius litis euẽtus.& ista est solennis,
practica.¶ Quero, quid si maior,q̃ uendidit,iura
f uit[f]non uenire contra:an†per iuramentũ perdat
9 beneficiũ hui⁹ legis?gl.tenet ꝙ sic.facit.s̃.si aduer.
vẽdi.l.j.& aut̃.sacramẽta. Quod intellige,nisi fue
rit dolo,uel metu inductus,qa tũc etiã de iure ca-
nonico non tenetur ad obseruantiam iuramenti.

10 ¶ †Quero, quid si minor iurauit[g] non venire cõ-
g tra ratione minoris etatis?& tunc non est dubiũ,
ꝙ nõ perdit beneficiũ huius leg.nõ ẽm competit
ratione minoris etatis, Sed an perdat beneficiũ re
stitutionis in inte.Dy dicit,ꝙ nõ:nisi de hoc fuis
set certificatus:quia iuramẽtũ non extẽditur ad
ea,de quibus non est cogitatum:vt.l.fi.s̃. de non
nume.pecu.&.l.fi.qui satis.cog. ad munici.l.fi.in
prin.Sed illud,quod quis ignorabat,nõ videtur
cogitatum:vt.l.mater.de inoffi.test.ergo &c. Cõ
trarium determinaui vobis,per text. in.l.j.s̃.si ad
uer.vẽdi.& in aut̃.sacramẽta.vbi sufficit, ꝙ iuret
nõ retractare cõtractũ.Nec obst.ꝙ dicit Dy.nam
fateor ꝙ iuramentum non extẽditur ad illud,de
quo nõ est cogitatũ.subaudi specialiter,vel gene-
raliter.Simile habuistis ĩ.l. sub ꝓtextu.s̃.de trãs-
11 ac.sed hic saltem generaliter est cogitatũ. nã†eo
quòd iurat super facto,videt̃ iurare super omni
iure descedẽte ex eo contractu:vt.l.duobus.§. si
quis iurauerit.ff.de iureiur.Si verò iurat non ve-
nire cõtra,ratiõe minoris etatis:vel alia quacũq;
causa:tunc nõ est dubiũ,ꝙ non potest venire,cõ-
tra,per remediũ hui⁹ leg.qa etiã de hoc est iura-
tũ.Si verò iurat simpliciter nõ venire contra. tũc
12 iuramẽtũ†representat cũ maiorẽ,& nõ facit pl⁹:
vt in aut̃.sacramẽta.secundũ gl.hic positã,& sic ĩ
dubio minor videt̃ iurare,non venire cõtra ratio
13 ne minoris etatis.¶ †Quero,quid si emptor istã
rem alteri vendiderat.& tradiderat,an cõtra eũ
possit agi actiõe ista?Glo.determinat ꝙ sic:& be
ne.secus si fortuito casu perijsset,quod dic vt in
14 gl.¶ †Quero,quid si dictum est in instrumẽto,ꝙ
illud ꝙ plus ualet,dedit,& donauit,tanꝗ̃ bene-
h merito.[h]an per hoc videat̃ recessum à beneficio
huius leg.Azo.in summa huius titu.videt̃ dicere
ꝙ sic.Facit pro hoc .ff.de contrahẽ.emp.l .cũ in
vẽditiones.&.l.si q̃s donatiõis.& quod not.s̃. de
cõtrahen.emp.l.si donatiõis.hoc nõ placet mihi.
Primò p.l.ab Anastasio.s̃.mãda.sed posses dice-
re,ꝙ est speciale in odium redimẽtis litẽ, ꝓbo er
go alia rõne,& hic aduerte,qa est veritas.Et per
hoc rñdeo ad leg.q̃ faciũt in cõtrariũ. Aut enim
quis sit valorem rei:& iste bene potest precio vi
liori vẽdere:& sic partem donare.Ita loquitur.l.
si quis donationis.ff.de cõtrahen.emp.etiam si il
la verba non essent apposita in cõtractu,hec lex
nõ haberet locũ in sciẽte valorem rei,vt.j.dicam.
Sed si aliquis valorem rei ignorat,[i]per hec ver-
15 ba; † & ꝙ plus valet &c. uidetur uelle donare si
valet pl⁹ modico:& ad modicũ tm̃ refert̃ hæc ad
iectio:ut.l.hec adiectio.de verb.signi.& de in litẽ
iurã.l.cũ furti.unde habebit beneficiũ huius leg.
deducto illo modico.ꝙ uidet̃ donare. Preterea,
saltem in illo cõtractu donationis est deceptus vl
tra dimidiam illius precij:quod donare intende-
bat:& sic arbitror,ꝙ põt uenire contra:id est tan
quã deceptus in vẽditiõe,ꝙ plus placet:uel saltẽ
tanꝗ̃ deceptus ĩ illo cõtractu donatiõis. ¶ Vidi
k mus perfectè[k] theoricã hui⁹ leg.uideamus nunc
16 practicã.Et primò habemus† videre qualiter de
beat formari petitio in.l.nostra.Circa ꝙ debes vi
dere primò,q̃d debeat narrari.secundò q̃d cõclu

d ¶ Transactionis. contra Bart. Flo. alleg.tex.in.l. ꝙ si deferente.ff.de dolo.quã partem videtur tenere Inn. in ca. cum causam de empt.& vend. pro quo vide ibi Ioann.and. in nouella.

e ¶ Doctrinam. vide Barto.in. d. l.si quis cũ aliter. hic alleg.& in. §.arbitrorum. sed Bald. hic in.viij.q.tenet contrarium.

f ¶ Iurauit. q̃d autẽ si simpliciter renũciauit omnibus beneficijs. uide Bal. hic in.vij.col.

g ¶ Minor iurauit. uide gloss.in.c. cũ causam: de em. & uen. quam sequitur Host. in. c.cũ contingat. de iure iuran. Io.an.in. d. c.cum causam.sequitur opi. Dyn. in consi. quod ibi refert de uerbo ad uerbum. & idem Fe.de se.in consil. cxxiij. sed Arc. in c.ꝗ̃uis.de pact.in vj.cõformat secũdũ op.Bar.et uide Bar. in. l.sciendũ. & ꝙ ibi dixi . de uer.oblig. Et Adde quod Petr.de Bellaperti . tenet minorem excludi ab omni bñficio: quia qui omne dicit,nihil excludit xix.disti.c. si Romanorum. c. solitæ,de maior.& obe.& Io.andr.ubi s̃.alle. per Dyn.id quod uoluit glos. not.in.l.fi.§.proĩde.ff.ad uellei. ꝙ mulier non possit renũciare uelleiano,nisi certiorata Plus dicit Fed. in consi. cxciij. & refert do.Ab. in. d. c.cum causam. ꝙ etiã si in instrumento minor fuerit certioratus à notario nõ per hoc sit fides de certioratione:qa notario creditur in his,quæ gesta sunt cõtra se, non à se.arg.l.omnibus.C. de test.ꝙ est valde not.Subdit tamen ipse.d. Abb.in hoc uidendum esse,quod no.Inno.in.c.quoniam cõtra de proba.& quod cõmunis practica habet in se cõtrariũ,& opi.Dy.etiam sentit Cy.hic.Do.Anto.in.c.cum causam, dicit quòd in dubio presumẽda est certioratio : quia non est uerisimile se uenire ad actũ iuramenti sine certioratione:seu vbi constaret non intercessisse,tenet opinio Dy.quia emens non consentit:Et approbat etiam hanc opi.secũdũ do.Abb.Io. and.in.c.j,de commo. Et de hoc,an præsumatur certioratio: uide glos.ĩ d.l.fi.§.pe.ad velleia.& do.Abb.sequitur opi.Bar.& cõem:quia vt dicit Archi.in.d.c.ij.de pac.in.vj.iura in illa parte requirũt certiorationẽ. Item:quia iuramentum est de iure diuino:& innititur iuri naturali,a cuius ignorãtia nemo excusat̃.xxxviij.distinctione:quia ca.&.l.ij. cum similibus.s̃.de in ius voc.si tam ẽ minor esset lesus,posset petere absolutionem à iuramẽto.argu.not.in.c.cum contingat. de iureiuran.& in ca. ij.de pac.in.vj. Et refert domi. Ant. in.d.c. cum cõtingat . se cõsuluisse, quod etiã si interueniãt verba magis specificata: vt quia minor dicat se velle donare totum,ꝙ plus valebit etiam in magna quãtitate,q̃d' in minore præsumitur deceptio.argu.l.si quis cũ sciret.ff.pro empt.& ideo dicit domin. Abb.in. d.c. cum causam. Et credẽdũ in minore.vbi posset petere absolutionem à iuramento , propter enormissimam lesionem intelligendo,ꝙ non donauerit quod plus valebat:qa non presumit̃ consensisse in tãta deceptione.Itẽ, quia iuramentum videtur illicitum ex parte recipientis, cũ interuenerit ex parte sua dol⁹ ex ꝓposito . Vel re ipsa: quo casu petit absolutionẽ à iuramẽto.iuxta not.in. c. j. &. c .debitores. de iureiur. Alexã. Aduerte:qa rõ.s̃. posita videlicet,ꝙ iuramẽtũ sit de iure diuino, nõ valet qa nõ trahit̃ ad incognita . iuxta not.p Bart.in.l. si q̃s ꝓ eo.cum si.de fideiusso.Bar. hic in.x.q.loquẽdo in simplici renunciatiõe,sine iuramento,dicit ꝙ in muliere minore,et rustico,requirit̃ certioratio . Vide cũ etiã hic ĩ.x.q. ade an hec lex habeat locũ ĩ locatione? Bal.cõsil.xcij. iij.li. & cõsi.cccc-xxiij.et an habeat locũ in sciẽte ualorẽ rei,uide Alex.cõsil.cxxvij.iij.lib.& an ĩ minore iurãte,uide p eũdẽ cõsi.lxxxviij.e.li.pulchrè p Bal.cõsi.xliiij.li. ubi tenet ꝙ iuramẽtũ nõ operet̃ certiorationẽ.de quo etiã vide ĩ aut̃.sacramẽta puberũ:& an hec.l.habeat locũ ĩ insolutũ datiõe.uide Oldral.cõsi.xxxvij.

h ¶ Benemerito. Adde Bar.in.l.si quis cum aliter.de uerbo.obli.& ĩ.l.ab Anastasio.s̃.mãda.sed aliter dicit Barto.hic in.vij.q.per Bal.in.l.cum filius.§.pater cum filia.de leg.ij.

i ¶ Ignorat. vide Bar.hic.in.iiij.q.fallit in administratoribus scienter vẽdentibus,secundum Bal.hic in.viij.questio.

k ¶ Vidimus perfectè.& per Bal.in.l.maioribus.C.commu. vtriusq; iudi.per Moder.insti.de act.§.si quis agens.

a POMATES. ¶L. si voluntate. vide Ang. cõs. cccxj. co. iiij. ĩ pri. de prob. Imo. cõs. ixxx. & Are. cxxv. & aliqd p Ale. lxviij. col. ij. vol. ij. ubi dicit, q nõ presumitur mutatio precij, nisi pbet. &. cxxxiij. ad fin. vo. j. vbi idẽ dicit. & vide etiã ipsum ad hec cõsi. xxviij. co. ij. uo. v. & nõ ab re. Are. c. liij. co. ij. in uer. cõfirmat. vbi dicit rẽ, cui onus est annexũ minus valere, q si foret libera: etiam si esset onus fideicõmissi. et uide oĩno tex, in. c. cũ Io. & ibi Panor. ĩ. v. no. et ibi addidi ẽt, de fide instru. & vide ẽt Ale. cõs. clv. ĩ fi. vo. ij. vbi ponit vnum modum hoc probandi, & non ab re. Feli. in. c. ad aures. col. pe. in fi. & seq. de resc. Al. in. l. precia rerum ff. ad. l. fal. & cons. xlvj. col. ij. uol. iij. vbi ponit ẽt qualiter testes deponẽtes, super ualore rei debent scire eius qualitatẽ. Et qualiter probetur quod sit uendita citra dimidiam iusti precij: & an sufficiat q probetur q alia res similis valeret nisi tm. & quibus magis credit: an testibus deponẽtib⁹ rẽ ualere, nisi tm: an verò deponen. ualere tm & vltra.

b ¶Concludat alternatiuè. Adde tex. & doc. in. c. ad nostram. de emp. & ven. & Bal. in. l. maioribus. & hic in. xj. q. qui reprobat illam formam conclusionis libelli. de qua hic p eũ in. xv. q.

c ¶Probãdi. Quid autẽ: si testis dicat rem ualere tantũ, an pbet. vide Bar. in. l. fi. C. de pdũs, & oĩbus reb⁹ naui. li. xj. & ibi omnino uide. Et an testis deponẽs sup estimatiõe debeat reddere cãm, etiã nõ interrogat⁹ tetigit Bar. in tra. de testi. que reassumpsit Bal. in. l. solã. in. iij. col. de test. et hic in rep. & Bal. ĩ. l. j. j. de sent. quæ pro eo, quod interest. ĩ. vij. col. & de hac materia, et quõ probetur ualor rei, uide Moder. insti. de acti. §. si quis agens. Sed an per instrumentum ueterum emptionũ, probet ualor rei præsens, habes secundum Bald. in. l. j. in ul. col. j. de sent. quæ pro eo quod interest. ibi: qd si instrumẽta sint singularia? & uide hic Bald. in. pe. col. Et ad hoc no. uide Imo. in. l. qui Romæ. §. coheredes. in ul. co. de verbo. obl. & do. Ant. & Inno. in. c. pe. de emp. & uend. & valor rei probatur ex quantitate reditu, ut vult hic Bar. in fi. Vide bo. tex. in. l. si fundum per fideicom. in prin. de leg. j. & q ibi no. in. l. si quos. j. e. facit tex. not. in. l. qui bonis. de ces. bo. & qd' no. Imo. in. l. apud iul. §. heres. de leg. j. & Bar. in. l. societatẽ. §. arbitrorũ. p so. & q no. Bar. in. l. si fundũ. de rei vẽ. Itẽ nõ habet locũ remediũ hui⁹ leg. ĩ iudicio. Puta si res adiudicet pro minori precio secũdũ Bal. singulariter. ĩ. l. ordo. C. de exec. rei iudi. ĩ. d. l. si qs cũ aliter. de ver. obl. vbi de materia. Et adde, q materia hui⁹. l. habet locũ ĩ oĩb⁹ cõtractib⁹ bonẽ fidei. text. est & ibi gl. no. ĩ. l. in maiorib⁹. cõia vtri. iud. et ibi p Bar. et Bal. ibi vide formã libelli. et etiam hic per Bar.

di narrari debet, q tempore venditionis res valebat tm: & quod venditor errore ductus vẽdidit eã pro uiliori precio, seu p tãta quãtitate: & sic est deceptus ultra dimidiã iusti precij. Ista debet esse narratio. Primo, quod res ualebat tm tpe uẽditionis, nõ tpe petitionis. Probat. j. eo. l. si volũtate. [a] in fi. Et sic bene aduertas, q petitio & articuli referant ad tẽpus venditionis. Secũdò, q errore ductus vendidit precio uiliori. Probat. j. si maior fact⁹. l. j. &. §. communia vtriusq; iudi. l. maioribus. in eo, q dicit ppterã. Tertiò q vltra dimidiã iusti precij. Hoc sic probatur in hac leg. debet ẽt in narratione poni, q paratus est uẽditor restituere pciũ q recepit: ut hac leg. Cõclusio verò qualit debet fieri, põt esse huius varietas. Primò põt fieri vno modo, q in cõclusione solũ petã mihi rẽ restitui. & istud ueniat iure actionis: sed p officiũ iudicis dabit emptori, facultas retinẽdi rẽ, & supplendi iustũ preciũ: ut hic. sicut dicimus in actiõe noxali: ut. l. miles. §. q decẽ. ff. de re iud. Vel alit, & istud magis laudo: q libellus concludat alternatiuè: [b] scilicet peto eũ mihi cõdemnari: vt dictã rẽ reddat, vel iustũ preciũ soluat, uel suppleat: ut pbatur hic in. d. l. j. j. si maior fact. rat. alie. hab. q dixi, qñ vẽditor est decept⁹, & agit cõtra emptorẽ: totũ ecõuerso debet dici, qñ esset decept⁹ emptor. & ageret cõtra uẽditorẽ, tã in narratione, q in conclusione: ut de facili p te potes perpẽdere.

17 †Vidimus de modo petẽdi: uideamus de mõ probãdi. [c] Et hic sunt duo, in quibus est dubiũ. Primò qualit probabitur ualor rei. Secũdò qualiter pbabit error. Circa primũ. Gl. hic ponit qdã, q uidentur mihi multũ dubia. Primò dicit, [d] q nõ sufficeret si testis in causa sciẽtiẽ diceret interrogatus: qũo scit, q res ualebat tm dicto tpe. Rñdet quod ipse tm dedisset. si. xx. testes hoc dicerent, nõ sufficeret. Nã qlibet est singularis in dicto suo & non habet cõtestem: ergo &c. ut. l. iurisiu. §. de test. licet gl. non assignet istã rationem. Preterea, istud, quod hic dicit, reqrit: quòd sit decept⁹ vltra dimidiã iusti precij: hoc ẽ, cõmunis precij: sed hic qlibet testis testificatur de singulari precio, nõ de cõi pcio: ergo &c. vt. l. pcia rerũ. ff. ad. l. falc. Vel possum⁹ dicere, q si dicti testes adderẽt in eorũ dicto: & ego tm dedissem pro cõi æstimatiõe: q ibi testes pbẽt. Et licet dicas, q qlibet testificatur de seipso: & sic uident singulares: tñ

18 †qa testificant circa idẽ, in quo sunt æqualiter periti: vt ĩ cõi æstimatiõe, uidẽtur esse cõtestes: & qlibet sic deponeret: ut. l. nemo est q nesciat. de duob. reis. & no. p doc. in simili in. l. j. j. de sentent. quę p eo q interest profe. in probatione interesse singularis.

19 Est ergo †aliud remediũ scilicet quod inspiciant venditiones factæ in illo loco, & in illa cõtrata. & quãtitates fructuũ, & rei qualitates. Et ex hoc colligit æstimatio. Vide gl. q benè dicit. Sed

20 propter †hoc hic aduerte. Practica uera & clara, & indubitabilis esset ista: q iudex ipse hoc inspiceret, uel mitteret duos bonos estimatores, q hoc inuestigarẽt: & referrẽt. De primo scilicet de iudice est tex. in. l. fi. j. de iure dom. imp. De secũdo scilicet, de æstimatoribus habuistis text. in. l. hac

21 edictali. §. his illud. de secũd. nup. Dico igitur: † in omnibus istis, in quibus est magis iudicium: q testimoniũ: iudex debet põere aliquos bonos homines ad faciendum illam æstimationẽ: et ad proferendum illud iudiciũ: vt. l. j. de ventre inspi. de fide instru. l. comparationes.

22 Sed †quãtũ res valeat, nõ potest videri per oculum: sed intelligitur per ĩtellectũ, Et ideo debẽt mitti periti ĩ arte sua ad hoc faciendũ: vt ĩ auth. de alie. & emphy. §. si verò qs. et de nõ alie. §. qaverò leonis. et. §. siverò alicui⁹. & sic videt voluisse ĩtelligere gl. j. j. e. l. hi qui

23 imposita. p leges quas allegat. ¶ Sed si† qs vellet pbare p testes: istud esset difficile: posset tñ sic pbari vno modo leui. si de hoc essent testes, qui dicerẽt q tũc tẽporis añ & post, viderũt q plurimos homines volẽtes ea emere, pro tãto ptio cõi estimatiõe: vbi de hoc nõ essent testes, esset necesse, q de hoc fierẽt multi articuli. Primò, q prędiũ illud est tanti reditus. Itẽ q in cõtra, ista prędia q sunt tãti reditus dicto tpe, & añ, & post, cõsueuerũt tm vẽdi. Et hoc est verũ ĩ reb⁹ ĩmobilibus.

24 In rebus †verò mobilibus: q cõsistũt in numero, pondere, vel mẽsura: qualiter debet fieri probatio: dixi in. l. pretia rerũ. §. nõnunq. ff. ad leg. fal.

25 In alijs rebus †mobilibus: vt in libro & similib⁹, q non faciunt fructum, estimabũtur res, quantũ vẽdi possunt: vt. l. si seruus. ff. de condi. furti. &c.

e AD rescindendã. [e] Hic est bon⁹ casus, quem tene menti perpetuò.

RAtas. Ad positionẽ unius incõuenientis, sequitur positio alterius. & hoc allegatur.

f SI voluntate. [f] No. hũc text. in fine, q ad hoc, ut possit rescindi uẽditio, rõne deceptionis partis dimidię iusti precij: oportet probari tantũ in tẽpore uẽditionis rẽ cõiter ualuisse uel valere, & nõ sit tẽpore venditiõis dolus. ¶Not.

g & uide primã gl. [g] q est optima ad probandũ dolum in materia uenditionis. & no. istos modos.

SI maior. Protestatio facta ab eo, qui non habet ius protestandi, nihil releuat. Vidistis ĩ. l. si fundum. de rei vendi.

SVMMARIVM.

1 *Scire uires sui patrimonij quisq; præsumitur.*

i QVisquis. ¶No. †q qs scire psumitur facultatem sui patrimonij: ut dixi uobis ĩ auth. sed cũ testator. ad. l. fal. Gl. ĩtelligit hãc legẽ in eo, q est deceptus ultra dimidiã iusti precij. Nã in eo, qui est deceptus ultra dimidiã partem,

h immediate presumit error [h]. Nec est presumptio, quod sciuerit. uide gl. quę est super uerbo paulo uilioris. Idẽ etiam tenent doc. quod tene menti.

SVMMARIVM.

1 *AEstimatio, q fiat secundum rei qualitatem, & redituum quantitatem.*

2 *Res tantum ualere, & non plus: quia facta subhastatione, tantum reperitur: non est sufficiens probatio.*

1 SI quos. ¶No. †estimationẽ fieri secundũ rei qualitatẽ, & redituũ quãtitatẽ: ut uidistis. s. eo. l. ij. Tene mẽti hanc legẽ, quę est bona.

2 ¶†No. q nõ est sufficiens probatio, q res tantũ

i ualet, & nõ plus: qa facta [i] subhastatiõe tm reperit & nõ plus, debet ergo fieri estimatio secundũ rei qualitatẽ, et redituũ quãtitatẽ p bonos homines ad hoc ponẽdos: ut dixi. s. e. l. ij. q tene mẽti. &c.

POMATES. ¶Primò dicit. Vide ad hoc plenas remisiões p Fel. ĩ c. cũ cã. j. col. cũ se. ĩ ver. ĩ gl. ij. de testi. & aliqd p Ant. de but. in cõsi. liij. col. ij. & Maria. in c. dilecti filij. co. ij. de fo. cõp. et Are. cõsi. cxxvj. & Alexan. cõsil. clxxx. col. j. vol. ij. vbi generaliter. dicit q ad grauadũ tertiũ nõ attẽdit id q vn⁹ vel duo fecerunt: sed id quod cõiter fieri solet.

e ¶Ad rescindẽdã. Ad hãc. l. vide oĩno Cy. hic et qd' not. Bar. in. l. iij. §. hoc pœna. ff. qd' quisq; iuris.

POMATES.

f ¶Si volũtate. no. ex isto tex. q multa tractat, q nõ pficiunt. de q vide ale. cõs. xix. co. iij. vol. iiij. et cõs. xiij. col. vj. vo. j. et cõsi. xxviij. col. ij. & vide aliqd p Fel. ĩ. c. fi. col. ij. ver. no. vl. de pba. vide etiã ad istũ tex. Bar. cõsi. viij. col. j. vol. ij. No. tñ q licet multa tractent, q non pficiunt, q tñ ex tractatu pcedenti sumit cõiectura, ad se: vt p Alex. cõsi. j. col. vj. vol. iij. Et ad primũ no. Bar. hic, vide Barba. cõsi. xvij. col. iij. vol. ij. & Alexã. ĩ. l. vinũ. ĩ. v. no. ff. si cer. pe. vide etiã nõ ab re. Ale. cõsi. lxviij. col. fi. volu. iij. & xxxvj. vbi ponit pulchrum exẽplũ uol. v. & cxlviij. col. ij. eo. & Bal. ccxliij. j. parte. ubi dicit, quòd aliud est tractatus, aliud conclusio.

g ¶Primam glo. Imo gl. hic, non dicit hoc, sed in. l. dolus. j. eo.

h ¶Presumitur error. Adde Bar. in. l. ij. s. e. in. q. & adde, quod no. gloss. & Ang. & Imo. in. l. si quis cum aliter. in. iij. col. de verbo. oblig.

i ¶Facta subhastatione. Adde Bar. & q ibi dixi in. l. j. j. de prescrip. xxx. anno. dicit tñ ibi Bal. & Ang. q subhastatio tollit remedium. l. ij. s. eo. &

Quando

Quando liceat ab empt. disc. Rub.

REquidem. Glos. non tractat materiam huius leg. hic. Sed in. l. ab emp. ff. de pact. & idem dicam in. l. seq. cum tit. seq.

Sine censu uel reliquis. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Emens fundum à rustico tenetur ad illas collectas tantum ad quas tenebatur rusticus pro illo fundo.*

REi annonariæ. Nota, qđ ille, qui emit† aliquam possessionem ab aliquo rustico: non teneť ad collectas, ad quas tenebatur ille maledictus rustic⁹: nisi pro illa possessione: non alijs. quod est no.

OMnes. Not. ꝙ ille, qui posidet fundũ, debet pro eo soluere collectã: licet sibi non sit ascripta in catastro: sed sit ascripta alteri. Bart.

De peri. & commo. rei uend. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Venditor si res euincatur ex causa antecedentis contractus, an teneatur de euictione?*

2 *Venditori litem motam, quomodo sit denunciandum.*

3 *Venditori scienti litem motam, an sit denunciandum.*

POst perfectam. Hæc lex. habet tria dicta. Primum dictum est satis cõe: duo sunt singularia. Primũ est satis cõe: secundũ est, † ꝙ si res euinciť ex causa antecedentis contractus, venditor tenetur de euictione: secus si est causa, quæ sequtur post contractum. Tertiò dicit, ꝙ emptor debet denunciare vẽditori, vt adsit causæ agendę. Et ꝑ hoc † ego dico in 2 materia de protestatione: ꝙ non sufficeret, si ego dicerẽ denũcio tibi, ꝙ mihi est mota lis à tali: sed debeo addere: ið denuncio tibi: vt adsis causę agedæ: vt venias ad defendedũ: nõ aũt sufficit simpliciť denũciare. ¶ † No. istũ finẽ ꝑpť quẽ dico. in. l. 3 denũciasse. §. qd tñ. de adul. ꝙ Dy. in. c. eũ q certus nõ ĩtellexit verbũ in illa. q. qua qriť. vtrũ sivẽditor scit, debeat denũciari ei. Et ibi distĩguit sua uer. Veritas est ista: qñ denũciatio fit solũ ad certificandũ: te tunc ꝓcedit regula: ꝙ ille qui certus est: nõ debet amplĩ certificari: vt. d. c. eũ qui certus. &. l. j. in fi. de act. em. Sed qñ denũciatio fit ad incitandum te: ad aliqđ: certè ille q est certus: debet incitari. Vñ lex. dicit hic: ꝙ vẽditori debet denũciari: vt adsit causæ agẽdę: vñ licet sciat totaliť: nõ tñ fuit ĩcitat⁹ ad hoc: vt ueniat ad defendedũ.

SVMMARIVM.

1 *Venditio si est facta ad mensuram, an dicatur uenditio perfecta ante, quàm fundus mensuretur.*

CVm conuenit. Quæro: vẽditur fundus † ad mensuram: utrum antequã mensuretur: sit perfecta venditio? cogitabitis.[a] Habui iam de facto. q. hanc, quã facio tibi propter hũc tex. ibi quę omnia locum habent etc. Et hanc. q. habui de facto: cũ quidã ageret rei uendicatione: & fundus fuerit venditus ad mensuram: nec apparebat de mensuratione &c.

De acti. empt. & uendi. Rub.

EXarrhali. ¶ Gl. legit istam legem multis modis tenequem uis &c.

SVMMARIVM.

1 *Tradere nunquis præcise cogi poßit: remißiuè.*

2 *Interesse, licet pro parte non probetur, iudex arbitrabitur ex officio suo.*

SItraditio. An † aũt quis posit ꝑcise cõpelli ad tradẽdum: dic: vt plenè no. in. l. j. in prin. ff. eo. Et ego plenè dixi. in. l. stip. nõ diuidũ. de uer. ob.

2 ¶ † No. ꝙ hic videť casus ei⁹: ꝙ dixi uobis in. l. j. j. de sent. q̃ ꝓ eo, qđ ĩterest. Quod licet ꝑ pte nõ ꝓbeť ĩteresse: iudex debet arbitrari ex officio suo.

SVMMARIVM.

1 *Contractum implens ex ꝑ arte sua, ultro citroq; obligatorium, constituit alium in mora.*

2 *Vsuræ ratiõe precij nõ soluti, possunt peti etiã de iure cano.*

b VRabit.[b] ¶ No. † ꝙ in cõtractib⁹
1 in qb⁹ vltro citroq; ali-
c quid additur, si vnus implet cõtractum[c]
d ex parte sua: alius est in mora[d] re ipsa sine ĩterpel
2 latione. ¶ † No. etiã, ꝙ istę vsurę debentur de iure canonico: vt vidistis no. de vsur. l. ij. & extra de
e vsur. c. conquestus.[e] quod not.

VEnditi. Not. illũ text. dũ dicit. Si nõ ab initio aliud cõuenit, qñ ergo venditio resoluiť ex pacto contrahetium, ageť ad resoluẽdũ contractum actione ex eo cõtractu. ꝙ dic, vt dixi plenè in. l. ij. in. j. q. s. de rescin. vendi. &c.

SVMMARIVM.

1 *Solutione tributi non probatur rei possesio.*

f SI pater tuus.[f] Hęc lex debet vnum bonũ casum. Ex eo quod qs ꝓ re soluit tributa,
1 † nõ probať rei pos. Hoc intẽdit in summario &c.

EXpulsos. Vẽditor nõ teneť defendere emptorẽ violentia, q̃ sibi inferť de facto. h. d. Sed qđ si in instrumẽto cõtineať, ꝙ vẽditor ꝓmisit eum defendere de iure, & de facto. dic plenè: vt dixi ĩ l. stipulatio ista. in prin. de ver. obli. &c.

Si quis alteri uel sibi uel alterius noĩe. Rub.

g SI emãcipatis.[g] Not. istum tex. ad id quod dixi tibi. s. famil. ercis. l. filię. quod nõ sufficit. ꝙ pater emat noĩe filij: nisi sequať traditio: quod est notand um &c.

MAncipia. No. ꝙ licet ꝑciũ sit solutũ de pecunia aliena nõ impediť trãslatio dñij in emptorẽ.

SVMMARIVM.

1 *Emens nomine proprio, & de aliena pecunia, quando efficiatur dominus?*

2 *Procurator si facit actũ, tanquã nunci⁹, quòd nõ ualeat: nisi in mandato adijciatur factorem, & nũcium specialem.*

3 *Dñium, qñ transferatur ex inutili contractu: remißiuè.*

4 *Gestum à nuncio, quando poßit per dominum ratificari?*

h MVltum.[h] ¶ Hęc est bona lex & singularis, & multũ practicabilis & diuidiť in duas partes. Secũda ibi: si verò ab initio. Iterũ prima subdiuiditur: qa primò ponit vnũ dictũ bimẽbre. secũdò prosequiť primũ mẽbrũ. Tertiò secũdum. Secũda ibi: nã siquidẽ. Tertia ibi: ꝙ si quidẽ emisti. ¶ Not. ex hac leg. ꝙ licet nomẽ vxoris solũ sit appositũ in instrumẽto: tñ virũ suũ ĩ verita te cõparasse ꝓbať ex duob⁹: scilicet ꝙ ipse vir antequã perueniret ad faciendũ instrumẽtũ suo noĩe emit. Itẽ ꝙ ipsi viro possesio tradita est, ꝙ est no
1 tandũ: facit. s. e. l. ij. ¶ Habes ergo † videre tres casus. qñq; qs emit de pecunia aliena: & sibi tradiť ipossesio: & tunc ipse efficiť dominus: vt hac leg. Primo casu: quãdoq; aliquis emit de pecunia aliena: & sibi non traditur possesio sed ei cuius est pecunia. tũc siquidẽ ille cui⁹ erat pecunia antequã perueniretur ad instrumẽtũ: fecerat cõuẽtionem suo noĩe: presumiť nomẽ illius tertij simulatẽ esse appositũ in instrumẽto: vt hic. Quãdoq; qs emit pro alio: tũc qđ iuris sit videbitis. j. proxi. versi.

i SI vero.[i] Istũ versi. nescio alibi secũdũ in-
2 tellectũ gl. ¶ † No. ꝙ si ꝓcurator aliqđ facit, vt nuncius: nõ valet ꝙ agiť. Et ideo in contractib⁹ factis ꝑ ꝓcuratorẽ hodie apponunť illa verba: ꝓcuratorẽ, actorẽ, factorẽ, & nuncium
3 specialẽ: ut posit etiã facere tanq̃ nũci⁹. ¶ † No. secũdò, ꝙ ex inutili cõtractu, trãsferť dñiũ, ꝙ dic ut plenè dixi: s. de leg. l. nõ dubiũ. dic ut ibi dixi.
4 ¶ † No. tertio Pet. ex isto si. quod gestũ à nuncio non possum habere ratũ: qa si hoc posset haberi

ad gl. hic, q̃ ponit quot reqruntť ad celebrãdũ uẽditionẽ ꝑ fiscũ de re priuati. uide gl. et ibi Bar. ĩ. d. l. j. de prę scrip. xxx. an. cũ cõcor. ibi positis.

a ¶ Cogitabitis. dicit Pau. de cast. ꝙ periculũ est vẽditoris. l. si venditione. §. j. ff. e. & no. ĩ l. Iul. §. Titius. ff. de act. emp. & hoc añ traditionẽ, secũdũ Pau. de ca. q dicit, ꝙ venditio nõ diciť facta ad mẽsurã ex eo, ꝙ dicať vẽdo tibi illã vegetẽ vini ad rõnẽ xx. li. ꝓ cãpo, vel iugere, sed dicetur ad mensurã factã. si dicerẽ vendo tibi decẽ salmas vini: ex ista vegete, vel campos. x. ex isto fundo.

POMATES.

b ¶ Curabit. De intellectu istius leg. vide latè ꝑ Ale. et scribentes in. l. de diuisione. circa gl. fi. ff. sol. ma. Et adde ꝙ ista mora ĩ regulis: de qua ĩ isto tex. facit etiã incidere quẽ in pœnã. Ita ẽt ẽ glo. ĩ. l. ad diẽ. secunda. et illam põderat Raph. Cu. de ver. ob. & doct. in. d. l. de diuisione.

POMATES.

c ¶ Implet contractũ. Cõtrariũ tẽuit de directo, d. Frã. de Are. in. l. ita stipulat⁹, magna: circa gl. primã. ibi. ff. de uer. obl. uide ibi. Cur. rñdẽtẽ ad fundamẽta. Aret.

d ¶ Curabit in mora. Et ad hanc leg. intellige: quòd qs uideať in mora ipo iure: ita demũ si emptor habeat rẽ & lucrat⁹ ẽ fructus: secus si habeat rẽ & fruct⁹ nõ lucrať secũdũ op. Cy. in. l. si minorẽ s. de in inte. restit. minor. Fallit ĩ minore hic, et ibi, sed idẽ uidetur tenere cõtrariũ in. l. ij. s. de usu. vbi oĩno uide Bar. ad hanc l. si minorẽ et bar. ĩ. l. fi. §. j. j. de iur. dò. et Imo. ĩ. l. si su lũ. § usuras. so. ma.

e ¶ c. Conquestus. & Bald. in rub. de vsur. & in. l. ij. eo. tit. & ibi Bar.

f ¶ Si pater tuus. in hac leg. Bal. dicit no. vt si peto ĩẽ quã emisse ꝓbo: nec probo preciũ solutũ, ex officio iudicis potero repelli, absq; eo, qđ petať. vide tñ eundem in. l. j. in fi. de his q̃ sub mõ. Et ad istũ tex. hic põderatũ ꝑ Bar. adde l. si fundus. & ibi Bar. & doc. de fundo dota.

g ¶ Si emancipatis. Adde bo. text. ĩ. l. j. j. de castren. pec. li. xij. vide tñ ĩ. d. l. filio. post Bar. & adde Bar. ĩ. l. filij. de dona. inter vir. & vxo. & Bar. ĩ. l. donationes in cõcubinã. §. pater. de do. tenet Bal. ĩ l. ij. s. de condi. ob. causam. & Bal. ĩ. l. pe. ĩ. x. co. j. de execu. rei iu. Et qđ in donatiõe cã mortis, vel remuneratoria ĩter patrem & filiũ, an reqrať traditio? ꝑ Bal. ĩ. l. & si mortis. ad legem falci.

h ¶ Multũ. faciunt. ad hãc leg. ea q̃ habenť in. l. si filij. de dona. inter vir. & vxorem. ubi uide Barto. & gloss.

i ¶ Si uerò. Vide Bart. ĩ. l. qui aũt. §. fi. de cõlti. pe. et ꝙ no. Bar. ĩ. l. qui mihi donatũ. uide de hac gl. de dona. & ibi meli⁹. & facit optimè gl. ĩ. l. hui⁹ in prin. de leg. j. et no. ꝙ nũci⁹ nõ põt cõdẽnari secundũ Bal. ĩ. l. j. ĩ. iij. col. j. de sent. & de practica cõstituẽdi ꝓcuratorẽ, uel nunciũ uide hic Bar. et de ei⁹ effectu. uide Bar. ĩ. l. si Titio. de usufru. leg.

ratũ ex ratihabitione q̃rit̃ vxori: vt dixi tibi alio anno.in ti.rẽ ra.ha. Gl.tractat hic materiã, vtrum alteri p alterũ q̃rat̃ actio? de qua plenè dixi.i.l.sti pulatio ista.§.alteri.et.§.si qs isulã.de ver.ob.etc.

De reb. alie.non alienã. *Rub.*

SVMMARIVM.

1 *Sigillum ponens in charta: q̃ non uideat̃ approbare ea, quæ in ea continentur.*

a 1 DIstrahente. [a] No.quòd ex eo, † quod quis ponit sigillum suũ in charta, nõ videt̃ approbare ea, quæ in ea cõtinẽtur: vidistis ẽt in.l.vlti.š.plus valere, quod agitur &c.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio si est prohibita, uidetur prohibitus omnis actus, per quem dominium transfertur.*

b 1 SAncimus. [b] Hæc est bona lex. & singularis. Alienatione† prohibita, videtur ꝓhibitus omnis actus, per quem fit translatio dominij directi vtilis vel alicui⁹ iuris in re.h.d. Dic plenè vt dixi in.l.ea lege.š.de cond.ob cau.&c.

a ¶ Distrahente. vide Bar.in.l.q̃ dotis.in fi.so.ma.

b ¶ Sancimus vide Bar.in.l.qui habebat. de le.iij.l.alienationis.de verb.sig.gl.no.in.l.fi.de prędi. curia.lib.x.

De cõi rerum alienatione. *Rubrica.*

MVltum. Ratione partis, fiscus potest vendere totum: secus in priuato.h.d.&c.

Rem alie.geren. *Rub.*

NOn est. ¶ No. quod licet domino alienare rem suam, cum onere tamen suo.h.d.

De pac.inter emp. & uend. *Rub.*

SVMMARIVM.

1 *Pertinere, est uerbum obliquum.*

SI ea lege. Not. verbũ pertineret.& vide gl.super hoc verbo, de quo facio magnũ testũ in materia substitutionũ. No.
1 q̃ †verbũ ptineret est verbum obliquum. Nã exponitur pertineret, id est restitueretur.de hoc ĩ.l.j.ff. de dona. Ego tñ teneo, q̃ sit verbũ cõe: vt plenè dixi ĩ.l.cẽturio.de vul.et pup.

SVMMARIVM.

1 *Actio præscriptis uerbis, potest cum alia concurrere, quãdo ex diuersis fontibus habet originem.*

2 *Pactum incontinenti appositum, actionem ueterem informat, & nouam parit præscrip.uerbis.*

3 *Ius implendi conditionẽ in cõtractu, an trãseat ad hæredes.*

1 SI fundum. Hæc est bona lex. Actio† pręscrip.verbis, põt cõcurrere cũ alia, qñ ex diuersis fontib⁹ habet̃ originẽ.h.d. Vide gl.sup verbo.sic ergo. ¶ Et primo no.quod dixi tibi in summario.
2 Ex quo habes expresse,† q̃ pactũ incõtinẽti appositum, actionẽ veterem informat & nouã parit præsc.ver. de quo plenè dixi in.l.iurisgent.§. quinimo.ff.de pact. &.š.de pact.l.in bonefidei.
3 ¶ †No.secũdò, q̃ ius implendi cõditionẽ in contractu, transit ad hæredes secũdũ gl. hic positam. quæ dicit hoc non fuit necesse dici. In cõtrarium videt̃ tex.in.l.si decẽ cũ petiero.de ver. obliga.& quod dixi in.l.qui Romæ.§. Augerius.eo.ti.

QVi ea lege. Hæc est not.l. ¶ Not. q̃ verbum reuerteretur est obliquũ. Significat enim, quod res tradatur manu alterius, non quod transferatur ipso iure.

c COmmissoriæ. Not.quod q̃ post terminum petit, rem videtur renunciare petitioni pœnæ. Quod intellige, nisi esset dictũ rato manẽte pacto: vt.ff.de trãsa.l. qui fidem.& istud est notabile ad multa &c.

CVm te fundum. Ista ẽ nota b. lex. In cõtractib⁹ ĩnoĩatis nõ ẽ loc⁹ cõdictiõi ob cãm, si nõ seruet̃ pactũ: q̃ pricipalit̃ dedit cãm
d cõtractui.h.d.hæc singularis.l. ¶ No. hũc casũ. [d] cõtrariũ solui vobis ponẽdo casũ, q̃ ppetuò tẽe mẽti

POMATES.

c ¶ Cõmissoriæ. vide Ro. consi.xxvij.in.iiij. dubio.ĩ ij.col.& vide Ale. cõ.cx.vo.v. vbi p hãc leg.dicit, q̃ q̃ post rẽ sibi insolutũ datã, petit sibi solui creditũ, ꝓpt̃ q̃ sibi facta fuerit insolutũ datio: videt̃ ipsi insolutũ dationi renũciare.

POMATES.

d ¶ Nota hunc casum. Per istã leg.limita Bar.in.l.fi.ff. de cõd.ob cau.ĩ.l.j.in.ij.co.ff.de do. & in.d.l.fi. idẽ tenet.

SI a te comparauerit. Ad actionẽ cõsequẽdã, nõ sufficit sola oblatio: sed requirit̃ depositio,& cõsignatio.h.d.Alleg.hãc leg.ĩ.l.acceptã.š.de vsu.

SI quis ita. Valet pactum appositũ tẽpore vẽditiois ne liceat fundũ religiosum, vel sacrũ facere.h.d.

Si ser.exportand.ueneat. *Rubrica.*

LEge. ¶ Not. q̃ pactũ valeret: vt si cõtrafiat, ꝑ possit quis capere seruũ suũ sua authoritate. De quo plenissimè dixi in repetitione.l.creditores.j.de pigno. quod intellige, vt dicam.j.tit.j.

MOueor. Talis quis esse præsumit̃ in quali possessione, vel habitu reperitur.h.d.&c.

QVi exportãdus. Cui ĩterdicit̃ ciuitas, ꝓpria videt̃ ĩterdicta ciui.Roma.h.d.

Si mãcipiũ ita uene.ne prostitua. *Rubri.*

PRæfectus. ¶ Op. q̃ liceat ducere sua authoritate: vt.j.ti.j.l.j.et.ij. So.ibi est liquidũ, et manifestũ tpe ductiõis, q̃ sibi cõpetit illud ius. Capiebat enim eũ in loco ꝓhibito: hic verò nõ erat liquidum, q̃ ancilla esset prostituta, ideo debet liqdari corã iudice: vt plenè dixi ĩ.l.credito.j. de pign.

Si mã.ita fue.alie.ut ma.uel ecõ. *Rub.*

SI Patroclus. Oppo. q̃ à tali pacto, non liceat recedi: vt.š.ti.j.l.j. Sol.ibi est aliud pactũ à quo recedi est turpe. ¶ Vltimò op.ff.de ser.expor.l.iij. Sol.vt ibi & p istã leg.
1 & ea q̃ no.ĩ.l.cõtraria, Ego† cõsului semel ĩ.q.tali Pactũ fuit appositũ, ne liceat emptori alienare: & si alienaret & deueniret in talẽ ecclesiam. Vtrũ istud pactũ post modũ posset toli de partiũ volũtate? videt̃ q̃ nõ: qa ius est acquisitũ ecclesię. In cõtrarium videtur casus hic. de hoc dic, vt dixi in.l.qui
c Romę.§.flauius [c].ff.de verbo.obliga.

EA quidem. Non sufficit de facto cõtra fieri ad pœnã cõmittẽdã.h.d. Et de hac materia vidistis ĩ.l.vbi pactũ.š. de trãsac. & plenè in.l.cõtinuus.§.cũ qs.de verbo. obliga.

SVMMARIVM.

1 *Pœnam ut quis euitet: non refert à quo fiat dummodo fiat.*

1 SI puella. † Ad euitandã pœnę cõmisionem, nõ refert abs quo fiat dũmodò fiat.h.d.& hic est bon⁹ casus. Et de hac materia plenè dixi.ĩ.l.cũ seru⁹.de verbo. obli.

c ¶ §.flaui⁹. Et nũc cõsulo secũdũ Barto.vide, quę notaui ad Bart.in.d.§. flauius hermes.& in dicto consilio. Andre.Barba.

De ædilitijs actionibus. *Rubri.*

SI apud priorem. Not. bonus tex.ibi antecedẽtis, vel ĩcõtinenti, si cuti, qñ dicat̃ factũ pactũ incõtinenti. dixi tibi in.l.in bonefidei.š.de pac.&c.

SI prædium. Dicit Dy.in.l.j.ff. de do. quod ideo in pacto leg.cõmissorię: & adiectiõis in diem trãsfert̃ dñium ipso iure, p illa verba, quę dicunt res sit inempta. Ego dico, q̃ hoc nõ est verũ, quia etiã in alio pacto illa verba operarent̃. q̃ est falsum: vt hic.& ideo est speciale in illis duobus pactis. dic plenè, vt.d.l.j.ff.de dona.

f ¶ Iubemus. an valeat monopolium iuratũ: vide Bart. q̃ nõ.in.l.si qs ad declinandã.C. de epis.& cleri.& ad hãc.l. vide Barto. in.l.fi.in.vj.col.de colleg.illicitis.

De monopolijs. *Rubrica.*

f IVbemus. [f] Not.hãc leg.contra istos artifices, qui inter se faciunt istas cõuentiones: quia eam vidi practicari.

Qui

QVi exercendorum. Hæc est bona lex. & credo quod hic est casus, ꝙ tempore nundinarũ, non posſit quis capi pro repreſalijs. etc.

De uectigalibus. *Rubrica.*

NEque commiſſum. Hæc est nota. lex. valde. Res quæ incidit in commiſſum, poteſt vendicari. vſque ad quinquennium, non poſt. h. d. ¶ No. pro his, qui non aſsignauerunt iura & actiones: quæ licet deuenerint in fiſcum ex forma ſtatuti: tamen de hoc debet moueri quæſtio intra quinquennium, nõ poſt. Quod tenementi: quia poteris habere multum de honore &c.

E Xceptis. Nota, ꝙ vectigal publicum, poteſt locari à ciuitate, quod ſatis eſt notabile &c.

Noua uectigalia inſtitui non poſſe. *Rubrica.*

SI prouincialium. No. arg. quia propter vetuſtã conſuetudinem, poteſt induci ius exigendi vectigal: vt dixi. ff. de pub. l. vectigalia &c.

De commercijs, & mercatoribus. *Rub.*

SVMMARIVM.

1 *Statutum poteſt punire ciuem egredientem territorium.*
2 *Ambaſiator finita ambaſiata, non gaudet beneficio ambaſiatoris, ſi differt recedere.*

1 MErcatores. Habes duo notare. Primò, †quòd potes imponere legem punientem ciuem tuũ egredientẽ territoriũ, vel alios terminos, prout ſtatutũ di
2 ſponit. ¶ No. ſecũdò, †ꝙ ambaſiator finita ambaſiata, qui differt recedere, non gaudet beneficio, ſeu priuilegio ambaſiatoris.

De rerum permutatione. *Rub.*

SVMMARIVM.

1 *Permutatio, quare non dicatur contractus nominatus?*
2 *Permutare eſt generale ad omnem contractum.*

1 ¶ Gl. continuat rubricam. deinde querit† quare contractus permutatio
a nis non dicitur contractus nominatus: [a] ſicut locatio, vẽditio, & ſimilia. Eandem. q. facit. ff. de pact. l. iuriſgen. §. j. Tamen veritas huius. q. ponitur hic. Nam permutatio eſt nomen generale ad omnem contractũ, ex quo vltro citroq; aliquid datur. Permutare enim dicitur, hoc eſt, tibi do hoc pro hoc. meritò non poteſt dici cõtractus nominatus: qa habet nomen ſui generis. Non poteſt dici, ꝙ habeat ſpeciale. Nam ſicut uidemus in ſimili, quilibet noſtrum vocatur homo: tamen per hoc quis nõ dicitur nominatus, ſed per nomen proprium. & hoc tenẽt doc. omnes.
2 ¶ No. ergo† ex iſta gl. ꝙ verbum permutare, generale eſt ad omnẽ contractum. quod valet ad multa. vide gl. & not. eam.

SVMMARIVM.

1 *Comparare uerbum eſt generale ad omnes contractus innominatos, & diuerſum eſt à uerbo emere, ſeu uendere.*
2 *Permutatiõe facta rei cũ re, quæ erat uenalis expoſita, q. agãt actiõe utili præſc. uerbis.*
3 *Contractus permutationis in quo differat ab emptione.*
4 *Verbum dedit, in contractu uenditionis ponitur impropriè.*
5 *Permutatio, in quo differat à contractu innominato, do ut des.*

b SI cum patruus. Iſta lex. ponit vnũ ſingularẽ caſum, & neſcio eũ alibi. [b] Si res permutaẽ cũ re, quæ venalis erat expoſita, nõ habet locum condictio ob cauſam: ſecus ſi venalis non eſſet expoſita. h. d. ¶ Opp. & videtur, ꝙ iſte ſit contractus emptionis & venditionis: vt. s. de reſcin. venditio. l. precij cauſa. Solut. ibi fuit taxata quantitas, pro qua fuit data ſpecies: hic verò quantitas non fuit taxata: vt dicit tex. ¶ Op. de tex. qui dicit hic comparauit. & ſic innuit,
c ꝙ fuit emptio. Sol. aliud eſt comparare, [c] aliud † eſt vendere, ſeu emere.
1 Verbum enim comparare eſt generale, & comprehendit etiã permutatione, & alios innominatos contractus: vt. l. j. §. pe. ff. de contrahẽ. emp. & vend. Ita tenet gl. hic. Vide gloſſ. quam no. & ſigna. Modò habes ꝙ uerbum permutare, eſt generale: vt in rubrica. Item verbũ cõparare: vt
2 hic. ¶ Querit† qua actione agitur in primo caſu leg. plures ſunt. opi. Veritas eſt, quod agitur actione vti. preſcri. uer. ad exeplũ actio. ex empto.
3 ¶ Quæro† in quo differt contractus permutationis ab emptione, & uẽditione Gl. dicit in contractu uenditionis datur preciũ pro re. In con-
d tractu permutationis, datur ſpecies pro ſpecie. Hic aduerte, [d] cũ dico in contractu emptionis datur precium, intelligas pro re, quæ traditur: ita ꝙ quis nõ ſit obligat⁹ ad dandũ: vt. l. ex empto. in prin. & §. j. de ac. emp. Sed ſi ab initio conueniſſet: ut tu dares rem, ego darem pecuniã: quia de natura contractus emptionis, & uẽditionis, nõ ẽ, ut uẽditor obligeẽ ad rem dandam, eſſet cõtractus innominatus: & non eſſet emptio. tex. eſt & gl. ĩ. l. fi. ff. de cõdi. ob cau. Sed ſi ĩ cõtractu apponeretur vtrunq; verbũ, vt ſic cõmuniter dedit, vẽdidit, & tradidit pro tanta pecunia: vtrũ propter illa verba, quę dicit, de-
4 dit deſinat eſſe vẽditio? certè nõ: ſed dedit† ibi po
e nitur impropriè: [e] vt. l. ſi ſtipulat⁹. ff. de vſur. Et dicemus plenius in. d. l. fi. de cõdi. ob. cau. ¶ Quero
5 in† quo differt contractus permutationis, ab alio contractu innominato, do vt des? dic vt in glo. Et ſic communiter tenetur, licet tex. non benè declaret. tenementi hanc legem &c.

SVMMARIVM.

1 *Contractus permutationis eſt bonæ fidei.*
2 *permutatio in quo differat ab emptione.*
3 *Dominium in uenditione non tranſertur, niſi precio ſoluto, uel habita fide de eo: & an idẽ ſit in alijs contractibus*

f PErmutationem. [f] Actio preſcrip. verb. ex permutatiõe eſt bonę fidei, ſicut actio ex empto. h. d. ¶ Opp. s. de reſcin. vẽdi. l. ea cõditione. Sol. cõ
1 tractus† permutatiõis aſsimilaẽ emptioni in hoc, quod eſt bonę fidei. Differt tamẽ in alijs. quia emptio contrahitur cõſenſu, permutatio non: vt hic dicit tex. dum dicit re ipſa. ¶ Quero, & reuoco ĩ
g dubium: [g] in quo differt emptio à† permutatiõe?
2 Glo. hic aſsignat differẽtias, & cõcordãtias, quas dic: vt in gl. Inter alia dicit vnũ, ꝙ eſt notabile, &
3 eſt vltima differentia. Dicit† ꝙ in vẽditione non tráſfertur dominiũ, niſi pretio ſoluto, vel fide habita de eo: ſecus in alijs cõtractibus. Vide iſtã gl. & ſigna eam. Idẽ uideẽ dicere glo. in. l. traditionibus. ff. de pac. Cõtrariũ uideẽ tenere gl. in. l. cũ ꝑponas. s. de dolo. in gl. ſuper uerbo remanſit. Idẽ tenet gl. in. l. ſi ſeruus. §. locaui. ff. de fur. & ibi dixi tibi. & . j. e. l. cũ precibus. ¶ Gl. format de hoc unã qõ. & eã dimittit inſolutam. Ego puto cõtrarias gl. eſſe ueras: ſcilicet, quod idem ſit in alijs cõtractibus, ꝙ in uenditione: quia eadẽ eſt ratio. Pro hoc arg. in. l. iij. de pigno. actio.

a ¶ Cõtractus nominatus. an cõtract⁹ permutationis ſit innominat⁹: adde Bar. in. l. ſiue apud acta. s. de tranſac. uerſ. quero. ĩj. utrũ ſit contractus.

b ¶ Si cũ patruus. Iſta lex nõ eſt alibi ſecũdũ Bar. hic & Bal. ĩ. l. ſi ut ꝓponis. s. de cõdic. ob cau. & põderat eã no. Bar. ĩ. l. j. ff. e.

c ¶ Cõparare. vide hic Bal. & Bar. in d. l. j. de cõtrahen. emp. & ĩ. l. ſi qd relictũ. in prin. de lega. j.

d ¶ Hic aduerte. ad de Bart. in. d. l. ex emp. in prin. & in dicta. l. fina.

e ¶ Impropriè. Ad de Bart. in. d. l. ex empto. de act. ẽp.

f ¶ Permutatione. Adde Bar. ĩ. l. j. in fi. ff. eo. ti. tu.

g ¶ Reuoco in dubiũ. Adde Bar. & gl. in. l. j. ff. eod.

h ¶ Primò quæro. Adde Bar. in. l. cũ mota. & . l. ſiue apud acta. de trãſ. poſt gl. ibi Bar. ĩ. l. ſi qs debitorẽ, de iureiur. & ĩ. l. naturalis. §. pe. de præſcrip. verb. ſed an cõtract⁹ iſti innominati dicantur ĩſtituti, per ſolã cõſtitutionẽ precarij, vide Bar. in. l. j. j. pro dona.

SVMMARIVM.

1 *Permutatio ſolo conſenſu perficitur.*
2 *Actio: quæ oritur ex pacto ueſtito, rei interuenitu, unde oriatur: an ex pacto, an ex traditione?*
3 *Ex particula, quam naturam habeat?*
4 *Implendi alterius gratia, cum quid efficitur, non agitur ex implente: ſed ex impleto. & nu. 11.*
5 *Contractu per unum impleto, an oriatur actio nõ implenti?*
6 *Contractu permutationis inito quãdo actio et quæ oriatur?*
7 *Actio præſcrip. uerbis quibus caſibus locum habeat.*
8 *Pacto nudo incontinenti appoſito, etiã quando nullus reſultat contractus innominatus: oritur actio.*
9 *Contractu facio ut des inito quæ actio oriatur? remiſsiuè.*
10 *Contractus innominatus, an cognoſcatur à modo ineundi cõtractum? an ex modo implendi?*
12 *Contractus innominatus iudicatur ſecundum naturam contractuum nominatorum, quibus aſsimilatur.*

EX placito. Iſta lex habet materiã multũ ſubtilẽ. & breuiter dicit. Ex pacto ꝑmutationis nõ oritur actio, niſi ueſtiaẽ. h. d. ¶ Op. de. l. cõſenſu, de act. & obli. & iſtit. de obli. quę ex cõſenſu. Vbi emptio ꝑficiẽ cõſenſu: ſed ꝑmutatio eſt ſimilis emptiõi: ut. s. e. l. ꝓxi. ergo &c.
1 Sol. ſimilis eſt ĩ qbuſdã: nõ ĩ hoc. Ratio: qa † ꝑmutatio eſt cõtractus innominatus: ideo ſolo conſenſu nõ perficitur: ut. l. iuriſgẽ. in princi. & . §. j. ff. de
h pac. ¶ Venio ad. q. primò quero [h], ſi pactũ ueſtiaẽ
2 rei interuetu, oritur actio. ¶ Quero, † unde oritur illa actio, an ex rei traditiõe, an ex pacto pambulo? Glo. dicit, ꝙ oritur ex pacto preambulo. Contrariũ dicit tex. hic, dũ dicit ex placito permutationis re nulla ſecuta &c. quaſi dicat, re ſoluta ori
3 tur actio ex ipſo pacto. hoc† em ſignificat natura dictiõis ex ar. s. ſi ſeruus extero. l. j. & de leg. l. non dubiũ de pecu. l. co tpe. §. fi. cũ ſi. Secũdò hoc etiã

probat gl. per multa exēpla, q̄ omnia examinare
eſſet difficile, nec pertinet ad materiā noſtrā. Hoc
4 ēt probatur regula generali, quæ eſt, quoties † vnū
venit ad implementū alterius, nō agitur ex implē
te: ſed ex impleto: vt hic patet. & l. ſi ita fuero ſti
5 pulatꝰ. §. j. & l. cū em̄. ff. de nouat. Secūdò † quęro
q̄d ſi ab vna parte implet̃ contractꝰ: vtrū ex hoc
veſtiat̃, adeò quod pariat actionē alteri parti, quę
nō impleuit? gl. videt̃ dicere, quòd hæc quęſtio ſit
fatua: Ad q̄d em̄ poſsit agere altera pars, cū iā ſit
impletus cōtractus: ſed certe nō eſt fatua. Poſſet
em̄ eſſe, ꝙ licet cōtractus ſit impletus, fuit datum
mācipiū vitioſum, vel morboſum: ita quod expe
dit ei, quod poſsit agere. Veritas eſt, quòd ei ſolū
implet̃, q̄ eū implet nō alteri parti: nec cōtra ſe im
plentē: adeò, quod ſi vult, pōt adhuc pœnitere: vt
l. ſi pecuniā. in prin. ff. de cōd. ob cau. ¶ Venio ad
gl. magnā. Quęro primò circa hāc leg. q̄uo ſtipu-
latio fuit ſubiecta? dicūt quidā: primò p̄ceſsit cō-
cōuētio nuda de permutādo: ſecūdò illud fuit de
ductū in ſtipulatiōe. & hoc tenet gl. Alij dicūt, ꝙ
ab ipſo initio vna fuit cōuentio ſtipulatione val
lata. Vtraq; pōt eſſe bona: tn̄ in hoc pōt eſſe diffe
rētia: q̄a quādo p̄ceſsit nuda cōuētio, & ſecuta eſt
ſtipulatio: ſiquidē incōtinēti orit̃ actio ex ipſa ſti
pulatiōe. Itē pactū nudū p̄cedēs, veſtit̃ cohærētia
cōtractꝰ: & ex eo orit̃ actio p̄ſcri. ver. ſed q̄n eſſet
vna cōuētio tm̄ ſtipulatiōe vallata: nō poſſet agi:
6 niſi ex p̄miſſa ſtipulatione. ¶ Quęro ergo, † & re
uoco in dubiū, q̄n ex cōtractu permutatiōis orit̃
actio: qua actione aget̃? Sol. Aut nō interuenit ſti
pulatio: & tūc agit̃ actione p̄ſcriptis verbis: vel in
factū, q̄ eſt idē, vt impleat̃, quod cōuenit. vel cō-
di. ob cau. ad repetēdū, ꝙ eſt datū cū diſtinctiōe.
Aut res fuit expoſita venalis, vel nō: vt. ſ. e. l. j. Si
uerò īteruenit ſtipulatio, tūc diſtingue: aut ſtipu
latio ſola p̄ceſsit aut pactū: vt. ſ. ꝓx. dixi. q̄a ergo
hic fit mētio de actio. p̄ſc. verb. & act. in fac. iō gl.
intrat materiā act. p̄ſc. ver. & act. in fac. ¶ Quęro,
7 in q̄bus † caſibus habet locū actio p̄ſc. ver.[a] et act.
a in fac. Gl. dicit, ꝙ habet locū priò in pactis in cō-
tinēti appoſitis: vt. l. ij. aliâs. iij. de pac. īter emp. et
vēd. Itē vbi dubitat̃ de noīe cōtractꝰ: vt. ff. de p̄ſc.
uer. l. j. ij. iij. & l. ſi tibi rē. & l. j. de exer. Itē tertiò
habet locū in tribꝰ cōtractibus innoīatis. ſ. do, vt
des ſub quo ē p̄mutatio, facio vt facias, & do ut fa
cias. Sed in quarto, ſ. facio vt des: dat̃ actio de do-
lo: ut. l. naturalis. §. ꝙ ſi faciā. ff. de p̄ſc. ver. ita dicit
gl. Doc. ultramō cōtra Imò nō eſt niſi vna actio p̄-
ſcri. uer. ſcilicet q̄ orit̃ ex contractibus innoīatis.
Nec obſt. quod dicit̃ de pactis incōtinēti appoſi-
tis. Nā ideo ibi orit̃, q̄a habita relatione pacti ad
cōtractū, reſultat quidā contractus innoīatus. Nā
ſi ego uēdo tibi librū pro cētū pacto appoſito, ut
uadas pro me Romā: habita relatione pacti ad cō
tractū, reſultat quidā contractus innoīatus. ſ. fa-
cio, ut facias. ſ. uēdo ut uadas Romā. ita dicūt ipſi.
Iſtud ē falſum ꝑ. l. in bonęfidei. ſ. de pac. vbi dicit
tex. ꝙ orit̃ actio ex ipſo pacto, nō ex cōtractu in-
noīato, qui reſultat habita relatione hincinde. Idē
in. l. iuriſgētiū. §. quinimo. ff. de pac. Pręterea pa
ctū incōtinēti appoſitū veſtit̃ cohęrētia cōtractus
ut. d. l. in bonęfidei. & d. §. quinimo. ſed contractꝰ
innoīatꝰ, ueſtit̃ rei interuētu. Aliud ē ergo ueſti-
mētū unius. aliud ē ueſtimētū alterius: ut dixi tibi
8 in. l. petens. ſ. de pactis. Pręterea, † ego uideo q̄d
ex pacto nudo incontinēti appoſito, orit̃ actio ēt
q̄n nullus reſultat contractus innominatus ex illa
relatione: vt. ſ. de uſur. l. frumenti. ff. de uſur. l. etiā
ſi bene inſpiciatur. Nā pone ibi illud, quod ē mu
tuo datū creditori eſſe promiſſum ꝑ ſtipulationē
& appoſitū pactum nudum de vſuris: certè nul-
lus reſultat contractus innominatus. Eſt em̄ cui
promitto & creditor ad nihil obligatur: & tamē
conſtat ꝙ ex pacto illo orit̃ actio. Teneo ergo gl.
noſtrā ¶ Itē in ſecūdo mēbro. q̄n dubitat̃ de noīe
contractus: uerū dicit gl. Pōt em̄ eſſe ꝙ nullus con
tractus innoīatus reſultat. Exēplū, tu poſuiſti li
brū tuū ad uēdēdū, ad ſtationē: hic nihil fuit dictū
exp̄ſſè, q̄d illi vēditori deberes dare. Vn̄ nō pōt di

a ¶ Præſcript. uer. Adde gloſſ. & ibi Bart. in rubr. ff. de p̄ręſcri. verb. Ale.

b ¶ Finitum opus. adde Bar. in. l. qui inſulam. §. q ędē. ff. eo. & Bar. ī. l. di uortio. in prin. ſo. mat. uide no. in. l. prox. et quod no. Bal. in. l. j. ſ. de uar. & extraordi. cog.

ci, ꝙ hic innoīatus contractus ſit, et tn̄ agit̃ actione p̄ſcr. uerb. in tertio
caſu. ſ. in cōtractibus innominatis. & gl. & doc. vltramō. ſunt in concor-
dia. & remanet ꝙ gl. noſtra dicat veritatē. ¶ Quęro circa illud, quod gl.
9 dicit, † ꝙ in facio, vt des: orit̃ actio de dolo, nō pręſcrip. ver. an hoc ſit ve
rū: & quę eſt ratio huius? Certè hoc examinaui plenè. ſ. de dolo. l. cū pro
10 ponas. dic vt ibi. ¶ Quęro, vtrū cōtractus innominati † cognoſcantur ꝑ
modū ineundi cōtractū: an cognoſcantur ex modo implendi? Gloſſ. di-
cit ex modo ineūdi: vt. l. cū mota. C. de tranſac. Doc. vltramon. dicūt ecō
uerſo, ꝙ cognoſcant̃ ex modo implendi. & illud eſt principalius: aliâs
eſſet īponere legē verbis. do. Iac. but. tenet opi. gl. vt cognoſcant̃ ex mo
11 do ineūdi contractū. & hoc ipſe ꝓbat ſic. q̄n vnū venit † ad implemētū
alterius, tūc debemus inſpicere illud, ꝙ impletur: vt in hac. l. in princi. et
l. ſi ita fuero ſtipulatꝰ. §. j. & l. cū enim. de noua. Pręterea: quādo vnū ve-
nit. tanq̄ ad acceſſorium. illud inſpicimus quod eſt principale: vt. l. & ſi
nō ſunt. §. perueniamus. de aur. & arg. leg. ſed hoc implementū venit, vt
acceſſorium ad aliud. quod impletur. ſ. ad conuentionem: ergo &c. Ego
aliâs dixi vobis, ꝙ iſta diſputatio diſplicet mihi. Dico enim ꝙ ſicut ab
initio cōtractus emp. & ven. ex parte emētis, eſt emptio: & ex parte ven
dentis, eſt vēditio: nec inſpicitur ꝙ pręcedat: vtrū proferant̃ prius ver-
ba ab emptore, an à vēditore: vt. l. j. ff. de re. ꝑmu. Ita dico in iſtis cōtra-
ctibus innominatis, ab ipſo principio, ex parte vnius eſt do vt facias: ex
12 parte alterius, eſt facio vt des. ¶ Exēplū probat̃: † quia cōtractus innomi
nati diiudicant̃ ſecundū naturā contractuū nominatorū, q̄bus aſsimilan
tur: vt. l. j. §. ſi quis ſeruum. ff. depoſiti. & l. eum qui. §. ſi rem inſpectori.
ff. cōmodati. Et iſte cōtractus do, vt facias: aſsimilatur locationi: vt di-
ctis leg. ſicut eſt in locatione nō inſpecto ordine verborum. & ex parte
locātis eſt locatio: ex parte conducētis, eſt cōductio. Ita hic ex vna par-
te eſt, do vt facias: & orit̃ actio p̄ſcrip. verb. ex parte alterꝰ, ex cuiꝰ par
te eſt: do vt facias: ex alia: eſt facio, vt des. Ideo ex parte eius ex cuiꝰ par
te eſt facio vt des orit̃ actio de dolo. Et ſic ceſſant rōnes q̄ fiūt ī cōtrariū
ꝑ do. Iac. cū dicit: inſpicimꝰ illud, ꝙ implet̃. fateor, ſed ab ipſo initio iſti
cōtractꝰ fuerūt variati ex perſona cōtrahētiū. ergo &c. ita debemus in-
telligere iſtā materiā. ¶ Veniamus ergo modo ad actionē in factū: & de
hac non dico modo: ſed dicā Deo duce in. l. j. ff. de condi. ex lege. &c.

SVMMARIVM.

1 *Actio præſcrip. uerbis quæ datur ad implendum, quod conuenit, an detur præciſè ad dandum, uel liberetur præſtando intereſſe?*

CVm precibus. Cōdictio ob cauſam eſt p̄ſona-
lis: ideo dat̃ cōtra contrahentē,
non contra tertiū poſſeſſorē. h. d. ¶ Querit̃ hic primò, vtrū
in contractu permutationis transferatur dn̄ium alia re non
1 tradita, vel fide habita de ea: dic vt dixi. ſ. eo. l. ij. ¶ Quęro ſecundò: † an
hęc actio pręſcri. verb. quę datur ad implendum, quod cōuenit, det̃ prę
ciſè ad dādū: an liberet̃ quis pręſtando intereſſe? gl. tenet, ꝙ liberet̃ prę-
ſtando intereſſe. Doc. vltramō. dicunt contrariū. Dy. tenet gl. in. l. ſtipu.
non diui. in diſtinctione magna. Et ego teneo gloſ. dic, vt ibi &c.

De locato & conducto. *Rubrica.*

¶ Continua vt in gloſ.

DOminus. De hac materia habetis in. l. dominus horreo
rum. ff. eo. titu.

SVMMARIVM.

1 *Conductor, uel locator operarum quis dicatur?*
2 *Conduxit ſæpe ponitur, pro locauit, & econuerſò*
3 *Locans operas ad faciendum ædificium certa mercede conſtituta, quando poſsit mercedem petere ante opus finitum?*

1 ADuerſus. Primò eſt videndum, quis † dicat̃ locator,
& quis dicatur conductor? et dic, tex. vide
tur velle. quod ille, qui pręſtat operas, dicatur conductor. il
le, qui dat pecuniā, dicatur locator. ¶ Itē in contrariū videt̃
tex. & iſta eſt veritas, quòd ſemper iſte, qui dat pecuniā, dicit̃ cōductor:
iſte, qui dat operas, vel patientiā, dicit̃ locator: vel qui pręſtat patientiā
habitandi, vel facultatē ducendi aquā, & ſimilia: ille dicatur locator, vt
l. j. §. ſi q̄s ſeruū. ff. depoſiti. Nō ob. hęc lex. q̄a verbū hic cōduxiſti, ponit̃
2 impropriè, licet gl. videatur aliter exponere. tn̄ nihil eſt dicere. † Sępe
enim ponit̃ conduxit, pro locauit, & ecōuerſò. vt. l. veteres. de act. emp.
3 & l. ſi dn̄a. ſ. de vſufru. ¶ Quęro ſecundò, † q̄n quis locat operas ſuas, vt
faciat ędificiū aliquod certa mercede: utrum poſsit petere mercedē an-
b te finitū opus?[b] Gl. hic uidetur dicere, ꝙ ſic. arg. ſ. de iudi. l. ꝓperādū. §.
in honorarijs. uide gl. iſtā. Certè. §. in honorarijs. nihil facit ad propoſi-
tum: q̄a ſpeciale eſt in aduocato. Vnde dicūt doc. hic inſpiciendum eſſe
qualitatem perſonę, quę locauit operas ſuas, & qualitatē operis. Quid
enim ſi quidam pauper artifex promiſiſſet facere palatiū cōis, pro certa
quātitate? certè debet ſibi ſolui quātitas interim. arg. ad hoc. ff. eo. l. qui
inſulā. §. qui ędem. & l. ſi uerò non remunerandi. §. ſi. ff. mandati. Quod
ſatis placet. teneatis menti iſtam glo. quia ualet ad multa &c.

SVMMARIVM.

1 *Penſio domus ſoluitur iuxta conſuetudinem locorum: & ea ceſſante in fine tēporis.*

AEdem

a ¶AEdē, quā. intellige istū tex. q loq. tur, vt ꝓpter refectionē necessariā, possit conductor expelli: & ea cōfecta cōductor ī domo repōi debeat. & est not. gl. iūcto tex. in verbo testariq; dnm. ī. fi. ī. l. si duo. §. cū inglin⁹ ff. vti poss. & ibi Bar. Itē limita hāc leg. secūdū Ang. ī cōductione ad lōgū tps: qa dicetur habere ius. & ita ipse cōsuluit in cō. certū est, q in āno dñi. &c. Adde In. in. c. ꝓpf sterilitatē. extra. e. ti. et ibi uide ad hāc leg. p Imo. in gl. pe.

POMATES.

a ¶AEdē, quam. ad istā. l. vide Alc. cō. lxxix. in. ij. coulm. prin. in vol. iiij. & cōs. cxxxij. ad fin. vo. iiij. & clxxxvj co. iiij. volu. ij. vbi ponit, an colonus dicatur male versari: si vēdidit rem locatā sibi, vt propriā. et pulchreād istā leg. vide p ipm cōs. cv. vo. iij. col. j. & iiij. & vj. & cx viij. vol. v. in prio dubio. Vbi ponit multa circa hocan cōductor dicatur malè versari: an requirat sñia declaratoria sup hoc et v. etiam vol. iiij.

b ¶Licet. uide Bar. ī l. si merces. §. vis. maior. ff. loca.

* Pro saluādo Bart. in hac. l. licet. vide concor. quā posui ad. §. vis maior. ī. l. si me c...s. ff. eo. tit. de loca. & cōduc.

c ¶Emptorem. In princ. ec lex. fallit in fiscoh, & ī matricula. l. fi. ibi Bal. j. de iu. fis. et tex. et Bar. ī. l. negocijs. §. de mā. et colo. li. xj.

POMATES.

c ¶Emptorē. an ista lex. habeat locū ī colono partiario: vide Ro. cōs. ccci-x. & conf. cccxj. & Are. clx. col. viij. et Alex. cōsi. cxviij. vo. v. in. ij. dubio, vbi ponit multa ad hāc leg. maxiē assignando ei⁹ rōnē. et ā ꝓcedat qñ emptor solū emisset fruct⁹ rei loca-

a AEdem quam. [a]Circa hanc leg. glo. quærit, quādo debet solui pēsio dom⁹: vtrū in initio, uel in medio, an in fi. Licet de de hoc sint opi. veritas tamen est, q standum est consuetudini regionis in hoc: ut. j. e. l. exceptio: Sed si consuetudo nō apparet, debet solui in fine temporis: nec ante potest petere: qa ante locator cōtractum ex parte sua, non impleuit: vt. l. Iulianus. §. offerri. ff. de emp. Dixi tibi . l. si seruus Menij. §. fi. ff. de stipu. ser. &c.

E X diui. De hac materia plenè dixi in. l. dñs horreorū. ff. eo. tit.

CErti iuris. Ista fuit repetita vltra montes: & est pulchra materia &c.

SVMMARIVM.

1 *Sterilitas quando dicatur?*

b LIcet. [b]Qñ aūt dicatur sterilitas, est op. inter do. †Quidam dicunt 1 inspici vulgi opinionem. Alij dicunt, quando semen non recolligitur. Tex. * hic dicit iuxta bonā fidem haberi rectè &c. Quę est bonafides. Certè, vt aliquis non decipiatur vltra dimidiam iusti precij: infra dimidiam, bona fides hoc tolerat: vt. l. ij. & . l. si voluntate. s. de resc. uendi. Si ergo sunt recollecti, ita modici fructus, q soluendo pensionem remanet deceptus vltra dimidiam iusti precij: tunc debet fieri computatio. Ita credo, q debeat intelligi ista materia: nec unquam dixi: nisi modo &c.

SVMMARIVM.

1 *Conducens ad non modicum tempus dicitur habere ius in re: & non tenetur stare colono.*

2 *Colonus dicitur habere ius in re, quādo de locatione est factum instrumentum, & obligata omnia bona hincinde pro obseruatione.*

c EMptorem. [c]Materiam huius leg. dixi vobis. in. l. si filiofam. §. fi. ff. sol. matr. Sed volo vobis dare talem doctrinā. Ratio huius leg. est hæc: q colonus nullū ius habet ī re, sed habet obligatā personā domini locantis. Sed illa obligatio personalis nō tenet emptorem: meritò emptor non cogitur stare. † Sed si eponerem 1 colonū habere ius in re: vt qa cōduxit ad nō modicum tempus: tunc em emptor tenetur stare. Cū enim habeat vtile rē, & sic actionē: multofortius exceptionem: vl. l. j. §. q aūt. ff. de superfi. Et per 2 hoc aliâs dixi, q qñ de locatione est instrumētū, & in stipulatione obligant partes, hincinde oīa bona sua pro obseruatione prędictorū: q tūc ratione prędictæ obligationis, pōt dicere colonus, vel inquilin⁹. Ego habeo ius hypotheca. in re: & sic nolo inde recedere, donec mihi satisfiat de pœna, uel de interesse meo: cum hæc res iam sit mihi obligata: & ita iā de facto dixi & obtinui. Etcum mihi occurrisset feci fieri protestationem ā cōductore: vt diceret se detinere ꝓ obligatiōe sibi facta: & q se nō inqetet, q tene et mēti ppetuó &c.

DAmnum. Op. gl. d. l. ex cōducto. §. si uis tēpestatis ff. eo. ubi dñs tenetur ad remittendū mercedem. Dicit gl. certè ibi uis diuina: hic humana. Certè istud nihil ad propositū: sed ueritas est ista. Aut em dānum cōtingit in fructibus, seu in re locata: tunc debet fieri diminutio mercedis: vt leg. contrarijs. Aut damnum contingit in rebus pro prijs coloni, & nō debet fieri diminutio mercedis hic est casus, quem perpetuó tenementi &c.

L Egem. Vide plenè de hac materia ī. l. itē qrif. §. q ipleto. ff. eo.

EXcepto. Hæc est bona lex. q qñ non exprimit cer ta quātitas, intelligitur de ea, quæ con sueuerit præstari. Vide gl. sup verbo consuetudinem. & apostilla, vt habes in lib. &c.

QVirem. Plenissimè. vide ī. l. sire aliquā. ff. de acquir. pos. quę est de difficiliorib⁹ materijs. ff. noui.

SVMMARIVM.

1 *Locatio num dicatur si locatur fundus pro certa quantitate, olei, uel frumenti?*

2 *Libelli uerba impropriantur, ut saluetur.*

1 SI olei. ¶†Op. locatio nō consistit, nisi interuenerit pecunia numerata, vt. l. j. §. j. si quis seruum. ff. deposi. ergo hic nō fuit locatio. Gl. fatetur contrarium: q hic intelligitur locasti. i. in vsum cōcessisti: & sic fuit hic cōtractus innominatus. Vide gl. istam. Si hoc est verū: ergo potest istum pœnitere: cū in contractibus innominatis locus sit pœnitētię: vt. l. si pecuniā. ff. de cōdic. ob cau. Hui⁹ timore oportet te exponere, si olei. s. iā d soluti. & sic non erat res integra: quia contractus erat impletus ex parte alteri⁹: meritò nō erat locus pœnitentię: aliâs secus. ¶Itē instat sic. hic est contractus innominatus: ergò non est contract⁹: bonęfidei: quia non dicit bonęfidei, nisi in duob⁹ casibus. s. de permutato & ęstimato: vt institu. de actio. §. actionum. s. tit. j. l. ij. sed hic nō est de his: ergo &c. Solut. oportet te dicere de necessitate, q res hic erat exposita locāda: tamē posteà merces fuit cōstituta in oleo. Vnde habet similitudinem cum cōtractu bonęfidei. arg. s. tit. j. l. ij. aliâs

d nescio defendere istā leg. ¶Vltimò no. [d] q p hāc 2 leg. semel † ego defendi vnū libellū, A gebat enim aliqs cōtra colonū, dicens: q sibi locauit fundū ꝓ certa quātitate frumēti: opponebat, q nō erat locatio ista. sic libellus nō ꝓcedebat: ego dixi q procedit. Ponitur enim locare impropriè: vt hic videtis &c.

e ADprobationem. Ex cōtractu locationis, nō probat dñium[e]. h. d. Hoc est verū, q locatio nō sufficit ad probationē dñij. l. sola, sed cū alijs sic. pone em q ego locaui fundū Titio, & q ipse tanq̄ meus colonus laborauit lōgo tēpore: & probo titulū. Certè ex hoc probabit possessio: & p cōsequēs

f prescriptio, quod tenementi perpetuó[f] &c.

SVMMARIVM.

1 *Possessio, quòd possit quæri sine causa.*

2 *Exceptio dolo facis, nō h abet locum in possessorijs recuperandæ: quia spoliatus ante omnia est restituendus.*

3 *Conuentus actione lo cati, quādo possit opponere exceptionem dominij.*

SI quis conductio.

ISta est singularis lex. ¶Cōductor cōuentus cōdictiōe ex hac leg. debet añ omnia restituere rē: nec questionē potest refer-

g re dominij. [g]hoc dicit secūdū lec. quā puto verā: Et legit duobus modis principaliter, qui tangū- f tur in prima glo. Item secunda lectu. diuiditur in alios duos modos, & tangunt in secunda glo. Pono casum in terminis secūdū q posuisti summarium: & posteà examinabo lec. Lex ista primò legit qñ quis locauit alteri rem quam ipse conductor habebat, tenebat: & possidebat, & hic casus ponit in prin. gl. ¶Cōtra quęcasum oppo. primò, ex sola locatione non potest queri possessio locāti: qa sicut dominiū nō potest queri, fine causa: vt. l. nunq̄ nuda. de acq. rerū do. Ita nec possessio sine causa potest queri: vt no. in. l. quod meo. in prin. ff. de acquiren. pos. Sol. dico, quòd ista lectu. nō procederet, si teneremus illam opi. quam

1 tenet Iac. de are. Sed doc. † omnes cōmuniter te- g nent cōtrarium: quia possessio nō potest queri ex causa nulla, vel iniusta: vt. l. j. §. si vir. de acquiren. pos. ꝓcedit ergo ista lec. ¶Sed cōtra istā opi. op. de doli exceptiōe. l. dolo. & de regu. iuris. l. dolo. Solu. Dicūt quidam istud esse: ideo: quia ista lex

2 sic expressè ordinat. tu† dic, regula dolo facis. nō habet locū in possessorijs recuperādę possessionis: quia spoliatus ante omnia est restituēdus: vt l. momentaneę. j. vnde vi. & . l. si quis ad se fundū. j. ad leg. Iul. de vi. Sed istud est iudicium recuperandę possessiōis: cum eo ipso, quòd colonus de-

tę, vel qñ eēt facta locatio ad longū tps et. cxxij. e. volu. maximè ī. j. co. & ī vl. ī fi. & vide etiā Sozi. limitātē cōs. xv. col. v. & de materia hui⁹. l. vide Alex. et Bar. ī. l. si filiusfa. §. si vir. ff. sol. ma. & Barb. cōs. xxxvj. co. xij. in. iij. dubio. vo. ij.

d ¶Si olei. vlti. no. Itē no. in. l. insulā. de pscr. ver. & bar. ī. d. l. si merces. §. vis maior. ī ff. e. & adde Bar. hic et d. auf. q cū eo trāsit. ī. c. cōsti. de rel. do. & Bal. ī ru. de iur. emph. ī ver. v. dicit verba libelli īpropriari uide q latè dixi post Bar. ī. l. aureli⁹. §. sticho. de li. leg. adde tū q si actor. dicat q agrimēsor locauit sibi opas, libell⁹ est inept⁹. l. j. §. j. ff. si men. fal. mo. di. q ītellige, vt ibi no. ī agrimēsore ā publico deputato & ad Bar. hic vide latè. d. Ma. so. ī. c. dilecti. ar. xxxiij. extra de li. ob. & ibi concord.

e ¶Ad ꝓbationē. Dñiū. An sola locatio sufficiat ad probationē dñij: adde, q no. Bal. ī. l. fi. de adi. leg. & dicit. ī. c. īter dilectos ꝓpe fi. de fid. istr. vbi vide glo. adde tex. in. c. cū venerabilis. de religio. do. & in. l. solēnibus. C. de rei vec.

f ¶Perpetuò. vide Spec. limitādo sic hāc. l. ī ti. de loc. §. nūc aliqua. ver. iij. not. & vide q hic no. Bal. adde Ale. cōsi. xij. & x. iij. li. Bal. cōsi. cccxxvj. cum duo b⁹ seque tib⁹. cōsi. cclxxx. eo. li. p Bal. cōsi. lv. iiij. lib. Andr. ficu. consil. l.

g ¶Si quis referre dñij. qñ cōductor possit opponere exceptionem dñij locatori. adde gl. & Bal. ī. l. ei ā quo. ff. de vsuca. & Bar. latius. in. l. si alienā. ff. sol. mat. & q no. dixi post Bar. in. l. commodare. ff. commoda.

¶ Denegat. vide a hic Bal. & text. & Bar. in. l. si is q. ff. de presc. verb. Et cōtra vide p Ale. de Imo. in cōs. xc. ī fi. pric. in. v. vol.

POMATES.

b ¶ Tria verba. vide Ale. consi. l. xij. vo. iiij. & cō. xliij. in. ij. co. e. vo. & in l. si aliquā rē. maxime in xl. co. vbi declarat hanc. l. ff. de acqr. poss. & vide aliqd p Barb. cōs. xij. col. iiij. vol. iij.

c ¶ Ius emphiteuticariū. ad euidentiā, vide ī. §. adeo. inst. de loc. et Bar. no. in. l. liberti. in vi. col. de oper. li. et Sp. de loc. §. nūc aliqua. & Bal. hic ī rub. Et pro dicto Bart. hic ē gl. no. ī c. potuit de loc. uide Bart. in secūda opposi. & Cy. hic in vlt. col. et Bar. ī l. si mihi & Titio. de uerbo. obliga.

d ¶ Ad rē, uide not. p Bar. in. l. si uno. §. itē cū qdā. ff. loca. Et no. q in hoc cōtractu feudi, & locationis, habet locū utilis redhibitoria, q̄to minoris: vt fin. not. Bar. in. l. ij. de edil. act. Quid aūt si ēphiteuta scidit arbores fructiferas, an dominus possit ipsum expellere? vide Bart. & Bal. & Imo. ī. l. diuortio §. si fūdū, ff. so. ma. & in auē. q rē. de sacrosanc. ecc. Et an habeat locū in emphiteuta priuati, in ea parte, dū dicit, q propter deteriorationē pōt expelli. vide Bal. et Imo. in. d. §. si fūdum. Et istud adde ad ea, quæ not. in. l. proxi. ī versi. q̄ro vtrū domin⁹. facit ad. l. æde. s. loca. Adde q̄ posui in. d. §. si fundū. vbi alle. Bal. tenere q incidens arbores fructiferas possit expelli: & ad id q dicit Bar. q emēti fructus clusij debeat fieri remissio vide Pet. de Anc. consi. cccliij.

POMATES.

e ¶ Differt an differat cōtract⁹ ēphi

negat[a] mihi restituere possessionē, spoliat me: ergo ante oīa debeo restitui. Nec pōt opponi illa
regula, dolo facis quia petis: ista est vera lec. Alio
modo gl. legit istam legē simpliciter in quolibet,
qui locauit rē, nō distinguendo, quis possideret.
¶ Ad istā lec. op. locatio rei ,pprie nō valet: ut. l. q
rem. s. e. & l. ad probationem. ff. deposi. l. qui rē.
ergo non potest agi ex locato: hic dicitur contrarium, quare male. Huius timore. lec. huius leg. variatur duob⁹ modis. Vno modo, q hic agat actione ex locato non obstant iura cōtraria: qa licet locatio non valeat, tamen lex imponit tibi silentiū,
q non possis hic opponere. q locatio nō valeat
ratione dominij. Ista lect. non placet per. l. ad ,pbationē. s. e. Preterea, per opppositionē istius exceptionis detegit, q agēs sine causa, & sine actiōe
experitur: ergo nō debet audiri: vt. l. si pupilli. §.
videamus. ff. de nego. gest. Quid ergo? dicendū ē
secundo modo, q hic agatur cōdictione ex leg.
ista, & cessant omnia contraria. & ista est vera.
3 Contra hoc op. ego videor tenere: † q agēti ex locato possit oppōi exceptio dominij. Cōtra. ff. cōmoda. l. ita si fur. s. de pi. act. l. nec creditores. cū si.
Sol. agenti ex locato, vel alia actione personali,
nō pōt obijci exceptio de dominio tertij: Rō: quia
p hoc non improbatur contract⁹. Pōt em̄ qs mihi
locare, commodare, & tradere pignori rē alienā:
sed si opponitur exceptio de dominio ipsius conuenti, bene pōt hoc fieri, qa per hanc detegitur
contractus nullus: vt. l. qui rem. & l. ad probationem. s. e. ¶ Contra hoc opp. & videtur, q de dominio tertij possit oppōi vt. l. bona fides. ff. deposi. ¶ Sol. ibi, non solū ego opponebā de dño tertij: sed ēt ipse tertius agebat cōtra me, & assistebat mihi. ¶ Vltimò opp. j. de agri. & censi. l. litibus. So. hic constabat de locatione, ibi nō secūdū
b veram lec. Ex his distingue tria verba[b] aut de locatione est dubiū, & pōt opponi exceptio dominij: vt. d. l. litib⁹. Aut de locatione cōstat: & tunc
aut agit cōdictiōe ex hac leg. aut actione ex eo cōtractu. Primo casu non pō. obijci exceptio dñij:
vt hic. Secundo aūt casu subdistingue: aut obijcit
conductor de dominio proprio, aut de dominio
alieno, scilicet tertij. & hoc secundo casu. Aut ille
tertius agit, et assistit sibi: aut nō, vt pat et ex prædictis &c.

SI tibi. Allegaui tibi istā leg. s. de pac. q pactū uestitū nō uestit pactum nudum inter alias personas: licet inter easdem sic.

COnductores. Istam constitutionem habuistis de verbo ad uerbū. j. vñ vj. l. nō abre. iō hic nihil de eadicem⁹: sed dic, vt dixi tibi etc.

De iure emphyteutico. Rubr.

SVMMARIVM.

1 *Specie differre dicuntur, quæ habent diuersas diffinitiones.*
2 *Pensio in emphiteusi re perempta, cur non soluatur?*
3 *Locans, uel concedens in emphiteusim, tenetur ad patientiā.*
4 *Pensio perempta parte rei, cur debeatur.*
5 *Contractus emphiteuticus in quo differat à contractu emptionis & uenditionis, & locationis?*
6 *Contractus emphiteuticus: an debeat fieri in scriptis?*
7 *Emphiteusis in quo differat à contractu liuelli?, Et quid à contractu precarij? nu. 8.*
9 *Diminutio magna, quæ dicatur ad hoc, ut fiat diminutio mercedis?*
10 *Pensio, si res in emphiteusim cōcessa augetur, an augeatur?*
11 *Actione quanam agatur ex isto contractu?*
12 *Res in emphiteusim concessa si est in loco guerræ, uel pesti: ubi non poßit laborari: quòd pensio non debeatur.*

IVs emphyteuticarium. Contractus emphiteuticus est contractus per se, & pacta apposita in eo ualent: & si perit res tota; liberatur emphiteuta;

c secus si pro parte. h. d. ¶ Ad euidentiā[c] debes scire qualiter fiat cōtractus emphyteuticus: nā ab
initio datur certa quātitas, vt puta cētū, & postea annuatim paciscitur aliud modicū dare. Modo quero. vtrū iste sit cōtractus emptionis, & vēditionis, vel locationis? Ad quod respondet Im
1 perator. ¶ † Not. ex prima parte q illa dicuntur
differre specie, quę habēt diuersas diffinitiones.
Ex vltima parte no. illā distīctionē. Aut tota res
perijt, aut pars. ¶ Ad vltimā partē opp. & videt,
q à die celebrati cōtractus, periculum spectet ad
emphyteutā: sicut dicim⁹ in emptore: vt. l. j. s. de
peri. & cōmu. rei. ven. Sol. aliud est in emptiōe,
aliud in locatione, et in cōtractu emphyteutico.
2 Ratio †: qa in cōtractu emptiōis, venditor obliga
d tur ad rem.[d] & sic ad speciē certam: vt ad officiū
aliquod. s. ad traditionem, quod officiū est momētaneū. Vnde solutione eius, quod debetur. liberatur. & perēpta illa certa specie, liberatur: quia
3 ad ipsam certā speciem tenebat. Sed ille † qui locat, vel dat ī emphyteusim, nō tenet ad certā speciem, sed tenet ad patientiā, ut patiatur colonū:
vel emphyteuticarium vti frui: vt. l. ex cōducto. ī
prin. ff. loc. quę patientia cū habeat tractum: nec
sit certa, & limitata: nō potest postea prestari, q̄ndo res est perempta: & ideo nō potest peti pēsio
Ista sit vna ratio. vel aliter dic, p. l. pignus. de pi.
act. res perit ei, cui⁹ est, sed in cōtractu locatiōis,
& emphyteutico, res eius remanet, & remanet
etiā post cōtractū perfectū: ideo ei perit. ¶ Secūdò opp. & videtur. q quando perit pars rei, debeat fieri diminutio mercedis: vt. l. licet. s. ti. j. So.
4 aliud est in locatiōe, aliud est ī emphyteusi. † Ratio: qnia emphyteusis datur sub quadā pensione
modica, quę percipitur magis ad ostēdendū recognitionē dominij, q̄ recompensationem fructuū, qui percipiunt: meritò licet pereat pars rei,
non tamē fit diminutio mercedis: qa semp remanēt fructus sufficientes ad pensionem, seu canonem, quę annuatim præstant: quod non cōtingit,
5 in locatione & cōductione. ¶ † Quero in quo dif
e fert[e] iste cōtractus, à contractu emptionis, & venditionis, & locatiōis, & cōductionis? Rñ. vt colligit ex secūda & tertia gl. quas no. Inter alias habes vnā differētiā. quā multū notaui vobis ī quadā disputatiōe, quā feci: dicit hic, q in emptione
& vēditione, soluitur pretiū ab initio: hic autem
soluitur canon annuatim. & vide gl. ¶ Et per hoc
ego dicebā, qñ quis emit à cōmuni Perusij fruct⁹
reditus, & prouētus Clusij, ,p certis annis, & ,p
certo pretio soluēdo annuatim pro rata: vtrū debeat fieri diminutio pretij propter sterilitatē: sicut ī locatiōe, & cōductiōe: an verò nō debeat fieri sicut in emptiōe & venditione? dic vt dixi ī qō.
illa, quę incipit publican⁹. Et inter alia, q̄ ibi dico, nō curo, vtrū dicat rē vendidit: aut dicat locauit. Sed dico inspiciendū, vtrū sit venditio seu locatio. Inter alia est: vtrū p̄statio sit annua, vel nō:
quod est vnū de hic, ,pter quę discernitur: vtrū
6 sit emptio, vel locatio. ¶ Quero, vtrū † cōtract⁹[f]
f emphyteuticus, debeat fieri in scriptis[g]: dicūt q-
g dam q sic, p tex. in ver. in quo cūcta. & hoc videtur tenere gl. ista, quam modò legi. Alia gl. super
verbo scriptura: uidetur dicere aliter, q licet permittatur, q fiat in scriptis: nō tamen prohibet, qn
possit fieri sine scriptis. & istud approbat cōsue
7 tudo. ¶ † Quero, in quo differt iste cōtractus à cō
h tractu liuelli[h]? Dicunt quidā. quod emphyteusis dat perpetuò: vel usq; ad certas generationes.
liuellus dat usq; ad. xxx. annos. de hoc contractu
liuelli tangit ī gl. s. de sacrosan. eccle. aut. ingressi.
& l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infec.
¶ Breuiter puto q nulla sit differētia īter emphyteusim & liuellum. Item uidetur tex. x. col. quali
8 ter feudum poterat alienari. c. j. ¶ † Quero, quid
i differt iste contractus à cōtractu precarij[i]. Quidā
canonistę ponunt inter hęc aliquas differētias, ut
extra de precarijs. c. j. Breuiter secūdū nos p̄cariū
differt absq; dubio: qa ī cōtractu p̄carij nō iterue
nit pretium, & pōt dñs reuocare, qñ uult: sed in
quibusdam

feusis à contractu emptiōis, & vēditiōis, & locatiōis. vide Are. cōs. cxj. vbi ponit, an liceat arguere ab emphyteusi, ad locationem, & lōgū tempus.

POMATES.

f ¶ Vtrū cōtract⁹. vide Barb. cōs. xiiij. co. xij. vo. ij. et Ro. cōsi. ciij. & Alex. cxij. ī fi. in. j. vo. et cxxxvj. col. iiij. e. vo. & vj. vol. ij. et l. co. ij. vo. v. Ang. Are. ī. §. adeò. insti. loca. & Bar. sibi cōtrari⁹ ī. l. iurisgentiū. §. qnimo. ī vlti. col. ff. de pactis. & Sozi. cōs. clxix. col: penul.

g ¶ In scriptis. & q reqrat scriptura tenuit Io. and. ī. c. potuit. de loca. & idē Bal. hic, & gl. ī l. cōtrahit. de pig. & in. l. pactū q bona fide. C. de pac. Spe. cōtra ī tit. de loc. §. nūc aliqua. ver. v. q̄ro, p gl. in §. adeò. insti. loca. do. Ant. in. d. c. & doc. tenent opin. Bar. hic.

ADDE q non reqrat scriptura Alex. cōsi. xxvij. iiij. li. And. sicu. cōsi. xiij. in quo autē differat liuell⁹ ab emphyteusi: vide ang. cōs. clxxxiiij.

h ¶ Cōtractu liuelli. vide Bald. ī. d. §. si de vectigali. et Bal. s. in ru. Et qd si dico vēdo tibi dñium talis rei, dicit Bal. hic. ī. ij. co. q nō est emphyteusis: sed cōtract⁹ superficiarius.

i ¶ Cōtractu p̄carij. Vide Bart. in. l. si finita. §. si de vectigalib⁹. ff. de dā. infe. & Bal. s. e. ti. in rub. vide Bal. ī l. liberti libertęq; in vlti. colum. j. de ope. liber.

a ¶ Sufficientes fructus. Abbas sicu. in.d.c.potuit.dicit, q non putat hanc limitationem esse veram inter emphiteutam & colonum. vide Spec. de loc.§.nunc aliqua.versi.licet hic. Secūdū Innoc.est differentia, vt patet ex not.per Bar.§.ea.l.in princ.& in.ij.oppo.

ADDE.quando per diminutionē rei emphit. sit fienda remissio, And. Sicu.cōsi.lxiij.ij.li. Ale.cōs.cxij.j.lib. & vnū verbū per Pe. de Anc.cōs.l.

b ¶ Augeatur pensio. An ꝑpter augmentū rei emphiteuticæ augeatur pensio. Bald. in.l. ea.j.de alluuio. Faciunt no. per glo. & Bal.in.l. si merces.§.vis maior.ff. loca. per do.in.c. potuit extra de loca.&.ibi Innoc.in xxxij.col.

c ¶ Qua actione. Idem tenet Bar.in l.j.de publi. iudi. Sed contrariū tenet.in.l.j.de cōdi. ex leg. Et q sit cōtractus innominatꝰ emphiteusis vēditio tenet Bal.in l.fi.§. qñ liceat ab em.disce.& ī rub. §.de rerū pmu. cōtrariū tenet Bart. in.l.iurisgentiū.§. qnimo.de pact.vide innoc.in.c.potuit. extra de loc. xxxiij.col.

d ¶ Laborari. Abbas Siculus ī.c.potuit.de loca.refert do. Car.consuluisse contrarium Paduæ.& idem collegium Paduanū per istum text. & istam opin. putat veriorem: nisi fundus esset totus captus ab hostibꝰ. Nec esset spes recuperationis:et ita procedat communis opinio Legistarum hic.et uide de Bal.hic in.ij.colum. & uide Bart. in.l.cum plures. ī princip.ff. locati. & in.l.interdū. §. qui ex naufragio ff.de acquir. poss.

quibusdam partibus de consuetudine possessiones emphiteuticæ diuersis noībus nūcupanť. Quidā appellant eā precariā: quidā appellant eā liuellum: quidam appellant eā ad firmā: quidā eā appellant pensionē: non tamen curo: quomodocūque nuncupeť, emphiteusis est. ¶ Quero, dicitur hic si fuerit facta diminutio. † qñ dicať diminutio 9 magna: ita q fiat diminutio mercedis? dicūt qdā, si perijt vltra dimidiā rei. Gl. nostrę dicūt bñ, indistincte: q si aliquid remanet, debet pręstari tota pēsio. Ego intelligo illud, si tātū remanet, ex quo a ꝑcipiuntur sufficiētes fructꝰ ad pensionē. ¶ Quę 10 ro, qd econuerso, si res augeatur: an augeatur pen b sio? b gloss. distinguit. Aut fit augmentum latens, aut fit augmentum patēs: q nō placet. Imò puto, q omne augmentū indistinctè ꝑtineat ad ipsum ēphiteutā.j.de allu.& pallu.l.iij.& ar.huius leg.ꝑ locū à cōtrarijs: vt q iuris ē in diminutione: idē in 11 augmēto. ¶ † Quero, qua actione c agať ex isto con c tractu. dicūt qdā cōdictione ex leg. ista. Alij dicūt vt Pe.& Cy. sequēdo eū q hic agiť actione pscri. verbis. Quod apparet: qa hac leg. non indistinctè inducit obligatio noua: sed illa, q erat in nouam speciē reduciť. Præterea: dicūt ipsi, q qñ lex īducit obligationē nouā habendo respectū ad principia leg.xij.tabula.agiť psc.ver. Ita loqtur ī materia cōtractuū innominatorū: hoc nō placet. Per hoc Pe.et vltramō. cōtradicūt sibimet. Nā ipsi dicūt, q actio pscriptis verbis, nūq̄ oriť, nisi ex contractibus innominatis. sed secūdū eos hic est cōtractus innominatus.s.cōtractus emphiteuticꝰ, et ex eo oriť actio psc. verbis, q nō est dicendū. Dicendum est ergo q oritur condictio ex leg. ista. Nec ob. q dicunt, q nō inducit obligatio: imò inducitur obligatio noua. Nā de iure antiquo, posito, q nō esset locatio, neq; cōductio: sicut nō erat in veritate, nō oriebať actio, neq; obligatio efficax ex illo contractu, nisi rei interuentu vestiretur: & vestire hūc contractū pfectè erat difficile: qm̄ incertum erat, ex parte dñi, q̄to tpe debet pati emphiteutā: & ex parte emphiteutę, erat incertū q̄tam pensionē soluere deberet. Ad illud, q ipse dicit, quando lex noua inducit obligationem per respectū ad legem.xij.tabularum. Dico, q hoc falsum ē: vt dicā tibi in.l.j.de cōdi.ex leg.&c. ¶ Que 12 ro, † quid si res non perijt: sed est in loco, in quo ꝑpter guerrā nō pōt laborari: d vtrum debeat solui pensio? Iac.de Are.determinat, q nō: sicut si ī totū esset damnificata.ar.l.interdum.§.j.ff.de acqui.poss.&.l.cū vnꝰ.§. vlti.de bo.autho.iu.poss. Et hic refert Cy. Azo. q tenemēti perpetuò etc.

SVMMARIVM.

1 Emphiteuta cessans in solutione, quando cadat in cōmissū?
2 Cessans in solutione canonis, cadit ab emphiteusi domino uolente, & non ipso iure.
3 Dominus quando possit emphiteutam expellere propria authoritate.
4 Dominus rei emphyteuticariæ possidet ciuiliter.
5 Libellus an requiratur, quādo dominus uult expellere emphyteutam officio iudicis? remißiuè.
6 Pactum, quòd dominus non poßit emphyteutam, etiam non soluentem expellere, an ualeat?
7 Pactum contra naturam contractus, facit contractum nullum: secus si fiat contra accidentalia, uel naturalia contractus.
8 Dominus qñ sibi præiudicet recipiendo pensionē omnium annorum ab emphyteuta, termino elapso?
9 Emphyteuta ne, an dominus debeat probare solutionem, uel non solutionem?
10 Negatiuam quis debet probare? remißiuè.
11 Emphyteuta promisit pœnam, si non soluerit pensionem, an poterit expelli?
12 Prouisione hominis speciali inducta, quòd non receditur à prouisione legis communi: secus in speciali.
13 Stipulatio, uel pœna non nouatur per præcedentē conuentionem, qñ præcedit contractus à iure ciuili.
14 Pœna ubi est promissa per emphyteutam, an eo cessante in solutione, poterit pœna, & expelli?
15 Clausula toties quoties &c. operatur, quòd pœna plusquā semel peti poßit.
16 Domino qualiter succurratur, si primus emphyteuta facit alium emphyteutam? remißiuè.
17 Hæredi ignoranti, qui non soluit, quomodo succurratur.

Adde.l.ex cōducto.& quod ibi Barto.loca. Quid de hac quęstione, Tertius præscripsit contra emphiteutam: tandem dominus agit rei vendi. directa pro recuperatione emphiteuta agit cōtra dominū, & uult eā recuperare, quęriť an possit? Ego reperio quòd Bald. in simili in feudo loquendo ponit opi.in.c.j.§.j. &.c.fi.de prohib.feu. alie.per Fede.determinat tamen q non possit. Facit ad nota.in.l.ij.de excep.rei iud.

ADDE primæ parti, quod consuluit Rom. cons.ccccxxxij. & an cum presbytero obijcitur, quod non sit dominus rei emphiteuticę, sufficiat probare per libros censuales ecclesiæ: & sit deferendum iuramentum in supplementum probationis? Rom. q sic, eius consil.cxxvij.

e POMATES. ¶ In emphiteuticarijs. Ad istā leg. vide vnū verbū Barb.consi.suo.lj.col.ccij.cum duabus seq.vol.j. & cons.lxiij.colū.lxx. & seq.e.vo. Adde et Ale.cōsi.lxxj.co.iij.ad fi.vo.j.& Barb.l.co.l.vo.j.& Al.xl.vo.ij.&.clxxj.co.j.vo.ij.&.ix.vo.iij. vbi ponit, an vasallꝰ q debet certam pēsionem pro feudo, cadat à iure suo, si illam nō soluat.&.xliij. vo.iij. vbi ponit, ad quę spectent melioramēta facta ī re emphiteutica, si nito iure emphyteutico.& ibi etiā ponit qd ī vasallo. &.ciij. aliās.cv. col.v.vol.iij. vbi ponit, an emphyteuta, vel simplex conductor possint expelli, si cessauerint in vnó numo, vel vtatur malè.& ibi ponit exēplū quando dicatur malè vti.in.vj.col.

f ¶ Opp.§.de sac.san.eccle.& de materia. vide p doc.in.c.fin.de cau.pos. Plenius in.c.peruenit.de cēsi.& vide gl.hic, vtrū propter cessationē solutiōis, pēsionis ecclesię, res erat ī cōmissum.no. Spe.ī tit.de loc.§.fi. versi.vj. vtrū aūt ipsa regula, si nō soluat canonē, cadat à iure suo sit vera? vide gl.q sic ī auť. q rē.§.de sac.san. ec. & Bal. in.l. placet. c.ti. ¶ Adde an canone soluto, ēphyteuta possit expelli: Pau.de ca.cōsi. cxxxv. et. ccxv. Pet.de anch.cōsil. xliij. Abb.cōsi.iij. ij.lib.in.vj.q. Ro. cōsi.cxij. Bal.cōsi. xxj.&. ccclxxvj. et an, si ecclesia nō soluit res, incidat in cōmissum? vide Bald. q sic: cōsil. ccxxiiij.inci. Reuerēdissime pater &.ccccvj.iiij.li.an res reuertať ad ecclesiam cū melioramētis? An aūt si elapso triennio, dñs recipiat pēsionē sibi pręiudicet. Alex.cōs.cv.iij.li. & cōsi.xiiij.ij.lib. vbi etiā, an platus possit recipere in pręiudiciū ecclesię? p Abb.cōsi.lxvij. ij.li. Et qs debeat probare, q soluit, vel nō soluit vide Bal.cōs.cxliij.ij.li. & qualiter succurrať, qñ emphyte. facit aliū emphyteutā. vide Ro. cōsi.cccxj. et an ignorās hęres restituatur? vide Abb.cōsil.lxxiiij.

e **IN emphyteutica.** e Diuidiť in duas partes principales. In prima parte prouidet dño. In secunda emphyteutę. Secūda ibi, ne autē. Item iterum prima subdiuidiť. Nā primò statuit pactiones appositas, in hoc contractu esse validas. Secūdò statuit per cessationem triennij omissam, rē redire ad dominum. Tertiò remouet tres obiectiones, quę possent fieri per emphyteutam. Secunda ibi, sinautem nihil. Tertia ibi, nulla. Et hęc sufficiant pro summario. ¶ Ad euidentiā huius legis pręmitte primò, qd velit dicere apocha publicarū functionū. dic, vt dicit glo. sup verbo pēsio.

f ¶ Oppo.§.de sac.san.eccle. f auť. qui rē. vbi suffi-
g cit cursus biennij. Sol. dicit glo. g In emphyteuta
1 † ecclesię, requiriť bienniū: vt in cōtrario emphyteuta priuati trienniū: vt hic. Idē in colono priuati, q in emphyteuta ecclesię, vt.ff.loca.l.quero.§. inter. Contra illud dictū gl. op.& videť q colonus statim, q non soluit pensionē possit expelli: vt.l.ędē.§.tit.j. Sol. Aut loquimur in emphyteuta: & distingue emphyteutam ecclesię ab emphyteuta priuati: vt dictū est. Aut loqmur ī simplici colono: & distingue, aut fuit actū de eo, nō expellendo: & intelligiť, nisi cessauerit in solutiōe pꝫ tēpus statutū: vt.l.quero.§.iter locatorē. aut nō fuit
h actū, & potest expelli incōtinēti, cū cessat solue-
i re: h vt.l.ędē.§.titū.j. ¶ Venio ad qō. & attēde i an

g POMATES. ¶ Dicit gl. intellige, & nouiter istud biennium, siue triennium, qualiter accipitur. in.l. diuortio.§.quod ī anno.ff.solu.matri.& maximè per Bald.in.l.fi.dum refert ad possessionē nostrarū partiū.& Alex. ibi in fi.pe.col.in versi.nō omitto.& generaliter ibi per alios docto.& fortassis istud in practica obtineretur, q credo nunquā fuisse ita practicatum.

h POMATES. ¶ Cessat soluere. vide do. Frāc. de crema. in notabili suo.lvj.& aliquid per Alex.cōsi.v.col.ij.vol.v.& cōsil.xj.col.fi.co. vol.& Bar.cōsi.xv.& seq.vo.j. Ro.cōsi.ccxij.& Alex.vj.col.pe.& fin. volu.iij. vbi ponit, an vltra voluntatē domini declarantis requirať sententia? & an quando dominus declarat, requiratur citatio?

i POMATES. ¶ Et attēde. vide Alex.cōsi.xliij.in.iij.vol.adde & quid iuris sit in vasallo, vel emphyteuta alienante irrequisito: vide Bal.cōsi.ix.colū.ij.in prima parte.& maximè quando alienatio facta esset sub conditione, sed deuētum fuit ad traditionem puram. Et vide ad hęc Alex.cōsi.clxxij.vol.ij. vbi dicit, q etiā alienās irrequisito dño, non priuať iure suo, nisi domino uolēte: & ibi dicit, q ubicūq; dicimus re ad

dominum reuerti ipſo iure, propter aliquid debet intelligi ipſo volente: vide etiam ipſum conſil. ciiij. vol. iij. vbi ponit de alienante, & nõ ſoluente canonem.

a ¶ Suã authoritate: vide Inno. in. c. fi. de præſcrip. in. iij. col. & in. c. fin. ſuper gloſſa. extra eodem. Sed nunquid de facto poſsit expelli emphiteuta de poſſeſsione? dic quòd non niſi culpa eſſet liquida: & nihil in delictum allegaretur: Ita refert Bal. ſequen. Specu. in c. j. §. ad hęc. de pace iura. firm. & vide ſecũdum eum quod notat Bart. in. l. iij. de pigno. & notat hic Bald.

b ¶ Valeat tale pactum. Adde. l. fundus. & ibi Bart. de fund. patri. lib. xj. & Bal. hic. in. j. co. & glo. eſt not. hic iuncto tex.

c ¶ Elapſo termino. Adde Bartol. Bald. & Imo. in. l. ab oĩbus. §. duobus. de legat. j. & ibi hęc intelligũt, quando hæc penſio accipiatur ſtrictè: aliâs ſecus: & quod notat Bald. hic in. iij. colum. quia communiter aliter dixi ꝑ Imolam ĩ. c. potuit. de locato.

d ¶ Promiſit pœnã. vide Barto. in. l. cũ pater. §. liberti. de lega. ij. Sed an poſſit penſio, & pœna, hic peti? vide hic Bartol. in. iiij. columna & facit ad quæſtio Bald. in. c. j. in principio qualiter dominus poſſeſſ. priuetur. feu. emphiteuta promiſit domino nomine cẽſus duos denarios ſub pœna cẽtum librarum: vtrum teneat talis pœna, uel uideatur adiecta in fraudem vſurarum: & tenet quod valeat: quia videatur adiecta loco expulſiouis. Et ſic facit per hic not. Sed quid ſi dixerit, ſi non ſoluam, uel ſimplum uel duplum, vel triplum, quando per nomina multiplicatiua, iſtud non petitur nomine pœnæ: ſed vt augmentum: vt. l. pecuniæ fructus. ff. de vſuris. ſi res digna erat tanta mercede: & adde quæ dixi. j. de pactis pigno. l. iij. & quid iuris, ſi dominus veniat contra pacta, an teneatur ad ſimilem pœnam? in. l. ſi de meis. in princip. ſ. de arbit. Et ex oppoſito quando per ſpecialem prouiſionem tollatur prouiſio, vide omnino Barto. in. l. ſi cum dotem. in prin. ſoluto matrimo. ad de tex. Dy. & Bar. in. l. & habet. §. cũ quis. ff. de preca. per Bart. in. l. j. §. vnde queritur. de publi. & Bald. in. l. certi. in fine. ſ. loca. plenè hic per eum. & in. l. vbi adhuc. in. vij. col. j. de iure dotium. & in. l. fina. j. de repudi. hęredita. Sed an dominus rem emphyteuticam poſsit legare? & emphyteutę vel vſufructuario pręiudicare? videtur ꝙ ſic: vt in. c. j. §. ad hæc. de pace iura. fir. Contrariũ hic tenet Bal. & ibi eſt ſpeciale in feudo. & vide per Bar. in l. j. §. penulti. ff. de ſuperficieb⁹. &c.

¶ Adde, an quando pœna eſt appoſita in contractu, poſsit nihilomin⁹ expelli emphiteuta, ſi velit ſoluere pœnam? Alexan. cõſi. cxxxij. iiij. li.

e ¶ Et Dyn. in. c. & not. pro canoniſtis poteſt agi hypothecaria: qa ꝓ eo eſt hypotheca ta res emphyteutica. Bald. in aut. ſi quis. in. v. colum. j. de rei vẽdica. & in. c. domino guerram. in titulo hic finitur lex, & incipiunt conſuetudines regni. & ĩ. l. j. ſ. communia vtriuſq; iud. uide Bal. in lege ſenatus. §. Marcellus. ibi per Imo. de leg. j. dixi in. l. ſi quis domũ. ff. loca.

f ¶ Cum dubitabatur. Ad hanc. l. & ad oĩa iura, in quibus alienans cadit à iure ſuo. Adde text. in capi. j. de cõtrouer. inter domi. & emphyteu. ſecundũ Bald. ibi & ꝙ hæc iura debẽt intelligi, ĩ ſciẽte. ſecus in ignorante rei qualitatem. Similis diſtinctio fit in. l. fin. de leg. ij. Bal. & iſtud facit, quod ſtatim ſcribam, de hęredibus alienantibus, ꝙ tene menti Ad quod etiam optimè facit, qđ not. Bartol. hic in fi. leg. poſt glo. Et qđ ſi alienat mulier, an cadat à iure ſuo. Bald. ꝙ nõ: in. l. ij. in. j. colũ. de epiſcopa. audien. Sed pone, ꝙ hæres emphyteutæ ignoranter uendit fundum emphyteuticum: dic quòd non cadit à iure ſuo. unde dominus reuocare uolens, haberet probare ſcientiam, ſecundum Bar. per iſtum tex. in. c. ſi uaſallus fundi. ſi de feud. fue. controuer. Adde quod dixi. ſ.

2 tecq̃ intrem gl. vtrum canone† non ſoluto, res re-
uertatur ad dominũ ipſo iure: certè non niſi do-
minus hoc voluerit: ita dicit hic text. ibi volenti
licere ei: &c. et ibi: ſi dñs voluerit repellendo etc.
Hoc videtur velle gl. parua: quia ſi tu vendicares
fundum ab aliquo, tãq̃ emphiteuta, vel aliâs vel
les probare ad te fundum pertinere, iure emphi
teutico: non poteſt tibi tertius opponere de ca-
none nõ ſoluto: qa per hoc à tuo iure non cadis,
niſi domino volente, oportet ergo, ꝙ de domini
volũtate cõſtaret. ¶ Hoc pręmiſſo intro gloſſ. &
3 quæro, vtrum dominus† poſſet expellere emphi
a teutam ſua authoritate?[a] gloſſ. dicit ꝙ ſic: ſed me-
lius erit, ſi fiat authoritate iudicis. Pet. de hoc di-
ſtinguit: aut conſtat, ꝙ ſit emphiteuta, aut nõ. &c.
Mihi videtur, ꝙ iſta ſit veritas: aut domin⁹ vult
emphiteutã expellere de poſſeſsione, ipſo cõtra
dicente, & exire nolente: tunc enim expellere nõ
poteſt: vt. l. non eſt ſingulis. ff. de regulis iuris. Si
verò non vult expellere, ſed ipſe vult ingredi, &
turbare illum emphiteutam in poſſeſsione ſua:
non dico totaliter expellere, tunc poteſt. Probo
4 certũ eſt, †ꝙ dominus poſsidet ciuiliter: ut. l. ma
lè. & ibi no. j. de pręſc. xxx. anno. & l. iij. §. ex cõ
trario. et quod ibi no. de acquirenda poſſeſſio. er
go ratione ſuæ ciuilis poſſeſſionis, poteſt ĩgredi
poſſeſsionem. Itẽ põt emphiteutam turbare: nã
emphiteuta poſsidet vitioſe ab eo: ergo &c. vt. l.
j. in fine. ff. vti poſſid. ¶ Quæro ſecũdò, dicit̃ hic
in gl. ſed melius facit, ſi per officiũ iudicis: vtrum
5 †quando vult eum repellere per officium iudi-
cis, requiratur libellus? Glo. hic videtur dicere ꝙ
ſic ibi, per libellum &c. Sed ego iſtũ paſſum mul
tũ bene & perfectè examinaui ĩ. l. creditores. j. de
pign. dic vt ibi. & dixi in. l. j. §. neceſſario. ff. ſi mu.
6 vẽ. no. in poſſeſ. mit. ¶ Quæro tertiò, quid ſi do-
nus fecit pactum, vt non liceat emphiteutam ex
b pellere, etiam ſi nõ ſoluat: an valeat tale pactum?
[b]tex. hic, videtur dicere ꝙ ſic. In contrariũ facit,
ff. de preca. lege, cum precario. Et ideo quidã di-
ſtinguũt. aut fuit appoſitum pactum de nõ expel
lendo, vſq; ad certum tempus: & valet. Aut ꝑpe-
tuò: & tunc ſecus. Tu dic ſecundum verã opinio
7 nem: pactum† quod eſt contra ſubſtantiã, aliâs na
turam contractus, facit contractum ipſo iure nul
lum: vt dicta. l. cũ precario. ſicut ſi aliquis faceret
pactum, ꝙ eſſet venditio ſine precio: vt inſtit. de
contrah. emp. §. precium. & ſ. de contrahen. emp.
l. ſi donationis. Sed ſi pactum fiat contra acciden
talia contractus, vel contra naturalia: tunc valet:
vt. l. paciſci. ff. de pactis. & l. pacta cõuenta. ff. de
cõtrahen. emptio. ¶ Modò ad propoſitũ, ſi qui-
dem fiat pactum, quod non teneret̃ ad ſoluendũ
canonem, non valet. quia eſſet contra ſubſtantia
lia contractus: ſi verò fiat pactum, ꝙ licet non ſol-
uat non poſsit expelli: ſed poſſet aliâs cogi: iſtud
pactum eſt contra naturalia contractus: & ideo
valet: & ita debes intelligere hanc materiam.
c ¶ Quæro, quid ſi elapſo termino[c] dominus reci-
8 piat penſionem omnium annorum, † quibus eſt
ceſſatum: an poſtea poterit deijci? gl. dicit, ꝙ nõ.
ff. de. l. commiſſo, l. poſt diem. & ſ. de pactis inter
empto. l. commiſſoriæ. Tu dic ſecundum Iac. de
are. & bene. Aut quis priò expellit, et poſtea vult
petere penſionem, & poteſt: vt in authenti. q rẽ.
de ſacroſanc. eccl. Aut primò percepit penſionẽ,
& poſtea vult expellere: tunc aut percepit pẽſio
nem temporis pręteriti tantum: & adhuc poteſt
eũ expellere: vt. ff. loca. l. colonus. Aut recepit pẽ-
ſionem etiam temporis futuri: & nõ poteſt eũ ex
pellere: niſi fuerit ꝓteſtat⁹: ita debet intelligi hęc
9 glo. ¶ Quęro quis† probabit, vel emphyteuta ſe
ſoluiſſe: vel dominus eum non ſoluiſſe? gloſſ. di-
cit quòd emphyteuta. argumẽ. ſ. de probatio. l. j.
quod faciet per teſtes, vel per inſtrumẽta: vel per
confeſsionẽ ſcilicet partis aduerſę. vel quod ſol-
uerit trib⁹ annis cõtinuis vltimis. quod nõ. quia
10 verũ dicit. hoc† tamen videtur facere contra di-
ctum Innocen. extra de accuſa. c. ſuper his. vbi ſi
ego dico te periurum. quia iuraſti ſoluere titio cẽ
tum, & nõ ſoluiſti. Ego debeo probare iſtã nega-
tiuam te nõ ſoluiſſe. Sol. illud dictum Innocen.
eſt verum, quãdo ille, qui aliquam negatiuam in
ducit ad probandam ſuam intentionem. Nõ erat
ille cui erat debitum: & ideo ſi alius: q̃ dominus:
cui debetur penſio diceret emphyteutã non ſol-
uiſſe: ipſe deberet hoc probare, per no. in. d. c. ſu
per his. Et hũc paſſum bñ examinaui. in. l. hoc iu
11 re. de verbo. obligatio. ¶ Quęro†, quid ſi emphy
d teuta promiſit pœnam[d], ſi non ſoluerit penſio-
nem: an poterit deijci? & videt̃ ꝙ nõ: quia ꝑ pœ-
nam conuentionalem dominus renũciauit pro-
uiſioni leg. argumẽ. in lege fina. de pact. conuen.
glo. determinat cõtra: ne quod fauore eius eſt in
12 troductum &c. ¶ Ad† legem fi. de pac. conuẽ. re-
ſpõdet notabiliter: ꝙ per ſpecialem prouiſionẽ
receditur à prouiſione leg. q̃ eſt ĩtroducta in pri-
uilegium de iure ſpeciali. ſecus ſi prouiſio eſſet
de iure cõi. ¶ Nota iſtam ſolutionem valde: licet
de hoc hic docto. faciant diſtinctionem: & vide
gloſſ. tuam notabilem, & determinationem hui⁹
13 gloſ. cõtra eos: qui dicunt: ꝙ† tunc pœnalis ſtipu-
latio nouatur ꝑ prædictã conuentionẽ, quando
pręcedit contractus iure ciuili inductus. Hoc eſt
falſum. Nã contractus emphyteuticus eſt contra
ctus à iure ciuili inductus: vt. ſ. l. proxi. & tamen
per cõuentionem pœnalẽ non nouatur: vt hic vi
detis. Dixi plenè in. l. ita ſtipulatus. in vltima par
14 te de verbo. obliga. ¶ Quęro, †quando promiſſa
eſt pœna, vtrũ vtrunq; poſsit fieri? & pœna peti
& reijci? glo. dicit: ꝙ nõ, niſi ſit dictũ, rato manẽte
pacto. & benè dicit. Itẽ ſi eſt dictũ, rato† manente
15 pacto: pœna non poſſet peti: niſi ſemel, niſi eſſet
appoſita illa clauſula, quod toties committat̃ pœ
na, quoties fuerit contra factũ: vt. l. ſi duo. §. j. ff.
16 de arbi. ¶ Querit gloſſ. †quid ſi emphyteuta fa-
cit alium emphyteutã, qualiter domino ſuccur-
retur contra ſecundũ emphyteutam? dic, vt in gl.
17 ¶ †In vltima gl. huius leg. formatur vna quęſtio
notabilis valde: qđ ſi ei, qui debebat ſoluere pen
ſioné, ſuccedit hęres ignarus, & ꝓpter ignorãtiã
nõ ſoluit. Gl. dicit, & bene, ꝙ reſtituitur hęres ex
æquitate. Idẽ tenet Dy. & gl. in. l. cũ fili⁹. §. in hac.
e ff. de verb. obli. & Dy. in. c.[e] is qui in ius. de regu.
iuris. dic vt ibi &c.

SVMMARIUM.

1 *Emphyteuta, an poterit donare domino irrequiſito.*

f CVm dubitabatur[f].
Iſta lex tractat de alienatione rei em-
phyteuticę. breuiter. h. d. Emphyteu-
1 ta põt vẽdere dño irreqſito, †ſi hoc eſt actũ, alˀs de
bet eũ reqrere, & ꝑ duos mẽſes expectare alˀs po-
terit alienare qnquageſimã pretij, ſoluẽdo dño
hoc dicit. Nos habemus videre in hac leg. duas
vel tres. q. ¶ Dicit̃ hic in tex. non liceat alijs ven-
dere. ¶ Quęro, vtrum emphyteutę liceat aliqd

a Aliquid donare. Adde tex.in.c.j.§.donare.& quod ibi glo.no.qualiter olim feudum alienari poterat. q emphiteusis ecclesiæ pôt donare saluo iure ecclesiæ. Adde quod Bal.in tit.de pa.cõstan.in verbo libellariæ. dicit, quòd libellariæ,& emphiteusis ecclesiarum possunt per emphiteutam legari,& donari saluo iure ecclesiæ:vt no.Innoc.in.c.potuit.de loca. Sed ipse refert quòd Bal.cõsuluit contrarium b per casum in.l. vniuersas. licet ibi loquatur quãdo respectu proprietatis,nõ utilis.dominij, cõtractus ĩ fraudem celebraẽ: & sic non obstat. & facit.j.de hęre. instit.l. hæreditatesvel legata.ĩ ver. Annonæ ciuiles. Bal.& uide Bald. ĩ auẽ.quas actiões. in.ix.col. de sacro sanc.ecc.& p Bal. & Ang.in.d.l.vni c uersas.Bal.hic.facit quod not.Bar. in.l.j.in.iiij. colũ. C.de his, quæ pe. no.& Bal.et Imo. in.d.l.si domus.§. fi.de leg.j.Et de q̃ stione Bart. hic vide per Spec.in ti. de loca.§.fin.ver. cui Bal.in authen. quas actiones. Io. and.& doct. in.d. c.potuit.Bar.in.l.j. de feudis patrim. lib.xj. Sed an plures emphiteutæ possint inter se di uidere irrequisito dño? vide Bart. in l.q Romæ. §. duo fratres. in.x. q.de d verb.obli. & in.l. & ideo. de condi. furt. Et unum no. quod Azo.ĩ summa.hic in uersicu. sed quæri potest. tenet, q secundus ẽphiteuta si velit vẽdere ius suũ, debet reqrere cõsensum prioris, nõ secũdi argu.l. Lucio fi.de aqua quot.et ęsti.et ĩ.l. si ita. de vsucap. & uide q no.Bal.in.§.insup de prohi.feu.alie.p.Fed.Facit q no.gl.& Bar.& Bal. in.l.ij.s.e.ĩ gl.magna.quod no.glo.hic in terminis. Et quæ differentia sit inter fructum & seruitium. Vide Bal.de pa.constantiæ.in verbo. pro solo fructu & an.quicunq; non soluens in tempore à iure statuto cadat à dominio rei. uide Bart.ibi. Et adde no.per Bar.in.l.j.de publi.

ADDE an emphiteuta possit donare, uel legare? Bald. consi. ccclx.libro.j.vbi dicit hanc.q.habuisse cum Bar.& Ab.consi.lxxiiij.& an possit dare in dotem, vide Bal.consi.cccxxij.ij. lib.& an possit? idem Bald consi.cccclxlvj.ij.lib.& consi.xxxix.iiij.lib.

b POMATES. ¶ Donare aliqd irrequisito dño. vide Ale.con.ix. col.ij.& iiij.ij.vol.Panor.consi.lxxiiij.in.ij.dubio.vol.j.An aũt ista lex. inquãtũ loquitur de quinquagesima cõprehendat ecclesiam? vide Fulg. consi.vj.& Alex.cxxiij.volu.v.ubi ponit, an possit cõsuetudine induci quod aliud soluatur, loco istius quinquagesimæ. & uide quæ posuit in l.si dominus.§.fi.ff.de leg.j. & Are.cõs.xxxv.col.ij.& xlj.& Ale.clxiiij. uo.ij.vbi ponit, an possit locari emphi.vel utile dñium ad longũ tẽpus irrequisito dño:& an teneatur ad quĩquagesimã soluendã.&.clxxij.vo. ij.vbi ponit, an possit in dotẽ dari, vel obligari?& etiam ponit qualiter ĩ telligaẽ pactũ, q emphyteuta possit alienare.&.clxxxvj.col.iij. e.vol. vbi ponit an possint vẽdere, vel donare,& an talia faciẽdo videaẽ malè versari,& an si malè verseẽ cadat à iure suo. Et vide q̃ posui hic ad glos. &.cviij.vol.ij.vbi ponit, an emphyteuta & similes possint locare?& ad q tẽpus,& q̃ñ est dictũ per emphyteutam, q intendit trãsferre per locationẽ, quã fecerat ad longũ tẽp⁹, vtile dñiũ.&.xvij. in.iiij.dubio, vol. v.vbi põit, an possit donare, & seq. e.volu.vbi ponit an vasallus possit imponere seruitutẽ. & an possit cõcedere ius percipiendi de fructibus feudi irreqsito dño,& in prę iudiciũ filiorũ. & Soz.cxxv.co.iiij. vbi ponit, an possit in dotem dariẽ.

donare[a] irrequisito domino?[b] glo.hic dicit, q sic allegat.j.de fun.pa.l.j.de præd.decur.l.fi. Sed in dicta.l.j.no.cõtra.& hoc puto verũ,& verisimũ p tex.qui hic loquutur de alienatione, vel trãslatione in alium generaliter. Et per hoc ego rñdeo ad.d.l.j.de fun.pat.qa vt doc.dicunt, ratio quare emphiteuta non potest in alium transferre dño irrequisito est hæc: quia contra illum alium domi nus nullam habet actionem: qa ille in nullo ẽ sibi obligatus: sed haberet dominus necesse agere rei vendicatione:& pbare de iure suo. vidistis nota tũ.s.ĩ.l. px.circa finẽ gl. magnę. Sed q̃ñ est alius emphiteuta Reipublicæ, qui habeat pdia vectigalia, cessat ista ratio: qa quicũq; est possessor, ille est obligatus ad vectigalia: vt vidistis.s. fine cẽsu, uel re,p to.ff.de pub.l. Imperatores. meritò illi ita les fundi possunt alienari dño irreqsito: secus ĩ emphiteuta priuati:& hoc idẽ dico in fundo emphiteutico legato.[c] Nã & per legatũ nõ põt trãsferri vt hic. Nõ obst.l.si dom⁹.§.fi.de leg.j.quia ibi erat fundus publicus: in quo cessat ratio huius leg. de quo ibi per dominum Iac.de Aret. & plenè per eum.ff.de ver. oblig.l.stipu. Cætera dic vt in gl.

Liber Quintus.

De sponsalibus. Rub.

¶ Dictum est.s.de contractibus, qui celebrantur super rebus: sequitur de contractibus, qui celebranẽ super personis: hoc est de matrimonijs. Et qa sponsalia pręcedũt, ideo pręmittit de spõsalibus:& qa in spõsalibus dãtur arrhę: iõ pmittit de arrhis sponsalitijs. ¶ Itẽ: qa sunt quidã Proxenetæ, q faciunt hęc ideo pręmittit de pxenetis etc.

ARrhis. ¶ No. q casus non facit, quem perdere arrhas spõsalitias, nisi culpa ipsius præcedat casum. Hoc vult iste tex. quẽ tene mẽti.

SI pater.[d] Tutor, vel curator, non potest dissoluere sponsalia contracta, per patrem pupillæ. h. d. An autem tutoris consensus requiratur in sponsalibus contrahendis, vel etiam curatoris voluntas: videbitis in.l.ij. &.l.in copulandis.de nupt.& tene hanc leg. menti.

SVMMARIVM.

1 Arrhæ redduntur duplicatæ: & in duplo inest simplum.
2 Statutum, q habẽs debitorẽ suspectũ, possit facere eũ capi: intelligitur si suspicio superuenit post debitũ cõtractũ.
3 Pœna adiecta super matrimonijs est nulla: & non firmatur iuramento.
4 Pœna si super matrimonio cõtrahendo apponitur inter extraneos, an ualeat? remissiuè.

MVlier. Hęc est no.lex. Et primò loquiẽ, q̃ñ spõsalia dissoluunẽ sine aliqua causa. Secundò quãdo dissol uuntur ex causa probabili. Tertiò remouet vnũ dubium. Quartò prohibet exigi pœnã. Secunda ibi, quæ ita custodiri. Tertia ibi, his illud quoq;. ¶ Quarta ibi, quadrupli. Quĩta ibi, extra diffinitionẽ. ¶ Not.in prin. q redduntẽ arrhę duplices:
1 † & q in duplo inest simplum. Quod not. q vbicunq; dicit statutum, si qs acceperit aliquid, puniaẽ pœna dupli, q in illo duplo cõtineẽ simplũ quod abstulit: vt hic,&.l.hoc edicto.§.j.de publ. ¶ Venio ad ver.his illud quoq;. Not.illã distinctionẽ: aut qs ab initio sciuit: aut ignorauit: q facit ad.q.[e] Statutũ est hic, q si creditor † habet de
2 bitorẽ suspectũ possit ab eo petere fideiussores, vł facere eũ capi. Certè hoc statutũ debet ĩtelligi, si causa suspiciõis supuenit post debitũ cõtractũ: si autẽ sciebat illũ esse suspectũ imputet sibi arg. hui⁹ leg.&.l.si is à quo.§.fi.vt in pos.le.&.l.si cre
3 ditores.de priui.cre. ¶ Ex fi.hui⁹ leg.no.† q pœnę adiectę ĩ cõtractib⁹ spõsaliorũ sunt nullę. Quęro, an pmissio pœne super matrimonijs valideẽ iuramẽto? doc.non tangunt. Veritas est, q nõ. nã q pœna valeat ĩ matrimonijs est cõtra bonos mores. Tex.est in.l.titi.in prin.de verbo.obliga. sed nõ est obligatoriũ cõtra bonos mores pręstitum iuramẽtũ &c.vt in.c.nõ est obligatoriũ.de re.iu.
4 lib.vj. ¶ Vltimò no.† q hic gl.tenet, q hoc est verũ, q̃ñ pœna talis apponitur inter ipsos sponsos, secus inter extraneos: ita dicit gl.tua. de materia huius leg.hic Cy.tangit aliqua.do.Io.an.plenius extra de spõ.c.gemma. Ego plenissimè tango in l.titia.in prin.de verbo.obli.&c.

Si rector prouinciæ. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 Contractus arrharum, dicitur contractus pignorum.
2 Participes, seu complices alicuius, qui dicantur?
3 Titulus si rector prouin.corrigitur de iure canonico.

SI quis. Primò ponit vnũ statutũ, circa Rectorem prouincię. Secundò ponit circa assistentes. Tertiò ponit quid iuris finito officio. Innuit hic. ibi: data pignora. q cõtractus arrharũ, sit cõtractus pignoris. de quo hic doc.& ĩ.l.cõ
1 traria. ¶ No. q hic † cõtract⁹ arrharũ appellatur
2 hic cõtract⁹ pignorũ. de q̃ hic disputat Cy. ¶ † Nota secũdò, q ppetuò tene mẽti, qd est hoc dictum
f participes[f] alicuius, seu complices alicuius: quod tota die ponitur instrumentis: pacis: &] dicitur

c ¶ Legato. Vide Bar.in.l.in cõuentionalibus.de verbo.signi.& in.l.si domus.§.fi.de lega.j.& in.l.j. §. q ait, de superficie. & vide Bar.& Ange.in.l.ij. infra ne rei domi.vel templo.& Imol.in.l. vsumfructũ.ff.so. ma.& in.c.fi.extra de dona. ¶ Et tu vide aliqd in materia per do. Alexan.de Imo.ĩcõs. ix.col.ij.ver.quartò etiam adduco. & in.iij.col.versi. patet etiam respõsio.in.ij.volu.

d ¶ Si pater. Nota text.q per mortẽ eorũ.qui pro filia spõsalia contraxerũt, nõ dissoluuntur, nec possunt reuocari. q limita secũdũ doc.nisi spõsus efficeretur malefactor. adde no. p Bar.ĩ. l.titia. de verb.oblig.vbi latè de materia. & ista spõsalia de futuro, nõ arctãt, nisi causatiuè: vt puta ppter pœnã.secundũ Bal.in.l.Deo nobis.in.iij.col.de epis.& cleri.& vide in.l.j.&.s.e. & ibi Bar.& Bal.in.d.l.titio centum.§.titio centum.de condi. & demõ.

e ¶ Mulier.ad.q.hoc est uerũ: si suspicio interuenit post contractum debitũ secundũ Ang.in.d.l.si ab arbitrio.ff.qui satis.cogan.Bar.in.l.si constan.& in.l.si is à quo.ff.ut in pos.lega.& Ant.in.l.nemo carcerẽ. & Bal. in.l.dies festos.s.de fer.&.l.ait pretor.§.si debitorẽ.de his quę in fraudẽ credi.& Bal.hic.

ADDE Roma.consi.cccxx.&.ccxl.

f ¶ Participes. facit ad id, quod no.gl.in.l.si fœmina.j.ad turpil.& quod habetur.in.l.ij.ad turpil.& quod habetur in.l.ij.de accus. Et qui dicanẽ adhęrẽtes & sequaces: uide in epistola inter claras.de summa trini.& in l.j.& ibi Bal.j.de appel.& in.l.ne casu.j.de discusso.li.xj.gl.no.ĩ cle.j.de pac.Bal.in.l.j.s.de episco.& cle. Et probat iste tex.no. q remotus ab officio ex ratione, nunc potest aspirare ad illud, nisi ex principis dispensatione.in.l.j.j.de susce.& arca.in lib.x.Bal.in.c.j.§.si duo.de pace tenẽ. uide Imo.in.c.ad apostolicę.de re iudi.in.vj.& in.c.ex parte.de foro cõ peten. Alexan.

ADDE, q dicanẽ adhęrẽtes, q cõplices,& q sequaces. Ange.cõsil.cclvj.

a ¶ Quod. hanc leg. limita p̄ Imo. in. l. si socer. §. Lucius. solu. matr. & vide Bal. in. l. prox.

b ¶ Paria sunt. & vide Bar. in. l. si constante. §. quoties. sol. ma. & in. l. j. §. nũciatio. de oper. no. nun. & ĩ. l. alia §. eleganter. solu. mat. & Bal. hic.

c ¶ De rebus. hanc leg. limita in casu singulari. j. de iur. fis. l. j. li. x. & Bar. ĩ l. & q̃ nondũ. §. ꝙ dicit̃. ff. de pigno.

d ¶ Sed iam necesse. hanc limita, vt per Imo. ĩ. l. si cõstãte. in. iij. q. iiij. partis principalis. solu. ma. & lati⁹ p̄ Moder. in. §. fuerat. ĩ- stitu. de actio. ADDE, vt per Pau. de ca. consil. ccclxxxv.

e ¶ Creditoribus p̃sentibus. Adde Bar. ĩ. l. post cõtractũ ĩ. ij. colũ. ff. de do. & ĩ. l. ait p̃tor §. ita demũ. ff. q̃ in frau. cred. & in ru. j. quæ in frau. cre. in. ij. co. ĩ versi. qui cum concepisset.

f ☞ In quo sum⁹. verba Bar. hoc in loco prius ita sonabant. Ibi cõtra debitores nullo vtitur priuilegio ius cõe cõtra creditores mulieri nõ dirigat et. Ego vt hic habes castigaui: q̃ tñ castigatio non quadrat. Quare melius dic ex sensu verborum Bar. cũ codices omnes sint deprauati. Ibi contra creditores nullo priuilegio vtitur: quum ius cõe propter creditores mulieris iuri nõ deroget: ergo cõtra creditores sequẽtes est potior de iure communi. Al. Loseus.

g ¶ Nõ admittitur. Contra p̃sumptionem iuris & de iure non admittitur probatio ĩ cõtrariũ. Fallit', nisi fuerit admissa, q̃ casu valet & ꝓdest secũdũ Inn. ĩ. c. cum Ber. de re iudi. & ĩ c. fraternitatis. de frigi. & malefic. & ĩ. c. qa plerisq;, de ĩmu. ecc. post prĩ.

pro se, suisq; participibus, & complicibus. Et nescio textum alibi, qui dicat ita clarè, hic dicitur, ꝙ sint filij, nepotes. & propinqui. Item cõsiliarij, &
3 domestici, quod no. ¶ † Vltimò no. ꝙ iste titulus est correctus, de iure canonico.

De dona. ante nuptias, uel propter nuptias, & de sponsalitijs. Rubri.

MVltum. Hęc est no. lex. & qũo procedat istud in istis casibus, quando vir vult augere dotẽ vxoris suæ: tangam in. l. si voluntate. de dot. promiss. vbi Cy. & vltra. tangunt dixi de verb. obl. l. si diuortio. ¶ Nota hanc leg. quod nõ valet ista confessio.

SI præsidi. Quærit glo. cui incumbit onus probandi, alia causa redditur. dic vt in glo. &c.

POllicitatione. Frangenti, fidem, fides frãgatur eidem. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Paria sunt aliquid fieri tempore prohibito, uel fieri tempore licito, & conferri tempus in prohibitum.*

2 *Paria sunt facere aliquid tempore permisso: uel fieri tempore illicito, & conferri tempus permissum.*

a 1 QVod. [a] Not. † aliquid fieri tempore prohibito, vel licito tempore & conferri in tempus prohibitum, paria sunt. h. d. Et tota die allegatur ad hoc. Et aduerte ad hanc leg. & istud est vnum generale, quod nõ habet contraria. & aliud generale ecõtra ad istud.
2 b † Paria sunt [b] aliquid fieri tempore licito vel fieri tempore illicito, & conferri in tempus licitum. vt. l. in tempus. de her. instit. Istud habet contraria, quæ contrarietas soluitur in tex. in. l. si minor ff. de ser. ex por. quod no. qa ille tex. optimè soluit. Et no. perpetuò solutionem. quare &c.

CVm in te. Hæc ẽ notabilis lex, & singularis decisio, quam tene menti.

SVMMARIVM.

Remanere uerbum, est commune, uel obliquum.

SI cum ante. Hæc est notabilis lex. ad vnũ, de quo facio magnum festum, in materia substitutionis compendiosæ.
1 ¶ † No. hic de verbo remanerẽt: id est residerent. hoc dico: quia verbum remanere est cõmune, vel obliquum, per hanc leg. videlicet, quod dicit̃ remaneat, id est restituat. quod nota: quia quãdoq; verbum remanere, rei quæ est apud alium, denotat restitutionẽ: & sic est obliquũ: aliâs si ẽ apud eum, stat propriè. vt hic vides. dixi in materia substitutionis compendiosè.

SVMMARIVM.

Rem fuisse in bonis debitoris, quis debet probare?

c DE rebus. [c] Hæc est nota. lex. valde. Et per hanc dicit Iac. de Are. & Cy. hic refert hoc: quòd
1 illud, quòd dicitur hic, † ꝙ quis debet probare rẽ fuisse in bonis debitoris. vt. l. & q̃ nõdum sunt. §. ꝙ dicitur. ff. de pig. & quod not. in. l. j. si res alien. pig. da. fue. Est verum, nisi cõstet possessorem causam habere à debitore: quia si cõstat possessorem habere causam à debitore: tũc nõ deberet probare aliud, nisi rem fuisse sibi prius obligatam, quam possessori traderetur: vt hac leg. ita dicunt ipsi per hanc leg. gl. tamen videt̃ aliud sentire. j. de iure fisc. l. j. &c.

SI consentiente. Vñ posito, ꝙ mulier velit restituere precium, non auditur, ex quo res est donata.

SVMMARIVM.

Donatio facta à sponso sponsæ, q̃ñ perdat, uel ret ineatur

CVm veterum. Aduerte: qa ista lex est quotidiana. & vtilis maximè, à mortalitate citra, hab uim⁹ scilicet in pluribus leg. vt ĩ. l. si filię. & l. si tibi. & l. si ante matri. s̃. e. In qb⁹ cõtinet̃, ꝙ donatio facta ante matrimoniũ valet: nec põt repeti, ꝙ donatũ est. hoc corrigit̃: vt habes in
1 ea. ¶ Not. ex hac leg. † ꝙ donatio facta à sponso sponsę, vel ecõtra perdit̃, vel retinet̃: si stat vel non stat, ꝑ alterũ ex eis, quod no. & repetit̃ cõdictione ex hac leg. ꝙ datum est. Quod nota: quia istæ materię non sunt in Dige.

SI a sponso. Not. hic, ꝙ. s̃. ĩ. l. pręcedẽti fuit dispositũ, q̃ñ per spõsam: stat: hic q̃ñ casu fortuito accidit, ꝙ alter morit̃ tũc distingue inter sponsum & sponsam: vt hic, vides hic non sunt alia &c.

MInoribus. ¶ Hic incipit tractare quãdam materiam. quę posteà corrigit̃ in fi. auth. co decursu &c.

SI liberis. Nota hãc leg. ꝙ ex dote reuersa ad filiam vel donatione reuersa ad virum, non cogitur quis eorũ reseruare aliquid liberis primi matrimonij, nec est correctum &c.

SI constante. Lex ista est notabilis. Certè primò loquit̃ q̃ñ voluit dotẽ, vel donationem augere. Secũdò q̃ñ voluit dotẽ, vel donationẽ minuere. Secũda ibi, sed & si ecõtrario. Quelibet istarũ partiũ subdiuidit̃: vt potestis videre ꝑ vos. Habetis hic vnã aut̃. vel duas. Vna incipit ne diminutio. inhibet: sed nihil mutat. & multi non habẽt istũ tex. Habemus aliã aut̃. quę incipit, sed iam necesse, q̃ est valde notabilis aut̃. q̃ nõ exeat perpetuò de mẽte tua. & quod ponebatur in leg. permittẽdo hic nominatur cogendo.

SVMMARIVM.

1 *Dispositio huius authen. an habeat locum in creditoribus præsentibus? Item an in præteritis, & futuris,*

2 *Mulier, quæ dedit dotẽ in rebus mobilibus, an possit assumere in se onus probandi?*

3 *Probatio contra præsumptionem iuris, & de iure, q. non admittatur: nisi per confessionem,*

SEd iam necesse. [d] Hæc est notabilis aut̃. & nota ex ea, quando vir constante matrimonio confitetur dotem sibi esse datam, quod ista confessio creditorib⁹, nullo modo pręiudicat sed sibi ipsi viro, sic.
1 ¶ Quæro, † vtrũ habeat locum in creditoribus
e pręsentibus. [e] Item an in pręteritis & futuris glo. videtur dicere, quòd ĩ vtrisq;. vide gl. no. & satis singularem, super verbo suspicio. Istud quod dicitur de creditorib⁹ futuris, videtur cõtra casum. l. j. de iure fisci. Pręterea videt̃ cõtra istum textũ
f in quo dicitur [f] ibi, cõtra alios creditores nullo vtitur priuilegio. cum ius commune cõtra creditores mulieris, verba nõ dirigat: ergo contra creditores sequẽtes. est potior de iure cõmuni Breuiter possumus sustinere gl. quando apparent aliqua indicia: ex quibus possit fraus pręsumi: vt. l.
2 sed si maritus. ff. q & à quibus. al's secus. ¶ † Item quero, an mulier quę dedit augmentum in rebus mobilibus, possit assumere in se onus probãdi, et probare se modicam rem in veritate dedisse. Gl. in corpore vnde sumitur & Azo in summa huius titu. dicit, ꝙ non: quia est pręsumptio iuris & de
g iure cõtra quã nõ admittitur [g] ꝓbatio in contra
3 rium, nisi per confessionem. Hoc † etiã tenet Cy. quod not. ꝙ cõtra pręsumptionem iuris & de iure nõ admittitur alia probatio: nisi per confessionem, ita dicit gl. in corpore, vnde sumitur. & hoc tenet Cy. quod perpetuò not.

SVMMARIVM.

1 *Dos non potest esse sine matrimonio.*

Quid autẽ de iudice dicẽte se tulisse iniquã s̃niam? & quid in teste, vide Inn. ĩ. c. j. de arbi. adde gl. et Bar. hic adde doc. in. l. is q fide. de spõ. Et ad primã limitationẽ quã. s̃. scripsi, adde qd' no. Inn. de testa. in. c. cũ esses. et doc. & Inno. in. d. c. qa plerisq;. & ad de ꝙ nõ solum ꝑ verã cõfessionem rescinditur p̃sumptio iuris, & de iure: sed etiã per tacitã: vt not. Bar. in l. absentẽ. ff. de pœnis. & ad hãc glo. adde aliã ĩ. l. ĩ cõtractib⁹ ĩ prin. & ver. nullo mõ. et ꝙ ibi no. Bal. de non nu. pe. dicit tñ Bal. ĩ. l. nõ ignorat. ĩ fi. ij. col. j. q accu. qd' aut. l. determinat sup certo. et nõ cadit ꝓbatio ĩ cõtrarium. l. j. ĩ. de rei vxo. act. Aut sup dubio: & tũc tm̃ ꝑ cõfessionẽ. ꝑ istã leg. q̃ ĩtellige: vt ꝑ Bal. hic. si est facta cõfessio ĩ iudicio, q etiã q̃rit hic, an cõtra hoc admittatur ꝓbatio ꝑ cõfessionẽ: de quo vide meliorẽ gl. in cle. literis. de ꝓba. & hoc ibi not. Imol. ĩ. x. col. & primã limitationẽ approbat. Io. de Imo. in l. ĩter stipulãte. §. j. de ver. obli. Itẽ, cõtra talẽ pręsumptionẽ iuris, & de iure: admittit̃ etiã ꝓbatio ꝑ ꝓtestationẽ, vt no. d. Anto. ĩ. c. is q fidẽ. de spõ. vbi ponit primã limitationẽ. de qua. s̃. & vide glo. ĩ. l. licet Imperator. aliâs ĩ. l. si ser- u⁹ pluriũ. §. j. de lega. j. & ibi Imol. ĩ x. col. & not. ĩ. c. j. ꝙ met. cã. et ĩ. c. ex parte. de regula. ADDE ꝙ cõtra p̃sumptionẽ iuris & de iure admittatur ꝓbatio ĩ cõtrariũ, ꝑ propriã cõfessionẽ. Bal. cõsi. liij. li. j. Et adde p̃dictis Lanfran. de Brixia in. c. q contra falsam. ĩ verbo cõfessiones. col. j. de ꝓba. & ibi etiã.

Donatio propter nuptias, est donatio ob causam: ideo non insinuatur.

CVm multæ. Nota hanc leg. ¶ Not. primò, quòd hodie vocatur donatio propter nuptias. ¶ † Nota secundò, ꝙ dos non potest esse sine matrimo
1 nio. Item† donatio propter nuptias nõ est donatio simplex
2 a sed ob causam: ideo non requiritur insinuatio[a] vt hic. & gl. est in. l. aqui lius. ff. de do. & ibi vide. &c.

Ita tamen. Hic. §. vsq; ad. §. similiq; modo. uidetur difficilis: ideo debetis scire: ꝙ est quædam constitutio Imperatoris Leonis, qua cauetur, ꝙ illud quod datur debet esse ęqualitas dotis: vt donatio propter nuptias habeat locum: seu intelligitur in quantitate, hoc est tertia, quarta, quinta: seu in non quantitate. Super hac. l. habetis tres aut. Pria incipit: ꝓmissa. Alia: dos data. Alia: eo decursum. &c.

SVMMARIVM.

1 *Res immobiles non offeruntur, nec consignantur.*

1 DOs data. Nota† ꝙ dicitur, ꝙ res immobiles nõ egent obligatione, vel consignatione: sed res mobiles tantum. Et gloss. eam allegat in. l. acceptam de vsuris. & quotidie allegatur ad hoc.

De nuptijs. *Rubrica.*

¶ Continua vt in gloss.

CVm de nuptiis. Ego habeo istã leg. pro notabi. ¶ Quæro: aliqua
b puella[b] est desponsata vni legitimè: quia de consensu consanguineorum, vel patris. His discordantibus opus est arbitrio iudicis: vt hic dicit. vtrum debeat morari apud sponsum suum: & ibi alimentari: Ista. q. forte erit ĩ ciuitate ista de facto. Et ĩ hoc fui reqsit⁹. iõ omitto et cogitabitis.

SI nuptiis. Hæc lex. nihil valet hodie: & breuiter dicit. Vbi consensus alicuius requiritur, non est necessaria subscriptio libertatis. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Nuptiæ turpes, quæ dicantur?*

LIbertum. Hoc dicit, & est bona ista lex. Vna de causis exhæredationis, de iure antiquo, est quando
c filius contrahit nuptias turpes:[c] tunc potest exheredari à patre
1 ita habetis. l. iij. §. si emancipatus. de bon. poss. contrat. certè† dicentur nuptiæ turpes, quando acciperet suam famulam, vel filiã famili sui. Facit ad hoc. l. si filiam. & in aut. ibi posita. s. de inoffi. testa.

d SI vt proponis.[d] Hic est vnus casus, in quo præsentia inducit consensum.

SVMMARIVM.

1 *Filius natus ex clerico. & concubina, an legitimetur per subsequens matrimonium?*

ET si contra mandata. Quæro: circa hãc leg. qd de liberis natis, ante officiũ finitũ? Gl. determinat ꝙ non sunt legitimi: & uide gl. fin. Dñs Richar. malumb. disputauit vnã qõ. an fi
1 lius† natus ex clerico in minoribus ordinibus constituto, & ex cõcubina eius, legitimetur per sequens matrimonium: & determinauit ipse ꝙ nõ. per leg. istã inducendo sic leg. quę dicunt, ꝙ nati ex concubina legitimãtur per sequens matrimoniũ: loquuntur in coitu concubinali, q de iure ciuili nõ est prohibitus, nec permissus: sed stat ĩ terminis, naturæ, secũdũ quã omnes liberi, & legitimi nascebant. Vñ in eis est ius naturale: ius vero ciuile nõ adest eis, neq; pro: neq; cõtra. Sed qñ aliqs nascitur ex aliquo coitu, per leg. prohibito & ĩprobato: nec per sequens matrimonium nõ põt legitimari: vt hic. & no. in. d. l. Paulus. Sed ꝙ cleric⁹ habeat concubinã, istud expressè est prohibitũ à leg. vt. s. de epis. & cler. l. eũ q probabilẽ. & in aut. de monach. §. si quis aũt. Cõcludit ergo, ꝙ per sequens matrimoniũ nõ legitimat. Do. Io. And. ponit istã. q. in suis mercurialib⁹, et determinauit cõtrariũ. Et in prędictis standum est determinationi canonistarũ. vt in. c. tãta. qui filij sint legitimi. & ibi plenè no.

s SI vt proponis. Ista lex est correcta de iure canonico. &c.

IN copulandis. Not. ꝙ curator, datur rebus nõ personæ: secus in tutore, quia dicitur. ꝙ datur pro tutela &c. & in capite liberi. & sic psonæ: secus in curatore: vt hic vides, ꝙ nota.

SI vicinis. Ille ergo qui est natus in domo: vicinis scientibus est filius legitimus. habes in. l. filium. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur.

c CVm te non. No. hanc leg. pro conuicinis, vbi fiunt similes quæstiones &c.

PAtrem qui. Nota hunc casum singularem, ꝙ alimenta repetuntur. licet non gesserit animo gerendi alterius negocia.

1 IN coniunctione. ¶ Nota istam legem.

A Caligato. Solet hic tractari de dictiõe quasi, & de dictione vsq;: de quo plenissime dixi in l. patronus. §. j. ff. de leg. iij.

IMperialis. Hęc est vna de legi
b b⁹ Imperatorũ nouorũ. Prosequere primò vsq; ad. §. sed et si tales. ĩ quo. §. j. Impe. ponit vnũ suũ proœmiũ. Secũdò vnũ suũ dictũ. ver. sed & si tales. tene mẽti hũc casum, dicã tibi ad vnũ ante multos dies.

SVMMARIVM.

1 *Imperator quando dat dignitatem, uidetur dispensare de omni infamia. & nu. 4.*

2 *Delinquẽs emendatus, habetur perinde acsi nõ deliquerit. adde Barba. in consi. iij. col. j. & ij. in. j. uolu.*

3 *Periur⁹ pœnitẽtia peracta, habet ꝑinde ac si nõ fuisset piu.*

PRæsenti. Hic est no. ver. & habet casum valde not. habes ex isto ver. ꝙ Prĩceps dãdo† dignitatẽ, videt dispẽsare de omni
1 infamia. & no. et est de materia. l. barbari⁹. de offi. ꝓto. quã tractabo dño cõcedẽte. ¶ † Principiũ
2 hui⁹. l. habes notare, ꝙ ille q deliqt post peractã pœnitẽtiã, & habitã indulgẽtiã, habet ꝑinde acsi nõ deliqrit. † ꝙ facit ĩ arg. ꝓ teste periuro: vt post
3 peractã pœnitẽtiã habeat, acsi nõ fuisset periur⁹, ita dicit gl. quã vide, & no. & inci. not. arg. ꝙ testis. vide circa hoc plenè p gl. & Inn. extra de testi. c. antepe. No. ĩ ver. sed & si tales. ꝙ priuilegiũ habet suũ effectũ. etiã ante impletã cãm, ꝓpter
4 quã cõceditur. ¶ † In versi. similes. no. ꝙ cõcedẽdo dignitatẽ, videtur dispensare cũ infamia. dicã in. l. barbarius. Deo duce. de offic. præto.

SVMMARIVM.

1 *Filius natus antequã pater esset Rex, an dicat filius Regis?*

His illud adiungimus.

1 ¶ † Istũ. §. allegat gl. ad. q. vtrũ ille q est nat⁹, anteq̃ pater esset Rex, dicat fili⁹ Regis, vel ille q est natus anteq̃ pater ei⁹ esset sacerdos, dicat fili⁹ sacerdotis. Et ista qstio fuit de ꝓximo ĩ succedẽdo in regno Frãcię: qa ibi erat vnus filius Philippi, natus anteq̃ pater esset Rex: alter nat⁹ fuit posteà. contẽdebãt quis succederet. Itẽ fuit hic de facto ꝓpter statutũ hic, ꝙ nobilis &c. et de hoc dixi ĩ l. ij. §. in filijs. ff. de decu. habetis gl. quæ tãgit multum bene in. l. senatores. la. j. ff. de sena.

SVMMARIVM.

1 *Tempus nuptiarum, an intelligatur quando fit desponsatio an uerò coniunctio carnalis?*

2 *Relictũ factũ ꝓ dote: an sit purũ, an uerò cõditionale ꝓremis.*

e SAncimus.[e] Hic est satis notabilis casus & est satis singularis. Breuiter dicit, cũ de tpe nuptiarũ fit mẽtio, ĩtelligit de die quo nuptię celebrant. h. d. hęc. l. dicit hic, ꝙ cum fit mẽtio de nu-
1 ptijs, ĩtelligit de tpe nuptiarũ. ¶ Quęro† qũo hic intelligit tẽp⁹ nuptiarũ: vtrũ ĩtelligat cũ cõiũctio fit p copulã carnalẽ: anverò cũ fit despõsatio per verba de pñti, tex. videt hoc ĩtelligere de cõiunctione, ibi nisi &c. ecõuersò facit tex. j. ibi ex quo no. &c. votũ nuptiarũ ꝓcedit qñ fit despõsatio p verba de pñti, & ista secũda opi. est vera. Text. habetis ĩ. l. cũ fuerit: &. l. hęc cõditio. de cõdi. & demõ. & qñ di. le. ced. l. ꝙ pupillę. & Cy. hic tra-
2 ctat illã† qõ. si pr relinqt cẽtũ ꝓ dote: vtrũ videat relinqre purè: anverò, si nu. cõtraxerit. ꝗ examinaui plenè ĩ. l. titio. §. añ nup. ff. de cõdi. & demõ.

QVod eis. Breuiter dicit, ꝙ nõ est obligatoriũ contra bonos mores pręstitũ iuramentũ, vt hic. & in corpore vnde sumit. & in c. non est obligatorium. de reg. iur. lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Lex loquens de mente capto, q. non habeat locum necessariò in furioso,*

2 *Mente capti, & aliæ personæ fatuæ, non habent curatores legitimos, sed datiuos.*

f SI furiosi.[f] Nota, ꝙ lex, q̃ loquitur
1 † de mente capto, de necessitate non habeat locum in furiosis.

ponit Frã. de are. col. vj. & extendit etiã locũ habere ĩ cõfessione ficta. al le. Bar. in. l. absentẽ. ff. de pœ. Stra.

a ¶ Cũ multæ insinuatio. vide ĩ aut. eo decursu. hic posita not. ĩ. l. fin. §. si res. de iure dot. et ibi Bald.

b ¶ Puella. Video ĩ no Bald. in. l. si. de appella. reci.

c ¶ Nuptias turpes. Adde Bar. in. l. qui rogatus. de manu. vindi. vide etiã in l. humilẽ. de inces. nup. & in. l. si qua. ĩprin. et ad hãc. l. qualit tenere possit factũ cõtra leg. Bal. in. l. nõ dubiũ in. x. col. s. de legi.

d ¶ Si, vt proponis. vide in. c. cum cã. de rap. et. l. eũ qui. ff. de stat. ho. et in c. j. de despõ. ĩpu. li. vj. in glo. sed an in executione matrimonij requirit cõsensus partis? vide quę dixi ĩ. l. iij. §. sed vtrũ. de mino. Alex. de Imo.

e ¶ Sancim⁹. hãc le. limi. vt no. Bar. ĩ. l. pe. de vul. et pup.

f ¶ Si furiosi. adde quod not. Bart. in l. cui eorũ. §. in curatorib⁹. ff. de postu. et vide Bal. in l. ij. j. de cura. furi. et in. l. sed et si milites. §. cũ autẽ. de excu. tuto.

a ¶ De inceſtis. in. l. ab inceſtis. de inceſt. nup. hęc lex. intēdit, an cū vxore patris cōmittatur inceſtus, per quā lucratus eſt centū ducatos. Et ꝙ clericus in ſacris dicat̃ cōmittere inceſtū, no. gl. & Bar. in. l. j. ff. de concubi. ADDE vtrū pœna edita contra contrahētes inceſtas nuptias habeat locum in eo, qui cognouit ſæpius vnā ex ſororibus, poſtea cū alia contraxit matrimoniū. Pet. de Anc. con. cccxcij. & an filij nati ex ſecūda vxore ignorāte de vita primæ ſint legitimi per eūdem conſi. ccccij. Et an filij nati ex matrimonio ī gradu ꝓhibito poſsint legitimari ratificando matrimonium altero coniugū iā defuncto: vide per eundē cōſi. ccccx.

POMATES.

b ¶ Pœnā cōtrahētium. Nota ꝙ iſtę pœnæ nō haberēt locū contra illum, q accepit in vxorem ſororem illi⁹, quam per fornicationem cognouit: q̃a quāuis nō poſſit eam in vxorem ducere et committat īceſtū, & de leui illam à ſe vult ſeparari, nihilominus nō pōt puniri iſtis pœnis. Quia iſte tex. intelligit̃ de conſanguinitate & affinitate cōtracta iuſtis nuptijs et nō īiuſtis. vt per Anc. in cō. cccxcij. inci. videtur prima facie. et vide text. in. l. fi. j. de na. li. & ibi Bal. & ſcribē. & gloſ. in. §. fi. in authen. q. mo. na. eſſic. leg. & Ang. de Are. in §. nouiſsimè. inſt. ad orſi. Ale. conſ. lxxiiij. in. ij. col. in l. is qui. ff. de vul. & pup. Alexā. & omnes in. l. Gallus §. ſi eius. ff. de libe. & poſthu. cōcor. ibi tradit.

POMATES.

c ¶ Subſtantia. nec ſunt de agnatione, vel cognatione patris nec poſſunt reſpectu patris vel matris dici nobiles, & nō ſolū quādo poſſunt dici: ſed nec etiam filij eorum quāuis eſſent legitimi & naturales: ita An. in conſi. cccxc. incip. viſis diligent iurib⁹. & quot debeāt cōcurrere ī legitiatiōe. vide pe. de An. cō. cclviij.

d ¶ Filiæ ſpuriæ. filię ſpuriæ pōt relinqui ꝓ dote & alimētis. vide Bald. in. l. fi. de his quib. vt indig. ſed Bal. hic dicit, ꝙ hoc nō eſt verum in nepharijs inceſtuoſis: ſecus in alijs, ſpurijs. ADDE, Abb. cōſi. cxv. ij. lib. Et adde tu, quod dictū Bar. hic ſequitur Io. de Imo. in. l. Lucius. §. j. ff. de leg. j. & Mattheſi. ſuo notabili. cxlv. & dicunt hoc ſeruari debere in terris eccleſię, non autem in terris imperij.

e ¶ Legitimari. Sed an ī tali legitimatiōe ſit neceſſe. vt exprimat̃ qualitas legitima, vide Io. an. ī. c. fi. de fi. pſb. in nouel. ꝙ ſequit̃ Bal. ī. c. naturales. ſi de feu. fue. cōtr. īter do. & agna. & ibi vide gl. not. in materia. & Bal. in l. ſi qua illuſtris. j. ad Orſi.

2 † Item per hoc nos dicimus, ꝙ furioſus & prodigus habent curatores legitimos. Quid de mēte captis & alijs fatuis perſonis? Certè habebunt datiuos non legitimos. Ita videtur tex. & gl. inſtit. de cura. §. j. de epiſco. audi. l. de creationibus. facit. ff. de poſtulando. l. cui eorum. cum leg. præced.

SI quis. Not. ꝙ filiam ſpiritualem nō poſſum ducere in vxorē, nec etiam filius meus eam.

De inceſtis & nepharijs nuptijs. Rub.

a ¶ Dictum eſt. ſ. de nuptijs. uerum, quia quædam ſunt inceſtuoſæ: ideo ſubmittit Rubricam de inceſtuoſis nuptijs.

CVm ancillis. Hic venit tractanda materia. l. ſi adulteriū cū inceſtu. ff. de adul. videas eam infra eo. l. qui conti alegum & tibi gl. & ego pleniſsimè. & eadem gl. eſt in corpore, vnde ſumitur aut̃. inceſtas. &c.

SI quis inceſti. Imperator in hac lege punit contrahentes inceſtas nuptias. Itē ſuper iſta leg. habetis duas aut̃. vna incipit inceſtas, alia incipit, ex complexu.

SVMMARIVM.

1 *Filius tenetur alere patrem exbannitum.*
2 *Pœna de qua hic, an fiat ipſo iure, uel per ſententiam?*

INceſtas. Nota ergo pœnam contrahentium[b] nuptias inceſtas. Item†no. ex aut̃. hac, & in corpore vnde ſumitur: ꝙ fili⁹ tenetur alere patrem exbannitū. Quod no. facit. l. mutus. §. manente. ff. de iure dot. ¶ Quæro† vtrū iſta bona publicentur fiſco ipſo iure, vel per ſentētiam? textus, in cor. dicit ipſo facto: quia dicit cōfeſtim. ¶ Quærit gl. hic de quibus nuptijs loquitur hæc aut̃. Quidam dicunt de inceſtuoſis, q̃ ſunt inceſtuoſæ ratione ſanguinis vt ſi erat cōſanguinea. Alij dicunt, ꝙ de omnibus nuptijs prohibitis. & iſtam gl. tenet: licet multi doctores teneāt primā.

SVMMARIVM.

1 *Spurij ſunt indigni omni ſubſtantia.*
2 *Filij ſpurij alendi ſunt de iure canonico.*
3 *Pater poteſt relinquere filio ſpurio pro alimentis.*
4 *Filiæ ſpuriæ poteſt pro dote legari.*
5 *Filij ſpurij, legitimari poſſunt per principem, et quo ad qd.*

EX complexu. Not. † ꝙ iſti filij ſpurij ſunt indigni omni ſubſtantia: [c] ideo ꝙ eis nihil poteſt donari, nec teſtō relinqui ab eorū patre: ita declarat tex. in corpore & in gl. Nota ſecundò, † quòd tales filij non ſunt alendi: hoc verum de iure ciuili: ſed de iure canonico ſecus: vt extra de eo, qui duxit in matri. quā pol. per adulterium. c. cum haberet. Ex quo† dixi & conſului, ꝙ vſq; ad quantitatem ſufficientē ꝓ alimentis pater poteſt huic filio ſpurio relinquere. Et eodem† modo filiæ ſpuriæ [d] pro dote ſua: q̃a ſine aliqua dote non poteſt alicui nubere. tenementi. † Querit gl. vtrū iſti ſpurij poſsint legitimari[e] per principem. gloſ. dicit hic, ꝙ ſic. Et bene. & gl. dicit idē in corpore vnde ſumitur: & vidi iam comites, qui habebant priuilegiū: & ſic fiebat expreſſa mentio de illo. §. vnde ſumitur aut̃. ꝙ pōt eſſe verum quantum ad temporalia: ſed quantū ad ſpiritualia non. Nec Papa quantum ad temporalia poteſt in terris imperij: vt in. c. per venerabilem, qui filij ſint legi.

De interdicto matrimonio. Rubri.

SEnatuſcon. Prohibitio iſta nō eſt de iure canonico. vide gl. q̃ format q̃dā cōtraria & nō ſoluit. ibi de ritu nup. l. fi. Vel hic quo ad matrimoniū irritādū: ſecus quo ad pœnā inceſtus: vt in cōtrario. ſed ī illis requirit̃ ver⁹ dolus, hic nō, quo ad irritandū matrimoniū &c.

MAter pupillæ. ¶ No. ex hoc ſequit̃, ꝙ vitricus erat tutor pupilli ſui: & ſic vides, ꝙ vitricus pōt eſſe tutor ſui priuigni. ita hic. et. j. de cōtrario iudicio tutelę. l. fi. & l. ſi nonnunquā. de adoptionibus &c.

SI quis. Vide gl. tuā ibi diuerſum reſpōdeo, ꝙ non habet tātam poteſtatem. in fi. dic ꝙ hęc nō eſt eadem ratio: quia protutor nō habet eandem poteſtatem &c.

Si quacūq; præditus poteſta. &c. Rub.

f SI quis. [f] ¶ Not. iſtū caſum, ꝙ ſi iudex ordinari⁹ tibi iniuriat̃, tu proteſtādo hoc, effugis ei⁹ iuriſdictionē facta dicta proteſtatiōe: & hoc tā de eo qui facit iniuriā intelligit̃. quam de tota domo. Et de hoc videbitis. j. de appel. l. ſi quis prouocationem &c.

De ſecundis nuptijs. Rubrica.

¶ Supra viſum eſt de primis nuptijs. ſequit̃ videre de ſecundis. ¶ Querit glo. quę dicant̃ ſecundæ nuptię. reſpondet & bene omnes nuptię poſt primas dicuntur ſecundę nuptiæ. quod not.

SVMMARIVM.

1 *Caſus in quo mulier poteſt decedere pro parte teſtata & pro parte inteſtata*
2 *Quæ pœna contra ſecundò nubentes ſit de iure canonico correcta.*

g SI qua mulier. [g] ¶ Debes ſcire ꝙ hic titulus cōtinet duplicē tractatū: primus de muliere, q̃ nubit ſecundò intra annū: & de hoc loq̃t̃. l. j. & ij. huius tituli, q̃ materia erat cognita de iure. ffor ū. Secūda eſt materia de nubētib⁹ ſecundò poſt tempus luctus. de hoc tractat. l. fœminæ cū oīb⁹ ſequētib⁹ vſq; ad fi. nec de iure Dige. erāt cognitę. ¶ Itē ſcias, ꝙ hęc lex punit mulieres ſecūdò nubētes intra tēpus luctus qnq; pœnis hoc ordine. Prima pœna eſt in ſeipſa: ſecūda in pſona viri. Tertia in relictis à q̃buſcūq; poſt dictas nuptias feſtinatas. Quarta ī relictis à prīo viro etiā poſt dictas nuptias. Quīta ī his, q̃ eis deferunt̃ ab inteſtato. Secūda ibi, prętereà. Tertia ibi, oīum. Quarta ibi, his etiā. Quinta ibi, eādē quoq;. ¶ Oppo. ff. de infa. l. ſolet. Sol. ibi impetrauit à principe. ¶ Opp. ſecūdò intra. d. l. liberorū. §. j. de his q̃ not. infa. Sol. ibi vir nō erat lugendus: vt ibi declarat tex. ¶ Itē op. q̃s nō pōt pro parte decedere teſtatus pro parte inteſtatus. vt. ff. de reg. iur. l. ius noſtrum.

e ¶ Adde Bal. cōſil. cccvj. j. li. Ol. cōſi. ccxvij. ro. cōſ. cxciiij. q. cæteris cōtradicit. et vide Pe. de an. cōſ. ccccxxviij.

f ¶ Si q̃s. vide gl. ī. l. apertiſsimi. de iudi. q̃ limitat iſtum tex. et ꝓ iſto tex. vide ꝙ ſcripſi. ī. l. q̃a poterat. ad tre.

g ¶ Si qua mulier. Quero vtrū. Sed aduerte, q̃a gl. ī. l. decreto. ſ. de infa. tenet ꝙ de iure canonico nō ſit correcta pœna feſtinanter nubētis. Et ibi vide Bar. q̃ tenet gl. hic. Sed aduerte q̃a bar. ī. d. §. notāt̃ dicit ꝙ iſtud ꝙ hic dicit̃: ꝙ pœna mulieris nubētis feſtinanter eſt correcta, iſtud eſt verū q̃n non pōt ſanguis commiſceri. vt q̃a mulier eſt ſenex nō faciēs filios, vel q̃a marit⁹ ſtetit p annū à longinquo, & poſteà mortuus eſt. Ita tenuit Pau. de leaz. in ſuo cōſi. de quo in. c. fi. de ſec. nup. & vide Bal. in. l. decreto. Adde quod Ang. in cōſi. inci. maritus veniēs ad mortē. dicit, ꝙ ſi maritus inſtituit vxorē hęredem, q̃ poſtea. j. annū trāſiuit ad ſecūda vota, priuatur hęreditate, vbi hoc concludit, ꝙ tanq; ingrata. & offendēs animam defuncti nō autē q̃a durent pœnæ legales. & idē conſuluit Bal. in cōſi. inci. ī chriſti noīe amē, proponit̃ in factū &c. Itē adde, ſi nubat intra annū, nō perdit priuilegia dotis. Adde an pœnę feſtinātiū ad ſecūdas nuptias ſint ſublatę? Pe. de anc. cōſi. c. Pau. de ca. cōſi. cclxiiij. Io. de Ana. cōſi. lxxiij. An autē ſi maritus leget vxori cētū, ſi nubat, nubēdo incurrat pœnas? Ro. ꝙ nō, cōſi. ccxix.

a ✣POMATES. ¶ Quæ apponuntur. & Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. xvj. ad fi. cũ quatuor. se. & de cõsti. & Fede. consi. xxxvj. & Ana. consilio. xxxvij. aliâs. xxxiij. & ibi addita. &. cij. & ibi addita. & Ancha. in c. canonũ statuta. colũ. xij. in fine. & seq. de cõsti. & Panor. in dicto capitulo. Ecclesia sanctæ Mariæ. col. vj. & in c. fi. de sponsa. & Capram cõsil. lxx. & Ro. sing. ccxv. co. xxiij. & Moder. extend. in tracta. de statu. exclu. fœmi. à succes. & lib. cogna. in secunda quæstione principali articuli primi, & ibi principaliter quærit: an valeat statutũ prohibẽs mulierẽ transeuntẽ ad secunda vota succedere filio. & Are. in d. c. ecclesia. col. antepenultima, & dua a bus sequẽtibus. & Soz. cõsi. xxxiiij. in. iii. co. &. xxxvi. colum. v.

b ¶ Fœminæ. Adde Bar. in consi. incipien. Ang. macie, ad quid allegauit hanc, vide ibi, Et omnino de trãsitu ad secunda vota. Andr. Barb.

b ¶ Fœminæ. Adde quod mulier trãsiens ad secũda vota intra annũ, non excusat maritũ à pœna in casu. l. pe nulti. & ibi Bald. j. in quib. cau. pig. tac. contrahi. & in materia. vide Bal. hic in. v. col. qui tenet contra Bar. & Inno. Et an idẽ sit, si matrimoniũ soluatur: vide Bald. hic & in. l. ii. & in materia appellatio. Pe. de Ancha. in c. canonum statuta. in. viii. chart. & Cy. & Baldum in auẽ. si qua illustris. j. ad. orficia. & c. Alex.

c ¶ Quæro secũdò. Vide glos. no. in. l. auferẽ. de his, qui. vt indig. vide gl. in. l. generaliter. in prin. j. eo. & gl. & Bar. hic & Bal. idẽ in. l. j. in princi. & in vltima colũ. s. eodem. Sed vtrum habeat locum in fœminis viduis luxuriosè tamen viuentibus? dic φ sic vt dixi post Barto. in. l. liberorum. §. j. de his qui notan. infa. ¶ Et adde quod dixit Bal. sæpius de facto vidisse: quòd licet mater transiens, ad secunda vota, priuetur successione filij: tamen filius natus ex secundis nuptijs succedit fratri suo, ex primo matrimonio nato. Et dicit Bal. se consuluisse per illum tex. in. l. adoptiuum. §. fina. de in ius vocando. Vtrum autem tacita pupillaris excludat matrem transeuntem ad secunda vota: Angel. in. l. ij. in fine principij. de vulgari et pupillari. Dicit quòd sic. sed Imo. ibi contra. et vide ibi Barto. ¶ Sed an lucrum delatum mulieri in bonis viri, ex forma statuti perdatur, si transeat ad secunda vota extantibus liberis. Bal. in authen, ex testamẽto, in vlti. colum. j. eo. tenet, φ

ius nostrum. Sed hic dicitur contrariũ, φ mulier põt relinquere viro vsq; ad tertiã partẽ. Ergo si institueret eũ hęredẽ in totũ, remanet pro parte testata, & pro parte intestata. Gl. dicit, φ imò maritus erit hęres insolidũ: licet partẽ fisco restituat.
1 Vel dic, † quòd hic casus est specialis, φ mulier decedat pro parte testata, & pro parte intestata, φ satis est tollerabile: vt videmus in milite, qui habet priuilegium: ita et in muliere propter psonã.
¶ Quæro, dicitur hic, quod ea, quæ ab extraneo relinquuntur, remanẽt apud hæredes. Ea, quæ relinquuntur à viro veniũt ad psonas enumeratas. Quæ est ratio diuersitatis? dic vt in glossa: qa vir magis offendiẽ. ¶ Quæro: quid si mulier habuit substitutum? Respon. substitutũ præferri: vt habes in glo.
2 ¶ † Quæro: vtrum pœnæ quæ apponuntur[a] per istas leg. sint hodie correctæ de iure canonico, cũ dicat Apostolus: mulier mortuo viro nubat in domino? glos. quę est hic, tenet quòd sic. Idẽ tenet in. l. liberorũ. §. notanẽ. de his q notã. infam. Contra tenet in. l. decreto. s. ex quibus causis infa. irroga. Inno. extra de secund. nupt. c. fi. & omnes Canoni. tenẽt istam opinionẽ, φ pena, quę imponitur ei, quæ nubit nimis festinanter sit correcta: sed poena, q̃ imponiẽ: ideo qa nubit secũdò: ista nõ est correcta: vt videbitis. j. e. l. fœmine & c.

Iisdem poenis.

¶ Not. hanc auẽ. Quærit gl. cũ hodie non iuret, an habeat locũ ista pœna. communiter tenetẽ φ sic. Et vide tuã gl. Et no. istam auẽ. quia credo, φ non est correcta. ¶ Secundò no. φ mater tutrix, quę transit ad secunda vota, non reddita ratione: nec constituto tutore alias patitur pœnas. de quibus loquitur. l. j. s. eo.

✣ SVMMARIVM. ✣

1 *Mulier secundò nubens post annũ luctus, an habeat solum usumfructum eorum, quæ lucratur ob mortem filiorum præcedentium.*

2 *Vir transiens ad secunda uota: an teneatur reseruare alijs filijs, quod lucratur ex hæreditate filiorũ præmorientium.*

Foeminæ.

b Hic incipit tractare de pœna secũdò nubẽtiũ: licet post tẽpora luctus. Circa hãc leg. quæritẽ,
1 † vtrum mulier habeat secundũ tẽpora vitæ suæ vsumfructũ tantum: vel proprietatẽ, prout antiqui putabãt. Hoc est hodie decisum per auẽ. in donatione, quã vide incontinenti, quòd ad mulierem spectat solus vsusfructus, non proprietas. ¶ Quæro, [c] secundò vtrum hoc procedat hodie, φ mulier possit diuidere, inter liberos prout vult? certè hoc hodie correctũ est. imò ad omnes æqualiter deuenit, et mulier circa hoc nõ põt disponere: hoc dicit auẽ. lucrum. quã vide. ¶ Venio ad ver. illud. Quæro,
2 † qd in masculo viro trãseunte [d] ad secunda vota: vtrũ illud quod lucraẽ ex hæreditate filiorũ prædecedentiũ, teneatur alijs reseruare? glo. dicit quòd sic. Allegat authenticam: neq; virũ, quod ex dote. §. j. et vide glo. super verbo delata et vide glos. et signa eam. similis glo. est in auẽ. de nupt. §. j. illa auẽ. neq; virum quod ex dote. non loquitur nisi de eo

sic, quoad proprietatem, non quoad vsumfructũ: sed secundum quod dicitur hic, in. l. fœminæ. in prin. Pro limitatione huius leg. vide Ang. in authen. de non eligen. secun. nuben. in princip. & ampliationem huius leg. vide per Barto. in. l. his solis. de reuo. dona. & an pater transiens ad secunda vota, teneatur reseruare & c. vide plenè disputatum per Mathesilla. in tracta. de succes. ab inte. in. ij. ar. principali. & vltra. s. alleg. vide pro ista parte Azo. in sum. C. de secun. nupt. & omnino in authẽ. sed si qs. in. iij. q. j. eo. & Ioan. an. in Spec. de secũ. nu. in rub. & Iaco. de belui. in d. authẽ. neq; virũ. & Bart. in. §. cũ igitur. de nõ eligen. secũ. nubẽ. facit quod no. Angel. in. §. quia vero. in authẽ. de nup. & Hostiẽ. in sum. de secũ. nup. & Bar. i. l. de emãcipa. per illũ tex. & in rubri. j. de legi. hæredi.

ADDE, an mulier trãsiens ad secunda vota post annũ luctus amittat donata cõtem platione viri? Ro. consi. ccccvj. & an maritus trãseundo ad secũda vota, amittat lucrũ ei datũ per statutum. Vide p eundẽ cõsil. cxc. & an amittat legatũ sibi factũ à viro, vide Rom. consi. ccxlix. & vide Old, consi. xxxij.

✣POMATES. d ¶ Trãseunte. quęritur etiã, quid si filij renũciassent, etiã cũ iuramento successioni paternæ, aut maternæ: an haberet tũc locũ dispositio huius leg. illis ad secunda vota transeũtibus? vide Oldra. consil. cccxciiij. & vide Alex. consi. lxviij. colũ. iij & Roma. cõsi. clxxxij. & consil. cxc. ad fi. & cõsi. ccxix. co. j. & An. consi. lxxiij. & ibi addita. & Caprã consi. xxvij. & xlvj. & seq. & lij. lxvij. & xciij. & Roma. ccccv. vbi quærit: nunquid hæc lex habeat locum in donatis vxori, cõtemplatione viri: & quid in dona. propter nuptias. & Alex. consi. cix. volu. j. vbi dicit, φ si maritus fuit inuestitus contemplatione vxoris, de aliqua re, & ea mortua transiuerit ad secunda vota: φ ille tenetur reseruare filijs primi matrimonij. & Sozi. consi. cclxiij. in secundo dubio.

e ¶ Ex testamẽto. Malè dicat. Vide plenè p Matthe. in trac. de succes. ab intest. in. ij. arti. prin. Et cõtra hoc cõsuluit Bal. in consi. Petrus. cabitij. & Bal. idem hic. & est tex. in. l. cum in alijs. & ibi Bal. in fi. j. eo.

f ¶ Vnde nescio. Ego cõsului pridie cõtra istã glo. vide hic Bal. & allegaui do. Pe. in suis cõsi. vbi tenet cum Bar. contra istam glo. And. Barba.

quod vir lucratur ex dote, vel donatione nõ de eo, quod lucratur ex hæreditate filiorũ pręmortuorum: postea in authẽ. de nõ elige. secũ. nube. §. cũ igitur. dicit indistinctè, quòd quicquid alter cõiugũ lucraẽ ex hæreditate pręmorientium filiorũ, pleno iure habeat: nec reperiẽ leg. cautũ, φ pater proprietate priueẽ. Si ergo illa authen. de non eligen. secun. nuben. non reperitur correcta: ergo videẽ, φ ista gl. nõ dicat verũ. Ista quæstio semel fuit Bononiæ: & in ea cõsuluit Franciscus de la sala, Aduocatus egregius: & dicit sic multũ bñ visu meo: verũ est, φ nullo iure reperitur cautũ, φ pater priuetur proprietate, secundũ φ dicit illa authẽ. de nõ elige. secũ. nube. Ratio est. qa secũdum illa tpa pater nõ succedebat filijs in ꝓprietate. vt. l. j. aliâs. l. ij. j. ad tertu. & ĩõ nõ poterat priuari ꝓprietate. Rõ: qa nõ succedebat. sed cũ hodie p authẽ. de here. q ab ĩtest. succedebãt ęqualiter pater & mater. puto, φ ęqualiter priuentur: & ideo dico, φ ista dicit veritatem: ita dicit ipse. ¶ Quęro: lex ista loquitur de hęreditate filiorũ decedentium: quãdo aliquis transiuit ad secũda vota: quero quid de filijs decedentibus ante: certè super hoc est posita authẽ. ex testamento: quã vide ad quam aduerte: quia est notabilis & c.

✣ SVMMARIVM. ✣

1 *Lex fœminæ, an sit correcta: ita φ, nullis super existentibus liberis, ꝓpter transitum ad secunda vota priuetur proprietate bonorum?*

2 *Filius quod percipit ab auo, an dicatur percipi ex substantia paterna?*

3 *Auus continetur appellatione patris.*

4 *Extensio non fit in correctorijs.*

Ex testamento.

Habemus hic duo dubia, primũ dubiũ est, sup quadã glossella, sup verbo filij. Ista est pe
1 riculosa gl. innuit † hęc. l. fœminę. in fi. sit correcta: φ mulier trãsiens ad secũda vota: etiã nullo supstite filio priuaẽ proprietate bonorũ filij: ita videẽ velle hęc gl. ego puto, φ ista glossa malè di
e cat, [e] & corruptè fuit scripta. Nã in. l. fœminæ. in fi. diciẽ cõtra: & in nulla parte iuris reperitur correcta. Nã in corpore de nõ eligẽdo secũdo nubẽtes. indistinctè conceditur matri plena proprietas, in corpore de nuptijs. §. hinc nobis. ibi fit distinctio, quę apponiẽ in hac authen. φ loquiẽ, qñ
f alij filij superãt: vnde nescio, [f] vnde glossa. h. d. & hoc anno cõsulendo, & iudicando, pene quinq; vicibus, dixi cõtra hanc gl. ¶ Secundò quæro: dicitur hic, φ solũ vsumfructũ percepit ex paterna substãtia. Quid de his, quę ad filiũ proueniũt,
2 ex substantia aui paterni? tex. hic † & in corpore dicit, φ ex paterna substãtia. Satis mihi vr̃ prima facie, φ nõ sit ex substantia paterna. Illud enĩ quod filius habet ab auo, videtur aduētitiũ quo ad patrem: vt. l. quæsitũ. in prin. ff. de lega. j. & ibi
3 no. Pręterea. † appellatione patris contineẽ auus ex interpretatione: vt. l. iusta interpretatione. de
4 ver. sig. sed quãdo † tractaẽ de leg. correctiõe, nõ est nostrũ leg. extendere: vt. l. si verò. §. de viro. soluto matrimonio. Et habuistis in authen. cassa. s.

a ¶ Cum in alijs. Et no. q prius possunt damnari filij secūdi matrimonij, quàm primi. in auc. vnde si parens. & ibi Bal. s. de inoffi. testa.

b ¶ Generaliter vide Oldra. consi. xxij. Andr. Barba.

c POMATES. ¶ Lucra debent. vide Alex. consil. cl. in pe. col. vol. secūdo. vbi generaliter dicit, q lucrum quod defertur, nō vt hæreditas, transmittitur etiā non agnita. & idē dicit in legitima, & ei⁹ suppleméto. ¶ Hac edictali. Adde glos. in auc. de nup. quæ incipit: hic manifestè colligit, q si mulier transit ad secūda vota, & dat dotem secundo viro totā, & ipsa post mortem totam relinquit primo: pōt detrahere legitimā: & postea vti bñficio huius leg. de residuo per rationē ibi positam. & hoc ibi videtur tenere Iac. de bel. & Bal. hic in fine principij, Et ad id q hic dixit Bart. adde, quod dixit Bal. in. x. col. in. c. j. an maritus succedat vxori in beneficiū. in. q. an stante statuto, q vxore mortua in matrimonio sine liberis eiusdem matrimonij, vir lucret totam dotem: nūquid per istud statutum corrigatur hęc lex & videtur q sic: sicut corrigitur per leg. longobardorū &c. quia nulla fit extensio &c. &c. ibi latius, vide per eū. Benè facit quod no. Bart. in. l. j. j. de inoffic. testa. in. iij. col. & cū Bar. hic videt tenere domi. Flo. in disputatione. mulier primo viduata cōsorte &c. Ad hāc leg. adde, q si mulier habet duos filios, ex primo matrimonio: an dote data viro filij primi matrimonij debeant duas partes habere, secundū prouisionē huius leg. cōsuluit Andre. de Isernia in consilio incipiēte: In quæstione, qua quærit, si mulier &c. q isto casu hæc lex nō vēdicet locū. imò filij primi matrimonij ęqualiter succedāt, si aliud nō impediat, per gl. in auc. ex successione. de suis & legi. Pro hoc tex. apertus. in auc. de nup. §. j. & ibi gl. hæc verò lex loquitur qñ mulier est pacta, de dote lucrāda à secūdo viro: & sic fraudabat filios secūdi matrimonij: & ideo fuit prouisum, ne plus relinqueret viro, q̄ vni ex filijs, & idē tenet gl. hic. & hoc etiā tenent doc. in. q. Bar. quā dicit se habuisse de facto. Adde, q idē tenet Nico. de Matta. & Iac. bu. i. l. j. §. bestias. de postu. & ita disputādo tenet Frā. de albergo. Alex. ¶ Item adde, an dispositio hui⁹ leg. habeat locū quādo secūdus maritus

d non est pactus de dote sibi lucranda: sed filijs ex secūdo matrimonio. Et isto casu dico, q sufficit, q legitimā habeant filij primi matrimonij, non dimidiam: vt hic dicit. & ita cōsuluit Bal. in cōsi. incip. in Christi nomine considerandū est. &c. per tex. in auc. de nup. §. illud quoq; in fi. Nā licet donatio prohibeat marito, nō tamē ministeriū. l. Bebius. aliâs. l. si liberis. de pa. do. Ad hoc etiā in. d. auc. de nup. §. si qdē. in glo. sed qua pœna &c. & in. §. optimè. in gl. supposita eodē tit. facit auc. vnde si parēs. s. de inoffi. test. & in. l. j. de inoffi. do. & vide Cy. hic, dū loquitur de muliere relinquēte fratri, vel cōsanguineis. & cōsuluit Bal. licet quidā, vt ipse dicit, consuluerint cōtrariū, & malè. & ad hoc adde Bal. in. l. j. s. de inoffi. dona. Adde eundē in. l. j. ea lege. supra de condi. ob cau.

ADDE quod Bal. cōsi. cxlv. iij. libro cōsuluit, q si mater, quę trāsiuit ad secunda vota, instituit filios primi matrimonij: & pro medietate maritum secundū: cū hoc, q sic capere nō posset totū illud, quod ipse capere non posset: relinqueret iure legati filijs eiusdem matrimonij: q nihil penitus valet: nec fieri pōt in fraudē huius leg. & subdit, q aliâs accidit casus similis, q pater stipulatus est pro filijs dotē in ciuitate Cortonę & ipse cōnabatur sustinere, q valuisset stipu. q tamē de cōsilio valentissimorum doctorū, do. Fran. de albergo. & Richar. de Sali. iudicatū fuit contra ipsum & obseruatū: & si vis videre prędicta consilia Bald. Fran. de rampo. & Richar. de Sali. necnon Ioā. de ligna. quia etiā consuluit cōtra Bal. vide in consi. Pau. de ca. cōsil. ccxlvij. cum tribus sequentibus. & vide etiā Bal. cōsi. cclxxxvij. iiij. lib. & xlj. & consilio. clxj. iiij. lib. & cōsilio. ccccl v. ij. lib. & cōsi. xij. & cccc vij. ij. lib. & qualiter filij sunt reducendi ad æqualitatem: cū mater relinquit plus vni, quā alijs. vide Ang. cōsilio. cclxxxiiij. & an stante statuto, q mulier possit testari, de quarta parte dotis, & illa fecerit pactū cū marito secūdo, q lucraretur certam partē: an illa pars sit detrahēda de omnib⁹ bonis, an de bonis, de qbus ipsa testari potest? vide Roma. consil. ccccxcvij. & an sit statutum, q mater teneatur relinquere duas ptes dotis filio: teneatur computari id, quod consequitur beneficio huius leg. vide anch. consil. c. & an filij secūdi matrimoij, succedant cū filijs primi, in his, quæ donata sunt contēplatiōe primi mariti: vide Roma. consi. ccccvj. & ad materiam vide Pau. de ca. consi. clxxij. & per Ioan. de Ana. consi. lxxvij. An autem mulier repetens dotē à filijs teneatur cauere de restituēdo in casibus à lege dispositis: vide Bal. consi. xxv. v. lib.

de sacrosanc. eccl. Sed ista auc. se habet pro correctione ad auc. de nō eligen. secun. nuben. ergo &c. ¶ In cōtrariū videt casus in. l. dedit dotē. de colla. bono. Nā auus videt velle, q pertineat ad nepotes: ideo, qa nolebat ptinere ad filium. Cōtraria loquuntur quādo cōstat, q auus dedit cōtēplatione nepotis, magis q̄ cōtemplatione filij: ideo hic succedit nepos: quia in locum filij succedit.

Sed & si quis. Ista authē. est magis fastidiosa, q̄ aliqua de mundo. Tres lecturas habet ista auc. tene secundā lecturam. Prima, & tertia lectura nō placent doctorib⁹ nostris: qa si non esset pactū appositū de lucrādo liberis existentibus, esset tantūmodo, q alius lucretur aliquo ex liberis existente. ¶ Secūda lectura quam posui habet in se istā lecturā & rationē: qa sicut lex priuat matrē propter transitū ad secūda vota illo lucro: ita in modū cuiusdam recōpensationis pmittit: vt lucret aliquo ex liberis præmoriente. ¶ Ad istā lecturā opponitur de ver. obli. l. si ita quis stipulatur. vbi stipulatio semel cōmissa, non cōmittitur in perpetuū Solu. hic nō redit ad mulierem ex pacto non existentium liberorū secundum Cy. Cætera dic vt in glo.

a **Cum in alijs.** a Breuiter dicit. Mulier trāsiens ad secunda vota, quę lucrata est à primo viro, tenetur liberis primi matrimonij reseruare, quę lucrata est à secundo, tenetur reseruare filijs secundi matrimonij, siue ad tertia vota migrauerit, siue nō aliunde quæsita, inter filios æqualiter diuidentur. hoc dicit hic not. tex. &c.

b **Generaliter.** b Breuiter hoc intēdit. Eo modo, quo lucra debet mulier liberis reseruare, eo modo vir: & earum rerum est eis alienatio interdicta. hoc dicit vsq; ad. §. in his autem.

c **In his autem.** Breuiter. h. d. Prædicta lucra debentur c liberis, etiam parentum hęreditate non agnita. hoc dicit.

Illud etiam. Breuiter dicit. Illud quod lucrata est superueniens cōiunx, quæ ad secūda vota non trāsiuit, istud potest liberè alienare, Si verò non est alienatum, à liberis potest vt pro proprio vendicari. hoc dicit. Super hac lege sunt positæ tres auc. prima incipit: hæres.

Haeres. Ista authen. corrigit in aliquo leg. Codicis. Dicitur in. §. in his autē. q liberi lucrant ista bona, etiā si nō sunt hæredes cōiugis primò decedētis: tamē requirebatur, q essent heredes coniugis secūdò decedētis. ¶ Secūdò sequitur authentica, vxore mortua. Sequit authentica, si tamen ista authenti. determinat pręcedentem authenticam. &c.

SUMMARIUM.

1 *Filij primi matrimonij, in quo læduntur, quando mulier transiens ad secunda vota, dat omnia sua bona in dotem.*

2 *Mulier, quæ transiuit ad secunda uota, & dedit omnia eius bona in dotem, decedit nullis liberis ex secundo uiro relictis, quid lucrabitur uir, ex forma statuti?*

d **Hac edictali.** d Hæc est bona lex: & habet quędam optima argumenta. principiū nostrum vsq; ad. §. his illud. dicit. Transiens ad secunda vota, non potest coniugi suo plus relinquere, vel alio modo concedere, q̄ vni ex liberis e primi matrimonij: cui minus cōcedit: & quod vltra relinquitur inter liberos æqualiter diuidet. hoc. dicit iste tex. quē perpetuò tene menti. ¶ Circa hāc legem format gl. vnum dubiū propter quod determinaui istam quæstionem de facto. ¶ Quærit glos. in † quo læduntur filij primi matrimonij: f licet mulier det omnia sua bona in dotē secūdo viro: dicit gl. intellige hoc quādo dat dotē apposito pacto de lucrando: qa per istud pactū non pōt lucrari plus, q̄ habeat vnus ex filijs primi matrimonij, qui minus habet: vide glossam super ver-

e ¶ Ex liberis. & hoc verū de filijs legitimis: secus in naturalibus, & spurijs. text. est not. multum secundum Bal. & Imo. in. l. cum pater. §. mater. de lega. ij. quæ not. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. ad Treb. & Bar. in. l. j. de inoffi. dona.

f POMATES. ¶ Matrimonij. tene menti. & vide Crem. notabili suo. lxxxviij. & Roma. consi. ccxix. in. j. col. & Alexan. in. l. mulier quæ. colum. j. ff. ad Trebel. & Ant. consi. lxvij. & ibi addita. & Feli. in. c. j. col. vij. de sponsa. & Roma. cōsi. cccxlvij. & sequen. vbi quærit, si statutum prohibet cōiuges aliquid lucrari existentibus filijs, ex vtroq; matrimonio: an tunc valebit pactum inter cōiuges initum de aliquid lucrando: maximè si mulier non poterat disponere, nisi de certa pte: vide in omni ista materia eundem consilio suo. cix. in. ij. dubio. Panor. consilio. xliij. volumine. j. vide etiam docto. in authenti. pręterea. j. vnde vir & vxor. Ange. in. §. quia verò. in authen. de nupt. Roma. consilio. xliiij. & consil. ccccxlviij. Petr. de anchara. consilio. ccclxxx. & Paul. de castr. consilio. ccxxxvij. Panor. consilio. ix. volumine. j. & consilio. cxvij. ad finem. eodem volumi. & vide Fran. Cur. consilio. lxxviij. vbi sequitur Bar. hic, & melius q̄ alibi reperies istud disputatum. & pulchrè, & clarè per Ias. in dicta authentica præterea. in fine. v. colum. & c. ij. sequenti. C. vnde vir & vxor. & Ana. consilio. xxiij. & ibi addita. vide etiam Capram consi. lj. & lxiiij. & lxxxj. & Bal. in. l. cum pater. §. mater. ff. de lega. ij. Vbi quærit, an hæc lex habeat locum in filijs naturalibus, & spurijs natis ex antecedenti cōplexu: & Romanum cōsilio. cxlviij. ad finem. vbi dicit, q si mulier nō poterat aliquo modo disponere de dote sua: sed tantū de quarta parte: & maritus poterat aliquid lucrari de dote, vigore statuti: q illud lucrum debet deduci de illa quarta parte: & poterit maritus aliqd lucrari. Et idem vult Sozi. cōsil. lxxxv. colum. antepenultima & sequen. vide de omni ista materia Curtium consilio suo. clx. in secundo dubio. Fulg. consilio suo. xcvj. in primo dubio.

bo, diuidi.

bo diuidi.circa fin.Idẽ quod hic dicitur,no.in.l.nulla.de iur.
1 do.Et hoc dixi ſemel,† ſi mulier dat in dotẽ omnia bona ſua
ſecundo viro: & decedit in matrimonio ſine liberis: vir non
põt lucrari ex forma ſtatuti,vltra quã reliquit vni ex liberis
primi matrimonij: Tene mẽti hoc:quia millies cõtingit.Hoc
anno dixi plenius in illa q̃ſtione,quã diſputaui.quæ incipit
mulier habens magnũ patrimoniũ &c.¶ Nota ibi omni cir-
cunſcriptione &c.¶ No.illum ver.ꝙ ſi maritus donãs renun
ciaret huic leg.vel iuraret,nihil valeret:qa nõ põt renunciare
fauori,qui non eſt inductus in eius fauorem:ſed alterius.&c.

SVMMARIVM.

1 *AEſtimatio,quomodo fieri debeat?*
2 *AEſtimatores debent iurare,*
3 *Vſufructuarius,an faciat fructus ſuos,non præſtita cautioue de utendo, fruendo.*

His illud. Hic eſt no.§.cũ ſeq. ¶ No.primò,ꝙ quan
1 do† debet fieri æſtimatio rerũ, debet fieri
per duos ab vtraq; pte poſitos.tamẽ.l.iij.de iure domi.impet.
in prin.videt̃ dicere,ꝙ ęſtimatio fiet à iudice.Qualiter intelli
gatur dixi in repetitione.l.creditores.j.de pig.¶ Not.ſecun-
2 dò,†ꝙ iſti æſtimatores debẽt iurare.Facit ad hoc.s̃.de fide in
ſtru.l.cõparationes.Contrariũ dicit gl.in.l.j.§.j.de ventre in-
ſpicien.&.s̃.de teſti.l.iuriſiurandi.ſed dicit malè contra iſtum
3 tex.¶ Not.†tertiò,ꝙ habetis multas gl.quæ dicunt, ꝙ vſu-
fructuarius nõ facit fructus ſuos,niſi præſtita cautiõe de vtẽ
do,fruendo,arbitrio boni viri.Habetis hic vnã gl.ſup verbo
fideiuſsionem.tamẽ gl.d.l.vxori.de vſufru.lega.de hoc dubi
a tat,quod tetigit.l.vſufruc.ſupra de vſufruct. ¶ Ego dico,[a] ꝙ
caſus eſt in hac leg.ꝙ ſi vſufructuarius detinet res,ſciẽte,& pa
tiente domino,& diſsimulante,ꝙ facit fructus ſuos.Caſus eſt
in ver.ſin autẽ vtraq;.ſed quando dominus ignoraret,vel con
tradiceret:nõ faceret fructus ſuos.ita loquuntur omnes tex.
& gl.allegatæ in contrarium.Dixi plenius in lege vxori &c.

Omnibus. Iſtum.§.allegat do.Iac.de Are.pro caſu in quæſtiõe difficilli.Queſtio eſt iſta quæ ponit̃ p docto.in lege ſecunda.qui po.in pign.habe.&c.

IN quibus. Lucra, quæ quis debet ſeruare filijs, debet ſeruare nepotibus, ex eis procedentibus,ſalua electione.hoc dicit.

SI quis prioris. Iſtud principium dicit, quaſi idem,quod precedens:quia.s̃.lege proxima,dixit Imperator de filijs primi matrimonij,quãdo alter de filijs deceſsit ante ſecundum matrimoniũ:ſed lex ſuperior loquit̃,quando poſt ſecundum matrimonium,alter ex filijs deceſsit.

Illud etiam. Quod dicitur hic, dictum eſt ſupra in l.generaliter.&.l.hac edictali.in fin.& glo.ita dicit.

Certum eſſe. Hic eſt vtilis.§. licet difficilis, & ideo nõ lego modo:qa nõ ꝑiudi.&c.

Talem. Hic eſt difficilis.§.& vtilis.

b In illo. [b] Nota,ꝙ ſi pater habet oĩa bona filij,vel quę debent reſtitui filijs,ſi diſsipat iſta bona,põt filius interdicere patri:ne iſta bona alienet,nec faciat illud, quod placet ſibi.certè hic eſt tex.quod no.&.j.de boñ.mater.l.j.& in aut̃.de nup.§.ſed quod ſancitũ.hoc intellige,ſecundum determinationem.l.fin.de ſen.paſ.&.l.Imperator.ff.ad Trebel.

c QVoniam. [c] Hæc lex breuiter dicit, ꝙ vltra debitum coniugi ſecũdo relinquitur:debet inter filios vtriuſq; matrimonij in capita diuidi.hoc dicit.Quod in hac leg.dicitur,corrigitur per aut̃.de nup.§.optimè.&.§.nec illud. & redit ad.l.generaliter. & ideo hic ponitur aut̃.ad eos ſolos.&c.

CVm apertiſsime. Iſta lex tota determinat vnã dubietatem,quæ oriebat̃ ex.l.hac edictali.s̃.eo.quæ dicit,ꝙ ſecundo coniugi,nõ debet plus relinqui, q̃ vni ex filijs,qui min⁹ habet:& quod vltra relinquit̃ applicatur liberis primi matrimonij:&c.Sed iſta determinat quãdam dubitationem.Breuiter dicit.Liberi ingrati non admittuntur ad partem lucri eius,quod vltra debitũ ſecundo coniugi eſt relictum.hoc dicit & nihil aliud &c.

Si ſecundo nupſerit mulier. *Rubrica.*

SI vſumfructum. Iſta lex corrigitur, & limitatur per aut̃., hoc locum &c.

d HOc locum. Vides ꝙ mulier non priuatur vſufructu,[d] p trãſitũ ad ſecun
da vota,niſi priuetur à teſtatore expreſſè: vt hic vi-
des.ꝙ no.qa oportet ꝙ teſtator dicat,donec honeſtè, & ca-
ſtè vixerit.& vidualẽ vitã ſeruauerit.Si enim diceret, donec
honeſtè,& caſtè viueret.Vel diceret hõeſtè &c.certè nõ amit-
1 tit vſumfructũ:qa honeſtè & caſtè viuit:licet trãſeat † ad ſecũ
da vota:vt.l.mulier.§.cũ proponeret̃.ff.ad trebe.glo. format
2 hic † vnã queſtionẽ de teſtatore,q reliqt vxorẽ dominam,&
vſufructuariã oĩum ſuorum bonorũ.Quid verba iſta impor-
tent de iure:qd de cõſuetudine:de cõſuetudine ita obſeruat̃:
ꝙ extãtibus liberis habeat alimẽta tantum: extraneis inſtitu-
tis habet vſumfructum integrũ.Vide glo.& de hoc in Spec.
qui filij ſint legi.§.j.ver.quid ſi quis ita.& per Dy.in.l.Titia.
cum teſtamento.§.fi.ff.de leg.ij.& ibi plenè dixi &c.

SVMMARIVM.

1 *Mulier tranſiens ad ſecunda uota,dicitur caſtè,& honeſtè uiuere.*
2 *Vxor ſi eſt relicta domina,& uſufructuaria omnium bonorum:quid contineat hoc legatum?& nu.3.& ibi an hoc legatum ualeat?& nu.8.*
4 *Eligendo unum ex contrarijs,tacitè uidetur alteri renunciari.*
5 *Hæredes poſſunt inſtitui ad incertum,ſicut poſt tempus in certum.*
6 *Oratio ſoluta in dubio æquipollet copulæ.*
7 *Vſusfructus eſt pars dominij.*
9 *Legatum factum uxori,ꝙ ſit domina & uſufructuaria, extraneis inſtitutis,quid operetur & contineat?*
10 *Legatum uxori ſi factum ſit de mille,donec uixerit ſine uiro, & poſt eius uitam,dicta mille deueniãt ad Titium,ſi mulier ſecundo nubit: an Titius ſtatim habeat mille:& nume.14.ſoluit.*
11 *Verba poſt uitam,intelliguntur de morte naturali.*
12 *Verba ambigua in teſtamentis pro hæredibus interpretantur.*
13 *Proximus defuncti,& uxor in dubijs parificantur.*
14 *Vxor ſi eſt relicta domina maſſaria & uſufructuaria donec honeſtè cuſtodierit lectum teſtatoris,& non exiget dotes:ſi ceſsit iura dotalia fratri,an perdat legatum?*
15 *Verbum exigere,aliquando largius accipitur.*

HOc locum. Hæc authẽ.ſumitur de cor-
pore,de nuptijs.§.auię.ver.
ſi verò ſolum.& vide quod ibi no. & addit ad leg.
C.quę loquebatur tm̃ in vltima voluntate: hæc lo
quitur etiam inter viuos:& etiã quo ad vltimam voluntatẽ.
& leg.C.corrigit,& determinat in tex.ibi:alioquin. id eſt: ſi
non ea lege datus.ſed ſimpliciter eſt relictus p maritum vxo.
1 vſuffr.Ibi, permiſſus.vt cũ tranſit ad ſecunda vota:† vt.s̃.ti.
pxi.l.fœminæ.Odofr.¶ Et hæc authẽ.cõtinuè habet̃ in pra
ctica,propter gl.ibi poſitã pro quæſtione, quę cõtigit de fa-
2 cto:videlicet ſi maritus relinquat † ſuã vxorẽ dominã maſſa
3 riã,vſufructuariã:† an tale legatum valeat, an non: & ſi nõ va
leat qd habere debeat ex hoc legato.& quomodo ſit iudiciũ
in p̃dictis: ſi teſtator inſtituit hæredes ſuos, vel extraneos. Et
quia iſta ſunt contraria latius q̃ gl.dicam.& do.Odof.in effe
ctu,dicit illud,quod glo.ordinaria, licet aliquid plenius di-
cat,cuius opi.recitat Spec.& ſequitur in ti.qui filij ſint legi.
§.j.ver.quid ſi quis ita dixerit.de hoc etiam no.per Hoſti.in
ſumma de pigno.§.qualiter conſtituitur.verſi. ſi quis dicat.
& ver.ſed.& de hoc no.in margarita Alberti galeoti de acti.
circa fin.verſi.quid ſi dico.Item facit ad hanc materiam.j.de
indic.vidui.l.ij.& authẽ.cui relictum.in gl.& in corpore vn-
de ſumitur.&.ff.de auro & argen.leg.l.ſpecies.Et pro diſcuſ-
ſione primæ queſtionis,ſcilicet an valeat tale legatum,interi-
do ſubijcere quãdam quæſtionem Dy.in qua ipſe Dy. cõſu-
luit,videlicet quidam fecit teſtamentũ,in quo inter alia vxo
rem ſuã maſſariam,vel vſufructuariam reliquit: & quoſdam
alios ſibi hæredes inſtituit finito vſufructu,& dominio vxo
ris ſuæ prędicto modo. Vult iſta vxor habere vſumfructum
prędictum:mariti hęredes oppo.ꝙ non debet habere : quia
dies vſuffructus legati cedit ab adita hæreditate:ſed hæredi-
tas nõ põt adiri per hæredes,cum ſint inſtituti, demum fini-
to vſufructu vxoris:ergo &c.Et ꝙ domina ſit in totũ expel-
lenda,põt euidenter oſtendi:quia ibi in teſtamẽto repugnã
e tia[e] cõtinetur:ergo deſcripta in teſtamento non valent:vt.ff.
de reg.iur.l.vbi repugnãtia.& de condi.inſti.l.ſi Titius. ſed
conſtat,ꝙ eſſe fructuariam,& eſſe dominã, repugnãtia ſunt
cum non poſsit habere vſumfructum,vel aliã ſeruitutis ſpe-
ciem in ea re,in qua habet dominiũ.ff.ſi vſufr.pet.l. vti frui.
de ſerui.vrba.prędio.l.in re cõi.& de iure dot.l.cũ in fundo.
circa prin.Igitur negari non poteſt:ꝙ in teſtamento prædi-
cto cõtrarietas nõ ſit,& per conſequens ratione cõtrarietatis
tota diſpoſitio ſit inutilis.Et ad huius cõfirmationẽ accedit.
4 ꝙ † ſi vnũ cõtrariorũ eligitur,tacitè videtur alteri renũciari:
vt.j.de codi.l.finali.ff.de fur.l.j.ff.de inſtitu.l. ſed ſi pupillus.

a ¶ Ego dico.vide Bald. in.l.j.C. de vſu.& in.l.iiij.eo.tit.Andre. Barba.

POMATES.

b ¶ In illo.vide Ro.conſi.cccv. co.ij.in princ.in.iij.dubio.vbi per iſtum text.dicit, ꝙ licet proueniẽtia à marito in vxorẽ tranſeuntem ad ſecunda vota ea mortua integre remanere debeant,penes filios primi mariti, ad vxorem contẽplatione viri:quia illa erunt omnib⁹ filijs cõmunia, tã ſecundi, q̃ primi mariti, & idem in iiij.dub.

c ¶ Quoniã.Iſta lex eſt deciſio queſtionis.de qua p Bal.in.l.j.in vlt.col.de inoffi.do.&c.

POMATES.

d ¶ Vſufructu.vide Are.cõſil.xl.in.ij.dub.vbi ampliat etiã in relicto, qđ participat de natura vſuffructus.

e ¶ Hoc locũ. repugnãtia.Adde ut p Roma.conſi.lxx.Pau. de ca.conſil.ccccxc.

§.si institutoria,& de ver.sig.l,hęc verba.cū ergo dñiū,&vsuf
fruct⁹ sint cōtraria,vt ꝓbatū est:ergo sequiꝛ,ꝙ ad positionē
dominij remoueꝛ positio vsusfructus & ecōtra.& ita rōne ꝑ
plexitatis,tota dispositio fit inutilis.Prętereà: cōstat ꝙ reli-
cta in testō,nō debetur anteꝗ̄ hęreditas adeaꝛ.j. de fideicō.l.
eā,quā.ff.de reg.iu.l.si nemo.Itē cōstat,ꝙ ex institutione cō-
cepta in diē incertū,vel sub cōditione,nō pōt adiri hęreditas.
anteꝗ̄ dies incertus,vel cōditio existat:vt.ff.de hęr.insti.l.in
tp̄s.in prin.l.si qs instituaꝛ.&.l.q filio. Ex quo sequitur,ꝙ cū
hęreditas adiri nō possit ante aduentū diei incerti,institutio
nis adiectę,ꝙ nec legatū in testamento relictū possit deberi:
igiꝛ relictū vxori no debetur,cum non cedat anteꝗ̄ adeatur
hęreditas:vt.j.de cad.tollē.l.j.§.in nouissimo.&.ff. qñ vsufr.
leg.ced.l.j.§.fi.Prętereà:cōstat ꝙ vsumfructū,& dñiū,nō pōt
eligere:cū sint opposita:vt.s̄.probatū est.igitur licet legatū
sit absolutè relictū,perinde debet haberi ac si legatū esset re
lictū disiunctiuè:vt.ff.de reg.iu.l.in eo.§.vbi verba. Sed vbi
duo legata disiunctiuè relinquunꝛ:quorū vnū possibile est
cedere a morte testatoris:& aliud ab adita hęreditate. vtrūꝗ̄
tp̄s expectatur:& tūc legatū cedit:vt.ff.qñ dies leg.cedat.l.si
vsusfructus.in princ.l.cū ita.&.l.cū illud.sed vsumfructū le-
gatum est impossibile cedere ante aditā hæreditatē:vt.s̄.ostē
sum est:igitur legatū dominij.& si nō est possibile,ꝙ cedat:
eius electio nulla foret:dato,ꝙ dña alterū eorū eligeret:vt.ff.
de op.lega.l.optione.&.l.Iuli.de leg.j.Prętereà : certū est,ꝙ
testator nō potuit duos instituere hęredes:ita ꝙ qlibet esset
hæres insolidū:vt.ff.de reg.iu.l.ꝙ cōtra.§.vni duo.igiꝛ prędi-
cta dña hæres existere non pōt:cū alij scripti essent hæredes
vniuersales:& si non tp̄is certi:tamē incerti, cum distinctio-
ne.ex quo sequitur,ꝙ alij sint hęredes, & nō domina. quod
ita probatur.lege cauetur, ꝙ particularitas tp̄is equipollet
particularitati rerū:vt.ff.de test.mili.l.miles ita.§.& qa dixi-
mus.sed institut⁹ in re certa habetur pro legatario & nō pro
hærede.vt infra de hęre.insti.l.quoties.ff. de hære. insti.l.his
verbis.& ibi glo.ergo si cōcedamus eā institutam:videtur in
stituta pro parte tp̄is:donec viueret.sequitur ergo ꝙ alij in-
stituti hæredes sine temporis pręfinitione nō habenꝛ loco le
gatarij:ideo non est possibile legatum deberi cū effectu, nisi
post aditionem hæreditatis:vt.s̄.ostensum est:sed certum est
hæreditatem non posse adiri ante,ꝗ̄ dies certa existat. ergo
nō est possibile legatū peti.Item si iuxta considerationē prę
dictam,debetur post aditam hæreditatē:sequitur ꝙ vsusfru-
ctus videtur dominę relictus,demum cum morietur:& sic vr̄
legatū inutile:vt.ff.de vsufructu leg.l.vsumfructū.& de vsu-
fruc.l.Titio.¶ Econtrà videꝛ.ꝙ domina sit hæres.& domina
pleno iure vsꝗ̄ ad tp̄s mortis suæ.quod sic probatur. Certū
5 est † hęredes institui posse,post tēpus incertū:ergo ad incer-
tum cum æquipollerę videatur:vt.ff.de hære.insti.l.in tp̄s.&
l,si quis instituatur.&.l.qui filio.j.de hęre.insti.l. extraneum.
6 Prętereà:in dubio,soluta † oratio æquipollet copulę : vt.ff.
de ver.sig.l.triplici.§. videam⁹.&.e.ti.l.alienationis.§.fi.Sed
cōstat.ꝙ vbi plenū dominiū,& vsusfructus collectiuè relinq
tur,est in electione eius cui relinquiꝛ vtrū petat: de vsufruc.
leg.l.si Titio.igitur & vbi absolutè relinquitur.Sic etiā in ꝓ
posito debet esse in electione dominę, vtrū velit vsūfructū,
vel dominiū plenū.Sed ad hæc oīa pōt faciliter responderi,
ꝙ locū habere possunt,vbi esset aliquis hęres : & ꝙ eius adi-
tione relicta cōfirmarenꝛ,quę patent nō esse in quæstiōe,præ
dicta viuēte vxore.Ideò quæstio remanet in hoc solū,an hę-
res institui posset ad tp̄s incertum:sicut ex tp̄e incerto,quod
puto verū:vt.j.de hære.insti.l.extraneum. & ibi diceꝛ. ¶ Sic
igitur ex prædictis videtur concludere do. Dy.ꝙ existente
hærede,qui adeat:tale legatum vxori relictū valeat,non ob-
stante contrarietate,vel perplexitate.Et quod sit in electio-
ne vxoris:vtrum velit ea viuente vsumfructum vel dominiū
plenum.¶ Circa quod dico quòd gl.hic & prædicti alij doc.
& alij quos audiui,& cōiter aduocati in iudicio,tenēt, ꝙ tale
legatū, valeat nō ob.repugnātia:qa dico posse reduci ad cō-
cordiā.Dixi enim,ꝙ ille,q habet vsumfr.vel vsum, dominus
dicatur:licet impropriè:& ad hoc inducunt in argu. authen.
de nō eligē.secundò nubē.§.aliud verò.circa finem ibi. vsum
quidē existentibus dominis.de nup.§.& quia parū.ibi vsum
7 dominis cōstituit:vt.ff.re.amo.l.j.& qa † vsusfructus est pars
dominij:vt.ff.de leg.ij.l.cum filius.§.domin⁹.& de vsufr.l.iiij.
& de le.ij.l.Titia cū testō.§.fi.ꝑ quas do.Oldra.doctor meus,
tenebat opinionē prædictā.scilicet tale legatū vxori relictū
tenere,nō obstante cōtrarietate,vel perplexitate , q̄ videbaꝛ
in eo. Tamen Azo etiā tenebat idem,quòd dicatur dominus
solum rōne pręeminentiæ:licet ad eū nō spectet proprietas:
& allegat de pecu.l.si seruus meus ordinari⁹.ibi id qdē ꝙ dñs
eorū.vbi loquiꝛ de ordinario dño vicarij:& ꝓ eo.ff. de pub.
l.cū si adhibuissent.vbi hoc tenet Iac.de are.& alle.ff. de sol.
l.Titia:& de ver.sig.l.pronūciatio.§.j.ibi parū ante finē.& ꝓ
hac authē.bñ facit.ff.ad syl.l.j.§.si vir.Cōcludo ergo secundū
oīum cōem opi.tale legatū valere,nō obstāte cōtrarietate,vel
8 ꝑplexitate prędicta,ꝑ dicta iura.¶ Ad secundū † ergo,quid
cōsequi debeat ex tali legato?puto dicendū,ꝙ eligere possit
plenū dominiū,vel vsumfructū in vita sua:tamē de cōsuetu-
dine,& ex mēte testōris,opi.gl.& aliorū doctorū cōiꝛ seruaꝛ.
Dñs aūt Odof.hic.&.s̄.de īof.test.l.cū q̄riꝛ,cuius opi. sequiꝛ
Spec.vt p̄dixi latè distinguit:& dicit,ꝙ vis est fiēda in verbis
testatoris.Nā aut testator dicit relinquo vxori meæ vsum-
fructū oīum bonorū.aut dixit:relinquo vsumfructū talis do
mus,vel talis prædij. Primo casu,si maritus non hēt liberos:
tunc vxor habebit vsumfructū oīum bonorū mariti : dūmō
iste vsusfructus nō excedat dodrantē,cū alijs legatis:qa tunc
detrahitur falcidia,etiā ꝑ hæredē extraneū:vt.ff.de vsufru.l.
oīum.& ibi gl.ff.de vsufruc.leg.l.vxori.in tex.& glo. & ęsti-
maꝛ talis vsusfructus secundū.l.ff.ad leg.fal.l.hęreditatū.si aūt
habebat liberos,& tūc vxor habebit vsumfructū oīum bono
rum mariti,excepto debito bonorū subsidio, in quo liberis
nō pōt aliquod grauamē īponi:vt.s̄.de inof.test.l.qm̄ in prio
ribus.si ipsi filij velint ipso debito esse cōtenti,& hæreditatē
patris amplecti nolūt:tūc vxor gaudebit vsufructu oīum bo
norum:& ita loquitur p̄alleg.l.vxori.de vsufruc.leg.& gl.ibi
posita.& cōcor.in authē.de triē.& se.§.ꝓhibemus.& ibi gl.si
autē maritus relinquat vsumfructū alicuius certę rei: tunc in
distinctè habebit vsumfructū certè rei illius.ff.ad.l.fal.l.j.§.si
vsufru.Si aūt relinqt vxorē dominā,massariā, & vsufructua-
riā:& tūc post mortē mariti habebit nomē dominę & p̄emi-
nētiā,sicut habebat in vita viri:& habebit vsumfructū oīum
bonorū quaten⁹ sufficiat sibi,ad alimēta scd̄m dignitatē.& fa
cultatē & ita scd̄m Odofr.sunt īterp̄tata ista legata ꝑ collegiū
Bononiēse,& ita seruaꝛ cōiter & ꝓnunciaꝛ in iudicijs:& ista
alimēta ꝑcipiet à seipsa,nō de manu filiorū,vel aliorū hęredū
ar.ff.de vsufruc.leg.l.fundi trebatiani.in fi.& ibi not.in gl.In
hac opi.erat do.Placē.q̄ satis placet.de iure autē lōgobardo.
pro quo ad huc seruaꝛ p̄rogatiua:marit⁹nō habēs liberos,pōt
dimittere vxori ad libitū ꝓprietatē,& vsumfructū:si aūt hēt
liberos ex ea pōt ei dimittere dimidiā vsusfru & nō ultra. Si
autē hēt liberos ex alio matrimonio,pōt sibi relinquere vtilē
usumfru.pro numero liberorū.& illud ꝑdit ꝑ trāsitū ad alia
uota:ut in lōbarda,de his q̄ à uiro uxori dātur,uel relīquunꝛ.
9 l.fi.¶ Tertia † qō est,qd opatur illud legatū,quo maritus di-
mittit massariā,& usufructuariā uxorē:& extraneos hęredes
instituit.& in hoc arguit glo.satis obscurè.Arguit ēm̄ primò
ꝙ nō habeat locū p̄dicta cōsuetudo:qa alia est rō suorum, &
alia extraneorū:qa suis est magis debita hr̄ditas ꝗ̄ extraneis:
& nō est par eademꝗ̄ rō:ut.j.de codicil.l.fi.¶ In cōtrariū fa-
cit,qa si hoc admisit cōsuetudo:existētib⁹suis liberis. ꝙ uxor
habere debeat ex tali legato sola alimēta,ut.s̄.tactum est:eadē
cōsuetudo uꝛ trahi debere,ad casum,quo sunt instituti extra
nei.Ad hoc alle.gl.in.l.de qbus.ij.rñ.ff.de leg.ali.Old.seque-
batur,primā opi.qa nō est par.eadēꝗ̄ rō.& ideo nō debet idē
ius eademꝗ̄ consuetudo statui,in suis,& in extraneis institu-
tis.Vnde hoc casu uendicare posset sibi locū opi.Dy.ꝙ insti
tutis extraneis esset electio mulieris:an uellet habere oīum
bonorū usumfructū:an plenū dominiū in sua uita: & ꝓ hoc
etiā facit mens testatoris,q̄ nō uꝛ ēt intantū grauare suos:sicut
extraneos.Sed q̄ sit rō diuersitatis,ꝙ si mulier habeat plenā
proprietatē,& trāsit ad secūda uota:ꝙ ꝑdit ꝓprietatē, & re
tinet usumfructū:si autē hēt usumfructū tm̄,illū nō ꝑdit , nisi
relictū sit illud sub cōditione si nō nubat:ut hac authen.hanc
qōnē querit hic Odof.& soluit,ut in gl.in corpore unde su-
miꝛ:q̄ incipit:sed quare sec⁹.¶ Circa materiā p̄dictā subijcio
10 unā aliā qōnē.quā disputauit Ray.doctor me⁹.Quidā ī † suo
a testō dixit[a] sic:item uolo,& p̄cipio ꝙ Berta uxor mea habeat
mille de bonis meis in gaudimēto toto tp̄e uitę suæ,donec ho
nestè uixerit sine uiro:& post uitā suā dicta mille supueniant
ad Titiū cōsobrinū meū.accidit ꝙ Berta trāsiuit ad secūda uo
b ta:& sic expirauit legatū.Quæriꝛ an titi⁹[b] cōsobrin⁹ meus,sta
tim ad dicta mille admittaꝛ:an demū post mortē naturalē Ber
tę p̄dictæ.& interim penes hæredē p̄dicta mille debeāt rema-
nere:& ꝙ Titius admittaꝛ post mortē naturale Bertę sic pro
batur.Cū in uerbis nulla est dubitatio,nō debet admitti uo-
lūtatis qō.ff.de leg.iij.l.ille,aut ille.§.cū in uerbis.cū simi. Itē
11 cū testatores loquūtur post uitā,intelligitur post † mortē na
turalem,nō ciuilē.ff.de leg.ij.l.cum pater.§.hæreditatem . de
uerborum obliga.l.ex ea parte.§.in insulam cum simi.sed in
uerbis propositæ quæstionis.sunt ista uerba post uitam suā,
quæ significant

POMATES.

a ¶ Testamēto dixit uide Alexā. post Pau.de cast.in.l.si maꝛ.C.de insti.& subst.sub cōdi.fa.& cōsi.c.uo.iiij.& Are.& ibi doc.gl.in.d.l.si qs ita hæres.ff.de acq.hęre.uide etiā Alex.in cōsi.cxxx.ī.ij.col.in uer.fortificanꝛ.in.ij.uot. & Ias.in l.si extrane⁹. in.ij.col.in uer.ij. ad p̄dictū notabile.ff.de condi. ob cau.ubi ꝑ hāc.l. dicit, ꝙ uerba enūtiatiua ēt inter alios fauore dotis ꝓbant & Prępośi.in.c.fi.de sposa. & addidi ad Pan.in.c.signi.col.ij. in additione,quę incipit, duæ fictiones. de rescri.& do.in.c.cum oēs.ij.q. viij, ubi dicit,ꝙ cōcurrere possunt duo spālia : ubi unum uenit ab altero.& Are.clxiij.col.iij.&.v.& seq.&.clxiiij,col.ij.Alex.cōsi.cvij,uo.v, uide etiā Feli.in.c.cum te.col,vij,de re iu,do.Alex.in.l.si aliquā rē.in,vij.col.ī uer. nō obst.ff. de acq.pos.et col.ix.ī uer.et dicit Imo. et Sozi,cōsi.cxij,col.pe,et Bar.in.l,gerit,col,pe.ff.de acqui. hæredita,

b ¶ An Titius.adde ut ꝑ Bal.cōsi.ccc-ccij.iiij,lib.

que significant mortē naturalē, vt probatū est. ergo Titius ꝑ transitū ad secunda vota per fideic. nō habebit. sed demū post mortē Bertæ, & interim penes heredē manebit. Secūdò idē probaꝛ sic. Certū est, ꝙ ambigui
12 tates† testamentorū pro hæredibus interpretanꝛ. vnde statulibero dare iussus, heredi dare debet: vt. ff. de statuli. l. qui pecuniā. & l. ita liber. & l. labeo. cū si. Itē, si Titius hæc verba post vitā suā, vult interpretari, ea nō transeunte ad secūda vota: nō minus possit cōmodè interpretari: etiā ea ad secunda vota transeunte. p. l. ex his verbis. j. qn̄ di. le. ce. & de fideicō. liber. l. fideic. Cū oratio talis, sit ambigua pro hærede est interpretanda: vt probatū est. ergo ea viuente remanebit penes hæredē. & maximè si hæres est de liberis: vt. ff. de annuis leg. l. Quintus. vlt. respō. Tertiò probatur, certū est ꝙ ex intentionibus petentiū metimur ius ex ꝑsona actoris, non ex ꝑsona rei: vt. s̄. de edē. l. qui accusare. de rei vendi. l. fi. ff. si pars hære. pe. l. j. §. j. Idē ex quæstione proposita ex verbis satis apparet, demum post mortē Bertæ fideicō. relictum Titio cōsobrino: nō ergo ante mortem: ergo ad positionē vnius sequiꝛ exclusio alteri⁹: vt. s̄. de procu. l. maritus. cū si. Licet ergo Berta ad secunda vota trāsiens, legatū perdiderit, nō tamē propter hoc viuēte Berta Titius admittiꝛ. Sufficit enim sibi ius integrum seruari, non ergo meliorē cōditionē fieri: vt. ff. ad Treb. l. ex asse. & l. si cui. ij. respond. & de iur. do. j. l. ij. & sic interim dicta mille, apud hæredē remanebunt. ¶ Quartò, idē probaꝛ sic: si vsusfructus alicui us rei legaꝛ, vni purè, & alteri proprietas sub cōditione, si pendēte conditione legati proprietatis, desinat: vsusfructus ad heredē ꝑtinet: & ideo tali casu legatarius vsusfructus hæredi, & legatario proprietatis stipu. fructuaria habet cauere. ff. ad exhib. l. si qs hominē. s̄. si tibi. Sed ī casu nostro Bertæ videꝛ relictus vsusfructus: quasi de mille, & quidē purè: & saltem in singulos annos, donec honestè vixerit sine viro: vt. d. l. fi. de ind. vid. & ar. ff. de annu. leg. l. j. Nā Titio consobrino post mortē Bertæ, videtur relicta proprietas: ergo Berta nubente, & sic suo vsufructu peremp to, interim ipsa mille penes hæredē manebūt. ¶ Quinto idē probatur sic. In questiōe nostra, duo fuerūt relicta: vnū Bertæ, aliud relictū Titio post mortē Bertę: & sic primū est ad tēpus: secundū est ex tēpore, quod esse pōt: vt. j. de leg. l. fi. s̄. de vsufr. l. ambiguitatē. ff. de le. ij. l. si ita relictū. §. Pegasus. & idē est in stipulationibus: vt. ff. de act. & obli. l. obligationū ferè. §. j. Itē casus omissus à testatore, habeꝛ ꝓ omisso: vt. l. cōmodissimè. de lib. & posthu. cū similibus. ergo casus iste ꝑ tēpus, quod est inter nuptias, & finē vitæ, Bertæ omissus est, & pro omisso debet haberi: & interim non videꝛ hæres grauatus, & ideo medio tēpore fideicō. debet remanere penes hæredē. ¶ Vltimò pro hac ꝑte videꝛ casus. ff. de cōdi. & demon. l. quibus diebus. §. quidā. vbi sic diciꝛ: quas pecunias cuicunq; legaui, hæres meus eas, si mater mea moriꝛ, dato: & determinaꝛ ibi ꝑ Labeonem quòd, nec quoad petitionē, nec quoad trāsmissionē cedit dies ante mortem matris & pro hoc etiā. j. de his q̄ sub modo. l. ij. vbi si legatum mihi est relictū: & deinde Titio, sub aliqua cōditione: demū post exitū conditionis, Titius admittiꝛ ad petitionē fideic. sic ergo in casu questionis propositæ Titius consobrinus demū post mortē Bertæ admittiꝛ: & interim penes hæredē remanebit. ¶ Ecōtra, ꝙ statim nō expectata mortē Bertæ, post eius secūda vota admittaꝛ Titius cōsobrinus. sic probaꝛ. Legata & fideic. quædā donationes causa mortis dici possunt: vt. ff. de leg. ij. l. legatū. s̄. de dona. cau. mor. l. fi. ad. fi. Itē, q̄ tales donatiōes faciūt, magis volunt vxores habere, ꝙ̄ eum, cui reliquit: sed magis illū, cui reliquit, ꝙ̄ hæredē suū: vt. ff. de do. cau. mor. l. j. & l. senatus. §. j. igiꝛ Berta nubente, & sic eius legato deficiente, magis admittiꝛ Titius cōsobrinus, ꝙ̄ hæres: & pro hoc. ff. de cōdi. & demon. l. si qs eū. & si vsufr. pe. l. fundus detracto. ¶ Ad idē, Probaꝛ sic, cessante causa, cessat effectus. s̄. de epis. & cle. l. gn̄aliter. cū simi. Itē gaudimentū vxoris, est causa, quare differtur fideicō. Titij cōsobrini. Tertiò sic, in testamēto pro fauore relictorū, interpretandæ sunt volūtates defunctorū: vt. ff. de regu. iur. l. in testametis. cum simili. Itē in repræsentatione fideic. soluēdi Titio consobrino plenior est interpretatio, ꝙ̄ in retardatione: vt insti. de act. §. plus. & §. tēpore, & insti. de fideius. §. non solū. cū simili. Itē gaudimentū vxoris, est cā quare differꝛ fideic. cū Berta nupsit interpretabimur: nō autē demū post mortem Bertæ prædictæ: qa sic in dubijs semp interpretamur, ꝙ res magis valeat, ꝙ̄ pereat. ff. de re dub. l. quoties. j. ad Silla. l. pe. cū simili. Itē si interpretamur, Titium demū post mortē naturalē Bertæ prędictæ ad fideicom. admitti, res periclitari & perire pōt: qa præmoriente Titio, nil ad eius heredem transmittit. ff. de condi. & demō. l. dies incertus. l. hæres meus. qn̄ di. leg. ced. l. titio. Si autē interpretemur, ꝙ ea statim ad secūda vota transeunte admittaꝛ. res valet, & in tuto ponenda est, & ad hæredē, vt puta, purificatam trāsmittet. ff. de condi. & demon. l. legata sub cōditione. lege, quibus. §. fi. ergo satis admittiꝛ titius, nō expectata morte naturali dictæ Bertæ. ¶ Quintò & vltimò sic. Voluntates testatoris cōiecturamus ex precedētibus, & sequētibus. ff. de leg. j. l. si seruus pluriū. §.
13 fi. cum simi. Itē aliàs in dubijs† parificaꝛ proximus, & vxor defuncti. j. de leg. l. cum rē alienā. & arg. ff. de iud. l. interdum. Qua ergo ratione vxor præfertur eadē ratione titius cōsobrinus prælatus esse intelligiꝛ heredi eius. Facit quod no. in. l. cum acutissimi. j. de fideic. Ideo maiori ratione: quia cōsobrinus præferꝛ vxori ab intestato: vt. j. vnde vir & vxor. l. j. & sic ratio cōsanguinitatis aliqd operabiꝛ: vt. d. l. si seruus pluriū. ad fi. ff. de leg. j. cum Simi. Nec videꝛ curandū, quales essent hæredes testatoris huiusmodi extranei, an filij: vt pote, cū vidimus ex voluntate testantis hūc titiū præferri heredi: qa voluntas pręualet etiā, si hæres sit filius. arg. ff. de lib. leg. l. Aurelius. §. Titius. de lib. præte. l. iij. §. fi. ¶ Soluendo questionē predictā tenuit ipse Ray. ꝙ Titius cōsobrinus admittiꝛ, nō expectata morte prædicta, ꝑ transitū ad secunda vota, ꝑ rationes pro hac parte adductas: & duas alias speciales. Prima ꝑ tex. ff. quādo di. le. ce. l. si ita ad Treb. l. mulier. in prin. vbi fideic. relictū filijs ꝑ matrē, si morte patris sui iuris efficiatur. Idē erit si sui iuris efficiuntur ꝑ emācipationē. Et reddiꝛ ratio: quia pro tanto dixit mater, & sui iuris effecti fuissent per mortē patris: qa non credidit eorū patrē emācipaturum. Nā immortalitatē nō restrinxisset: si se eum emācipaturū sperasset. Nō ob. l. fideicō. §. si cui. de leg. iij. qa intelligiꝛ secūdū illas, vt ibi no. Ita in proposito dici pōt, ꝙ pro tanto dixit testator de morte Bertæ. qa credidit eā non transiturā ad secunda vota. Non enim in mortē distulisset, si eam trāsire ad secūda vota credidisset. Itē ad hoc idem facit. ff. de annu. leg. l. codicillis. §. fi. vbi ostēditur, ꝙ cum testator legato Bertam honorauit, amplius de ea loquēdo, videꝛ loqui de ea, vt legataria: vnde cū dicit, post vitā suā: intelligiꝛ eius legatariæ. Pro hoc. ff. de fideicom. lib. l. lucius. & l. thais. §. Stichus. & ideo dilatio fideicōmis. Titio consobrino apposita videꝛ fauore Bertę: vt apud eam legatariā mille ꝑmaneant. Cū igiꝛ desinit esse legataria, per transitū ad secūda vota statim titius admittetur. sicut in. d. l. codicillis. §. fi. ¶ Ad rationem in contrariū respondeo: & primò ad primā: quia nō dico titiū admitti per mortem Bertæ: sed per transitū ad secūda vota. quo casu etiā testator videtur reliquisse fideicōmis. titio: vt. s̄. probatū est. Ad secundam dico ꝙ voluntas testatoris dubia dici non debet, cū per euidentes coniecturas constet de eius volūtate: vt. s̄. probatū est. Ad tertium, quod ius metimur ex volūtate: aliàs ex persona actoris, concedaꝛ: & ita hic fit: qa pro actore est ius: vt. s̄. probatū est. Ad quartum respondeo, quod nō concedo: quia etiā in casu ante mortem Bertæ. videtur relictū fideicōmis. titio, scilicet finito vsufructu per secunda vota. Et eo modo ad quintum, quod ad idē tendere videꝛ. ¶ Ad sextū respondeo, quod in. l. quibus diebus. §. quidā. super quo sextū argumentū fundatur, quòd ibi solum in casu mortis erat legatū: & ideo non prius cedit, nec venit dies. at in casu nostro videꝛ fuisse testatoris intentio, etiā si Berta transiret ad secunda vota, ꝙ titius admittaꝛ: vt. s̄. probatur & eodē modo pōt responderi ad. l. ij. j. de his, quę sub modo. & de vsufructu legato. l. vxori vsumfructū. & de conditionibus & demonstrationibus. l. iij. ad
14 finem. ¶ † Vltimò. venio ad quæstionem quam sæpe vidi, de facto. Martin⁹ in testamēto suo ordinauit vxorē suā dominā, massariā, & vsufructuariam: donec honestè custodierit lectum suū: & nō exiget dotes, & donationes sibi ꝑ eum constitutas: illa vxor cessit iura, & actiones fratri suo, vel cuidam alteri in dote, vel donatione: quæriꝛ, an ceciderit à legato per talē cessionē. Et primò videꝛ, ꝙ tali legato priuetur, quasi extiterit cōditio exactionis dotis: & donationis: eo ipso, quod cessit, & vendidit ius suū, & precium accepit. ff. de peti. hæredi. lege si & rē & preciū. & de leg. ij. lege. Imperator. §. fin. & l. sequenti. cū similibus. & pro hoc. ff. de hæreditate, vel actione vēdita. l. ij. §. peruenisse. Itē pro hoc facit cōiectura voluntatis testatoris, q̄ videtur voluisse: ꝙ ista dos, & donatio, remanere debeat penes vxorē: vt ex fructib⁹ possent filij sustentari: itaq; videꝛ consyderare effectum exactionis, non modū exigēdi: & nō refert quid ex equi pollentibus fiat. j. de institutionibus & substiōnibus. l. iij. cū similibus. & ibi in glo. nostra. & pro hoc. j. de lega. l. cū quæstio. in fin. & cū simi. Et pro ista opinione rectè intuēti videꝛ facere. j. de bonis authoritate iudi. pos. l. si vxor. cum gl. ibi posita. & de cōditionib⁹ institutionū. l. mu
15 lier. ī prin. quę satis videꝛ innuere† verbū exigere,

a POMATES. ¶ Hoc dicit tex. Limita, nisi illa duo specialia sint introducta de iure cōmuni. Bal. in. l. j. circa fi. C. quādo lice. ab empt. dis. quod dictum cōmendat Feli. in. c. cum. m. in. vij. col. de cōstitu.

b ¶ Duo specialia. vide Bar. in. l. ita stipulatus. in. v. col. & in. l. j. solu. matri. quomodo intelligatur duas fictiones cōcurrere nō posse: vide Bal. in. l. cōuēticula. in fin. v. col. de episc. & cler. vide etiam in l. si is qui pro emptore. de vsucap.

c ¶ Si pro dote. per hanc leg. dicit no. Bar. in. l. legata. de leg. j. & hic not. in glo. φ verba enūciatiua pro dote probant plenè. vt dixi i. l. ex hac scriptura. de do. secūdū gl. & doct. hic. & in. l. cū de in rē verso. & no. bñ φ hoc sit speciale in dote, sit ius commune in casu illo. ADDE. Bal. consil. cxxiij. Roma. no. ccccxcix.

d ¶ Ignobiles. vide Bar. in. l. j. š. de dona. añ nup. & Bar. in. l. si diuor. ff. de verb. obliga.

* ¶ Pro concordia. Aduerte, φ in hac l. fi. de do. promiss. Bar. ponit vnū casum quotidianū, φ pater dotando filiā, licet habeat pater penes se bōa aduentitia: tñ vr̄ pater dotare de suo. ita Barto. hic. Sed cōtrariū īnuitur tenere in lege vxorē. §. pater naturalis. ff. de le. iij. dicit enim, φ præsumit̄, φ dederit animo cōpēsandi cum eo, quod filię debet̄. & sic nō de suo. Tu dic. vbicꝫ dat suam sol. Bar. primò. in. d. §. pater. dicit, φ ibi loquitur ī patre naturali: & in hac. l. fi. loquitur in patre naturali, & legitimo: quod dicit esse mēti tenendū. Sed fortius vr̄ contrarium, de lege Nesennius. ff. de nego. gest. vbi videt̄ idem dicere φ hic. Sed idem Bart. soluit, φ hic loquitur qñ pater nō habeat administrationem illorū bonorū in. d. l. Nesennius. loquitur qñ habebat administrationē etiā tanꝙ legitim⁹ administrator gessit & secundū casum

sic largum: vt extendatur ad omnē petitionē, & receptionē. Nam licet in stricta significatiōe exigere, sit ab inuito extorquere. ff. de leg. iij. l. fidei cō. §. si rē. tñ quādoꝗ largi⁹ sumitur vt ibi. & . j. de fur. l. falsus. ¶ Ecōtra videtur, φ legatum vxoris non pereat ꝑ talē cessionē: quia nō extitit conditio exactionis. quod patet ex proprio significato huius verbi exigere. ff. de verb. sig. l. debitoris. intelligitur. & . l. verbū exactæ pecuniæ: licet gl. ibi posita adduci possit in oppositū. & videt̄ ꝑ hac pte tex. expressus. ff. qb. mod. pig. vel hy po. sol. l. soluit̄. §. si conuenerit. ibi tunc enim manent oēs obligationes. Verba enim cum effectu debet intelligi: vt. ff. quod quisꝗ iuris. l. j. §. hæc autem verba. cū si. nec enim est reperire verbū exigere, trahi ad cessionē. ¶ Circa materiā prædictam, vidi peritos dubitare, & in diuersis opinionib⁹ existentes. Vltimā tamē credo veriorē: & ideo cauti testatores, cōsilio aduocatorū, ad omne dubium præscindēdum adijciunt, φ etiam non possit cedere actiones in aliam ꝑsonam. Alias plures quęstiones de legatis vxori relictis inuenietis in margarita in. d. titu. de alimen. & in Spec. qui fil. sint legi. & . j. de rei vxo. acti. l. j. §. ex actio. & . §. illud. Nescio si aliquid hic deficit. vsꝗ ad finem huius presentis repetitionis. Tamen credo, φ ipsam habeas completam &c.

¶ Repetita per dominū Barto. de saxo ferrato.

De dotis promiss. & nuda pollici. Ru.

FRustra. Duo specialia nō possunt circa idē concurrere. hoc dicit tex.[a] cum glo. Oppo. de. l. cum post. §. gener. ff. de iur. dot. plures sol. dant̄ in gl. Ista cōmuniter tenetur, & est magis no. φ hic ideo non concurrāt duo specialia,[b] scilicet quando agatur ex pacto nudo & stip. incerta. & vide tuam glo. quæ hoc no. dicit. & tene menti perpetuò &c.

c SI pro dote.[c] Hæc lex habet secundū gl. vnum ita notabile, & singulare dictum, vt nesciā alibi inuenire. breuiter dicit, quòd inducit̄ præstatione vsurarū longi tp̄is, illud inducitur vnica promissione. h. d. tene menti perpetuò &c.

SVMMARIVM.

1 *Arbitrium boni uiri, qualiter intelligatur?*

2 *Committens se manibus inimici, uidetur se commisisse arbitrio boni uiri.*

SI cum ea. Breuiter dicit. Promissio dotis incerta valet & intelligitur arbitrio boni viri. h. d. ista lex. Simile habes ī. l. cū post. §. gener de iu. do.

1 ¶ Querit gl. † qualiter intelligit̄ arbitrio boni viri. gl. dicit & bñ: quòd inspecta personarū qualitate. & diuitijs. ¶ Et inducit in arg. ad. q. de eo. q

2 † cōmisit se manibus inimici: vt videatur se commisisse arbitrio boni viri. Idem dicit glo. in. l. pe. ff. de arbi. & dic vt ibi &c.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum in quo quis confitetur se recepisse, quod nō recepit, probat φ ille ꝓmisit dare, cui est facta cōfessio.*

2 *Popularis diues, qui accipit in uxorem nobilem pauperem: an obligetur, quando cōfitetur se plus accepisse ab uxore, quàm habuit in dotem.*

SI voluntate. Breuiter dicit Quòd si quis n dotē cōfessus est recepisse, φ nō recepit: id pōt peti. h. d. hęc lex no. ¶ Et

1 no. † φ ex illo instrumēto, in quo quis cōfitetur se recepisse, quod nō recipit ꝓbat̄, φ ille ꝓmisit dare, cui est facta cōfessio. & vide tex. ¶ Contra hoc op. gl. de. l. q pecuniā. ff. si cer. pe. gl. nō soluit dic φ dos debet solui de necessitate: qa est accessoria ad matrimoniū: mutuū verò fit ex volūtate. hoc probat̄ in. l. j. ff. q pot. in pig. hab. ¶ Vltimò dicit gl. φ illud est verū, nisi nt factū aīo simulādi: vt faciūt ignobiles.[d] qñ accipiunt nobiles in

d

2 vxores. & vide gl. ¶ † Aduerte: qdā popularis diues, accepit vnā dominā nobilē pauperē: obligat̄ ne popularis, qñ cōfitet̄ se habuisse ab vxore in dotē plusꝗ recepit? tex. vr̄, φ nō. š. de dona. ante nup. l. j. sed illud est verū inter cōiuges equales si tñ qñ inter eos est inęqualitas qa minus nobilis: vel multū bñ merita: tūc puto φ valeat, & obliget̄. Nā simplex donatio est prohibita inter virum & vxorē: sed remuneratio est ꝑmissa: vt. l. φ aūt. §. idem ait. ff. si vir. de don. inter virum & vxo. sed quando illa domina nobilis nubit mercenario, certè ipsa facit minus: ideo condecens est, φ remuneretur: & vir obligetur. φ no. bene &c.

SVMMARIVM.

1 *Pater dotans filiam, quando uideatur de bonis proprijs, uel filiæ.*

2 *Et an quod dicitur hic in patre, sit idem in auo. nume. 2.*

3 *Extraneus quando uideatur dotare de proprio, uel de bonis mulieris?*

e

* SI pater.[e] Hęc est no. & singularis lex. Breuiter dicit. Si

1 pater † ꝓ filio, vel filia habēte aduētitia, dotē vel donatiōne simpliciter dederit: de suo dedisse presumit̄. Ide si de bonis suis & filij, dare se dixerit: nisi laboret inopia. h. d. primò ponit duas quęstiones. Secūdò soluit primā. Tertiò soluit secundā, Secūda ibi: vtranꝗ igitur. Tertia ibi: vbi aūt. ¶ Not. bñ istos casus, rogo te

2 ꝗtū possum. hæc lex loquit̄ in patre. ¶ Quæro, † qd in auo. gl. videt̄ dicere, φ aliud in auo, ꝗ in patre. vide gl. sup verbo intelligi. Ista gl. ꝓut loquit̄ in auo dicit verū, si loquit̄ in auo materno. Nam in paterno est idē φ in patre: vt. l. dedit dotem. de col. bo. ¶ Quęro. † qd in extraneo:[f] extra

3

f neus debitor dat dote pro dn̄a: vtrum videat̄ dare de ꝓprio mulieris: an de suo? gl. dicit & bñ. Si iste extraneus erat gestor negociorū mulieris, vr̄ dare de bonis mulieris: alr̄s secus. vide istā gl. sup verbo officiū. & no. hanc leg. cum gl. ꝑpetuò &c.

De iure dotium. Rubrica.

EVicta. Hęc est no. lex & si esset gloss. signares millies eam: & breuiter dicit. Si dos incipiat à ꝓmissione, dans de euictione tenet̄: secus si à traditione, nisi ꝓmissio, vel dantis dolus intercedat. h. d. ¶ No. hāc leg. sing. glos. nō habetis nisi illud quod dixi vobis sup tex. &c.

SI stipulatio. Breuiter dicit. Ad hibitus ad stipulādum pte dotis, videt̄ adhibitus aīo donandi: nec pōt vltra grauari, ꝗ sibi sit relictū. hoc dicit. In. l. ista sunt videnda multa. Primò quādo aliquis adhibet̄ ad stip. dotis: an videatur adhibitus animo donandi, vel non. Secundò posito, φ presumatur adhibitus animo donandi: nunquid animo donādi inter viuos. vel causa mortis: quæ dixi plenè in. l. quæ dotis. sol. mat, &c.

SVMMARIVM.

1 *Maritus, an sit dominus rei dotalis?*

2 *Res quę subiacet restitutioni ex contractu potest alienari.*

3 *Dominium rei dotalis non reuertebatur ad mulierem ipso iure, soluto matrimonio secundum hoc ius.*

Et si dotis.

huius leg. quando pater erat pauper, secundū distinctionem huius leg.

e ¶ Si pater. Hanc leg. quæ vult patrem cogi ad dotandam filiam: limita nisi filia habeat, vnde se dotet, secundū Bar. in. l. si mulier. §. cum proponeretur. ad trebel. Sed vtrum filius teneatur dotare matrem volentem secundò nubere? Bal. φ non. in. l. j. in fi. š. de inoffi. dona.

e ¶ Ex opposito: an frater teneat̄ dotare sororem: vide tex. cū glo. in. l. cū plures. §. pe. de ad mi. tu. & an si ipsa ꝑdat dotē teneat̄ iterū dotare? Bal. hic alleg. tex. in. l. si socius pro filia. ff. pro socio. q nō multū ꝓbat: quid in filio naturali: vide. l. vxorem. §. pat̄ naturalis. de leg. iij. & Bar. in. l. fi. de his. q. vt īdi.

POMATES.

e ¶ Si pater, videqd ꝑ istā. l. si pater. iūcta. l. j. ff. de dona. cōsuluit Alex. cōsi. xij. in. iij. col. volu. ij. & Caprā. xxix. & vide Alexā. plenè ad materiā huius leg. in. l. j. co lū. v. ff. sol. mat. & Caprā etiā consil. xxxix. col. ij. in. j. dubio. & . lxxij. colū. fi. & Ias. in. d. l. j. ff. sol. ma. col. vj. in ver. addc.

f ¶ In extraneo. Vide glo. & Bar. in. l. Nesenni⁹. ff. de nego. gest. & ī. l. vxorē. §. pater naturalis. de leg. iij. & ibi Bar. & in. l. j. solu. ma. sed Bald. in. q. prout Ioan. an. & Pet. fratres dotauerūt cōiter filias. Io. dicit, φ Pet. nō vr̄ pro parte sua donare: qa Petrus videt̄ gessisse negocium Ioannis.

ET si dotis. Gl. † ex hac leg. no. ꝙ marit⁹ est dñs rei do
talis. de quo videbitis. j. e. l. in rebus †. Itē
2 not. ꝙ res q̃ subiacet restitutioni ex cōtractu, pōt
alienari inter viuos: at in vltima voluntate, secus
est: vt hic: qa licet res q̃ subiacent restitutioni, ma
ritus possit remittere seruo. &c. secus si ex vltima
voluntate: vt. j. cōmu. de leg. aut. res quę. ¶ Itē no.
3 † ꝙ de isto iure anteq̃ esset facta. l. in rebus. j. e. so
luto. ma. non reuertebat ipso iure dominiū ad mu
lierem, vel hæredes eius. Quod apparet: qa si hoc
esset, nō posset vir relinquere libertatē directā: qa
lex relinqueret casum, in quo non esset dñs &c.

NVlla lege. Nota. fallit in quibusdā casibus, qui
ponuntur in gl. inter quos enumerat
vnū, quē feci tibi notare. in. l. hac edi
ctali, de secun. nup. & vide eā quā no. ꝑpetuo &c.

QVoties. No. quòd æstimatio facit emptionē in dote. Vide
bitis in. l. cū dotē. & quod ibi notaꝛ &c.

QVia. Not. hanc leg. no. ꝙ pater dādo dotē sibi act. nō quęrit, nisi sibi
stipu. prospiciat: secus in quolibet alio,
qui dando dotē ꝑ solū pactū, quærit sibi actionē.

CVm a socero. No. quod ex interuallo non pōt pater paciscendo præ
iudicare filiæ. De hoc habetis plenè. ff.
solu. mat. l. ij. §. quod si in patris. & sequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Verba ista ad me pertineant: q. importent restitutionem.*
2 *Doti quod inest, est & in eius augmento.*

ETiam si non dotem.
Hæc est notabilis lex & habet vnum ca
sum singularē. Et breuiter hoc intēdit, prout tex.
1 iacet. ¶ No. ꝙ † verba ista ad me pertineāt, vel me
sequanꝛ, licet prima facie factū aduersarij nō inclu
dant tñ interpretanꝛ, quod ipse mihi restituat. fa
cit ꝙ habuistis no. s. de do. ante. nup. l. si cōstante.
2 ¶ Secūdò not. ꝙ † illud quod est in dote, est ī eius
augmēto: nec pōt vltra grauari, q̃ sibi fit relictū.

CVm dotem. Istā leg. habuistis. s. eo. l. quo
ties. &c.

EX pecunia. Hāc leg. intellige, nisi in subsidium:
vt. s. de rei ven. l. si vt proponis. melius fa
cit. l. vxor marito. ff. de do. inter. ¶ Item intellige
verum, nisi hoc esset actū ab vtraq; parte: vt. l. ita
constāte. & l. res in dotē datę. ff. e. tit. &c.

SI a matre. No. hanc leg. quā vidi de facto hoc anno.

CVm patrem. ¶ No. hic vnū bonum casum
illius. q. quę formaꝛ in. l. j. ff. de pac. Pro
mittis mihi, ꝙ dabis illi. hoc pactum non valet: vt
illi quæratur aliquid. Simile habes in. l. si eū &c.

SVMMARIVM.

1 *Maritus habet dotem pro oneribus matrimonij.*
2 *Titulus dotis dicitur onerosus.*

PRo oneribus. Nota. † quod maritus habet
dotē pro sustinēdis onerib⁹ matrimonij.
2 No. † ꝙ titulus dotis dicitur onerosus, non lucrati
uus: vt hic. & l. ex ꝓmissiōe. ff. de act. & obli. &c.

SI inter virum. Si agiꝛ, ꝙ res æstima
ta reddatur, æstimatio nō facit emptio
a nem[a]. h. d. ¶ Quærit gl. quid in dubio.
glos. determinat, quòd facit emptionē in dubio.
Quam vide & not. ibi, in. l. cū fundus. & est casus
expressus. s. e. l. quoties. si bene aduertatur. &c.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio facta per mulierem. de fundo, dotali cum iuramento, q. teneat.*
2 *Alienatio rei dotalis æquiparatur alienationi rei sacræ.*
3 *Prædium esse dotale, est uitium reale.*

SI prædium. No. hāc leg. & eius materiā. vide in. l.
cū lex. ff. de fideius. ¶ Quęro, qd si mu
b lier iurat[b] nō alienare fundū dotale? Certè qcqd
1 † dicat gl. casus est in. c. cū cōtingat. de iureiur. c.
licet. eo. ti. li. vj. vbi dicit, ꝙ valet alienatio. tñ di
cit ibi gl. ꝙ si mulier prīo iurauit nō alienare po
steà alienat, & iurat: sibi nō ꝑiudicat: & dic vt ibi.
2 scdo no. † gl. q̃ ē hic, q̃ vr̃ eq̃pare alienationē rei do
3 talis rei sacre, & hoīs liberi. & sic īnuit, † ꝙ ꝑdiū
esse dotale, ē vitiū reale. facit ꝙ no. ī. l. dota. de re.
mi. dixi plenè. ī. d. l. cū lex. & dic vt ibi dixi &c.

SI mulier. Quando causa apposita in stipulatione cōti
net cōmodum stipulantis: nō dicitur cā
finalis sed impulsiua. h. d. quod tene mēti valde.
dixi in. l. iiij. de ali. & ciba. lega. &c.

MVlier. No. hanc leg. ¶ Not. ꝙ licet curator, & eius fideiussores
sint minus diuites, q̃ sit ipse pupillus: ta
c men cura non est ipso iure irrita[c].

SVMMARIVM.

1 *Mulier uiro uergēte ad inopiam, potest dotem repetere.*
2 *Dotis repetitio, quæ fit cōstāte matri. quē effectū opereꝛ?*
3 *Exactio, quæ non impediat pactum de dote lucranda?*
4 *Virum uergere ad inopiam, qualiter probetur?*

VBi adhuc. Marito vergente ad inopiam, mulier pro
reb⁹ obligatis pro dote, habet exceptio
nem, & actionem potestate alienandi penitus in
terdicta, & pactis dotalibus in suo robore ꝑma
1 nentibus. h. d. ¶ No. ꝙ † marito vergente ad ino
piam, mulier pōt repetere dotē. Sed aduerte: qa
hæc lex nihil disponit sup actione personali de
dote: sed solū sup hypothecaria. ¶ Not. † ꝙ ista
2 repetitio, quę fit cōstāte matri. operaꝛ suum effe
ctum, solum ad cōmodū mulieris: ita ꝙ viri cōdi
tio in fructibus dotis non incōmodeꝛ. ¶ No. ter
3 tiò, † ꝙ ꝑ hanc exactionē pacta, & alia iura de lu
crando nō impediunꝛ. ¶ Ego istā materiā in. l. si
cōstante. ff. sol. mat. diuido in quatuor ꝑtes. Pri
mò, quęro de ꝑsona repetētis: & multa circa hoc.
Itē de ꝑsona eius à quo repetiꝛ. Tertiò de modo
repetēdi. Quartò de repetitionis effectu. Aduer
te ad omnia q̃ ibi dixi: quia modicas leges habe
4 mus. ¶ † Quæro, qualiter probaꝛ virum vergere
ad inopiā? gl. hic dicit notabiliter, & bene: est pri
ma glo. quę dicit aliqualiter, aut modicū: & nota
eam: & est longa materia. Dico in. d. l. si constāte.
ꝙ aliud est dicere, ꝙ ad dotem nō sufficiūt bona:
aliud est dicere maritū vergere ad inopiam &c.

SVMMARIVM.

1 *Mulier soluto matrimonio, an poßit uēdicare res dotales?*
2 *Hypothecaria, & uendicatio, pro eadem re diuersis respectibus competunt.*
3 *Dos const ante matrimonio dicitur esse in bonis uiri.*
4 *Actio de dote incipit competere soluto matrimonio, uel uiro ad inopiam uergente.*

IN rebus dotalibus.
Hæc est bona lex. Breuiter dicit. soluto
mat. mulier pro rebus dotalibus etiā æstimatis,
habet rei vendicationē: & cōtra eā nō currit prę
scriptio: nisi matrimonio soluto, vel viro vergen
1 te ad inopiam. h. d. ¶ No. † ꝙ mulier solu. matri.
habet vendicationē rerum dotaliū. Et puto hoc
nouiter hac leg. inductū. qm̃ ante hanc. nō reuer
tebatur dominiū ipso iure ad mulierem: vt dixi
in. l. & si dotis. s. ti. eo. ¶ Sed cōtra hoc op. de eo,
quod hic dicitur. de rebus æstimatis, quod vide
tur cōtra. l. quoties. & l. cū dotē. s. eo. Gl. circa hoc
ponit opi. hęc est veritas, ꝙ fauore dotis vendi
catio vtilis cōpetit in his rebus. Et ex hoc habes
vnum arg. imò quasi casum ad quæstionem. quā
disputauit Ia. de are. de bonis posteà emptis per
eum. cui primo mulier omnia bona sua obligaue
rat. Nam primus creditor prefertur alijs in po
stea acquisitis. Nam vt hic vides speciale est hic
in muliere, vt in rebus per eam datis in dotē. prę
feraꝛ alijs creditoribus anterioribus: ergo in cō
trariū est ius cōe in alijs prefertur primus credi-

a ¶ Emptionem. Et 1 q̃n æstimatio faciat emptionē ī qualibet materia, poni 2 tur plenè ꝑ Barto. post Cy. ī. l. j. s. cōmo. & ī. l. quoties & in. l. cū dotē. s. e. & ī. l. ex cōuētiōe. 3 s. de pac. & ꝙ no. Bar. ī. l. si vt certo. §. nunc vidēdū. ff. cōmo. & Bal. in. l. si pascenda. ī fi. s. de pac. dicit tamē Bal. no. in. l. interest. s. de vsufru. ꝙ licet ꝑdiū ęstimatū deꝛ in dotē. si tñ maritus nō est sol uēdo: aliâs fundus remanet dotalis: nec pōt alienari. l. vxor marito. de do. inter virum & vxo. in. l. in rebus. j. eo. Adde ꝙ si res æstimata tradiꝛ in dotē, cum hoc pacto, ꝙ dñium non transferaꝛ: tūc ęstimatio nō facit cōtra emptionē rei, sed possessio. secūdum Bal. in. l. j. in pe. col. s. eo. ¶ Itē adde de materia. ī. l. si ęstimatis. ff. sol. ma. In re- 1 bus tñ ęstimatis da tis in dotē, habet mulier rei ven. vtilē. sed directā non: 2 vt est tex. no. iuncta. l. ī ver. æstimatæ. in. l. in rebus. in princi. j. eo.

b ¶ Mulier iurat. facit hoc ad cautelā ꝙ si mulier iurat nō alienare: deinde alienet, & iuret sup cōtractu, ꝙ cōtractus sit nullus, & primū iuramentum est seruandū. Cōtrarium tenet Inno. in. c. dilecto filio. extra de prę ben. & vide, q̃ dixi in. l. si qs ꝓ eo. de fideius. sed prę 1 dictā gl. sequitur 2 Host. ī. c. cū cōtin 1 gat archid. Ioā. de Imo. in. c. licet. eo. tit. li. vj. Spe. in ti. 2 de emp. & ven. §. iij. Sed dicta cautela non videꝛ vera, maximè quo ad animā, nec etiā in iure: qa esset ī fraudem creditoris. vide no. ꝑ Io. fa. inst. qui. alie. li. & adde Bart. in. l. si qs pro eo. de fideius. ver. 1 iij. dixi &c. Adde Bar. consil. cxviij. 2 ij. lib. vbi limitat 3

glos. in. d. ca. licet mulieres.

c ¶ Irrita. iste est casus no. ꝓ fideiussore quē alle. not. Bar. ī. l. legitimos. de legi. tu. & ī. l. iij. de tu. & cu. da. ab his. & in. l. ij. §. idoneis. ff. ad tertu. & Bald. in. l. pe. in. v. vo. j. de execu. rei iudi. versicu. item cautio &c.

d ¶ In reb⁹ dotalib⁹. An hęc lex locum habeat in dote ꝓfectitia: vide Bal. & Imo. in. l. iij. sol. mat. res dotalis, & dñiū eius, trāsferꝛ in vxorē: qnimo tex. vult, ꝙ cū semꝑ eius durauerit dñium, ēt cōstāte mr̄imonio, mulier potuisset vēdere. sed dic, ꝙ tex. soluit dubiū: ibi cum ea res. iuncto tex. ibi nō erit verū. & vide Bar. ī. l. si mora. sol. mat. & in. l. vxor. de iur. do. §. j. de rōne hui⁹ tex. vide ꝑ Bal. in. l. traditionib⁹. ī pe. co. s. de pac. & in. l. j. j. de serui. pi. da. ma. & an & q̃n dñiū, & possessio trāsferanꝛ ī mulierē? vide in. l. & si dotis. s. eo. & in. l. j. §. exactio. j. ti. j. ꝑ Bar. & Bald. in. l. ob res. ꝑ illū tex. ff. re. amo. & in. d. l. & si do. nō tamen hoc hꝫ locū in heredibus mulieris. secundū Bal. ī. d. l. vxor. §. j. Prædictis adde Bal. in. l. si filio. §. fi. solu. matri.

e ¶ Circa finē no. singu. ꝙ licet cōstāte matrimonio. non prescribaꝛ reb⁹ dotalib⁹. vt hic: tamē prescribiꝛ reb⁹ donatis propter nuptias: qa illarū rerū cōstāte matrimōio vxor est domīa. Ita valde singu. dixit do. Ant. in. c. ꝑuenit. de emptī. & vē. Sed do. Abb. ibi tenet cōtrariū. gl. in auth. vt īmu. colū. iij. in ver. matre. & gl. in auth. de nō eligē. secū. nub. ī verb. pręcepit. & de intellectu hui⁹. §. vide Bal. hic.

tor: dixi plenè in. l. si is qui. ff. de iu. fis. ¶ Secũdò
2 no. ꝙ † pro eadẽ re diuersis respectibus, competit hypothecaria & vendicatio. Nã si inspicimus ius ciuile, secũdũ quod res dotalis est in patrimonio viri, competit hypothecaria: sed si inspicimus ius naturale, secundũ quod est in patrimonio mulieris: habet locũ vendicatio. Qualiter pro eadem re competat rei vẽdicatio, & hypothecaria, dixi in l. fi. s. de sacrosanc. eccl. & tex. in. l. sextante. §. latinus. de exce. rei iudi. glos. in. §. sed nostra. in tit. de lega. dicam in. l. j. cõmu. de leg. ¶ Vltimò glo. hic
3 disputat, vtrum constãte matrimonio † dos sit in bonis viri, vel mulieris? & non est dubium, ꝙ cõstante matrimonio est in bonis viri: sed omitto pro modo hanc disputationem &c.

4 Omnis autem. Nota † ex hoc. §. ꝙ actio de dote incipit competere, soluto. mat. vel viro vergente ad inopiam. Ideo dico, ꝙ est ar. nõ casus: quia hic dicit tex. mouere, & sic nõ includit quin sit nata ante: de hoc sunt opi. variæ, & diuersæ inter glos. & doc. & ideo dico duas Accur. quarum vna est in. l. sed si alia de bo. dã. Alia in. l. j. j. de repu. ¶ Itẽ no. text. qui dicit declarauerit &c. & sic non sufficit ipsum vergere ad inopiã: nisi probetur hoc esse manifestum ipsum vergere ad inopiam.

a ¶ Simili quoq; modo. Et vtrum insinuatio facta p vnũ prosit? adde text. in aut. eo decursum. ĩ ver. siue alius &c. de do. ante nupt. & quod ibi no. Bal. sed iste text. ꝓbat pro & contra Bal. hic in iij. col. non firmat. Alexan.

b ¶ Hypothecam. Sed vtrum ista tacita hypotheca debeat habere executionem paratã, saltem stante statuto: vide Bart. ꝙ nõ in. l. j. ver. ij. de his quę ĩ testamẽ. delen. & idẽ Bald. hic in princ. Adde quod Ro. voluit ꝙ sic: cõsil. cxlvij.

SVMMARIVM.

1 *Titulus dotis ex parte uiri est onerosus: ex parte uxoris lucratiuus.*
2 *Actio, quæ est innutilis penes cedẽtem, efficitur utilis penes cessionarium.*
3 *Donatio ficta indiget insinuatione.*
4 *Insinuatio facta pro uno, quòd prosit alij, qui uenit in consequentiam.*
5 *Mulier quæ promisit dotem, incontinenti constituitur in mora: & tenetur ad fructus, & usuras.*
6 *Extraneus in dote danda non constituitur in mora: nisi post biennium.*

Cum quidã. Ista est tota singularis lex & habet tres partes principales. Secũda ibi: simili quoq;. Tertia ibi: ꝑterea sancimus. Prima pars breuiter. h. d. Cũ dos datur ab extraneo marito, ꝙtum ad eum, est datio ob causam: ꝙtũ ad mulierem, est donatio simplex: tamẽ insinuatione nõ in
1 diget. h. d. istud notabile princi. ¶ Not. † ꝙ titulus dotis ex parte mariti est onerosus: licet appareat, quod ob causam accepit: ex ꝑte mulieris est lucratiuus. secũdũ Azo. quod apparet: qa est simplex donatio: vt. l. fi. §. si à socero. ff. de his, quę in frau.
2 cre. quod facit ad multa. ¶ Secundò † no. ꝙ actio, quę est inutilis penes cedẽtẽ, efficitur vtilis penes eum, cui ceditur: vt apparet ex isto prin. Quomo
3 do autẽ istud procedat est lõgũ dicere. ¶ No. † & istud tene menti, quod ficta donatio eget insinuatione, sicut vera. Quod apparet hic à speciali: nã qui dat dotem marito, fingitur donare mulieri, & de iure cõmuni mulier debebat insinuare. nisi ei esset prouisum. per hanc leg. quod no. tu. Perusine. Et istum passum examinaui in. l. j. ff. de do. vbi tangit gl. vbi ille, qui soluit sciẽter, videt̃ donare, vtrum requirat ista ficta donatio insinuationem: ibi dixi, quod nõ. Tu Perusine vbi fiunt insinuationes donationis: ibi allegaui tibi istum tex.

a Simili quoque modo.[a] Breuiter dicit. Donatio propter nuptias eget insinuatione, & insinuatio facta à muliere porrigit̃ ad eum, cui per cõsequentiã videtur esse donatũ.
4 h. d. Hic no. tu Perusine. Vides hic † ꝙ insinuatio facta ab vno prodest ei ad quem donatio porrigitur per cõsequentiam: Et pro hoc video, quod insinuatio testa. facta ab hærede porrigitur ad legatarios. quia testamẽtũ respicit principaliter hęredes: & legatarios per cõsequẽtiã. Quod patet qa: possunt esse testes in testamento. hæredes autem volentes huic prouidere insinuant ꝙtum pro se facit. Vtrum autẽ hoc possint, cogitabis. &c.

Præterea sancimus. Hic est magis subti-

lis. §. qui sit in hac leg. Promissor dotis ꝑ cursum biennij cõstituit̃ in mora: vt ad fruct⁹ & vsuras hac leg. expressas teneat̃: nec prohibet̃ maritus intra bienniũ dotẽ petere. h. d. ¶ Tu habes quod post bienniũ promissor dotis tenet̃ ad vsuras. & fructus. Gl. in. l. de diuisione. solu. mat. dicit,
5 quòd † mulier quę dotẽ promisit, tenet̃ ad vsuras, & fructus incontinenti à die contracti matrimonij. Et assignat rationem verissimã: quia sicut emptor postꝗ̃ recipit rẽ, lucrat̃ fructus rei, statim cũ est in mora soluendi pretiũ, ipse tenet̃ ad vsuras: vt. s. de act. emp. l. curabit̃. ita & mulier cũ vir alimentat eã, & sustinet onera matrimonij, statim est in mora. omnes doc. dicũt, quòd illa gl: nõ dicit bene per hãc leg. qa nõ constituit̃ in mora: nisi post bienniũ. sed gl. dicit melius ꝗ̃ omnes ipsi. Gl. q̃ est in. l. de diuisione. loquitur qñ mulier ipsa dat dotẽ: vnde qa ipsa recepit aliqd: qa vir alimentat eã, & sustinet onera matrimonij respectu eius: meritò constituitur in mora incontinẽti, sicut in cõtractu emp. & ven. lex ista loqui
6 tur † in extraneo dante dotẽ: nã extraneus ipse nihil recipit. Ideo nulla est mora quo ad eũ: qa ideo gl. dicit, si qs. s. extraneus. & quod sic intelligatur apparet ex præcedẽti. §. posito, ꝙ hoc intelligeret̃ de muliere promittente dotẽ: tamen illa gl. l. de diuisione. dicit verũ. Nã fateor, ꝙ ante biennium teneat̃ mulier ad vsuras, & fructus. ad similitudinẽ emptoris, & venditoris: post biennium tenet̃ ad maiores. Et hoc est quod hęc lex dicit in fi. ibi: sed siue ante bienniũ &c. & sic apparet, ꝙ post biennium tenetur ad maiores secundum tenorem huius leg. &c.

De rei uxoriæ actione. *Rubrica.*

¶ Continua vt in glossa &c.

SVMMARIVM.

1 *Corpus iuris, dicitur id, in quo articuli iuris continentur.*
2 *Collegium dicitur unum corpus.*
3 *Dos petitur & repetitur actione ex stipulatu.*
4 *Stipulatio facta non requirit solennitatem uerborum.*
5 *Inualidum facilius confirmatur, quam inducatur quod non est.*
6 *Actio de dote habet tacitam hypothecam.*
7 *Hypotheca tacita competens mulieri in actione de dote, est priuilegiata.*
8 *Rebus dotalibus euictis, ista actio habet locum pro euictione.*
9 *Actio ex stipulatu pro dote, est actio bonæ fidei.*
10 *Legatum factum per debitorẽ creditori, ꝙ in dubio non intelligatur animo cõpẽsandi.*
11 *Retentio, quando habeat locum ob res donatas, uel amotas?*
12 *Dos soluto matrimonio liberis existentibus, an redeat ad patrem?*
13 *Impensæ necessariæ, quando minuant dotem?*
14 *Cautio de defendendo inuicem inter fratres præstatur tempore diuisionis.*
15 *Actio de dote filia sui iuris effecta, in quartam imputatur, & in collationem uenit.*
16 *Mulier, ꝙ uideatur dotem stipulata extraneo, pro ea dotem dante.*

Rem in præsenti. Imperator primò ponit suum prooemiũ. Secũdò illud exequit̃. Secũda ibi: rei vxoriæ itaq; &c. Prooemiũ
1 non indiget summario. ¶ No. quòd dicit̃ in prin. ꝙ † dicitur corpus iuris, in quo continent̃ articuli iuris. Sicut corpus humanũ: dicit̃ vbi continentur membra huma-
2 na. Sic etiam vnum † collegiũ vocatur vnum corpus: quia membra illius corporis continentur: vt. ff. de colleg. illi super rubri. & etiam super. l. j.

Rei vxoriæ. Iste. §. vsq; ad. §. primũ itaq;. Breuiter dicit. Dos petitur act. ex stip. etiã si nõ fuerit interposita. & ex vtraq; parte inest tacita hypotheca: & est actio bonę fidei. h. dicit.
3 ¶ Not. † ꝙ dos petitur, & repetitur ꝑ act. ex stip. No. ꝙ stipulatio fingit̃
4 esse facta, vbi non est: & ex hoc habes, † ꝙ stip. ficta non requirit solen-
5 nitatem verborũ. ¶ No. ꝙ † facilius cõfirmatur inualidũ, quàm inducat̃, quod nõ est. Hic habes vnã gl. quę signat quędã cõtraria: & non soluit, super verbo fortitudinẽ. Ibi: vtile. Imo. vbi vitiat̃ vtilis, scilicet propter defectum voluntatis testatoris. Ibi ademptum sed illud ideo: quia esset contra sui naturam.

6
b Et vt plenius. No. † actionem de dote esse priuilegiatam, in hoc, quod habet tacitã hypothecam.[b] ¶ Ad hoc oppo. ꝙ videt̃, ꝙ hoc priuilegiũ cõpetat mulieri nõ actioni. Instit, de act. §. fuerat. & j. qui pot. in pig. hab. l. assiduis. Solu. priuilegiũ tacitè hypothecæ cõpetit actioni: & habet locũ in vtraq; parte, vt hic: & trã-
7 sit ad hæredes, & ad quoscunq;: vt. j. ea. l. §. illo proculdubio. ¶ † Not. ꝙ ista tacita hypotheca sit priuilegiata, vt cæteris præferat̃ non competit nisi ipsi mulieri. vt leg. contrarijs. Et per hoc apparet responsum ad. q. quam hic facit super verbo latere. quia tacita hypotheca, quę cõpetit vi-
8 ro, non est priuilegiata. ¶ Secundo not. † ꝙ rebus dotalibus euictis, ista actio habet locum pro euictione. Contra. ff. eo. titu. l. j. Solu. illa intelligitur secundum distinctionem huius legis.

9 Sed & si non. Not. hic tertium priuilegiũ actionis, ex stipu. quia est bonæ fidei. ¶ Nota. quòd † actio ex stipula. pro dote est actio bonæ fidei. Sed an hoc sit verum in actione ex stipulatu, quam habet vir pro dote petenda: an verò intelligatur

de ea, quæ

* Pro concordia. Aduerte, ꝙ inter doct. q̄ri solet, an dos debeat redire ad patrem mulieris, mortua filia relictis liberis: an uerò debeat remanere apud liberos ipsius mulieris? & Bart. ī. hoc. §. taceat, ꝙ indistīctè reuertitur ad patrē mulieris. & in. l. dos à patre. j. sol. ma. Cōtrarius tñ allegat̃ in. l. post dotē. in q̄onibus. ff. de iure do. Tu dic, si bñ uideat̃. Bart. nō est sibi contrarius: qa concludit primã opi. de iure ꝓcedere, maximè ī dote ꝓfectitia: & maximè quādo stipulatur. sed de consuetudine secus: & ita procedat. Secūda opinio, ut ipe bar. uoluit in. d. l. post dotē. & in. d. l. dos à patre.

a ¶ Exactio. & not. ꝙ ista dilatio cōpetit marito: etiá cótra extraneum, q dotē dedit, secūdū gl. ī. l. j. in prin. ff. so. ma. Et in materia dic vt hic, ꝑ glo. uidelicet, q̄uo & qñ mulier debeat ali post mortē uiri. Vide Bart. & doc. in. l. diuortio. §. j. sol. mat. Et de intellectu hui⁹ §. vide Bart. in. l. si constante. §. quoties. sol. mat. Et q̄ fuit causa, & ratio huius dilationis, vide Bar. & Bald. in. l. diuortio. §. interdum. sol. matr.

b ¶ Quæritur actio. Istud intellige, si sequat̃ matrimoniū: aliâs secus. l. si meo, ī pri. de iure dot. & in. l. si donaturus. de cōdi. ob. cau.

POMATES.

c ¶ Stipulatus. limita, vt nō procedat in fratre, q esset hæres patris. q si stipulat̃ dotē sibi reddi, non tenet̃ illam stipulationem remittere filio. Ita Anchar. cōs. suo. cccxxxv. incipi. ex narratis superius. Licet videatur contra istū text. loquētem de quolibet extraneo: & hoc casu mulier nō pōt aliquo modo de ipsa dote disponere vt per Alexan. cōsi. cj. colum. ij. volu. ij. & limita etiã istum tex. vt per Sozinū. consilio. cxxxv.

d ¶ Glo. format. vide latius ꝑ Barto. in. l. quoties. solu. mat. vide Bart. in l. j. in prin. sol. ma.

de ea, q̄ cōpetit mulieri. Gl. tāgit in. l. ij. in princ.
ff. sol. mat. & etiam in. l. de diuisione. Mihi aūt uidet̃, ꝙ ex utraq; parte sit bonæfidei. per istū tex.
coniunctum cum præcedēti. §. quod apparet: qa
hic loquit̃ de actiōe ex stipulatu, ex vtraq; parte.

Primum itaque. Breuiter dicit. Actio ex stipulatu pro dote nō minuit̃ ꝓpter legatū factū úxori: nisi exprimatur. & hæc actio transit ad hæredes, sine mora, nec patit̃ retentiones ob mores, ob res amotas, ob liberos, uel impēsas: sed p̄dictis actionibus cōpetentibus repetunt̃. h. d. vsq; ad. §. illo.
10 ¶ No. † ꝙ si debitor legat creditori in dubio, nō intelligitur animo compēsandi, nisi exprimatur, ꝙ plenè dic. per Iac. de Are. in. l. si cum dotem. §. si pater. solu. mat. facit argu. contra. j. unde vir & vxor. aut̃. præterea. sed ibi dicam. & plenè dixi in præalle. §. si pater. &c.

* **Taceat.** ¶ Oppo. & uidet̃, ꝙ ꝓpter mores retineatur dos: vt. l. cōsensu. j. de repudijs. Sol. ītellige hic, ꝙ erant tales mores, qui pudorē matrimonij non lędebant. ¶ Op. se-
11 cūdò & uidet̃, ꝙ † ob res donatas, vel amotas possit fieri retentio: vt. l. diuortio. §. ob do. sol. matr. Sol. cōpensatio bene pōt fieri, si vtriq; debeat̃ pecunia: sed si ex altera debet̃ species, non est locus
12 retentioni. Ita loquit̃ hic. ¶ Vltimò, † Iste uer. sileat. facit ad illã. q. antiquã: vtrum sol. mat. existētibus liberis dos ad patrē redeat hęc lex facit ꝙ sic. in hoc quòd dicit sileat, ob liberos retentio.

Sed nec ob impensas.
13 ¶ Op. † ꝙ impēsæ necessariæ nō minuāt dotē: ut l. ꝙ dicit̃ de impen. in re. do. sup hoc passu fuerūt opi. inter Iuriscon. & dicit̃. ff. de iur. dot. l. si is. §. ꝙ dicit̃. & in. d. l. ꝙ sunt etiam opi. inter nostros Moder. Ego teneo opi. Vlpiani. quod dic, ut. in d. l. ꝙ dicitur. ff. de impen. do. &c.

Illo procul. Mortua vxore in matrimonio, hæc actio secundū sui naturam ad hæredes transmittitur. hoc. d.

Cum autem. Breuiter dicit: ꝙ hæc actio cōtra uirū datur, in quātū facere pōt. Et rerū mobiliū restitututio debet fieri ītra annū: & rerū īmobiliū incōtinēti. & vsuræ debentur à tempore moræ: fructus à tēpore soluti mat. h. d. usq; ad. §. igitur. &c.

a **Exactio.** [a] Glo. in hoc. §. format multas qō. & pulchras: & inter cæteras primò no. illam. q. de re data in dotē æstimata, vt electio sit uiri. ¶ Secundò not. illam aliã qō. intra annum. Vnde debeat ali uxor: qa debeat ali ex bonis uiri, si aliunde non habet &c.

Igitur & in sequenti. In ratione leg. falcidiæ, mulier instituta dotem, tanq̄ æs alienum deducit. h. d. &c.

Cumque. Imperator īcipit tractare, qd attribuit̃ actiōi, ex stipulatu, ex natura actiōis rei uxoriæ. Et qd erat vtriusq; cōe? Breuiter dicit. Partus ancillarum pertinet ad mulierē, Fœtus pecorū ad uirū: redit⁹ vltimi anni
14 diuidunt̃ ꝑ rata. † & cautio de defendēdo inuicē inter fratres tempore diuisionis præstatur. h. d. ¶ Circa hoc de diuisione fructuū ultimi anni, gl. ponit distinctionem in. l. fructus. & l. diuortio. & l. si ante. ff. sol. mat. & dic ut in ea &c.

15 **Videamus igitur.** † Filia sui iuris effecta morte vel emancipatiōe, dotis actio consolidatur in ea, quæ computatur in quartã: & uenit in collatione. h. d. ¶ Not. ꝙ dixi in summario. Istud ꝓcedit sine scrupulo aliquo, in actione ex stipulatiōe tacitè inducta, ꝑ hãc leg. ¶ Sed q̄ro, qd si pater ex-

e POMATES. ¶ Quãuis. not. ꝙ ista. l. q̄uis. q̄ uult, ꝙ pactū factū à patre, ꝙ filia superueniēte sol. mat. hæredes mariti lucrent̃ dotem, vel partē, nō præiudicet filiæ: habere locū, & in extraneo, secūdū Bar. cōsi. cxxij. inci. Titi⁹ maritauit. ubi uult istud ꝓcedere etiã si stipulatio interuenisset: licet in hoc cōtrariū teneat, & sentiat gl. hic. Propter quã ita expressè tenuit Ro. in. l. j. ff. so. ma. licet ibi & in. §. se. cum Barto. teneat etiam hic Saly. & Are. In ista autem questione ego crederem ꝙ opi. Bar. in patre per istum tex sit uera. quam etiã sequit̃ hic Sal. & maximè: qa cū dos restituit̃ patri cū hoc vt iterū dotet filiam nubere volentem illa dote. & nō minori. l. j. & aut̃. ibi posita. C. de rei vxo. acti. sequeret̃ ex hoc. quod fieret pręiudicium filiæ: quia cū valeret pactū, diminueret̃ de facultatibus patris. Vnde ipse non dare teneretur summã prioris dotis, sed eam quę facultatibus nunc conueniret. iuxta. l. q̄ro. ff. de iure do. Sed hęc rō nō videt̃ bona: quia dicta aut̃. ibi posita, vult quòd pater nullo modo possit diminuere de summa prioris dotis: nisi clade aliqua fortuita decreuerit eius substãtia. Sed certè tale pactū nō est casus fortuitus: & sic nō ꝑiudicabit filiæ: qa imò pater tenebit̃ illam summã prioris dotis dare & sibi imputet. quod tali conuētioni se adstrīxerit: cū sibi ab initio liberū fuerit se tali legi nō submittere.

f ¶ Pacto matris. An ex pacto matris acquiratur filio: uide etiam ꝙ dicitur de uerbo. obligatio. l. stipulatio ista. §. alteri. vbi per doctores: Et hic etiam quid in patre: uide bar. in. l. si patri. ff. eo.

pressè fuit stipulatus? gl. ualde no. tenet ꝙ idem.
Quã uide, q̄ incipit nūquid: quam tene mēti perpetuò. Multi doc. sunt in cōtraria opi. quasi cōis opi. est in contrariū. ¶ Ego tamē teneo istã gl. & istã materiã cū quibusdã diuisionibus, & distinc. quã sic examinaui in. l. post dotem. ff. solu. matri.

b **Accedit.** Si extraneus dat dotē pro muliere, mulieri, quærit̃ actio [b] in-
c tegra: nisi dans inconti fuerit stipulatus. [c] & extraneus intellit̃, quicūq; non habet mulierē in pote-
16 state. h. d. ¶ Vides, † quod quando extrane⁹ dat dotē pro muliere, mulier videt̃ stipulata: nisi uir
d incōtinēti fuerit stipulatus. ¶ Gl. format [d] qō. & multū notabilē: quid si extraneus promisit dotē pro muliere, & tēpore ꝓmissionis, nihil dicit̃, ꝙ dos promittat̃ sibi restitui: an posteà poterit stipulatio præiudicare mulieri? gl. determinat & bene quòd nō: vt. l. ex morte. j. ti. j. quam tene mēti. vide gl. j. post prin. no. uer. extraneum &c.

Et hoc ex rei. Viuo patre, hæc actio est cōmunis patris & filię: sed patre mortuo etiam post contestationem ad mulierem integrè pertinet. h. d. &c.

Et cum lex. Fundus dotalis vbicunq; positus, nō potest alienari, neq; obligari impediēte lege. Iul. dotalis fundi, per hanc confirmata, & declarata. h. d. Hoc est uerū in fundo dotali, & sic in re immobili: sed qd in re mobili? & circa hoc dic ut not. per gl. in aut̃. siue. s̃. ad velleia. & ego dixi in. l. j. sol. mat. &c.

Illud. Omnia pacta dotalia, quæ non sunt cōtra legem seruētur intacta. & hæc lex in præteritis locum habet. h. d.

De pactis cōuētis tã super dote. Rub.

¶ Continuatio patet de se &c.

LEgem quam. Istam legem habuistis de uerbo ad uerbum. s̃. de pac. l. legem. breuitur dicit. Pactum appositum iuxta cōtractū, vel iuxta rei traditionē, rei cohærentia vestitur. h. d.

FRuctus prædiorum. Gl. legit hãc leg. duobus modis: vt patet ex ea. Secūdū vtrãq; breuiter dicit. Pactū de fructibus rei dotalis est seruãdū. h. d. Secundū vnam lec. loquit̃ vxori: secundū aliã loquitur viro &c.

c **QVamuis.** [c] Pactum patris, nō nocet filię in actioni. dotis. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Actio quando quæratur filijs, ex pacto matris?*
2 *Obligatio ciuilis hodie inter patrem & filium in aduentijs consistit.*

PActum dotale. Filijs per matrē non quæritur actio: & inter patrē & filiumfamilias consistit obligatio ciuilis in aduentitijs. hoc dicit: hic est bonus casus. Duo habes notare,
1 quæ dixi in summario. ¶ † Ad primū opp. & vi-
f detur, quòd ex pacto matris [f] quęritur actio filijs: vt. ff. solu. matrimo. l. Caius. So. casus specialis est ibi in dote, fauore ei⁹, pro quo dos dat̃. Hic enim licet pactum interponatur super dote: tamen ꝙ acquiratur filio respicit fauorē filij, non eius pro qua dos datur. ¶ Opponitur secūdò de. l. pater. j. eodem. Solu. ibi loquitur in patre: hic in matre. Simile habetis in lege debitor. ff. ad trebellianū. Dices tu, quòd est cōtra casum. l. Publia. in prin. ff. depositi, vbi ex pacto m̄ris q̄rit̃ actio filio. Rñ.

&

a ¶ Hereditas. & facit.l.uerba contra xerũt.ff. de uerb. sig.in cõtrariũ videt tex.ĩ.l.tale pactũ.§.j.ff. de pact. & ibi Barto. licet Ange. ibi contra Bart. Posset dici. ꝙ ista lex. & .l. si mulier.loquerentᷣ in extraneo:secus in coniuncta persona vel ab intestato successura.&de huiꝰ intellectu vide Bar.in.l.fi.š.de pac.in pe.col.

b ¶ Paraphernalibus.&qd si ista bona paraphernalia sint cõsumpta per virũ:uide.l.de his ubi est tex. no. de do.ĩter vi.& vxo.

c ¶ Ab extraneo. quãdo extraneus dotãdo videatur dõare:vide in.l.fi. & ibi dixi .š. de do.promis.

d ¶ Accedit.& latiꝰ per Bar.in.l.quoties.so.ma. Fallit ĩ fructibꝰ. gl. est in ver. perrexerint.ĩ auť.de non elig.& Bald.in auť. siue à me.š.ad uelleia.

e ¶ AEqualitas.ad istã auť. vide Bal. post gl.in auť. dos data. & fallit in .l. quod scimus.j. de bo.q̃ lib. secundũ vnã lect.in fi.& tenet Bal. ĩ auť. siue à me.š. ad velleia.

f ¶ Si mulier. vide q̃ dixi ĩ.l. pe.j. ad l.fal.& quomodo cognoscatᷣ res esse paraphernalis. vide Bart.ĩ.l. ob maritorum.š.ne vxor pro ma.

g ¶ Glo.dat. Adde quod no.Bart.ĩ.l. vulgo.ff.de admi. tu.& no.Barto.& doc. in.l.maritꝰ.š. de ꝑcu.& sing.al leg.l. si qua ꝑ calũniã.§.fi.de epis.& cle.&tñ est gl.ĩ cõtrariũ secũdũ bal. no. ĩ.l.j.C.de ꝑc. & uide etiã Bart.ĩ l.iij.ff. de car. edi. & in .l. Meuia. in prin.ff.so. ma. vbi per Bal.& ꝑ Imo.

h ¶ Legis. Vide bar. in.l.[illegible]ũ dotem.in prin. sol.ma. Spe. in ti. de cõiũcta ꝑsona.ꝙ limita vt ꝑ Bal.insti. de act.§. itẽ seruiana. Ale.

nõ.quia ibi pactũ interponitur super re propria. Vnde idẽ iuris est si mater paciscatᷣ, vt reddatur filio:sicut cuilibet extraneo:vt.š.ad exhibẽ.l.pe.

2 ¶ Ad secundum opp.†inter patrem, & filiũ, nõ consistit obligatio ciuilis:vt.l.frater à fratre.ff.de cõdi.inde. Sol.illud est uerũ olim:hodie secꝰ in aduentitijs:ut hic.&.l.iubemꝰ.j.ad Treb.no.in auť. vnde & si parens.š.de inoffi.test.l.si quis pro eo. §.j.ff.de fideiuss.& no.in.d.l.frater à fratre&c.

a HAEreditas. [a]Pactum de dote mulieris post mortem reddenda, uim testamẽti non obtinet.h.d. Hæc lex legitur duobus modis. Vno modo in marito:alio modo in extraneo. Et ista de extraneo est uera. Probatᷣ ex prin. leg. dum dicit:hæreditas extraneis.

SI conuenit. Pactũ patris, nocet ipsi patri cum act.dotis ad eum integrè cœperit pertinere.h.d.in summario &c.

PAter pro filia. Per ascendẽtes per lineam paternã, descendentibus quæritur actio vtilis.h.d. ¶ Oppo.š.eo.l. pactum. Sol. quidã intelligunt hoc de nepotibꝰ ex filio, & cessat illud cõtrariũ. Alij intelligũt de nepote ex filia:& tũc ob cõtra. Nec põt respõderi.& ideo ista lec.non est vera:qa per ascẽdẽtes ex linea materna, non queritᷣ actio vtilis:nec directa. ¶ Item oppo.š.de iure do.l.si genero. Sol. vt gl. vel vt ibi &c.

b HAc lege. In rebus paraphernalibus, [b]maritꝰ se intromittere nõ habet, muliere contradicẽte.h.d.

EX morte. Pacta de lucranda dote, & donatione propter nuptias, debẽt esse ęqualia respectu
c quotæ, non respectu quantę: etiã si ab extraneo[c] pro muliere dos donetur.h.d. ¶ Not.si.huiꝰ leg. quam glo.allegat multum notabiliter. Quod ad hoc, vt ille qui promisit dotem, possit eam stipulari, requiritur quod tempore promissionis hoc agatur:secus si promisit, & postea in traditione velit stipulari.certè non potest:vt vidistis.š.titu.
d proxi.l.j.§.accedit[d].&c.

e AEQualitas. [e] Ista auť. dicit gl. quòd de cõsuetudine nõ seruatur, sed tñ nos vtimur &c.

LEge leonis. Ista lex tollit vnũ dubiũ, sup l.præcedẽti. Breuiter dicit. Disparitas in pactis de lucrando, reducitᷣ ad paritatem in quantitate minori.h.d.&c.

SVMMARIVM.

1 *Maritus in rebus paraphernalibus, quando uideatur factus procurator?*

2 *Vsuras rerum Paraphernalium, quòd maritus possit conuertere in communes usus.*

3 *Prouisione hominis facta quando uideatur recessum à prouisione legis.*

f SI mulier. [f]Hæc est bona lex. Breuiter dicit. Maritus in rebus paraphernalibus intelligitur procu.& vsuras potest in commodũ cõmune conuertere. & pro his bona sunt obligata:nisi ipsa in obligatione sibi ꝓspexerit. Et tenetᷣ maritꝰ adhibere in eis maiorẽ diligentiã,
1 quàm in suis.h.d. ¶ Nto.†quòd maritus in rebus paraphernalibus dicitᷣ factus procu. Contra.š.de
g proc.l.maritꝰ. Glo.dat[g] plures solu. Hęc est uera, ex eo, ꝙ tradidit marito instrumenta, videtur eũ fecisse suum procuratorẽ. Ita dicit gl.tua, quã vi
2 de & no.est glo. ¶ Secũdò no.†quòd vsuras rerũ paraphernalium maritus potest conuertere in cõmunes usus. Cõtra.ff.ad leg.falci.l.pe.in prin. Dicit gl.aliud est in fructibꝰ:aliud est in usuris.& uide gl.tuã.no. Doc. nostri omnes intelligũt istã gl. in fructibꝰ naturalibus:secus in industrialibꝰ, in quibus eadẽ est ratio, quę in usuris. Do.Mar.Sil. disputauit istã quæstionẽ, quam videtur eodem

3 modo uidisse. ¶ Ego recitaui tibi istã glo.&.q.in d.l.penul.ff.ad l.falci. ¶ Nota ultimò,†quòd per
h prouisionẽ hominis, receditur à ꝓuisione legis.[h] Gl.assignat arg.contraria:& nõ soluit sup uerbo contentã.ibi.§.si ex conuentiõe.sed hic prouisio legis erat de iure speciali:in contrario de iure cõmuni. circa quòd plenè uide Cy. in .l.ij. de iure emphi.&c.

De dote cauta non numerata. Rubric.

¶ Continua, vt in glossa &c.

SVMMARIVM.

1 *Scripturæ publicæ statur in eo, quod ibi continetur.*

2 *Instrumentis dotalibus, hodie renunciatur exceptioni non numeratæ pecuniæ:& ideo sufficit sola confessio.*

i DOtem. Dos confessata.[i]non numerata effectualiter, nõ potest repeti.h.d. ¶ Cõtra illud opp.& uidetur: quia instrumentũ probat:ut.l.si.arbi.tute. dicunt quidam, quòd hic fuit scriptura priuata nõ
1 publica. Vel aliter dic. Dicit gl.& melius.†Scripturæ publicæ statur in eo, quod ibi continetur. Vnde si in instrumẽto contineretur numeratio: quia notariꝰ dicit, dedit, & numerauit, in præsentia mei notarij.& sufficeret. Sed hic cõtinebatur confessio tantũ, non numeratio. Ideo põt obijci exceptio nõ numeratæ dotis, intra tẽpus statutũ
2 j.l.vltima.& auť.ibi posita. ¶ Item opp.† quia secundum hoc omnes errant:quia instrumentũ dotale fit de sola cõfessione. Sol. in instrumentis hodiernis renunciatᷣ exceptioni nõ numeratæ pecuniæ:& ideo illa instrumenta sufficiunt. Itẽ intelligo gloss.& bene:de quo videbitis in .l. si ex cau-
k tione.de non nume.pe.& vide hanc glo.[k]quãno. & perpetuò tenementi &c.

l QVod de suo. [l]Dos confessata animo donandi, morte cõfirmatur.h.d. ¶ Opp. š.de.l.proxi.&.j.l.proxi. Sol. ibi fuit confessus spe futuræ numeratiõis:hic animo donandi. ¶ Secundò oppo. de dona. ante nupti.l.j. Solu.ibi matrimonium fuit solutum diuortio, & sic donatio tacitè reuocata.hic fuit solutũ morte: & sic donatio fuit tacitè cõfirmata. ¶ Opp.quãdo in donatione non interuenit traditio, non cõfirmatur morte:vt.l.Papinia.ff.de donatio. inter uirum & vxorem.sed hic nulla interuenit tradi. ergo &c. Sol.mirabiliter.hic nõ interuenit traditio vera:sed aliquid loco traditionis. Vide istam glo. quam not.&c.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, opponi potest cõtra scripturam priuatam, continentem pecuniam numeratam.*

2 *Duo rei possunt in dotibus constitui.*

IN dotibus. Marito, & cuilibet, qui dotem recepisse confessus est: licet exceptio nemini non numeratæ dotis proponere intra tempora hic constituta.h.d. ¶ Opp. hic di-
m citur in dotibus, [m]quas datas esse.&c. Si in instrumento dicitᷣ dotẽ datã:ergo non potest dici non numeratam esse:vt.š.l.j. Solu.glo.mirabiliter.hic loquitᷣ in instrumentis priuatis. Quod dixi.š.l.j. habet locũ in publicis. Et vide istã glo. quã tene
1 menti. ¶ Et sic no.†quòd licet in instrumẽto priuato, vt in apodissa, contineatᷣ verè pecuniã esse solutam:tamẽ potest opponi exceptio nõ numeratę pecuniæ, & aduersarius habebit necessario probare pecuniã numeratam:ut lege asseueratio. & lege ex cautione.š.de non numerata pecunia. & ibi de hoc dicam. ¶ No.ex hac lege,† quòd in
2 dotibus possunt constitui duo rei:licet non pos-
n sit interuenire fideiussor:[n]ut infra ne fideiuss.dor. den.dic vt ibi &c.

QVod locum. Ista authenti. limitat tẽpus opponẽdæ exce.nõ numeratę dotis &c.

i ¶ Cõfessata circa confessionem factam de dote:uide aliqua, q̃ no. Spe. in ti. de cõfes.§.ij. in fi.

k ¶ Vide hanc glo. uide Bald. in rub. de priui.do.in.iij. col.& Bar.in.l.assiduis.qui poti.in pig.habe.

l ¶ Quod de suo. adde ꝙ si depono uel mutuo. nomĩe tuo.istud habebis loco traditiõis per istam glo. secũdũ Bal.in auť.ex testamento.in.vj.colũ, C.de coll.

m ¶ In dotibꝰ. opp. hic dicitur. Sed tu adde casum ĩ quo no. utrum isto tẽpore erit tutus:vt dixi ĩ.l.per diuersas.&.l.ab Anastasio.š.mand. Adde Ang.in.l. prædia. ff.de acq. pos. per gl.& doc.ĩ.l. si ex cautiõe. de nõ nu. pecu.

n ¶ Fideiussor.uide no.Bar.in.l.si constante.§, quoties. so.ma. & istũ tex. cũ hic not.ꝑ Bart. in.l.fi. Intellige,ut per eum.in.d.l. si constante. in.viij. q.j,partis.sol. ma. & cũ Bar.hic trãsit Bald. simpliciter: & Bal. in .l.j.j. ne fideiuss.do.dentur.& Bart. ĩ.l.si q̃ dem. de duo.reis. &ibi quatenꝰ nõ possunt restitui duo rei credẽdi in dote: sed debendi sic & Imol. in.l.si cõstãte, in uer. cõtra rem.& Spe.de dona. inter ui.& vxo.§.pe. uersi.il lud &.§.fi.uer. itẽ no.ꝙ alius.ubi tenet indistinctè ꝙ sic:per tex.in auť. quod locum. uide Bal. in.l. in cõtractibꝰ.§.j.de nõ nu. pecu. Alex. Adde quę cõsuluit Pau. de ca. consi,clxx.

a ¶ Inter. Adde quod scripsi post Bart. ff. e. in. j. col.

b ¶ Bona. no. Quid in donatione causa mortis: vide latè Lud. Ro. in. l. in mortis. ff. de don. causa mortis. Andræ. Barba.

b ¶ Bona. Adde. l. sequentē. & quod ibi no. Barto. ff. de le. ij. Bal. hic. & vide quæ dixi post Bar. ī. l. j. ī. l. mortis causa. ff. de do. cau. mor. & ibi qd in don. cau. mor.

c ¶ Si ancillā. Vide Bar. in. l. affectionis. ff. de dot. Adde de clerico. Pe. de Anch. cōs. ccxlviij. de milite. Bal. consil. ccxxvij. & cclxxvij. iij. lib.

d ¶ Etiam si. vide hic apostillas in. l. j. p Bal. ī. l. si vxor. C. de cōd. inser. & Bar. in. l. facultas. de iure fisci. li. x. ī fi. Quid aūt in cōcubinis? dic idem secundum Bald. p istam. l. j. j. de nat. libe. & vide in. c. significauit. extra eo. tit.

¶ Itē not. sing. q licet Titius rē suā meo nomine deponat, non uidet mihi donare. Pau. de ca. contra. in. l. Publ. ī prin. ff. de posi. & ibi vide.

e ¶ Not. ꝑpetuò. & dixi ī. l. iij. §. si credi. de leg. iij. vide omnino Bart. in. l. rem legatam. in fi. de adimend. lega.

De dona. inter^a uirū & uxo. Rubrica.

a

¶ Continua vt in glo. &c.

b

BOna. ^b Donatio inter coniuges morte donantis cōfirmat, etiam si sine hærede decesserit. h. d. ¶ No. leg. licet legata, q̄ relinquunt ex testamēto, vel abintestato non ualeant, nisi adeat hæreditas: tū donatio, q̄ fit inter coniuges confirmat hæreditate nō adita. ¶ Quid de donatione causa mortis: utrum ad eius confirmationē requiratur hæreditatis aditio? cogitabis &c.

c

SI ancillam. ^c Milites nō possunt donare suis ancillis concubinis. h. h. Per hāc leg. dicebat. d. Richar. ma. quòd clericus non potest donare concubinæ: quia est miles cœlestis militiæ: sicut hic dicit de milite armatæ militiæ: vt no. in. l. miles. ff. de re iudi.

DOnatio. Donatio facta ab vxore uiro eius morte confirmatur, Et post mortem vxoris donatio à socero in generū statim perficitur. h. d. &c.

SI vt proponis. Morte soceri donatio facta ab ipso genero, non cōfirmatur, si filia superuiuit. h. d. hæc notabilis lex &c.

d

ETiam si. ^d Licet quis suum alterius nomine deponat: donare non uidetur. & quod vxor quærit in dubio, præsumit de bōis viri sui. h. d. ¶ No. bene istud prin. Et uide gl. j. quā no. multum singulariter. ¶ Et sic no. quòd ex his uerbis nō ꝑsumitur donatio. hoc tenet glo. & text. in. l. donationes. §. pe. ff. de dona. & vt ibi dixi, habui de facto. & sis memor huius. &c.

SI ex voluntate. Donatio inter cōiuges ueros non valet: nec etiam inter putatiuos. h. d.

SI fructus. ¶ Breuiter dicit. Fructuum non valet donatio inter coniuges. h. d.

ET si de tua. Dominium rerum emptarum de pecunia viri, pertinet ad uxorem, si ei sunt traditæ: sed pecunia repetetur. h. d. in summa &c.

SI maritus. Expoliatus ante omnia est restituēdus. Et separatorū separata habēda est ratio. h. d.

SIcut cessat. Donatio annua valet traditione secuta: sed ex ea non datur petitio. h. d. &c.

SI maritus. Per specialem hypothecam, uidetur reuocari donatio facta coniugi. h. d. ¶ Not. hanc leg. opp. insti. de le. §. si rem. &. §. idem rescripserunt. Sol. facilius præsumitur reuocatio istius donationis, q̄ legati. Habes notabiliter & clarè hic, & ī. l. fi. §. j. ff. de do. Et sic facit hęc lex in ar. q si marit⁹ impignoraret arnesia, siue iocalia & alia aduentitia mulieris quæ sibi donauerat: videtur donatio reuocata, nec confirmatur morte. & hoc si poneremus res illas donatas esse, quod no. perpetuò^e &c.

e

SI quidem ante. Donatio nō tollit ius hypothecæ competens creditori: & hypotheca non porrigit ad res perfectè donatas. h. d.

EX uerbis. Qui confirmat illud, quod potest per se stare: non uidetur de nouo concedere. h. d. ¶ Aduerte, quia hæc est notabilis lex ualde. Circa hanc leg. reuoco in dubium, an ista donatio petatur, vt legatū & fideicōmissum: an tanq̄ donatio morte confirmata? Glo. in hac leg. uariant. Nā alibi uidetur dicere, q inducit legatū: alibi uidetur dicere cōtrariū. Veritas est, q nō inducit legatū uel fideicōmissum: vt ex tex. manifestè colligit. ¶ Et ideo ꝑ hui⁹ declaratione^f dicas: aut est f certū quid uoluerit testator per uerba ista, & stamus certo: ut hic ī pricipio. Aut est dubiū: & tūc aut donatio erat per se ualida, nec exigebat cōfirmationē morte: & ista uerba ad eā nō porrigunt: vt. l. si qñ in prin. ff. de leg. j. Aut reqrebat confirmationē morte: & tūc aut morte sola cōfirmatur tanq̄ donatio. & ista uerba ad eā nō porrigūtur: vt inducāt legatū, uel fideicōmissum: ut hac leg. sed ut ostendat donationē uoluntariè cōfirmatā: aut forte nō confirmatur: qa excedebat legitimā summā: ut. j. e. l. donationes. tūc ad illā porrigunt: ut inducat legatū, uel fideicōmissum. Ita debetis intelligere hic. ¶ Vltimò dicit glo. q hæc lex est argumētū ad cōfirmatione priuilegiorū: ut ī fine glo. dic de hoc ut extra de cōfirma. uti. uel inuti. c. examinata^g.

f

g

SI non verum. Simulata uēditio, ius creditoris non impedit: & donatio reuocata non impedit dñium ad hæredem transire. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Emptum nomine uxoris, quando præsumatur donatum?*

h

SI filii. ^h Hæc est nota. lex ualde. Ex emptione facta nomine alicuius, donatio non præsumitur, si ei cuius nomine emitur, non tractatur: aliâs præsumat. h. d. ¶ Et reuoco in dubiū, †quomodo qs pōt probare fecisse animo nō donādi. In gl. hic sunt opi. Breuiter gl. nec hic, nec alibi, ponit ueritatē eius. Veritas est hæc, q licet nomen uxoris inserat in instrumento: si tamen ipsi marito tradit, non vxori: præsumit non animo donandi. hic est tex. hic si diligenter inspicias. & uide tex. Simile habes. s. si quis alteri vel sibi. l. j. Probat. j. de castren. pec. l. j. lib. xij. sic debet intelligi. s. fami. ercisc. l. filie cui⁹. & q ibi dixi. Sed si alicuius nomine emit, & sibi traditur, præsumitur donatio: ita intelligo hic in si. facit. ff. de do. l. ante pe. in prī. & quod ibi dixi in. l. j. §. nec castrense. ff. de colla. &c.

DE his. Si maritus res uxoris consumit, ea patiente, præsumitur donatio: ideo tenetur quatenus est locupletior si ea inuita: totū repetitur. h. d. hæc no. lex quotidiana &c.

A Marito. Rei donatæ inter cōiuges, nō transfertur dominium: nec confirmatur secuto diuortio. uel si prius donatari⁹ moriat, vel si fuerit reuocata &c.

SI constante. Inter socerum & generum, ualet donatio. h. d. &c.

CReditor. Mulieri facta uenditio, per creditorem viri, de pignore liberato, nulli⁹ est momenti. h. d.

SI propriis. Quod expēditur à marito pro vxore, non repetitur: sed in eius vtilitatem conuertitur. h. d.

SIte. Valet donatio inter socerum & generum: nec reuocatur pœnitentia. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Legata & fideicommissa, licet sint nulla aliquo mortuo ex pœna: donatio tamē facta inter cōiuges remanet firma.*

2 *Deportatus quòd possit reuocare donationem, quā fecit.*

i

RES vxoris. ^i Breuiter dicit hęc lex nota. Donatio inter coniuges confirmatur morte naturali, uel ciuili, ex qua libertas perditur: secus si perdit ciuitas libertate manēte: qa tūc mors naturalis expectat. h. d. ¶ No, ex hac leg. q

1 licet legata & fideicōmissa † sint nulla aliquo mortuo ex pœna: vt. l. ei⁹ q. ff. de testamē. tū donatio

& ij

f ¶ Ex uerbis. Declaratione. adde Bart. in. l. si qñ. de leg. j.

g ¶ Examinata. vide etiam quę dixi no. in apost. ī. l. impuberē. §. qui codicillos. ff. de fal. & Bal. hic.

h ¶ Si filij. ad hoc no. vide Bal. post gl. in. l. & si instrumēta. C. de fi. inst. & iu. hast. fis. lib. x. & Bal. in. c. j. de feu. pos. ī. l. vxor marito. ff. eod. vbi gl. ad hoc no. facit l. si tibi. §. is cui. ff. man. & quæ habētur in. l. multū. s. si quis alteri uel sibi Et dū dixi ex cōtractu vxoris, q̄ ratur viro, adde plenè Bal. ī. l. si vxor. C. de condi. inser.

h ¶ Itē adde glo. in l. scripturæ. & ibi Bal. in. iij. co. C. de fi. instr. q valet instrumentum quo cauetur, quod maritus emit pro se, & vxore sua. & etiā gl. hic. & Bal. hic a ile. tex. in aut. de nō ali. §. emphiteusim.

i ¶ Res vxoris. Circa mediū facit, vtrū do. cau. mor. sortiatur effectum post mortē ciuilem? uide glo. in decretis tenētē q sic, per istū tex. in. l. placuit. el. ij. xvj. q̄stio. & hic ad de Bal. ī. l. si mors. & gl. pōit hic &c.

facta inter coniuges remanet firmat. Quid erit in alia simplici donatione: vtrū secuta donatiōe valeat? gl. tāgit hic. Tu dic pleni⁹ in.l.post cōtractū. ff.de do. & ibi plenè dixi. Cy. tāgit aliquātulū.j. de bo.dā.l.si qs post hāc.& vide gl.tuā notabilē.

2 ¶ Vltiò no. ꝙ quāq; aliqs sit deportatus,† pōt reuocare donationē, quā fecerat: ut hic in fi.& .l.sed si mors.§.j.ff.eo. quòd facit, an ille q fecit testamētum, anteq; ingrederetur religionē, existens religiosus posit aliqua reuocare. tene menti.

SVMMARIVM.

1 *Testameutum damnati ad mortem, quòd non ualeat.*

SEd hodie. Ista auē, corrigit leg. Codicis, in aliquo, in eo, quòd dicit, ꝙ nemo ex supplicio sit seruus. Et vide glo.& not. ibi dū dicit, ꝙ nemo ex supplicio sit seru⁹ de superuiuētib⁹ loqt: & ideo q† damnant hodie ad mor-
1 tem, efficiunt statim lata sñia serui poenæ.& ideo eorū testamētū, uel codicilli nō ualēt tene mēti.[a]

DOnationes.[b] Donationes, quæ ratione matrimonij, uel potestatis, impediunt morte confirmant: secus si aliud impedimentū accidat. Tūc em cōfirmatio expressa requirit, q̄ retro nō trahit: in tacita verò secus. h.d. ¶ No. illud quod dixi in summario. ¶ Not. ratihabitionē retro trahi. uidebitis ad Mace.l.fi. & materiā hui⁹ leg. uidebitis in.l.ij.s. de inof. dona.

SVMMARIVM.

1 *Doctor, uel miles, q nō teneantur uocare uxores dominas.*
2 *Contractus celebratus ab habente potestatem legis condendæ habet uim legis.*
3 *Ciuitas si facit pacta cum alia ciuitate, uel publicano: q talia pacta debeant seruari, sicut statuta.*
4 *Syndicatus factus in concilio habente authoritatē faciendi statuta, quód habeat uim leg. & per talem syndicatum poterunt obligari bona singulorum.*

DOnationes.[c] Inter principem, & Augustam ualet donatio incontinenti. h.d.
1 ¶ † Vtrū marit⁹ doctor,[d] uel miles teneat vocare uxorē suā dominā. hic tex. facit, ꝙ sic Cōsueui determīare cōtrariū: qa qñcūq; qs habet priuilegiū ꝓpter me: eo nō utit cōtra me, me īuito: vt.l.si iudex circūuēto.ff. de mino.&.l.amicissimos.ff.de exc.tu. Sed uxor habet dignitatē[e] ꝓpter uirū: ut.l.foeminæ.de senat. ergo illa dignitate seu priuilegio nō utit cōtra uirū, eo inuito. Itē facit hic tex. ibi ut pote imperialibus cōtractib⁹
2 legis, uicē obtinētib⁹. ¶ No.† ꝙ cōtract⁹ celebratus ab eo, q habet potestatē cōdēdi legem, habet vim legis, Probat hic & ī.l.Cesar.de publi, Et ex
3 hoc dico,† ꝙ si ciuitas ista facit aliqua pacta, cum aliquo publicano, uel alio, uel cū alia ciuitate: ꝙ iudex hui⁹ ciuitatis debet pacta illa seruare, sicut statuta cōis. Licet enim aliâs pactū nō nocet: nec prodest de se, nisi paciscētib⁹: vt.d.l.si un⁹.§. ante omnia.ff.de pac. tñ pactū ciuitatis poterat nocere omnib⁹, quib⁹ ipsa ciuitas poterat imponere legē. Et p hoc ego determino unū dubiū[f] in.l.iiij. §.si actor. de re iud. scilicet q̄stionē talē. Si dicit in instrumēto syndicatorio ciuitatis, ꝙ aliqs cōstituitur syndic⁹ ad obligādū ciuitatē, & bōa ciuitatis, & singularū psonarū, uel ad obligādū ciuitatē, & singulas psonas: utrū ex hoc poterūt cōueniri sin-
4 gulæ psonę, & eorū bona? Ego determino sic,† ꝙ si syndicat⁹ fuit celebratus in cōcilio habēte authoritatē faciēdi statutū in ciuitate: syndicat⁹ ille habet ꝓ lege, vt hic.&.d.l.Cesar. ideo facit, quòd bona ciuiū singulorū poterunt capi: qa obligati sunt: qa sicut per propriū conciliū possent bona ciuium obligari: & sic per talem syndicum constitutum. No. bene ista quæ dicta sunt.

SI vnus. Breuiter dicit. Si donator capiatur ab hostibus: & ibi decedat: uel si donatari⁹ capiatur & post mortē donatoris redeat: donatio confirmat. h.d.

De repud. & iud. de mo. subla. Rub.

¶ Continua vt in glo.&c.

MAtrimonium. Per amissionē ciuitatis nō tollit matrimoniū: dos tñ ex ęquitate repetit. h.d. ¶ No. hic uidet casus, ꝙ marito exbānito, q pdit ciuitatē suā: vxor possit repetere dotē. gl. hic[g] dicit quędam alia non multum pertinentia ad leg. hanc.& dic vt in ea.

LIberum. Mulier non tenet sponsum vltra triennium expectare. h.d.

DIssentientis. Diuortiū filię nō est in potestate patris, nisi ex causa: si filia fuerit emancipata nullo modo. h.d.

EContra si filii.[h] In leg. Codicis dicit, ꝙ nō potest soluere matrimoniū pater sine filia: in auē. dicitur contrarium. h.d.

SVMMARIVM.

1 *Factum filij non debet nocere patri.*
2 *Cōsensus in cōtrahēdo cuius requiritur: ita & in dissoluēdo.*

1 EContra. Not. † ꝙ factum filij, non debet nocere patri. Et sic facit ad quæstionē, quā uidebi-
2 tis in.l.cōsensu.j.eo. ¶ Secūdò no. † ꝙ cui⁹ cōsensus contrahendo requiritur: eiusdē requiritur in dissoluendo, non habetis hic alia.

SVMMARIVM.

1 *Citatio facta ad domū ualet, etiā si ad notitiā citati nō ꝑuenit.*
2 *Protestatio fieri potest ad domum.*

1 LIcet repudii. † Vide gloss. tuā hic, & sic ualet citatio facta ad domū: licet in citati notitiā nō peruenerit. Vidistis in.l.ab eo.j.quomodo &
2 qñ iudex. Facit. † ꝙ sufficit ꝓtestationē fieri ad domū: & vt plenè dixi in.l.iiij.§.ꝑtor.s.de dā. infec.

VXor. Vxor, quę per quadriēniū de marito noua nō habuit, palam nubens adulterij euitat periculum. h.d.

HOdie.[i] Hic videtur esse casus, ꝙ fama cum iuramento officialis facit fidem. h.d.

SVMMARIVM.

1 *Probatio quando fieri poßit, per domesticos familiares?*

COnsensu. Matrimonium non pōt dissolui, sine cā legitima hac lege expressa. Mulier cōtra faciens perdit dotem,[k] & donationē propter nuptias: & intra qnquēniū nō nubet uir cōtra faciēs dotē reddit, & donationē perdit: & ad ꝓbationē eorū domestici admittuntur. & ꝙ ex his causis, alter cōiugū lucrat, filijs ex eodē mrimonio reser-
1 uat. h.d. ¶ No. hic, ꝙ † p familiares,[l] & domesticos

a ¶ Sed hodie. tene menti, adde Bar.& doc. in.l.si is qui.§.j.ff. de testa.& in.l.qui vltimò.ff.de poe.

b ¶ Donationes. limita nō ꝓcedere in marito & vxore putatiuis: qa tūc morte nō cōfirmat. secūdū Bal. no. ī.l.tanq;.j.de fideius. p tex. vnicū ī.l. cū hic status.§.si qs spōsam.ff.e. facit in simi.l.j.de condi. ob cau. adde.l. si ex voluntate.& ibi Bal.s.eo.

POMATES.

c ¶ Donationes. ad istā leg. uide aliqd per Feli. in.c.cum nō liceat. colū.iiij. de pręscr.& Bar.ī c.licet ex suscepto in.x.casu. Pau. ibi de so.cōpe. ubi dicit ꝙ ista lex hēat etiā locū īter Regē & Reginā.& Ale. in.l.q̄cq;.j. de test. mili.& Bar.ī.c.coeterū.col. pe. & fi. de iud.& Ias.ī auē. ex testamē. colū. vij.j.de colla.

d ¶ Donatiōes. doc. vide Bart. in.l.si post.§.fi. de contratab.

e ¶ Dignitatē. per hāc leg. Bal. sing.ī c.j.§.itē sacramenta.de pa.iur.fir. dicit valere donationem, factam à Rege filio suo ī potestate. Alexā. adde Old.cō.cclxxviij.

f ¶ Dubium. vide bar. in.l.ciuitas. in prī.ff.si cer.pe.& dixi post Bart. in l.Cesar.ff. de pub. Bal. hic vr tenere cōtra Bar.& refert & ibi etiā sequit Bal.in.l. ea lege.s. de condi. ob cau. in Barone, uel alio non subiacēte alterius territorio.

g ¶ Matrimonium. gl. hic uide Barto. in.l.si cōstāte.ff.solu.matri.

POMATES

h ¶ Cōtra, si filij. p istu tex. decidunt cōiter doct. in.l.ij. §. ꝙ si in patris.ff. so.ma. ꝙ p adulterium non lucrabitur maritus dotē in ꝑiudiciū patris. uide ibi latè per Alex. cir. prin. in uer. ex quo aliud.

i ¶ Hodie. fama cū iuramento officialis facit fidē.& ita per istud consuluit Bar. in consi. incip. omissis gl. quę dicuntur &c.

k ¶ Consensu. perdit dotē & dum in hac leg. Dicitur, ꝙ poena adulteræ est ꝙ perdat donationē ante nup.& dotem. Quid de bonis paraphernalibus? uide in.l. j.de adulte. Item quid si unus stipulatus est dotem sibi reddi. vel etiam pater sine stipulatione dedit dotē: an præiudicet sibi? uide gl. in.l.si dotem. ubi Bar.s. de iure dot.& gl.s.eo.l.dubiū, & hic. Et an isto casu mulier deabeat alij viro nubere? uide Bar. in.l.ubi, in.ix.col.C.de iur.do.& uide glo.hic.

k POMATES. ¶ Cōsensu, & no. singulariter ꝙ hæc.l. cōsensu. non solū habet locū, vt mulier cōmittēs adulteriū dote & donatione, ꝓpter nup. priuet, si mulier uiuo marito adulteriū cōmittat, sedēt habeat locū ī vidua, q̄ mortuo marito stuprū cōmiserit: vt similiter & ipsa: qa tunc dotē & donationē ꝓpter nu. amittit, vt egregiè vult Pau. de ca.cōs.cxxj.inci. reuocat in dubiū, & ī cōs.cxxviij.ī.l.sororē.j. de his, quibus vt indig. p glo. ibi.& in.l.fideicommis. post gl. ibi.j. de fideicō. licet cōtrariū teneat Ale.ī.d.l.sororē. vnico fundamēto. cui respōdet Pau. de ca.ī.d. cōsil.cxxj. ꝙ credo ipse non viderat: & no. pręterea ꝙ hęc lex non solum habet locū in dote & do. ꝓpter nuptias: sed etiam in reb⁹ paraphernalib⁹. secūdū gl.ī c.plærūq;. extra de dona. inter uir.& vxo, de qua facit festū. Ro. singulari.cccxj. Et an hęc lex ꝓcedat in ea, q̄ est adultera p vim vide Pan.cōs. iiij. vo.j. Cōsidera autem, nūquid habeat locū in spōsis, si quid dedissent, uel altero ipōrū cōmittente fornicationē: vt illa amittāt, per ea, q̄ habent in.c. quēadmodum. de iureiur.& vide de illa opi. Pau. aliqd p Feli.cōsi.clxvij.& ad hęc etiā uide Pan. in.c. gaudemus. co.ij. de conuer. coniuga.

l ¶ Familiares. adde plenius in.c. venięs. el.ij. de test.& in.c. tertio loco. de ꝓba, & ī.c.cū dilecti. de ele.& quod no. Cy.ī.l. parētes de test.& Bar.ī.l.ī tm.ff. de re. diui.& quòd habet ī.l. interrogari.C. de qō.& Bal.ī.l. parentes. in.ij.col.& Bart.ī.l.si qñ.j.vñ vi. dicit ēt. Bar.ī.l. lex quæ tutores. per illū tex.j. de admi.tu. ꝙ quas massaritias, habuerim ī domo, possum probare p domesticos, & familiares. Et qualr ꝓcedat hoc, ꝙ testes non integrè ꝓbēt: vbi alia ꝓbatio haberi nō pōt: declaraui ī apostilla post Imo.ī repe.c.qntauallis.ī.vj.char. de iureiu. Alex. Adde, q testes admittant, & q̄ sint sufficientia indicia: cū mulier de adulterio accusat. Ro.cō. admittatur

filio.ccccl j.&an mulier de adulterio accusata, possit testari de dote?p eū
dē cōs.cclxxxvj.An aūt si mulier accuset virū, ꝙ dolo,&violētia cōmi-
sit adulteriū.& nō ꝓbat qualitatē:tñ marit⁹ sit cōfessus, ꝙ cōmisit adul
teriū:an debeat puniri?vide per eundē cōsil.clxvij. & qñ alia probatio
haberi non potest:an sufficiat perconiecturas:vide Fede.consi.cxliiij.

2 admittatur probatio:†Sed aliâs non admittatur
talis ꝓbatio.Primò habes aut.sed nouo. Secūdò
habes aut.quod hodie.

SI constante. Diuortiū potest fieri vtriusq; con
sensu.hoc dicit.

IN causis. Si uir intra biennium non potest uxorē co-
gnoscere: eā iustè potest dimittere.h.d.

IVbemus. Qui mulierē accipit sine dote, & eam sine
causa repudiauerit, in tertia parte bono
rū punitur:ita tamē ꝙ centū aureos non excedit:
quæ pœna applicabit̃ filijs, si extant.Idē econtrà
a in muliere.& iudiciū de moribus est sublatum.[a]

Soluto matri.quēadmo. dos pe. Rubr.

DVbium. AEstimatio ancillæ dotalis, electiōe mu-
lieri reseruata, facit sibi partum ancil-
læ deberi.h.d.

SEcundum. Nec contrahēdo, nec quasi, pater
potest filiæ in dotem præiudicare.h.d.

SI ignorans. Dos data seruo promatrimonio
putatiuo, ab ignorante repetit̃, & filij
sunt liberi:licet spurij.h.d.

DOs a patre. Sūmat seipsam. Hic sunt opinio.
vtrū ista lex debeat intelligi muliere.
decedēte in matrimonio sine liberis,
vel cum liberis.Et cōsuetudo approbauit: ꝙ in-
telligitur mulier decedente in matrimonio sine li
beris.hoc examinabo plenè in.l.post dotem.ff.so
lut.matri. Et quis sit effectus:ibi plenè dixi.

SVMMARIVM.

1 *Mortuum quempiam esse qualiter probetur, & cui incum bat onus probandi?*

2 *Mors qualiter probetur.*

SI quidem. Captiuitas vxoris, non facit locū re-
petitioni dotis: sed mors. hoc dicit.
1 ¶ †Quæro, qualiter ꝓbatur, [b] aliquē
b esse mortuū?gl.q̄ est hic dicit, per publicā famā.
Alij dicunt contrarium.& vide istam gl,quā no.
Alibi.f.in.l.ij.§.si dubitet̃.ff.quēadmo.testa.ape.
videtur dicere, ꝙ requirat̃ semiplena probatio.
Alibi dicitur ꝙ debet aliter probari:ut.l.sed & si
de sua.de acq.here.¶ Quantū est pro modo: pri-
mò habemus uidere, cui incūbat onus probandi:
an ei, qui dicit aliquem mortuum: an alij, q dicit
viuū.Breuiter ꝓut dicit tex.in simili in.l.si mino
rem.de in integ.resti.quandoq; quis fundat intē-
tionē suam ex uita alicuius:& tunc debet proba-
re ipsum uiuere:non autē sufficit probare ipsum
iam fuisse viuum:ut.l.qui spadonē.§.q absolut⁹.
ff.de excu.tut.Quandoq; quis fundat intentionē
suā ex morte alicuius:& tūc debet probare mor
tē.hic casus est hic,& dicta.l.secūda.§.si dubitet̃.
c ff.quēad.testa.ap.¶ Quæro secūdò, [c] qualiter ꝓ-
bat̃ aliquē esse mortuum?& dixi uobis aliâs: ali-
quē esse mortuum est oratio priuatiua: ꝙ est idē
ꝙ negatiua.qa dicere aliquē esse mortuū, non est
2 dicere, nisi aliquē nō esse uiuū. Et ideo uidet̃, † ꝙ
mors nō possit ꝓbari directò:si tñ est coarctata lo
co, uel tpe:ꝙ pōt ꝓbari. Itē rectè possum dicere:
ego uidi eū mortuū. Ita uide gl, nostrā. Simile ha
bem⁹ de vi.tri.&ole.l.uinū.&de erogatiōe&trās.
milita.anno.l.j.lib.xij.Tamē proprior modus lo
quēdi esset, vt de morte deponere per signa:vtqa
habebat signa hoīs mortui:sicut dicim⁹ de demē
te, qñ aliquis uult ꝓbare aliquē demētē:vt.l.nec

a ¶ Iubemus. subla
tū.Quātū ad hoc ꝙ
hic dicit̃, & iudiciū
de morib⁹ est su-
blatum. intelligo
quātum ad detra-
ctionē, vel ad cō-
pensationē dotis:
vt hic not. latius
in.l.res iudicata.
ff.sol.ma. Sed ꝗtū
ad hoc, vt uir pos
sit illā malè mori-
geratā castigare:
dic ꝙ pōt vij.q.j.
sicut alteri⁹. ītelli
gas moderatè tñ:
vt ibi no.&.xiij.q
iij.duo ista. Simili
ter pōt castigari
qlibet de familia.
l.ij.§.j.de his, q sūt
sui vel alie.iu.imò
si esset cleric⁹ ī mi
norib⁹ cōstitutus
hñs uxorē, pōt bñ
tenere isto casu
vxorē ī cōpedib⁹
vt.c.placuit.xxx
iij.q.ij. Et ꝙ mari-
tus hēat coerctio-
nē morū, tenet Bal.
ī.l.j.de epis.& cle.
& uide Bar.ī.l.mi
les, §.q iudicati ī pe,
col.ff.de re iu. &c.
b ¶ Si quidē. qualr
probat̃. Cui incū-
bat onus proban-
di, &c. vide ꝙ no.
Imo.in.d.§.si du-
bitet̃, & ī.l.sed &
si de sua, de acq.he.
c ¶ Quero secūdò.
vide hic.& Bar.in
l.ij.§.si dubitet̃.ff.
quēad.testa.aper.
p Bar.ī.l.genero,
in fi. & ibi Bal.ff.
de his q not.infa.
& Bar.ī.l.is, q pōt
de acq.here. & ī.l.
cū qdā.§.ꝙ dicit̃.e.
tit. & Nic.matth.
& Bal.in.l.ex pso
nali.in.ij.colū.de
proba. & Guliel.
in.l.ab hostib⁹.ff.
ex qb⁹ cau.maio.
POMATES.
d ¶ Per famam, &
dixit Bart. illā in
tali casu haberi ꝓ
plena veritate. Et
isto casu ista pro-
batio p famā ha-
bet̃ ꝓ plena veri-
tate.secūdū Bal.in
l.ī bonęfidei.§. de
reb, cre.uide Old.
cōsi.cj.in fi.j.colū.
& uide Alex. cōs.
j.in vlt.col. in.iiij.
vol.vide ad hoc ēt
Alex. consil.xxv.

in.ij.col.vo.iiij.& cōsi.lxxv.in.j.col.in fi.eo.vol.& cōsi.cxv.in.ij.colū.
eo.vol.& cōsi.clxxij.als.cxxvij.eo.& cōsi.xv.in pri.vol.v.& vide Fel.
in.c.cū cām.col.ij.de ꝓba.& in.c.veniēs.col.iij.de testi.& col.v.in uer.
xlix.&seq.& in col.fi.ver.v.vltra ipsos.& in.c.series.col.iij.eo.titu.&
Cepo.cōsi.xxij.col.ij.& Feli.in.c.cū nobis.colū.iij.ad fi.de prescrip.&

codicillos.j.de codicil.&.l.qdā ī suo.ff.de condi.
insti.¶ Itē sufficit, quòd qs dicat eū uidisse sepe-
e liri: [e] vel quòd interfuit sepulturæ:vt hic dicit gl,
Istę probationes uident̃ probare directò: prout
possibile est, tñ ista ꝓbatio deberet adhiberi:qñ
ponitur quod est mortu⁹ de recēti: & in loco ꝓ-
pinquo. Sinautē esset mortuus ab antiquo.uel in
loco lōginquo:ut in bello:tūc sufficit probare p
d famam: [d] ut hic dicit glo.& bene.¶ Itē posset etiā
probari mors, si esset elapsum tempus annorū cē
tū:ex quo ille nō fuit uisus:quod est lōgissimū ui
tę tempus:ut.l.finali.§. de sacrosanc.eccle. Si non
esset mortuus de propīquo:sed de partib⁹ remo
tis:tunc glo.uidet̃ uelle, ꝙ sufficit probatio p fa-
mā ciuitatis suæ.quòd satis placet.argumentum.
l.cum quidam.§.quod dicit̃. & ibi not.ff. de acq.
heredi. Tutior tamē, & magis propria probatio
esset per famā [f] illius loci:in, quo dicitur, esse mor
f tuus:ut uidistis in aut.hodie.sup:atit.proxi.

SI circunscripta. Si maritus uel uxor
in rei estimatione sunt decepti:cuilibet
succurret̃.h.d.Distinctio, quam ponit hic glossa,
est in textu, de iure dotium lege, si res.§.j.

FIliæ. Breuiter dicit. Ex causa depositi
pater potest filio auferre profe-
ctitia:nisi sit dos.h.d.

NEc maritus. Breuiter dicit. ex
ceptio ex illo iu-
re, ne quis cōueniatur ultra q̄ facere pos-
sit:nō prodest ei, qui posteà diues efficitur. & ad
hæredes non transit.h.d.

DOtis. Actione sibi competenti de-
bet quis agere non sua autho-
ritate possessionem intrare.h.d,

SI socero. Socer, qui dotem rece-
pit, pro filio, ꝓea cōue
nitur insolidum, non de peculio.h.d.

Si dos constāte matrimonio soluta fuit. Rubrica.

SI constāte. Si dos con-
stante ma-
trimonio soluat̃ sine causa, pōt
repeti à muliere, & etiā ab hære-
dibus eius.h.d. ¶ Oppoñ.§. de
iure dotium.l.vbi. de repud.l.j. e
¶ Huius timore dicit glossa notabiliter, super ru
brica, ꝙ dos soluitur quandoq; ex causa necessa-
ria:quandoq; ex probabili:quandoq; ex volūta-
ria sine aliqua causa. Et isto tertio modo loquit̃
lex nostra:& uide glossam tuam.¶ Opponi.secū
dò, soluto matrimonio:debet dos reddi mulieri,
vel eius hæredi: ut, §.tit, j.l.si quidē.ff.solu. matri.
l.ij.in princip.Vnde si uir repetit solu.matr.dolo
facit:qa petit, quod restiturus est:ut regula, dolo f
facit.hic dicitur contrarium: quare malè. Huius
timore dicit glos.hic, ideo repetit, ut retineat fru
ctus, & lucret̃ fructus intermedij tēporis. Vel dic, g
quòd hic uir pactus erat de lucrādo. ita dicit glo.
quam uide.¶ Aduerte:quia quod vir repetat, ut
retineat per annum, uidetur cōtra.l.si donaturus.
in fin.ff.de condictio.ob cau.& contra legem, nu
pta.§.primo.ff.soluto matrimonio. Sol.illę leges
loquuntur cum peteret:hæc lex loquit̃ in repetē
do.Repetit enim quod soluit deceptus amore ma
ritali:& ideo facilius cōcedit̃ repetitio, q̄ ipsa pe-
titio principalis. De hoc habemus regulā iur.quę
dicit:magis fauēdum est repetitioni, q̄ aduētitio
lucro uiri: vt in regu.nō debet, §.j.de re.iur. Et de
ista materia plenè dixi in.l.si socer, §. Lucius.ff.
g sol.matrimo.¶ Ad euidentiā [g] dicit hęc lex ꝙ vir,
& iij

Barb.cōsi.viij.vo.
j.& cōsi.xlj.colū.
ij.e.vol.& cōl.lx.
col.xvj.eo.vol.&
cōs.v.col.vj.& se.
vo.ij.& cōs.xviij.
colū.xxv.& seq.
uol.ij.& Are.xx-
xvij.col.j.&.xlij.
& gl.in.c.& ibi ad
didi.de pscript.in
vj.& Bal.in.l.cō-
uenticulam.C.de
epis,& cler.Alex.
cōsi.iiij.vol.ij.vbi
ponit quomodo
intelligatur anti-
quū.& ꝙ in reb⁹
de antiquo, & sic
quę sunt difficilio
ris probatiōis ad-
mittant̃ leuiores
probationes:uide
etiam Alex.cōsil.
clxxxvj. colū.ij,
vol.ij.& ibi etiam
ponit, qūo intelli
gat̃ antiquū.& ꝙ
in his q̄ sunt diffi-
cilioris ꝓbatiōis,
nō.uide etiā Alex.
cōsil.lxvj.colū.ij.
vol.iij.vbi ponit
pulchrū casum,&
ꝙ in his q̄ sunt dif
ficilioris ꝓbatio-
nis: uide etiā Ale.
cōsi.xcviij.& seq.
volu.ij, & ꝙ imò
in his, quę sunt de
antiquo admittat̃
ꝓbatio p solā fa-
mā;uide do.Alex.
cōsi.xvj.co.vj.vo.
v.&.cxvj.col.fi.e.
Et ꝙ in his, q̄ sunt
difficilis ꝓbatio-
nis:uide Bal.cōsil,
ccliij.in.ij.parte.
e ¶ Sepeliri. quod
sufficit ad proban
dū morte. dicunt,
ego vidi eū sepe-
liri.est text.ꝓ ista
glo.in.l.conditio-
num.de condit.&
demō.ibi exeqas
Alexan.
f ¶ Famā.p Barto.
in.l.de minore.§.
tormēta.ff.de qō.
g ¶ Ad euidētiā.vi
de ꝙ not.Bald.in
aut.si qua.ad vel-
leia.maximè ī uer
sic.pone.& sequit̃
etiam Bald.in.l.fi.
in prin.ff.sol.mat.

a ¶ De pignore. adde Cy. & Bart. in l. si cōstāte. §. quoties. so. ma. ꝓ hoc alleg. l. q̄cūis. al's incipit Callipodi⁹. ff. de so. & ibi Bar. Sed tu istū tex. limita, ꝙ nō pōt ꝓstari cautio, si matrimoniū non seq̄t l. Titio. §. Titio genero. de condit. & demon. in fi. & ibi glos. Bal. ꝙ Imol. & uide q̄ dixi in fi. seq. apostil.

b ¶ Quādo statutū. Bald. dicit, ꝙ tale statutū non ualet. Adde ꝙ sing. not. Bal. in. l. fin. C. de sen. ex peri. reci. & de hoc, quod dicit Bart. hic, est casus not. in. l. nō dubiū. C. de legi. ibi ꝓhibuisse sufficiat. & ibi nec specialiter ꝙ not. quia facit ad id ꝙ not. Bart. in . l. mutari. aliās in princ. de proc. & ad prędicta adde Bar. in. l. si quis pro eo. in prin. in uersi. dixit etiā. ff. de fideiusso. & ꝙ ipse multum not. dixit in. l. de his. de trāsac. Et adde cautelā circa istū tit. vt not. Spec. in ti. de do. inter vi. & vxo. §. j. uer. illud quoq;. videlicet ut fideiussores cū periculo dotē recipiāt, & ambo sint rei debēdi in solidū. Et ibi etiā pōit formā instrumenti. Ad ꝙ vide supradicta. & ꝙ istis legib⁹ ꝑcipiētib⁹, & annullātib⁹, nō posit ipso iure renūciari sine iuramento. tenet Bal. in auꝰ. si qua. ad velleia. & . l. antiq. §. fi. in fi. e. tit. Ad idē gl. not. ī. c. vl. de ꝓb. & Bald. hic. & ad istā glo. vide q̄ scripsi post Imo. in. l. si cōstāte §. quoties. sol. ma. & cū dicto huius leg. cōcordat glo. in auꝰ. vt sine phi. ma. §. j. & in auꝰ. Imol. C. de acti. & obli. & Paul. de castr. in consil. clj. & seq. consuluit contra Bart. hic et in . d. l. si quis pro eo Sed ꝙ ista fideiussio firmetur in-

non potest soluere dotē cōstāte matrimonio, suo fauore: qa uidet̃ donare. ¶ Sed quero, si non uult vti isto fauore: an sit liberatus solutione, ita ꝙ mulier non posit repetere ab eo. Iac. de Are. hic tractat istam materiā multū latè: & Cyn. recitat eā. Finaliter determināt, ꝙ liberet̃. & credo ꝙ malè: qa gl. tua determinat cōtrariū. ff. sol. mat. l. ij. in fi. ij. gl. Et est tex. in. l. fi. ff. de iure dot. ī auꝰ. de nup. §. dotes. fateor tamen, ꝙ si ex illa solutiōe mulier esset effecta locupletior, uir liberaret̃ magis iure compensationis, q̄ solutionis.

Ne fideiussores, uel mādatores dotium dentur. *Rubrica.*

Siue ex iure. ¶ Rubrica ponit summarium text. hic non sunt alia pro nunc dicenda, &c.

SVMMARIVM.

1 *Pignus pro dote, quando poßit dari?*
2 *Fideiussor pro dote restituenda, an poßit dari.*
3 *Decisioni huius leg. an quis renunciare poßit?*
4 *Iuramentum interpositum per minorem prohibitum contrahere per statutum, ꝙ nil operetur.*

Generali. Hic Imperator ampliat constitutionem præcedētem. ¶ Oppo. de iu. do. l. cum dotis. Sol. vir bene accipit fideiussorem ab uxore: ut leg. contraria: non uxor à uiro. Et ideo ratio satis apparet.
1 a ¶ † Quæro, quid de pignore?[a] certè potest pignus dari: ut infra qui potio. in pigno. habe. l. asiduis. licet quidam cōtradixerint. Ratio: qa in datione pignorū, non generat̃ in matrimonio cā perfidiæ. Quod intelligo, qū uir dat pignori bona sua: sec⁹ si daret pignori bona extranei: qa tūc esset eadē ratio, q̄ in datione fideiussoris. ¶ Quero, an ante annum posit uir dare fideiussorē? dic vt in glossa. ¶ Quero an soluto matrimonio posit dari? glo. dicit, quòd sic: & bene. Dic ut in eadem. ¶ Quæro, an alius potest pro viro dotē
2 accipere & se obligare? Dic ut in glo. ¶ Quæro, an posit dari fideiussor ꝓ dote restituēda: cum hic tex. prohibeat solū ꝓ dote cōseruāda. Glo. determinat ꝙ non. Dy. tenet cōtra. in. d. l. si constāte. §. quoties. ff. soluto matrimonio. Innocen. uidetur tenere gl. ī. c. per uestras. de don. inter uir. & vxo. Et istam opinionē ego teneo. Ad rationes Dyn.
3 plenè respōdeo in. d. l. si cōstāte. §. quoties. ¶ † Vltimò q̄ro, an huic legi posit renunciari? Breuiter gl. tua determinat, ꝙ non: qa istis legibus præcipientibus non potest renunciari. quod prohibet Imperator. & sic pręcepto leg. nō pōt renūciari. Et hoc est, quod dicebam tibi in auꝰ. sacramenta.
b s. si aduer. uen. ꝙ quādo statutū,[b] dicit: † ꝙ minor
4 non posit contrahere sine consensu duorū consanguineorum: etiam si iuret ipse in cōtrariū non venire: ꝙ tale iuramentum nihil proficit &c.

De actione rerum amotarum. *Rubri.*

Compensationis. Contra actionem de dote obijcitur cōpensatio de rebus amotis. h. d. ¶ Vel aliter. Mutuę petitiones debent eodem tempore determinari. h. d.

Diuortii. Hæc actio competit sol. matri. eo constāte agitur in factum. hoc dicit.

De rebus. Hæc actio datur contra hæredes, quaten⁹ ad eos peruenerit. hoc. d. in summa.

De fundo dotali. *Rubrica.*

Si æstimata. Fundi dotalis alienatio volūtaria est prohibita: non necessaria. h. d.

Diuortio facto, apud quem liberi morari, uel educari debeant. *Rubrica.*

Licet. Apud quem liberi alantur facto diuortio, in arbitrio iudicis est hoc dicit.

Si pater. Ista authentica nouit nouum modum, apud quem liberi debeant educari. ¶ Et uide eam: quia clara est &c.

De liberis alendis. *Rubrica.*

Parentum. Querit glo. vtrū fili⁹ debeat debita patris soluere? dicit ꝙ nō, & bene: vt. ff. de libe. agno. l. si qs à liberis. §. parēs. ¶ Quærit gloss. an frater teneatur alere
c fratrē?[c] certè sic: vt. l. q filiū. ff. vbi pup. educ. de.

Si competenti. Mater potest agere contra patrem, ut filium alat. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Filius ingratus non debet habere alimenta.*
2 *Filium esse, si constet, non tamen legitimum: an ali debeat? & quid de spurio?*

Si patrem. Pater officio iudicis cogitur alere filium non ingratum: & debet prius de filia-
1 tione constare. h. d. ¶ † Not. ex principio, quòd filius ingratus non debet habere alimenta. Causæ autē ingratitudinis, quæ repellunt à succesione: illę repellunt ab alimentis. ¶ Quærit gloss. † quid si constat esse filium, non tamē le-
2 gitimū? & uide glo. fi. ibi: & si cōstite. Hoc intellige de filio spurio. Nam naturalis debet ali: vt. j. ti. ij. auꝰ. licet. Item spurius debet ali de iure canonico. extra de eo, qui duxit in matri. quam pol. per adulte. c. cum haberet &c.

De naturalibus liberis. *Rubrica.*

¶ Dictum est. s. de concubinis: nunc de his qui ex eis nascuntur.

SVMMARIVM.

1 *Pater, an poßit uendere filio spurio?*
2 *Legatum factum filijs spurijs, per quos reuocetur?*
3 *Dispositio huius legis, ꝙ habeat locum in quocunq; spurio.*

Senatores. Viri indignitate positi, si ex uilisimis mulieribus filios legitimos habere uoluerint, sunt infames: & ꝙ eis uel eorum alteri
d titulo donatiōis,[d] vel emptionis tradiderunt, per personas legitimas retractatur: quibus cessantibus uenit fiscus. quæ res per eius quæstores, poterit indagari. hoc dicit. ¶ Diuide in duas partes principales. Primò punit ꝑsonas. Secundò dat remedium contra fraudes. Secunda ibi: ipsas etiam. ¶ Item prima, subdiuidit̃ in tres: quia primò punit patrem. Secundò filios. Tertiò uxorē. Secūda ibi: ita ut quicqd. Tertia ibi, sed si uxori. Itē secunda subdiuiditur in alias tres: quia primò dat remediū contra occultantem res. Secūdò contra fraudem adhibitā in contractu. Tertiò contra negligentiā personarū. Secunda ibi: siue itaq;. Tertia ibi: ꝙ si existant. ¶ Per istam legem
e in uersi. siue itaq;[e] per ipsum &c. † domi. Iaco. de
1 bel. in quadam disputatione reprehendit gl. quę est in. l. qui testamentū. ff. de probatio. quæ uidetur permittere patri uēdere filio spurio. hic uidetur tex. in contrarium. Item per hoc quod dicit, eo ipso, quod res patris reperitur apud istū filiū spurium, præsumitur ista emptio facta in fraudē & per interpositam personam. Facit ad hoc. j. eodem. l. iij. uersicul. & quod de subeunda. ¶ Item not. ex

iuramēto facit. qa prohibitio nō dirigitur, nisi in fideiussores. Facit etiā id, ꝙ quando potest saluari, sine interitu salutis æterne &c. Dat etiā ibi cautelā contra istū tit. ut instrumento dicat̃ ꝑ se aliqs ut principalis ꝓmittit: qa de hoc nō loquit̃ iste ti. & cessat ratio legis. Caue tū: qa si fieret instrumentum indemnitatis puirū, esset suspitio fraudis. sed Bald. contra. in. l. j. §. ad uelleia. Adde Ro. cōsi. cccxxxij. & cccclxxvij.

c ¶ Fratrem. adde gloss. Barto. in. l. si quis. §. utrum de liber. agnoscen.

d ¶ Senatores. donationis dum hic dicit̃, nō posse donari filio spurio: dicas secus in naturali: qa oīa pn̄t donari. tex. est nota. & ideo doct. in l. omnes. §. Luci⁹. de his q̄ in frau. cre. adde Ro. cōsil. cccxcviij. & . cccclxxxviij. & . xliij.

e ¶ Siue itaq;. Adde Bartol. in. d. l. qui testm̄. Aduerte tū: qa ista lex secūdū Bald. nō excludit uerā uenditionē, si probatur ueram esse: imò fortius nō potest emere ab eo, qui emit à patre secūdū Bar. in. l. si is q. de vulg. & pupil. quid aūt si frater instituat istū spuriū, etiā in bonis paternis? an posit. Bald. hic ꝙ sic, & in. l. eā quam. in prin. C. de fideicōmis. & ad istā materiam. uide Iaco. de bel. in quadam disputatione &c. Adde Iacob. de bel. hic. Adde ꝙ frater fratrē spuriū instituere posit. Bald. cōsil. v. j. lib.

a ¶ Not.ex fi. Adde sing.modū relinquēdi filio spurio positū p Bar.per illū not.tex.in.l.si is,qui duos.de libe.leg.& vide Bar.in.l.quod cōditionis.ff.de dona.cau.mor.& Ang.post alios in.l.ij.de hære.insti.vbi dicit quod instituat filiū,& grauet eū de restituēdo Regi Frāciæ: qa verisimile est,ꝙ Rex nō petet hæreditatē restitui.Bal.contra in.l.hac edictali §.oībus.de secun.nup. Vtrū autē id ꝙ reliquit spurio reuertat ad hæredes scriptos.vel ad quos:vide Bar. in l.hæreditates.§.fi. de his qui.vt indi. idem Bal. hic. Et qd in relicto facto filio naturali vltra ꝙ capere posit. vide domi. in.l. si is q solidū,de vul. & pupi. Adde modum relinquendi spurio.Bal.consil. xxx.Roma.cons. xliij.in fine.

b ¶ Matre.in hac.l. est glo.multū peregrina.illud ꝙ dicitur hic in vna vncia:disputat in gl. hoc an'sit verū: vide gl.in.l.fi.de re. Cato.&.l.plauti⁹. & ibi vide p Imo. de cōdit.& demō. & in.l.ex facto.§. iulianus.ff.de vul. &pup.circa fi. Ad de quo succedant naturales.Bal.cōsilio.lv.ij.lib.

c ¶ Ex villa. Vide Bar.in.l.ij. de ver. sig.& sic not.ꝙ nō licet filios spurios vel naturales adoptare:hic & ī aut. qui.mo.effic.legi. §.fi.& de hoc nōli cuit,ne hoc quod est vna via prohibitū, alia cōcedat.

POMATES.

d ¶ Licet patri. Vide ad istā authent, Ro.cōs.xliij.in.ij. dubio. & aliqd p Aret.in.l.si is qui. col.ij.& seq.ff.de vul.&pup.Et collige ex ea,ꝙ pater potest ex testō totam suam hæreditatem filio naturali relīquere:quod sentit Bar.in.l.j.ad fi.ff.de bo.pos.cōtratab.& Alex. cōsilio suo . lxxix. vol.ij.in ver.pterea. & est text. de hoc quē ibi pōderat Bal.in.l.fi.j.eo. & ponit ēt Bal.in l.j.ff. quo. bono.

e ¶ Cōmuniū. Vide Bal.hic,& quæ dixi post eū.& Bal. in.l.cum in adoptiuis.C.de adoptio.

f ¶ Ea verò. Et de hac legitimatiōe vide quę dixi.j.l. pxi.& qualiter hic legitimatio fiat. Vide An.in.§. fin.in aut.q.mo.nat.effic.sui.et ibi ponit omnes modos legitimandi.& omnes modi not.per gloss.in.c.per.tuas. qui filij sint legitimi. Alexand.

a not.ex fi.[a] huius.leg.† ꝙ quando relinquitur filijs
2 spurijs admittūt ad reuocādū certę psonę hac .l. noīatę:quibus cessantibus,venit fiscus:vt hic di
3 citur.¶ † Et licet hęc lex loquat propriè in filijs spurijs natis ab hominib⁹.positis in dignitate: tū Azo in summa huius tit.& gl.in.l.hęreditas.j.de hi q.vt indig.intelligit hāc.l.etiā ī quolibet spurio.Quam opi.nō sequor:imò indistinctè dico,ꝙ illud ꝙ palā relinquitur spurio,ad hęredes scriptos reuertit:vt.l.Lucius.§.in testamēto.de lega. j.circa fi.tit. Et istā materiā de spurijs,plenè examinaui.ff.de his,qui.vt indi.l.fi.&.l.hęreditas.j. eo.titu.&c.

b MAtre.[b] Si pater naturalis habet matrē,& legitimos liberos: naturalibus vt indignis,& eorū matri vsq; ad vnciam relinquat, vel matri semiunciā:& quod vltra relinquitur pdictis legitimis reseruatur.h.d.hic habes authē.nunc soli&c.

SVMMARIVM.

1 *Natus in uilla,uel uico,sortitur originem.ex illa ciuitate, cui uilla,uel uicus sub est.*
2 *Patria,& ciuitas idem important.*
3 *Repudiatio præsumitur fraudulenta,quando bona posted reperiuntur penes incapacem.*

SIquis. Si pater suos naturales curiæ propriæ ciuitatis tradiderit:vel si sit natus ex Regijs vrbibus alicui ciuitati,quę prouincię caput obtineat:potest eos insolidū instituere:qui dictam conditionē nō poterat recusare, si bona paterna reperti fuerint posidere, Idem si naturalē filiā
1 curiali tradiderit.h.d. ¶ No.† ꝙ qui oritur exvil
c la[c],vel vico,sortitur originē ex illa ciuitate, cui villa,vel vicus ille subest:vt in gl.de epis.& cleri. l.nulli.§.ꝙ si in vico.ff.ad municip.l.qui ex vico.
2 ¶ Secūdò not.† ꝙ patria,& ciuitas,idē importāt: ibi quod si alterutrā regaliū ciuitatū patriā &c. ad quod facit.ff.de leg.iij.l.vxorē.§.legauerat.&
3 dixi plenè in,l.ij.de ver.sig.¶ Tertiò not.† ꝙ psumitur repudiatio fraudulēta ex hoc: qa bona repudiata posteà qs incapax repertus est possidere:de hoc in.l.j.&.ij.j.de repu.hęre.& ibi per Cy. &.ff.de acqui.hęr.l.si is q bonis.facit ad illud q d' dixi.in.l.post cōtractū.de dona. ¶ Vltimò glos. signat hic quędā arg.cōtraria,& nō sol.vide eam ibi,arg.cōtra.de oper.publi.l.fi.Sol,quādo vtrū ꝙ potest pariter fieri:est laudabilius fouere antiquos:vt ibi Sed si vnū tantū potest facere: laudatur vnū,sicut aliud:vt hic .Sequitur in gl.arg.cōtra.de decur.l.nullus.sed hic per se mulier nō potest seruire curię.sufficit ergo ꝙ nubat curiali.

QVoniam. Naturalis curiæ deputatus,si on⁹ agnoscit,bona patris repudiare nō pōt.h.d.

DIui Constantini. Cum lex ī pręteritū qd indulget,in futurū vetat. & ex hoc sumitur exemplum.ff.de le. l.cum lex &c.

IVbemus. Hac . leg . pmittit naturalibus,quolibet titulo dari,& relinqui:& possunt per sequens matrimonium,& per adoptionem legitimari.h.d.

LEgem. Per hanc.leg. declaratur quod pręcedens.lex. nō habet locū in natis ex coitu reprobato:& habet effectum vsq; ad diem pręsentis.s.ab hinc in anteà,non licet naturales legitimari,pet adoptionem , vel arrogationem.h.d.

g ¶ Legitimātur. An & qn̄ per sequens matrimoniū fit legitimatio,requirantur instrumēta dotalia:vide etiā quod hic dixi post Bal.et not.ꝙ ita spurius legitimatur p ingressum monasterij sicut per oblationem curię Dictū est Bal. singul.ī.l.j.C.de sa.sā. eccl. Adde quod Bal.cōsil.cccxxx. j.lib.videt tenere, ꝙ non requirant dotalia instrumenta,per.c. tanta. & Ange.cōsi.xxviij.

HVmanitatis. Naturales matres,legitimis liberis non extātibus ex voluntate expressa,inter viuos vel vltima voluntate,vsq; ad sex vncias succedere possunt ab intestato in nihilo.

d LIcet patri. [d] Ista aut.hodie cōtinet quid iuris hodie disponatur, in reliquendo filijs naturalibus. ¶ No.hūc tex.ibi:hi ergo et parētibus parē pręstāt pietatē.&c.ꝙ sicut ipse pater tenet alere filiū,ita filius patrē: vt dicit hic. Azo in summa.& in authen.vnde hæc sumit &c.

e COmmunium. [e] Filius legitimatus per oblationē curię,soli patri efficitur legitimus,non alijs agnatis:nec agnati sibi.h.d.vsq; ad versi.sed si quidē.Similē tex.habetis in aut.qui. mo.nat.effic.sui.§.filium.Idem forte in eo,q legitimat per formā alicuius statuti:vt nō intelligat legitimatus quo ad eos,qui sunt extra illā ciuitatē quę fecit statutū:aliud in eis,q essent legitimati per rescriptū Principis,ꝙ vide.& dico in.l. cūctos populos.de sum.trini.et fide catho.

Sed si quidem. Filio legitimato per oblationem curiæ succedūt liberi eius salua quarta proportione curiæ. Si verò facti curiales,et nati post oblationem omnino curiales sunt.h.d.

Si vero. Oblatus curiæ,si sine liberis decesserit,succedit mater sua in tertia;in reliqua curia.matre nō subsistente,curia in paternis:in reliquo cognati succedunt. Sed si cognatus curię se offerat, omnia paterna occupat: vel ad ea matrem facit admitti.h.d.

f Ea vero. [f] Huius,leg,statuta habent locū in his q post hanc.l.decesserūt.

Et quoniam. Etiam existētibus legitimis,potest qs naturalem curię deputare:dūmodo non amplius ei, ꝙ vni legitimo relinquat.h.d.

CVm quis. Per sequens matrimoniū cum cōcubi
g na factum,naturales legitimantur:[g] et postea cum legitimè natis pariter admittunt.h.d. Tene mēti,ꝙ ad hoc,vt nati ex cōcubina per sequens matrimoniū legitimentur: videt velle ista.lex.quod requirātur istrumēta dotalia. alias bene teneret matrimoniū:sed non fieret legitimatio liberorū. Ita tenet gl.instit.de nup.§.fi. Cano.dicunt contrariū,ꝙ dotalia instrumenta nō exiguntur:sed sufficit,ꝙ matrimoniū contrahat: vt extra qui filij sint legi.c.tanta.

h NVper legem. [h] Persequēs i matrimoniū liberi nati ex cōcubina legitimantur etiam si alij postea procreentur: et tempus natiuitatis,vel conceptionis inspicitur: pro vt filio,vtilius reperitur.h.d.ista bona. Alex.

SI quis liberos. Hanc aut. allegaui tibi in.l.Gallus.§.forsitam.ff.de libe. et posthu.nūquid legitimatio posit fieri per procuratorē:hic vide casus,quòd sic, quod nota perpotuò.

i ITem si quis sine. [i] Nota hūc modum legitimandi. Idē si sint legitimi: vt tenet Iaco.de belui.in corpore vnde sumitur. Tu

h ¶ Nuper legem. & vide hic Cy. an existens in articulo mortis posit contrahere matrimoniū?& tenet ꝙ sic: quo ad legitimādū filios,si autē filios nō haberet, nō teneret matrimoniū:pro quo videtur tex.in.l.iu. Alex. Adde Ange.cōsi. alleg. Bal, cōs.ccxxviij.iiij.li. ¶ Et adde Bal.in c. naturales . si de feu.fue,cōtro. vbi dicit,ꝙ si qs accepit cōcubinam in vxorē,in articulo mortis,sciēs se euadere non posse tenet matrimoniū. Nā hic est bonum plis ex eo:qa legitimat q legitimat⁹ habetur loco posthumi ; vt in reg. sine culpa.in merc, in.vj. Adde Bar.& Imol.in.l.cū tale. §.Meui⁹.de cōdi. & demon.p Bald. & Imo.in.l.si quis posthumos.in fin. prin.de li.& post, & Bald. in rubri, C.de priui.dot.in ij.col.in ver.cōsueuit qri.de fideicō. Imo.in.l. Gallus. in prin.in vlti.col. de libe.& posthu. per Ioā.an.in.c.in tāta.q filij sint leg. ¶ Itē si quis sine. Qualiter intelligatur plenè per Bar. in dispu.sua habēs filium naturalem, & in cōs.Neratius cōtra diui. recitat Bald . in.l.ij. q̄ res vē.nōpos.& Ang. in.§.j.in aut.vt liceat matri & auię,

POMATES.

i ¶ Itē si qs sine. Ad istā aut. vide Bal. in.l.ij. colū.ij. ver. nono opp.in quibus res.vide Inn.ī.c.innotuit.de elec.& que reqrant ad hoc,vt pcedat dispositio huius aut .vide do.Frāc.Cur.ī.l.nec pfessio.j.de test.et vide Alex.cōsi.pe,col.j.vo.v.et Bar.cōsi, lxx, et Alex.cōsi.xciiij.col.iij, vo.j.

a ¶ Legitimis. Vide Bal. in auẽ. præ tereà. ſ. eo.
b Cuidã. Iſta. l. hodie manet ĩcorrecta: vt in auẽ. qui. mo. nat. effic. ſui. §. de nepotibus. vide tñ ibi gl. & Dy. in tracta. de ſuc. ab inteſt. & plenius per Mattheſil. in ſuo tracta. de ſuc, ab inteſta,

c ¶ Remouetur. & vide plenè. in. l. ſi ſub cõditiõe. ff. eo.
d ¶ Eſt ratio. Sed Bal. hic tenet contra Bart.
e ¶ Morte. Vide Ang. conſil. xcvij.
f ¶ Reuocaẽ. adde quod not. ĩ. l. ſi hæreditas. §. in tutelis. ff. eo. & in. l. fi. ff. eo.
g ¶ Secũdò quęro, Adde Gul. et Bal. in rubri. ff. de eo ꝑ quẽ fact. erit. & adde gl. & Bal. in. l. ij ff. de teſta. tute. Alexã. & vide tu. Alexã. in cõſi. cxl. col. ij. in. j. vol. vbi dicit opi. Bart. hic cõmuné. Stra.
h ¶ Naturalibus. Et hãc. leg. no. Bal. in l. fi. in princip. ſ. famil. erciſ.
i ¶ Ad auunculos. Adde Bar. in. l. j. ff eo. & in. l. fi. in fin. j. eodem.

a dic cõtrariũ, ꝙ legitimatio exiſtẽtib⁹ legitimis, [a]
nõ prodeſt: niſi in duob⁹ caſib⁹: ſcilicet quãdo fit
per oblationẽ curiæ. & per matrimoniũ: vt ĩ auẽ.
qui. mo. na. effi. ſui. §. generalitet. aliàs regulariter.

b CVidam. [b]Appellatio filij ſub certa qualitate, non porrigitur ad nepotes, in quibus illa qualitas nõ reperitur, h. d. Gloſſ. format vnã. q. & vide eã. & vide rñſionẽ in fine. D. Rofr. diſputauit hanc. q. & tenuit contra. Specu. ponit in ti. de ſuc. ab inte. Ego determinaui iſtã. q. ſecundũ determinationẽ gloſ. in. l. gallus. §. quid ſi is. de lib. & poſth. & fui ãno ĩ caſtro gualdi &c.

De teſtamentaria tutela. *Rubri.*

SVMMARIVM.

1 *Actio protutelæ, ꝗ concurrat cum actione negociorũ geſtorum utili.*
2 *Tutela eſt quadruplex.*
3 *Tutela una, nũ poſſit cũ alia concurrere, & cum qua?*
4 *Tutela teſtamẽtaria cur concurrit cum datiua, & non cum legitima.*
5 *Tutor unus ex teſtamentarijs, uel legitimis, ſi remouetur: an ſit locus datiuo, uel ſequẽti legitimo?*
6 *Eccleſia qñ uacat in curia, Papa confert, & non Epiſcopus.*
7 *Tutor ſub conditione, quare detur à teſtatore, et nõ à iudice.*
8 *Exiſtentia ſui hæredis confirmat teſtamentum, quantum ad dationem tutelæ.*

QVem dicis. Breuiter dicit. Tutor
non legitimè datus, ſi non admi
niſtrat, non tenetur: ſi verò admi
niſtrat, teneẽ actione negoc. geſt,
h. d. Habetis hic duas gloſſ. vna
eſt gloſſ. antiqua ſuper ver. ſponte, quæ incipit,
ſciens ſe nõ teneri, Alia eſt glo. noua ſuper princ.
leg. quę incip, poteſt q̃ri hic, Iſtæ gloſſ. dicũt mul
1 ta, & intro glo. antiquã. Et opi. & videẽ, † quòd
teneaẽ gerẽs actiõe protutelę: vt. ff. de eo. ꝗ ꝓtu.
l. j. §. deĩde aliâs pe. dicit gl. hic ſciebat ſe nõ teneri
ibi putabat ſe tutorẽ. Alij, vt Cy. dicũt, ꝙ actio ꝓ
tutelæ. cõcurrit cũ vtili neg. geſt. quã opin. tenẽt
Moderni. licet gl. hic dicat cõtra. per. l. de pecori.
. ſ. ad. leg. aquil. & . l. ſi cũ excep. §. eũ. ff. quod met.
cauſa. l. ꝗ bona. §. ſi qs opus. de dã. infec. ¶ Quęro
2 quotuplex eſt tutela? dicit glo. † ꝙ triplex. & ita ꝑ
ordinem hic ponũtur tituli: poſſes addere tutelã
anomalam: de qua videbitis in auẽ. mat. & . auię. j.
3 quãdo muli. ¶ Quæro: vtrũ † tutela vna poſſit cũ
alia cõcurrere? dicit glo. ꝙ teſtamẽtaria & datiua
poſſunt ſimul cõcurrere: legitima nũquam, cum
teſtamẽtaria: neq; legitima cũ datiua. Et vide gloſ,
certè imo quãdoq; legitima poteſt concurrere cũ
datiua, eadem ratione, qua teſtamẽtaria. Facit. ff.
4 de legi. tu. l. iij. §. quęri poteſt. ¶ Quæro, † quę eſt
ratio, quare teſtamẽtaria concurrit cum datiua, &
non cũ legitima. Reſpõdeo: tutelæ deferũtur ſecũ
dũ quod hæreditas: vt inſti. de legi. agna. ſucc. et.
ff. de le. tu. l. j. Sed donec eſt locus ſucceſsioni teſta
mentarię, ceſſat legitima: vt. l. q̃diu. de acquirẽd.
hære. de reg. iur. l. q̃diu. & cõia de ſucce. l. anteq̃
ſed ſucceſsio datiua, vt ita loquar: põt concurrere
cũ teſtamẽtaria. Nam prætor dat bonorũ poſſeſ.
ſecũdũ tab. pendẽte cõditione inſtitutionis: vt. l.
ij. §. ſi ſub cõditione. ff. de bo. poſſeſ. ſecũdum tab.
5 ¶ Quæro †, quãdo aliqs ex teſtamẽtarijs, vel legi
c timis remouetur, [c]vel excuſatur: vtrũ ſit locus da
tiuo, vel ſequenti legitimę? glo. diſtinguit ſic: aut
remouetur morte: aut remouetur tãq̃ ſuſpectus.
d dic vt in gloſ. ¶ Quæro, quæ eſt ratio [d]hui⁹ gloſ.
q̃ circa ſi. ſui dicit: ꝙ quando excuſatur, vel remo
uetur, vt ſuſpectus, remanẽt reliquiæ. dicit gloſſ.
ſecus, quando decedit. vide gloſſ. Iſtã rationẽ cõ
muniter tenent omnes doct. & Dy. ſequitur in. l.
ſi quis ſub cõditione. ff. eo. quæ ratio mihi nõ pla
cet: qa nihil eſt dicere. quæ eñ reliquię remanẽt,
ſi aliquis eſt remotus uel excuſatus, cũ omnino
ſecũdũ cõmunem cõſenſum, deſinat eſſe tutor? nõ
video: Ratio ergo eſt iſta, quando aliquis remouetur iudice hoc agẽte
vel cogitãte principaliter: vt eum remoueat: ſuccedet datiuus: quia iu
dex videtur eum remouere: vt alium ipſe det. Sed quãdo remoueẽ mor
e te, [e]vel alio caſu, iudice hoc non agente: vel cogitãte: vt eum remoueret,
ſuccedit legitimus. Illud dicit text. in. l. ſi quis ſub cõditione. ff. eod. Et
6 ſimile obſeruant canoniſtæ. † quando eccleſia vacat ĩ curia, nõ ſuccedit
in collatione Epiſcopus, qui eſt legitimus: ſed remanet apud Papam:
quia vacabat in curia: ſed quãdo aliter vacat ſuccedit Eps. Venio ad gl.
7 nouã. ¶ Quęrit gloſ, † quare tutor à iudice nõ poteſt dari ſub cõditione,
à teſtatore ſic? gloſſ. ponit plures rationes. Iſta eſt vera: qa quando teſta
tor dat ſub cõditione, remanet iudex, qui poteſt prouidere pupillo cõ
ditione pendente, Sed ſi iudex daret ſub conditione, non eſſet alius, qui
prouideret. Vnde lex, vult quòd ipſe iudex prouideat ĩcõtinenti. ¶ Se
cundò format glo. vnã. q. ex qua reſultat indiſſolubile. Tutor eſt datus
filio in teſtamento, vtrũ facto inuẽtario ante aditã hęreditatẽ poſsit ad
miniſtrare? & oſtenditur ꝙ nõ: quia videẽ perplexitas: vt in gloſſ. Gloſ.
dat duo remedia cõtra hanc perplexitatem: dic vt in ea. Veritas eſt iſta:
8 † quia exiſtẽtia ſui hæredis cõfirmat teſtamẽtũ, quantum ad dationem
tutelę: ideo, quia pupillo eſt vtile quòd habeat tutorem: & dixi tibi in. l.
j. ſ. ſi vt ſe ab hęre. abſti. ¶ Quærit gloſſ, an tutor datus in teſtamento ſi
cõfirmetur dicaẽ teſtamentarius, vel datiuus, & an datus: in teſtamento
minus perfecto, valeat inter liberos? dicam. j. titu. j. l. ij,

ET ſi a patre. In his, quę eodẽ tempore confirmantur, ſi pñt ſimul concurrere, compo
ſitionis ordo nõ inſpicitur. hoc tene mẽti hãc legẽ perpetuò:
qa hoc anno habui de facto. ¶ Oppo. faciendo ſecũdũ pro
f curatorem, reuocatur [f]primus: vt. l. ſi quis cũ procu. §. fi. de procu, Sol,
vt in gl. hic no. licet diuerſo tẽpore dẽẽ eodẽ tamẽ tẽpore cõ firmãẽ: ibi
ſtatim cũ datur, recipit ſuã confirmationẽ. quod facit ad. q. de duobus
ſtatutis contrarijs, in eodẽ volumine repertis, eodem tẽpore confirma
tis, de quo dic per Cy. & ego in. l. omnes populi. de iuſtitia & iure.

SI tutores. Licet vnus ex pupillis: ad ętatem adultam peruenerit, alterius tutela non finitur, hoc dicit.

De confirmando tutore. *Rubrica.*

TEſtamento. Tutor datus à matre, non habet neceſſe ſe excuſare; niſi confirmetur, hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio huius leg. quòd non corrigitur p. §. ex imperfecto. in. l. hac conſultiſsima.*
2 *Tutor teſtamantarius confirmatus, an ſit datiuus, uel teſtamentarius?*

NEque per epiſtolam. Tutor nõ poteſt dari à patre in volunta
te imperfecta: ſed datus, debet legitimè cõfirmari hoc dicit.
1 ¶ In hac lege veniũt quęrenda duo. † Primò, an hæc lex ſit
correcta per. l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto, j. de teſta. Gloſſ. hic
videtur velle, ꝙ ſic: quam vide. Idẽ videtur tenere gloſſ. ſupra titu. j. l. j.
in glo. noua. quã vide. Gloſſ. etiã tangit in. d. §. ex imperfecto, & . ff. e. l.
ꝗ à patre. Iſtã opi. teneo, ꝙ non valeat datio: quia priuilegiũ datũ filijs,
non debet retorqueri in alterius pręiudiciũ: vt. l. impuberi. de adminiſt.
tutorũ. Sed ſi teſtametum eſſet nullum, nõ valeret tutoris datio. Hoc ve
rũ, niſi teſtm̃ eſſet nullũ ex cauſa pręteritionis: qa tunc indubitanter va
leret datio tutelę. per auẽ. ex cã. de lib. pręte. & in corpore vnde ſumiẽ.
2 vbi expreſſè dicitur. ¶ † Secũdò quęro, [g]an ille, vel iſte ſic confirmatus
g tutor ſit datiuus, vel teſtamentarius? Gloſſa dicit eum datiuũ, & ſecũdũ
hoc dicit legitimũ: pręferẽdũ: vide gloſ. Dyn. ponit iſtã quęſtionẽ in. l.
ij. ff. eo. Et dicit eum eſſe datiuũ: ſed habere vires teſtamentarij. Martin.
Sillimanus diſputauit iſtam quęſtionem: & determinauit, eum eſſe teſta
mentarium, & pręferendũ legitimo et datiuo. Et ratio magis vera, quã
facit, fuit ex ordine titulorũ: quia primò imperator, ſeu Iuriſconſultus
pręmittit de teſtamentaria tutela: et poſteà de cõfirmãdo tutore, ꝗ præ
cedit legitimos. poſteà de legitimis tutoribus, qui pręcedunt datiuũ. et
poſteà de datiuo.

SI vt proponis. Anteq̃ tutor inutiliter datus confirmetur, ſi ali⁹ detur à iudice valet hoc. dicit.

h NAturalibus. [h]Pater non poteſt dare tutorem filijs naturalibus: ſed datus à iudice confirmabitur. h. d.

De legitima tutela. *Rubrica.*

i ADauunculos. [i]Ad euidentiam huius tituli, debes hic ſcire. quòd tutela legitima defertur per eum modum, per quem defertur hæreditas. ¶ Poſteà ſciatis quòd de iure antiquo agnati præferebãtur cognatis ĩ hęreditate. ita etiam erat in tutela. Iſta lex

eſt hodie

est hodie correcta: quia hęreditas hodie pariter deferꝭ agna-
tis. & cognatis, ita tutela pariter: ideo omnes admtttũtur exi
stentes in eodẽ gradu. & vide auꝭ. sicut.

CONstitutione. Hic facit mentionem
de quadã leg. antiqua,
quam non habemus. Nam quædam lex erat, quæ
dicebat quòd deferebatur agnatis, & aliis: sed tu-
tela fœminarum aliis

SVMMARIVM.

1 *Frater emancipatus, tutor fratis legitimi in potestate retẽti est legitimus:*
sed frater in potestate, tutor fratris emancipati est fiduciarius.
2 *Tutela legitima quotuplex.*

FRater. Hęc bona lex breuiter dicit. Sicut fra
ter emancipatus ad hæreditatẽ fratris
vocatur: ita ad tutelã legitimã. h. d. ¶ Aduerte: qa
facit multũ scire de materia tutelę legitimę. ¶ Op.
a insti. de fidu. tute.[a] per totũ tit. vbi appellatur tutor fiducia-
1 rius, nõ legitimus. So. gl. † quod frater emancipatus est legiti
mus tutor fratris in ptãte retenti: vt hic. Sed frater in potesta
te retentus, erit fiduciariustutor fratris emãcipati: vt. l. cõtra.
& vide gl. Sed quę est ratio diuersitatis? gl. non reddit, quini-
mo nõ põt reddi: & ideo nõ est bona solutio. ¶ Aduerte ergo,
2 † quędã est tutela legitima ex verbis, & ex mẽte legis. xii. tab.
vt illa quę defertur inter agnatos: & de hac loquitur tit. de le-
git. agnato. succes. inst. Quædã est tutela ex mẽte legis. xii. ta-
bu. nõ verbis: vt illa, quę defertur patrono: nã de ea tutela ni
hil in lege duodecim tabularũ erat cautũ: sed de hæreditate
sic. Sed de mẽte legis est, ꝙ deferatur tutela, secundũ quod de
fertur hæreditas: ergo &c. Et de hac loquitur titu. institu. de
legit. patro. tute. Quædã est tutela legitima, quæ nõ est ex mẽ
te, nec ex verbis leg. duodecim tab. sed ex extẽsione propter
idẽtitatẽ rationis, vt tutela parẽtum: de qua loquitur tit. istit.
de legit. paren. tute. Nã per legẽ duodecim tabu. nõ fuit dictũ,
neq; de tutela neq; de hęred. ꝙ pater filio succedat, vñ mẽs sua
non fuit de eo, quod nõ cogitauit: neq; directò, neq; per cõse
quẽtiã. Sed qa per senatuscõsultũ Tertul. inducitur, ꝙ pater
succedebat filio: ideo patri defertur tutela legi. ex senatuscõ
sulto: nõ ex lege duodecim tabularũ: sed ex ratione eius extẽ
sa per Iuriscõsultũ. Ita loquitur. ff. eo. l. j. ij. & iij. quę ponunt
istos tres modos. Quædã est tutela, quę non defertur ratione
successionis legitimę sed propter cõfidentiã personarũ: quã
habet lex: vt ꝙ frater erat tutor fratris emãcipati, anteq̃ esset
facta lex: quę vocat eos inuicẽ ad successionẽ. Et istavocatꝭ fi-
duciaria tutela, quę datur propter fiduciã, quã habet de per-
sona nõ respectu successionis. Ita loquitur titu. instit. de fidu.
tute. Sed postq̃ fuit facta lex, quæ vocat eos inuicem ad suc-
cessionẽ: illa eadem tutela, quę olim dicebatur fiduciaria: ho
die dicitur legitima per hanc legẽ. eodẽ modo dico de tutela
quæ defertur cognatis, vt illa dicatur legitima per auꝭ. de hę
re. ab intesta. §. ex his posita in. l. j. s. eo. &c.

b NEmo neque. Qui nõ est perfectæ[b] ętatis, non põt alterius tutor
esse, seu curator existere. h. d. vide gl. super versi. te
neri. & vtrũ minor accipiendo dotẽ possit obliga
re bona sua, sine decreto iudicis? gl. tangit in simili in. l. itẽ qa.
ff. de pact. & ibi per Gul. Ego plenissimè dico in repetit. quã
feci. de. l. si constante. ff. solu. matri. vide ibi &c.

Qui petant tutores. uel curatores. Rubrica.

¶ Viso. s. de tute. testamẽtaria, & legitima: vidẽdũ est de dati-
ua: verũ, quia vidẽdũ est primò, qui petant: posteà vbi: tertiò
quis petatur: ideo præmittit qui petant tutores vel curato.

ADmone adolescentem. ¶ Matres, & liberti, & amitæ, & etiam creditores,
possunt pupillis postulare tutores. Hoc dicit to-
tus istæ titulus.

SVMMARIVM.

1 *Mater petit tutorem per procuratorem.*
2 *Casus eueniens in persona procuratoris, excusat dominum.*

CVm a matribus. Casus superue-
niens in persona
eius, qui missus est ad tutores petendos, excusat
1 matrem. h. d. hic no. casus. ¶ Not. † ꝙ mater potest
2 petere tutorẽ filio per procuratorẽ. ¶ No. † ꝙ casus eueniẽs
c in persona procuratoris, [c] excusat dominum. Dixi tibi in. l.
pręses. ff. de appel. & allegaui tibi istã le. & dic, vt ibi dixi &c.

d NEpotibus. Vide glo. sing. quã no. Videte
domini. Ego intelligo[d] istã le-
gẽ, si huic non põt imputari neglegẽtia: nã si mater
fuit negligens per annũ, ita quod certũ erat eam
à successione exclusam: si alius cõiunctus fuerit negligẽs, per
aliũ annũ. putarem eum a successione excludi. arg. j. de legiti.
hæredi. l. sciant. coniuncta. l. fi. qui amit. ad bo. possessio.

Vbi petantur tutores, uel curatores. Rubr.

SVMMARIVM.

1 *Domicilium quando possit pupillus constituere?*
2 *Domicilium duobus modis constituitur.*
3 *Pupillus qui habet facultates in duobus locis: iudex uniuscuiusq; loci dabit tutorem.*
4 *Iudex originis quomodo det tutorem, qui præsit bonis, quæ non sunt in suo territorio.* a

MAgistratus. ¶ Vbiquis sortitur
domiciliũ ratione b
originis, vel maioris partis bonorum ibi
põt tutor constitui. h. d. Hæc lex notabi-
lis valde: inquãtũ dicit de iudice loci ori-
ginis, nõ habet dubiũ: inquãtum dicit de
iudice loci: vbi habet facultates, est du-
biũ. Nã iudex non potest dare tutorẽ: nisi ei, qui habet domi
ciliũ in loco suæ iurisdictionis: vt. l. j. in fi. de tuto. & cura. da.
1 ab his. † Sed pupillus videtur, ꝙ non possit habere domiciliũ
nã paternum domicilium constitutum non habet: vt. l. assum
ptio. circa finẽ. ff. ad municipa. Ipsemet non potest constitue
re sine tutore: quia non põt se obligare: ergo videtur, ꝙ ei non c
2 possit dari tutor. † ¶ Sol. domicilium potest cõstitui duobus
modis. Vno modo voluntate: & hoc modo non potest con-
stituere pupillus. quia tunc continet obligationẽ. Alio mo-
do re ipsa, stando in loco, vbi habet maiorem partem fortuna
rum suarum. hoc modo potest, pupillus sine tutore, Et hic
est casus notabilis, ĩ hac lege. Ratio potest esse: quia obligatio d
nes, quæ re ipsa contrahuntur, cadunt in pupillo, sicut in ma
iore. vt. l. operis. de ope. noui nũcia. de nego. gestis. l. iij. §. & si
e furiosi. ¶ Glo. quærit hic duas[e] quæstiones: Primò † q d si ha-
3 bet facultates ĩ diuersis locis? dicit glos. iudex cuiusq; loci da-
4 bit: vt. l. pupilo. ff. de tuto. & cur. datis ab his. ¶ Quero, † vtrũ
f iudex originis[f] possit dare tutorẽ, qui præsit bonis, quæ non
sunt in territorio suo? Azo ꝙ sic, Hugo contra. vt hic habes ĩ
gl. quã vide. Dy. ponit istam quæstionẽ in. l. j. de tuto. & cura.
datis ab his. Cynus ponit hic: & facit vnã longã philateriam.
Glo. in. l. nõ solũ. §. & qui in testamento. de excusa. tuto. vide
tur tenere opi. Hugo. opi. Azo. est verior. Cũ enim tutor de-
tur personæ ille qui habet iurisdictionẽ in personã, potest da
re tutorem, cuius iurisdictio se ertendit ad omnes facultates:
vt. d. l. j. in fine. de tu. & cura. datis ab his. ar. ad hoc. in. l. si fidei
commissum. §. tractatum. de iudi. hoc etiam probatur per hãc
legem, si bene aduertatur. Non obst. l. pupillo. de tuto. & cu-
rat. datis ab his. quia fateor, quòd potest dare tutorem, de bo
nis quæ sunt in territorio suo: quia cũ sit certa vniuersitas bo-
norũ, & ali⁹ dabit quo ad bona, q̃ sunt in territorio alio. Sed.
si vnus & idẽ vellet dare de oĩb⁹ bonis, posset. Et eodẽ mõ res-
pondeo ad. l. Iurisperitos. §. cum oriundus. de excu. tuto. & e
propraedicta determinatiõe allegat Dy. l. magis puto. §. illud
ff. de rebus eo.

De tutoribus, uel curatoribus illustrium personarum. Rubrica. e

ILlustribus. ¶ Breuiter dicit illustri
bus datur tutor. vel cu
rator in vrbe per præfectũ & prętorẽ, et de-
cẽ viros senatores, et eis decreto prætoris cõ f
ceditur administratio: in prouinciis verò no
minantur à curialibus. h. d. in summa.

GEnerali. Hic prohibet Imperator, ne ille
qui est curialis, vel obligatus cu-
riæ, possit esse tutor illustrium personarũ. et hoc
vult. Non habetis hic alia &c.

Qui dare tuto. uel curat. & qui dari possunt. Rub.

CVm tibi. Ei, de cui⁹ statu dubitatur, potest
dari tutor, vel curator lite pendẽ-
te hoc dicit.

a ¶ De fidu. tute. ad de Bar. in. l. iij. §. si parens. ff. eod.

b ¶ Perfectę. Sed qd si statutũ dicat ꝙ ad tutelã nõ admittatur minor annorũ. xxv. & aliud statutũ dicat, ꝙ sit legitima ætas. xviij. annorũ minor. xxv. poterit esse tutor? vide Bald. consi. c. ij. lib.

c ¶ Procuratoris. vide. C. qui pe. tuto. & in. l. si plures. in j. eo. de cond. ĩser. & vide ĩ. l. deniq;. §. si tutor. ff. man.

d ¶ Ego intelligo. Contrarium tenet Barto. in. l. ij. circa prin. ff. eo. & intellige. vt no. Bart. in l. quid ergo. §. j. ff. de his qui no. infa. & vide gl. quę ponitur hic cui applicetꝭ hæreditas exclusa matre, quam not. Bal. in. l. ij. s. si aduer. ven. & vide ad istam gloss. Bald. qui eã no. sequitur cũ limitatione in. l. precib⁹ C. de impu. & aliis substi. & istã glos. no. Bal. pro singulari.

e ¶ Adde, an dicta Bart. hic sint vera. Archi. cõsi. cxviij. Pe. de Anch. consi. ciiij. Bal. consil. xcij. j. lib.

e ¶ Hic duas. p Spe. in ti. de tuto. §. generaliter. ver. item autem not.

f ¶ Originis. vide Bal. in. d. l. pupillo. & Bart. in. l. ij. j. de excu. tuto.

a Maritus. Maritus nō pōt esse curator,[a] vel tu-
tor vxoris.h.d.¶ Quærit gl.quæ est
ratio. Respondeo: quia si malè gereret propter affe-
ctionē, vxor ei remitteret.ita dicit gl.hic. Quæ est ratio, quòd
pōt esse procurator, & non curator:vt.l.maritus.s̈.de procu
rato. Respondeo: quia cura.habet maiorē ptātem, quā procu.
Pręterea: procu.vel cōstituitur à maiore:& sic ab habēte ple
nū intellectū, vel cōstituitur à minore, & cōstituitur cū autho
ritate tutoris, vel curatoris:vt.l.neq̧.s̈.de procuratoribus.

m Ilitiæ. Qui in militia occupatur, non pōt esse tu-
tor, seu curator hóc dicit.

Neque a præside. Nō potest quis da
re tutorē eum, qui
suæ iurisdictioni nō subest.h.d. No.hāc.leg. ꝙ
oportet, quod ille qui datur tutor, & cui daṫ, sit
de iurisdictione dantis, ratione originis, vel domicilij. Casus
est in.l.j.de tuto.& cura.da.ab his.dixi.tibi in.l.vnica.s̈.ti.ij.

Voddicis. Matre negligente, alij con-
iuncti possunt tutores pete
re.h.d.¶ No, hanc.leg.& tene mēti, quam .faciā te
notare in auṫ.ma.& auiæ quā habebim⁹.j.ti.pxi.

i N seruili. Seruus non potest dari tutor, ne
que curator.h.d.

Creditorem. Creditor nō pōt dari tutor
debitori.h.d. Sup hanc.leg.
habes auṫ.minoris quam legā.tibi in seq.lect.

SVMMARIVM.

1 *Debitor, uel creditor, prohibeṫ à tutela.*
2 *Filius debitor, uel creditor patris, potest esse curator furiosi,*
3 *Frater an posit esse tutor fratris, cuius est debitor.*
4 *Inuidia magna, sæpe inter fratres.*
5 *Creditor, uel debitor, in modica quantitate non prohibetur à tutela.*
6 *Quantitas magna parua ue quæ dicaṫ?*
7 *Possidens res minoris, non potest esse tutor,*
8 *Dispositio huius auṫ. habet locum, quando est contentio inter pupillum, & tutorem, super iure reali.*
9 *Tutor, qui habet res communes cum pupillo, qñ posit esse.*
10 *Debitor naturaliter, quando posit esse curator.*
11 *Dispositio huius authē. an habeat locum in omni tutela etiam testamentaria.*
12 *Voluntas testatoris tollit omnem suspicionem fraudis.*
13 *Creditor pupilli ex testamento in quo est datus tutor, potest esse tutor.*
14 *Creditor. si uult amittere debitum, an posit esse tutor?*
15 *Debitor ex tutela, uel qui paratus est soluere debitū, an possit esse tutor?*
16 *Creditor sub conditione, uel annuatim, an possit esse tutor?*
17 *Creditor, uel debitor, si prohibetur esse tutor, an tunc sit locus datiuo, uel debeat deueniri ad legitimum?*

Minoris. Primò ponit vnum dictum tri
mēbre in curatore constituen-
do. Secūdò in iā cōstituto. Tertiò illud dictū
declarat & imponit pœnam. Quartò ponit
aliud dictū, seu statutū, & pœnā īponit. Quī
tò prędicta extēdit. Secūda ibi:nā & añ. Ter
tia ibi:hic aūt. Quarta ibi:sed & si actiōis cessionē. Quīta ibi:
his valētib⁹. Sūmariū nō do vobis:quia in ista auṫ.est summa
1 rium bene quatuor colūnarum.¶ Not.ꝙ† debitor, vel credi
b tor[b] prohibetur à tutela, vel cura.¶ Opp.in auṫ.[c] vt sine pro-
c hi.ma.debi.& cred.in prin.posita.j.titu.j.auṫ.ad hæc. Sol.est
speciale in matre, & auia.ita dicit glos.tua.¶ Iuxta istud an-
teq̧ intremus gl.quæro, quid in auo & patre? glo.dicit idē:vt
2 in.d.authē.ad hæc.j.ti.j.& videbitis.¶ Quæro,† quid in filio?
cum posit filius dari curator patri furioso:vt.l.his.de tuto.
& cur.datis ab his? videṫ ꝙ prohibeaṫ:qa nō reperiṫ iure exp̄s
sum:ergo &c. Pręterea, nō videtur eadē rō:qa maior est amor
ascendentis ad descēdentē, q̄ econtrà:vt.l.isti quidem.quod
metus cau. Contrariū determinat Gul.de cug.l.cū in eo.ff.de
pact. Nā cum spes sit, quod bona patris deueniant in filiū, se
cūdū votum patris:vt.l.scripto.ff.vnde lib.videtur quasi ad-
ministrator propriorum bonorum. Ad quod facit de libe.&
post.l.ī suis.j.pro hęre.l.nihil, & quod ibi no.propter quod
cessat omnis rō suspicionis.ideo propter debitū, vel creditū
3 nō remouebitur.¶ Secundò quęro,† quid in fratre? videṫ idē
quod in matre & auia:quia ad successionem pariter admittū
tur:vt.j.ad tertul.auṫ.defuncto. Et ergo eadem ratione ad tu
telam. Cōtrarium determinat idem do.Gul.in.d.l.cū in eod.
Primò per rationē:quia non est tantus amor inter fratres, si-
4 cut inter ascendētes & descēdentes:† imò inter eos est multo-
ties inuidia magna:vt.l.cū oportet.§.j.de bon.quæ lib.& ea
l.§.si autē res.&.l.cū pater.§.euic.de leg.ij.j.de col.l.illud.§.
fi. Pro hoc inducit ipse tex.in.l.iij.circa prin.ff.de leg.p̄stan.
contra tab.bono.pos.quę.l.facit optimè. Modò intro glo.per
5 ordinē.¶ † Quæro primò.[d] quid si est creditor in modica
d quantitate? dicit glo.quòd nō prohibetur esse tutor.arg.ff.de
excu.tuto.l.non tantū.in prin.de ven.inspi.l.j.in fine.cum si
6 mi.¶ Sed quæro,† quæ dicatur quantitas parua, vel magna?
glo.non dicit hic:sed in corpore vnde sumitur.dicit hoc relin
q arbitrio iudicātis. Simile vidistis in auṫ.nisi breuiores.j.de
senten.ex pericu.reci.&.l.sed & si susceperit.§.j.de iud.& de
iur.dotiū.l.quero.et facit.ff.de dolo.l.si oleū.§.fi.cū.l.seq. Et
ista teneatis mēti:qa ex his facio magnum fundamentum ad
7 sequētia:vt.j.videbitis.¶ Itē† quęro, quid si aliquis posideat
rē minoris? Videtur quòd non prohibetur:quia non est debi
tor, vel creditor:vt insti de actio.§.j. Cōtrarium determinat
8 glo.per hunc tex.ibi, aut qui res minoris.¶ Ex† quo colligi-
tur, quod qñ est contētio super iure reali inter tutorē & pu-
pillum:habet locū ista auṫ.& ita cōmuniter tenetur.¶ Quæ
9 rit gl.† quid si habet res cōmunes[e] cum minore:non videtur
e prohiberi:vt.j.de excu.tuto.l.quod res. Gl.tua determinat cō
tra, per hāc auṫ. Sed gl.in.d.l.quod res.tenet cōtra istā. Doct.
tamē cōmuniter approbant istam gl.quia ex cōmunione ori-
tur quidam quasi contractus producēs obligationē, & actio-
nem cōmuni diuidū.et sic pōt dici debitor, et creditor.¶ Ad
uertatis rogo vos.dicerē sic:quædā est communio in contro-
uersia:quia vnus asserit, alter negat communionē:et tunc nō
potest esse tutor, per hanc authē.nā habent locum omnes ra-
tiones, quę fiunt in corpore:scilicet timor, ne subtrahātur in
strumēta:et quia hostis est minoris.¶ Quandoq; est commu
nio sine controuersia:et hic aduerte. Quandoq̧ est cōmunio
tāta, ꝙ inuicē sunt imputationes, & reputationes magnæ, vt
si habēt hæreditatē, vel maiorem partem bonorum commu-
nem:tunc idē, ꝙ prohibeatur à tutela:et cura:per hāc authē.
Quandoq̧ habent communē vnum fundum tantum:tunc di
co, ꝙ nō prohibetur esse tutor, vel curator. Licet em̄ ex com
munione oriatur quidā quasi contractus:dico, quòd ista obli
gatio est modicę quātitatis:licet fund⁹ est magn⁹. Teneor em̄
diuidere tecum istud etiā modicū. Quod patet:quia ex tem
pore præsumitur communio:vt.no.in.l.pe.s̈.communi diui.
& ibi dixi vobis. Quod apparet ad oculum:quia istud tene
ri tecum diuidere, quādo communio non est in controuersia
modicā ęstimationē reciperet:possent tamē esse tot debita in
uicē, occasione communionis illius fundi, propter expensas
& fructus, et propter alia:quod tunc dicere aliud inspiciēdū,
per arbitrium iudicis:vtrum dicta communio inducat ma-
gnum debitū, vel modicū:vt.s̈.dixi:quia ī modico debito nō
10 habet locū ista authē.¶ Quęro,† quid si est debitum naturali
ter tātum inter eos? videtur prohiberi: quia naturale debitū
inducit compensationē:vt.l.etiā.de compen. Et quia potest
deduci:vt.l.at qui natura.de neg.gest.& impedit donationes:
vt.l.hoc iure.§.pe.ff.de don. Sed contra, quod non habet lo-
cum ista authē.quia nō dicitur propriè creditor.ff.de verbo.
sign.l.creditor.et hoc tenet gl.nec deducere poterit.vt.ff.de
peti.hære.l.si quid possessor.§.sed et si.facit de admini.tuto.
l.fi. Doct.quidā determinant contra. Nam posibile erit debi
tum naturale solu.et sic impediretur repetitio, et induceretur
compensatio.d.l.etiā. Vnde subest timor, ne instrumēta sub-
trahāntur, sicut in ciuili debito. Pro istorū opi.induco:quia
ista authē.est fauorabilis, inducta in fauorem minorum:ergo
est extendenda.et sic extenditur ad debitum naturale tātum
licet impropriè sit debitū. In cōtrarium facit:qa debitum na-
turale quātuncunq̧ sit in magna quantitate, propter illā spē
quia poterit contingere, quòd soluetur, vel de eo compensa-
tio opponetur:dicitur paruum debitum: quia pro modica
quātitate ista spes venderetur; vnde tanquam sit debitū mo
dicum, non habet locum ista auṫ.quod satis mihi placet. Hoc
tamē totum puto relinquendum arbitrio iudicis:vt.s̈.dixi.
f ¶ Venio ad sequē.gl.[f] dicitur hic, prohibetur à cura.quid de
tutela? dicit gl.idem, quia eadem ratio est, et colligitur ex cor
pō.vnde sumitur.§.sed et si quis.ibi: sed coniungi tutorem
&c.et in authen.vt sine prohi.matr.debit.et credi.§.j.et hoc
11 oēs tenēt.¶ Quęro,† an ista auṫ.habeat locū in omni tutela?
dicunt quidam, quòd nō habet locum in testamentaria quia
eius fides est electa à testatore:vt institu.de satisda.tuto.§.j.ff.
de cura.furio.l.si furioso.in fi.de episco.audiē.l.de creationi-
bus, gl.determinat contra:quia eadem ratione non prohibe
retur datus ex inquisitione: quia eius fides est approbata
per iudicem. Nec obstat quod dicitur approbata fides: quia
illud verum quantū ad satisdationem:non quantū ad alia.&
hoc apparet

a ¶ Curator. adde ꝙ licet maritus non posit esse curator generalis vxoris: pōt tamē esse curator ad lites: secūdū Bal. & Sali. in.l.j.s̈.de procu. Alleg. Odof.hic, & dixi in.l. maritus, s̈. de procu. & no.Bar. in.l.si qs cū procuratorio.§.fin.ff.de procu.& Bal.hic; & in.l.j.in fi.de excu.tuto.

b ¶ Debitor, vel creditor. hęreditari⁹. An prohibitus sit esse curator hæreditarius? dic ꝙ nō tex. est sing.ī.l.debitor.in prin.ff.de neg.gest.ibi nō tñ erat creditor: sed ex contractu præcedēti inter viuos & vide tex.in.l.ij.ff.de cura.bo.dā.

c ¶ Opp.in auṫ. Ad de Bald.post Gul. in.d.l.cū in eo.ff.de pact, & ibi qd in filio naturali, & spurio.

d ¶ Quæro primò. Adde Bal. in.l.cū in eo.ff.de pact.vide tamē Bald.hic.

e ¶ Res communes per Bal.hic in fine Alexan.

f ¶ Venio ad seq. gl. Ista auṫ.extēditur ad tutorē: facit etiā quod no.glo. & doct.j.e.auṫ.matri & auię. Limita nisi debitū fuisset cōtractū post testamētū.arg.l.libert⁹ §.largi⁹.& ibi no.ff.de an.lega.& ita consuluit Bald.in cōsi.incip.secūdū opi.gloss. & adde Bal.in.l.j.de cōfir.tu.& qd incōtinēti, cū tutor desijt esse debitor, vel creditor, tutela reuertitur ad eū. ita no.dicit Bart.in.l.si impuberi.de tuto.& cura.da.ab his. & Bal.in.l.cū in eo.ff.de pactis. & Bald.hic, iuxta fin.in vers.vltimò extra glo.

hoc apparet:quia mater &auia tm̄ excipiũt:ergo
nulli alteri tutella pmittit.& ita tenet gl.& ĩ corp.
vnde ſumit.&.l.pater.ĩ prin.ff.de procu.Idẽ cõſu
luit Dy.& dicit hoc colligi ex tex.vnde ſumit.§.
& hęc diximus.Sed certè idẽ text.dicit tantũ de
his,qui dantur à lege:nõ autem de his,qui dantur
in teſtamẽto. Gul.de cu.ĩ.d.l.cũĩ eod.ff.de pact.
contrariũ tenet per rationes,quas ibi alle.&.j.dicã
a Do.Old.[a] in iſta materia diſtinguit.Cuius opi.mi
hi placet.& ſic cõſulẽdo reſpõdit.Aut teſtator, q
dedit talẽ tutorẽ,ſciebat ipſum eſſe creditorẽ,vel
debitorẽ:& tunc poteſt eſſe tutor.&nõ ob.iſta au
thẽ,quia ejus fides eſt electa per teſtatorẽ.Proba-
tur per.l.tres tutores.§.fi.de ami.tu.de cõfir.tu.l.
12 in confirmando.†Præterea volũtas teſtatoris tol
lit omnẽ ſuſpicionẽ fraudis:vt.l.qa autẽ.in prin.
ff.ſi quis omiſ.cau.teſta.hoc probat.s.de interdi.
ma.l.ſi patris.& ibi eſt optim.tex.de ri.nup.l.ſi qs
tutor.Præterea:mater & auia poſſunt eſſe tutri-
ces,nõ obſtante,q ſint creditrices,vel debitrices:
vt dictũ eſt.Sed teſtamẽtarij pręferunt matri & a
uię:qa lex magis cõfidit de eis:;vt in aut.matri &
auiæ.j.ti.j.ergo &c.Iſtę ſunt ratiões Gul.quãtũ ẽ
in iſto mẽbro.Nec ob.qd glo.dicit,q eadẽ ratio
ne poſſet etiã eſſe dat9 ex inqſitione:qa credo,q
ſi iudex de hoc inquiſierit,ã eſſet debitor,vel cre
ditor,qd valeret datio:qa ã ſit tale debitũ,quod
eũ à tutela remoueat,ſtat ĩ arbitrio iudicis:ſecũdũ
qd dictũ eſt etiã ſecũdũ opi.gl.Si.verò teſtator
ignorauit ipm eſſe creditorẽ,vel debitorẽ:tũc eſt
vera opi.gl.qa nõ põt videri approbaſſe fidẽ ei9,
quã talẽ ignorabat.arg.l.mater.ff.de inoff.teſt.&
hãc puto verã.facit.j.de re mi.l.ſicut certi.&.l.ſi
cũ vel in vtero.&.ff.de teſt.tute.l.ſi qs ita.§.pe.
13 ¶ †Ex pdictis apparet,q ſi aliqs eſt creditor pu-
pilli,ex teſtamẽto,ĩ quo dat9 eſt tutor:puta qa ali
qd eſt ſibi relictũ:q propter hoc nõ prohibet à tu
tela,vel cura:ita intelligo iſtã materiã.¶ Venio ad
14 aliã gl.dicit hic à quo omnino prohibet.Quęro†
b an ipſo iure nõ poſſit eſſe tutor:[b] an verò poſſit
eſſe,ſi vult amittere debitũ? gl.hic ponit opi.quã
vide,de hoc fuerunt opi.inter Azo.& Hug.quas
recitat gl.in.l.propter litẽ.ff.de excu tuto.l.pater
in prin.ff.de procu.Glo.firmat opi. Hug.ſcilicet
q nõ poſſit eſſe tutor,perdẽdo debitũ.d.Richar.
diſputauit iſtã.q.& determinauit ſecũdũ quod vi
detur determinare iſta gl.videlicet,aut conſtat ab
initio,q ſit debitor,vel creditor:& ipſo iure remo
uetur.Aut non cõſtat:& tũc admittitur ad tutelã
ſed pdit debitũ:& hoc probatur ex corpore vn-
de ſumit iſta aut.ibi ſi verò tacuerit &c,vbi dicit,
quòd debitũ pdit,& nullã aliã pœnã ĩponit:ſed
interpretatione legũ pœnę ſunt moliẽdę.vt.l.ſi p
ſes.&.l.interpretatione.ff.de pœnis.ergo &c.Pręterea
in ipſo pũcto,quo tacet,pdit debitũ:ergo tã
quam nõ creditor poteſt eſſe tutor:ita dicebat ip
ſe,quod ſatis placet.¶ Venio ad aliã gloſ.Quæro
qd ſi efficit creditor:vel debitor ex tutela?dic vt
15 in gloſſ.& bene.¶ †Quæro qd ſi ab initio parat9
eſt ſoluere,vel debitũ remittere?dic vt in gloſſ.&
16 bene.¶ Quæro.†quid ſi erat debitum annuũ[c] vel
c debitũ ſub cõditione?dicit gloſ.quòd prohibet à
tutela,vel cura:qa ratio eadẽ eſt,ſcilicet timor,ne
ſubtrahãtur inſtrumẽta,tamẽ in debito ãnuo, nõ
amittit totũ debitũ:ſed pro eo tpe,quo tutela du
rat.¶ Quidã dicunt,quòd imo amittit pro toto
tpe,ſicut in debito cõditionali:mihi videt dicẽdũ
quòd debitũ annuũ,ſeu cõditionale eſtimat, ſecũ
dũ quod illa ſpecies vẽdi põt:vt.l.in quãtitate.§.
magna.ad.leg.fal.facit ad trebel.l.j.§.ſi hęres:Et
ideo ſi ęſtimatio illius debiti conditionalis eſſet
modica,nõ repelleret eũ ab adminiſtratiõe:qa in
debito modico nõ habet locũ iſta aut.ſec9 ſi eſti-
matio eſſet magna.Eodẽ modo ĩtelligo de eo, q
habet hypothecata bona minoris:vt debeãt eſti-
mari quãtũ eſt deterior cõditio propter illã hy-
pothecã:vt.d.l.j.§.ſi hæres.ad trebellia.vt ſic vi-
deam9,vtrũ ſit quãtitas magna,vel parua.¶ Quę
ro,quid ſi poſt tutelã ſuſcipiat ceſſionẽ?dic vt in
d gloſſ.& in corpore vnde ſumit.¶ Vlti.[d] extra gl.

a ¶ Old.De iſta materia vide Bar.in.l.poſt legatum.§.amittere.ff.de his,qui,vt indig.

b ¶ Tutor.Bar.in.l pater.ĩ prin.ff.de procu.& ibi per Bal.Adde,q Ioa.And.in addi.ad.Spec.ĩ ti.de tu.§.ſi.ver.itẽ quòd eſt tutor.dicit opi.Hu.ſtrictiſſimã,& illam ſequitur.An autẽ hęc aut.habeat lobũ in debitore obligatione reali,ſicut perſonali.Bal.conſil.cclviij.tenet quòd non iij.lib.

c ¶ Debitũ annuũ.Vide circa hoc oĩno Bal.in.l.ĩter ſtipulantẽ.§.ſacra de ver.obli.in pe.col.

d ¶ Vltimò.Facit quod not.Bart.in ti.j.in aut.ſacramẽtum.Alex.

quęro vnã.q.dicitur hic,quòd quis prohibet eſſe
17 tutor:quia debitor,vel creditor.¶ Quęro,† vtrũ
deueniat ad ſequentẽ legitimũ:vel ad datiuũ:non
inſiſto,Breuiter credo ſic dicendũ,aut de debito
nõ cõſtat apertè:& ſic iſte habuit neceſſe ĩ iudicio
debitũ allegare:& tũc,quia in modico deſinit eſſe
tutor,locus eſt ſequẽti datiuo;vt.l.ſi quis ſub cõ
ditione.de teſta.tute.dixi in.l.j.s.de teſta.tutela.
Aut erat debitũ manifeſtũ:puta cõmunio bono-
rũ,vel aliud debitũ:tũc ſi quidẽ certũ eſſet illud
debitũ nõ finiri durante pupillari ętate:vt puta,
quia erat debitũ annuũ & perpetuum:& deuenit
ad ſequẽtẽ legitimũ:quia iſtius primi ſpes õnino
deficit.argumẽ.de legiti.tuto.l.j.§.penult.&.l.nõ
ſolũ.§.ſi libertus.de excu.tuto.& de tute.&.ra.di
ſtra.l.ſi,tutor.§.j.Si verò debitũ illud poteſt diſſo
lui,intra pupillarẽ ætatẽ:& tũc locus erit datiuo:
& debito diſſoluto,ceſſabit ille datiuus & reaſſu
met ille legitimus.argu.dictorũ iuriũ.s.proxi.al-
lega.& eſt expreſſum ĩ.l.his,q.de tuto.&.cur.da
tis ab his.¶ Quęro,vtrũ ppter debitũ patris, p
hibeatur fili9 eſſe tutor,vel econuerſò,de hoc, co
e gitabitis.[e]

f SI ſororis. [f] Habenti tutorem legitimum, alius dari non poteſt.h.d.in ſummario.

g CVratorem. [g] Habenti curatorem non poteſt alius dari:niſi cauſa cognita, vel priore remoto.

IN vniuerſis. Minor ſine curatore generali ad lites,non habet legitimam perſonam in iudicio.h.d.

h CVrator. [h] Generalis curator non debet à lite deſiſtere,propter ſpecialẽ curatorem datum ad litem.h.d.

NE magiſtratuum. Colonus Principis,vel alius priuilegiatus tutor dari non poteſt.h.d.

Quando mulier.tutelæ officio fungi poteſt. Rubrica.

TVtelam. Mulier de iure communi,tutrix eſſe non põt.h.d.in ſummario.

i MAtres. [i] Si matres tutelã filiorũ impetrant à principe,debent iurare,ſe ad ſecũdas nuptias non venire:& ſi contra fecerint,bona matrum pupillis obligantur.& teſtamentarius,& legitimus,matrẽ præcedit.hoc dicit.Iſta lex corrigitur per authẽticã.matri et auię.in multis:quam legam tibi in ſequẽti lectione.

SI pater. Mulier poteſt petere tutelam filiorum ſuorum naturalium,ſi pater teſtamento ei9 nõ dedit.h.d.&c.

SVMMARIVM.

1 *Renũciatio uelleiani.quæ fit per matrẽ tutricẽ,qd operet?*
2 *Factum in iudicio parte abſente,an proſit alijs?*
3 *Diſpoſitio huius,aut.an habeat locum in matre,& auia naturali tantum?*
4 *Pater quando præferatur in tutela,& quãdo mater.*
5 *Auus quando præferatur,& quando auia.*
6 *Mater & auus ſi concurrunt in tutela, quis præferatur?*
7 *Mater quòd poſſit eſſe curatrix filiorum.*
8 *Mater & auia non coguntur tutelam ſuſcipere.*
9 *Tutela quæ defertur matri quòd ſit legitima.*
10 *Mater ſi eſt data in teſtamẽto tutrix,quòd ſit teſtamẽtaria.*
11 *Tutela, quòd uitietur,ſi mater non renunciauit ſecundis nuptijs.& uelleiano.Et ſi renunciauit uelleiano,ſecundis nuptijs,& omni alij auxilio,quid operetur?nu.12.*
13 *Mulier tutrix ſecundum diſpoſitionem huius authenticæ,poteſt capi*

e ¶ Cogitabitis.Adde Bar.in.l.ſi impuberi.ff.de tuto.& cura.da.ab his.Alex.

f ¶ Si ſororis.Limita per Bal.in.l.j.s.de teſt.tute.ſecus in tutore inutiliter dato,& cõfirmato.in.l.iij.& ĩbi Bal.s.de cõfir.tu.Alex.

g ¶ Curatorem.Limita ĩ curatore ad lites:quia ante litẽ conteſtatã ſemper etiam alter ad iũgi poteſt:vt no.in.l.qui cum pro curatore.§.j.ff.de procura.

h ¶ Curator.Limita,vt dixi.s.in.l.curatorem.

i ¶ Matres.et an lex iſta et.§.ſi nauté tutela.in aut.de nup.habeat locũ in matre.quæ non erat tutrix:ſed ſimpliciter adminiſtratrix.vide Bal.in.l.cũ oportet.§.ſi.ad ſi.C.de bo.q liberis.

& carcerari. Et quid si nõ est renũciatũ secũdis nuptijs nec uelleiano, sed gñaliter omni bñficio: an ualeat? nu. 14.

15 *Tutela, an uitiet, si gñaliter nõ obligauit oĩa bona sua & c.*

16 *Mater & extraneus si sint dati tutores in testamẽto: an mater erit tutrix?*

17 *Mater si datur tutrix in testamento, non confirmatur, sed coram iudice agnoscit tutelam, & renunciat.*

18 *Tutor si fuerit datus à iudice, matre ignorante: an teneat datio?*

MAtri & auiæ. ¶ Hęc auť. se habet ad leg. C. corrigendo in pluribus. Primò: qa de iure Codicis requirebať, quòd impetraret à principe: & corrigitur per istã auť. Secũdò qa per leg. Codicis, requirebať quòd cũ iuramẽto renũciaret secũdis nup. ꝙ iuramẽtũ ꝑ hãc auť. & seq. tollitur. Tertiò per leg. Codicis, legitimi ꝑferebãtur matri, ꝙ ꝑ hãc auť. corrigiť. Quartò per auť. minoris, quã mõvidistis, debitor vel creditor prohibebať à tutela, vel cura. Istud determinať ꝑ auť. ad hęc. positã hic, ꝙ in matre, & auia nõ habet locũ. Quintò ĩ leg. C. dicebatur solũ de matre. hoc extẽdiť etiã ad auiã. & sic istę auť. habent se nõ solũ corrigẽdo, sed etiã addẽdo. Notabilia collige per teipsum. ¶ Multa dicenda sunt, circa hãc auť. Et ego tractaui istã materiã in. l. si qs sub cõditione. de test. iu. Et hoc anno etiã propter qdã cõsilia, superuenerũt mihi qdã dubia, in ista materia. & gl. nostræ vbi nõ sunt dubia, instãt: & vbi sunt dubia, intacta relinquunt. ¶ Op. ꝙ †nihil releuet renũciare velleia. qa mulier nõ intercedit: ergo &c. cũ velleianum intercedentibus tantum subueniat: vt. ff. ad velle. l. iij. §. j. & l. tutori. s. ad velle. l. j. So. quidã dicunt, ꝙ ista renũciatio ꝑderit, quãdo mulier promitteret creditoribꝰ ꝓ pupillo. Nescio qd hoc sit dictũ: nã ista renũciatio fit in fauorẽ pupilli, nõ in fauorẽ illorũ creditorũ Vnde Cy. hic videť dicere, ꝙ ista renũciatio valet ad modicũ. Ego dico ꝙ imò est necess ia: vt. j. dicã in qstionibꝰ. Itẽ opp. [a] id quod fit ĩ iudicio parte absente, †alij nõ ꝓdest: vt. l. certũ. §. si qs absente, de cõfess. ergo ista renũciatio non potest ꝓdesse creditoribꝰ absentibꝰ. Sol. ĩtellige, ꝙ hic iudex recipiat hãc renũciationẽ nomine omnium quorũ intererit: & sic videtur agi in dubio ꝑsumptione huius auť. in isto casu. ¶ Oppo. s. de procu. l. alienã. Sol. speciale est hic habetis expeditam glo. quę est super ver. velleiani. ¶ Venio ad qstiões [b] & prosequor secũdũ ordinẽ glo. nõ variãdo ordinẽ aliquo modo. ¶ †Quęro primò diciť hic matri & auiæ: vtrũ hoc habeat locũ in matre & auia naturali tantũ? glo. dicit ꝙ sic: & bene: vt. l. fi. huiꝰ titu. & ĩ auť. vt sine prohi. ma. §. j. ĩ fi. ¶ Quęro secũdo, †quid si est pater & mater. So. si est pater legitimꝰ ipse prefertur: vt. l. ij. huius titu. in fi. Nã tex. in corpo. vbi dicit matrẽ præferri legitimis: ĩtelligitur de legitimis collateralibus, nõ de ascendentibus, vel descẽdentibus. Si verò esset pater naturalis tantum, puto matrem præferẽdã: vt. l. fi. huius titu. sicut etiã præfertur in successiõe: vt in. §. vulgo. insti. de succes. agna. Quæro [c] Tertiò, quid †si est auus & auia: quidam dicunt ambos admittẽdos, cũ nõ sit iure cautũ, quod auia ꝑ legitimos repellatur. Aduerte, si est auus & auia, paternus, & paterna, de necessitate sequitur, quòd illa auia est nupta, si eam ponimus legitimam: & per cõsequẽs ipsa repellitur à tutela: qa nupta, & ꝑfertur auꝰ Idẽ si ponimꝰ auũ & auiã maternũ & maternã: sed si ponimus auũ paternũ & auiã maternã ęque legitimos: tũc procedit gl. Posset fortè dici cõtra quòd tex. in corpore dicit, quòd ipsa pręponiť legitimis, scilicet ex latere transuersali, nõ ex ascendentibus. Et si tu dicis lex Codicis, quæ dicit legitimos præferri, solũ in matre loquiť: cõcedo cum eadẽ rõne, qua pater præfertur matri: eadẽ ratiõe auus auiæ. & hoc diciť de mente authẽ. vt faciat æqualẽ cõditionẽ auiæ ad matrẽ, nõ meliorẽ: imò quo ad auiã deteriorẽ: quia mater præfertur. hoc tamẽ non pono pro constanti. Pro hoc facit: quia cũ authẽ. veniat ad ĩterpretationẽ huiꝰ leg. loquẽtis de matre, in quibus casibus admittebatur mater, in illis admittatur auia: vt ĩ auť. de fi. ante do. instru. na. §. j. Sed si poneremꝰ auum & auiã naturales: tũc præferť auia, sicut in successiõe. ¶ Quæro, quid †si est mater & auus? gl. dicit, ꝙ pręponiť auus tanꝗ legitimus: cum sit de legitimis ascẽdentibꝰ. quod nõ placet: qa auť. vnde sumitur ista de hære. abinte. §. ex his. vocat istos ad tutelã, secũdũ quod ad hæreditatẽ. Sed in hæreditate nõ est dubiũ, quod mater præfertur auo: vt ĩ auť. defuncto [d] . j. ad Tertul. ergo &c. ¶ Venio ꝓad gl. sup versi. tutelã. †Quæro, an idẽ sit in cura: vt mater possit esse curatrix filiorũ suorũ. tex. hic & in corpore vñ sumitur, nõ exprimit. tamẽ in auť. vt sine prohi. ma. debi. & cre. §. qa verò. loquitur magis generaliter. Gl. tamẽ hic propter idẽtitatẽ rõnis: tenet ꝙ idẽ sit in tutela, ꝙ in cura, & hoc tenẽt oẽs: & iõ nõ insisto. & vide gl. A d istud quod dicitur de. l. cũ repudiãte. j. de cura. furio. tene illã respõsionẽ, ꝙ illa sit correcta. ¶ Quæro, †an mater & auia cogãtur tutelã suscipere? gl. dicit ꝙ non: qa hic & in corpore dicit permittimus, nõ dicit pręcipimus. ¶ †Quęro, vtrũ tutela, [e] quę deferť matri sit legitima, vel datiua? diciť ꝙ legitima: vt. j. ad Tertul. l. oẽm. Econtrã videtur ꝙ sit datiua: cum per leg. Codicis legitimi præcedebãt eã. ¶ Præterea: lex nõ facit eã tutricẽ: nisi ipsa velit per hãc auť. vnde gl. dicit, ꝙ nõ est legitima, neꝗ datiua: sed est anomala. Idẽ tenet Spe. in trac. suo de tutore. do. Cy. dicit matrẽ esse legitimã. Primò per text. l. oẽm. quẽ gl. hic alle. Secũdò per. l. ij. §. ꝙ si pater. ff. ad Tertul. & ego allego vobis. j. ĩ qui. cau. pig. ta. cõtrahi. l. pe. Et hoc puto verũ, per istã auť. ꝙ sit legitima: qa alijs agnatis pręfertur. Nõ ob. dictũ ꝙ demũ volens admittitur: quia per hoc nõ desinit esse legitima. Nã filius, qui est suus, & necessarius de iure antiquo est legitimus hęres: & licet ꝓ prętorẽ habeat beneficium abstinendi: tamen nihilominus legitimus hęres remanet. ¶ Præterea: alij qui ad hæreditatẽ admittũtur, demum, si volunt legitimi, appellãtur: vt in ti. de suis & leg. licet, ergo mater sit tutrix legitima: est tutrix legitima voluntaria. Alij legitimi dicũtur tutores necessarij: tamẽ vterꝗ eorũ legitimus est. Ita debetis intelligere hãc materiã. ¶ Vlterius quæro, [f] quid si mater est data tutrix in testamẽto: an dicatur testamẽtaria? videtur quòd non: quia cogi nõ potest: nisi velit, vt in hac auť. Veritas est, ꝙ est, testamentaria. Nã dari põt per hanc auť. & erit testamẽtaria volũtaria. Alij tutores testamẽtarij necessarij sunt etiã: sicut in hęredibus dicimus. ¶ Procedo vlteriꝰs [g]: venio ad aliã gl. super ver. velleiani. & licet hanc gl. recita uerim per contraria: tamẽ, occurrũt mihi circa hoc plures questiones. Hic dicitur in tex. ꝙ mater debet renunciare secũ. nupt. & senatuscõsul. velleia. auxilio. additur in corpo. vt sine prohi. ma. §. quia verò &c. quod renunciet omni alij auxilio. ¶ Quęro, †quid si mater non renũciauit: an valeat datio curę, vel assumptio tutelę? & videtur ꝙ sic: quia omissio modicæ solennitatis nõ vitiat: vt. l. j. in fi. ff. de vẽ. inspi. Cõtrariũ credo quia in datiõe tutoris: quocũꝗ mõ est erratũ, non valet. ff. de tut. & cura. da. ab his. l. tutor. si fuerit petitus. Preter eã: ista solẽnitas põt, esse multũ pręiudicialis: ergo presumiť necessaria, quę omissa vitiat. vt. l. diuus. de in inte. resti. & l. cũ hi. §. si ꝑtor. de trãsac. Et quod possit esse ꝑiudicialis ostẽdo. Primò de renũciatione, quę fit de secundis nupt. certũ est, quòd ea, quæ habet secundũ virũ, est suspecta legi: quia lex pręsumit quod excoriaret filios pro viro: vt. j. de admi. tut. l. lex quæ tuto. & hic ĩ auť. ad hęc. & quod ibi no. Sed eadẽ pręsumptio est de ea, quę habet animũ, & cõsiliũ nubendi: quę est de ea: ꝗ nubit: sicut dicimus de ea, ꝗ habet cõsiliũ diuertẽdi: vt. l. si cõcubina. §. j. re. amo. & l. sed si maritꝰ. ĩ fi. q. & a qui. Pro hoc optimè facit tex. s. de nup. l. imperialis. §. sed & si tales. Pręterea: hoc probať ex tex. ĩ. d. §. qa verò. vt sine ꝓhi. ma. ĩ ver. mox tñ. ibi: dũ dicit secundas concupiscẽtias. &c. Ex quo apparet, ꝙ concupiscentia nuptiarum

Marginal numbers beside the text: 1 (Op. ꝙ †nihil), 2 (†alij nõ ꝓdest), 3 (†Quęro primò), 4 (†quid si est pater & mater), 5 (†si est auus & auia), 6 (quid †si est mater & auus), 7 (†Quæro, an idẽ sit in cura), 8 (†an mater & auia), 9 (†Quęro, vtrũ tutela), 10 (quid si mater est data tutrix), 11 (†quid si mater non renũciauit).

a ¶ Item oppo. Id quod plenè in. l. si pupillꝰ. cum seq. rem pup. sal. fo. et gl. hic in vers. velleia. Sed dubitať, an ista auť. habeat locũ in proauia. Bar. in. l. cui eorũ. §. affinitates. per illũ tex. de põst. dicit quòd sic. sed cõtrariũ tenet Ang. in. l. Gallus. §. qd si is. ver. vt instituẽs de libe. & post. de quo ibi vide latè ꝑ Imo. post Ang. & Ang. in. l. fœminę ff. de reg. iu. & Bal. in. l. si quis sub cõditione, de test. tu. Ang. & Bal. in. d. l. cui eorũ. Ad ista vide quod nota. Bar. & quod ibi dixi in. l. liberorũ. in vl. co. de ver. sig. et vide quod no. Baldus ĩ. l. j. de succes. edi. Alex.

b ¶ Venio ad quæstio. Vide Bal. hic.

c ¶ Quæro. Latius in. l. si sub cõditione. ff. de testa. tute. Adde Bal. consil. clxxxiiij. ij. libr.

❧ POMATES.

d ¶ Defuncto. Venio ad gloss. vide Barb. con. xj. col. ij. in. iij. dubio. vo. iij. vbi loquiť etiã in parte matris: & sic etiã ĩ auo mater no. Et ibi ĩ quarto dubio põit, qd si mater esset ĩ potestate patris: & quid si adesset statutũ. quod filiusfamil. non possit se obligare sine patris consensu: vide etiã ad hæc Bald. cons. ccxxiiij. in. j. parte.

e ¶ Vtrum tutela. Et ibi ego allego tex. &c. sed illum text. habes allegatum per Odoffre. post Azo. in. l. iij. ff. de fideicõ. liber.

f ¶ Vlteriꝰ quęro. Et vide Bal. hic. & Bar. j. proxi. colũ.

g ¶ Procedo vlterius. Idẽ Salic. hic.

a ¶Velleiano.& adde quæ not.Bal.& docto.in auꝫ.sacramentũ.& ĩ.l.fi. §.pe.de cõdi.& vide p Bar.& ꝙ no.ĩ.l.ij.§.quæsitũ.ff.si qs cau.& ibi di cit Bal.ꝙ intelligitur renũciatũ statuto,de quo vide in rubri.de arb.ĩ.iij. q.ꝙ Lud.& quæ no.But.ĩ.l.ij.in pe.col.de rescin.ven.

b ¶Auxilio.& de hac cautela vide Bal.in.l.antiquæ.§.fi.ad velle.& Bal. in.l.j.in.v.q.C.de rei vxo.ac.& talis nõ cõpatit̃,ꝙ intelligat̃ renunciatum bñficio cedẽdarũ vel alteri,ꝙ nõ cõpetebat tpe renũciationis.Bal.ĩ.l.si diuisa.C.lo.& quę hic sequunt̃ in fin. hui⁹ auꝫ.& hic adde Bart.in.l.si sub cõditione.de test. tute.etiã vide hoc ĩ seq.q.& Spe.de renũ.& cõclusiõe. §.j.ver.& quia.& ver.qd si qs . ver. regulariter renunciauit cõsuetudini vbi oĩno videas.& ibi Io.Andr.ĩ addi.quã posuit si re nun.stat.

c ¶Mulier pro debito.No.casum,ꝙ mulier põt carcerari.Adde Bar.in l.si quis sub conditione.de test.tute. Itẽ fallit dicta authenti. vbi mulier esset meretrix ꝗ casu posset talis carcerari:secundũ Bal.in.l. consentaneũ.C.quõ & qñ iudi.& benè facit in ar.l. quę in adulterium.in fin.j.de adul.vide no.Bar. in.l.consentaneũ. & de hoc an in ciuili,vel in crimina li posſit mulier,car cerari , vide Bald. in.l.j.ff.qui satisd. cogan.& in.l.quoniam.de cust.reo. & quod ibi habet̃. Et quando mulier posſit capi, etiam pro debito , vide Bald.in.l.j.in.iij. co.j.de except.rei iud.& in.l.j.in.iij. col.q bo.ced.pos. Et do.Fran.tigri. in consi.incip.factum sic se habet, quidam nomine Burgundus, &c. cui subscripsit se Bart.ꝙ cũ mulier dicit se transiturã ad secunda vota, statim desinit esse tutrix:vt dari posſit alius,si legitimi non supersint,al. leg.pro casu.§.finautem tutelam. in authent.de nu. in ver.sui.ĩ fi.& Bal.in.l.omnẽ.C.ad Tertu. ¶ Adde,ꝙ mulier meretrix posſit carcerari:videt̃ limitari,nisi esset cõiu gata:qa tũc propter honorẽ matrimonij non videt̃,ꝙ posſit carcerari p ea,ꝗ voluit Ioã.an.ĩ addi.ad Spe.s.ꝙ statutũ pmittit meretricem percuti,non habet locũ in cõiugata per pdictã rõnẽ,& põt talis meretrix accusari de adulterio secũdũ ipsũ.

nuptiarum reddit eã inhabilem,sicut ipsę nuptię. Præterea,de iure antiquo, cogebatur hoc iurare: aliàs nõ valeret:vt.l.ij.&.l.fi.huius ti.Hodie verò remouet̃ iuramentum:sed renunciatio requirit̃ ergo remanet ĩ aliis idẽ effectus.s.ꝙ renũciatio omissa vitiat.Præterea,iudex qui dedit eã tutricẽ,cum non renunciauit secũ.nupt.facit hoc ignorans: an haberet animum nubendi:& sic errauit ĩ iure piudiciali,seu magni piudicij:meritò tutelæ assũptio nõ valet:vt.d.l.tutor si petitus.de tu.& cur.da.ab his. ¶ Secũdò videamus, quid si non renunciauit velleiano.D.Cy.in hoc vult dicere,ꝙ hęc renũciatio modicũ releuat.& sic istius omisſio non vitiaret.& cũ haberemus super hoc cõsulere,fuit mihi ostensum consilium , seu determinatio cuiusdam docto.Bonoñ.qui vocatus est dñs Federicus de senis: qui idem determinabat,ꝙ ista renunciatio sit modici præiudicij,& omissa non vitiet.Cõtra ego puto verũ,& sic cõsului quatuor vicibus ĩ ciuitate ista,ꝙ ista renũciatio omissa vitiet;qa omittitur res magni piudicij:vt hic videtur velle glo.¶ Præterea,si mulier nõ exigeret debitores pupilli,vel haberet cõtutores:vel cõstitueret actorem, posset teneri pro eis:& sic esset intercesſio,& iuuaret̃ velleiano omnino:ideo opus est renunciatione. Et iõ cõcludo,ꝙ si aliquod istorũ omittat̃,ipsa nõ est legitima tutrix.

12 a ¶ Sed qro,†qd si renunciauit,velleiano,ᵃ& secũ.nup.nec fuit dictũ omni alij auxilio

b ᵇan valeat?& videt̃ ꝙ sic.qa text.hic nõ reqrit, ꝙ renũcietur,nisi istis duobus.¶ Præterea,non videtur ꝙ habeat aliud bñficium:ergo a dicto illi⁹ generalitatis non releuat.Quare dico, qꝺ mulier in multis iuuatur . Primò in ignorantia iuris mulier in multis casibus habet beneficiũ vltra quàm vir vt vidistis.in.l.fin.s.de iur.& fac.igno.Et iõ p hãc renunciationem illa beneficia tollũtur , & mulier in eum casum redigitur,quo esset,si esset tutor masculus & sic non habebit beneficium in casibus illis positis in.l.fi.s.de iur.& fac.igno.Dico etiã ꝙ si esset beneficium sibi competens,tanꝙ mulieri.licet sit tale,ꝙ al's per renunciationẽ tolli nõ posſit tñ istius auꝫ.authoritate,p renũciationem tolleret̃ quod patet hic in velleiano, cui secundum veram opinio.renunciari non potest:vt vidisti.s.ad vell̃. l.fi.& ibi p do.Probat̃ in.l.doli exceptio.versicu. diuersum.ff.de noua.& ibi dixi.& tamen ĩ isto casu valet authoritate huius auꝫ.¶ Ex hoc etiã dico

13 c †ꝙ licet alias mulier pro debito ᶜcapi nõ posſit:vt

d l.j.ᵈ& auꝫ.ibi posita.de offi.diuer.iud.&.l.ij.de ex ac.tribu.lib.x.& in auꝫ.vt nulli iudi.§.necessariũ. colla.ix.tamen in casu præsentis auꝫ.pro omni debito contracto ratione tutelæ poterit capi:qa videt̃ sublatum p hanc renũciationẽ beneficiũ illi⁹ auꝫ.positũ.s.de off.diuer.iu.& perinde habet̃,acsi esset masculus.Sed beneficiũ,ꝙ ista mulier habet: est quia parẽs,nõ qa mulier:huic nõ videt̃ renũciatũ.Et ideo puto,ꝙ haberet beneficium ne conueniatur,nisi inquantũ facere põt, & similia bñficia

14 parentibus data.¶ †Quæro,quid si non renunciauit secũ.nup.neq; velleiano specialiter,sed generaliter renũciauit omni beneficio,an valeat?Rñ.non, est necesse,ꝙ exprimat̃ de velle. qa illud est bñficiũ mulieris.Et iõ includitur sub illa gñali renunciatione:sed est necesse,ꝙ exprimatur de secũ.nu. Nam posse transire ad secundas nuptias, nõ est beneficiũ,sed est quædam facultas. Ideo sub illa generali renunciatione nõ cõprehẽderet̃. sed tũc est necesse,ꝙ illud declaretur:vt.s.dictũ est.¶ Quero

15 e †quid si ĩ tutela nõ obligauit ᶜ expresse oĩa bona sua,ꝙ requiritur:vt.d.auꝫ.vt sine prohi.ma.Dicũt quidam,hoc non vitiat ratio:quia bona sunt tacitè obligata pro administratione tutelæ:vt.l. pro officio.j.de admini.tu.¶ Contra,primò ꝙ sit legitima tutrix,nisi expresse obliget: qa multi sunt effect⁹ hypothecæ expressæ,vltra quàm tacitæ: maximè in casu.l.assiduis.j.q po.in pig.ha. De hoc est tex.

15 f expresse ĩ.l.de creationib⁹.ĩ fi.s.de epi.au.¶ †Venio ad sequentem glos.super ver. testamentariis.ᶠ ¶ Quęro,pone ꝙ duo sunt dati tutores in testamẽto,mater & extraneus:an mater erit tutrix? Quidam dicũt ꝙ nõ:qa testamẽtarij preferunt̃ ei.ꝙ dic

17 latius,vt in glos.¶ Quæro†quid si mater est data tutrix,in testamẽto?an egeat cõfirmatione? quidã ꝙ sic per.l.q in aliena.§.cꝗꝫ.de nego.gest. Sed tu dic,quod illa loquit̃ de iure antiquo. Hodie verò non eget confirmatione:sed necesse est,vt tutelam agnoscat,corã iudice:& renũciet illis beneficiis de

18 quibus dictũ est in hac auꝫ.¶ † Quæro,qd si da-

g tur tutor à iudice matre ignorãte,ᵍan valeat?& videt̃ ꝙ datio nõ teneat,quasi perperã sit interposi tũ decretũ.arg.ff.de re.eorũ.l.magis puto.§.si æs alienũ.&.ff.de tu.& cu.da.ab his.l.scire oportet. &.s.q da.tu.pos.l.si sororis.Sed gl.determinat̃ cõtra.per.l.si vt ppponis.s.de cõfir.tut.ita dicit glo. hic. Cõtrariã glo.habemus.ff. de cu.da.ab his.l. tutor si petit⁹.& illã gl.tenet Dy.& allegat rõnẽ: qa mr̃ est tutrix legitia,vel testamẽtaria: vt dictũ est.s.qñ vult ipsa:sed superueniente legitimo cessat datiuus:vt.l.si tutor.§.j.ff.de tutelis & ra.distra.&.l.non solũ.§.si libertus.ff.de excusa.tuto. Ad.l.si vt proponis.s.de confirma.tuto. respondeo,ꝙ ibi loquitur in tutore cõfirmato: qui sapit naturã testamẽtarij:meritò præfertur matri.secus in tutore qui est datiuus simpliciter.Ita dicit Dy. ¶ Odoff.verò distinguit aliter,aut mater fuit in mora petendi tutorem:& tũc præfertur datiuus: Aut non fuit,nec est quid sibi imputet̃,& pręfert̃ ipsa.arg.l.si marit⁹.§.si ante.extra.ff.de adul.pro hoc optimè facit.ff.de iure fi.l.edicto.ĩ.iij. §.facit ff.de admi.tu.l.tutor qui repertoriũ.circa princi. facit optimè.j.de his qui.vt indi.l.sororẽ. Et hãc opi.tenet Pet.Iac.de ra.& Cy.hic pro quo etiam optimè facit.ff.ad Tertul.l.ij.§.si mater.versi.qd ergo.& versi.sed si forte.Facit etiã.s.de episco.& cle.auꝫ.presbyteros.vbi innuitur,ꝙ si stat p qua tuor menses,videat̃ in mora cõstituta.¶ Mihi videtur,& aduerte ꝙ dicti:doct.dicunt verum in iure,tamen hoc bene non practicant. Nam fateor, quòd quãdo mater fuit in mora præfertur datus à iudice,sed est necesse,quod de istius matris mora,iudex cognouerit bñ.Vnde puto,ꝙ mater debeat citari,& si apparebit eam esse negligentẽ in dex dabit alterũ:aliàs nõ valeret dat⁹ à iudice.Et credo,ꝙ hoc sit ęquũ.s.ti.j.l.quod dicis. Et prædicta vera,quãdo matre exclusa,non superest legitimus:ideo est deueniendũ ad datiuum.Si enim legitimus aliàs superesset,locus nõ esset datiuo. Nã cũ mater p morã suã desinat esse tutrix ex ledispositione,nõ ex facto iudicis: debet deueniri ad legitimum,non ad datiuum:vt.j.dicam &c.

d ✣ POMATES. ¶ Vt.l.ij.Ista illatio nõ videtur bona:qa tale ius introductum est fauore honestatis conseruandæ: & sic ad bonos mores tuendos: ergo ei non debet posse renũciari. Iuri enĩ quod ad bonos mores est introductum , non renunciatur:vt per doct.in.l. ius publicũ.ff.de pac.& in.c.si diligẽti.de fo.cõp.& ita ĩ terminis reperio reprobari hãc illationẽ tutorũ in.l. ali.§.eleganter.ff. so.ma.& Barb.in c.lator.de pig.

e ¶ Nõ obligauit. vide Bald.in.l.p officio.in contrarium faciũt not.p Bald.in.l.fi.§.sed cum antiqtas.j.de cura.fu. sed qd si mater renunciauit tutelæ . demũ anteꝗ alius assumeret tutelã , re integra vult redire:an posſit? Iac. de But.in sua.q.ꝗ ĩcipit mater delata sibi tutela &c. determinat,ꝙ sic ea rõne maximè cum iuri publico renũciari nõ posſit.Adde,quod dixi in.l.sciat.de legi.hære.ꝙ notat Bal.in auꝫ. sacramentũ.ad fi.j.eo. ti.& in.l.omnem. ver.sed nunquid. ad Tertul.

f ¶ Testamentarijs habetur p Odof. post Azo.in.l.iij. ff.de fideicõ.libe. & melius Bar.in l.si quis sub cõditione.de testa.tu.

g ¶ Matre ignorãte.Vide gloss.hic & Bal.post eam. in ver.qro si det̃ tutor,si petit̃. circa fin.ibi Iaco.de ra.& Cy.hic &c. & cum doc. transit hic Fra.Tigri. in consi.incipien. factum sic se habet:quidã nomine Burgũdus.&c. Cui suscripsit Barto.& maximè vbi mater fuit tutrix. & posteà transiuit ad secunda vota:qa ĩ continenti auia prefertur omnibus datiuis, nõ testamentarijs.& no.Bar.in.l.si quis sub conditione.in fi.ff.de testa.tute.& in.d.l.tutor si petitus.vbi omnino vide.

✣ *SVMMARIVM.* ✣

1 *Mater quæ luxuriatur perdit tutelam,sicut quando transit ad secunda uota,*

2 *Mater,si trãsit ad secunda uota,ad quos tutela redibit?*

3 *Mater si uadit ad iudicem,& dicit se uelle transire ad secunda uota,quòd statim desinat esse tutrix.*

4 *Iudex non dat tutorem,illum quem mater petijt.*

5 *Mater est minor annorum.xxv.an.succedat alius legitimus uel perueniatur ad datiuum?*

SAcramentũ. Quæro primò,hic loquitur,quando transit ad secundas nuptias.

1 ¶ Quæro, †quid si aliter luxuriata[a] est. gloss. dicit idem arg. in auth. de rest. & ea, quæ parit. §. fi. de hoc videtur casus in. l. fi. huius titu. Nam debet pudicitiam suam intactam seruare. 2 ¶ Sed quæro, † mater exclusa propter transitum ad secunda vota, ad quos redibit tutela, an ad datiuũ, an ad legitimũ? Gl. se expedit vno verbo, & dicit q ad datiuũ ad instar eius, qui tanq̃ suspectus remouetur, vide glo. istã. ¶ Aduerte, ista quæstio est magis difficilis q̃ alia, q̃ sit in ista materia. Semel fuit ista quæstio in hac ciuitate ꝓ tutela filiæ Bertrandi Comitis de Marsano. Et ista quæstio fuit commissa Bononię [b]quatuor docto. s. domino Rich. mal. d. Ia. de bel. do. Iac. But. & do. Ray. de forli. & erant discordes do. Rich. mal. & do. Iac. de bel. erant pro vna parte. s. q esset locus datiuo: vt hac gl. d. do. Iac. de bu. & do. Ray. de forli. erant in contraria opi. q eẽt locus legitimo. Hoc probant, & probabant ipsi sic. Regula est, q donec est legitimus, nõ puenitur ad datiuum: imò legitimus excludit datiuũ: vt. l. si tutor reipu. §. j. de tu. & ra. distra. & l. non solũ. §. si libertus. de exc. tu. probatur ex ordine titulorũ. ff. eo. & insti. Habemus ergo respõdere ad iura, q̃ faciũt in cõtrariũ. q. videntur velle, q sit locus datiuo. Primò de hoc videtur tex. in. l. ij. huius tit. in fin. Rñ. ista lex loquitur secũdũ sua tpa, secũdũ q̃ mater non poterat esse tutrix, existente aliquo legitimo: meritò ea exclusa veniebatur ad datiuũ: qa null[9] erat legitimus. Itẽ, q sit locus datiuo, videtur tex. in. l. omnem. j. ad Tertul. & l. matres. eod. tit. & l. pe. j. in qui. cau. pig. taci. contrahi. & ĩ auth. de nupt. §. si autem tutelam. & s. qui pe. tut. l. matris. ¶ Sed ad omnes istas respondebat Iac. but. quòd loquũtur, qñ legitimi non supersunt. Si autem legitimi superessent, tunc remanet regula, quod existente legitimo datiu[9] repellitur. Pro hoc facit. l. ij. & l. diuus ff. qui pet. tut. ¶ Contra hoc dictum[c] suum facit multũ fortiter ista auth. & q hic notatur, cui ipse nõ respõdet in illo consilio, quando mater trãsiuit ad secũda vota, remouetur vt suspecta: sed tutore remoto, vt suspecto: deuenitur ad datiuum: vt. l. si qs sub conditione. de test. tut. l. iij. §. quæri potest. de legi. tu. & habuistis no. in. l. j. s. de test. tu. ergo, &c. vt dixi. Ad hanc rationẽ ipse non respõdet. ¶ Iõ mihi videtur sic dicendum. Tres sunt casus. Qñque mater nunq̃ assumpsit tutelam filiorum: sed vadit ad iudicem, & dicit ego nolo esse tutrix: pe to tutorem filio meo dari tunc non est dubiũ, q deuenitur ad legitimum: vt. d. l. ij. qui pet. tut. Qñque mater assumpsit tutelã filij: & posteà desistit Et hoc potest esse duobus modis: vel q ipsa vadat ad iudicẽ, & dicat: domine, ego intendo trãsire ad secunda vota, detis tutorem filio meo: & tunc puto, q sit locut[9] datiuo. Et ita loquitur ista auth. Rõ: quia ista corã iudice abijt à tutela: & idcircò abiit, vt alius detur. vt. d. l. si quis sub cõditione. ff. de testa. tu. & ibi plenè dixi. Si verò mater, quæ erat tutrix. non curauit de filiis, sed simpliciter ad secunda vota trãsiuit: tunc desiit esse tutrix ipso iure: vt hac auth. iudice hoc nõ agẽte, meritò deuenitur ad sequentẽ legitimum, nõ ad datiuum: vt. d. l. si qs sub cõditiõe de testa. tut. ¶ Quæro: an statim[d] cũ mater vadit ad iudicem, & dicit 3 † se velle trãsire ad secunda vota, desinat eẽ tutrix añ, q̃ transeat? gl. videtur q non. j. tit. j. l. propter. dũ allegat. l. omnẽ. &. §. si autem tutelam. Hoc mihi non placet: nam ab initio nõ daretur tutrix: nisi renũciaret secun. nup. vt. s. dictũ est. Et sic statim cũ superuenit animus nubẽdi, statim incipit esse suspicio: ergo, &c. Præterea, sufficit hoc allegare: licet posteà nõ nubat. ar. s. de nup. l. imperialis. §. sed & si tales. Et idẽ puto eẽ de sponsalib[9], q de matrimonio. Hoc q desponsalibus dico, tangit Spe.[e] in tract. suo de tutore. §. nũc dicẽdũ. ¶ Quæro, dixi q qñ mater añq̃ nubat vadat ad iudicẽ, locus est datiuo. 4 ¶ Quæro † an iudex debeat dare illum, quẽ mater petiit? Glos. dicit, q mater debet petere in. l. si qs sub cõditione. ff. de test. tut. dicit, q iudex debet dare petitũ à mre. & idẽ videtur tenere Dy. & Cy. refert. s. auth. matri & auię. Alij do. tenẽt cõtrariũ, q petitus à matre nõ debet dari de necessitate. & ita refert Cy. fuisse determinatum Bono. per quendã solemne doc. & aduocatum, qui fuit vocatus. Vbaldinus de malauoltis, & do. Iac. but. in illo consilio, de quo vobis. s. dixi tenet idẽ. Quod probatur per. l. credendũ. ĩ fi. ff. qui pet. tu. vbi dicitur, q matris officiũ ĩ petẽdis tutorib[9] nõ sufficit. Nulla enĩ lex est, quæ dicat iudicẽ debere dare petitũ à mre. sed dicit q mr debet petere, & nominare: & in arbitrio iudicis erit dare, vel nõ, vt. s. q pe. tu. l. matris. ad Tertul. l. ij. §. si mater. & oibus leg. s. allegatis, in duabus pręcedentibus. q. Istud etiã tenuit Iac. de Are. vt hic Cyn. refert & scripta sua cõiter dicũt. Tñ do. Richa. mal. qui fuit scholaris Ia. de are. dicebat ĩ illa. q. de qua s. dixi. q do. Iac. de Are. nunq̃ dixit, sed ita dicunt communiter scripta sua. & hoc puto verũ. 5 ¶ Quęro, † q̃d si mater est minor. xxv. annis, sed speratur q efficiatur maior: vñ ipsa interim nõ põt esse tutrix vtrũ sit locus sequẽti legitimò, vel sequẽti datiuo. Videtur q sequenti datiuo, qa qñ ꝓximior legitim[9] speratur sequens legitimus cessat, & est locus datiuo vt. l. nõ solũ. §. si libertus. de exc. tu. l. si tutor reip. §. j. ff. de tu. & ra. dist. In cõtrariũ facit: qa mater nõ est tutrix legitima, nisi qñ vult. Nũc ad proposi-tũ [f]nos dicimus in testamẽto, q primũ tollit ꝑ sequẽs, qñ ex eo est possibile hæreditatẽ adiri: & tñ intelligitur qñ sequẽs testm̃ est validũ de se: nec expectat cõfirmationẽ ex voluntate alterius, vt puta si filius esset pręteritus in eo: vt. l. cũ in secũdo. & ibi no. de iniu. rup. & irri. testa. Ita videtur in proposito q tutela legitima, quæ dependet ex voluntate alterius, aliam legitimã non impediat, hoc tamen non pono pro constanti.

In quibus casibus habenti tutorem, tutor uel curator dari potest. Rubri.

SI in locum. Curator dat[9] ob absentiam tutoris, desinit esse finita absentia. hoc dicit.

POtuit. In locum excusati, seu remoti, est alius dandus, & curator datus in locum tutoris desinit pubertate.

PRopter.[g] Diffusum patrimoniũ est causa, vt habenti tutorem, tutor vel curator cõstituatur. h. d. Vide gl. super ver. curatores. & no. eã, q̃ ponit casus, qñ habenti tutorem tutor dari possit, &c.

LIcet.[h] In locum tutoris excusati, siue remoti, alius est dandus. hoc dicit.

CVm ob augmentũ. Augmentum facultatum est causa, vt tutori adiungatur curator. Item non gerens non tenetur, nisi tempore administrationis deposite, ille qui gessit fuit tutor non soluendo. h. d. in summa.

De administratione tutorum, & curatorum. Rubrica.

¶ Super ista rubri. in eo, q dicit de pecũia, est posita authentica, nouissimè cautum est. quam vide.

FRustra. Curator adulti non tenetur pro tutoribus præcedentibus: nisi sibi possit negligentia ĩputari. h. d.

ADuersus.[i] Actor pro vniuersali administratiõe, nõ potest conueniri durante tutela, vel cura. h. d Vos hic habetis glo. quæ materiam istam tractat, quę non eget suppletione.

SVmptus. Expensæ factę ĩ pupillum possunt sibi imputari à iudice: licet non fuerint taxatæ. hoc dicit.

Nisi

---

a ¶ Luxuriata est. Et adde gl. & Bal. in auth. iisdẽ. s. de secũ. nupt. & ĩ. l. his solis. & ibi Bald. j. de reuo. d. & Bal. ĩ. l. si qs sub cõditione. ff. de test. tu.

b ¶ Cõmissa bonoñ. Vide Bal. ĩ auth. iisdẽ. ĩ. iij. co. s. de sec. nupt. & ĩ. l. oĩno. ĩ j. col. j. ad Tertul.

b ¶ Quid aũt. si mr est exclusa, ꝓ mora: vide Bar. ĩ auth. matri. ĩ fin. Et istis adde Bart. ĩ. l. si qs sub cõditione. de testa. tut. Et an ista auth. habeat locũ in mre tutrice testamẽtaria, q priuetur tutela ꝓ trãsitũ ad secũda vota. vide ĩ auth. iisdẽ. s. de sec. nup. & ĩ. l. oẽm. j. ad Tert. & ibi glo. & Cyn. & an hẽat locũ ĩ patre trãseũte ad secũda vota, vide Bal. ĩ auth. iisdẽ. ĩ pe. co. s. de secu. & de materia hui[9] auth. & de prędictis oĩb[9] hic tactis ꝑ bar. vide no. ꝑ Specu. ĩ ti. de tu. §. nũc dicẽdũ. & in c. ex parte. el. ij. de appel.

c ¶ Cõtra hoc dictũ vide Spe. de tu. §. nunc dicẽdũ est de tute.

d ¶ An statim. vide Bal. ĩ. d. l. Imperialis. §. sed si tales. s. de nupt. & ĩ auth. iisdẽ. ĩ. iij. col. s. de sec. nup. & ĩ. l. oẽm ad Tertul. C. & vide, q dixi. s. ꝓxi. auth. & Bal. ĩ. l. si qs sub cõditione. de test. tu. & Bar. ĩ. d. auth. mri & auiæ. in iij. q. ĩ ver. q̃d si mr nõ renũciauit. s. de nu. & Bal. hic. Ad de Bar. cõs. cxv. ĩcip. fctm̃ sic se habet. An aũt, si mat trãsit ad secũda vota, tñ añ cõsummationẽ carnalẽ copulę petat tutorẽ, debeat successiõe priuari? vide Bal. cõs. ccxvj. lib. iij. Pet. de Anc. cõsi. cccxviij. vbi multa de mulierib[9] trãseũtib[9] ad secũda vota relictis filiis. Et an iudex illũ dare debeat, quẽ ipsa petierit: vide eũdem cõsi. clv. lib. ij.

e ¶ Tãgit Spe. vult allegare Spe. ĩ tit. de tu. §. nũc dicẽdũ ver. sed si nũdũ &c. ꝑ ang. ĩ. l. vxor. & ĩ. l. socer. §. q virũ j. de infa. et adde Bart. ĩ. l. matres. j. ad Tert. & Bar. ĩ. l. si quis sub cõditione. de testa. tut. & Bal. ĩ. l. ꝑcibus. in. viij. col. ver. & sciãs. C. de impu. & Bal. ĩ. l. j. j. si cõtra ius vel vti. publ.

f ¶ Propositũ. vide bal. ĩ. l. fi. & bar. ĩ. l. si qs sub. cõditiõe ff. de te. tu. & Bar. in auth. minoris. ad fi. s. tit. j.

g ¶ Propter. vide qđ ibi dixi post Bar. ĩ. l. iij. §. si pupillus. ff. de tute. & est glos. not. & ibi Bar. in. l. curatorẽ ff. de tut. & cu. da. ab his. Vbi oĩno vide, qñ habẽti tutorem tutor dari possit. Et adde gl. instit. de cur. §. interdũ. & Spe. ĩ tit. de tut. §. fi. ver. itẽ q habenti.

POMATES.

h ¶ Licet tutorẽ. ergo dabẽti datur regulariter curator. & vide Rom. cõsi. cccclij. co. iij. vbi limitat, & ibi etiã ponit qualiter curator sit dandus pupillo cõuento.

i ¶ Aduersus. per Bart. ĩ. l. j. ĩ pe. col. C. vt acti. ab hære. & vide. j. e. l. rõnes.

NIsi eam. Libertus negligens in exigendo à seipso, potest remoueri & etiam puniri. h. d.

FRustra. Non est iusta causa recusan di solutionem, si debitor dicat, ꝙ sibi non liquet, in quam causam pupillo soluere habeat.

NOn est ignotum. [a] Habeo istam leg. pro notabili. Breuiter dicit. Administratores, qui iustã causam litigandi non habuerint, proprio nomine in expensis legitimis condemnantur.

TVtelam. Tutor non debet rē alienare, contra formã datã ab eo, qui rem prędictã legauit. h. d.

ET si scisses. Ignorãs se tutorem nullo modo tenet. Sciens verò, de neglectis tenet, si gerens non sit soluendo. h. d.

SI curatores. Potest adulta iudicis officium intentare, vt curatores eam dotent. h. d.

SI liberti. Liberti malè administrãtes, remouentur, & criminaliter puniuntur.

SI bonam. Qui non appellat, vel appellationem non est prosecutus, cum bonam causam habuit, pupillo ob hoc condemnabitur. hoc. d. & est bona lex.

DE his. Numerus liberorum non supplet ætatem, nec propter hoc ad agendum quis admittitur.

TVtores. Tutores non tenetur satisdare rem ratam haberi hoc dicit.

RAtiones. Idem dicit quod lex ij. s. eo. pro vniuersali administratione: non potest durante officio ratio postulari. h. d.

SI non subscripsisti. De eo ꝙ quis fecit, vt tutor nõ põt ꝓprio nomine conueniri: nisi se proprio noĩe obligauerit. h. d.

NOn omni titulo. [b] Alienatio tutoris nõ prestat iustũ ti. possidenti nisi fiat ex cã, & modis à iure permissis. hoc dicit. ¶ Vos habetis hic vnam gl. quæ firmat, quòd frater tenetur dotare sororem: vide gl. & hoc hic no. secunda glos. & in. l. j. ff. de tut. & ra. distra, &c.

DE successione. Administrare tutelã, non aufert ius testandi, vel donandi. h. d.

DEbitoribus. Administrator debet debitores monere, & eis cessantibus pignora vendere. hoc dicit.

TVtor. Absentia non excusat tutorē scientem, & non gerentem.

PRo officio. Pro mala administratiõe, & pro neglectis, bona administratoris sunt tacitè c obligata [c]. h. d. hæc lex & tota die allegatur. de administra. tuto. l. pro officio.

PVpillorum. Tutor tenetur de administratione tutelæ, si conditionem pupillo vtilem implere neglexerit. h. d.

SVMMARIVM.

1 Bona, quæ seruando seruari possunt: non possunt per tutorē alienari sine decreto.

2 Minor non potest dare in dotem, uel donationem, propter nuptias immobilia sine decreto.

3 Massaritias, & suppellectilia quempiam domi habuisse potest probari per domesticos & familiares.

4 Mulier transiens ad secunda uota, est filijs primi matrimonij multum suspecta.

5 Res, quæ seruãdo seruari possunt, nõ alienantur sine decreto.

LEx quæ tutores. [d] Breuiter hoc intendit. Immobilia † & mobila, ꝙ seruando seruari possunt: non põt alienari sine decreto: secus in his quæ seruando seruari non possunt. h. d. ¶ Primò not. quod dixi in summario. ¶ Secundò not. † quòd minor non potest dare in dotem, vel dona. propter nu. [e] immobilia sine decreto. ¶ Tertiò no. & tenemẽti. quòd † ꝙcquid habuit ĩ domo. s. qs Massaritias, seu suppellectilia: põt ꝓbari ꝑ domesticos: hoc est ꝑ suos familiares. facit ꝙ habuistis in. l. cõsensu. s. de repe. & l. de submersis. C. de naufragiis. li. xj. ¶ Quartò no. illud, ꝙ † mulier transiens ad secũda vota, est filiis primi matrimonij multum suspecta. ¶ No. quintò † ꝙ res quę seruando seruari possunt, non possunt alienari sine iudicis decreto. [f]

SVMMARIVM.

1 Res emphyteutica minoris si propter non solutionem canonis reuertitur ad dominum, tutori imputatur.

2 Pœna. l. ij. C. de iure emphyte. habet locum in minore.

SI tutores. Imputat † tutori si res emphyteutica propter canonem non solutum, redit ad dominũ. hoc dicit. ¶ Not. ꝙ dixi in summario. No. † ꝙ tempus triennij, vel biennij, de quo loquitur. l. ij. s. de iure emphy. currit minori.

SVMMARIVM.

1 Tutor tenetur facere inuentarium, quàm primùm potest.

2 Inuentarium, si fiat coram uno notario, sufficit.

3 Creditores non citantur, quando tutor facit inuentariũ: & debet fieri in iudicio.

TVtores. Tutor † quã primùm põt, facere debet inuentarium de rebus & instrumẽtis, & res quæ possunt seruari debet in tuto collocare, vel prædia idonea emere. h. d. ¶ Quero, qñ tutor debeat facere inuentarium? gl. ponit opi. Illa est vera, ꝙ debet facere cũ primũ põt: vt. l. tutor ꝙ re. ĩ prin. de admi. tu. ¶ Secũdò, † qro, an debeat fieri corã pluribus notariis, vel vno? gl. dicit, ꝙ sufficit vnus. dic vt habes in gl. ¶ † Itē, an ad hoc debeant citari [g] creditores? gl. dicit, ꝙ non licet: secus est inuentario, ꝙ facit hæres. Itē, an debeat fieri in iudicio. gl. dicit, quòd sic. Et vide gl. &c.

SAncimus. Qui soluit tutori ex præcepto iudicis plenissimam consequitur liberationem. Item redditus & pensiones solutæ tutori sine decreto liberationem præstant.

h CVm quædam. Quod qs facit, vt tutor, si bi non præiudicat, vt priuato. [h]

COnstitutionem. Hęc lex glossat. l. sancimus. s. eod. quia factum illius nõ habet locũ in vsuris, quæ faciunt magnam summam, vel in pensionibus biennalibus. h. d.

SVMMARIVM.

1 Tutor & curator nõ defendens minorē, remouetur à tutela.

2 Officium tutelæ & curæ est necessarium.

3 Curator liti datur per iudicem, qui præest liti.

4 Officium matris est curare, ut tutores legitimè administrent & in quibus tutoribus?

5 Legitimi administratores non satisdant.

6 Tutor pro defensione pupilli, potest bona pupilli obligare.

7 Tutor debet in tutela promittere, quòd defensionem subibit pro pupillo.

8 Tutor potest uendere frumentũ & uinum: nec tenetur mittere illud ad alium locum.

SAncimus nemi. [i] Ista ē vna bona & notabilis lex: & habet casus multum notabiles & singulares. Breuiter dicit. Tutor & curator † debent defendere minorem: ꝙ si recusauerint, à tutela remoueantur. h. di. ¶ No. ꝙ dixi in summario. & habuistis hoc idem. s. de procu. l. eum qui res. ¶ Not. quòd † officium tutelæ & curæ est necessarium.

a ¶ Nõ est ignotum No. pariter istum casum, & vide bar. l. edita. in fin. s. de edẽ. & i. l. j. §. si ꝓcu. si qs ius di. non obtē. i. ij. col. & vide tex. & ibi Bart. & Nic. de Neap. ĩ l. j. §. si pupillus. ff. de tute. & ra. dist.

b ¶ Non oĩ titulo. Adde tex. & ꝙ ibi no. i. l. cũ plures. §. pe. ff. e. no. ꝑ Bal. ĩ l. si pater. C. de dotis ꝓmis. & Bal. in l. ꝗ liberos. de ritu nup. & ĩ. l. j. ff. sol. matri. & Ange. & Imo. in. l. à filio in prin. ff. ad Treb.

c ¶ Obligata, & intellige, ꝙ bona tutoris, & curatoris, & ēt eorũ fideiussorũ, sũt tacitè obligata, ēt ad lites. l. properãdũ. §. fi. ꝙ alibi expressi[9] nõ reperit, secũdum Bal. ibi. C. de iud. Secus ĩ procuratoribus, & actoribus eorũ: vt ibi. Creditor verò non põt bona, nec personã tutorũ ĩpedire. l. cũ etiã. & ibi Bald. post glo. s. de reb. cred. & l. iij. & ibi hoc no. limitat ba. qñ fiſ. vel priu. ad ꝙ vide not. ꝑ Bal. ĩ. l. sub prætextu, s. de hære. act. q d ĩ rectore eccl. dixi ĩ l. respublica. s. ex qui. cau. ma. Et ad de hic Barto. ĩ. l. actor. ff. rē ra, ha. & in aut. sicut de leg. tut.

¶ Adde, qñ tutor vel administrator, & eorũ hęredes teneant de mala admini. Rom. consi. cccviij.

d ¶ Lex, ꝗ tutores. Et qualiter istud dictũ intelligatur, vide, ꝙ dixi in. l. j. j. de prædi, mi.

d ¶ POMATES. ¶ Lex, ꝗ. vide alit ꝑ Pano. cõsi. x. vo. ij. & Areti. xxij. in princ. & limita. vt ꝑ Ias. i. l. si frater. ĩ fi. j. q testa. fa. pos. e ¶ Propter nup. vide bar. i. l. si añ nuptias. ff. sol. matri.

f ¶ POMATES. ¶ Sine iudicis decre. vide ad hãc le. Bar. cõsi. lxix. & vide Fel. in. c. venerabili. ad fi. de off. de le. & alex. cõ. xxx. ij. co. ij. vo. ij. vbi dicit, ꝙ ꝑ iuramẽtũ derogaret huic solutioni & decreto iudicis.

g ¶ Tutores. citari. an requiratur citatio ad cõficiendũ inuentariũ: & istis adde latius Bart. ĩ l. tutor q. ff. eo. Et ibi vide, an requirāt plures notarij: & an debeat fieri ĩ iudicio? adde pulchrè Ro. qd facere teneat tutor añ ꝗ administret. ei[9] cõsil. cccxv. & vide Ang. cõsil. clxxv. Pau. de cast. consi. cclij. Bald. consil. xcv. libr. j.

h ¶ POMATES. ¶ Vt priuato. vbi cũꝗ ergo ĩ vna ꝑsona cõcurrũt duę qualitates, quarũ vna non tollit aliã ſ; sũt pares ꝑsonæ tunc iudicam[9] de illa persona, vt de duobus. & vide Ro. vbi ponit exē plũ & cõcor. consi. cccxxij.

i ¶ Sancimus. vide Bar. latius ĩ. l. si tutor pupillo. ff. de autho. tu.

Sed & ſi quis. ¶ Hic eſt nouus caſus. Lite cœpta, ſi perſona ĩdigeat curatore ad litem, ille dabitur officio iudicis, q illi liti præeſt.h.d. Et eſt caſus nou⁹, & ſingu
3 laris,& menti tenendus. ¶ Sed per † quem iudicẽ
a deꝛ tutor & curator, eſt dubiũ:[a] vt habuiſtis.s̈.qui pe.tu.l.j. Tamen de curatore dando liti, non videtur dubium, quod poteſt dari authoritate iudicis qui præeſt illi liti.&c.

Perſonis. Ad curam eius, qui tenetur pupillus poſtulare tutores, pertinet, vt tutores defenſiones ſuſcipiant: vel ſi fuerũt
4 remoti, alĳ idonei conſtituantur.h.d. ¶ No.ꝙ† ad officium matris ſpectat nõ ſolum, quòd dentur tutores: ſed quòd legitimè adminiſtrent: hoc eſt, ꝙ inuentarium faciant, & iurent, & ſimilia. facit.l.ĳ.§. ſi mater.ff.ad Tertu. ¶ Itẽ not.& iſtud eſt verum: quod ſpectat ad ſolicitudinem matris in his tutoribus, quos ipſa mater petiit. In teſtamentariis autem, vl'legitimis, quòd hoc ad ſolicitudinem mr̃is
b ſpectet non reperio.[b]

c Defenſionem. [c]Tutores & curatores non debent ſatiſdare, ſed poſſunt pro defenſione pupilli bona
5 obligare. ¶ Not. quòd † legitimi adminiſtratores
6 non tenentur ſatiſdare. ¶ † No. caſum, in quo per tutorem poſſunt immobilia obligari.

Omnem autem. Hic eſt nouus caſus, & ſingularis:
7 & multæ tutelæ caſſantur ꝑ hoc. † Tutores & curatores debent ſpecialiter & expreſſè tempore, q̃ creantur, ꝓmittere ꝙ defenſionem ſubibunt.h.d.
d ¶ No.& tene menti [d]iſtum caſum.& ſi ſic non reperies, opponas exceptionem contra inſtrumẽtũ tutelæ. ¶ Not. ꝙ iſtud additur ad alia, q̃ requiruntur in tutela, in.l.legitimos.ff.de legi.tuto.&c.

His quæ. Licet tutoribus & curatoribus fructus vendere, ſub ea æſtimatione, qua à maiori parte communiter venditur.
8 ¶ No. ergo†, ꝙ nõ habeat neceſſe tutor, vel curator frumentum, vel vinũ reſeruare: ſed poteſt vendere cum vult: pro precio tamen, pro quo ibi cõmuniter venditur. Item videtur, quòd non habeat neceſſe frumentum vel vinum mittere ad aliũ locum: ſed poteſt vendere in illo loco, vbi habet ꝓ precio, quo ibi communiter venditur, &c.

De pericu. tuto. & cura. Rubrica.

ET qui notitiæ. Tutor datus cauſa notitiæ, tenetur ſi vtilia pupillo tacuit, vel fraudem cõmiſit, vel participauit ſolus cũ tutores ſuſpectos facere ceſſauit.h.d. ¶ Ad euidentiam ſcias, ꝙ quidam ſunt tutores dati cauſa notitiæ: qui non adminiſtrant, ſed ĩformant, vel inſtruunt alios adminiſtratores quid facere, vel gerere debeant?

ADeos qui. Cum adminiſtratio eſt diuiſa ꝑ prouincias, vnus tutor de facto alterius nõ tenetur. hoc dicit.

e SIres pupillares. [e]Teneꝛ tutor ſi culpa præceſsit caſum: aliâs non tenetur de caſu fortuito.h.d.cum.l.ſequen.

SVMMARIVM.

1 *Scire quiſq; præſumitur, ꝗ publicè ſcitur.*
2 *Præſumiꝛ ẽt quis ſcire illud, ꝗ eſt ſibi denunciatũ ad domũ,*

SI tutor. Ad eum, qui ſe ignorat tutorẽ periculũ adminiſtrationis nõ pertinet. hoc.d. ¶ Aduerte & op. ꝙ ignorãtia nõ præſumaꝛ: vt.l.verius.ff.de ꝓbat. Dicunt quidam, ꝙ hoc oſtẽdit admiſ-
f ſus, non iuſſus. vide gl.[f] Iſtud eſt facilè dicere. Vel melius dicit glo.& iſta ſunt tria notabilia dicta, ꝙ hic erat preſumptio ſcientię: ideo qui vult ꝓbare ignorantiam, probet eã. Iſta autẽ ſcientiæ preſumptio contingit ex tribus. Primò ſi inter fuit teſtamẽto, ſi erat publicè notũ: vel ſi fuit denunciatum
g ad domũ.& vide gl.[g] ¶ No. ergo, † ꝙ q̃s preſumiꝛ
1 illud ſcire, ꝙ publicè ſciꝛ: vt.l. ſed & ſi pupillus.§. ꝓſcribere, de inſt. ¶ Item no. † ꝙ q̃s p̃ſumiꝛ illud
2 ſcire, ꝙ eſt ſibi denunciatũ ad domũ.[h] Tene menti
h quia ad hoc iam millies allegaui hanc legem.

TEmporis. Poſt tutelam finitam periculum non pertinet ad tutorem.h.d.

Quando ex facto tuto. uel cura. minores agere, uel conueniri poßint. Rubrica.

IVlia. Ex ſententia non datur actio ĩ tutorem, vel curatorem officio finito, ſed in ipſum principalem. h.d.

i ET ſi tutores. [i]Ex ſtipulatione tutoris ſupre pupilli, q̃ritur actio pupillo.h.d. Diſtingue vt in gl. quam vide & nota.

SI in rem. Ex contractactu tutoris in vtilitatem pupilli, teneꝛ pupill⁹. Et differt hęc lex à prima: q̃a prima loquiꝛ de ſententia: hęc de cõtractu.h.d.

SI hi qui. Tuto.& cu. ex adminiſtratione teneñ pupillo ex eorũ facto: aliâs ei pupillo q̃riꝛ act.

PEr tutorem. Per tutorem non quęritur actio pupillo extra rem pupilli.

Si ex pluribus tuto. uel cura. omnes uel unus agere ꝓ minore, uel cõue. poſ. Rub.

AB vno. Vnus ex pluribus tutorib⁹ poteſt inſolidũ pupillũ defendere.h.d.

SI diuiſum. Si adminiſtratio diuiſa eſt per prouincias, tutores illius prouinciæ tamen cõueniendi ſunt.h.d. ¶ Op. de.l.inter. in fi.ff.de admi.tu. Sol. vt ibi not. per Dy.

Ne tutor uel cura. uectig. cõdu. Rubri.

COmpetens. Qui tutelam gerit, vel ei⁹ rationem non reddidit, ad conducenda vectigalia non admittiꝛ, & ſi acceſſerit pœna falſi teneꝛ: niſi vtrique idoneè ſatiſfecerit.h.d. ¶ Quidam dicunt, ꝙ hic eſt vnus caſus, in quo in delictis admittitur pœ
k nitentia. Sed certè hic quando fiſco[k] & pupillo ſatiſfacit, ceſſat doli preſumptio ĩ præteritũ: vt plenè dixi in.l.qui ea mente.ff.de fur. ¶ Quæriꝛ vtrũ ille, qui conduxit vectigalia publica, iuſtam excuſationem habeat à tutela? quidam dicũt ꝙ nõ. Dic vt dicimus.ĩ.de excu.tu.l.coloni, &c.

De tuto. & cur. qui ſatis nõ ded. Rubrica.

SInondum. Minores poſſunt à ſuis adminiſtratoribus ſatiſdationem exigere, qui ſi ceſſauerint, prohibentur adminiſtrare hoc dicit. ¶ Opp.ĩ.e.l.iĳ.& inſti.de ſatiſd.tuto.§.j. Sol. diſtingue: tutores quidam ſunt teſtamentarĳ, vel dati in teſtamento à iudice confirmati: & iſti nullo modo ſatiſdant. Quidam ſunt dati ex inquiſitiõe: & iſti non tenebãtur olim ſatiſdare. hodie verò o-
l mnis datiuus tenetur ſatiſdare:[l] vt inſtitu.de ſatiſ, tut,§.pe. ita dicit gloſſ. hic. Alibi diſtinguit: & melius in authent. vt qui ob.ſe.perhi. habere res mino.§.pe.& illam glo. tene menti, &c.

CVm tutorem. Qui ſatiſdat remouetur à tutela cum infamia ſi dolo fecerit: aliâs ſine infamia. & ĩ locũ defunctorum

a ¶ Dubium. Adde Bar.ĩ.l.j.ff. de tut.& cura.da. ab his.& facit.c.vl. de iu. libr.vj.& ibi Petr. de Anch. & ꝙ no. Inno.& do.ĩ.c.petitio.de procu.

b ¶ Nõ reperio. vide q̃ dixi in.l.ĳ.§. ꝙ ſi verò.ff.ad Tertul.& Bal.ĩ.l.mr̃is pietas.s̈.qui pe.tu.& ĩ.d.l. precibus. in.v.colũ.& Bald. Cyn.hic.

c ¶ §.defenſionem. latius no. ꝑ glo.& ibi Bar.in.l.ſi fili⁹ ff.qui ſatiſ.cog. & in.l.rõnes.s̈. eodẽ. Itẽ iſtũ tex. no. allegat. ꝓ ſing. Angel. ĩ.l.j.ad fi.ff.de iuriſ.om.iud.

d ¶ Tene menti. & vide Bar.in.l.prætor. in princi.ff.de ope.noui.nunc.& Bart.in.d.l. legitimos. videꝛ ꝙ ꝑ iuramẽtum hoc ſuppletur, ꝑ id ꝙ voluit Bald.in.l.j. C. commu.

e ¶ Si res. qualiter teneatur tutor de caſu fortuito, & an furtum dicaꝛ caſ⁹ fortuitus, vide ro. conſi.ccccxxv.

f ¶ Vide glo.& iſtã gl. ꝓ ſing. alꝛ. Ioã. de Imo.in. l.quęſitũ.ff.de re iudi. & in.l.ĩ tp̃s.§.j.& ĩ.l. ſi ita quis hęres.ff. de hære.

g ¶ Et vide gloſſ.& iſtã gl. vide alle. ꝑ Bart.no.in.l. ſi cui §.iiſdẽ.de accu. Et ad hanc gloſ. vide plenius per Bal.in l.is põt de acq.hę.& eſt ſing.gloſ.ibi Bar.in.l.j.ff.de recepta.& ẽ tex. no. in auꝛ. q̃uo oport. epi.ad fi. Vbi dicit ꝙ ꝓpoſitũ in poſte.eccle. q̃s nõ poteſt ignorare. Facit c.j.de poſtu. p̃lat. c.fin. qui ma.accu. poſ.l.ſed ſi pupillus. §. ꝓſcribere. ff.de ĩſtitor.gl.no. ĩ cle.ĳ.& ꝙ habeꝛ in cle.j.de iudi.

h ¶ Ad domũ. Idẽ no.glo.ĩ.l.ita.ĩ.de excu.tu.

i ¶ Et ſi tutores. vide Bar.in.l.ſi vrbana in fine. de cõd. inde.& Bald.ĩ.l.ĳ. in. xxiiĳ. colũ.cũ ſeq.de ſerui.

k ¶ Q̃n fiſco. ad iſtã vide no.ĩ.l. ĩ cõfirmãdo.de cõſi.tut.

l ¶ Satiſdare. Sed Frã. Tigri. in cõſi. inci. factũ ſic ſe ha. q̃dã noĩe Burgundus. cui ſubſcripſit Bar. tenet ꝙ ĩ datione tutoris non requiriꝛ inq̃ſitio, niſi quo ad hoc q̃a ſi fuerit datus cũ ĩquiſitione, nõ ſatiſdat, al's ſic. Et pro hoc no. vide Bar. ff.de cõſ,tu.ĩ.l.ſi tutores.& Bart.ĩ.l.j. ff. rẽ pup. ſal. for. Sed tene dictã gl. ĩ.d.auꝛ. vt hi q ob. ſe ha.pe.ĩ ver. agit ad fi. quam ſequiꝛ Cy. hic in rubr.& Bart. in.l.ſi patronus.

ctorũ aliȷ debẽt dari, q rõnes pteritorũ exposcẽt.

INdubiũ. Tutores non testamentariȷ debent satisdare: aliâs facta per eos non valẽt. h.d.

NOn omnium. Testamentari⁹ & confirmat⁹ non satisdant.[a] Itẽ expluribus testamentariis ille in administratione prefertur, qui aliâs satisdederit, h.d. habetis. ff. de testa. tu. l. testamento datos. & de admi. tu. l. iiȷ. in glo.

a ¶Non satisdant. Sed quid si erat tutor testamentari⁹, q erat malę famæ, a erat ignotus testatori: an hoc poterit obiici, vt teneat̃ satisdare? videtur ꝙ sic, ĩ. l. liberto. §. largius. ff. de ãnuis le. & ĩ. l. testõ. ad fin. de admi. tu. Et qđ no. Bald. ĩ. d. l. j. de confir. tu.

SVMMARIVM.

1 Sciẽtia tutoris inducit pupillo ius deliberandi, quod transmittit ad suos.

2 Scientia tutoris etiam, qui non seruauit solennia, inducit pupillo ius deliberandi, ubi pupillus educari debeat.

TVtor. Hæc est no. lex. & eã hoc anno allegaui. Qui non satisdedit non potest administrare, nec gerere, nisi ea q̃ sunt tpe peritura, vel nullũ p̃iudiciũ pari tura. h.d. vide gl. fi. Et dic super verbo bonorum pro hoc videtur casus in. l. impuberi. de tut. & cu. da. ab his. ¶ No. multum ꝙ dixi in summario. Ex quo habes[b] arg. imò casum ad quęstionẽ, quá alias
1 pluries consului. Primò ꝙ† scientia tutoris inducit pupil. ius deliberandi. ꝙ transmittit ad suos hęredes secundum formam. l. cum antiquioribus. de iur. deli. argu. pro hoc in. l. sequitur. §. si pupilli. de
2 vsuca. ¶ Item consului secundò, ꝙ † sufficit sciẽtia tutoris, q̃s ꝑ non satisdederit, vel inuentariũ nõ fecerit. & nihil de solennitatibus obseruauerit. Casus est hic. Nam ius deliberandi est tpe periturum quia durat anno: vt. d. l. cũ antiquioribus. ¶ Item quia hoc non potest esse damnosum pupillo: ergo non requiritur ꝙ tutor impleuerit solennitatẽ. Facit. l. tutor, q repertoriũ. post princ. de admi. tu. ꝙ not. multũ bñ. Et no. ꝙ meũ motiuũ fuit: & ĩ hac ciuitate fuit hoc anno pluries cõsultũ. sed à pri. meũ motiuũ fuit. & tetigi de hoc ĩ. l. qui duos. de re. du. reducã tibi ad memoriã in. l. cũ antiquioribus.

b ¶Tutor. Ex q̃ habes. & vid' et Bar. b in. l. tutor q repertoriũ. in fi. prin. ff. de admi. tu. & cum 1 hoc trãsit Bar. hic.

De suspectis tuto. & cura. Rubri.

LIbertum. Tutor potest postulari supectus durante tutela, non ea finita. h.d. &c.

CVratores.[c] Si curatores gerere cessant, pñt remoueri, vt suspecti. h.d. cum. l. sequen. ¶ Vide hunc tex. ibi: ad eos tutela trãsfertur. Facit ad. q. de eo, qui promisit dare scachũ matũ cum pedona, ex quo dat matum cum ea facta forsa, seu regina. de qua hic per Cy. in qua posita sunt puncta subtilia, &c.

c ¶Curatores. per Bar. in. l. senatores c ff. de senato.

ETiam. Tutor testamẽtarius potest postulari, vt suspectus. hoc dicit.

IN postulandis. Mores potius, q̃ diuitię in tutoribus spectantur.

PIetatis. Quilibet potest tutorem postulare suspectum. Et paupertas non est iusta causa suspicionis: sed est causa propter quam potest curator adiungi. h.d. ¶ Not. ibi, ꝙ paupertas est causa, quare alius adiungatur. &c.

EVm quem. Pendente causa suspecti, non potest tutor administrare, sed loco ei⁹ debet curator constitui. h.d. hæc notabilis lex, seu casus. De hoc habes inst. e. §. si q̃s autem & l. ꝙ si forte. §. j. ff. de so. & dic vt dixi ibi. In contrarium facit extra, de offi. & po. iud. deleg. c. venerabili. dic vt dixi in. d. l. quòd si fortè.

SI non suspectum. Tutela pendente tutore non remoto, nõ potest ratio administrationis exposci. h.d.

SVspectos. Remotus ob dolum est infamis: alias sec⁹. hoc dicit. Vide glo. super ver. negligentiã Et not, ex ea, vtrum lata culpa æquiparetur dolo. Dic de hoc vt in. l. actionibus. ff. de in litem iuran. ¶ Item no. ibi, quòd ex officio remouebatur, non accusatus. ¶ No. ar. ꝙ condemnatus ex inquisitione non accusatus, non infamatur: vt not. in. l. iiȷ. §. prætereà. ff. eo. & ibi per Dy. ꝙ Cy. videtur hic: & ego dixi alias in. l. infamem. ff. de publi. iudi. & ibi vide.

De eo, qui ꝓ tutore negotia ges. Rub.

ETiam. Mulier, quæ gerit vt tutrix, pro tutela tenetur. h.d.

NOn vtiliter. Exceptio, qđ quis non sit tutor, potest opponi in quacunq; parte iudiciȷ. h.d. Hoc intellige, vt dixi. s. de procu. l. non eo minus. &c.

Si mater indẽnitatem promisit. Rubr.

SVo potius. Mater quæ tutorẽ petiit, ex facto illi⁹ tutoris non tenetur. h.d.

QVædam. Licet mater indennitatem promisit pupillo, actio contra tutorem decernitur. h.

OB tutorem. Hæc lex quasi idem dicit, qđ prima. Mater, quæ petiit tutorẽ, ex ei⁹ officio non tenetur: nisi hoc sit actum.

Si contra ma. uolũ. tutor datus sit. Rub.

SI contra ma. Ex eo, quòd q̃s creatus sit tutor contra matris voluntatem, poterit remoueri. hoc dicit.

Vt causæ post puber. adsit tutor. Ru.

TVtores. Causæ iam cœptæ debet adesse tutor etiã post tutelam finitam ante rationem, & instrumẽta reddita hoc dicit.

Vbi pupilli educari debeant. Rubri.

EDucatio.[d] Pupillus educãd⁹ est apud matrem: ad secunda vota non trãseuntem: & quando de hoc est cõtentio, iudicis determinetur arbitrio, & onus alimentandi pupillum est necessarium. hoc dicit.

VTrum ne posthu. Vbi pupillus educetur, est iudicis arbitrio. & de eo, qui debet pupillo succedere, est iusta suspicio.

d ¶Educatio. Vide gl. ĩ. c. iȷ. de conuer. in fi. facit gl ĩ. c. cũ haberet. de eo, qui duxit in ma. quam polluit. hic ꝑ Ioã. de bel.

e ¶Quod plerunq; Et hũc tex. no. alleg. Bar. in. l. antepe. ff. de cõd. & de mon.

f ¶Copiã inuentariȷ. Adde Bar. ĩ. l. j. ff. de cur. bo. dã. & clarius in. d. l. iȷ. q̃n & quibus quarta pars debe. Et videtur vel' ꝑ hũc tex. ꝙ tutor excusetur facere inuentariũ, si inutile erit ĩ pupillo pãdere secreta patrimoniȷ secũdũ. Ang. in. l. si vacãtia. in. iiȷ. col. de bo. vacan. lib. x. & Bar. in. l. tutor: qui repertorium. in. iȷ. char. de admi. tut.

De alimentis pupil. præst. Rub.

PVpillus. Tutor debet pupillo alimenta præstare: & si negligat potest cogi, etiam si quęstio status pendeat, h.d.

SVMMARIVM.

1 Consilium quòd quis faciat taxari alimenta pupillo.
2 Pupilli interest ne secreta sui patrimoniȷ pandantur.
3 Tutor, an teneat̃ dare copiam innentariȷ aduersario pupilli.

QVod plerunque.[e] Alimenta si à iudice taxata non sunt, tamen idoneè facta à tutore imputantur pupillo: & in dubio pręsumitur pupillus alitus à tutore. h, d. hæc bona & no. lex. Dico, ꝙ tu notes istam
1 leg. Primò consilium est, † ꝙ quis faciat taxari alimenta præstanda pupillo: ne posteà de hoc ĩcidat
2 in controuersiam, ¶ Secundò no. † ꝙ interest pupilli, ne secreta sui patrimoniȷ pãdãtur. Quod not,
3 & tene menti, ꝙ est multũ vtile ad. q. † vtrum tutor agens, vel defendens debeat facere aduersario copiam inuentariȷ.[f] Et videtur quod sic: quia si

non facit inuentarium, non potest agere, vel defendere. j. titu. proxi. l. fi. §. de admini. tuto. l. tutor. In contrarium videtur hæc lex: quia non debet pandere alteri secreta patrimonij pupilli. vt hic. &. j. quando & à quib⁹ quarta pars debe. l. ij. Breuiter aliàs dixi: & dico, q̃ debeat dari copia inuentarij quatenus sufficit parti: vt per hoc sibi sit cautū, & ille habeat legitimam personam standi in iudicio. Dabitur ergo sibi copia inuentarij, & omittetur apponi in copia res ex præcepto iudicis: totum aliud parti dabitur: vt arg. huius leg. & de eden. l. argentarius. §. j. & l. j. §. tit. j. in fin.

Arbitrium tutelæ. *Rubrica.*

CVm tutelæ. Verba enunciatiua testatoris alteri, q̃ hæredi non possunt esse damnosa. hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus in dubio præsumitur alitus à tutore.*

2 *Facta, in quibus requiritur sumptus, præsumūtur facta per eū qui debebat facere.*

3 *Figura facta in loco: præsumitur facta ab hærede: qui etiam facere tenebatur.*

a NOmina. [a]In exigendis nominibus debitoris, tutor de dolo & lata culpa tenet. h. d. ¶ No.

1 q̃ † in dubio pupillus præsumitur alit⁹ à tutore. contra ad actionem consequendam non sufficit esse factum, nisi probetur à quo: vt. l. iij. de condi. & demon. & l. cum seruus. de ver. ob. & ibi

2 per Cy. Sed respondeo in his, † quæ aliquis tenet facere, & non possunt fieri sine sumptu, factū ī dubio p̄sumitur ab eo, q tenebat̄ facere, vt hic. In his verò in q̄bus, non requirunt̄ sumpt⁹ procedunt cōtraria. Et per hoc dixi semel in quęstione de facto

3 Testator † iniunxit, quod faceret hæres depingi quandam figuram in aliquo sub certa pœna: reperitur depicta, non apparet per quem. Respondeo quod in dubio præsumitur facta ab hærede. qui tenebatur facere. arg. huius. l. in fin.

CVrator. Curator potest eligere, an petat emptum ex pecunia sua, an petat pecuniam. h. d.

EVm qui. Ex eo, quod minor cōsequitur à tutore indiscretè à paterna hęreditate abstinente, nō potest à creditoribus conueniri. h. d.

OMnes tutores. Si plures habent vnā causam, omnes apud eundem iudicē sunt vocandi. hoc dicit.

CVm interdictæ. Est in electione minoris approbare venditionem indebitè factam: & preciū iustum à tutorib⁹ petere. Et potest prius cōuenire tutorem vendētem & postea alios cōuenire, nec est hoc à principe impetrandum qa à iure communi conceditur. h. d. ¶ Not. quòd prece frustra petit̄, q̃ iure communi conceditur. &c.

QVicquid. In actione tutelæ & vtili neg. gest. venit dol⁹, lata culpa, & leuis. hoc dicit. Habes hic vnam quæstionem, quam vide quam habes hic. & habuistis. §. de administra. tut. l. pupillorum. Et ibi etiam gloss. hic tamen tractatur per Cyn.

TVtores. Actio tutelæ non præscribitur longo tempore. h. dicit.

TVtorem. Actio tutelæ competit contra tutorem: non contra eum, cui tutor indemnitatem promisit. hoc dicit.

b SI defunctus. [b]Quę tutor quęsiuit, ī dubio ex bonis pupilli quæsiuisse non præsumitur. hoc dicit.

TVtor. Contracta administratio post finitam tutelam, venit ī actionem tutelæ.

c VEteris iuris. [c]Hæc est bona lex Breuiter. h. d. Cōfessio tutoris erronea circa patrimoniū pupilli, sibi non præiudicat, nisi in inuentario scribi fecerit: Tunc enim probatio in contrarium non admittitur. h. d. ¶ No. hunc casum, quando tutor ponit in inuentario, quod sibi præiudicat.

Illo etiam. Tutor non potest administrare, nisi facto inuentario sibi decernatur administratio: nisi per testē fuerit remissum. Et tutor, qui non fecit inuentarium, remouet̄: vt suspectus. de quo dic, vt i. l. si tutor. ff. de suspe. tuto. hoc dicit.

De diuidenda tutela, & pro qua parte quilibet tutor &c. *Rubrica.*

SI post. Tutor non tenetur ex facto contutoris idonei tēpore tutelæ finitæ hoc dicit.

SI diuisio. Administratione nō diuisa, vel diuisa à se ipsis, qlibet tenetur insolidum. Ea diuisa à testatore, vel iudice, quilibet tenetur pro parte sua: nisi in casibus hic expressis. hoc dicit. Materiam istam plenam examinaui. §. de transac. l. j. & ibi dixi.

LIcet conuentione. Prius cōueniendus est gerens, quàm is qui non gessit.

De in litem iurando. *Rubrica.*

ADuersus. Aduersus hęredes tutoris iuratur in litem, ob dolū suum tantum. Item ob dolum tutoris verum, non prǽsumptum nisi cum tutore lis fuerit contestata. hoc dicit, totus titu.

De hæredibus tutorum. *Rubrica.*

HAeredes tutoris. Hęredes tutoris tenentur de dolo & lata culpa, etiam non gerentis, vel à se non exigentis, & de dolo suo proprio. h. di. totus titu.

Si tutor uel cur. non gesserit. *Rubrica.*

d CErtum est. [d]Tenetur gerens, si ei pōt negligentia imputari: cur contutorem suspectum non fecit. & libertus non potest patronū accusare: sed iudicis officium implorare. h. d. ¶ Per istā leg. dicunt glo. nostri, q̃ licet accusatus & damnatus sit infamis: tamen inquisitus condemnatus non est infamis: per hanc leg. vbi vides, quòd libertus non potest accusare: quia patronus infamaretur. tamen potest implorare, q̃ iudex inquirat: & sic patet, q̃ non infamat. Ita dicit glos. in. l. iij. §. præterea. ff. de suspec. tuto. Tetigit glos. §. de suspec. tuto. l. fi. Quod dic, vt dixi in. l. infamē ff. de publ. iu. Facit q̃ notat̄ in. l. j. §. de mo. mulc.

De usuris pupillaribus. *Rubrica.*

TVtorem. Qui pecuniam pupilli in suos vsus conuertit, ad vsuras tenetur. h. d.

EIus. In actione tutelæ etiam pro eo, q̃ quis debet pro cōtutore, veniunt vsuræ.

Si pecu

POMATES.

a ¶ Nomina. ī fi. Vide Imo. cōs. lxxv. colum. j. ī fi. & seq. & Ro. cccexiij. co. pe. ī. vij. dubio. vbi loquitur et ī neg. gest. & ibi ponit q̃d iuris, q̄n tales haberent rē cōem cum pupillo. Et ad declarationē hui⁹ leg. & similiū, vide plenè Ange. cōsil. cccxj. vbi plenè pōit, q̄n alicui possit imputari: q̃ nō exegerit noīa debitorum.

b ¶ Si defunct⁹. Ad istū text. adde. l. si creditores. ī fin. de sep. bo. facit ad ea. q̃ dixi ī. l. diuus de bo. dāna. Et vide p Bal. ī. c. j. de cōtro. inter do. & vasal. in vsibus. feu.

POMATES.

b ¶ Si defunctus. vide ad istā. l. si defunctus. alle. p Feli. in c. scribam. col. ij. de præsump. & vide Are. cōsi. xxxi. co. j. in fi. & Alex. cō. lxxxij. col. fi. vol. ij. vbi dicit regulariter, q̃ licet aliqs administret bona alicuius: q̃ tñ non præsumitur ex bonis eius acq̄siuisse. & cōsi. xiij. in fin. vo. iij. & xl. co. fi. e. vo. vide etiā Præpo. in titul. de feu. guar. in princ. colum. iij.

c ¶ Veteris iuris. Ad intellectū huius le. vide q̃ not. Bal. in l. testiū. ī. j. col. §. de test. Et hoc est speciale fauore minoris secundum Baldū in princi. plus val. q̃ agi. Dic tñ q̃ si Prætor vidit dānosam esse remissionem inuentarij, nō sequit̄ voluntatem: vt in. l. ī cōfirmando. de cōsi. tu. & an inuētariū hęredis possit remitti p testatorē: vide latè p Bald. i. l. fi. §. cum igit̄. j. de iure deli. Adde ad hāc leg. vidēdum Bal. cōsil. cclxxiij. ij. li. And. sicul. consil. lxix. Io. and. ī addi. ad Spe. ī titu. de instru. editiōe. §. di cto. circa pri. quo verò ad apostillā. vide Ange. consil. clxxv.

POMATES.

d ¶ Adde huic apostil. ibi, q̃ not. Bal. & ita vult glo. hic cui addo gl. i. l. cōficiūtur. ff. de iure codicil. à me ponderatam, circa qd' vide Bar. cōs. ccxxxij. Ro. cons. cij. & Imo. cōsi. lxxv.

d ¶ Certum est. de materia huius leg. vide Bart. in. l. j. §. de transac. vbi hāc leg. allegat.

a ¶ Si pecuniã pupillarem. uide latè a Ro. cõſil. cxxxix.
b ¶ Falſa. Aduerte ad materiã huius tituli in practica: qa ſepe multos vidi errare. qa quando uis te excuſare debes facere dari tutorẽ pupillo, vł adulto, ꝙ in hac cauſa tranſactiõis eum defendat. inſtit. de auc. tu. §. fi. alias quãcꝗ; ſnĩa lata ſit contra indefenſos non tenere ipſo iure. l. cõtra pupillum. in princ. & l. acta. §. fi. de re iudi. Hoc eſt quod no. ſentit gl. i. l. j. ti. j. ſeruatis temporib⁹. de quib⁹ in. l. planè. ff. eo. & inſtit. eo. ti. & hoc ſequitur Matthe. in ſuis notabi. notabili. cxliiij. & adde text. in. l. cũ in una. §. j. de appel.

SI pecuniam pupillarem.[a] Si tutori non põt imputari culpa, nõ debentur vſuræ pecuniæ. h. d.

PVpillus. Hęc eſt bona lex. &. legitur duob⁹ modis. Et ſecundũ vnã lec. breuiter, & notabiliter dicit. Reus nõ põt cogere actore agere. Sed põt petere vt ſup ſuis defenſionibus, teſtes ad ꝑpetuã rei memoriã examinent. h. d. Secũdũ aliã lec. breuiter hoc intẽdit. Actor, nõ põt cogi agere, ſed ex cã põt ſibi ſtatui tpš, intra ꝙ agat: vt poſteà non audiat. h. d. ¶ No. ſecũdũ primã lec. & nõ exeat de mẽte tua: ꝙ ex pte tutoris, vel a toris nõ põt peti: vt examinent teſtes ad ꝑpetuã rei memoriã: niſi cum dubitat de morte teſtiũ, vel eorũ abſentia diuturna: vt. l. in. l. aquili. ſi deletũ. ff. ad leg. aquil. & eſt tex. extra vt lit. nõ cõteſt. c. quoniã frequẽter. Ex parte verò rei: quia nõ eſt in ſui poteſtate, qñ agat, põt peti: vt examinent teſtes ad ęternam rei memoriã quãdocũꝗ;: hic eſt caſus hic. &. š. de teſtib. auc. ſed & ſi quis. & ibi plenius dicam.

De fideiuſ. tutorũ, ſeu cura. Rubrica.

ELigere. Simul & ſemel nõ poteſt agi cõtra plures inſolidũ. h. d. hęc no. l. ¶ Vide glo. ſuper verb. agi. quam not. quę dicit, ago ita vt exigatur: quia per hoc, ꝙ daretur libellus contra duos reos inſolidũ, proteſtãdo, quòd vna exactio ſufficiat, ꝙ iſte libellus valde bene procedat: quia non eſt meæ intentionis exigere inſolidum à duobus. Et ita tenet glo. ff. mandati. l. ſi mandato. Titij. §. Paulus reſpondit: vnum. Pro quo facit. ff. de verbo. obli. l. in executione. §. inſolidum. &. j. de duo. reis. auc. hoc ita.

NOn eſt. Solutio tutoris liberat fideiuſſorem. Et ſi principalis ſoluit partem: fideiuſſor ĩ reſiduo poteſt conueniri.

De contrario iudicio tutelæ. Ru.

SI pro contu. iudicato. Poſt ſolutionem non poteſt peti ceſſio. niſi ideo fuerit ſolutum, vt cedatur.

SI non ex propria. Qñ quis non ex propria culpa damnatur, contra tutorem habet beneficium ceſſionis: & vtilis actionis.

SI pater. Succeſsio non confundit actionem, niſi pro ea parte, pro qua ſucceditur. ¶ Not. ꝙ poteſt qs eſſe tutor ſui priuigni, ſimil ehabes. ff. de adop. l. nonnunꝗ. Et vide. l. certũ. §. ſed an & ipſos. de cõfeſ. & l. ij. š. ꝙ obſeruari: š. de iura. calũ. Vbi habuiſtis bonam glo. Et no. hanc leg. tu qui ſedes ad banchum maleficiorum.

De authorita. præſtanda. Rub.

VEterem. Si ſunt plures tutores, in quolibet actu vni⁹ authoritas ſufficit: niſi in eo p quẽ finitur tutela. h. d. ¶ Not. hunc tex. vnde ſumitur regula iuris, ꝙ oẽs tangit &c.

Quando tut. uel cur. eſſe deſinant. Rub.

SI curatores. Tunc finitur officium adiũcti, qñ finitur officium eius, cui adiungitur. h. d. ¶ No. beneficij caſum. Facit ad hoc. ff. de tutel. ſolent. & quod habuiſtis not. per gloſ. in. l. neꝗ;. š. de procura. h. d.

TVtoris. Voluntate pupilli, non finitur tutela. h. d.

INdecoram. AEtate, nõ aſpectu corporis finitur tutela. h. d.

De actore à tutore, ſeu curatore. Rubri.

SI ſui iuris. Tutor poteſt adminiſtrare tutelam per actorem, nõ. per procuratorem. h. d. De hoc dic, vt habuiſtis. š. de procu. l. neꝗ;. &c.

De excuſationibus tut. & cur. & temporibus earum. Rubrica.

b FAlſa.[b] Spado non excuſatur à tutela. hoc dicit.

SI curatores. Curator generaliter datus, tenetur etiam de bonis, quę ſunt extra prouinciã: niſi de his fuerit excuſatus. h. d. ¶ Op. ꝙ quis non poſsit dare curatorem bonis, quæ ſunt extra prouinciam ſuã: vt. l. pupillo. ff. de tuto. & cur. da. ab his. ¶ Huius timore dicit gloſſ. intellige, ꝙ hic fuit dat⁹ à principe, vel ab alio ei⁹ mãdato: & ſic fuit datus ab eo, qui habet iuriſdictionẽ in prouincia. Tu potes dicere, fortè & meli⁹: ſufficit ꝙ quis habeat iuriſdictionẽ in pſona adulti: ſicut dicimus de tutore, ꝙ ſufficiat, ꝙ iudex habeat iuriſdictionẽ in pſona pupilli: vt poſsit dare tutorẽ & cur. pupillo, cuius adminiſtratio porrigit ad oĩa bona, etiã alterius ꝓuinciæ: vt habuiſtis no. š. vbi pe. tu. l. j. & ff. de tu. & cura. da. ab his. l. j. §. fi.

EXcuſationis. Si ingenu⁹ detur tutor liberto, poteſt excuſari. ¶ Itẽ ſententiæ qua excuſatio reprobatur, debet acquieſci: niſi fuerit appellatum. h. d.

AMpliſsimi. Si aliquis creatur curator vxori ignorans, debet excuſari: vt in pœnam ſenatus non incidat. h. d.

LIbertos. Liberti à tutela, vel cura filiorum patroni, nullã habent excuſationem.

SVMMARIVM.

1 *Reſpublica, an habeatur loco pupilli,*
2 *Tempus excuſationis eſt duplex.*
3 *Tempus anni, quod datur executoribus iuxta Epiſcopi cõſtitutionem, intelligitur à die ſcientiæ.*

QVinquaginta. Tps excuſatiõis currit à tẽpore ſciẽtiæ:[c] & iniurioſa ſnĩa nocet: niſi fuerit ꝓuocatũ. h. d. Vide gl. in leg. ꝑcedẽti. ſup verbo adminiſtrauerunt. ¶ Itẽ no. hãc. gl. in eo, ꝙ dicit. No. ar. ꝙ cleric⁹, ꝙ habet beneficiũ &c. Siue in eo. ꝙ dicit glo. & ipſa loco pupilli. & ſic videt dicere, † ꝙ reſpublica habet loco pupilli: licet dixerim in. l. reſpubli. š. ex qb. cau. ma. ꝙ hꝫ loco minoris. & dic, vt ibi dixi vobis. & adde iſtã. ¶ † Itẽ opp. de. l. qnquaginta. ff. e. Sol. duplex eſt tpš. Quoddam eſt tpš, ꝙ datur ad proponendũ excuſationẽ. & iſtud currit à tẽpore ſcientię: vt hic. Quoddã, quod datur ad proſequẽdũ: & iſtud à tẽpore nominationis: vt leg. cõtra. ¶ Cõtra hoc oppo. gl. quia ſecũdũ hoc poſsibile erit, quòd primò curreret tẽpus ad proſequẽdũ, ꝗ̃ tẽpus ad proponendũ. Quare dicit gl. ſubaudiendum eſt in. l. contra. ad proponendũ à die nominationis. ſ. & ſcientiæ. † Et vide gloſ. quam no. ꝓpter cõſtitutones Epiſcoporũ,[d] quę dicũt, ꝙ fideicõmiſ. & executores teneantur exequi intra annum, à die mortis teſtatoris, debet intelligi: & ſubaudi, & ſcientiæ. vnde ſi ignorant, nõ currit tempus anni, per hãc gl. quod bene not. h. d.

NEque a tutela. Debitum, vel creditũ, nõ eſt cauſa excuſationis tutelæ. Tñ hoc corrigitur per auc. minoris. š. qui da. tuto. poſ. h. d.

e COloni. Coloni fiſci, nõ hñt excuſationem à muneribus.

f FRater. Monoculus nõ excuſatur à tutela, vel cura. h. d.

EXactores. Exactor tributorũ durãte tpe exactionis à tutela, vel cura. excuſatur.

c ¶ Sciẽtię. dic tamẽ, ꝙ illi qui ſunt ipo iure exempti & excuſati, nõ tenentur comparere ad ſui excuſationem. l. generaliter. et hoc ibi no. Bald. š. de epiſco. & cleri.

d ¶ Epiſcoporum. Dixi poſt Bar. i. l. fi. ff. ſi quis teſta. lib. eſſe iuſ. fue. vide Bald. in. l. captatorias. ad fin. j. de teſta. mili. & Bald. in. l. genero. ff. de infa. & Bal. in. l. id ꝙ pauperibus. de epiſco. & cle. & ĩ. l. j. in. iij. colũ. j. de teſt. Et no. ꝙ qui nõ põt inuenire fideiuſſorẽ excuſatur à tutela. l. ſi quis. in §. Imperator. de excuſat. tuto. & l. fi. de ſuſpec. tuto. ita no. dicit Bald. in. l. fi. š. quod cũ eo. & ꝑ cõſequẽs nõ ſufficit iuratoria cautio. Adde, an executoribus ignorãtibus currat tempus? Bar. conſi. cxlij. Ang. cõſil. cxliij. Abb. cõſi. cx. & Bal. cõ. cclxvj. lib. j. Ro. con. ccxxviij.

TEstamento. Tutor testamẽtarius adstringitur ad gerenda bona, etiã extra prouinciã cõstituta: nisi ob hoc se excusauerit: poterit tñ ex causa curator sibi adiũgi. h.d.

a VOluntaria. a Ista est nota. lex & fuit repetita i vltra montes. Cy. hic ponit repetitionem. Pe. breuiter. h.d. Per vnum actũ contrarium, non perdit quis priuilegium in alijs. h.d.

NEc senatorũ. Liberti nõ habẽt excusatio nẽ à tutela: iõ qa gerũt negocia patronorũ, nisi ĩ vno liberto senatorũ negocia gerẽte. h.d.

b SEueriter. b Qui nominat aliquẽ ad iniuriã, vt eũ redimi faciat, criminaliter punietur: q nominat, vt vexet, ad expẽsas ciuiliter tenetur. h.d.

QVanquã. Licet illu d sup ꝙ prĩcipr̃ l itigatr̃: intereat tñ lis debet pp accessoria terminari. h.d.

SI vt allegas. Propter litẽ maioris partis bonorum, potest quis à tutela excusarit. h.d.

LIcet orationis. S aliquis datur curator vxori, potest & debet excusari. h.d.

TVtores. A creatiõe tutelæ, vel curæ, nõ appellatr̃: sed excusatio proponitr̃. Itẽ debitũ vxoris vtrũ à tutela nõ excusat. h.d. Summariũ prædictũ ꝓcedit prout habes in text. tuæ. Si habes in tex. suæ. debes dicere in secũda pte summarij. & inopia pupilli, non excusat tutorẽ. h.d.

INusitatam. Debitum a matre pupilli, tutori eius, nõ præstat excusationem. h.d.

CVrator. Si creatur curator, qui prius fuit tutor: iustè excusatur. h.d.

QVod res. Cõio rerũ, nõ pstat excusationẽ à tutela: dic vt dixi in aut. minoris. qui dare tut.

SI tutor. Ad tutorem excusatum, non pertinet periculum. hoc dicit.

HVmanitatis. Per magnam litem cum sotore tutoris, põt tutor excusari. h.d.

VIros. Consiliarij. Principis excusantur à tutela, vel cur. hoc dicit.

Si ex fal. alle. tutor fuerit excu. Rub.

SI absentibus. Excusatio cõcessa ob falsas allegationes, tutorem non releuat. hoc dicit. Not. ꝙ est speciale in minore, ꝙ sententia lata ex falsis allegationibus est nulla c ipso iure. In aliis rescinditur per restitutionem: vt vidistis. j. si ex falsa. instru. quasi per omnes il. las leges.

TVtores. Post cœptam administrationem, frustra proponitur excusatio. h.d.

SI vt proponis. Ista lex dicit idem. ꝙ prima. Excusatio habita ambitione, nõ prodest.

Si tutor uel cu. reip. cau. abie. Rubr.

QVi tutores. Qui abest causa reipub. excusatur à tutela, & non posteà. h.d.

De excusationibus ueteranorum. Rub.

QVi. Veterani excusantur à tutela: nisi filiorum commilitonum, seu cõueteranorum. h.d.

Qui numero liberorum. Rubrica.

QVi ad tutelam. Numer⁹ liberorũ secundũ diuersitatem locorum, à tutela excusat: & filij defuncti non computantur in numero. h.d.

Qui ætate se excusant. Rubrica.

PAter. AEtas septuaginta annorũ excusat à tutela. h.d.

Qui numero tutelarum. Rubica.

SI tres. Tria onera tutelarum non affectata, prę̃stant excusationem ab his, & in his, quæ sunt diuersi generis: & q̃ nõ prosunt singula, multa iuuant. h.d. ¶ No. hunc tex. & signa tibi: sed imperfectẽ. &c. ꝙ facit ad multa: maximè si habeo testem vnum & famã, ꝙ non sit plena probatio. & similia dicam tibi fortè in. l. in bonæ fidei. §. de iureiuran. & ff. eo. l. admonendi, dante Deo.

De curatore furiosi, seu prodigi. Ru.

CVratores. Causa accidentalis inspicitur, demum causa naturali finita. h.d.

d ORationis. d Quod constitutum est in prohibẽdis alienationibus rerum minorum, extenditur ad res furiosorum. h.d. ¶ Not. hãc leg. e ꝙ leges loquẽtes de minoribus, & eorũ fauore extendun tur ad furiosos, & mente captos. h.d.

SI pater. Filij possunt petere patribus mentecaptis curatorem, qui habebit legitimam administrationem. hoc intendit in summa.

CVm repudiante. Mater filiæ furiosæ, concedere curatorem non potest. hoc dicit.

NE lucrum. Emancipatus potest esse curator legitim⁹ fratris sui. h.d.

CVm aliis. Hęc est bona lex. & bon⁹ casus. Curator furiosi cessat ab administratiõe tpe dilucidi iterualli, & eã reassumit reuertẽte furore. h.d. Tenemẽti hãc leg. not. ad multa.

f CVm furiosus. f Pater est legitimus administrator filij furiosi. h.d.

Si autem parentes. Pr̃ põt furiosum instituere, & ei exemplariè substituere: & furioso filio suo q̃rit paterna hereditas, nõ extraneorũ: sed debet p curatorẽ peti bonorũ pos. h.d. Vide glo. super verbo antiqua. ¶ No. ꝙ per bono. pos. con. tabu. ꝓpter solam agnitionem irritatur testamẽtum: sicut per solam agnitionem habet bon̄. pos. nõ tamen requiritur solẽnitas propria, & debita in quærela. Dixi tibi. j. quorum bono. l. j.

SVMMARIVM.

1 *Curator furioso sine pñtia Episcopi si datus fuerit quòd ualeat datio.*

2 *Lex hæc an sit de quinquaginta decisionibus cõpilatis post institutiones.*

3 *Consuetudo non approbauit hanc leg. nec. l. de creationibus.*

Sed cum antiquitas. Curator furiosi testamẽtari⁹ nõ debet satisdare: sed debet solẽniter iurare ĩuentariũ cõficere, Curator verò legitim⁹, vel datiu⁹ tenet satisda. si nõest idone⁹ facultatib⁹. Itẽ datiu⁹ est dandus forma tradita hac leg. h.d.

1 ¶ † I am cõsului. dat⁹ fuit curator furioso sine p̃sentia epi & primatũ: an valeat? Breuiter determinaui, ꝙ valeat: vt insti. de cur. §. furiosi. vbi. soli pñ di pmittit. & liber. Insti. fuit fact⁹ post Codic. vt pꝫ

2 ĩ ꝓœ. ĩsti. † Et si dicis mihi hęc. l. &. de creatiõib⁹. §. de epi

a ¶ Volũtaria. per vnũ actũ cõtrariũ. nõ perdit qs priuilegium. Adde Ba. i. l. fi. de cõsti. prĩ. tñ si qs se immisceat admini. pdit priuilegiũ ad ministratiõis tutelæ. l. ij. j. ti. j. Adde Bal. cõs. xcv. lib. j. d. Card. cõ. cxxx.

POMATES.

b ¶ Seueriter. vide ad istam pulchrè p Barb. cõsi. xlvij. col. j. & ij. volu. j.

c ¶ Est nulla. Fallit in sententia lata ꝓ libertate, qa illa valet. l. si duo. ff. de dolo. sed qd si lata sententia sit aduersus ecclesiã? dixi in. l. respu. ex quibus cau. ma. & no. d. Abb. in. c. licet. de ꝓbat. & vide Imo. in. l. si is ad quẽ. de acq. here. & per eũdẽ in ç. cũ Bertoldus. in versi. quartus casus. de re iudi.

d ¶ Orationis. sed in surdo, & mente capto, vtrũ semp egeant curatore: vide Bar. in. l. cui eorũ. §. fi. ff. de postul. & ibi dixi, qd ĩ mẽte capto & furioso? Ex opposito ex hac leg. limita gl. no. ꝙ priuilegia cõpetẽtia pupillo, extẽdũt ad furiosum, & ꝓdigum, cui bonis est interdictũ. & alibi nõ reperit. Simile ĩ priuilegijs: tamẽ põt induci pro simili, id ꝙ no. in. l. Marcellus, de fideiuss. & in. l. iter dũ. in fine gl. ma. de cõd. ĩde. Et ita dicit Bald. in. c. ij. de beneficio fratris, & istam glos. etiã sequitur Bal. in. l. iubem⁹. in. ij. q. de sacrosanc. eccle. Et ideo p hãc gl. dicit Bald. in. l. fi. circa princ. §. in quib. cau. in integ. resti. ꝙ beneficiũ illi⁹. l. videlicet, ꝙ in minorib⁹ non currit pscriptio: extẽdit ad furiosos & ꝓdigos, & hoc expsse tenet glo. & Bal. hic: Et adde Bal. ĩ. l. ij. §. si à pupil. ĩ fine. & ibi ẽ tex. ff. p ẽpt. & Bal. in. l. infantis. in. iiij. q. j. q. ad mit. & ibi dixi, ꝙ restituit in integ. sicut minor. de q̃ per Barto. in. d. l. Marcellus, & ad de hic. l. qui neq;. & ibi Bal. de reb. eorũ: vbi ẽt de ꝓdigo probatur. & ide tenet Bart. & Imo. ibi in princ, vbi dicit hãc glos. singu.

POMATES.

e ¶ No. hãc leg. vide de Barb. cõsi. xlij. colũ. vij. vol. j. & Ancha. v. col. fin. vbi per no. hic dicit, ꝙ sicut pupillis, & minorib⁹, nõ currit prescriptio durãte, pupillari ætate, & minori. ita etiã non currit furiosis durante furore.

POMATES.

f ¶ Cũ furiosus. filio ergo fami. nõ datur curator, ꝙ intellige quando datur psonæ sed vbi daretur reb⁹, vel ad certũ actũ, tunc bene potest cõstitui. Ita dicit gl. in verbo hæreditati. in. l. fi. §. sin autem secunda. j. de bo. quæ liber. de qua Alex. con sil. lix. in. ij. colũ. vol. ij.

a ¶ Vēditio. not. ꝑpetuò, ꝙ ī reb⁹, q̄ non possunt sine decreto alienari. 3 non sufficit habere licentiā à iudice: nisi iudex declaret cām, quare alienet. glo. ē not. ī. l. ij. .jtit. j. vr̄ probari in. l. lex q̄ tutores. ibi ꝓbatio-nū causæ. s̄. de admi. tu. &. j. eo. l. minorū. & vide Bal. in. l. fi. j. eo.

b ¶ Nec obligari. vnū tñ not. quod Bal. in. l. de fideicom. s̄. de transac. dicit, ꝙ minor. xxv. annis pōt remittere spem. quā habet ad īmobilia, sine decreto iudicis. ꝑ illū tex. ꝙ dicit alibi non reperiri clarius. Facit. l. si p̄r. s̄. quando mu. offi. tut. & hunc tex. no. alle. Bald. ī. l. p̄ses. s̄. de trāsac. ꝙ sicut ī cōtractu requirit̄ decretū: ita etiam in distractu, ꝙ not. & etiā dicit, ꝙ in feudo cōpromisso, reqrit̄ interpositio decreti, si sit de re immobili. Adde tñ, ꝙ ī obligatiōe bonorum pupilli, quam tutor p̄stat ꝓ cautione litis, de iudicio sisti, vel iudicatū solui, nō requirit̄ decretum iudicis in minore.

c ¶ Prædiorū. ī fi. vide ꝙ no. Bar. in l. si cū dotē. §. j. so. matri. hic cōtra.

d ¶ Si qdē. decretū iudicis, nō impedit̄ restitutiōe. Fallit si ī decreto esset taxata æstimatio rei vēditæ. secūdū gl. not. ibi. Bar. in. l. ꝓtor ait. ver. ꝑmittit̄. & mi.

e ¶ Formare libellū. No. practicam rescindēdi venditionē factā à minore. Et adde Bar. in. l. si sine herede. §. interposito. ff. de admi. tut. Sed Bald. hic contra.

s̄. de epi. audi. fuit in illis qnquaginta decisionib⁹, quę fuerūt additæ huic libro post cōpilationē. In. de qb. fit mentio. s̄. de emen. Iustini. C. nego. tibi istā: ꝓbes si potes. si nō ꝓbabis succūbes. arg. ei⁹ ꝙ no. in. l. eū actū. ī fi. ff. de neg. ge. Pręterea, † cōsuetudo illas leg. nō approbauit in hoc, ꝙ hoc dicit̄ de præsentia episcopi, & primatum: ergo &c. vt extra de treu. & pace. c. ij.

Tali itaque. Hæreditas furioso delata, pōtꝑ ꝓcuratorē agnosci: vt si furiosus ad sanā mente puenerit, possit sibi eā retinere, siue respuere: & si in furore decesserit ad hæredes furiosi nō transit: sed legata, & fideicom. sine dubio acquiruntur, & transmittuntur.

Si autem. Curatore defuncto, alius est creandus forma, & ordine, antedictis.

De prædijs & alijs rebus min. sine decreto non alienan. Rubri.

a Venditio. Prohibitio alienationis rerum minorum, non extenditur ad alienationem necessariam. h. d.

Non est vobis. Quod ipso iuro non tenet, non potest rescindi per restitutionem: secus si tenet, & pupillus decipiatur. h. d.

Cum emancipatis. Etiam pater curator, non potest bona filiorum alienare, sine decreto,

Non solum. Nullo tit. possūnt immobilia minoris alienari, fine decreto: & minor reuocans, debet reddere, quod accepit.

Et si præses. Decretū interpositū ex falsa causa, nullius est momenti.

Minorum. Nō sufficit causam allegare, per libellū: sed debet coram iudice perfectè probari.

SVMMARIVM.

1 *Actiones iudicantur inter mobilia, & immobilia, respectu illius, quod uenit in obligatione.*

Si ad resoluendam. Sicut minor nō pōt alienare immobilia: ita nec obligari b de alienando. h. d. Secūdū lect. glo. bonā, & verā. Secūdū hoc habes hic casum clarū, † ꝙ actiōes iudicant̄ inter mobilia 1 seu immobilia, respectu illius, ꝙ in obligatiōe venit. & in ipsa actiōe: vt hic vides text. qa minor nō pōt alienare, ita nec ꝑmittere aliquid immobile, De hoc vidistis. s̄. si aduer. transac. l. j. & l. ij. & l. iubemus. §. j. s̄. de sacrosanc. ecle.

SVMMARIVM.

1 *Immobilia minoris, etiam ex causa dotis non alienantur sine decreto.*

Prædia. Ex causa donatiōis ꝑpter nuptias, immobilia non possunt alienari sine decreto. h. d. ¶ † Not. ergo, ꝙ ex causa dotis, 1 vel donationis ꝑpter nuptias, immobilia sine decreto nō possunt alienari. Vidistis in. l. lex, quæ tutores. s̄. de admini. tut. h. d.

Et si is quem. Licet alienatio sit prohibita fauore minoris: alij tamē possunt obligari: & eorum res obligare. h. d. ¶ Opp. si non valet principale: nō valet accessorium: vt. s̄. de le. l. non dubium. Sol. ibi dixi. & plenius dixi in. l. cum lex. ff. de fidiusso.

SVMMARIVM.

1 *Minor, qui uendicat alienata, quō & quid habeat probare.*

c Prædiorum. c Minor vendicans iure alienata, tenet̄ restituere pciū, quaten⁹ probatur in eius vtilitatē cōuersum. h. d. ¶ Videt̄ ergo, 1 † ꝙ iste, qui vult cōsequi preciū, debeat ꝓbare in pupilli vtilitatem esse conuersum. Sed cōtra: imò minor debet ꝓbare se pecuniā pdidisse, & se læsū f esse vt. l. nā postea. §. si minor. ff. de iureiu. So. gl. valde notabiliter. Qn̄q; cōtractus est nullus: & tunc aduersarius minoris debet probare ipsum esse locupletatū: hic est casus hic. Qn̄q; est cōtractus aliquis, sed petitur rescindi: tunc ipse minor ꝓbare debet. hic est casus in leg. cōtra. Fallit in fœnerato re. vt. l. j. s̄. si aduer. credi. & ibi pleni⁹ dixi. Rō est: quia vnusquisq; debet probare causam, seu id, ꝙ est causa suæ intentionis: vt ibi dixi.

SVMMARIVM.

1 *Minor si agit ad alienata, quando per restitutionē, & quādo alia actione ipsi succurratur?*

2 *Dictio taxatiua posita in lege, extenditur ad alios casus similes uirtute aliarum legum.*

3 *Immobilia minoris ob famem, cum decreto alienantur.*

d Si quidem. d Hæc est notabilis lex. Si alienatio est nulla, non est necessaria restitutio: aliâs pōt peti ꝑ restitutionē rescīdi. h. d. Tene mēti: qa iam feci de facto. ¶ † Quæro ad qd dabit̄ restitu- 1 tio? videte dn̄i: restitutio illud reddit, ꝙ abstulit lęsio: vt. l. j. ff. de mino. & l. ꝙ si minor. §. restitutio. e. ti. Nūc ad ꝓpositū, qn̄ minor est decept⁹ ī eo, ꝙ vēdidit: qa nō expediebat sibi vēdere: tūc restituitur aduersus vēditionē, vt rescindat̄ vēditio: vt ipse habeat rē: sicut si nō esset facta vēditio, ꝑ ti. s̄. si ad uer. vē. Qn̄q; est lęsus in eo, ꝙ malè vēdidit: qa bn̄ expediebat sibi bene vēdere: sed debebat vēdere precio cariori: tūc restituitur in integrū: vt preciū suppleat̄: nō vt vēditio rescindat̄. Ita pōt probari hic. & ꝓbat̄. ī. l. si res. §. j. ff. de iur. do. qn̄q; minor est lęsus, nō in eo, ꝙ vēdidit: nec in eo, ꝙ malè vēdidit: sed in eo. ꝙ pecuniā acceptā cōsumpsit: tunc restituetur aduersus solutionem. ꝑ titu. si ad uer. vendi. Et per hoc habes quomodo debes for e mare libellū, e & positiones, & ad quid petas resti tui: vt ex prædictis colligitur satis bene.

Ob æs alienū. Ob æs. alienū, vel similē causam, possunt immobilia cum decreto alienari. h. d. ¶ Op. s. e. l. prædia. Solu. ꝙ hic dicit ob æs alienū tm̄. subaudias, vel similē 2 causam, ¶ † No. ergo, ꝙ licet f in lege sit dictio ta- f xatiua, g tñ extēditur ad alios casus similes, virtu g te aliarū legū. Facit ꝙ habuistis in. l. illud. s̄. de sacros. ecc. ī. l. serui noīe. ff. de vsuc. de re. iur. l. cōtractus. ¶ No. vlti. glo. q̄ est hic: q̄ enumerat casus, ex 3 quibus potest alienari: quam vide. & ibi not. † Itē ob famem &c. similes casus habes quos glo. ponit hic, quem ide & no. &c.

Etiam. Prædiū emphyteuticū nō pōt alienari sine decre. h. d.

Vtere. Minor vendicās alienata iniustè, doli exceptione repellitur: nisi preciū in eius vtilitatē conuersum restituat. h. d.

Si minor. Non possunt pro alio debito immobilia in solutum dari, sine decreto. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Iudex cuiusnam loci in uenditione rerum minorum decretum interponet: an ubi res est: uel ubi est pupillus, si maior factus suam alienationem factam ratam habuit?*

Si prædium. Immobilia alienata sine decreto iudicis, ī cui⁹ territorio res ē, pn̄t vēdicari: sed pciū ī ei⁹ vtilitatē cōuersū restitui debet. signa 1 ibi tex. ī qua situ ē &c. ¶ † Not. ꝙ sufficit decretū h illi⁹ iudicis, ī cui⁹ territorio h res ē: sufficeret ēt decretū illi⁹ iudicis, q habet pupillū sub se licet nō habeat rē sub se: vt. l. magis puto. §. illd. ff. de re. eorū

Inter omnes. Minor diuidēdo, nō pōt alienare, nisi ꝓuocet̄ à maiore. h. d. De hoc dic; vt habuistis ī. l. iubem⁹. in pri. de sacrosā. eccl.

Si minor. Propter debita, non possunt immobilia alienari: nisi cā ꝓbata, et īteruenięte decreto

POMATES.

¶ Ergo quod l3. De ista materia vide aliqua, per Ia. ī l. si mora. ff. so. ma. & latius Feli. ī. c. pastoralis. col. v. extra de rescrip. et vide Ancha. in. c. canonum statuta. col. lxiiij. de cōsti.

g ¶ Ob æs. taxatiua. not. de dictione taxatiua. vide Bald. in. l. cū quo. §. pe. ad leg. fal. & lati⁹ in. l. si cōstante. solu. mat. & est tex. cū gl. ī. l. fi. C. de pac. pro quo ēt Bar. ī. l. j. in pri. si qs ius dic. nō obtē. & Dy. in. regula in arg. libr. vj. vide tn̄ Bal. ī. l. j. de īterdic. &c. Ex opposito no. gl. q̄ voluit, ꝙ fūd⁹ sterilis nō pōt alienari: ecclesia tn̄ hoc posset. Sed alia gl. tenuit cōtrariū, videlicet ꝙ idē esset in minore: vt ē gl. in. l. mandatū. §. si tutores. ff. de offi. ei⁹ cui mā. est iurisd. & ibi ꝑ doc. & Bart. ī. l. ij. j. de agri. & cēsi. li. xj. Adde gloss. & ibi Bar. in. l. cū. hi. §. cū trāsac. & ꝙ habetur in. l. fi. §. fin. aūt. C. de bo. q̄ li. Adde de taxatiua. Pau. de ca. con si. ccxcviij. Old. cōsi. ccliiij.

g ¶ Et no. item not. ex ista gl. ꝙ dos & alimēta eqparantur. vide Barto. in aut. res q̄. j. cōmu. de lega. Cyn. post gl. in. l. non omni. s̄. de admi. tuto. & Barto. & Imo. in l. Meuius. §. duobus. ī. iiij. q. de leg. ij. ꝑ Bart. & ꝙ ibi dixi. ī. l. fi. ff. de his quibus vt indig.

h ¶ Territorio, qd si iudex īterponat decretū: sup alienatione: vide etiā Bald. hic. & in. l. si prædi. in. l. j. s̄. de contrahē. empt.

Quando decreto opus eſt. Rubrica.

SI probare. Ex voluntate parẽtis pupilli adhibita in contractu, poſſunt immobilia alienari ſine decreto.h.d.

ILlud requirendum. Si venditio fit ex licentia Principis, non requiritur decretum iudicis.h.d.

PRædium. Ex voluntate defuncti manifeſta poſſunt immobilia alienari, ſine decre-ſto.h.d.vide glo. quæ eſt hic:& ibi eã ſigna. De materia iſtius glo.ſ.qualiter executores vltimarum voluntatum poſſunt vẽdere. Dixi in repetitione.l.alio.ff.de ali.& cib.lega.vbi tractaui ſolum de materia huius glo. Et fuit pulchra, vtilis,& noua repetitio. Et vide per Cy.ĩ.l.id quod pauperibus.ſ.de epiſ.& cle.

ET ſine interpoſitione. Res quæ vſu conſumuntur, poſſunt alienari ſine decreto.h.d.

Si quis ignorans rẽ minoris eſſe, ſine decreto comparauerit. Rubrica.

SI ea quæ. Emptor malæ fidei non præſcribit. Emptor bonæ fidei longo tempore præſcribit.hoc dicit.

SI contra. Minor rem alienatam iniuſtè vendicat cum fructib⁹:niſi emptor habuerit bonã fidẽ

POſſeſsiones. Iniuſtè alienata etiã à ſecundo emptore, vendicant̃:niſi p̃ſcripſerit.

QVoniam. Poſſeſſor bonæ fidei præſcribit contra minorem, ſpatio longi tẽporis, à die, qua factus eſt maior.

Si maior factus, ſuã alienationem factam ſine decreto ratam habuerit. Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Compenſatio, nũ fieri poßit: ubi in obligatione alternatiua ineſt ſpecies & quantitas?*

CVm proponas. Ratihabitio maioris præiudicat in iure, quod ſibi competit ratione præcedẽtis minoris ætatis, nõ in eo, quod cõpetit cuilibet maiori, hoc primò. ¶ Item quando in ſolutione, ſeu in obligatione, eſt ſpecies & quãtitas alternatiua; ratione quantitatis poteſt fieri compenſatio.h.d.
1 † De hoc quando in alternatiua obligatione eſt ſpecies & quantitas: an poſsit fieri cõpenſatio: vide.l.ſi debeas decẽ.ff.de compẽ.& vide quod plenè dixi in.l.ſi ſeruus.§.ij.ff.de fur.

SI ſine. Indebitè alienata poſſunt vẽdicari: niſi ratihabitio, vel p̃ſcriptio vendicantem repellat.h.d.

a SI quando. [a] Si ĩmobilia ſunt ſine decreto alienata, titulo oneroſo a minore, vel eo ſciẽ
b te: taciturnitas quinquennij. [b] eo effecto maiore ratihabitionem inducit: ſi titulo lucratiuo, requiritur taciturnitas longi temporis.h.d. ¶ No.leg.& eſt ſingularis valde, Tene mẽti iſtam leg.quãto plus potes rogo te. ¶ Opp.ſ.ti.j.l.fin, vbi requiritur præſcriptio longi temporis. Solu, quando ipſe minor vendidit, vel alius eo ſciente: ſtatuta ſunt tẽpora hac leg. diffinita. Sed quãdo vendidit alius.ignorante minore: tũc haberet locum leg.contra. ¶ Ad vnum tamẽ aduerte: quia illud ꝙ hac lege dicitur: non eſt propriè præſcriptio: ſed inducitur quędam ratihabitio tacitè. Et ideo quocunq; modo intra illud tempus, minor iſte factus maior, declarat ſe nolle ratum habere: lapſus huius tẽporis nõ obeſſet. Sed in leg.cõtra. inducitur pręſcriptio:& debet interponi modis legitimis ad interrumpendã pręſcriptionẽ inductis.de quibus videbitis in.l.cum notiſsimi.§.ſed & ſi quis.ff.de præſcript.xxx.anno. Dixi plenè & pleniſsimè in.l.naturaliter.ff.de vſucapio.

De magiſtratibus cõueniendis. Rubr.

c SI magiſtratus. [c] Minores in ſubſidium habent regreſſum, contra magiſtratus, qui tutores dederunt:& etiã cõtra fideiuſſores, quos ꝓ indẽnitate receperũt.

IN hæredes. Contra hæredes magiſtratus non datur actio, ex leui culpa.hoc dicit.

SI tu. Collige, & plures magiſtratus, ſi ſunt ſoluendo, habent inter ſe beneficium diuiſionis.h.d.

ADuerſus. Datur actio inſolidum excuſsis tutoribus, fideiuſſoribus,& collegis.

IN magiſtratus. Iſta lex idem dicit, ꝙ præcedens: ideo non eget ſummario.

SVMMARIVM.

1 *Notarius ſi omiſit ſcribere: & pars ex eo damnificetur: datur in ipſum actio.*
2 *Inuentarium, quando fit debet deſcribi æſtimatio rerum.*
3 *Datio tutoris, non inualidatur, licet inuentarium non fuerit confectum legitimè à tutore.*
4 *Tutor uendens rem æſtimatã publica authoritate: licet plus ualeat excuſatur. & quando.*

CVm ſit adiecta. Hec eſt ſingularis lex
1 In eo, † quod quis dãnificat̃, ex eo quod
d notarius [d] ſcribere omiſit: datur actio cõtra notariũ.h.d. ¶ Primò ex hac leg.no.quod dixi in ſummario: de quo vides in.l. pen.ff. de tabu. exhib.
2 ¶ Secundò † nota. quòd inuentarium eſt facien-
3 dum, ſcribendo æſtimationem rerum. ¶ † Tertiò no.quòd licet inuentarium non ſit bene cõfectũ à tutore: vel qa min⁹ eſt ſcriptũ: vel minor æſtimatio: nõ propter hoc datio ipſius tutoris inualida
4 efficitur. ¶ Quartò not. † & nõ exeat de mẽte tua in perpetuũ: quòd excuſat̃ tutor, uel curator, ſivẽdit rẽ prout ęſtimata eſt authoritate publica: licet plus valeat. vide gl.ſup verbo, læſio. hoc tñ intellige: niſi manifeſtum eſſet illã ęſtimationẽ eſſe iniuſtã. Et de hoc eſſet publica fama in vicinia, & locis circunſtantibus: tunc enim tutor nõ poſſet dicere ſe credere illam eſtimationem eſſe iuſtam. arg.ſ.de peri.tu.l. ſi tutor petitus. ¶ Nota ergo, & in perpetuum non obliuiſceris &c.

DOMINI BALDI DE SAXOFERRATO *in priam Codicis partem finis. Honeſtißimorum uirorum Iacobi & Ioannis Senetonum fratrum Impenſis.*

Regeſtum.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z & ꝯ
Oẽs ſunt quaterniones: præter &, & ꝯ, terniones.

POMATES,
a ¶ Si qñ.& nota quod taciturnitas huius tẽporis, inducit ratihabitionẽ, nõ ſolũ circa geſtũ principaliter: ſed etiã circa cõſequẽtiã, & dependentiã ab eo. ita dicit do. Alex. cõſil.cxvij.vol.v. ¶ Quinquennij. Per iſtam leg.fuit cõſultum, ꝙ ſi iudex interdicit adminiſtrationẽ bonorum alicui, intra certum tẽpus: qui durante prohibitione alienat: demum vult alienationem reuocare, an poſsit? dictũ fuit, ꝙ ſi intra qnquenniũ nõ fuerit reuocata, vlterius nõ poterit reuocari: caſus eſt hic, & ĩ.l.j.ſ.de cõtractibus iudicum. Per hoc limita.l. quæ ab initio.ff. de re. iur.vbi vide gloſ. Et dum hic dicit̃, ꝙ minor non põt donare ſine decreto. Lud. in.l.ſi añ. ſolu.mat. dicit, ꝙ fortè hoc nõ ꝓcederet in donatiõe & licet nõ alleget aliquẽ text. mihi vr̃ tex.in.l.cũ plures.§.ſi tutor. de admi.tut.

POMATES,
c ¶ Adde huic apoſtill̃.ibi: caſus eſt hic.& in.l.j.& idẽ in verbo aduerte. mot⁹ p iſtã leg.ſic voluit Lud. ro.in ſing.ſuo incip. Iudex Bonoñ.

c ¶ Si magiſtratus. iſte tex. eſt ſingu. ad vnũ no. ꝙ ponit Bal.in.l. conſtitit.in pe.q. de pœna.iudic.qui malè iudicauit.

d ¶ Notarius. Et vide quod dixi in l.qui nomĩe.ff. de fal.& adde, quòd probato dolo notarij de intereſſe, ſtat̃ iuramẽto partis, ſecũdũ Bal.ĩ.l. qui accuſare.ſ. de eden, ſecus ſi propter culpam notarij: quia tũc debet plenè probari, ſecũdũ Bal.in.l. ſi.ĩ pe, col.de edẽdo. Et qua pœna puniat̃ tabellio, q̃ prothocolũ ꝑdidit, licet ĩſtrumẽtum inde ſumptũ reperiat̃, vide bal. in rub.ſ. de fi.ĩſtr. in.iiij. col. in ver. quęro dixi ſuperius. & ibi in ſeq. q.an poſsit cãcellare ꝓthocolũ: & addito inſtrumẽto.& ꝙ not.Bart. in.l. pluribus. de his, q̃ in teſta, delentur.

Rubricæ primæ partis Codicis.

¶ Actionibus emp. & vẽd. fo. 175.
Actione rerum amotarum. 187
Actionibus & obliga. 136
Actio. a tuto. seu cura. 194
Ad senatuscõ. macedo. 161
Ad senatusconsul. velle. fo. eo.
Ad exhibendum. 132.
Administratione tuto. 191
Aduocatis diuersorum iudi. 75
Aduocatis diuersorum iudic. 74
Aliena. iudi. mu. cau. fac. 103
Ali. pupil. præstan. 195
An seruus ex suo facto. 140
Apostatis. 31
Arbitrium tutelæ. 195
Authoritate præstanda. 196
Assessoribus. 42
¶ Commercijs & merca. 176
Commodato. 159
Communi diuidundo. 131
Communia vtriusq; iudi. fo. eo.
Communium rerum alie. 175
Condictione indebiti. 135
Condi. ob cau. fo. eo.
Condi. ob turpem cau. 136
Condi. furtiua. fo. eo.
Condi. ex lege. fo. eo.
Confirmando tutore. 288
Compensationibus. 164
Consortibus eiusdem litis. 132
Constituta pecunia. 142
Contrahenda emptione. 173
Contrario iudicio tutelæ. 194
Curatore furiosi. fo. eo.
¶ Defensoribus ciuitatum. 42
Depositi. 171
Dilationibus. 115
Diuersis rescriptis. 41
Diuortijs. 186
Diuortio fac. apud quẽ libe. 187
Diuidenda tutela. 185
Dolo malo. 91
Donationibus ante nup. 179
Donatio. inter virum & vxo. 186
Dotis promissione. 183
Dote cauta non nume. 185
¶ Edendo. 42
AEdilitijs actionibus. 175
Eo qui pro tuto. nego. gessit. 195
Episcopis & cleri. 28
Episcopali audientia. 30
Errore calculi. 73
Errore aduocatorum. 75
Etiam per procur. cau. resti. 101
Eunuchis. 173
Ex delict. defun. 142
Exercitoria, vel institutо. 160
Ex quib. cau. infa. irro. 75
Excusationib⁹ tut. & tẽp. earũ. 196
Excusatione veteranorum. fo. e.
¶ Ferijs & dilationibus. 123
Fideiussoribus minorum. 93
Fide instrumentorum. 154
Fideiussoribus tuto. 196
Filio familias minore. 93
Finium regundorum. 132
Formulis. 105
Fundo dotali. 187
¶ Hæreditate vel actio. ven. 173
Hæreditarijs actionibus. 141
Hæredibus tutorum. 195
Hæreticis & Manichæis. 30
His, quæ vi metusue causa. 89
His, qui potentiorum nomine. 85
His, qui ad eccle. confu. 31
His, qui ve. æta. impetra. 110
¶ Incestis nuptijs. 180
In integ. resti. postula. 101
In interg. resti 92
In ius vocando. 48
In litem iurando. 195
Inofficioso testamento. 120
Inofficiosis donationibus. 123
Inofficiosis dotibus. 124
In quibus cau. in integ. 98
In quibus cau. haben. tu. 191
In quibus cau. mili. fori. 120
Interdi. matri. 180
Iudæis & Cœlicol. 31
Iudicio fami. ercis. 129
Iudicijs. 109
Iuris. om. iudi. 116
Iuris & fac. igno. 34
Iureiurando ꝓpter. calũ. dã. 106
Iure emphyteo. 177
Iure dotium. 183
¶ Lege Aquil. 129
Legibus & consti. Principum. 31
Legitima tutela. 188
Liberis alendis. 187
Litis contestatione. 114
Locato & cõducto. 176
¶ Magistratibus conue. 197
Mandatis principum. 34
Mandati. 174
Modo mulctarum. 42
Monopolijs. 75
¶ Naturalibus liberis. 187
Nautico fœnore. 171
Ne fideiusso. do. dentur. 187
Ne filius pro patre. 140
Ne fiscus, vel respublica. 86
Negotijs gestis. fo. e.
Ne liceat poten. 85
Ne quis in sua causa. 113
Ne sanctum baptisma ite. 30
Ne tutor, vel cura. vecti. 94
Non numerata pecunia. 163
Ne vxor pro marito. 139
Nouo Codice componendo. 2
Noua vecti. insti. non pos. 176
Noxalibus actionibus. 132
Nundinis. 175
Nuptijs. 180
¶ Officio præfec. præto. 42
Officio præfec. vrbis. fo. eo.
Officio magistri offi. fo. eo.
Officio rectoris prouin. fo. eo.
Officio præfecti vigilum. fo. eo.
Officio diuersorum iudicũ. fo. eo.
Officio eius, q vi. alte. gerit. fo. e.
Ordine iudiciorum. 113
¶ Pactis conuentis, 185
Pactis inter empto. & ven. 185
Pactis. 49.
Paganus & sacrifi. 31
Patribus, qui filios distra. 173
Pedaneis Iudicibus. 112
Per quas perso. no. acqui. 160
Periculo tuto. & cura. 194
Periculo & cõmodo rei ven. 175
Petitione hæreditatis. 124
Pignoratitia a ctione 159
Plus petitionibus. 118
Plus valere, quod agitur. 158
Postulando. 73
Precibus impera. offe. 38
Prædijs & alijs rebus mi. 195
Probationibus. 142
Procuratoribus. 77
Prohibita sequestratione. 135
Pro socio. 173
¶ Qñ decreto opus nó est. 195
Qñ libellus principi datus. 39
Quando ex facto tuto. 194
Qñ fiscus, vel priuat⁹. 140
Qñ licet vnicuiq; sine iud. 120
Qñ impe. inter pupil. & vid. 119
Qñ liceat ab emp. disce. 175
Quando mulier tute. offi. fun. 190
Quando tut. esse desinant. 916
Qui dare tuto. vel cura. 189
Qui & aduer. quos integ. 99
Qui legitimam personam. 113
Qui numero liberorum. 195
Qui ætate se excusant. 106
Qui numero tutelarum. 196
Qui petant tut. vel cur. 189
Qui pro sua iurisdi. 113
Quibus ex causis ma. 103
Quid cum eo, qui in aliena. 160
¶ Rebus alienis non alie. 175
Reis creditis & iureiur. 133
Receptis arbitris. 104
Reivendicatione. 125
Rexo. actione. 184
Religiosis & sumpti. fu. 133
Realie. geren. 175
Restitutionibus, q̃ fiunt in iu. 101
Rendenda venditione. 173
Restitutione militum. 101
Rerum permutatione. 176
¶ Sacrosanctis ecclesijs. 9
Satisdando. 105
Secundis nuptijs. 180
Seruitutibus & aqua. 128
Soluto matrimonio. 187
Sponsalibus. 179
Sportulis. 112
Statuis & imaginibus. 42
Suffragio. 135
Summa trinitate. 3
Suspectis tutoribus. 195
Si contra ius vel vti. pub. 39
Si certum petatur. 134
Si dos constante matri. 197
Si ex falsis allega. 196
Si maior factus. 187
Si mater indẽnitatem ꝓmisit. 195
Si contra ma. volun. da. lit tu. fo. eo.
Si maior factus ratum ha. 109
Si minor se maio. dixe. 99.
Si sæpius in inte. resti. postu. 100
Sine censu vel reli. 175
Si quis igno. rem mi. 197
Si quis alteri, vel sibi 182
Si quacunq; præditus pote. 180
Si rector prouinciæ. 179
Si secundo nupse. mulier. 182
Si seruus extero. 173
Si seruus expor. ve. 175
Si manci. ita vene. ne prosti. fo. eo.
Si manci. ita fue. alie. ne ma. fo. eo.
Si tutor, vel cur. reipu. cau. 196
Si tutor non gesserit. 195
Si tutor vel cura. interue. 94
Si in cõi eademq; causa. fo. eo.
Si adue. rem iudicatam. fo. eo.
Si aduersus venditionem. 95
Si aduersus vendi. pig. 96
Si aduersus donationem. 97
Si aduersus libertatem. fo. eo.
Si aduersus transactionem. fo. eo.
Si aduersus solutionem. fo. eo.
Si aduersus dotem. eo. eo.
Si aduersus delictum. fo. eo.
Si aduersus vsucapionem. fo. eo.
Si aduersus fiscum. 97
Si aduer. credi. 98
Si minor se ab hæredi. absti. fo. eo.
Si vt omissam hęre. vel bo. pos. fo. e.
Si ex pluribus tuto. vel. cu. 194
¶ Temp. resti. in integ. 102
Testamentaria tute. 188
Testibus. 149
Transactionibus. 59
Tutor. & cura. illustrium perso. 189
Tutor. & cur. qui satisde. 194
¶ Vbi de crĩe agi oporteat. 117
Vbi de possesiõe agi opor. 118
Vbi de fideicom. agi opor. fo. eo.
Vbi conueniatur, qui cer. lo. fo. eo.
Vbi petanť tutores, vel cura. 189
Vbi pupillus educari debeat. 193
Vbi in rem actio exer. põt. 119
Vbi de hæreditate agatur. 119
Vbi & apud quem. 100
Vbi causæ fiscales. 120
Vbi de ratiocinijs agi opor. 119
Vbi causa status agi oportet. fo. eo.
Vbi qs de curia, vel cohort. fo. eo.
Vbi senato. vel clarissimi. fo. eo.
Vectigalibus. 176
Vsufruc. & habi. 126
Vsuris pupillaribus. 195
Vsuris. 168
Vt lite pendente. 39
Vt nemo inuitus agere cogatur. 113
Vt causæ post pubertatem. 195
Vt quæ desunt aduo. partium. 75
Vt oẽs tam ciui. q̃ crimi. 42
Vt actiones ab hæredibus &c. 139
Vt nemo priuatus. 85
Vt nemi. liceat sine iudi. autho. 86
Vxoribus militum. 102

¶ Finis.

Joan ygnazio

118811383

BARTOL.

in[m]. Codic.

part.

.7.

99

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm